ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

Commentaria in Tertiam Partem MATTHÆI: et quartam

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum Hispaniarum, & Indiarum Regem.

de la casa de Sevilla

de los clerigos menores

VENETIIS, M D X C V I.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS COMMENTARIORVM

In Euangelium Matthæi

PARS TERTIA.

CAP. VI.

Infra 23. ATTENDITE ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

A*ttendite*. In capitulo præcedēti Matthęus descripsit ea per quæ Christus regulauit hominis operationem, hic adiungit dicta Christi, per quæ ipse regulauit hominis affectionem.

Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectionē respectu Dei. Secundo respectu proximi sequenti cap. scilicet. *Nolite iudicare*. Prima in duas, quia primo regulat hominis affectionem excludendo ab operibus eius intentionem inanis gloriæ. Secundo desiderium auaritiæ, scilicet, solicitudinem thesaurizandi. ibi. *Nolite thesaurizare*. Prima in duas, quia primo ponit intentionem suam in generali circa omnia opera, excludendo ab eis inanem gloriam. Secundo facit hoc in speciali circa eleemosynam. ibi. *Cum facis eleemosynam*.

An ea quæ hic habentur sint continuata ad præcedentia. Qō. I.

CIRCA hoc est dubium, an ea quę habentur hic sint continuata ad præcedentia.

Dicendum, quòd sic. Nam omnia ista, quæ ha-

A bentur pręcedenti cap. & hic, & sequenti ca. sunt verba Christi doctrinalia, inter quæ nulla historia, aut narratio aliqua ponitur. Ideo non apparet aliqua causa, quare dicamus potius ea, quæ habentur hic dicta fuisse ante ea quæ habentur sequenti cap. & ante ea quæ habentur præcedenti, quam e contrario. Et ob hoc tenendum est eundem fuisse ordinem in dicendo, quem Matthæus seruauit in scribendo, quia nunquam recedendum est ab ordine literę sine causa ma
B nifesta. Hic tamen nulla apparet: ideo sic tenendum est fuisse dictum, sicut scriptum est. Quod etiam magis patet, quia necesse est aliqua de eis, quæ habentur præcedenti cap. fuisse dicta ante ista. Quod patet, quia ista sunt verba sermonis Domini, & exordium sermonis non est hic, sed præcedenti cap. in principio. s. vidēs Iesus turbas ascendit in montem, & accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos. est ergo ordo continuatus.
C Dicendum etiam, quòd nullum tempus fuit intermedium inter ea, quæ habentur præcedenti cap. & hic, quia omnia fuerunt dicta a Christo in eodem sermone, scilicet, a principio præcedentis cap. vsquę ad principium octaui, vt patet ex litera ipsorum. Eadem ergo hora totum hoc dictum est, nec fuit aliqua diuisio, nisi quòd scriptores gratia cōmoditatis describentes diuiserunt hunc sermonem in tria capitula. Circa primum dr̄. *Attendite*. Idest, diligenter ca-
D uete. s. quia vitium inanis gloriæ quod hic fugiēdum præcipitur, latenter & sub species honestatis subintrat cor. Nec putabit aliquis se inani gloria teneri, nisi diligenter aspexerit, sicut dicit Chryso. *Ne iustitiam vestram faciatis*. Idest, opera vestra iusta. Nam iustitia proprie habitus animi est, quo iusti sumus, & iusta operamur 5. Ethi. c. 1. Et ipsam iustitiā nemo operatur, sed opus iustum. Accipitur tamen iustitia pro

iusto opere, quia per iustitiam iustum operamur. Et sic dicitur nemo ex nobis facit legem Io.7. idest, opus legis vel imperatum a lege. Nam legem nemo facit nisi princeps, vel populus, & semel tantum fit. i. conditur, vel instituitur, vt innuitur per Aug. lib. de vera relig. & dist. 4. cap. in istis. Et tunc dicitur constitui quando promulgatur eadem dist. §. leges.

Coram hominibus. Idest, præsentibus hominibus. hoc solum non est prohibitum, quia non est male facere opus iustum coram hominibus, sed potius bonum, sicut dicitur pręcedenti capit. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra. sed cum sequenti, scilicet.

Vt videamini ab eis. Prohibetur hoc, quia facere coram hominibus opus bonum, vt videamur ab eis, idest, laudemur, vel honoremur pro bono opere, illicitū est, quia perit fructus boni operis.

Alioquin mercedem non habebitis. Scilicet, si facitis ea intentione, vt honoremini nō habebitis mercedem, quia per istud desiderium perit.

Apud patrem vestrum qui est in cælis. Idest, a patre vestro. Recte adiunctum est hoc ad exponendum præcedentia. Nam ille, qui facit opus bonum, vt videatur, aliquam mercedem accipit. Est enim merces id pro quo opus fit. Et quia iste operans non pretendit consequi ex opere suo, nisi honorem, vel laudem a circunstantibus, vel ab alijs, ad quos peruenerit fama operis, si istud consequatur non caret mercede, quia H plene finem suum habet quē intendit, & tamen apud Deum nullam mercedem habet, quia non fecit propter Deum: ideo Deus non dabit ei mercedem, nec iustum est, quòd det. Vocatur hic Deus pater, scilicet, per creationem, & quotidianam gubernationē Deuter. 32. Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, fecit & creauit te? Quasi dicat. Sic. Et dicitur, qui est in cęlis ad differentiam patris carnalis, vel etiam quia simplices putant Deum habitare in cęlo quasi ibi sit domus eius, & sedes. Psalm. 10. Dominus in cęlo sedes eius, idest, Deus est in cęlo. & sedes eius est in cœlo. Et vtitur Christus sępe isto modo loquendi pręcedenti cap. & hic, & sequenti cap.

Quare Christus posuit hic doctrinam de fugienda inani gloria, cum non sufficiat bonum facere, nisi bona intuitione fiat. Et quomodo a fine accipit opus bonitatem, vel malitiam. Quæst. II.

QVAERETVR, quare Christus posuit hic istā doctrinam de fugiendo inanem gloriam.

Dicendum, quòd Christus facit hoc ad tollendum nobis occasionem errandi, quia præcedenti cap. instruxerat omnes homines in operibus suis tam prælatos quàm subditos, tam contemplatiuos quàm actiuos singulis tradens propria documenta, vt ibi ostensum est. putaret autem aliquis, quòd satis esset cuilibet facere illa opera bona competentia statui suo, & nihil vltra. Christus autem instruit hic K generaliter omnes circa intentionem, & finem operis, quasi non sufficiat bonum facere quod ex genere suo bonum est, nisi etiam bona intentione fiat, quia iuxta Arist. 2. Ethi. peccare contingit infinitis modis. s. per defectum cuiuscunque circunstantiæ actus. bene agere autem non contingit nisi vno modo. s. concurrentibus omnibus circunstantijs debitis, quæ ponuntur 3. Ethi. inter quas pręcipua est finis, quia ex ea opus accipit bonitatem, vel malitiam, sicut speciem accipit ab obiecto. Ideo circa illam Christus instruit nos hic, quòd finis omnium operum nostrorum debet esse Deus. Et quando ponitur alius finis vltimus operis præter Deum erratur: ideo opus nunquam

F erit bonum. Et quia inanis glorię aut laudis, vel honoris appetitus distrahunt nos ab illo fine faciendo, vt interdum constituamus in eis finem operum nostrorum, vetat Christus hic istud, dicens attendēdū esse. i. solicite cauendum ne faciamus opera nostra, vt videamur ab hominibus. i. vt ab eis accipiamus laudem, vel honorem aut gloriam. Et quod dictum est corā hominibus non est per se necessarium, quia etiam siquis faciat opus suum absentibus hominibus, & faciat illud propter desiderium glorię iam perdidit mercedem. & si faciat coram hominibus non propter homines non est malum. Quia tamē ex hoc, quòd aliqs coram hominibus operatur prouenit ei occasio quęrendi gloriam ab eis: dicitur ne iustitiam vestram fa- G ciatis coram hominibus. sic dicit Gre. 8. Moralium. Si dantes gloriā quærimus, etiam publicata nostra opera in conspectu illius occulta seruamus. si vero p hoc nostram laudem conspicimus foras ab eius conspectu iam fusa sunt, etiam si a multis ignorentur. Et Chry. super Matthæum dicit. Qui non ideo facit, vt ab hominibus videatur, etiam si coram hominibus fecerit non tamen corā hominibus fecisse videtur. qui enim aliquid facit propter Deum neminem videt in corde suo, nisi Deum propter quem facit, sicut artifex semper illum habet prę oculis, qui sibi opus faciendū cōmisit. hoc totum ad finem operis pertinet. De cęteris autem circunstantijs. s. vbi qualiter quādo quo instru- H mento, & sic de cęteris circunstantijs Christus nihil posuit hic, eo ꝙ istę non faciunt semper specialem rationem boni, vel mali in opere, sed sunt sępe indifferentes. finis autem semper in opere facit bonum, vel malum, & maxime respectu Dei. Nam in virtutibus moralibus sumptis moraliter finis non facit semper differentiam operis in bono, vel malo. & tamen respectu Dei ista est maxima differentia, quia opera virtutum moralium nullo modo sunt meritoria, nisi in quantum per charitatē diriguntur in Deum, vt ostensum est pręcedenti cap. quęst. pen. quia ergo tota merces est operis ex fine. s. si propter Deū fiat, docuit Christus cauendam esse inanem gloriam in operibus bonis, ne per eam reddantur opera inutilia.

I Aliter dicit Glo. hic, quòd postquam Christus legē quātū ad pręcepta cōpleuit, incipit nūc eam adimplere quantum ad promissa, vt pro cęlesti mercede pcepta Dei faciamus, & non propter terrena, quę lex promittebat. Oīa aūt terrena ad duo potissime reducunt, s. ad humanā gloriā, & ad terrenorū affluentiā, vtrunque in lege promissum est. De gloria patet. Deut. 28. si custodieris mandata Domini, faciet te Dn̄s Deus tuus excelsiorē cunctis gentibus, q̄ versantur in terra. De affluentia patet eo. cap. s. abundare te faciet Dn̄s oībus bonis. Et ideo hæc duo Christus ab intentione fideliū excludit. s. gloriā, & terrenorum affluentiā, volens ꝙ opera nostra propter solum Deum fiant.

An ambitio, & inanis gloria impediunt rectitudinem finis. Et quæ sint duæ conditiones honoris. Et quomodo honor & gloria differunt. Quæst. III.

QVAERETVR quę sint illa, quę impediunt rectitudinem finis.

Circa hoc considerandum, ꝙ duo vitia sunt, quæ impediunt rectitudinem finis quem Christus ponit hic. s. ambitio, & inanis gloria, & de eis agendum est hic. Et primo sciendum in quo differunt.

Dicendum, ꝙ ambitio est appetitus immoderatus honoris, inanis gloria est appetitus indebitus humanę gloriationis, vel ipsa gloriatio indebita. Differunt ergo ex obiecto, quia sunt obiecta eorum honor, & gloria. Et ista differunt, quia honor est exhibitio reuerētiæ in testimoniū virtutis vel excellentiæ

cuiusdam,

cuiusdam, vt innuitur primo, & quarto Ethico. gloria autem est quædam cognitio clara bonorum alicuius cum laude eius. Vnde gloria pertinet ad extẽsionem nominis, & diuulgationem operum alicuius. Ex quo apparent duæ conditiones honoris. Prima est, quòd honor proprie semper est ad præsentem, quia honor est exhibitio reuerentiæ, vt dictum est. & tamen reuerentia non exhibetur, nisi ei qui præsens est, cum reuerentia sit considerata alicuius magnitudine resilire in propriam paruitatem. Hoc autem non fit, nisi præsente eo cuius magnitudo conspicitur, quia aliàs non est, quo resiliamus. Sicut cum aliquis excellens vir videtur, cęteri qui non se putant esse æquales, non audent adhærere ei, sed sicut dignitate ita, & loco distare volunt. Et ista est reuerentia. Ad non præsentem autem istud fieri non potest. Et sic honor semper est ad pręsentem. Quod verum est in se, vel in aliquo suo repręsentatiuo. Et sic principes, & magnos viros honoramus, quando videmus eorum nuncios, vel ambasciatores, quia in illis ipsos mittentes quodam modo conspicimus. Cum autem res non est præsens in se, nec in aliquo suo repręsentatiuo, diligere quidem possumus illam, & tamen honorare eam est impossibile.

Secunda conditio est, quòd honor est ab vno, vel a multis, licet tanto maior est quanto a pluribus, & a melioribus præstatur. Primum patet, quia honor est exhibitio reuerentiæ. potest tamen reuerentia exhiberi alicui interdum ab vno solo, & interdum a multis: ideo honor potest esse ab vno, vel a multis. Secundum patet, quia honor est in honorante, & non in honorato, vt dicitur primo Ethic. Quanto ergo plures fuerint honorantes tanto est maior honor, quia a pluribus exhibetur reuerentia, sicut est de principatu, quia tanto est maior principatus quanto plures, & maiores fuerint subditi, vt dicitur primo Politico. & Prouerbio. decimoquarto, in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia est principis. Ita etiam quanto fuerint maiores, & meliores qui reuerentiam exhibent, tanto honor est melior, & maior. sic dicitur octauo Ethico. quòd desiderant homines honorari a sapientibus, & a potentibus, scilicet, quia isti meliores sunt, vel reputantur alijs.

Ex hoc etiam apparent aliæ duæ conditiones quasi oppositę ipsius glorię. Prima est, quòd gloria potest esse ad præsentes, & ad absentes, sed maxime ad absentes. Patet, quia gloria est quædam cognitio clara bonorum alicuius cum laude ipsius, istud autẽ fieri potest inter præsentes, qui cognitionem habẽt de rebus gestis, vel de probitatibus alicuius, & inter se possunt laudare illam probitatem. Potest etiam gloria esse ad absentes, vt quando res gestę alicuius, & probitates eius clarissime notę sunt apud aliquas gentes inter quas ipse non fuit, & laudant nomen eius propter probitates, ibi non requiritur aliqua præsentia eius cuius est gloria, quia ad cognoscendam aliquam rem non oportet, quòd ipsa sit præsens, nec etiam ad laudandam ipsam: immo est maior gloria ea, quæ est inter absentes quàm inter præsentes, quia quando fama alicuius peruenit ad absentes, & longinquos necesse est, quòd inter pręsentes fuerit, nisi sit aliquis falsus, & confictus rumor, qui gloriam non præstat. Si autem inter præsentes solum gloria sit, parua est, quia parum se extendit, & tamen esse gloriæ consistit in clara diuulgatione, & extensione nominis. sic patet per Boetium de consolat. lib. secundo, prosa septima. vbi ostenditur gloriationem nostram humanam nullam esse, quia valde parua est, cum dicitur. Erit igitur peruagata inter suos gloria quisque contentus, & intra vnius gentis

A terminos præclara illa famæ immortalitas coarctabitur.

Secunda conditio est, quòd gloria nunquam est inter valde paucos. & in hoc multum differt ab honore, quia honor potest etiam ab vnico exhiberi. gloria autem non est, nisi inter multos, cum sit cognitio clara cum laude, si tamen apud vnicum, aut valde paucos sit cognitio non est clara, sed obscura, quia parum lucet. Sic dicit Titus Liuius, quòd gloriari ad vnum non est, idest, non contingit, quòd quis habeat gloriam apud vnicum, sed apud multos erit si gloria est. Ex dictis patet quomodo honor, & gloria differant, & ɔsequẽter quõ ambitio, & inanis gloria, cum ambitio sit ad honorem, inanis autem gloria est appetitus humanæ gloriationis, vel ipsa gloriatio.

B

An ambitio sit peccatum. Et in quibus casibus desiderare quis potest licite honorem, qui tripliciter appetitur inordinate. Et in quo casu quis debet pugnare pro honore. Et quomodo intelligatur, quòd honor est præmium virtutis. Quæst. IIII.

QVAERETVR nunc circa ambitionem, an sit peccatum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ambitio importat cupiditatem honoris, honor autem bonum quoddam est, & maximum inter exteriora bona, quarto Ethico. cap. de magnanimitate: ergo cupere illum non erit malum, sed potius laudabile, quia bonum appetere laudabile est. Et apparet, quia econtrario vituperantur illi, qui de honore nihil curant.

C

Item quilibet potest appetere sine peccato illud quod sibi debetur in præmium: honor tamen est præmium virtutis. 1. & 4. Ethi. ergo ambitio honoris non est peccatum.

Item illud per quod homo reuocatur a malo, & prouocatur ad bonum non est peccatum, honor autem est huiusmodi, quia propter honorem homines euitant quædam turpia, quæ aliàs non euitarent, & anhelant ad quædam bona ad quæ aliàs non aduerterent, sicut dicit Aristot. tertio Ethico. quòd fortissimi esse videntur apud quos timidi sunt inhonorati, fortes autem honorati sunt. Et dicit Tullius in lib. Tusculanarum quæstionum, quòd honor alit artes, idest, fouet, & auget eas. ergo ambitio honoris nõ est pctm̃.

D

Dicendum, quòd ambitio peccatum est, quia dicit immoderatum, vel indebitum desiderium honoris, & hoc repugnat charitati. quia prima Corint. 13. dicitur, charitas non est ambitiosa, idest, honoris desideratiua. Pro quo considerandum, quòd sicut dictum est præcedenti quæst. honor dicit quandam reuerentiam exhibitam alicui in testimonium excellentiæ eius, vel virtutis. sed melius dr̃ in testimoniũ excellẽtiæ, quia multi honorantur nõ sub ratione virtutis, vt cum honoramus diuites, vel potentes, quia sunt diuites, vel potentes. hoc enim excellentia quædam est licet non sit virtus. Circa excellentiam autem hominis duo sunt attendenda.

E

Primum, scilicet, quòd id, in quo homo excellit non habet a seipso, sed est quoddam diuinum donũ: ideo non competit huiusmodi gloriari, vel honorari velle de excellentia sua, sicut non bene potest velle gaudere de honore vestis, qui indutus est veste aliena si notum sit illam esse alienam. sic dicitur. 1. Corint. 4. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti quid gloriaris quasi non acceperis?

Secundum est, quòd id, in quo homo excellit da-

tur huiuſmodi a Deo non propter ſeipſum, ſed ꝑpter alios, quibus poteſt miniſtrari bonum illud. ſic dicit̃ 1. Cor. 14. ꝙ donorum diuiſio fit ad vtilitatem Eccleſiæ, ideſt, multitudinis, & non vnius. & 1. Corint. 11. dicitur. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, ſcilicet, aliorum. Nam non poteſt intelligi de vtilitate propria. Nam tunc genera ſanitatum, & eſſe paſtorem, & Euangeliſtam, & Doctorem, & ſic de alijs donis ſpiritus non darentur ad vtilitatem, quia non ſunt iſta directe ad ſeipſum, ſed ad alterum quia nemo ſuipſius paſtor, Doctor, Euangeliſta, aut Apoſtolus eſt, ſed ad alterum ſunt omnia. Ob hoc ergo teſtimonium excellentiæ quod quis recipit in exhibitione reuerentiæ ſibi factæ ab alijs, intantum debet ei placere inquantum hoc proficit ad aliorum vtilitatem. Poteſt autem iſte honor proficere alijs, vt ſi per hoc, quòd iſte honoratur propter virtutem cęteri videntes eum honorari propter virtutem anhelent ad virtutem, & excellentiam. Et ſic licet alicui deſiderare honorem pro excellentiam quam vere habet, non vt ipſe fruatur honore illo, ſed vt cęteri videntes anhelent ad ſimilem excellentiam. Et hac ratione lex humana ponit honorem quendam in præmium bene operantibus, vt per hoc omnes de politia aſpirent ad virtutem. Poteſt etiam honor deſiderari, vt ſiquis de excellentia, quam habet, cupiat honorari non propter ſe, ſed propter honorem Dei, ſcilicet, vt honoretur Deus, qui donum illud contulit de quo iſte honoratur. Poteſt etiam alio modo appeti honor, vt ſiquis velit exhiberi ſibi reuerentiam, vt videntes hoc agnoſcant excellentiam illam, pro qua iſte honoratur, & poſſint recurrere ad eum pro adminiſtratione, vel vſu illius virtutis, ſcilicet, vt ex vſu eius iſti percipiant aliquam vtilitatem. Et ſic alijs modis poteſt deſiderari honor licite, quia ordinatur ad debitum finem. Contingit autem honoris appetitum tripliciter eſſe inordinatum.

Vno modo ſiquis appetat teſtimonium de illa excellentia, quam non habet, vt ſiquis vult honorari, vt virtuoſus, vel ſapiens, & non eſt, quia tunc appetit honorẽ præter ſuam proportionem, & tunc videtur peccatum graue.

Alio modo, vt ſiquis cupiat honorem non referendo in Deum, & patet, quia cum iſte non acceperit excellentiam propter quam honoratur, niſi a Deo, iuſtum eſt, quod in illum referat honorem, quia niſi ab eo hanc recepiſſet excellentiam non honoraretur, & ſic non debet ſe facere finem honoris cum ipſe non fuerit cauſa eius, aliàs inordinate fit.

Tertio modo per hoc, quòd aliquis cupiendo honorem in ſeipſo quieſcit non referendo in vtilitatem proximi. Nam cum iſte honoretur propter excellentiam quam a Deo recepit ad vtilitatem proximi debet referre ad ipſum finem alioquin inordinatum eſt, quia cupitur res ad aliũ finẽ, quã Deus inſtituerit illam. Et ſic apparet, quòd ambitio ſemper eſt peccatum cum ipſa ſit appetitus immoderatus, vel inordinatus honoris. Poteſt autem eſſe alius modus inordinationis, qui reducitur ad primum, ſcilicet, quando quis vult maiorem ſibi honorem dari pro excellentia ſua, quàm illa mereatur etiam ſi vera ſit, quia præter proportionem deſiderat iſte honorem.

In omnibus iſtis modis eſt ambitio, & eſt peccatum, ſed inæqualiter. Primus enim modus deterior eſt, ſcilicet, quando quis vult honorem habere de excellentia, quam non habet. Et iſtud videtur ſemper peccatum mortale, quia iſte eſt mendax, & iniuſtus. Mendax quidem, quia vult innuere ſe ha-
F bere excellentiam quam non habet. iniuſtus autem, quia petit vltra debitum, vel rem omnino indebitã, ſcilicet, quia vult honorem quem nullo modo meretur, vel ſaltem plus quam meretur.

Alij duo modi ſunt minoris culpæ, quia quæritur ibi honor pro vera excellentia, & tamen erratur in fine, ſcilicet, quia non refertur in Deum, ad quem referendus eſt, nec ad vtilitatem proximi propter quam excellentia data eſt. Non tamen oportet, quòd in iſtis duobus modis ſemper ſit peccatum mortale: nam poteſt interdum eſſe veniale. Et idem eſt quando pro vera excellentia petitur plus de honore quàm debeatur.

Ad primum dicendum, quòd licet honor ſit quod-
G dam bonum, in deſiderio tamen eius peccari poteſt ſi deſiderium non reguletur ratione. Nam iſta eſt de cibo, & potu, & venereis, & diuitijs, & fere de omnibus, quæ deſiderantur, quia omnia bona ſunt, & tamen debent moderari per rationem, quia aliàs exceſſus, vel defectus in eis culpabilis erit, & ſic culpabile eſt, quòd aliquis honorem appetat non ſecundum rationem. Quod fit tribus, vel quatuor modis ſuprapoſitis.

Cum autem dicitur, quòd vituperantur, qui non curant de honore. Dicendum, quòd aut loquimur de honore acquiſito, aut de acquirendo. Si de acquiſito vituperabilis valde eſt, qui non curat ſer-
H uare honorem, quem ſemel acquiſiuit, quia honor non poteſt iuſte acquiri, niſi per virtutem, vel per aliquam veram excellentiam, & ita non poteſt iuſte perdi, niſi perdita illa excellentia. Peccat tamen qui negligit excellentiam quam habet: nam negligit donum Dei. Ideo pro honore iuſte habito ſemel pugnandum eſt ne pereat. ſic dicitur prima Corint. nono: Melius enim mihi mori eſt, quàm vt gloriam meam, quis euacuet. Sic etiam dixit Iudas Machabæus, primo Machabæorum nono. Abſit iſtam rem facere, vt fugiamus ab eis: ſi enim appropiauit tempus noſtrum moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ, ideſt, non perdamus ho-
I norem, quem iam a tanto tempore tenemus. Et iſtud eſt pugnare pro honore, ideſt, pro re, in qua conſiſtit honor.

Si autem manente excellentia, pro qua exhibebatur honor maligni ex æmulatione, & iniquitate reuerentiæ exhibitionem ſubtraxerint econtrario contumeliam referentes, curandum non eſt, ſed etiam hoc, ſicut aliæ aduerſitates tolerandum eſt, dummodo maneat nobis illęſa virtus noſtra. Et tamen quantum quis poterit honeſte conari, vt nunquam cadat ab illo honore, quem ſemel aſſecutus eſt, faciendum eſt. Quia etiam ſiquis iniuſte honore priuetur, cum non perueniat ad omnes cognitio cauſæ perueniat tamen cognitio facti, ſcandalizabuntur aliqui putantes verum eſſe crimen obie-
K ctum a malis, propter quod quis honore priuatus eſt, & tamen quilibet tenetur cauere ſcandalum proximorum quantum poteſt, quia nemini debemus dare vllam offenſionem ſecunda Corint. ſexto: ideo conabitur quilibet pro honore quem ſemel habuit conſeruando, quia aliàs ſi eo negligente periret honor, eo quòd eſſet locus malignis per negligentiam iſtius, dato quòd vera virtus maneret, eſſet adhuc iſte culpabilis, quia præſtitit paruulis occaſionem ſcandali in ſeipſo propter ſuam negligentiam. Si autem loquamur de honore acquirendo: dicendum, quòd honor datur propter excellentiam aliquam. Poteſt ergo habere quis oculũ ad excellẽtiam per quã habet honor, vel ad honorẽ, q

habetur

habetur per excellentiam. De primo dicendum, quòd laudabile est valde desiderare honorem, idest, excellentiam per quam datur honor, & interdũ etiã est necessitatis, quia multa opera virtutum cadunt sub præcepto, & tamen pro quolibet opere virtutis meretur quis honorem, eo quòd excellentia quædam est in illo. sic ergo honor appetendus est.

De secundo dicendum, quòd non licet honorem appetere regulariter, sed licebit illum appetere inquãtum prodest ad vtilitatem proximorum, vel ad Dei laudem, vt dictum est. Absolute tamen melius est non desiderare honorem sic sumptum, quàm desiderare eum.

Ad secundum dicendum, quòd cum virtus sit desiderabilis erit pręmium virtutis adhuc desiderabili⁹, quia melius est finis quàm ea, quæ ad finem.

Dicendum tamen, quòd honor non est pręmium virtutis. Ad argumentum autem dicendum, quòd vocatur honor pręmiũ nõ quãtum ad virtuosum.s.ꝙ honor sit id quod virtuosus pro præmio appetit, vel appetere debet.immo si appeteret honorem, & propter illum operaretur,non esset vere virtuosus.sic dicitur 3.Ethic.cap. de fortitudine,quòd non sunt vere fortes, qui propter honorem fortia faciunt. sed dicitur pręmium quantum ad alios, quia alij cum quibus conuersatur virtuosus volunt reddere ei pręmium ꝓ virtute sua. Et quia non habent aliquid melius honore, honorem tribuunt. sic dicitur quarto Ethico. cap.nono,quòd honor est maximum omnium bonorum exteriorum. Et sic dicitur, quòd principi danda est merces honor, & gloria, scilicet, quia politia nõ habet aliud bonũ maius quod posset dare recte principantibus. Virtuosus tamen pro præmio petit beatitudinem, & non est sibi sufficiens præmium honor cum interdum contemnat honorem,virtutem autẽ nunquam, vt patet in magnanimo, qui etiam honorem contemnit interdum quarto Ethic.cap.nono.

Ad tertium dicendum, quòd licet bonum sit illud per quod homo incitatur ad bonum, potest tamen in eo esse superabundantia, & defectus, & ideo nisi secundum rationem reguletur erit interdum malũ, & ita honor si appetatur ordinate est occasio huiusmodi ad bonum, si autem inordinate appetitur potest esse occasio ad multa mala. Vt cũ quis ita intense honorem desiderat, quòd non curat, vnde vel quomodo, vel pro qua causa illum consequatur. Et sic dicit Salustius in Catilinario, quòd gloriam honorẽ, & imperium bonus, & ignauus eque sibi exoptat. Sed ille, scilicet, bonus vera via nititur, huic autem, scilicet, ignauo, quia bonę artes desunt dolis atque fallaciis contendit. Illi tamen qui propter honorem solum faciunt aliquid,etiam si per bonas artes, idest, per operationem virtuosam consequantur illum honorem non sunt vere virtuosi, sicut dicitur tertio Ethico.quòd non sunt vere fortes, qui ꝑꝑ honorem fortia faciunt. Idem est de illo, qui vitat turpia solum propter honorem, quia licet isti per bonas artes nitantur non tendunt debite,quia non ordinant rem in suum finem. Nam virtus non ordinatur naturaliter ad honorem, cum ipsa sit melior, quàm honor. etiam honor non ordinatur in debitum finem, quando quis vult frui eo quiescendo in ipso. Sed in Deo honor referendus est ad proximi vtilitatem.

Ambitio cui virtuti opponatur. Et quot vitia potest habere magnanimitas.
Quæst. V.

QVAERETVR de ambitione cum sit semper vitium, cui virtuti opponatur, quam aliqui

A putant opponi magnanimitati, quia est circa honorẽ 4.Ethi. Alij dicunt, ꝙ non opponitur magnanimitati, quia tunc opponeretur ei per excessum, cum ambitiosus peccet desiderando honorem, quem non debet, vel qualiter non debet. Non potest tamen vna virtus habere ex vna parte, nisi vnum extremum. Et tamen magnanimitati per excessum opponitur præsumptio, quia præsumptuosus tendit in maiora quàm sit facultas sua illis se dignificando. ergo ambitio non poterit opponi magnanimitati, vt excessus.

Item magnanimitas est circa honores, ambitio B autem circa dignitates est, quia secundo Machabeo. quarto, dicitur, quòd Iason ambiebat summum sacerdotium, & illud est dignitas. Differunt tamen dignitas, & honor, quia dignitas dicit statum,honor vero dicit actum, scilicet, exhibitionem reuerentiæ, cum sit in honorante, & non in honorato primo Ethico. ergo ambitio non opponitur magnanimitati.

Item ambitio pertinere videtur ad quendam exteriorem ornatum corporis, sicut dicitur Actuum vigesimoquinto, quòd rex Agrippa, & Beronice cum magna ambitione introierunt in pętoriũ, idest,cum magno apparatu vestium. Et secundo Paralipom. decimosexto, dicitur, quòd super regem Asa combusserunt aromata, & vnguenta ambitione nimia. C magnanimitas autem non est circa apparatum exteriorem, sed circa honores, qui reputantur esse maximum eorum, quæ sunt in vita quarto Ethico.capitulo nono. ergo non opponitur ambitio magnanimitati.

Dicendum, quòd ambitio importat desiderium inordinatum honoris, & declaratum est præcedenti quæstione: ideo necesse est, quòd opponatur virtuti, quæ est circa honores, quia illa bene vtitur honoribus. magnanimitas autem est circa honores, quia bene vtitur illis. ergo opponetur ambitio magnanimitati. Est tamen magnanimitas circa honores non tamen circa quoslibet, sed solum circa magnos quarto Ethicorum. Est autem alia virtus D innominata, quæ circa honores mediocres est. Et aliqui vocant eam Philotimiam, vt patet ibidem. ideo etiam poterat ambitio opponi illi virtuti. Vt siquis circa paruos honores indebite se habeat illos concupiscendo. Quia tamen ambitionem non solemus vocare, nisi in rebus magnis, scilicet,quia magnus honor desideratur, vel quia valde desideratur, vel quia a desiderante magnus reputatur, licet non sit, & vt talis appetit: ideo ambitionem opponimus magnanimitati, & non illi virtuti innominatæ, quæ circa paruos honores est, quos etiam paruos reputat. Et opponitur ei per excessum, non quidem, quòd maioribus honoribus se dignificet ambitiosus quàm magnanimus, quia maximis honoribus se dignificat magnanimus. E nec est aliquis tam magnus honor, quo magnanimus dignus non sit, & quo non se dignificet, vt dicitur quarto Ethico.capitulo octauo, quòd magnanimus dignificat se magnis dignus existens, & maxime maximum: ideo non potest ambitiosus excedere magnanimum secundum quantitatem honoris, sicut audax, & impauidus excedit fortem in quantitate terribilium tertio Ethicorum, quia maiora aggreditur, quàm fortis, sed excedit secundum rationem, quia magnanimus secundum rationem agit omnia, & dignificat se honoribus vere maximis, quibus nulli maiores sunt, & illis dignus est: ideo non appetit maiora se. Chaymus autem siue præsumptuosus, & ambitiosus excedit

dit respectu suiipsius, & rationis, scilicet, quia honorem cupit maiorem quàm ipse mereatur, nō tamē maiorem secundum quantitatem quàm magnanimus accipiat, quia nullus maior inuenitur quarto Ethic. cap. octauo. Ideo in hac virtute est speciale, quia in cęteris extremum superabundans vere excedit secundum quantitatem ad medium, & tamen hic non excedit secundum quantitatem, sed solum secundū rationem, scilicet, quia magnanimus accipiendo maximum honorem simpliciter accipit æquale, quia dignus est illo. ambitiosus autem, vel præsumptuosus accipiendo eundem honorem excedit, quia significat se maiori honore quàm dignus sit, & ita potest esse, quòd cupiendo minorem honorem secundum quantitatem quàm accipiat magnanimus excedat ambitiosus, vt si etiam illo honore minore non sit dignus. Opponitur ergo ambitio magnanimitati tāquam excessus.

Ad primum dicendum, quòd magnanimitas potest habere multa vitia sibi opposita per superabundantiam. Respicit enim duo, scilicet, finem, & materiam. Finis enim est opus quoddam excellens, & magnum, quod magnanimus attentat secundum suam facultatem, scilicet, quia magnus est, aliquis autem attentabit magnum opus supra suam facultatē, & in hoc est excessus ad magnanimitatem. Et istud est vitium præsumptionis, quia præsumptuosus non tendit in honorem dignificando se aliquo magno honore, quo non sit dignus, sed tendit in opus attentando aliquod magnum opus quod supra suam facultatem est. & sic opponitur magnanimitas præsumptioni tanquam superabundantiæ. Materia autem magnanimitatis est honor, quia magnanimus recte honore vtitur. & circa hoc aliquis volet se dignificare maiori honore quàm dignus sit, & iste est ambitiosus. Et sic ambitio etiam opponitur magnanimitati, vt superabundantia. Vnde non est inconueniens eidem medio diuersa extrema superabundantiæ opponi secundum diuersas rationes, & tamen secundum eandem rationem esset impossibile.

Ad secundum dicendum, quòd ambitio est circa honorem directe, circa dignitatem vero inquantum consequitur eam quidam honor, quia existentibus in dignitate propter quandam excellentiam status debetur honor. Et ideo siquis dignitatem desideret inquantum inordinate honorem concupiscit, pertinet ad ambitionem. Si autem quis concupisceret dignitatem non tamquam honorem, sed inquantum habet quandam administrationem, quæ est aliquid magnum ad quam iste se reputat sufficientem licet non sit, non esset crimen ambitionis, sed præsumptionis, quia non cupit dignitatem, vt est honor maior merito suo, sed vt est ibi opus, & administratio maior facultate sua. Et quia Iason cupiebat summum sacerdotium inquantum erat summus honor gentis Iudæorum, in illo dicebatur ambire summum sacerdotium.

Ad tertium dicendum, quòd ambitio directe est ad honorem, & quia in exterioribus apparatibus honor quidam est, scilicet, quia solet habentibus apparatum honor exhiberi, dicitur apparatus exterior esse ambitio, sicut dicitur Iacobi secundo. Si introierit in conuentum vestrum vir habens anulum aureū in veste candida, introierit autem, & pauper in sordido habitu, si intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei, tu sede hic bene, pauperi autem dixeritis tu sta illic, aut sub scabello pedum meorum &c. quasi dicat, quòd homines sic solent facere honorantes alios secundum differentiam vestium, & ita ambitio per accidens pertinet ad apparatum

F tum exteriorem, per se autem ad honorem vbicunque inueniatur. Sic ergo ambitio opponitur magnanimitati, vt superabundantia.

An desiderium inanis gloriæ sit peccatum. Et quomodo sit peccatum, & quomodo non: Et gloria vana multipliciter potest accipi. Et quòd perfectio hominis est seipsum cognoscere. Et quare sit peccatum negligere famam suam. Quæst. VI.

QVAERETVR nunc circa inanem gloriam, si desiderium gloriæ inanis quod Christus docuit vitandum hic, an sit peccatum.

Dicunt quidam, quòd non, quia nullus

G peccat in hoc, quòd assimilatur Deo, sed potius laudatur, quia Christus dixit. Estote perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est pręcedenti capitu. Et Leui. vndecimo, & vigesimo, dicitur. sancti estote, quoniam ego sanctus sum Deus vester. Et ad Ephes. quinto, dicitur. Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi. sed in hoc, quòd homo quærit gloriam videtur imitator Dei, qui quærit gloriam ab hominibus: Isa. quadragesimotertio. Qui inuocat nomen meū in gloriam meam creaui illum: ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

Item non est peccatum id per quod homo ad bonum incitatur, sed per gloriæ desiderium incitantur

H homines ad bonum. vt dicit Tullius in Tusculanis quæstionibus, quòd omnes ad studia impelluntur gloria: ergo non est peccatum appetitus gloriæ.

Item illud quod promittitur in sacra Scriptura pro bonis operibus bonum est, sed gloria promittitur ad Roma. secundo, his qui sunt secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem. idest, qui bonū operantur, & patienter malum sustinent operando bonum, habebunt gloriam, & honorem: ergo appetitus gloriæ non est malus.

Item gloria est quædam diuulgatio nominis alicuius cum laude, quando cognitis factis alicuius excellentibus laudatur nomen eius, appetere tamen bonum nomen est bonum, quia pręcipitur Ecclesiast.

I quadragesimoprimo. Curam habe de bono nomine. & ad Roma. duodecimo, dicitur. Prouidentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. ergo appetitus gloriæ non est peccatum.

Dicendum, quòd appetitus gloriæ simpliciter nō est peccatum, sed solum appetitus inanis gloriæ. Pro quo sciendum, quòd sicut dictum est, supra qō. tertia, gloria est quædam diuulgatio nominis, vel famæ alicuius cum quadam laude. Nam dicit Tullius in Rhetorica, quòd gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Et dixit frequens, idest, magna, quia etiam siquis habeat famam bonorum operum, si illa apud paucos sit, & non sit res bene cognita, etiam si illi qui cognouerint laudent gesta & virum, non est

K gloria, sed solum fama. Dicitur etiam cum laude, qa si alicuius gesta apud multos clare cognita sint, & vulgata, si non laudatur non est gloria, sed fama, vel infamia si gesta fuerint turpia, de quibus erubescendum est. Idem dicit Ambrosius, quòd gloria est clara cum laude notitia, idest, clara notitia de gestis alicuius approbando, & laudando illa, & secundum hoc gloria dicit duo, scilicet, manifestationem, & laudem. Propter primum dicitur gloria quasi clara, & glorificari idem est quod clarificari. Secundum competit, quia gloria nunquam est, nisi de rebus honestis, & de excellentibus, vel quæ excellentes reputantur. sic dicit Augustinus super Ioannem. Importat ergo gloria manifestationem

quandam

quandam de eo quod apud homines excellens est, & decorum, siue istud sit bonum spirituale, siue corporale. Quia vero illud quod clarum est simpliciter potest conspici a multis, & etiam a remotis: ideo proprie per nomen gloriæ designatur, quòd bonum alicuius deueniat in multorum notitiam, & approbationem. Nam proprie non est gloria ad vnum, vt dictum est supra quæstione tertia. Accipiendo tamen large nomen gloriæ non solum consistit in cognitione multorum, sed etiam si vnicus cognoscat bona alterius, apud illum vult ipse gloriari, & interdum in cognitione sui ipsius solius. Vt cum quis bonum suum considerans cognoscit, & approbat illud dignum laude. Est ergo gloria proprie apud multos, sed large apud vnum, vel apud seipsum in sola reputatione sua.

A

B

Tunc autem dicendum, quòd appetitus gloriæ absolute non est peccatum, quia quòd quis gesta ꝓpria cognoscat, & iudicet illa digna laude, vel pœna sicuti sunt, non est malum, sed potius donum Dei, & tamen istud est gloria: ergo gloria hominis in se non est mala, & etiam appetere istam laudabile est immo necessarium, scilicet, vt sciat quilibet an bonus, vel malus sit, & quid ei debeatur cum Apostolus dicat. hæc est gloria nostra testimonium conscientiæ nostrę secunda Corint. primo. i. In hoc gloriandum nobis est secundum, quòd conscientia nostra testificatur nobis, scilicet, si testificatur, quòd bonum egimus debemus in hoc gaudere. & sic dicit quòd habebit quilibet gloriam in seipso, & non in altero ad Galat. sexto, idest. Non debet quis gloriari per hoc, quòd alius dicit sibi, quòd bonum egit, sed si conscientia sua testatur ei, quòd bonum fecit gloriabitur in seipso, idest, propter testimonium suum, & non in altero, idest, propter testimonium alteri⁹. Gloria ergo, quia mala non est, appetitus eius malus non est. Sed cum dicitur inanis, vel vanagloria semper est nomen vitij, quia vanum dicit aliquid vitiosum, & culpabile: ideo increpantur homines sequētes vanitatem. Psalm. quarto, vt quid diligitis vanitatem. Potest autem gloria esse vana pluribus modis. Vno modo ex parte rei, de qua quis quærit gloriam de eo quod non est, vt de virtute, vel sapientia quando non est. Alio modo si ipsa res parua sit, de qua nullus deberet gloriari. Et istud est puerile, vt si vir gloriaretur, quòd haberet pulchros capillos. Alio modo si ipsa res sit turpis, sicut quidam adeo sunt pessimi, & insipientes, quòd de rebus turpissimis gloriantur, vt aliqui, qui cęteros excellunt in vitijs in hoc ipso se excedere gloriantur. De quibus dicitur, quòd gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Alio modo ex parte eius, a quo quis gloriam quærit. Et sic omnis gloria quam homo quærit ab homine vana est, quia iudicium hominis debile, & incertum est. Alio modo ex parte ipsius, qui gloriam quærit, scilicet, si illam gloriā non referat in Deum, nec in vtilitatem proximi. Istis quinque modis gloria dicitur inanis, vel vana quasi nulla sit, vel inutilis. & primo modo proprie dicitur vana, quia de nullo est. Secundo modo etiā quia de re fragili est, quæ quasi nihil est. Tertio modo magis potest dici turpis quàm inanis, quia illud est valde graue vitium pertinens ad eos, qui sunt in pessimo statu vitiorum. Nam peccator cum peruenerit in profundum malorum contemnit. Prouerbiorum decimooctauo. & tamen deterius est gaudere de malis, & gloriari quàm contemnere, quia qui contemnit reputat, quòd nihil mali egit, qui autem gloriatur non solum reputat se non egisse malum, sed etiam reputat se egisse bonum. Ideo non potest esse deterior status vitiorum, quàm cum quis gloriatur de illis. Et ob hoc ista non consueuit vocari inanis gloria, quia est aliquid deterius. Quia tamen gloria duplex inuenitur, scilicet, bona, & inanis. ista autem non est bona: ideo potest vocari large inanis. Quarto, & quinto modo proprie dicitur inanis gloria, quia de aliquo inani est, & quasi de nihilo. Potest tamen interdum esse ista gloria non inanis, vt cum quis quærat eam alio modo, quàm modis prædictis. Vnde sicut in seipso licite homo gloriatur, vt ostensum est, ita potest appetere gloriam ab alijs, scilicet, desiderare gesta sua bona ab alijs cognosci, & laudari, sicut dicitur præcedenti capitulo. Luceat lux vestra coram hominibus. Licitum ergo illud est immo laudabile, & aliquando necessarium. hoc autem est siquis desideret sciri facta sua ab hominibus inquantum tendūt in laudem Dei, sicut dicitur ibi. & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. Sic etiam dicitur prima Petri secundo. Vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. Vel etiam hoc est si sit ad vtilitatem proximi, scilicet, vt ille ex bonis operibus nostris cognitis moueatur ad bonum, & desistat ab iniquitate, eodem capitulo. Sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam. Vel ex hoc, quòd quis cognoscitur tamquam bonus apud alios, conetur semper perseuerare in bono, & proficere in melius, & propter hoc vtile est bono viro interdum cognitam esse bonitatem eius apud cęteros. Quia licet intentio præcipua boni operis sit propter Deum, multum tamen etiam humana verecundia de stimulo apponit, vt cum quis erubescit retrocedere a bono non solum propter Deum, sed etiam propter verecundiam humanam, & timorem mali exempli, & scandali, quia quilibet tenetur hoc vitare, & præcipue illi, qui tenentur in reputatione magnę virtutis, quia propter illos scandalizatur magis populus si peccauerint, vel si a bono retrocesserint. Est ergo eis quasi quædam necessitas bene operandi ipsa humana verecundia. sic dicit Boetius de consolatione libro quinto, prosa sexta. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas indicta probitatis, cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis. Est tamen vtile homini habere quandam necessitatem ad bonum, sicut dicit Gregorius. Fœlix necessitas, quę ad meliora compellit. Ideo vtile est hominibus interdum gloriam habere apud alios, & consequenter desiderium istius gloriæ bonum est. Non est igitur homini peccatum appetere gloriam, appetere tamen inanem gloriam semper est peccatum. Ideo quando volumus nominare vitium, semper dicimus inanem gloriam, & non gloriam simpliciter nec appetitum gloriæ.

C

D

Ad primum autem dicendum, quòd Deum velle laudari a nobis nunquam potest esse malum, quia non potest esse periculum. Nobis autem quia gloriari apud alios potest esse malum, erit saltem periculum. Et ideo non semper erit appetendum. sic dicit Augustinus super Ioannem decimotertio capitulo, super illo verbo. vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis &c. scilicet, Periculum est sibi placere, cui cauendum est superbire. Ille autem qui super omnia est quantumcunque se laudet non excellit. Nobis namque expedit Deum nosse nō illi, nec etiam quisque cognoscit si non se iudicet ipse, qui nouit. Et sic patet, quòd Deus non quęrit gloriam suam propter se. i. non quęrit cognosci a nobis propter seipsum quasi in hoc gaudeat, sed ꝓpter nos, quia alias omnibus se faceret notum, vt ab omnibus glorifi-

E

glorificaretur. Et hoc modo potest homo licite gloriam propriam apud alios appetere inquantum est ad vtilitatem ipsorum, vt dicitur præcedenti capitu. Videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum.

Ad secundum dicendum, quòd licet homines per desiderium glorię moueantur ad bonum, non sequitur, quòd desiderium istud semper sit bonum, quia aliquando est sine ratione, scilicet, quandocunque vocatur inanis gloria. Ideo licet ad veram virtutem moueatur homo per solius glorię humanæ desiderium, scilicet, vt per hoc laudetur, non est bonum desideriū gloriæ: immo illa, quę aliàs esset vera virtus iam non est virtus. sic dicitur 3. Ethi. ꝙ non sunt vere fortes, q propter honorem fortia faciunt, ita etiam erit si propter laudem, vel gloriam, vt dicit August. 5. de ciui. Dei. G

Ad tertium dicendum, ꝙ gloria, quæ promittitur homini a Deo, bona est, & ideo non est inanis, sed vera, & appetenda. Et in hac potest homo gloriari, idest, gaudere, & approbare opera sua inquantum sunt digna illa gloria. Et istud est gloriari in Deo, & a Deo gloriam accipere 2. Cor. 10. Qui gloriatur in Domino glorietur. Non enim qui seipsum cōmendat ille probatus est, sed quem Deus cōmendat. Et ita non debet homo gloriari in bonis, quę habet, vel recepit, sed in hoc, ꝙ aliquo modo ad Deum pertingit, a quo est vera gloria Ier. 9. Non glorietur sapiens in sapientia sua, H & non glorietur fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, qui glorietur scire, & nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio iudicium & iustitiam, idest, ego possum glorificare hominem pro operibus bonis, quia sum Deus faciens iudicium, & iustitiam: ideo nemo debet gloriari, nisi in hoc, ꝙ nouerit me, quia ego solus glorificare possum.

Ad quartum dicendum, quòd pertinet ad hominis perfectionem seipsum cognoscere, & in hoc quilibet operam dare debet, vt se plene cognoscat, quòd autem ab alijs cognoscatur non pertinet ad eius perfectionem. Gloria tamen consistit in hoc, quòd qs ab alijs cognoscatur. Non est ergo gloria per se appetenda, potest tamen appeti inquantum potest esse vtilis ad aliquid, scilicet, quòd Deus glorificetur, qui dedit homini perfectionem, de qua gloriatur, vel quòd I alij cognoscentes illam proficiant ex bono quod cognoscunt in proximo, vel ipsemet cuius opera cognoscuntur ex hoc habeat quandam occasionem, vel necessitatem ad proficiendum semper in meliora. Vel saltem est vna causa communis propter quam omnes possunt appetere gloriam, scilicet, propter bonum exemplum proximorum, & vt non scandelizēt eos, quia cùm quis conuersatur inter alteros necesse est aliquid cognosci de statu, & vita illius. Si ergo illud bonum, est ad quandam gloriam pertinet: si vero malum est, ad scandalum, quia male ædificabuntur proximi de hoc. Ideo licitum est, quòd quilibet desideret bona sua cognita esse apud alios ne putent K econtrario ipsum malum esse, de quo scandelizent. Et hoc est quod dicitur curam habete de bono nomine, idest, de bona fama ne apud homines puteris malus, immo qui negligit famam suam non curans an recta, vel praua de eo existimentur, crudelis est, & peccat, quia propter suam negligentiam dat proximo occasionem scandali. Non est ergo prohibitum, nec dissuasum, quòd velimus bona nostra cognosci a ꝓximis, sed quòd velimus delectari in hominum laude, vel cognitione, quia hoc proprie est gloria inanis.

Cui virtuti opponatur inanis gloria.
Quæst. VII.

QVAERETVR de inani gloria cum semper sit vitium, vt ostensum est pręcedenti quæstione cui virtuti opponatur, & an opponatur magnanimitati, vt dicitur. Dicunt quidam, ꝙ non, sed quòd opponatur alijs virtutibus, quia pertinet ad inanem gloriam, quòd glorietur, quis de eo quod non est, idest, de probitate quam non habet, & hoc pertinet ad falsitatem, quæ opponitur veritati, de qua quarto Ethic. & quòd glorietur de rebus paruis fragilibus, & terrenis, quę pertinent ad cupiditatem, & potest opponi in hoc liberalitati, vel alijs virtutibus: & ꝙ glorietur in testimonio hominum quorum iudicium non est certum, quod pertinet ad imprudentiam oppositam prudentiæ, & nihil istorū opponitur magnanimitati: ergo inanis gloria magnanimitati non opponitur.

Item si opponeretur magnanimitati, aut per excessum, aut per defectum, sed neutro modo opponitur. De excessu patet, quia magnanimitati opponūtur ambitio, & præsumptio, vt ostensum est supra quæstione quinta. Differt tamen inanis gloria ab istis, quia præsumptio tendit in opus arduum quod est supra facultatem, ambitio autem tendit in honorem, inanis autem gloria tendit in laudem, & gloriam: ideo non sunt idem. Etiam non opponitur, vt defectus, quia hoc pertinet ad pusillanimitatem, ergo nullo modo opponitur magnanimitati.

Item patet, quia ad Philip. secundo, super illo verbo nihil per contentionem, aut inanem gloriam. dicit Glo. Erant aliqui inter eos dissentientes, inquieti, inanis gloriæ causa contendentes: sed contentio non opponitur magnanimitati. ergo nec inanis gloria.

Dicendum, quòd inanis gloria opponitur magnanimitati, quia illa est de honoribus, inanis autem gloria de laudibus. Est enim gloria quasi effectus honoris, vel laudis, quia cum gloria sit clara manifestatio bonorum alicuius cum approbatione, & laude, ortum habet ex honore, vel laude. Nam per hoc, quòd aliquis honoratur exhibita sibi reuerentia coram multis redditur clarus coram illis, quia quærunt quis ille sit, & cuius dignitatis, vel excellentię, cum honor exhibitus ei sit testimonium excellentiæ, & per hoc cognoscunt illius excellentiam. & hoc est gloria.

Idē de laudibus, quæ manifestius adhuc explicant excellentiam alicuius quàm honor, quia laus est sermo explicans magnitudinem. Nam per honorem cognoscitur quis esse excellens, sed nescitur cuius excellentiæ. Per laudem vero cognoscitur quis esse excellens, & etiam quam excellentiam habeat, & hęc est gloria, scilicet, diuulgata esse bona alicuius, quia ad diuulgationem sequitur approbatio, quia est diuulgatio de bonis. Et ista duo perficiunt rationem gloriæ. Erit ergo dare virtutem aliquam secundum quam quis bene se habeat circa gloriam, & laudem, sicut datur aliqua per quam bene se habet circa honorem. Nulla autem est nisi magnanimitas; quia obiecta ista sunt propinqua, cum vnū sit effectus alterius, scilicet, gloria honoris, & laudis. ergo magnanimitas erit ad quam pertineat bene se habere circa gloriam, & laudem, quia cęteræ virtutes non habent similitudinem aliquam in obiectis suis cum gloria, & laude, & consequenter cum inanis gloria sit vitium circa gloriam opponetur magnanimitati, q̄ se habet bn̄ circa illā, & opponet̄ sibi tāquā supbūdātiā, qa inanis glorię cupidus non peccat deficiē-

do ab

do ab honore, sed desiderando illum plusquam oportet. Est autem alia virtus circa honores paruos, & mediocres, & consequenter posset ista esse circa laudes, & gloriam quando ista sunt parua, vel mediocria. Et sic opponeretur sibi inanis gloria, non tamen opponitur, quia inanis gloria ad magna tendit, quia licet interdum glorietur de eis, quæ parua sunt, tamen tamquam de magnis gloriatur, quia illa magna reputat: ideo magnanimitati opponitur, quę de magnis est, & non alteri virtuti.

Ad primum dicendum, quòd licet ista de quibus gloriatur magnanimus, videantur pertinere ad diuersas virtutes secundum diuersas rationes, tamen opponitur inanis gloria secũdum omnia illa magnanimitati, quia omnia repugnant magnitudini. Quòd enim quis reputet intantum res aliquas, quòd de eis etiam non existentibus gloriari velit repugnat magnanimitati, quia de magnanimo dicitur 4. Ethi. ꝙ non curat opinionem, sed veritatem, & tamen cupidus inanis glorię in talibus curat magis de opinione quàm de veritate. Quòd etiam aliquis tantum apprecietur res paruas, ꝙ in eis velit gloriari, repugnat magnitudini animi. Nã magnanimus omnia ista reputat, vt paruũ. s. honorem, & potentatum, & diuitias, & omnia, quæ propter honorem quæruntur, vt dicitur 4. Ethi. ca. 9. Quòd etiam aliquis quærat gloriam ab hominibus, & delectetur in eorum testimonio repugnat magnanimo, quia non est ei cura, vt laudetur 4. Ethi. Et sic istæ conditiones inanis gloriæ, & omnes aliæ repugnant magnanimitati secundum, ꝙ repugnant magnitudini. Et ita non est inconueniens ea, quæ opponuntur specialiter alijs virtutibus, opponi etiam magnanimitati inquantum aliæ virtutes habent oppositum aliqd quod magnanimitas paruum iudicat, & vitia illud pro magno habent, & sic magnanimitati repugnant.

Ad secundum dicendum, quòd opponitur inanis gloria magnanimitati secundum excessum, non quidem secundum excessum ad magnanimum, sed secũdum excessum ad seipsum, & ad rationem. Nam secundum quantitatem nemo potest excedere magnanimum, quia ille se dignificat simpliciter magnis honoribus quibus nulli sunt maiores. Et in hoc ęqualiter se habet, quia nihil facit vltra suam dignitatem. Ambitiosus autem, vel præsumptuosus non excedit magnanimum in quantitate, sed seipsum. s. quia maiorem honorem cupit quàm dignus sit, & maiora opera aggreditur quàm sit facultas sua. Et sic est de inanis gloriæ cupido, quia iste secundum quantitatẽ, & veritatem deficit a magnanimo, quia gloriatur in illis, quæ magnanimus tamquam parua reputat, & despicit, sed excedit seipsum, & rationem, quia illa in quibus gloriatur reputat aliquid magnum quo ipse non est dignus, & aspirat ad illud sine ratione. s. supra dignitatem suam. Ideo per excessum opponitur magnanimo, licet non excedat eum secundum rem, immo secundum rem magnanimus excedit omnes, sed propter rationẽ ipse est in medio, & Ambitiosus, & præsumptuosus, & inanis gloriæ cupidus sunt in superabundantia.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria opponitur magnanimitati secundum se, non tamen oportet, quòd omnes effectus eius opponantur magnanimitati, quia oppositio non fit per effectum, sed per formã. Et ita est de contentione, quia est filia inanis gloriæ, vt dicetur infra quæstione 10. & sequitur ex ea tamquã effectus eius, vel consequitur eam tamquam finem suum. Non tamen oportet, quòd si aliquod vitium opponitur alteri, vel alicui virtuti, ꝙ oẽs filię illius vitij opponãtur illi virtuti, vel vitio. Quod manifeste apparet in filiabus irę, & luxurię de quibus diximus. S. quæst. 185. Nam non opponuntur illis vitijs aut virtutibus quibus ira, & luxuria opponuntur, & tamen in proposito contentio opponitur magnanimitati. Magnanimus enim nunquam contendit, quia nemo cõtendit nisi pro eo quod magnum reputat. Magnanimus autem omnia parua reputat. Vnde dicit 4. Ethi. ꝙ magnanimus non est contentiosus, quia nihil magnum existimat. Opponitur ergo inanis gloria magnanimitati, vt sperabundantia.

An inanis gloria sit semper peccatum mortale. Et quando sit, & quando non est. Et quòd dupliciter potest perire vitæ æternæ merces propter peccatum. Quæst. VIII.

QVAERETVR an inanis gloria sit semper peccatum mortale.

Dicunt quidam, quòd sic, quia nihil excludit hominem a mercede vitæ æternæ nisi peccatum mortale. Nam veniale non tollit vitã æternam. Inanis tamen gloria excludit ab ista mercede, vt dicitur in litera. attendite, ne iustitia vestra &c. alioquin mercedem non habebitis: ergo inanis gloria peccatum mortale est.

Item quicunque vsurpat sibi ea, quę sunt Dei mortaliter peccat. Nam in hoc peccat, qui se facit adorari quod soli Deo conuenit, Deus tamen pro se vult gloriam Isa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. Et 1. ad Tim. 1. Soli Deo honor, & gloria, ergo inanis gloria mortale peccatum est, quia vsurpat Dei gloriam.

Item illud quod est maxime periculosum, & nociuum, est peccatum mortale, quia veniale non potest esse maxime nociuum, & tamen inanis gloria est huiusmodi. Nam dicit Glo. 1. Thessa. 2. & est Aug. super illo verbo. Deo qui probat corda vestra. s. Quas vires nocendi habet humanę gloriæ amor non sentit nisi, qui ei bellum indixit. Quia & si cuique facile est laudem non capere nec cupere dum negatur, difficile tamen est ea non delectari dum offertur.

Dicendum, quòd inanis gloria non est semper mortale, nec semper veniale. Nam aliquando veniale est cum etiam in viris bonis locum habeat, qui tamẽ mortaliter non peccant, sicut dicit Chry. super Matthæum, quòd cum cętera vitia in seruis diaboli locũ habeant, inanis gloria etiam locum habet in seruis Christi. Interdum autem mortale est, quia directe militat contra charitatem. Pro quo sciendum, quòd cũ charitas ducat ad vitam ęternam, & tamen qui est in mortali non est dignus vita æterna, necesse est, quòd omne mortale opponatur charitati, quod vero charitati non opponitur, vel peccatum non est, vel veniale est. Inanis autem gloria semper est vitium, vt ostensum est supra: ideo vel erit mortale, vel veniale, ipsum tamen secundum se consideratum non repugnat charitati proximi. Nam licet per accidens propter desiderium gloriæ quis aduersetur alteri per se, tamen non est necesse alteri aduersari, quia quilibet in seipso potest gloriari de eo, quòd bona sua apud alios sint nota, & approbata, in quo non præiudicat alicui, potest tamen repugnare charitati Dei, scilicet, inquantum propter inanem gloriam recedit quis ab eis, quæ tenetur facere propter Deum. Et hoc est, vt siquis glorietur de eo quod repugnat diuinæ reuerentiæ, vt si glorietur de re turpi, scilicet, de peccato per quod Deum offenderat. Nam tunc grauius offendit cum gaudet se offendisse, vel etiam gloriatur de aliquo falso per quod vsurpat sibi diuinum honorem, sicut dicitur Ezechielis vigesimooctauo de rege Tyri eo, quòd est eleuatum cor tuum, & dixisti Deus ego sum, & in In quęst. 6.

cathedra

cathedra Dei, sedi in corde maris, cum sis homo, & non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei. Sic etiã fuit de Pharaone, qui vsurpauit sibi creationem dicẽs, quòd ipse creauerat fluuium Nili Eze. vegesimonono. Ecce ego ad te Pharao rex Aegypti draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, & dicis meus est fluuius, & ego feci memetipsum. Et iste est modus grauissimus inanis glorię. Vel quando quis gloriatur de aliquo quod vere habet, & tamen gloriatur quasi a seipso habeat, sicut qui gloriatur in sapientia, vel robore quasi a se habuerit. Nam hoc præiudicat diuinæ reuerentiæ, cum omne bonum nostrum sit quoddam donum descendens a Deo Iaco. primo. Et ideo increpabile est, quòd glorietur quis de hoc quasi sibi proprium sit prima Corin. quarto. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis? Vel etiam cum quis gloriatur de aliquo temporali bono quod præfert Deo, idest, quòd sibi reputet melius quàm bona, quæ habere potest, vel habiturus est a Deo Iere. nono. Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed in hoc glorietur, qui gloriatur scire, & nosse me. Hæc enim est Dei irreuerentia, quòd putet quis maiora esse bona, quæ habet ab hominibus quàm illa, quæ habere potest a Deo, quæ habentur per cognitionem eius, vel cum aliquis præfert testimonium hominum, in quo gloriatur, testimonio Dei, scilicet, magis voluit laudari ab hominibus quàm a Deo. Siquis enim operetur secundum legem Dei habet laudem a Deo prima Corin. quarto. Et tunc erit vnicuique laus a Deo, & ad Ro. secundo. Cuius laus non est ex hominibus, sed ex Deo. Habet autem laudem ab hominibus, qui facit aliqua, vel habet de quibus homines gloriantur. Siquis ergo, vt habeat laudem humanam desinit operari secundum legem Dei, & facit ea in quibus homines laudem esse putãt, ex hoc solo, quòd talia desiderat, peccat contra Dei reuerẽtiam de quo Io. duodecimo dicitur: Qui dilexerunt magis gloriã hominum quàm Dei, scilicet, Aliqui cognouerant Christum de principibus Iudęorum, & tamen vt non eijcerentur de synagoga, & honore suo, non confitebantur Christum esse Deum. Et de istis dicitur, quòd dilexerunt magis gloriam hominum quàm Dei.

Alio modo potest esse contra charitatem inanis gloria ex parte operantis, scilicet, si operans referat intentionem suam ad gloriam tamquam ad vltimum finem ad quem ordinet opera sua, & opera virtutis, & pro quo consequendo non omittat facere etiam ea, quæ sunt contra Deum, & tunc est contra charitatem, & est peccatum mortale. De hoc Augu. quinto de ciui. Dei, dicit. Hoc vitium, scilicet, amor humanæ laudis tam inimicum est pię fidei, si maior sit in corde cupiditas gloriæ quàm Dei timor, vel amor, vt Dominus diceret Io. quinto. Quomodo potestis credere gloriam abinuicem accipiẽtes, & gloriam, quæ a solo Deo est non accipitis? Si autem amor inanis gloriæ non repugnet charitati nec quantum ad id, de quo est, nec quantum ad intentionem quęrentis gloriam, non est peccatum mortale, sed veniale. Quòd ergo aliquis quærat laudari de operibus suis etiam si sint aliquod paruum, dum tamen non sit contra Dei reuerentiam aliquo de modis pręd ictis, vel non sit tam ardens desiderium gloriæ, quòd pro illa habenda non omitteret offendere Deum, non est peccatum mortale, sed veniale. Apparet ergo ex dictis inanem gloriam multis modis esse peccatum mortale. Primo modo quando cupit gloriam de malis, quæ fecit, vel de rebus turpibus.

Secundo modo quando gloriari cupit de eo quod
F pertinet ad Deum, & vult talis credi. Tertiò quando gloriatur quis de eo quod habet, quasi a nullo habeat, sed a seipso. Quarto si glorietur quis aliquod donum a Deo habere, & tamen, quòd meritis suis illud habeat, & tamquam talis vult agnosci, quia istud pertinet ad irreuerentiam Diuinam. Multum enim de laude, & honore Dei tollit, qui dicit se meruisse ea, quæ ab illo accepit, quia principium bonitatis in se ponit. etiam quia ista est Dei solius excellentia, quòd apud ipsum nemo possit mereri primam gratiam, vel donum. Quinto cum aliquis gloriatur in aliquo quod Deo pręfert. Quia licet bona, quæ homo hic a Deo accipit sint aliqualiter magna saltem respectu hominis, incomparabiliter tamen
G maiora sunt ea, quæ Deus reseruat nobis pro futuro sęculo, quia nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderũt, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum prima Corin. secundo. Sexto siquis gloriatur pręferendo diuino testimonio humanum testimonium, vel laudem, vt si putet quis, se esse gloriosiorem per hoc, quòd laudatur ab hominibus quàm per hoc, quòd eius facta approbantur per sacram Scripturam quod est laudari a Deo. Et alij modi similes possunt accipi ex parte diuinæ reuerentiæ; in quibus omnibus peccatum mortale est gloriam appetere. Septimus modus est siquis gloriari velit de eo quod nõ habet, siue illud sit vsurpando aliquid diuinum, vt dictum est in secundo modo,
H vt de rege Tyri, & de Pharaone, siue non sit contra eum, vt qui gloriatur se esse Philosophum cum nõ sit. Pręter hos est octauus modus quando quis gloriari ab hominibus appetit de quacunque re, & quocunque modo, dum tamen ita ardẽter appetat, quòd vt assequatur illam non omittat agere contra legem Dei: Nam tunc mortale est, quia pręponit gloriam humanam diuino amori. Quandocunque tamen aliquid Deo præponimus volentes potius offendere Deum quàm perdere illud, contra charitatem agimus, per quam Deus super omnia diligendus erat.

Qui autem gloriam humanam cupit, & tamen si sciat se non posse habere illam nisi offendendo Deũ, idest, agendo contra aliquod mandatum legis omit-
I tit gloriari, non peccat mortaliter cupiendo illam gloriam, vel accipiendo illam quando euenerit. Et accidit istam gloriam dupliciter haberi. Vno modo, quòd ipsa non quęsita insurgat.

Alio modo, quòd procuret homo habere illam coram alijs. Primo modo, vt cum quis alijs videntibus egit aliquid quod ab alijs approbatur, vel ipse approbari putat, & de hoc insurgit sibi quędam cordis altitudo, est inanis gloria. Et ista est leuissima omnium ex modo suo, licet interdũ possit esse grauior, vel leuior secundum maiorem, vel minorem cordis eleuationem. Secundo modo cum quis ex industria agit aliquid, vt inde laudes humanas consequatur, & tamen ista adhuc est peccatum veniale nisi incidat
K in aliquem de modis supra positis. aliàs autem potest quilibet facere quęcunque opera humana bona propter gloriam inanem, & quòd non peccet mortaliter, & tamen perdit semper mercedem suam, vt Christus dixit, & semper est peccatum veniale.

Vitare autem secundum modum non est facile etiam nec viris bonis, cum istud vitium insidietur operibus bonis, & subito insurgat quasi ex transuerso, vt ait Gregorius, vlt. cap. moralium. Nec est possibile ipsum euitare nisi cum diligentissima cautela.

Ad primum dicendum, quòd per inanem gloriam perit merces operis, non tamen sequitur, quòd peccet mortaliter, qui sic gloriatur. Nam peccando

non

non poteſt quis mereri etiam ſi ſolum venialiter peccet,quia non poteſt quis mereri niſi per hoc , quòd opera eius Deo placēt.Nullum tamen peccatū placet Deo,nec mortale nec veniale, quia ſi placeret ei iam peccatum non eſſet . ergo per illum eundem actum per quem quis peccat etiam venialiter, impoſſibile eſt,quòd mereatur. Bene tamen poteſt aliquis mereri,& peccare venialiter non tamen præciſe in eodē actu . Vt ſiquis ex charitate deſideret liberare hominem a morte,vel a peccato, & non inueniens modū quo faciat,dicit aliquod mendacium officioſum , tūc in volendo liberare hominem meruit vitam æternā, quia ex charitate voluit,mentiendo autem venialiter peccauit,& tamen ambo referuntur ad eundem finem,& vnum eſt propter alterum, ſcilicet, mentiri propter liberare hominem , & tamen in vno meret, & in altero peccat. Quòd autem in mentiendo hic mereretur,& peccaret venialiter erat impoſſibile, qa tunc idem eſſet ſimul acceptum Deo, & non acceptum, quod eſt contradictio, niſi forte accipiatur de merito reſpectu bonorum temporalium, quia iſtud non eſt inconueniens cum etiam exiſtens in mortali poſſit mereri temporalia bona,& multa alia,quę ſunt citra vitam æternam,vt oſtenſum eſt præcedenti cap. (In q.170.) Et tamen ibi nec eſt operans Deo acceptus,quia eſt in mortali, nec etiam opus eius quod nunquam eſt Deo acceptum niſi propter operantem . Qui ergo agit propter inanem gloriam cum peccet venialiter non meretur vitam æternam , & ſic perdit mercedē ſuam,non tamen oportet, quòd peccet mortaliter cum non agat ibi contra charitatem.

Cum autem dicitur, quòd non perit merces vitę æternæ niſi per mortale. dicendum , quòd dupliciter poteſt perire iſta merces.

Vno modo, quòd non acquiratur merces, quæ aliàs acquirenda eſſet. Alio modo, quòd pereat illa merces,quæ iam acquiſita erat, vel quòd indiſponatur homo ad habendum illam quam aliàs poſſet habere. Primo modo poteſt perire merces vitæ æternæ ſine peccato mortali, ideſt, quòd nos faciamus aliquem actum bonum ex genere, qui aliàs erat dignus vita æterna,& tamen propter aliquid accidentale non mereamur per illud vitam ęternam. Et iſtud facit inanis gloria, quia ſiquis bonum opus propter Deum faceret,meretur vitam æternam , cū vero agit propter inanem gloriam nihil meretur per iſtum actum, & tamen id quod meruerat per alios actus bonos non perit per iſtum.

Secundo modo perit merces quando quis non ſolum nihil meretur,ſed etiam perdit id quod per alios actus meruerat. Et iſtud non poteſt fieri ſine mortali , vt ſiquis furetur aut fornicetur per hoc non meretur, quia malum eſt,etiam perdit vitam æternam quam prius acquiſierat per bonos actus. Dicitur etiam , vel indiſponitur ad habendum illam vitam æternam quod fit propter originale. Nam antequā anima contrahat originale in illo priori non meruit vitam æternam,nec etiam meruit pęnam . Cum autem contrahit originale quod mortale eſt non perdit mercedem aliquam,quia ante hoc nihil meruerat.indiſponitur tamen ad habendum vitam ęternam,quia non poterit illam habere quandiu manſerit in ea illa macula,& antequam illam contraheret non erat indiſpoſita ad hoc . Sic etiam eſt de peccato mortali quod eſt poſt alia peccata mortalia non intercidente charitate. Nam per illud non perdit quis mercedem, quia iam perierat, & tamen per illud indiſponitur etiam ad vitam ęternam. Alia etiam eſt differentia, quia ad hoc,quòd peccatum ſit mortale non ſufficit, ꝙ perdat quis mercedem vitę ęternę, ſed ꝙ incurrat

A obligationem mortis ęternę. Et iſtud fit generaliter per omne mortale etiam ſi milleſies quis peccet non intercidente charitate, & tñ faciendo bonū ex inani gloria perdit quis mercedem,ſed non incurrit reatū mortis ęternę:ideo non eſt peccatum mortale.maxime,quia non proprie quis perdit mercedem per talē actum,ſed non acquirit eam.Vnde Chriſtus non dixit perdetis mercedem veſtram,ſed dixit mercedem non habebitis,ſ.quam aliàs habituri eratis ſi propter Deum ageretis.An tamen quandocunque quis incidit in inanem gloriam perdat mercedem operis, dicetur infra queſtione 11.

Ad ſecundum dicendum,ꝙ vſurpare Dei gloriam ſemper eſt mortale, & grauiſſimum , ſicut patet in
B exemplis datis ſupra de rege Tyri,& rege Aegypti,q ſe quaſi Deos eſſe gloriabantur Eze.28.& 29.Sic etiā de Herode,qui pmiſit,ꝙ populus acclamaret ei voces Dei,& non hominis, & percuſſus eſt ſubito a Deo Actuum 12. Qui tamen inaniter gloriatur non vſurpat ſemper Dei gloriam,vel excellentiam, quę Deo competit,ſed quandam aliam,quę competit homini excellenti, vt virtuoſo,ſapienti, potenti, diuiti,& ſic de cęteris , & ideo non eſt ſemper mortale.

Ad tertium dicendum,ꝙ inanis gloria eſt vitium periculoſum,non quidem propter grauitatem ſuam, quia alia ſunt grauiora, ſed propter diſpoſitionem, quia eſt diſpoſitio ad multa vitia inquantum per inanem gloriam redditur homo preſumptuoſus , & de ſeipſo nimis confidens,& ſic paulatim diſponitur ad
C hoc,ꝙ priuetur omnibus bonis interioribus. Aliqui autem putabant ſemper inanem gloriam eſſe mortale propter verbum Chriſti.ſ.mercedem non habebitis,& tamen inconuenienter putant, quia potius ex ipſo verbo colligitur,ꝙ non ſit mortale, quia ſi mortale eſſet,non diceret Chriſtus ſolum mercedem nō habebitis,ſed diceret peribitis,vel aliquid ſimile,ſicut dixit precedenti cap. (Nota intellectū textꝰ Euāgelici.) Qui iraſcitur fratri reus erit iudicio, qui dicit racha reus eſt concilio, qui autem dicit fatue reus eſt gehennę ignis . Et Apoſto. ad Ro.1.loquens contra peccantes mortaliter dicit. Qui talia
D agunt digni ſunt morte , & qui conſentiunt facientibus.Et tamen dixit ſolum non habebitis mercedem. ergo non ſignificauit, quòd erat peccatum mortale, ſed ꝙ non erat actus meritorius. Nam etiam ita eſſet verum, quòd qui dormiunt non habebunt ex hoc mercedem,& tamen dormire peccatum non eſt.

An inanis gloria ſit vitium capitale . Et quòd tria requiruntur ad vitium capitale. Quæſt. IX.

QVAERETVR de inani gloria an ſit vitium capitale.

Aliqui dicunt,quòd non , quia capitale vitium non oritur ex altero, & tamen inanis gloria ex ſuperbia naſcitur,ergo non eſt capitale.

Item honor eſt aliquid excellentius gloria, quia
E gloria eſt effectus honoris,vt dictum eſt.ſ.quæſt.7.& tñ ambitio,quę eſt appetitus inordinatus honoris,vt oſtenſum eſt.ſ.q.3.& 4.non eſt capitale vitium, ergo inanis gloria non erit capitale.

Item vitium dicitur capitale, quia habet aliquam principalitatem ſuper alia, ſicut caput ſuper membra, & tamen inanis gloria nullam principalitatem habere videtur, patet quia non quidem ratione peccati, quia non eſt ſemper peccatum mortale, vt oſtenſum eſt pręcedenti quæſtione,nec etiam quantum ad rationem boni appetibilis, quia gloria humana eſt aliquid paruum,& fragile extra hominem exiſtens,ergo non eſt capitale vitium.

Dicendum,quòd circa hoc eſt diuerſitas, Quidam enim

enim ponuntur superbiam esse vnum de septem capitalibus,& isti non ponunt inanem gloriam esse capitalem, sed potius, quòd sit quasi quædam filia superbię.

Alij autem non ponunt superbiam esse capitalem, & ponunt inanem gloriam, ita ponit Greg. 31. Moralium dicens superbiam esse reginam omnium vitiorum,& omnia vocari filias superbiæ, propter illud quod dicitur Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ: inanem autem gloriam, quæ ex superbia immediate oritur, ponit vitium capitale. Et hoc satis rationabiliter, quia superbia importat inordinatum appetitum excellentię, ex omni autem bono quod quis appetit, quandam perfectionem, & excellentiam consequitur. Et quia omnia vitia tendunt in quoddam bonum.s. quod videtur homini bonum omnia tendunt in quandam excellentiam, & sic fines omnium vitiorum ordinantur in finem superbiæ. Propter quod videtur, quòd superbia habeat quādam generalem causalitatem super omnia vitia: ideo non debet poni tamquam vnum de capitalibus, quia ad esse vitium capitale requiruntur tria.s. ꝙ vitium habeat finem multum appetibilem, & quòd sit causa multorum,& tamen, quòd nō sit causa omniū, vt declaratum est præcedenti cap. q. 141. Superbiæ autem licet competant duo prima, tertium non competit, quia omnia vitia ex illa quodammodo oriuntur, sicut etiam cupiditas inordinata, licet peccatum sit, nō ponitur capitale eo, quòd est radix omnium peccatorum 1. ad Thimo. 6. Et amor sui inordinatus est caput omnium peccatorum, sicut amor simpliciter est caput omnium passionum, vt ostendit Aug. 14. de ciui. Dei. Et ob hoc non ponitur vitium capitale. ita ergo nec superbia. Inanis autem gloria potest esse capitale, quia competunt ei tres conditiones vitij capitalis.s. ipsa non est origo omnium vitiorum, sicut cupiditas, & amor, qa multa sunt vitia, quæ nullo modo pertinent ad inanem gloriam, vt auaritia, gula, & luxuria. Inuidia est etiam caput aliquorum, quia filias aliquas habet.s. inobedientiam, iactantiam, contentionem, hypocrisim, pertinaciam, discordiam, nouitatum præsumptionem, vt dicetur sequenti quæst. habet etiam finem appetibilem, quia est de gloria. Nam inter bona, per quæ homo consequitur excellentiam videtur præcipue operari gloria inquantum importat manifestationem bonitatis alicuius. Nam bonum naturaliter amatur,& desideratur, & honoratur ab omnibus,& ideo sicut per gloriam quā homo habet apud Deum, cōsequitur excellentiam in rebus diuinis, ita per gloriam hominum consequitur excellentiam in rebus humanis. Et quia omnes homines naturaliter desiderant excellentiā, consequens est, ꝙ gloria hoīum per quam putatur haberi excellētia, apud eos sit multum appetibilis. Et quia id quod multum appetibile est a multis appetitur, & multum appetitur, continget circa illud multum errare cum circa illud sit dare excessum,& sic erunt multi modi errandi circa appetitum glorię. Et hoc est, quòd facit esse multas filias inanis glorię, & consequenter erit ipsa vitiū capitale, quia ex eo multa vitia oriuntur tamquam ex fine, vel tamquam ex efficiente. Recte ergo inanis gloria ponitur esse vitium capitale.

Ad primum dicendum, ꝙ licet inanis gloria oriatur ex superbia, non repugnat ei esse vitium capitale. Nam vitium capitale non debet oriri ab alio capitali, quia aliàs non condistinguerentur inter se, pōt tñ oriri capitale vitium ab aliquo quod non ponitur inter capitalia. Et sic omnia vitia oriuntur a cupiditate,& ab amore suiipsius, quæ sunt vitia, & tñ non cōnumerantur inter capitalia, vt dictum est. Ita est de superbia, quia iuxta Grego. non est vnum de capitalibus, sed quasi regina omnium vitiorum. Vnde non solū inanis gloria, sed etiam capitalia omnia ab ipsa oriuntur, vt ostensum est hic, & tamen non tollit hoc eis esse capitalia, & consequenter nec inanis gloria impedietur esse capitale, quia oritur ex superbia.

F

Ad secundum dicendum, quòd potius inanis gloria debuit poni capitale quàm ambitio, quia gloria circa quam est inanis gloria comparatur ad honorē, & laudem, sicut finis ad id quod est ad finem, quia propter hoc aliquis vult honorari, vt glorietur, idest, vt bonum suum diuulgetur: idem etiam de laude, quod patet, quia magis amat quis honorem, vel laudem exhiberi in publico quàm in secreto, etiam si ijdem,& non plures sint exhibentes in publico,& in secreto. Et tamen quantum ad rationem honoris non differt exhiberi in publico, vel in secreto, quia honor est exhibitio reuerentiæ. Et ita potest quis exhibere alteri reuerentiam in publico, sicut in secreto,& econtrario. Etiam non differt quantum ad rationem laudis, quia laus est sermo explicans magnitudinem. Et ita potest per sermonem explicari alicuius magnitudo perfecte vni in secreto, sicut multis in publico. Ergo ita est completa ratio laudis in secreto, sicut in publico, & tamen honorem exhibitū in secreto,& laudem secreto dictam quasi pro nihilo appreciamur. Cum vero ista fuerint publice facta valde illa appreciamur, ergo videtur, quòd propter gloriam desideramus honorem, & laudem, idest, vt cognoscatur a multis excellentia nostra cuius testimonium redditur in honore, & laude. Nam proprie ad gloriam pertinet rem fieri publice, cum gloria dicat manifestationem excellentię alicuius, & gestorum eius cum laude, & approbatione, honor autem,& laus secundum se non pertinent ad publicum potius q̃ ad secretum. ergo videtur, quòd per honorem, & laudem nihil aliud desideretur q̃ gloria. Et sic ipsa est tanquam finis,& consequēter magis appetibilis q̃ laus,& honor, & ideo habebit magis rationem vitij capitalis appetitus inanis gloriæ, qui est circa gloriam, quàm appetitus honoris siue ambitio, q̃ ad honorem pertinet. Et ita si esset aliquod vitium quod specialiter pertineret ad laudem immoderate illam desiderando, nō esset illud capitale, sed inanis gloria, quia finis suus non esset tam appetibilis, sicut finis inanis glorię.

G

H

I

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria habet quādam rationem principalitatis, vt dictum est, quia finis suus est valde appetibilis. Et hoc sufficit ad rationem vitij capitalis, esse autem maius, vel minus vitium non facit ad rationem vitij capitalis, quia capitale est inquantum ex eo plura oriuntur, sicut ex capite plura membra. Esse autem magis, vel minus graue non facit oriri plura, aut pauciora vitia: ideo licet inanis gloria sit minus vitium quibusdam alijs, potest esse vitium capitale quamuis illa non sint capitalia. Et ita inanis gloria, licet aliquando sit veniale potest poni capitale inter mortalia, inquantum ex veniali sequitur interdum mortale per dispositionem, & ita non oportet, ꝙ omnia capitalia vitia inter mortalia sint mortalia, sed satis est, quòd sint origo quædam mortalium. Cum ergo aliquando inanis gloria sit peccatum mortale, & valde graue, vt in eis, qui gloriantur vsurpando ea, quæ conueniunt Deo, sicut patet in rege Tyri,& rege Aegypti Eze. vigesimooctauo,& vigesimonono, & dictum est præcedenti quęstione,& etiam possunt sequi alia peccata valde grauia, conuenienter erit inanis gloria vitium capitale.

K

Qua

Quæ ſint filiæ inanis gloriæ a S. Gregorio Papa nominatæ. Quæſt. X.

QVAERETVR quæ ſint filiæ inanis gloriæ. nam cum ſit capitale vitium, vt patet præcedenti quæſtione habebit filias cum propter hoc dicatur capitale, quia ex eo multa oriuntur. Dicit Grego. 31. Moralium, quòd ſunt filiæ eius ſeptem. ſ. Inobedientia, iactantia, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, nouitatum præſumptio.

Aliqui autem dicunt, quòd non ſint omnes iſtæ filiæ inanis gloriæ, quia iactantia ponitur inter filias, vel ſpecies ſuperbię, vt dicit Grego. 31. Moralium, & tamen ſuperbia non oritur ex inani gloria, ſed potius econtrario, ergo non poterit iactantia poni ſpecies, vel filia inanis glorię cum ſit filia ſuperbiæ.

Item contentio, & diſcordia non videntur eſſe filiæ inanis gloriæ, ſed iræ, quia ex ira proueniunt, & tamen ira eſt vitium capitale condiſtinctum contra inanem gloriam. ergo non erunt contentio, & diſcordia filiæ inanis gloriæ.

Item dicit Chry. ſuper Matthæum, quòd inanis gloria eſt malum, & maxime in miſericordia, quę tñ non eſt aliquid nouum, ſed conſuetum inter homines, ergo pręſumptio nouitatum non debet poni ſpecialiter filia inanis glorię.

Dicendum, ꝙ omnia iſta ſeptem vitia ſunt filię inanis gloriæ, vt aſſignat Grego. 31. Moralium. Ad hoc autem, ꝙ aliqua vitia particularia ponantur tanquam filię alicuius vitij capitalis, ſufficit ꝙ pertineant ad illud tanquam ad finem, vel dependeant ab eo tanquã ab efficiente. De primo, ſicut ſcurrilitas, turpiloquiũ, tactus impudici, & ſimila ponuntur filiæ luxuriæ, eo ꝙ iſta ordinantur ad luxuriam, ideſt, ad conſequendũ delectationem veneream, quæ eſt finis luxuriæ. cęcitas autem mentis, inconſideratio, pręcipitatio, amor pręſentis ſęculi, deſperatio futuri, ſunt filiæ luxuriæ, quia ſequuntur ex ea tanquam ex cauſa efficiente, vt oſtenſum eſt ſupra queſt. 185. ita nunc iſta vitia ordinantur ad finem inanis gloriæ, ideſt, ad conſequendũ quandam gloriam humanam, vel dependent ab ipſa tanquam a cauſa. ſ. quia ex hoc, ꝙ aliquis eſt cupidus inanis gloriæ, & nollet erubeſcere incidit in iſta vitia. Pro quo ſciendum, ꝙ iſta magis ordinantur ad inanẽ gloriam tanquam ad finem. ſ. ad finem eius, quàm vt ad cauſam. Finis autem inanis glorię eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ quam quis habet, vel ſe habere oſtẽdit. Ad hoc autem poteſt hõ tendere dupliciter.

Vno modo directe, alio modo indirecte. Si indirecte, aut fit per verba aut per facta. Si per verba ſic eſt iactantia, quia iactator dicit de ſe multa, quæ vera non ſunt, vt gloriam conſequatur apud homines, & opponitur veridico 4. Ethi. Aliquando tamen iactator vera dicit, quia tamen importune dicit, & non ad finem ad quem oportet dicitur iactator, quia ad vitium pertinet ſic velle extollere propria bona. Non eſt tamen aliud vitium ſuperabundans circa hoc niſi iactantia. Nam veridicus non ſolum vera dicit, ſed etiam qualiter debet, & quando debet, & bene ſecundum omnes circunſtantias, quia veritas ibi virtus moralis eſt. Ad iactantiam ergo pertinet talia vera dicere. Sic autem per facta, aut illa ſunt vera aut non. Si vera, & habent aliquam admirationem, ſic eſt nouitatum præſumptio, quando quis conatur inuenire aliqua noua, vt de illis ſpecialiter glorietur. Nam inuentio nouorum maxime ſi ſint vtilia, magnam laudem, & gloriam cauſat inquantum eſt ſignum magnę excellentiæ, & ingenij. Alia eſt præſumptio, quæ non pertinet ad nouitates, ſed ad aggreſſionem magnorum operum,

A & ſic opponitur pręſumptio magnanimitati, vt dictum eſt ſupra quęſtione quinta, & illa non pertinet ad inanem gloriam. Si autem per facta falſa, ideſt, ſimulata ſic eſt hypocriſis, vt cum quis iniquus nõ aſſerit ſe bonum in verbo, prætendit tamen bonitatem, & ſanctitatem ex habitu exteriori, & ex modo vultus. Et iſta facta ſunt ſimulata, quia ſunt ad ſignificandum, quòd iſte bonus ſit, & iſtud eſt hypocriſis. Pertinet autem ad inanem gloriam inquantum homines propter deſiderium glorię humanæ cum non habeant veram excellentiam, conantur illam falsè oſtendere. Poteſt autem pertinere interdum hypocriſis ad auaritiam, vt ſiquis propter lucrum iſta fingat. Magis tamen propriæ pertinet ad inanem gloriam,

B quia ex tali ſimulatione directe ſequitur gloria humana. Lucrum autem non ſequitur niſi per accidens. Et etiam quando lucrum ſequitur, prius ſequitur gloria, quia ille, qui talia ſimulat intendit per hoc bonus apparere, & quòd tanquam bono poſtea lucrũ faciliter acquiratur. Et tamen apparere bonum ad gloriam pertinet: ideo hypocriſis directe pertinet ad inanem gloriam, poſtea autem poteſt per accidens pertinere ad alia vitia inquantum vnum vitium propinquitatem habet cum alijs. Si autem indirecte quis intendat conſequi gloriam humanam contingit quadrupliciter.

Primo modo quantum ad intellectum, & ſic eſt

C pertinacia, vt quando aliqui volentes oſtendere ſe eſſe magni ingenij nolunt cedere alijs vera dicentibus contra eorum aſſertionem etiam ſi ſciant eos vera dicere, vt non videantur minores illis ſi illis ceſſerint. Et iſtud eſt inanis gloria indirecte, quia directe inanis gloria vult oſtendere ſe eſſe excellentem, qui autem pertinax eſt non vult oſtendere ſe eſſe magnum, ſed ſe non eſſe minorem in intellectu eo cum quo contendit. Et iſtud eſt indirecte excellentia quædam.

Secundo modo quantum ad voluntatem, & ſic eſt diſcordia dum aliquis non vult a propria voluntate diſcedere, vt alijs concordet. Et hoc eſt ne minor videatur ſi ſe alteri ſubijciat.

Tertio quantum ad locutionem. Et ſic eſt contentio, quę eſt quędam confuſa loquacitas, vel pugna

D verborum pertinens ad aliquid inutile. Et tamẽ non vult contendens verbis cedere, ſed ſemper loqui, ne ſaltem in verbis cedere videatur. Et differt contentio a pertinacia, quia pertinax contendit propter intellectum nolens mutare ſententiam ſuam quaſi non errauerit, contentio autem ſolum eſt ad verba, vt cum quis non curans de veritate rei ſolum ne videatur minus potens quàm alius ad iactandum verba cedere non vult prius tacendo, ſed vult verbum manere in ore ſuo. Et hoc pertinet indirecte ad quandam gloriam inquantum ſe oſtendit non eſſe minorem eo cum quo contendit.

Quarto modo quantum ad factum. Et ſic eſt

E inobedientia, quando quis non vult exequi ſuperioris voluntatem ne minor eo videatur. Et hoc ad quandam gloriam pertinet. Et ſic iſtę ſunt ſeptem filiæ inanis glorię.

Ad primum dicendum, quòd iactantia pertinet ad ſuperbiam, & ad inanem gloriam. Eſt enim ſpecies ſuperbiæ quantum ad cauſam interiorem, quę eſt arrogantia. Nam arrogantia eſt deſiderium gloriationis, de eo quod quis non habet. Et inquantum habet quis arrogantiam mouetur ad dicendum ea, quæ ſignificent excellentiam eius. Et illud eſt iactare falſa dicendo, vt oſtendat excellentiam.

Si autem conſideretur quantum ad finem, ponitur

filia

filia inanis gloriæ. Et sic idem vitiũ potest pertinere ad diuersa capitalia, ad vnum tanquam ad finem, & ad alterum tanquam ad causam efficientem. Nam cum iactantia consistat in solis verbis propter gloriã humanam prolatis, efficiens eius est arrogantia, finis autem est inanis gloria. Ad secundũ dicendũ, ꝙ contentio, & discordia pertinent aliquo modo ad iram, & tñ non pertinent ad ipsam solam, sed cum adiunctione inanis gloriæ. Potest enim aliquis contendere in verbis cum alio dupliciter. s. vel quia per verba vindictam quandam accipit, vel quia cedere non vult alteri loquenti. Si primo modo pertinet ad iram. Nam sicut per opera vindicta recte quæritur, ita etiam per verba interdum quis quęrit vindictam. Et ideo sicut ira quietatur cum quis vindictam retribuerit, ita etiã cum ostenderit iram per verba, vt patet in prima specie iracundorum, qui vocantur acuti, vel acrocoli quarto Ethi. capitu. de mansuetudine. Et propter hoc amari tarde iram dimittunt, quia ipsam occultam habent, vt patet ibidem. Si secundo modo pertinet cõtentio ad inanem gloriam, vt dictum est, & tamen magis proprie pertinet ad inanem gloriam quàm ad iram, quia ad iram non pertinet nisi inquantum per verba sumitur vindicta. Si tamen contendat quis cũ irato ex opposito conuitia dicens, non placatur iracius ad hoc, ꝙ sint vindicta, sed potius succenditur, vt tunc videatur recipere iniuriam. Et iõ non contendit iratus ad vindictam, sed quando iratus potest impune iniuriosa verba contra alterum dicere eo non respondere audente, aut non ex æquali respondente, est vindicta quędam, & tñ tunc non est contentio, quia in contentione conatur vterque alterum verbis superare. Non est ergo contentio proprie pertinens ad irã, sed ad inanem gloriam inquantum vnus non vult alteri in verbis cedere ne minor eo videatur. Si autem irati interdum verbis contendant, non fit hoc propter iram, sed propter inanem gloriam inquantum vnus non vult videri minor altero. Nam contingit vitia multa simul esse.

De discordia autem eodem modo dicendum est, quia aut quis discordat a voluntate alterius eo, ꝙ odit ipsum, vel irascitur ei, & in hoc, ꝙ ab eo discordat videtur ei inferre quãdam pęnam, vt si aliàs tenebatur ei concordare, & tunc discordia pertinet ad iram, qa in modum vindictę infertur. Vel si forte discordat qs ab alio nolens redire in pacem cum eo, vt per hoc maneat sibi locus vindictę, quod non fieret si rediret in concordiam cum inimico, & tunc etiam ad iram pertinet inquantum ad vindictam ordinatur, vel discordat quis a voluntate illius quem non odit, sed non vult conformari ei, vt non videatur minor. Et tunc pertinet discordia ad inanem gloriam. Et quia discordia proprie non dicit pęnam, sed solum nolle concordare alteri, pertinet magis discordia ad inanem gloriam quàm ad iram.

Ad tertium dicendum, quòd inanis gloria reprehenditur maxime circa eleemosynam, quia eleemosyna ex se videtur actus charitatis, quia diligere, & benefacere, & orare posuit Christus præcedenti capitu. tanquam actus charitatis, vel signa. quòd autem propter inanem gloriam quis det eleemosynam est non habere aliquid de charitate. Est ista magna peruersitas, scilicet, quòd quis præferat inanem gloriam charitati, & vtilitati proximi, & ex hoc vituperatur, & non tanquam sit aliqua inuentio nouitatis, quia eleemosynam dare consuetum est.

F *An agens aliquid propter inanem gloriam semper meritum perdat. Et quòd peccatum mortale non tollit mercedem bonorum operum præteritorum. Et si quis timet quòd agendo aliquod bonum opus insurget sibi inanis gloria, non propter hoc debet cessare. Quæst. XI.*

QVAERETVR an agens aliquid perdat semper mercedem operis ex inani gloria. dicunt quidam, ꝙ sic, quia Christus dicit hic alioquin mercedem non habebitis. Dicendum, ꝙ non perditur semper merces. Pro quo sciendum, ꝙ aut loquimur de mercede vitę ęternę, aut de temporali, de qua dicetur sequenti quæst. Si primo G modo dicendum, quòd inanis gloria aut est peccatũ mortale, aut veniale. Est enim mortale illis modis quos posuimus supra quæst. 8. Et hoc modo dicendum, ꝙ semper merces perditur, quia per peccatum mortale non solum homo nihil meretur, sed etiam perdit mercedem vitę ęternę, quam prius habebat per bona opera, vt eadem quęst. ostensum est. Si autem sit veniale, aut est cum bono opere, siue de illo, vt ꝙ glorietur quis de eleemosyna, aut sine opere aliquo, vt ꝙ quis se robustum, vel sapientem glorietur. Si secundo modo non pertinet ad propositum. Nam ibi non potest perdi merces boni operis cum non sit aliquod opus, sed solum sit gloria de aliqua perfectione naturali, vel acquisita. Est tamen peccatum veniale ista gloriatio. Si autem primo modo. dicendum, ꝙ H aut appetitus glorię præcedit opus, aut comitatur illud, idest, insurgit quando bonum opus fit aut sequitur post opus. Si primo modo dicendum, quòd semper perit merces operis. Et istud est quando inanis gloria præcessit opus. s. quia fuit causa eius, vt quia desiderabat inanem gloriam fecit illud opus, vt per illud gloriam consequeretur. Et in isto casu loquitur semper Christus dicens. attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Et sic ponitur ibi gloria causa finalis. Et tunc dicitur alioquin mercedem non habebitis. Sic dicitur etiam infra de illis, qui orant, & dant eleemosynam, vt videatur, quòd receperunt mercedem suam. Hoc autem verum est nisi forte propter Deum pręcipue fieret I opus, & non aliter, & tamen adhuc esset aliquis appetitus humanæ gloriæ, si iste esset ita paruus, quòd etiam propter istam gloriam humanam, vel maiorem consequendam non faceret istud opus nisi esset propter Deum, poterit esse, quòd non perdat mercedem, si tamen agat propter Deum, & propter inanẽ gloriam, ita quòd si non putaret se consecuturum aliquam gloriam, quòd non moueretur ad opus, mercedem perderet. Difficile tamen est, quòd inanis gloria præcedat tanquam causa operis principalis, vel non principalis, & quòd possit operans mercedem consequi, quia isti duo fines sunt multum diuersi, scilicet, agere propter Deum, & propter inanem gloriã, & non bene se compatiuntur. Si autem inanis gloria K consequitur, siue comitatur, scilicet, quòd insurgit dum fit ipsum opus, & non prius, regulariter nõ perditur merces operis, quia causa operandi non fuit ibi glorię humanæ desiderium, sed Deus, insurrexit tamen postea gloriatio dum opus fieret. Vt si quis videns se aliquid agere excellenter, quòd propter Deũ fiebat, incipiat gloriari. Nam tũc ista inanis gloria poterit esse peccatum veniale, & tñ non tollet mercedẽ operis, quia iste non egit, vt videretur ab hominibus cum inanis gloria non fuerit hic causa huius operis. Posset tamen ista gloriatio humana ita ardenter occupare operantem, vt placeat sibi valde illud agere quod agit, quia istam gloriam consequitur inde. Et periret forte tunc merces. Communiter tamen non

perit nisi præcesserit desiderium inanis gloriæ. Hoc videtur sentire Chry. super Matthæum dicens. Ille autem, qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur. Si autem per alicuius cor cogitatio vana ascendit desiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradixit illa nō propter homines fecisse videtur, quia quòd cogitauit passio carnis est, quòd elegit iudiciū animæ. Si vero inanis gloria sequatur post opus, vt postquam aliquis dedit eleemosynā gloriatur de illa, dicendum, quòd nunquam perdit mercedem operis licet sit ista inanis gloria peccatum veniale, ratio est, quia opus quando factum est meritorium fuit, quia tunc nihil fuit, quòd impediret cum esset opus bonum propter bonum finem, inanis gloria postea insurgens non potest nocere operi præterito, quia etiā peccata mortalia, quæ subsequuntur non tollunt mercedem bonorum operum præteritorum, licet mortificent illa ad tempus, scilicet, quòd quādiu manserit homo in peccato mortali non potest iuuari ex bonis operibus precedentibus, vt per illa assequatur vitam æternam. Postquam vero cessauerint mortalia incipient posse proficere bona opera, sicut a principio erant meritoria. Si ergo per mortale peccatum non perijt merces bonorum operum preteritorum, a fortiori per veniale subsequens quale est inanis gloria non peribit merces boni operis præcedentis. Vnde Christus solum loquitur quando inanis gloria precessit, & ipsa fuit causa finalis operis, & etiam quando concomitatur non est dubium an mercedem tollat, nisi inquantum dum ipse insurgit restat adhuc aliqua pars operis explenda, & illius partis potest esse causa inanis gloria. si tamen nullo modo sit causa partis præteritę nec futuræ nullo modo perit merces, licet inanis gloria insurgens peccatum veniale sit, quia quādiu ipsa non fuerit causa semper Deus est causa, & sic opus erit meritorium. si autem sit causa non potest opus esse meritorium, quia meritum apud Deum est, & tamen nihil agit propter Deum, qui agit propter inanem gloriam. Ergo apud ipsum nihil potest mereri. sic dicit Chry. super Matthæum. Quid autem a Deo recipies, qui Deo nihil dedisti? Quod propter Deum fit Deo datur, & ab eo recipitur, quòd autem propter homines fit in ventos effunditur. Quæ autem est sapientia res dare, & verba vacua comparare? Ex hoc autem sequitur, quòd siquis timet, quòd in aliquo bono opere quando fecerit, insurget sibi inanis gloria non debet cessare propter hoc quin agat. Sic innuit Augu. super Ioannem. Nam talis non perdet mercedem, cum propter inanem gloriam nullo modo agat, sed patitur illam insurgentem, scilicet, si prospere in actu succedit sibi, vt in prædicante, & similibus. Præmuniat ergo se quantum potest contra inanem gloriam ne insurgat, si tamen insurrexerit non nocet. Et si putet, quòd vere insurget non cesset propter hoc a bono opere ne perdat omittendo tantum bonum quod facere posset pro leui damno inanis gloriæ, quæ nunquam periculosa est nisi quando præcedit, & causa operis est.

An agens propter inanem gloriam mereatur aliquid. Et quòd bona facta in peccato mortali valent ad temporalia acquirenda. Quæst. XII.

QVAERETVR an agens propter inanem gloriam mereatur aliquid saltem temporaliter.

Dicendum, quòd hic iam non est dubium, nisi in casu, in quo agens perdit mercedē apud Deum. Nam quando meretur apud Deum a fortio-

A ri merebitur temporaliter, quia minus est sic mereri quàm mereri æterna bona. Sed qn̄ quis agēs propter laudem hoīum perdidit mercedem apud Deum, est dubium an mereatur saltem temporaliter.

Est dicendum, ꝙ non est inconueniens mereri tēporaliter, quia agens bonum in peccato mortali meretur bona temporalia, & multa alia, quia ad quinque proficiunt opera bona facta in mortali, vt ostensum est supra in præcedenti cap. q. 170. licet mereri accipiatur ibi large. s. de congruo, & non de condigno, vt ostē sum est ibidem. A fortiori ergo existens in veniali poterit mereri bona temporalia. Et tn̄ ista inanis gloria
B pp quam quis operatur est veniale, vt præsupponitur. Ergo ea existente poterit operans mereri bona temporalia. Item confirmatur, quia licet agens ex inani gloria non placeat Deo, quia non agit pp ipsum, non tollit quin mereatur temporalia, quia etiam existens in peccato mortali non placet Deo, & opus eius non potest esse acceptum, quia ipse non est acceptus, & tn̄ meretur temporalia. Ergo a fortiori, qui ex inani gloria agit merebitur tēporaliter. Item patet, quia Christus solum negauit hic mercedem vitæ ęternę dicēs, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui est in cęlis, idest, non habebitis mercedem cœlestem. Non ergo tollitur merces terrestris. Dici
C tn̄ potest, ꝙ agens ex inani gloria nihil mereatur etiā temporaliter, quia non agit pp Deum a quo est merces, siue ęterna, siue temporalis. Item patet, quia ipse dixit receperunt mercedem suam infra in litera. ergo nihil eis restat recipiendum. si tamen mererentur per hoc bona temporalia non diceretur, quòd receperūt mercedem. ergo nihil eis restat recipiendum temporale nec ęternum. Et non est simile de bonis factis ex inani gloria, & de bonis factis in peccato mortali, quia facta in peccato mortali possunt fieri propter Deum, vel propter bonum finem honestatis, vel vtilitatis proximi non attendendo ad inanem gloriam, quia peccatum mortale non tollit quin possit homo agere propter Deum, licet non agat ex charitate. Talia autem cum propter Deum fiant, & non possunt accipere retributionem ęternam, accipiunt temporalem
D de congruo. Et idem est quando quis agit propter vtilitatem proximi, vel publicam, vel propter aliam causam honestam etiam si de Deo nihil consideret, quia omne honestum in Deum tendit. Quod autem fit propter inanem gloriam nullo modo fit propter Deum: ideo non recipiet a Deo ęternam nec temporalem retributionem. Et satis est rationabile, quia cū homo per opus istud non desiderauerit nisi inanem gloriam, scilicet, ab hominibus videri, & laudari, & istud suscipit, non est causa quare aliquid aliud suscipere debeat cum nihil aliud voluerit. Et propter hoc Christus dicit, quòd receperunt mercedem suam, idest, illam quam desiderauerunt. Istud est satis rationabile. Et tamen siquis dicere voluerit, quòd me-
E reantur aliquid tales temporaliter, vtpote si multa opera bona propter solam inanem gloriam egerint, non est resistendum, quia non apparet magnum inconueniens, quia rationes in contrarium procedunt de vera mercede, quę est vitę ęternę. Bona autem tēporalia non sunt directe merces, vel retributio pro bono opere.

An agens bonum propter inanem gloriam postea dolens possit mercedem recuperare. Quæst. XIII.

QVAERETVR siquis egit bona opera propter inanem gloriam solam, & postea doleat, quòd propter istum finē egerit an recuperauit mercedem

illorum,

illorum, vt si quis prædicator, vel doctor sacræ scripturę tota vita docuerit propter inanem gloriam, & postea doleat, & saluetur, an consequetur aureolam, quia aureola est specialis merces, idest, præmium accidentale doctorum, virginum, & martyrum.

Aliqui dicunt, quòd consequetur, quia aureola debetur doctrinæ sacræ tanquam fructus eius ad Phili. 4. Fratres mei desideratissimi gaudium meum, & corona mea, idest, vos estis corona mea. s. quòd propter fructum prædicationis quem habuerat conuertendo illos aureolam consequeretur. Potest tamen esse, quod ex doctrina, vel prædicatione eius, qui propter inanē gloriam principaliter prædicauit tota vita, vel docuit secutus est fructus conuersionis infidelium, vel eruditio simplicium in fide, ergo si pęniteat dabitur aureola ei de doctrina sua.

Item aureola debetur doctori, sicut virgini. Consistit autem virginitas pręcipue in mente quam si quis mente perdidit etiam corpore incorrupto poterit habere vitam æternam, sed non aureolam virginitatis. Vt si aliqua mulier sponsum accepit, & antequam nuptię celebrarentur in virginitate mortua est. s. carne incorrupta. ista quidem non habebit aureolam, quia iam sponsum habebat, & nuptias expectabat, & tamē vitam æternam habere poterit cum potuerit mori in charitate, & idem est si sponsum nondum acceperat, sed intendebat nubere. Si tamen virgo aliqua corpore, aliquando corrumpatur mente desiderans nubere legitime, vel per stuprum cognosci, si postea de hoc doleat, & incorrupta maneat, habebit aureolam. ita ergo doctor, vel prædicator si doleat, quòd propter inanem gloriam docuerit, vel prædicauerit poterit consequi aureolam.

Dicendum, quòd si iste semper prædicauit, vel docuit propter inanem gloriam etiam si in morte pęniteat, quòd sic fecerit ex inani gloria, non obtinebit aureolam, sed solam vitam æternam, quia opera, quæ fuerunt mortua quando nata sunt, vtpote facta in peccato mortali, non reuiuiscunt postea charitate adueniente, nec correspondet sibi aliquid præmij in vita æterna. ita opus quod factum est propter inanem gloriam fuit mortuum a principio, quia quando factum est non erat meritorium vitæ æternæ. ergo postea ēt si charitas redeat, vel augeatur non poterit fieri meritorium. Pro quo dicendum, quòd aut iste agēs ex inani gloria erat tunc in peccato mortali aut non. Si erat, manifestum est, quòd opus istud nō est meritorium, nec potest effici meritorium redeunte charitate, vt ostensum est supra præcedenti cap. q. 171. Si autem non erat in mortali etiam opus istud non potuit esse meritorium quando factum est, quia non fuit propter Deum: ideo nunquam postea erit meritorium etiam si doleat, quia opus nunquam redit ad hoc, quod nūc de nouo efficiatur meritorium. Illud tamē quod opus non habet in se quando fit, nunquam potest postea habere, quia postquam semel desijt esse nihil potest acquirere. Et patet hoc a fortiori in bonis factis ex inani gloria quàm in bonis factis in peccato mortali sine inani gloria, quia quæ fiunt in mortali non sunt meritoria, quia operans non est tunc acceptus Deo, licet operatio bona sit. Cum autem redit ad charitatem incipit esse Deo acceptus, & ideo poterat cogitari aliqualiter verisimiliter, quòd inciperet tunc operatio Deo esse accepta, & meritoria, qui tamen ex inani gloria egit non existens in mortali erat Deo acceptus, quia nihil tollit homini esse acceptum Deo nisi mortale peccatum (nam venialia a Deo non separant) operatio tamen non fuit Deo accepta, quia non dirigebatur in ipsum. ergo etiam si postea doleat de peccatis suis, & sit in charitate, manifestum erit, quòd

F nihil proficiet ad hoc, quòd incipiat operatio esse meritoria, quia per pęnitentiam charitas recuperatur, & tamen charitas existens quando erat illa operatio nō potuit facere operationem esse meritoriam. ergo a fortiori charitas, quæ succedit non poterit eam facere meritoriam.

Item patet, quia aureola pręsupponit auream, sicut dicitur Exo. 25. facies super coronam auream aliam aureolam, & ideo qui non meretur auream, idest, pręmium essentiale, non meretur aureolam, idest, præmium accidentale. Et tamen, qui operatur propter inanem gloriam non meretur vitam æternam, vt hic dicitur. s. alioquin mercedem non habebitis. ergo nec

G aureolam merebitur. Pęnitentia autem restituit huiusmodi bona opera, quę aliquando habuit, & fuerūt mortificata per peccatum mortale superueniens, illa tamen opera bona, quę nunquam quis habuit non possunt restitui, & tamen opera facta ex inani gloria nunquam fuerunt bona etiam quando facta sunt, ergo pęnitentia non restituit illa, vt bona sint. Istud idē dicendum est de quibuscunque alijs operibus bonis factis ex inani gloria, quòd etiam si agens doleat postea quòd egerit ex inani gloria, non restituuntur sibi ad hoc, quòd sint meritoria, sed ita habentur ac si nūquam fuissent facta.

Ad primum dicendum, quòd doctrinę sacrę, & prædicationi debetur aureola, quę est præmium acci-

H dentale supposito, quòd ibi sit præmium essentiale, quia nunquam potest aliquis mereri præmium accidentale sine substantiali, cum fundetur vnum in altero, quia per essentiale meretur quis vitam æternam: per accidentale autem meretur aliquid quod est in vita æterna. Et tamen sic prædicans non merebatur vitam æternam. ergo nec aureolam, & si alijs proficiebat bene docendo, sibi tamen non proficiebat.

Ad secundum dicendum, quòd virgo corrupta animo, & integra carne adhuc virgo manet, quia integritas carnis est ipsa virginitas materialiter: ideo manente illa adhuc potest sibi correspondere aureola. Vnde quando pęnituerit de intentione corruptionis est integra virginitas, cum sit ibi integritas carnis, & intentio incorruptionis, habebit ergo aureolam.

I Doctori autem debetur aureola non propter statū, sed ꝓpter actū docendi, vel prędicandi. Ille vero actus non redit postquam transiuit: ideo etiam per pęnitentiam non fit, quòd sit meritorius. Istud autem verum est quando omnes actus docendi, vel prędicandi fuerunt ex inani gloria, quia tunc non habebit aureolam etiam si pęnituerit. Si tamen aliquos actus docēdi, vel prædicandi habuit non ex inani gloria habebit aureolam propter illos, licet omnes alij fuerint ex inani gloria.

De proprietatibus inanis gloriæ. *Quæst.* XIIII.

K QVAERETVR de proprietatibus inanis gloriæ.

Dicendum, quòd multę sunt. communiores tamen sunt istę, quæ sequuntur. Prima, quòd differt inanis gloria a cęteris peccatis, quia alia, vt communiter ex malo oriuntur, sicut luxuria ex gula, inuidia ex superbia, & ita de cęteris. sed inanis gloria, vt communiter de solo bono nascitur, & quanto bonum maius putatur, tanto inanis gloria facilius inde nascitur, vt ait Chrysosto. super Matthæum, scilicet, vbi enim res agitur gloriosa, ibi facilius inuenitur gloriationis occasio.

Secunda est, quòd nullum vitium tantum vexat viros sanctos, quia viri sancti vitia carnalia, & ea, quæ sunt communia apud homines, a se penitus abscidegunt.

runt. Et quia bonis operibus vacant, desideriũ gloriæ humanę ex ipsis operibus nascitur. Et quanto opera ipsorum meliora sunt operibus aliorum hominum tanto facilior est ibi occasio inanis gloriæ. Etiam quia diabolus cupiens deijcere viros sanctos, & non habẽs locum ex vitijs carnalibus tentat de inani gloria, quæ est sub quadam veste honestatis. De hoc Chry. super Matthæum dicit. Cum.n. oĩa mala seruos diaboli vexent, concupiscentia vanę glorię magis vexat seruos Dei, quam seruos diaboli. Tertia est, quòd inanis gloria est valde vitium pertinax, & cum difficultate ei resistitur, quia conuenit valde naturæ humanæ, quæ naturaliter pp intellectũ est excellens, & iõ gloriari cupit. Vñ oẽs, qui aliquid excellẽtię habent, vel se habere putant hoc vitio valde vexant̃, nisi sponte cõsentiãt. Sic dicit Aug. li. de sentẽtijs Prosperi. Quas.n. vires nocendi habeat humanę glorię amor nõ sentit, nisi qui ei bellũ indixerit, quia & si cuique facile est laudẽ nõ cupere dũ negatur, difficile tñ est ea non delectari cũ offertur. Quarta est, ꝙ inanis gloria est valde periculosa. Nam omnia bona destruit, quia quęcunque quis fecerit mercedem non habet si ex inani gloria agat, vt patet in litera, etiam quia deducit hominẽ in grauia peccata. Ex ipsa.n. pręsumptio sequit̃, & ex pręsumptione occasio ad omne malũ, vñ Chry. super Mattheum dicit, ꝙ Christus prę omnibus vitijs carnalib⁹ istud vitiũ periculosius esse in hoĩbus intellexit. Quinta est, quia secretius inuadit hominem istud vitium, quam cętera, & ideo valde cauendũ, quia putabit aliquis se non teneri inani gloria, & tñ tenebit̃. Et propter hoc Christus dixit. Attendite, idest diligenter cõsiderate, s. ne incidatis in hoc vitium. Et Chry. super Matthæum dicit. Cor nostrum attendere debemus, inuisibilis enim serpẽs est quem obseruare iubemur, & latenter ingreditur, & seducit. Sed in corde mundo si surreptio inimici surrepserit mox homo iustus discernit, ꝙ spiritu alieno pulsatur, si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli non facile intelligit.

An dictum istud Christi contrarietur dicto suo superiori, luceat lux vestra coram hominibus, &c. Quæst. XV.

QVAERETVR quõo dicit hic Christus attendite ne iustitiã vr̃am faciatis corã hoĩbus: nã præcedẽti c. dixit, luceat lux vestra coram hominibus. Dicẽdũ, ꝙ facere iustitiã corã hominibus non est malum secundũ se, sed potius bonũ, & Christus nõ vetuit hoc, sed solũ, vt videamini ab eis, i. agere hac intentione, vt opera nostra videantur ab hominibus, quia istud malũ est cum per illud pereat merces operis. Vnde etiam siquis non egerit coram hominibus opus suum: dum tamen hac intentione egerit, vt glorietur, mercedem perdidit. Sed præcedẽti c. Christus dixit, ꝙ faceremus opera nostra bona coram hominibus, non quidem, vt videremur ab eis, sed vt glorificent patrem nostrum qui in cęlis est.

Sciendum tamen, quòd Christus dixit coram hominibus, quia ibi est occasio ad gloriationem, quę nõ est, qñ in occulto fit, cum ibi non sit a quo operãs gloriã accipiat. Christus tñ præcedẽti c. absolute dixit, ꝙ luceret lux nr̃a corã hoĩbus, hic aũt dicit, ꝙ nõ faciamus bona opera corã hoĩb⁹, s. quia ibi loquebat̃ Christus p̄latis, & viris pfectis, q inani glię resistũt, & sine periculo ꝑñt corã ꝓximis bona sua facere, hic aũt loquit̃ Christus ĩperfectis qbus difficile est resistere inani gloriæ. Et iõ ↄsiliũ est, ꝙ opera sua faciãt in abscõdito, sic exponit Nicolaus, sic ẽt dicit Grego. 8. moralium, scilicet valde perfectorum est ostensio opere

A actorum gloriam quærere, vt de illata laude priuata nesciat exultatione gaudere, quam infirmi, quia perfecte resistendo non superant, necesse est, vt bonum, quod operantur abscondant.

An viri perfecti teneantur facere bona opera, vt videantur. Quæst. XVI.

QVAERETVR cũ illud, quod hr̃ præcedenti c. s. luceat lux vr̃a corã hoĩbus p̄latis dictũ fuerit, & viris perfectis, an teneantur opera sua facere publice, vt videant̃. Dicendũ, ꝙ ꝓprie illud de p̄latis intelligit̃, qui pfectionẽ habere debẽt: alij aũt licet perfecti sint non hñt easdẽ conditiones quas p̄lati, nec tenent̃ ad oĩa ad q̃ prælati. Et iõ dicendũ, ꝙ p̄lati hñt duplicia opera. Quædã.n. faciũt, vt p̄lati, & alia,
B vt hoĩes boni. De pˀmis dicendũ, ꝙ tenent̃ ea facere publice. Nam p̄latus ad alterũ dr̃, s. ad subditos, & iõ inq̃tũ p̄latus non habet aliquẽ actũ, nisi quãtũ ad subditos, sed id quod fit ad alios manifestũ est, iõ prælati tenent̃ opera sua manifeste facere, & sic est docere subditos, punire pctã eorũ, vigilare sup eos, audire cãs ipsorũ, & controuersias diffinire. Oĩa.n. hæc directe ad prælatũ ptinẽt. Et iõ publice tenet̃ oĩa hæc facere, ẽtsi timeat pp hoc inanẽ gloriã insurgere sibi nõ debet cessare facere publice, quia tenet̃ ad hoc, & peccaret mortaliter nõ faciẽdo, iõ timor peccati venialis nõ excusat eũ quin debeat istud publice agere. Alia
C sunt, quæ ad prælatos pertinent, licet non ita proprie, sicut pcedentia, sicut est eleemosynã dare. Nã pcedẽtia solis p̄latis ↄueniunt, dare aũt eleemosynã licet sit necessarium prælatis, tamen non pertinet ad eos solũ. Est tñ istud, ita necessarium, ꝙ si episcopus non est liberalis non habebit digne nomẽ Episcopi immo vacuum nomen habet, vt dicit Grego. & hr̃ 86. di. cap. fratrem nostrum, s. Non sibi credat solã lectionẽ, & orationẽ sufficere, vt remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manum habeat, necessitatem patientibus succurrat alienam inopiam suam credat, quia si hoc non habet vacuum Episcopi nomẽ tenet. Et est tam necessaria elemosyna, & liberalitas Episco-
D po, ꝙ siquis electus est ad Episcopatum, & ꝓbat̃ valde esse auarus repellit̃ a promotione, vt ait Grego. 86. di. cap. Florentinum. Nam quia de illo dicebatur, ꝙ tam auarus erat, vt amicus, nũquã ad charitatem in domũ eius introisset, iubetur, ꝙ si ita est eligatur alius idoneus ad Episcopatum. Et sic de necessitate Episcopi est elemosynas liberaliter dare. Et patet, quia 1. ad Timo. 3. vbi ponit Apostolus omnes conditiones quas oportet habere Episcopum dr̃, ꝙ oportet esse hospitalem, per quod significãtur largitiones eleemosynarum. Tenet̃ ergo Episcopus ẽt eleemosynas facere scientibus subditis, qa qlibet tenet̃ vitare scãdalũ ꝓximorũ, q̃tũ pt̃. Cũ tñ eleemosynã liberalr̃ dare ptineat ad officium Episcopi, si ita occulte daret, ꝙ nemo de hoc sciret scandalizarentur subditi eius iuste, quia pu-
E tarent, ꝙ ipse non faciebat oĩa, q̃ pertinebant ad officium suum. Peccaret ergo si non auferret istam causam scandali quantum in se esset. Et sic tenetur taliter eleemosynam facere, quòd ad notitiam perueniat subditorum, ita vt non scandalizentur putantes eum agere contra conditionem Episcopi. Et etiam, vt exempla bonę vitæ subditis ostendat, quia ad prælatos hoc pertinet, scilicet quòd sicut ex officio tenentur docere verbo, ita etiam tenentur docere exemplo. Et hoc Christus innuit præcedenti capi. scilicet. Vos estis lux mundi, i. positi estis ad illuminandũ mũdum. Et loquitur prælatis. ergo tenentur illuminare verbo, & opere eos quorũ sunt lux. ẽt patet, quia dr̃, nec accẽdũt lucernã, & ponunt eã sub modio, sed sup cande-

cande-

candelabrum, vt luceat.ſ.ſicut lucerna non eſt ad abſcondendum, ſed ad lucendum, & qui abſconderet eam, faceret contra lucernę naturam, ita prelatus poſitus eſt, vt verbo, & exemplo luceat ſubditis. Quod autem velit occultare opera ſua contra naturam prælati eſt, quia ſic non lucebit. Ideo concluſit Chriſtus ibi dicens. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrē veſtrū. Tenetur ergo prelatus opera miſericordiæ ſic facere, vt in publicum venire poſſint, & ēt ea intentione facere, vt a ſubditis ſciantur. Sed obiicietur, ꝙ non dēt quis facere bonum, vt videatur ab hominibus. Dicendum, ꝙ non debet conſtitui prorſus finis operis boni in hoc, ꝙ opera noſtra ab hominibus videantur, qm̄ qui vult videri ab hominibus ꝑꝑ Deum, non agit, vt videatur ab hominibus, ſed vt videatur a Deo. Et ſic eſt de prelato qui non vult videri ab hominibus, vt ab eis gloriam accipiat, ſed vt faciat id quod pertinet ad officium ſuum, quod Deus ſibi faciendum iubet. Qđ tamen dicitur teneri ad faciendum eleemoſynam publice, non intelligitur, ꝙ teneatur omnem eleemoſynam, quam fecerit ſic dare, vt in publicū videri poſſit, ſed ſufficit, ꝙ aliquis eleemoſynas publice det ex quibus appareat eum non eſſe auarum contra prælati officium. Si autem plures dare vult poterit dare in ſecreto. Alia opera ſunt prelati non inquantum prelati, ſed inquantum boni hominis, vt ieiunare, orare, & omnia alia opera perfectionis, quę ſpecialiter non pertinent ad officium prelati. Et dicendū de iſtis, ꝙ non tenetur prælatus publice illa facere. Et generaliter dicendum, ꝙ illa opera, quę pertinent ad cōditiones prelati quas ponit Apoſtolus. 1. ad Timo. 3. & alia quæ iura circa hoc ſtatuerunt, & declarauerunt, tenetur prelatus publice facere, cętera vero poteſt facere in ſecreto.

An melius ſit, quòd prælatus faciat opera ſua bona publice, vel priuate. Et quòd bona opera fieri publice melius eſt, quam ſecrete ſi non timetur inanis gloria. Quæſt. XVII.

QVAERETVR dato, ꝙ prælatus non teneatur facere omnia opera bona ſua publice. i. taliter, ꝙ perueniant ad cognitionem ſubditorum, an melius ſit illa facere publice, vel in ſecreto. Dicendum, quòd opus fieri in ſecreto non eſt ſecundum ſe bonum. fieri autem in publico eſt magis bonum ſecundū ſe. Primum patet, quia fieri opus bonum in ſecreto non ꝓficit ad aliud, niſi vt euitetur inanis gloria. Et iſtud eſt ad neceſſitatem, & non propter ſe, ſicut potio amara non eſt ſecundum ſe bona, ſed ſolum inquantū tollit ęgritudinem, non exiſtente autem ęgritudine potio amara non eſt bona, nec appetibilis. Ita eſt de opere bono facto in ſecreto, ꝙ cum timetur inanis gloria, & per hoc euitatur poteſt eſſe bonum, cum vero nō timetur non eſt vtile opus bonum fieri in ſecreto. Secundum patet, quia opus bonum, ſecundum ſe deſiderat in publico eſſe. Solum enim turpe eſt, quod occultari deſiderat, quia qui agit malum odit lucem, & vult vt non veniant in lucem opera eius. Io. 3. Honeſtum autem non habet aliquid ꝑꝑ quod erubeſcere de ipſo debeamus, ideo in publico eſſe vult. & bonū eſt fieri in publico, quia proficit ad diuinam laudem, ad quam non poſſet alias proficere, ſicut dicitur præced. c. Sic luceat lux veſtra corā hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrū. Hoc autem eſt, quia oē bonum a Deo eſt Iacob. 1. Et ideo qñcunque viderimus perfectionem aliquā in aliquo haberi, ſcimus illam eſſe a Deo, & laudamus eum, qa talem virtutem voluit dare hominibus. Et ita erat in

F operatione miraculorū, quia qñ Chriſtus faciebat miracula ꝑpl's videns laudabat Deū. J̄. 9. c. Oīs plebs, vt vidit dedit laudem Deo. Et. J̄. 8. dr̄, qñ populus vidit miracula, quę Chriſtus faciebat. dedit laudem Deo, q dedit talem poteſtatem hominibus. Si autem ſecrete fierent tales virtutes, nō laudaretur inde Deus, ideo melius eſt opera bona in publico, quam in ſecreto facere, etiam quia proximi ędificantur cum viderint alios operantes, vt ipſi ſimilia faciant. Si autem neminē viderent talia facientem, vtpote ſi quilibet in ſecreto vellet facere bona opera ſua, nemo ad bonum moueretur exemplo alterius, ideo melius eſt publice, q̄ in ſecreto agere, niſi propter tumorem qui pōt inſurgere. i. propter inanem gloriam. Dicendū ergo, ꝙ aut G illa opera, quæ quis facere vult ſunt talia, in quibus impediretur ſi publice faceret, aut non. Si primo modo non debet facere in publico, vtpote circa orationem. Nam aliqui ſunt qui ſi coram aliis orauerint impediūtur ne ſint attenti. Et talibus melius eſt in abſcondito orare, niſi forte ſit oratio, quæ neceſſario debeat fieri in publico, ſicut eſt in miniſtris eccleſię. Et tunc licet in publico non oret, poteſt taliter orare, vt proximi ſciant licet hoc non videant, & hoc ſufficit aliqualiter ad exemplum. Si aūt ſint talia opera in quibus nō impeditur faciens in publico, vt dare eleemoſynam, aut timet, ꝙ inſurget inde inanis gloria, aut non. Si non timet, melius eſt facere in publico, quam in abſcondi- H to propter cauſas ſuprapoſitas, & potiſſime, quia poterit operans habere intentionem, ꝙ ꝑ hoc Deus laudetur, aut proximus ędificetur. Et iſtud erit meritoriū vltra ipſum opus, quia actus charitatis eſt velle Deum laudari, aut proximum ędificari. Si autem timet inanem gloriam, melius ſibi eſt, ꝙ faciat in ſecreto, licet minus mereatur, quam ꝙ faciat in publico, & inductꝰ ad faciendum ex inani gloria totum opus perdit. ſic dicit Greg. 8. Moralium. Perfectorum eſt oñſo opere auctoris gloriam quærere, vt de illata laude priuata, neſciat exultatione gaudere. Quam infirmi, quia perfecte contemnendo non ſuperant, reſtat neceſſe eſſe, vt bonum quod operantur abſcondant. Et quia prælati habent ſtatum perfectionis, & dicunt eſſe perfecti ſm̄ euangelicam perfectionem, non erat eis timēdum de inani gloria. Ideo prelatis melius erat omnia I opera ſua, vel publice facere, vel taliter, ꝙ in publicum venire poſſint etiāſi in abſcondito fiant. ſ. non quęrēdo omnino ſecretum pro operibus. Si tñ prælati interdum ſentiant ſe in hac parte infirmos, melius eſt, vt ſibiipſis conſulant ſecrete agendo, quam volendo aliis proficere in eis, quæ ſunt ſupererogationis, ſeipſos perdant. Alioquin autē abſolute melius eſt publice agere, & maxime in prelatis. Hoc tamen verū eſt, niſi per hoc, ꝙ publice agunt tribuant aliquibus occaſionem detrahendi de eis, ꝙ ſint inanis glorię cupidi, & perſecutores. Nam inquantum pñt nulli debēt occaſionis, & offenſionis locum dare in malo. 2. Cor. 6. Hoc autem operantis diſcretioni incumbit, quid age- K re oporteat, ſecundum conditionē eorum inter quos conuerſatur, quia ad ſapientiam pertinet ſcire cōuerſari in medio nationis prauæ, vt dicit Magiſt. 3. ſententiarum, diſt. 35.

An non facere iuſtitiam, id eſt bona opera coram hominibus &c. ſit præceptum, vel conſilium. Et facere propter inanem gloriam amittitur operis merces. Et quod vitare peccata venialia ſit de conſilio. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR de hoc, ꝙ dr̄ ne faciatis iuſtitiam veſtram corā hominibus, vt videamini ab eis, an ſit præceptum, vel conſilium.

Dicunt

Dicunt quidam, quòd est præceptum, quia cauere a malo cadit sub pręcepto: facere autem bonum supererogationis pertinet ad consilium, & tamen facere opus bonum, vt videamur ab hominibus malum est, quia per hoc merces perditur, vt dicitur in litera, ergo ad præceptum pertinet.

Dicendum, q͂ si quæratur de vana gloria absolute an sit cauenda, est distinguendum, q͂ aliquando inanis gloria est peccatum mortale, & aliquando veniale, vt ostensum est supra, quæstione octaua. Omne autem peccatum mortale ex necessitate fugiẽdum est. Ideo quando inanis gloria est peccatum mortale cadit sub præcepto illam vitare, quando autem est peccatũ veniale non cadit sub pręcepto vitare illam, sed sub consilio, quia non obligamur ad vitandum omnia peccata venialia. Nunc tamen non quæritur de inani gloria secundum se, sed an sit præceptum, vel consilium nõ facere opera nostra, vt videamur ab hominibus. Et dicendum, quòd est consilium, quia facere opera, vt ab hominibus videamur non est peccatum mortale, sed veniale. s. quia merces operis perit, vt ostẽsum est supra quęstione octaua. Et tamen non obligamur vitare omne peccatum veniale, ergo nec obligamur vitare istud. Et patet, quia tunc omne peccatum veniale, efficeretur mortale, quia quęcunque cadunt sub præcepto causant obligationem, & si contra illa facia mus peccamus mortaliter. Ergo si obligaremur vitare peccatum veniale, quandocunque incideremus in illud, peccaremus mortaliter. Et ista est contradictio, quia sequeretur, quòd peccando venialiter, non peccaretur venialiter, sed mortaliter. Ita ergo si non facere opera bona, vt videamur ab hominibus esset præceptum, quandocunque faceremus bonum, vt videremur ab hominibus peccaremus mortaliter, quia ageremus contra præceptum, & tamen solum peccamus venialiter, & perdimus mercedem operis, vt ostẽsum est supra quęstione octaua. Ergo non est præceptum, sed consilium. Voluit enim Christus consulere nobis qualiter faceremus ad hoc, quòd opera nostra non essent inutilia, & dixit, quòd non faceremus illa ad gloriam humanam, quia aliàs perderemus fructum eorum.

D Ad argumentum dicendum, quòd consilium non solum est de faciendo bonum supererogationis, sed etiam de vitando minora mala. Sicut enim præceptum est de bonis necessariis iubendo, & de malis magnis vetando, ita consilium est de bonis excellentibus, vel supererogationis ad illa suadendo, vel exhortando, & de malis minoribus ab illis dissuadendo. Sicut ergo vendere omnia, & seruare castitatem perpetuam, & similia pertinent ad consilium, quia ista sunt excellentia bona, ita cauere inanem gloriam in operibus nostris pertinet ad consilium, quia est de leuibus malis. Et ita vitare peccata venialia quęcunque ad consilium pertinet, quia sunt minora mala, & leuia per quæ charitas non perit, nec nos separamur a Deo, & ita est hic. Et sic est consilium, & non pręceptum. Et tamen verum est, quòd magis accedunt ad naturam pręcepti consilia, in quibus vetantur leuiora mala, quam illa in quibus suadẽtur excellentiora bona, eo quod magis obligamur cauere a malo, quam facere bonum. Et quia obligatio proprie pertinet ad pręceptum, illa consilia, quæ habent magis de vi obligandi, accedunt magis ad naturam præceptorum. Et ita est istud, & fortassis nullum consilium est, quod magis accedat ad naturam pręcepti, quam istud, eo quod nullius eorum violatio tanta damna importat, sicut violatio istius, scilicet quia perit totus fructus operum nostrorum, quod non fit in violatione aliorum consiliorum. Ideo licet istud sit

A consilium, & non præceptum, multum tamen accedit ad naturam pręcepti.

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritę faciunt in synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.

B

Cum ergo facis. Hic applicat Christus intentionem suam in speciali, & facit duo, quia primo excludit intentionem inanis gloriæ ab operibus misericordiæ. Secundo ab operibus latriæ. s. orationis, & ieiunii, ibi. *Et cum oratis*.

Circa primum dicitur. *Cum ergo facis eleemosynam.* Ista dictio ergo proprie ponitur hic inducens consequentiam, scilicet dictum est, quòd non debemus facere iustitiam nostram corã hominibus, vt videamur ab eis, sequitur ergo, quòd quãdo fecerimus eleemosynam non debemus velle videri ab hominibus. Et C ponit Christus hic ista tria opera. s. eleemosynam, orationem, & ieiunium, quia ista sunt communiora opera bona, quę facere solemus ad Deum, & ad proximum.

Noli tuba canere ante te. i. noli facere aliquid, ꝑ quod videaris ab omnibus, tanquam dans eleemosynam. Et erat vnus modus per pulsationem tubę. Et ꝑ istũ intelliguntur vetiti omnes alii modi publicationis eleemosynæ. *Sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis.* Hypocritæ sunt qui cum mali sint, boni videri volũt. Hi enim maxime humanam gloriam appetunt. Et quia illa non est, nisi de aliqua excellentia, vt ostẽsum est supra q. 3. & 6. & isti non habent aliquam verã excellentiam, volunt ostendere se habere illam per falsitatem habitus, & eorum quę foris apparent, de quibus infra dicetur 15. c. Isti vt haberent laudẽ volebant in locis maxime publicis eleemosynam facere. Istud autem erat in synagoga, & in vicis. Synagoga enim erat locus orationis inter Iudęos. Nam quia in tota terra Israel non licebat habere nisi vnum templum, in quo offerrentur sacrificia. Deuteronom. duodecimo & decimosexto capitulo, erant in singulis locis domus quædam, in quibus Iudęi conueniebant sabbatis, & diebus festis ad orandum, & ad audiendum lectionem legis, & libros prophetarum, & postea si erat aliquis sapiens qui sciret exhortari plebem, prædicabat, sic patet Actuũ. 13. vbi Paulus, & Barnabas introierunt die sabbati in synagogã. Et dicitur, q͂ post le E ctionem legis, & prophetarum, miserunt principes synagogę ad eos dicentes. Viri fratres si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicite. Et tunc Paulus surgens prædicauit. Ad istas synagogas Iudęi, qui volebant veniebant singulis diebus ad orandum, & tamen saltem diebus sabbatorum, & in festiuitatibus conueniebant omnes in synagogam. Et sic dicitur de Christo. Lucę quarto, quòd intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam. Et quia conueniebant illuc omnes Iudęi, erat locus hypocritis ad ostentandum sanctitatem suam falsam, & ibi canebant tuba ante se, vt esset signum pauperibus concurrendi ad eleemosynam. Et iñ maxime ipsi faciebãt, vt totus populus respiceret, & glorificaret eos.

Idem faciebant in vicis. Est vicus callis, vel carreria publica intra vrbem p q̃ semper multi discurrūt,& ibi poterant hypocritę videri ab oĩbus. Vel vocant vici.i. plateę, vel loca in quibus concurrunt calles intra vrbem, quia ibi semper multi sunt qui poterant videre hypocritas dantes eleemosynam. *Vt honorificentur ab hominibus.* i,hoc solum intendunt hypocritæ, vt ab hominibus laudentur. de futura aũt retributione nihil curant,ideo nec percipient illam. Hoc aũt dixit Christus,quia ẽt si ita publice facerent pp Deum non peccarent:immo esset laudabile,vt dr̃ supra q. 17. *Amen dico vobis.* Aduerbium affirmandi est, & ẽt iurm est, vt dr̃ extra de iu.iu.c.& si Christus, ac si dicatur apud nos, in veritate dico vobis,& sępe ponitur vtrunque ne repetatur idem bis,sicut Luc.4. Amen dico vobis, nemo propheta acceptus est in patria sua, & immediate dr̃.in veritate dico vobis multæ viduę erant,&c. *Receperunt mercedem suam.* i. non possunt sperare aliquã mercedem pro bono opere, quia iam illam receperunt,quia id quod desiderauerunt habuerunt. Nã cũ non fecerint,nisi vt viderentur ab hominibus, & hoc assecuti fuerint,mercedem suam habuerunt, qa merces est bonum illud, quod quis cupit per operationẽ suam attingere. *Te autem faciente eleemosynam.* Postquã posuit malum hypocritarum perdentium mercedem suam, ponit hic consilium qualiter nos eleemosynã dare debeamus.s.in abscondito, vt non pdamus mercedem. *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Mod⁹ loquendi est ad significandum rem secrete fieri. Nã manus sinistra non põt scire quid facit dextera, cum non sit aliquid cognitiuum. Sed est sensus,ꝙ istę duę manus sunt propinquę in situ,& similes in figura, & conformes in operatione, nec sunt aliqua duo mẽbra in toto corpore,quæ inter se magis concordẽt, & cõforment,quã duę manus inter se, & tñ manus dextera debet cauere, ne sinistra sciat quid ipsa fecit. Ideo est sensus,ꝙ bona opera nostra debent tã secrete fieri, ꝙ illi qui propinqui nobis sunt nesciant illa. *Vt sit eleemosyna tua in abscondito.* In hoc apparet quid Christus voluit dicere. s.ꝙ eleemosyna sit ita secreta, ꝙ nemo illam sciat. *Et pater tuus qui videt in abscondito.* s. Deus q vocatur pater,quia possidet nos, fecit & creauit nos, Deuter.32.Et dr̃ q videt in abscondito.i.scit ea, q̃ fiũt in abscondito. Deus.n.nihil videt,nec quod in publico,nec quod in abscondito fit cum non sit aĩal habẽs organum visiuum, sed accipitur videre pro intelligere,& intellectus vocatur quidam oculus.6.Ethi.c.17. Et hoc quia visus consonat magis intellectui, quã cęteri sensus,cum plures nobis rerum drĩas ostendat. 1. Metaph. Modo tñ loquendi humano Deus dr̃ habere oculos.Psal.33. Oculi dñi super iustos,& dr̃ videre oĩa Prou.3. in omni loco oculi dñi cõtemplantur bonos,& malos. Vnde dicuntur oculi dñi multo lucidiores sole. Eccle.35. Et hoc est,quia nihil latet diuinam cognitionem,sed oĩa nuda sunt,& aperta oculis eius, nec est aliqua creatura ei inuisibilis ad Hebræ.4. Dixit aũt hoc Chrs pp simplices qui putabãt,ꝙ si forte aliquid in occulto facerent Deus nõ videret illud, & sic non haberent testimonium virtutũ suarũ,Chrs aũt istum timorẽ abstulit eis, dicens ꝙ ẽt Deus in abscondito videbat. Et hoc iõ,quia confidenter poterãt facere opera bona in abscondito. *Reddet tibi.* i. retribuet.s.dando vitam ęternam. Ista est.n.vere merces, quam Deus dat, quia si interdum nobis bona facientibus bona temporalia tribuat,non dicitur nobis mercedem dare,quia talia dare minus est, quam ad suam dignitatem pertineat.

F *An eleemosina sit abscondenda, vel publicanda. Qõ. XIX.*

QVAERETVR circa ista, quæ Christus hic dicit de abscondenda eleemosyna,an ita faciendũ sit. Dicendum,ꝙ Christus circa ista tria opera bona,scilicet eleemosynam dare, orare,& ieiunare intendit nobis auferre intentionem inanis gloriæ, ne perdamus mercedem nostram, & ideo oĩa dicit facienda esse in abscondito,vt per hoc tollatur occasio appetendi gloriam humanam. Licet ẽt in occulto faciendo bonum si gloriam humanam appetamus merces perdĩt, magis tñ est occasio gloriandi faciendo bonum in publico,quam in abscondito. Et dicendum conformiter de his tribus,ꝙ facere ista sic est consilium,sicut dictũ

G est supra q.18. Nam non est pręceptum cum faciẽdo ꝯtrium non peccemus mortaliter, sed venialiter.s.qa perdimus mercedem operum. Qñ ẽt dr̃,ꝙ debemus facere in abscondito, nõ est sensus,ꝙ Christus simplr velit ista fieri magis in abscõdito,quã in publico, quia melius est ea facere in publico, vt ostensum est supra q.17. Et hoc verum est,nisi timeatur inanis gloria inde secutura p quam pereat totũ opus, quia tunc melius est facere ista in abscondito, & sic est consiliũ illa facere pro eo qui timet inanem gloriam quales sunt hoĩes boni,nondum tñ perfecti. Et quia Christus loquebatur hic multitudini,q̃ est imperfectorũ, qa plurimi de ea sunt imperfecti,posuit ꝯsiliũ qđ eis conueniebat.s.in abscondito facere opera bona,vt nõ sit oc

H casio perdendi fructũ operis p inanẽ gloriã. Et iõ de istis dicẽdũ est p oĩa,sicut supra diximus, de inani gloria. Et non differunt illa dicta Christi ab istis, nisi quia ibi locutus fuit de vitanda gñaliter inani gloria in oĩbus operibus: hic aũt applicat in speciali ad ista tria.s. eleemosynam,ieiunium,& orationem.

An malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam, & quid sit tuba canere. Quæst. XX.

QVAERETVR de hoc, quod hic dr̃ de tuba, an malum sit tuba canere ad eleemosynam dandam,& quid erat tuba canere. Dicendũ vno mõ, ꝙ põt intelligi tuba canere pro oĩ modo publica-

I tionis eleemosynæ. Et est modus loquendi figuratus, sicut dr̃ supra, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Aliter & sic dicit Chry.super Matth. Tuba est oĩs actus,vel sermo per quem operis iactantia demõstratur,puta qui facit eleemosynam, qñ videt aliquẽ præsentem, sed & si in loco secreto fecerit eo proposito, vt laudabilis videatur,tuba est. Aliter põt intelligi,ꝙ tuba realiter erat qua clamabatur ad eleemosynã distribuendam. Dicit.n.Nicolaus,ꝙ apud Iudæos erat vsus tubarum, sicut apud Christianos vsus campanarũ. Et iõ sicut in aliquibus locis pulsatur cãpana p eleemosyna recipienda,ita apud Iudæos ad hoc tubæ pulsabãtur,hypocritę aũt non canebant tubis principaliter,vt pauperes conuenirent, sed vt confluerent oẽs, quasi

K ad spectaculũ,& scirent quis erat ille,qui eleemosynã dabat. Sic dicit Gloss.ꝙ forsitan hoc faciebant,vt oẽs irent quasi ad spectaculum. Istud aũt verum est,quia apud Iudęos erat vsus tubarũ ex mandato Dei, & vtebantr illis super conuiuia, & sacrificia, & in diebus festis,& calendis,vt Deus recordaretr ipsorũ Nu. 10. Et ad bellum iubebat Deus,ꝙ vterentur tubis. eo.cap.& Deut.20. Sic ẽt in conuocatione plebis ad concilium, vel in vocatione principum solum ad negocia, etiam in vocatione,vel signo ad mouendũ castra tubis clangebatur Nu.10. Et Deus assignauerat diuersum modum clangendi pro diuersis vocationibus, vt sciretur singulis vicibus ad quid clangebatur. eo.c. Et sic erat quasi ad omnia magna,in quibus signum,dandũ erat

multis vſus tubarum apud Iudæos, ita ergo cū aliqua A
eleemoſyna conſtituta eſſet plurimis danda aliqua ho
ra clangebatur tuba, vt pauperes conuenirent ad re-
cipiendum eleemoſynam. Et licet hoc verum ſit, tñ
etiam debet per hoc intelligi omnis modus publicā-
di eleemoſynam, quia aliàs iſte ſolus modus eſſet a
Chriſto nobis diſſuaſus. Et tñ falſum eſt, quia quocun
que mō quis publicet eleemoſynam ſuā ad laudē hu-
manam mercedem perdit. Sed per vnū modū debēt
intelligi oēs modi, cum ſit eadem rō. Cum aūt q̄ritur
an licitum ſit tuba canere ad dandam eleemoſynam.
Dicendum, ꝙ aut tuba eſt ad hoc, ꝙ pauperes audien
tes ordinate conueniant ad eleemoſynam recipiēdā
ne fiat fraus in dantibus, & accipiētibus, aut fit vt oēs
ſciāt quis eſt ille qui eleemoſynam dat. Si primo mō
licitum eſt, quia ex charitate procedit. ſ. vt oīa ordina-
te fiant, & ēt eſt ad laudem Dei cuius ſunt oīa bona B
nr̄a, & ad ꝓximi ędificationem, & non inſurgit inde
inanis gloria. Hęc aūt maxime ꝯuenit, qñ eleemoſy-
na datur noīe alicuius vniuerſitatis, vel eccleſiæ, aut
aliquorum defunctorum, quia iſti non pñt hr̄e inanē
gloriam. Si aūt fiat noīe alicuius viuentis p̄t eſſe occa
ſio aliqualis ad inanem gloriam. Viri tñ boni oīa iſta
deſideria reiiciunt, & iō honeſte facere poterant clan
gi tuba, vel campanam pulſari ad eleemoſynā dandā.
Si ſecundo mō dicendum, ꝙ ſemper eſt malū, q̄a q̄-
rere ſic gloriā ab hoībus eſt mercedē perdere, & ani-
mi effrenati eſt nō erubeſcere inanē gloriā in rebus
ſanctis, tā aperte quærere. Chr̄s aūt hoc dixit non eſſe C
faciendū, quia hoc aīo fieri ſemper malū eſt. Paruulis
ēt ꝯſuluit nulla intentione eleemoſynas, & bona opa
ſua taliter facere, ne inſurgat eis occaſio humanę glo
riationis, & perdant operis mercedem.

Quare dicitur neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.
Quæſt. XXI.

QVAERETVR quare dr̄ neſciat ſiniſtra tua
quid faciat dextera. Dicunt quidā, ꝙ dexte-
ra manus eſt populus fideliū, ſiniſtra ſunt
infideles. Debent aūt cauere fideles ne ip-
ſis eleemoſynam facientibus infideles hoc aſpiciant, D
vt ait Chry. ſuper Matth. Sed iſta expoſitio non ſtat,
quia aut intelligetur, ꝙ infideles nullo modo videre
debeant opera noſtra, aut ꝙ non debemus facere ea
intentione, vt videamur ab eis, vt laudemur. Si pri-
mo modo falſum eſt, quia tam fidelibus, quam infide
libus oſtendere debemus exemplum bonorum ope-
rum, & maxime de infidelibus loquitur beatus Petꝰ
prima Pet. 2. Conuerſationem veſtram inter gentes
habentes bonam, vt in eo quod detractant de vobis,
tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos
conſiderantes glorificent Deum. Si ſecundo mō nō
licet coram infidelibus, nec coram fidelibus velle glo
riari de operibus noſtris, iō Augu. lib. de ſermone dñi
dicit non ſtare iſtam expoſitionem. Alii dicunt, ꝙ ma
nus ſiniſtra eſt inimicus, manus dextera amicus. Et di E
cunt præſente inimico non eſſe faciendam eleemoſy
nam. Sed iſtud nō ſtat, quia ēt ipſis inimicis tenemur
eleemoſynam facere, quia dñs dixit præced. c. benefa
cite his qui oderunt vos, ēt dr̄ Prou. 25. Si eſurierit ini-
micus tuus ciba illum. Etiam inimicis dandū eſt exē-
plum bonorum operum. Nam coram ęmulis ſuis, &
inimicis Chriſtus miracula faciebat, vt ait Aug. lib. de
ſermone dñi. Et ideo dicit, ꝙ iſta expoſitio nō tener.
Alii dicunt, ꝙ per ſiniſtram intelligitur vxor. Nā vxo-
res ſunt tenaciores, & viri non debent ſcientibus eis
eleemoſynas facere, ne ſit occaſio litis domeſticę.
Sed dicit Aug. vbi ſupra, ꝙ iſta expoſitio irridenda eſt,
quia potius vir debet dare exemplū boni operis mu-
lieri, & non dēt occultare bona opera ſua ab illa. Alr̄
ergo exponendum eſt, ꝙ dextera manus ſit recta intē
tio, ſiniſtra ſit appetitus laudis. Et non debet appeti-
tus laudis ſcire eleemoſynā nr̄am, i. non debet haberi
iſta intentio, qñ fuerit facta eleemoſyna. Et iſtā expo-
ſitionē tenet Aug. ibidē. Aliter ēt pōt dici, ꝙ ſit mo-
dus loquendi figuratus ad ſignificandū rem occulte
fieri, vt non ſit occaſio inſurgendi inanem gloriā. Et
iſte eſt modus cōis exponendi, & conuenit literæ, q̄a
Chriſtus conſulit hic paruulis, & infirmis aīo, qui ti-
ment inanem gloriam, opera bona in occulto facere
ne inſurgenti inani gloria perdant opus ſuum.

Quid ſit eleemoſyna de qua loquitur hic Chriſtus. Et quando actus ex paſſione eſt magis laudabilis, quam ex electione. Et qua voluntate Deus vult omnes homines ſaluos fieri.
Quæſt. XXII.

QVAERETVR circa eleemoſynam de qua hic
Chriſtus loquitur quid ſit. Dicunt quidam, ꝙ
eleemoſyna eſt opus in quo datur aliquid in-
digenti ex cōpaſſione ꝑꝑ Deū. Aliqui dicūt,
ꝙ non ſit cōueniens diffinitio, quia viſitare infirmos
ponit̄ ſpecies eleemoſynæ, & tñ nihil ibi dat̄, & ita de
multis aliis eleemoſynis. Item ipſum, quod dat̄ elee-
moſyna dr̄, quia dicimur dare eleemoſynam, & tamē
res data non eſt opus, ſed res quędam, ergo eleemoſy
na non eſt opus. Itē aliqñ dat̄ eleemoſyna non indigē
ti, vt qñ offert̄ aliquid ſacerdotibus beneficiatis q nō
ſunt pauperes, ergo non dēt poni in diffinitione elee-
moſynæ, ꝙ detur indigenti. Item non dēt poni, ꝙ fiat
ex compaſſione, quia opus, quod fit ex electione eſt
laudabilius opere, qđ fit ex paſſione, & conformius
Deo qui nihil ex paſſione operatur, ſed compaſſio eſt
paſſio q̄dā, quia nullus cōpatit̄ alteri, niſi ſimul patia-
tur, ergo non dēt dici ex cōpaſſione. Itē non dēt poni
ꝑꝑ Deū, quia actus nō recipit ſpēm a fine vltimo, ſed
a fine proximo, quia aliàs oēs actus virtutū eēnt eiuſ-
dem ſpeciei cū oēs reſpiciant eundē vltimū finē. Qđ
tñ dr̄ hic ꝑꝑ Deū cum ſit vltima pars diffinitionis dr
eſſe dr̄ia, & tñ non eſt, quia Deus non ſolum eſt finis
eleemoſynæ, ſed ēt oīum actuum bonorū, ergo non
ponitur conuenienter in diffinitione eleemoſynæ.
Dicendū, ꝙ iſta diffinitio eſt cōueniēs, & ſunt oīa iſta
de eſſentia eleemoſynæ proprie dictæ, vt eſt actus me
ritorius. Eſt. n. eleemoſyna nomen græcum, & dr̄ ab
eleis, quod eſt miſeria, vel miſereri, quia eleemoſynā
p̄bens miſeriam alienā ſuam facit. ſ. ꝙ compatitur pa-
tientibus. Et in hoc ēt ipſe miſer in aīo ſuo efficit̄. Vel
qui eleemoſynam dat miſereri dr̄, quia ſicut miſeriā
propriā tollere vellet, ita & alienā tollit ſubueniendo
in neceſſitatibus. Et hoc fit cōicando bona ſua miſe-
ris. Vnde cōicatio bonorum propriorū facta miſero
eleemoſynæ nomen accepit. Et hoc eſt materialiter
eleemoſyna. Nō p̄t tñ eleemoſyna eſſe meritoria, niſi
in Deū dirigatur, iō vt diffiniat̄ eleemoſyna, ſm ꝙ eſt
actus meritorius ponitur ibi, ꝙ fiat ꝑꝑ Deum. Et ſic
in diffinitione iſta tanguntur oīa, quæ concurrunt ad
perfectionē eleemoſynæ, inquantum eſt meritoria.
Principium. n. in eleemoſyna eſt miſeria aliena, quia
illud eſt ꝑꝑ quod mouemur, & cui volumus ſubueni-
rę. Et hoc tangitur in diffinitione cum dr̄ indigēti. Et
quia ex aliena miſeria naſcitur in corde nr̄o ſimilis
miſeria, q̄ vocatur mīa, quia alias non miſereremur
tangitur iſtud cū dr̄ ex cōpaſſione. ſ. quia miſerię alie-
nę cōpatimur. Et quia eleemoſyna terminatur in re-
leuando iſtā alienā miſeriā de qua compatimur, tāgit̄
hoc cū dr̄ opus in quo aliquid datur, quia ꝑ id qđ dat
miſeria tollitur. Et iſtud eſt eſſe eleemoſynæ, ſcilicet
totum quod dictum eſt. Et quia ad bonitatem operis

ritur eſſe bonũ ex gñe, qđ eſt eſſe bonũ ex obiecto, & eſſentiałr, ſed requiritur ẽt bona intentio reſpectu finis, ponitur intentio, q̃ facit actum meritoriũ. Et hoc tangitur cum dr̃ pp Deum. Et iõ ſi diffiniret̃ eleemoſyna eo mõ quo diffiniuntur virtutes morales, vel act⁹ earum non diceretur ibi pp Deum, quia iſtud non ptinet ad eſſentiam eleemoſinæ, ſed ad eſſe meritoriã, qđ eſt accidentale ei. Quia tñ nos attendimus potius ad opera, inquantum ſunt meritoria, q̃ inquantũ ſunt ſimpłr talia opera, ponimus in diffinitione eleemoſinæ eſſe pp Deũ. Ad primum dicendũ, ꝙ in eleemoſina ſemper aliquid datur. Quia licet aliqñ cõſiſtat eleemoſina in opere, vt in efficiendo aliquid pro altero dicimur ei ſemper dare aliquid. Quia ſm Ariſ. 4. Eth. c. de liberalitate datum, & acceptum vocantur oĩa, q̃ pñt numiſmate comparari. Et quia actus humani, & opera eius pñt extimari in pecunia, ſiquis facit aliqd pro altero ẽt nihil dãdo dr̃ aliquid dare, & ita in eleemoſina cum oẽs actus ordinentur ad ſubuentionem quandam miſeriarum ſunt numiſmate mẽſurabiles, iõ eleemoſinam faciens ſemper dr̃ aliquid dare, vnde recte dr̃ opus in quo aliquid datur. Ad ſecundum dicendum, ꝙ quia diſtinguuntur actus ex obiectis, & habitus per actus, accipiunt aliqñ oĩa iſta idem nomen, quia vnum quaſi ab altero pendet, vel deriuatur. Vt ſicut patet de fide, quia fides accipitur aliqñ pro habitu creditiuo, aliqñ pro actu credendi, interdum vero pro re credita. Et ſic eleemoſina põt accipi pro ipſo actu dandi. Et tunc vocatur opus aliqñ ipſam rem datam. & ſic dicimur dare eleemoſinam. Hic aũt diffinitur eleemoſina prout eſt opus, & non prout eſt res data. Ad tertium dicendum, ꝙ clericis ẽt ſi nõ ſint indigentes dantur eleemoſinæ, non tanq̃ ipſis, ſed tanquam miniſtris pauperum, quia ipſi melius poſſunt diſpenſare pauperibus, q̃ principaliter dãtes, & ſic eſt eleemoſina indigenti dare mediate, vel immediate data. Ad quartum dicendum, ꝙ qñ agere ex paſſione, & ex electione ſunt inter ſe diſtincta, laudabilius eſt agere ex electione, quia iſtud pertinet ad virtutẽ. Qñ tñ electio, & paſſio ſiłis concurrunt ad eundem actum, & paſſio obedit rõni, actus eſt intenſior, quã ſi fiat ex ſola electione, ſicut pugnare ex ſola electione, & ſine ira eſt actus minus intenſus, q̃ pugnare ex electione ſeruiente ſibi ira, vt oſtenditur 3. Ethi. c. de fortitudine. In eleemoſina aũt accipitur compaſſio, vt eſt nomen paſſionis, quæ proprie importat paſſionem triſtitiæ de aliena miſeria. Accipitur tamen ẽt compaſſio pro actu voluntatis quo alicui diſplicet aliena miſeria ẽt non exiſtente aliquo motu in parte ſenſitiua, qui vocatur paſſio. Et ſine iſta compaſſione nunquam eleemoſina eſt danda, quia non ſubueniret aliquis miſerię alienę, niſi vellet eum non eſſe miſerum. Et talis compaſſio ẽt in Deo eſt, quia ei mala noſtra diſplicent voluntate antecedente, & ẽt aliqñ voluntate conſequente. Voluntas antecedens eſt qua aliquid volumus non cõparando ad aliquid aliud. Et hoc modo Deus non vult aliquod malum, quia tunc vellet malum abſolute, & ſic diſplicet ei de pęnis omnium hoĩum, quia Deus non eſt crudelis, vt delectetur abſolute in pęnis hoĩum, quaſi ipſę ĩ ſe bonę ſint. Voluntas cõſequens eſt qua aliquid volumus, vel nolumus ſolum in comparatione ad alterum. Et ſic De⁹ vult homines aliquos damnari inquantum iuſtũ eſt eos damnari pp ſua demerita. Et ita vult aliquos puniri hic inquantum merentur. Tunc aũt Deo diſplicent miſerię noſtrę voluntate antecedente, qñ non vult eas abſolute inquantum miſerię ſunt. Et hac voluntate Deo diſplicent miſerię oĩum hoĩum, & etiã dęmonum. Tunc tñ non liberat a miſeria, quia volũtas antecedens, nunquam impletur, niſi qñ coincidit

F cum voluntate conſequente. Tunc autem diſplicent Deo miſerię noſtrę voluntate conſequente, quando non vult illas abſolute, nec etiam per cõparationẽ ad aliquid. Et tunc quia Deus nullo modo eas vult, neceſſe eſt nos liberari ab illis, vel non incidere in eas. Et ſic in Deo eſt compaſſio, ſicut in nobis prout eſt actus voluntatis quo diſplicet nobis aliena miſeria. Huic autem compaſſioni adiungitur aliqñ compaſſio proprie dicta, quæ eſt paſſio triſtitiæ de aliena miſeria, inquantum appetitus ſuperior natus eſt mouere inferiorem appetitum. Vnde ſi ſit fortis impreſſio in appetitu ſuperiori, erit etiam in inferiori, niſi ſit aliqua indiſpoſitio repugnans in parte inferiori. Et ita miſericordia, ſiue compaſſio, & verecũdia, & nemeſis, & quædam aliæ compaſſiones ſunt laudabiles, in-
G quantum procedunt conſequenter ad debitam electionem boni appetitus ſuperioris. Et ſic dicendũ, ꝙ in eleemoſyna ſemp requiritur compaſſio, quę eſt actus voluntatis. Quòd aũt ſit ibi triſtitia, q̃ eſt cõpaſſio alienę miſerię, nõ eſt oĩno neceſſariũ, & tñ eſt act⁹ vehementior, & pfectior, qñ ſunt ſimul ambę cõpaſſiones. Ad quintum dicendum, ꝙ licet eſſe pp Deũ non det ſpẽm eleemoſynę q̃tum ad eſſe eleemoſynã: dat tñ ei ſpẽm ſiue complementũ q̃tũ ad eſſe meritoriã. Et magis hoc vocatur cõplementũ, q̃ ſpecies, ideo ponitur vltimo loco in diffinitione eleemoſynę.

An eleemoſyna ſit actus virtutis.
Quæſt. XXIII.

H

QVAERETVR an eleemoſyna ſit actus virtutis. Dicunt quidam, ꝙ non, quia 1. Timot. 4. vbi dr̃, quod pietas ad omnia valet exponit Glo. Pietatem pp eleemoſinarum largitionẽ, pietas tamen non eſt virtus, ſed donum, quia ponitur inter ſeptem dona Spiritusſancti. Iſa. 11. Dona tamen & virtutes differũt inter ſe, vt patet 3. ſenten. diſtin. 34. ergo non eſt eleemoſina actus virtutis. Itẽ nulla paſſio eſt virtus. 2. Eth. eleemoſina tamen procedit ex miſericordia, vel miſeria, quæ eſt paſſio, vt dicit Gloſſ. ſuper illud Pſalm. 36, Tota die miſeretur. eleemoſina a miſeria incipit, ergo non eſt actus virtutis. Item nihil eſt in aliquo genere, quod non ſit in aliqua ſpecierum illius generis,
I non poteſt tamen eleemoſina, vt videtur reduci ad aliquam ſpeciem virtutis: ergo non eſt in genere virtutis. Patet quia eleemoſina eſt circa bona exteriora, & circa exteriora ſolum ſunt tres virtutes. ſ. iuſtitia liberalitas, magnificentia. Non pertinet autem ad iuſtitiam, quia per iuſtitiam dat quis alteri id quod nõ eſt dantis, ſed accipientis. eleemoſina autem dat id quod proprium eſt, & non eſt accipientis. Etiã nõ pertinet ad liberalitatem, quia ipſa non intendit indigentiam in eo cui dat cum aliquando ex liberalitate diuitibus demus: eleemoſina tamen ſoli indigenti datur, vt patet præcedenti quæſt. Non pertinet etiam ad magnificentiam, quia illa in ſolis magnis largitionibus conſiſtit. 4. Ethi. c. de magnificentia. eleemoſina autẽ
K aliquando in paruis, & aliqñ in magnis conſiſtit, ergo non erit actus alicuius virtutis. Dicendum, ꝙ eleemoſina actus virtutis eſt, quia nihil eſt meritorium, niſi actus virtutis, cum fęlicitas ſit virtutis præmium, vt dicitur 1. & 10. Ethic. Eleemoſina tamen eſt valde meritoria, quia vt patet Tobiæ 4. liberat animam a morte. Ergo virtutis actus eſt. Et patet, quia cum virtus ſit habitus quo dirigimur ad bene agendum, oportet ꝙ omnis actus qui de ſe rectitudinem quandã importat reducat̃ ad aliq̃ virtutem, quamuis in rõne illius actus non exprimatur omne illud, quod ad pfectionẽ virtutis requiritur. Sicut dare qñ dandum eſt dr̃ eſſe actus liberalitatis, quamuis in hoc non exprimat̃ oĩs debita

circun-

circunstantia, quę ad actum liberalitatis exigitur. cũ ergo eleemosyna secundum, ꝙ dictum est importet quandam rectitudinem, quia significat dationem ordinatam ad subueniendum alienę miserię, vt patet ex ipso nomine, s. quia eleemosyna miseriã significat, necesse est, ꝙ eleemosyna sit aliquo modo actus virtutis, & erit actus liberalitatis quamuis nõ exprimat oẽs conditiones, quę ad actum virtutis requiruntur. Sed quia liberalitas ordinat acceptiones, & dationes, vt bene se habeant, erit eleemosyna aliquomodo actus liberalitatis. Nam misericordia a qua est eleemosyna liberalitatis pars est, scilicet quia liberalitas respicit in dationibus solum bonum in communi, s. dat, quia iudicat bonum esse dare vndecunque eueniat, ꝙ sit bonum illud dare. misericordia autem respicit in dationibus quoddam bonum in speciali, s. releuationẽ alienę miserię. Est ergo eleemosyna actus misericordię, & consequenter actus liberalitatis.

Ad primum dicendum, ꝙ eleemosyna actus virtutis est, cum sit actus misericordię, & liberalitatis. Cum autem dicitur, ꝙ est actus pietatis accipitur pietas large pro misericordia. sic dicit Aug. 10. de ciui. Dei. Nã pietas proprie ad diuinum cultũ pertinet. Vnde eleemosyna non est actus doni, sed virtutis.

Ad secundum dicendum, ꝙ eleemosyna est actus misericordię, & consequenter virtutis. Et cum dr̃, ꝙ misericordia est passio. dicendum ꝙ prout est quædã displicentia voluntatis de aliena miseria est electio, & non passio, prout vero est tristitia quędam in parte inferiori de aliena miseria est passio, & non potest esse virtus. Primo modo eleemosyna est actus misericordię, & sic est actus virtutis, & non secundo modo: licet misericordia secundo modo concurrat cum mĩa primo modo ad hoc, ꝙ sit actus intensior licet hoc non sit semper necessarium, vt dictum est pręce. q.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ eleemosyna reducitur ad aliquam virtutem moralem, quia reducitur immediate ad misericordiam, & immediate ad liberalitatẽ. Et cum dr̃, ꝙ liberalitas non respicit indigentiam. dicendum, ꝙ licet liberalitas ſm̃ suam rationem cõem non respiciat indigentiam, non est tñ inconueniens aliq̃ partem, vel speciem liberalitatis respicere indigentiam, sicut animal secundum suam rationẽ cõem non dicit rationale: aliqua tamen species animalis est, quæ secundum se dicit rationale.

Secundum quosdam tamen eleemosyna pertinet ad iustitiam, quia actus iustitię est subuenire miseris, vt dicit Aug. & habetur 3. sen. di. 33. Et tñ non proprie subuenire miseris est actus iustitię, sed solum ratione suę partis, quę est liberalitas, & id, quod conuenit virtuti inferiori conuenit superiori secundum quendam modum eminentię, & cõpręhensionis, vt quidquid conuenit speciebus cõuenit generi inquantum compræhenduntur species sub genere.

An eleemosyna sit actio charitatis. Et quòd actus omnium virtutem pertinet ad charitatem. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR an eleemosyna possit dici eẽ actus charitatis. Quidã dñt, ꝙ non sit actus charitatis, quia actus charitatis non põt esse sine charitate: dare tñ eleemosynam põt esse sine charitate iuxta illud 1. Cor. 13. Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperũ charitatẽ aũt nõ habeã, &c. ergo nõ est dare eleemosynam actus charitatis. Itẽ eleemosyna cõputat̃ inter opera satisfactionis, vt oñdet̃ sequenti q. Pertinet tñ satisfactio ad iustitiam, ergo dare eleemosynã non ptinet ad charitatem, sed ad iustitiam. Item dare eleemosynam pertinet ad latriam, ergo non ad charitatẽ cũ sint virtutes distinctę. Patet hoc, qa dare hostiã Deo est act⁹ latrię: dare tñ eleemosynã est offerre

A Deo hostiã ad Heb. 13. Beneficentię, & cõionis nolite obliuisci: talibus. n. hostiis ꝓmeret̃ Deus. Bñficientia tñ ad eleemosynã ptinet, ergo eleemosyna ptinet ad latriã. Itẽ oñsum est p̃cedenti q. ꝙ eleemosyna est act⁹ liberalitatis, ergo nõ est actus charitatis, quia sunt virtutes distinctę, vna moralis, & alia theologica.

Dicendum, ꝙ dare eleemosynã est actus charitatis, qa. 1. Io. 4. dr̃. Qui habuerit substantiã huius mundi, & viderit fratrẽ suũ necessitatẽ hr̃e, & clauserit viscera sua ab eo, quõ charitas Dei manet in illo? Christ⁹ quoque præcedenti c. cũ locutus est de actu charitatis dicens. diligite inimicos vestros, subiunxit. Bñfacite his, q oderunt vos, & orate ꝓ ꝑsequentibus vos, & tñ orare, & bñfacere sunt eleemosynę, & ponit Christus ista cũ ope charitatis, quod est diligere, quasi isti sint exteriores actus charitatis, ergo eleemosyna actus chari-

B tatis est. Et patet hoc, qa actus exteriores nõ sunt immediate actus virtutis, sed actus interiores cũ virtus sit habitus electiuus, secundo Ethicorum. Reducuntur tñ ad virtutem illã ad quã pertinet illud, quod est motiuũ huius actus. Motiuũ autem ad dandum eleemosynam duplex est. Vnum prouenit a parte exteriori, & aliud ab intra. Ab extra est indigentia alterius, quia eleemosyna non datur, nisi indigenti: ab intra est charitas, quia nisi quis diligeret proximum suũ non subueniret ei, ẽt in necessitatibus constituto. Quantũ ergo ad primum motiuum eleemosyna pertinet ad misericordiã: cũ misericordia principaliter respiciat

C alienã miseriã. Quantum ad secundum eleemosyna pertinet ad charitatem. Et ita potest dici, ꝙ eleemosyna est actus misericordiæ, & est actus charitatis, sed magis immediate pertinet, & magis proprie ſm̃ rõnem eleemosynæ ad misericordiam, q̃ ad charitatem. Est ẽt actus liberalitatis inquãtũ misericordia est pars, vel spẽs liberalitatis: iustitia aũt non est actus, nisi largissime, iõ qñ absolute quæritur de eleemosyna cui⁹ virtutis sit actus põt dici, ꝙ misericordię, vel charitatis: melius tñ dr̃, ꝙ misericordię. Ad primũ dicendũ, ꝙ actus virtutis dr̃ eẽ aliqd dupl'r. Vno mõ material'r, sicut act⁹ iustitiæ est facere iusta, & sic põt esse act⁹ virtutis sine virtute. Et multi nõ hñtes hĩtũ iustitię operant̃ iustũ naturali rõne, vel ex timore ꝑꝑ spẽ, aut aliã

D cãm. Et hoc mõ causant̃ hĩtus virtutũ ex operationibus virtutũ, q̃ sunt sine hĩtu, vt ex hoc, ꝙ est fortia facere, & iusta, efficit̃ quis fortis, & iustus. Alio mõ dr̃ esse aliquid actus virtutis formaliter, & sic act⁹ iustitię est actio iusta eo mõ quo iustus facit, s. prompte, & delectabiliter. Et hoc mõ actus virtutis nunq̃ est sine virtute. Dare eleemosynã materialiter põt esse sine charitate: dare tamẽ eleemosynã, quę sit formaliter eleemosyna, s. ꝑꝑ Deũ delectabiliter, & ꝓmpte, & omni mõ quo debet non põt esse sine charitate. Ad secũdũ dicẽdũ, ꝙ nihil ꝓhibet actum vnius virtutis cõpetere alteri virtuti, s. ꝙ cõpetat vni elicitiue, & alteri imperatiue: vtriq; aũt elicitiue nõ cõpetit. Dr̃ cõpetere act⁹ virtuti alicui elicitiue cuius est ꝓprie, sicut terribilia sustinere, & aggredi solius fortitudinis est. abstinere a

E delectabili turpi solius tẽperãtię est, quia ab istis elicit̃ imperatiue ptinet act⁹ ad illã virtutẽ, quę regulat alias in finẽ sui ipsius. Actus tñ illarũ, nnnq̃ erũt istius elicitiue, sed dicent̃ esse ei⁹, quia imperat virtutib⁹ quas ordinat, vt istos actus eliciant. Et sic abstinere a turpi, & sustinere terribilia poterũt esse actus iustitię inquãtum iustitia est excellentior virtus, quam temperantia, & fortitudo. Vt siquis videat iniustum esse accedere ad vxorem proximi: abstinere tñ ab illo turpi delectabili non potest, nisi per temperantiam, ideo iubet temperantię ipsa iustitia, vt eliciat actum abstinendi, Sic etiam siquis videat iustum esse pro republica, vel pro re aliqua honesta exponere se terribili-

bus,& nulla ſit virtus,quę hoc poſſit,niſi fortitudo:iubet iuſtitia fortitudini,vt exponat ſe terribilibus,& ita ordinat iuſtitia iſtas duas in ſuum finem. Et vocantur iſti duo actus iuſtitię non elicitiuę,ſed imperatiuę.Habere autem actus imperatos non pertinet ad quamlibet virtutem, ſed ſolum ad excellentem, quę habet aliquas quas in finem ſuum dirigit. Et quanto fuerit aliqua virtus nobilior:tanto habebit plures actus imperatos. Et quia potentia volitiua imperat omnibus potentijs: ſequitur quòd illa virtus,quę fuerit excellētior in voluntate,erit ſimpliciter imperans omnibus virtutibus. Et ita actus omnium virtutum pertinent ad charitatem, vel ſunt actus charitatis imperatiue; elicitiue tamen ſolus eſt actus eius diligere. Nulla.n. virtus poteſt habere, niſi vnicum actum elicitum. ſecus autē de imperatis. Ita aūt eſt de eleemoſyna,quia poterit pertinere ad opera ſatisfactoria: inquantum miſericordia, quę eſt in defectum patientis ordinata rurſus ordinatur ad ſatisfaciendum pro culpa ipſa: tamen quantum ad illum habitum a quo elicitur,dicitur eſſe actus miſericordię, vel liberalitatis. Poteſt tamen a charitate ordinari ad ſatisfaciendum pro culpa, & ſic pertinet ad opera ſatisfactoria. Poteſt etiam ordinari in ratione ſacrificij ad placandum Deo, ideſt ꝙ detur eleemoſyna,tanquam quoddam ſacrificium,& ſic pertinet ad latriam. ſed hęc prouenit ei a charitate ordinante eam per imperium,ex habitu tamen eliciēte non competit ſibi,niſi actus miſericordię,& ad ſubuentionem alienę miſerię, & per hoc etiam patet reſponſio ad tertium.

Ad quartum dicendum,quòd dare eleemoſynam pertinet ad liberalitatem mediate, inquantum miſericordia cuius eſt eleemoſyna proprius actus,eſt pars liberalitatis, vt dictum eſt pręcedenti q. Et ſic nō pertinet ad eam immediate elicitiue, nec imperatiue, ad charitatem autem pertinet imperatiue,vt dictum eſt, & nō ſolum imperatiue, ſicut actus omnium aliarum virtutum,ſed ſpecialius, quia habet magnam ſimilitudinem cū actu elicito charitatis,ſcilicet diligere. Vnde Christus poſtquam poſuit actum proprium charitatis, ſcilicet diligite inimicos veſtros, ſubiunxit eleemoſynam dicens. Et benefacite his,qui oderunt vos.

An eleemoſyna ſit pars ſatisfactionis. Et quomodo ſatisfactorium opus dupliciter dicatur. Et confeſſor, dicens pœnitenti, omnia bona, quæ feceris ſint tibi in remiſſionem peccatorum, imponit hoc pro ſatisfactione. Et quòd idem aſtringit ſub pœna præcepti confitentem ſibi ad obſeruandum, quæ ſibi imponit. Et quòd omnia ieiunia eccleſiæ, & feſtorum obſeruationes,& quæ ex voto fiunt,ſunt ad ſatisfaciēdum pro peccatis.

Quæſt. XXV.

QVAERETVR an eleemoſyna ſit pars ſatisfactionis.

Aliqui dicunt,quòd non,quia non tenetur ſatisfacere, niſi qui peccauit, & tamen tenetur homo interdum eleemoſynam facere,etiam ſi,nunquam peccauit, vtpote proximis in neceſſitate, ergo non eſt pars ſatisfactionis.

Item totum non poteſt eſſe perfectum ſi pars aliqua ſubtrahatur ei. Poteſt tamen aliquis perfecte ſatisfacere de aliquo peccato etiam ſi nullam eleemoſynam faciat, vt orando,ieiunando,peregrinando, & ita de cęteris.non eſt ergo pars ſatisfactionis.

Item nihil poteſt eſſe pars totius, niſi differat ab aliis partibus eiuſdem. Eleemoſyna tamen nō differt a ieiunio, & oratione ſecundum, quòd ad pęnitentiam pertinent, quia hoc competit eis omnibus inquantum ſunt pęnalia. Ergo non eſt pars ſatisfactionis.

F Item ſi eſſet pars ſatisfactionis eſſet aliquid, quod poſſet ab omnibus haberi, vel fieri,quia in ſacramentis neceſſitatis remediū adhibetur, quod nulli poſſit deeſſe, ſicut aqua in baptiſmo. ſed pęnitentia eſt ſacramentum neceſſitatis,& ſatisfactio eſt pars eius. Si ergo eēt eleemoſyna pars ſatisfactionis poſſet ab omnibus fieri,ſed non poteſt cuilibet competere,ſed ſolum poſſidenti aliquid temporale.ergo eleemoſyna non eſt pars ſatisfactionis.

Dicendum, quòd eſt pars ſatisfactiouis, quia Lucę 3.ſuper illo verbo.facite fructus dignos pęnitentię.dicit Glo.quòd dare eleemoſynam eſt pars pęnitentię, ſed hoc non eſt, niſi ratione ſatisfactionis, ergo eſt pars ſatisfactionis. Et eſt in pęnitentia, ſicut in foro

G ſeculari in quo punitur quis pro peccato non ſolum pęna corporali,ſed etiam per bonorum ſubtractionē, ſic autem in foro pęnitentię ſatisfactio fit per opera pęnalia, ideo non ſolum debent eſſe ibi opera, quæ affligant corpus, ſicut ieiunium, ſed etiam ſubtractio aliqua temporalium rerum ſicut eleemoſyna. Et ſic erit pars ſatisfactionis.

Pro quo ſciendum quòd opera ſatisfactoria dicuntur opera bona & pęnalia,quæ aliàs neceſſaria nō erāt niſi quis peccaſſet, & nūc ad remiſſionem peccati neceſſario fiunt. Ceſſare autem a peccato, vel non peccare nō eſt ſatisfactio, cum ſatisfactio cōſiſtat in operibus bonis quæ alias non erant neceſſaria, cum ſatis-

H facere dicat quandam recompenſationem pęnę pro peccato. Et tamen etiam ſiquis, nunquam peccaſſet, teneretur, nunquam peccare,ergo non eſt hic ſatisfactio.Facere tamē bonum,vt dare eleemoſynam tenetur homo interdum etiam ſine peccato, vt exiſtente proximo in neceſſitate. Ideo facere tale bonum non eſt ſatisfactio. Ex quo apparet,quod eleemoſyna non eſt ſemper pars ſatisfactionis. Et ſic dicendum, quòd eleemoſyna, quando cadit ſub neceſſitate nō eſt pars ſatisfactionis, ſed eſt de bonis operibus cadētibus ſub pręcepto. Cum autem eſt neceſſaria pars ſatisfactionis eſt,quia eſt opus bonum, & pęnale ex ſupererogatione factum, quod pertinet ad rationem ſatisfactionis.Et ſic ſecundum totam ſuam generalitatem eleemoſyna nō eſt pars ſatisfactionis.Idem in ieiunio eſt,

I quia aliquando neceſſarium eſt, & tunc non pertinet ad ſatisfactionem, ſed quando liberum eſt pars ſatisfactionis eſſe poteſt. Et idem de cęteris partibus ſatisfactionis.

Vt tamen hoc intelligatur ſine errore, conſiderandum, quòd cum loquimur de opere ſatisfactorio poteſt intelligi dupliciter eſſe opus ſatisfactorium, ſcilicet principaliter, vel totaliter ſatisfactorium,ideſt ad iſtum finem ordinatum,vel minus principaliter ſatisfactorium. Accipiendo ſecundo modo omne opus bonum in charitate factū, & propter Deum,eſt ſatisfactorium, quia præter hoc, quòd eſt meritorium, & debitum,eſt ibi aliqua ratio ſatisfaciendi inquantum illud opus eſt pęnale,& eſt in charitate factum.Et hoc

K modo eccleſiaſticus miniſter, quando alicui pęnitentiam imponit dicit,omnia bona, quæ feceris ſint tibi in remiſſionem peccatorum, ideſt in ſatisfactionem pro peccatis cōmiſſis, quia non loquitur de remiſſione quantum ad maculam, vel reatū, quia iam pręſupponitur,quòd peccatum deletum ſit per contritionē, & confeſſionem, non tamē eſſet hoc verū, niſi quodlibet opus bonum eſſet aliquo modo ſatisfactorium. Ideo omnia opera bona in charitate facta quantumcunque ſint neceſſaria neceſſitate iuris naturalis, vel diuini poſitiui, vel iuris eccleſiaſtici, aut humani ſunt ſatisfactoria, non tamen ſunt principaliter ſatisfactoria, quia nō ſunt impoſita nobis ad finem ſatisfaciendi principaliter, ſed inquantum debitum, vel iuſtum

eſt

est talia facere. Et ideo nos solemus ea vocare satisfactoria, quia actus, vel res denominatur ab eo, quòd principaliter in ea est.

Secundo modo dicitur aliquid satisfactorium, scilicet principaliter. Et hoc stat dupliciter. Primo modo, quia sunt opera bona in charitate facta ex nulla necessitate, sed pure libere, & sic sunt omnia opera supererogationis, & sic sunt strictissime satisfactoria, quia hoc principaliter faciũt, & facientes ad hoc principaliter faciunt, vt per ea satisfaciant de commissis deinde augmentum glorię acquirant.

Secundo modo sunt satisfactoria opera bona in charitate facta ex necessitate tamen præcepti, & tamẽ pręcipiens ordinauit totaliter, vel principaliter ad finẽ B satisfaciendi. Et sic ieiunia introducta ab ecclesia, & obseruationes festorum ex necessitate obseruantur inquantum sub præcepto cadunt. Et tamen non est dubium quin sint opera satisfactoria. Nam ad hunc finem instituta sunt, sic dicunt Aug. & Grego. loquẽdo de ieiunio quadragesimali, quòd ideo 40. diebus ieiunamus quasi ducto quaternario in denarium, vt siquid per corruptibilitatem quatuor humorum, vel elementorum contra decem præcepta decalogi per quæ intelligũtur omnia præcepta peccamus, per istud ieiunium emẽdetur. Sic etiam Leo Papa in sermone, & habetur 76. di. c. Igitur post sancte. dans rationem quare ieiunium secundum quatuor temporum post Pentecostem obseruare debeamus dicit. Post acceptũ Spiritus Sancti donum salubriter, & necessario est C ordinata consuetudo ieiunij, vt siquid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens licentia, & libertas immoderata præsumpserit, hoc religiosę abstinentię cẽsura castiget, idest emendet, scilicet satisfaciendo, qa castigatio satisfactoria est. Necesse est ergo, quòd ista nobis ad satisfactionem proficiant, cum ecclesia ad istum finem nobis imposuerit. Et sic non est inconueniens immo necessarium est, quòd opera aliqua ex necessitate facta præcepti sint satisfactoria. Et patet, quia in foro pęnitentię id, quod sacerdos imponit cõfitenti: astringit eum sub pęna peccati mortalis, sicut quælibet præcepta ecclesiæ. Et tamen nemo dubitat quin id, quòd sacerdos imponit sit opus satisfactoriũ: immo illa proprie vocantur opera satisfactionis, quæ D sacerdos imponit potius, quam illa, quæ quis sponte assumit: cum satisfactio sit pars pęnitentię, & moderatio eius pertinet ad solũ sacerdotem de pœni. di. 1. c. Mensuram. Ergo opus fieri ex necessitate præcepti nihil minuit de ratione satisfactionis proprie dictę, dum tamen præceptum sit, vel iniunctum illud opus principaliter ad satisfaciendum. Et quia omnia cęremonialia, quæ ecclesia imponit, vt ieiunia, & festorũ obseruationes, & alię cęremonię Christiani cult⁹ nõ erant aliàs debita, nisi inquantum ecclesia illa imponit, necesse est dici, quòd imposuerit illa ad satisfaciẽdi finẽ, quia aliàs astringeret nos inutiliter ad aliquid, quod aliàs erat indebitũ. Et hęc est inconueniẽs. Sunt ergo omnia talia opera principaliter satisfactoria, sicut E illa, quæ imponuntur in foro pęnitentię.

Sic etiam est de omnibus, quæ ex voto fiunt, & de omnibus obseruationibus religionum, quia iã illa fiũt ex voti necessitate. Nemo tamen dubitat quin sint satisfactoria, quia aliàs deterior esset conditio vouentium. Nam faciendo ista sine voto manifestum est, quòd essent satisfactoria, & tamen melior est conditio vouentium, quam non vouentium faciendo idẽ opus in specie. Ergo sunt ista opera istis satisfactoria licet sint ex ꝓcepti, vel voti necessitate, & sunt principaliter satisfactoria.

Dicendum ergo, quòd esse opus meritorium, & satisfactorium conuertuntur. Nam omne opus satis- A factorium est meritorium, quia nemo potest satisfacere pro peccato, nisi existens in charitate. Et tamen quicunque est in charitate meretur per omnia bona, quæ facit propter Deum. Etiam omne opus meritorium est satisfactorium: cum omne opus bonum factum in charitate sit satisfactorium, vt dictum est & tamen, quia maxime satisfactoria sunt illa opera, quæ ad nullum alium finem sunt, nisi ad satisfaciendum saltem principaliter, & agens propter hoc illa facit dicuntur esse satisfactoria opera bona, scilicet ex genere, & laboriosa, & in charitate facta, quę aliàs non erant debita, scilicet si homo non peccasset: de quo etiam dictum est præcedenti c. q. 171. scilicet quòd sine charitate non fit satisfactio.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna, quam tenetur facere, qui non peccauit, non est pars satisfactionis principaliter, sed boni operis necessarij, sed illa eleemosyna, quę ex superogatione inducitur.

Ad secundum dicendum, quòd tenet ratio illa in partibus integralibus totius, quæ debent simul esse in actu ad hoc, quòd totum perfectum sit, secus de partibus subiectiuis, quia in qualibet earum reperiẽ perfecta ratio totius. Et sic illa sola existente totum perfecte est per illam, sicut genus perfecte inuenitur in qualibet specie, idest esse generis, ita eleemosyna est pars subiectiua satisfactionis, vnde ea sola existente poterit esse satisfactio perfecta, vel ea non existente, dumtamen existat aliqua alia pars satisfactionis.

Ad tertium dicendum, quòd eleemosyna differt a ieiunio, & oratione, quæ sunt partes satisfactionis nõ secundum rationem generalem pęnę, sed secundum rationem specialem. Nam pęna dicitur malum quoddam inquantum subtrahit quoddam bonum. Et sic nocet nobis. Ideo sicut alia est ratio specialis boni in diuitijs quas appetit concupiscentia oculorum, & alia in delitijs quas appetit concupiscentia carnis, & alia in honoribus in quos tendit superbia vitę, ita est in speciali diuersa ratio pęnę in subtractione istorum bonorum, scilicet alia in eleemosyna, quæ subtrahit diuitias: alia in ieiunio, quod subtrahit delitias: alia in oratione, quę altitudinem spiritus superbi, idest supbiam vito deprimit per humilitatem quandam: Et sic licet competat istis tribus pęna in generali, non tamẽ competit secundum eandem rationem specialem, ideo sunt diuersę partes satisfactionis, scilicet secundum diuersas rationes.

De tribus autem bonis prædictis an sint bona simpliciter, vel solum extimata bona, non differt quantum ad hęc, quòd subtractio ipsorum sit pęna, quia pęna non est, nisi secundum rationem appetitus, scilicet inquantum contrariatur ei, & sic cum ista tria extimẽtur bona, subtractio eorum erit pęnalis, etiam si ipsa non sint vere bona. Quia tanta est pęna quanta est extimatio de bono, quòd nobis inuoluntarie aufertur, vel de malo, quòd inuoluntarie infligitur.

Ad quartum dicendum, quòd quilibet peccans potest facere eleemosynam, quia eleemosyna nõ solum consistit in collatione pecuniæ, sed etiam in alijs obsequijs exhibitis proximo indigenti propter Deum. Vnde licet alicui desit pecunia non deest facultas faciẽdi eleemosynam, quia manẽt alię eleemosynę corporales, quia potest quis operas suas alteri concedere, ꝙ sunt pecunia extimabiles. Et si omnino deeẽt facultas respectu eleemosynarum corporalium propter penuriam rerum, & corporis debilitatem: nondum tamen deesset simpliciter potestas faciendi eleemosynam, quia adhuc manebunt eleemosynæ spirituales, quia posset consulere alteri, vel orare pro eo. Nemo ergo est, qui nõ posset eleemosynam facere, etiam si alicui possent omnia ista deficere, saltem non poterat

deficere

deficere voluntas faciendi hoc. Et hoc computaretur sibi pro eleemosyna pfecta. Est igitur eleemosyna conuenienter pars satisfactionis, & cuilibet competere potest.

Quot sint eleemosynæ, & earum sufficientia. Quæst. XXVI.

QVAERITVR de diuisione, & sufficientia eleemosynarum.

Aliqui dicunt, quòd sunt quatuordecim eleemosynę, scilicet septē corporales, & septem spirituales, vt dicetur in duabus quęstionibus sequentibus, & solent vocari quatuordecim opera misericordię spiritualia, & corporalia.

Sed obijcietur, quòd sint solum duę eleemosynæ, quia dicit Aug. in Enchiridion, & habetur 45. di. cap. Duę sunt, quòd duę sunt eleemosynę vna cordis alia pecuniæ. Eleemosyna cordis est dimittere illi a quo lęsus es. Nam dare aliquid indigenti aliquādo quęris, & non habes. Et sic ponit solum duas eleemosynas, vnam quę est remittere iniuriam peccanti: alia quæ est dare pecuniam indigenti, ergo non sunt quatuordecim.

Item patet, quòd solum sint tres eleemosynę, quia 45. di. c. Tria sunt. dicitur quòd tria sunt genera eleemosynarum, vna corporalis egenti dare quidquid poteris, alia spiritualis dimittere a quo lęsus fueris. Tertia delinquentem corrigere, & errantes in viam deducere veritatis. Et sic ponunt tres eleemosynę particulares. Non ergo sunt quatuordecim.

Dicendum, quòd eleemosynę diuiduntur in duas, scilicet in corporales, & in spirituales, & sunt septem corporales, & totidem spirituales, vt ostēdetur in duabus quæstionibus sequentibus. Et sic generaliter duę sunt. particulariter sunt quatuordecim.

Ad primum dicendum, quòd Aug. dixit esse duas eleemosynas, idest duo genera eleemosynarum, quia quodlibet istorum habet sub se species septem eleemosynę. Et si obijciatur, quia dicitur ibi eleemosyna cordis est dimittere a quo lęsus es, & alia est eleemosyna pecunię, & ista non sunt genera eleemosynarū, vt possint comprehendere sub se species quatuordecim, sed sunt duę species eleemosynę: dicendum, ꝙ Augu. ponit duas eleemosynas, scilicet spiritualem, & corporalem, quę sunt duo genera ad quatuordecim species eleemosynę. Quando tamen dixit remittere a quo lęsus es, &c. noluit innuere, quòd id, quod comprąhendebatur sub istis duabus erat solum eleemosyna, sed ponuntur ista duo, tanquam exempla, vt per hoc intelligantur omnes alię species, vel posset dici, quòd aliquo modo ad istas duas reducuntur omnes alię. Nam de omnibus corporalibus manifestum est, quòd ad eleemosynam pecunię reducuntur, quia omne opus, quod quis facit ad vtilitatem proximi pecunia extimari potest, omnes etiam eleemosynę spirituales possent reduci ad hoc, quòd est remittere ei a quo lęsus es. Et tamen melius dicitur, quòd sint, tanquam duo exempla eleemosynarum duorum generum.

Ad secundum dicendum, quòd insufficiēter enarrantur ibi eleemosynæ. Et hoc, quia non intendebat omnes illas compręhendere, qui hæc dixit.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ sicut cōiter reducimus oēs elemosynas ad corporales, & spirituales quē modum tenuit Aug. ita potest dici, ꝙ reducuntur oēs ad tria genera, s. ꝙ quædam sunt pure corporales, s. illę in quibus soli corpori subuenitur, vt sunt oēs illę septē quas dicimus opera misericordiæ corporalia, alię sunt pure spirituales, sicut remittere iniurianti, & orare

F pro eo, alię sunt mixtę ex corporali, & spirituali. Et ita est corrigere delinquentem cum ibi pęna sit corporalis, fructus tamen correctionis est spiritualis. Et iō dicitur in eo. c. Tria sunt, ꝙ tertia eleemosyna est delinquentem corrigere, & errantes in viam reducere veritatis, qui scilicet partim pęna, & partim exhortatione reducūtur. Et sic est etiam conueniens modus distinctionis eleemosynarum in tria genera.

Quæ, & quot sunt eleemosynæ corporales, siue opera misericordiæ corporalis. Quæst. XXVII.

QVAERITVR spāliter circa eleemosynas corporales quot, & q̄ sunt, & an cōueniēter assignētur.

G Dicunt quidam, ꝙ non assignantur conueniénter tot, qa inter istas ponitur sepelire mortuū, & tn̄ hoc nōpertinet ad eleemosynam, quia per eleemosynam subuenitur indigēti, & subleuatur miseria eius supra, q. 22. & tamen sepultura non proficit mortuo, vt dicit Seneca li. de remediis fortuitorum, ergo non est eleemosyna. Et patet, quia si ei prodesset subtrahendo hoc, quod prodest mortuis possemus eis nocere: mortuis tn̄ nocere non possumus infra 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non hn̄t amplius quid faciant. si tn̄ possemus nocere mortuis: adhuc post mortem haberemus aliquid, quod possemus facere ꝯ eos. Ergo nocere non possumus, & ꝯn̄r, nec prodesse. Et ita sepelire mortuum non erit eleemosyna.

H Item patet, quia Christus infra 25. ponit opera misericordię de quibus homo iudicabitur, & per quæ liberabitur, si illa fecisse inueniatur, ibi tamen nō ponitur sepelire mortuum, ergo non est eleemosyna.

Interponitur inter corporales eleemosynas vestire nudum, & cibare esurientem, & tn̄ quædam vestes non pertinent ad necessitatem, sed ad ornatum, vt p̄cipue, & quidam cibi non sunt ad necessitatem, sed ad delitias, eleemosyna tn̄ solum est ad tollendum miseriam, & inopiam indigentis. s̄. q. 22. Ergo vestire nudū, & cibare esurientē non est semper eleemosyna.

Alij dn̄t, ꝙ vltra istas septem debent poni alię eleemosynę corporales, quia eleemosyna datur ad subueniendum necessitatibus proximi, sed præter illas septē necessitates quibus subuenitur per illas septem eleemosynas

I sunt multæ aliæ necessitates humanæ vitæ, sicut cęcus indiget ductore, & claudus sustentatore, & pauper diuitiis, & ita de aliis, ergo non est sufficiens enumeratio eleemosynarum maxime, quia inter oēs necessitates paupertas est vrgentissima. Et tn̄ de paupertate nulla fit mentio inter istas eleemosynas. Dicēdum, ꝙ eleemosynæ corporales septem ponunt, s. pascere esurientē, potare sitientem, vestire nudū, recolligere hospitēm, visitare infirmum, redimere captiuū: sepelire moruum, quæ colliguntur hoc versu, s. visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, cōdo. Cā, & sufficiētia istorum hr̄ sm̄ diuersitatem defectuū humanorū. Nam cum sit eleemosyna semp ad indigentē ad re-

K uelandū eius miseriam. s̄. q. 22. erit eleemosyna semp p aliquo defectu tollendo, vel releuando. Differūt ergo modi eleemosynarū sm̄ modos defectuū, & quia eleemosynę corporales dn̄r a corpore sm̄ varietatem defectuū corporis multiplicabunt, defectus aūt corporalis, aut est in vita, aut post vitā. Si post vitam sic est mortuū sepelire, si in vita, aut est communis defectus respectu eorū quibus oēs indigēt, aut est specialis pp aliquod accidens superueniens. Si primo mō, aut est defectus interior, aut exterior. interior aūt duplex est. Vnus est ipsa fames, q̄ est appetitus cibi pp defectum sicci, & calidi. Et pp hoc ponit pascere, vel cibare esurientē. Alius est defectus sitis, quæ est appetitus humidi necessarii. Et huic subuenitur p potū. Et pp hoc dr̄ potare

potare sitientem. Si aũt sit defectus exterior cõis,i.respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respectu tegumenti. Et q̃tum ad hoc ponitur vestire nudũ. Alius est respectu habitaculi. Et q̃tum ad hoc ponitur suscipere hospitem. Ista aut quatuor,s.duo interiora, & exteriora sunt simpliciter necessaria vitę.ecclesiastic.29. Initium vitę hoīs aqua, & panis, & vestimentum, & domus protegẽs turpitudinẽ. Si aũt sit defectus spãlis accidens quibusdam, & non oībus est duplex,q̃a aut ex cã intrinseca,aut ab extrinseca. Primus est infirmitas. Et q̃tum ad hoc ponitur visitare infirmũ. Secũdus est capi ab hostibus. Et q̃tum ad hoc ponit̃ redemptio captiuorum. Et sic ad istas septẽ eleemosynas reduci pñt oẽs eleemosynę corporales, quia sub istis defectibus includunt̃ cęteri defectus corporales. Ad primũ dicẽdũ,ꝙ sepelire mortuũ eleemosyna est. Et cũ dr̃,ꝙ nõ confert mortuo: verum est q̃tũ ad sensum corporis post mortẽ, quia nullũ habet, & sic Christus dixit, ꝙ postq̃ quis occiderit corpus nõ habet amplius quid faciat. Est tñ aliquod beneficiũ sepelire mortuũ,quia ad ipsum pertinet hoc, tñ inquantũ viuit in memorijs hoīum. Nã sicut si alicui viuenti iniuria fiat malũ ei fieri dr̃,quia viuit,& sentit illud, ita quia mortui viuũt adhuc in memorijs hominũ pñt fieri eis mala, & illa sentiũt eo mõ quo viuũt. Et patet, quia Ari.1.Ethi.c. ꝓnepotũ aũt fortunas oñdit defunctis bonũ,vel malũ aduenire ex infortunijs, & eufortunijs ꝓnepotũ, & amicorũ. A fortiori ergo bonũ, vel malũ eis eueniet ex his,quę in corporibus eorũ fiunt. Hoc aũt est insepultũ manere,vel sepelire. iõ bonũ qddã est mortuũ sepelire. Etiã non poneret̃ in pęnã nõ sepelire quosdã, nisi eẽt bonũ qddã defunctos sepelire, q̃a subtractio boni inuolunntarie facta pęna est, nõ sepelire tñ, vel carere sepultura ponit̃ in pęnã eis, qui seipsos occiderunt, sicut dr̃ 5.Ethi.circa finẽ, ꝙ pęna adest seipsum corrũpenti,i.īponit̃ pęnã occidenti seipsum. Est ergo bonũ quoddã mortuis ipsos sepelire ꝑꝑ eẽ, quod hñt in memorijs hoīum, q̃a reputant̃ infelices si in sepulti maneant:tñ ꝑꝑ affectũ quẽ viuentes habuerũt,quia viuentes desiderauerunt, ꝙ post mortẽ eorũ corpora sepelirent̃. Et iõ multi hoīes in vita sunt soliciti ędificare sibi sepulchra:amici tñ ex quadã pietate,& generaliter oẽs hoīes ex quodã amore, qui cõpetit eis ꝑꝑ speciẽ 8.Ethi.debent habere solicitudinẽ, vt iustus,& pius affectus quẽ habuerunt viuentes non frustretur. Et sic sepelire debent eos. Multa quoq; alia sunt ꝑꝑ q̃ bonũ est homini sepeliri:maxime,quia sepulchra pręstant quãdã memoriã defunctorũ. Et sic fideles mouent̃ ad orãdũ ꝓ eis. Vñ sepulchra dñr monumenta a monendo,quia monẽt nos, & instruũt,vel in memoriã reducunt. Et ista est cã quare non solũ fideles sepeliunt̃, sed ẽt in ecclesia, vel iuxta ecclesiã sepeliunt̃,s. vt qñ fideles viuentes ꝯuenerint ad ecclesiã, vt orent ammoniti ex sepulchris recordentur ipsorũ mortuorũ,& orent ꝓ eis. De his Aug.li.de cu.pro mor.agen.

Quare christiani sepeliũtur in ecclesia.

Ad 2m dicendũ,ꝙ Christus non enarrauit oĩa opera misericordię,sed solum illa,q̃ sunt maximę necessitatis. Et hoc,vt euidentior appareat iustitia indicantis in eos,qui res tã necessarias ꝯtẽpserunt, & tñ in alijs locis sacrę Scripturę fit mẽtio de sepeliẽdo mortuos, & cõprobat̃ hoc,tanq̃ opus laudabile. Ista.n.est potissima laus Tobię, ꝙ circa mortuos sepeliendos solicite vigilabat Tobię 12.c.Qñ tu orabas cũ lachrymis,& sepeliebas mortuos:ego obtuli orõnes tuas dño. Laudatur, ẽt Simon Machabæus, quia instruxit sepulchra pulcherrima patri, & matri, & fratribus 1.Macha.13. Laudat̃ ẽt Ioseph, q̃a prẽm suũ Iacob cũ magno honore de Aegypto defunctũ detulit in terrã Chanaan ad sepeliendũ Gen.50. Iudæi quoque licet in cæteris male agerent, hoc tñ bñ egerunt, ꝙ de pecunijs quas

A Iudas sibi retulit emerunt agrũ in sepulchrũ peregrinorũ.ꝫ.27. Et ita in aliis locis scripturę laudat̃ cura sepeliendi mortuos. Ad tertium dicendũ,ꝙ vestire nudum opus misericordiæ est:non tñ oportet, ꝙ vestire quocunque mõ, siue quacunq; veste sit opus misericordiæ,quia q̃dã vestes sunt vltra pauperũ necessitatẽ. Cibare ẽt esurientes misericordiæ opus est, & tñ non oportet eis quoscunque cibos præstare,q̃a cibare pauperes delicatis cibis pc̃m̃ est,vt dicet̃.ꝫ.q.71. Alter põt dici, ꝙ aliq̃n cibi delicati non ꝑtinent ad delicias, sed ad necessitatẽ,& vestes preciosę, vel molles non sunt ad ornatum, sed vertunt̃ in necessitatẽ. Et hoc est ꝑꝑ duo,s.ꝑꝑ infirmitatem,& ꝑꝑ pristinã ꝯsuetudinẽ. De

B infirmitate patet, q̃a infirmi sustentandi sunt delicatis cibis, & nobiles, & diuites vestibus mollioribus ne natura grauet̃ de consuetudine pristina patet,s.ꝑꝑ dignitatis statum. Et est durũ assuescere ad cibos rudes, & grossos,& vestes abiectas, & duras. Vñ nõ sunt cogẽdi ad hoc, sicut dr̃ 41.di.c.Non cogant̃ diuites pauperũ cibis vti. vtant̃ ꝯsuetudine infirmitatis suę. Et ꝑꝑ hoc Augu.in regula dicit his duob⁹ generibus hoīum magis subueniendum esse,q̃ alijs. Ad quartum dicẽdũ,ꝙ licet multę sint corporales necessitates, reducũtur tñ oẽs ad istas septẽ species eleemosynarũ corporaliũ. Nã regere cæcũ,& sustentare claudũ reducit̃ ad visitationem infirmorũ, q̃a per visitationẽ infirmorũ intelligitur oẽ bonũ,quod infirmis præstari põt. Cęcitas tñ, & claudicatio sunt q̃dã infirmitates. Subuenire

C ẽt homini in quacunque necessitate,vel passione illata ab extra pertinet ad redemptionem captiuorũ. Et ita bñfacere eis, q in carcere sunt liberando eos inde, aut q̃cũque alia bona ꝓ̄stando pertinet ad redemptionem captiuorũ. Vnde licet inter istas septem eleemosynas nõ ponat̃: Christus tñ illud posuit bis inter opera pietatis.ꝫ.25. Et ita quoslibet alios defectus reducere possumus ad istas eleemosynas. Cum autẽ dr̃ de paupertate,ꝙ non ponitur ꝓ ea aliqua eleemosyna inter istas: dicendũ vno mõ, ꝙ sicut pecunia est oĩs res eo,ꝙ omnia numismate mensurantur,vt dicitur quinto Ethicorum, & sic pecunia ęquiualet omnibus rebus, ita paupertas nõ est aliquis specialis defectus, sed ꝯtinet omnes defectus, quia pauper sitit,esurit:nudus

D est, domicilium non habet, quia pecunia ei deest ex qua oĩa necessaria habentur ad supplendũ hos defectus. Non ergo potuit dari aliqua spãlis eleemosyna ad subueniendum paupertati, sed oẽs istę sunt in remediũ paupertatis, quia oĩs eleemosyna datur indigẽti.s.q.22.indigens tñ,& pauper idẽ sunt. Aliter põt dici, ꝙ paupertati opponitur opulentia. Vel ergo volumus facere, ꝙ pauper desinat esse pauper, & hoc non erit, nisi dando ei opulentiã. Vel volumus, ꝙ non pereat ꝑꝑ paupertatẽ,& hoc fiet dãdo ei necessaria. Primũ nõ est eleemosyna, quia eleemosyna semper est opus pietatis,i.misericordię, & interdum est opus necessitatis: facere tñ aliquem diuitem, nunq̃ est opus necessitatis: immo & interdum malum est, quia qui-

E busdam nociuũ est diuites fieri, iõ non ponitur eleemosyna aliqua directa contra paupertatẽ,quia illa eẽt opulentia. Si secundo mõ sunt multa necessaria pauperi licet non sub ratione paupertatis,i.ꝙ nullum eorum directe paupertatem ostendit, & ideo remedia eorum non directe opponuntur paupertati. Et hoc modo istę septem eleemosynæ supplent septem defectus corporales pauperum, quia diuites nulla harũ rerum indigent. Et sic non ponitur hic specialiter aliquid,quod paupertati directe respondeat: omnia tamen ista septem opera misericordiæ releuatio paupertatis sunt.

Quot

Quot sint spirituales eleemosynæ, & an sufficienter enumerentur. Et quòd defectus in spiritualibus inuenitur dupliciter. Et prædicare seu docere ex officio quibus competat, & quando quis obligetur alium docere. Quæst. XXVIII.

QVAERITVR circa spirituales eleemosynas quot sunt, & an conuenienter enarrentur. Dicũt quidam, ꝙ non enarrantur conuenienter, quia inter eas ponitur docere. eleemosyna aũt interdũ obligat pro tempore, vt dicet. ĩ.q.34. Non est tñ tempus aliquod determinatum docẽdi, nisi qñ aliqs ignorãs occurrit. Si ergo doctrina sit pars eleemosynę vr̃, ꝙ qñ occurrat ignorans aliquis docere teneatur eũ, qui scit. Nullum tñ tempus est in quo ignorantes non occurrant, iõ sapiẽs omni tẽpore tenetur docere aliquos. Quod videtur incõueniẽs, quia nulli alteri rei vacare posset, ergo docere non est eleemosyna spiritualis. Item quia doctrina est ad ignorantem. Nullius tñ est, qui in aliquibus non sit ignorans: cum nemo oĩa sciat, & quilibet scit aliquid, quod alij nesciunt: licet alij simpliciter eum superẽt, ergo quilibet tenebitur docere quẽlibet si ignorauerit id, ꝙ ipse scit. Sed hoc est inconueniens, quia multi, ita docere debent, ꝙ a nemine debent doceri, sicut illi quibus competit ex statu. Item quicunque determinat aliq̃ qõnem docet quęrentẽ, qui tñ dat consilium quęstionẽ determinat, quia consilium qõ est 3. Ethi. ergo consulere, & docere nõ debent poni, tanq̃ duæ eleemosynę spirituales. Itẽ vr̃, ꝙ castigare non sit eleemosyna, quia eleemosyna est actus misericordię: corrigere tñ delinquentẽ est actus seueritatis, & iniustitię, & non mĩę, ergo non debet poni inter eleemosynas spirituales. Dicendũ, ꝙ septẽ sunt spirituales eleemosynę, s. docere ignorantem: cõsulere dubitanti, consolari tristem: corrigere peccantem: remittere offendenti: supportare onerosos, & graues, & pro omnibus orare, quę comprehendũtur hoc versu consule; castiga, solare, remitte, fer, ora. Instrue, qui nescit: vult, qui super astra quiescit, i. ista septem opera spiritualis misericordię Deus, qui super astra est vult a nobis fieri. Causa aũt, & sufficientia horum habetur ex defectibus nostris cũ eleemosyna sit ad releuandũ defectum. Et quia sunt eleemosynę spirituales oportet, ꝙ secundũ varietatẽ spũalium defectuum diuersificentur. Defectus. n. in spiritualibus inuenitur dupliciter. Quia quidã est in eis, quę pertinent ad hominem respectu Dei, & quantũ ad hoc est orare, vt Deus remittat ꝓximo peccata sua. Alio mõ in eis, quæ pertinent ad hoĩes inter se inq̃tũ vnus alteri impedit humanũ auxiliũ. Et hoc quadrupliciter. Vno mõ ꝯ defectuũ intellect⁹ speculatiui, & sic est remediũ ꝑ doctrinã. Secundo mõ ꝯ defectuũ intelľs practici, & remedium huius est ꝯsiliũ, qa ꝯsiliũ est de agibilibus, doctrina vero de solis intelligibilibus: de quibus est sciã, & sapientia, vt patet 3. & 6. Ethi. Tertio mõ ꝯ defectuũ passionalẽ partis appetitiuę: inter cuius defectus grauissimus est tristitia cui subuenit ꝑ ꝯsolationẽ. Quarto mõ ex parte actus inordinati est defectus, & accidit tripľr. Vno mõ ex parte ipsius peccantis inq̃tũ ꝓcedit ab eius volũtate inordinata, & sic adhibet remediũ ꝑ correctionẽ, quia de pc̃tõ fit correctio. Secundo mõ ex parte eius in quẽ peccat. Et si sit pc̃m̃ ꝯ nos remediũ adhibet remittendo offensam. Si aũt sit pc̃m̃ ꝯ Deũ, vel proximũ: nõ est arbitrii nostri illud remittere, vt ait Hiero. super Matt. Tertio mõ ex ꝑte sequelę ipsi⁹ act⁹, ex qua grauant peccanti ꝯuiuentes, ẽt pręter intentionẽ ipsi⁹ peccantis. Et sic remedium adhibetur supportando, & maxime in his, qui ex infirmitate peccãt ad Ro. 15. Debem⁹ nos firmiores infirmitates aliorũ portare. Et non solũ inq̃tũ infirmi sunt

F graues ex inordinatis actibus, sed ẽt generaliter oĩa ipsorũ onera, & quorũcũque aliorũ toleranda sunt ad Gala. 6. Alter alteri⁹ onera portate. Ad primũ dicẽdũ, ꝙ docere ad eleemosynã ꝑtinet, & tñ, sicut dare corporalem eleemosynã non cadit sub præcepto, nisi ad tempus necessitatis, vt alicui in necessariis ad vitã subueniatur, ita ad doctrinã alterius non obligatur quis, nisi ex officio ei incumbat, sicut est in p̄latis, & in his, qui aliorũ curã gerunt. Et hoc verũ est, nisi necessitate salutis, i. siquis videat aliquẽ periturũ corporaľr, vel spirituaľr in aliquo casu spãli ꝑꝑ defectum ꝯsilii, aut ex quacunque ignorantia, tenet ei ꝯsulere, vel docere ipsum si põt. Et hoc est si nõ eẽt alius cui ex officio ꝯpeteret hoc, & eẽt promptus illud facere, qa tũc nõ

G esset vsurpãdũ alterius offim̃. Si tñ ille negligit: qlibet qui põt tenet ad hoc, qa tunc maior est necessitas cõsilij, q̃ sit necessitas cibi in tꝑe famis. Alio aũt tꝑe docere si ex officio nõ incũbit, supererogationis est. Ad 2m dicendũ, ꝙ non tenetur quilibet docere quẽlibet, nec ẽt in qualibet re. Primo, qa docere accipit hic ꝓ eleemosyna, & eleemosyna nõ datur, nisi indigẽti. Nõ est ergo docere eleemosyna, nisi q̃tũ ad illa, quę sunt homini necessaria. Multa tñ ignoram⁹ quorũ cognitio nobis non est necessaria licet posset eẽ vtilis. Et iõ non oportet, ꝙ circa q̃libet ignorantiã hõ doceat, sed solũ circa illã, q̃ redundare posset in dispendiũ ęternę salutis, vel tẽporalis: Secundo, qa ẽt si sit talis ignoran-

H tia, quæ nociua sit nõ tenetur qlibet docere quẽlibet: cũ ad hęc nemo teneat, nisi vel ex officio, vel in casu necessitatis nõ existente aliquo cui ex officio ꝯpetat. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ doctrina, & ꝯsiliũ non ꝑtinẽt ad idẽ, cũ ꝯsiliũ pertineat ad agibilia, doctrina aũt ad speculabilia. Et licet ꝯsiliũ dicatur qõ, non est eadẽ qõ in agibilibus, & speculabilibus, sed vna pertinet ad ꝯsiliũ, & alia ad doctrinã. Ad quartũ dicendũ, ꝙ correctio peccantiũ est eleemosyna, & tñ q̃tũ ad executionẽ operis pertinet ad seueritatẽ iustitię, vt siquis corporaliter, aut verbis asperis castigatur. Sed quantũ ad intentionẽ castigantis pertinet ad misericordiã, quia castigans intendit hoĩem a culpa liberare. Pertinet ẽt ad effectũ charitatis iuxta illud Prouer. 27. Meliora sunt verbera diligentis, q̃ fraudulenta oscula odientis.

I

Quæ sint meliores eleemosynæ corporales an spirituales secundum comparationem ad inuicem. Et in quo eleemosyna minus indigenti data sit melior. Quæst. XXIX.

QVAERITVR quę sint meliores eleemosynę corporales an spũales. Dicunt quidã, ꝙ corporales sunt meliores, qa laudabilius est facere eleemosynã valde indigenti, quã in parua indigentia constituto. Corpus tñ cui subuenitur per corporales eleemosynas est maioris indigẽtiæ, quã spũs cui subuenitur ꝑ spirituales, ergo corporales sunt meliores. Item tanto eleemosyna est magis accepta Deo, quãto pro ea minor recompensatio hic recipitur. Et iõ, qui ꝓ eleemo-

K syna inanẽ gloriã recipiunt dñr recepisse mercedem suã supra in lr̃a, s. quia ꝓ ea aliquid recõpensatũ est, & Luc. 14. dr̃. Cũ facis prandium, aut cęnã noli vocare diuites, & amicos, ne forte ipsi te reinuitent, sed iubetur, ꝙ vocemus pauperes, qui non pñt retribuere, & tunc retribuet Deus. Et tñ in eleemosyna spũali semper est retributio, quia qui orat ꝓ alio sibijpsi ꝓficit: iuxta illud Psa. 34. Oratio mea in sinu meo ꝯuertetur, idest ad vtilitatẽ meã. Et q aliũ docet seipsum instruit, quia plus de scientia acquirit, vel saltẽ habituatur plus in ea. Non est aũt sic in eleemosynis corporalibus, qa dans ibi non ꝓficit sibijpsi, sed potius depauperatur ꝑ subtractionẽ rerũ, ergo magis meritoria est corporalis eleemosyna, quã spũalis. Itẽ pertinet ad laudẽ eleemosynę,

mosynæ, ꝙ respiciens ex ea cōsoletur iuxta illud Iob. 31. Si despexi ꝑtereūtem eo, ꝙ non haberet indumētum, & absque operimento pauperē: si non bñdixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearū calefactus est. Et ad Philemonem c. vnico. gaudium magnum habui in charitate tua, qa viscera sctōrū requieuerūt ꝑ te frater. Sed pauperibus magis grata est eleemosyna corporalis, quam spūalis, ergo est magis meritoria, quā spūalis. Dicendū, ꝙ absolute, vel semꝑ non pōt dici vnā istarū eleemosynarū eē meliorē altera, quia interdum vna est melior interdū altera. Pōt aūt ꝯparatio istarum attendi dupliciter. Vno modo loquēdo simpliciter, s. inquātū est eleemosyna spūalis, & inquantū est corporalis. Et tunc spūalis excedit corporalem tripliciter. Primo, qa id, ꝙ exhibet in ea melius est, s. donū spūale, quod ſm se prçeminet ad corporale: ſm illud Prouer. 4. Donū bonū tribuā vobis, legē meā, vt non delinquatis, i. Lex Dei erat bonū donum, & tñ est spūale, s. ad directionē aīę. Secūdo rōne subiecti, s. quia spūs nobilior est corpore. Donū tñ spūale in spū fundat, vel spiritui proficit: corporale autem corpori. Vñ sicut hō magis tenetur sibijpsi ꝓuidere quantū ad spūm, quā quātū ad corpus, ita ēt ꝓximo quē debet diligere sicut seipsum, tenet magis ꝓuidere spūaliter, quā corporaliter. Tertio quantum ad ipsos actus quibus ꝓximo subuenit, quia ipsi actus spūales sunt nobiliores corporalibus, quia corporales sunt quodam mō seruiles, sicut corpus est ad animæ seruitutē. Alio mō pñt ꝯsiderari istę eleemosynę ſm aliquē casum particularē. Et pōt tunc aliqua eleemosyna corporalis præferri cuidam eleemosynę spūali, sicut melius est cibare morientē fame, quā docere ipsum. Et sic indigēti melius est ditari, q̄ philosophari. 1. Ethi. quia cuilibet putat esse fęlicitas in eo quo maxime indiget, vt pauperi in diuitijs, ęgro in sanitąte, & abiecto in potestate. Simpliciter tñ melius est philosophari, quā ditari. Aliter pōt dici, ꝙ eleemosyna habet efficaciam, & ꝑfectionē tā ex parte dātis, q̄ ex parte accipientis. Ex parte aūt dantis efficacia eleemosynę attēditur, & mēsuratur ꝑ ꝯditionē ipsius actus quo ꝓximo ꝓficimus. Et sic simpliciter loquēdo eleemosyna spiritualis dignior est, quia actus spiritualis dignior est corporali: ex parte autem recipientis potest mensurari eleemosyna dupliciter, vel ratione boni, quod ꝯfertur, & sic adhuc eleemosyna spiritualis excedit corporalem. Vel rōne necessitatis, & sic q̄dam spūales sunt meliores quibusdam corporalibus, s. illæ spirituales eleemosynæ, quæ ordinantur ꝯ̄ culpā sunt simpliciter magis necessarię, q̄ q̄cunque eleemosynę corporales, quia magis vitanda est culpa, quā mors. Iō potius debet quis attendere ad proximū, vt auferat ei locū peccandi, quā vt prouideat sibi in quocūque corporali defectu, ēt magis, quā vt impediat mortē eius: quædam vero corporales eleemosynę sunt meliores, idest magis necessarię quibusdā spiritualibus. Vt illę corporales eleemosynę per quas vita sustentatur, vel liberatur quis a morte sunt magis necessarię, quā spirituales illę, quę faciunt solū ad bene esse, vt docere, vel ꝯsulere alicui in casu, in quo ista nō sunt oīno necessaria. Eleemosynę tñ spūales cęteris paribus semper sunt meliores corporalibus, vt necessarię spirituales sunt meliores, quā corporales necessarię, & spirituales, quæ sunt de bene esse sunt meliorçs corporalibus, quæ sunt de bene esse. Corporales tñ necessariæ sunt meliores, quā spirituales de bene esse. Vocantur spirituales necessarię illę per quas euitatur mors spiritualis, s. culpa vel peccatum immediate, s. qñ quis per errorem, vel aliàs erat proximus peccato, & alius consulendo, & docendo destrahit eum ne peccet, liberat eum a morte. Dico aūt immediate, quia omne consi-

A lium, & doctrina moralis qñcunque detur est ad liberandum hoīem a morte, quia per hoc dirigetur, vt caueat pctm̄, & tñ non dr̄ esse illud consiliū. vel doctrina eleemosyna spiritualis necessaria, nisi qñ erat quis prōptus ad peccandū per ignorantiam, vel malū desiderium, & per cōsilium, & rectam suasionē dissuadetur. Aliàs aūt dicetur eleemosyna de bene esse. Corporalis eleemosyna necessaria est illa, ꝑ q̄ quis liberat proximū a morte, vel a graui malo, quòd ei imminet, nisi succurratur sibi. Nō dēt aūt accipi necessitas, vel articulus necessitatis multum strictè, s. qñ aliquis est in articulo mortis, quia ēt si solū debeat quis mēbro mutilari, aut verberari, aut fieri seruus, vel ꝑdere bona

B oīa, aut magnam partē, nisi pro eo aliquid fiat dr̄ esse in necessitate, & tenemur tunc succurrere, quia ēt inimicis tenemur benefacere in talibus necessitatibus, vt ostensum est pręcedenti c. q. 346. Dñr oēs alię eleemosynę tam corporales, quā spūales de bene esse, qñ recipiens est positus extra casum necessitatis corporalis, & spiritualis: licet ista, quæ dātur sibi nunc extra necessitatem proficiant sibi ad hoc, ꝙ non incidat in necessitatem, vel ꝙ possit ab ea liberari si inciderit. Ad primum dicendum, ꝙ oēs cōparationes supra positæ de eleemosynis procedunt de ꝯparatione ipsarum in seipsis: secus aūt de comparatione quantum ad intentionem dantis. Quia tanta pōt esse deuotio dantis, ꝙ minima eleemosyna corporalis sit magis meritoria, quā oēs eleemosynę spirituales. Quia tñ ista quanti-

C tas meriti, q̄ se habet ex parte intentionis non est specialius in eleemosyna, q̄ in cæteris operibus bonis, sed in omnibus fit istud, iō non comparantur eleemosynę ꝯuenienter inter se per istā efficaciā meriti, quod accidit eis ex parte intentionis, sed cōparātur ꝑ seipsas, vt. s̄. diximus. Et cum dr̄, ꝙ eleemosyna est laudabilior, quæ datur magis indigenti: dicendum, ꝙ cæteris paribus est verum. Et tamē interdū est melior eleemosyna data minus indigenti, vt si ille sit melior, & melioribus indigeat. Vt si duo viri essent in aliquali necessitate famis, vel nuditatis inęqualiter, & vnus esset valde vtilis reipublicæ, vt si esset bonus prælatus, vel aliquis vir excellēs, & esset alius vir rusticus, quasi in nullo vtilis alijs, & esset in necessitate aliqualiter

D maiori, magis succurrendum erat viro excellenti, qui erat in minori necessitate, & illa erat melior eleemosyna, ita in spūali eleemosyna est, qa ipsa semper datur meliori, i. spiritui, qui est melior, q̄ corpus, & datur de melioribus, quia dona spiritualia sunt meliora, q̄ corporalia, ideo licet sit aliqualiter maior necessitas ex parte corporis, q̄ ex parte aīę. poterit esse melior eleemosyna spiritualis, quā corporalis: dū tñ ex parte corporis non sit omnimoda necessitas: ex parte aūt aīę solum bene esse, qa tunc eleemosyna corporalis est melior, & potius ipsa dāda est, quā spiritualis, vt fame moriēti potius dādus est cibus, q̄ doctrina, vel ꝯsiliū. Ad scđm dicendū, ꝙ recōpensatio in eleemosyna, vel bñficio non minuit meritū, nec laudē operis, sed solū intētio

E retributionis, qñ ea intentione opus fit, vt hic retributio recipiatur. Si aūt non sit intenta, ēt si sequatur nō nocet. Et sic est de gloria humana, quā siquis intēdat in opere perdit mercedē. s̄. in lr̄a. Si tñ eo non intendente ipsa sequatur non minuitur virtus, nec meritū: immo donū quoddā Dei est, vt magis ipse laudetur in operibus nostris, q̄ ipso donante nos operamur, & ꝓximi ex hoc ędificentur. Sic dicit Salustius de Catone, ꝙ quo magis gloriā fugiebat: eo magis ipsum gloria sequebatur. Ita ergo in spūalibus eleemosynis cū non intendat operans retributionē in eis, licet sequatur quidā fructus operanti, non minuitur aliquid de merito ac si nullus fructus sequeretur operando. Ad tertium dicēdū, ꝙ licet quis gaudeat magis suscepta corporali

porali eleemosyna,q̃ spũali non sequitur, ꝙ sit melior eleemosyna corporalis, qa ita gaudemus generaliter magis in bonis corporis,q̃ aię.Et tñ bona aię sunt meliora bonis corporis. Quia tñ bona corporis sunt nobis magis nota,quia cognoscunt̃ sensu,q est omnibus cõis: bona aũt aię sola rõne cognoscunt̃ in qua plurimi deficiunt: necesse est, ꝙ cõitas hoĩum putet maiora esse bona corporis,q̃ aię, & ɔñr magis in eis gaudeat,immo plurimi sunt,qui nullo mõ bona aię cognoscunt, sed sola bona corporis putant esse bona, sic dicit Ari.7.Ethi.ꝙ alię delectationes sunt maiores corporalibus, pp has tñ solas cognitas esse,has solas esse existimabant. Et sic, ꝙ pauperes magis gaudeãt de eleemosynis corporalibus, q̃ de spiritualibus, ꝓuenit ex hoc,ꝙ ipsi minus sentiũt defectus spirituales,q̃ corporales. Et hęc est imperfectio ipsorũ. Eleemosyna aũt non mensuratur ꝑ quãtũ acceptat eã recipiẽs, sed per quantũ acceptare debet, quia alias meritũ operãtis perderet̃ ex arbitrio recipientis, quod falsum est, quia posset interdũ sic totũ meritũ dantis eleemosynam frustrari,vt pote si accipiens putaret eã nullo esse dignam,idest nihil valere. Erunt ergo spirituales eleemosynę meliores simpliciter, & etiã cęteris paribus, licet accipientes de eis non multum gaudeant.

An eleemosynæ corporales habeant aliquem effectum spiritualem. Quæ tripliciter quidem considerari potest. Quæst. XXX.

QVAERETVR de effectu eleemosynę. Et primo an eleemosynę corporales habeant effectũ aliquem spũalem. Dicunt quidã,ꝙ non. Effectus.n. non est melior sua cã, sed bona spũalia sunt maiora corporalibus, ergo eleemosynę corporales non hñt spũalẽ effectum. Item si detur corporale, vel temporale pro spũali est Symonia,quę est vitiũ detestabile, ergo non est danda eleemosyna corporalis, vt spiritualis aliquis effectus inde sequatur.Item qñ multiplicabatur causa multiplicabatur effectus,si ergo eleemosyna corporalis spiritualiter ꝓficeret sequeret̃, ꝙ maior eleemosyna corporalis magis ꝓficeret spũaliter, sed falsum est, quia aliqui parum dantes magis merentur,q̃ magna dantes, vt patet de vidua paupere offerente duo minuta Luc.21.q̃ Christus dixit obtulisse plus oĩbus, ergo eleemosyna corporalis non habet spũalẽ effectũ.

Dicendum, ꝙ corporalis eleemosyna põt habere effectum spũalẽ. Dicitur enim spũalis effectus meritum aliquod apud Deum, vel acceptatio aliqua operis nr̃i ad aliquod bonum facta ab ipso. Põt tñ interdũ quis per eleemosynam mereri vitã ęternã:immo per eleemosynã maxime ponit Christus nos mereri apud Deum,quia Luc.11.dr̃ date eleemosynã, & oĩa munda sunt vobis. Et.s.in lr̃a dr̃.Sit eleemosyna tua in abscondito, & pr̃ tuus, qui videt in abscondito reddet tibi,&.ĩ.25.vbi Christus recipit bonos ad vitã ęternã, & ponit actus per quos meruerũt illã solũ ponit actus eleemosynę corporalis,s.cibare esurientẽ potare sitiẽtem, & sic de alijs. Habet ergo eleemosyna corporalis spũalem effectũ in merendo, ẽt acceptatur a Deo, tanquã satisfactoria ꝓ peccatis. Vñ Iudas Machabeus fecit offerri duodecim millia dragmas in Ierusalem pro peccatis mortuorũ 2.Macha.12.Et hoc planũ est, quia quęcunque opera pñt esse meritoria vitę ęternę pñt a fortiori esse satisfactoria ꝓ pctõ, quia ad merendũ requirit̃ ꝙ sit actus bonus,& in charitate factus:ad satisfaciendũ aũt sufficit actũ esse bonũ, & sponte factum,licet non sit in charitate factus,vt aliqui volunt. Sed falsum est, vt ośsum est.s.q.170.Requiritur.n.ad satisfaciẽdum pro pctõ actũ esse meritoriũ: secus aũt ad satisfaciendũ pręcepto. Et sic eleemosyna est ad sa-

F tisfaciendum pro pctĩs. Nam Daniel dixit Nabuchodonosor.Pctã tua eleemosynis redime Daniel.4.quasi non esset alia via conuenientior ad satisfaciendũ pro pctĩs. Et de hoc ẽt bene intelligitur illud Luc.11.Date eleemosynã,& oĩa munda sunt vobis,i.emundabimini ab oĩbus peccatis vr̃is. Habet ergo eleemosyna corporalis effectũ spũalẽ.Pro hoc tñ dicendũ, ꝙ eleemosyna corporalis põt tripliciter considerari.Vno modo scd̃m suam substantiam. Et scd̃m hoc habet effectũ, nisi corporalẽ inq̃tũ supplet indigentiã proximorum. Et ista est cã quare dat̃ eleemosyna,s.vt indigentia ꝓximi releuetur supra q.22. Secundo mõ põt considerari ex parte causę suę,s.inquantũ aliquis dat eleemosynã corporalẽ pp dilectionẽ Dei, & proximi. Et q̃tũ ad hoc habet effectũ spũalẽ. Nam ad gratiã pertinet

G Ecclesiasti.29. eleemosyna viri gratiã hoĩs, quasi pupillam conseruabit.Et e.c.dr̃.Perde pecuniã pp fratrẽ, & pone thesaurũ in præceptis altissimi, & proderit tibi magis, q̃ aurũ:dans eleemosynã dr̃ perdere,quia id, quod dat subtrahit de rebus suis, & per hoc realiter minuuntur.Ponitur aũt thesaurus in p̃ceptis altissimi, qñ vt obediamus Deo iubenti benefacere proximo bñfacimus ei, & per hoc expendimus thesaurũ. Illud aũt prodest plus, quã aurũ,i.prodest spũaliter ad vitã ęternã. Nam si esset solũ effectus corporalis ex eleemosyna non prodesset plus quã aurũ,quia aurũ ponit̃ res preciosissima inter metalla, & per illud cætera accipiunt precium, quia est, quasi mensura oĩum, quæ valorem habẽt.Tertio mõ põt ɔsiderari ex parte effe-

H ctus,i.obligationis, quã causat in suscipientẽ. Et sic ẽt habet effectũ spũalẽ inquantũ suscipiens tenet̃ orare pro dante, & mouet̃ per hoc ad illud Ecclesiastici 29. Conclude eleemosynã in sinu pauperis,& hęc pro te exorabit ab oĩ malo,i.vt libereris ab omni malo. Et põt intelligi hęc exorabit pro te,i.obligabit suscipientẽ ad orandũ pro te, vel exorabit pro te,s.ꝙ licet suscipiens non oret ꝓ te,eleemosyna tñ orabit,qa nõ peribit fructus boni operis, ẽt si suscipiens ingratus sit, qa Deus retribuet pro eleemosyna in resurrectione iustorum Luc.14.Ibi tñ non dantur, nisi bona spiritualia,s.vita ęterna corporalis. Ergo eleemosyna ad spiritualium effectum proficit. Ad primum dicendum,ꝙ argumentum istud tenet de corporali eleemosyna se-

I cundũ substantiã suã. Nam nõ põt aliud efficere, nisi releuare indigentiã suscipientis eleemosynã,tñ inquãtũ fit pp Deũ ex charitate habet fructũ spũalẽ,vt dictũ est.Ad secundũ dicendũ, ꝙ dans eleemosynã non intendit emere aliquid spirituale ꝓ tẽporale, qa tunc a paupere cui eleemosynã dat dẽret recipere illud, & tñ a Deo recipit,iõ nõ est intentio symoniaca, nec opus, sed intendit ꝑ actũ charitatis quẽ habet in Deũ, & in proximũ mereri vitã ęternã.Et tunc vtrunq; est spũale bonũ maxime, qa symonia realiter, vel mentaliter non ɔ̃mitur,nisi inter illos, qui spũalia vendere nõ pñt, nec emere,quia non sunt dñi. Deus aũt dñs est oĩum, iõ cum ipso nulla symonia ɔmittet̃ ẽt si possemus habere cum eo formã ɔ̃ctus symoniaci. Secus autẽ de

K hominibus,quia nullus quãtęcunque potestatis sit,est simpliciter dñs rerum sacrarum,sed minister ẽt Papa, q summus est, iõ ẽt si ipse res sacras vẽdiderit peccat, & forte grauius,quã cæteri,licet non incurrit in pęnas symoniacorum, quia illę sunt de iure humano ab eo, vel a suis prædecessoribus, qui non sunt maiores eo in potestate, ideo non pñt eum ad aliquid obligare.

Ad tertium dicendum, ꝙ eleemosyna quanto maior esset tãto est magis meritoria, eleemosyna autem viduę licet fuit parua ex parte rei fuit magna ex parte affectus,ideo multum meruit. Quid tamen sit maius in eleemosyna an quantitas rei, vel affectus dicetur infra quęstio.33.

An

An eleemosyna liberet morientem in peccato mortali a pœna inferni, quæ tamen liberat in hac vita homines a mortali.
Quæst. XXXI.

QVAERETVR an eleemosyna liberet hoīem moriētē in pctō mortali a pęna inferni. Dñt quidā, ꝙ sic, quia Tobię 4. dr̄. Eleemosyna ab omni pctō liberat, & non patitur animam ire in tenebras. sed in hoc nulla esset excellentia eleemosynę si illos liberaret a tenebris, qui non sunt debitores tenebrarum, ergo ēt morientes in pctō mortali, qui tenebrarum debitores sunt a tenebris inferni liberat. Item dicit Ambro. & est Glo. 1. Ti. 4. super illo verbo pietas ad oīa valet, s. Pietatem aūt sequens si lubricū carnis patiet̄ vapulabit quidē, sed non peribit. Non pōt tñ intelligi de lubrico veniali, vel de illo de quo quis pęnitet, quia ēt sine eleemosyna per illud lubricū non periret, ergo decedentes in mortali liberant̄ ꝑ eleemosynā a pęnis inferni. Dicendū, ꝙ a pęnis inferni postq̄ quis eas incurrit nihil est, ꝙ liberet, quia nullus liberatur a pęna inferni, nisi per Dei gratiā. Gr̄a. n. Dei est vita ęterna ad Ro. 6. Sed ille, q̄ decedit in pctō mortali caret gr̄a, iō nec per eleemosynā, nec per aliquid aliud pōt inde liberari. Est. n. cā pęnę infernalis ipsa culpa mortalis. Manente aūt cā manet effectus eius. Vñ cum ab eo, qui in pctō mortali moritur non possit vlterius culpa auferri, sicut nec a dęmonibus, quia ꝙ in hoībus est mors, in dęmonibus est casus, vt dicit Damascenus patet, quia nec eleemosyna facta ab isto añ mortem, nec facta ab aliquo alio pro eo post mortem eius poterit liberare eū, qui decessit in mortali a morte inferni. Et ita est de cæteris operibus, quia nullū inde liberat hoīem, siue fuerit fcm̄ in charitate, siue sine charitate, quia deuenit hō iam ad eum casum in quo nihil sibi prodesse pōt. Ad primū dicendum, ꝙ liberat eleemosyna hoīem a tenebris inferni eo mō quo liberat hoīem a pctō mortali, quia ista se hñt ꝯñr. Liberat aūt eleemosyna a pctō mortali hoīem existentē in hac vita dupl̄r, s. impediendo futurū pctm̄, sicut alia opera meritoria, q̄ hoīem confirmant in gr̄a ne cadat: vel liberat a pręterito inquantū disponit eū, qui iā in pctm̄ incidit ad gratiā recuperandā, sicut faciunt cętera bona opera de genere bonorū fcā recta intentione. Et sic dicet̄ eleemosyna liberare a tenebris inferni, i. impedire hoīem ne incidat in pctm̄ mortale per quod mereat̄ pęnas inferni, vel postquā iā meruit pęnas inferni incidēdo in mortale liberat ipsum ab illis disponendo ad gr̄am per quam cesset obligatio pęnarū inferni. Ad scdm̄ dicendū, ꝙ dictū Ambrosii intelligit̄ de lubrico carnis causante pctm̄ mortale. Quod autē dr̄ nō peribit nō est intelligēdū secūdū necessitatē, i. ꝙ necesse sit, ꝙ non pereat, q̄a vacantes eleemosynis interdum ęternaliter pereūt, sed secundū quandā dispositionē, quia per hoc, ꝙ operibus misericordię aliquis vacat existens in pctō mortali disponit se ad gr̄am, vt non facile permittat̄ a Deo ire in perditionē. Vel pōt intelligi de efficacia veniali eleemosynę, s. ipsa, ꝙ pęnam diminuit: inquantū dicit, ꝙ vapulabit, sed non peribit, quia vapulare minus est, quam perire. Sed præcedens sensus melior est.

An eleemosyna sit magis satisfactoria, quam oratio, vel ieiunium. Et eius laudabiles effectus exponuntur, & quæ nobis emolumenta etiam ab oratione, & ieiunio perueniant. Et singula eorum trium quibus vitijs repugnent.
Quæst. XXXII.

QVAERITVR cū eleemosyna sit pars satisfactionis, sicut orō, & ieiuniū, an sit magis, vel minus satisfactoria, quā orō, & ieiuniū. Aliq dñt, ꝙ eleemo-

A syna sit minus satisfactoria, quia dixit Christus. ı̄. 27. Hoc gen⁹ dęmoniorū in nullo deijcit̄, nisi in ieiunio, & orone, nec fit aliqua mentio ibi de eleemosyna, ergo ieiuniū, & orō sunt magis satisfactoria ad delendū pctm̄, q̄ eleemosyna. Item opera satisfactionis sunt pęnalia, quia istud est de necessitate satisfactionis, ieiuniū tñ est magis pęnale, quā eleemosyna, orō aūt est opus magis Deo acceptū, quā eleemosyna inquantū maiorē familiaritatē cū Deo acqrit hō per orationē, quā per eleemosynam, quia colloquitur Deo ille, qui orat, quod nō facit ieiunās, ergo eleemosyna est minus satisfactoria, quā orō, & ieiuniū. Dicendū, ꝙ eleemosyna vr̄ esse magis satisfactoria, quā ieiuniū, & orō
B quātū est ex seipsa, licet possit interdū ieiuniū, vel orō magis satisfacere. Et hoc erit secūdū dispositionē ieiunantis, & orantis, s. si ex maiori charitate, & feruore deuotionis aliquis ieiunet, vel oret, quā det eleemosynā, quia hoc mō quodlibet opus quātūcūque paruū pōt effici excellentius alio. Hoc tñ nō pertinet ad genus aliquarū operationū, sed oībus est per accidens. Etiā pōt considerari dispositio operantis quātum ad difficultatē operis, q̄a aliquis est ita dispositus, ꝙ difficilius est ei ieiunare, quā eleemosynā dare, vel difficilius orare, quā ieiunare, quia tunc illud opus, ꝙ fuerit difficilius indigebit maiori charitate ad hoc, ꝙ sponte fiat, & erit illud magis meritorium, quia fit ex maiori charitate, & intentione. Erit ēt magis satisfactorium, quia est magis pęnale, & esse pęnale pertinet ad satis-
C factionē. Hoc ēt mō in cæteris operibus considerari pōt. Et tñ istud non est cōparare ista opera ex genere suo, sed per accidens, s. ex dispositione operātis. Si aūt cōparent̄ per se vr̄ eleemosyna magis satisfactoria, q̄a prima Tim. 4. super illo verbo pietas ad oīa valet dicit Glo. Oīs summa disciplinę Christianę est in misericordia, & pietate, sed in illo consistit summa rei, quòd est illius rei præcipuū, ergo eleemosyna est præcipua inter partes satisfactionis. Pro quo ꝯsiderādū, ꝙ efficacia satisfaciēdi inuenit̄ in tribus partibus satisfactionis, sicut quælibet virtus potentialis, quæ est totū potentiale inuenitur in partibus suis potentialibus. Sed ista est ꝯditio totius potentialis, ꝙ in vna parte sua inuenitur cōplete, in aliis aūt inuenitur diminute. Sicut
D aīę virtus est totum potentiale, quæ inuenitur in tribus gradibus aīę, s. rōnali sensitiuo vegetatiuo. In rōnali aūt inuenitur virtus aīę cōplete, quia tota virtus aīę ibi continet̄, in sensitiuo aūt inuenit̄ diminute, sed adhuc magis diminute inuenitur in vegetabili, quia rōnale includit ꝑfectionē cuiuscūque aīę, & iō habet intra se sensitiuū, & vegetatiuū. Sensitiuū aūt cōtinet in se vegetatiuū, & non cōuertitur, vegetatiuū autem nullā aliā virtutē aīę continet, nisi seipsum. Ita est in eleemosyna, oratione, & ieiunio, quæ sunt tres partes potentiales satisfactionis, & eleemosyna cōtinet cōplete virtutē satisfactionis, & oratio aūt, & ieiuniū cōtinent virtutē satisfactionis incōplete. Quia sicut rōnale cōtinet in virtute sensitiuū, & vegetatiuū, ita cō-
E tinet eleemosyna, orōnē, & ieiuniū, & non ꝯtinet̄ ab aliquo eorū, & sicut sensitiuū continet vegetatiuū, & non ꝯtinet̄ ab eo, ita oratio ꝯtinet ieiuniū in virtute, & non ꝯtinet̄. Et sicut vegetatiuū nihil ꝯtinet, nisi seipsum de gradibus aīę, ita nihil continet ieiuniū de partibus satisfactionis, nisi seipsum. Patet primū. Nam eleemosyna ꝯtinet orōnē, & ieiuniū. De orōne patet, q̄a eleemosyna ꝯstituit eū cui dat̄ debitorē ad orādū, & ieiunādū, & alia opera bona faciendū pro eo a quo recepit, & spāliter ad orādum. Secundo, quia eleemosyna data ꝑꝑ Deum est, quasi quædā oblatio Deo fcā. Vñ Philosophus dicit 4. Ethi. ꝙ dona hñt aliquid simile Deo sacratis. Oblatio autē Deo facta habet vim orationis, & sic eleemosyna ꝯtinet orationē. De ieiunio, patet

patet inquãtum eleemosyna respicit bona exteriora, quæ per ipsam distribuuntur, quæ pertinent ad ꝯseruationẽ corporis. Subtractio autẽ bonorum exteriorum est quædam afflictio hominis. Quia sicut ieiunãdo homo corpus suum macerat, & affligit, ita ẽt dãdo bona exteriora per quæ corpus cõseruat est macerare corpus. Et sic eleemosyna quoddam ieiuniũ est. Est ergo eleemosyna excellẽtior oratione, & ieiunio, qa vtrunque simul continet. Oratio tñ aliquo modo videtur excellentior eleemosyna, per quandam familiaritatem, quam homo habet cum Deo in orando, quæ non est in eleemosyna. Et tamen adhuc eleemosyna excedit in hoc, quòd qui pro se orat vnus est, eleemosyna autem constituit multos oratores ꝓ vno. Oratio autem excedit ieiunium, & continet ipsum, quia oratio etiam est quoddam ieiunium cũ in ieiunio nihil sit, nisi quædam corporis maceratio, oratio autem hoc facit, quia ipsa eleuat mentem in Deum, & per hoc causat quandam corporis debilitatem, qa anima eleuata in Deum non potest perfecte vacare operationibus naturalibus, quibus vegetatur corpus, ideo necessario maceratur. Sicut videmus in hominibus habentibus magnas solicitudines. Nam macerantur in corpore, & efficitur vita eorum breuior. Et vltra hoc oratio habet quandam eleuationem animi in Deum, per quam homo accedit ad quandam Dei familiaritatem, quæ non habetur per ieiunium, quòd secundum seipsum solum consistit in carnis maceratione. Et sic patet, quòd eleemosyna habet vim satisfaciendi abundantius, quam oratio, & ieiunium, & oratio habet istam vim plus quam ieiunium. Et ideo cum de satisfactione agitur magis fit mentio de eleemosyna, quam de aliis, & ipsa inducitur magis, vt medicina vniuersalis omnis morbi, quam ieiunium, & oratio. Et ob hoc in sacra Scriptura de illa fit magis mentio Lucę vndecimo capitulo. Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, idest mundabimini ab omni debito causato per peccatum. Et Daniel quarto capitulo, dicitur. Peccata tua eleemosynis redime. Et Tobiæ quarto capitulo. Eleemosyna ab omni peccato liberat, & non patitur animam ire in tenebris. Et primo Timothe. quarto capitulo. Pietas ad omnia valet, idest misericordia cuius actus est eleemosyna.

Ad primum dicendum, quòd eleemosyna magis satisfactoria est generaliter pro omni peccato præterito, quam oratio, & ieiunium, tamen quantum ad pręseruandum a peccato futuro oratio, & ieiunium habent interdum maiorem efficaciam, quam eleemosyna. Et sic erit eleemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam oratio, & ieiunium, quia satisfactio non est, nisi de malo præterito. De futuro autem non est satisfacere, sed cauere ne fiat. Hoc autem quia oratio, & ieiunium pręseruant a quibusdam malis futuris non solum in ratione meriti, sed etiam per modũ contrariæ consuetudinis ad illud vitium, vel per hoc, quòd directe tollitur materia, vel occasio illius vitii, & sic ieiunium directe est contra vitia carnis, oratio autem contra vitia animæ, inquãtum per hoc, quòd homo orationi intendit eleuando mentem in Deum non est locus prauis cogitationibus, quæ per ocium animi subintrant. Sic dicit Glo. infra decimoseptimo capitulo, quòd ieiunio sanantur pestes corporis, oratione autem pestes animæ. Et sic Christus dicens hoc genus dęmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, potuit significare, quòd aliqua vitia sunt, quę sunt, quasi quoddam genus dęmoniorum, & nõ expellantur, idest non possumus eis resistere, nisi in ieiunio, & oratione. Sed hoc non pertinet ad satisfactionem.

F Ideo dicendum, ꝙ proprie sumpta satisfactione, quod est liberari a debito causato per peccatum, eleemosyna magis satisfacit, quam oratio, & ieiunium. Assumendo autem large satisfacere, idest prodesse cõtra peccatum ad hoc, quòd euitetur peccatum futurum, dicendum quòd aut istud prodesse est per modum meriti, aut per modum contrarietatis ad vitium illud. Primo modo magis proficit simpliciter eleemosyna, quam oratio, & ieiunium. Secundo modo interdum prodest magis oratio, vel ieiunium, interdũ autem magis eleemosyna.

Primum patet, quia per modum meriti dicitur ꝓficere aliquod istorum, inquantum homo faciẽs hęc meretur apud Deum, vt quia sunt actus boni, & in G charitate facti, & propter hoc præseruat eum Deus, ne incidat in peccatum, quem forte non pręseruaret nisi per istum actum bonum mereretur a Deo præseruari. Et quantum ad hoc magis præseruatur homo per eleemosynam, quam per orationem, & ieiũnium. Quod patet, quia ista præseruatio fuit per modum meriti. Quanto ergo fuerit meritum maius, tanto homo magis præseruabitur, & a pluribus peccatis, eleemosyna tamen secundum se est magis meritoria quam oratio, & ieiunium, quia continet ista duo in se, sicut rationale continet sensitiuum, & vegetatiuũ, vt ostensum est. Ideo per eleemosynam magis homo a Deo præseruabitur cæteris paribus, idest quòd sit tanta eleemosyna, quanta est oratio, & ieiunium ac- H cipiendo in eis ęqualitatem ęquiuoce. Sicut quando comparamus albedinem ad nigredinem in remissione, vel intensione, dicendo quòd tantum habet iste de albedine, quantum ille de nigredine.

Secundum patet, quia oratio repugnat directe cuidam vitio, scilicet superbiæ spiritus, & tollit locũ prauis cogitationibus. Propter hoc, quòd occupat mentem eleuando eam in Deum. Ieiunium autem directe repugnat vitiis carnis, quia macerat carnem, vt Terentius dicit.

Sine cerere, & Baccho friget venus.

Eleemosyna autem repugnat directe auaritiæ. Ideo ad humiliandum spiritum superbum, & ad tollendũ prauas cogitationes oratio est efficacior, quam ieiunium, & eleemosyna. Ad comprimendum autem I vitia carnis ieiunium potentius est. Ad resistendum autem auaritiæ eleemosyna vtilior est. Ideo sicut quoddam genus dęmoniorum est, idest quędam peccata, quę non eiiciuntur, nisi in ieiunio, & oratione, scilicet superbia spiritus, prauę cogitationes, vitia carnis, ita est quoddam genus dęmoniorum, quod non eiicitur, nisi in eleemosyna, scilicet peccatum auaritiæ. Pręseruari autem isto modo a vitiis non est per modum meriti, sed per contrariam consuetudinem. Quod patet, quia siquis ieiunet solum propter inanẽ gloriam nihil meretur, & tamen per hoc carnis vitia comprimuntur, cum iste vere maceretur. Et idem de eleemosyna data propter inanem gloriam, q̃ me- K ritum non habet, & tamen assuefacit hominem ad liberalitatem, & inducit contrariam dispositionem ad auaritiam. Est ergo eleemosyna simpliciter magis satisfactoria, quam ieiunium, & oratio.

Ad secundum dicendum, quòd in opere satisfactorio requiritur, quòd sit aliquo modo pęnale, principalius tamen in eo est ipsa bonitas operis, quam pęnalitas. Et quia eleemosyna habet plus de ratione boni, quam ieiunium, & oratio, vt dictum est, & hoc quia habet se immediatius ad charitatem, est magis satisfactoria, quam ieiunium. Nam ieiunium secundum se non dicit actum charitatis, sed actum temperantię vel continentiæ: eleemosyna autem pertinet propinque ad charitatem, quia est actus exterior. Bonitas tamen

tamen in opere virtutis eſt magis, vel minus ſecundum, quòd magis, vel minus accedit ad charitatem, quæ eſt mater, & forma omnium virtutum, & propter quam ſolam cęterę ſunt Deo acceptę. Eſt etiam eleemoſyna excellentior quam oratio licet oratio faciat hominem Deo magis familiarem, quia tamen eleemoſyna continet orationem conſtituendo ſibi multos debitores ad orandum pro ſe, præualebunt orationes multorum, quam oratio vnius ad impetrandum remiſſionem peccatorum, quod eſt ſatisfacere.

An ſit principalius in eleemoſyna id, quod datur, vel intentio dantis. Et quomodo poteſt attendi dupliciter ſatisfactio. In quo monentur confeſſores pro reiteratione confeſſionum, & pœnitentijs imponendis. Et eleemoſyna quomodo ſit meritoria, & quomodo ſatisfactoria.

Quæſt XXXIII.

QVAERETVR quid in eleemoſyna ſit principalius an id, quod datur, vel intentio dantis.

Dicunt quidam, quòd datum magis attenditur, quam intentio, quia ſolemus dicere in ſuffragijs defunctorum, magis iuuari illos, & citius liberari pro quibus, maiores eleemoſynę fiunt, ſi tamen attenderetur magis intentio poſſet aliquis pro quo fiunt paruę eleemoſynę liberari citius de pœnis ęqualibus, quam ille pro quo magnę fiunt, ergo magis attenditur id, quòd datur, quam intentio dantis.

Item efficacia eleemoſynę conſiſtit in ſatisfaciendo pro peccatis, & tamen vbi datur maior eleemoſyna ſatisfit pro maiori peccato. Quod patet, quia ſi alicui imponitur eleemoſyna in ſatisfactionem pro aliquo peccato, quanto fuerit peccatum maius, tanto imponitur maior eleemoſyna facienda. ergo magis conſiſtit virtus eleemoſynę in eo, quod datur, quam in intentione dantis.

Dicendum, quòd intentio in dando poteſt eſſe duplex, ſcilicet propter Deum, vel propter aliam cauſam, vt inanem gloriam, vel aliàs. Si ſecundo modo non poſſunt comparari iſta, quia intentio hęc tollit totam virtutē operis, ita quòd nihil proficit in reſpectu ad Deum, quia qui ex inani gloria agunt perdiderunt mercedem ſuam, vt dicitur ſupra in litera, & tunc tam intentio, quam opus nihil valet. Iſtud autē planum eſt intelligendo ad merendum, & tamen ad ſatisfaciendum eſt dubium an valeant, quia ad merēdum requiritur, quòd opus fiat in charitate, & propter Deum, ad ſatisfaciendum autem ſecundum quoſdam (licet eſt falſum) ſufficit, ꝙ opus bonum ſit, & ſponte fiat etiam ſi non in charitate. Et ſic licet propter inanem gloriam quis agat, videtur, quòd opus ſit ſatisfactorium licet non meritorium.

Dicendum, quòd ſatisfactio poteſt attendi dupliciter, vel quantum ad Deum, vel quantum ad hominem etiam loco Dei pręſidentem.

Si ſecundo modo dicendū, ꝙ ſatisfactio ęqualiter fit, ſiue propter ſolam inanem gloriam fiat, ſiue propter Deum, vt qui tenetur alteri ad ſoluendum centum, ſi ſoluat ſolum propter inanem gloriam, quam conſequitur ſoluendo, & aliàs non intendebat ſoluere, ęqualiter ſatisfacit, ſicut ſi ſolum ſolueret propter Deum, vel quia erat debitum. Idem autem ſi alicui in foro pœnitentię fuerit impoſitum dare eleemoſynā ſi illam det propter ſolam inanem gloriam, adhuc ſatisfacit ad hoc, quòd non dicatur tranſgredi præceptū confeſſoris, nec teneatur reus, tanquam pro violato pręcepto ſibi dato. In hoc tamen aduertendum eſt, ꝙ

A aut iſte, qui complet eleemoſynam ſibi a ſacerdote iniunctam, aut agit propter inanem gloriam, quam inde ſe putat conſequi, & aliàs non daret illam eleemoſynam etiam ſi mandaſſet ſacerdos, aut dat, quia ſacerdos mandauit, & tamen deſiderat humanam gloriam ex hoc opere. Primo modo dicitur agere propter ſolam inanem gloriam. Secundo modo agit propter inanem gloriam, ſed non propter illam ſolam, vel non principaliter propter eam. Vtroque tamen modo ſatisfacit mandatis ſacerdotis, quantum ad hoc, quòd non dicatur inobediens ei. Et ſic quantum ad hominem opus eſt ſatisfactorium etiam factum ex inani gloria. Si autem quantum ad Deum B conſideretur. Dicendum, quòd ſi totaliter fiat propter inanem gloriam, non erit opus ſatisfactorium, vt ſiquis teneatur pro peccatis de quibus confeſſus eſt ad certam pœnam Deo obligatus, ſi autem ex mandato ſacerdotis, vel ex proprio arbitrio faciat eleemoſynas, vel ieiunia, aut alia opera bona propter ſolam inanem gloriam, nullo modo ſunt ſatisfactoria iſta opera, quia cum quis tenetur alicui, nunquam ſatisfacit, niſi ſoluat ei cui tenetur. Ad pœnam tñ manet hō obligatus ſoli Deo poſt remiſſionem peccati. Non p̄t ergo tolli illa pęna, nec aliqua pars eius, niſi Deo ſatisfiat. Pro illa ſatisfacere autem eſt compenſationem quandam dare. Qui tamen agit propter ſolam inanem gloriam nihil Deo dat, quia propter eum nihil agit, nec aduertit ad ipſum, ideo in nullo ſatisfacit. Patet etiam, quia C de agentibus bonum ex inani gloria dixit Chriſtus ſupra in litera: Alioquin apud patrem veſtrum mercedem non habebitis. Abſolui tamē a pęna debita eſt merces, quia illud eſt ad quod directe ordinatur opus ſatisfactorium, & iſta merces eſt apud Deum, quia ipſi ſoli tenemur, & ipſe ſolus remittit, & ipſe recompenſationē recipere debet, & non recepit, ergo opus factum ex inani gloria nullo modo eſt ſatisfactoriū pro peccatis. Sed etiam ſiquis multa fecerit propter inanē gloriā licet ꝑꝑ hoc non peccet. ad tantā pęnam manebit obligatus qñ morietur ad quantum tenebat̄ quando confeſſus eſt. Et ideo intentio iſta, quę eſt facere ex inani gloria tollit operi eſſe ſatisfactorium. Iſtud autem eſt verum, qñ quis pro ſeipſo operatur, D ſecus autem ſi pro alio. Vt ſi dat eleemoſynam pro defuncto, quia tunc, aut dat id, quod defunctus dari mandauit, aut aliquid ſponte, quod mandatum non eſt. Primo modo, ſiue quis agat ꝑꝑ Deum, ſiue ꝑꝑ ſolam inanem gloriam ideſt, quia aliàs non eſſet impleturus teſtamentum, niſi per hoc intenderet conſequi gloriam humanam, ſiue partim propter teſtatorē. ſ. qa ille mādauit, & partim ꝑꝑ inanem gloriam non obeſt defuncto, ſed ita proderit ſibi eleemoſyna, ſicut ſi iſte ageret ſolum propter Deum. Ratio eſt, qa defunctus cenſet̄ iſta agere, qa illa fieri iuſſit. Intentio ergo ſua cōſiderabitur, & nō executoris. Si igit̄ ipſe ꝑꝑ Deum hoc fieri iuſſit, ita ſibi imputabit̄ licet executor ꝑꝑ ſolā inanē gloriā agat. Si aūt non iuſſit fieri, ſed iſte ipō E te vult facere tūc nō pōt facere totaliter ex inani glīa. Quia ſi ꝑꝑ illā ſolū ageret nō ageret ꝑꝑ defūctū licet innueret ſe ꝑꝑ illū facere, ſed vel aget ꝑꝑ Deū, & ꝓximū totaliter, vel aget partim ꝑꝑ Deū, & partim ꝑꝑ inanē gloriā. Si primo mō manifeſtū eſt, ꝙ ꝓdeſt, qa opus bonū eſt, & ꝑꝑ bonū finē. Si ſecūdo mō pōt aliqualiter ꝓdeſſe inq̄tū eſt ibi reſpectus ad Deū, & tñ parū ꝓderit, quia eſt ibi reſpectus qdā ad inanē gloriā. Si aūt totaliter ageret ꝑꝑ inanē gloriā licet oñderet ſe facere ꝑꝑ defunctū nihil poterat ꝓdeſſe ei directe, eo, ꝙ nō fiebat ꝑꝑ ip̄m. Indirecte aūt poterat ꝓdeſſe inq̄tū ſuſcipientes iſtā eleemoſynā orarēt Deū ꝓ defuncto ꝓ cuius aīa fieri putabatur. Et ſic apparet, qñ intētio operis eſt ꝑꝑ inanem gloriā, ꝙ non pōt com-

parari intentio, & opus quod eorum sit præcipuum, quia neutrum eorum prodest quantum ad Deũ. Vnde de ista intentione non quęritur hic. Si autem quæratur de intentione, quæ est agere propter Deum. Dicendum, quòd tunc omne tale opus est meritoriũ. Et tunc stat dubium, quia cum intentio sit bona, & opus sit bonum quid eorum erit principalius.

Dicendum, quòd aut consideratur, quantũ ad merendum, aut quantum ad satisfaciendum.

Si primo modo intentio magis consideratur, quia intentio bona per se etiam sine opere, quando non potest haberi, est meritoria, opus tamen bonum sine intentione actuali, vel habituali, nunquam est meritorium.

Si secundo modo est dubium. Et dicit in hoc beatus Thomas de Aquino, quòd eleemosyna habet efficaciam ex ipso faciente, inquantum est quoddam opus meritorium, & ex recipiente inquantum obligatur ad orandum pro eo qui eleemosynam dedit. Si ergo consideretur eleemosynæ efficacia ex parte recipientis, sic est maior efficacia eleemosynæ ex parte rei, quæ datur, scilicet inquantum per hanc plures obligantur, quia in plures distribuitur, vel magis obligãtur, quia maiorem rem recipiunt. Si autem ex parte dantis, aut quantum ad præmiũ essentiale, aut quantum ad accidentale. Si ad essentiale magis attenditur intentio, si ad accidentale magis attenditur quantitas eleemosynæ. Et hoc nisi interdum intentio dantis valde excederet, quia tunc magis consideraretur intentio vnius dantis, quam intentio, & opus alterius, etiam si opus esset valde magnum. Verum est tamen quòd Sanctus Thomas, loquitur ibi de eleemosyna non solum inquantum est satisfactoria, sed etiam inquantum est meritoria, quia respectu præmij essentialis non est satisfactio, sed meritum, & tamen præmium essentiale correspondet intentioni facientis eleemosynam.

Licet autem ista vera sint, potest aliter dici, quòd dans eleemosynam, aut dat eam pro seipso, aut dat p altero. Si pro seipso potest satisfacere, & mereri, pro altero autem potest satisfacere, sed non mereri, nisi accipiatur mereri, quòd Deus præseruet eum a peccatis, non tamen, quòd quis mereatur alteri gradum aliquem in vita æterna, sed quilibet hoc meretur per actus suos. Potest tamen vnus alium adiuuare ad hoc inquantum meretur ei a Deo, quòd det sibi gratiam per quam operetur, & opera eius sint accepta. Gradus tamen vitæ ęternæ qui isti dabitur non est per meritum alterius, sed per actum proprium quem habet p illam gratiam, quam alius sibi meruit. Et quantum ad hoc magis meritoria est eleemosyna, quam quis facit pro seipso, quam illa, quam facit pro altero. i. si quis dederat decem in eleemosyna pro seipso magis sibi prodest, quam prodesset alteri dando ista decem pro illo, & hoc propter meritum quo quis potest pro seipso mereri directe vitam æternam, pro altero autem non potest. Qui agit ergo eleemosynam pro seipso, aut considerat meritum, aut satisfactionem. Nam est meritoria inquantum fit ex charitate propter Deum, est satisfactoria, inquantum est actus bonus laboriosus propter Deum. Cum fuerit tamen in charitate facta si consideretur meritum, magis excellit eleemosyna ex parte intentionis, quam ex parte rei datæ. Et sic si duo ex bona intentione, & in charitate existentes eleemosynam dent, poterit esse, quòd ille qui dat eleemosynam duplo minorem, mereatur duplo maius de gradu vitę ęternę, si intentio sua fuit valde ardentior in Deum, quam intentio alterius. Quia sicut meretur quis per charitatem vitam æternam, ita per actum perfectiorem charitatis meretur gradũ

F excellentiorem vitę ęternę. Si autem consideretur eleemosyna, inquantum satisfactoria, & vterque agat ex bona intentione, illa eleemosyna est magis satisfactoria, quæ maior est, licet sit minus meritoria. Et hoc est, quòd dicit Sanctus Thom. intentionem dantis proficere magis ad præmium essentiale, quantitatem autem eleemosynę proficere magis ad pręmiũ accidentale, idest ad remissionem peccatorum, vt ipse exponit. Istud verum est regulariter, & tamen interdum potest esse tantus feruor charitatis, quòd per paruam rem datam non solum mereatur, sed etiam satisfaciat, quis plus per paruam, quam alius per magnam eleemosynam ex bona intentione datam, sed

G non ex tanto feruore. Sicut solemus dicere, quòd potest quis tantam contritionem interdũ habere, quòd non solum culpa, sed etiam tota pœna debita peccatis remittatur sine aliqua alia satisfactione, quia ista contritio propter suam magnitudinem est simul meritoria, & satisfactoria.

Si autem faciat, quis eleemosynam pro alio. Dicendum, quòd regulariter debet attendi quantitas eleemosynę, & non intentio, dum tamen bona intentione fiat, scilicet ne fiat ex inani gloria, quia tunc etiam ad satisfaciendum non proficeret, aut valde parum, data tamen bona intentione potius attenditur quantitas, quam intentio. Vt si duo eleemosynam faciant pro defunctis, & ambo bona intentione, vnus

H tamen feruentiore intentione det minorem eleemosynam, & alius minus feruenti intentione det maiorem eleemosynam, magis videtur proficere defuncto eleemosyna maior. Ratio huius est, quia potest vnus pro alio satisfacere, sed non mereri vitam æternam, vt dictum est. In eleemosyna tamen meritum correspondet intentioni, satisfactio autem pęnalitati operis. Et quia quantitas eleemosynæ facit ad pęnalitatem cum quanto res maior datur, tanto magis res nostræ diminuuntur: quanto fuerit maior eleemosyna magis satisfit pro peccato eius pro quo datur. Hoc verum est qñ intentio, & opus habēt se proportionabiliter, vt si in casu dato quãto est maior eleemosyna vnius, eleemosyna alterius, tãto eõtrio intentio illius

I feruentior intentione istius. Quia tunc magis consideramus quantitatem eleemosynæ ad satisfaciendũ. Si tamen non sit proportio similis, sed multum differens præualebit intentio quantitati. Vt si eleemosyna vnius erat tripla ad eleemosynam alterius, & intentio sit econtrario decuplo feruentior vnius, quam alterius, erit magis satisfactoria eleemosyna minor.

Ad primum dicendum, quòd tenet argumentum de eleemosyna data pro altero, s. pro defuncto, quia ibi regulariter magis attenditur quantitas, quam intẽtio, cum ibi solum sit satisfactio, & non meritum.

Ad secundum dicendum, quòd quando pro peccato imponitur eleemosyna, solũ imponitur vt opus satisfactorium, & pęnale, & non vt opus meritorium, ideo nihil debet attendi nisi quantitas eleemosynæ,

K quia quanto maior fuerit maior est pęnalitas, & maior satisfactio secundum se.

Aliter potest dici, quòd sacerdos imponit ista opera, vt satisfactoria, potest autem esse, ꝙ idem homo satisfaciendo pro seipso satisfaciat magis per paruã eleemosynam quam alius per magnam, vt supra dictum est. Hoc tamen est per accidens, s. inquantum iste habet intentionem feruentiorem: sacerdos aũt considerat id, quod est per se, istud aũt est quantitas eleemosynæ, ideo semper pro maiori peccato imponit maiorẽ eleemosynam non attendens ad intentionem dantis illam.

Aliter potest dici, quòd sacerdos ponit legem de eo, quod certum est, & potest cadere sub arbitrio

trio suo,& est in potestate pœnitentis. Quantitas autem eleemosynæ huiusmodi, quia sacerdos scit quãtum iubet,& pęnitens potest illud exequi. Quantitas autem feruoris intentionis, licet habeat certam mensuram in se:non est tamen nobis cognita,nec ẽt sacerdos sciret nominare certam quantitatem feruoris ex qua deberet pęnitens agere, & agens nescit ex quanto feruore agit licet sciat se agere feruide tepide, aut frigide. Et dato,ꝙ ista determinate cognoscerent,sicut cognoscitur quantitas magnitudinis, & numeri in rebus corporalibus,non esset in potestate pęnitentis agere ex tanto, vel tanto feruore licet ad hoc conaretur, cum charitas detur a Deo, & augeatur, & non est in potestate hominis habere quãtamcunque charitatem voluerit quandocunque voluerit, licet sit in potestate eius habere aliquam charitatem quandocunque voluerit. Quia hoc fit per solam conuersionem ad Deum. Sacerdos ergo, tanquam non potens imponere quantitatem satisfactionis ex parte intentionis mensurat eam totaliter ex parte rei, imponens semper maiorem eleemosynam pro maiori peccato.

An eleemosyna cadat sub præcepto,& ad quod reducatur. Et quòd necessitas duplex consideratur absoluta, & conditionata, in quo ponuntur de dandis eleemosynis pulchræ regulæ,& notandæ. Et denique quomodo intelligatur omne,quod non est ex fide, peccatum est. Et quòd iustitia est necessaria ad statum politicum. Item regulæ dantur per quas tenetur quis subuenire pauperi.

Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR an eleemosyna cadat sub pręcepto.

Dicunt quidam, quòd non, quia Lucæ tertio cap.in Glo. super illo verbo interrogauerunt turbę Ioannem dicitur. Ex verbis Ioannis terrore percussi consilium quærunt, sed Ioannes respondit, quòd intenderent eleemosynis, ergo dare eleemosynam ad consilium pertinet, & non est sub præcepto.

Item cuilibet licet vti re sua, & illam retinere, sed retinendo rem suam nõ dabit eleemosynam, ergo licitum est non dare, & sic non cadit sub præcepto.

Item omnia, quæ præcepta sunt reducũtur ad præcepta decalogi, sed inter illa nihil continetur de datione eleemosynę, ergo non est sub præcepto.

Itẽ si caderet sub pręcepto, caderet sub negatiuo, quia dicit Ambr. & habetur 86.di. Pasce fame morientem,ꝙ si non paueris occidisti. Non occidere autem est negatiuum pręceptum. Sed non cadit eleemosyna sub negatiuo præcepto, quia tunc obligaret ad semper, quod falsum est, ergo non cadit sub præcepto.

Item omne, quod cadit sub pręcepto aliquo tempore obligat trãsgressores ad peccatum mortale, quia præcepta affirmatiua obligant pro aliquo tempore determinato. Et tamen non est aliquod tẽpus determinatum in quo homo peccet mortaliter, nisi daret eleemosynã, quia semper potest quilibet probabiliter præsumere, ꝙ pauperi potest aliter subueniri, scilicet quia licet ipse non det alius dabit ei, ẽt quia nõ tenet quis dare de eo, ꝙ est sibi necessarium. Et tñ quidquid hõ habet est sibi necessariũ, ꝓ tunc, vel poterit esse necessarium, ꝓ aliquo tempore, ergo nunq̃ tenet dare. Et sic nunq̃ cadet sub præcepto eleemosyna. Itẽ patet, ꝙ sit consiliũ, quia Daniel. 4. dixit Daniel ad Nabuchodonosor ↄsiliũ meũ regi placeat. Peccata tua eleemosynis redime, ergo dare eleemosynã ↄsiliũ est, & non præceptum.

A Dicendũ, quòd aliquando dare eleemosynã est pręceptũ, quia non punitur quis ęternaliter pro omissione alicuius rei, nisi obligetur ad illam ex præcepto, & tamen infra vigesimoquinto capitulo, dicitur, quòd Christus in iudicio solã causam damnationis exprimet ↄ malos, s. quia non dederunt eleemosynã. Esuriui, & non dedistis mihi mãducare, &c. Ergo aliq̃n cadit sub pręcepto. Etiã Glo. hic dicit, ꝙ cadit sub p̄cepto. s. Cõscientię facienti eleemosynã ꝓ p̄cepto adimplẽdo se immiscet laudis appetitus. Etiã charitas potest stare cum quacunque re, quę non est peccatum mortale, & tamen aliquando non facere eleemosynã excludit charitatem, prima Ioannis quarto capitulo. Qui

B habuerit substantiã hui⁹ mũdi, & viderit fratrem suũ necessitatẽ patientẽ, & clauserit viscera sua ab eo, quõ charitas manet in ipso? Quasi dicat. Nullo modo. Ergo eleemosyna ꝓ illo casu sub pręcepto cadit. Pro hoc cõsiderãdũ, quòd cum eleemosyna sit actus virtutis oportet, quòd aliquo mõ cadat sub præcepto, quia præcepta legislatoris intendunt deducere homines ad virtutẽ, secundo Ethicorum capitulo. Eleemosyna, ergo ad p̄ceptũ ptinet, & ad decalogũ reducit, s. ad illud honora p̄rem tuũ. Honor aũt ille s̄m Augu. pertinet ad reuerẽtiã, & subuentionẽ in necessariis. Et ita Christus innuit, infra decimoquinto capitulo, & Marcus septimo capitulo, loquens contra Pharisæos, qui prohibebant homines bñfacere parentibus: dicẽtes, ꝙ sufficeret honorare solo verbo, & ipse dixit, ꝙ

C faciebant irritũ illud præceptũ honora p̄rem tuũ. Et Aristoteles, nono Ethicorum, capitulo secundo, distinguens de honore, qui debetur singulis personis, qui nõ est idẽ ad omnes dicit, quòd honor parentum ↄsistit in subueniẽdo eis in necessarijs, in quibus oportet magis ꝓuidere eis, q̃ sibijpsi. Noĩe tñ parentũ intelligunt oẽs ꝓximi, quia ad oẽs debent se extẽdere opera charitatis. Est tñ p̄ceptũ affirmatiuũ, & affirmatiua licet semper obligent nõ obligant ad semꝑ, sed ꝓ loco, & tp̄e, & s̄m alias circũstantias determinatas. Vsus aũt diuitiarũ ordinatus est ad subueniendũ necessitatibus huius vitę. Quę subuentio debet esse ordinata cum debeat ptinere ad virtutẽ, quæ s̄m rationẽ agit. secundo, & 6. Ethi. Si ergo quis nullo mõ velit vti di-

D uitijs quas habet ad subueniendũ necessitatibus huius vitę suis, vel alienis, vel inordinate vtitur, recedit a virtute, iõ oportet poni ordinem quendam in vsu diuitiarum inquantum per eas necessitatibus subuenitur. Iste autem ordo debet attendi quantum ad duo, scilicet ex parte eorum quibus subuenitur, & ex parte necessitatis, ꝓ qua subuenitur. Pro primo oportet, quòd quisque sibi prius subueniat: deinde coniunctis sibi: deinde extraneis. Pro secundo autem debet esse talis ordo, vt prius necessitati absolutę prouideatur, quam necessitati conditionatę. Vocatur autem necessitas absoluta, quando oportet perire aliquem, nisi sibi subueniatur, conditionata necessitas vocatur illa secundum, quam non potest aliquis viuere decenter secun-

E dum conditionem status sui, nisi ei in tali casu prouideatur. Et vocatur necessitas absoluta non solum respectu vnius hominis ad seipsum; sed etiam respectu omnium illorũ quorum cura ei incumbit. Vt pater non solum de seipso, sed etiam de filiis, & vxore solicitudinem habet, sic etiam dominus cui ex conditione status incumbit habere aliquam familiam tenetur habere curam omnium illorum 1. ad Timo. 6. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est. Vtraq; istarum vocatur necessitas absoluta, scilicet ne pereat homo, & ne pereat familia eius tenetur habere solicitudinem. Sed prima vocatur necessitas absoluta indiuidui: secunda vocatur necessitas absoluta perso-

ne prout persona importat dignitatem quandam, vel statum cui incumbit cura aliquorum.

Sciendum vlterius, quòd necessitas absoluta non est semper ęqualis, sed quædam maior, alia minor. Maior est quando est necessitas indiuidui, ita quòd pro seipso non habet homo necessaria, vel si dederit aliquid in eleemosynam, non manebunt sibi necessaria circa familiam, licet sit necessitas absoluta, minor tamen est inquantum minus tenetur quilibet alteri, quam sibiipsi, & etiam cura familię differt, secũdùm, quòd in familia sunt aliqui quibus ex debito magis, vel minus tenetur paterfamilias. Sicut magis tenetur pater filijs, quam Dominus seruis, licet sint sibi necessarij, secundùm conditionem status sui, & etiam ad actum virtutis debite exercendum. Etiam patris ad filios non est semper æqualis necessitas, quia filijs paruulis tenetur magis absolute, quã maioribus eo, quòd paruulus est pars patris 5. Ethic. Et dependet ab eo dependentia necessaria naturæ. Nam nisi parentes alant filios paruulos, necesse esset eos perire. Vnde pauca differentia est obligationis ad prouidendum in extrema necessitate, scilicet, an homo sibiipsi prouideat, vel paruulis, licet semper tenetur magis sibiipsi prouidere.

De adultis autem filijs secus est, quia licet illi sint in familia patris, possunt tamen per seipsos totaliter, vel aliquo modo necessaria vitę quærere. Et ideo respectu eorum non est tanta necessitas. Alio modo differt necessitas absoluta per maius, & minus respectu temporis. Vt siquis immediate peribit nisi prouideatur sibi, vel si det aliquid de eo, quod habet peribit immediate, vel post paruum tempus. Vt siquis habens cibum vnius diei solum sit in loco in quo non expectat, nec videt modum quousque ad multos dies possit habere cibos. In breui enim videt sibi pereundum. Et ideo etiam si iste videret alium fame pereuntem, fortassis non teneretur sibi quicquam dare de cibo suo. Alia est minor, vt siquis sit in anno sterili inter eos à quibus non expectat aliquid misericorditer recipere, & vix habet sustentationem in cibo pro se, & familia pro illo tempore sterili dicitur esse in necessitate absoluta. Per istum modum possunt distingui multi status necessitatis absolute per maius, & minus.

Sciendum etiam, quòd necessitas absoluta distinguitur in extremam, & in non extremam, licet accipiant aliqui necessitatem absolutam, & extremam pro eodem. Nam extrema est necessitas indiuidui, vel personæ, quando est propinquus casus pereundi nisi subueniatur. Vel si det aliquis de eo, quòd habet in breui nihil habebit pro se. Alię autem absolutę necessitates, quæ tamen minores sunt, vt patet ex dictis de necessitate conditionata, eodem modo dicendum, quòd illa non consistit in indiuisibili, quia illa est, secundùm quam dicitur aliquid nobis necessarium quo indigemus ad honeste, & decenter viuendum, secundùm statum nostrum, intelligendo statũ, vt supra diximus. Et non consistit hæc necessitas in indiuisibili, quia multis additis homo non excedit status sui conditionem, multis etiam subtractis non perit conditio status quin illis subtractis possit homo decenter viuere, secundùm statum suum. Possent tamen tanta addi, quòd excederent conditionem status. Vt siquis ante hoc non habebat familiam, aut habebat valde paruam, & ex magnitudine diuitiarum perueniat ad habendum magnam familiam, & generaliter omnis dignitas, vel honor aut officium, vel administratio, & quæcunque præpositura, aut magni redditus quando conferuntur alicui, qui ante hoc nihil tale simile habebat, mutat statum per ascensum.

F De diminutione status idem dicendum est, quòd licet aliquibus subtractis non tollatur immediate status, subtracto tamen honore præpositura, vel redditibus per quæ quis prius statum habere incęperat, dicitur mutari status per diminutionem.

Sed in istis tam particularibus non potest sufficienter dari regula, sed magis oblato casu prudens iudicare poterit, quando fit mutatio status, vel non. Et secundùm hoc scietur, quæ sunt illa, quæ sunt necessaria ad sustentationem honestam, vel decentem status, & sic videbitur si est necessitas conditionata, vel non, quia interdum nulla est necessitas, nec absoluta, nec conditionata, & iudicant aliqui esse necessitatem conditionatam.

G Et sicut non potest dari sufficienter regula in generali quibus positis, vel subtractis status mutetur per ascensum, vel descensum, ita multominus potest dari regula, quæ sunt illa, quæ homo expendere potest, vel dare manente decenter, vel honeste sustentatione status sui, sed hæc soli prudentię relinquenda sunt, & quilibet maxime rerum suarum diligens cognitor poterit iudicare nisi sit auarus, quia auaritia iudicat illud etiam esse necessarium, quòd omnino est superfluum, & quia necessarium, & superfluum, vt hic accipitur, sunt contraria, quidquid accedit ad necessarium est superfluum. Et ideo illud, quòd excedit supra necessitatem absolutam dicitur esse superfluum, licet non absolute, quia adhuc illud est necessarium necessitate conditionata, scilicet pro decenti sustentatione status sui.

H Quod autem excedit necessitatem conditionatam dicitur simpliciter superfluum, quia nec est necessarium simpliciter, nec etiam ad honestam sustentationem, quia illo non existente sufficienter, & honeste habet quis ad sustentationem suam, & suorum quorum sibi cura incumbit, & ad benefaciendum amicis decenter.

Sed non oportet in hoc ire in infinitum, ita vt non solum quis amicis benefaciat, sed etiam amicis amicorum, & rursus alijs amicis illorum, quia ad hoc nemo esset sufficiens, & esset cura superflua, quam nemo deberet sumere.

I Aliquis etiam si omnes diuitias habere posset ad dispensandum illas, quotquot in orbe sunt, sic loquitur Aristoteles nono. Ethicorum de felice, qui licet amicis indigeat non tamen oportet se extendere ad multos amicos, & rursus ad amicos amicorum, quia istud esset sibi impedimentum ad operationem fęlicitatis. Quidquid ergo habet quis vltra ea, quæ necessaria sunt ad honestam, & decentem sustentationem suam, & eorum quorum sibi cura incumbit, & ad communicandum humane, secundùm conditionem illorum inter quos viuit, ne sit extraneus ab eorum moribus propter parcitatem dicitur esse simpliciter superfluum, & illud pertinet ad diuitias, vel thesaurum. Et secundùm hoc dantur aliquæ regulę de dandis eleemosynis.

K Prima est, quòd dare eleemosynam de superfluo simpliciter cadit sub præcepto. Et hoc, siue pauperes sint in extrema necessitate, vel absoluta, siue non, sed solum egeant, ita quòd non sustentantur decenter. Et ista est regula communis. Et est hoc, sicut in natura, quia id, quod totaliter est superfluum abijcit, vel ministrat alijs si indigent.

Secunda regula est, quòd de superfluo respectu primæ necessitatis, scilicet absolutę, quod tamẽ non est superfluum respectu secundę necessitatis, sed potius est necessarium necessitate conditionata, dare eleemosynam non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Et hoc verum est nisi occurrat aliquis, qui

sit

sit in necessitate extrema, vel saltem in absoluta, quia tunc etiam de eo, quod est nobis necessarium ad decentem sustentationem status nostri dare tenemur, dum tamen non incidamus per hoc in necessitatem absolutam. Tertia regula est, ꝙ in dandis eleemosynis debet considerari dr̄ia necessitatum quantum ad eos quibus debet dari, quia magis debet dari ei, qui est in extrema, quam ei qui est solum in absoluta necessitate. Et prius ei, qui est in absoluta, quam ei qui est in cōditionata. Ratio est, quia eleemosyna datur ad subueniendum indigenti: vbi ergo fuerit maior indigentia magis obligamur, & quia maior est semper extrema, quam non extrema, & absoluta, quam conditionata, tenemur dare, secundùm conditionem earum. Et rursus, quia omnes absolute non sunt ęquales, nec etiam omnes conditionatę inter se, tenetur quilibet, secundùm, quòd est maior necessitas prius prouidere. Quarta regula est, quòd nō tenemur alicui de præcepto, nec de consilio dare eleemosynam, nisi sit indigens respectu alicuius necessitatis de prædictis, cū ratio eleemosynæ sit, quòd detur indigenti. Et ideo etiam si quis haberet multa superflua simpliciter respectu vtriusque necessitatis, si non inueniret pauperes non teneretur alicui dare. Nec tamen oportet, quòd pauperes inquirat, sed benefaciat his qui occurrerint, licet iste casus raro, vel nūquam sit, sicut Deus dixit Deuter. 15. Non deerunt pauperes in terra habitationis vestræ.

Quinta regula est quantum ad eleemosynas quotidianas, quæ fiunt pauperibus non existentibus in extrema, vel absoluta necessitate, quòd dare eis eleemosynam est de præcepto, quādo quis habet omnia quibus indiget ad conseruationem decentem status sui pro se, & familia, & amicis: reliqua enim in eleemosynas expendere debet, sicut natura illud quod superat sibi de alimento respectu nutritiuę in qua attenditur necessitas absoluta, & respectu augmentati in qua attenditur necessitas conditionata, præparat ad conseruationem speciei subministrans illud virtuti generatiuæ. Ita enim postquam quis habet ea, quæ sunt de necessitate absoluta procurat ea, quæ sunt de necessitate conditionata. Cum autem etiam ista habuerit quidquid superabundat debet communicare toti speciei, idest alijs hominibus qui ad humanam speciem pertinent communicare debet in eleemosynas. Et hoc cadit sub pręcepto. Si tamen quis non habeat sufficienter ea, quæ sunt de necessitate conditionata non tenetur pauperibus ex consuetudine petentibus eleemosynam dare ex præcepto, sed consilium est, nisi accidat aliquem talium esse in extrema, vel absoluta necessitate, quia tunc tenemur illi dare. Regulariter tamen necessitas talium pauperum est conditionata, scilicet, quia non habent ad sustentationem alicuius status vitę. Nam mendicare non est status decens, ideo semper isti dicuntur indigentes, licet eis quotidiana alimenta ministrentur. Hęc omnia vera sunt de veris pauperibus, secus de illis qui per mendicitatem diuitias sibi parant, quia talibus non solum non est præceptum, nec consilium dare, sed etiam iniustum est illis dare si quis eos nouerit. Quibus autem prius teneamur dare, quam alijs, & quibus abundantius dicetur infra. Intelligenda sunt etiam præcedentia, quòd nunquam ille qui dat eleemosynam debet esse in tanta necessitate in quanta ille cui dat, quia tunc non tenetur, licet laudabilis est eleemosyna, sicut patet de vidua, quæ obtulit in Gazophilatium Domini de eo, quòd sibi erat necessarium, & à Christo laudata est. De hoc Luc. 21. Aliquando autem vituperabile esset, vt si quis dando eleemosynam extraneis non haberet pro se, & familia sua, vt dicetur seq. quęst.

In q. 68. & 69.

A Ad primum dicendum, quòd eleemosyna aliquando pertinet ad præceptum, & aliquando ad consiliū. Omne enim opus bonum ad quod non tenemur ex necessitate legis, pertinet ad supererogationem de qua dantur consilia. Et quia dare eleemosynam de eo, quod est nobis necessarium necessitate conditionata est supererogationis pertinet ad consilium, ideo eleemosyna interdum ad consilium pertinet. Et sic intelligitur illa Glos. quòd Ioan. suadebat dare eleemosynam in casu illo in quo dare illam erat consiliū. Quando autem sit consilium, & quando præceptum patet ex supradictis.

Ad secundum dicendum, quòd licet cuilibet re B sua vti, & tamen non est licitus quilibet, & qualiscunque vsus rei. Et ita retinere licitum est rem propriā, & tamen aliquando est illicitum. Quia sicut contingit esse superfluum, & diminutum in dando. ita etiā contingit in recipiendo, & retinendo, vt dicit Philosophus quarto Ethic. capitulo. de liberalitate. Et ideo interdum facit quis contra virtutem retinendo propria, cum omne superfluum, & diminutum ad vitiū pertineat, vt patet secundo Ethic. Et consequenter est contra legem Dei, quæ homines sufficienter ordinat ad omnem virtutem. Quia licet non obligetur quis ex lege Dei operari, secundùm quamlibet virtutem, quia forte nunquam occurret sibi materia, obligatur tamen, quòd non operetur contra aliquā C virtutem, quia omne, quod est contra virtutē est cōtra rationem, cum virtus consistat in medio determinato à ratione secundo Ethic. Omne autem, quod est ꝯ rōne est ꝯ conscientiā si putetur contra rationē esse, quia ratio, & conscientia idem sunt in re, & tamen agens contra conscientiam peccat ad Rom. 14. Omne, quod non est ex fide peccatum est, i. omne, qđ est ꝯ conscientiam, quæ vocatur fides, s. quia ſm conscientiam scimus, credimus, vel putamus aliquid esse bonum, vel malum. Et sic peccat ꝯ legē Dei qui agit contra aliquam virtutem. Et quia interdum retinere propria est contra liberalitatem 4. Ethic. c. de liberalitate peccat qui tunc illa retinet, & tamen ſm legem humanam licitum est homini retinere rem propriā D qualitercunque voluerit, & nulli dare, eo quòd leges fori sęcularis non perfecte ordinant hominem ad omnem virtutem. Sed obijcietur quia 5. Ethic. dicitur quòd iustitia legalis est omnis virtus, quia lex præcipit omnem actum virtutis, vel actum omnium virtutum. Et tamen Arist. loquitur ibi de lege humana, quia legem diuinam, & ecclesiasticam non nouerat. Et patet hoc de exemplis, quæ ibi ponit. Dicendum, quòd intelligitur de virtutibus necessarijs ad communicationem politicam. Nam actus omnium illarum lex humana ponit sub præcepto, inquantum sine illis non posset stare politia bene, & diu. Ad statum autem politicum proprie non requiritur aliqua virtus nisi iustitia, quia status politicus consistit in habitudine vnius ciuis ad alterum. Hoc autem est per E solam iustitiam: nam alię virtutes sunt hominis ad seipsum. Ideo iustitia sola politiam conseruat quinto Ethicor. Et quantum ad hoc actus iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ præcipiuntur à lege humana, quia istæ sunt duæ partes iustitiæ particularis, sine quarum actibus impossibile est saltem per paruum tempus stare communicationem humanam, vt emere, vendere, locare conducere commodare, mutuare deponere præcario accipere, donare, & sic de similibus, quæ pertinent ad iustitiam commutatiuam. Sic etiam in puniendo peccantes, & distribuendo præmia bene agentibus, quod pertinet ad distributiuam. Ista igitur sunt simpliciter necessaria ad statum politicum, actus vero aliarū virtutum

tutum non sunt necessarij nisi inquantum interdum pertinent ad communicationem partium politiçinter se. Et tunc reducuntur ad iustitiam, sicut actus tẽperantiæ ad seipsum sunt, & non ad alterum. Quia tñ per temperantiam cohibet quis delectationes turpes, secundùm quas inclinatur ad accipiendum vxorem alterius, vel filiam, vt fornicetur. Et hoc iniustum est. Quod si non tolleretur non posset stare politia. Vetat ergo lex humana adulteriũ stuprum, & raptum qui sunt actus intemperantiæ, non inquantum pertinent ad intemperantiam, sed inquantum pertinent ad iniustitiam. Sic etiam fortitudo hominis ad seipsum est, ẜm quam quis aggreditur, & sustinet confidenter terribilia. Et quia propter defectũ fortitudinis fugit quis G de bello proijciens arma, & hoc est in damnũ reipublicę, lex humana iubet actum fortitudinis vetans de bello fugere, aut arma proijcere. Sic ẽt mansuetudo pertinet ad iras cohibendas. Et ẜm hoc bene se habet quis ad seipsum. Quia tñ propter iram interdum quis maledicit alteri, vel nocet, ꝙ iniustum est, lex prohibet istos actus, & iubet actum mansuetudinis, & fortitudinis. Sic dicit 5. Ethic. Præcipit autem lex facere opera fortis, puta non derelinquere aciem, nec fugere, nec abijcere arma, & quæ temperati puta non mœchari, nec conuitiari, & quæ mansueti puta non contẽdere, nec percutere. Et sic lex iubet actus omnium virtutum, non inquantum sunt illarum virtutum, sed H inquantum sunt actus iustitię. Et ideo multi alij actus sunt istarum virtutum tam circa temperantiam, quã circa fortitudinem, mansuetudinem, & alias virtutes quos lex humana non præcipit, & multa vitia sunt, quæ non vetat inquantum illa non præiudicant proximo. Et sic verum est, ꝙ lex humana non dirigit perfecte ad virtutem, quia non dirigit nisi ad actus iustitiæ. Ad actus vero aliarum virtutum non dirigit nisi inquantum aliqui eorum pertinent ad iustitiam, vt dictum est. Lex autem Dei perfecte dirigit ad virtutem, ideo retinere proprium nũquam est peccatum, ẜm legem humanam, & tamen est interdum peccatum, ẜm legem Dei. Et quia lex ecclesiastica magis appropinquat ad legem Dei, quam sęcularis, ideo ẜm I eam retinere proprium iudicatur peccatũ. Vnde electus in episcopum si inuenitur esse auarus repellitur à promotione 85. dist. c. Florentinum, vbi Archidiaconus Florentinus in episcopum electus repellitur, quia dr̃, quòd domum eius, nunquam intrauerat amicus ad charitatem suscipiendam. Et sic reputatur ista tenacitas. Aliter ẽt potest dici, ꝙ retinere proprium sit peccatum, quia interdum accidit, ꝙ id, quod est proprium efficiatur non proprium propter inopiam indigẽtium. Nam in necessitate extrema omnia cõia sunt. Ideo licet quantum ad proprietatem sit eius qui possidet id, quod possidetur, tñ si ille qui est in extrema necessitate illud accipiat, suum efficitur. Et ideo qui possidet tenetur dare antequam indigens cogatur accipere, quia iam illi debitum est. Et ideo in tali K casu non, licet retinere rem, quia iam nõ est omnino propria cum sit debita indigenti. Sic dicit Basilius. Si fateris ea tibi diuinitus prouenisse, s. temporalia bona iniustus est Deus inęqualiter nobis res distribuens. Cur tu abundas ille vero mendicat, nisi vt tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille vero patientiæ brauijs decoretur? Est famelici panis quem tu tenes, nudi tunica, quam in conclaui conseruas, discalciati calceus, qui penes te marcescit, indigentis argentum, quod possides inhumatum. Quo circa tot iniuriaris, quot dare valeres. Idem Greg. & Amb. dñt, & hr̃ 47. dist. c. Sicut hi. Ad tertium dicendum, ꝙ subuentio cuiuscunq; proximi, quæ generaliter potest dici eleemosyna reducitur ad præceptum de honore parentũ.

Eps̃ auarꝰ mereẽ deponi.

F Sic interpretatur Apostolus 1. Tim. 4. dicens. Pietas ad omnia vtilis est promissionem habens vitę, quæ nunc est, & futurę. Et hoc dicitur, quia in pręcepto de honorando parentes dicitur, vt sis longęuus super terram. Quod Apostolus intelligit de vita temporali, & æterna. Et sic ad præceptum illud reducitur eleemosyna.

Ad quartum dicendum, quòd reducitur ad præceptum affirmatiuum, scilicet de honorando parentes, & ideo non obligat ad omne tempus, sed ad determinatum tempus, & circunstantias. Cum autem dicitur, quòd reducitur ad præceptum negatiuum: dicendũ, quòd quælibet affirmatio continet sub se negationẽ. Nã quia affirmatiua obligant ad certum tempus non facere pro illo tempore est peccatum. Vt si dicatur non dare eleemosynam existẽti in necessitate est peccatum mortale. Et sic intelligitur dictum Amb. Si non paueris occidisti. Et hoc modo omne præceptum affirmatiuum resoluitur in negatiuum pro tempore quo obligat.

Ad quintum dicendum, quòd præceptum de dando eleemosynas aliquo tempore obligat, scilicet quando quis habet superfluum respectu vtriusque necessitatis, & occurrit aliquis pauper, vel etiã si non habeat superfluum, simpliciter tamen occurrit aliquis patiẽs extremam, vel absolutam necessitatem, quia tenetur tunc eleemosynam dare, & maxime in isto secundo casu. Et quando dicitur, quòd semper probabiliter potest quis præsumere, quòd etiam si ipse non benefacit pauperi alius benefaciet.

Dicendum, quòd ad hoc, quòd quis cognoscat extremam necessitatem indigentis, vel quando ipse tenetur dare eleemosynam, sunt signa probabilia tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis. Ex parte accipientis, vt si quis videt aliquem indigentem ita, quòd incurret periculum nisi subueniatur ei, & videt alios pigros ad dandum, vel impotentes dare, quia tunc debet præsumere, quòd peribit pauper nisi ipse subuenerit in cibo, & potu, & in similibus necessarijs, & non est expectandum quousque homo sit constitutus simpliciter in extrema necessitate, quia tunc forte tantum esset natura consumpta, vel debilitata fame, & siti, & alijs incommodis, quòd iuuari non posset. Et quia eleemosyna datur, vt proficiat releuando defectum indigentis, necesse est dantem semper pręuenire vltimam necessitatem veram, vt ab illa eruat.

Qũo cognoscitur extrema necessitas pauperis.

Dicit enim Chrysostomus super Ioannem, quòd non oportet pauperem vlulantem deceptorem vocare. Quid dicis, o homo propter vnum panem deceptionem quis complicat? Quasi dicat. Non. Et sic innuit, quòd est credendum pauperi quando ostendit se indigere, nec circa hoc magna discussio facienda est. Quia etiam si non sit extrema necessitas nihil perdimus dando.

Ex parte autem dantis signum est, quòd obligetur dare quando videt, quòd habet multa quibus non indiget ad sustentationem vitæ suæ, nec suorum, nec etiam ad decentem conseruationem status sui, quia tunc si indigentes aliqui occurrant etiam si non sint in extrema necessitate dare tenetur eleemosynam, quia de superfluo simpliciter eleemosynam dare cadit sub præcepto. Cum autem dicitur, quòd quidquid homo habet est sibi necessarium pro tunc, vel potest esse necessarium pro alio tempore.

Dicendum, quòd si pro tunc non est necessarium aliqua necessitate de duabus, nec probabiliter præsumi potest, quòd erit sibi necessarium, quia nihil imminet, ꝓpter qđ appareat necessariũ debere iudicari, vt simplr̃ superfluum. Nec oportet, ꝙ aduertat

tat homo ad omnes casus,qui possunt euenire in futurum, quia hoc esset de crastino cogitare,& subtrahere aliquid diuinæ prouidentię, & bonitati, quod prohibetur infra in litera, sed ſm ea, quæ probabiliter euenire pñt iudicari dēt. Sed obijcietur, quia dubium fuit hic,ꝙ tenetur quis dare eleemosynam constituto in necessitate extrema etiam de eo, ꝙ est sibi necessarium ad decentem conseruationē status sui, quia cōiter doctores, vt Alex.de Ales, Altesido.& S.Tho.dñt, ꝙ ex parte dantis considerandum est, vt id, quod est in eleemosynis erogandum, sit eis superfluum, ſm illud Luc.6. Quod superest date eleemosynam. Et dicit, ꝙ intelligitur de necessitate non solum quantum ad se, sed etiam quantum ad illos quorum cura ei incumbit. Dicendum,ꝙ accipiunt superfluum respectu primæ necessitatis, quia illa non solum est respectu sui ipsius,sed etiam respectu familię cuius curam quis habet. Quia si pro se hēret, & non pro illis,diceretur esse in necessitate absoluta. Et verum est,ꝙ nunquā tenetur quis prouidere alteri priusquam sibi. Et ideo siquis est in extrema necessitate,siue in absoluta quātum ad se,vel ad familiam suam, nō tenetur prouidere alteri existenti in extrema necessitate, nisi forte illa sit maior,quam sua, quia vt dictum est sup. necessitas absoluta, vel extrema, vel ēt conditionata non est sp ęqualis. Et sic poterit esse,ꝙ aliquis existens in necessitate absoluta teneatur prouidere alteri existenti in necessitate absoluta. Vt siquis est in anno sterili vix hñs pro se,& familia sua sustentationem aliqualem vsque ad nouos fructus, & nō expectat aliunde succursum, dr esse in absoluta necessitate. Siquis tñ occurrat fame moriturus ita, ꝙ non hēt cibum pro vno die, vel duobus nisi succurratur ei, tenetur succurrere etiam si ipse sit in necessitate, quia minor est sua necessitas, q̃ illius cui occurrit. Aliter potest dici,quòd intelligit de paupere non existēte in extrema necessitate, quia illi non tenemur dare eleemosynam nisi de eo,quòd est simpliciter superfluū. Sed adhuc obijcietur ꝙ pceptum de dando eleemosynam nunquam obliget nisi quādo pauper fuerit in extrema necessitate, quia cōiter doctores dicunt, ꝙ ex parte recipientis requiritur ꝙ necessitatem habeat. Alioquin non esset ratio quare eleemosyna ei daretur. Sed cum non posset ab aliquo subueniri omnibus necessitatem hñtibus,nō obligat omnis necessitas ad præceptum, sed illa sola sine qua ipse qui necessitatem patitur,sustentari non pōt. Dicendū,ꝙ intelligitur illud de obligatione absoluta ad dandum eleemosynam,quia quilibet obligatur dare eleemosynam ei, qui constitutus est in tali necessitate, siue hēat superfluum, siue non, dum tamen etiā ipse non sit in simili necessitate. Si autem pauper non esset in extrema necessitate nemo ei teneretur, siue haberet superfluum aliquod, siue non, dum tamen non esset superfluum simpliciter. Nam istas duas regulas omnes communiter ponunt, scilicet pauperi existenti in extrema necessitate quilibet ex præcepto obligatur subuenire,qui non est in simili necessitate. Secunda est de superfluo simpliciter,quilibet tenetur dare eleemosynam indigenti, siue sit in extrema necessitate,siue non,dum tamen indigeat. Ad sextū dicendum, quòd Daniel dedit consilium Nabuchodonosor de eleemosynis faciendis, quia forte in illo casu in quo pręcepit ei, vel suasit hoc facere non cadebat eleemosyna sub præcepto, vtpote si non occurrebant aliqui qui essent in extrema necessitate, vel illa, quæ daturus erat non erant ei simpliciter superflua, sed necessaria,secundùm condecentiam status sui regalis.

Alij dicūt, quòd eleemosyna ista cadebat sub pręcepto, quia tamē Nabuchodonosor erat alienus à le-

A ge Dei, & nesciebat aliquam legem per quam obligaretur ad dandas eleemosynas, dixit hoc ei Daniel tanquam consilium.

Primum tamē melius est, scilicet, quòd non caderent sub præcepto,quia dixit Daniel peccata tua eleemosynis redime. Et sic imponebat ei opus satisfactionis. Opus tamen satisfactionis est opus bonum, quòd aliàs non erat necessarium nisi ad satisfaciendum pro peccato. Et tamen quando cadit eleemosyna sub præcepto obligatur homo ad illam simpliciter etiam si pro nullo habeat satisfacere, immo vt ostensum est supra quæstio. vigesimaquinta. eleemosyna quando cadit sub præcepto nunquam est proprie, & principa-
B liter opus satisfactionis. Et ideo proprie erat hoc cōsilium, quòd Nabuchodonosor daret eleemosynas, sed hoc non tollit quin in aliquo casu dare eleemosynam sit præceptum, vt supra ostensum est.

De quibus rebus eleemosyna est facienda. Et quòd nullus tenetur de sibi necessarijs facere eleemosynam nisi in tribus casibus. Et quòd necessarium ad vitam dupliciter accipitur.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR nunc de quibus rebus eleemosyna facienda est. Et est primo dubium, an de necessario sibi debeat quis facere eleemosynam, vel bonum sit illam facere.

C Dicunt quidam,quòd non licet,quia dicit August. quòd circa ordinem charitatis peccat qui præpostere agit eo, quòd ordo charitatis est sub præcepto. Et tamen tenetur quis potius seipsum diligere, quam alios: ergo etiam potius benefacere sibi tenebitur. Si tamen de necessario sibi daret eleemosynam seipsum destrueret, vt alium sustētaret: ergo peccat dans eleemosynam de necessario sibi.

Item dicit Arist.quarto Ethic.capitulo. de liberalitate, quòd occidit seipsum, vel destruit qui dissipat substantiam suam, idest diuitias. Et hoc verum est maxime quantum ad necessaria. Et tamen peccat qui seipsum occidit, vel destruit: ergo peccat dans eleemosynam de necessario.

D Item qui dat ea, quæ sunt sibi necessaria prodigus est,quia dissipat substantiam quarto Ethic. Est autem prodigalitas vitium. Si vitium,nunquam committendum est: ergo nunquam est danda eleemosyna de sibi necessario.

Item dicit Apostolus primo.ad Tim. quinto. Qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, qui tamen necessaria sibi, & familiæ dat in eleemosynas, derogat familiæ, quia per hoc ipse, & familia mendicabunt: ergo dare eleemosynam de necessario peccatum est.

Dicendum, quod aliquid esse nobis necessariū ad vitam potest dupliciter accipi.

Vno modo illud sine quo vita agi non potest, quia istud vocatur necessarium necessitate absoluta. Et
E nō solum dicitur sic necessarium id quo quisque pro seipsis indiget, sed etiam illud quo indiget pro sustentatione familiæ suę. Et de tali necessario nemo obligatur eleemosynam dare etiam si pauper sit in necessitate absoluta, quia nemo sic tenetur mendicanti subuenire, quòd ipse cogatur immediate mendicare. Et ideo non solum non tenetur dare eleemosynam, sed etiam non est bonum illam dare, quia est contra ordinem charitatis. Et hoc verum est nisi ille qui sibi occurreret esset in maiori necessitate, vt ostensum est pręcedenti q.quia tunc existens in necessitate absoluta tenetur subuenire alteri existenti in necessitate absoluta. Vel si forte statum mutare vult,quia tunc nihil est sibi necessarium,cum transeat ad alium

statum in quo sine his viuitur. Vel si forte talis casus immineret, vbi subtrahendo sibi daret alicui magnæ personæ per quam Ecclesia, vel respublica sustentaretur, quia pro talis personæ liberatione seipsum, & suos laudabiliter quis morti exponeret, cum bonum commune sit præferendum bono priuato 1. Ethic.

Alio modo dicitur esse aliquid necessarium sine quo non potest conuenienter vita agi, secundùm cōditionem personæ, & condecentiam status quantum ad se, & ad illos qui in familia eius sunt, & quorum cura ei incumbit. Istud necessarium non consistit in indiuisibili, quia quibusdam additis non exit homo à conditione status sui, & quibusdam subtractis nō descendit de statu. Posset tamen fieri tanta additio, vel subtractio, quòd exeat conditionem status, vt dictum est præcedenti q. Et ideo de hoc pendet in iudicio, & prudentia cuiuslibet quid est, quod dare possit manēte conditione status sui. Est tamen regula generalis, quòd non tenetur aliquis ex præcepto dare eleemosynam de necessarijs ad sustentationem status, nisi occurrat aliquis constitutus in absoluta necessitate. Alias autem consilium est dare eleemosynam, & est laudabile quando quis dat de eis, quæ sunt necessaria, secundùm conditionem status, dum tamen illis subtractis adhuc non mutatur conditio status, quia non cōsistit in indiuisibili, vt dictum est. Si tamen tanta quis det, vt mutari debeat conditio status ita, quòd non habeat iam ad sustinendum familiam suam decenter, non est laudabile eleemosynam dare, sed est inordinatum, & contra charitatem si quis tantum sibi de bonis proprijs subtrahat, vt alijs largiatur, quòd de residuo non possit vitam cōuenienter agere, secundùm statum proprium, & negocia occurrentia. Nullus tamen inconuenienter viuere debet. Hoc verum est nisi in tribus casibus. Primus est si quis mutet statum volens ingredi religionem in qua nihil potest possidere, quia tunc nihil requiritur pro statu suo, sed eleemosynę fidelium, quæ quotidie ministrantur, vel quæ iam ministratę sunt locis illis religiosis in quibus viuere debet ad statum, quem elegit sibi sufficiunt, & tunc dare non solum necessaria secundo modo, sed etiam primo modo laudabile est, & hoc Christus approbat infra 19. Si vis esse perfectus vade, & vēde omnia, quæ habes, & da pauperibus. Secundus est quādo quis subtrahit sibi ea, quæ de facili possunt resarciri, sicut est in habentibus redditus annuos, qui etiam si aliquando expendant in eleemosynis, ita vt aliqualiter minuatur status potest suppleri defectus iste per sequentes redditus, & etiam si præter redditus quis expectet aliunde lucrari, quomodocunque. Tertius est quando occurrit necessitas alicuius personæ magnæ, quæ est vtilis reipublicę, vel Ecclesiæ, vel si occurrat necessitas Ecclesiæ, vel reipublicę pro qua quis potest res suas laudabiliter exponere. In his enim tribus casibus potest quis omittere laudabiliter id, quod pertinet ad decentiam status sui, vt maiori necessitati subueniat. Ad primum dicendum, quòd arg. procedit quando quis subtrahit sibi ea, quæ sunt omnino necessaria necessitate absoluta, quia tunc contra charitatem est, nisi occurrat alius habēs maiorem necessitatem. Si autem sit necessarium necessitate conditionata, dari potest, quia per hoc non subtrahitur homini totaliter id per quod vita sustentatur.

Sed hoc intelligendum est, secundùm distinctionem supra positam.

Ad secundum dicendum, quòd arg. tenet in illis, quæ sunt necessaria, sine quibus vita non potest agi, quia illa non sunt danda alicui, nisi existenti in maiori necessitate.

Ad tertium dicendum, ꝙ prodigus est, qui agit cōF tra rationem substantiam dissipando. Qui tamen dat, secundùm rationem non dicitur dissipare, etiam si totum det. Sicut ille qui mutat statum intrando religionem omnia vendit, & tamen non dicitur dissipare, sed laudabiliter agit, ita etiam non mutando statū potest quis interdum dare de eo, quod est sibi necessarium, quia ratio hoc exigit, & non dicitur dissipare substantiam.

Ad quartum dicendum, ꝙ non debet quis subtrahere sibi, & familiæ suæ necessaria dando alicui alteri, & tamen aliquis casus esse potest in quo laudabilius quis prouidet alteri, quam sibi, & familiæ, scilicet quando potest se exponere, & familiam pro salute illius, vt supra ostensum est. G

An eleemosyna possit fieri de rebus illicite acquisitis. Et quare diuitiæ dicantur iniquæ. Quæst. XXXVI.

QVAERETVR, an eleemosyna fieri possit de rebus illicite acquisitis.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur Luc. 16. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona tamen iniquitatis significat diuitias iniquę acquisitas: ergo de illis possumus facere amicos, qui recipiant nos in æterna tabernacula, vt ibi dicitur. Hoc autem est dando eleemosynam pauperibus: ergo licitum est
H de illicite acquisitis eleemosynam fieri.

Item dicit August. in lib. quæstionum Exod. & 14. quæst. 5. Qui habetis, scilicet: Qui habetis aliquid de malo facite inde bonum, qui non habetis aliquid de malo nolite acquirere de malo. Ergo licet non sit bonum acquirere de malo, idest illicite, postquam tamē acquisitum est, laudabile est facere inde bonum.

Dicendum, quòd de acquisitis illicite generaliter vetatur eleemosyna fieri. Sic dicit Greg. 1. q. 1. capit. Non est putanda, scilicet: Non est putanda eleemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. Idem dicit Aug. lib. de sermone Domini. De iustis laboribus facite eleemosynam. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat
I pauperibus quibus tollitis nolite velle eleemosynas facere de fœnore, & vsuris. Et 14. quæst. 5. cap. Immolans ex iniquo oblatio est maculata. Dona iniquorū non probat altissimus. Sed eleemosynæ factę de acquisitis illicite displicent Deo, sicut si quis immolet filium in conspectu patris, sicut dicit Salomon Prou. 21. Hostię impiorum abominabiles, & qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. In alleg. c. Non est putanda, & cap. Immolans, sed eleemosyna illa sola est Deo accepta, quæ fit de rebus licite acquisitis, sic dicit Greg. 14. quæst. quinta. cap. Eleemosyna, scilicet eleemosyna redemptoris nostri oculis ista placet, quę non ex illicitis, & iniquitate congeritur, sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur. Et hoc est, quia
K illicite acquisita non sunt in bonis nostris, ff. pro socio. l. cum duobus, §. vlt. Et tamen de his, quæ nō sunt in bonis nostris eleemosynam facere non possumus. Ergo etiam nec de rebus illicite acquisitis. Simile etiam patet, quia eleemosynæ, & decimæ Deo dantur. Decimæ tamen non debent dari de rebus illicite acquisitis extrà de deci. c. Ex transmissa, scilicet, quia fidelis homo de omnibus, quę licite potest acquirere decimas erogare tenetur. Ergo nec dabuntur eleemosynæ de illicite acquisitis. Propter hoc autem absolute putant quidam, quòd de nulla re illicite acquisita potest fieri eleemosyna, vt tangitur 14. quæst. 5. §. quòd vero in glo. Et extra de deci. c. Ex transmissa in glo. Dicendum tamen, quòd aliquando de illicite acquisitis potest fieri eleemosyna, & aliquando nō, quia fieri

fieri eleemosynam licite, vel non, pertinet ad illud tēpus in quo fit. Potest tamē aliquis vti licite illa re, quā aliquando acquisiuit illicite, ideo poterit tunc licite eleemosynas de illa facere. Pro hoc ergo distinguendum, ꝙ quando aliquid illicite acquiritur, aut transit dominium in acquirentē, aut non. Si nō transit nunquam pōt facere eleemosynam, quia non hēt administrationem illius rei, q̄ non est sua, nec computatur in bonis suis. Et ita est de pecunia acquisita de furto, & de rapina, quia ibi nullo modo transit dn̄ium in accipientem, sed sp est iniustus detentor. Si autē transit dn̄ium, aut competit repetitio contra acquirentē, aut non. Si competit repetitio non pōt fieri eleemosyna, quia licet acquirēs efficiatur Dn̄s per acquisitionem, quia tn̄ de iure competit contra eum repetitio nō potest rem illam alteri tradere cum teneatur restituere, vel danti, vel alteri. Et sic est in pecunia acquisita per symoniam, & per vsuram. Nam ꝯ symoniacum competit repetitio extra de symonia c. Veniens, & cap. de hoc, & contra vsurarium etiam extra de iu. iur. c. Debitores. Ideo isti non pn̄t facere eleemosynas de sic acquisitis. Si autem acquirens effectus est dn̄s, & nō competit contra eum repetitio, est totalis dn̄s, & hēt liberam administrationem rei acquisitę. Et ideo pōt facere de ea eleemosynam. Sic est de meretrice, quæ illicite acquirit, & tamen quod acquirit suum est. Et ideo potest expendere in quoscunque vsus, & consequenter dare eleemosynam. Nam non cōpetit ꝯ meretricem repetitio, ff. de condi. ob tur. causa l. idem, & si §. Quoties, & istud vocatur turpe lucrum. Et simile est in quibusdam alijs lucris, vt in lenone, & Nigromantico, & sortilego, & alijs de quibus infra dicetur. Ista distinctio est vera, & multum rationabilis, & tenetur communiter, & approbatur 14. q. 5. §. quòd vero in gl. Ex his potest responderi ad argumēta vtriusque partis. ad primum dicendum, ꝙ non licet de omnibus rebus illicite acquisitis eleemosynam dare, licet tamen de quibusdam, s̄m distinctionē supra positam. Cum tn̄ dicitur de mammona iniquitatis nō est sensus, quòd liceat nobis furari, vt inde eleemosynas demus, sic dicit Aug. lib. de verbis Domini. Illud verbum Domini quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quòd pręceptū est. Sed intellectus iste corrigendus est. Vocantur autem mammona iniquitatis omnes diuitiæ etiam bene acquisitæ, quia diuitię quęcunque sint iniquæ sunt, quia non sunt, nec reputantur diuitiæ nisi iniquis, qui in eis spem ponunt, vt exponit Aug. 21. de ciuit. Dei, & in libr. de quæstion. Euangelij. Nam diuitiæ ex nomine suo dicunt quandam affluentiam, quę vere non reperitur in rebus terrenis, quæ possidentur. Siquis ergo eas diuitias putat errat. Et ideo iam iniquus est, qui eas tales putat, & velut tales eas cupit: Christiani autem non nominant eas diuitias, nec sub ratione diuitiarum cupiunt, sed solum, vt necessaria quædam ad vitam, sicut dicitur 1. ad Tim. 6. Habentes alimēta, & quibus induamur his contenti sumus. Et Hier. victus, & vestitus diuitiæ sunt Christianorum, idest sola necessaria quærunt, & non affluentiam. Restat ergo quòd soli iniqui sint qui diuitias in his rebus esse putent. Vel potest intelligi, secundùm Amb. iniquum mammona, quia varijs diuitiarum illecebris nostros tentat affectus. Vel aliter vt exponit Basilius diuitiæ sunt iniquæ, quia in pluribus prædecessoribus quibus in patrimonio succedis aliquis reperitur qui iniuste vsurpauit aliena, quamuis tu nescias. Vel dicitur mammona iniquitatis, idest inęqualitatis, quia diuitiæ non sunt ęqualiter omnibus distributę, sed bonis interdum egentibus, mali interdum abundant diuitijs. Posset etiam vocari ini-

Et S. Thó. 22. q. 32. art. 7.

A quum mammona illud, quòd de iniquitate acquiritur, transit tamen dominium in acquirentem, & nō competit repetitio contra eum, sicut diximus de meretricio, & lenocinio. Nam de his possumus nobis facere amicos. Istud verum est: Christus tamen non intellexit de hoc, quia loquebatur generaliter ad omnes possidentes diuitias. Et tamen istud paucis conueniret. Et ideo intelligendum est modis prædictis, & maxime, sicut exposuit Basilius, quia licet diuitiæ possint interdum iuste acquiri, difficile est quin in acquirendo magnas diuitias nō interueniat peccatum aliquod. Nam si cura rei familiaris nunquam, aut vix sine peccato agi potest, vt ait Aug. 25. dist. c. Qualis hic, quanto magis acquisitio magnarum diuitiarū

B nunquam, aut vix poterit sine peccato fieri? Vnde dicitur illud verum, & commune. Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti hęres.

Omnis diues, aut iniustus, aut iniusti hæres.

Ad secundum dicēdum, quòd illud dictum Aug. potest intelligi multipliciter. Vno modo facere bonum de malo, idest restituere id, quod illicite acquisitum fuerat. Nam cum iniuste accipitur, malum est, cum vero restituitur iustitiæ opus fit. Ideo de malo bonum fit. Et tunc peccatum dimittitur 14. q. 6. cap. Si res aliena. Et August. in epistola ad Macedonium. Aliter potest intelligi, quòd malum vocetur labor, vel solicitudo, sicut dicitur infra in litera nolite soliciti esse in crastinum. Sufficit enim diei malitia sua,

C idest sufficit pro quolibet die solicitudo, & labor ipsius diei, & non habeatis vna die sólicitudinem pro altera. Et ista solicitudo vocatur malitia, idest malum pęnæ. Et tunc est sensus, quòd omnes diuitiæ etiam si licite acquirātur malum quoddam sunt, idest laboriosum in acquisitione. Et de illo malo faciendum est bonū, idest eleemosyna. Aliter potest intelligi, quòd habere aliquid de malo intelligatur de eo, qui acquisiuit aliquid illicite, & tamen effectus est Dominus, & non competit contra eum repetitio, quia de tali potest fieri eleemosyna. Istos tres sensus ponit Gratianus 14. q. 5. §. Sed hoc multipliciter. Iste tamen tertius est melior: nam secundus non concordat literę, quia ibi dicitur qui non habetis aliquid de malo nolite ac-

D quirere aliquid de malo, & tamen nemo est quantumcunque pauper qui non habeat de rebus huius sęculi, etiam qui dissuadet hominibus acquirere de malo. Et tamen acquirere de rebus huius sęculi ad sustentationem vitę, licet cum labore hoc fiat, laudabile est, & Apostolus ibi suadet 2. Thess. 3. Qui non laborat non manducet. Et ipse gloriatur de hoc, quòd ad omnia necessaria sibi, & eis qui cum eo erāt prouiderant sibi manus suæ Act. vigesimo. Ideo intelligendum est tertio modo, vel primo.

Ad allegationes in contrarium in quibus innuitur quòd nullo modo liceat eleemosynam fieri de illicite acquisitis.

Respondendum est per distinctionem supra posi-

E tam. Nam illud capitulū. Non est putanda prima quæst. prima. intelligitur de acquisitis illicite de quibus competit repetitio, scilicet de pecunia habita per symoniam, vt apparet ibi in rubro, & etiam Gregor. dicit in litera. Certum est, quia & si monasteria, vel xenodochia, vel aliquid aliud ex pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, non proficit.

Ad dictum Augustin. dicendum, quod intelligitur de eis qui acquirunt per furtum, aut rapinas, vel oppressiones pauperum, quia ista non transeunt in dominium accipientis, sed tenetur ad restitutionem qui accepit. Nam alias peccatum non dimittitur, vt August. in epistola ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. cap. Si res aliena. Ad capit. Immolans 14. quęst. quinta.

Dicen-

Dicendum, quòd intelligitur de illo, quod acquiritur per rapinam, & violentiam, & fraudes. Et neutro modo transit res in dominium accipientis.

Patet quia dicitur ibi qui offert sacrificium ex substantia pauperis, idest de rebus acceptis de substantia pauperis. Etiam dicitur panis egentium vita pauperis est, qui defraudat illum, homo sanguinis est. Et iterum dicitur. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit necessario fratres sunt. Ergo intelligitur de acquisitis per fraudem. Et tamen etiam ibi non efficitur verus Dominus, qui acquirit. Vnde nec potest eleemosynam dare.

Ad dicta Salomonis manifeste apparet ex supradictis, quòd intelligantur de acquisitis ex rapina, & fraude. Ad capit. Eleemosyna. dicendum, quòd magis accepta est eleemosyna quanto ex rebus magis licite acquisitis datur, & tamen licitum est de rebus illicite acquisitis, dum tamen transeant in dominium acquirentis, & non competat contra eum repetitio, fieri eleemosynam. Et de istis non debet intelligi capit. illud sed de illis, quæ non transeunt in dominium accipientis, vel pro quibus competit repetitio ad l. cum duobus, ff. pro socio.

Dicendum, quòd intelligitur de acquisitis illicite quando acquirens non efficitur Dominus, vel quando repetitio competit, quia tunc illa non dicuntur esse in bonis nostris cum ea restituere teneamur.

Ad id quod dicitur de decimis dicendum, quòd nō est idem in decimis, & eleemosyna, quia decimæ dantur Deo, & ministris eius, eleemosynæ autem dantur pauperibus. In rebus autem sacris non solum vitandum est malum, sed etiam inhonestum, quodcunque, vel indignum. Et quia si de illicite acquisitis decimę acciperentur, videretur approbari illa acquisitio turpis, ideo non recipiuntur decimæ. Secus autem est de eleemosyna, quæ datur ad subueniendum pauperi, quia ibi non est attēdendum nisi, quòd pauperi subueniatur, dum tamen ille qui subuenit possit hoc facere. Et quia illicite acquisita, quæ transeunt in dominium acquirentis, & non competit repetitio possunt dispensari ad nutum eius, potest eleemosyna fieri de illis. Ista responsio tangitur 14. quæst. quinta, §. quòd vero in glo. & extra de deci. capitu. ex transmissa in glo.

An possit fieri eleemosyna de acquisitis per meretricium. Et quòd dicitur turpe lucrū dupliciter. Et meretrix, quæ appelletur. Et an meretrix possit retinere bona sibi data per clericum. Et deinde an data à religioso: Et de eo quod vir recipit à muliere fornicaria, an possit licite retinere. Et denique de meretricio quare non possit fieri oblatio.

Quæst. XXXVII.

QVAMQVAM autem ex supra positis generaliter dictis apparere possit de quibus rebus illicite acquisitis posset eleemosyna fieri, & de quibus non. Vt tamen magis appareat quæretur in speciali de aliquibus. Et primo de acquisitis ex meretricio, an possit eleemosyna fieri.

Dicunt quidam, quòd non, quia eleemosynæ sunt quædam dona: habent autem dona aliquid simile Deo sacratis quarto Ethic. capitulo. de liberalitate, non potest tamen consecrari, vel offerri Deo aliquid de meretricio Deuteronomij vigesimotertio. non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domo Dei tui. Ergo nec eleemosynæ fieri poterunt de acquisito ex meretricio.

Dicendum, quòd generaliter conceditur posse fieri eleemosynam de acquisitis ex meritricio, quia meretrix efficitur domina eius, quod sic acquirit, & potest disponere de eo ad libitum, nec competit contra eam repetitio, vt patet, ff. de condi. ob tur. causa l. idē, & si §. Quoties. Potest ergo eleemosynas inde dare, immo proficient sibi ad hoc, quòd Deus illuminet cor eius ad exeundum citius de peccato. Et istud lucrum meretricis vocatur turpe lucrum, sed non iniustum. Nam ipsa turpiter agit, quia se subijcit cuique sine lege matrimonij, & hoc iniustum est, quòd tamen inde pecuniam accipiat non est iniustum, sed turpe, idest de turpi acquisitum. Secus autem quando lucrum est iniustum simul, & turpe, quia tunc acquirens nunquam efficitur dominus, vel saltem competet contra eum repetitio, sicut est in rapina, furto symonia, & vsura.

Pro quo sciendum, quòd aliquando vetatur in lege ipse actus, & lucrum, quod inde habetur, aliquando autem vetatur actus de quo habetur lucrum, sed non ipsum lucrum.

Primo modo dicitur lucrum turpe, & iniustum, sicut est in rapina, & furto, quia non solum vetatur quis rapere, & furari, sed etiam prohibetur retinere, quod sic accepit, quia non dimittitur sibi peccatum donec restituat, vt ait Augustin. ad Macedonium, & 14. quæstio. sexta. capitulo. si res aliena, & de re. iu. in sexto. capitulo. Peccatum non dimittur.

Sic etiam in symonia, & vsura. Nam ad vsuram dare vetatur, & etiam compellitur vsurarius per censuram ecclesiasticam ad restituendum vsuras extra de iu. iur. capitulo. ex administrationis. In symonia eodem modo fit, quia non potest retinere, quod symoniace accepit. Extra de symo. cap.

De hoc, & capitulo. Veniens. Et in istis non efficitur dominus, qui lucratur, vel competit contra eum repetitio.

Secundo modo dicitur lucrum turpe, sed non iniustum. Et sic est in meretricio, quia lex vituperat talem coitum, & maxime lex Christi. Et tamen lucrū inde acceptum nulla lex vetat. Ideo non est iniquum, quia non est contra ius, sed turpe est, quia de rebus turpibus est.

Sic ēt si quis ex diuinationibus Nigromāticis acqsiuerit aliqd ipsa quidē Nigromantica operatio vetita est, & tñ lucrū inde acquisitū nulla lege prohibetur, ideo de eo potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta. §. Sed hoc multipliciter de meretricio: ergo indubitate potest fieri eleemosyna 14. quæst. quinta, §. Quod vero in glo. Hoc autem intelligendum est, licet dicatur absolute solum quando mulier est libera, & ille à quo accipit est sui iuris habens aliquid, quod possit ministrare. Secus autem in alijs, vt immediate dicetur.

Pro quo sciendum, quòd meretrix proprie dicitur illa, quæ omnibus se exponit cuius turpitudo venalis est, vt dicit Augustin. libro de quæstion. Deuteronomij, & 32. quæst. quarta. capitulo. Meretrices. Et ideo ad Fabiolam, & 34. distinct. capitulo. Vidua. De his autem communiter intelligimus quando, quare, an de meretricio possit eleemosyna dari. Potest tamen quæcunque mulier fornicaria vocari meretrix, quia sine lege matrimonij alicui viro copulatur, siue sit coniugata, siue montalis, siue cuiuscunque status. Et tunc est dubium si tales aliquid accipiāt ab illis à quibus cognoscuntur, an possint eleemosynam facere de illo, & est dubium tam ex parte fęminæ si aliquid accipit à viro, quam ex parte viri si aliquid accipit à fęmina. Et in hoc solent distinguere quidam Theologi, & iuriste dicentes, quòd ille à quo mulier accipit est clericus sęcularis, aut accipit de bonis proprijs, aut de bonis Ecclesiæ. Si de bonis proprijs non tenetur restituere illi, nec alicui, sed potest licite retinere,

&

& disponere de eo ad libitum si sit mulier sęcularis libera: si autem sit monialis non potest de eo disponere, quia non potest habere proprium, sed vertetur in vtilitatem monasterij, licet sit honestius, quòd monasterium expendat illud in pios vsos.

Si autem accepit de bonis Ecclesiæ, idest quę erant Ecclesiæ ad vsum ipsius, vt si erant vasa, vel pecunia aliqua Ecclesiæ indistinctè debet fieri restitutio Ecclesiæ, siue sit diues, siue sit pauper, & siue mulier sit sęcularis, siue monialis.

Si vero sit de bonis Ecclesiæ, idest de illis, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesiæ. Aut Ecclesia sua est abundans, aut pauper.

Si abundans debet pecunia erogari pauperibus loci illius in quo Ecclesia est, si autem Ecclesia est pauper debet fieri restitutio ipsi Ecclesiæ. Et hoc verum est tam de pecunia data publicę meretrici, quam cōcubinæ, quam cuicunque alteri mulieri ad quam quomodocunque clericus accesserit, quia si vna tenetur restituere, tenebuntur omnes.

Creditur tamen dicendum, quòd hoc sit verum quando res data erat vere ipsius Ecclesiæ, & non trāsierat in dominium clerici, vt sunt ornamenta Ecclesiæ, vel possessiones, aut fructus possessionum pertinentes solum ad Ecclesiam. Nam in talibus cum nullum ius habeat sacerdos potius, quam quilibet extraneus accipiendo illa est fur, & sacrilegus, quia vsurpat rem Ecclesiæ decimaseptima quæst. quarta, §. Sacrilegium. Et sicut ea, quæ furto accipiuntur ad quemcunque perueniant nūquam illius efficiuntur, sed competit semper repetitio, ita si clericus de rebus, quæ pure sunt Ecclesiæ aliquid dederit, siue meretrici, siue concubinæ, siue cuicunque alteri mulieri, nō potest hoc illa retinere, sed debet restituere Ecclesiæ.

Secus autem de illis est, quæ clericus acquisiuit intuitu Ecclesiæ, quia illorum vere est dominus. Et licet peccet male dispensando illa, cum debeant expendi in bono, quia sunt acquisita de sacris, cui tamen aliquid dederit vere dominium acquiritur. Et ideo non tenetur ad restitutionem. Et sicut si concubina multa accepit à clerico donata de eis, quæ ipse acquirebat intuitu Ecclesiæ, non tenetur eo viuente, nec mortuo restituere Ecclesiæ, & ita est de meretrice, & de quacunque alia muliere recipiente aliquid à clerico, sed fiet de sic receptis, sicut si clericus daret de proprio patrimonio.

Qui tenent tamen contrariam opinionem dicunt, quòd debent ista restitui, vt dictum est nisi episcopus vellet dispensare cum muliere, quòd ista sibi retineat si est sęcularis, vel cum monasterio, quòd retineat hęc, si mulier est monialis.

Si autem meretrix, aut quæcunque fornicaria accepit pecuniam à clerico regulari, scilicet à monacho, vel aliquo religioso præsumendum est, quòd de bonis monasterij pecunia illa data est nisi contrarium constet.

Et tunc dicendum, quòd aut iste dans habet administrationem, vtpote, quia est Abbas, vel prior aut aliquid simile, vel non habet administrationem. Si habet debet restitui illi prioratui, vel administrationi, quia inde pecunia præsumitur fuisse accepta. Et hoc verum est, si non sit administrator tunc ille qui pecuniam dedit, quia tunc indistinctè illi officio restituenda est.

Si autem ille adhuc administrat, aut est correctus de tali malo, aut non. Si est correctus tenetur restituere mulier eidem.

Si autem non est correctus melius est, quòd detur pauperibus, vel si potest alio modo dari monasterio, quòd non perueniat ad manus istius, dari debet, scilicet ne iste iterum in eosdem vsus illam pecuniam expendat, & ne videatur reportare commodum de sua iniquitate.

Si tamen mulier eidem restituerit etiam nondum correcto, liberata est ab onere restitutionis, ita quòd non tenebitur postea monasterio, nec alicui alteri restituere.

Si autem ille qui dedit hanc pecuniam non habebat administrationem, sed erat simplex claustralis, debet fieri restitutio monasterio cuius ille erat. Et si fiat restitutio eidem monacho non liberatur mulier ab onere restitutionis, quia soluit indebite nisi constet sibi, quòd illud versum est in vtilitatem monasterij, vtpote, quia monachus dedit postea monasterio, vel expendit in vsus monasterij.

Non fit autem distinctio in regulari, sicut fit in clerico sęculari, sed indifferenter quidquid meretrix accipit à regulari, idest monacho, vel religioso restituere tenetur, quia non erat illius, & non poterat dare. Et ratio est, quia clericus sęcularis potest habere aliqua bona propria, vt patrimonialia, vel alias licite acquisita non intuitu Ecclesiæ. Et potest habere bona acquisita intuitu Ecclesiæ, quæ tamen sua sunt, & de talibus potest expendere, quia verus dominus est quantum ad proprietatem, licet à iure imponatur sibi modus dispensandi ista bona: regularis autem nullius rei potest esse dominus, quia non potest habere proprium extra de statu monachorum capitulo. cum ad monasterium. Ideo quidquid habet monasterij est si licite illud habet. Quod dico, quia potest monachus aliquid habere, quod nec sit suum, nec monasterij, vt si furetur, vel rapiat, aut symoniace lucretur, vel vsurarie, aut per fraudes, aut suscepit ab aliquo ad male agendum, vt siquis dedit monacho pecuniam expresse, vt ex ea conduceret sibi fornicariā. Nam in his casibus pecunia non est monachi, quia nullius rei potest esse dominus, nec etiam monasterij, quia non habuit aliquem titulum acquirendi. Et ideo sicut si monachus acquireret ex fraude, vel rapina, aut furto, vel oppressione, teneretur restituere eis à quibus ista accepit, sicut quilibet alius teneretur, ita si meretrici, aut cuicunque fornicarie de istis aliquid dederit, tenetur ipsa hoc restituere illi à quo ista accepta sunt si constet ei.

Si autem non constet ex tali lucro prouenisse, debet restituere monasterio, quia de omnibus, quæ monachus habet, vel quomodocunque inueniuntur apud eum, præsumendum est, quòd sint monasterij nisi contrarium constet.

Si autem symoniace monachus acquisiuit tenetur mulier, quæ ab eo ista accepit restituere illi cui tenebatur monachus restituere si ista haberet.

Cui autem fieri debeat restitutio eorum, quæ symoniace acquiruntur dicetur inf. In q. 39.

Et hoc verum est, si mulieri constet, quia alias generaliter tenetur monasterio restituere vndecunque illud prouenerit, cum præsumatur esse monasterij quousque constet contrarium. Si autem per vsuram acquisiuit debet restitui à quo vsura extorta est.

Si autem aliquis monacho dedit pecuniam, vt ex ea conduceret sibiipsi meretricē, non debet restitui alicui ista pecunia, sed meretrix potest eam sibi retinere velut si esset data à laico.

Et patet, quia non est restituenda monacho cum nihil possit proprium habere.

Non etiam monasterio, quia non potuit monasterium acquirere pecuniam monacho ex tali causa datam, cum monachus illam expendit immediate in hoc opus ad quod fuerat data.

Secus

Secus autem si non expendisset, sed retinuisset sibi forte compunctus de malo, quia tunc pecunia efficeretur monasterij velut siquis monacho eleemosynam daret.

Secus autem si immediate expensa est in illud opus ad quod data est, quia tunc nunquam exiuit originem turpitudinis suæ. Et sic nunquam potuit acquiri monasterio, vnde nec debet ei fieri restitutio, si meretrici constaret de hoc.

Non debet restitui etiam ei, qui dedit illam monacho, quia dominium perdidit cum sponte donauerit, & maxime, quia donauit ad turpem actum. Et propter hoc perdere debebat etiam si alias non esset perditurus.

Cum ergo nullus sit cuius ista pecunia sit, in foro conscientiæ potest sibi eam meretrix licite retinere, si esset sęcularis, si autem monialis fiet sicut supra dictum est.

Si autem ille à quo meretrix accepit erat sęcularis, aut erat sui iuris, aut non, sicut filius familias, vel seruus.

Si non erat sui iuris tenetur mulier restituere illi in cuius potestate est, quia cum non habeat administrationem aliquam, quidquid dederit pertinet ad illum sub cuius potestate est tanquam res aliena. Et ideo meretrix non potest sibi illam retinere, sed ea quæ accepit à seruo tenetur restituere domino. Quæ autem à filiofamilias, tenetur restituere patri.

Hoc verum est, nisi quando istis competit aliqua administratio. Sicut si filiusfamilias habet peculium castrense, vel quasi castrense, quia illud potest administrare cum possit de illo testari.

De seruo etiam dicendum, quòd interdum potest habere aliquid proprium, & administrationem eius ex permissione domini. Vt si conueniat Dominus cum seruo, quòd det sibi quotidie certam pecuniã, & quidquid superlucratus fuerit retineat. Tunc enim de illo lucro potest libere seruus disponere. Et si de hoc dederit meretrici, non tenetur illa restituere.

Alias autem quidquid acceperit à seruo tenetur Domino restituere.

Si autem vir à quo meretrix accipit sit sęcularis sui iuris existens, non tenetur meretrix, vel quæcunque fornicaria restituere ei, vel alicui alteri, quod ab ipso accepit, quia ille potuit dare cum esset dominus, & haberet administrationem, & illa potuit acquirere cum tale lucrum non sit vetitum per aliquam legem.

Sed dubitabitur circa id, quod dicebatur supra de monacho dante pecuniam meretrici, quid si monasterium det alicui monacho, vt maneat in studio certam pecuniam pro sustentatione sua pro vno anno, vel pro singulis annis, si de illa dederit meretrici, an teneatur ipsa ad restitutionem? Et videtur quibusdã, quòd non, quia illa pecunia erat assignata monacho ad sustentationem suam pro certo tempore, & potest illam totam expendere: si ergo sustentauit se de ipsa illo tempore, & meretrici dedit, videtur, quòd licet male fecerit dando meretrici, tamen quòd transierit dominium cum iste haberet ius expendendi pecuniã illam hoc tempore.

Dicendum, quòd tenetur restituere meretrix illam pecuniam, quia iste non potuit sibi dare.

Nam ad hoc, quòd dare posset, & teneret ista datio, oportebat, quòd iste esset Dominus, vel haberet potestatem ad expendendum pecuniam in illum vsum in quem expendit. Monachus tamen non potest effici dominus alicuius rei, quia est contra votum monachale extra de statu monachorum capitulo. Cum

F ad monasterium. Etiam non habebat ius expendendi in hac re, quia monasterium dederat sibi pecuniam ad sustentationem suam. Nomine tamen sustentationis non intelliguntur nisi illa, quę requiruntur ad victum, & vestitum, & communes necessitates humanas, in quibus honeste potest pecunia expendi. Nullum autem illicitum intelligitur nomine sustentationis maxime fornicari, quod est directe contra votum monachale in allega. capitulo. Cum ad monasterium. Ideo nullum ius habuit iste monachus ad dandum meretrici, sed dedit tanquam rem alienam, velut si nullam habens administrationem dedisset aliquid de bonis monasterij, licet non sit omnino tam grauis culpa, sicut grauius peccat qui nulli iurisdictioni præsidens vult ius dicere in aliqua causa

G cogendo aliquos ad comparendum coram se, quam ille qui aliàs iudex existens cogit aliquos, qui nõ sunt de foro suo coram se litigare, vel ius eis dicit.

Ita monachus qui nullam habens administrationem intromiserit se, & male dispensauerit aliqua bona monasterij, grauius peccat, quam monachus qui aliàs administrationem aliquam habens intromittit se ad administrandum in rebus illis in quibus non habet ius administrandi, & tamen peccatum simile est.

Cum ergo nunc iste monachus habens ius administrandi pecuniam istam ad suam sustentationem non haberet ius donandi eam absolute, nec dandi ad turpes vsus, vsurpat sibi ius, quod non habet: & ideo

H dare non potuit meretrici, & consequenter nec ipsa potuit effici domina, ideo tenebitur restituere monasterio, & non illi monacho sicut supra dictum est. Nec obstat, quòd dicebatur istam pecuniam monacho assignatam esse pro certo tempore, quia per hoc non efficiebatur adhuc Dominus. Vnde non poterat expendere eam in quoscunque vsus: etiam non fuit solum data ad certum tempus, sed etiam ad certum vsum, scilicet ad sustentationem suam, ideo non habebat ipse ius expendendi eam aliter: etiam quia licet daretur certa pecunia pro certo tempore poterat reuocari administratio illa quocunque tempore. Et ita monachus non haberet postea potesta-

I tem administrandi: ergo non receperat plenum ius ad administrandum pecuniam istam, sed sub certo modo.

Etiam patet, quia si data esset pecunia ista monacho pro certo tempore duntaxat, manifestum est, quòd finito tempore si aliquid de illa pecunia maneret non poterat expendere iam de illa, licet potuisset tempore non elapso totam illam pecuniam expendere, ita cum ad solam sustentationem suam acceperit istam pecuniam non potest aliquam partem eius dare meretrici, vel expendere in alios vsus, qui non contineantur nomine sustentationis, & de reliqua susten tare se toto illo tempore. Et sic nullo modo potest meretrix retinere id, quod à monacho recepit. Hæc

K autem dicta sunt de eo, quod recepit mulier fornicaria à viro.

Si autem econtrario vir recipiat à muliere fornicaria, distingui potest sicut supra, & dicendum, quòd illa mulier aut est monialis, aut sęcularis, si monialis quidquid ab ea accipiat vir, tenetur restituere monasterio cuius illa est.

Potest tamen hic distingui, an illa habeat administrationem, vt quia est abbatissa, vel priorissa, vel non habet. Et vtroque modo dicetur sicut dicebatur supra de pecunia, quam suscipit meretrix à monacho habente administrationem, vel non habente. Hoc autem semper est generale, quòd recipiens à moniali fornicaria semper tenetur monasterio suo restituere,

quia

quia illa nihil proprium habere potest, licet hic potest A distingui sicut supra de monacho acquirente pecuniam, quam dedit meretrici per furtum, rapinam, vel oppressionem, aut fraudem, symoniam, vel vsurā, aut si forte aliquis dedit ei expresse pecuniam, vt ex hac sibi fornicariam conduceret, quia ista omnia poterunt esse in moniali, & dicetur sicut ibi. Quicunque ergo à moniali acceperit tenetur restituere monasterio, siue sit clericus, siue laicus, quia dabit illud, quod accepit, vel ęquiualens. Et hoc est verum de personis, quæ sunt sui iuris.

Si autem dedit eis qui non sui iuris, vt religioso, vel seruo, vel filiosfamilias.

Dicendum, quòd si ista peruenerunt ad illos in B quorū potestate isti sunt restitui debent, vt si id, quod accepit monachus à moniali fornicaria peruenit ad monasterium cuius iste est monachus, quia monasterium tenetur restituere illi monasterio cuius est monialis, quæ hoc dedit si adhuc res illa manet.

Si tamen non manet, sed versa est in vtilitatem monasterij, debet ęquiualens restitui.

Si autem non manet, nec versum est in vtilitatem monasterij, perdet hoc illud monasterium cuius erat monialis, quia monasterium cuius est monachus nō tenetur pro delictis illius.

Idem de seruo si id, quod accepit à moniali peruenit ad dominum, vel non peruenit.

Idem etiam de filiosfamilias si id, quod accepit à C moniali peruenit ad patrem eius, vel non, quia dicendum est sicut de monacho, & monasterio. Hoc verum est si nullam administrationem habeant isti, secus si habebant aliquod peculium, sicut ostendimus supra de seruo, & filiosfamilias, quia tunc de illo peculio tenentur restituere ęquiualens si non habent id, quod acceperunt.

Si autem sit mulier ſęcularis, aut est sui iuris, aut non. Si non sui iuris, aut est puella in potestate patris, vel tutorum, siue curatorum, aut vxor in potestate viri.

Si est puella tenetur restituere quidquid accepit ab ea, qui fornicabatur cum ea, quia ipsa nihil possidebat nec habebat administrationem alicuius rei. Ideo D nec dare potuit, sed restituendum est patri, vel tutori, aut curatori. Et quicunque receperit restituere tenetur, siue sit sui iuris, siue alieni. Et fiet sicut supra dictum est de restitutione facienda monasterio eius, quod acceptum est à moniali fornicaria, & vbicunque fornicator tenetur restituere id, quod accepit à fornicaria, debet fieri, sicut ibi dictum est.

Si autem sit vxor, quæ est in potestate viri, aut dedit aliquid fornicatori de bonis ꝓprijs viri, vel de bonis communibus, quæ acquiruntur constante matrimonio, vel dedit de bonis suis dotalibus, vel de bonis paraphernalibus.

Si de bonis viri est furtum, quia rem pure alienam dat, cuius nec vsus, nec proprietas pertinet ad eam. E Ideo tenetur fornicator restituere viro cuius est vxor, vel facere, quòd perueniat ad eum. Si de bonis communibus eodem modo. Quia licet soluto matrimonio, secundùm leges humanas perueniant partim ad virum, & partim ad vxorem, vel ad hęredes eorum, tamen constante matrimonio tota administratio pertinet ad virum, ita vt possit libęre donare. Ideo etiam furtum est si de his det vxor. Et dico furtum in foro conscientiæ. Vnde non potest donare, nec fornicator acquirere potest, ideo tenetur restituere viro.

Si autem sint bona dotalia quantum ad proprietatem pertinent ad vxorem, & tamen constante matrimonio administratio pertinet ad virum, & vsus fructus dotis est totus viri, quia sustentat onera matrimonij. Vnde nihil potest dare sine licentia viri, quia alias præiudicaret ei, cum tolleret ipsi vsum fructum illorum bonorum, quæ illa daret alteri. Non potest ergo donare, ideo tenetur fornicator restituere viro.

Si autē sint bona paraphernalia habet vxor administrationem illorum, & ideo dicunt, quòd si dederit de illis adultero, non tenetur restituere, sed efficitur dominus. Quæ autem sint bona paraphernalia dicetur infra.

Si autem mulier sit soluta, vt si sit vidua, vel meretrix, aut quæcunque mulier, quæ sub nullius potestate est, potest dare fornicario, quod voluerit, & ille nō tenetur restituere, quia per hoc, quòd illa donauit, effectus est ipse dominus, quia ex tali causa non est iniustum lucrum, licet sit turpe.

Hæc autem omnia dicta sunt, vt sciatur quando meretrix tenetur ad restitutionem eorum, quæ de meretricio, vel fornicatione accepit, & quando potest sibi retinere, & etiam quando vir accipiens à fornicaria aliquid, tenetur restituere illud vel tenere potest. Nam quando tenetur restituere non potest facere eleemosynam de illo, quia est ęs alienum, & nō est in bonis eius.

Ad dandum tamē eleemosynam requiritur, quòd dans sit dominus, vel saltem habeat administrationē illius rei, ita quòd non possit ab eo repeti. Quando autem potest meretrix retinere id, quod accepit potest etiam facere eleemosynam de illo. Et ita generaliter est in omnibus lucris quantumcunque sint turpia, quòd si potest retinere illa sibi qui lucratus est, potest facere eleemosynam de eis.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd de meretricio eleemosyna fieri potest, non potest tamen fieri de eo oblatio, idest sacerdos non recipiet: Hoc autem est propter dignitatem rerum sacrarum, quia id, quod prouenit ex tam turpi actu quamuis iā licite possideatur indignū est applicari rebus diuinis.

Secundo fit, vt non videatur foueri in actu suo illicito. Quia si reciperentur oblationes eius, cum essent acquisitę ex meretricio, videretur approbari meretricium: non ergo debent accipi.

Tertio fit hoc ad ruborem, & confusionem, vt cū viderit meretrix se despici, quia oblationes suę in Ecclesia non recipiuntur, confundetur de peccato suo. Et sic citius reuerretur ad dominum. Et sic interdum oblationes quorundam peccatorum non recipiūtur. Sicut si sunt aliqui in manifesto odio, & nolunt recōciliari, vel si aliqui opprimunt pauperes per solam violentiam. Non enim recipiuntur eorum oblationes 90. dist. cap. Oblationes. Siquis etiam rapuit aliquid ab Ecclesia non recipitur oblatio eius 17. quæst. 4. c. Miror. Istud autem intelligendum est, quòd non solum fit, quia de peccato ista acquisita sunt, sed quia turpis est persona, quæ illa acquisiuit. Vnde si meretrix offerre velit aliquid, quod non sit de meretricio acquisitum, sed alias proprijs manibus: etiam non recipietur in Ecclesia inter oblationes fidelium propter turpitudinem eius. Nam etiam illa in quibus non est peccatum si turpia sunt non recipiuntur in oblatione Ecclesiæ, Deuteronomij 23. Non offeres mercedem prostibuli, nec precium canis in domum Dei tui. Constat autem, quòd precium canis non est aliquid illicitum, & tamen quia est habitum de re turpi non recipitur in domo Domini. Ambo enim sub eadem lege prohibentur. Et sic propter eandem causam prohibentur, scilicet propter turpitudinem, & non propter peccatum. Vnde dicendum, quòd licet oblatio meretricis non recipiatur publice in Ecclesia à sacerdote inter oblationes fidelium: Si tamen ipsa secrete aliquid offert sacerdoti, vt oret Dominū

pro

pro ipsa, vt illuminet mentem eius, licet sacerdoti recipere illud, & pro ea orare. Quia multum differt. Nã quod datur sacerdoti in speciali non applicatur sacris, quia ad ipsum solum pertinet, & non consecratur de eo corpus, nec sanguis Domini, sicut de alijs oblationibus fidelium. Etiam non approbatur per hoc peccatum eius, cum non recipiatur publice oblatio eius inter oblationes fidelium, sed in secreto à sacerdote. Simile aliquid erat in veteri testamento, quia siquis gentilis offerre vellet sacerdotibus aliquod animal in templo, vt immolaretur Domino, sicut faciebant Iudæi, non recipiebatur de manu eius, Leu. 22. De manu alienigenæ non offeretis panes Deo vestro, & qdquid aliud dare voluerit. Et tamen si gentilis daret pecuniam, vt inde emerentur sacrificia licebat sacerdotibus recipere pecuniam, & emere animalia, & offerre. Sic enim Seleucus Rex Asię de redditibus suis soluebat omnes sumptus pertinentes ad ministerium sacrificiorum. 2. Machab. 3. Darius etiam rex Persarũ dabat sumptus pro templo Domini ad sacrificia, vt oraretur ibi pro imperio suo, & filiorum suorum 1. Esdrę 6. Et sic apparet, quòd licet oblatio meretricis publicę non recipiatur, aliquo tamen modo recipitur. De eleemosyna tamen ab ea facta secus est, quia ibi non attenditur nisi releuatio defectus indigentis, ideo licet generaliter meretrici eleemosynam dare, & bonum sibi est. Sic tenetur 14. quæst. quinta, §. Quod vero in glo. Et extra de deci. Ex transmissa in glo.

An histriones, & mimi possint facere eleemosynam de acquisitis per istas artes. *Quæst.* XXXVIII.

QVAERITVR, an histriones, & mimi possint facere eleemosynam de sic acquisitis. Aliqui dicunt, quòd non, quia ista illicite ácquisita sunt cum officium eorum sit improbatum. Dicendũ, quòd ad hoc, quòd detur eleemosyna de aliquo non est attendendum, an licite, vel illicite fuerit acquisitum, dum tamen possit licite retineri, & non competat repetitio contra illud, & tñ acquisita per histriones, & mimos, licet turpiter acquirantur licite retinentur, nec cõpetit repetitio contra eos, ideo eleemosynam facere possunt de sic acquisitis. Ipsi tamen turpiter acquirunt, idest ex turpi officio, scilicet mentiendo, & adulando, & alia inhonesta faciendo, & ideo sunt infames 4. q. 1. c. Diffinimus. Vnde ibi prohibentur ab accusando, sicut cęteri infames. Et non solum ipsi, sed etiam illi qui adhęrent eis infames sunt. Si enim pueri præter voluntatẽ parentum mimis histrionibus, vel arenarijs se sociant exhęredari possunt, vt in auct. cum de appellatio. cogno. §. causas col. 8. Isti etiam histriones, & mimi non possunt promoueri ad sacros ordines 33. dist. c. Maritum. Et etiam si confiteantur, dum tamen manent in officio isto non datur eis corpus Christi. De conse. dist. 2. cap. Pro dilectione. Et sic prohibetur omnibus peccatoribus publicis, quandiu sunt in peccato. Vnde isti reputantur tanquam publici peccatores, & vituperantur valde illi qui erudiunt aliquos ad istam artẽ. Nam dicuntur magistri puerorum perdendorum, & non erudiendorum eo. c. Vnde dare istis aliquid peccatum est, vt dicit August. super Ioan. & 86. dist. cap. Donare, scilicet Donare res suas histrionibus vitium est immane non virtus. An tñ istis possit dari eleemosyna, vel debeat dicetur inf. q. 67. Quantumcunque ergo vita istorum sit turpis, & lucrum de re turpi, quia tamen efficiuntur domini eorum, quæ lucrantur possunt eleemosynam facere, immo valde bonum est, vt Deus eos illuminet. Et est idem de eleemosyna istorum, sicut de eleemosyna meretricis,

F quia vterque turpiter acquirit iuste tamen possidet. Et hoc sufficit ad faciendum eleemosynam.

An de pecunia per symoniam acquisita possit fieri eleemosyna. Et quid de pecunia data pro ingressu monasterij. *Quæst.* XXXIX.

QVAERITVR, an de pecunia acquisita per symoniam possit fieri eleemosyna. Dicendum, quòd circa istam pecuniam dubitant quidam an acquirens efficiatur Dominus, vel non, & tamen nemo dubitat quin competat repetitio. Et tamen secundùm veritatem dicendum, quòd non efficitur Dominus ipse suscipiens, sed mox vt datur pecunia symoniace pertinet ad Ecclesiam.
G Et non potest retinere eam suscipiens sine graui periculo animæ extra de symo. cap. De hoc. Et tamen dato, quòd transiret dominium in recipientem cum competat repetitio contra eum, non potest fieri eleemosyna de hac pecunia, quia determinate est debita Ecclesiæ. Ad hoc tamẽ quòd quis possit facere eleemosynam de re necesse est, quòd sit Dominus rei, vel saltem habeat administrationem eius liberam, aut saltem extendentem se ad hoc, & non competat repetitio contra illum à quo ista administratio concessa est. Quod dicitur propter monasterium, quia si aliquis monachus recepit à monasterio bona aliqua, quæ possit dare in eleemosynam poterit illa dare, nõ tamen est dominus. Et etiam prohiberi potest dare.
H Et tamen contra monasterium à quo recepit istã administrationem non competit repetitio istius pecunię, quia est propria monasterij, & dante monacho dat monasterium cuius auctoritate ille dat. In pecunia autem symoniace acquisita non est sic, quia ille qui accepit, vel acquisiuit non est dominus, nec administrator, ideo non potest facere eleemosynam de ea.

Sed dicendum, quòd ista pecunia restituenda est Ecclesiæ in cuius detrimentum data est. Extra de symon. cap. De hoc etiam cap. Audiuimus & cap. consulere. Et dicitur dari in præiudicium alicuius Ecclesiæ, vt siquis voluit obtinere beneficium in aliqua Ec-
I clesia per symoniam erat in præiudicium illius Ecclesiæ, quia non erat dignum, quòd talis haberet ibi beneficium, ideo quidquid dedit, vt beneficium obtineret, debet recipiens restituere illi Ecclesiæ in qua iste volebat beneficium obtinere. Si autem sit quis symoniacus in ordine, scilicet, quia promotus est per symoniam, vt posset in aliqua Ecclesia ministrare, dabitur pecunia symoniaca illi Ecclesiæ in qua ministrare voluit. Si autem promotus est symoniace non, vt in aliqua speciali Ecclesia ministraret, sed vt aliquando ministrare posset seu obtinere beneficium hic, vel ibi, tunc debet pecunia symoniaca dari Ecclesiæ cathedrali de cuius diœcesi est iste qui promotus est. Et sic generaliter cum symonia qualitercunque
K committatur sit semper in rebus spiritualibus, & cõsequenter semper sit in præiudicium Ecclesiæ, debet pecunia restitui Ecclesiæ in cuius præiudicio recepta est. Et idem est siquis pro collatione sacramẽtorum pecuniam symoniace recepit, tenetur restituere illi Ecclesiæ in qua taliter sacramenta data sunt. Et nunquam restituitur pecunia danti eam eo, quòd turpiter dedit, & in detestationem criminis sui perdit illam, & datur Ecclesiæ.

Sed obijcietur, quia extra de symon. c. Veniens. dedit quidam pecuniam, vt reciperetur in monasterio, & postea restituitur ei, & transit ad aliud monasteriũ.

Dicendum, quòd hoc factum est, quia totum monasterium deliquit, quia abbas recepit ibi decem solidos,

dos, & conuentus triginta, & familia decem, & sic totum monasterium deliquit, & non est dignum, quòd ecclesia cum delicto lucretur, quia aliàs consequerētur isti monachi ex delicto suo pręmium, & ex eodē facto competeret eis pęna, & pręmium: pęna, scilicet quia symoniam commiserūt, pręmium autem, quia lucrantur id, quod habuerunt per symoniam. Et tamen non debet quis ex eodem negocio consequi pęnam, & pręmium: cum idem factum non possit esse bonum, & malum. Etiam tale lucrum non debet habere ecclesia, quia non possent clerici, vel monachi pęnitere, nisi restituerent, quod sic acceperunt. Et sic dicitur, quòd quia totum monasterium peccauit pecunia restituitur danti, & non manet pęnes monasterium. Secus autem si solus abbas, vel aliquis de monasterio deliquisset in hoc, quia tunc pecunia maneret ipsi monasterio cui data est, vel in quod volebat ingredi iste, qui illam dedit. Pro hoc tamen distinguendum, quòd quando pecunia sic datur, aut datur alicui ecclesię seculari, idest personis eius, vt obtineat quis ibi administrationem, vel beneficium, aut ordinem, vel aliquod sacramentum, vel datur alicui monasterio. Si primo modo, aut illa pecunia datur omnibus personis ecclesię, scilicet Episcopo, & capitulo vel datur aliquibus specialiter: si omnibus dicitur, quòd debet ecclesię applicari, & omnes, qui erant in illa ecclesia sunt remouendi ab ea. Si autem datur specialiter aliquibus, vt soli prelato, vel aliquibus de capitulo, aut de ecclesia, non capitulariter, pecunia debetur ecclesię, & prelatus solus, vel illi, qui receperunt debent puniri, vt symoniaci. Si autem sit monasterium, in quod voluit aliquis ingredi data pecunia, nō potest manere in illo, vt extra de symon. capitulo Quoniam symoniaca. Et tunc, aut iste vult intrare in aliud monasterium, vtpote si nondum est professus, & est in libertate sua manere in ordine, vel non manere. Et si vult intrare, vel forte si compellitur, vt si erat iam professus, pecunia dabitur illi monasterio, ad quod transit, vt non sit onerosus illi monasterio. Et si forte sint aliqui redditus ad semper manentes, vel possessiones non cedēt in vsum illius monasterij, nisi quandiu vixerit ille monachus, vt non sit onerosus monasterio, eo autem mortuo redibit ad primum illa pecunia. Et hoc est verum, quoniam non deliquit totus conuentus, & abbas simul, vt in allegato capitulo Veniens, sed solus abbas, vel aliqui de conuentu, quia tunc cum ista pecunia fuerit data in pręiudiciū istius monasterij, in quod voluit ingredi, ei debebitur simpliciter licet viuente monacho illo dabitur monasterio, ad quod transit ne sit ei onerosus, & postea redibit ad primum: articulo vigesimoseptimo quæstione prima, capitul. Siquis rapuerit. Et decimosexto quæstione sexta, delapsis.

Si autem totum monasterium deliquit, vt in allegato capitulo Veniens, nunquam debet pecunia illa manere apud illud, sed dabitur illi monasterio ad quod trāsit monachus, & habebit illam in perpetuū. Si autem iste non vult manere in ordine, sed redire ad seculum, non debet sibi restitui pecunia quam dedit, quia turpiter dedit, sed manebit apud illud monasterium, in quod iste volebat ingredi, etiam si omnes de monasterio peccauerint, quia omnes illi poterunt tunc puniri, scilicet quòd trāsferantur ad alia monasteria arctiora. Extra de symo. Quoniam symoniaca. Nam quando dabatur pecunia ei, qui dederat illam non dabatur, nisi quia trāsibat ad aliud monasterium, vt in allegato capitulo Veniens. De hoc extra de symo. capitul. De hoc in glossa, & Hostien. in summa eodem titulo, questione vltima. Dicitur tamen in al-

A legata glossa, quòd illi, qui recipiunt aliquid symoniace tenentur restituere illud duplicatum, vt in auten. de Sanct. Episcopi. §. Si vero laicus. Et extra de symo. capitulo. Audiuimus. Hoc tamen intelligendum est de eo, qui recepit aliquid per impressionem, vt si pręlatus extorquet per symoniam aliquid ab ecclesia debet illud reddere duplicatum, vt in dicto capitulo. Audiuimus. Secus autem cum nihil extorquetur, sed recipitur oblatum, vel acceptatur promissum, quia tunc reddere id, quod susceptum est sufficit. Et verum est hoc, quando solum est extorsio. Secus autem si sit impressio, quę pertinet ad crimen cōcussionis, quia tunc quadruplicatum redditur decimaoctaua distinctione, capitul. Quoniam quidem. Et prima quęstione prima, capitu. Concussionis, dicitur autem quis concutere, qui prætextu officij sibi commissi (Concussio quid sit.)

B comminando aliquid ab initio extorquet, ff. de concussi. l. prima, & secunda. Et vigesimatertia quęstione prima capitulo. Militare. Hęc omnia vera sunt in foro contentioso, scilicet quando quis conuincitur in iudicio. In foro autem pœnitentiali istę pęnę dupli, vel quadrupli locum non habent, sed sufficit, quòd restituatur oblatum, & damnum, quod irrogatum est. Et patet hoc, quia istę pęnę sunt impositę a lege, quia aliàs non obligarent naturaliter. Illa autem lex est fori contentiosi. Ideo non habet locum, nisi quādo agitur in foro contentioso. Secus autem est restitui debita, vel damna, quia istud est de iure naturę: etiam re-

C stitui pecuniam symoniacam, quia cum sit peccatum, & contra ius diuinum talem pecuniam retinere, obligamur in foro conscientię illam restituere, sicut dicitur extra de symoni. capitulo. De hoc. Non potest quis retinere pecuniam symoniacam sine graui periculo salutis suę, scilicet salutis ęternę, quia de temporali salute non potest intelligi. Si ergo restituerit quis, quod accepit symoniace absolutus est apud Deum, & in foro conscientię absoluendus est. Si tamen post hoc conueniretur, & iudicialiter conuinceretur de hoc crimine, cogeretur ad pęnam dupli, vel quadrupli non obstante absolutione facta in foro cōscientię, quia isti duo fori non se impediunt. Apparet ergo ex

D prædictis, quòd de pecunia symoniace acquisita non potest fieri eleemosyna, sed debet restitui ecclesiæ in cuius præiudicium symonia commissa est.

An possit fieri eleemosyna ex lenocinio. Et Leno quis dicatur. Et tres modi lenocinij.
Quæst. XL.

QVAERITVR an de pecunia acquisita ex lenocinio possit fieri eleemosyna.

Dicendum, quòd idē est de lenocinio, sicut de meretricio. Acquirit enim turpiter leno, & tamen potest possidere licite, & tamen de eo, quod licite possidetur, potest eleemosyna fieri. Ideo fiet de lenocinio. Est autem lenocinium crimen,

E quòd committit leno. Dicitur autem leno secundum leges humanas, qui adulterum, vel adulteram subijcit, idest procurat, quòd aliquis committat adulterium cum aliqua, vel aliqua, cum aliquo. vel ille, qui pro comperto stupro, siue adulterio pecuniam accepit, vel ille, qui damnatam de adulterio in vxorem duxit, vel qui quęstum ex adulterio vxoris fecit, idest qui tradidit vxorem suam alteri viro ad tempus pro pecunia ad fornicandum, vel qui depræhensam adulteram retinuit in vxorem etiam pœna lenocinij punitur. Et dicitur aliquo modo leno ille cuius opere, vel consilio, vel dolo malo factum est, vt depræhensi in adulterio pecunia, vel pactione aliqua se redimerent,

rent, vt.§.ad legem Iuliam,de adulterijs,lege secunda, & lege Castitati, & ff.eodem titulo,lege Is cuius, & lege Mariti. Est autem pœna lenocinij secundum leges humanas eadē, quæ in adulterio, vt.ff.de minori. lege auxilium. Et est quinquennium datum ad accusationem huius criminis.ff.eodem titulo,lege Mariti. §.Hoc quinquennium . Nos autem loquentes vulgariter lenocinium accipimus largius, & dicimus lenonem virum, vel fęminam cuius cōsilio,vel opere fit, aut procuratur, vt fęmina aliqua cognoscatur ab aliquo viro cuiuscunque conditionis sit illa, vel ēt vir.

Et in hoc accipitur largius,quam secundum legem humanam, quia si alicuius opere factum est, vt solutus cognosceret solutā, quæ in nullius potestate erat, nō est lenocinium , secundum legem humanam, q̄a lenocinium punitur, sicut adulterium ,vt dictum est. Et tamen,quòd solutus cognoscat solutā,quæ in nullius potestate est,non habet pęnam secundum legem humanam,sicut nec meretricium. Et secundum hoc accipimus tres modos lenocinij.

Vnus est si vir det vxorem alteri cognoscendam pro pecunia, vel pater filiam, aut generaliter ille qui de iure habet personam aliquam in potestate sua, vt si tutores, vel curatores tradiderint eas quarum sunt tutores,& curatores. Et istud est grauissimum crimen etiam secundum leges humanas, & ad lenocinium pertinet. Propter hoc tamen non excusantur a peccato istę , quæ sic traduntur ad fornicandum, quia possunt aliquomodo repugnare.

Secundo modo est lenocinium si vir , vel fęmina procuret,vt aliqua fęmina cognoscatur ab aliquo viro siue sit soluta,siue non,& siue vir sit solutus siue non.

Tertio modo est lenocinium , quādo quis in potestate sua habet aliquas fęminas, quas pro quæstu tradit cognoscendas. Vt siquis emerit ancillas, & tradit illas cognoscendas , vel cogit eas dare sibi quęstum de fornicatione.

Et ad istum modum reducuntur illi , qui habent publicas meretrices sub defensione sua,& pro hoc ab eis pecuniam recipiunt: nam lenones illos solemus appellare.omnes isti grauiter peccant,& maxime illi, qui committūt lenocinium primo modo , & deinde illi,qui emunt ancillas, & cogunt eas se exponere fornicationi , vt inde sibi dēt lucrum . Est enim peccatum grauissimum. Alij autem licet minus peccent grauiter tamen peccant, quia etiam ipsi dicuntur fornicatores, quia eorum opere, & procuratione fornicatio fit. Sunt tamen potius auari , quam luxuriosi, quia propter pecuniam ista agunt . Omnes autem isti si aliquid acquirant ex hoc lenocinio turpiter acquirunt,quia de re turpissima , & est magis hoc prohibitum , quam meretricium inquantum potest magis euitari,quam meretricium. Quod tamen inde acquirit efficitur eius qui acquirit, quia istud lucrum nō est prohibitum de iure, licet actus ex quo prouenit prohibitus est . Potest ergo eleemosyna fieri de tali lucro, cum non teneatur restituere illud alicui,qui sic acquisiuit.

An possit fieri eleemosyna de pecunia per Necromantiam, vel sortilegia acquisita , & per artes prohibitas . Et quæ sit pœna ciuilis maleficorum , & quæ canonica. Quæst. XLI.

QVAERITVR an possit fieri eleemosyna de pecunia , quam quis acquisiuit per Necromantiam, & sortilegia, & per omnes artes prohibitas, scilicet vtendo eis,vel docendo illas.

F Dicendum , quòd vsus omnium istarum artium prohibitus est. Nam non licet alicui furta perquirere per artes sortiarias , nec obseruare aliquas diuinationes . Extra de sortile. capitulo In tabulis . Et non solū per istas artes prohibitas non licet inquirere furta,nec aliquas diuinationes, sed nec etiam per astrologiam, quę licita est eodem titulo, capitul. Ex tua. vbi dicitur de quodam , qui accessit ad locum priuatum cum quodam infami non , vt dęmonium inuocaret,sed vt aspiciēdo in astrolabio furtū cuiusdam ecclesię posset recuperare.

Et dicitur ibi , quòd licet bono zelo, & simplicitate hoc factum fuit : tamen grauissimum peccatum fuit, & non modicam maculam peccati contraxit. Et imponitur ibi pęnitentia vnius anni. Exercere ergo

G ista, vel docere peccatū est . Quia t̄n lucrū inde acquisitū non vetatur per legē, efficitur dn̄s qui lucrat̄, & non competit contra eū repetitio, nec tenetur alicui restituere.

Potest ergo fieri eleemosyna ex illo, cum nihil requiratur ad posse facere eleemosynam, nisi ꝙ licite possideatur licet turpiter fuerit acquisitū, sicut dr̄.14. q.5.§.Sed hoc multipliciter,s.ex malo acquirit̄, quod ex turpi causa possidetur, veluti cū Mathematicus ex arte,q̄ docet, vel ex futuris quę pręnunciat, nonnulla lucratur.Quę vero sic de malo acquirunt̄ in bonū pn̄t conuerti. Et sic clare dr̄, ꝙ de istis pōt fieri eleemosyna, & bonū est illā fieri licet ad vitā ęternā non proficiat istis,qui manēt in hoc officio, quia graue peccatū

H est.Et non solū secundū legē diuinā, sed etiā secundū humanā ista prohibentur.Nam de lege diuina Moysi debebant isti occidi Exo.22.Maleficos non patieris viuere . Omnia aūt genera maleficiorum detestatur Deus Deute.18. Non inueniatur apud te, qui lustret filiū suū,aut filiā ducens ꝑ ignē, aut q̄ ariolos sciscitet̄, & obseruet somnia atque auguria, nec sit maleficus, nec incātator,nec q̄ phitones ꝯsulat,nec diuinos,& q̄rat a mortuis veritatē.Oīa hęc abominat̄ dn̄s, & Leui. 19.dr̄. Non augurabimini, nec obseruabitis somnia: nō declinetis ad magos,nec ab ariolis aliq̄d scicitemini,vt polluamini ꝑ eos. Qui aūt habebant spiritū diuinandi lapidabantur Leui.20.s.vir,siue mulier in q̄bus phitonicus,vel diuinationis fuerit spiritus morte mo-

I riant̄ lapidibus obruent eos. Sāguis eorū sit sup illos. Vnde magna laus fuit Iudęorum viuente Moyse , q̄a nō habuerunt ista genera diuinationum Nu.23. Non est auguriū in Iacob,nec diuinatio in Israel.Ista etiam crimina grauiter puniunt̄. Et vocant̄ oēs isti Mathematici,& puniuntur oēs capitaliter.C.de malefi.l.Nemo.Et nullus,debet tales artes docere, nec addiscere. C.de malefi.l.Culpa.s.Culpa simul est tam prohibita discere,q̄ docere.Et tales reputant̄ valde periculosi,q̄a arte dęmonū pn̄t multa mala facere Deo permittēte. Ideo s̄m legē humanā vetātur accedere ad portas domus cuiuslibet,q̄a si accesserint cremabunt̄.Et nemo debet eos suscipere in domo sua, aut cōsulere eis, vel fauere,aliàs deportabit̄ ad exiliū,& bona eius publica-

K buntur, & ipse diuinator gladio ferietur . Codice de malefic. lege Nullus, & lege Nemo , & lege Culpa. Et siquis , per talem artem mulierem prouocauerit ad luxuriam, bestijs traditur lacerandus . Codice de malefi.lege Multi . Et quia istud crimen est valde detestabile , & inimicum reipublicę, & humanæ communicationi , & Deo valde repugnans, admittitur quilibet ad accusationem eius, sicut in crimine lęsę maiestatis, & crimine symoniæ, quia diuinam maiestatem offendunt. §. de malefic. lege & si excepta . nullus tamen debet propria auctoritate istos maleficos occidere , ne hoc prætextu vindicet se

quis

quis de inimico suo, & etiam quia præsumitur, ꝗ hoc faciat, ne ille maleficus publicet alios reos facinoris huius, si quis tamen occidat maleficum, timẽs labores hominum, s. ne ventorum, & grandinis lapidatione sternãtur, vtpote quia inuenit quis maleficum actualiter inuocantem dęmones, & timuit ista inde ventura, si permittatur explere maleficia sua, iste non ęst dignus poena, sed præmio, §. de malefic. l. eorum. Ista est poena ſm leges humanas. Isti etiam puniuntur ſm legem canonicam, quia quærentibus aliquid per artes sortiarias, vel per quascũque diuinationes imponitur pęnitẽtia quadraginta dierum, extra de sortilegi. cap. in tabulis. Si tamen delictum istud sit notoriũ, denegatur istis Eucharistia, de consecr. dist. 2. cap. pro dilectione, & si sit persona ecclesiastica detruditur in monasterium, & deponitur, si autem laicus est, excõmunicatur, & hoc verum est, quando poenitentiam sibi impositam agere contemnit: nam tũc ab excommunicatione incipiendum est, 26. q. 5. cap. si quis clericus. Et si adhuc contemnat, debet poena augmentari, & sic intelligitur 26. q. 5. cap. non oportet, & cap. si quis Episcopus, aut presbyter, & cap. aliquanti, & 26. q. 7. cap. admoneant. & hoc verum est in liberis. Si autem sint laici, & serui, verberibus castigẽur, si autem sunt liberi, incarcerantur, 26. q. 5. contra idolorum. Istos autem maleficos cuiuscunq; conditionis potest Episcopus turpiter dehonestare, & de Episcopatu suo eijcere. Et hoc facere debet, 26. q. 5. cap. Episcopi. Potest autem eos decaluare, i. vestes, & capillos ante, & retro incidere ad ignominiam ipsorum, sicut est consuetudo in quibusdam locis, & de hoc intelligitur 32. q. 1. cap. de benedicto. Sunt autem omnes isti infames, 2. q. 8. cap. quisquis. Vnde vocatur infamis ille, qui iuit ad inquirendum furtum, per astrolabium, s. quia exercuit diuinationem illam, extra de sortileg. cap. ex tuarum. Et istud verum est, quãtum ad omnes artes prohibitas. Astrologia autem licet non sit prohibita, tamen quantum ad quædam iudicia sua multum particularia, vt de furtis, & de rebus amissis, & similibus est prohibita. Et sic clericus qui pro furto facto in Ecclesia consuluit astrologum, & per astrolabium conatus est inuenire furtum, per annum pęnitet, & interim ab altaris ministerio potest cogi abstinere, vt in alleg. cap. ex tuarum. De his Hostiẽ. in summa tit. de magi. q. 3. & tit. de sortil. q. vlti. His tamen non obstantibus cum pecunia acquisita per istas artes possit licite possideri, quàmuis acquiratur turpiter, potest fieri eleemosyna de illo, vt dictum est.

An de re inuenta possit fieri eleemosyna Et cuius sit thesaurus de nouo inuentus. Et quomodo constet aliquid haberi pro derelicto, & quibus signis cognoscatur. Quæst. XLII.

QVAERETVR an de re inuenta possit fieri eleemosyna, vel fieri oporteat. Dicunt quidam, ꝗ non potest, quia debet restitui, vt ait August. in quadam homilia, & 14. q. 5. cap. si quid inuenisti, scilicet, si quid inuenisti, & non reddidisti, rapuisti. Ex rapina tamen non potest fieri eleemosyna, ergo nec de re inuenta.

Dicendum, quòd de re inuenta aliquando non possumus facere eleemosynam, sed tenemur restituere. Aliquãdo autem eleemosynam facere possumus, sed non tenemur, aliquando autem tenemur illam dare in eleemosynam. Et hoc est secundum conditionem rei, quæ inuenitur. Pro quo distinguit Sanctus Tho. secunda secundæ q. 66. artic. 5. in solutione secundi argumenti, ꝗ eorum quæ inueniuntur, quædam sunt quæ nunꝗ fuerunt in bonis alicuius, sicut lapilli,

A & gemmæ, quæ inueniuntur in litore maris. Et idem est de venis metallorum, quæ inueniuntur in visceribus terræ, quia ista nunquam possessa fuerunt ab aliquo. Et talia primo occupanti conceduntur, & per occupationem acquiritur dominium ipsorũ. Et eadem ratio est de thesauris, antiquo tempore sub terra occultatis, quorum nõ est aliquis possessor, nisi ꝗ secundum leges ciuiles tenetur inuentor date domino medietatem, si inuenit in agro alieno. Quædam autem res inuentæ erant de propinquo in bonis alicuius. Et tunc si quis accipiat eas, non animo retinendi, sed restituendi domino earum, qui non habet illas pro derelictis, non committit furtum. Et similiter si pro derelictis habeantur, & hoc credat inuentor, licet sibi B retineat, non committit furtum. Alias autem peccatum furti committitur, vt August. dicit 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Aliam autem distinctionem valde bonam, & magis limitatam circa hoc ponit Glo. 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. dicens, ꝗ si inueni rem aliquam habitam pro derelicto, licet intendam eam furari, nõ tamen committo furtum. Hoc intellige, prout furtum nominat crimen ſm leges humanas, ſm quas nõ põt quis furari, nisi ꝗ alicuius est cum sit furtum con trectatio rei alienæ. Quod autem pro derelicto habeẽ, nullius est. Et tamen in foro cõscientiæ furtũ iudicabitur, quia vt dicit August. Deus interrogat cor, & nõ manũ, 14. q. 5. cap. si quid inuenisti. Et cum iste agat cõtra conscientiam, necesse est, ꝗ peccet, quia quod nõ C est ex fide, peccatũ est, ad Rom. 14. dicit vlterius, eadẽ Glo. Item si non habetur pro derelicto, & credo tamẽ ꝗ habeatur pro derelicto, similiter non cõmitto furtum. Hoc intellige de furto, quod est crimen ſm legẽ humanã. Sicut etiã si accipio rem, quã scio rem alienã, & credo dominũ permissurũ, non cõmitto furtũ. Illud tamen non excusat, quin tenear ad restitutionẽ rei inuentæ, si postea mihi constiterit non fuisse habitam pro derelicto. Dicit etiã Glo. Si autẽ nec habetur pro derelicto, nec credas, ꝗ habeatur, si eo animo accipis, vt domino restituas nõ committis furtum. Hoc tamen in libello debes protestari. Hoc totum patet ff. de fur. l. falsus, §. qui alienum. Item si quis inuenit thesaurum in agro, vel possessione propria, statim fit ipD sius inuentoris. Si vero in agro alieno, si inuenit a casu cum non quæreret, medietas fit inuentoris, & medietas dñi agri. Si aũt non a casu, sed studiose quærebat thesaurũ, & inuenit eum in loco alterius, totus est dñi ipsius agri. Si aũt thesaurus inuentus est in loco sacro, vel religioso, i. in loco publico, vt in via, vel alijs locis publicis, & hoc casu fortuito, totus est ipsius inuentoris, vt Instit. de re. diui. §. thesauros, & §. de thesaur. lib. 10. l. nemo.

Hæc autem posita sunt, vt videatur quando res inuenta pertinet ad inuentorem, & quando non. Nam si inuenitur res, quæ in nullius bonis sit, nec vnquàm fuerit, sicut gemmæ, & lapilli in litore maris efficitur verus dominus, qui inuenit, & potest E facere eleemosynam de illis. Non tamen tenetur potius de illis facere eleemosynam, quàm de rebus proprijs, quia ille ad nullum pertinent, nisi ad ipsum. Si autem inueniatur res, quæ aliquando fuit in bonis alicuius, nunc vero in nullius bonis est, sicut thesauri antiquissimi, de quibus manifeste constat, quòd humator, & hæredes eius defuncti sunt, & nemo superest, qui curam habeat de illo, nec notitiam, illa transit in dominium inuenientis, quia non habet alium dominum. Et hoc secundum distinctionem suprapositam, quia aliquãdo thesauri sic inuenti, pertinent totaliter ad inuenientem, & aliquando pro medietate, & interdum nihil de eis, si nihil de illis proueniat, sibi nõ potest facere eleemosynam

nam de thesauro illo, sed tenetur integrum dare ei ad quem de iure pertinet, scilicet, domino agri. Eodem modo si medietas pertineat ad dominum agri, illam integram tenetur sibi dare. Et si de illa dederit eleemosynam committit furtum, & tenetur æquale restituere, sicut qui de re aliena dat eleemosynam. Si autem totus thesaurus proueniat inuentori, efficitur dominus illius, & ideo de illo toto, vel de medietate, q̃ in alio casu sibi proueniebat, eleemosynas potest facere, non tamen tenetur, sicut diximus de rebus inuẽtis, quæ nunquam fuerant in bonis alicuius. Aliæ aũt res inueniuntur, de quibus apparet, ꝙ fuerunt aliquãdo in bonis alicuius, vtpote quæ sunt res fabricatæ ab homine, vel pertinentes ad humanos vsus. Et apparet ꝙ non est multũ tp̃s ꝙ fuerint in bonis alicuius. Quod potest cognosci ex loco inuentionis, vt si inueniatur in via, vel in locis, per quæ solent homines transire. Patet etiam ex cõditione rerum, s. nouitate, vel vetustate rubiginosa, quæ indicat a multo tempore non fuisse res illas in vsu hominum, vel fuisse a pauco tempore. Et generaliter omnia, quæ sub terra inueniũtur in locis non secretis, vel sequestratis ab humana conuersatione præsumi debent a pauco tempore fuisse in bonis alicuius. Et tunc de istis sic inuentis, aut constat ꝙ pro derelicto habentur, aut non constat. Si constat efficiuntur ipsius occupantis, ff. pro delic. l. 1. Hoc autem potest cõstare, vt siquis vidit ꝙ aliquis rem suam abiecit, vel expulit animal suum de domo nollẽs iam illud possidere, & tũc potest illud occupare, tanquàm proprium. Et si postea pœniteat dominum quòd rem suam abiecit non potest repetere, quia desijt esse dominus habendo illam pro derelicto. Et hoc non solum est in foro contentioso, sed etiam in foro conscientiæ. Securius tamen est reddere illi si petat, quia poterat esse quòd abiecisset eam calore iracundiæ, & non animo habendi eam pro derelicto. Et sic nõ perdebat dominiũ. Si tamen omnino constaret, ꝙ animo nõ possidendi abiecisset eam, securum esset etiam in foro conscientiæ non restituere illi rem, postea petenti cum iam nullum ius habeat. Sicut siquis donauit sponte, etiam si postea repetat, non tenetur donatarius restituere rem donatam, quia per donationem donator abdicauit a se dominium, & transtulit in donatarium. Alijs etiam modis potest constare rem haberi pro derelicto. Et quomodocunque constet, efficitur res occupãtis, & põt de illa dare eleemosynam, sed non tenetur, nisi sicut de rebus proprijs. Si autem non constet, an habeatur res pro derelicto, nec est ad hoc aliquod signum probabile, debet præsumere inueniens, quòd non habetur pro derelicto, sed quòd perdita est. Et tunc aut scit quis est qui perdidit, aut non, si scit tenetur restituere alioquin committit furtum. Sic intelligitur dictum August. 14. quæst. 5. cap. si quid inuenisti, & non reddidisti rapuisti. Si autem nescit dominum, tunc tenetur publice facere denunciari per præconem, vel per Ecclesias illius loci in quo vel apud quem res inuenta est. Et si inueniatur Dominus restituenda est ei. Si autem non inuenitur potest inueniens cum consilio, & auctoritate sui confessoris retinere sibi rem illam, si est pauper, & egens, & orabit Dominum pro illo cuius fuit.

Si autem non est pauper erogabit pauperibus, sic dicit Raymundus in su. lib. 2. tit. de furtis. Dicit tamen glo. supra Raymundum, ꝙ attendendum est, an superior in illa diœcesi, reseruauerit sibi dispensationem rerum inuentarum, quia tunc ad illius mandatum disponendũ est de re. Dicit tamen Host. in sum. tit. de pœni. quòd antequàm res inuenta restituatur domino si dubiũ est cuius sit, certificari debet inuentor per circunstantias rei, qa alias multi possent eam petere,

F tanquàm domini. Et ideo quantum ad hoc debet se caute hẽre inuẽtor, qñ facit publicari rem perditã, vt nemo possit dicere rẽ esse suã, nisi ille cuius est. Quod fiet si inuẽtor dicet se inuenisse aliquid, & non nominat illud, vel si nominat, & subticet oẽs circunstantias particulares, & non det nisi ei, qui oẽs illas agnouerit, quia istud est signum satis euidens, ꝙ res sit istius. Hec aũt oĩa sunt, qñ putatur rem nõ esse habitam pro derelicto. Si tñ credatur oĩno rem pro derelicto habitã statim efficitur inuenientis. Et nõ est necessariũ q̃rere dñm publicando rem, qa res habita pro derelicto nõ est perdita. An tñ habeatur res ꝓ derelicto, q̃ inuenta est, põt cognosci ex aliquibus signis. Vnũ est ex cõditione rei. Si enim res pretiosa est, nunquã debet puta-

G ri, quòd habeatur pro derelicto, quia talia nemo abijcit, sed possidet, vel donat. Res etiã quæ faciliter portari põt, si alicuius valoris est, nunq̃ debet præsumi, ꝙ habeatur pro derelicto, sicut aurum, & argentum, & quæcunq; moneta. Res autem illæ, quæ inutiles sunt, haberi possunt pro derelicto, vt animalia morbosa, moribunda, & aliæ res, in quarum possessione maior est difficultas, quam vtilitas. Talia enim si inueniantur possunt præsumi haberi pro derelicto. Alio modo potest hoc cognosci ex loco in quo inuenitur res. Siquis enim in mari, vel in litore inueniat rem, quæ eiecta est de naui, causa alleuiandi nõ debet putare, quòd habeatur pro derelicta, quia ea, quæ alleuiandæ nauis causa iactantur in mare, non habentur pro derelictis,

H quia non iactantur, vt non possideantur, sed quia possidens vult se saluare, sic dicit Host. in sum. tit. de causa possess. & propriet. §. primo, ver. item per inuentionem. Et hoc modo dicendum est, ꝙ siquis portabat magna onera in via, & nõ potens vltra ferre reliquit. Vel si fugiens hostes nõ potuit res suas portare, & dimittit in via, licet putet, ꝙ non inueniet illas, quando postea redierit, vel ꝙ forte nunq̃ habebit eas, non dr̃ habere eas pro derelictis. Si tamen velit habere, & conetur ꝙ potest ad habendum, quia ẽt ille qui proiecit merces in mare, causa alleuiandi nauem, non putat ꝙ poterit eas recuperare, & tamen nõ habet eas pro derelictis, ita ergo hic ẽt ex dispositione rei inuentæ põt cognosci, quia siquis inueniat librum bene inuolutũ,

I & complicatum non debet præsumi, ꝙ fuit iactatus ꝓ derelicto. Secus aũt si inueniretur apertus, vel aliqualiter laceratus. Et sic de alijs qualitatibus rerũ inuentarũ, de his Insti. de rerũ diui. §. vlti. & Host. in summa vbi supra. Si autem non appareant in re manifesta signa, vt putetur esse derelicta, debet præsumi, ꝙ nõ est derelicta, & fiet, ꝙ supra dictum est. Sed dicetur quid si postq̃ aliquis inuenta re publicauit eam, & non inuento domino dedit illam pauperibus, si postea appareat dominus quid enim fiet? Dicendum, quòd iste non tenetur sibi restituere aliquid, quia si pauperibus dedit, egit secundum ius, etiam quia egit auctoritate iudicis, scilicet, confessoris, qui quãtum ad hoc habet auctoritatem, vel auctoritate Episcopi si ipse reseruauerat sibi dispositionem rerum inuentarum. Nã con-

K tra id, quod factum est auctoritate iuris, non competit repetitio, aut aliqua actio, maxime quia iste non tenebatur expectare longo tempore dominum, sed potius re inuenta mox ista facere auctoritate confessoris, vel Episcopi, quia alias si aliquo tempore retineret illam, non habens animum faciendi istud, esset in peccato. Hoc autem verum est si res illa consumpta est, vt si erat pecunia. Secus autem si maneat adhuc apud illos pauperes, quibus data est, quia tunc repetere potest eam ille, cuius est cum pauperes non potuerunt acquirere dominium in re aliena. Si tamen inueniatur apud alium, qui illam emit, quando vendebatur, vt daretur pecunia pau-

peribus

peribus repeti non poteſt, quia iſte emit auctoritate iuris cum ius cenſeat rem eſſe derelictam, vel non eſſe dominum, quando non inuenitur faciendo ſolennitatem publicationis. Et ſic non competit actio ei qui fuit dominus contra eum, qui nunc poſſidet.

Secus autem ſi iſte emiſſet publice rem illam perditam, non factis ſolennitatibus iſtis, quia tunc licet non reputaretur fur, perderet tamen rem quandocũque appareret dominus. Nunc autem quia auctoritate iuris, & iudicis emit, quando iam nõ putabatur aliquis eſſe dominus, non competit actio contra eum, quia etiam ſi appareat ille, qui quondam fuit dominus auctoritate iuris, perdit dominium, ſicut fit in præſcripti. & vſucapionibus.

B Idem etiam eſt ſi iſte qui inuenit rem erat pauper, & ex conſilio, & auctoritate confeſſoris, vel Epiſcopi accepit illam rem pro ſe, vt oraret pro eo cuius fuerat, quia ſi res manet adhuc apud iſtum tenebitur dare illam domino comparenti. Si autem iam expendit eam, non tenetur æquale reddere cum auctoritate iuris, & iudicis fuerit de illa diſpoſitum, ſicut quando data erat alijs pauperibus. Si tamen aliquis inuenit rem quam putauit haberi pro derelicto, & poſtea apparet dominus, qui illam repetat, tenetur dare ſi habet, quia tunc apparet eam non fuiſſe derelictam. Et ſi eam expenderit, vel vendiderit, tenetur æquale reddere, quia rem non ſuam expendit, præter formam iuris. hoc autem verum eſt, niſi expreſſe conſtaret, qa ille habuit eam pro derelicto, & nunc pœnitens repetit illam, quia tunc non tenetur in foro conſcientiæ, nec in contentioſo illam ſibi reddere, ſi hoc conſtat, ita faciendum eſt de rebus inuentis. Aliqui tamen putant, ꝙ non teneatur reſtituere res inuentas, quia dicunt ꝙ Deus illas ſibi dedit, quos increpat Hierony. ſuper Leuit. & 14. q. 1. cap. multi, ſ. multi ſine peccato putant, ſi alienum quod inuenerint, teneant, & dicũt, Deus mihi dedit cui habeo reddere? Diſcant ergo hoc peccatum ſimile eſſe rapinæ, ſiquis inuenta non reddat. Vnde iſti ſtulte putant aſſerentes ſuum eſſe, ꝙ inueniunt, quia quilibet debet ſcire id, quod ſuum non eſt ad alios pertinere, §. vnde vi, l. cum quærebatur.

An de pecunia acquiſita ex venatione poſſit fieri eleemoſyna. Et quomodo venatio ſit prohibita, & quibus perſonis. Et quòd multiplex ſit. Quæſt. XLIII.

QVAERETVR an de pecunia acquiſita ex venatione poſſit fieri eleemoſyna. Dicendum, ꝙ venatio aliquando eſt licita, & aliquando non. Quando eſt licita, manifeſtum eſt, ꝙ poteſt fieri eleemoſyna de pecunia inde acquiſita, quando autem eſt illicita, dicendum ꝙ licet ipſa ſit prohibita, lucrum tamen inde acquiſitum non eſt ſemper prohibitũ, ideo poteſt de illo fieri eleemoſyna. Pro quo ſciendum, ꝙ venatio eſt prohibita quibuſdam perſonis, ſ. clericis. Nã generaliter non licet eis venari. Vnde Epiſcopus, vel presbyter, aut diaconus, qui habet canes, vel accipitres, vel alias aues ad venandum, & ſæpe hoc exercet punitur, quia Epiſcopus tribus menſibus priuatur communione, presbyter autẽ duobus menſibus, diaconus vero ſuſpenditur ab omni officio. extra de clerico vena. cap. Epiſcopũ. Et generaliter omnibus ſeruis Dei venationes, & vagationes ſyluaticæ cum canibus, & habere animalia ad hoc prohibitæ ſunt, eod. tit. cap. omnibus. Et iſtud eſt prohibitum generaliter in presbyteris, & diaconis, niſi cauſa recreationis, vel alicuius neceſſitatis. Et hoc raro, quia ſi ſæpe fecerint, non licet cum tũc agant propter delectationem: nam in allegato cap. Epiſcopum dicitur ſiquis talium perſonarum in hac voluptate ſæpius detentus fuerit,

A quod verum eſt niſi in Epiſcopo, quia illi nunquam licet venari 34. di. cap. Quorundam. Et quod dictum eſt in clericis licere ſibi aliquando venationem eſt verum, dum tamen non ſit clamoſa 86. di. cap. an putatis. Eſt etiam prohibita venatio reſpectu quorundam temporum, quia in quadrageſima, & diebus ieiuniorum non licet venari, vt ait Ambroſ. in homilia de Quadrageſima, & 86. diſtinct. cap. quid prodeſt, ſ. quid prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriari venatibus? abſtinere a cibis, & errare peccatis? idem patet eadem diſtinct. cap. an putatis, ſ. an putatis illum ieiunare, qui primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, ſed ſurgens conuocat ſeruulos, diſponit retia, canes conducit ſaltus ſyluaſque perluſtrat, & ſeruulos ſecum trahit fortaſſis ad eccleſiam magis feſtinantes, & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena. Hoc intelligitur de venatione, quæ fit propter delectationem.

Secus autem ſiquis laicus non habens aliud vnde viuat, vel per hoc principaliter victum quærẽs tempore ieiuniorum venetur, quia hoc non eſt illicitum. Nã hic ſola voluptas prohibetur cum dicatur, & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena, hoc verũ eſt, niſi per accidens propter venationem impediretur quis ire ad Eccleſiam tempore quo tenetur, quia tunc nõ ſolum venatio, ſed quicunque alius actus eſſet peccatum. Venari aũt propter delectationẽ ẽt laicis in Quadrageſima eſt illicitum, quibus alio tempore eſſet licitum. Et hoc, q. i diebus ieiuniorum non ſunt quærendæ voluptates, ſed affligendũ eſt corpus, iõ Iſa. 58. Vbi C Deus reprobat ieiunium Iudæorũ dicitur. Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, i. facitis, quod vobis placet. Et dicitur infra, Nolite ieiunare, ſicut vſque ad hãc diem ieiunaſtis, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Venatio autem in tantum eſt prohibita clericis, ꝙ non ſolum venari, ſed etiam dare aliquid venatoribus eſt in eis vituperabile, vt ait Auguſt. ſup Pſalmos, & 86. diſtin. qui venatoribus etiam delectari videndo venatorem eſt in eis increpabile, eadem diſt. cap. vident, ſ. vident homines venatorem, & delectantur. Væ miſeris ſi ſe non correxerint. Qui enim vident venatorem, & delectantur, videbunt Saluatorem, & triſtabuntur. Et tamen nemo triſtabitur videndo D Chriſtum, niſi qui fuerit in peccato mortali. Hoc autem intelligitur de venatoribus in venatione arenaria, ſcilicet, quando quis pugnat cum beſtia dentata, quia hoc eſt deteſtabile, vt infra dicetur.

Alij autem venatores nõ tantum vituperantur, & tamen totum officium venandi quomodocunq; fiat non põt oĩno euitare culpã, vnde viri ſancti nulli leguntur habuiſſe officiũ venãdi, licet multa alia habuerint, ſic dicit Hierony. ſuper Pſalmos, & 86. diſtin. cap. Eſau, ſ. Eſau erat venator, qm̃ peccator erat, & penitus non inuenimus in ſcripturis ſanctis ſanctum aliquem venatorem, piſcatores autem inuenimus ſanctos. Idem 34 diſtinct. cap. quorundam.

E Si autem obijciatur de Euſtachio, qui fuit ſanctus, & venator, dicit glo. in alleg. cap. Eſau, & cap. quorundam. venatorem exiſtentem venatorem, ſcilicet, quia poſtquàm deſinit eſſe venator, poteſt eſſe Sãctus. Pro hoc autem conſiderandum, ꝙ venatio eſt multiplex.

Quædam enim eſt oppreſſiua hominũ, ſic dicitur Geneſ. 10. quòd Nemrot erat robuſtus venator corã Domino, ideſt, oppreſſor hominum. Et iſta venatio ſemper eſt illicita, 60. diſtinctio. §. his itaque lucrum etiam de iſta venatione eſt illicitum, quia eſt lucrum de occiſione hominum, & de hoc non fit eleemoſyna, quia eſt de rapina, vel violentia.

Secunda venatio eſt adulatoria, quæ fit per verba, Et iſta pertinet ad hiſtriones, & mimos, & eſt prohibita, 86. diſt. cap. qui venatoribus, & 46. diſt. ſunt non-

nulli, & 6. quæstio. 1. sunt plurimi. An vero de pecunia acquisita de hac venatione liceat facere eleemosynam, dictum est quòd sic, licet acquiratur illicite cum possideatur licite, supra quæstio. 38. vbi agebatur de histrionibus.

Tertia venatio est, quę vocatur arenaria, & est quãdo quis pugnat in arena cum bestia dentata, & ad hoc locat operas suas. Hanc qui exercet, peccat mortaliter, & qui eam conspicit, & qui exercet, est infamis, si locat ad hoc operas suas. Secus autem si hoc faciat causa virium experiendarum, ff. de postu. l. 1. §. item senatus. Et ista mala est, & ideo non licet dare aliquid talibus venatoribus, nec delectari videndo eos in venatione sua, quia peccat mortaliter, qui vadit ad videndum, vt innuit August. & habetur 86. dist. cap. vident, & cap. qui venatoribus, & 3. quæst. 7. §. tria, licet tamen ista venatio sit illicita, pecunia quę inde acquiritur, iuste possidetur. Ideo de ea potest fieri eleemosyna, non tamen proficit danti ad vitam æternam, quandiu manet in hoc officio, quia est in peccato mortali.

Quarta venatio est saltuosa, quæ fit in syluis, & saltibus. Et hæc licita est in seipsa. Potest tamen esse illicita ex tempore, vt si fiat in Quadragesima, vel diebus ieiuniorum, 86. distin. cap. quid prodest, & cap. an putatis, & 23. quæst. 8. cap. si nulla. Etiam potest esse illicita ex persona, vt clericis non licet venatio, licet secundum quosdam si pauper sit, licet ei, & tamen verum est, quod non licet etiam si sit pauper, vt 34. dist. cap. quorundam, quia potest aliàs victum quærere, vt faciendo cistas, & calathos, & retia, de consecr. dist. 5. cap. nunquàm. Ista autem est venatio, quæ est cum canibus vagando, & cum auibus, & ideo clericis non est licita. Laico tamen est licita propter necessitatem, vt pro carnibus, vel pellibus, & ista est quæ prohibetur clericis, extra de cler. vena. cap. Episcopum, & cap. omnibus. Venatio tamen quę est quieta, & sine clamore, vt ponere laqueum, vel rete, vbi nec est clamor, nec canes, & ista licita est clericis causa necessitatis, vel recreationis. Nam etiam monacho licitum est texere linum pro capiendis piscibus, vt de consecra. dist. 5. cap. nunquàm. Omnes ergo venationes sunt prohibitę clericis, præter istam quintam, quæ est quieta. Et ista etiam non debet ab eis exerceri causa voluptatis, sed interdum propter recreationem, vel propter necessitatem, idest, inopiam, vt si est pauper. In clamosa autem venatione, & syluatica, quæ fit vagando, semper peccant, & tamen pœna illa, quę habetur extra de clerico venatore, cap. Episcopum, non semper imponitur eis, sed solum quando sæpe, & propter voluptatem hoc fecerint. Et patet, quòd intelligatur de clamosa, & vagatiua, quia dicitur ibi de canibus, & accipitribus, de his 86. dist. cap. qui venatoribus, in glo. & extra de clerico venat. cap. Episcopum, in glo. De istis duabus venationibus, scilicet, saltuosa, cum clamore, & de quarta dicẽdum est, quòd aut fiunt in locis prohibitis, scilicet, in locis alienis, aut in locis cõcessis ad venandum. Primo modo semper est peccatum, quia rapina est cũ id, quòd pertinet specialiter ad aliquos homines, vel ad aliquas communitates, ab alijs accipitur. Et tunc de pecunia acquisita per talem venationem non potest fieri eleemosyna, sicut nec de pecunia acquisita ex rapina. Si autem in locis non prohibitis quis venetur, licet peccet venando forte propter conditionẽ temporis, vel personæ, aut aliàs quod tamen acquirit suum efficitur, ideo potest facere eleemosynam de eo. Est tamen venatio semper cum aliquali culpa, nisi sit in locis remotis, vt in syluis sine clamore, quia vix aliquis potest venari, quin noceat alijs, scilicet, accipiendo aliena, vel discurrendo per

F agros alienos, quod etiam malum est. Et propter hoc sancti viri non se dederunt huic occupationi, sicut piscationi, quia piscatio potest fieri sine alicuius detrimento, cum fiat in mari, vel flumine, venatio autem quæ fit in terra vix sine nocumento proximi exercetur, ideo dicitur quòd non legimus sanctos venatores, sed piscatores, 34. distinct. cap. quorundam, & 86. distinct. cap. Esau.

An iudex de pecunia sibi data ad male iudicandum possit facere eleemosynam. Et an sit idem in teste ad testificandum. Et quòd in male promissis rescindenda est fides. Aequiparanturque testis falsus, & occultans veritatem.

Quæst. XLIIII.

G QVAERITVR an de pecunia data iudici ad male iudicandum possit fieri eleemosyna. Dicendum, ꝙ aliquando tenetur iudex restituere ea quæ sibi dantur, & aliquando non. Cum autem tenetur restituere, non potest facere eleemosynam de receptis, quia ad alterum pertinent. Si autem potest retinere sibi, pōt facere eleemosynã, quia omne quod pōt licite possideri, pōt in eleemosynã dari, quãuis illicite fuerit acquisitũ. Pro hoc sciendum, ꝙ iudici, aut datur pecunia, ꝙ bene iudicet, vel vt male iudicet, vel solum, vt iudicet, vel non iudicet. Si primo modo, aut ille bene iudicat, aut male. Si male iudicat non potest retinere sibi pecuniam, quia illicite recepit eam, & ẽt H quia fecit contra pactum, s. quia non iudicauit iuste, sicut promiserat. Sic patet extra de simo. cap. dilectus. Vbi ille qui accepit pecuniam ab altero, ne vexaret eum, si postea eum vexat, compellitur pecuniam reddere. Si autem bene iudicauit, sicut promisit, tũc etiã potest pecunia repeti, & restitui ei qui dedit. Nam iudex non potest eam retinere, quia illicite accepit cum non liceat iudici vendere iustum iudicium, vt ait August. ad Macedonium, & 14. q. 5. cap. non sane, & 1. q. cap. inhibemus. Iste autem qui dedit, repetere potest eo ꝙ non dedit turpiter, quia non dedit vt corrumperet iudicem, sed vt quietem sibi conseruaret, s. ꝙ non moueretur iudex ad male iudicandum. Sic dicit August. in alleg. cap. non sane, s. Ille tamen solet male si-I bi ablatam pecuniam repetere, qui iustum iudicium emit, quoniam venale esse non debuit. Et dicit ibi gl. arg. cõtra illos qui dicũt, si tibi dedi pecuniam, vt pro me iudicares in causa iusta, ꝙ non possum repetere pecuniam datam, vt ff. de condi. ob tur. causa, s. vtputa vbi talis potest repetere pecuniam, si non eo animo dedit, vt iudicem corrumpat. Nam si dat eo animo, vt ius, & quietem sibi conseruet, tunc potest repetere, vt patet extra de simo. cap. dilectus.

Si autem pecunia data est, vt iudex male iudicaret, aut iudicauit male, aut non. Si male iudicauit non potest iudex retinere pecuniam, quia turpiter recepit, & contra legem, & etiam contra legem iudicauit, licet pactum seruauerit, hoc tamen non iustificat actum K suum cum potius debuisset pactum non seruare, vt ait Isidorus: In male promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum, 22. quæstione 4. cap. in malis. Ille tamen qui dedit pecuniam non debet eam recipere, quia inique dedit, s. ad corrumpẽdum iudicem, sed debet dari ista pecunia illi in cuius præiudicium iudex corrumpebatur, ar. 17. q. 4. cap. si quis in atrio. Et sic dabitur aduersario contra quem iste litigabat. Si autem iudex bene iudicauit, etiam non debetur sibi pecunia, quia iustum iudicium vendere non licet, in allegato cap. non sane, etiam quia cõtra pactum egit, licet melius egit, faciendo contra pactum, quàm implendo, non tamen restituetur danti, quia turpiter dedit, sed aduersario suo vt dictum est.

Si

Si autem accepit pecuniam solum, vt iudicaret, siue bene iudicet, siue male, non potest sibi retinere pecuniam, quia ex officio tenetur iudicare, & ideo pro eo pecuniam recipere non potest. Et hoc solet esse crimen concussionis si iudex pecuniam istam petat a partibus propter hoc quòd iudicat, vel ad hoc quòd iudicet, & tunc est pœna grauis, 1.q.1. cap. concussionis,& cap. quicunque. Si tamen pars sponte det iudice non petente, non est crimen concussionis, sed est munus. Et tunc potest esse quòd dat pars, vt cito iudicet iudex ne forte per longas dilationes cogat perire ius eius, aut vexet eum. Et tunc dans, licite dat,& tamen si iudex ex hac causa recipit turpiter recipit, & non potest licite retinere, quod suscepit, sed danti cõpetit repetitio. Si autem iudex accepit pecuniam, vt non iudicaret, siue iudicet, siue non iudicet, illicite accipit, quia tenetur iudicare, ideo non solum turpiter accipit, scilicet, quia est indebitum, sed etiam iniuste, quia accipit vt agat contra officium suum. Siue ergo iudicet, siue non, nunquã poterit licite retinere quod accepit, etiam qui dedit non potest repetere, quia illicite dedit,& turpiter, quia sicut tollitur ius partis directe male iudicando, ita indirecte tollitur nolendo aliquid iudicare. Ideo non competit repetitio sic danti, sicut etiam non competeret si dedisset iudici, vt male iudicaret, sed debet dari pecunia illi, in cuius præiudicium data est. Ista autem intelligenda sunt, quando petitur iudicialiter ista pecunia, quia tunc tenetur iudex restituere illi in cuius præiudicium data est. Si tamen non petatur, poterit dare iudex pauperibus, licet non vocabitur proprie eleemosyna, quia eleemosyna est aliquid voluntarium. Et tamen istud est necessarium, cum non liceat iudici istam pecuniam retinere, vt magis dicetur sequenti quæstione.

Idem autem est in teste si detur testi pecunia ad testificãdum. Nam testis potest recipere pecuniam pro expensis suis, si ducatur extra locum suum ad testificandum, vel si cogatur perdere operas propter testimonium perhibendum. Ipsum tamen testimonium vendere non potest, vt ait Aug. ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non sane. Vbi parificantur iudex,& testis, quia sicut iudex non debet vendere rectum iudicium, ita nec testis verum testimonium. Si ergo testis recipiat pecuniam, vt recte testificetur, siue vere, siue false testificetur, non potest retinere pecuniam, sed competit repetitio danti, quia non dedit turpiter, sed licite, vt forte, quia timuit quòd testis ille falsum testificaretur contra ipsum, nisi offerret sibi pecuniã, & est quasi redimere vexationem, vel comparare quietem, vt dicebatur supra in iudice. Siue ergo vere, siue false testificatur dans, potest repetere pecuniam. Si autem accipit pecuniam, vt false testificetur, non potest retinere eam, siue vere, vel false testificetur, quia turpiter,& iniuste accepit, danti tamen nõ competit repetitio, sed ei contra quem producebatur iste testis. Si autem data est pecunia testi solum, vt testificaretur, licet præsumatur, quòd animo corrumpendi eum hoc fiat, quia tamen non apparet, præsumitur tanquàm munus testi, tamen non licet recipere hanc pecuniam, quia officium suum debet esse liberũ. Nõ enim potest vendere verum testimonium. Si autem datur ei pecunia, vt nõ testificetur, turpiter, & iniuste accipit, quia per hoc perdit causam suam ille, pro quo testificaturus erat, & non potest retinere hanc pecuniam, danti tamen non competit repetitio, quia turpiter dedit, ac si dedisset, vt false testificaretur, licet nõ sint omnino æqualia. Deterius tamen est dare pecuniam testi, vt non testificetur, quam dare pecuniam iudici, vt non iudicet, quia si iudex ille non iudicauerit, poterit recurri ad superiorem,& iudicabit, vel ha-

A beri poterunt remedia aliqua contra illum iudicem, vt cogatur iudicare, & si omnino nolit iudicare, alius iudex iudicabit. Si tamen testis nolit testificari, vel propter aliquas causas subtrahat se a testificando, omnino læditur litigans, quia forte non habebat nisi istũ testem, vel si erãt duo, & iste se subtrahat, ille qui manet non facit plenam probationem. Et ita si sit in causis ciuilibus,& iste sit actor perdit totum ius suum, quia actore non probante absoluitur reus. Si autem sit causa criminalis, & accusator se inscripserit,& non probat, condemnatur ad talionem. Et hoc est grauius, & tunc vere est homicida ille, qui se subtrahit a testificando, si productus erat in testem. Et per hoc deficit probatio accusatoris, quia tunc punitur
B capitaliter, sicut puniendus erat reus, si succumberet. Et propter hoc August. parificat istos duos, scilicet, falsum testem, & testem occultantem veritatem, vel subtrahentem se a testimonio, extra de crimine falsi, cap. falsidicus. Nunquàm ergo testis potest retinere pecuniam, quæ sibi datur pro testificatione. Et ideo nemo potest facere de illa eleemosynam, sed restituere tenetur, quod verum est, si petatur iudicialiter, si tamen non petatur poterit dare pauperibus, & per hoc non liberatur. Istud tamen non est proprie eleemosyna, quia non dat de suo, sed de alieno, & cogitur dare.

An de pecunia accepta ad occidendum aliquem sit facienda
C *eleemosyna. Et quid in fructibus ijs, qui ex beneficio proueniunt, agendum eo tempore, quo beneficiatus cessat a diuino officio. Et cui competat repetitio eorum, quæ non possunt retineri, eo quòd iniuste, & turpiter accipiuntur. Et an pœnæ legum humanarum obligent in foro pœnitentiali, & bene obligent in foro conscientiæ. Et quæ leges humanæ obligent, & quæ non, in foro conscientiæ.*

Quæst. XLV.

QVAERITVR an de pecunia recepta ad occidendum aliquem, vel nocendum ei possit eleemosyna fieri. Dicendum, quòd istud potest extendi ad omnia illa, quæ quis accipit, vt male agat, scilicet, si quis pecuniam accipit, vt calumnietur
D alteri, vel vt furetur res eius, aut rapiat, vel vt fraudet eum, aut infamet, vel quomodocũque noceat. Et dicendum, ꝙ quandocunque quis recipit pecuniam, vt malum faciat, non potest pecuniam retinere, quia illicite acquisita est, nisi sit lucrum tale, quod legibus permittatur, vt merces data meretrici, aut cuicunque fornicarię. Nam licet actus ibi sit malus, tamen lucrũ non est vetitum de iure,& ita in quibusdam alijs, vt in histrione, & mimo,& generaliter in illis, qui habent officia aliqua, in quibus versatur turpitudo,& inde viuunt, lucra tamen illa,& officia non omnino interdicuntur de iure, s. ꝙ meretrix licet sit infamis, tamen non prohibetur esse in vrbe, nec punitur, ita de mimo,& histrione,& arenario venatore,& similibus. Si-
E quis tamen ex fraudibus proximorum, & calumnijs viuat, non solum vituperatur, secundum legem, sed etiam punitur. Et secundum hoc apparet, quæ sunt lucra turpia,& q̃ turpia,& iniusta. Nã quę vituperant̃, & infames reddũt, sed nõ puniunt̃, turpia sunt sed nõ iniusta, q̃ aũt simul vituperant̃,& puniuntur, sunt iniusta,& turpia. De lucris aũt turpibus, sed nõ iniustis generaliter est dicẽdũ, ꝙ põt de illis fieri eleemosyna, sicut de meretrice, & de histrione declaratũ est supra q. 37.& 34. de lucris aũt turpibus, & iniustis simul nõ põt fieri ꝓprie eleemosyna, qa nõ pñt licite possideri, sed debẽt restitui. Cũ ergo dat̃ pecunia alicui ad agendũ malũ, aut illud est in p̃iudiciũ alicuius, vt furari, & occidere, aut in nulli⁹ p̃iudicio, vt dęmones colere,&

non obseruare diem festum, & comedere carnes in Quadragesima, & non dicere diuinum officium in eo qui tenetur. Nam ista non vergũt in præiudicium proximi, sed solum in offensam Dei. In vtrisque tamen dicendum, ꝙ lucrum non solum est turpe, sed ẽt iniustũ, quia talia facientes non solum vituperantur, sed etiam puniuntur. Ideo quicunque recipit pecuniam pro aliquo malo istorum faciendo, non potest retinere illam. Differt tamen, quia quando datur pecunia ad nocendũ alicui nõ debet restitui danti, quia turpiter dedit, sed competit ei in cuius præiudicio data est, s. ei cui pro illa pecunia nocendum erat. Si autem non erat in præiudicium alicuius, nisi Dei, danda est pecunia Deo: hoc autem est dare eam in pias causas, idest, pauperibus, vel Ecclesijs loco Dei. Quod tamen dicebatur siquis acciperet pecuniam, vt non diceret diuinum officium, est in præiudicium Dei, & est aliquo modo etiam in præiudiciũ Ecclesiæ. Nam beneficiatus qui cessat a diuino officio eo tempore, non lucratur fructus beneficiorum suorũ, sed cedunt illis Ecclesijs, in quibus habet beneficia, quia præiudicatur eis cum detur isti beneficium propter officium, & tamen ab officio cessat. De ista tamen pecunia quã accipit, vt non dicat officium, nõ est ita necessarium, quòd detur ecclesiæ in qua habet beneficium, sicut est de fructibus beneficiorum, quia ista pecunia non est ecclesiæ, beneficia autem sunt ecclesiæ, ideo dando fructus beneficiorum pauperibus, non videretur satisfacere, qui cessauit ab officio, quia specialiter fructus debentur ecclesiæ. Dando tamẽ istam pecuniam pauperibus satisfacit, quia etiam si possit dari ecclesiæ, tamen non debetur determinate ei, ita vt oporteat sibi dare, & non alteri.

Sciendum tamen circa ista quæ turpiter, & iniuste accipiuntur, quæ non possunt retineri, ꝙ repetitio eorũ competit de iure ipsi fisco, vel illi in cuius præiudicium ista accipiebantur. Et tamen aut pro pecunia taliter accepta agitur cõtra accipientem iudicialiter, aut non. Si iudicialiter debet restitui fisco petenti, vel ei in cuius præiudicium accepta est, & non potest dari pauperibus, nec in aliquas causas pias, cum istis sit debita si petunt. Et si etiam, fuerit iam data pecunia pauperibus, non obstat quin teneatur iste iudicialiter conuictus restituere ei, qui lædendus erat, vel fisco; quia isti duo fori non se impediunt, siquis tamen confiteatur ista in foro pœnitentiali, non tenetur confessor iniungere ei, quòd ista restituat fisco, vel ei qui lædendus erat, sed potest iubere, quòd eroget pauperibus. Ratio est, quia ista non sunt naturaliter debita fisco, nec illi in cuius præiudicium data sunt, sed solum ponuntur in pœnam a lege ciuili. Ideo in foro pœnitentiali non obligant, quia pœnæ quæ dantur secundum leges, non dantur nisi eis contra quos proceditur modo legali, scilicet, iudicialiter conuincendo eos. Cum ergo non obligent hic illę pœnæ poterit confessor iubere, quòd erogentur in quascunque causas pias. Et per hoc satisfactum est, licet vt dictum est, si post hoc iudicialiter repetantur, reddenda sunt, quia vnus forus non impedit alterum. Sicut si mulier pro adulterio, quod confessa est sacerdoti, accepit duram pœnitentiam, & compleuit illam, nihilominus accusari potest iudicialiter, & punietur capitaliter, quia aliàs totaliter perirent leges humanæ, si forus pœnitentiæ, & contentiosus se impedirent. Et tamen vt dicebatur in foro pœnitentiali pęnę legum humanarum nõ habent locum, quòd tamen ista turpiter accepta exigantur per fiscum, vel per alias personas ab accipientibus, est concessum a lege humana in pœnam accipientium turpiter. Non ergo accipientes tenentur soluere eis, nisi quando iudicialiter

F contra eos agitur, nec sacerdos hoc tenetur iubere, immo non est bonum, quòd iubeat istis reddi, sed potius quòd in causas pias ista distribuantur. Sic autem est de alijs pœnis impositis a lege humana. Vt si dicitur, quòd qui furatus fuerit, restituat quadruplum, confessor non debet imponere quadruplum confitenti, sed solum quòd restituat ipsum, quod accepit, & resarciat damnum, quod secutum est vtpote siquis furatus est animal, cuius vsus erat domino vtilis, non solum tenetur in foro conscientiæ restituere idem animal, sed etiam quantitatem damni secuti, idest, tantum, quantum de vtilitate fecisset domino, si non fuisset ablatum. Nam restitutio damni de iure naturali est, sicut restitutio furtiuę rei, pœnam tamen non soluet, & ita generaliter de omnibus pœnis. Quod autem dictum est, quòd non est necesse restitui ista turpiter accepta fisco, nec personæ, in cuius præiudicium data sunt, verum est in eo casu, in quo dans turpiter dedit, & non competit sibi repetitio. Quod dicitur propter vsuram, quia licet accipiens, turpiter accipiat, dans tamen licite dat, vel saltem non turpiter, secundum legem humanam, quia dat propter inopiam. Ideo licet vsurarius non possit pecuniam vsurariam retinere, qui tamẽ dedit, potest eam repetere. Et ideo confessor non potest imponere vsurario, quòd det pecuniam vsurariam in pias causas, sed tenetur iubere, quòd restituat eam illi a quo accepit, quia de iure est illi debita. Alius casus est,

G

H quando pecunia data turpiter ab aliquo, & turpiter accepta, est de iure debita specialiter alicui, & non danti, sicut est in pecunia simoniace accepta, quia ipso iure transfertur dominium eius in Ecclesiam illam, in cuius præiudicium data est, & non debet dari alicui, nisi ipsi Ecclesiæ. Extra de simo. cap. de hoc, & cap. audiuimus, & de hoc dictum est supra quęstio. 39. Ideo confessor non potest imponere simoniaco, quòd pecuniam simoniacam det pauperibus, sed Ecclesiæ. Et ideo si pauperibus dederit, tenetur iterum dare Ecclesiæ, quia non soluitur ei cui debetur, & ideo non cessat debitum.

I Sed dicet aliquis quomodo potest stare, quòd pœnæ legum humanarum non obligent in foro pœnitentiali, quia leges humanæ, quæ de moribus agunt, obligant etiam in foro conscientiæ, ita quòd agens contra illas, peccat: ergo etiam pœnæ earum obligabunt in foro conscientiæ.

Dicendũ manifestũ esse, ꝙ licet obligent istæ leges in foro conscientiæ, ꝙ pœnæ earũ non obligent, quia tunc pro adulterio imponatur sententia capitalis de lege humana, teneretur confessor confitenti adulteriũ iubere, ꝙ se subijceret pœnę capitali, quod falsum est, & ita de alijs delictis, pro quibus imponitur verberatio, vel exilium, aut confiscatio bonorũ. Sed ista absurda sunt, ideo nulla pœna legis humanæ obligat in foro pœnitentiæ. Nec est simile, quod lex obliget in foro conscientiæ, & ꝙ pœna eius etiam obliget in foro pœnitentiæ. Nam primum est, ꝙ obligetur quis ad non agendũ contra leges humanas, & si egerit cõtra eas, ꝙ peccet mortaliter, quod verũ est in quibusdam casibus, s. circa leges, quæ simpliciter dirigunt mores, & vitam, & non pertinent ad cæremonias morales.

K

Secundum est, quòd confessor teneretur iudicare, secundũ quòd iudicant iudices in foro contentioso, s. imponendo easdem pœnas. Primum est rationabile, s. quia lex est iusta, ideo quòd debeat obseruari ab omnibus, qui sunt in politia illa, cuius est lex, cum ipsa lex habeat aliquid de ratione naturali, eo quòd dirigit mores, & tamen rationi naturali quilibet stare tenetur. Quòd autem agens contra istam legem peccet rationabile est, cum ipsa lex iusta sit.

Secundum

Secundum est irrationabile, quia impositio pœnæ est secundum conditionem fori. Nam propter hoc distinguuntur diuersi fori in specie, quia sunt diuersi modi iudicandi in eos, & diuersi modi puniendi peccata. Patet hoc clare, quia si sit aliqua lex politica, quòd faciens alicui calumniam, vel nocens ei taliter, vel taliter, puniatur corporaliter, vel soluat tantam summam pecuniæ, quicunque in ciuitate illa egerit contra istam legem, siue clericus, siue laicus, peccat mortaliter. Et tamen si clericus fuerit, non debet flagellari, nec tenetur ad soluendum illam pœnam, quia forte pro illa calumnia, vel nocumento in foro ecclesiastico alia pœna ponitur. Clericus tamen non potest iudicari in foro sæculari, ergo non potest imponi sibi pœna legis sæcularis, & quæ imponitur in foro sæculari, immo si ipse se velit subijcere ei, peccat, & illi qui inferunt volenti istam pęnam, peccant, & erunt excommunicati si sit pœna corporalis, vt extra de sent. excommunic. cap. contingit, de illo clerico qui subiecit se sponte triginta percussuris, secundum legem regionis pro delicto quodam, & qui eum percusserunt, excommunicati iudicantur. Sicut ergo lex sæcularis obligat clericum ad hoc quòd non agat cõtra eam, & tamen si contra egerit, non punitur per eam, sed per legem ecclesiasticam, quia sunt distincti fori, ita leges humanæ obligant in foro conscientiæ, idest, obligant ad hoc quòd non agamus contra eas, & si egerimus, quòd mortaliter peccemus. Et tamen si egerimus contra eas, non puniemur pœnis earum in foro pœnitentiali, quia forus pœnitentialis, & humanus sunt distincti.

Alia etiam ratio differentiæ est multum manifesta, scilicet, quia illæ leges humanæ obligant in foro pœnitentiæ, quæ habent aliquid simile cum foro pęnitentiæ. Pœnæ tamen vt communiter nõ sunt similes in foro pęnitentiali, & humano, ideo pœnæ legum humanarum non obligant in foro pœnitentiali. Primum patet, quia non obligant omnes leges humanæ in foro conscientiæ, quia non similantur omnes legibus fori pœnitentiæ. Forus enim pœnitentiæ est forus conscientiæ, & in isto foro est lex quidquid conscientia dictat, scilicet, conscientia non erronea. Et tunc forus conscientiæ est idem, quòd ius naturale, vt Apostolus ostendit ad Rom. 2. dicens: Gentes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt, faciũt, testimonium perhibente eis conscientia ipsorum, & cogitationum accusantium, & defendentium. Et patet hoc magis, quia forus pœnitentiæ non est, nisi de peccato: peccatum tamen iudicatur per cõscientiam, Quia omne, ꝙ est contra cõscientiam, est peccatum, ad Rom. 14. Et nihil est peccatum, nisi quod est contra conscientiam rectam. Cum ergo cõscientiæ dictamen coincidat cum iure naturali illæ leges humanę, obligabunt in foro conscientiæ, quæ cõcordantur cũ iure naturali, s. illę quæ dirigũt mores, & habent aliqd de rectitudine rationis, tanq̃ ratione cogente, vel suadente fiant illæ leges. Et propter hoc leges humanæ, quæ sunt solum cæremoniales, vt circa quasdam obseruãtias, & formas iudiciorum non obligant in foro conscientiæ, quia non dependent expresse a iure naturali sed magis a volũtate, & potestate condentis. Ideo agens contra istas leges, non peccat mortaliter, sed solum incidit in pœnam ipsarũ, nisi forte malitiose ageret, vt per hoc alicui noceret, vel aliquid iniuste acquireret, quia tunc peccaret ex alio capite, leges aũt quæ sunt ad ordinandum mores, s. qualiter vnus non noceat alteri, vel qualiter bene se habet ad ipsum, dependent a ratione naturali, ideo istę obligant in foro conscientiæ, & qui agit contra illas, peccat mortaliter.

Secundum patet, quia pœnę legum humanarũ nõ

A sunt de dictamine iuris naturalis. Est enim naturale, ꝙ pro quolibet peccato, inquantum est malũ, detur aliqua pœna. Quòd tamen detur ista pœna, vel illa, non est de iure naturali, sed solum a volũtate, & potestate condentis legem. Cum ergo forus cõscientiæ sequatur dictamen iuris naturalis, & iuris diuini, non oportet, ꝙ istę pœnæ, quæ imponũtur a legibus humanis, imponantur in foro pœnitentiæ. Si tamen interdum pœna legis humanæ concordauerit, cum iure naturali erit eadẽ pœna in lege humana, & in foro conscientiæ, vt si esset lex, ꝙ fur teneretur restituere rem ablatam, & damnum, quod secutum est domino rei propter ablationem, seruaretur pœna legis istius in foro conscientiæ, quia idem tenetur imponere sacerdos
B confitenti furtum, eo quòd de iure naturali est, scilicet, restitui rem ablatam, & damnum.

An de pecunia vsuraria possit fieri eleemosyna. Et quòd accipiens vsuras semper peccat, & etiam dans aliquando, aliquando vero non. Quæst. XLVI.

QVAERITVR an de pecunia acquisita per vsuram possit fieri eleemosyna. Dicendum, ꝙ nõ, quia vsurarius tenetur restituere ei a quo accepit, qa est res aliena, vel alicui specialiter debita. Ideo non potest eleemosyna fieri de ea, quia priuaretur sic iure suo ille cui debetur, sic dicit August. lib. de verbis Domini, & 14. q. 5. cap. nolite, s. nolite eleemosynas
C facere de fœnore, & vsuris, & ead. q. §. ꝙ vero, in glo. dicitur, ꝙ in acquisitis illicite, vbi non transfertur dominium, vel etiam si transfertur, competit repetitio, non potest fieri inde eleemosyna, vt in vsura, & in simonia. Etiam Beatus Tho. de Aquino, etiã & cõmunis schola dicit, ꝙ in eo quod acquiritur illicite, & debetur ei a quo est acquisitum, & non potest illud retinere qui acquisiuit, non potest inde fieri eleemosyna, vt in furto, rapina, & vsuris. (S. Thom. 2. 2. q. 32. art 7.) Illi qui tamen dicunt, ꝙ in vsura trãsfertur dominium in ipsum vsurarium, quia omnis voluntaria donatio facit transferri dominium. Et licet dans vsuras non sponte det, quia potius vellet nihil dare, quia tamen potius vult dare pecuniam superabundantem, quàm carere mutuo, est voluntas,
D quæ vocatur mixta, vel conditionata, vt dicit Aristot. 3. Ethicorum. Et sic dicũt, quòd cum sint domini effecti, possunt eleemosynas dare, nisi per hoc efficiãtur non soluendo. Nam tũc recipiens eleemosynam, vel donum ab eo tenetur sibi restituere, vel illi a quo iste accepit, sic tenet Ioannes in summa Confessorum, lib. 2. tit. de vsur. quæstio. 15.

Dicendũ aũt, ꝙ non constat, an transferatur dominium in vsurarium, nec ratio sua vrget ad hoc, qa nõ est verum, ꝙ omnis donatio spontanea transferat dominium. Nam in simonia non trãsfertur dominium, sed eoipso, ꝙ datur pecunia aliqua simoniace, dominium acquiritur Ecclesiæ illi, in cuius præiudiciũ datur pecunia, sic tenet idem Ioannes lib. 2. tit. 8. in ru-
E brica de empti. & vendi. quæstio. 22. quæ incipit. Sed quid si non isti, cum dicit. Si autem sit casus in quo non transfertur dominium in accipientem, sed ipso iure acquiritur dominiũm fisco, vel alij, illi facienda est restitutio, sicut est de pecunia simoniace acquisita, & tamen in simonia est voluntas de dando pecuniam absoluta, in vsura autem non, ideo potius debet transferri dominium in simonia, quàm in vsura, & tamen non curando de hoc, etiam si concedamus, quòd in vsura transferatur dominium, sicut dicitur decimaquarta quæstio. 4. cap. siquis vsuram, in glo. quòd potest concedi, quòd transferatur dominiũ in vsurarium, adhuc non posset fieri eleemosyna de vsura, quia debita est pecunia illa ei, a quo accepta est,

Ideo eo inuito non potest de illa disponi. Potest tamen intelligi dari eleemosynam de vsura dupliciter. Vno modo, quòd de pecunia acquisita vsurarie detur eleemosyna, & non restituatur ei a quo extorta est. Alio modo, quòd illamet pecunia, quæ habita est per vsuras, detur in eleemosynam, & alia eiusdem numeri, & valoris detur ei, a quo accepta est vsura. Si primo modo non est verum, cum iura dicant debere cogi vsurarios ad restituendum vsuras eis, a quibus acceperunt, extra de vsur. cap. tuas, & cap. tua nos, & per totum. Et hoc confitetur idem frater Ioannes. Accipiendo secundo modo, potest fieri eleemosyna de pecunia vsuraria, quia non refert vsurario restitui eandem pecuniam numero, vel aliam eiusdem valoris, quia etiam qui mutuum accipit, non reddit eandem rem numero, sed æqualem in valore. Et hoc modo etiam de furto, & rapina potest fieri eleemosyna. Quia siquis furatus est pecuniam, potest dare illam in eleemosynam bene, & meritorie, si intendat æqualem in valore restituere ei, a quo abstulit. Et tamen nemo concedit de furto posse fieri eleemosynam. Quando ergo dicitur, an possit fieri eleemosyna de vsura, est sensus, quòd illud quod datur non restituatur, nec aliquid loco eius. Et quia hoc falsum est, non debet concedi, quòd de vsura possit fieri eleemosyna, sed debent restitui eis, a quibus acceptæ sunt, vel hæredibus eorum.

Circa vsuras autem modus est, quòd accipiens vsuram semper peccat. Qui autem dat illam, idest, dat pecuniam superabundantem, non semper peccat. Nam inquantum dat alteri causam peccandi peccat, nisi forte magna necessitate compulsus, & non potens sine vsuris habere pecuniam, illam accipiat sub vsuris, quia tunc forte non peccat. Istud autem est in faciendo contractum, idest, inquantum conueniunt inter se dans, & accipiens pro certa quantitate vsurarum. Nam postea in soluendo vsuras iam promissas nullum peccatum est, vt dicitur extra de iureiur. cap. debitores, in Glos. Et propter hoc iuramentum præstitum de soluendo vsuras obligat, scilicet, quia non est illicitum soluere illas, eodem cap. debitores. Nam si esset illicitum non obligaret iuramentum, vt siquis iuraret fornicari, vel furari, quia in male promissis fides rescindenda est, 22. quæstio. 4. cap. in malis. Etiam quia iuramentum non est inuentum, vt esset vinculum iniquitatis, idest, vt obligaret ad malum, extra de iureiur. cap. quanto, & 22. quæstio. 4. cap. inter cætera. Potest ergo licite quilibet soluere vsuras, postquàm illas promisit, quia peccatum non potest esse, nisi in promittendo illas, & tunc aliquando potest esse peccatum, & aliquando non, secundum differentiam necessitatis, & causæ, pro qua accipiuntur, & personæ accipientium eas, quia prælati, & illi qui tenentur exemplum dare, cæteris potius debent multa mala tolerare, quàm recipere mutuum sub vsuris. Siquis autem postquàm vsuras promisit, nolit eas soluere, aut velit recuperare postquàm soluit, modus est, quòd aut vsuræ iam solutæ sunt, aut non. Si non sunt solutæ, aut accipiens sub vsuris, iurauit illas soluere, aut non iurauit. Si non iurauit non tenetur soluere, etiam si promiserit, quia contractus vsurarius nõ causat aliquam obligationem, cum sit reprobatus de iure diuino, & humano, extra de iureiur. in cap. debitores, in Glo. Et ideo si non petitur, non oportet, quòd soluat. si autem petatur etiam non obligatur soluere, nec iudex potest condemnare debitorem ad soluendum vsuras, licet confiteatur illas in iudicio, in alleg. cap. debitores. Si autem promissæ sunt sub iuramento, tenet iuramentum, eo. cap. Et tunc anteq̃ adueniat terminus solutionis, debitor potest denunciare iudici, vt compellat re-

F mitti sibi iuramentum a creditore. Sed tunc aut creditor est Christianus, aut infidelis. Si est infidelis debet cogi per Principes, & Potestates sæculares. Et si renuerit, remittere debet interdici omnibus Christianis, sub pœna excommunicationis, communicatio cum illo in mercibus, & omnibus alijs rebus, extra de vsur. cap. post miserabilem. Si autem est Christianus debet compelli per censuram ecclesiasticam, ad relaxandum iuramentum, extra de iureiurã. cap. ex administrationis, & extra de vsur. cap. tuas. Si autem vsuræ sint iam solutæ, aut fuit iuramentum præstitum de nõ repetendo, vel non. Si nõ fuit præstitum iuramentum potest petere, & tunc iudex compellet vsurarium ad restituẽdum vsuras, extra de vsur. cap. tuas, & hoc etiã

G est verum si iurauit quis soluere vsuras. Nam per hoc iuramentum tenetur ad soluendum, sed non tenetur ad non repetendum, ideo poterit repetere, extra de iureiuran. cap. debitores. Et sic etiam si quis dedit alicui possessionem in pignus, promittens sub iuramento, quòd nunquàm molestaret eum super illa possessione, quousque integre solueret mutuum, licet istud sit vsura, tenetur non molestare eum quousque pecuniam mutuatam soluat, & tunc petere potest, & cogetur vsurarius restituere fructus quos percepit extra sortem, eodem tit. cap. ad nostram noueris, & sic possunt tam ab vsurarijs, quàm etiam a filijs eorum, & a quibuscunque hæredibus ipsorum, etiam si sint hæredes extranei, repeti vsuræ, extra de vsuris, capitu. tua

H nos. Si autem iurauit quis non solum soluere, sed etiam non repetere vsuras, potest hoc denunciare iudici. Et tunc si potuerit hoc constare iudici ex officio suo, coget vsurarios ad restituendum, eodem tit. capitu. tuas. Vnde tunc qui sic iurauit timore iuramenti, non producit testes ad probandum fuisse vsuras receptas, sed per censuram ecclesiasticam cogentur omnes qui nouerint aliquid de hoc testificari super eo. Extra de iureiuran. capitu. ad nostram noueritis. Si autem iste debitor iurauit etiam non denunciare iudici, iuramentum non tenet, quia est contra legem Euangelicam, de correctione, & admonitione fraterna, in qua peccatum denunciatur Ecclesiæ, infra 18. Ideo non obstante iuramento poterit de-

I nunciare, dum tamen non denunciet principaliter causa recuperandi pecuniam, sed propter peccatum fratris, vt non maneat in peccato. Securius tamen forte esset non denunciare, si creditor videat in se, quòd mouetur ex desiderio pecuniæ. De vsuris autem dicetur magis infra 25. Apparet ergo, quòd de vsura non fiat eleemosyna.

An possit fieri eleemosyna de pecunia, quam Aduocatus, vel Medicus extorquet. Et quòd Aduocatus tenetur ad restitutionem in multis casibus. Et duæ regulæ Augustin. circa indebitam extorsionem. Vbi adijcitur regula generalis, quando quis tenetur restituere propriæ personæ, vel quando sufficit dare in eleemosynam.

K *Quæst.* *XLVII.*

QVAERITVR an de pecunia, quam extorquet Aduocatus, & Medicus, supra debitum possit fieri eleemosyna.

Dicendum, quòd istis debetur pecunia pro officio suo, quia licet iudex non possit vendere iustum iudicium, & testis verum testimonium. Potest tamen aduocatus vendere iustum patrocinium, & iurisperitus verum consilium, vt ait Augustin. ad Macedonium, & 14. quæstio. 5. cap. non sane. Debetur tamen istis salarium, secundum quãtitatem laboris sui, & difficultatem rei, in qua operantur, s. causæ, vel ægritudinis, & s̃m consuetudinẽ patriæ, q̃a alicubi minus, & alicubi

plus

plus dari consuetū est. Et ista consuetudo causat ius. Si autem supra hoc medicus,& aduocatus recipiant peccant. Et idem est de cæteris, qui prætextu alicuius officij publici vltra debitum exigunt, vt tabelliones, & cæteri officiales iudicum,& curiarum. Idem etiam in artificibus, & in omnibus locantibus operas suas si vltra debitum recipiant. Nam peccant. De aduocato autem est speciale, quia in multis casibus tenetur ad restitutionem tam clientulo suo quàm aduersario. Hic tamen solum quærimus de pecunia quam ipse recipit vltra debitum. Et circa hoc, & omnes alias extorsiones indebitas ponit Aug. duas regulas ad Macedonium,& 14. quæstione 5. cap. non sane. Prima est, quòd in his, quæ ratione officij extorquentur, quòd restitui oportet, potius tamen pauperibus detur quā illis a quibus acceptum est:

A

B

Secunda est, quòd in illis, quæ non prætextu alicuius officij, vel laboris, sed sine vllo colore per furtum calumniam, & fraudem extorquentur restitutio fieri debet eis a quibus ablata sunt,& non pauperibus, cum ait isti si viam vitę mutauerint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum facilius ea, quæ hoc modo acquisierunt tanquam sua pauperibus largiuntur quàm eis a quibus accepta sunt tanquā aliena restituant. Qui vero contra ius societatis humanæ furtis rapinis calumnijs, oppressionibus aliqua abstulerint reddenda potius, quàm donanda censemus Zachæi publicani exemplo.

Circa hoc tamen dicendum, quòd de secunda regula non est dubium, scilicet, quòd indifferenter talia restituenda sunt eis quibus furto, rapina, fraude, vel calumnia ablata sunt, & non potest de eis fieri eleemosyna. De prima autem regula dicendum, quòd istis officialibus, vel laborantibus, aut sunt constituta certa salaria, vel redditus pro singulis rebus quas faciunt, ita vt non possit esse dubium quantum eis dandum sit, siue statutum sit hoc per aliquod ius siue per consuetudinem introductum, vel ex conuentione inter partes. Aut non est omnino determinatum, licet ratio possit iudicare quantum sit debitum, & quid sit extortum. Si primo modo dicendum, quòd quidquid extorquetur debet restitui ei a quo extortum est, quia vel pertinet ad fraudem, vel ad oppressionem cū manifeste sit supra debitum, & sciatur quid est illud quod est vltra debitum Vnde de hoc non potest dari eleemosyna sicut nec de furto, aut rapina. Si autem non sit determinatum quantum isti habere debent cum habeant ius ad aliquid recipiendum, & non sit illud determinatum, si recipiant aliquid vltra id, quòd ratio dictat male agunt, & tamen transit in dominium eorum, cum nulla lex expresse vetet tantum accipi. Et tunc habet locum regula Augu. Sed tunc dicendum, quòd aut istud quod extortum est repetitur in iudicio, aut non repetitur. Si repetitur, & sit immoderate extortum condemnabitur extorquens. Vnde dicitur eodem cap. Ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti solent, idest, competit ius repetendi. Et tunc non possunt dari pauperibus. Et si data fuerint debent iterum dari istis. Si autem non repetantur est in optione extorquentis an velit pauperibus ista dare, vel restituere ei a quo extorsit, quia quodcunque eorum faciendo liberatur. Nam Aug. non innuit, quòd oporteat pauperibus dari, & non restitui, quia cum nullum ius sit causatum pauperibus non oportet eis dari ista, sed Aug. solum loquitur ad tollendum dubium, quia putaret aliquis, ꝙ necesse erat ista extorta semper restitui eis a quibus extorta sunt, ipse autem dicit, quòd non oportet restitui illis, sed satis est dari pauperibus. Etiam non dixit, quòd erat melius dari pauperibus quàm restitui, sed dixit, quòd erat facilius, & hoc forte est, quia ille, qui fuit in officio aliquo multo tempore, & extorsit a multis, forte nesciret quantum a quolibet extorsit. Vel dato, quòd sciret quantum extorsit a quolibet, & quis fuit ille a quo extorsit forte non occurreret sibi ille vir, aut aliquis hæres eius sicut est de officialibus curiarum, ad quos confluunt homines de diuersis mundi partibus, & grauantur ab eis per extorsiones. Nam tunc facilius est ista pauperibus distribuere quàm illis restituere a quibus accepta sunt. Siquis tamen posset restituere eidem a quo abstulit maxime si aliqualiter eget, & etiam si non egeat credo, quòd esset melius, licet cuicunque det, idest, ipsi vel etiam pauperi soluitur a debito.

C

Ex hoc apparet de medicis quorum curationes nō possunt taxari propter multas differentias ægritudinum, & patientium: ideo si aliquando accipiant extorquendo vltra id, quòd iustum videtur, non tenentur restituere eis a quibus acceperunt, sed satis est, quòd pauperibus dent: nisi forte conuenerint pro salario, quia tunc si vltra aliquid extorquerent tenerentur restituere ipsis a quibus extorserunt. De aduocatis idem, est quia non est taxatum eorum salarium nec etiam taxari potest pro singulis causis propter diuersas circunstantias causarum. Ideo etiam si extorqueant poterunt pauperibus erogare nisi conuenerint pro salario, vt dictum est de medicis. Ista tamen, quæ erogant pauperibus non sunt eleemosynæ ipsorum, sed illorum a quibus extorserunt, & eis proficiunt, dantibus autem non proficiunt nisi inquantum se absoluunt a debito, scilicet, quia aliàs essent in peccato mortali. Et per hoc de singulis officialibus, & locantibus operas suas iudicari potest, an teneantur restituere, vel sufficiat dare eleemosynam, fundamentum distinctionis istius, patet ex c. qa plerique extra de immunita. Ecclesiast. vbi dicitur, quòd si prælatus aliquis ad faciendum seruitium alicui legato plura exigat quàm illi dat, tenetur restituere quidquid sic lucrari voluit, & aliud æquale pauperibus elargiri, restitutio autem fit eis a quibus exactum est ex eo, dicit etiam beatus Tho. de Aquino, quòd siquis det meretrici propter fornicationem pretium potest sibi illa retinere, si tamen ipsa aliquid superflue per fraudem, vel dolum extorserit tenetur eidem restituere. Dicitur superflue accipere, quia meretrices solent in singulis terris habere consuetudinem recipiendi certum quid a fornicatoribus. Per fraudem autem, vel dolum meretrix potest superflue extorquere, vt si alicui ignoto fornicatori dicat esse consuetudinem accipiendi plus quàm accipere soleat, & tunc dicit, quòd eidem tenetur illud superfluum restituere, & non potest dare pauperibus, hoc autem est, quia salarium meretricis est certum ex consuetudine. Et sic oportet, quòd illa prima regula Aug. intelligatur quando quis extorquet vltra rationem, & non est diffinitum quantum præcise habere debeat.

S. Tho. 2.2.q.62. art.5.

D

E

An de furto, vel rapina possit fieri eleemosyna. Et quòd etiam committatur furtum ab eo, qui vel clam, vel palam aufert rem suam ab eo, qui sibi furatus fuerat.
Quæst. XLVIII.

QVAERITVR an de furto, & rapina possit fieri eleemosyna. Aliqui dicunt, quòd sic, quia potest fieri oblatio Deo, ergo a fortiori potest fieri eleemosyna. Patet consequentia, quia quædam sunt de quibus potest fieri eleemosyna, & non potest fieri oblatio, vt de meretricio, & similibus, vt ostensum est supra quæstione 37. Patet antecedens, quia Israelitæ furati sunt vasa aurea, & argentea ab

Aegyptijs

Aegyptiis Exo. 3. & 11. Et postea dederunt totum istud aurum, & argentum ad fabricationem vasorum templi Domini, & iussit Deus, quod offerrent de isto auro. Exo. 25. & 35. Dicendum, quòd nec de furto nec de rapina, licet fieri eleemosynam, sed potius est abominabilis eleemosyna, quæ fit de rapina, quia fit de substantia pauperis, vt Aug. & Gregor. 1. quæstione 1. Non est putanda, & 14. quæstione 5. cap. immolans, & cap. Nec enim, & cap. Scriptum est, & eadem quæstione in §. Quòd vero in Glo. dicitur, quòd de rapina, & de furto eleemosyna fieri non potest, & ratio est, quia eo quod illicite acquiritur, & non potest retineri, sed debetur ei a quo accipitur, non potest fieri eleemosyna, sicut est in rapina, & furto. Quidam autem dicunt, quòd non potest fieri eleemosyna de re furtiua, si tamen illa vendatur potest fieri eleemosyna de pecunia tradita pro ea, quia illa pecunia non est furtiua, vt dicitur 14. quæstione 5. §. quod vero in Gl. & tamen dicit ibi Glo. quòd non credit hoc esse verum. Dicendum tamen, quòd aut furatur quis pecuniam aut aliam rem, vt animal, vel vestem, vel vas aut aliqua vtensilia. Si furatur pecuniam potest facere eleemosynā de illa, dum tamen tantum de valore restituat, quia in pecunia nihil aliud quæritur nisi valor. Si autem sit alia res non potest fieri eleemosyna de ea, quia oportet fieri restitutionem Domino, & forte ille appretiatur rem ipsam plus quā valet, quia gaudet in ea, & forte pro nulla pecunia dare vellet. Et tunc nullo modo posset ei satisfieri, quia etiam si secundum communem æstimationem posset satisfieri nō posset dari æquale pro voluptate, & gaudio, quòd capiebat possessor ex illa re, & ita lęderetur si venderetur illa res, vel traderetur alteri. Non ergo potest fieri de ea eleemosyna. De pecunia autem nulla voluptas capitur nisi pro suo valore, nec est vna pecunia pulchrior, aut melior alia. Quia quacunque data potest alia similis illi dari, vel inueniri. Si tamen intelligatur fieri eleemosynam de pecunia rei furtiuæ, ita quòd non restituatur valor illius non est verum, quia sic de furto nulla fieret restitutio. Et hoc modo verum est dictum Glo. scilicet, quòd nec de re furtiua nec de pecunia rei furtiuæ potest fieri eleemosyna, sed siquis rem furtiuam, vel pecuniam eius dederit in eleemosynam tenetur æqualem restituere, sicut qui consecrat, idest, offert Deo rem alienam tenetur æstimationem eius restituere, vt ait Greg. 14. quæstione 6. cap. comperimus, & hoc verum est siue res ablata sit parua siue magna, quia non differt quantum ad esse furtum. Licet enim damnum sit maius in re maiori, furtum tamen ita est in magno sicut in paruo, vt ait Hierony. super Epistolam ad Titum, & 14. quæstione 6. cap. furtum. Et hoc, quia Deus non respicit rem ablatam, sed animum eodem cap. & 14. quæstione 5. cap. siquid inuenisti. Aliquando tamen committitur furtum, vel rapina, & potest fieri inde eleemosyna, quia non tenetur fur ad restitutionem, vt siquis furatus est mihi rem meam, vel violenter abstulit, vel inuenit, & nō vult mihi restituere, vel per fraudem extorsit a me illam, si ego accepero clam de domo eius furtum committo, vel si abstulero ei palam committo rapinam. Et ista sunt peccata in foro conscientiæ, quia etiam si illa res sit mihi debita, non licet mihi illam sic accipere, sed iudicialiter contendere, quia aliàs tolleretur tota pax politica, & omne ius humanum si liceret alicui sine iudice sibijpsi ius dicere. In foro autem contentioso a fortiori reputantur ista delicta, & ita capitaliter puniretur quis pro eis sicut si vere furaretur rem alienam. Et tamen postquàm quis ista acceperit nō tenetur in foro conscientię ista restituere cum vere sua sint. Et sic potest facere

F re eleemosynam de illis. Idem etiam est si ego scio aliquam rem ad me pertinere, & possidet eam aliquis qui putat ad se pertinere. Nam si eam accepero clam furtum committo, postea tamen non teneor restituere.

Ad arg. dicendum, quòd non fuit proprie furtum illud, quòd commiserunt Iudæi, quia Deus eis hoc iussit, qui poterat eis tradere proprietatem illarum rerum. Et sic non peccabant accipiendo illas etiam si viderentur committere fraudem, immo potius peccauissent si forte noluissent expoliare Aegyptios quasi esset contra conscientiam, sic dicit Augu. in quæstionibus Exo. & 14. quæstione 5. cap. dixit Dominus, scilicet, Nec Israelitæ furtum fecerūt, sed Deo iubenti
G ministerium præbuerunt, idest, benefecerūt obediendo tanquam ministri Dei.

An liceat furari a diuite, vt detur pauperi. Et quòd nunquam est faciendum malum propter bonum.
Quæst. XLIX.

QVAERITVR an liceat alicui furari a diuite superabundante hoc animo, vt eleemosynam det pauperi indigenti. Aliqui putant, quod sit bonum, quia iniustum est, quòd quibusdam fame pereuntibus alij superabundent, & non misereantur eorum. Est ergo quasi reducere istos ad quandam equalitatem dando aliquid pauperi de superabundan-
H tia diuitis, vt non omnino egeat. Istud autem iustitię opus est, quia iustitia est quædam æqualitas, & adequare aliquos est actus iustitię 5. Ethi. Maxime, quia interdum sunt quidam diuites multum tenaces, qui nolunt misereri pauperibus in casibus in quibus tenetur: vnde auferre illis & pauperibus dare videtur esse iustum etiam, quia diuites per fraudes, & furta acquisierunt diuitias, & constat ob hoc illas non esse suas, sed teneri ad restituendum. Et sic non videtur magnum inconueniens esse siquis talibus auferat, vt pauperibus det.

Dicendum, quòd istud est illicitum, quia qui vult dare de alieno per hoc ipsum peccat, quia prius aufert quàm det. Et tamen auferre malum est. Et sunt
I ista eleemosynæ de furto, & tamen de furto non potest eleemosyna dari, vt ostensum est præcedenti quæstione.

Qui ergo furatur, vt eleemosynam det non solum nihil meretur, sed potius magis grauatur, vt dicit Grego. 1. quæstione 1. cap. non est putanda, scilicet, qui hac intentione male accipit, vt bene dispenset, grauatur potius quàm iuuetur. Non ergo sub obtentu eleemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere, & aliud propter eleemosynas peccata perpetrare. Est enim diaboli tentatio, vt si interdum non potest hominem directe ad malum impellere saltem sub specie boni inducat. Sic dicit Aug. in homil. & 14. quæstio-
K ne 5. cap. forte, scilicet, forte aliquis cogitat, & dicit multi sunt Christiani diuites auari cupidi non habeo peccatum si suum illis abstulero, & pauperibus dedero. Vnde enim ipsi nihil boni agunt mercedem habere potero. Sed huiusmodi cogitatio diaboli calliditate suggeritur. Nam si totum tribuat, quòd abstulerat addit potius peccatum quàm minuat. Hoc autem est, quia nunquam est faciendum malum propter bonum 30. quæstione 1. cap. nosse, & 32. quæstione 4. cap. sicut non sunt. Non est ergo alicui diuiti quantumcunque malus sit, & quantumcunque iniuste possideat diuitias, auferendum aliquid vt inde fiat eleemosyna.

Ad motiua in contrarium dicendum, quòd licet,

habeant

habeant quandam leuem apparentiam bonitatis,non tamen sunt iusta, sed diaboli artibus suggeruntur, vt dicitur in alleg. cap. forte. Et cum dicitur, quòd est iniustum quibusdam fame pereuntibus alios abundare. Dicendum, quòd licet nobis videatur iniustum tamen nō est, cum Deus hoc faciat ad finem bonum, vt ait Basilius. Si fateris ea, scilicet, temporalia bona tibi diuinitus prouenisse, iniustus est Deus inæqualiter nobis res distribuens. Cur tu abundas, ille vero mendicat nisi,vt tu bonę dispensationis merita consequaris, illę vero patientiæ brauijs decoretur. Tenentur tamen diuites pauperum supplere inopiam, vt dicit idem Basilius. Si tamen noluerint hoc facere non possumus nos eos cogere ad hoc subtrahendo eis res suas,quia nō sufficit ad hoc, quòd nos debeamus hoc facere,quòd iste actus sit bonus, sed etiam, quòd habeamus potestatē ad illum exercendum. Nam quòd fratres inter se hereditatem paternam diuiderent, vt in pace viuerent bonum erat,cum tamen vnus eorum dixisset Christo Domine dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem dixit Christus.O homo quis me constituit iudicem, aut diuisorem inter vos? Luc. 12. Non enim dixit o homo malum est, quòd petis, sed quis me constituit &c. Quasi dicat, licet hoc bonum sit oportebat tamen ad hoc, quòd ego legitime facerem istud, quòd essem cōstitutus iudex aut diuisor inter vos. Maxime autem cauendum est a tali eleemosyna, quia non possumus benefacere vni quin prius alteri malum faciamus. Talia tamen nunquam sunt facienda, sed cum non potest quis iuuare aliquem nisi alteri noceat cessandū est potius ab adiutorio,vtriusque vt ait Ambros. lib. de offi. & 14. quæstione 5. cap. denique, scilicet, denique si non potest alteri subueniri nisi alter lędatur, commodius est neutrum iuuari quàm grauare alterum, etiam quia cum aliquis accipit a diuite,vt det pauperi, licet dare eleemosynam in se bonum sit,tamen non potest per hoc excusari illud malum,quòd fuit in accipiendo rem alienam, vt ait Augu. 14. quæstione 5. cap. nec enim,scilicet, Nec enim si agris iniuste inuasis ita quisque vtatur, vt ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam iustificat, idest, non iustificatur per hoc rapina præcedens, maxime quia si iste rapuisset non posset facere eleemosynam inde, sed teneretur restituere ei cui abstulerat. A fortiori ergo non licebit rapere ad dandum pauperi. Cum autem dicitur, quòd accipere a diuite ad dandum pauperi est facere quandā æqualitatem, dicendum quòd verum est. Et tamen istud non pertinet ad quemlibet,sed ad iudicem sic dicitur 5. Ethi. quòd propter hoc litigantes recurrunt ad iudicem tanquam ad mensuram, vt adequet eos.

Cum autem dicitur, quòd aliqui diuites possident ex rapinis, dicendum quòd hoc non sufficit ad hoc, quòd eis licite auferamus, quia istud est punire illos pro peccato, pœnam tamen nemo potest imponere nisi iudex. Non ergo licet furari,vel rapere,aut calumniari diuiti ad dandum pauperibus.

An existente in extrema necessitate liceat dare de rebus male acquisitis. Et de quibus male acquisitis possit fieri eleemosyna,& de quibus non. Et extrema necessitas, quæ dicatur,& quando. Quæst. L.

QVAERITVR an existentibus in extrema necessitate,licet eleemosynam dare de rebus male acquisitis. Dicendum, quòd ista male acquisita possunt interdum esse talia quorum transferatur in nos Dominium, & licite possideantur sicut est de pecunia ex meretricio, & ex histrionatu. Et de tali non solum, existenti in extrema necessitate, sed

A etiam cuicunque pauperi potest licite fieri eleemosyna, vt ostensum est supra quæstione 37. & 38. Alia autem acquiruntur illicite quorum nō transit in nos dominium,vel si transit, non licet nobis illa retinere, sed tenemur restituere, vel pauperibus erogare,sicut est de pecunia acquisita ab aduocato, & medico, & officialibus, qui extorquent aliquid vltra rationem, quando non est taxatum salarium suum, vt ostensum est supra quæstione 47. & de tali pecunia potest fieri eleemosyna existenti in extrema necessitate, cū possit etiam fieri cuilibet alteri pauperi.

Alia sunt illicite acquisita,quę determinate debentur certis personis, sicut id quod furto ablatū est, debetur ei a quo ablatum est, & id quod per vsuram debetur ei a quo acceptum est, & quod per simoniam
B debetur Ecclesiæ in cuius præiudicium acceptum est, extra de simo. cap. de hoc,& cap. audiuimus. Maior tamen obligatio est ad restituendum id quod per furtum,& rapinam ablatum est quàm quod per vsuram, & simoniam est acceptum, quia in furto, & rapina inuito Domino, & in eius præiudicium aliquid aufertur. In simonia autem, & vsura, & volente,& tradente accipitur. Ideo facilius est dare i pauperi eleemosynam de pecunia simoniaca, vel vsuraria, quàm de pecunia furtiua, vel rapta,& siquis sit in necessitate extrema licebit ei eleemosynam dare de simoniaca,& vsuraria pecunia quamuis aliàs non liceret facere eleemosynam de illa, sed restituere ei cui debetur,
C & hoc, quia necessitas facit debitū id,quod aliàs non erat debitum. Siquis etiam habeat pecuniam furtiuam, vel raptam potest facere de illa eleemosynā in tali casu quamuis alias non liceret. Dicit tamen Sanctus Tho. secunda secundæ quæstio. 32. artic. 7. quòd siquis habet pecuniam quam ex furto, vel rapina acquisiuit, & videt pauperem in tali necessitate, si pōt consulere dominum, idest, illum cui ablata est, vt de consensu suo pauperi prouideatur, fieri debet. Et tunc si ille consentit bene fit, si autem non consentit adhuc potest eo inuito tradere rem illam in eleemosynam. Vel si non potest eum consulere commode potest dare eo inconsulto, & licite fit, hoc autem verum est si iste non habeat aliunde vnde det eleemo-
D synam, quia si habeat aliquid aliud, non debet dare de isto cum istud sit æs alienum, & quandiu aliquis habet propria, quæ possit administrare ad subueniendum alijs, vel sibijpsi non dicitur esse in extrema necessitate ad hoc, quòd liceat ei mittere manū in rem alienam. Quando tamen non habet aliquid de proprijs, vel non potest commode administrare vtpote siquis nō haberet proprium, nisi possessiones aliquas quas non posset faciliter vendere,nec pignori dare,vt haberet inde ad succurrendum pauperi, haberet tamen aliquam pecuniam furtiuam, vel rem aliam, ex qua prompte posset pauperi subuenire, licitum erat tunc de rapina, & furto subueniri pauperi per illum, qui aliàs propria habet, & potest hoc fieri specialiter
E in hoc casu. Quia in alijs non potest dari eleemosyna de tali pecunia, & si daretur, tenebatur nihilominus semper restituere iste,qui abstulerat,ei cui ablatum erat. Et ita de pecunia simoniaca, & vsuraria, hic autem si pauperi dederit in tali necessitate,non tenetur postea restituere ecclesiæ, si est simoniaca pecunia, nec ei a quo accepta est,si est vsuraria,vel per furtum,aut rapinam habita,quia necessitas facit hic licitum quod aliàs illicitum erat,extra de re.iu.cap.quòd non est licitum. Et hoc verum est in foro conscientiæ. Nam si in foro contentioso repetantur vsuræ,vel pecunia simoniaca,aut furtiua, tenetur restituere qui hoc accepit, etiam si in talibus necessitatibus expenderit, quia forus conscientiæ, & contentiosus non se impediunt.

impediunt. Et hoc verum est nisi pecunia illa vsuraria, vel furtiua in tali necessitate fuerit data de consensu eius cui restituenda erat, quia tunc non potest eam repetere. hæc autem omnia vera sunt, quia in necessitate omnia efficiuntur cōia 42. di. §. 1. & 47. di. cap. sicut hi, & 12. quæstione 1. cap. 1. & 23. quæstione 7. cap. quòd autem. Proprio ergo iure poterat dare fur istam rem ablatam in eleemosynam tanquam si sua esset, cum ipse, qui patitur hanc necessitatem possit rapere, vel furari sine peccato, quando nemo ei dare vult, & etiam alius potest pro eo rapere, vt sibi subueniat si ipse non potest. Et non obstant, quæ dicta sunt præcedenti quæstione, quia illa intelliguntur quando quis furatur bona diuitis, vt det pauperibus non existentibus in vltima necessitate. Secus autem si in vltima sint, quia tunc nihil est eis prohibitum cum omnia efficiantur communia. Et si aliquid acceperint de alienis nolente Domino præstare, non tenentur ad restitutionem etiam si peruenerint ad pinguiorem fortunam, quia non acceperunt rem alienam, sed vsi sunt re sua quam necessitas fecit suam.

Idē dicit S. Thom. 2.2.q.32. art. 7.

Sed obijcitur, quòd teneantur restituere, & quòd nō liceat accipere rem alienam in tali necessitate, quia extra de furt. cap. siquis, dicitur siquis per necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria vestem, vel pecus peniteat hebdomadas tres. Si reddiderit non cogatur ieiunare. Et sic imponitur ei pœnitentia, vnde tenetur ibi, vel restituere, vel pœnitentiam agere. Dicendum, quòd non fuit ista necessitas extrema, quia dicitur ibi de necessitate famis, & nuditatis, & tamen in nuditate non solet iudicari extrema necessitas ita aperte sicut in fame, cum sine vestibus possit quis aliqualiter, & aliquanto tempore viuere sicut multi faciunt, & multi Sancti fecerunt in desertis nec erat istud miraculum, sine cibo tamen, & potu nemo potest diu viuere naturaliter: ideo in fame, & siti indicatur simpliciter extrema necessitas, & non in nuditate. Cum ergo ponatur fames & nuditas, innuitur, quòd licet esset necessitas aliqualis nō tamen erat extrema. Et ideo imponitur ibi pœnitentia alioquin nulla imponeretur: sic dicitur eodē cap. in Glo. s. ex eo, ꝙ pœnitentia imponitur colligitur, ꝙ modica fuerit necessitas. Si enim magna fuisset non imponeretur penitentia, ar. de conse. di. 5. cap. discipulos. In necessitate ergo extrema nec penitentia imponitur nec ad restitutionem obligatur recipiens. Et tamen necesse est dici, quòd fuerit aliquanta necessitas, quia aliàs pro furto non imponeretur solum restitutio rei ablatæ, sed etiam insuper aliqua penitentia. Et tamen ibi dicitur, quòd si reddiderit rem ablatam non cogatur ieiunare. De ista extrema necessitate dicendum, quòd non debet vocari extrema necessitas solū quando iam est homo constitutus in illa, quia tunc forte non posset prouideri ei, quia etiam si subueniretur ei non posset iam iuuari natura existente debilitata nimium ex fame, vel siti. Sed tunc dicenda est extrema necessitas quando quis indiget cibo, & potu, & in loco in quo est nemo ei dare vult, nec est prope alius locus in quo possit commode ista quærere: ideo tunc potest licite a quocunque furari, vel rapere, quia omnia sunt sibi communia, de hoc dictum est supra q, 34. in responsione ad ar. 4.

An formatores alearum, & taxillorum peccent formando talia instrumenta ad ludendum. Quæst. LI.

QVAERITVR an eleemosyna fieri possit de acquisito in ludis, & maxime ad aleas, vel taxillos, & quia in hoc coincidunt etiam alia dubia est dubium primum de formatoribus alearum,

F & taxillorum an peccent faciendo ista, & viuendo ex hoc artificio. Dicunt quidam quòd sic, quia ludere ad aleas, vel taxillos asserunt semper esse peccatum mortale: ideo dicunt taxillorum, & alearum factores peccare mortaliter. Ratio ista conueniens est, quia res nō est nisi propter suum finem. Si ergo ludus alearum, & taxillorum nunquam posset fieri sine peccato mortali, quicunque taxillos faceret, & aleas ad peccatum mortale faceret directe præstando occasionem ad illud: ideo manifestum est, quòd peccaret sicut si gladius solum esset ad occidendum homines iniuste, & non posset esse alius vsus gladij, manifestum est, ꝙ peccaret quicunque gladium faceret: falsum tamen præsupponitur, quia non est verum, ꝙ ludere ad aleas, vel taxillos sit semper peccatum mortale, quia etiam
G interdum potest esse sine veniali, vt siquis interdum ludere velit solum ad tollendum tristitiam, quæ affligit eum, vel ad euitandum noxas curias, & obuiandū iniquis cogitationibus. Nam tunc cum actus ludendi ſm se non sit malus, & ordinetur hic ad bonum finē oportet, ꝙ non sit malus. De facientibus ergo aleas, & taxillos idem erit, s. ꝙ non est necesse, ꝙ peccent semper faciendo cum ludentes non semper peccent. Magis tamen consistit peccatum in ludendo quam in faciendo taxillos, vel aleas, quia facere est propter ludere. Dicendum ergo, ꝙ facere taxillos, vel aleas nō videtur esse aliquod peccatū, quia vsus alearum, & taxillorum interdum est sine peccato, & non est pecca-
H tum nisi qñ indebite fit. Qui tamen taxillos, & aleas facit non facit ad malum finem nec ad bonum determinate, sed solum, vt possimus illis vti. Vti tamen illis absolute non est malum, sed ꝙ malum sit prouenit ex intentione ludentium, & conditionibus ludi, ergo facere taxillos nullum malum est. Vnde non peccat faciens. Non est tamen artificium satis honestum, quia cum ex ludo alearum, & taxillorum potius soleant mala quàm bona prouenire, tutius est homini abstinere ab eo quàm exercere illud. Quia etiam si æqualiter bona, & mala prouenirent ex eo, potius abstinendum erat a bonis, vt nullum malum sequeretur, quia melius est cessare a bono quàm faciendo bonum facere simul aliquod malum, vt ait Ambr. lib. de offic.
I & 14. q. 5. cap. denique, s. denique si non potest alteri subueniri nisi alter lędatur, cōmodius est neutrum iuuari quàm grauari alterum.

An ludere ad aleas, & taxillos sit peccatum. Et quòd Ludi ad exercitationem sunt liciti, & laudabiles. Et quòd viri religiosi, & Ecclesiastici debent cauere ludos. Quæst. LII.

QVAERETVR an ludere peccatum sit, & maxime ad aleas, vel taxillos. Dicendum, ꝙ quidam ludi sunt, qui fiunt propter exercendam virtutem, vt currere, & saltare iactare hastam, vel lapidem, & in similibus, quia per ista exercitatur homo ad ea,
K quæ sunt vtilia sibi, & reipublicę, vt homines sint magis dispositi ad bellum propter defensionem reipublicę non est peccatum per se. Nā non solum istud faciēdum est, vt homines sint exercitati ad bellum, sed etiā aliqua grauia sunt faciēda, sicut Deus reliquit aliquas gentes Chananæorū quas noluit delere a facie Israelitarum, vt haberent cum quibus pugnarent, & nō fierent omnino inutiles, & inepti si nulla bella exercerent Iudicum 3. Ideo non solū sunt liciti ludi qui sunt ad exercitandum virtutem, sed ēt sunt laudabiles. Et hoc verū est nisi sint ludi periculosi sicut sunt torneamenta, & similes ludi in quibus sanguis effunditur, & est periculum mortis. Ideo non solum prohibentur ludi isti, sed etiam puniuntur ludentes, & illi, qui intersunt

tersunt ad inspiciendum. Quia si moriantur ibi etiam si pœniteant, carent Ecclesiastica sepultura extra de torneamen. cap. Felicis, & cap. ad audientiam, idem etiam est de pugnantibus in certamine singulari, quia hoc prohibitum est extra de cleri. pugnan. in duello, per totum. Ludi aūt, qui sunt ad exercendam virtutē corporis sine periculo sunt liciti, vt currere, & saltare lanceam, vel lapidem iacere, & ita de similibus, & si quis in his ludis aliquid lucretur licite acquirit. Vnde versus,

Ludere vescendi causa permittitur, atque
Hastam, vel pilum iaciendo, vel saliendo
Cursum, vel bellum, vel non luctam faciendo
Causa virtutis spondere licebit.

Sic dicit Host. in summa tit. de excessi. præla. Alij autem sunt ludi solum causa solatij, & recreationis. Et isti proprie vocantur ludi. Alij autem vocantur exercitationes, & nō ludi, quia ludus est propter requiem vt dicitur 4. Ethi. cap. 15. quòd cum sit requies necessaria in vita oportet esse ibi ludos. Est autem ludus quædam remissio, vel quies vt dicitur 7. Ethi. cap. 11. Scilicet, Animus hominis non potest esse semper intentus alicui rei seriæ, vel alicui operationi vtili, quia ex his grauatur corpus, & affligitur spiritus. Et quoniam viuentem oportet dormire, vel aliquid agere. 10. Ethi. & quia non expedit homini semper dormire, quandocunque cessat ab operatione seria oportuit dari aliquid quod haberet modum operationis. Et tamen animus non grauaretur intendendo illi, sed potius adiuuaretur, & refocillaretur a laboribus præcedentibus. Et istud vocatur ludus, quia est quædam remissio animi. Et potest fieri ludus iste bene, & meritorie, s. si fiat ad bonum finem, vt homo fortior resurgat ad operationes quod non fieret si nulla iocunditas interponeretur, quia remitteretur anima, & esset debilis ad operandum: ideo consulte dixit Cato. Interpone tuis interdum gaudia curis. Propter hoc ēt inuenta est virtus, quæ regularet ludos. Nam eutrapelia est circa ludos, qui in verbis, & factis simul cum verbis consistunt, vt patet 4. Ethi. cap. 15. Quod tamē fm virtutem sit laudabile est, & pōt esse meritorium. In ipso tñ pōt esse excessus, vt circa assiduitatem, vt siquis vult semper esse in ludis. Nam iste iam ludos propter seipsos appetit, & hoc est cōtra rationē cū ludus sit solum ad recreationem, vt confortetur animus ad laborē releuatus a præteritis laboribus. Vnde 7. Ethi. 11. increpantur illi, qui sunt lusiui, i. valde dediti ludis. Nam vocantur intemperati, vel incōtinentes, & molles sic ēt 3. Ethi. cap. 12. increpantur amatores fabularū, & narratores accidentium quotidianorū, qui in his conterunt totos dies, i. occupant totū diem in his narrationibus. Hos aūt dicit Aris. peccare circa delectationem excessiue illam amando, & tñ non vocat eos intemperatos, quia non sunt circa delectationes tactus, & gustus, sed vocat eos garrulos. Peccatur ēt in ludo siquis mordaciter ludat, sicut sunt Bomolochi, qui sunt valde repræhensores. Et hoc est vitium oppositum eutrapeliæ 4. Ethi. cap. 15. Et hoc est contra rationem ludi, qa ludus est ad solam quietem, & recreationē animi. Isti autem prouocant amaritudinē spiritus, & iram. Et peccatum est interdum ex conditione personæ, quia licet sit honestus ludus omnis tñ ludus detrahit grauitati cū ludus sit remissio animi, grauitas aūt consistit quasi in quadam forti attentione animi ad ea, quę sūt seria, & magna, ita vt nihil agatur nisi cū pōdere rationis. Ideo sicut dixit Poeta, ꝙ non bene cōueniunt nec eadem sede morātur maiestas, & amor. Ita ēt nec grauitas, & ludus, quia grauitas ad maiestatē pertinet, qa maiestas dicit excellentē grauitatem, amor aūt excessiue lusiuus est, quia nihil cū ratione habet sicut dixit

Ludus quid sit.

A Seneca. Quod siquis in amore modū tenere velit idē est ac si cū ratione insaniat, i. vtendo ratione efficiatur insanus, ꝙ includit contradictionem. Ob hoc ergo valde conuenit eis, qui grauitatē, & auctoritatē obseruare debent ex cōditione status, & maxime si sint Ecclesiastici prælati obseruare grauitatē suam, & abstinere a ludis, ēt si ludi in se non essent illiciti, quia si isti lusiui fuerint, tota grauitas, & auctoritas eorum sublata est, ita vt subditi non attendant ad eos, nisi vt ad iuuenes. Et ideo licet actus isti in se parum mali sint, efficiuntur valde increpabiles in istis propter scandalum subditorum. Et quia dignitas contemnitur quod valde prohibet Apostolus 2. Corin. 6. Nemini dantes vllam offensionē, sed in omnibus exhibeamus nosmet- B ipsos sicut Dei ministros, i. per oēs actus nostros nihil possit de nobis iudicari nisi sicut de ministris Dei. De alijs ēt inferioribus viris Ecclesiasticis idem dicendum est, quia quilibet pro statu suo tenetur seruare quandā grauitatē, & modestiam in respectu ad laicos, qui non tenentur hoc seruare. Et ideo aliquos ludos licitos, scilicet, laruarum, & aliorū ludibriorum, quæ sunt ad solam iocunditatem prohibentur clerici facere extra de vi. & ho. cleri. cap. Cum decorem, s. Interdum ludi fiunt in Ecclesijs theatrales, & nō solum ad ludibriorum spectacula introducuntur in eas monstra laruarū, verum ēt in aliquibus festiuitatibus diaconi, presbyteri ac subdiaconi insania sua ludibria exercere præsumunt. Et sic prohibetur laicis facere in Ecclesia ludos C theatrales, i. turpes quales fiunt in theatro. Presbyteris aūt diaconis, & subdiaconis simpliciter prohibetur facere ludibria, i. facere quoscunque ludos quorū alij sint inspectores, quia tunc quantūcunque sit leuis ludus, peccatum est hoc in viro Ecclesiastico, quia tollitur per hoc honestas Ecclesiæ, quę valde debet seruari eodem cap. cum decorem. De religiosis aūt magis est notum, ꝙ nullis ludis interesse, aut vacare debeant cū ipsi sint mortui sæculo. Et de istis magis pōt sciri qñ peccant in ludis, quia tota vita eorum est ordinata per regulam, & constōnes ordinum suorū, ita vt facile sit in eis videre in quo peccant. Ex his aūt apparet, ꝙ illi ludi quos dicebamus supra licitos, s. ad exercitationē corporis nō sunt liciti viris ecclesiasticis, quia illa exer- D citatio ordinatur ad bellum pro defensione reipublicę, viris tñ Ecclesiasticis armis pugnare non conuenit, sed arma eorum sunt orationes, & lachrymæ quibus pugnare debent prouocando Dei misericordiam. Et ista est efficacior pugna quàm illa, quæ fit in armis. Sicut solus Moyses orans superabat hostes, & Iosue cū toto populo pugnans in acie superabatur si contingeret lassari manus Moysi. Exo. 17. Armis aūt pugnare clericis non conuenit, quia poterunt inde sequi homicidia, & tunc efficerentur irregulares. Vnde Apostolus dixit 1. Timoth. 3. ꝙ oporteret Episcopum nō esse percussorem. Et hoc idem de presbytero, & omnibus Ecclesiasticis intelligitur. Quia tñ nemo pōt nisi diuinitus semper habere animū attentum ad res serias E & labores, necesse est interdum, ꝙ ēt viri Ecclesiastici ludant, sed iste ludus erit honestus in verbis iocundis, quę pertinent ad eutrapeliam, & similibus. Vnde Aris. 4. Ethi. qñ posuit virtutem dirigentem ludos non posuit illam circa aleatores, & taxillis vtentes, sed circa verba, & facta coniuncta verbis, quæ possunt cū quadā honestate recreationem præstare. His ergo ludis viri Ecclesiastici poterunt vti fm differentiam status eorū, quia quædam licent subditis, quæ non licent prælatis. Sed hoc omnibus Ecclesiasticis obseruandum est, ꝙ cum luserint abstineant a publico, ne possint alij eorū ludos inspicere, etiam non ludant cum laicis nec eis præsentibus ar. extra de homici. cap. Lator, & cap. Cōtinebatur. Sic dicit Hos. in summa tit. de exces. præla.

Arma ecclesiasticorum, q̄

Hoc

Hoc autem fit propter honestatem suam ne contemnantur ab eis quibus præesse debent, ne regendi frangatur auctoritas dum regentis persona contemnitur. Vnde ad seruandum istam auctoritatem multa conceduntur, quæ aliàs non concederentur. Sicut prælatus si deliquerit contra subditum nõ cogitur ab eo petere veniã ne regendi frangatur auctoritas, vt ait Aug. lib. de vi. cleri. & 86. dist. cap. Quin necessitas. Alias aũt cogeretur petere veniam ab eo quem offendit.

An liceat per ludum pecuniam lucrari. Et quòd Ludus alearum, & taxillorum est prohibitus. Ludus scacorum, & alij communes non sunt prohibiti. Quæst. LIII.

QVAERITVR de ludis in quibus pecunia acquiritur. Dicendum est, quòd ad hoc sunt multi ludi, & aliqui eorũ sunt permissi, alij vero prohibiti, & hoc quantum ad se aliquando, & quantum ad personas. Et videtur dicendum de istis ludis, ꝙ aut propter solam recreationem quis ludit non ponens aliquam pecuniam. Et tunc non videntur isti ludi illiciti saltem laicis etiam si ad aleas, vel taxillos, vel scacos ludant, quia in istis põt esse homini aliqua iocũditas, clericis etiã interdũ posset esse hoc licitũ cauendo hoc facere corã laicis, vt si raro faciant, & propter aliquam tristitiam, vel solicitudinem tollendam, dum per hoc non impediantur facere ea, quæ facere tenentur, quia etiam tunc in laicis esset peccatũ siue sit pecunia in ludo siue nõ, etiam si sit ludus in solis verbis, vt dictum est præce. q. quia hoc pertinet ad excessum. Si autem pecunia ponatur in ludo, tunc dicendum, ꝙ aut est ludus prohibitus aut non. Est enim prohibitus ludus taxillorum, & alearũ per Ecclesiasticam legem extra de vi. & ho. cleri. cap. clerici officia. Et etiam ꝑ legem ciuilem, vt patet ff. de aleato. per totum. Ludi non prohibiti sunt, vt ludus scacorum, & alij communes, vt sagittando ad signum, & proiciendo lapides, vel ferrum ad signum. De ludis non prohibitis dicendum, ꝙ licet laicis ludere, & licite lucrantur pecuniã ex tali ludo. Est tamen distinguendum, ꝙ aut hoc faciunt ad recreationem, & iocunditatem, & vt inde habeant aliquid ad cibum, & potum, vel faciunt hoc animo lucrandi solum, s. vt consequantur pecuniam, quæ non venit in vtilitatem cõmunem vtriusque ludentis. Si primo modo licitum est tam ludere quàm acquirere, quia ad honestam causam acquiritur. Nam etiam sine ludo poterant ludentes exponere symbola ad cibum, & potum: ideo poterunt ludendo facere, ꝙ succumbens exponat pro vtroque. Et sic faciunt id, quod etiam sine ludo licitum erat, & insuper iocunditatem quandam consequuntur ex ludo. Cum autem fit animo lucrandi, vt solus lucrans habeat pecuniam ludus non est licitus eo, quòd finis est inhonestus, scilicet, accipere id, quod est alienum nihil conferendo ei cuius est. Etiam non est conueniens modus transferendi dominium, scilicet per ludos, cum isti nõ prosint reipublicę, sed potius noceant. Et eadem ratio est in istis, quæ in illis, qui sunt illiciti, vt alea, & taxilli. Lex enim prohibuit istos ludos, quia per eos inuicem solent homines se faciliter expoliare quod cedit in damnum reipublicę, & potius vtuntur eis ad lucrum quã ad solatium. Alij autem ludi communes non fuerunt prohibiti, quia istis magis solent homines vti ad solatium quàm ad lucrum. Si tamen conuertatur e contrario, vt homines vtantur istis ad lucrum, & se expoliẽt per eos sicut per aleas, & taxillos, non videtur esse causa quare isti etiam non sint prohibiti sicut illi, vnde licet lex, quæ respexit ea, quæ sunt, vt in plurimum nõ prohibuerit eos, est dicendum, ꝙ in foro conscientiæ sunt prohibiti, & peccat mortaliter quicunq; hac
F sola intẽtione ludit. An tamen isti teneãtur ad restitutionem eorum, quæ acquirunt dicetur infra q. 56. & hoc quantum ad ludum laicorum.

An clerici possint ludere pecuniam exponendo in ludis. Quando, & quomodo est licitum ludere pecuniam. Quæst. LIIII.

QVAERITVR, vtrum possint exponi pecuniæ in ludo clericorum. Dicendum sicut dicebatur præcedenti quæstione esse quosdam ludos prohibitos, & alios non prohibitos. De non prohibitis dicendum, ꝙ si sine pecunia ludatur poterit esse licitum interdum clericis dum non assue-
G scant nimis ad hoc, vel non morentur valde in ludo, quia per hoc esset excessus, & inhonestas. Si autem sit pecunia in ludis nõ prohibitis dicendum, ꝙ etiam hoc potest interdum esse licitum clericis. Monachis tamen nunquam, licet eo, ꝙ ipsi nihil proprium habere possunt de quo ludant, & dato, ꝙ interdum alicui Monacho data sit administratio alicuius pecuniæ ad sustẽtationem suam, vtpote si esset in studio, non liceret ludere, quia nomine sustentationis non intelligitur expositio pecuniæ ad ludum, etiam quando pecunia debet verti in cibum, & potum ludentium, etiam quia repugnat honestati, & grauitati Monachali sic ludere. Et prælatis, non licet sic ludere, quia hoc valde derogaret dignitati, & auctoritati suę, cum sint istę
H quædam exercitationes corporales tollentes multum de auctoritate sua, q̃ habent magnam leuitatem conuenientem iuuenibus. Non tamen oportet dici, quòd quandocunque prædicti sic luserint peccent mortaliter, sed aliquando venialiter, & aliquando mortaliter, vt posset colligi inspectis circunstantijs particularibus. Si autem in istis ludis non prohibitis clerici luderent pecuniam solum ad acquirendum dicendum, ꝙ semper peccant mortaliter. Nam cum in laicis hoc sit peccatum mortale, vt dictum est præce. q. a fortiori erit in clericis, quia omnia peccata ipsorum sunt maiora cæteris paribus. De ludo scacorum cum sit de non prohibitis dicendum, ꝙ licet laicis ludere siue pecuniam ludant pro cibo & potu, siue sine pecunia, quia cum non sit ludus prohibitus nec ad malum fi-
I nem vtantur eo, non est aliquid cur peccent. Et quandocunq; dicimus, ꝙ licet in aliquo ludere pecuniã ad cibũ, & potũ, est ẽt intelligẽdũ, ꝙ non est licitũ ludere pecuniã aliquã nõ pro cibo, & potu, sed ꝙ acq̃rat eã, q̃ lucratur dum tamen illa sit valde pauca, & ludens nõ ludat animo lucrandi, sed causa solatij, & tamen, vt habeat causam ludendi ad solatium ludit modicum de pecunia, si tamen sit animus ad lucrum est ludus illicitus. Et ideo si in hoc ludo scacorum aliqui ludant solum ad acquirendum quod potest iudicari ex modo ludendi, & ex quantitate pecuniæ, erit peccatum sic ludere etiam in laicis.

De clericis autem dixerunt quidam, quòd quomo-
K docunque ludant in ludo scacorum peccant mortaliter quorum ratio est, quia ludus alearum, & taxillorum est clericis prohibitus ne impediantur a diuinis quibus debent esse intenti semper de conse. distin. 5. cap. nunquam.

Dicendum tamen, quòd falsum est, quia aliquando seruata honestate licebit clericis ludere aliquo ludo. Et tamen non videtur esse honestior quàm ille cum soli peritiæ innitatur. Ergo si ludant clerici hoc ludo non sepe nec diu nec pecuniam ibi ponant ad lucrũ, sed vel nullam ponant, vel solum pro cibo, & potu non videtur, quòd peccent. Ratio autem quare ludus alearum, & taxillorum fuit clericis prohibitus nõ fuit principaliter ne distraherentur a diuinis, quia nõ

tenentur

tenentur toto tēpore vacare diuinis. Vnde illud quod dicitur, quòd nunquam psalterium cadat de manu eorum intelligitur solum de horis necessarijs, & competentibus ad hoc, vt dicitur in alleg. cap. nunquam in Glo. Et sic poterunt clerici ludere ad taxillos, & aleas etiā si omnibus necessarijs vacarent diuinis, etiā quia si ista fuisset causa, omnes ludi fuissent eis prohibiti, quia per quemlibet ludum distrahitur homo a diuinis eo tempore quo ludit, etiā alij ludi sunt in quibus homo solet expendere maiora tempora quàm in aleis, & taxillis, & tamen non fuerunt illi prohibiti, sed solum aleæ, & taxilli. Ideo non fuit illa causa, sed ipsa turpitudo ludi, tamen quia facile est homines per istum ludū spoliari rebus suis, tum quia fortunæ ex maiori parte innititur, tū quia ibi facile est fieri multas fraudes ad acquirendum, quæ non accidunt ita faciliter in ludis communibus: ideo iste ludus prohibitus fuit. Ludus ergo scacorum, in quo ista non accidunt ita faciliter non fuit prohibitus. Licebit ergo interdum clericis ludere hoc ludo seruata honestate, & dum non interueniat pecunia ad lucrum.

An ludus alearum, vel taxillorum sit licitus. Et quot mala, & peccata reperiuntur in ludo. Et quòd clerici ad aleas prohibentur ludere, & interesse ludo.

Quæst. LV.

QVAERETVR in speciali de ludo alearum, & taxillorum an aliquando sit licitus. Dicendum, quòd aut ludens est laicus, vel clericus: Si laicus, aut sine pecunia ad solam delectationem, & tunc non est vetitum nisi quis vellet huic delectationi nimis vacare, vel immorari, quia tunc etiam delectationes licitę, & quicunq; ludi redduntur illiciti, vt dictum est supra q. 52. Si autem est pecunia in ludo, aut est ad cibum, & potum, vel ad lucrum. Si primo modo potest fieri licite si moderate fiat, i. nō ludatur multa pecunia, quia poterit hoc modo quis destruere substantiam suam. Et hoc peccatum est, quia quilibet tenetur in foro conscientiæ rem suam bene administrare. Nam dabit Deo rationem si dissipauerit. Peccat ēt contra rempublicam, qui rem suam dissipat male administrando, cū intersit reipublicę ne quis re sua male vtatur. Peccatū ergo est immoderate ludere siue hoc ludo siue quocunq; alio ad cibum, & ad potum, quia siquis substantiam suam in ludis dissipat parū differt an sic, vel sic dissipet. Si aūt ludatur ad solum lucrum siue paucum siue multum ludatur semper est peccatū mortale, quia contra charitatem agit, qui sic ludit, cū velit accipere bona proximi sine causa. Sequuntur autem multa mala ex hoc ludo, & ponit nouem crimina Raymundus in su. lib. 2. tit. de nego. secu. Sed Hos. in summa tit. de exces. prꝗla. addit septem, & sic sunt decem, & sex, quæ comprehenduntur his versibus.

Hæc cum taxillis ludendo crimina fiunt,
Ecclesiæ spretus, vsuraque, siue rapina,
Scandala, blasphemia, vel nugæ, seu faciendi
Furti doctrina, violentia, crimina falsi.
Et mortis causa deceptio. Perditioque
Temporis, & desiderium corruptio iunges,
Istis prædictis adulatio, vitaque turpis.

Primum est spretus Ecclesiæ, i. contemptus præcepti Ecclesiæ, quia Ecclesia iubet nō exerceri ludum alearum, & taxillorum extra de vi. & ho. cler. cap. clerici officia. Secundum est vsura, quia qui ludunt recipiūt ad vsuram qn̄ perdunt desiderio lucrandi, & ibi exercetur vsura grauissima, quia dantur 11. pro 12. extra de exces. prꝗla. cap. Inter dilectos. Tertium est rapina, quia ludens intendit proximum spoliare sine causa. Et ideo si per ludum hoc faciat siue violenter auferendo

A modicum differt quantum ad Deum, qui respicit animum plus quàm factum 14. q. 5 cap. si quid inuenisti, vbi ille, qui aliquid inuenit si non restituit vocatur raptor, quia habet eundem animum quem raptor, scilicet, accipiendi rem alienam. Et ita in ludo taxillorum cum intendat ludens spoliare proximum, quòd etiam intendit raptor, dicitur committere rapinam. Quartum est scandalum, quia scandalizantur illi, qui vident aliquos sic ludentes eo, ꝙ habent malum animū, & dant istis occasionem male iudicandi, potissime si sunt viri alicuius auctoritatis quos alij debeant sequi in exemplo viuendi, quia grauiter peccat, q alios scandalizat infra 18. & 1. Corin. 8. dicit Apostolus, ꝙ si caro scandalizat fratrem meum non manducabo

B carnes in æternum. Quintum est blasphemia. Et istud est, ꝙ maxime exercent ludentes, quia maledicūt Deo, & omnibus Sanctis eius, & inueniunt inauditos modos maledicendi. Sextum est nugę. Abundant enim mendacia in ludo, & ociosa verba, & tamen, qui mentitur occidit animam suam, & de verbis ociosis rationem reddi oportet infra 12. Septimum est doctrina faciendi furtum. Nam cum quis in ludo subito spoliatus fuerit cogente inopia furatur, & sic ludus est causa furti. Est tamen furtum graue peccatum quod repugnat humanæ societati, vt ait Aug. ad Macedonium, & 14. q. 5. cap. non sane. Octauum est violentia, qa aliqui solent interdū detineri violenter ad hoc, ꝙ ludant, & sic perdant bona sua. ff. de alea. l. solent.

C Et istud nō videtur differre a rapina nisi, quia hic prætenditur quidam color, in rapina autem nullus. Nonum est crimen falsi, quia in ludo taxillorum, & alearum multę falsitates fieri solent faciendo falsos taxillos, vel fraudulentas commutationes eorum. Et istud est grauissimum, & valde vsitatum apud ludentes. Vnde etiam si ludus esset aliàs licitus propter istas falsitates esset illicitus. Decimum est mortis causa, quia ludentes irascuntur cū perdunt, & prorumpunt in verba iniuriosa, & de verbis vulnera, & homicidia. Qui tamen dat causam damni videtur dedisse damnum extra de iniu. cap. vlti. ff. ad. l. acquil. l. Qui occidit §. in hac. Et interdum, qui perdiderunt bona sua in ludo insidiantur lucrantibus, vel palam insurgunt in eos ad

D tollendum ipsis, qui lucrati sunt, & sic sequuntur homicidia. Vndecimum est deceptio, quia ille, qui scit melius alium decipere credit se melius ludere. Et istud adhuc est præter falsitatem, quæ fit in taxillis. Non est tamē deceptio permittenda, quia Apostolus dicit nemo circumueniat in negocio proximum suum prima Thess. 4. Ecclesia quoq; neminem decipit nec decipi permittit extra de dona. cap. per tuas. Duodecimū est perditio temporis, quia cum luditur non vacatur bonis operibus, & sic perduntur omnia illa, quæ posset homo interim facere. Et tn̄ nullum est maius damnū quàm temporis, quia damna rerū sunt recuperabilia damnū aūt temporis nequaquā, maxime, quia Deus exactissimam rationem petet a nobis de tpe concesso

E ad vitam, & bene agendum in quo fuerit expensum. Decimumtertium est desiderium, s. desiderium lucrandi, quia ludens habet immoderatum desiderium lucrandi, & tn̄ cupiditas mater est omnium malorum 1. ad Timo. 6. Hic aūt non solum est cupiditas diuitiarum, sed etiā cupiditas acquirendi eas modo iniquo sine vllo titulo: ideo graue peccatum est. Decimūquartum est corruptio, s. quia corrumpuntur proximi multipliciter videntes istos ludos cum erudiantur ex hoc ad malum, ipsi etiam ludentes corrumpuntur, qa ex hoc malo est sibi initiū ad omnia mala. Decimūquintū est adulatio, quia eis, qui lucrantur adulantur assistentes interdum, vt aliquid habeant ab eis, & laudāt eos de iniquitatibus, iuxta illud Psal. 9. Quoniam laudatur

laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicetur. Laudant enim eos, quia bene ludunt, & bene alios fallunt. Et tamen istud iniquitas est, adulatio autem semper est mala.

Vltimum est vita turpis, quia qui assuescunt ad ludum, omnem honestatem perdunt. Vnde efficiuntur viles. Et sic extra de excessi. præla. cap. inter dilectos, vocatur vilis persona ille, qui est aleator publicus. Cum ergo tot mala sequantur ad ludum taxillorum, & alearum debuit iuste prohiberi. Si autem quæratur de clericis, an liceat eis ludere hoc ludo, dicendum, quòd prohibitus est eis, scilicet, ne ludant nec etiam ludentibus intersint, extra de vi. & ho. cle. cap. clerici. Etiam non debent esse participes ludentium, idest, quòd attineant se eis, nec inspectores ludi, vt in Authen. de san. Epi. §. interdicimus, sic dicit Glo. 35. dist. c. Episcopus, & extra de vi. & ho. cle. cap. clerici in Glo. Et qui aleis intendunt viles personæ sunt, & repelluntur a dignitatibus ecclesiasticis, extra de exce. præla. cap. inter dilectos, vbi ille cui prouisum erat de succentoria, quia est inuentus publicus aleator, priuatus est prouisione sibi facta Episcopi. Et etiam clerici si assuescant ad aleas debent moneri, vt desistant, & si non desistunt deponuntur, & qui non habent beneficia excommunicantur 34. dist. cap. Episcopus. Et dicit Raymun. in sum. lib. 2. tit. de nego. secu. ꝙ clerici ludentes ad aleas peccant mortaliter, quia deponuntur, & excommunicantur. Et tñ tales pœnę nunquã imponuntur nisi pro peccato mortali. Et licet clerici semper peccent qñ ludunt ad taxillos, & aleas, tñ non semper imponitur eis pœna depositionis, aut excommunicationis, quia nec solent ista imponi pro quolibet peccato mortali, sed ꝓ magnis solum, & maxime vbi est contumacia, vel incorrigibilitas. Et sic est hic, quia si Episcopus, vel clericus deseruiens aleæ desistere vult, non deponitur. Ad hoc aũt, ꝙ deponatur oportet, ꝙ deseruiat aleæ, i. valde seruiat, vt dicitur in allegato cap. Episcopus in Glo. & hoc importat consuetudinem, etiã requiritur, ꝙ non desistat. Nam si desistit non deponitur, vel non priuatur beneficio, in quo innuitur, ꝙ debet admoneri, & si admonitus nõ desistit, tunc est contumax, & deponitur. In clericis aũt nõ videtur facienda esse differentia sicut in laicis, s. an ludãt ad taxillos, & aleas pecuniã, vel sine pecunia, & an ad cibum, vel ad lucrum ludant. Nam hoc in laicis locum habet quibus non est tam expresse prohibitus ludus taxillorum, & alearum. Et etiã non requiritur in eis tanta honestas, sicut in clericis: ideo videtur dicendum, ꝙ nullo modo liceat clericis ludere ad taxillos, & aleas cum non solum prohibeatur eis ludere, sed etiã respicere ludentes, extra de vi. & ho. cleric. cap. clerici, & in Auth. de san. Episcopi. §. interdicimus, minus tamen est respicere ludentes quàm per se ludere, etiam si ad solum cibum ludatur, vel ad solatium sine pecunia. Non est tamen necessarium, ꝙ quandocunque clericus luserit ad aleas, & taxillos, peccet mortaliter, licet semper peccet aliquo modo. Si tamen pecuniam ludit satis credi potest, quòd semper peccet mortaliter, etiam si ludat ad solum cibum, quia habet alios ludos non prohibitos sibi: ideo non debet exercere hunc ludum sibi expresse prohibitum.

An ea, quæ acquiruntur ex ludo debeant restitui, in quo multa, & pulchra disseruntur ea de re. Et regulæ traduntur quando quis tenetur ad restituendum acquisita per ludum. Quæst. LVI.

QVAERETVR an ea, quæ acquiruntur in ludo debeant restitui, vel possit ex eis fieri eleemosyna. Dicendum, quòd eleemosyna poterit fie-

F ri de sic acquisitis, si non teneatur acquirens ad restitutionem, quia id, quod debetur certę personæ nõ potest dari in eleemosynã, sed oportet restitui, vt in furto rapina, fraude, & calumnia, vt ait Augu. ad Macedonium, & 14. quæstione 5. cap. non sane. Est ergo videndũ quãdo acquirens tenetur ad restitutionem, & quando non, & dicendum, quòd aut ludus fuit de nõ prohibitis, vel fuit de prohibitis, vt est ludus alearum, & taxillorum. Si primo modo, aut luditur sine fraude, aut cum fraude. Si cum fraude qualiscunque sit ludus, & siue sit solum ad cibum siue potum, siue ad lucrum semper debet fieri restitutio, quia talis ludus nihil differt a furto. Et ad hoc non differt an sit ludus prohibitus, vel non, quia vtroque modo fit restitutio

G tam in foro pœnitentię, quàm secundum legem humanam, si prohibetur fraus. Si autem fuit ludus sine fraude, aut est solum ad cibum, & potum, aut ad lucrum. Si primo modo cum sit ludus licitus, & finis sit licitus nõ tenetur acquirens ad restitutionem, maxime, quia ambo communicant in fructu pecuniæ.

Si autem fuit ludus solum ad lucrum, distinguendum est de ludente, qui perdidit an erat mentis compos, & sui iuris, vel non. Si non erat mentis compos, idest, ꝙ deficiebat sibi aliquid de eo, ꝙ requiritur ad ludendum caute tenetur acquirens ad restitutionem. Et hoc est si perdens sit furiosus, vel surdus, aut mutus, vel cæcus, aut qui perpetuo morbo laboret, quia tales non possunt rebus suis adesse, propter quod dan-

H tur eis curatores, vel tutores de iure, vt Insti. de cura. §. furiosi, & §. sed & mentecaptis. Isti enim falli possunt faciliter. Et ideo ludus factus cum istis iudicatur factus per fraudem, & debet eis restitui quod perdiderint. Nec differt an perdant in ludis prohibitis, vel in non prohibitis, cum tales personæ non sint aptę ad ludendum. Si autem sint mentis compotes non tamen sint sui iuris, restituendum est, quod eis aufertur, vt si sit seruus, vel filiusfamil. vel vxor, aut Monachus, & similes personæ, quæ non sunt sui iuris, sed sunt sub potestate aliorum, & nõ habent aliquam administrationem. Idem dicit Raymundus lib. 2. titulo de nego. Et Tho. secunda secundæ q. 32. est enim illicitum ex iure diuino, ꝙ aliquis lucretur ab his, qui rem suã alie-

I nare non possunt, sicut sunt furiosi, & minores, & huiusmodi. Est autem intelligendum de filiofamil. si non habeat aliquod peculium castrense, vel quasi castrense, quia si habet, potest ludere de illo cum sit dominus huius peculij, & habeat liberam administrationem eius. Quid autem si peculium castrense, vel quasi castrense, dicetur infra q. 58. Si autem non habeat tale peculium, non potest ludere, & si ludat, & perdat competit repetitio, etiam si sit seruus, qui perdit competit repetitio, q̃a nihil habet proprium, sed quidquid habet est domini, & sic perdit pecuniam alienã. Hoc verum est, nisi permittente domino seruus habeat aliquod peculium quod possit administrare, vt si quotidie seruus det domino certam pecuniam, & reliquũ

K quod lucratur pertineat ad eum. Nam de illo potest disponere. Et ideo si perdit non competit repetitio, quia quantum ad illam pecuniam est sui iuris. Si autem non habet tale peculium id, quod perdit est domini, & competit repetitio. Etiam si sit vxor, quæ est in potestate viri competit repetitio pecuniæ perditæ, quia vxor nihil habet in quo habeat plenam administrationem, nisi sint bona parafernalia. In cæteris autem siue sint communia, siue dotalia nullam administrationem habet. Ideo si perdat de eis competit repetitio. Si autem de parafernalibus, quia quantum ad illa est sui iuris, non potest repetere. Quæ bona sint parafernalia dicitur sequenti quæstione. Etiam si sit Monachus, qui perdit repetitio

titio conuenit, quia monachus nihil proprium habet de quo possit ludere. Et hoc verum siue monachus habeat administrationem siue non, quia neutro modo habet aliquid proprium. Et tamen si non habuit administrationem alicuius peculij, facilior est causa repetendi. Si autem administrationem habuit, quia non habuit illam, nisi ad vtilitatem monasterij, & ipse nunquam potuit effici dominus alicuius rei illarum quas administrabat, semper perdidit rem alienã. Et ideo indistinctè competit repetitio, siue administrationem habuerit, siue non: in istis enim personis quæ non sunt sui iuris si aliquid perdunt, competit restitutio, vt dictum est.

Idem etiam est de administratore rerum ecclesiasticarum, si nullas alias res habet si in ludo perdat cõpetit repetitio, quia perdit rem alienam, scilicet, ecclesiæ.

Sciendum tamen in his, quòd aut ille qui lucratus est vult sponte restituere, scilicet propter onus conscientiæ, aut repetitur ab eo pecunia. Si repetitur iudicialiter dabit ei qui potest de iure illam petere, scilicet ad quem pertinet cura istarum personarum, sicut fuerit iudicialiter diffinitum. Si sponte vult restituere nõ debet restituere his qui perdiderunt, sed illis in quorum potestate isti sunt, vt quod perdidit filius patri restituendum est, quod autem vxor restituitur viro, quod seruus domino, quod religiosus monasterio, quod procurator, vel dispensator rerum ecclesiæ, restituitur ipsi ecclesię.

De hoc vide etiam Raymund. li. 2. titu. de neg. fe.

Si autem ludens sit sui iuris, scilicet quia habet aliquod peculium, quod posset libere administrare, dicendum, quod si perdat in ludis non prohibitis non competit repetitio, qui tamen lucratur peccat ludendo, & accipiendo pecuniam ex ludo, quia malo fine ludit. Et etiam non est conueniens modus acquirendi cum quis accipit rem alterius, & nihil dat illi pro ea, sed perdit eam inutiliter: repetitio tñ non cõpetit, quia iste sponte lusit, & perdidit, & sine fraude. Ideo licet vterque peccet ludendo, & qui lucratur peccet lucrando, & accipiendo, quia tamen ludus non est prohibitus, nec aliqua lex compellit ad restitutionem non tenetur iste restituere ei a quo acquisiuit, nec etiã dare pauperibus, quia multa sunt illicite acquisita, quę potest acquirens retinere, sicut est in meretricio, & histrionatu, & similibus, nec cogitur illa restituere ei a quo accepit, nec pauperibus dare: si tamen restituantur, vel pauperibus dentur acquisita per talem ludum, securior est acquirens in foro conscientię.

Sunt tamen aliqui quos nos vulgariter non vocamus ludum alearum, & tamen per legem humanã possunt vocari ludi alearum, quia alea non videtur esse vnicus ludus, sed omnes illi ludi, qui innituntur præcipue fortunę, & in quibus potest quis faciliter rem suam perdere, & in quibus fraudes multę fieri possunt. In his ergo competit repetitio, sicut in illo ludo quem nos vulgariter vocamus ludum alearum, & taxillorum: cum ista repetitio competat ex lege, quę vetat ludum aleę. In omni, ergo ludo, qui comprehenditur nomine aleę, fiet idem quod in alea, & poterit competere repetitio. Vnde in istis ludis, & in omnibus alijs vbi ludens solum lucrum intendit: maxime si ipse attraxit alium ad ludẽdum videtur, quòd fieri debeat repetitio, quia istud videtur esse contra ius diuinum, quòd quis animo lucrandi alium trahat ad ludum, vt infra dicetur.

Si autem sit proprie ludus alearum: dicunt quidam, quòd id, quod in alea perditur non potest repeti, sed pauperibus erogari articul. decimoquarto, quęstione quinta, capitulo non sane, quia cum turpitudo versetur, potior est conditio possidentis. Melius ta-

A men creditur, quòd posset repeti. ff. de aleatoribus. lege vltima, & competit repetitio, vsque ad annos quinquaginta, vt dicit constitutio Græca. C. de relig. & sumptibus funerum, & siquis existens in ludo aleę rem suam vendiderit, non tenetur de euictione. ff. quarum rerum acti. non detur, l. si filio. §. primo, siue §. si in alea. Sic dicitur trigesimaquinta distinctione, capitulo Episcopus, in glo. & extra de vita, & hon. cle. c. clerici, in glo.

Sed doctor. aliqui moderni dicunt, quòd in acquisitis per aleas videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino, scilicet, quòd aliquis lucretur ab his qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt furiosi, & mi-

Opi. S. Th. 2. 2. q. 32. ar. 7.

B nores, & huiusmodi, & quòd aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum. Et in his casibus tenetur ad restitutionem. Aliquid autem videtur esse vlterius illicitum ex iure positiuo ciuili, quod prohibet vniuersale tale lucrum, sed quia ius ciuile non obligat omnes, sed eos solos qui sunt his legibus subiecti, & iterum per desuetudinem abrogari potest, ideo apud illos qui sunt legibus astricti tenetur vniuersaliter ad restitutionem, nisi forte contraria consuetudo præualeat, aut nisi aliquis lucratus sit ab eo qui traxit eum ad ludum.

In quo casu non tenetur restituere ei, quia ille qui amisit non est dignus recipere, lucrans tamen nõ potest licite retinere tali iure positiuo durante, vnde tenetur de hoc eleemosynam facere.

C Et sic isti nolunt, quòd qui lucratur ad aleas, teneatur generaliter ad restitutionem, sed colliguntur aliquæ regulæ ex dictis eorum.

Prima est, quòd qui lucratur a personis, quæ non sunt sui iuris, quia sunt in potestate aliena, vel quia tales sunt, quòd de iure indigent curatore, tenetur eis restituere. Et ista vera est simpliciter, tam in ludo alearum, quam in quocunque alio, cum isti nihil possint alienare. Et hoc indubitatum est.

Secunda est, quòd qui lucratur per fraudem tenetur restituere. Et hoc etiam verum est, tam in aleis, quam in quocunque alio ludo, siue ludatur ad lucrũ, siue ad solum cibum, & potum.

D Tertia est, quòd quicunque ex cupiditate lucrandi traxit alium ad ludum, & lucratus est, tenetur ei restituere. Ista etiam vera est, & non solum est intelligenda in ludo alearum, sed etiam in quocunque alio ludo, dum tamen per illum intendatur solum lucrum. Et patet, quia ipse dicit ibi, quòd istud est de iure diuino, & postea ponit quid est illud, quod debet fieri de iure positiuo ciuili, & tamen ius diuinum non distinguit ludum aleæ ab aliquo alio ludo, sed solum prohibet intentionem male accipiendi rem alienã. Et quia hoc potest fieri per quemcunque ludum in quo attenditur solum lucrum dicetur, quòd in quocunque tali ille qui traxit alium ad ludum, & lucratus est, teneatur ei restituere. Et hoc rationabile est, & credo esse verum, ideo licet lex humana non obliget

E ad restitutionem, nisi in ludo aleę, & in illis quæ comprehenduntur nomine aleæ. Tenebitur ergo in foro conscientiæ ad restitutionem quicunque traxerit alium ad ludendum ex sola cupiditate, & lucratur ab eo.

Idem etiam videtur si nemo alterum traxit, sed ambo æquali intentione conuenerunt ad ludendum intentione tamen lucrandi, quòd tunc teneatur quilibet restituere, non tamẽ ei a quo acquisiuit, sed pauperibus. Et patet, quia inter istum casum, & pcedentẽ non differunt, nisi ꝙ vnus traxit ibi aliũ, hic autẽ neuter: intentio tamen lucrandi vtrobiq; est eadẽ. Quod aũt quis traxerit alterũ facit, ꝙ teneatur ei restituere, ꝙ tamẽ teneatur generaliter restituere, non fit nisi ex

praua intentione, quam habes ludens ad lucrandum qualiter non debet, & de quo non debet. Et quia etiã in secundo casu est istud, tenebitur quilibet lucrans ad restitutionem: non tamen tenebitur ei a quo lucratus est, quia non traxit eum, sed tenebitur pauperibus dare.

Quarta regula est, ꝙ quantum ad hoc, quòd ius positiuum ciuile disponit, ꝙ possit semper repeti, ꝙ perditur in alea, quòd non tenentur omnes, sed solæ illę gentes, quę obseruant istud ius. Nam aliqua regna sunt, quæ non habent Imperatorem, tanquam superiorem in tẽporalibus, sicut est rex Hispanię, & ideo non tenentur ad seruãdũ iura ciuilia, quę ab Imperatoribus condita sunt, nisi ipsi de nouo illa sibi instituant. Et ideo tales non tenebuntur ad restitutionẽ in omni casu quantum ad ea, quę acquiruntur in ludo aleę ex vigore legum ciuilium, nisi ipsi sibi leges de hoc instituant.

De hoc extat Vrbani II. Bulla confirmãs promissionem Imp. Henrici secundi de libertate regnũ Hispanię ab obedietia Imperii.

Sciendum tñ, ꝙ ludus alearum nõ solum lege Ecclesiastica, & ciuili prohibetur, sed ẽt Arist. 4. Ethi. c. 4. dicit aleatores esse illiberales, quia lucrãtur a quibus non oportet, sed magis illis dare oporteret, & sustinẽt multa opprobria propter ludum istum, & lucrum, vnde ait. Aleator, & mortuorum spoliator, & latro illiberalium sunt turpes lucratores. Lucri enim gratia vtrique negociantur, & opprobria sustinent, & hi quidem, scilicet latrones, & spoliatores sepulchrorum pericula maxima lucri gratia: hi autem aleatores ab amicis lucrantur quibus oportet dare vtrique. Vnde non oportet lucrari volẽtes turpes lucratores, & omnes tales vtique sumptiones illiberales. Et sic omnis aleator est auarus, & turpis cum latroni, & spoliatori sepulchrorum associetur aleator, ergo malus est, & totaliter redarguendus. Aliter autem solet dici, ꝙ in foro conscientię, nunquam potest retineri id, quod in ludo aleę acquiritur, sed semper est restituendum, vel ei, qui perdidit, vel pauperibus. Differt tamen an aliquis voluntarius, & ex cupiditate lucrandi ad ludum venit, vel attractus ab alio per vim, vel nimiam importunitatem. Si primo modo si amisit non potest repetere: si lucratur tenetur ad restitutionem saltem in foro conscientię. Et non differt an attraxerit aliquẽ alium, vel non: dum tamen sponte luserit ad lucrandũ. Si secundo mõ si quid perdit potest repetere, quia tam in foro contentioso, ꝗ in foro conscientię sibi debetur: si autem lucratus est non tenetur restituere ei a quo acquisiuit, sed tenetur pauperibus erogare. Idem dicẽdum in illo, qui infirmus, vel debilis existẽs lusit modicum causa recreationis etiam si nemo eũ attraxerit: dum tamen ipse neminem attraxerit, quia debet sibi restitui, quod acquisitum est ab eo. Quidquid tamen acquiritur in alea si restituatur ei, qui ꝑdidit etiam si ipse attraxerit ad ludum satisfactum est: licet non teneretur lucrans restituere ei: sic videntur Raimundus, & Alexan. distinguere. Et ista eadem distinctio colligitur ex verbis beati Tho. de Aquino, sed quantum ad illos, qui non subditi sunt legi ciuili, non tenentur secundum eum in omni casu ad restitutionem. Vt si quis venit ad ludum sponte causa recreationis, & lusit aliquid: si lucratur non tenetur secundum eum restituere, nec etiam pauperibus dare. Etiã si quis tractus est ad ludum non tenetur, quòd acquirit restituere, nec pauperibus dare: motiuũ eius est, qa ex iure diuino non tenetur cum non habuerit intentionem corruptã lucrandi, sed accessit causa solatij solum, vel principaliter, vel quia tractus est per vim, aut magnam importunitatem. Lex autem humana non obligat eum ad aliquid cum non sit subiectus legi ciuili, ideo poterit licite retinere id, quod acquisiuit.

F Istud videtur esse verum secundum subtilitatem, & rigorem iuris, & ita approbat Ioan. in sum. confessorum lib. 2. titulo 8. q. 24. distinctio tamen supra posita, scilicet ꝙ in omni casu debeat restitui, vel dari pauperibus magis obseruatur in foro conscientię. Et ratio est, quia licet quis ad ludum aleę a principio venerit causa solatij, aut attractus: difficile tamen est, ꝙ non habeat postea desiderium immoderatum lucrãdi. Et quia non est iste modus conueniens acquirendi, scilicet quia est contra ius diuinum velle taliter acquirere, tenebitur ad restitutionem semper lucrator, vel ad erogandum pauperibus si attractus est ab eo cui lucratus est pecuniam.

G Ex hoc patet, quando potest fieri eleemosyna de acquisitis in alea, & in alijs ludis, scilicet quia quandocunque non tenetur lucrator restituere ei a quo acquisiuit potest eleemosynam facere, vel tenetur, sicut est de alea, in qua non potest retineri, quod est acquisitum, vt dictum fuit.

An vxor possit facere eleemosynam sine licentia viri. Quæst. LVII.

QVAERETVR nũc quis potest facere eleemosynam, & quare de eleemosynis corporalibus: nam de spiritualibus nemo est, qui non possit facere eleemosynam aliquam: cum quantum ad illas quilibet sit sui iuris, sed de corporalibus est dubium, quia quędam personę sunt, quę non sunt sui iuris, vt vxor filius, seruus monachus dispensator rei alienę, & generaliter omnes alij, qui de iure habent tutorem, & curatorem. Et est primo dubium de vxore an possit facere eleemosynam: aliqui dicunt, quòd sic, quia vir, & vxor sunt ęquales cum sint assumpti in societatẽ, vt dicit Aug. nam propter hoc non est facta mulier de alia parte corporis viri, nisi de latere, vt putaretur socia, & non de pedibus ne putaretur ancilla, sic dicit magister. secundo sen. di. 18. ergo põt vxor quidquid vir, sed ille potest dare eleemosynam: ergo & illa. H

I Item vir, & vxor habent bona communia præter bona propria vtriusque, ergo de illis saltem cum sint communia, poterit vxor eleemosynam dare.

Item de beata Lucia legitur, quòd ignorante sponso dabat eleemosynas, & postea ille conquestus est, & tamen ibi erat matrimonium cum esset per verba de pręsenti, ergo viro nesciente, vel nolente potest eleemosynam dare vxor.

Dicendum, quòd dare eleemosynam est administrare pecuniam aliquam, vel rem, quę pecunia mensuratur, ideo non potest quis licite eleemosynam facere, nisi de illa re cuius habet administrationem liberam, vel saltem extendentem se ad hoc, quòd possit facere eleemosynam: vxor autem non habet regulariter administrationem rerum, sed pertinent omnia ad virum, ideo regulariter non pertinet ad vxorem sine licentia viri, vel consensu tacito, aut expresso eleemosynam dare. Sed distinguendum est, quòd aut vult dare pauperi constituto in extrema necessitate, aut extra illam: si in illa potest non expectata licentia viri, cum ipse vir teneretur eleemosynam facere occurrente sibi tali casu: immo etiam si vir prohibeat expresse in illo casu vxori dare eleemosynam: poterit dare: immo tenetur si aliquid habere potest de quibuscunque bonis vnde det, quia etiam furari aliena bona, vel palam rapere in hoc casu liceret tam ipsi indigenti, quam cuicunque alteri ad dandum ei, vt dictum est supra quæstione quinquagesima. K

Si

Si autem non sit pauper in extrema necessitate nō potest dare regulariter eleemosynam sine licentia viri, & tamen est distinguendum, quòd aut ista eleemosyna fit de bonis viri, idest, de illis, quæ ipse habuit ante matrimonium, vel de bonis dotalibus vxoris, vel de bonis communibus, vel de bonis paraphernalibus ipsius: de primis nihil potest dare vxor, quia illa sunt omnino aliena tam quãtum ad dominiũ quàm ad administrationem, si de dotalibus dicendum, ꝙ nec potest dare sine viri licentia, quia licet dominium rerum dotalium de iure naturali sit penes vxorem, de iure tamen ciuili est penes virum, qui habet administrationem istorum bonorum. C. de iu. doti. l. in rebus. & C. de rei vendit. l. dote ancillam. & hoc est, quia vsusfructus rerũ dotaliũ pertinet ad virum pro pter onera matrimonij, quæ ipse tenetur sustentare, & si vxor faceret eleemosynam de rebus dotalibus vsurparet administrationem quam non habet, & insuper præiudicaret viro, quia subtraheret ei partem vsusfructus cum diminuendo bona dotalia minuatur vsusfructus illorum: si autem sint bona communia, idest, illa, quæ constante matrimonio acquiruntur, siue sint fructus prouenientes ex rebus viri, & vxoris, aut alterius eorum, vel quomodocunque eis proueniant præter illa bona, quæ habuerunt ante matrimonium, quæ omnia vocantur bona communia, & de istis non potest regulariter vxor facere eleemosynam, quia sunt bona viri quandiu manet matrimonium, & pertinent ad eius administrationem, potest tamen vxor facere eleemosynam de rebus istis, scilicet, de pane, & vino, & similibus, quæ bono, & approbato more solent ad dispensationem vxoris pertinere, quia licet tota dispensatio rei familiaris sit viri, ex consuetudine tamen communi, & approbato more relinquitur vxoribus administratio istarum paruarum rerum, vt panis, & vini, & cęterorum, quæ pertinent ad vsum quotidianum, & ideo licite de illis vxor facere poterit eleemosynam dum moderate det secundum facultates viri, & secundum maiorē, vel minorem necessitatem pauperum, & eorum multitudinem, & debet sibi semper conformare cōscientiam, quòd non displiceat viro de hoc, idest, quod licet absente viro fiat hoc, debet habere vxor conscientiam, quòd placeret ei de illis si præsens esset, & non obstat ad hoc si aliquando vir prohibuerit vxori dare eleemosynam, quia mariti solent facere vxoribus prohibitiones absolute dicentes nunquã des eleemosynam in absentia mea, & non faciunt hoc, vt vxores totaliter distrahant ab eleemosyna dãda, sed vt temperent eas ab excessu quem suspicantur contra eas in dando. potest etiam vxor formare conscientiam ex qualitate, & miseria pauperis, scilicet, cogitando, quòd si maritus illum pauperem videret omnino sibi placeret, quòd fieret ei eleemosyna, si autem conscientia vxoris omnino dictat sibi, quòd viro displiceret ista eleemosyna, & scandalizaretur de ea si sciret, deponat conscientiam istam si potest persuadendo sibi contrarium, & tunc dabit eleemosynam, si autem non potest, sed credit, quòd omnino viro displiceret, non debet dare eleemosynam, sed dolere, quod non licet sibi dare, & sic intelligitur illud quod dicit Augustinus in Epistola ad Deditiam. & 33. q. 5. cap. quod Deo, scilicet, nihil de tua veste nihil de auro, vel argento, vel quacunque pecunia, vel rebus terrenis tuis sine arbitrio viri facere potuisti. & quia dicitur de rebus tuis potest intelligi de communibus, quia pertinent ad virum, & vxorem, vel de dotalibus, quæ sunt vxoris, & tamen de iure ciuili est dominium, & administratio penes virum, vt dictum est, si autem intelligatur de paraphernalibus consilium est, & non præceptum, vt dicit ibi

A glo. magis tamen proprie potest intelligi de bonis dotalibus, quia illa mulier volebat facere de rebus suis, sicut soluto matrimonio, quia ambo coniuges simul continentiam vouerant, & sicut soluto matrimonio dos reddit ad vxorem, ita nunc volebat disponere de dotalibus bonis: dicit tamen August. quòd non potest, quia adhuc matrimonium manet, sicut prius licet carnaliter non conueniant, ad cętera tamen obsequia, & subiectionem, ita nunc manebat illa obligata viro, sicut prius: si autem sint bona paraphernalia potest vxor de illis eleemosynam facere viro inuito, quia in illis habet plenam administrationē etiam durante matrimonio. C. de pact. conuen. l. hac lege. dicũ-
B tur bona paraphernalia illa bona, quæ habet vxor vltra dotem, & dicuntur a para, quòd est iuxta, & pherna, quòd est dos, & est alia ratio in bonis istis quàm in dote, quia vsusfructus dotis pertinet ad virum de iure, vt sustentet onera matrimonij, si autem alia bona habet vxor, quæ non sint dos, non pertinet vsusfructus ad virum: ideo manet administratio libera vxori in illis, & in hoc non pręiudicatur viro: ipse. n. viderit a principio cum quantis bonis dotalibus vxorem accipere vult cum de præiudicio suo agatur accipiendo eam cum parua dote, si tamen acceperit eam cum quantacunque dote, & vltra illam vxor habuerit alia bona, nihil habet vir in illis, scilicet, nec do-
C minium, nec administrationem, sed cogitur supportare onera matrimonij suscipiendo solum vsumfructum dotis, & administratio reliquorum bonorum pertinebit totaliter ad vxorem, & de illis poterit facere eleemosynam inuito viro. Consuetudo tamen ꝙ habeat vxor bona paraphernalia apud paucas gentes est, sed communiter est consuetum, quòd quicquid vxor habet quando in matrimonium assumitur, siue sit proprie dos, siue nō, computatur nomine dotis, & pertinet totum ad administrationem viri, & sic non poterit vxor eleemosynam de illo facere, quia iudicatur esse de dote. dicitã aũt ꝙ interdum est proprie dos, & interdum non. s. quia illa bona, quę puellę habent qñ primo maritantur vocantur dos, si autem transeãt ad secundum matrimonium iam non solum apportant secum, quę prius fuerunt eis assignata in dotem,
D sed etiam illa bona, quę acquisiuerunt constante primo matrimonio, quæ erant communia eis, & viris, & ideo totum hoc, ꝙ auferunt ad secundum matrimonium non est proprie dos, sed large pōt vocari dos, & pertinet administratio eius ad virum pro sustentãdis oneribus matrimonij, sicut fit in dote, & ideo nō habet vxor administrationem aliquã in bonis istis, nec potest de eis facere eleemosynam. Ista oĩa vera sunt, nisi vxor sit valde lucrosa. s. quia forte opera eius sunt vtiliora rei familiari quam opera viri, & tunc potest vxor sine viri licentia dare eleemosynam secundum conditionem lucri moderate, ita vt vir non egeat, cũ
E etiam ipsa teneatur laborare ad sustentationem onerum matrimonij, caueat tamen vxor quãdo dat eleemosynam ne dicat viro, quòd non dedit, ne per hoc perdat mercedem suam.

Ad primum dicendum, ꝙ vir & vxor assumunt ad societatem, & tamen vir solus administrat, vxor autē non, pro quo sciẽdum ꝙ secundum Arist. 1. Poli. cap. 1. sunt quinque communicationes inter homines, scilicet, naturalis despotica, œconomica, homogalactica, politica, duę istarum sunt inter virum, & vxorem, scilicet, naturalis, & œconomica: est naturalis communicatio prima omnium, quę est propter simile tertium derelinquere. 1. Polit. capit. 1. & ista est solius viri ad vxorem: alia erat œconomica, & ista est domestica, scilicet, inquantum conueniunt aliquę personę

ad constituendum domum vnam, & ista constat ex viro, & vxore, patre, & filijs domino, & seruis, eadem tamen persona est vir pater, & dominus, sed habet diuersa nomina secundum aliud, & aliud: in communicatione naturali vir, & vxor sunt vere socij, & in hoc non est maior vir vxore, quia illa solum est inquantum conueniunt vir, & vxor ad gignendum, & in hoc actu est equale ius amborum, scilicet, quia neuter habet potestatem corporis sui, sed alius, & equaliter debitum petunt. prima Corint. septimo, quantum ad communicationem œconomicam vir, & vxor non sunt socij, quia in œconomia necesse est dari vnicum caput, quod vocatur œconomicus, & ille est rector familiæ, & hoc modo vir non est socius vxoris, sed princeps, & caput eius, sic dicitur prima Corint. vndecimo, quod vir est caput vxoris, sicut Christus est caput viri, habere autem administrationem aliquam in bonis, quæ pertinent ad sustentationem vitæ, non pertinent ad communicationem naturalem, sed ad œconomicam, & quia in ista vir, & vxor non sunt socij, sed solus vir est caput, & œconomicus, ad eum pertinet tota administratio bonorum, nisi quorundam paruorum, quæ ad vsum quotidianum pertinent, scilicet, panis, & vini quorum administratio, & alium similium ex communi consuetudine ad vxores pertinet.

Ad secundum dicendum, quod vocantur bona communia ea, quæ constante matrimonio acquirũtur, non quod communiter administratio pertineat ad virum, & ad vxorem, sed quia de bonis vtriusq; & laboribus acquiruntur, & soluto matrimonio diuidentur inter eos, vel inter hæredes eorum tanquam communia, constante tamen matrimonio ad solum virum pertinet eorum administratio, cum etiam administratio rei dotalis pertineat ad solum virum, & tamen dos ipsius vxoris est.

Ad tertium dicendum, quod Lucia poterat dare eleemosynam, quia habebat sponsum, & non maritum, nam licet quantum ad veritatem matrimonij non differat esse consummatum, vel non consummatum, quantum ad alia tamen differt: nam ante consummationem vxor non est in potestate viri cum nõ dum sit ei tradita, & etiam bona dotalia non sunt in eius potestate, sed in potestate patris puellæ, vel tutoris, aut curatoris, & quia Lucia erat sub potestate matris, de licentia eius vendidit patrimonium suum, & dedit pauperibus, & non poterat sponsus hoc prohibere etiam si sciret, quia poterat ipsa dicere, quod volebat intrare religionem, & si intraret venderet dotem, vel donaret monasterio, vel si hoc facere nollet, non requisito sponso vendere poterat, si tamen diceret, quod volebat manere in seculo non poterat inuito, vel nesciente eo dotem vendere, quia erat in preiudicium ipsius cum a principio contractus matrimonij fuisset conuentum de dote, & propter hoc quando Lucia vendebat patrimonium suum, quod pertinebat ad dotem ne sponsus eam impediret dixit ei, quod vendebat hoc, quia volebat emere aliam possessionem meliorem, & assensit sponsus, cepitq; esse mediator in venditionibus.

An filius sub potestate paterna existens possit eleemosynam facere. Et quod triplex potest esse peculium filij. Quæst. LVIII.

QVAERETVR an filius existens sub potestate paterna possit eleemosynam facere.

Dicunt quidam, quod sic, quia quilibet potest dare, quod suum est, sed res patris sunt filij, est enim filius dominus rerum paternarum, F etiam viuente patre: Institu. de hære. quali. §. sed sui. ergo potest facere eleemosynam de rebus patris.

Item laudabilior est vsus diuitiarum quando conuertuntur ad bonum spirituale quam cum expenduntur in bono corporali, potest tamen filius vti rebus paternis ad bonum corporis sui: ergo potest de eis dare eleemosynam, quod est ad bonum animæ.

Dicendum, quod cum eleemosynam non possit dare, nisi ille qui habet administrationem rerum, & filius existens in potestate patris non habet regulariter administrationem aliquarum rerum: ideo nõ potest regulariter dare eleemosynam: est tamen distinguendum, quod aut habet filius peculium aliquod præter bona patris aut non, peculium filij potest esse triplex, scilicet, castrense, vel quasi castrense, secundum est profectitium, tertium est aduentitium. G peculium castrense dicitur a castris, idest, illud quod filius acquirit in militia siue sit stipendium suum siue sit de preda belli iusti: quasi castrense vocatur illud quod habet aliquam similitudinem cum hoc, & ita pecunia quam acquirit filiusfamilias de aduocatione, vel de salario publico si est iudex, dicitur quasi castrẽsis, quia aduocare, & iudicare est quasi quoddã militare, sic etiam vocari potest quasi castrense peculium illud quod acquirit filiusfamilias intuitu Ecclesiæ si clericus sit, siue de beneficio, siue quomodocunque alio proueniat intuitu Ecclesiæ, sic etiam pecunia H quam acquirit filiusfamilias de lectura sua si est doctor, idest, habens officium docendi est quasi castrẽsis, & maxime in foro conscientiæ respectu istius peculij filius habet plenum ius proprietatis, & administrationis: nam censetur quantum ad hoc paterfamilias. ff. ad Macedo. l. 1. §. vltimo. & l. 2. C. de inoffi. testa. l. vltima. & ideo de hoc peculio libere potest dare eleemosynam etiam prohibente patre.

Profectitium peculium dicitur, quod de rebus patris, vel earum occasione prouenit, & dicitur profectitiũ, quia ex istis rebus proficiscitur, idest, prouenit, vt si pater det filio administrationem alicuius rei, & cum illa lucretur filius aliquid, vocatur illud lucrum profectitium, & in isto nihil habet filius quantum ad I proprietatem, nec quãtum ad administrationem, sed ita iudicatur de eo, sicut de rebus illis, quæ totaliter sunt patris, & ideo filius non potest de isto peculio eleemosynam dare, nisi in casu in quo poterit dare de rebus, quæ sunt proprie paternæ.

Aduẽtitium peculium dicitur, quod aduenit quasi ex causa extranea, & istud est, quod filius acquirit causa matris, vt si aliqui cognati matris dent isti aliquid propter matrem suam, vel permittant ei administrationem alicuius rei, in qua lucretur, vel si aliquis alius extraneus causa matris, vel lineæ maternæ donet aliquid ei, & generaliter omnia lucra, quæ filiusfamilias habere potest, quæ non sint castrensia, vel quasi nec profectitia, vndecunque sint vocantur aduentitia, & ista sunt ipsius filij quantum ad K proprietatem, & tamen quantum ad vsumfructum, & administrationem solius patris sunt, vt Institu. per quas personas nobis acquiritur. & ff. de vsufructu. l. vsu. & in quatuor legibus sequentibus. & de isto aduentitio dicendum etiam sicut de profectitio, quod non potest dare filiusfamilias de illo eleemosynam, nisi in casu, in quo potest dare de rebus paternis non habendo peculium, si autem filiusfamilias non habet peculium, aut occurrit pauper existens in extrema necessitate aut extra illam, si in extrema necessitate tenetur dare eleemosynam de rebus patris si ille non est præsens, & habet aliquid in promptum, quod dare possit, & non requiritur ad hoc consensus patris, quia filius debet iudicare,

iudicare, quòd pater si esset præsens daret elemosynam cum dare teneatur, & tamen si sciat, quòd pater propter suam tenacitatem non daret eleemosynam, in illo casu ipse dare poterit nihilominus: immo etiam si pater vetaret, quia hęc obligatio est simpliciter ad dandum cum liceat indigenti in tali casu furari, vel rapere si nemo ei dat, & cuilibet alteri, licet pro ipso furari si aliter non habet ad subueniendum ei: si vero non sit extrema necessitas non potest dare filius de bonis paternis eleemosynam regulariter, nisi in aliquibus rebus paruis, quæ non inferant notabile nocumentum, sicut paucum de pane, & de vino, quia de his potest filius verisimiliter credere, quòd pater si præsens esset daret, & quòd non displicebit ei cum sciuerit. Prædicta vera sunt quandiu manet filius cum patre, si tamen filius de licentia patris esset in scholis, vel peregrinatione, posset de pecunia quã ei dedit pater pro sustentatione, vel de peculio profectitio, & aduentitio eleemosynam dare, ar. ff. de iudi. l. si longius. & ff. ad Macedo. l. item si filius. §. quòd dicitur. aliter autem filio non licet dare eleemosynã, quia non habet pecuniæ administrationem.

Ad primum dicendum, quòd potest dare quilibet quòd suum est, bona tamen patris non sunt filij viuẽte patre: & si ipse dicatur Dominus bonorũ paternorum istud est per quandam fictionem iuris inquãtum speratur successurus in bonis illis, & iura reputant eum eandem personam cum patre, & tamen sicut non est in veritate eadem persona, ita nec est vere dominus, & patet, quia si esset vere dominus posset prohibere patrem vendere aliquid de illis bonis, & tamen non potest etiam si pater dissipet illa: ergo non est dominus, & consequenter non habet administrationem aliquam in eis.

Ad secundum dicendum, quòd filius potest rebus paternis vti ad corporis sustentationem, quia parentes tenentur alere filios, nisi ipsi propter aliqua crimina demereantur perdere alimenta, & sic possunt ipsi se alere de bonis paternis, de eleemosyna autem secus est: ideo non potest filius dare de bonis paternis eleemosynam, regulariter aliter potest, quia filius de bonis paternis potest accipere id quod est necessariũ accipi, & quia sustentatio corporalis est simpliciter necessaria, potest se filius alere de bonis parentum. Dare autem eleemosynam non est necessarium: ideo non potest dare, si tamen accidat casus, in quo eleemosyna cadat sub necessitate, sicut existente paupere in extrema necessitate, potest filius dare eleemosynam de rebus patris ipso nesciente: immo etiã prohibente, vt supra dictum est.

An seruus possit facere eleemosynam. *Quæst. LIX.*

QVAERETVR an possit seruus dare eleemosynam, aliqui dicunt, quòd sic, quia præsumendum est bonum de quolibet quousque probetur contrarium, dare autem eleemosynam bonum est; ideo seruus potest præsumere, quòd dominus vellet facere eleemosynam quousque constet ei contrarium: ergo poterit seruus, vel ancilla eleemosynam facere, nisi prohibeatur a domino.

Item eleemosyna facta a famulis valet ad salutem dominorum, sicut patet in suffragijs mortuorum, quia serui dant eleemosynam pro dominis, & amici pro amicis, tenentur tamen serui procurare bonum dominorum, & potius spirituale, quàm temporale, quia maius est: ergo poterit seruus de rebus domini eleemosynam facere.

Dicendum, quod aut accipitur seruus proprie ꝓ eo, qui emptitius est, vel seruituti subditus quomo-

A docunq; per ius gentium, vel per ius positiuum, vel vocatur seruus ille, qui alteri seruit, idest, famulus, vel seruitor. Si primo modo seruus nihil potest habere proprium, quia cum ipse non sit iuris sui, quãtum ad personam alterius est simpliciter. primo Politico. cap. 2. quòd possidetur ab alio non poterit aliquid possidere, vnde si aliquid acquirit non acquirit sibi, sed domino, & istud est regulare, potest tamen seruus ex permissione domini habere peculium, vt si conueniat dominus cum seruo, quòd det sibi certum quid quotidie, & quidquid aliud acquisierit suum sit, tũc habebit seruus peculium, & illius habebit liberam administrationem postquam dominus semel hoc permiserit, & quantum ad illud est quasi liber, vnde de eo eleemosinam facere potest etiam nolẽte domino.
B si autẽ non habet peculium, aut occurrit paup in extrema necessitate, & tunc potest eleemosynam dare nesciẽte domino etiam si dominus prohiberet cum posset furari domino ad dandum in illo casu, si non est extrema necessitas non potest seruus dare eleemosynam, nisi forte aliquid valde paruum de pane, vel de vino considerata pauperis necessitate si putaret, quòd domino de hoc placeret, aliter autẽ nihil dare licet, cum nullum ius habeat in rebus domini.

Si autẽ sit seruus .i. famulus, qui liber est, potest habere peculium, de quo dare possit eleemosynam, quia quantum ad illud omnino liber est, etiam de eo
C ꝙ dñs suus dat sibi pro seruitio, quia illud suum est, de rebus tamẽ domini non põt dare aliquid pauperibus, nisi sicut seruus emptitius, quia nullum ius habet in rebus domini etiam si constituerit eum dominus dispẽsatorẽ, vel administratorẽ rerum suarum, quia non constituit dispẽsatorẽ, vt possit aliquid donare, sed solum, vt possit acquirere domino administrando res suas in vtilitatẽ suam, & tamen qui habet aliter administrationẽ habet maiorẽ libertatẽ ad dandum interdum aliquid paruum de rebus domini pauperi occurrẽti, quàm seruus, qui nullam habet administrationem. Quicquid tamẽ isti dederint non prodest eis, sed dominis, nisi inquantum habent ipsi bonam voluntatẽ dandi, dominis autẽ proficit si de hoc eis non displicet, vel si nõ displiceret quando istud scirẽt, hoc generale est in omnibus dispẽsatoribus domino-
D rum, & etiam bonorum Ecclesiasticorum, quia in rebus valde paruis ex quibus non infertur sensibile nocumẽtum considerata pauperum necessitate licet eis dare aliquid, dum tamẽ putẽt, quòd dominis hoc placeret, aliter autẽ nihil dare debent.

Ad primum dicẽdum, quòd seruus non debet p̄sumere de domino, quòd velit facere quamcunque eleemosynam, nisi de hoc constet ei. Nam non est præsumẽdum de quolibet bonum, nisi illud quod est necessarium, dare autẽ eleemosynam non est necessarium semp: iõ non debet credere seruus, quòd dominus vellet dare elemosynam quãdocunq; paup occurreret, sed quandocunq; eẽt paup in extrema ne
E cessitate, & tunc ẽt domino inconsulto eleemosynã dare põt, vt dictum est. quòd aũt dicitur quẽlibet esse bonum præsumẽdum est sensus .i. quòd nullus est prę sumẽdus malus, quia incumbit homini de necessitate moris esse bonum, & tamẽ non præsumitur aliqua bonitas specialis de aliquo, nisi constet, nisi sit bonitas ad quam est obligatus.

Ad secundum dicẽdum, quòd suffragia, quæ fiunt pro mortuis a quibuscunque fiant nõ prosunt eis, nisi inquantũ ipsi viuẽtes meruerũt, ꝙ similia eis ꝓdessẽt, vt ait Aug. & sic eleemosynę, quæ fiunt a viuẽtibus ꝓ mortuis qñ eis prosunt sunt aliquo modo suę, inquãtum ipsi viuẽtes meruerunt, vt sibi prodessẽt, sic etiã ad hoc, quòd aliqua eleemosyna facta ab vno viuente pro

eleemoſynam nullus ſibiipſi facere poteſt, quia oporteret tunc, ꝙ indigeret illa re quam recipit, & tamen non poteſt indigere ea cum habeat ipſam. ſpiritualis eleemoſyna conſiſtit in operibus miſericordię ſpiritualibus, de quibus dictum eſt ſupra quæſt. 28. poteſt autem ſibiipſi homo aliquod iſtorum bonorum ſpiritualium erogare: ideo poteſt ſibi eleemoſynam dare. ad hoc enim ꝙ eleemoſyna detur requiritur, quòd ſint dans, & recipiens, & etiam ꝙ recipiẽs ſit indigẽs, quilibet autem in ſeipſo vnicus eſt ſecundum rem, & tamen ſecundum rationem quilibet homo eſt duo homines, quia habet duas partes, ſcilicet, corporalẽ, & ſpiritualem, propter quas vocatur duo homines. ſ. homo interior, & homo exterior, vel homo nouus, & homo vetus, vt ſępe ſolet loqui Apoſtolus: vel poteſt homo vocari duo homines, ita ꝙ anima per ſe accipiatur, vt vnus homo, & totus homo accipiatur, vt alius homo, & ſic quando homo bene facit animæ ſuæ dicitur ſibimet eleemoſynam facere, & eſt tanquam ſi faciat alteri ſeparato a ſe. Et poteſt etiam dici aliter, ꝙ accipiendo eleemoſynam pro collatione alicuius rei temporalis, nullus poteſt ſibiipſi eleemoſynam facere. accipiendo tamen eleemoſynam ꝑ exercitio actus alicuius ſpiritualis, vel corporalis poteſt dici facere ſibi quis eleemoſynam, inquantum homo ratione diuerſarum partiũ poteſt agere in ſeipſum, quia vna pars mouet aliam, ſicut anima mouet corpus, & vna pars animæ mouet aliam, & vna pars corporis aliam, & poteſt talem eleemoſynam ſibiipſi, qs facere inquantum eſt duo iſto modo, & inquantum vna pars indiget, eo quòd poteſt ſibi dare altera, & ſic dabit ſibiipſi quis eleemoſynam quando pro vita ſua corporali ſolicite laborat, quia tamen eſt homo naturaliter inclinatus ad prouidendum ſibiipſi in bonis corporalibus, & omnes habent iſtam inclinationem, non ſolemus dicere, quòd aliquis faciat ſibiipſi eleemoſynam corporalem, ad ſubueniendum tamen animæ ſuę indigenti pauci ſunt inclinati, quia non cognoſcunt ſufficienter bona animæ, nec aduertunt ad illa: ideo magis dicimus, ꝙ quis poteſt animæ ſuę eleemoſynam dare, quia magis anima indiget inquãtum minus ſibi prouidetur, & eſt quaſi magis diſtincta a a nobis cum non videatur, corpus autem, quòd videtur reputatur idem eſſe, ꝙ nos. Poſſumus tamen aliquo modo eleemoſynam facere corpori indigenti, ita quòd anima noſtra dicatur dare eleemoſynã corpori, quia interdum aliqui propter auaritiam nõ prouident corpori ſuo de cibo, & potu, & alijs neceſſarijs ſufficienter, & tunc corpus eſt indigens, & poteſt anima ſibi eleemoſynam facere ſi ſibi ſuccurrerit dãdo cibum, & potum, & iſta neceſſaria, quæ ſunt neceſſaria corpori, & non animæ, ideſt, quæ ſunt neceſſaria homini ex parte corporis, & non ex parte animæ, quia tamen homines ſunt inclinati magis naturaliter ad benefaciendum corpori ſuo, quàm animæ, nõ fuit datum præceptum de eleemoſyna facienda corpori ſuo, ſed de eleemoſyna facienda animæ, ſic dicitur Eccleſiaſt. 30. miſerere animæ tuæ placens Deo, & ita de dilectione Dei, & proximi datum fuit homini pręceptum, quia ad iſta parum homo inclinatur, de dilectione autem ſuiipſius, licet etiam ſit neceſſaria non fuit datum pręceptum, quia ad diligendum ſeipſum eſt homo naturaliter inclinatus.

Ad primum dicendum, quòd eleemoſyna ad liberalitatem pertinet inquantum eleemoſyna eſt actus miſericordię, & miſericordia eſt pars liberalitatis, poteſt autem eſſe liberalitas ad ſeipſum aliquo modo, non quidem ſecundum, ꝙ conſiſtit in dationibus, ſed vt cõſiſtit in ſumptibus, dare enim ſibiipſi aliquid homo non poteſt, quia quod dat iam poſſideret, & conF ſequenter non indiget illo, nec recipere poteſt cum habeat, poteſt tamen ſibiipſi homo facere ſumptus liberaliter, vel illiberaliter, inquantum quis decenter expẽdit ad ſuſtentationem ſuiipſius: nam aliqui ad ſeipſos ſunt illiberales, qui propter cupiditatem rerum, & auaritiam ſibiipſis neceſſaria in ſumptibus ſubtrahunt, & ideo ſicut poteſt quis eſſe liberalis, & illiberalis ad alios dando decenter, vel non dando ea quæ dari decet, ita poteſt ad ſeipſum eſſe liberalis expendendo decenter ea, quæ requiruntur ad propriam ſuſtentationem, vel illiberalis non expendendo ea, quæ decent, non poteſt tamen aliquis eſſe iuſtus, vel iniuſtus ad ſeipſum, quia iuſtitia dicit quandam æqualitatem quinto Ethic. quæ non poteſt eſſe niſi ad alterum, vnde eleemoſyna inquantum pertinet ad iuſtitiam non
G eſt hominis ad ſeipſum, ſed inquantum pertinet ad liberalitatem poteſt quis ſibiipſi facere eleemoſynam.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non poteſt quis recipere aliquid a ſeipſo nec aliquid ſibi donare: ideo eleemoſynã prout conſiſtit in collatione alicuius rei corporalis non poteſt facere quis ſibiipſi, & tamen prout conſiſtit in exercitio alicuius boni ſpiritualis poteſt ſibi eleemoſynam facere, vt pro ſeipſo orare, aut quæcunque alia bona ſpiritualia facere, vel in exercitio actus corporalis, vt quia ſubuenit corpori ſuo, vt dictum eſt.

H *An facienda ſit eleemoſyna malis. Et quòd interdum melius eſt non dare eleemoſynam pauperi, ſed verbo eum increpare, & corrigere. Quæſt. LXII.*

QVAERETVR an eleemoſyna facienda ſit malis. Aliqui dicunt, quòd non, quia dicitur Eccleſiaſt. 12. da miſericordi, & non ſuſcipias peccatorem, & benefac humili, & non des impio: ergo peccatori non eſt danda eleemoſyna.

Item reputaretur proditor, & iniquus cõtra dominum ſuum, qui de rebus ſibi datis a domino ſuo nutriret hoſtem Domini, peccatores tamen ſunt hoſtes Dei: ergo non eſt danda eis eleemoſyna.

I Dicendum, quòd tam bonis quàm malis eleemoſyna danda eſt, quia Chriſtus docuit nos miſereri omnibus bonis, & malis præcedenti cap. dicens, eſtote miſericordes, ſicut pater veſter cœleſtis miſericors eſt, q Solem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, ꝑ quod inducit nos ad miſerendum inimicis noſtris, & tamẽ illi mali ſunt, quia nos iniuſte oderunt, & perſequuntur, cum ibi non loquatur Chriſtus de inimicis, qui iuſte perſequuntur nos, quia tunc non eſſet ſuper erogatio benefacere eis, ſed eſſet neceſſarium bene ſe habere ad illos, quia peccatum eſſet tunc ex parte noſtra & non ex parte ipſorum: ergo malis eſt facienda eleemoſyna.

Diſtinguendum tamen de eleemoſyna, quia quædam eſt corporalis, & alia ſpiritualis, de ſpirituali dicendum, quòd omnibus danda eſt tam bonis, quàm malis: immo potius malis quàm bonis, inquantum
K mali magis indigent adiutorio ſpirituali quàm boni, eleemoſyna tamen propter indigentiam datur, & nõ eſt facienda diſtinctio aliqua in hoc, quia eleemoſyna ſpiritualis ſolum proficit animæ, omnes tamen homines tenemur diligere quantum ad animam. i. deſiderare eis vitam æternam, & conſequenter adiuuare eos quantum ad hoc, ſecundum ꝙ nobis hoc occurrerit propter bona ſpiritualia, vt orando pro illis & conſulendo, & caſtigando, & ſic de alijs actibus ſpiritualib⁹ ſecundum decentiam perſonæ: nam quibuſdam malis recte damus interdum conſilium, quibus tamen cibum corporalem dare non debemus: ſpiritualis ergo eleemoſyna licita eſt ad omnes homines, quibus eam dare

dare potuerimus saltem quantum ad hoc, quod est orare pro illis.

De eleemosyna corporali dicendum, quòd etiam malis dari potest, quia corporalis eleemosyna corpori proficit, & quia corpus natura quædam est a Deo condita, & quantum ad hoc est bona, & diligenda, & ei succurrendum, malitia autem peccatoris odio habenda est 86. dist. cap. odio. s. odio habeantur peccata, & non homines, inquantum ergo potest quis benefacere malis ad sustentationem naturæ, quæ bona est dum non sustentetur, vel foueatur iniquitas, eleemosyna danda est, vnde omnibus malis, & etiam excommunicatis est danda eleemosyna, vt ait Gregorius 11. q. 1. cap. quoniam multos. & hoc verum est, nisi malus propter securitatem cibi iustitiam negligeret audendo facere aliqua mala, vel perseuerando in malis, quia tunc eleemosyna non est danda ei, vt dicit Augustinus, vtilius esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quàm esurienti panis frangitur, vt iniustitiæ seductus aquiescat, & habetur 5. q. 5. cap. non omnis.

Vnde interdum melius est pauperi non dare eleemosynam, & verbo corrigere eum increpando, vt discedat a malo quàm dare eleemosynam, sic dicit August. & cum negaueris, quòd petit iudicata est iustitia, vt non eum inanem dimittas, & aliquando melius aliquid dabis cum iniuste petentem correxeris. & ob hoc quandocunque mali sunt in extrema necessitate, danda est eis eleemosyna, quia per hoc non sustentatur iniquitas, sed natura, quando tamē sunt extra istam necessitatem si per hoc, quòd datur eis eleemosyna, non curant recedere a malo non est eis danda.

Ad primum dicendum, quòd intelligitur de eleemosyna danda peccatoribus per cuius confidentiam in peccatis suis fouentur, & ista nunquam est danda, sed eleemosyna, quæ naturam sustentat, & iniquitatem non fouet danda est.

Ad secundum dicendum, quòd peccator vocatur inimicus Dei, quantum ad culpam per quam Deo aliquo modo aduersatur, & tamen quantum ad naturam non est inimicus, quia Deus nihil odit eorum, q̄ fecerit, sed potius est, vt filius, quia Deus diligit bonum, quòd in malis est, quia ipse illud fecit: nā nihil odit eorum, quæ fecit Sapientiæ 11. ideo potest fieri eleemosyna malo pro naturæ sustentatione secundū quam non est inimicus Dei.

An magis bonis sit magis danda eleemosyna. Quæst. LXIII.

Qvaeretvr quibus sit danda magis eleemosyna, scilicet, an magis bonis sit magis eleemosyna danda.

Aliqui dicunt, quòd quanto fuerit aliquis melior tantomagis sibi eleemosyna danda est, quia in diffinitione eleemosynæ dicitur, quòd fiat propter Deum, & tamen boni sunt propinquiores Deo quàm mali: ergo melioribus magis danda est.

Item eleemosyna habet efficaciam ex parte recipientis, qui obligatur orare pro dante eleemosynam, oratio autem bonorum est efficax ad merendum, & non malorum, quia peccatores Deus non exaudit, sed siquis cultor eius est hunc exaudit: Ioan. nono: ergo melioribus magis danda est eleemosyna.

Item eleemosyna danda est ad retributionem mercedis æternæ, quia dicitur supra in litera, pater tuus, qui videt in abscondito dabit tibi, retributio tamen

A æterna magis habetur ex eleemosynis, quę dantur sanctis, iuxta illud Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defe. recipi. vos in ęterna tabernacula, quòd exponens Augu. lib de verbis Domini dicit, qui sunt, qui habebunt diuersa tabernacula nisi sancti Dei? & qui sunt, qui ab eis recipiendi sunt nisi qui eorum indigentiæ seruiunt? ergo sanctioribus magis sunt eleemosynæ faciendę.

Dicendum, quòd eleemosynę dandæ sunt indigētibus, & inter illos quanto aliquis fuerit sanctior tanto ei magis benefaciendum est, & propter hoc magis benefaciendum est fideli quàm infideli ad Gala. 6. dū
B tempus habemus operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei, & laudat Apostolus valde eleemosynas, quæ fiunt viris sanctis, vnde prima ad Timo. 5. loquens de bonitate viduę, quæ eligenda est dicit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, & secunda ad Corin. 8. & 9. hortatur Apostolus Ecclesiam Corinthiorum ad eleemosynam, quæ fit in sanctos, idest, quę distribuit sanctis habitantibus in Ierusalem etiam ad Rom. 15. laudat eleemosynam illam di. proficiscar Ierusalem ministrare sanctis, probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorū, qui sunt in Ierusalem, & iterum Apostolus dicit necessitatibus sanctorum communicantes, idest, dantes
C eleemosynam sanctis in necessitatibus suis: tenemur enim viris bonis ex quodam debito inquantum boni sunt, etiam quia pro nobis orant Dominum, & ex hoc quasi recipientes beneficium ab eis tenemur ipsis rependere vicem in corporalibus eleemosynis, sic dicitur ad Ro. 15. probauerunt Macedonia, & Achaia colla. ali. fa. in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem placuit enim eis, & debitores sunt eorū: nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis. ista vera sunt cęteris paribus, & tamen si aliquis minus bonus sit in extrema necessitate, & sanctior sit in minori necessitate, & non possimus vtrique succurrere tenemur potius succurrere magis indigenti, quia eleemo-
D mosyna, propter necessitatem fit, quid tamen simpliciter sit magis attendendum in eleemosyna ad hoc; quòd potius isti quàm illi detur, dicetur infra quæstione 67.

Ad primum dicendum, quòd quamuis sancti sint Deo propinquiores non tamen semper est eis plus dandum quàm alijs minus sanctis, quia largitio eleemosynarum instituta fuit a Deo ad subleuandum inopiam proximi, vnde si necessitas valde pręponderat ex parte vnius magis ei dandum est, licet alia sit sanctior, quia eleemosyna non est instituta ad ditandum sanctos, sed ad subueniendum pauperibus, quia dare indigenti est propria ratio eleemosynæ, vnde aliud est in benefaciendo, vel donando, & aliud in eleemosynam dando. Nam benefacere respicit bonum, &
E ideo melioribus magis benefaciendum est, eleemosyna autem non respicit bonum, sed indigentiam: ideo non est necesse, quòd magis bonis magis detur.

Ad secundum dicendum, quòd licet sancti magis possint pro nobis orare quàm minus boni, efficacia tamen eleemosynæ non consideratur ex parte recipientis, sed ex parte dantis: ideo dans debet ordinare eleemosynam ad finem ad quem est. s. ad subleuandum indigentiam proximi, & ad iudicandum eleemosynam meliorem, vel melius factam, magis attendendum est ad ordinationem, quæ fit ex parte dantis quàm ad efficaciam, quæ est ex parte accipientis.

Ad tertium dicendum, quòd opus eleemosynę ad retributionē vitę ęternę valet dupliciter. Vno modo

ex radice

ex radice charitatis,& ſecundum hoc eleemoſyna eſt meritoria prout in ea ſeruatur ordo charitatis, & ſecundum hunc magis debemus ſubuenire ei,qui patitur maiorem neceſſitatem, maxime ſi ſit extrema, quia ratio magis dictat illi eſſe prouidendum.

Alio modo valet eleemoſyna ad vitam ęternam ex merito illius cui donatur.ſ.quia per orationes eius homo diſponitur ad vitam æternam, & quantum ad hoc ſemper eſt efficacior eleemoſyna, quæ fit viris ſanctis,magis tamen attendendum eſt id quod pertinet ád rationem eleemoſynæ, & radicē charitatis,qui eſt ex parte dantis quàm ad efficaciam, quæ ſe tenet ex parte recipientis,& eſt extrinſeca.

An eleemoſyna danda ſit omnibus hominibus. Quæſt. LXIIII.

QVAERETVR an omnibus hominibus ſit danda eleemoſyna:dicunt quidam, quòd non, quia peccatoribus non videtur eſſe danda,ergo non eſt danda omnibus.

Item virtus non inclinat ad impoſſibile:dare autē eleemoſynam eſt actus virtutis.ſ.liberalitatis, dare tamen omnibus eſt impoſſibile, ſic dicit Augu.primo lib.de doc.Chriſtiana. omnibus prodeſſe non poſſumus,ergo non eſt danda eleemoſyna omnibus.

Item eleemoſyna, quæ eſt meritoria procedit ex radice charitatis,& tamen charitas non agit perperā infra Corin.decimotertio, ſed quidam ſunt quibus dare eleemoſynam eſt perperam agere, vt ſiquis det eleemoſynam hoſtibus reipublicæ, vel inimicis fidei. ergo non eſt danda omnibus eleemoſyna.

Dicendum,quòd eſt danda eleemoſyna omnibus, ideſt,quòd nemo eſt cui interdum non obligemur,& pro hoc eſt diſtinguendum de eleemoſynis corporalibus,& ſpiritualibus:nam ſpirituales omnibus dandæ ſunt,quia omnibus poſſunt communicari tam longe quàm prope poſitis.ſ.orando ſaltem pro eis:etiam quantū ad eleemoſynas ſpirituales omnes tenemur diligere, quia proficiunt ſoli animæ, & tamen pro omnibus hominibus deſideranda eſt ſalus animę: etiā quia dare eleemoſynam ſpiritualem cuicunque non poteſt nocere,nec ſequi inconueniens inde, ſicut poteſt ſequi ex corporali eleemoſyna : ideo in ſpirituali eleemoſyna nulla diſtinctio habenda eſt.De corporali autem eleemoſyna dicendum ,quòd etiam omnibus dari poteſt,quia bonis indubitate danda eſt, malis etiam dari debet inquantum proficit ad naturę ſuſtētationem,& non adiuuat nec fouet iniquitatem ipſorum, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 62.& omnes homines diſtinguuntur ſufficienter in bonos, & malos, ergo omnibus hominibus eleemoſyna danda eſt,& dari poteſt interdum.ſed cōſiderandum,quòd dicitur eleemoſyna danda,ideſt,dari poteſt:nam eleemoſyna ſoli indigenti danda eſt,& quia non indigent omnes homines,nec accidit omnes indigere non eſt omnibus danda,ideſt,non eſt neceſſe dari omnibus, ſed poteſt dari omnibus,ideſt, cuilibet,ſcilicet,cuilibet venienti ad indigentiam, & quia nullus hominū eſt,qui ſecundum varios caſus fortunę, & quotidianas mutationes interdum indigere non poſſit corporalibus ſubſidijs, nullus eſt cui eleemoſynam facere non poſſimus quantumcunque ſit ille excellens in gradu,quia gradus inter homines non ſunt ſtabiles, ſicut inter Angelos in quibus ille,qui ſemel eſt excellentior alio in gradu in æternum eſt excellentior eo, homines autem nihil ſtabile habent, ſed qui hodie præeſt omnibus, cras poteſt ſeruire in abiectiſſima ſeruitute:ideo gradus excellens nō excludit aliquem

F ab hoc quod eſt poſſe indigere alienis ſubſidijs,& ſic nullus eſt cui eleemoſyna interdum fieri non poſſit, & quando talia acciderint, eleemoſyna facienda erit.

Ad primum dicendum, quòd peccatoribus non eſt facienda eleemoſyna per quam foueantur in culpa,ſed eleemoſyna per quam ſuſtentetur in eis natura,vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum,quòd ſimpliciter loquēdo non poſſumus omnibus hominibus in ſpeciali benefacere,ideſt, cuilibet eorum per ſe eleemoſynam, vel beneficium pręſtando, nullus tamen eſt de quo non poſſit occurrere caſus,in quo oporteat ei benefacere in ſpeciali.& ideo charitas requirit,quòd & ſi homo non benefaciat actualiter cuilibet, habeat tamen
G animum ſuum pręparatum ad benefaciendum cuilibet ſi tempus adeſſet, tamen quędam eleemoſynę ſunt,quę omnibus in generali poſſunt dari, ſicut orare pro omnibus hominibus, in eleemoſynis autem corporalibus nunquam iſtud contingit, quia nullum bonum corporale poteſt effici ab aliquo homine, quòd proficiat omnibus hominibus,& hoc, quia bona corporalia,ex conditione generis ſui ſunt minora bona quàm ſpiritualia,& ideo minus ſe diffundūt:nā de natura boni eſt ſuijpſius eſſe diffuſiuum, vt ait Dionyſius.

Ad tertium dicendum,quòd de hoſtibus reipublicę,& inimicis fidei iudicandum eſt, ſicut de alijs ma-
H lis, licet iſtos ponamus in magno gradu malorum: ideo ſicut malis generaliter non eſt facienda eleemoſina, ita vt per eleemoſinam foueantur in culpa,ita iſti inquantum per eleemoſinam collatam ſibi a nobis poſſent foueri in exercendo hoſtilitatem contra rempublicam,& fidem ſanctam,non eſt eis eleemoſina danda nec aliquod beneficium,quia iſtud eſſet deteſtabile,ſi tamen interdum videamus eos fame perire,vel deficere ex defectu aliorum auxiliorum humanorum, debemus ei ſubuenire quantum ad hoc,vt non pereant,ſed non quantum ad hoc,quòd confortentur in aliquo ad impugnādum quēquam, & iſtud etiam verum eſt quando tales iuſtitia ſuadente non-
I dum decretum eſt debere perire, quia tunc etiam in extrema neceſſitate non eſſet eis ſubueniendum,ſed potius conandum,vt ad illam neceſſitatem venirent, & in ea perirent,vt ſi bellum ſit indictum contra hoſtes fidei,vel reipublicę,& videamus eos perire fame, vel ſiti,non eſt eis ſuccurrendum, ſed potius agendū, vt citius moriantur,quia illi cui iuſte mortem corporalem optare poſſum non teneor ad ſubueniendum in aliquo bono corporali, manet tamen adhuc eleemoſina ſpiritualis quam ei poſſum impēdere,ſcilicet, orare ne anima eius pereat, ſicut corpus perit.quando tamen aliqui ſunt hoſtes fidei, vel reipublicę, & nondum decretum eſt per eum, qui poteſt ſibi bellum debere inferri, vel nocere eis, adhuc tenemur in extrema neceſſitate prouidere eis, vt in fame,
K & ſiti, quod patet, quia antequam decernatur contra tales debere fieri bellum,nemini de republica licet occidere quenquam illorum, & tamen ei quē licite non poſſum occidere teneor prouidere in extrema neceſſitate, quia non prouidendo occido eum, vt ait Ambroſius, & habetur 86.diſtinctione capitulo paſce, ſcilicet, paſce fame morientem; quiſquis enim paſcendo hominem poteris ſeruare, ſi non paueris occidiſti, ergo teneor cuicunque tali patienti extremam neceſſitatem,ſi mihi occurrerit,ſubuenire.

An

An teneamur propinquis nobis magis facere eleemosynam quàm alijs. Quæst. LXV.

QVAERETVR an teneamur magis facere eleemosinā propinquis nobis quàm alijs.

Dicunt quidam, quòd nō tenemur propinquis magis quàm alijs, sed potius pauperibus quàm propinquis, quia dicitur Luc. 14. cū facis prandiū aut cęnam noli vocare amicos nec fratres nec cognatos, sed pauperes, & debiles, & claudos, & cęcos, & beatus eris. sed cognati nostri sunt maxime propinqui nobis quàm pauperes extranei, ergo non tenemur dare eleemosinā propinquis magis quàm alijs.

Item maximum beneficium est quod homo potest alteri præstare in bello. s. quia ibi potest eū a morte eruere, & hoc est maximum beneficium. miles tamen in bello magis tenetur adiuuare commilitonē suum, qui sit extraneus a cognatione sua, quàm patrē suum si sit in acie hostili. Ergo eleemosina magis est facienda interdum extraneo quàm propinquo.

Item prius obligat quilibet debita soluere quàm gratuita beneficia impendere, & tamen quòd quis re pendat beneficium ei a quo recepit est naturaliter debitum: ergo potius obligabitur quis dare eleemosinā extraneo a quo beneficium aliquod suscepit, quàm propinquis suis secundum carnem a quibus non suscepit beneficium.

Item si propter cognationem, & propinquitatē benefaciendum esset, quanto quis est alteri magis propinquus teneretur magis benefacere ei, & tamen falsum est, quia filius est maxime propinquus patri, & tenetur magis diligere patrem quàm diligatur ab eo, & tamen non tenetur ei magis benefacere, sed potius pater debet magis benefacere filio quàm recipere ab eo, quia non debent filij thesaurizare parentibus, sed parentes filijs secunda Corint. decimotertio, ergo non est magis benefaciendum propinquis quàm alijs.

Dicendum, quòd accipiendo propinquitatem generaliter. s. pro sola cognatione, sed pro qualibet alia propinquitate hominum inter se, verum est, quòd cęteris paribus magis danda est eleemosina propinquis quàm alijs: nam dare eleemosinam ad virtutem pertinet, ordo autem in virtute imitatur ordinem in natura, quia ille est ordo sapientissime dispositus cum sit a Deo institutus: in natura enim talis est ordo, quòd vnunquodque naturale agens prius, & magis diffundit virtutem suam, & actionem ad ea, quæ sunt propinqua quàm ad remota, sicut ignis magis calefacit rem sibi magis propinquam, Deus quoque diffundit abundantius, & per prius dona suę bonitatis in substātias sibi similiores secundum esse. s. in angelicas prius quàm in humanas, & inter angelicas secundum maiorem propinquitatem ad ipsum in gradu essendi, vt dicit Dionysius in lib. de angelica Hiararchia cap. 4. dare autem eleemosinam, vel quæcunque beneficia est actio charitatis nostræ in proximos, & ideo oportet, quod sit ista actio abundantior in magis propinquis: propinquitas tamen inter homines diuersimode accidit, quia propinquitas causatur inter communicantes in aliquo: & ideo secundum diuersa genera communicationum sunt diuersi modi propinquitatum, ponit Arist. quinque communicationes primo Poli. cap. 1. s. naturalem despoticam, œconomicam, homogalacticam, politicam, & præter istas est alia cōmunicatio diuina secundum quam homines inter se communicant, vt oēs ordinētur ad habendum vitam æternam, & ista est communicatio fidei cum soli credentes saluari possint, quia sine fide impossibile est

A placere Deo, ad Heb. 11. & sub communicatione politica includuntur multi modi communicationum humanarum, est autem regula, quòd in eis, quæ pertinent ad aliquam communicationem magis tenetur quilibet subuenire eis, qui sunt de communicatione illa quàm cęteris: ideo in eis, quę pertinent ad domesticam communicationem, quæ est œconomica magis tenetur quis eis, qui sunt in eadē domo quàm alijs omnibus quicunque illi sint, & qualitercunque se habeant, quia isti sunt propinqui quantum ad hoc, & alij non. & propter hoc, quia communicatio fidelium est in bono quod pertinet ad vitam æternam

B magis tenetur quis cupere vitam æternam pro quocunque fideli quàm pro quocunque infideli, dare autem eleemosinam corporalem pertinet ad bona corporis, & ordinatur ad conseruandum esse corporale hominis, idest, vitam, subuentio in bonis corporalibus debet maxime esse ad illos, qui maxime communicant in esse corporali, & vita, in hoc tamen communicant cognati magis quàm cęteri, quia cognatio est propinquitas sanguinis, & per deriuationē sanguinis, siue generationem communicatur vita, vel esse corporale: ideo cognatis tenemur regulariter cęteris paribus magis prouidere in bonis corporalibus subueniendo quàm alijs hominibus, non tamen

Idem tenet S. Tho. 3. Sent. dis. 29. ar. 6. & 7.

C tenemur absolute illis magis dare eleemosinā quàm cęteris, quia si aliquis extraneus sit in extrema necessitate, & cognatus non sit in extrema, tenemur potius prouidere existenti in extrema necessitate, aliter autē cognatis magis quàm cęteris debita est eleemosina corporalis, vnde conformiter ad præcedentia Arist. 9. Ethi. dicit diuersos honores dandos esse diuersis hominibus. s. alius est honor, qui debetur duci exercitus, & alius sapienti, & virtuoso, & alius seni, & alius cuilibet potenti, & alius patri, & matri, & alius fratribus, & amicis, & dicit, quòd parentibus debetur maxime sustentatio in necessarijs corporis, & in istis debet homo magis parentibus quàm sibi prouidere, vt ibidē dicitur. Consequens est ergo, vt etiam cognatis cęteris, qui sunt cognati propter hoc, quòd descendunt

D ab eisdem parentibus mediatis, vel immediatis a quibus nos descēdimus, teneamur ad corporalia auxilia, quia iste ordo amoris ponitur secundum maiorem, vel minorem propinquitatem ad principium originis, & sanguinis, vt patet 8. Ethi. Ambro. quoque libro de offi. laudat inter cęteras eleemosinas istam, quæ fit cognatis, & habetur 86. dist. cap. non satis. & cap. est etiam. s. est etiam alia probanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, & ibidem Ambro. in capit. ne tantum laudat valde eleemosinam, quæ fit parentibus, & increpat eos, qui circa istam deficiunt: ideo ista est eleemosina ceteris paribus inter corporales

E magis excellens, an tamen ista sit simpliciter alijs prę ferenda, dicetur infra quęst. sequenti.

Ad primum dicendum, quòd eleemosina faciēda est tam propinquis quàm non propinquis: Christus enim non vetuit benefacere, & ad conuiuium vocare cognatos, & amicos, sed vetuit vocari hac intentione, quòd nos ab eis similia reciperemus. nam dicitur noli vocare amicos tuos &c. ne forte ipsi te reinuitēt, & fiat tibi retributio, quasi dicat, si quis desiderat bonum vitæ æternæ per opera, quæ facit, non debet inuitare aliquos, vel benefacere eis ea intentione, vt ab eis recipiat, quia si fecerit hac intentione nullam retributionem habebit in vita æterna, quia non desiderauit eam, vel quia non fecit propter eam: si tamen amicos suos, & cognatos quis inuitet, vel eleemosinam

nam eis det cum pauperes fuerint non hac intentione, vt ab eis recipiat, meritorium est vitæ æternæ, & cęteris paribus melius quàm benefacere extraneis, potest tamen esse, quòd extranei in aliquo casu magis sint inuitandi quàm cognati, vt si magis indigeāt, aliter autem magis cognatis benefaciemus, siquis tamen inuitet amicos, vel cognatos solum hac intentione, vt ab eis recipiat vicissitudinē nullum peccatū est, sed nulla erit retributio, quia propter Deū non fit, & ideo Christus non vetuit hoc tanquam malum, sed dedit doctrinam eis, qui ex operibus suis desiderant habere retributionem vitæ æternæ, quia per istum modum nunquam illam habebunt, & patet, quia dicitur ibi, cum facis prandium noli vocare amicos &c. ne forte ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio, sed voca pauperes, & debiles, qui non habent retribuere tibi, & retribuetur tibi in resurrectione iustorum.

Ad secundum dicendum, quòd adiuuare commilitonem in bello est necessitatis, & non vocatur proprie eleemosyna, nisi dicamus eam esse eleemosynā, quæ ex debito fit, & licet teneatur quilibet liberare a morte cognatum si potest, tenetur tamen magis adiuuare commilitionem, quia bonum commune est diuinius, & melius bono particulari vnius. primo Ethi. vnde pro bono communi reipublicæ temporalis, vel spiritualis virtuosum est, & laudabile, quòd qs vitam propriam exponat periculo, & quia communicatio in bellicis non ordinatur ad conseruationem vnius, sed reipublicę, miles adiuuans commilitonem non adiuuat eum tanquam personam priuatam, sed tanquam totam rempublicam, quia ille gerit negocium reipublicæ, & sic non est mirum si magis teneatur adiuuare commilitonem existentem in acie sua quàm patrem existentem in acie hostili, & non solum hoc, sed etiam si pater non sit contra rempublicam si sit extra aciem, scilicet, quia non venit ad bellum, & filius audit patrem esse in magna necessitate etiā si sit in extrema in qua non poterit sibi succurri nisi per filium, non tenetur filius, qui est in acie dimittere aciem si actualiter pugnatur, vt veniat ad subueniendum patri, quia hic vertitur dispendium reipublicæ, & patrię, quæ est maior quàm pater.

Ad tertium dicendum, quòd soluere debita regulariter est maioris necessitatis quàm beneficia impēdere, & tamen interdum dare eleemosynam est magis necessarium quàm debitum soluere, quia eleemosyna est interdum debita, sicut fit ad existentes in extrema necessitate.

Pro quo sciendum, quòd duplex est debitum, vnū est, quòd non est numerandum in bonis eius, qui debet, sed in bonis eius cui debetur, vt siquis recipit pecuniam mutuatam, vel habet aliquid commodatum, aut depositum, aut præcario, aut furatus est, vel rapuit, vel ex aliqua causa obligauit se ad dandum alicui certum quid: nam ista non sunt in bonis debitoris, sed vocantur ęs alienum, quia reddi debent de iure certæ personę, & ab illa repeti possunt. quantum ad istud debitum dicendum, quòd magis necessarium est debitum soluere quàm beneficium, vel eleemosynā gratis dare, quòd verum est nisi occurreret pauper in extrema necessitate, quia tunc potius est danda illi eleemosyna quàm reddendum debitum si vtrunque simul fieri non potest, quia hoc casu liceret isti debitori rapere etiam ab ipso cuius est debitor, vt subueniret pauperi, si non posset ei aliter subueniri.

Quid tamē si ille cui debetur pecunia esset in ęquali necessitate? dicendum, quòd videtur ei magis subueniendum, quia debetur sibi ex duplici capite. s. tanquam pauperi, & tanquam creditori, in hoc tamen multa alia erant consideranda, quia poterat esse, quod

F ille cui debetur pecunia, & est in extrema necessitatę sit persona mediocris, & non multum vtilis reipublicæ, alius autem cui non debetur pecunia est persona valde excellēs, & valde vtilis reipublicæ, vel Ecclesię, & tunc magis est subueniendum isti quàm creditori. infinitæ autem aliæ differentiæ possunt accidere secūdum quas interdum magis teneatur debitor creditori quàm alteri, & interdum econtrario, & de istis non est possibile dari regulam, quia sunt infinitę, sed incūbit prudentię, & inspirationi ipsius cui talia occurrerint iudicare quid faciendum sit.

Aliud debitum est, quòd est in bonis debitoris, & non eius cui debetur, sicut siquis recepit beneficium liberaliter ab altero vbi non interuenit pactum de
G reddendo: nam tunc recipiens naturaliter obligatur ad retribuendum ex quadam morali ęquitate, sed nō est debitor legalis, quia non competit repetitio aduersus illum ex aliqua lege, & tunc dicēdum, quòd interdum benefacere, vel eleemosynam dare est magis necessarium quàm rependere talia debita, & non solū benefacere existēti in extrema necessitate, sed ēt quibusdam non existētibus. Hoc modo si pater egeat, & alius a quo recepit beneficium egeat, si ambo æqualiter indigent, magis benefaciēdum est patri quàm soluēdum debitum benefactori, ratio est, quia sicut teneor benefactori pro beneficio, ita ēt teneor patri pro beneficio, & beneficium patris est maius omnibus beneficijs. s. quia dedit esse: vnde cęteris benefactoribus possumus satisfacere reddendo æqualia, vel maio-
H ra pro susceptis, soli autem Deo, & parentibus non possumus satisfacere, quia quantumcunque dederimus semper adhuc manemus debitores, quia maiora ab illis recepimus, vt dicitur 8. Ethi. s. dijs, & parentibus non possumus æqualia retribuere. patri ergo indigenti æqualiter magis subueniemus quàm eis a quibus beneficia suscepimus, quia illi minora contulerunt, sicut siquis recepisset beneficia a duobus, & ab vno maiora quàm ab altero, ambobus æqualiter indigētibus si non possit vtrique subuenire manifestū est, ꝙ tenetur potius subuenire ei a quo maiora beneficia suscepit. patri ergo magis subueniendum est, ꝙ
I verū est nisi ille, q beneficiū cōtulit sit in extrema necessitate, qa tūc magis subueniendū est ei q̄ patri ēt si nullum beneficium contulisset, sed esset omnino ignotus, vel ēt si esset persona aliqua valde excellēs in qua penderet status reipublicæ, vel magna vtilitas Ecclesiæ, quia ēt in quibusdam magis subueniēdum est istis quàm parētibus cum laudabiliter ēt sibijpsi quis bona subtrahet, vt talibus det, quia tales adiuuando non personas priuatas, sed ipsam rēpublicam adiuuat, & tamen pro bono statu, & salute Ecclesię, & reipublicæ laudabiliter quilibet vitam suam exponit. quæ dicta sunt vera, scilicet cōparādo patrē, & matrē ad reliquos benefactores. Secus autē si comparētur alij cognati, quia ab istis non recepimus aliqua beneficia ex conditione cognationis, nec tenemur eis tāquam benefactoribus, sed solum, vt cognatis descēdē-
K tibus ab eisdē parētibus a quibus nos descēdimus, & ideo indigētibus istis, & aliquibus benefactoribus nostris æqualiter, si non possumus vtrisque succurrere fortassis tenebimur magis succurrere benefactoribus, & aliquando cognatis secundum differentiam magnitudinis, & paruitatis beneficiorum, & secundū magnam, & paruam propinquitatem cognationis, & alias circunstantias: ideo non potest dari certa regula, sed recurrendum est ad prudētiam eius cui iste casus acciderit, & similes.

Ad quartum dicendum, ꝙ parētes tenētur ex ordine naturæ filijs magis benefacere quàm ab eis bona sperare, filij autem debent magis diligere parentes q̄ ab eis

ab eis diligantur, vel diligi velint, quia parentes sunt, sicut superiores, & amor eorum est ad benefaciendũ, & non ad recipiendum, sicut in naturalibus superiora influunt in inferiora, & tamen nihil ab eis recipiunt, filij autem sunt tanquam inferiores: ideo amor eorũ est ad honorandum, & non ad benefadiendum, vnde sicut in naturalibus nunquam superiora recipiunt ab inferioribus, ita nunquam patres deberent recipere a filijs, & verum est, quòd inquantum patres, & superiores nunquam ab eis aliquid recipiunt, quia tamen patres sunt homines, & interdum indigent alienis auxilijs iustius est, vt recipiant a filijs quibus tanta bona contulerunt quàm ab alijs, & tunc non recipiunt ab eis tanquam patres a filijs, sed tanquam benefactores ab eis quibus maxima bona contulerunt, & tunc magis tenetur filius benefacere patri quàm pater filio, & ob hoc in articulo extremę necessitatis magis liceret patri deserere filios q̃ filijs deserere parentes, qa pater pōt filium abnegare, quia non est debitor ei, filius aũt nunquam potest abnegare patrem, quia semper est debitor, vt dicitur 8. Ethi. cap. vltimo, & sic si esset extrema necessitas vtpote famis, vel sitis, ita quòd videretur esse necessarium perire patrem, vel filiũ, potest pater deserere filium, vt sibijpsi prouideret, vnde secundum leges humanas pater potest vendere filium pro alimentis in necessitate famis, si tamen potest filius seipsum saluare patre pereunte per famem, vel sitim, & posset liberare patrem, si vellet ipse potius fame mori, tenetur se exponere morti, & vt aliqui diffiniunt tenetur eam etiam si indubitata sit tolerare, vt pater non pereat fame, quia licet in omnibus teneatur filius patri sine mensura, ad cibum tamen, & similes necessitates tenetur patri magis quam sibijpsi, idest, debet ei abundantius quam sibijpsi prouidere, vt dicitur 9. Ethi. cap. 3. si autem sit periculum aliud, vt in liberatione ab hostibus, vel similibus pater potest filium deserere, vt seipsum eruat, filius autem non potest, sed tenetur se exponere morti pro patre.

Cui magis subueniendum sit, patri infideli, vel proximo fideli. Quæst. LXVI.

QVAERETVR occasione præcedentium si quis habeat patrem infidelem, qui egeat, & sit aliquis proximus fidelis, qui egeat, cui magis subueniendum est.

Quidam dixerunt istam quæstionem esse valde dubiam vnde Petrus manducator vocauit hanc quęstionem tenebrosam aquam in nubibus aereis, vt dicitur 30. di. cap. siqui filij, & 86. dist. cap. non satis in Glo.

Dicunt tamen aliqui, quòd magis teneamur benefacere extraneo fideli, quia dicitur ad Gala. 6. operemur bonum ad omnes, maxime ad domesticos fidei, idest, ad fideles, qui morantur intra fidem.

Item, quia Ambro. lib. de offi. & 86. dist. cap. non satis, vbi ponit conditiones, quæ debent attendi in eleemosyna ponit primam esse fidelem di. perfecta liberalitas fide, causa loco, & tempore commẽdatur, vt primum opereris circa domesticos fidei, ergo si vtrique non possum dare, primo dabo fideli.

Item 30. dist. cap. siqui filij in dandis eleemosynis, ponderatur valde ista conditio, scilicet, esse fidelem cum dicitur, si filij parentes maxime fideles deseruerint, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, vt hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sit. fideli ergo potius dandum est cum hoc in eo venerandum sit, quòd fidelis est.

Item Ambro. super cau. super illo verbo, & ordinauit in me charitatem, dicit multorum charitas est inordinata, quòd in primo est ponũt tertium, vel quar-

A tum. Primo diligendus est Deus. Secundo parentes, deinde filij, postea domestici, qui si boni sunt etiã malis filijs pręferendi sunt, omnis tamen infidelis est malus, ergo danda est potius eleemosyna cuicunque fideli indigenti quam patri infideli, quia præponendus ei est.

Item iuxta illud, quòd dicitur desudet eleemosyna in manu tua donec inuenias iustum cui des, & tamen omnis infidelis iniustus est, quia fides iustificat hominem Gen. decimoquinto credidit Abrahan Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & ad Rom. 10. creditur corde ad iustitiam, & ad Ro. 1. iustus ex fide viuit, ergo prius dandum est.

B Dicendum, quòd in casu dato, aut possum succurrere vtrique, aut non, si possum vtrique, debeo vtrique prouidere, & non est tunc difficultas, si autem nō possum vtrique, aut ambo ęqualiter indigent aut inæqualiter, si inæqualiter ita, vt alter eorum sit in extrema necessitate, vel quasi, teneor subuenire sic indigenti, siue sit pater, siue extraneus, & siue sit fidelis, siue infidelis, si autem neuter est in extrema necessitate, sed ambo indigent æqualiter, vel quasi, præferendus est pater etiam infidelis cuicunque fideli, & si sit valde bonus, sic dicitur 30. di. cap. siqui filij in Glo. & 86. distin. cap. non satis in Glo. & sic tenet Hugui. & Raymũ. in su. li. 3. ti. de hospite. ordinandorum, di-

C cunt tamen, quòd extraneus fidelis præferendus est patri infideli in dilectione, & tamen in exhibitione operis præferendus est pater, scilicet, in omnibus, quæ pertinent ad corporis sustentationem, & ratio est, quia in corpore, & vita magis communicamus cum parẽtibus quam cum quibuslibet alijs, & dicit Ho. in su. ti. de tempo. ordi. in regula 7. quòd non debet esse dubitatio alicui professori iuris posituri de hoc, quia exhibitio nutrimenti de iure naturali primæuo est, ꝙ competit omnibus animalibus, secundum quod non est quærendum quis sit fidells, vel infidelis, quia nec hoc scirent discernere animalia, quæ hoc iure nobiscum communicant, Insti. de iure natura 1. respōso, & ff. de iusti. & iu. lib. 1. §. pe. eo ergo iure quo patrem cognosco alimenta præstare teneor, & tamen patrem

D cognosco naturali ratione, & instinctu: ergo de iure naturali dantur alimenta, in quo non distiguitur fidelis ab infideli, & istud recte dictum est.

Amplius patet hoc, quia siquis sit infidelis, vel quãtumcunque malus, adhuc tamen est manifestum, quòd magis tenetur seipsum diligere, & magis sibimet ꝓuidere in corporalibus necessitatibus quàm cuicunque alteri, & tamen quilibet tenetur prouidere in cibo, & potu, & alijs corporalibus necessitatibus parentibus magis quàm sibijpsi vt dicitur nono Ethico, capitu. tertio. ergo magis tenetur prouidere patri in hoc quantũcunque sit infidelis quàm cuilibet alteri.

E Item pater, licet infidelis sit non desinit esse pater, nec tollitur debitum filij ad eum tanquam ad patrẽ, sed solum filius non debet obedire ei in eis, quæ repugnant statui fidei, & inducunt contumeliam creatoris, quia prima Corint. septimo, & extra de diuor. capitul. gaude. est tamen proprium patri, quòd ei debetur tanquam patri recipere alimenta a filio quando indiget, ergo etiam si infidelis sit, nihilominus tenebitur filius eum alere. patet antecedens, quia nono Ethico. vbi Aristo. distinguit honores debitos diuersis personis dicit, quòd parentibus debetur specialiter prouisio in cibo, & potu, & similibus, in quibus magis debemus sufficere eis quàm nobis ipsis, etiam istud est debitum ex lege Dei, scilicet, honora patrem tuum: Exodi vigesimo, & Deuteronom. quinto, & iste honor intelligitur principaliter

de

de exhibitione necessariorum: sic enim Christus exposuit infra decimoquinto,& Mat.septimo increpādo Pharisæos,qui retrahebant homines a benefaciendo parentibus suadendo, quòd potius benefacerent templo, & parentes solo verbo, & in reuerentiæ exhibitione honorarent, Christus autem dixit, quòd ita intelligendo transgrediebantur præceptum Dei, ergo Deus voluit specialiter alimenta deberi parentibus indigentibus: ideo cum hoc sit proprium eis etiam si infideles sint, tenentur filij magis eis quàm alijs prouidere in necessitatibus corporis.

Item hoc expresse ostendit Ambrosius lib.de offi. & 86.distin.capitu.non satis, siue in capitu.non tantum,vbi prius parentes asserit alendos quàm alios dicens, nec tantum Dei traditio est, vt prius pascas parentes. Nam si iuxta diuinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quantomagis fames, quæ multo grauior est,& sic indubitanter patri infideli tenetur filius magis prouidere quando indiget quā pauperi fideli.

Ad primum dicendum, quòd illud verum est de proximis, qui non sunt parentes. Nam si vnus infidelis extraneus, & fidelis extraneus æqualiter indigent, magis teneor fideli quàm infideli, & sic est verum cęteris paribus, & tamen ista conditio, quæ est esse parentem præponderat supra istam, quæ est esse fidelem cum alimenta sint debita ex iure, & communicatione naturæ, & non ex fidei communicatione: ideo ambobus æqualiter indigentibus magis patri infideli quam extraneo fideli subueniendum est. Sed quid si magis indiget fidelis extraneus quàm pater infidelis? dicendum, quòd si indiget in extrema necessitate, vel quasi,magis ei prouidendum est quàm patri etiam si esset econtrario, scilicet, si pater esset fidelis, & indigeret, & extraneus esset infidelis, & esset in extrema necessitate, magis prouidendum esset infideli quàm patri fideli, si autem non esset in extrema necessitate indigeret tamen magis quàm pater, non posset dari certa regula cui eorum prius esset prouidendum, quia interdum vni, & interdum alteri prius esset prouidendum secundum varias circunstantias necessitatum, & magnitudinem, vel paruitatem inopię ex parte vtriusque.prædicta vera sunt, nisi quando ille fidelis indigens esset persona valde excellens ex qua penderet ex magna parte salus reipublicæ, vel status fidei, quia talibus magis quàm parentibus esset prouidendum, & maxime cum vterque esset in extrema necessitate, quia potius videtur, quòd deberet eripere extraneum quàm patrem, sicut si oporteret perire patrem, vel rem publicam, potius est eligendum ,quòd pereat pater, quia pro talibus etiam propriam vitam laudabiliter quilibet potest exponere,vt dictum est præcedenti quęst.

Ad secundum dicendum, sicut supra, scilicet, quòd prius dandum est fideli quàm infideli si cętera sint paria, non est tamen conditio, quæ maxime ponderat in danda eleemosyna esse fidelem, quia magis ponderat differentia necessitatis, & cognatio, & debitum, & similia de quibus dicetur sequenti quæstione.

Ad tertium dicendum, quòd honorandum est in parentibus hoc, quòd fideles sunt, non tamen sequitur, quòd fideles quibuslibet infidelibus etiam parentibus sint præponendi. Sed verum est, quòd siquis habeat patrem fidelem, magis tenetur eum diligere, & magis benefacere quàm si esset infidelis, quia ibi cętera sunt paria, & hoc dicitur in eodem capitu.siqui filij, hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sunt, idest, non solum venerentur eos,

F quia patres sunt,sed etiam quia fideles sunt, si tamen vtrunque non contingat, magis est honorandus aliquis, quia pater quàm aliquis, quia fidelis, Nam eodem capitu.innuitur, quòd patribus inquantùm patres debetur honor, & sustentatio. etiam si non sint fideles, quia dicitur siqui filij parentes maxime fideles deseruerint occasione cultus Dei hoc iustum esse iudicantes, anathema sit. Et sic etiam si non sint parentes fideles non possunt deseri, sed tenentur filij eis. Sed hoc maxime est si fideles sint etiam, quia dicitur ibi occasione Dei cultus, in quo videtur, quòd diuersitas fidei non præiudicat debito filiorum ad parentes, quia etiam ratione cultus diui-
G ni non possunt eos deserere, scilicet, non subueniendo in necessitate. Ideo ex ipsomet capitu.siqui filij videtur, quòd magis respiciendum sit esse patrem quàm esse fidelem,& sic tenebimur magis infideli patri quàm extraneo fideli.

Ad quartum dicendum, quòd vt communiter exponitur fideles extranei pręponendi sunt cognatis infidelibus quantum ad dilectionem, vel affectum, & tamen quantum ad effectum prouidendi magis tenemur patri infideli quàm extraneo fideli, sic exponitur trigesima distin. capitu. siqui filij in Glo.& Raymū.in sum.lib.tertio titu.de hospi.ordinandorum,& Ho.in summa ti.de tempo.ordi.aliter potest dici, ꝙ istud dictum Ambro. non militat in pręsenti casu
H propter duo. Primo, quia dicit de domesticis, quòd si boni sunt etiam filijs præponendi sunt, & tamen non dixit de patre, nunc autem de patre loquimur, & tamen valde magna differentia est in his, quia pater non est debitor filio, sed potest abnegare eum, filius autem non potest abnegare patrem octauo Ethi. capitu.vltimo immo tenetur magis ei prouidere, quā sibi in corporalibus necessitatibus nono Ethico.cap. tertio. Secundo non facit ad propositum, quia dicit de domesticis, & casus noster est de extraneis, domestici autem non sunt extranei, sed vocantur sui, siue proprij immo magis quàm proprij, & de eis magna cura habenda est. prima ad Timoth.quinto, qui suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est:
I ideo ex hac auctoritate Ambrosij nihil probatur in pręsenti.

Ad quintum dicendum, quòd illud intelligitur cęteris paribus. quòd sit eleemosyna magis danda iusto quàm iniusto, vnde siquis inueniat aliquos pauperes iniustos parum indigentes, potius debet expectare ad dandum eleemosynam, quòd inueniat aliquem iustum, & interim teneat eleemosynam, & hoc est,quòd desudet eleemosyna in manu, sicut res, quæ diu tenetur in manu calefit, & sudat simul cum manu.

Aliter potest exponi,quòd intelligatur hoc quādo quis vult dare eleemosynam alicui solam,vt oret pro eo,quia tunc nulli debet dare nisi iusto eo, quòd ora-
K tiones iustorum exaudiuntur,& non impiorum.Ioā. 9.vel saltem ipsę solę sunt meritoriæ. Et ista non est proprie eleemosyna,sed magis est quædam commutatio bonorum temporalium pro spiritualibus,est tamē iusta,quia fit bono fine,& sine simonia,quia vtrūque fit propter Deum, sic dicitur ad Rom.15.probauerunt Macedonia, & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum,qui sunt in Ierusalem: placuit enim eis,& debitores sunt eorum:nam si spiritualium eorum participes facti sunt gentiles, debēt & in carnalibus ministrare eis, & alijs modis potest exponi, sed iste est melior.

An

An fienda sit distinctio in dandis eleemosynis circa pauperes ita, quòd quibusdam demus, & alijs non. Et quomodo non debemus discernere pauperem a paupere. Et an sit eleemosyna danda turpiter viuentibus. Quæst LXVII.

QVAERETVR an facienda sit in dãdis eleemosynis distinctio aliqua circa pauperes, ita quòd quibusdam demus, & alijs non: aliqui dicunt, quòd nõ, sed indifferenter omnibus dandum est, quia dicit Chrys. super Epistolam ad Hebrę. quiescamus ab hac absurda curiositate, & diabolica, & peremptoria: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia: & sic non est distinguendum quales sint pauperes, quia quibuscunque demus meritum est, & patet 42. distinctio. capi. quiescamus, etiam ponitur ibi alia ratio, scilicet quia dare pauperibus non est periculum quibuscunque demus, quia dando magis accipimus, quam damus.

Alia etiam ratio est, quia si quis faciat ipsam distinctionem interdum volens excludere malos pauperes excludet bonos, vel boni excludentur, & recipientur mali, vel boni non venient, quando viderint se excludi, sic dicit, quòd Abraham si scrutator esset circa refugiẽtes ad se, nunquam Angelos hospitio recepisset fortassis enim non putasset eos Angelos, sed cum reliquis repellerentur, sed quoniam omnes recipiebat suscepit, & Angelos.

Dicendum, quòd circa eleemosynam, vel hospitalitatem interdum est facienda differentia in pauperibus, & interdum non.

Pro quo sciendum, quòd eorum, qui petunt eleemosynam quidam petunt eam, quasi ex debito, vt prędicatores, & prælati: alij autem pro sola corporis sustentatione, vt pauperes simplices. prædicatoribus enim, & prælatis pro opere suo debetur eleemosyna, & est eis, quasi debita, quia dixit Christus Lucę tertio, quòd in quãcunque domum intrarent manerent ibi comedentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, quia dignus est operarius cibo suo, quasi dicat non datur vobis cibus ex sola liberalitate, sed ex quodam debito cum operemini prædicando illis, & tamen operarius dignus est cibo suo, idest debetur illi cibus: sic etiam dicitur 1. Corint. 9. si spiritualia vobis seminamus dignum est, vt temporalia vestra metamus. quòd ergo istis datur licet sit eleemosyna, quia propter Deum datur, & non ex conuentione, vel contractu tamen debita est pro opere, & labore prædicationis, & sic Apostolus admonebat omnes, qui erudiuntur in fide, quòd prouiderent solicite circa temporalia doctoribus suis: ad Gala. 6. communicet catechizatus ei, qui se cathechizat in omnibus bonis, idest qui eruditur communicet doctori suo omnia bona necessaria ad sustentationem. Alijs autem pauperibus eleemosyna datur ex sola liberalitate, scilicet quia nihil nobis faciunt, & illi petunt pro sola corporis sustentatione, idest non ex debito. De primis pauperibus dicendum, quòd aut sunt cogniti, aut non, si sunt cogniti, & constat eos ad prædicandum missos, vel institutos in prelatura recipiendi sunt, & dandũ est eis, ꝙ petũt: si autẽ sunt incogniti, vel dubitatur an tale officiũ sit eis cõmissum, debent prius examinari, an ita sit, q̃ recipiantur, & q̃ detur eis aliquid, quia hic vertitur periculum circa maiora, quia non agitur solum de dando eleemosynam, sed principaliter de accipiendo prælatũ, vel prædicatorem, & quia talibus non solum danda est eleemosyna, sed etiam spiritualia ab eis recipienda sunt, in quibus periculum vertitur si isti non sunt tales quales se esse dicunt, oportet eos prius distingui, &

A cognosci, ita dicitur in eodem cap. quiescamus, scilicet si enim in clerum electum se esse dicat si sacerdotem se nominet, scrutare non enim sine periculo est in talibus indiscursa communicatio circa maiora periculum vertitur: nõ enim das, sed accipis. In secũdo casu, scilicet quando petunt pauperes pro corporis sustentatione nõ prætendentes sibi debitam eleemosynam, ratione alicuius officij, aut possumus abundare omnibus petentibus, aut nõ: si possumus debemus omnibus indistincte dare, & in hoc casu habet locũ cap. quiescamus, scilicet quòd quiescendum est, idest cessandum ab hac absurda, & diabolica curiositate, scilicet discernendi pauperem a paupere, & allegantur.

B Causa prima, quia Deus non retribuet homini mercedem ex vita eorum quos accipit, sed ex voluntate, & honorificentia multa, & misericordia, & bonitate, idest non erit differentia mercedis nostrę secundum differentiam vitę eorum quibus eleemosynam damus, sed secundum differentiam voluntatis, quam habemus in benefaciendo pauperibus, & honorificentiam, idest secundum quantitatem honoris, & misericordię, quam præstiterimus pauperibus. omnibus, ergo dãdum est, quia non carebit mercede quicunque dederit, cuicunque dederit, dum tamen propter Christum det, & tanquam pauperem Christi recipiat, vt dicitur infra 10. qui dederit potum

C vni ex minimis meis calicem aquę frigidę tantum in nomine discipuli: amen dico vobis non perdet mercedem suam.

Secunda ratio est, quia distinctio, & scrutinium fieri debet, quando versatur aliquod periculum si ista non fiant: dare tamen eleemosynam corporalem solum ad sustentationem cuicunque demus nullum periculum est, ideo non est facienda ista distinctio, patet hoc, quia dicitur ibidem, quòd quando quis dicit se electum in clerum, vel dicat se esse sacerdotem scrutandum est, quia circa maiora periculum vertit, quam sit cibus corporalis.

Tertia causa est, quia si istam distinctionẽ facimus aliquando volentes excludere malos pauperes

D excludemus bonos. Nam si Abraham, & Loth istam distinctionem fecissent fortassis non recepissent Angelos hospitio, sed eos inter cęteros repellerent: non est ergo cauendum ab aliquo quin ei eleemosynam, ad sustentationem corporis dare possimus, & debeamus. nam etiam excommunicatis eleemosyna danda est, vt ait Grego. 11. q. 3. c. quoniam multos, & hoc verũ est de quolibet tam excommunicato, quam etiam publice peccante, nisi occasione eleemosynę nostrę, quasi iam securus de illa iustitiam negligeret. Nam in tali casu dicit Aug. ꝙ vtilius esurienti panis tollitur si de cibo securus iustitiam negligat, quam esuriẽti panis frangitur, vt iniustitię seductus acquiescat 10. q. 5. c. non omnis: quod autem de istis dicitur, intelligẽdum est, verum esse nisi esuriant ad mortem, quia

E tunc quantumcunque iustitiam negligant danda est eis eleemosyna, vt non moriantur 86. d. c. pasce. Nam per hoc non fouetur eorum iniquitas, sed natura ne pereat sustentatur. si autem non possumus sufficere omnibus petentibus distinguendum est quibus potius dare debeamus, & ad hoc considerantur multa ex parte eorum quibus danda est eleemosyna ex quibus vnus pauper pręfertur alteri: de quibus dicetur in duabus quęstionib. seq. Sed est dubium an histrionibus, & meretricibus, & venatoribus, & huiusmodi turpiter viuentibus eleemosyna danda sit. dicendum ꝙ officia istorum sunt turpia, & ipsi iudicantur, vt infames, & publici peccatores, vt ostẽsum est. s. q. 37.

Dicendum tamen, ꝙ quũ istis datur aliquid, aut datur

tur pro officio suo, quod exercent, aut datur in elee-
mosynam, si pro officij exercitio dicendum, quòd est
graue peccatum, & maximè in clericis qui bona ec-
clesię debent honestius expendere, & etiam in omni-
bus alijs peccatum est, sic dicit Aug. super Ioan. & 86.
di. c. donare, s. donare res suas histrionibus vitium est
immane non virtus, & datur ibi causa, s. quia donant
isti pro adulatione, & laude humana, quia histriones
laudant eos cum dicitur ibi, scitis de talibus quam sit
frequens fama cum laude, quia laudatur peccator in
desiderijs animę suæ, & qui iniqua egerit benedici-
tur. de venatoribus dicit Aug. in Psal. & 86. di. c. qui ve
natoribus, s. qui venatoribus donant, quare donant di
cant quare dant venatoribus, hoc in illo amant in quo
nequissimus est, hoc in illo pascant, hoc in illo vestiũt
ipsam nequitiam publicam spectaculis omnium, nõ
tamen naturam ibi attendunt operis Dei, sed nequi-
tiam operis humani. hoc intelligitur de venatoribus
qui pugnant cum bestijs in arena, quos leges huma-
næ arenarios vocant, & sunt isti infames si pro quæ-
stu hoc faciant, & hinc viuant, & ideo qui habentes
talia officia honorãt, vel aliquid eis donant, ipsam ini-
quitatem honorant, & non naturam a Deo conditã,
quod detestabile est, & non solum donando istis ali-
quid peccatum est, sed etiam siquis gaudeat videndo
eos exercere artem suam, nam etiam hoc peccatum
mortale est, vt ait Aug. in Psal. & 86. di. c. vident, s. vi-
dent homines venatorem, & delectantur: vę miseris
si se non correxerint: qui enim vident venatorem, &
delectantur, videbunt saluatorem, & tristabuntur, s.
in die iudicij videndo Christum tristabuntur, quia de-
lectati sunt videndo venatorem. De meretricibus
magis planum est, quia illis nemo pro officio suo ali-
quid dat, nisi qui cum eis fornicatur, & hoc peccatũ
mortale est, & ideo donare eis propter istam causam
malum est, quod intelligitur de donatione quę est vl-
tra precium cõuentum, vel consuetum: nam licet for-
nicari cum meretrice sit peccatum, dare ei preciũ for-
nicationis non est peccatum, sed potius peccaret qui
subtraheret, quia illis hoc debitum est, vnde dicitur,
quòd meretrix non turpiter accipit, licet turpiter me
retricium facit. ff. de condi. ob tur. ca. l. 4. §. sed quòd
meretrici, vt dicitur 86. di. cap. qui venatoribus in gl.
Aug. tamen eod. ca. increpat donantes aliquid mere-
tricibus, s. qui donant meretricibus quare donant, nõ
quidem ipsa hominibus donant non tantum ibi na-
turam attendunt operis Dei, sed nequitiam operis
humani: potest intelligi de precio dato meretrici, qđ
in se non est peccatum, sed id propter, quod datũ est,
s. fornicari, vel intelligitur non de precio, sed de dona-
tione quæ fit causa affectionis, s. quia diligit quis me-
retricem, & vltra debitum sibi, vel conuentum cum
ea aliquid gratis dat, & iste est proprius sensus, quia
hoc est donare eis, & istud est peccatum de quo ibi in
glo. Si autem datur prædictis eleemosyna, aut sunt in
necessitate extrema, aut non, si sunt in illa licitum est
dare eis immo necessariũ, quia nullus homo est quan
tumcunque malus cui in extrema necessitate subue-
nire non teneamur, quia aliàs diceremur eum occide
re 86. di. c. pasce. Si autem non est extrema necessitas
melius est nihil eis dare, vt securi de cibo turpiter sem
per agant, sed potius videntes se despici conuertãtur
ad bonum, quia vtilius panis subtrahitur pauperi in-
terdum, quam frangatur, vt ait Aug. 5. q. 5. c. non om-
nis: distinctio autem supra posita de differentia paupe
rum colligitur 42. di. c. quiescamus, & ibi in gl. & per
Raymun. in sum. li. 3. ti. de hospi. ordi. Sed cum dica-
tur, quòd musicis, & histrionibus non est donandum
est dubium, an peccatum sit donare citharistis, & his
qui in musicis nos delectant.

F Dicendum, quòd aut donatur eis, vt hoc opus suũ
faciant ad cultum Dei, aut ad nostram causam. si pri-
mo modo est meritorium, quia Deus laudatur in or-
ganis, & cymbalis, & tubis, & tympanis. Psalm. vlt. &
Deus fecit sibi tubas fieri Numer. 10. & in illis clan-
gebatur ante arcam Iosue 6. & Dauid faciebat perso-
nari coram arca Domini omnia vasa musicorum. 2.
Reg. 6. & 1. Paralip. decimoquinto, & decimosexto, &
vigesimoquinto. Si autem fit causa nostri, aut fit
ad recreationẽ a laboribus, vel alleuiationem cogita-
tionum, siue ad ęgritudinẽ leuiandam, aut propter
solam voluptatem: si primo modo licitum est, nisi in
eis quibus ex conditione status istud repugnat, sicut
monachis: nam tota vita eorum debet esse quidam
G luctus, vt ait Hieron. ad Riparium, & Desiderium, &
decimasexta quęstione. in cap. monachus, scilicet
monachus non doctoris, sed plangentis habet offi-
cium, qui vel se, vel mundum lugeat, & domini paui-
dus præstoletur aduentum. si autem sit ad solam vo-
luptatem illicitum videtur istis aliquid donare pro
officio suo, & maxime est hoc in clericis, sic dicit
glossa, octuagesimasexta distinctione cap. donare, sci-
licet quid de citharistis, & alijs, qui varijs vtuntur in-
strumentis nunquid licitum est audire ea, vel tange-
re, vel talibus aliquid dare, & quidem ad voluptatem,
vel luxuriam? non quia Deum moribus stimulat, qui
populũ vocibus delectat, vt ait Greg. & nonagesima-
H secunda distinctione, cap. in Sancta, sed ad laudem
Dei, vel ob aliam causam iustam, vt puta recreationis,
vel infirmitatis, scilicet est licitum ista audire, & dona-
re citharistis pro isto opere.

In eleemosynis dandis, quæ sunt attendenda, tam pro parte dantis, quam eius cui datur. Vbi etiam ponitur in quibus casibus tenetur ecclesia defendere eos, qui ad se confugiunt. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR, quę sunt attendenda in dan-
dis eleemosynis.
Dicendum, quòd cum dare eleemosy-
nam sit actus virtutis, oportet considerari
I multa ad hoc, quòd recte fiat, & quędam consideran-
tur ex parte dantis, & quædam ex parte accipientis: ex
parte dantis tria considerantur, scilicet iustum, ordo,
& intẽtio. Dicitur iustum, idest res iusta, scilicet quòd
fiat eleemosyna de re acquisita licite, idest cuius do-
minium transiuit in possidentem: nam non differt,
quòd acquisita fuerit res turpiter, vel ex mala causa
dum tamen possit iuste possideri, & non competat
repetitio pro ea contra possessorem, quod dicitur
propter rem furto, vel rapina ablatam, vel per vsuram,
aut symoniam, quia ista non solum acquiruntur illi-
cite, sed etiam illicite possidentur, quia oportet illa
restitui, & sic non potest fieri de illis eleemosyna, vt
ostensum est supra. Secundum est ordo, quia cum
eleemosyna sit quidam actus charitatis, oportet or-
K dinem habere: nã sicut in diligẽdo, oportet quosdam
magis, & alios minus diligi, scilicet quòd primo inter
proximos diligantur parentes, deinde filij, postea do-
mestici, deinde extranei, postea inimici, vt ait
Ambrosius super cantica, ita oporter in exhibitio-
ne operis quibusdam prius, & aliis postea subueni-
re. Nam peccat, qui prępostere agit, idest qui mutat
ordinem charitatis, vt ait August. & sic ante omnia
debet quilibet sibi misereri deinde cæteris. Tertium
est intentio recta, scilicet, vt eleemosyna fiat propter
Deum, & non propter inanem gloriam, quia sic peri-
ret merces, vt dicitur supra in lrã, & non fiet propter
desiderium retributionis, sicut qui inuitat amicos, vt
reinuitetur ab eis, quia dicitur Luc. decimoquarto, ꝙ
fit isti

sit isti retributio, sed qui facit conuiuium pauperibus claudis,& debilibus,qui retribuere non possunt habebit retributionem in resurrectione iustorũ. Ex parte eius cui datur eleemosyna cõsideranda sunt nouem, scilicet fides causa locus tempus modus necessitudo, siue propinquitas sanguinis,ętas debilitas conditio, siue nobilitas,ista ponit Amb.li.de officijs, & 86.di.ca. non satis in tex.& glo.

Primum est fides, idest an ille cui eleemosyna datur sit fidelis,vel infidelis: nam omnibus eleemosyna danda est etiam infidelibus si indigeant,magis tamen fidelibus propter honorem fidei, & Christi cuius sunt membra omnes fideles ad Gala.sexto.operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei,idest ad habitantes in fide,& sic in allegato.cap.non satis dicitur perfecta liberalitas fide commẽdat, vt primum opereris circa domesticos fidei:grandis culpa est si scieute te fidelis egeat, si scias eum sine sumptu esse, famem tolerare, erumnam perpeti, qui præsertim egere erubescit, hoc intelligitur cæteris paribus, quia non debet semper dari potius eleemosyna fideli, quam infideli,quia magis teneor prouidere patri infideli, q̃ extraneo fideli, vt oñsum est supra:ẽt si ambo indigentes sint extranei, & infidelis sit in extrema necessitate fidelis aũt non, magis est subueniendũ infideli q̃ fideli, quia necessitas præponderat fidei,& etiã debitum cognationis paternæ præponderat fidei, sed intelligitur tam in ista conditione, q̃ in alijs,ꝙ sint cętera paria,quia tunc prius semper fideli, q̃ infideli subuenitur: nam habens patrem fidelem tenetur eum magis honorare, quam si esset infidelis 30.distin.cap. siqui filij.

Secundũ est causa.s.quia quædã causę pręponderãt alijs,sicut illis,qui tenẽtur ab hostibus magis tenemur eleemosynam dare, quam alijs, qui non tenentur: in allegato capit. non satis, scilicet si in causam ceciderit,aut captiuitatis suę, aut suorum filiorum, aut calũniæ, & non adiuues,quasi dicat malum est si in tali casu non adiuueris, & est iste casus multũ priuilegiatus: nã etiam vasa sacra altaris vendi p̃nt ad redemptionẽ captiuorũ, vt ait Amb.li.de offi.& 12.q.2.c.aurũ,s.ornatus sacrorum redemptio captiuorum est,& vere illa sunt vasa preciosa, quæ redimunt animas a morte, idest liberãt captiuos de seruitute, vnde Amb.e.li.& 86.di.c.non satis siue c.non compatiamur dicit se aliquando hoc fecisse, vt captiuos liberaret licet multi ex hoc ei irascebantur cum ait. nos aliquando in inuidiã incidimus, ꝙ confregimus vasa mystica, vt captiuos redimeremus.

Vasa altaris sacra vendi p̃nt pro redemptione captiuorum.

Tertium est locus, vt siquis teneatur in loco periculoso potius illi succurrendum est, quam cæteris in allegato capit. non satis, si sit in carcere, & pœnis, & supplicijs,si propter debitum aliquod iustus excrucietur:nam & si omnibus debetur misericordia iusto tamen amplius: isti enim subuenitur propter duo. Primo propter locum, quia erat in carcere, & in pęnis,& si non subueniretur ei affligeretur valde. Secũdo,quia erat iustus: nam iustis danda est eleemosyna potius, quam cęteris, quod intelligendum est si cętera sint paria,quia iniusto, & peccatori publico existenti in extrema necessitate magis est subueniendum, quam iusto indigenti, sed non in extrema necessitate. quòd autem dicitur si propter debitum iustus excrucietur in quo tangit Amb.consuetudinem temporis antiqui. Nam debitor tunc si non erat soluendo dabatur creditoribus ad puniendum: hodie autem si aliquis conuenitur ex maleficio, & non est soluendo puniri potest 14.quæstion. 6.capi.si res, nec redimenda est pœna eius, quia pœna eius precio remitti prohibetur 1.quæstio.1.cap.iubemus. si autem con-

A uenitur ex contractu, & si non sit soluendo non cruciatur, sed sufficit, quòd cedat bonis.§.qui bon. cede. po.l.vlti.& inanis est actio, quam excludit inopia debitoris,si tamen iste peruenit postea ad fortunam pinguiorem soluere tenetur ff.de cessi.bo.l.is, qui & extra de solut. c.Odoardus.

Quartum est tempus, quia tempore afflictionis magis subueniendum est homini, quam alijs temporibus in allegato capi.non satis, scilicet si tempore afflictionis suę nihil a te impetret, si tempore periculi quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium,non est leue pecca-
B tum,quasi dicat, sed graue est si tẽpore afflictionis nihil impetrat,qui existens in fame, & siti petens alimẽtum non exauditur, & dicitur si tempore periculi quo rapitur ad mortem, in quo innuitur, quòd tenemur liberare eos, qui ducuntur ad mortem: nam si non eruamus inquantum possumus, peccamus. extra de hom.c.sicut dignum,& intelligitur de eo,qui a personis priuatis, vel per apertissimam iniustitiam occiditur eodem cap.scilicet non caret scrupulo societatis occultę, qui manifesto facinori desinit obuiare, si tamen a iudice quis ducatur ad mortem,adhuc ecclesia,idest viri Ecclesiastici defendere potest, ne occidatur vigesimatertia q.5. cap.reos,scilicet reos sanguinis defendat ecclesia ne effusione sanguinis
C particeps fiat,scilicet defendat si ad eam confugerint quia omnes confugientes ad se tenetur ecclesia defendere decimaseptima q.4. cap.reuertimini, & hoc verum est, siue sint rei, siue non in crimine de quo sunt infamati, nisi in casibus, qui ponuntur extra de immu.eccl.cap.inter alia,scilicet latro publicus,& nocturnus depopulator agrorum,vel si seruus est,& permittitur impunitas. Si etiam non confugerint rei ad ecclesiam, adhuc iuuabit illos ecclesia: nam si speratur de eorum correctione debet eos precibus iuuare ne pereant vigesimatertia q.4. cap.est iniusta etiam si sunt iniuste condemnati debet ecclesia omnibus modis quibus potest iuuare eos. Si autem iuste condemnantur tunc temperate,& non importune iuua-
D bit illos, ne per indiscretam defensionem ecclesia incidat in malam opinionem,vt dicit Grego.decimaquarta q.6. ca.hi qui, & licet ecclesia teneatur aliquos defendere non tamen pro eis tenetur bellum mouere.§.de Episcopa.audi.l.additos,& hoc est,quia defensio ecclesię debet esse moderata de his 23.q.5.capi. reos in glo.& dicebat Amb.si plus valet apud te pecunia tua, quã vita morientis,s.siquis iniuste ad occisionẽ portabatur,& poterat ꝑ pecunia liberari de manibus occisorum si non liberaueris eum, vt pecuniã non expendas: plus valet apud te pecunia tua, quam vita illius,idest plus appreciaris pecuniam, quã vitam, ideo permittis illum perire,vt pecunię parcas, & istud est graue peccatum, quia cũ ista sit extrema necessitas tenẽt hõ dare quidquid habet, vt illũ liberet alioquin peccat.

E Quintum est modus, scilicet, vt in dando eleemosynam teneatur modus,nec omnia simul vni dentur,sed distribuant̃,vt sępius, & multis dare possimus in alleg.c.non satis,siue in c.dominus.

Sextum est necessitudo, siue propinquitas sanguinis, quia cęteris paribus potius est danda eleemosyna propinquis secundum carnem, quam alijs: in alle. cap.non satis, siue in cap.est etiam.s.est etiam alia probanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis.

Septimum est ętas,scilicet an sit senex vel iuuenis, quia

quia senibus magis danda est eleemosyna quam iuuenibus cum senes sint impotentiores ad acquirendum per laborem, iuuenes autem, nisi alias sint impotẽtes cogendi sunt laborare, & ex laboribus victum q̃rere.

Octauum est debilitas, quia debilitati, vt claudi, & ceci, & infirmi præferendi sunt in eleemosyna, eo ꝙ isti magis sunt in necessitate, quam cæteri, qui non habent hanc debilitatem. Vocatur etiam debilitas, vt aliqui volunt, sed non est verum mutatio status, vt quando quis res suas amisit sine crimine, vt per furtum, vel rapinam, in alleg. c. non satis, siue in c. consideranda. s. similiter debilitas corporis promptius iuuanda est, si quis ex diuitiis cecidit in egestatem, & maxime sine suo vitio, sed aut latrociniis, aut præscriptione, aut calumniis, quæ habebat amisit, & dicitur maxime si sine suo vitio, quia etiam si per vitium ista amiserit est ei danda eleemosyna, postquam iam amiserit cum deuenerit in paupertatem, & tamen maxime subueniendum est ei si sine vitio amisit hęc, quia tunc subuenit̃ ei, vt pauperi, & iusto. Nam dicitur ibi in glo. ꝙ si vitio suo in ista mala incidit non teneor ei subuenire, vt. ff. de posi. l. bona. & 5. q. 5. c. non omnis, sed exponitur, ꝙ verum est, ꝙ talem non teneor redimere. s. si fuerit in carcere pro debito, vel pro crimine, teneor tamen dare ei eleemosynam ad aliqualem subuentionem.

Nonum est nobilitas ex qua sequitur verecundia, nam qui sunt nobiles, si incidunt in paupertatem erubescunt mendicare, ideo magis est meritoriũ istis dare, quam aliis ęqualiter, vel aliquantulum plus indigẽtibus, vt in alleg. c. non satis, siue c. consideranda. s. nõnunquam etiam consideranda est verecundia, quę ingenuos prodit natales. i. per verecundiam significat̃, ꝙ aliquis est de natalibus ingenuis. i. nobilibus, & qñ isti sunt pauperes maxime, si prius fuerunt diuites, & sine vitio ceciderunt de diuitiis, debet eis succurri, vt supra dictum est, licet aliqui volebant illud intelligi de corporis debilitate, sed non stat, quia diuitiis priuari nihil ad corporis debilitatẽ pertinet. Hęc sunt, quæ considerantur ex parte eorũ, quibus eleemosyna dãda est, vt sciamus cui potius tenemur subuenire quãdo non possumus omnibus simul succurrere, & sciendum ꝙ quælibet istarum conditionum facit vnũ pauperem debere præferri alteri, quando cætera sunt paria, qñ tñ vnus pauper excedit in vno, & alius in alio, vtpote vnus est fidelis, & tñ alius in maiori necessitate, vel loco, aut tempore malis cui potius subueniendum sit, non est possibile dari regulam generalem pp infinitas varietates, quæ accidere possunt ex diuersitate circunstantiarum, & ita est de omnibus aliis causis, vel conditionibus pauperum, supra positis, quando vnus comparatur alteri.

Quid potius in paupere considerandum sit ad hoc, quod eleemosina sit magis meritoria. Quæst. LXIX.

QVAERETVR quid sit potius considerandũ in paupere ad hoc, ꝙ sit magis benefaciendum vni, quam alteri.

Dicendum, quòd ista q̃stio nõ potest diffiniri per regulam generalem propter infinitas variationes, quę occurrunt, sed sicut varietas fit in particulari, ita fiet iudicium in particulari. s. quòd occurrente quolibet casu prudens poterit iudicare quid agendum sit. Et non est intelligendum, ꝙ hoc non possit determinari per regulam, quasi sit valde obscurum, sed propter infinitum esse, quia possunt fieri infinitę variationes in particulari ex parte eorum quibus eleemosyna danda est; infinita autem nemo potest comprehendere iudicio, & ideo antequam veniant in experientiã non

F est possibile, ꝙ aliquis illa plene cognoscat, regula tñ datur in vniuersali, ergo non possunt diffiniri ista per regulam, sed qñ particulariter acciderint diffiniuntur faciliter per prudentem. Ratio dñæ est, quia in particulari non accidunt simul oẽs istę diuersitates, sed vnica, & de illa faciliter iudicatur: in vl̃i autem si regula dari deberet oporteret comprehẽdi oẽs dñas ipsorũ particularium quo ad hoc, ꝙ eẽt vera regula, & illud est impossibile, sic dicit Aristot. 9. Ethicorum, quòd cui magis benefaciendum sit non est facile determinare propter multas diuersitates boni, & necessarii, & verum est, quia tota diuersitas, & difficultas accidit pp bonum, & necessarium, nam omnia nouem motiua, quę habentur præced. q. ad ista duo reducuntur,
G quædam enim dicunt maius bonum, & alia important magis necessarium, nam fides & nobilitas pertinent ad bonum. s. quia melius est dare fideli, quam infideli, & melius iusto, quam iniusto, sic etiam de nobilitate, quia melius est nobili pauperi dare, quam ignobili. Causa locus tempus ętas debilitas, & necessitudo pertinent ad necessarium, quia magis necessariũ est dare debili, & seni, & existenti in malo loco, & in malo tpe, & ẽt cognato cui tenemur, & ei qui ab hostibus captus est, q̃ cęteris qui nõ hñt eadem, q̃ isti, licet sint meliores, q̃ isti, & sic oĩa, & quęcunque alia considerari pñt reducuntur ad ista duo, & tñ dẽt accipi tũc necessarium pro debito, & pro ineuitabili, nam dare
H ei cui tenemur est necessarium. i. debitum non est tñ ineuitabilis necessitas illius, quia forte in nulla necessitate est ille cui debemus. Hoc tñ considerandum est, ꝙ in benefaciendo magis est attendendum reddere, ꝙ debitum est, quam gratis impendere, ꝙ non est debitum, vt dicit ibidem Arist. & tñ etiam hoc non est generale, quia potest ex parte eius cui non debet̃ esse maior bonitas, vel necessitas ineuitabilis, & tunc potius erit dandum beneficium, quam soluendum debitum, & secundum hoc possunt accipi tres cõditiones pp quas maxime benefaciendum est. s. honestum necessarium, & debitum, licet istę tres reducuntur ad illas duas, quas posuit Arist. s. bonum, & necessariũ. debemus. n. subuenire maxime indigentibus pp necessarium, & viris optimis, & eis a quibus spiritualia suscipimus pp honestum, & cognatis, & maxime parenti-
I bus, & benefactoribus propter debitum.

Considerandum tamẽ circa hoc, ꝙ in dando eleemosynam ad sciendum cui magis dandum sit est prima regula, ꝙ licet istę tres conditiones præcipue moueant, illa tamen, quæ pręponderat qualibet alia est ipsum necessarium, nam pręponderat necessariũ honestati, quia siquis sit vir sanctissimus, & indigens nõ tñ in extrema necessitate, & sit aliquis vir pessimus publice peccans, & infidelis si sit in extrema necessitate: magis succurrendum est isti, q̃ viro sanctissimo, patet etiam de debito, quia siquis susceperit ab aliquo quãtacunque beneficia, vtpote si per eum a morte liberatus est, vel ab eo consecutus est regnum, & indiget,
K non tamen in extrema necessitate, magis subuenire debebit infideli, & pessimo existẽti in extrema necessitate, q̃ illi. rõ hmõi est, quia eleemosyna s'm se est ad subueniendũ indigenti tollendo defectũ eius, vel alleuiando, vt ostensum est supra q. 22. Cũ ergo sit istud essentiale eleemosynæ necesse est, ꝙ vbicunque inueniatur necessitas maxima ibi sit eleemosyna magis ꝓprie, ꝙ aũt daretur magis bono pertinet ad bñficium, sed non ad eleemosynam, ꝙ vero demus ei cui tenemur pertinet ad iustitiam, sed non ad eleemosynam: eleemosyna. n. secundum se non cõsiderat bonũ, nec debitum, sed indigentiam, ideo in maxima indigentia erit propriissima eleemosyna: hoc tñ de sola extrema necessitate intelligendũ, q̃a licet existenti in extrema necel-

necessitate sit maxime subueniendum, & præferatur omnibus aliis, non tamen est verum, quod quicunque est in maiori necessitate est præferendus ei qui habet minorem, quia interdum quibusdam patientibus minorē indigentiam magis dandum, & prius, sicut siquis extraneus egeat, plus quam pater meus, & neuter sit in extrema necessitate, potius teneor subuenire patri, quam extraneo magis indigenti.

Prædicta sunt vera de existente in extrema necessitate quando est talis cuius mortem nō licet nobis desiderare. Nam siquis denunciatus sit hostis reipublicę, & bellum indictum sit cōtra eum, si existat in extrema necessitate famis, aut sitis non est ei subueniendum, sed potius procurandum quomodo citius pereat in cæteris autem tenemur ad subuentionem data extrema necessitate.

Secunda regula est, quod necessarium solum existens præponderat honesto, & debito simul existentibus, vt siquis sit vir sanctissimus a quo etiam maxima beneficia suscepimus, & egeat, & sit alius pessimus qui nobis sæpe nocuit, & sit in extrema necessitate, isti magis subueniendum est ex ratione suprapositia, & tamen concurrunt hic debitum, & honestum ex parte vna, & ex alia solum necessarium.

Tertia regula est, quod necessarium in vltima necessitate prępondera omnibus tribus. scilicet honesto debito, & necessario non existente in extrema necessitate, licet sit magna necessitas: patet hoc in exemplo pręcedenti.

Quarta regula est, quod existentibus duobus in extrema necessitate locum habent aliæ conditiones supra positæ. scilicet honestum, & debitum.

Est tamen considerandum, quod extrema necessitas, siue absoluta non est semper ęqualis, secundū quod aliquis est magis, vel minus propinquus periculo, vel morti si non subueniatur ei, quia tunc ei qui est in maiori necessitate subueniendum est si putatur, quod alteri potest subueniri per aliquem alium modum, vel potest aliquantulum expectare, quia tunc sola maior necessitas attendenda est. Si autem de vtroque constet, quòd est in propinquo periculo, habet locum honestum, & debitum. scilicet quis eorum est melior, vel cui magis tenemur.

Quinta regula est, quandocunque aliqua istarum trium. scilicet honestum debitum necessarium, vel aliqua de illis nouem, quæ habentur præcedenti q. sola venerit per eam iudicandum est cui magis sit prouidendum, vt si in duobus indigentibus consideretur sola indigentia semper erit dandum magis indigenti, & dicitur venire vna sola quādo in cęteris sunt pares, quia tunc illa facit præponderare, vt si fidelis, & infidelis ęqualiter indigeant, & sint æqualiter debiles, & ęqualis ingenii, & ita de cæteris, erit dandum potius fideli.

Sexta regula est, quod quando quædam conditiones istarum trium, vel illarum nouem sunt ex vna parte, & quædam ex alia, non potest dari aliqua regula cui sit potius prouidendum, vt si sint duo indigentes, & vnus magis indigeat, & tamen citra extremam necessitatem. alius vero melior sit, & minus indiget, nō potest dici quis præferendus sit, quia possunt accidere multæ differentiæ ex parte magnitudinis, vel paruitatis sanctitatis ex parte vnius, & indigentiæ ex parte alterius, ita vt aliquando pro vno, & aliquando pro altero iudicari deberet. ita est de omnibus aliis conditionibus consideratis ex parte pauperū, siue cōparetur vna vni, siue vna multis, quia nō poterit dari regula certa, sed omnia hęc adueniente particulari casu iudicabuntur faciliter per illius prudentiā cui ista occurrerint, quia in particulari non est difficile iudicare de istis, in vniuersali autem est impossibile cuius ratio supra posita est.

A *An melius sit eleemosynas paucas, & magnas facere, quam multas, & paruas. Et de intrantium religionem modo faciendi eleemosynam. Et quomodo vna eleemosyna potest esse maior alia.*

Quæst. LXX.

QVAERETVR propter præcedentia, quia dicebatur supra de modo dandi eleemosynam. scilicet an sit melius facere eleemosynas paucas, & magnas, vel multas, & paruas, vt siquis vult dare mille denarios in eleemosynam, an sit melius dare simul vni pauperi, vel duobus, vel sæpius dare, & per multos dies diuidere illos in multos pauperes. Aliqui dicunt, quod melius sit dare simul magnam eleemosynam, quia Christus dixit infra 19. quod qui vult esse perfectus vendat omnia quę habet, & det pauperibus, & sequatur eū, & sic ille dat eleemo-
B synam, & simul omnia dat, & a Christo laudatur. Itē patet, quia Hiero. in epistola ad Paulinum, hortatur Paulinum subito res suas distribuere di. nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens caute, & pedetentim possessiunculas tuas vendideris, non habet Christus vnde alat suos pauperes. q.d. etiam si non vendas caute, & per multos dies, vt inde magna precia habeas quę des pauperibus, non habet Christus, vnde alat pauperes, nō debes ergo curare de hac diligentia, sed cito expedire, vnde dicit ibi festina quæso. i. fac cito. Alii dicūt, quod melius est dare per multas vices, quia quando quis distribuerit eandem pecuniam per multas partes habet
C diuersas operationes, & electiones, & quia meretur quis per hoc, quod vult dare eleemosynā, quanto pluries habebit electionem istam, tanto magis merebitur, & sic melius erit sępe dare, quam semel.

Dicendum, quòd quando quis dat eleemosynam aut habet voluntatem mutandi statum relinquendo sęculum, aut vult manere in statu suo, si vult mutare statum melius est dare simul quam per partes, immo necesse est dare simul, quia transiens ad religionem, nihil proprium habere potest cum repugnet hoc essentiali voto religionis, in quo nec etiam per Papam potest dispensari, extra de sta. mo. c. cum ad monasterium. §. nec extimet. scilicet nec extimet Abbas, quòd super
D habenda proprietate possit cum aliquo monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis a Deo est annexa regulæ monachali, vt contra eam, nec summus pontifex possit licentiā indulgere, oportet ergo ante introitū monasterii. i. ante professionē de omnibus disponere, & ideo tunc eleemosyna simul danda est, sic dicitur per Ambr. li. de off. & 86. di. c. nō satis, siue c. dn̄s. scilicet dn̄s non vult simul effundi opes, sed dispensari, nisi forte, vt Elisęus qui boues suos occidit, & pauit pauperes ex eo, quod habuit, vt nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus in disciplinam se propheticam daret, & sic est de omnibus qui sequebantur Christum, quia illi mutabant statum, quia iam nō debebant possidere aliquid, infra 10. scilicet nolite possidere aurū, nec argentū, nec pecuniā in zonis vestris, & ob
E hoc mandabat, quod siquis vellet eū sequi venderet omnia quæ hēret, & daret pauperibus, & tunc sequeretur eū. infra 19. & Mar. 10. & non solum omnia tradenda sunt pauperibus, antequam quis incipiat Christū sequi, sed etiam si adhuc manet in sęculo, & habet voluntatem transeundi ad religionem, & detinetur solum, vt disponat de possessionibus suis vendendo illas, & dando pauperibus, & si cito faceret, oporteret pro paruo precio vendere, & paruas dare eleemosynas, si autem per aliquantum tempus moraretur in seculo posset caute vendere, & multa pauperibus dare: melius est, quòd cito vendat, & pauca det pauperibus, vt cito ad religionē se transferat, quā vt maneat in sęculo longiori tēpore, & magnas det eleemosynas, sic dicit Hieronym. in epistola ad

Notet monachi de proprietate eorum.

ad Paulinum exhortans eum, ꝙ cito abiiciat curam rerum secularium a se non curando solicite vendere dicens: festina quæso, & hærentis in salo nauiculæ funem magis præcide, quam solue, i. cito fac ad modũ illorum qui volunt soluere funem nauis, quando adhæret salo. i. arenæ, nam quia periculũ est morari diu soluendo est securius rumpere funem præscindendo, quam morari soluendo, licet qui præscidit perdit funem, ita licet res pereant, vel diminuantur precia earum vendendo eas subito, melius est rũpere cito vendendo, quam morari longius in seculo ad caute vendendum, ꝙ est quasi soluere, quia fit sine damno funis, etiam dicit, ꝙ repugnat aliqualiter desiderio perfectionis ad quam aliquis anhelat intrando religionẽ velle vendere multum caute, & solicite res, vt nihil pereat de precio, cum ait, nemo renunciaturus seculo potest bene vendere, quæ contempsit, vt venderet. Et quia diceret aliquis, ꝙ ista solicita venditio non fit ad hoc, ꝙ vendens consequatur inde aliquod lucrũ, sed ad hoc, ꝙ pauperes Christi magis alantur, quod pertinet ad charitatẽ. s. habere curam de egenis, tollit istã responsionẽ ibi Hierony. dicens, nisi tu semper recrastinans, & diem de die trahens caute, & pedetentim tuas possessiunculas vendideris, non habet Christus vnde alat pauperes suos, q. d. habet, & ideo non oportet habere istam solicitudinem, & quia aliquis diceret, ꝙ melius est morari diutius vendendo, vt plura precia dentur pauperibus, quia sic magis merebitur vendens cum faciat maiores eleemosynas: hanc responsionem excludit Hieronym. dicens, ꝙ magis nõ mereatur licet plura det, quia magnitudo meriti non attenditur ex magnitudine rei datæ, sed ex voluntate, & etiam ex habitudine eorum, quæ remanent ipsi danti, quia non dicitur aliquis, vel magis, vel minus liberalis, secundum ꝙ plura, vel pauciora dat, sed inquãtum ex pluribus, vel paucioribus, vt dicitur 4. Ethico. c. 1. s. secundum substantiam vtique liberalitas dicitur non enim in multitudine datorum, ꝙ liberale. i. liberalitas consistit, sed in dantis habitu: hæc autem est, ꝙ secundum substantiam dat: nihil autem prohibet liberaliorem esse minora dantem si a minoribus det, sic liberalior est habens solum viginti denarios, & decẽ donans, quam habens decem millia, & donans mille, sic patet de vidua, quæ dedit duo ęra minuta. Luc. 21. & Christus dixit eam obtulisse plus oĩbus, & cãm subdidit, quia reliqui obtulerũt de eo, ꝙ eis supererat, ista aũt quidquid habuit totum dedit. cum ergo aliqs volens intrare religionem oĩa, quæ habet det, ꝙ illa vendantur maiori, & minori precio nihil differt, quãtum ad animum suum, quia ipse æqualia dat siue magno foro, siue vili vendantur, etiã quia iste tradit seipsum, ꝙ ergo res parum, aut multum valeant, nullam habet vel paucam differentiam in rõne meriti, postquã aliquis seipsum dat, quia magis est dare seipsum, quam dare totum mundum reseruãdo seipsum sibi, & hãc rationem tangit ibi Hiero. di. totum Deo dedit q seipsum obtulit. Apostoli nauem tantum, & retia reliquerũt, vidua duo ęra mittit in gazophilatium domini, & præfertur crœsi diuitiis.

Alia ẽt ratio est, quia magnitudo meriti in actu consideratur ex habitudine voluntatis, cum tamen quis tanto feruore ad perfectionem anhelat, ꝙ non curat de rebus istis an bene, vel male vendantur, sed quomodocunque dat eas pauperibus, habet actum volũtatis perfectiorem, quam ille qui ad perfectionẽ anhelans potest se continere, vt circa venditionem istarũ rerum secularium solicite se habere possit, quia non videtur iste tantũ feruorem deuotionis habere, sicut ille qui spretis omnibus cito intrare vult, nam pertinet ad perfectionem transeuntium ad Christum cõ-

F temnere oĩa, & tñ iste contẽnit funditus, qui prę desiderio perfectionis ad quam tendit non curat an istę bene, vel male vendantur, qui aũt solicite vẽdere vult licet contemnat eo, ꝙ pp Christum vult definere totum, ꝙ habet possidere, non tñ ita funditus contẽnit cum adhuc ad illa aduertere possit, & precia rerũ minutatim computare, istam rationem tangit Hierony. dicens, nemo renunciaturus seculo bene potest vendere, quæ contempsit, vt venderet.

Alia etiam causa est, quia dato, ꝙ esset melius dare magna precia pauperibus in eleemosynam, quã parua, tñ illud ꝙ meretur transiens cito ad religionem rebus male venditis est maius, quam illud, ꝙ acquirit

G solicite vendens, & manens longiori tempore in sæculo, quia illo tempore quo manet in sæculo si viueret in religione iuxta perfectionem religionis, acquireret multum de merito, ꝙ non acquirit viuens in seculo, & illud longe melius est, quam supererogatio eleemosynarum de rebus solicite venditis. melius est ergo male vendendo cito transire, q̃ bñ vendẽdo diutius in sæculo morari. Alia ẽt causa est multũ efficax, quia diabolus valde inuidet homini, quando assumit aliquod propositum excellentis vitæ, & ideo eũ tunc maxime tentat, sicut dicitur Ecclesiastic. secundo, fili accedens ad Dei seruitutem, præpara animam tuam ad tentationem: conatur ergo diabolus auertere hominem ab isto proposito intrandi religionem, ideo

H si diu maneret quis in sæculo, vt res suas venderet, postquam proposuerat religionem intrare, forte diabolus turbabit eum, & faciet, quòd non intret religionem, & perdet totum bonum, quòd aggrediebatur propter paruam, & inutilem solicitudinem, & quia homini quotidie noua insurgũt, possent etiã multa accidere per quæ a suo proposito distraheretur, & sic non esset bonum manere diutius propter rem solicite vendere, quia si istud accideret non solum homo perderet bonum, quod aggrediebatur, sed etiam forte peccaret, & esset ingratus Deo, quia per culpam suam periit in eo sanctum propositum, quòd Deus sibi inspirauerat, ideo non est securum diu manere ad res vendendas solicite, vnde siquis firmiter deliberauit religionem intrare, & aliquæ possessiones suæ te-

I nentur violenter ab aliis, vel quomodolibet contra ius, aut debentur sibi aliqua, & non potest ista recuperare, nisi prius iudicialiter contendat, potius debet permittere, quòd pereant illę res, quam morari aliqualiter in sæculo ad hoc, quòd ista recuperet, sic dicit Hieronym. ibidem si habes in potestate rẽ tuam vende, si non habes proiice, tollenti tunicam, & pallium relinquendum est. i. si non habes rem tuã in potestate, sed alius eam possidet, & non potes habere, nisi iudicio contendas, proiice. i. permitte perire, vel habe pro derelicta.

Dicendum ergo, ꝙ quando quis de intrando religionem habet cogitationem, debet prius solicite cõsiderare, & diu versari hoc in mente, vt videat an sibi

K expediat, & tamen si semel deliberauerit in animo suo mutare statum non debet morari, sic dicit Aristoteles, sexto Ethicorum, capitulo, quòd in consiliando diu manendum est, & tamen postquam aliquid semel deliberatũ fuerit cito agẽdum est, scilicet ne sequat̃ impedimentũ aliqđ, & ita fiet hic, & sic ꝙ res vendant̃ debite, vel pro precio vili non est multũ aduertendum, nisi forte valde pauco tpe morandum esset ad ista agendũ, & ille qui hoc ageret, esset ita firmatus in proposito, quòd non timeret impedimentũ aliquod, tunc enim forte poterat esse melius morari aliquantulum ad ista disponendum, quam cito intrare ista quasi perdendo, & tñ semper est magis securũ cito facere, quia q putat se liberũ eẽ ab impedimentis

incidit

incidit faciliter in impedimenta,& ita qui statum mutare vult non debet facere eleemosynam per minutas distributiones,sed cito, & quasi simul totum dare debet. Si autem non vult mutare statum qui dat eleemosynam, regulariter eleemosyna non debet dari simul, sed per distributiones ad hoc, quòd multi pauperes ex ea possint sustentari, sic dicitur in alleg.c.nõ satis,siue c.dominus.s.dominus non vult simul effundi opes,sed dispẽsari.i.per multos diuidi, vel p multas vices etiam Ambrosius super Lucam dicit, & habetur 86.distinctione. capit.in singulis misericordię ipsius pro possibilitate cõditionis humanę mẽsura seruetur,vt non sibi vnusquisque totum corripiat,sed ꝙ habet cum paupere partiatur,i.diuidat, & nõ det totũ integrum, ꝙ est simul dare, hoc etiam significatur Isa.58.s.frange esurienti panem tuum. i.non des totũ, sed diuide:etiam 86.dist.cap.non licet, siue c.pulchra dicitur pulchra liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere,vt abundes pluribus, & sic intentio dantis eleemosynam debet esse ad sufficiendum pauperibus,quanto pluribus potuerit, quod nõ fieret, si eleemosyna tota in vnum conferretur, vel simul daretur:hoc verum est, nisi quando occurrerit aliquis pauper cui prouideri non potest,nisi multa dãdo, velut siquis ad mortem iniuste tradatur qui liberari potest per pecuniam melius est dare quidquid daturi eramus per multos annos in eleemosynam, vt totum ille accipiat,vt per hoc a morte liberetur, & non solum est hoc melius,sed etiam est necessarium, quia si non liberamus eum a morte cum possumus per pecuniam liberare, grauiter peccamus, vt ait Ambr. & 86.distinction.cap.non satis.s. si tempore periculi, quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium,non est leue peccatum, sic etiam si christianus captus ab infidelibus sit in periculo abnegandi fidem propter dura,quę sustinet,nisi redimatur, melius est istum redimendo simul omnia expendere,quam per particulas distribuere, sic dicitur in alle. c. non satis, si in calum ceciderit, aut captiuitatis suę, aut suorum filiorum, aut calumnię, & non adiuues non est leue peccatum, quando autem non imminet talis casus melius est multis pauperib⁹ prouidere, quam totum vni dare, & sic regulariter melius est eleemosynam partiri, quam integram dare.

Ad primum dicendum, ꝙ illud intelligitur de mutantibus statum. s. de transeuntibus ad discipulatum Christi:nam ibi non solum melius erat simul omnia dare,quam per distributiones,sed etiam erat necessarium cum non liceret eis aliquid possidere, postquã ad Christum transirent.s.nec aurum,nec argentũ,nec duplicem tunicam, infra 10. & idem est de transeuntibus ad religionem,vt supra dictum est.

Ad secundum dicendum, ꝙ ẽt intelligitur de mutantibus statum, quia Hieron.hortabatur ibi Paulinũ ad se venire, vt teneret vitam monachalem, & patet, quia suadebat ei omnia vendere, etiam quia dixit nemo renunciaturus sęculo bene potest vendere, quæ contempsit,vt venderet.

Ad tertium dicendum,ꝙ ẽt non est verum, ꝙ simpliciter sit melius dare eleemosynã per multas distributiones,quam dare per integrum, quia interdum pt esse melius dare per integrum, sic patet in eis qui oĩa simul tradunt,& mutant statum, quia præter hoc, ꝙ est transire ad statum perfectiorẽ adhuc illa eleemosyna in se non est minoris meriti,quam si daretur per distributiones, sed potius asseritur esse maioris meriti,nec aliquis contrarium auderet dicere,cum Hiero. ostendat non esse melius manere diu vendendo solicite possessiones,& plura dando, quam cito vendẽdo

A pauciora dare,vt supra ostensum est:motiuum autem non est sufficiens, quia licet pluries quis eleemosynã det faciendo distributiones, non oportet ꝙ illi actus oẽs simul sint maioris meriti, quam vnus actus, quo oĩa simul dentur:sic.n.solet fieri in generatione habituum, quia habitus generatur ex pluribus actibus & tamen interdum vnus actus perfectus sufficienter gignit habitum:ita quãdo aliquis dat oĩa sua,vel magnã partem eorum poterit iste actus esse tantæ pfectionis sicut si diuideret illam eleemosynam in mille partes quas diuersis temporibus daret: est.n.meritũ in eleemosyna ex magnitudine charitatis, & quantũ ad hoc

B aliquis dans paruam eleemosynam potest mereri interdum plus, quam ille qui dat magnam licet ambo sint in charitate,& mereantur, istud aũt per accidens est,& quantum ad hoc frustra est comparare eleemosynam magnam,vel paruam semel,vel pluries datam ad aliam eleemosynam, cum non possit dari aliqua certa regula circa hoc, quia totum est per accidens, comparãdo tamen eleemosynas inter se potest esse eleemosyna maior, vel minor ex habitudine dantis.i. secundum ꝙ aliquis dat de pluribus, vel de paucioribus,& sic potest minor eleemosyna esse magis meritoria,quia datur de minoribus.i.dans pauca habet, sic dicitur 4.Ethic.c.1.ꝙ nihil prohibet liberaliorem esse pauciora dantem si de paucioribus det, & quantum

C ad hoc satis potest dari regula, secundum proportionem facultatum ipsorum dãtium, quę sit maior,vel minor eleemosyna,licet non sit omnino pręcisa.s.ga non oportet,ꝙ pauper dans quartam partem bonorũ suorum dicatur dare tãtam eleemosynam,sicut si rex det quartam partem regni sui.

Alio mõ põt considerari eleemosyna, prout respicit pauperẽ.s.inquantum est ad subueniendũ inopiæ eius,& tunc magnitudo eleemosynę solũ attendit ex quantitate rei datæ,siue ergo quis dederit mille denarios simul,siue per mille vices,res in se ęqualis est, & sic non est maior vna eleemosyna,quam alia.

Alio modo comparatur eleemosyna ad dantem, inquantum danti graue est dare, quia inclinatur homo naturaliter ad retinendum,& recipiendũ, & non

D dandum, ideo quanto homo fecerit magis contra voluntatem suam pp Deum magis meretur, grauius tamen est cuicunque hoĩ dare mille denarios simul, quam dare per mille vices,quia tunc nihil vr̃ sibi dare & ęquiori animo tolerat ẽt si sit auarus, ideo ex hac parte maior est eleemosyna simul data, quam per distributiones erogata.

Apparet ergo ex hoc, ꝙ non potest colligi aliquid certũ per quod dicatur esse magis meritoria eleemosyna,quę datur per distributiones, quam quæ tota simul datur, licet verum sit, ꝙ regulariter vtilius est ad sustentationem pauperum eleemosynam diuidere, quam totam rem simul dare, & ideo regulariter sic danda est:motiuum tamen de pluribus dationibus,ꝙ sint magis meritorię non tenet. Simile autem solet

E quęri de peccantibus,vt siquis furatus est semel mille denarios, & alius per decem vices furatus est totidem, scilicet qualibet vice centum, quis grauius peccat.

Dicendum, ꝙ si consideretur peccatum istud ẜm legem humanã, grauius valde peccat qui furatus est decies, quam qui semel ẽt si semel furatus esset decẽ millia,& decies solum furatus fuisset mille, quia grauitas in peccato furti ẜm legem humanã non iudicat̃ ex magnitudine rei,nam siquis furatus est semel mille,& alius semel duo millia, non iudicatur vnus peccasse magis, quam alius,licet teneatur vnus restituere plura,quam alius, sed grauitas in furto iudicatur ex aliis circunstantiis.s.ex loco,& tempore,& modo.Nã

grauius peccat qui furatur inuadēs hominem, quam qui occulte furatur, & grauius peccat nocturnus depopulator agrorum, quam qui per diem aliquid tollit, vnde isti non gaudent immunitate ecclesię, extra de immun.eccle. c. inter alia ēt siquis furetur de ærario publico, vel de ecclesia, magis peccare iudicatur, quam si furetur de loco priuato, & qui furatur pauca de talibus locis iudicatur grauius peccare, quam q̄ de aliis multa furatur. ideo magnitudo peccati in furto non consistit principaliter ex magnitudine rei ablatę: magis ergo peccabit qui furatus est mille per decem vices, quam qui semel, quia poterit esse, ꝙ non magis iudicetur ex lege humana peccare furando mille, q̄ furando centum, & tamen furando decies sunt decē crimina furti, furando semel est vnicum, ideo nō potest dubitari quin sit grauius furari decies etiam quia secundum leges humanas solitum est pro primis furtis non imponere pęnam mortis, & si iteretur furtū morte punitur, ideo nō attenditur magnitudo aliqua furti ex pecunia quātum est ad magnitudinem criminis, bene tamen ad damnum, & restitutionem. Si cōsideretur secundum Deum aliqualiter magis aduertitur ad magnitudinem rei ablatæ, vt sit grauius peccatum, quia voluntas magis deordinatur furādo multa, quam pauca, & tamen etiam est maius peccatum, quantum ad Deum decies furari mille, quam semel furari mille, quia sunt ibi decem peccata, & hic vnum non est tamen sic in benefaciendo, quia siue secundū humanam consuetudinem, siue secundum Deū quis donet alicui mille in vna vice, siue donet mille in decem vicibus qualibet vice centum, non reputatē magna differentia in hoc beneficio, immo communiter reputatur maius dare semel mille, quam dare mille in decem vicibus, quia maiorem vtilitatem cōsequitur ex beneficio, qui simul accipit mille, quam qui ꝑ partes. non est autem eadem ratio in peccato, & causa est, quia bonum fit ex causa integra, malum autem ex defectibus singularibus, vt colligitur 2. Ethico. qui ergo pluries circa furtum peccat magis peccat, qui tñ pluries ad beneficium peccat, non oportet, ꝙ dicatur dare maius beneficium.

Quid melius sit dare magnam eleemosynam, vel paruam pauperi. Et quod melius est eleemosynam inter plures diuidere, quam simul vni dare.
Quæst. LXXI.

QVAERETVR de eleemosyna quantum ad pauperem, an sit melius dare magnā eleemosynam pauperi, vel paruam. Dicendū, ꝙ determinatio istius dubii dependet aliquo modo a pręcedenti, s. an sit melius dare eleemosynam simul vel per multas vices, & dicēdum, quòd aut pauper habet specialem necessitatem in qua indiget certa pecunia, qua non data non subuenitur sibi, aut non habet specialem necessitatem, sed cōmunē, quę est deficere in necessariis ad vitam. si primo mō bonum est dare magnam eleemosynam, secundum quantitatem indigentiæ pauperis, & melius sic dare, quam in multos diuidere pauperes, vt siquis sit capt[9] ab infidelibus, & nemo aduertat ad redemptionem illius, melius est dare pecuniam sufficientem ad redēptionem, ita ꝙ ille redimatur, quam diuidere illam in multos pauperes nullū redimendo, nisi ēt isti, aut aliqui eorum essent in extrema necessitate, & per hoc eis subueniretur: sic etiam siquis ducebatur ad mortē, & poterat per pecuniam liberari ab iniusta morte melius est pecuniam sufficiētem ad liberationem simul pro illo dare, quā diuidere in pauperes multos, de his duobus casibus, patet 86. dist. c. non satis, si autē

F non habebat iste necessitatem spālem, sed solum, ꝙ erat pauper deficiens in necessariis ad vitā, melius est diuidere eleemosynam per multos pauperes, quam dare isti totam liberando eum totaliter a paupertate, ita vt iam non cogatur mendicare: ratio huius est, qa eleemosyna datē ꝑp indigentiam, & cęteris paribus semper est dandum magis indigenti, est tñ maior indigentia, ꝙ alii pauperes recipiant partem sustētationis, quam ꝙ vnus recipiat integram sustentationem, ideo melius est diuidere inter multos, quam dare vni, & patet, quia si sint multi pauperes quorum quilibet solum hēt centum denarios, & per hoc non habent necessaria ad vitam, sed coguntur mendicare, & sit alius pauper habens ducentos denarios, qui ēt per hoc

G non hēt sufficientiam ad vitam, sed mendicare cogit: manifestum est, ꝙ magis indiget vno denario pauper qui hēt centum, quā qui hēt ducentos, sicut ergo melius est dare vnum denarium pauperi habenti centū, q̄ habenti ducentos, quia magis indiget, ita melius est si oēs ęqualiter indigerēt, vel quasi diuidere inter oēs quam simul vni dare mille denarios, quia per hoc damus minus indigenti, quia efficit iste minus indigens, quam quilibet illorum: melius ergo est eleemosynā diuidere, vt proficiat pluribus, quam alterum eorum totaliter liberare a paupertate, siquis autem posset, ita prouidere vni pauperi, ꝙ eum liberaret a paupertate, & etiam cæteris prouideret de necessariis, bonū esset largam eleemosynam facere, quia tamen pauperes

H multi sunt, & nemo est qui possit omnibus prouidere, melius est diuidere inter multos, quā vni dare oīa, liberando eum a paupertate, quia hoc iam eēt magis donare, quam eleemosynam dare, quę solū respicit indigentiam, & ob hoc vna conditio eleemosynę est modus, vt dicit Amb. 86. di. c. non satis, siue c. dñs. s. dominus non vult simul effundi opes, sed dispensari. i. non vult oīa simul dari vni, sed diuidi inter multos, & ibidem in c. pulchra, dicitur pulchra liberalitas est in ipso quoque pauperis dato mensuram tenere, vt abūdes pluribus. i. dare cuilibet paucum, vt possimus dare multis, & ibidem in cap. in singulis dicitur misericordię mensura seruetur, vt non sibi vnusquisq; totum corripiat, sed ꝙ habet cū paupere partiatur. i. non accipiat vnus pauper, quidquid habemus, sed partia-

I mur illud, & sic posit dari multis. vnde non solū pauperibus, sed nec etiam ipsi ecclesię eleemosyna magna danda est, sed moderata si poterat per illam succurri multis pauperibus, ibidem in c. pulchra. s. quidquid ex affectu puro promittitur hoc est decorum non superfluas ędificationes aggredi, nec prætermittere necessarias, & maxime sacerdotibus hoc conuenit ornare Dei templum honore congruo, etiā vt cultu aula Dei resplendeat impensas minimas frequentare, & dicitur ibi de eleemosynis pauperum quantum oporteat largiri peregrinis non superfluas, sed cōpetentes. s. eleemosynas, & hoc est, quia quanto minora sunt, quę spargimus tanto plures suscipientes erunt,

K vt in auctent. de consuli. §. si autem coll. 4. & ob hoc non dēmus dare pauperibus cibos delicatos, & sumptuosos, sed grossos. & parui valoris, vt innuit Augu. lib. de verbis domi. & 41. di. c. non cogantur. s. non cogantur diuites pauperum cibis vti, & postea dicitur, vtantur ex consuetudine superfluis dent inopibus necessaria, vtantur preciosis dent pauperibus vilia, & si quis vult dare pauperibus cibos delicatos peccat ex hoc, quia illi sunt sumptuosi, & de sumptibus vnius pauperis in cibis delicatis sustentarentur plures pauperes in cibis grossis, vnde Augustin. ponit inter peccata venialia, si quis pauperibus esurientibus nimium delitiosa, vel sumptuosa conuiuia pręparauerit, vigesimaquinta distinctione. §. criminis, & hoc verum est,

nisi

nisi sint pauperes ęgri, quia ęgritudo exigit delicatam sustentationem.

An eleemosynæ sint largæ dandæ. Et quòd duobus modis dicitur larga. Quæst. LXXII.

QVAERETVR an eleemosynę sint dandę largę. Dicunt quidam, ꝙ non, quia dicit Amb. 86. di. c. non satis, opes debere dispensari, & non effundi, & tamen dando eleemosynas largas effunduntur.

Itē 2. Corint. 8. dicit Apostolus de eleemosyna non, vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio, idest non sit vestra eleemosyna tanta, quòd ex eius abundantia possint alij viuere remisse, idest deliciose, vel curiose, & vos tribulèmini subtrahendo vobis multa, & tamē eleemosynis largis hoc fit, ergo non est danda eleemosyna larga. Alij dicunt, ꝙ debet larga eleemosyna fieri, q̄a dr̄ Tob. 4. si multum tibi fuerit abūdanter tribuę, etiā quia videmus in sacra Scriptura laudari eos, qui largissimas eleemosynas fecerunt, sicut laudatur Seleuchus rex, qui dabat omnes sumptus necessarios pro sacrificijs templi domini de redditibus suis 2. Machabęorum 3. & Darius eodem modo laudatur, quia similiter dabat 1. Esdrę 6. & Dauid, qui ędificando tēplo omnes expensas prę paranit 1. Paralip. 22. laudatur etiam sic Salomon, & alij Reges qui fecerunt eleemosynas magnas laudantur Eccles. 47. & 49.

Item Apostolus dicit 2. ad Corint. loquens de eleemosyna, qui parce seminat parce metet, qui in benedictionibus seminat, idest abundat de benedictionibus metet. i. habebit abundantem retributionem: nā benedictio in sacra Scriptura semper significat abundantiam, ēt dr̄ ibi p̄parēt repromissam b̄n̄dictionē, sic quasi b̄n̄dictionē, & non quasi auaritiam, & loquitur de eleemosyna, quę erat danda sanctis manentibus in Ierusalem, ergo hortatur dare eleemosynam abundātem, & non paruam sicut pertinet ad auaros.

Item debemus dare eleemosynam quātum possumus, & etiam interdum plus, quam possimus, ergo danda est eleemosyna abundanter hoc dicit Amb. li. de offi. & 86. di. c. non satis, siue c. compatiamur, scilicet compatiamur itaque alienis peccatis, vel calamitatibus necessitates aliorum quantum possumus iuuemus, & plus interdum, quam possumus.

Dicendum est, ꝙ eleemosynę dandę sunt largę, q̄a hoc pertinet ad liberalitatis opus, & tamen liberalitas laudabilis est, ideo liberaliter agere est laudabile, & sic Augu. super Epistolam ad Corin. & 25. di. §. criminis dicit, quod peccata per largas eleemosynas tolluntur, & loquitur de eleemosynis, vt sunt satisfactorię pro peccatis pręteritis, est tamen sciendum, quòd abundantia in eleemosyna, vel largitas potest considerari ex parte dantis, & ex parte recipientis. ex parte dantis est larga eleemosyna, quando quis dat tantum quantum sibi decens est dare, & tunc, vel iste vult statum mutare vel non. si vult mutare, potest simpliciter eleemosynas largas facere, quia quidquid dederit est conuenienter datum, & nihil est superabundans cum oporteat omnia dari, quādo status mutatur, vt dicitur 86. distin. capi. non satis, si autem status non mutatur, tunc est habenda proportio ad facultates, & statum dantis, quia debet dare illud, quòd respectu eius sit sufficiens, sed non excedēs, quia non est cauta eleemosyna, quòd quis tanta mendicanti tribuat, quòd ipse mendicare cogatur si statum mutare non intendebat, etiam quia per hoc contemneret quis familiam suam subtrahendo necessaria suis, vt erogaret eleemosynas alienis, & tamen hic turbatur ordo charitatis, quia magis tenetur quis prouidere suis, quam extraneis cęteris paribus primo ad Timo. 5. qui

A suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est, quòd autem quis det eleemosynam secundum statum suum non solum quantum tenetur, sed etiam plus subtrahendo sibi aliquid de eo, quòd est necessarium, dum tamen non oporteat mutari conditionē status, nec subtrahi necessaria familię laudabile est, & sic Christus laudauit viduam pauperem, quia de eo, quod ei deerat omnem victum quem habuit misit in gazophilatium, & sic subtraxit sibi aliquid de necessario sibi, non tamē simpliciter dedit omnia, ita vt ipsa cogeretur mendicare, sed dedit aliquid de eo, quòd erat sibi necessarium secundum conditionem sui status. Ex parte recipientis dicitur eleemosyna abundans, vel larga dupliciter. Vno modo, quia supplet sufficienter eius indigentiam, & sic laudabile est eleemosynam dare abū-

B danter. Sciendum tamen, quòd aut pauper est in extrema necessitate, aut non, si in extrema est sibi dandum omne illud quo indiget ad hoc, quòd liberetur de illa necessitate, & tunc non vocatur eleemosyna superabundans, etiam si quis dederit totum quod habet quousque sufficiat ad liberandum pauperem de extrema necessitate, vt si iustus trahatur ad mortem solum, vt extorqueatur pecunia ab eo, quam ille non habet, tenemur dare ad liberationem illius etiam si oporteat dare quidquid habemus, si putamus illum posse liberari per pecuniam, quia alias graue peccatum est, quia magis pecuniā appreciamur, quam vi-

C tam iusti. 86. distin. capi. non satis, scilicet si tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, non leue peccatum est si nō sit extrema necessitas, licet sit laudabile totam pauperis indigentiam tollere: melius tamen est diuidere eleemosynam in plures, vt pro quotidiano victu habeant, & maneant adhuc mendicantes, quam dare vni totum, vt liberemus eum totaliter a paupertate, ne vltra mendicare cogatur, vt ostēsum est pręcedenti q. Alio modo dicitur eleemosyna larga, idest superabundans ad indigentiam pauperis, scilicet quia non solum liberat eum a paupertate, sed etiam diuitem facit, & hoc non est laudabile, & etiam

D dare sibi, vt liberetur a paupertate licet non sit diues non est tam laudabile, sicut dare multis indigentibus tollendo multas necessitates, & sic dr̄ 1. Corint. 13. si distribuero in cibos pauperū, i. si diuisero substantiā meam in plures partes pro cibis pauperum, vbi dicit glo. per hoc eleemosynę cautela docetur, vt non vni, sed pluribus detur, vt pluribus prosit.

Ad primū dicendū, ꝙ illa auctoritas Ambrosij intelligitur de abundantia ex parte dantis, & nō ex parte recipientis, scilicet quia dicit, quòd Deus nō vult effundi opes, sed dispensari, nisi quis vellet mutare statum, vt Eliseus, qui occidit boues, & fecit conuiuium: nam etiam mutans statum potest facere respectu pauperum non largam eleemosynam, vt si inter multos distribuat, & tamen respectu sententię largissima, q̄a

E quidquid habet tribuit, sed dicit, ꝙ non debent effundi opes, s. quòd non det quis vltra conditionem status sui eleemosynam, siue vni, siue multis det: dum tamē seipsum depauperet, nisi statum mutare velit. Ad secundum dicēdum, ꝙ in auctoritate Beati Pauli significatur excessus tam ex parte dantis, q̄ ex parte accipientis: patet de accipiente, quia dr̄ non, vt alijs sit remissio, i. non sit tāta eleemosyna vr̄a, ꝙ accipientes eā possint viuere remisse, & delitiose, & non oporteat eos iam laborare, nec solicitos esse de illa re habentes omnia sibi sufficientia, & talis eleemosyna nō est dāda vni, vt sic abundet, sed in plures diuidenda est: tamē in hoc habenda discretio propter diuersas conditiones pauperum, quia quidā nutriti prius in delectationibus

nibus indigent magis delicatis cibis, & vestibus, sicut
nobiles qui in paupertatem inciderunt: alij etiam pro-
pter ęgritudinem magis delicatis foueri debent: ideo
Ambrosi. 86. di. c. non satis siue c. consideranda dicit,
consideranda est in largiendo ętas atque debilitas nõ-
nunquam etiam verecundia quæ ingenuos prodit na
tales : aut siquis ex diuitijs in egestatem cecidit sine
vitio suo: ostenditur etiam superabundantia ex parte
dantis, scilicet, quia dat vltra conditionem status sui
inquantum dicitur, vobis autem tribulatio, idest vos
tribulemini subtrahẽdo vobis necessaria, vt alijs elee-
mosynam detis: non est tamen putandum, ꝙ Aposto-
lus hoc prohibeat, quia etiam dare de necessarijs se-
cundum statũ nostrum est laudabile licet non sit ne-
cessarium, quia virtuosus de bonis temporalibus plu-
ra dat alijs, quam pro se accipiat, vt dicitur 9. Ethi. de
operationibus autem virtutum ecõtrario, vnde dicit
gl. in allegato verbo Apostoli: nõ hoc ideo dicit, quin
melius esset abundanter dare, sed de infirmis timet,
quos sic dare monet, vt egestatem non patiantur.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quòd
suademur abundanter tribuere eleemosynam prout
illa abundantia nõ superabundat ad conditionem dã-
tis, nec ad conditionem accipientis, vnde dicitur si
multum tibi fuerit abundanter tribue, si exiguum
fuerit, etiam exiguum libenter impartiri stude, idest
aliter de multa substãtia, & aliter de parua datur elee-
mosyna, & hoc est commensurate dare, & talis largi-
tas eleemosynę pertinet ad liberalitatem, & laudatur.

Sed obijcietur, quia vidua a Christo laudata est illa
tamen dedit quidquid habuit, quia dicitur hoc autem
ex eo, ꝙ deest illi omnem victuum suum quem ha-
buit misit. Dicendum, ꝙ vidua non dedit simpliciter
quidquid habebat, quia tunc oportuisset, etiam vestes
dare, nec Christus hoc dicit, sed solum, ꝙ dedit omnẽ
victum, i. id ꝙ pertinebat ad cibũ, & debet intelligi, ꝙ
dedit id, quod erat sibi necessarium secundum statũ
suũ licet illo dato posset adhuc viuere licet strictius,
quam prius, & forte vidua illa non habebat aliã pecu-
niam, nisi illa duo ęra, quę obtulit, & quia victus datur
pro pecunia dicitur dedisse totum victum suum, idest
totam pecuniã, quam habebat ad victum, & hoc lau-
dabile erat, quia erat quędam perfectio ita, ꝙ aliqua
die vidua illa propter subtractionem illorum duo-
rum minutorum stricte viueret magis, quam sole-
bat, licet manibus suis posset postea prouideret, & est
regula, quòd quando quis potest in breui resarcire
damnum, quòd recipit dando eleemosynam super-
abũdanter potest dari laudabiliter eleemosyna, etiam
vltra conditionem status ipsius dantis, & est laudabi-
le, quia est supererogationis opus, vt ostensum est su-
pra q. 35. Cum autem dicitur de regibus, qui dederũt
largas eleemosynas dicendum, quòd illę erant men-
suratę, quia non erant supra conditionem status dan-
tis, quia reges possunt magna dare non diminuto,
nec mutato statu regio, etiam dabant iuxta indigen-
tiam recipientis, quia prouidebant templo de omni
bus sumptibus sacrificiorum.

Ad secundum dicendũ, ꝙ dicitur aliquis dare quã
tum potest. s. quantum potest secundum conditio-
nem status, & ita qui dat commensurate habita ratio-
ne ne egeat, & vt non mutare cogatur statum: dicitur
dare quantum potest, vel dicitur dare quantum po-
test. i. quantum tenetur ex pręcepto dare: sic exponi-
tur in glo. 86. dist. c. non satis: siue. c. compatiamur, &
ita dicitur 82. distinct. cap. episcopus, ꝙ episcopus de-
bet largiri victum, & vestitum infirmis, & pauperibus
quantum sibi possibile fuerit. i. quantum obligat̃, vel
quantum potest seruata decentia status, quia non li-
cet ei dare quidquid habet, ita vt nihil sibi maneat, qa

F etiam in hoc ecclesiæ præiudicaret, dicitur autẽ quis
dare magis, quam potest qñ dat aliquid de necessario
sibi secundum conditionem sui status, ꝙ non potest
dare quin lędatur status, vel minuatur, & quia non te-
netur quis dare de eis, quæ sunt necessaria sibi secun-
dum conditionem status sui, & sine quibus nõ potest
manere status, nisi sit pauper in extrema necessitate
dando de istis sine extrema necessitate dat homo pl⁹
quam potest, realiter tñ nemo dat plus quam potest,
quia esset hoc impossibile, & si intelligatur plus quã
potest. s. de iure, non est bonus sensus, quia qui dat, ꝙ
non potest de iure peccat, & tamen Amb. hortat̃ nos
dare interdum plus q̃ possumus, aliter potest intelli-
gi plus quam possumus. s. sine scandalo, quia illud dr̃
quis posse, ꝙ sine scãdalo aliorum facere potest, & ta-
G mẽ interdum pp aliquorum necessitatem debemus
dare eleemosynam etiam si quidam de hoc scandali-
zentur, & iste est verus sensus, quia beatus Ambrosi.
interdum pp pauperum necessitatem vendidit vasa
sacra, vt eis subueniret, & hortatur ita faciendum esse
li. e. & 12. q. 2. c. aurum: scandalizabantur tamen quidã
videntes Ambrosium ista dare, & calumniabantur ei,
patet ꝙ hoc intendat, quia dicit ibi litera necessitates
aliorum quantum possumus iuuemus, & plus quam
possumus interdum: melius est. n. pro misericordia in-
uidiam perpeti, & causas pręstare, q̃ pretendere incle-
mentiam, & sequitur: nos aliquando in inuidiam in-
cidimus, ꝙ confregimus vasa mystica, vt captiuos re-
dimeremus, & sic iste est sensus licet gl. ibi intelligat
H de illis, quæ dantur subtrahendo nobis ipsis necessa-
ria, dare autem cum scandalo aliorum non est facien-
dum, nisi in magna necessitate, & ita erat redemptio
captiuorum.

Ad tertium dicendum, ꝙ Apostolus hortat̃ dare
eleemosynam, tanquam benedictionem, idest abun-
dantiam, & non tanquam auaritiam. s. ꝙ secundũ sta-
tum suum Corinthii darent liberaliter ad subuenien-
dum indigẽtię sanctorum, non tamen intendebat, ꝙ
darent supra statum suum seipsos grauando, cum po-
tius ipse dixerit contrarium, secunda Cor. 8. s. non vt
alijs sit remissio vobis autem tribulatio, sed ex ęquali-
tate. i. moderate. s. vt nec vos tribulemini subtrahẽdo
vobis necessaria, nec ipsi superabundent percipiendo
I plus quam indigent, sed ex æqualitate. i. ꝙ vos detis
quãtum potestis sine afflictione, & illi accipiant illud
solum, ꝙ est necessarium ad aliqualiter releuandum
indigentiam.

Aliter pt̃ intelligi, ꝙ Apostolus nõ suadet per hoc
dare paucum, vel multum, sed solũ dare ex bono cor
de, nam ad auaros pertinet dare cum tristitia qñcunq;
dederint, quia agunt contra inclinationem sui habit⁹
liberalis autem gaudet dando, nam non est liberalis,
qui non gaudet in operibus liberalitatis, 2. Ethic. hoc
autem volebat Apostolus. s. ꝙ Corinthij darent istam
eleemosynam corde, & vultu hilari, sicut dicitur. e. c.
vnusquisque prout destinauit in corde suo, non ex tri
stitia, aut ex necessitate, hilarem datorẽ diligit Deus,
K & sic dicit, ꝙ darent istã eleemosynam, quasi benedi-
ctionem, & non quasi auaritiam. i. darent vultu hilari,
sicut liberales, & non vultu tristi, sicut auari.

An clerici teneãtur dare eleemosynas. Vbi & exponitur quibus potius pertineat prædicare clericis ne, an monachis. Quæst. LXXIII.

QVAERITVR nunc de eleemosynis clericorũ.
Dicendum ꝙ eleemosynam dare ptinet ad oẽs
hoĩes, nam singulę dignitates, vel status habent pro-
prias virtutes, quia aliæ sunt virtutes clericorũ, & aliæ
laicorũ, & alię pręlatorum, & alię subditorũ, vnde dr̃,

1. Poli.

1.Poli.circa finē 8.c.s.ꝙ non est eadē virtus boni hoīs, & boni ciuis, sed alia, & alia. Nam ad esse bonum hominem requiritur omnis virtus, quæ dirigit actus humanos, ad esse autem bonum ciuem solum requiritur iustitia, quia ciuis dicit communicationem, & est ad alterum, sola autem iustitia est, quę dirigit hominē ad alterum quantum ad communicationem necessariam, vnde licet cęterę virtutes sint bonę vbicunq; sint, non sunt tamen necessariæ ad esse bonum ciuē, sed sunt necessariæ ad esse bonum hominem, & ita de singulis differentijs statuum: misericordia autem est, quæ omnibus hominibus conuenit: omnes.n.misereri, & eleemosynam dare debent, sic dicit Amb.super Luc.& 86.dist.cap.in singulis, s.sed hęc, & alia officiorum præcepta propria sunt singulorum, misericordia communis est vsus, ideo commune præceptū est omnibus officijs omnibus ætatibus necessaria, nō publicanus, non miles excipitur, nō agricola, non vrbanus, diues, & pauperes omnes in communi admonentur, vt conferant non habenti, licet tn̄ omnibus hominibus sit communis misericordia, & eleemosyna, clericis tn̄ est magis necessaria, quam cęteris. Primo ex natura status, quia istud est generale, ꝙ habens excellentiorem statum debet habere omnes virtutes in gradu excellentiori, sicut viri Heroici in qualibet virtute habent excellentiam super cęteros homines, quia habent virtutes modo diuino, vt patet 7. Ethic. c.1. sic etiā magnanimi habent omnes virtutes quas habent cęteri, & tamen in qualibet earum habēt vnā magnitudinem, vel excellentiam, quam non habent cęteri 4.Ethic. c.9. & ita est in Ecclesia de prælatis, & viris religiosis respectu cęterorum, quia perfectiores debent esse, vnde ad ipsos pertinet conseruatio conļiliorum, & tamen sicut se habent prælati, & religiosi ad cęteros clericos, ita se debent habere clerici ad laicos, s. quòd excedant eos in gradu virtutis, sic dicit Greg.& habetur 5.dist.cap.denique, s.clerici, sicut loco laicos, ita religione pręcellere debent, vnde pro magno opprobrio habetur, ꝙ non sint meliores sacerdotes, quam laici, sicut dicitur Oseę 4. & erit sacerdos sicut, & populus: nam tantum debent differre, quòd populus vocatur asina, & sacerdos vocatur propheta, & si fuerint æquales laici, & clerici in virtute, vel laici excesserint clericos, dicitur asina corrigere prophetā extra de hęretic. c.cum ex iniuncto: sicut ergo in omnibus virtutibus clericus laicum excedere debet, ita & in eleemosynæ largitione excedere debet. Secūdo propter exemplum, quia clerici tenentur præstare laicis exemplum bene viuendi, quia sunt eorum prælati, vnde vocantur lux eorum, & lucerna præced. cap. vos estis lux mundi. Et etiam dicitur, sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glo. pa.ve. non possunt tn̄ clerici esse lux laicorum nisi excellāt eos in gradu virtutis, sicut lux excellit ea, quæ illuminat, aliàs non magis esset clericus lux, quā laicus, ideo tenetur clericus excedere laicum, & maxime in illis operibus, quæ possunt venire in publicū, cum Christus dicat luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, opera autem, quæ maxime possunt exterius apparere sunt eleemosynę, quia sunt ad alterum, ideo potissime in eleemosynis dandis debet excedere clericus laicum. ꝙ autem dicitur teneri clericos excedere laicos in gradu virtutis debet intelligi laicos, idest laicalem conuersationem, vel statum, quia si aliqui laici volunt viuere vita perfecta per obseruationem consiliorum nō tenentur clerici excedere eos, nec esse æquales illis in gradu virtutis, habet autem laicalis status virtutis gradum, & viuendi normam sibi competentem, quam tenetur quilibet laicus seruare ad hoc, quòd sit bonus etiam

A non habendo aliquam specialem professionem, & iste modus virtutis, & vitę cōueniens laicis est minor, quam modus impositus clericis, ideo tenentur clerici ex necessitate præcepti excedere virtutem laicalē in gradu. Tertio apparet hoc ex conditione officij pręd icandi, quia clerici, & maxime sacerdotes tenentur pręd icare populo veritatem fidei, & rectitudinem morum Malach. 2. labia sacerdotis custodient scientiam, & legem ex ore eius exquirent, & Aggęi 2. dicitur interroga sacerdotes legem: debent ergo clerici pręd icare omnia opera bona, & pręcipue opera misericordię de quibus Christus à nobis rōnem exiget in iudicio inf. 25. oportet ergo ꝙ ipsi specialiter vacent B operibus misericordię, quia aliàs confunderentur, & nemo audiret verbum eorum ad Rom. 2. qui prædicas non furandum, & furaris: qui dicis non męchandum, & męcharis, & sic dr̄ 42.dist.§.1. ꝙ sacerdos primo à seipso, & à domestica sua Ecclesia debet exigere, ꝙ postea populo imperat necesse est, vt pauperes hospitio recipiat quo ad hospitalitatem facilius suo exemplo subditos attrahat: aliàs.n. contemneretur valde prædicatio, si pręd icator alia in verbo, & alia in opere exempla mostraret, vt ait Hier.super Mich. & 35.dist.c.Ecclesiæ principes, an non confusio, & ignominia est Iesum crucifixum pauperem, & esurientē fartis, i. repletis pręd icare corporibus, & ieiuniorum doctrinam rubentes buccas tumentiaq; ora proferre? C Quarto patet, quia clerici succedunt loco Apostolorum, & ideo tenentur facere opera eorum in alleg.c. Ecclesiæ principes, s. si in Apostolorum loco sumus non solum sermones eorum imitemur, sed etiā conuersationem, & abstinentiam, & tn̄ conuersatio Apostolorū fuit supra cęteros homines pietatis operibus instare, ideo sic tenentur omnes clerici supra laicos. Quinto quia ad omnes qui habent aliquam specialē professionem sanctitatis conuenit magis vacare eleemosynis, quam cęteris hominibus, & patet, quia viduę in Ecclesia primitiua, quæ assumebantur ad quendam modum viuendi religiosum, sicut sunt nunc moniales, non permittebantur recipi ad hunc statum nisi eleemosynis prius vacassent ad Tim.5. vidua eligatur, D &c. si hospitio recepit, si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit: clerici tamen pertinent ad gradum excellentiorem, quam viduę tunc pertinebant, vnde vocantur clerici à cleros, ꝙ est sors, i. quia ad sortem Dei specialiter pertinent, vt ait Isid.7.Etym.& 21.dist. cap.cleros ergo à fortiori pertinet ad clericos dare eleemosynam, ista rō inducitur 42.dist. §.1.s. à pietate quisquis alienus fuerit in sacerdotem ordinari non poterit: si enim vidua in Ecclesia recipi prohibetur, quæ pauperes non recepit hospitio, quæ pedes sanctorum, i. hospitum non lauit, multomagis sunt prohibendi à sacerdotio qui ab opere pietatis probantur alieni. Sexto quia ex conditione bonorum competit hoc clericis: nam clerici recipiūt bona ab Ecclesia, sed bona Ecclesiarum ad pauperes E pertinent: nam sicut de eleemosynis fidelium ista habentur, ita clerici de eis eleemosynam facere debent potius, quā laici qui non consequuntur bona ex eleemosynis, sed ex proprijs laboribus, & ideo bona clericorum non sunt sua, sed pauperum, & illis debēt erogare, sic dicit Hier.ad Damasum & 16.q.1.capit.quoniam, s.qm̄ quidquid habent clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent, i. non solum recipere si venerint, sed etiam attenti esse ad hoc faciendum, quasi ex officio eis incumbat, quia hoc significat inuigilare, sic etiā dicit Amb. 23.q.8. c.conuenior, s. omnia, quæ mea sunt pauperū sunt. Septimo quia clericis specialiter competit hoc

ex

ex conditione status: nam licet misericordia sit communis virtus a qua nullus excluditur, vt ait Amb. sup Luc. & 86. di. c. in singulis specialiter tñ cōuenit clericis, quia inter cęteras conditiones Episcoporum, & ordinandorum cęterorum posuit Apostolus specialiter, quòd oportebat esse hospitalem: per ꝙ intelligitur exhibitio cuiuscūque eleemosynę 1. Ti. 3. & tñ, quando aliquid competit specialiter alicui ex conditione naturę suę specialius ei conuenit, & intensius, q̃ si competat communiter, vel per accidens, sicut esse calidum competit igni per naturam, terrę autem, & lapidi competit per accidens, & inuenitur intensius, & inseparabilius calor in igne, quam in lapide, & terra: ita cum clerici ex conditione status sui specialiter habeant, quòd debeant esse hospitales, intensius debent vacare, & inseparabilius hospitalitati, & omnibus misericordię operibus, quam laici, & est intelligendum, ꝙ dare eleemosynam conuenit generaliter omnibus clericis cuiuscunque ordinis, & status sint, ꝙ innuit Hiero. 16. q. 1. c. qm̃, vbi non nóminauit specialiter aliquem ordinem clericalem, sed generaliter clericos dicens, quidquid hñt clerici pauperum est, & domus illorum cōes omnibus esse debent, reperitur aũt specialiter de diaconis, ꝙ debent eleemosynam dare, & ꝙ magis debent vacare eleemosynis, q̃ cantare in ecclesia, vt ait Grego. 92. di. c. in sancta, s. exorta est consuetudo, vt in diaconatus ordine instituti cantores eligãtur, quos ad prędicationis officium, & eleemosynarum studium vacare congruebat. Etiam officium distribuendi eleemosynam per Apostolos in ecclesia primitiua diaconis datum fuit: nã septem diaconi fuerunt instituti, qui ꝓuiderent viduis, & alijs pauperibus in cibo. Act. 6. de presbiteris a fortiori intelligendum est, ꝙ eleemosynę debeant vacare, quia cum sint in gradu superiori magis ad eos, q̃ ad diaconos pertinebit exercere pietatis opus: ad Episcopos aũt maxime pertinet eleemosynarum largitio: cum ipsi sint supremi in gradu Ecclesiastico, iō specialiter Apostolus Episcopos hortatur ad eleemosynã dãdã 1. ad Ti. 4. exerce te ipsum ad pietatem: pietas. n. ad oĩa vtilis est: erat aũt Timotheus Episcopus cui ista Apostolus dicebat, est aũt tã necessaria elargitio eleemosynarũ in Episcopo, ꝙ nisi eleemosynis vacauerit saltẽ Episcopi nomen habere non pōt, vt ait Grego. 86. di. c. fratrẽ nostrũ, s. non sibi credat lectionem solam, & orationem sufficere, vt remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manum habeat necessitatẽ patientibus succurrat: alienam inopiam suam credat, quia si hoc non habet, vacuum Episcopi nomen tenet, & est tam annexa misericordia Episcopis, ꝙ si q̃s ante episcopatum eleemosynis non vacabat, etiam si postea sit electus in Episcopum, & ad hoc sit aliàs idoneus repellitur a promotione, vt ait Gre. 85. di. c. florentinum, vbi florentinus archidiaconus ad Episcopatum electus repellitur, qa tenax erat. s. quia ad charitatem recipiendam amicus nunquam intrauerat domum eius, vnde Episcopis incumbit cura prouidendi omnibus pauperibus de Episcopatu suo inquantum ipse pōt 42. di. c. Episcopus, s. Episcopus pauperibus, vel infirmis, qui debilitate faciẽte suis manibus laborare non possunt, victum, & vestitum inquantum sibi possibile fuerit largiatur, hoc autẽ non debet Episcopus per seipsum facere, sed cōmittere alijs, vt diligẽter hoc exequantur, & prouideat, quòd bene ista gerantur, petens rationem aliquando de eis, sed per se ea non aget quantumcunque ista sint pia 88. distinct. capi. Episcopus gubernationem, scilicet Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum: est ergo eleemosynarum erogatio omnibus clericis multum necessaria: differenter tamen secundum ordinẽ statũ,

Auarus repellitur ab epatu.

F & dignitatem, & pręcipue secundum differentiam redditũum, quos ab ecclesia suscipiunt.

An clerici teneantur largiri omnia, quæ sibi superfluunt in eleemosynas. quorum bona dicuntur esse in duplici differentia, & quomodo sunt veri domini suorum fructuum. Et quando est melius dare pauperibus quam ecclesiæ. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR an teneantur clerici oĩa, quę sibi superfluũt in eleemosynas largiri. Aliqui dicũt, ꝙ sic, & ꝙ mortaliter peccant in non largiendo, quia Luc. 3. super illo verbo, qui habet duas tunicas det vnã non habenti dicit glo. de duabus tunicis diuidendis
G datur præceptum, ꝙ si vna diuidatur nemo vestitur dimidia tunica, & nudus remanet, qui accipit, & qui dedit, sed per largitionem vnius tunicę intelligitur largitio eorum, quę superfluunt ad necessitatem vitę, vt patet in eadem Glo. ergo dare superflua est sub pręcepto, & consequenter, qui non dat illa peccat mortaliter, ꝙ a fortiori erit in clericis, vt dictum est pręcedenti q. Item præceptum magis obligat, quam consilium: dare autem omnia, quę quis possidet est cōsiliũ infra 19. & tamen obligatur homo ad hoc cũ videat alterum in casu extremę necessitatis, & non potest liberare eum a morte, nisi det omnia, quæ possidet, vt innuitur 86. di. c. non satis, ergo tenebit a fortiori dare
H superflua pauperibus, & sic non dando peccabit mortaliter. Item quicunque consumit, quod alterius est tenetur ad restitutionem: bona aũt clericorum pauperum sunt, vt innuitur in glo. Hiero. super Micheã, & 16. q. 1. c. quoniam, ergo si clericus consumat inutiliter bona ecclesiastica tenetur pauperibus restituere si habuerit aliũde, vnde restituat. Item qui se facit impotentem ad faciendum id, ꝙ facere tenetur, peccat mortaliter, sed clerici tenentur subuenire pauperibus, & faciendo expensas superfluas non possunt pauperibus subuenire, ergo peccant mortaliter expendendo superflue. Dicendum ꝙ ad videndum quid liceat clerico expendere, & quid dare teneatur in eleemosynã dicendum est, ꝙ clericus potest habere bona patrimonialia, vel aliàs vndecunque licite acquisita, & po-
I test habere bona ecclesię, vel obtentu ecclesię acquisita: de primis bonis dicendum, ꝙ clericus habet potestatem liberam, & plenam in illis, quia est verus, & plenus dominus illorum, sicut laicus bonorum suorum, & quãtum ad hoc licitum est, s. clerico vti rebus suis, sicut voluerit, & ex hac parte nullum peccatum est, potest tamen accidere peccatum ex inordinato modo, vel fine vtendi de fine, vt si clericus ad luxuriãdum dispenset bona sua dando illa meretricibus, vel dando histrionibus ad laudem humanam, & propter delectationem ludorum suorum: nam talibus donare peccatum est, & etiam laicis non licet alicui talium ex hac causa donare, vt ait Aug. super Ioan. & 86. di. c. donare, & cap. qui venatoribus: de modo patet, vt si
K per superabundantiam, vel defectum bona sua distribuat: nam distributio bonorum pertinet ad virtutem liberalitatis 4. Ethicorum: consistit tamen omnis virtus in medio, & corrumpitur per superabundantiam, & defectum secundo Ethicorũ, ideo dando magis, quam oportet, vel expendendo magis, quam decet peccatum est, etiam per defectum est peccatum, vt si non eroget quantum tenetur, vel non expendit in rebus in quibus tenetur, & istis modis, etiam laicus peccat expendẽdo bona patrimonialia, vel acquisita proprijs laboribus, quia nulla res est in qua liceat homini agere contra virtutem, & ideo cum expendere bona, quæ possidentur ad virtutem quandam pertineat, quicũque expendendo egerit contra illam virtutem

tutem peccat: verum est tamen, quod clericus magis peccat etiam expendendo proprium patrimonium indebite, quam laicus: cum teneatur clericus esse in maiori gradu virtutis, quam laicus, vt ostensum est præcedenti quæstio.

Si autē sint bona ecclesię: dicit beatus Th. de Aquino, quod clerici non sunt domini bonorum ecclesiasticorum, sed dispēsatores, iuxta illud 1. Corint. 9. dispēsatio mihi credita est, pertinet autem ad dispensatorē, vt fideliter distribuat ea, quæ eius dispensationi committuntur 1. Corint. 4. hic iam quęritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. In his autem potest dupliciter peccatum contingere. Vno modo ex conditione rei ecclesię, scilicet dum vsurpat sibi, quasi rē propriam, & in vsus suos conuertit id, quod esset aliis erogandum. Alio modo ex inordinato vsu eorum, quæ in partem suā cedunt, sicut ēt dictum est supra de bonis patrimonialibus, est autem verum, quod dispensatio istorum bonorum committitur fidei dispensatorum, vt. s. dispensatores bona fide dispensent ecclesiastica bona, vt dictum est 1. Corint. 4. iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, i. fideliter tractans ecclesiastica bona: siquis ergo bona fide ecclesiastica bona dispenset accipiens inde, quod sibi conuenit secundum conditionē status, & personę: & alijs largitꝰ secundū, quod sibi vr̄ bona fide expedire, nō peccat mortaliter etiam si forte aliquid plus in vsus suos conuertat, q̄ deceat, talia. n. quia iudicium eorum est in singularibus non pn̄t per omnimodam certitudinem diffiniri, vnde si non sit multus excessus potest compati secum bonam fidem dispensatoris, si vero multus excessus non potest latere, idest necesse est, quod dispensator cognoscat se non bene agere, sed immoderate, & ita non potest agi cum bona fide, si autem non seruet bonam fidem in dispensando peccat mortaliter, & sic in talibus expensis mortaliter peccabit.

Pro hoc sciendum, quod bona ecclesię per solos ecclesiasticos dispensanē: sunt autem ista duplicia, quędam sunt, quę pertinēt ad vsum ecclesię solius, & alia sunt, quæ pertinent ad vsum clericorum, vel aliorum: prima sunt vt ipsa ornamenta ecclesiastica, quę ad solum vsum ecclesiæ deseruiunt, & possessiones, & redditus assignati ad solū ecclesię vsum, vt quos dicimus pertinere ad ecclesiarum fabricam, quia siue sit possessio assignata ad talem vsum, siue sit redditus inde habitus solum ad ecclesiam pertinet ad reficiendum, quæ refectione indigent, & subueniendum alijs ecclesię necessitatibus, & de his pecunijs, & possessionibus ad clericos nihil pertinet, quia nec possunt aliquid assumere ad vsus suos, nec etiam alienare, quia omnino contrectarent rem alienam accipiendo aliquid de istis, quia nullo modo ad eos pertinent, & tenerentur ad restitutionem, sicut si furarentur rem proximi, & tanto grauius pecarent quanto deterius est res sacras, quam prophanas vsurpare, & de istis principaliter intelligitur, quando dicit, quòd res ecclesię non possunt alienari, extra de re. ecclesię non alie. per totum, de istis clerici non possunt facere eleemosynam regulariter cum non liceat eis, etiam ad vsus suos aliquid de illis accipere, an tamen de talibus bonis ecclesiæ aliquando eleemosyna fieri possit dicetur infra quæstione 76.

Alia sunt bona, quæ pertinent ad clericorum dispensationem, & ista sunt duplicia, quia quædam sunt assignata ad solas eleemosynas, vel pios vsus, sicut interdum solent a fidelibus relinqui aliquæ possessiones ecclesię, vt ecclesia teneatur conuertere omnes fructus illarum possessionum in eleemosynas pauperum, vel certam partem eorum, sicut etiam solent institui hospitalia quibus relinquuntur possessiones, vt

A fructus earum pauperibus erogētur, & interdum administratio talium hospitalium relinquitur ecclesijs, idest clericis earum: de istis dicendum, quòd clerici non possunt accipere aliquid in vsus suos cum sint ad certum vsum relicta: illi tamen, qui habent officium istud administrandi, possunt si indigent accipere sustentationem pro seipsis, quia sicut alijs pauperibus prouident, ita & sibiipsis prouidere possunt, tanquam pauperibus, cum seipsos ex charitate plus, quam ceteros diligere teneantur, si tamen sine indigentia acceperint aliquid de talibus bonis ad vsus suos, furtum committunt, & ad restitutionem tenentur.

Alia sunt bona ecclesię, quę pertinent ad clericos, & dicuntur proprię clericorum, scilicet prębendę, &
B fructus beneficiorum. Sed adhuc quędam istorum bonorum sunt immobilia, vt possessiones, quę sunt assignatę clericis, vt ex eis fructus percipiāt, & de istis dicēdum, quòd nihil est in potestate clericorum, quia non possunt vendere, nec donare, nec aliquo modo alienare, sicut est de omnibus bonis ecclesię supra positis, quia ista sunt bona ecclesię, quæ ipsa habet vt de fructibus eorum prouideat ministris suis, quia aliàs nullos haberet ministros, & non sunt bona ipsorum ministrorum, vnde de his clerici nō possunt eleemosynam facere, nec aliquid disponere, sed si aliquid expenderint de illis sunt sacrilegi, & tenenē ad restitutionem. Alia sunt bona ecclesię, idest clericorum, scilicet fructus beneficioeum, & prębendarum, & generaliter quidquid illis datur, vel peruenit intuitu eccle-
C się, & ista sunt bona ipsorum clericorum, quia de illis viuunt, & de istis dicitur, quòd clerici non sunt domini, sed dispensatores.

Intelligendum tamen est, quòd omnium istorum fructuum licite acquisitorum clericus est vere dominus, dicitur autem licite acquisitorum, quia interdum clerici non faciunt suos fructus beneficiorum, vt si obtinuerint beneficia per symoniam, vel si non dicant diuinum officium, & in aliquibus casibus clerici concubinarij, & quantum ad fructus sic perceptos clerici non habent aliquam administrationem, nec possunt expendere in necessitatibus suis, nec eleemosynas de illis facere possunt, sed restituere tenen-
D tur illis ecclesijs, quibus debentur: nam symoniace acquisita non possunt pauperibus erogari, sed illi ecclesię restitui, quæ per hoc lęsa est, extra de Symo. ca. de hoc, & c, audiuimus, si autem licite acquirantur, dicitur clericus efficere fructus suos, vt omnes tam Theologi, quam Iuristę loquuntur: suus tamen dicit dominium, & ideo clericus dominus est fructuum beneficij sui, non est tamen plenus dominus idest non habet ius plenissimum in illis, quia si haberet posset instituere hęredes in illis, & tamen clericus non potest libere de iure testari de bonis habitis per ecclesiam sine dispensatione, extra de testa. c. relatum, & ideo non habet omnia, quæ habet plenus dominus, hoc tamen non tollit quin sit verus dominus, quia etiam in bonis
E profanis sunt aliqui taliter domini, vt siquis instituit filios suos hęredes, & substituit eos adinuicem, scilicet quòd vno moriente sine liberis hereditas perueniat ad alterum, & ille non possit donare hęreditatem illā, nec testari de ea instituēdo alium hęredem: manifestū est autem, quòd iste verus dominus efficitur istius rei, quia aliàs daretur res profana, quæ ab hominibus possidetur, & nullius est, quòd est absurdum, scilicet nec iuris publici, nec priuati.

Sunt etiam alij, qui conceduntur vere domini rerum esse profanarum, & non possunt in illis omnia, quę possunt clerici in fructibus beneficiorum suorum, vt si sint aliquę possessiones pertinentes ad ius primogeniturę nō potest primogenitus, nec successores

res sui testari, q nõ perueniant ad alios, nisi ad illos ad quos ex iure primogenituræ perueniunt. etiam viuentes non possunt ista bona alienare donando alijs, vel vendendo: clericus tamen licet non possit testari de bonis ecclesię, potest tamen viuens donare fructus beneficiorum suorum etiam ad turpes vsus licet in hoc peccet mortaliter, ideo nõ prohibetur esse dominus fructuum beneficij. Etiam patet hoc, quia si non esset clericus dominus istorum fructuum: essent solũ sibi dati ad aliquam administrationen certam, scilicet vt inde sustentaretur, vel vt daret in eleemosynam, & sic de alijs, & tunc non haberet clericus aliquod ius, nisi expẽdendi istos fructus in illo vsu: si autem expẽderet in aliquos alios vsus quantum ad hoc nullum ius haberet, & ideo teneretur ad restitutionem, sicut siquis dedit mihi cẽtum ducatos, vt pauperibus erogarem vbi ego vellem, & quando ego vellem, si de illis aliquid accepero in vsus meos, vel alicui donauero non, vt pauperi: manifestum est, quòd teneor ad restitutionem, idest ęquale dare pauperibus pro illo cuius erat pecunia. Ecclesia tamen non committit alicui dispensationem ad peccandum, ideo siquis expenderet fructus beneficij dando aliquid meretricibus, vel histrionibus, aut ioculatoribus, quibus est peccatum dare, teneretur hoc restituere ecclesię, vel pauperibus ad quorum subuentionem bona ecclesiastica ordinabãtur, & tamen falsum est, quia non tenetur restituere licet peccauit mortaliter dando, vt dicit idem beatus Tho. de Aquino in quolib. 6. art. 12. ergo clericus est dominus fructuum beneficij sui.

Dicendum, quòd clericus est dominus fructuum beneficij, & etiam est dispensator, & vnum non derogat alteri, dicitur enim dominus inquantum vere fructus efficiuntur sui: nam non est possibile esse suos quin ipse sit dominus: dicitur autem dispensator inquantum isti fructus proueniunt clerico ab ecclesia, quę instituit illos principaliter ad hoc, quòd clericus sustentaretur de illis, quia aliàs nemo esset, qui ministrare vellet, nisi ecclesia sustentationem tribueret, sic dicitur 1. Corinth. 9. qui altario seruit de altario viuere debet, & Deus dixit Leuitis Nume. 18. quando dedit eis decimas: filijs Leui dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio quo seruiunt mihi in tabernaculo fœderis. & consequenter dat ecclesia illa bona, vt pauperes inde alantur, quia ecclesia recepit bona de eleemosynis fidelium, & vult, quòd in illis expendantur: maxime quasi ecclesia cum sit a Deo instituta est optime ordinata, & singulę res suę bene dispositę sunt, fructus ergo suos ad bonum finem ordinat, & quia ditari nõ est bonum, sed pertinet ad auaritiam, & etiam est occasio peccandi 1. ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli: non intendit ecclesia quemquam ditare, sed solum dare sustentationem, quidquid autem aliud est ab ecclesia non est intẽtum, cum nec etiam ipsę res possessę sint, nisi ad supplendam indigentiam nostram, & ideo vocantur vtiles, quia ad vsum sunt, & maxime competit Christianis, & potissime clericis 1. ad Timo. 6. est quęstus magnus pietas cum sufficientia, idest lucrum nostrum non est in hoc, quòd congregemus multas diuitias, sed in hoc, quòd habeamus sufficientiam pro necessarijs, & de reliquis pietatem, idest eleemosynã faciamus, & subditur ibi causa, scilicet nihil enim intulimus in hunc mundum, nec auferre quid possumus, habentes autem alimenta, & quibus tega. hi. cõten. su. & sic ecclesia non intendit clericis dare, nisi necessaria, si autem aliqua superfuerint vult, quòd illa expendantur in vsus pauperũ, vt innuitur 12. quæst. 1. capi. illi autem, & cap. res ecclesię, & cap. nulli Episcoporum, & cap. si priuatum. clerici ergo tenentur

F expẽdere hoc in pias causas ad quas ecclesia instituit: si autem expendant in alios vsus peccant, & tamen quia clerici effecti sunt domini fructuum licite acquisitorum de beneficijs suis si in alios vsus expenderint, etiam si in vsus turpes, transfertur dominium, sicut si darent de bonis patrimonialibus, peccant tamẽ mortaliter, quia faciunt contra ecclesię constitutionem, & intentionem, sed quia dominium transfertur non competit repetitio, aliàs quandocunque clericus nõ habens aliunde bona, nisi de fructibus beneficiorum daret aliquid meretrici, vel concubinę, aut histrioni, vel etiam alicui personę honestę, dum tamen nõ esset pauper, nec daret intuitu paupertatis, competeret manifeste ecclesię repetitio aduersus personas illas, & ta-
G men, nec ecclesię, nec iura iubent fieri talem repetitionem, ergo innuunt, quòd illa, quę sic data sunt vere transierunt in dominium eorum quibus dantur: alioquin si Episcopus sciret, quòd similes clerici dedissent aliquid concubinis, vel alijs personis similibus præterquam pauperibus, siue clericis, siue non: teneretur nomine ecclesię ista repetere a prędictis personis: alioquin male administraret, sicut si sciat Episcopus, quòd clericus alienauit aliquas possessiones ecclesię, vel beneficij, tenetur repetere ab illis, qui eas detinent, & tamen nullus Eps, quantumcunque bene administrans talia repetit, nec etiam eccclesia iubet ea vnquam repeti, ergo innuitur, quòd non cõpetit repetitio pro illis: competeret tamẽ si possessores non essent effecti domini, & tamen nõ potuissent
H effici domini per traditionem si accepissent ab eo, q nõ erat dominus, ergo clericus est vere dominus fructuum licite acquisitorum de beneficijs suis, & maxime in beneficijs simplicibus.

Quòd autem vocentur clerici dispensatores, & administratores fructuum beneficiorum non prohibet eos esse dominos: nam vocantur dispensatores, quia ecclesia concessit eis ista bona, vt expenderent ea in vsus certos, & concedendo fecerit ea sua cum non dederit eis solam administrationem, sed etiam dominium, & ideo de iure vocantur aliquando clerici procuratores rerum Ecclesiasticarum, vt 14. q. 1. cap. 1. &
I 12. q. 1. cap. si priuatum, & aliquando domini, vt 16. q. 1. c. & temporis, quandoque defensores 16. q. 1. cap. in sacris canonibus. Quinque patres, vt 63. distinctio. capi. quorum vices. in bonis autem profanis illi, qui sunt domini vocantur domini, & non dispensatores, quia bona illa pertinent ad eos simpliciter, & non sunt sibi data ad vsum certum. Sic tamen poterat esse in profanis, quòd esset aliquis verus dominus, & dispensator, vt siquis daret alicui certam possessionem, vt esset sua, & tamen teneretur de fructibus eius quolibet anno facere certas eleemosynas, & quòd iste possit de ista re testari, vel donare eam cui vellet, aut qualitercunque alienare, dum tamen ad quẽcunque perueniret transiret cum isto onere, non est dubium quin isti essent veri domini istius possessionis, & tamen etiã erunt dispensatores, quia tenerentur dispensare fru-
K ctus eius, vel certam partem eorum in certos vsus: ita est de fructibus beneficiorum, quia dantur clericis in suos, & tamen perueniunt cum isto onere, scilicet quòd in vsus certos expendantur, ideo clerici domini efficiuntur fructuum, & licet peccent mortaliter ea, quæ superfluunt eis non expendendo in causas pias: si tamen in quascunque alias causas expenderint etiam si sint turpes, vere acquiritur eis quibus datur, & ideo etiam si sit notorium nõ competit repetitio ecclesię aduersus istos.

Quod autem dicitur teneri clericum ad dandum omnia pręter ea, quæ expendit in suis necessitatibus est intelligendum de expensa decẽti secundum conditionem

ditionem status sui, & dignitatis, quia quibusdam dignitatibus competit habere maiorem familiam, quã alijs, vt patet extra de censi.cap.cum Apostolus, scilicet, quòd Archiepiscopi visitantes possunt habere 40.vel 50.equitaturas secum: Episcopi autem 20.vel 30.Cardinalis vigintiquinq; Archidiaconi vero quinque, vel sex: decani vero constituti sub Archidiaconis solum habeant duas equitaturas: intendit tamen ibi Papa, vt ecclesię non grauentur dare solum istis procurationem necessariam, ergo innuitur, quòd facere sumptus omnibus istis psonis est facere sumptus necessarios, & iõ omnia, quę sunt necessaria Episcopis, vel Archiepiscopis, & alijs constitutis in dignitate pro sustentanda ista familia dicuntur esse simpliciter necessaria, & expendere de fructibus beneficiorum suorum ad sustentandam totam istam familiam licitum est: immo etiam si haberent aliquãtulum maiorem familiam, quia liberius potest clericus expendere de fructibus beneficij sui quos iam acquisiuit in suos vsus, quam recipere sumptus ab ecclesijs quas visitat, quia illę non tenentur sibi, nisi ad sumptus necessarios ratione visitationis, & tamen ecclesię visitatę tenentur dare eis sustentationem, siue procurationem ꝓ prędictis equitaturis, ergo quando nõ visitauerint poterunt de fructibus beneficiorum suorum istam familiam, & etiam aliquantulum maiorem sustentare: si videatur conueniens secundum conditionem dignitatum, vt si habeant iurisdictionem annexam ad cuius executionem est necessaria aliquãta familia, & licet posset Episcopus viuere habendo tres, vel quatuor famulos, non dicuntur superflua omnia, quę expendit habẽdo plures famulos, quia dignitati suę conuenit plures habere ad viuendum decenter. etiam non vocantur necessaria solum illa cum quibus homo viuens parce posset vitam agere, quia licet parsimonia, idest vita aliquantulum austera sit laudabilis, quando propter Deum sustinetur 41.di.c. parsimonia. non tamen tenentur clerici ad illam, sed decenter secundum conditionem regionis in qua viuunt expensas facere possunt sibi, & familię suę, & etiam inuitando amicos, & benefaciendo eis in aliquo: nam nomine sustentationis intelliguntur omnia, quæ faciunt illi, qui moderate se sustentant, & tamen communis conditio est hominum amicos suos interdum inuitare. Ideò clericis licet de fructibus beneficiorum suorum non solum alere familiam suam, sed etiam facere honesta, & moderata conuiuia amicis suis, & etiam aliquibus extraneis ex causa honesta: immo siquis vellet obseruare tantam tenacitatẽ in fructibus acquisitis de beneficijs suis, quòd amicos, nunquam inuitaret, per hoc ipsum redderetur indignus ad habendum maiorem dignitatem 85.di.cap. florentinum. ipse enim florentinus Archidiaconus electus fuit in Episcopum, & licet esset aliàs idoneus, quia tamen inuentum est, ꝙ nunquam amicus ad recipiendum charitatem domũ eius intrauerat, repellitur a promotione. omnia autem hęc debet clericus moderata agere, & quia iudicium istorum consistit in particularibus nõ potest dari regula determinata quãtum, vel quantum liceat clerico expendere de fructibus beneficij sui in vsus suos, sed prudentia, & cõsciẽtia simul sit regula, quia cum clericus dicatur administrator, in administratore, siue dispensatore quęritur fidelitas 1.Cor.3. hic quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur: fidelitas autem est rectitudo conscientię, vt dicitur ad Roma.14. omne, quòd non est ex fide peccatum est, idest omne, quòd non est ex conscientia, sed contra cõscientiam est peccatũ, vnde etiam si interdum clericus de fructibus beneficij expendat in vsus suos aliquid vltra necessitatẽ ẽt secũdũ

A condecentiam status sui, & conditionem regionis, nõ oportet, ꝙ peccet mortaliter si illud modicum est, & non putat se agere vltra necessitatem, quia non est tunc contra conscientiam, si tamen immoderate excedat vltra necessitatem, & condecentiam, nõ potest hoc ignorare, & sic non potest cum bona conscientia illud expendere, vnde mortaliter peccat.

Et sic est regula generalis, ꝙ quandocunque clericus de fructibus beneficij sui propter laudem humanam, vel affectionem aliquam expendit in conuiuijs, vel alijs vsibus immoderate, etiam si illi vsus essent aliàs honesti, vel liciti, & hoc ipse scit, peccat mortaliter, non tamen tenetur restituere ecclesię, vel pauperibus tantundem de bonis proprijs, etiam si habeat
B patrimonialia, quia est verus dominus, & tenet donatio, vel administratio facta licet peccauerit male administrando, si tamen restituerit tantundem de bonis proprijs erit securior in foro conscientię, & maneret sibi pęna leuior toleranda.

Sacerdos tamen in foro pœnitentiali non potest iniungere confitenti se taliter expendisse bona ecclesię, ꝙ restituat illa, quia non potest iniungi restitutio per confessorem, nisi in illis, quę aliquis accepit, vel consumpsit non existens dominus, sicut non potest confessor iniungere meretrici, nec histrioni, nec ioculatori, aut arenario, quòd restituant, vel pauperibus dent ea, quę taliter acquisierunt licet turpiter acqui-
C rant, & semper cum peccato mortali, vt innuitur 86. di.cap.donare, & cap.qui venatoribus. in tex. & glo. & hoc, quia isti effecti sunt domini eorum, quę acquisierunt. De ista materia, scilicet de bonis clericorum an possint habere proprium, & de bonis patrimonialibus, & de bonis ecclesię quid teneantur facere, & in quo possint expendere declarabũtur multa infra 10. vel Luc.9. aut 16. quia est ibi materia propria, cũ Christus dixerit ibi Apostolis: nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam, hic enim non fuit introducta, nisi ad videndum an clerici teneantur dare eleemosynam de superfluis ex necessitate.

Cum autem quęrebatur an tenerentur clerici dare omnia superflua in eleemosynam. Dicendum, ꝙ
D supra q.34. fuerunt positę duę regulę, vel duo casus in quibus tenemur ex præcepto dare eleemosynam. Primus est, quando pauper est in extrema necessitate, qa etiam si nos simus pauperes, dum tamen non simus in tali necessitate, tenemur ei dare eleemosynam.

Secundus est, quando quis habet superflua simpliciter, idest quæ non sunt necessaria ad sustentationẽ vitę absolute, nec etiam secundum conditionem status, tenetur de illis dare eleemosynam ẽt si pauperes non sint in extrema necessitate, & hoc non solum est pro clericis, sed etiam pro laicis. est tamen intelligendum, ꝙ magis tenentur clerici ad hoc, q̃ laici, quia ad eleemosynam tenentur magis clerici, vt ostensum est præceden.q. maxime, quia bona clericorũ sunt bona pauperum 16.q.1.ca.quoniam, s.quoniam quidquid
E habent clerici pauperum est: in laicis autem nõ est sic, quia bona eorum non dicuntur esse pauperũ: dicit tñ glo. in eo.c. ꝙ bona clericorum sunt pauperũ, quia tẽpore necessitatis debent dare ea pauperibus, sed hoc non conuenit, quia ẽt bona laicorũ isto mõ sunt pauperum, quia si occurrant laico aliqui existentes in extrema necessitate quibus non possit succurri, nisi laicus det omnia, quæ possidet, tenetur dare omnia sic innuit Amb.lib.de offi. & 86.distin.cap.non satis, scilicet si tempore periculi quo rapitur ad mortem plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morientium, & sic si non potest aliter a morte liberare eum, qui manifeste iniuste occiditur, nisi dando omnia, quæ possidet, tenetur omnia dare, quia aliàs plus valeret

apud

apud eum pecunia sua, quam vita morientium, quod
dicit Amb. esse graue peccatum: etiam Sanctus Tho.
quoli. 6. dicit, quòd dare omnia, quæ quis possidet est
regulariter consilium, & tamen in tempore necessita-
tis est præceptum. est ergo clericus magis obligatus
ad dandum eleemosynam de superfluis, quam vt solū
det in tempore necessitatis, & etiam magis obligatus,
quam laicus, & cum laicus teneatur dare de superfluis
eleemosynam etiam non existente paupere in extre-
ma necessitate, tenetur ad hoc magis clericus. Est aūt
differētia inter eos, quia laicus diues habens superflua
non tenetur quærere pauperes ad dandum eis, sed qñ
occurrerint, & petierint ab eo si ipse iudicat eos indi-
gere tenetur eis dare: clericus autem non solū requi-
situs tenetur dare eleemosynam, sed etiā ipse debet
pauperes inquirere, idest tenetur vigilare in loco, vel
regione in qua viuit, qui sunt illi, qui vere sunt paupe-
res, vt eis prouideat de sibi superfluis, & eis, qui occur-
rerint sibi quos iudicauerit indigere, tenetur benefa-
cere, & habere hoc, quasi in officium, vt indigenti-
bus opera pietatis exhibeat, sic dicit Hierony. ad Da-
masum, & 16.q.1.c. quoniam, scilicet quoniam quid-
quid habent clerici pauperum est, & domus illorum
omnibus debent esse communes susceptioni pere-
grinorum, & hospitum inuigilare debent: hoc verbū
inuigilare significat eos debere esse valde attentos ad
opera pietatis, & hoc est habere illa, quasi in officiū
ad ꝙ laici non obligantur, cum tamen dicitur, ꝙ tenē-
tur tam clerici, quam laici dare eleemosynam de su-
perfluis, differt multum inter clericos, & laicos, quia
laicis licitum est habere superflua, quia non solum si-
bi, & familię, sed etiam posteris suis prouidere debēt,
sic dicitur 1. Corint. 13. ꝙ patres debent thesaurizare
filijs, tenetur ergo laicus pauperibus occurrentibus
sibi non solum in extrema necessitate, sed etiā extra
illam si iudicat eos vere indigere eleemosynam dare:
reliqua autem etiam si superflua sint licite retinere
potest, & non sunt vere superflua, quia licet respectu
eius, vel familię pro vita essent superflua, tamen re-
spectu filiorum quibus pater debet thesaurizare non
sunt superflua, sicut in corpore humano superfluum
nutritionis non est superfluum simpliciter, quia ad-
huc est necessariū potentię generatiuę, vt in semen
conuertatur, & ideo licet sit superfluum virtuti nu-
tritiuę non abijcit illud natura. Quod autem nulli po-
tentię est necessarium, vocatur simpliciter superfluū,
& illud abijcit natura, sicut sunt stercora, & vrinę: de
clerico autem secus est, quia clericus non habet filios
quibus debeat thesaurizare, & etiam si illos haberet
non possent sibi succedere, quia sanctuarium Dei iure
hereditario possideri non potest, ideo omnia illa vo-
cantur superflua clerico quibus ipse non indiget ad
vitam, & de illis, tanquam de superfluis disponere de-
bet. Potest autem clericus dupliciter se habere. Vno
modo, quòd velit reseruare bona ista pro ecclesia, vel
ecclesijs a quibus ea accepit, vt moriente eo sibi suc-
cedant, & tunc clericus habens superflua prouidens
pauperibus occurrentibus sibi quos vere iudicat ege-
re, etiam si citra extremam necessitatem posset reti-
nere reliqua bona etiam si essent superflua, vt sibi mo-
rienti succederēt ecclesię: iste modus videtur aliqua-
liter honestus, & tamen non est omnino bonus, quia
tunc parum, aut nihil differret clericus a laico per vi-
tam, sed solum per mortem, sed quia laico succedunt
filij clerico autem ecclesia, & tamen clericus viuens
debet habere officium hospitalitatis, quia hoc iubet
clericis Apostolus exercere 1. ad Timo. 3. & Hiero.
16.q.1.cap. quoniam dicit clericos debere inuigilare
hospitalitati, sed officium hospitalitatis a viuentibus
exercetur, ideo non sufficit clerico dare eleemosynā,
F sicut laico, & reliqua ecclesijs reseruare, vt ei moriēti
succedant, etiam quia clerici vocantur specialiter di-
spensatores bonorum Ecclesiasticorum: dispensator
tamen dicit actum, vel officium: si autem sufficeret
clericis reseruare bona ecclesijs, vt succederent eis
morientibus, non possent vocari dispensatores, nec
administratores, sed solum conseruatores, vel defen-
sores, & possessores bonorum ecclesię, & tamen præ-
cipuum nomen, ꝙ competit clerico in bonis ecclesię
est esse dispensatorem eorum, vt innuitur 12. quæst.
1.c. illi autem, & capitulo res ecclesię, & capitul. nul-
li Episcoporum. §. sic ergo, non ergo sufficit clerico
taliter dimittere bona ecclesię, sed dicendum, ꝙ offi-
cium clerici est hospitalitatem exercere, & omnia si-
bi superflua in vsus pios distribuere, vnde si ecclesia
G egeat dignum est, ꝙ ipsi ecclesię a qua recepit elee-
mosynam faciat, & tamē ista melius facit viuens, quā
moriens: tamen quia id, ꝙ a viuente datur voluntarie
datur, quòd vero a moriente ex necessitate datur, si-
cut dixit Lucia matri suę, quod moriens das, ideo das,
quia tecum ferre non potes: tum quia si viuens dat
scit ad quos vsus ecclesię assignare melius sit id, ꝙ dat:
cum vero sibi morienti ecclesia succedit forte distri-
buunt bona in vsus non tā necessarios, nec decentes:
maxime, quia ꝙ ecclesia succedat clerico morienti in
bonis, quę acquisiuit intuitu ecclesię, non est eleemo-
synam dare, sed legem pati, quia ipso iure inest, ꝙ ec-
clesia debeat succedere clerico, & non possit de ta-
libus bonis testari libere. melius ergo est id, ꝙ dandū
H est dari a viuente ipsi ecclesię, quam a moriente, si aūt
ecclesia nō indiget, vel si non est in magna indigētia:
melius est pauperibus erogare cum quotidie plurimi
inueniantur, qui valde egent, & patiuntur amaram vi-
tam, vnde dato, ꝙ ecclesia egeat, & pauperes egeant:
ceteris paribus melius est dare pauperibus, quam ec-
clesiæ, quia homo non est propter ecclesiam, sed ec-
clesia propter hominem, etiam quia inuenimus, ꝙ in-
terdum propter magnam necessitatem quorundam
ecclesia cogitur indigere, vt eis subueniat, scilicet ven-
dendo, & alienando res suas, sicut pro redemptione
captiuorum venduntur, etiam calices in quibus san-
guis domini consecratur, vt ait Amb. li. de offi. & 12.
q.2.c. aurum, & 86. di.c. non satis, siue c. compatiamur,
I maxime, quia necessitas ecclesię, nūquam potest esse
necessitas absoluta, vel extrema, homines tamen fre-
quentissime incidunt in extremam necessitatem, vn-
de ceteris paribus melius est pauperibus Christi, quā
ecclesijs eius eleemosynam dare, quia licet vtrunque
Christi sit, magis tamen pauper est Christi, quam ec-
clesia, quia ecclesia ista materialis, & omnia officia
eius aliquando peribunt: pauperes autem in ęternum
viuent, quia propter eos Christus mortuus est, vnde
istam eleemosynam, quæ fit Christi pauperibus valde
extollit Ambr. in allegato c. aurum. iste ergo modus
est quo clericus conuenienter dispensat bona eccle-
się, quę sunt vltra necessitates suas. Non tamen est
intelligendum, quòd quandocunque clericus possi-
K det aliquid superfluum est in peccato mortali, nec
etiam obligatur immediate, vt putauerit se habere
aliquid superfluum dare illud pauperibus, quia potest
differre ad alia tempora in quibus vtilius det, cū pau-
peres nunquam deficiant, sicut Christus dixit infra
26. & Marc. 14. & Lucę 22. pauperes enim semper vo.
ha. & cum vo. po. illis benefacere, idest etiam si non
benefaciatis vno tempore potestis benefacere alio,
quando volueritis, idest quādo putaueritis opportu-
num esse, & istud pertinet ad prudentiam: si tamen
clericus aliquando habeat superflua, & sciat se illa
habere, & non habet intentionem dandi illa paupe-
ribus tūc, nec postea, sed possidendi, vt diues sit, etiā si
non

non intendat aliquod malum facere cum diuitijs, nec dispensare eas inhoneste videtur peccare mortaliter, & patet hoc, quia tenetur clericus ad hospitalitatem, idest ad omnia opera pietatis, & maxime de superfluis, vt ostensum est. Cum ergo habeat intentionem non faciendi hoc, peccat mortaliter, patet etiã, quia circa liberalitatem, quę consistit in expendendo decenter, ita peccatur per defectũ, sicut per excessum 4. Ethi. cap. de liberalitate, & 86. distin. cap. non satis, & c. in singulis vbi dicitur, quòd debet haberi modus expendendo liberaliter, per excessum autem peccat, qui expendit plus, quàm decet, vel in rebus in quibus expendere non decet, & hoc est prodigalitas, per defectum autem peccat, qui retinet plus, quam debet, vel quando non debet, vt si quis eo tempore quo tenetur dare non det, & istud est auaritia, clericus tamẽ tenetur superflua sibi erogare in vsus pios, si ergo habeat voluntatem non erogandi, sed possidendi peccat mortaliter per auaritiam, etiam si non occurrat sibi aliquis pauper, qui sit in extrema necessitate: de reliquis, quę desunt huic materię dicetur infra 10. vel Luc. 9. aut decimo.

Ad primum dicendum, quòd dare eleemosynam de superfluis cadit sub pręcepto, dicit tamen Augu. li. de sermone domini, quòd illa pręcepta, quę habentur pręcedenti c. scilicet qui percusserit te, &c. intelliguntur secundum pręparationem animi, scilicet ꝙ homo sit paratus in animo suo ad faciendum hoc, quando necessitas illud requisierit, vnde non est peccatum mortale quandocunque homo non facit hoc, sed quãdo videt necessitatem adesse si non faciat, peccat tunc mortaliter: & eadẽ ratio est de hoc pręcepto, qui habet duas tunicas det non habenti, & de omnibus similibus, vnde non semper peccat mortaliter quotiescunque non dat eleemosynam pauperi, qui habet superfluum, sed quando necessitas imminet, quando autem sit talis necessitas, quæ obliget ad peccatum mortale non potest declarari bene in vniuersali, ideo committitur prudentię, & conscientię dispẽsantis bona, vnde si bona fide det pauperi eleemosynam, quando sibi videtur expedire non peccat, si autem tunc non det peccat mortaliter, sic etiam dicit beatus Tho. de Aquino. Quod autem vlterius dicit, quòd habens superfluum non tenetur dare eleemosynam, nisi pauperi existenti in necessitate, non est intelligendum de extrema, quia etiam non habens superfluum tenetur de necessarijs sibi dare pauperi in extrema necessitate, de superfluo autem obligatur quilibet dare pauperi, etiam extra illam necessitatem, vt ostensum est supra, & q. 34. nunquam tamen obligatur quis dare eleemosynam, nisi pauperi existenti in aliqua necessitate, idest indigentia, cum sit de ratione eleemosynę, quòd detur indigenti, & ad releuandum inopiam eius, vt ostensum est supra q. 22. & tamen ista necessitas non est extrema, sed minor, & in hac relinquitur iudicium danti eleemosynã an pauper sit in tali necessitate, quòd teneatur ei dare, vel nõ, vnde non peccabit mortaliter habens superflua quãdocunque non dederit de illis, quia forte iudicabit non esse pauperem in tali necessitate, quòd oporteat ei dare.

Ad secundum dicendum, quòd ea, quæ secundum se sunt consilia efficiuntur præcepta secundum animi apparationem, ita quòd nihil est tam perfectum inter omnia consilia, ad quòd homo non teneatur habere animum præparatum, & si acciderit necessitas, quòd faceret illud, non est enim inter consilia aliquod perfectius, quam quòd homo ponat animam suam pro fratribus suis, & tamen hoc cadit sub præcepto secundum animi præparationem, scilicet vt homo sit para-

A tus hoc facere si necessitas immineret. minor tamen necessitas requiritur ad eroganda superflua, quam ad danda omnia, quia ad dandum omnia non obligatur quis, nisi existente proximo in extrema necessitate, vel republica, vel ecclesia: & non posset liberari, nisi datis omnibus, quæ quis possidet: teneretur enim tũc omnia dare, quia aliàs præualeret apud eum tunc pecunia sua, quam vita morientium, quòd Amb. dicit esse peccatum graue: 86. di. c. non satis, ad dandum autem de superfluis non requiritur talis necessitas, sed aliqualis alia citra extremam. Sed quando sit extrema necessitas, & quando alia, quæ sufficiat ad hoc, quòd teneamur dare de superfluis, non potest dari regula certa, sed iudicium relinquitur prudentię, & fidei ipsius dantis eleemosynam.

B Ad tertium dicendum, quòd bona ecclesiæ sunt expendenda ad vsum pauperum, & etiam ad vsum ministrorum, vnde secundum antiquos canones aliqua pars dabatur ministris de redditibus ecclesiæ, & alia pauperibus, dicit enim beatus Tho. de Aquino. vbi supra, ꝙ de bonis Ecclesiasticis, quæ sunt principaliter attributa necessitatibus pauperũ, & ex consequenti necessitatibus ministrorum, sicut sunt bona hospitalium, & aliorum huiusmodi, aliter est, quam de bonis, quæ sunt attributa principaliter vsibus ministrorum, sicut sunt præbendę clericorum, & alia huiusmodi: nam in primis bonis peccatum committitur non solum ex abusu, sed etiam ex ipsa rerum conditione, scilicet dum aliquis in vsus suos assumit, quod alterius est, & ideo tenetur ad restitutionem, tanquã defraudator rei alienę: in secundis vero bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut de bonis patrimonialibus dictum est, vnde non tenetur abutens ad restitutionem faciendam, sed solum ad pęnitentiam peragendam. In hoc beatus Tho. vult clericos esse veros dominos fructuum beneficiorum suorum, quia dicit, ꝙ etiam si male expendant, non tenentur ad faciendam restitutionem, sicut est in bonis patrimonialibus, sed solum ad agendam pęnitentiam de peccato scilicet, quia male expenderunt: nam etiam laicus tenetur ad hoc in bonis patrimonialibus, vel quomodocunque licite acquisitis: si tamen clericus nõ esset verus dominus fructuum beneficij sui, sed sibi essent dati ad vsum certum, scilicet ad sustentationem suam, & reliqua ad expendendum in vsus pios, si aliter expẽderet aliquando, teneretur necessario ad restitutionem, quia rem alienam vsurpabat in qua non habebat ius dominij, nec administrationis, & tamen non tenetur restituere illa, sicut si male expendat de bonis patrimonialibus, ergo verus dominus est istorum bonorum. Quod autem sanctus Tho. dicit de bonis hospitalium intelligitur de quibusdam bonis, quorum ecclesia habet administrationem interdum solum ad faciendum de illis eleemosynam pauperibus, siue sint bona relicta ecclesiæ, siue hospitalibus, quorum administratio pertineat ad ecclesiã, quia ista bona sunt clericorum quantum ad solam administrationem, & si ipsi indigeant possunt sumere de eis etiam pro sua sustentatione, quia administrator alicuius eleemosynæ etiam sibijpsi suscipere potest de illa eleemosyna inquantum ipse pauper est, & si de istis bonis acceperint clerici aliquid ad alios vsus, quam ad sustentationem suam in necessarijs, & ad dandum eleemosynam pauperibus, tenentur restituere tantundem pauperibus, quia istorum bonorum non sunt ipsi domini, sed administratores solum: alia autem bona ecclesiæ sunt de quibus clerico nihil licet accipere, nec pro sustentatione sua, nec ad dandũ eleemosynam, sicut sunt possessiones, & fructus pertinentes ad solam fabricam ecclesię, & sicut sunt

possessio-

possessiones, & iura beneficij sui, quia de istis non posset expendere, nisi alienando, & tamen non licet clerico alienare bona immobilia beneficij, sed solum inde fructus percipere, si ergo acceperit aliquid de prædictis bonis quomodocunque accipiat, tenetur ad restitutionem cum talium non sit dominus, nec etiam administrator.

Ad quartum dicendum, quòd si clericus efficit se impotentem ad benefaciendum pauperibus per aliquos sumptus immoderatos quos facit, peccat mortaliter si isti sumptus multum excedunt, ita quòd clericus nón ignoret istos esse vltra necessitatem ad condecentiã status sui. Nã si clericus in sustentatione propria volendo vti rebus delicatis, & voluptuosis, vel in conuiuijs immoderatis, aut in donationibus factis aliquibus non ex causa paupertatis excedat notabiliter, non potest in eo saluari bona fides dispensationis, nec vsus moderatus diuitiarum, cum ipse non ignoret se excedere in talibus expensis conditionem sui status, ideo in talibus semper est peccatum mortale, vnde dicitur infra 24. si dixerit malus seruus in corde suo moram facit dominus meus venire, & cęperit percutere conseruos suos: manducet autem, & bibat cum ebriosis: veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: inquantũ dicitur cęperit percutere conseruos pertinet ad superbiam, & crudele dominium, vt si quis propter dispensationem bonorũ Ecclesiasticorum sibi commissam incipiat superbire, & premat minores, & tamen contrarium monuit beatus Petrus prima Pet. 5. non, vt dominantes in clero, sed forma facti gregis, idest non sitis, tanquam domini clericorum, sed tanquam magistri eorum, & loquitur contra Episcopos, qui superbire volunt de administratione sibi credita, de hoc etiam conqueritur Hier. ad rusticum Narbonensem Episcopum, & 93. distin. cap. diaconi sunt. Dicens quòd solus Episcopus vniuersa sibi vendicat, solus partes inuadit alienas, solus occidit vniuersos, mendicat infelix in plateis clericus, & publicam ad quodlibet poscit eleemosynam. inquantum autem dicitur manducet autem, & bibat cum ebriosis pertinet ad superflua, & voluptuosa conuiuia. & cũ dicit veniet dominus illius serui die qua non sperat, & hora qua ignorat, intelligitur de aduentu ad mortem, quia dicitur Deus venire ad mortem cuiuslibet, & mors cuiuslibet hominis vocatur aduentus filij hominis, idest Christi, quia venit ad iudicandum hominem, & ista dies, & hora est cuilibet incerta. dicitur, & diuidet eum, scilicet a societate Sanctorum, quia nunc boni, & mali permixti sunt, sed non erit sic post mortem, quia malis dabitur locus pęnę. & dicitur partemque eius ponet cum hypocritis, idest ponet eum in inferno vbi erunt hypocritę, qui putabantur esse boni, & erant pessimi, & subditur, quòd ibi erit fletus, & stridor dentium ad significandum magnitudinem, & varietatem pęnarum. & sic apparet, quòd taliter administrare est peccatum mortale, quia aliàs non poneretur pars talium administratorum cum hypocritis, si autem clericus in dispensatione fructuum beneficij circa sustentationem suam, & conuiuia, & similes vsus excedat ęqualiter, sed non multum, potest fieri hoc bona fide, idest cum recta conscientia, vt si velit secundum conditionem, & decentiam status sui conformare se eis inter quos viuit, potest esse sine peccato mortali, vt quia non putat se excedere: nam excessus paruus, vel defectus paruus a medio solet laudari, vt virtus, qui autem multum excedit non potest latere, vt dicitur 4. Ethicorum capi. 22. idest non potest peccatum suũ esse sibi occultum, quia cognoscet se excedere, & inquantum non potest latere non pa-

F titur secum talis excessus rectitudinem conscientię, & tunc est peccatum mortale.

Quantum possit clericus benefacere cognatis suis, ita quòd non peccet mortaliter. Quod pulchrè, & vtiliter examinatur. Quæst. LXXV.

QVAERETVR quantum potest, vel quando clericus benefacere cognatis suis, ita quòd non peccet mortaliter.

Dicendum, quòd cum dare eleemosynam cuicunque pauperi sit valde laudabile: dare tamen cognatis si indigeant est excellenter laudabile, quia non solum tenemur illis, vt pauperibus, sed etiã, G vt cognatis, & ideo cęteris paribus magis obligamur eis benefacere, quam aliis, & alij non obligantur, ita eis benefacere, sicut nos, sic dicit Amb. lib. de offi. & 86. distin. capi. non satis, siue capi. est etiam, scilicet est, etiam alia probanda, idest laudanda liberalitas, vt proximos seminis tui ne despicias si egere cognoscas: melius est enim, vt tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab aliis sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis. distinguendum tamen de bonis clerici, quia vel sunt patrimonialia, siue aliàs licite vndecunque acquisita, aut sunt bona acquisita intuitu ecclesię, scilicet de fructibus beneficij. si primo modo dicẽdum, quòd clericus potest donare cognatis suis quãtum voluerit, siue illi sint diuites, siue pauperes: melius tamen faciet si pauperes fuerint, & ideo H tunc nõ peccat si det eis ad finem honestum, nisi forte videat pauperes indigentes in magna necessitate quibus posset subuenire, & vult potius dare cognatis diuitibus, quam extraneis pauperibus valde indigentibus, quia tunc etiam laicus peccaret dando in hoc casu cognatis suis, & non pauperibus: aliàs autem nõ peccat clericus dando cognatis suis: immo poterit eis dare omnia bona sua patrimonialia, & sibi reseruando bona ecclesię ad sustentationem. Sed dicetur, quòd hoc non licet, quia 12. q. 1. §. cum ergo, & c. illi autem, & 1. q. 2. capi. clericos, & capi. pastor. dicitur quòd clericus, qui habet bona patrimonialia non debet accipere bona ecclesię, sed sustentari de patrimonialibus, & relinquere bona ecclesię ad eleemo- I synam dandam, vel si sustentatur de bonis ecclesiæ debet patrimonialia bona pauperibus dare, sic etiam dicitur 23. q. 8. cap. conuenior in glo. ergo non poterit clericus dare bona patrimonialia cognatis, ita vt sustentetur de bonis ecclesiæ.

Dicendum, quòd si clericus habet simul bona patrimonialia de quibus potest sustentari, & bona ecclesię de quibus sustentari potest, tenetur sustentari de quibus voluerit, & alia dabit in eleemosynam, & non poterit quædam accipere ad sustentationem, & alia relinquere, vt inde ditetur, si ergo elegerit sustentari de bonis patrimonialibus dabit in eleemosynam bona ecclesiæ, vel econtrario, hoc verum est, quando sufficiunt sola patrimonialia, vel sola bona ecclesiæ, si K autem non sufficiunt accipiet de vtrisque quantum sibi sufficit, & quòd reliquum est ad eleemosynam pertinebit in hoc casu: debet tamen clericus potius expendere de bonis patrimonialibus, & cum non sufficiunt accipere de bonis ecclesię 12. quęstio. 1. ca. ex his, & cap. Episcopus, scilicet Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent: participet autem ipse, idest accipiat quibus indiget, si tamen indiget tam in suis, quam fratrum, qui ab eo suscipiunt vsibus necessarijs, hęc autem vera sunt, quando clericus vult sibi retinere bona patrimonialia, & fructus eorum, si autem dare vult licet ei dare cui voluerit: nã potest clericus

testari

testari de illis. 12. q. 1. cap. Episcopi. & cap. sint manifeste. & extra de testamen. cap. relatum. & si non testentur clerici, vt quia moriuntur intestati, cognati sui succedunt eis in bonis istis, vt patet in eodem capit. sint manifeste: a fortiori ergo poterunt viuentes dare ista cognatis suis, vel quibus voluerint, quia multa potest homo donare viuens, quæ non potest donare moriens, sicut clerici possunt viuentes donare de fructibus beneficiorum suorum quantum voluerint ita quod tenet donatio, licet peccent interdum mortaliter, morientes tamen non possunt relinquere fructus beneficij, quibus voluerint, & si testentur de illis non valet testamentum, sed Ecclesia succedit, extra de testamen. relatum, possunt ergo clerici dare omnia bona patrimonialia cognatis suis, & sustentari de bonis Ecclesiæ, quia etiam si non habuissent aliqua bona, Ecclesia sustentaret eos de fructibus beneficiorum; immo magis laudabile erat apud antiquos quando clerici viuebant in communi, quòd illi, qui assumebantur ad clericatum renũciarent bonis suis, scilicet, dando illa pauperibus, vel cognatis, & tunc sustentarentur de solis bonis Ecclesiæ, vt innuitur. 12. qõ. 1. §. cum ergo. & capit. illi autem: potest ergo quis postquam fuerit clericus dare bona patrimonij sui cognatis, & quòd ipse sustentetur de bonis Ecclesiæ, quia in hoc non præiudicatur Ecclesiæ, & sic de istis bonis dabit quantum voluerit, sicut si esset pure laicus, potest tamen aliquis licite retinere omnia bona patrimonialia, vt per mortem suam succedant sibi cognati, & sustentari de bonis Ecclesiæ: dumtamen fructus bonorum patrimonialium viuens det in eleemosynam, si autem sibi retineat, vt ditetur peccat: retinendo tamen bona immobilia patrimonialia non peccat, quia aliàs Ecclesia non daret clericis liberam potestatem testandi de bonis patrimonialibus si illicite illa retinerent, & tamen non solum concedit potestatem istam, sed etiam laudat, & iubet, quòd res patrimoniales clerici sint distinctę, & cognitę a rebus Ecclesiæ, vt si contingat transire clericum forte intestatum non præiudicetur hæredibus eius occasione Ecclesiæ. 12. quæst. 1. capit. Episcopi. & capitu. manifesta. & capitu. sint manifeste. licite ergo clericus retinet sibi bona patrimonialia sustentans se de bonis Ecclesiæ, dum tamen fructus patrimonialium bonorum non recondat in thesauris, sed eroget in eleemosynam. Si autem loquamur de bonis, quæ clericus obtinet intuitu Ecclesiæ,

Dicendum, quod aut quia ad hoc, quòd donatio facta a clerico cognatis suis teneat, vel ad hoc, quòd licite possit donare.

De primo dicendum, quòd quicquid, & quantumcunque donauerit clericus cognatis suis de bonis Ecclesiæ, vel alijs extraneis tenet donatio, nec habet Ecclesia ius repetendi mortuo clerico, etiam si notorium sit, quòd de fructibus beneficij facta fuit donatio præcedenti quæst.

De secundo autem dicendum, quòd non licet clerico donare cognatis quantum voluerit, & ideo distinguendum, quòd aut sunt diuites aut pauperes, si diuites nihil illis donare potest, quia habenti dare nihil aliud est quàm perdere, infra quæst. 1. c. pastor. hoc verum est, nisi aliquid modicum sit, quod inter amicos solet donari, sicut moderate inuitare, & similia, securius tamen est illis nihil dare, quia illi quibus sua sufficiunt non sine grandi peccato accipiunt ea, de quibus pauper victurus erat, in allegato cap. pastor. si autem sint pauperes potest illis donare, & laudabilius est donare eis etiam de bonis Ecclesiæ, quàm cęteris, non tamen potest dare licite quantũcunque voluerit, sed solum ad subleuandum eorum

A inopiam, vt habeant aliqualem sustentationem, sed non ad ditandum eos, sic dicit Ambro. 86. distin. cap. non satis. siue cap. est etiam, scilicet, melius est, vt tu ipse subuenias tuis quibus pudor est ab alijs sumptum deposcere, aut alicui postulare subsidium necessitatis, non tamen, vt illi ditiores fieri velint ex eo, quòd tu potes conferre in opibus: quasi dicat, id quod das eis vltra necessitatem per quod efficiuntur diuites poteras dare pauperibus, & quia ista bona clericorum sunt solum ad expendendum in necessitatibus, scilicet, proprijs, vel pauperum, quicquid datur præter necessitatem peccatum est, & tamen quando quis dat cognatis suis de bonis Ecclesiæ vltra sustentationem necessariam, & condecentem eis secundum cõ-
B ditionem status antiqui dat sine necessitate: ideo male administrat, & peccat. Loquitur autem Ambro. in hoc contra clericos, & de bonis Ecclesiæ: nam dicit immediate, nec enim propterea te Deo dedicasti, vt tuos diuites facias, sed vt tibi vitam perpetuam fructu boni operis acquiras, & precio miserationis peccata tua redimas, non ergo potest dare clericus cognatis, nisi vt pauperibus. 12. q. 2. cap. quisquis Episcopus, scilicet, Episcopus habeat solicitudinem rerũ Ecclesiasticarum, & dispenset eas tanquam Deo contẽplante, aliter autem non liceat ei fundare quicquam ex illis, vel cognatis propinquis donare, quę Dei sunt, quòd si pauperes fuerint, vt pauperibus largiatur.
C Quid est autem, quod potest eis largiri tanquam pauperibus: dicit ibi. glo. quòd solum victum, & vestitum, & allegat 86. distinct. cap. non satis. & 16. qõ. 1. capit. si cupis. nam in capit. si cupis dicitur. præter victum, & vestimentum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas ne filiorum panẽ canes comedant. Hoc tamen potest intelligi dupliciter. Vno modo, quòd nomine panis, & vestimenti intelligantur solę necessitates quotidianę, in quibus prouidemus pauperibus ostiatim mendicantibus. Alio modo, quòd nomine necessitatum intelligatur illud, quòd sufficit homini ad hoc, quòd viuat, ita quòd non cogatur mendicare, & tamen non efficiatur di-
D ues, & isto modo vltra necessitatem nihil est, nisi diuitem esse. Quandocunque ergo aliquis solum tanta habet per quæ in statu suo non potest vocari diues licet non mendicet, dicitur habere sola necessaria, & ita primo modo accipiendo non est verum, quòd clericus possit dare cognatis suis solum victum, & vestitum, quia non tenetur eis plus tunc dare quàm pauperibus mendicantibus ostiatim. Et capit. si cupis non obstat, quia ibi loquitur Hieronym. de Monacho, quia loquitur Paulino, qui erat Monachus: nam dicit si cupis esse, quòd diceris Monachus, idest, solus: Monachis autem, quia non licet habere proprium non licet dare, nisi ad magnas necessitates, & ad soli necessitati prouidendum, clerici autẽ sęculares proprium habent, quia fructus beneficio-
E rum suorum sunt sibi proprij: ideo licet eis aliquantulum liberalius dare eleemosynam quàm liceat Monachis. Si autem secundo modo, dicendum quòd verũ est, ꝙ clerico non licet dare cognatis suis, nisi victum, & vestitum, & manifestas necessitates, sicut dicitur in cap. si cupis. & tamen per hoc intelligetur, quòd potest dare cognatis sustentationem moderatam, ita vt non cogantur mendicare, dum tamen ex hoc non efficiantur diuites, quia quicquid est infra facere eos diuites potest clericus donare eis, & patet, quia hoc solum prohibet Ambros. in allegato cap. non satis, scilicet, melius est enim, vt tu ipse subuenias tuis nõ tamen vt illi ditiores fieri velint ex eo, quòd tu potes conferre inopibus: potest ergo clericus donare cognatis pauperibus non ad ditandum eos, sed ad

Fertur de isto beato auctore q

G sustinendum

eum Andreas de Ribera frater eius secundũ carnem ab eo cũ Episcopus eẽt peteret, vt ei villam pro pe locũ de M[illegible] mille duplis zaynis emeret, Respondit vade retro Sathana, quia in me non habes quicquam. nũquid putas bona episcopatus mei tua eẽ aut putas me te ditiorem factuvum de bonis Ecclesiæ? comede, & bibe. si villã emere vis, pete pecunias regi cui s[illegible]r uis. Et ex illa die Andreas stomachatus amplius eũ vsque ad obitum nõ vidit: erat enim Andreas regis Senescalis Io. 2. castellę.

sustinendum moderate, ne cogantur mendicare. Et ista donatio iudicabitur moderata non secundum statum clerici, quia forte est Episcopus, sed secundum conditionem status præsertim cognatorum suorum, cum eleemosyna respiciat indigentiam, & non sublevationem status: & quia in mulieribus habere dotes, vt possint viros inuenire computatur inter necessaria ad sustẽtationem, potest licite maritare cognatas suas & dare sustentationem cognatis ad matrimonia contrahendum moderate, non vt cognatis Episcopi, sed vt pauperibus ad viuendum honeste. ꝙ tamẽ aliquid det clericus cognatis suis pauperibus pro matrimonijs contrahendis plus quàm daret extraneis pauperibus ad contrahendum non est inconueniens: dum tamen sit moderatum, quia magis tenetur regulariter quis bene facere cognatis suis pauperibus quàm alijs, & ideo etiam de bonis Ecclesiæ abundantiorem eleemosynam dare potest cognatis suis quàm alijs, caueat tamen valde ne affectio suadeat ei iudicare, quòd paucum dat cum multum dederit, quia causa dãdi eleemosynam non debet esse gratia, idest, affectio, sed naturaliter, idest, inopia ad sustentationem naturæ, vt dicit Ambros. 86. distinct. cap. non satis, siue cap. est etiam,

An possit dari eleemosyna de bonis, quæ sunt proprie bona Ecclesiæ, & non clericorum. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR an de bonis Ecclesiæ, quę sunt proprie bona Ecclesiæ, & non sunt clericorũ eleemosyna dari possit, & debeat.

Dicendum, quòd regulariter bona Ecclesiæ nõ possunt alienari, quod autem in eleemosynam datur alienatur: ideo non est regulare dare eleemosynam de bonis Ecclesiæ, potest tamen dari interdum, quia quatuor sunt causę, in quibus possunt bona Ecclesiæ alienari, quæ ponuntur 12. qõ. 2. §. 1. in glos. & vna illarum est causa pietatis, idest, ad exercendum opera pietatis erogando eleemosynam: sic dicit Ambros. lib. de offic. & 12. q. 2. capit. aurum. vbi ponit tres casus eleemosynæ pro quibus res Ecclesiæ alienãtur, vt non solum quæcunque res, sed etiam vasa sacra. Vnus casus est redemptio captiuorum. Alius est ędificatio Ecclesię, quæ corruit, vel augmentatio eius, aut cœmiterij si paruum erat, Alius est si erant pauperes in extrema necessitate famis, & similibus necessitatibus: maxime tamen est hoc in redemptione captiuorum quando timetur de captiuis, quòd occidentur si non redimuntur, vel peruertentur ad conuersationem infidelium, vt si capti sunt a sarracenis, & tũc licet quilibet Christianus ad hoc teneatur bene facere, tamen maxime Ecclesiæ illæ de quarum Parochijs erant isti, tenentur ad redemptionem eorum 12. q. 2. cap. sicut omnino. debet autem Ecclesia tunc tenere modum istum, quòd si habet aurum, vel argentum, aut pecuniam quamlibet, vel iocalia, quæ non sint consecrata per Ecclesiæ ritus, & benedictiones Episcoporum, debet illa erogare, si autem non habet talia potest vendere etiam calices sacros, in quibus ministratur sacramentum Eucharistiæ, sed ista prius a sacerdotibus confringentur, & conflabuntur per ignẽ, ita vt iam non maneat figura, nec status prior, & manet illud aurum, vel argentum non consecratum, & tunc potest vendi, vestes autem sacræ, quia non possunt transire per ignem ad hoc, ꝙ tollatur consecratio non possunt vendi laicis, possunt tamen vendi alteri Ecclesiæ, & tunc si venderetur calix consecratus non oportebat eum conflari, de hoc Ambr. in allegato cap. aurum, est autem ista eleemosyna necessaria quãdo sunt magnę necessitates pauperum, & peccãt

F illi, qui habẽt potestatem alienandi, & tradendi res Ecclesiæ si non tradant pauperibus, & Deus exiget rationem ab eis, vt dicit Ambr. eo. cap. nonne dicturus est Dñs cur pãssus es tot inopes fame mori? certe habebas aurum vnde ministrasses alimoniam. cur tot captiui in commercium ducti nec redempti ab hoste occisi sunt? melius fuerat, vt vasa viuẽtium seruares quàm metallorum, his non posset responsum referri: quid enim dices timui ne templo Dei ornatus deesset, rñdetur aurum sacramenta non quærunt, nec auro placent, quia auro non emuntur: ornatus sacrorum redẽptio captiuorum est, peccatum autem magnum est si administrator rerũ ecclesiasticarum magis apprecietur vasa Ecclesię quam Parochianos Ecclesię ductos

G in captiuitate: ideo bona Ecclesię vendere debet, vt illos redimat 12. q. 2. cap. sicut omnino. s. sicut omnino graue est frustra ecclesiastica misteria venundare, sic iterum culpa imminente huiusmodi necessitate res maxime desolatę Ecclesiæ captiuis suis præponere, & in redemptione eorum cessare, & cum omnes alię necessitates pauperum sint multum fauorabiles, redemptio tñ captiuorum est fauorabilior, & ideo de ea dr̃ regulariter, quòd pro ea facienda licet res Ecclesię vẽdere, & sacra vasa. 12. q. 2. cap. Apostolicos. & cap. & sacrorum. & cap. sacrorum canonum. & cap. aurum. ita vt in cap. Apostolicos dicat, ꝙ vasa sacrata vendi non debeant, nisi pro redemptione captiuorum, & tñ de-

H bet suppleri illud per c. aurum. vbi ponuntur tres causæ, & ita dicit gl. in cap. Apostolicos pro redemptione captiuorum supple, & alijs causis, etiam intuitu pietatis Ecclesia rem suam abdicat interdum a se, vt si habet seruos Christianos liberando eos de seruitute. Sic fecit Gregorius liberando duos seruos Ecclesiæ Romanæ, quos fecit ciues Romanos 12. q. 2. c. cum redẽptor. Ecclesia tamen nõ debet vendere res suas ad dãdum eleemosynam sine magna necessitate, quia aliàs facile erat quarumcunq; Ecclesiarum bona ꝯsumi. 12. q. 2. c. sicut oĩno. s. oĩno graue est frustra ecclesiastica misteria venũdare. i. vasa sacra, in quibus ministrãt.

Sciendum aũt ꝙ qñ debent fieri tales eleemosynæ per Episcopum fient, quia Eps̃ habet potestatẽ dispen-

I sandi bona Ecclesiæ. 12. q. 1. c. Eps̃. & c. pręcipimus. & 12. q. 2. c. quisquis Eps̃. & ratio est, quia dare eleemosynam est alienare rem quæ datur, alienatio tñ rei Ecclesiasticę non fit sine auctoritatę Epi regulariter: nam aliquando fit auctoritate Episcopi. in cap. simul. & aliquando sufficit solius Episcopi auctoritas, de quo 12. q. 2. §. 1. in glo. ideo omnes istę eleemosynæ dabuntur ex diffinitione Episcopi, & sic dicitur. 12. q. 1. cap. Episcopus, quòd Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, & participet ipse quibus indiget si tamen indiget.

Quod autem dictum est de eleemosynis quas faciunt Ecclesiæ, intelligitur tam de Ecclesijs sęcularibus q̃ de monasterijs, quia pro magnis necessitatibus

K pauperum ita tenetur monasterium, sicut Ecclesia sęcularis: nam 12. q. 2. cap. quisquis. ponitur æquale de Episcopo, & Abbate. s. quòd sicut Episcopus disponere potest de rebus Ecclesiæ sęcularis, ita & Abbas de rebus Monasterij, & sicut Episcopus non potest dare cognatis suis aliquid de rebus Ecclesię nisi inquantũ pauperibus, ita nec Abbas de rebus monasterii: ergo a contrario sensu cognatis suis pauperibus dare poterit: immo vt dicit Raym. in sum. lib. 2. ti. de nego. sęcu. quicquid superest necessitatibus monasterij tenetur Abbas erogare in pias causas (dicente Christo) quod superest date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. 12. q. 1. cap. quia tua. & monachis competit dare eleemosynam pro necessitatibus pauperum. s. victum,

ctum, & vestitum.16.q.1.cap.si cupis. vbi dicitur, ꝙ eleemosyna indifferenter omnibus dāda est, & quòd preter victum,& vestitum,& manifestas necessitates nihil cuiquam tribuendum est. Omnes ergo Ecclesiæ tam seculares quàm regulares, idest, religiosorū tenentur ad eleemosynam dandam in necessitatibus supra positis, & peccant prelati earum si non fecerint.

An si fiat mora in erogando eleemosynas quas quis in testamento fieri mandauit consequatur inde aliquod detrimentum defunctus, vbi detrimentum consideratur dupliciter. Quæst. LXXVII.

QVAERETVR de eleemosynis de futuro, scilicet, de illis, quas ipsi fieri iusserunt, vel quę pro eis fiunt eis non iubentibus, & est dubium de eleemosynis, quas fieri mandauit quis in testamento, si fiat mora in erogando illas, an detrimentum aliquod cōsequatur inde defunctus.

Dicendum, quòd eleemosynę prosunt defunctis siue ab illis fieri mandentur, siue sponte amici sui, vel alij per eum faciant, melius tamen est quando ipsi fieri iubent quàm quando ipsis non iubentibus alij faciunt pro eis, quia sicut est magis meritorium quando quis viuens pro seipso eleemosynas facit q̃ quando illas fieri iubet, cum magis ad eum pertineat res quanto magis per ipsum fit, ita magis vtile est quando quis iusserit pro se eleemosynas fieri quàm quando alij pro eo fecerint inquātum est magis actus eius quem ipse pro se fieri iubet.

Et tamen adhuc opera bona facta a viuentibus pro mortuis proficiunt eis, vt ait Gregorius ad Bonifacium,& 13.q.2.cap.pro obeuntibus. & sic Iudas Machabeus iussit offerri duodecim mille dragmas pro peccatis mortuorum in bello. 2. Machab. 12.& ista opera nostra proficiunt eis si tales sunt ꝙ viuentes meruerint, vt eis proficerent, vt ait Augustin.lib. de cu.agen.pro mor.& 13.q.2.cap.Nō extimemus: sunt autem opera nostra,quæ proficiunt eis quatuor, scilicet,oblationes sacerdotum, preces sanctorum, eleemosynæ charorum, & ieiunium cognatorum, vt ait Gregorius ad Bonifacium, & 13.q.2. cap.animæ defunctorum. cętera autem, quæ pro eis facimus magis sunt ad solatium viuorum q̃ ad vtilitatem mortuorum, vt conditio funeris, & pompa exequiarum, & modus sepulturæ.eodem cap.animæ.licet ad quandam humanitatem pertineat hoc facere in allegato cap.non extimemus.eleemosynæ ergo quas fieri iusserunt pro se fideles a fortiori eis proficiant, & sunt in satisfactionem, & releuationem pœnarum. Et tunc dicunt quidam, quòd si mora fiat in faciendo istas eleemosynas nō sequatur detrimentum aliquod mortuis,quia non punitur vnus pro alterius peccato, & tamen ista retardatio prouenit ex negligentia executorum, sed negligentia vnius alteri non nocet: ergo non est detrimentum mortuis ex ista retardatione.

Aliqui dicunt in contrarium, quòd propter retardationem eleemosynæ tardantur sacrificia, & orationes, quæ fierent pro anima defuncti a suscipientibus hanc eleemosynam, & tamen ex illis orationibus, & sacrificijs anima mortui multum iuuaretur: ergo necesse est, quòd pro retardatione patiatur detrimentum.

Hic distinguendum est dupliciter. primo ex parte ipsius patientis detrimentum: nam est duplex detrimentum,quoddam est, quòd pertinet ad tolerātiam pœnæ.i.ꝙ pati pœnam sit detrimentum, iuxta illud 1.Corint.3.si cuius opus arserit detrimentum patie-

A tur.i.pœnam:aliud detrimentum est subtractio remedij.s.quòd non detur homini specialiter aliqua pęna, sed subtrahatur ei remedium.i.non proficiat ei remedium,quòd aliàs proficeret.Secundo distinguendum est ex parte eleemosynæ,& effectus ipsius. Quantum ergo ad eleemosynæ meritum nullum detrimētum patitur defunctus ex tarditate eleemosynæ,sed ex parte effectus.s.quia non adhibetur ei remedium, quia non adhibentur suffragia, sed retardantur ex quibus plurimum iuuaretur, est autē sensus, quòd mortuus nihil perdit de merito eleemosynæ si per solam culpā executoris retardatur illa, vel alia suffragia, quæ pro B se fieri iusserat,& tamen subtrahitur ei remedium, q̃a non adhibetur cito, & tamen remedium non potest actualiter iuuare, nisi quousque exhibeatur.

Sed dicetur quomodo potest stare quòd proficiat eleemosyna quam iussit aliquis fieri pro se, & tamen ꝙ subtrahatur ei remedium ex negligentia executoris,quia per hoc, ꝙ subtrahitur remedium iam videtur puniri pro peccato alterius, vel si nō punitur oportet,ꝙ non subtrahatur remedium, & tunc non magis proficiet eleemosynam cito dare pro mortuis q̃ valde morari quod falsum est.

Dicendum ꝙ eleemosyna, vel alia suffragia, quæ morientes pro se fieri iubent habent certitudinē meriti, vel satisfactionis.s.ꝙ certa pars pœnę debitæ in C purgatorio pro eis remittitur, quæ aliàs non remitteretur, & ista pœna remittetur mortuo, siue suffragia ista cito fiant pro eo, siue tardentur, & non habebit maiorem pœnam moriens si cito ista fiant pro eo q̃ si tardentur, quia aliàs sequeretur magnum inconueniens, scilicet, quòd propter negligentiam executoris redderentur bona opera alicuius omnino inutilia, vel ex magna parte:non ergo erit maior pœna si cito fiant quàm si retardentur, erit tamen pœna longior, quia si cito fiant liberabitur cito de pœna ille pro quo fiunt, si autem tarde liberabitur tardius, sed si fuerit pœna longior tempore erit minor acerbitate, & isto modo adęquantur, melius tamen erat defuncto tolerare pœnam istam in decem diebus, licet esset acer- D bior, quàm tolerare in vno anno, licet sit leuior, quia interim priuatur illa iocunditate quam haberet in vita æterna, & ideo non potest tarditas executoris nocere defuncto quantum ad hoc quin opus suum tantę vtilitatis sit, sicut aliàs esset si cito fieret, & tantum diminuatur de pœna quantum aliàs diminuendum erat, sed nocet ei quantum ad defectum boni quod per accidens consequeretur si istud opus cito fieret, illud tamen non pertinet directe ad quantitatem meriti, vel satisfactionis operis: ideo non est inconueniens si possit hoc damnum sequi per alterum.

Ad argumentum dicendum, quòd peccatum, vel negligentia executoris non nocet mortuo quantum ad pœnam, ita quòd pro ista neglig ētia patiatur mortuus aliquam pœnam quam alias passurus non esset, E quia hoc modo solum est peccatum executoris: ideo ipse solus pro hoc patietur, nec etiam punitur pro negligentia executoris, ita quòd opus suum sit minoris meriti, vel minus satisfactorium, sed subtrahitur sibi remedium inquantum citius liberaretur a pœna si citius adiuuaretur, non tamen patitur maiorem pœnam quàm aliàs pateretur. Executor ergo per suam tarditatem non diminuit bonum opus quod moriens fieri iussit, sed subtrahit sibi auxilium quod ipsemet præstare poterat si citius ageret, & quia tenetur agere ex quo assumpsit onus faciendi, peccat si tarde agat, licet mortuus ex hoc non lędatur directe.

An executor testamenti benefaciat tardando distributionem eleemosynarum, vt res defuncti melius vendantur.
Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR si moriens reliquit in testamento, ꝙ venderentur bona sua, & darentur in eleemosynam: an executor testamenti bene faciat tardando distributionem eleemosynarum, vt res defuncti melius vendantur, & dentur pro eo maiores eleemosynæ, vel potius debeat cito distribuere etiam si res male vendantur. Aliqui dicunt, ꝙ debeat retardare distributionem, quia bene vendendo fient multę eleemosynæ, ex quibus defunctus magis iuuabitur, q̃ si male vendendo paucę eleemosynæ dentur.

Alij dicunt, ꝙ melius est cito date etiam si pauciores eleemosynæ dentur, quia ex tarditate eleemosynarum sequitur retardatio auxilij, & remedij pro defuncto: melius ergo est cito dare paucum quàm tarde dare multum.

Dicendum secundum quosdam, ꝙ in mora parui temporis non videtur esse magnum periculum: vnde si executor per modicum tempus eleemosynas differat, vt de rebus defuncti melius venditis eleemosynas ampliores dare possit, laudabiliter hoc facit. Si vero econtrario per multum tempus differat dare eleemosynas, & non fiant propter hoc ampliores, nõ est hoc absq; culpa, in hoc tamen requiritur prudentia ipsius executoris, vt diligenter considerata dilatione temporis, & conditione personę, quę creditur citius, vel tardius liberanda, & quantitate pœnæ, quæ credit̃ citius, vel tardius finienda, & quantitate augmenti eleemosynarum, quæ esset differendo distributionem ad nõ differẽdum, videatur quid magis expediat defuncto. Considerandum tamen circa hoc, ꝙ ista q̃ō pendet aliquo modo a præcedenti: nã ꝙ cito fiat distributio eleemosynarum pro defuncto, vel tarde directe nõ ꝓdest ei ad minorem pœnam tolerandam, quia æqualis pœna vtroque modo infligitur, citius tamen liberatur a pœna quanto citius remedia adhibentur pro eo, & ideo quantum ad hoc videbatur dicendum indistincte ꝙ melius esset cito dare eleemosynam. Dicendum tamen ꝙ ex hoc, ꝙ est tardari distributionem eleemosynæ non sequitur alia vtilitas, nisi quòd fieri possent eleemosynæ ampliores, hoc tamẽ potest dupliciter considerari. s. vel quãtum ad ipsum defunctũ, & directe ad vtilitatem, quæ sequitur ex eleemosyna, vel per accidens quantum ad conditionem recipientium, scilicet, inquantum recipientes magis, aut minus orant pro eo cuius eleemosynam recipiunt. Si primo modo non est maior vtilitas ex eleemosyna ipsi defuncto, quòd tardando res bene vendantur, & magnę eleemosynę inde fiant, vel quòd cito distribuendo paruæ fiant eleemosynæ, quia defunctus dedit ipsas res, quæ venduntur, siue ergo bene siue male vendantur æqualia defunctus dedit, & non differt quantę eleemosynæ postea fiant ex rebus illis, quia meritum in eleemosyna prout a defuncto fuit relicta in testamento, consideratur ex voluntate defuncti in dando, & ex magnitudine rei quam dare voluit, & tamen ista æqualia manent, siue rebus postea bene, vel male venditis magnæ, vel paruæ, eleemosynæ inde fiant: ergo non differt quantum ad defunctum quantum ad meritum, vel vim satisfaciendi quam habere potuit ex istis rebus relictis, quòd tarde vendendo multæ eleemosynæ inde fiant, vel quòd cito vendendo fiant paruæ eleemosynæ, quia istud est omninọ per accidens respectu defuncti, & eleemosynæ suæ. Sicut si quis daret aliquid pauperi, quod communiter est parui valoris, & accideret prę ter cogitationem dantis, quòd illa res multum vale-

F ret in manu pauperis, non est maior ista eleemosyna quàm quantum putauit dare ille, qui eam erogauit, quia quòd postea multum valeret fuit omnino per accidens, & hoc modo accipiendo melius esset indistincte dare eleemosynas cito etiam si sint minores, quàm si tardetur venditio rerum, quia ex tarditate non fit eleemosyna maioris meriti. Et tamen ex acceleratione prouenit vtilitas, quòd citius mortuo succurritur.

Si secundo modo dicendum, quòd per accidens potest esse eleemosyna vtilior, etiam ipsi morienti si tardetur, & fiat maior, quia illi, qui recipiunt eleemosynam pro mortuo obligantur orare pro eo, & quan-
G to fuerit maior eleemosyna obligant̃ magis orare, & tñ quãto magis orauerint magis erit remediũ defuncto: iõ ex magnitudine eleemosynę istius poterit ꝑ accidens esse maior vtilitas ipsi mortuo quàm si cito distribuendo detur minor eleemosyna, & tamen istud est omnino per accidens, quia ꝙ isti magis, vel minus orent non facit eleemosynam esse magis meritoriã, vel satisfactoriam, sed omnino per accidens est ad eleemosynam, quia etiam si isti pauperes nõ suscepta eleemosyna orarent pro anima istius, eodem modo adiuuaretur: & suscepta ista eleemosyna si non orauerint pro anima eius non iuuabitur ex eorum orationibus, sed solum ex merito eleemosynæ, vel si data
H parua eleemosyna pauperes recipientes magis orauerint quàm aliàs data magna eleemosyna orent, magis iuuabitur oratione pauperum ille pro quo datur parua eleemosyna quàm pro quo datur magna, & sic est omnino per accidens ad virtutem eleemosynæ ipsa oratio quam facit pauper recipiens eleemosynam, & secundum hoc poterit esse vtilior eleemosyna maior tardius data, quàm parua cito data, vel ecõtrario: ideo si tarditas pauca est, & consequitur inde, quòd sint eleemosynæ ampliores, videtur, quòd sit melius differre aliquantulum erogationem eleemosynarum quàm immediate dare. Si autem esset tarditas magni temporis, & differentia valoris rerum non expectaretur magna futura, melius esset cito dare eleemosynas
I minores quàm tardando dare maiores.

Sed obijcietur, quòd Hierony. in Epistola ad Paulinum dixit ei, cum esset venditurus facultates suas ad faciendum eleemosynas pauperibus, quòd non moraretur vendendo, vt melius venderet, & haberet maiorem pecuniam ad dandum eleemosynam, quia etiam si ipse non acquireret isto modo magnas eleemosynas dandas pauperibus, habebat Christus vnde aleret pauperes suos, & sic innuit, quòd non est bonum habere curam, quòd res bene vendantur ad dandum plures eleemosynas.

Dicendum, quòd non est idem in morientibus, & in Paulino cui Hierony. loquitur, quia ille erat viuẽs, & volebat transire ad statum monachalem, & morabatur hoc facere, vt eleemosynas magnas daret ven-
K dendo res suas bene, dicit autem Hierony. quòd non debet hoc facere, quia melius erat id, quod Paulinus consequebatur cito vendendo etiam si paucam eleemosynam daret, quàm si morando in sęculo daret largam eleemosynam, etiam quia euitabat multa inconuenientia, quia poterat impediri propositum diu manendo in sęculo, & sic erat melius Paulino facere cito eleemosynam, vt ista inconuenientia euitaret, vt ostensum est supra quęst. 70. & generaliter est istud in quolibet viuente, qui mutat statum, secus autem de mortuo, quia ex retardatione ista non sequitur ei periculum, sicut in viuente, qui impediri poterat a proposito suo: etiam non potest moriens mereri magis, aut minus per hoc, quòd eleemosynæ istæ, quæ fiunt post eius mortem, fiant citius, vel tardius,

tardius, quia ista sunt accidentalia ad meritum suum, vt supra dictum est, potest tamen ex ista magnitudine eleemosynæ iuuari per accidens, inquantum pauperes percipientes maiores eleemosynas magis orabūt pro mortuo, ideo si sit mora parui temporis, & differentia augmenti eleemosynarum sit magna, bonum est morari in faciendo eleemosynam pro mortuo, vt dictum est: maxime quia cum ex tarditate eleemosynæ non minuatur meritum mortui, debet attendi vtilitas pauperum, & tamen tardando aliquid ad bene vendendum fient eleemosynæ ampliores, ideo bonum est morari aliqualiter si est mora parua, & magna differentia eleemosynæ. Ad argumentū vtriusq; partis patet ex dictis.

An religiosus existens in claustro possit exire absque licentia superioris, vt subueniat parentes suos. Quæst. LXXIX.

QVAERETVR de eleemosyna, quæ fit parentibus, scilicet si religiosus existens in claustro, & sciens in necessitate esse parentes, vel cognatos: debeat exire sine licentia Abbatis, vt eis subueniat.

Dicunt quidam, quòd sic, quia parentibus subuenire est de iure naturali, & de iure diuino, scilicet honora patrem tuum. Exo. vigesimo, sed naturale, & diuinum ius semper manet, & non potest ei præiudicari per aliquod votum, ergo non obstante voto potest exire de claustro ad subueniendum eis.

Alii dicunt, quòd non potest, quia votum ex necessitate est implendum, sed iste ex quo vouit religionem vouit prælato obedire: ergo tenetur non exire claustrum sine licentia eius ad subueniendum parentibus.

Dicendum, quòd secus est de eo qui iam professus est religionem, & de eo qui nondum fuit ingressus, sed vult ingredi, nam qui vult ingredi si videat parentes in necessitate, & non possit eis succurri per alium, quam per ipsum non debet occasione religionis eos deserere, sed potius differre ingressum, & manere cū eis, ad hoc facit. 30. distinction. capit. si qui filii, scilicet si qui filii parentes occasione Dei cultus deseruerint hoc iustum esse iudicantes, & non potius honorem debitum eis reddiderint anathema sit, & tamen occasione cultus Dei parentes deserit, qui vt intret religionem illos desinit alere, & succurrere in necessariis: hoc autem est quando parentes non haberent vnde viuerent, & affligerentur valde ex inopia, nisi filius eis prouideret, vtpote quia essent pauperes, & senes: secus autem si viuere possent filio transeunte ad religionem, & tamen esset eis angustia, & afflictio spiritus ex desiderio filii, quia tunc non deberet filius expectare, vt parentes morerentur, & postea transiret ad religionem: ne viuentibus hanc afflictionem faceret, sic Christus innuit Lucæ nono capitulo, vbi dixit cuidam sequere me, & ille ait domine permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum, & Christus dixit sine vt mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Si autem sit iam religionem professus, aut parentes egent in extrema necessitate, aut citra illā. Si in extrema aut per alium potest illis prouidere, aut non: si non potest, debet petere licentiam a prælato, vt exeat, & subueniat illis, & hoc est quādo parētes sunt ibi in propinquo, quia extrema necessitas non durat longo tempore, sed pauco, & non potest quis longe ire ad subueniendū alicui in necessitate extrema, si ergo licentiam obtineat prouidebit eis per seipsum.

Si vero non obtineat videtur, quòd inuito prælato

A exire possit, quia hoc est extrema necessitas, & tamen pauperi existēti in extrema necessitate potest monachus subuenire etiam prohibente Abbate, vt ostensum est supra quæstione sexagesima, a fortiori autem cum isti sint parentes, quibus maxime tenemur ad benefaciēdum, plus quam cæteris pauperibus, octuagesimasexta distinctione, capitulo non satis, siue capitulo est etiam, & capitulo nec tātum, etiam quia subuenire in necessitate extrema, aliquibus prope positis non præstat impedimentum magnum vacationi religionis, ideo poterit monachus hoc facere Abbate inuito. si autem non sit extrema necessitas, sed magna, & tamen citra extremam, vtpote quia coguntur pauperem vitam ducere, & mendicare, nisi subue-
B niatur eis, & tunc aut potest per alios subuenire, aut non, si potest per alios non debet monachus exire claustrum, maxime quia talis subuentio requirit magnum tempus, & valde impediretur monachus a conuersatione monachali: si autem non potest per alios commode subueniri, scilicet quia forte, nemo vult subuenire illis, tenetur monachus si potest habere licentiam exire ad subueniendum eis, si autem nō potest licentiam obtinere, non debet exire, sed potius permittere eos mendicare, & viuere in paupertate, & non est inconueniens, quòd ex voto obligetur ad hoc, quia votum obligat multum determinate, vnde quando quis ex voto, vel ex pacto agit aliquid, quod est minus bonum impeditur facere, quod est maius
C bonum, vt qui matrimonium contraxit impeditur seruare continentiam perpetuam, quia non potest hoc facere sine vxoris licentia, 1. Corin. 7 & tamen melius est seruare continentiā, quā reddere debitum coniugale, & tamen quia matrimonium contractum est pactum quoddam obligat contra maius bonum, scilicet contra obseruationem castitatis, econtrario autem fiet a fortiori, quòd quando quis ex voto tenetur ad maiora bona impediatur a minoribus: habere tamen vitam monachalem est perfectius, quam manere in sęculo, & subuenire parentibus, ideo cum ex voto se quis obligauerit ad statum monachalem nō poterit sine licentia Abbatis exire ad subueniendum parentibus, quia est istud contra obseruationem
D voti.

Sed circa istam quæstionem adhuc manet dubiū, quomodo potest ex voto causari obligatio per quam tollatur obligatio prior quæ erat de iure naturali, & hoc declarabitur infra octauo capitulo, quæstione sexagesimaseptima.

Ad argumentum in contrarium dicendum, quòd parentibus subuenire tenemur ex iure diuino, & etiā obseruare vota tenemur ex diuino iure, scilicet vouite, & reddite. subuentio autem parentum non obligat ad omne tempus, sed tempore quo sunt parentes in necessitate, & quia non sunt semper in necessitate potest licite emitti votum per quod impediatur quis a subuentione parentum, cum non sit inconueniens
E impediri minus bonum per maius, cum etiam econtrario fiat interdum, ideo tolletur obligatio subueniendi parentibus per istud votum, licet non directe tollatur, quia poterat monachus habere licentiam, & ire ad subueniendum parentibus, quia non repugnat hoc statui monachali, si tamen Abbas noluerit concedere illam, non licet exire claustrum, si tamen parentes essent actualiter in necessitate, antequam iste voueret religionem, non liceret ei tunc vouere, vel intrare, quia licet perfectius sit monachaliter viuere, quam parentibus subuenire, est tamen magis necessarium subuenire parentibus existente casu.

An licitum sit accipere eleemosynam de vsuris. *Quæst.* LXXX.

QVAERETVR si sit aliquis, qui nihil possideat, nisi de vsuris acquisitum, an liceat alicui accipere ab eo eleemosynam. Dicendum, quòd aut vsurarius dat pauperi aliquam rem, quam acquisiuit ex vsura, & non est pecunia, aut dat ei pecuniam. Si primo modo non licet pauperi recipere talem eleemosynam, eo quòd illa res est manifeste vsuraria, & si illam accipiat, tenetur restituere vsurario, vel ei cuius est, istud est si vsurarius recipiat ab aliquo nomine vsurarum rem aliquam suam mobilem, vel immobilem, quæ non sit pecunia, vt si mutuauit quis alteri centum vsque ad certum tempus, vt tunc daret ei illa centum, & insuper vnum equum, vel aliquid simile, tunc ille equus est vsurarius, & non potest dari in eleemosynam, quia illum met tenetur vsurarius restituere ei a quo accepit, & consequenter pauper si acceperit, tenetur restituere.

De pecunia non est sic, quia non tenetur vsurarius restituere eandem pecuniam, quam recepit ex vsuris, sed dando quamcunque aliam sufficit, quia in pecunia non est nisi valor, & ideo quæcunque alia data poterit esse eiusdem valoris, etiam quia non est facile cognoscere, quam pecuniā accepit vsurarius ab isto, vel ab illo, quia omnes pecuniæ sunt inter se similes, cum habeant eandem figuram, & quantitatem.

Secus autem est in domo, & equo, & veste, & similibus, quia de istis potest cognosci, a quo quis susceperit illa, ideo quando quis ab vsurario suscepit rem aliquam acquisitam ex vsura, quæ non est pecunia, tenetur restituere eandem vsurario, vel ei a quo recepit vsurarius, siue vsurarius nihil habeat, nisi acquisitum ex vsuris, siue habeat aliquid aliud. si sit pecunia dicendum, quòd aut vsurarius habet aliquid, quod non acquisiuit ex vsuris, aut nihil habet quòd non prouenerit ex vsura, si habet aliquid sine vsura acquisitum, potest eleemosynam dare, & pauperi licebit recipere, quia semper intelligitur dare de eo, quòd licite dare pōt etiam si pecunia data pauperi, fuerit realiter habita ex vsuris, cum non teneatur vsurarius restituere eandem pecuniam quam accepit. si autem nihil habet vsurarius, nisi acquisitum ex vsura, aut hoc constat pauperi, aut non, si non constat potest licite eleemosynam accipere, quia non agit contra conscientiam, cum potius præsumere debeat, quòd ille, qui propter Deum dat non det, nisi id quod licite dare potest. ipsi tamen vsurario non licet eleemosynam dare, quando scit se nihil habere, nisi de vsuris, cum omnia sua sint obligata eis, a quibus extorsit. Si autē pauper sciebat, quod dans eleemosynam nihil habebat, nisi ex vsuris, aut hoc sciebat asserente illud vsurario, aut referente aliquo alio, vel per aliquam coniecturā: si asserente vsurario, vtpote quia quando pauper petit eleemosynā ab vsurario, rndet vsurarius, quod pecunia, quam habet est de vsuris, sicut frequenter accidit, quod vsurarius dicit pauperi, libenter dabo tibi eleemosynā, sed vide si vis accipere, quia de vsura est, non debet tunc pauper recipere eleemosynā, quia eo ipso quod vsurarius dicit pecuniam illam esse de vsuris vr̄ dare eam hoc pacto, quòd transeat cum onere suo, & quod recipiens teneatur ad restitutionem eius, tanquàm ad restitutionem rei vsurariæ. Si autem pauper sciat vsurarium nihil habere, nisi de vsura non asserente eo, sed referente alio, vel per aliquam coniecturam, & vsurarius libere det, non faciens mentionem aliquam de vsuris, non videtur quod pauper teneatur formare conscientiam de hoc, sed posset secure recipere: quod patet primo, quia non est pauper isto modo certus, quòd vsurarius nihil ha-

F beat, nisi de vsuris. Secundo, quia licet ita esset, poterat esse, quòd vsurarius esset executor alicuius testamenti, vel loco alterius, cuius pecuniam acceperat administrandam ad dandum pauperibus, & daret nunc eleemosynam, & ita non dabat de proprio, sed de alieno, vnde licet ista pecunia quam daret, esset vere acquisita de vsura, posset licite recipi, vel etiam si non haberet pecuniam, nisi de vsuris poterat esse, quòd habeat aliquam pecuniam sic acquisitam, de qua nesciat cui debeat dare, & illam pauperibus tenebitur dare, & sic poterit licite dari: & recipi etiam quia ex eo, quòd vsurarius dat libere eleemosynam, non faciens mentionem de pecunia vsuraria, pauper oportet potius putare non esse vsurariam, quia non

G est verisimile, quòd in opus pium vellet vsurarius inutiliter expendere, & manere obligatus ad restitutionem, pauper ergo non tenetur formare conscientiam super hoc, nisi postea constaret, quòd erat ista pecunia vsuraria, quia tunc pauper tenetur restituere ipsi vsurario, vel ei a quo recepit vsurarius, de his tangit Aegi. quoli. 2. quæstio. 26.

Et cum oratis non eritis, sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis: receperunt mercedem suam. Tu autem cum

H oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Et cum oratis. Supra positum est de operibus misericordiæ, hic autem consequenter Christus excludit modum indebitum circa actum latriæ, qui est orare: nam licet sint multi actus latriæ, ista est communior: vnde quod de oratione dicitur, de cæteris actibus latriæ intelligendum est, & ponuntur duo: quia primo excluditur modus orandi indebitus. secundo ponitur modus orandi debitus ibi. *Sic ergo*

I *vos orabitis.* Prima in duas, quia primo ab actu orandi excluditur intentio inanis gloriæ. secundo excluditur quidam Gentilium error ibi. *Orantes autem.* Circa primum dicitur.

Et cum oratis. De cæteris actibus latriæ intelligitur idem, quia nullus eorum debet fieri propter inanem gloriam, sed solum propter Deum, cum latria sit virtus, qua impendimus Deo famulatum, vel obsequium sibi soli debitum, & tamen magis applicatur orationi, quàm cæteris, quia dare decimas, & primitias, & oblationes, & sacrificia offerre ad latriam pertinet, & tamen non possunt ista fieri, nisi in publico, orationem autem Christus suadet fieri in cubiculo clauso, & tamen quantum ad hoc,

K quòd nihil istorum debeat fieri propter inanem gloriam, ita conuenit cæteris, sicut orationi, immo, & omnibus actibus bonis, etiam si non sint secundum se actus latriæ, vt est eleemosynam dare hoc competit, quòd non fiant propter inanem gloriam, sicut Christus docuit, supra in litera, & cum competat hoc omnibus actibus bonis, maxime tamen competit actibus latriæ, quia cum actus latriæ sint secundum se propter Deum, magis repugnat eis fieri propter inanem gloriam, quàm cæteris actibus. *Non eritis sicut hypocritæ.* Hypocritæ mali sunt, & boni videri desiderant, & ideo nihil faciunt, nisi ad gloriam hominum, & sic quando videri non possunt opera eorum, nullum bonum faciunt, sed malum,

sicut

ſicut in corde habent, ſic dicitur infra 23. Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus. *Qui amant in ſynagogis.* Ideſt, Volunt orare potius in ſynagogis, quàm in alijs locis, eo quòd ſynagoga eſt locus communis, ad quem Iudæi conueniunt, & ibi videri poterat hypocrita ab omnibus, & accipere laudem humanam, quam optabat. *Et in angulis platearum ſtantes orare.* Vocantur anguli platearum concurſus viarum, vbi viæ per tranſuerſum ſe interſecant, & efficitur quadriuium, vt dicit glo. & talis locus etiam eſt communis, quia propter viarum concurſum, multi ſunt ſemper manentes, vel tranſeuntes in locis illis, & ſic hypocritæ poterant ibi videri orantes, ſicut in ſynagogis, vnde quando Iudæi erant idolatræ in angulis platearum ponebant altaria idolorum, & ibi faciebant ſacrificia, vt fuit tempore Achaz, & aliorum Regum, ſecundo Paralipomenon 28. & quarto Regum 23. & Ieremiæ 44. Scilicet, Quia anguli platearum erant loca communia, ad quæ fiebat concurſus, & ita poterant ibi coli idola. *Vt videantur ab hominibus.* Ideſt, Vt videantur, & laudentur, quia iſte eſt finis hypocritarum, & propter hoc Chriſtus increpat eos: nam ſi in publico agerent, & laudes humanas non quærerent, non eſſent increpabiles, ſed quia quærunt eas increpantur. *Amen dico vobis.* Modus affirmandi eſt, vel iurandi, ideſt, ſub certitudine dico: Receperunt mercedem ſuam, ideſt, illam quam deſiderabant, quaſi dicat, licet pro iſto bono opere orationis, alia retributio maior competeret, quàm humana laus, quia tamen iſti non deſiderauerunt alia, niſi laudem, iſta eſt merces ſua, & iſtam receperunt, quia orando in publico, laudati ſunt ab hominibus, vel dicitur, receperunt mercedem ſuam, ideſt, illam, quam pro iſto opere habituri erant, quia pro quolibet bono opere competit aliqua merces, & quia orare bonum eſt, debebatur iſtis merces, ſed humanas laudes quærendo, mercedem acceperunt, quia nulla manet eis merces poſt hoc, vnde licet non conſequantur laudes humanas, ſed potius vituperentur, tanquàm hypocritæ iam receperunt mercedem ſuā, ideſt, non ſunt habituri aliam cum iſtam deſiderauerint, ſic dicit Chryſoſtomus in homilia: Receperunt mercedem ſuam, quia Deus retributionem, quæ eſt ab ipſo tribuere vellet, illi autem eam, quæ eſt ab hominibus, vſurpant.

Tu autem. Hic ponitur conueniens orandi modus, quantum ad locum, ita vt non ſit locus inanis gloriæ, ideo quòd fiat in occulto, vbi non eſt occaſio glorian di. *Tu autem cum oraueris.* Ideſt, Tu qui non vis eſſe hypocrita, ſed recipere Dei retributionem, quando oraueris, orabis vt ſequitur. *Intra cubiculum tuum.* Per cubiculum ſignificatur locus ſecretus, quia Chriſtus non vult auferre occaſionem orandi propter inanem gloriam, & quia iſta gloria quæritur ab hominibus, vbi non ſunt homines, nō eſt occaſio agendi propter inanem gloriam, & hoc eſt cum in occulto oramus, vel aliud bonum agimus. *Et clauſo oſtio tuo.* Hoc dicitur ad maiorem cautelam contra inanem gloriam, quia ſiquis intra cubiculum ſuum oraret, non clauſo cubiculo, poſſet a caſu intrare quiſquam qui orantem ibi conſpiceret, & tunc eſſet maior cauſa inanis gloriæ, inquantum maior laus humana ex hoc ſequeretur, quia illa quæ in occulto ſunt, putantur maiora eſſe, quàm ſint, ideo licet iſte pauca bona in occulto ageret, putaretur multa agere, quia in occulto agebat, & humanas laudes non quærebat, & ſic cum quis fugeret inanem gloriam, ſequeretur occaſio maioris inanis gloriæ. debet ergo claudi oſtium, vt nemo poſſit intrare, & orantem conſpicere, & ſic nulla ſequeretur inanis gloria, vel poteſt hoc fieri, vt orans

A non impediatur orare. An vero ſic orare teneamur, vel an in publico orare liceat, infra dicetur q.89. & 90. *Ora patrem tuum.* Scilicet, Deum, qui vocatur pater noſter cœleſtis, ſupra in litera, & præcedenti cap. *Et pater tuus qui videt in abſcondito.* Metaphora eſt: nam Deus vere non videt in abſcondito, nec in manifeſto, cum non habeat oculos, nec potentiam viſiuam, cum non ſit animal, ſed dicitur videre, ideſt, cognoſcere, vel intelligere, & quia Deus intelligit quidquid ſit, vbicunque fiat, dicitur videre omnia, ſiue in manifeſto, ſiue in abſcondito, ad Hebr. 4. Omnia nuda ſunt, & aperta oculis eius, nec eſt ei inuiſibilis vlla creatura, & dicitur hoc propter quoſdam ſimplices, qui putabant Deum non cognoſcere omnia, & ideo

B volebant bona opera ſua, videntibus hominibus facere, vt haberent teſtes operum ſuorum coram Deo, vt poſſent petere retributionem, Chriſtus autem dicit, quòd Deus videt in abſcondito, ideſt, cognoſcit abſcondita, & ideo non eſt opus, quòd afferamus ei teſtes operum noſtrorum, quia nouit, quid nos fecerimus. *Reddet tibi.* Ideſt, Retribuet in vita æterna, quæ eſt abundantior merces, quàm humana gloria, quæ eſt quoddam bonum fragile, & debile: nam inane eſt nihil verum continens, licet putetur aliquid eſſe.

Orantes autem nolite multum loqui, ſicut ethnici faciunt. Putant enim, quòd in

C multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, antequàm petatis eum.

Orantes autem. Hic excluditur error Gentilium circa orationem, quam prolixam faciebant, Chriſtus autem cum ſupra nos inſtruxerit de fine orationis, & loco, inſtruit hic de modo orationis, quantum ad breuitatem, & prolixitatem, dicens. *Orantes autem nolite multum loqui.* Poteſt intelligi, ideſt, non petatis multa, ſed pauca: nam vnum ſolum eſt neceſſarium, ſcilicet, vita æterna, ſi autem homo vult petere multa, oportet quòd petat aliqua, quæ ſunt temporalia, vel quæ ſunt aliquo modo ſpiritualia, *Quō intelligitur nolite multum loqui.*

D & tamen non eſt certum, an illa habere ſit homini bonum, quia eſt via, quæ videtur homini bona, & extrema eius ducunt ad mortem, Prouerbiorum decimoquarto. Ideo ſi homo vult non errare in his, quæ petit, oportet pauca petere, quia pauca ſunt, quæ abſolute petenda ſunt, & huic ſenſui conſonat litera ſequens, ſcilicet, ſcit enim pater veſter, quid opus ſit vobis, quaſi dicat, vos neſcitis in multis, an bona, vel mala ſint, Deus autem ſcit quid vobis bonum ſit, ideo non expedit, quòd multa determinate petatis. Alio modo poteſt intelligi, nolite multum loqui, ſcilicet, quaſi per hoc putetis Deum inſtruere de eo, quod vultis, quòd ipſe aliàs non intelligeret, quia iſte eſt error: nam Deus nouit quid nos

E velimus, antequàm loquamur, ideo nō oportet multis verbis vti ad hoc, quòd ipſe nos intelligat, & etiam huic ſenſui conſonat litera ſequens, ſcilicet, ſcit pater veſter, quid opus ſit vobis, antequàm petatis eum, quaſi dicat, cum ſciat, non oportet multis verbis vti ad notificandum ei. Tertio modo poteſt intelligi, quòd aliqui vtuntur multis verbis in oratione, non quidem, vt Deo notificēt aliquid, ſed vt per hoc eum magis inclinent ad concedendum, quod petunt, & ēt hoc non eſt conueniens, qa Deus verbis noſtris non mouetur, & ideo ſatis nobis eſt intentionem noſtram verbis aliquibus exprimere, & nō oportet multis vti, quia poteſtas eloquētiæ apud Deū nihil efficit, licet apud homines multū faciat, & iſte etiam ſenſus

ſatis conuenit literæ, & etiam duo præcedentes ſatis conueniunt. *Sicut ethnici faciunt.* Ideſt, Gentiles, qui prolixas orationes faciebant. *Putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur.* Iſte erat error Gentilium, quia putabant, quòd propter multitudinem verborum exaudirentur, & aliàs non, iſtud tamen falſum eſt, & poteſt referri ad duos ſenſus immediate poſitos, ſcilicet, quòd putarent, quòd Deus non intelligebat, quæ dicebãtur, niſi multa verba dicerentur, vel quòd licet intelligeret, non flectebatur ad concedendum, quòd petebatur, niſi per multitudinem verborum, & iſte ſenſus conuenit magis iſti particulæ, ſcilicet, putant ſe in multiloquio ſuo exaudiri, quia non dixit putant, quòd per multiloquium intelligantur, ſed quod per multiloquium exaudiantur, & tamen vtrunque conuenit. *Nolite ergo aſſimilari eis.* Ideſt, Quia errant nolite ſimiles eſſe eis in errore multiloquij, dicit enim Auguſt. lib. de ſermone Domini in mõte, quòd omne multiloquium a Gentilibus venit, qui exercendæ linguæ, potius quàm mundando animo operam dant, & hoc ſtudij genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur. *Scit enim pater veſter quid opus ſit vobis, antequàm petatis eum.* Iſta eſt cauſa, quare non debeamus vti lõga oratione, ſcilicet, quia Deus nouit id, quod nos petimus, etiam antequàm petamus, ideo non oportet multis verbis vti erga eum, cum verba ſint ad notificandum conceptum mentis.

Quid ſit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat. Et quòd homo differt ab alijs animalibus in duobus: Demum quomodo oratio tendit in Deum dupliciter.
Quæſt. LXXXI.

DE oratione multa dubia ſunt, nunc tamen pauca tangentur ſolum ad expoſitionem literæ: nam de oratione quantum ad ſe, & plurima dubia quæ continet, tam in orationibus Gentilium, quàm in orationibus veteris Teſtamenti, & noui, & in horis canonicis, dictum eſt late in libro noſtro de oratione, & quia longa eſſet diſcuſſio omnium iſtorum, quæ per ſe libellum vnum exigunt, hic ſolum de illis, quæ litera tangit, aliquid dicetur, & primo quid ſit oratio, & ad quam potentiam animæ pertineat orationem facere.

Dicunt quidam, quòd ad partem affectiuam, vel appetitiuam pertinet, ſcilicet, ad appetitum inferiorem, vel ſuperiorem. Nam Auguſt. dicit orationem dicens: oratio eſt pius affectus mentis in Deum directus, ergo ad affectiuam pertinet.

Item quia Hugo. de Sancto Victo. dicit, quòd oratio eſt deuotio quædam ex compunctione procedens, deuotio tamen pertinet ad affectum, ergo etiam oratio.

Item quia imperium, & oratio non differunt, niſi per habitudinem ſuperioris, & inferioris, quia imperium fit ad inferiorem, oratio autem ad ſuperiorem, ergo ad eandem potentiam pertinet imperium, & oratio, cum eſſe ſuperiorem, & inferiorem, ſit aliquid extrinſecum ad actum iſtum, & tamen imperium pertinet ad voluntatem, ergo etiam oratio.

Item oratio exterior indicat deſiderium orantis, ſed oratio interior eſt, quæ per exteriorem innoteſcit, ergo oratio interior nihil aliud eſt, quàm deſiderium interius, & ſic pertinet ad affectum.

Item quia ad orationem pertinet exaudiri, deſiderium tamen eſt, quòd exauditur Pſal. 9. deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, & tamen deſiderium eſt partis affectiuę.

Item Dionyſius lib. de diuinis nominibus, cap. 7.

F dicit ante omnia ab oratione incipere eſt vtile ſicut Deo nos ipſos tradentes, vnio tamen hominis ad Deũ eſt per amorem, qui pertinet ad appetitum, ergo oratio eſt in appetitu.

Item ſi non eſſet oratio in appetitu eſſet in intellectu. Et tamen non eſt in eo, quia tres ſunt operationes eius, vt dicitur in tertio de Anima, vna eſt indiuiſibilium, ideſt ſimplicium intelligentia, per quam apprehendimus de vnoquoque quid eſt.

Secunda eſt compoſitio, & diuiſio per quam apprehenditur de re, quòd eſt, vel non eſt. Tertio eſt ratiocinari, ideſt, procedere de notis ad ignota: oratio tamen non pertinet ad aliquam iſtarum operationum, ergo non eſt ipſius intellectus, & conſequenter
G erit operatio voluntatis.

Dicendum, quòd oratio non eſt actus voluntatis, ſed intellectus, vel rationis, eſt autem ratio duplex, ſcilicet ſpeculatiua, & practica, pertinet autem oratio ad rationem practicam. Pro quo ſciendum, quòd ſicut dicit Caſſiodo. oratio dicitur quaſi oris ratio, vnde ex ſuo nomine ſignificat oratio quandam expreſſionem alicuius actus rationis factam per officium oris: habet autem ratio duos actus, ſecundum quòd eſt ſpeculatiua. Primus eſt componere, & diuidere, & iſte actus pertinet ad orationem quam dialectici accipiunt, & ita Ariſt. deſcribit orationẽ primo perihermenias. Secundus actus eſt diſcurrere de vno ad aliud cauſa notificandi, & ideo procedimus de notis ad ignota, & hoc
H modo dicitur oratio apud Rhetoricos, quia ſermones Rhetorici, qui vocantur conciones, & continent in ſe argumentationes multas factas ad ſuadendum, dicũtur orationes, & ibi non eſt vnica compoſitio, vel diuiſio ſicut in oratione dialectica, ſed totum, quòd dicitur ad ſuadendum aliquid etiam ſi longum ſit, vocatur vna oratio, & hoc modo Rhetorici vocantur oratores ab iſtis orationibus, ideſt, concionibus, quas faciunt. Et quia rationes iſtæ, licet inueniantur in genere demonſtratiuo, & deliberatiuo, inueniuntur potius in genere iudiciali, quæ ſunt tria genera circa quæ verſatur orator, vt patet per Ariſtot. primo Rhetoricorum dicuntur ea, quæ in iudicijs fiunt, inquantum aliquid a iudice petimus poſtulationes, & tamen
I poſtulatio, & oratio idem ſunt, ideo ex hoc translatum eſt hoc nomen oratio, etiam ad ſignificandum petitionem quam aliquis facit Deo, quia ſicut ea, quæ in iudicio petuntur, vocantur poſtulationes, vel orationes, inquantum iudex a quo petimus, habet curam de actibus noſtris, quòd iuſte fiant, ita a Deo petimus, velut a quodam domino, & iudice, qui habet curam, & generalem prouidentiam de omnibus actibus noſtris, & ſecundum hoc diffinit Damaſcenus orationem dicens, quòd oratio eſt petitio decentium a Deo, ſic enim loquimur hic de oratione. & ideo cuius potentiæ actus fuerit petere eius erit actus orare, pro quo ſciendum, quòd homo differt ab alijs animalibus, quantum ad virtutem motiuam in duobus, ſcilicet, quia alia animalia habent determinata volita, &
K concupita, quæ natura illis determinat, homini autem non determinat natura omnia volita, & concupita, ideſt, quòd velle debet, & concupiſcere, & hoc eſt primum.

Secundo differunt quantum ad perſecutionem voliti, & concupiti, quia cætera animalia habent determinatas vias, & inſtrumenta, quibus expleant ſua deſideria, & ideo quàm cito eſt in eis motus deſiderij, tam cito applicant membra ad actum, niſi ſit aliquid prohibens per violentiam, homo autem non habet inſtrumenta determinata ad actum, vel vias agendi, ſed ratio ſubuenit ei in iſtis duobus, iſtud tangit Ariſtot. primo Politicorum dicens, quòd beſtiæ naturaliter

liter habent arma, homo autem non habens arma, nascitur prudentiæ, & iustitiæ, idest, nascitur ad hoc, quòd regatur per prudentiam, & iustitiam. subuenit ergo ratio homini in istis duobus. Primo, quia inquirit quid sit homini proprium, & determinatum bonum, quòd desiderari oporteat, etiam determinat instrumenta, & vias in persecutionem rei desideratæ. Et sic licet in homine sit desiderium determinatum alicuius rei, non sequitur immediate operatio, sicut in bestijs, quæ se immediate applicant rei desideratæ, & hoc quia natura determinat illis instrumenta, quibus operentur ad consequendum delectabile, homini autem licet aliquando sit determinatum desiderium, nondum habet determinata instrumenta, nec viam prosecutionis, ideo oportet adhuc morari, antequàm perueniat in rem desideratam, propter hoc autem actus rationis in nobis præcedit actum voluntatis, & etiam subsequitur eum: præcedit quidem ad inueniendum per consilium, quid debeat per voluntatem eligi, & tunc cum voluntas illud elegerit, sequitur actus rationis, determinando per imperium cuilibet instrumento quid ei oporteat facere, & sic ratio imperat instrumentis, ordinando ea ad illam rem desideratam, vt eam consequamur, sicut iubens exterius in verbis, exprimit istum modum imperandi. instrumenta autem quæ ratio applicat per imperium ad prosecutionem, vel consecutionem rei desideratæ, non solum sunt vires animæ, & membra corporis, sed etiam exteriores homines, quia per amicos facimus, quod nos facere dicimus, vt patet tertio Ethicorum, sed exteriores homines, vt amici non sunt in potestate nostra, sicut sunt membra corporis, & vires animæ, & ideo applicatio prædicta eorum, qui sunt extra nos ad consecutionem rei desideratæ, quādoq; dicitur imperium, vel præceptum, scilicet, quando sunt illi in potestate nostra, per quos hoc fieri debet, quandoque dicitur petitio, quando non sunt in potestate nostra, quasi subiecti nobis, siue sint æquales, siue non. Et dicitur specialiter deprecatio si sunt maiores nobis, vel respicimus eos, tanquàm maiores, inquantū nihil nobis debent. Et ad hoc, quòd condescendant nobis, oportet quòd subijciamus nos eis aliquo modo, & sic est deprecatio, sicut ad maiores, & sic patet, quòd imperium, & petitio, & deprecatio, est actus rationis, vt patet per Philosophum primo Ethicorum, circa finem, scilicet, ratio deprecatur ad optima. Et sic apparet, quòd cum oratio sit petitio, vt dictum est, erit oratio actus rationis applicantis desiderium voluntatis ad eum, qui est non sub potestate nostra, sed supra nos, scilicet, ad Deum, & ideo non est oratio ipsum desiderium, sed applicatio desiderij per rationem, idest, quòd ratio inquirit instrumenta ad complendum illud desiderium, & ista inquisitio, inquantum fit a maiori, quia maior est qui adiuuare nos potest, dicitur petitio, vel deprecatio. & ideo diffinitio Damasceni est propria, & comprehendens essentiam orationis, scilicet, oratio est petitio decentium a Deo, & licet multæ aliæ diffinitiones dentur, ista tangit magis proprie rationem, & essentiam orationis.

Dupliciter pōt dirigi affectus mētis in Deum.

Ad primum dicendum, quòd oratio non est affectus mentis directus in Deum, sed est ipsa directio affectus, dirigere tamen affectum mentis in Deum stat dupliciter. Vno modo sicut in obiectum, & hoc modo affectus directus in Deum est amor, & est actus potentię appetitiuę, & sic nō pertinet ad orationem, quia qui amat sic affectum dirigit, nec intelligitur sic diffinitio August. Alio modo dirigitur affectus mentis in Deum tanquam in illum a quo velut a causa efficiente explendus est, & hanc directionem non fa-

A cit voluntas, sed ratio dirigendo affectum in Deum, idest, ostendendo ei desiderium nostrum, & petendo quòd illud compleat, & illa petitio, vt compleatur desideriū est ipsa oratio, & hoc pertinet ad solam rationem practicam, quia ordinare pertinet ad intellectum inquantum est practicus, inquantum autem est speculatiuus non pertinet ad eum nisi apprehendere, & iudicare, non tamen agere, ordinare tamen in finem pertinet ad actionem, quia est ad consequēdum aliquid, & hoc est intellectus practici, qui ad operationem ordinatur, diffinitio autē ista orationis est materialis, scilicet, oratio est affectus directus in Deū, idest est directio affectus sicut si dicatur ira est sanguis accensus circa cor, est enim diffinitio materialis, &

B naturalis primo de Anima: nam siquis formalem, & dialecticam diffinitionem dare velit, dicere debet, ꝙ ira est appetitus vindictę ex accensione sanguinis circa cor, & sic prima The. 5. in Glo. dicitur, quòd oratio est desiderium boni, idest, ipsa res orata: nam id, quod oramus est, quòd desiderium bonum nostrum compleatur.

Ad secundum dicēdum, quòd oratio non est proprie deuotio, sed est petitio, & tamen sicut in petitione exteriori, idest, vocali accipitur petitio dupliciter. Vno modo proprie, vt cum dicitur da mihi hoc, vel illud, & sic ista verba dicuntur petitio. Alio modo accipitur interpretatiue petitio, vt siquis alteri manum porrigat, vel ei necessitates suas exponat, dicitur

C petere, quia per hoc significatur petere, & tamen nō vere petit, ita petitio interior siue oratio, quæ ad Deū fit, proprie, & secundum veritatem est quidam actus rationis quo petimus a Deo compleri desiderium nostrum, vt supra expositum est, large tamen, vel interpretatiue dicitur oratio interior recogitatio necessitatum, & erectio spei in Deum, & indicatio desiderij, & humiliatio spiritus, omnia hęc ostendunt hominem orare, licet ipsa non sint realiter orationes, & sic deuotio est interpretatiua oratio sicut porrigere manum est interpretatiua petitio, & tamen proprie non est oratio nisi petitio decentium a Deo, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd ad quem pertinet

D imperare pertinet etiam orare, & tamen voluntas non proprie imperat, sed ratio: ideo orare pertinet ad rationem.

Pro quo sciendum, quòd ille, qui petit, aut imperat, aut deprecatur aduocat aliquem ad finem suum ad consecutionem, vel persecutionem illius, aduocare autem taliter non pertinet ad voluntatem, quia voluntas simpliciter, & absolute fertur in obiectum suum tanquam amans illud. Aduocare autem aliquid ad finem est ordinare in finem, quod dicit quādam relationem, & hoc solius rationis est, quia ipsa ordinat, cum sapientis sit ordinare, & tamen sapiens dicitur secundum intellectum, & non secundum voluntatem, & sic proprie loquendo imperium non est

E voluntatis, sed rationis, & cum imperium sit quędam ordinatio alicuius ad finem quem intēdit imperans, dicitur tamen voluntas imperatiua, vel imperare, & hoc dupliciter. Vno modo per quandam interpretationem, vel æquiualentiam, quia quod imperat alteri mouet illud per imperium suum, & ideo actus animæ ad quem sequitur statim motus dicitur imperium, & quia ad actum voluntatis si sit completus, idest, determinate quis aliquid velit sequitur immediate motus in corporalibus organis, dicitur voluntas imperatiua, & omnes vires appetitiuæ corporales habent istum modum: ideo omnes appetitiuæ vires dicuntur imperatiuæ, vel imperantes motum.

Alio modo dicitur voluntas imperatiua inquantum

tum principium imperij est in voluntate, quia imperare alicui est aduocare illum ad finem suum, & sic imperium præsupponit appetitum finis, & est quædam prosecutio illius, & hoc modo magis ꝓprie voluntas dicitur imperatiua quàm modo præcedenti, quia sequi motū ad actum voluntatis in organis corporalibus commune est voluntati, & omnibus virtutibus appetitiuis corporalibus, finis tamen proprie est in quem voluntas tendit, ille enim est simpliciter finis hominis, & non bonum, quod appetunt aliæ vires appetitiuę, quia illæ sunt de quibusdā bonis particularibus, voluntas autem est de bono absolute, & secundum se, idest, quantum ad totam naturam boni, & quantum ad hoc omnes vires humanę diriguntur in bonum illud, quod voluntas appetit, & quantum ad hoc vocamus eam simpliciter imperatiuam inter omnes vires humanas. Hoc modo dicere solemus, ꝙ artes, vel habitus, qui sunt circa finem imperant habitibus, vel artibus, quæ sunt circa ea, quæ sunt ad finem, sic equestris imperat frenifactiuæ, & militaris imperat equestri, sic nauigatiua imperat nauifactiuę, vt dicitur primo Ethi. cap. 1. ita ergo voluntas, quia de fine simpliciter, vel de supremo est, scilicet, quia ipsa habet ꝓ obiecto id, quod est simpliciter finis omnium aliarum potentiarum, & etiam totius vitæ humanæ, dicitur imperare omnibus potentijs, & hoc inquantum imperium, quòd est proprie actus rationis cum sit quædam ordinatio incipit a voluntate, scilicet, quia illius est finis ad quē ratio ordinat omnia, & respectu voluntatis non vocatur proprie finis, sed obiectum, quia voluntas non ordinatur in obiectum suum, quod dicit habitudinem eorum, quæ sunt ad finem, sed tendit in ipsum simpliciter, & absolute sicut amans in amatum, & sicut color non dicitur esse finis potentiæ visiuę, sed obiectum, ita summum bonum non est finis voluntatis, sed obiectum, sed respectu aliarum potentiarum, & actuum dicitur esse finis, quia aliæ potentiæ nō sunt de bono secundum se, sed per eas ordinatur homo tanquam per instrumēta ad consequendum suum bonum.

Ad quartum dicendum, quòd desiderium nō est oratio, & cum dicitur, quòd oratio exterior est signū interioris desiderij. Dicendum, quòd verbum exterius prolatum est signum alicuius rei dupliciter. Vno modo immediate, & sic est signum illius rei ad quam significandam principaliter institutum est, & sic istud nomen ignis significat quoddam elementum. Alio modo mediate, scilicet, quando res ipsa, quæ primo significatur per nomen accipitur, vt signum alterius rei, sicut istud nomen ignis significat charitatem, inquantum elementum ignis habet aptitudinem ad significandum charitatem, & sic oratio vocalis exterior significat immediate actum rationis deprecantis, si oratio exterior proponatur per modum orationis, vt si dicatur Domine da mihi, vt diligam te, dicitur autem si proponatur per modū orationis, quia si teneantur verba materialiter, & recitatiue sicut, qui non orat, sed recitat orationem factam ab alio, nō significat ibi oratio actum orationis deprecantis, sed verba significant seipsa, oratio autem vocalis mediate significat desiderium tanquā principium suū, scilicet, quia immediate significat actum deprecandi, & quia actus deprecādi est a desiderio, significat mediate illud desiderium, & sic oratio potest vocari desiderium boni, vel oratio est quando vota nostra Deo pandimus.

Ad quintum dicendum, quòd oratio exauditur, quæ est petitio, dicitur tamen desiderium exaudiri, inquantum desiderium est causa petendi, & ipsa oratio est interpretatiua, vel significatiua desiderij, vel
F dicitur ad significandum velocitatem exauditionis diuinę, scilicet, quia pauperes etiam si nondum inceperint orare, sed solum, quòd desiderare incipiant, Deus concedit quę ipsi desiderāt, & sic dicitur exaudire desiderium, sic dicitur Isai. 65. & erit antequam clament, & ego exaudiam.

Ad sextum dicendum, quòd voluntas mouet rationem ad suum finem, vnde nihil impedit actum rationis tendere in finem charitatis, qui est Deo vniri mouent voluntate, tendit autem oratio in Deum dupliciter quasi mota a charitate voluntatis. Vno modo ex parte eius, quòd petitur, quia hoc est præcipue in oratione petendum, vt Deo vniamur, iuxta illud Psal. 26. vnam petij a domino, & hanc requirā,
G vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitę meæ. Alio modo ex parte petentis, quia oportet, quòd petens accedat ad eum a quo petit siue loco, sicut homo accedit ad hominem a quo petit, siue mēte sicut accedit ad Deum. dicit ibidem Dionysius, ꝙ quando petimus aliquid in orationibus inuocantes Deum reuelata mente assumus ei, & sic dicit Damascenus, quòd oratio est ascensus intellectus in Deum quasi homo eleuetur supra se, & Deo adhæreat.

Ad septimum dicendum, quòd illi tres actus intellectus quos ponit Arist. sunt intellectus speculatiui, oratio autem pertinet ad rationem practicam, inquantum per orationem ordinamus in finem nostrū ea, quæ petimus, & tamen ordinare ad rationem pra-
H cticam pertinet.

An ad aliquam diuinam personam pertineat orare.
Quæst. LXXXII.

QVAERETVR ad quem pertinet orare, & primo an pertineat ad aliquam diuinam personā. Dicunt quidam, quòd sic, quia qui potest aliquid accipere potest orare, vt illud accipiat, sed personæ diuinæ accipiunt aliquid, quia filius a patre accipit, & spiritussanctus ab vtroque accipit, ergo filius potest orare ad patrem, & spiritussanctus ad patrem, & filium.

Item Ioan. 16. dicitur ego rogabo patrem, & alium
I paracletum dabit vobis, & hæc sunt verba filij, ergo filius potest orare, & confirmatur, quia ad Hebræ. 5. Dicitur de Christo, quòd preces, & supplicationes Deo obtulit, & exauditus est pro sui reuerentia, exaudiri tamen est proprium orationis.

Item ad Rom. 8. dicitur de spiritu sancto, quòd spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo spiritussanctus orat.

Dicendum, quòd non competit orare alicui diuinæ personæ, quia oportet distinctionē esse inter orantem, & eum ad quem oratur, quia a seipso nullus petit aliquid, oratio autem fit ad Deum non sub rationæ personæ, idest, inquantum est pater, vel filius, sed ratione attributorum essentialium, scilicet, inquan-
K tum est bonus, & omnipotens, & sapiens, qui scit facere, quod nos petimus, & potest illud facere, & quia bonus vellet illud facere, personæ tamen diuinæ non distinguūtur in ratione essentiæ nec attributorum essentialium, sed cuilibet personæ competunt omnia simul sicut omnibus tribus, & non est maior perfectio in tribus simul quàm in vnica, quia tota essentia est in qualibet, ergo non potest vna persona diuina orare ad alteram, & etiam, quia orare imperfectionē quandam ostēdit, quia qui orat petit aliquid ab alio, quòd ipse non habet, vel non potest, nulla tamen persona diuina est deficiens, ergo nulla potest orare, etiā si aliqua persona diuina posset orare vtpote, quia deficeret ei aliquid nō potest orare ad aliam personam diuinam,

diuinam, quia omnes sunt æquales,& sic nemo esset ad quem posset orare etiã si deficeret ei aliquid propter,quòd conueniret ei orare, etiam oratio est actus latriæ,est autem latria quædam seruitus ad Deũ, Deo tamen non competit seruire,sed quòd ei seruiatur ab omnibus Psal. 2. seruite domino in timore,ergo non competit Deo orare, istud autem est verum,& digna de Deo concipiendo:secus autem est quantum ad illos,qui non recte de Deo sentiunt, vt qui ponunt distinctionem essentialem in Deo,vel gradus, sicut posuit Arrius,vt ait Aug.li. de hæresibus, vel qui ponũt pluralitatem deorum,sicut pagani, quia isti poterunt ponere Deos orare,& orari. Et sic introducunt poetę Deos minores orare ad summum Deum, scilicet, Iouem, quòd aliquid faciat, & Dij etiam maiores orant interdum alios Deos quibus potestates speciales competunt pro actibus potestatum suarũ. de primo patet, quia venus introducitur ab Ouidio 9. Metam. petens pro quodam,qui erat de sua progenie,ꝙ daret ei lõgiorem vitam,etiam Venus, & Iuno simul introducuntur a Virgilio 10. Aenei. petentes a Ioue in concilio deorum super bello Troianorum, & Latinorum: nam Iuno petebat pro Latinis,idest,pro rege Rutilorum Turno contra Aeneam Troianorum ducem, Venus autem e contrario petebat. De secũdo patet, qa Iuno introducitur a Virgilio primo Aeneidos petens ab Eolo rege ventorum, quòd cõfringeret naues Troianorum in mari,& tamen Iuno erat maior quàm Eolus,quia Iuno erat soror, & vxor Iouis quem summum Deum dicebant, quia tamen potestas ventorum soli Eolo competebat orabat Iuno Eolum Deum ventorum,qui minor erat, sic etiam Ouidius secundo Metam.introducit eandem Iunonẽ orantem a Dijs maris ne permittant septentrionem, idest, vrsam mergi in æquore, quia mercede stupri illa sydera in cœlo recepta sunt dicens:

At si vos læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cæruleo septem probibete Triones,
Et sydera cœlo stupri mercede recepta,
Tellite ne sacro tingatur in æquore pellex,

Erat tamen maior Iuno quàm Dij maris, & tñ potestas prohibendi aliquem lauari in mari solum pertinebat ad Deos maris.eodem modo Arrius,qui ponit filium minorem patre, & spiritum sanctum vtroque minorem concedit,quòd filius oret patrem proprie, & spiritus sanctus vtrunque.istæ tamen sunt insaniæ, quia non sunt plures Dij, sed vnus, & in vnitate deitatis, licet sit suppositorum pluralitas, non tamen est inæqualitas: ideó non potest diuina persona orare alterã. Ad primum dicendum,ꝙ orare non pertinet ad quemcunque accipientem aliquid ab altero, sed ab eo,qui accipit per gratuitam collationem,personę autem diuinæ non accipiunt aliquid per gratuitã collationem, sed per naturalem fęcũditatem,sicut filius in humanis,qui a patre gignitur accipit esse ab eo,nõ tamen est ista collatio gratuita quasi ex voluntate patris proueniat,quòd filius accipiat esse ab eo, sed hoc naturaliter fit, idest, quòd natura est principium istorum,& non voluntas:nam aliquis vellet gignere,qui non gignit,& aliquis nollet gignere accidendo ad fęminam,& gignit,ita in diuinis personis est,quia illud accipere est communicatio naturæ, etiam quia gratuita collatio non fit nisi inter eos, qui præexistunt, personæ tamen diuinæ nihil accipiunt nisi secundũ, quòd producuntur in esse, eis autem productis nihil aduenit nec confertur,& ideo pater, qui a nullo producitur nihil accipit, filius autem, & spiritussanctus, quia producuntur accipiunt aliquid, scilicet, totum quod sunt. Quamquam ergo accipiant aliquid orare non conuenit eis,quia nihil cõfertur eis gratuita col-

A latione. Ad secundum dicendum,quòd filius dicit, quòd rogabit patrem, quia filius est Deus,& homo, & sic competit ei orare non ratione personæ, sed ratione naturæ assumptæ secundum quã minor est patre sicut ipse dixit,pater maior me est,quilibet autem minor potest orare maiorem.quod autem dicitur ad Hebræ. 5. intelligitur de Christo secundum,quòd est homo,quòd expressit Apostolus ibi cum dicit,qui in diebus carnis suæ preces, & supplicationes ad eũ, qui posset illum saluum facere a morte cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus est, ergo Christus orauit secundum,quòd poterat liberari a morte, & lachrymas emittere, & clamare: ista tamen competunt ei solum ex infirmitate nostræ carnis assum-

B ptæ,ex qua parte.in infinitũ est minor Deo, ideo orare sic poterat, vnde dicitur ibi in diebus carnis suæ, idest,dum viuebat in carne mortali inter nos, quasi dicat nunc non competit ei orare,quia nulla re eget, & tamen nõ est inconueniens, quòd etiã nunc Christus inquantum homo oret,quia semper inquantum homo est minor Deo, & tamen non oraret pro seipso,quia nulla re iam indiget,sed pro nobis, vt dicetur sequenti quæstione.

Ad tertium dicendum, quòd potest accipi ibi spiritus pro spiritu humano cui bene competit orare, si autem accipiatur pro spiritusancto, dicitur quòd postulat pro nobis,idest, postulare nos facit,vel ad postulandum nos instruit,quia vnctio spiritussancti est quę

C docet hominem de omnibus,prima Ioan.2.

An Sanctis in patria competat orare. Et quare Ecclesia non dicit Christe ora pro nobis. Et an illi,qui existunt in purgatorio, orent pro nobis, cum nec possint mereri nec demereri. Et si quis est deuotius ad plures Sanctos, ille cui se deuotius recommendat, magis etiam pro eo impetrat,licet sic minor.

Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR an sanctis in patria competat orare,dicunt quidam, quòd non competit, quia ipsi sunt conformes Christo inquantum est homo,sed Christo inquantum est homo nunc nõ competit orare, quia aliàs diceremus Christe ora pro

D nobis, quòd nemo dicit, ergo sanctis in patria orare non conuenit.

Item quicunq; orat pro altero meretur illi, & quicunque meretur alteri meretur sibi magis, quàm illi,sed sancti in patria nõ merentur sibi, quia iam sunt extra statum merendi cum sint in termino, ergo nec merentur sibi nec nobis, & consequenter non orant pro nobis.

Item sancti in patria perfecte conformant voluntatem suam diuinę voluntati,ita vt non velint, nisi ꝙ Deus vult, sed illud, quòd Deus vult semper impletur, ergo superfluum esset,quòd orarent pro nobis.

Item sicut sancti, qui sunt in patria sunt superiores nobis,ita etiam illi, qui sunt in purgatorio sunt supe-

E riores nobis,quia sunt certi de sua beatitudine, & nõ possunt iam peccare, quod nos non habemus, & tamen illi,qui sunt in purgatorio non orant pro nobis, sed potius nos pro illis,ergo etiam sancti, qui sunt in vita æterna non orant pro nobis.

Item si pro nobis orarent sancti,q sunt in vita ęterna, oratio sanctorum superiorum esset efficacior, & sic nõ deberent peti suffragia minorum sanctorum, sed solum superiorum, & tamen omnes petimus, vt orent pro nobis, ergo non est faciendum nec orant pro nobis.

Item sancti nunc non sunt, quia anima Petri non est beatus Petrus, si ergo animæ sanctorum orarent pro nobis quandiu sunt separatæ a corpore, non deberemus

beremus petere Sanctum Petrum, quòd oraret pro nobis, sed animam eius, & tamen ecclesia facit contrarium, ergo sancti saltem ante resurrectionem non orant pro nobis.

Dicēdum, quòd sancti qui sunt in vita ęterna Deū orant, quia competit eis ratio orandi, cum orare sit actus rationis petentis aliquid: ad hoc ergo requirun tur duo: primum, quòd orans sit ens rationale, secundum quòd non sit omnipotens, i. quòd non habeat omnia, quæ potest desiderare, quia aliàs a nullo peteret, sed ipsum per se cōferret, hæc autem duo sanctis conueniunt, quia sunt rationales creaturæ, & etiam non sunt omnipotentes, quia multa sunt, q̄ ipsi præstare non possunt, sed si illa volunt necesse est, quòd a Deo petant: patet etiam, quia sacra scriptura asserit sanctos, qui sunt in vita æterna orare pro viuis, quia dicitur de Ieremia. 2. Machab. vltimo, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Ieremias propheta Dei. Fuit autem error quorundam hęreticorum. s. vigilantii, vt dicit Hieronymus, quòd dū viuimus mutuo pro alterutris orare possumus, postquam autem mortuus fuerit homo nullius oratio ꝑ alterutro exauditur, idest oratio mortui pro quocunque fiat non prodest, quia non exauditur, & inducit de martyribus dicens, quòd Martyres mortui petiuerunt vltionem sanguinis sui fieri, & tamē non fuerūt exauditi, sed dictum est illis, quòd requiescerent. Apocalyp. 6. sed hoc Hieronym. improbat, & patet, quia oratio vnius facta pro alio ex charitate ꝓficit illi, sed sancti qui sunt in vita ęterna sunt perfectiores in charitate, quam viatores, ergo magis ipsi orabunt ꝑ viatoribus, quam viatores adinuicem pro seipsis orent, etiā quia ipsi sciunt, qui sunt illi, qui orationibus magis indigent, & qui magis iuuari possunt: & cum ipsi sint magis coniuncti Deo, quam nos exaudirentur magis orationes eorum, quam nostrę, etiam hoc pertinet ad ordinem diuinum, vt ex superioribus diffundatur excellentia, & perfectio in inferiora, sicut ex claritate solis diffunditur in aerem, cum ergo sint sancti inter Deum, & nos medii, deriuabuntur bona Dei ꝑ ipsos ad nos, & quanto fuerit aliquis sanctus magis Deo coniunctus, tanto magis immediate deriuantur dona Dei per illum ad nos, vnde dicitur ad Hebræ. 7. de Christo, accedens per semetipsum ad Deum ad interpellandum pro nobis, scilicet, quia Christus inquantum homo est Deo immediatissimus non orat nec impetrat aliquid a Deo mediante alio, sed per seipsum. dicit ergo propter hoc Hieronymus contra vigilantiū, quòd si Apostoli, & Martyres adhuc in corpore constituti, quando pro seipsis deberent esse soliciti pro nobis orabant, quanto magis post coronas, & victorias, & triumphos. q. d. cum iam non sint soliciti de seipsis, magis poterunt orare pro nobis, quā quando manebant in corpore, orant tamen sancti, tam pro se, quam pro nobis, pro nobis, quidem vt beatitudinē consequamur, quia istud est bonum ad quod omnia ordinantur, pro se autem non petunt beatitudinem, quia iam illam habent, sed consequentur eā in resurrectione, vnde magis orant pro nobis, quam pro seipsis, quia ipsi sunt certi de eo, ꝙ petunt: nos aūt de nostra beatitudine nondum sumus certi, etiam quia maior est indigentia nostra, quam ipsorum.

Ad primum dicendum, quòd Christus inquātum homo orare potest, nec repugnat ei, quia ex ea parte minor est Deo, & habet bonum suum a Deo, & sic petere potest, sic dicitur prima Ioann. 2. si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum Christū iustum. & tamen officium aduocati est postulare, vnde aduocare, & postulare idē sunt, ideo ad Christum competit pro nobis orare, inquantum aduocatus est, F non dicimus tamē ei Christe ora pro nobis, sed Christe adiuua nos, quia Christus est nomen suppositi diuini cuius non est orare, sed adiuuare, & ideo dicimus in letania Christe miserere nobis, & Christe audi nos, etiam quia iam Christo, secundum quòd homo est data est omnis potestas in cęlo, & in terra, infra 28. ideo magis competit ei disponere, quam orare: etiam ecclesia non dicit Christe ora pro nobis ad vitandum heresim Arrii, & Nestorii, qui posuerunt gradus in trinitate dicentes filium esse minorem patre, & tunc vere poterat orare Christus ad patrem, vt aliquid ab eo obtineret, cum autem non dicimus ora pro nobis, sed adiuua nos: significamus eum esse Patri ęqualem, quia sit pater ad nullum orat, ita & filius.

G Ad secundum dicendum, quòd sancti orant, tam pro se, quam pro nobis, licet non idem, quia cum sancti sint beati in patria, nihil eis deest, nisi gloria corporis, & pro ista orant: nobis autem deest beatitudo, & illam pro nobis petunt, & cum dicitur, quòd qui orat pro alio, meretur magis pro seipso, quam pro alio.

Dicendum, quòd verum est, quod si mereri potest magis meretur pro se, quam pro altero, etiam si totū fructum actus sui velit communicari alteri, sancti tamen in vita æterna non merentur, ideo nec merētur pro se, nec pro nobis: impetrant tamen tam pro se, q̄ pro nobis. Quidā tñ dicunt, quòd sancti nō sunt in statu merendi quantum ad prᴂmium essentiale, quia illud iam consecuti sunt, sed quātum ad præmium ac- H cidentale, & ideo etiam aliis mereri possunt, sed hoc non stat, quia meritum solis viatoribus cōpetit, ideo dicendum, quòd aliud est impetrare, & aliud mereri: sancti autem, & si non mereantur, nec pro se, nec pro nobis: impetrant tamē pro se, & pro nobis, quia exaudiuntur orationes eorum ex virtute meritorum præcedentium, & ex diuina acceptatione.

Ad tertium dicendum, quòd sancti cōformant voluntatem suam voluntati Dei; & ideo nihil pro nobis nec pro seipsis petunt, nisi quod sciunt, quod Deus concedere vellet. cum autem dicitur hoc est superfluum, quia necesse est voluntatē Dei compleri: dicēdum, quòd verum est, sed Deus, sicut disposuit aliqđ futurum esse, ita disposuit media per quæ ad illud ꝑ- I ueniatur, vnde cum ipse, de quibusdā disposuit, quòd haberēt vitam æternam, simul etiam disposuit, quòd precibus sanctorum illam obtinerent, & ita necesse est, quòd per istud medium ad illam perueniant: sancti igitur recognoscentes hoc orant pro nobis, vt sic Dei determinatio compleatur, simile dicit Gregorius primo Dialogorum, de prædestinatione sanctorum inducens exemplum de Rebecca cui Deus dixerat, quòd conciperet, nam promiserat Abrahæ, quòd in Isaac vocaretur sibi semen, & reges nascerentur de eo. Gene. 17. & 21. & tamen postea nunquam potuit Rebecca concipere, quousque isaac, & ipsa orauerūt dominum. Gen. 25. deprecatus est Isaac dominū pro vxore sua eo, quòd esset sterilis, qui exaudiuit eum, & K dedit conceptum Rebeccę.

Ad quartum dicendtm, quòd illi qui sunt in purgatorio sunt nobis maiores quātū ad certitudinē de sua beatitudine; & quantum ad impeccabilitatē, sunt tamen inferiores nobis, quantū ad pęnas quas patiuntur, & sic non sunt in statu orādi pro se, nec pro alio, sed potius, vt oretur pro eis, ratio tamen tota est, quia ipsi non sunt in statu merēdi cum non sint viatores, & ideo etiam si orarent non esset oratio sua meritoria: etiam non est satisfactoria, quia modus satisfaciēdi iam illis determinatus est, scilicet per pœnas quas patiuntur, & ideo cum non possit eis oratio prodesse non orant pro seipsis, & eadem ratione non orāt pro nobis, quia nec possunt nobis mereri, nec pro nobis satis-

ſatisfacere, cum pro ſe nondum ſatisfecerint, ſancti autem, qui ſunt in vita æterna licet non poſſint mereri, quia iam ſunt in termino, nec etiam ſatisfacere, qa non poſſunt habere aliquem actum laborioſum, vel pœnalem, quod requiritur ad ſatisfactionem, poſſunt tamen impetrare, quia exaudiuntur ex meritis ſuis præcedentibus.ſ. quia quando viuebant meruerunt, vt ipſi pro nobis orantes exaudirentur, & ideo orationes ſanctorum proficiunt tam pro nobis quam pro eis, qui ſunt in purgatorio.

Orationes autem noſtræ exaudiuntur ſi in charitate fiãt.ſ. quia nos mereri poſſumus, & ſatisfacere, mereri quidem, quia adhuc ſumus in via, & omnis actus noſter bonus meritorius eſt, vt per eum proficiamus ad augmentum boni in vita æterna nobis conferendi, ſatisfacere autem poſſumus, quia opera pœnalia ſpõte facere poſſumus, & hoc ſufficit ad rationem ſatisfactionis, & ob hoc orationes noſtræ exaudiuntur, & proficiunt tam nobis quàm exiſtentibus in purgatorio, nobis quidem ad meritum, & ſatisfactionem, ad meritum quidem.ſ. vt conſequamur maiorem gradum gloriæ in vita æterna, ad ſatisfactionem autem, quia per orationem inquantum eſt nobis actus difficilis aliqualiter, fit remiſſio alicuius pœnæ ad quam obligabamur pro peccatis præteritis, pro exiſtẽtibus autem in purgatorio orationes noſtræ non ſunt meritoriæ, ſed ſolum ſatisfactoriæ.

Primum patet, quia meritum auget gradum præmij in vita æterna, ſed illi, qui ſunt in purgatorio ſunt iam conſtituti in termino: ideo etiam ſi totus mundus pro eis oraret, & omnes ſancti, non haberent aliquem gradum maiorem in gloria quam meruerant quando mortui ſunt. Et patet, quia ſi per orationes noſtras poſſemus eis, qui ſunt in purgatorio mereri aliquem gradum in vita æterna, quem viuentes non meruerunt, poſſemus eadem ratione pro ſanctis, qui ſunt in vita æterna mereri aliquem gradum maiorẽ gloriæ, & ſic creſceret continue gloria eorum, quod falſum eſt, vnde pro illis non oramus, ſed potius faceremus eis iniuriam ſi pro eis oraremus, quia iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre, extra de cele. miſ. cap. cum Marthæ, & tamen eadem ratio eſt de ſanctis, & de exiſtentibus in purgatorio.ſ. quia vtrique ſunt in termino. Ergo ſicut nõ meremur ſanctis etiã non merebimur exiſtentibus in purgatorio, maxime patet, quia repugnat eſſe aliquem in termino, & augeri meritum illius, quia hoc pertinet ad viatorem: nã ſicut viator nondum peruenit quo tendit, & ideo ſemper progreditur, ita qui in termino eſt iam non progreditur, terminus autem viæ noſtræ eſt beatitudo quam inquirimus, cùm ergo aliquis in via eſt poteſt progredi acquirendo magis, & magis de ea, ſi aũt fuerit in termino iam habet quantum habiturus eſt, & vltra non tendit, quia repugnat in termino eſſe, & adhuc tendere. impoſſibile eſt ergo, quòd nos mereri poſſimus aliquid exiſtentibus in purgatorio.

Secundum patet.ſ. quòd ſint ſatisfactoriæ orationes noſtræ pro illis, quia ſatisfactio eſt recompenſatio pro pœna debita.ſ. vt recipiatur aliquid pœnale pro altero pœnali, hoc autem conuenit eis, quia omnes exiſtentes in purgatorio ſunt obligati ad quandam pœnam, & manent in ea actualiter, nos autem facimus operationes bonas laborioſas, quæ ſecundum ſe ſatisfactoriæ ſunt, poſſumus tamen communicare fructum operationis noſtræ exiſtentibus in purgatorio inquantum illi ſunt in charitate, & etiam nos, ergo poſſumus pro eis ſatisfacere, & minuuntur pœnæ eorũ per ſuffragia noſtra, & illud eſt propter quod tota Eccleſia orat pro mortuis, ſic innuitur ſecundo Macha. 12. ſancta ergo, & ſalubris eſt cogitatio pro de-

A functis exorare, vt a peccatis ſoluantur, ideſt, a pœna debita pro peccatis, & non dixit orare pro eis, vt gloriam conſequantur, vel vt maiorem gloriam habeãt, quia ſicut non poſſunt per preces noſtras mortui gloriam obtinere niſi viuentes eam meruerint, ita nec poſſunt eam maiorem habere quàm hic meruerint.

Ad quintũ dicendum, quòd non ſolum orandum eſt ad ſanctos ſuperiores, ſed etiam ad inferiores, & generaliter ad omnes, vt pro nobis orent, quia ſi non eſſent imploranda ſuffragia ſanctorum, non eſſent imploranda ſuffragia alicuius eorum: nam non ſunt propter aliud nobis neceſſaria ſanctorum ſuffragia, niſi quia Deus vult inferiora iuuari per ſuperiora, B oportebit ergo per omnia ſuperiora iuuari propter continuitatem ordinis, quia ſi non requireretur iſta continuitas ſufficeret, quòd homines orarent Deum immediate non implorando ſanctorum ſuffragia, ꝙ falſum eſt, omnium ergo ſanctorum ſuffragia implorãda ſunt. Cum autem dicitur, ꝙ efficaciora ſunt ſuffragia ſuperiorum, dicendum, ꝙ licet illi ſecundum ſe apti ſint, vt maiora nobis impetrare poſſint quàm ſancti inferiores, tamen interdum oratio ſanctorum inferiorum eſt pro nobis efficacior quàm oratio ſuperiorum ſanctorum, ꝙ dupliciter contingit, primo, quia forte deuotius imploramus auxilia aliquorum inferiorum quàm ſuperiorum, ſancti tamen tantum C pro nobis efficaciter orare poſſunt quantum nos ex operibus noſtris meruerimus, vt pro nobis orent, vel eis cauſam orandi dederimus.

Vnde eſt generale, ꝙ ſiquis ſit deuotus ad multos ſanctos, ille cui deuotius ſe recommendat, magis pro eo impetrare poteſt licet alijs minor ſit. ſecundo, vt quia forte Deus vult declarare nobis ſanctitatem alicuius, & ideo exaudit magis preces illius quàm aliorum, licet ſint maiores, hoc patet in operatione miraculorum, quia ſæpiſſime legimus, quòd Deus plura miracula faciat pro minoribus ſanctis quàm pro maioribus, & hoc, quia vult declarare ſanctitatem minorum de quorum forte dubitamus, & non oportet declarari ſanctitatem maiorum, quæ iam nota eſt, huius D ſignum eſt, quia pro quolibet ſancto fiunt plura miracula immediate poſt mortem ſuam quàm multo tempore poſt, & hoc eſt, quia certitudo de aliquo an ſit ſanctus, vel non, debet haberi immediate poſt mortẽ ſuam, eo quòd ante hoc cognitus erat, & per illa miracula manebit ſemper notum, ꝙ ſanctus ſit, ſi autem non fiant miracula immediate poſt mortem, ibit ſanctus in obliuionem, & poſtea etiam ſi pro eo fiant miracula neſcietur pro quo fiunt, & non erunt iſta miracula ita vtilia ad probandum ſanctitatem illius, ſicut ſi eſſent facta immediate poſt mortem, de miraculis autem dicetur Mar. 2.

Ad 6. dicendum, ꝙ licet nunc ſancti non ſint.ſ. Petrus, & Paulus, & alij, ſed ſolum animæ eorum, dici- E mus tamen ſancte Petre ora pro nobis transferendo nomẽ compoſiti ad partem eius, eo quòd per iſta nomina maxime innoteſcunt nobis ſancti: nam taliter vocabantur quando viuebant: ideo iſtis nominibus adhuc eos vocamus, & hoc facimus, quia nos credimus preces noſtras exaudiri, & dirigi actus noſtros merito ſanctorum, & tamen merita ſanctorum non ſunt ipſarum animarum, ſed compoſitorum. nam anima beati Petri nihil meruit poſtquam a corpore ſeparata eſt, ſed omnia merita eius fuerunt quãdiu viuebat, & erat tunc Petrus: conuenientius ergo dr̃ ſancte Petre ora pro nobis, q̃ anima Beati Petri ora pro nobis. Tertio fit hoc pp fidem reſurrectionis oſtendẽdam: nam inquantum dicimus ſancte Petre ora pro nobis, innuimus ꝙ licet nunc non ſit beatus Petrus,

sed sola anima aliquando tamen erit sanctus Petrus. s.post resurrectionem, & isto modo loquitur Deus de mortuis,vt dicitur Exo.3.ego sum Deus Abrahã: Deus Isaac: Deus Iacob, & non dixit sum Deus animæ Abrahæ,& animæ Isaac, & hoc dicit intentione significãdi resurrectionem.s.quia Abraham, Isaac,& Iacob, qui nunc non sunt,erunt aliquando.s.per resurrectionem, & per talem modum loquendi Dei probatur resurrectio,sicut dixit Christus infra 22.s.de resurrectione autem mortuorum non legistis, quia dictũ est a Deo dicẽte vobis,ego sum Deus Abrahã, & Deus Isaac,& Deus Iacob, non est Deus mortuorum,sed viuentium,quasi dicat,mortui secundum,ꝙ mortui nihil sunt,si ergo Deus esset Deus mortuorũ inquantum manent mortui esset Deus nullius rei,dicit tamen se Deum illorum,qui nunc mortui sunt,ergo oportet,quòd illi, qui nunc mortui sunt aliquando viuentes sint,vt Deus sit Deus alicuius rei, hoc tamen est resurgere, ergo necesse est esse resurrectionem:tali enim modo debet induci illud dictũ Christi,quia aliàs non concluderet resurrectionem. Magis ergo debemus inuocare sanctos quàm sanctorũ animas,licet nunc sancti non sint.

An bruta possint orare. Et an sint aliqui homines, qui intelligant auium garritus *Quæst. LXXXIIII.*

QVAERETVR an bruta possint orare,& alia irrationalia.

Dicunt quidam,quòd sic, quia ad illum pertinet orare ad quem pertinet inuocare, quia orare est petere,petitio tamen, & inuocatio idẽ sunt,bruta tamen inuocant Deum Psalmo 146. qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum: ergo corui orant, & ita orabunt omnia alia bruta.

Item ad orationem requiritur ordinatio quædam facta a ratione,& tamen plurimi asserunt, ꝙ aues se ipsas intelligant,& quòd aliqui intelligant eas, ergo orare poterunt, quia ad hoc sufficit, quòd sciant quid petunt.

Item oratio est denunciatiua appetitus, & tamen bestiç appetunt aliquid:ergo illud petere possunt, & sic orabunt:patet hoc Psal.103.omnia a te expectant, vt des illis escam in tempore,& intelligitur non solũ de hominibus sed etiam de brutis.Psal.144.scilicet, aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione.

Item illud,quòd potest benedicere Dominum potest orare ad ipsum,& tamen bruta possunt benedicere Deum,quia dicitur. Danielis 3,benedicite bestiæ, & pecora Domino.

Item orare est clamare ad Dominum, bestiç tamẽ clamare possunt ad Deum Ionæ 3.boues, & pecora non gustent quidquam nec pascantur, & aquam nõ bibant,& operiantur saccis homines, & iumenta,& clament ad Deum in fortitudine, quod refertur ibi simul ad homines,& iumenta, quia propter hoc prçmittitur ibi dispositio illa.s.quòd iumenta non pascãtur nec bibant aquam nec quidquam gustent,& operiantur saccis.s.vt clament ad Deum: ergo poterunt iumenta orare.dicendũ,ꝙ iumẽta orare non possunt; nam in oratione petitur aliquid,& præcipuum,quòd petitur est beatitudo, animalia tamen non possunt participare beatitudine, quia nullum animal præter hominem potest esse beatum 10.Ethi.

Secundo,quia oratio fit ad Deum,bruta tñ Deum esse non percipiunt,quia nihil possunt apprehendere nisi,ꝙ sensibus percipitur,Deus autem sensu non apprehenditur,quia Deum nemo vidit vnquam nec vi-

F dere potest., ad Timo.6. ergo pecora non possunt ipsum esse apprehẽdere.Tertio,quia oratio est actus quidam rationis deprecantis, vt ostensum est supra quest.81.bruta autem non participant ratione:ergo nec orare possunt,& sicut non possunt ipsa orare,ita nec pro eis orandum est,quia orare est actus charitatis,vt colligitur prçcedenti cap.nam cum dicitur diligite inimicos vestros, subditur & orate pro persequẽtibus vos,& tamen pecora nõ sunt diligenda ex charitate,quia non pertinent ad illa quatuor,quæ ex charitate diliguntur, de quibus Augusti.primo de doc. Christiana,& Magist.3.Sen.distin.28.ca.1.etiam quia charitas est ad illa ad quæ habetur amicitia, & tamen ad bruta non est amicitia:ideo non diliguntur ex cha-

G ritate,nec pro eis orandum est.

Si autem obijciatur, quòd interdum oramus pro pecoribus,& alijs inanimatis, quòd Deus illa seruet, vel quòd non eueniant eis mala.

Dicendum,ꝙ non oramus pro pecoribus, sed pro nobis ipsis.s.quia possidemus istas res, & si lęduntur pereunt bona nostra, pereuntibus autem bonis nostris nos perimus,sic dicitur 4.Ethi.ca.de liberalitate, quòd qui substantiam suam destruit,idest, facultates seipsum destruit,orando ergo pro rebus nostris pro nobis oramus,& non pro illis,& isto modo dicimus velle illis bonum,non quidem, vt ipsa in se bonum habeant,sed vt pro nobis sint,& nobis prosint, sic dr̃ 8.Ethi.cap.2.inanimatorum amatione non dr̃ amicitia:non enim redamatio nec voluntas illorum boni:

H ridiculum enim forte immo velle bonum,sed si quidem saluari vult ipsum,vt ipse habeat, amico autem aiunt oportere velle bona illius gratia:huius signum est,quòd pro brutis, quæ sunt extra potestatem nostram,& proximorum nostrorum nũquam oramus, vt ad bonum eis sit, si tamen oraremus verę pro brutis oraremus pro omnibus vbicunque sint, & quomodocunque se habeant. Ad primum dicendum, ꝙ bruta non orant ad Deum nec inuocant ipsum, sed sicut dicit Aug 12.supe. Gen.ad literam, ꝙ bruta dicuntur iussis Dei obedire,non quidem, ꝙ percipiant mandatum,sed inquantum naturali instinctu ab ipso mouentur, ita etiam dicuntur Deum inuocare improprie inquantum aliquid naturali desiderio cupiũt

I quod a Deo obtinent,non tñ petunt illud a Deo nec sciunt Deum esse,nec etiã se accipere illud ab aliquo, quia talia discernere solius rationis est.

Ad secundum dicendum,ꝙ insania est quorundã, qui seipsos non intelligentes putant intelligere aues, ꝙ impossibile est:nemo enim potest auem intelligere cum ipsa se non intelligat,quia hoc pertinet ad habentem rationem qua aues carent.cognoscunt ergo aliquid aues per sensus particulares,& per existimatiuam,per quam iudicant aliquid esse sibi conueniens, vel nociuum,amicabile,vel inimicum, & ista existimatiua est in brutis loco intellectus, quia ista est suprema,& excellentior potentia quam habent,non ta-

K men cognoscunt aues se cognoscere ista,quæ cognoscunt,quia iste est actus reflexus,non pertinet tñ reflexio actus nisi ad solum intellectum, & consequenter non potest vna auis cognoscere,ꝙ alia auis cognoscit aliquid,quia tunc cognoscere alterius auis esset obiectum cognitionis istius, hoc tamen non potest esse, quia quidquid auis cognoscit apprehendit per sensus particulares,& tamen cognoscere, vt est obiectũ non est apprehensibile per aliquem sensum, qa non est obiectum alicuius sensus particularis, etiam non sufficit ad istud habendum,quia auis habeat potentiã existimatiuam per quam ab speciebus sensatis, idest, apprehensis per sensus particulares abstrahat intentiones nõ sensatas,vt dicit Auicenna, qa intentiones istę

non

non ſenſatæ ſunt nociuum, & vtile, conueniens, & inconueniens, triſte & delectabile, amicabile & inimicum, & ſimiles, cognoſcere tamen, vel cognitio non pertinet ad iſtas intentiones, & ideo impoſſibile eſt, & includens contradictionem, quòd vna auis cognoſcat quod alia cognoſcit, ideſt, quòd congnoſcat illam hoc cognoſcere, quia hoc eſt impoſſibile, niſi in potentia, quæ facit vniuerſale, & reflexionem, & iſta ſola eſt intellectus, nec ergo poſſunt beſtiæ ſeipſas intelligere, nec aliquis homo eas, quia tamen aues, & omnes beſtię operantur natura mouente, & non libertate, eſt modus earum operandi determinate ſe habens, & ſecundum hoc per aſſuetudinem poteſt homo cognoſcere ex quibuſdam ſignis quid beſtiæ apperant, quia quandocunque illa ſigna oſtendũt ſemper idem appetunt, & hoc modo poteſt dici, ꝙ homo intelligit aues, vel beſtias, aliter autem eas intelligere eſt impoſſibile, & ſic non poſſunt orare cũ ſeipſas non intelligant nec ſcirent aliquid petere.

Ad tertium dicendum, quòd beſtię appetunt aliquid, & tamen orare non poſſunt, quia appetitus importat ſimplicem motum appetentis in appetibile tãquam in obiectum, oratio autem importat ordinationem quandam, vt in finem, vt oſtenſum eſt ſupra q. 81. ordinatio tamen ad rationem ſolam pertinet, vt etiam ibi oſtenſum eſt; ergo non pertinet orare ad bruta: nam oratio appetitus denunciatiua eſt, beſtiæ autem appetitum habent, ſed appetitum denunciare neſciunt: ergo nec orare poſſunt,

Ad quartum dicendũ, ꝙ pecora benedicere Dominum non poſſunt, quia non cognoſcunt eum, & etiã bona dicere neſciunt, ſed dicuntur benedicere inquãtum præſtant nobis cauſam benedicendi, quia per Dei excellentiam quam cognoſcimus in diſponendo ſtatum pecorum mouemur ad laudãdum ipſum, & benedicendum ei, & ſic dicitur, ꝙ cęlum laudat Deum. Pſal. 18. cęli enarrãt gloriam Dei, ideſt, per motum cęlorum quem videmus cognoſcimus Dei gloriam, & magnitudinem, quia magnitudine, & excellentia creaturę cognoſcitur magnitudo creatoris Sapientiæ 13.

Ad quintum dicendum, ꝙ pecora dicebantur clamare ad Deum in fortitudine, non quidem, ꝙ illa clamare poſſent ad Deum quem ignorant, ſed quia ipſa pię anguſtia famis, & ſitis affligebantur, & clamabãt, & Deus, qui miſericors eſt, & diligit omnia, quę ſunt, & non odit aliquid eorum, quę fecit. Sapientię 11. miſereretur eorum, & ſic non deſtrueret opus ſuum, vel etiam dicebantur clamare ad Deum inquantum homines cuius erant pecora faciebant illa geſtare clamantium imaginem affligẽdo ea fame, & ſiti, & operiendo illa ſaccis, qualem modum habent illi, qui clamant in aliqua anguſtia, vt ſic cum Dominis ſuis clamare viderentur,

An Angelis competat orare. Et quare dæmon nunquam orat quamuis poſſit. Et quod ad orationem duo requiruntur.
Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR an Angelis competat orare. Dicunt quidam, quòd non, quia orare eſt actus naturæ rationalis vt ſupra dictum eſt; Angelus autem non eſt rationalis, ſed intellectualis, & differunt inter ſe ratio, & intelligentia, quia vt dicit Iſaac ratio oritur in vmbra intelligentię, ideſt, eſt intelligentia diminuta, vel obumbrata: ergo non poteſt orare.

Item ille, qui orat petit aliquid quo indiget, Angeli autem nulla re indigent: ergo non orant, patet hoc, quia non eſt de eis, ſicut de ſanctis, quia ſancti, licet beati ſint, tamen non eſt adhuc completa eorum beatitudo quouſque reaſſumant corpora: ideo poſſunt pro eis orare: Angeli autem nihil de beatitudine expectant, ſed totum habent, quia nulla corpora aſſumpturi ſunt; ergo non orant,

Item oratio exauditur propter merita orantis: Angeli autem non merentur nunc, Nec etiam videtur, quòd aliquo tempore meruerint, ſancti autem licet nunc ſint in vita ęterna, & non mereantur, meruerũt dum iſtic viuerent, & propter illa merita nunc exaudiuntur: Angeli autem nunquam videntur ſic fuiſſe viatores. ergo non orabunt, quia non habent aliqua merita præcedentia, propter quæ exaudiantur orationes eorum,

Dicendum, quòd Angeli boni, & etiam dæmones orare poſſunt, ſed dęmones nunquam orant, quia ſciunt ſe nunquam exaudiendos, quia ſolum malum volunt, in quo Deus non exaudit, & ſciunt ipſi, quòd propter demerita ſua non exaudirentur, etiam quia oratio eſt petitio decentium a Deo, vt dicit Damaſcenus, & oſtenſum eſt ſupra queſt 81. iſta autem decentia ſunt gratia, & gloria, quia iſta ſunt pręcipua omnium bonorum, quę propter ſeipſa peti debent: diabolus autem iſta non petet: nam pro ſe non peteret, quia ſcit eſſe impoſſibile, quòd illa habeat, & eſt mẽs ſua auerſa ab illis,

Pro alio autem non peteret ea, quia cum ſit inuidus potius vellet omnes perire ęternaliter quàm ſaluare aliquem, & iſte eſt totus conatus ſuus tentando nos, vt cum eo pereamus: ideo nunquam peteret gratiam nec gloriam nec aliquid, ꝙ ad ea ordinetur, & tamen oratio non fit niſi de iſtis, & de eis, quę pertinẽt ad ipſa: ergo dęmones non orant, etiã qui orat ſubijcit ſe Deo a quo deſiderium ſuum complendum confidit, dęmon tamen, quia eſt ſuperbiſſimus etiam Deo ſe non ſubijcit: ideo nunquam oraret aliquid: aliquãdo tamen reperitur aliquid petiuiſſe a Deo, ſicut infra 8. & Mar. 5. quando Chriſtus eiecit legionem dęmonum de corpore obſeſſi rogauerunt eum dicentes, ſi eijcis nos hinc mitte nos in porcos, iſtud tamen non fuit orare, quia oratio eſt petitio decentium, dęmones tamen non petiuerunt hic bonum, ſed malum. ſ. quòd mitterentur in porcos ad occidendum eos: nã totus grex impetu facto præcipitauit ſe in mare, & mortui ſunt in aquis ad duo milia porcorum, Mar 5. fecerunt etiam hoc malo animo. ſ. vt per hoc nocerent Dominis porcorum: ergo non orauerũt in hoc, quia oratio eſt petitio decentium, ſed ſolum fuit quædam petitio, & tamen non omnis petitio eſt oratio, dæmones ergo non orant, Angeli autem boni orant, quia ipſi cum ſint boni bona volunt, & bono animo, & quia ſunt concines, & conſerui noſtri Apoca. 19. deſiderant nobis bona tanquam proximis, & qm̃ ipſi ſunt in charitate habent actum charitatis erga nos, & ſic pro nobis orant, & pro exiſtentibus in purgatorio, ſicut orant ſancti, qui ſunt in vita ęterna, & patet hoc primo, quia Angelis bonis non repugnat orare: duo enim requiruntur ad orationem. l. quòd ſit ens rationale illud, quòd orat, cum oratio ſit actus rationis, & etiam, quòd non ſit omnipotens, quia omnipotens per ſe omnia conferre poteſt, & non oportet, quòd ab aliquo petat, qui autem non eſt omnipotens poteſt aliquid deſiderare, quod non poſſit facere, & illud poterit petere ab alio, & ſic orare poterit, Angelo autem competunt iſta duo; eſt enim ens intellectuale, etiam non eſt omnipotens, quia hoc ſoli Deo com petit: ideo orare poteſt,

Secundo patet, quia Angeli boni ſunt nobis dati ad cuſtodiam, & ideo eſt officium ipſorum in omnibus in quibus poſſunt procurare bonum noſtrum. Pſal. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant

diant te in omnibus vijs tuis, & pręcipue custodiunt nos dirigendo ad consequendum vitam ęternam, quia ista est quasi tota ministratio eorum ad Hebrę. primo omnes sunt administratorij spiritus in mini. mi. propter eos.q.Hę.cap.sa.multa tamen sunt ad salutem nostram pertinentia, quę Angeli per se non possunt exequi: ideo non est dubium quin in talibus Angeli custodes nostri orent pro nobis Deum.

Tertio patet, quia Angeli gaudent de bono nostro,& tristantur de malo nostro. De primo patet Luc.15.gaudium est in cęlo super vno peccatore pęnitentiam agente coram Angelis Dei, idest, Angeli gaudent de pęnitentia peccatoris. De secundo patet Isa.33.Angeli pacis amare flebunt, idest, flent vel tristantur Angeli boni de peccatis nostris per quæ perdimus vitam ęternam,ad ipsos ergo pertinet pro nobis orare,quia nihil aliud requiritur ad hoc,quòd qs pro alio orare velit,nisi quòd placeat ei de bono illius, & tristetur de malo eius,quia tunc cooperabitur quibus modis poterit ad bonum illius, & sic orabit pro eo si alio modò non poterit prodesse ei.

Quarto patet, quia Angelus custos Persarum,& Angelus custos Iudęorum pugnauerunt inter se viginti, & vno diebus.Daniel.10.& hoc erat, quia quilibet procurabat bonum gentis suę, idest, sibi commissę,& ista pugna non erat per realem violentiam, quia inter Angelos bonos non est discordia ad hoc,ꝙ taliter pugnent, sed erat pugna in intentione, quia quilibet orabat Dominum pro gente sibi commissa, & mansit ista contentio quousque cognouerunt voluntatem Dei:ergo Angeli custodes orant pro illis,q custodiæ eorum commissi sunt.

Quinto patet,quia Angeli dicuntur offerre orationes nostras Deo.Tob.12.quando orabas cum lachrymis,ego obtuli orationem tuam Domino, & Apoca.8.dicitur,quòd ascendit fumus aromatum in conspectu Domini de manu Angeli,& dicitur ibi, quòd illę erant orationes sanctorum: ergo Angeli orationes nostras Deo offerunt,& consequenter ipsi orabũt pro nobis,quia ad idem pertinet orationem pręsentare pro aliquo,& orare pro eo.

Ad primum dicendum,quòd Angelis orare competit,& cum dicitur, quòd soli naturæ rationali conuenit.

Dicendum,ꝙ nõ accipitur rationalis stricte prout distinguitur contra intellectiuam, sed sicut nos solemus communiter accipere,omnis virtus vocatur rationalis, quæ est supra virtutes sensitiuas, & corporales,& sic Deum vocamus rationalem,& Angelos rationales,vt dicit Porphyrius, sumus quidem nos,& Dij rationales,sed mortale additum separat nos ab illis:dicitur ergo quòd orare competit naturę rationali,vt excludatur omne,quòd est infra naturam rationalem.s.pecora,& inanimata,non tamen id ꝙ est supra naturam rationalem: quia ideo orare competit naturæ rationali, quia ipsa scit dirigere aliquid in finem,ꝙ bruta nesciunt,& tamen istud excellentius facit natura pure intellectualis,vt Angeli: ergo perfectius competit eis orare quàm nobis.

Ad secundum dicendum, ꝙ ista ratio non probat Angelos non posse orare,sed quòd pro se non orant, & hoc satis posset concedi,& tamen licet pro se non orent possunt pro nobis orare, & hoc sufficit,& ita est de Christo secundum humanitatem,quia nihil sibi deest cum habeat gloriam humanitatis perfectã, & tamen nunc est aduocatus noster.prima.Io.2.& sic pro nobis orat. Aliter põt dici, ꝙ ẽt Angeli possunt pro se orare aliquid,qa vt doctores asserunt gloria eorum erit perfectior post resurrectionem, non quidẽ ex adiunctione corporum,qa nulla habituri sunt, sed

F quia tunc omnia præterita intelligent in verbo.i.oẽs res,quæ habent aliquo modo esse, nunc autem non intelligunt omnia,sed plura intelligunt superiores, ꝙ̃ inferiores,& quidam ab alijs illuminantur, vt pręcedenti cap.q.44.dictum est, possunt ergo orare Angeli,ꝙ adueniat eis illud complementum beatitudinis. Ad tertium dicendum,ꝙ licet Angeli non mereant̃ sibi nec nobis,possunt orare pro se, & pro nobis,vel saltem pro nobis,quia aliud est mereri,& aliud impetrare, possunt ergo impetrare sine merito, & tamen oratio dirigitur ad impetrandum,sufficit ergo ꝙ possint impetrare ad hoc,quòd pro nobis orent.

Aliter potest dici,ꝙ Angeli ex meritis suis præcedentibus exaudiuntur pro nobis orantibus:nam licet nunc non mereantur, aliquando meruerunt suam
G beatitudinem,& tunc meruerunt, quòd orantes pro nobis exaudirentur.

An oratio solum debeat ad Deum dirigi. Et quomodo dupliciter porrigitur oratio alicui. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quis orandus est.i.ad quem debet dirigi oratio. Aliqui dicunt, ꝙ ad solum Deum,quia Damascenus dicit oratio est ascensus mentis in Deum, & iterum, oratio est petitio decentium a Deo, cum ergo hoc pertineat ad diffinitionem orationis, non poterit aliquis alius orari.

Item oratio est actus latriæ, sed nulli nisi Deo la-
H tria exhibenda est: ergo ad ipsum solum orandũ est. Item virtus orationis consistit magis in intellectu, & affectu quàm in voce, sic dicitur prima Corin.14. orabo spiritu, orabo mente,etiam Augustinus dicit hoc negocium,idest,oratio plus gemitibus quàm vocibus agitur. solius autem Dei est cognoscere motum animi, mortui autem etiam qui sunt in vita ęterna conceptus, & desideria nostra non cognoscunt: ideo ad nullum poterit fieri oratio nisi ad Deum, patet quia dicit Augustinus in lib.de cura pro mortuis agenda, nesciunt mortui etiam sancti quid agant viui etiam eorum filij.

I Dicendum, quòd oratio non solum fit ad Deum, sed etiam ad omnes beatos, siue homines, siue Angelos,oratio tamen porrigitur alicui dupliciter. Vno modo quasi per ipsum implenda. Alio modo quasi per ipsum impetranda.

Primo modo oratio fit ad solum Deum, quia ipse solus est, qui potest totum, quod nos desideramus implere. Psal.102. qui replet in bonis desiderium tuum, immo abundantius Deus potest complere desiderium nostrum quàm nos possimus desiderare 2.Corin.3.

Secundo modo oratio potest dirigi ad sanctos, & ad Angelos, non vt per eos Deus cognoscat petitiones nostras, quia Deus nouit omnia,quæ nos petituri sumus etiam antea quàm petamus, vt dicitur supra in litera,sed vt precibus,& meritis sanctorum oratio-
K nes nostrę sortiantur effectum,& ideo dicitur Apoc. 7.quòd ascendit fu.aro,idest,orationes sanctorum de manu Angeli coram Domino,ista differentia ostenditur ex modo loquendi quem Ecclesia seruat orando:nam a Deo petimus,vt misereatur nostri, vt cum dicimus,sancta Trinitas miserere nobis, a sanctis autem petimus,vt pro nobis orent, vt cum dicimus, sancte Petre ora pro nobis.

Ad primum dicendum, quòd in diffinitione orationis solum dicitur,ꝙ fiat ad Deum,quia in diffinitione solum ponunt̃ ea,quæ per se cõpetunt, & non accidentalia rei, de ratione autem orationis,est quòd fiat ad Deũ cum oĩa, quæ petimus per ipsum solum explen

expleri pñt,& per eum solū expleri optamus, ꝙ autē sint aliqui mediatores vel intercessores ad obtinendum ea,quæ petimus est per accidens, ideo in diffinitione orationis non debet poni, ꝙ fit, nisi ad Deum, quia ad sanctos non fit oratio, vt ad ipsos, sed tanquā Deo præsentanda,vel oramus eos non, vt aliquid faciant, sed vt aliquid fieri a Deo petant,& ita oratio ad Deum solum est.

Ad secundum dicendum,ꝙ latria soli Deo exhibetur,ideo quando oramus ei soli orationis cultum impendimus,quia ab ipso solo petimus obtinere,ꝙ.oramus, quia in hoc protestamur eum omnium bonorum nostrorum auctorem, & non exhibemus istum cultum sanctis,quos oramus intercessores nostros fieri apud dominum.

Ad tertium dicendum, ꝙ oratio bene potest fieri ad sanctos etiam si solo corde fiat, quia ipsi bene nouerunt hoc,nam licet mortui ea, quæ in isto mundo aguntur,cognoscere non possint considerata sola cōditione naturali eorum,& maxime interiores motus cordis nostris,qui ēt præsentibus sunt ignoti,sancti tamen mortui,vt dicit Gregor.12. Moralium in verbo cognoscunt omnia, quæ decens est eos cognoscere de actibus nostris, vnde ibi manifestātur actus nostri, & conceptus,& affectiones: maxime tamen pertinet ad sanctorum excellentiam ex quadam decentia, vt cognoscāt petitiones nostras factas ad eos corde, vel verbo,ideo petitiones quas ad eos dirigimus quomodocunque dirigamus,in verbo cognoscunt,& sic pro nobis orare possunt.

An ad aliquos sanctos,qui nondum sunt in patria possumus dirigere orationes nostras. Et an ad illos qui sunt in purgatorio. Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR an ad solos angelos orationes nostras,& ad sanctos dirigere possimus, tanquam ad intercessores, vel si possumus dirigere ad aliquos alios,qui nondum sunt in patria.

Dicunt quidam, ꝙ sic, quia ad sanctos qui sunt in patria non dirigimus orationes, nisi inquantum sunt viciniores Deo,quam nos,quia Deus in illa,quę sunt sibi magis propinqua in distātia perfectius radios suæ bonitatis emittit, vt dicit Diony. sed sancti existentes in hoc mundo sunt viciniores Deo, quam nos, ergo etiam ad ipsos possumus orationes fundere.

Item illi qui sunt in purgatorio sunt Deo multum coniuncti,quia sunt in gratia, & sunt oēs impeccabiles,& iam certi de sua salute, & sic sunt in meliori statu,quam nos: ergo possumus ad eos orationē facere.

Item Greg.4.dialogorum refert de Paschasio, qui miracula fecit post mortem, ꝙ reuelatus est B. Germano Episcopo Capuano esse in purgatorio, & sic ad illos qui non sunt adhuc in patria potest oratio dirigi,& possunt nos iuuare, cum orātibus nobis ad eos Deus faciat propter ipsos miracula, ita vt exaudiat nos propter eos.

Dicendum,ꝙ oratio in Deū solum dirigitur, tanq̃ in illum per quem explenda est,in sanctos aūt,tanquā in eos per quos impetrandum est,ꝙ petimus,& quia oratio nr̃a debet esse gratia,& gloria,quia ista sola petenda sunt,& ea quæ in ipsa dirigunt,impetrari tñ nō pōt beatitudo,nisi per illos qui illam habent,qui autē sunt in hoc mundo, vel in purgatorio nondum hñt beatitudinem, ideo non potest fieri oratio ad eos, ꝙ pro nobis orent, ꝑt tñ fieri quædam petitio, vel supplicatio,vt orationibus suis nos adiuuent, istud autē est minus,q̃ orare ad eos. pro hoc aūt sciendū, ꝙ nos possumus conuenienter petere ab aliquo, ꝙ ꝓ nobis oret Deum si orare pōt,qui aūt sunt in vita ęterna, &

A qui viuunt possunt orare pro nobis, q aūt sunt in purgatorio non possunt pro nobis orare, patet de existentibus in purgatorio,quia si illi orant,& prodesset oratio sua nobis,esset nobis meritoria,& satisfactoria,sed neutrum istorum est.

Primum patet, quia existentes in purgatorio non possunt mereri,nec pro se,nec pro nobis,quia sunt iā in termino. Secundum patet,quia ipsi nondum satisfecerunt pro se,sed manent in pęna quousque satisfaciant,ideo non possunt pro nobis satisfacere, vt ostensum est supra q. 83. possent ergo existentes in purgatorio orare pro se,& pro nobis cum sint naturę rōnalis,& sciant formare petitiones, quia tñ sciunt, ꝙ oratio ad nihil est vtilis, non orant,& sic non est orandū,

B nec petendum vllo modo ab eis quos scimus, vel putamus esse in purgatorio,ꝙ pro nobis orēt. De existētibus autem in paradiso,patet ꝙ orare possint, qa oratio sua,licet non sit nobis meritoria.i.non possint mereri pro se,nec pro nobis,possunt tamen impetrare,ꝙ petunt,& istud nobis sufficit, viuentes autem per orationem suam possunt mereri, & satisfacere, tam pro se,quàm pro aliis,ideo oratio sua prodesse pōt aliis,tā viuentibus,quàm mortuis:ex hoc patet,ꝙ a sc̄tis quos credimus esse in vita ęterna, & a viuis quos credimus esse bonos, petere possumus, ꝙ orent Deum pro nobis,& tamen ad viuos non dicimur orare licet hoc ab eis petamus.

Ad sanctos autem orare dicimur, quando hoc pe-

C timus:ratio differentiæ est, quia orare ad aliquē dicit quandam excellentiam eius ad quem oratur: ista aūt competit eis qui sunt in patria, quia sancti sciunt voluntatem Dei quantum ad ea,q̃ nos petimus a sanctis, & ipsi nihil petunt,nisi ꝙ sciunt Deo placere,ex quo sequitur,ꝙ oēs orationes existentiū in patria exaudiuntur. viri aūt sancti quādiu sunt in hoc sęculo, licet sint maioris meriti,& gratię quibusdam manentibus nūc in vita ęterna,tñ voluntatem Dei aperte non cognoscunt quandiu hic manent,ex quo sequitur,ꝙ orationes eorum non semper exaudientur, quia interdum orabunt aliquid,ꝙ est contra voluntatem Dei,qa nesciunt illam, & tunc non exaudientur. ēt de illis qui sunt in vita ęterna sumus certi, ꝙ sunt accepti Deo:

D de illis autem qui manent hic quantumcunque sint sancti nō est hoc certū, ꝙ oīa facta sua placeāt Deo, quia possunt adhuc peccare, ideo sancti qui in patria sunt habent excellentiorem gradum quantū ad hoc, ꝙ pro nobis orare possint,quam sancti qui hic viuūt, ideo ad sanctos qui sunt in patria oramus, vt ꝓ nobis orent,ad illos aūt qui hic manent non oramus,sed petimus,vt pro nobis orent, quia quidam maior honor impenditur ei ad quem oramus, quam ei quem petimus pro nobis orare.non est tñ dicendum ex hoc, ꝙ orationes sanctorum existentium in patria sint sēp efficaciores pro nobis,q̃ sanctorum orationes hic manētium,& hoc quia regulariter actus meritorius quē homo facit pro seipso magis acceptatur a Deo,quam

E actus quem alii fecerint pro eo,& ideo aliquis pro seipso orans poterit interdum magis sibi mereri,& magis proficere, quam si aliquis sanctus manens in patria oraret pro eo.

Secundo patet,quia etiam interdum aliquis de viuentibus orando pro alio impetrabit sibi magis, & proderit,quam aliquis sanctus in patria manens impetrare posset,& patet quia dum viueret virgo in carne, & beati Apostoli, magis poterant per orationes suas prodesse cuicunque viuenti,quam omnes sancti, qui tunc erant in patria, eodem modo potest nunc esse, ꝙ sit aliquis tam acceptus Deo, ꝙ orationes suæ magis prosint viuentibus,quam quorundam sanctorum in patria manentium.

Ad primum dicendum, ꝙ quamuis sancti manētes in mundo sint Deo viciniores, quam nos, & orationes eorum acceptentur magis, quam nostrę: nondū tamen peruenerūt ad beatitudinem, ideo licet possint pro nobis orare non possumus orare eos, vt pro nobis orent, quia iste honor, scilicet orandi ad aliquem est maior, quam vt competere possit alicui viuenti propter causam supra positam.

Alia causa potest esse, s. quia si volumus, ꝙ aliquis viuens pro nobis oret, aut volumus ei significare, vt pręsenti, aliquando aūt vt absenti petendo in mente, vel in voce. si primo modo non est oratio, sed allocutio quędam, vel deprecatio, si secundo modo nihil possumus significare viuentibus, quia non intelligūt affectus nostros, nisi verbo, vel motu expresserimus, & hoc in pręsentia, quia si absentibus loquamur non audiunt, sancti autem in patria manentes habēt hęc, quia licet sint absentes sciūt quid nos loquamur, & etiam affectus nostros, & conceptus quos in eos dirigimus nouerunt, vt dictum est præcedenti q. ideo ad eos proprie possumus orare, ad viuentes autem nō possumus, & ista videtur esse causa potissima quare dicimur orare ad beatos, & non ad viuentes, si enim viuentes aliqui a nobis longe positi voces nostras audirent, & affectus nostros, & conceptus cognoscerēt, ita ad eos, sicut ab beatos oraremus.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet existentes in purgatorio sint iam impeccabiles, & de sua salute securi, non tamen sunt in meliori statu, quam nos, quia sunt in maximis angustijs, vnde magis indigent, ꝙ pro eis oremus, quam quòd ipsi pro nobis orare possint.

Causa tamen potissima est, quia oratio sua nō pōt nobis, nec ipsis in aliquo prodesse, vt ostensum est, ideo nunquam orant, alioquin non esset inconueniēs quin ad eos aliquando orare possemus. Ad tertium dicendum, quòd Paschasius, qui erat in purgatorio miraculum fecit eo, quòd in miraculis non attenditur pręcipue sanctitas eius, qui oratur, sed fides, & deuotio orātis: nam Dominus infra 9. & Luc. 8. mulieri, quam sanauit a fluxu sanguinis dixit, fides tua te saluā fecit, & quia de Paschasio propter excellentiam meritorum, quę habuerat in vita putabatur, quòd esset in patria, ideo orabatur ad eum, talis oratio exaudiebatur propter fidem orātium, & etiam, quia Deus per hoc volebat approbare sanctitatem Paschasij, qa vir sanctus fuerat, licet adhuc in purgatorio maneret, non tamen exaudiebatur oratio eorum, qui orabant ad Paschasium, quasi Paschasius in purgatorio existēs oraret pro eis, quia pro nullo orabat, & si oraret esset oratio inutilis, sicut cęterorum existentium in purgatorio, vt supra ostensum est.

An oratio fiat ad Deum sub ratione personæ, aut sub ratione attributi. Et an possimus orare vnam personam Trinitatis non orando omnes tres. Et quòd Personæ diuinæ distinguuntur, & constituuntur proprietatibus relatiuis. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR quando fit oratio ad Deum an fit sub ratione naturę, siue attributi, aut sub ratione personę. Dicunt quidam, quòd sub ratione personę, quia sic nos orare debemus, sicut Christus nos orare docuit, ipse tamen docuit nos orare ad patrem dicens, si quid petieritis patrem in nomine meo Io. 16. etiam ipse ad patrem orabat infra 26. pater si fieri po. tran. a me ca. is. & Io. 14. dicitur ego rogabo patrem, & alium paraclitum dab t vobis, & Io. 4. dicitur pater tales adoratores quærit, qui adorent eum in spiritu, oratio tamen per-

F tinet ad illum cui exhibetur adoratio, ergo sub ratione personę patris adoratio fit. Item omnia, quę pertinent ad essentiam, siue ad attributa sunt communia tribus personis, ideo si ratione essentię oratio fieret ad Deum, fieret ad omnes tres personas simul, vel ad quācunque earum indifferenter, cum in quacunque sit tota essentia, & perfectio attributorum, & tamen ad Spiritū Sanctum non fiunt orationes, sed ad patrē, vel ad filium, ergo ratione personę fit oratio.

Item patet hoc, quia non pertinet orare, & orari ad eundem, & tamen ad filiū & Spiritum Sanctum pertinet orare: nam de filio patet Io. 14. ego rogabo patrē, &c. de Spiritu Sancto ad Ro. 8. spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, ergo non pertinebit orari ad filium, & Spiritū Sanctum, sed solus
G pater, de quo nunquam inuenitur, quòd orauerit ad aliquem, erit ad quem debeat orari.

Dicendum, quòd oratio fit ad Deum non sub ratione personę, sed sub ratione attributorum essentialium, & patet, quia oratio fit ad Deum, vt per ipsum impleatur, quod petimus, istud autem implere pertinet ad potentiam, sapientiam, & bonitatem Dei: inquantum summe sapiens est, scit quomodo fieri debeat, id ꝙ petimus, & intelligit illud etiam si secreto cordis nostri solum illud concipiamus.

Inquantum vero est omnipotens potest abundanter facere, id ꝙ petimus, inquantum vero est summe bonus dignatur concedere, ꝙ petimus licet illud non meruerimus, ex parte, ergo istorum trium attributorū
H diriguntur orationes in Deum, ipsa tamen attributa ad essentiam pertinēt. Item patet, quia in oratione petimus aliquid a Deo, nemo tñ pōt dare, ꝙ non hēt, & iō oramus ad Deū, tanq̄ ad hñtē, id ꝙ nos petimus sed id ꝙ petimus est beatitudo, quia ipsa est caput oīum bonorū. Deus aūt solus beatitudinē habet, tanq̄ solus essentialiter beatus, ergo ad Deū, tanq̄ ad beatū oramus. Item patet, quia in oratione aliquid nobis cōcedi a Deo poscimus: Deus tñ non habet aliq̄ habitudinē ad creaturā sub ratione personę, iō est impossibile, ꝙ sub ratione personę aliquid faciat, vel concedat creaturę, patet quia personę constituuntur, & distinguūtur proprietatibus relatiuis, sed ꝑ relatiuas ꝓprietates personę solum ad seipsas referuntur, s. pater-
I nitate, filiatione, & passiua spiratione, sub his aūt referri personā aliquā diuinā ad creaturas est impossibile, quia referretur tunc pater per paternitatem ad id cuius non est pater, & filius per filiationem ad id cuius non est filius, hoc autem contradictionem includit, ideo impossibile est personas diuinas sub ratione personalitatis ad creaturas referri, sed refertur Deus ad creaturam, vt artifex, vt creator, vt gubernator, vt causa, & sub similibus relationibus, ista autem pertinent ad essentiam, ideo Deus sub ratione personalitatis non potest referri ad creaturam, quia ratio personalitatis non est, nisi ad constituendum, & distinguendum in diuinis, refertur ergo sub ratione alicuius attributi essentialis, & tamen oramus ad
K ipsum inquantum aliquid nobis concedit, vel facit, ergo oratio dirigitur in Deum non sub ratione personę, sed sub ratione essentię, vel attributorum essentialium, quæ incidunt in essentiam, & ob hoc non est magis orandum ad vnam personam, quam ad alteram, quia nihil est, quod nos petamus, quod possit vna persona sine altera conferre, sed omnes tres simul conferunt, tanquam sit vnum principium conferens, quia quantum ad essentialia per quæ ad nos referuntur sunt omnes tres personę vere vnum, tanquam si essent vnica persona, quia non differt ad hoc esse vnicam personā, vel multas cum non constituatur pluralitas per essentialia, sed

orandum

orandum est ad tres personas simul, vel ad Deum nō inuocata aliqua persona specialiter.

Siquis autem oraret ad patrem solum, vel ad filiū solum, quasi magis affectus ad vnam personam, quā ad alteram, peccatum grauissimum est, & ad hæresim pertinet, quia præsupponitur vna persona melior altera, vel habens specialem bonitatem, ꝙ falsum est, quia omnes tres simul habent vnicam, & eandem essentialem bonitatem. siquis etiam actualiter considerans de omnibus tribus personis orationem suam velit dirigere ad vnam personam, & non ad alteram, tanquam ab illa suscepturus aliquid, ꝙ non ab alijs, ad hæresim pertinet, quia præsupponit posse aliquid vnā personam, ꝙ non possit alia cum sit eadem potestas omnium trium siquis etiam velit orare ad unā personam non orando ad alias, quia vult vni dare istum honorem, & non alteri, ad hęresim pertinet, quia orare actus latriæ est, & eadem latria debetur omnibus tribus personis, dum latria debeat ratione essentię. quocunque ergo modo quis oret ad vnam non orādo ad alias, sed excludendo eas ab oratione suspitionem habet de hæresi, quia videtur ponere gradus in trinitate, sicut posuit Arrius, & Nestorius, sed orandum est ad omnes tres personas, vel ad Deum absolute non expresso nomine alicuius personæ, vel si exprimimus nomen vnius personæ, non debemus per hoc intelligere, ꝙ aliæ personæ sint exclusę, vel ꝙ ad illam personam specialiter oretur, sed ꝙ ad omnes tres fiat, licet vnica exprimatur, & tunc bene potest fieri, quia cum oratio debeatur ratione naturæ, quæ ita perfecte inuenitur in vna persona diuina, sicut in tribus, potest oratio dirigi ad vnicam nominatam. Et non intelligitur dirigi ad eam solam, sed ad omnes tres cum in ea inueniatur natura omnium trium, & substantia perfecte, interdum tamen ecclesia dirigit orationē ad vnā personā non nominando alias, quia orat pro actu alicuius appropriati alicui personæ, & non alteri, vt quādo oratur pro gratia, vel charitate in illa oratione, veni creator spiritus, & in alia, nunc sancte nobis spiritus, oratur ad spiritum sanctum, quia charitas, & ardor attribuuntur Spirituisancto, & tamen non debet intelligi, ꝙ spūs Sanctus solus ista conferat, quia tunc esset hęresis, cum non possit dare per se aliquid, ꝙ nō dent alię personę, & hoc caute innuitur in orationibus quas dirigit ecclesia ad spiritum sanctum, quia licet ad ipsum dirigat, tamen innuit id ꝙ petit, etiam aliis personis conuenire, vt in illa oratione, veni creator spiritus, qui vocatur spiritus creator, & tamen rō creatoris omnibus tribus competit, vnde innuitur, ꝙ in hoc, ꝙ petitur a spiritu sancto etiā aliæ personæ cū eo conueniunt, & in alia oratione, nunc sancte nobis spiritus, licet ad ipsum solum sermo dirigatur, innuitur etiam ad alias pertinere personas conferre, ꝙ petitur, vnde dr̄ vnum patri cum filio. i. ex ea parte qua spiritus, pater & filius sunt vnum, idest vnus Deus cōpetit eis conferre quidquid petimus.

Ad primum dicendum, vno modo, ꝙ pater accipitur ibi non personaliter, sed essentialiter, & sic tota trinitas vocatur pater, sic dicitur infra in litera. Pater noster, &c. Luc. 11. & præced. c. dicitur pater vester cęlestis misericors est, & tamen non intelligitur ibi de persona patris, sed de tota trinitate. Et hoc potest conuenire, quia non dr̄ si quid petieritis a patre meo, sed si quid petieritis a patre.

Aliter potest dici, ꝙ accipitur pater personaliter, ꝓ sola persona patris, non tamen innuitur, ꝙ ad solū patrem sit orandum, sed quia etiam ea, quæ sunt essentialia sunt in aliis personis, quasi deriuata a patre cum alię duę a patre procedant, & per istam processionē generationis, & spirationis accipiunt totum quicquid

A habent, & ideo fit quedam reductio ab alijs personis in patrem, vt dicit Hilarius, & propter hoc etiam pater dicit principium totius Deitatis, & sic nos in patrem tanquam in principium, non de principio reducens Christus orare docuit ad patrē, sed forte melius erit, ꝙ accipiatur pater essentialiter, quia in forma orādi quā Christus tradidit accipitur pater essentialiter, & non personaliter. s. Pater noster, &c.

Ad secundum dicendum, ꝙ spirituisancto cōpetit ex personali proprietate, ꝙ sit donum, & non donator, & quia quādo oramus petimus aliquid nobis dari, vel fieri, non conuenit dirigi orationem in donū, sed in donatorem, oramus ergo vt detur nobis spiritussanctus, sed non oramus ipsum spiritumsanctum,
B quia pater, & filius illum donant.

Aliter potest dici, & melius, quòd oratio ad omnes personas dirigitur, vel ad quamque earum per se, inquantum in qualibet perfecte reperitur tota essentia, & perfectio trium, & ita ecclesia dirigit aliqn̄ orationem ad patrem, & aliqn̄ ad filium, & interdum ad spiritum sanctum, licet rarius ad eum, & tamen aliqn̄ ad eū oratur, vt in illis duabus orationibus. s. veni creator, & nunc sancte nobis spiritus.

An oratio debeat fieri in secreto, vel in publico. Et quomodo oratio est duplex. Et quare Christus iussit orare in secreto.
C *Quæst. LXXXIX.*

QVAERETVR de loco orationis, & circa hoc est dubium. Primo an oratio debeat fieri in publico, vel in secreto.

Dicunt quidam, quòd solum in secreto, quia cauere debemus imitari errantes, sicut dixit Christus de Ethnicis supra in litera, ꝙ putant se exaudiri in multiloquio suo, & subdidit nolite ergo illis assimilari, & tn̄ hypocritæ errabant in hoc, ꝙ orabant in publico. s. in synagogis, & angulis platearum, ergo etiam non debemus imitari eos, sed orare in secreto.

Item peccatum est agere cōtra formam traditam nobis a Christo, & tamen Christus dixit, tu autem cū
D oraueris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem, ergo non est orandum in publico.

Dicendum, quòd oratio est actus bonus in se, & ideo siue fiat in publico, siue in secreto, dum bona intentione fiat bene fiet, & non differt quantum ad se orari in publico, vel in secreto, sed solum differt quātum ad orantem, secundum quòd potest impediri, vel adiuuari ex hoc, quòd est orare in publico, vel secreto, debet autem quilibet orare eo modo, & eo loco, vbi maiorem fructum, & deuotionem in oratione se assequi putat, & quia quibusdam vtilius est in secreto orare, consuluit Christus orare in cubiculo, alijs vero nullum præstatur impedimentum in publico orando, ideo illis competit orare in publico.

E Sciendum autem, ꝙ oratio cum sit secundum se bona conuenienter fit in publico, quia honesta volūt manifesta esse, solum autem turpe latere vult. Secundo, quia orare in publico pertinet interdum ad maiorem charitatem, & fructum: inquantum orans non solum orat, sed etiam aliis orandi exemplum tribuit, & hoc modo, & hac intentione Christus suasit opera nostra facere palam pręcedenti capitulo, luceat lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra.

Tertio, quia hoc prodest ad maiorem Dei cultum & laudem, est. n. oratio actus latriæ, & pertinet ad diuinum honorem, & tn̄ Deus magis laudatur ex operibus nostris, qn̄ illa innotescunt aliis præceden. capit.

videant opera vestra bona, & glorificent patrem ve-
strum, & 1. Pet. 2. conuersationem vestram inter gen-
tes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos consi-
derantes glorificent Deum.

Quarto, quia scriptura suadet in publico orare Psa.
21. narrabo nomen tuum fratribus meis, & in me. ec.
lau. te. i. in medio multitudinis, & Psal. 25. in ecclesiis
benedicam te domine, & Psal. sexagesimoseptimo,
in ecclesiis benedicite domino, & hoc propheta ad
Dei laudem pertinere existimat dicens, vota mea red.
in conspe. omnis populi eius. Psa. 115. ergo corã mul-
titudine orare bonum est.

Quinto, quia per hoc aufertur suspitio male sentiẽ
di, quia siquis nunquam oraret in publico putaretur
de Deo male sentire, & contemnere totum diuinum
cultum, & tamẽ quilibet debet solicite agere ne pro-
ximis scandali occasionem tribuat.

Sexto, quia si orare in publico non esset bonũ, non
instituisset Deus orationis loca, in quibus congrega-
rentur homines ad orandum, & tamen in veteri testa
mento instituit Deus sanctuarium, ad quòd conueni-
bant omnes Israelitæ ter in anno. Exod. trigesimoter
tio, & trigesimoquarto capitulo, instituit etiam syna-
gogas per singula loca. Apostoli etiam in nouo testa-
mento instituerunt ecclesias, in quibus conueniebãt
ad orandum fideles, vt innuitur prima Corinthiorum
vndecimo, & decimoquarto, ergo bonum est orare
in publico.

Pro hoc autem sciendum, quòd oratio est duplex,
quædam est oratio necessaria, quæ fit a ministris ec-
clesiæ, & exhibetur Deo nomine totius communita-
tis, quia cum non possit tota communitas simul Deo
vacare orando, & exhibendo alios actus latriæ, dat mi
nistros loco sui quorum sit officium vacare Deo, &
his constituitur victus de communibus expen. & e-
leemosynis, scilicet de decimis, primitiis, & oblatio-
nibus fidelium: istud autem obseruatur in nouo testa
mento, quia Deus sic instituerat in veteri eligens sibi
Aaron, & filios suos, & deinde fecit, quòd totus popu
lus offerret ei Leuitas loco primogenitorum suorũ,
& insuper pecuniam daret. Numer. 3. & octauo capi-
tulo, & pro omnibus istis ministris dabat populus de-
cimas, & oblationes, & alia iura ad sustentationem ip-
sorum. Numer. decimooctauo, ita nunc ministri lo-
co communitatis ponuntur, & de bonis communi-
bus sustentantur, & quia orationes quas ipsi fundunt
sunt nomine communitatis, decuit vt manifeste fie-
rent, vt tota communitas hoc perciperet, & sic ora-
tiones ministrorum ecclesiæ in publico fieri debent.

Aliæ sunt orationes non necessariæ, vt illę quas sin
guli faciunt, & de istis dicendum, quòd possunt fieri
in publico, vel secreto, sicut viderit quilibet expedire
sibi, quidam enim sunt qui in publico non impediun
tur orare, & istis conueniens est orare in publico: est
autem duplex impedimentum vnum, quando impe-
ditũ quis in oratione, aliud quo impeditur in fructu o-
rationis. De primo patet, quia aliqui sunt qui si vide
rint alios præsentes, nihil possunt attente dicere, sed
diuertitur mens eorum, & diuagatur, & istis bonum
est in secreto orare. De secundo patet, quia quidam
& si non impediantũ ab oratione, vel orationis atten-
tione, sunt tamen mente infirmi, & facile subintrat,
& extollit eos inanis gloriæ amor, qui licet in oratio-
ne non impediantur, orationis tamen fructum per-
dunt, & ideo istis melius consultum est in secreto o-
rare, hoc enim Christus voluit dicens: intra cubicu-
lum tuum, & clauso ostio ora patrem, scilicet ibi ne-
mo orantem impediet, vt diuertatur attentio: nulla
etiam insurgendi inanem gloriam occasio aderit,
qui tamen his non tangitur, & præcipue, quia inanem

F gloriam contempsit multum fructuose, & laudabili-
ter in publico orat, scilicet in loco ad hoc constituto,
nam alibi orare, vt in plateis, & in concursu viarũ lau-
dabile non est, quia hoc manifeste iudicaretur ad su-
perstitionem, vel ad inanem gloriam pertinere, & p
hoc proximi scandalizarentur.

Ad primum dicendum, quòd Christus non vetuit
orari in publico absolute, sed solum orare ea inten-
tione, vt ab hominibus videamur, & laudemur: nam
dixit hypocritæ amant in synagogis orare, vt videan-
tur ab hominibus, sic dicit Chrysostomus super Mat-
thæ. puto autem non ad locum hoc refert Dominus,
sed ad propositum orantis: in conuentu enim fideliũ
orare laudabile est: sic dictum est in ecclesiis benedi-
cite Deum, qui ergo sic orat, vt ab hominibus videa-
G tur non Deum aspicit, sed homines, & ideo quantum
ad propositum suum in synagoga orat, cuius autem
orantis mens solum aspicit Deum, quamuis in syna-
goga, oret apud se tamen in secreto videtur orare. eo
ergo proposito in conuentu vetat orare, vt a conuen-
tu videatur, & in hoc peccant illi qui in oratione sua,
quam in publico faciunt aliquas cæremonias noui-
tatum foris prætendunt ad quas cæteri aspiciunt, &
ideo videntur isti orare, vt videantur ab hominibus.
Et si hac intentione non egerint etiam malum agũt,
& indiscrete agunt, quia per has nouitates publice
introductas cæterorum oculos in se conuertunt, sic
dicit Chrysostomus super Matth. orans nihil nouum
faciat, quod aspiciant homines, vel clamando, vel pe-
H ctus percutiendo, vel manus expandendo, scilicet ni-
hil autem nouitatis faciendo, nec gloriam ab homi-
nibus appetendo quis in publico oret non est increpa
bile, sic dicit Aug. lib. de sermo. do. non autem videri
ab hominibus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab ho-
minibus videaris.

Ad secundum dicendum, quòd Christus non de-
dit nobis istam formam orãdi clauso cubiculo, qua-
si ad hoc nos velit obligare, sed consilium fuit pro eis
qui infirmi sunt, & timent inanem sibi gloriam insur
gere, quam si non timeant, nihil differt orare in pu-
blico, vel in secreto, sic dicit Hieronymus super Mat-
thæ. supra hoc verbo intra cubiculum, scilicet hoc
simpliciter intellectum erudit auditorem, vt vanam
I orandi gloriam fugiat. potest esse vtile orare in secre-
to ad augmentum fidei, vel potius ad excusandum
errorem, quia aliqui putabant Deum res nostras igno
rare, vel constare de eis, nisi cum has testibus confir-
maremus. Cum autem quis in secreto orat ostendit
se credere, quòd Deus secreta sciat, & quòd testibus
a pud eum opus non sit. sic dicit Cyprianus, in abditis
locis orare magis conuenit fidei, vt sciamus domi-
num, vbique esse præsentem, & maiestatis suæ pleni-
tudine occulta penetrare. aliqui tamen intelligunt
hoc figuraliter, scilicet per cubiculum cor nostrum
per ostium cubiculi carnalem sensum, qui ad oratio-
nem nostram pertingere non debet, scilicet, quia ni-
K hil carnale in oratione petere debemus, & cum ora-
mus omnes carnales cogitationes a nobis debemus
abiicere, sic dicit Augustinus libro de sermo. domini,
vel per cubicula nostra sunt intelligẽda corda nostra,
de quibus dicitur, quòd dicitis in cordi. ve. & in cu. ve.
compun. ostium est carnalis sensus, foris sunt omnia
temporalia, quæ per sensum cogitationes nostras pe-
netrant, & turba vanorum phantasmatum orantibus
obstrepunt: melius tamen accipitur ad literam, quòd
sit consilium pro infirmis mente orare intra cubicu-
lum.

An

An aliquis locus sit determinandus ad orationem. Vbi de templo Apollinis in Delpho. Et de causis propter quas laici habere debent locum determinatum ad orandum. Vbi explicantur pulchre verba, quæ dixit Christus Samaritanæ de adorando, nec in monte, nec Ierosolymis. Quæst. XC.

QVAERETVR an sit determinandus aliquis locus ad orationem, vel sit equaliter vbiq; orādū. Dicunt quidam, quòd nullus locus debeat determinari, quia Ioannis quarto, dixit Christus Samaritanæ, venit hora, qn̄ nec in monte hoc, nec in Ierosolymis adorabitis patrem. & eadem ratio videtur esse de omnibus locis, quod Christus expressit ibi dicēs, venit hora, quando veri adoratores adorabūt patrem in spiritu, idest spiritualiter, & tamen adoratio spiritualis non respicit aliquem determinatum locum, ergo non est aliquis locus determinandus, & patet magis, quia Christus dixit spiritus est Deus, & eos, q adorant eum oportet in spiritu adorare, idest sicut ipse est spiritus, ita spiritualiter est colendus, nō respiciendo tempora, nec loca. Et, ꝙ dr̄ de adoratione intelligēdū est etiam de oratione, quia vtrunque simul. Itē patet, quia oratio exterior ordinatr̄ ad interiorē orationem, & est propter illā, sed interior oratio fit ad Deum, vt vbique existentem, ergo exterior oratio non requireret determinatum locum. Item si determinatus locus deberet esse in oratione hoc esset, quia Deus alicubi nos audiret, & alibi non, sicut qui alicui loquitur accedit ad ipsum, quia de longinquo audire non potest, vel quia forte loca aliqua conferunt aliquid ad exauditionem orationū ad quam alia non conferunt, neutrum tamen est.

De primo patet, quia Deus vbique est, & ideo non magis in vno loco, quam in alio audit: etiam non est, secundum quia loca non continent aliquam virtutē ad hoc, ꝙ Deus exaudiat nos, nec ad hoc ꝙ aīus noster disponatur ad orandum conuenienter, quia ista est operatio spiritualis, quæ loco conuenire non potest: maxime quia est operatio virtutis infinitæ, q̄ nec loco, nec corpori competit.

Dicendum, ꝙ ad orationem directe locus non cōfert, vt nunc tangebatur, gentiles tamen qui circa naturam deitatis errabant putanteseam esse finitam, & etiam conuenire corpori, credebant virtutē diuinam esse alicubi, & non alibi, vel potius alicubi, quā alibi, & isti determinarent locum ad orandum, ita ꝙ crederent se exaudiri ibi, & non alibi, ita innuit Lucan. li. 3. loquens de templo Apollinis Delphici vbi mirabilia responsa dabantur ingrediente fęmina virgine sacerdote Apollinis in quoddam antrum, vel caueā, nam tunc arripiebatur, & velut amens ferebatur, & respondebat veritates occultas: dixit enim Lucanus in loco illo diuinam esse virtutē, quę hoc faceret, & ideo gentiles illic ibant ad accipienda responsa, & non ad aliū locum, quasi ibi solum, vel præcipue diuina virtus esset. hæc autem paganorum insania fuit, nos autē qui veritatem clare nouimus scimus vbique esse Iere. 23. scilicet occultabitur a me vir, & ego non videbo eū, quoniam cœlum & terram ego impleo, & propheta. Psal. 138. Dicit quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? si ascendero in cęlum tu illic es si descendero in infernum tu ades, si sump. pen. me. dilu. & habita. in extre. ma. etenim illuc ma. tu. dedu. me. vbique ergo ad Deum orari potest, quia vbique est, & exaudire potest, loca etiam nihil conferunt ad hoc, ꝙ oratio nostra exaudiatur, quia ex sola Dei bonitate prouenit, ꝙ petitiones nostras exaudiat, quia etiam si iusta petierimus non obligatr̄ nobis illa dare, quia Deus

A ad nihil tenetur. Quamquam ergo Deus dat ex sola bonitate, & liberalitate, voluntatem tamen Dei nulla virtus corporalis cogere potest, nec inclinare, ideo loca nihil conferunt secundum se ad hoc, ꝙ orationes nostræ exaudiantur. Etiam nihil conferunt loca ad disponendum animum nostrum directe, vt melius oret, quia loca, & corpora non communicant cum ratione nostra, quæ est pure incorporea, ideo non possunt eam disponere ad orādum, maxime quia virtus, quæ disponit mentem ad orandum diuina est, quia Deus qui orantes exaudit oraturos concitat ad petendum, non est ergo aliquid in loco, propter ꝙ debeat specialiter locus eligi ad orandum in ipso.

Sciendum tamen, sicut dictum est præceden. quæstione, quòd oratio est duplex, quædam est oratio necessaria, sicut est oratio ministrorum ecclesiæ. Alia B est oratio spontanea, sicut oratio priuatorum. De prima dicendum, quòd sicut requiritur eam esse in publico, vt communitati pro qua fit innotescat, ita debet esse in loco determinato, quia aliàs non posset bene innotescere si liceret ministris ad libitum eorum orationis locum mutare, & esset aliquid valde inordinatum, & ob hoc Deus approbauit, immo ipse instituit iubens fieri sibi sanctuarium. Exo. vigesimoquinto, & vigesimosexto capitulo, & postea factū est templum Salomonis a Deo iubente, ad quod totus Israel concurrebat, tertio Regum octauo capitulo, & secundo Paralipomenon sexto capitulo, & in isto loco ma C nebant ministri laudes diuinas semper decantando, sic etiam in nouo testamento ecclesiæ sunt institutæ in quibus ministri diuinis laudibus, & orationibus vacant.

De oratione priuatorum dicendum, ꝙ sicut non obligantur orare in publico, vel in secreto determinate, vt ostensum est, præceden. q. ita nec obligantur in loco aliquo determinato orare, sed possunt orare in domibus intra cubiculum, vt Christus dixit, vel vbicūque voluerint, fuit tamen pro orationibus priuatis ēt conueniens locum instituere, quia licet non teneantur priuati ibi orare, est conueniens ibi orare, potius quam alibi, vel saltem potest ad aliquid prodesse. Et D ideo non solum ministri ecclesiæ, sed ēt laici ad orandum in ecclesia conueniunt, sic ostendit Ap̄ls. 1. Cor. 14. dans modum qūo viri, qn̄ conueniunt in ecclesia orare debeant, ꝙ non se impediant mutuo, & istū modum Christus approbauit, nam in veteri testamento, præter sanctuarium dn̄i, ꝙ erat vnicum in tota terra Iudęorum, in singulis locis erant synagogę, in quibus Iudæi conueniebant ad orandum, & ad doctrinā legis, Christus aūt oībus diebus sabbati ibat ad synagogam, sic dr̄ Luc. 4. ꝙ cum esset Christus in Nazareth, vbi erat nutritus, intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & sic innuit, ꝙ etiam oēs fideles diebus festis in ecclesias conuenire dēant ad orandum, quia non sine causa illud fuit de Christo expressum. Sunt autem aliquæ causę propter quas E etiam laicis conueniat esse locum determinatum ad orandum.

Prima est, quia quando venerint in locum illum locus ipse monet eos, vt orent, nam ideo vocatur domus orationis. Isa. 66. domus mea, domus orationis vocabitur, vnde ibi nihil aliud facere licet, nisi orare, sic dicitur 42. dist. c. oratorium. s. nec ibi quidquam aliud geratur, aut contractetur, q̄ ꝙ diuinis ministeriis cōueniat. Et ideo dicitur oratorium hoc, vt sit ꝙ dr̄. i. sicut vocatur oratorium, ita sit oratorium, ꝙ nihil aliud fiat ibi, nisi orare, & ea quæ nomine orationis cōprehendi possunt. s. legere, & audire diuina verba, & sacra misteria tractare, sic etiam dicit August. eadem distinction. c. in oratorio. s. in oratorio præter orandi, & psal-

& psallendi cultum penitus nihil agatur, vt huic nomini opera iugiter impensa concordent, vnde si aliquid aliud agatur in oratorio.i.in ecclesia cōqueritur Deus: sic dicit Christus Io.3.quando ementes, & vendentes de templo eiecit.s.domus mea, domus orationis vocabitur, & vos fecistis eam speluncam latronū.s. constituendo locum emendi, & vendendi, vnde non permittebat, nec saltem vas transferri per templum. Marc.c.11.

Secunda causa, vt deuotius fideles orent, quia ipse locus incitabit eos, nam licet locus secundum se, nihil conferat ad bene, vel male orandum, tñ qñ sciunt locum specialiter esse constitutum ad hoc deuotius agunt, quā alibi agerent, quia locum esse ad hoc determinatum confert quandam auctoritatem, & pp hoc solent talia loca specialiter consecrari per episcoporum cæremonias, vt ex hoc cōcipiant orātes quādam deuotionem specialem.

Tertia est, quia licet locus virtutē nullam habeat placet Deo interdum propter meritum alicuius, vel pp aliquam aliam causam cæteris paribus exaudire magis orantes in quibusdam locis, quam in aliis, sic fuit de templo Salomonis.3.Re.8.& 2.Paralip.6. nam ipse petiuit a Deo, ꝙ orantes in illo loco exaudirent, & specialiter expressit quædam, in quibus maxime exaudirentur, & Deus concessit ea, quæ Salomon petiuit, & tunc populi hoc scientes concipiebant maiorem deuotionem orandi ibi, quā alibi, & ex hoc exau diebantur, ēt si nulla causa alia esset, hoc tñ rarum est, nec oportet asserere loca aliqua in quibus Deus magis hoīes exaudiat, quam in aliis, nisi in quibusdā locis sint sepulchra sanctorum. Et ad ōsionē sanctitatis eorum orantes ibi exaudire vult, & ab ęgritudinibus sanare, potius quam alibi. Nam istud frequētissimum est: alias autem vbi nō apparent aliqua talia, dementissimum est dicere, ꝙ in vno loco potius exaudiatur oratio hominis, quam in alio.

Quarta est, quia in ecclesia qui est locus determinatus ad orandum fiunt sacra misteria, & alia sanctitatis signa, quæ homines multum mouent ad deuotionē.

Quinta est, quia dato loco cōi ad orandum conueniunt illuc oēs, tam perfecti, q̄ imperfecti, & licet q̄dam imperfecti, & frigidi, vel tepidi p se nō moueant ad orandum: videntes tñ eos qui perfecti sunt deuote orare, incitabuntur ipsi ad orandum.

Sexta est, qa in loco cōionis orant, & cōcursu multorum fit oratio magis exaudibilis, quia infra 28. dicit, vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo in medio eorum sum, & iterum dico vobis, qa si duo ex vobis consenserint super terram de omni re, quācunque petierint fiet illis a patre meo. fuit ergo conueniens esse locum aliquem determinatum ad orandum, non solum pro ministris qui orant pro cōmunitate, sed etiā ad orationes priuatas, licet priuati non obligantur ibi orare quandocunque orauerint, siquis autem putat inutile esse conuenire in ecclesia ad orādum, tanquam non sit bonum, vel melius sit orare in domo, quam in ecclesia ad hæresim pertinet, sicut dicitur 30.distinct.c. siquis docet domum Dei contemptibilē debere esse, & congregationes, quæ in ea fiūt anathema sit.

Ad primum dicendum, ꝙ Christus per illud non indicauit, ꝙ tempore noui testamenti non deberet eē aliquis locus determinatus ad orandum, quasi hoc esset spiritualiter orare, sed innuit, ꝙ adueniente nouo testamento cessare debebat ritus Iudaicus, quantū ad omnes cæremonias, & quia erat quædam cęremonia Iudæis orare in Ierusalem, & facere ibi sacrificia, ita quòd non liceret alibi sacrificia fieri. Deuterono. 12.& 16. Samaritanis autem erat cæremonia orare, &

F facere sacrificia in templo constructo in monte Garizim, ostendit Christus, ꝙ vtrunque cessare debebat, & apparet manifeste, ꝙ Christus non loquebatur ibi de loco, vel oratione, sed potius de ritu sacrificiorū, & pater quia Christus respondit ibi ad quæstionē Samaritanæ.s.an esset adorandum Ierosolymis, vel in monte illo, idest in templo Garizim. Et tamen non erat dubium inter Iudeos, & Samaritanos de loco orationis, quia Iudæi concedebant orationis locum esse vbique, & in omnibus ciuitatibus, & locis synagogas habebant, vt innuitur supra in litera vbi dicitur de hypocritis, quòd amant in synagogis orare, & infra c.23. vbi Christus nominat multas synagogas Iudæorum, & in multis alijs locis, locus autem sacrificiorum erat, vnicus, s. templū dñi in Ierusalē: Samaritani aūt habebāt aliud tēplū in monte Garizim, ꝙ per dissensionem quandā Iudeorū factū est, vt dicet Io.4. & in illo faciebant sacrificia, & omnes ritus quos Iudęi faciebant Ierosolimis, & sic erat contentio Iudęis, & Samaritanis, asserentibus Iudęis debere fieri ritus istos solum in Ierusalem, Samaritanis autē asserentibus debere fieri in templo montis Garizim, & de hoc voluit mulier certificari a Christo, qa agnouit eum esse prophetam, & tunc Christus dixit, ꝙ veniębat hora in qua, nec in Ierusalē, nec in mōte illo adoraretur, s. quia adueniente nouo testamento cessarēt oēs ritus cęremoniales sacrificiorum, & ita factum

G

H est, quia in vno loco nunc exhibentur tales cęremonię, de oratione aūt Christus nihil dixit, ideo illa vbique manet, & propheta hoc significauit annuncians cessatura sacrificia Iudęorum, & ꝙ in omni loco offęrētur alia sacrificia, & orationes ab alijs gentibus Malachi.1. nō est mihi voluntas in vobis dicit dominus, & munus nō suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda.

Ad secundum dicendum, ꝙ licet oratio interior non respiciat locum, nec tempus, sed Deum absolute vbique existentē, oratio tamen exterior, quia consistit in quibusdā signis sensibilibus, & particularibus, necesse est, qđ in loco & tempore fiat, ꝙ tñ fiat hoc

I tempore, vel loco potius, quā illo non est simpliciter de necessitate orationis, & tñ fuit conueniens locum dari pp causas supradictas. Ad tertium dicendum, ꝙ non oratur in loco determinato, quasi Deus ibi sit, & non alibi, vel magis, quā alibi, aut magis ibi exaudiat, quam alibi quantum est ex natura loci, sunt tamen aliquę cōmoditates pp quas conuenientius est locū esse determinatum ad orandum, quam incertum.

An orans debeat conuertere vultum ad orientem dum orat, vel ad occidentem. Quæst. XCI.

K QVAERETVR cum sit conueniens locum esse determinatum orationi, quæ debet esse positio orantis: nam necesse est, quòd orans conuertat vultum suum ad aliquam partem, an debeat potius ad vnam, quam ad alteram conuertere, & quia communiter oratur contra oriētem est dubium an sic orari debeat, Aliqui dicūt, ꝙ ꝯ occidentem debeat orari, quia idem Deus est ad quē oratur in nouo, & in veteri testamento, & tamen in veteri testamento oratio fiebat versus occidentem, quia in sanctuario erat domus sancti Sanctorum ad occidentem, & ostium tabernaculi ad orientem, vt innuitur Exodi vigesimosexto, & sic intrabatur per partem orientalem: etiam orabatur contra occidentalem, scilicet contra sancta Sanctorum, quia ibi dicebatur

dicebatur esse gloria Dñi.s. Deus sedens super cherubin vocabatur oraculum. Leui.16.eo ꝙ ꝯ partem illā orandum erat, sic igitur nos orare debebimus.

Dicendum, ꝙ licet necesse sit orantem hr̄e aliquā positionem secundum se, tñ nihil confert ad orōnem orare versus occidentem, aut meridiem, orientē, vel aquilonem, quia non est aliquid vtilitatis, ꝙ accrescere posset orationi ex his. Et licet sicut dictum est præced. q. determinatio loci non est necessaria simpliciter ad orationem, tñ aliqualiter erat conueniēs, & realiter confert, & adiuuat orantes propter multa ibi dicta: determinatio autē positionis, nec secundum se, nec per accidens confert aliquid realiter ad orōnem, ideo ad hoc non est multum aduertendum, nisi quis faceret hoc propter aliquam superstitionem, vt si putaret orationem factam versus talem, vel talem partē exaudiri, vel non exaudiri, quia versus talem partē fit. Nam istud est superstitio detestabilis. s. putare ibi esse virtutem, vbi nulla est.

Obtinet tñ consuetudo cōis ecclesiç orari ꝯ orientem, & ideo capita ecclesiarum constituuntur versus orientem, vt existentibus in ecclesia versus orientem orare necesse sit, hēt aūt ecclesia consuetudinē istam ad quandam decentiam propter aliqua.

Primo propter ostensionem diuinç maiestatis: nā oramus ad Deum omnipotentem, ideo versus illam partem orare debemus in qua ipse magis esse vr̄, & licet ipse vbique sit çqualiter, quia tñ operatio sua manifestatur magis in quibusdam partibus, quam in aliis versus illas magis orandum est, quia ibi magis esse vr̄ ostenditur tamen nobis Dei maiestas ex gubernatione mundi ad quam præcipue confert motus cçlorū, & quia motus suus habet principium suum in oriente, videtur motor esse in oriente, ideo versus orientē orandum est.

Apparet hoc, quia motus talis indicat nobis diuinā maiestatem. Psal.18. Cœli enarrant gloriam Dei, versus orientem ergo oratur. Et sic Iudæi, quia putabant specialiter Deum esse in templo Salomonis, quando erant extra Ierusalem, orabant versus templum illud. 3.Reg.8.& 2. Parali. 6. Daniel quoque existens in Babilone apertis fenestris domus suæ, tribus temporibus in die flectebat genua, & orabat contra Ierusalem Danielis 6.

Secundo fit hoc propter paradisum, qui a parte orientis constitutus est Gen. 2. vbi dicit litera nr̄a plantauerat Dominus a principio paradisum, dicit litera hebraica ab oriente paradisum, & idem est, quia oriēs est principium terræ, sed hoc intelligitur de terrestri paradiso, in quo Adā moratus est, & peccauit, & non de cçlesti, quia cçlestis est in cçlo empyreo, & non determinamus illi aliquam partem: quia tamen per terrestrem paradisum cçlestis ostenditur oramus versus orientem, vbi est paradisus terrestris, vt per hoc ostendamus in oratione, nihil nos petere, nisi vitam æternam, quæ paradisus dicitur.

Tertio fit hoc propter Christum qui vocatꝛ oriēs, quia ipse est lux mundo oriens Luc.1. visitauit nos oriens ex alto illu. hi. qui. in tenebris sedent, & etiam vocatur Christus Zacha. 6. Vir oriens, etiam ascensus suus in cçlum dicitur fuisse versus orientem, Psal. 67. Qui ascendit super cçlum cçli ad orientem, ēt aduentus suus ad iudicium expectatur futurus a parte orientis, infra 24. scilicet sicut fulgur exit ab oriente, & apparet vsque ad occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ecclesia ergo ista, & similia attēdit, vt orare versus orientem introduceret, siquis tamen oret versus quamcunque partem orbis, dum tamen non in contemptum ecclesiastici ritus nihil differt, ꝙ verū est in orationibus priuatis, secus autem est in orationibus

A ministrorum ecclesiæ: quia ipsi habent iam determinatas cçremonias orandi, quantum ad locū, & quantum ad positionem, vt quia euangelium legatur in tali loco, & epistola in tali, hæc.n. omnia tanq̄ recte instituta ab ecclesia tenentur obseruare ministri.

Ad argumentum dicendum, ꝙ orare versus occidentem fuit cçremonia legis veteris, & nunc eā obseruare non tenemur, nec valet cum dr̄, ꝙ erat idem Deus, ergo debet eodem modo orari ad ipsum, quia tunc sequeretur, ꝙ cum ipse dederit legem veterē, ꝙ esset nunc obseruanda, ꝙ falsum est cū potius sit nūc peccatum obseruare illam ad Galat.4.& 5. s. Dies obseruatis, & tempora: timeo, ꝙ sine causa laborauerim

B in vobis, idest inutiliter, & vocanꝛ dies, & tēpora festa Iudçorum, & iterum. si circūcidimini Christus nihil vobis prodest. Et nō est increpabile, ꝙ ista mutentur secundum conditionem temporum, & gentiū, extra de consang.& affi.c. non debet, ideo vt non coincidamus cum Iudçis conueniens fuit, ꝙ nō oraremus versus eandem partem versus quam Iudçi orabant, maxime quia non erat generale Iudçis orare versus occidentem, sed qñ erant in sanctuario orabāt versus occidentem, nam quando erant extra orabant versus Ierusalem, siue illa esset ad orientem siue ad meridiem, siue ad aquilonem.3.Reg.8.& 2.Paralip.6. sic patet de Daniele qui existens in Babylone orabat contra Ierusalem Daniel.6. & tamen Ierusalem est ad partē meridianam respectu Babylonis, nam respectu Ierusalē

C est Babylon aquilonaris Iere 1. ab aquilone pandetur omne malum super habitatores terrç, & loquitur de Nabuchodonosor rege Babylonis, ergo econtrario Ierusalem est meridiana respectu Babylonis, & sic ēt ipsi Iudçi poterant orare versus quamcunque partē. Causa aūt quare Deus iussit in sanctuario orari cōtra occidentem forte fuit, quia gentiles orabant versus orientem, nam ipsi adorabant Solem, & Lunā, & cætera astra. Sap.13. motus autem istorum est ab oriente, ideo illam partem respiciebant, Deus aūt voluit valde distrahere Iudços a cultu corporum cçlestium dicens, ꝙ illa non timerent, nec honorarent, sicut gentiles Iere.10. iuxta vias gētiū nolite discere, & a signis

D cœli nolite metuere, quæ timent gentes, quia leges populorum vanæ sunt, & intantum voluit distrahere Iudæos ab hoc, ꝙ iussit ne aspicerent Solem, & Lunam, & cætera astra, vt errore decepti non colerent ea Deuteronom. 4. nunc autem non est eadem suspitio, nec idem periculum in nobis, sicut in Iudçis, ideo licitum est versus orientem, aut quamcunque aliam partem orare.

An oratio sit conueniens cum Deus cognouerit quid homo oraturus sit, & ad quid prodest. Et an per orationes immutetur diuina dispositio, & ordo. Et quod vtilitates sunt septem, quæ de oratione proueniunt.

Qō. XCII.

E QVAERETVR circa hoc, ꝙ dicitur in litera: scit.n. pater vester quid opus sit vobis, an oratio sit homini conueniens.

Aliqui dn̄t, ꝙ non, quia oratio cum sit quçdam petitio non vr̄ esse conueniens, nisi ad intimandum id quod indigemus ei a quo petimus: Deus tñ scit hoc etiam antequam petamus, vt dicitur supra in lr̄a, ergo nō est opus orare, sed superfluum: in cultu autem Dei nihil debet esse superfluū, quia cultus superfluus vocatur superstitio, ergo nō est ꝯueniens orare. Item per orationem flectitur aīus eius ad quem orat ad concedendum, ꝙ petitur: Deus tñ est immutabilis 1.Re.15. triūphator in Israel nō parcet, & pçnitudine

non flectetur, & Nume.23.nō est Deus, quasi homo, vt mentiatur, nec vt filius hominis, vt mutetur, ergo non est conueniens orare ad Deum cum per hoc nō flectatur.

Item non videtur hoc conuenire diuinę bonitati, scilicet quòd petamus aliquid a Deo, quia liberalius est dare non petenti, quam petenti, quia dicit Seneca, quòd nulla res carius emittitur, quam quæ precibus empta est: Deus autem est liberalissimus, ergo non est conueniens, quòd petamus aliquid ab eo.

Dicendum, quòd Deus orandus est, quia tota sacra Scriptura hęc suadet, & Christus nos in hoc instruxit orare iubens, & orandi formam tribuens: fuerunt tamen circa hoc errores quorundam gentilium dependentes ex ignorantia modi diuinę prouidentię.

Primus fuit quorundam dicentium, quòd res humanę non reguntur diuina prouidentia, sed temerario casu sine rectore fluctuant, & isti iudicabant vanū esse petere aliquid a Deo cum de rebus nostris curam nullam habeat, sicut dicitur Mala.3. dixistis vanus est, qui seruit Deo, & quod emolumentum, quia custodiuimus pręcepta eius, & ambulauimus tristes coram domino?

Secundus error fuit dicentium omnia tam in rebus naturalibus, quam humanis ex necessitate accidere, siue hoc fiat ex immutabilitate diuini consilij, siue ex necessitate stellarum, siue ex connexione causarum, aut quōcunque accidat, & isti etiam excludūt orationem, quia etiam si Deus aduertat ad res nostras dum tamen illę eueniant ex necessitate, oratio nihil prodest, quia nihil potius fiet orando, quam non orando.

Tertius error fuit quorundam dicentium res humanas a Deo gubernari, & tamen esse contingentes, quia asserebant dispositionē diuinę prouidentię variabilem esse, & quòd Deus precibus, & alijs actibus latrię flectātur ab eo, quod semel determinauerit in fauorem orantis, vel latriam exhibētis. Omnes istę tres positiones errant, sed varie.

Primę duę excludunt penitus orationem. Tertia autem attribuit orationi plusquam iustum est, scilicet quòd mutare possit diuinam dispositionem. de causis errorum istorum ostēdetur magis infra 10.c. cum agetur de prouidentia Dei.

Dicēdum autem, quòd oratio vtilis est apud Deū, quia aliquid efficit: non tamen mutat diuinam dispositionem. modus est, quia Deus in suo esse ęternitatis de singulis rebus disposuit quid in illis fiat, & ad quem finem perueniant, & non solum disposuit de effectibus rerum, vel finibus, sed etiā de causis illorum effectuum, & de modis perueniendi ad finem determinatum, & inter cęteras causas rerum sunt humani actus causę aliquarum rerum, ideo oportet homines agere aliqua non, vt per suos actus diuinam dispositionē immutent, sed vt per actus suos impleant quosdā effectus secundum ordinem a Deo dispositum, & ita mediante tota natura, & Angelis, & dęmonibus aliqua a Deo disposita deducuntur in esse; quia sicut Deus illas res aliquando futuras esse disposuit, ita etiā, quòd per istas, vel illas causas ad esse deducentur disposuit: & simile est de oratione, quam Deus disposuit, tanquam causam inducendi quosdam effectus, oportet ergo interdum orare, vt illi effectus fiant, qui sine orationibus deduci ad esse non possunt, quoniā ita deduci eos oportere dispositum est. quando ergo oramus, non ideo oramus, vt per hoc diuinam dispositionem immutemus, quia scimus eam esse inuariabilem, sed vt impetremus, id quod Deus disposuit Sanctorum orationibus impetrandum, & quia nos rationabiliter præsumere possumus gratiam, & glo-
F riam, & alia bona spiritualia circa nos sic esse a Deo disposita, quòd illa precibus obtineamus, pro omnibus illis instanter orare debemus, & inducere alios ad orandum pro nobis, sic dicit Grego.1. dialogo. quòd bona, & prędestinatio nostra sunt, ita disposita interdum, vt non, nisi precibus sanctorum obtineantur, & sic oratio apud Deum est multum vtilis pro illis, quæ Deus disposuit nos per orationem assecuturos, quæ autem disposita sunt a Deo aliter euenire, etiam si frequenter petantur, nunquam euenient, sed potius in talibus Deus reuelat viris sanctis ne illa petant, sicut fuit de Moyse Deut.3. qui sępe orauit dn̄m, vt permitteret eum transire Iordanem in terram Chanaan, cui Deus dixit sufficit tibi, nequaquam vltra loquaris de hac re ad me: sic etiam fuit de Samuele, qui
G orabat pro Saule, quia Deus abiecerat eum ne regnaret, & lugebat pro eo 1.Reg.15.& postea Deus dixit Samueli vsquequo tu leges Saulem, cum ego proiecerim eum ne regnet super Israel? 1.Reg.16.& tunc cessauit Samuel orare pro Saule. vel si Deus non reuelat orantibus se non concessurum hanc rem facit hoc, vt illi consequantur meritum in orando, quia licet non consequantur, quod petunt forte merebuntur aliud, quod est melius, quam id, quod petunt, & ita non erit oratio inutilis.

Ad primum dicendum, quòd nos non porrigimus Deo preces, vt ei nostra desideria, vel indigentias ostēdamus, sed vt per hoc nosipsi incitemus nos in Deū, sic dicit Hiero. super Matth. consurgit in hoc loco
H quædam hęresis Philosophorū dogma peruersum dicentium, si nouit Deus quid oramus, antequam petamus scit quo indigemus frustra scienti loquimur, & respondet nos nō esse narratores, sed rogatores: aliud est enim enarrare ignoranti, aliud petere scienti.

Ad secundum dicendum, quòd oratio nostra non ordinatur ad immutationem diuinę dispositionis, sed vt obtineatur nostris precibus, quod Deus precibus obtinendum disposuit.

Sed obijcietur, quia dicit Chry. super Matth. non oras, vt doceas, sed vt flectas. Dicendum, quòd non accipitur proprie flectere, idest quòd Deus a dispositione sua mutetur, quia quidquid disposuit ęternum
I est, & impossibile est mutari, sed dicitur flectere, scilicet quia Deus aliter facturus non esset, nam sicut disposuit rem euenire, ita disposuit media per quę eueniret, si ergo disposuit aliquid orationibus impetrandum, impossibile est illud sine orationibus obtineri, quia tamen Deus dare disposuerat illud alicui, mouebit ad orandum eum cuius precibus res illa obtineri debet, & ita non frustratur sua dispositio. dicitur ergo Deus flecti per orationē non, quòd det id, quod aliàs nullo modo esset daturus, sed quod det per orationem id, quod sine oratione daturus non erat. prodest ergo oratio hoc modo.

Secundo etiam prodest ad meritum, quia etiam si homo non obtineat orando, meretur aliquid aliud
K saltem gradum in vita ęterna, etiam si obtineat quod petit, adhuc meretur per orationem.

Tertio prodest ad humiliationem: nam per orationem humiliat se homo Deo, quia quicunque petit humiliat se ei a quo petit.

Quarto, quia per orationem homo reducit se in memoriam peccatorum suorum, quia orandum est principaliter pro gratia, & gloria, hæc autem non habentur sine peccatorum remissione, ideo oportet orantem peccatorum suorum recordari. de his Chrysso. vbi supra dicit non oras, vt doceas, sed vt flectas, vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, vt humilieris, vt remoreris peccatorum tuorum.

Quinto oratio prodest, quia mentem reddit serenam,

nam, & purgat a turbationibus sęculi. Sexto, quia per meritum orationis homo efficitur capacior diuinorum bonorum, quam prius, quia quanto quis plura opera bona exercuerit, tanto est capacior diuinorun charismatum.

Septimo, quia per orationem homo disponit se actualiter ad recipiendum diuina beneficia, ad quæ prius non erat dispositus: Deus enim semper est dispositus nobis benefacere, nos tamen non sumus dispositi omni tempore recipere, & hoc, quia sumus conuersi ad alia: orando autem ad Deum conuertimur, & purgatur cor nostrum a terrenis, & in Deum tendit, & tunc apti sumus suscipere dona Dei, de his Aug. li. de sermone Domini dicit, rursum quæri potest, siue rebus, siue verbis orandum sit quid opus sit ipsa oratione si Deus iam nouit quid nobis necessarium sit, nisi quia ipsa orationis intentio cor nostrum serenat, & purgat capaciusque efficit ad excipienda diuina munera, quę spiritualiter nobis infunduntur: non enim ambitione precum nos exaudit Deus, qui semper paratus est dare suam lucem, sed nos nō semper parati sumus accipere cum inclinamur in alia. fit ergo in oratione conuersio cordis ad Deum, & purgatio interioris oculi cum ea, quę cupiebantur temporaliter excludantur, vt acies cordis simplicis ferre possit simplicem lucem, & in ea manere cum gaudio quo beata vita perficitur.

Ad tertium dicendum, quòd Deus multa nobis præstat ex sua liberalitate, quæ nunquam petimus, nec cogitamus: quædam autem alia vult dare nobis petentibus, & hoc non repugnat suæ liberalitati, quia derogat liberalitati dare aliquid, quasi venditum, vel pro precio, & ita, qui non vult dare aliquid, nisi precibus victus, quia erubescit, vel quia gloriatur in hoc, quòd petens se ei subijcit, non dat liberaliter: Deus autem non vult orari, quasi preces eum erubescere cogant, vel importunitate petentium aliquid det, quasi fastiditus, quia tunc non iuberet nobis orare, sed potius dissuaderet, nec etiam orari vult, tanquam gloriā aliquam ex hoc consequatur, quia non indiget ipse gloria, vel laudibus humanitus exhibitis. Psalmo 15. Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Sed ideo iubet nobis orare, vt per hoc nobis ipsis proficiamus, quia orando multa meremur, quæ aliàs non mereremur, & ideo non est minus liberalis dando nobis aliquid petentibus, quam non petentibus, quia sicut dando non petita intendit bonum nostrū ad quòd nos nō aduertimus, ita petere suadendo bonum nostrum intendit nos ad merendum promouendo: nam orando, vt ait Chryso. accipimus specialiter quandam familiaritatem cum Deo, quandam, etiam confidentiam recurrendi ad ipsum cum experiamur, quòd nobis petita concedit, & per hoc eum bonorum nostrorum auctorem cognoscimus: cum dicit Chryso. vbi supra considera, quanta est tibi concessa fęlicitas, quanta gloria attributa orationibus fabulari cum Deo: cum Christo miscere colloquia optare, quod velis, quod desideras postulare.

An oratio sit necessaria, & sub præcepto, & quo tempore, & ad quas personas. Et qui teneantur ad horas canonicas, & qui ad missarum celebrationem. Et laici quibus diebus tenentur orare. Quæst. XCIII.

QVAERETVR an oratio cum sit conueniens sit etiam necessaria, & sub pręcepto, Dicūt quidā, quòd non, quia quòd est voluntatis non est necessitatis, sed oratio est maxime voluntatis, quia est quædam petitio volitorum, vt ostensum est supra q. 81.

A ergo nō est necessaria, & sic non cadit sub præcepto.

Item si necessarium esset orare, aut oraremus super eo, quòd Deus vult nobis dare, aut super eo, quod non vult. Si primo modo videtur oratio esse superflua, quia volūtas Dei impediri nō potest Iob. 9. Deus cuius voluntati nemo resistere potest. Si secundo modo non est conueniens, quia Deus non iubet alicui velle contra id quod ipse vult, cum potius pertineat ad quandam perfectionem Deo conformare voluntatem nostram in volito, sicut beati faciunt, etiā quia Deus non iubet alicui inutiliter agere, petere tamen id, quod Deus dare non vult, nunquam habebit successum, ideo hoc Deus non iubet. Dicendum, quòd oratio potest considerari dupliciter, vt supra dictum est, quędam est oratio determinata, sicut ministrorū ecclesię: alia indeterminata, sicut personarum priua-
B tarum.

Prima cadit sub præcepto, quia ex statuto ecclesię tenentur ecclesię ministri orationes certas dicere ab ecclesia institutas loco ipsius communitatis cuius vicem gerunt, & de cuius eleemosynis, & salarijs sustētantur, & secundum hoc tenentur omnes ecclesiæ ministri, idest tam beneficiati, quam in sacris constituti ad horas canonicas, idest ad omne illud, quòd intelligitur nomine horarum canonicarum quidquid illud sit: nam non sunt ęquales horę canonicę secundum consuetudinem omnium ecclesiarum, & ita in quibusdam ecclesijs dicere quotidie, aut fere defun-
C ctorum officium pertinet ad horas canonicas, in alijs autem non pertinet. De hoc tamen, qui teneantur ad officium, & quomodo teneantur, & de multis circa hoc dictum est li. nostro de oratione.

Tenentur etiam ministri ecclesię ad missarum celebrationem, sed hoc non pertinet ad omnes, sicut dicere canonicas horas, quia missam celebrare est onus ecclesię, vel certi beneficij, & non personę. Dicere autem canonicas horas est onus personale, quod apparet, quia siquis habeat minimum beneficium tenetur ad horas canonicas quotidie semel plene dicendas, qui autem habet mille beneficia non tenetur etiam, nisi ad semel dicendum canonicas horas, & tamen si ista mille beneficia seruitium exigant, tenebitur forte
D eodem die ad mille missas dicendas, idest vt illas dici faciat, ergo istud est onus reale, & non personale, vtrūque tamen pertinet ad orationem determinatam, & ministri ecclesię tenentur de necessitate ad tales orationes complete dicendas iuxta ritus ecclesiarum suarum.

Secunda oratio, scilicet indeterminata, quæ est personarum priuatarum cadit aliquando sub præcepto & aliquando non: nam quilibet homo tenetur sibi ipsi spiritualia bona procurare cum teneatur seipsum ex charitate diligere, quędam tamen bona spiritualia sunt, quę non possunt obtineri, nisi per orationes, vt scilicet quādo Deus disposuit sic illa debere obtineri, vt dictum est præcedenti q. ideo tenebitur in talibus
E orare Deum pro seipso. etiam patet, quia interdum tenetur quis orare pro proximo suo, vt si videret eum in periculo, & maxime in periculo spirituali, & crederet posse illum orationibus suis iuuari, a fortiori, ergo pro seipso tenebitur orare aliquando, & quia orare pertinet ad affirmationem non obligabit ad semper, sed ad aliquod tempus, non est tamen determinatum istud tempus, ita præcise in personis priuatis, sicut in ministris ecclesię. Videntur tamen teneri ad orandū personę priuatę diebus illis quos ad hoc ecclesia instituit, huiusmodi autem sunt omnia festa solemnia in quibus a laboribus corporalibus abstinendum est: nam ideo ecclesia induxit vacationem istam a laboribus, vt possint omnibus diebus istis vacare, & intendere

dere orationi conueniendo in ecclesiam, & audiẽdo diuina, & intentionem suam ministris ecclesię conformare, scilicet quòd orent pro seipsis, sicut ministri pro toto populo orant, non tamen est determinata oratio istorum ad istud, vel illud, & ad multum, vel paucum, sicut oratio ministrorum, sed sufficit, quòd orent. Ad primum dicendum, quòd si aliquid pertinet ad voluntatem non pertinet ad necessitatem idest coactionem, quia liberum, & coactum opponuntur, potest tamen aliquid esse voluntarium & esse necessarium necessitate finis, vel conditionis, vt siquis vult sanari de ęgritudine necesse est, quòd curetur, & tamen curari liberum est, quia non curaretur si nollet: ista etiam solet vocari necessitas consequentię, & non consequenter, vt si currit necesse est, quòd moueatur, & tamen absolute non est necesse, quòd moueatur, quia poterit, nec currere, nec moueri, hoc modo ea, quę sub præcepto cadunt sunt necessaria, scilicet siquis vult habere vitam ęternam necesse est facere, quæ præcepta sunt, & tamen absolute non est necessarium illa facere cum sępe contra veniamus.

Ad secundum dicendum, quòd Deus vult, quòd petamus ab eo interdum id, quod ipse vult dare, & interdum id, quod ipse non vult dare, & vtrunque est nobis necessarium petere. De primo patet, quia Deus multa pertinentia ad salutem nostram disposuit nobis dare, quæ non, nisi precibus impetrando disposuit, ad hoc, ergo quòd impetrentur necesse est orare. De secundo patet, quia quædam sunt, ad quę nos ex charitate tenemur, vt illa petamus, sicut interdum existẽtibus amicis nostris in angustia cũ putamus nõ posse eis prodesse, nisi orationibus, & si hoc modo ꝓdesse credimus orare tenemur, & tamen interdum Deus ista, quæ nos oramus disposuit non facere: apparet etiam maxime, quia quilibet tenetur ex necessitate præcepti orare aliquando, vt perueniat ad vitam ęternam: multi tamen sunt, qui illuc nunquam peruenturi sunt, scilicet quia continget istos incidere in aliquod peccatum de quo non resurgent, manifestum est tamen, quòd isti tenentur a Deo petere aliquando vitam ęternam, ergo sępe tenetur homo orare id, quod Deus disposuit non facere, & generaliter quandocũque est aliquid, quòd parum est petere, & Deus de illo disposuit nobis non dare, tenemur petere id, ꝙ Deus dare non vult: nos tamen nescimus an Deus hoc dare nolit: nam si determinate constaret, quòd Deus hoc nollet dare, non deberemus illud petere, sed Deus ista non reuelat, vt maneat nobis occasio orandi, & ex oratione fructum consequamur, nisi interdum circa quasdam res, quæ non pertinent de necessitate ad salutem nostram, sic in Moyse orante, vt transire Iordanem permitteretur Deu. 3. & in Samuele orando, vt Saul non spoliaretur regno: nam ista erant impertinentia ad salutem, & ideo, quòd obtinerentur, vel non obtinerentur nihil differebat, & quòd cessaretur a petitione istorum non multum differebat, in illis tamen, quę pertinent ad salutem alicuius, vt gratia, & gloria non reuelat Deus alicui ne oret pro altero quandiu ad salutem peruenire potest, ratio huius est, quia Deus omnem hominem vult saluum fieri, & ad veritatis agnitionem venire 1. ad Timo. 2. ꝙ ergo aliqui homines pereant non prouenit ex hoc, quod Deus velit illos perire, quasi prohibeat eos saluari, scilicet faciendo aliquid, per quòd non possint ipsi saluari, sed ideo non saluantur, scilicet quia ipsi tales sunt, quòd mala eligant, in quibus permanere volunt, quandiu ergo aliquis viuit, quia non est contra voluntatem Dei illum saluari, bonum est semper orari pro salute illius, & ideo nõ est possibile,

F quòd Deus reuelet alicui, quòd non oret pro salute spirituali alterius adhuc viuentis. Secus autem est post mortem, quia iam determinatus est status hominis, & non potest mutari de malo in bonum, nec econtrario, si ergo interdum viri sancti soliciti sunt pro anima alicuius mortui orando, vt assequatur beatitudinem, si verum est, quòd ille perijt solet Deus interdũ istis viris sanctis reuelare ne amplius pro re illa orent: in illis autem, quæ non sunt necessaria ad salutem hominis, vt fieri Episcopum, vel regem, & similia secus est, quia Deus interdum disposuit de homine, quòd illa non habeat, quę desiderat scilicet, quòd est voluntas Dei determinata ad hoc, & tunc est impossibile, quòd iste homo, siue sit bonus, siue malus etiam si
G totus mundus rogaret pro eo, quòd assequeretur ea, quæ desiderat, quia ista sunt in Dei iudicio fieri prohibita, & tunc interdum viuente homine quandiu adhuc est in potentia ad habendum ista, reuelat Deus viris bonis orantibus pro hoc ne orent, quia non est voluntatis suę ista concedere, in eis autem, quæ pertinẽt ad salutem alicuius, scilicet gratia, & gloria, nunquam Deus facit tales prohibitiones, sed manet res libera vsque ad mortem, ideo semper est bonum pro hac re orare, & Deus, nunquam reuelabit, quòd pro hac re non oretur.

H *An oratio debeat esse mentalis in solo corde, vel vocalis. Et quod horæ canonicæ debent dici vocaliter. Et propter quid sit ipsa oratio. Quæst. XCIIII.*

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur hic de multiloquio orationis, scilicet an oratio hominis debeat esse prolixa in verbis, & quia hoc præsupponit vocalem orationem est dubium an debeat esse vocalis, vel solum mentalis. Aliqui dicunt, quòd debeat esse mentalis solum, quia voces sunt ad significandum conceptum mentis 1. Perih. sunt ea, quæ in voce earum, quæ in anima
I passionum notę: non est, ergo vox necessaria, nisi vt conceptus exprimatur, qui si per se posset cognosci omnino esset vox superflua: Deus tamen conceptum mentis agnoscit etiam antequam loquamur, vt dicitur supra in litera, scit pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis, ergo non debet esse vocalis oratio.

Itẽ Deus per verba nostra nihil percipit, quòd aliàs non percipiat, quia verba ab audiente solum percipiũtur, Deus autem non audit, quia non est animal: intelligit tamen, quia est intellectus, & ideo oratio conuenit sibi mentalis, quia nihil est in mente, nisi purum intelligibile, quæ autem in voce sunt sensibilia sunt, vocalis ergo omnino non conueniet Deo.

Item patet, quia oratio fit, vt homo per eã in Deũ
K eleuet mentem suam, vt dicit Damascenus, oratio est ascensus mentis in Deum, voces tamẽ hoc impediũt, quia quidquid est disparatum alicui rei impedit illam maxime circa operationes animę, quæ non potest simul ad plura se habere intense, ergo non debet fieri oratio in voce.

Item oratio debet in occulto fieri, vt dicitur supra in litera, tu autem cum oraueris intra cubiculum, vox tamen facit orationem non esse occultam, ergo non debet fieri in voce.

Item oratio ponitur pars contemplationis, sed contemplatio non consistit in aliquo exteriori, ergo nec oratio in voce. Dicendum est, vt supra dictum est orationem esse duplicem, quandam determinatam, quæ est oratio communis, & aliam indeterminatam,

quę

quę eſt oratio priuatorum. De prima dicendum, ꝙ ſit in voce, & non ſufficit fieri in ſolo conceptu, vnde ſiquis, qui tenetur ad horas canonicas dicat illas per ſolum conceptum nullum verbum formando tacite, nec aperte, non ſatisfacit, tenentur ergo miniſtri eccleſię ad quos pertinet oratio communis eam in voce facere verba formando, ſiue illa ſubmiſſe, ſiue alte proferant, & hoc propter multa.

Primo, quia iſta oratio fit a miniſtris eccleſię non pro ſeipſis, ſed pro tota communitate cuius in hoc miniſterio vicem gerunt, & cuius ſumptibus ſuſtentantur, expedit ergo, quòd taliter orationes iſtę fiant, vt communitas ſciat, quòd pro ipſa oratur, & aſſumat ex hoc fiduciam quandam, & ſpem ad dominum, ſed non poteſt notificari hoc, niſi in voce, ideo oportet eccleſię miniſtros in voce orare, & propter hoc, etiam non ſolum vocaliter, ſed etiam ſolemniter, & alta voce orationes eccleſiæ dicuntur, & in loco determinato, vt communitas nouerit, quid & quando pro ipſa oratur.

Secundo fit hoc propter certitudinem, & determinationem orationis, quia oratio miniſtrorum eſt determinata quidquid eccleſia ſtatuit illos dicere tenētur bene, & complete dicere, verum eſt, quòd hęc, ſicut animo concepta ſunt, antequam dicerentur, ita & ſine prolatione vocali a quolibet miniſtro dici poſſent, ſed plurimi ſunt, qui neſcirent ſe hoc cōplete dicere, quia conceptus, & partes conceptuum etiā a nobis concipientibus non ita diſtincte cognoſcuntur, ſicut ea, quæ in voce ſunt: nam ſenſus multum determinate notificat, quia rem particularem particulariter proponit, ideo cum quis orationem aliquam vocaliter protulerit, cognoſcit an illam complete dicat, vel ſi omittit aliquid de ea ſaltem vnam ſyllabam, quòd non poteſt videri ſiquis conceptualiter ſolum aliquid dixerit, ſcilicet cogitando de eo, ideo multū neceſſarium fuit miniſtros eccleſię in voce orare propter obligationem ad determinatam orationem cōplete dicendam, & iſta ratio eſt communis omnibus miniſtris tam actualiter, quam non actualiter miniſtrantibus, præcedens autem ratio ſolum competebat miniſtris illis, qui actualiter deſeruiunt eccleſiæ.

Tertio fit hoc propter communitatē pro qua oratio funditur: nam ſicut oratio eccleſię prodeſt populo impetrando pro ipſo aliqua bona, quæ petuntur, & auertendo indignationem Dei, ita & prodeſſe debet incitando ipſum populum ad orandum, vt intentio plebis continuetur intentioni miniſtrorum: nam ſi populus non intelligit ea, quę miniſtri orant ſaltem ſciens, quòd miniſtri ad Deum orant, & videns eorū deuotas cęremonias incitatur ad orandum, & iſta eſt magna vtilitas, quia miniſtri efficiunt populum orantem. Si vero populus hoc intelligat maiori deuotione mouetur audiens ſacra illa verba, & a Spiritu Sancto dictata, quæ miniſtri proferunt, & ex hoc cauſatur dulcedo quædam ſpiritualis in mentibus populi, ſic dicit Aug li. confe. loquens de cantibus eccleſię, quòd a principio conuerſionis ſuę flebat vberrime in hymnis, & canticis ſuaue cantantis eccleſię, & quòd influebant voces illę auribus eius, & eliquebatur veritas in corde eius. fit etiam alia vtilitas, quia per hoc continuatur intentio plebis intentioni miniſtrorum: nam audientes laici ea, quæ miniſtri eccleſię dicunt, quando illa intelligunt, deſiderant ita impleri, ſicut dicuntur, & hoc eſt orare, & ſic efficiuntur omnes orantes per continuationem eiuſdem orationis, ſcilicet cum eandem rem oratam tam orantes, quam audientes fieri optant, quod non accideret, niſi miniſtri in voce orarent.

Quarto fit hoc propter Deum cuius iſti ſunt mi-
A niſtri, quia plebs ponit iſtos, tanquam miniſtros, vt exhibeant Deo cultum vice totius communitatis, eo ergo modo exhibere debent quo melius poteſt exhiberi, & tamen maior eſt laus Dei, quando in voce, & corde laudatur, quam ſi in ſolo corde: nam vult Deus nomen ſuum laudari, vt dicitur infra ſanctificetur nomen tuum, iſta autem laus ordinatur ad gloriam, ideſt ad notificationem Diuini nominis, ſcilicet vt magnitudo eius omnibus annuncietur, hoc autem nō eſſet ſi in ſolo corde miniſtri orarent: nam omnino eſſet Deus populo ignotus, ſi de eo nihil audiret, ideo ad gloriam Dei fuit conuenientius, quòd miniſtri orarent in voce, quam in ſolo corde.

B Quinto fit propter eccleſiæ pręceptum: nam inſtituit, quòd vocaliter diuinę laudes dicantur, vt in cle. graui. extra, de cele. miſ. vbi diuinum officium vocat fructum labiorum noſtrorum, ſcilicet quia labijs exprimi debet, eccleſia tamen, vt hoc conſtitueret ex præcedentibus cauſam habuit: nam etiam ſic in veteri teſtamento Deus voluit per miniſtros ſibi laudes vocales fieri. Nam Leuitæ cantores in omnibus feſtiuitatibus, & diebus cęteris laudes diuinas decantabant die, & nocte 1. Paralip. 23.

De oratione priuata, quæ non eſt miniſtrorum dicendum, quòd non eſt neceſſe, quòd fiat in voce, ſed poteſt fieri, ſicut voluerimus, ſiue in mente, ſiue in voce, ſicut orans viderit ſibi magis expedire. Nam oratio eſt ad hoc, quòd homo ſeipſum in Deum ele-
C uet per deuotionem, & quandam familiaritatē eius, & fiduciam animo concipiat, ſi ergo experitur quis, ꝙ magis ſe excitat in deuotionem ſolo ſpiritu per modum meditationis orando, quam verba proferendo, ita orare debet, ſi vero verba ipſum excitent debet verbaliter orare, & ſi alternatio iſtorum iuuat ipſum etiam alternare debet, vt interdum cogitet, & interdum verba proferat, ex quo ſequitur, quòd omnes illas cęremonias debet tenere quilibet in orando per quas experitur ſe magis excitari: dum tamen non introducat nouitates aliquas, ſicut dicit Chryſo. ſuper Mat. quòd orans nihil faciat nouum, quod aſpiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, vel manus expandendo, hoc verum eſt, quando orauerit
D in publico: ſi tamen quis oret in ſecreto etiam iſtas nouitates facere licitum eſt, & laudabile eſt ſi p̄ eas ſe in deuotionem excitari ſentit, & iſta fuit vna de cauſis quare Chriſtus ſuaſit orare intra cubiculum clauſo oſtio, ſcilicet vt orans poſſit ibi facere quaſcunque cęremonias voluerit ſine alicuius ſcandalo, vel turbatione: ſolet tamen communiter oratio vocalis eſſe conueniens etiam priuatis propter multa.

Primo, vt homo ſeipſum excitet ad deuote orandum: nam ex verbis, quæ quis profert ſi illa intelligit ſeipſum excitat, quòd non fit ſi ſolum concipiat, quia ea, quæ per ſenſum ſunt magis animum mouent, quā quæ in ſolo animo concipiuntur, quòd experimur, quia ſi ſit aliquis vir ſapiens, qui nouerit ea, quę præ-
E dicator dicturus eſt, & cogitet ea, nihil mouetur, quaſi nulla ſit actio, ſi vero audierit ea, quæ ipſe cogitauit prædicatore dicente mouetur interdum ad lachrymas, & nouis affectibus ſtimulatur quos ex ſola cogitatione non ſenſerat, quaſi aliquas vires habeat ipſa prolata vox quas animus concipiens non habuit, ſic dicit Hiero. in Epiſtola ad Paulinum habet neſcio quid latentis energię viuę vocis actus, & in aures diſcipuli de auctoris ore transfuſa fortius ſonat. Energia enim eſt vis intrinſeca, ideſt vox habet quandam virtutem intrinſecam ad mouendum cor, nec ſolum fit hoc ſiquis ea, quæ concepit ab alio audierit, ſed etiam ſi ipſemet formet in voce, quæ animo concepit magis ſeipſum mouet, ſicut videmus de illis, qui in cala-

mitate aliqua existentes status sui anxietatem voce, F aut scriptura plene explicare sciunt. Nã per hoc, quòd explicãt mouentur in lachrymis. Ita videmus in illis, qui passi sunt malum aliquod, qui si cogantur, vel admoneantur referri, q̃ passi sunt per hoc, quòd referunt lugent cum prius hoc cogitantes non lugerent, sic dicit Aeneas Didoni Reginę suadenti sibi referre Troianos casus, scilicet infandum Regina iubes renouare dolorẽ 2. Aeneidos, idest iubes, quòd ego renouem dolorem in animo meo referendo tibi patrię ruinam, & domesticas clades, sic etiã Boetius statum suum miserabilem cum poetice describeret ex ipsis, quę scribebat fletus ei accidebat, vt patet de cõso. lib. 1. Metro. 1. Heu mihi latere dicant scribenda came- G nę, & veris elegi fletibus ora rigant, idest versus illi lachrymas eijciebant quas non pateretur, nisi statum suum sciret describere, ita ergo in oratione interior conceptus parum accendit affectum, & si in verba expressus fuerit, vehementius mouet.

Secundo competit hoc maxime propter simplices, quia non mouentur, nisi a rebus magnis propter suã ruditatẽ, sicut qui habent sensum tactus grossum nõ patiuntur, nisi ab excellẽti sensibili, scilicet magno frigore, vel calore, aut rebus multum duris, sensibilia autẽ sunt multum perceptibilia, & ideo ista sunt apud omnes cognita, vt inducit Arist. de delectationibus corporalibus 7. Eth. di. has solas cognitas esse: intelligi- H bilia autem parum perceptibilia sunt nobis, & ideo raro perueniunt ad ea, nisi assuefacti, vnde simplices vix intelligũt aliquid vltra ea, quæ sensu percipiunt, & ita cum conceptus sui sint pure spirituales eos non intelligunt licet forment; & sic si sola mente orandum esset nescirent plures simplices quid orarent, ideo fuit conueniens propter eos voce orare, quia sic, siuè verba, quę proferunt intelligant, siue non, sciunt quòd illa dicant, vnde est eis melius sic orare.

Tertio fit hoc ad tenendum mentem fixam, quia difficile est mentem tenere ne euagetur, eo quòd cogitatio nostra est faciliter transuertibilis, si autem solum concipiamus aliquid, difficile est mentem illi intentam tenere, eo quòd conceptus videtur esse aliquid paruę entitatis, & quòd modicum mouet, ad tenendum autem animum fixum in aliqua re, oportet illam esse multum perceptibilem, & ita est in magno dolore, vel magna delectatione: nã siquis acerbissimos dolores toleret, etiam si aliquid aliud cogitare velit, vel attendere, non potest, quia dolor non finit alicui rei, nisi sibi soli attendere. Nam aliàs facile erat homini nullam pœnam sentire: si posset omnino animam suam transferre ad aliud cogitandum non attendendo ad id, quod patitur, sed non potest, quia ea, quę magna sunt naturaliter trahunt animam totam ad seipsa, ita vt ad aliud nihil attendat, in delectationibus excessiuis idem experimur, siue illę spirituales, siue corporales sint, quia illa, quę magna fuerit omnes alias absorbet, ita vt nulla aliarum sentiatur, vt patet 10. Ethico. simile est de luce, quia lux magna licet minorem non extinguat, sicut lux solis lucem candelę: illam tamen penitus absorbet, vt nullo modo sentiatur; cum ergo voces sint sensibiles conceptus autem non, anima non poterit teneri attenta circa cõceptus nimium; & diu, ne diuagetur, & tamen voces, quæ sunt sensibiles possunt animam magis tenere ne cogitationibus euagetur. Nam siquis fortiter nobis pręsentibus clamet, etiam si nolimus intendere vocibus illius necessario mouemur, quia non est in potestate nostra non pati, & non intendere rei multũ perceptibili, ita ergo si nos ipsi loquamur etiã si aĩa distrahatur a cogitatione eorum, quæ loquimur, ipsa verba eam retrahunt, quod experiuntur illi homines, qui patiuntur magnam mentis euagationem, nam si conentur aliquid cogitare cum parum attenderint subito in aliam cogitationem transuolant, & nesciunt quomodo priorem cogitationem dimiserint, nec quomodo in istã inciderint, & interdũ est tã male firma, & tam vagans mens nostra, q cum nunc aliquid cogitare cęperimus subito in aliam cogitationem incidentes etiam preteritę cogitationis obliuiscimur, ita vt postea inuenire nesciamus quid ante hoc cogitabamus. Si autem, qui talem mentis euagationem patiuntur conceptus suos vocaliter exprimant, ipsę voces tenent aliqualiter mentem attentam. Et si eam subito elabi contingat, quasi fugientem retrahunt, sicut sępe in voce proferimus aliqua, quę dicere soliti sumus, & mens deserit nos incidens in aliam cogitationem, & nescit homo quid tunc dicat licet recte ex habitu dicat, sed rursus vocibus compellentibus in nos ipsos redimus, & inuenimus nos dicere ea, quę cęperamus, & miramur quid dicamus, vel ad quam partem dicendorum peruenerimus, hoc tamen non fieret si voces non fuissent, quia cum nihil exterius animam ad se traheret cum illa semel a cogitatione incępta euagari inciperet nihil esset, per q retraheretur. Vtile ergo est in voce orare ad resistendum euagationi mentis, & maxime pro eo, qui diuturne orare vult, nemo enim diu in sola cogitatione eidẽ omnino rei plene intentus esse potest, est ergo vtile esse orationem vocalem.

Quarto fit hoc propter deuotionem, non quidem sequentem, sed præcedẽtem, quia interdum ex vehementia deuotionis in orante sequitur vox: nam motus virium superiorum, quando fuerint intensi redũdant in inferiores propter naturalem colligantiam, iõ cum mens orantis per deuotionem attenditur in fletus, & suspiria, & iubilos, & voces interdum inconsiderate prorumpit, ita vt videatur insanire, vel insipiẽter ad horam agere, qui talia patitur, differt iste modus a primo, quia primus est, quòd oretur in voce ad deuotionem causandam, iste autem quartus est, quòd sequatur vox ex deuotione, & istud est, quasi iam ex I necessitate orare vocaliter. De primo dicit Augu. in Epistola ad proban. quòd verbis, & alijs signis nos incitare debemus, scilicet ideo per certa interualla temporum etiã verbis rogamus Deũ, vt illis rerum signis nos ipsos admoneamus, quantumque in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & ad hoc augendum nos ipsos acrius excitemus, quod varijs curis tepescere cęperat omnino frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebrius inflammetur, de isto 4. patet in Psalmo 83. lętatum est cor meum, & exultauit lingua mea, idest lętitia cordis, quę est intrinseca saltauit in lingua per redundantiam virium superiorum in inferiores.

Quinto fit hoc propter debitũ iustitię, quia homo tenẽt Deũ colere, quasi dñm vniuersalẽ, & creatorẽ K suũ, secundũ ergo oĩa illa, quę accepit ab eo tenẽt eũ colere, iõ non solũ aĩus, sed ẽt vox, & oĩa alia, quę in hoĩe deseruire pñt Deo debent cõuerti ad eius cultũ, vt Psal. 83. cor meũ, & caro mea exultauerunt in Deũ viuũ, & Psal. 102. benedic aĩa mea dño, & oĩa, quę intra me sunt no. s. e. & quia vox nostra potest deseruire Deo laudando ipsum, iõ aliqñ vocaliter orãdũ est, sic dr̃ Oseę 14. oẽm aufer iniquitatẽ, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorũ nr̃orum, vituli labiorũ dñr laudes, quia sicut vitulus offertur Deo in sacrificium, ita laudes nostrę offeruntur Deo in sacrificium: Psalmus 49. immola Deo sacrificium laudis. Et iterum ibidem sacrificium laudis honorificabit, & inquantum dicitur reddemus vitulos significat debitã esse laudem vocalem, quia redditio pertinet ad satisfa-

ctionem,

ctionem, vel solutionem debiti. propter hoc ergo, & similia orare in voce communiter est vtile, si quis tamen senserit sibi melius esse solo corde orare, illud potius eligere debet.

Ad primum dicendum, quòd Deus nouit omnia quę oramus antequā oremus, vt in litera dicitur, nec ideo nos oramus vocaliter, vt aliquid Deo notificemus, sed vt in multis nobis ipsis per vocalem orationem proficiamus, sic dicit Hiero. nos orantes nō esse narratores, sed oratores. aliud est enim narrare ignoranti, aliud petere a sciente, sicut etiam Chryso. dicit non oras, vt doceas, sed vt flectas.

Ad secundum dicendum, quòd Deus tam verba, quam conceptus nostros percipit, verba tamen non audit, quia non est animal, sed non audiendo percipit, quia superiores vires apprehendunt ea, quę inferiores, sicut intellectus non videndo, nec audiendo iudicat de voce, & colore, ita Deus cum sit intellectus supremus, qui non solum est intelligens speculatiue, sed etiam per intellectum est artifex omnium rerum intelligibilium, quia scientia Dei causat res, intelligit omnia quęcunque sint licet non apprehendat ea omnibus modis illis quibus sunt apprehensibilia, sed apprehendit per quendam modum imminentē continentem excellenter perfectionem omnium illorum modorum quibus res sunt perceptibiles, & ideo non differt quantum ad Deum, ꝙ oratio in voce, vel solo corde fiat, quia ęqualiter vtranque intelligit. Cum autem dicitur, ꝙ magis ei conuenit oratio mentalis, quia ipse est purus intellectus: dicendum, ꝙ hoc est verum si Deus intelligeret per species intellectus nostri, & tamen Deus nō intelligit aliquid, per id ꝙ est extra se, vnde sicut Deus non iudicat de albo per speciem albedinis, sed per essentiam suam, ita & de cōceptu nostro non iudicat per ipsum conceptū, vel per aliquid ab eo abstractum, sed per essentiā suā, & illa in infinitum differt tam a conceptu mentis, q̄ ab albedine corporis, q̄ a voce animalis, ideo nihil magis, aut facilius Deus intelligit per conceptum, quam per vocē, q̄ ēt per lapidem, ideo non differt quantum ad ipsum vocaliter, vel mentaliter orare.

Ad tertium dicendum, quòd vocalis oratio non impedit mentalem, sed potius adiuuat, vt dictū est: voces autem, quando sunt disparatę ab eo, ꝙ cōcipit impediunt conceptum, eo ꝙ sunt tunc duę operationes animę necessarię, scilicet attendere voci, & conceptui, anima tamen quanto ad plura diuiditur minor fit ad singula, vt dicit Grego. 1. dialo. ideo voces extraneę impedient, quando voces tamen prolatę significant conceptum interiorem, non sunt duo actus animę, sed vnus, qa vnus est propter alterum, & vbi vnū propter alterum vtrobique tm̄ vnum, & sic tales voces non impediunt illum conceptū, sed potius adiuuant, quia animam volentem euagari ab illo conceptu rettahunt ad eundem, vt supra dictum est.

Ad quartum dicendum, ꝙ potest fieri oratio in occulto ēt si vocaliter fiat, vt si quis intra cubiculum suū vocaliter oret. Aliter potest dici, ꝙ Christus non dixit orandum esse in occulto, tanquam non liceat publice orare, sed esse occultum refertur ad mentē, sicut dicit Augu. in sermone confessorū, & Greg. ēt dicit, ꝙ intentio operantis debet manere in occulto licet operatio fiat in publico, non enim debet quis orare in cōuentu, vt a conuentu videatur, vt Chryso. dicit etiam Augu. lib. de sermone domini. dicit non aūt videri ab hoībus nefas est, sed ideo hoc agere, vt ab hoībus videaris. Sed obijcietur, quia Chryso. super Matth. dicit non clamosa voce oremus Deū, sed tacito corde ꝑꝑ tria. Primo, qa Deus nō voce clamosa pulsandus est, sed cōscientia recta, quia est cordis auditor. Secundo,

A quia secretas petitiones tuas non oportet alterum scire, nisi te, & Deum. Tertio, quia clamose orans alterū iuxta te non permittis orare: cum summo etiam silentio orandum est, vt inimicos nostros lateat nostrę petitionis intentio, & dicit hoc significatum esse inquantum Christus dixit orandum esse in cubiculo, scilicet vt non clamosa voce oremus.

Dicendum, ꝙ Chryso. non innuit nō esse orādum vocaliter, sed non esse orandum voce clamosa, ꝙ verum est de orantibus priuatim. Secus autem de ministris ecclesię, qui cantare tenentur, & ratio est, quia vt dicit ibidem ipse Chryso. orans nihil nouū debet facere, ꝙ aspiciant homines, vel clamando, vel pectus percutiendo, & sic clamare nouitas quędam est in

B orante priuate, ideo est euitanda clamositas, licet non euitetur vox. Aliter potest dici ad causas allegatas per Chryso. in prima dicitur, Deus non clamosa voce pulsandus est, verum est si putemus, ꝙ per clamorē potius nos exaudiet, quia tunc erraremus, sicut ethnici, qui in suo multiloquio se exaudiri putant, si tamen ex alia causa clamose quis oret, non prohibetur.

In secunda dicitur, ꝙ non oportet secretas petitiones tuas alterū scire, istud procedit contra clamosam orationem solam, non aūt contra quālibet vocalem cum fieri possit voce submissa nemine audiente, & generale est, ꝙ qn̄ quis aliquid specialiter petit pro se, vel pro alio, ꝙ non sit de eis, quæ communiter petuntur debet secrete orare, & ob hoc ministri ecclesiæ

C clamose orant, quia nihil speciale petunt, sed omnia sunt generalia, & si quid specialiter petunt, sicut in canone missę, illud submissa voce dicunt.

Tertia causa ad idem pertinet, s. ne impediamus orātes iuxta nos, ꝙ solū fit per orationem clamosam. Hoc autē Apostolus valde prohibuit 1. Corin. 14. s. ꝙ orantes, vel loquentes in ecclesia non se impediant, quia Deus non est Deus dissensionis, sed pacis, ideo tradit ibi modum qualiter quibusdam loquentibus alij taceant. Ad quintum dicendum, ꝙ oratio vocat pars contemplationis, accipiendo contemplationem large secundum, ꝙ omnes actus directi immediate ad Deum etiam si sint exteriores pertinēt ad contēplatiuam vitam, & quia oratio etiam si sit vocalis ad

D solum Deum est pars contemplationis est. Stricte tamen contemplatio non accipitur, nisi pro ipsa meditatione sapientię.

An semper sit orandum, & quomodo intelligitur verbum Christi, oportet semper orare. Et quomodo accipitur tentatio. Quæst. XCV.

QVAERETVR an oratio debeat semper durare. Aliqui dicūt, ꝙ debet incessanter oratio fieri, quia Christus dixit Luc. 18. oportet semper orare, & nunquam deficere.

Item Apostolus 1. ad Thessa. vlti. dicit sine intermissione orate, ergo nunquam oratio interrumpenda

E est, sed continuanda. Item remedium semper debet apponi quandiu morbus durat, oratio autem est remedium contra pestes animę, sicut ieiunium cōtra pestes corporis, vt dicit. g. infra 17. sup illo verbo hoc genus dęmoniorum nō eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione: pestes tamen animę, nunquam desunt, scilicet prauę cogitationes, quia diabolus semper insidiatur, circuit enim quęrens quem deuoret 1. Pe. 5. ergo semper debet apponi remedium orationis.

Item oratio est quędam annunciatio desiderij ad eum per quem explendum expectatur. homo tamen semper debet desiderare eā, quę oranda sunt, scilicet spiritualia bona, ergo semper orare debet.

Item, quia Hiero. ad Rusticum monachum, & de conse.

conse.di.5.c.nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber psalterij discedat, ergo semper orandum est.

Dicendum, quòd aliquo modo debet homo semper orare, & alio modo non. Dicitur enim orare homo quandiu oratio sua durat, & quia oratio nostra aliquo modo semper duraret eo modo semper orandũ est. Actus enim aliquis dicitur durare dupliciter, scilicet secundum essentiam suam, vel secundum virtutẽ, & effectum inde secutum, sicut iacere lapidem, quãtum ad essentiam actus nõ durat, nisi quandiu homo manum apponit lapidi ad iaciendum illud, tamen iacere secundum virtutem durat quandiu lapis ille iactus non cessat moueri. Nam iste lapis non mouetur, nisi inquantum iacitur, quia omne, quod mouetur ab alio mouetur 7. Phy. ergo quãdiu mouetur iacitur, & dicitur durare ille actus iaciendi, cum vero cessauerit moueri cessat actus iaciendi, tam quãtum ad essentiam, quam quantum ad virtutem, & hoc intelligitur de cessatione a motu recto quo mouetur a iaciente, nam quando inceperit declinare versus centrum iam non mouetur a iaciente, sed natura grauitatis est principium huius motus, quia si distaret centrum, vel locus in quo quiesceret in infinitum non cessaret vsquè illuc moueri, & tamen manifestum est, ꝙ iaciens nihil ad hoc cõfert. De oratione eodem modo est, nam durat oratio quantum ad essentiam, quandiu durat formatio conceptuum si est oratio mentalis, vel quãdiu durat prolatio verborum, si est oratio vocalis, quãtum ad virtutem durat oratio quandiu efficacia orationis durat in operibus, scilicet illud desiderium, ꝙ ad orãdum mouet durat in opere nostro etiam dudum iam cessante oratione.

Primo modo non potest, nec debet oratio semper durare, patet quia tunc non possemus sumere cibũ, nec dormire sine quibus mortalis vita non agitur: etiã dato, quòd posset aliquis istud facere non deberet, quia tenetur homo ad opera misericordię pro certo tempore, quę interdum sunt omnino necessaria, sicut subuenire ei, qui est in extrema necessitate, quę fieri non possent si quis semper actualiter oraret, ergo non debet semper quis orare, maxime quia oratio est pars vitę contemplatiuę, vt ait Hugo de sancto Victore, & tamen nemo debet semper contemplationi vacare, sed ad actionem se interdum extendere cogitur.

Oratio autem secũdo modo debet durare semper, scilicet quantum ad effectum, inquantum motiuum ex quo fieri debet oratio debet durare semper in omnibus operibus nostris, patet quia motiuum orandi est habere vitam ęternam, quandiu ergo aliquod facimus, quod ordinatur ad vitam ęternam manet oratio, & quia omnis bona operatio ad vitam ęternam tendit, quandiucunque quis meritorie operatur, orare dicitur sicut dicit glo. 1. ad Thessaloni. non cessat orare, qui non cessat bene agere, & tamen obligatur homo semper bene agere, idest nunquam agere malum, ergo obligatur homo semper orare.

Aliud ẽt principium orationis est glorificare Deũ, & maxime in oratione vocali, cum oratio sit actus latrię, & latria est virtus qua Deo cultum debitum exhibemus, scilicet gloriam, & honorem, & laudem, omnia tamen opera nostra debent fieri ad laudem Dei. 1. Cor. 10. siue manducatis, siue bibitis, vel aliud, quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, ergo quãdiucunque quis bonum fecerit dicetur agere in laudem Dei, quia bona sola sunt, quæ ad laudem Dei esse possunt, de malis autem Deus laudari nõ potest, quia Deus detestatur malum, & odit omnes operantes iniquitatem, Psalm. 5. Quandiucunque, ergo quis bonum fecerit dicetur orare, & quia obligatur homo semper agere bonum, vt dictum est, semper obli-

F gatur orare sic dicit Augusti. ad proband. in ipsa fide spe, & charitate Deum semper oramus continuato desiderio. Sicut tamen erat in motu lapidis iacti, quia virtus iacientis debilitatur semper in eo, scilicet virtus illius motionis, ita vt per continuam debilitationem perueniatur ad hoc, quòd lapis iactus quiescat, vel cõtrario motu moueatur, nisi iterum impellatur, ita & de oratione est, quòd licet operando bonum ex illo desiderio quo mouemur ad orandum dicamur semper orare, debilitatur tamen ille feruor operandi causatus ab orõne, & ideo ad hoc, quòd non frigescamus omnino a bono opere, oportet orationem interruptam resumere, ideo dicit Aug. ad proban. etiam verbis rogamus Deũ, vt illis signis nos ipsos admoneamus per certa horarum, & temporum interualla, &

G quantum in hoc desiderio profecerimus nobis ipsis innotescamus, & sic apparet ex verbis illis, quòd non est semper orandum, nec etiam semel pro tota vita, cum per interualla horarum istud negocium agendum sit, & hoc modo manebit bonum desiderium operum, quod sumpsit originem ab oratione, & etiã feruor ille non refrigescet omnino, cum aliquando oratio interrupta postea per interualla resumatur, & hoc modo quilibet homo obligatur semper orare.

Ad primum dici potest vno modo, quòd Christus dixit semper orandum esse, nõ ꝙ actus orandi duret semper quantum ad essentiam, sed ꝙ duret quantum ad virtutem, vt expositum est, vel dicitur durare semper oratio non quantum ad actum orandi, sed quãtũ

H ad propositum orandi, s. ꝙ q̃q̃ cesset actus orandi, propositum tñ de orando, aliquando nunquam cesset, dicitur autem cessare propositum orandi, qñ postquã aliquis orauit proponit, vel intendit postea, nunquam orare, & istud malum est, quia quilibet fidelis tenetur certis temporibus aliquid orare saltem diebus festis, vt dictum est supra quęstio. 93. si aliquis autem proponeret semel, nunquam postea orare per hoc faciebat contra obligationem, qua tenetur certis temporibus orare, ideo sic cessare ab oratione peccatũ mortale est, qui autem aliquando orare cessat proponens postea orare, quando sibi fuerit opportunum, nũquã dicitur cessare ab oratione, & iste modus loquendi

I conuenit verbis Christi, quia ipse dixit oportet semper orare, & non deficere, & ponit ad hoc exemplum de vidua, quæ importuna erat iudici petendo vindictam de aduersario, & tamen illa vidua non semper actualiter petebat a iudice vindictam, sed nunquam desinebat, inquantum etiam si a iudice repelleretur, postea redibat non confusa, nec deficiens animo propter repulsam, & hoc est, quòd proprie Christus intendit. nam loquitur contra quosdam, qui aliquid a Deo petunt, & quia mox, vt petiuerint non obtinent, cessant petere, nunquam vltra petentes, quod malum est, quia etiam si Deus semel petitus non dederit, pluries petitus dabit, sicut Christus dixit Lucę 11. ponens exemplum de illo, qui noluit amico com-

K modare panes propter amicitiam, & commodauit propter importunam petitionem, & sic, qui petens a Deo non impetrat illico, quod petebat, redit iterum, & iterum ad petendum, dicitur semper orare.

Tertio modo potest intelligi, quòd oporteat semper orare, idest sępe, quia isti modi excessiui loquendi sunt frequentati, tam in sacra Scriptura, quàm in vulgari locutione, sicut semper dicitur dormire, qui sępe, vel multum dormit. de oratione, ita est, ꝙ eam frequẽtare valde debemus, quia est nobis remedium contra dęmones, & omnia genera peccatorum spiritualium infra 17. hoc genus dęmoniorum non eijcitur, nisi in ieiunio, & oratione, iõ dicitur, ꝙ debemus

semper

semper orare. Quarto pōt intelligi, ꝙ debemus orare semper per nos, vel per alios; nā qui pauperibus eleemosynam tribuit, aut quęcunque opera misericordię exercet, obligat ad orādū pro se eos quibus tribuit, & sic licet ipse nō oret, dicitur semper orare, quia habet alios, qui pro se semper orent, & ita exponit quidam sanctus Abbas in collatio. patrum. Ad secundū dicendum, sicut ad pręcedens, quòd orare sine intermissione est, non quòd ipse actus orandi quantum ad essentiam, nunquam interrumpatur, sed ꝙ nunquam interrumpatur quantum ad affectum, vel quantum ad propositum, vel quòd sępe oremus, vel ꝙ habeamus aliquos, qui pro nobis sine intermissione orent.

Ad tertium dici potest vno modo, quòd pestes spirituales non semper sunt in anima, quia non cogitat semper homo mala, quia licet diabolus semper quęrit quem deuoret, nō semper inuenit, quia interdum est homo occupatus in aliquibus operibus in quibus diabolus locum non hēt tentandi hoīem, siue quia per Deum, vel Angelum custodem arcetur diabolus ne tentet, & ita diabolus non tentat hominem semper actualiter, & ita caute dictum est, quòd diabolus circuit quærens quem deuoret, & non, quòd diabolus semper tentat hominem ad deuorandum eum.

Sed obijcietur, quia Iob.7. vbi dicit litera nostra militia est vita hominis super terram, dicit alia litera tentatio est vita hominis super terram, ergo quandiu viuit tentatur. Dicendum, quòd accipitur ibi tentatio pro experimento, quia omnia, quę homo agit, vel patitur in tota vita sunt talia, quę possunt secundum virtutem, vel vitium agi, & nihil est in quo homo non operetur secundum alterum istorum. per quamlibet, ergo operationem habetur experimentum de homine an bene, vel male viuat, & sic tota vita, idest oēs actus, & passiones vitę sunt tentatio, idest experimentum de bonitate, vel malitia hominis, non ergo tentat diabolus semper hominem, & consequenter non est necesse, quòd semper oret. Aliter potest dici, ꝙ etiam non oportet semper orare actualiter quandiu quis habet pestes animæ, idest prauas cogitationes, sed tandiu orandum est quandiu oratio remedium est contra illas, sicut est in morbis, si enim aliquis morbus est, qui solum sanetur per euacuationē non oportet semper dare actualiter laxatiua, & euacuatiua quādiu manet morbus actualiter, quia iam remedium excederet mensuram remedij, & lęderet potius, quam prodesset, sed tandiu debet dari remedium quandiu commensuratur morbo, vnde apparet, quòd nō debet fieri ista commensuratio quantū ad quantitatem durationis, idest quòd quandiu durat morbus tādiu duret appositio remedij, sed quantum ad virtutē, i. ꝙ tanta sit virtus illius remedij quanta sufficiat expellere morbum, & ideo si remedium semel appositum sufficit ad excludendum morbum, qui durat per mensem, tantum est de remedio quantum de morbo, & tandiu durat virtus remedii quandiu morbus, quia aliàs non expelleret eum: ita in oratione non oportet, ꝙ quādiu homo est in tētatione tādiu actualiter oret, sed tandiu quandiu ad expellendā tentationē, vel alias animę pestes oratio vtilis est: nam nō est semper vtile orare contra tentationem, immo fortassis hoc augeret tentationem, sic dicitur in collatio. patrū breuiter orandum est, ne immorātibus nobis inserere aliquid cordi nostro insidiator possit inimicus. sed vtile est aliquando orare, aliquādo ad sapientū, & amicorū cōsilia, & collocutiones recurrere, aliqñ aliis se operibus occupare, ne cogitationibus insistendi locus sit. Ad quartum dicendum, ꝙ licet semper debeamus bona appetere, non oportet semper orare actualiter, sed sufficit, quòd maneat oratio secundum virtutem,

A quia ibi manet appetitus boni, vt expositum est.

Ad quintum dicendum, ꝙ non est intelligendum nullo tempore psalterium debere cadere de manu, sed ꝙ non cadat temporibus ad hoc constitutis ar. 26. di. c. siquis vult. vbi dicitur, ꝙ Moyses erat indesinenter in tabernaculo domini, & tñ certum est, ꝙ nō erat ibi semper, quia sępe erat exterius cum populo, & ibat, & redibat Exo.33. sic dicit Glo. in eo. c. nunq̄.

An oratio debeat fieri breuis, vel prolixa. Et quando est parui profectus. Et an officia diuina sint magna, vel parua. Quæst. XCVI.

B QVAERETVR an oratio nostra dēat esse ꝓlixa, qa licet nō semper duret actualiter, qñ fuerit incepta poterit esse breuis, vel ꝓlixa. Dicunt quidā, ꝙ non debet esse prolixa, sed breuis, quia supra in litera dr̄ orantes nolite multum loqui, & tñ, qui prolixam orationē agit multū loquit̄, ergo non debet esse prolixa. Itē oratio est ad explicādū desideriū orantis, sed tanto est desideriū melius quanto ad vnum magis restringitur Luc.10. Martha solicita es erga plurima porro vnum est necessarium, idest non oportet attendere ad multa, sed ad vnū, & Psal.26. dr̄ vnā petij a dño hanc requirā, i. vnicā petitionem feci, & de hac sola curabo, qui tñ prolixe orat multa petit, ergo non est prolixe orandū. Item oratio facta ad Deum debet esse cum magna confidentia, C quia aliàs nihil impetrat̄ Iacobi primo, qui tñ orat ꝓlixius non petit confidenter, quia multitudo verborū ad hoc dirigitur, vt animus eius, qui oratur ꝑ hoc flectatur, si tñ orans confideret, ꝙ ille sine dubio concederet, ꝙ petitur non curaret, nisi exprimere quid vellet, ergo non est facienda prolixa oratio ad Deum.

Item modus agendi pręfixus nobis semper debet teneri, & maxime in eis, quę ad Deum pertinent Exo. 19. contestare populū ne forte velit transcendere propositos terminos ad videndum Deum, & pereat ex eis plurima multitudo. sed ṗfixit Christus nobis modum, dicens non esse multa in oratione dicēda, ergo non debet esse prolixa. Dicendum, ꝙ aut quærimus in oratione de debito, vel de expedienti, scilicet an D obligemur determinate multum orare, vel determinate paucum orare, vel dato, ꝙ non obligemur determinate ad multum, vel paucum, quid istorum magis expediat. Dicendum pro hoc, ꝙ aut quęrimus de communi oratione, quæ est ministrorū ecclesię, vel de oratione priuata. Si de communi dicendū, ꝙ ista cadit sub obligatione, & tenentur ministri ecclesię, i. oēs habentes beneficia, vel ordinē sacrū ad diuinū officiū integre persoluendū, siue illud longū, siue breue sit, & non dñr prolixe orare, siue multa loqui licet officium in se magnum videatur, & longo tempore egeat ad plene dicendum, quia multū, & paucū magnum, & paruum ad alterū dicuntur, & nihil est, ꝙ non sit magnū, & paruum ad aliud, & aliud sumptū: E absolute, ergo non potest dici magnum, & paruum, nisi per relationem ad mensuram, quia quod mensurę ęquatur non dicitur magnum, & paruum, sed cōmensuratum, quidquid aūt excedit magnum dicitur quidquid vero deficit dicitur paruū, ita in moralibus est, quia mensura operationum est recta ratio secundum, ꝙ a sapiente determinatur, & ideo illud, ꝙ sapiens diffinit, idest prudens per rectam rationem non est multum, nec paucum, sed medium, & in illo consistit virtus 2. Ethi, ideo illud est regula, quidquid autē supra illud est dicitur superabundantia, quidquid autem infra dicitur defectus, quod autem est determinatum secundum rectam rationem quantumcunque sit secundum quantitatem magnum, non dicitur magnum,

gnum, sed medium, & commensuratum, vnde poterit esse, ꝙ aliquid sit minus secundum quātitatem, & dicatur superabundantia, quia excedit mensuram, sic dicitur 2. Ethicor. ꝙ in cibo non est idem mediū omnibus, sicut nec Miloni, & Terarchæ, vel magistro gymnasiorum, quia ꝙ multū erat Terarchæ erat defectus Miloni. Idem dicit ibi de calceis, quia calceus, qui vni est valde superabundans, est alteri valde deficiens.

In orationibus autem ministrorum ecclesię lex posita est quantum dicere debent, & ideo tantum dicere iustum est, & est medium: non est ergo magnum, nec multum quantumcunque in se videatur lōgum, sed ꝙ esset minus illo diceretur paucū, quia per illud non satisfaceret orans, & sic ministri ecclesiæ non agunt contra hoc, quod Christus dixit orantes nolite multum loqui, quia non loquuntur multum, sed cōmensurate: si autem sit oratio priuata, aut illa est determinata ex necessitate, vel non. De primo patet, vt si alicui iniungat confessor dicere certam orationē, & tunc dicendum, ꝙ siue magna, siue parua sit, tenet complete eam dicere, & non dicitur multa loqui, sed commensurate, quia tantum loquitur, quantū, tenet. Si autem non sit oratio determinate necessaria.

Dicendum, quòd tunc non potest dubitari, an sit necessarium multum, aut paucum loqui, quia nō est quis obligatus ad dicendum certū quid, ideo licitum est dici paucum, vel multum, quia dicendo multum non est peccatum, quia non agitur contra præceptū, & si pauca dicantur non fit minus debito, cum nihil sit determinate debitum, ideo vtrunque est licitum. Si etiam obiiciatur, ꝙ Christus vetuit multa loqui dicetur sequenti quæstione, quō sit hoc intelligendum, ideo solum manet dubium an in tali casu sit magis expediens pauca, quam multa dicere.

Et dicendum, ꝙ aut quis vult orare principaliter ad satisfaciendum, aut principaliter ad merendum, si ad satisfaciendum solum, vel principaliter dicendum, ꝙ bonum est diuturne orare, ratio huiusmodi est, quia ad satisfaciēdum solum requiritur, quòd sit opus bonum in charitate, & pęnale bona intentione factum, ꝙ aūt cum feruore deuotionis fiat, vel non, nō differt, & sic cum orare multum, vel paucum nō sit propter aliud, nisi quia in parua oratione potest retineri deuotionis feruor, in longa autem non potest, & ad satisfactionem non requiritur deuotio, sufficit, ꝙ oratio fiat bono animo etiam si homo non possit semper deuotionis habere feruorem, vel attentionem, quia nihilominus manet oratio semper, tanquā opus difficile, & pęnale, quod sufficit ad satisfactionē. An tamen homini volenti satisfacere de peccatis suis per aliqua opera laboriosa, quando non potest feruenter, & deuote orare, expediat potius orare saltem indeuote, quam subire alia opera bona laboriosa, non potest determinari generali sermone, quia oporteret considerare qualitatem illorum bonorum operum in se, & alias particulares circunstantias secundum quas cōtingit vnum opus melius esse altero, hoc tamen notum est, ꝙ oratio quando nullam habet attentionē, aut deuotionem parui profectus est. De attētione tn̄, & deuotione orationis quātum sint necessaria, & q̄d conferant, dictum est libro nostro de oratione.

Si autem attendatur principaliter ad merendū, dicendum ꝙ præcipuum in oratione est deuotio, siue excitare feruorem desiderii nostri, & quia quantitas vniuscuiusque rei debet esse proportionata suo fini, sic quantitas potionis proportionatur in magno, & paruo ad sanitatem inducendam. s. ꝙ detur magis, vel minus, secundum ꝙ est magis, & minus necessarium ad inducendam sanitatem, cum ergo oratio sit ad ex-

F citandum feruorem desiderii, tandiu expediens est orationem durare, quandiu feruor excitatur. Cum autem feruor non excitatur, sed potius fastidiū gignitur, oratio non est vlterius extendenda, sic dicit Augu. ad proban. Dicuntur fratres in Aegypto crebras habere orōnes, sed eas tamen breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter erecta, quę orāti plerunque est necessaria per longiores moras hebetetur intentio, & sic tandiu, quādiu potest durare deuotio debet extendi oratio, & non dicitur prolixa, cū autem fastidium gignitur etiam si breuis fuerit oratio, interrumpi debet. nam non est prudenter factū, ꝙ quis aliquando tandiu orare velit, ꝙ seipsum multum fatiget, & attędiet, quia per hoc valde tardus, & piger ad orationem redibit, quia ad ea quæ naturaliter sensit sibi semel grauia & fastidiosa, refugit postea

G redire, sed detestatur ea, tāquam inimica, si autē oret quis circa fastidium cum natura non senserit illud sibi onerosum, non recusat sæpe ad illud redire, & ita magis, & ardentius orare poterit, quam ille qui semel vult orare, vsque ad fastidium, & hoc innuitur in eadem auctoritate Aug. cum postea dicitur: at per hoc ipsi satis ostendunt hanc intentionem sic nō esse obruendam. sed perdurare non potest, ita si perdurauerit non cito esse rumpendā, & ob hoc ad hoc, ꝙ quis deuote, & multum orare possit, consilium est, ꝙ oret sæpe, & semper breuiter citra fastidium, sic dicitur in collatio. patrum, frequenter enim, sed breuiter est orandum, ne immorantibus nobis inserere aliquid no-

H stro cordi insidiator possit inimicus. Aug. quoque ad prob. vt supra dictum est dicit: dicūtur fratres in Aegypto crebras habere orationes, sed eas tn̄ breuissimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne per lōgas moras intentio hebetetur.

Ad primum dicendum, ꝙ prolixe orare nō est multa verba dicere, sed est affectum circa eandem rē continuatum habere, sic dicit August. ad proban. non vt quidam putāt hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus, & sic potest quis orare prolixe, licet pauca verba dicat, si circa eundem affectum, & rem desideratam, diutius illam considerando, & desiderando moretur, vt dicetur sequenti q. Quid prolixe orare.

I Ad secundum dicendum, ꝙ oratio est melior quātum magis ad vnum reducitur, si illud vnum est, ꝙ petendum est: poterit tamen esse melior oratio in qua multa petuntur, quorum nullum malum est, quā illa in qua vnum petitur, & illud non est honestum, vel est minus honestum, quam illa multa, quæ in alia oratione petuntur: aliter potest dici quantum ad breuitatē orationis, ꝙ potest esse prolixior oratio in qua vnicum petitur, quam illa in qua petuntur multa, quia ꝓlixitas orationis non attenditur in verborum multitudine, sed in temporis prolixitate. potest autē quis diutius immorari circa vnicam rem idem desiderando,

K q̄ circa multas illas summatim enarrando, & tamen oratio dicitur prolixior ex tempore, & non ex verbis, sicut dicit Aug. vbi supra non est hoc orare in multiloquio si diutius oret, aliud est sermo multus ad diuturnos affectus.

Ad tertium dicendum, quòd quando homines petunt aliquid ab aliis hominibns petunt ab illis, qui cōceptum eorum cognoscere non possunt, nisi verbis exprimatur, & quia plenius exprimitur in multiloquio vtuntur interdum multiloquio gratia expressionis, interdum etiam homines disponentes aliquid facere vel non facere propter petentium importunitatem mutant dispositionem, Lucæ vndecimo, de illo qui dedit panes propter importūnitatem amico, & non propter amicitiam, & ad hoc præcipue vtuntur hoīes multi-

multiloquio, vt rogati superati multitudine verborum flectantur a dispositione sua, & tunc prouenit multiloquium a quadam diffidentia, vel pauca confidentia quam quis habet de alio, apud Deum autem non vtuntur multiloquio propter maiorem expressionem, quia omnia nouit, nec ad flectendum eum, quia nunquam mutatur sua dispositio, sed ad exercitandum affectum nostrum, scilicet, vt deuotio p verba excitetur, & sic nō prouenit multiloquium ex diffidentia: vnde possumus multiloquio vti interdum in oratione non peccando, vt dicetur magis sequēti qō.

Ad quartum dicendum, q̄ vetuit Christus multiloquio vti, & est peccatum vti illo modo, quo ipse phibuit, scilicet, inquantum venit ex infidelitate, vt dicetur sequenti q. interdum tamen prouenit ex alijs causis, & non prohibetur.

In oratione quid sit multa loqui, & quando sit reprehensibile in oratione loqui multa. Et quid a Deo petendum. Et quo genere verborum sit vtendum. Et quid sit orare: & quid oratio. Et ad quid officium diuinum dicatur. Quæst. XCVII.

QVAERETVR cum Christus arguerit hic multiloquium, & dixerit, quòd nō loqueremur multa in oratione, quid sit multa dicere, & quādo.

Dicendum, quòd potest aliquis vti multiloquio erga Deum ad notificandum intentionem suam quasi plenius notificet quando plura dixerit, & hoc modo prohibitum est. Alio modo, quòd quis credat per verborum multitudinem flectere Deum a dispositione sua, vt velit contrarium eius, quod disposuerat, & etiā hoc modo est prohibitum, quia vterque modus prouenit ex infidelitate: nam Deus cōceptus nostros plene nouit etiam si nos nihil exprimamus, nec plura nouit per hoc, quòd plura dicimus, etiam Deus a dispositione sua non flectitur etiam si multa loquamur, vtrūque ergo de Deo sentire infidelitas est, & hoc solum Christus vetat, sic dicit gl. scilicet, damnat autem multiloquium orationis veniens de infidelitate, & patet quia vtrunque motiuum istorum Christus tetigit, & excludit. Nam cum dixit orantes nolite multum loqui subdidit: scit enim pater vester qd opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, non oportet vti multiloquio ad pleniorem expressionem, quia iam nouit antequam petatis id quod vultis. de secundo patet, quia dixit Ethnici putant, quòd in multiloquio suo exaudiantur, idest, quòd multiloquium præstet virtutem orationi ad hoc, quòd exaudiatur flectendo Deū viribus multiloquij, alios autem modos Christus nō prohibuit: istis autem modis peccat mortaliter multiloquio vtens, & etiam si paucis verbis vteretur intēdens hoc per illa mortaliter peccaret, si autem multiloquium non venit ex infidelitate, aut petit quis multa, & non honesta, vel non vtilia, aut non. si primo modo prohibitum est multiloquio vti, quia a Deo non est petendum, nisi honestum, scilicet, gratia, & gloria, & illa, quæ ad hęc ordinantur: siquis ergo petat inhonestum, vel inutile etiam si pauca petat, dicitur multa loqui, quia multum est, q̄ supra rationem est, qui tamen petit inhonestum, supra rationem petit: ergo est multiloquus, maxime autem si multis verbis ad hoc vtatur, & hoc etiam est vetitum, sic dicit Chryso. in Homelia, scilicet, dissuadet per hoc inanem locutionem in orando puta cū non petimus decentia a Deo, vt potentatus, & glorias, & inimicos superare, & pecuniarum superabundantiam. Si autem non petitur inhonestum, vel inutile, sed id quod petendum est. Aut vult petere, quis istud verbis ornatis, & compositis artificiose dictis, & tunc etiam si pauca dicat mul-

A tiloquus est, quia ita oportet eum circa illa pauca inutiliter, & diu occupari, sicut circa multa, quia verba ornata, & artificiose dicta nō possunt dici sine magna attentione, & tunc mens hominis, quæ deuotioni vacare debebat attenta artificiosę prolationi nullum fructum deuotionis consequitur, & hoc malum est, quia oratio magis pertinet ad animum quàm ad verba ornata, sic dicit Grego. 33. Moralium veraciter orare est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare, & maxime, quia ornatus in verbis cum sit aliquid artificiosum, & laboriosum, non apponitur sine causa, sed vt habeat oratio maiorem vim ad flectendum, & ita oratoris officium est apposite dicere ad persuadendum: apud Deum tamen verba ornata nec suadent, nec delectant, sed potius cordis simplicitas placet, error ergo est illi rei multum dare, & se in ea implicare, quæ est omnino inutilis relinquendo eā, quæ valde necessaria, & vtilis erat oranti, scilicet, deuotionem, & hoc modo Bernardus in Meditationibus accusat se dicens sępe ad sacrum misterium vocē meā fregi, vt dulcius cantarem non attendens, quòd cantor dum vocibus prouocat populum Deum stimulat prauis moribus, & sic peccatum erat totaliter attendere ad dulcedinem cantus in diuinis misterijs, sic dicit Grego. 92. distinctio. capit. In sancta, scilicet, quòd consuetudo reprehensibilis erat constitutos in diaconatu modulationi vocis inseruire, quos ad prædicationis officium ad eleemosynarum studium vacare congruebat, & subditur, vnde fit plerunque in sacro misterio dum blanda vox quæritur congrua vita negligatur, & cantor Deum moribus stimulet cum populū vocibus delectet. Non tamen ex hoc est intelligēdum, quòd semper sit vetitum in oratione vti verbis ornatis, & artificiose compositis, sed hoc verum est, quando iste ornatus propter seipsum quæritur, vel vt habeat vim suadendi, sicut apud oratores, si tamen quis talibus verbis vtatur, vt seipsum magis per hæc verba excitet laudabile est: nam sicut ornatus Rhetoricus vires habet ad suadendum, & magis humanos animos incitat quàm verba simpliciter, & incomposite dicta, ita & ad seipsum homo patitur hoc, quòd si aliquid legat composite factum magis seipsum mouet quàm si legerit rudes sententias. ad hoc tamen oportet, quòd oratio non componatur de nouo, nec formetur, quia siquis velit nouiter verba composita formare, oportet deditam esse animam illius artificio conficiendi hanc orationem, ita vt nihil attendere possit deuotioni, quòd tamen verba ornata in scriptis orando quis legat, aut ea iam diu memoretur retenta orando proferat deuotioni non obest, quia non oportet animam formandis artificiose verbis intendere, sed magis tunc verborum dulcedine, & fructum capiet, & sic verba ornata in oratione proferre laudabile est.

De melodia, quæ est in cantu Ecclesiæ ad diuinum misterium idem est: nam si propter seipsam quæratur, & ita quæratur, quòd alia relinquantur, quæ principaliora sunt malum est, sic dicit Gregorius vbi supra, fit plerunque, vt in sacro misterio dum blanda uox quæritur congrua uita negligatur, si tamen quæratur dulcedo cantus inquantum concitat animos ad quoddam spirituale gaudium laudabile est, & propter hoc Ecclesia introduxit cantus, sic dicit Augustinus de seipso lib. confessionem, quòd flebat uberrime in hymnis, & canticis suaue cantantis Ecclesiæ, & quòd uoces illæ influebant auribus eius, & eliquebatur ueritas in corde eius.

Si aūt nō attēdant uerba composita, sed sint multa quæ quis habeat memoriter dicere etiam non est ual-

de laudabile, quia ad multa dicendum oportet animam esse attentam, & dum in his occupatur in deuotionem non assurgit: sic dicit Chrysostom. in Homilia, scilicet, nō tamen iubet decem millium versuum orationem componere, & corde tenus enunciare, quòd occulte insinuat cum dixit nolite multum loqui, quasi dicat, illud est non multum orare, sed multum loqui. & rectè dicitur, quòd in oratione pręcipue deuotio attenditur, in loquendo autem solum ipsa verba, & dicitur componere orationem, & dicere corde tenus, in quo innuitur, quòd sit hoc difficile, & oporteat esse magnam attētionem animæ ad hoc dicendum, & ideo deuotioni locus non relinquatur, si tamen esset multiloquium, in quo non esset difficultas vtpote quia non corde tenus, sed legendo oratio dicitur, non est prohibitum multa dicere, quia tūc non occupatur anima principaliter in dicendo, eo ꝙ illa scripta sunt, & sic posset ad deuotionem attendere: dicendum tamen, quòd qui orando multa vult dicere, aut hoc est proprie per modum orationis, aut per modum diuinę laudis: in oratione enim attenditur petitio, quia oratio secundum Damascenum est petitio decentium a Deo, & tunc siquis multa loquatur oportet multa petere.

Hoc autem non est conueniens, quia difficile est scire quid nobis conueniat, nisi loquendo generaliter, vt siquis petat gratiam, & gloriam, & illa quę dirigunt ad hoc.

Si tamen se reducat ad petendum aliquid particulariter nescimus quid petendum sit, quia quid nobis conueniat ignoramus ad Rom. 8. nam quid oremus, sicut oportet nescimus, petere autem quod fortassis nobis malum est, periculosum est, ideo non est bonū, ꝙ homo se extendat petendo per multa, sed reducat se ad pauca. Nam & propter hoc Christus dedit nobis formam orandi, vt sciremus quid esset petendū; non est ergo vtendum multis verbis in oratione quādo petimus. Si autem sit oratio per modum diuinę laudis, sicut est in quibusdam Psalmis, in quibus nihil petitur, sed solum enarrantur diuinæ laudes, non est periculum multa dicere, quia ibi non oramus, sed laudamus. Christus tamen dixit orantes nolite multum loqui, idest, multa petere: cum ergo quis orat volēs proprie orare, scilicet, petendo, debet orationem in verbis breuem proferre, vt sic pauca petat, & tamen diu morari potest circa orationem illam non diu loquendo, sed diu desiderando, & ita Christus tradidit nobis formam, orauit prolixe, & nihil petijt, nisi vnicum, scilicet, si fieri potest transeat a me calix iste: Lucæ 22. scilicet, & positis genibus orabat dicens: pater si vis, &c. & postea dicitur, & factus in agonia ꝓlixius orabat, & tamen totum, quòd orabat erat iste sermo, scilicet, pater, &c. patet Matth. decimoquarto, scilicet, & iterum abiens orauit eundem sermonē, idest, in prima vice orauit pater si fieri potest &c. & in secunda vice idem orauit, & tamen prolixius orabat, scilicet, quia longo affectu tenebatur circa hoc, ꝙ petebat, licet pauca verba diceret, sic dicit August. ad proban. non vt quidam putant hoc est orare in multiloquio si diutius oretur, aliud est sermo multus, aliud diuturnus affectus: nam & de ipso Domino scriptum est, quòd pernoctauerit in orando, & quòd prolixius orauerit, vt nobis præberet exemplum. & sic in oratione debent esse pauca verba, & longus affectus, vt per desiderium immoretur homo circa id quod petit, & ista immoratio circa desideriū est quędam præparatio cordis nostri quam Deus valde attēdit, & exaudit, sic dicitur Psalm. 9. desiderium pauperum exaudiuit Dominus, & præparationem cordis eorum audiuit auris tua, & taliter orantes dicuntur

F multum deprecari, vel multum orare, & tamen pauca dicere: sic dicit Augustinus ad probandum: absit enim ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat intentio.

Nam multum loqui est in orando rem necessariā superfluis verbis agere. Multum autem precari est eum, quem precamur diuturna cordis excitatione pulsare. nam plerunque hoc negotium plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu: expedi ergo homini prolixam orationem facere ad tumulum mitti si deuotionem orandi potest diu retinere, pauca tamen verba dicere debet ne petendo erret aliquid fortassis optans, quòd sibi nociuum est, & ita Chrysostom. in Homelia laudat orationes longas G tempore, sed non verbis dicens. Christus iubet non longas orationes facere, longas autem dico non tempore, sed multitudine eorum, quæ dicuntur, permanere tamen oportet eos, qui petunt: nam Apostolus ait orationi instantes. In his autem omnibus nihil intelligitur de orationibus ministrorum Ecclesiæ, quia illę sunt determinatę, & oportet eas agere non omittendo verbum de eis, sic dicit Hierony. in Epistola ad Rusti. mo, & de consecratione distinctione quinta cap. Nunquam, scilicet, nunquam de manu tua, aut oculis tuis liber Psalterij discedat: dicatur ad verbum oratio, idest, dicatur de verbo, ad verbum nihil omittendo, & loquitur de orationibus institutis ab Ecclesia, quia ad Monachum loquitur, & de H libro Psalterij, licet glo. exponit ibi, quòd dicatur ad verbum, idest, quòd mens concordet cum verbo, & non sit euagatio, & hoc etiam verum est, & tamen non negatur, quoniam illa litera velit orationem Monachalem, quæ erat ordinaria, & canonica debere dici de verbo, ad verbum, & ita dicit Bernardus, quòd in diuino officio vsque ad vnam syllabam debitores sumus, idest, tenemur nihil omittere de eo, nec vnam quidem syllabam, de quo magis dictum est libro nostro de oratione. Nam diuinum officium magis pertinet ad laudes quàm ad orationem, & ideo tanquam debitum soluendum est potius quàm habendum tanquam orationem, & ita vocatur quotidiana pensio, vel seruitus quotidiana extra de celeb. Mis. cap. presbyter.

I

Quomodo Gentiles poterant putare, quòd exaudirentur per multiloquium, & de cōditione Deorum Gētiliū. Qō. XCVIII.

QVAERETVR cum Christus dixerit hic, quòd Ethnici putant se exaudiri in multiloquio quomodo hoc putant. Dicendum, ꝙ Ethnici secundum Aug. lib. de serm. Domini, & Rabanum sunt, Gentiles: isti enim orabāt ad deos suos, & credebant se exaudiri in multiloquio, quia errabant circa naturam deitatis: nam si vere naturā Deitatis agnoscerēt, hoc nullo modo credidissent: Deus. n. ad multitudinem verborum non attendit: immo ad nullum ver-K bum attendit, quia nec est necessarium sibi ad cognoscendum conceptum nostrum, quem etiam sine verbo cognoscit, nec ad flectendum eum, quia verbis nō persuadetur. Gentiles tamē putabant hoc iuxta cōformitatem deorum suorum: plures enim deos habebāt quos homines aliquando fuisse crediderant, aut saltē plurimos eorum, & ideo eis humanam conditionem adhuc dabant, est autem humanum aliquid ignorare. Dicebant, & adinuicem se fallere, & falli, & quosdam aliorum fraudes, & crimina reuelare, vnde Iouem deorum maximum multis fraudibus, & astutijs vsum fuisse Poetæ introducunt, vt adulteria sua, & incestus Iunonem vxorem suam, quæ dearum maxima erat, laterent, & hoc modo aliquid occultari

cultari

cultari putabant, & ob hoc eo modo Deos suos exorari credebant, quo homines exorantur, & quia hominibus non est notus conceptus noster, nisi verbis expresserimus prima Corinth. secundo, quis hominū scit, quæ sunt hominis, scilicet, secreta, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, quasi dicat, nemo alius scit, & ideo verbis vtimur ad notificationem, vt dicitur 1. Periherm. ita & de Dijs suis putabant Gentiles, ꝙ non intelligerent orationes eorum, nisi verbis vterentur, & quia quanto plura dicuntur tanto magis res aperitur cum breuitas obscuritatem pariat, vt dicit Horatius.

Obscurus fio dum breuis esse laboro.

Putabant vtile esse Gentiles vti multis verbis orando ad Deos suos, & consequenter formare verba voce alta, vel submissa credebant proficere ad hoc, quia non credebant Deos suos esse vbique præsentes, & ideo per voces clamosas possent audire si longe erant vel si circa aliud erant occupati, & ita obiecit Elias irridendo, & illudendo Sacerdotibus Baal quando clamantibus eis non exaudiebat Baal ipsos, tertio Regū decimooctauo, scilicet, cumque esset Meridies illudebat eos, dicens clamate voce maiori Deus enim vester est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur, & Sacerdotes Baal non suscipiebant hoc ad illusionem, sed clamabant voce magna, sicut dixit Elias, vt exaudirentur: nam dicitur ibidem clamabāt ergo voce magna, & incidebant se iuxta ritum suum cultris, & lanceolis donec perfunderentur sanguine, & istud est verū, C quia licet Gentiles errarent putando Deos suos esse Iouem, Saturnum, & alios, qui nihil erant, & vere haberent in Deos ipsos dæmones, qui sub his nominibus se coli faciebant, tamen ad hoc, vt ab istis dæmonibus exaudirentur necesse erat, quòd vocaliter orarent, quia dæmones desideria, & conceptus cordis non nouerunt, nisi quatenus exteriori signo, scilicet, verbo, vel nutu exprimantur, vnde ipsi dæmones sacerdotibus suis formam tradebant, qua a cultoribus suis oraretur, vt sic ipsi intelligerent, ꝙd peteretur, & possent ludificare petentes faciendo aliquid, vel nihil faciendo eorum, quæ petebantur. D

Alia causa multiloquij erat, vt exaudirentur Gentiles a dijs, quia sicut homines verbis artificiosis, & ornatis suadentur, aut longo sermone, vel importuno fatigati concedunt ea, quæ aliàs non erant concessuri, ita & de dijs suis putabant, quòd in verborū multitudine possent eos flectere: nam & poetę introducunt coram dijs fieri contentiones vocales, & obtinere eum, qui melius oraret, vel posset Deos magis ad affectum suum mouere, & ita Virgil. introducit decimo Aeneidos, Iunonem, & venerem Deas coram Ioue in Deorum concilio ex aduerso disputare, & orare, & alteram earum obtinere: conueniens ergo Gentilibus videbatur multiloquium ad orationes.

Alia causa potest esse ex consuetudine, scilicet, quòd sicut Gentiles consueti erant inter se multiloquio cōfidere ad causarum persuasionem, ita & apud Deos orando faciebant, sic dicit Augustinus lib. de sermone Domini, omne multiloquium reuera a Gētilibus venit, qui exercendę linguæ potius quàm mūdando animo dant operam, & hoc studij genus etiā ad Deum prece flectendum transferre conantur: melius tamen potest dici, quòd ista causa coincidat cū præcedenti, scilicet, quia apud homines per multiloquium suadebant, ita & apud Deos in multiloquio confidebant, istæ duæ erant vere causæ propter quas Gentiles hoc faciebant, & has Christus tangit in litera. De prima patet cum dicit scit enim pater vester E

A quid opus sit vobis antequam petatis, quasi dicat, nō est necesse vti multiloquio, nec etiam est simpliciter necessarium vti aliquo verbo, quia Deus nouit, quæ petenda sunt, antequam petantur. De secunda patet, quia dixit putant se in multiloquio exaudiri, idest, obtinere, quod volunt, & non dixit putant se per multiloquium intelligi, quasi dicat, etiam si in paucis verbis intelligerentur, ad flectendum, & persuadendum putant efficax esse multiloquium. ambę istæ causæ proueniunt de infidelitate, idest, ex mala opinione circa Deitatem, & ideo simpliciter in istis duobus casibus prohibitum est multiloquium orationis veniens de infidelitate.

B Sic ergo vos orabitis. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tētationem. Sed libera nos a malo. Amen. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet, & vobis pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

Lucæ 11. de pę. di. 3. c. de quotidianis. de conse. di. 2. c. in calice. de pę. di. 2. ca si enim. Mar. 2. de pę. di. 4. c dicit Dominus. infra 18.

SIc autem orabitis. Posuit Christus supra modum orandi quantum ad locum, in quo est orandum, hic autem ponit modum quantum ad formam rerum petendarum ostendēs quid petendum sit summatim colligens in quadam breui oratione omnia, quæ optanda, & petenda sunt & dicitur. *Sic ergo vos orabitis*. Idest, non orabitis, sicut Gentiles, qui vtuntur multiloquio in oratione, sed dicetis istam orationem, quæ breuis est. *Pater noster*. Ista est oratio quam vocamus dominicam, quia Dominus eam primo formauit, & nobis dicendam tradidit, quæ est excellentissima omnium orationum, & in ea sapientissime recollecta sunt omnia, ꝗ petenda, & appetenda sunt: non enim petimus, nisi quæ appetimus, bonum autem solum est, quod appetitur primo Ethi. quia tamen ꝙ non est bonum sæpe nobis videtur, & per errorem illud appetimus, oportuit in oratione eligi vera bona, quæ sola peterentur: & ideo Christus hic per vnum documentum instruit nos in duobus, scilicet, quid est desiderandum, & quid est petendum: fuit autem ista valde vtilis, & necessaria ad doctrinam, scilicet, scire quid appetendum est. nam ex hoc nobis notum est, quòd extra ista, quæ hic ponuntur, & illa quæ reducuntur ad ea nihil petendū est, nec desiderandnm, & hoc competit orationi, qa oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus, & amplius, quia petenda ponuntur hic eo ordine, quo petenda sunt: nam sicut bona inter se differūt in magno, & paruo & magis necessario, & minus necessario, ita est ordo in petendo, & taliter sunt hic ordinatę petitiones, quæ scriptæ sunt. illud autem quod primo cadit in appetitu hominis est beatitudo, & secundo cadit in appetitu illud per quod consequitᷓ homo beatitudinē: ideo primo ponitur hic beatitudo, & cūdo mediū pueniendi ibi. *Fiat voluntas tua*. Circa primum Considerandū, ꝙ beatitudo accipitur dupliciter. s. obiectiue, & formaliter, obiectiue est beatitudo illud

Cur hec oratio pater noster Dominica nuncupat.

Beatitudo duob⁹ modis accipit.

do illud bonum,quo fruentes se beatos facit, & istud solum est diuina bonitas, quæ est summum bonum, Formaliter est beatitudo ipsa fruitio, qua illi summo bono vnimur, & formaliter illo fruimur, prima autem beatitudo est Deus: & ideo istam præ omnibus amare debemus,& qa amare aliqd est velle ei aliquod bonum, sicut amare amicum 8.Ethic. amare Deum est illi velle bonum, & hoc desiderare ei, vel pro eo gloriam, & honorem plus quàm alias res, & ideo sicut magis velle debemus honorem Dei quàm quicquam aliud, siue sit bonum nostrum,siue alienum, oportet quòd istum petamus ante omnia alia tanquã præcipue desideratum: & ideo prima petitio huius orationis est de honore diuino,scilicet. *Sanctificetur nomen tuum*. Et ad hoc præmittitur hic quasi prologus orationis inquantum dicitur. *Pater noster*. Et hoc fit primo, vt sciamus ad quem verba dirigũtur quod nesciretur si absolute inciperemus in prima petitione dicentes sanctificetur nomen tuum, secundo fit ad captandam beniuolentiam,quia cum vocamus patrẽ eum,a quo petimus,inclinare volumus affectum eius vt nobis tanquam filijs concedat,quæ petimus, quia pater nomen amoris, & dulcedinis est.2.Politi.cap. 1.dicitur autem Deus pater noster per creationem,& gubernationem:Deuter.32.nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit te,fecit, & creauit te. *Qui es in cœlis*. Deus proprie loquendo non est in cœlo nec in terra,qa hoc est esse in loco Deus tñ in loco nõ est,qa spiritualia locari non possunt, sed solum corpora, vt ait Boet.lib. de hebdomadibus, sed dicitur qui es in cœlis ad differentiam patris nostri carnalis,qui in terra est,quia ad istum non est orandum, quia nihil dare potest: vel dicitur,qui es in cœlis propter simplices, q̃ putant Deum esse alicubi, & tunc melius est putare, quòd sit in cœlo quàm in aliquo alio loco, quia cœlum est locus excellẽtior totius naturæ, & isto modo loquendi Christus vtitur sępe vocãdo patrem nostrũ cœlestem,vel qui est in cœlis,vt patet hic,& pręce.ca. *Sanctificetur nomen tuum*. Ista est prima petitio, in qua petimus diuinum honorem:nam sicut tenemur diligere Deum plusquam nos, ita tenemur magis & pri⁹ velle bonum eius quàm bonum nostrum, & istud est quòd sanctificetur nomen eius.sanctificari secundum communem acceptionem est sanctum fieri, & hoc modo non potest nomen Dei sanctificari, quia in se sanctum est:sicut enim Deus est essentialiter sanctus, ita & nomen suum est sanctum propter ipsum inquãtum ipsum significat,quia vox non refertur,nisi ad rẽ significatam,alias autem voces nullius virtutis sunt, & sicut Deo non potest aliqua sanctitas acquiri eo ꝙ in infinitum sanctus est,etiam non potest aliquid sibi de nouo aduenire,quia æternus est,& quicquid habet per modum ęternitatis habet:ita nomen Dei non põt aliquam sanctitatem acquirere,quam semper non habuerit:hoc ergo modo nõ petimus sanctificari nomẽ Dei. Alio modo accipitur sanctificare.i.sanctum reputare, & ita iubetur, ꝙ sanctificemus diẽ Sabbathi.i.tã quam sanctum reputemus obseruãdo illum in honore.Exo.20.& Deut.5.& tñ nos non sanctificamus diẽ Sabbathi dando illi de nouo aliquem honorem, vel sanctitatem,quia Deus dedit hanc sanctitatem Gen.2. benedixit Deus diei septimo,& sanctificauit illum,ita accipitur hic sanctificetur nomen tuum.i.sanctum reputetur: petimus enim ꝙ nomen Dei apud omnes gentes honoretur,ita ꝙ omnes reputent illud tãquã sanctum,& excellens,& per hoc Deum honorabũt.

Alia vt diximus est beatitudo formaliter dicta.s.ipse actus,quo immediate coniungit̃ illi summo bono quod nos beatificare põt,& ista vocatur fruitio, vel visio Dei, & ista est maximum bonum nostrum: nam

F Deus est maximum bonum simpliciter, & ad quodcunq; comparetur, ista tñ fruitio est maximum bonum nostrum,quia Deus non est bonum nostrũ, nisi inquantum applicatur nobis, vel nos ei, & istud est ꝑ istam visionem beatificam;& quia bonum nostrũ est ꝙ nos formaliter bonos reddit, Deus autem non est aliquid formale in nobis, sed effectiue, vel obiectiue nos bonos facit,visio autem,vel fruitio reddit nos formaliter beatos:quamquàm ergo nõ sit ista visio summum bonum simpliciter,est tñ summum bonũ nostrum, quia tñ nos tenemur diligere Deum magis q̃ nos,tenemur desiderare magis honorẽ Dei q̃ nostrã beatitudinem:ideo in prima petitione ponitur honor Dei,in secũda ponitur nostra beatitudo cum dicitur.

G *Adueniat regnum tuum*. In hoc precamur ꝙ Deus faciat nos beatos:nam beatitudo regnũ Dei dr̃,vt ostensum est cap.præce.q.31.& sic Christus dixit, vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo,i.in cœlesti beatitudine. Luc.22. quia sicut regnum in terrenis dicit maximam potestatem,& honorem quem aliquis homo viuens habere possit,& ſm abundantiã omniũ rerum,ita beatitudo maximum bonum nostrum est, & non fuit aliquid per quod nobis conuenientius significaret̃ q̃ per regnum quod putat̃ esse maxime excellentię inter bona humana, & dr̃ adueniat regnum tuum.i.veniat beatitudo tua in nos, & non dr̃ eamus nos in beatitudinem tuam,sed illa veniat in nos, quia

H magis illa venit ad nos quàm nos eamus ad ipsam, & hoc est, quia principium veniendi ex parte eius est, & non ex nostra, quia nos non meremur ex cõdigno beatitudinem, vt ad illam quasi iure nostro ire possimus ad Rom.octauo, non sunt condignę passiones huius temporis ad futuram gloriam,quæ reuelabitur in nobis, illa ergo ad nos venit, quia potius ex Dei liberalitate & gratia, quàm ex meritis nobis conceditur, sic dicit August. super Ioan,ille venit quem gratia Dei præuenit: Ioan.sexto, dicitur nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me traxerit eum, & sic prius Deus ex liberalitate motus trahit nos ad se nos per hoc dignos faciens, vt postea tanquam dignis vitam æternam concedere possit.

Fiat voluntas tua. Posuit Christus supra id, quòd

I propter se appetendum est, scilicet, beatitudinem in præcedenti petitione,hic autem adiungit illa per quæ ad beatitudinem peruenitur: peruenimus autem in beatitudinem dupliciter,scilicet,directe,& per se hoc est per collationem alicuius boni. Alio modo,& quasi per accidens,scilicet, per ablationem alicuius mali ibi. *Et dimitte nobis*. Prima in duas,quia ad beatitudinem consequendam directe facit aliquid dupliciter vno modo principaliter,alio modo instrumentaliter ibi. *Panem nostrum*. Primum, & principale quod facit nos consequi vitam æternam est conformare nos voluntati diuinæ, scilicet, vt tales scimus quales ipse nos esse iubet, & hoc significatur in ista tertia petitione, scilicet.

In beatitudinem dupliciter peruenimus.

K *Fiat voluntas tua*. Potest dupliciter intelligi. Vno modo fiat voluntas tua,idest,oramus,quòd des nobis facere voluntatem tuam. Alio modo fiat voluntas tua,idest,oramus,quòd omnes homines obediant voluntati tuę,& tunc aliquo modo concordat ista cum prima petitione, scilicet, sanctificetur nomen tuum, nam ibi petimus nomen Dei sanctificari.i.honorari ab omnibus gentibus: hic autem petimus, quòd omnes gentes Deo obediant, quòd etiam ad diuinũ honorem pertinet, & tamen illud petitur inquãtum est bonum ipsi Deo,istud autem petitur inquantũ est nobis medium perueniendi ad beatitudinẽ, oramus aũt hoc, quia etiam voluntatem Dei complere non potest homo nisi Deus eum mouerit ad hoc. Nã per

Fiat voluntas tua dupliciter intelligitur.

hoc,

hoc, quòd homo complet voluntatem Dei accedit ad Deum, & efficitur ei valde propinquus infra duodecimo, quicunque fecerit voluntatem patris mei, q in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est, non potest aliquis accedere ad Deum, nisi Deus adiuuerit eum ad hoc Ioan. 6. nemo potest ad me venire, nisi pater traxerit eum: ergo ad hoc q homo compleat Dei voluntatem indiget Dei adiutorio, & fuit necessarium, quòd hoc peteremus a Deo, scilicet, fiat voluntas tua, idest, da nobis, quòd possimus cōplere voluntatem tuam.

Impeditur autem homo complere voluntatem dupliciter. Vno modo per hoc, quòd ignorat quid Deus vult. Alio modo, quòd voluntas hominis non inclinatur ad complendum illam, sed potius ad vana & delectabilia huius sæculi: pro vtroque ergo indiget homo exteriori auxilio, sic innuitur Deuteronom. 5. cum dixit Deus bene omnia sunt locuti, scilicet, si fecerint, sicut dicunt. & sequitur quis det talem eos habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea in omni tempore, quasi dicat, quòd indigebant, quòd aliquis concederet eis, vt possent hoc facere, nemo autem poterat hoc concedere, nisi Deus: ideo ad ipsum pro his orandum est. sic oratur pro vtroque Psalm. 118. scilicet, da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custod. il. in to. cor. meo, quasi dicat, ad hoc, quòd custodiam legē tuam oportet, quòd intelligam illam: da ergo mihi intellectū: de secundo patet ibi inclina cor meum de. in testi. tua & non in aua. i. licet mihi dederis intellectum ad legē tuam intelligendam adhuc non sufficit, quia possum sciens peccare, sed inclina ad hoc cor meum in testi. tu. & non in aua. i. fac quòd magis diligam legem tuā quàm auaritiam prosequi, & alia vana sæculi inquantum dicit. auerte oculos meos ne vi. va. & sic Salomō. tertio Regum octauo, in fine omnium petitionum suarum ad Deum tanquam potissimam posuit istam dicens, sit Deus noster nobiscum, sicut fuit cum patribus nostris non derelinquens nos, nec proijciens, sed inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vniuersis vijs eius. necesse est ergo a Deo petere, quòd adiuuet nos facere voluntatem suam ostendendo nobis quid velit, & inclinando ad hoc, quòd nos illud velimus: nam si ipse hoc non fecerit, nos non poterimus hoc facere, vnde si aliquis sit quàm Deus ad hoc non adiuuet, vel parum adiuuet, vel ipse ad adiutorium Dei non aduertat, non poterit facere voluntatem Dei, sed ita erit indispositus ad Dei voluntatē complendam, ac si Deus impediret eum ad hoc faciendum. Sic conqueritur Isa. nomine Iudæorum quando se inueniebant indispositos ad bene agēdum dicens. quare errare nos fecisti de vijs tuis, & indurasti cor nostrum ne timeremus te Isa. sexagesimotertio, hic ponuntur illa duo econtrario. nam ad bene operandum, vel complendum diuinam voluntatem requiruntur duo, scilicet, quòd Deus ostendat nobis quid vult, & inclinet nos ad volendum id quod ipse vult. Contra primum dicitur hic quare errare nos fecisti de vijs tuis, idest, non solum non ostendisti nobis illas, sed etiam posuisti nobis impedimentum ne inueniremus eas, sed cogeremur errare.

Ad bene cōplēdum volūtatem diuinā duo requirunt.

Contra secundum dicitur, & indurasti cor nostrū ne sequeremur te, idest, dato, quòd aliquando voluntatem tuam sciremus indurasti tamen cor nostrū, vt non inclinaremur ad sequendum te, hæc tamen falsa sunt, quia Deus neminem errare cogit, maxime in vijs suis, nec etiam quemquam indurat, sed ipsa dicebant Iudæi, quia quando non sentiebant in se manifestum adiutorium Dei ad bonum, ita se indispositos, & graues ad benefaciendum inueniebant,

A ac si Deus ex industria cogeret eos errare, & induraret cor ipsorum: de præcipuis ergo bonis, & maxime necessarijs, quæ homo petere potest est, quòd Deus det ei facere voluntatem illius.

Sicut in cælo, & in terra. Idest, sicut voluntas Dei impletur in cœlo, idest, a spiritibus cœlestibus, ita impleatur in terra, idest, ab hominibus, qui habitant in terra, vel quibus data est terra ad habitandum Psal. 113. cœlum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum. impletur autem voluntas Dei generaliter in omnibus spiritibus cœlestibus, quia omnes illi sunt beati, & beati sunt coniuncti immediatæ regu-
B læ Diuinæ: ideo non possunt deficere, nec deuiare a voluntate Dei: de Angelis patet, quia Angeli diuidūtur in assistentes, & ministrantes Daniel. septimo, millia millium ministrabant ei, & decies milies centena millia assistebant ei. assistentes complent voluntatem Dei, quia iuxta voluntatem eius assistunt sibi ministrantes etiam complent voluntatem eius, quia vadunt quo mittuntur ad Hebræ. primo, omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi, & velociter obediunt Deo Angeli isti, vnde propter velocitatem obedientiæ vocantur ignis vrens. Psalm. 103. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, vel flamma ignis ad Hebræ. primo, ministros suos flammam ignis isti omnes faciunt vo-
C luntatem Dei. Psalm. 102. Benedicite Domino omnes Angeli eius potentes virtute facientes verbum illius. Dicitur, & in terra, idest, quòd in hominibus, qui morantur in terra compleatur voluntas Dei: sunt enim homines peccabiles potentes deficere, quia nō sunt coniuncti immediate summæ veritati, & summæ bonitati, & ideo non possunt Dei voluntatem sine speciali adiutorio complere: immo nec possunt velle complere, quia hoc velle quoddam bonum est, & tamen nullum bonum sine Deo facere possumus, Ioannis decimoquinto. Sine me nihil potestis facere.

Panem nostrum supersubstantialem. Ista est quarta petitio, in qua petitur illud per quod instrumentaliter
D peruenitur ad beatitudinem. Et exponunt quidam de pane sacramentali, scilicet, de Eucharistia, & per hoc intelligunt omnia sacramenta, quia omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad principale, & sunt ista medium quoddam perueniēdi ad beatitudinem inquantum omnia sacramenta legis nouæ gratiam conferunt, & gratia disponit nos ad vitam æternam, & mouentur ad hoc, quia hic dicitur panem nostrum supersubstantialem: nullus tamen est panis supersubstantialis, nisi corpus Christi, quia ille est panis viuus, Ioannis sexto, alij sunt panes de naturali materia, & substantia: ideo non sunt supersubstantiales.

De quo pane intelligitur ista petitio.

Alij dicunt, quòd accipitur panis pro cibo, & petimus hic sustentationem necessariam a Deo, quæ in-
E telligitur nomine panis, vel ponitur de pane specialiter, quia iste est cibus magis necessarius quàm ceteri, & patet hoc, quia Lucæ vndecimo, vbi ponit ista oratio dicitur panem nostrum quotidianum, & non supersubstantialem, ex quo apparet, quòd intelligitur de cibo quotidiano. Eucharistia autem licet vocetur cibus, non est tamen cibus quotidianus, quia non est quotidie communicandum, vt ait August. ad Ianuarium, & de consecratione distinct. 2. cap. Quotidie. sed de hoc magis dicetur infra: vtroque tamen modo potest applicari petitio ista ad propositum. Nam in ea petuntur ea, quæ sunt nobis instrumenta ad beatitudinem, ista autem sunt duplicia, scilicet, quædam ex parte Dei, & quędam ex parte nostra. Ex parte Dei sunt sacramēta, q̄ sunt vasa grę p. q̄ sanctificat

Instrumenta ad beatitudinem sunt duplicia.

ćtificat nos, & ad se trahit. Ex parte autem nostra sunt instrumenta illa sine quibus ad fœlicitatem non itur, non potest autem homo fęlicitatem mereri, nisi quandiu est in vita: nam post vitam immediate est in termino, & non potest iam mereri, nec demereri, sed manere in eo quod meruit, vel demeruit Apoca. 14. Beati mortui, qui in Domino moriuntur amodo dicit spiritus. i. ex nunc, vt requiescant a laboribus suis & subditur: opera enim illorum sequuntur illos, idest, iam non est tempus laborandi, vt consequantur beatitudinem, sed opera ipsorum sequuntur eos, idest, habent præmium pro operibus suis, & econtrario in alijs, hæc autem vita, in qua beatitudo acquiritur sine cibo, & potu non agitur; ideo petitur hic panis per quem intelliguntur omnia necessaria in cibo, & potu, & vestitu. *Et dimitte nobis.* Hic ponitur illud per quod beatitudo acquiritur indirecte tanquam per remotionem mali, & diuiditur in duas, quia primo ponitur malorum remotio. Secundo adiungitur quorundam antedictorum ratio ibi.

Si enim dimiseritis. Prima diuiditur in tres partes secundum tria mala, quæ nos impediunt consequi beatitudinem. Primum est peccatum commissum. Secundum est peccatum de proximo committendum. Tertium est, quod est ad vtrunque inclinatiuum: secunda ibi. *Et ne nos inducas.* Tertia ibi. *Sed libera nos.* Quòd autem principaliter, & directius nos impedit a beatitudine est peccatum commissum: nam non possumus assequi beatitudinem quousque fuerit peccatum totaliter dimissum, scilicet, quantum ad offensam, & quantum ad reatum totius pœnæ, vnde dicit. *Dimitte nobis debita nostra.* Idest, peccata, & vocauit ea debita, quia per peccatum cōstituitur homo debitor Dei ad pœnam tolerandam, & licet peccatum sit simul peccatum, & debitum, vocauit tamen Christus illud potius debitum quàm peccatum, quia quando istud oramus iam non manet peccatum, nec ratio peccati, quia ablata est macula, & offensa, sed manet solum reatus cuiusdam pœnæ, idest, obligatio ad pœnam temporalem, eo quod quando homo petit istud iā est in charitate, vel præsupponitur esse, & cum charitate non manet offensa Dei nec macula peccati, sed solum reatus cuiusdam pœnę temporalis, & iste reatus vocatur proprie debitum. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Hoc Christus apposuit in ista forma orandi ad innuendum, quòd eo modo se Deus habebit ad quemlibet hominem quo ipse se habet ad proximum dicitur Luc. 6. in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: siquis ergo dimittere voluerit proximo debitum, idest, peccatum contra se cōmissum Deus dimittet ei, si autem dimittere noluerit, nec dimittetur ei, vt dicitur infra in litera, & non intelligitur de debito pecuniali, vel quod potest in pecuniam extimari, sed debito iniurię, vel peccati contra nos cōmissi, de quo infra dicetur, & ista est quinta petitio.

Et ne nos inducas in tentationem. Ista est petitio sexta, & hic oramus tolli secundum malum, quod nos impedit a beatitudine, scilicet, malum quod timetur de proximo committendum, nam homo cognoscit se fragilem ad peccandum, & si incitatum ab altero erit durum resistere, hoc autem accidit in tentatione, quæ triplex est, vt ostensum est supra quarto capitu. & per quamlibet earum potest homo faciliter cadere in peccatum: ideo petit ne inducatur in tentationem, idest, vt non permittatur succumbere tentationi: non enim petitur per hoc ne vnquam tentemur, cum interdum vtile sit nobis tentari, sed petitur ne inducamur in tentationem, idest, vt non permittamur cadere, quia hoc semper malum est.

Sed libera nos a malo. Ista est septima & vltima petitio, & potest intelligi dupliciter. Vno modo de malo exteriori pœnali, idest, quòd liberemur a fortuitis malis, vt ferro, & igne, & aquarum submersione terręmotu, peste, & subitanea morte, & ita de cęteris, nam ab his non potest homo liberari, nisi Deus eum liberauerit, quia etiam si diligentissime custodiat se manens in locis tutissimis, non potest euadere omnia pericula quin aliqua casualia in eum incidant, causa autem quare nemo per quamcunque diligentiam potest ista euitare est, quia Deus ab intētione infert ista mala, quæ a nobis casualia putantur, sic dicitur Exodi vigesimoprimo, de eo qui occidit alterum non intendens aliquid agere, scilicet, constitues ei locum, in quem fugere debeat, quia Deus tradidit illum in manus eius, idest, Deus voluit occidere illum, & constituit eum istum nescientem ministrum suum ad hoc: ideo nihil mali meruit, quia Deo sine culpa ministerium prębuit. Sed libera nos a malo intelligitur dupliciter.

Alio modo potest intelligi de malo interiori, scilicet, de fomite, quia fomes peccati, qui manet in nobis est malum quoddam per quod inclinamur ad omne malum, & tunc est istud malum inclinatiuum ad vtrunque, idest, tam ad tentationem quàm ad peccatum committendum: nam si in nobis non esset peccati fomes non esset locus diabolo ad tentandum nos saltem ita faciliter, sicut tentat, & superat, sed nos a nobisipsis tentamur, sic dicitur Iacobi primo. Vnusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, & tunc consonat diuisioni superiori, scilicet, quòd in ista vltima petitione petitur remoueri malum quod est ad vtrunque inclinatiuum, scilicet, ad tentationem, & ad peccatum, & istud est fomes: melius tamen videtur, quòd intelligatur de liberatione a malo exteriori, vt infra dicetur. *Amen.* Posuit Christus in fine orationis istud verbum quod pertinet ad confirmationem, in quo petimus, quòd ita fiant omnia, sicut supra petiuimus, & ex hoc consuetudo in Ecclesia introducta fuit, quòd in fine omnium orationum populus totus secundum antiquum morem, vel omnes ministri respondentes dicant Amen, idest, ita fiat, in quo etiam ipsi orant petendo in generali quicquid fuit petitum in speciali, & per hoc continuant intentionem suam intentioni ministri orantis, & secundum hoc ipsi dicuntur orare cum oratio consistat in mente, sicut in voce, & per hoc quod isti respondentes intenderunt orationi, & nunc dicunt Amen approbantes quod dictum est, & optantes illud confirmari, orant sicut minister, & fuit modus valde conueniens, vt sic oratio, quæ ab vno dicitur omnium esse videatur.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum. Hic ponitur ratio, & declaratio quædam præcedentium, scilicet, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, & dicitur, quòd si homo dimittit homini dimittetur ei a Deo, aliàs autem non. & dicitur peccata eorum, in quo declaratur pręcedens dictum, quia ibi dictum fuerat, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & sic videbatur intelligi de debitis, hic autem dicitur, quòd intelligitur de peccatis, quia debita pecuniaria remittere non obligamur, nisi esset quis ita pauper, quòd nullo modo soluere posset, nam in illo etiam secundum ius humanum inopia excludit actionem illam inanem reddens, peccatum autem, idest, iniuriam tenemur dimittere hominibus, vt infra dicetur. *Dimittet vobis pater vester cœlestis.* Idest, peccata vestra: nam vult Deus, quòd homo habeat charitatem ad ipsum, & ad proximum, & ideo sicut Deus ex amore remittit homini peccatum, ita vult, quòd homo ex eadem charitate proximo remittat peccatum, idest, iniuriam in se admissam.

Si autem non dimiseritis. Scilicet, ex toto corde, hoc additur infra decimooctauo, vbi Christus dicit, quòd si non remiserimus ex toto corde fratribus nostris Deus non remittet nobis, quia Deus non attendit solum factum, sed præcipue animum, si ergo quis remittat non bono animo, non reputatur ei, scilicet, si non est plena remissio, sed habet adhuc animum aliquid vindicandi. *Nec pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quia non vult misereri ei, qui ad alterum misericors non est, sic dicitur Iaco. 2. Iudicium sine misericordia fiet ei, qui non fecit misericordiam, & non solum Deus nō remittit peccata talium, sed etiam quæ iam remissa erant repetit ac si non remiserit infra decimooctauo, vbi ponitur exemplum de eo cui fuerat magnum debitum a Domino remissum, & inueniēs conseruum suum, qui ei pauca debebat suffocabat illum donec redderet, vnde Dominus tradidit istum rursus cui dimiserat debitum quousque redderet vniuersum debitum, & dicitur ibi sic pater meus cęlestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

An sola hac oratione Dominica nobis vti liceat. Quæst. XCIX.

QVAERETVR an sola ista oratione liceat nobis vti.

Dicunt quidam, quòd non licet vti alia. Quia Christus dixit supra in litera, sic ergo vos orabitis, & subiunxit istam orationem: ergo cum dederit nobis certam formam orandi tenemur illam sequi. Item patet, quia Christus posuit istam formam ad tollendum errorem: nam dixerat orantes nolite multa loqui, sicut Ethnici, qui putant se exaudiri in multiloquio suo: nolite ergo assimilari eis, & sequitur sic ergo orabitis: ergo vt nos euitemus errorem, propter quem Christus introduxit istam formā oportet quòd sequamur eam, quia aliàs non poterimus esse sufficienter securi, an oratio nostra contineat multiloquium, & an sit Deo accepta, cum ipse dederit certam formam & nos non sequamur illam.

Dicendum, quòd non oportet restringi homines ad istam orationem solam, ita quòd non liceat eis alteram dicere, vel facere, nam oratio est petitio decentium a Deo: multa tamen sunt decentia, quæ non habentur hic expresse: ergo multa licet peti præter ea, quæ continentur hic.

Item Christus introduxit orationem propter deuotionem, quia vt supra ostensum est oratio proficit ad hoc, quod homo exerceat seipsum per eam, & nō ad hoc, quod notificet aliquid Deo, qui omnia nouit antequam petantur, & tamen homo potest excitare deuotionem suam per multa alia verba præter ista: ergo licebit vti multis alijs orationibus, quia deuotio nō est coarctanda, sed potius amplianda, & tamen aliqui homines sunt, qui magis gaudent in quibusdam alijs orationibus quàm in ista, licet sit simpliciter melior omnibus, & generaliter omnes homines gaudent in quadam mutatione, vt dicitur 7. Ethi. circa finem, si autē tenerentur solam istam orationem dicere fastidirentur eam sæpe repetendo, quòd non fit si interdū vna oratione, & interdum alia vti liceat: ergo nō tenemur hac sola vti, quia hoc contra charitatem militaret arctando viam charitatis, & deuotionis. s. quia tunc rarius hō oraret, & minus deuote propter fastidiū eiusdem repetitę sępe orationis. Item nullus se habet magis regulate in operationibus suis quam Ecclesia, q̄ a Spiritu sancto regitur, & tamen Ecclesia vtitur diuersis orationibus pręter ista: ergo etiam nobis licet alijs orationibus vti.

A Item Iaco. 1. dicitur si quis indiget sapientia petat a Deo, qui omnibus dat affluenter, & nemini improperat, & tamen petere sapientiam est extra istam orationem: ergo licet petere alia, quæ non habentur hic, etiam Apostolus dicit ad Ephes. 5. ꝙ oportet nos semper esse in hymnis & canticis spiritualibus: ergo p̄ter istam orationem alia sunt, quia aliàs non distinguerētur hymni, & cantica.

Item Apostolus iubet prima Timoth. 2. orare pro regibus, vt sub eis quietam vitam agamus, & tamen non continetur hic in ista oratione: etiam Apostoli petebant sępe operationem miraculorum quando super ægrotos, aut in illis, in quibus miracula fieri volebant orabant illa fieri, & tamen illud non continetur B in hac oratione: ergo licet alijs orationibus vti.

Dicendum, quòd oratio licet habeat alias species tamen loquendo large potest distingui in laudes, vel gratiarum actiones, & in petitiones. Quantum ad primū dicendū, ꝙ Christus nō dedit hic nobis formā aliquam, sed licet nobis laudare Deum qualitercunq; voluerimus, & de quibus voluerimus, & ratio est, ꝙ non posuerit forma laudandi, quia poni forma petendi fuit necessarium ad tollendum errores, vt dicetur seq. q. in laude autem non est error, quia si quis vtatur multiloquio in Dei laude non errat, quia nemo pōt Deum tantum laudare quantum ipse laudabilis est, & sic nunquam est excessus, secus autem in petendo, C quia potest aliquis petere plura q̄m expediat, vel ea, quæ petere non expedit: ideo formam petendi coarctari oportuit, & certificari, sed non formam laudandi, maxime quia in tota sacra Scriptura continentur Diuinæ laudes, & quicquid illorum dicatur bene dicitur, quia Scriptura sacra nihil, nisi verum & bonum continet, de oratione autem non sic, quia non determinatur modus orationis alicubi in sacra Scriptura, sicut ponuntur multæ diuinæ laudes: ideo non debuit de laudibus poni regula, sed quòd laudaret quilibet, sicut vellet, nisi in eis, qui ad certam formā tenerentur, sicut Ecclesiæ ministri.

De gratiarum actione idem est, quia quantumcunque aliquis abundet in reddendo gratias vocaliter pro beneficijs collatis non superabundat, quia maiora D sunt beneficia Dei in nobis quàm vt quisquam possit per gratiarum actiones satisfacere. 8. Ethic. Dijs & parentibus non possumus ęqualia retribuere.

Si autem loquamur de petitione, quæ est proprie oratio, dicendum, quòd Christus non instituit istam orationem tanquam ea sola vtendum esset, quia per hoc arctaretur deuotio, & charitas, vt dictum est, sed voluit nobis dare quandam summariam collectionem eorum, quæ petenda sunt, & ita artificiose sub istis petitionibus comprehenduntur omnia quæ a Deo peti licet: nam oratio est petitio decentium a Deo, vt dicit Damascenus: decentia autem particulariter sumpta possunt esse infinita, reducuntur tamē E omnia ad ista septem, nec potest inueniri aliquod bonum quod peti liceat, vel appeti, quòd non reducatur ad ista, vel ad aliquod eorum. Posuit etiam Christus hic ordinem, quo res petendæ sunt, vt sciamus, quid est magis appetendum, & consequenter quid sit principalius petendum, quòd autem ista, quæ hic ponuntur nos petamus per eadem verba, vel alia, nō differt, & sic dicendum, ꝙ nemini licet aliam orationem quantum ad substantiam facere quàm istam, q̄a qui faceret aliam peteret aliquid, ꝙ non continetur sub istis pœnalibus, & tunc malum peteret, quia omnia bona appetenda, & petenda sub istis continentur malum tamen peti non licet. quantum ad verba tamē licet facere orationes alias ab ista, quia nō differt diuersis verbis petere quando idem in re petitur: sic

enim dicit Augu. quæcunque verba dicamus nihil aliud dicimus quàm quòd in ipsa oratione Dominica positum est: dicit etiam Glo. hic non tamen his solis verbis oratur, sed etiam alijs sub eodem sensu conceptis quibus cor nostrum attenditur, & attendendum est, quæ oratio est, in qua præcipue inflammatur homo ad deuotionem, & illam dicat, licet in verbis differat ab ista, quia in sententia differre non poterit nisi aliquod malum in ea petatur.

Ad primum dicendum, quòd Christus non dixit, sic ergo vos orabitis quasi voluerit nos astringere ad ista sola verba orandi, cum ipse multa alia sæpe orauerit, quæ non continentur hic expresse, vt quando petiit clarificari nomen suum, & petiuit se exaudiri super suscitatione Lazari. Io. 11. & iterum orauit si fieri potest transeat a me calix. iste infra 26. & Mar. decimoquarto, orauit etiam animam suam a Deo suscipi. s. in manus tuas commẽdo spiritum meum infra 27. & Luc. 23. sed voluit astringere nos ad petenda determinata, idest, quidquid peteretur pertineret ad ea, quę continentur in hac oratione.

Ad secundum dicendum, ꝙ Christus posuit istam formam orandi ad euitandum errorem Gentilium, qui errabant in duobus.

Primo, ꝙ petebant res inhonestas, vel inanes: nam sola bona huius sęculi petebant quasi ea sola appetentes eo, quòd futurum sęculum nullum putabant, & quantum ad hoc Christus instruxit nos assignãs, quæ sunt illa, quæ peti debent, & omnia ista sunt bona spiritualia, præter illud panem nostrum supersubstãtialẽ da nobis hodie. in quo petuntur temporalia non tamen diuitię aliquę, sed solum sustentatio necessaria, quæ nomine panis intelligitur, & hoc inquantum non potest spiritualis vita acquiri nisi in temporali vita manentibus, & illa sine alimentis agi non potest, vnde alimenta reduci possunt ad spiritualia inquantũ ad ea ordinantur, quoniam spiritualia sine temporalibus diu esse non possunt. Secundo errabant Gentiles in forma petendi, quia erant multiloqui supra in litera. s. qui putant, quòd in multiloquio suo exaudiantur, & quantum ad hoc Christus dat nobis formam orandi sub breuitate. s. quòd quidquid petierimus sub breuitate petamus, sicut istę septem petitiones, licet in sensu multa contineant in verbis, tamen succinctæ sunt: & ideo quandocunque oramus si breuiter oramus sic oramus, sicut Christus, hic docuit, & hoc vtile est, quia vt supra ostensum est nõ oportet esse orationem longam in verbis, licet sit prolixa in tempore.

An fuit conueniens, quòd Christus daret nobis aliquam formam orandi. *Quæst.* C.

QVAERETVR an fuit conueniens, vel necessarium, quòd Christus daret nobis formã orandi.

Dicunt aliqui, quòd non, quia oratio est aliquid voluntarium, & est ad excitandam deuotionem mentis, & tamen non conuenit omnibus hominibus eodem modo excitari: ergo non conuenit omnibus eadem forma orandi. Item oratio est petitio decentium a Deo, idest, eorum quæ nobis sunt necessaria, vel expedientia, non tamen est idem expediens omnibus hominibus: ergo non debet poni aliqua vna oratio pro omnibus hominibus. Dicendum, quòd Christus conuenienter dedit nobis formam orandi, & quòd fuit necessarium aut valde vtile, quòd illam nobis daret. Primo, quia Apostoli petiuerunt, quòd daret eis modum orandi: ergo dare debuit. Lucæ vndecimo: cum esset in quodam loco orans cum cessauit dixit vnus ex discipulis eius ad eum, doce nos
F orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, & ait illis cum oratis dicite pater noster, &c.

Secundo fuit hoc propter ignorantiam, quia Christus instruere nos voluit in omnibus, quæ ignorabamus, & erãt nobis necessaria, & tamen orare homo nescit, idest, quid in oratione petendum sit, nisi Deus doceat ad Rom. 8. scilicet, nam quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Tertio fuit hoc ad tollendum errorem Gentilium, quia dictum fuerat supra, quòd Ethnici errabant circa orationem putantes se exaudiri in suo Multilogo, vt ergo nos non erremus orando, sicut illi fuit conueniens, quòd traderet nobis forma orandi, per quam
G sciremus quid in oratione petendum esset, & qualiter, scilicet, an breuiter, vel prolixe.

Quarto propter magnam necessitatem, & complementum doctrinę, quia Christus venit tanquam legislator ordinans nos in moribus, pendet tamen bonitas, vel malitia moralis ex appetitu, quia qui bona vult bonus est, qui vero mala vult malus est, & sic in recte tristari, & recte gaudere consistit recta disciplina moralis 2. Ethico. debuit ergo dari regula de appetibilibus: eadẽ est regula petibilium, & appetibilium, quia quòd licite potest appeti poterit licite peti in oratione, hoc autem Christus fecit instituendo hanc collectionem petitionum, quia ostendit per hoc, quòd ista sola sint appetenda cum ipsa sola peti debeant:
H ideo fuit valde vtile, quòd daretur ista forma orandi, & in illa simul agit Christus duo, scilicet, quia ponit nobis numerum appetendorum in generali, & etiam numerum petendorum in oratione, vt sciamus, quòd quicquid extra ista petimus, malum est.

Quinto fuit hoc ad dandam nobis maiorem fiduciam orandi: nam homines cum non habeant cõuersationem cum Deo, sicut dicitur Dan. 2. exceptis dijs quorum non est cum hominibus conuersatio, timẽt petere aliquid a Deo hęsitantes an Deus velit dare, nunc autem cum oratio sit facta ab ipso Deo est fiducia nobis, quòd ille exaudiet eam quando formauerimus ipsam, quia dabit fauorem verbis suis, sic dicit Cyprianus lib. de oratione Dominica, qui sic viuere docuit, & orare, vt dum in oratione quam filius do-
I cuit apud patrem loquimur, facilius audiamur, amica & familiaris oratio est Dominum de suo rogare, agnoscat pater filij sui verba cũ precẽ facimus, & cũ ipsum habeamus aduocatum apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus aduocati nostri verba promamus: etiam glo. dicit inter salutaria monita, quibus consulit credẽtibus formam orandi proposuit, & orationem composuit breuibus verbis, vt sit fiducia cito annuendi, quòd breuiter vult rogari.

Sexto, quia videbatur pertinere ad perfectionem doctrinę docere orare: nam beatus Ioannes, qui discipulos habuit docuit eos orare. Lucæ 11. Dñe doce
K nos orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, sed Christus habuit discipulos deducẽdos ad perfectiorẽ statum: ergo magis fuit necessarium, quòd doceret eos orare, quàm quòd Ioannes doceret suos.

Ad primum dicendum, quòd non est idem modus concitandi deuotionem omnibus hominibus, & ideo non oportet, quòd sit eadem oratio in verbis: bene tamen poterit esse eadem sententia, quia deuotionem concitare non conuenit principaliter ex sententia, sed ex verbis taliter, vel taliter se habentibus ad sententiam, sicut videmus in Rhetoricis orationibus, quia eadem sententia sine artificio, & ornatu prolata nihil efficit, cum autem artificiose, & ornate modo oratorio processerit ad suadendum, & concitan-

concitandum animos efficax est, Christus autem noluit nos obligare ad dicendum istam solam orationē quantum ad verba, sed solum quantum ad sententiam, vt dictum est præcedenti quæstione, & sic stat eandem esse orationem omnium, scilicet, in sententia, & diuersam esse in verbis, vt possit diuersimode concitare homines.

Ad secundum dicendum, quòd licet non expediant particulariter eadem omnibus hominibus in generali: tamen omnibus expedit habere idem, scilicet, gratiam, & gloriam, & temporalem sustentationem, & peccatorum habere remissionem, & ita de cęteris, oratio autem ista Christi continet bona, quæ competunt generaliter omnibus hominibus nō descendens ad bona particularia, quæ possunt competere isti, & non illi: ideo ista oratio omnibus est conueniens.

Cur in veteri testamento Deus nullam dedit orandi certam formam, sicut in nouo.
Quæst. CI.

SED quæretur, quare in veteri testamento Deus non dedit aliquam formam certam orādi, sicut in nouo.

Dicendum, quòd si accipiatur oratio generaliter pro laude, & gratiarum actione, & petitione bene fuit data in veteri testamento aliqua forma orādi, quia quando Iudęi offerebant primitias suas coram Sacerdote, faciebant coram eo quādam professionem sub certis verbis, quæ habentur Deuterono. 26. & illa pertinent partim ad laudem Dei, & partim ad gratiarum actiones, si accipiatur stricte oratio pro petitione dicendum, quòd non fuit data aliqua forma orandi toti populo, sed fuit data Sacerdotibus quædam forma orandi quando benedicerēt Israelitis offerentibus aliquid, vel quandocunque benedicere expediret, & habetur Num. 6. scilicet, benedicat tibi Dominus & custodiat te, ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui. Conuertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. ista per modū orationis dicuntur, potius tamen vocantur benedictio quàm oratio, quia in oratione principalius orat quis pro se quàm pro alijs, & tamen hic solum oratur pro alijs, & ita vocatur benedictio Nu. 6. scilicet, sic benedicetis filijs Israel: licebat ergo Iudæis orare petendo quicquid vellent, & qualitercunque vellent quòd non esset manifeste malum, quia non erat eis certa forma præfixa in rebus petendis, nec in modo petendi.

Causa autem huius fuit, quia oratio est pars contemplationis, & sic pertinet ad viros contemplatiuos, & anhelantes ad perfectionem, status autem legis Iudaicæ erat hominum valde imperfectorum: ideo non pertinebat ad eos status contemplatiuus, status autem legis nouæ est status hominum perfectorum respectu legis veteris: ideo pertinet contēplatio ad istum statum, oratio autem est pars contemplationis: ideo ad istum statum pertinet statutam esse formam orandi, & in veteri lege non fuit ita necessarium: huius signum est, quia in nouo testamēto sępissime fit mentio de oratione: nam Christus dixit semper orare, & nunquam deficere Luc. 18. & in omnibus alijs bonis, quibus indigemus iubet orandum, vt infra vigesimoquarto, orate ne fiat fuga vestra hyeme, vel Sabbato, & infra decimo, dicitur orate Dominum messis, vt mittat operarios in messem, & Apostolus suadet prima Thessa. 5. orationi semper instare, & ꝙ semper vacemus hymnis, & canticis spiritualibus ad Ephes. 5. quòd autem cōpetit hoc ex statu

A perfectionis apparet, quia viris, qui sunt in excellētiori statu iubet magis orationi intendere. s. Episcopis, sicut loquitur Apostolus Timotheo, & intantum oratio competit ad Episcopum, & ad alios existentes in gradu excellenti, ꝙ dicitur, ꝙ ad Episcopum non pertinet nisi oratio, & lectio. 88. distin. cap. Episcopus nullam. s. Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo prędicacionis tantummodo vacet, in veteri autem testamento rarissime, vel quasi nunquam inuenitur, ꝙ Deus iubeat hominibus orare, & ideo non erat ibi necessaria forma orandi: si tamen in veteri testamento vole-
B bant aliqui accipere formam perfectioris vitæ quam populus non haberet, illi vacabant orationi, & habebant formam orandi, sic patet de Ioanne Baptista, qui fuit vir totus contemplationi deditus, & quando discipulos habuit, voluit eos aliqualiter abstrahere a modo populari viuendi, & instruere in vita contemplatiua: ideo docuit eos orare sic dicitur Luc. 11. Domine doce nos orare, sicut Ioannes docuit discipulos suos, & etiam sępe orabant Luc. 5. s. quare discipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt tui autem edunt, & bibunt?

Secunda causa fuit, quia tota lex vetus fuit temporalis, idest, exterius vel in cortice sola temporalia promittens, si igitur orandi forma aliqua dari debuisset
C oportebat, ꝙ ibi continerentur solum bona temporalia cum ista sola in lege expresse promitterentur, non fuit tamen conueniens, ꝙ Deus daret talem formam orandi, quia per hoc incitaret homines valde ad amorem bonorum temporalium, & obfuscaretur cognitio spiritualium bonorum, & aboleretur de animo desiderium spiritualium si aliquod ibi erat, Deus tamen non vult incitare homines ad desiderium bonorum temporalium, sed potius retrahere ab eis, quia cupiditas istorum est radix omnium malorum, & illi, qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli. 1. ad Timoth. 6.

Sed obijcietur, ꝙ Deus in lege promisit temporalia bona: ergo eodem modo oratio circa temporalia esse debuit, & non erat inconueniens, quòd ista talia
D in oratione peterentur.

Dicendum, ꝙ multa Iudæis data sunt, non quidē ex præcepto, sed ex necessaria permissione sic dicitur infra 19. ad duritiem cordis vestri libellus repudij datus est, in his autem, quæ mala sunt, vel saltem non sunt per se bona, non oportet incitare, sed retrahere, & ideo inquantum aliquid fuerit necessarium poterit licite permitti, suaderi tamen ad illud nunquam potest esse necessarium: & ideo nunquam ad talia debet fieri suasio, sicut meretrices esse in vrbe secundū leges humanas permissum est, quia necessarium est propter turpiora euitare, lex tamen humana non suadet nec hortatur esse meretrices, nec fauet illis, sed potius eas tanquam infames habet, ita in lege veteri conueniens fuit fieri promissionem bonorum
E temporalium, quia ille populus, qui de gentilitate nouiter ad cultum Dei deducebatur erat valde rudis cui sola bona temporalia nota erant, & cui nequaquam posset a principio suaderi optare quędam spiritualia bona, quæ essent post hanc vitam, & ad illam assequendum totam vitam ordinare: ideo erat necessarium, ꝙ vel Deus nullos cultores ad se de nouo adduceret, vel ꝙ illos omnes supernaturaliter sine operatione humana faceret perfectos, vel deduceret eos a principio per solum desiderium bonorum temporalium, Deus tamen voluit habere aliquos cultores, & non fuit conueniens, ꝙ supernaturaliter perficerētur, quia hoc repugnabat intentioni Dei, qui volebat & semper vult, sicut & iustum est, homines assuefa-

ctos

ctos per legem bonam bonos fieri, quia aliàs nec erit locus meriti nec demeriti si Deus nobis omnia supernaturaliter confert: etiam frustra videbitur datum esse homini, ꝙ sit rationalis ex quo habet principium ad dirigendum ex seipso operationes suas, si omnia ei supernaturaliter, & ab extrinseco dari deberent ipso nihil agente: decuit ergo ꝙ Deus traheret ad se homines illos adhuc rudes eo modo quo trahi poterant, & hoc erat per desiderium temporalium bonorum, quæ sola cognoscebant, & ita promisit eis Deut. 28. si audieris vocem Dei tui, vt custodias omnia mãdata eius faciet te Deus tuus excelsiorem cunctis gẽtibus, quæ versantur in terra, & sic fuit necessarium ad hoc, ꝙ Deus haberet a principio aliquos cultores promitti eis temporalia bona sola, ꝙ tamen iuberet eis petere ista bona, & daret eis formam ad petendũ non erat necessarium, & erat incitare eos ad magis illa desiderandum: ideo conuenientius fuit, ꝙ Deus nullam formam orandi daret in veteri testamento nec iuberet orare quàm, quòd daret formam orandi, in qua sola bona temporalia peterentur.

Secus autem in nouo testamento, in quo non promittuntur temporalia aliqua, sed sola spiritualia, oratio autem debet esse conueniens promissioni bonorum: ideo fuit hic conueniens dari formam orandi, quia in illa nihil contineretur nisi spiritualia bona immo nihil aliud continere deberet, quia cum in lege Christi nulla nobis temporalia promittantur, nulla causa erat ex qua temporalia petere deberemus, ꝙ autem petatur in ea pànis, qui est aliquid temporale dicendum, ꝙ non petitur inquantum est bonum tẽporale, sed inquntum est aliquid necessarium ad vitã spiritualem, quæ non potest esse sine naturali, & illa non est sine pane.

Quare in principio huius orationis dicitur pater noster, Quæst. CII.

QVAERETVR quare in principio orationis huius dicitur pater noster, cum non pertineat hoc ad aliquam de petitionibus.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, qa cum Christus det formam orandi oportet, quòd in ea exprimatur ille ad quem oratur, quia ad aliquem debet dirigi, & ille debet poni in principio orationis: ideo antequam petitio aliqua inciperet poni debuit nomen eius ad quem oratur, licet ex hoc non sequitur, ꝙ debeat determinate dici pater noster, quia posset dici Deus noster, vel Domine noster aut creator, & sic de cęteris nominibus, quæ Deo competere possunt, sed solum sequitur, quod debeat pręponi nomẽ eius ad quem oratur.

Secundo fit hoc specialiter ad significandum dignitatem status noui testamenti, in quo Deum patrẽ vocamus: nam nulla maior excellentia nobis aduenire potest quàm ꝙ filij Dei simus, & in hoc excellimus eos, qui erant in veteri testamento, quia nũquã in oratione aliqua Deum patrem vocauerunt, sic dicit Aug. lib. de sermo. do. multa quidem dicta sunt in laude Dei, nusquam tamem inuenitur pręceptum populo Israel vt dicerent pater noster, sed est eis insinuatus, vt Dominus tanquam seruis, sed de populo Chistiano Apostolus dicit, ꝙ spiritum adoptionis accepit, ꝙ autem dicit Aug. ꝙ ostensus fuit Israelitis tanquam Dominus seruis verum est, & tamen non est negandum, quin ipse Deus vocaret Israelitas filios, & Israelitæ vocarent eum patrem: de primo pater, quia Exo. 4. cum Deus loquitur Pharaoni dicit filius meus primogenitus Israel dimitte filium meum, vt seruiat mihi etiam Deutero. 32. dicitur nunquid non ipse est F pater tuus, qui possedit te, fecit, & creauit te? De secundo patet Isa. 63. vbi loquuntur Iudæi ad Deum. s. tu enim pater noster, & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos, tu Domine pater noster redemptor noster a sęculo nomen tuum, sed verum est, ꝙ dicit Augu. s. ꝙ Deus nunquam accepit Iudęos ad tãtam familiaritatem, vt iuberet eis dicere pater noster, idest, quòd eum sic vocarent.

Tertio fit hoc ad ostendendam quandam cõfidentiam de impetratione eorum, quæ petimus. nam nõ est aliquod nomen maioris amoris, & dulcedinis, q̃ pater, vt innuitur 2. Politi, cap. 1. & nihil est, ꝙ pater negare possit filio iuste petenti: nam ꝙ petit iam suũ est, quia omnia, quæ patris sunt filij sunt: nam si filius G est hęres est ad Ro. 8. non ergo debet sic orans dubitare de impetratione sic dicit Aug. hoc nomine pater charitas excitatur: quid enim charius debet esse filijs quàm pater: cum enim homines dicunt Deo pater noster quædam impetrandi præsumptio est, quid iam non debet filijs petentibus cum hoc ipsum eis ante dederit, vt filij essent? & hoc competit valde oranti. nam debet orans habere magnam fiduciam de impetrando aliàs nihil obtinebit Iaco. 1. postulet autem in fide nihil hæsitans: qui enim hęsitat similis est fluctui maris, qui a vento mouetur: non ergo extimet homo ille, quòd accipiat aliquid a Domino.

Quarto fit hoc ad reddendum attentũ ipsum orantem H qualis esse debeat: nam tanquam filius petit, & tanquam filius impetrare debet: atttendat ergo ꝙ talem se constituat, vt filius Dei sit, & dici mereatur alioquin se falsarium ostendit cum illum patrem nominet cuius filius esse non vult, sic dicit Augu. quanta cura animum tangit, vt qui dicit pater noster, tanto patre non sit indignus?

Cum oratio dominica fiat ab vno, quare non dicitur pater meus, & non pater noster. Quæst. CIII.

QVAERETVR, quare dicitur noster: nam poterat dici meus, vel mi, & videtur, quòd hoc potius conueniat cum fiat oratio ab illo, qui est vna persona, & pro seipso petit.

I Dicendum, ꝙ Christus ex industria posuit noster propter multa. Primo ad significandum differentiam paternitatis, quia Deus est pater suus, & pater noster, sed aliter suus, & aliter noster: nam est pater suus naturali generatione, noster autem pater est gratuita adoptione: nam accepimus spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater ad Rom. 8. idest, per adoptionem quam accepimus competit nobis vocare Deũ patrem, & alias non liceret. Christus ergo qui specialiter est filius Dei debet alio modo vocare eum. s. pater meus, idest, specialiter meus, & nullius alterius: sic dicitur. Psal. 88. ipse inuocabit me pater meus es tu, ꝙ de Christo solo intelligitur secundum doctores, licet de Salomone posset aliquo modo intelligi, nos autẽ K omnes conuenimus in vna ratione paternitatis. s. per adoptionem: ideo nemo dicit pater meus quasi Deus speciali modo sit pater eius, sed dicit pater noster, qa eadem ratione est pater eius qua omnium, idest, adoptione, sic dicit hic Glo. dicitur pater noster, quòd commune est omnibus, non pater meus, quòd soli Christo conuenit, qui est filius per naturam.

Secundo factum est, quia Christus voluit charitatem constituere inter omnes homines, ita ꝙ adinuicẽ sibi communicarent spiritualia bona: & ideo voluit, ꝙ nemo quando oraret pro se solo oraret, sed pro omnibus: ideo dixit noster, ita ꝙ necesse sit ex forma orandi pro omnibus orare: nam dicitur pater noster, & postea dicitur dimitte nobis debita nostra, & iterũ, & ne

& ne nos inducas in ten.quæ omnia non ad orantem solum, sed ad omnes proximos necesse est extendi: sic dicit Cypria.lib.de oratio do.s.nō autem dicimus pater meus,sed pater noster, quia pacis, & vnitatis magister noluit sigillatim, & priuatim precē fieri, vt quis cum precatur pro se tantum precetur: publica est enim nobis,& communis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus,quia totus populus vnum sumus: sic enim vnū orare pro omnibus voluit quando in vno oēs ipse portauit,& est valde accepta oratio quam quis facit pro alio apud Deum magis quàm si pro se solo oret, sic dicit Chrysosto.super Math.pro se enim orare necessitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur, dulcior est autē ante Deum oratio nō quā necessitas transmittit,sed quàm charitas fraternitatis commendat.

Tertio fit hoc ad auferendum quibusdam superbiam,qui putant se alijs excellentiores, quia se nobiliores natales habere gloriantur,& tñ non est locus huic,quia non est altior nobilitas q̄ esse filium Dei,& tamen hoc oībus Christum colentibus commune est:ergo nemo de nobilitate gloriari potest, ꝙ si gloriatur ad Christum non pertinet, quia non putat se habere Deum in patrem,vel credit se nobiliorem esse ex alijs natalibus q̄ inquantum Deum patrem habet,sic dicit Aug.admonentur hinc diuites, vel genere nobiles non superbire aduersus pauperes, & ignobiles,quoniam simul dicunt Deo pater noster, ꝙ nō possunt vere ac pię dicere nisi se fratres esse cognoscant,sic etiam dicit Chrysost.in quadam Homilia,ꝙ enim nocumentum est ex inferiori cognatione esse cum secundum superiorem omnes simus copulati?

Quare dicitur hic Deo.qui es in cęlis. Quæst. CIIII.

Qværetvr quare dicitur hic Deo qui es in cęlis.Dicendum, ꝙ non dr̄ hoc quasi Deus sit in cęlo,& non alibi, qa Deus vbique est,vel proprie loquendo Deus in nullo loco est,vt supra fuit dictum, nec ēt quia cęli sunt corpora excellentiora totius naturę putandum est, ꝙ Deus sit in eis,& non alibi, quia tunc potius esset in auibus,& iumentis,immo,& in plantis,quia omne viuens excellentius est non viuente, sic dicit Augusti. lib.de sermo.Domi. non enim spacio locorum continetur Deus:sunt quidem cęli excellentia mundi corpora,& si in eis locus Dei esse credatur, melioris meriti sunt aues quarum vita est Deo vicinior.

Sed dicetur Deus esse in cęlis pp multa. Primo ad differentiā patris nostri carnalijs, quia nos habemus patrem in terra ad illum tñ non oratur,quia nihil nobis concedere potest cum ipse pariter egeat istis bonis,quę petimus,vt ergo videat quē oramus dr̄ pater noster qui es in cęlis,quasi dicat,ꝙ ad cęlestem oramus,& non ad terrestrem.Secundo fit hoc ad significandum, ꝙ homo debet subtrahere desiderium suū a terrenis cum patrem in cęlis habeat,sic dicit Chry. super Mat.addit qui es in cęlis,vt sciamus nos habere patrem terrestrem, & erubescant se terrenis rebus substernere,qui patrem habent in cęlis.

Tertio fit ad ostendendum conditionem orationis:nam ea,quæ petuntur debent esse talia qualis ille, a quo petuntur,sicut pudor esset a milite libros petere,& a clerico canes venaticos, vel equum phaleratū, ita & pudor est a cęlesti terrestria petere, innuitur ergo ꝙ iste,a quo petimus in cęlis habitat,vt per hoc intelligamus qualia sunt,quæ eum dare decet, & quæ nobis petere conuenit,& ita tota ista oratio de rebus cęlestibus est:nam nihil in ea terrenum petitur.

A Quarto fit ad accendendum mente in desiderium bonorum cęlestium,& diuinorum:amor enim conuiuere desiderat,quia actus amicorum est conuiuere 8.Ethi.patris autem ad filium maximus amor est,vt patet ibidem, vbi ergo pater est ibi filius esse desiderat.inquantum ergo dicimus, quòd pater noster est in cęlis innuitur,quòd nos debemus desiderare ire in cęlum,sic dicitur in collationibus patrum.s.patrem in cęlo dicimus,vt ad illam regionem,in qua patrem nostrum esse fatemur summo desiderio properemus:sic etiam Aug.lib.de sermo.do.dicit, quòd admonemur conuertere nos ad Deum.s.huius rei gratia orantes ad Orientem conuertimur vnde cęlum surgit,non tanquam Deus ibi sit cęteras mundi partes deserens,sed vt admoneatur animus ad naturam

B excellentiorem se conuertere, idest, ad Deum cum corpus eius quod terrenum est ad corpus excellentius,idest,ad corpus cęleste conuertitur, sic etiam dicit Chrysosto.in quadam Homilia.in cęlis dicit esse Deum non illic eum concludens,sed a terra abducēs orantem,& excelsis regionibus affigens.

Quinto dicitur hoc propter simplices, qui non possunt intelligere Deum nec aliquam rem spiritualem extra locum esse,& pro illis melius est, quòd intelligant in cęlo Deum esse quàm in terra quādiu aliter eum intelligere non possunt,sic dicit Aug.conuenit sensibus omnium paruulorum,& magnorum,vt bene sentiatur de Deo:& ideo qui nondum possunt aliquid incorporeū cognoscere, tolerabilior est eo-

C rum opinio si Deū in cęlo potius esse credant quàm in terra.

Quare dicitur sanctificetur nomen tuum. Quæst. CV.

Qværetvr quare dicitur sanctificetur nomen tuum.

Dicendum, quòd ista est prima petitio orationis huius: nam postquam positum est procemium captando beneuolētiam Dei, a quo petimus vocantes eum patrem nostrum, & excitando nosipsos ad amorem cęlestium,& contemptum terrenorum inquan-

D tum dicimus,qui es in cęlis, quæ sunt dispositiones quędam ad hoc,quòd conuenienter petamus, incipit prima petitio.s.sanctificetur nomen tuum, in qua honorem Dei petimus, & ista petitio iuste præcedit omnes alias, vt quia homo tenetur magis diligere Deum quàm seipsum prius petat bonum Dei quàm bonum proprium, licet bonum nostrum indiget,ꝙ petatur,quia possumus consequi bonū, ꝙ optamus, vel deficere ab eo. Dei autem bonum deficere non potest:excellentia tamen amoris quam ad Deum habere debemus facit,vt de bono illius potius quàm de nostro soliciti esse debeamus, sic dicit Chryso.digna est enim Deum precantis oratio nihil petere ante patris gloriam,sed omnia eius laudi postponere.

Potest autem intelligi istud vno modo,ꝙ petamus

E nomen Dei sanctificari,idest,sanctum haberi, vel reputari ab omnibus gentibus,scilicet,quòd non reputent esse aliquid magis sanctum quàm nomen Dei, & illud super omnia honorent,& istud est, quòd ante omnia petendum est sic dicit Augu.lib.de sermo. do.postquam dictum est quis est, qui petitur, & vbi habitat iam videamus,quæ sint petenda.Primum autem omnium,quæ petuntur hoc est,scilicet, sanctificetur nomen tuum,quòd non sic petitur quasi non sit sanctum Dei nomen,sed vt sanctum habeatur ab omnibus,idest,ita innotescat Deus,vt nō extimetur aliquid sanctius.

Secundo potest intelligi sanctificetur nomen tuū, idest, da nobis bene viuere,vt ꝑ bona opa nostra lau-

detur

detur nomen tuum sic dicit Chrysosto. rogare iubet orantem per nostra opera glorificari ac si dicat, ita fac nos viuere, vt per nos vniuersa te glorificent: sanctificetur enim idem est, quòd glorificetur: sic enim Deus aliquando per opera nostra glorificatur, & aliquando blasphematur: nam si bonum faciamus illi, qui viderint laudant Deum, & sanctificant prçce. ca. videant bona opera vestra, & glorificent patrem vestrum, qui in cęlis est, & prima Petri 2. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. De blasphemia patet, quia quando qs malum operatur blasphematur Deus per eos, qui vident inquantum detrahunt Deo, quia taliter agentē viuere patit, vel gaudere bonis huius sęculi, vel pręesse in aliqua dignitate, & hoc maxime est quando ille, qui male agit est talis, qui alios docere debebat, contra tales loquitur Apostolus ad Roma. 2. Qui alium doces teipsum non doces, qui prædicas non furandū & furaris, & sequitur, nomen enim Dei per vos blasphematur inter gētes. etiam est ista blasphemia quādo peccat ille, qui alios ex conditione status pro delictis punire debet, sic fuit de Dauid, qui erat rex ad quem pertinebat punire delicta, & quia ipse commisit adulterium, & homicidium blasphemabant homines de Deo dicentes. Deus non est iustus, vel non tolerabit eum, vt ipse conqueritur Psal. 3. multi dicunt animæ meæ non est salus ipsi in Deo eius, de hoc 2. Reg. 12. blasphemare fecisti inimicos nomen Dñi propter verbum hoc, idest, propter peccatum, quod commisisti, & in talibus grauius videtur esse peccatū ex malo exemplo quàm in seipso cum propter malū exemplum Deus blasphemetur vnde 3. Reg. 12. non infligitur pęna Dauid, quia commisit peccatum, sed quia ex peccato suo commissa fuit blasphemia Dei, cum dixit Dauid peccaui, & Nathan dixit ad Dauid Dominus transtulit peccatum tuum non morieris, veruntamen, quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi morietur.

Tertio potest accipi, quòd per hoc petamus a Deo, quòd nos efficiat sanctos, ita quòd intelligamus non quòd nomen Dei in seipso sanctificetur, sed quòd sanctificetur in nobis, idest, quòd nos efficiamur sancti, sic dicit Cyprianus nō optamus Deo, vt sanctificetur orationibus nostris: quia enim ipse dixit sancti estote, quia ego sanctus sum, id petimus, & rogamus, vt q in baptismo sanctificati sumus in eo eē quo cępimus perseueremus. Duo tamen sensus præcedentes meliores sunt, quia hoc modo nihil in hac oratione peteremus pro Deo, sed omnia pro nobis, quod non est conuenienter dictum, quia sicut tenemur Deum diligere, ita tenemur bona eius optare, & pro illis orare, & præ cęteris illa petere. etiam patet, quia Ecclesia in orationibus suis sequitur istum modum, scilicet, ꝙ pro Deo petit gloriam, & honorem, oportet ergo ꝙ in hoc fuerit instructa a Christo, nihil est tamen, in quo Christus in hac oratione iusserit peti bona Dei nisi hoc intelligatur de illis: ergo oportet, quòd intelligatur, quòd hic petimus honorem Dei.

Item patet hoc, quia etiam si intelligeretur de bonis humanis, idest, de sanctificatione nostra non esset conuenienter ordinata ista petitio: nam tota Ecclesia asserit, quòd Christus hic non solum ostendit nobis, quòd erant appetenda, & petenda, sed etiam quo ordine desiderari, & peti debebant, & tamen inter omnia bona humana, quæ veniunt in cogitationem hominis primum quod occurrit est beatitudo, quia illud est maximum, & finis omnium bonorum, illud autem petitur quando dicimus adueniat regnū tuū:

F ergo incongrue poneretur ista petitio ante illam, quia sanctificari nos est medium perueniendi ad beatitudinem: ideo non debuit poni ante beatitudinem, sed beatitudo ante omnia, quia est prima in intentione. Vel si considerentur inquantum est finis, & finis est vltimus in assecutione, deberet poni post omnes petitiones, quia omnia, quæ petuntur hic, quę ad nos pertinent sunt media perueniendi ad beatitudinem, non potest ergo intelligi conuenienter nisi de sanctificatione, idest, honore nominis Dei, & tunc ista petitio est prior cęteris dignitate, quia petitur in ea bonū Dei: etiam differt ab alijs, quia in ea sola petimus id quod Deo bonum est, in cęteris autem petimus id quod pertinet ad nos.

G

Quomodo petimus, vt Dei nomen sanctificetur cum in nostra potestate sit sanctificare. Quæst. CVI.

Sed dicetur quomodo petimus, quòd sanctificetur nomen Dei, quia cum ista sanctificatio nihil sit nisi glorificatio nominis Dei, & istud a nobis fit, quia nos Deum glorificamus, quomodo petimus hic a Deo, quòd sanctificetur nomē eius, quia nemo petit ab alio nisi id quod ipse non potest per se facere, quod autem per se faciliter facere potest ab alio non petit, & si peteret irrideretur, & iuste repelleretur: etiam quia istud est documentum commune quod homo in eis, quæ potest via humana
H facere, non debet ad Deum recurrere, nec se committere ei, quia istud esset tentare Deum, vt si quis potens se eruere a periculo faciliter nollet fugere, sed peteret a Deo, quòd liberaret ipsum, vel si potens habere cibum per laborem laborare recusaret, & peteret sibi cęlitus cibum dari, & tamen sanctificare Deū est in potestate nostra laudando ipsum: ergo nō oportet, quòd a Deo illud petamus.

Dicendum, quòd in ista oratione nihil petimus nisi quod per nos facere non possumus, quod de qualibet petitione posset particulariter induci. Et quod dicitur de sanctificatione, dicendum quòd non est in nostra potestate, quia ad hoc, quòd homo faciat aliquod bonum, oportet quòd iudicet illud esse bonum, & inclinetur ad illud, ista tamen duo non po-
I test homo facere a seipso, sed opus est, quòd Deus ostendat ei quid sit bonum, & inclinet mentem eius in illud, vt probatum est supra in expositione literę, ita ergo licet sanctificatio nominis Dei per nos fieri debeat, oportet tamen ꝙ cognoscamus quod sit bonum, & quòd ad hoc inclinemur, & ista duo solus Deus nobis pręstat: ideo ab eo petendum est, ꝙ nomen eius sanctificetur.

Aliter potest dici, quòd istud, quod petimus non est in potestate nostra: nam ista oratio fit a quolibet particulariter, & tamen non fit nomine suo, sed nomine totius Ecclesię, vel populi, vel omnium proximorum, vt ostensum est supra quęst. 103. non est ta-
K men in potestate alicuius orantis, quòd ab omnibus hominibus laudetur nomen Dei: ideo iuste petit hoc a Deo tāquam nullo modo existens in potestate sua, sed Dei, qui potest conuertere corda omnium hominum, vt sequantur eum 3. Reg. 8. scilicet, sit Deus noster nobiscum, & inclinet corda nostra ad se, vt ambulemus in vijs eius.

Alio modo potest dici, quòd istud est aliquo modo in Deo, & aliquo modo in potestate nostra. Nam Dei est, quòd inclinet corda nostra ad faciendum hoc, & nostrum est, quòd exequamur illud, & ꝑ hoc quātum ad id, quod pertinet ad Deum petimus ab eo, ꝙ præstet nobis sanctificare nomen suum, & hoc significat oratio ista passiua, scilicet, sanctificetur

nomen

nomen tuum,& non dicitur sanctifica nomen tuum in nobis,vel nos sanctificemus illud, per quę videretur attribui soli Deo,vel soli homini. Nunc autem cum nulla persona exprimatur habet se medio modo.s.quòd aliquid de hoc pertineat ad nos, & aliquid ad Deum, & idem est de alijs sequētib⁹ petitionibus, sic dicit Chrysosto.super Mat.s.vide quàm caute locutus est, non dixit pater sanctifica nomen tuum in nobis,adueniat regnum tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis, nec iterum dixit sanctificemus nomen tuum,suscipiamus regnum tuum, faciamus voluntatem tuam,ne hæc aut Dei tantum aut hominis tantum esse videantur,sed medie dixit,& impersonaliter: nam sicut homo non potest facere bonum nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus bonum operatur in homine nisi homo voluerit.

B

Ad primum pater,quòd licet glorificatio Dei per nos fiat, tamen nos nesciemus quando, & quomo- glorificandus sit nisi ipse nobis hoc ostenderit,& cor nostrum ad hoc inclinauerit, ex ea ergo parte qua adiutorium Dei est nobis necessarium petere debemus a Deo in isto,& in quolibet alio opere bono.

Ad secundum dicendum, quòd Deus nunquam est tentandus,quòd fieret si ea,quæ per nosipsos facere possemus nolentes facere peteremus ab eo,hic autem non est simile,quia inclinatio cordis nostri ad bonum nunquam est nobis nisi per influxum Diuinæ bonitatis,& notitia boni nunquam est in nobis nisi p Deum,& ideo ista a Deo petenda sunt, & quia ista sunt principia operis nostri posse operari bonum in nobis non est a nobis, sed a Deo, sic dicitur 2.Corin. 3.non ꝙ sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis,sed sufficientia nostra ex Deo est.Secus autem est in illo, qui positus in periculo mortis faciliter potest fugiendo euadere,& nolens fugere petit a Deo,quòd eum liberet,quia id quod a Deo petendum erat pro ista liberatione iam datum est.s.ꝙ homo sciat agere,& inclinetur:nam inquantum iste est in periculo,& scit se esse in periculo habet primū, & non oportet,ꝙ Deus illuminet amplius intellectū eius:inquantum vero habet potestatem fugiendi, & naturaliter desiderium se conseruandi habet inclinationem mentis ad opus,& sic iam iste habet illa duo, quæ a Deo petenda erant, & illa duo Deus sibi ante hoc dedit:nihil ergo restat a Deo petendum ad hoc, ꝙ se liberet cum sciat, & velit,& possit, quòd ergo omissis istis petat a Deo,quòd liberet eum non est petere aliquod necessarium,sed tentare Deum, & istud nunquam licet,secus autem est in faciendo opera bona,quia ad illa ex seipso est homo grauis nisi Deus inclinet eum,quia etiam si nihil aliud obstet,saltem inuenit homo legem contrariam in membris suis, quæ impediat illum ad Rom.7.

Sed obijcietur,quia si homo ex seipso non potest bonum cognoscere sine Deo illuminante,nec inclinare ad bonum,sine Deo inclinante,non erit homini imputabile si malum faciat cum non sit in potestate eius, sed oporteat hoc a Deo petere.Deus tamen non concedit nobis semper,quæ petimus.

Dicendum,quòd sicut ea, quæ totaliter pendent ex potestate nostra dicimur posse facere,& si non faciamus illa quando expedit sumus ex hoc culpabiles, ita si eā, quæ possumus facere per alios non fecerimus,culpamur inquantum facere per alios subest potestati nostrę, & dicimur illa posse facere: sic dicit tertio Ethico. quòd dicimur posse facere illa, quæ possumus per amicos,de notitia autem boni, & veri ita est, quòd homo illa non potest per seipsum,sed Deus causat ea in homine,& sic homo potest illa per Deum: est autem Deus ita promptus ad ista facien-

A dum,quòd mox,vt homo petiuerit concurrit Deus, cum eo,immo antequam homo petat Deus pręuenit eum ostendendo ei quid sit bonum, & inclinando, vel pulsando cor hominis aliqualiter ad hoc faciendum Apoca.3.Ecce ego sto ad ostium, & pulso.s.inclinando hominem ad bonum,si quis audierit vocem meam,& aperuerit mihi ianuam, idest, consenserit pulsationi meæ volendo facere id quod ego suadeo sibi,& ad quod inclino illum,intrabo ad illum, idest, ad habitandum cum eo, & cęnabo cum illo,& ipse mecum, idest, habebo eum mihi gratum, & amicum,& ipse etiam habebit me in amicum:est ergo in potestate hominis, quòd Deus inclinet eum ad bonum:& ideo si aliquando non agit bonum quasi non inclinatus ad illud non excusatur, quia non est inclinatus eo, quòd non petit a Deo inclinari, vel quòd pulsationi Dei non consentit.

Quare dicitur adueniat regnum tuum,& quid sit istud. Et quòd ea,quæ petuntur in oratione Dominica,nobis quotidie sunt necessaria.
Quæst. CVII.

Quaeretur, quare dicitur hic adueniat regnum tuum.

Dicendum, quòd ista est secunda petitio, & ista, & omnes sequentes pertinent C ad hominem,scilicet,quia in eis homo petit bonum pro seipso,& communiter exponitur de beatitudine, quæ vocatur regnum Dei,vt supra dictum est,& sic petimus regnum Dei aduenire, idest, beatitudinem, quæ nobis a Deo dabitur petimus dari, vel cito nobis dari,& conuenienter exponitur de beatitudine, quia tunc dicuntur sancti regnare cum Christo Apocal.vigesimo,sic exponit Cyprianus lib.de oratione Dominica dicens,quòd nostrum regnum petimus aduenire a Deo nobis repromissum, & Christi sanguine acquisitum,vt qui in sęculo ante seruiuimus postmodum Christo dominante regnemus, & ista est conueniens expositio, quia cum hic petamus a Deo ea,quæ sunt nobis bona,iustissimum est,vt petamus id quod est nobis maximum bonum, istud autē est beatitudo:ideo illa petenda est hic:nam sine causa D cętera peterentur cum omnia ordinentur ad beatitudinem,si ipsa beatitudo peti non deberet, & quia ipsa est maximum,& primum omnium bonorum, si petenda est oportet, quòd ante omnia petatur, & quia ista est prima petitio earum in quibus bonum nostrum petimus, necessarium videtur, quòd ista de beatitudine intelligatur, & sic communiter exponitur.

Secundo modo potest accipi,quòd petamus aduenire regnum Dei,idest,tempus illud,in quo Deus solus regnabit,hoc est autem petere diem iudicij, quia tunc manifeste apparebit regnum Dei, & cessabit omnis principatus in terra: nam vsque ad diem iudi- E cij durabit iste modus principatus, & subiectionis inter homines,postea vero nemo dominabitur nisi solus Deus, licet sancti dicantur regnaturi cum Deo Apocal.vigesimo non tamen habebunt istum modū regnandi,qui nunc est inter homines,sed dicentur regnare,quia participabunt Deo in illa ineffabili plenitudine, nunc vero dicitur regnum hominum, quia homines regnant, & subijciuntur, tunc autem erit regnum Dei, quia ipse solus regnabit, quia tunc auferet principatum, & potestatem omnem, & manebit sola sua potestas,sic dicitur prima Corin.decimoquinto in Christo omnes viuificabunt, idest, resurgent,deinde finis,idest,tunc est finis sęculi,& tunc subditur cum tradiderit regnum Deo, & patri cum

euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & virtutem, oportet illum regnare, idest, tunc regnabit. Non est autem intelligendum, quòd nunc non regnet, quia etiam Deus nunc regnat super homines Dan. quarto, scilicet, septem tempora mutabuntur super te donec scias, quòd dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunque voluerit det illud, sic dicit Augustinus lib. de sermone Domini, non est ita dictum quasi Deus nunc non regnet etiam in terra semperque in ea regnauerit, accipiendum est ergo, vt manifestetur, nulli autem licebit ignorare regnum Dei, non solum intelligibiliter, sed etiam inuisibiliter cum cęperit venire iudicare viuos, & mortuos: tunc enim futurum esse iudicium Dominus docet, cum Euangelium prędicatum fuerit in omnibus gentibus, sed hoc intelligendum est, idest, cum conuersi fuerint ad Christum omnes, qui per prædicationem Euangelicam conuertendi sunt: manifestum est enim quòd dies iudicij non veniet quousque compleatur numerus electorum, quia necesse est impleri numerum illum a Deo præordinatum, & tamen post diem iudicij nullus damnabitur nec saluabitur, quia ibi erit finis damnationis, & saluationis: ergo oportet ante diem iudicij compleri numerum electorum, hoc autem est conuersos esse ad Christum omnes, qui per Euangelij prędicationē conuertendi, & saluandi sunt, non tamen oportet, quòd immediate, vt Euangelium per totum orbem fuerit prædicatum sequatur dies iudicij, quia iam hoc factum est tempore Apostolorum, & successorum suorum, qui per totum orbem Euangelium prædicauerunt.

Tertio potest accipi adueniat regnum tuum, idest, fac quòd cesset regnum diaboli, & regnum tuum sit super omnes homines, & intelligitur de præsenti tēpore, in quo diabolus videt regnare super homines omnes, eo quòd diabolus est rex super omnes superbos Iob. 41. primo ipse est rex super omnes filios superbię, plurimi tamen hominum sunt superbi, & peccatores: ideo Diabolus regnat quasi super omnes homines, & ob hoc vocatur princeps mundi huius Io. 12. nunc iudicium est mundi, & princeps mundi huius eijcietur foras, idest, diabolus, & Io. 14. venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam, idest, diabolus, petimus cessare regnum istius. s. vt omnes efficiantur boni, & Deus regnet in eis. vel intelligitur de regno in quolibet homine, scilicet, quòd non regnet diabolus per peccatum in homine ad Rom. 6. non regnet peccatum in vestro mortali corpore, & per hoc petimus, quòd homines efficiantur boni, & obediant mandatis Dei sic dicit Hierony. super Mat. scilicet, vel generaliter pro totius mundi petit regno, vt diabolus in mundo regnare desistat, vel vt in vnoquoque regnet Deus, & non regnet peccatum in mortali hominum corpore.

Quarto potest intelligi, quòd per hoc homines petant conseruationem in sanctitate, vel bono, quòd habent: nam per hoc, quòd nomen Dei sanctificant, vt in præcedenti petitione petitur, boni sunt, & istam bonitatem in se conseruari petunt: sic dicit Augusti. lib. de bono perseuerantię. cum petitur adueniat regnum tuum quid orant, qui sunt iam sancti nisi, vt in ea sanctitate, quæ illis data est perseuerent? nec enim vt veniat Dei regnum, quod his, qui perseuerant vsque in finem, certum est esse venturum.

Considerandum, quòd omnes istę petitiones sunt tales, quòd quotidie peti possunt, quia ista oratio potest a nobis dici quacunque die, & quacunque hora: & ideo oportet, quòd petitiones sint tales, quòd pro omni hora conueniat nobis illas petere, & non F sint tales, quòd aliqua earum semel impetrata postea peti non possit, sed sunt quædam bona, quæ quotidie dari nobis possunt, & quotidie perdi, & quando manent possunt meliora effici, sic innuit Cyprianus lib. de oratio. Domini, scilicet, hoc etiam vt sanctificemur quotidie deprecamur: opus est enim continua sanctificatione, vt qui quotidię delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Quid petamus cum dicitur fiat voluntas tua. Et quòd multipliciter intelligitur, quòd nos desideramus Dei voluntatem compleri.
Quæst. CVIII.

G QVAERETVR de hoc, quòd dicitur fiat voluntas tua.

Dicendum, quòd ista est tertia petitio, & quia in præcedenti petebatur ipsa beatitudo, hic petitur in omnibus sequētibus id per quod ad beatitudinem peruenitur, & præcipuum istorum est, quòd per hoc, quòd fiat voluntas Dei, idest, compleatur, sic dicit Chrysosto. in quadam homilia, scilicet, vide consequentiam optimam: quia enim docuit concupiscere cęlestia per hoc, quod dictum est adueniat regnum tuum antequam ad cęlum perueniatur ipsam terram iussit fieri cęlum per hoc, quod dicit fiat voluntas tua, sicut in cęlo, & in terra, & conuenit H valde, quòd nos faciamus voluntatem Dei, quòd ipse Christus secundum, quòd erat homo, & habebat voluntatem humanam distinctam a diuina, dixit quòd non venerat ad faciendum voluntatē suam, sed Dei. Io. 6. non veni, vt faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me, sic etiam infra vigesimosexto, dicitur transeat a me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.

Et potest intelligi multipliciter, quòd nos desideremus vluntatem, Dei compleri, sicut Deus multa de nobis vult. prima voluntas Dei est de nobis, vt habeamus vitam ęternam. Deus enim non creauit nos inutiliter, idest, sine causa. Psal. 88. nunquid vane constituisti omnes filios hominum? idest, nunquam fecisti I eos in vanum non ordinando ipsos ad aliquem finē quem consequerētur, quasi dicat, non: & tamen non fuit homo creatus propter aliquod minus bonum quàm vita ęterna: ideo vita ęterna est finis hominis, & quia Deus fecit hominem ad eam vult, quòd consequatur ipsam, quando autem res consequitur finem suum dicitur saluari, quando vero non consequitur dicitur perire: qui ergo vitam ęternam consequitur saluatur, & hoc est voluntas Dei, sic dicitur Ioannis sexto, hæc est voluntas patris, qui misit me, vt omnis, qui credit in me nō pereat, se habeat vitam ęternam. ista voluntas iam completa est in sanctis, & in Angelis, qui sunt in patria, in nobis autem, qui in terra manemus nondum est completa: ideo petimus fiat K voluntas tua in cęlo, idest, in his, qui in cęlo sunt, quia iam illi peruenerunt ad beatitudinem quam pro eis volebas, ita voluntas fiat in terra, idest, in nobis manentibus in terra, vt aliquando perueniamus ad illam beatitudinem quam etiam tu pro nobis vis, & tunc concordat ista petitio cum pręcedenti, scilicet, adueniat regnum tuum, in qua petebatur fęlicitas, sed ibi petebatur inquantum est bonum nostrum, & finis vltimus, hic autem petitur inquantum a Deo pręordinata est, & volita pro nobis.

Secundo potest exponi de voluntate Dei, quæ est, vt nos seruemus mandata eius: nam agens secundum rationem cum pręstituit sibi aliquem finē, ordinat ea, quæ ad illum finem sibi conueniunt. medium tamen perueniendi ad vitam ęternā est seruare

mandata

mandata Dei infra decimonono, si vis ingredi ad vitam serua mandata: ideo sicut Deus vult, quòd habeamus vitam æternam, ita vult, quòd mandata eius seruemus, & tunc petimus fiat voluntas tua, idest, cōcede nobis, quòd faciamus voluntatem tuam obediendo mandatis tuis, sic dicitur ad Roma. duodecimo, rationabile sit obsequium vestrum, idest, ordinatum secundum rationem, vt probetis, quę sit voluntas Dei bona beneplacens, & perfecta, idest, agendo secundum rationem probabitis, idest, experiemini, quę sit voluntas Dei, scilicet, quòd complebitis illam sic faciendo. Et dicitur, sicut in cęlo, scilicet, quia in Angelis, & sanctis, qui in cęlo sunt complętur voluntas Dei, quia nihil Deus vult, quod illi non faciant, cum non possit intellectus eorum errare a supremo lumine, nec volūtas deficere a summo bono, nos autem, qui sumus in terra nondum habemus istam propinquitatem ad Deum, vt errare non possimus: ideo petimus, quòd concedat nobis in terra positis facere voluntatem suam, de vtroque sensu supra posito dicit Chrysostom. super Matthę. fiat voluntas tua, sicut in cęlo, & in terra, idest, sicut in Angelis, qui sunt in cęlis voluntas tua fit, vt te perfruantur nullo errore obnubilante sapientiam eorum, nulla miseria impediente eorum beatitudinem, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, & de terra quantum ad corpus facti sunt: etiam fiat voluntas tua recte intelligitur obediatur pręceptis tuis, sicut in cęlo, & in terra, idest, sicut ab Angelis ita ab hominibus.

Tertio potest exponi de voluntate Dei qua vult, vt restituamur ad statum, & dignitatem, in qua homo creatus est: fuit enim tanta dignitas primi hominis, vt anima nullam contrarietatem, vel inobedientiam sentiret a carne, nec ratio a sensualitate: quandiu enim anima hominis fuit Deo subiecta, scilicet, ante peccatum erat anima domina corporis ita, vt nullam corruptionem nec pœnalitatem nec grauedinem sentiret in corpore, cum vero anima, quæ erat media inter Deum, & corpus fuit Deo inobediens, cępit sentire in corpore corruptionem, mortalitatem, & grauedinem, & inobedientiam sensualitatis ad rationem ita, vt iam sit alia lex carnis, & alia animæ Ad Romanos 7. inuenio aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. & ad Galatas quinto, caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim inuicem sibi aduersantur, vt non quęcunque vultis illa faciatis: & per istam pugnam continue homo deterioratur faciens voluntatem carnis, & non spiritus, Deus autem vult, quòd restituatur homo in statum creationis suę ablata ista contrarietate, & tunc sanctificabitur corpus, sicut spiritus prima Thessa. quarto, hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, idest, corpus suum seruare liberum a vitijs, ista sanctificatio potest ex parte haberi hic in terra, sed non compleri, complebitur autem in patria in resurrectione mortuorum, quia tunc resurgent corpora incorruptibilia. prima Corin. 15. seminatur in corruptione, surget in incorruptionem, seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute: & hoc petimus a Deo fieri in resurrectione, in præsenti autem potest esse aliqua concordia inter corpus, & animam, ita vt caro subijciatur desiderijs animæ, quod est necessarium ad bene viuendum, & hoc petimus dicentes fiat voluntas tua, scilicet, compleatur ista restitutio, sicut in cęlo, & in terra, idest, sicut in anima, quæ vocatur cęlum propter excellentiam naturæ completur ista voluntas Dei, quia homo est inclinatus per rationem semper ad bonum, vt

A dicitur primo Ethicorum ratio deprecatur ad optima, ita in terra, idest, in corpore, quod est de terra cōpleatur voluntas Dei, scilicet, quòd per desideria eius non repugnetur Deo, ad Romanos septimo, igitur ego ipse mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.

Quarto potest exponi de omnibus hominibus, ꝙ omnes seruent legem Dei, sunt autem quidam eorū iusti, & alij iniusti, iusti vocantur cęlum, quia cęlestia amant, iniusti autem dicuntur terra, quia sola terrena sapiunt, & oculi eorum sunt in fęcibus terræ. petimus ergo quòd voluntas Dei, idest, mandata eius fiant, sicut in cęlo, & in terra, idest, sicut complentur a iustis,

B ita compleantur a peccatoribus, de his duobus sensibus dicit Aug. lib. de sermo. Domini in cęlo, & in terra, idest, sicut in iustis, ita & in peccatoribus tanquam si diceretur voluntatem tuam faciant, sicut iusti, ita & peccatores, vt ad te conuertantur. Vel per cęlum, & terram accipiamus spiritum, & carnem, vt dicit Apostolus mente seruio legi Dei, videamus factam volūtatem Dei in spiritu, in illa autem immutatione, quæ permittitur in istis fiet voluntas Dei, sicut in cęlis, & in terra, idest, sicut spiritus non resistit Deo, ita & corpus non resistit spiritui.

Quinto potest exponi de retributione, quæ fiet in die iudicij, in qua fiet voluntas Dei, quia retribuetur

C vnicuique, quod Deus vult, sicut ipse meruit, & vocātur boni cęlum, & mali terra propter causam supradictam, & sic petimus, quòd sicut Deus voluntatem faciet retribuendo bona bonis, ita etiam faciat illam retribuendo malis mala, sic dicit Augustinus, vbi supra, siue ita, vt sua cuique tribuantur, quod fiet in extremo iudicio.

Sexto accipi potest cęlum pro Christo, & terra pro Ecclesia, quia est sponsa sua. s. quòd sicut fit voluntas Dei in cęlo, idest, in Christo, qui est perfecte subditus patri, ita fiat voluntas Dei in terra, idest, in Ecclesia, ita quòd omnia membra Ecclesiæ obediant Deo, sicut Christus, qui habuit plenissimam obedientiam ad Phili. 2. humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, de hoc etiam Augu. vbi supra, sicut

D in cęlo, & in terra, idest, sicut in Christo, ita & in Ecclesia.

Quomodo petimus, quòd fiat voluntas Dei, cum illa necessario fiat, velimus nolimus. Et quę sit distinctio voluntatis diuinæ. Quæst. CIX.

QVAERETVR quomodo petimus hic, ꝙ fiat voluntas Dei, quia etiam si nos nolimus fiet voluntas eius, & nihil adiuuat ad hoc, quòd illa fiat, quod nos velimus, vel nolimus.

Dicendum, quòd oramus, quòd voluntas Dei fiat, idest, quòd ipse permittat, vel potius concedat

E nobis facere voluntatem suam, vel per alios modos positos præcedenti quæstione: fuit autem conueniens ista peti a Deo, quia in quibusdam non completur Dei voluntas sine nobis.

Pro quo sciendum, quòd voluntas Dei distinguitur in antecedentem, & consequentem, & in voluntatem signi, & beneplaciti, de voluntate antecedente, & voluntate signi dicimus, quod non semper impletur, & quod multa Deus vult, quę nunquam fiunt: de voluntate consequenti, & beneplaciti, dicimus quod semper impletur. Est enim voluntas antecedens voluntas Dei absoluta de bono non referendo specialiter ad aliquem finem, nec ad aliquam causam meriti aut demeriti, hoc modo Deus vult omne quod in se bonum est, detestatur quod malum est, &

est, & quia absolute melius est omnes homines bonos esse, & saluari quàm, quòd aliquis ꝯdemnetur, & malus sit, vult Deus omnem hominem saluari. prima ad Timoth. secundo, acceptum est coram Deo nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis vult venire, hac voluntate Deus non vult infernum, nec vult bella, nec mortes hominum, sed omnibus vult gaudium, & tranquillitatem, quia absolute melius est sic esse quàm econtrario.

Voluntas consequens dicitur voluntas qua Deus vult aliquid respectu alicuius finis, vel considerato merito, & demerito, & sic Deus vult aliqua ad gloriã suam esse perfecta, & alia non vult esse perfecta, quia ita est gloria sibi, & pulchritudo rerum existentium in quadam disparitate, & potissime respicit meritum, & demeritum, & tunc, quia boni merentur vitam ęternam Deus vult, quòd illam habeant, & hic concordant voluntas antecedens, & consequens, mali autem pęnam merentur: ideo Deus vult, quòd puniantur, & quòd sint in inferno: etiam merentur aliqui mala temporalia: ideo Deus vult, quòd illa patiantur, & immittit hostes in eos, vt ipsos funditus deleant, vel affligant, & hic discordant voluntas ãtecedens, & consequens, quia bonum istorum vult Deus voluntate antecedente, & voluntate consequente vult malum ipsorum.

De voluntate signi, & beneplaciti idem est. Est enim voluntas signi in illis, quæ Deus significat se velle, & distinguitur ista in tria, scilicet, in præceptum consilium, & prohibitionem: nam id quod Deus pręcipit nobis facere significat, quòd vult, quòd illud faciamus, quia aliter frustra inhiberet, quòd illud faceremus, quòd etiam prohibet significat se velle, quòd illud non faciamus, quod autem consulit significat se velle, quòd faciamus illud.

Voluntas beneplaciti est secundum quam Deus determinate aliquid vult quod vere placet ei, & hoc modo siquis peccat, illud Deus vult, quia ipso nolente, vel inuito impossibile erat, quòd quis peccare posset, vel vellet peccare.

Et distinguitur ista in duas, scilicet, in operationem, & permissionem, dicitur operatio quantum ad bonum, quia Deus non solum vult bona fieri, sed etiam adiuuat, vt illa velimus, & facere possimus, quia aliàs nec possemus velle nec facere vt supra ostensum est.

Permissio est quãtum ad mala, quę Deus quidem velle dicitur inquantum mala, quæ fiunt, fieri non possunt contra voluntatem suam, idest, si ipse vellet quod nullo modo fierent: ad ista tamen nihil adiuuat, scilicet, quia nec inclinat hominem, vt malum velit, nec etiam adiuuat ad faciendum inquantum malum est, & ideo dicitur voluntas permissionis, idest, quia vult non prohibere, vel impedire istos male operantes. voluntas ista beneplaciti semper impletur, quia quidquid Deo placet, siue bonum, siue malum operando, vel permittendo illud fit, voluntas autem signi non semper impletur, quia Deus significat se velle, quòd omnes homines custodiant mãdata eius, & prohibitiones, non tamen faciunt hoc omnes, & propter hoc dicendum, quòd voluntas Dei est vnica, quę vere est voluntas eius, & illa est voluntas beneplaciti, siue consequens secundum diuersas rationes, voluntas autẽ signi, & voluntas antecedens non sunt vere voluntas Dei, quia in Deo nihil est repugnans, & tamen voluntas consequens, & antecedẽs repugnãt interdum, vt supra dictum est, & voluntas beneplaciti, & signi repugnant, quia per voluntatem signi vult Deus de omnibus hominibus, ꝙ seruent mandata eius, per voluntatem tñ beneplaciti vult de malis, ꝙ

F mali sint: iõ voluntas signi non est voluntas determinata Dei ad hoc, ꝙ aliquid fiat, vel non fiat, sed accipit ista voluntas pęnes bonum in generali, sicut voluntas, & electio in moralibus, quia voluntas per se est de bono inquantum bonum est, & iõ ẽt impossibilia si cõprehendantur sub ratione boni cadunt sub voluntate, vt velle hunc esse immortalem, & velle habere montem aureum, vnde de istis est voluntas, sed non determinata, quia aliàs si se voluntas determinarẽt ad ista prosequeretur ea, & tñ non prosequitur, electio autẽ est voluntas determinata, & iõ id quod eligimus prosequimur. Simile est in iudice, & legislatore, qui vellet malum hominem esse malum, & neminem puniri, & nulla esse vincula aut carceres, quia tñ aliqui mali sunt punit eos in vinculis ligans: illud ergo quod

G est velle nullum puniri, & non esse vincula nec carceres non est voluntas determinata legislatoris aut iudicis, quia tunc istud determinate faceret, sed potius pęnas vincula, & carceres determinate vult. Ita de Deo est quantum ad voluntatem antecedentem, & signi, quæ non sunt voluntas determinata Dei. Voluntas autem consequens, & beneplaciti sunt vere volũtas eius, & propter hoc voluntas consequens, & beneplaciti semper impletur, scilicet, quia est vere voluntas Dei. voluntas autẽ antecedens, & signi nunquam impletur nisi inquantum redit in voluntatem consequẽtem, & beneplaciti, eo quòd illa non est voluntas

H Dei, & determinata, melius tñ nobis esset, ꝙ impleretur voluntas antecedens, & signi q̃ voluntas ꝯsequẽs, & beneplaciti: nam per voluntatem antecedentem oẽs essemus beati cum Deus velit oẽs hoĩes saluos fieri, per voluntatẽ aũt signi oẽs essemus boni, & iusti, quia Deus vult, ꝙ obseruemus mandata eius, & prohibitiones, & per ista fit hõ bonus. His præsuppositis apparet, ꝙ necessarium est, ꝙ nos oremus, ꝙ volũtas Dei fiat: nam vel hoc intelligetur de voluntate antecedente, & signi, aut de voluntate consequẽte, & beneplaciti. Si primo mõ voluntas Dei non semp implet, & hoc fit pp culpam nostram: nã sicut Deus vult oẽs hoĩes saluos fieri voluntate antecedente, ita oẽs saluarentur nisi ipsi impedimentũ ponerent: ẽt sicut Deus vult pręcepta prohibitiones, & consilia sua seruari ab

I oĩbus, ita fieret si hoĩes vellent, sed ipsi resistũt, necessarium est ergo, ꝙ nos oremus ad Deum, ꝙ taliter gratiam suam nobis conferat, ꝙ possit impleri in nobis voluntas antecedẽs, & signi, q̃ nõ poterat impleri si nos nõ curemus conferre ad hoc. Si secundo mõ. s. de voluntate cõsequente, & beneplaciti loquamur. Dicendũ, ꝙ necesse est voluntatẽ istam cõpleri, quia tñ Deus quędam ita præordinauit futura, ꝙ non nisi precibus nostris implerentur necesse est nos orare, vt illa impleanẽ, qa si nunquã oraremus nunquã implerentur, & ita quomodocunque accipiatur voluntas Dei est nobis necessarium orare, vt volũtas Dei impleatur. Secundo potest dici, quòd etiam si voluntas Dei fiat in quibusdam nobis non orantibus, bonum

K est, quòd oremus, quia per hoc excitamus nos ad Dei voluntatem complendam, idest, quòd congaudeamus Deo complenti voluntatem suam, congaudeamus bono quod nobis ex impletione Diuinæ voluntatis prouenit, sic dicit Augustinus ad probandum regnum Dei veniet, siue velimus, siue nolimus, sed desiderium nostrum ad illud regnum excitamus, ut nobis ueniat atque in eo regemus.

Tertio potest dici, quòd petimus uoluntatem Dei compleri, quia uoluntatis Dei completio partim est ab ipso, & partim a nobis: nam licet Deus uelit nobis bona facere, non faciet nisi nos illa uelimus, sic innuitur in illo, scilicet, conuertimini ad me, &

me,& ego conuertar ad vos, scilicet vtrunque est necessarium,& Iere.15.conuertentur ipsi ad te,& tu cõuerteris ad eos,sic dicit Chryso.super Matthę.ꝙ non dicitur fac pater regnum tuum venire super nos,nec etiam suscipiamus regnum tuum,ne hoc aut Dei tãtum,aut hominis tantũ esse videatur, sed medie dixit,& impersonaliter, nam sicut homo non potest facere bonum, nisi habuerit adiutorium Dei, sic nec Deus operatur bonum in homine, nisi homo voluerit, & ista intelliguntur de completione voluntatis Dei,quantum ad ea,quæ ipse facit in nobis.

Quarto potest accipi, quòd petamus hic diuinam voluntatem fieri, idest quòd Deus adiuuet nos ad faciendum ea,quæ ipse vult, & etiam hoc est valde cõuenienter dictum, quia ipse vult, quòd nos impleamus legem suam, & tamen non possumus, nisi ipse nos adiuuerit, & sic petimus, quòd concedat nobis implere voluntatem suam, sic dicit Cyprianus li.de oratio.domini.scilicet non ergo petimus,vt Deus faciat,quod vult,sed vt nos facere possimus,quod Deus vult, vt faciat in nobis opus est Dei voluntate, idest ope eius, & protectione, quia nemo suis viribus fortis est,sed Dei misericordia tutus.

Quid petamus in quarta petitione cum dicitur panem nostrũ quotidianum. Et an istæ septem petitiones compleantur hic,aut in patria, & quomodo differant inter se. Et quomodo intelligitur quod panis sacramentalis sit quotidianus.

Quæst. CX.

QVAERETVR, quare dicitur hic panem nostrum,&c.

Dicendum,ꝙ ista est quarta petitio, & est de illis, quæ pertinent ad consequendum beatitudinẽ instrumentaliter. Et sciendum,ꝙ ista,& tres sequentes differunt a tribus præcedentibus petitionibus, quia tres præcedentes hic incipiunt,& complẽtur in patria.Istę autem quatuor sequentes totaliter habentur hic: patet de primis, nam prima ipsarum.s.sanctificetur nomen tuũ in qua petitur diuinus honor, hr̄ hic aliquo mõ, nã Deũ laudamus hic, & honoramus iuxta nostram fragilitatem, sed quod non plene cognoscitur non p̄t ex integro honorari, nec laudari ignorata illa magnitudine,de qua laus debet esse. In patria autem Deus a nobis plene cognoscetur, quia videbimus eũ sicuti est 1.Io.3.siue facie ad faciem.1.Corin.12. ideo poterimus laudare ibi & honorare, & hoc in æternũ faciemus, sic.n.dr̄ de quatuor animalibus, quæ sunt ante thronum Dei, quę non habent requiem die, ac nocte dicentia Sanctus,Sanctus do.De.o. Apo.4. & p hoc significari potest status omnium bonorum.

De secunda petitione.s.adueniat regnum tuũ patet,quia in via assequimur aliquo modo regnũ Dei, inquantum per gratiam hic illud meremur, & ad illud disponimur, & tamen complete non habemus, nisi in patria,quia hic nemo beatus est.

De tertia.s.fiat voluntas tua patet, quia hic incipit homo voluntatem suam diuinę subiicere, & tñ non omnino completur, inquantum caro resistit spiritui, & non sumus omnino Deo subiecti, vt ostensum est, supra q.107.& 108.complebitur aũt in patria, quia ibi restituto hoĩe ad dignitatẽ in qua creatus est, immo ad maiorem erit totaliter Deo subiectus, quia iã corpus nostrum nullo mõ repugnabit spiritui, quia non erit corpus animale,sed spirituale.1.Cor.15.

De quatuor aũt sequentibus petitionibus apparet, ꝙ totaliter compleantur in præsenti:prima est panem nostrũ, &c. quæ siue intelligatur de pane sacrali,siue naturali,solũ hr̄ in præsenti, nam post hãc vitã nullus

A erit vsus sacrorum, quia non erit opus illis cum sint quædam instra perueniendi ad fęlicitatem, qñ fuerimus in ipsa fęlicitate,& maxime de eucharistia, quid enim opus erit Christum sub speciebus sacralibus velatum assumere, qñ eum facie ad faciem præsentẽ videbimus.1.Cor.13?& quia tunc adueniet visio illa,& fruitio, quæ perfecta est, oportet ꝙ euacuetur omnis sacralis vsus, qui ex parte est.i.imperfectus. eo.c.vnde & ipsa eucharistia viaticum dr̄ quasi ad viam solũ nobis datum: si intelligat̃ de pane naturali ibi nullus vsus eius erit,quia panis est in remedium famis, fames tñ, & sitis, & omnis pęnalitas in illa beatitudine abscissa erit.Apoc.7.non esurient,nec sitient amplius,nec cadet super illos sol, aut vllus ęstus, & hoc verum est,

B nisi accipiatur comedere, & bibere secundum metaphoram,nam hoc modo beati comedere dñr,& bibere. Isa. 65. serui mei comedent,& vos esurietis, serui mei bibent,& vos sitietis,& Luc.14.dr̄ beatus hõ qui manducabit panem in regno Dei, bibere ẽt est in regno Dei,infra 26.cum dixit Christus non bibã ammodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei, bibituros simul aũt,& manducaturos Christus ꝓmisit beatos Luc.22.vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, sed hęc oĩa intelligunt̃ de visione,& fruitione in qua erit plena saturitas, & omnis iocunditas, & suauitas, plusquam intelligi possit in aliquo cibo,aut potu.pro præsenti ergo petimus pa

C nem,& non petetur in futuro.

De secũda.s.dimissione debitorum patet, quia hic hoĩ remittuntur peccata,in futuro aũt nullum peccatum remittetur,sed qualis qsq; hinc egreditur talis in iudicio præsentabitur,vt dicit Aug.25.di. c.qualis, & hoc verum est de mortalibus, secus de quibusdã venialibus, vt ibi dr̄, quæ post hanc vitam remitti pñt, & tñ cum illis nemo perueniet ad vitam æternam.

De tertia.s.& ne nos indu.in ten.patet, quia tẽtatio solum est in hac vita, post vitam aũt nemo tentatur, quia tentatio est ad bonum,vel ad malũ,sed post hãc vitam,nemo bonum,aut malum facere potest, sic dr̄ Iob 7.vbi dicit litera nostra militia est vita hominis,dicit alia litera tentatio est vita hominis super terram.i.

D solum manet super terram.

De quarta.s.sed libera nos a malo, patet ꝙ intelligatur solum in præsenti, quia post hãc vitam nullum erit malum in beatis,quod affligat eos,aut si in ꝗbusdam hoĩbus fuerit malũ illi erunt damnati, & ab illo malo,nemo poterit liberari, & ꝯñr nec hoc petetur solum ergo dum viuimus a malo possumus liberari, nec igitur petitio ista solum locum habet.

Considerandum ad quæsitum,ꝙ ista petitio de pane potest intelligi vno modo de pane sacramentali ꝗ est nobis necessarius in hac vita, nam nisi quis manducauerit de hoc pane qui est caro filii hominis,non habebit vitam in se. Io.6. & iste est panis qui de cœlo descendit.eod.c.sic exponit Hieron.super Matthæ.&

E vocat istum panem supersubstantialem.i.præcipuum vel egregium,vel peculiarem.i.specialem,& recte vocatur supersubstantialis.i.super omnem substantiam, ꝗ est excellentior oĩbus rebus, cũ ibi sit vera Christi humanitas & veritas,vel dr̄ supersubstantialis.i.substãtia de.s.veniens.s.de cęlo,sic dixit ipse Chr̄s.Ego sum panis viuus,ꝗ de cęlo descendi Io.6.& intelligit,ꝙ det nobis panẽ istũ.s.vt faciat nos dignos accipere illũ, & petimus istum panẽ quotidie nobis dari,quia vocatur quotidianus,qđ potest dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ sit quotidianus.i.ꝙ quotidie petamus ne in aliqua die incidamus in peccatum per quod mereamur priuari manducatione eucharistiæ, & separari a corpore Christi:sic dicit Cyprianus lib. de oratione do-

minica hunc panem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in Christo sumus,& eucharistiam quotidie accipimus intercidēte aliquo grauiori delicto,dū a celesti pane prohibemur a Christi corpore separemur,petimus ergo, vt q in Christo manemus a sanctificatione eius,& corpore non recedamus. Idem dicit Aug. li. de bono perseuerantiæ.s.perseuerantiam scti a dño poscunt ne a Christi corpore separentur,sed in eo sanctificati permaneāt,vt nullum crimen admittāt. Vel dr̄ panis quotidianus,quia quotidie sumendus est,qa non est dies quo non opus sit nobis huius panis perceptione cor interioris hoīs cōfirmare,vt dicit Chry. in homilia, & hr̄ in collatio. patrum dr̄ iste panis nr̄, quia eucharistia non est panis oīum, sed solum fideliū,sic dicit Cyprianus,vbi supra,panis vitæ est Christus,& panis hic oīum non est,sed nr̄ est, de pane aūt materiali intelligi pōt hoc conuenientius, vt dicetur seq.q. Aliqui tamen intelligūt de pane verbi diuini,i. de præceptis,& eloquiis Dei, & iste est cibus, qui nō perit,sic dixit Christus Io. 6. operamini non cibū qui perit, sed qui permanet in vitam æternam quē filius hoīs dabit vobis, & postea dixit, ꝙ iste panis erat, ꝙ crederent in eū,& sic solet intelligi illud Tren.4.paruuli petierunt panē,& non erat qui frangeret eis.i.petierunt simplices qui vocantur paruuli intellectum sacræ scripturæ, & non erat qui frangeret eis.i.exponeret per particulas,& minutos sensus, ita accipit Aug. li.de sermo.do.dicens, vel quotidianum panem accipiamus præcepta.s.diuina, quæ quotidie oportet meditari,& operari.

An accipiatur hic panis pro materiali, vel sacramentali s.eucharistia, & an nomine panis intelligantur omnia necessaria,& de sex vitiis,quæ possunt accidere in petitione temporalium,quæ omnia excluduntur in oratione dominica.

Quæst. CXI.

QVAERETVR qūo accipietur hic panis pro materiali.

Dicendum,ꝙ petitur hic panis materialis.i.sustētatio in oībus necessariis, nam hō qui tanq̄ viator tēdit in vitam ęternam,non pt̄ ad illam peruenire, nisi per hanc vitā, q̄ est mediū, & in illa meremur hr̄e postea beatitudinem,cū postea non sit locus meriti, nec demeriti, sed hic vita mortalis sine multis necessitatib⁹ agi non pōt,sicut ergo necessarium est nobis ire ad vitam æternam ad hoc,ꝙ nobis bene sit, ita necessariū, est sustentationem hr̄e quandiu viuimus, vt sic viuentes beatitudinem mereri possimus, ꝙ aūt licitum est appetere ēt licitum est petere,ideo petimus nobis necessaria ad vitam,& oīa intelliguntur noīe panis, quia modus sacrę scripturæ est per panem intelligere qdquid in cibum,& potum venit,vnde 1. Reg. 14. dixit Saul maledictus hō qui comederit panem, vsque ad vesperā,& tñ Ionathas filius Saulis,quia comedit mel incurrit in pęnam,& sic vr̄ ꝙ noīe panis intelligebat̄ ēt mel,& eadem ratio est de omnibus aliis,quę ad cibum pertinent,sic ēt dr̄ Luc.4.ꝙ intrauit Iesus in domum cuiusdam Pharisæi sabbato manducare panē, & tñ certum est, ꝙ nō manducaret solum panē cum inuitaretur ab homine diuite,vnde non solum nomine panis intelligitur cibus necessarius, sed ēt cibus copiosus,& solennis,sic patet 4.Re.6. cum dixit Eliseus pone panem,& aquam coram eis,& sequitur, & apposita est eis ciborum magna præparatio. In præsenti aūt noīe panis omnia necessaria intelliguntur,tam in victu,quam in vestitu,sic dicit Hiero.super Matt. Alii putant panem simpliciter secundum Apostoli sermonem dicentis habentes victum,& vestimentū his cōtenti sumus. Et sciendum,ꝙ licet doctores exponant

F hoc tam de pane sacramentali,quam de naturali, seu materiali,melius tamen videtur intelligendū de materiali,nec est satis verisimile, ꝙ Christus intellexisset de sacramentali.

Primo patet, quia sacramentum Eucharistiæ nondum erat institutum, quando ista oratio facta est,quia illud fuerat institutum in vltima cęna domini, ideo si de illo loqueretur Christus non intelligerent discipuli quid loqueretur:maxime, quia ista oratio multis data est, non est tamen dicendum,quòd Christus diceret aliquid discipulis, vel populo,quod non intelligerent, quòd si diceret vtpote si vellet loqui in parabolis discipuli quærerent immediate, quòd declara-

G ret eis, sicut infra 13. dicitur edissere nobis parabolam, & infra 15.petiuerunt declarari illud dictum,scilicet quod intrat in os nō coinquinat animam, & Io. 16 quando Christus dixit eis modicum, & non videbitis me, & non intelligentes quid diceret conquerebant inter se dicentes nescimus quid loquatur, & tamen nunc nihil interrogauerunt, nec dubitasse ostenduntur,vt patet hic,& Lucę 11.ergo non loquebatur de pane sacramentali.

Secundo patet, quia si sacramentum Eucharistiæ peteretur eadem ratione omnia alia, quia omnia ad salutem proficiunt, & tamen non petuntur,nec videt̄ esse causa aliqua specialis petēdi, quia ista intelligi pn̄t

H in illa petitione, fiat voluntas tua cum cadant sacramenta ista sub præcepto. Tertio, quia dicitur panem nostrum in quo innuitur, quòd iste panis quem petimus pertinet specialiter ad nos, quòd in sacramentali non conuenit, sed in materiali, quia ille pertinet specialiter ad naturam corporis nostri.

Quarto,quia dicitur quotidianū, & tamen Eucharistia non est panis quotidianus, quia non est necesse quotidie istum panē sumere, & non solum nō est necesse immo non est laudabile, sed indifferens, vt ait Augu.ad Ianuariū,& de conse.di 2.c.quotidie. oīa tñ quæ petuntur in hac oratione sunt necessaria, iō non intelligitur de pane sacramentali, & si aliqñ dicatur,

I ꝙ non est dies in qua non sit nobis opus huius panis perceptione, intelligendum est secundum māducationem spiritualem tm̄, quæ est per deuotionē illum sumere.i.manere in deuotione cibi illius, sed non de manducatione sacramentali.

Quinto patet, quia ista oratio omni tempore fieri potest sæpe in eadem die, & tamen eucharistiam sumere non contingit sæpe eadem die, ista ratio tangit̄ per Chryso.& in collat.pat.

Sexto patet,quia motiuum eorum, qui dicunt istū panem esse sacramentalem est, quia dicitur in lr̄a panem nostrum supersubstantialem, ꝙ putant conuenire sacramentali,& non materiali, sed hoc nihil mouet,quia vbi dixit Mat.supersubstantialem dixit Luc. 11.quotidianum in quo innuitur, ꝙ supersubstantialis,& quotidianus idem sunt, debet ergo intelligi de

K pane materiali, & ideo ecclesia qñcunque istam orationem recitat dicit quotidianum,& nunquam dicit supersubstantialem innuens,ꝙ id quod petitur est panis quotidianus materialis, est ergo sensus panē.i.alimētum in cibo,& potu quotidianum.i.qui est necessarius nobis quotidie ad vitam agendam,da nobis hodie.i.pro ista die,& sic pro qualibet die. In hoc considerandum,ꝙ in his verbis, in quibus docet nos petere omnia temporalia nobis necessaria, ostendit vitia, quæ accidunt circa appetitum, & vsum temporaliū, & quia non licet petere, nisi ad vsum licitum ostēdit qualiter petendum sit.

Primum vitium circa temporalia est, quia ēt si aliqui desiderent ea, quę sunt necessaria ad vitā.i.victū, & vestitum,desiderant tamen ea in maiori quantitate

quam

quam sint necessaria statui suo, vt si miles vult habere vestitum necessaria petit, si tamen velit habere illũ, sicut comes, vel dux vltra statum, & necessitatem petit, idem si clericus velit habere sustentationem, ita abundantem, sicut episcopus: vitium enim est, & hoc tollitur cum dicitur panem, in quo significatur sola necessitas, quia nihil est magis necessarium, quam panis. Eccl. 29. initium vitæ hominis panis & aqua, sic dicit Aug. ad proban. hic sufficientiam petimus aperte, q̃ excellit totam significantes, & Chrys. super Mat. dicit pro pane iussit orationẽ facere non pro pecuniis, nec lasciuia, sed solum pane quotidiano.

Secundum vitiũ est, quia homines ẽt si interdũ velint temporalia ad necessitatẽ, vel sufficientiã solã, acquirunt tñ ea per rapinas, & fraudes, & per iniquitatẽ, sic dicitur Prouer. 4. comedunt iniquitatis panem, & istud est magnũ vitiũ, & periculosum, quia nõ est salus in eo, qui aliena abstulit, nisi restituat, vt ait Augu. ad Macedoniũ &. 14. q. 6. c. si res aliena iõ petimus a Deo dicentes panẽ nostrum, i. qui de iure põt nobis cõpetere, nam panis inique acquisitus nõ est noster, sed alienus, etiã siquis aliena non tollat sua tñ pauperi in necessitate non tribuat, etiam si de suis comedat, aliena tñ, & non propria comedit sic dicit Chryso. s. dicit autẽ nostrũ pp duo: primo, quia oĩa, quę Deus nobis dat per nos aliis dat, vt de eo, ꝙ accipimus partẽ aliis faciamus, qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non tãtum panem suum mãducat, sed ẽt alienum. Deinde, qui de iustitia acquisitum panẽ manducat suũ panẽ manducat, qui autem cũ peccato alienũ. Tertium vitium est superflua solicitudo, quia ẽt si aliqui habeant, ꝙ eis sufficiat plura semper quærunt, desiderium tñ diuitiarũ si secundum seipsum attendat̃ in infinitũ extendetur, quia quod pp se appetitur sine mensura appetitur, vt patet primo Poli. cũ ergo sint diuitię bona vtilia primo Ethi. solũ sunt pp vsum ad expendendum in eis, quæ conueniunt vsibus nostris, & ita necessitas vtendi debet eẽ mensura in diuitiis Prouer. 30. nec paupertatem, nec diuitias mihi dederis, sed tantum vitę meę tribue necessaria, & propter hoc dicitur hic quotidianum, idest non debemus petere, id quod multum superabundat, sed id quod est necessarium ad vsum quotidianum.

Quartum vitiũ est vsus immoderatus, qa aliq habẽtes temporalia immoderate volunt expendere, s. ꝙ vno die consumunt cibum, qui vtenti moderate duraret per multos dies, & pro tali cibo non potest orari, quod innuitur ẽt in isto verbo quotidianum, idest qui pro vno die sufficit, sic dicit Cyprianus li. de oratione Dominica, vel addit quotidianum, vt tantum quis manducet quantum ratio naturalis exigit non quantum lasciuia carnis impellit, si enim in vno conuiuio tantum expendis quantum sufficere tibi potest centum diebus, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierũ. Quintum vitium est circa tpalia ista ingratitudo, vt siquis ex abundantia istorũ superbiat, & non cognoscat a Deo fuisse collata. nam oĩa, quæ habemus a Deo accepimus. 1. Paral. 29. quis ego, & quis populus meus, vt possimus tibi hęc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. & istud vitium tollitur cum dicimus da nobis, per quod cognoscimus nos a Deo vniuersa recipere, & tacite per hoc gratias agimus, quia confiteri se ab aliquo recepisse laudem illi præstare est, etiam per hoc innuitur, quod solum petimus ista temporalia nobis iuste euenire, quia quod a Deo est iustum est, sic dicit Chryso. non solum a Deo oramus panem nostrum da nobis, vt habeamus, quod manducemus, quod cõmune est inter iustos, & peccatores, sed vt quod manducamus de manu

A Dei accipiamus, quod est tantum sanctorum: nam illi Deus dat panem, qui cum iustitia præparat, diabolus autem ei, qui præparat cum peccato.

Sextum vitium est, quòd aliqui non solum pro pręsenti sunt supra modum soliciti, sed etiam pro tempore futuro in longinquum, & ista est superflua solicitudo, quam Christus infra in litera improbat, dicens nolite soliciti esse in crastinum: nã nõ solũ de superfluis, sed etiam de eis, quæ putantur esse necessaria nõ oportet solicitum esse pro tempore valde longinquo, hoc autem tollitur hic cum dicitur hodie, idest non petimus, nisi pro hodie, sic dicit Chryso. iussit orationem facere non pro pecuniis, sed pro pane quotidia-
B no, nec hoc sufficit, sed apposuit da nobis hodie, vt nõ conteramus nosipsos solicitudine superueniẽtis diei, sic etiam Cyprianus vbi supra diurnum cibum discipulus Christi debet petere ne in longum petitionis desiderium extendat, quia contrarium sibi fit, & repugnans, vt quæramus in seculo diu manere, & quòd petamus regnum Dei velociter aduenire. Ex hoc aliqui putant, quòd ista oratio solum competit illis, qui non habent victum pro ea die qua orant, quia qui habet frustra orat, quia superfluum peteret.

Dicendũ tamen, quòd omnibus hominibus hoc competit, quia non est conueniens, quòd Christus istam orationem solum fecit pro pauperibus ostiatim mendicantibus, quales erant (vt quidam putant) ipsi
C Apostoli, qui & si non mẽdicarent ostiatim, nihil tamen habebant, quia non licebat eis possidere pecuniam aliquam infra 10. quia isti sunt minima pars Christianorũ: Christus tamen orationem dedit pro omnibus fidelibus, ideo oportet, quòd posset cõuenire omnibus. Istud autem potest dupliciter stare. Vno modo, quòd iste cibus hodiernus non intelligatur tam stricte, ꝙ petens non habeat cibum pro illa die, sed largius aliqualiter, & tunc etiam habentes cibum possunt petere sustentationem istam.

Secundo modo, & melius põt intelligi, ꝙ ista petitio in non habentibus cibum hodiernum intelligatur, ꝙ petunt eum, in habentibus autem, ꝙ intelligatur non, quod petunt, vt habeant, sed ꝙ petũt, id quod
D habent conseruari: sic dicit Augu. ad proban. scilicet ista, ergo cum habentur petuntur, vt teneantur, cum non habentur, vt habeantur orandum est, de hoc etiã Chryso. super Matth. dicit in prima facie videtur hæc verba, vt qui hoc dicunt non habeant in crastinum, aut in post crastinum pręparatum, quod si ita est oratio ista, aut paucis potest conuenire, sicut Apostolis, qui docendi gratia omni tempore vagabant̃, aut forsitan nulli: r̃ndet aũt postea, s. doctrinã Chr̃i, ita debemus aptare, vt omnes in ea proficiant, & sic innuit, ꝙ non est ita stricte intelligendum. Tertio modo potest dici, ꝙ quilibet quantumcunque diues potest hoc petere, quia hanc orationem non facit quilibet pro seipso solo, sed pro tota ecclesia, vt dicit Cyprianus, & probatum est supra q. 103. & tamen in ecclesia sem-
E per sunt pauperes quibus istud conueniat infra 26. pauperes semper vobiscum habebitis, me autem nõ semper habebitis, ideo quilibet potest hoc petere, quia licet non conueniat ei, conueniet aliis.

An liceat in oratione petere bona temporalia, & qualiter. Quæst. CXII.

QVAERETVR an liceat in oratione peti bona temporalia, cũ dr̃ hic panẽ nostrũ. Dicunt quidam, ꝙ non licet, quia non licet petere, quæ non licet quærere, sed temporalia non licet quærere, quia ipsa per se veniunt infra in litera, primum quærite regnum Dei, & iusti. e. & hęc omnia, scilicet temporalia adiicient̃ vobis. ergo non licet pro tẽporalibus orare.

Item oratio fit pro eo, de quo quis est solicitus, sed pro temporalibus non debemus esse soliciti, infra in litera, nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, ergo non sunt ista petenda.

Item oratio eleuat mentē in Deum, vt ait Damascenus: temporalia autem potius deprimunt, ergo nō est pro eis orandum.

Item oratio solum fit pro eo, quod bonum est, tēporalia autem sępe mala sunt, quia multi pp diuitias perierunt. Eccl. 10. ergo non est orandum pro illis.

Dicendum, ꝙ Christus docuit nos orare hic pro tēporalibus, nam oratio fieri debet pro eo, quod desiderandū est, & per nosipsos haberi nō pt, temporalia autē desiderari licet, non quidem, ꝙ petantur, tanquā p se bona, & in quibus pp se quiescamus, quia hoc repugnaret petitioni secundæ, cum diximus adueniat regnum tuū in qua felicitatem petimus, nemo tñ pt habere duas felicitates, ideo non licet temporalia pp se appetere, nec petere possunt tñ appeti, inquantū sunt quædam adminicula, quibus adiuuamur ad tendendum in ipsam felicitatem, inquantum per ista sustentatur vita corporalis, & sunt nobis organa ad actus virtutum 1. Ethico. s. quia expendendo pecuniam poterimus virtuose operari, licebit ergo ista a Deo petere, sic dicit Augu. ad proban. sufficientiam vitæ non indecenter vult quisquis vult, & non amplius: hæc autē sufficientia non appetitur pp seipsam, sed pp salutem corporis, & cōgruentem habitum personę hominis quo habitu non sit inconueniens ei cum quibus honeste viuendum est, ista ergo cum habentur, vt teneātur cum non hñr, vt habeantur orandum, & hoc iudicium est de omnibus, quę sunt nobis quocunque modo necessaria, siue ad viuere, siue ad bene viuere, qđ autem superfluit non habet rationem appetibilitatis, ideo nec petendum est, & isto modo Christus docuit nos temporalia petere.

Ad primum dicendum ꝙ bona temporalia petenda sunt in oratione. & cum dr, ꝙ adijcientur nobis nō prohibetur ex hoc ea peti, sed innuitur, ꝙ nō debent tanquam principalia peti, sed velut accessoria, & adiacentia, sic dicit Augu. lib. de sermo. domi. s. cum dixit illud primo quærendum est regnum Dei signauit, ꝙ hoc. s. temporale bonum posterius quærendū est nō tempore, sed dignitate. illud tanquam bonū nostrū, hoc tanquam necessarium nostrum.

Ad secundum dicendum, ꝙ solicitudo quædam ꝓ temporalibus habenda est, quia alias non teneremur corporaliter laborare pro alijs. Apostolus tamē dicit, qui non laborat non manducet, ergo solicitudo ꝓ eis habenda est. Christus autem vetuit solicitudinem haberi de superfluis, non tamen de necessarijs, de quo magis dicetur infra.

Ad tertium dicendum, ꝙ si mens nostra tenderet in bona temporalia propter se, turbaretur circa ea, & deprimeretur, quia cresceret solicitudo in infinitum. 1. Poli. cum autem quærit illa in ordine ad beatitudinem tantum illa quærit, quantum ad beatitudinem pertinere putat, & quia de beatitudine solicitari bonum est, non erit malum solicitum esse de bonis temporalibus isto modo, nec est ista solicitudo diuersa a solicitudine de beatitudine, quia vbi vnum propter alterum vtrobique tm̄ vnum. Ad quartum dicendum, ꝙ ex acquisitione, vel possessione temporaliū potest homini malum euenire, siue quia ista bona sunt ēt ab alijs appetibilia, quæ vocat Aristo. circumpugnabilia bona. 9. Ethic. i. quia pro eis omnes pugnant, siue ex alijs causis, qui autem petit ea propter beatitudinem cum ad rectum finem petat, sub ea conditione tacite vñr esse petita, ꝙ nobis ad salutem proficiant, & non conuertantur in malum petentibus.

F *Quare dicitur dimitte nobis debita nostra, & quid petimus remitti. Et quæ qualiave hic ponuntur duo documenta. Quæst. CXIII.*

QVAERETVR quare dicitur hic dimitte nobis debita nostra.

Dicendū, ꝙ ista est quinta petitio in qua petimus liberari a peccatis p̄teritis, & istud ordinatur ad beatitudinem tanquam remouens prohibens, nam per peccatum impedimur a consecutione beatitudinis, sic dicit Cyprianus, vbi supra post subsidium cibi petitur venia delicti, vt qui a Deo pascitur in Deo viuat, nec tantum præsenti vitę, sed æternæ consulatur ad quam venire potest si ei peccata donē-
G tur. Sciendum, ꝙ Christus dixit hic debita, idest peccata, inquantum ex quolibet peccato causatur debitū, fit n. debitum per hoc, ꝙ quis accipit ius alienum, siue volente, siue nolente illo, de primo vt in mutuo, & cōmodato efficitur debitor ille qui accipit. de secūdo, vt in furto, rapina, & fraude, quia etiā debitor est, qui taliter aliquid vsurpat, ita qñ quis peccat efficitur debitor Dei, quia cum homo sit naturaliter seruus Dei. i. creatura, & possessio eius, tenetur viuere in lege, quam Deus ei imponit.

Quandocunque autem peccat agit ꝯ legem, agendo aūt contra illam vsurpat aliquid de iure Dei, scilicet quia non vult manere subiectus cui subiici tene-
H tur, sed vsurpat sibiipsi dominium cum seruus sit: ex hoc ergo tenetur Deo ad pœnam aliquam pro iure ablato, & ideo manet debitor, istam autem pęnam petimus hic dimitti dicentes, dimitte nobis debita nostra.

Considerandum circa hoc, ꝙ in hac petitione innuuntur nobis duo necessaria ad mores. Primum est, ꝙ homo semper maneat in timore quodam, & humilitate reputando semper se esse debitorem, hoc autem est contra quosdam hereticos præsumptuosos, q putauerunt hominē posse manere in hac vita immunem ab omni pctō, & isti putabant se nullius rei debitores, sed hoc falsum est, quia hoc nulli, nisi Christo
I datum est, qui habuit spiritum, & non ad mensuram. Io. 3. & Beatæ virg. M. quæ fuit gratia plena Luc. 1. de qua Aug. dicit, ꝙ cum de peccatis agitur nullam vult fieri mentionem. s. ꝙ nullum pctm̄ habuerit: nulli autem alteri, quantūcunque sancto concessum est quin aliqñ saltem venialia incurreret. 1. Ioa. 1. si dixerimus, ꝙ peccatum non habemus ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. etiam colligitur ex hac petitione, quia Christus tradidit istam orationem dicēdam oībus fidelibus, qui tñ eam dicit confitetur se esse debitorem, inquātū petit debitorum remissionem: nemo ergo est qui non sit debitor, & sic errant illi q putant hominē posse p totā vitā immunē manere ab oī pctō, & isti sunt pelagiani, sic dicit Aug. li. de bono p̄seuerantię hoc telo pelagiani confodiuntur heretici,
K quia audent dicere hoīem iustum in hac vita nullum oīno hr̄e pctm̄, & in talibus hoībus esse jam in p̄senti tpe ecclesiam non habentem maculam, nec rugam. Secundū documentum est, ꝙ semper hoīes debēt viuere in spe, licet enim quilibet se debitorē credat, de venia tñ sperare dēt, ne p desperationē incurrāt homines in grauiora mala, sic dr̄ ad Eph. 4. qui desperantes seipsos tradiderunt impudicitię. i. pp desperationē de vita æterna tradiderunt se, & alijs peccatis, ideo bonum est, ꝙ homo semper habeat spē, quia quantumcunque peccauerit si dolet, & conuertitur ad Deū remittunt ei peccata, & ista spes innuitur, inquātum dr̄ dimitte nobis debita nostra. istam spē abstulerunt aliqui hæretici, scilicet Nouatiani dicētes, ꝙ post baptismū non poterat hoī fieri remissio peccatorū, vt dicit

Chrys.

Chryſ.in homilia.ſ.qui fidelibus iubet remiſſionem peccatorum petere demonſtrat,quòd poſt baptiſmū contingit peccata dimitti contra Nouatianos, & apparet ētfalſum, quia Chriſtus non induceret nos ad ſuperfluum,eſt tñ ſuperfluum petere, ꝙ nunquā obtinendum eſt,ſed Chriſtus docuit quotidie petendam remiſſionem peccatorum, ergo quotidie obtineri poteſt.Conſiderandum pro hoc,ꝙ Deus dimittit homini debitum,ſiue peccatum totaliter. Pro quo ſciēdum,ꝙ homo offendens Deū duo agit.ſ.Deum contra ſe prouocat agens ꝯ legem amicitiæ, quia alterū magis,quā ipſum amat,per quod dr̄ incurrere offenſam,& ēt Deo ius debitum aufert,inquantū non vult manere ſub lege ſibi conſtituta a Deo,ſed vult facere quod ſibi placet,& ſic committit ꝯ iuſtitiā, & ꝑ hoc efficitur debitor pęnę:vtrunque remittitur ad hoc, ꝙ ſit plena remiſſio peccati, cum.n.dolet hō de pc̄tō ꝑ hoc offenſa Dei tollitur,& reconciliatur hō Deo,ſed adhuc manet obligatus ad pęnam, q̄ pro pc̄tō debita erat non quidem ad ęternam, quia illa tollitur per cōtritionem,& cōmutatur in tpalē, & pro iſta dēt ſatisfacere peccator recompenſando hic eā ꝑ bona opera laborioſa,vel tolerando eam in purgatorio. Pars autē huius tollit̄ ꝑ confeſſionē ex virtute clauiū ſacerdotaliū,vñ toties p̄t quis de eodē pc̄tō confiteri, ꝙ tota pęna debita in purgatorio tollat̄ virtute clauium,& iſta eſt poteſtas,q̄ Chriſtus tradidit Ap̄lis dicens accipite ſp̄m ſc̄tm̄,& quorū remiſeritis peccata remiſſa erunt. Ioan.20.

Alius modus eſt remittendi iſtam pęnam auctoritate clauium.ſ.per indulgentias,q̄ dantur de theſauro eccleſiæ,quæ ſunt de meritis paſſionis Chriſti,& aliis ſupererogationibus bonorū operū quas eccleſia ſeruat, & pn̄t facere diſtributiones de ipſo theſauro illi qui prę̄ſunt in eccleſia, & ſic ēt tollitur pęna debita pro peccatis in totū,vel in partē ſm̄ ꝯditionē indulgentiarū,& vtraque iſtarū remiſſionū eſt a Deo,quia ſine laboribus noſtris ipſe confert hoc nobis,p̄camur ergo dimitte nob.debi.noſt.i. peccata auferendo offenſam,& relaxando pęnam modo ſupranoſito.

An exaudiatur in oratione dominica qui non dimittit debitoribus. Quæſt. CXIIII.

QVAERETVR an neceſſe ſit,ꝙ nos dimittamus debitoribus noſtris ad hoc, ꝙ exaudiamur in hac oratione.

Aliqui dicunt,ꝙ non,quia dicit Aug. lib.de ſer.do. hoc tam magnum bonum.ſ.dimittere peccata, & diligere inimicos non eſt tantæ multitudinis, quantam credimus exaudiri in oratione cum dr̄,dimitte nobis deb.no.ſicut & nos dimit.debi.no.

Dicendum,ꝙ non p̄t exaudiri in iſta oratione, qui non dimiſerit proximo peccatum,ꝙ patet,quia orans ex verbis ſuis hoc profitetur dicens dimitte nob.debita noſtra,ſicut & nos dimit.deb.no. ſic ēt dicit Chryſ. ſuper Mat.cum qua ſpe orat,qui inimicitiā ſeruat aduerſus alterū a quo forſitan lęſus eſt,ſic.n. ipſe orans mentitur,dicit.n.remitto,& non remittit, & ideo petit indulgentiā,& non indulgetur illi,ſic ēt dicit Aug. in enchiridion:dicendū etiam, ꝙ peccatum non ſolū eſt proximo remittendū, ſed ēt ex vero corde remittendum eſt,ſic dixit Chriſtus ſupra in litera, & mag. ꝗ.18.ſic pr̄ meus cęleſtis faciet vobis ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus ſuis, & Aug.in enchiridion dicit quiſquis aūt roganti,& deprecanti ſuis pęnitenti ex corde non dimittit nullo modo exiſtimet a dn̄o ſua peccata dimitti. Dr̄ dimittere ex corde,qui ex pura intentione dimittit non habens intentionem nocendi,vel vindictam petendi,ꝙ dicitur cōtra illos qui dicunt ſe dimittere proximo pc̄tm̄, & tamen ſeruant rancorem in corde,& habent deſideriū vindicandi.q.d. non ſufficit remiſſionē fieri verbo,niſi etiam fiat ex corde,quia Deus intuetur cor. Requiritur etiam,ꝙ homo prius proximo ſuo dimittat, q̄ a Deo petat ſibi dimitti, quia Deus non vult ſibi dimitti,niſi prius ille dimiſerit,ſic dicit Gregor. 10. Moral. vult Deus,vt bonum, ꝙ ab ipſo cōpūcti petimus hoc primum conuerſi proximo faciamus,& hoc eſt,quia ſi Deus prius remitteret debitū homini, q̄ hō proximo ſuo,fieret remiſſio pc̄tōrum homini manenti in peccatis quod eſt impoſ̄e, & tamen quandiu quis nō remittit proximo manet ī odio fraterno,& eſt in peccato mortali,iō non p̄t remiſſio tunc fieri ſibi, ſed oportet,ꝙ ipſe prius remittat.alia etiam ratio eſt.ſ.quia Deus vult remittere hoī cū hac conditione, ꝙ ipſe remittat proximo, ſi tñ prius remitteret Deus homini forte poſtea homo nollet remittere, & ſic non hēret locū conditio a Deo interpoſita, ſic dici Chryſ.ſuper Mat.non aūt dixit,vt prius nobis dimittat, & nos poſtea debitoribus noſtris: ſcit.n.Deus hoīes eſſe mēdaces,qm̄ & ſi acceperint remiſſionem peccati ſui, ipſi ſuis debitoribus non dimittunt,ideo ſic dicit, vt prius dimittamus,& poſt petamus dimiſſionē.eſt ergo neceſſaria dimiſſio proximo facienda,quia aliàs non remittitur nobis per hanc orationem. Ad arg dicendū, ꝙ Aug. dixit exaudiri multitudinem magnā per hāc orationem,q̄ nō hēt hoc bonū.ſ.dimittere debita, & diligere inimicos,& tamen nō exauditur aliquis, qui non dimittat debita,nam de dilectione inimicorum Chriſtus non dixit hic, ſed ſolū de dimiſſione debiti, diligere autem inimicum eſt maius, q̄ remittere ſibi debitu,& iō ad remittendū debitum tenētur omnes, ad diligendū aūt non,quia pertinet hoc ad ꝑfectiores vel proficientes,ſic dicit Aug. ibidem.ſ.proculdubio verba ſponſionis huius implentur ſi homo nondum ita proficit,vt iam diligat inimicum tñ qñ rogatur ab homine,qui peccauit in eum, vt ei dimittat, dimittit ex corde,& accipitur de dilectione inimici quantum ad ſigna exteriora familiaritatis ad quæ non tenet̄ qlibet,ſecus autem de dilectione, quæ eſt in corde, vt dicetur ſequenti q. quia ad illam omnes tenentur, & ſine ea non exauditur orans.

Quæ ſunt, quæ orans tenetur dimittere proximo ad hoc, quod exaudiatur. Et an teneatur dimittere debitum pecuniale. Et quod duo ſunt in iniuria. Qō. CXV.

QVAERETVR quæ ſunt, quæ homo tenetur dimittere proximo ad hoc, quòd exaudiatur in iſta oratione.

Dicendum,ꝙ tenetur dimittere debita, ſicut Chriſtus dixit,quia nos petimus a Deo dimitti debita, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris, accipiuntur autem iſta debita pro peccatis. Debitor enim efficitur quis alterius quandocunque tollit aliquid de iure eius,ſiue hoc volente illo accipiat,vt in mutuo,& cōmodato,& aliis contractibus voluntariis, & iſto modo ſolemus vocare debitores eos qui obligantur aliis ad aliquam ſummam pecuniæ, vel ad aliquid extimabile in pecunia: efficitur etiam quis debitor alterius, quando tollit ius illius nolente eo, vt in furto, & rapina,& quacunque iniuria,& damno,& hoc modo quicunque peccat contra alterum,efficitur debitor eius:hic autem nō accipitur debitum primo mō, ſed ſecundo,qa Chriſtus dixit in lr̄a ſi dimiſeritis hoībus peccata eorū: pater veſter dimittet vobis delicta vr̄a,ſi autem nō dimiſeritis, nec pater veſter dimittet

vobis peccata vestra, de debito autem pecuniali Christus non loquitur, quia nemo obligatur alteri hoc dimittere, sic dicit Augu. li. de serm. do. hic non de pecunia dicitur, sed de omnibus, quæ in nos quisque peccat, & ratio est, quia Christus obligat nos ad dimittendum ea quibus non dimissis, non potest charitas seruari, nam tenemur oēs ex charitate diligere. quando ergo debitum non dimissum aufert charitatem tenemur dimittere illud, cum vero debitum stare pōt cū charitate nō tenemur illud dimittere, & ita est de debito pecuniali, quia non impedit charitatem, ꝙ vnus sit debitor alterius, & repetatur ab eo debitum, quia sicut sine peccato contractum fuit istud debitum, ita sine peccato potest solui, & repeti, si quis tamen deueniat ad extremam inopiam debitum sibi remittendum est, vel saltem non est affligendus immoderate vt debitum recuperetur, sed vel dimittetur debitum, vel expectabitur, ꝙ iste perueniat ad pinguiorem fortunam, vt soluere possit. Sed obiicietur, ꝙ etiam debitum pecuniarium teneamur dimittere, sic dicit August. li. de sermo. do. scilicet de pecunia peccat in te q̄ pecuniam tibi debitam cum habeat vnde reddere nō reddit, quod peccatum si non dimiseris non poteris dicere dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus.

Dicendum, ꝙ Aug. non loquitur de debito pecuniæ, sed de peccato causato post debitum pecuniæ, vt si quis pecuniæ debitor habens, vnde soluat non vult soluere, vel nō tempore determinato per hoc ipsum peccat, & istud peccatum est vltra debitum: istud peccatum tenetur quilibet dimittere proximo suo, quia est quędam offensa commissa in eum, debitum autē pecuniæ non tenetur dimittere.

De iniuria autem dicendum, ꝙ tenetur semper q̄libet dimittere eam proximo suo, sed in iniuria duo sunt, scilicet odium, quod quis habet ad iniuriantē, Et ius quoddam agendi cōtra eum ad condemnationem pro illa iniuria. De primo dicendum, ꝙ quilibet tenetur dimittere inimico odium, quod habet aduersus eum, quia tenetur diligere inimicos, & t̄n odium, & charitas formaliter opponuntur. De secundo dicēdum, ꝙ potest stare prosecutio iuris cum charitate, quia ea, quæ iure ordinata sunt, iusta sunt, si igitur ea intentione quis prosequatur ea, quæ a iure fuerūt introducta, licite agit, sic dicitur. 23. q. 5. c. officia, ꝙ officia vindictæ possunt implere boni bono animo, quomodo lex, idest ea intentione qua lex agens: si quis igitur diligens inimicum suum in corde accusat eū criminaliter, vt per hoc reprimatur a malis quibus assuesceret si non puniretur non peccat, quia bono animo agit. s. vt liberet proximum a peccato, vt ait Augustin. ad Macedonium, & 23. q. 5. c. non est iniquitatis. s. non est iniquitatis, sed humanitatis societate deuictus qui propterea criminis est persecutor, vt sit hominis liberator. si tamen agit quis iudicialiter contra inimicū, vt consequatur vindictā, & gaudeat in pęnis eius peccat, quia contra charitatem est, nam etiam ministri legis, vt iudex, & minister iudicis si occidāt ex desiderio pęnę infligendę in eum qui alias mortem meretur peccāt 23. q. 5. c. cum minister, & c. lex ęterna, ob hoc ergo difficile est, ꝙ quis accuset inimicum suum capitaliter, & seruet charitatem erga eum, quia tales accusationes potius fiunt ad vindictam obtinendam, q̄ vt ille emendetur, vel reprimatur ne grauiora mala faciat. securius est ergo inimico dimittere etiā ipsam iuris prosecutionem, nam si quis sentit se non posse prosequi accusationem contra inimicum quin vindictam quærat, ex hoc tenetur dimittere prosecutionē, vt charitatem non perdat.

In damno autem dato idem est, quia per damnum F si sponte datum est causata fuit offensa ex parte inferentis, ex qua sequitur odium in patiente, & istud odium, quia est contra charitatem auferēdum est, causatur etiā diminutio, & perditio reiū, & ex hoc insurgit obligatio ad restituendum tantundem quantum fuit damnum datum, & ista obligatio est debitū pecuniarium, & sicut non tenetur quis dimittere debitū pecuniarium, quia potest stare repetitio illius cū charitate, ita nō tenetur dimittere extimationē damni dati, sed charitate manente poterit eā repetere, manent autem post inimicitias quędam reliquiæ. s. ꝙ qui fuerunt inimici non conuersentur inter se, nec colloquātur, nec benefaciant sibi mutuo, & ista sunt quæ auferuntur ablata dilectione, restituta autem dilectione G non semper restituuntur, vn̄ tenetur quilibet indifferenter inimico suo remittere rancorē, ita ꝙ non desideret ei nocere, nec noceat, etiam si possit, sed potius velit ei bonum in generali, non tamen tenentur oēs ad recipiendum inimicum ad signa dilectionis, idest ad familiaritatem, & collocutionem.

Sed in hoc distinguendum est, quia aut inimicus est in extrema necessitate, aut non. Si primo mō tenetur quilibet ei benefacere, & colloqui, etiam si ille nō petierit, quia in tali casu negare sibi familiaritatis signa est vindictam petere, quæ illicita est. Si autem nō est in extrema necessitate, aut inimicus petit reconciliationem, aut non. Si petit danda est, nisi forte putetur, ꝙ iniquo animo agat, vt magis nocere possit receptus ad familiaritatem. Si vero non petit, aut se ingerit familiaritati, vtpote, quia ipse prius loquitur inimico quem lęserat, aut nō: si se ingerit videtur expresse petere, immo plus est, quam petere, & tunc nō est neganda familiaritas, nisi putetur, quòd hoc irrisorie, vel in dolo agat, si autem nec petit, nec se ingerit nemo tenetur ei signa familiaritatis ostēdere, quæ sunt signa dilectionis, sed pertinet ad perfectionem, quòd quis offensus ab alio velit eum sibi reconciliare, & sibi colloqui, antequam ille reconciliationem petat, de his Augustinus libro de sermone domini, dicit proculdubio verba huius sponsionis implentur, si homo nondum ita proficit, vt diligat inimicum, tamen quando rogatur ab homine qui peccauit in eū, vt ei dimittat dimittit ex corde, quia etiam sibi roganti vtique vult dimitti, iam vero qui eum in quem peccauit si peccato suo mouetur, vt roget, non est adhuc deputandus inimicus, vt eum diligere sit difficile, sicut difficile erat quando inimicitias exercebat. Quod autem dictum est de signis familiaritatis, vel dilectionis, non est intelligendum, quòd etiam si inimicus petat reconciliationem, teneamur recipere eum ad familiaritatem, ita quòd pandamus ei secreta nostra, vel tractemus cum eo res nostras, sicut forte prius faciebamus, antequam esset inimicus, quia ad hoc non tenemur, & fortassis non est iustum confidere ei qui semel læsit, vnde licet instanter petat non tenemur eum recipere ad hoc, sed erit supererogationis, si quis illud facere vult, sed tenemur ad generalia signa dilectionis, vt salutare in via, & similes collocutiones, & non subtrahere nos ab eo, & similia, quæ quis facit etiam cuicunque ignoto: hæc sunt debita, quæ quis tenetur dimittere ad hoc, ꝙ orans exaudiatur.

An dicens orationem dominicam peccet, nisi dimittat proximis debita. Quæst. CXVI.

QVAERETVR an dicens istam orationem peccat si non dimittit proximis debita.

Dicunt quidam, quòd peccat mortaliter semꝑ, q̄a mētitur coram Deo cum dicat dimitte nob. deb. no.

sicut

ſicut,& nos dimitti.& tamen ipſe non dimittit. Item Chryſo.dicit nulla tibi excuſatio eſt in die iudicij cū ſecundum tuam ſententiam iudiceris, & quod feceris hoc ipſe patiaris, & tamen in die iudicij nemo cōdemnabitur,nec patietͬ quicꝗ̄, niſi ꝓ peccato mortali, quia pro venialibus iā erit ſatisfactum in purgatorio cum poſt diem iudicij non maneat', niſi locus pœnę ęternę, vel beatitudinis, purgatorij autem locus non erit poſtea ad pœnam, quia ille eſt locus viatorū,ſcilicet eorum, qui ſunt ituri ad vitā ęternā, & tñ condēnantͬ in die iudicij orantes ſic, & non remittentes debitoribus,ergo peccatum mortale eſt orare non remittendo. Aliqui putauerunt, quòd peccabat orans non dimittens debitori, & ob hoc dixerunt, ꝙ ille, qui non intendebat proximo remittere odiū, quòd diceret iſtam orationem, & non ſolū diceret dimitte nobis debi.no.& non diceret ſicut, & nos dimitti. debi.no.& per hoc putant ſe euadere inconueniens, quia non dicunt aliquid contra ſe.

Dicendum, quòd hoc non ſtat. Primo, quia iſtis non proficit oratio, quia etiam ſi non dicant ſicut, & nos dimittimus,ſed ſolum dimitte nobis,Chriſtus nō dimittet eis, quia ipſe dixit ſupra in litera ſi non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.

Secundo, quia detruncare iſtam orationem eſt peccare, Chriſtus enim inſtituit eam ſic dicendam, quę autem ab eo inſtituta ſunt optime ſe hñt, quia q̄cunque a Deo ſunt ordinata ſunt ad Ro.13.ſed ꝑfectio rei tollitͬ ꝑ diminutionē eius, iō valde peccaret, & p̄iudicaret Chriſto,ꝗ diceret iſtā orōnē ſubtrahēdo aliqua verba, quaſi id quod Chriſtus fecit poſſit eſſe nobis vtile aliter,ꝗ̄ ipſe voluit, melius ergo eſſet omnino tacere,ꝗ̄ orōnē iſtā detrūcatā dicere, & ēt ſi peccatū eſſet dicēdo eā nō remittēdo debita, grauius eēt dicere eam truncatam, quā dicere integram ſic dicit Chryſo.ſuper Matth.ſcilicet multi nolentes dare veniam peccantibus in ſe fugiunt iſtam orationem ſic orare,ſtulti primo,quia qui nō ſic orat,vt docuit Chriſtus non eſt Chriſti diſcipulus.

Tertio,quia nec pater libenter audit orationē, quā filius non dictauit, cognoſcit enim pater filij ſui ſenſus,& verba,nec ſuſcipit,quę vſurpatio humana excogitauit,ſed quæ ſapientia Chriſti expoſuit. Alij putāt, ꝙ nolentibus dimittere inimicitias melius ſit iſtam orationem non dicere, & motiuū eſt, quia qui inimicitias, & odium ſeruat, ſiue iſtam orationē dicat,ſiue aliam, Deus non exaudit,ſic dicitur ſupra, ꝙ Deus nō remittet nobis debita ſi non dimiſerimus proximis noſtris, etiam quia qui non dimittit debitū eſt in peccato mortali, & vt aſſeritur tñ Deus peccatores non exaudit Io.9. ſiue ergo in oratione iſta poneretur iſta conditio,ſ.ſicut,& nos dimittimus,ſiue non poneretͬ, non eſſet nobis vtilis oratio, & rurſus cum ſit poſita iſta conditio orans loquitur cōtra ſeipſum, & ex hoc ſe iudicat, & tñ ſi non diceret iſtā orationē ſolū haberet,ꝙ non mereretͬ per eam, melius ergo videbatͬ, ꝙ non diceretur. Dicendum, quòd melius eſt dici orationē etiā manētibus hominibus in fraterno odio, ꝗ̄ non dici, quia quantumcunque homo ſit in grauiſſimis mortalibus cōſtitutus, nunꝗ̄ a bono opere ceſſaret debet,quia ꝙ quis ceſſet a bono opere ꝑꝑ peccatū in quo eſt deſperare eſt, ſiue habere volūtatē, nūquā exeūdi de illo, & iſtud eſt periculoſiſſimū, & grauiſſimū omniū delictorum,ideo,ſiue orare,ſiue quidquid aliud boni facere ſemper eſt vtile etiam ipſis manentibus in odio fraterno, & quia inter orationes iſta eſt præcipua non eſt bonum ceſſare ab ea in quocunque ſtatu homo ſit, maxime quia etiam ſiquis non remittat proximo odium, non peccat mortaliter dicendo

A iſtam orationem, vt tenent communiter doctores,& ratio huius eſt, quia iſta oratio non fit ab aliquo, tanquam a perſona priuata, ſed tanquam a tota eccleſia cum omnes clauſulę ponantur in plurali: nam dicimus pater noſter, & non pater mi:& ita de cęteris,ſic dicit Cyprianus li.de oratio.domi.non dicimus pater meus,ſed pater noſter,quia pacis, & vnitatis magiſter noluit priuatim, & ſigillatim precem fieri, vt cū quis precatur pro ſe tantum precetur, publica eſt.n.nobis, & communis oratio,& qñ oramus non pro vno tātū, ſed pro populo toto oramus, qa totus populus vnum ſumus, ſic enim vnum orare pro omnibus voluit, qñ in vno oēs ipſe portauit, & tamen in eccleſia ſemper ſunt multi,qui dimittunt debitoribus ſuis,ideo oratio iſta ſemper conuenit eccleſię, & patet, quia ſpecialiter in iſta clauſula dr̄ dimitte nobis debita nr̄a,ſicut &
B nos dimittim⁹. Secus aūt eſſet ſi diceretͬ dimitte mihi debita mea, ſicut & ego dimitto, quia tunc fortaſſis nō poſſit excuſari peccatum. ſemper ergo oratio iſta dicenda eſt, quia omni tempore vtilis eſt, & colligitͬ ex hoc, quia iſtam orationem ſolā Chriſtus nobis dedit, tanquā iſtā præcipue frequētandā, & ſępe dicendā,ſi ergo dicēdo eam illi, qui manerent in odio fraterno per hoc mortaliter peccarent, cū ipſe ſciret, ꝙ iſtud vitium cōmune, & quotidianū erat,laqueū nobis pararet dando talē orationem ad dicendum: nam ſatis nobis erat perdere fructū orationis ſi eſſemus in odio fraterno, & non erat decens, ꝙ incurreremus
C peccatum mortale, quia ex bono opere, ꝙ eſt bonū in genere ſuo, nunquam quis incurrit peccatum,etiā ſi propter malum finem agat,vt ſiquis eleemoſynam det propter inanem gloriam non peccat mortaliter, ſed perdit fructum eleemoſynę, vt dicitur ſupra in litera. receperunt mercedem ſuam.

Ad primum dicendum, quòd manens in fraterno odio,& ſic orans non mentitur Deo,cum non loquatur in perſona ſua, ſed eccleſię, & illa remittit debita, ſecus autem ſi diceret, ſicut ego dimitto debitoribus meis,quia tunc non poſſet excuſari a mendacio, & tñ quando loquitur nomine eccleſię non mentitur,cum multi in ea remittant debita, nec oportet, quòd om-
D nes de eccleſia hoc faciant ad hoc, quòd ſit vera iſta propoſitio, ſicut & nos dimittimus,quia non dicitur, ſicut nos omnes dimittimus.

Ad ſecundum dicendum, quòd in die iudicij condemnabitur, & non habebit excuſationem ille, qui orauit, dicens dimitte nobis, &c.& non dimiſit debitoribus,non tamen condemnabitur, quia manens in odio fraterno ſic orauit, ſed quia in odio manebat,& in eo mortuus eſt, & tunc ex oratione conuincitur, ſcilicet quòd Deus non debeat ei remittere in die iudicij pœnam cū ipſe viuens proximo non remiſerit.

Quare dicitur, & ne nos inducas in tentationem, & qualis ſit tentatio carnis mundi, & dæmonis, & quæ ſit fortior. Quæſt. CXVII.

E QVAERETVR quare dr̄ hic, & ne nos indu. in tenta. Dicendum, ꝙ iſta eſt ſexta petitio in qua homo a tentatione liberari petit, vt dr̄ ſequē.q. Et tñ videndū eſt primo, quę ſit iſta tentatio, & licet de ea late dictū eſt ſupra 4.c.eſt nunc dicendū, ꝙ tētare proprie nihil aliud eſt, niſi experimentum accipere de aliqua re,& ſic tentare hominem eſt velle habere experimentum de virtute eius.

Habetur autem dupliciter experimentū de virtute hominis, ſecundū quod pertinent duo ad virtutē, ſcilicet declinare a malo, & facere bonū Pſal.33.declina a malo,& fac bonū. Habetͬ aūt, vel quęritͬ expetimētū de virtute hominis quātū ad hoc, ꝙ eſt benefacere, & hoc eſt an inueniatͬ ꝓmptus, & ſufficiēs ad

illud bonum de quo experimentum, quare, & tunc est virtus hominis magna. Hoc modo dicitur Deus tentare hominem, non quidem, quòd lateat eum aliquid, quod in homine est, quia ipse scit, quid est in homine, & non est opus, vt quis sibi testimoniũ de hoc perhibeat Ioan.2. sed ad hoc, quòd ostendat alijs virtutem eius, & detur in exemplum cęteris bene operandi, sic tentauit Deus Abraham. Gene.22. sic etiam tentat sæpe viros bonos tribulationes eis multas mittendo, vt per patientiam in his probati mereantur, quia virtus in infirmitate perficitur. 2. Corinth. 12. & sic dicitur Deuterono. 13. tentat vos Deus, vt palam sciat vtrum diligatis eum an nõ in toto corde vestro, & sic tentatio Dei semper est ad bonum.

G Secundo modo tentatur homo, vt habeatur experimentum de virtute eius inducendo ipsum ad malum, & si tunc resistit non consentiendo suadẽti, virtus hominis magna est, si vero succumbit tentationi non est virtus aliqua, & hoc modo nunquam tentatur aliquis a Deo, quia Deus semper ad bonum mouet, & facit vtilitatem ex tẽtatione. 1. Corin. 10. fidelis est Deus qui non patietur vos tentari supra id qđ potestis, sed faciet cum tentatione etiam prouentum, vt sustinere possitis: tentatio autem si in malo finitur ad malum finem facta est. s. vt succumberet tentatus, vel si fiebat ad bonum, nesciuit tentans vires tentati: neutrum autem cõpetit Deo. De primo patet, quia Deus non potest malum velle cum ipse sit ipsamet essentia bonitatis. De secundo patet, quia Deus scit fortitudinem, & infirmitatem nostram, & quãtum possumus sustinere. Psalm. 102. ipse cognouit figmentũ nostrũ, & Ioan. 2. ipse enim sciebat quid esset in homine. & ob hoc de tentatione, quæ in malo consumatur dicitur Iacob. 1. nemo cum tentatur dicat quoniã a Deo tentatur, ipse enim neminem tentat, sed vnusquisque tentatur a concupiscentia sua, tentatio ergo mala est triplex. est. s. a carne, a diabolo, & a mundo.

De prima dicendum, quòd est grauis, & est duplex prima ad malum inducendo, secunda a bono distrahendo. De prima patet, quia caro inclinat semper ad delectabilia, quæ sibi conueniunt, & disconueniunt spiritui ad Gala. 5. caro concupiscit ad. s. & spiritus ad c. hæc inuicem sibi aduersantur, & de hoc dicitur Iacob. 1. vnusquisque tentatur a concupiscentia sua.

Secundo tentat caro retrahendo a bono, quia spiritus delectatur in bonis spiritualibus, & semper vellet in illis vacare, nisi caro eum impediret, & tamẽ caro impedit eum non solum per modum contrarietatis in quam inclinat ad delectabilia carnalia, quæ sunt contraria spiritualibus, de quibus est pręcedens tentatio, sed etiam per modum fragilitatis, inquantum caro propter suam infirmitatem, & corruptibilitatem non potest sustinere, quòd spiritus tendat semper ad spiritualia. Sap. 9. corpus, quòd corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, & ad Ro. 7. dicitur condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem, video tamẽ aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meę.

Hæc tentatio carnis est difficilis, quia est nobis intrinseca, & naturalis, & ideo, vt dicit Gregorius nulla pestis erit efficacior ad nocendum, quam iste familiaris inimicus: vnde non videtur homo tentari ab alio, sed a seipso, & propter hoc ista tentatio est tam difficilis, quòd non solum videtur suadere homini malũ, sed cogere ad illud Iac. primo, vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus, & illicere dicit suasionem per modum blanditiarum, abstrahere autem dicit violentiam, & hoc est quando carnis tentatio incanduerit in aliquo, qui est mente infir-

F mus, & a principio non fuit diligens excludendo illã cito de cogitatione sua, quia tunc ita dominabitur, ꝙ non videbitur tentatio, sed absoluta coactio, nisi Deꝰ specialiter tangeret hominem.

Secunda tentatio est diaboli, si quis enim carnem superauerit, diabolus illum aggreditur tẽtando, nam istud est officium suum, supra 4. c. accedens tentator, idest diabolus cuius est officium tentare, & prima ad Thessal. 3. ne forte vos tentauerit is qui tentat. i. diabolus cuius est officium tentare, vt dicit Glo. ibi ista tentatio diaboli est grauissima omnium non quidem, quòd in se sit violentior, quia durior est in se tentatio carnis, sed quia est sagacior, nam diabolus est agẽs secundum rationem, & ideo potest procedere decipiẽdo, caro autem est naturale agẽs, & habet inclinationem determinatã, & ideo quando a carne tentamur scimus quid caro velit. s. delectationem experiri, cum autem diabolus tentet nos nescimus quid velit, immo sæpe nescimus nos tentari, est enim valde astutus, & per naturale ingenium, & solicitudinem quotidianam, atque experientiam cognoscit ex qua parte infirmiores sumus, & ex ea parte nos tentat, vt facilius succumbamus, & hanc solicitudinem inquirendi circa infirmitatem nostram ostendit beatus Petrus 1. Pet. 5. aduersarius vester diabolus circuit quęrens quẽ deuoret. i. facit circuitus, & fraudes, caro autem non circuit, sed directe inclinat ad id quod suum est, obseruat etiam diabolus hoc, quòd nunquam directe in tẽ-

H tatione procedit ostendendo tentatis quid velit, sed longe ab alio capite incipit, nam non proponit a principio ipsum malum, ad quod nos deducere intendit, sed proponit aliquod bonum apparens, vt ex desiderio illius moueatur homo, & distrahatur aliqualiter a suo proposito principali, & postquam mouerit facilius trahit eum inducendo ad malum, quod intẽdit, quia homo tunc non aduertit illud esse malum propter speciem boni prius ostensi, & ita diabolus fingit, quòd non est. hoc innuitur 2. Cor. 11. Sathanas transfigurat se in angelum lucis, postquam vero deduxerit hominem in peccatũ inquirit modos, vt detineat

I hominem inducens diuersas perplexitates, secũdum quas videtur valde difficile de peccato exire, hoc innuitur Iob. 40. nerui testiculorum eius perplexi sunt, idest Leuiatam, siue diabolus, de quo ibi dicitur perplexitates inquirit, vt hominem detineat in peccatis. De ista magna sagacitate diaboli in tentando dicitur Apoc. 2. an ignorãtis altitudinem Sathanę, idest profunditatem sagacitatum eius, propter hoc autem difficilius est, vt communiter euadere tentationes diaboli, quam tentationes carnis ad Ephe. 6. non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitię in cęlestibus, idest contra diabolos qui sunt principes, & rectores mundi, & tenebrarum, idest aeris caliginosi, nam ideo vocantur nequitię spirituales in cęlestibus,

K idest spiritus mali habitantes in aere qui vocatur cœlum. est autẽ difficile resistere tentationi diaboli, non quòd sit dura, sed quia est occulta, vnde si esset tam aperta, sicut tentatio carnis, fortassis nemo in ea succumberet, & si tentatio carnis habens violentiã, quã habet esset tam occulta, & sagax, sicut tentatio diaboli, fortassis nemo posset eam euadere, sed Deus prouidit in vtroque, ita vt vtraque sit tolerabilis. Dicit tamẽ Arist. 7. Ethicorum, capitu. 8. concupiscentiam carnis esse occultam, & fallacem, & insidiatricem, & non esse turpiorem, quam sit ira.

Dicendum, ꝙ illud dicit Arist. comparando concupiscentiam ad iram. quia ira est apertissima supra modum, & respectu eius concupiscentia, & quęlibet passio

sio est latẽs, tamen absolute non potest vocari concupiscentia latens, vel sagax, quia cum naturaliter inclinet semper agit vno modo, & manifestum est nobis quid ipsa velit.

Tertia tentatio est mundi, non quòd sit mundus aliquid tentans nos, quia mundus non est aliqua vna res, quæ agere possit: etiam accipiendo mundum pro rebus mundanis non competit mundo tentare, quia illę res nihil possunt agere, sicut sunt diuitię, & sĩlia, nam ista non sunt aliquid agens secũdum rationem, vt suggerere malum nobis possit, sicut diabolus, nec etiam est aliquid naturaliter agens per inclinationẽ, sicut caro, quia per vim concupiscibilem, & irascibilẽ inclinat ad quædam obiecta, sed dicitur mundus tentare nos, inquantum bona sęculi apprehenduntur a nobis, vt bona, & mouemur tunc nos ad habendũ ea, & quia ad hoc, quòd possideamus illa mouemur ad faciendum aliquod malum, dicimur tentari a mũdo. Dicitur autem mundus ipsa bona fortunæ, vt diuitiæ potestas, honor, fama popularis fauor, & similia, quia ista sunt quæ manentes in mundo acquirere possunt, & ad quæ inclinantur exceptis ipsis, ad quæ natura mouet.

Tentat autem mundus dupliciter. Vno modo inclinando ad malum, scilicet ad immoderatum appetitum rerum temporalium. 1. ad Tim. 6. radix omniũ malorum est cupiditas.

Alio modo in persecutiones, & afflictiones hominem deiiciendo, nam per tyrãnos, & hostes affligitur homo, vt perdat ista bona exteriora, quia nihil est pp quod principaliter tyrannides, & inimicitiæ inter homines exterius exerceantur, nisi desiderium bonorũ sęculi. s. desiderium diuitiarum, honoris, vel potentiæ & famæ, & similium: dum quis oĩa hæc pro seipso solo vult, vel immoderate ea vult, & ideo omnes exteriores persecutiones principaliter pertinent ad tentationem mundi, quia ex ea originem habent, & ista tẽtatio secundum se non est tam grauis, quantum tentatio carnis, eo quòd illa est naturalis, & ista non, quæ tamen naturalia efficaciora sunt in agendo, non est etiam ita difficilis, & intricata tentatio, sicut diabolica cum diabolus sit agens secundum rationem, mũdus autem non: inquantum tamen diabolus vtitur rebus mundi, tanquam instrumentis suis ad tentandũ efficitur grauis tentatio ista, & est eadem cum tentatione diaboli, quia diabolus vtitur ea ad tentandum. 1. ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri incidũt in laqueos diaboli, & tentationes varias, quæ mergunt hominem in interitum.

Quare petamus liberari a tentationibus, & quid in hoc petamus. *Quæst.* CXVIII.

Q VAERETVR quare petimus, ne inducamur in tentationem.

Dicendum, quòd petimus liberari a tentatione, inquãtum est quoddam malum, p quod homo priuatur fęlicitate, quia sicut per peccatũ commissum impedimur assequi felicitatem, & ita petimus dimitti nobis debita, ita per tentationem timemus de proximo incidere in peccatum, per quod impediamur a beatitudine consequenda.

Sciendum autem, quòd non petimus hic a Deo ne tentemur vel vt non permittat nos tentari, sed vt non permittat nos induci in tentationem. i. succumbere in ea, quia tentari interdum est bonum nobis, & non oramus, vt bono priuemur, succumbere tamen tentationi per se nunquam est bonum, ideo hoc petimus a nobis auferri, sic dicit Augustin. lib. de serm. domi. aliud est induci in tentationem, & aliud tentari, nam

A sine tentatione probatus nemo potest esse, siue sibi, siue alteri: Deo autem ante omnes tentationes quisque notissimus est, non igitur oratur hic, vt non tentemur, sed vt non inferamur in tentationem, vt si qspiam sit cui necesse est igne examinari non orat, vt igne non contingatur, sed igne non exuratur.

Inducimur enim in tentationes, si tales sint quas ferre nõ possumus, & dicitur, & ne nos inducas. i. nõ patiaris induci, quia Deus per seipsum neminem tentat, nec tẽtationi succumbere facit, sed induci patitur eum quem suo auxilio deseruerit, vt dicit Augustin. lib. de sermo. domini, & sic petimus hic ne Deus deserat nos per quod tentationi succumbamus, vt ait Augustinus ad proban. s. cum petimus, & ne nos in-
B du. in tenta. admonemur petere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel assentiamus decepti, vel cedamus afflicti, ex quo innuitur, quòd tentatio nihil aduersus nos potest, nisi Deus permiserit, sic dicit Cyprianus lib. de oratio. domi. hac in parte ostendit contra nos nihil aduersarium posse, nisi Deus ante permiserit, vt omnis timor noster, & deuotio conuertatur ad Deum, & sic petimus hic, quòd Deus det nobis pseuerantiam in bono, quod si fecerit nulla tẽtatio nobis nocebit.

Hoc autem Deus facit dupliciter, scilicet per feruorem charitatis, & per illuminationem intellectus, qa in tentationem homo incidit, vel succumbit dupliciter. Vno modo per ignorantiam, vt frequenter in tẽ-
C tatione diabolica cum homo putat se ad bonum moueri, & ad malum trahitur. Alio modo per difficultatem tolerandi, vt si homo videat malum esse id ad quod mouetur, & tamen quia difficile est sibi resistere illi malo, mouetur ad illud, istos duos modos tangit Aug. ad proban. dicens admonemur petere ne deserti eius adiutorio alicui tentationi, vel cõsentiamus decepti, vel cedamus afflicti.

Contra primum Deus prouidet illuminando intellectum nostrum, ne per ignorantiam peccemus, quia omne peccatum est cum quadam ignorantia, scilicet tunc quando committitur, tertio Ethicorum, capitulo omnis malus est ignorans, & cõtra hoc petimus Psalmo 12. illumina oculos, ne vnquam obdormiã
D in morte. i. illumina intellectum meum ne in tentatione inducente ad mortem. i. ad mortale peccatum obdormiã. i. seducar, ne quando dicat inimicus meus, idest aduersarius noster diabolus. 1. Pe. 5. præualui aduersus eum. i. decipi eum.

Contra secundum petimus a Deo, quòd det nobis fortitudinem, & charitatem feruentem, quia charitas est, quæ omnes tentationes superat etiam si parua sit, quia aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem Cantic. octaua, & si ista duo nobis Deus dat liberamur a tentatione, & hęc significantur Psalmo 31. intellectum tibi dabo, & instruam te. s. ne seducaris in tentationibus, in via hac qua gradieris firmabo super te oculos meos, idest dabo tibi firmita-
E tem respiciendo te, & adiuuando: ne propter difficultatem tentationum cogaris succumbere, & per hoc dat nobis perseuerantiam in bono, quia ipse solus est qui hoc facere potest, & si adiuuerit tentatio non nocebit. & petendo liberari a tentatione petimus in bona vita perseuerare semper, quia nemo ad malum deducitur, nisi tentatus de hoc August. lib. de bono perseuerantiæ dicit, nec enim quisquam in proposito Christiano perseuerare desistit, nisi in tentationẽ primitus inferatur, & petimus, vt hoc non fiat, & si non fit Deus non permittit, vt fiat, nihil enim fit, nisi quòd aut ipse facit, aut fieri permittit, potens est. n. a malo in bonum flectere voluntates, & in lapsum pronas conuertere ac dirigere, & sibi placitum gressum dare

cui

cui non frustra dr̄ ne nos inferas in tētationem, nam qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur in nullam prorsus infertur.

Quid petamus cum dic imus, sed libera nos a malo, & de quatuor modis quibus Deus liberat a tribulationibus. Quæst. CXIX.

QVAERETVR quare dicitur, sed libera nos a malo.

Dicēdum, quòd ista est septima petitio, & volunt multi intelligere eam de malo, quod est causa peccati, & tentationis. s. de fomite, nā fomes est causa, vt tentemur, & vt peccemus. Non tamen intelligitur conuenienter de hoc, quia qui petit liberari a fomite, vel petit, quòd auferatur, ita vt fomitem non habeat, vel petit ne per fomitem ad malum inclinemur. Si primo modo non est petendum, quia Deus non concedit alicui, quòd viuens fomitē non habeat, quia ab hoc liberabimur in resurrectione reformata natura in pristinum gaudium, & hoc verum est, nisi forte de beata virgine, aut de aliquo sanctificato in vtero, cui credi posset fomes ablatus. Si autem secundo modo petere liberari a fomite nihil est, nisi liberari a tentatione, & coincidit cum præcedenti petitione, ideo debet intelligi de alio malo, & est malum, quod nos habemus, & in quo iam sumus, sic dicit August. lib. de serm. dom. orandum est non solum, vt nō inducamur in malū quo caremus, sed vt ab illo etiam liberemur in quod iam inducti sumus. Alii exponunt, q̄ liberemur a malo. i. a diabolo, qui est excellenter malus, sic dicit Chrysostomus in homilia, vel malum hic diabolū vocat propter excellentiam malitiæ non quæ est ex natura, sed quę est ex electione, & quia ad nos implacabile bellū gerit.

Dicendum tamen, & melius, quòd intelligitur ista petitio de omni malo, quod est præter peccata preterita, & tentationes ad peccata, quia de illis iam habitū est in præcedentibus petitionibus, scilicet de infirmitatibus aduersitatibus, & omnibus periculis, & generaliter ab omnibus malis, quæ ab extrinseco inferuntur, sic dicit Augustinus ad prob. hoc vltimum, quod in oratione dominica positum est, tam late patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc gemitus edat, in hoc lachrymas fundat. Ab istis malis Deus hominem liberat quadrupliciter.

Primo modo faciendo ne nobis aduersitas superueniat, hoc tamen raro facit, quia potius viri sancti in mundo affliguntur, quia qui piæ viuere volūt persecutionem patiuntur, vt dicitur 1. ad Timoth. 3. Interdum tamen Deus liberat quosdam viros bonos ne affligantur, eo quòd scit eos esse impotentes ad sustinendum, & in malum flecterentur si in tribulationes inciderent, sicut medicus ęgrotanti debilis complexionis non dat violentas medicinas, sic dicitur Apoc. 3. ecce dedi corā te ostium apertum, quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, & seruasti verbum meum, idest, quia habes paucam fortitudinem ad resistendum dedi coram te ostium apertum. i. promptitudinem ad euadendum omnes persecutiones. & dicitur nemo potest claudere. i. nemo potest te impedire quin euadas persecutiones, ista autē intelliguntur de pręsenti vita, nam in futuro seculo ab omni persecutione, & malo erimus liberi, sicut ꝓprię dicitur Iob 5. in sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum.

Differt liberari a tentatione, vel persecutione, & non tangi a malo, quia liberari est quādo quis aliquo modo affligitur, sed non deprimitur, quia in fine liberatur. Non tangi a malo est, quando malum non

F peruenit ad hominem, nec saltem secūdum partem minimam. per sex tribulationes significantur omnes tribulationes huius vitę, vel sęculi, q̄ per sex ætates distinguitur. Septima tribulatio est, quæ pertinet ad statum post mortem, quia ibi computatur septima ętas, & in sex tribulationibus affliguntur aliquo modo electi, licet a tribulatione liberentur, quia quādiu manent in hoc sęculo semper aliquid patiuntur. Septima autem tribulatio, quæ est post vitam non tangit eos, quia post mortem non manet eis, nisi perpetua beatitudo, & nulla valet eos aduersitas tangere Apoc. 7. absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit luctus, nec clamor, nec

G vllus dolor, nec tanget eos sol, nec ęstus, quoniā priora abierunt.

Secundo modo liberatur homo a malis per hoc, quod Deus hominem consolatur in aduersitatibus præsentibus, & grauantibus, nemo enim esset q possset aduersitates tolerare, nisi Deus eum consolaretur 2. ad Corinth. 1. nolumus vos ignorare de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modū grauati sumus supra virtutem. ita vt tęderet nos etiā viuere, sed ibi dicitur, quòd Deus cōsolatus est eum, & consolatio ista Dei in tribulationibus est, interdū ita magna, quòd non solum homo in seipso consolatur, sed etiam sufficiens est consolari alios afflictos.

H eodem ca. Deus totius consolationis consolatur nos in omni tribulatione nostra, ita vt possimus etiam ipsi consolari eos, qui in omni pressura sunt per exhortationem. Et est ista consolatio multiplex secundum multitudinem aduersitatum nostrarum. sic dicitur. Psal. 93. secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lętificauerunt animam meā, idest tot fuerunt consolationes tuę, quot dolores mei, & tam excellentes fuerunt, quòd non solum cōsolatę sunt me, sed etiam lętificauerunt me. Differt enim inter consolari, & lętificare, quia consolari solum est remedium tristitię, ita quòd homo per tristitiam non affligatur. Lętificare autem non solum dicitur remedium contra tristitiam, sed etiam specialiter addit vltra quoddam gaudium, & hoc est, quando consolatio valde maior, quā tristitia est, quia

I tunc non solum aufert illam, sed etiam ponit gaudiū, quando autem non est maior, aufert quidem tristitiā, sed nihil de gaudio ponit. Tertio modo liberatur homo a Deo, quia afflictis tot bona facit post tribulationem, quot præterita mala obliuioni traduntur, sicut sol post tempestatem, & temporis serenitas in obliuionem ire facit tempestatem priorem, & sic liberat Deus hominem a tribulatione, idest ab angustia inducta per tribulationem.

Quarto liberatur homo a Deo, quia tribulatio, & angustia conuertuntur homini in bonum, & ideo nō dicimus libera nos a tribulatione, sed libera nos a malo, quia tribulationes sunt sanctis ad coronam, & gloriam 2. Cor. 12. libenter gloriabor in infirmitatibus

K meis, vt inhabitet in me virtus Christi. liberat autem Deus hominem a malo tribulationis, qn̄ tribulationem in bonum conuertit, & hoc pertinet ad Dei sapientiam, quia sapientis est ordinare malum ad bonū, & hoc fit per virtutem patientię, quę vtitur malis ad bonum, sicut cęterę virtutes vtuntur bonis ad bonū, propter hoc autem tribulationes non sunt timendę in hoc sęculo, quia facile tolerantur etiam, quia consolationem habent admixtam, etiā quia breues sunt, & quasi momentaneę, & etiam, quia per eas perueniuntur ad fęlicitatem: ab his tamen liberari petimus inquantum malę sunt, scilicet, quòd sicut ipsę sunt malę non efficiantur nobis malę, sed in bonum conuertantur. Tribulationes cur non timendæ.

Quare

Quare orationis Dominicæ sunt 7. petitiones, & de sufficientia earum, & ad quid singulæ pertinent. Et mala, quæ petimus amoueri quibus bonis petitis opponantur. Quæst. CXX.

QVAERETVR circa petiones istius orationis quomodo se habeant.

Dicendum, quòd ista oratio diuiditur per petitiones, quia nihil aliud continet, nisi petitiones, cũ enim oratio sit petitio, continentur hic solum petitiones, & quia petenda sunt illa, quę sunt appetenda honeste, sicut dicit Damascenus, quòd oratio est petitio decentium a Deo. petitur hic quicquid honesti appeti potest. Appetitur autem bonum, quod est duplex, scilicet consequi, id quod est conueniens, & euitare, id quod est inconueniens, vndę sicut homo desiderat in bono gaudere, ita desiderat malum fugere, & quia bonum, & conueniens consequi est per se appetibile. Fugere autem malum est appetibile respectu boni, idest quia per fugam mali quiescit homo in bono. ponuntur prius bona, quę desiderantur deinde mala, quę fugiunt ibi. *Dimitte nobis debita nostra.* In bonis autem illud, quòd maxime amatur est summum bonum, & istud est Deus de quo fit mentio in prologo orationis, cum dicitur pater noster, & huic bono volumus bonum, scilicet honorem, & gloriam inquantum Deus amatur a nobis, non solum inquantum bonum nostrum, quod pro nobis volumus, sed etiam, tanquam amicus cui bonum volumus: nam fęlicitas bonum nostrum est, & illam pro nobis volumus, sed non volumus illi bonum, idest pro ea, quia non est amicus cui communicamus: Deo autem bonum volumus, & quia ipsum magis, quam nos diligere debemus, prima petitio est de bono eius, & istud est honor, & gloria, scilicet quòd ab omnibus gentibus laudetur, quòd sanctificetur. cum dicitur. *Sanctificetur nomen tuum.* Deinde sequuntur bona nostra, vnde cęterę petitiones sunt de eis, quę pertinēt ad nos, & quia maximum bonum nostrum est fęlicitas, quę est diuina visio, & fruitio, hāc primo petimus cum dicitur, *Adueniat regnum tuum.* Nam fęlicitas dicitur regnum Dei: deinde sequuntur ea, quę dirigunt nos in fęlicitatem, & quędam principaliter dirigunt, scilicet obseruare legem Dei, alia autem minus principaliter, scilicet necessaria nobis ad vitam cũ dicitur. *Fiat voluntas tua.* Secunda cum dicitur. *Panem nostrum quotidianum.* Siue nomine panis intelligantur cibus, & potus, & omnia necessaria ad vitam, siue intelligatur panis sacramentalis, idest Eucharistia cum cęteris sacramentis, & istę petitiones quantum ad istum ordinem ponuntur infra in litera, scilicet primum quęrite regnum Dei, & iustitiam eius, & hęc omnia adijcientur vobis. inquantum dicitur regnum Dei significatur prima petitio de pertinentibus ad nos, scilicet adueniat regnum tuum: inquantū dicitur, & iustitiam eius significatur secunda, scilicet fiat voluntas tua, quia iustitia nostra est voluntatem Dei facere. cum dicitur hęc omnia adijcientur vobis significatur tertia, scilicet panem nostrum, in quo intelliguntur omnia temporalia ad sustentationem nostram, quę non dicuntur ibi peti, sed adijci, idest quasi ex adiuncto venire, & hoc est, quia spiritualia bona cum sint vere bona, sunt principaliter petenda, corporalia autem non sunt bona, nisi inquantum ordinantur, & proficiunt nobis ad spiritualia, ideo minus principaliter sunt petenda.

Sequuntur mala, quę fugienda sunt: a quibus petimus eripi, & quia malum opponitur bono est assumēdus numerus malorum fugibilium iuxta numerum bonorum appetibilium. Quatuor autem bona supra A petita sunt in quatuor petitionibus. ideo quatuor mala econtrario nunc erant petenda, tanquam a nobis remouenda.

Primum tamen bonum, quòd supra petebatur, scilicet gloria, & honor Dei non habet malum oppositum, quia siue de bonis, siue de malis gloria Deo insurgit: nam si boni fuerimus retribuet nobis abundāter, & de hoc laudabitur, tanquam clementissimus, & abundantissimus retributor, & bonorum largitor: si autem mali fuerimus puniet nos, & de hoc laudabitur, tanquam iustus distributor pœnarum, ideo quōcunque se homo habeat semper insurgit Deo gloria, sic dicitur Iob. 35. quid ei nocebit si nequam fueris? B quasi d. nihil minuetur de onere Dei, etiā si homo malus sit, quia in ipsis malis hominis fulgebit gloria Dei malum hominem pro delictis puniendo.

Secundum bonum, quod petebatur erat fęlicitas nostra, siue regnum, & huic directe opponitur peccatum, quia peccata impediunt nos a consecutione beatitudinis 1. Corin. 6. nec fornicarij, nec idolis seruientes, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, idest beatitudinem, ideo petimus hic inter mala prius peccatum commissum auferri, dum dicitur. *Et dimit. no. debi. no.*

Tertium bonum erat iustitia, quę erat complere voluntatem Dei, huic opponitur malum, quod est tentatio, quia nunquam homo desistit operari secun- C dum legem Dei, nisi in tentatione prius inducatur, vt dicit Aug. li. de bono perseuerantię, ab hoc malo petimus liberari cum dicimus. *Et ne nos induc. in tentat.* Quartum bonum erat prouisio in rebus necessarijs ad vitam, malum autem oppositum huic est tribulatio, aduersitas, & omnis psecutio, & generaliter quodcunque malum, per quod ipse status corporis, idest sanitas, & lętitia impeditur, & necessaria ad hoc, scilicet bona exteriora auferuntur, vel quomodocunque in eis lędimur, & quia istud malum est multiplex sub nomine mali in generali petimus ab eo eripi, cum dicimus. *Sed libera nos a malo.* Idest ab omni tali malo, & ita complentur petitiones nostrę, quia vltra hęc nihil honestum restat, quod peti possit, ponitur D autem in fine orationis, quędam clausula, quasi finiēs, & claudens orationem, sicut literę nostrę sigillis clauduntur, & designatur in ea petentis desiderium cum dicitur. *Amen.* Idest ita fiat, sic dicit Hiero. super Mat. amen, enim quod in fine constat scriptum, signaculum est Dominicę orationis, quod Aquila interpretatus est fideliter, & nos vere possumus dicere, idest vere sic erit, vt petimus.

Quomodo oratio Dominica est melior, & nobilior qualibet alia oratione in 6. proprietatibus, & excellentijs, & quæ sint illæ. Quæst. CXXI.

QVAERETVR circa orationem istam an ipsa sit melior alijs orationibus.

E Dicendum, quòd excellentior videtur omnibus orationibus. Primo ex parte auctoris, quęlibet enim res accipit dignitatem quandam ab auctore, ista autē oratio sola a Christo facta est: cęterę autem ab hominibus, ideo ex hac parte ista excedit omnes alias in dignitate, sicut sacra Scriptura excellit omnes scripturas humanitus confectas, & adinuentas.

Secundo excedit, quia ista oratio exaudibilior est cęteris paribus, quam omnes alię orationes: nam ille met, qui eam dici instituit est, qui per eam nos exaudire debet: nam filius eam instituit, & ad patrem dirigitur cum quo filius in ęternum manet, sic dicit Cyprianus li. de oratio. domini, qui sic viuere docuit, & orare, vt dum orationem, quam filius docuit apud pa-

trem

trem loquimur facilius audiamur, amica, & familiaris oratio est dominum de suo rogare, agnoscat pater filij sui verba cum precem facimus, & cum ipsum habeamus aduocatũ apud patrem pro peccatis nostris, quando peccatores pro delictis nostris petimus aduocati nostri verba proponamus.

Tertio excellit alias, quia ista non potest esse sine fructu: nam dicit beatus Aug. quòd per istam orationem peccata venialia dimittuntur, quod de alijs orationibus non constat.

Quarto excellit in breuitate, quia ad orationem pertinet, quòd breuis sit supra in litera orantes nolite multum loqui, & tamen nulla fuit oratio, nec potest esse, quę sub tam paucis verbis tanta contineat, quæ petuntur, vt dicetur sequenti q. Causa autem breuitatis in oratione ista fuit duplex. Prima fuit ex conditione orationis, quia nulla debet esse longa in verbis, vt dictum est. Secunda propter eos quibus tradebatur, quia omnibus fidelibus magnis, & paruis, doctis & indoctis dabatur, debuit ergo breuis esse, vt ab omnibus faciliter caperetur, vt ait Cyprianus vbi supra, scilicet quid mirum si talis oratio est, quã Deus docuit, qui magisterio suo omnem precem nostram salutari sermone breuiabit: hinc per Isa. scilicet cap. 10. & ad Ro. 9. fuerat ante prædictum, sermonem abbreuiatũ faciet Dominus super terram: nam cum Dominus Iesus omnibus venerit, & colligens doctos pariter, & indoctos omni sexui, & ętati pręcepta salutis ediderit, pręceptorum suorum fecit grande compendium, vt in disciplina cęlesti addiscentiũ memoria non laboret, sed quòd esset simplici fidei necessarium velociter disceret.

Quinto excellit in securitate: nam pertinet ad orationem, quòd confidenter proponatur, quia qui non orat confidenter nihil accipit Iaco. 1. postulet autem in fide nihil hęsitãs: nam qui hęsitat similis est fluctui maris, non ergo extimet homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo, & ad Hebrę. 4. dicitur accedamus, ergo cum fiducia ad thronum gratię eius, vt misericordiã consequamur, & tamen maior fiducia est in nobis impetrandi per istam orationem, quam per alias, quia a Christo fuit edita, qui & ipse exauditor est: etiam inquantum breuem eam fecit, signum est, quòd breuiter per eam nos exaudire vult, sicut dicit gl. orationẽ composuit breuibus verbis, vt sit fiducia cito concedendi, quòd breuiter vult rogari.

Sexto excedit omnes orationes in certitudine: nã difficile est hominibus scire quid petere debeant: nã id petendum est, quod est appetendum, & tamen sępe nescimus quid appetere debeamus, & consequenter, nec quid petere, vnde Christus dixit duobus Apostolis, & matri eorum infra 20. nescitis quid petatis. sępe enim putat quis sibi bonum esse, quod malum est, quia est via, quę videtur homini recta, & extrema eius ducunt ad mortem Prouer. 14. ideo generaliter homines nesciunt quid petere debeant a Deo in oratione ad Roma. 8. quid oremus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. & sic quando quis format aliquam orationem non est certus omnino an placeat Deo, id quod petit, ista autem oratio est in hoc certissima, & securissima, sumus enim certi, quòd quidquid hic petitur Deo placet, quia illud petendum instituit.

Septimo excedit oratio ista alias, quia est petenti conueniens: nam cum nõ sit petendum, nisi bonum, scilicet quòd est bonum petenti, & non sit semper idem bonum isti, & illi. contingit orationem isti conuenientem alteri non conuenire, & sic cum aliqui sancti formauerint aliquas orationes, quę eis competebant, & nos recitamus eas, sicut illi, forte non con-

F ueniunt nobis ea, quę petuntur ibi, sicut illis, hic autẽ oratio ista omnibus est conueniens, quia bona, quæ petuntur hic ad omnes sunt communia, nec est aliquis cui omnia simul non conueniant.

Octauo excedit alias in deuotione, quia debet oratio quęlibet esse deuota, sicut dicitur Psalmo 62. in nomine tuo leuabo manus meas, sicut adipe, & pingue. repleatur anima mea, idest quando manus meas leuauero ad te in oratione erit mihi quædam pinguedo deuotionis, sicut si repleatur anima mea adipe, & pinguedine, & tamen oratio ista conuenit valde deuotioni: Quia consurgit hic deuotio ex duobus.

Primo ex breuitate. nam diuturnitas fastidium gignit, & deuotionem aufert. vnde dominus dixit supra in litera orantes nolite multũ loqui, & Aug. ad proban. dicit absit ab oratione multa locutio, sed non desit multa precatio, si feruens perseueret intentio.
G

Secundo ex charitate, quę in ista oratione maxime exprimitur tam quantum ad Deum, quam quantum ad proximum. De Deo patet, quia ad insinuandum amorem dicimus in principio pater noster, quod est nomen maximę dulcedinis, & amoris 2. Politi. c. 1. De secundo patet, quia oratio ista non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus fidelibus, quia in plurali oramus, ad quod proximorum charitas inducit.

Nono excedit in compręhensione, quia in alijs orationibus petunẽ aliqua particularia bona, quę quisque pro se desiderat. in hac autem nullum bonum manet,
H quod non petatur, vnde siquis velit petere aliquid, quod sit extra istam orationem, inhoneste, & carnaliter petit, vt dicit Augu. ad proban. & dicetur sequenti q. Decimo excellit in ordine, quia sicut in oratione requiritur, quòd petantur ea, quę petenda sunt, & nõ alia, ita etiam requiritur, quòd inter illa quædam principalius, & quædam minus principaliter petantur, & istud est esse ordinem in petendis, qui ordo maxime obseruatur in ista oratione, vt dicetur sequenti q.

Vndecimo excellit ista oratio in humilitate, quia ad hoc, quòd oratio recipiatur, & exaudiatur oportet ex humilitate fieri Eccle. 35. oratio animę humiliantis se cœlos penetrabit, & Psalmo 50. cor contritum, & humi. de. nõ des. & Iudith. 9. nec superbi ab initio pla-
I cuerunt tibi, sed humilium, & mansuetorũ tibi semper placuit deprecatio. ista autem oratio fundatur valde in humilitate, quam Christus tenere docuit, & laudauit in omnibus, & maxime in oratione Luc. 18. vbi publicanus, qui in oratione se humiliauit, licet esset peccator, iustificatus est. Pharisæus autem, qui se laudauit non fuit iustificatus. hic autem seruatur humilitas, quia vera humilitas est, quando quis ex viribus suis nihil pręsumit, sed totum ex diuina bonitate impetrandum confidit. ista humilitas significatur hic cũ homo confitetur se debitorem, & peccatorem, dicẽs dimitte nobis debita nostra. humilium autem orationem exaudiri necesse est. Psalmo 101. respexit in orationem humilium, & non spreuit precem eorum.

K Decimosecundo excellit ista oratio inquantum est remedium contra mala: nam pertinet ad orationem, quòd per eam in malis homo habeat remedium, & quia maximum malum est peccatum, quod commissum est ab hoc maxime liberat oratio Psalmo 31. & tu remisi. impie. pe. me. pro hac ora. ad te. o. s. i. pro remissione peccati, hęc autem remissio specialiter obtinetur in hac oratione, quia petitur cum dicitur dimitte nobis debita nostra, sic enim per orationem remissionem peccatorum obtinuerunt quicunque illam petiuerũt, sicut publicanus dixit. Deus propitius esto mihi peccatori Lucę 18. & dicitur ibi, ꝙ istę descendit iustificatus. fit autẽ iustificatio per remissionem peccatorum, sic autem Latro, qui pendebat in

cru ce

cruce petiuit, dicens domine memento mei cum veneris in regnum tuum Lucæ 23. & remissionem obtinuit. Decimotertio excellit, quia ista oratio etiam liberat a timore peccatorum superuenientium, quia siquis timet se in peccatum incidere per tentationem aliquam, oratio liberat eum: istud enim datur in remedium Iaco. 5. scilicet tristatur aliquis vestrum oret equo animo est, psallat, idest per orationem tolletur tristitia, & hoc est 13. in quo excellit ista oratio: nam in ea expresse contra tentationes petitur, & ne nos inducas in tentationem.

Decimoquarto excellit, quia ista oratio etiam liberat ab omnibus malis exterioribus, scilicet ab hostibus, & a sterilitate terre, egritudine, & cibus passionibus, patet de hostibus 2. Paralip. 20. cũ rex Iosaphat sciens non posse resistere hostibus orauit dicens, in nobis quidem non est tanta fortitudo, vt possimus huic multitudini resistere, quæ irruit super nos, sed cũ ignoremus quid agere debeamus hoc solum habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad te. de sterilitate, & fame patet, quia cum tribus annis, & sex mensibus non pluisset orauit Elias, & cœlum dedit pluuiam Iaco. 5. & 3. Reg. 18. de egritudine, & morte patet, quia Deus dixerat per Isaiam Ezechię dispone domui tuę morieris enim, & non viues, Ezechias autem cum lachrymis flens obtinuit quindecim annos vitę 4. Regum 20. & Isaię 38. & generaliter ab omnibus malis exterioribus oratio liberat, hoc autem est 14. in quo ista oratio excellit cum in ea petatur, sed libera nos a malo, quòd de omnibus malis intelligitur, vt dicit Aug. ad proban. scilicet hoc vltimum, quod in oratione Dominica positum est, tam late patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus in hoc lachrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc terminet orationem.

Decimoquinto excellit ista oratio, quia pertinet ad quamlibet orationem, quòd per eam omnia desideria nostra compleantur, quia dicitur sequenti c. omnis, qui petit accipit, & qui quęrit inuenit, in ista autẽ oratione est hoc maxime, quia id quod impedit obtinere, quod petitur est, quòd oratio non fiat in nomine Dei, sic enim dicitur Io. 16. vsque nunc nihil petistis patrem in nomine meo, petite, & accipietis, ista tamen oratio est in nomine patris, quia est facta a filio, & ad patrem dirigitur, ideo est conueniens ad impetrandum omnia desiderata, vnde & in ea ponuntur omnia, quæ homo honeste desiderare potest.

Decimosexto excellit oratio ista in familiaritate, nã ad orationem pertinet facere nos familiares Deo ex assiduitate orandi, vt dicit Chrysost. non oras, vt doceas, sed vt flectas, & vt familiaris efficiaris continuitate interpellationis, & sic dicitur Psalmo 140. dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Nam hoc significat, quòd sicut odor incensi est gratus nobis, ita oratio nostra sit Deo grata, & ista gratitudo, vel acceptatio facit nos Deo familiares, ꝙ isti orationi maxime competit propter dignitatem eius, qui instituit eã, quia idem est institutor, & exauditor, & ob hoc incipit a familiaritate cum dicitur pater noster, quia pater est nomen amoris, & familiaritatis.

De quibusdam alijs conditionibus, quæ specialiter competunt isti orationi Dominicæ. Quæst. CXXII.

QVAERETVR de quibusdam conditionibus, quę specialiter competunt isti orationi.

Est aũt prima, quòd in ista continetur quidquid petendum est: vnde non solum fuit ista oratio, sed maxime fuit regula orationum, quia in omni oratione

A petitur aliquid: nihil tamen est, quod in aliqua oratione debeat peti, quòd hic non contineatur, vt patet ex sufficienti diuisione bonorum appetibilium, & malorum fugiendorum, vt ostensum est supra q. 120. patet etiã, quia siquis inquirat omnia, quę in sacra Scriptura petita inueniuntur, omnia reducere poterit ad istas septem petiones, quod exemplariter facere docet Augu. ad proban. dicens nihil aliud, quam quod in ista Dominica oratione positum est dicere possumus, si recte, & congruenter oramus, qui enim dicit clarificare in omnibus gentibus, sicut in nobis clarificatus es, scilicet 3. Regum 8. quid aliud dicit, quam sanctificetur nomen tuum? qui dicit ostende faciem tuam, & salui erimus Psalmo 84. quid aliud dicit, quam adueniat regnum tuum? qui dicit gressus meos dirigere secundum eloquium tuum Psal. 118. quid
B aliud dicit, quam fiat voluntas tua? qui dicit paupertatem, & diuitias ne dederis mihi Prouer. 30. quid aliud dicit, quam panem nostrum quotidianum da nobis hodie? qui dicit memento domine Dauid, & o. man. e. Psal. 131. & illud si reddidi retribuentibus mihi mala. Psal. 7. quid aliud dicit, quam dimitte nobis debita nostra si. & nos dimitt. de. no. qui dicit aufer a me cõcupiscentias ventris Ecclesiastici 23. quid aliud dicit, quam & ne nos indu. in tenta. qui dicit eripe me domine ab homine malo Psal. 139. quid aliud dicit, quã libera nos a malo? & si per omnia precationum sanctarũ verba discurras nihil inuenies, ꝙ in ista oratio-
C ne Dominica non inueniatur. quisquis autem id dicit quod ad istam euangelicam precem pertinere non possit, carnaliter orat, quod nescio, quando non dicatur illicite, cum renatos dominus non nisi spiritualiter docet orare, qui autem dicit in oratione domine multiplica diuitias meas, & honores meos auge, & hoc dicit eorum concupiscentiam habens nõ ad id attendens, vt ex his secundum Deum prosit hominibus: puto eum non inuenire in oratione Dominica quibus possit hęc vota aptare, quamobrem pudeat saltem petere, quod & pudet cupere.

Secunda conditio est, quòd in ista oratione ponũtur petitiones ordinatissime, scilicet eo ordine quo
D petendum est aliquid ordinatur hic. nam vt dictum est ponuntur hic omnia quæ petenda sunt: petitur autem aliquid, tanquam bonum, & necessarium nobis, & quia non sunt omnia bona equalia, oportet petere quędam principalius, & maiori desiderio, quam alia, & ad hęc innuendum, sicut est ordo in dignitate bonorum, ita est ordo in situ, vel positione petitionum, & quia maxima bona sunt illa, quæ ad Deum pertinent est prima petitio de illis, scilicet sanctificetur nomen tuum, postea autem sequuntur bona nostra inter quæ maximum est beatitudo, ideo istud ponitur immediate cum dicitur adueniat regnum tuum, & ita est ordo in omnibus sequentibus petitionibus secundum differentiam gradus bonorum, sicut ostẽdimus supra q. 120. & ista est magna excellentia huius
E orationis, quia potius est documentum, quam oratio, & vtrunque est plenissime, quia hic scimus, quæ sunt illa, quæ desideranda sunt, & petenda, & quę magis, & quæ minus desiderari debent, & insuper ponitur forma petendi, nec potuit melius ordinari forma ista, quia cum tot, & tanta hic ponuntur, nullo modo breuius describi potuerunt.

Tertia conditio est, quòd ista oratio non fit specialiter pro orante, sed pro omnibus proximis, & maxime pro populo fidelium, qui ad Christum specialiter pertinet, & hoc Christus voluit propter charitatem inter nos copulandam: sic dicit Cyprianus non dicimus pater meus, sed pater noster, quia pacis, & vnitatis magister noluit sigillatim, & priuatum precẽ fieri,

vt

vt quis cum precatur pro se tantum precaretur. publica est enim nobis, & communis oratio, & quando oramus non pro vno tantum, sed pro populo toto oramus, quia totus populus vnum sumus, sic enim vnum orare pro omnibus voluit, quando in vno omnes ipse portauit.

Quarta cōditio est, quòd ista oratio competit omnibus hominibus magnis & paruis, doctis, & indoctis. Ratio huius est, quia aliquę orationes sunt in quibus particulariter petuntur quædam bona, & illa possunt competere quibusdam, & non omnibus, ea vero, quæ petuntur hic sunt quędam bona generalia, quę cuilibet homini sunt necessaria, ideo omnibus competit sic orare: sic dicit Cyprianus, quòd cum dominus Iesus omnibus venerit colligens doctos pariter, & indoctos omni sexui, & ętati præcepta salutis edidit. Quinta est, quòd ista oratio competit homini pro omni tempore, nullum enim tempus est in quo licite ea, quę habentur hic, non petantur, & est eadē ratio, quæ supra, scilicet quia quædam orationes sunt respicientes aliqua bona spiritualia in quibus postquam impetratum est, non est conueniens illa oratio, hic autem petuntur talia, quę etiam si concedantur semper est necesse, quòd concedantur iterum, & iterum, quia semper de nouo sunt necessaria, sicut illud dimitte nobis debita nostra, & illud, & ne nos inducas in tentationem, omni enim hora istis indigemus maxime, quia quędam sunt, quę non conferuntur hic homini plene, sed in vita ęterna, & ideo pro illis semper oportet, vt oremus: sic dicit Cyprianus vbi supra, scilicet hoc etiam, vt sanctificemur quotidie deprecamur. opus est enim nobis continua sanctificatione, vt qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione purgemus.

Sexta est, quòd in hac oratione sunt quędam petitiones, quæ pertinent partim ad præsens seculum, & partim ad futurum, scilicet quia hic habentur, sed nō plene. Alię autem totaliter pertinent ad pręsens: nam tres primę non complentur hic, sed in futuro, quia licet Deum hic sanctificemus tamen sanctificatio sua, quæ est quidam honor non habetur hic plene, sed in futuro: cum etiam dicimus adueniat regnum tuum, quod est petere beatitudinem non obtinetur hic, nisi incitatiue quantum ad gratiam, quæ est principium beatitudinis, scilicet merendo illam, in futuro autem consummabitur per gloriā, quòd etiam dicitur volūtas tua non habetur hic complete, quia licet faciamus aliquid, quod Deus vult, non tamen plene, & etiam non faciunt hoc omnes.

Alię quatuor petitiones sequentes habentur hic complete, & nihil de eis speratur in futurum: sic est prima earum, scilicet panem nostrum, nam siue sit panis sacramentalis, siue materialis hic habetur, & nō in futuro, sic etiam secunda, scilicet dimitte nobis debita nostra, quia hic dimittūtur peccata mortalia, quę autem hic non fuerint dimissa non dimittentur in futuro, sed ęternaliter punientur, sic etiam tertia, scilicet & ne nos indu. in tenta. completur hic, quia soli viuentes tētantur, mortui autem, vel omnino requiescunt a laboribus suis, scilicet illi, qui in domino moriuntur Apoca. 14. vel in ęternum puniuntur, & illud iam non est tentare, cum nullum vlterius de rebus experimentum quæratur, sed quælibet in suo termino manent, sic etiam quarta, sed libera nos a malo, quia in futuro nullum malum tanget hominem, vel si tetigerit erit tale a quo iam non poterit liberari, sed fuit magis ostensum de his supra quæstio. 110.

F *An melius sit dicere semper orationem hanc, quam aliquam aliam.* *Quæst.* CXXIII.

QVAERETVR an melius sit dicere semper istam orationem, quam aliquam aliam.

Dicunt quidam, quòd sic, quia ista est excellentior omnibus alijs orationibus in multis, vt ostensum est supra q. 121. ergo ista semper dicenda est, quando orare voluerimus.

Dicendum, quòd hic sunt duo dubia. Primum est an teneamur istam orationem solam dicere, cum dominus dixerit sic autem orabitis, & dicendum, quòd non tenemur orare per istam solam, sed tenemur nihil orantes petere, nisi quod sub ista oratione
G continetur, quia quidquid aliud petitur inhoneste, & carnaliter petitur, vt dicit Aug. ad proban. & hoc ostensum est supra quæstione 99.

Aliud dubium est dato, quòd liceat dicere istam orationem, & quamlibet aliam, an melius sit dicere istam, quam alias. Dicendum, quòd de ista oratione est specialius, quam de alijs: nam nullam aliam obligatur quis determinate dicere, nisi sit minister ecclesię, quia istis competunt determinatę orationes. De ista tamen oratione Dominica videtur dicendum, ꝙ quilibet fidelis teneatur eam aliqñ dicere cum dominus instituerit eam, vt ab omnibus fidelibus dicetetur, & ob hoc eam breuem edidit, vt ab omnibus fa-
H ciliter memorię commendari possit, vt dicit Cyprianus, & ad hoc, vt nos confidamus per eam breuiter obtinere posse, quod volumus, cum Deus per eā breuiter rogari velit, vt dicit hic glo.

Dicendum tamen, quòd licet ad alias orationes nō teneamur, melius est interdum homini dicere alias, quam istam: dum tamen istam penitus non omittat, & hoc propter duo. Primo, quia oratio principaliter instituta est, vt homo seipsum excitet in deuotionem, vt ait Chryso. super Matth. & Aug. li. de sermo. domi. sunt tamen aliqui, qui magis excitantur ad deuotionem per verba aliarum orationum, quam istius, licet verba huius sint meliora, & sanctiora, ideo melius est illis dicere orationes alias quæcunque illę sint in quibus magis excitantur, sicut non ęst dandus cuilibet
I homini ad salutem cibus, qui est optimus simpliciter, sed ille, qui est sibi optimus.

Secūdo propter conseruationem deuotionis postquam excitata est, quia tandiu orandum est quandiu deuotio durare potest, cum autem illa cessat interrumpenda est oratio, vt ait Aug. ad proban. in homine tamen naturaliter causatur fastidium ex assuefactione, quia natura humana propter suam imperfectionem, & corruptibilitatem gaudet semper mutatione quadam, & diu in eadem operatione consistere non potest, licet illa sit multum delectabilis, quia aduenit fastidium quoddam, vt dicitu r 7. Ethi. c. vltimo. sic ergo si aliquis vellet semper dicere Dominicā orationem cito sibi fastidium pareret, & non posset
K diu manere orando, si vero mutauerit orationē nunc dicendo istam, nunc aliam, non adueniet ita cito fastidium, & poterit deuotio diutius retineri. melius est, ergo homini dicere istam orationem, & alias, quam dicere istam solam quandocunque orare voluerit. De cęteris autem dubijs circa oratione, quæ plurima sunt dicetur lib. nostro de oratione.

Cum autē ieiunatis, nolitę fieri, sicut hypocritę tristes. Exterminãt enim facies suas, vt pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

Tu

Tu autem cum ieiunas vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

Cum autem ieiunatis. Instruxit nos Christus supra circa orationem, quæ erat actus latriç excludendo ab ea intentionem inanis gloriç, hic excludit eandem intẽtionem circa ieiunium, quod est opus pçnitentiç licet etiam ad latriam posset pertinere: Chryso. autem super Matth. dicit, quòd quia oratio non est fortis, nisi quæ fit in spiritu humiliato, & corde contrito, qui autem delitijs fruitur, spiritum humilem, & cor contritum non habet.

Oportuit, quòd post orationẽ de ieiunio diceretur, & diuiditur in duo, quia. primo excluditur ieiunium inutile. secundo ostenditur, quod est ieiunium vtile ibi. *Tu autem cum ieiunas.* Circa primum dicitur. *Cum autem ieiunatis.* Ad omnes fideles dicitur, & intelligitur hoc tã de ieiunijs spontaneis ex deuotione assumptis, quam de illis, quç per ecclesiam imponuntur, quia in omnibus tenenda est ista forma, quç hic ponitur ad hoc, quòd ieiunium sit vtile.

Nolite fieri, sicut hypocritæ tristes. Idest nolite fieri tristes, sicut hypocritç se ostendunt tristes, quando ieiunant, vt videatur eis prouenire hoc ex magnitudine ieiuniorum, & dura corporis maceratione.

Exterminant enim facies suas. Exterminare est extra terminos ponere, & pertinet ad exules, qui extra terminos Patriæ ponuntur, sic dicitur Psal. 79. exterminauit eam aper de sylua, idest vineam domini, scilicet populum Iudæorum exterminauit aper de sylua, idest rex Chaldæorũ, q Iudæos expulit de terra sua. Hypocritæ autem dicuntur facies exterminare, idest ponere extra terminos facierum humanarum, quia videbantur facies eorum facies mortuorum præ nimio pallore qualis non competit viuentibus, & talem colorem hypocritç ex quibusdam vnguentis, aut fumo aliquarum rerum assequebantur, vt dicit Chryso. super Matth. non enim causatus fuerat ille pallor ex magnitudine ieiunij: nam hypocrita non vere se affligit, sed exterius ostendit, quod se affligat, quia aliàs non esset vituperabilis. melius tamen diceretur destruunt, vel demoliuntur facies suas, sed per impropriętatem locutionis illud positum est, sic dicit Hierony. super Matth. verbum exterminant, quod in Ecclesiasticis scripturis vitio interpretum tritum est, aliud multo signat, quam vulgo intelligitur, exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos: pro quo sermone hoc verbum demoliuntur semper accipere debemus, demolitur autem hypocrita faciem suam, vt tristitiam simulet, & animo forte lçtante luctum gestat in vultu.

Vt appareant hominibus ieiunantes. Nihil aliud intẽdit hypocrita, nisi humanam gloriam consequi, scilicet vt hominibus bonus videatur.

Amen dico vobis. Idest in veritate assero, & non dubitetis de hoc. Amen secundum aquilam interpretatur fideliter, sed Hierony. dicit idem esse, quòd vere, vt dicit Hiero. super Matth. *Receperunt mercedem suam.* Idest etiam si aliquod bonum fecerunt ieiunando, quia ieiunare in se bonum erat, nullam mercedem ex hoc consecuturi sunt in vita çterna, quia hic receperunt eam, scilicet gloriam humanam, quam desiderauerunt, & licet interdum hypocrita propter humanam gloriam agens nullam inde gloriam consequatur, sed potius vituperium, non habebit tamen mercedem in vita çterna, & sic vtrobique mercede carebit. nam cum hic desiderauerit gloriam, siue assequatur eam, siue non, nihil est sibi debitum in vita çterna.

Tu autem. Hic ponitur secundum in quo ostenditur, quod ieiunium est vtile, & non imponit nobis Christus hic aliquod ieiunium, sed dicit, quòd quando ieiunare voluerimus teneamus istum modum, qui sequitur in quo solum vult excludere inanem gloriã.

Vnge caput tuum. Scilicet vnge oleo, ita erat cõsuetudo in terra Chanaan partim propter calores, & partim propter iocunditatem, quòd tam viri, quam fçminç oleo capita vngerent.

Et faciem tuam laua. Non innuit per hoc, quòd in alijs diebus facies lauanda non sit, vel quòd in alijs diebus homines ad lauandum faciem non essent assueti, sed dicit, vt die ieiunij hoc ex industria fiat in qua forte aliqui seipsos propter ieiuniorum afflictionem despectos, & incomptos permittere vellent. *Ne videaris hominibus ieiunans.* Idest vt per hoc non appareas hoĩbus ieiunãs, sed potius festiuus, qa ille q festiuus est nõ affligit se ieiunio, sed delectatione fruitur, & sic non habebis occasionem gloriandi apud homines cum credideris te apud illos non haberi, vt ieiunantem, & hoc est, quia consuetum erat in terra Chanaan in die festiuitatis, & lçtitiç capita vngere: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritum prouinciç Palestinç, idest Chanaan vbi diebus festis solent vngere capita. pręcipit igitur, vt quando ieiunamus lectos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed patri tuo, qui est in abscondito. Idest non oportet, ꝙ cognoscant homines nos ieiunare, quia satis est, quòd Deus hoc cognoscat, qui est pater noster, & dicitur, qui est in abscondito, idest quia nemo videt eum. Nã Deum nemo vidit vn quam Io. 1. nec videre potest 1. ad Timoth. 6. & sic dicit glo. qui est in abscõdito, idest patri cçlesti, qui est inuisibilis, vel qui habitat in corde per fidem.

Et pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi. i. quando ieiunaueris non videntibus hominibus ieiunas propter solum Deum, quia non quçris gloriam hominum, & tunc Deus, qui est in abscondito, idest qui scit ea, quç fiunt in abscondito retribuet tibi, & non indiges apud ipsum testimonio illorum, vt retribuat, quia ipse hoc cognoscit.

Quid sit ieiunium. Et eius diffinitio declaratur. Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR circa ieiunium primo quid sit ieiunium.

Aliqui dicunt, quòd ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, sic diffinit Isidorus. Alij dicũt, quòd ieiunium non diffiniatur sic cõpetenter, quia ponitur vna pars superflua. Nam idem est parsimonia victus, & abstinentia ciborum: nam parsimonia victus est parcitas, idest breuitas. Item dicunt, quòd nõ est sufficiens diffinitio, quia solum ponitur abstinentia a cibis, & tamen in ieiunio oportet abstinere etiam a voluptatibus quibuscunque, sic dicit glo. infra 17. super illo verbo hoc genus dçmoniorum non ejcitur, nisi in ieiunio, & oratione, quod ieiunare non solum est ab esca, sed etiam a cunctis illecebris abstinere.

Item ad ieiunij seruationem requiritur non solum abstinere a cibis, sed etiam ab vnctionibus, & aliis delectamentis, & quod homo lugeat, sic dicitur Daniel. 9. capitulo, ego Daniel lugebam in diebus illis trium hebdomadarum, panem desiderabilem non comedi, caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum, donec complerentur triũ hebdoma-

hebdomadarũ dies, istud tamen non ponitur in diffinitione Isidori. Item patet, quia multi parsimoniam in victu obseruant, & tamen comedunt sępe eodem die, & non dicuntur ieiunare, competit tamen eis diffinitio Isidori, scilicet parcitas victus, & abstinentia ciborum. Item vocatur homo ieiunus a ieiunio, & tamen quilibet homo quantumcunque immoderate cibos sumat, est quotidie ieiunus antequam comedat, ergo ieiunium est, vbi non est parsimonia victus, nec abstinentia ciborum.

Dicendum, ꝙ diffinitio Isidori est cõpetens. Est tñ pro pręsenti duplex ieiunium, s. quoddam naturę, & aliud institutionis, quod vocaĩ ieiuniũ ecclesię, s. quia ecclesia posuit consuetudinẽ, & cęremonias huius ieiunij. Accipiendo ieiuniũ primo modo dicitur quis ieiunus ab illo ieiunio, & de isto non datur diffinitio Isidori, nec de hoc est intentio aliqua. Accipiendo secundo modo denominatur quis ieiunans a tali ieiunio, & istud est de quo hic intenditur, & huic competit diffinitio Isidori. fuit autem ieiunium ab ecclesia pręcipue institutum ad satisfaciendũ pro peccatis cũ sit opus bonum, & pęnale: ad satisfaciendum autem pro peccatis non solum oportet, ꝙ homo abstineat ab illis quibus virtus exigit abstinendũ, quia a talibus quilibet tenetur abstinere, etiam si nullo satisfactionis onere teneatur, sed etiam oportet abstinere ab illis quibus aliàs virtute seruata vti poteramus, quia qui commisit illicitum debet ẽt a licitis abstinere, vt ait Aug. & iste est proprie modus satisfaciendi, quia satisfactio pertinet ad iustitiã commutatiuã, & illa consistit in quadam ęqualitate, quę ęqualitas tollitur, qñ quis vsurpat sibi aliquid vltra id, quod debitũ est ei, ad hoc aũt, ꝙ satisfaciat oportet, ꝙ quantum accepit de eo ꝙ non erat sui iuris, tãtum cogatur perdere de eo, quod est sui iuris. quicunque ergo cõmisit aliquod illicitum, egit supra id quod sibi licebat, iõ necesse est, ꝙ ad hoc, ꝙ reducaĩ ad ęqualitatẽ iustitię, ꝙ cogatur abstinere a tanto de eo, quod sibi licitum erat, & hoc est, ꝙ qui cõmisit illicita cogatur abstinere a licitis, aliter enim non videtur posse fieri ęqualitatem, sicut siquis dederit alteri alapam non tenebatur aliquid pati. per hoc autem, ꝙ dedit alapam vsurpauit aliquid, quod non erat de iure suo, ideo vt maneat in ęqualitate, necesse est, ꝙ quantum iste excessit vltra ęqualitatem vsurpando ius alienum tantum cogatur perdere de proprio, s. quia ante hoc non erat obligatus ad aliquã pęnam, & tunc tenebitur tantã iniuriam pati quantã intulit, vt dicitur 5. Ethi. oportet ergo, ꝙ in ieiunio ab ecclesia instituto abstineamus ẽt a licitis. idest ab illis a quibus secundum virtutem temperantię, vel abstinentię vti liceret, & ideo in diffinitione Isidori ponuntur duo. Primum est, quòd significat vsum ipsum virtutis quantum ad illa quibus regulariter vsum virtutis non corrumpitur, idest non exceditur medium vtendo illis, & hoc est dicere abstinentia ciborum, quia abstinere a quibusdam cibis secundum qualitatẽ, vel secundũ quantitatẽ tenemur ad hoc, ꝙ tẽperãtiam, siue abstinentiam seruemus. Secundũ est, ꝙ abstineamus etiam ab illis quorum vsus non corrumpit mediũ virtutis, & propter hoc dr̃ parsimonia victus, idest breuitas, vel paucitas, quod significat quendam defectum ẽt ab eo, quod est licitum, ideo conuenienter diffinitur ieiunium ab Isidoro. Ad primum patet responsio per dicta, scilicet quòd non est aliqua pars superflua, quia non significaĩ idem per vtranque, vt dictum est. Ad secundum dicẽdum, quòd illud dictũ glo. quòd est beati Hiero. intelligitur de ieiunio spirituali, nam ieiunium corporale de quo loquimur solum consistit in abstinentia a cibis secundum formã ecclesię traditam, ieiunium autem spirituale consistit

F in abstinentia ab omnibus vitijs, & etiam a quibusdã voluptatibus licitis quas Hiero. vocat illecebras, nam sicut ieiunium corporale dicit abstinentiam etiam a cibis aliàs licitis, ita spirituale ieiuniũ dicit abstinere a voluptatibus quibusdam, quibus aliàs licite vti poteramus, de isto autem ieiunio nihil hic agitur.

Ad tertium dicendum, quòd ieiunium, vt hic sumitur, importat solam abstinentiam a cibis, vel saltem istã directe: cęremonię autem austeritatis alicuius, vt lugere, indui cilicio, & non vngi, & similia a sanctis patribus introducta erãt ad maiorem perfectionem ieiunij, quia quodlibet bonum ex adiunctione alterius perficitur, & fit eligibilius, vt dicit Aristo. 1. Ethi. non tamen sunt de necessitate ieiunij, ideo non ponuntur in diffinitione: an tamen sint istę cęremonię necessa-

G rię ieiunio, vel repugnent ei, dicetur infra q. 273. Ad quartum dicendum, quòd abstinentia, quæ ponitur in diffinitione ieiunij, debet intelligi secundum ritum ab ecclesia introductum, non tamen oportuit, ꝙ oẽs ritus ieiunij in diffinitione exprimerenĩ, scilicet quid comedendum sit, & quo tempore, & a quibus abstinendum sit, & quotiens comedendum, & ita de alijs, quæ dicere non esset diffinire, sed totam materiam ieiunij discurrere, & quia ecclesia instituit semel cibũ sumere in eo, qui ieiunat, qui plureis sumit licet in qualibet vice parcitatem obseruet, non dicitur ieiunare: vnde nõ concedetur, ꝙ iste obseruet parcitatem cibi si pluries comedat. Ad quintum dicendum, ꝙ intelligitur ista ratio de ieiunio naturę, a quo quis dr̃

H ieiunus, & non ieiunans, & de isto verum est, ꝙ non oportet esse aliquam ciborum parcitatem, nec abstinentiam, de hoc tamen non loquimur.

An ieiunare sit actus alicuius virtutis. Et eius medium in quo consistat. item ecclesiæ ieiuniũ, & naturæ ieiunium in quo consistant. Quæst. CXXV.

QVAERETVR an ieiunare sit actus alicuius virtutis. Dicunt quidam, ꝙ non, quia virtus corrumpitur per superabundantiam, & defectum 2. Ethi. ieiunium tamen importat secundum se diminutionẽ cibi, quia dicitur, ꝙ est par-

I simonia victus, ergo non pertinet ad virtutem cũ nõ sit in medio in quo conseruatur virtus. Item omnis virtutis actus consistit in operando aliquid, ieiunare tamen non est aliquid agere, sed cessare ab actu, ergo non est actus virtutis. Item ieiunium consistit non solum in abstinendo a cibis superfluis, sed etiam a necessarijs, vt dictum est præcedenti q. qui tamẽ subtrahit sibi cibum necessarium dat sibimet occasionem mortis: nam vt dicit Hierony. non differt vtrum magno, vel paruo tempore interimas, non licet tamen alicui se occidere, ergo nec licet ieiunare, & sic non erit actus virtutis. Item dicit Augu. 10. confessi. ꝙ alimentum debet sic sumi vt sit medicamentum famis, & tamen medicina est magis necessaria magis infir-

K mo, quam minus infirmo, & tamen si Adam in statu innocentię abstinuisset a cibo quousque fame præoccuparetur peccaret, vt patet 2. senten. di. 20. & tamen homines sunt nũc magis infirmi, quia est natura magis deficiens, ergo magis peccabit homo nunc abstinendo, quam tunc. Et sic ieiunium non erit actus virtutis.

Dicendum, ꝙ ieiunium est virtutis actus: nã Hiero. dicit ieiunium est perfecta virtus, & cęterarum virtutum fundamentum, & Isidorus diffiniendo ieiunium dicit illud esse abstinentiam a cibis: tamen abstinentia virtus est, quia pars temperantię, etiam Apostolus 2. Corin. 6. connumerat ieiunium alijs virtutibus dicens, in ieiunijs, in castitatę, sicut ergo castitas est

est virtus, ita & ieiunium vult esse virtutem. Pro quo considerandum, quòd omnis actus, qui in ratione sui includit aliquid quod pertinet ad modum virtutis dicitur, vel dici potest actus virtutis quantum de se est, licet possit bene, & male fieri, & hoc est, quia nõ includit forte in ratione sui omne illud quod ad virtutem exigitur, & sic est de eleemosyna, quæ nominat actum de se pertinentem ad modum virtutis, & tamen eleemosyna potest dari interdum bene, & interdum non, & quia virtus subuenit infirmitati naturæ, quæ de facili inclinatur ad malum, necesse est quòd omnium virtutum existentium circa delectationes corporales, in quibus nos inclinamur ad superabundantiam propter cõnaturalitatem ad nos sit modus in retrahendo, & actus suus est magis ad retrahẽdum, & diminuendum quàm ad prosequendum, & intendendum, sicut patet in ipsa temperantia, & omnibus partibus eius, quia illę se habent in retrahendo hominem a delectationibus corporalibus.

De ieiunio autem sic est, quia nomine ieiunij exprimitur actus quo quis retrahitur a delectationibus gustus, scilicet, a cibis: ideo pertinet ad virtutem, & erit virtutis actus cum alię virtutes sint similiter in retrahendo hominem a delectationibus corporis, vt castitas, virginitas, & continentia, quæ vel sunt virtutes, vel modi virtutum.

Ad primum dicendum, quòd ieiunium consistit in medio, sicut actus cuiuslibet virtutis. & cum dicitur, quòd importat diminutionem. Dicendum, ꝙ verum est, non est tamen illa diminutio cibi citra medium virtutis, ita quòd corrumpat illud.

Sed manet medium virtutis cum ista subtractione, & hoc potest dupliciter dici. Vno modo, quòd medium virtutis non accipitur secundum ęquidistantiam ab extremis, quia tũc pro omnibus hominibus poneretur idem medium quod falsum est. sed est medium secundum rectam rationem, sicut est medium in calceis: nam non dicitur calceus maior, nec minor idem respectu omniũ, sed qui vni est magnus calceus est alteri paruus, ita & in cibo, ꝙ vni est multum de cibo est alteri paucum, vt patet in sano, & ęgroto. Ita de ieiunante, & non ieiunante, quia sicut infirmus curandus est per abstinẽtiam a cibis, & propter hoc minus de cibo est sibi necessarium quàm sano, ita cum ieiunãs velit curari a morbis spiritualibus, & curatio morbi spiritualis assimiletur magis virtuti quàm curatio morbi naturalis, ieiunanti erit satis de cibo, quia per abstinentiam curatur id quod est modicum non ieiunanti, & sic ieiunium non corrumpit medium virtutis, sed est aliud medium ieiunanti, & aliud non ieiunãti, sicut dicitur 2. Ethic. ꝙ non est idem medium Miloni, & Trierarchę in cibo.

Alio modo potest dici, quòd medium in qualibet virtute est vnicum, & tamen non consistit in indiuisibili, ita quòd quidquid infra illud sit vitiosum sit, & quidquid sit supra etiam sit vitium, sed est habens latitudinem, & cum fuerit in medio quis adhuc sumẽs aliquid vltra in medio est, & sumens aliquid infra manet in medio, nisi excellenter, superabundetur, vel minuatur, vt dicitur 2. Ethico. circa finem, & 4. Ethic. cap. de mãsuetudine: ita circa vsum ciborum est, quia medium ciborum respectu eiusdem hominis vnum est, & tamen potest aliqñ accipere magis, & minus, & ꝓp hoc non recedit a medio excedendo nec deficiendo, & intra illam latitudinem medij licitum est variari, vt medium in cibo est quod sufficit ad bonam corporis habitudinem, defectus est sumere cibũ, qui non sufficit ad bonam habitudinem corporis, sed corrumpitur illa ꝓp esse paucum cibum, superabundantia in cibo est excessus supra corporis bonam habitudinẽ,

A qñ per accipere illum cibum ꝓp eius magnitudinem sanitas corrumpitur: hoc autem quod est sufficere ad bonam corporis habitudinem est medium, & in hoc est magna varietas, quia potest quis sumere cibum aliquem sufficiẽtem ad bonam habitudinem corporis, & sumendo minorem cibum adhuc conseruatur illa bona habitudo, & sumendo aliquid plus non perit illa bona habitudo. i. non corrumpitur sanitas propter excessum cibi: omnes ergo istę differentiæ, & multæ aliæ stabunt intra latitudinem medij, & sic manebit virtus cum omnibus, ieiunans autem accipit regulariter minus de cibo quàm cęteri, & tamen illud minus
B non est tam paucum, ꝙ propter paucitatem destruat habitudinem bonam corporis: & ideo manet semper in medio: quantum aut sit illud, quo sumpto, est quis vltra medium, & quantum est infra ꝙ existens nõ est in medio, non potest determinari per regulam generalem, nec respectu eiusdem hominis, nec omnium, hoc tamen constat, ꝙ si alicui liceat accipere tantum vel tantum de cibo, non est necesse, ꝙ quidquid est infra illud sit, infra medium, & sit peccatum, sed manet adhuc in medio, & hoc modo ieiunans in medio manet, licet non accipiat totum illum cibum quem licite posset accipere.

Ad secundum dicendum, ꝙ ieiunium Ecclesiæ
C consistit in aliqua operatione. nam nominat quẽdam actum secundum quem homo se regulat in sumẽdo cibum per habitudinem ad statuta & cęremonias Ecclesiæ, nõ potest ergo ieiunium esse pura negatio, vel cessatio ab actu cum per hoc, ꝙ quis ieiunat debeat attendere Ecclesiæ cęremonias & consuetudines circa hoc, non est tamen pura priuatio id quod præsupponit aliquid ad sui regulationem: vnde ieiunans comedendo dicitur ieiunare, quia comedendo se regulat, scilicet, vt illos cibos solum sumat, & illo tempore, & eo modo, quo Ecclesia diffinit, & ita actus est.

Ieiuniũ aũt naturę non est actus, sed cessare ab actu s. non habere cibum in stomacho, & ideo qñ quis comedit, vel postquã quis comedit non dr̃ ieiunus esse, dr̃ tñ ieiunare ex quo apparet, ꝙ ieiunũ esse, ꝙ denominat̃ a ieiunio naturę nõ est actus, ieiunare aũt qđ
D denoiat̃ a ieiunio Ecclesię actus est, & sic dr̃ durare iste actus ieiunandi toto illo tp̃e, quo quis ieiunio vacat.

Ad tertium dicendum, ꝙ ieiunans nõ subtrahit sibi cibum simpliciter necessarium, ita vt dicat̃ se interimere, quia tunc peccaret. Pro quo sciendũ, ꝙ necessarium in cibis accipit̃ dupliciter. primo quod est necessariũ ad naturę conseruationem. s. vt quis viuat, & tale necessariũ non licet per ieiunium sibiipsi subtrahere, quia hoc esset seipsum occidere, hoc tñ necessariũ est valde modicum in quantitate, qa natura paucis cõtenta est. Alio modo dicitur necessarium in cibo ad conseruandam corporis valetudinem vel vigorem.

Et ista valetudo, vel vigor potest dupliciter accipi. Primo modo secundum sufficientiam, idest, quòd quis habeat tantum vigorem corporis, quòd sufficiat ad agendum ea, quę sibi ex officio, vel ex statu, aut ex conditione hominum inter quos viuit agere
E incumbit, & hoc necessarium etiam non debet subtrahi, quia peccat ille, qui se facit voluntarie impotentem ad faciendum ea, quæ facere tenetur, quod per ieiunium fieret siquis vellet se multum macerare, & hic dicitur facere sacrificium de rapina siquis propter ieiunium impediretur ab operibus, ad quæ aliàs tenetur, quia subtrahit vni, vt alteri largiatur, sic dicit Hieronymus de rapina holocaustum offert, qui vel ciborum nimia egestate, vel manducandi, vel somni penuria immoderate corpus affligit: de consecratione, distinctione quinta, capitulo non mediocriter. & ita qui tenetur seruire alteri ad certum

tum vsum, & propter ieiunium sponte assumptum efficitur debilis, ita vt seruire non possit, aut saltem non plene, peccat, quia subtrahit debitum propter id quod non est debitum, sic etiam si vir ieiunijs immoderate se affligens vxori debitum reddere non sufficiat moderate, peccat, nisi ea consentiente istud ieiunium seruet. Siquis etiam tantam abstinentiam teneat, quòd impediatur ab operibus vtilioribus etiam si non teneatur ad illa ex necessitate, est ieiunium indiscretum, licet non sit illicitum: magna enim abstinẽtia debilitat hominem valde, & impedit, vel impotentem reddit ad quædam charitatis opera, quæ posset proximis exhibere. Si autem illa sint in seipsis excellentiora quàm ieiunium indiscrete agit, qui propter ieiunium priuat se istis operibus, quia sicut bonum est eligibile, ita quanto maius bonum fuerit magis eligibile erit, qui ergo potest facere id quod est melius ęque faciliter, sicut id quod est minus bonum, indiscrete agit si minus bonum agat omisso maiori bono propter minus, quia contra rationem agit. Non est tamen ieiunium tale illicitum, quia ad hoc, quòd sit aliquid illicitum oportet, quòd agatur contra id quod quis obligatur, scilicet, non faciendo totum ad quod obligatur, vel faciendo aliquid quod facere prohibetur, in illis autem ad quæ quis non obligatur non potest esse illicitum: ideo sicut siquis simpliciter omittat illa agere non agit illicitum, ita si propter minus bonum illa omittat nõ agit illicitum, quia non tenetur ad ea, sed indiscretio ista reprehensibilis est, vnde dicit Hieronymus, quòd rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, vel vigilias sensus integritati præfert.

Alio mõ accipit valitudo, vel vigor corpis ſm optimã corporis dispositionẽ, & quia caro in suo robore existens difficilius spiritui subditur q̃ cum aliqualiter debilitata est: ideo necessariũ in cibo ad talem valitudinem licet posset licite accipi, potest tamen laudabiliter subtrahi. Duæ autem subtractiones necessarij cibi suprapositæ mortem causant, vel accelerant, & illę non sunt licitę. ista autem subtractio huius necessarij non multum accelerat mortem, cum potius corpus humanum ex superfluitate quam ex defectu cibi ęgritudines grauissimas, & ad mortem incurrat, & peritissimi Medicorum fatentur abstinentiam esse summam medicinam, inuenitur etiam ad sensum, quòd homines abstinentes frequenter diutius viuunt quàm cęteri, & sic subtractio cibi necessarij isto modo non potest dici mortis occasio cum se habeat ad ad vtrunque, scilicet, ad prolongandum, & abbreuiandum vitam, subtractio autem cibi non necessarij aliquo de istis tribus modis est de necessitate virtutis temperantiæ, quia quidquid est supra necessitatem omnibus istis modis est supra bonam dispositionem corporis, & corrumpit sanitatem.

Ad quartum dicendum, quòd cibus subuenit corpori quantum ad passibilitatem, ex qua oritur fames, est autem alia passibilitas corporis, ex qua oritur libido, & huic subuenitur per ieiunium, est autem grauior, & periculosior morbus concupiscentiæ, quàm pœnalitas famis, tenetur tamen homo magis prouidere ad extirpandum malum illud quod est deterius, & periculosius, cuiusmodi est concupiscentiæ morbus: ideo melius est tolerare aliquando famem, vt non dominetur libido, quàm volendo semper fami succurrere libidini locum dare: ideo ieiunium laudabile est nunc, quia per illud contra insanam libidinem remedium est: in statu innocentiæ secus erat, quia ibi nondum cęperat libidinis morbus, nec fuisset vnquam si homo non peccasset, & tamen ante peccatum poterat esse fames si homo se incibatum

Ieiuniũ est remedium insane libidinis.

F permittere vellet, cum igitur sola famis infirmitas in statu innocentiæ esse poterat, peccaret ille, qui tunc prouidere nollet quatenus fames non sequeretur. nunc vero, quia aliæ grauiores pestes dominabũtur in nobis, nisi caute prouiderimus, magis illis quàm fami obuiandum est.

Sed ad hoc obijciunt, quòd non sit ieiunium actus virtutis, quia actus virtutis non est communis bonis, & malis: ieiunium tamen commune est, quia omnis homo ante cibum sumptum est ieiunus: ergo ieiunium non est virtutis actus.

Item omnis actus virtutis est acceptus Deo: ieiunium autem non est semper Deo acceptum Isa. 58.
G quare ieiunauimus, & non aspexisti: ergo non est virtutis actus.

Dicendum, quòd est actus virtutis, vt ostensum est. Et ad primum dicendum, quòd non est ieiunium omnibus commune, sed procedit ratio de ieiunio naturæ, quo quilibet dicitur ieiunus antequam comedat, & istud non est aliquis actus, sed sola negatio, vel cessatio ab actu, & de hoc ieiunio non agitur.

Ad secundum dicendum, quòd ieiunium est actus virtutis, non est tamen necesse, quòd quandocunque sit, virtuose fiat, quia multi sunt actus ex genere suo pertinentes ad virtutem, & tamen additis quibusdam circunstantijs efficiuntur vitiosi, ita est
H de ieiunio, quod potest interdum esse vitiosum, sic dicitur eodem capitulo, ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie, & in diebus ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra. ista autem sunt mala: ideo adiuncta ieiunio efficiunt illud vitiosum, vel saltem non meritorium: vnde ibi dicit Deus non est hoc ieiunium, quòd elegi: ieiunium ergo secundum se ad virtutem pertinet.

Cum pertineat ieiunium ad virtutem, cuius virtutis erit actus. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR cum pertineat ieiunium ad
I virtutem, cuius virtutis erit actus?

Aliqui dicunt, ꝙ est actus iustitiæ, & nõ temperantiæ, quia de consecratione distinctione quinta, capitulo ieiunium: dicitur, quòd ieiunium quadragesimale est decima totius anni: dare tamen decimas non est actus temperantiæ, sed iustitiæ, vel religionis: ergo ieiunium erit iustitiæ actus.

Alij dicunt, quòd sit actus fortitudinis, quia pertinet ad fortitudinem molestias sustinere, sed in ieiunio sunt molestię famis: ergo ad fortitudinem pertinet ieiunare.

Alij dicunt, quòd pertinet ad prudentiam, quia cautela est pars prudentiæ: ieiunium tamen introdu-
K ctum est ad cauendum peccata carnis: principaliter ergo prudentiæ actus est ieiunare.

Alij dicunt, quòd ieiunare est actus omnium virtutum, quia vt dicit Hieronym. & est. glos. infra decimoseptimo, super illo verbo hoc genus dæmoniorum: ieiunium est non solum abstinere ab esca, sed etiam a cunctis illecebris, abstinere tamen a cunctis illecebris non est actus alicuius vnius virtutis, sed omnium: ergo ieiunare omnium virtutum est actus.

Dicendum, quòd cum ieiunare sit actus virtutis necesse est, quòd sit actus vnius: non est enim possibile eundem actum esse plurium habituum, potest tamen aliquis actus dici multarum esse virtutum imperatiue, vel adiuuatiue, non tamen

men proprie, & elicitiue, dicitur esse actus elicitiue ab illa virtute, a qua procedit immediate, & formaliter secundum similitudinem speciei, sicut calefacere procedit a calore, quia calefacere, & calor concordant in similitudine speciei, si autem calefacere procedat ab homine, vel ab igne, ita vt dicatur homo calefacere, vel ignis, vel Deus, a nullo istorum est elicitiue, quia non procedit ab eis secundum similitudinem formæ, & speciei, sed procedit imperatiue, vel applicatiue, aut causaliter. ita de virtutibus est, & de actibus earum: non enim potest alicuius virtutis habere similitudinem in specie, nisi cum vno habitu, & ab illo solo est elicitiue, a multis autē habitibus poterit esse, sed non elicitiue. Sicut abstinere a delectabili venereo est actus virtutis, & potest esse a quatuor virtutibus, vel quinque.

Nam abstinere a venereis est proprius actus castitatis, etiam actus charitatis, vt si propter Deum homo abstineat: sola tamen charitas est, quæ actus nostros in Deum dirigit cum Deus sit obiectum eius, & finis. virtutes autem morales non habent Deum, pro obiecto, nec etiam habent eum necessario pro fine: si ergo aliquo modo debent dirigi in Deum, necesse est, quòd dirigantur per illum habitum cui per se competit esse ad Deum, sicut si aliquid est cui per se non competit esse calidum, sed aliquando fuerit calidum necesse est, quòd sit calidum per illud cui per se competit esse calidum, sicut homo, vel lapis est calidus per ignem, charitas autem est per se ad Deum tanquam ad obiectum: ideo quando actus nostri propter Deum fiunt necesse est, ꝙ illi dirigantur per charitatem in Deum.

Et ita abstinere a venereis inquantum fit propter Deum est, a charitate, & non a castitate, quia castitas per se impossibile est, quòd pertingat ad Deum, vel respiciat ipsum, sicut impossibile est terram esse calidam per se. Est etiam abstinere a venereis a iustitia, vt siquis abstineat ab vxore proximi, vel filia, aut a quacunque muliere, ad quam de iure accessus est prohibitus, quia ad tales accedere iniustum est: ergo abstinere ab illis iustum est, & sic ad iustitiam pertinebit ab his venereis abstinere: pertinet etiam ad prudentiam, quia ipsa iudicat, a quo abstinendum est, & quomodo, & propter quid: pertinet etiam ad abstinētiam prout est virtus circa cibos, quia per hoc, quòd quis a cibis abstinet faciliter a venereis continere potest, quia sine Cerere, & Bacho algescit Venus. vt ait Terentius: pertinet ergo ad abstinentiam adiuuatiue: ad omnes ergo istas virtutes pertinet continere a venereis, & tamen a nulla earum elicitur, nisi a charitate, quia ab ea sola procedit secundum similitudinem formalem, & specificam. de ieiunio idem est, quia potest ad multas virtutes pertinere, scilicet, ad charitatem, ad iustitiam, vel religionem, ad fortitudinem, ad prudentiam, & generaliter ad omnem virtutem.

Ad vnicam tamen pertinebit specifice, & elicitiue, & ista erit abstinentia, vel temperantia: patet, quia actus virtutum distinguuntur pęnes obiecta, & etiam habitus pęnes obiecta: nam ideo est varietas actuum, & habituum, quia est varietas obiectorum, sicut omne quod est si esset solū visibile non esset aliqua potētia, nisi solum visiua, & non esset aliquis actus, nisi videre, ex quo apparet, quòd actus pertinet ad illum habitum, & potentiam cum quibus concordat in obiecto, sicut videre est de visibili & potentia visiua est de visibili: ideo videre est actus potentiæ visiuę, sic etiam fides est de non apparentibus, & credere est de non apparentibus: ideo actus credendi pertinet ad habitum fidei, ita nunc abstinentia est virtus circa

A cibos, ieiunium autem est circa cibos. ideo ieiunium est actus abstinentiæ, & ab ista sola erit elicitiue, quia ad istam solam pertinet secundum similitudinem speciei. erit tamen ieiunium a charitate imperatiue, inquantum charitas tanquam habitus imperatiuus imperat abstinentiæ velut inferiori habitui elicere actum ieiunandi, vt dirigat ipsum charitas in Deum, qui est obiectum suum: est etiam ieiunium a iustitia inquantum iustitia iubet reddi alicui ieiunium tanquam debitum, vt sicut quando ieiunium est opus satisfactorium: nam omnis satisfactio est actus iustitię, quæ facit æqualitatem quinto Ethicorum, & est tunc ab ea ieiunium non elicitiue, sed imperatiue, quia etiam ipsa imperat abstinentiæ tan-
B quam minori habitui.

Pertinet etiam ieiunium ad religionem, idest, latriam non elicitiue, sed imperatiue, inquantum latria imperat impendi Deo ieiunium tanquam cultum ei debitum. Pertinet etiam ad fortitudinem inquantum in ieiunio tolerantur quædam molestiæ, ad quas sustinendas adiuuat fortitudo propter quandam similitudinem actus. Pertinet etiam ad omnes virtutes inquantum quælibet virtus adiuuat alteram, & expeditiorem reddit ad actum suum, sola tamen abstinentia est, a qua elicitiue est, & hoc modo de quolibet actu virtutis facile est reducere ipsum ad multas virtutes, quia tamen ab vnica est proprie, scilicet, a qua est elicitiue, & secundum similitudi-
C nem speciei, quando quærimus de aliquo actu cuius virtutis sit, semper respondemus de illa, a qua est elicitiue. ieiunium ergo dicetur sic esse actus solius abstinentiæ.

Ad primum dicendum, quòd ad iustitiam pertinet reddere debitum quando debet reddi in rebus illis, quarum administratio non requirit aliquem alium habitum, si autem requirat aliquem alium non fiet redditio huius debiti executiue per iustitiam: sed solum imperatiue, velut si iustum sit aliquem exponere se ad mortem pro altero, vt quia Dominus eius est, vel tolerare mortem indubitatam, vt fideles tenentur pro confessione fidei. nam vtrunque debitum est: ipsa ergo iustitia iubet se ad mortem exponere, vel sustinere, non est tamen actus
D eius exponere se morti: immo nec posset, quia siquis haberet habitum iustitiæ, & non fortitudinis, licet iudicaret in tali casu debitum esse morti se exponere, non tamen auderet, sed esset timidus circa hoc, sicut est de liberali, & forti, quia aliqui liberaliter se habent erogando pecunias, qui tamen circa opera bellica timidi sunt, vt dicitur tertio Ethicorum, capitulo de fortitudine: iustitia ergo est, quę iubet alicui se opponere morti inquantum debitum est, fortitudo tamen sola est, quæ istum actum se exponendi elicit, ita si decimę temporis sint debitę Deo ad ieiunandum, iustitia, vel religio, scilicet, latria imperat istas decimas reddi, abstinen-
E tia tamen sola est, quæ actualiter reddit ieiunando dies illos.

Ad secundum dicēdum, quòd in ieiunio sunt molestię aliquę, & tamen non pertinent istę ad fortitudinem, quia fortitudo tolerat molestias ab extrinseco illatas aggrediendo confidenter, vel sustinendo dura, in ieiunio autem toleramus molestias intrinsecas, scilicet, famem, & molestias consequentes ad famem: ideo non pertinet ad fortitudinem ieiunare. adiuuat tamen fortitudo ad ieiunium propter aliqualem similitudinem, licet largam, quia videmus, ꝙ ille hō, qui assuetus est tolerare angustias, & duram vitam circa vnum modum viuendi, faciliter assuefit ad tolerandum aspera in quocunque alio viuendi genere,

quod non fit in delicate nutritis, & quia fortitudo est circa maxime dura, qui assueti sunt ad opera fortitudinis facilius assuefiant ad ieiunia quàm alij non fortes cęteris paribus, & ita fortitudo confert ad abstinētiam.

Ad tertium dicendum, quòd prudentia est virtus gn̄alis, quia ipsa est circa oīa, circa q̄ sunt omnes virtutes morales, idest, complectitur omnia obiecta illarum, quę prudentia iudicare habet de actionibus, quę pertinent ad totam vitam humanam sexto Ethico. capit. sexto. virtutes tamen morales non sunt, nisi ad dirigendum actus humanos, ergo circa omnia obiecta, ad quæ se extendunt omnes morales virtutes, extendit seipsam prudētia, & hoc modo cuiuslibet virtutis actus ad prudentiam pertinet inquantum ipsa iudicare habet de actu illo quomodo fiet ad hoc, ꝙ bene fiat. Sed dicetur, quòd tunc prudentia non differt ab alijs virtutibus, cum sit circa idem obiectū circa quod illę, & habitus non differunt, nisi per obiecta.

Prudentia est virtus, generalis.

Dicendum, quòd differt ab omnibus moralibus, licet sit circa idem obiectum, & hoc, quia est in altera potentia. nam omnes morales sunt in appetitu, sola autem prudentia est in intellectu, si autem esset in eadem potentia, in qua cęterę non posset ab eis differre. aliter potest dici, quòd licet prudentia non differat ab alijs in obiecto materialiter sumpto: differt tamen in obiecto sumpto formaliter, quia ab alijs consideratur obiectum, vt bonum appetibile, ab ipsa prudentia autem, vt aliquid consiliabile, & diffinibile: ideo differunt. ieiunium ergo est actus abstinentię elicitiue, sed pertinet ad prudentiam inquantum ipsa iudicat quando, & quomodo, & propter quid ieiunandum est.

Ad quartum dicendum, quòd ieiunium hic acceptum est corporale, & dicit solum abstinentiam a cibis: ideo non pertinet, nisi ad virtutem abstinentiæ, vel temperantiæ. Hieronym. autem accipit ieiunium spirituale quod est abstinere ab omnibus vitijs, vel abstinere a quibusdam voluptatibus, quibus aliàs licite poteramus vti: & istud pertinet ad omnem virtutem, quia non potest abstinere ab omni vitio, nisi per omnem virtutem, cum singula vitia singulis virtutibus opponantur secundo Ethicorum.

Ieiunium spirituale.

Aliter potest dici, quòd ieiunium corporale pertinet ad omnem virtutem, non inquantum est ieiunium, sed inquantum est meritorium, quia non potest quis mereri, nisi simul habeat omnes virtutes, quod patet, quia meritum non est sine charitate, & tamen cum charitate infunduntur omnes virtutes, quæ nunquam esse desinunt, nisi charitate pereunte: ideo necesse est, quòd quicunque meretur habeat omnes virtutes simul, & ita quilibet actus virtutis quando est meritorius dicetur esse actus omnium virtutum, idest, quia omnibus existentibus simul elicitur, licet non ab omnibus, sed ab vnica.

Aliter potest etiam dici, quòd ieiunium est actus omnium virtutum, scilicet, adiuuatiue, quia quælibet virtus adiuuat ad actum alterius: cum sit perfectior quælibet virtus, & expeditior in suo actu adiuncta alia quàm si sola sit, & hoc quia non possunt tantum differre inter se aliquę virtutes quin habeant aliquam similitudinem, quia saltem omnes concordāt in hoc, quod bene disponunt hominem, & quanto melius fuerit dispositus tanto facilius operabitur, & hoc modo quilibet actus virtutis cuiuscunq; est actus omnium virtutum, quia ab omnibus adiuuatur illa virtus a qua est iste actus.

F

An ieiunium sit opus satisfactorium. vbi tres conditiones declarantur ieiunij. Et quando est satisfactorium, & meritorium, & quando solum meritorium. Quæst. CXXVII.

QVAERETVR an ieiunium sit opus satisfactorium.

Aliqui dicunt, quòd non, quia satisfacere est actus iustitię, cum per satisfactionem reducantur homines ad equalitatem ad quam respicit iustitia. 5. Ethi. ieiunare autem est actus abstinentię vel temperantię, vt ostensum est præcedenti quæst. ergo non est satisfactorius.

G Item ad hoc, quòd sit actus satisfactorius debet esse liber, idest, ad quem non sit homo aliàs obligatus, ieiunium tamen, vt in multis cadit sub præcepto: ergo non pertinebit saltem tunc ad satisfactionem.

Item cum satisfactio fiat pro peccato debet fieri ab eo, qui peccauit Ezechi. decimooctauo: anima quæ peccauerit ipsa morietur, anima tamen peccauit, & non corpus, ieiunium vero ad corpus pertinet, & nō ad animam: ergo non est satisfactionis opus.

Item sicut continget hominem peccare in superabundantia cibi, ita interdum peccat in defectu, & tamen pro superabundantia imponitur ieiunium: ergo pro peccato in defectum cibi deberet imponi superabundantia, nunquam tamen imponitur hoc in satisfactione: ergo nec ieiunium erit satisfactionis opus.

H Item opus satisfactorium est valde vtile, quia liberat nos a pœna debita. ieiunium autem est inutile, quia dicitur prima ad Timot. quarto corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, ieiunium autem est corporalis exercitatio: ideo est inutile, & consequēter non est satisfactionis opus.

Dicendum, quòd est opus satisfactorium, quia reperitur in eo ratio propria operis satisfactorij, scilicet quòd sit bonum ex genere voluntarie factum, & in in charitate, & aliàs non debitum: dicitur opus bonum ex genere, quia per malum opus nullus satisfacit, sed potius se obligat ad pœnam: dicitur voluntarie factum, idest, quòd aliquis propria sponte illud faciat, sicut in eo, qui ex arbitrio suo eleemosynam facit, vocatur etiam voluntarie factum opus sponte

I susceptum ex arbitrio alieno, sicut quando sacerdos imponit alicui pro peccatis agere certam pęnitentiā, quia tunc opera illa sunt satisfactoria, & accipitˉ hic satisfactio stricte: nam illi, qui in purgatorio sunt satisfaciunt per pęnam, & tamen nullum bonum opus ex genere est ibi cum nihil agant, sed patiantur, & etiā inuoluntarie tolerant pęnas illas, sed in illis potius dicimus, ꝙ sumatur de eis satisfactio quàm quòd ipsi satisfaciant.

Dicitur autem aliàs non debitum. i. ꝙ non esset homo obligatus ad illud opus, quia si obligatus sit etiam si voluntarie agat non satisfacit, sicut ille, qui agit ea ad quę tenetur ex pręcepto Christi, vel Ecclesiæ, licet

K bona opera sint, non sunt directe satisfactoria, sed solum meritoria, licet non negatur in istis omnino esse vim aliquam satisfaciendi inquantum sunt opera laboriosa. maxime quando sunt ab Ecclesia imposita ad satisfaciendum.

De ieiunio autem dicēdum, ꝙ istę cōditiones tres competunt ei. Est enim opus bonum ex genere cum sit actus virtutis abstinentiæ. Est etiam voluntarie factum siue quis sponte suscipiat, siue a confessore, siue ab Ecclesia impositum exequatur. Est etiam opus aliàs non debitum, quia sępe ieiunare possumus quando nō cadit ieiuniū sub pręcepto: ergo pfecte reperitˉ rō satisfactionis in ieiunio: etiā quia in charitate fieri pōt, & adhuc apparet, ꝗa eleemosyna, & oratio dicūtur esse

tur esse opera satisfactoria: magis tamen habet ieiunium rationem satisfaciendi quàm illa cum sit magis pœnale, quod proprie competit operi satisfactorio.

Item patet, quia satisfactio dicitur etiā causas peccatorum excidere, & eis aditum non indulgere quod conuenit ieiunio, quia per ipsum caro comprimitur ad peccata futura, quia debilitatur, & in hoc causæ peccatorum exciduntur. etiam est hic quidam modus recompensationis: nam pertinet ad satisfactionem recompensare q̄d ieiunium facit, quia pro prę teritis voluptatibus nunc carni afflictionem inducit, vt quia in voluptatibus excesserat nunc sustineat afflictionem macerationis: est ergo ieiunium opus satisfactorium.

Ad primum dicendum, quòd satisfacere actus iustitiæ est, non tamen oportet, quòd omnis actus per quem satisfacimus sit a iustitia elicitus, sed satis est, quòd sit ab ea ipse ratus: sic enim oratio & eleemosyna sunt satisfactoria, & tamen eleemosyna pertinet ad misericordiam siue liberalitatem, vt ostensum est supra, quæstio. vigesimatertia: oratio autem pertinet ad latriam cum sit ad Deum, & tamen inquantum ista redduntur, vt quædam debita iustitia imperat liberalitati, & latrię exequi actus istos, quia iustitia tāquam pręcipua virtus potest istis imperare. ita est de ieiunio quod elicitiue erit a temperantia, vel abstinētia. imperatiue autem erit a iustitia, & sic isti actus inquantum sunt satisfactorij, & generaliter omnis satisfactio ad iustitiam pertinet, non tamen oportet, quòd omnis satisfactio sit elicitiue a iustitia, sed satis est, quòd sit ab ea imperatiue, interdum autem est ab ea tam imperatiue quàm elicitiue, sicut q̄n satisfactio est in sola restitutione pecuniæ, vel rerū possessarum, quia non oportet tunc poni aliquam virtutem specialem ad quam pertineat ista executio, & sic erit proprie elicitiue ab ipsa iustitia: quando autem actus satisfaciendi est executiue, & elicitiue ab aliqua virtute imperata per iustitiam, non est actus ille ab ea, vt satisfactorius, sicut quando satisfit per eleemosynam, orationem, vel ieiunium, quia ratio satisfaciendi dicit recompensationem, & aliquid esse debitum: iustitia autem sola facit recompensationem, quia recompensare est ad ęqualitatem reducere quā æqualitatem sola iustitia considerat, liberalitas autem latria, & abstinentia, a quibus sunt eleemosyna, oratio, & ieiunium non eliciunt istos actus tanquam recompensatiuos, sed inquantum tales, idest, vt est succurrere indigenti, & aliquid a Deo petere, & carnem per ciborum subtractionem macerare, sed iustitia, quæ imperat istis virtutibus facit actus ipsarum esse recompensatiuos inquantum ordinat eos in finē suum, qui est satisfacere, vel æqualitatem causare, quia hoc competit sibi inquantum est virtus imperatiua. sicut enim artifex, qui est architectus considerat de forma artificij, & ideo præordinat quales debeant esse partes artificij in figura, & quantitate secūdum exigentiam formæ totalis, quam intendit inducere, & iubet artifici manuali vnam partem artificij taliter, vel taliter formare, quod ille quidem facit ex habitu quem habet, nescit tamen ad quem finem fiat, nec cur ita fiat, sed architectus inquantum est imperatiuus dirigit opus istius in finem proprium, quem ipse intendit.

Ad secundum dicendum, quòd quando ieiunium cadit sub præcepto, vt debitum est, non est satisfactorium, sed meritorium, & tamen potest cadere sub præcepto, & quòd sit satisfactorium, vt si ille, qui præceptum de ieiunando dedit ad hoc dedit, vt per ieiunium satisfieret. Pro quo sciendum, quòd vt

A dicetur sequenti quæstione, ieiunium est aliquādo de lege naturæ, & cadit tunc sub præcepto, scilicet inquantum est necessarium ad salutem, & non est tunc satisfactorium, sed ad satisfactionem exigitur, idest, non faceret homo id ad quod tenetur, & peccaret, nisi tunc ieiunaret, quia quilibet obligatur ad ea, quæ sunt de necessitate salutis suæ, & quia ieiunium, vt est de iure naturali est necessarium ad salutem, tenetur quilibet ad illud, & per hoc, quòd ieiunat non satisfacit pro aliquo peccato commisso, scilicet, de pęna debita pro peccato, sed solum satisfacit isti præcepto ad euadendum peccatum mortale, & hoc modo omne opus quod fit ex præcepto est satisfactoriū, scilicet, quia satisfacit præcepto ad hoc, quòd non in-

B curramus peccatum mortale per omissionem, & tamen isto modo non dicitur proprie satisfactorium opus, quia vocatur opus satisfactorium illud, pro quo satisfacimus pro pœna debita nobis ex aliquo peccato commisso. nam ad hoc oportet, quòd opus non sit aliàs debitum, idest, cadens sub obligatione, ita est de eleemosyna, quæ fit existenti in extrema necessitate, quia illi tenemur de iure naturæ, & sic non est satisfactoria, sed meritoria, nisi accipiendo esse satisfactoriam ad hoc, quòd satisfaciamus præcepto non incidendo in peccatum mortale per omissionem. si autem eleemosyna, & ieiunium non sint aliàs debita sunt satisfactoria, vt eleemosyna facta sine necessitate extrema, & ieiunium quando non fit ad necessitatem salutis, & quia interdum potest cadere ieiunium sub

C præcepto, & eleemosyna cum aliàs non essent debita, sed solum pręcipiuntur ad finem satisfaciendi, erunt tunc satisfactoria licet ex pręcepto fiant, & non erunt minus satisfactoria quàm si sine præcepto fierent, cū intentio præcipientis non sit obligare ad ista opera, nisi vt per ea satisfiat. Patet hoc de pœnitentia iniuncta a confessore, quia aliquando imponit ieiunium, & aliquando eleemosynam, & tamen non est dubium q̄n ista opera sint satisfactoria, cum ista sit satisfactoria quam imponit confessor, & quæ est pars sacramenti pœnitentiæ, & tamen ad ista tenetur ex præcepto ille

D cui iniunguntur, & peccabit mortaliter si omittat: ergo esse ex præcepto, vel fieri propter præceptum non tollit operi esse satisfactorium si ad hoc p̄cep̄tū fuit impositum, vt opus satisfactorium esset. Et ita est de ieiunijs impositis ab Ecclesia, quia Ecclesia imposuit ea, vt per ea satisfacerent fideles de aliquibus peccatis commissis, cum aliàs non essent debita, sic dicit Leo Papa in sermone, & 76. distinct. cap. igitur post sanctę Letitię, scilicet, ꝙ post Pentecostem ieiunamus, vt si quid in festiuitate Paschali lautius viuendo peccauimus, per hoc ieiunium castigetur, idest, satisfiat. de eo ergo erunt satisfactoria, ac siquis illa subiret non existente præcepto, & idem est si Ecclesia dedisset præcepta aliqua de dando elemosynam extra tempus extremę necessitatis illę eleemosynæ essent satisfactoriæ eadem ratione, qua illę, quæ

E imponuntur faciendę per confessores pœnitentibus, & quia ieiunium, vt nunc loquimur, est ieiunium Ecclesiæ, cum de iure naturali non habeat determinatas cęremonias, dicetur, ꝙ generaliter omne ieiunium a nobis factum est satisfactorium.

Ad tertium dicendum, ꝙ satisfactio semper fit per eum, qui peccauit, & cum dr̄, ꝙ aīa peccauit. Dicēdū, ꝙ proprie nec peccauit aīa, nec corpus, sed homo, q̄a actiones sunt suppositorum, & non partium, vt colligitur secundo de aīa. vbi lętari, & tristari non vult Philosophus attribuere animæ, sed homini, & ita satisfactio per hominē fieri debet, sic est in ieiunio, quia nō ieiunat aīa nec corpus, sed hō, sunt tn̄ passiones q̄dā, quę competunt hoī ex parte corporis, & alię ex parte animæ,

animæ, ſicut intelligere dicitur homo, & non intellectus, & tamen competit homini ex parte animæ, & non corporis, flagellari autē, & verberari, & occidi ad hominem pertinet, & non ad corpus, quia corpus non occiditur, nec verbera ſentit, pertinet tamen ad hominem propter corpus, & non propter animam principaliter. ita homo ieiunat, & non corpus. tamen ex parte corporis ſibi competit, quia cibi, qui ſubtrahuntur per ieiunium ad nutritionem corporis pertinent, & non animæ, redundat tamen iſta pęna aliquo modo in animam, quia ſicut anima corpori alligata per corpus fruebatur delectatione illicita in peccato, ita per corpus affligitur in ſubtractione delectationum licitarum.

Ad quartum dicendum, quòd ſubtractio cibi, quæ pertinet ad ieiunium poteſt eſſe ſatisfactoria, quia eſt opus bonum, & pęnale, ſuperabundantia autem cibi nunquam poteſt eſſe opus ſatisfactorium, quia requiritur, quòd ſit bonum, & laborioſum, ſuperabundantia autem nūquam eſt bona, quia pertinet ad vitium, ieiunium autem licet ſit diminutio cibi aliàs liciti, nō tamen eſt tanta, vt corrumpat medium virtutis, ſed manet intra latitudinem medij. vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 125. & ſic eſt actus virtutis. Etiam ſuperabundantia cibi non eſt laborioſa, ſed delectabilis. quàmquam non ſit corpori vtilis, & tamen potiſſima ratio ſatisfaciendi eſt, quòd ſit opus laborioſum, vel pęnale, nam iſtud ſolum manet in ſatisfactione, quæ fit in purgatorio, quia ibi nec eſt actus bonus de genere, nec aliquid ſponte factum, ſed ſola pęna inflicta, & per illam fit ſatisfactio. ideo licet aliquis peccet in defectu ciborum, non debet, nec poteſt ſatisfacere per ſuperabundantiam eorum: ſimile eſt, vt ſiquis peccauit in ſubtractione venerei actus, ſcilicet, quia aliquoties vxori exigenti debitum reddere noluit cum potens eſſet, nam non debet imponi in ſatisfactionem, quòd ſuperabundet, ſcilicet, quòd vxori petenti debitum ſemper reddat, & non petentem etiam aliquando cognoſcat, quia iſtud excedere non pertinet ad virtutem, & etiam ſi poſſet regulari virtute inquantum eſt actus coniugalis, eſt tamen voluptuoſus, & ideo non poteſt eſſe ſatisfactorius, quia ad hoc requirebatur eſſe pęnalem.

Ad quintum dicendum, quòd per exercitationē corporalem, vt aliqui dicunt non intelligitur ieiuniū, ſed aliqui labores corporaliter aſſumpti, & ſic non innuitur ieiunium eſſe inutile. Aliter poteſt dici, & melius, quòd intelligitur ieiunium per corporalem exercitationem, quia cōſiſtit in ſola corporali maceratione, & hoc dicit Apoſtolus ad modicum valere non quidem, quòd ſit omnino inutile, ſed quòd in cōparatione pietatis in qua ibi iubet Tim. ſe exercere, paruę vtilitatis ſit ieiunium, vel dicitur paruę vtilitatis, quia directe ad vnicam rem prodeſt, ſcilicet, ad vitia carnis domanda, licet minus principaliter proſit ad multa alia, & hoc intelligendum eſt, vt eſt opus meritorium, quia maioris meriti eſt pietas quàm ieiunium, in ſatisfaciendo autem interdum poteſt ieiunium magis ſatisfacere quàm pietas, ideſt eleemoſyna, & tamen, vt communiter eleemoſyna eſt magis ſatisfactoria, quàm ieiunium, & oratio, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 32.

An ieiunium cadat ſub præcepto iuris naturalis. Et quæ cadunt ſub prohibitione iuris naturalis. Quæ cadunt ſub iure poſitiuo. Quæſt. CXXVIII.

QVAERETVR an ieiunium cadat ſub pręcepto de iure naturali. Dicunt quidam, ꝙ non, quia illud quod eſt ſupererogationis non cadit ſub præcepto, ſed ad conſilium pertinet, ieiunium autem eſt huiuſmodi: ergo non cadit ſub præcepto, & ſic non eſt de iure naturali. F

Item ea, quæ ſunt de iure naturali ſunt eadē apud omnes, quinto Ethicorum, & tamen non obligantur omnes homines ad ieiunia, quia aliàs multas gentes diceremus eſſe in peccato ſemper, quia ieiunium non obſeruant, quod eſt inconueniens.

Dicendum, quòd ieiunium aliquo modo eſt de iure naturali, & aliquo mō de iure poſitiuo: ſunt enim de iure naturali ſub pręcepto ea ſine quibus non conſeruatur hominis ſalus, & conſequenter ſub prohibitione iuris naturalis cadunt omnia, quæ ſecundum ſe mala ſunt, quia omnia talia impediunt ſalutem hominis ad quam ſeruandam tenemur. De iure autem poſitiuo non ſolum cadunt ea, quæ ſunt ſecundum ſe neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam ea, quæ ordinant hominem ad virtutem quam intendit legiſlator inducere faciendo ciues bonos, ſub prohibitione autem iuris poſitiui cadunt non ſolum ea, quæ ſunt ſecundum ſe mala, ſed etiam illa, quæ ſunt occaſiones malorum, vt ſicut id quod dirigit ad virtutem eſt ſub præcepto, ita, quòd eſt occaſio vitij debet eſſe ſub prohibitione, hoc autem eſt inquantum ius poſitiuum eſt perfectum a iure naturali, vt dicit Tullius, & debet habere quandam extenſionem vltra illud, & quia ieiunium eſt interdum neceſſarium ad ſalutem pertinebit ad ius naturale: ſicut enim in ęgro abſtinere a cibis eſt de neceſſitate ſalutis corporalis, & licet affligatur abſtinendo tenetur abſtinere a tanto, vel a tali, quia aliàs mortaliter peccaret, ſi ſciens aliquid eſſe corpori nociuum in cibis, & potibus ſine vlla neceſſitate, aut virtutis cauſa illud ſumeret, & hoc pertinet ad temperantiam, ſic etiam in eo, qui ſanus eſt abſtinere a ſuperfluo cibo, vel a tali, & tali eſt de neceſſitate ſalutis conſeruandę: ideo de iure naturali abſtinere tenetur, niſi aliqua neceſſitas, aut virtutis cauſa ad contrarium ſubeſſet, iſtud tamen non eſt ieiunare, quia ieiunium importat diminutionem cibi aliàs liciti, cibus autem intantum eſt licitus inquantum corporalem ſalutem non corrumpit, quia ſumere quemcunque talem cibum ad temperantiam pertinet, tertio Ethicorum, ſcilicet, quòd temperantia menſuram accipit ex conſeruatione ſalutis corporalis, & tamen de iure naturali non obligatur quis in cibis magis abſtinere, quàm exigit temperantia; ergo ex neceſſitate ſalutis corporis non obligatur quis ieiunare de iure naturali: anima tamen melior eſt copore, & tenemur magis conſeruare illius ſalutem quàm corporis de iure naturali, perit autem ſalus animæ per peccatum, & tamen peccata quædam ſunt, quæ vix aut nullo modo euitari poſſunt ſine ieiunio, ſicut dicitur infra 27. hoc genus dæmoniorum, non eijcitur niſi in ieiunio, & oratione, & dicit ibi g. ꝙ peſtes animę, ideſt, vitia aīæ eijciunt̄ per orationē, vitia aūt corporis per ieiunium expellunt̄: erit ergo neceſſariū ieiuniū de iure naturali, ſicut eſt neceſſariū expelli illa vitia, q̄ ieiunio nō expellunt̄, & tūc accipitur ieiuniū proprie, vt eſt ſubtractio cibi alias liciti, quia ad hoc, quòd caro maceretur ne libido inſurgat, non ſolum oportet abſtinere a ſuperfluo cibo, & illicito: ſed etiam ab eo, qui aliàs erat licitus, & ſanitatem non corrumpens, & hoc eſt ieiunare. erit ergo interdum ieiunium de iure naturali. ſ. quando homo ſentit, ꝙ incendijs libidinū nō poterit niſi ſubtrahēdo ſibi partem cibi reſiſtere. iſtud autem ieiunium eſt aliqualiter proprie dictum, nō tñ habet aliquas determinatas cęremonias, quia non obligatur quis ad ieiunandum potius iſto tpe q̄ illo, nec oportet, ꝙ ſemel tantum in die cibus ſumat, ſicut

fit

fit in ieiunio Ecclesiæ, nec etiam quòd a carnibus abstineatur, nec quòd sit manducatio post Meridiem, sicut Ecclesia obseruat, sed satis est, quòd subtrahat sibi homo aliquid de quantitate cibi, sicut expedire putat, & eo tempore quo credit sibi necessarium ad euitandam libidinem, & istud est quotidie esurire, & quotidie prandere, non tamen accedit istud ad perfectam rationem ieiunij, cum non sint ibi cęremoniæ aliquæ secundum quas dicuntur aliqui ieiunantes.

Dicendum ergo, quòd ieiunium inquantum est subtractio cibi aliàs liciti est interdum de iure naturali, & tamen nulla cęremonia ieiunij est de iure naturali, sed omnes introducuntur de iure positiuo, & maxime hoc factum est ab Ecclesia.

Ad primum dicendum, quòd ieiunare non sit semper supererogationis, sed aliquando necessitatis, & pertinet ad ius naturale: tunc.

Aliter potest dici, ꝙ ieiunium sit supererogationis accipiendo proprie ieiunium. Est tamen duplex genus supererogationum, quædam supererogatio totaliter excedit salutem, idest, ꝙ non est necessaria ad salutem, & ista nunquam cadit sub præcepto iuris naturalis, nec positiui, sicut seruare virginitatem, sed totaliter ad consilium pertinet prima Corint. 7. de virginibus pręceptum Domini non habeo, cõsilium autem do. Aliud genus supererogationis est, ꝙ aliquo modo pertinet ad salutem, idest, ad salutis necessitatem: licet fieri secundum istum, vel illum modum non sit de necessitate salutis, & ideo illud absolute sumptum quantum ad hoc, ꝙ fiat necessarium est, & cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, qđ autem sic, vel sic fiat non cadit sub pręcepto iuris naturalis, sed est supererogatio, quia tamen fieri oportet & non potest fieri nisi obseruetur aliquis modus particularis, vel cęremonia in actione, oportet determinari hanc, vel illam cęremoniam, & hoc fit per ius positiuum: ideo tales supererogationes bene cadunt sub pręcepto, immo necessarium est dari pręceptum aliquod de illis, & sic est de ieiunio, quia quantum ad subtractionem cibi liciti in casu, in quo non potest aliter libido fręnari cadit sub præcepto iuris naturalis, & non est supererogatio, ꝙ tamen subtrahatur talis cibus, & tali tempore, & sic de alijs cęremonijs est supererogatio, & hoc non pertinet ad ius naturale, sed sub præcepto iuris positiui cadit.

Ad secundum dicendum, ꝙ ieiunare in casu iam dicto est de iure naturali, & ideo apud omnes gentes æqualiter se habet, & quæcunque gens in casu illo nõ ieiunaret peccaret, ceręmonia tamen ieiunandi sic, vel sic non est de iure naturali, & ideo nõ obligantur omnes gentes eodem tempore, nec eodem modo ieiunare.

An apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum. Et qui Gentiles erant virtuosi & saluabantur. Et quæ credebant de Deo. Quæst. CXXIX.

QVAERETVR an apud Gentiles fuit ritus ieiuniorum.

Dicendum, quòd inter Gentiles erant quidam qui habebant de Deo rectam fidem, vt illi, qui non colebant idola, sed credebant esse vnum Deum, licet non haberẽt cognitionem multum explicitam, nec exercerent aliquem ritum specialem colendi. Alij erant Gentiles, qui praue de Deo sentiebant putantes Deorum pluralitatem, & colentes idola.

De primis dicendum, ꝙ apud istos fuerunt ieiunia, & alius ritus colendi Deum, licet non colerẽt omnes eodem modo, sed quilibet, sicut volebat, & apparet, ꝙ isti cum haberent de Deo aliquam rectam opinio-

A nem, credebant eum esse retributorem pro bonis, & punitorem pro malis, quia ista sunt prima fundamenta credentium ad Hebr. 11. oportet accedentem credere, quia est, & quia in se sperantibus remunerator est: ex hoc autem homines sciunt Deum prouidere super rebus nostris, & habere curam de bonis operibus ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & consequenter quòd Deus sit placabilis super peccatis nostris si conuertamur ad eum, quia qui vult infligere pœnam pro peccato potius acceptabit eam si peccans sibi ipsi illam infligat, quia deliquit in eum: ex hoc ergo Gentiles illi, qui de Deo recte aliquid sentie-

B bant conarentur sibimet inferre pœnas aliquas pro peccatis ad satisfaciendum Deo, ne Deus ab eis grauiores exigeret, & quia ieiunium est vna de pœnis, quas sibi ipsi homo infligere potest, manifestum est, quòd Gentiles, qui boni erant ieiunarent, vt per hoc satisfacerent de peccatis, & auerterent a se iram Dei, sic patet de Niniuitis Ionę 3. qui erant viri Gentiles, & audito, quòd Deus vellet subuertere ciuitatem, imposuerunt sibimet ieiunium cum dicitur. homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quidquã nec pascantur, nec aquam bibant, & operiantur saccis homines, & iumenta, & clamẽt ad Dominum in fortitudine: ita ergo de alijs Gentilibus esset, qui pro peccatis ieiunarent. vnde aliqui Gentiles ita se exercebãt

C ad opera cultus Diuini, sicut Iudęi, licet non obseruarent legem eorum, sicut patet de illis Gentilibus, qui veniebant ad adorandum Deum in templo Salomonis 3. Regum 8. & secundo Paralip. 6. nec tamen propter hoc conuertebantur ad ritum Iudaicum, sed manebant in Gentilitate, & redibant in terras suas, sic fuit de Regina Saba, quę venit ad Salomonem 3. Regum 10. quam Christus laudat infra duodecimo, sic etiam fuit de illo Eunucho Reginę Aethiopię Actu. 8. similis erat Cornelius Italicus, & Gentilis princeps militiæ, de quo dicitur Actu. decimo, ꝙ erat vir religiosus timens Deum cum omni familia sua faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Dominum semper. dicuntur autem religiosi, qui circa cultum Dei multum se exercent, quia religio idem est, quòd latria, ita

D ergo se exerceret iste circa ieiunia cũ circa omne bonum opus se exerceret, & ieiunium etiam pertinet aliquo modo ad latriam.

De secundis Gentilibus, scilicet, qui de Deo praue opinabantur, dicendum, quòd non habebant ritum ieiuniorum, quia ieiunium est in se aliquid pęnalę, & non est eligibile per se, sed propter aliquod bonum ad quod potest dirigere.

Pręcipua autem videntur esse duo bona ex ieiunio, primum est esse satisfactorium pro peccato, istud autem non conueniebat his Gentilibus, quia non habebant rectam cognitionem de Deo, ad hoc tamen, quòd quis pro peccato suo se velit affligere, oportet quòd credat esse diuinam prouidentiam, scili-

E cet, quòd Deus aliquis est, qui curam habeat de actibus nostris bonis ad præmiandum, & de malis ad puniendum, & insuper, quòd credat Deum esse placabilem per actus nostros, ad hoc, quòd remittat pœnas nobis debitas si nos ipsi afflixerimus nos voluntariè, si autem hoc non supponatur non est possibile velle pœnitere, nec cogitare aliquam satisfactionem: ergo Gentiles, qui male de Deo opinabantur, nunquam vellent de aliquo peccato satisfacere: immo nec crederent aliquod peccatum contra Deum fieri, nec esse satisfactionem necessariam.

Sed obijcietur, quia Gentiles credebant esse inferos, & pœnas post mortem, vt Virgilius, & Ouidius, & alij Poetę communiter referunt, & sic

proficeret satisfactio ad euadendum illas pœnas. Dicendum, quòd Gentiles communiter non credebāt hoc, sed ista dicebantur a Poetis metapho. ad significandum aliquid aliud quod in homine viuente est. Vel vt alij volunt fiebat propter simplices, vt incuteretur eis timor futuri sęculi, & per hoc cauerent peccata, & fierent prompti ad obediendum legibus, quę erat magna vtilitas politica. Philosophi tamen quorum studium erat veritatem dicere, asserebant ista nihil esse, sed ficta esse a Poetis, & frustra timeri: sic enim dicebat Pithagoras, & allegat illud Ouidius 15. Metam. dicens:

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid styga quid amnes, quid numina vana timetis?
Materiem vatum falsique pericula mundi.

Idest, non timeatis hoc, quia nihil est, & mundus futurus, qui vobis a Poetis annunciatur falsus est, & dedit causam dicens, ꝙ animæ transibant semper de corpore in corpus, & non erat aliud sęculum cum ait:

Morte carent animæ semperque priore relicta,
Sede nouis habitant domibus manentque receptæ.

Hoc etiam asserebant Poetæ Satyrici, quibus erat cura arguere vitia hominum, & eos in moribus instruere, sicut fuit Iuuenalis dicens:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et Charon, & stygio ranas in æquore nigras:
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

Quasi dicat, quòd sint dij, qui vocantur manes, & alia regna animarum corpore solutarum sub terra irrisorium est, & null⁹ credit, nec etiam pueri, nisi qui omnino sunt rudes, & nihil intelligentes. Quòd tamen essent aliqui Gentiles, qui ista pro veris tenerent non est inconueniens, & tamen ex hoc nō sequitur, quòd vellent habere aliquos actus satisfactorios pro peccatis, cum non sit ista positio communis de statu animarum post mortem.

Item dato, ꝙ omnes Gētiles istud pro vero tenuissent de statu animarum post mortem, non sequebatꝰ ex hoc, ꝙ ieiunare vellent, aut aliquid facere in remissionem peccatorum, quia licet ponerent loca distincta animarum post mortem, non tamen putabāt pro peccatis infligi pœnas eo modo, quo fides sacra asserit, & dato ꝙ aliquas pœnas ponerent non putabant, ꝙ animæ possent euadere illas per mutationem vitæ, vel per aliquem modum satisfactionis: ideo Gentiles isti, qui de Deo praue opinabantur, nullum opus satisfactorium faciebant.

Secundum pro quo ieiunium fit est ad tollendum vitia carnis debilitando carnem, ista autem cura nunquam fuit istis Gentilibus, qui errabant circa Deum, sed potius toto conatu tēdebant ad carnis vitia, sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Et hoc propter duo. Primo, quia dij eorum hortabantur homines ad hoc, & in cęremonijs festiuitatum suarum res turpes, & ad venerea pertinentes fieri iubebant, sic patet in ludis deę Floræ, & in cultu Priapi, & generaliter in alijs ritibus, vt ostendit August. 2. de Ciuitate Dei. arguens ex hac parte deos Gentilium esse turpissimos, qui tam turpes, & infames cultus sibi exhibere iuberent, vnde erant apud Gentiles aliquæ fœminæ, quæ non præcipue pro desiderio libidinis, sed ad augendum Deitatis cultum libidini vacabant asserentibus pontificibus deorum, quòd mulier, quæ plures reciperet amatores, dijs suis esset acceptior, & sic misere turpitudini tanquā religioni vacabant. Secundo, quia inclinatio ad venerea est naturalis omni animali perfecto, & ea ad quæ homo naturaliter inclinatur immoderate desiderat, maxime vbi naturæ sagacitas delectationis irritamentum apposuit, sicut est in venereis: vnde nisi sit aliquid

F prohibens, vel retractiuum ab eis facile est homines velut pecora fieri, ab his autem solet retrahere honestas Diuinæ legis, & amor, & timor futuri sęculi, & quandiu homines ista sperant abstinent a venereis illicitis, qui vero desperant de futuro sęculo non abstinent, sed fruuntur voluptate præsentis sęculi: ad Ephes. quarto, qui desperantes semetipsos tradiderunt se impudicitiæ: Gentiles autem nihil de futuris sperabant cum non cognoscerent Deum: ideo venerea tota intentione sequebantur: Tob. octauo cum dixit Tobias Sarrę, filij sanctorum sumus, idest, Iudæorum, qui Deum agnoscunt, & non possumus ita coniungi, sicut gentes, quę ignorant Deum, quasi dicat gentes immoderate, & bestialiter venerea

G prosequuntur, nos autem temperate, & cum timore, & prima Thessal. quarto, sciat vnusquisque vas suum, idest, corpus possidere in sanctificatione, & honore, & non in passione desiderij, sicut gentes, quæ ignorant Deum. etiam non erat aliquid quod prohiberet Gentiles ab his impudicitijs, quia nec diuinæ leges eorum, nec publicę istud vetabant: ideo luxuriæ irrefręnatæ intendebant, & quia ebrietas, & crapula, & comessatio libidini coniuncta sunt, non poterant ieiunijs vacare, cum venerea sequerentur, sic dicitur prima Pet. 4. sufficit præteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxurijs, & desiderijs vinolentijs, comessatio-

H nibus potationibus, in quibus nunc obstupescunt, & admirantur non concurrentibus nobis in eādem luxuriæ confusionem. non ergo fuerunt ieiunia apud huiusmodi Gentiles.

An Christus instituerit aliqua ieiunia. Et Christus quare non posuit ieiunium sub consilio.
Quæst. CXXX.

QVAERETVR an Christus instituerit ieiunia aliqua.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dicitur hic cum ieiunatis nolite fieri, sicut hypocritę tristes, & iterum, tu autem cum ieiunas vnge caput

I tuum.

Item infra nono, & Marc. secundo, & Luc. quinto, dicitur venient dies in quibus auferetur ab eis sponsus, & in diebus illis ieiunabunt, & hoc Christus dixit: ideo ieiunia imposuit.

Item Christus sufficienter hortatus est ad omne bonum. Sunt autem quædam bona necessaria, & ad illa hortatus est imponens ea sub præcepto. Alia autem sunt non necessaria, & ad illa induxit homines ponendo ea per modum consilij: ieiunium tamen est bonum quoddam: ideo oportet, quòd Christus illud posuerit, vel sub præcepto, vel sub consilio.

Dicendum, quòd Christus non instituit ieiunia

K aliqua quod patet, quia si legatur tota Euangelica doctrina nullum inuenietur de ieiunijs præceptum aut consultum. Secundo patet, quia si Christus imposuisset ieiunia sub pręcepto, vel consilio ipse maxime frequētasset ea, & instruxisset discipulos suos assuefaciendo eos ad illa, & tamen non faciebat, sed potius ipse, & discipuli sui increpabantur a discipulis Ioannis Baptistę dicentibus. quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? ergo non imposuit ieiunium aliquod de quo infra 9.

Tertio patet, qa si Chr̄s imposuisset aliqua ieiunia faciēda teneremur sequi illa, & tñ circa ieiunia est liberum cuicunque prouinciæ facere, sicut voluerit, sicut dicit Hierony. ad Lucinum loquens de ieiunijs

A vnaquęque prouincia abundet in suo sensu, & pręcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur 76.di.c.vtinam:ergo Christus non instituit ieiunia.

Est dicendum, ꝙ Christus nō instituit ieiunia, nec etiam posuit ea expresse sub consilio, reliquit tamen Ecclesię de illis ordinandum,& prænunciauit, ꝙ illa essent in posterum habenda inter fideles suos. Ratio huius fuit, quia Christus voluit dare legem breuissimam:& ideo noluit eam replere præceptis non necessarijs, sed solum ea, quę necessaria erant dedit:etiā voluit dare legem libertatis, vt dicitur ad Gala.5.tollitur autem libertas per multitudinem ceremoniarū, & obseruantiarum si ad illas sit homo astrictus, sicut erat in veteri testamento;ideo obseruantias nullas de- B dit Christus in lege, sic dicit Augustinus in lib.de vera religione, ieiunium autem obseruantia quædam cęremonialis est: ideo de ieiunijs legem nullam dedit.

Alia ratio fuit, quia ieiunium, vel erat imponendum sub præcepto, vel sub consilio, non autem sub præcepto, quia illa ponuntur sub pręcepto, quæ sunt simpliciter necessaria, ieiunium autem non est simpliciter necessarium cum sit ad domandum vitia carnis, vel ad satisfaciendum, aliquis tamen potest esse cui non sit necessarium carnem per ieiunia comprimere, nec satisfacere per ieiunia, quia potest fieri satisfactio per eleemosynam, vel orationem, etiam qa satisfactio debita Deo qualis fit per ieiunia, non est simpliciter necessaria in hac vita, cum possit homo C satisfacere post mortem: ideo Christus ieiunia sub præcepto non instituit, quia solas res simpliciter necessarias ad bene viuere sub pręcepto imposuit. etiā non fuit conueniens, quòd Christus ieiuniorum legem imponeret, quia tunc traderet eā sub aliquo certo modo,& oporteret illam obseruari a tota Ecclesia, & quia lex Christi a toto orbe recipienda erat, obligarentur omnes homines ad ieiunia, non tamen cōpetit omnibus hominibus ijdem modus ieiunandi, sicut nec ijdem cibi apud omnes gentes.ideo non fuit conueniens Christum sub præcepto ieiunia aliqua instituere.

D Alia etiam causa fuit præcipua, quia nullum præceptum Christi est dispensabile per aliquem hominem;si ergo Christus instituisset ieiunia, nullo modo fuissent dispensabilia.hoc autem erat inconueniens, quia ex multis causis conueniens est, quòd liceat homini absoluere se a debito ieiunandi, quia aliàs inciderent multa inconuenientia: ideo non decuit, quòd Christus sub præcepto poneret ieiunium aliquod; etiam patet, quòd non fuit conueniens poni sub consilio, quia consilia sunt de illis per quæ homo efficitur perfectus infra decimonono, si vis esse perfectus vade,& vende vniuersa, quæ ha.&c.charitas autem est per quàm homo perfectus efficitur:ideo illi actus cadunt sub consilio, qui pertinent proprie ad charitatem Dei, & proximi, ieiunare autem secundum se non est opus charitatis, sed pęnitentiæ, vel satisfactio- E nis,& non dicit secundum se aliquam perfectionem nisi inquantum potest prodesse ad aliquid. Consilia autem dicunt immediate perfectionem. ideo proprie non debuit poni ieiunium inter consilia, quia quantum est aliquod consilium de opere perfectiori tanto pertinet ad maiorem charitatem, possunt tamen esse magna ieiunia cum parua charitate:ideo ieiunium non perficit hominem, sicut alia opera, quæ Christus posuit sub consilio.potest dici tamen, quòd ieiunium pertinet ad consilium inquantum omne opus supererogationis, idest, quòd non cadit sub precepto dicitur ad consilium pertinere: Christus ergo non posuit consilia expresse nisi de rebus illis, quę pertinent ad excellentem charitatem. ieiunium autem, quia non erat tale, non fuit ab eo positum expresse sub consilio, & tamen tacite posuit illud sub consilio, indicans quòd vtile erat ad aliqua cum dixit infra 17.hoc genus dęmoniorum non eijcitur nisi in ieiunio,& oratione & infra 9.significauit, quòd discipuli sui aliquo tempore ieiunaturi essent, ipse quoque, in aliquo nobis ieiuniorum doctrinam tradidit inquātum ieiunauit 40.diebus supra 4.& Luc.4.

Ad primum dicendum, ꝙ Christus non pręcepit nobis ieiunare, sed præsupposuit, ꝙ aliquādo ieiunaturi essemus, s. quia ieiunare erat actus pęnitentię, & qa ipse prædicauerat pęnitentiam supra 4.præsupponebatur, ꝙ aliquando ieiunaremus, non tamen erat necesse simpliciter, quia potest alio modo pęnitentia fieri nullo ieiunio facto.Christus ergo non præcepit hic ieiunare, sed quia sciebat, quòd aliquando ieiunaturi essemus tradidit nobis doctrinam, quàm seruaremus ieiunando.

Ad secundum dicendum, ꝙ Christus non pręcepit ibi ieiunare post absentiam suam, sed pręnunciauit, quòd discipuli ieiunaturi essent post mortem eius, quia tunc erat tempus luctus, & afflictionis: etiā dedit ibi Christus aliam causam quare discipuli sui eo viuente non ieiunabat. s. quia nemo mittit vinum nouum in veteres vtres, idest, quòd discipuli erant noui in doctrina Christi, & non oportebat immediate exercitare eos in rebus duris, & difficilibus. mortuo autem eo essent iam viri,& assuefacti,& tunc possent ieiunare,& ieiunarent.

Ad tertium dicendum, quòd sub pręceptis,& consilijs comprehenditur omne bonum quod quis facere potest, non tamen determinate ponuntur omnia bona, quæ quis potest facere, sed exprimuntur aliqua, & ita verum est, ꝙ ieiunium Christus non posuit sub præcepto,& ideo pertinebat ad consilium, quia tamē non erat de illis consilijs, quæ dicunt magnam perfectionem non expressit Christus illud, sicut expressit quędam alia.

An fuit conueniens, quòd Ecclesia instituerit aliqua ieiunia sub præcep. Et quæ conditio sit præceptorum Christi, & Moysi. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR an fuit conueniens, quòd Ecclesia poneret ieiunium sub præcepto.

Dicunt quidam, quòd non, quia pręcepta non dantur de operibus supererogationis, quia illa pertinent ad consilium:ieiunium autem est huiusmodi:ideo non debuit poni sub pręcepto.

Item dicit.g.super illud.Psal.44.omnis gloria eius filio regis ab intus, quòd gloria Ecclesiæ consistit in interioribus virtutibus, sicut sunt spes, fides, charitas, omne tamen pręceptum Ecclesiæ ordinatur ad gloriam Ecclesiæ: ergo debet dari de solis interioribus operibus:ieiunium autem consistit in exterioribus: ergo non debuit imponi ab Ecclesia sub præcepto.

Itē imponere ieiunia sub præcepto est imponere obseruantias, quæ militant contra libertatem legis Christi.nam dicitur lex Christi esse libertatis, & lex Moysi esse seruilis.ad Gala.quarto,& quinto, & hoc propter multitudinem obseruantiarum cęremonialium veteris testamenti, ita vt viderentur importabiles Actuum decimoquinto, hoc est onus, ꝙ nec nos nec patres nostri ferre potuimus: ergo non debent esse obseruantiæ istę in nouo testamento.vnde Augustinus increpat quosdam introducentes multas cęremonias in nouo testamento in lib.ad inquisitiones Ianuarij, scilicet, quidam ipsam religionem nostram quam manifestissimis, & paucissimis celebrationum

sacramentis

ſceramentis Dei miſericordia voluit eſſe liberum ſeruilibus premunt oneribus, non ergo debent in ea imponi ieiunia ſub pręcepto.

Dicendum, quòd per Eccleſiam impoſita fuerunt multa ieiunia, & omnia obligant, quia poſita ſunt ſub præcepto. nam Eccleſia per ſtatum ſuum obligat fideles, ſicut ſi eſſet Dei præceptum, quia Chriſtus dixit diſcipulis, qui vos audit me audit infra decimo: ergo ſicut præceptum Chriſti ſeruandum eſt, ita præceptum prælatorum Eccleſiæ, Eccleſia tamen ſtatuit ſuper ieiunijs: ergo ſub præcepto tenemur ad ieiunia.

Item dicit Hierony. ad Lucinum, & habetur 76. diſtin. cap. vtinam. quòd de ieiunijs vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta maiorum leges Apoſtolicas arbitretur: ergo ſtatuta de ieiunio facta a maioribus, id eſt, a prælatis Eccleſiæ obligant, ſicut leges Apoſtolicæ, illæ tamen ſi eſſent ſimpliciter obligarent: ergo ieiunium ſub præcepto cadit.

Amplius Dicendum eſt, quòd fuit conueniens ſtatuere Eccleſiam aliqua ieiunia, quia ad prçlatos Eccleſiæ pertinet habere curam de fidelibus, ſicut ad principes ſeculares de tota republica. Principes tamen ſeculares tradunt pręcepta legalia de omnibus illis, quæ putant eſſe vtilia reipublice determinando in particulari ipſa, quæ vniuerſaliter continebantur in iure naturali, ita ergo ad prçlatos Eccleſię pertinebit dare leges præcipiendo ea, quę pertinent ad communem ſtatum fidelium in ſpirituali profectu, principes tamen ſeculi per legem diſponunt de cibis reipublicæ inquantum pertinēt, & ad ſanitatem, & bonam habitudinem corporalem, vt dicit Ariſtote. decimo Ethicorum. ſ. quòd ad legem Politicam pertinet ordinare nutritiones iuuenum, & adinuentiones ipſorum virorum, id eſt, ſtudia & opera, vt arceantur a malis, & ad bona perducantur. pertinebit ergo ad prçlatos Eccleſię ordinare de cibis fidelium inquantum pertinēt ad ſalutem ſpiritualem. hoc autem eſt, quòd aliquando fideles ieiunent, & tamen valde pertinet ad ſalutem ſpiritualem ieiunare, tam vt abſtineatur a vitijs carnis, quàm vt ſatisfiat de peccatis præteritis, & propter multa de quibus dicetur infra quęſtione 174. fuit ergo conueniens, quòd Eccleſia inſtitueret ieiunia aliqua ſub præcepto, & ita inſtituit multa, & quotidie poteſt inſtituere, ſi viderit opportunum.

Ad primum dicendum, quòd ſupererogatio eſt duplex, quædam quæ nullo modo pertinet ad neceſſitatem ſalutis, & iſta nunquam cadit ſub pręcepto, ſed ſub conſilio, vt ſeruare virginitatem prima Corintio. ſeptimo. Alia pertinet aliquo modo ad neceſſitatē ſalutis ſumendo eam generaliter, determinando tamen ad talem, vel talem modum non eſt de neceſſitate ſalutis, & de talibus poteſt dari præceptum immo debet dari, ita eſt de ieiunio. nam eſt ieiunium ad reprimendum vitia carnis, quia illa concupiſcit aduerſus ſpiritum ad Galatas quinto, iſtud autem, & ſimilia eſt commune ad omnes fideles Iaco. tertio, in multis offendimus omnes: fuit ergo conueniens dari aliqua remedia generalia ad omnes fideles, & tale eſt ieiunium: ideo Eccleſia debuit inſtituere aliqua ieiunia.

Ad ſecundum dicendum, quòd pulchritudo ſpiritualis Eccleſiæ, & cuiuslibet hominis conſiſtit principaliter in actibus interioribus, & maxime in virtutibus, quę habent actus pure ſpirituales, vt ſunt ſpes fides charitas. nam per iſtas colitur Deus, vt ait Auguſtinus in Enchiridion. actus tamen boni exteriores pertinent ad ſpiritualem pulchritudinem inquantum illi imperantur a virtutibus interioribus, quę faciunt, & conſeruant interiorem decorem, & ſic eſt

F ieiunium: minus tamen pertinent ad ſpiritualem decorem exteriores actus quàm interiores, quia non ſunt boni niſi inquantum ab interioribus progrediuntur.

Ad tertium dicendum, quòd lex Chriſti conſiſtit pręcipue in charitate infra 22. ſcilicet, in hoc pendent leges, & prophetę. ideo occupatio fidelium debet eſſe circa dilectionem Dei, & proximi. non ergo debet lex, vel ſtatus fidelium repleri obſeruantijs, ne prę multitudine obſeruantiarum auertatur animus ab operibus neceſſarijs, ſcilicet, charitatis. ſicut Chriſtus redarguit Phariſæos, quia tendebant ad paruas cęremonias, & omittebant ea, quę erant præcipua in lege, ſcilicet, miſericordiam, & iudicium infra duode-
G cimo, & vigeſimotertio. in lege Moyſi erat aliquis modus talium obſeruantiarum, quia tot erant cęremonię, quòd ſatis erat homini obſeruare illas, etiam non attendendo ad alia, tales autem cęremonię cauſabant ſeruitutem, & non ſunt introducendę in nouo teſtamento, quòd tamen ſint aliquę obſeruantię deuotę, & vtiles ab reprimendam peccata non eſt ſeruitus, ſed potius liberari a ſeruitute peccatorum, quia illa repugnat libertati ſpirituali. nam debet eſſe nobis libertas ab oneribus obſeruantiarum, non tamen tanta libertas, quòd vertatur nobis in occaſionem peccandi. ſic dicitur ad Galatas quinto, vos autem fratres in libertatem vocati eſtis tantum ne libertatem detis in occaſionem carnis.

H Sciendum autem, quę ſunt cęremonie vtiles fidelibus, & deuotę, non eſt ſtandum iudicio cuiuslibet, ſed ſolum Eccleſię, id eſt, prælatorum: & ideo cęremoniæ illę, quę introducuntur ab Eccleſia, vt obſeruentur debent obſeruari, & ita eſt de ieiunijs ab Eccleſia impoſitis, & hoc non improbat Auguſtinus, ſed ſolum illas obſeruantias, quę nec ſanctarum ſcripturarum auctoritatibus continentur, nec in concilijs Epiſcoporum ſtatutę inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſalis Eccleſię roboratę ſunt, vt dicitur ibidem: tales autem velle introducere cęremonias ad hoc, quòd obſeruari debeant malum eſt.

Vnde ieiunium habuit ortum. Et quòd tripliciter accipitur. Quæſt. CXXXII.

I

QVAERETVR de ieiunio vnde habuit ortum.

Dicendum, quòd ſi quęramus quis fuit prius ieiunans ſciri non poteſt: conſtat. n. quòd ieiunia ſunt antiquiſſima, & in omni tempore quo homines cognouerunt Deum, fuerunt ieiunia, vnde antequam daretur lex Moyſi ieiunia erant, vt præſupponitur Nume. 30. ſcilicet, ſi vouerit, vt per ieiunium, vel ceterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam. vnde non habuit ieiunium ortum a lege Dei, ſed in lege naturę ſecundum rectam rationem ortum eſt: ex quo apparet, quòd ſit antiquiſſi-
K mum, quia ea, quę per legem naturę, vel rationem ortum habent antiquiſſima ſunt: motiua etiam quę ſunt ad ieiunandum oſtendunt, quòd iſtud ieiuniū ſit antiquiſſimum. Fuit enim ieiunium a principio introductum inter homines ad ſignificandum triſtitiam, quia ieiunium eſt quędam pœna cum ſubtrahat homo ſibi cibos aliquo modo neceſſarios: nam delectatio ſenſibilis hominis, quę maxime cognita eſt, eſt corporalis, vt dicitur ſeptimo Ethicorum circa finem, iſta autem conſiſtit pręcipue in tactu, & guſtu circa quos temperantia eſt, vt dicitur tertio Ethicorum cap. de temperantia, ſubtractio ergo iſtarum delectationum eſt triſtitia hominis, & quia delectatio guſtus eſt in cibo, & potu,

quę

quæ tolluntur, vel minuuntur per ieiunium, pertinet ieiunium communiter ad tristitiam, & propter hoc homines ab antiquo, qui volebant tristari, vel se tristes ostendere ieiunabant, & quia homines pro mortuis solent plangere, & affligere se, fuit consuetum apud antiquos, quòd quando faciebant planctum solemnem pro aliquo, quòd inter cęteras afflictiones etiam tunc ieiunarent, vt per hoc tristes se ostenderent sic dicitur primo Reg. trigesimoprimo, quòd viri Iabes tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, & combusserunt ea, & sepelierunt in nemore Iabes. & ieiunauerunt septem diebus, idem patet. primo Paralipo. decimo: etiam quando Dauid, & viri sui audierunt Saulem, & filios eius corruisse in bello, planxerunt fletu magno, & ieiunauerunt tota die vsque ad vesperam 2. Regum primo, sic etiam quando Ioab occidit Abner principem exercitus Isboseth in dolo, doluit valde Dauid, & venit multitudo populi, vt con solaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari nec comedere, sed iurauit, quòd vsq; ad solis occasum non comederet, secundo Regum tertio, & hoc erat, quia nolebat cessare a planctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium cessaret per hoc a planctu: voluit ergo ieiunare vsque ad vesperam.

Ex hoc etiam sequebatur, quòd si homines volebant esse tristes, vel ostendere tristitiam propter aliqua mala, quæ eis acciderant ieiunabant. sic innuitur Zacha. 8. cum Deus dicit Israelitis ieiunium quarti, & ieiunium quinti. &c. domui Iudę, & Ierusalem in dies festos vertetur, & in gaudium, in quo innuitur, quòd ieiunium opponitur gaudio, & lętitiæ festiuæ, & sic erat, quia Iudæi faciebant illa ieiunia anniuersarie in memoriam quorundam malorum, quę eis acciderant, vt dicetur infra quęstion. 134. patet etiam hoc ex modo loquendi Christi infra nono, & Mar. secundo, & Luc. quinto. s. non possunt filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus, venient autem dies in quibus auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, & sic in pręsentia sponsi, idest, tempore nunptiarum, quę est festiuitas non possunt filij sponsi, idest, sodales ei⁹ lugere nec ieiunare, sed cum sponsus fuerit ab eis ablatus per mortem, vel aliàs, ita quòd videre eum non possint, tunc lugebunt, & ieiunabunt, & sic pro tristitia est ieiunium, & patet maxime, quia vbi Mattheus dixit infra nono, nō possunt filij sponsi lugere, dicitur Mar. 2. non possunt filij sponsi ieiunare, in quo innuitur, quòd ieiunare, & lugere idem sunt, & ita etiam Luc. quinto, dicitur ieiunare pro lugere: ista ergo duo accipiebantur tanquam contraria, scilicet, habere diem festum, & ieiunare, sicut ridere, & lugere, & ita Esdras suasit populo, quòd in die festo non lugerent, sed comederent, & biberent, & mitterent partes pauperibus, & tamen lugebant illi pro peccatis suis, vt patet primo Esdrę decimo: sic etiam Christus hic dixit, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum oleo, & faciem tuam laua, & hoc dixit, quia ista pertinebant ad festiuitatem, & in festiuitate nemo ieiunabat, & sic posset quilibet ostendere se non ieiunare, sic dicit Hieronymus super Matth. scilicet, loquitur iuxta ritum prouincię Palestinę vbi diebus festis solent vngere capita. pręcipit ergo vt quando ieiunamus lętos, & festiuos nos esse monstremus. Ex hoc apparet, quòd ieiunium est antiquissimum cum fuerit introductum ad luctum mortuorum, & etiam ad ostendendum tristitiam pro malis, quę homo patitur, vel ei acciderunt, lugere tamen mortuos, & tristitiam ostendere pro malis, quę patimur a principio sęculi est: ideo ex tunc est ieiunium.

A Aliud motiuum ieiunij est propter Deum, & hoc potest esse tripliciter. Vno modo inquantum est actus latrię. Alio modo inquantum est ad impetrandum. Tertio inquantum est ad satisfaciendum.

Primo modo est proprie actus latrię: nam Deo inquantum est Dominus noster, & creator, & gubernator, tenemur exhibere honorem quendam: etiam si nihil ab eo expectaremus recipere, & hoc modo laudamus ipsum orando: sic etiam propter ipsum ieiunare possumus, inquantum per hoc quendam honorē exhibemus ei, & possumus per hoc expectare ab ipso retributionem, sicut pro omnibus bonis operibus, & hoc modo loquitur Christus, scilicet, tu autem cum ieiunas &c. & pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi.

B Secundo modo fit ieiunium ad impetrandum aliquid a Deo, vt si aliqui sunt in tribulationibus, & petunt a Deo liberari ieiunant, vt hoc obtineant, sic patet de rege Iosaphat, qui putans se non posse resistere hostibus ieiunauit cum toto populo. secundo Paralip. vigesimo: sic etiam Iudęi quādo Holophernes voluit vastare totam terram eorum per omnia loca ieiunabant. Iudith quarto, & sexto. & sic Niniuitæ quando perierunt, ne subuerteretur Niniue, Ionę tertio, & tunc est ieiunium per modum orationis, quia sicut est oratio ad impetrandum, ita etiam ieiunium, & quando ambo fuerint simul melius est sic dicitur Tobię 12. bona est oratio cum ieiunio: nam

C ad hoc, quòd quis faciliter impetret non sufficit orare solum, sed etiam ieiunare, vt ait Augustinus lib. quęstio. vete. testam. & habetur trigesimotertio quęstione quinta, capitu. Christiano, scilicet, temporibus ieiuniorum ab vxore abstinēdum est, quia etiā a licitis abstinendum est, vt facilius impetrari posit quod postulatur.

Tertio modo est ieiunium actus pęnitentię inquātum est recompensatio quædam pęnę pro peccatis commissis, & isto modo ieiunium imponitur illis quibus iubetur pęnitentiam agere, & de hoc etiam sępe scriptura loquitur, & potest intelligi, quòd habetur Num. trigesimo, scilicet, si per ieiunium, vel cęterarum rerum abstinentiam affligat animam suam: affligere tamen est punire se quod maxime

D pertinet ad recompensationem pęnarum debitarum pro peccatis. Ex his etiam patet, quòd ieiunium etiam sit antiquissimum, quia cum Deus a principio sęculi fuerit a multis hominibus cognitus, illi exhiberent ei cultum latrię, & orarent ad ipsum pro liberatione ab angustijs, & satisfacere vellent pro aliquibus peccatis, & pro his facerent ieiunium.

An in lege veteri fuerint aliqua ieiunia sub præcepto, & quare ibi fuerint cum in noua nullum sit sub pręcepto. Et quid contritio ac satisfactio.
Quæst. CXXXIII.

E QVAERETVR an in lege veteri fuerunt aliqua ieiunia sub pręcepto, & quare ibi fuerunt, cum in noua nullum sit sub pręcepto.

Dicendum, quòd apud Iudęos fuerunt ieiunia multa, sicut dixerunt discipuli Ioannis ad Christum quare nos, & Pharisęi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? infra nono, & Luc. quinto, quędam tamen istorum fuerunt introducta ex lege, alia vero ex voluntate Iudęorum de quibus dicetur sequenti quęstione. ex lege solum fuit introductum vnum ieiunium proprie loquendo, pro hoc tamen dicendum, quod ieiuniun dicit subtractionem cibi, & hoc ad macerandam carnem, large ergo quęcunque cibi subtractio, vel afflictio carnis in cibo,

in cibo poteſt vocari ieiunium,& hoc modo dies azymorum apud Iudæos vocabantur ieiunium, quia per ſeptem dies non licebat eis mãducare panem fermentatum, Exodi duodecimo, ſed manducabant panes azymos, & illi inducunt quandam afflictionem carnis, quia nec ſunt ſuaues guſtui, nec vtiles ſtomacho, & maxime quando incipiunt dureſcere: ideo vocantur afflictionis Deuteronom.decimoſexto, ſeptem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, & ita poterant dies azymorum vocari dies ieiunij accipiendo large, & tamen non vocabantur,quia in his diebus non cogebantur Iudæi abſtinere ab aliquo cibo niſi a pane fermentato, cetera autem comedere poterant, ſicut ſolebant,& quoties vellent quotidie. ideo dies ieiunij proprie non erat apud Iudæos ex præcepto legis niſi vnicus, ſcilicet,dies propitiationis.Leui.decimoſexto, & vigeſimotertio: nam in hac die Deus iubebat Iudęis,quòd affligerent animas ſuas, & quicunque non affligeret ſe periret de populo, & erat iſta afflictio in abſtinendo a cibo, & ab omnibus delectationibus.

Sed tunc dicetur quare in veteri teſtamento fuerunt impoſita aliqua ieiunia, & non in nouo, cum potius debuiſſent poni in nouo, quia ieiunium eſt opus bonum, & tamen ad bonum perfectius mouentur homines per legem Chriſti, quàm per legem Moyſi, quia lex Moyſi erat imperfecta, & data hominibus imperfectis, lex autem Chriſti perfecta eſt.

Dicendum, quòd in veteri teſtamento erant multa figuralia, quæ in nouo non fuerunt, quoniam omnia in figura Iudæis contingebant. prima Corint. decimo, & hoc, quia lex illa habebat quaſi quandam vmbram, vel imaginem leuem bonorum futurorum, & ad hoc pertinet eſſe figuram ad Hebrę. decimo, vmbram futurorum bonorum lex continet. iſta autem figuralia erant aliqua ſenſibilia exterius facta, & ſic talia debuerunt eſſe in lege Moyſi, & tale fuit hoc ieiunium. nam Deus voluit Iudęis oſtendere, quòd ipſe remitteret omnia peccata ad ſe conuerſis, & pro illis peccatis oportebat, quòd homo faceret pęnitentiam, ad hoc autem iuſſit fieri confeſſionem omnium peccatorum ſuper caput hirci.Leui. decimoſexto, non quidem, quòd peccata pronunciare ſuper caput hirci eſſet alicuius vtilitatis, ſed vt per hoc oſtenderetur, quòd homo debet peccata ſua Deo manifeſtare, licet illa ſciat dolendo de illis, & proponendo ſatisfacere, & ad hoc iuſſum eſt Iudæis, quòd affligerent ſe illa die ieiunando, per quod ſignificatur contritio, & ſatisfactio. nam contritio eſt afflictio cordis, ſatisfactio autem eſt afflictio operis, ſiue in opere. vnde magis fuit ieiunium iſtud Iudæorum ad ſignificandum quàm ad aliquid efficiendum, quia non fiebat per illud ieiunium perfecta ſatisfactio pro omnibus peccatis,maxime, quia tunc Iudęi non confitebantur ſingulariter peccata ſua quaſi ſinguli pro peccatis ſuis ſatisfacere vellent, ſed ſolum peccata populi. fuit ergo hoc ieiunium ad ſignificationem, in nouo autem teſtamento nihil ponitur ad ſignificationem: ideo non oportuit poni tale ieiunium: nam etiam ſi ieiunium ſit opus ſatisfactionis pertinẽs ad pęnitentiam, nõ oportuit, quòd in nouo teſtamento poneretur ſub pręcepto,quia alij modi ſunt ſatisfaciendi pręter ieiuniũ, Chriſtus tamen non poſuit ſub præcepto niſi ea, quæ erant ſimpliciter neceſſaria, nec tamen ſequitur ex hoc, quòd lex veteris teſtamenti eſſet perfectior tanquam iubens plura bona,quia non iuſſit fieri ieiunium iſtud tanquam pertinens ad perfectionem operis,ſed principaliter ad ſignificationem. nã

F aliàs plura ieiunia impoſuiſſet:nam vnicum diem in toto anno ieiunare nihil eſſe videtur.

Quæ ieiunia erant non per legem apud Iudæos introducta. Et qui modus ieiunandi Iudæorum, Saracenorum, & Chriſtianorum, & in quo concordant. Quæſt. CXXXIIII.

QVAERETVR de alijs ieiunijs, quæ apud Iudæos introducta fuerunt non per legem.

Etiam dicendum, quòd iſta erant duplicia. Quędam pertinebant ſpecialiter ad aliquos homines. Alia vero ad totum populum. Erant
G nanque inter Iudæos aliqui habentes vitam religioſiorem, & iſti multa ieiunia faciebant, ſic erat de Phariſæis,qui reliquo populo ſanctiores videri volebant: ſic etiam erat de diſcipulis Ioannis Baptiſtæ quos ipſe erudiebat ad aliquem modum ſanctitatis: nam etiam iſti ieiunabant ſępe infra nono, & Marci ſecundo, vbi diſcipuli Ioannis dixerunt Chriſto,quare nos, & Phariſęi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant?& maxime competabat hoc diſcipulis Ioannis, quia Ioannes prædicabat pęnitentiam dicens pęnitentiam agite ſupra tertio:ad pęnitẽtiam autem pertinet ſeipſum affligere,quod fit per ieiunium: ideo ieiunia frequentabant diſcipuli Ioannis, & etiam Phariſęi, quia Phariſęi veniebant ad
H Ioannem, & baptizabantur ab eo, quibus Ioannes dicebat facite fructus dignos pęnitentiæ ſupra tertio, & Luc.tertio: ipſi ergo ieiunarent tanquam in ieiunio conſiſteret totus fructus pęnitentiæ: ſic etiam fuerunt inter Iudæos aliæ ſectæ, ſicut Eſenorum, & Sadučorum, qui habebant diuerſos modos viuendi, & Eſeni maxime ieiunijs vacabant, de quibus dictum eſt ſupra 3.

Alia erant ieiunia toti populo communia, quæ per modum ſtatuti, vel legis ab omnibus Iudæis obſeruabantur, & iſta ſunt de quibus dicitur Zachar. octauo. Ieiunium quarti: ieiunium quinti,ieiunium ſeptimi,ieiunium decimi in gaudium, & dies feſtos
I vertetur domui Iuda, & Ieruſalem. iſta ieiunia, quæ fiebant in quatuor menſibus, ſcilicet,quarto,& quinto,ſeptimo, & decimo non fuerunt a Deo præcepta, ſed a populo introducta in memoriam alicuius triſtitiæ, & malorum, quæ Iudæi tolerauerunt, & ad repręſentandum anniuerſarie illam triſtitiam ieiunabant illis temporibus, quibus tolerauerant iſta mala.

Ieiunium quarti mẽſis fiebat a Iudęis propter duo. Primo propter fractionem tabularum legis, quia in quarto menſe Iudęorum, ideſt,in Iulio die ſeptima, vel decima, vt ipſi putant, Moyſes deſcendens de monte accepta lege,cum videret, quòd populus colebat vitulum confregit tabulas ad radicem montis.
K Exodi trigeſimoſecundo, & Deuteronom.nono.Secundo propter captiuitatem Iudęorum, & captionem vrbis Ieruſalem: nam hoc tempore in menſe Iulij muri ciuitatis per Caldæos rupti ſunt.

Ieiunium quinti menſis fuit propter alia tria, licet cauſa inſtitutionis eius a principio ſolum duplex fuit. Prima fuit, quia hoc menſe redeuntibus exploratoribus de terra promiſſionis murmurauit populus,& pro hoc iuſſi ſunt manere in deſerto quadraginta annis Numeri decimoquarto, cum aliàs immediate intraturi eſſent in terram promiſſam.Secunda fuit, quia in menſe quinto, ideſt, Auguſto Nabuchodonoſor, & Caldæi ingreſſi Ieruſalem ſuccenderunt templum Domini, & ſubuerterunt illud. hoc etiam menſe poſt multa tempora capta iterum Ieruſalem

rusalem a Romanis sub Tito, & Vespasiano post Christi mortem euersum, & succensum est templum, & multa millia Iudęorum cęsa sunt, Iudæi tamen propter duo prima istorum instituerunt ieiunium istud, quia quando Deus per Zachariam dixit hoc, scilicet, ieiunium quarti &c. nondum acciderat euersio templi per Romanos: nunc tamen a Iudæis obseruatur istud ieiunium propter omnes istas causas.

Ieiunium septimi putant aliqui esse ieiunium diei propitiationis quod fiebat mense septimo die decima mensis Leui. decimosexto, & vigesimotertio, & tamen falsum est, quia Deus significabat, quòd ista ieiunia mutarētūr a Iudęis, quia dictum est ieiunium quarti &c. erit in gaudium, & dies festos, & tamen de ieiunio diei propitiationis non potest intelligi, quia illud erat ieiunium legis, & nunquam cessaturum erat quandiu lex duraret, Ieiunium autem quod fiebat ex voluntate Iudæorum in memoriam alicuius tristitiæ, si adueniret postea contraria lętitia poterat conuenienter mutari, & hoc innuitur cum dicitur, quòd verteretur in gaudium, & dies festos: ideo dicendum, vt vult Hieronymus, quòd fuit istud ieiunium mense septimo, quia tunc occisus est Godolias, qui relictus fuerat a Caldæis princeps terrę Iudæorum, & propter mortem illius omnes Iudęi, qui relicti fuerant in terra, fugerunt in Aegyptum quarto Regum vigesimoquinto, & Ieremia quadragesimosecundo, & non reuersi sunt amplius in terram suam eodem cap. sed mansit terra Iudæorum sine habitatore per septuaginta annos quousque redierunt Iudæi, qui ducti fuerunt in Babylonem, & propter hoc Iudęi ieiunauerunt, quia ista fuit eis magna desolatio.

Ieiunium decimi mensis, qui coincidit cum Ianuario nostro factum fuit a Iudæis propter planctum quem Iudęi existentes in Babylone habuerunt, cognito quòd templum Dei esset succensum, & ciuitas destructa: nam ante illam captiuitatem erant multi de Iudæis in Babylone, qui ante hoc per regem Nabuchodonosor translati fuerant sub rege Ioachin rege Iuda, vt ostensum est late supra secundo cap. quæstione nonagesimaprima, & erant ibi Daniel, & Ezechiel Prophetę, & cum succensio templi, & vrbis facta fuisset mense quinto, Iudęi in Babylone existentes cognouerunt hoc mense decimo, & tunc ieiunauerunt: ista igitur erant ieiunia communia Iudęorum, quæ per legem non fuerunt introducta, sed ex volūtate populi de his Hier. super Zacha. & patet 76. distin. cap. ieiunium, & hoc est quantum ad ieiunia Iudęorum.

Considerandum autem, quòd ieiunia Iudæorum, siue introducta ex lege, siue per eorum voluntatem aliquo modo concordant cum nostris, sed non in totum: nam ipsi die ieiunij carnibus vescuntur, & tamē per totam diem nihil comedunt. Sic etiam alię gentes ieiunant, vt sarraceni, quorum ieiunium turpe est, Ecclesia autem a carnibus abstinere facit in ieiunio, semel tamen per diem cibum sumere concedit: omnes ergo gentes ieiunantes concordant in hoc, quòd carnem macerant subtrahendo sibi cibum, & tamen in cęremonijs specialibus ieiunij non concordant; ideo quandocunque de ieiunio loquimur, intelligitur ieiunium illud quod Ecclesia instituit, quia ipsa introduxit cęremonias rationabiles ieiunandi.

A *An violans ieiunium Ecclesiæ peccet semper mortaliter. Et quæ proprie appellantur præcepta positiua, & præcepta iuris naturalis. Et quòd omnia præcepta legis Christi sunt naturalia. Quæst. CXXXV.*

QVAERETVR an violans ieiunium Ecclesię peccet semper mortaliter.

Dicendum, quòd pręceptū obligat, ita quòd si non fiat pęnam habet, vt ait Augu. 14. quęst. 1. cap. quisquis, & cap. quod præcipitur, & dicitur, quòd habet pęnam. s. peccati mortalis, vt solet exponi. Ecclesia autem sub pręcepto instituit B ieiunia: ideo videtur, quòd transgressio eorum peccatum mortale sit. Dicendum tamen, quòd præcepta Ecclesiæ sunt præcepta iuris positiui, sunt autem positiua illa, quę antequam fiant non differt, sic vel sic fieri, differt autem postquam fuerint posita, vt dicitur 5. Ethic.

Pręcepta autem iuris naturalis sunt de bono necessario, & de malo quod necesse est vitari: & ideo differt sic vel sic esse: ideo contra præcepta iuris naturalis nemo potest agere in aliquo casu, quin peccet mortaliter. Et ita est de pręceptis legis Christi, quia ipse nihil posuit quod esset pure positiuum, sed ea, quæ aliàs naturaliter obligabant: ideo quandocunque fiat aliquid contra Christi legem, peccatum mor- C tale est. Secus autem est de pręceptis Ecclesię, quia illa sunt ius positiuum, & talia non dicunt bonum necessarium, sed illud per quod homo dirigitur ad bonum, & principalem vim obligandi habent ex institutione legislatoris, & intentione eius: nam ipse vult illa obligare inquantum dirigunt hominem ad id quod est simpliciter bonum. Cōtingit autem, quòd in aliquo casu obseruatio eorum potius impediat rectitudinem ad verum bonum, & tunc obseruare talia præcepta non est de intentione legislatoris, & ille, qui obseruaret, licet concordaret verbis legis, non cōcordaret intentioni legislatoris,

Ita autem est de ieiunijs, quia instituta sunt ab Ecclesia, vt hominem dirigant in bonum. s. vt non dominentur in eo vitia carnis, & propter alias causas. D si tamen in omni casu ieiunandum esset quando Ecclesia pręcipit, acciderent inconuenientia, vt siquis esset languens, vel si alicui accideret subito aliqua fames, quòd si non comederet videretur moriturus, & similia accidentia: nam in talibus non solum licitum est frangere ieiunium, sed etiam peccatum esset siquis subijceret se periculis, vt ieiunium non frangeret. Ideo dicendum est, quòd non est necesse, quod omnes frangentes ieiunia Ecclesiæ peccent mortaliter, sed quicunque frangit illa ex contemptu peccat semper mortaliter. s. quia putat, quòd Ecclesia non obligat eum, idest, non potest obligare, vel non curat de illa obligatione, & quidquid fiet ex tali contemptu etiam si esset circa leuissimas cęremonias mortale peccatum erit, Etiam quia requiritur, quòd E quicunque frangere vult ieiunium habeat causam rationabilem ad hoc faciendum talem, quam si legislator vidisset dispensaret cum eo, vel non obligasset ad ieiunandum, & tunc poterit ieiunium frangere sine peccato mortali. & sic aliquando frangens ieiunium peccat mortaliter, vt si nullam causam habeat rationabilem, cum aūt habent causam aliqñ nihil peccāt, aliqñ autem venialiter solum sm̄ differentiam causę pro qua ieiunium soluunt. Aliqui autem ad pauca aduertentes dixerunt, quòd non peccet mortaliter frāgens ieiunium Ecclesiæ nisi agat ex contemptu, ēt si non sit aliqua causa frangendi. Est enim istud absurdum, quia tunc præcepta Ecclesiæ data de moribus nihil obligarent quod falsum est, quia ēt agens

contra

contra legem humanam datam de moribus dirigendis, ideſt, non de modo ordinandi iudicia, & actiones formales, ſed de vita hoīs dirigenda peccat mortaliter: ergo a fortiori agens contra legem Eccleſiæ datam de moribus: nam ſi ſolus contemptus cauſaret peccatum mortale lex Eccleſiæ per ſe nihil faceret, quia etiam vbi nulla lex poſita eſt ſiquis contemnat ea, quæ in Eccleſia ſunt, vt ſi contemnat quācunque cęremoniam mortaliter peccat: ſic enim Deus conqueritur contra Sacerdotes, qui dicebant menſa Domini polluta eſt, ideſt, altare Dei Mala. 1. debet ergo dici, quòd agens contra quodcunque præceptum Eccleſiæ datum de moribus peccat mortaliter, non ſolum ſi ex contemptu agit, ſed etiam ſi non habet iuſtam cauſam ad hoc agendum, & ita eſt in ieiunijs: ideo neceſſe eſt, quòd frangens ieiunium habeat iuſtam cauſam ad hoc faciendum, aliàs peccabit mortaliter.

An aliquis poſſit peccare propter multum ieiunium. Quæſt. CXXXVI.

QVAERO an poſſit aliquis peccare propter multum ieiunium.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia ieiunare eſt actus religionis, & pertinet ad dilectionem Dei, quia vt ait Grego. in quadam Homil. probatio dilectionis eſt exhibitio operis, & tñ Deus non poteſt diligi ab homine ſupra modum, & quantumcunque diligatur eſt adhuc magis diligibilis cum ſit bonus in infinitum: ergo quātumcunque quis ieiunet, vel alia opera bona faciat pro eo non poteſt excedere. Dicendum, ꝙ aliqñ ieiunare multum eſt peccatum, quia ieiunatur ſupra modum: ſic enim beatus Bernardus confitetur ſe peccaſſe in hoc, ꝙ corpus ſuum interdum nimis ieiunio, & vigilijs debilitauit. Pro quo ſciendum, quòd licet aliqua bona opera ſint, non eſt bonum ſemper facere ea in quacunque quantitate: nam ſm Ariſt. primo Politi. aliter iudicandum eſt de fine, & aliter de eis, quæ ſunt ad finem: illud enim quod tanquam finis, quęrit̄ abſque menſura quęrendum eſt. In his autem, quæ ſunt ad finem adhibenda eſt menſura ſm proportionem rei ad finem, ſicut medicus intendens ſanitatem tanquam finem cauſat illam maiorē ꝙ pōt, potiones tamen, & medicinas quas ad cauſandum ſanitatem propinat non exhibet quanto maiores poteſt, ſed inquantum credit conuenire ſanitati introducendę: ſic autem eſt in vita, & ſalute ſpirituali, quia dilectio Dei eſt finis omnium operum noſtrorum, & ideo quantomagis potuerimus dilectionem iſtam habere tanto melius eſt, nec eſt in ea exceſſus, quia propter ſeipſam quęrit̄, ieiunia autem vigiliæ peregrinatio, & alia corporalia exercitia, licet bona ſint non quęrunt̄ propter ſeipſa, ſed ꝑp dilectionem Dei, quia ipſa non ſunt finis, ſicut dr̄ ad Rom. 14 ꝙ non eſt regnum Dei eſca, & potus, ſed iſta adhibentur tanquam neceſſaria ad finem. ſ. ad domanda vitia carnis, iuxta illud prima Corin. 9. caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem illud redigo: ne cum alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar: iō iſta exercitia corporalia ſunt adhibenda in quadam menſura rationis ita, vt concupiſcentia reprimatur, & tamen natura non extinguatur. iuxta illud ad Ro. 12. exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentē, & Deo placentem, & ſubditur ibi rationabile ſit obſequium veſtrum. ſiquis ergo incaute per ieiunium aut vigilias, vel ſimiles labores debilitaret naturam ita, vt non ſufficeret ad opera ad quæ aliàs tenetur, vt prędicator ad prędicandum, doctor ad docendum, cantor ad canendum, & ita de cęteris, peccat, & ita ſi vir per multa ieiunia debilitaret ſe ita, vt non ſufficeret

F reddere debitum vxori, peccaret ſi hoc faceret ſine eius licentia: tales dicuntur offerre holocauſtum de rapina, vt dicit Hierony. & etiam irrationabiliter agūt ſi propter ieiunia multa debilitant ſe, ita vt non ſufficiant ad alia opera meliora, quę facere poſſent, niſi debilitati eſſent per ieiunia, licet ad illa opera aliàs non tenerentur, & in hoc non eſt dicendum, quòd peccet, qui ita agit, quia non eſt peccatum niſi quando agimus contra id ad quod ſumus obligati, ſi igitur nō ſumus obligati ad iſta magna bona, licet poſſemus illa facere, & omittamus ſolum propter minora non eſt peccatum, eſt tamen irrationabiliter factum, quia potius eligenda erant meliora quàm minus bona, & maxime cum in vtriſque ęqualis labor apponendus

G eſt, vel forte maior labor in minoribus bonis, & de ho c dicit Hiero. quòd rationabilis homo dignitatem amittit, qui ieiunia charitati, vel vigilias ſenſus integritati pręfert, & de conſe. diſtin. quinta, capitu. non mediocriter.

Ad primum dicendum, quòd in diligendo Deum, ideſt, in ipſa dilectione, quæ eſt charitatis actus, quantumcunque ſit vehemens, & intenſa non poteſt eſſe exceſſus, ſed ſemper erit melius, & tamē in operibus, quæ ordinantur ad charitatem, ſicut in ieiunio, & vigilijs, & ſimilibus ſecus eſt, quia interdum poteſt eſſe exceſſus ita, vt iam ſint contra charitatem, vt dictum eſt: ideo oportet iſta ſub quadam menſura

H rationis fieri.

An in ieiunio ſtatuto per Eccleſiam poſſit aliquis diſpenſare, & quis. Et quòd diſpenſatio in legibus Eccleſiæ ad ſolos prælatos pertinet. cum neceſſe fuit pręcepta poſitiua eſſe diſpenſabilia. Et quòd præcepta Eccleſiæ ſunt honoranda ſicut præcepta Chriſti. Et in quo differt lex Chriſti a lege Moyſi. Quæſt. CXXXVII.

QVAERETVR an in ieiunio ſtatuto per Eccleſiam poteſt eſſe diſpenſatio aliqua, ita vt interdum homo non teneatur ad ieiunandum, vel poſſit licite frangi ab aliquo ſine alia diſpenſatione.

Dicunt quidam, quòd non poteſt diſpenſari, quia omnes tenentur ad præcepta Eccleſię, ſicut ad præ-

I cepta Chriſti, quia ipſe dixit Luc. 10. qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit, & loquitur Apoſtolis, qui erant prælati Eccleſiæ, contra præcepta tamen Chriſti nulli facere licet, nec in eis diſpenſare: ergo nec contra præcepta Eccleſiæ, inter quæ ſunt præcepta de ieiunio: ergo non licet in ieiunijs diſpenſare.

Item, quòd vtiliter ſtatutum eſt, non poteſt niſi inutiliter relaxari, ieiunia tamen Eccleſiæ propter magnam vtilitatem ſunt ſtatuta: ergo nocumentum erit diſpenſari in illis, non poteſt fieri tamen diſpenſatio, vt fiant ea, quæ ſunt in damnum Eccleſiæ, quia poteſtas eſt data ſolum prælatis a Chriſto

K in conſtructionem, & non in deſtructionem ſecūda Corinthiorum decimo, & decimotertio: ergo non poterit diſpenſari in ieiunijs.

Item non poteſt inferior diſpenſare in pręcepto ſuperioris, vt ait Bern. lib. de pręceptis, & diſpenſati. quælibet tamen ſingularis perſona eſt inferior Eccleſia: ergo non poteſt aliquis diſpenſare in ieiunijs Eccleſię niſi caput Eccleſiæ, ſcilicet, Chriſtus, vel habens locum capitis, ſcilicet, Papa, alijs autem minoribus videtur, quòd non licebit diſpenſare.

Dicendum, quòd pręcepta Eccleſię de ieiunijs, & omnia alia pręcepta ſunt iuris poſitiui, & per ea iubentur aliqua, quę non ſunt ſimpliciter, & determinate bona, ſed ſolum inquantum ordinant ad id quod eſt ſimpliciter bonum, quale eſt illud quod per ius

ius naturale fieri præcipitur, prohibentur etiam aliqua in præceptis Ecclesiæ non quæ sunt secundum se mala, sed quia sint occasio ad id quod est secundum se malum, potest tamen contingere, quòd illud quod dirigit hominem ad simpliciter bonum, interdum non dirigat, sed magis impediat, & illud per quod tollitur occasio ad malum, interdum non tollat occasionem, sed potius obseruatum causet maius malum, & in talibus recedere ab obseruatione iuris positiui non solum est licitum, sed etiam est necessarium, & propter hoc necesse fuit iura positiua esse dispensabilia quantum ad terrorem suum, quia interdum non concordant cum intentione condentis ea, quę intentio legislatoris fuit per leges facere ciues bonos, & ad virtutem deducere secundo Ethicorum: lex tamen habet vigorem a legislatore: ideo quando discordat ab intentione eius, scilicet, quia non dirigit in bonum, sed est occasio mali non est seruanda, quia hoc potius esset agere contra legem, sicut dicitur. ff. de. ll. l. contra legem, & lege, fraus & de regu. iu. lib. sexto in regula certum, scilicet, certum est eum in legem agere, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, idest, contra voluntatem legislatoris, qui est lex viua. dispensatio ergo est in iure positiuo, ius autem naturale, quia prohibet solum ea, quę simpliciter, & determinate mala sunt, & iubet solum ea, quę sunt simpliciter de necessitate salutis non est dispensabile, quia non est possibile in iure naturali esse errorem aliquem assumendo illud vniuersaliter, licet quædam determinationes aliqualiter particulares iuris naturalis possint interdum effici iniustę, sicut reddere depositum, & seruare fidem promissam, sic patet quinto Ethicorum vbi dicitur iura naturalia esse immutabilia, sicut etiam res naturales sunt inuariabiles, vt ignis ardet hic, & in persis: aliquando tamen naturalia iura mutantur, sicut etiam res naturales mutantur, vt hominem habere dextram, & sinistram est naturale, & tamen contingit interdum ambidextros fieri, præcepta autem Ecclesiæ sunt de iure positiuo: ideo necesse est, quòd sint aliquando dispensabilia: nam licet, vt communiter conueniant, & contineant iustum, tamem propter diuersitates, quæ contingunt circa singularia, non potest in omni casu applicari bene lex ad omnia.

Sicut est in medicina, quia etiam in omnibus patientibus eundem morbum non conuenit eadem medicina propter varietatem, quæ in ipsis accidit, nullum ergo præceptum potest poni generaliter de particularibus, quod in aliquo casu non contingat effici iniustum si obseruetur, & tamen legislator ponit legem vniuersaliter, quia vt communiter bonum est illud quod præcipitur, in casibus autem illis in quibus obseruare legem esset inconueniens, oportet eam omitti, & istud est dispensari in ea.

Ista tamen dispensatio non committitur cuilibet, & hoc pp duo. Primo, quia non iudicaret quilibet bene, an conueniens esset seruare legem, vel non in casu dato: ideo oportuit hoc solum relinqui arbitrio eorum de quibus præsumitur, quòd in hoc iudicando non errarent. Secundo, quia lex habet iurisdictionem quandam, & ideo effectum suum tolli, vel impediri ad tempus, aut diffiniri quando obseruari deberet, non debuit pertinere ad quoslibet, sed solum ad habentes iurisdictionem, quia interpretari, vel diffinire iurisdictio quędam est.

Et propter hoc dispensatio in legibus Ecclesiasticis ad solos prelatos pertinet. Primo, quia de ipsis presumitur, quòd non errabunt iudicando de lege,

A an debeat in casu illo obseruari, vel non cum assumpti fuerint ad hoc, quòd præsint, & iudicent. Secundo, quia prelati iurisdictionem habent, non tamen ex hoc innuitur, quòd quilibet prælatus possit dispensare in quacunque lege Ecclesiastica, sed solum, quòd ad nullum pertinet dispēsare in aliqua lege Ecclesiastica nisi ad prelatum.

De dispensatione autem circa ieiunia est nunc dubium per quem fiat, & si quæratur de Papa non erit dubium quin possit in omnibus ieiunijs dispensare. De alijs autem prelatis est dicendum, quòd aut ieiunia in quibus dispensare volunt, sunt generalia, & instituta per Ecclesiam conciliariter congregatam, vel per Papam, vel sunt ieiunia Synodaliter instituta
B in Episcopatu aliquo.

De secundis non est dubium quin Episcopus possit dispensare in ieiunijs constitutis specialiter in Episcopatu suo, siue per eum, siue per antecessores suos, quia tanta est potestas cuiuslibet Episcopi quanta omnium prędecessorum suorum.

Si autem sint ieiunia instituta per totam Ecclesiā videbatur quibusdam, quòd non possent Episcopi dispensare, quia sunt minores.

Dicendum tamen, ꝙ possunt, quia Ecclesia permisit cuicunque prælato dispensationem circa ista: ideo in quibuscunque ieiunijs potest dispensari cum quolibet per prelatum existente aliqua causa.

De ipso autem ieiunante, qui est persona priuata.

C Dicendum est, ꝙ non potest dispensare secum in ieiunio, tamen quia nemo dispensat proprie secum, quia omnes actus iurisdictionis exercentur ad alterū tamen etiam quia est persona priuata, & tamen dispensare requirit iurisdictionem, existente tamen aliqua causa propter quam non possit commode ieiunare, vt propter ęgritudinem, vel aliàs potest licite frangere ieiunium: etiam non requisita dispensatione prælati, & tamen non dicitur dispensare secum proprie, sed vtitur permissione iuris, quia ius non vult eum obligare, immo in quibusdam casibus non posset eum obligare, vt si esset in necessitate famis, quia
D necessitas non subijcitur alicui legi positiuę: etiam quia non potest ius naturale tolli per positiuum, & tamen naturale est homini sustentare naturam quandocunque indigeat: ideo si tempore ieiuniorum accidat nobis aliqua specialis indigentia cibi, non tenebimur lege positiua de ieiunijs.

Ad primum dicendum, quòd pręcepta Ecclesiæ honoranda sunt, sicut præcepta Christi, & sicut contemnere præceptum Christi est peccatum mortale, ita contemnere præceptum Ecclesiæ, pręcepta tamē Christi ex parte materiæ sunt plus obligatoria quàm præcepta Ecclesiæ, quia Christus solum pręcepit ea, quæ sunt de iure naturali, non addens aliquas cęremonias nec pręcepta particularia, idest, de rebus multum particularibus.

Ideo præcepta Christi habent duas conditiones
E quas habet ius naturale, scilicet, quòd non sunt dispensabilia, & ꝙ sunt æterna.

Vtrunque competit iuri naturali: nam in iure naturali nemo dispensat: etiam istud ius nunquam reuocatur, vt aliud ius ei succedat, ita lex Christi non est dispensabilis: nam inquantum est vniuersalis, & solum pręcipit ea, quę sunt secundum se bona, & necessaria ad salutem non accidit aliquis casus particularis, in quo sit malum obseruari illam, & oporteat dispensari in ea.

Nam ista est necessitas dispensationis, scilicet, quia id quod vniuersaliter positum in aliquo, vt communiter bene conuenit, particulari casu non conuenit,

& in

& in hoc differt lex Christi a positiua lege Ecclesiæ, quia cum ista sit de particularibus interdum obserua ri illa non conuenit, & ideo oportet dispensari in ea etiam ex alio fundamento, non est lex Christi nunc dispensabilis, quia eiusdem potestatis est legem condere, & dispensare in ea: ideo nemo potest dispensare in lege nisi ille, qui condidit, aut ęqualis sibi, vel ille cui lex potestatem commiserit, Christus tamen ęqualem non habet nec commisit alicui potestatem dispensandi in lege sua: ideo indispensabilis est. etiam lex Christi est æterna, quia lex, quæ semel bene posita est non debet mutari nisi postea inueniatur continere aliquod malum, vel nociuum reipublicę, & etiam non debet lex mutari quandocunque inueniatur cōtinere iniustum aliquod nisi illud graue sit, vt dicitur secundo Politi. cap. 5. & propter hoc, quia lex, quę aliquando bona est, interdum propter varietatem temporum efficitur iniusta, solent mutari leges per tempora, & non est inconuenienter factum extra de con sangui. & affini. c. non debet. s. non debet reprehensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quoque varientur humana. & hoc modo necesse est leges particulares quantumcunque fuerint iustæ, quando positæ sunt effici aliquando iniustas, & mutatione dignas: nam sicut illę leges, quę sunt iuste ad regendum hominem quando est puer, non sunt iustæ ad regendum eum quando est vir, ita & illę leges particulares, quæ a principio sęculi essent vtiles, vel multo tempore ante hoc ad regendum aliquam ciuitatē, vel gentes erunt nunc inutiles, & multæ earum superfluæ, quia multa negocia, vel modi viuendi erant tunc inter homines de quibus leges datę erant, & nūc cessantibus illis modis viuendi omnino sunt leges superuacuę, sic apparet in pluribus legibus trium librorum vltimorum. C. qui iam ad nihilum videtur prodesse, & etiam in primo li. C. quia officia, & administrationes illę de quibus dabantur iam non sunt: etiā quotidie multa negocia de nouo emergunt, quæ nouis legibus, & nouis remedijs indigent: ideo leges par ticulares etiam si per diuturnitatem temporis non efficerentur iniustæ necesse erat per seipsas deficere multis earum superfluis factis, & in hoc differt lex Christi a lege Moysi, quia licet lex Moysi non erat dispensabilis, quia erat lex Dei, fuit tamen mutabilis inquantum erat de cęremonijs, & de rebus multum particularibus, quæ licet fuerint vtiles genti Iudæorum, quæ habebat statum imperfectum, & quasi puerilem, iam nō erant vtiles, cum gentes ad perfectum modum viuendi venire deberent: ideo licet in lege Moysi nunquam per aliquem dispensatum est, ipsa tamen per Deum mutata est. Lex autem Christi non solū est indispensabilis, sed ēt est vniuersalis, & est solum de bono simpliciter quod est necessarium ad salutem, nunquam ergo successione temporum potest effici ista lex inconueniens: ideo nunquam alia lex ei succedere poterit, sicut nec iuri naturali potest succedere alterum ius deleto eo. leges autem Ecclesiasticæ dispensabiles sunt, & ęternę non sunt, quia dātur de rebus multum particularibus, vt declaratum est: ideo licet essent ęqualis auctoritatis cū lege Christi, iustum esset in eis dispensari aliquando, in lege autem Christi nunquam.

Ad secundum dicendum, quòd leges Ecclesiasticæ vtiliter statutę sunt, & tamen interdum per varietatem temporum efficiuntur inutiles totaliter, & tūc tollendę sunt per Ecclesiam, quę eas instituit, & istud non est dispensare, sed abrogare, sicut multi antiqui canones iam reuocati sunt, vt canones illi, qui taxabāt pęnas certas pro singulis peccatis: nam iam Ecclesia reduxit omnia hæc ad arbitrium confessorum, de

F pęni. distin. 1. cap. mensura, & extra de pęni. & remi. c. Deus, qui Ecclesiam. Interdum autem lex manet vtilis, & tamen accidit aliquis casus, in quo non est bonum seruare, & tunc non est lex abroganda, sed dispensandum in ea, scilicet, quantum ad illum casum solum.

Aliter potest dici, quòd leges Ecclesiasticę institutę sunt vtiliter quantum ad intentionem condentis, quia ille instituit solum inquantum per eas homines diriguntur ad per se bonum, & arcentur a malis, quādiu autem manet istud, lex nunquam est dispensabilis, quia nihil aliud est dispensare nisi, quòd daretur homini licentia faciendi malum, & istud malum est nec cadit sub dispensatione, & cum nocumento fieret, quia tamen accidit interdum obseruationem legis quantum ad literam militare contra intentionem legislatoris non debet tunc lex seruari, & non est inutile dispensari in ea, sed potius esset nocumentum si non dispensaretur. G

Ad tertium dicendum, quòd inferior non potest dispensare in statuto facto a superiore, nisi de hoc superior expresse disposuerit, & quia in legibus ieiuniorum permittitur dispensatio inferioribus, & etiam, ꝙ ipse ieiunans imminente necessitate famis, & in similibus casibus possit propria auctoritate ieiunium frangere: ideo licebit dispensari in ieiunijs Ecclesiæ.

H

An viri iusti teneantur ad ieiunia Ecclesiæ. Et quòd dupliciter intelligitur, quòd lex non est posita iusto, sed peccatori. Quæst. CXXXVIII.

QVAERETVR nunc, qui sunt, qui tenentur ad ieiunia Ecclesię, & primo de viris iustis, qui habent excellentiam vitæ an teneantur ad hæc ieiunia.

Dicunt quidam, quòd non tenentur, quia dicitur prima Corint. quòd vbi spiritus Domini ibi libertas, & illud. qui spiritu Dei aguntur non sunt sub lege, & prima ad Timot. primo. lex non est posita iusto, sed peccatori, sed vir sanctus est iustus, & spiritu Dei agitur: ergo non tenetur ad legem ieiuniorum.

I Item infra nono dicitur, quòd non possunt filij sponsi quandiu sponsus cum eis est, lugere, & Mar. secundo, & Luc. quinto, dicitur non possunt ieunare, & tamen cum viris iustis Christus semper habitat spiritualiter ad Ephe. 3. habitare Christum per fidem in cordibus vestris, & ille est sponsus Ecclesiæ ad Ephe. quinto: ergo non tenentur iusti ieiunare.

Item cum ieiunium sit satisfactionis opus, non debet imponi nisi ei, qui peccauit, aliqui tamen sunt, qui nunquam peccauerunt mortaliter: ergo non tenebuntur illi ieiunare.

Dicicendum, quòd iusti quantumcunque sint sancti etiam si nunquam peccauerint mortaliter immo ēt si ex priuilegio nunquam peccauerint venialiter adhuc tenentur ad ieiunia Ecclesię, & patet, qa Apostolus erat vir perfectissimus, ipse tn̄ ieiunabat, & alia corporalia exercitia faciebat 1. Cor. 9. castigo corpus meum, & in seruitutem illud redigo, & inter cętera opera bona, quæ de ipso, & de alijs narrat ponit ieiunium 2. Corin. 6. & 11. ideo quilibet quantumcūque iustus debet ieiunare. Etiam quia virtus hominis nō subuertit ordinem Ecclesiæ, sed potius perficit, & adiuuat ad conseruandum illum, & tamen quandiu manet ordo, manet obedientia inferiorum ad pręcepta superiorum, quia hoc est eis debitum. Ergo iustitia hominis non absoluit ipsum a lege, sed solum a peccato, lex autem bona est, & mandatum K

sanctum ad Ro. 7. ergo non absoluetur iustus a lege ieiuniorum, nec ab aliqua lege, nam si iustitia absolueret a debito ieiunandi, absolueret etiam a quacunque alia lege, quia eadem est obligatio vnius legis positiuæ, & omnium, si tñ absolueretur ab omnibus legibus esset licitum ei malefacere: hoc tñ nemini licet, ideo iustus non absoluitur a lege ieiunandi.

Pro quo sciendum, ꝙ præceptum positum a legislatore semper obligat, nisi qñ obseruatio eius esset contra intentionem legislatoris, & tñ non impedit intentionem legislatoris iustos obligari ad legem, qa intentio eius est ciues bonos facere 1. Ethicorum, q autem bonus est per legem non efficietur malus, sed melior, quia saltem obediendo merebitur, ideo non excusatur iustus ab aliqua lege, & ita non absoluitur a lege ieiuniorum, nam etiam iustis ad multa possunt proficere ieiunia.

Ad primum dicendum, quòd duplex est libertas, quædam est libertas spiritualis, quæ opponitur seruituti peccati, quia qui facit peccatum seruus est peccati. Ioan. 8. vnde quicunque est sine peccato est liber, & ista est causata a spiritu Dei; & de istis verũ est, quòd vbi est spiritus ibi est libertas. i. si spiritus Dei operatur in aliquo ille erit liber a peccato, ad Gala. 5. spiritu ambulate, & desideria carnis nõ perficietis: etiam qui spiritu Dei aguntur non sunt sub lege. s. sub lege peccati, bene tamen sunt sub lege iustitiæ.

Alia est libertas ab obligatione iuris, vel ab obediẽtia mandatorum, & ab ista nemo est liber, nisi qui nõ habet superiorem, sicut Deus, vel si non manet in hac vita, sicut angeli, & animæ beatorum, & demones, & generaliter omnes animę solutę a corporibus; quia lex est quoddam medium dirigens rationalem creaturam in finem suum, qui autem in fine est lege non regitur, dęmones tamen, & Angeli, & omnes animæ solutæ corporibus sunt iam in termino suo, ideo legibus non subijciuntur, & sic quamquam aliquid agerent contra legem Dei non peccarent, quia iam non subijciuntur ei.

Cum autem dicitur, quòd lex non est posita iusto, sed peccatori potest intelligi dupliciter. Vno modo quantum ad causam introducendi legem, scilicet, qa necessitas introducendi legem est iniquitas hominũ, vt dicitur in proœmio Dec. si autem essent omnes homines boni, & esset certum, quòd nunquam vellent facere malum, non oportuisset, introduci aliquã legem, quia homines per seipsos bona facerent, & a malis cauerent, qa tñ multi mali sunt, oportuit legem pp eos introduci, lex ergo nõ est posita iusto, sed peccatori, non fuit posita propter iustũ, sed propter peccatorem, & tamen postquam posita est, obligat tam iustum, quam peccatorem cum generaliter ponatur.

Aliter potest dici, ꝙ lex non est posita iusto, scilicet lex prohibitiua, lex tamen præceptiua, ita ponitur iusto, sicut peccatori, ratio differentię est, quia in lege prohibitiua prohibetur id quod malum est, iustus autem non inclinatur ad faciẽdum malum cum iustus sit, ideo non est necessaria ei prohibitiua lex, lex autem præceptiua deducit hominem ad bonum, quod interdum non erat aliàs necessarium, & tunc per legem efficitur necessarium, vnde ante hoc poterant esse iusti non facientes istud, nunc vero non possunt, nisi legem obseruent, ideo lex præceptiua posita est, tam iusto, quam peccatori, sed prohibitiua soli peccatori. s. quia peccator indiget illa, & iustus non, & tñ quantum ad obligationem, ita obligatur iustus ad legem prohibitiuam, sicut ad præceptiuam.

Ad secundum dicendum, quòd duplex est ieiuniũ, scilicet ieiuniũ luctus, & exultationis, ieiunium luctus dicitur, quòd homo facit cum amaritudine peccato-

A rum præteritorum propter illorum recordationem, volens de illis satisfacere, vel ieiunium, quod exercetur in miseria, & angustia seculi.

Ieiunium exultationis dicitur cum quis ex abundantia spiritualis iocunditatis a carnalibus delectationibus aliàs licitis se subtrahit, quia gustato spiritu desipit omnis caro. Iustis autem semper Christus sponsus ecclesię habitualiter adest, sed non est eis semper præsens actualiter, immo qñque est eis præsens actualiter non vt sponsus, sed vt iudex punire potẽs, & hoc qñ recogitant peccata præterita, vel ea in quæ incidere possunt, nisi carnis desideria frenauerint, & tũc cõpetit iusto ieiunium meroris.

B Aliqñ autem est præsens iusto, tanquam sponsus, & remunerator. s. quando eius delectatione perfruitur, & tunc ei competit ieiunium exultationis, & nõ meroris. etiam argumentum istud, quod procedit ex metaphora non est efficax, quia metaphora nõ debet extendi ad omnia, nam Christus dixerat de filiis sponsi. i. de amicis sponsi mundani, ꝙ non conuenit eis ieiunare, quando secum sponsum habent, quia gaudiũ illorum est carnale, & ideo non debent abstinere a cibis, in quibus consistit magna pars corporalis delectationis. Sponsus autem spiritualis causat iocunditatẽ spiritualem ad quam nihil pertinet comedere, iõ nõ est inconueniens, ꝙ habentes secum spiritualẽ sponsum ieiunent, quod autem Christus dixit hoc de discipulis transferendo ad eos istam metaphoram conueniebat aliqualiter, quia discipuli Christi erãt a principio carnales, & noui in doctrina, ideo tanquam imperfectis, & nondum assuefactis permittendæ erant aliquæ corporales delectationes, & hoc Christus significauit dicẽs, nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, sed vinum nouũ in vtres nouos, quasi dicat isti sunt adhuc noui, & ideo præcepta noua, vel modus viuendi nouus. i. nondum perfectus dẽt eis imponi, cum autem fuerint veteres puriora, & altiora præcepta eis conuenient.

C

Ad tertium dicendum, ꝙ ieiunium non est solum satisfactorium pro peccatis præteritis, sed etiam est adiuuans ad euitandum futura, & præseruandum se ab eis, & ideo etiam iustis, qui nunquam peccauerũt competit ieiunium, tanquam medicina præseruans a morbo, nam & siquis possit esse sine peccato non pt tamen esse sine tentatione ad peccandum, & quia tẽtationibus locus tollitur per ieiunium debilitata carne proficit ieiunium etiam viris iustis, quia iustitia nõ aufert quin caro concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem ad Gala. 5. vnde sicut nemo potest esse sine aliquali contradictione corporis, & spiritus, & ita nemo esse debet, qui interdum, ad ieiunia non teneatur: dato tamen ꝙ aliquis ex priuilegio haberet, quòd nunquam tentaretur a concupiscentia, sicut in virgine, teneretur tamen ad ieiunium, quia ista excellentia non absoluit eum a lege, quia sicut nemo quandiu viuit, quantumcunque sit perfectus desinit esse pars ecclesiæ, & filius eius, ita nemo pp excellentiam vitæ absoluitur ab obedientia ecclesiæ, & sic tenebitur ad ieiunia imposita per eam.

D

E

An pueri, & adolescentes teneantur ad ieiunia ecclesiæ, & quo tempore incipiunt homines obligari ad ieiunium. Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR an pueri teneantur ad ieiunia ecclesiæ.

Quidam dicunt, quòd sic, quia Ioel 2. dicitur sanctificate ieiunium, & postea dicitur aggregate paruulos, & sugentes vbera, ergo paruuli tenentur ad ieiunia.

M Item

Item magis potest obedire præcepto cuicunque puer quã bestia, & tamen ieiunium extenditur vsque ad bestias, vt dicitur Ion.3.s.homines, & iumenta, & boues, & pecora non gustent quicquam, nec pascantur, & aquam nõ bibant, & hoc est ieiunare, ergo potius tenebuntur pueri ad ieiunium. Item prouecti tenentur ad ieiunium, & tam de paruulis videtur, ꝙ plus possint ieiunare, quam prouecti, quia habẽt plus de humido, & qui plus potest plus tenetur, ergo ad ieiunium tenebuntur.

Dicẽdum, ꝙ si loquamur de pueris paruulis, & infantibus, manifestum est, ꝙ non tenentur ad ieiuniũ, quia isti non computantur inter illos ad quos lex extenditur, quia isti per se nihil agunt, sed aguntur. i. mouentur per imperium alterius, ideo ieiunare eis non competit, etiã quia si talibus pueris ieiuniũ iniungeretur, debilitaretur in eis valde virtus naturalis, & fieret magna lęsio, quia paruuli indigent frequenti cibo eo, ꝙ sine lęsione non possunt simul totum accipere, quod eis sufficiat ad totum diem propter naturæ debilitatem, ideo debent sępe comedere. Etiam quia ieiuniũ, licet ad multa proficiat tamen præcipue ordinatur ad duo. s. ad tollendum peccata præterita per modom satisfactionis, & peccata futura euitãdo illa per quandam macerationem carnis, in pueris autem nihil istorum est intelligendo de paruulis, quia illi peccatum nullum habent, cum sint infra tempus discretionis.

Secus autem de pueris grandiusculis, quia illis multa peccata competunt extra de delic. pue. cap. pueris etiam non est in pueris concupiscentia actualiter impugnans eos, licet sit habitualiter vt dicit August. s. qa habent fomitem, quia generaliter est in omnibus, iõ paruulis ex nulla parte videtur esse ieiunium vtile, & sic ecclesia non obligauit eos ad ieiunandum. Ista supradicta intelliguntur de pueris paruulis: manet tamẽ dubium de adultis, qui sunt iam vltra pueritiã in adolescentia vtrum teneantur. Causa autem dubitandi est, quia præcepta ecclesiæ dantur omnibus fidelibus, & non exprimuntur magni, nec parui, & ideo oportet recurrere ad arbitrium prudentis viri, secundum conformitatem ad ius, qui sint qui tenentur ad ieiunium, & aliqui volunt, ꝙ omnes illi qui per se cõputari possunt in populo ad ieiunium teneantur, computãtur autem illi qui matrimonium cõtrahunt, quia per hoc, ꝙ quis accipit vxorem incipit per se habere curam rei familiaris, & tales ad nomen, & numerũ transeunt. i. habet quilibet per se nomen, & computatur, tanquam vno de populo, ꝙ prius non fiebat, contrahere tamen matrimonium possunt homines in anno 14. & fęminæ in duodecimo, quia eo tempore iudicantur puberes, ideo ex tunc tenebuntur ad ieiunium.

Alia etiã causa est, quia ieiunium datur principaliter ad comprimendum vitia carnis, & tamen in eis, qui in anno quartodecimo & vltra sunt, iam insurgit concupiscentia, ideo indigent remedio ieiunii ad debilitandum eam.

Dicendum autem pro hoc, ꝙ aut quærimus de illis qui tenẽtur simpliciter ad oĩa ieiunia ecclesię, vel de illis, qui tenentur ad aliquid ieiunandum, licet nõ ad omnia ieiunia.

De primis dicunt plurimi Iuristarum, & Theologorum, quòd a vicesimo anno incipit obligatio ad obseruandum ieiunia integre, & inducunt ad hoc, quia illo tempore incipit homo numerari ad exercitum, & militiam corporalem Num. primo, vbi Deus a viginti annis, & supra totum populũ numerari iussit, & dicitur ibi, ꝙ isti erant, qui poterant ad bella procedere, ita ergo in spirituali militia ascribentur homi-

F nes ab anno vicesimo. ieiunare autem pertinet ad spiritualem militiam, quia est nobis colluctatio contra carnem, & sanguinem.

Alij autem dicunt, ꝙ teneantur homines ab anno vicesimo primo, quia ibi est status adolescentię, siue augmenti, ante hoc autem non debet homo debilitari ieiuniis, & multominus quãto fuerit ętas minor, quia pueri, & adolescentuli indigent multo cibo, qa cibus non exigitur in eis solum ad actum nutritiuę, sed etiam ad actum augmentatiuę, nam nutritio est ad restaurationem deperditi, & ideo fit per partes æquales ad plus scilicet. Vt tantum restauretur, quantum deperiit per continuam resolutionem, residuũ

G autem nutritionis exigitur in eis ad augmentationẽ, quia augmentum fit per maiores partes, quam fuerit facta deperditio, & sic ex residuo nutritionis fit augmentum, scilicet quòd aliquid est, quod ad nutritionem non erat necessarium, & est necessarium ad augmentationem. qui autem sunt in ętate prouecti, scilicet vltra adolescentiam, iam non indigent augmentatione, quia non fit in eis, sed solum nutritione, quæ est restauratio per partes æquales, & ideo nõ est eis tantus cibus necessarius, sicut illis qui sunt in augmento, & ita existentibus in augmento cum sit multus cibus necessarius nocet ieiunium, quòd non facit existentibus vltra augmentum: etiam ex alia parte, quia illi qui sunt in augmentari non solum multo

H cibo indigent, sed etiam potentia eorum digestiua est debilis, scilicet quia non possent vna vice tantum de cibo sumere, quantum eis sufficeret pro tota die, & sic oportet sępe comedere, ideo ieiunium est eis nociuum, augmentatio autem secundum Arist. fit in tribus septenniis. s. vsque ad annum vicesimum primum, & hoc vt communiter, quia in quibusdam interdum acceleratur, & in aliis post vicesimum primũ adhuc est augmentum, ideo vsque vicesimũ primum annum regulariter non obligantur homines ad ieiunia ecclesiæ integre soluenda.

Si autem quæratur an ad aliqua ieiunia isti teneant dicendum, ꝙ sic, quia istæ duę causę, quę excusant existentes in augmentatione, non sunt æqualiter in homine toto illo tempore.

I Prima est, quia indiget multo cibo propter augmentationem, quæ fit per maiores partes, quã fuerit deperditio, & tamen non est æqualis augmentatio in toto isto tempore, sed quanto quis peruenit magis ad finem augmentationis est minor augmentatio: nam vt dicit Aristo. in primis quinque annis peruenit homo ad medietatem augmenti, ideo ex necessitate augmentationis repugnat magis ieiunium hominibus paruę ętatis, quam iam procedentibus per adolescentiam.

Secunda causa erat debilitas potentiæ non potentis conuertere in vna vice tantum de cibo, quantum sit necessarium tota die pro corpore: potentia tamen tanto est debilior in homine, quanto est minoris ętatis, quousque semel expleuerit augmentum, ideo nõ

K est eadem causa abstinendi a ieiunio toto tempore augmenti, ideo existentes in parua ętate, vtpote ad annum decimũ, vel vndecimũ non obligantur ad aliquod ieiunium ecclesiæ, quia natura pateret magnũ nocumentum ex duabus causis suprapositis: cũ autẽ procedunt, vt quia sunt in quintodecimo, vel decimooctauo anno incipit in eis natura roborari, ideo sunt iam sufficientes ad aliqua ieiunia. Quando tamen incipiat obligatio ieiunandi, scilicet in quo anno, non potest dari regula, sed ad arbitrium boni viri, quia quidam homines sunt, qui prius dispositi sunt ad ieiunandum, quam alii: etiam postquam incęperint ieiunare, non potest dari certa regula, nisi

nisi ꝙ quanto quis fuerit proximior anno vicesimoprimo tanto tenetur ad plura ieiunia, sed ad quanta teneatur quilibet non est regula certa, sed ad arbitrium boni viri dabitur, cuilibet tantum, vel tantum, postquam autem compleuerint annum vicesimumprimum tenebuntur integre ad omnia ieiunia ecclesię. Quod autem dicitur, ꝙ in anno vicesimo incipiat homo ad omnia obligari, quia ab illo tempore computabantur bellatores, non est applicatio necessaria de comparatione belli corporalis ad spirituale, quia bellum spirituale, quod est tentationibus resistere non inchoat in homine, in anno vicesimo, sed multo ante, quia omnes passiones, scilicet tam ira, quam libido, quam cupiditas possidendarum rerum insurgunt in homine ante tempus istud, & ideo oportet ante hoc esse bellum spirituale: ieiunium autem ad bellū spirituale pertinet, quia adiuuat ad resistendum vitijs carnis, ideo debet incipere ante annum vicesimum, cum concupiscentia fortis ante tempus illud insurgat, quod autem in anno vicesimo ad omnia ieiunia ecclesię debeant teneri, non est tam naturaliter dictum, sicut ꝙ teneri incipiant expleto vicesimo primo, quia ibi finitur augmentum cui ieiunium nocebat.

Cum autem dicebatur, ꝙ in anno quartodecimo homines possunt matrimonium contrahere, & transeunt ad nomen.

Dicendum, ꝙ ecclesia voluit prouidere morbo concupiscentię, nam matrimonium non est iam datum principaliter in officium. s. ad prolem gignendā, sed in remedium. s. ad euitandum fornicationem, prima Cor. 7. & quia puer in quartodecimo, & puella in duodecimo, vt communiter sunt puberes, & tūc est in eis potestas ad opus carnis, quia incipit in puero, tunc generatio seminis, & in puella generatio menstruorum, concessit ecclesia, ꝙ tunc matrimonium contrahere possint, vt auferatur occasio peccandi ex libidine, & tamē nec puer in quartodecimo, nec puella in duodecimo habent completam augmentationem, & ideo multum noceret eis si illo tēpore ad omnia ieiunia ecclesię obligarentur, ideo obligantur ad aliqua pauca, & interdū ad nulla, sed postea incipiunt obligari, vt dictum est.

Ad primum dicendum, ꝙ ibi non dicitur, ꝙ pueri, & infantes debeant ieiunare, sed solum ꝙ congregentur, & hoc est ad diuinam misericordiam implorandam, vt omnes simul concurrant ad orandum, vel clamandum ad dominum, & sic Deus facilius misereatur. Alio modo potest dici, ꝙ etiam si tunc paruuli ieiunauerint. i. aliquid de cibo fuerit eis subtractum, nō fuit hoc ex obligatione præcepti, sed quia populus volebat Deo placere, fecerunt ex cōsilio prophetę plusquam tenerentur.

Vel potest dici, ꝙ tunc fuit specialis necessitas ieiunandi, vt Deus exaudiret populum, ideo illi qui non tenebantur aliàs ad ieiunium tenerentur tunc.

Ad secundum dicendum, ꝙ non probatur ex illo, ꝙ pueri ieiunarent, quia licet dicatur homines, & iumenta non gustent quicquam, forte nomine hoīum non intelliguntur ibi infantes, & paruuli quantū ad istum actum, quia iste actus est talis, qui nō competit omnibus hominibus, sed solū eis qui sunt aliquantę ętatis. Vel potest dici, ꝙ ibi fuit specialis casus ꝑꝑ magnitudinem tribulationis, erat enim ciuitas subuertēda, ideo cum esset periculum omnibus, fuit omnibus conueniens se affligere.

Ad tertium dicendū, ꝙ pueri non sunt magis apti ad ieiunandum quam prouecti, quia licet habeāt plus de humido, illud tamen est minus inspissatū, & solidum, q̄ humidum, ꝙ est in prouectis, ideo est facilius

A consumptibile, & sic indigent cibo pluries, quia aliàs fieret in eis magnum nocumentum.

An peregrini, & itinerantes excusentur a ieiunio ecclesiæ. Et quod duplex est peregrinatio. Quæst. CXL.

QVAERETVR an a ieiunio excusentur aliqui propter iterationem, & peregrinationem.

Dicunt quidam, ꝙ non, quia illud, quod non est necessarium debet dimitti, vt fiat id quod est necessarium quando non possunt ambo simul stare, & tamē peregrinari non est necessarium cum non sit sub præ
B cepto, ieiunium autem ecclesię sub præcepto cadit, ergo dimittenda est peregrinatio propter ieiunium.

Dicendum, quòd aut peregrinatio, & ieiunium se impediunt, aut non. s. quòd peregrinans possit simul ieiunare, & peregrinari, si vtrunque potest simul, non absoluitur a ieiunio, si non potest vtrunque debet considerari qualis sit peregrinatio. s. an necessaria, vel spontanea.

Necessaria est, vt siquis cogatur ire in exilium, & debet certo tempore exire de certa terra, nam tunc siue ex culpa sua exulet, siue sine culpa, absoluitur a ieiunio, si non potest simul ieiunare, & peregrinari, & non obstat, quòd iste ex culpa sua exulet, quia licet crimen fuit voluntarium, nunc exulare est necessarium, & non potest simul ire in exilium, & ieiunare,
C esset ergo in perplexitate si teneretur ad vtrunque cū non posset vtrunque simul facere. sic etiam siquis cogatur ire in exercitum pro defensione reipublicæ, vel a domino suo qui potest eum cogere ad eundū, nam si non potest ieiunare simul & in exercitum ire absoluitur a ieiunio. & ita est in omnibus necessitatibus simpliciter peregrinationum, vel operum in quibus non potest quis simul ieiunare, & illa opera facere. sic etiam siquis peregrinetur propter aliquam causam piam, sicut si qui intuitu ecclesiæ faciāt aliquod bellum tempore ieiuniorum mandante eis ecclesia, vel proficiscantur ad bellum vltra marinum, sicut olim faciebant cruce signati. nam certum est, quòd isti absoluti erant a ieiunio si peregrinabantur tempore
D ieiunii, & non poterant commode ieiunare peregrinando, quia tunc ecclesia, quæ iubet peregrinari vr̄ per hoc dispensare in ieiuniis.

Alia est peregrinatio spontanea, & dicendū quòd siquis potest extra tempora ieiuniorum facere illa, & non facit, videtur in culpa, & ideo non est omnino absolutus a ieiunio, sed tales monendi sunt, vt ieiunia illa, quæ violauerunt propter voluntariam peregrinationem alio tempore agant, & insuper pęnitentiam agant pro peccato. s. quia contra ecclesiæ præceptum fecerunt. si autem incęperunt peregrinationem tali tempore, vt possint eam finire ante tempora ieiunii, & postea accidat, ꝙ non possint, si sine culpa sua hoc accidit videntur a ieiunio absoluti, aliàs au
E tem non sunt omnino absoluti.

Sunt tamen quædam peregrinationes, quę nō possunt differri sine incommodo, & illæ excusant a ieiunio, vt quia forte peregrinandum est ad aliquā ecclesiam, vbi conceduntur indulgentię certo die, & ad ꝑueniendum illuc illo die necesse est peregrinari aliqbus diebus ieiuniorum, nam etiam tunc si ista peregrinatio sit multum vtilis, videntur isti absoluti a lege ieiuniorum.

Etiam sunt aliquæ peregrinationes multum longę quas quocunque tempore homo faciat necesse est intercidere multos dies ieiuniorum tempore medio, & tunc si illa peregrinatio sit multum pia, & solum diuino intuitu, vt siquis vellet visitare sepul-

ſepulchrum Domini,& ſit. a videtur abſolui a lege ieiunii,ſecus autem ſi quis peregrinaretur nõ deuotionis cauſa,ſed vtilitatis vt mercatores, & ſimiles, quia tales non videntur abſolui a lege ieiunij , niſi forte tales eſſent qui nihil aliàs haberent vnde viuerent,& ita victũ acquirerent. etiam dicit S.Tho. ꝙ ſi peregrinatio ſit alicui impoſita in pęnitentia,quæ alio tempore poſſet expleri, & tamen timetur aliquod periculum ſpirituale, vel corporale, ſi cito non expleatur, poteſt in talibus ſolui ieiunium, vnde vbicunque videtur eẽ maior neceſſitas peregrinandi,q̃ ieiunandi, aut valde maior pietas,videtur poſſe ſolui ieiunium propter peregrinationem.

Ad arg.dicendum , ꝙ licet ieiunium ſit de neceſſitate non excludit omnem peregrinationem,ita ꝙ potius peregrinandum,quam ieiunandum ſit,cũ aliquæ ſint peregrinationes ſimpliciter neceſſarię, vt cũ quis in exilium ire cogitur. ſi autem ſit peregrinatio volũtaria, etiam non ſequitur,ꝙ ieiunium pręponendum ſit,quia licet regulariter pęceptum debeat præponi conſilio , quia tñ intentio dantis iſtud præceptum nõ fuit excludere alias cauſas magis pias,poteſt omitti id quod eſt de præcepto , vt fiat id quod eſt de conſilio, cum non videatur hic agi contra intentionem condentis legem , ſecus autem eſt de præceptis legis naturæ,quia illa iubent illud, quod eſt bonum ſimpliciter,& vetat illud,quod eſt malum ſimpliciter,& huic iuri non debet præponi aliquod conſilium , quia ad iſtud ius ſumus obligati in omni caſu , non autem ad ius poſitiuum , quod in multis recipit diſpenſationem.

An curſores dominorum excuſentur a ieiunio eccleſiæ. Quæſt. CXLI.

SED quæretur quid de curſoribus dominorum & aliis quorum eſt iſtud officiũ velociter pertranſire an a ieiunio abſoluãtur. Aliqui dicunt, ꝙ non,qnia iſti agunt vtilitatis cauſa , & nõ deuotionis,etiam eſt peregrinatio iſta voluntaria, & nõ ſub præcepto. Dicendum ꝙ peregrinatio curſorũ eſt aliquo modo neceſſaria, quia officium iſtorũ eſt neceſſarium, vel multum vtile reipublicę,& ſicut illa q̃ ſunt neceſſaria ad ſalutem animæ nõ impediuntur ꝑ aliquod præceptum ↄ̃rium,vel prohibitionem , ita ẽt illa,quæ ſunt neceſſaria, vel multum vtilia ad ſalutẽ corporis,& hmõi ſunt illa, quæ faciunt quaſi neceſſario ad bonam habitudinem reipublicę, quia ſi talia tollerentur non poſſent hoĩes conuenienter viuere , quod iniuſtum eſt,& ideo lex prohibens talem vtilitatem eſſet iniuſta di.4.c.erit aũt.ſ.erit lex honeſta iuſta poſſibilis ſ̃m naturam , & ſ̃m conſuetudinem patriæ,& loco ipſi conueniens. cum ergo officium curſorum ſit reipublicæ valde vtile, & impediretur ſi tenerentur curſores ad oĩa ieiunia eccleſiæ,ideo nõ vñr teneri,Ideo dicendum, ꝙ curſores aut poſſunt ieiunare,& peregrinari,& tunc tenentur ieiunare, ſi autem non poſſunt.i.non poſſunt commode non tenentur, ſed eſt diſtinguendum, quia aut actualiter peregrinãtur,aut non,ſi peregrinantur videntur excuſari a ieiunio,ſi autem non peregrinentur actualiter,vel modicum quotidie peregrinentur,vt quia non eſt peregrinatio multum neceſſaria tenentur ieiunare. ſi tamen manentes in aliquo loco ieiunarent, & ex ieiunio debilitarentur, ita vt peregrinationem ſequentem , quã immediate facere tenerentur,non poſſent conuenienter explere, videtur ꝙ etiam tempore illo quo quieſcunt non teneantur ieiunare,ſic dicit Guil.in glo.ſuper Raymun,& Ioan.in ſum.confe.lib.1. Tim.12,

F *An aliquis excuſetur a ieiunio propter paupertatem. Quæſt. CXLII.*

QVAERETVR an propter paupertatem excuſentur aliqui a ieiunio. Dicunt quidam, ꝙ non,quia illud , quod eſt cauſa ieiunandi non excuſat a ieiunio.

Dicendum,ꝙ pauperes dupliciter accipiunť. Vno modo dicuntur pauperes illi,qui non habent ſufficiẽter omnia , quæ eis ad vitam conueniunt , & ſic illi q poſſident aliquanta adhuc paupetes vocantur , ſi non habeant copiam omnium neceſſariorum ad vitam. Alij ſunt pauperes,q quaſi nihil habent , niſi ꝙ quotidie oſtiatim mendicant , iſta diſtinctio colligitur Deut.15,vbi dicitur non deerunt pauperes in terra habitationis veſtrę,& iterũ dicitur ibi omnino pauper, & mendicus non erit inter vos, & ſic oportet , ꝙ illi, qui vocantur primo pauperes non ſint mendicantes, ſed illi ſolum,qui non habent omnia neceſſaria ad vitam. De iſtis pauperibus dicendum,ꝙ non excuſantur a ieiunio , quia licet non habeant omnia ad ſufficientiam, ſicut diuites, habent tamen ſaltem rudes, & pauperes cibos quibus ſuſtentati ieiunare poſſunt, ſi autem ſunt mendicantes dicendum,ꝙ aut poſſunt habere ſimul cibum pro vna vice,qui ſufficiat eis pro tota die,vt ſi hora cęnę poſſint habere cibũ ſufficientem ad diem,& tunc tenentur ieiunare. ſi autem non poſſunt illa hora habere cibum ſufficientem ad penitus famem extinguendam pro tota die non tenentur ad ieiunium,& ſic accidit frequenter pauperibus mẽdicantibus qui ſæpe ad horam prandii, vel cęnę non habent cibum ſufficientem pro die tota,& tunc poſſunt pluries comedere.

G

Idem eſt de viatoribus ſi habeant interdum itinerando intentionem ieiunandi,& perueniunt hora cęnę ad locum in quo non poſſunt habere cibum ſufficientem pro tota die,vtpote,quia non inueniunt,niſi modicum de pane,vel ſimilia,quæ ad cibum non ſufficiunt,nam licebit eis pluries comedere etiam ſi peregrinatio iſta ſit omnino voluntaria,& nõ cauſa deuotionis,ſed ſolius vtilitatis.

H

Ad argu.dicendum , ꝙ paupertas præſtat occaſionem ieiunandi,inquantum pauper non habet delitias & opulentiam in cibis qui irritent eum ad comedendum pluries,quam oportet propter delectationẽ, ga tñ paupertas ꝑt eſſe tanta , ꝙ nõ ſit cibus ſufficiens ad extinguendum famem,excuſabit paupertas a ieiunio. iſtud etiam excuſaret generaliter oẽs , tam diuites, q̃ pauperes,tam peregrinantes, quam manentes , vt ſi interdum a caſu in aliquo loco tꝑe ieiunii deficerent victualia ad horam cęnę,& non haberetur, niſi aliqd de cibo,quod non ſufficeret ad famẽ extinguendã ꝑ tota die, nã tunc liceret iſtis ea die pluries comedere.

I

An manualiter laborantes excuſentur a ieiunio. Vbi quod homo non eſt deuinctus facere omnia, quæ poteſt. Quid item vocatur lucrum neceſſarium, quid ſuperfluum . Et in quo conſiſtat virtutis ſtatus. Quæſt. CXLIII.

K

QVAERETVR an illi, qui manualiter laborant excuſentur propter hoc a ieiunio.

Aliqui dicũt,ꝙ non,quia opera manualia ordinantur ad lucrum temporale: ieiunium autẽ proficit ad lucrum ſpirituale, ſed ſpiritualia præponderant tẽporalibus, ergo non debet omitti ieiunium propter labores corporales . Dicendum, quòd labores manuales, vt communiter ordinantur ad vitę ſuſtentationẽ, & ad hñdum inde aliqua lucra. Pro quo dicendum,ꝙ ſunt aliqui labores manuales leues cũ quibus ieiuniũ ſtare

ſtare poteſt, & taliter operantes tenentur ieiunare, ſicut qui pannos, vel coria conſuunt, & ſimilia opera faciunt, in quibus eſt paruus motus, & corporis exercitatio: nam ſi aliqua excuſatio laborantibus manualiter eſſe debet ad non ieiunandum hęc ſola eſt, ſcilicet quia per laborem, & motum fit magna reſolutio corporum, & ſi non reſtauratur deperditum oportet cito corpora perire, reſtauratio autem fit per nutrimentum, ideo oportet taliter laborantes ſępe cibum ſumere. Si autē ſint labores aliqui cū paruo motu, & exercitio, fit in eis parua reſolutio, & ſic nō oportet excuſare iſtos a ieiunio. Qui aūt habēt fortes labores, aut poſſunt laborando ieiunare, aut non, ſi poſſunt tenebuntur, nō eſt autē intelligendū, ꝙ debeat quis facere totum, quod pōt, quia nunquam ad hoc tenetur homo, niſi in neceſſitate magna, quia aliàs ſi homo teneretur ſemper facere quantum poſſet, in breui deficeret, & ita eſt in labore corporali. Nam ſiquis locauerit operas ſuas per diem ad laborandū in vinea, vel in alio opere, tenetur fideliter laborare, quia aliàs peccat mortaliter fraudans eum cuius mercedem accipit, & non poteſt licite retinere totam mercedem, quam accipit, non tamen tenetur propter hoc laborare ex totis viribus ſuis, vt faciat quidquid omnino pōt. nā ſi forte vna die fecerit homo totū, quod pōt ſequenti die nihil facere poterit: debet ergo facere ad ſobrietatem ſecundum conſuetudinē terrę in qua operat̄, & pp̄ hoc ēt dominus, qui cogit operarios fortius, q̄ debent vrgēdo per increpationes, vel aliàs peccat mortaliter, quia forte debilitabit eos pro ſequentibus diebus, & ſic iniuſtum facit, quia pro mercede vnius diei voluit extorquere ab eis labores multorū dierum, ideo ſiquis coegerit laborare operarios vltra modum, & ex hoc incurrerint debilitatem, vel aliquod damnum, tenetur eis ad omnia hæc. Idē aūt eſt de illis, qui conducunt animalia ad opera, ſi cogūt ea vltra modum laborare itinerando, vel aliàs, quia tenentur dominis ad ſuperfluos labores, & damna, quę incurrerint illa animalia, & ſic non oportet, ꝙ hō faciat totum, quod pōt in quacumque re. idem ēt eſt circa ſpirituales labores: vnde ſiquis laborando corporaliter poſſet aliquando ieiunare faciendo totum, quod pōt cū magno tñ nocumento corporis, quia multū debilitaretur, & eſſet forte cauſa ęgritudinis, vel impotentię ad poſtea laborandum, non ſolū non teneretur laborare ieiunādo, ſed etiam peccaret mortaliter, ſed teneretur alterum eorum dimittere, ſcilicet ieiunium, vel labores. Pro hoc autem diſtinguendum, ꝙ aut iſti, qui per labores lucrum acquirunt, pn̄t ſine iſto lucro ſuſtentare ſe, & familiam ſuam, aut nō ſi poſſunt tenentur potius ceſſare a laboribus, vt ieiunare poſſint, ſi autem non poſſunt, vt quia ſunt multum pauperes, & indigent quotidiano lucro, aut pn̄t parum laborando, & paruam mercedem habendo ſuſtentari, aut non, vt quòd quis non laboret per totam diem, & ſic poſſit ieiunare, & laborare, & tunc ſi cū iſta parua mercede poſſunt ſuſtentare ſe, & familiā ſuam non excuſantur a ieiunio, ſi autem nō poſſint ſuſtentari ſufficienter, niſi laborent tota die, & integras mercedes accipiant a ieiunio excuſantur, & ſic illi, qui intendunt per laborem conſequi lucrum nō neceſſarium non excuſantur a ieiunio.

In hoc tñ caute aduertendum eſt, quia nō vocatur lucrum neceſſarium illud ſolum, quod requiritur ad quotidianam ſuſtentationem, & lucrū ſuperfluum, quod eſt vltra ſuſtentationem quotidianā, ſed dr̄ lucrum neceſſarium illud, quod requiritur conſideratis comuniter neceſſatibus humanis, quia homo nō indiget ſolo cibo, & potu, quæ quotidiana ſunt, ſed etiā veſtimento, & domo, & aliis adminiculis ad vitam, vt A quia interdum poteſt eſſe languens debet ſibi prouidere, vt aliquid habeat vnde ſuſtētari poſſit, quando languens fuerit.

His conſideratis quidquid putatur ſuperabundare dicitur lucrum nō neceſſarium: ſi tamen quis habeat ad quotidianum cibum non dicitur habere ſuſtentationem, niſi etiam aliquid ſibi ſuperabundet, vnde poſſit veſtes, & alia neceſſaria habere, & ſi habet filios & filias, vt habeat ad aſſignandum eis aliquid, vt matrimonium cōtrahere poſſint, quouſque autē habeat quis omnia hęc dicitur habere nondum ſuſtentationē, & iō pp̄ laborem manualem fortem dicit̄ excuſari a ieiunio. in hoc tamen cauenda eſt ſuperabundans prouidentia, ſcilicet vt quis iudicet plura eſſe ſibi ne- B ceſſaria, quam ſint, quia ſi credatur auaritię nihil erit ſatis, ſed moderate in his computandum eſt, vt dicatur quis habere neceſſaria, vel non habere: etiam circa labores moderate iudicandum eſt, quia non debet putare quis ſe excuſatum a ieiunio propter quamcūque afflictionem, quam ſentiat ieiunando, & laborādo, quia etiam illi, qui non laborant ſi ieiunent affliguntur aliqualiter, & tamen non excuſantur propter hoc a ieiunio, nec etiam nimis ſtricte agendū, ſcilicet vt ſuſtineat homo quamcunque afflictionē, q̄ ſuſtinere poteſt, vt laborando ieiunet, quia non tenetur ad hoc cum ſequerentur ex hoc inconuenientia, ſcilicet, & debilitas, & ęgritudo, vt dictū eſt & in talibus lex nō obligat, quia intentio legiſlatoris eſt cōſerua- C re homines, & inducere ad bonū ſtatum virtutis, qui quidē cōſiſtit in cōſeruatione vitę, & valetudine ſufficiente corporis ad illa opera, quæ quiſque facere debet, nec in præcepto ſuo exigit ab homine, vt faciat totum, quod omnino poteſt, quia nō intendit ordinare ſtatum hominis quantū ad vnū diē ſolū, vel quātum ad paucū tempus, ſed quantum ad totā vitā, & tñ deuiaret lex ab intentione legiſlatoris ſi per eam iuberetur homini, quòd faceret ſimul totum, quod poſſet, quia per hoc debilitaretur ad poſtea faciendum eadem opera. ideo non ſolū non tenetur quis ex lege hoc facere, ſed etiam contra intentionē legis ageret, qui ſic faceret: mediocriter ergo taxandum eſt de laboribus, ſcilicet in quibus poteſt homo ieiu- D nare, & in quibus non. Interdum tamen operarij volentes ieiunare, & laborare ſimul, coguntur non ieiunare, quia multi ſunt, qui nolunt conducere eos ad labores ſuos, niſi interpoſita conditione, quòd nō ieiunent, & hoc quia minus laborant cum ieiunant, ſed tunc dicendum, quòd aut iſti ieiunantes volunt ex labore ſuo tantam mercedem habere, ſicut ſi non ieiunarent, cum tamen non ęqualiter laborent, & tunc non peccant illi, qui nolunt conducere illos, ſed ipſi ieiunantes ſi vident manifeſte, quòd non poſſunt tantū laborare, ſicut non ieiunando, ideſt non poſſunt tanto tempore laborare, vel laborando ęquali tempore non poſſunt ęqualem rem efficere, tenentur velle accipere minores mercedes, & tunc conducen- E tes eos non poſſunt illos repellere propter ieiunium, ſi autem conducentes eos nullo modo volunt pro maiori, nec pro minori mercede conducere illos, niſi interpoſito pacto, quòd non ieiunent, tunc peccant illi, qui tale pactum interponunt, mercenarij non tamen peccant ſi neceſſe ſit eis locare operas ſuas, vt victum habeant vnde excuſabuntur tunc a ieiunio. Quod autem dictum eſt de conducentibus operarios eſt verum, niſi opus ad quod conducunt eos ſit magnę feſtinationis, ita vt non poſſit commode differri ad aliud tempus, ſed oportet in illo inſtantiſſime laborare, ad quod non ſufficerent operarij ieiunantes: nam tunc non peccabit interponendo iſtam conditionem conducens operarios.

Ad arg. dicendum, quòd lucra temporalia non F sunt ꝑponenda spiritualibus si sunt lucra voluntaria, secus autem si sunt necessaria, quę magis vocantur sustentatio, quam lucrum, & potissime si sit sustentatio quotidiana. nam contra talia lucra nullum præceptum de spiritualibus lucris obligat cum procurare sustentationem corporis sit de iure naturali, contra quod nulla obligatio esse potest.

An famuli, qui seruiunt dominis ad mensam possint ieiuniorum diebus aliquid comedere antequam seruiant, & quòd postea cænent. Quæst. CXLIIII.

SED queritur de seruitoribus dominorum, qui G seruiunt eis ad mensam diebus ieiuniorum an possint licitę comedere aliquid antequam seruiant, vt sustententur.

Dicendum, quòd aut domini tali hora comedunt, quòd tempus comedēdi ipsis seruitoribus nō differtur valde extra horam, ita vt possint sine graui labore expectare illud tempus, vt post dominos comedant, & si possunt sine graui labore, vt quia non multum hora comedendi differtur, tenebuntur illam expectare nihil prius comedendo. Si autem in longum expectandum sit, vt quia cęna dominorum extenditur in longum, vel quia post cęnam oportet eos adhuc in aliquo ministrare, quòd & tunc, quia valde confligerentur tanto tempore expectando poterunt modi- H cum de cibo prius comedere ne deficiant seruiendo, & postea cenabunt, & per hoc non dicuntur frangere ieiunium, vel saltem non peccant frangendo, & dato, quòd possent expectare vsque post cęnam dominorum, si ex hoc eis afflictio magna sequeretur non tenerentur expectare, quia nemo tenetur facere totum, quod potest, vt dictum est præcedenti quæstione.

An diebus ieiuniorum cænante conuentu ad cœnam legentes possint ante lectionem aliquid comedere. Quæst. CXLV.

QVAERETVR etiam quid de religiosis, qui I diebus ieiuniorum cœnante conuentu ad mensam legunt, an possint ante lectionem aliquid de cibo sumere.

Dicendum videtur idem, quod dictum est præcedenti quæstio. de seruitoribus dominorum, si enim parum legendum est immediate cibum capere possunt, non licet eis aliquid de cibo sumere ante lectionem: si vero lectio in longum extendenda est, & diu expectandum, potest nocumentum incurrere lector si prius aliquid non comederet, & hoc tam propter temporis diuturnitatem, quia fit magna resolutio tum etiam propter lectionem, quia capiti exinanito per ieiunium valde nocet clamare, si igitur nō habeat contrarium consuetudo, licet istis aliquid de cibis sumere ante lectionem ne legendo deficiant. Hęc autē K vera sunt de ieiunijs institutis communiter per ecclesiam. secus autem de ieiunijs, quæ incumbunt ipsis religiosis ex consuetudine ordinis sui, quia in illis omnia fiunt secundum dispositionem præsidentis, & maxime fit hoc circa nouitios, & iuuenes in ordine, qui debent ieiunare, vel non ieiunare secundum arbitrium præsidentium, vnde aliquando etiam si ipsi velint ieiunare statuta ieiunia ab ordine, si præsidēs qui in his potest dispensare, iubeat ne ieiunent tenentur non ieiunare, quia magis debent vitam suam spiritualem, & temporalem ponere in manu prælati, quam in seipsis, cum prælatus magis scire possit quid eis expediat.

An mulieres prægnantes, & lactantes teneantur ieiunare. Quæst. CXLVI.

QVAERETVR de mulieribus prægnantibus, an teneantur ieiunare.

Dicendum, ꝙ non est aliqua causa, q̄ pręgnantem excusare possit, nisi timor de periculo ꝑꝑ fętum, quia fętus in vtero nutritur, vnde pręgnans non soli sibi cibum sumit, sed ēt fętui. si ergo timeatur periculū fętui, vel pręgnanti ex ieiunio, non solum non tenetur pręgnans ieiunare, sed ēt peccabit si ieiunat cum se constituat in manifesto periculo, & vr̄ esse eadem rō de pręgnantibus. & de pueris, & infantibus, & adolescentibus qui sunt in augmentari, scilicet citra annū vicesimum primum, vt dictum est supra q. 139. quia in illis requiritur multus cibus, eo ꝙ non solum est eis cibus ad nutritionem, sed ad augmentationem, etiā non possunt in vna vice tantum de cibo assumere, quantum eis sufficiat pro tota die.

Istæ duæ causę sunt in prægnantibus. Prima, quia ipsę indigent cibo pro seipsis, quod est ad nutritionē, & indigent cibo pro fętu, & istud est loco augmentationis, quia licet non augmententur ipsę augmentatur fętus, maxime si ipsę prægnantes sint adhuc infra terminum augmentationis, quia tunc ex triplici causa indigent sæpius cibo. etiam prægnantibus non est securum accipere simul multum de cibo, scilicet totum necessarium ad diem, quia posset ex hoc periculum esse fętui. De mulieribus quæ nutriunt paruulos, siue sint filii sui, siue alieni, eadem ratio est, indigent enim cibo non solum ad nutritionem suam, sed etiā ad generationem lactis, & ideo est eadem causa in eis quæ in illis, qui habent augmentationem, nam si ieiunent minuetur lac, & erit periculum pueris qui lactantur, etiam ipsum lac alteraretur in seipso propter magnam resolutionem, quæ fit in ieiunante propter longam abstinentiam a cibo, & tamen ad hoc, quod lac sit bonum, & recens, & non alteretur in qualitatibus suis ad hoc, quod sit calidum, vel multum decoquatur, oportet fieri continuam generationem lactis ad quod necesse est cibum sæpe sumi, ideo non expedit nutrientibus paruulos ieiunare, & nō differt an proprii, vel alieni sint, quia necesse est, ꝙ paruuli ab aliquibus mulieribus lactentur, & interdū est vtilius ab aliis, quam a matribus lactari.

An senes teneantur ieiunare ieiunia ecclesiæ. Vbi dupliciter considerantur senes. Quæst. CXLVII.

QVAERETVR de senibus, an ad ieiunium teneantur.

Dicendum, quòd illi tenentur ieiunare qui sine nocumento manifesto corporis ieiunare possunt.

Sunt autem quidam senes in parua senectute qui adhuc sunt bene dispositi in corpore, & isti obligant ad ieiunium eadem ratione qua viri.

Alii sunt in magna senectute, in qua naturaliter corpus incipit deficere in viribus, & isti non obligantur ieiunare, sed ad hoc non sunt anni determinati, quia potius consideratur in hoc corporis valetudo, quam annorum numerus, cum non accidat senectus omnibus hominibus eodem tempore, sed quibusdā prius aliis posterius secundū conditionē corporū, & sm̄ varia accidentia, quia illi q multa mala in iuuentute sustinent, citius senescunt, vt ait Boetius de consol. lib. 1. Metro. 1. venit. n. properata malis inopina senectus, & dolor ætatem iussit inesse suam. Istis aūt senibus quocunque tp̄e senescant ieiunium non incūbit

ex

ex necessitate, & est quasi eadē causa, quæ in pueris, nam sicut pueri propter continuam augmentationē indigent cibo frequenter, ita & senes, nō enim senes indigent multo, sed frequenter cibo, & hoc propter continuum corporis defectū: magis enim resoluuntur, quam iuuenes, quia virtus eorum pauca est, & habent modicum de humido naturali, quia ætas senectutis est melācholica, & terrea, & ideo oportet refocillari eos continue per humidum nutrimentale, nō possunt autem vna vice sumere totum cibū, qui est eis necessarius, quia virtus digestiua non posset illum regulare, & esset nocumentum naturæ. Nam conuerteretur in humiditates superfluas, & indigestas, quæ essent causa velocis corruptionis. nam etiam sumendo modicum de cibo, & frequenter, fiunt in eis multæ accidentales humiditates indigestæ, quæ mortem accelerant, quæ a fortiori fierent si cogerent senes totum cibum necessarium pro die vna vice sumere, ideo ad ieiunium non obligantur senes.

An infirmi, ac debiles teneantur ad ieiunium. Et quod debilitas ex duobus procedit.
Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR de infirmis, & debilibus, an teneātur ad ieiunium.

Dicendum, ꝙ quidam sunt infirmi. i. ęgri. s. quia patiuntur aliquem morbum accidentem ex corruptione, vel alteratione humorum, sicut fit in febricitantibus, & in omnibus similibus, & isti ad nihil tenenī, quia necessitas curandi corpus excusat eos, vnde isti non tenentur ad regulam ieiuniorum, sed medicorū an comedere, vel abstinere debeant.

Alii sunt infirmi. i. debiles qui nō patiuntur specialiter aliquam ęgritudinem, sed solum est in eis naturalis impotentia, sicut fit in senibus, & de istis idem quod de senibus dicendum est. Quia si talis infirmitas, vel debilitas non proueniat specialiter ex aliqua ægritudine, sed ex vniuersali defectu corporis. s. quia oēs virtutes corporis debilitantur, sicut fit in senibus, iudicandum est istam debilitatem esse quandam senectutem, licèt ante tempus adueniat.

Aliquando est debilitas procedens ex ęgritudine, sicut illi, qui sanati sunt de morbo, & tamen nōdum redierunt in pristinum vigorem, & de istis dicendum ꝙ non tenētur ad ieiunium, quasi ex eadē causa qua senes, nam si semel sumerent totum cibum necessarium eis pro die, cum sit adhuc virtus eorum debilis non posset illum digerere, sed grauaretur, & relinquerentur aliquæ humiditatis indigestæ generantes malos humores, qui essent causa facilis corruptionis, iō tales non solum non obligantur ieiunare, sed etiam peccant, si velint ieiunare.

An mulieres habentes viros propter eorum prohibitionem excusentur ieiunare. Et quod duobus modis accipitur ieiunium. Quæst. CXLIX.

QVAERETVR de mulieribus habentibus viros an propter virorum prohibitionem excusentur a ieiunio.

Dicendum, ꝙ mulier est in potestate viri, & nō potest ipsa facere aliquid, quod sit in præiudicium eius, & ideo si ieiunium pręiudicaret viro, mulier non deberet ieiunare. Est duplex tamē ieiunium, quoddam voluntarium, & aliud necessarium.

Voluntarium est, quod ex voto, vel sine voto ex sola deuotione fit præter ecclesię pręceptum. Et de hoc dicendum, quòd mulier non potest ieiunare viro prohibente, nam si sit ieiunium ex voto, vir potest

A infringere votum vxoris, si contradixerit cum primum venit ad notitiam eius, & hoc siue mulier votum emiserit, postquam est in potestate viri, siue antequam esset in potestate eius, dum tamen ille sciuerit, postquam venit mulier in potestatem suā, & immediate contradixerit Nume. 30. Si autem ieiunium sit ex deuotione, a fortiori prohibente viro tenetur illud vxor dimittere, quia maius vinculum est votum, quam sola deuotio: si potest ergo tolli votum tolletur a fortiori, id qđ ex deuotione fit, & hoc maxime, quādo ieiunium præiudicat redditioni debiti, vel nutritioni filiorum, vel efficitur mulier minus sufficiens ad tolerādum labores necessarios in dispositione rei

B familiaris. Et non solum vir potest prohibere vxorem a ieiunio, sed etiam vxor potest prohibere virū si ieiunium impediat redditionem debiti, vt quia vir per ieiunium se macerat, ita vt non sit sufficiens ad redditionem debiti moderate, quia tunc mortaliter peccat, quia facit se impotentem ad faciendum illud, quod de iure tenetur: magis tamen vir potest prohibere fœminam a ieiunio, quam econtrario, quia vir potest prohibere fœminam ex multis causis cum sit caput eius. 1. Cor. 11. & illa debeat viuere ad dispositionem viri, vnde in omni ieiunio voluntario poterat eā prohibere. vxor autem non potest virum prohibere, nisi in ieiunio, quod impedit directe redditionem debiti, vel per accidens, quia in debito carnis sunt ęquales. 1. Cor. 7.

C Si autem sint ieiunia necessaria. s. introducta ab ecclesia non potest vir regulariter fęminam prohibere, quia magis est fęmina obligata Deo, quam viro: hoc verum est nisi fęmina haberet aliquod de impedimētis supra positis, vt quia esset pręgnans, vel puerum lactans, aut debilis, aut infra terminum augmentationis, quia in istis de iure erat absoluta a ieiunio etiam si vir non prohiberet, tunc enim si ipsa ex deuotione ieiunare velit, nō obstantibus istis potest vir eam prohibere, & tenebitur non ieiunare viro prohibente, quia iuste illam prohibet, si autem non sit aliquod de istis impedimentis, & tamen vir scandalizetur, & irascatur vxori, quia ieiunat potest vxor petere dispēsationem iuste ad non ieiunandum, & debet cum

D ea dispensari, quia ista est iusta causa dispensandi: multa namque ad euitandum scandalum permittuntur, quæ alias non permitterent. 50. di. c. vt constitueretur, & extra de cleri. excom. mi. c. latores sic tenet Inno. & Ho. si tamen antequam mulier obtineret dispensationem, vir multum scandalizaretur si ieiunaret, posset ieiunium frangere, quia charitas ieiunio præponenda est, vt ait Hierony. & de conse. di. 5. non medocriter.

An propter aliquam istarum causarū ieiunium frangens teneatur petere dispensationem, vel possit agere propria auctoritate. Et quod multæ causæ iustæ reperiuntur in ieiunio ad dispensandum.
Quæst. CL.

E

QVAERETVR qñ quis ex aliqua cā ieiuniū frangere vult ꝑ aliq̄ cām de ꝓcedētibus, vel de alijs similibus, an teneat petere dispēsationē, vel pōt agere hoc propria auctoritate. Dicendū, ꝙ aut ista cā frangendi ieiuniū est aliquid subito accidens, & periculosum, nisi succurrat immediate, aut nō: si est tale nō tenet quis petere dispēsationē, sed sua auctoritate aget, quia necessitas excludit oēm legē extra de obseruati. ieiu. c. consiliū, & nō imponet aliqua pœna pro hac fractione ieiunij: sic etiam siquis in necessitate famis existēs carnes comederet in quadragesima, non erat ei pœnitentia imponenda eodem c. consiliū. si autē

non sit tale impedimentum, sed potest aliquandiu tolerari, vt debilitas, vel esse prægnantem, aut lactantẽ, & similia.

Aut ista causa est nota ipsi volenti ieiunium frãgere, & cęteris inter quos conuersatur, aut non, si est nota, non oportet peti dispensationem, sed iure suo poterit ieiunium frangere, & maxime vbi consuetudo habet, ꝙ non petatur licentia in istis. Si aũt nõ sit causa nota omnibus, aut est nota ipsi volenti ieiuniũ frangere, aut non, si est nota, vtpote quia sentit in se aliquam ęgritudinem, vel debilitatem, quam alii nõ vident, & tunc vt vitetur scandalum eorum inter quos conuersatur, tenetur petere licẽtiam ab epõ si in prõptu haberi põt. Si vero non põt sufficit, ꝙ obtineat illam a proprio curato, quia ille in istis poterit, dicit tamen Ho. quòd non potest simplex sacerdos dispensare in ieiuniis ẽt ex causa iusta, nisi immineat necessitas aliqua. s. quia non potest adiri episcopus sine periculo, vel non faciliter: hæc enim sufficiẽs causa est, vt dispenset simplex sacerdos.

Causas aũt iustas ad dispensandum in ieiunio dicit esse istas. s. infirmitatem, debilitatẽ, ciborũ caristiã paupertatem, peregrinationem laborem fortem manualem, & nimiam protractionem in mensa, vt in seruitoribus dominorum, sic ẽt esse prægnantem, vel nutrientem, & alia de quibus supra diximus.

Si autem etiam ipsi volenti frangere ieiuniũ sit dubium an habeat iustam causam ad frangendum.

Dicendum, ꝙ non licet ei sine dispensatione ieiunium frangere, vt si exerceat laborem corporalẽ, de quo dubitet an excuset eum a ieiunio, vel non, & ita de debilitate corporis in qua propter paruitatem potest dubitare patiens an excusat eum, vel non, & ita de similibus causis.

Quare ieiunia sunt instituta ab ecclesia certis anni temporibus, & non sunt relicta, vt quilibet ieiunaret quandocunque vellet. Vbi quod ieiunium est propter nos ipsos. i. propter nonnullas causas nostrum institutũ. Quæst. CLI.

QVAERETVR nunc de temporibus ieiuniorum. Pro quo sciendum, ꝙ sunt duplicia. s. voluntaria, & necessaria. de voluntariis dicẽdum, ꝙ non habent temporis determinationem, sed qñ quilibet voluerit. de necessariis qualia sunt ieiunia ecclesiæ dicendũ, ꝙ hñt determinata tpa. Sed dicet aliquis, ꝙ non fuit cõueniens designari tpa ieiunii, quia ieiunium est pars satisfactionis, sicut eleemosyna, & tñ pro eleemosyna non sunt aliqua tẽpora determinata, ergo nec pro ieiunio.

Dicendum, ꝙ pertinet ad legislatorem ordinare p legem ea quæ competunt bonæ habitudini vitæ humanæ. ita est in spirituali regimine ecclesiæ, quia ea quę pertinẽt ad bonam habitudinem spiritualem debent per legem diffiniri, vt magis conuenienter, & ordinate fieri possint, quia si relinquat̃ cuilibet dispositio fortassis non benefieret, fuit cõueniens assignari modum, & tpa rerum agendarum, & quia nõ semper ieiunare debemus, nec possumus, & vnum tempus põt esse conuenientius, quam alterum ad ieiunãdum, fuit conueniens, ꝙ ecclesia institueret tempora ieiuniorum.

Ad arg. dicendum, ꝙ non est simile de eleemosyna, & ieiunio, quia eleemosyna fit alteri, & propter alterum. i. pp indigentiam, quam patitur ad releuandũ eam, ideo indigentia accipientis eleemosynã est mensura, & regula temporis. s. ꝙ qñcunq; occurrerit pauper existens in necessitate extrema, sit danda eleemosyna ex necessitate, vel si non est in extrema necessi-

F tate, est tamen in aliqua, tenemur dare eleemosynam si habeamus superfluum, aliàs est supererogationis, vt ostensum est supra q. 34.

Ieiunium aũt est pp nosipsos. i. pp aliquas causas, ꝙ in nobis sunt, vt ad comprimendum vitia carnis, & ieiunium pro eo tempore pro quo fit debilitat carnẽ, & relinquit eam debilitatã pro aliquãto tpe, & quia concupiscentia carnis insurgit potius vno tpe, quam alio, fuit conueniens assignari tempus ad ieiunium. s. tempus illud in quo ieiuniũ esset nobis vtilius ad carnis vitia domanda.

Secunda causa fuit propter aliqua extrinseca, nam ecclesia instituit ieiunia quædam pp repræsentationẽ quorundam præteritorum, vt diem veneris pp Christi mortem, & quartam feriam pp eius venditionem,

G & ita de similibus: ad hoc ergo ꝙ mittemus res illas, quas significamus oportuit certa tempora designari, sicut etiam fit quantum ad festiuitates, quæ fiunt in veneratione sanctorum defunctorum, ideo illis diebus festa eorum celebramus, quibus de hac luce subtracti sunt.

Tertia causa est, quia si ecclesia non assignasset tẽpora ieiuniorum nesciremus quantum, nec quando ieiunare deberemus, nam non semper obligamur ieiunare, quia non possumus, ideo si tpa non assignant ab ecclesia, non erit causa quare magis teneamur hac die, quam illa ieiunare, & eadem ratione, nec ista, nec illa, oportuit ergo assignari aliqua tẽpora, & ista fuit causa potissima. ꝙ tamen assignarentur ieiunia tali

H tempore, vel tali potius, quam alio fuit propter alias causas, de quibus infra dicetur. Et ista etiam fuit causa de assignatione temporis ad orandum, nam tenetur quilibet hõ orare non tamen semper, quia nemo potest, ideo oportuit assignari tẽpora aliqua, & ista sunt dies festi, nam in festiuitatibus tenentur fideles orare aliquid, ꝙ propter hoc inducta fuit vacatio a laboribus, vt orationi intendere possint, debuit ergo assignari tempus pro ieiuniis, licet non assignetur pro eleemosyna.

Sed dicet aliquis, ꝙ poterat ecclesia instituere certum numerum dierum ieiunii, vtpote quinquaginta, vel sexaginta dies, quolibet anno, quos quilibet fidelis teneretur ieiunare quandocunque vellet.

I Dicendum, ꝙ hoc non conueniebat pp multa: primo, quia vnus ieiunaret vno tempore, & alius altero, & fieret magna diuersitas, hoc autem non conuenit, quia sicut vnus est qui colitur, ita modus colendi exterior saltem in necessarijs debet esse idem, quia diuersitas in cultu generaret scandalum, & videretur esse, quædã inordinatio, & propter hoc ecclesia iussit aliquando, ꝙ omnes pręedicantes euangelium haberent vnũ habitũ, sicut vnũ euangeliũ prædicabant, ne scandalum oriretur apud eos, quibus pręedicabant extra. de vi. & ho. cleri. c. Deus qui ecclesiam.

Secunda, quia quidam ieiunarent vtiliter. s. tempore quo eis ieiunium prodesset ad reprimendã concupiscentiam. Alij autem inutiliter, s. tempore quo mo

K dicum prodesset: pertinet tñ ad legem ordinare actus humanos, vt fiant eo modo quo magis prodesse pñt facientibus, ideo non debuit sic statui. Tertia, quia nõ seruaretur significatio aliqua in ieiuniis cum significatio eis accidat ex tempore in quo fiunt, vt supra dictum est, & tamen conueniens fuit seruari significationem aliquam in ieiunio, quia per hoc fideles scientes causam ieiunij deuotius ieiunant, & habent maius incentiuum ad ieiunandum, quod non fieret si tẽpus ieiunandi non esset determinatum.

Quarta fuit ad tollendum fraudes, & mendacia, quia si non essent determinata tempora ad ieiunium non ieiunaret vnus quando alius, & quilibet posset dicere

iam

iam ego expleui ieiunium meum, & esset locus mentiendi, quia nesciretur de aliquo an ieiunasset toto tempore, vel non, nunc vero cum ieiunia sint assignata pro certis temporibus, omnes fideles tenentur illis diebus ieiunare, & siquis non ieiunauerit iam apparet de eo, quòd non obseruat legem ecclesię: conueniens, ergo fuit sic statui.

Quinta fuit ad tollendum perturbationem politicam, & ista etiam fuit causa multum vrgens: nam tẽpore ieiunij fideles abstinent a carnibus, & vtuntur solis piscibus, & secundum hęc politia per generale ieiunium regulatur bene, quia idem tempus est omnibus ieiunandi, & tunc toti communitati prouidetur de piscibus. Econtrario autem tempore quo non ieiunatur. si autem non esset ieiunium tempore determinato esset perturbatio in prouisione victualium reipublicę, quia nesciretur, quando prouidendũ erat de piscibus, & quando de carnibus, & ista confusio destrueret rempublicam, ideo fuit necesse assignari tempora certa, in quibus omnes ieiunarent.

Quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum, & quare fideles ieiunant quadragesimam. & quis eam instituit. Et quare etiam Hebræi ieiunant quadragesimam.

Quæst. CLII.

QVÆRETVR quæ sunt tempora ieiuniorum statuta ad ieiunandum.

Dicendum, quòd quædam tempora fuerunt statuta ad ieiunandum, & tamen non ieiunantur ab omnibus, alia autem fuerunt statuta, & etiã ab omnibus ieiunantur. De primis autem est aduentus domini, & sabbatum: nam aduentus apud quosdam ieiunatur extra de obserua.ieiu.c.consilium. In sabbato etiam a quibusdam abstinetur. eodem c. & di.12. ca.illa, & de conse.di.3.cap.sabbato.

De secundis dicendum, quòd ieiunia, quę obseruantur a tota ecclesia sunt ista, scilicet quadragesima di.4.c.quadragesima, & de conse.di.3.c.sacerdotibus. Ieiunium quatuor temporum 76.di.c.ieiunium, & c. constituimus. Vigilia natiuitatis Domini, & omnium Sanctorum, & omnium Apostolorum pręter tres. Et beati Laurentij extra de obserua. ieiu.c.ex parte, & c. consilium. etiam in omnibus sextis ferijs e.ti.c.explicari, ista sunt ieiunia, quæ a tota ecclesia obseruantur. Possunt deinde prouincię, & Episcopatus constituere ieiunia, & tenebunt illa ieiunia in ipsis prouincijs.

Circa ista ieiunia generalia totius ecclesię est nunc dubium, & quia maximum omnium ieiuniorum est quadragesima, de illa primo dicetur, scilicet an debuit institui, vt ieiunaretur, & an isto tempore quo instituta est, vel alio tempore. Aliqui dicunt, quòd non debuit quadragesima ieiunari, quia sicut legislator noui testamenti, scilicet Christus quadragesimam ieiunauit supra 4 & Lucę 4. ita, & Moyses legislator veteris testamenti ieiunauit quadragesimam Exo.34. & Deutero.9. & tamen licet ipse ieiunauit non ieiunauerunt Iudęi quibus lex data est, ergo nec Christiani debuerunt ieiunare quadragesimam licet Christus eam ieiunauerit.

Dicendum, quòd quadragesima a fidelibus ieiunanda est, & ab omnibus integre debet ieiunari. Et putant aliqui hoc fuisse, quia Christus illam ieiunauit. Sed dicendum, quod ex hoc non obligamur ad ieiunandum illam, quia licet Christus ieiunauerit quadragesimam, non pręcepit illam ieiunari, & tamen ad hoc, quòd teneremur necesse erat, quòd nobis præciperetur, ita quod vel de iure naturali esset innatum, vel illud Christus expresse præciperet, sed neutrum horum fuit, ideo non obligamur ex hac parte.

A Item si propter hoc, quòd Christus ieiunauit quadragesimam teneremur nos ieiunare, teneremur ieiunare eo modo quo ille, scilicet nihil comedendo, quòd falsum est, quia nemo hoc potest, & consequenter, nec ad illud obligari potest, ideo non obligamur propter Christi ieiunium.

Dicendum igitur, quòd quadragesimam ieiunare obligamur, quia ecclesiam instituit illam ieiunandam de conse.di.3.ca.sacerdotibus. Dicitur autem, ꝙ quadragesimam primus omnium instituit ieiunari beatus Petrus, qui etiam instituit aduentum domini, vt dicunt doc.in allega.c.sacerdotibus, sed aduentus domini postea non fuit ab omnibus receptus, quadragesima autem recepta est, & in consilijs generalibus, & etiam a summis pontificibus ieiunium istud confirmatum est de conse.di.5.c.quadragesima, & de

B conse.di.3.c.non licet, & c.non oportet, & extra de obserua.ieiu.c.consilium.

Motiuum autem ecclesię ad statuendum hoc ieiunium fuit multiplex. Primũ, vt imitaretur Christum qui hoc ieiunium egit, sic dicit Grego. quòd saluator hoc ieiunium consecrauit de conse.di.5.c.quadragesima, iustum est enim nos imitari Christum in moralibus eo modo quo possumus, ieiunare autem morale est cum proficiat homini ad multa: Christus autẽ ieiunauit, ideo sicut ipse ieiunauit decens est nos ieiunare: ipse autem quadraginta diebus sine cibo ieiunauit, quod nos facere non possumus, ideo conuenit

C nobis quadraginta dies quotidie aliud comedendo ieiunare, sicut Apostolus dicit quotidie esurire, & quotidie prandere.

Secunda causa ponitur a Gregorio propter decimas temporis, quia sicut rerum nostrarum Deo decimas damus, ita & iustum est dare decimas temporis, quod facimus quadragesimam ieiunando: nam in tota quadragesima, scilicet a prima dominica vsque ad festum paschę sunt hebdomadę sex, quę cõtinent dies quadraginta duos, a quibus subtractis sex diebus dominicis, qui ad ieiunium non pertinent, manent dies triginta sex, qui sunt, quasi decima totius anni, quia annus 365. dies continet quorum decima sunt

D 36. dies, & dimidius, sed dimidium diem inuenire nõ possumus, istis autem triginta sex diebus adiunguntur quatuor dies, vt compleatur numerus 40. dierum, vt sicut Christus ieiunauit quadraginta diebus, ita & nos, & ad hoc adduntur quatuor dies de pręcedenti hebdomada, & sic incipit ieiunium in quarta feria, quæ caput ieiunij appellatur sic dicit Grego. de conse. di.6.c.quadragesima.

Tertia causa fuit, quam ponit Aug. & est mystica, scilicet quadraginta diebus ieiunamus, vt per hęc satisfaciamus de omnibus peccatis commissis contra decalogum præceptorum, & contra quatuor euangelia, idest contra nouum, & vetus testamentum, quę per decalogum, & quatuor euangelia designantur, vel vt satisfaciamus de omnibus, quę contra Dei pręcepta per inclinationem prauam corporis peccaui-

E mus: nam omnia præcepta Dei per decalogum intelliguntur, corpus autem nostrum per quatuor, quia ex quatuor humoribus constat, ex quorum complexione sequuntur in nobis passiones per quarum motum in lege Dei præuaricamur: de istis causis magis dictũ est supra 4.cap.q.18.

Ad arg. dicendum, quòd quadragesima ieiunatur a nobis propter causas iam dictas. Et cum dicitur de Moyse dicendum, quòd non fuit simile de Moyse in veteri testamento, & de Christo in nouo, quia Moyses fuit, tanquam seruus in domo aliena, licet esset seruus fidelis: Christus autem erat, tanquam filius, & dominus in domino propria ad Hebrę.4. ideo non oportuit,

oportuit, quòd lex vetus deduceretur ad conformitatem Moysi, scilicet, quòd Iudæi facerent talia qualia Moyses, sed lex noua debuit conformari Christo, vt omnes, qui in ea essent imitarentur Christum: minister enim non intendit deducere aspectum eorum quibus ministrat in seipsum, sed in dominum cuius minister est, quia etiam intentio Angelorum, qui nō sunt domini, sed serui Dei, & ministri, Psalmo 130. & ad Hebręo. 1. & conserui nostri Apocali. 19. non est, vt homines reducant in seipsos quasi, vt eos respiciāt, sed vt reducant eos in Deum, vt ait Dionysius.

Aliter potest dici, quòd Iudæi non ieiunauerunt quadragesimam, quia Moyses legislator eorum ieiunauit eam, non quidem intentione incitandi eos ad ieiunium: Christus autem ieiunauit, vt nos ieiunaremus, ideo fuit iustum, quòd nos imitaremur Christū ieiunando quadragesimam, & quòd Iudæi non imitarentur Moysen ieiunādo illam. Primum patet, quia Moyses non ieiunauit ex intentione, sed quasi coactus est ieiunare, quia manebat in consortio sermonis domini, & non erat ei locus sumendi cibum, nec potum, nec etiam erant ei necessaria, & hoc ieiuniū bis fecit, quia bis cum Deo mansit in monte, vt acciperet tabulas legis, scilicet quadraginta diebus pro primis tabulis, & quadraginta pro secundis, & vtroque tempore ieiunauit Exo. 34. & Deuter. 9. nō ergo erat hoc ieiuniū ad instructionem populi, sed vt Moyses colloqueretur cum domino eleuatus iam ad modum supernaturalem, scilicet, vt nec cibis, nec potibus indigeret.

De secundo patet, quia Christus licet propter multas causas alias ieiunauerit, vt ostensum est supra 4. c. q. 10. vna tamen de eis fuit, vt nobis ieiunandi doctrinam traderet, vt ibi dictum est: debuimus ergo imitari Deum.

Aliter potest dici, quòd Iudæi non debuerunt imitari Moysen in ieiunio 40. dierum, quia ipse ieiunauit, sed non instituit ieiunari per alios, nec ab aliquo postea constitutū est: Christus autem ieiunauit quadragesimam, ideo nos eam ieiunamus, & ista est causa necessitatis, duę autem pręcedentes fuerunt causę motiuę.

An tempore quo nunc ieiunamus fuit conueniens quadragesimam ieiunari. Et vnde proueniat vitium carnis. Quæst. CLIII.

QVAERETVR, an tempore quo nunc ieiunatur fuit conueniens quadragesimam ieiunari.

Aliqui dicunt, quòd non: quia ieiunamus quadragesimam, eo quòd Christus illam ieiunauit, ipse tamen ieiunium incepit immediate post baptismum, vt colligitur supra 3. & 4. simul sumptis, & Lucę 3. & 4. c. baptismus autem Christi fuit die Epiphanię, vt ostensum est supra 3. & 4. cap. & sic incepit Christus post Epiphaniam ieiunare; ergo ibi nos deberemus incipere.

Dicendum, quòd licet nos moti fuerimus ad ieiunandum quadragesimam, quia Christus ieiunauit non tamen obligamur ieiunare, quia ipse ieiunauit, sed quia ecclesia ieiunandam instituit, vt dictum est præcedenti q. vnde ergo venit obligatio ad ieiunandum, ex eo venit obligatio ad sic, & ad tali tempore ieiunandum, & quia ecclesia ieiunare obligauit, etiam obligauit quo tempore ieiunaremus, & instituit fieri ieiunium quadragesimę ante Pascham, vt continuaretur ieiunium cum Pascha. Primo propter temporis conditionem, quia ecclesia vult, quòd ieiunemus ad vitia comprimenda, vitium autem carnis ex calido, & humido prouenit, istud autem incipit maxime F abundare in principio veris, quia est ver huius complexionis sanguineę, ideo nisi homines se temperent in cibis eo tempore, erit magna occasio ad libidinem, hoc ergo tempore salubriter ecclesia ieiunium instituit: nam licet non sit semper idem principium quadragesimę, maxima tamen pars quadragesimę, vt cōmuniter est in Martio, vbi incipit ver, si aūt ieiunium fieret immediate post Epiphaniam, fieret in fine hyemis, & non esset nobis iam vtile ad comprimenda vitia carnis, ideo melius fuit sic quadragesimam institui, vt continuetur cum Pascha, quam vt incipiat a die Epiphanię.

Secunda causa, quia ecclesia propter sacramenta Paschalia voluit sibi quadragesimam continuari: nam G in Pascha fideles debent communicare extra de pęni. & remi. c. omnis. Ad digne autem communicandū oportet præcedere dispositionem magnam, scilicet orationis, & ieiuniorum, ideo conueniens fuit quadragesimam coniungi paschali festiuitati, & ista fuit causa, quòd non haberet determinatum diem quadragesima quo inciperet, quia debet continuari cum Pascha, sed Pascha mutatur, vt non incidamus in Pascha Iudęorum, ideo mutatur principium quadragesimę, vt consequatur Pascha.

Ad arg. dicendum, quòd Christus ieiunauit non, quasi ieiunio indigens, sed vt per ieiunium aliquid ostenderet: nos aūt ieiunamus, quia ieiunio indigeH mus. Christus ergo, quia volebat innuere, quòd post baptismum debet immediate vacare bonis operibus, & munire se contra carnis, & diaboli tentationes, voluit immediate post baptismum ieiunare, vt ostensum fuit supra 4. c. q. 10. nos autem ieiunamus, quia ieiunio indigemus: tunc ergo ieiunandum est, quando est ieiunium nobis maxime vtile, sed hoc est in principio veris propter causam dictam, ergo ibi conuenientius a nobis quadragesima ieiunatur, quam incipiendo ab Epiphania. Aliqui volunt, quòd incipiat quadragesima immediate post ascensionem domini, alij vero, quòd post pentecostem, de quibus dicetur infra 9. cap. q. 77.

I

An debeat dici quadragesima, vel quinquagesima, & quot diebus ieiunandum est, & an clerici teneantur pluribus diebus ieiunare, quam laicus. Quæst. CLIIII.

QVAERETVR de ieiunio quadragesimę an debeat dici quadragesima, vel quinquagesima.

Quidam dicunt, quòd quadragesima, ita enim ecclesia iubet de conse. di. 3. c. sacerdotibus, scilicet nō quinquagesima, sed quadragesima teneatur.

Sed obijcietur, quòd quinquagesima dicenda sit, quia a quinquagesima debet incipere tempus ieiunandi di. 4. c. statuimus, & c. denique, q̄ ob hoc vocatur tempus istud quinquagesima eadem distin. cap. quadragesima.

K Dicendum, quòd vocari quinquagesimam, vel quadragesimam proprie ob hoc dicitur, quòd quadraginta dies, vel quinquaginta ieiunantur, & tamen dies 40. ieiunamus, & ideo quadragesimam appellamus: nam si computentur omnes dies quadragesimę nō sunt solum quadraginta, sed quadraginta sex, quia tamen sunt solum 40. dies ieiunabiles, eam quadragesimam appellamus. Quinquagesima autē non potest dici hac ratione, quia quinquagesima dicitur tempus septem hebdomadarum, scilicet a Dominica in quinquagesima vsque ad Pascha. di. 4. c. quadragesima, & cap. denique, sed istud non est tempus quinquaginta dierum, siue accipiantur soli ieiunabiles, siue omnes: nam omnes simul sunt dies quadraginta nouem: soli autem

autem ieiunabiles sunt quadragintaduo, ideo eo modo quo vocamus quadragesimam istud tempus ieiunandi non possumus vocare quinquagesimam.

Sed dubium manet an ieiunandum sit a dominica in quinquagesima vsque ad Pascha: nam hoc dicitur di.4.c.statuimus, &c.quadragesima, &c.denique. Dicendum, quòd quadraginta dies solum cadunt sub obligatione ieiunij: ad illa autem capitula in contrarium dicunt quidam, quòd sunt iam abrogata.

Alij dicunt, quòd tenent de consilio, sed non de præcepto. Veritas tamen est, quòd 40. dies solum cadunt sub obligatione ieiunij quantum ad omnes fideles, & de hoc intelligitur c. sacerdotibus de conse. di.3. scilicet quòd non vocetur quinquagesima, sed quadragesima c.autem statuimus, &c.denique.intelliguntur de solis clericis, quia in cap. statuimus dicitur statuimus, vt septem hebdomadas ante Sanctum Pascha omnes clerici in sortem domini vocati a carne ieiunent: idē dicitur in c.denique, & tangitur causa in vtroque, scilicet quòd sicut clerici excedunt laicos ordine, & dignitate, ita debent excedere eos conuersatione. non obligant tamen iam illa capitula, nec peccant mortaliter clerici, qui non ieiunant a quinquagesima incipiendo, scilicet quia ista constitutio, nunquam fuit recepta, nec communi vsu approbata, vt dicit Gratianus di.4. c.denique. §.hoc, & si legibus, dicit tñ Ho.in su.ti.de obser.ieiu.quod satis deberent clerici, & maxime sacerdotes incipere ieiunium a quinquagesima, quia tota differentia est duorum dierum, & saltem ad curandos dentes deberent addere istos duos dies. verum est tamen, quòd non obligantur, licet honestum sit sic fieri debere.

An quadragesima sit ieiunanda ab omnibus integraliter, & an quinta feria cœnæ domini sit bis comedendum. Et an in die dominica sit ieiunandum.

Quæst. CLV.

QVAERETVR de modo ieiunandi quadragesimam. Dicēdum, quòd quadragesima debet integraliter ab omnibus ieiunari, & quicunque vnam diem soluerit, totam quadragesimam soluere videtur, & honor quadragesimę aufertur de conse.di.3.c. non licet, & c.non oportet. non est tamen intelligendum, quòd soluat totam quadragesimam, idest quòd ita peccet ac si totam quadragesimam solueret nulla die ieiunādo, sed soluit totam quadragesimam, idest rumpit eam, vel integritatem aufert, quia quadragesima est quoddam solidum ieiunium, idest integrum, quæ integritas, ita tollitur non ieiunando vno die, sicut non ieiunando viginti.

Considerandum autem, quòd quidam totam quadragesimam ieiunabant, putabant tamen, quòd quinta feria vltimę hebdomadę, scilicet die cęnę domini bis comedendum esset, & sic quadragesimam soluebant, & contra hoc statuitur de conse.di.3.c.non licet, & c.non oportet. Motiuum autem istorum erat, quia Christus die cęnę surrexit de cęna, & lauit pedes discipulorum, & iterum redijt ad cęnam: volunt ergo quidam ad similitudinem Christi pedes alijs abluere, & bis comedere, quæ consuetudo reprobatur, quia ieiunium soluitur, sic dicit glo.e.c.non licet, dicunt tamen quidam, vt Hugu. quòd non soluitur ieiunium in illa feria quinta, nisi quis splendide, & perfecte comedat, & surgens de mensa pedes aliorum lauet, & iterum comedat, secus autem si parum comederet, & postea ad mandatum faciendum insurgeret, quo facto ad mensam rediret, & inceptam comestionem cōpleret: nam iste diceretur ieiunus. Hoc tamen non est satis securum, licet videatur ar. de ser-

A uitoribus dominorum, qui comedunt parum antequam seruiant diebus ieiuniorum, & post cęnam dominorum ipsi cęnant, & excusantur a fractione ieiunii, vt ostensum est supra. Non est tamen simile, quia illud fit ex necessitate, quia illi seruitores nō possunt aliter viuere, nisi vt dominis seruiant, & si expectarēt prorsus ieiuni vsque post cęnam dominorum deficerent, ideo necessitas excusat: hic autem non est talis necessitas, quia potest tota cęna fieri ante lotionē pedum, vel post lotionem, & non est vlla causa interrumpendi eā, maxime quia ecclesia non approbat istam consuetudinem bis manducandi in alle.c.non licet, & c.non oporter, etiam non est conueniens velle imitari Christum in hoc, quia Christus illa die nō

B ieiunabat, sed potius faciebat festum paschale, & carnes comedit, nos autem ieiunamus, ideo non licet nobis interrumpere cœnam licet ipse illam interrupetit. Considerandum vlterius, quòd in quadragesima omnibus diebus ieiunandum est præter diem dominicam de conse.di.3.c.placuit, & hoc quia dies dominica, nunquam est dies ieiunij e.di.ca.ieiunium, & c.ne quis. fuit tamen consuetudo antiqua, quòd etiā tempore Gregorij durabat, vt ipse scribit Augu. epō Anglorū, quod omnibus dominicis quadragesimæ cum non essent dies ieiunii, vescebantur fideles carnibus, & vltra modum se ingurgitabant per totas noctes carnibus vescentes, & illis diebus auidius, & studiosius cibos parabant di.4 c.denique, quòd valde de-

C testatur ibi Grego.& tamen propter scandalum non ausus fuit prohibere illud, quia timuit, quòd laici nollent obedire, & efficerentur deteriores, vnde dicit a tali consuetudine auerti non possunt, & ideo suo ingenio, idest desiderio relinquendi sunt ne forte peiores existāt, si a tali consuetudine prohibeantur, quia vt ait Salomon, qui multum emungit sanguinem elicit, nunc tamen ablata est illa consuetudo, & ideo ecclesia, vt excessum in esu carnium auferret, totaliter carnes illis diebus abstulit: dies tamen ipsos non fecit ieiunabiles, quia dominici erant. De hora autem cænandi in quadragesima, & alijs cæremonijs, quæ obseruantur, dicetur infra q.163.& 172.

D *Quare ieiunium obseruatur in quatuor temporibus, & quare potius in istis, quam in alijs temporibus.*

Quæst. CLVI.

QVAERETVR de alio ieiunio necessario, scilicet quatuor temporum quando, & qualiter ieiunatur, & ex quibus causis. Aliqui dicunt, quòd non conuenienter statuta sunt tempora huius ieiunij, quia in veteri testamento obseruabatur etiam ieiunium quatuor temporum, scilicet ieiunium quarti ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium decimi, vt patet Zacha.8.& tamen non distinguebantur illa ieiunia per quatuor quartas anni, vt ęqualiter inter se distarent, scilicet quodlibet ab altero per tres

E mēses, vel quasi, sed vnum erat in quarto mense aliud in quinto, aliud in septimo aliud in decimo. ergo non debemus nos per quatuor tempora habere ieiunium distractum, cum ad similitudinem Iudæorum ieiunare videamur. Dicendum primo de tempore huius ieiunij, & sciendum, quòd a principio non ieiunabatur quater in anno, sed ter. Calixtus tamen Papa statuit ieiunium fieri per quatuor tempora 76.di.c.ieiuniū, scilicet ieiunium, quod ter in anno apud nos celebrare didicistis, conuenientius nunc per quatuor tempora fieri decernimus. fuit tamen diuersitas in assignatione istorum temporum. Quia primum ieiuniū istorum fiebat prima hebdomada Martij a principio. Secundum hebdomada secunda Iunij. Tertium

hebdomada

hebdomada tertia septembris. Quartum hebdomada quarta decembris 76.di.c.constituimus, iste tamen modus assignationis in nullo concordat cum modo quem tenemus: postea fuerunt aliter designata ista tẽpora, scilicet quòd si Calendę Martij feria 4. vel ante euenirẽt, ieiunium celebraretur eadem hebdomada. Si autem Calendę euenirent feria 5. vel post, fieret ieiunium secunda hebdomada. De secundo ieiunio. eodem modo, scilicet quòd si Calendę Iunij essent 4. feria, vel ante, esset ieiunium hebdomada secunda Iunij. Si vero quinta feria, vel post esset ieiunium 3. hebdomada iunij, hoc addito, quòd si istud ieiunium eueniret in hebdomada, quæ est ante pentecosten non celebraretur in eadem, sed in sequenti in qua erat pentecostes. De 4. ieiunio generale erat, quòd in sabbato ante vigiliam natiuitatis domini finiretur, sic patet. e.di.c.de ieiunio, sed etiam iste modus non obseruatur a nobis in totum nunc. Sed primum ieiuniũ istorum est prima hebdomada quadragesimæ. Secũdum in hebdomada pentecostes. Tertium vero in septembri, sicut dictum est 4. in decembri. e. modo. e. distin. c. statuimus.

Causa autem huius ieiunij quatuor temporum putatur a multis fuisse, quia Iudæi quatuor ieiunia faciebant. Sed non est verum, quia Iudæi ex causis, quæ nullo modo pertinent ad nos ieiunabant illis quatuor temporibus eadem di.c. ieiunium, & vt tangit Hiero. super Zachariam: vnde non ieiunamus eisdem temporibus quibus illi ieiunant. Potest ergo esse vna causa, quòd istud ieiunium sit in laudem Dei, & sit per quatuor tempora, idest per quatuor radices temporum: nam totus tempus vitę nostrę per annos mensuratur, annus autem habet quatuor quartas, quę pertinent ad diuersas complexiones temporis, in quibus diuersimode disponuntur corpora nostra, & omnia generabilia, & quia Deus gubernat vitam nostram per istas temporum vicissitudines, dignum est, vt in qualibet temporis parte ei ieiunium vnum in honorem offeramus, & potest istud esse in gratiarũ actionem, scilicet quia bene nos gubernat in istis temporibus, vel potest esse obsecratorium, scilicet vt petamus per hoc ieiunium nos a Deo in quolibet horũ temporum bene gubernari. Simile erat apud Iudęos: nam ipsi tempora sua per lunam computant facientes annos lunares, & menses lunares, & ideo Deus dedit eis, quòd quolibet mense prima die mensis, scilicet in coniunctione lunę festum celebrarent, quod vocatur festum Calendarum, vel Neomenię Nume. 29. & hoc erat, quasi ad reddendum Deo gratias pro gubernatione bona, quam faciebat secundum temporum mutabilitates, quas ibi a luna principaliter accipiebant: nos autem tempora nostra secundum cõsuetudinem latinorum per solem computamus, ideo in quartis motus solis in quibus incipiunt quatuor tempora anni, ieiunia quatuor facimus, quasi in gratiarum actionem pro ista gubernatione, vt dictum est, & ista videtur esse causa, quare quodlibet istorum quatuor ieiuniorũ habeat tres dies, scilicet quia sicut annus habet quatuor tempora, ita quodlibet istorum temporum habet tres menses, qui sunt partes præcipuæ temporis, ideo tribus diebus ieiunamus, & sic ieiunia quatuor temporum simul accepta sunt duodecim dies, qui correspondent duodecim mensibus anni, qui sunt etiam duodecim minores mutationes temporis secundum, quòd sol mouetur per duodecim signa, quæ complent circulum suum.

Alia tamen causa esse potest horum trium dierũ, scilicet quia ieiunia quatuor temporum fiunt in gratiarum actionem pro gubernatione Dei, & quia ista gubernatio fit a tota beata Trinitate velut ab vnico

F gubernatore, in vno ieiunio tribus diebus ieiunamus. Secunda causa est ad remissionem, & satisfactionem pro peccatis, scilicet vt quidquid in istis quatuor temporibus anni delinquimus, per ieiunia quatuor temporum satisfaciamus, & hoc innuitur 76.di.c. igitur vbi dicitur, quòd in hebdomada pentecostes ieiuniũ institutum fuit, vt si quid forte inter ipsa festiuitatis gaudia negligens liberalitas, & licentia immoderata præsumpserit, hoc religiosę abstinentię censura castiget: istis duabus causis conuenit, quòd dicit Calixtus Papa ead. di. c. 1. scilicet ieiunium conuenientius nũc per quatuor tempora fieri decernimus, vt sicut annus per quatuor tempora voluitur, sic & nos quaternum solemne agamus ieiunium per quatuor anni

G tempora. Tertia causa est ad ostendendum, quòd toto tempore ieiunamus, nunquam enim ab abstinentia cessandum est, & cum in toto anno solum sint quatuor tempora, ieiunando in principio illorum videmur ieiunare toto tempore, sic dicitur 76.di.c. huius obseruantię, scilicet huius obseruantię vtilitas in Ecclesiasticis præcipue est constituta ieiunijs, quæ ex doctrina Sancti Spiritus, ita per totius anni circulum distributa sunt, vt lex abstinentię omnibus sit ascripta temporibus. Quarta causa est, vt istos dies ieiunii demus, quasi in primitias dierum nostrorum: nam sicut de fructib⁹ terrę damus decimas, & primitias, ita etiã

H de diebus nostris. Decima autem dierum est ipsa quadragesima, quia ibi totius anni dierum est decima pars, vt dictum est supra. Ieiunia autem quatuor temporum dantur in primitias, & conuenienter hoc fit, quia primitię in fructibus sunt ipsi primi fructus: nã hoc modo primitię apud Iudęos soluebantur, vt nemo auderet mittere falcem in segetem, nec comedere inde panem, pultes, aut polẽtam, vsquequo offerretur domino manipulus spicarum de segete in primitia Leui. 23. ita, & nunc ipsa ieiunia quatuor temporum sunt in principijs ipsorum temporum, vnde dicuntur esse in cardinibus temporum 76.di.cap. huius obseruantię: Nam primum est in principio veris, scilicet prima hebdomada quadragesimę: secundum

I in principio ęstatis. tertium in principio autumni. quartum in principio hyemis. e.c. Quinta causa est ad significandum quatuor euangelia, scilicet vt significemus, quòd nos viuentes in obedientia quatuor euangeliorum obseruamus ieiunium per quatuor tempora anni, quasi per hoc ipsa quatuor euangelia designemus eodem capit. huius obseruantię, scilicet intelligentes diuinis nihil vacuum esse pręceptis, & verbo Dei ad eruditionem nostram omnia elemẽta seruire, dum per ipsius mundi cardines, quasi per quatuor euãgelia incessabili tuba dicimus, quòd prędicamus, & agimus istud ieiunium quatuor temporum est generale, & de necessitate 76.di.c. constituimus, scilicet constituimus, vt quatuor tempora anni ab omnibus hominibus communi ieiunio obseruen-

K tur. Ad ar. dicendum, quòd conuenienter fuerunt tempora istorum ieiuniorum assignata propter causas supra dictas. quòd autem dicitur de quatuor ieiunijs Iudæorum dicendum, quòd non fuit conueniens eisdem temporibus celebrari, quia nec celebrantur ex eisdem causis, quia apud Iudæos erant ista ieiunia męroris in memoriam quarundam tribulationũ, quę illis mensibus eis acciderant, vt dicit Hiero. super Zacha. & 76.di.c. ieiunium quarti, & positę fuerunt istę causę supra q. 134. ad nos autem nihil attinẽt illę causę, ideo non obseruamus tempora ieiuniorum suorũ.

Sed adhuc obijcietur, quòd non fuerunt conuenienter assignata ista quatuor tempora, quia temporibus lętitię ieiunium nõ competit, sicut vigilia Apostolorum Philippi, & Iacobi non ieiunatur, quia semper

per cadit inter Pascha, & pentecosten, & vigilia Ioannis Euangelistę non ieiunatur, quia cadit intra octauas Natalis Domini extra de obseru. ieiu.c.consilium, & tamen tota hebdomada pentecostes pertinet ad paschale gaudium, ideo non deberet ibi esse ieiunium, & tamen ibi est secundum ieiunium quatuor temporum. Dicendum, quòd hoc factum est ad emendandū peccata aliqua, quæ in festiuitate paschali per quinquaginta dies forte superflue comedendo perpetrauimus, vt patet 76.di.cap, igitur, scilicet vt si quid inter ipsa festiuitatis gaudia negligens libertas, & licentia immoderata pręsumpserit, hoc religiosę abstinentię censura castiget: differt tamen istud ab alijs ieiunijs quatuor temporum, quia istud est ieiunium exultationis in quo alleluia cantatur, & nō fit genuflexio. Alia autem sunt ieiunia mœroris.

An vigiliæ Apostolorum sint sub præcepto, & sint ieiunandæ, Et quare. Quæst. CLVII.

QVAERETVR de ieiunijs, quę fiunt in festiuitatibus Apostolorum, scilicet in vigilijs an sint sub præcepto, & an omnes vigilię Apostolorum ieiunandę sint.

Dicunt quidam, quòd non fuit conueniens vigiliam alicuius sancti ieiunari, quia in solennitatibus sanctorum recolimus gloriam eorum, ad quam trāslati sunt, ieiunium tamen, & afflictio non competit statui glorię Apoca.7. non esurient, nec sitient amplius, ergo non est in vigilijs sanctorum ieiunandum. Dicendum, quòd ecclesia consueuit in vigilijs sanctorum aliquorū ieiunare, & sunt quædam ieiunia istorum generalia, vt vigilia Assumptionis Virginis extra de obserua.ieiu.c.ex parte, & vigilia beati Laurentij, & festiuitatis oīum Sanctorum, & de istis nō est dubiū. Sunt tamen etiam Apostolorum vigilię obseruandę, & tñ circa istas est dubium, quia quidam putant solū aliquorum Apostolorum vigilias ieiunari, & aliorum non. Sed ad hoc dicitur extra de obser.ieiu. c.cōsiliū, ꝙ oīum Apostolorum vigilię sunt in obseruatione ieiunii obseruandæ præter vigilias Apostolorum Philippi, & Iacobi, & B.Ioannis Euangelistæ, & subditur ibi causa.s.quoniam illorum festiuitas, infra solēnitatem paschalē: istius aūt ꝟ.natalem dñi celebratur. Sed tps paschale a pascha, vsque in pētecoste est tps lętitię in quo non ieiunatur.76.dist.§.non aūt, sic ēt dies, qui cadunt infra octauas natalis dñi ad lætitiam natalis dñi pertinent pp hoc dicit̄ eo.c.consilium in gl. ꝙ omnium aliorum Apostolorū vigilię ieiunandę sunt non obstantibus illis versibus.s.Petrus, & Andreas, Paulus cum Simone Iudas, vt ieiunemus nos admonet atq; Matthęus. De festo B.Matthię ēt dubiū erat an deberet ieiunari vigilia eius, & hoc pp bisextum, quia nesciebant quidam quo die ieiunarent, etiā propter carnisprivium, quod eo tempore accidere solet, quo tempore laicis grauissimum est a carnibus abstinere, & ideo plurimi violabant ieiunium, & sic deducebatur in dubium, an ieiunandum esset, & tamen diffinitum est, ꝙ debent ieiunari, extra de obser. ieiu. c.ex parte.

Alij dicunt, vt Ho.in su.titu.de obser.ie.ꝙ circa vigilias Apostolorum consuetudo tenenda est, vt ieiunentur, vel non ieiunentur, & hoc dicit de illis, quæ non solent generaliter, vbique ieiunari, vnde dicit, ꝙ ille versus.s.Petrus, & Andreas, &c. non sunt abrogati, sicut dicit glo. & aliqui Doc. sed dicit, ꝙ in illis vigilis Petri, & Andreæ, Simonis, & Iudę, & Matthęi debet teneri ieiunium generaliter, & non valebit cōsuetudo in contrarium, sed cogendi sunt omnes ad ieiunandum: in alijs autem vigilijs tenenda est consuetudo, & allegat ad hoc, ꝙ consuetudo Parisien. est non ieiunari vigilias omnium Apostolorum, & tamen Deus ibi recte timetur, & colitur, magis tamen videtur standum dicto gl. & aliorum Doct. quia hoc expresse vult.c.consilium.s.ꝙ omnium Apostolorum vigiliæ ieiunandæ sint, nisi Philippi, & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ. de B.Bartholomæo, dicitur ꝙ relinquendum est consuetudini, quia de celebratione eius est dubium apud multos e.c.consilium, & intelligitur non de festiuitate an sit obseruanda, sed de vigilia quando sit ieiunanda, quia aliqui faciunt festū Bartholomæi die quo excoriatus est, & alii die sequēti, qua ille mortuus videtur, & ita variatur ieiunium, & in hoc cuilibet licet obseruare consuetudinem ecclesiæ suæ, vigilia tamē eius ieiunabitur, vt dicit Host. vbi supra, & ratio est, quia in alle. cap. consilium non excipiuntur, nisi tres Apostoli.s.Philippus, & Iacob⁹, & Ioannes Euangelista.

Ad arg. dicendum, ꝙ in solēnitatibus præcipuis sanctorum vigilias ieiunamus, vt simus magis parati ad deuotionem festiuitatis, & vt gaudium ęternū, quod significatur per solennitates temporales significetur non acquiri per iocunditatem, sed per tpales afflictiones, quas hic sancti passi sunt Luc.24. oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. & Actuum decimoquarto, per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, & nos illas per ieiunium designamus.

Conueniens est ergo ieiunari in sanctorum vigilijs, causa tamen potissima est dispositio mentis nostræ, quia ieiunium mentem eleuat, & in magnis festiuitatibus debemus esse multum dispositi, quia illa sunt tempora orationis, & ad orationem ieiuniū præmittendum est, vt facilius exaudiamur.33.q.4. c.christiano, & propter hoc etiā quando coniuges orationi vacare debent abstinent a coitu coniugali 1.Corin.7. & 33.q.4.c.sciatis.

An ieiunium in rogationibus sit sub præcepto, vel consilio. Quæst. CLVIII.

QVAERETVR de ieiunio rogationum, ꝙ nō solet poni generaliter inter ieiunia necessaria, an istud sit de necessitate tenendum.

Dicendum, ꝙ de conse.dist.3. c. rogationes dicitur, ꝙ in triduo rogationum, siue letaniarum omnes abstineant, & quadragesimalibus cibis vtantur, & dr ibi placuit celebrari ieiunium triduanū ante solennitatem dominicę Ascensionis.

Sed obiicietur, quia inter pascha, & pentecostem nullum ieiunium est, vt dicit Ambro.76. distinctione §.non autem.

Dicunt quidam, ꝙ illa est generalis regula, sed excipitur ab ea ieiunium rogationum, & ieiunium vigilię pentecostes, sic dicitur extra de obser.ieiu. c. consiliū in gl. ꝙ nullum ieiunium necessitatis est inter pascha, & pentecostē, nisi rogationes, & vigilia pentecostes. Melius tamen videtur dicendum, ꝙ ieiunium rogationum, & vigilię pentecostes non est de pręcepto, sed de consilio, sic dicitur de conse.di.3.c.rogationes in gl. sic etiam tenet Hug. & Host. in sum.tit. de obser ua. ieiu. & tamen est dicendum, ꝙ si alicubi per consuetudinem ista ieiunia fuerint recepta, & approbata efficitur ieiunium necessitatis, alias autem est sub cōsilio, sic dicit Host. vbi supra, & hoc apparet manifeste, quia licet ieiunium rogationū obseruetur, in multis prouincijs non fit, sicut dicitur in allegat.c.rogationes, quia ibi dr, ꝙ per triduum ieiunandū est, & quadragesimalibus cibis vtendum, & serui, & ancillę ab opere laxandi sunt, vt vniuersa plebs ad ecclesiam cōueniat,

ueniat;& tñ nunc famuli,& ancillæ non cessant ab opere: ēt die secundo istorum carnibus vescimur, die aūt primo ieiunamus, sed non in quadragesimali cibo, die aūt tertio quadragesimaliter ieiunamus ī quo apparet, ꝙ consuetudo introduxit istud ieiunium, qa lex non disposuit sic,& tñ consuetudo obligat iā nos. Etiam obligabunt ieiunia si imponantur per sacerdotes, qa non licet alicui ieiunium a sacerdotibus impositum violare, de conse.di.5.cap.ieiunia, & ita dixit Hier.ad Lucinū,& 76.di.cap.vtinam, ꝙ circa ieiunia vnaquęque prouincia abundet in suo sensu, & pręcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur, Si igitur alicubi sit consuetudo non ieiunare in rogationibus nec in vigilia pentecostes licite fiet.

An in quarta, ac sexta feria ieiunandum sit. Quæst. CLIX.

QVAERETVR de ieiunio quartæ, & sextæ feriæ an ieiunandum sit in eis. Dicendum, ꝙ antiquitus statutū est, ꝙ ieiunaretur 4.& 6.feria, nec solueret ieiunium, nisi grauis necessitas esset, de consec.dist.3. c.ieiunia, & datur causa.s.quia quarta feria Iudas traditionem Dñi cogitauit,& sexta feria crucifixus est, & subditur ibi, videbitur qui in his diebus sine necessitate soluerit statuta ieiunia cum Iuda tradente tradere saluatorem,& cum crucifigētibus crucifigere: & isti duo dies vocantur legitimæ feriæ.i.quia secundū legem ecclesiasticam statuta erant ad ieiunandum. e. c. ieiunia. His addebatur ēt secunda feria, quæ ēt legitima vocatur 82.di.c.presbyter,& 11.q.3.c.de illis.

Dicendum tamen, ꝙ istæ tres feriæ non sunt de necessitate ieiunii, quia statuta de istis ieiuniis non fuerunt recepta, nec approbata per consuetudinē, sicut nec illud statutum, ꝙ inciperent clerici ieiunium a quinquagesima, di.4.c.denique.§.hoc,& si legibus,& maxime fuit hoc quantum ad secūdam feriam, quia in nulla regione obseruatur in ea ieiunium. In 4.aūt feria habet locum consuetudo regionum, quidam enim abstinent a carnibus, alii non. Sexta autem feria pertinet determinate ad ieiunium secundum cōsuetudinem generalem ecclesiæ, nam non licet in ea carnibus vesci, nisi acciderit dies Natalis Dñi 6.feria, quia tunc carnibus vesci, licet secundum consuetudinem generalem ecclesiæ propter excellentiam festiuitatis extra de obser.ieiun.c.explicari, ꝙ verum est, nisi quis ex voto se obligauerit ad ieiunandum die veneris, qa non licebit ei die Natalis Dñi carnibus vesci, vel ēt si teneatur ad hoc ex obseruantia regulari, sicut est in religiosis, qui vt communiter ex cōstitutionibus suis tenentur singulis sextis feriis ieiunare, vnde ipsis non licebit vesci carnibus die Natalis, sed abstinebunt, sicut cęteris sextis feriis. De sexta ergo feria consuetudo communis hoc interpretata est, ꝙ non licebat in ea carnibus vesci,& tamen nemo astringitur in ea ieiunare, nisi aliàs inciderit ibi aliquod ieiunium, & tñ sicut a carnibus, ita & ab omnibus, quæ a carne originem ducunt in ea abstinendum est, sicut in diebus ieiuniorum, di.4.c.denique.

An die sabbati ieiunandum sit. Quæst. CLX.

QVAERETVR an die sabbati ieiunandū sit. Dicendum, quòd antiquitus statutum fuit de ieiunando in sabbato, vt dicit Innoc.Papa, de conse.di.3.c.sabbato,& datur ibi causa.s.quia sicut sexta feria propter passionem Domini ieiunamus, ita sabbatum prætermittere non dēmus, quia inter tristitiam, & lætitiam temporis illius videtur inclusum, nam constat Apostolos isto biduo in

F męrore fuisse,& propter metum Iudęorum se occultasse. De hoc tamen dicendum, ꝙ non est necessitas ieiunii in eo, sed seruanda est consuetudo, sic dicitur dist.12.cap.illa, nam Romæ erat consuetudo sabbato ieiunandi. Mediolani autem erat consuetudo non ieiunandi,& dicit August. ad Ianuarium ex auctoritate Ambrosii, ꝙ ad quamcunque ecclesiam quis accesserit illius consuetudinem tenere debet in ieiuniis, & in aliis, ideo non est necessitas ieiunādi in sabbato. Etiā tamen videtur quibusdam necessitas abstinēdi a carnibus, de conse.di.5.c.quia dies, s.quicunque christianæ religionis participem esse desiderat ab esu carniū die sabbati abstineat.

G Dicendum tamen, ꝙ etiam istud pertinet ad cōsuetudinem, vnde si alicubi sit consuetudo comedendi carnes in sabbato licite comedi possunt, si sit cōsuetudo abstinendi ab eis abstinendū est, & peccat mortaliter qui non abstinet, pertinet autem ad episcopos vt cogant omnes sibi subditos obseruare talem consuetudinem extra de obseru.ieiu.c.consilium, debilibus tamen,& infirmis carnibus vesci permittendum est ne periculum incurrant.eo.c.

An in aduentu Domini obligemur ad ieiunium. Et quod Roma ieiunium seruat in aduentu, aliæ vero ecclesiæ minime. Quæst. CLXI.

H QVAERETVR de aduētu Domini an in eo obligemur ad ieiunium.

Dicunt quidam Doct. ꝙ ieiunium quadragesimæ, & aduentus Domini a beato Petro instituta sunt, sed quidquid sit non astringit nos aduentus ad ieiunādū, nisi forte sit ex consuetudine, sic dicitur extra de obserua.ieiun.c.consilium, ꝙ Roma ieiunium seruat in aduentu. Alię tamen ecclesię non ieiunant, ideo nō obligamur, dicit tamen Host. ꝙ clerici deberent ieiunare in aduentu,& hoc verum est de honestate, quia sicut ipsi dignitate, & ordine excellentiores sunt laicis, ita in vitæ obseruatione excellere debent dist. 4.c. statuimus, & c.denique: non tamen tenentur de necessitate, quia etiam si fuisset statutum hoc ieiunium non fuit tñ receptum,& approbatum per consuetudinem, ideo nō obligaret.e.c.denique.§.hic, & si legib.

I Considerandum circa omnia ieiunia generaliter, quę fiunt in vigilijs sanctorum, ꝙ si sit vigilia die dominica, ꝙ non possit illa die ieiunari, vt dicetur sequenti q. transfertur ieiunium ad diem sabbati præcedentē extra de obserua. ieiu.c. ex parte,& c.consilium. Sed alii qui dicunt, ꝙ non deberet ieiunari die sabbati præcedenti, quia dies dñica intermedia aufert debitum ieiunij, quia sicut locus sacer positus inter duo prędia impedit seruiturem.ff.de seruitu.l.seruitutes.§.vltim. ita dies sacer qui non potest habere debitum ieiunij positus inter duos dies tollit seruitutem vnius ad alium, sic enim quodlibet prædium medium, quod non seruit tollit seruitutem duorum inter quæ est.ff.de serui

K tuti.rusti.præd.l.qui in sella.§.in rusticis. Dicendum, ꝙ ista tenent locum in seruitutibus prædialibus, siue realibus, secus autem de oblōnibus personalibus, nā illę non pertinent ad diem, sed ad personam, ideo si vna die non possunt solui, alia die soluuntur.

An debuit esse aliquod tempus in quo non liceret ieiunare. Et cur die dominico non est ieiunandum. Et quod duobus de causis non debemus celebrare ieiunium die dominico, & quintæ feriæ. Quæst. CLXII.

QVAERETVR an debuit esse aliquod tempus in quo non liceret ieiunare.

Dicunt

Dicunt quidam, ꝙ quædam tempora sunt quibus ieiunare non licet. sic enim dicit Gregorius secundo dialogorum de quodam sacerdote, qui venit ad Benedictum diuinitus missus, dicens dies resurrectionis est, non licet tibi abstinere hodie. Item secundo Esdrę vbi dicitur dies domini Sanctus est, nolite contristari comedite pinguia, & ibi populus volebat lugere, & contristari, & non permisit Esdras.

Dicendum, ꝙ ieiunium secundum se est bonum opus, & si propter bonum finem fiat nullo tempore vituperabile est quantumcunque sit tempus solēne: nam Natalis domini est solemnis valde festiuitas, ita vt ꝑꝑ eius excellentiam infra octauas eius non fiat ieiuniū in vigilia Ioannis Euangelistę extra de obserua. ieiu.c.consilium, & ēt si ipsa dies Natalis acciderit sexta feria licet vesci carnibus quibus in nullá.6.feria vescimur.e.ti.c.explicari, & tñ si quis voluerit ex deuotione abstinere a carnibus, & ieiunare illo die Natalis non reprehenditur, sed laudat̄.ita igitur de omnibus alijs festiuitatibus magnis erit, quia licet aliàs nō fiat in eis ieiunium licitum, tamen erit illud facere.ecclesia tamen quibusdam temporibus ieiuniū interdixit ostendens, ꝙ de necessitate nullum ieiunium sit temporibus illis propter aliquas causas lętitię. Nā ieiuniū cōiter pertinet ad mœrorē, diebus ergo quibus exultandū est ieiunia nulla sunt: sic est tēpus inter Pascha, & pentecostem, & dies Dominica, & dies Natalis domini, & quęlibet 5.feria extra quadragesimā de primo patet 76.§.nō autem, vbi dicit Amb. per hos quinquaginta dies nobis debet esse continuata festiuitas, ita vt hoc tempore, nec ad obseruandū ieiunia indicamus, nec ad exorandū Deū genua flectimus, ad instar, ergo dominicę resurrectionis tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & oēs isti dies velut dominici deputant̄, & subditur causa ibi, s.resurrectio enim dominica est, in dominica enim resurgens saluator reuersus est ad homines, & post resurrectionem tota quinquagesima cū hominibus est cōuersatus. ęqualis, ergo his necessariū est, vt sit festiuitas quorū est ęqualis sanctitas, non igitur ieiunamus in quinquagesima, quia his diebus dominus nobiscū fuit, & ꝑꝑ hoc licet oēs vigilię Apostolorum sunt aliàs ieiunabiles, quia tñ Philippus, & Iacobus semper inter Pascha, & pentecostem cadunt, vigilia eorum non ieiunatur extra de obserua.ieiu.c.consilium, & hoc est propter gaudiū, quia toto illo tempore Christus, qui est sponsus ecclesię fuit cum hominibus, vt dicit Amb. & tñ infra 9. & Lucę.5.dr̄.ꝙ non p̄nt filij sponsi ieiunare quandiu sponsus cū eis est, hoc aūt intelligitur de ieiunio necessitatis, i.ꝙ licet alias ieiunia fieri deberent ꝑꝑ aliquos dies vel festiuitates, non est necesse illa fieri, quia ecclesia absoluit nos a necessitate ieiunij, nō tñ ex hoc prohibet ieiunia tunc fieri, sed licitū est homini ieiunare in tota illa quinquagesima, vt patet 76.di.§.vnde nō necessario: idē dicit Isido.e.di.c.post Paschā, s.post Pascha vsque ad pentecostē licet traditio ecclesiarū abstinentię rigorē prandijs relaxauerit, tñ si quis monachorū, vel clericorum ieiunare cupit non sunt prohibendi. ēt apparet hoc, quia sancti patres hoc tempore ieiunabāt, vt dicit ibi Isidorus, scilicet Antonius, & Paulus, & cęteri antiqui patres ēt in his diebus in heremo leguntur abstinuisse, nec soluisse abstinentiā, nisi tantum die dominico.ēt.e.di.c.vtinam dicitur, ꝙ in pentecoste leguntur Apostoli, & fideles ieiunasse, & iō sicut licet cuilibet ieiunare ex deuotione hoc tempore, ita licet cuilibet prouincię introducere ieiuniū hoc tempore, & facere, ꝙ illud ieiuniū sit iam de necessitate, vt ait Hiero. in allega.c.vtinam, s.nec hoc dico, quòd festiuis diebus ieiunandū putem, & solennitates quinquaginta diebus auferam, sed vna-

A quęque prouincia abundet in suo sensu; & præcepta maiorum leges Apostolicas arbitretur. ecce dicit, ꝙ ipse non vult auferre solennitatem quinquaginta dierum, quę est a Pascha vsque in pentecostem, & tamen dicit, ꝙ quęlibet prouincia abundet in suo sensu, i.faciat, ꝙ sibi bonū vr̄ ieiunando, vel non ieiunādo hoc tempore, & præcepta maiorū leges Apostolicas arbitretur, i.si Prælati illius prouincię iusserint ieiunari illo tempore, ieiunandū est ex necessitate, sicut si Apostoli hoc iuberent, vel sicut si esset lex Apostolica, i.lex summi pontificis, qui vocatur Apostolicus: nam ieiunia, quę per sacerdotes constituunt̄ ab omnibus seruanda sunt de conse.di.5.c.ieiunia. De secundo, scilicet de die dominico dicendum, ꝙ non est ie-
B iunādum in eo propter lętitiam resurrectionis Christi, qui surrexit die dominico, & per omnes dominicos dies repręsentatur ista lętitia de conse.di.3.c.sabbato, vnde contra illos, qui die dominico ieiunāt est suspitio quædam de hęresi, quia Manichęi hęretici sic ieiunabant de conse.di.3.c.ieiuniū, s.ieiuniū diei dominicę nemo celebrare debet, vt inter ieiuniū Christianorum, & gentiliū, & veraciter credentiū, & infideliū atque hęreticorū vera distinctio habeat̄, i.distinguat̄ inter fideles, & hęreticos, & 30.di.c.siquis tanq̄, vbi ponuntur errores hęreticorū dicitur, siquis tanq̄ hoc continentię conuenire iudicans die dominico ieiunauerit anathema sit, est enim dies dominicus lętitię magnę, & non flectuntur in eo genua, nec ecclesia
C ostendit in eo aliquā tristitiā ēt tempore quadragesimę, sicut alijs diebus, vnde cū in omnibus diebus quadragesimę sit continuū ieiuniū, & ad orationem genua flectuntur, solo die dominico, nec ieiunatur, nec genua flectūtur de conse.di.3.c.placuit, & c.qm̄ sunt. immo, & antiquitus dominicis diebus quadragesimę fideles carnibus vescebantur, vt ait Greg.di.4.c.denique, & tñ, quia excedebant valde in hoc, vt dr̄.e.c.ecclesia abstulit consuetudinem istam, ita vt carnibus non liceret vti his diebus non tamen ieiunatur in eis. Hęc aūt intelliguntur de necessitate, s.ꝙ nunq̄ est necessarium ieiunare die dominica, & tñ ex deuotione licet alicui ieiunare: nam solū vetatur ieiuniū, quod fit in contēptum diei 30.di.c.siquis tanq̄.s.siquis die
D dominico ieiunauerit in contemptū huius diei anathema sit: vnde dicitur ibi in glo.ꝙ qui sine contēptu agit licite ieiunare potest, & idem dr̄ de conse.di.3.c. ieiunium in glo. Dicitur aūt aliquis ieiunare in contemptū diei, qñ putat, ꝙ dies ille non habeat aliq̄ specialē lętitiam supra cęteros dies, ꝑꝑ quam non oporteat ieiunari, nā ieiuniū, vt communiter ad mœrorem pertinet, qui aūt putat omnibus diebus ęqualiter ieiunandum esse, iudicat non esse aliquem diē maioris excellentię, vel priuilegij in lętitiā, q̄ alium diem, & hoc ad hęresim pertinet: nam quidā dies totaliter ad lętitiā pertinent, sicut dies paschalis de quo dicimus. hęc est dies, quā fecit dominus, exultemus, & lętemur in ea. Manichęi aūt putabant nullā esse excellentiam
E vnius diei super alterū, & ꝑꝑ hoc dicebant omnibus diebus ęqualiter ieiunandum esse, & ita ieiunabant die dominico, sicut sexta feria, tale autem ieiunium ecclesia reprobat, & istud dicit esse in cōtēptum diei, vel dicitur ieiun.ū in contemptū diei, si aliquis, ita pertinaciter ieiunet die dominico, ꝙ credit, ꝙ deuotio festi non potest compensari vtilitati ieiunij illius diei, sic dicit Sanctus Tho. esse illicitum ieiunare, s.ꝙ quædam festiuitates sunt de se tantę deuotionis, ꝙ meritum deuotionis illius est ęquale, vel maius fidelibus præcelebrantibus illa festa merito ieiunii alicuius diei non festi, qui ergo crederet pertinaciter maius esse in quolibet festo meritum ieiunij, quam sit deuotio festi, & ꝙ non posset vnum per alterum recompensari,

&

& propter hoc ieiunaret, contemneret diem, & peccaret: aliàs autem etiam die dominico ieiunare licet, quia ita inueniuntur Apostoli ieiunasse, vt ait Hieron. ad Lucinum, & 76. dist. c. vtinam. §. die pentecostes, & die dominico Apostolum Paulum, & cum eo credētes ieiunasse legimus. & cum omnibus diebus dominicis regulariter non sit ieiunandum, maxime tamē die resurrectionis, quia propter gaudium diei istius omnis dies dominica ad gaudium pertinet, de conse. dist. 4. cap. sabbato. De 3. §. de die Natalis Domini patet, quia iste dies est magnæ solēnitatis, quia ex eo fuit initium ad omne bonum nostrum, nam tunc datus est nobis puer cuius impium est super humerū suum Isa. 9 & propter hoc, vt dictum est inter octauas Natalis nullum est ieiunium, & etiam ipso die Natali, si sexta feria accidat carnibus vesci licet, quòd aliàs non fit in toto anno, & tamen siquis velit ex deuotione ieiunare in Natali, & in octauis eius laudabile est, nec debet prohiberi, extra de obseruation. ieiun. capitulo explicari.

De quarto. §. de quinta feria patet, de consec. dist. 3. c. ieiunium. §. ieiunium diei dominicæ, & quintæ feriæ nemo celebrare debet, hoc autem fuit propter duo. Primo propter errorem auferendum, nam infideles, & hæretici ieiunabant die dominica, & quinta feria, vt ergo ieiunia nostra distinguantur a ieiuniis ipsorū non debuimus hoc tempore ieiunare, & ista causa redditur eod. cap. §. vt fidelium, & hęreticorum ieiunantium vera sit discretio. Secundo propter excellentiam istorum dierum: de excellentia dominici diei dictum est. Excellentia autem quintæ feriæ magna fuit, nam hoc die Christus instituit sacramentum corporis sui: ēt sacerdotes, & episcopos constituit dās Apostolis consecrandi potestatem, hoc ēt die ad cęlos ascendit in quo locum fęlicitatis nostræ manifestissime aperuit, & spē certissimam de cęlesti beatitudine dedit, vnde antiquitus in ecclesia fuit magna contentio quis dies præcipuus haberetur. s. an dominicus pp resurrectionem, vel quinta feria pp ascensionem, & quibusdam colentibus magis quintam feriam diffiniuit Siluester Papa diem dominicum magis esse colendum, manebant tamen ambo dies in magno honore, vnde ecclesia in eis ieiunia non celebrat, ista causa redditur, de consec. di. 3. c. ieiuniū, in glo. §. ꝙ in istis diebus duobus fecit Deus, quidquid insigne fecit, antiquitus autem obseruatum fuit hoc in quinta feria, sed postea paulisper desiit honor eius, & ita in ea ieiunatur sicuti in aliis diebus. Nam in quadragesima indifferenter omnibus diebus præter diem dominicā ieiunatur, de conse. di. 3. c. placuit, & c. ne quis, immo illi qui in quinta feria vltimæ hebdomadæ quadragesimæ ieiunium soluunt dnr totam quadragesimā dehonorare, & redarguuntur e. di. c. non licet, & c. non oportet ēt si qñ festiuitas aliqua habens vigiliā acciderit secunda feria, vigilia illius non potest ieiunari die dñica, sed transfertur ad sabbatum præcedens, extra de obser. ieiu. c. ex parte, & c. consilium, si tñ acciderit vigilia festiuitatis quinta feria non mutatur, sed ipsa die ieiunatur, quia soli diei dñico hoc datum fuit, ergo iam quinta feria priuilegium antiquum perdidit, & factus est dies communis, sicut cęteræ feriæ.

Hoc autem sciendum, ꝙ licet prædicta tempora ab ecclesia celebrentur, & non fiat in eis ieiuniū nullū, tamen est tempus in quo ieiunare non liceat ex deuotione, ēt in die resurrectionis. 76. di. c. vtinam. §. vtinā oĩ tpe ieiunare possemus, inter oēs tñ dies quibus abstinemus a ieiunio nullus est in quo magis sit abstinē dum, q̄ dies dominicus, quod patet, quia quinquaginta dies inter Pascha, & Pentecosten, sine ieiunio sunt, & tamen dicit Isido. 76. di. c. post Pascha, ꝙ Paulus, &

F Antonius, & cæteri antiqui patres in heremo legūt abstinuisse his diebus, nec soluisse abstinentiam, nisi tantum die dominico, & sic innuitur, ꝙ maioris celebritatis erat dies dominicus, quam cæteri, & propter hoc nolebant ieiunare in eo.

Ad primum dicendum, ꝙ dies resurrectionis non pertinet ad ieiunium, quia lętitia excludit ieiunium, nulla tamen dies tantæ lætitiæ est in toto anno, sicut dies resurrectionis, ideo in illa minus ieiunandū est, quam in aliis, nam propter gaudium ipsius omnibus diebus dominicis lætitia est, & a ieiunio cessatur de consuetudine generali ecclesiæ, ideo dixit sacerdos ille Benedicto, ꝙ illa die abstinere non debebat: verū

G est tamen, ꝙ etiam si Benedictus sciuisset esse diem resurrectionis poterat abstinere in ea dum solū ageret ex deuotione, & non in contemptum, quando tamen sacerdos ille a Deo missus ad ipsum detulit prandium non licebat iam Benedicto abstinere, qa Deus miserat illum sacerdotem, vt Benedictus cibum haberet, & ideo non licebat ei iam contra Dei volūtatem abstinere, quia tunc non esset deuotio, sed cōtemptus manifestus.

Ad secundum dicēdum, ꝙ Iudæis in festiuitatibus suis vetitum erat tristari, & ieiunare, quia populus ille erat carnalis, & Deus volebat eos, tanquam paruulos non abstrahere ab istis sensibilibus, ideo iocunditatem temporalem eis præstare volebat, maxime, qa

H quando Esdras dixit eis, isti erant vallati multis angustiis, & tristitiis, tum quia nouiter redierant de Babylone, & inueniebant totam terram desertam, & cogebantur multum laborare ad reficiendas ciuitates; & domos, tum propter generalem separationē ab vxoribus alienigenis quas acceperant, tū pp improbitatē, & insidias habitatorum terræ, qui conabant disperdere eos, ideo Deus voluit eos consolari dissuadens lugere, sed ꝙ gauderent, & comederent pinguia, nā ista est consolatio, & lætitia hominum carnalium.

An ieiunantes debent habere horam determinatam ad cibum, & quæ hora sit. Et quod hora nona dupliciter sumitur. Et quomodo occupatur natura in cibo assumpto dupliciter. Quæst. CLXIII.

I QVAERETVR circa ieiunantes an debent habere horam determinatam ad cibū, quia solet dici ꝙ hora determinata est hora nonæ.

Dicunt quidam, ꝙ non, quia determinatio circunstantiarum ieiunii debet fieri secundum conditionē personarum, quantum ad potentiam abstinendi, & tamen omnes qui ieiunant non sunt æqualis potentiæ ad abstinendum, sed quidā facilius resolubiles, vt cholerici quibus nociua est longa abstinentia, ergo nō est omnibus eadem hora determinanda.

Item ieiunium ecclesiæ imponitur oĩbus, & tamē non possunt omnes scire quando est hora nona, ergo non debet determinari hora nona ad cibum.

K Item status noui testamenti est perfectior statu veteris testamenti, & tamen in veteri lege ieiunia seruabantur vsque ad noctem, sicut nunc Iudæi seruant, & colligitur Leu. 23. cum dr de die propitiationis, ꝙ in eo Iudæi affligerent aĩas suas, & subditur a vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra. i. a principio noctis, vsque ad principium noctis, toto ergo hoc tēpore ieiunabatur, ergo ita deberet esse nunc.

Dicendum, quòd hora nonæ determinatur in ieiuniis ad sumendum cibum. Pro quo sciendum, quòd ieiunia statuuntur ab ecclesia, vt homines aliqualiter affligantur in eis, & per hoc mereantur, & satisfaciāt, & quia afflictio est in hoc, ꝙ homo abstineat a cibo maiori tempore, quam alias, voluit ecclesia, ꝙ diebus

ieiunio-

ieiuniorum tardius homines comederent, quam alijs diebus, & ad hoc fuit conueniens hora nona. nam extra ieiunia hora consueta ad cibum secundum cōem cursum est hora sexta, quia cibus nō debet apponi in stomacho quādiu natura occupata est circa cibū pręcedentem. Occupat aūt natura in cibo assumpto dupliciter. Primo dirigendo eum, & quia digestio fit p calorē, illud tempus est conueniens digestioni, in quo calor naturalis ad interiora reuocat̄, & hoc fit in nocte pp frigus noctis absentibus radijs solaribus, & ēt, quia tunc in sopore virtutes naturales confortant̄, & intenduntur in actibus suis cessantibus virtutibus animalibus ab operatione. Secundo occupat̄ natura circa cibū iam digestū, & decoctū deducendo ipsum p mēbra quibus debet assimilari, & quia ad huc cibus, qui est in stomacho debet transire ad oēs partes extremas membrorū, quod totū fit per calorē naturalē, tanquā per instrumentū, necesse est, ꝙ iste calor deducens cibum ad partes extremas corporis euocet̄ ad exteriora. hoc autem non fit, nisi per calorem exteriorem, quia simile trahitur a simili, calor ergo solis euocat naturalē calorem ab intimis partibus corporis vsque ad extremas: hoc autem non potest compleri, nisi quando sol confortatur in calore suo, quod fit quando complet ascensum, s. in meridie, vel quasi quando dicimus esse horam sextā, ideo tunc est communis hora sumendi cibum. & quia ecclesia, vt dictū est vult esse afflictionem, & pęnam, non concedit, ꝙ immediate cibū sumamus, vt affligamur aliqualiter p famem: nam quando natura cessauerit a conuersione cibi immediate incipit appetere alium cibum, & iste appetitus est fames, si autem postquam incipit fames diu toleranda esset, exsiccaretur humor cibi, & virtus naturalis debilitaretur, ideo non vult ecclesia, quòd sine cibo maneamus vsque ad noctem, sed diuidit reliquum tempus diei in duas partes, & in fine primę medietatis est hora nona, in qua ieiunanti sumere cibum conceditur, & ita licet hō aliqualiter affligatur. virtus tamen naturalis non multum debilitatur, nec corpus lęditur. Causa autem quare illa hora comedimus est ista, quæ dicta est. Etiam est alia, & præcipua, quia ieiunium est afflictio quędam, & nos volumus affligi, vt Christo afflicto conformemur, & postea congregemur ei, sicut dicitur si fuerimus socij passionum, erimus, & cōsolationum, si compatimur, & conregnabimus secundo Corin. primo. Christus autem vsque ad horam nonam in cruce pendens passus est, & hora nona inclinato capite emisit spiritum, ideo nos vsque ad horam nonam ieiunamus famem patientes, & postea comedimus, quia post horam nonam gustata morte Christus nihil vltra passus est, ita nec nos vltra affligimur, sed vsque ad horam illam carnem nostram affligentes quodammodo cum Christo crucifigimur ad Gala. 5. qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.

Cum aūt dictum est naturę operationem transferendo cibum ad membra finiri hora sexta, quando sol est in maximo ascensu, est intelligendum de cursu communiori. nam quidam sunt, qui habentes calorem naturalem fortem ante tempus illud naturæ operationem expletam habent, etiam differt secundum labores, & exercitia hominū, & secundū multitudinem, & paucitatem cibi assumpti, quia secundū hoc tardius, aut citius expletur naturę operatio, signum enim certissimum in his est fames: nam in corpore sano, quando fames insurgit, natura iam finiuit operationem suam circa cibum. Quod autem dictum est de hora nona potest sumi stricte, vel secundum interpretationem consuetudinis.

A Primo modo dicitur hora nona finis tertię quartę diei artificialis, non. n. debet intelligi, ꝙ sit hora nona, idest ꝙ transierint nouem horę ab ortu solis vsque ad tempus cęnandi, quia quidam dies sunt, qui ab ortu vsque ad occasum non habent nouem horas, & alij habēt plus, quam nouem vsque ad finem tertię quartę diei secundum diuersas partes anni, & varias regiones in quibus est dies maior, vel minor, & tunc non potest dari certa hora, qua comedendum sit accipiendo sic horas. Sed debet accipi dies artificialis, scilicet ab ortu solis vsque ad occasum, & diuidatur in quatuor partes ęquales, quælibet illarum dicitur habere tres horas, quæ vocantur horę inęquales, quia dies maxima habet solum quatuor quartas, &

B consequenter duodecim horas, & dies minima totidem quartas, & horas, & isto modo, etiam solent diuidere astrologi dies, & accipere horas inęquales. Vocatur ergo sic hora nona finis tertię quartę diei, & ibi est hora cęnę pro ieiunantibus accipiendo horam nonam stricte. Potest autem accipi hora nona large, & dr̄ hora nona quæcunque pars tēporis post finem horę sextę, quia ecclesia nō distinguit, nisi sextam, & nonam, & non horas intermedias, & ideo horę, quę sunt inter sextam, & nonam, computantur cum nona, ita quòd immediate, vt completa est hora sexta incipit hora nona, & dicitur esse hora nona, completur autem hora sexta existente sole in puncto meridiei: nam immediate incipit declinare, & in principio declinationis dicitur hora nona,

C & licitum est ieiunantibus manducare, hoc autem interpretatur ecclesię consuetudo generaliter, quæ post meridiem concedit cibum immediate ieiunantibus, & ob hoc in diebus ieiuniorum ecclesia dicit semper nonam ante cibum, ita vt quandocunque dicto illo officio ieiunans comederit dicatur comedere post nonam, siue in nona hora. Patet etiam amplius hoc in obseruantia religionum in quibus strictissime obseruantur cęremonię ieiunij, & tamen nulla religio expectat ad sumendum cibum, quòd iam tres quartę diei sint completæ, sed in meridie, vel aliquantulum post meridiem omnes cibum sumunt. Amplius etiam patet ex consuetudine gene-

D rali ecclesiæ in ieiunijs strictissimis, nulla enim ieiunia strictus seruanda sunt, quam quadragesimalia, & tamen in his ecclesia diffiniuit licere cibum sumi mox, vt vesperi finiti fuerint. de conse. distin. 1. capi. solent, & tamen ecclesia in nulla parte terrarum expectat dicere vesperos finita tertia quarta diei, quia in meridie vesperi dicuntur, & tamen dicitur, quòd celebratis vespertinis officijs ad cibum accedendum est eodem capitulo solent, ergo non obligatur ieiunans expectare vere horam nonę, sed post meridiem quacunque hora comederit iam hora nona comedit, & licite agit. Et tamen adhuc non est necesse ad ieiunium, quòd ieiunans semper comedat post meridiem, quia multi propter conditionem regionis,

E vel propter alias causas excusantur ab hoc onere, & possunt comedere ante meridiem, vt dicetur infra quæst. 172.

Ad primum dicendum, quòd hora ieiunij est determinata nona hora, & tamen legislator ponit legem attendens ea, quæ sunt, vt communiter. aliqui autem sunt quibus nō adaptatur lex secundum suam generalitatem, & pro talibus relinquuntur ipsi ministri, vel dispensatores legum, qui secundum conditionem singulorum concedunt eis agere, quod concessisset legislator si præsens fuisset, ipse tamen non potuit ponere legem, nisi vno modo, scilicet quantum ad illa, quę communius accidebant.

Ad secundum dicēdū, ꝙ omnes possunt scire qua

hora licet sumi cibum, quia siue accipiatur hora nona pro fine tertiæ quartæ diei, siue pro toto tempore, quod est immediate post meridiem vsque ad finē tertiæ quartę non debet considerari hoc stricte, sicut astrologi considerant accipientes astrolabium, vel alia instrumenta, sed parum plus, aut minus secundum grossam existimationem accipi sufficit, dum tamen non fiat in fraudem.

Ad tertium dicendum, ꝙ non debet ieiunari in nouo testamēto, vsque ad vesperam, sicut in veteri, quia nos in ieiunio nostro conformamur Christo nouo homini, qui nos per passionem suam a vetustate, & tenebris reuocauit. & ideo illo tempore primum ieiunium soluimus, quando Christus passionem suam finiuit. s. hora nona vere, vel interpretatiue, quia ipse vere hora nonæ mortuus est. q a sexta, vsque ad nonā tenebræ factæ sunt, infra 27. & tamen accipiendo nonam interpretatiue inter finem horæ sextæ, & horā nonam nullum est medium, sufficit autem ieiunanti hora nona interpretatiue ieiunium soluere. Iudęi autem hora vespertina ieiunium soluebant, ad significandum, ꝙ per cibum veteris hominis. i. Adæ in tenebris mortis. i. peccati deiecti erant, a quibus non liberabantur etiam post tribulationem pręsentis vitæ, qa in morte ad limbum descendebant, qui erat locus tenebrosus. Nam status veteris testamenti comparatur nocti, & tenebris, status autem noui testamenti luci, & diei. ad Roma. 13. nox præcessit, dies autem appropinquauit.

An bibere ante cibum, vel post cibum semel vel sæpe frangat ieiunium. Quæst. CLXIIII.

QVAERETVR circa ea, quæ sunt necessaria in ieiunio ad hoc, ꝙ non soluatur, & quę sunt ea ꝑ quæ frangitur, & primo est dubium an bibere ante cibum, vel post cibum semel, vel sępe frangat ieiuniū. Dicunt quidam, ꝙ sic, quia ieiunium est ad subtractionem nutrimenti, & tamen non solum cibus, sed etiā potus nutrit, ergo ieiunium soluit.

Item patet, quia nemo potest celebrare missam, nisi ieiunus, si quis tñ saltem modicum de aqua sumat non licet ei celebrare postea, quia non iudicatur ieiunus, ergo per potum frangitur ieiunium.

Item ieiunium est ad afflictionem corporis, & quia per subtractionem cibi affligitur subtrahimus cibū, & tñ ita ēt affligitur per subtractionem potus, ergo ēt potus subtrahendus est, & aliàs videbitur frangi ieiunium, sicut si non subtraheretur cibus.

Dicendum, ꝙ ieiunium dupliciter potest frangi, vno modo quantum ad meritum, alio modo quantū ad violationem præcepti dati de ieiunio. Primo mō ieiunium frangi dicitur, quando per ieiuniū nihil meremur, vel minus, q̄ aliàs mereri possemus, & ista fractio ieiunii pt fieri infinitis modis multum extraneis, & accidentalibus, secundum quod in qualibet operatione contingit, ꝙ ex multis circunstantijs aliter, vel aliter se habentibus accidit operationem ipsam fieri meritoriam, vel non meritoriam, aut magis, vel minꝰ meritoriam, & hoc mō solui ieiunium non est proprium ieiunio, quia cuilibet operationi cōpetit fieri interdum meritoriam, & interdum nō meritoriam, & non dr̄ solui ꝑ hoc operatio illa: etiam quia ieiuniū dicitur solui per aliquid, quod pertinet ad ipsum, & tñ esse ieiunium non meritorium contingit fieri per aliquid, quod nullo mō pertinet ad ieiunium, vt siqs ieiunet ꝑꝑ inanem gloriam perdit meritum ieiunii, vt patet supra in lr̄a, & tñ ieiunare ꝑꝑ talem, vel talem finem nullo mō pertinet ad ieiunium, quod consistit soliū in comedere, vel nō comedere, & iō sic nō ac-

F cipimus frangi ieiuniū. Alio mō accipitur frangi ieiunium prout violatur præceptum datū de ieiunio, & efficitur homo transgressor, vel non obseruator statuti de ieiunando, & quia præcepta de ieiunando ab ecclesia dantur, dicetur aliquis ieiunium frangere quando agit ꝯ formā illorum ꝑceptorum, nam tunc dicetur transgressor si ꝯ illa sine causa agat, dicetur aūt nō obseruator si agat ꝯ illa ex causa, siue cū dispensatione, & quia pręceptū hēt vim ab instituente, oportet respici intentionem statuentis, vt videatur quis est transgressor, ecclesia aūt iubens ieiunare intendit statuere certum modum manducandi. s. vt semel in die manducet ieiunans, & ideo si aliquis sumat aliqua ꝑ q̄ dicatur bis, vel plus, quam semel manducare ieiuniū soluit, si aūt sumit ea per quæ non dr̄ plus quam semel

G manducare, nō frangit ieiunium, bibere aūt quotiescunque fiat non est manducatio, & ideo siue quis ante cibum, siue post cibum bibat semel, vel pluries, nō frangit ieiunium, dum tamen non fiat in fraudem scilicet vt per hoc aliquo modo sustentetur homo, & cesset afflictio, quam inducit ieiunium, nam tunc non solum perit meritum ieiunii, sed etiam mortaliter peccat sic faciens.

Ad primum dicendum, ꝙ bibere non frangit ieiunium, quia licet potus aliquo modo nutriat, nō ordinatur tñ ad nutriendum, sed potius ad bonam dispositionem nutrimenti, & membrorum refrigerationem, nam cibus si non habeat potum sufficienter humectantem exuretur in cineres, & etiam non poterit

H deduci conuenienter ꝑ membra, quia ad hoc, ꝙ deducatur oportet eum esse valde passibilē, nā dēt transire per vias strictas, humiditas aūt facit rē valde passibilē. iō est necessaria cibo humiditas sufficiēs, vt bñ decoquatur, & vt decoctus per membra deducatur, ista autē dispositio requirit, ꝙ interdum potus sumatur post cibum sumptum secundum diuersa accidentia, ideo siue sumatur potus post cibum, siue ante cibum cum possit semper esse conueniens ad istam dispositionē causandam, non franget ieiunium, quia non est ad nutriendum, & tñ etiam si quis sumeret potum propter nutritionem non diceret bis manducare, quia bibere non est manducare, inquantum tñ fit in fraudem est

I contra legem, & violator legis dicitur qui aliquid cōtra eam in fraudem agit, vt. ff. de legi. l. contra legem. & in l. fraus, & extra de reg. iur. libro sexto, in regula certum.

Ad secundum dicendum, ꝙ aqua etiam in modica quantitate sumpta, vel quæcunque res, quæ in stomachum vadit soluit ieiunium naturę, sed non ieiunium ecclesiæ, quia ieiunium naturæ accipitur strictius, ad hoc tamen, ꝙ quis celebret requiritur ieiunium naturæ, ideo etiam modica aqua sumpta impedit celebrationem, sed ieiunium ecclesiæ non soluit, quia istud non soluitur, nisi per sumptionem illius, quod principaliter ad nutriendum accipitur.

K *An comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ. Quæst. CLXV.*

QVAERETVR an comedere plus quam semel soluat ieiunium ecclesiæ.

Dicendum, ꝙ comedere accipitur ab ecclesia prout est sumere cibum ad refectionem plus quā semel ieiuniū frangit, potest tñ quis sumere ita modicum de cibo, ꝙ non dicatur comedere pluries, licet pluries hoc fecerit, vt si quis sumeret vnicam micam panis, vel vnicum granum vuę, nam talis si agat sine causa. s. propter delectationem, vel solum ad experiēdum saporem perdit aliquid de merito ieiunii, non tamē violat ieiunium ita vt dicatur trāsgressor præcepti ecclesiæ, si autem

ſi autem agat ex cauſa legitima, nec ſoluit ieiunium , A
nec peccat, & non ſolum in ſumentibus valde paruā
quantitatem,vt dictum eſt,ſed ēt ſi aliquantulum ma
iorem ſumat,poteſt ſtare, ꝙ quis ſumat cibum bis, &
non violet ieiunium , dum tñ vtraque vice nō ſumat
plenam refectionem, ſed altera earum ſolum , & ſic
eſt in ſeruitoribus dominorū, qui ſeruiunt eis ad mē-
ſam diebus ieiunii, nam vt non deficiant poſſunt mo-
dicum de cibo ſumere ante cęnam dominorum , &
poſtea cęnabunt ſumentes plenam refectionē, & ie-
iunabunt,nec dicentur proprie pluries comediſſe. &
hoc non ſolum per diſpenſationem, & ex neceſſitate
toleratur,& iudicatur eſſe ieiunium , ſed etiam p̄t ſta-
tui per eccleſiam,ꝙ quis comedat bis , & ieiunet : ſic
dicit Inno.extra de reliqui. & vene. ſancto. c.cum ex
eo.ſ.credimus poſſe ſtatui , ꝙ ieiunans bis comedat B
in die,ſed partim. i. non vtraque vice ad plenam refe-
ctionem,& ſubdit exemplum.ſ. ſic faciūt Ciſtercię̄.
qui ad remouendum ſcandalum,& charitatem ſeruā
dam ſtatuerunt, ꝙ illi qui faciunt cibos prægustent il-
los,nec ſoluunt ieiunium ab eccleſia inditum. Eadē
autem ratio eſt de omnibus coquis, & parantibus ci-
bos.ſ.ꝙ licitum eſt eis prægustare dum parant ad ſciē
dum an habeant ſufficienter de condimento , qa niſi
ſæpe guſtarent in plurimis cibis neſcirent qñ bene ſe
haberent,non ergo ſoluunt ieiunium. Eadem etiam
ratio eſt in illis qui ad menſas dominorum prægustāt
de ſingulis cibis , vt illi caueant ſibi a toxico, ita dicit
Innoc.vbi ſupra,idem etiam eſt in medico, & in om- C
nibus conficientibus medicinás, nam licet eis prægu-
ſtare eas , vt ſciant quomodo ſe habent , & etiam vt
languens velit eas aſſumere , quia hoc opus neceſſi-
tatis,& charitatis eſt, ſic dicit Innocen.ibidem in óm-
nibus autem his non dicitur quis ſoluere ieiunium ,
quando autem ſine aliqua cauſa legitima ſumit quis
aliquantum de cibo qui ſolet ſumi ad nutriendum,di
citur ieiunium ſoluere.

An ſi aliquis comedendo ſemel ſumat de cibo immoderate per hoc ieiunium frangatur. Et an ieiunans debet veſci paruis piſciculis. Quæſt. CLXVI.

QVAERETVR ſi aliquis comedēdo ſemel D
ſumat de cibo immoderate , an per hoc ie-
iunium frangatur , vel etiā ſi ſumat aliquos
cibos ſpeciales,etiam ſi non ſint carnes .
Dicunt quidam , ꝙ frangitur ieiunium, quia ieiu-
nium introductum eſt ad afflictionem corporis , qui
autem immoderate ſumit de cibo excuſat per hoc af
flictionem corporis,ergo ſoluit ieiunium, quia con-
tra intentionem ſtatuentis ieiunium agit.
Item quidam cibi ſunt præter carnes multum de-
lectabiles in quibus homines delectantur, & nutriun
tur,ſicut in carnibus,ergo ſumere illos ieiunium frā-
git.Item Gregor.dicit,diſt. 4. c.denique,ꝙ in ieiunio
chriſtiano eſus piſcium relinquitur,vt licet ei ſit infir
mitatis ſolatium non luxuriæ pariat incendium,deni- E
que qui a carne abſtinent,nequaquam ſumptuoſiora
marinarum beluarum conuiuia præparent.etiam 82.
diſt.capit.presbyter , dicitur quòd ieiunans debet ve-
ſci paruis piſciculis,ergo manducans de magnis piſci
bus ieiunium frangit.
Item videtur , ꝙ ebrietas , vel immoderatus potus
ieiunium ſoluat,quia dicit Greg.di.4.c.denique,de ie-
iunantibus vinum,ita bibere permittimur,vt ebrieta
tes omnino fugiamus,alioquin reſtat , vt omnia quæ
corporibus libent ſimiliter faciamus.
Dicendum , ꝙ cum ieiunium ſit ab eccleſia ſtatu-
tum,non aliter illud frangimus,niſi quando cōtra in-
tentionem, & ſtatutum eccleſiæ de ieiunio facimus,

eccleſia autem in ieiunio nihil taxauit, niſi ſemel co-
medere,& a quibuſdam cibis ſpecialiter abſtinere,qñ
cunque ergo quis ſemel comedens a prædictis abſti-
nuerit quidquid aliud comedat,vel bibat,ſiue mode-
rate,ſiue immoderate , ſiue delectabiliter , ſiue aſpere
non frangitur ieiunium , poteſt tñ perire meritū ieiu-
nii in totum,vel in partem ſecundum conditionē ex-
ceſſus quem quis fecerit, & etiam poterit interdum
peccare mortaliter,vt ſi ſit magnus exceſſus , qui etiā
in non ieiunantibus eſſet increpabilis,pro hoc tñ non
iudicabitur tranſgreſſor ieiunii ab eccleſia , nec etiā a
Deo ad hoc,ꝙ puniatur, tanquam violator pręcepti ,
punietur tamen ex alio capite. ſ. ſi peccauit excedēdo
in quantitate,vel qualitate cibi, vel in alijs modis qui
bus quis peccat in gula,vt dicetur infra q.172.
Sed obijcietur, ꝙ iſti excedentes in cibo frangant
ieiunium eccleſiæ, quia ieiunium eccleſiæ eſt parſi-
monia victus,& abſtinētia ciborum, vt dicit Iſidorus.
& oſtenſum eſt ſupra q.124.iſti tamen excedentes nō
obſeruant parſimoniam cibi.
Dicendum,ꝙ ieiunium eccleſię eſt abſtinentia a ci
bis,non per omnem modum , ſed eo modo quo ec-
cleſia diffinit,& tamen ipſa ſolū iubet abſtineri a car-
nibus,& quibuſdam alijs cibis,& comedere ſemel tā-
tum,ideo non obligamur amplius, & facientes hoc
dicimur habere abſtinētiam a cibis , quia aliàs licebat
nobis ſępius comedere , & de quibuſcunque cibis,
nunc vero ſemel tm̃ comedimus , & non de omni-
bus.ſic dicit Innoc.vbi ſupra, ꝙ licet ieiunium ſit ab-
ſtinentia victus, tamen credimus eum ieiunare, qui
conſuetudinem ſeruat, licet ad ingurgitationem co-
medat quidquid ſibi placet, quia in ieiunio non tātū
abſtinentia debet attendi,ſed eccleſię conſuetudo.
Ad primum dicendum , ꝙ qui ſumit de cibo im-
moderate agit contra eccleſię intentionem nō tamē
peccat,quia ad hoc ꝙ peccet , oportet ꝙ agat contra
intentionem expreſſam, vel limitatam per ſtatum,&
ſic patet in obſeruatione omnium legum politicarū,
quia intentio condentis eſt ciues bonos facere per le-
gem,ſi quis ergo taliter obſeruet legem,vt per eā bo-
nus non efficiatur.ſ.quia propter timorem ſolum ob
ſeruat,agit contra intentionem legislatoris, qui vult
ciues bonos facere.2.Ethicorum . & tamen non pec-
cat, quia non agit contra id quod in lege expreſſum
eſt,nam lex licet dirigat in finem,non eſt de fine, ſed
de eo quod eſt ad finem, ita hæc intentio eccleſiæ eſt
homines per ieiunium affligere, & ad hoc determi-
nauit modum qui eſt abſtinere a talibus cibis , & ſe-
mel tantum comedere, licet ergo quis non affligat
ſeipſum,dum tñ ſemel tātum comedat, & abſtineat
a cibis vetitis non frangit ieiunium, licet agat contra
intentionem legislatoris, quia non agit contra inten
tionem legis expreſſam. Ad ſecundum dicendum,ꝙ
licet aliqui cibi ſint, ita delectabiles ſicut carnes,& ēt
plus,non violatur ieiunium ſumendo de illis,quia ec-
cleſia non vetuit illos,& vetuit carnes . Quod autem
dicitur aliquos piſces eſſe ita nutritiuos , ſicut carnes
falſum eſt,& tñ dato , ꝙ eſſent aliqui nō frangeretur
in eis ieiunium,quia ritus ieiunii ſolum hēt vigorem
ex inſtitutione eccleſiæ, & nihil eſt illicitū in ieiunio
niſi ꝙ eccleſia vetuit. Ad tertium dicendum,ꝙ Greg.
non loquitur ibi determinate imperando, ſed magis
ↄſulendo qd fieri bonū ſit,vt hoī ꝓficiat ieiuniū ad il
lū finē ad quē inſtitutū eſt.ſ.ad macerandū carnes, &
qa p̱ immoderatū cibū maxime ī piſcibus magnis ali
qñ confortatur libido,vel excitatur in homine con
tulit,ne quis beluas marinas ſumat in cibum , & non
prohibet Gregorius ſimpliciter comedere de mari-
nis beluis , ſed facere de eis conuiuia ſumptuoſiora ,
quia iſtud importat de ſe exceſſum quendam , qui

etiam in non ieiunantibus culpabilis est, & tñ nõ frangit ieiunium, sic dicit Inn. vbi supra, ꝙ si aliquis latius cibum capiat, vel beluas marinas comedat, vel si nimis ardenter comedat, non credimus, ꝙ pp hoc soluatur ieiunium, sed in his, & in aliis excessibus eũ peccare credimus, & sic intelligitur de cons. di. 1. c. solẽt. & di. 5. c. quinque. & di. 4. c. denique, ꝙ autem dicitur. 82. di. c. presbyter de paruis pisciculis non intelligitur de ieiunante quolibet, sed de illo cui erat imposita pœnitentia pro peccato fornicationis, vt patet ibidem, nam multa alia grauia ei imponuntur, & ille ad literã tenẽt obseruare ea. s. ꝙ de paruis pisciculis comedat, & non de magnis, secus autem de aliis ieiunantibus, quia ecclesia non arctat eos ad hoc.

Ad quartum dicendum, ꝙ ebrietas proueniens ex excessu potus peccatum est mortale, vel veniale, ẽt in non ieiunantibus, & iõ semper est vitanda, & tamen ẽt si esset peccatum mortale non frangeret ieiuniũ, tum quia non est expresse vetita ieiunantibus, & tamen in ieiunio nihil tenemur obseruare, nec cauere, nisi ꝙ expresse ponitur, cum aũt Greg. dicit cauendũ ab ebrietate dicendum, ꝙ non intelligitur dissuaderi ebrietas, tanꝗ ieiunium frangens, sed tanꝗ mala, quia oẽ pctm̃ fugiendum est, tum quia ebrietas directe nõ repugnat ieiunio quantumcunque sit mala, quia ieiunium consistit in vnica comestione, ebrietas autẽ nõ facit esse plures comestiones.

An per odorem aliquarum rerum soluatur ieiunium. Quæst. CLXVII.

QVAERETVR an per odorem aliquarum rerum soluatur ieiunium, Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia in ieiunio auferuntur nobis ea, quæ nutriunt, vt nõ vtamur illis, nisi semel, odor tamen nutrit, & confortat aliqualiter, ideo soluere videtur ieiunium.

Dicendum, ꝙ non soluit, quia vt dicit Ari. li. de sensu, & sensato odor non nutrit, sed solum confortat, si enim natura sit debilitata confortatur aliqualiter per quosdã odores, & vires eius fortificantur, non tamen restauratur aliquid de deperdito eo ꝙ odor est quędã substantia leuis, quæ non conuertitur in substantiam odorantis, ad hoc ꝙ restauret deperditum per resolutionem: in nutrimento aũt fit conuersio ipsius cibi in substantiam corporis nutriti, & illud est restaurare, & nutriri, nullus ergo odor quantumcunque excellens sit nutrire p̃r, sed solum confortare, & ideo ieiunium non soluit, etiam quia dato, ꝙ nutriret odor, nõ solueret tñ ieiunium, quia non est prohibitum, nihil tñ ieiunium frangit, nisi ꝙ prohibitum est, potest tamen quis peccare in vsu odorũ, sicut in vsu ciborũ, licet ꝑ odorem non dicatur quis intemperatus, quia intemperantia solũ est in gustu, & tactu, in quibus cõmunicamus cum bestijs. 3. Ethi. c. de temperantia. in odoratu aũt nullum aĩal præter hominem delectatur, sed solum ordinatur in eis odor ad cibum. i. ꝙ per odorẽ quærunt cibum, vt dicitur ibidem. Ad arg. dicendũ, ꝙ non nutrimur odoribus, ideo non sunt prohibiti odores in ieiunio, tanquam repugnantes directe ieiunio, nec oportet prohiberi.

An vsus medicinarum soluat ieiunium si ante cœnam, vel post sumantur. Quæst. CLXVIII.

QVAERETVR an vsus medicinarum soluat ieiunium si ante cęnam, vel post cęnam sumant̃. Aliqui dicunt, ꝙ sic, inquantum multę earum sunt cibi quidam. i. cibi assumpti, tanquam remedium, vel curatiuum ęgritudinis.

Dicendum, ꝙ medicina potest large sumi. s. pro oĩ
F illo, quod confert ęgris ad salutem qũocunque conferat, vel solum pro eo quod sumitur directe contra morbum. Primo modo totus cibus quẽ sumunt ęgri iuxta præcepta medicorum potest vocari medicina, & sic manifestum, ꝙ medicina soluit ieiunium, quia iubent interdum medici ęgro comedere carnes, aut tales, vel tales cibos, & non est dubium quin isti cibi frangant ieiunium, etiam si per hoc non peccent ęgri quia habent iustam causam frangẽdi. Alio modo accipitur medicina solum pro eo, ꝙ sumitur solum, vt contrarium morbo, & est de rebus illis, quę cõmuniter non sumuntur in cibum, & tunc dicendũ, ꝙ ęger sumens medicinam, vt sanetur ab ęgritudine, quam patitur, vel vt non incurrat in aliquam ęgritudinẽ, ꝗ
G timet, non frangit ieiunium, siue añ cęnam, siue post cęnam sumat medicinam, ẽt si illa multum nutriret, & famem extingueret, sicut alij cibi. si autem medicinam quis accipiat solum ad conseruandam sanitatem nullam patiens actualiter ęgritudinẽ, nec timẽs aliquam de propinquo, videtur frangi ieiuniũ si medicina illa habeat modum cibi, sic dicit Inno. vbi supra scilicet medicinam pro remouenda infirmitate, vel fugienda accipere licet sine peccato in die ieiunii, sed pro conseruanda sanitate tantum, vbi nõ est signum infirmitatis non credo.

An sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium. Et an liceat aliquid post vel ante cœnam comedere, quod vulgo dicitur facere collationem, & quid.
H *Quæst. CLXIX.*

QVAERETVR an sumere electuarium in ieiunio frangat ieiunium. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia cib⁹ est, & non licet cibum sumere nisi semel.

Dicendum, ꝙ electuarium vt cõiter nõ frangit ieiunium. Quidam tamen dicunt, ꝙ si sumatur electuariũ ad delectationẽ solam, ꝙ soluit ieiuniũ, si autẽ cã medicinæ. i. quia corpori prodest non soluit ieiuniũ. Dicendum tñ, ꝙ ista distinctio nihil facit, quia intẽtio vel finis est oĩno extra naturam ieiunii, quia ad ieiunium non pertinet, nisi sumere cibum, vel non sumere, quia statutum legis positiuę non attendit intẽtionem obseruantis, sed solum ipsum actum eo, ꝙ mo-
I dus virtutis non cadit sub præcepto. i. non obligatur quis per legem positiuam, vt virtuose operetur, sed satis est, ꝙ faciat id quod iubet: facere aũt ex tali, vel tali intẽtione facit ad meritum, vel demeritum in opere, quia meritum consideratur respectu Dei, qui potius attendit intentionem, quam actum exteriorem, nam Deus intuetur cor. 1. Re. 16. homo autem iudicat, quæ foris sunt, & quia lex positiua est humana, iudicat etiam solum, quæ foris sunt. s. ipsum actũ, iõ dicendum vr̃, ꝙ electuarium aliquo mõ nutrit, quia q̃dam cibus est, cõiter tñ non sumitur ad nutritionẽ, nec ad manducationem, sed solũ ad bonam dispositionẽ stomachi, ideo non frangit tunc ieiuniũ, sicut nec potus, quia potus aliquo modo nutrit, & tñ siue
K añ cibum, siue post sumatur non frangit ieiunium, vt dictum est supra q. 164. Electuarium aũt est ad eundẽ finem. s. ad stomachum disponẽdum, sicut est potus in adiutorium digestionis cibi, & ad bonam habitudinem membrorum, ita electuariũ est signũ huius, q̃a non sumitur electuarium a ieiunantibus, nisi qñ bibunt ad vesperum, nam tunc potus videtur sumi ex necessitate pp sitim, & tñ in ieiunio vr̃, & ideo posset nocere, & vt non noceat sumitur simul electuarium, quod stomachum confortat, & disponit ad digestionem, & vocatur electuariũ quæcunque ꝯfectio facta qua hoĩes solent vti qñ bibũt, & tales ꝯfectiones sunt regulariter de rebus delicatis, & parum nutritiuis, &

ideo

ideo ieiunium frangere non videtur. Si tñ quis sumeret electuarium sine potu, vel sumeret ante cibum, videretur ieiunium frangere, quia iam ad alium finem sumitur, etiam si quis sumeret illud in magna quantitate, vel vteretur eo, sicut aliis cibis ad extinguendũ famem, frangeret ieiuniũ, quia iam non esset electuarium, sed cibus, & fieret fraus legi. Si quis autem non sumat in tanta quantitate, nec ad famem extinguendam, sed solum ad delectationem, perit meritum in totum, vel in partem, & tantum pt esse desideriũ huius delectationis, ꝙ peccaret mortaliter quis sumẽdo electuarium, tamen non frangeret ex hoc ieiunium.

An assumentes panem, vel fructus pro collatione loco electuarij frangant ieiunium. Quæst. CLXX.

SED quid si quis non habens electuarium accipiat modicum de pane, vel fructibus, aut quibuslibet aliis cibis, an frangatur ieiunium?

Aliqui putant, ꝙ frangatur, quia isti sunt veri cibi, & vsus cõis eorum est in cibum, & ad nutriẽdũ, quod non fit in electuario, quod non cõficitur, vt sit cibus, & tñ cibum bis sumere ieiunium frangit.

Dicendum, ꝙ nõ est ita securum sumere ista, sicut electuarium, quia isti sunt cibi veri, pt tñ dici, ꝙ si sumantur solum, vt stomachum disponant ne potus sumptus noceat, ieiunium nõ frangitur, quia licet isti sint cibi non sumuntur, tunc vt cibi, sed vt medicinæ, nam ẽt electuarium quodcunque sit aliquo mõ nutrit, sed quia vsus eius non est ad nutriendum, cõiter dr̃ non frangere ieiuniũ, & ad hoc oportet ꝙ sit valde parua quantitas panis, vel similium rerum, & ẽt ꝙ non sumatur, nisi qñ potus sumitur, vt non noceat, quia aliàs videretur sumi aliqualiter in remedium famis, ẽt ꝙ ille qui sumit credat potum sibi nociturũ, nisi sumeret panẽ, vel similia, aliàs.s.sumi nõ debet, quia sumerentur ista sine causa, securius tamen est abstinere ab eis, nisi quis credat, quòd potus sibi multũ noceret, nam tunc non solueretur ieiunium maxime vbi consuetudo istud habet, quia circa talia consuetudo hẽt magnum vigorem. Ad id quod dicebãt, ꝙ panis, & similia sunt cibi dicẽdum, ꝙ licet aliàs sint cibi, nunc non sumuntur, vt cibi, sed vt medicinæ, vt dictum est, de electuariis eadem ratio est, quia vsus communis est sumere potius hoc, vt medicinam ad disponendum stomachum, quam vt cibum ad extinguendum famem, nam vsus cibi est nutrire, & famẽ extinguere.

An esus carnium, & lactis, casei, & butyri frangat ieiunium. Et quibus ieiunando liceat carnes prægustare. Et quare potius carnes prohibentur in ieiunio, quam vinum, legumina, & pisces cum magis incitent ad venerea, quam carnes. Et de incitantibus ad venerea, ad quæ tria sunt necessaria. Quæst. CLXXI.

QVAERETVR an esus carnium ieiuniũ frangat. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia ieiunium institutũ est ad comprimendum vitia carnis, sed potus vini ꝓuocat magis concupiscentiam Prouerb. 20. luxuriosa res est vinum, & ad Ephesi. 5. nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed non interdicitur vinum ieiunantibus, ergo nec carnes ieiunium soluent.

Item legumina spiritus gignunt, & inflant, & sic luxuriam prouocant, & tamen non interdicuntur in ieiunio, ergo nec carnes debent interdici.

Item sunt multi pisces qui ita nutriunt, sicut caro & delectabiliter comeduntur, & non soluunt ieiuniũ ergo nec etiam vsus carnium.

Dicendum, ꝙ in ieiuniis omnibus generaliter est

A abstinẽdum a carnibus, quia ieiunium ab ecclesia institutum est, & obligat eo mõ quo ecclesia illud instituit, ecclesia autem instituit illud principaliter ad carnis vitia comprimenda, & quia nihil est, quod magis confortet ad venerea, quam vsus carnium, fuit vetitus cibus iste in ieiunio, & ista fuit causa, quare oĩbus monachis interdicuntur carnes, de conse.di.5.c.carnem.s.quia debent cauere ab oĩ libidine, quia voueruntcontinentiam perpetuam, iõ vt eam facilius obseruarent fuerunt ipsis carnes generaliter vetitę, & in oĩ ieiunio vetantur, vñ ẽt si quis non ieiunet, dũ tñ sit dies ieiunii non licet ei carnẽ manducare, nisi ꝑꝑ infirmitatẽ, quia ẽt monachis quibus sunt aliàs carnes vetitę licitum est in ęgritudine carnes comedere, vt

B in alle.c.carnem, ẽt fames facit licitum esse carnibus vesci, vnde ẽt in quadragesima si quis non hẽret, nisi carnes quibus vesceretur, nõ peccaret sumendo illas extra de obser.ieiu.c.consilium.

In ieiuniis aũt nullum est strictius, quam quadragesimale. & in eo non solum a carnibus abstinetur, sed etiam ab omnibus, quæ a carne originem ducunt.s.a sanguine, caseo, lacte, & ouis, vt ait Greg. di.4.c.denique, & istud generale est apud omnes gentes, quòd in quadragesima abstineant ab istis, & hoc verum est nisi propter penuriam.i.quia regio illa non habet pisces ad sufficientiam, quia potest tũc recurri ad alios cibos, nam cum necessitas faciat licitum vsum carnium, a fortiori licitum faciet vsum lactis, casei, & o-

C uorum, etiam cõsuetudo antiqua in hoc excusare potest, cum ieiunia, vt in plurimum ex consuetudine vigorem habeant. De alijs autem ieiunijs extra quadragesimam, quia non sunt tam stricte seruanda, statur magis consuetudini, vt omnes Doct. asserunt quibus cibis vti liceat ieiunantibus, dum tamen carnibus nõ vtantur, & si esset consuetudo alicubi, ꝙ in omnibus ieiuniis, extra quadragesimam ieiunans vtatur ouis, caseo, & lacte licitum erit, in quadragesima autẽ non, ita sufficienter excusat consuetudo, vt possimus vti lacte, & caseo, sicut in alijs ieiunijs. Ratio huius est, qa de ieiuniis quadragesimæ expressum est dist.4. ca.denique, ꝙ ieiunans non solum a carne, sed etiam ab eis quæ a carne ducunt originem abstinere debet, de a-

D liis autem non est expressum, ideo consuetudini relinquitur istud interpretandum, & sic aliquę prouinciæ sunt, in quibus per totum annum in sextis ferijs, & aliis diebus ieiuniorum oua, lac, & caseus comeduntur, præterquam in quadragesima. Aliæ aũt prouinciæ, quæ strictius ieiunia seruant nullos cibos permittunt in ieiuniis, nisi quibus in quadragesima vescimur, nisi in ieiuniis spontaneis, quę sunt inter Pascha, & Pentecostem, in quibus caseo, & lacte, & ouis vtuntur. Rõ huius est, quia omne ieiunium putant esse ęquale ieiunio quadragesimæ, & ideo per totum annum in omnibus ieiunijs necessariis eisdem cibis vtuntur. Inter Pascha autem, & Pentecostem nullum ieiuniũ ecclesiæ est.76.di.§.non autem, & ca.post Pa-

E scha, nisi quis velit introducere ieiunium, ideo sicut sponte ieiunia illa introducta sunt, ita in eis voluerunt aliquid de rigore aliorum ieiuniorũ tollere. Hic autẽ considerandũ, ꝙ qñcũque licet alicui sumere caseũ, oua, & lac, licet ẽt comedere sanguinẽ.i.butyrum vel pinguedinem, sic dicit Host.in su.ti.de obseru.ieiu.& est ar.ad hoc.82.di.c.presbyter, vbi dr̃ ꝙ ille presbyter cui imponebatur pnĩa pro fornicatione diebus dominicis possit vti vino, & sagimine, ouis, & caseo, iuxta canonicam mensuram, & sic ista ęquiparantur, & tamen in hoc sola consuetudo attendenda est, quia si habeat consuetudo, ꝙ vtamur solo lacte, vel solo caseo non licebit vti cæteris, & econuerso, quia consuetudo habet locũ legis, & si lex ꝯcederet expsse vnũ

istorum, & non alia, non erat intelligendum, ꝙ cętera essent cōcessa. Quòd aūt supra dicitur ieiuniū semper solui per esum carnium non debet intelligi in illis, qui ex necessitate carnes comedunt, vel pręgustāt, vt siquis nullum aliū cibū habeat, & ẽt in eis, qui seruiunt magnis dominis, & debent pręgustare cibos illorū, vt caueant sibi a toxico, quia licet illi comedāt aliquid de carnibus die ieiunij sic prægustando non soluunt ieiunium, sic dicit Innocen. vbi supra senescales aūt exenia portantes, & quoscunque alios seruiētes prægustantes cibos ante dominos timentes toxicum non credimus soluere ieiunium: eadē cā est in monachis, quibus non licet carnes comedere, si iū ipsi pro infirmis, vel aliàs ex necessitate, vel charitate carnium cibos parent, licet eis prægustare, vt conuenienter parare possint, sic dicit ibidem Inno. s. in his casibus credimus, ꝙ monachis licet prægustare carnes, & hoc dicimus propter generalem consuetudinem, quæ sic obtinet. Ad primum dicendum, ꝙ in ieiunio cibus carnium vetitus est, & non vinum, quia vinum non ita facit ad libidinem, sicut carnes, quia vinum solū confert ad hoc per modū alterantis, quę alteratio cito deficit, carnes aūt conferunt per modū nutrimenti, quia materiā præstant, iō magis sunt carnes prohibitę, sunt. n. tria necessaria in coitu, s. semen calor, spiritus, & iō secundū, ꝙ aliquid confert ad aliquid istorum trium dr̄ incitare ad libidinē, vinū enim confert calorem, quia alterat, & inflammat, & sine actuali calore impossibile est esse coitum, nec concupiscentiam. Legumina aūt, & oēs cibi ventosi conferunt ad generationē spirituum, quia spiritus grossos generant, idest inflationem quandam, quæ etiam necessaria est propter conditionem organi genitalis, & quantum ad hoc legumina ad venerea disponunt. Semen etiam requiritur, quia illud est generationis materia, & propter quod alia sunt: ad semen generandum faciunt carnes, quia sunt magni nutrimenti, & ideo generantur inde plures superfluitates, & tamen semen pertinet ad superfluitatem secundę digestionis, ad calorem confert vinum, & non carnes, ad spiritus generandos conferunt legumina potius, quam vinum, & carnes, non fuit tamen tam necessarium prohiberi aliquid istorum, sicut carnes, quia istę magis agunt ad venerea: nam calor, qui gignitur ex vino cum sit quędam alteratio cito transit: spiritus ẽt, idest inflatio causata ex leguminibus cito resoluitur, semē aūt, quod gignitur ex carnibus diu manet, & istud est, quod efficit hominem potentiorem ad venerea, omnia enim hęc tria in aliquo nocent volenti continentiam seruare inquantum ad venerea disponunt: legumina tamen inter cętera minime nocent, quia solā inflationem, vel spiritum gignunt, & non materiam seminalem, nec calorem venereum, inflatio autem illa non est multum periculosa, tum quia cito resoluitur, tum quia ad venerea hominem potentem non reddit, quia potentia solum est ex abundantia humoris seminalis, tū quia desiderium non incitat: nam desiderium est calore titillante, & ideo inflationes causatę ex cibo leguminum solent prouenire sine desiderio venereorum: nam multa etiam alia huiusmodi inflationem faciunt, quæ ad venerea non incitat, nec potentem reddunt, sed potius debilitant, ideo vius leguminum non prohibetur, nec dissuadetur in ieiunio in parua, vel magna quantitate. De calore autē, & semine manet dubium quid illorum magis noceat volentibus continentiam seruare. Et dicendum, ꝙ directe magis nocet calor, quia tentatio, & peccatum insurgit ex desiderio venereorum, secundum quòd homo cōsentit appetitui, calor tamen est solus, qui suscitat desiderium titillando, & ideo immoderate

F videtur calor magis nocere, & tamen inquantum alteratio facta per calorem potest cito deficere, quod non fit in semine, quia postquam multum de semine genitum est non potest deficere, nisi per emissionem, vel per longam resolutionem, & maceratione corporis: nocet magis semen, quam calor. Sed obijciunt aliqui, quòd simpliciter magis noceat calor, quia si alteratio facta per calorem vini cito deficiat, iterum, & iterum sumetur vinum, & gignetur calor, & sic continuabitur illa alteratio. Item ostendunt hoc, quia mulieres magis abundant in semine, quam viri, & tamen non est in eis tam vehemens desiderium venereorum, sicut in viris, nisi quia propter defectum prudentię non compescendo aliqualiter desideria sua in G libidine magis insaniunt interdum, quam viri, & tamen reguraliter mouentur vehementius, & ferocius, quam fęminę, quod non fit, nisi ex abundantia caloris titillantis, cum tamē habeant minus de semine, quam fęminę.

Itē ostendunt hoc in colericis, & phlegmaticis: nā phlegmatici magis habent de semine, quā cholerici. & tamē cholerici sunt valde cupidi venereorū, quod non accidit phlegmaticis, ideo dicūt, quòd abundantia seminis causati ex carnibus minus nocet, quam calor causatus ex vino, & ideo, quòd potius debuit prohiberi vinum in ieiunio, quam carnes, sed dicunt, quòd ecclesia vetuit carnes, & non vinum propter H duo.

Primo, quia facilius est abstineri a carnibus, quam a vino, & ideo esset facilius transgredi præceptum ecclesię si vinum fuisset prohibitum, quam prohibendo carnes: noluit igitur ecclesia statuere illud, quod difficulter seruari poterat.

Secundo, quia vinum non solum sumitur, vt cibus, & potus, sed etiam, vt medicina adiuuans ad digestionem, & confortans stomachum: subtrahi ergo vinum erat magnum nocumentum, quod apparet in eis, qui ieiunant in pane, & aqua, ideo ecclesia vinum non vetuit in ieiunio.

Dicendum, quòd prædicta satis rationabiliter dicta sunt, & tamen veritas est, quòd carnes magis I nocent volenti continentiam seruare, quam vinum, etiam si vinum generet plus de calore, quia calor genitus per vinum nihil agit ad venerea, nisi inquantum inflammat vasa seminaria, & loca vicina, & tunc fit titillatio magna, & apparet differentia manifeste: quia interdum quis calefactus vino incitatur parum ad venerea, & interdum vehementissime, quod non prouenit, nisi ex differentia multi, vel pauci seminis: nam illi, qui per coitum se exinanierunt, etiam si calefiant a vino non incitantur vllo modo, vel valde remisse, qui autem diu continuerunt etiam si parum calefiant a vino ferocissime incitantur, & est eis grauissimum abstinere. Non ergo prouenit, nisi ex seminis multitudine, quod cum fuerit calefactum pulsat ad exitum, multo ergo peius est abundare in K semine, quam in calore. Etiam quia calor non solum gignitur ex vino, sed etiam ex multis alijs cibis, & sępissime sine cibo, vt ex conditione regionis, vel temporis, vel laboris, & exercitij, ita vt siquis vellet vitare omnem calorem concitantem venerea, oporteret omnino exire extra naturā humanam nihil comedens, aut bibens, nec faciens, nec manens vbi cęteri manent, multitudinem tamen seminis vitare facile est, vt siquis euitet carnes in totum, & omnem excessum ciborum, ideo magis nocet cibus carnium continentię, quam potus vini. Et quando dicitur, quòd si tollitur calor inductus per vinum, iterum bibendo generabitur.

Dicendum

Dicendum, quòd non tenet, quia non quicunque calor causatus per vinum concitat venerea, sed solũ ille qui est aliqualiter excessiuus, nam vinum moderate sumptum, vel ad parcitatem digestionem adiuuat, & stomachum confortat, & non incitat venerea: potest ergo sumi vinum temperate, ita vt non causet illum calorem qui concitat venerea. De carnibus autem non est sic, quia carnes sunt multum spermaticæ, & ideo etiam si sumantur moderate per quotidianum esum generant multum de semine, quod semp manet quousque emittatur, vel resoluatur per longũ tempus, ideo difficilius est in hoc continere.

Quod autem dicebatur de abundãtia seminis in fęminis, & phlegmaticis.

Dicendum, quòd si posset poni abundantia seminis, sine vllo calore, & abundantia caloris sine vllo semine, neutrum ipsorum ad venerea conferret, licet calor posset concitare aliqualiter remisse, sed fortasse non esset sensibilis incitatio si semẽ omnino deesset, abundantia autem seminis sine calore non incitaret ad venerea, generaret tamen magnas, & graues tristitias, & morbos pessimos in corpore, quousque emitteretur, vel resolueretur, & tamen rarissime sunt ista separata, & cum fuerint simul dicendũ, quòd habens fortem calorem, licet hẽat minus de semine magis incitabitur, quam habens multum de semine etiam paucũ de calore, & ita est in cholericis, & phlegmaticis, & viris, & fęminis: non tamen sequitur ex hoc, ꝙ calor circa venerea sit magis præcipuus, quam semẽ, quia colericus exinanitus per sequentem coitum etiã si abundantissime calefiat remissius incitabitur, quã phlegmaticus modicũ habens de calore, & ita ecclesia volens comprimere per ieiunium carnis concupiscentiam conuenientius debuit carnes prohibere, q̃ vinum, & ita fecit.

Ad secundum dicendum, quòd legumina licet gignant spiritum, idest inflationem non causant directe appetitum venereorum, nec multiplicant materiam seminalem, ideo parum nocent continentię, nisi forte quis vellet omnino cauere illa ex quibus est qualiscunque occasio ad venerea, quia tunc nihil comedendum esset, nec bibendum cum nullus cibus sit, qui non conferat aliqualiter ad venerea, siue semẽ gignendo, siue spiritum, siue calorem: illa tamen nos vitare debemus, quæ multum manifeste ad ista conferunt, & ita est de carnibus animalium, & quia illa quæ originem trahunt ab animalibus, vt oua, lac, & caseus, habent etiam conditionem carnium aliqualiter quantum ad generationem seminis, quia magis multiplicant superfluum, quod in semen conuertitur, quam alii cibi, præcepit ecclesia ab eis abstineri in ieiuniis strictissime. §. quadragesimalibus distin. 4. c. denique.

Ad tertium dicendum, quòd nulli pisces sunt qui ita nutriant, sicut carnes, & consequenter non gignitur ex eis tanta seminis abundantia, & tamen dato, quòd aliquis piscis magis generaret semen, quam carnes, non teneremur vitare illum, nec solueretur ieiunium comedendo illum cum ecclesia non vetuerit, & tamen ieiunia solum obligant secundum quod ab ecclesia instituta sunt, vel secundum consuetudinem regionum, sic dicit Hierony. ad Lucinum, & septuagesima sexta distinctione, capitulo vtinam, scilicet circa ieiunia quælibet prouincia abundet in suo sensu, idest faciat, ꝙ vult, & ꝙ consueuit, & præcepta maiorum leges apostolicas arbitretur. i. præcepta data a p̃latis in singulis prouinciis circa ieiunia, ita sunt tenenda, sicut si essent leges apostolicæ.

A *An comedere ante tempus die ieiunij frangat ieiunium. Et quod circa horam comedendi diebus ieiuniorum multa sunt consideranda. Et quomodo vitium gulæ quinque modis noceat.*
Quæst. CLXXII.

QVAERETVR an comedere ante tempus die ieiunii frangat ieiunium.

Quidam dicunt, ꝙ non, quia ecclesia statuit certã horam, & sicut non seruat illã horã, qui comedit ante tempus, ita nec ille, qui post tempus comedit, & tamen comedens post horam non frangit ieiunium, ergo nec comedens ante tempus.

B Item ieiunium est actus abstinentiæ, vt ostensum est supra q. 124. & 125. tollitur autem abstinentia nõ solum comedendo ante tp̃s, sed ẽt nimis comedẽdo, & delicate cibaria parando, vt ait Grego. & dicet̃ ĩ. & tñ comedendo nimis, vel cibos delicatos, non violat̃ ieiunium, ergo nec comedendo ante tempus.

Dicendum, ꝙ ieiunium nõ habet aliam obligationem, nisi q̃ ecclesia per legem suã introduxit, vel consuetudo habens locum legis: ecclesia aũt instituit certum tempus comedendi. s. hora nona, ideo q antici pat vr̃ quibusdam ieiunium frangere, est aũt tempus ieiunii hora nona, vt innuitur de conse. di. 1. c. solent. & non oportet, ꝙ sit nona stricte assumenda, sed interpretatiue. s. postq̃ transiuit meridies, & postquã ecclesia dixit nonam, q̃ semper diebus ieiuniorum dr̃ añ
C cibum, & quia ieiunia quadragesimæ voluit ecclesia strictius obseruari, quam cætera ieiunia dixit, ꝙ non sufficiebant audito signo ad nonam horam cibũ sumere, sed oportebat expectari vesperos, vt dr̃ eo. c. & tñ vesperi dñr in quadragesima ad meridiẽ, ideo sufficit post meridiem cibum sumi. Si autem anticipetur tempus dicunt quidam, ꝙ non frangitur ieiunium, sic dicit Innoc. vbi supra, ꝙ si aliquis horam anticipat vel latius comedit non credimus, ꝙ propter hoc soluatur ieiunium, sed in his, & in aliis excessibus eũ peccare credimus, & sic intelligitur, de conse. dist. 1. c. solent, & di. 5. c. quinque.

D Alii dicunt, ꝙ frangitur ieiunium anticipando horam, sic dicitur in alleg. c. solent. §. solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox, vt signũ audierunt ad horam nonam manducare, qui nullatenus ieiunare credendi sunt si ante manducauerint, quam vespertinum celebretur officium. Dicendũ, ꝙ qui ante tp̃s manducant si parum ante mãducant non frangũt ieiuniũ, q̃a nõ est stricte consideranda hora, nec oportet per astrolabium, aut alia instrumenta astrologica inquiri certitudinẽ horę, sed grosso modo, vt cuilibet vulgari potest esse cognitum, & quia in talibus non habetur extimatio de paruo, manifestum est, quòd pauca anticipatio non tollit ieiunium, si autem multum anticipetur, vt siquis vellet comedere hora tertia, vel in ortu solis, etiam si postea nũquam comedat videtur frangi ieiunium, quòd satis
E rationabile est. Siquis tamen velit intelligere, quòd nullo modo frangatur ieiunium anticipando horam, sicut Inno. non est resistendum. Nam si esset statutum de certo die, quòd qui tunc non ieiunaret solueret centum, siquis hora tertię comederet, & postea per totam diem non comederet, non videretur iste incidisse in pęnam statuti, ergo necesse est, quòd intelligatur esse ieiunans. De merito tñ ieiunij dicendũ ꝙ, perditur, & ꝙ iste peccat, quia agit contra statutũ, & tunc debet dici, ꝙ taxatio horę in ieiunio non est de principali intẽtione ecclesię, sed semel tm̃ comedere est de intẽtiõe ecclesię, & q̃n dr̃ in alle. c. solẽt, ꝙ nullo mõ isti credẽdi sunt ieiunare, debet exponi, idest non sunt credendi mereri per ieiunium licet ieiunent.

Sed obijcietur, quòd anticipando nullo modo tollatur ieiunium, nec etiam meritum, quia licitum est debitori soluere pecuniam ante tempus conuentum: immo plus soluit, qui ante tempus soluit, vt insti.de acci.§.plus autem,

Dicendum, quòd quando dies solutionis appositus est in fauorem debitoris licitum est ante tempus solui: dicitur autem esse fauor debitoris, quòd ante tempus illud non teneatur soluere, si autem dies sit appositus in fauorem creditoris non liberatur soluẽdo ante tempus: dicitur in fauorem creditoris quãdo quis tenetur alteri dare rem, & quanto tardius dederit, res est maioris valoris, vt siquis agnos, vel hędos nũc natos teneatur alteri dare vsque ad quatuor menses, vel vsque ad annum: maioris valoris erunt post annum, quam post mensem, & idem est de vino nouo, & iõ si iste debitor post mensem velit dare agnos, vel hędos, aut vinum, non liberatur dando, sed obligatur tenere vsque ad terminum conuentum. ff. de annui.lega.l.eũ qui.ita est in ieiunio, qa quanto ieiunans tardius comedit tanto ieiunium est excellentius, quia magis se affligit ieiunans, & quia statuta est hora comedendi, vt abstinendo vsque ad illam affligat se ieiunans, non licet ei ante horam comedere, quia ieiunium esset minoris valoris tunc; etiam ista ratio procedit ex ęquiuocatione, quia soluere significat aliquãdo dare, id quod debemus, & aliquando significat destruere, sicut dicimus, quòd aliquis soluit leges, idest violat, & ita Christus dicebat Ioan.8.quòd non soluitur sabbatum, nec lex, idest non violatur. Quod autẽ dicitur de soluendo debitum ante tempus accipitur soluere, idest dare rem debitam, & tamen, quando dicimus, quòd soluitur ieiunium comedendo accipitur soluere, idest destruere, quia vsquequo homo comederit manet ieiunium, postea autem non est ieiuniũ, & ideo quanto tardius aliquis ieiunium soluerit melius agit, nisi forte multum excedens vltra horam affligeret se immoderate, quia tunc esset sacrificium de rapina, vt ait Hiero. de conse.di.5.c.non mediocriter. propter hoc ergo licet posset teneri, quòd non soluatur ieiunium, idest frangatur comedendo ante horam, sed solum meritum, videtur tamen rationabilius, & securius dici, quòd siquis multum anticipet horam tam meritum perdit, quam ieiunium soluit.

Consideranda tamen sunt in hoc multa. Primo ipsa consuetudo regionis: nam si sit consuetudo generalis in aliqua regione ieiunantes comedere ante meridiem non soluetur per hoc ieiunium, quia si consuetudo potest facere cibos licitos in ieiunio, qui sunt aliàs illiciti: a fortiori poterit circa tempus facere licitum, quòd tali, vel tali hora comedatur, cum nihil istorum sit secundum se malum.

Secundo consideranda est conditio regionis: nam quędam regiones sunt quarum dies sunt valde magni, scilicet peruenientes ad 18.vel 20.horas, & siquis in his terris cogeretur vsque post meridiem expectare ad cibum, natura valde debilitaretur, ideo isti ante meridiem possunt comedere.

Tertio consideratur in qualibet regione conditio temporis, & hoc propter magnitudinem caloris, vel dierum prolixitatem, aut propter aliqua accidentia contra quæ male se habet homo ieiunus: nam in talibus non oportet expectari horam nonę, nec meridiẽ, sed tunc cibum sumi, quando natura potest conseruari sine nocumento: nam licet ecclesia per ieiunia intendat aliqualiter nos affligere, vt sic satisfaciamus pro peccatis, non tamen intendit debilitare naturam, nec nocere, quia istud esset contra charitatem, & tamen ieiunia non sunt charitati pręponenda, vt ait Hiero. & de conse.di.5.c.non mediocriter.

F Quarto consideranda est conditio personarũ, quia quibusdam est valde nociuum diu manere ieiunos, scilicet colericis, & omnibus valde resolubilibus: tamẽ si ista posset esse causa sufficiens ad excusandum istos totaliter a ieiunio, poterit a fortiori esse causa ad anticipandum tempus cibi, vt tunc comedant, quando eis expediuerit.

Quinto consideranda est varietas officiorum, & operationum, & aliarum opportunitatum, vt secundum varias conditiones negociorum, & operationũ, ita ieiunantes comedant diuersis temporibus, sicut eis occurrerint, quia non debent per ieiunium impediri alia opera pia, quæ homo facere potest, cum interdum potius ieiunium, quam opera pia relinquendum est, vt dicit Hiero. quia rationabilis homo digni-
G tatem amittit, qui ieiunium charitati, aut vigilias præfert sensus integritati, vt propter immoderatam psalmorum decantationem amentię, aut tristitię notam incurrat de conse.di.5.c.non mediocriter: a fortiori, ergo poterit tempus anticipari ad sumendum cibũ exigentibus causis pijs, vel honestis, & tunc anticipare tempus, nec tollit meritum, nec ieiunium aufert, sed quando quis notabiliter anticipat horam ab ecclesia constitutam sine aliqua causa legitima perdit meritum, & peccat, & forte, vt rationabiliter creditur ieiunium soluit.

Ad argumentum dicendum, quòd tempus præuenire est agere contra præceptum ecclesię, comedere autem post tempus non est agere contra præce-
H ptum, sed supererogare, sicut illi, qui obseruant omnia præcepta Christi, & aliquid vltra faciunt non dicuntur agere contra pręcepta, sed potius, illa plenissime obseruare, quia non solum præcepta, sed etiam consilia obseruant, qui vero non agunt totum, quod est in præceptis peccant, tanquam agentes contra pręcepta, ita illi, qui obseruant ieiunium vsque ad horam determinatam totum pręceptum obseruant, quia tantum se affligunt quantum pręcipitur, qui autem post horam statutam comedunt, affligunt se etiam plus, quam præcipitur, & sunt laudabiles, quia supererogant.

Sed obijcietur, quia dicitur Deut.12.quòd præcipio tibi hoc tantum facito domino Deo tuo, nec ad-
I das quicquam, nec minuas. dicendum quòd illud intelligitur solum de præceptis cæremonialibus datis Iudæis de modo colendi Deum. Deus enim volebat, quòd nullo modo imitarentur gentiles ne inciderent in cultum idolorum, vt patet eodem ca. & quia si Iudæi adderent aliquas cæremonias de corde suo in cultu Dei, poterant incidere in illas quas obseruabant idolatrę, iussit Deus, quòd non facerent aliquid, nisi id quod ipse iubebat, secus autem est in illis, quæ manifeste sunt bona, sicut est in consilijs, quia etiam siquis vltra præceptum fecerit non incidit in dubium an bene agat, sed manifeste constat, quòd bene agit, ideo non est vetitum, sed potius laudabile, & consultum nobis facere vltra, id quod præceptum est, & ita
K est in illis, qui ieiunant pluribus diebus, quam ab ecclesia præcepti sint, & conformiter de illis, qui tamẽ sustinent vltra horam statutam ab ecclesia ad comedendum, quia magis se affligunt, quam tenentur, dum tamen non immoderate agant penitus debilitando naturam, vt dicitur in alle.c.non mediocriter.

Ad secundum dicendum, quòd ieiunium pertinet ad abstinentiam cui opponitur vitium gulę, & illud quinque modis nocet nobis, vt ait Grego. in moralibus, & de conse.distin.5.c.quinque. Vno modo per hoc, quòd quis præuenit tempora comedendi, siue in ieiunio, siue extra ieiunium. Secundo si comedit plus, quam debet de quocũque cibo, siue bono, siue malo.

Tertio

Tertio quando quis quęrit plures cibos, quam expediat, & illos vult habere delicatos vltra necessitatem, vel conditionem suam. Quarto quando quis comedit quidquid sit cum magno ardore, & voracitate. Quinto quando quis cum magna solicitudine sibi cibos parat, & compræhenduntur isti modi his versibus, scilicet propere laute nimis ardenter, & studiose.

Dicendum, quòd nullius istorum modorum frāgit ieiunium, nisi primus, scilicet propere, idest cito, vel ante tempus, licet quilibet eorum tollat in totum, vel diminuat meritum ieiunij, & hoc est, quia ecclesia statuit regulam ieiunandi, & non frangitur ieiunium, nisi quando fit contra statutum eius. ipsa autē statuit de tempore comedendi, & non de alijs modis, vel circunstantijs, ideo anticipando horam frangemus ieiunium, & non alijs modis.

Ratio quare ecclesia statuit de tempore, & non de alijs circunstantijs fuit, quia de ista potest poni generalis mensura, & non de alijs, potest enim inueniri vnum tempus, quod conueniat omnibus ieiunantibus ad comedendum, vt in plurimum, scilicet hora noua, in hoc autem, quod est nimis comedere non potest poni mensura, quia id quod est vni valde multum, est alteri valde paucum, vt patet in Milone, & Trierarcha, vt patet 2. Eth. De alio, scilicet laute non potest dari certa mensura, quia secundum conditionem personę, & status, & consuetudinis cōuenit quibusdam plures, & delicatiores cibos sumere, quam alijs, & quòd in vno est superabundans est in altero deficiens, vt patet in paupere, & diuite, quia diuites non astringuntur vti cibis grossis quibus pauperes vtuntur, sed eis licitum est cibos delicatos manducare, & grossos cibos pauperibus dare, vt ait Aug. di. 41. c. non cogantur. De alio, quòd est ardenter non potest dari regula, quia hoc consistit in animo, scilicet in solo desiderio, & exteriori voracitate inquantum quis ex magnitudine desiderij nō patitur tenere modum in sumendo cibum, vt cito omnia voret, & vtrūque est vituperabile tam ipsum desiderium, quam etiam exterior voracitas, de primo patet per Augu. & 41. di. c. delitię quęlibet si absque desiderio percipiantur non officiunt, idest nocent, & viles cibi appetenter accepti impediunt profectum abstinentię. De quarto patet eadem di. c. quisquis. & c. quòd dicitur de alio, scilicet de studiose etiam non potuit dari mēsura, quia nihil bene potest fieri sine aliquo studio, idest attentione. vnde circa prouisionem corporis nostri non reprobatur solicitudo, sed nimia solicitudo. Quanta autem sit nimia solicitudo non potest compræhendi per aliquam regulam generalem, sed per prudentiam potest iudicari circa quemlibet casum particularem: maxime, quia non est conueniens eadem solicitudo omnibus hominibus circa cibos, quia potentibus, & viris illustribus per quos administrantur prouincię licitum est maiorem curam agere de cibis inquantum interdum per cibos occiduntur, nisi diligenter caueatur, & ideo oportet aliquos magnā curam agere circa cibos ipsorum, ne prauis hominibus ad nocendum locus sit, & præter hoc cum ex vita eorum pendeat vtilitas publica, quando bene administrant, debet esse magna cura de salute eorum, & quia quidam cibi magis conferunt ad vitam quam alij, haberi debet solicitudo circa istos. personis autem parui status quibus nulla talis administratio incumbit, & maxime illis, qui totam vitam suam Deo impenderunt, sicut sunt monachi, & omnes religiosi non conuenit magnam curam agere circa cibos parandos, & sic non potest dari regula, quæ sit magna, & quæ sit parua solicitudo, ideo ecclesia circa hoc non tradidit preceptum, & sic licet istis quinque modis gula tenA tet nos, & pereat meritum ieiunij in totum, vel in partem, non fuit positum præceptum, nisi de tempore, ideo per nullum aliorum de istis quinque violatur ieiunium.

Quæ conditiones requiruntur ad hoc quòd quis bene ieiunet idest ad hoc, quod non fragat ieiunium, & ad hoc, quòd mereatur. Quæst. CLXXIII.

QVAERETVR quę conditiones requiruntur ad hoc, quòd quis bene ieiunet.

Dicendum, quòd in bono ieiunio requiritur ieiunare, & meritorie ieiunare, ad ieiunandum requiruntur aliqua, & ad meritorie ieiunandum requiruntur alia. B

Ad ieiunandum requiruntur illa quibus non existentibus ieiunium soluitur. Primum istorum est semel tantum comedere, quia istud est, quòd principaliter ecclesia intendit introducere pręcipiendo ieiunium: an tamen per quamlibet rem comestibilem, vel potabilem sumptam extra vnicam comestionem soluatur ieiunium, ostensum est supra q. 164. & 165.

Secundum est, quòd abstineatur a carnibus, istud est enim generale in omnibus ieiuniis, & etiam interdum non obligamur ieiunare, & obligamur a carnibus abstinere, vt patet in omnibus sextis ferijs generaliter apud omnes gentes, & innuitur hoc extra de obseruat. ie. c. explicari vbi in sola die Natalis Domini, quando accidit sexta feria permittitur nobis esum C carnium, & sic omnibus alijs sextis ferijs a carnibus abstinendum est, patet etiam de die sabbati in quo nō est ieiunium de necessitate, tamen præcipitur saltem a carnibus abstineri, de conse. di. 5. c. quia dies, & licet nunc non obseruetur illud apud omnes gentes, saltem in illis vbi est consuetudo obligantur abstinere a carnibus licet non ieiunent, extra de obserua. ie. cap. consilium.

Tertium est, quòd in ieiunijs quadragesimalibus non solum a carnibus, sed etiam ab omnibus, quæ a carne originem ducunt, vt caseo, ouis, lacte abstinendum est di. 4. c. denique. in alijs autem ieiunijs abstinēdum est a carnibus, de cęteris autem cibis a quibus D abstineatur, a quibus non, standum est consuetudini, vt ostensum est supra q. 171.

Quartum est hora debita ad comedēdum, quę nō est pręuenienda notabiliter: nam si modicum præueniatur, ieiunium non soluitur, si vero multum perit tā meritum, quam ieiunium, vt ostensum est supra q. præcedenti. Ad hoc autem, quod est meritorie ieiunare etiam multa requiruntur. Primum est, quòd scilicet ieiunetur propter debitum finem, & non propter inanem gloriam, vel ad aliquid malum inducendum, sed solum propter Deum, quia aliàs perit merces, vt supra in litera.

Secundum est, quòd non fiat aliquo tempore indebito incontemptum temporis, vt siquis ieiunaret E die dominicò in contemptum huius diei peccaret di. 30. c. siquis tanquam, & de conse. di. 3. c. ieiunium. in tex. & glo. quomodo autem ieiunet quis in contemptum diei ostensum est supra q. 162.

Tertium est, vt ieiunans non vtatur rebus delectabilibus ex industria, quia ieiunium introductum est ad afflictionem corporis, quærere tamen delitias corporis immoderate peccatum est quocūque tempore di. 41. c. delitię, & a fortiori tempore ieiunij, quia delitię repugnant ieiunio. Quartum est ciborum superfluitas, nam ista parit luxuriam, quæ directe repugnat ieiunio, cum sit introductum ieiunium ad comprimenda vitia carnis. Quintum est ebrietas, quæ non solū luxuriam gignit Prouer. 20. & 25. di. c. luxuriosa,

sed

ſed etiam rationem aufert,& iſtam dicit Greg.cauendam in ieiunio di.4.c.denique,dicens quòd ſi ebrietas licita eſſet,omne,quod appeteret corpus licitum eſſet.

Sextum eſt magna apparatio ciborum delicatorum, quia hoc eſt laute comedere, & valde repugnat ieiunanti, ſic dicit Grego.di.4.c.denique, ſcilicet qui a carne abſtinent, nequaquam ſumptuoſa marinarum beluarum conuiuia præparent.

Septimum eſt ardenter cibos ſumere, quia hoc repugnat abſtinentię, & eſt increpabile in quocunque homine,a fortiori autem in ieiunante di.4.c.quiſquis, & c.quòd dicit. Octauum eſt comedere ante tempus ex impatientia famis, vel ex alia cauſa non legitima, & differt hoc ab eo, quòd ſupra dicebatur de ſolutione ieiunii,quia pręueniendo tempus notabiliter perit ieiunium, & meritum.

Si autem non notabiliter præueniatur etiam ſi ſine cauſa legitima præueniatur non frangitur ieiunium, ſi tamen ſcienter quis præueniat tempus ſine vlla cauſa legitima, etiam ſi modicum pręueniat perit meritum, vel minuitur.

Nonum eſt in eo,qui curioſe cibos parat vltra conditionem,& ſtatum perſonę ſuę, vt oſtenſum eſt pręcedenti q.Decimum eſt in eo,quæ fraudem aliquam facit in ieiunio,vt ſumendo electuarium non ad vtilitatem, ſed ad delectationem,etiam ſi ſit in parua quātitate.nam ſi in magna quantitate ſit, & ſumatur per modum cibi ad extinguendum famem non ſolum perit meritum, ſed etiam ieiunium ſoluitur,vt oſtenſum eſt ſupra q.169.ſic etiam, qui bibendo fraudem agit ieiunio,quia ſiue quis bibat ante cibum,ſiue poſt directe non tollitur, eo quòd non ſoluitur ieiunium, niſi per manducationem, ſi tamen eſſet potus,qui accipitur, tanquam cibus, vt quando conteruntur aliquæ res, vt ſuccus earum bibatur,quia ſuccus ille nutrit, ſicut cibus, & maxime ſi eſſet ſuccus carnium, quia ille manifeſte frangeret ieiunium.

De alijs autem ſuccis eſſet aliqualiter dubium an ieiunium frangerent vel non, & tamen quandocunque bibatur ante cibum, vel poſt in ieiunio ſi non ad ſitim extinguendam, ſed ad delectationem bibatur, minuitur aliquid de merito ieiunij. & maxime,quando bibitur ante cęnam, quia ibi fit maior fraus ieiunio cum ille potus ſit aliquo modo ad extinguendā famem,quia quidam potus tam ſitim, quam famem auferunt, vel ſaltem aliquantulum ſentire nō permittunt, ſicut patet in potu inebriante, vel calefaciente, talis non ſolum minuit meritum, vel tollit,ſed etiam dubium relinquit an ieiunium ſolutum ſit.

Vndecimum eſt in illis, qui immoderate ieiunant, quia omnia opera noſtra ſunt meritoria propter charitatem, qui tamen immoderate ieiunat contra charitatem agit, quia magis diligenda eſt bona habitudo corporis,vt ea exiſtente poſſimus exercere opera charitatis,& prodeſſe proximis, quam immoderate ieiunando auferre nobis poteſtatem hoc faciendi, quia tale ieiunium vocatur holocauſtum de rapina, vt ait Hiero.de conſe.di.5.c.non mediocriter,ſcilicet de rapina holocauſtum offert, qui ciborum nimia egeſtate, vel ſomnij penuria immoderate corpus ſuum affligit.

Duodecimum eſt, qñ quis per ieiunium immoderatum non ſolum affligit ſe quis, ſed impeditur ab eo ad quod obligatur,vt ſi vir per nimium ieiunium efficiat ſe impotentem ad reddēdum debitum vxori, ſic etiam in illis, qui impediunt ſe per ieiunium ab alijs operibus,quæ ſunt magis meritoria,ğ ieiunium, quia charitas facit oīa opera eſſe bona, & in charitas ordinem hēt, ideo p charitatem maiora bona minoribus præponenda ſunt e.c. non mediocriter,ſcilicet rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium charitati, aut vigilias præferet ſenſus integritati. (F)

Charitas facit oīa opera eſſe bona.

Decimumtertium eſt in eo, qui vult ieiunia nimis extendere, vt qui vult manere biduo, vel triduo ſine cibo, quia iſta ſunt immoderata, & neceſſe eſt,quòd ſint nociua, vt ait Hiero.de conſe.di.5.c.ſint tibi, ſcilicet nihil prodeſt biduo, vel triduo tranſmiſſo vacuū portare ventrem ſi pariter obſtruatur, ideſt ſi claudatur,ſed ieiunium bonum eſt quotidie eſurire,& quotidie comedere ſequenti c.ſint tibi ieiunia pura continua,& moderata quotidie eſurire, & quotidie prandere.idem eadem diſtin.cap.non dico.

Decimumquartum eſt ſiquis ieiunat a cibis, quòd
G ieiunet a vitijs,nam non prodeſt homini affligere carnem ſuam ſi adhuc manet in peccatis eadem di.cap. nihil enim, & debent caueri omnia peccata tā oris, quam operis eodem c.nihil prodeſt homini ieiunare, & orare,niſi mens ab iniquitate, & obtrectationibus lingua cohibeatur.

Ieiunium enim, quòd fit ab hominibus manentibus in peccatis,& diebus ieiuniorum peccata exercētibus Deus deteſtatur Iſa.58.ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie, cum autem quis abſtinet a vitijs eſt perfectum ieiunium, melius eſt enim a cibis non abſtinēdo abſtinere a vitijs,quam econtrario, vt ait Augu.ſuper Ioannem, &
H de conſe.di.5.c.ieiunium,ſcilicet ieiunium magnum, & generale eſt abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium.

Decimumquintum eſt, quòd qui ieiunat non ſolum nō noceat proximis iniuſte, ſed etiam abſtineat ab eo, quod iuſte illis facere poteſt, vnde non eſt litigandum diebus ieiunij, nec cogendi ſunt debitores ſub rigore ad aliquid ſoluendum Iſa.58.ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis, ideſt non debitis facere totum,quòd vobis placet,nec litigare, & repetere debita,ſed illa die permittere liberos, ideſt non vexare debitores,ſic dicitur eodem c.diſſolue colligationes impietatis,ideſt abſtine a peccatis,ſolue faſciculos deprimentes,dimitte eos,qui confracti ſunt liberos,& omne onus eorum diſrumpe, ideſt debitores tuos, qui
I confracti ſunt, ideſt ſubiecti tibi pro debito dimitte liberos,ideſt non vexes eos die ieiunij.

Decimumſextum eſt, quòd ieiunans benefaciat proximis tribuendo de proprijs eleemoſynam. de conſe,di.1.c.ſolent.vbi dicitur,quòd in quadrageſima non debet quis manducare vſquequo ſit celebratum officium veſpertinū, ſcilicet currendū eſt ad miſſam, & auditis miſſarum ſolemnijs, & veſpertinis officijs largitis eleemoſynis ad cibum attendendum eſt, in quo innuitur, quòd non eſt perfectum ieiunium, niſi præceſſerit eleemoſyna, ſic dicitur Iſa.58.hoc eſt magis ieiunium, quod elegi frange eſurienti panē tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam,cum videris nudum operi eum. aliàs autem ieiunium ſi ſo-
K lum ſit non eſt Deo acceptabile, quia Deo non eſt gratum, quòd homo affligat corpus ſuum,& ſternat ſe in cilicio,& cinere, niſi a vitijs abſtineat, charitatis operibus vacet.e.c.hęc.n.& ſimilia requirunt ad hoc, ꝙ ieiuniū meritorie obſeruetur, quia multę ſunt circunſtantię,quæ ieiunij meritum auferunt,vel minuūt ſicut circa quælibet bona opera accidit.

Ieiuniū ne eleemoſyna [illegible] Deo [illegible]

Ad quid eſt ieiunium, & quid proficit, & de vndecim vtilitatibus eius. Quæſt. CLXXIIII.

QVAERETVR de ieiunio ad quid ſit,& quid proficiat. Dicendum,quòd ieiunium ad multa eſt. Primo ad oſtendendum triſtitiam pro mortuis: nam

nã antiqui ieiunabant, quando moriebantur illi quos diligebant,& in honorem funeris ieiunium faciebãt, ſicut & alias cęremonias honoris, vt plangere,& clamare 1.Re.31.& 2.Re.1.& oſtenſum eſt ſupra q.132.

Secundo erat ad hoc, ꝙ homo oſtenderet triſtitiã in ſeipſo,vt illi, qui volebant pro aliquibus malis,quæ eis acciderant oſtendere ſe triſtes ieiunabant, tanquã iſta eſſet triſtitia, ſic patet de quatuor ieiunijs Iudęorum, quæ fiebãt in memoriam quorundam malorũ, quæ eis acciderant illis temporibus, vt oſtenderent triſtitiam pro illis Zacha.7.& 8.& 76.di.c.ieiunium quarti, vt oſtenſum eſt ſupra q.134.

Tertio eſt ieiunium ad placandum Deum, vt liberet hominem a malo,& periculo, & ita per ieiunium liberantur homines ab hoſtibus, quando ieiunium eſt ſimul cum oratione,ſic patet de Ioſaphat,& Iſraelitis 2.Palip.20.ſic etiam tempore Iudith omnes Iudæi ieiunauerunt,vt liberarentur de manu Holophernis Iudith.4.& 6.ſic etiam Heſter, vt liberaretur populus ſuus de manu hoſtium ab ęgritudine,ſic Dauid orauit,& ieiunauit pro paruulo, vt non moreretur 2. Re.12.& tamen, quando eſt ieiuniũ ad impetrandũ aliquid debet eſſe meritorium,ſicut declaratũ eſt pręcedenti q.& ideo non debet eſſe cũ pc̃tõ,qui.n.in peccatis manet, & orat liberari a pęnis non exauditur, & maxime,qñ peccata iterantur Eccleſiaſtici 34.homo, qui ieiunat in peccatis ſuis iterum eadem faciẽs quid proficit humiliãdo ſe? orationem illius quis exaudiet? quaſi dicat nullus.

Quarto prodeſt ad ſatisfaciendum pro peccatis, & ita eſt opus pęnitentię 1.Re.7.ſ.conuenerunt in Maſphat in conſpectu domini, & ieiunauerunt die illa,& dixerunt tibi peccauimus domine, ibi enim erat contritio,& confeſſio peccati, & ſatisfactio quantum ad ieiunium. Quinto prodeſt ieiunium ad comprimẽda vitia carnis, quia qui non abſtinet a cibis neceſſario patitur ſcandalum in concupiſcentia, quia venter,& genitalia ſunt membra propinqua, iõ ſi abundat venter neceſſe eſt ſcandalizari genitalia membra,ſic dicit Hero.35.di.c.luxurioſa. & c.venter.& c.ſexto die, & ideo præcipuum opus ieiunij eſt carnem affligere ne ſuperbiat in concupiſcentia, ſic innuit Gregorius loquens de cibis ieiunij di.4.c.denique,ſcilicet Chriſtiano relinquitur eſus piſcium in ieiunio, vt ſit ei infirmitatis ſolatium,non luxurię pariat incendium.

Sexto prodeſt, quia eleuat mentem hominis diſponendo eã ad Deum, & iſta eſt cauſa quare in præcipuis ſolennitatibus Sanctorum vigilias ieiunamus, ſcilicet vt per ieiunium mens noſtra diſponatur,& eleuetur ad digne celebrandum ſolennitatem illam, & percipiendum fructum ex ea, & ideo in pręfatione ieiunij dicitur, ꝙ Deus per obſeruationem ieiunij vitia comprimit, & mentem eleuat. Septimo prodeſt ad habendum poteſtatem ſuper dęmones. quidam enim dęmones ſunt ſuper quos nõ recipiunt poteſtatem ad excludendum eos de corporibus, niſi qui ſe ieiunio macerant infra 17.hoc genus dęmoniorum non eijcitur, niſi in ieiunio, & oratione. Octauo prodeſt ad promerendum diuinam reuelationem: nam ſancti patres, & prophetię antiqui, quando non tangebantur corda eorum a Deo, & ipſi volebant a Deo recipere reuelationem orabant, & ieiunabant, & tũc Deus reuelabat eis, ꝙ petebant:ſic patet Dan.10.cui poſt ieiunium trium hebdomadarum oſtenſa eſt reuelatio,quam petebat,ſimile etiam de Iere.qui etiam per decem dies orauit, & ieiunaſſe creditur, vt reuelaretur ei an deſcendere deberent Iudęi in Aegyptum Iere.42.Nono proficit ad merendum vitam ęternam, eſt.n.opus bonũ ex genere, & qñ factũ fuerit ſicut oportet,neceſſe eſt,ꝙ mereatur hõ per illud,

A ſic dicitur in pręfatione de ieiunio, ꝙ Deus per ieiunium virtutem largitur,& pręmia.& non ſolum ęterna bona, ſed etiam temporalia meretur homo per ieiunium,maxime qñ eſt cum eleemoſyna: nam tunc ſalus corporis,& temporalia bona, & vita ęterna ieiunanti conceditur Iſa.58.vbi poſtquam dictum eſt de ieiunio & eleemoſyna ſubditur,tunc erumpet, quaſi mane lumen tuum,& ſanitas tua citius orietur,& anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria domini colliget te:vbi ponuntur omnia bona ſimul.

Decimo prodeſt, quia ieiunium reddit hominem magis attentum ad quamcunque rem, & venerabiliorem,& ideo multi actus ſunt, qui de iure nõ fiunt, niſi a ieiunis, & hoc pp venerationem ipſorũ actuũ,
B ſic enim miſſa a ſolo ieiunio celebratur, baptiſmus & de honeſtate a ſolo ieiunio celebratur,de conſe.di.5. c.vt ieiuni.& c.vt Epiſcopi, omnia etiam ſacramenta a ieiunis conferenda ſunt de conſe.di.1.c.ſacramenta etiam prædicatio a ieiunis fieri debet, vt doc.dñt ſic dicit Ho.extra de teſt.c.placuit teſtes etiã de honeſtate ieiuni debent deponere. e.c.infra etiam de honeſtate a ſolis ieiunis pręſtanda ſunt 22.q.1.c.honeſtum:ordines etiam non debent conferri,niſi ieiuno,& a collectore ieiuno 75.di.c.quòd a patribus.

Vndecimo prodeſt ieiunium, quia per ieiunia viuentium alleuiantur mortui a pęnis quas patiuntur in purgatorio, vt ſcribit Grego.Bonifacio,& 13.q.2.c.
C animę defunctorum, Multa quoque alia ſunt ad quæ ieiunium confert.

An ieiunans peccet ſi oſtendit vultum triſtem, & an obligetur non ſe oſtendere triſtem.
Quæſt. CLXXV.

QVAERETVR circa hoc,ꝙ dixit hic Chriſtus, ꝙ ieiunantes non eſſent triſtes, an ita obſeruandũ ſit, & an peccet ieiunans cum triſtem vultum oſtẽdit.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non vetat hic triſtitiam ieiunantium, quæ eſt quædam grauitas naturalis: nam per ieiuniũ corpus affligitur, & non eſt poſſibile, ꝙ id quod in corpore eſt non oſtendatur vultu,ſed prohibet Chriſtus triſtitiam voluntarie oſtenſam, quod
D apparet,quia dicit, ſicut hypocritę:nam hypocritę deſiderant honorem,& volunt videri boni cum nõ ſint, quam opinionem vt poſſint conſequi ab hominibus oſtendunt foris ſigna ſanctitatis: Chriſtus autem prohibet nobis eſſe tales, eo ꝙ iſti perdunt mercedem operum ſuorum, & ſic intelligitur, ꝙ ieiunans nihil velit oſtendere in vultu ſuo, per quod ab hominibus ieiunans eſſe videatur,& laudetur. nam ita hypocritę faciunt. Et poteſt dupliciter intelligi iſta triſtitia. Vno modo,ꝙ hypocritę ieiunabant, & tamen volebant ſe oſtendere magis ieiunare,quam ieiunabãt, & ad hoc apponebãt vultui ſuo aliquid,per quod pallidiores, & triſtiores viderentur, ſic dicit Chryſoſtomus ſuper Matthæum,ſcilicet non poteſt fieri, vt non ſentiatur,
E qui ieiunat, ſed melius eſt, vt ieiunium te oſtendat, ꝗ tu ieiunium tuum:non poteſt autem fieri,vt ſit hilaris, qui ieiunat, ideo non dixit nolite eſſe triſtes, ſed nolite fieri triſtes, qui enim per impoſturas aliquas fallentes apparent, illi non ſunt triſtes, ſed fiunt, qui autem naturaliter propter aſſiduum ieiunium triſtis eſt,non fit triſtis,ſed vere eſt.

Alio modo poteſt intelligi, ꝙ hypocritę non ieiunarent, ſed vultum ſuum artificialiter pingerent, & geſtum ieiunantis oſtenderent, ſic dicit Leo Papa nõ ſunt caſta ieiunia, quæ non de ratione eueniunt continentię, ſed de arte fallacię: & Chryſoſtomus ſuper Matthæum dicit ſi ille, qui ieiunat, & triſtem ſe facit hypocrita eſt, quanto magis iniquior eſt, qui non ieiunat

iunat, sed argumentis quibusdã in facie sua pingit venalem pallorem, quasi ieiunij signum, vtrunque malũ est, quia in vtroque oñditur aliquid falsum, & ẽt quia humana gloria per illud appetitur: nã ẽt per bona opera non licet humanã gloriã appetere q̃tomagis per falsa opera, quę vera esse oñdunrur: nã ibi duplex est iniquitas. Christus aũt loquitur de illis, qui vere ieiunant, ꝙ non velint quęrere per hoc humanã gloriã, & ad hoc ex intentione tristes se ostendant: aliàs.n. tristitia, quę ex ieiunio sequitur non est vituperabilis, sed potius a Deo laudatur, & conqueritur de illis, qui dñt tristitiam istam nihil proficere Mala.3. dixistis vanus est, qui seruit Deo, & ꝙ emolumentum, quia custodiuimus pręcepta eius, & ambulauimus tristes corã dño.s. tristes ex afflictione, q̃ volũtarie patiebamur pp Deum, & Deus vult, ꝙ ipsa tristitia putetur esse vtilis, G quia ad ipsam tristitiã, & solicitudinẽ, quę ad idẽ redit hortatur nos Deus Michęę.6.s. indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Deus quęrat a te, vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.i. tristem, & meditantẽ, nõ ergo prohibet nos Christus esse tristes in ieiunio, sed voluntarie tristitiam ostendere ad obtinendam humanam gloriam.

An ieiunans debeat vngere caput suum oleo, & quare hoc Christus iussit. Quæst. CLXXVI.

QVAERETVR circa hoc, ꝙ Christus dixit cum ieiunas vnge caput tuum. Dicendum ꝙ Christus noluit nos obligare ad hoc faciendũ: nam nemo istud obseruat, nec ẽt est aliqua cęremonia, quę secũdum seipsam posset conferre aliquid bono operi, vt esset magis meritorium, sed voluit Christus distrahere Iudęos quibus prædicabat a praua consuetudine hypocritarũ q̃ de operibus suis gloriam humanam quærentes artificiose tristitiam oñdebant, vt ieiunare viderentur. Vult ergo Christus totaliter in contrariũ reducere illos, s. vt lętitiam ostendant, qñ ieiunant, & iste est modus conueniens in doctrina morali ad distrahendũ aliquẽ a vitio ad quod multũ inclinatus est, scilicet ꝙ non reducat se hõ in mediũ, sed reducat se ad extremum oppositum, & deinde ipse paulatim reducetur in medium natura inclinante ipsum in oppositum, & paulisper cogente descendere: nã si quid inclinatus valde ad auaritiam assuescat solum ad opera liberalitatis paulisper reducetur ad auaritiam priorem, ad hoc autem, ꝙ non reducatur ad illam ponat se in altero extremo valde distante, scilicet prodigalitate, & tunc paulisper natura cogente, & priori inclinatione descendet ab illo extremo, & reducet se ad medium quemadmodum dirigentes ligna tortuosa faciunt, quia illi intendunt ea facere recta, & tamen non torquent dirigentes solum vsque ad rectitudinẽ, sed flectunt vsque ad oppositã tortuositatẽ, & ita ipsa reducunt se ad mediũ tortuositatis vtriusque, quod est esse rectũ, sic dr 2. Ethi.c.9. in contrariũ aũt nos ipsos attrahere oportet, multũ.n. abducentes a peccãdo in mediũ venimus, quia tortuosa lignorũ dirigentes faciunt, ita Christus volens distrahere Iudæos ab illo extremo vitioso, quod erat ostendere tristitiã magnã in ieiunio posuit eos in extremo opposito, s. gaudere valde, & signa lętitię ostendere in ieiunio, vt ipsi se paulisper ad medium reducerẽt, quod erat modestiã obseruare in gestu, sic dicit Chrysostomus sup Matthæum intelligenda sunt ista, tanquam si dicat si te longe facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si posset fieri, quod tamen non decet, ea etiam facias, quæ ex aduerso luxurię, & epulationis videntur esse indicia.

F Non tamen adhuc est intelligendum, ꝙ ẽt illis Iudæis quibus Christus prædicabat suadere vellet, quòd capita sua vngerent die ieiunij: nam per hęc inciderent in illud, quòd Christus volebat vitare, quia sicut tristitiam ostendere erat signum ieiunantium, ita etiã si nunc ieiunantes faciem suam lauarent, & vngerent caput suum esset iam signum ieiunij, & per hoc inanem gloriam rursus quærerent. sic dicit Chysostomus, si ideo iubet nos non fieri tristes, ne per tristitiã appareamus hominibus ieiunare, si vnctio capitis, & lotio faciei a ieiunantibus semper seruentur, nihilominus erunt signa ieiunij, solũ ergo intendebat Christus dicere, quòd ieiunantes non tristarentur, sed ostẽderent signa lętitię, sicut in festiuitatibus fieri solet, & quia Iudæi consueti erant ad ostensionem gaudij caput vngere, Christus dixit de vnctione capitis: sic dicit Hierony. super Matth. loquitur iuxta ritum prouincię palestinę vbi diebus festis solent homines vngere capita. præcipit ergo, vt quando ieiunamus lętos, & festiuos nos esse monstremus.

Sed dicendum, ꝙ adhuc nõ est necessariũ nobis, ꝙ diebus ieiuniorum ostendamus signa lętitię cum ecclesia non ostendat ea, sed satis est, ꝙ non ostendamus tristitiam, vt per eam humanam gloriam quæramus: nam aliàs etiam si tristes simus, & tales appareamus contra Christi præceptum non agimus, sed potius in ieiunio debet quis subtrahere sibi omnes voluptates, & iocunditates, vt efficacius, & magis H meritorium sit ieiunium suũ, sicut ieiunabat Daniel, scilicet ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus panem desiderabilem non comedi, & caro, & vinum non introierunt in os meum, sed nec vnguento vnctus sum donec complerentur trium hebdomadarum dies, & per tale ieiunium Daniel meruit obtinere reuelationem a Deo Daniel 10. ideo bonũ est tale ieiunium, in quo quis ita se affligit, vt necesse sit in eo apparere signa tristitię, vel naturalis grauitatis.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi erugo, & tinea demolitur, & vbi fu- Luc.12. I res effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cęlo, vbi nec erugo, nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vbi est thesaurus tuus, ibi est, & cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autẽ oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est tenebræ sunt, ipsę tenebræ quantæ erũt? Luc.11. K Nemo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterũ diliget, aut vnum sustinebit, & alterum cõtemnet. Non potestis Deo seruire, & mammonæ.

Nolite thesaurizare. Exclusit Christus supra ab operibus nostris intentionem inanis gloriæ, nunc excludit intentionem auaritiæ, & conuenienter hoc fit, vt dicit Chrysostomus in homil. s. postquam vanę gloriæ expulit ægritudinem, opportune iam sermonem de contemptu diuitiarum inducit, nihil enim ita pecunias concupiscere facit, vt gloriæ cupido, propter hoc

hoc namque famulorum greges, & auro opertos equos, & argenteas menſas expetunt homines non, vt vtilitatem, aut voluntatem impleant, ſed vt multis oſtendãt in hoc propoſito auaritię excludendo Chriſtus agit duo. Quia primo oſtendit propoſitum auaritię in actu exteriori. Secundo in actu interiori ibi.

Ideo dico vobis. Prima in tres ſecundum tres rationes per quas Chriſtus excludit immoderatam congregationē diuitiarum. ſecunda ibi. *Vbi enim eſt theſaurus*. Tertia ibi. *Nemo poteſt duobus.* Prima ratio ad excludendum auaritiam eſt ex defectu rerum quas per auaritiam congregamus, ipſa enim theſauros congregat, & vult eos, quia putat per illos ſe habere plenam ſufficientiam, & certam ad totam vitam: Chriſtus autem oſtendit, quòd non euenit ſic, ſed potius in contrarium, quia ipſi theſauri deficiunt in ſeipſis, vel ab alijs accipiuntur, ideo non ſunt magno conatu appetenda bona, q̃ aut in ſe conſumuntur, aut ab alijs diripi poſſunt. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra*, Ideſt non congregetis theſauros in terra poteſt dupliciter intelligi. Vno modo in terra, ideſt in hac vita, & diſtinguitur tunc terra contra cęlum, ſcilicet non eſt curandum habere theſauros in hac vita, ſed in futuro, & iſte ſenſus patet, quia dicitur infra theſaurizate vobis theſauros in cęlo.

Aliter poteſt intelligi theſauros in terra, ideſt theſauros ſub terra, ſcilicet non congregetis theſauros ad ponendum ſub terra, quia hoc peccatum eſt, & hoc innuitur, quia dicitur vbi fures effodiunt, & tamē effodere eſt in terra, quando illa foditur, vt aliquid de ea effoſa educatur, ſcilicet theſaurus latens, & hoc etiam Chriſtus ſpecialiter improbat. Quia theſaurū congregare, vel diuitias poſſet interdum eſſe laudabile, vt ſi quis congreget ad ſubueniendum miſeris, & ad cętera opera pia. Theſaurus tamen, qui in terra occultatur non eſt ad expendendū, ſed ad conſeruandū, & hoc ſemper eſt vituperabile, quia pecunia non prodeſt, niſi inquantum expenditur, quia iſte eſt vſus eius cum ſit de bonis vtilibus.

Vbi erugo, & tinea demolitur. Iſte eſt defectus diuitiarū in quo oſtenditur, quòd non ſunt bonum perf ctū cum faciliter in ſeipſis corrumpãtur, & dicitur erugo rubigo ęris, ideſt quædam corruptio, quę naturaliter accidit metallis impuris, ſicut ferro, & ęri, & cęteris de quibus formantur monetę auro autem, & argento, quia ſunt corpora puriora non accidit, ita facilis corruptio, & tamen aliquando corrumpuntur, quia elementata, & mixta ſunt, & ex contrarijs compoſita, & quęcunque corruptio ipſorum erugo appellatur.

Hic tinea eſt vermis corrumpens veſtes, & etiam pertinet hoc ad diuitias, quia multi magnam partem diuitiarum ſuarum in veſtibus conſtituunt, quia pulchrum eſſe veſtibus fulgere putant. Poteſt etiam vocari tinea vermis conſumens fruges, & tritici, & ordei grana, in his enim conſiſtunt naturales diuitię, & vtręque corrumpuntur, ſed minus laudabiles ſunt artificiales, quam naturales, quia naturales per ſeipſas conueniunt vſui, artificiales autem non conueniunt, niſi vt quoddam medium commutationis, ſcilicet inquantum pro pecunia dantur homini omnia neceſſaria ad vitam, ſic dicitur 5. Ethi. quòd nummus, ideſt pecunia eſt, tanquam menſura, & fideiuſſor, & ad commutationes inuentus eſt, & propter hoc dicitur Eccleſiaſtes 10. pecunię omnia obediunt, ſcilicet omnia commutabilia dantur pro ea: nam de alijs rebus non eſt verum, quia ſapientia, & virtus non obediunt pecunię, ſed imperant ei, & contemnunt ipſam, nec poſſunt pecunia emi Prouer. 17. quid prodeſt ſtulto habere diuitias cum ſapientiam emere non poſſit?

A *Et vbi fures effodiunt, & furantur*. Iſte eſt alius defectus diuitiarum, & theſaurorum, ſcilicet quia non ſolum ab intra corrumpuntur, ſed etiam ab extra dirumpuntur, & dicitur vbi fures effodiunt ad oſtendendum, quòd nunquam tam diligenter diuitię cuſtodiri poſſunt quin diripi valeant: nam nuſquam theſauri videntur ſecuriores, quam cum in tenebroſis terrę viſceribus occultantur, & tamen nec ibi ſecuri ſunt, quia ibi fures illos effodiunt, & furantur.

Theſaurizate vobis theſauros in cœlo. Oſtendit quis theſaurus non eſt bonus, nec cum magna ſolicitudine quærendus, hic docet quis eſt perfectus theſaurus, & vbi ſecure reponitur. & dicitur, quòd theſaurizemus in cęlo, theſaurizare in cęlo eſt hic theſauros expendere, vt ibi illos recipiamus, ſicut fit in pecunia traiectitia, quæ in vno loco datur, vt alibi ſine periculo recipiatur, & ita nos quidquid pro Chriſto hic effuderimus in cęlo habebimus, & iſtud eſt theſaurizare in cęlo, ſic dicitur infra 19. ſi vis eſſe perfectus vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cęlo, ſcilicet quia ipſi pauperes quibus hic bona noſtra dederimus in cęlo recipient nos Lucę 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis recipiant vos in ęterna tabernacula.

Vbi, nec erugo, nec tinea demolitur. Oſtendit ex oppoſito theſaurum cęli eſſe meliorem theſauro terrę, quia non patitur eoſdem defectus, ſcilicet non corroditur, nec demolitur a tinea, & erugine, hoc eſt propter duo.

Primo, quia illud, quòd in cęlo vocatur theſaurus non eſt pecunia aliqua, nec aliquid corruptibile ſimile eis, quæ poſſidentur hic, ſed eſt ipſa beatitudo habens veram omnium bonorum ſufficientiam, & in hoc contingit eſſe ibi veram rationem theſauri, quia per theſaurum quærimus hic ſufficientiam, quæ non poteſt haberi in bonis iſtis, in cęleſti autem beatitudine eſt abundantia omnium bonorum plus, quam homo deſiderare poſſit, aut cogitare Iſa. 64. & 1. ad Corin. 2. oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. ibi ergo eſt proprie theſaurus.

D Secundo, quia in cęlo non eſt locus corruptionis, nec generationis, ſed perpetuitatis, ideo nihil ibi manens corrumpetur, nulla igitur ibi erit erugo, quæ illos beatos Theſauros demoliri poſſit.

Et vbi fures non effodiunt. Aufert ſecundum defectū theſauri terreni a theſauro cęleſti, ſcilicet quia non poteſt ab aliquo diripi, ratio eſt, quia hic bona noſtra diripi poſſunt, eo quòd iniuſtitię, & iniquitatis locus eſt: in illa autem cęleſti regione ſumma pax erit, & nulli vitio erit locus, ideo nullus theſauros alterius ibi auferet. ſecundo fiet hoc, quia illi theſauri ſunt quædam bona homini inhęrentia, quæ ſibi auferri non poſſunt, non enim ſunt bona exteriora, quæ poſſideãtur, quia talia auferri poſſunt, ſed bona interiora, quæ vere noſtra efficiuntur, quæ ſi contingeret hic alicui

E poſſidere, nemo poſſet ab eo illa tollere, ſicut eſt de ſapientia, & virtute, ſic Chriſtus dixit Lucę 12. de bono contemplationis Marię Magdalenę. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: & hoc etiā pertinet ad beatitudinē cęleſtem, quæ eſt quoddam gaudium, quod auferri non poteſt a poſſidente Ioan. 16. iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a vobis.

Vbi eſt enim theſaurus tuus. Hic ponitur ſecunda ratio ad excludendum propoſitum auaritię in theſaurizatione inordinata, quæ accipitur ex quodam affectu peſſimo diuitiarum ſcilicet, quia mentem humanam excęcant, & ipſam ad ſe totaliter trahunt, vt nihil aliud diuęs amet, niſi diuitias, & hoc malum

graue

graue est, quia oportet alia magis amari, quæ meliora sunt, & diutius illis esse intentum, quam terrenis thesauris, & sic dicitur.

Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuum. Idest diuitię attrahunt cor hominis, & ideo vbi illę fuerint ibi illud est non secundum rem, sed secundum amorem, quia anima verius est vbi amat, quam vbi animat, & tamē auarus nihil ardentius amat, quam thesaurum, ideo de illo semper cogitat, & sic anima sua semper cū illo est. sic dicit Amb. & habetur 47. di. c. sicut hi, scilicet mens auari semel vinculis cupiditatis astricta semper aurum semper argentū videt, semper redditus cōputat, gratius aurum, quam solem intuetur, & ipsa eius oratio ad Deum aurū quærit: per hoc ergo captiuatū humanus animus in diuitiarū seruitutem redactus, & tota intentio sua ad thesaurū festinat, & quia opera hominis per intentionem diriguntur, & iudicantur bona, vel mala, si intētio cęperit in homine mala esse nihil inde secutū poterit esse bonū: graue ergo est subijcere cor nostrum thesauris. vel potest intelligi aliter, ꝙ humanus intellectus est regula operationum eius, si autem occupetur totus in cogitatione diuitiarum, sicut fit in auaro, qui semper aurū cogitat, & redditus cōputat, non erit locus de cęteris operibus bene iudicandi, & ideo subditur. *Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Oculus materialis est lucerna corporis, quia sicut lucerna dirigit nos in tenebris, ita oculus dirigit nos in omni operatione, & dicitur lucerna corporis, idest totius corporis, quia oculus non videt ad vtilitatem suijpsius, sed totius corporis, quia per hoc, quòd oculus videt, totum corpus cauere potest ea, quę sibi nociua sunt, & facit Christus metaphoram de oculo corporali ad intellectum, quia intellectus est quidam oculus 6. Ethi. in fine, scilicet quia sicut per oculum corporalem cognoscuntur omnia, quæ quocunque mō esse hñt, & sic intellectus est lucerna totius corporis, i. omniū operationū, congregando. n. oēs operationes nostras facimus ex eis vnum corpus, vel vniuersitatem, & istius corporis lucerna est intellectus, quia per prudentiam diriguntur omnes operationes virtutum moralium 6. Ethi. *Si oculus tuus fuerit simplex.* Idest si fuerit intentio recta, intentio enim in opere dicitur inquantum opus tendit in finem, quia intendere est in aliud tendere, & sic, quando opus dirigitur in finem suum, dicimur intendere aliquid, & secūdū, quod dirigitur opus in bonū, vel malū finē, ita intētio operantis dicitur esse bona, vel mala, dirigere autem in finem pertinet ad solum intellectum, cum hoc dicat ordinem quendam vnius rei in alteram, quod nō potest facere voluntas, quia non est potentia cognitiua, sed quę simplici motu fertur in suum obiectū nō sub ratione finis, sed solum boni, quæ est ratio obiecti, nec etiam aliqua potentia præter rationalē pōt considerare ordinē, quia potentię materiales nō pñt facere reflexionē, quæ fit necessario in consideratione ordinis, solius ergo intellectus est intentio operū in finē, & sic intentio recta, vel non recta ab intellectu est.

Qñ est noster oculus simplex.

Dicitur aūt oculus noster simplex, qñ rectè intellectus sine aliqua duplicitate, & inclinatione in aduersum dirigit opera in finem debitum, qui naturaliter vnicus est, scilicet summum bonum, quod Deus est, & tunc opera nostra oīa bona efficiuntur. Hāc tñ directionē, vel intentionē impedit auaritia propter duo. Primo quia auaritia excęcat intellectum, vt pręponat diuitias omnibus rebus, necesse est, ergo quod dirigendo operationes in finem erret, quia dirigit omnia ad diuitias, vel ipsas maxime eliget, & iste error est cū alia sint meliora, & magis eligenda. Secundo, quia intellectus auari occupatur iudicando, & cogitando de diuitijs, quia semper de auro cogitat, & semper redditus

F computat, vt dicit Amb. 47. di. c. sicut hi, & cogitando de his non poterit ad alia attendere, & sic interim de alijs rebus male iudicabit, tanquam non attendens ad eas, & ita auaritia recte iudicare impediet, & tunc non est oculus noster simplex.

Totum corpus tuum lucidum erit. Idest omnes operationes erunt bonę, quæ vocantur corpus, quia sunt quædam congregatio, & vniuersitas, quæ per solum intellectum dirigitur. & dicitur erit lucidum, idest splendens, quia bonitas oculi, idest rectitudo intentionis communicabitur operi. *Si autem oculus tuus nequam fuerit.* In hoc apparet, ꝙ non loquitur de oculo corporali, quia ille non potest esse nequam, cum nequitia non sit, nisi in operibus nostris, quæ sunt aliquo modo voluntaria, oculus autem est aliquid natu-
G rale, & non est in potestate nostra, ꝙ bene, vel male se habeat, intelligitur ergo de oculo intellectus, quia tale est iudicium cuiusque, & talem finem constituit qualis ipse est, qui autem malus est constituit sibi malum finem, & dirigit omnia ad illum malum finem, & tunc est oculus nequam: sic Christus loquitur infra 20. an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? & dixit oculum illius nequam, quia non recte iudicabat murmurando propter liberalitatem patrisfamilias, & sic quodcunque iudicium malum in intellectu circa moralia facit oculum esse nequam.

Totum corpus tuum tenebrosum erit. Idest omnes ope-
H rationes simul aggregatę malę erunt, cum ipsę non habeant bonitatem completam, nisi ex intentione, quia dato, quòd aliàs operatio sit bona ex genere suo, si intentio non est bona non erit adhuc simpliciter bona operatio, nec meritoria. *Si ergo lumen, quod in te est tenebræ sunt ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Potest intelligi. vno modo simple intellectus, qui secundum se est lumen efficitur tenebra, idest conuertat se ad malum finem male iudicando, cęterę operationes, quæ sunt tenebrę, idest quę non hñt lucem in se, nisi ex directione intellectus quantę erunt? idest erunt valde tenebrosę, quasi dicat intellectus est in se lumen, & ideo non est facile ipsum errare, cęterę aūt operationes, scilicet voluntatis, & aliarum virium interiorū sunt
I in se tenebrę, quia non habent ex seipsis regulationē, sed solum ex intellectu, quando ergo intellectus errauerit male iudicans per excęcationem quandam lumē efficitur tenebra, a fortiori ergo in cęteris operationibus, quæ sunt tenebrę, erit maior error cum lumen suum dependeat ex intellectu.

Aliter potest intelligi, ꝙ auaritia peruertit humanū iudicium, quia auarus dirigit omnia in finem diuitiarum, & quia non est iste rectus finis quidquid propter solas diuitias fiat non bene fiet, vnde si aliquæ operationes bone ex genere suo fiant propter auaritiam non sunt meritorię, vt siquis oret, vel ieiunet, vt diuitias consequatur, vocatur autem lumen ipsa operatio, quæ est bona ex genere, vt ieiunare, & orare, tenebra vocatur operatio, quæ est mala ex genere suo,
K & tunc si propter malam intentionem operationes illę, quę sunt bonę ex genere efficiuntur malę, vel tenebrosę, idest non meritorię, a fortiori ipsę malę operationes ex genere erunt valde malę, siue fiant propter malum finem, siue non, cum habeant naturalem malitiam, & sic Christus innuit, quòd peruersio intentionis est valde nociua, quia existente ea peruersa nullum opus potest esse bonum, hic autem dicendum erat de thesaurizare an sit semper illicitum, sed dicetur de hoc infra decimotertio, de auaritia etiam dicendum erat, quæ facit thesauros congregari, sed dicetur ad Ephe. 4.

Ad quam virtutem pertinet dirigere intentionem operum an ad fidem vel charitatem, vel prudentiam. Ordinare autem in finem contingit dupliciter. Et ꝙ finis humanorum actuum accipitur dupliciter. Et quomodo iustitia, & lex se habent, sicut fides, & charitas. fidesque duo dicit.

Quæst. CLXXVII.

QVAERETVR tamen dictum est hic de intẽtione operis, quę facit illud rectũ, vel non rectũ: est dubium quid est illud, quòd dirigit intentionem, an sit fides, vel prudentia, vel iustitia, vel aliqua alia virtus. Aliqui dicunt, ꝙ non sit aliqua vna virtus ad quã pertineat vniuersaliter facere intentionem rectam, quia intentio est mensura quędam: diuersorum autẽ specie sunt diuersę mẽsurę 10. Metap. quia mensura est omogenea mensurato, & tamen virtutes, & operationes sunt diuersę secũdum speciem, ergo nõ põt aliqua vna dirigere operationes oẽs in finẽ, & tñ hoc est dirigere intentionẽ, ergo fides non dirigit vniuersaliter intentionem.

Item dirigere pertinet ad illum ad quem pertinet ordinare, quia directio est per quandam ordinationẽ in finem, & tamen ordinare non est fidei, sed rationis practicę, fides autem pertinet ad partẽ speculatiuam, quia est de eis, quæ affirmantur, & negantur, ergo fides non dirigit intentionem, sed magis ratio, & consequenter pertinet ad prudentiam, quę est in ratione practica.

Item patet, quia vt ait Bernar. prudentia est auriga virtutum, ergo ad ipsam pertinet dirigere intentionem, & non ad fidem, quia officium aurigæ est currum dirigere.

Alij dicunt, ꝙ pertinet ad iustitiam dirigere intentionem, quia opus dicitur rectum, secundum quod conformatur legi, & tamen obedire legi pertinet ad iustitiam 5. Ethi. quæ vocatur iustitia legalis, ergo iustitia dirigit, & non fides.

Item patet, quia in Christo non fuit fides, nec spes cum hic existens esset compręhensor, & tamen ipse habuit intentionem rectissimam, ergo fides non dirigit intentionem. Alij dicunt, ꝙ quęlibet virtus dirigat immediate actus suos in finem, quia vt dicit Tullius virtus est habitus quidam in modum naturę consentaneus, quęlibet tamen natura per seipsam tendit in suum finem, sicut ignis per suam leuitatem tendit in locum suum sursum, & terra propter suã grauitatẽ deorsum, ergo quęlibet virtus diriget actus suos immediate in finem. Dicendum ꝙ intentio recta, vel dirigere intentionem dicit quandam rectitudinem, est autem rectum cuius medium non exit ab extremis, & secundum hoc actus humanus dicitur dirigi inquãtum est inter duo extrema, s. inter agens a quo exit, & finem in quem tendit, sic dicitur recta intentio, vel opus directũ inquantũ opus egrediens ab agente nõ recedit ab ordine debiti finis, & propter hoc ad illum pertinet dirigere ad quem pertinet ordinare in finem. Contingit autem dupliciter ordinare in finem. Vno modo ostendendo finem, idest quis sit finis ad quem tendendum est. Alio modo inclinando ad finem ipsum, vt illuc eatur: ostendere autem finem ad rationẽ pertinet, quia est ipsa iudicatiua, & cognitiua, inclinare autem in finem pertinet ad voluntatem, quia amor, qui nominat actum voluntatis est quoddã põdus animę, vt ait Aug. quia sicut est pondus in corporibus, ita est amor in spiritibus, ostendere tamen finẽ perfecte non competit rationi, nisi secundum, quod est perfecta per habitum, quia licet actus sint potentiarum non tamen habent eos perfectos, nec certos, nisi quando sunt habituatę, sicut ad intellectum pertinet de omni intelligibili iudicare, non tamen iudi-

A cabit vere, & perfecte de dialecticis, nisi sit informatus habitu dialectico, & ita de singulis potentijs, & habitibus, vnde voluntas non habebit actum perfectũ, qui est inclinare in finem, nisi perficiatur per habitũ. Finis autem humanorum actuum potest accipi dupliciter, scilicet vel finis proximus, & proprius, vel finis communis, & vltimus secundum, quod homini attribuitur duplex fęlicitas, scilicet in vita, & post vitam, illa fęlicitas, vel finis post vitam, scilicet in patria excedit facultatem naturę, & ideo intellectus, & voluntas non possunt dirigi in hunc finem per habitus naturaliter acquiribiles, sed dirigitur intellectus per fidem, quia fides ostendit quo eundum, voluntas autem per charitatem dirigitur, sicut forma naturalis inclinat in finem suum, B & ambę, scilicet fides, & charitas sunt virtutes supernaturaliter habitę, scilicet per infusionem. nam ad istum finem excedentem facultatem naturę non sufficit aliqua naturalis potentia sine habitu, nec etiam perfecta habitu naturali, vel acquisito, quia non est, nisi ęquale ad ęquale, quòd ergo naturale est, non est nisi ad id quod est naturale, & non ad id quod naturam excedit, & secundũ hoc ad fidem, & ad charitatem pertinet dirigere vniuersaliter omnes operationes in finem, scilicet vltimũ, & supernaturalem, & quælibet earum dirigit vniuersaliter, quia fides dirigit omnes actus ostendẽdo quis sit finis omnium actuum, & quo omnibus tẽdendũ est. charitas autem dirigit omnes actus, quia inclinat C in finem illum, & illuc ire iubet. Si autem accipiatur finis proprius naturę humanę est duplex secundum, quod assignatur duplex fęlicitas in vita, scilicet contemplatiua, & actiua, est contemplatiua fęlicitas in intellectu, & ad istam dirigit intellectus perfectus per sapientiam humanam, vt dicitur 10. Ethi. si sit fęlicitas actiua dirigit ad eam ratio perfecta per habitum prudentię, & hoc est ostendendo quo eundum sit, inclinando autem ad istam fęlicitatem dirigunt potentię, vel vires appetitiuę perfectę habitibus moralibus: quia tamen nos loquentes de fine simpliciter vocamus finem ipsum summum bonum nostrũ, ad quod ex Dei gratia possumus peruenire, dicemus absolute, quòd fides, & charitas dirigũt in finem, & sic ad istos D pertinet simpliciter dirigere intentionem, quia tamẽ nihil diligitur, nisi cognoscatur, primum directiuum intentionis est fides, & intellectus fide habituata, & istud est, quod dici solet, scilicet quòd dirigere operationes in finem pertinet ad rationem, scilicet informatam fide, & alijs habitibus particularibus subordinatis fidei: nam cognitio sacrarum scripturarum, & omnium eorum, quæ pertinent ad veram expositionem ipsarum, & generaliter ad totum statum Christianę religionis dirigit operationes nostras, & in ista cognitione sunt multi habitus particulares pertinentes ad fidem, sicut multi habitus particulares morales reducuntur ad iustitiam: & sic ad fidem, vel ad rationem informatam fide secundum suam totam latiE tudinem pertinet dirigere in finem.

Ad primum dicendum, quòd eorum, quæ differũt spẽ non põt esse aliquid directiuum proprium, & speciale, erit tñ aliquod directiuum commune, sicut pluribus differentibus spẽ est aliquod vniuocum, scilicet genus in quo conueniunt, & ita fides ordinat omnes actus nostros in finem non secundum propriam rationem cuiuslibet actus, idest inquantum vnus pertinet ad mansuetudinem, alius ad temperantiam, alius ad fortitudinem, sed secundum rationem communem finis vltimi, scilicet inquantum omnibus competit tendere in vltimum finem quem proprie, & particulariter cognoscere ad solam fidem pertinet. Ad secundum dicendum, quod ad rationem perti-

net

net dirigere intentionem non quidem ad rationem sine habitu, quia sic est potentia naturalis, & non potest pertingere ad finem supernaturalem, nõ etiam ad rationem practicam perfectam per habitum, quia in ratione ista non est habitus supernaturalis, sed solum prudentia, quæ est naturalis, idest acquisitus habitus, ideo pertinet ad rationem speculatiuam ista directio inquantum ipsa informatur fide, per quam Deus cognoscitur, & tunc fides dirigit actus omniũ virtutum inferiorum, siue existentium in ratione, siue in voluntate, siue in appetitu in ipsum Deum, inquantum fides cognoscit Deum esse finem vltimum omnium. Ad tertium dicendũ, quòd prudentia sufficienter dirigit actus nostros in bonum proprium naturę humanę, idest quòd non excedit facultatem naturæ humanæ, & istud est fęlicitas, quæ habetur in via, & tamen ad bonum diuinum, & supernaturale prudentia non sufficit dirigere, quia non cognoscit illud. interdum tamen accipiunt doc. prudentiã pro habitu directiuo in omnibus, quæ agenda sunt, & tũc prudentia includit tam fidem, quam humanam prudentiam, & sic verum est, ꝙ prudentia est auriga omnium virtutum, & etiam ipsius charitatis, & ad eam proprie pertinet dirigere in finem omnes operationes.

Ad quartum dicendum, quòd lex dirigit hominem ostendens qualis debet esse actus proportionatus fini vltimo, & quia ad hoc, quòd aliquid tendat in finem suum, præsupponitur cognitio finis. directio fidei, quæ ostendit finem præcedit directionem legis, quæ docet actum, qui in finem dirigitur, etiam lex nõ dirigit, nisi inquantum creditur, scilicet quòd pręsupponatur esse ab illo cui obediendum est, & de hoc autem sola fides indicat. ideo directio, quæ est per fidem præcedit directionem, quæ est per legem, & quia illud, quod est primum in aliquo genere est per se tale, & ad illud cætera reducuntur, erit fides proprium directiuum, & per se: lex autem diriget inquantum credita per fidem: & sic verum est, quòd lex a Deo data, & quidquid ecclesia, & sacri doctores approbante ecclesia dixerunt, & exposuerunt, dirigit intentionem nostram in finem, & tamen prima directio est a fide. Quod autem de iustitia dicitur. dicendum est, quòd iustitia, & lex se habent, sicut fides, & charitas, quia fides pertinet ad intellectum, & ostendit quis est finis quo eundum est: charitas pertinet ad voluntatem, & inclinat in illum finem operationes, sic etiam lex pertinet ad intellectum, quia secundum eam cognoscitur quis actus sit conueniens in finem, licet differt a fide, quia fides ostendit quis sit finis, lex autem proprie sumpta non dicit quis sit finis, sed dicit, quis est actus, qui est conueniens ad finem, iustitia autem est in voluntate, & inclinat ad omnia illa, quę lex dicit, scilicet ad faciendum illa inquantum iusta sunt. & sic fides, & charitas sunt de fine, quia fides ostendit finẽ, & charitas inclinat in illum, lex & iustitia sunt de eis, quæ ad finem, quia lex ostendit quid est, quòd consequenter fit ad habendum finem, & iustitia inclinat ad illud faciendum, & consequenter iustitia est minor charitate, & lex est minor fide, sicut ea, quæ ad finem sunt minora ipso fine, & sic ad iustitiam non pertinet dirigere intentionem vniuersaliter.

Ad quintum dicendum, quòd fides dicit duo, scilicet cognitionem, & obscuritatem, quia nunc videmus per speculum, & ęnigmata quantum ad cognitionem, quæ est quædam perfectio fides fuit in Christo, quia perfectius cognouit omnia etiam inquantum homo, quam omnes homines, & Angeli: quantum ad obscuritatem, quæ est imperfectio non fuit fides in Christo, & quia ista obscuritas est de ratione

F fidei, quia per hoc distinguitur fides a clara visione patrię loquendo simpliciter, quòd non fuit fides in Christo: directio tamen fit per fidem non ex ea parte, quæ habet obscuritatem, sed inquantum habet cognitionem, & quia ista cognitio fuit perfectissime in Christo, ipse potuit dirigere, & direxit operationes omnes in finem melius, quam aliquis alius.

Ad sextum dicendum, quòd quælibet natura inclinat in finem, non tamen per seipsam solam, sed præsupponit intellectum constituentem sibi finem, & dantem inclinationem ad illum, & per inclinationem datam mouetur in finem: sic est de virtutibus moralibus: nulla enim earum mouetur per se G immediate in finem, quia non cognoscit illum, sed prudentia, quæ est iudicatiua præcedit ostendens cuilibet morali virtuti finem suum, & dirigens ad eum, & tunc virtus inclinat in illum. Et quia prudentia non ostendit virtuti, nisi finem proprium, & immediatum, qui non excedit naturalem facultatem, non inclinat moralis virtus, nisi in finem proprium, & immediatum, non autem in finem vltimum, & communem. Dirigere ergo simpliciter operationem non pertinet ad virtutem moralem, sed ad fidem, & charitatem, vt dictum est, & ad fidem præcipue, quia ipsa prior est.

H *An hoc sit verum generaliter, scilicet si oculus tuus simplex fuerit erit totum corpus lucidum. Et quomodo omne opus quòd fit bona intentione est bonum. Et quòd auaritia dupliciter impedit hominem a Dei cultu.*
Quæst. CLXXVIII.

QVAERETVR quia dicitur hic de intentione operis, si oculus tuus simplex fuerit erit totum corpus lucidum, idest si fuerit intentio recta erunt omnes operationes bonę, an sit verum hoc generaliter.

Dicendum, quòd intentio facit opus, quod aliàs erat bonum, scilicet ex genere suo, vel erat indifferens, esse bonum si sit intentio recta, si tamen opus I malum sit, intentio non potest illud facere bonum, vnde dicendum generaliter de mala intẽtione, quòd mala intentio semper facit opus esse malum, idest inordinatum, & non meritorium, siue illud esset bonum, siue malum. Et sic intelligitur ista litera si lumen, quod in te est tenebræ sunt, idest si intentio, quę debet esse recta, & lumen aliarum operationum efficiatur tenebra per peruersitatem, cęterę operationes, quæ in seipsis sunt tenebræ, idest non habentes vnde dirigantur, erunt magis tenebrosę. De intentione bona dicendum, quòd non facit opus generaliter bonum, sed solum illud, quod erat bonum ex genere, vel indifferens: nam id quod malum est secundum se, vt adulterari, & odisse proximum non potest bonũ effici per bonam intentionem, sed necessario semper K est malum: nam sicut virtus est in medio circa operationes, & passiones, & constituit medium, & eligibile in singulis 2. Ethi. & tamen circa ea, quę sunt secundũ se mala non põt mediũ inuenire, nec efficere illa bona, vt dicitur ibidẽ, ꝙ quędam mox nominata malitia sunt conuoluta, vt adulteriũ inuidia, & similia, ita de intentione recta erit, ꝙ ea, quę sunt mala secundũ se nõ poterit facere bona, hoc tñ est, quia illa nõ possumus facere bona intentione, nemo enim bona intẽtione potest adulterari, vel odisse proximum, quia ista non sunt talia, quæ possint dirigi in finem illum respectu cuius opera dicuntur esse directa, quia propter Deum, nunquam possunt ista fieri cũ potius secundũ se repugnent: & ideo verum est generaliter, ꝙ omne opus, quod fit bona intentione est bonum, i. si potest bona

bona intentione fieri , sed quędam sunt, quę licet te-
netur quis bona intentione facere non est possibile,
quia repugnat ipsis operibus , & ideo in talibus dici-
mus , quòd intentio recta non sufficit ad faciendum
bonum opus . *Nemo potest.* Hic ponitur tertia ratio,
quare debet euitari auaritia , & desiderium thesauri-
zandi, scilicet, quia impedit hominem exhibere Deo
famulatum debitum . Non solum auaritia corrum-
pit existimationem, ita vt faciat iudicare eligenda esse
omnia propter diuitias : Sed etiam impedit hominē
a cultu Dei. Et hoc dupliciter intelligitur . Vno mo-
do, quòd auaritia intellectum auari totaliter occupet,
ita vt nihil aliud cogitare permittat , vt dicit Ambros.
47.distinct.cap.sicut hi , & tunc per accidens impedi-
tur homo a cultu Dei , quia occupatus totaliter circa
vnam rem nullo modo potest vacare alteri rei , & sic
intelligitur litera.nemo potest duobus dominis ser-
uire, scilicet, quilibet dominus requirit totum homi-
nem ad seruiendum sibi : cum ergo quis seruiat vni
nō poterit alteri seruire, ita siquis totaliter occupatus
fuerit auaritiæ seruiendo non poterit seruire Deo , qa
nullum tempus sibi restabit pro hoc . Alio modo po-
test intelligi, quòd auaritia impedit nos directe a cul-
tu Dei, quia auaritia constituit finem in diuitijs, Deus
autem vult constitui pro fine omnium rerum : ideo
repugnant sibi ista, & sic etiam si auaritia non occupa
ret semper hominem, non tamen posset, qui seruit
auaritię seruire aliquando Deo , quia per hoc , quòd
constituit finem in diuitijs , licet non cogitet semper
de illis , nec laboret in acquisitione earum repugnat
Deo , qui vult semper esse finis omnium operationū
nostrarum, & isto modo glo. introducit hic istam lite
ram dicens dictum est supra , quòd propter intentio-
nem temporalium ipsa , quæ aliàs mala erant bona
fiunt: sed posset aliquis dicere ego faciam bona pro-
pter bona temporalia, & propter bona cœlestia cōtra
quod Dominus ait non potestis seruire Deo, & mam
monę vtrunque verum est. s. quia auaritia impedit pro
pter hoc , quòd totum hominem occupat, & dato ꝙ
non esset contraria Deo adhuc propter magnam oc-
cupationem auaritiæ impediretur homo a cultu Dei ,
etiam auaritia repugnat Deo constituendo finem in
diuitijs, & ideo licet paruo tempore hominem occu-
paret, impediret eum a cultu Dei inquantum directe
repugnat, quòd quis habeat duos fines vltimos , &
principales operum suorum. s. Deum, & pecuniam, &
sic dicitur . *Nemo potest duobus dominis seruire.* Scilicet,
quia seruire cuilibet est sufficiens occupatio pro vno
homine, & ideo qui vni seruit non potest alteri serui-
re, ita est de auaritia, & Deo : quilibet enim finis est tā
quam dominus eius , qui ad finem illum agit, & ope-
rationum, quæ ad finem illum sunt: nam finis impo-
nit necessitatem eis, quæ ad finem, scilicet non potest
finis determinatus haberi quocunque modo , & per
quęcunque media , sed vnus modus , & determina-
tus est per quem veniatur ad illum , & si ille finis de-
bet haberi, necesse est, quòd habeatur ille modus , &
istud est, quòd finis imponit necessitatem eis, quæ ad
finem, sicut siquis constituat sibi pro fine esse sapien-
Quid sit seruus. tem : hoc enim non contingit fieri , nisi speculando :
ideo necesse est , quòd speculetur, & quia ille, qui ne-
cessitatur ad aliquid est seruus illius , quia ille est seru⁹
qui non libere , sed ex necessitate agit, dicetur necessa
rio quis esse seruus illius rei quam constituit sibi, vt
finem, quia necesse est , quòd agat ad consecutionem
illius. qui igitur habuerit, vel habere voluerit duos fi-
nes vltimos habet duos dominos , & sic non potest
vtrique seruire . *Aut enim odio vnum habebit , & alterum
diliget* . Scilicet , cum non possit seruire vtrique ne-
cesse est , quòd neutri seruiat , vel alteri tantum , &

A tunc si alteri tantum diliget eum cui seruit, alium ve-
ro cui seruire non vult , non diliget , quia si diligeret
seruiret ei, sicut alteri domino , vel non potius alteri
quàm sibi. *Aut vnum sustinebit alterum contemnet.* Idest,
aut tolerabit vnum eorum obediendo sibi, & sustinē
do omnes labores, quos ille sibi imponet, & contem-
net alterum , scilicet, non curando de pręceptis eius ,
nec de comminationibus . dicit autem Chrysostom⁹
in Homilijs. ꝙ ponuntur ista duo propter duas condi
tiones seruorum : quidam enim seruiunt ex amore,
scilicet, quia diligunt dominos suos, & nolunt libera-
ri a seruitute eorum : Exo.21. si dixerit seruus diligo
dominum meum, & non egrediar liber, & in talibus
siquis diligat vnum de dominis contrarijs necesse est,
B ꝙ oderit alterum , quia quod diligitur reputatur , vt
bonum, quod autem est sibi contrarium reputabitur
vt malum necessario, & quia de malo est odium odio
habebit illum. Alij serui ex solo timore pęnę seruiūt,
& tales dicuntur sustinere , idest , tolerare seruitia im-
posita a dominis propter timorem pęnæ, siquis er-
go sustinuerit vnum dominum necesse est, quòd
dominum contrarium illi contemnat. i. non timeat il
lum, & consequenter non seruiet ei . *Non potestis Deo
seruire , & mammonæ* . Hic applicat se ad propositum
suum, scilicet, quia nemo potest seruire duobus domi
nis, nemo poterit seruire Deo, & mammonę, qa sunt
velut duo domini, idest, duo fines operationum , &
C non potest quis seruire Deo , scilicet agendo omnia,
quę ille iubet , & seruire mammonę , idest , auaritiæ,
vel pecuniæ faciendo omnia , quæ requirit auaritia.

An possit quis duobus dominis seruire. Quæst. CLXXIX.

QVAERETVR an possit quis duobus dominis
seruire , & Deo , & mammonę .

Dici solet , quòd dominis contrarijs nemo potest
seruire , sed dn̄is subordinatis potest . Dicendum ta-
men quòd nullus potest seruire duobus dominis pro
prie sumendo dominos, quia etiam si nō sint contra-
rij tamen erūt necessario in aliquo disparati , aliàs nō
sunt duo domini , sed vnicus, qui tamen dominus est
habet quòd sibi in aliquo seruiatur, in quo non subor
D dinatur alteri, sed propter seipsum illa habet, & exigit
talia seruitia, & quantum ad illa , qui seruit vni domi-
no non potest seruire alteri , & hoc propter occupa-
tionem, sicut miles est subdit⁹ comiti, & comes regi ,
& tamen qui seruit comiti non potest seruire regi, qa
occupatur in seruitio comitis, nam licet comes subor
dinetur regi in aliquo, & quantum ad illud, qui seruit
comiti seruit regi: non tamen subordinatur ei in om-
nibus, & sic in illis, qui seruit comiti non seruit regi ,
quia sunt domini disparati subordinatur comes regi
adiuuando eum in bellis contra hostes, & quantū ad
hoc miles , qui seruit comiti adiuuando eum in bel-
lis simul seruit regi per idem seruitium numero, quia
adiuuando comitem adiuuat regem , comes tamen
E non vult habere esse , & viuere propter regem , nec
comedit bibit , & delectationibus fruitur propter re-
gem , sed propter seipsum: ille ergo qui comiti seruit
quantum ad hoc non seruit regi, quia non subordina
tur regi in istis: cuius signum est, quia illi, qui adiuuāt
comitem in bello simul adiuuant regem, & ideo nō
indiget rex specialiter alijs militib⁹ vltra eos, quos co-
mites, & duces sui habent, & tn̄ ad seruiendum in ne-
cessarijs sibi in cibo, & potu , & similibus rex indiget
alijs seruis pręter seruos comitum: ergo qui seruit co-
miti in hoc nō seruit regi, quia quātū ad hoc nō sunt
subordinati comites regi, sed sunt dn̄i disparati, & ita
verū est, ꝙ si aliq subordinati sunt, nō sunt plures dn̄i
sed vnicus , si autem sunt disparati sunt aliquo, sunt

tunc plures domini, & tunc qui seruit vni domino non potest seruire alteri, sic igitur est verum generaliter, quòd nemo potest duobus dominis seruire, nec oportet distinguere de dominis contrarijs, aut dispara tis, sed solum si ambo sint vere domini non est possibile seruire eis.

Sed obijcietur, quòd tunc nemo posset seruire alicui homini, quia Deus est Dominus, & necesse est seruire Deo: ideo homini seruire nemo poterit. Dicendum, ꝙ potest homo seruire homini, & seruire Deo, eo ꝙ homo non est dominus contrarius, nec disparatus a Deo, quia totum seruitium quod homini impēditur simul Deo impenditur, quia Deus iubet seruis, ꝙ seruiant dominis, & ꝙ non curent liberari de potestate eorum 1. Cor. 7. & ad Ephes. 6. cum ergo subordinentur homines Deo, quantum ad hoc seruiendo homini seruitur Deo inquantum ipse iussit illud seruitium impendi: ideo poterit homo seruire Deo, & homini, qui tñ tunc non sunt duo dñi, si aũt homo iubeat aliquid ꝯtra id quod Deus iubet, iam non põt qs seruire Deo, & homini, sed necesse est seruire Deo, & cõtemnere hoīem, quia obedire magis oportet Deo quam hominibus Act. 5. Ratio autem quare non cõtingit, ꝙ quis possit totaliter seruire vni Dño homini seruiēdo alteri homini, & tñ põt seruire hoī totaliter seruiendo Deo, est, quia ea in quibus seruīt homini, & homini coincidunt, & ideo oportet esse dños disparatos, ea tñ quę Deo impendunt non coincidunt cũ eis, quæ impendunt alicui homini, & ideo põt seruire quis Deo, & homini totaliter: nam eisdem seruitijs indiget vnus homo, & alius, & ideo siquis impendat illa vni, s. seruiendo in necessarijs ad vitam, nõ põt impendere alteri seruiendo sibi in necessarijs, sed necesse est, ꝙ ista sint disparata: Deo aũt nihil est necessarium, in quo seruiamus ei Psal. 15. bonorum meorũ non eges, sed totus cultus, & seruitium Dei consistit principaliter in animo, quia spe, fide, & charitate colitur Deus, vt ait Aug. in Enchir. ideo potest seruire hõ homini, & simul Deo, & vtrique plene, & non sunt duo dñi, sed vnicus, quia homo est subordinatus Deo & Deus iubet seruis, ꝙ seruiant dñis propter ipsum. 1. Pet. 2. subiecti estote omni humanæ creaturę propter Deum, & postea dicitur serui subditi estote in oĩ timore Dñis non tñ bonis, & modestis, sed etiam discolis: hæc est enim gratia apud Deũ. i. hoc est, quòd Deᵘ vult, & in hoc habet vos gratos sibi: manet ergo absolute verum, quòd nemo potest duobus dominis seruire.

An possimus seruire Deo, & mammonæ. Et quòd mammona accipitur tripliciter. Et est mammona nomen diaboli, vt Asmodeus. Et quare auaritia dicitur idolorum seruitus. Quæst. CLXXX.

QVAERETVR an possumus seruire Deo, & mãmonæ.

Dicendum, quòd non, vt Christus dicit in litera, pro quo sciendum, ꝙ mammona accipitur pro diuitijs: est enim mammona, vel mammon nomen Syriacum: sic enim dixit Hierony. super Matthæum mã mona sermone Syriaco diuitiæ nuncupantur, sic accipitur Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniqtatis. i. diuitijs erogando illas pauperibus. Accipitur ēt mammona pro auaritia secundum quam diuitiæ congregantur. Vel põt accipi mammona, vt est nomen dæmonis, qui tentat hominem de auaritia, quia sicut est quidam dæmon, qui principaliter tentat homines de luxuria, & potestatem accipit super fornicãtes ad nocendum eis, & vocatur ille Asmodeus, qui occidit septē viros Sarræ filiæ Rauelis Tobiæ 3. ita est dæ-

F mon, qui principaliter tentat de auaritia, & iste dicitur mammona, sic dicit glos. hic, quòd per mammona intelligitur diabolus, qui prǽest diuitijs non, quòd possit eas dare, nisi quando Deus permittit, sed quòd per eas homines fallit: an tamen diabolus possit dare diuitias, vel regna terræ, aut potestatem hominibus declaratum est supra quarto capitulo, quæstione 50. Nunc autem quomodocunque accipiatur mammona non potest quis seruire Deo, & mammonæ, quia siue accipiatur pro diuitijs, siue pro auaritia, siue pro dæmone ad idem redit, quia omnia ad idem pertinent: ille autem seruit mammonę, qui constituit sibi diuitias tanquam summum bonum, & finem vltimum, & ille non potest seruire Deo, quia diuitiæ suffi

G cienter eum occupant, vt nulli alteri seruire possit. Nam etiam inter vitia sic est, quòd licet omnia mala sint, qui tamen vere seruit vni non potest proprie seruire alteri, vt siquis seruit auaritiæ non potest seruire libidini: nam auarus, vt dicit Boetius lib. 3. de conso. Prosa nona. non solum superfluas, sed etiam naturales, & licitas sibi subtrahit voluptates, vt pecuniam congreget, & conseruet: nam libido congregata effundere vult, a fortiori cum Deus sit summe bonus, & auaritia sit per se mala, nemo poterit seruire Deo seruiendo auaritiæ, & habendo illam tanquam finē, & istud iam non prouenit ex sola occupatione in seruitio vnius, sed ex contrarietate, quia diuitiæ, & Deus in contrarium trahunt, vt ait Chrysostomus, scilicet, res terrena, vel Deus si in corde hominis do

H minetur ad contraria ex vtroque trahitur homo: nam Deus trahit ad superiora sibi seruientem, res autem terrena ad inferiora, hoc autem est quantum ad cogitationem, quia qui seruit Deo cogitare debet de cœlestibus, qui autem diuitijs seruit, semper cogitat de terrenis, etiam qui seruit Deo cogitat, vt omnia etiam quæ licite possit propter Deum tribuat, qui vero auaritiæ seruit studet, vt sua conseruet, & aliena quomodolibet sua efficiat, & congreget: ideo non est possibile vtrique seruire. Boni tamen viri diuitias possidere possunt, quia non culpatur hic possessio diuitiarum, sed seruitus earum: ille enim diuitiarum seruus est, qui diuitias congregat, & conseruat, nec expendere audet, quia seruus est, im-

I mo non habet ius expendendi eas si illarum seruus est, quia seruus potest acquirere domino suo, sed non potest expendere rem domini sui: iste etiam propter diuitias viuit, quia non vult viuere, nisi vt diues sit, illud nanque quod quisque constituit sibi, vt finem vltimum, est finis vitæ eius, & propter illud viuit, ille autem diuitias possidet, qui illarum dominus est, & cogit eas sibi seruire, scilicet, quia expendit eas quando expedit: iste enim non seruit mammonæ, sed imperat: ideo potest seruire Deo, sic dicit Hieronymus super Matthæum, audiat hoc auarus, quia censetur vocabulo Christiano nõ posse simul se Christo, & diuitijs seruire, & ta-

K men non dixit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs: qui enim diuitiarum seruus est diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugum distribuit eas, vt Dominus. Si autem accipiatur seruire mammonæ, idest diabolo ad idem redit, quia diabolo seruit auarus propter diuitias, & ideo vocatur auaritia idolorum seruitus ad Ephes. quinto, idest, seruitus dæmonum: cum enim dæmon diuitias inique acquirendas administret, qui per auaritiam acquirere vult, diabolo ministrante vult acquirere: ideo diabolo seruit propter illas, sic dicit Augustinus libro de sermone Domini, qui seruit mammonæ, idest, diuitijs illi vtrique seruit, qui rebus istis terrenis merito suę peruersitatis princeps huius

huius ſęculi a Domino dicitur conſtitutus, & iſte patitur durum dominum quiſquis ſeruit mammone, ſua enim cupiditate implicitus ſubditur diabolo, & ſic eum ſuſtinet, ſed non diligit, ſicut ille, qui alienę ancillæ coniunctus eſt propter concupiſcentiam patitur duram ſeruitutem, & ſi non diligat eum cuius ancillam diligit: iſte autem Deum contemnit; quia eum proprie nemo odio habere poteſt, quia hoc conſcientia non ſuſtinet, ſed contemnit, ideſt, non timet eum, quia de eius bonitate ſecurus eſt.

Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum? Reſpicite volatilia cęli, quoniam nō ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater veſter cęleſtis paſcit illa. Nōne vos magis pluris eſtis illis? Quis autem veſtrum cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? Et de veſtimentis quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt. Non laborant, neque nent. Dico autem vobis; quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Si enim fœnum agri quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſoliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur. Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater veſter, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei, & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſolicitus erit ſibiipſi. Sufficit diei malitia ſua.

Luc. 12.

Luc. 12. 12. q. 1. ca. habebat.

Ideo dico vobis. Oſtendit Chriſtus ſupra quomodo congregatio diuitiarum deordinat hominem quantum ad affectum interiorem, hic autem oſtendit, quòd etiam deordinat hominem quātum ad actum exteriorem, ſcilicet, ſuperflue procurando exteriora bona, & propter hoc excludit hic ſuperfluam ſolicitudinem in acquirendo, & conſeruando iſta exteriora, & diuiditur in duo. quia primo oſtendit, quòd dictum eſt per quædam exempla. ſecundo hoc deducit per rationes ibi. *Nolite ergo*.

Circa primum ſciendum, quòd duo ſunt, quæ requiruntur ad ſufficientiam præſentis vitæ, ſcilicet. Nutrimentum ſine quo homo nullo modo poteſt viuere. Et veſtimentum ſine quo non poteſt bene viuere, & ideo circa iſta duo maxime ſolicitatur homo, & propter hoc Chriſtus excludit ſolicitudinem ſuperfluā circa vtrunque, & facit duo. quia primo excludit iſtam ſolicitudinem in generali. ſecundo circa quodlibet eorum in ſpeciali ibi.

Reſpicite volatilia. Circa primum dicitur.

A *Ideo dico vobis ne ſoliciti ſitis*. Scilicet, non ſitis ſoliciti ſuperflue: nam Chriſtus non prohibet hic ſolicitudinem circa cibum, & potum, & veſtes, ſed immoderatam ſoilicitudinem ſecundum quam homo ſe totaliter tradit huic occupationi quaſi ad hoc homo natus ſit, vt procuret ſibi iſta, & non ſint alia bona, quæ debeat procurare, quia hoc quidem conuenit pecoribus, quorum ſummum bonum non poteſt excedere bonum ſenſibile, & ideo conſiſtit in delectationibus guſtus, & tactus, & propter hoc recte tota ſolicitudo pecorū naturaliter eſſe debet ad quęrendum cibum, & potum, ſic dicit Boet. de conſolat. lib. 3. Proſa ſeptima, quòd tota naturalis intentio pecorum tendit ad replendum ventris lacunam, de hominibus ſecus eſt, quorum ſummum bonum eſt vltra ſenſum: ideo contra naturam eſt, quòd tota, vel maxima ſolicitudo hominis ſit in procurando ſenſibilia bona quaſi ad fruendum his ſe natum putet, ſic dicit Seneca, ad maiora natus ſum, quàm vt corporis mei ſim mancipium, ideſt, ſeruus, ſcilicet, pro curando ſemper bona ſenſibilia, quæ ad ſolum corpus pertinent, ideſt, ad hominem ſolum ex parte corporis, quia tamen homines non cognoſcentes alias delectationes, nec bona, niſi iſta ſenſibilia reputant ea ſola eſſe bona ſeptimo Ethicorum, ſolicitantur valde circa illa, & quia iſtud eſt grauiſſimum peccatum, ſcilicet, quia eſt error circa ipſum finem, & tamen communiter malum omnium hominum eſt, quia nemo eſt, qui ad iſta ſenſibilia immoderate non afficiatur, niſi Deus inſpiratione ſua eum ab his diſtrahat, Chriſtus fixit hic pedem valde perſuadendo, quòd homines non debeant ſuperflue ſolicitari circa iſta ſenſibilia bona, & ideo materiam iſtam multum aperuit, & practicauit inducendo exempla multa, & rationes, quod non ſolet facere in alijs materijs tam diligenter, & recte quidem & ex neceſſitate, ſic fieri debuit, quia hic conſiſtit totus error humanus. quicquid enim homo peccat prouenit ex hoc, quod valde afficitur, & ſolicitatur circa iſta ſenſibilia bona.

Totus error humanus prouenit ex iſtis ſenſibilibus.

D *Animæ veſtræ quid manducetis*. Ideſt, non ſitis ſoliciti pro anima veſtra quid manducare debeatis, per manducationem intellexit etiam potum, quia etiam de potu ſoliciti ſunt homines. Et tamen non expreſſit potum propter duo. Primo, quia nomine cibi etiam potus intelligitur, quia iſta duo ſimul neceſſaria ſunt, & vnum propter alterum: nam cibus eſt principaliter propter nutrimentum ad reſtaurationem deperditi per partes æquales, & ad augmentationem in animalibus nondum perfectis ſecundum debitam quantitatem: potus autem, & ſi aliquo modo nutriat, principaliter tamen non eſt propter nutritionem, ſed propter diſpoſitionem bonam cibi, quia non poſſet decoqui in ſtomacho cibus, qui eſt ſiccus ſine humore potus, ſed potius incineraretur, ſicut carnes in olla, ſine aqua, etiam ad hoc, quòd cibus poſſet deduci ad omnia membra poſtquam fuerit decoctus oportet eſſe humorem, quia humor facit rem faciliter paſſibilem, & ad quamcunque partem flexibilem: recte ergo nomine cibi etiam potus intelligitur. Secundo, quia ſolicitudo noſtra eſt de eo quod eſt difficile haberi, potum autem habere non eſt difficile, quia eſt aqua ſine labore noſtro ad ſufficientiam, cibus tamen ſine labore non habetur, & ſic de illo ſolicitamur, & propter hoc Chriſtus de illo ſolo dixit, & non de potu, ſic dicit Hieronymus ſuper Matthæum, ſcilicet, in nonnullis codicibus additum eſt, nec quid bibatis: ergo quòd omnibus natura tribuit, & iumentis, & beſtijs hominibuſq; cōmune hu-

sitis cura penitus liberamur. *Nec corpori vestro quid induamini.* Idest etiam non sitis soliciti pro corpore vestro quid induamini, istud erat, quòd pertinebat secundo ad humanam necessitatem, sic enim dicitur Ecclesiastici vigesimonono, initium vitæ hominis panis,& aqua,& vestimentum,& domus protegens turpitudinem. *Nonne anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum.* Ista est ratio quare non debemus esse valde soliciti pro his rebus, quia cibus quæritur pro anima,vt dicitur in litera.ne soliciti sitis animę vestrę quid manducetis:vestimentum autem quęritur pro corpore,quia dicitur,& corpori vestro quid induamini,& tamen anima est plus quàm esca, idest, principalior,& maioris valoris,& corpus est plus q̃ vestimētum,idest,etiam maioris valoris, & supplēdum est,& tamen vos non habetis corpus, & animam p vestram solicitudinem, nec acquisiuistis illa per vestrum laborem, sed antequam quicquam esset, Deus fuit solicitus de vobis, vt daret vobis hæc per quę esse tis:a fortiori ergo dabit vobis cibum,& vestimētum, quæ minora sunt,& quæ sunt necessaria ad conseruationem istorum: nam Deus scit, quòd ista sunt vobis necessaria,& tamen ipse dedit vobis gratis,ea quæ maiora erāt:ergo dabit a fortiori ea quæ minora sunt cum sciat ea esse necessaria vobis,vt dicitur infra in litera,scilicet,scit enim pater vester,quia his omnibus indigetis,sic dicit Hiero.qui maiora præstitit, vtiq; & minora præstabit,& est ratio efficacissima in hoc, qa Deus recte ordinat omnia,a quo nullum malum, & inordinatum esse potest, & tamen ipse dedit nobis corpus, & animam, quæ scit non posse conseruari sine cibo, & vestimento; ideo dabit vestimentum,& cibum:sic dicit Chrysostomus super Matth. scilicet, nisi enim voluisset conseruari, quod erat, non crearet, quod aūt sic creauit,vt per escam seruetur, necesse est,vt det ei escam quandiu vult esse quod fecit.

Quomodo intelligitur ne soliciti sitis animæ vestræ &c. cum anima non comedit. & corpus non comedit. sed actus sunt suppositorum, & non partium.
Quæst. CLXXXI.

SED quæretur quomodo dicitur hic ne soliciti sitis animæ vestræ q.mā.nam anima non manducat,& etiam non conseruatur per māducationem,quia purus spiritus est, & non habet materiam partem sui, & ideo non potest ei prodesse cibus,qui est aliquid corporale, & prodest inquātum restaurat deperditum,anima autem nihil alienum recipit, quòd efficiatur pars substantiæ suæ cum prius non esset pars eius, omne tamen quod per cibum nutritur recipit aliquid quod sit pars substantiæ eius, & prius non erat:etiam nutrimentum est ad conseruandum rem,quę sine nutrimento periret propter hoc, quòd continue resoluitur,& peribit cito,nisi restaurētur partes,quæ pereunt per subintrationem aliarum, anima autem est incorruptibilis: ideo etiam si materialis esset, cibo non indigeret, sicut corpora nostra post resurrectionem erunt incorruptibilia,& ideo ibi iam nullo cibo vtemur: potius ergo deberet dici ne soliciti sitis corpori vestro quid manducetis,quia corpus est cui cibus est necessarius,& cuius partes deperditę,scilicet,materiales per cibum restaurantur.

Dicendum,quòd dictum est nos solicitos esse non debere animæ quid manducemus non quòd anima manducet, sicut aliqui insipienter putauerunt, quòd animæ solutæ corporibus manducabant, & ideo circa sepulchra cibos apponere solebant maxime circa sepulchra nouiter defunctorum, qui fuit error quorundam Gentilium simplicium: non enim potest

F anima comedere, quia non habet organa, quibus cibum suscipiat, & conterat, & vbi cibus digeratur, & conseruetur, quia est purus spiritus.etiam anima per se cibum non appetit, quia appetitus in natura nunquam est, nisi eius quod est necessarium. semper enim appetitus consequitur priuationem,& indigentiam, & tamen anima non indiget cibo: ergo non potest appetere cibum,nec etiam potest cibus ei prodesse in aliquo, vt dictum est. De corpore etiam dicendum,quòd corpus proprie non comedit,nec etiā est cibus necessarius corpori propter se solum:nam si corpus solum accipiatur nullum actum habet,& non potest cibum suscipere,nec ei cibus prodesse potest, sed homo est,qui manducat, quia actus sunt suppositorum,& non partium,etiam homo est cui cibus est

G necessarius, quia sine illo non potest diu manere, & homo est,qui directe corrumpitur subtracto cibo, & non ipsum corpus.Et cum dicitur, quòd cibus assumitur ad restaurandū partes materiales corporis deperditas.dicendum,quòd hoc est inquantum corpus est pars hominis, & requiritur bona habitudo partiū ad hoc, quòd totum maneat, & ad istam bonam habitudinem facit cibus, quia si corpus subtracto cibo desinat esse in sua naturali dispositione,manebit quidem corpus, & tamen homo desinet esse: ideo cibus directe non est propter cōseruationem corporis, sed hominis, ista autem Christus obseruauit in suo modo loquendi, quia non dixit ne soliciti sitis animæ vestrę, quid manducet, sed quid manducetis quasi

H homo sit,qui manducat,& non anima,dixit tamē ne soliciti sitis animæ vestræ, idest, pro anima.s.ad conseruationem animæ in corpore, quia anima non potest manere in corpore, in quo manere desiderat, nisi quando manducauerimus.

Secundo modo potest exponi, quòd anima est, quæ desiderat cibum, quia licet ipsa non comedat,ipsa tamen desiderat illum pro corpore, & iste est modus communis loquendi, vel quia putant homines, quòd ipsa anima appetit cibum, quia ipsa delectatur in cibo: licet enim delectatio sit hominis, & tamen per animam alligatam corpori,scilicet, non quātum ad partem rationalem secundum quam est absoluta a corpore, & ab organo, sed secundum partem ap-

I petitiuam, & totam portionem inferiorem secundū quam anima corpori alligatur, & ipsa delectatur per corpus in sumptione cibi, & iste modus loquendi est vulgarium, & etiam sacrę Scripturę attendentis vulgares: ideo quando quis delectatur in cibo dicitur anima eius delectari Psalm.62. sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea,idest,ita gaudeo, sicut si anima mea repleretur adipe, & pinguedine quam desiderat, & hoc dicitur, quia pinguedo erat cibus delectabilis Iudæis, in comedendo pinguedinem delectabatur anima:etiam quandoquis desiderat cibum dicitur anima eis desiderare illum, sic dicitur Deute. 12.s.comedes quodcunque desiderat aīa tua, & forte istū modū loquendi Chrs secutus est, qa sic loquunt

K Iudęi,& sacra Scriptura.Tertio pōt exponi, ꝙ accipiatur aīa pro vita iuxta illud Psal.118.aīa mea in manib⁹ meis semp.i.vita mea,sic ēt 1.Reg.22.siqs q̄sierit aīam meā q̄ret & aīam tuā.i.siquis vult mihi auferre vitā, etiā volet tibi auferre,& tūc ꝓprie dr̄, ꝙ soliciti sum⁹ aīę nostrę.i.vitæ nostrę qd manducemus.s.quia pp solā ꝯseruationem vitæ est cibus,& potus, & tota solicitudo de eis. Quòd autem Christus dixit, & corpori vestro quid induamini, non est intelligendum, ꝙ indumentum sit propter corpus, sed est propter hoīem, dicit̄ tn̄ esse indumentum pp corpus,& non pp aīam,sicut cibus, quia in sumendo cibum est q̄dā sensibilis delectatio, quæ videtur esse animæ in habendo

bendo autem veſtimentum non eſt delectatio ſenſibilis, quia non delectatur homo ſenſibiliter quandiu eſt veſtitus, delectatur tamen quandiu manducat, & ideo veſtimentum ad animam nihil pertinet.

Secundo, quia anima eſt intra nos, veſtimentum autem totaliter eſt extra: ideo non videtur pertinere veſtimentum vllo modo ad animam, ſed ad ſolum corpus quod illo tegitur.

Tertio, quia veſtimentum, quare ſecundum commenſurationem corporis, vt ſit magnum vel paruū ſecundum corporis quantitatem, ad animam autem non fit aliqua commenſuratio, & ideo ſolicitudo de veſtimento videtur eſſe ſolicitudo de ſolo corpore: recte ergò dictum eſt, & corpori veſtro quid induamini. *Reſpicite volatilia.* Hic applicat Chriſtus de vtroque in ſpeciali per rationes exemplares, & primo oſtēdit de cibo, ſecundo de veſtimento ibi. *Quis autem veſtrum.* Circa primum dicitur. *Reſpicite volatilia cœli.* Ideſt, volatilia, quæ mouentur per aerem: cœlū enim aer vocatur, quia totum hoc, quòd ſupra terram, & aquas eſt ſimplices cœlum vocant, & ſic aues dicunt habitare in cœlo, vel moueri per illud, & ita ſemp vocantur, vt Pſalm. 8. volucres cœli, & piſces maris, & infra 13. volucres cœli comederunt illud. & iubet Chriſtus reſpicere volatilia, quia illa ſine ſolicitudine ſuperflua paſcuntur, ita & nos poſſumus paſci.

Quoniam non ſerunt. Non vult Chriſtus per hoc auferre nobis curam ſerendi, quia volucres non ſerunt, ſed eſt quædam ſimilitudo proportionis. ſ. ſicut volucres, quibus naturaliter non competit ſerere paſcūtur a Deo de his, quæ ab alijs ſeruntur, ita & vos licet non habeatis ex vobis ipſis omnia, quibus indigetis Deus dabit vobis ſufficientiam: ideo non oportet, ꝙ habeatis ſuperfluam ſolicitudinem tanquam per vos ipſos neceſſe ſit acquirere omnia vobis neceſſaria, aut vtilia. *Nec metunt.* Ideſt, non colligunt de agris, ſicut nec ſeminauerunt, ſed in agris comedūt, ꝙ inueniūt.

Neque congregant in horrea. Poſtquam metitur fruges reponitur in horreis, vt ibi conſeruet pro tempore conuenienti, & hoc non faciunt volatilia, quia nō habent horrea, ſic dicitur Luc. 12. non ſeminant, neq; metunt, quibus non eſt cellarium, neque horreū. Aliqua tamen animalia habent vim prouiſiuam, & imitātur hominem aliquomodo, quia habent quendā modum prudentię. Sicut formicę, quę ꝯgregant in æſtate pro hyeme grana, & reponunt in horreis ſuis cum magna ſolicitudine, & ſi contingat grana per abundātem humiditatem diſponi ad corruptionem, vt ſubintrante pluuia in cellaria formicarum educunt grana ad Solem deſiccandam, quæ rurſus in cellarijs reponunt nihil minus hominibus facientes: immo ſunt magis ſolicitę q̃ quidam homines, propter quod pigris exprobatur per formicam Prouer. ſexto: vade ad formicā o piger, ideſt, reſpice eam, ſic etiam eſt de quibuſdam alijs animalibus, quæ ſolicitudinem habent de cibo pro longo tempore conſeruando, hoc tamen non fit in volucribus, ſed ſolum in quibuſdā greſſibilibus, & ideo Chriſtus caute locutus eſt, non enim dixit reſpicite omnia animalia, ſed dixit reſpicite volatilia. Quia volatilia non quærunt cibum pro lō go tempore, ſed ſolum greſſibilia quædam: ratio differentiæ eſt, quia natura dedit maiorem, vel minorē vim prouiſiuam animalibus ſecundum maiorem, vel minorem indigētiam ipſorū, & ſecundum maiorem vel minorem facilitatem ad habendum cibum, volatilibus autem eſt minor facilitas habendi cibū quam greſſibilibus, quia volatilia poſſunt ſe transferre in partes longinquas orbis, & ſi hic non inueniunt ſibi cibum ſibi conuenientem, transferunt ſe ad aliam regionem: ideo non fuit eis vlla cauſa faciendi prouiA ſionem magnam circa cibos cum omni hora occurrat eis habere cibos paratos hic, vel ibi. Greſſibilia autem non poſſunt faciliter mutare locum: ideo ſi in loco illo non inueniunt, aut in propinquis, patiuntur detrimentum: vnde ſubeſt eis cauſa aliqua habendi maiorem ſolicitudinem de cibo, & inter greſſibilia illis, quibus eſt motus difficilior oportet habere maiorem prouiſionem de cibo, ita de formica eſt, quia eſt tardi motus, & non diſcurrit per multa loca: ſibi ergo prouidentiam quandam habere conuenit. Alia etiam cauſa eſt, quia animalia quanto habent cibos magis indeterminatos, tanto habere debent minorem ſolicitudinem de illis, quia ſi non inuenerint vnum inuenient alium, cum autem ſunt cibi determinati,
B oportet habere prouidentiam circa illos, qa deficientibus eis cum non ſit facile eundem cibum vbique reperiri, perirent animalia, ita autem de formica eſt, quia cibi ſunt ſibi determinati, ſcilicet, grana frugum, quibus homines veſcuntur, & quia illa non inueniuntur omni tempore in agro, ſed ſolum tempore determinato, natura indidit eis quandā vim prouiſiuam, vt illo tempore ſibi cibos quærere ſciant & reponere in cellarijs ſuis, & incorruptos toto anno conſeruare. Alia autem greſſibilia, vt communiter habent cibos communiores, quę omni tempore inueniuntur in agro: ideo non fuit eis neceſſaria vis prouiſiua ad ſic reponendum, & conſeruandum cibos. Alia etiam cauſa eſt, quia quædam animalia ſunt, quæ toto anno manifeſte apparent ſuper ter-
C ram: alia vero ſunt, quæ magna parte eius manent ſub terra propter intemperiem temporis, quæ autem ſub terra manent oportet, vt habeant cibum reconditum in terra alioquin perirent, quæ vero ſuper terram ſemper ſunt, poſſunt facilius ſemper habere cibum: ideo non requiritur in eis quòd recondant cibum: formica autem eſt animal fragile, quod non apparet ſuper terram, niſi tempore temperato: ideo indiget cibo, & ſic recondit in cellarijs ſuis pro tempore quo latet, & ſic apparet, quòd naturaliter quædam animalia debuerunt habere vim prouiſiuam cibi, & alijs non fuit neceſſaria. Chriſtus autem locutus
D eſt de volatilibus, quibus prouidentia non eſt neceſſaria propter cauſas ſuprapoſitas.

Et pater veſter cœleſtis paſcit illa. Ideſt, dat eis cibum de quo paſcantur præparans eis cibos. Pſalm. 136. qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et dicitur pater veſter, & non Deus ad innuendum, quòd homo debet habere magnā cōfidentiam, quia pater miſeretur filijs, & non pōt obliuiſci illorum, ita Deus cum ſit pater noſter non poterit ſe continere quin miſereatur nobis Pſal. 102. ſicut miſeretur pater filiorum miſertus eſt Deus timentibus ſe, & ſi aliquando iraſcatur nō propter hoc aufert a nobis miſericordiam ſuam iuxta illud, cū iratus fueris miſericordię recordaberis, & Pſalm. 76. nunquid obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas, quaſi dicat, nunquam obliuiſce-
E tur miſereri etiam propter iram, & ideo confidendū valde eſt cum pater noſter ſit, quia etiam magis miſericorditer ſe habet ad nos q̃ pater noſter carnalis, ſic dr̄ ſequen. cap. & Luc. 11. ſi vos cum ſitis mali noſtis bona data dare filijs veſtris, quāto magis pater veſter, qui eſt in cœlis dabit vobis petentibus ſe?

Nonne vos magis pluris eſtis illis. Quaſi dicat, vos maioris precij eſtis, & maioris reputationis in conſpectu Dei quàm volatilia, & tamen Deus habet curam de illis, ita ꝙ ſufficienter paſcit illa: ergo a fortiori habebit curam de vobis. in hac ratione præſupponitur Deum eſſe agentem ſecundum rationē, & qui rationabiliter agit, magis curat de maioribus q̃ de minoribus,

Cur ſolū quędā greſſibilia animalia cibū quærūt, & non volatilia pro longo tēpore.

bus, homines tamen sunt multo pluris, idest, maioris precij quàm omnia volatilia, & irrationabilia, quia ex cedunt ea secundum naturę dignitatem: ergo Deus, qui habet curam de omnibus tanquam generalis prouisor habebit, maiorem curam de hominibus q̃ de volatilibus. Aliqui accipiunt hic volatilia cęli pro Angelis, eo quòd illi sunt in cęlo, & de illis Deo est cura, nec seminant, nec metunt, sed hoc non stat, quia tunc non diceretur vos magis pluris estis illis, quia Angeli naturæ excellentioris sunt quàm homines, etiam qa exemplum non conueniret illis: nam Angeli nō seminant, nec metunt, quia non indigent cibo, nos tamen cibo indigemus: ideo nobis solicitudo necessaria est, sic dicit Hierony. super Matthęum quidam volūt volatilia cęli Angelos esse, cęterasque in Dei ministerio fortitudines, quę absque cura alantur Dei sui prouidētia, sed improbat hoc ibi ex ratione prędicta. Aliqui accipiunt volatilia cęli pro dęmonibus, & non conuenit eis applicatio, quia licet non serunt, nec metūt, non est eis opus serere, nec metere: ideo non conuinceremur nos conuenienter ex hoc non debere habere solicitudinem, sustinet tamen positionem istam Hylarius dicens: potest dici, quòd sub nomine volucrum exemplo immundorum spirituum nos adhortatur, quibus sine aliquo negocio quærendi, & congregandi, viuendi tamen tribuitur substantia de potestate ęterni consilij. debet tamen dici, quòd litera proprie non intelligitur, nisi de volatilibus animalibus, sicut Hieronym. exponit, & in illis solis tenet ratio a Christo introducta.

Quomodo ista litera respicite volatilia possit concordari cum litera Lucæ. Et quòd corui nihil solicitudinis habeant de cibo. Quæst. CLXXXII.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia hic dicitur respicite volatilia cęli, & Lucæ 12. vbi ponitur ista eadem materia dicitur considerate coruos, quia non seminant, nec metunt: non enim videtur, ꝙ ista possint stare, quia Christus alterum eorum diceret, & vnica locutione non poterat duo dicere.

Dicendum, quòd vtrunque stat in veritate, & potest tripliciter dici. Vno modo, quòd Christus diceret vtrunque, scilicet, respicite volatilia cœli, & tunc adderet specificando, scilicet, & maxime respicite coruos. hoc autem potest esse rationaliter dictum, scilicet, ꝙ Christus diceret in generali respicite volatilia cęli, quia omnibus volatilibus est hoc commune, scilicet, quòd non habeant prouidentiam de cibo, & postea in speciali voluit tangere de coruis, quia illi valde paucam solicitudinem habent, sed inter cętera volatilia sunt valde sine solicitudine, & tamen istos adhuc Deus pascit: ergo a fortiori pascet homines sine magna solicitudine. Aliter potest dici, quòd Christus alterum ipsorum dixit, & tunc debet dici necessario, quòd dixit illud quod Luc. posuit, scilicet, considerate coruos, & tunc dicetur, quòd Matthæ. dixit hic considerate volatilia, quia secutus fuit sensum, & non verba, quia hoc quod dixerat Christus de coruis erat verum de omnibus volatilibus: ideo dixit respicite volatilia, & etiam dato, ꝙ non intelligeretur, nisi de solis coruis, erat bene dictum respicite volatilia, qa corui volatilia sunt, & iste sensus aufert omnem calumniam, ita ꝙ sic nihil magis intelligatur significare voluisse Matthæus quàm Lucas.

Tertio potest intelligi, ꝙ Christus diuersis vicibus prædicauit istud de prohibitione solicitudinis, & vna vice dixit respicite volatilia, & alia vice respicite coruos, & hoc etiam satis est verisimile: nā plurima istorum, quæ Matthęus ponit hic Christum prædicasse

F habentur Luc. 6. istud tamen de solicitudine vitanda habetur Luc. 12. & sic potest satis dici, quòd diuersis vicibus eadem sententia a Christo fuerit repetita per diuersa verba: ideo quidam Euangelista secutus fuit quædam verba, & alius alia, & ita est in multis alijs.

Quis autem vestrum. Hic Christus tollit in speciali solicitudinem circa vestimentum, & inducit duplicem rationem exemplarem: vna assumitur ex eo quod est intra nos, scilicet, ex magnitudine corporis, alia ex eo quod est exterius. s. ex habitudine ad exteriora inanimata ibi. *Considerate lilia*. Circa primum dicitur. *Quis autem vestrum potest adijcere ad staturam suā cubitum vnum*. Quasi dicat, non est opus habere magnam solicitudinem de vestimento, quia ille, qui habet curam de cor
G pore vestro, habet curam de vestimento, & ostendit hic, quia vestimentum fit secundum commēsurationem ad corpus, ad illum ergo pertinet habere curam de magno, vel paruo vestimento, qui habet curam de corporis magnitudine: homo tamen per solicitudinē suam nihil potest addere in magnitudine corporis sui quod probat, quia nemo cogitans. i. cogitando siue ꝑ cogitationem suam pōt addere vnum cubitum ad staturam suam, quia ēt si quis diebus, & noctibus cogiter, & vehementissimo desiderio teneatur, vt addat aliquid ad staturam suam, non poterit addere, nec pūctum, sed tanta erit quanta Deus in virtute seminali ꝯferre dignatus est, quasi dicat, si in potestate hoīs esset facere sibi valde magnam staturam rationabiliter
H deberet nimis solicitari de vestimento, quia indigeret iam maiori vestimento, & tamen non est in potestate sua addere aliquid in statura: ergo irrationabile est esse multum solicitum circa vestimentum. Alio modo pōt intelligi, ꝙ nobis non debet esse magna cura de vestimento, quia illi debet esse cura de vestimento, q̃ habet curam de faciendo tantam, vel tantam corporis magnitudinem, & ille est Deus: ideo illi hoc relinquendū est, sic dicit Chrysostomus Deus qui per singulos dies incrementa corporis tui facit te non intelligēte, si in te quotidie Dei prouidētia operatur, quomodo in necessarijs tuis cessabit? si autem vos cogitādo modicam partem corpori addere non potestis: quomodo ergo cogitando saluandi estis in toto? simile dicit August. in lib. de sermone Dom.
I Tertio modo potest exponi, quòd nobis non debet esse magna cura de vestimento nostro pro toto corpore, & de alijs rebus, quia etiam si magnam solicitudinem habuerimus, inutilis erit cum per nostram solicitudinē nec parua possimus efficere, cum non possit homo saltem vnum cubitum cogitando addere staturæ suæ, & iste sensus ponitur Lucę duodecimo, scilicet, quis vestrum cogitando potest adijcere ad staturam suam cubitum vnum: si ergo nec quod minimum est potestis, quid de cęteris soliciti estis, quasi dicat, si ad istud minimum non potestis per solicitudinem peruenire, a fortiori non poteritis pertingere ad maiora: ideo frustra vobis est habere
K magnam solicitudinem.

Et de vestimento quid soliciti estis. Quasi dicat, si non potestis aliquid adijcere ad staturam vestram per cogitationem, frustra est quod multum soliciti sitis de vestimento propter causas dictas.

Considerate lilia. Hic ponitur secunda ratio exemplaris sumpta ex exterioribus, scilicet, terræ nascentibus, idest, ex lilijs, quia Deus vestit illa sine ipsorum solicitudine, cum dicitur considerate lilia agri posuit exemplum in istis, quia habent magnam multitudinem sine sua solicitudine, & dicitur lilia agri ad ostendendum minorem solicitudinem, quia si essent lilia domorum, quæ in hortis nostris nascuntur per humanam culturam, poterat dici, quòd humanus

manus labor,& solicitudo conferebat aliquid ad illā pulchritudinem,lilia tamen agri per se nascuntur, & a nemine plantantur, nec coluntur,sine vlla igitur soli citudine sua,vel aliorum accidit eis pulchritudo, & totum esse. *Quo crescunt*. Scilicet,vt perueniant ad debitam magnitudinem,qua nunquam fraudantur, etiam si nemo illorum curam habeat. *Non laborant*. Scilicet,ipsa lilia nihil laborant,vt crescant,nec vt pul chra fiant. *Nec nent*. Idest, non filant. istud dicitur propter vestes,quia Christus volebat nobis auferre so licitudinem superuacuā de vestibus, fiunt aūt vestes ex filis contextis,& fila habentur filando, & sic filare est exordium ad vestes,sed lilia vestes habēt pulchras licet nunquam filent,& sic innuitur ꝙ alius habet cu ram de vestibus liliorum.vel dr̄ nec laborant, nec nēt propter viros,& fęminas,vt vtrisque auferatur super- flua solicitudo:nam viris laborare corporaliter cōue B nit,mulieribus autem specialiter competit filare, & est sensus,ꝙ nec viri superflue laborando, nec mulie- res semper filando habiturę sunt quod volunt, sed Deus eis prouidebit, sic dicit Chrysostomus,dicēdo non laborant viros confortat,dicendo nec nent con- fortat mulieres. *Dico autem vobis,quoniam nec Salomon*. Ostendit q̄ūo sine solicitudine humana hr̄ vestimen- tum melius q̄ cum solicitudine,quia nemo est, q mi- norem possit habere solicitudinem,& de quo minor habeatur etiam solicitudo a Deo q̄ lilia agri, & nemo esse videtur,qui cum maiori solicitudine, & diligētia vestes procurauerit q̄ Salomon, & tn̄ lilia melius, & C pulchrius vestiuntur quàm Salomon.

Quare posuit Deus exēplum de Salomone.

Posuit Christus exemplum de Salomone, quia in- ter reges Iudæorum nemo fuit tam diues in auro, & argento,& varietate domesticę supellectilis, vt patet 3.Reg.3.& 9.& 10.& 2.Paralip.1.& 8.& 9. iste tn̄ non æquatur lilijs in pulchritudine. *In omni gloria sua*. Ac- cipitur gloria pro apparatu, & ornatu exteriori, qui fuit in Salomone abundantissime, & potest intelligi in omni gloria,idest,in toto tempore, quo regnauit, quasi dicat, licet vno tempore non haberet Salomō tantam pulchritudinem sicut lilia, poterat habere in alio,& tn̄ in nullo tp̄e habuit,sic dicit Chrysostomus in Homilia, est autem Salomon superatus a florum decore,non semel tm̄,nec bis, sed per totum tempus D sui regni,& hoc est quod dicit in omni gloria sua.

Aliter potest intelligi in omni gloria.i.in maxima gloria.s.iungendo totam Salomonis gloriam,vt acci piatur maximus status eius,adhuc non peruenit ad tā tam pulchritudinem,sicut lilia. *Coopertus est sicut vnum ex istis*. Idest,non habuit ita pulchrum vestimentum: nam pulchritudo liliorum vocatur vestimentum ip- sorum,quia est exterius in superficie,sicut vestes sunt nobis exteriores, etiam quia licet vestes prima intē- tione quærantur propter necessitatem tegendi cor- pus, tamen secundario quæruntur propter pulchri- tudinem, & ex hac parte est tota solicitudo,quia si ad solam necessitatem vestes quærerentur, facile erat cuilibet homini habere vestes de panno grosso, & rudi, nec erat opus ad hoc longa solicitudine, iam E tamen præcipue in vestibus pulchritudo quæritur,& pro ista extenditur solicitudo nostra in infinitum, vt semper pulchriores vestes habeamus,& tamen quan- tumcunque conemur nunquam poterimus habere vestes tam pulchras, sicut habent lilia,quia tinctores & pictores non possunt ita viuos, & puros colores cō ficere, & rebus dare, sicut natura dat, sed imitantur aliqualiter naturam,vt possunt, multum tamen im- perfecte: sic dicit Hieronymus, quod re vera quod sericum, quæ regum purpura,quæ pictura textricum potest floribus comparari, quid ita rubet, vt rosa, quid ita candet, vt lilium, viole vero purpuram nul-

A lo superari murice oculorum magis quàm sermonis iudicium est: vnde differunt inter se naturalia, & ar- tificialia, sicut vera, & ficta, sic dicit Chrysostomus in Homilia, quantum enim veritatis ad mendacium tantum vestimentorum, & florum differentia est.

Et potest dupliciter induci ista ratio. Vno modo, quòd irrationabile est hominem habere magnam curam de vestimento, quia cum Deus lilijs, de qui- bus habet paruam solicitudinem,det tam pulchrum vestimentum: a fortiori dabit hominibus, de quibus habet magnam curam vestimentum cōueniens eis: ideo non oportet, quòd ipsi multum solicitentur, sicut nec lilia solicita sunt, vt pulchra fiant, & istum sensum exprimit litera.

Aliter potest introduci, quòd solicitudo magna de vestimento est inutilis, quia quantumcunque ma gna fuerit non poterimus peruenire per eam ad id quod volumus, quia Salomon nunquam potuit per- uenire,vt haberet vestes ita pulchras, sicut lilia: fru- stra ergo est conari ad hoc: & iste sensus conuenit li- teræ superiori, scilicet, nemo cogitando potest ad- dere ad staturam suam cubitum vnum, ita nec potest assequi puchritudinem liliorum.

Si autem fœnum agri. Arguit a minori, scilicet, si Deus habet tātam solicitudinem de fœno agri quod nullius valoris est, vt illud tanta pulchritudine ve- stiat,a fortiori habebit solicitudinē de hoīe,vt illū ve- stiat, sic dicit Chrysostomus si floribus terrenis sic occurrit Deus, qui nati sunt, vt tantummodo videā tur,& pereant, homines negliget, quos sic creauit, vt non pro tempore videantur, sed vt perpetuo sint? quasi dicat,non negliget eos, & dicit fęnum cum su- pra dixisset lilia ad ostendendum rem minoris valo- ris, quia nihil est in herbis minoris valoris quàm fę- num, licet sit vtile ad pascua boum, & lilia vocat fœnum inquantum succiduntur, & colliguntur ad cremandum secundum consuetudinem terræ illius, sicut aliæ herbæ, vel dicitur fœnum, ita quòd Chri stus extenderit hic sermonem suum, quia licet su- pra locutus est de solis lilijs hic de omnibus herbis loquitur, quæ nomine fœni intelligi possunt, quia nomen fœni apud quosdam accipitur ita generali- ter, sicut istud nomen herba, & stat verbum Chri sti in omnibus herbis, quia nulla herba est, quæ non habeat pulchrum, & intensum colorem, li- cet differenter secundum varietatem naturæ ipsa- rum,quantam pulchritudinem nulla ars humana po test imitari: vnde vestes humanæ ab omnibus herbis superantur in pulchritudine. *Quod hodie est*. Idest,durat per vnum diem. *Et cras in clibanum mittitur*. Idest,in fur nū ad cremandum: ita.n.est consuetudo quarundam regionum, vbi ligna ad sufficientiā non habētur, quòd herbę crementur in clibano. vel accipitur clibanus pro loco vbi reponitur fœnum, quæ est quædam domuncula, vel congeries, in qua con- seruatur fœnum quando de agro colligitur, vt in- de per totum annum sumatur in escam pro anima- libus, sic dicit glos. quòd aliqui libri habent in ignem, vel in aceruum, qui habet speciem cliba- bani, & quomodocunque accipiatur stat ratio, quia Deus fecit herbas ad illum vsum, quo homi- nes vtuntur eis, siue crement, siue custodiant: nam vtroque modo herba desinit esse per hoc, quòd de agro succiditur, quia desinit viuere, & etiam pul- chritudo eius marcescit. Deus ergo sciens lilia ista duratura per vnicum diem, idest, per vnum tem- pus dat eis tantam pulchritudinem: a fortiori ergo hominibus prouidebit.

Deus sic vestit. Scilicet, dādo tātā pulchritudinem. *Quanto magis vos modicæ fidei*. Idest,maiorē curā habebit de vobis,

de vobis & dicit modicę fidei increpando homines de superflua solicitudine, quia ista puenit ex modica fide: nam si homo haberet fidem de diuina prouidentia non solicitaretur valde circa istas res, sciens quòd cum Deus tantam curam habeat de rebus minimis, ita pulchre illas vestiens habebit a fortiori maiorem de hominibus, & ideo non expedit nobis multum solicitari cum alius pro nobis solicitus sit: nam magnitudo solicitudinis ex hac parte prouenit, quòd homo credit, quòd si ipse non curat solicite de rebus sibi necessarijs, quòd nemo sibi prouidebit.

Quare Deus non dat ita pulchrum vestimentum homini, sicut lilijs cum sit solicitus magis de homine quàm de lilijs. Quæst. CLXXXIII.

SED dicetur si Deus magis solicitus est de homine, quàm de lilijs, quare non dat vestimẽtum ita pulchrum homini, sicut lilijs, vel si habet maiorem curam de homine quàm de lilio videbitur, quòd sit hoc quantum ad alia non autem quantum ad vestes, & tunc manebit homini occasio solicitudinis pro vestibus, & sic non tenebit ratio Christi.

Dicẽdum, ꝙ Deus maiorem solicitudinem habet de homine quantum ad omnia ei necessaria quàm de lilijs, & tamen non dedit ei ita pulchram vestem, sicut lilio, quia Deus dat pulchritudinem rebus, sicut competit naturis earum, non competit autem color tam viuidus, & intensus naturæ humanæ, sicut est in herbis, & lapidibus, quia illę sunt res quodammodo simplices, idest, habentes paruum gradum mixtionis, & ideo determinant se ad vnum extremum, & ita possunt esse colores intensi, & viuidi in rebus istis, homo autem habet medium in mixtione, vnde perfectioni naturæ suæ non potuerunt conuenire colores, ita pure intensi, & viuidi: nõ ergo vestiuit Deus hominem, sicut lilia, licet de illo habeat maiorem solicitudinem quàm de lilijs.

Quare potius Christus dixit de lilijs quàm de alijs rebus. Et quod duo sunt a Deo quærenda. Quæst. CLXXXIIII.

QVAERETVR, quare potius Christus dixit de lilijs quàm de alijs rebus: poterat enim Christus comparare pulchritudinem aliarum rerum minorum homine humano vestimento, sicut dicit Chrysost. de Pauone, & Cycno, quæ sunt animalia pulcherrima.

Dicendum, ꝙ hoc fecit, vt fortius argueret, & hoc propter duo, scilicet, propter magnitudinem pulchritudinis, & propter paruitatem solicitudinis, quę apparet ex vilitate liliorum, vnde dicit Chrysostom. vult enim ex duobus monstrare superabundantiam, scilicet, a munificentia pulchritudinis, & a vilitate participantium. Primum apparet, quia tanta est pulchritudo liliorum, ꝙ etiam Salomon nunquam potuerit æquari illis in pulchritudine vestimẽtorum, licet fuerit valde solicitus de corporis ornatu, & valde sapiens, vt sciret inuenire modos, quibus maxime ornaret, & habens magnam familiam, vt omnia, quæ desideraret illis ministrantibus posset exequi, sicut ipse dixit Ecclesiastes secundo, & non negaui cordi meo, quin omni delectatione frueretur, a fortiori ergo alij homines non possunt peruenire ad pulchritudinem liliorum.

Secundum est propter paruitatem, & vtilitatem liliorum, quia si Christus dixisset respicite pulchritudinem cœli homines putarent, ꝙ cęlum propter excellentiam naturæ suę, & per aliquos actus suos potue-

F rat illam pulchritudinem acquirere, vel forte, quia cum sit natura tam excellẽs Deus de illo haberet maiorem solicitudinem quàm de cęteris rebus, & sic dedisset sibi tantam pulchritudinem. Simile etiam esset aliquo modo in Pauone, & Cycno, quæ habent colores pulchros, & viuidos, posset enim dici, quòd natura fuit valde solicita circa ipsa, & tamen de lilijs non potest hoc dici, quia sunt res infimę, & de quibus videtur haberi nulla solicitudo, quia sponte nullo colente nascuntur in agris, & ostendit vilitatem ipsorum inquantum postea vocauit ea fenum, etiam inquantum dixit, quòd hodie est, idest, durat per vnicum diẽ, vel per modicum tempus, etiam inquãtum dicitur, & cras in clibanum mittitur, scilicet, ꝙ nõ est,
G nisi ad mittendum in clibanum: si de hac ergo re fere nullius valoris, quæ ad hoc solum nata est, vt videat, & pereat, vt dicit Chrysosto. tanta solicitudo habetur a Deo vestiendo illam, a fortiori habebit solicitudinem de omnibus necessarijs homini. *Nolite ergo*. Hic excludit superfluam solicitudinem per duas rationes. prima accipitur ex parte diuinæ prouidentię. secunda ex temporis habitudine. ibi.

Nolite ergo soliciti. Circa primum dicitur. *Nolite ergo soliciti esse dicentes quid manducabimus.* Excludit istam solicitudinem de cibo, & potu, & vestimento simul ex parte diuinæ prouidentiæ. Nam putauerunt aliqui Deum nõ habere curam de rebus nostris: ideo quòd quicquid habere deberemus, oportebat labore & so-
H licitudine acquiri, quæ opinio venit a Gẽtilibus Deũ ignorantibus: ideo tota solicitudo istorum erat quęrẽdo ista: Christus autem vetuit tantam solicitudinem vt consideremus diuinæ prouidentiæ.

Aut quid bibemus, aut quo operiemur. De istis tribus est maxima solicitudo, quia istæ sunt necessitates magis ineuitabiles, & magis apparentes in nobis.

Hæc enim omnia gentes inquirunt. Idest, Gentiles sunt soliciti de his. non est sensus solum, quòd sint soliciti, quia etiam nos de his soliciti sumus, & soliciti esse debemus, sed intelligitur, quòd gentes inquirunt ista, idest, ista sola, quia Gentiles non habebant certam opinionem de futuro sęculo, & ideo nihil sperabãt, sed plurimi eorum credebant post hanc vitam nihil
I esse, & consequenter nullum bonum manebit homini, nisi comedere, & bibere, & frui delectationibus in vita, vt patet Ecclesiastes secundo, & Sapient. secundo, vbi ponitur ista opinio stultorum, & hoc dato de solo cibo, & potu, & vestitu, & pertinentibus ad hæc debebat homo esse solicitus, quia nulla alia erãt bona eius. Christus autem inducit hic de Gentilibus ad confusionem Iudæorum: nam quandocunque inducuntur Gentiles a Christo semper inducuntur ad increpandum eos, quibus comparantur, & hoc facit dupliciter, scilicet, ex parte erroris, & ex parte imperfectionis. De errore patet, quia Gentiles non habebant de Deo veram cognitionẽ, & ideo errabant in operibus suis. Tobię nono: filij sanctorum
K rum sumus, & non possumus coniungi, sicut gentes, quæ ignorant Deum, & prima Thessalonicen. quarto, sicut gentes, quæ ignorant Deum. imitari autem ignorantes, & errantes malum est: ideo non oportet quærere, quæ illi quærunt. sic induxit Christus supra in litera dicens. orantes nolite multũ loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim ꝙ in multiloquio suo exaudiantur: nolite ergo assimilari eis. De imperfectione patet præcedenti cap. si salutaueritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne, & Ethnici. i. Gentiles hoc faciunt? quasi dicat, imperfectio magna est, ꝙ non abundet iustitia vestra super iustitiam Gentilium: ibi enim non inducuntur tanquam errantes, quia bonũ erat quod faciebant. s. salutare

rare fratres,ſed tanquam non ſufficienter agentes.ſ.
quia nullos alios ſalutabant,hic autem Gentiles indu
cuntur quaſi errantes,quia circa diuinam prouidētiā
errabant. erat autem iſte modus ſuadendi apud Iu-
dæos valde efficax, quia Iudęi contemnebant tan-
quam beſtias ipſos Gentiles: & ideo erubeſcebant
dici ſimiles illis in aliquo. *Scit enim pater veſter,quia om-
nibus his indigetis*. Deum enim qui omnium rerum
prouidentiam,& ſolicitudinem habet vocauit patrē,
& non Deum,vt det nobis maiorem confidentiam
de ipſo,quia pater non poteſt non miſereri filio, ſed
Deus eſt pater noſter:ideo miſerebitur nobis, & pro-
uidebit in omnibus neceſſitatibus,& propter hoc di-
xit. ſcit quòd his omnibus indigetis, quia aliquis di-
ceret Deus vult bene facere nobis,& tamen ipſe non
indiget cibo, nec potu,nec veſtimento, & ita putat
nos non indigere,vel non reſpicit ad quemlibet quā-
do indiget ad hoc,quòd prouideat tunc illi,& ſic ne-
ceſſe eſt,quòd nos habeamus ſolicitudinem de iſtis.
Chriſtus autem dicit ſcit pater veſter,quòd his omni
bus indigetis,ideſt,ſcit in generali,quòd indigetis ci-
bo,& potu,& veſtimento,quia ipſe ſcit naturam ve-
ſtram eſſe talem,quæ ſine iſtis ſuſtentari non poſſit,
& propter hoc miſerebitur,& prouidebit. ſic dicitur
Pſal.102.quomodo miſeretur pater filiorum miſer-
tus eſt Deus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit
figmentum noſtrum, ideſt, conditionem fragilem
corporis noſtri quod eſt fictum, ſicut vaſa figuli:etiā
Deus ſcit in particulari de quolibet homine quid eſt,
quo indiget,& quando illo indiget,& non ſolum prę
ſentem indigentiam cognoſcit,ſed etiam futuram.ſ.
quando indigebimus aliquo, vt dicitur ſupra in lite-
ra.ſ.ſcit nanque pater veſter quid opus ſit vobis ante-
quam petatis eum,& ſic cum ſciat Deus particulari-
ter indigentias noſtras,poterit nobis prouidere ſine
ſuperflua ſolicitudine noſtra.

Quærite autem primum regnum Dei,& iuſtitiam eius.oſtē-
dit de quo eſt habenda ſolicitudo,ſcilicet, de regno
Dei,& de iuſtitia eius,regnum Dei eſt vita ęterna,quę
ſolet vocari regnum cęlorum,ſic accipitur præcedē-
ti cap.niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Pha-
riſæorum non intrabitis regnum cęlorum,ideſt,in vi
tam æternam,& Luc.22.dicitur,vt edatis, & bibatis
ſuper menſam meam in regno meo,ideſt, in cęleſti
beatitudine,Chriſtus quoque finito iudicio vocans
bonos ad beatitudinem dicet venite benedicti &c. p-
cipite regnum,ideſt,beatitudinem infra 25.iuſtitia re
gni Dei vocatur opus bonum, vel obſeruatio legis
per quam peruenitur,ad vitam æternam infra vigeſi-
monono,ſi vis ingredi ad vitam.ſcilicet,æternam,ſer
ua mandata.

Iſta autem duo ſunt quærenda.Primo enim ipſum
regnum Dei:iſtud enim quærendum eſt, ideſt, cogi-
tandum de eo,quia non quæritur aliter:nam non po-
teſt diſtingui aliter quęrere regnum Dei, & querere
iuſtitiam eius niſi accipiatur quærere regnum, ideſt,
cogitare de illo,quia operatio nulla eſt per quam ha-
beatur niſi iuſtitia eius, & tamen ponuntur hic,vt di-
ſtincta quærere regnum Dei, & quærere iuſtitiam
eius,ſed quærere iuſtitiam eſt conari ad obſeruandū
legem,& faciendum opera bona per quæ perueniа-
tur in regnum.ergo quærere regnum Dei nihil eſt ni
ſi cogitare de illo. ponitur autem quærere regnum
Dei ante omnia,quia regnum Dei eſt finis,& iuſtitia
eius,ideſt,obſeruatio mandatorum eſt id quod eſt ad
finem,finis autem in cogitatione præcedit ea,quæ ad
finem, quia nullum agens ſecundum rationem po-
teſt aliquid agere niſi præſuppoſito fine, & quia bea-
titudo eſt finis ſimpliciter omnium operationum hu
manarum,neceſſe eſt,quòd pręſupponatur ante om-
A nem operationem, ſi autem non præſupponeretur
ageremus temere,& a caſu nihil præcogitantes,& ta-
lis operatio nunquam eſt bona,quia non eſt ſecundū
rationem,& ſic non eſt Deo accepta: ideo oportet
præſupponi finem ad hoc, quòd operemur bonum,
& hoc eſt regnum Dei quærere,ideſt,querendum eſ-
ſe præſupponere,& de illo cogitare, & tunc quæretur
iuſtitia eius,ideſt,opera iuſta per quæ perueniatur in
illud:hæc enim ſunt de quibus nos ſoliciti eſſe debe-
mus,& in hac ſolicitudine peccare nunquam poteri-
mus,ſed quanto fuerimus magis ſoliciti tāto melius
erit,quia illa,quæ propter ſe quæruntur in infinitum
quæruntur,vt dicitur primo Poli.beatitudo autem,&
virtutis operatio propter ſeipſam appetuntur: ideo
nulla debet poni menſura quærendo iſta, ſed quan-
B to magis potuerimus ea habere debemus magis ha-
bere. Secus autem eſt de neceſſarijs ad vitā, vt cibo,
& potu,& veſtimento,quia iſta non quæruntur pro-
pter ſeipſa,ſed inquantum ſunt neceſſaria ad vitæ cō-
ſeruationem, & tamen conſeruatio vitæ conſiſtit in
quadam menſura.ergo quærere amplius cibum, &
potum eſt irrationabile,& ſuperflua ſolicitudo.

Et hæc omnia adijcientur vobis. Ideſt, cibus, potus,&
veſtitus applicabuntur vobis poſtquam quæſieritis
regnum Dei,& iuſtitiam eius.

*An ſit verum,quòd aliqui putant ſcilicet cibum,potum,veſti-
tum nullo modo quærenda,ſed per ſeipſa nobis euentura. Et
quòd Chriſtus dixit adijcientur vobis propter duo. Et quo-
C modo primum eſt regnum Dei quærendum. Et quomodo bo-
na temporalia debemus appetere. Quæſt. CLXXXV.*

ALIQVI ex hoc textu putant cibum, po-
tum, & veſtitum nullo modo quærenda,
ſed per ſeipſa nobis euentura, quia dici-
tur adijciendum vobis,& non dixit quære-
tis poſtea hic.

Dicendum iſtum eſſe errorem,vt inferius declara-
bitur in quæſtionibus,quia Chriſtus vult,ꝙ pro his la-
boremus,& Apoſtolus 2.Theſa.3.dicit qui non labo-
rat non manducet, ſed ſolum poſuit differentiam
principalitatis in quærendo iſta, ſcilicet,quòd princi-
palius quęratur regnum Dei,& obſeruatio legis ei⁹,
D & minus principaliter quæratur cibus,& potus,& pa
tet hoc,quia ſi Chriſtus intendiſſet, quòd cibus po-
tus,& veſtimentum non erant quærenda, ſed nobis
aliunde danda,ſolum dixiſſet quærite regnum Dei,
& iuſtitiam eius,& hæc omnia adijcientur vobis, &
tamen dixit, quærite primum regnum Dei, & iuſti-
tiam eius,in quo oſtenditur ordo.ideo neceſſe eſt,ꝙ
poſtquam regnum Dei quæſiuerimus quæramus ci-
bum,& potum, & veſtem. Dixit tamen Chriſtus ad-
ijcientur vobis propter duo. Primo ad ſignificandū,
quòd minus principaliter quæri debent hæc non qui
dem,quòd adijciantur,ideſt,quòd per ſe veniant,ſed
quòd ſint tanquam acceſſoria, & adiuncta reſpectu
E principalis, quod eſt regnum Dei. Secundo ad di-
minuendum deſiderium noſtrum:nam ſi proprie di-
ceretur,deberet dici primum quærite regnum Dei,
& iuſtitiam eius, & poſtea quærite cibum, & potū,
quia tamen homines ſunt inclinati ad ſuperflue quę-
rendum iſta,& Chriſtus volebat auferre eis iſtam ſu-
perfluam ſolicitudinem,nō debuit ergo ponere eos
in medio,quia inde reducerent ſe aliqualiter,& redi-
rent in ſuperabundantiam, ſed debuit eos ponere in
altero extremo,ſcilicet,non quærere cibum, potum,
& veſtem,& cum inde ſe reducerent, aliquantulum
per naturalem inclinationem mouerentur ad me-
dium,& ideo proprie dictum eſt adijcientur vobis,&
non quærite illa.ſic dicit Ariſto.2.Ethi.cap.9. oportet

vos

nos ipsos in contrarium attrahere: multum enim ab-
ducentes a peccando in medium venimus, quòd tor-
tuosa lignorum dirigentes faciunt: ne tamen putaret
omnino, ꝙ Christus errorem introduceret prohibēs
ista quæri omnino, dixit, quærite primum regnum
Dei, quasi dicat, postea quæretis hęc. Et non est intel-
ligendum, ꝙ primum tpe quærendum est regnum
Dei quàm cibus potus, & vestis, sed primū intētione,
& principalitate desiderij, quia interdū oportet prius
quæri temporalia bona quàm regnum Dei, licet prin
cipalius est semper quærendum regnum Dei, vt siqs
propter instantem necessitatē cogatur prius corpora
liter laborare q̃ orare, vel alia religionis opa facere. Et
habetur ex hoc morale documentum, ꝙ homo quo-
tidię debeat seipsum Deo commendarę, & petere ab
eo, vt dirigat eum in viam suam, & tunc incipiet la-
bores suos, & ita quæret primum regnum Dei, & po
stea temporalia. istud autem licet sit verum est tamē
grosse dictum quantum ad intellectum text. quia
quærere regnum Dei, & iustitiam eius non habet
aliquod tempus spāle, ita vt dicamus, ꝙ vno tpe quæ-
ratur regnū Dei, & iustitia eius, & alio tpe cibꝰ, & po-
tus, tūc.n. posset esse ordo tpis inter hoc; regnum tñ
Dei omni tpe quærendum est. i. debet pręsupponi in
oībus actibus nostris. nullᵃ enim actus nr̄ esse debet
quę nō teneamur auctualiter vel habitualiter dirige-
re in vitā ęternam, qa aliàs non erit bonus nisi tendat
in Deum, qui est vita ęterna: etiam iustitia regni Dei
omni tpe quærenda est, quia nullum debet esse tem-
pus, in quo non operemur fm legem Dei: nam qñ-
cunque non operamur per legem Dei operamur ꝯ il
lam, quia qui non est pro nobis cōtra nos est. ī. 12. &
Luc. 11. & apparet, quia lex Christi dat præcepta ad di
rigendā totam vitam, ita ꝙ nullum tps est quod fm il
lam regi non possit. qui ergo aliqñ non operat̄ per le
gem Dei operatur necessario cōtra legem Dei, & ita
oī tpe iustitiam regni Dei quærimus: nō ergo potest
intelligi, ꝙ prius tpe quærendum sit regnū Dei, & po
stea tpalia, sed prius intentione, & principalitate desi-
derij quæramus regnum Dei, ita ꝙ magis desidere-
mus illud quàm temporalia bona, cum non debea-
mus velle bona temporalia, nisi inquantum sunt no-
bis quoddam medium perueniendi ad vitam æternā.
siquis tñ vellet intelligere de prioritate tpis debet in-
telligere solum de quibusdam operibus iustitiæ Dei,
quæ non possunt simul fieri cum laboribus tempora
libus; sicut est orare, vel diuina audire, & similia, & tñ
tunc non est absolute necessarium, quòd prius quæ-
ramus ista quàm res temporales: ideo debet intelligi
prius intentione, & non tempore, vt declaratum est.

Cum dicitur quærite regnum Dei, & eius iustitiam, an innuitur, quòd nihil aliud sit quærendum. Et quòd Regnum Dei, & iustitiam eius dicitur dupliciter.
Quæst. CLXXXVI.

QVAERETVR cur dicitur hic quærite re-
gnum Dei, & iustitiam eius. In quo in-
nuitur, quòd nihil aliud quęrendum est
& tamen aliud est principalius quærendū,
scilicet, honor Dei, quia potius debet homo hono-
rem Dei desiderare quàm propriam beatitudinem,
cum teneatur Deum magis quàm seipsum diligere
etiam si homo solum quæreret ista peccaret, idest, si
non quæreret propriam beatitudinem, & cętera
quæreret propter ipsam, quia tunc Deum videre-
tur quærere propter beatitudinem suam, & ista est
peruersio ordinis in qua peccatum consistit. Dici
potest duobus modis. Vno modo, quòd solum po-
suit hic Christus regnum Dei, & iustitiam eius, quia
F licet honor Dei ante omnia hæc quærendus sit, hic
tamen illum exprimere noluit, quia solum loqui-
tur de illis bonis, quæ quęrimus propter nos ipsos, &
istorum sunt præcipua beatitudo, & iustitia per quā
peruenitur in eam. honor autem Dei non appetitur
pp nos, sed propter seipsum: ideo non dixit hic de il-
lo, & hoc, quia non erat intentio Christi hic quid ma
gis, & quid minus desiderare deberemus, & quid pe-
tere deberemus, quia in hoc instruxerat nos supra in
oratione, in qua ante omnia ostendit desiderandum,
& petendum esse honorem Dei cum dr̄ sanctificetur
nomen tuū, & postea beatitudinem nostrā appeten-
dam, cum dixit adueniat regnum tuum, & illud est
beatitudo, quæ ēt vocatur hic regnū Dei, vnde mani-
G feste apparet, ꝙ aliquid petendū est anteq̄ petatur re-
gnum Dei, & postea debet peti rectitudo operatio-
nis nostræ per quam perueniamus ad Dei regnū, cū
dixit, fiat voluntas tua, & istud est, quod vocatur hic
iustitia regni Dei, quia faciendo Dei voluntatem iu-
stificamur, omisit ergo Christus hic de honore diui-
no, quia non est de rebus, quæ propter nos appetun-
tur, & quas nos quærimus tanquam bona nostra.
Secundo potest dici, quòd etiam hic intelligitur
peti honor Dei sub nomine regni Dei, quia regnum
Dei est beatitudo nostra, & beatitudo nostra obiecti-
ue est ipse Deus, formaliter autem est visio Dei qua
immediate coniungimur Deo, & quia visio nostra
non est beatitudo nisi propter Deum quem videmus
H principaliter est beatitudo nostra ipse Deus, & ideo
quærendo regnum Dei ēt intelligitur, ꝙ quęrimus
honorem Dei simul cum beatitudine nostra, & tñ
modus præcedēs magis cōuenit, & ita exponit Chry
so. s. regnum Dei est retributio bonorum operum, iu-
stitia autem via pietatis per quam itur ad regnum.

Quare Christus dixit hic quærite regnum Dei, quia videtur, quòd melius dixisset quęrite iustitiam regni Dei. Et quod dirigere ad beatitudinem fit dupliciter. Et quòd Deus, & beatitudo idem sunt realiter. Quæst. CLXXXVII.

I QVAERETVR quare Christus dixit hic quęri-
te regnum Dei in quo innuit, quòd debebat
nobis esse aliqua solicitudo circa hoc, & tñ
circa regnum Dei, idest, beatitudinem non debet es-
se nobis aliqua solicitudo, sed solū circa operationem
bonā p quā peruenire possimus in regnū Dei, qa istud
regnum non veniet tarde nec cito, etiam si nos istud
desideremus, sed veniet quando Deo placuerit finire
dies nostros, operatio autem bona est in potestate no
stra: ideo sufficiebat, quòd diceret quærite iustitiam
regni Dei. Dicēdū, ꝙ debemus q̄rere regnū Dei. i. co-
gitare aliqd de beatitudine, & hoc pp multa. Primo
qa nulla operatio pōt esse bona, nec proficere nobis
nisi pręsupponatur vitā ęternā a nobis desiderari, qa
illa est finis, & nisi operemur pp istum finem nunq̄
K habebimus eum qa in ordinare fm rationē actus, p-
ficit ad illud ad quod dirigit̄ aliàs esset p accidēs, & a
casu factus, vnde cū opationes nostrę debeāt ordina-
ri ad hoc, ꝙ simus fęlices, oportet pręcogitari fęlicita
tem, & q̄cunque opatio debet nobis ꝓficere, oportet
ꝙ dirigatur ad beatitudinem. Pōt tñ fieri hoc dupli-
citer. s. actualiter cogitādo de illa, & dirigendo actus
nostros ad illā, vel habitualiter cogitādo de ea. Primo
mō nō reqrit̄, ꝙ cogitemꝰ de fęlicitate, qa tūc oporte
ret nobis cessare a multis necessarijs cogitationibus,
si pro quolibet actu cogitandum esset de fęlicitate,
ita quòd actualiter eligeremus operari illum pro-
pter fęlicitatem, sed sufficit habitualiter hoc cogi-
tare, idest, aliqñ de beatitudine cogitando præsuppo-
nere

nere illa tanquam finem omnium actuum nostrorũ, & quòd quandocunque aliquid operati fuerimus quod intendimus propter illam consequendam operari, & ita semel cogitando de beatitudine sufficeret pro tota vita, ita quòd postea operationes faceremus conuenientes ipsi beatitudini. Et licet bonũ sit actualiter elicere aliquam operationem propter beatitudinem, melius tamen est elicere eam propter Deum nõ quidem, quòd Deus, & beatitudo nostra sint duo distincta, quia idem realiter sunt, sed ꝙ melius est facere quodcunque opus bonum sub hac intentione, ꝙ placeamus Deo quàm sub hac intentione. s. vt consequamur beatitudinem, quia agere sub intentione beatitudinis est agere propter bonum nostrum, agere autem, vt placeamus Deo est agere propter bonum Dei, & ideo necessario est iste actus magis meritorius, quia meritum prouenit a charitate, & tñ magis pertinet ad charitatem agere propter Deũ quàm propter beatitudinem, cum magis teneamur diligere Deum quàm nosipsos, & consequenter maiori affectu tenemur concupiscere bona pro illo, & hoc est placere illi: ideo siquis agat omnia opera sua cogitãs, vt per hoc placeat Deo, melius agit quàm si cogitet per hoc consequi beatitudinem, oportet tamen aliqñ considerare de beatitudine, & præsupponere, quòd omnia opera nostra fiant ad consequendum beatitudinem, quia tenetur homo diligere seipsum: ideo tenetur concupiscere ea, quæ sunt sibijpsi maxima bona, sed omnium maximum est beatitudo: ideo tenetur qlibet desiderare sibijpsi beatitudinẽ, & hoc qđ est agere omnia propter beatitudinem non repugnat huic quod est agere omnia propter Deum cũ Deus iubeat sic fieri, vt innuitur hic, & Apostolus innuit ad Heb. 4. dicens, festinemus ingredi in illam requiem. s. in beatitudinem, sed debet esse ista differentia, quòd principalius, & maiori affectu concupiscamus honorem diuinum, quàm beatitudinem nostram, & ardentius velimus illi placere, quàm nobis prodesse.

Secũdo patet, quia tenemur orare, & petere a Deo beatitudinem: ergo tenemur aliquando cogitare de illa, patet quia in oratione quam Christus tradidit nobis supra in litera. secunda petitio fuit, quod Deus daret nobis beatitudinem, cum dicitur adueniat re-
In q.9a & 113. gnum tuum, & tamen tenemur istam orationem aliquando dicere, vt ostensum est supra: ergo tenemur aliquando cogitare de beatitudine, quod necessario erit nisi quis orationem istam dicens non intelligat eam, sicut contingit in insipientibus, & simplicibus ignaris linguæ latinæ, & iste modus orandi non est tam fructuosus, sicut si intelligant quod dicunt, sic dr̃ 1. Cor. 14. ꝙ siquis loquitur, & non intelligit mens sine fructu est. ideo vt deuotius. & fructuosius orarent deberet simplicibus exponi ipsa oratio in vulgari, eo modo quo intelligere possent.

Tertio patet, quia cogitatio de beatitudine incitat hoĩes valde ad operandum. nemo enim põt moueri ad aliquid durum sub ratione duri, & difficilis, quia voluntas non fertur nisi in bonum: difficile tñ, & durum inquantum huiusmodi non dicunt bonum, qa difficultas dicit resistentiam ad operandum, & consequendum id quod optatur, & ex hac parte difficile dicit quoddam malum quod voluntas non appetit, sed refugit, ea tñ quæ facimus propter beatitudinem, vt cõiter sunt dura, & difficilia Act. 14. p multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. si ergo considerentur omnia opera, quæ sunt ad beatitudinem cũ difficilia sint potius voluntas refugiet illa, si autem appetere debet ea oportet, quòd hoc sit propter aliquam delectationem, quæ sit vel esse putetur in beatitudine, & etiam quòd ista delectatio putetur esse

A maior quàm tristitia, & difficultas operum, quæ fiũt ad beatitudinem, quia si tanta esset tristitia in operibus, quæ facimus, quanta delectatio in beatitudine quam speramus, nemo moueretur ad agẽdum aliqd propter beatitudinem. tanto ergo mouebitur quis facilius, & ardentius ad operandum propter beatitudinem, quanto putauerit eam esse maius bonum. hoc autem magis potest cognosci quanto magis de ea quis cogitauerit, quia secundum veritatem beatitudo nostra in infinitum bonum est. ideo quanto plus cogitauerimus de ea tanto plus inueniemus aliqua, quæ cogitare possimus, eritque nobis valde vtilis ista cogitatio, & alleuiamur a laboribus quos toleramus, quia per cogitationem erimus iam beati in
B spe. proficit etiam hoc ex alia radice, quia dato, quòd quis per frequentem cogitationem de beatitudine nihil plus cognosceret de ea quàm per vnicam cogitationem, melius tamen est sępe cogitare quàm raro, quia quando quis hoc cogitauerit inardescet cor suũ, ita vt facilia videantur ei omnia, quæ tolerat propter magnitudinem amoris, iste tamen ardor non manebit semper in animo nostro, sed paulisper tepescit, & oportet aliquando cessare omnino nisi iterum repetatur talis cogitatio, quia tunc de nouo ardescet cor, sic patet de lapide proiecto per violẽtiam, quia a principio est motus ille fortis, & postea paulisper debilitatur quousque omnino quiescat nisi iterum resuma-
C tur, & proijciatur, quia ita erit iterum impetus fortis: propter hoc ergo vtile est nobis sępe cogitare de gaudio beatitudinis, vt per hoc inardescamus, & videantur nobis parui labores quos toleramus. sic dicit Grego. in Homilia, scilicet, quæ lingua dicere aut quis intellectus capere sufficit illa supernę ciuitatis quanta sunt gaudia Angelorum choris interesse &c. & sequitur, sed ad hæc audita inardescit animus, iamque illic cupit assistere vbi se speraret sine fine gaudere. ista enim est conditio amoris, quòd omnia toleranda alleuiat, sicut dicitur de Iacob, qui promiserat seruire septem annis, vt daretur ei Rachel in vxorem. Gen. vigesimonono, & dicitur ibi, quòd videbantur ei pauci dies isti præ amoris magnitudine. est ergo valde vtilis nobis cogitatio frequens de beatitudine. sic di-
D cit Chrysosto. si cogites qualis erit gloria sanctorum necesse est, vt aut propter timorem pęnę recedas a malo, aut propter desideriũ glorię festines ad bonũ. istud autem est quærere regnum Dei, idest, de illo cogitare, & cogitatio de isto non potest esse mala nec superflua, nisi quis ita inordinate se haberet, quòd vellet semper cogitare de beatitudine, & nunquam agere aliquid propter illam, quod ad mollitiem, & teneritudinem pertinet, Christus igitur dixit regnum Dei esse quærendum istis modis.

Nolite ergo. Hic ponitur secunda ratio, quę accipitur ex temporis congruentia. Dupliciter enim potest aliquis habere superfluam solicitudinem, vno Superflua solicitudo
E modo siquis in aliquo tempore solicitus sit de his, habetur du-
quæ sibi sunt necessaria, vel vtilia pro illo tempore, pliciter.
licet ista quęrat abundantius quàm necesse est, vel cum maiori desiderio, & ardore quàm expediat, & ista solicitudo fuit supra prohibita.

Alio modo quando quis est solicitus de his, quæ sibi bona sunt, & non cum maiori desiderio quàm expediat, & tamen solicitatur de illis antequam expediat, vt siquis tempore messis sit solicitus de vindemia qualiter illam faciet, quia pro illo tempore non expedit de hoc solicitum esse, & ista solicitudo prohibetur hic, cum dicitur.

Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Idest, de tempore futuro quantum ad illa, quæ nunc agenda nõ sunt, sed tunc, quia de illis tempore suo erit solicitudo.

Crastinus

Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. Ideſt, dies craſtinus, vel tempus futurum inducet ſolicitudinem quam habeatis tempore ipſo, quaſi dicat, non oportet cogitationem, vel ſolicitudinem futuri temporis habere nunc præoccupando illam, quia tempore illo eritis ſoliciti pro ipſo tempore, ideſt, tunc habebitis ſolicitudinem conuenientem ipſi tempori, quæ ex natura temporis erunt vobis neceſſariæ, & non oportet nunc anticipare, quaſi dicat, ſi pro futuro tempore non haberetis tempus cogitandi, bonum eſſet quod nunc haberetis ſolicitudinem pro futuris, & tamen quando veniet tempus futurum habebitis locum cogitandi: ideo non oportet inutiliter affligere vos nunc.

Aliter pōt intelligi, quòd ſit homini inutile cogitare de futuris, quia forte illa de quibus cogitat non erunt ſibi conuenientia eo tempore pro quo illa cogitat. ſicut Luc. duodecimo ponitur exemplum de diuite, qui cogitans magnitudinem diuitiarum, & paucitatem vaſorum ad vbertatem fructuum ſequētis anni cogitauit deſtruere apothecas, & cellaria ſua, & facere maiora, vt haberet bona repoſita ad multos annos, & Deus ſibi dixit ſtulte hac nocte animam tuam repetent a te, & quæ præparaſti cuius erunt? vel dato, quòd homo viuat pro tempore illo de quo cogitat, occurrent ſibi forte interim multa accidentia propter, quæ iam non velit illa, quæ prius cogitauerat, & ſic tota ſolicitudo præterita, & afflictio animę fuit inutilis. hoc autem quotidie accidit eis, qui circa multa cogitant, & ſic poteſt intelligi litera, ſcilicet, craſtinus dies ſolicitus erit ſibiipſi, ideſt, tempus futurum inducet aliqua pro ſeipſo in quibus tunc ſolicitari debeas, & illa non erunt talia qualia tu nunc cogitas. ideo non oportet ſolicitari hodie de craſtino.

Sufficit enim diei malitia ſua. Ideſt, ſufficit cuilibet diei ſolicitudo quam homo habet in eo, & non oportet, quòd ſolicitudines aliorum dierum ſint in eo, & accipitur malitia, ideſt, pęna, quia ſolicitudo, ideſt, neceſſitas ſolicitudinis, quę nobis importatur per ſingulos dies non eſt culpa, ſed eſt pęna proueniens nobis ex peccato primi parentis. nam in ſtatu innocentiæ non fuiſſet ſolicitudo iſta, & ſic eſt modus loquendi Hebraicus, quòd pęna vocetur malitia, & quòd eſt quoddam malum, & ſic dicitur Deus interdum agere pęnitentiam de malitia quam facere volebat alicui, ideſt, de pęna quam volebat ei inferre, & iſta eſt cauſa, quare non debemus ſoliciti eſſe in craſtinum, quia ſolicitudo eſt quædam grauis pęna. nam exurit animum, & Deus non vult, quòd nos ſuperfluo affligamur.

Alij exponunt de ipſis diebus quaſi conquerantur de nobis velut ſi ſolicitudo noſtra eſſet pœna ipſi diei, vt ſi haberet perſonam, & tunc conquereretur vnus dies, quòd iniuſte affligebamus illum ſi apponeremus ei ſolicitudinem alterius diei. ſic exponit Chryſoſto. in quadam Homilia, & tamen iſte ſenſus nō eſt niſi propter ſimplices, melior eſt ergo præcedens ſenſus.

An habere ſolicitudinem generaliter de temporalibus rebus huius mundi ſit peccatum. Et quare Christus iſta de ſolicitudine ſic locutus eſt, & quæ velint dicere exempla eius. Et qualiter prælati, & præſidentes debent habere curam de temporalibus.
Quæſt. CLXXXVIII.

QVAERETVR an habere ſolicitudinem de rebus temporalibus ſit peccatum.

Aliqui dicunt, quod non, quia ſolicitum eſſe pertinet ad præſidentem, ad Romanos duodecimo, qui
F præeſt in ſolicitudine, ideſt, qui præeſt adminiſtrat donum Spiritus ſancti per hoc, quòd habet ſolicitudinem de illis quibus pręeſt, præeſſe tamen circa temporalia prouenit ex Dei diſpoſitione prima Pet. ſecundo ſubditi eſtote omni humanę creaturæ propter Deum, ſiue regi &c. reges tamen pręſunt in ſolis temporalibus. ergo iſta pręſidentia a Deo ordinata eſt, & conſequenter bonum erit: immo neceſſarium habere ſolicitudinem de temporalibus.

Item vnuſquiſque ſolicitus eſt de fine propter quē operatur, ſed licitum eſt homini operari propter temporalia ad acquirendam vitam ſecunda Theſſalo. tertio, ſiquis non vult operari non manducet. ergo
G licitum eſt ſolicitari de temporalibus.

Item ſolicitudo circa opera miſericordię eſt laudabilis, ſicut Apoſtolus laudat 2. ad Timot. primo, ſcilicet, cum Romam veniſſet ſolicite me quęſiuit, & inuenit, det illi Dominus miſericordiam inuenire, & loquitur de Oneſiphoro, qui ſępe miniſtrauit ſibi dū eſſet in vinculis. & tamen opera miſericordię interdū habent ſolicitudinem temporalium, vt ſiquis adminiſtret bona pupillorum, vel viduarum, aut prouideat eis, quia hoc ſine ſolicitudine non fit. eſt ergo talis ſolicitudo temporalium laudabilis.

Dicendum, quòd aliqui putauerunt illicitum eſſe habere ſolicitudinem aliquam de temporalib9, eo ꝙ Chriſtus vetuit hic dicens, quòd non eſſemus ſoliciti de cibo, & potu, aut veſtimento, quia gentes quę-
H runt iſta, & tamen nihil eſt magis neceſſarium nobis quàm iſta: ergo ſi de his nō eſt licitum ſolicitari, a fortiori non licebit de alijs temporalibus bonis curam agere. Eſt tamen dicendum, quòd iſti errant, quia neceſſe eſt, quòd cibo, & potu vtamur ad vitę cōſeruationem, & tamen ſi nos nullam ſolicitudinem de his habuerimus nunquam euenient nobis cibi, & potus, quia expectare iſta a Deo eſſet tentare ipſum: nam in neceſſitate cum homo nihil aliud poteſt, licitum eſt a Deo iſta petere, vel quòd aliquo modo det ſibi remedium contra famem, & tunc Deus dabit, ſicut fuit in Elia manente apud torrentem Carith tempore famis: quotidie enim Deus mittebat ſibi per cer-
I uos panē, & carnes manę, & veſpere. 3. Reg. 17. potū vero non mittebat, quia erat ibi apud torrentem, & de illo bibere poterat. ſic etiam Iſraelitę quadraginta annis comederunt manna in deſerto, Exo. decimoſexto, & Deuteronomij octauo, & hoc, quia non poterant habere cibos ab aliqua gente cum eſſent in locis non habitatis. Ier. ſecundo, cum autem introierūt in terram Chanaam, & comederunt de frugibus terræ ceſſauit manna. Ioſue quinto, eo quòd Deus non vult prouidere nobis miraculoſe, niſi cum nos non poſſimus nobis prouidere: ſiquis ergo laborare nolit expectans, quòd Deus ſibi prouidebit temporalia miniſtrando, tentat Deum cum ſciat, quòd Deus vult, quod nos laboremus hic, quia aliàs iam hic eſ-
K ſet beatitudo ſi de nullo cura habenda eſſet, maxime quia exempla, quę Chriſtus in litera poſuit non inducunt, quòd nullam ſolicitudinem habeamus, vt infra apparebit, ſed intendit ſolam prohibere ſuperfluam ſolicitudinem, & ad hoc prohibuit ſolicitudinem abſolute: potuiſſet enim dicere nolite ſuperflue ſolicitari, & tamen non dixit, quia vt dicitur ſecundo Ethicorum, & ſupra dictum eſt quando quis debet recedere ab aliquo vitio ad quod multum erat inclinatus redeundo ad medium non debet reducere ſe immediate ad medium, ſed ad aliud extremum oppoſitum, & inde faciliter reducet ſe in medium. ita omnes homines ſunt naturaliter inclinati ad ſuperfluam ſolicitudinem rerum temporalium, quam vt Chriſtus eis auferret, voluit transferre ad oppoſitum

dicens absolute, quòd non essent soliciti de cibo, & potu, & vestimento, quia etiam si ipse eis iuberet omnino dimittere solicitudinem temporalium non facerent, quia per hoc viderent se cito morituros, sed compescerentur aliqualiter a superflua solicitudine, & sic redirent ad medium, scilicet, vt tantum essent soliciti quantum expedit. si autem dixisset eis nolite esse soliciti superflue, modicum distraherentur a solicitudine, quia propter naturalem inclinationem putarent non esse superfluum sibi id quod desiderabant, & sic melius fuit prohibere solicitudinem absolute quàm solicitudinem superfluam, & tamen ex modo loquendi Christi apparebat, quòd ipse non intendebat prohibere omnem solicitudinem, sed solum superfluā, quia aliàs esset doctrina erronea, quare autē prohibeatur superflua solicitudo, dicetur sequenti quæstione.

Ad primum dicendum, quòd licitum est homini habere curam de temporalibus moderate, & hoc siue præsit siue non: in præsidente est mensura solicitudinis circa temporalia, vt tantum circa illa solicitetur, quòd ex omissione solicitudinis non pereat charitas, nec etiam ex superabundantia: ex omissione charitas perit quando quis præsidet in temporalibus, & omittit gubernare illa secūdum quòd incumbit ex honore officij sui, vt si Episcopus, qui etiam habet curam de rebus temporalibus Ecclesiæ, omittat perire possessiones aliquas, scilicet, alienari vel diripi, aut inuadi cum ipse possit resistere, quia tunc peccat mortaliter non habendo solicitudinem de his temporalibus. idem de rege, qui in temporalibus præest, vt si permittat, quòd vnus rapiat, & inuadat bona alterius: hæc enim omissio mortale peccatum est, & istud non est omittere solum solicitudinem temporalium, quia ꝙ vnus de subditis iniuriam, vel damnum alteri inferat non pertinet directe ad temporalia respectu præsidētis, sed ad charitatem, & actum virtutis, quia ipse non respicit principaliter damnum quod infertur per hoc, quòd vnus accipit rem alterius, sed iniustitiam, & violationem charitatis. Habere ergo solicitudinē, vt ista non fiant, vel si facta fuerint, quòd emendentur, non est habere solicitudinem directe de temporalibus, sed de virtute conseruanda, & restituēda postquam perierat, si autem rex negligeret bona temporalia, quę sunt iura regni sui ex quorum omissione non lęderetur aliquis de subditis directe, vel principaliter, sed læderetur ipse solus rex, vel successores sui peccaret per omissionem solicitudinis rerum temporalium, & istud cęteris paribus minus est quàm quòd permittat, quod vnus de subditis diripiat bona alteri⁹, scilicet, maius peccatum est, quòd rex permittat diripi alicui decem denarios, quàm quòd de iuribus regni per omissionem solicitudinis permittat perire totidem. tunc autem in præsidente solicitudo temporalium est superflua, quando contra charitatem militat, vel contra profectum charitatis. De primo, vt si aliquis Episcopus tam ardenter se haberet circa meliorationem bonorum Ecclesiæ, siue iurisdictionis, siue bonorum, quæ possidentur, quòd propter magnitudinem istius solicitudinis cessaret a spirituali exercitio cognoscendo oues suas, & proficiendo eis verbo, & in moribus instruendo, & nolentes cogendo bene viuere, quia ista est occupatio necessaria Episcopo. De secundo, vt si Episcopus prouideat ouibus suis in spiritualibus quantum tenetur, & etiam bona Ecclesiæ sufficienter administret, propter implementum tamen desiderium ædificandi, vel ampliandi possessiones Ecclesiæ cesset a quibusdam exercitijs spiritualibus quibus vacare posset si solicitudini ampliandi temporalia non insisteret, quia spiritualia meliora sunt temporalibus, & vbi vtrunque fuerit supererogationis potius vacandum est spiritualibus quàm temporalibus, & hoc maxime in Episcopis quorum vita debet esse præcipue in spiritualibus 88. distin. cap. Episcopus nullam, scilicet, Episcopus nullam rei familiaris curam ad se reuocet, sed orationi, & lectioni, & verbo prędicationis tantummodo vacet, vnde licet Episcopus teneatur prouidere omnibus pauperibus, & infirmis de Episcopatu suo, qui manibus laborare non possunt quantum potuerit 82. distin. cap. Episcopus, tamen per seipsum non debet prouidere, sed per Archipresbyterū, vel Archidiaconum 88. distin. cap. Episcopus, scilicet, Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum, non per seipsum, sed per Archripresbyterum aut Archidiaconum agat, & hoc, vt non impediatur Episcopus a spirituali exercitio. reprehensibilis ergo erit in Episcopo talis solicitudo rerum temporalium: etiam si pro Ecclesia hoc faciat, & secundū hoc potest in generali videri quando solicitudo præsidentis circa temporalia est bona, & laudabilis, & quando non.

Ad secundum dicendum, quòd quærere necessaria ad vitam per solicitudinem non est prohibitum, sed laudabile cum pertineat ad charitatem, quia cùm teneatur quilibet seipsum ex charitate diligere etiā corpus suum, vt ait Aug. lib. de doctrina Christiana, & 3. Sen. distin. 28. tenebitur procurare ea, quæ sunt sibi ad essendum necessaria, sed solicitudo superflua reprobatur, scilicet, quando sumus soliciti de eo quod non est nobis necessarium, vel quando non est necessarium, & ita de alijs modis, vt dicetur sequenti quęstione, & ideo temporalia possunt procurari cum quadam solicitudine moderata, quæ non reprobatur.

Ad tertium dicendum, quòd solicitudo rerum tēporalium in operibus misericordiæ ordinatur ad finem charitatis solum: & ideo non est illicita nisi sit interdum superflua.

Hoc potest esse, vt si forte ille, qui tenetur ad aliquā opera, omittat illa propter curam temporalium expendendorum in vsum misericordiæ, sicut Episcopus non debet per seipsum habere solicitudinem de prouidendo pupillis, & viduis, & pauperibus, sed committere hoc alteri, vt supra dictum est, sic etiam Apostoli a principio Ecclesiæ primitiuæ ministrabāt mensis pauperum quod erat opus misericordiæ, & tamen postea iudicauerunt hoc non esse bonum dicentes, non est ęquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis, & sic cessauerunt ab hac solicitudine, vt possent prædicationi instare Actuum sexto, & istud est quando quis propter opera misericordiæ in subuentione temporali pauperum, vel in alijs causis pijs cessat ab aliquo opere ad quod tenetur.

Alio modo est superfluitas in solicitudine temporalium propter causas pias quando per illam impeditur homo ab aliquo bono spirituali meliori, etiam si non sit sub præcepto, vt fuit supra positum exemplum in solutione primi ar. Tertio modo est superfluitas, vt siquis multam solicitudinem habeat, vt ipsum opus misericordiæ excessiue agat quod posset aliàs cum minore solicitudine sufficienter agere, vt siquis habeat administrationem alendi aliquos pauperes, aut velit hoc sponte agere, & posset alere eos sufficienter cum mediocri solicitudine, vult tamen eos pascere superabundanter, & de cibis delicatis, ad quod requiritur magna solicitudo in temporalibus administrandis, vt sufficiant ad hoc, talis autem solicitudo non est laudabilis: etiam si non impediretur homo per eam ab

alijs

alijs bonis necessarijs, vel supererogationis a quibus tamen necesse est impediri, & hoc, quia ipsum opus in se non est laudabile, inter peccata enim venialia computatur secundum Augustinum si quis pauperes delicatis cibis nutriat distin. vigesimoquinta §. criminis, & etiam dare eleemosynas pauperibus competẽtes laudabile est, sed non superfluas, vt ait Ambro. lib. tertio de offi. & 86. distin. capitu. non satis, siue cap. pulchra. talis ergo solicitudo temporalium: etiam si sit solum ad opera pia non est bona, & ita possunt inueniri alij modi superfluę solicitudinis circa opera misericordiæ.

Quibus modis dicatur superflua solicitudo temporalium, & propter quid est nociua talis solicitudo. Et quibus de causis Deus vetuit superfluam solicitudinem. Et quare aliqui parum laborantes augescunt. Et semper laborantes pauperes sunt. Quæst. CLXXXIX.

QVAERETVR quibus modis dicatur superflua solicitudo temporalium, & propter quid est nociua talis solicitudo.

Dicendum, quòd solicitudo dicitur studium, vel cura adhibita ad aliquid consequendum, ista autem cura debet esse maior, vel minor secundũ, quòd res circa quam agimus potest magis, vel minus deficere ab intentione nostra, vbi autem est paruus timor deficiendi, parua solicitudo adhibetur. Si autem est securitas de consequendo rem, minor adhuc solicitudo est.

Circa temporalia autem solicitari potest quis superflue. Vno modo si soliciteturad ea tanquam ad finem, & tunc, siue parum, siue multum quis solicitetur est solicitudo superflua, quia nunquam temporalia debent poni, vt finis, sed vt instrumenta ad finem.

Secundo modo est solicitudo superflua si magis apponatur de cura circa rem aliquam quàm expediat etiam si licitum sit illam rem appetere, & de illa solicitari, quia sicut illicitum est ardentius amari aliquã rem quàm amanda sit, ita est illicitum procurari eam cum maiori solicitudine quàm necesse sit.

Tertio modo est solicitudo superflua, quando est de aliqua re extra tempus suum, quia licet illa res debeat cum solicitudine acquiri, non tamen tempore illo, sed alio, vt dicetur infra 192. quęst.

Quarto quando quis solicitus est de re aliqua ex maiori timore quàm debeat, scilicet, quando quis timet, quia etiam faciendo quidquid potest deficient sibi temporalia, & propter hoc multum se solicitat in acquisitione illorum, quia tunc semper dicetur superflua solicitudo, quia timor ex quo procedit est superfluus, & illicitus, quia diminuit aliquid de certitudine Diuinæ prouidentiæ. alijs autem modis solicitari circa temporalia non est illicitum, & tamen sub istis includuntur multi alij modi particulares.

Causa autem quare Christus vetuit istam superfluam solicitudinem fuit multiplex. Primo, vt auferret hominibus desiderium istorum tanquam de fine, quia sicut finis est magis desideratus quàm ea, quæ ad finem, ita magis de illo solicitantur homines quam de his, quæ ad finem, & quia homines, vt communiter non cognoscentes alia bona nisi corporalia putabant ista esse sola bona, & in eis constituebant fęlicitatem, quod erat malum grauissimum, voluit Christus auferre eis occasionem desiderandi ista tanquam finem dicens, quòd non essent soliciti de illis: nam per hoc ostendebat, quòd non deberent constituere in eis finem, quia si essent finis, li-

F citum esset immensum solicitari de illis, & nulla poterat esse cura superflua, qa ea quæ pp se appetunt̃ sine mẽsura appetunt̃ 1. Poli. ꝙ autem non essent finis ista temporalia, sed tanquam minima bona, & ideo vltimate quęrenda, ostendit Christus supra in litera dicens, primum quærite regnum Dei, & iustitiam eius, idest, beatitudo, quæ est regnum Dei quęratur ante omnia, scilicet, principalius & maiori affectu, & deinde iustitia, idest, opera bona per quæ perueniG tur ad beatitudinem, & vltimo adijcientur nobis hæc, idest, temporalia, scilicet, quòd habeamus curam de eis tanquam de adiunctis, & accessorijs, & non tanquam de principalibus per se appetibilibus,
G istud autem erat maximum malum, quia si quis constituat fęlicitatem in bonis temporalibus nihil de Deo curabit, & sic erunt omnia pessime se habentia, nec erit homo sanabilis quandiu manserit talis error.

Secunda causa est propter impedimentum quod præstatur diuino cultui, siue per solicitudinem superfluam temporalium impeditur homo a bonis operibus necessarijs, vel a bonis operibus supererogationis, & istud malum est, quia licet quis non credat esse fęlicitatem in bonis temporalibus per accidens per istam solicitudinem impeditur a consecutione veri boni, sic dicitur infra decimotertio, quòd quidam audientes verbum Dei cum gaudio suscipiunt, sed
H solicitudo istius sęculi, & fallacia diuitiarũ suffocat verbum, & sine fructu efficitur.

Tertia causa est, quia homo superflue se affligit: vult enim Deus, quòd anima nostra maneat in sua dignitate, & non se subijciat rebus vilibus, nec se affligat irrationabiliter quod tamen fit quando quis solicitatur plus circa aliquam rem quàm debeat. sic dixit Christus supra in litera nolite soliciti esse in crastinũ sufficit diei malitia sua, idest, sufficit pro quolibet die pęna solicitudinis quam ipse dies inducet, & non oportet, quòd afflictio vnius diei adiungatur alteri.

Quarta causa est, quia per nimiam solicitudinem ostendit homo se male sentire de diuina prouiden-
I tia, Deus autem vult, quòd credamus de eo id quod dignum est, & quia ipse habet hanc excellentiam, ꝙ omnia per suam prouidentiam gubernat, vult quòd hoc credamus de eo, qui autem valde solicitatur circa temporalia innuit non esse prouidentiam. Primo, quia putat, quòd si multum non laborauerit nihil habebit, & deficient ei necessaria ad conseruationem, & ideo nimis laborat, hoc tamen repugnat prouidẽtiæ Dei cuius est conducere res in finem suum, & non permittere eas inordinate vagari, prouidebit ergo Deus nobis quantum fuerit nobis necessarium, vel expediens iuxta finem quem ipse de nobis disposuit, quòd autem quis velit aliquid vltra, ea quę Deus de eo disposuit illicitum est, quòd autem perueniat ad ea, quæ Deus disposuit de ipso necesse est. ideo non
K oportet, quòd ipse multum soliciterur tanquam per seipsum peruenturus sit ad finem quem labores sui meruerint, quia non perueniet nisi ad finem quem de eo Deus pręstituit, satis ergo est, quòd quilibet moderate soliciterur de temporalibus cum alteri sit cura de nobis ad perducendum nos quo velit.

Secundo, quia illi, qui multum solicitantur de rebus temporalibus putant, quòd peruenient ad talem finem qualem labores sui exigunt, scilicet, multis laboribus respondebit magnus status, & hoc etiã præsupponit non esse prouidentiam in rebus, quia si prouidit Deus in rebus nostris finem, & media perueniendi, non poterimus nos per labores multos excedere statum illum quem Deus nobis constituit.

Hoc

Hoc autem eſt quod quotidie videmus, quia quidam A
ſunt prudenter, & aſtute agentes in rebus humanis, & graues labores ſubeunt ex quibus rationabiliter videbatur, quòd iſti perueturi eſſent ad magnos honores quos deſiderant. Alij autem ſunt, qui quaſi nullo bono digni, & imprudenter ſe habentes, & paucis ſe implicantes laboribus, ad altiſſimum ſtatum perueniunt, quod manifeſtum eſt ex nullo alio prouenire niſi ex diuina prouidentia ſecundum quam ↄſtitutum eſt homini in temporalibus quem modū, & ſtatum habeat, & illum tranſgredi non poteſt etiā ſi multum ſe ſolicitet. ſi igitur nulla prouidentia eſſet Dei circa iſta temporalia, & humana, fortaſſis bo- B
num eſſet, quòd quis ſe ſolicitaret valde, quia per magnam ſolicitudinem ad magna perueniret, quia tamē per diuinam prouidentiam tam finis, & ſtatus quàm modus perueniendi illuc in iſtis rebus temporalibus diffinitus eſt: etiam ſi parum ſolicitemur non manebimus citra illum ſtatum, qui de nobis diffinitus eſt, & etiam ſi multum ſolicitemur non excedemus illū ſaltem in puncto, quia ſi in aliquo excederemus, vel deficeremus, iam euacuaretur diuina prouidentia, qa fieret aliquid de iſtis temporalibus contra ſuam præfinitionem. Id autem quod maxime fallit homines in ſuperflua ſolicitudine temporalium, eſt quia putant per magnitudinem ſolicitudinis magnas res ac- C
quirere, ſed falſum eſt, quia non ſemper accidit ſic, quòd Chriſtus ſignificauit dicens, quis autem veſtrū cogitans poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? quaſi dicat, etiam ſi multum cogitet nihil poterit addere ſtaturæ ſuæ, ſed Deus dabit magnitudinem quam diffiniuit, quod apertius ponitur Luc. 12. ſcilicet, quis veſtrum cogitando poteſt adijcere ad ſtaturam ſuam cubitum vnum? & ſequitur ſi ergo neq; quod minimum eſt poteſtis, quid de cęteris ſoliciti eſtis, quaſi dicat, etiam ſi multum ſitis ſoliciti non poteritis habere nec minimum niſi quod Deus vult vobis dare: ideo ſuperfluum eſt vobis multum ſolicitari, quòd autem propter paruam ſolicitudinem homo non deficiat ab illo fine quem Dei prouidētia in iſtis temporalibus ei conſtituit, oſtendit Chriſtus dicens, D
reſpicite volatilia cęli, ſcilicet, iſta non habent ſolicitudinem, & tamen Deus dat eis cibum, & conducit ea ad finem ſuum, & quantum ad veſtimentum poſuit exemplum in lilijs dicens, conſiderate lilia agri, ſcilicet, iſta non habent ſolicitudinem, & tamen Deus veſtit illa. ex quibus ſequitur, quòd homo non debet affligere animum ſuū ſolicitudinibus circa magnas, vel paruas res acquirendas, ſed moderate ſit ſolicitus quantum virtuti conuenit, quia etiam diuina prouidentia hoc de nobis vult ne omnino ocia ſequamur, poſtea tamen, quòd magna vel parua ſequantur in nobis proueniet ex ſola Dei prouidentia, & nō ex merito nec exigentia laborum noſtrorum: & ideo in hoc Chriſtus multum inſiſtit oſtendendo, quòd ſolicitudo ſuperflua repugnet valde diuinę prouidentię. E

An ſit nobis illicitum habere ſolicitudinem ſpecialiter circa neceſſaria vitæ, & laborare ad habendum victum, & veſtitum vel debemus expectare, quòd Deus prouideat, & an Chriſtus hoc vetuerit hic cum dixit ne ſoliciti ſitis &c. Et quòd duplex eſt ſolicitudo. Quæſt. CXC.

SED adhuc aliquis dicet, quòd non ſolum a ſuperflua ſolicitudine, ſed etiam a neceſſaria ceſſandum eſt, quia ſolicitudo neceſſaria eſt de rebus, quæ ſunt omnino neceſſariæ, & ita eſt cibus, & potus, & poſt illa veſtimentum. ſic dicitur Eccle. vigeſimonono, initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem, iſta tamen Chriſtus hic vetuit dicens ne habeamus ſolicitudinem de eis.

Dicendum, quòd aliqui dixerunt, quòd non licebat homini ſolicitum eſſe de aliquo labore corporali, nec laborare quidquam, vt refert Augu. lib. de operibus monachorum. Et cum obijciebatur iſtis illud Apoſtoli, qui non laborat non manducet, dicebant, quòd intelligebatur de labore ſpirituali, de quo Ioannis ſexto dixit Chriſtus operamini eſcam, quæ non perit.

Sed dicendum, quòd non ſtat, ſed etiam corporaliter laborandum eſt ad habendum iſta temporalia ſine quibus vita non agitur: nam hoc faciebat Apoſtolus, & alios ſic facere docebat 2. ad Theſſa. 4. ſcilicet, ipſi enim ſcitis quemadmodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, nec gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore, & fatigatione nocte, & die operantes: nam & cum eſſemus apud vos hoc denunciabamus vobis, quoniam ſiquis non vult operari non manducet. ſic etiam ipſe Paulus faciebat manibus ſuis laborans oſtendēs alijs ſic facere Actuum vigeſimo, argentum, aut aurum, aut veſtem nullius concupiui ipſi ſcitis quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum ſunt miniſtrauerunt manus iſtę, omnia iſta oſtēdi vobis quoniam ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos. non ſolum ergo laborare, & ſolicitudinem habere in temporalibus circa cibum, & potum, & veſtem non eſt malum immo eſt neceſſarium, & peccat, qui iſtā ſolicitudinem habere omittit. prima ad Timoth. 5. qui ſuorum maxime domeſticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior eſt, vnde non ſolum pro ſeipſo tenetur quis habere ſolicitudinem prouidendi in temporalibus, ſed etiam pro eis, qui cū eo ſunt, & ad ipſum pertinent, ſic dixit Paulus Actu. 20. ad omnia, quæ mihi opus erant, & his, qui mecū ſunt miniſtrauerunt manus iſtę. Cum autem Chriſtus dixit ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, &c. intelligi debet non, quòd nulla cura habeatur de iſtis, ſed quòd non habeatur ſuperflua: nam etiā de rebus neceſſarijs poteſt homo habere curā ſuperfluam, quando magis de illis ſolicitatur quàm neceſſe ſit. ſ. quia vult habere de eis plus quam ſit neceſſarium, & iſtud pertinet ad auaritiam ſecundum quam volumus abundare in diuitijs, vel etiam quando circa ipſum ſolum, quòd eſt neceſſarium ſub ea quantitate ſub qua eſt neceſſarium maiorem ſolicitudinem apponimus quàm expediat, & hoc eſt illicitum, quia prouenit ex timore deficiendi, & ille timor prouenit, quia non recte opinamur de prouidentia Dei, vel prohibetur ſolicitudo iſtarum rerum, ſcilicet, ne ponantur, vt finis operum noſtrorum, quia etiam ſiquis pauca temporalia appetat ſi conſtituit ipſa finem operationum ſuarum grauiſſime peccat ſic dicit Augu. lib. de operibus monachorum prohibitam ſolicitudinem. ſ. non hoc dicit, vt iſtam non procurent quantū neceſſitatis eſt, vnde honeſte poterunt, ſed vt iſta non intueantur, & propter iſta faciant quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur. Vel pōt intelligi, ꝙ Chriſtus non vetuerit hic labores corporales ad acquirendum neceſſaria, ſed ſolicitudinem de illis, ſic dicit Hiero. ſuper Matthæ. ſ. præcipitur nobis ne ſoliciti ſimus quid comedamus, quia in ſudore vultus præparamus nobis panem: ergo labor exercendus eſt, ſolicitudo autem tollenda. Et non intelligitur, quòd nulla ſolicitudo haberi debeat, quia nemo poteſt corporaliter laborare, niſi prius cogitauerit quid, & quomodo, & quando operari debeat, ſed vetatur ſolicitudo, quæ ad operationem corporalem non confert. Eſt enim quædam ſolicitudo ſecundum quam

cautè

caute attendimus quid nos agere oporteat tam in spiritualibus quàm in temporalibus ad vitam procurandam,& ista est necessaria, & pertinet ad prudentiam,sed ista parua est. Alia est solicitudo qua quis est suspensus dubia expectatione futurorum ne sibi eueniat contrarium eius quod desiderat,& pro quo laborat,& ista prouenit ex timore,& aufert confidentiam quam de Deo habere debemus, & etiam tollit nobis bonam opinionem de prouidentia Dei.nã si crederemus,quòd Deus prouideret rebus iuxta voluntatem, & bonitatem suam non maneremus trepidi, sed expectaremus lęti quidquid bonitati suę facere placitũ esset,& ista solicitudo excludenda esset, quia est vituperabilis:impedit etiam operationes,quia qui magna solicitudine futurorum euentuum suspensi tenentur a multis operationibus retrahuntur.s.quia dum multum cogitant non possunt multa operari,& hoc proprie Christus vetuit;nam ad acquirendum cibum potum,& vestitum,quæ sunt necessaria vitę, sicut non est necessaria magna industria, ita nec magna solicitudo, licet sit necessarius corporalis labor interdum magnus,& sic necessaria possunt sine solicitudine acquiri, sine labore autem nequaquam:vnde Christus laborare non vetuit,sed solicitum esse, & iste videtur esse proprius sensus,& ita solicitudo ex maxima parte aufertur,& labores soli nobis relinquũtur.istud enim per Christum ablatum non est cum in pęnam fuerit nobis datum vsque ad mortem, scilicet, in sudore vultus tui vesceris pane tuo.Genes.3.sic etiam dicit Chryso.non solicitudinibus,sed laboribus corporalibus acquirendus est panis,qui laborantibus pro premio diligentię Deo præstante abundat, & neligentibus pro pęna Deo faciente subducitur.

An exempla,quæ Christus hic posuit ad tollendam nobis solicitudinem sint conuenientia, & quomodo exemplo auium soliciti esse debemus secundum quòd possumus, vt necessaria acquiramus. Et qui modus viuendi fuit in primitiua Ecclesia. Quæst. CXCI.

QVAERETVR an exempla, quæ Christus hic posuit ad tollendum nobis solicitudinem sint conuenientia. Et videtur,quòd non,quia dicitur de solicitudine cibi respicite volatilia celi,quæ non serunt &c. in quo apparet, quod Deus vult nos facere sicut volatilia, immo dicit,quòd a fortiori Deus prouidebit nobis quàm volatilibus,quia multo pluris,idest,maioris valoris,& ęstimationis apud Deum sumus quàm volatilia,& tamẽ illa nec serunt nec metunt,& non congregant in horrea:ergo etiam nos non debemus seminare nec metere.

Aliqui propter prędicta errauerunt, vt dicit Aug. lib.de operibus monachorum asserentes, quòd nihil homo debet operari exemplo volucrum,& isti erant quidam monachi,qui volebant omnino esse ociosi, sed August.increpat eos ex ipsa litera Euangelica:nã ipsi volebant habere domum plenam,& laborare nolebant cum dicit:cur ergo non attendunt neque congregant in horrea,cur isti manus ociosas, & plena repositoria habere volunt? nam qui non seminat non congregat in horrea, ex quo apparet, quòd illi non faciebant hoc ex desiderio obseruandi legem Euangelicam, sed vt quietam,idest, ociosam vitam sibi pararent.

Dicendum, quòd exemplum de auibus conueniens est,nec tamen est sensus, quòd nos debeamus facere solum id quod faciunt aues, quod patet,quia etiam si non seminemus neque metamus neque cõgregemus in horrea, quæ tria Christus expressit,adhuc nobis manent alię solicitudines circa cibum, & potum,vt siquis dederit nobis frumentum, & carnes animalium quibus vescamur,oportet molere, & coquere,& cibos disponere, quæ est quædam solicitudo,hoc tamen aues non faciunt, vt ibi dicit Augusti. etiã siquis quotidie nobis escas paratas afferret oportebat adhuc aquam de fontibus haurire,& reponere, quod etiam aues non faciunt, vt ibidem dicitur. Aliud etiam exemplum inducit,scilicet, quia illi,qui manebant Ierosolymis in Ecclesia primitiua erant viri sancti,qui non solum legem Euangelicam obseruabant,sed etiam supererogabant,quia omnia eis erant communia Actuum quarto, & quinto ad quod tamen Christus non obligauerat,isti tamen, qui vocantur pauperes sancti Ad Rom.decimoquinto, & prima Corint.decimosexto,& secunda Corint.octauo, & nono habebant solicitudinem de administratione rerum temporalium:nam Apostoli suscipiebant precia omnium possessionum, quæ vendebantur, & distribuebant ea singulis prout vnicuique opus erat Actuum quarto, istud tamen non fit sine solicitudine. Apostoli etiam præerant mensis ad ministrandũ cibos viduis,& pauperibus Actuum sexto,in quo erat tanta solicitudo,& implicatio, quòd impediebantur a prædicatione verbi Dei eod.cap.s.non est æquum nos derelinquere verbum Dei,& ministrare mensis, & tunc constituerunt septem viros ad istam administrationem.Dicit etiam Augu.quòd tempore famis frumentum de Gręcia missum fuit habitantibus Ierusalem,& de eo sibi panes facere curauerunt,& hoc colligitur Actu.11.vbi vnus Propheta per Spiritumsanctum significauit famem magnam futuram in orbe,quæ fuit tempore Claudij Cęsaris,& tunc Christiani prout quisque habebat, proposuerunt mittere sustentationem habitantibus in Ierusalem quam miserunt per manus Pauli, & Barnabæ. Non est ergo contra pręceptum Christi solicitari de necessarijs ad vitam. Et etiam siquis inspiciat aues non est verum, quòd non solicitantur de cibo immo tota solicitudo earum stat in hoc, quia nihil aliud quærunt,nisi delectationem gustus,& tactus,per quàm se conseruant, siquis ergo sit tantum solicitus circa necessaria sibi quãtum aues sunt,erit multum solicitus immo esset solicitus excessiue, quia aues totum bonum suum constituunt in cibis: homini autem illicitum est omnia propter cibum quærere.

Dicendum ergo quòd Christus non voluit facere nos similes auibus in moribus cum ipse creando nos dissimiles,& inæquales eas nobis constituerit in gradu naturæ,sed vult facere Christus hic quandam proportionem inter aues,& nos,ad ostendendum,quòd etiam si non simus multum soliciti habemus necessaria,& dixit, quòd aues habent paucam solicitudinẽ, idest,faciunt pauca opera solicitudinis,quia non seminant neque metunt,nec congregant in horrea,& tamen cibum habent, ita & nos licet non solicitemur multum habebimus cibum,ad hoc tamen debet esse proportionalitas inter nos,& aues isto modo,scilicet, quòd sicut se habent aues ad ea, quæ possunt facere secundum naturam suam, ita & nos habeamus nos ad ea,quę possumus s'm naturã nostrã,aues aũt faciũt quidquid possunt,vt cibos habeant,ita & nos quidquid s'm nostrã naturã possumus, facere debemus, vt necessaria habeamus.Primũ patet qa aues solicitudinẽ aliquam hñt nã qñ nõ hñt cibum diligẽter quęrũt in loco,in quo sunt,vt illum inueniant,quod si non inuenerint ad alia loca pergunt, & regiones mutant:vnde omni tempore de nullo alio solicitantur,& tamen licet ista solicitudo sit in eis magna.i.quãtũ facere possunt tñ non serunt neque metunt neque congregant in

in horrea, scilicet, quia naturæ suæ facultas non pertingit ad ista. Secundum patet, scilicet, quòd nos pro necessarijs ad vitam solicitemur quantum natura nostra potest exemplo auium, & verum est, & tamen in auibus natura est inclinatio consequens formam, & quia naturalia tantum agunt quantum possunt, cùm non sit in potestate eorum remittere, & intendere actus, est naturale auibus tantum solicitari quātum possunt, vt cibum acquirant: bonum autem naturæ est ipsa ratio: ideo tantum potest homo naturaliter facere quantum ratio potest. licet ergo vires nostræ corporales sufficiant ad maiora faciendum & ingenium ad maiora cogitandum, non dicimur posse facere, nisi quantum ratio dictat faciendum, aliàs enim iam homo non est, vt rationalis, sed vt aliquid alterum vtens alijs principijs agendi: quando ergo homo solicitatur circa necessaria tantum quantum ratio dictat, tunc dr̄ solicitari quantum potest s'm naturā suā, & hoc quilibet facere tenet̄: rectè ergo tenetur homo facere circa procurationem necessariorū, sicut volatilia, scilicet, proportionaliter, vt declaratū est. Opera tamen exteriora procedentia a solicitudine differunt in nobis, & in auibus secundum differētiam naturarum: potuit enim natura prouidere auibus, & omnibus brutis, de necessarijs: homini autem non potuit: dedit enim auibus plumas ad operimentum, vngues, & rostra ad defensionem, quadrupedibus quoque pelles, & pilos pro indumentis, dedit cornua, & dentes, & similia pro armis, & ita in omnibus necessarijs prouidit eis, quia potuit: ratio huius est, qa in brutis est natura sensitiua, quæ est determinata ad vnum, & in eis, quæ sunt vniformiter semper se habentia, natura potest sufficienter prouidere, homini autem non potuit natura prouidere in omnibus necessarijs, ita quòd nihil extrinsecum quærere deberet, quia homo est naturæ rationalis, quæ non est determinata ad vnum, sed potest se habere ad opposita & disparata. natura ergo, quæ de se est determinata non potuit ei prouidere. Nam ea quæ natura dat, vel facit, semper manent eadem, homo autem propter hoc quod est naturæ rationalis, etiam si nūc indigeat vna re, post paululum erit sibi bona res opposita isti, & non ista, sed natura non potest mutare ea, quæ semel dat, quia habet se determinate: ideo non potuit prouidere homini in omnibus bonis sibi, & necessarijs, sed dedit sibi intellectum, in quo omnia continuit: nam per illum potest excogitare diuersas artes, & modos faciendi sibi vestes, & arma, & procurandi cibum, dedit etiam manus, quæ sunt instrumenta conuenientia ad omne opus quod excogitauerit intellectus, & per hoc sufficienter homo potest sibijpsi prouidere, & cum per hoc sibi prouiderit, dicetur natura ei prouidere, quia dedit sibi illa, per quæ sufficienter possit prouidere sibi. in auibus ergo est naturale totum habere, quo indigent, scilicet, quòd natura eis cibos, & vestes, & arma, & omnia dedit, homini autem est naturale non habere necessaria, sed habere ex natura sufficientem viam ad quærendum illa, & propter hoc, licet aues faciendo secundum naturam suam non debeant serere, nec metere, neque congregare in horrea, quia non est eis opus. homini tamen secundum naturam incumbit ista facere, quia hæc est via conueniens ei ad sibi prouidendum: est ergo conueniens exemplum inductum de volatilibus. Quod autem dicebatur, quòd Deus pascit volatilia, & a fortiori pascet nos. Dicendum quòd verum est, quia eo modo, quo in Deo ponimus solicitudinem dicimus maiorē esse solicitudinē de nobis q̄ de volatilibus, & consequenter magis prouidebit nobis de cibo quàm illis, & tamen non per hoc tollitur quin

A debeamus laborare ad quærendum victum, & quando per laborem acquisierimus verum est, quòd Deus illum nobis dedit, cum ipse dederit nobis ingenium ad excogitandum laboris modum, & manus, & vires ad exequendum, & terræ virtutem, vt nobis colentibus eam fructus inde nascantur. Si autem homo expectaret, quòd Deus ei prouideret cęlitus mittendo cibos paratos ad manus eius, irrationabiliter ageret, quia Deus dicitur pascere volatilia, & tamen ipsa solicitudinem habent, vt cibum inueniant, licet non vt colant neque vt præparent, quia istud neque sciunt, neque possunt, cum natura earum non sufficiat ad hoc, si autem aliqua auis nollet quærere cibos fame periret, etiam si dicatur Deus pascere volatilia: ideo in hoc quod est Deum pascere hominem vel volatilia subintelligitur, quòd tam homo, quàm

B volatilia agāt id quod natura eorum suadet agendū, sic etiam Deus iussit ꝙ homo quando esset in angustijs clamaret ad ipsum, & liberaret eum Psalm. 90. clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione eripiam eum. non tamen intelligitur, quòd propter hoc existens in tribulatione inter hostes, si potuerit non debeat fugere, & eripere se a manibus eorum: immò debet quia aliàs tentaret Deū, & tunc Deus dicitur liberare ipsum de tribulatione, quia dat ei locum fugiendi de illa, sic patet de Petro posito in vinculis: Actuum duodecimo, & cum ipse non posset se inde liberare Angelus soluit cate-

C nas, & aperuit portas, & eduxit eum in vicum, & tunc reliquit eum Angelus, quia iam poterat per seipsum fugere, & ipse recessit ad illos, apud quos poterat liberari, in quo innuitur, quòd Deus solum prouidet homini in eis, in quibus ipse non potest prouidere, in quibus autem potest, relinquit eum agere, & si in illis homo expectet a Deo, quòd prouideat sibi nihil laborare volens tentat Deum, sic dicit Augustinus libro de operibus monachorum.

Circa aliud exemplum de lilijs dicendum, quòd Deus non vult, quòd homines imitentur lilia, quia illa nihil agunt, sed solum inducitur contra illos, qui non bene credunt diuinam prouidentiam, scilicet, si

D Deus per prouidentiam suam lilia sine aliquo labore eorum sic vestit, a fortiori hominibus prouidebit de veste, est tamen natura lilij nihil agere, sed totum bonum suum in se habere: ideo Deus totaliter illi prouidet de vestimento, & cæteris, natura autē hominis est posse vestimentum facere, & quærere: ideo Deus illi aliter nō prouidet, quia sic poneretur aliqd superfluum in vniuerso quod repugnat ordini rectissimo, & tamen si homo posset quęrere sibi necessaria, & Deus miraculose ei prouideret, maneret inutilis, & ociosa illa virtus, Deus tamen nihil superfluum aut ociosum fecit: ideo non debet prouidere homini quando ipse sibi prouidere potest, ita enim faceret de lilijs, & volatilibus, si sibiipsis possent prouidere de aliquo, & ideo quia lilium de nullo potest sibi pro-

E uidere, Deus dedit lilio omnia bona sua intra se. volatilia autem possunt sibiipsis in aliquo prouidere, quia licet non possint ad habendos cibos terram colere, cibos tamen sponte de terra natos possunt quęrere: ideo Deus non ponit volatilibus omnes cibos in nido suo, sed ipsa per se quęrunt discurrendo per diuersas regiones. Alia ratio etiam est inducendi istud exemplum ad ostendendum, ꝙ superflua solicitudo nihil nobis prodest, quia etiam siquis multum solicitetur, nō poterit per hoc maiora acquirere, vel inuenire q̄ Deus per prouidētiam suam de illo disposuerit, quod apparet, quia etiā si omnes homines conentur facere aliquod vestimentū ita pulchrū, sicut est

lilij non poterunt: nam Salomon in omni gloria sua nunquam hoc potuit; & tamen lilia non habent solicitudinem, sed solum habent quicquid eis Deus dat, si tamen per solicitudinem nostram magnam, vel paruam euenirent nobis magna, vel parua, haberemus nos pulchriora vestimenta quàm lilia: apparet ergo quòd nullus potest habere, nisi quantum prouidentia Dei disposuerit: ideo magnitudo solicitudinis inutilis est.

An liceat de futuris solicitari, seu esse soliciti in crastinum Et quòd solicitudo aliqua est necessaria circa futura. Quæst. CXCII.

QVÆRETVR an liceat de futuris habere solicitudinem.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Prouerb. 6. dicitur vade ad formicam ò piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat, & sic laudabilis est solicitudo futurorum cum admoneamur formicam solicitam imitari. Item solicitudo pertinet ad prudentiam, est autem prudentia præcipue de futuris, quia pars prudentię est prudentia futurorum: ergo solicitudo, quę pertinet ad prudentiam est laudabilis. Item illi, qui reponunt aliquid reseruandum in posterum sunt soliciti de futuro, Christus tamen loculos habuit. Ioan. 12. in quibus conseruabat pro sustentatione sua, & Apostolorum, quos loculos Iudas habebat: ergo licitum est de futuris esse solicitum.

Dicendum, quòd Christus dixit hic ne essemus soliciti de futuro, scilicet, nolite soliciti esse in crastinũ, est tamen solicitudo aliqua necessaria de futuris, quia aliàs non posset vita conseruari cum nõ possit homo habere omnia necessaria quandocunque vult; nisi antequam sint necessaria prouiderit sibi de illis: ideo põt dici vno modo, quòd Christus vetuit solicitudinem de futuris non absolute, sed solum immoderatam, sicut vetuerat supra solicitudinem de præsentibus superfluam, & tamen coincideret tunc istud cũ præcedentibus nec vetaretur hic aliquid nouũ. Ideo dicendum, quòd vetatur hic solicitudo futurorum specialiter inquantum est de futuris.

Pro quo sciendum, quòd non potest opus esse virtuosum, nisi fiat cum debitis circumstantijs inter quas est vna tempus debitum Ecclesiastes 8. omni negocio tempus est, & opportunitas, & nõ solum intelligitur de exteriori executione operis, sed etiam de interiori solicitudine, quia sicut non est semper tempus faciendi vnam rem, ita neque est semper tempus cogitandi de illa, sed tempora quædam sunt, in quibus expedit cogitare, & in alijs non: opera enim quæ fiunt exterius ad hoc, quòd bene fiant oportet esse præcogitata, sed non possunt esse præcogitata, nisi antequam operemur habeamus aliquam solicitudinem, opera autem sunt distincta per tempora, quia quoddam est tẽpus vindemiæ, & aliud messis, & ita omnia tempus habẽt Ecclesiastes 3. ideo sicut distinguuntur opera per tempora, ita distinguũtur solicitudines, quia tempori æstatis competit solicitudo metendi, & tpe autũni solicitudo vindemiæ, siquis ergo tempore ęstatis esset iam de vindemia solicitus, superflue præoccuparet futuri temporis solicitudinem, & istam tanquam superfluã Christus ꝓhibet dicens nolite soliciti esse in crastinũ.

Ad videndum tamen an de futuris liceat nobis esse solicitos. Dicendum est, quòd aut illa sunt superflua, ita quòd etiam in præsenti habita essent superflua, aut non: si sunt superflua non licet; de illis solicitari, vt siquis vult congregare multitudinem diuitia-

F rum, quia diuitiæ proprie sumptæ nunquam sunt necessariæ, sed superflue, debet tamen dici superfluum non solum illud quod superabundat ad istum diem, sed etiam quod superabundat ad multa tempora, q͠a aliàs necessarium vocabitur: etiam superfluum dicet non quod superabundet ad sustentationem personę, sed etiam ad sustentationem status, vt ostensũm est supra q. 34. & illud vocatur diuitiæ, de hoc est licitum solicitudinem habere in futuro, sic patet Luc. 12. de diuite, qui dixit non habeo vbi congregem fructus meos, destruam horrea mea, & maiora faciam, & illuc congregabo omnia bona mea, & dicam animæ meæ, anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & Deus dixit

G illi stulte hac nocte animam tuam repetent a te, quæ autem præparasti cuius erunt? & sic vituperatur ibi solicitudo illius diuitis, & ista est solicitudo de futuris, quæ pro nullo tempore sunt necessaria: si autem sit homo solicitus de futuris necessarijs pro aliquo tempore, aut facere illa pertinet ad præsens, vel ad futurum, quia sunt aliqua, quæ licet in futuro sint necessaria possunt tamen nunc fieri, & alia sunt, quæ nõ possunt fieri in præsenti, solicitudo de illis est superflua, sicut vindemiæ non possunt fieri tempore messis: iõ quòd quis tempore messis sit solicitus de vindemia illicitum est. Si autem necessaria in futuro possunt fieri in præsenti, aut sunt talia, quæ necesse est fieri antequam vsus eorum sit necessarius. s. quia illo tpe non

H poterunt prompte haberi, aut sunt talia, quæ poterũt etiam illo tpe faciliter haberi. si primo mõ nõ est superfluum, immo est necessarium ante tempus esse solicitum de futuris, sic Christus dixit Luc. 14. de illo, q vult ędificare turrim, quia prius quàm incipiat cõputat sumptus, qui necessarij sunt, vt videat si habeat ad perficiendum, ne postquam posuerit fundamentum & non potuerit perficere, omnes qui vident incipiãt illudere ei dicentes, hic homo cępit ædificare, & non potuit consummare, & ita est fere in omnibus negocijs magnis, quia præparatoria illorum oportet, quòd fiant multo tempore ante: nam subito non poterunt haberi quãdo quis voluerit: ita est de sumptibus quotidianis: non enim occurrit homini immediate habe-

I re omnia quibus indiget ad quotidianos sumptus: iõ licitum est homini immo necessarium solicitari, vt habeat pro futuro aliquid vnde cibos possit emere, & ita Christus faciebat habens loculos, vt ex pecunijs ibi reseruatis posset pro se, & suis habere cibos, vt non oporteret quotidie mendicare, quia fieret interdum, quòd mendicando cibum habere non posset ipse neque discipuli: habebat ergo Iudas loculos Christi Ioan. duodecimo, & ex illis emebat ea, quę necessaria erant Ioan. decimoquarto, sic etiam fuit de Apostolis in Ecclesia primitiua, qui precia agrorum venditorum recipiebant, & retinebant, deinde destribuebant cuique per tempora, sicut opus esse sciebant; sicut etiam quando quis scit in futuro aliquid sibi ne-

K cessarium, & quòd tunc nõ occurret illud habere, ad prudẽtiam pertinet ante tempus solicite prouidere, sic fuit quando fames futura prænunciata est, Actu. 11. quia tunc omnes Christiani parauerunt se, vt mitterent sustentationem ante tempus existentibus Ierosolymis eo. cap. & talem solicitudinem futurorum Deus vult haberi a nobis, immo quia interdum nos non possumus solicitari de illis, quia nescimus quid nobis necessarium erit in futuro, Deus reuelat hæc. Sic fuit de fame futura in Aegypto reuelata Pharaoni per somnia, vt in septem annis vbertatis prouideretur terrę pro fame futura: Genes. 40. & 41. sic etiam fames, quæ fuit sub Claudio Cesare reuelata est, per Spiritum Sanctum, vt existentes in Ierusalem habe-

rent

rent ſuſtentationem paratam pro tempore, Actuum vndecimo, hoc modo in qualibet magna domo debet haberi prouiſio pro futuris, quia non poſſunt quotidie haberi omnia neceſſaria pro magna familia, & laudantur diſpenſatores, qui talem prouiſionem faciunt: Lucæ duodecimo, quis putas eſt fidelis diſpēſator, & prudens quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis in tempore tritici menſuſuram: & quia cuilibet homini etiam ſi non habeat familiam ſunt aliqua neceſſaria, quilibet admonetur de futuris habere ſolicitudinem: vnde cuilibet dicitur Prouerbiorum ſexto, vade ad formicam o piger & conſidera vias eius, &c. & apparet manifeſtiſſime, quòd ſit neceſſaria ſolicitudo futurorum, quia aliàs ſi ſolum deberet homo eſſe ſolicitus qualibet die pro ipſa die quando tempus meſſis non colligeret quiſquam, niſi cibum neceſſarium pro illa die, & ita periret totius anni fructus, & non poſſet homo vltra viuere cum poſtea cibum non inueniret. Item non poſſet etiam pro ipſa die habere cibum, quia ipſa die qua mittimus falcē in ſegetem non poſſumus eā ita depurare, vt pro ipſa die faciamus nobis panes ex ſegete cum ſint multę præparationes intermedię, niſi quis forte faceret polentam torrendo grana, vel confricando, ſed iſtud non eſt habere cibum, ſed partem cibi, etiam ſequeretur aliud grauius, ſcilicet, quòd in illa die nō poſſemus habere cibū, quia ille, qui ſeminat non poteſt eadem die colligere, ſed expectat in futurum: ſi ergo ſolicitudo de futuro non eſſet licita nemo nunquam ſeminaret, ſed cum ſpe, & ſolicitudine futuri iſta fiunt. prima Corinthiorum nono, qui ſeminat, & qui arat debet in ſpe ſeminare, & laudatur agricola, qui cum patientia ſperat fructum, quem immediate non videt, ſcilicet, referunt fructum cum patientia: Lu. quarto, neceſſe igitur eſt de futuro eſſe ſolicitos, & ſicut eſt de diuerſitate temporum anni, quòd vno tempore pro alio laborādum eſt, ita eſt de ætate hominis, quia quædam eſt ætas ad laborem, & alia ad quietem: eſt enim ſenectus ætas deficiens, in qua homo neceſſaria acquirere non poteſt: ideo prouidere debet in iuuentute neceſſaria ꝑ ſenectute, quia tunc virtus deficit Pſalm. 70. ne derelinquas me in tempore ſenectutis cum defecerit virtus mea. Si autem ea, quæ ſunt neceſſaria in futuro, & in præſenti poſſunt fieri, poſſunt haberi ita faciliter in futuro ſicut nunc, ſolicitudo de illis eſt ſuperflua. ſicut ſiquis diſponeret poſt annum peregrinari, & quia calcei ſunt neceſſarij pro itinere nunc emeret calceos: nam illi poterant haberi, ita faciliter die, qua quis inciperet peregrinari, ſicut hodie, & ita de ſimilibus, ſic patet quando liceat habere ſolicitudinem de futuris, & quando non.

Sed obijcietur, quòd nullo modo liceat de futuro ſolicitari, quia quanto aliquid eſt magis futurum, id eſt, magis elongatum, ſolicitudo de illo eſt minus neceſſaria, quanto autem magis propinquum magis neceſſaria: nihil autem futurum eſt magis propinquum quàm dies craſtinus, & tamen non licet de craſtino ſolicitari: ergo nec de aliquo futuro.

Dici poteſt vno modo, quòd idem eſt de die craſtino, & de quolibet futuro, & ideo tota diſtinctio, quæ facta eſt ſupra de futuro facienda eſt de craſtino, & ſecundum hoc aliquando licebit de craſtino ſolicitari, & aliquando non.

Aliter pōt dici, quòd craſtinum & hodie, quia ſunt ſimul, ſicut licet homini ſolicitari de hodierna die, ita etiam licet de craſtino, non tamen accipitur hic craſtinum pro ſequenti die, ſed pro quocunque tempore futuro quantumcunque in longinquum, ſic accipit ſacra Scriptura, & vulgares Ioſue 22. cras dicent filij

A veſtri filijs noſtris, & tamen manifeſtum eſt, quòd illud non poterat eſſe ſequenti die, ſed poſt multos annos mortuis omnibus, qui tunc viuebant, & ſuccedētibus poſteris eorum, qui non nouerant veritatem rerum geſtarum: tunc enim poſſent dicere nouem tribus, & dimidia ad duas & dimidiam quid vobis, & Domino Deo Iſrael? & ſic id quod fiet poſt centum annos dicitur cras fieri, ſic etiam dicit Hieronym. ſuper Matthæ. cras in ſcripturis futurum tempus intelligitur dicente Iacob exaudiet me cras iuſtitia mea, id eſt, in futuro tempore: Geneſ. 30. & iſte eſt conuenientior ſenſus, licet etiam accipiendo cras ſtricte adhuc B eſt litera vera per diſtinctionem ſupra datam. Hæc omnia de ſolicitudine futurorum vera ſunt circa ſolicitudinem temporalium: nam ſolicitudo circa bona ſpiritualia etiam de futuro licita eſt immo eſt multū neceſſaria, & laudabilis, quia ſiquis non habuerit illā peribit: per ipſam enim euitamus peccata: Eccleſiaſtici ſeptimo, memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis, id eſt, cogita de morte, quæ futura eſt: etiam quia bona ſpiritualia ſunt bona ſimpliciter, ſcilicet, gratia, & gloria, & illa ſine menſura ſunt appetēda, quia proter ſe appetuntur. 1. Politi. ideo quantācunque ſolicitudinem habuerimus de illis, & quocūque tempore nunquam erit illicitum: etiam eſt cauſa C magnę neceſſitatis ad ſolicitandum de futuris, quia ſunt illa incerta, & ſubito veniunt, quando homo nō poteſt ſe diſponere pro illis. ſic dicitur Luc. 12. ſi paterfamilias ſciret qua hora fur veniret vigilaret vtiq; & nō ſineret perfodi domum ſuam, & vos eſtote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet idem infra 24. & propter hoc laudantur illi, qui ſemper vigilant, & de hoc futuro ſoliciti ſunt infra 24. & Lucæ 12. beati ſerui illi, quos cum venerit Dominus inuenerit vigilantes, amen dico vobis, quia præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis, & ſiquis non ſemper fuerit in hoc ſolicitus eſt ſibi magnum periculum, ſicut dicitur ibi de illo diſpenſatore, qui dixit moram facit dominus meꝰ venire cœperitque percutere pueros, & ancillas, & D edere, & bibere, & inebriari, veniet dominus eius in die qua ignorat, hora qua neſcit: diuidetque eum, & partem eius ponet cum infidelibus.

Ad primum dicendum, quòd formica habet ſolicitudinem rationabilem pro futuro, quia alio tempore non poteſt ſibiipſi prouidere de granis, & talis ſolicitudo eſt nobis licita immo neceſſaria.

Ad ſecundum dicendum, quòd per prouidentiā prudenter homo diſponit ea, quę ſunt ſibi in futurum neceſſaria, & quia contingit ſolicitudinem de futuris eſſe interdum vtilem, & interdum inanem iuxta ſupra dicta, interdum erit licita ſolicitudo de futuris, & interdum non.

Ad tertiū dicendū, ꝙ Chr̄s habuit loculos ꝑꝑ duo: ſ. ꝑꝑ ſe, & ꝑꝑ nos. De primo patet, quia Chr̄s interdū E tranſibat ꝑ varia loca, in quibus nō poterat ꝯueniēter mendicare, quia ēt ſi peteret nihil ſibi darēt: immo ēt interdum ſi pecunias offerret non darent ſibi cibi, ſic patet Lucæ nono, quando tranſibat per Samariam, & erat facies eius tanquam euntis in Ieruſalem, volueruntque diſcipuli emere eſcas in vrbe, & Samaritani portas clauſerunt, ita vt nihil habere poſſet: a fortiori ergo non dediſſent ſibi cibos gratis ſi mendicaret, etiam quia interdum ſi ex mendicitate cibos habere vellet oporteret morari in quibuſdam locis pluſquam ipſe vellet, aut expediret. ideo fuit ſibi conueniens habere loculos. De ſecundo patet, & iſtud eſt principale, quia ſi Chriſtus nunquā habuiſſet loculos, ſed fuiſſet quotidie mendicans putaretur, quòd non liceret nobis aliqd poſſidere, & eſſet locꝰ introducēdi

magnam hæresim: fuit ergo valde conueniens, quòd haberet Christus loculos, vt per hoc appareret, quòd nobis licebat proprium habere, sic dicit Augu. lib. de sermo. Domi. cum viderimus aliquem seruum Dei prouidere ne ista necessaria sibi desint, nō iudicemus eum de crastino solicitum esse: nam ipse Dominus ꝓpter exemplum loculos habere dignatus est.

Sed dicetur quomodo Christus habuit loculos, & discipulis non licuit habere loculos, quia dicitur infra decimo, nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam in zonis vestris?

Dicendum, quòd solus Christus est Legislator noster, quem debemus imitari in dictis, & factis, & nullum autem alium tenemur imitari, nec in dictis, neque in factis. Apostolos autem & alios, qui introduxerunt fidem prædicantes illam tenemur imitari in dictis obediendo illis, quia dicunt illa non tanquam a se, sed tanquam a Christo audita, & imposita illi, vt prædicarent ea: nam tenebantur prędicare, quæ a Christo audierant. 1. Corinth. nono, si non euagelizauero vę mihi est, si tamen Apostoli aliquid facerent vltra ea, quæ prędicabant non tenemur eos sequi, nec habemus occasionem errandi ex factis eorum qualiacunque sint. Secus autem est de factis Christi, quia ipsum tanquam Dominum, & Legislatorem imitari debemus tam in dictis, quàm in factis, cum etiam vita sua fuerit nobis forma viuendi. De prouidentia Dei, de qua Christus tangit hic dicendum erat, & tamen dicetur infra decimo, vel Luc. 12.

Deum tam in dictis q̄ i factis imitari debemus.

CAP. VII.

NOLITE iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo? frater sine eijciam festucam de oculo tuo, & ecce trabes est in oculo tuo? Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere festucam de oculo fratris tui.

Luc. 6. 2. q. 1. cap. Deus. Rom. 2. Mar. 4. Luc. 6. de accusa. c. qualiter. qualiter. 1. q. 1. cap. multi.

NOlite iudicare. In præcedentibus Christus ordinauit nos dirigendo affectionem nostram in Deum: hic regulat affectum nostrum erga proximum. Et diuiditur in duo, quia primo regulat affectum respectu mali, secundo respectu boni ibi. *Nolite sanctum dare.* Prima in duo, quia primo ostendit, quòd proximus non est temerarie iudicandus. secundo, quòd non est temerarie arguendus ibi. *Quid autem vides.*

An ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & fuerint immediate post illa. Quæst. 1.

CIRCA primum quæretur an ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia, & an fuerint immediate post illa.

Ad primum dicendum, ꝙ hic est ordo cōtinuus, quia nulla gesta enarrantur hic, sed solum describuntur verba, quæ Christus prædicauit turbis in

F monte, & incipiunt supra 5. inter ipsa autem verba nō est aliqua ratio continuationis, quia non dependet necessario vna sententia ab altera, sed poterat esse ordo conuersus, licet conuenientius, sic ordinentur: iō standum est ordini literæ iuxta regulam generalē, ꝙ semper est standum ordini narrationis, quem tenet sacra Scriptura, vel quęcunque alia, nisi expresse appareat, ꝙ alius ordo fuerit, & tñ apparet ratio aliqua quare debeamus putare fuisse alium ordinem: ergo standū est ordini literę alioquin oīa perirēt, si nulla causa necessaria ostensa liceret nobis recedere ab ordine scripturę dicendo, ꝙ sit anticipatio, vel recapitulatio.

G Sed obijcietur, quia Luca, qui ponit istam eandem narrationem non continuat eam sic, sed ea, quę hñr in fi. pręce. c. hñr Luc. 12. & ea quę hñr hic sunt Lu. 6.

Dicendum, ꝙ pōt dupliciter stare. Vno mō, ꝙ ista sępe Christus prędicauerit, & in prima vice dixit oīa hęc simul eo ordine, quo describit Matth. in istis trib⁹ capitulis, quæ vocantur sermo Dñi in monte. Alijs autem vicibus non prędicauit oīa simul, sed particulas aliquas tollebat, & sic in diuersis tpibus prædicauit postea diuersas particulas istius magni sermonis, & illum ordinem secutus est Lucas: ideo posuit ista in diuersis locis, & etiam non eo ordine, quo hñr hic. Aliter pōt dici, ꝙ vnica vice Christus ista prędicauit, & tñ Matth. & Luc. diuersimodè illa ordinauerunt. s. Matthæus tenuit ordinem naturalem Luc. vero ordinem

H artificialem, s. applicans diuersas partes istius magni sermonis diuersis partibus Euangelij vbi magis videtur conuenire, & istud est valde rōnabile, quia ita faciunt artificiosi tractatores, qui non sequunt̄ semp ordinem rerum gestarum, sed applicant partes varias diuersis locis anticipando, & postponēdo fm quod magis ꝯueniunt doctrinę q̄ tradere intendunt. Luc. autē habuit spāle in hoc, quia magis conatus est ordinare narrationem q̄ cęteri, vt dr̄ Luc. 1. in prologo quem ipse scripsit: ideo noluit sequi ordinē naturalem, quē Matthęus tenuit, sed artificialem, & nō differt in hoc cum ambo narrent eandē veritatē gestorum: immo potuit esse multum vtilis ista varietas, vt per vnū Euāgelistam sciremus ordinem naturalem istorum dicto-

I rum, & per alterum sciremus ordinem artificialē, q̄a vterq; ordo ꝯfert ad intelligentiam nr̄am, & sic patet ꝙ ista fuerint dicta post pręcedētia, cū Matth. secutus fuerit ordinem naturalem dictorū in istis. Ad secundum dicendum, ꝙ præsupposito, ꝙ fuerit hic ordo cōtinuus est dicendum, ꝙ fuerunt ista immediate dicta post præcedentia, quia oīa, quæ hñr a principio 5. cap. vsq; ad finem huius fuerūt dicta in eodem sermone: ideo non fuit interpositio aliqua tpis inter ista, & pręcedentia, & dato ꝙ dicamus Christum sępe prędicasse ista per diuersas particulas, Matthæus tamen non narrauit ea, nisi prout dicta sunt a Christo prima vice, & tunc omnia simul dicta sunt, quia non cessauit loqui ad populum in montè vsque ad finem capituli istius, vt patet infra in litera, & sequenti capitu. in

K principio.

Circa primum dicitur. *Nolite iudicare.* Duplex est. n. iudicium. Vno modo est actus iurisdictionis eius, q̄ ius reddit partibus in quocunque foro, & de isto non agitur hic, quia istud iudicium non est prohibitum, sed potius necessarium: immo nihil est magis necessarim in politia quàm habere iudicem, qui partibus iura reddat, quia tertio Politic. in princip. dicitur, quòd magis necessarium est in politia distributiuum iustitiæ, idest, iudex quàm panis. Alio modo accipitur iudicium prout aliquis ex quibusdam signis exterius habitis male iudicat, idest, opinatur in corde suo de proximo suo, & quia istud, vt communiter solet prouenire ex radice iniqua, vetat nobis Christus iudicare,

care, ſcilicet, nihil prauum de proximo in corde noſtro affirmare, nec exterius propter illam credulitatẽ aliquid aſſerere. *Vt non iudicemini.* poteſt intelligi litera iſta multipliciter. Vno modo, quòd vetetur nobis hic iudicare de Deo.ſ.de promiſſionibus, & factis eius, & dependet a præcedentibus, quia dictum fuerat præcedenti capitulo, quòd homo non ſit ſolicitus valde de cibo, & potu, & veſte, & etiam quòd non ſit ſolicitus in craſtinum, quia Deus per prouidentiam ſuam ſolicitus eſt de nobis, & quia interdum videm⁹ aliquos homines penuriam pati, & fame perire, diceret aliquis ecce Deus non complet promiſſa ſua, & iſtud iudicium Deus nobis vetat, quia nos neſcimus cur Deus ſingula faciat, & ſic non poſſumus intelligere quando vel quomodo promiſſiones obſeruet: hũc ſenſum ſequitur Hilarius dicens iudicari Deum de ſponſionibus ſuis vetat, quia vt iudicia ex incertis rebus inter homines ſumuntur, ita & hoc iudicium aduerſus Deum ex ambiguitate ſuſcipitur, quam penitus repelli a nobis, vt conſtans fides potius retineatur, quia de homine male iudicare peccatum eſt, de Deo autem eſt crimen, ſcilicet, maius peccatum. Alio modo poteſt intelligi hoc de iudicio proximi, vt non iudicemus de factis eius, & tunc dicitur, vt non iudicemini, ideſt, vt nõ peccetis mortaliter, & per hoc ſitis digni iudicari, quia qui peccauit eſt dignus iudicio vel intelligitur, vt pro, &, ita quòd dicat conſequentiam, & ſic Lucas dixit, ſcilicet, nolite iudicare, & non iudicabimini nolite condemnare, & non condemnabimini Luc.6. & ita ſępe iſta dictio, vt accipitur, quòd non dicat habitudinem finis, ſed ſolum conſequentiam quandam: vel poteſt accipi, vt proprie, quòd dicat habitudinem cauſæ finalis, & eſt ſenſus ſi aliquis iudicat de proximo, & ipſe iudicabitur, vt ergo non iudicemini nolite iudicare, & iſte eſt ſenſus literæ, & probatur fundamentum immediate in litera.ſ. *Quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini.* Ideſt, ſi dure iudicaueritis de aliquo etiã fiet de vobis durum iudicium & ſi iudicando de proximo infamaueritis eum, etiam de vobis iudicabitur, & infamabimini. Si vero in iudicando fueritis miſericordes iudicium fiet de vobis miſericorditer. *Et in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis.* Menſura iudicium eſt, vt dicit Auguſt. & ratio eſt, q̃a menſura dicit quandam æqualitatem, quæ pertinet ad iudicium, quia iudicium eſt actus iuſtitiæ, & illius eſt æqualitatem conſtituere quinto Ethico. & ſic quicunque iudicat menſuram quandam ſumit, ſed ſi illa fuerit legitima menſura, remetietur iſti menſuranti per legitimam, ſi vero fuerit inæqualis, ſcilicet, quia exceſſiue ſe habuit quis iudicãdo alterum, etiam erit contra ipſum menſura inęqualis.

Quomodo dicitur hic, vt non iudicemini, cum dupliciter intelligatur. *Quæſt. II.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, vt non iudicemini.

Aliqui intelligunt, quòd ille qui non iudicat hic ꝓximum non iudicabitur a Deo. Non tamen eſt intelligendum, quòd propter hoc, quòd homo deſinit iudicare proximum ſuum Deus non iudicabit ipſum, quia non iudicare eſt non agere peccatum de nouo, & tamen per hoc, quòd quis nõ committit noua peccata, non fit ei remiſſio præteritorum, quia non committere peccatum cadit ſub obligatione ſimpliciter peccata tamen præterita non tolluntur, niſi per pœnitentiam: ideo etiam ſi nunquam iudicauerimus proximum Deus nihilominus iudicabit nos, ſic dicit Chryſoſto. nunquam propter hæc conſequuntur indulgentiam peccatorum, quia dictum eſt, vt non iu-

A dicemini, quis enim conſequitur indulgentiam mali prioris, quia non addit alterum malum, quaſi dicat, nullus propter hoc illam conſequitur, ſed intelligẽ tunc, vt non iudicemini, ſcilicet, de hoc peccato, quia iudicare proximum, vt hic accipitur, peccatum eſt, de omnibus tamen peccatis Deus iudicabit hominem Eccleſiaſtes 12. cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato, ideſt, pro omni peccato: ſi ergo iudicaueritis Deus iudicabit vos de iſto peccato, vt ergo effugiatis diuinum iudicium, nolite iudicare proximum, & ſic a Deo non iudicabimini.

Aliter intelligi poteſt etiam proprie de iudicio humano, ſcilicet, quòd non iudicet homo proximum ſuum, quia aliàs ipſe iudicabitur ab alijs hoc enim
B Deus poſuit in pœnam, ſcilicet, quòd permittit homines illos, qui iudicant de alijs, quòd iudicẽtur ab alijs, & quia homines timent iudicari, quia in hoc honor eorum minuitur, qui conſtat ex opinione aliorum, & ſi male opinantur de illo iam iſte perdit honorem: non fuit ergo aliquid per quod homines magis vitarent rationabiliter ſe a iudicando alios, quàm vt ipſi non incurrãt aliorum iudicium, & ob hoc Chriſtus poſuit iſtud tamquam motiuum ad cuſtodiendum iſtud præceptum.

Quomodo dicitur in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis. Et quare pro bono datur menſura maior, pro malo vero
C *minor. Et pœna nunquid eſt maior quam peccatum.* *Quæſt. III.*

QVAERETVR quomodo dicitur, in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis, quia ex hoc videtur, ꝙ ſi nos temerarie iudicamus de aliquo, ꝙ Deus temerarie iudicet de nobis: eſt enim abſurdum, quia Deus nihil temere, aut iniuſte agit.

Dicendum, ꝙ põt intelligi de iudicio Dei, & de iudicio humano.ſ. de iudicio Dei, ꝙ in quo iudicio iudicauerimus de proximo.i. quale iudicium de eo fecerimus tale iudicium faciet Deus de nobis, & accipitur tale non ſecundum qualitatem ſed ſecundum quantitatem. Nam ſi iudicium noſtrum fuit malum de ꝓximo, nõ eſt Dei iudicium malum de nobis, ſed iuſtũ
D & tñ quantum malum nos fecimus proximo iniuſte iudicando de eo tm̃ malum pęnę Deus nobis inferet iuſte de nobis iudicando, & retribuendo: iſte eſt enim modus quem iuſtitia tenet: nã iuſtitia, vel iudex cõſtituit ęqualitatem inter homines. 5. Ethi. & hoc eſt inquantum aufert ab eo, q plus habet, & dat illi, qui minus habuit, & tunc efficiunt̃ ęquales, & ſunt reducti ad iuſtitiam, vt ſiquis alterius rem rapuit, vel iniuriam intulit, iſte habet plus q̃ ſibi debitum eſt inquantum rem alterius accepit, & inquantum ſibi vſurpauit poteſtatẽ ad nocendũ alteri quam de iure non habet, & ille qui lęſus eſt minus habet q̃ habere debeat ſiue de reb⁹ poſſeſſis ſiue de honore, iudex aũt adequat iſtos auferendo ab eo, q cepit rẽ alterius ipſum, ꝙ abſtulit,
E & reddendo Dño, & inſuꝑ cogendo aliũ ad ſoluẽdũ dãna, & tũc vterq; habet quod ſuũ eſt, & quali mẽſura iſte, qui male agit mẽſus fuit eũ cui nocuit eadem menſura remenſum fuit ei, ideſt, ęquali, & tamen ipſe iniuſte menſus eſt, ſibi autem iuſte remenſum eſt: ſic etiam in iniuria illata, quia cogetur inferens a iudice tolerare pœnam ſecundum legem, quæ ſit tanta quanta iniuria quam intulit, & ſic quantum iſte vſurpauit ſibi de iure, quod non habebat puniendo alterum tantum ſibi ſubtrahitur de ſuo, quia antequam peccaret inferendo iſtam iniuriam, non erat obligatus ad aliquam pœnam nunc vero obligatus eſt ad ęqualem, vt ſibi etiam inuito pœna inferatur, & ſic cogitur iſte tantum perdere de iure ſuo,

 & liber-

& libertate ſua quantum ius vſurpauit ſibi ſuper alterum, ei autem qui læſus eſt redditur totum ius quod perdiderat eo modo quo lex, & iudex reddere poſſunt, ideſt, reſtituere; quia per hoc quod iſte læſus eſt iniuriam patiens ab alio perdidit aliquid de honore ſuo, honorem ſibi reſtituit lex cum propter honorem eius, & ad ſatisfaciendum ſibi puniat aduerſarium eius. dicitur autem eo modo quo lex, & iudex poſſunt reſtituere; quia ſi quis ab alio iniuſte percuſſus mutilatus eſt, non poteſt iudex reſtituere ei priſtinam corporis integritatem, & pulchritudinem, ſed reſtituit, quod poteſt, ſcilicet, honorem loco iſtorum puniendo iniuriantem propter honorem læſi. hoc modo Deus iudicat nos tali iudicio, ideſt, tanto quãto nos iudicauerimus, ideſt, tantum malum nobis infert quantum nos proximo intulimus, ſed nos iniuſte de proximo iudicauimus, Deus autem iuſte nos iudicat. Aliter etiam exponit Auguſt. lib. de ſermone Domi. ſ. quòd in iudicio, in quo nos iudicamus iudicamur, quia aliquando iudicium malum quod nos de proximo facimus, non nocet ei nobis, tamen ſemper nocet, quia peccamus iudicando. Si autem intelligatur de iudicio humano eſt ſenſus, quòd ſicut iudicauerimus de hominibus, ita alij homines iudicabunt de nobis, & ſi bene iudicauerimus bene de nobis iudicabitur, ſi vero male etiam de nobis male iudicabit, cum autem dicitur, quòd in qua menſura menſi fueritis remetietur vobis, ſignificat ęqualitatem retributionis, quæ requiritur ad iuſtitiam, vt oſtenſum eſt.

Sed obijcietur, ꝙ non remetiatur nobis in eadem menſura, ſed in maiori, quia dicitur Lucę 6. menſurã bonam confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinum veſtrum, menſura tamen ſuperfluẽs dicit ſuperabundantiam ad id quod dedimus.

Dicendum, ꝙ remetiri conuenit interdum Deo, & interdum hominibus ſecundum quod ſit retributio operis interdum per Deum, & interdum per homines, & tunc iſta remiſſio, vel eſt pro bono opere, vel pro malo, ſi pro bono ſemper retribuitur pluſquã dederimus, ſiue per Deũ, ſiue per homines. De Deo patet, quia dat nobis vitam æternam pro bonis operibus, & tamen ad Roma. 8. dicitur non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. De hominibus patet, quia etiam homines moti a Deo retribuunt in pręſenti bene operantibus pluſquam mereãtur, vel pluſquam fecerint, ſic dicitur Mar. 10. nemo eſt, qui reliquerit domũ &c. propter me, & propter Euangelium, qui nõ accipiat centies tantum nunc in hoc tempore, & in ſęculo futuro vitam æternam. Si autem interdum bene operantes non recipiant hic retributionem aliquam accidit hoc, quia forte eis non expedit, ſed melius eſt ſibi quòd omnia in futurũ recipiant, & ſic de menſura ꝓ bono ſemper homo recipit ſuperabundanter, & de hoc intelligitur Lucæ 6. menſuram bonam confertam &c. ſi autem ſit retributio pro opere malo nunquam homo recipit pluſquam meruit, ſed in eadem menſura ſibi remetitur ſiue ſecundum legem humanam, ſiue diuinam. De humana patet cum conſiſtat iuſtitia in quadam æqualitate, vt dictũ eſt, & ita Deus iuſſit hominibus facere Deuterom. vigeſimquinto, ſcilicet, iuxta menſuram delicti erit plagarum modus, ideſt, menſura: Deus etiam in iudicio ſuo, ſic facit æqualia retribuendo Apocalip. decimooctauo, quantum glorificauit ſe in delitijs ſuis tantum date illi de tormento, & illud non intelligitur de humano iudicio quantum ad mala; ergo Deus æqualem menſuram dat, ſed quantum ad bona maiorem, & quia hic agitur de retributione pro malo, ſcilicet, quando proximum iudicamus dicitur de ęquali menſura, ſci-

F licet, in qua mẽſura mẽſi fueritis &c. Iſtę duæ mẽſuræ ponuntur Lucæ 6. quia poſtquam dicitur menſurã bonam, & confertam &c. ſequitur eadem menſura, qua menſi fueritis remetietur vobis, vt vnum referatur ad menſuram pro bono, & alterum ad menſurã pro malo, licet poteſt vtrunque intelligi de menſura pro bono, vt dicetur ibi. Ratio autem quare pro bono detur menſura maior, & pro malo minor, hæc eſt, ſcilicet, q̃a dare pro bono opere vltra meritum pertinet ad liberalitatem, dare autem pro malo vltra demeritum partium ad iniuſtitiam, liberaliter autem dare Deo competit, ſed non iniuſte agere, & idem in hominibus eſſe debet. Sed obijcietur, quòd etiam in malis Deus retribuat homini maiorem menſuram, G quia peccato mortali quod in momento fit dat pęnã ęternam, quæ in infinitum eſt maior Augu. lib. de ſer. Domi. dicit, quòd cum dicitur, qua menſura menſi fueritis &c. non eſt intelligendum propter æquale tẽporis ſpacium, ſed ꝓ viciſſitudinem mali, vt qui male fecerit mala patiatur, & ſecundum hoc non oportet dici, ꝙ menſura ſit æqualis, ſed ꝙ ſit ſimilis. ſ. malũ pro malo, & bonum pro bono. Dicendum tñ, quòd vtrunque eſt verum, quia malum pro malo redditur, & etiam æquale pro ęquali. Cum autem dr̃, ꝙ datur pœna æterna pro peccato temporali.

Dicendum, ꝙ non eſt verum, ſed datur pœna æterna pro peccato æterno, quia qui mortaliter peccauit & decedit in peccato in æternum manet in eo, quia licet tranſierit actus peccati, manet macula, & reatus, H & offenſa, & tenebrę actualiter in anima, & quandiu iſta manſerint neceſſe eſt, ꝙ puniatur anima, & quia manebunt in æternum punietur in æternum, qui in peccato mortali deceſſit, ſi tamen aliquando macula peccati tolleretur in damnatis neceſſe erat, ꝙ pęna eorum finiretur, quia iam eſſet tp̃alis pœna pro peccato eo ꝙ peccatum iam nullo modo maneret, ſic patet in eis, qui dolent hic de peccatis, quia poſtea manet eis pœna toleranda temporaliter hic, vel in purgatorio. Pœna autem inferni non eſt æterna propter conditionem grauitatis peccati, ſed quia ſemper manet peccatum. Sed adhuc obijcietur, quòd in eis, qui dolent de peccato, & puniuntur pro eo temporaliter Deus infert maiorem pœnam quàm fuit peccatum, I quia maiori tp̃e durat: etiam quia maior eſt triſtitia in pęna peccati q̃ delectatio fuerit in peccato.

Dicendum, ꝙ pęna nunquam eſt maior q̃ peccatũ, & tñ non debet iudicari de quantitate peccati ꝑ durationem eius, quia aliqua peccata magna durãt paruo tp̃e, vt occidere hoĩem, vel blaſphemare de Deo, & alia minora durant longiori tp̃e, ſicut dicere fabulas inutiles, vel mendacia iocoſa, aut multum, & frequẽter comedere. De pęnis etiam eadem extimatio hr̃, quia quædam pœnę ſunt magnę, quę durãt paruo tp̃e vt flagellari, vel mutilari, & alię paruę durant longo, vt ire in exilium per duos, vel tres annos, etiam iura humana non commenſurant pœnas delictis ꝑ æqualitatem durationis, K quia aliquando pro peccato momentaneo inferunt pęnam prolixi tp̃is, vt exilium, & interdum pęnam perpetuam, vt mortem, quia qui occiditur in ęternum eſt occiſus, & ſm̃ legem humanã iam nũquam reuiuiſcet, licet Dei poteſtas eum reſurgere faciet. & ſic etiam in iudicio Dei non debet fieri commenſuratio pęnarum per æqualitatem temporis quo peccatum durauit, vt inducit Auguſti. 21. de ci. Dei, etiam non debet commenſurari pœna magnitudini delectationis, quia aliqua peccata ſunt, in quib⁹ eſt valde maior delectatio, & eſt pœna minor, & in alijs fere nulla delectatio eſt, & eſt pęna grauiſſima, ſicut qui blaſphemat nomen Dei non delectatur, quia ex ira agit, iratus vero agit ex triſtitia. 7. Ethicorum, cap. 8.

cap.8.& tamen pœna huius grauis est, sic etiam inuidia, & odium sunt peccata multum grauia, & tamen non est delectatio aliqua in eis, sed potius anxietas, in gula autem, & venereis est delectari, & tamen sunt minora peccata: ideo non oportet mensurari pęnã peccati ex qualitate delectationis, quæ fuit in committendo illud, sed pœna datur maior, vel minor ex peccati magnitudine: non tamen dicitur peccatum maius, vel minus ex delectatione eius, quia peccatũ dicitur inquantum per illud aliquis offenditur, & iõ tantum erit peccatum quanta est offensa irrogata, & quia contingit in minori tempore, & cum minori delectatione inferre alicui maiorem offensam interdum quàm aliàs in magno tempore, & cum magna delectatione offendentis secundum varietatem rerũ in quibus qs alterum offendit, ideo nõ debet per magnitudinem temporis, vel delectationis peccati iudicari magnitudo eius, sed ex magnitudine offensæ, si autem obijciatur Apocal. decimoseptimo, quantum glorificauit se in delitijs suis tã.da.il.de tor. debet intelligi, idest, quantum offendit Deum glorificando se in delitijs, tantum date illi de tormento, & quia magnitudo offensę non accipitur solum ex ipso nocumento quod exterius fit, sed præcipue ex habitudine personæ cui irrogatur, vt dicitur 5. Ethico. quòd percutiens regem non debet solum repercuti, sed occidi, & rex percutiens rusticum iniuste non est iustum, quòd repercutiatur, continget interdum, quòd nocumento exteriori paruo existente sit offensa valde magna, & quia omne peccatum est contra Deum, & Deus est in infinitum excellens, aggrauatur in immẽsum quodlibet peccatum nostrum, & ideo etiam si quis doleat de peccato, & per hoc peccatum deleat non est inconueniens, immo valde iustum, quòd pęna valde acerba, & longi temporis debeat homini inferri pro illo qualis est pęna purgatorij, quæ est magnę acerbitatis, hoc autem nos ignoramus, scilicet, pro quolibet peccato quanta pœna debeatur in iudicio Dei, quia neque nobis expedit illius mensuram scire, nec etiam erat possibile hoc sciri per doctrinam aliquam, nec per reuelationem, quia cum varieẽ magnitudo pœnarum iuxta peccatorum varietatem, & peccata contingit variari in infinitum in magnitudine, & paruitate, sicut peccare est infiniti. 2. Ethi. variabitur infinitis modis mensura pęnarum, infinita autẽ nemo nouit, nisi Deus, ipse igitur solus est mensurator, & arbiter pœnarum nostrarum. Hæc autem vniuersaliter dicta sunt de mensura, qua Deus metitur actus nostros retribuendo siue in bonum, siue in malum, hic tamen solum ipse loquitur de mensura, qua quis iudicatur si proximum iudicat, & condemnatur si illum condemnat, vt dicit August. lib. de sermone Domi. quod fit in iudicio Dei, vt ostensum est. s. quia pro isto peccato iudicat nos, etiã fit in iudicio humano. s. quod qui proximum iudicat a proximis iudicaẽ, & non est intelligendum, quòd homines male iudicent de aliquo quasi per hoc volentes ei inferre pœnam de hoc, quòd male iudicauit de alijs, quia non est hæc intentio eorum, sed est sensus, quòd Deus ꝑmittit istos male iudicare de illo, quia ille male iudicauit de alijs: nam Deus continet in potestate sua actus nostros, & etiam cogitationes, & desideria nostra Prouer. 21. cor regis in manu Domini est, & quocunque voluerit vertet illud, & Prouer. 15. mors & perditio in manu Dei quanto magis corda filiorum hominum? & propter hoc, licet vnus homo velit alteri nocere non poterit, nisi hoc Deus illi mandauerit, vel permiserit, quia aliàs frustraretur diuina prouidentia, & falleretur interdum si vnus homo possit alteri malum inferre, quod Deus nollet, & quòd nõ præcogi-

A tasset, & tamen diuina prouidentia falli non potest, & non solum non potest quis realiter alteri nocere, nisi Deus permiserit, sed etiam non potest alteri malum cogitare, & malum velle ei, nisi Deus hoc etiã permiserit, patet, quia cum Deus habeat cor hominis in manu sua, & vertat illud, quo vult, non poterit homo inclinare cor suum ad volendum alicui malum, vel cogitandum malum de eo, nisi Deus permiserit illuc verti cor: quandocunque ergo quis maledicit alteri, vel de eo male concipit, quòd est illum iudicare, non fit sine Dei permissione, quæ ex iustis causis semper est, & ideo siquis male de aliquo iudicauerit comminatur Deus illi, quòd etiam de ipso homines male iudicabunt, scilicet, quòd Deus permittet illos male iudicare quod aliàs non permitteret: nam fortassis interdum de aliquo viro bono multi male B iudicarent ex propria iniquitate, & infamarent eum, sed Deus non permittit: ideo non iudicatur male de eo, hic autem permittit male iudicari de male iudicantibus, quia sicut iustum est, quòd quilibet puniatur quantum deliquit, ita etiam est aliqualiter iustũ, vt puniatur in eo, in quo deliquit, quia per quę quis peccat, per hęc torquetur Sapient. 12. sic etiam dicitur Isa. 34. vę qui prædaris quoniam ipse prædaberis, idest, alius accipiet prædam a te.

C *An licitum sit iudicare aliquem ex suspitione, vel præsumptione. Et de quo iudicio agitur. Iudicium nostrum est in bonum, & in malum. Et quòd ex tribus radicibus malum iudicium oritur.*

Quæst. IIII.

QVAERETVR de iudicio, quòd hic dicitur quod procedit ex suspitionibus, an sit licitum sic iudicare aliquem ex suspitione, vel præsumptione.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia suspitio est opinio incerta, quæ habet se ad bonum, & ad malum 6. Ethi. actus vero humani sunt particulares, & cõtingentes, & ideo incerti: igitur, vel nullo modo licebit de illis iudicari quod falsum est, vel licebit ex incertis iudicare, quæ sunt suspitiones.

D Item si esset illicitum iudicare proximũ esset hoc, quia inferretur ei aliqua iniuria, & tamen non infertur, quia iudicium consistit in sola opinione nostra, & non procedit exterius ad hoc, quòd realiter nocere possit: ergo non est illicitum.

Dicendum, quòd hic non agitur de iudicio quod pertinet ad iurisdictionem quale ad iudicẽ pertinet. s. an liceat iudici ex præsumptionibus, vel suspitionibus iudicare, sed agitur de iudicio nostro, quo intra nos opinamur malum de proximo ex aliquibus signis. Istud autem iudicium potest esse in bonum, vel in malum: in bonum quidem vt si ex aliquibus signis apparentibus ego iudicem de proximo meo, ꝙ vir bonus est, vel quòd ad bonam intentionem operatur, & tale iudicium non est prohibitum, E quia nũquam est malum, quia siquis iudicat bonum ꝑ signa de eo, qui vere bonus est, laudabile est, etiam talia nũquam prohibentur: si iudicet bonum de eo, qui malus est errat quidem sed malũ non agit, quia defectus intellectus nostri non est peccatum, sed pęna: hoc verum est, nisi quis vellet ea, quæ manifeste mala sunt, & quæ nulla intentione bona fieri põt, iudicare bona esse, vel bona intentione fieri, vt siquis iudicaret aliquem adulterari ex charitate: nam hoc non est errare, sed errare velle, & est graue peccatum, est tamen rarum, quia potius inclinatur homo de bono malum iudicare quàm de malo bonum, & de isto iudicio, de bono non loquiẽ hic Christus, & ẽt non solet vocari

iudicium absolute sumptum, quia iudicare de altero semper in malum sonat, scilicet, quòd praua de eo iudicantur, & istud iudicium est quod Christus hic vetat, quia vt communiter malum est.

Ad hoc tñ sciendum qñ fit malum iudicium. Dicẽdum, ꝙ est consideranda radix, ex qua oritur: sunt aũt tres radices, vna est si aliquis in se malus est, quia qui sibi conscius est malorum credit alios similes esse, qa putat esse difficile, ꝙ alij homines abstineant ab illis vitijs, in quibus ipse est, sic dicitur Ecclesiast. 10. in via stultus ambulans cum ipse sit insipiẽs omnes stultos extimat. Secunda radix est ex eo, ꝙ aliquis male afficitur ad alterum: nam cum quis contemnit, vel odit aliquem aut irascitur, vel inuidet ei, ex signis leuissimis opinabitur quæcunque mala de ipso, quia vnusquisque faciliter credit id quod desiderat, & sic mouetur homo faciliter ad credendum omnia bona, q̃ de ipso dicuntur, quia vellet se talem esse, vel saltem talem putari. Tertia radix est experientia longa. s. qñ quis diu expertus est aliquos homines mala operari ex signis facilius comprehendit malitiam in eis, & in similibus, sic dicit Aristot. 2. Rheto. ꝙ senes sunt maxime suspitiosi, quia moltoties experti sunt aliorũ defectus, iuuenes autem, qui pauca viderunt non suspicantur malum, sed omnia credunt bona esse, vel ad bonum fieri Prouer. 14. Innocens credit omni verbo, idest, simplex vel insipiens, qui paucam experientiam habet omnibus credit. nam vir bonus etiam si innocens non credit omnibus, quia proximum peccatum est fallere, & falli, vt dicit Hiero. idest, fallere velle, vel talem se constituere, vt faciliter falli possit; nam boni debent esse astutissimi infra 20. estote prudentes, sicut serpentes, & tamen prudentia serpentis stat in hoc, quòd nõ vult credere omni verbo, immo nõ vult audire, quia timet fraudẽ latere Psal. 57. sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter. Primæ duæ radices iudicandi malæ sunt, quia manifeste pertinent ad peruersitatem iudicantis, scilicet, ad prauum iudicium, & malum affectum: nam ꝙ quis iudicet alios malos esse, quia ipse malus est prauitas iudicij est, quòd vero mala iudicet, quia mala cupit iniquitas voluntatis est: ideo istis duobus modis iudicare semper est peccatum, iudicare autem tertio modo habet aliqualem rationem, quia experientia præteritorum certificat hominem aliqualiter circa ea, quæ contingunt, & inquantum causat aliquã certitudinem tollit, vel diminuit conditionem suspitionis, & tamen istud iudicium aliquando est illicitum, & aliquando licitum, vt dicetur immediate.

Pro hoc autem considerandum, quòd ea de quibus iudicamus, aut sunt nota, aut non, si nota, ita vt nullo modo ignorari possint iudicare non est illicitũ, vt si quis iudicet aliquem homicidam, vel furem esse, quia ipse vidit eum furari, vel occidere hominem, sic dicit August. in lib. de sermo. Dom. & extra de re. iur. cap. estote. scilicet, de his autem, quæ non possunt bono animo fieri, vt stuprum blasphemiæ, furtum, ebrietates, & similia permittitur nobis iudicare. Si autem non sint omnino nota, sed ex signis colliguntur, aut illa signa sunt omnino euidentia, aut non, si sunt euidentia licitum est iudicare, vt si quis vidit nudum cũ nuda, solum cum sola inter quos nullum impedimẽtum consanguinitatis, vel affinitatis erat, licet nihil aliud viderit, potest iudicare eos fornicatores, quia etiam iura ex violenta præsumptione sententiam ferunt, vt colligitur extra de præsumptio. capitulo afferte.

Si autem signa non sunt euidentia, sed leuia potest fieri tripliciter.

F Est enim primus gradus quando ex leuibus signis alicuius mali, incipit quis dubitare de bonitate proximi quem prius bonum credebat, & hoc est peccatum veniale, & prouenit ex humana infirmitate, & tentatione sine qua vita ista non ducitur, vt dicit glos. prima Corinthio. quarto, & hoc nõ vocatur proprie iudicium, sed suspitio, quia iudicium dicit diffinitionem, & certitudinem quam saltem ipse iudicans habere se putat, hic tamen non est diffinitio, quòd aliquis malus sit, sed dubitatio, scilicet, incipere dubitare an bonus sit ille, qui prius sine dubio credebatur bonus.

Secũdus gradus est quãdo ex leuibus signis mali tenet quis firmiter in animo, quòd proximus suus ma-
G lus sit, & hoc peccatum mortale est, scilicet, quando quis iudicauerit de proximo aliquid quod est peccatum mortale, vt esse adulterum, symoniacum, si tamen quis ex istis leuibus signis firmiter iudicet de aliquo malum aliquod quod sit veniale, erit istud iudicium peccatum veniale, vt si iudicaui, quòd proximus meus sit mendax iocosus, quòd veniale est. Istud autem vocatur proprie iudicium, quia importat sententiam firmam, & est istud contra charitatẽ, scilicet, quòd quis de proximo suo malum aliquod credat quod tamen constat, quilibet debet præsumi bonus, nisi probetur contrarium extra de præsumpti. capitu. vlti. & tamen per istam leuem præsumptionẽ nihil probatur: ideo qui per illam certissime credit
H aliquem malum esse, contra charitatem agit, & per hoc proximum cõtemnit: tale autem iudicium prohibitum est, sic dicit Chrysosto. super Matthę. Dominus non prohibet Christianos ex beneuolentia corrigere alios, sed ne per iactantiam iustitiæ suæ Christiani Christianos despiciant, ex solis suspitionibus odientes ceteros, & condemnantes, sic etiam dicit glos. prima Corinthiorum quarto, si suspicationes vitare non possumus, quia homines sumus, iudicia tamen, idest, diffinitiuas firmasque sententias continere debemus.

Tertius gradus est quando quis ex leuibus signis nõ solum firmiter tenet proximum esse malum, sed etiam procedit ad punitionem eius tãquam vere pec-
I cauerit, & hoc est grauius, quia non solum est contra charitatem, sed etiam contra iustitiam: vnde semper est peccatum mortale, & de talibus a fortiori intelligitur, quòd nõ est iudicandum, quia etiam si quis non sit iudex potest moueri ad inferendum nocumẽtum proximo ex eo, quòd male iudicat de eo, vt si putet ex leuibus signis, ꝙ contra se commisit aliquod peccatum, & hoc est grauius quàm solum iudicare eum esse malum, quòd iudex ex sola suspitione leui sine probatione sufficienti moueatur ad puniendum aliquem etiam peccatum mortale est, & tamen non agitur hic de isto iudicio, & sic apparet quando iudicare de proximo sit peccatum, & quando non.

Sed obijcietur, quòd nũquam sit licitum iudicare
K proximum de peccato aliquo, nisi quando est contra Deum, quia dicit Chrys. super Matth. hoc diximus volentes ostendere, ꝙ hic sermo non est positus de proximis non iudicandis, qui peccãt in Deum, sed qui in nos peccant: qui enim non iudicat proximum propter peccatum in se commissum illum, nec Deus iudicat propter peccatum, sed dimittit ei debitũ, sicut & ipse dimisit. Dicendum, ꝙ Chrysost. accipit iudicare, idest, punire, vel accusare, & tunc verum est, ꝙ melius est nobis remittere proximis peccata, quæ commiserunt contra nos q̃ accusare, vel pęnam exigere, in peccato autem contra Deum nulli possumus remittere, sed magis debemus eum accusare, nec sustinere saltem audire iniurias Dei, quòd sic intelligat

gat Chryso.patet, quia dicit,qui non iudicat proximum propter peccatum in se commissum illum nec Deus iudicat propter peccatum,sed dimittit ei debitum,sicut & ipse dimisit, & ita etiam dicit ante hoc, quòd in proprijs iniurijs esse quempiam patientem laudabile est:iniurias autē Dei dissimilare est impiū, & sic qui potest punire peccantem nunquam debet tales iniurias remittere, hic tñ loquimur de iudicio, quo quis iudicat proximum esse malum ex aliquibus signis leuibus, siue ergo iudicet eum malum esse in aliquibus,quę ad Deum pertinent,siue in eis,quę per tinent ad proximum, habet locum distinctio supra posita. Ad primum dicendum,quòd in actibus humanis tam in iudicio quàm extra iudicium aliquid iudicandum est nunquam tamen nisi ex certitudine,certitudo tamen non accipitur eodem modo in omnibus rebus,sed ſm genus rei,& artis.quia,vt dr̄ 1.Ethi. par est,idest,æquale Mathematicum suasiones accipere,& rhetoricum demonstrationes expetere.s.Mathema.habet certitudinem per demonstrationem: si ergo sit contentus minori certitudine peccat contra conditionem artis suæ, rhetoricus autem habet certitudinem ex persuasione.Si ergo in materia rhetorica petat quis demonstrationem,peccat contra genus artis: ita est in actibus humanis,quia nō potest in eis haberi certitudo per demonstrationem,sed potest certitudo esse per testes, vel per aliqua signa euidentia, si quis ergo ad iudicandum sit contentus minori certitudine peccat,& ita est de illo, qui in iudicio ex solis suspitionibus leuibus condemnat aliquem, vel in C corde suo firmiter concipit aliquem malum esse ex sola suspitione.

Ad secundum dicendum, ꝙ per hoc quòd quis in corde suo iudicat aliquem malum esse sine euidenti probatione,iniuriatur ei, quia contemnit ipsum,& contra charitatem agit.

An omnia talia dubia iudicij sint semper interpretanda in meliorem partem. Et quòd melius est nos abstinere a iudicando proximos in rebus dubijs. Et quòd interpretari aliquid in meliorem,vel deteriorem partem stat dupliciter.

Quæst. V.

Quaeretur cum in iudicijs istis sint interdum multa dubia vtpote quando sunt signa leuia,quæ non concludunt sufficienter aliquem esse malum, an omnia talia dubia sint semper interpretanda in meliorem partem.

Aliqui dicunt,quòd non, quia iudicium debet esse de eis,quę vt in plurimum accidunt, quia ad ea,quæ raro accidunt leges nō adaptantur.ff.de legi.l.ex his, & l.nam ad ea,& tamen, vt in plurimum accidit,ꝙ homines male agant,quia stultorum infinitus est numerus Ecclesiastes 1.& omnis ętas ab adolescentia sua prona est in malum Genes.octauo: ergo magis iudicandum est dubium in peiorem partem.

Item Augu.dicit,quòd ille pie,& iuste viuit,qui est rerum integer extimator in neutram partem declinando,ille tamen,qui dubia interpretatur in meliorem partem declinat in alteram partem:ergo non est dubium interpretandum in meliorem partem.

Item nemo tenetur diligere proximum plusquā seipsum,& tñ circa seipsum debet hō interpretari dubia in partē deteriorem iuxta illud Iob.9.verebar oīa opera mea: ergo ea q̄ fuerint dubia circa proximos interpretanda sunt in deteriorem partem. Dicendum est, ꝙ est generale debere dubia interpretari in meliorem partem: & ideo quando dubium est an

A aliquis sit reus criminis,vel alicuius debiti,magis debet interpretari,quòd non sit reus absoluendo ipsum potius quàm condemnando: etiam si essent æqualia signa ad absoluendum,& condemnandum extra de fi.instru.cap.inter dilectos in fi.& de proba.cap.ex literis nisi in casibus ibi notatis, & istud est in iudicio contentioso,idem autem est in iudicio quo quis proximum iudicat in corde suo, quia tunc omnia dubia debet in meliorem partem interpretari, vt dicit Augu.lib.de sermo.Domini,& Beda,& extra de reg.iur. cap.estote.s.hoc loco nihil aliquid vobis præcipi extimo, nisi vt ea facta,quæ dubium est,quo animo fiāt in meliorem partem interpretemur, sic ēt dicit Glo. Ad Rom.14.& hoc rationabile est, quia aliàs faceret quis proximo iniuriam sine causa:nam quilibet cre-
B dendo est bonus nisi probetur contrarium de præsumpti.c.vlt.probatio autem non fit ex præsumptione leuissima: ideo ꝙ ex leui signo quis firmiter teneat proximum suum malum esse,est facere ei iniuriam,quia contemnitur, & creditur non esse bonus etiam nondum probato contrario: ideo ea quæ dubia sunt,vel omnino relinquenda sunt,vt dubia,ita ꝙ nihil de illis iudicemus,vel si iudicauerimus debem⁹ iudicare ea bona esse aut saltem,ꝙ signa illa,quæ nos monent ad malum non sunt sufficientia ad probandum malum quod suspicamur.melius tñ est,ꝙ abstineamus a iudicando proximos in rebus dubijs sic dicit Aug.lib.de sermo.Dñi.s.duo sunt in quibus temerarium iudicium cauere debemus.i.cum incertum est quo animo quid factum sit, vel cum incertum est qualis futurus est,qui nunc,vel bonus,vel malus apparet. Primū est pp ea,quæ in præsenti sunt,quia errare possumus iudicando aliquem esse nunc bonum, vel malum,quia poterit esse,ꝙ sit nunc contrarium eius quod credimus,cum nesciamus quo animo res fiant. Secundum est propter futurum, quia licet nunc credamus aliquem esse bonum, vel malum quod nunc euidenter non constat,apparebit forte post paucum tempus determinate illum esse alterum quàm nos credimus,& ita periclitatur auctoritas nostra:ideo nō est bonum in dubijs præcipitare iudicium.Apostolus quoque hortatur istud 1.Cor.4.s.nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat Dñs, qui illuminabit ab-
D scondita tenebrarū,& manifestabit consilia cordiū.s. omne iudicium circa dubia,quod fit nunc fit ante tēpus,quia dubia non sunt nunc nota,veniet aūt Deus. s.die iudicij, & reuelabit oīa abscondita nostra quantumcunque in tenebris facta sint,& etiam si in solo corde considerata fuerint,& tunc oēs cognoscent,& poterunt iudicare de quolibet homine quid bona intentione,& quid mala egit.nunc vero non est tēpus iudicandi, quia nondum ista reuelata sunt, & loquitur ibi Apostolus de iudicio quo quis iudicat proximū in corde suo cum dicit mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, vel ab humana die, idest, ego non curo, quòd vos, vel aliquis homo
E hoc tempore iudicet me, quia istud iudicium nihil est cum quotidie fallatur,sed illud erit verum iudiciū quod fiet quando Deus reuelabit abscondita tenebrarum.

Ad primum dicendum, quòd pluries accidit ab hominibus malum fieri quàm bonum, & potest contingere, quòd ille, qui interpretatur dubia in meliorem partem frequentius fallatur, sed melius est, quòd quis frequentius fallatur habens bonam opinionē de aliquo malo homine quàm quòd interpretans dubia in deteriorem partem frequentius verum dicat,aliquando tamen fallatur.s.habens malam opinionem de bono viro,quia habendo opinionem bonā de malo viro nulli fit iniuria,nec est cōtra charitatem

charitatem quando hoc fit propter dubium habendo tamen opinionem malam de bono viro iniuria fit ipsi: ideo melius est in bonum quàm in malum dubia interpretari.

Ad secundum dicendum, quòd aliter debemus interpretari dubia iudicando de rebus, & aliter iudicando de hominibus in iudicio.n.quo de rebus iudicamus.s.an hoc, vel illud sit verum non attenditur bonum, vel malũ ex parte ipsius rei de qua iudicamus, vnde nihil sibi nocet qualitercũque de ea iudicem⁹, sed attenditur ibi bonum, vel malum ex parte iudicãtis solum bonum.s.si vere iudicet, malum autem si falsè iudicet, quia verum est bonum intellectus, & falsum est malum eius 6.Ethico.& ideo in iudicio de rebus non oportet alicui fauere ad hoc, ꝙ dubia in meliorem partem interpretemur, sed quilibet debet conari ad hoc, quòd iudicet de rebus secũdum quod sunt, & non est magis interpretandum ibi dubium in bonum quàm in malum, immo nec potest interpretari cum iudicando de rebus non attendamus aliquod bonum, vel malum ipsarum rerum, sed solum intellectus nostri: in iudicio autem quo iudicamus de hominibus præcipue attenditur bonum, & malum ex parte eius de quo iudicamus, qui ex hoc honorabilis habetur, ꝙ iudicatur bonus, & habetur contemptibilis, ꝙ iudicatur malus: ideo cum in hoc iudicio de bono, & malo illius agam⁹ principaliter, & bona sint fauorabiliora, & sunt amplianda, mala autem sunt restringenda cap.odia.de reg.iu.lib.6.debet iudicari in dubio potius aliquis esse bonus quàm malus, quia magis debemus niti ad bonum quàm ad malum nisi appareat ratio manifesta in contrarium, quia tunc non possumus iudicare bonum, siquis autem taliter iudicando erret non propter hoc est malus, quia iudiciũ de particularibus contingentibus non perficit directe intellectum, sed magis volũtatem, quæ illa debet eligere, & quia illa est de bono, potius debemus inclinari ad iudicandum bonum in casu dubio.

Ad tertium dicendum, quòd interpretari aliquid in meliorem, vel deteriorem partem stat dupliciter. Vno modo ex quadam suppositione.s.quando quis vult remedium apponere aliquibus malis, quæ timẽtur, quia tunc debet interpretari id quod deterius potest accidere ad hoc, quòd remedium firmius apponatur: nam si interpretaremur in meliorem partem.s.paruum esse periculum, prouideremus de paruo remedio, & posset accidere malum grauius de quo nõ fuerat iudicatum: ideo melius est in dubijs ad ponendum remedium interpretari deteriora, & istud generale est, siue velimus in rebus proprijs, siue in alienis contra pericula prouidere. Alio modo interpretamur aliquid bonum, vel malum.s.diffiniendo illud sic esse, quando non est talis res contra quam non oportet remedium querere, & tunc vel erit iudiciũ de rebus, vel de persona, si de rebus non oportet immo non potest interpretari in bonum, vel in malum, sed debet conari iudicans ad hoc, quòd verum iudicet. Si autem sit iudicium de personis debemus interpretari in meliorem partem, vt supra ostensum est.

Quid autem vides. Hic ostendit Christus, quòd proximus non est temerarie arguendus, hoc autem contingit qñ quis in peccato existens arguit alium de aliquo pctõ æquali, vel minori, quia hoc regulariter est illicitum: ideo dicitur. *Quid vides festucam in oculo fratris tui.* Idest, qũo potes videre. vocatur festuca peccatum paruum in comparatione ad trabem, quæ signat peccatum magnum, vt siquis habeat odium fraternũ, ꝙ est graue peccatum, & fratrem suum arguat de leui ira, quæ est in comparatione odij paruum peccatum, sic dicit Hiero. super Mat. de his loquitur, qui cum

F mortali crim ine detineantur obnoxij minora pecca-
ta non concedu nt fratribus, idest, non permittunt in-
accusata, vt si forte ille in ira peccauerit, tu autẽ odio
eum reprehendas: quantum autem inter festucam, &
trabem tantum inter iram distat, & odium, odium
quippe ira inueterata est, fieri autem potest, vt si ira
scaris homini velis eum corrigi, non autem si eum
oderis.s.quia ille, qui alterum odit nullum bonum ei
vult, & tamen correctio bonum quoddam est.

Et trabem in oculo tuo non vides. Idest, peccatum ma-
gnum quod trabes significat, & est metaphora, quia
sicut festuca, & trabes differunt magnitudine, & par-
uitate, grauitate, & leuitate, ita & peccata, quia quędã
sunt grau ia alia leuia grauia sunt, quę cum magna
G difficultate expiari possunt, & de illis satisfieri. Leuia
autem dicuntur illa, quæ possunt faciliter expiari, vt
dicit Aug. in Enchiri, & super Epistolam ad Corin. &
25.distin.§.criminis ista sunt, quæ vocamus venialia,
idest, digna venia, vel remissione, etiam dicuntur quo
tidiana, quia quotidie, idest, frequentissime ista ho-
mo committit, licet interdum peccata mortalia, quę
sunt parua comparata ad alia mortalia magna dicun-
tur quotidiana, vel leuia, vt dicit Magister 4. Senten.
distin.14.talem modum comparandi ponit Apósto-
lus 1.Corin.3.dicens peccata quædam esse, vt fęnum
alia vt stipulam, alia vt lignum.s.quòd sicut differunt
ista in maiori, & minori facilitate cremationis, ita &
peccata differunt, quia quædam tam in hoc sęculo
H quàm in futuro facilius expiabuntur quàm alia, & ita
Christus fecit duas differentias peccati hic per trabẽ,
& festucam.s.magnum, & paruum peccatum, aliqui
intelligunt per festucam solum veniale per trabem
autem mortalia, sed non est verum, quia quomodo-
cunque quis arguat proximum suum de minori pec-
cato quàm sit illud, in quo ipse est, habet locũ ista lite
ra contra eum: ideo quodlibet peccatum magnum
vocatur trabes, & quodlibet minus illo inquantum
comparatur ad ipsum vocatur festuca. Et dicitur in
oculo fratris tui non quidem, quòd trabes possit esse
in oculo, sed ad significandum periculum quod se-
quitur homini existenti in peccato: nam siquis festu-
cam, vel trabem in manu, vel pede aut alia parte cor-
I poris habeat non est manifestum periculum. In ocu-
lo autem est grauissimum periculum, quia nihil est
extraneum quantumcunque paruum sit, si sit durum
quod non noceat oculo, si sit in eo, vel appropinquet
ei possitque ipsum in totum destruere, ita est de pec-
cato respectu eius, inquo est, scilicet, conscientiæ no-
stræ, quia destruit eam. Alia etiam ratio est, quia
Christus voluit ostendere, ꝙ q est in vno peccato gra
ui non potest alterum arguere, scilicet, quia impedi-
tus est rationabiliter vt non possit, sicut ille qui vult
aliquid facere, & non videt illud, non poterit facere
quidquam, ita est siquis in oculo habeat impedimen-
tum nihil videt, & sic nihil potest facere, & quanto
fuerit res posita in oculo maior magis impediet vi-
K sum: ideo dixit, quòd trabem habet in oculo hypocri-
ta, scilicet, magnum impedimentum ita, vt non pos-
sit iuste videre peccatum proximi ad arguendum
illud.

Proximus autem dicitur habere festucam pp duo.
Primo ad significandũ, ꝙ minus est impeditus ocu-
lus eius, & iõ melius ipse potest arguere hypocritam
q̃ argui ab eo. Secundo, quia mirabile est qũo habens
trabem in oculo possit videre festucam in oculo alte-
rius cum minor sit res visibilis quàm impedimen-
tum visus, & sic innuitur, quòd nullo modo videre
potest, idest, non potest videre ad arguendum iuste
quandiu trabem in oculo habet, & si arguit iniuste fa
cit. *Aut quomodo dicis fratri tuo.* Idest, qũo poteris dicere
quasi

Quę peccata grauia, quę venialia.

quaſi dicat, non poteris, quia non videbis cum habeas trabem in oculo, & dicitur fratri tuo, quia homines ſunt fratres inter ſe: ſic enim Chriſtus vocari inſtituit infra 23. omnes vos fratres eſtis, & patrem nolite vocare vobis ſuper terram.

Sine eijciam feſtucam de oculo tuo. Ideſt, permitte, ꝙ eijciam feſtucam, in quo innuitur, quòd ille, qui alterum arguit de peccato rectè aufert peccatum de cōſcientia eius, ſic dicitur infra 18. ſi peccauerit frater tuus corripe ipſum &c. quòd ſi te audierit lucratus eris fratrem tuum. *Et ecce trabes eſt in oculo tuo.* Ideſt, tu habes trabem in oculo, & dicis, quòd vis feſtucam eijcere de oculo alterius, & impoſſibile eſt, quia non videbis eam. *Hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo.* Taliter arguētem proximos vocat hypocritam, quia quòd quis in grauibus peccatis exiſtens velit proximum de minoribus arguere fit, vt communiter ex inani gloria, vt oſtendat quis ſe eſſe bonum, & bonitatis zelatorem, & hoc eſt eſſe hypocritam, cum velit videri bonus, & non eſt, vel vocatur hypocrita ad vituperandum eum, vt oſtendatur magnitudo peccati, ſic dicit Chryſoſto. quòd vbicunque vult Chriſtus oſtendere aliquod peccatum magnum a contumelia incipit. iuxta illud ſerue nequam omne debitum dimiſi tibi &c. & ideo dicit hypocrita eijce primum trabem de oculo tuo. ſ. quilibet videt, & cognoſcit melius, quæ ſunt in ipſo quàm aliquis alius, quia nemo ſcit, quæ ſunt hominis niſi ſpiritus hominis, qui in eo eſt. 1. Corint. 2. & quilibet ſeipſum magis diligit quàm alium, & ita rationabilius poterit eijcere peccatum magnum de conſcientia ſua quàm peccatum paruum de aliena.

Et tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui. Ideſt, tunc videre poteris ablato impedimento, ideſt, trabe de oculo tuo, in quo innuitur, quòd peccatores non ſunt interdicendi corrigere proximos, ſed quòd quandiu ſunt in peccatis non poſſunt bene illos corrigere.

An peccat ille, qui exiſtens in peccato arguit alterum de peccato. cum accuſare vitia officium eſt bonorum. tamen qui ſibi non prodeſt in grauibus, & alteri prodeſt in minoribus peccatis, peccat dupliciter.

Quæſt. VI.

QVAERETVR an peccat ille, qui exiſtens in peccato arguit alterum de peccato.

Dicendum, ꝙ aut iſte arguens vult arguere proximum ex ſuperbia, vel inuidia, aut alio iniuſto zelo, vel ex bono deſiderio. Si primo modo eſt illicitum, quia tales non quærunt proximi vtilitatem, ſed ſuperbiunt ex comparatione peccatorū eorum, quaſi ipſi nihil egerint, & tunc non prodeſt eis arguere, ſed peccāt, quia ſuperbię actum exercēt, & ad finem ſuperbię, ſic dicit Augu. lib. de ſermo. Domini, temere iudicant de incertis, & facile reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare quàm emendare atque corrigere, quod vitium, vel ſuperbia eſt, vel inuidentia: ſic etiam ſiquis ex ſolo deſiderio inanis gloriæ, vt bonus videatur, alium arguit peccat ſi ipſe in peccato eſt, & cōtra tales Chriſtus hic loquitur ſpecialiter, ſcilicet, hypocrita eijce primum trabem de oculo, ſcilicet, ſi bono deſiderio, & ex charitate proximū de peccato argueres magis teipſum argueres, & tamen non facis: ergo ex deſiderio humanæ gloriæ arguis, ſic dicit Chryſoſto. ſuper Matthæum, vis non alios ſanare, ſed per bonam doctrinā malos actus celare, & ſcientiæ laudem ab hominibus quærere, & non ædificationem mercedis a Deo, & ſic eſt hypocrita. tales autem iniuſte nolunt alios ar-

A guere, quia iſtud eſt ſolum officium bonorum, quòd mali ſibi vſurpare non debent, ſic dicit Auguſtinus lib. de ſermo. Domini, accuſare enim vitia officium eſt bonorum, quia cum mali faciunt alienas partes agunt, ſicut hypocritę, qui tegunt quod ſunt, & oſtendunt id quod non ſunt.

Si autem bono zelo quis proximū arguat dico autem bono zelo non quidem ex charitate, quia illam nō habet, qui in mortali exiſtens alium vult arguere, ſed ex deſiderio quodam boni proximi, quia etiam exiſtens in mortali poteſt deſiderare vitam æternam proximo, & velle, quòd recedat de peccato, & hac in-
B tentione poterit velle arguere ipſum, & tunc dicendum, quòd aut peccata iſtius arguentis ſunt notoria aut non, ſi primo modo non licet ei arguere proximum, quia licet poſſet moueri bono zelo, tamē iſtud opus in ſeipſo ad præſumptionem pertinet, ſcilicet, ꝙ qui ſibi non prodeſt in grauibus peccatis velit prodeſſe alteri in minoribus eum liberando. Et peccat iſte dupliciter, ſcilicet, peccato præſumptionis, quia aſſumit officium quod ſibi nullo modo competit, & peccato ſcandali, quia ſcandalizat proximos, qui cognoſcunt peccata ipſius eſſe maiora quàm illa de quibus alium arguit: ſi autem non ſint peccata notoria aut aliquo modo publica, debet de peccatis ſuis iſte
C ſecretè pęnitere, & tunc poterit licite proximum arguere, ſi tamen arguat eum antequam pęniteat peccat vitio præſumptionis, quia aliena corrigere vult non correctis ſuis, non tamen peccato ſcandali cum peccata ſua nō ſint manifeſta, & hoc Chriſtus innuit cum dicit eijce primum trabem de oculo tuo, & tūc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris, ſi tamē peccata alicuius fuerint notoria, ſicut non licet ei manēti in illis proximum arguere, ita nec poſtquam pęnituit licebit ei arguere proximum, quia licet tunc non ſit peccatum præſumptionis cum ſit iſte vere correctus, & ex charitate agat, eſt tamen peccatum ſcandali, quia conſtat proximis de peccatis iſtius, & non de emendatione, vel pęnitentia: ideo oportet, quòd ſicut fuerunt peccata iſtius publica, ita aliquanto tempore omnibus ſcientibus a peccatis abſtineat, &
D cum iam potuerit eſſe creditum publicè, quòd iſte eſt emendatus licebit ei proximum arguere. Hæc autem vera ſunt de correctione fraterna, vel Euangelica, quæ non fit ex iuriſdictione, ſed ex charitate, ſecus autem de iudiciali negocio, quia iudici etiam ſi ſit in peccatis quantumcunque grauibus quandiu iudex eſt, licet ei corrigere, & punire quoſcunque peccantes in ſimilibus, vel minoribus peccatis, immo tenetur hoc facere, & licet ipſe peccet in talibus peccatis publice manendo, quia per hoc alios ſcandalizat, minus tamen malum eſt, quòd manendo in illis puniat delinquentes in ſimilibus quàm quòd ipſe manere velit in ſuis, & aliena propter ſua impunita relinquere, quia tunc dupliciter peccat, ſcilicet, proximos per peccata ſua ſcandalizando, & illud ad quod tenetur
E ex officio omittendo.

Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & canes conuerſi dirumpant vos. 32. q. 6. in princ. 11. q. 3. c. nolite.

Nolite ſanctum. Hic regulat Chriſtus affectum hominis ad proximum reſpectu boni conferendi, ſcilicet, quòd bona ſpiritualia, & diuina nō dentur oībus hominibus, & dependet ex pręcedentibus, quia cum ſupra diceretur de non iudicando innuebatur, quòd

nulli

nulli proximo facere malum debemus saltem leuiter opinando malum de ipso in corde nostro, ex quo putaret quis quòd etiam bona generaliter erant danda omnibus hominibus, & dicitur, quòd nō, scilicet, nolite sanctum dare canibus.

Chrysosto. aliter continuat dicens iusserat superius Dominus diligere inimicos, & benefacere eis: ne ergo cogitarent Sacerdotes etiam quæ Dei sunt eis cōicare talem extimationem conpescuit dicens. *Nolite sanctum dare canibus.* Ac si dicat mandaui vobis diligere inimicos, & benefacere eis de vestris corporalibus bonis, non tamen indifferenter de meis spiritualibus, quoniam in natura nobiscum communes sunt, & nō in fide. Deus autem beneficia carnalia dignis, & indignis similiter præstat, non autem gratias spirituales.

Nec mittatis margaritas vestras ante porcos. Eadem sententia esse potest. i. ꝙ canes, & porci accipiantur pro eisdem, & margaritæ, & sanctum pro eodem, & erit sensus, ꝙ secreta sacræ scripturæ, & res diuinas non debemus communicare hominibus carnalibus, qui sola voluptate sęculi fruuntur, quia isti sunt, sicut porci, & vilescerent in conspectu eorum omnia, quæ dicerētur, etiam si sunt dicenda infidelibus, & contentiosis, qui non bene credunt, sed magis habent animū resistendi, & impugnandi ea, quæ dicuntur, talibus autem mysteria sacræ scripturę declarare esset reddere eam infirmiorem; quia magis tunc posset sibi resisti quàm cum ignoraretur, & isti proprie vocantur canes, quia canes sunt iracundi, & litigiosi multum latrantes, & faciliter, & indiscrete ad iram concitabiles 7. Ethic. cap. 8. & tales sunt illi qui sunt faciles ad resistendum, & impugnandum fidem, vel mysteria scripturę, talibus autem illa declarare peccatum est. Vel potest intelligi, quòd sanctum dicatur ipsum quod habet sanctitatem, vel causat illam, sicut sunt sacramēta, quæ nos sanctificant, canes sint infideles, vel hęretici, qui sunt litigiosi contra fidem, & istis non sunt dāda sacramenta: quandiu enim quis infidelis esse vult peccatum est dare sibi aliquod sacramentum etiam si petat: immo etiam siquis diceret ego nolo credere, sed manere in Gentilitate, & tamen volo recipere baptismum non esset ei dandus. margaritę autem sunt secreta scripturę, & porci sunt homines carnales quibus non sunt mysteria ista reuelāda: est enim grauius esse canem quàm porcum: canibus enim idest, infidelibus nec est dandum sanctum nec etiam margaritæ, quia ea, quę prohibentur dari malis Christianis, a fortiori prohibebuntur dari infidelibus, quia omnis infidelis est carnalis, idest, bona sęculi appetens. Nam appetere bona futura ex sola recta fide prouenit quam infidelis non habet, nihil ergo infidelibus dabitur, scilicet nec sanctum nec margaritę, fidelibus autem, qui sunt porci, idest, carnales prohibetur margaritas dari, sed non sanctum, quia sacramenta danda sunt cuicunque fideli. De hoc dicit Augustin. lib. de sermone Domini, sanctum est quod corrumpere nephas est, cuius sceleris voluntas rea tenetur quamuis illud incorruptibile maneat, & intelligitur de sacramentis, quæ corrumpere, idest, indigne illis vti nephas est, & tamen licet quis conetur polluere sacramenta ipsa in se non polluuntur, quia quæ sancta sunt contaminari non possunt, mens autem hominis rea efficitur quasi sacramenta verè polluerit, margaritę autem sunt quæcunque spiritualia magni extimanda sunt, idest, spiritualia, quæ sunt habenda in magno honore, sicut sunt secreta sacrę scripturę margaritę dicuntur propter precij magnitudinem, & pulchritudinem sic Chryso. dicit sanctum est, sicut baptismus, & gratia corporis Christi, & huiusmodi mysteria tantæ veritatis margaritę sunt, quia sicut margaritæ inclusę conchleis positę sunt in profundum maris, sic mysteria diuina verbis inclusa posita sunt in altitudine sensus sacrę scripturę, vel potest intelligi, quòd margaritæ, & sanctum pro eadem re accipiantur, sed diuersa ratione, ita quòd vtrunque sit ipsum secretum sacrę Scripturæ, sed sanctum dicitur, quia non debet contaminari: margarita autem, quia non debet contemni, ita etiam mali homines sunt simul canes, & porci, canes quidem, quia litigiosi, porci autem quia immundi, vt ait Augustinus libro de sermone Domini, melior tamen sensus est, quòd sint distincta, vt supra diximus.

Res diuinas nō debemus cōicare omnibus carnalibus.

F

Ne forte conculcent eas pedibus. Idest, vt non conculcent, & non significat hic forte aliquod dubium, quia certum est, quòd si margaritæ inter porcos ponantur conculcabunt eas, quia comedere non poterunt: sic accipitur supra quinto ne forte tradat te aduersarius iudici, & tamen certum est, quòd auersarius iudici traderet eum cum quo contendebat, vt ibi ostensum est. homines carnales conculcant margaritas, idest, mysteria diuina eis proposita, quia illa contemnunt: sic dicit Augusti. calcari dicitur quidquid contemnitur Glo. dicit, quòd ponitur ne forte, quia possunt resipiscere, & non conculcare margaritas, melius tamen dicitur, quòd forte non importet aliquod dubium, quia aliàs significaretur, quòd verisimilius erat, quòd non conculcarent eas, & tamen forte conculcarent, quia ita intelligitur omnis oratio, in qua ponitur dictio dubitatiua, hic tamen magis certum est, quòd conculcarent eas quàm econtrario: ideo non debet poni, vt dictio dubitatiua, sed sicut supra diximus.

G

H

Et conuersi disrumpant vos. Idest, conuertantur contra vos, & lacerent corpora vestra. Est sensus siquis ponat margaritas ante porcos putabunt eas esse cibos suos quos comedere consueuerūt, & cum inuenerint esse lapides durissimos conuersi in iram conculcabunt pedibus, quòd comedere non potuerunt, & exardescent contra eos, qui apposuerunt eis margaritas, & lacerabunt ipsos: sic est de carnalibus hominibus, quia siquis dicat eis mysteria scripturæ, & res diuinas, putabunt ipsi, quòd sunt aliquæ fabulæ iocosæ ad gaudendum carnaliter, & cum nullum saporem in eis inuenerint, quia non sunt cibi eorum irascentur contra dicentes ista, quòd voluerint eos a voluptatibus suis distrahere, & aduersabuntur eis tanquam contrarijs operum suorum, & dicent illos esse hypocritas, & inuentores nouarum doctrinarum, sic dicit Chrysostomus, porci non solum carnalibus actibus margaritas conculcant, sed etiam post modicum conuersi per inobedientiam rumpūt præbitores earum: frequenter etiam scandalizati calumniantur eos quasi dogmatum nouorum seminatores. Potest etiam intelligi referendo ad canes, quòd siquis apposuerit eis sanctum conuersi dirumpent eum, idest, apponentem, quia apposuit rem non conuenientem, vel resistent ei argumentis aut importuno clamore negantes veritatem Scripturę, sic etiam dicit Chrysostomus, canes conculcantes sancta sordidis actibus rumpunt disputationibus suis prædicatorem veritatis.

I

K

Aliter potest intelligi de infidelibus, qui se fingunt humiles, vt dicantur eis secreta Scripturæ, deinde cùm didicerint conuertuntur, idest, redeunt ad iniquitatem suam, & detrahunt impugnando ea, quæ audierunt, vt dicit Chrysostomus in quadam Homilia.

An licitum ſit infidelibus dare ſacramenta. Et quòd Baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorum, & fundamentum. Et quæ pœnitentia requiratur infideli ſuſcepturo baptiſmum.
Quæſt. VII.

QVAERETVR circa prædicta an licitum ſit canibus, ideſt infidelibus dare ſanctum, ideſt ſacramenta aliqua.

Dicendum; quòd aut quæritur de ſacramento baptiſmi aut de alijs, ſi de alijs dicendum, ꝙ non ſunt danda eis quouſque fuerint effecti fideles, & baptiſmum ſuſceperint: nam non proficiunt ſacramenta alia, niſi exiſtenti in fide, & præſuppoſita fide, qui autem baptiſmum ſuſcipere non vult non habet fidem, cum Saluator dicat, quòd qui non fuerit baptizatus condemnabitur Marc. 16. & non ſolum non prodeſſent ſacramenta taliter percepta, immo vere non poterant ſuſcipi, licet exteriores cęremoniæ ſacramentorum fierent, quia characteres ſacramentorum præſupponunt characterem baptiſmalem, vnde ille, qui per ignorantiam cum non eſſet baptizatus, & crederet ſe baptizatum fecit ſe promoueri vſque ad presbyteratum, non ſuſcepit ordinem aliquem, ſed iubetur baptizari, & de nouo ordinari. extra de presbytero non bap. c. ſiquis & ca. veniens, a fortiori ergo qui neglecto baptiſmo, & non ſuſcepto vult alia ſacramenta recipere, non poterit recipere in eis ſacramentum nec rem ſacramenti, quia omiſit baptiſmũ, qui eſt ian[illegible] omnium ſacramentorum, & fundamentum eor[illegible]n, vt in allegato cap. veniens, & ob hoc Augu. & doct. communiter vocant baptiſmum ſacramẽtum fidei, & non aliquod aliud, licet omnia ſint ſacramenta fidelium, & hoc, quia per ſolum baptiſmum fides inchoatur, quod apparet, quia petenti baptiſmum fides proponitur, & ibi ſe credere profitetur quod in nullo alio ſacramento fit: non ergo debet dari ſacramentum aliquod, ſi ante ſuſceptum baptiſmum illud petierit.

Sed obijcietur, quòd prius infideli ſit dandum ſacramentum pęnitentię quàm baptiſmi, quia dicit Augu. lib. de pęnitentia omnis, qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramentũ fidelium, niſi pęniteat eum veteris vitę nouam non poteſt inchoare, ab hac pęnitentia cum baptizantur ſoli paruuli immunes ſunt.

Dicendum, quòd in omnibus adultis requiritur pęnitentia antequam baptiſmum ſuſcipiant non quidẽ pęnitentia, quæ eſt ſacramentum, ſed pęnitentia, quæ eſt virtus cuius actus eſt deteſtari peccatum, ideſt, diſplicere ſibi de illo. non tamen requiritur, quòd infidelis peccata commiſſa confiteatur Sacerdoti ante baptiſmum, & quòd abſoluatur de illis immo etiam ſi ipſe velit non debet hoc permitti, quia eſſet mutare naturam ſacramentorum, & confeſſio iſta nihil valeret, & etiã Sacerdos abſoluere nõ poſſet de aliquo peccato, quia claues ſacramentales ſolum habent exercitium ſuper fideles: infidelis igitur, qui baptizari vult, dolebit de peccatis ſuis, ideſt, ꝙ tanto tempore manſit in infidelitate, & etiam de alijs peccatis, & iſte dolor erit ſolum in corde nec requiritur aliquid alterum, & iſtud eſt pęnitentia requiſita ante baptiſmum ad inchoandum nouam vitam. & dixi nihil alterum requiri, ſcilicet, non ſatisfactionem, ſicut in pęnitentia ſacramentali, quia baptiſmus delet omnia delicta, ſcilicet, tam quantum ad maculam quàm etiam ad totum reatum pęnæ, & hoc verum eſt de delictis contra Deum. Secus de commiſſis contra proximum, ſiue ſit iniuria illata, ſiue damnu datum; tenetur enim ſemper ſatisfacere. Si autẽ petat infidelis baptiſmũ,

A aut vult per hoc credere, aut manere in Gentilitate: ſi credere vult dandus eſt, quia iam non eſt canis cum infidelitatem depoſuerit. Si autem velit baptizari, & non credere vtpote, quia per baptiſmum putat ſe poſſe conſequi aliquam vtilitatem temporalem, vel ſanitatem corporis, vt dicitur 4. Sen. diſtin. 6. vel alia ſimilia, vt quia putat hoc proficere ad cęremonias magicas, non eſt ſibi vllo modo dandum, quia implicat cõtradictionem, qui baptiſmum petit, & fidem tenere non vult, cum ipſa forma baptiſmi ſit quædam profeſſio fidei, ſcilicet, Trinitatis, & a baptizando debeat peti neceſſario an credere velit: iſte ergo qui adhuc canis eſt, ſacramentum recipere non debet.

B *An hominibus carnalibus fidelibus ſacramenta ſint danda. Et quòd carnalis homo appellatur porcus. Et quòd materia pœnitentiæ eſt ipſum peccatum. Et quæ ſacramenta dicantur neceſſaria, quæ non.*
Quæſt. VIII.

QVAERETVR an porcis, ideſt, hominibus carnalibus fidelibus tamen ſanctum dandum ſit, ideſt, ſacramenta.

Dicendum, ꝙ iſtud non eſt hic prohibitum, quia hic ſolum prohibetur dari ſanctum canibus, ideſt, ſacramenta infidelibus, porcis autem, ideſt, carnalibus prohibetur margaritas apponi, ideſt, dari vel reuelari ſecreta ſacræ Scripturæ, ſed non prohibetur illis dari ſanctum. Eſt tamen diſtinguendum de ſa-
C cramentis, quia quædam ſunt ſacramenta neceſſitatis ſimpliciter, & alia non. De primis, vt eſt baptiſmus, & de hoc non eſt locus dubitandi, quia iam præſupponitur iſtos carnales eſſe baptizatos cũ ſint fideles. Alia ſunt ſacramenta, quæ ſunt neceſſaria, ſed nõ ſimpliciter, ſicut confirmatio, & pęnitentia, Euchariſtia, & extrema vnctio.

Confirmatio eſt neceſſitatis ſacramentum non, ꝙ per illud conferatur aliquid ſine quo non ſit aditus ad vitam ęternam: nam iam per baptiſmum gratia collata eſt, quæ facit dignum vita ęterna, ſed eſt ſacra-
D mentum neceſſitatis, ideſt, eſt neceſſarium quod non contemnatur, quia ſi contemnitur non eſt aditus ad vitam ęternam.

De iſto dicendum, quòd omni fideli petenti illud dandum eſt quantumcunque ſit porcus, ideſt, carnalis, & exiſtens in notorijs, vel manifeſtis delictis, ſolũ autem debet admoneri, vt a tali conuerſatione reſipiſcat. ſacramentum pęnitentiæ eſt neceſſarium, ſcilicet, ſuppoſito quòd quis habeat peccatum, quia ſi quis omnino ſine peccatis maneret, non eſſet ei pęnitentia neceſſaria, quia materia pęnitentiæ eſt ipſum peccatum, nemo tamen eſt ſine peccato prima Io. 1. ſi dixerimus, quia peccatum non habemus ipſi nos ſeducimus: iõ pęnitentia oĩbus eſt neceſſaria, & iſta nulli quantũcunque peſſimo eſt neganda: immo e[illegible]rio peſſimis hoĩbus eſt magis neceſſaria, & iſti ſunt ma-
E gis inducendi ad eam cum per ipſam mundẽtur, qui prius erant porci. Sacramentum Euchariſtię etiam eſt neceſſarium cum Chriſtus dixit, ꝙ niſi manducaremus carnem ſuam non haberemus vitam ęternam Io. 6. & Eccleſia ſtatuerit fideles teneri ad recipiendũ ſaltem ſemel in anno extra de pęni. & remiſ. cap. omnis: iſtud tamen eſt ſacramentum excellentiſſimum ad quod immundis accedere non licet, quia iudiciũ, ideſt, condemnationem ſibi manducarent prima Corint. 11. in hoc ergo habet locum, ꝙ ſanctum, ideſt, ſacramentum iſtud ſanctiſſimum non datur porcis, ideſt, carnalibus. Eſt tamen diſtinguendum, quia aut iſti carnales ſunt in peccato manifeſto, ꝙ poſſit vocari publicum, aut non, ſi ſunt in notorio, vel publico

etiam

etiam si petant Eucharistiam est eis neganda. Si vero peccata sua non sint publica, sed constet de eis Sacerdoti a quo petunt Eucharistiam aut petunt secrete, aut publice, si secrete debet negari Eucharistia, & exprimi causa, scilicet, quia manent in peccato, si vero publice petant non potest Sacerdos eos prohibere, quia tunc puniret eos publice pro peccato occulto, & tamen debet esse cum dolore. s. quòd propter peccata sua permissus est venire in hanc necessitatem, vt teneatur Eucharistiam dare homini quem scit esse peccatorem.

Sacramentum extremę vnctionis est necessarium, sicut confirmatio. s. vt non contemnatur, quia sine eo suscepto potest esse salus non tamen eo contempto, hoc autem etiam non est dandum porcis, idest, carnalibus: datur enim, solum existenti in limine mortis: si quis ergo morti propinquus de peccatis præteritis pęnitere nollet: etiam si extremam vnctionem peteret non esset ei danda: ita enim se habet extrema vnctio ad pęnitentiam, & Eucharistiam, vel saltem ad pęnitentiam, sicut se habent alia sacramenta ad baptismum: sicut enim nullum sacramentum dandum est, ei qui baptizari non vult, ita nec extrema vnctio est danda eis, qui petere nolunt, maxime quia ipsa est augmentum gratię, & ad remissionem venialium, gratia autem augeri non potest, nisi in eo, qui illam habet, sed gratia non suscipitur de nouo, nisi per baptismum, & pęnitentiā: et venialia non possunt remitti, nisi remittantur mortalia: nihil ergo est, in quo prodesse possit extrema vnctio ei, qui pęnitere non vult: & iō non est ei danda. s. si publice patet, ꝙ non vult pęnitere, secus autē si diceret se pęnituisse, & de hoc esset dubium, ita ꝙ non constaret publice eum manere in delictis, quia tunc etiam si Sacerdos sciret, ꝙ iste non pęnituerat, teneretur ei dare extremam vnctionem, sicut tenetur ei dare Eucharistiam occulto peccatori petenti illam publice.

Alia duo vltima sacramenta, scilicet, ordo & matrimonium nullius necessitatis sunt, quia nec sunt necessaria directe ad salutem tanquam sine ipsis habitis non sit salus: nec etiam vt non contemnantur, quia si quis proponat nunc illa recipere non peccat propter hoc, vnum tamen eorum est sacramētum dignitatis. s. ordo, quia ordinatus constituitur ad aliquid administrandum, & sic pręcellit omnibus non habentibus illam ministrationem.

Aliud est sacramentum infirmitatis, scilicet, matrimonium quod a Christo principaliter fuit introductum, vt est remedium contra carnis fragilitatem 1. Corin. 7. melius est nubere q̄ vri. i. tētationem pati, & non posse sustinere, & ibidem, vnusquisque vxorem suam habeat propter fornicationem. s. euitandam, de primo istorum. s. sacramento ordinis. Dicendum, ꝙ multis negatur, quia est sacramentum dignitatis, & non debent admitti ad illud, nisi qui digni sunt: ideo qui patiuntur aliquam notam indignitatis, etiam si non sit peccatum non admittuntur ad ordinem sacrum, vt illegitimi, & bigami, & cęteri irregulares, & illi, qui per peccata sua in quibus manent seipsos indignos reddunt quandiu in illis manserint, non sunt admittendi ad ordinem: omnis enim ordo Sacer dignitas est, vt dicit Greg. 4. distin. cap. denique in tex. & gl. indignis tñ portæ dignitatis patere non debent extra de excessione pręla. cap. inter dilectos, quæ autem sint crimina, quæ repellunt quem ab ordinatione, & quæ conditiones requiruntur in ordinandis ponunt ab Apostolo prima ad Timo. 3. De matrimonio autē cum sit sacramentum datum in remedium infirmitatis, & illa infirmitas sit cōis oībus hoībus, & quantomagis carnales fuerint tanto est in eis maior, non

F debuit prohiberi alicui homini, & ita est, quia nemo prohibetur matrimonium contrahere nisi ipse se ꝓhibuerit. s. votum solemne faciendo de castitate seruanda quod fit per ingressum religionis extra, qui clerici, vel vouem cap. rursus, vel ordinem sacrum accipiēdo, quia per hoc etiam votum solemnizatur, de vo. & vo. redemp. cap. quòd votum lib. 6. alij autem matrimonium contrahere possunt, licet sint quædam impedimenta non quidem generaliter ad non posse contrahere, sed specialiter ad non contrahendum cū hac, vel cum illa, vt cognatio affinitas disparitas cultus, & sic de alijs de quibus non est propositum dicere, ex his ergo apparet, quæ sacramenta sunt a quibus prohiberi debent porci, idest, carnales, & quæ

G sunt eis danda.

An sit nobis licitum reuelare, & prædicare infidelibus mysteria fidei. Et quomodo in fide res se habent dupliciter. Item quòd regula operandi quam Christus tradidit nihil valet, nisi præsupposita fide. Et quæ sunt, quæ infidelibus non sunt prædicanda. Et quæ primo nuncianda.

Quæst. IX.

QVAERETVR cum dictum sit infidelibus non esse dandum sanctum. i. sacramenta: nec etiā margaritas. i. mysteria sacræ Scripturæ, an licitum sit nobis reuelare infidelibus mysteria fidei, vel aliquid de fide.

H Dicendum, quòd aut istud erit prędicando, aut docendo via doctrinali, & scholastica. Si prędicando dicendum, quòd in fide res habent se dupliciter. Quędam sunt tanquam quidam articuli manifesti, qui ab omnibus, vel a plurimis sciuntur, tā a fidelibus quàm infidelibus, vt Christū fuisse Deū, & hoīem, & ipsum fuisse passum, & surrexisse, & similia: nā hoc, licet non crederetur ab oībus, oēs tamē sciunt, ꝙ Ecclesia hoc tenet: & etiā infideles, qui inter nos cōuersantur istud sciunt. Alia sunt, quæ magis occulta sunt, vt est virtus sacramentorum quid operentur, & quomō, & cęremoniæ ministrationis ipsorum, & alia, quæ latent in sacra Scriptura. De primis dicendum est, ꝙ licet prædicatori ista annunciare infidelibus, quia necesse est,

I quòd fides prædicetur infidelibus, vel saltem ante hoc necessarium fuit, quia Christus iussit prædicari Euangelium omni creaturæ infra 28. & Marc. 16. non enim poterat mundus credere nisi aliquis prædicasset, ad Rom. 10. nunc autem non est tanta necessitas enunciandi fidem infidelibus, quia iam per totum mundum annuncita est, & qui non credunt non omittunt credere quasi quid credendum sit ignorent, sed quia credere nolunt: vtile tamen est fidem annunciare infidelibus si interdum ex hoc verisimiliter fructus aliquis expectatur, alioquin autem frustra est, nec est laudabile rem sacratissimam inutiliter annunciare velle, quando tamen prędicator fidem annunciauerit infidelibus potest eis dicere arti-

K culos principales fidei, de quibus dictum est, & hoc quia non est possibile fidem proponi nisi illos explicando, cum substantia fidei consistat in illis, possunt etiam proponi omnia, quæ in Euangelio scripta sunt, cum Christus iusserit Euangelium prædicari omni creaturæ, debet tamen esse ordo, quia in Euangelio sunt quædam, quæ pertinent ad fidem, & alia, quę dirigunt operationem: operatio præsupponit fidem, quia regula operandi quam Christus tradidit nihil valet nisi præsupposita fide quam ipse tenendam docuit: & ideo prædicator inutiliter, & inordinate se haberet, si simul proponeret quidquid in Euangelio est, sed prius ea, quę ad fidem pertinent

tinent proponenda ſunt,quę ſi fuerint ſuſcepta eru-
diendi ſunt,qui crediderint in eis, quæ ad operatio-
nem pertinent, ſi vero non ſuſcipitur fides,fruſtra
erit aliquid de regula operationum proponere: ſolā
ergo fidem a principio prędicabit, niſi interdum ali-
qua præcepta Chriſti de moribus faciant ad confir-
mationem,vel declarationem fidei, quia tunc intro-
ducentur propter fidem.

Sed obijcietur, quòd etiam iſti articuli non ſint
proponendi infidelibus:quia ideo myſteria Scripturę
non proponuntur infidelibus, vel carnalibus,vt non
ſcandalizentur.ſicut dicitur in litera.ne cōuerſi diſrū-
pant vos,ideſt,ſcandalizentur contra vos, vt exponit
Chryſoſtomus, & tamen audiendo articulos iſtos
ſcandalizantur infideles: ergo non ſunt iſta eis præ-
dicanda.

Dicendum, quòd ſiquis videret infideles diſpoſi-
tos vniformiter ad non recipiendum doctrinam fi-
dei,ſed obſtinatos in errore,non deberet eis prædica-
re fidem,non quidem,vt euitaret ſcandalum, ſed qa
eſt prædicatio inutilis,& inhoneſtum eſt rem honora
bilem inutiliter exponi, ſcandalum autem in his ni-
hil obſtare poteſt ſiquis crederet,quòd aliquis fructꝰ
ſequeretur ex prædicatione fidei,quia in rebus neceſ-
ſarijs vtilius ſcandalum naſci permittitur quàm ea-
rum veritas relinquatur:ſic enim erat de fide Chriſti
a principio, quia omnes Iudęi ſcandalizabantur au-
dientes prædicare Chriſtum eſſe Deum, & Gentiles
irridebant hominem crucifixum poſſe eſſe Deum.1.
Corint.1.nos autem prædicamus Chriſtum crucifi-
xum,Iudæis quidem ſcandalum,gentibus autem ſtul
titiam,& tamen Apoſtoli nihilominus prædicabant
etiam Iudæis vetantibus annunciari quidquam in no
mine iſto Actuum quarto,& quinto:ſic etiam Paulo
prædicante Athenis mortuorum reſurrectionem
Philoſophi Epicurei irridebant vocantes eum ſemi-
niuerbium,ideſt,verborum ſeminatorem. Actuum
decimoſeptimo,& tamen ipſe prædicare non deſiſte
bat, ita nec eſſet nunc fidei prædicatio dimittenda
propter cuiuſcunque ſcandalum ſi fructus inde ſecu-
turus putaretur,ſi autem ſint talia,quæ non ſunt arti-
culi principales,quos oporteat proponi crediturις ex
neceſſitate,non licet infidelibus talia prædicare,vt de
Euchariſtia, & de virtutibus ſacramentorum,& de
ceremonijs eorum: Ratio eſt, quia iſta ſunt ardua,&
infideles non poterunt ea comprehendere: nam
Chriſtum fuiſſe Deum,& fuiſſe crucifixum,& reſur-
rexiſſe, licet credere nolint, intelligunt tamen quid
ſignificet, & quid Eccleſia in hoc credat:ſi tamen
quis infidelibus voluerit oſtendere virtutes ſacramē
torum,quæ ſunt res arduæ,non poterunt intelligere
quid ſaltem Eccleſia per hoc ſentiat, ideo non ſunt
eis iſta proponenda.Secundo, quia quilibet artifex,q
intēdit aliquem finem vult deducere ad eū faciliori
modo quo poteſt,alioquin peccatum eſt per plura fa
cere quod poteſt fieri per pauciora 8. Topi. fides au-
tem eſt de rebus difficilibus ad quas non pertingit in-
tellectus noſter naturali lumine:& ideo vocantur nō
apparentes ad Heb.11. quanto ergo fuerint plura de
fide propoſita ſimul, tāto maiorem difficultatem in-
ducent ad hoc,quòd aſſentiatur eis:& ideo prædicās
quanto pauciora de fide proponere potuerit propo-
nere debet.dico autem quanto pauciora,quia aliqua
ſunt,quæ ſunt de neceſſitate fidei,vt proponantur.ſ.
ea quæ pertinent ad perſonam Chriſti inquantum
eſt Deus,& homo,& fuit cauſa efficiens redemptio-
nis noſtrę per paſſionem ſuam, quia ad hoc tota lex
ordinatur:& etiam tota fides.ſ.vt credentes vitam ha
beamus.Ioan.20.reliqua autem non ſunt de integri-
tate fidei quantum ad hoc,quòd proponi neceſſe ſit,

A ſed iſtis ſemel creditis faciliter credēt alijs,& ſi omnia
proponantur ſimul tanta ſe difficultas offeret intelle-
ctui hominis infidelis,quòd credere nollet. nam de
quolibet faciet ſpecialem difficultatem,cum tamen
ſi artificialiter proponerentur non fieret difficultas
de omnibus per ſe,quia quidā articuli ſunt, qui ſunt
tanquam principia ad alios quibus creditis neceſſe
eſt aſſentire alijs,quia ſequuntur ex illis illatione ne-
ceſſaria,hoc autem infidelis,quia adhuc rudis eſt non
videt:& ideo ſeipſum intricat in tanta rerum difficul
tate,& præſtat ſibi cauſam ad hoc ille,qui inordinate
iſta prædicat proponendo omnia ſimul: ideo ſiquis
prædicat fidem Iudæis,proponere debet principales
articulos,quia omnes habent probationem quandā
ex Prophetis ſuis,& lege.ſicut Chriſtus dixit Io.5.ſcru
B tamini ſcripturas,quia vos putatis in ipſis vitam ęter-
nam habere,& illę ſunt quæ teſtimonium perhibent
de me,quòd autem aliquis prædicator velit propone
re Iudæis aliquid vltra ea,quæ ex libris eorum colligi
poſſunt,inordinate agit, quia ad illa faciliter induci
poterunt propter Scripturas ſuas niſi ſit mens eorum
omnino obſtinata, ſi tamen alia proponantur,quæ
nullo modo videntur habere teſtimonium ex libris
ſuis non putabunt ſe habere aliquam cauſam creden
di,vt ſi proponeretur eis de clauibus ſacramētalibus,
& de poteſtate miniſtrorum ad conſecrandum:ideo
nullo modo ſunt eis iſta proponenda quouſque cre-
diderint articulos principales fidei prænunciatos in le
ge ſua,quod eſt credere in Chriſtum,& tūc quidquid
C eis propoſitum fuerit credent,tum quia tenebuntur
credere propter ſtatum fidei ſuſceptum, tum quia
Deus illuminabit corda eorum ad facilius aſſentien-
dum omnibus credendis:& etiam ad intelligendum
poſtquam ipſi ſemel ſponte ſubiecerunt intellectum
ſuum in obſequium Chriſti iuxta illud Iſa.7.niſi cre-
dideritis nō intelligetis.Si autem quis prædicet Sara-
ceno,vel Pagano annunciare debet ei ſolum paucos
articulos, qui pertinent ad oſtendendum Chriſtum
eſſe Deum,& hominem,ſcilicet,quòd ſit Trinitas pſ-
ſonarum vnus Deus,& quòd Chriſtus eſt vna de illis
perſonis diuinis,& etiam eſt verus homo, & hoc eſt,
quod pertinet ad perſonam Chriſti. Deinde quia
Chriſtus non aſſumpſit carnem, niſi propter redem-
D ptionem noſtram,& propter hanc eſt fides,& redem-
ptio fuit per mortem eius,debet annunciari tāquam
principalis articulus mors Chriſti,iſta prædicari ſuffi-
cit,licet de reſurrectione ſimul cum paſſione dicen-
dum ſit.Hoc modo prædicabat Pau.qn̄ incępit prędi-
care Corinthijs nihil aliud addens prima Cor.2.ego
cum veniſſem ad vos fratres non me iudicaui ſcire
aliquid inter vos niſi Chriſtum Ieſum,& hunc cruci-
fixum.per hoc,quòd dicit Chriſtum Ieſum oſtendit
id quod pertinet ad perſonam eius.ſ.eſſe Deum, &
hominem,inquantū dicit crucifixum oſtendit mor-
tem eius pro redemptione noſtra.poſtquam autem
Corinthij fuerunt aliqualiter inſtructi in his incępit
E Apoſtolus prædicare eis maiora eod.cap.& ſequenti.
Ratio prędictorum eſt,quia ſi duo,vel tres articuli cō-
cedantur, neceſſe erit omnes alios concedi.ſiquis.n.
concedat Chriſtum fuiſſe verum hoīem ſciet, ꝙ po-
tuit pro nobis mori, & ſi concedat eum eſſe verum
Deum,ſciet,ꝙ poteſt nobis dare vitam ęternam,& ſi
concedat,ꝙ mortuus eſt pro nobis ſuppoſitis etiam
duobus primis ſciet neceſſario,ꝙ nos redēpti ſumus
per mortem eius,quia impoſſibile eſt Deum aliquid
facere voluiſſe quod facere non potuerit, & factum
non fuerit. His ſuppoſitis neceſſe erit concedi cete-
ros articulos,ſiue de ſacramento Euchariſtiæ,ſiue de
generali reſurrectione,ſiue de virtutibus ſacramen-
torum,ſiue de poteſtate Eccleſiæ, quia arguetur ſic
Chriſtus

Chr istus dixit hoc,& erat Deus,vt concedis: ergo verum est,si autẽ neges ipsum dixisse ista negabis Codices Euangelicos ex quibus solis apparet ipsum esse Deum,& hominem, & sic oportebit rursus negari principia,quæ concessa sunt,s.ipsum esse Deum, & hominem, vel si nolis ea negare omnes articulos iã diffinitos,& quid quid Ecclesia vniuersalis in futurũ diffinierit,oportebit concedi hoc modo paucis articulis propositis fides prædicabitur sufficienter, & nõ occurret magna difficultas infideli ad credendum, quæ occurreret si omnia simul proponas.

Secunda causa est, quia quando annunciatur fides infidelibus non omnes credunt, sed quidam potius conantur,vt possint fidem subuertere, vel argumentis,aut calumnijs infirmare,quod quidem fieri non potest in cordibus eorum, qui aliquid sapiunt,quia cũ quidquid creditur verum sit, omne verum sit defensabile,non poterit aliquid de fide sufficienter impugnari,quia vero omnia consonant existentia,idest, omnia vera,apud eos tamen,qui pauca nouerunt potest fides infirmari per argumenta infidelium: ideo debet dari quantum minor occasio potuerit infidelibus ad impugnandum fidem, hoc autem est, quòd pauca de fide nouerint:non enim potest contra fidẽ arguere, nisi qui nouerit quid fides continet, simile 37.distin.cap.qui de mensa,scilicet,aduersus Mathematicos non pōt qs arguere imperitus matheseos,& aduersus Philosophos non potest disputare,qui ignorat dogmata Philosophorum,si autem multa de fide infidelibus prædicata fuerint,erit eis magna facultas impugnandi nos, si autem pauca sciuerint erit illis parua occasio,quanto pauciora ergo poterit prædicator debet eis annunciare,dum tamen fidei integritatem annunciet intelligendo,vt supra.

Tertia causa est,quia siquis velit infidelibus multa de fide proponere,dabit eis occasionem contemnẽdi fidem, quia quædam sunt ad fidem pertinentia, quæ consistunt in solis cęremonijs, sicut sunt sacramenta,quæ cęremoniæ cum ex seipsis nullam virtutem habeant, est difficile infidelibus credere in talib⁹ esse virtutem aliquam,quia nihil credunt ibi fieri,nisi quòd ipsę res per se possunt, proponendo tamen omnia sacramenta,& ritus eorum, qui ad fidem pertinet,nihil proponitur, nisi quædã cęremoniæ quas infideles inutiles putarent,& videretur eis irrationabile esse talia credere,si a principio eis proponerentur ista tanquam aliquid quod est de fidei necessitate.Secus autem est in articulis principalibus, vt esse, Christum Deum,& hominem, & fuisse pro nobis mortuum,quia licet ista sint difficilia infideli,tamen non sunt cęremoniæ aliquæ,quæ videantur in se inutiles esse,sed sunt quædam res, quæ si credantur vere esse magnę sunt, non ergo debet prædicator fidei a principio proponere infidelibus sacramenta, licet etiam credi illorum efficaciam sit de necessitate fidei.

Quarta causa est, quia quidam articuli sunt non principaliter necessarij,qui tñ habent maiorem difficultatem ad hoc,ꝙ credantur quàm principales articuli,sicut sacramentum Eucharistiæ:licet enim quantum ad recte intelligentem non sit difficilius assentire vni articulo quàm alteri,cum quilibet articulus dicat aliquid supernaturale, quodlibet autem supernaturale est infinitum, quia miracula omnia infinitum sunt,& nõ requiritur maior potestas ad vnum quàm ad alterum, qui ergo concedit vnum articulum credet necessario possibile esse quidquid in alijs dicitur, & tñ quantum ad ea,quæ apparent prima facie intellectui possibiles difficultates sunt in sacramento Eucharistiæ quàm in hoc,quod est Christum esse Deũ

F & hominem,quia hoc saltem intellectus capit, licet assentire nolit,sicut capit hominem habere corpus, & animam,Christum tamen cum tota sua magnitudine esse sub parua hostia, & sub qualibet particula illius,& cum esset Christus vnicus in tota Hostia,subito diuisa illa in plurimas partes,quòd in qualibet sit integer,& ita de pluribus alijs difficultatibus videtur fortasse hoc maius credere quàm credere omnes alios articulos,& tamen hoc pertinet ad fidem,siquis ergo volens infidelibus annunciare fidem proponeret difficultates sacramenti Eucharistiæ,& similia,faceret maiorem difficultatem quàm in omnibus articulis principalibus fidei,& sic rarissimi essent,q credere vellent,cum nec intelligere possent quid esset credendum.

G Si autem quæratur de via doctrinali,& scholastica, an sic infidelibus sacra Scriptura proponenda sit.

Dicendum,quòd non,quia iste modus est ad inquirendũ mysteria Scripturæ, sicut fit in scientia Theologica, quæ ea quæ magis dubia, & obscuriora in Scriptura videntur,tractat, & discutit, ad quæ si infideles accedere permittantur intelligent, quę sunt in fide plenè,& erit eis copiosus locus ad impugnandum, sicut est nobis aduersus eos, cum habeamus sacros libros veteris testamenti quos ipsi habent, & quia interdum in doctrina sacrę Scripturę occurrunt aliqua, quæ sunt infirmiora, idest, magis obscura quàm cętera, ita quòd intellectui etiam credentium non ita plenè satisfit in illis, sicut in alijs. si autem talia infideles scirent,esset eis magnus locus impugnandi, & nobis saltem infirmis minor locus resistendi.non ergo sunt admittendi infideles sic ad doctrinam Scripturæ, quia essent, vt exploratores,qui infirma terræ considerare venerunt. Genesis quadragesimosecundo,& de istis potest etiam intelligi litera ista propriè, scilicet, ne detur sanctum canibus, & etiam margaritæ, idest, secreta Scripturę, quæ magis via doctrinali aperiuntur quàm prædicando, posset autem interdum consequi bonum admissis aliquibus infidelibus ad doctrinam sacræ Scripturæ,vt in plurimum tamen malum sequeretur,& potius cauenda sunt scandala quàm quærenda lucra,quæ non sunt necessaria.

An licitum sit fidelibus docere infideles aliquam scientiam non pertinentem ad sacram Scripturam. Et quomodo consuetudo nostra debet esse cum infidelibus. Et scientiæ,quæ sunt tradendæ infidelibus.

Quæst. X.

Qværetvr an licitum sit fidelibus docere infideles in aliqua scientia non pertinẽte ad sacram Scripturam.

Dicendum, quòd licet Iudæos, & saracenos, & omnes infideles inquantum sunt inimici nominis Christi possemus iuste detestari, & abijcere ab omni conuictu nostro, ex sola tamen misericordia toleramus eos extra de Iudæ.& Saracenis capitul.& si Iudæos: debet tamen conuersatio eorum nobiscum esse talis, quòd non cedat in offensam Dei, aut fidei præiudicium, vt colligitur eodem capitu.quia tunc deberemus eos abijcere, & non solum illos, qui ad nos nihil attinent, sed etiam multum attinentes, vt si conuertatur alter coniugum de infidelitate, potest manere cum altero adhuc infideli,dum tamen non cohabitet sibi in præiudicium Christi,quia tunc matrimonium dissoluitur, scilicet,quia recedit fidelis ab infideli,etiam illo inuito prima Corint.7.& extra de diuor. capitu.gaudemus,

demus, in omnibus aũt in quibus non eſt præiudiciũ fidei, nec contra Deum poſſumus communicare Iudæis, & cæteris infidelibus. ſi aũt aliqua per eccleſiam vetita fuerint de cõmunicatione fideliũ, & infideliũ in illis non poſſumus ſine Chriſti contumelia conuerſari cũ infidelibus, quia quod eccleſia iubet Chriſtus iubet Lucę 10. qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit. talis conuerſatio prohibetur 2. Cor. 6. quæ coniunctio Chriſti ad Belial, & fidelis ad infidelem? quaſi dicat nulla, & hoc intelligitur in eis in quibus contrarij ſunt, ſicut Chr̃s eſt contrarius Belial, & lux tenebris, vt ibi dicitur, in cæteris autem, quę nec eccleſia vetuit, nec recta ratio fugienda ſuadet licitum eſt conuerſari cum infidelibus. Ex hoc autem poteſt dici, quòd illæ ſcientiæ, quæ poſſunt directe, & immediate prodeſſe infidelibus ad impugnandum fidem non ſunt eis tradendę a fidelibus, & quantum ad hoc nulla pars ſcientiæ theologicæ, vel pertinentis ad theologiam eis tradi debet, nam ſicut ſeruis non permittitur habere arma in politia Socratis, & Platonis 2. Poli. ita, & Iudæis, qui ſerui ſunt extra de Iudæ, & Sarra. cap. & ſi Iudæis non debent permitti arma, ſcilicet ſcientia ſacræ Scripturæ, iſta enim ſunt propriè arma noſtra 2. Corin. 10. arma militiæ noſtræ nõ ſunt carnalia, ſimiliter quoque Iudæi non debent permitti vllo modo dominari Chriſtianis extra de Iudæ, & Sarra. cap. præſenti, & cap. multorum, ſed potius debent ſic teneri inter nos, vt per effectum operis cognoſcant ſe eſſe ſeruos eodem titulo cap. & ſi Iudæos quædam tamẽ ſcientiæ ſunt, ſecundũ quas quis conſtituitur dominus, vel præſidens aliorum, quia adminiſtrat aliquid ſuper eos. ſic aũt eſt ſcientia medicorũ non ergo eſt licitum, ꝙ infideles a fidelibus iſtã addiſcant ne locus ſit eis occaſione curandorum morborum illos ſubiectos habere. Potiſſime, quia multi infidelium ſunt inimici nominis Chriſtiani, & in huius ſcientiæ exercitio eſt tutus nocendi locus. Ex hoc etiam patet, ꝙ nõ debeant permitti addiſcere iura humana ne poſtulare ſciant, & fideles cogantur eſſe eorum clientuli, ſicut aduocati clientulos habent.

Aliæ ſciẽtiæ ſunt, quæ directe non ſunt ad hoc, ꝙ infideles poſſint fidelibus præeſſe, vel in aliquo eis nocere, vt Math. ſ. Geometria, & Aſtrologia. Has igitur non videtur inconueniens eis tradi, ſicut cæteras, vt ſiquis fidelium pauper ex doctrina victum acquireret non videretur eſſe inconueniens, ꝙ etiã infideles in his doceret, melius tñ eſſet, ꝙ nec etiã in his, nec in aliquibus permitterentur a fidelibus doceri, quia iura volunt, quòd infideles viuentes inter Chriſtianos, & maxime Iudæi ſentiant ſe per effectum operis eſſe ſeruos, ſeruis tñ non permittebatur ab antiquo erudiri in his artibus: nam propter hoc vocantur iſtę ſeptem artes liberales, ideſt quia ſolis liberis hominibus addiſcere eas licebat. nõ ergo permittendũ eſſet infideles in his inſtrui, ſed exerceant manualia, quæ ſunt artes ſeruiles de quibus victũ habere poſſent hoc tamen in omnibus prouidendum eſt ne infidelibus permittatur publice titulus, vel auctoritas docendi Chriſtianos, quia ei cui non competit dominari non competit docere patet de muliere primo ad Tim. 2. ſcilicet mulierem autem docere non ꝑmitto, nec dominari in viro, ſed eſſe in ſilentio. & ſic iſta duo, ideſt docere, & dominari ex eadem ratione prohibuit. infidelibus tamen vetitum eſt dominari directe, vel indirecte ſuper fideles: nam propter hoc etiã publicos redditus Iudæis, & alijs infidelibus inter Chriſtianos colligere non licet extra de Iudę. & Sarra. cap. ex ſpeciali. docere tamen eſt maior auctoritas, ideo non debet permitti eis titulus docendi publice. maxime, quia infidelis, qui palam, vel occulte dete-

A ſtatur nomẽ Chriſtianum nihil ſine inuidia, & fictione communicabit, quod tamen eſt contra conditionem doctrinę Sapien. 7. & conabitur ſi ſecure poterit errores introducere.

An Chriſtiani teneantur reſpondere infidelibus de eo, quod ab eis quæſierint. Et quomodo debent catholici caute reſpondere infidelibus. Et quando, & in quibus licet nobis reſpondere infidelibus, & in quibus non. Quæſt. XI.

QVAERETVR an Chriſtiani teneantur reſpondere infidelibus de eo, quod ab eis quęſierint. Differt enim iſtud dubium a præcedentibus, quia etiã
B ſi non liceret docere eos, videtur, quòd propter honorem fidei, & ne videamur ſuccumbere, reſpondere teneamur.

Aliqui dicunt, quòd tenentur fideles reſpondere infidelibus, quia 1. Pe. 3. dicitur parati eſtote ad ſatisfactionem omni poſcenti vos rationem de ea fide, & ſpe, quæ in vobis eſt. ergo ſiue fidelis, ſiue infidelis petat de dubio, tenemur reſpondere ad hoc, quòd eis ſatisfaciamus.

Dicendum, quòd aut infideles petent aliqua dubia circa fidem, & ſacram Scripturam, aut circa alias ſcientias. ſi circa alias ſcientias non tenemur eis reſpondere, quia per illas non diſtinguitur fidelis ab infideli, ſed per ſolam fidem, & ſacram Scripturam, vn-
C de nullum eſt dedecus fidei, etiam ſi non reſpondeatur, & Beatus Petrus non obligauit nos ad ſatisfaciendum de his, ſed ſolũ de fide, & ſpe quæ in nobis ſunt. Si autem quęrat infidelis de aliquo dubio circa fidem, aut quærit a viro ſimplici, aut a viro docto. Si a ſimplici debet confiteri ignorantiam ſuam, ſcilicet quod non pertinet ad ſuam profeſſionem de talibus reſpondere, quia melius eſt, vt ſeipſum, ſicut eſt imperitum agnoſcat, quã quòd inſufficienter in dedecus fidei infideli reſpondeat, & propter hoc paucis permiſerunt iura de fide diſputare, & docere illam eſt de magnis gradibus eccleſiæ extra de hęretici capi. cum ex iniuncto, & ideo laicis prohibetur ibi prædicare, & docere fidem, & facere conuenticula, etiã
D ſecreta in quibus doceant, & hoc, quia pręſumitur, quòd ex ignorantia ſua introducent errores.

Si autem ſit vir doctus a quo quæritur, eſt quæſtio de aliquo ſuperuacuo, aut de re neceſſaria ad fidem dicitur de ſuperuacuis, vt ſi peteret infidelis rationem aliquarum cęremoniarum eccleſię, vel cauſam ſacramentorum, aut aliquid ſecretum in eis: nam iſtud licet ad fidem pertineat ſuperuacuum tamen eſt, i. non eſt via per hoc volentibus habere introitum ad fidem. eſt autem quæſtio neceſſaria ad fidem, vt ſi ſit dubium circa aliquos principales articulos, vt Chriſtum eſſe Deum, vel eſſe hominem, aut mortuum eſſe, vel ſurrexiſſe, & ſimilia, quia ſunt præcipua in fide, & ſi dubitaret infidelis de aliquo iſtorum non
E reciperet fidem. Etiam vtilis quæſtio eſt in fide generaliter reſpectu Iudæorum ſi dubitent quõ aliquę auctoritates veteris teſtamenti pertinentes ad Meſſiam applicentur Chriſto, ſi ſit quæſtio inutilis non eſt reſpondendum, ſed oſtendendũ quare rñderi non debeat, i. ꝙ dicatur infideli iſtud ad te non pertinet, quia eſt cęremonia fidelium, & dependet ab ipſa fide. Si autem in fide aliquid dubitas poterit tibi ſatisfieri, ſed in cæremonijs non eſt ſatisfaciendum, immo nec poteſt non præſuppoſita fide, quia ſicut in Mathematicis concluſiones ſequentes dependent ex præcedentibus, vt ex principijs, & ſiquis peteret demonſtrari ſibi concluſionem certiſſimam alicuius artis non demonſtratis prioribus, peteret rem

impossibile, ideo prius de omnibus precedentibus negociandum erat, ita est in religione Christiana ceremonię pendent ex fide, scilicet ex potestate ecclesię, vt in plurimum, quę est articulus fidei: si prius, ergo non agatur de fide, vel non presupponatur esse veram non poterit disputari de his, & ita erit excusatio apud infidelem, sicut dicit Augu. li. de sermo. do. de superuacuis, & noxijs nihil respondendum est, sed hoc ipsum explicandum cur inquirenti talia non oporteat respondere. Si autem sit quæstio vtilis, aut infidelis solus petit, aut coram multitudine fidelium, vel infidelium, si solus, & putetur, quòd solutio quæstionis poterit ei prodesse soluenda est. Si autem creditur calumniari, vt per solutionem addiscat de quo postea fideles impugnet, non est respondendum, & sic intelligitur litera ista Margaritas non esse mittendas porcis ne conuersi disrumpant nos sic exponit Chryso. super Matthæ. scilicet canes conculcantes sancta sordidis actibus & disputationibus suis rūpunt prædicatorem veritatis, & Chryso. in homel. etiam dicit, quòd isti conuersi disrumpunt hominem, quia a principio fingunt mansuetudinem, vt addiscant, deinde cum didicerint detrahant, si autem sit multitudo fidelium presens, etiam si infidelis non quęrat bono animo, interdum potest sibi responderi, & debet, scilicet vt fideles, qui presentes sunt non desperent posse solui quæstionem illam, quam infidelis proposuerit, & ne reputent ex hac parte fidem infirmam, sic dicit Augu. lib. de sermo. do. qui nouit, quid respondeat debet respondere saltem propter illos quibus desperatio suboritur si propositam quæstionē solui non posse crediderint, & sicut fit hoc ne fides infirmetur in cordibus fidelium simplicium, ita etiā, vt non gaudeant infideles, & putent debiliter fundatam intentionem nostram, quæ non possit inconuenientia obiecta euadere, est autem magnus honor Christo, vt de his respondeatur, & doctrina fidei ab eo data glorificetur. 1. Pe. 3. Dominum Christum sanctificate in cordibus vestris parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea fide, & spe, quę in nobis est, & sic innuit Beatus Petrus, quòd nos sanctificamus, idest honoramus Christum in cordibus nostris, quando satisfacimus dando rationē circa fidem, & spem. Interdum autem licet nobis nō respondere, vt si fideles, qui presentes sunt non scandalizantur, etiam si non respondeatur, scilicet si intelligunt nequitiam infidelium quærentium, & tamen ad hoc oportet esse duo, scilicet quòd illud de quo quæritur sit tale in quo respondere sit aliquod præiudicium fidei saltem indirecte, scilicet quia datur inde infidelibus magnus locus arguendi, & oriuntur difficiles quæstiones, quia talibus dare aditū periculosum est, præcidere vero illas est vtile. Secūdum est, quòd ille, qui respondere debet sit talis, qui possit caute excludere quæstionem infidelium, ita vt rationibiliter credant se exclusos, vel confusos, sic enim Christus interrogatus interdum faciebat, vt quando Iudæi accesserunt ad Christum quęrentes in qua potestate predicaret, ipse autem dixit interrogabo vos, & ego aliam quæstionem, quam si dixeritis mihi, & ego dicā vobis in qua potestate hoc facio, & dixit baptismus Ioannis, vnde erat de cęlo an ex hominibus infra 21, & Mar. 11. Iudæi autem non ausi sunt respondere dicentes nescimus, & Christus dixit eis, nec ego dico vobis in qua potestate hoc facio. Quæstio quam faciebant Iudæi inducebat in se difficultatem non quidem, quòd Christus non posset ad illam respondere, sed quia istud erat reducere se ad principium scilicet ostendere se esse Deum, & a Deo missum, ad hoc autem probandum erat tota prædicatio, & omnia

F opera Christi quęcunque fecit, vnde non poterat responderi ad hanc quæstionem in vno verbo saltem satisfaciendo, ita vt Iudęis esset cognita veritas, quia si Christus dixisset ego facio hęc, quia Deus sum, vel a Deo missus, sequeretur vnum de duobus. s. ꝙ vel Iudęi scandalizarentur, vel non crederēt. Primum erat certum, quia insidiabantur, & vt caperent eum in sermone infra. 22. & Io. 8. nam quando dixit antequam Abraham fieret ego sum, voluerunt eū lapidare, eod. c. a fortiori si dixisset palam se Deum esse, si autem dixisset se a Deo missum non crederetur verbo eius, qa omnes operationes suæ præcedentes hoc manifeste ostendebant, & credere noluerunt Iudęi, quanto magis nunc non crederent, si solum verbo simplici assereret se a Deo missum, ideo non fuit tunc sibi cōueniens respondere, sed sic cōfundendo Iudęos euadere. ita & siquis sit vir peritus poterit caute intricare quærentem, vt non respondendo ad quæsitum excludat eum de proposito confundendo ipsum, istud autem quia non est semper, nec cuilibet facile respondere, bonum erit saltem propter astantes potissime si aliquibus astantibus possit esse fructuosa solutio quęstionis, sic. n. Chrs sępe interrogatus a maleuolis, q tētabant eum veritatem respondebat, quia præsentes erant alij quibus respōsio proficiebat, vt dicit Aug. li. de sermo. do. s. ꝙ autem dominus quędā dixisse inuenitur, quę multi, qui aderant, vel resistēdo, vel cōtēnendo non receperunt, non putandus est sanctū dedisse canibus, aut margaritas ante porcos misisse, dedit enim eis, qui capere poterant, & simul aderant quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat, & quamuis tentantes ipsum in his, quę eis respondebat contabescerēt, alij tamen, qui poterant capere ex illorum occasione multa vtiliter audiebāt, ita ergo, & nobis agendum est.

(G stands in the margin beside "reret se a Deo missum"; H beside "nendo non receperunt".)

An simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in quæstionibus fidei. Vbi aperit quæ sunt vtiles quæstiones, & quæ noxiæ, & quæ curiosæ habeantur, item quid de maioribus quæstionibus.

I *Quæst. XII.*

QVAERETVR an simplicibus, & carnalibus hominibus respondendum sit in quæstionibus fidei.

Circa simplices dicendum, ꝙ aut simplices petunt informari circa fidem, & actiones in eis, quæ sibi sunt necessaria, aut in alijs. Si in necessariis semper respondendum est, vt si dubitent circa principales articulos, quia forte illos nesciunt, nam tunc nudam veritatem rerum eis dicere tenemur non explicantes vlterius, quia ad illud non sufficerent capiendum. Si aūt petant aliqua non sibi necessaria, vt mysteria aliqua sacræ scripturæ, vel apertionem, & explicationem aliquorum dubiorum speculatiuorum in fide, non est eis respondendum, & hoc, quia non in-
K telligerent, iuxta illud legere, & non intelligere negligere est, & istis mysteria scripturę, quando sunt abscōdita videntur esse magnę reuerentię, quia ignorant illa, cum vero fuerint exposita cōtemnunt illa, sic dicit Chrysostomus, mysteria scripturæ his qui bonæ mentis sunt, & intellectum habent reuelata honesta apparent, his autem qui insensibiles sunt, magis videntur reuerenda cum ignorantur: qđ & sępe experti sumus in quibusdam, qui nimio desiderio ardebant, vt quædam mysteria scripturæ intelligerent, in quibus putabant res latere altissimas, quas nondum cognitas sic venerabantur, cum vero illis palam proposita fuerunt, quæ latebant, dixerunt quasi fastidientes, credebamus hic maiora latere mysteria, vndę

Nota experientia auctoris.

vnde fuiſſet longe melius nihil illis fuiſſe expoſitum.
Circa carnales, ideſt homines ſeculares, qui ſolis
ſęculi voluptatibus, & bonis fortunę dediti nullam
ſacrarum Scripturarum dulcedinē ſentiunt. Dicendū
ꝙ aut quęrunt aliqua vtilia, aut noxia, aut ſuperuacua,
aut ſe maiora. De primis dicendum, quòd ſiue in
moribus, ſiue in fide aliquid petat, quod ei poſſit eſſe
vtile licet neſciamus quo animo illud accepturus ſit
reſponderi debet, quia per hoc mundari poteſt ab im-
munditijs ſuis, ſi tñ iſti non quęrant non erunt eis iſta
ingerenda, quia contēnent illa, ſicut interdum quidā
bonum habentes deſiderium indiſcretum tñ carna-
libus hominibus res deuotas proponunt, quas illi fa-
ſtidiunt, & irrident: non ſunt ergo eis proponenda,
hoc.n. prohibet lr̄a, ſ. nō mittere Margaritas ante por-
cos, ſic dicit Augu. li. de ſermo. do. myſteria veritatis,
ideſt Margaritę non ſunt dandę, niſi deſiderantibus
veritatem, & cum ratione humana viuentibus, ſi
enim porcis eas miſeris, ideſt cęnoſę vitę delectatio-
ne grauatis, non intelligent precioſitatem earum, ſed
extimant eas ſimiles cęteris fabulis mundialibus, &
eas actibus ſuis carnalibus concludunt.
De ſecundis dicendum, quòd nunquam eſt reſpō-
dendum, ſed proponenda cauſa quare non reſpon-
deatur, vt dicit Aug. li. de ſermo. do. tales ſunt quæ-
ſtiones aliquę quas ſolēt proponere homines curioſi
in ſęculo, ad quarū manifeſtā diſſolutionē in errores
eſt facile peruenire licet veritas omnibus nota: ſit ſi-
cut eſt quęrere de prędeſtinatione, & pręſciētia Dei:
nam & ſiquis vir plene doctus cām iſtorū aperire ſci-
ret, curioſi tñ in ſęculo non poſſunt peruenire ad in-
telligentiam eorum, quæ dicuntur, quia hoc pręſup-
poneret magnam exercitationem in ſcientia, & ideo
cum intelligere non poſſint maneant ſemper in du-
bio, & efficiuntur deteriores neſcientes quomodo
ſtet Deum pręſcire omnia, & non imponere rebus
neceſſitatem ſic eueniendi. Similes difficultates ſo-
lent mouere circa ſacramentum euchariſtię, hęc
autem ſunt eis valde noxia, & diabolo inſtigante pro-
curata, vt ex vno dubio cum intelligere rerum veri-
tatem nequiuerint, in plura dubia, immo in multos
errores incidant. Nunquam ergo in his reſpondēdū
eſt curioſis, qui iſta non capiunt, ſed exponendū eis
plene, ꝙ ad ipſos non pertineat iſta quęrere, nec ad
intellectum eorum ſufficientes eſſe, vtpote princi-
pijs carētes, ſicut nec poſſent inſtrui de veritate vnius
demoſtrationis geometricę, vel aſtrologicę non prę-
ſuppoſitis omnibus prioribus in illa arte.
De tertijs, ſcilicet ſuperuacuis dicendum, ꝙ etiam,
nec his reſpondendum eſt, ſunt enim quędam intra
fidei ambitum, quæ omninò reſpectu ſęcularium
ſunt ſuperuacua, vt ſi quęrerent de poteſtate eccleſię,
& qūo deriuatur poteſtas ſucceſſiue ab vno pōtifice
in alterum, & vacante ſede in quo conſiſtit illa pote-
ſtas, & qūo de nouo acquiritur in eo, qui pōtifex effi-
cit: oīa.n. hęc penitus ſuperuacua ſunt ad hoīes ſecu-
lares, non ſunt tñ noxia, ſicut pręcedentia, quia ēt ſi
in his ignorent non erit periculoſus error, ſicut circa
prędeſtinationem, vel pręſcientiam. cauſa patet, quia
ex prędeſtinatione, & pręſcientia ſi neceſſitatē futuris
imponant ſequit̄, ꝙ nullus debeat conari ad bonū cū
omnia neceſſaria eueniant, & nullus eſt periculoſior
error. De quartis, ſ. maioribus ſe ēt non eſt rñdendum
iſta ſunt expoſitiones articulorū principaliū fidei, vt
ſcilicet qūo ſe habeat Chriſtū eſſe ſimul Deū, & ho-
minē, & ita de ſimilibus, iſta.n. non ſunt noxia, nec
ſuperuacua, & tñ non poſſunt capi a ſimplicibus, ideo
nec eis proponenda ſunt licet bono animo iſta petant
cum non ſufficiant ad ea: ſic Chriſtus dixit diſcipulis.
multa vobis habeo dicere, ſed non poteſtis modo

A portare illa Io. 16. ſed potius admonendi ſunt iſti ne
petant hęc. Sic Beatus Petrus admonebat nouiter
conuerſos ad Chriſtum non petere de rebus altiſſi-
mis 1. Petri 2. ſicut modo geniti infantes lac concu-
piſcite, vt in eo creſcatis, ideſt ſicut infantes nouiter
geniti non appetunt eſcam, ſed lac, quia ad cibum ſo-
lidum non ſufficiunt, ita & vos concupiſcite lac, ideſt
ſola fidei rudimenta, vt creſcatis in eo, ideſt vt per iſta
rudimenta perueniatis ad altiorem cognitionem
creſcendo, ſicut de lacte peruenitur in eſcam, ſic etiā
Apoſtolus nouiter conuerſis proponebat res planas
1. Cor. 3. ſ. tanquam paruulis in Chriſto lac dedi potū
vobis non eſcam, nondum enim poteratis, i. non po-
teratis capere eſcā, iſtud lac vocat ipſe articulos fidei
ſimpliciter ꝓpoſitos, vt patet pauloante illū pręcedē.
B c. ſ. nō iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Chriſtū
Ieſum, & hunc crucifixū, & ſubdit cām ibi, ſ. ſapientiā
loquimur inter perfectos, i. iſta plana oībus ꝓponēda
ſunt, res aūt altiſſimas in fide, quę ad ſapientiam per-
tinēt, ſolis perfectis, i. inſtructis proponimus, & cū ab
omnibus ſimplicibus, & curioſis cauendū ſit in ſo-
lutione talium quęſtionum, maxime tamen ab illis,
qui litigioſi ſunt, i. quęrunt ad hoc, ꝙ arguāt, & ar-
guendo glorient̄, vel ꝯtemnāt rñdentes, cū ipſi tñ nō
intelligāt quid eis dicat̄, ſic dicit Aug. li. de ſermo. do.
cauēdū eſt ne quid aperiat̄ ei, ꝗ nō capit, melius.n. quę
rit, quod clauſum eſt, quā id ꝙ apertum eſt, aut infe-
ſtat ꝑ odiū, vt canis, aut negligit ꝑ ꝯtemptū, vt porcus.

C

Petite, & dabitur vobis, quęrite, & inue- Luc. 11. Ioan. 6. Iac. 1.
nietis pulſate, & aperietur vobis. Omnis.n.
qui petit accipit, & ꝗ quęrit inuenit, & pul-
ſanti aperietur. Aut quis eſt ex vobis homo
quem ſi petierit filius ſuus panem nunquid
lapidem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit,
nunquid ſerpentem porriget ei? Si ergo cum Tob. 4.
ſitis mali noſtis bona data dare filijs veſtris, Lucæ 6. Lucę 13.
quanto magis pater veſter, qui in cęlis eſt i. d in prin. 50. di. cap.
D dabit bona petentibus ſe? Omnia ergo quę- ponderet. 10. q. j. cap.
cunque vultis, vt faciant vobis homines, & placuit.
vos facite illis. Hęc eſt enim lex, & prophetę.
Intrate per anguſtam portā, quia lata por-
ta, & ſpacioſa via eſt, quæ ducit ad perditio-
nem, & multi ſunt, qui inueniunt eam.

Petite, & dabitur. In præcedentibus Chriſtus in-
troduxit euangelicam legem, hic autem oſtendit eā Tria ſunt ſine qui-
eſſe obſeruabilem: iſta enim eſt vna de conditionibus bus nemo
legis, ſcilicet quòd ſit poſſibile obſeruari eam di. 4. c. pōt ſuffi-
erit autem. ad obſeruationem autem legis iſtius tria cienter ac
E faciunt, ſcilicet imploratio diuini auxilij, conatus libe- faciliter
ri arbitrij, euitatio mali conſortij. nam ſine his tribus bonum fa-
non poteſt quis ſufficienter, & faciliter bonum face- cere. maxi-
re, ideo iſta tria ponit Chriſtus hic per ordinem. Se- me adim-
cunda ibi. plere legē Chriſti.
Intrate per anguſtam. Tertia ibi. *Attendite a falſis*.
Prima in duas, quia primo oſtenditur quid requirat̄
ad hoc, ꝙ oratio ſit exaudibilis ex parte ipſius oratio-
nis. Secundo ex parte orantis ibi. *Omnia igitur quæcun-
que.* Circa primum dicitur. *Petite, & dabitur vobis.* Ex-
ponit Chryſo. ſi fueritis clementes ad fratres veſtros
non iniuſte iudicando, nec male arguendo petite
precibus die ac nocte òrantes, id quod vultis, & dabi-
tur vobis.

Quærite,& inuenietis pulsate. Scilicet ieiunio, & oratione,& eleemosynis, sicut qui pulsat ostium non solum voce clamat,sed etiam manu.

Et aperietur vobis. Ideſt quando feceritis iſta permittetur vobis ingredi, & accipere, quod vultis. Aliter exponit Gregorius, ſcilicet petimus fide, quærimus ſpe,pulſamus charitate: primum peteret debes,vt habeas, poſtea quęrere vt inuenias,inuenta obſeruare,vt introeas. Aliter exponit Remigius, ſcilicet petimus orando, quęrimus recte viuendo, pulſamus perſeuerando. Aug.autem lib.de ſermone domini dicit. Petitio pertinet ad impetrandum animi ſanitatem, vt ea, quę præcipiuntur implere poſſimus. Inquiſitio autem ad inueniendam veritatem, quam cum quis inuenerit,ſcilicet veram viam,pueniet ad poſſeſſionem in qua pulſanti aperietur. Aliter etiam Aug.ibidem dicit, ꝙlicet iſti ſenſus boni ſint longe melius ad inſtantiſſimā petitionē omnia referuntur,ſ.ꝙ iſta tria ſignificent illud, & tñ triplicatur ſententia ad ſignificandū,ꝙ inſtanter orandū eſt. Aliter tñ communius exponit,ſ.ꝙ per hoc ſignificent ꝯditiones totius orationis,quę ſunt quatuor,vt Greg.dicit,ſ.pie perſeuerāter pro nobis, & quę ad ſalutē ſunt petere.tres autem illarū ſignificant in his tribus clauſulis,ſ.petite,ſ.pie quęrite,ſ.perſeuerāter,pulſate,ſ.pro vobis,& patet,qa ſubditur,& aperiet vobis.hęc vera ſunt,ſ.ꝙ oratio exigat iſtas conditiones, melius tñ vr̄, ſicut Aug.dixit,ꝙ eadē ſentētia ſit iſtarum triū clauſularū, & patet,quia in fine dr̄ pr̄ veſter, qui in cęlis eſt dabit bona petentibus ſe,& non adiunxit quęrentibus, & pulſantibus,ſi tamen iſtę tres clauſulę referrētur ad diuerſa oporteret concludi expreſſe de omnibus tribus,ſcilicet ꝙ petentibus quærētibus,& pulſantibus Deus bona daret.

Omnis enim, qui petit accipit. Replicat eaſdē ſententias,& cauſas reddit earum, ſcilicet petendū eſt, quia omnis, qui petit accipit: accipere.n.proprie pertinet, quia accipere eſt ab alio capere,& ſic ē petere ab alio eſt. *Et qui quærit inuenit*. Ideſt omnis,qui quęrit:inuenire cōpetit ad quęrere, licet ſit idē petere, & quęrere, vt dictū eſt. *Et pulſanti aperietur*. i.omni pulſanti, quia aperire pertinet ad pulſantē, quia quilibet illorū hoc vult,ſ.petēs accipere,& quęrēs inuenire, & pulſans,ꝙ aperiat ei. *Aut quis ex vobis*. Hic cōfirmat,ꝙ dixit,ſ.ꝙ Deus ſemper exaudiet nos dādo bona, quę petimus, aut quę nobis expediunt,& inducit exēplū de hoīe ad filium ſuum, ſcilicet ſi hō filio ſuo petenti dat ſemper bona,a fortiori Deus, qui eſt pater noſter dabit nobis bona petentibus, & dicitur quis eſt ex vobis homo,i, nullus eſt. *Quem ſi petierit filius ſuus panem nunquid lapidem porriget ei?* Quaſi dicat nemo hoc faciet, quia eſſet contra conditionem patris. Ponit hic Matthæus duo,ſ.petere panem, & piſcē, ſed Luc.11.ponuntur tria,ſ.panis,piſcis,& ouū. Aliqui exponunt iſta in ſenſu morali,ſcilicet quòd panis ſit doctrina,& ꝙ lapis ſit durities cordis, & quòd piſcis ſit fides, & ſerpens ſit venenum infidelitatis,ouum ſit ſpes,& ſcorpio ſit deſperatio,iſti tñ ſenſus non ſunt literales,quia Chriſtus loquitur hic de homine petente a patre ſuo, & tñ a patribus noſtris non ſolemus iſta petere, quia virtutē nobis dare non pñt, nec etiam poſſunt vitia animo noſtro imprimere:ſolus aūt Deus virtutē dat, & ab illo peti poteſt:vitiū aūt a nemine datur,ſed nos ipſi per actus malos mentē noſtrā inficientes vitiū inficimus ſunt ergo intelligenda iſta.literaliter, quia talia ſolent petere pueri a patribus,& matribus, & forte inter Iudęos paruuli petebant iſta,ſ.panem, piſcem,& ouum.

Aut ſi piſcem petierit nunquid ſerpentem porriget? Ponit iſta ad ſignificandum,ꝙ cum bona petuntur non dantur mala,lapis tamen, & ſerpens mala ſunt, quia lapis dentes confringeret, & ſerpens diffuſo veneno neca-

F ret,& poſuit iſta propter ſimilitudinem,quia paruulis petentibus panem ſi daretur lapis, poſſet accidere error propter aliqualem ſimilitudinem lapidis,& panis, ſic etiam de piſce, & ſerpente eſt ſimilitudo,& vocatur ſerpens quodcunque reptile, quod venenoſum eſt, & ad cibum non conueniens. *Si ergo vos cum ſitis mali*. Pręſuppoſito exemplo format argumentum, ſcilicet hō, q malus eſt bonū dat filio ſuo, ergo Deus, qui bonus eſt a fortiori bona dabit filijs ſuis, & ſtat ratio,quia quilibet agit ſecundū ſimilitudinem ſuā, qui enim malus eſt mala agit, q vero bonus bona. 2.Ethi. qualis vnuſquiſque eſt talia dicit, & operatur,& infra in litera nō pōt arbor mala bonos fructus facere, &c.

Bona data noſtis dare filijs veſtris. ſ.panem, & piſcem, & ouum,quę eis bona ſunt ad ſuſtētationem naturę.

G *Quanto magis pater veſter, qui in cœlis eſt*. ſ. Deus ſimpliciter bonus eſt, & ideo naturaliter pertinet ad eum bonū facere,ſicut ad album diſgregare,& nō eſt in eo aliqua iniquitas, quæ impediat ipſum a benefaciendo,ſicut in vobis eſt, ergo a fortiori benefaciet.& vocauit eum patrem, vt ratio ſtet, ſcilicet quia patrem eſſe naturaliter inclinat ad diligendum,& benefaciendum, & dixit, qui in cęlis eſt, vt per hoc ſolus Deus intelligatur,quia non habemus, niſi patrem carnalē, qui in terra eſt, & Deum, qui in cęlis eſt,pater tamen terrenus non eſt ita ſufficienter pater ſaltem in bene faciendo nobis,ideo potius cęleſtem, quā terreſtrem debemus vocare patrem infra 23.patrem nolite vocare vobis ſuper terram.

H *Dabit bona petentibus ſe*. Nunquam Deus mala dat licet nos mereamur mala recipere, & caute dictum eſt dabit bona, & non dicitur dabit ea, quæ petieritis, quia interdum petimus ea, quæ nobis non ſunt bona, & Deus non dat illa, ſed alia, quæ ſunt nobis bona, vt infra dicetur, ſed Lucę 11.dicitur dabit ſpiritum bonum petentibus.ſ.quia ſpiritus poteſt accipi pro omni re,quæ nobis prodeſt ad ſpiritualia, ſiue illa ſit corporalis, ſiue ſpiritualis, vel dicitur dabit ſpiritum bonum, ideſt bonum deſiderium inclinando cor noſtrum ad legem ſuam, quia hoc in oratione petimus. Pſal.118.inclina cor meum Deus in teſtimonia tua, & ſecundo Macha.1.adaperiat Deus cor veſtrum in

I lege ſua,& in præceptis ſuis.

Quomodo Chriſtus dixit hic homines eſſe malos. Et quòd homines non ſunt ſemper actualiter mali ſed pro inclinatione ad malum. Quæſt. XIII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit hic homines eſſe malos, quia iſta locutio eſt generalis, & videtur extendi ad totam naturam humanam. Dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus dixit hic omnes homines malos non quidem malitia naturę, quia bonum eſt, quod ipſe condidit, ſed imperfectione, & homines collati ad Deum propter imperfectionem bonitatis mali di-

K cuntur,ſicut pannum album collatum ad albiſſimum dicitur nigrum, & hoc modo etiam Angeli Dei mali ſunt,& dicuntur, ſcilicet imperfecti Iob.4.ecce,qui miniſtrant ei immundi ſunt,& in Angelis ſuis inuenit malitiam,ideſt imperfectam bonitatem.nam Angeli, qui nunc miniſtrant Deo nullam iniquitatem habent. hoc modo quidquid eſt,malum eſt, pręter Deum, qui ſolus bonus eſt:ſic Chriſtus dixit infra 19. cuidam dicenti ſibi magiſter bone, ſcilicet quid me interrogas de bono? nemo bonus, niſi vnus Deus Mar.10.ſic exponit Chryſo.dicens quantum ad comparationem Dei,qui ſolus bonus eſt,ſingulariter omnes mali videntur, ſicut omne lucidum ad comparationem ſolis videtur obſcurum.

Secundo

Secundo poteſt dici, ꝙ accipitur malitia oīum hominū non quidem pro actuali malitia, quia nō eſt verum, ꝙ oēs hoīes ſint ſemp actualiter mali, ſed ꝑ inclinatione ad malū, q̄ vocamus fomitē, & iſta eſt in omnibus hominibus Gen.8. omnis ętas ab adoleſcētia ſua prona eſt ad malum, & ſic exponit Hiero. hic.

Tertio poteſt dici, quòd intelligatur pro actuali malitia, & tunc Chriſtus non loquitur ad omnes homines, ſed ſolum ad ſęculi dilectores: omnes enim tales mali ſunt, quia caduca bona æternis bonis præponunt, & ita exponit Aug. lib. de ſermo. domini.

Quomodo dixit Christus, quòd nos mali exiſtentes bona filijs noſtris damus. Quæſt. XIIII.

SED quæretur tunc quomodo dicit Chriſtus, ꝙ nos mali exiſtentes bona filijs noſtris damus, quia malus non poteſt facere bonum ipſo dicente infra in litera nō pōt arbor mala fructus bonos facere. Dicendū, ꝙ operatio cuiuſcunque rei eſt ſecundū formam ſuā, & iō ille, qui non habet, niſi formam malitiæ non poteſt facere, niſi malum, & ita in moralibus, qui ſolum habent malum habitū ſemper operātur malum 2. Ethi. qualis vnuſquiſque, &c. & hoc idem Chriſtus vult infra in litera, dicens de hypocritis a fructibus eorum cognoſcetis eos, ideſt quia mali ſunt non poſſunt facere, niſi malum, ſicut mala arbor malum fructum, & hoc modo beſtię non pn̄t operari virtuoſe 7. Ethi. ſcilicet, quia operantur per formam beſtialitatis eis cōnatam, econtrario autem, qui ſolum habet formam bonitatis non eſt poſſibile, ꝙ operetur, niſi bonum, & ita eſt de Deo: non enim poteſt malū facere, quia contra naturā eius eſt; ſicut contra naturā ignis directe, & immediate frigefacere.

Sed obijcietur, quia hoc dato, nunquam homo peccaret poſtquam ſemel bonus eſt, quia tunc nullū malum habitum habet, ſed bonos multos, & tamen operatur, interdum malum. Dicēdum quòd homo bonus ſemper habet cum bono mala multa adiuncta ex quorum quolibet ſufficienter poteſt operari malum: nam manet homini ſemper pronitas ad malum, ideſt fomes, qui non ſolum mouet, ſed interdū, quaſi cogere videtur propter ſui magnitudinē ad Ro.7. video aliam legem in men. me. repug. le. men. me. & capiti. me. in lege peccati. Secundum eſt defectibilitas liberi arbritrij, quia in quolibet viatore eſt liberum arbitrium defectibile, & non tollitur iſta defectibilitas, niſi per confirmationem, quæ fit in patria, ideo quandiu manemus hic ſemper poſſumus deficere, & ita cuicunque quantumcunque bono facile eſt malum fieri. Secus autem eſt de Deo cuius natura eſt bonum eſſe, ſiue ipſa bonitas. Si autem aliquod ſit cui competat forma boni ex vna parte, & ex alia cōpetat forma mali, ſiue malum aliquod, poterit operari interdum bonum, & interdum malum, & ita eſt de hominibus quorum natura bona eſt, & ideo operationes eorum naturales bonę ſunt: poſſunt aūt pręter hoc habere malitiam moralem ſecundum, q̄ malum operabuntur moraliter, ꝙ aūt pater ſe habeat ad filiū naturale eſt, quia ſicut patrē eſſe ex ſola naturali potentia prouenit, ita ad filium ſe hr̄e ſic, vel ſic non prouenit, niſi ex naturali inclinatione, & quia illa cōſequit naturā, quæ bona eſt, erit inclinatio ad filios bona, & ita licet nos ſimus mali moraliter filijs tn̄ noſtris bona damus, interdum tamen malitia moralis tam exceſſiua eſt, ꝙ corrumpitur naturalis inclinatio bona, ita vt non miſereatur quis filijs ſuis, ſed occidat eos, ſicut Medea irata viro ſuo Iaſoni, vt eū contriſtaret occidit proprios filios, qui amborum erant, & propter hoc Chriſtus dixit, ſi vos cū ſitis mali noſtis bona

A dare filijs veſtris, quaſi dicat licet mali ſitis malitia veſtra adhuc non impedit vos quin benefaciatis filijs: a fortiori, ergo Deus, qui eſt pater veſter, qui non habet malitiam aliquam non poterit impediri quin vobis benefaciat, & propter hoc fuit hic poſita iſta comparatio: nam ſi homo a naturali pietate qua filijs benefacit, nunquam poſſet per malitiam aliquam permutari fruſtra diceretur, ſi ergo vos cum mali ſitis, &c. ſed ſicut Deus inuariabiliter ſe habet ad benefaciendum nobis, ita etiam homo ſe haberet immutabiliter ad benefaciendum filijs ſuis.

Ad argumentum dicendum, quòd arbor mala nō habet, niſi malam diſpoſitionem producēdi fructus,
B ideo non poteſt producere, niſi fructus malos: homo tamen habet duas formas, ſcilicet boni, & mali, vt declaratum eſt, ideo vtrunque poteſt non quidem ꝑ eandem, ſed bonū ꝑ bonam, & malum per malam.

An iſtæ quatuor ſint conditiones orationis, ſcilicet pie perſeueranter pro ſe & quæ ad ſalutem ſunt petere. Et an ſint neceſſariæ in oratione qualibet. Denique quòd finis petitionis in oratione eſt vita æterna. Quæſt. XV.

QVAERETVR quia tactū fuit in litera de conditionibus orationis, ꝙ erant quatuor, ſ. pie perſeueranter pro ſe, & quæ ad ſalutem ſunt petere, an iſtę
C quatuor ſint conditiones orationis. Quidam dicunt, ꝙ non, ſed ſolum prima, ſcilicet pie, quia petere pie eſt petere ex charitate, & talis oratio ſemper habet efficaciam Io.14. ſi manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis, manere autem in Deo eſt charitatē habere 1. Io.4. qui manet in charitate in Deo manet, & ſic quicunque pie orauerit cum ex charitate oret, obtinebit, quod petit, ideo non erunt neceſſarię alię conditiones.

Alij dicunt, quòd alię multę conditiones præter iſtas quatuor requiruntur, ſ. cum fiducia petere Iacobi primo. poſtulet autem in fide nihil hęſitans: etiā ꝙ humiliter petatur Pſal.101. reſpexit in orationem hu-
D milium, & non deſpexit precem eorum, etiā ꝙ petēs pauper ſit, ideſt indigeat re petita Pſal.9. deſiderium pauperum exaudiuit dominus. et ꝙ cū deuotione fiat, vt ait Augu. li. de orando Deum, dignior ſequit̄ effectus, quando feruentior præcedit affectus. & ita de multis alijs, ergo non ſufficiunt illę quatuor cōditiones. Dicendum ꝙ in oratione ad impetrandū requiruntur aliquę conditiones. Pro quo ſciendū, ꝙ oratio ad duo ordinatur, ſcilicet ad finem, & ad obiectum, finis autem orationis eſt vita æterna, obiectum eſt ipſa res, quam expreſſe petimus in oratione, & ſecundum hoc oratio poteſt habere duplicem efficaciam, ſcilicet ad merendum, & ad impetrandum: nam ratione finis eſt meritum, quia omne meritum ordinatur ad vitam ęternam: non enim dicitur quis mereri
E per aliquem actum, niſi inquantum per illum efficitur dignus vita ęterna. Impetratio attenditur reſpectu obiecti, ideſt eius, quod petitur. eſt autem differentia inter iſta duo, quia meritum importat ordinem iuſtitię ad pręmium inquantum iuſtum eſt, quòd ei, qui meretur aliquid reddatur, id quod meretur, & illud eſt pręmium. impetratio autem non importat ordinem iuſtitię, ſed ſolum miſericordię, vel liberalitatis ex parte donantis, quod apparet, quia ſiquis meretur aliquid, iuſtum eſt, quòd illud ſibi detur, & tamen ſi aliquid petit non eſt propter hoc neceſſarium ex debito iuſtitię dari ſibi id, quod petit, & ſic dari pertinet ad liberalitatem eius a quo petitur, & ideo meritum orantis habet ex ſeipſo, quod per illum perueniatur

ad pręmium.oratio tamen volentis impetrare nõ ha-
bet ex seipsa vnde impetret, sed solum ex liberalitate
eius a quo petitur. Et si dicas contra, quia iste, qui pe-
tit iustus est, ideo meretur sibi dari, quod petit. Dicen-
dum, ꝙ ex hoc, quòd est quis iustus generali iustifica-
tione, quę dicit charitatem cum omnibus virtutibus
debetur sibi vita ęterna directe, nõ tamẽ debetur sibi
determinate istud bonum, vel illud, & ideo, qñ oran-
do petit aliquod bonum particulare quantumcun-
que iustus sit non meretur ex hoc habere bonum il-
lud, quod petit, sed inquantum oratio ista ex charita-
te fit est meritoria vitę ęternę, ideo ꝙ iste orans impe-
tret illud bonum particulare, quod petit solum pro-
uenit ex misericordia eius a quo petitur, ad hoc ergo,
ꝙ ille a quo petimus concedat nobis infallibiliter pe-
tita necesse est, quòd non petamus contra eius proui-
dentiam, quia nihil tale poterimus impetrare. Ob
hoc, ergo ponunt doctores conditiones aliquas ora-
tionis quibus existentibus oratio semper habet effi-
caciam impetrandi, & hoc est inquantum remoue-
mus impedimenta ad impetrandum.

Primum impedimentum est ex parte orantis, vt si
orationem inordinate emittat, scilicet non, sicut cõ-
uenit ad actum latrię, quia orare actus latrię est, & ad
hoc est prima conditio, scilicet pie: nã pietas idem est,
ꝙ latria, idest, quòd taliter fiat oratio, quòd sit cultus
quidam Deo exhibitus.

Secundum est, ꝙ inter orationem, & consecutio-
nẽ non sit mediũ, quia Deus diffiniuit dare nobis res
certo tẽpore, & iõ si aliquãdo petimus illas oportet, ꝙ
petamus saltẽ secundũ effectũ quousque illas nobis
det: alioquin si cessemus non habebimus, ꝙ petimus,
& ad hoc est secunda conditio, s. perseueranter, i. ꝙ nõ
cessemus petere quousque obtineamus. Tertium est
impedimentum ex parte eius pro quo petitur, quia
potest malitia illius pro quo oramus impedire effe-
ctum orationis nostrę quantumcunque iusti simus, &
pie, & perseueranter oremus, & sic est tertia condi-
tio, scilicet pro nobis.

Quartum impedimentum est ex parte rei petitę,
quia interdum petit homo, quod non est sibi conue-
niens, & Deus, quia diligit hominem vult ei dare ve-
ra bona, vnde non concedit illud, quod petitur, sed
illud, quod est vere bonũ homini, & sic est quarta cõ-
ditio ad salutem, i. ꝙ petantur ea, quę sunt nobis ad
salutẽ, & ita sunt quatuor conditiones communiter
positę ad hoc, quòd oratio sit impetratoria, sub his
tamen alię multę magis particulares intelliguntur.

Ad primum dicendum, ꝙ esse in charitate sufficit
ad hoc, ꝙ oratio sit semper meritoria non tñ impe-
tratoria, in oratione enim petimus, id quod volumus
voluntas tamen potius est dę fine, quam de eo, quod
propter finẽ petit, vel appetitur, vt colligitur 3. Ethi.
ideo, qñ Deus videt nõ concordare, id quod pie orãs
petit cum fine pro quo petit, quod accidit ex errore
iudicij nostri cum nesciamus quid orandũ sit ad Ro.
8. magis exaudit desiderium ex quo petit, quã id quod
petitur, & ita magis facit voluntatem petentis, quã si
daret ei, quod petit, & contingeret illud esse contra
salutem ęternam, finis enim petitionis est vita ęter-
na, & Dei gratia attendit istud, esset autem cõtra glo-
riam Dei si peccatorem impęnitentem saluaret, &
esset contra salutem petentis si aliquod contrariũ sa-
lutis suę daretur sibi, & ideo Deus, vt non agat con-
tra gloriam suã, nec contra salutem nostrã non cõce-
dit tunc, quod petitur licet pie petamus, i. ex charita-
te, & latria, ad hoc, ergo ꝙ impetremus non solum
est necessariũ pie petere, sed etiam multa alia.

Ad secundum dicendũ, ꝙ oẽs illę conditiones no-
minatę in hoc argumento requiruntur ex parte pe-
F tentis, & ideo omnes includuntur sub prima, quæ est
pie petere, quia illa tenet se ex parte petentis, de his
tamen conditionibus dicetur magis libro nostro de
oratione.

An orationes peccatorum exaudiantur, & quare interdum impetrant peccatores, & non iusti. Et an bonorum orationes magis prosint, quam malorum. Et ꝙ omne meritum est a charitate. Quæst. XVI.

QVAERETVR circa hoc, quod dictum est in li-
tera, scilicet omnis, qui petit accipit: an verum
sit, & est dubium specialiter de peccatoribus an exau-
diantur orationes eorum. Dicunt quidam, quòd non
quia prima conditio orationis est pie petere, & tñ pec-
G catores nihil pie petunt, quia nec charitatem, nec la-
triam habent. Secundo patet, quia Io. 9. dicit scimus,
quia Deus peccatores non audit, sed si quis cultor est
eius hunc audit: simile dicitur Prouer. 18. qui decli-
nat aurem suam ne audiat verba legis, oratio eius exe-
crabilis erit, & tamen oratio execrabilis nihil impe-
trat, ergo nec peccatores impetrabunt quidquam.

Item dicit Chryso. super Matthę. pater non exau-
dit orationem, quam filius non dictauit, sed in illa ora-
tione dicitur dimitte nobis debita nostra, quòd pec-
catores non faciunt, ergo non exaudientur.

Dicendum, quòd peccatores per orationem nihil
mereri possunt quandiu peccatores sunt, quia omne
meritum a charitate est, quam illi non habent: potest
H tamẽ peccator impetrare, id quod petit. Pro quo sciẽ-
dum, quòd ad hoc, quòd quis impetret orando re-
quiruntur quatuor conditiones positę præcedenti q.
Et tamen illę possunt esse interdum in peccatoribus,
ergo impetrabunt, quod petunt. Et ad hoc dicẽdum,
quòd peccator, aut petit orando aliquid sibi conue-
niens inquantum est peccator, aut inquantum est ho-
mo. Si primo modo, vt si petat mortem proximi, vel
vxorem illius, & similia, Deus non exaudit regulari-
ter: interdum tamen Deus iratus homini concedit ei
oranti aliquid, quod sibi placatus non concederet, &
ita aliquando concedit eis mala, quæ petunt propter
demerita præcedentia inquantum per ista mala, quæ
nunc eis concedũtur efficiuntur deteriores, & digni
I maiori pęna. Alia petit peccator inquantum homo
est, scilicet ea, quę prosunt ad temporalem sustenta-
tionem, vel quæ prosunt ad vitam ęternam, quia na-
turaliter potest homo desiderare beatitudinem, etiã
si non sit in charitate, & tunc possunt omnes quatuor
conditiones impetratorię orationis esse in peccatore,
scilicet quòd pie petit, idest rem piam licet non ex
pietate, idest charitate, vel latria. Secunda, quia perse-
ueranter petere poterit. Tertio, quia pro seipso petet.
Quarto, quia petet forte ea, quæ ad salutem pertinẽt,
vt si petat vitam ęternam, vel gratiam, aut vitę su-
stentationem, & tunc Deus peccatorem exaudiet, sic
dicit Aug. super Ioannem si peccatores non exaudi-
ret Deus frustra publicanus dixisset: Deus propitius
K esto mihi peccatori, sic etiam Chryso. super Matthæ.
dicit omnis, qui petit accipit, siue iustus sit, siue pecca-
tor, & ob hoc non est inconueniens interdũ peccato-
res impetrare, quod petunt iustis non petentibus im-
petrare, s. quia contingit peccatorem petere rẽ piã, &
pertinentem ad salutem, q̃ iustus non petit, vt quia pu-
tat aliquod esse bonum, & forte non est bonũ, nec ac-
ceptum Deo, & ita mali interdũ impetrant miracula
fieri infra in litera, s. multi dicent mihi dñe in nomi-
ne tuo virtutes multas fecimus, & tñ Christus dicit
eis discedite a me, qui operamini iniquitatẽ, boni aũt
interdũ petunt a Deo miraculũ fieri, & nõ obtinent,
quia forte id ꝓ quo petũt nõ cõuenit diuino honori.
Ad

Ad primum dicendum, ꝙ licet peccatores nõ petant piè, i. ex pietate, quę est latria, vel charitas, petunt tamen rem piam, quam peteret in charitate existens, & hoc sufficit ad impetrandum, secus autem est de merito, quia nihil merentur orando cum charitatem non habeāt, vnde nec sibi, nec alijs potest oratio esse ista ad meritum

Sed obijcitur, quia iste impetrat, ergo meretur. Dicendum, quòd meritum non pertinet ad impetrationem, quia meritum orantis, vel cuiuscunque bene agentis est determinate respectu vitę ęternę, non autem respectu impetrationis, quia impetratio solum est ex misericordia, vt ostensum est præcedenti q.

Sed tunc dicetur: quid ergo magis valent orationes sanctorum, qui sunt in vita ęterna, quam orationes nostrę, quando in charitate sumus, si sola Dei misericordia, & liberalitas attenditur? Dicendū, ꝙ propter duo. Primum est, quia existentes in patria cognoscunt in verbo Dei voluntatem, & quid de istis rebus secundum prouidentiam suā agere disposuerit, & illa sola petunt, & quia quę Deus disposuit euētura oportet, ꝙ eueniant est necesse, ꝙ orationes sanctorum semper exaudiantur, orationes aūt nostrę nō semp exaudiunt̄, quia interdū petimus aliquid, quod est ꝯ Dei prouidentiā, & illud nunq̄ eueniet ēt si oēs creaturę pro hoc orarent. Secūdo, quia impetratio fit ex clementia Dei: Deus tñ clementior est eis, qui sibi inseparabiliter coniuncti sunt, & quibus diuitias glorię, & bonitatis suę ostendit, q̄ nobis, quia adhuc inter vitia, & virtutes incerta nauigatione fluctuamus. & sic in eis, quę Deus agere disposuit cęteris paribus magis exaudiuntur orationes sanctorum in patria, quam bonorum virorum hic, & dicitur cęteris paribus, quia non est conueniens esse hic aliquos viros tanti meriti, ꝙ orationes eorum magis exaudiant̄, q̄ orationes quorundam sanctorum in patria, vt dictum est præcedenti c. q. 87. Sed adhuc dicetur, quid ergo magis prosunt hic orationes virorum bonorū, q̄ peccatorū, vel quorundā virorum bonorū, q̄ aliorum cū neutri sciant voluntatem Dei, s. quid de rebus istis prouiderit? Dicendum ꝙ prodest magis propter duo. Primo, quia boni per orationem suam etiam si interdum nō impetrent, quod petunt, possunt tamen mereri sibi, vel illis pro quibus orant, vel satisfacere pro se, aut pro illis, peccator autem orans non potest quidquam mereri, nec etiam satisfacere, quia ad satisfactionem requiritur charitas, ideo nec pro se, nec pro alio merebitur, nec satisfacit.

Secundo, quia si contingit iustū, & peccatorē petere eandem rem a Deo, q̄ ille facere disposuit, facilius impetrabit iustus, q̄ peccator, quia Deus magis miserebitur ei. nam ipse est proprie filius eius: eadē cōparatio est de oratione magis iusti ad minus iustum, quia magis iustus magis meretur, q̄ minus iustus tā ꝑ se, q̄ pro illo ꝑ quo orat, ēt si neuter impetraret, & qñ impetrandū est facilius impetrabit iustior, quia Deus ei magis miseretur. Ad secundū dicendū, ꝙ illud verbū nō est Christi, sed illius cęci a Christo illuminati, q inſidens Iudęis dixit, ꝙ Deus peccatores nō exaudit, iō dicit Augu. ꝙ non est firmiter verū, sed pōt intelligi eē verum, quando peccator petit a Deo aliquid, quod competit sibi, vt peccator est, quia tunc non exauditur, vt dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd peccatores interdum exaudiuntur, & cum dicitur, quòd non dimittunt debita, dicendum, quòd oratio illa, vt dicit Cypria. li. de oratione dominica non profert̄ noīe vnius personę, sed totius ecclesię, & sic licet quis nollēs dimittere proximo dicat istam orationē non mentit̄, q̄tum ad personā totius ecclesię in qua sunt multi, q debitoribus remittunt, licet non sit verū quantū ad personam suā, & tñ ipse non est de ecclesia taliē merito, sed solo numero, nullus enim peccator hoc modo de ecclesia est, & sic verum est, ꝙ tota ecclesia remittit debita: a quocunque ergo dicatur oratio ista, semper est vera ista propositio nos dimittimus debitoribus nostris, iste tamen orans non est de ecclesia, & ideo fructu orationis caret, impetrare tñ potest propter Dei misericordiam. Aliter potest dici, ꝙ aliqui sunt in peccato, qui tamen debitoribus suis remittunt, & sic exaudiūtur, quia non obstat sibi ista clausula iuxta illud Eccle. 28. relinque proximo tuo nocenti tibi, & tunc peccata tibi peccanti soluentur, idest dimittentur, & sic conueniet ei oratio dominica.

An viri boni, & iusti orantes semper exaudiantur. Quæst. XVII.

QVAERETVR an viri boni orantes semper exaudiantur. Aliqui dicunt, quòd sic, quia ad hoc, ꝙ homo exaudiatur videtur obstare hoc, quod est esse peccatorem, & tamen hoc non semper obstat, quia supra in litera dicit̄ omnis, qui petit accipit, & Chryso. dicit, quòd intelligitur, siue sit peccator, siue iustus, ergo iusti semper exaudientur.

Dicendum, ꝙ non exaudiuntur semper iusti, sic patet de Samuele, qui lugebat, & orabat pro Saule, & tñ Deus non exaudiuit eum, sed potius iussit, quòd non oraret 1. Reg 15. & 16. pro hoc sciendum, quòd inter orationem iusti, & peccatoris hoc differt, quia oratio iusti fit semper ex charitate, oratio autem peccatoris nunquā, quia non potest esse peccator, & habere charitatem, charitas tñ non pertinet ad impetrandū, sed ad merendum, vt oñsum est supra q. 15. iō dicendum est, ꝙ qñcunque iustus orauerit semper meret̄ aliquid cum semper oret ex charitate, non tñ impetrat semper, sed contingens est, ꝙ impetret, sicut est cōtingēs de peccatore, sed ad hoc ꝙ oratio sit impetratoria requiruntur quatuor conditiones, vt ostensum est supra q. 15. Si autem contingat istas esse in oratione viri iusti semper impetrabit, quia peccator sic orans etiā impetraret: si cōtingat aliquam deficere nō impetrabit, & ita interdum viri sanctissimi orant Deum pro aliqua re in qua non exaudiuntur patet de Paulo, qui nō fuit exauditus 2. Cor. 12. nec Samuel, vt dictū est, nec ēt Moyses, immo Deus increpuit eū, qa orabat Deut. 3. etiam, nec Iere. orans pro populo Iere. 7. & ita de multis alijs sanctissimis, ideo non est conueniens signum ad iudicandum aliquē esse sanctū, vel peccatorem per exauditionē orationis, licet interdū ponitur vt signum sanctitatis, scilicet quādo ibi agitur de cultu Dei, scilicet ꝙ aliquis vult se ostendere sanctū esse per miraculum, vt si illa ostensio ad Dei cultū pertineat, sicut fuit de Elia 4. Reg. 1. si homo Dei sum descendat ignis de cęlo, &c. & tunc descendit. ratio diuersitatis est, quia ibi inuocatur diuina operatio in testimonium sanctitatis huius, & si miraculum appareret, & iste non esset Sanctus, esset Deus testis falsitatis, quod est impossibile, ideo necesse est in tali casu miraculum fieri solum per illum, qui sanctus est, talem enim modum Deus dat ad sciendum an aliquis sit propheta a Deo missus, qui se propheteam asserit Deuterono. 18. Secus autem, quando per aliquem fiunt miracula, & exauditur oratio sua, & non inducitur hoc ad ostensionem, quòd ipse sit sanctus, quia tunc mali possunt exaudiri, & etiam miracula facere, & non est inconueniens, vt patet infra in litera de illis, qui miracula fecerunt, & Christus non nouit illos, scilicet quia non solum mali erant, sed semper mali fuerant, cum nunquam eos nouisset.

Ad argumentum dicendum, ꝙ oratio non exauditur principaliter per hoc, ꝙ quis est iustus, vel peccator, sed propter illas quatuor conditiones positas supra. 3. q. & quia contingit illas interdum esse in orone iusti, & non peccatoris, exauditur iustus, & non peccator, si autem sint in oratione peccatoris, & non iusti exaudietur peccator, & non iustus, nam iustum esse facito orationem esse meritoriam, sed non impetratoriam, ideo argumentum non procedit.

An ista conditio. s. orare pro se sit necessaria ad hoc, quod exaudiatur. Et quod orandum est tam pro bonis, quam pro malis. Quæst. XVIII.

QVAERETVR de alia conditione orationis. s. orare pro se, an ista sit necessaria ad hoc, ꝙ exaudiatur.

Aliqui dicunt, ꝙ non debet fieri oratio, nisi pro seipso, & consequenter non exaudietur, nisi pro se, quia Christus dedit nobis formam orandi, & in illa orone omnes petitiones sunt pro nobis, ita ergo pro nobis semper orandum est, & non pro alio.

Item quia quatuor conditiones orationis fuerunt supra positę ad hoc, ꝙ exaudiatur, & ista est vna. s. ꝙ fiat pro se: ergo pro alio non exaudietur.

Item quia orare pro alio non videtur esse vtile, nam aut est bonus, aut malus. si bonus ipse pro se orabit, & exaudietur. si malus Deus prohibet orare pro illo, sicut Ier. 7. Deus dixit Ier. noli orare pro populo hoc.

Alij dicunt, ꝙ oratio facta pro aliis exauditur, quia Iacobi 5. dr̄ orate pro inuicem, vt saluemini, ergo ꝑ orationem quam facit quis pro proximo, & econtrario impetratur salus, & hoc est quod petimus.

Item supra 5. dixit Christus orate pro persequentibus vos, non tamē iuberet, aut suaderet istud, nisi esset oratio vtilis, ergo exauditur.

Item, quia illa, quæ possumus desiderare, possum⁹ in oratione petere, & tamen tenemur diligere proximos ex charitate, & bonum eorum desiderare, ergo tenebimur pro eis orare. Apostolus quoque prima Timo. 2. iubet pro regibus esse orandum, ergo oratio illa vtilis est.

Item patet, quia quāto quis operatur magis in charitate, actus sui sunt Deo magis grati: orans tamē pro alio agit ex maiori charitate, quam si pro se oret, ideo magis exaudietur, & idem dicit Chrysost. super Matthæum pro se orare necessitas cogit, pro altero autē charitas fraternitatis hortatur: dulcior est. n. ante Deū oratio non quam necessitas transmittit, sed quā charitas fraternitatis commendat.

Item Cyprian. dicit lib. de oratione domi. ꝙ orantes dicimus pater noster, & non pater meus, quia vnitatis magister noluit priuatam precem fieri. s. vt quis tantum pro se precetur, sed vnumquemque ꝑ oībus orare voluit, sicut ipse in vno omnes putauit.

Dicendum, quòd cum quæritur de oratione pro alio facta, aut quæritur an sit pro alio orādum, vel an oratio facta pro alio exaudiatur. De primo dicendū, ꝙ tenetur quis orare pro proximo, & hoc bonum est & Christus ad hoc nos obligauit, quia ita ad charitatem mutuam tenendam expediebat.

Si queratur an exaudiatur oratio facta pro alio. Dicendum, ꝙ interdum sic, & interdum non, oratio tamen facta pro seipso interuenientibus alijs conditionibus semper exauditur, in hoc enim differt, quia qn̄ quis pro seipso orat si pie, & perseueranter, & ad salutem petat semper exauditur, si autem pro alio petat etiam si pie, & perseueranter, & ad salutem orans petat non exauditur semper, quia interdum malitia eius pro quo oratur non permittit orationem exaudiri: sic

F erat de Ier. qui pie, perseueranter, & ad salutē Iudæorum petebat, quia tamen iniquitas eorum tanta erat, ꝙ Deus decreuerat non sustinere eos, sed punire non exaudiuit Ierem. sed potius prohibuit ei orare pro populo isto dicens Ierem. 7. tu ergo noli orare pro populo hoc, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te, & non solum oratio Ierem. nō exaudiebatur pro eis, sed etiam dixit Deus, quòd si omnes alii viri sancti pro illis orarent non impetrarent Ierem. 15. si steterit Moyses, & Samuel coram me non est anima mea ad populum istum, idest etiam si isti duo orent pro isto populo, ego non diligam eum, ita quòd punire cessē pro se autem exaudiretur quis, ideo in hoc differt ꝑ se, vel pro alio orare: ēt Samuel orans pro Saule non

G fuit exauditus. 1. Reg. 15. & 16. est tamen oratio meritoria oranti etiam si non exaudiatur.

Argumenta primæ partis concludunt, ꝙ non exauditur semper oratio facta pro alio, & verum est.

Ad primum dicendum, ꝙ Christus potius in hac oratione docuit nos pro aliis orare, quia non formauit petitionem aliquam in singulari, sed omnes pluraliter, & ita dicit Cyprianus, vbi supra, ꝙ factum est hoc, quia Christus volebat quemlibet orare pro alijs, & nō pro se solo. ꝙ autem oratio pro alio facta exaudiatur, vel non, est contingens secundum cōcursum quatuor conditionum orationis impetratorię, ideo interdum exaudietur, interdum non, & ita cōtinget

H quando quis pro seipso orat, facilius tamen cōtingit, ꝙ quis orans pro se impetret, quam si oret pro alio propter supradicta.

Ad secundum dicendum, ꝙ orare pro se est vna de conditionibus orationis impetratorię, non quidē, ꝙ oratio facta pro alio, nunquam exaudiatur, sed quia non est necesse illam semper exaudiri faciente orante quantum in se est, & tamen siquis pro se orans facit quantum in se est, exauditur.

Ad tertium dicendum, ꝙ orandum est pro aliis, tā bonis, quam malis, tum quia oratio est semper meritoria oranti pro quocunque alio oret, tum quia ēt ꝑdest oratio eis pro quibus oratur, vel prodesse potest, & patet de oratione facta pro malis. nam in illa possu

I mus exaudiri, nam non est necesse, ꝙ quandocunque orat pro aliquo peccatore, nunq̄ exaudiatur, sed potius semper exaudiuntur existentibus cæteris conditionibus, nisi sit interdum tanta eorum iniquitas, ꝙ Deus disposuerit facere ꝯ eos, & tamen nos nescimus quid est, quod Deus disponit ꝯ quemlibet. ideo pro omnibus etiam si sciamus eos esse malos orandum est, q̄a adhuc de fine eorum ignoramus, pro bonis etiam & iustis orandum est triplici ratione. Primo, quia cum Deus disponit aliquid oratus dare, facilius illud concedit multiplicatis intercessoribus, sic ad Ro. 15. sup illo ver. Apostoli. adiuuetis me in orationibus vestris dicit gl. bene rogat Apostolus minores pro se orare, multi enim minimi dum congregantur vnanimes fiunt multi, & multorū preces impossibile est, ꝙ non

K impetrent. s. illud, quod aliàs impetrabile est. Secūdo vt per multos agantur Deo gratię de beneficiis collatis cuilibet iusto, quia bona iustorum oībus proficiūt, sicut dicit Ambr. super Lucam, ideo de bonis illorū debent ab oībus gratiarum actiones reddi, iuxta illud 2. Cor. 1. per multos gratiæ agantur pro nobis. Tertio vt maiores in gradu sanctitatis non superbiant, dum considerant se indigere suffragiis minorum.

Ad argumenta in contrarium dicendum, ꝙ omnia illa concludūt orandum esse pro proximo, & hoc concedendum est, non tamen concluditur, ꝙ oratio talis semper exaudiatur, sed satis est nobis, ꝙ semper sit meritoria.

An

An orare perseueranter sit conditio necessaria orationis. Et vt firmiter impetremus non sufficit ex charitate, sed perseueranter. Quæst. XIX.

QVAERETVR de alia conditione orationis, scilicet perseueranter an sit necessaria.

Aliqui dicunt, quod non, quia Deus exaudit nos, quãdo acceptat petitiones nostras, & tamen, qui in charitate est acceptatur a Deo in omnibus operibus suis, siue illa perseueranter agat, siue non. ergo etiam exaudietur oratio licet non sit perseueranter emissa: maxime, quia potest aliqua oratio non perseueranter emissa maioris meriti esse, quam alia facta perseueranter: magis ergo exaudietur.

Dicendum, quòd ad hoc, quòd oratio sit meritoria oranti non requiritur perseuerantia, sed quomodocunque quis oret si ex charitate orat meretur. Secus autem in impetratione, quia mereri dicit habitudinem, vel ordinem iustitię ad pręmium, & ideo, siue orans perseueret, siue non, non tollitur iste ordo, scilicet quòd sit dignus percipere pręmium. impetratio autem dicit consecutionem, ad consequendum autem oportet venire per medium ne fiat interruptio, & ideo postquam quis cępit orare pro aliqua re non debet desistere quousque impetret, quia aliàs forte impediretur impetrare propter interruptionẽ. Huius ratio est, quia forte Deus sic disposuit, vt illam rem non, nisi frequenter, & perseueranter oratus cõcederet, & ita si aliter oretur nihil obtinebit, sic Christus admonuit Lucę 18. quia oportet semper orare, & nunquam deficere, idest perseueranter, & posuit exemplum de vidua importune petente a iudice vindictam: nam propter importunitatem concessit, quod aliàs non erat concessurus. sic etiam dicit Augu. perseuerantia opus est, vt accipiamus, quod petimus, & hoc, quia ex quibusdam causis Deus vult interdum differre ea, quę petimus, & postea dare, & ad hoc oportet perseuerare petendo. sic enim dicit Augu. cum enim Deus aliquando tardius dat commendat dona, non negat: diu desiderata dulcius obtinentur, cito autem data vilescunt, pete ergo, quære insta, petẽdo enim, & quærendo crescis, vt capias: seruat tibi Deus, quod non vult cito dare, vt tu discas magis desiderare, & ideo semper orare, & non deficere.

Ad argumentum dicendum, quòd aliud est esse orationem meritoriam, & aliud impetratoriam, ad meritum sufficit charitas, & non impeditur per discõtinuationem, vel interruptionem operis, impetratio autem, quia attendit consecutionem potest impediri interdum per interruptionem, & cessationem ab actu, ideo ad hoc, quòd firmiter impetremus non sufficit ex charitate orare, sed etiam perseueranter.

An verum sit, quòd nunquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent, & an interdum exaudiantur, qui mala petunt. Quæst. XX.

QVAERETVR de alia conditione orationis, scilicet ad salutem an verum sit, quòd nunquam quis impetrat, nisi petat, quæ ad salutem pertinent.

Aliqui dicũt, quòd Deus etiã exaudit si petamus, quæ non pertinent ad salutem, quia illa dicuntur ad salutem pertinere, quæ iram Dei non prouocant, Deus tamen interdum concedit quædam orantibus de quorum petitione irascitur, sicut Iudæis petentibus regem Deus iratus est, dicens se ab eis contemni, & abijci 1. Reg. 8. & tamen concessit eis regem. 1. Re. 9. & 10. Dicendum, quòd Deus non concedit oratus, nisi bona, est enim Deus bonus, & ideo non potest

A dare, nisi bona: sic dixit Christus supra in litera si vos cum sitis mali nostis filijs vestris bona data dare, quãto magis pater vester celestis dabit bona petentibus se? esset autem contra conditionem boni patris dare malum filio petenti, etiam si ille ex ignorantia malũ peteret, vt si infans peteret a patre lapidem quem putaret esse panem non daret ei pater, quia scit quòd licet ille petat istum lapidem, intentio tamen sua est panem recipere, & non lapidem, ita & nos cum optemus fęlicitatem, vt finem vltimum quidquid petimus propter illam petimus, vt sic ad eam perueniamus, quia tamen contingit interdum nos putare aliquid conducere ad felicitatem, quod potius ab ea separat petimus illud: Deus autem, qui nouit non conuenire illud desiderio nostro, non dat illud, & non

B concedendo magis exaudit petitionem nostram, quam si concederet, sed dicit nobis tũc nescitis quid petatis, sicut dixit duobus fratribus infra 20. interdum tamen Deus concedit aliqua mala super quibus oratur non, tanquam pertineat ad conditionem suam indifferenter bonum, vel malum concedere, sed quia quibusdam malis Deus decreuit iuste pęnas inferre, & illa mala, quæ petunt sunt eis occasio pęnarum, concedit Deus illa mala, quæ petunt non inquantum petẽtibus mala sunt, sed inquantum iuste inferuntur, quia etiam eis non petentibus Deus illa mala, vel alia infligeret: in bonis autem orantibus, nunquam hoc accidit, quia si petunt aliquid, quod ad salutem eorũ

C non conuenit ex ignorantia agunt, & Deus tunc non concedit, quod petunt, sed id quod eis expedit, & ista est causa potior quare sępe orationes bonorum non exaudiuntur, scilicet quia petunt aliquid, quod non expedit eis, sic dicit Augu. fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius vitę, & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur, quid enim infirmo sit vtile magis nouit medicus, quam ęgrotus, si autem id postulat, quod Deus pręcipit, & permittit fiet, quod poscit, quia accipiet charitas, quod petit veritas, bonus tamen Deus sępe non tribuit, quod volumus, vt quod mallemus attribuat.

Ad argumentum dicendum, quòd Deus concedit sępe iratus, quod placatus non concederet, sicut

D etiam nos interdum facimus, & tamen tunc orans non dicitur exaudiri, sed potius puniri, quia non exauditur quantum ad intentionem suam, quia ipse, id quod petebat sub ratione cuiusdam boni sibi petebat, accidit autem, quòd esset malum, ideo non exauditus est: Deus quoque non concessit ei, quod petebat, tanquam ipsum exaudiens, sed tanquam eum puniens. *Omnia ergo.* Hic ponitur secundum, quod est ex parte orantis ad hoc, quòd oratio sit exaudibilis, & hoc est, quando orans iuste viuit, ad quòd Christus ponit hic quandam regulam generalem iustitię, & charitatis, dicens.

Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines. Idest quidquid homo vellet sibi fieri a quocunque alio ho-

E mine hoc debet illi facere, & dicitur homines, vt intelligatur istud præceptum debere seruari generaliter ad omnes, quia lex charitatis non debet esse specialiter ad amicos, & cognatos, sed ad omnes homines, etiam ad inimicos supra 5.

Et vos facite eis. Idest per hoc scietis quid debeatis facere alijs cum sciatis quid velletis vobis impendi, & dixit. *Omnia ergo.* Quia ly, ergo importat hic consequentiam ex præcedentibus, scilicet si homo vult orare ad Deum, & obtinere, oportet, quod bene se habeat ad proximum, sicut vult, quod Deus ad ipsum bene se habeat, sicut dicitur in oratione præcedenti c. dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus. ergo quęcunque vult homo recipere ab alijs hominibus

tibus debet impendere illis, quia aliter non se haberet bene ad proximū. *Hæc est enim lex & prophetæ.* Id est obseruare istud mandatum est obseruare totam legē, & prophetas, quia nihil aliud precipitur in lege, & ꝓphetis, vt infra dicetur. q. 25.

Quomodo est verum, quod quæcunque vult homo sibi fieri faciat alijs. Et quod voluntas proprie non est, nisi de bonis. Vnde homo vult dupliciter aliquod bonum sibi ab alijs. Quæst. XXI.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd quęcunque vult homo sibi fieri faciat alijs, quia ex hoc absurde sequeretur, quia vellet homo possidere bona aliorum, & subiicere sibi hostes, ergo debet velle, & permittere, ꝙ alii possideant bona eius, & ꝙ ipse sit subiectus hostibus suis.

Dicendum, vt ait Aug. ꝙ aliqui voluerunt apponere hic bona. s. omnia bona quæcunque vultis, &c. & ita dicit, ꝙ quidam codices latini habebant, sed hoc superflue appositum asserit dicens istam esse sententiam perfectam, quia voluntas proprie non est, nisi de bonis, & ita bona, quæ quis vult sibi fieri debet velle alijs. intelligetur igitur omnia bona, quæ vultis, vel omnia, quæcunque recte vultis, sed adhuc istud non sufficit, quia multa bona potest quis velle licite ab aliis sibi impendi, quæ ipse non tenetur illis impendere, vt si quis vellet, quòd proximi sui superfluis suis facerent ipsum diuitem, non est enim hoc illicitum, & tamen etiam si ipse habeat superflua, de quibus posset facere aliquem diuitem, non tenetur quemquam diuitem facere, sed solum de superfluo eleemosynā dare indigenti ad succurrendum indigentiæ eius, & non ad ditandum eum. Debet ergo intelligi, quòd homo vult dupliciter aliquod bonum sibi ab aliis impēdi. Vno modo, vt licitum. Alio modo, vt debitum. Bona quæ primo modo vult quis impendi sibi ab aliis non tenetur illis impendere. Bona tamen, quæ secundo modo vult recipere, tenetur etiam ipse conferre, & sic est sensus, ꝙ illa, q̄ putat quis debita sibi eē ab aliis hominibus, hæc debet putare debita esse, vt ipse faciat illis, sicut enim quilibet putat esse debitum, quòd nemo ei noceat, ita debet putare debitum esse, ꝙ ipse nemini noceat, & hoc velle, & facere tenetur & sicut quilibet putat iustum esse, ꝙ homines cōuersentur inter se veritatem seruādo, & exhibendo sibi inuicem ea ad quæ ratio dictat eos obligatos, ita ipse debet iudicare se obligatum esse ad faciendum hæc eadem cum omnibus hominibus.

Quare Christus voluit hic ponere hanc regulam generalissimam, s. quæcunque vultis, &c. Nam quilibet debet proximo suo impendere, quod iustum ac bonum est. Quæst. XXII.

QVAERETVR ad quid fuit positum istud hic. Dicendum, quòd aut fuit necessarium, aut valde vtile poni hic. Christus enim inceperat tradere præcepta legis suæ in isto sermone magno a principio quinti capituli, lex autem Christi non ponit aliquas cæremonias, nec particularia præcepta circa negocia foralia, sicut erant in lege Moysi, sed solum ponit præcepta legis naturæ, ista autem innata sunt homini in ipsis principiis rationis practicæ etiam si a nemine ponantur, sicut dicitur ad Roman. secundo, gētes quæ legem non habent naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt testimonium perhibente eis conscientia ipsorum, quia tamen propter consuetudinem peccādi erant ista præcepta quodammodo obfuscata, vel deleta in ratione nostra, voluit Deus in lege veteri,

F quædam illorum exprimere, & sic posuit decalogū Christus etiam voluit aliqua alia declarare, quę iam venerant in dubium Iudæis, & errabant circa illa, supra quinto cap. si autem procedere vellet applicando particulariter omnia præcepta iuris naturalis, nunquā finiret sermonem, ideo voluit dare de cæteris præceptis iuris naturalis, de quibus non tetigerat, regulam quandam generalem sub qua omnia comprehenderentur, & est ista. fuit igitur necessarium hic apponi eam, quia aliàs maneret inexpletus iste sermo in quo Christus vult regulare plene mentem nostram per præcepta iuris naturalis, & sæpe tales regulæ generales dantur in scriptura, vt primo Thess. 5. omnia probate, quod bonum est tenete, & ab omni specie mali
G vos abstinete, sic ēt Psa. 33. declina a malo, & fac bonū. i. declina ab oī malo, & fac oē bonū necessarium, Et cum Christus positurus esset hic regulam quandā generalem ad includendum omnia pręcepta iuris naturalis non fuit aliqua magis conueniens, quam ista, & quæ magis posset certificare, quia si diceret facite omnia, quæ iusta sunt, & cauete iniusta omnia, bene includerentur omnia præcepta iuris naturalis, sed nihil certificaret ista regula, quia maneret dubium nobis quid erat iustum, & quid iniustum circa res singulas, & negocia, & ita si dicerent declinate ab omni malo nesciretur in singulis rebus, quod esset malum,
H cum autem dictum est omnia quęcunque vultis, &c. non potest esse dubium homini quid debeat velle aliis in quacunque re, sicut non potest esse mihi dubiū quid ego vellem mihi fieri, sic dicit Chrysost. in quadam homilia, manifestum est quid debeamus proximis facere quoniam ex nobis, quæ deceant scimus, & non est possibile ad ignorantiam refugere, quod tamen fieret data quacunque alia regula generali, nisi ista. Et est conueniens valde hæc regula, quia quilibet debet proximo suo impēdere, quod iustum, & bonum est, bonum autem simpliciter est, quod quis vult pro seipso, ideo quando quis voluerit pro altero bona, quæ vult pro seipso recte illi bonum vult. sic dicitur. 9. Ethicorum, amicabilia, quæ ad alterum vene-
I runt ex amicabilibus, quæ ad seipsum. i. ꝙ quis sit amicus alterius non cognoscitur, nisi per amicitiam, quā habet ad seipsum, quia si facit pro altero talia, qualia pro seipso iudicatur amicus eius, si nequaquam, amicus non dicetur.

Quod autem ista lex generalis fuerit posita hic ad complendum doctrinam de omnibus præceptis naturalibus, quæ Christus dare inceperat patet, quia ipse dixit hæc est enim lex, & prophetæ. i. in hoc comprehenduntur omnia quæ lex, & prophetæ dicūt, vnde ista est lex generalis ad dirigendum mores, ꝙ in quocunque negocio, in quo lex aliqua expressit quid facere debeamus proximis sequemur illam, vbi autē non fuerit lex, vel nō inuenitur de negocio, debemus facere proximis id, quod nos vellemus in simili nego-
K cio nobis fieri, idest, quòd credimus iustum esse, quod nobis fieret, & hoc modo nulla res est nobis, quæ possit in dubium venire in cōuersatione ad proximum.

An hoc sit præceptum, vel quid sit, & si est præceptū cuius legis est. Et quomodo lex naturalis est duplex, scilicet vniuersalis, & particularis. Quæst. XXIII.

QVAERETVR an istud sit præceptum, vel quid sit, & si est præceptum cuius legis est.

Dicendum, ꝙ præceptum est, nā istud dirigit operationem naturalē, ideo necesse est, ꝙ sit ꝑceptū, vel consiliū: non pt esse consiliū, quia cōsilia nō obligāt, & tamen

& tamen istud obligat cũ Christus posuerit illud hic, tanquam generalem regulam supplentem locũ omnium præceptorum particularium, quæ per singula non poterant exprimi, vt patet præcedenti quæstione,& quia Christus dicit in litera hæc est enim lex.& prophetæ præcepta ponunt, & non consilia, nisi per accidens, nam consilium non potest vocari lex, præceptum autem vocatur lex, quia lex a ligando.i.obligando dicitur,quòd præcepta faciunt,& nõ consilia, ergo erit istud præceptum.

Ad secundum dicendum, quòd non est præceptũ legis Christi,tanquam aliquid per ipsum introductũ, dicitur enim præceptum alicuius legislationis, quod in illa legislatione introductum est, & prius non habebat vim obligandi,lex tamen Christi nõ dedit huic præcepto vim obligandi,quia ante eã obligabat:non est etiam præceptum legis Moysi cum potius comprehendat totam legem Moysi,& aliquid vltra, quia dicitur hic,hęc enim lex,& prophetę, etiam antequã lex Moysi esset vim obligandi habebat; ideo non accepit ab ipsa,quòd esset præceptum, sed est pręceptũ legis naturalis,quæ inest cordibus nostris ad Ro.2. & quia quæ naturalia sunt, semper & vbique insunt, vt dicit Ari.5.Ethi.sicut ignis ardet hic,& in persis,non incępit istud præceptum aliquo tempore nouiter obligare,sed hoĩ creato cõnatum est, & semper durat. Aduertendum tamen, ꝙ lex naturalis prout nominat comprehensionem omnium præceptorum iuris naturalis est,sicut quædam scientia, in scientijs autem speculatiuis sunt quædam principia vniuersalia per se nota,& alia minus nota,& deinde conclusiones,quæ solum habent notitiam ex principijs. ita in iure naturali sunt quędam regulæ generalissimę,quę sunt principia aliorum iurium naturalium magis particulariũ, & istę vniuersales regulæ sunt ita notę,quòd ĩ eis nullus potest esse error,nec ignorantia, vt omne malum esse fugiendum,nulli esse iniuste nocendum,& siꝭ a. Alia autem sunt iura naturalia magis particularia, vt veritatem seruandam esse in promissis, nihil agendũ esse ex insidiis,depositum esse reddendum,& accommodatum, & mutuum soluendum, & ita de similibus:ista enim sequuntur, quasi quædam conclusiones ex illis regulis generalibus, quia si nulli iniuste nocendum,est ergo depositum reddendum, & nihil ex insidijs agendum,nec est proximus occidendus, nec res eius furto subtrahenda.

De istis regulis generalibus est ista omnia quæcunque vultis, &c. quæ non solum est per se vna regula, immo includit totum ius naturale, sicut ista nullum malum agendum est, licet sub diuersis modis significandi eandem rem deferant istæ regulæ,& ostensum est,ꝙ ista erat cõuenientior ad certificandum de omnibus regulis particularibus iuris naturalis, quã quæcunque aliæ,præcedenti quæst.ideo istam, & non aliam posuit Christus.

Quæ lex qui prophetæ sunt de quibus hic dicitur hæc est lex, & prophetæ. Et quomodo prophetæ vocantur quadrupliciter. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR quæ lex,& qui prophetæ sunt de quibus hic dicitur,hæc est lex.

Aliqui dicunt,quod intelligitur de lege Christi, & ẽt de prohetis, qui in ea fuerunt, quia multi erant in ecclesia primitiua,vt colligitur Actu.11.& 1. Co.14.

Dicendum,quod non potest stare, quia Christus non loqueretur hic de lege sua, eo quòd ipsa nõdum erat posita, sed nunc illam ponere incipiebat, etiam quia ipse non loqueretur populo cui prædicabat, nisi de eo,quod ipsi possent intelligere,& tamen audien-

A dó nominari legem nullam intelligerent illi, nisi legem Moysi sub qua manebant,ergo non loqueretur Christus de sua,sed de lege Moysi.

Item patet,quia talem modum loquendi Christus habet quando loquitur de lege Moysi, supra 5. non veni soluere legem, nec prophetas, sed implere, ibi tamen non potest intelligi de lege Christi, sed de lege Moysi,quia non poterat Christus soluere, nisi illã legem,quæ iam erat, etiam de prophetis non potest intelligi,quòd essent prophetæ legis Christi, quia lex, & prophetæ se cõsequuntur,& simul currunt, sed nõ potest intelligi hoc de lege Christi, ergo ẽt nec de ꝓphetis,qui fuerunt tempore legis huius.

Item patet, quia non poterat populus intelligere
B de istis prophetis,qui nondum erant, sed post mortẽ Christi fuerunt,ideo intelligeretur de alijs,qui fuerũt sub lege Moysi.

Item ex modo loquendi apparet,quòd isti prophetæ iam fuerant,vel tunc erant,qa dicitur hęc est enim lex,& prophetæ, idest istud præceptum continet omnia,quæ dicunt lex,& prophetæ.

Item patet, quia necesse est, ꝙ isti prophetę, quos Christus hic allegat scripserunt aliqua præcepta, quibus dicitur ęquiualere istud, omnia quæcunque vultis, &c. prophetę tamen qui fuerunt in lege Christi, nihil scriptum reliquerunt. non intelligiť ergo de eis.

Dicendum igitur, quòd lex vocatur hic lex Moysi:ista enim solet in scripturis semper lex vocari, qa
C erat lex Dei,& ipsa durante nulla alia lex Dei erat scripta. De prophetis dicendum,quòd sunt prophetę veteris testamenti, & tamen diuersimode accipiuntur, quia aliquando vocantur prophetę libri prophetales, vt Iosue,& Iudicum, & libri Regum, & sic accipit Hier.in prologo Galeato cum dicitur secundus ordo scripturarum esse librorum prophetalium, Alio modo accipiuntur prophetæ omnes qui aliquid de futuris prænunciantes scripserunt,& sic solemus quatuor prophetas maiores,& duodecim minores, & librum Psalmorum vocare prophetas, & iste est modus vulgaris noster. Tertio modo possunt vocari prophetæ coniungendo duos modos præcedentes, scilicet, ꝙ omnes libri prophetales, & etiam omnium illorum,
D qui aliquid de futuro dixerunt vocentur prophetæ. Hic tamen possent accipi prophetæ quarto modo,& adhuc largius, scilicet pro omnibus libris sacrę Scripturæ præter legem Moysi, & iste est proprius sensus literę, scilicet hęc est enim lex,& prophetæ, idest hoc præceptum includit,quidquid est in lege Moysi,& in omnibus libris sacræ scripturæ,nam si sic non acciperetur non daret Christus hic sufficientem regulam ad concludendum omnia præcepta, quia manerent multa alia præcepta in libris sacræ scripturæ, vltra libros legis,& prophetarum qui non comprahenderẽtur in hac regula, ideo oportet accipi hoc quarto modo.

E *Quomodo est verum, quod hoc solum mandatum est lex,& prophetæ & an omnia dicta prophetarum,& legis reducantur ad istud mandatum. Cum prorsus omnis instructio moralis est qualiter homo se habere debet ad proximum,& ad Deum. Quæst. XXV.*

QVAERETVR quomodo est verum, ꝙ hoc solũ mandatum est lex, & prophetæ, quia multa ibi continentur, quæ non possunt reduci ad istud mandatum, sunt enim ibi historiæ rerum gestarum sunt etiam prænunciationes futurorum, sunt etiam quæ credi debent,& istorum nihil reduci potest ad mandatum.

Dicen-

Dicendum, ꝙ tota lex Moysi reducitur ad istud mandatum, nam lex non continet, nisi præcepta, & si sunt ibi aliquæ historię solum ponuntur propter pręcepta, inquātum aliquid faciunt ad illa, scilicet ad declarationem eorum, vel ad ostendendū causam quare data sunt, aut conditionem populi cui fuerunt data, & sic totum quod est in lege Moysi debet reputari esse præcepta. omnia tamen præcepta illius legis reducuntur ad istud, quod patet, quia illa præcepta sunt triplicia. s. moralia cæremonialia, & iudicialia, moralia sunt, quæ ad mores dirigendos proficiunt, & ab ipsa naturali ratione ortum habent: omnia hęc reducūtur ad istud, cum sit istud regula, quædam generalis comprehendens omnia præcepta legis naturę, vt ostensum est supra. q. 23. Cęremonialia autem præcepta sunt quædam determinationes particulares cultus diuini, & reducuntur ad pręceptum naturale de colendo, & diligendo Deum, & quia illud includitur in præcepto de dilectione proximi, quod est istud, includentur in eo omnia cęremonialia. Iudicialia quoque ad istud reducuntur, quia iudicialia sunt determinationes particulares in rebus foralibꝰ, qualiter se debeat habere homo ad proximum, & hoc maxime ostenditur per istud præceptum, quod est de habitudine ad proximum, vnde omnia iudicialia includuntur in eo, & etiam multa alia dubia circa iudicialia, quæ non possunt determinari in particulari determinantur generaliter per istud præceptum, & directe ad remedium præceptorum non scriptorum pro particulari communicatione datum est istud, tota ergo lex ad istud præceptum reducetur sic.

De prophetis autem. i. de omnibus aliis libris sacrę scripturę. Dicendum, quòd aut continent moralem instructionem, aut historiam, aut prænunciationes futurorum, siue ostensiones aliquorum, quæ credenda sunt, si continent instructionem moralem illa reducetur ad præcepta, & prohibitiones, & illa reducētur ad istud, sicut supra, vel omnis instructio moralis est qualiter homo se habere debeat ad proximum, vel ad Deum, sed hęc omnia continentur in hoc generali pręcepto, nam de proximo expresse ponit, de Deo autem intelligendum est per ea, quæ dicuntur de ꝓximo, vt infra dicetur. Si autem continentur historiæ non ponuntur illę, vt solum sciamus res gestas, quia ad hoc oportuisset poni historias omnium temporū & gentium, vel nihil poni, sed ponuntur inquantum proficiunt ad eruditionem moralem, vel ad fidē. moralis tamen instructio tota reducitur ad hoc pręceptū vt dictum est, ergo etiam omnes historiæ sacrę reducentur ad istud præceptum, tāquam ad finem ad quē ponuntur. Si autem sint pertinentia ad fidem, quæ in scriptura continentur, ordinantur etiam ad mores, & reducentur ad hoc pręceptum. Si sint pręnunciationes futurorum pertinent, interdum ad fidem, sicut ea, quæ prophetę pręnunciauerunt de aduentu, & gestis Messiæ, & tunc reducuntur ad istud pręceptum, vt supra dictum est, interdum pręnunciantur aliqua futura, vt aliquid agatur, vel caueatur, & istud ad mores reducitur, & sic pertinebit ad istud pręceptum ꝑ hunc modum, omnes libri sacrę scripturæ continent in hoc pręcepto, & hoc patet, quia in isto præcepto includitur generaliter tota eruditio vitæ nostrę, & tamen tota sacra scriptura ad nihil aliud est, nisi ad instruendum hominem in opere bono. 2. Timo. 3. oīs scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docēdum, ad arguendum, & corripiendum, vt perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus, ergo tota scriptura sacra reducetur ad istud pręceptum.

Tota scriptura sacra est ad instruendum hominē in opere bono.

Aliter potest dici, quòd hęc est lex, & prophetæ. s. quantum ad pręcepta. i. nihil præcipitur in lege, & ꝓ-
F phetis, nisi quod hic pręcipitur, & tunc facilius est reducere legem, & prophetas ad istud præceptum, vt ostensum est, & non reducentur historię, nec futurorum pręnunciationes. Sed obiicietur, quia tunc diceretur solum hęc est lex, & non addere, & prophetæ, quia prophetæ continent futurorum pręnunciationes. Dicendum, quòd in prophetis aliquando continentur historię, & aliquando pręcepta, & interdū futurorum pręnunciationes, & prophetę quantum ad pręcepta reducuntur ad istud: melius tamen intelligitur, vt supra, quòd omnes libri sacrę scripturę, quantum ad omnia, quę continent, reducuntur ad istud pręceptum, tanquam ad finem. s. ad nihil aliud est to-
G ta sacra scriptura, nisi vt homo diligat Deum, & proximum, & per hoc efficiatur beatus, & tamen in isto pręcepto continetur istud totum, ergo tota sacra scriptura ordinatur ad id quod significatur in hoc præcepto.

Quomodo dicitur hic, quod consistant lex, & prophetæ in hoc præcepto, quia videtur, quòd oportebat poni aliud præceptum de dilectione Dei. Et quod impossibile est aliquem diligere proximum, nisi Deum diligat. Quæst. XXVI.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd cōsistat lex, & prophetæ in hoc pręcepto, qa opor-
H tebat ad hoc poni pręceptum alterum de dilectione Dei, nam in istis duobus pendet vniuersa lex, & prophetæ, infra 22. sed non in isto solo. Dici potest vno modo, quòd lex & prophetę pendent in hoc pręcepto, non tamen tota lex, quia adhuc manet pręceptū de diligendo Deum, ad quod magna pars legis, & ꝓphetarum reducitur, & ideo non dicitur hic: hæc est enim tota lex, & prophetæ, sicut dicit infra 22. in his duobus mandatis pendet vniuersa lex, vt innuatur, ꝙ in ambobus simul pendet tota lex, & tamen in neutro eorum pendet tota. sic dicit August. videtur autē pręceptum istud ad dilectionem proximi pertinere, non autem ad Dei dilectionem, cum in alio loco duo pręcepta esse dicat, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, cum autem hic non addit tota lex, ꝙ ibi addit
I reseruauit locū alteri pręcepto, quod est de dilectione Dei. Aliter potest dici, & melius, quòd non fuit hic positum pręceptum de dilectione Dei, quia in ꝓcepto de dilectione proximi intelligitur dilectio Dei, impossibile est enim, ꝙ quis proximum diligat, nisi Deum diligat, quia quando proximus ex charitate diligitur propter Deum diligitur, necesse est ergo prius diligere Deum, sicut nullus agit aliquid ad finem, nisi finem pręconceperit, & hoc modo in pręcepto de dilectione proximi includitur tota lex, sicut includitur in ambobus pręceptis, quod patet, quia sicut dicitur, ꝙ in illis duobus tota lex pendet, & prophetæ, ita dicitur ad Roma. 13. qui diligit proximum legem impleuit, & tamen non potest impleri lex, si aliquid de
K ea deficiat, tota ergo pendet in hoc præcepto de dilectione proximi: patet etiam clarius ad Gala. 5. omnis enim lex in vno sermone impletur diliges proximū tuum, sicut teipsum, omnis tamen, & totus, & vniuersus pro eodem accipiuntur. hic ergo non est aliqua differentia, quòd dicatur hęc est lex, & prophetæ, vel hoc est tota lex, & prophetę, sed idem Christus vtrobique significare voluit, & apparet, quia aliàs si nō penderet tota lex in hoc pręcepto, sed solum pars eius de quolibet pręcepto, quantumcūque paruum, esset verum, quod in eo penderet lex, & prophetæ, quia quædam pars legis pendet in ipso, & tamen non dr̄ hoc, nisi de isto pręcepto dilectionis proximi, quia cōprehendit, & c. ergo intelligendum est, quòd tota lex, & pro-

prophetæ pēdent in eo, sicut etiam exposuit ipsemet Aug. lib. 8. de Trini. dicēs ideo scriptura tantam dilectionem proximi commemorat cum dicit omnia, quæcunque, &c. quia qui proximum diligit consequens est, vt ipsam dilectionē præcipue diligat: Deus autem dilectio est, consequens est ergo, vt præcipue Deum diligat. & sic innuit, ꝙ in vno intelligitur alterum, & consequenter tota scriptura includetur in eo. *Intrate per angustam.* Hic ponitur secundum principale quod requiritur ad euangelicæ legis impletionem. s. conatus liberi arbitrij, & quia lex datur de rebus difficilibus. s. de operationibus virtutum, debemus per liberum arbitrium conari valde ad ista faciendū, quæ præcipiuntur, vnde dicitur. *Intrate per angustam portam.* Ista porta est obseruatio præceptorum, quæ vocatur angusta metaphorice, quia sicut per angustum locū difficile est intrare, ita per obseruationem præceptorum inflexibiliter ambulare difficile est homini carnali. *Quia lata porta est spaciosa via, quæ ducit ad perditionem.* q.d. vos vultis saluari, & tamen si ambulatis p viā spaciosam non saluabimini, quia spaciosa via, & lata porta non ducit ad vitam ęternam, sed ad perditionem. i. gehennam, & dicitur spaciosa via, quia ad infernum mille modi sunt eundi, quot enim modi sunt peccandi, tot modi sunt illuc eundi, & tamen peccare contingit infinitis modis. 2. Ethicorum, ideo infinitis modis contingit ire ad perditionem, est igitur spaciosissima via. *Et multi sunt qui intrant per eam.* Omnes homines appetunt delectabilia, & fugiunt labores, & difficultates. In via autem quæ ducit ad vitam sunt difficultates multę. In via autem perditionis nulla est nisi quam quis sibi sponte assumpserit, quia quidquid homini placet licitum est in ea, cum ibi non sit aliud præceptum, nisi ad libitum viuere, & frui bonis, quæ videntur antequam marcescant, iuxta opinionē insipientum. Sap. 2. Plurimi ergo, vt fugiant difficultates, quæ sunt in via salutis, intrant per istam viam spaciosam. Alii vero non cognoscentes, nec credentes alia bona, nisi ea, quæ videntur prosequuntur ista sola 7. Ethicorum. & isti sunt, qui maxime intrant per viam spaciosam, impossibile est enim aliquos istorum intrare per portam angustam, quia nihil est ibi, quod eis placere possit. *Quam angusta porta & arcta via, quæ ducit ad vitam* i. ad vitam ęternam: dixerat intrate per angustam portam, & quia aliqui crederent non eē valde angustam istam portam instruxit eos dicens, quā angusta porta, & arcta via, & in hoc reddit nos cautos & solicitos: ostendendo magnitudinem periculi. s. qa est arcta via, vnde Lucas magis expressit istam difficultatem dicens Luc. 13. contendite intrare per angustam portam. i. cū magno conatu parate vos ad hoc, & dat causam, s. multi quęrent intrare, & non poterunt. possunt accipi hic ista duo. s. porta, & via pro eodem. s. pro obseruatione mandatorum, quia mandata sunt per quę quotidie gradientes ad vitam ęternā tendimus, & ipsa sunt per quæ illuc ingredimur, infra 19. si vis ingredi ad vitam serua mandata: ipsa ergo sunt via, & porta, Vel potest accipi, quod via sint ipsa mandata, & porta sit Christus. sic dicitur Ioan. 20. ego sum ostium, per me siquis introierit saluabitur, & pascua inueniet, & tunc dicitur via arcta propter difficultatem præceptorum. porta autem. i. Christus dicitur esse angusta non paruitate potestatis, sed ratione humilitatis, vt ait Chrysostomus super Matthæ. quia nemo potest intrare per eum, nisi se valde humiliauerit. sicut ipse dixit infra 28. nisi efficiamini, sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cęlorum. porta autem perditionis diabolus est, quæ dicitur lata nō magnitudine potentiæ, sed superbiæ, ipse enim est rex super omnes filios superbię. Iob. 41. superbus autem in-

Deus est ipsa dilectio.

A flatus est, & seipsum non capit, ideo lata porta indiget, vt intrare possit. sic dicit Chryso. *Et pauci sunt qui inueniunt eam.* Non dixit solum pauci ambulant per eam, sed etiam pauci inueniūt eam, quia ita parua est, ꝙ difficile est videre eam, & si interdum aliqui inueniunt, & ingrediuntur in eam, capti voluptatibus seculi de medio itinere reuertuntur, vt ait Hierony. sup Matth. De via perditionis non dixit multi inueniunt eam, sed multi intrant per eam, nam tam lata est, ꝙ omnibus patet, & non oportet illam quæri, quia ipsa se omnibus offert, nec potest quisquam in ea errare, quia quocunque se conuerterit via est, nec potest qsquam errare a via illa, nisi bonus efficiatur ingrediens per viam arctam.

B

Quomodo dicitur hic, quòd arcta est via, quæ ducit ad vitam, cum lex Christi sit facilissima. Et quomodo virtus consistit in medio. Et quomodo lex Christi est leuis propter duo. Quæst. XXVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd arcta est via, quæ ducit ad vitam. Quia ista via est lex Christi, & tamen lex Christi est facilis, sicut dicitur infra. 11. iugum meum suaue est, & onus meum leuem, etiam lex Christi est leuior lege Moysi, quia Act. 15. dicitur de lege Moysi hoc est iugum, vel onus, quod nec nos, nec patres nostri ferre potuimus, & innuitur ibi, quòd per legem
C Christi liberabitur ab illo iugo, quod non fieret, nisi lex Christi esset leuior: ergo nō est arcta via, nam etiā ipsa lex Moysi, licet esset grauis non erat tam grauis, vt quis eius grauitatem expauesceret, Christus tamē ostendit valde duram esse viam istam.

Dicendum, ꝙ nunc nō agitur principaliter an lex Christi esset facilior ad tolerandum, quam lex Moysi, quia de hoc dictum est libro nostro de quinque legibus, & etiam dicetur Actu. 15. & dicetur aliquid infra 11. c. q. vltim. sed quomodo possit stare, quòd sit arcta via. Dicendum, quòd ad veritatem lex Christi est via arcta propter pręceptorum difficultatē, & non est sic specialiter in lege Christi, tanquam Christus introduxerit aliquas nouas difficultates, quia nulla p-
D cepta posuit vltra ea, quæ de iure naturali erant, sed illa declarauit, quantum ad aliqua, quæ obscura erāt, vel potius per prauam consuetudinem obscurata, & sic ius naturale si plene obseruādum est difficultates multas habet. ratio est, quia omnes operationes nostræ per virtutem dirigendæ sunt, operari autem secūdum virtutem est valde difficile, quia virtus consistit in medio. 2. Ethic. inuenire autem medium est valde difficile, vt patet ibidem, quāto magis circa medium inuentum operari, & ideo dicitur hic, ꝙ pauci inueniunt eam. i. istam viam arctam. Operari autem vitiose est valde facile, & hoc propter duo. Primo, quia nulla difficultas est in inueniendo viam, quia non est aliquis modus certus operandi ad male agendum, sed
E qualitercunque velimus possumus malum facere. Secus autem de bono, quia non potest bonum fieri, nisi vno modo. s. obseruando omnes circunstantias, secundum rectam rationem, malum autem fit ex defectu cuiuscunque circūstantię, & sic dicitur. 2. Ethi. ꝙ peccare contingit infinitis modis, bene autem agere solum vno modo, & ponitur exemplum de sagittantibus, quia difficile est percutere signum eo, ꝙ ad percutiendum non est, nisi vna via, ad deficiendum autem sunt infinitæ, quia totus mūdus via est, & hoc bene significauit hic Christus ponens conditionem vtriusque viæ, ita de via salutis dixit, ꝙ est arcta. i. quia virtus consistit in medio, & si declinemus ad vnam partem, vel alteram, iam incidimus in vitium, sicut in

via

via arcta, quantumcũque modicum declinemus extra viam, sumus de via perditionis: dixit ꝙ est via lata, quia malum operari habet infinitam latitudinem. s. ad extremum superabundans, & deficiens, & quantumcunque quis velit declinare ad vnam partem, vel ad alteram, tanto magis erit in via, quia tanto magis erit in extremo, & est peccatum maius, quanto magis a medio receditur, infinita est ergo latitudo viæ istius.

Secundo, quia operari malum non habet difficultatem cum sit secundum inclinationem naturæ nostrę deprauatę, inclinamur enim semper ad aliquod extremum in omnibus passionibus, & actionibus, vitia autem consistunt in extremo, virtus autem semper est contra inclinationem naturæ deprauatę, quia est circa medium, & ideo operari secundum virtutem etiã si in omnibus rebus medium esset cognitũ, esset difficile propter difficulates repugnantię ad naturalẽ inclinationem. peccare autem est facere quidquid delectat, ideo nihil facilius est, quam peccare, & nihil difficilius, quam bene agere. sic dicit Greg. super Ezech. quamuis charitas sit lata, tamen per angusta, & ardua homines ducit a terra, satis angustum est oĩa dimittere, vnum solum diligere, prospera non ambire, aduersa non timere. Dicitur tamen lex Christi esse leuis nõ simpliciter, sed propter duo, scilicet propter considerationem prẽmii, & propter adiutorium ad operandum.

De primo patet, quia Christus proposuit nobis vitã æternã, sed consideratis bonis cęlestibus vilescunt omnia, quæ habentur in terris, vt dicit Greg. in homilia, nam & ipsi Iacob amanti Rachelem apparebat facile esse seruire septem annis pro ea, vt dicitur Gene. 29. ꝙ videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine, & istam causam tangit Chrysost.

Secundum est adiutorium gratiæ, & charitatis, qa sine gratia nemo posset legem Christi obseruare etiã proposito sibi fine beatitudinis: gratia tamen est, quæ res asperas molles reddit, ita vt non solum pręcepta, sed etiam consilia obseruare leue sit, & secundũ hoc patet responsio ad illud infra 11. iugum meum suaue est, ꝙ rectissime dictum est, nam si iugum est graue est, quia ceruices premit, & tamen leue est, quia alleuiatur vel leuificatur per eum, qui nobis imponit, nã ipse dicit ego reficiam vos. eod. c.

Ad aliud cum dicitur, ꝙ lex vetus erat iugum, dicendum, ꝙ omnis lex est iugum, inquantum omnis lex imperat actum virtutis, inquantum tamen aliqua lex plura imperat, quam alia: dicitur iugum leuius, lex autem vetus, quantum ad aliquid erat grauior lege Christi, vt dicetur loco suo, & infra 11. ideo Apostoli dixerunt, quòd illa erat iugum, vel onus, quod portare non poterant. De lege Christi an debuit habere difficultatem aliquam, & qualẽ dicetur libro nostro de quinque legibus.

Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spi-
Luc. 6. nis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest autem arbor bona, malos fructus facere, neq;
Sup. 3. c. arbor mala, bonos fructus facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exci-
F detur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Attendite a falsis. Hic ponitur tertium principale ad impletionem legis euangelicę, scilicet vitatio mali consortii, vel prauę doctrinę, & quoniam multa falsa dogmata apparitura erant, quæ turbarent sincerã fidem credentium, Christus præmonuit nos cauere hoc dicens.

Attendite a falsis prophetis. Idest diligenter cauete, & non dixit aspicite, sed attendite, quia aspicere est ad illud, quod palam videtur, attendere autem est cũ solicitudine inquirere, vt videamus, vt dicit Chryso. & hoc est, quia isti falsi prophetæ non palam venturi erant, sed dissimulato habitu, & ideo erat difficile ca-
G uere illos, nisi solicite attenderemus: vocantur falsi prophetæ falsi doctores, qui docent contra veritatem fidei, & non loquitur Christus de doctoribus, qui errant ex ignorantia, quia isti non se occultant cum putent se bene dicere, sed de doctoribus prauis, qui habent intentionem subuertendi fidei puritatem, & ad hoc se dissimulant, vt eis fallendi locus sit, & vocant prophetæ large per similitudinem, quia prophetæ sunt qui futura, vel abscondita reuelant, quæ nemo scire potest, nisi Deus ei ostenderit, & qa isti erudiũt populum in eis, quæ populus scire non potest, nisi a doctore sacræ scripturę instruatur, vocantur prophetæ non simpliciter, sed respectu populi, sicut etiam aliquis dicitur Deus, quia vice Dei habet, vt fuit Moy- Qui sunt qui prophetæ appellantur.
H ses. Exo. 7. ecce constitui te Deum Pharaonis. i. tu poteris facere Pharaoni bona, & mala, quę volueris, sicut Deus facit omnibus rebus: etiam propheta dicit ille qui declarat intentionem alterius eis, quibus occulta erat. eod. c. s. Aaron non audiebat aliquid a Deo, sed Moyses. eod. c. s. tu loqueris ei omnia, quę mando tibi, & ille loquetur ad Pharaonem, & sic isti nõ erant prophetę simpliciter, sed populi, quia ea quæ a sacra scriptura ipsi recipiunt, tanquam a Deo proponunt populo, qui non posset ea per se intelligere, & ita accipitur infra 24. surgent pseudo Christi, & pseudo prophetæ. i. falsi prædicatores, qui annunciabunt alium esse Messiam, sic etiam 1. Ioã 4. dicitur, ꝙ multi pseudo prophetæ exierunt in mundum. i. prædicatores fal-
I si. vocantur etiam prędicatores interdum spiritus. eo. cap. nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. i. non credatur omnibus prædicatoribus, & patet, ꝙ sic accipiatur, eodem cap. s. omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est. i. omnis prędicator qui annunciat hoc, est ex Deo. dñr isti falsi prophetę, quia falsa docent.

Qui veniunt ad vos in vestimentis ouium. Idest qui ostẽdunt se simplices, & sine dolo habentes rectam doctrinam, dicit Chrysost. oues Christiani sunt, vestimẽtum autem ouium est species christianitatis, & simulatę religionis.

Aliqui intelligunt istam literam, de omnibus hy-
K pocritis, qui foris ostendunt, quod non sunt, & verũ est, quòd isti de quibus Christus hic loquitur hypocritę sunt, non tamen loquitur de omnibus hypocritis, quia hypocrita si nihil aliud est, nisi hypocrita sibi soli nocet, quia hypocrita quærit gloriam mũdi, nam omnia opera sua agunt, vt videantur ab hominibus præced. c. & infra 23. & hoc eis nocet, quia perdũt mercedem suam præcedenti cap. Alijs autem non nocet cum non quærẽt ab eis hypocritæ, nisi gloriam, nihil tamen nocet nobis, ꝙ aliquos opinemur viros bonos qui non sunt, & tanquam bonis exhibeamus eis honorem debitum virtuti si nihil aliud sequatur, vnde Christus tunc non diceret ab eis, ita cauendum cum magna attentione, & daret signa ad cognoscendum eos,

eos, oportet ergo, quod isti de quibus loquitur sint aliqui qui nocere possint, & intendant, & isti sunt falsi prædicatores, nullum enim maius nocumentum esse potest, quam verę fidei corruptio, ideo valde cauendum est ab eis, quia tamen isti non poterant hoc facere si palam ostenderent se malos, & contra fidem agentes, oportet quòd vtantur quadam hypocrisi, & hoc est venire in vestimentis ouium, quod ostendit eorum simulatam veritatem tam quantum ad fidei rectitudinem, quam ad morum honestatem.

Intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Idest habent interius desiderium destruendi, & peruertendi rectam fidem, ex hoc apparet, quòd etiam non intelligitur de quocunque falso doctore, nec de quocunque hypocrita, quia hypocrita gloriam quęrit, isti autem quærunt rapere, & destruere etiam, qui vera docent, & male viuunt volentes occultare morum grauitatem sub honestate doctrinę hypocritę quidem sunt, sed non sunt lupi, sed serui carnis, vt dicit Chryso. vnde manifeste de hęreticis doctoribus dicit hoc debere intelligi.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Quia ipsi se simulant in vestimentis ouiū, & videretur impossibile euitare eos quos non possemus cognoscere, dedit signum cognoscendi eos, scilicet a fructibus ipsorum, idest ab operibus, scilicet quia falsus doctor falsa docebit, & etiam qui in moribus hypocrita est, in fructibus suis cognoscitur, quia interiora eorum, quæ non sunt talia sicut exteriora, ostendent eos.

Nunquid colligunt de spinis vuas. Probat, quòd necesse sit cognosci istos hypocritas ex operibus, quia mali sunt, & ideo non possunt bona opera facere, & sic mala opera ostendent eos malos, quia sicut de spinis non nascuntur vuę, ita nec malus homo potest bonum facere, spinę vocantur arbusculę spinosę quas aliqui vocant vepres, & illę spinas gignunt, & non vuas. *Aut de tribulis ficus*. Tribulus genus cardi est, & dicitur a terendo, vel tribulando, quia membra nostra configit, & atterit, & de illis non nascuntur ficus, sed solum spinę.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Scilicet qui vere boni sunt fructum bonum faciunt, quia si prædicatores sunt boni prædicabunt recta, si autem sunt boni homines operabuntur bona.

Mala autem arbor malos fructus facit. Ita, & homo si malus sit malos fructus, idest mala opera faciet, & ex illis cognoscetur. *Non potest arbor bona malos fructus facere*. Hoc dicit ad respondendum quęstioni, quia diceret aliquis licet sint mali isti prædicatores possunt fingere bonitatem, vel bonum operari, & sic non erit locus agnoscendi eos, Christus autem dicit, quòd nō poterunt se occultare, quia non poterunt operari bonum, cum mali sint.

Nec arbor mala fructus bonos facere. Sicut boni se habent determinate ad faciendum bonum, ita mali determinate ad faciēdum malum, & nemo potest vsurpare vices alterius. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*. Istud ponitur hic ad terrorem malorum, quia dictum erat, quòd isti doctores falsi mala prædicabunt, quia sunt arbores malę, vt autem non putemus eos impunitos euadere ne sibi quisquam assumeret occasionem male agendi, dicitur, quod omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, idest omnis homo, qui non operatur bonum excidetur, scilicet de pręsenti vita, & mittetur in ignē, scilicet ęternum, sic dicitur supra 3. iam securis ad radicem arborum posita est, omnis arbor, quæ non facit fructum, &c. quod autem intelligatur de igne inferni apparet, quia dicitur ibi immediate in alia parabola, paleas autem comburet igne inextinguibili,

A idest ęterno igne inferni, vel sicut dicit Chry. in quadam Homel. ponuntur hic duæ pęnę malorum, scilicet excludi a vita ęterna, & hoc est excidi, & puniri in inferno, & hoc est in ignem mitti, dicit autem deterius esse excludi a gloria, quā puniri in inferno, etiam si essent decem mille inferni non esset tam malum pati pęnam illorum quantum malum est excludi a gloria. *Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos*. Redit ad suam conclusionem, scilicet quòd non poterunt latere isti falsi pręd icatores, quia cognoscentur ex operibus suis.

B *Quomodo hypocritæ ex operibus suis cognosci possint cum semper dissimulent: vbi, quæ sunt opera carnis. Quæst. XXVIII.*

QVAERETVR quomodo verum sit, quòd ex operibus suis cognosci possint isti, quia non ostendent se tales esse quales sunt, sicut ipse Christus præsupponit vocās eos falsos prophætas. Etiam quia dicitur, quòd venient in vestimentis ouium, & tamen vestimentum occultabit eos. Dicendum, quòd isti, siue sint falsi prædicatores, siue sint solum hypocritę cognoscentur ex fructibus, idest ex operibus suis; nam si sunt hypocritę cognoscuntur ex vitę qualitate, quia hypocrita, nec est bonus, nec vult esse bonus, sed solum videri bonus, ideo

C vere malum operatur, sed studiū suum est illud malum occultare, & bonitatis speciem prætendere, siquis tamen solicite inquirat faciliter inueniet hypocritam non esse id, quod apparet. Hoc autem est quādo quis suspicatur aliquem esse hypocritam, & tamē interdum etiam, quando non suspicamur de aliquo an sit hypocrita cognosci potest ex operibus suis, licet non ita faciliter, quia tamen nihil est occultum, quod nō reueletur infra 10. oportet, quòd aliquando ipsa opera hypocritarum per seipsa in publicum veniant, etiam quia ipsi hypocritę licet aliquando solicite caueant ne videantur opera sua, non possunt tamen semper ad hoc esse attenti, & ideo interdum ipsi se manifestant, quia falsa non possunt diu latere.

D Primus modus fortior occultandi se est ipsorum hypocritarum, quando operantur aliquid, quod est vere bonum, quia sępe licet nolint esse boni, vt tamē consequantur gloriam bonorum bona faciunt, & tamen tunc etiam cognoscentur ex operibus, quia hypocrita non manebit diu bene operās, intendit enim hypocrita gloriam huius sęculi, & non futuri, operari autem bonum est difficile, vt supra dictum est, vnde nisi quis firmiter speret vitam ęternam illam cæteris bonis præponens non potest diu bene operari, hypocrita igitur cum amet bona huius sęculi quibus non potest frui operando secundum veram virtutem, nō poterit diu operari bonum, sed necesse est, quòd ad malum conuertatur, & sic simulatio depræhendetur, sic dicit Chryso. in Homilia facile hypocritę capiun-

E tur, via enim qua iussi sunt ambulare laboriosa est, hypocrita autem laborare non vtique eliget, & sic hypocrita capitur ex fructibus, idest ex operibus, & isti sunt fructus carnis de quibus Apostolus ad Gala. 5. manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio immunditia, &c. omnis enim hypocrita carnalis est, idest non spiritualis, ideo necesse est, quòd ex fructibus carnis cognoscatur.

Si autem sit hęreticus prædicator, qui se simulet bonum in moribus, & in fide rectum, etiam ex operibus suis cognoscetur, & in hoc facilius est cognosci, quam in solo hypocrita, quia hęreticus prædicator non venit, nisi vt falsa prædicet, & fidem subuertat, hoc autem poterit manifeste videri an vera, vel falsa

dicat,

dicat, sic enim dixit Ioa.1.Io.4. probare spiritus, i. prædicatores an ex Deo sint, & dixit, ꝙ ille spiritus, idest prædicator, qui cõfitetur Christũ venisse in carne est ex Deo, hoc dicit quia illo tempore erat cõtrouersia, & error suscitatus super articulo, & falsi prædicatores non confitebant̃ Christũ esse Deum, & hominẽ simul, qui aũt confiteretur hoc erat bonus spũs, i. prędicator, ita & quantũ ad doctores hęreticos fiet probatio eorũ in omnibus illis in quibus dubitat̃, vel suspitio est ꝯ eos, & si ꝯcordant rectę fidei suscipiendi sunt, hoc tñ est necessarium, s. ꝙ solicite circa eos attendatur, quia cũ multa vera dixerint nõ cauentibus orthodoxis errores suos interponẽt, iõ ad singula solicite attendendum est ne credatur eis in aliquo quousque probetur an ex Deo sit. i. consonet rectę fidei. Si autem dicatur, ꝙ volunt se semper occultare, nunquam falsa prædicantes verũ est, ꝙ tunc nõ poterũt depręhendi, quia sic, nunꝙ erunt mali, & tamen cum ipsi præsupponant̃ esse falsi prophetæ, & ad falsa prædicandũ venerint, necesse est, ꝙ ex fructibus suis cognoscantur, s. ꝙ aliqñ falsa dicant, & per illa depręhẽdantur esse falsi. Ad primum argumentũ dicendũ, ꝙ isti vocantur falsi prophetę, quia ad prędicandũ falsa veniunt, & ideo per hoc potius est locus ad cognoscendum eos, quam ad hoc, quòd se occultent.

Ad aliud de vestimento dicendum est, ꝙ verum est istos doctores falsos, & omnes hypocritas dissimulare, id quod sunt, non tamen ex hoc sequitur quin possimus eos cognoscere ex fructibus suis, quia Christus non dixit, ꝙ cognosceremus eos in vestimento, sed in fructibus, ipsi enim in vestimento, idest in exteriori habitu, & cõuersatione simulant se esse, quod non sunt, & tamen fructus eorum non mutãtur, quia cum mali sint, nunquam se efficiunt vere bonos, & ideo semper manet locus cognoscendi eos ex fructibus suis.

Quomodo dicitur, quòd non potest arbor bona malos fructus facere. Et quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus. Quæst. XXIX.

QVAERETVR qũo dicitur hic, ꝙ non põt arbor bona malos fructus facere, & econtrario.

Dicendum, quòd si Christus loqueretur hic vere de arboribus planum esset, quia arbor non operatur per libertatem, sed per naturam, quæ determinat eam ad vnum. Vnde si arbor bona est necesse est, quòd bonos fructus faciat, quia habet formam, & virtutem naturalem ad faciendum bonum fructum, & non malum, & econtrario de arbore mala: Christus tñ loquitur solum de homine, quia non est cura sibi de arboribus, sicut non est cura de bobus. prima Cor.9. & ñ Luc.6. vbi ponit ista eadẽ materia post ista verba subditur, bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & malus homo de malo thesauro profert malum. Et tunc manet dubium quomodo homo malus non possit bonum facere, & bonus nõ possit malum facere. Nam intentio Christi ista est, innuit enim, quod licet isti falsi prophetæ velint se occultare non possunt, quia malus homo non potest bonũ facere, & ideo oportet, ꝙ opera sua mala ostendant eum esse malum, aliqui dicunt, quòd homo malus inquantum malus est non potest bonum facere, quod est in sensu composito, & tamen homo malus potest bonum facere, idest homo, qui malus est, sed tunc nihil prodest istud, quia si ille, qui vere malus est potest bonum facere, siue faciat hoc inquantum bonus, siue inquantum malus nihil ad nos, quia fallit nos, & iudicabimus eum esse bonum.

Dicendum, quòd verum est, quòd homo malus

F non potest facere bonum, nec econtrario, & tamen quilibet homo est aliquo modo simul bonus, & malus, & ita quilibet potest pro quocunque tempore facere bonum, vel malum: nam ille, qui vere bonus est habet virtutes per quas bonus est, & per illas potest facere bonum, & impossibile est, quòd per illas possit facere malum, quia includit contradictionem, quòd aliqua virtus inclinet ad malum, habet tamen iste bonus malum aliquod, scilicet defectibilitatẽ liberi arbitrij, & fomitem, quæ sunt duo mala existentia in omni homine, & ex illis possumus malum facere, i. ad malum inclinari, quia virtus non cogit nos inclinari ad bonum, vel illud facere. De malo autem, etiam dicendum est, quòd est simul malus, & bonus: nam est
G malus, quia habet habitus vitiorum per quos operatur malum, & non potest per illos operari bonum, habet tamẽ bonum quoddam, scilicet libertatem arbitrij per quam potest eligere bonum, & sic malus efficiet bonum non per malum, quod habet, sed per bonum, quòd in eo est, & sic potest quilibet homo facere tam bonum, quam malum.

De verbo autem Christi potest dici vno modo, scilicet ꝙ non potest arbor mala, idest malus homo facere bonum fructum, & econtrario, idest difficile est, quia malus homo habet malos habitus, & ex illis inclinatur, ideo difficile est, quòd contra inclinationẽ agat, quia licet possibile sit ipsum operari bonũ pro-
H pter liberum arbitrium, cum tamen malitia habitus sui præpõderet, & moueat libertatem arbitrij potius ad malum, quam ad bonum, operabitur iste malum, & non bonum, & esset difficile, quòd ageret contra istam inclinationem cum non habeat inclinationem contrariam, & hoc innuitur Lucę 6. vbi ista ponũtur, scilicet bonus homo de bono thesauro cordis profert bonum, & postea dicitur ex abundantia cordis os loquitur, idest sicut homo difficile abstinet, quin loquatur ex abundantia cordis, idest quando cor est valde inclinatum ad loquendum, ita cum homo sit dispositus per malos mores difficile est, quòd operetur, nisi per illos, & iste modus loquendi est sępe in scriptura, scilicet quod accipiatur impossibile pro difficili Iosue 24. non poteritis seruire Deo, idest diffi- Sępe acci- pitur im- possibile pro diffici- li.
I cile erit vobis seruire illi. & Iere.13. si potest Ethiops mutare pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere cum didiceritis malũ, tamen Ethiops non potest mutare pellem suam, idest quia est sibi impossibile, & etiam pardo mutare varietates, & sic sequeretur, quòd qui malus est, nũquam possit bonum facere, & tamen potest benefacere, sic dicitur infra 19. & Lucę 18. facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, & tamen impossibile est simpliciter camelum intrare per foramen acus, sed non est impossibile diuitem intrare in regnũ Dei, sed solũ difficile, vt ibidem, s. quã difficile, qui pecunias hñt in regnũ Dei intrabunt. Alio mõ intelligitur verbũ Christi nõ qui-
K dem, ꝙ dicat impossibile esse malum hominem facere bona aliquando, sed ꝙ non est possibile, ꝙ semper bona faciat cum malus sit, & malus esse intendat, & iste sensus adhuc magis conuenit literę, quia bene cõfitemur interdum hypocritas bona facere, idest falsos prædicatores, & hęreticos vera prædicare, tamen si sunt hypocritę non est possibile, ꝙ semper bona faciant, quia si semper bona facerent iam hypocritę nõ essent, sed boni viri, & tñ præsupponitur, ꝙ sint hypocritę, ergo non est possibile, ꝙ semꝑ bona faciant. Et sic de hęretico prædicatore cuius intentio est errores introducere, non est possibile, ꝙ semꝑ vera prædicet, quia iam non esset falsus propheta, sed verus prædicator, & ita verũ est infallibiliter, ꝙ ex fructibus eorũ cogno-

cognoſcentur, licet non oporteat ad quælibet opera ipſorum reſpicere, quia non ſunt omnia fructus ipſorum, ſed quædam ſunt, vt veſtimentum quo tegunt iniquitates ſuas, quas tñ aliqñ neceſſe eſt reuelari.

Quomodo ſtat, quod dicitur hic nunquam colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus, cum Lucas dicat contrarium Quæſt. XXX.

QVAERETVR qũo ſtat, quod dr̃ hic. ſ. nunq̃ colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus, quia Luc. 6. dr̃ eõrio. ſ. nec. n. de ſpinis colligũt ficus, nec de rubo vindemiãt vuã. Dici poteſt vno modo, ꝙ Chriſtꝰ ſæpe iſta dixit, & ita variauit locutionem cum vtrunque verum ſit æqualiter, & ſic Matthæus potuit vnum ſcribere, & Lucas alterum. Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ iſta eſt eadẽ ſententia, licet per diuerſa verba proferatur, nam qñ dr̃ hic nunquid colligunt de ſpinis vuas, dr̃ Luc. 6. nec de rubo vindemiant vuam, quia rubus, & ſpina idem ſunt, eſt enim rubus arbuſcula ſpinoſa, ſpina autẽ eſt nomen generale ad omnem arborem habentem ſpinas, & ſic Matth. poſuit ſpinam, tanquam genus, accipiens tamen pro vna ſpecie ſpinarum. ſ. pro rubo, & illum expreſſit Luc. & cum dr̃ hic, nec de tribulis ficus, dicitur Luc. 6. nec de ſpinis colligunt ficus, & verum eſt, quia etiam tribulus eſt arbuſcula ſpinoſa, & Matthæ. poſuit hic nomen ſpeciei dicens de tribulis. Luc. autem nomen generis dicens de ſpinis, quia tribulus ſpina eſt.

Luc. 6. Nõ omnis qui dicit mihi Domine domine intrabit in regnum cęlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt ipſe
2. q. 1. prophetauit. intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor
Pſal. 6. Luc. 13. illis, quia nunquam noui vos. Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audiat verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti qui ædificauit domum ſuam ſupra petram. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit. Fundata enim erat ſuper petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto qui ædificauit domũ
Matt. Luc. c. 4. ſuam ſuper arenam. Et deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. Et factum eſt cũ conſum
31. q. 1. ca. ideo. maſſet Ieſus verba hæc, admirabantur turbæ ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos ſicut poteſtatem habens, & non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.

Non omnis. Hic ponitur qũo ad legis expletionem, & habendam ſalutem non ſufficit homini facere mi-

A racula, nec confiteri fidem, nec dæmonia eiicere, & dependet ex præcedentibus, quia Chriſtus dixerat ſupra, ꝙ aliqui veniebant in veſtimentis ouium. i. oſtendentes ſe bonos, hic aũt dicit, ꝙ non ſufficit iſta oſtenſio, niſi in veritate homo ſit bonus, ideo non ſufficit dicere dñe dñe ad ſalutem conſequendam.

Aliter poteſt introduci. ſ. Chriſtus oſtendit ſupra de legis expletione. ſ. quæ requiruntur ad ſeruandum plene legem ſuam, hic oſtendit, ꝙ oĩa alia quæ ſunt ſine legis expletione, ẽt ſi bona videantur non ſufficiũt ad ſalutem, vt miracula facere, & dæmonia eiicere, & fidem confiteri, & dicitur. *Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cœlorum.* Regnum cę-
B lorum eſt vita æterna, & iſta eſt finis propter quẽ obſeruamus legem, aufert aũt Chriſtus nobis fiduciam habendi vitam æternam per ſolam fidei confeſſionẽ, vel per ſola bona verba, vt dicendo dñe dñe.

Et poteſt vno modo dependere a præcedẽtibus. ſ. de falſis prophetis, quia illi cum intendant fidem ſubuertere, prius oſtendunt ſe zelatores illius, & dicunt dñe dñe. i. confitentur Deum eſſe dñm, & eſſe totis viribus agendum ad cultum eius, & tamen non intendunt hoc, ideo de iſtis dicit, ꝙ licet dicant dñe dñe, non habebunt vitam æternam.

Aliter poteſt intelligi, & melius de illis qui veram fidem confitentur, & Deum dñm vocant, tñ non obſeruant legem, ſed ſequuntur delitias ſeculi, & hoc
C exprimit litera dicens, ſed qui facit voluntatem patris mei, q. d. propter verba, nemo habebit vitam æternã, ſed propter opera, & hoc magis exprimitur Lu. 6. vbi Chriſtus increpat eos qui bene dicunt, & tñ non obſeruant legem dicens, quid autem vocatis me dñe, & non facitis quæ dico? quaſi dicat inutile eſt, immo magis Deus conqueritur de hoc, quaſi irrideatur Iſa. 29. populus iſte labiis me honorat cor autẽ eorum longe eſt a me. *Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt.* Voluntas Dei eſt, ꝙ obſeruemus legem, quam ipſe nobis dedit, obſeruando ergo iſtam habebimus vitã æternam, infra 19. ſi vis ingredi ad vitam ſerua mandata, & non dixit Chriſtus qui facit voluntatẽ meam, quia licet ipſe prædicaret hoc non dicebat iſta eſſe ab
D eo, ſed ab illo qui miſerat eũ, ſic. n. dixit doctrina mea non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Ioan. 7. hoc autem dicebat, quia Iudęi non videbant in eo, niſi humanitatem, & volebat Chriſtus innuere, ꝙ doctrina iſta non erat ab eo, inquantum homo eſt, ſed erat a Deo, & dixit patris mei, qui eſt in cœlis, vt Iudæi non intelligerent de aliquo patre terreno, quia nullum Chriſtus habuit, ſed Deus qui nobis eſt pater, etiam eſt pater eius, ſed ei eſt pater naturalis: nobis autem ꝑ adoptionem, & gratiam: etiam dixit, qui in cęlis eſt, quia loquebatur hic de regno cęlorum. ſ.

Nemo pp verba habet vitam ęternã, ſed pp opera.

Ipſe intrabit in regnum cœlorum. Ideſt in beatitudine, quaſi dicat non poteſt aliquis intrare in regnum cœlorum, niſi velit ille qui cœlos regit, ergo nemo illuc intrabit, niſi fecerit voluntatem eius, ideſt obſeruauerit legem.
E *Multi dicent mihi in die illa.* Hic magis declarat, quod dixit, ſcilicet quòd non ſufficit bene loqui ad habendum vitam æternam, & probat per ea, quæ fient in die iudicij, quia multi dicent Chriſto die illa domine in nomine tuo fecimus talia, & talia, & ipſe non recipiet eos, & dicitur in die illa, ideſt die iudicij, quia per excellentiam eſt illa dies, cum poſt eam non ſit futura alia dies: etiam quia eſt terribilior omni die, fient enim terribiliora die illa, quam in toto tempore præterito facta fuerint: ex hoc autem Chriſtus oſtendit ſe futurum eſſe iudicem dicens, ꝙ in die illa multi ſibi dicent domine domine, & tamen ſi ipſe non haberet tunc poteſtatem cõdemnandi, & abſol-

soluendi frustra ad eum ista dicerentur, & ita ipse dicit infra 24.& 25.quòd veniet in sede maiestatis suę ad iudicandum, & Ioan.5.dicitur pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio facere, ita dicit Chryso.in homilia postquam omnem compleuit sermonem monstrat seipsum iudicem esse.

Domine domine. Bis ponitur, vt ait Chry. quòd proprie timentium hominum, & angustias patientium vocem expressit, dicens domine domine, non enim semel sufficit dicere illi domine, quem necessitas timoris affligit. *Nonne in nomine tuo prophetauimus.* Idest prædicauimus, vel futurorum prænunciationes diximus, scilicet fidem tuam prædicauimus, quod est in nomine tuo prophetare, vel futura prænunciauimus dicendo hęc dicit dominus. *Et in nomine tuo dæmonia eiecimus.* Scilicet de corporibus obsessorum adiurando ea, & exire iubendo in nomine Christi.

Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Idest multa miracula: solet enim miraculum vocari virtus, quia omne miraculum fit ex quadam virtute, idest potestate, & est sensus, quòd in die iudicij isti, qui prædicauerunt, & miracula fecerunt, legem tamen Christi non obseruauerunt videntes se condemnatos dicent domine domine, idest quomodo facis hoc, quòd cõdemnas nos? nunquid non prædicauimus in nomine tuo, & fecimus miracula? non ergo abijcias nos, tanquam alienos, sed agnosce nos esse tuos, & tunc Christus dicet non noui vos, vt dicit Chryso.in homilia.

Et tunc confitebor illis. Idest in die illa: nam ante diẽ iudicij Christus non ostendit, qui sunt sui, & qui alieni, sed tunc ostendet, sic innuitur infra 13.in parabola zizaniorum, quando in consummatione seculi colligentur boni de medio malorum, sic dicit Hierony. super Matth.s.signanter dicit tunc confitebor, quia multo ante tẽpore dicere dissimulauerat, & pp istam diuturnitatem temporis ad pęnitendum concessam erit iustior ira Dei contra eos, qui non fuerint cõuersi, sic dicit Chryso.grandẽ.n.iram grandis dilatio pręcedere debet, quę iustius facit esse Dei iudiciũ, & digniorem interitum peccatorum. *Quia nunquam noui vos.* Idest non solum nõ agnosco vos nunc esse meos, sed ẽt nunq̃ agnoui vos, i.quia semper eratis mali, sic dicit Augu.nunq̃ noui vos.q.d.non solũ in tempore iudicij, sed nec tunc cũ miracula faciebatis, dr̃ aũt Deus non agnoscere, i.nõ approbare, quia aliàs nihil sibi est incognitũ, sic dicit Chryso.peccatores nescit Deus, quia non sunt digni, vt cognoscantur a Deo nõ, quia omnino ipsos non cognoscat, sed quia suos illos esse non cognoscit: Deus.n.naturaliter oẽs cognoscit, sed videtur eos non cognoscere, quia eos nõ diligit sic ẽt Deum cognoscere non vñr, qui eum digne non colunt. *Discedite a me, qui operamini iniquitatem.* Et ista est sententia condemnatoria infra 25.discedite a me maledicti in ignem ęternum, & dicitur, qui operamini iniquitatem, i.qui operati fuistis, quia tunc nihil operabuntur, vnde Luc.13.dicitur discedite a me omnes operarij iniquitatis, quod proprie dictũ est, nã ille dr̃ operarius iniquitatis, qui assumpsit sibi ꝓ officio facere iniquitatẽ, & de talibus dr̃, ꝙ vendunt se ad faciẽdũ iniquitatem, vt Deus dixit de Acab.3.Reg.21.vel põt intelligi, qui operamini iniquitatem non quidẽ actualiter, sed quantum ad desiderium, quia in malis, nunq̃ cessabit desiderium mali, sic dicit Hierony.non dixit, qui operati estis iniquitatem ne videretur tollere pęnitẽtiam, sed qui operamini hoc est, qui vsque ad pręsentem horam cũ iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum, sic enim dicit Chryso.mors animam quidem a carne soluit, animę autem propositum non immutat.

F *Quomodo potest stare, quòd aliqui dicunt domine domine, & non intrabunt in regnum cœlorum. Et quomodo intelligitur nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. Quæst. XXXI.*

QVAERETVR quomodo potest stare, quòd aliqui dicunt dñe dñe, & non intrabunt in regnũ cœlorum, quia nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto. prima Corin.12.qui tamen habent Spiritum Sanctum vitam ęternam habebunt.

Dicit Augu.lib.de sermo.domi.quòd Apostolus accepit dicere proprie prout mente, & verbo aliquid dicitur, & tunc, qui dicit dominus Iesus per Spiritum
G Sanctum dicit: Christus autem accepit hic dicere large, idest dicere verbo, quando in mente non sic tenetur iuxta illud ad Titũ primo. qui cõfitentur se nosse Deum, factis autem negant, & hoc dicere Deus non approbat, sed redarguit infra 15.& Isai.29.populus iste labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto, quia etiã si quis hęreticus sit, vel pessimus omnium virorum inquantum bonum aliquod facit a Deo mouetur, & quia Christum vocare dominum est in se bonũ quoddam nemo potest hoc dicere, nisi Deus moueat ipsum, & sic per Spiritum Sanctum dicit, & tamen non propter hoc oportet, ꝙ sit bonus, quia non efficitur homo
H bonus, nisi per gratiam Spiritus Sancti, potest tamen sine gratia moueri ad aliqua bona, quę sunt materialiter bona, & Deus mouet hominem ad ista, & sic mali mouentur interdum a Deo ad dicendum bonũ, & nõ solum mouentur, sed etiam cogũtur bonũ dicere, sicut fuit de Baalam, qui malus erat, & conabatur maledicere Israelitis, & Deus cogebat eum benedicere, Num.22.& 24.& sic dicit Amb.ꝙ omne verũ a quocunque dicatur a Spiritu Sancto est, idest siue dicatur a bono, siue a malo semper est a Spiritu Sancto, & tamen non potest aliquis vitam ęternam habere, nisi gratiam habeat, ideo multi possunt dicere domine domine, qui non intrent in regnum cœlorum.

Quomodo dicitur, quòd prophetæ prophetizauerunt in nomine
I *Christi, & tamen ipse non nouit eos. Vbi quòd prophetizare sumitur tripliciter. Et quòd prophetia, & omnis gratia gratis data potest stare cum peccato mortali. Quæst. XXXII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ isti prophetauerunt in nomine Christi, & tamen ipse non nouit eos, quia prophetia nõ potest fieri, nisi cor hominis tangatur a Deo per aliquem modum Num.12.si quis fuerit inter vos propheta domini in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum, & sic Deus acceptat istos cum ad hanc dignitatem eleuet eos, vt specialiter loquatur illis.

Item quia Deutero.13.& 18.Deus posuit signum
K ad cognoscendũ prophetas veros, & illos a se missos dicebat, & tales Deus diligit Psal.104.nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari, ergo non potest esse quin Deus nouerit istos, idest approbet.

Dicendum, ꝙ non est hic dubium an Deus istos nouerit, idest de eis notitiam habeat, quia oĩa nouit, sed est dubium solum de approbatione, s.an sit necesse, ꝙ illi, qui prophetant boni sint. Aliqui dicunt, ꝙ omnes veri prophetę sunt boni, isti aũt nõ erãt prophetę Dei, sed diaboli, sic dicit Chryso.considera, quia in nomine dicunt, & non in spiritu: prophetant.n.in nomine Christi, sed in spiritu diaboli, quales sunt diuinatores, sed sic discernuntur, quoniam diabolus interdum

interdum falsa dicit, sed spiritus sanctus nunquam, cõcessum est autem diabolo interdum vera dicere, vt mendacium suum rara veritate commendet, sed hoc non est generaliter verum, quia non solum prophetæ dæmonum non approbantur a Christo, sed interdũ etiam aliqui de prophetis suis.

Alij dicunt, ꝙ propheta quando a Deo recipit reuelationem necesse est, ꝙ sit bonus, potest tamẽ postea effici malus, & ita isti in die iudicij erunt mali, & condemnabuntur, quia in peccato decesserunt, licet quãdo prophetabant boni erant.

Sed etiam hoc non est verũ: Balaam erat verus propheta, & tunc quando Deus ei apparebat erat malus, & graui quidem malitia. s. quia habebat intentionem faciendi contra ea, quæ Deus sibi iubebat Numer. 22. peruersa est via tua mihique contraria, hoc enim sibi dixit Deus, quando apparuit ei.

Dicendum autem, ꝙ potest accipi prophetare multipliciter. Nam cum propheta sit vno modo prædicator, prophetare erit prædicare, & tunc verũ est, ꝙ multi in nomine Christi prophetant. i. prædicant fidẽ eius & per hoc laudant ipsum sunt tñ in mortali peccato, & de hoc proprie potest litera intelligi, quia isti sunt q dicunt dñe domine. i. qui laudant hic Christum, tanq̃ dñm. pt ẽt accipi propheta. i. doctor sacræ scripturæ, & prophetare erit dicere aliqua de sacra scriptura, q̃ sunt occulta licet non sit per modum prædicationis, sic dicitur 1. Paralipom. 25. de Leuitis cantoribus nominando ibi eos. s. ꝙ omnes illi erant doctores, & dicitur, ꝙ prophetabant in cytharis, & psalteriis, & cymbalis. i. cantabant laudes Dei, & etiam hoc modo planum est, ꝙ prophetare potest qui in mortali pctõ est, quia his duobus modis propheta non mouetur specialiter a Deo per aliquam reuelationem. Aliter põt dici, ꝙ propheta accipiatur stricte pro illo cuius cor mouet Deus per reuelationem aliquam, & potest dupliciter fieri. Vno modo qñ mouet cor hominis infundendo sibi cognitionem aliquorum, quę proferat ad laudẽ eius, & sic Saul factus est propheta. 1. Re. 10. nam dr̃ ibi insiliet in te spiritus domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alterum, & ĩta fuit. eo. cap. Alio modo reuelando homini aliqua futura, q̃ p̃nunciet, & hoc mõ solemus vocare cõiter ꝓphetas, vtercq; modus prophetandi istorum potest esse in peccato mortali. De primo patet, quia Saul prophetauit existens in pctõ mortali, nam ipse peccabat persequẽdo Dauid, quia iniuste eum persequebatur, & tamẽ tunc quando persequebatur eum propheraauit, immo coactus est prophetare per diem, & noctem nudans se, & canens coram Samuele cũ aliis prophetis, vt interim Dauid qui præsens erat haberet locum fugiendi 1. Reg. 19. De secundo patet in Caypha, qui erat pessimus, & in odio fraterno manens, nam ipse dedit consilium de morte Christi, & tamen prophetauit istud consilium dando, nam non fuit locutus a seipso, sed a spiritu sancto. Io. 11. sic etiam de Balaam patet ꝑ quẽ Deus futura reuelabat, & tamen erat actualiter in peccato mortali, quia conabatur maledicere Israelitis cũ Deus iuberet benedicere, vel vetaret maledicere. Numer. 22. & 24.

Ad primum dicendum, ꝙ Deus eleuat prophetas quibus aliqua reuelat, ad quendam gradum ad quem non eleuat cæteros, & tamen pertinet iste gradus ad gratiam gratis datam, & non ad gratificantem, oĩs autem gratia gratis data potest stare cum peccato mortali, sed non gratia gratum faciens, & patet hoc 1. Corint. 12. vbi ponitur prophetia inter gratias datas, & tamen ibidem sequen. c. ponitur, ꝙ possit stare sine charitate. s. si habuero prophetiam, & nouerim mysteria oĩa, charitatem autem non habuero nihil sum.

A Ad secundum dicendum, ꝙ veri prophetę ꝑtinent ad Deum quantum ad hoc, ꝙ ipse reuelat eis secreta, non tamen quantum ad hoc, ꝙ habeat eos sibi acceptos, quod fit per gratiam, quia vnũ potest stare sine altero. Cum autem dicitur in prophetis meis nolite malignari. Dicendum, ꝙ intelligitur de toto populo Iudaico cui Deus vetabat noceri a gentilibus, in quo populo erant multi prophetę, & multi Christi. i. sacerdotes, & ponuntur ibi ista duo ad significandum dignitatem populi, quia isti erant duo gradus pertinẽtes ad excellentiam gratis datam, & tamen sicut esse sacerdotem poterat stare cum peccato mortali, ita etiã esse prophetam, nã tanquã prior gradus ponitur ibi esse Christum. i. sacerdotem, hoc tamen nihil probat,

B quia etiam si oẽs Iudæi essent in peccato mortali peccarent gentiles, qui nocerent eis, quando sine causa faciebant, & sic prophetam esse, vel prophetare stare potest cum peccato, & ideo aliqui eorum condemnabuntur.

Quomodo esse potest, ꝙ aliqui eijciant dæmonia in nomine Christi, & condemnentur. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR quõ esse potest, ꝙ aliq eiiciant dæmonia in nomine Christi, & condemnẽtur, quia istud pertinet ad specialẽ Dei gratiam, quam Deus non facit, nisi amicis suis, & iõ necessario erũt boni, & patet, quia eijcere dęmo

C nia non est, nisi per potestatem Dei. j. 12. & Luc. 11.

Dicunt quidam, ꝙ eijcere dæmonia, nemo potest, nisi qui est Deo acceptus, & in gratia existens. Dicũt tamen, ꝙ isti de quibus Christus loquitur eiiciebant dæmonia in virtute aliorum dæmonũ, sic dicit Chrysostom. dæmonia autem eiiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici.

Sed obiicietur, quia ita dixerunt Iudæi Christo, ꝙ in principe dęmoniorum. s. Beelzebub dæmonia eiiciebat, ipse aũt dixit, ꝙ non poterat eẽ, quia si Sathan eiiceret Sathan esset in se diuisus, & regnum eius non staret.

Dicendum, ꝙ proprie vnus dæmon non eiicit aliũ de corpore, tanquam per violentiam, sed per collu-

D sionem, quia consentit dæmon exire, & sic videtur dęmon eijcere dęmonem, sed non erit, sic dicit Chry. dæmonia autem eijciunt habentes spiritum inimici, magis autem non eiiciunt, sed eiicere vñr colludentibus sibi dęmonibus. Aliter p̃t dici, & melius, ꝙ licet illud sit verum, tamen non est negandum, quin vere aliquis eiiciat dæmonia de corporibus obsessorum ꝑ virtutem nominis Christi, & tamen sit in pctõ mortali, sic patet Act. 19. de quibusdam Iudæis, qui dixerunt supra obsessos a dæmonibus adiuro vos ꝑ Iesum quẽ Pau. prædicat, & exierunt dæmones, & coacti sunt respondere. Nam vnus dixit Iesum noui, etiam Paulũ scio vos aũt qui estis? rõ huius est, quia eijcere dęmones pertinet ad gratiam gratis datã, quia computatur

E inter genera curationum, quæ sunt gratiæ gratis datæ 1. Cor. 12. maxime autem, quia interdum fit hoc ꝑꝑ fidem eius a quo dęmonium eijcitur, aut eorum qui præsentant eum, vel saltem ꝑꝑ dignitatem nominis inuocati, sic patet Actu. 19. cum dæmon adiuratus dixit Iesum noui, & Paulum scio, vos autem qui estis? q. d. ꝑꝑ virtutem nominis Iesu, & propter fidem Pauli, q p̃dicat illud ego exibo, & tñ vos, qui estis. i. ego nõ noui vos habere virtutem aliquam, vnde homo habens dęmonium, qui per eum adiuratus est insilit in duos adiuratores, & vulnerans eos nudos fugere cõpulit, possunt ergo aliqui dęmonia eijcere existentes in mortali.

Quomodo dicitur domine in nomine tuo virtutes multas fecimus cum fuerint tunc in peccato mortali. Et quod prophetizare, dęmones eijcere, miracula facere fieri possunt ab existente in peccato mortali. Et quæ Christus dixit debere obseruari sunt nobis ad salutem necessaria. Et non est alia sapientia, nisi obseruare legem Dei.

Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR quomodo, dicitur hic domine in nomine tuo virtutes multas fecimus. i. miracula, & innuitur, ꝙ isti perierint. Dicunt quidam, quòd non potest fieri miraculum, nisi ab eo qui est in charitate, quia miraculum fit ad confirmationem sanctitatis eius per quem fit, vt patet de Elia. 4. Regum 1. dicente ad quinquagenarium si homo Dei sum descẽdat ignis de cęlo, & consumat te, &c. & factum est, & tamen dicunt, ꝙ post operationem miraculorum potest quis mortaliter peccare, & perire, cum operatio miraculorum non inducat necessario confirmationẽ in bono, & patet hoc, quia Iudę cum cæteris Apostolis data est potestas faciendi miracula infra. 10. & tñ ipse in fine periit. Actu. 1.

Alii dicunt, ꝙ miracula non possunt fieri ab existẽte in peccato mortali, sed miracula falsa, & inutilia, quæ etiam per dęmones fiunt, possunt fieri a peccatoribus, sic dicit Chrysostomus dæmones faciunt virtutes, idest miracula non vtilia, & necessaria, sed inutilia, & vacua.

Dicendum tamen, ꝙ potest quis miracula facere vera per virtutem Christi, etiam qñ manet in peccato mortali, nam transferre montes miraculum est, & tamen fieri potest sine charitate. s. propter magnitudinem fidei, quam habere potest quis non habẽs charitatem. prima Corin. 13. si habuero omnem fidẽ, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero nihil sum, & sic omnia ista tria. i. prophetare, dęmones eijcere, miracula facere fieri possunt ab existente in peccato mortali, sic dicit Hiero. super Matth. prophetare, vel virtutes facere, & dęmonia eijcere, etiam diuina virtute, interdum non est meriti eius, qui operatur, sed vel inuocatio nominis Christi hoc agit, vel ob condẽnationem eorum, qui inuocãt, aut vtilitatẽ eorum qui vident, & audiunt, conceditur, vt licet homines despiciant signa facientes tñ Deum honorent ad cuius inuocationem tanta fiunt miracula, nam & Saul, & Balaã, & Cayphas prophetauerunt, & in Actibus Apost. filii Sceuæ videbantur eiicere dęmonia, & Iudas Apostolus cum aĩo proditoris multa signa inter cęteros Apostolos fecisse narrat. *Omnis ergo.* Postq̃ Christus posuit legis suæ explicationem, & õdit obseruationis eius possibilitatem, hic inuitat populum ad obseruationem eius, quia audire legẽ est inutile, nisi sequatur operis adimpletio, qui enim putat aliquid prodesse audire legem non obseruando illam fallit se ipsum Iaco. 2. estote factores verbi, & non auditores tantum fallentes vosmetipsos, quia siquis auditor est verbi, & non factor comparabitur viro consideranti vultum suũ in speculo, considerauit enim se, & abijt, & statim oblitus est qualis fuerit, qui autem permanserit in lege non auditor tantum, sed factor operis hic beatus in facto suo erit. & sic etiam considerare in lege Dei facit hominem beatum. Psal. primo, & tamen non est hoc verum, nisi meditatio illa terminetur ad operationem. Psal. 102. misericordiæ Domini super timentes eum his qui recordãtur mandatorum eius ad faciendum ea. & dependet hoc a præcedenti litera, quia dictum fuit supra, non omnis qui dicit mihi, Domine domine intrabit in regnũ cęlorum, si igitur propter prædicare legem Christi, & bona dicere solum non efficitur quis dignus vita æterna, a fortiori,

F nec propter audire solum, vnde dicitur. *Omnis ergo qui audit verba mea hic, & facit ea.* s. ista, quæ nunc prędicaui, nam hic Christus finiuit sermonem suum, & idẽ intelligitur de omnibus, quæ postea prædicauit, nam quæ Christus dixi debere obseruari sunt nobis necessaria ad salutem, & tamen quia nunc quasi in summa collegerat totam legem suam ponit hic istam admonitionem, & dicitur omnis ergo, quia ly ergo importat consequentiam, quasi diceret audire verba mea solum, vel dicere ea non sufficit ad salutem, sed est inutile, ergo qui vult sapienter operari non solum audiet sed etiam faciet ea.

Assimilabitur viro sapienti. Idest iudicabitur similis

G sapienti, vel iudicabitur esse sapiens, quia vere sapiẽs est qui ista facit, immo non est alia sapientia, nisi obseruare legem Dei, qui autem aliquid aliud sapiunt, & legem Dei non obseruant, nõ sunt sapientes, sed fatui, ad Roma. primo, putantes se esse sapientes stulti facti sunt, & ista est sapientia, quæ perit, & quæ reputatur stultitia, prima Corinthiorum primo, perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo, nonne stultam fecit Deus sapientiam huius sęculi, talem autem sapientiam potius oportet deserere, vel legi Christi summittere, ita vt secundum eam nemo se putet sapientem esse, prima Corinthiorum 3. nemo se seducat siquis videtur inter vos sapiens esse

H in hoc sęculo stultus fiat, vt sit sapiens, sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum, & accipitur sapiens. i. prudens, quia sapiens est circa speculatiua. quę sunt altissima, agibilia autem non contingit esse altissima, quia illa non sunt finis, sed ad finem, ideo agibilia pertinent ad prudentiam, & sic in sacra scriptura accipitur sapientia pro prudentia, & proprie cognitio sacrę scripturę, inquantum per eam dirigitur homo in operationibus dicitur sapientia, vel prudentia, sic patet Deuterono. quarto capitulo. vbi cum Moyses proposuisset Iudęis legem dixit: hæc est enim sapientia vestra, & intellectus coram populis. Dicitur autem faciens hæc assimilari viro sapienti. i. Christo, vt

I aliqui dicunt, quasi dicat, qui facit hæc non est sapiẽs, sed assimilatur ei, quia sicut Christus dedit ista, vt obseruarentur, ita ille obseruat ea, sic accipit Chrys. est tamen sensus allegoricus, sed literalis sensus est, ꝙ assimilatur viro sapienti. s. ædificatori.

Qui ædificauit domum suam supra petram. Qui enim ędificare vult domum sapienter ad hoc, quòd diuturne maneat ędificat eam supra petram, quòd magis exprimitur Luc. 6 s. qui audit sermones meos, & facit eos ostendam vobis cui similis sit, similis est homini ædificanti domum supra petram. *Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti.* Ponuntur ista tria, quia ista sunt pericula contra diuturnitatẽ domus ad hoc, quòd corruat, & tamẽ quando fundatur supra petrã, etiam accidentibus istis tribus non corruit domus, sed Luc. 6. non ponitur, nisi vnum istorum. s. inunda-

K tione facta illisum est flumen domui illi, & nõ potuit eam mouere, fundata enim erat supra petram: hic autem ponuntur tria, hoc aũt quia interdum vnus euangelista supplet, ꝙ omisit alius, & interdũ subticet, q̃d ille expressit, & ita fuit hic, quia Lucas expressit aliq̃d de fundatione domus, quod Matthęus tacet dicens similis est homini ædificanti domum qui fodit in altum, & posuit fundamenta supra petram. Matthæus autem expressit tria pericula, vt domus cadere possit. Luc. vero duo tacuit vnicum exprimens.

Et irruerunt in domum illam. Scilicet pluuia, venti, & flumina omnia tria simul, vel quodlibet per se, & intelligitur ad lrãm de istis periculis, q̃a tamen Christus facit metaphorã de ędificio corporali ad spũale, quod est in obseruatione legis suę, significãtur ꝑ hęc tria illa

la pericula, quæ ſunt in ſpirituali ędificio, & quia nemo qui ſemel bonus eſt efficitur malus niſi tentetur, vt dicit Auguſt. li. de bono perſeuerantiæ. ſignificantur per tria hęc tres tentationes. ſ. carnis, ſęculi, & diaboli. Venti enim pertinent ad tentationem ſęculi, qa fauor ſęculi inflat, & extollit, & hominem in diuerſa impellit, ſicut ventus. Pluuiæ ſunt tentatio diaboli, quia ſicut pluuiæ guttatim cadunt, & quęlibet gutta nihil poſſe nocere videtur, poſtea vero cum fuerint collectæ in magnas multitudines deſtruunt ædificia, ita eſt de tentatione diaboli, quia diabolus blãde ſuggerit, ita vt videatur nihil mali eſſe ſi conſentiatur ei, & tamen cum fuerit tentatio conſummata efficitur peccatum grauiſſimum. Flumina autem ad carnis tentationem pertinent propter humorem venereũ, & propter impetum pulſationis, quia ſicut flumina domibus illiduntur, ita & carnis tentatio viros ſpirituales vehementer concutit.

Per iſta tria. ſ. pluuiam, uentos, flumina, quatuor tentationes ſignificãtur.

Aliter autem Chryſoſt. & alii exponunt, & tamen allegorias, & tropologias cuilibet facere non eſt difficile, nec poteſt quiſquam redargui, tanquam falſum dicens, quia non eſt in eis verum, nec falſum, ſed ſolũ in ſenſu literali. Excellit tamen in hoc ędificium ſpirituale, quia permanentius eſt contra pericula, quam corporale, quia corporale fundatum ſupra petram, & ſi ſemel irruentibus iſtis periculis non corruat, ſæpe tamẽ ſi flumina illidantur ei corruet, ędificium autem ſpirituale ſupra petram. i. Chriſtum, qui eſt petra, & fundamentum. 1. Cor. 10. petra autẽ erat Chriſtus, ẽt ſi ſępe tentationes incidant non cadet, quia p charitatem poteſt homo reſiſtere cuicunque tentationi. Aliud etiam periculum eſt, vt domus corruat. ſ. terręmotus, ſed non exprimitur hic, quia contra terręmotum nullum ędificium eſt ſecurum, etiam ſi ſupra petram ſit, ſicut in terręmotu facto in Chriſti paſſione petrę ſciſſę ſunt, & monumenta aperta ſunt infra 27. & quia ad hoc non poteſt ſufficere bonitas artificij noluit Chriſtus hoc periculum exprimere. *Et non cecidit.* ſ. irruentibus iſtis periculis. *Fundata enim erat ſupra petram.* i. bonitas fundamenti defendit eam contra iſta pericula, nam ad hoc, ꝙ ædificium corruat oportet moueri fundamẽtum, & quia petra moueri non poteſt, non corruit domus fundata in ea. *Et omnis qui audit verba mea hæc.* Ponit hic ſimilitudinem pro contraria parte de audiente legem Chriſti, & non faciente, & dicitur hęc. ſ. & omnia alia, quia eadem ratio eſt de omnibus, quæ Chriſtus dixit, quia tamen erat hoc, quaſi quidam finis legis dixit. *Qui audit verba hæc, & non facit ea.* Scilicet putans, ꝙ audire ea ſufficiebat ad ſalutem, & non requiritur operari, vel dato, ꝙ putet operationem neceſſariam eſſe propter delitias, vel ſęculi ſolicitudines occupatus operari non curat, ſimilis erit viro ſtulto. ſtultus eſt, qui hoc facit cum aſſumat laborem inutilem, immo potius nociuũ, quia audire verba Chriſti, & nihil de eis facere magis eſt ad condemnationem, vt non ſit locus excuſandi ignorantiam.

Qui ædificauit domum ſuam ſupra arenam. Stultus eſt q magnum ędificium ſuper arenam ponit, cum arena in vnum conſiſtere neſciat, ſed diuiditur, & pondus ſuſtinere non poteſt, ſed Luc 6. dicitur ędificanti domum ſuam ſupra terram ſine fundamento, ideſt ſupra terram non firmam, & idem eſt, quia arena eſt terra non firma, cum pondus refugiat, & diuidatur.

Quid arena.

Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti. Iſta ſunt tria pericula ad hoc, quòd domus corruat, & intelligitur, ꝙ venerunt iſta pericula ſimul, vel ſucceſſiue, ſed Lucæ. 6. dicitur in quam illiſus eſt fluuius, quia ibi non ponitur, niſi vnum periculum. ſ. flumina, iſtud enim eſt maximum, ſcilicet quando flumina illiduntur. i. veniunt ex impetu, & franguntur ad

A parietes ædificii, quia tunc corruet, niſi ſit firmiter fundatum.

Et irruerunt in domum illam, & cecidit. Luc. 6. dicitur, & continuo cecidit, & recte dicitur, quia ædificium fundatum ſupra arenam neceſſe erat, ꝙ ad primum impetum fluminis caderet. *Et fuit ruina eius magna.* ſ. corruit totum ędificium, nam ſi fuiſſet bene fundatum, etiam ſi violenter concuteretur, & caderet aliqua pars conſiſterent reliquæ, ſed cum ſupra arenam eẽt neceſſe fuit totum ſimul cadere, intelligitur hoc per metaphoram de ſpirituali ędificio, qui enim verba Chriſti audit & nõ facit, habet debile ędificiũ, & ideo veniente quacunque tentatione corruit, quia non poteſt quis reſiſtere tentationibus, niſi per charitatem, q

B tñ ſolum audit verba Chriſti nullam charitatem hẽt, nec ẽt virtutem, ſed ſolũ verba ipſa, tamen verba non confortant aĩum ꝯ tentationem, quia tẽtationem ſuſtinere non conſiſtit in verbis, ſed in rebus, qui autẽ ſola verba habet nõ poteſt reſiſtere tentationi, immo nec vult, quia ſi vellet iam non ſola verba audiret, ſed etiam facere vellet, id quod in lege dr̃ Luc. 8. ꝙ ad tẽpus credunt, & ad tempus diſcredunt, quia tempore tentationis recedunt. *Et factum eſt.* Hic ponitur concluſio omnium præcedentium, vbi oſtenditur eminẽtia doctrinæ Chriſti. ſ. quæ erat talis, de qua admirarẽtur turbę, & dicitur. *Et factum eſt cũ conſummaſſet verba hæc Ieſus.* Dictis iſtis impoſuit finem ſermoni, fuit enim ſermo iſte longus in ſententijs, ſed non in verbis, & tñ

C etiam ſi in verbis ſe diffunderet tanta erat dulcedo, & admiratio, quæ audientibus ſuperuenerat, quòd libẽter audirent quantumcunque ille dicere vellet.

Admirabantur turbæ ſuper doctrina eius. ſ. omnes audiẽtes admirabantur, omnes enim iſti vocantur turbæ, quia forte de Phariſæis, & Doctoribus legis pauci nunc ad audiendum conuenerant, ſed omnes audientes vocantur turbæ.

Erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens. i. non ſolũ docebat, ſed etiam cum doctrina poteſtatem oſtendebat, & hoc admirandum erat. *Et non ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi.* Iſti ſunt, qui apud Iudęos docere conſueuerant, ſic dr̃ infra 23. ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribę, & Phariſęi. i. ſederunt ad docendum,

D quia hoc erat ſedere in cathedra Moyſi, qui fuit legiſlator, & doctor: iſti autem non docebant in poteſtate, ſed ſolum, vt doctores.

Quare turbæ admirabantur de doctrina Chriſti. Et quod nemo admiratur, niſi de eo, quod non credebat fieri poſſe.
Quæ. XXXV.

QVAERETVR quare turbę admirabantur in doctrina Chriſti. Dicunt quidam, ꝙ hoc fuit, quia Chriſtus nunquam didicerat literas, & docebat, ſic enim admirati ſunt Nazareni. Mar. 6. dicentes, vnde huic hæc omnia, & ſapientia, quæ data eſt illi? quaſi dicat ſcimus, ꝙ iſtam ſapĩam non didicit, ſed miramur

E vnde habuit, vel quomodo data eſt ei. Sed dicendum ꝙ non ſtat, quia iſtę turbę, quę cõuenerant ad audiendum Chriſtum non cognoſcebant eius progeniẽ, & nutritionem, & conuerſationem, quia erant de diuerſis partibus, vt patet ſupra Chriſto maxime, quia admirari de Chriſto, ꝙ prædicaret cum non didiciſſet non dicitur, ꝙ fuerit, niſi in patria ſua. Mar. 6. quia cõpatriotę ſui dixerunt nonne iſte eſt filius fabri, & Mariæ nonne & ſorores eius hic nobiſcum ſunt? quaſi dicat nos ſcimus totam progeniem eius, & conuerſationem, & non legitur hoc fuiſſe dictum alibi.

Alij dicunt, ꝙ admirabantur turbæ pp doctrinam Chriſti. ſ. pp nouitatem eius, quia nunquam talia prædicari audiuerant a Phariſęis, & Scribis. ſic dr̃ Ioann. 7.

nunquam sic locutus est homo, sicut iste loquitur, & ideo vocabatur ista doctrina noua. Mar.1.s.quid nam est hoc, & quæ doctrina hæc noua?

Dicendum tamen, ꝙ licet multa essent in Christi doctrina, de quibus admirari possent audientes, non fuerunt hic admirati, nisi propter diuersum modum docēdi. s.quia Christus docebat, sicut potestatē hn̄s, & non sicut Scribæ, & Pharisæi, vt patet hic, & Mar.1. & Luc.4. ista autē admiratio ponitur potius ad ostendendam excellentiam doctrinę Christi, quam laudē audientium, quia si crederent non admirarentur, sed laudarent, & gauderent, quia tn̄ non credebant admirabantur, nemo.n.admiratur, nisi de eo quod nō credebat fieri posse, sic dicit Chryso. intellectus hominis rationabiliter placatus laudem generat, victus autem admirationem, quidquid enim digne laudare nō possumus admiramur, admiratio tamen eorum magis ad gloriam Christi pertinebat, quam ad fidem ipsorum, si.n. crederent in Christum non mirarētur, illud enim mouet ad obligationem, ꝙ superat facientis, aut dicentis personam, & ideo quod a Deo factū est, aut dictum non admiramur, quia omnia minora sunt quam Dei potentia.

Quomodo Christus dicitur docens, sicut potestatem habens. Quæst. XXXVI.

QVAERETVR qūo Christus dicitur docēs, sicut potestatem habens. Dicunt quidā, ꝙ intelligitur de potestate miraculorū, quia faciebat miracula docendo, & hoc non faciebant Scribæ, & Pharisęi, quando docebant, sic dicitur Mar.2. quæ doctrina hęc noua, quia in potestate, & spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Sed dicetur qūo potest stare, quia nunc qn̄ docebat non faciebat miracula, sed postea fecit illa qn̄ descendit de monte, vt patet sequ.c. posset dici, ꝙ refertur ad miracula, quę fecit antequam inciperet sermonē istū, quando turbę congregatæ sunt supra 4.

Dicendum tamen, ꝙ admiratio non erat de miraculis, sed solum de doctrina, quia dicitur admirabant turbæ super doctrina eius, & ista potestas in qua docebat non potest intelligi de potestate miraculorū, sed de aliqua conditione doctrinę, quia in hoc ponitur dr̄ia hic doctrinæ suæ a doctrina Pharisęorum. s.erat docens, sicut potestatem habens, & nō sicut Scribæ eorum, & Pharisęi. & Lu.4. magis apparet, quia dicit, & stupebāt in doctrina eius, quia in potestate erat sermo ipsius, debet ergo intelligi de potestate. s.docēdi. nam Christus non docebat, quasi doctor exponens sacram scripturam, sed tanquam legislator ponēs legē ad voluntatem, & destruēs legem, quam vellet quod patet supra 5. vbi sępe dixit dictū est antiquis, &c. ego autem dico vobis. i. licet Moyses dixerit vobis obseruandum esse hoc, vel illud, ego dico vobis, ꝙ iam nō est hoc obseruandum, sed id quod ego nunc dico vobis. Scribæ autem, & Pharisęi non audebant aliquid a se dicere, sed solum dicebant hoc dicit Moyses, vel hoc dicunt prophetæ. sic dicit Chrysostomus in homilia, stupebant turbæ maxime potestatem eius, quia non ad alium referens, vt prophetæ, & Moyses dixit, sed vbique ostendit se esse eum, qui dominium habet: etenim legem ferens continue apponebat, ego autem dico vobis, sic etiam dicit Hieronymus super Matthæum, quasi Deus, & dominus ipsius Moysi pro libertate voluntatis suæ ea quæ minus videbantur addebat in lege, vel commutans prædicabat in populo, vt supra legimus dictum est antiquis, ego autem dico vobis: Scribę autem ea tantum docebant, quæ scripta sunt in Moyse, & prophetis, & ista fuit

F magna causa Iudęis admirandi de doctrina Christi, quia videbant eā iam esse, quasi aliam legem nouam discordantem a lege Moysi, nam nec ostendebat Christus se habere potestatem a lege Moysi, sed quasi a seipso.

Quomodo Iudæi audientes talem doctrinam Christi poterant sustinere eam cum esset destructio legis Moysi. Quæst. XXXVII.

SED quæretur quomodo Iudęi audientes talē doctrinam poterāt sustinere eam cum hoc videretur manifeste esse destruere legem Moysi.

G Dicendum, ꝙ si aliquis de Scribis, vel Pharisęis sic prędicasset non sustinuissent, quia hoc videtur pertinere ad hęresim, Christum tamen prædicantem sic sustinuerunt propter multa.

Primo, quia multa miracula præmisit ante sermonem istum, supra 4. miracula aūt non possunt esse, nisi a Deo, & sic Deus videbat confirmare verba Christi. nam iste erat modus sufficiens ad hoc, ꝙ crederetur alicui. s. ꝙ diceret aliquid, & postea miraculum faceret ad confirmationem illius. Deutero.13. & 18. Christus autem plurima miracula præmiserat. vnde non erat locus Iudæis calūniandi contra ipsum, nec quisquam ei malum dicere ausus est, sed venerabant eū, & sequebantur post prædicationem istam, vt patet se-

H quen.c. quia tamen nunquam hoc visum fuerat admirabantur, ꝙ euenisset in diebus eorum.

Secundo, quia Iudæi sciebant Messiam venturum, & erant in quotidiana expectatione eius, & sciebant, ꝙ ille habebat potestatem mutandi legem Moysi, & dandi aliam, sicut innuitur Iere. 31. cum autem viderunt Christum facientem hoc putare potuerunt, ꝙ iste esset Messias, sic dicitur Io.7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quā quę hic facit? quasi dicat non, & ideo credebant aliqui eum esse Messiā, vel saltem credere potuerunt, in principio operum suorum, & sic scirēt, ꝙ licebat ei legem mutare, ꝙ nō dubitabant Messiam posse facere.

I Tertio, quia Christus in principio sermonis huius, antequam poneret aliquas additiones, vel expositiones ad legem, protestatus est se nolle destruere legem supra 5. s. non veni legem soluere, sed adimplere, nolite putare, ꝙ veni legem soluere, aut prophetas, & ex hoc etiam ostendebat se esse Messiam, quia ad neminem pertinebat legem, & prophetas adimplere, nisi ad Messiam, vt ibi ostensum est, & propter ista non scandalizatę fuerunt turbę in sermone Christi, licet admirarentur propter rei magnitudinem, quia hoc nunquam fuerat, & nunc Deus ostenderat in diebus eorum.

CAP. VIII.

K CVM autem descendisset Iesus de monte secutæ sunt eū turbę multæ, & ecce leprosus veniens adorabat eum dicens. Domine si vis potes me mūdare. Et extendens Iesus manum, tetigit eū dicens. Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi Iesus. Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moyses in testimonium illis.

Mar.1. Luc.5.

93.d.[illegible] de pe[illegible] c.[illegible] sent.

Cum

C*Vm autem descendisset Iesus de*. In præcedentibus posita est per Matthęum Christi legislatio, hic autem ponitur legis datę confirmatio, quæ per miracula facta est, de quo hic, & seq.c.& est similis processus in vtroque, & tñ in hoc c. ponuntur principaliter quędam miracula ad cõfirmationem legis euangelicæ, in seq. aũt cap. adiunguntur quędam alia miracula secuta ad ostẽsionem deitatis suæ. s. ipsius Christi legislatoris ibi. *Et ascendens in nauiculam.* In hoc aũt capitulo sic proceditur, quia primo Matthęus describit quædam miracula ad credentium vocationem, deinde addit alia miracula ad vocatorum confirmationem ibi. *Et ascendente eo.* Prima in duas, primo ponitur miraculorum operatio. Secundo quorundam ad fidem Christi conuersio ibi. *Videns Iesus turbas.* Prima in tres, quia primo scribitur curatio leprosi. Secundo curatio paralytici, ibi.

Cum autem introisset Capharnaum. Tertio laborantis morbo febrili, ibi. *Et cum venisset Iesus.* Prima in duas, quia primo ponitur leprosi curatio. Secundo miraculi manifestatio, ibi. *Et ait illis Iesus.*

An ea quæ in hoc octauo capitulo sint continuata ad præcedentia, vel fuerint facta post aliquanto tempore.

Quæst. I.

QVAERETVR an ista, quę habentur hic sint cõtinuata ad præcedentia, & an fuerint facta post illa, vel interposito aliquanto tempore.

Ad primum dicendum, ꝙ ordo cõtinuus est, quia pręc. c. fuit positus sermo Christi quem habuit in mõte, hic aũt ponuntur ea quę fecit post sermonẽ. s. miraculorum operationes, & ideo ordo continuus est.

Ad secundum dicendum, ꝙ non fuit tempus aliquod inter p̃cedentia, & ista, quia immediate, vt Christus finiuit sermonem quem in montę egerat descẽdit de monte, & in descensu occurrit ei iste leprosus, & sanauit ipsum, & magis patet Luc. 7. in principio. s. cum implesset omnia verba sua in aures plebis intrauit Capharnaũ, & loquitur ibi de verbis istius sermonis, & sic non fuit medium temporis inter sermonẽ Christi, & ingressum in Capharnaum, & tñ antequã intraret Capharnaum in descensu montis curauit leprosum istum, de quo dicitur hic: ergo ista facta sunt immediate post pręcedentia.

Sed obijcietur, quia Lucas ponit istud miraculum ante sermonem Christi, quia sermo Christi ponitur Luc. 6. & istud miraculum ponitur Luc. 5. etiã Mar. 1. non tenetur iste ordo, quia ponitur istud miraculum post alia, quæ habentur in c. isto. s. post curationem socrus Simonis.

Dicendum, ꝙ Matthęus tenuit ordinem naturalẽ in narratione ista, & posuit prius ea, q̃ prius facta sunt, & sic singula locis suis secundum tempora, quod aliqualiter colligitur ex litera. Lucas autem, & Marcus non secuti fuerunt in hoc ordinem naturalem, sed artificialem, quilibet enim scripsit res eo ordine, quẽ credidit esse vtilẽ ad doctrinam, vnde nec concordãt Luc. & Mar. inter se in ordine, quia Lucas ponit istud miraculum immediate post vocationem Petri de naui, quam Matthęus posuit supra 4. Mar. autem posuit istud miraculum post vocationem Petri longo tempore, & etiam post alia miracula, quæ habẽtur in hoc cap. vt patet Mar. 1. & sic Lucas anticipat illud. Marc. vero recapitulat. Matthę. vero inter vtrunque ponit eo tempore quo res gesta est, sic dicit Augustinus libro de concordia euangelistarum, huius leprosi mundati Lucas meminit non sane hoc ordine, sed vt solent prætermissa recordari, posterius facta pręoccupari, sicut diuinitus suggerebantur, vt ante cognita

A postea recordando rescriberent. Circa primum dicitur, cum autem descendisset de monte: in isto monte prædicauit Christus discipulis suis, & turbis, supra capitulo quinto, & finita prædicatione voluit descendere de monte ad ciuitatem Capharnaum, nam mons iste est iuxta Capharnaum, & ideo dicitur Lucæ. 7. ꝙ cum complesset Iesus vniuersa sua verba in aures plebis intrauit Capharnaum.

Secutæ sunt eum turbæ multæ. Multę turbę audierant Christũ prædicantem in monte, quia postquam ipse vidit turbas, quæ conuenerant ad eum congregatas esse supra. 4. sedit in monte, & incepit prædicare, s̃. 5. & finito sermone, multæ turbę istarum secutæ sunt B eum descendentem in Capharnaum, & aliæ recesserunt, quia forte iam habuerant curationes ęgritudinũ pro quibus venerant, nam etiam antequam prædicaret, curauit omnes ęgros adductos ad se supra 4.

Vel potest intelligi, ꝙ turbę multę. i. omnes turbæ, quæ fuerant cum eo in monte, quę erant turbę multæ secutę fuerunt ipsum euntem Capharnaum, & ponitur istud propter miraculum quod sequitur, vt ostẽdatur, quòd turbæ viderunt hoc miraculũ, & sic confirmabatur Christi prædicatio per illud.

Et ecce leprosus veniens. Idest occurrit ei leprosus descendenti de monte, de hoc leproso habetur Marc. 1. & Luc. 5. *Adorabat eum.* s. inclinauit se corã illo humiliter petens, ꝙ sanaretur. *Dicens Domine si vis potes me mundare.* In hoc apparet fides istius leprosi, quia dixit C si vis. i. non requiritur, nisi ꝙ velis, sic dicit Chryso. in homilia non dixit si rogaueris Deum, vel si oraueris, sed si volueris potes me mundare, nec dixit domine munda me, sed ei totum cõcedit. *Et extendens Iesus manum tetigit eum.* Licet esset leprosus immundus totus, sicut dicitur Lucę. 5. s. ecce vir plenus lepra non dedignatus fuit Christus illum tangere. *Dicens volo.* i. volo quod petis. *Mundare.* i. iubeo, ꝙ munderis.

Aliqui errant putantes, ꝙ mundare sit infinitiuus, & legunt sub eadem clausula dicentes volo mundare sed falsum est, quia mundare est imperatiuus. Et posuit hic Christus duo, sicut duo dixerat leprosus, scilicet si vis, & Christus dixit volo, & adiũxit potes me mundare, & Christus dixit mundare. i. iubeo, ꝙ effi- D ciaris mundus, sic dixit Hier. super Matthæum. s. non autem, vt plerique latinorũ putant iunctim legendũ est, sed separatim volo mundare, vt prædicatur volo, deinde imperans mundare, ille enim dixerat si vis dominus respondit volo, ille præmiserat potes me mundare, dominus dixit mundare. *Et confestim mundata est lepra eius.* Scilicet cecidit in terram, & non apparuit aliquod signum lepræ, sed fuit caro eius plenissime sanitati restituta. *Et ait illi Iesus.* Hic ponitur miraculi manifestatio, nam Christus iussit leproso curato, ꝙ taceret, ipse tamen clamauit, & manifestauit miraculum.

Vide nemini dixeris. Idest non dicas, quòd ego te curaui. *Sed vade ostende te sacerdoti.* Idest illi sacerdoti, qui E erat præpositus ad discretionem lepræ, vt sciret qui leprosi vere curati erant, & qui non, iuxta formam quæ habetur Leuiti. 13. *Et offer munus, quod præcepit Moyses.* Illud est munus, ꝙ dabatur pro emundatione leprosi iam curati secundum consuetudinem legis, Leui. 14. *In testimonium illis.* i. sacerdotibus, vt sciant te iam esse mundatum a lepra.

Quare turbæ secutæ fuerunt Christũ descendentem de monte. Et quod omnes homines sunt curiosi, & valde desiderant scire.

Quæst. II.

QVAERETVR quare turbę secutę fuerunt nunc Christum descendentem de monte.

Dicendum, quòd septem, vel octo causæ erant, quare aliqui Christum sequebantur, vt ostensum est supra 4.c.q.vltim. Nunc autem non fuerunt omnes illæ, sed aliquæ earum. Prima enim fuit ad audiendum Christi doctrinam, quia erat doctrina ista excellens non solum differens in modo a doctrina Pharisæorũ, & Scribarum, sic dicitur præceden.c.s.erat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorũ, & Pharisæi, sed etiam ex parte rerum, quæ dicebantur, quia Christus dicebat noua, quæ nunquam fuerant audita interpretando legem, & addendo multa, & tollendo aliqua, vnde Iudæi mirati vocabant istam doctrinam nouam Mar.primo, quid nam est hoc, quæ doctrina hæc noua? etiam erat valde dulcis doctrina Christi, quia verba illius habebant efficaciam immutandi cor, ita vt libenter vellēt homines manere diebus noctibusque audientes verba illius, sic dicitur Ioan.6. cũ Christus dixit Petro, & alijs discipulis, nunquid & vos vultis abire? Petrus autem dixit domine quo ibimus? verba enim vitæ æternæ habes.

Secundo sequebantur eum propter curationes ęgritudinum, quia sicut illi qui in monte audiuerant sermonem eius adhuc desiderabant postea audire, ita etiam licet Christus curasset multos ęgros ante prædicationem istam, supra 4. adhuc sequebantur eũ turbæ ad hoc, quòd adducerent ei plures ęgros quos curaret, nam ad vesperum cum occideret sol offerebāt ei male habentes, & sanabat eos, infra in litera, & Marc.primo.

Tertio sequebantur multi Christum ex curiositate rerum nouarum, omnes enim homines sunt curiosi, & desiderant valde scire, vel videre res nouas, erant autem ista, quæ Christus dicebat res stupendę, quæ a seculis, nec fuerant visę, nec auditæ, ideo plurimi concurrebant solum, vt viderent, quid Christus faciebat & quid dicebat, etiam si nō intenderent consequi inde aliã vtilitatem, sic dr̄ Io. 6. sequebatur eũ multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur, hoc autem erat curiositas, idest cura sciendi rem non ad finem vtilitatis, sicut dr̄ de Athenien. Actu.17.s. Athenien. omnes aduenæ, & hospites ad nihil aliud vacabant, nisi aut discere, aut audire aliquid noui, & quia Christus fecerat noua in mōte credebant, quòd ita faceret quocunque iret, ideo sequebant eum plurimi propter istam solam curiositatem.

Vbi fuit iste leprosus curatus. Quæst. 111.

QVAERETVR vbi fuit curatus iste leprosus. Dicendum, quòd in descensu mōtis, cum enim Christus prædicasset in monte, & inde descenderet ad vrbem Capharnaum occurrit ei leprosus iste in descensu montis ante introitum in vrbem, & ibi curauit eum.

Sed obijcietur, quòd fuerit curatus intra vrbē Capharnaum, quia Luc.5. dicitur cum esset Iesus in vna ciuitatum, ecce vir plenus lepra, &c. & ponitur tota ista historia ibi ad literam. Aliqui putant, quòd forte fuerit alius leprosus, quia sępe Christus curauit leprosos, & illum curaret Christus in vrbe, & istum extra vrbē, sed non stat, quia Matth. Marc. & Luc. ponunt istam historiam, quasi per eadem verba, ideo nullo modo potest dici, quòd fuerit alius leprosus.

Dicendum ergo, quòd idem leprosus est, & non fuit curatus intra ciuitatem, sed extra ante ingressum in eam. Primo patet ex litera ista, quia dicitur cum descendisset de monte secutę sunt eum turbæ, & ecce leprosus veniens, idest immediate, vt descēdit de monte leprosus venit ad eũ, quasi iam paratus esset ad occurrēdum ei, sic dicit Chrys. super Matthæum. s. ideo F quasi præparatus descendenti occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus venit.

Secundo patet ex ordine loci, quia Christus descendebat de monte, vt intraret Capharnaum, & extra vrbem erant leprosi, & ibi occurrit ei vnus de illis, qui curatus est, ista enim erat consuetudo leprosorum. s. quòd manerent apud loca extra ipsa tamen sic innuit Luc.17. vbi cum Christus intrare vellet in quoddam castellum occurrerunt ei decem viri leprosi. s. quia illi erant apud vrbem.

Tertio patet ex ordine literę, quia dicitur hic, cum autem descendisset de monte, & postea sequitur curatio leprosi, & deinde additur introitus in Capharnaum cum dicitur, cum autem introisset in Capharnaum accessit ad eum centurio. ante introitum ergo G fuit istud miraculum.

Quarto patet, & adhuc efficacius, quia non erat possibile, quòd Christus curaret leprosum intra vrbem, eo quòd non permittebatur leprosis secundum legē manere in vrbibus, aut in consortio aliorum hominum, sed eijciebantur de castris. Leuitic.13. omni tempore quo leprosus est solus habitabit extra castra, & Nu.5. dicitur præcipe filijs Israel, vt eiiciant de castris omnē leprosum, ideo nō poterat esse iste leprosus in aliqua vrbe. Nam etiam quando erat dubium de aliquo an esset leprosus cogebatur manere separatus, & inclu-H sus ad arbitrium sacerdotis quousque sciri posset, an esset vera lepra, vel non. Leui.13. quanto magis quando aliquis erat multum leprosus, sicut iste erat, quia dicitur Luc.5. quòd erat vir plenus lepra: nō ergo poterat curari iste leprosus intra aliquam vrbem.

Dicendum igitur, quòd curatus est extra Capharnaũ in descensu montis satis circa vrbem, vnde oportebat quòd Christus faceret transitum per locum, in quo erant leprosi, antequam intraret vrbem, & de illo loco occurrit leprosus Christo, vt eum sanaret. Cũ autem dicitur Luc.5. cum esset Iesus in vna ciuitatum. &c. Dicendum, quòd accipitur ciuitas non solum pro eo quòd murorum ambitu continetur, sed etiam pro suburbanis, & locis adiacentibus vrbi, nam toto tempo-I re quo quis manet iuxta aliquam vrbem, etiam si sit extra portas dicitur esse in vrbe illa, sic patet Iosue.5. vbi dicit litera nostra cum esset Iosue in agro vrbis Iericho, & in Hebræo dicitur cum esset Iosue in vrbe Iericho, & tamen manifestum est, quòd non erat intra eam, quia nondum fuerat capta, vt patet ibidem, & sequenti c. & sic accipitur pro eodem esse in vrbe, & esse in agro vrbis.

De leprosis autem sic erat, quia iubebantur esse extra castra, idest extra vrbes, vel loca ne inficiant sanos. Leui.13. & Nu.5. habebant tamen domunculas circa vrbē, vt possent eis afferri necessaria faciliter de vrbibus, & maxime vt acciperent eleemosynam a sanis, vnde aliquando apud portas vrbium sedebant petentes eleemosynam, sic patet. 4. Reg.7. scilicet quatuor K viri leprosi erāt iuxta introitum portæ Samarię, idest erant ad portam, ad petendum eleemosynam, & ita forte erat nunc iste leprosus circa portã vrbis Capharnaum, & ibi Christus eum curauit, & ista fuit causa, quare occurrit leprosus Christo, scilicet antequam intraret in vrbem.

Sed obijcietur, quòd possent leprosi esse in vrbe, quia 4. Reg.7. dicitur, quòd dixerunt illi quatuor viri leprosi quid hic esse volumus donec moriamur, siue ingredi voluerimus ciuitatem fame moriemur, siue manserimus hic moriendum nobis est, & sic innuebant, quòd poterant intrare ciuitatem.

Dicendum, quòd leprosi tenebantur manere extra vrbem, quædam tamen sunt necessitates ineuitabiles cōtra quas nulla lex pręualet, vnde si hostes, vel peri-

pericula bestiarum, aut alia similia ingruerent, ita vt leprosi isti rationabiliter timerent vitæ suæ manentes extra vrbem poterant intrare, & tamen manerēt tūc etiam intra vrbem separati ab aliis, nūc autē erat hoc quia Syri obsederant Samariam, vnde propter periculum hostium vel famis, forte liceret istis intrare in vrbem, & tamen non intrauerunt. Secus autem nunc, quia nullum tale periculum erat, ideo nō poterat iste leprosus esse in aliqua vrbe, & consequenter, nec curari in vrbe, sed extra iuxta illam.

Quare leprosus iste curatus fuit in descensu montis, & non in monte. Quæst. IIII.

QVAERETVR quare leprosus iste curatus fuit in descensu montis, & non in monte.

B Quidam dicunt hoc factum esse, quasi diuina dispositione, quia aliud est tempus ad prædicandum, & aliud ad ęgritudines curandum, ideo prius in monte prædicauit, deinde de monte descēdens leprosum curauit, sic dicit Gregorius leprosus deorsum currit, & in monte nihil dicit, quia tēpus est omni rei sub cęlo: tempus doctrinæ, & tempus curationis, in monte animas curauit, corda sanauit, quibus completis, sicut de cęlestibus montibus ad saluandos carnales eo descendente venit ad eum leprosus, sed ista causa est aliqualiter mystica.

Secundo potest dici, quòd leprosus iste non auderet in monte se offerre Christo, quia quādiu Christus

C in monte mansit, aut secrete cum discipulis suis locutus est, aut palam omnibus turbis prædicauit, vt innuitur Luc. 6. leprosus tamen non auderet se ingerere, quando Christus solus erat cum discipulis suis. nec etiam quando prædicabat turbis, quia non auderet interrumpere sermonem eius, ideo descendente eo de monte occurrit sibi.

Tertio potest dici, & melius, quòd nō fuit sanatus in monte, quia non fuit leprosus iste in mōte audiens sermonem Christi cum cęteris, nam si fuisset ibi potuisset curari ante prędicationem, sicut curati fuerūt omnes alii ęgri oblati Christo, supra 4. vel etiam potuisset immediate post sermonem curari, antequam descenderet de monte, quia tunc nihil obstaret. Fuit

D tamen curatus in descensu montis. Cuius causa fuit quia leprosus iste non fuit in monte audiens sermonem Christi, nam sicut non licebat leprosis habitare intra vrbes ne inficerent cęteros. Num. 5. ita nec licebat eis conuenire extra vrbes ad loca, in quibus esset hominum multitudo ad hoc, quòd manerent cū eis, quia potius ibi inficere possunt, quam manendo in vrbibus, vnde non licebat isti leproso ire ad audiendum sermonem Christi, vt maneret simul cū reliqua turba audiens, nisi forte posset stare longe segregatus a cæteris: non ergo iuit leprosus iste in montem ad sermonem Christi, licet mansit in loco suo, vbi erāt alii leprosi. s. inter montem, & portas vrbis, & qn̄ Christ⁹ accessit ad locum illum occurrit ei leprosus, & satis

E colligitur, quòd non fuerit leprosus in monte, quia dicitur cum descendisset de monte, ecce leprosus veniens adorabat eum. in quo innuitur, quòd non descendebat cum ipso de monte, sed ei descendenti occurrit, & ista fuit vere causa, quare leprosus non fuit in monte curatus.

Quare dicitur, & ecce leprosus veniens. Et quæ signa leprosorum erant. Quæst. V.

SED quæretur quare dicitur, & ecce leprosus veniens, in quo innuitur, ꝙ occurrerit ei, quasi festinus, sicut dicit Chrysost. ideo quasi iam præparatus descendenti occurrit, propter quod dicitur, & ecce leprosus veniens.

Dicēdum, quòd leprosus quasi ex quodam impetu, & cum quadam præparatione venit ad Christum. Primo, quia timebat ne intraret vrbem antequam curaret eum, habitabant enim leprosi iuxta vrbes, vt dictum est supra. q. 3. Christus autem ibat ad vrbem Capharnaum, & si introisset semel in illā, non licebat leproso illuc introire ad petendam curationem, & sic crederet, quòd non posset iam curari, ideo cum sciuit Christum de monte descendere mansit paratus in loco suo per quem Christus descensurus erat, vt occurreret ei, antequam intraret in vrbem, & sic fecit, & ista fuit causa præcipua.

Secundo fuit, quia si Christus intraret vrbem, etiā si postea recederet nō licebat leproso sequi eum per diuersa loca ad hoc, quòd curaret ipsum, quia sicut non licebat leprosis stare in vrbibus, ita nec licebat discurrere per diuersas regiones, vel loca, quia per hoc esset necessarium, quòd communicarēt cum aliquibus hominibus propter necessitatem ciborum, & sic inficerent eos, & maxime, quia essent sic ignoti, & nō cauerent homines ab eis, quod non fieret in locis vbi iam erant noti, tanquam leprosi, oportebat ergo eos manere in vno loco, sic dicitur Leuit. 13. omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra. Et etiam habebant alia signa, vt possent cognosci a longe ne quis incaute accederet ad leprosos. s. habebant leprosi vestimēta dissuta, & caput nudum, & os veste contectum Leuiti. 13. occurrit ergo nunc iste leprosus Christo, quia postea, nec in vrbe, nec extra vrbem putabat posse ire ad Christum, vt eū sanaret, & istud apparet, quia cum sępe legatur, quòd multi infirmi ad Christum ducebantur sanandi, nunquam legitur, quòd ducerentur ad eum leprosi, vt patet supra 4. cap. & infra in litera, & Mar. primo, vbi de nullo leproso legitur, quòd adduceretur ad eum, sed leprosi, vt communiter curabantur in ingressu locorum. s. quia ipsi veniebant Christo obuiam. sicut dicitur Lucæ 17. quòd decem viri leprosi occurrerunt Christo cum ingrederetur quoddam castellum, nemo enim poterat leprosos afferre, quia contaminaretur pro hoc: etiam ipsi leprosi non se audebant ponere inter cęteros ęgrotos, ne contaminarent eos, & vt non agerent contra legem.

Tertio fuit hoc propter timorem turbarum astantium, quia cum omnes fugerent valde leprosos propter immunditiā non auderet leprosus aliquis quiete inter cæteros manere, & accedere ad Christū, sed occurrit ex opposito palam, scilicet, vt omnes viderent eum esse leprosum, & cauerent ab eo qui vellēt, & sic neminem offenderet, quod tamen faceret si secrete, & tacite accederet aliquibus non aduertētibus, & propter hoc quasi ex impetu venit, vt sic pauco tempore manere cogeretur inter sanos, dum ipse esset immundus.

Quare Christus fecit miraculum hoc post prædicationem, quā in monte egerat. Et cur Christus voluit miracula facere. Quæst. VI.

QVAERETVR quare nunc Christus fecit istud miraculum post prędicationem, quam in monte ęgerat.

Dicendum, quòd fuit. Primo ad confirmandum doctrinam suam, est enim quędam doctrina cuius veritas, & certitudo non excedit facultatem intellectus humani. & in tali sufficit certitudo, quæ causatur per demonstrationem, vel rationem, & non est necessaria alia confirmatio. Alia est doctrina cuius veritas, & cer-

certitudinis modus excedit facultatē intellectus humani, sicut est de rebus totaliter diuinis, vel omnino occultis. talis autem doctrina non potest demonstratione, nec ratione confirmari, ideo oportet, quòd cōfirmetur per excellentiorem modum, scilicet per miracula, & ista sunt probatio sufficiens, eo ꝙ Deus mētiri non pōt, nec volet, quia ipse est veritas, vnde dr̄, ꝙ fidelis est, & seipsum negare non pōt. prima Timo. 2. si igitur Deus miraculum facit ad confirmationem alicuius rei, manifestum est verā esse rē illā, sic enim Deus dicebat, quòd cognosceretur veritas eorum, quæ dicebant prophetę Deuterono. 13. & 18. & quia doctrina euangelica asserit aliqua, quæ excedunt facultatem intellectus humani cum omnia, quę sunt credenda sint quædam non apparentia, idest occulta intellectui nostro. ad Hebrę. 11. non potuit cōfirmari, nisi per miracula, iste est enim proprius modus confirmationis eius, Mar. 16. scilicet prædicauerunt vbique Deo cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

Christus, ergo miracula facere voluit, vt ostenderet ea, quę prædicauerat vera esse. sic dicit Hiero. super Matth. post prædicationem atq; doctrinam signorum offertur occasio, vt per virtutum miracula præteritus apud audientes sermo firmetur.

Secundo fuit ad excusandum calumniam, quam aliqui poterant facere ꝯ Christū, quia ipse prædicabat aliter, q̄ doctores Iudęorū præce. c. erat docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribę eorum, & Pharisęi: hoc putarēt aliqui ex superbia fieri, Christus ergo ōndit ꝙ non faciebat ex superbia, sed quia ad auctoritatē suam hoc pertinebat, sicut etiam pertinebat facere miracula, quæ non poterant facere Pharisęi, & Scribæ. sic dicit Chryso. super Matthæum, quia enim, quasi potestatem habens docebat, vt non ęstimaretur ostentatio esse hic doctrinę modus, operibus hoc idem facit, quasi potestatem habens curare.

Ad quid fuit necesse nunc miracula fieri cum ante multa fecisset. Et quare Christus post verba faciebat miracula non è contra. *Quæst.* *VII.*

SED quæretur ad quid fuit necesse nunc miracula fieri, quia iam Christus fecerat multa, antequā prædicare inciperet prę sentibus omnibus turbis supra 4. & immediate cępit prædicare supra 5. & sic videtur, ꝙ nō erant nunc aliqua miracula necessaria, qa eadē die fortassis facta fuerūt miracula, quę habētur supra 4. præsentibus turbis, qua prædicauit, & descendit de mō:e. Dicendū, ꝙ istud miraculū, & sequentia fuerunt necessaria, i. valde vtilia ad cōfirmationē eorū, quę Christus prędicauerat. Primo, quia volebat Christus Iudęis auferre duritiam cordis, erāt enim Iudæi valde tardi ad credendum, & ideo semꝑ quærebant miracula prima Corin. 1. Iudęi signa petunt: & erant, ita duri, ꝙ etiam si viderent miracula adhuc plura videre volebant, sic patet infra 16. nam ibi fecerat miraculum de panibus, & piscibus, quod debuisset sufficere Iudæis ad credendum, & tamen dicitur, ꝙ accesserunt ad eum Pharisæi, & Saducæi, & rogauerunt eum, vt ostenderet eis signum de cęlo, & non solū Pharisæi, qui erant iniqui, & tentabant Christum petebant ista signa, sed etiam turba simplex. nā Io. 6. postquam turba vidit aliud miraculum de panibus secuta fuit Christum, & Christus dixit illis quæritis me non, quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis, operamini nō cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam ęternam, & illi dixerunt quid faciemus, vt operemur opera Dei? Christus dixit hoc est opus Dei, vt credatis in eū quē misit ille

F tunc turbę dixerunt, ꝙ ergo tu facis signum, vt videamus, & credamus tibi? ecce quanta incredulitas, & irrationabilis omnino cordis duritia. videbant enim plurima signa, & tamen adhuc plura quærebant, quasi nihil vidissent, sed essent nouiter credituri. Christus autem voluit Iudæis auferre omnem occasionem incrudelitatis, ideo plura signa ipse faciebat, quam etiā ipsi interdum peterent. Et ista fuit causa quare Christus per totam vitam non cessauit signa agere, vt sic sufficienter confunderetur Iudæorum incredulitas.

Secundo, & efficacius fuit hoc, quia licet miracula præterita sufficerent ad cōfirmationē sermonis Christi de quadā bonitate credulitatis nō tn̄ de rigore, qa ad hoc, ꝙ propheta probaret sufficienter dictū suum esse verum, oportebat, ꝙ postquā dixisset subiūgeret

G miraculū, aliàs aūt nō crederetur ei si miraculū prius fieret: patet Deut. 13. de illo propheta, qui faciebat aliquod signum, & postea dicebat eamus, & colamus Deos alienos. nam Deus iubebat, ꝙ non crederetur ei, & sic miraculum factum non confirmat dictū sequens, sed præteritum. sic dr̄ Deut. 18. ꝙ siquis diceret se esse prophetam, & a Deo missum, & diceret aliquod signum futurum, & eueniret credi debebat, ꝙ Deus miserat eum, ratio diuersitatis est, quia confirmatio fit per miraculū, & creditur ei inquantū Deus mentiri non potest, confirmatio aūt fit de re certa, sicut testes super rebus certis propositis eis testificantur. Verbum autem postq̄ prolatū est certū est, & iō si ad confirmationem illius determinate ego inuoco

H Deum, vt faciat tale miraculum, & me asserente illud miraculum fit, manifestum est, ꝙ illud dictum est verum cum Deus determinate illud cōfirmauerit. verbum tamen anteq̄ proferatur incertū est, quia possum proferre hoc, vel illud, si igitur præcedat miraculū, & postea sequatur dictū nesciretur an Deus voluit per illud miraculum confirmare hoc dictum, vel suū ꝯdictorium, ꝙ ęqualiter dicere poterā, quia indifferēs erā ad dicendū, quod vellē, non ergo confirmat miraculū verbum, quod nondū dictū est. patet ēt, quia hoc dato sequeretur, ꝙ propheta, qui semel aliquod miraculum fecit ad ꝯfiōnē alicuius rei, nunq̄ posset postea mentiri, nec peccare si omnia, quæ diceret credenda eēnt

I propter signū, quod iā fecisset. Sed falsum est hoc, qa ꝑnt esse prophetę mali, & mentiri, licet vere ꝓphetauerint, & miracula fecerint, vt ostensum est pręce. c. q. 32. & 34. ergo non sufficit miraculū fieri ad confirmationem dictorū, quæ sequuntur, & ita de rigore ꝓbationis miracula, quæ Christus fecit supra 4. licet multa essent, non sufficiebant ad probandum vera esse, quæ postea prædicauit, ideo fuit conueniens, ꝙ Christus faceret nunc miracula post prædicationem, & per ista vere confirmaretur prædicatio.

Tertio erat hoc propter nouiter superueniētes, qa semꝑ veniebant aliqui de nouo ad audiendū verba Christi, & ad hoc, ꝙ isti crederent erat necessarium, ꝙ miracula semper faceret, & quia vsque ad mortem suam semper aliqui veniebant ad eum tam de Iudæis,

K quam de Gentilibus Io. 12. fuit conueniens, ꝙ vsque ad mortem non cessaret miracula facere: nam, & in ipsa die mortis miracula fecit, s. quia Iudęū cuius auris fuerat abscissa sanauit. Luc. 22. Quarto erat hoc ad ostendendum differentiam suam ab alijs prophetis: nam aliqui prophetę fecerunt miracula, vt Elias, & Elisæus: Christus autem voluit ostendere se maiorē omnibus præcedentibus, & ideo oportebat, ꝙ faceret multa miracula, & ita fecit, vnde ipsi Iudæi confitebantur, ꝙ nullus vnq̄ fuerat ei similis in miraculis, & doctrina, sequen. cap. miratę sunt turbæ dicētes nūquā apparuit sic in Israel, & Mar. 2. dicitur, nunq̄ sic vidimus, de doctrina patet Ioa. 7. nunq̄ sic locutus est homo.

homo. Quinto erat, vt Christus ostenderet se esse Messiã quia Iudæi credebant Messiam futurum esse excellentissimum omnium virorum, oportebat ergo, ꝙ Christus tot signa faceret, ꝙ credi posset de eo rationabiliter, ꝙ esset Messias, & ita dicebatur Io. 7. Christus, quando veniet nunquid plura signa faciet, quã hic facit? Sexto fuit propter misericordiam Christi, quia multi erant languentes, & Christus miserebatur eorum. vnde etiam si nulla esset alia vtilitas volebat curare eorum ęgritudines sequenti c. videns turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes, sicut oues, & dicitur ibi, quòd curabat omnem languorem, & infirmitatem.

Quomodo leprosus iste adorauit Christum. Quæst. VIII.

QVAERETVR quomodo leprosus iste adorauit Christum, i. quid fecit adorando eum.

Dicendum, quòd adorare importat quandã cæremoniam humiliationis, vel inclinationis. nã licet adoratio, quę est ad Deum consistat principaliter in animo, tamen exterius fiunt quędã cęremonię, ꝓstantes honorẽ quẽ homo interius Deo impendit, & istę cęremonię sunt diuersę secũdũ diuersas gẽtes: cõius tñ consistit in quadam inclinatione capitis, vel genuflexione, aut prostratione in terra. Matthæus autem non expressit hic modum, sed Mar. primo dicitur venit leprosus deprecans eum, & genu flexo dixit domine si vis, &c. & istud erat adorare.

Sed obijcietur, ꝙ Luc. 5. dicitur ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem rogauit eum, &c. & vtrobique est idem leprosus, quia ponitur eadem historia ad literam.

Dici potest vno modo, quòd iste leprosus fecit vtrunque, scilicet prius flexit genua deinde procidit super faciem suam in terram, quia iste est ordo inclinationis cum procidere in terram sit vltimus gradus, & sic Marcus expressit primum solum, scilicet quòd flexit genua. Lucas autem expressit vltimum, scilicet ꝙ procidit in faciem. Aliter põt dici, ꝙ solum flexit genua, sicut dixit Mar. & tamen dixit Luc. ꝙ procidit in terram, quia inclinauit vultum suum versus terram licet non iacuerit pronus in terra: nam non poterat sic loqui iacens. Tertio potest dici, & melius, quòd leprosus iste flexit genua, & procidit in terram super faciem suam, sed rursus stans flexis genibus erexit vultum suum, quia non poterat loqui manens pronus super faciem, sed loquebatur genu flexo. Lucas ergo expressit humiliationem maximam, quam fecit leprosus, scilicet quòd procidit in faciem. Mar. vero expressit modum, & habitudinem corporis, quam tenebat, quando locutus est.

Quare iste leprosus adorauit Christum, & an peccauit adorando. Vbi quòd adoratio est triplex. Et quomodo interpretetur Origenes verba leprosi. Quæst. IX.

QVAERETVR quare iste leprosus adorauit Christũ, & an peccauit adorando. Dicendũ ꝙ ad hoc debet præsupponi qua adoratione adorauerit eũ. est. n. triplex adoratio, s. latrię, dulię, & hyperdulię, vt ostensum est supra 2. c. latria debetur soli Deo, dulia, & hyperdulia competunt creaturis. si igitur adorauit Christum dulia, vel hyperdulia nihil poterat peccare.

Si latria erat dubium, quia si crederet eum esse solum hominem peccaret adorando: si autem Deum crederet, cum ita esset non peccaret adorando.

Dicendum autem, quòd adorauit adoratione la-
A trię, quia credebat eum esse Deum, sic dicit Chryso. non enim illum petebat, quasi hominem artificem, sed adorabat, quasi Deum, & apparet maxime ex verbis, quia dixit domine si vis potes me mundare, & tamen si intelligeret, quòd erat purus homo quantumcunque sanctus esset non erat verum, quòd si vellet poterat eum mũdare, quia oportebat, ꝙ rogaret Deũ pro hac mundatione. Deus tamen non semper exaudit orationes virorum sanctorũ, vt patet de Samuele orãte pro Saule. primo Regum 15. & 16. Moyses quoque non fuit exauditus. Deuter. 3. & tamen fuit Deo acceptissimus super omnes prophetas veteris testamenti. nam Deus laudauit eum. Num. 12. dicens de
B Moyse in omni domo mea fidelissimus est. idem ad Hebræ. 3. etiã interdum si multi viri sancti conueniãt ad orandum pro eadem re nõ impetrant a Deo Iere. 15. si steterint Moyses, Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum, idest etiam si stent coram me orando pro isto populo, non impetrabunt, quòd diligam eum. Nõ pendet ergo ex sola voluntate alicuius viri quantumcunque sit sanctus, ꝙ aliquid fiat, sed solum a Deo, qui facit, quod vult, sed leprosus dixit si vis potes me mundare, ergo credebat eum esse Deum, etiam quia per hoc, quod dixit si vis ostendit, ꝙ non oportebat, ꝙ rogaret. sic dicit Chryso. non dixit si rogaueris Deum, nec si oraueris, sed si volueris potes me mundare. sic etiam dicit Ori-
C ge. ꝙ iste leprosus dicere voluit domine ꝑ te omnia facta sunt, tu ergo si vis potes me mundare: voluntas tua opus est, & opera tuę voluntati obediunt. tu prius Naaman Syrum per Elisæum a lepra mundasti, & modo si vis potes me mundare. & ita iste leprosus nõ peccauit adorando, sed meruit, quia credebat esse Deum eum quem adorabat, vnde per istam adorationem, & verba confessionis suę meruit curari. sic dicit Chryso. super Matthæum spirituali medico spiritualem offerebat mercedem. nam sicut medici pecunijs, ita iste oratione placatur: nihil enim dignius offerimus Deo, quam orationem fidelem.

Quare leprosus dixit Christo domine si vis potes me mundare, & non dixit rogo te, quòd me mundes. Quæst. X.

D QVAERETVR quare leprosus iste dixit Christo domine si vis potes me mundare, & nõ dixit domine rogo te, quòd mundes me, sicut multi alij petebant, vt patet de centurione, qui orabat curari puerum suum, & regulus orauit, quòd descenderet Christus, & sanaret seruum eius. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad hoc, ꝙ leprosus exprimeret fidem, quam habebat, & per hanc mereretur sanari.

Dicendum, ꝙ fides etiam exprimebatur dicendo domine rogo te, quòd mundes me. quia pręsupponeret, ꝙ poterat eũ mundare cũ hoc peteret. Sed di-
E cendum, ꝙ fuit ꝑꝑ duo. Primo ad maiorẽ humiliationẽ: nam fidẽ professus est, mundationem tñ clare petere nõ fuit ausus, sed totũ reliquit in potestate Christi, & in hoc magis honorabat eũ, cũ ẽt sanitatẽ petere non vellet determinate, nisi ille eam concederet, totũ igitur in sua potestate posuit. sic dicit Chryso. in homilia. non dixit domine munda me, sed ei totum concedit, & dominum eum facit, & potestatẽ vniuersorũ ei attribuit. Secundo fuit hoc forte ꝑꝑ incertitudinẽ, non enim dubitabat leprosus, ꝙ Christus vellet mundare eum si sibi bonũ erat, quia sicut ad fidẽ rectam pertinebat credere omnipotẽtiam eius per ꝗ illum mundare posset, ita ẽt pertinebat credere immensam eius bonitatẽ per ꝗ hoc vellet si bonũ esset,

mundatio

mundatio tñ erat quoddam bonum corporale, & iſta non ſunt bona ſimpliciter, ſed interdum ſunt homini nociua, iõ non debet ea homo petere abſolute, vel ſaltẽ eſt melius non petere abſolute, & ſic leproſus non petiuit, ſed permiſit Chriſto ꝙ ipſe faceret ſi bonum ſibi eſſe iudicaret. ſic dicit Chryſ. in hoc, quod dicit ſi vis non dubitat Chriſti voluntatem ad omne opus bonum paratam, ſed quia non omnibus expedit corporalis integritas, neſciebat vtrum ei expediret curatio illa, dicit ergo ſi vis ac ſi dicat credo, quia ꝙ bonũ eſt vis, ignoro autem ſi eſt mihi bonum, quod deſidero: iſtud bene dictum eſt, & tamen magis videt, ꝙ iſte leproſus determinate vellet curari, & hoc corde, & opere peteret, & tamen verbis determinate exprimere noluit, vt magis totum in Chriſti poteſtate poneret.

Quare Chriſtus leproſum tetigit. Quæſt. XI.

QVAERETVR quare Chriſtus nũc tetigit leproſum. Aliqui dicunt, quòd ſanare eum voluit, & ad ſanandum requirebatur, ꝙ eum tãgeret, & hoc, quia virtus exibat de corpore Chriſti ad ſanãdum ęgros. ſic patet ſeq. c. cum tetigit Chriſtum mulier fluens ſanguine, & dixit ipſe, ego ſenſi virtutẽ exiuiſſe de me. idem Luc. 8. hoc ẽt Iudæi putabant, & ꝑꝑ hoc oẽs deſiderabant tangere eũ. Luc. 6. oĩs turba quęrebat eũ tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat oẽs. Dicendũ ꝙ non eſt hoc verũ: nam ad hoc, ꝙ Chriſtus ſanaret quemquã non erat opus, ꝙ tangeret eum, qñ. n. ſuſcitauit Lazarũ nõ tetigit eũ, ſed dixit, ꝙ exiret de monumento Io. 11. ſic ẽt, quando ſuſcitauit filium viduę. Lu. 7. nam tetigit loculum ad hoc, quòd ſtarent, qui portabant illum, quando tamẽ dixit adoleſcenti, quòd ſurgeret non tetigit cadauer, nec loculum. e. c. immo, etiam non requirebatur, ꝙ Chriſtus eſſet pręſentialiter in loco in quo faciebat miracula, vt patet in puero centurionis infra in litera, quia ſanauit illum non eundo ad domum, vt patet Luc. 7. ꝙ aũt dicitur ſequen. c. ꝙ virtus exibat de Chriſto, non eſt ſenſus, ꝙ aliquid exiret per contactũ, vt ibi declarabitur. Dicẽdum tñ, ꝙ Chriſtus tetigit illũ ꝑꝑ multa. Primo ꝑꝑ paruitatem fidei Iudæorũ: nã nouiter Chriſtus incipiebat miracula facere, & ſi non tangeret eos quos ſanabat, putarent Iudæi, ꝙ forte iſta virtus non erat a Deo, ſed ab aliqua alia re, vt ergo crederent, ꝙ ipſemet erat, qui faciebat tangebat ęgrotos, & curabantur immediate, & ſic non erat dubium quin ipſe hoc faceret licet poſſet non tangendo facere. ſic dicit Chryſo. cum aũt voluntate, & ſermone purgare poſſet, manus tamen appoſuit. Secundo fuit hoc ad oſtendendam dignitatem humanitatis Chriſti: nam licet non eſſet in carne eius iſta virtus ſanandi, oſtendebatur tamen magna dignitas eius in quãtum ad tactum ipſius ſanabantur ęgroti, & quantum ad hoc humanitas Chriſti vocabatur organum Deitatis. ſic dicit Damaſcenus non enim Deus ſolum erat, ſed etiam homo. vnde per tactum, & ſermonem diuina ſigna operabatur, vt enim per organum, ita per corpus diuinę perficiebantur actiones.

Tertio fuit ad oſtendendã benignitatẽ, & humilitatẽ, ſcilicet, quia ita benignus erat, ꝙ ẽt infirmos, & immundos, ſ. leproſos tangere non dedignabatur

Quomodo Chriſtus tetigit leproſum cum eſſet contra legem. Vbi de immunditijs legalibus, quædam tractantur, cuiuſmodi eſſent. Quæſt. XII.

QVAERETVR quõ Chriſtus tetigit leproſum, ga ꝯ legẽ erat, ſ. quia polluebatur homo per ta-

F ctum leproſi, & ẽt ſiquis intraret in domũ leproſam, vel tangeret veſtem leproſam immundus fiebat. Leui. 13. & 14. Dicunt quidam vno mõ, ꝙ Chriſtus non obligabatur legi, & iõ poterat tangere quidquid vellet, & ꝑꝑ hoc Eliſęus propheta, quando ſanauit Naaman a lepra nõ tetigit eum, nec exiuit ad ipſum, ſed miſit nuncium ad eum, ꝙ iret in Iordanem, & lauaretur 4. Re. 5. ſcilicet quia Eliſæus erat obligatus legi. Chriſtus autem non. ſic dicit Chryſo. cum poſſet voluntate, vel ſermone purgare, manum appoſuit, vt oſtendatur quoniam non ſubiacet legi. Eliſęus autẽ obſeruans legis diligentiam nõ exiuit, & tetigit Naaman, ſed mittit eum ad Ioardanem lauandum. dñs autem monſtrat, quoniam non eſt, vt ſeruus, ſed vt dominus curat, & tangit. Sed dicendum ꝙ non ſtat,
G quia Eliſæus non abſtinuit a Naaman, quaſi tangendo eum incurreret legalem immunditiã, quia ita polluebatur, qui tangebat mortuum immo magis Nu. 19. quia per ſeptem dies luſtrabatur, & ſeptem diebus erat immundus. eo. c. qui autem tangebat aliquid leproſorum, non erat immundus, niſi vſque ad veſperam, vt innuitur. Leui. 14. Eliſæus tamen, & Elias, qñ ſuſcitauerunt mortuos tetigerunt eos immo incuruauerunt ſe ſuper eos, & calefecerunt carnem eorũ 3. Reg. 17. & 4. Regum 4. ergo non cauit Eliſæus tangere Naaman, vt legalem immunditiam euitaret.

Secũdo poteſt dici, ꝙ tangens leproſum faciebat ꝯ legẽ, qñ per hoc contaminabatᷣ, qui tñ tangendo leproſum mundabat eũ, non poterat ipſe pollui, cum
H ipſe eſſet cauſa munditię. ſic dicit Chryſo. non enim manus a lepra facta eſt immunda, ſed corpus leproſum a manu ſancta conſtitutum eſt mundum.

Tertio poteſt dici, quòd hoc Chriſtus fecit ad oſtẽdendum, quòd iam munditia corporalis non erat attendenda principaliter, ſed munditia mentis, ſicut oſtendit infra 15. ſcilicet quòd, id quod intrat in os non contaminat mentem, ſed ea, quæ exeunt de corde. ſic dicit Chryſo. non ſolum corpora curaturus aduenit, ſed & animam in verã ſapĩam ducturus, ſicut igitur manibus non lotis manducare, iam non prohibebat, ita & hic erudit, quoniam oportet animę lepram ſolam formidare, quę eſt peccatum, leprã autẽ
I corporis nullum impedimentum eſſe ad virtutem.

Quarto poteſt dici, & melius, ꝙ etiam ſi tangendo incurreretur aliqua immunditia legalis Chriſtus nõ curaret de hoc, quia immunditię legales non erant aliqua peccata, immo interdum erat meritoriũ legaliter pollui, tãgere. n. cadauera, & ſepulchra erat legalis immunditia Nu. 19. & tñ ſepelire mortuos erat opus meritorium de quo valde Tobias laudatur, etiã interdum obligabatur quis incurrere immunditiã, ſicut filij obligabantur ſepelire parentes, & tñ polluebantur per hoc Leui. 10. & 21. Iudæi tamen hoc non obſtante putabant hoc eſſe opus pietatis, & neceſſitatis. vnde quidam de diſcipulis dixit Chriſto domine permitte me primum ire, & ſepelire patrem meũ
K infra in litera, & Lucę 9. Sed ſolum per iſtas immunditias cauſatas ex contactu arcebantur homines a Sanctuario, & ab omnibus rebus ſacris. ſ. ne tangerent eas. Leui. 15. non erat ergo imperfectio in viro bono incurrere immunditiam iſtam, & ſic licet Chriſtus poſſet eam incurrere non dubitaret eum incurrere, cum non eſſet peccatum aliquod, & poſſet ad aliquid prodeſſe. veritas tamen erat, quòd Chriſtus non poterat incurrere legalem immunditiam, quia non erat legi ſubditus, etiam quia lex habebat locum in contactu humano, quando autem erat aliquis contactus, qui erat inſtrumentum diuinę operationis, manifeſtum eſt, ꝙ per talẽ non incurreret immunditiã, quia operationes diuinę non ſubdunt legi, & ita erat hic ſic: etiam

etiam credēdū est, ꝙ Elias, & Eliſęus tangendo mortuos non incurrebant, ēt legalem immunditiā cū ꝑ illū contactū fuerit via ad ſuſcitandū illos,& Deus inſpirabat eis, ꝙ ſic mortuos tangerent. ratio huius eſt, quia immunditia legalis non eſt immunditia realis, ſed ſolum ex opinione legis,& hoc,quia præſumitur, vel præſumi poteſt, ꝙ tangentes res immundas ꝯhāt inde aliquam immunditiam, qñ tamen quis per contactum aufert immunditiam polluti,nemo pōt de illo putare,ꝙ tangendo polluatur, iō non eſt credendum, ꝙ tales incurrerent legalem immūditiā, nec quiſquā veriſimiliter hoc crederet, niſi eſſet mundus, vt dicetur ſeq.q.ſic dicit Chryſo.quamuis literam legis ſolueret,propoſitum tñ eius non ſoluit, ideo.n.lex iuſſit non tangere lepram, quia non potuit facere, vt lepra non ſordidaret: tangentem ergo vetuit tangere lepram nō,vt leproſi nō ſanarentur, ſed vt tāgentes nō inquinarentur, iſte autem tangens non eſt inquinatus a lepra, ſed ipſam lepram mundauit tangendo.

Quare Iudæi non accuſauerunt Chriſtum cum leproſum tangeret. Quæſt. XIII.

QVAERETVR quare Iudæi non accuſauerunt Chriſtum, ꝙ leproſum tangeret cū hoc eſſet ꝯ legem. Dicendum vno modo,ꝙ per hoc Chriſtus nō violabat legem, quia incurrere immunditiā ꝑ ꝯtactū non erat contra legem, cū potius lex interdū cogeret hominem incurrere immunditiā, vt patet præce.q.& non ſolum in rebus prophanis, ſed ēt in diuinis myſteriis cogebantur ſacerdotes immunditiam incurrere, ſicut ſacerdos, qui cremabat vitulam ruffam erat immundus Nume.19.& tamen illud fiebat Deo iubente, & erat quidā modus ſacrificij,ēt ſacerdos magnus, qui confitebatur peccata populi ſuper hircū,& mittebat eum in deſertum incurrebat immunditiā,& lauabatur in aquis, vt rediret ad explēdum cæremonias ſacrificiorum, & tñ Deo iubente incurrebat illā immunditiā Leu.16. incurrere ergo immūditiā non erat a lege vetitum, ſed poſt immunditiam accedere ad res Sacras ante purificationē erat vetitum. Leui. 15.licet ergo Chriſtus, nunc incurreret legalem immunditiam, cum nollet intrare templum, nec accedere ad aliquā rem ſacram,nec eſſet ſibi hoc in promptum,cum nunc maneret in Galilęa iuxta vrbē Capharnaum, & templum eſſet in Iudæa in Ieruſalem nemo habebat de quo poſſet eum rationabiliter accuſare. Aliter poteſt dici, ꝙ etiam ſi dubium eſſet an tangentes leproſum per hoc peccarent cum iſtud tāgere Chriſti potuiſſet interpretari in bonum ꝑꝑ cauſas dictas hic, & præce.q.nemò poterat male interpretari,niſi eſſet inuidus, vel omnino inſipiens. Iudæi tamen nondum cęperant inuidere Chriſto ꝑꝑ opera ſua,ideo nemo accuſauit eum nunc. ſic dicit Chryſo. in homilia, ſcilicet cum autē leproſum tangit nullus eū accuſat, quia nondū inuidia detenti erant auditores. Sed obijcietur, quia interdum Iudæi de operibus bonis Chriſtum accuſabant, vt de hoc, ꝙ erat ſanare hoīem in ſabbato,& tñ nihil faciebat, niſi dicere ſurge,& ambula.Io.5.& Mar.2.& ita,vt aliqui Iudęi principes Synagogę non inuidentes Chriſto videntes, ꝙ in ſabbato curaret dicebant infirmis, ꝙ venirent in ſex diebus,vt curarentur, & non in ſabbato.Lucę 13. & tamen manifeſtum eſt, quòd per hoc non violabatur ſabbatum, ſicut ergo accuſabant eum, tanquam violantem legem, quia curabat in ſabbato licet hoc ſupra naturaliter ageret,ita etiam accuſarent, tāquam agentem contra illam tangendo leproſum,licet tangendo eum miraculoſe curaret.

Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia violare ſab-

A batum erat peccatum. Iudæi autem dubitabant an curando miraculoſe in eo violaretur, & licet nō eſſet dubium rationabile,tamen erat aliquibus dubium, & ideo quidam accuſabāt eum, qui nondum videbantur inuidere ei.

Secus autem erat tangendo leproſum, quia iſtud non erat peccatum ſecundū legē quocunque quis tangeret leproſum, niſi ſic pollutus vellet accedere ad res ſacras, ideo nemo poterat eū accuſare de hoc.

Quare Chriſtus dixit volo mundare, quando ſanauit leproſum. Et quare in curationibus infirmitatum Chriſtus ſemper aliquid loquebatur. Quæſt. XIIII.

B QVAERETVR quare Chriſtus dixit volo mundare qñ ſanauit leproſum. Dicendū,ꝙ Chriſtus poterat ſanare nihil loquēdo,quia virtus Deitatis ſuę erat, quę ſanabat omnē languorem, & illa non indiget ſermone, nec tactu, tanquam organo,vel inſtrumēto, ſed per ſeipſam oīa poteſt. Fuit tamen locutus ꝑꝑ duo.Primo ad oñdendum virtutem Deitatis ſuę,ſ.ꝙ confiteretur indirecte ſe eſſe Deum.nam dixerat leproſus domine ſi vis potes me mundare,in quo innuebat eum eſſe Deum cui hoc erat poſſe,ꝙ velle: Chriſtus autem voluit concedere hoc eſſe verū, & ideo dixit volo,mundare, ideſt ita eſt, ſicut tu dicis, ꝙ in poteſtate,& voluntate mea conſiſtit,ꝙ munderis, vel non,& ideo iubeo,ꝙ munderis.

C Secundo poteſt dici,ꝙ fecit hoc ad oſtendendū, quòd ipſe faciebat hoc miraculum,& non alius. nam ſi dicente leproſo ſi vis potes me mundare fuiſſet mūdatus ſtatim, vel poſt paucum Chriſto nihil dicente poterat dubitari an ipſe mundabat eum, vel an Deus non aduertendo ad merita, nec ad actus Chriſti eum mundaret, & ideo, vt non dubitaretur quin ipſe faceret, expreſſit verba quibus ſignificabatur, quòd ipſe faciebat. ſic dicit Chryſo.ſi autem tacite eū curaſſet quis ſcire poterat cuius virtute ſanatus eſt? ergo volūtas mundandi facta eſt propter leproſum,verbum aūt propter ſpectantes, & ꝑꝑ hoc ēt tetigit eum, vt magis appareret,quod ipſe faciebat, cū ad tactum eius illico lepra diſcederet, & ob hoc Chriſtus in omnibus

D curationibus ęgritudinum loquebatur aliquid.ſ.ſurge,& ambula.Ioan.5.vel fiat tibi, ſicut petiſti infra 15. vel fides tua te ſaluam fecit. Luc.7.vel ſecundū fidem veſtram fiat vobis ſeq.c.& ita de alijs modis. maxime autem hic fuit neceſſarium verbum, quia de miraculis Chriſti quanto fuerunt priora tanto magis dubitatum eſt, & ideo oportebat, ꝙ ipſe tanto plura ſigna faceret, per quę oſtenderet illa miracula fieri ab eo,& non ab alio,cum autem iam multa feciſſet,nemo dubitare poterat, quin ipſe miracula faceret, & ideo nō erat opus tanta diligentia ad hoc oſtendendum.

Quare immediate, vt Chriſtus dixit verbum fuit curatus leproſus,& an Chriſti miracula fierent in inſtanti,vel ſucceſſione. Et quòd triplex miraculorum modus eſt. Quæſt. XV.

E QVAERETVR quare immediate, vt Chriſtus dixit verbum,fuit curatus leproſus.

Dicendum, quòd operationes Chriſti erant miraculoſę, miraculum autem in inſtanti fit, & ideo non erat admirandum, quòd ſtatim hoc fieret, ſed potius erat admirandum ſi ſtatim non fieret, vel ſi aliqua ſucceſſio intercideret, quia ad hoc oportebat aſſignari cauſam ſpecialem, ad hoc tamen, quòd fieret ſtatim nullam cauſam oportet aſſignari, ſed eſt iam nota, ſcilicet quia fiebant hęc diuina virtute, & Deo proprium eſt in inſtanti agere, & ideo

vt communiter omnia miracula a Christo facta statim fiebant, idest statim, vt ipse loqueretur exprimens quod vellet facere, interdum tamen aliqua miracula differebantur, & erat in hoc triplex modus, s. quedã fiebant, & complebantur tota simul, mox vt Christus loqueretur, vt cõmuniter erat in omnibus. Alia erant, quæ differebantur, vt tota fierent post tempus sic patet de decem leprosis, qui petierunt a Christo sanari, & ille dixit eis ite ostendite vos sacerdotibus, & dum irent ad se ostẽdendum subito sanati sunt in via. Luc. 17. sic etiã fuit de cęco quem Christus sanauit. Ioan. 9. nam dixit ei vade, & lauare in natatoria Siloe, & cũ lauisset se visum recepit. Alia miracula sunt, quæ partim statim, & partim post tempus fiebant, ita ꝙ videretur in successione esse miraculũ, sicut fuit de illo cęco quem Christus sanauit, & primo vidit hoĩes, tanq̃ arbores ambulãtes, i. nõ clare videbat, & postea Christus fecit, ꝙ clare videret. Mar. 8. non tñ erat miraculũ aliquod in successione. De primo mõ patet, quia illa statim fiebant. De secundo ẽt, quia licet non fierent mox, vt Christus loquebatur, sed post tempus, qñ tñ fiebant tota simul fiebant. De tertio videtur magis dubium, quia cęcus prius vidit obscure deinde clare.

Sed etiam dicendũ, ꝙ hic non fuit successio, sed solum fuit pluralitas miraculorũ: nã voluit Christus per vnũ miraculũ dari ei visum obscurũ cũ potuisset dare clarũ, & ista actio fuit subita, & per aliud miraculum voluit perficere visum eius, ita vt clare videret, & ẽt hoc subito factum est, iõ nullum miraculũ factum est in successione, sed fuit, quasi diuisio miraculi, s. ꝙ id quod poterat fieri per vnicum miraculum factum est per duo. nunc autem Christus fecit curationẽ subito. i. dum verbum diceret exprimens voluntatẽ curãdi, secuta fuit curatio, & hoc propter duo. Primo ad ostendendũ plenitudinem potestatis suę, quia quãto aliquod agens velocius agit tanto est perfectius, nulla autem potest esse maior velocitas, quã in instanti agere, ideo ista demonstrat plenissimam virtutem agentis, & sic fuit Christo conueniẽs maxime in miraculis, quę faceret a principio, quia ad illa magis respiceretur, quam ad sequentia cum de ipsis magis dubitaretur. Secundo vt ostenderet drĩam inter se, & pphetas præteritos, quia qñ illi faciebant miracula, vt cõiter cum difficultate fiebant, sic patet de Elia suscitante filium viduę: nam diu orauit, & ter mensus est super eum 3. Reg. 17. sic ẽt Elisęus suscitans filiũ Sunamitis mulieris incuruauit se super eũ quousque calefacta est caro pueri, & postea surrexit, & ambulabat huc, & illuc orans, & iterum incuruauit se super eum, & tũc reuixit 4. Reg. 4. Christus autem subito faciebat miracula non indigens oratione, nec aliqua cęremonia, iõ apparebat excellentia sua super omnes antiquos, & sicut erat in suscitatione mortuorũ, ita ẽt in cęteris miraculis: nã Elisæus sanauit Naaman a lepra, & tñ non statim, sed dixit vade, & lauare septies in Iordane, & post septimã vicẽ sanatus est: Christus aũt nunc sanãs leprosum tetigit, & mox sanauit: per omnia, ergo ostendebat se esse excellentiorem omnibus antiquis.

Quomodo Christus dixit leproso vide nemini dixeris cum istud non posset occultum esse. Quæst. XVI.

QVAERETVR quómodo dixit Christus hic leproso vide nemini dixeris cum istud nõ posset occultum esse? Dicendum, ꝙ ista sanatio leprosi non poterat esse occulta. Primo, quia facta est coram turbis. nam dicitur supra in litera, ꝙ cũ descendisset de monte secutę sunt eum turbę, & ecce leprosus veniens adorabat eum, & sic qñ sanatus est leprosus turbę sequebantur Christum, & omnes viderunt, mira- F culum fieri ipsa rei euidentia ostendebat, quia constabat ante hoc istum fuisse leprosum, immo plenũ lepra. Luc. 5. nunc autem erat plene mundus, apparebat ergo, quòd fuit miraculose sanatus, vnde ipso nihil dicente res erat nota.

Secundo patet, quia istud miraculum, vt dicit Hieronymus, & omnes asserunt fuit factum ad prædicationem confirmationis Christi: oportebat ergo, quòd fieret coram illo populo cui facta fuerat prædicatio, quia aliàs nihil confirmaret, ergo non fuit occultum miraculum, ita vt taceri posset.

Tertio, quia ipse Christus ostendit, ꝙ volebat illud publicari cum dixit vade, & ostende te sacerdoti.

Dicẽdum, quòd Christus non iussit curato a lepra non dicere istud, quasi per hoc occultaretur, sed ne G de hoc se iactaret, quia istud frustra erat immo malũ erat, vt tangit Hilarius. Secũdo potest dici, ꝙ Christus dixit hoc ad tollendum superuacuitatem sermonis, scilicet nemini dixeris, idest non cures dicere alicui quomodo curatus es, quia ipsa res se ostendit. sic dicit Hierony. re vera quid erat necesse, vt sermone iactaret, quòd corpore præferebat.

Tertio potest dici, & melius, ꝙ Christus dixit nemini dixeris, idest non dicas alicui quomodo te curauerim quousque te ostendas sacerdotibus, & tunc poteris dicere cui volueris. iste est proprius sensus literę: patet, quia dicitur vide nemini dixeris, sed vade, & ostende te sacerdoti, in quo significauit ista duo, quasi contraria propter illam dictionem aduersatiuã H interpositam, & sic necessario est sensus, ꝙ quousque sacerdotibus se ostenderet nihil diceret, vel potius nõ cessaret se ostẽdere sacerdotibus, vt hoc diceret, quia poterat credere iste, ꝙ cum esset miraculose sanatus non oporteret, ꝙ iret ad ostendendum se sacerdotibus, sed ꝙ annunciaret miraculum factum omnibus, Christus autem dixit, ꝙ non faceret, sed ꝙ ostenderet se sacerdotibus, idest ꝙ antequam aliquid annunciaret, ostenderet se sanatum esse sacerdotibus, & tunc posset annunciare miraculũ factũ a Deo. Marcus aũt non solum dixit, ꝙ iussit Christus leproso tacere, sed etiam, ꝙ comminatus est ei, idest imposuit sibi sub magna necessitate ne publicaret istud miraculum an- I tequam sacerdoti se ostenderet, idest vt non cessaret se ostendere sacerdoti pp diuulgationem miraculi.

Quare Christus iussit hic tacere istud miraculum cum alibi iubeat annunciari. Et quare non debuit dicere antequam se ostenderet sacerdoti. Quæst. XVII.

QVAERETVR quare Christus iussit hic tacere istud miraculum cum alibi iubeat annunciari, scilicet. Lucę 8. & 17.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia Christus voluit euitare calumniam aliquorum contra se de hoc miraculo. Sed non stat, quia hoc esset si miraculum non K fuisset plene factum, ita vt posset de eo dubitari, sed cum constaret istud a Deo esse, nemo poterat illud calumniari saltem rationabiliter, quia alias poterant dicere, quòd in potestate dęmonum hoc faciebat, vt scilicet in Beelzebub principe dęmoniorum, vt sequenti capi. & infra decimosecundo, Christus tamen non iuberet occultari miraculum propter calumnias, nisi esset tale, quòd quis calumniari posset. sic dicit Chrysostomus curans corpus eius nulli iubet dicere.

Quidam igitur aiunt, quòd ideo hoc iussit ne indignarentur contra eius purgationem, quòd inferius dicitur, non enim, ita mundauit, vt dubitabilis esset ista mundatio.

Alii

Alij dicunt, quòd Christus hoc dixit non quidem, tanquam esset vtile taceri istud miraculū, maxime cū non possit taceri, vt ostensum est præce. q. sed dixit ad instructionem nostram. nam de miraculis, quę Deus facit per aliquem debet laus Deo soli, qui facit illa, hō aūt nihil in his potest, ideo nullam laudem meretur, vtrunque autem Christus voluit ostendere: nam ꝙ non esset ipse inquantum homo laudādus de his operibus ostendit inquantum iussit tacere laudes suas, ꝙ autem Deus de his sit laudandus ostendit inquantū dixit vade ad tuos, & annuncia quāta fecerit tibi Deus, & hoc dixit sanato a dęmonum legione. Lucę 8. sic dicit Chryso. nulli dicere iubet docens non diligere ostentationem, & honorem, qualiter autem alteri sanato iubet dicere: non enim illic diuulgari se iussit, sed dare gloriam Deo, per leprosum, ergo nunc instruit nos non esse vanę glorię cupidos, per illum autem nō esse ingratos, sed omnia ad laudē Dei referre.

Tertio potest dici, & melius, quòd Christus nullo modo vetuit alicui sanato ab eo totaliter tacere, & maxime de isto leproso patet, quia miracula Christi fiebant ad ostensionem potestatis suę, & tamen si tacerentur nihil ostenderent, sed iussit Christus isti leproso nemini dicere, idest non dicere anteꝗ̃ se ostenderet sacerdoti, & tamen postea posset dicere cui vellet, immo tenebantur annunciare miraculum. Ratio autem quare non debuit dicere antequā se ostēderet sacerdoti præcipua fuit, quia putaret iste non teneri ostendere se sacerdoti cum esset curatus modo supernaturali, sed satis esse sibi annunciare omnibus diuinum miraculum: Christus autem dixit, ꝙ non faceret sic, scilicet nemini dixeris, sed vade, &c. i. non cesses ire ad ostendendum te sacerdoti propter hoc, quòd velis annunciare istud miraculum, sed potius vade, & ostende te sacerdoti, & postea poteris annunciare.

Aliter potest dici, quòd Christus vetuit hoc propter calumniam sacerdotum, quia ad hoc, quòd iste iudicaretur mundus oportebat, ꝙ ostenderet se sacerdoti, & si ille iudicaret eum mundum recepi debebat ad communicationem cęterorū, aliàs non Leui. 13. si autē iste diceret se mundatū a Christo, forte sacerdos calumniaretur, dicens non esse bene mundatum, vel obijceret aliquid aliud nolens eum iudicare mundū, quod esset in pręiudicium mundati, ideo dixit sibi, vt nemini diceret, scilicet antequam se ostenderet sacerdoti. Hoc aliqualiter stare potest, & tamē, quod supra dictum est melius est, sed quocunque dicatur Christus non prohibebat isti annunciare miraculum, quia postquam se ostendisset sacerdoti poterat illud diuulgare vbique, immo peccaret si non diuulgaret. De sanato a legione dęmonum secus fuit, quia isti nō obligabantur ire ad sacerdotes, vt se ostenderent, sed solum leprosi, ideo nihil restabat ei, nisi vt denunciaret miraculum in se factum, & sic Christus non dixit ei nemini dixeris, sed dixit vade ad tuos, & annuncia quanta fecerit tibi Deus. Luc. 8. interdum tamē Christus dicebat aliquibus, quòd tacerent, & hoc solum ad ostendendum, quòd non debemus esse cupidi inanis glorię. sic fuit de duobus cęcis sequenti c. quibus dixit videte ne quis sciat, illi tamen non debebant se ostendere sacerdoti, nec alicui.

An iste leprosus mundatus peccaret si diceret alicui se mundatum a Christo. Quest. XVIII.

QVAERETVR an iste leprosus mundatus peccaret si diceret alicui se mundatum a Christo. Dicendum, quòd dictum Christi obligabat eum, & ipse scire debebat se obligari inquantum agnouerat illum, vt Deum, & tamen non obligabatur iste

A tacere miraculum, quia frustra erat tacere id, quod ipsa res ostendebat, vt Hierony. ait, etiam non fuit intentio Christi, quòd iste non diceret miraculum, sed quòd non cessaret se ostendere sacerdoti propter annunciationem miraculi, & ad hoc verum est, quòd obligabatur, ideo si iret ad prædicandum istud miraculum, & non curaret se ostendere sacerdoti peccaret, postea tamen, quòd annunciaret omnibus miraculum factum bonum erat, & ita fecit: nam Mar. primo dicitur de isto leproso ille egressus cępit prædicare, & diffamare sermonem, ita vt iam non posset manifeste in ciuitatem introire, sed foris in desertis locis esse, quia conueniebant ad eum, vndique: hoc etiam

B Christus volebat immo si non faceret peccaret, & Christus conquereretur de eo, sicut fuit de decem leprosis. Lucæ 17. quibus dixit ite, & ostendite vos sacerdotibus, & dum irent mundati sunt in via, vnus autem eorum videns se mundatum redijt ad Christū magnificans Deum, & Christus dixit nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, & sic licet Christus solum dixit illis ite, & ostendite vos sacerdotibus. voluit tamen, quòd etiam diuulgarent miraculum magnificantes Deum, & ita etiam de isto leproso fuit, vnde nunquam Christus totaliter iussit alicui tacere miraculum factum, quod patet, quia in omnibus quibus iubebat tacere fiebat a cōtrario, quòd potius hoc diuulgarent, vt patet de hoc le-

C proso, & patet seq. c. de duobus cęcis quibus dixit videte ne quis sciat, & sequitur, illi autē exeuntes diffamauerunt eum in tota terra, & sic quantomagis ipse iubebat tacere miracula tantomagis diuulgabantur, si tamen isti quibus iubebatur hoc, crederent, quòd Christus diceret eis istud ea intentione, vt omnino tacerent, non auderent dicere, immo nec possent dicere si intentio Christi fuisset, quòd non dicerent, sed Christus dicebat hoc solum ad eruditionem nostram, & non ea intentione, quòd miracula tacerentur, ideo isti nunquam tacebant, secus autem est, si Christus interdum propter aliquam causam vellet aliquid manere secretum, quia tunc iubebat vsque ad certum tē-

D pus illud non dici, & hoc simpliciter tacendum erat sic fuit de miraculo transfigurationis infra 17. & Mar. 9. s. nemini dixeritis donec filius hominis a mortuis resurgat, hoc autem fuit, quia reuelare ista fuisset impedimentum ad passionem Christi futuram, sic ipse innuit. Luc. 9. dicēs, ꝙ oportet filium hominis reprobari a senioribus, & multa pati, nulla autem miracula Christus fecit vnquam, quę totaliter vellet taceri, ita ꝙ nunquam dicerentur, quia tunc viderentur inutilia cum omnia opera sua præcipue nobis profuerint quātum ad doctrinam, & tamen ea, quæ totaliter tacentur nullo modo proficiunt ad doctrinam.

E *Quare Christus iussit isti leproso se ostendere sacerdoti. Et quomodo Christus videbatur Iudæis non seruare legem, cum eam tamen seruaret semper quantum ad seipsum. Quæst. XIX.*

QVAERETVR quare Christus iussit isti se ostendere sacerdoti. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit propter humilitatem, vt non videretur contemnere sacerdotes veteris testamenti, & per hoc, ēt instruit nos ad humilitatem, vt non dedignemur opera nostra, ēt si excellentia sint, minoribus iudicanda submittere cū Christus miraculū, quod fecerat de sanatione lepræ sacerdotibus submisit iudicandum. s. an vere sanatus esset ille quem vere sanauerat. Secundo vt per hoc sacerdotes inclinaret ad credendū in se, qui talia miracula faciebat, & si credere nollēt, manerent inexcusa-

biles

biles cum vidissent eos quos Christus sanauerat, & credere nollent, istas duas causas tangit Hiero. dicens mittit ad sacerdotes primum propter humilitatem, vt sacerdotibus deferre videatur. Deinde vt mundatum leprosum videntes si crederēt saluatori saluarentur, si autem non crederent inexcusabiles fierent. Tertio vt aliqui dicunt ad ostendendum purificationem lepræ spiritualis, quæ fit in sacramēto pœnitentiæ in quo reus confitetur delictum, & Deus eum mūdat a peccato, sed postea sacerdos mundatū ostendit, ita Christus confitente leproso mundauit eum, & postea ad sacerdotem remisit sic dicit Remigius. Quarto vt ostēderetur, ꝙ approbabat statum veteris testamenti cum mitteret ad sacerdotes leprosum videndū secundum consuetudinem legis. Quinto ad euitandum calumniam, quia sæpe Iudæi calumniabantur Christū, ꝙ legem violaret infra 12. & Ioan. 5. & 9. si autem nunc non mitteret leprosum ad sacerdotes ꝯ legē ageret, ideo noluit dare calumniandi locum. sic dicit Hiero. non tñ Christus seruabat semper legem, sed in quibusdā seruabat, & in qbusdā nō, vt dicit Chryso. s. nec enim eā vbique dissoluebat, nec vbique custodiebat, sed quandoque quidē hoc quandoque illud faciebat, in vno quidem futuræ sapientiæ præparans viam, in altero autem inuerecundam Iudæorum cohibens linguam. verum est tñ, ꝙ Christus quantum ad seipsum legem semper seruabat, & tamen secundū quasdam cæremonias videbatur Iudæis non obseruare illam, quia non bene intelligebant eam. Sexto, & præcipue fuit hoc propter leprosum, quia leprosi, etiam si sanarentur non audebant se coniungere sanis quousque per sacerdotem iudicarentur sani, & factis cæremonijs legis reciperentur ad consortium cæterorum. Leui. 13. & 14. aliàs autem erant transgressores legis, & puniendi erant, forte autem sacerdotes iudicantes aliquos mundatos a lepra dabant eis literas testimoniales per quas constaret eos per sententiam sacerdotum iudicatos esse mundos, & redditos communicationi sanorum, sine quibus forte literis non admittebantur ad communicationem, & si tentarent se cæteris coniungere punirentur, vt ergo euaderet ista duo iste curatus de lepra iussit Christus, ꝙ ostenderet se sacerdoti, & istæ duæ causæ vltimæ sunt literales, & propriæ, aliæ autem sunt generales, & aliqualiter mysticæ, & apparet ex litera, quia Christus dixit ostende te sacerdoti, & offer munus, quod mandauit Moyses in testimonium illis, idest sacerdotibus, scilicet Moyses mandauit hoc fieri, ideo ego dico tibi, ꝙ eas ad sacerdotem ostendens te ei, vt sit testimonium ei, ꝙ tu es mundatus, & sic impleatur lex Moysi.

Quis sacerdos erat iste de quo dicitur ostende te sacerdoti. Et quare voluit Christus summum sacerdotem de hoc miraculo iudicare. Quæst. XX.

QVAERETVR quis sacerdos erat iste de quo dicitur ostende te sacerdoti.

Aliqui dicunt, ꝙ erat quicunque sacerdos, quia quilibet poterat hoc. Dicendū, ꝙ Christus locutus est de sacerdote magno, vel summo, quia ille vocatur sacerdos per excellentiam, omnes tamen tres Euangelistæ dixerunt sacerdoti singulariter, vt patet hic, & Mar. primo, & Lucæ 5. sed Mar. expressit, ꝙ iste erat summus sacerdos, dicens ostende te principi sacerdotum, non est tamen intelligendum, ꝙ ad solum summum sacerdotem pertinebat hoc, sed etiam ad quēlibet minorē. Leui. 13. homo in cuius carne, &c. adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius, idest ad quemcunque, quasi in hoc nihil differat; Christus tñ nunc de-

F terminate misit istum mundatum ad summum sacerdotem. Quia forte hoc tempore ipse solus habebat officium discernendi de leprosis mundatis.

Alia causa esse potest, qa summus sacerdos poterat quidqd poterant minores, & non econtratrio, qui ergo per summū sacerdotē iudicaretur mundus erat simpliciter mundus, & erat securius iudiciū, q̄ si iudicaretur per minores sacerdotes. Voluit ergo Christus, ꝙ summus sacerdos iudicaret de hoc. Primo propter firmitatem miraculi, vt sic certius iudicaretur istum esse sanum quem ipse sanauerat.

Secundo propter confidentiam operis, quia sicut iudicium sacerdotis magni erat firmius, quam iudicia cæterorum a quo nō licebat alicui recedere Deut. 17. ita, & cum maiori maturitate, & attentione discu-

G tiebatur, quod per eum iudicandum erat ne posset aliquis error accidere. Christus autem ostendēs, quòd res ab eo factæ erant veræ, quia diuinæ, & non sophisticæ opera Dæmonum, voluit rigorosos habere iudices de factis suis.

Tertio fuit, vt magis manifestaretur miraculum, quia cum princeps sacerdotum esset princeps populi & maxime in spiritualibus, eo sciēte miracula Christi videbatur totus populus scire, & eo approbante omnes approbabant, & ideo cū ista fuerit curatio primi leprosi quem Christus sanauit, conueniens fuit, quòd mitteretur iste sanatus ad summum sacerdotem, de alijs autem leprosis postea sanatis non fuit necesse, ꝙ ostenderent se summo sacerdoti cum se-

H mel illi constaret de Christi miraculis, & ideo alios leprosos non mittebat ad summum sacerdotem, sed ad quoscunque, vt patet Luc. 17. cum dixit decem leprosis ite ostendite vos sacerdotibus, idest quibuscunque. nam princeps sacerdotum vnus erat.

Quare Christus iussit leproso mundato offerre munus. Quæst. XXI.

QVAERETVR quare Christus iussit isti mūdato offerre munus. Aliqui dicunt, quòd fuit hoc ad ostensionem miraculi, scilicet vt videntes istum ferre munera pro sua emundatione scirent eum mūdatum miraculose, & laudarent Deum, sic dicit Ori-

I gènes offer munus tuum, vt omnes, qui vidēt te portare miraculo credant.

Secundo. vt non haberent sacerdotes occasionem calumniandi dicentes, ꝙ abstulerat eis honorem, & redditus: nam ex mundatione leprosorū habebāt redditus aliquos de quibus. Leu. 14. vt ergo non auferret eis iussit isti offerre munera. sic dicit Chryso. in homilia trāsmittit ad legem, vt iniquorum ora obstruat, vt non dicant, quoniam sacerdotum gloriam rapuit opus quidem ipse impleuit, probationem autem illis concessit. Tertio fuit ꝓ ipsum mundatum, quia si nō ferret munera, sacerdotes nunquam iudicarent eum mundum, nec reducerent ad communicationem cæterorum licet vere mundatus esset a Christo, nunc

K vero cum illis munera offerret, non possent iam eum repellere, sic dicit Chrysosto. super Matth. ideo iubet offerri munera, vt si postmodum eum expellere vellent diceret eis munera, quasi a mundato accepistis, & quomodo me, quasi leprosum expellitis?

Quarto fuit ad obseruationem plenam legis, quia Christus voluit, quòd obseruaretur hic plene lex Moysi, quæ non solum iubebat ostendere se sacerdoti, sed etiam offerre munus. Leui. decimotertio, & & decimoquarto, ideo Christus vtrunque iussit.

Quare

Quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus, & non offerre munera, tamen Christus omnia leproso mundato expressit propter duo.

Quæst. XXII.

SED dicetur, quare Christus alijs leprosis ab eo mundatis solum iubebat ostendere se Sacerdotibus? Lucæ decimoseptimo.

Aliqui dicunt, quòd Christus interdum legem seruabat, & interdum non, sic dicit Chrysosto. scilicet, neque enim legem vbique dissoluebat, neque vbique custodiebat, sed quandoque hoc, & quandoque illud faciebat.

Dicendum, quod non stat, quia Christus legem obseruabat, licet videretur Iudæis non obseruare, ostēdebat, tamen quòd non semper erat obseruanda. sed etiam hoc dato non staret istud, quia mittere leprosos iam mundatos ad Sacerdotes non erat legem omnino seruare, nec etiam plene dissoluere, sed erat quædam stulta obseruatio cum in aliquo obseruaretur, & in aliquo non, & sic faciens proprie laborabat inutiliter, quia aliquid agebat, & tamen nō euadebat pœnam legis cum omnino seruaret eam. Christus autem talia non iuberet, quia melius esset non laborare omnino transgrediendo legem quàm transgredi eam, & laborare.

Dicendum ergo aliter, quòd Christus iussit illis leprosis, dicens, quòd ostenderent se sacerdotibus nihil plus quia per hoc necessario intelligebatur, quòd offerrent munera pro emundatione sua: nam cum mundatus ostenderet se Sacerdoti cogeret eum Sacerdos offerre sacrificia, quæ lex iubebat: Leui. decimoquarto, & non reciperet eum ad communicationem cęterorum, & ad Sanctuarium quousque ista faceret, quia aliàs esset contra legem eodem capitulo, non oportebat ergo dicere aliquid, nisi ostendite vos Sacerdotibus, quia cętera necessario subintelligebantur, huic tamen mundato Christus expressit omnia propter duo.

Primo, vt videretur esse diligens obseruator, aut venerator legis Moysi cum expresse omnia, quæ in ea iubebantur imponeret isti mundato agenda videntibus turbis, quæ astabant.

Secundo ad auferendum dubium, quia iste, qui curatus est, erat primus omnium, quos de lepra Christus curauit, & poterat dubitare cum ista curatio esset miraculosa, an obligaretur ad cęremonias legis, quæ non videbantur obligare, nisi in alijs curationibus non miraculosis, & ideo non crederet se obligatum, nisi ad illa, quæ Christus ei diceret, vnde si solum diceret ostende te Sacerdoti, licet Sacerdos peteret ab isto munera forte nollet dare contendens se non obligatum: ideo Christus expressit, quòd daret, vel potius erat hoc, vt non crederetur, quòd Christus faciens istas curationes nouas volebat imponere nouam legem curatis quantum ad curationem, & quia ipse volebat, quod lex Moysi adhuc obseruaretur in istis expressit omnia, quæ iubebat lex Moysi facienda esse in hoc, & sic non crederetur velle ei obstare. In cęteris autem leprosis postea curatis nō erat eadem ratio dubitandi, cum semel hoc esset diffinitum: ideo sufficiebat dici ostendite vos Sacerdotibus.

A

Quare dicitur munus, quòd præcepit Moyses in testimonio illis.
Quæst. XXIII.

QVAERETVR, quare dicitur munus, quòd præcepit Moyses in testimonium illis.

Dicendum, quòd hoc dicitur ad designandum, quòd erat istud munus, quod offerendum erat, scilicet, quia non erat aliud, nisi illud quod præcepit Moyses.

Secundo potest dici, quòd hoc dicitur ad ostendēdum, quòd Christus volebat seruare legem Moysi inquantum expressam mentionem fecit de Moyse, quia hoc præceperat.

B Tertio potest dici, quòd hoc dicitur ad tollendum dubium: nam cum Christus nunc miraculose curaret leprosos, poterat imponere illis cæremonias quascunque vellet, quia qui poterat miraculose curare, poterat etiam curato legem dare: cum ergo diceret, quòd offerrent ista munera, putaret aliquis, quòd Christus hoc volebat, & ab ipso accipiebant auctoritatem, & tunc necesse esset, quòd semper duraret tanquam lex a Deo imposita: ideo dixit offer munus, quòd præcepit Moyses, quasi dicat, ego non præcipio, sed Moyses præcipit, quia tamen ipse præcepit agendum est quandiu lex durat.

Quod autem dicitur in testimonium illis potest dupliciter intelligi. Vno modo quod sit litera continua, scilicet, offer munus, quod præcepit Moyses
C in testimonium illis, idest, quòd præcepit offerri ad hoc, quòd esset testimonium Sacerdotibus. Alio modo potest intelligi offer munus in testimonium illis, idest, offer munus Sacerdotibus, vt sit illis in testimonium te esse sanatum, & refertur ad totum, scilicet, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quasi dicat, ad veram sanitatem obtinendam iam nihil erat necessarium, quia sanitatem istam obtinuisti, & tamen ad hoc, quòd exhibeatur testimonium Sacerdotibus, & omnibus Iudæis, quòd tu es sanatus, ostēde te Sacerdoti, & offer munus, & per hoc constabit te esse sanatum, quia lex illa non fuit posita ad
D hoc, quòd aliquis sanaretur, sed ad hoc, quòd quis esset sanatus cognosceretur, & non esset locus alicui non vere sanato immiscere se communicationi cęterorum, quod tamen accideret, nisi de hoc aliquis iudicare deberet, & ad hoc fuit posita magna diligentia, quæ per Sacerdotem fieret: Leuit. decimo tertio: Chrysostomus autem dicit, quòd dictum est in testimonium, & non in emundationem, quasi dicat, licet offeras sacrificia, & munera, & sciant te sanatum non conuertentur, sed manebunt in malitia: iō istud non proficiet eis, sed erit in testimonium, idest, in accusationem contra eos, quia per hoc constabit, quòd miracula viderunt, & tamen conuerti noluerunt, sed ista est expositio mystica: illa autem, quæ supra posita est, literalis est vnde Marcus, & Lucas dicunt istud apertius, scilicet, offer munus
E pro emundatione tua, quòd præcepit Moyses in testimonium illis, idest, offer munus, quod præcepit Moyses, & erit illis, idest, Sacerdotibus, & Iudæis in testimonium, quòd mundatus es.

Quare Ecclesia non obseruat sacrificium istud. Qō. XXIIII.

QVAERITVR a Beda in quadam Homilia: cum Christus approbauerit sacrificium illud, & ostēsionem sacerdotalem in curatione leprę, quare Ecclesia non obseruat illud.

Respondet, quod hoc est, quia tunc non erat oblatum maximū holocaustū. s. corpus Chri in passione, per quod auferenda

auferenda erant omnia sacrificia legalia. Dicendum autem, quòd idem dubium fieri poterat de omnibus cęremonijs veteris testamenti, quia Christus totam legem seruauit, & per hoc approbat eam, & tamen nunc nihil de ea obseruatur: est ergo dicendum, ꝙ Christus approbauit legem tanquam bonam, quæ data erat a Deo, qui bonus est, & etiam bona erat illi populo cui data est. non approbauit tanquam perpetuo obseruandā, quia alia lex perfectior ei succedere debebat: ideo licet Christus obseruauerit, & approbauerit totam legem nihil nos de ea obseruare debem⁹, quia peccaremus, & Christus nihil nobis prodesset ad Gala. 4. & 5.

Quod munus erat istud, quod offerebatur a leproso, & quæ cæremoniæ obseruabantur in eo.
Quæst. XXV.

QVAERETVR quod munus erat istud, ꝙ offerebatur, & quæ cęremoniæ obseruabantur in eo.

Dicendum, ꝙ modus erat, ꝙ apud Iudæos leprosi eijcerentur de castris, idest, de vrbibus, & locis ne inficerent sanos. Num. quinto, quando ergo constabat de aliquo plene, ꝙ erat leprosus manebat extra castra: si autem non plene constaret, vtpote quādo incipiebat quis esse leprosus adducebatur ad Sacerdotem magnum, vel ad quemcunque de minoribus, & per certa signa, quæ dantur Leui. decimotertio, videbat an erat leprosus, vel non, si indubitate leprosus erat excludebatur de castris, si dubium erat includebat eum Sacerdos in vna domo per septem dies, & post illos considerabat iterum locum lepręs, & per signa, quæ apparebant iudicabat an esset leprosus, vel non, si constaret eum non esse leprosum, reducebat ipsum ad communicationem cęterorum: si vero leprosus erat, per sententiam Sacerdotis, excludebatur de castris, & manebat foris habens vestimenta dissuta, & caput nudum, & os veste contectum, vt per hęc signa quilibet agnosceret eum leprosum a longe, & non accederet ad ipsum de his Leui. decimotertio, si autem contingeret curari plagam lepræ, vt quia forte non erat vera lepra, & desijt apparere per tempus, vel fuit, tamen curata est, quia aliqua lepra est curabilis, qui videret se curatum mittebat ad Sacerdotem, vt inspiceret eum, & tunc Sacerdos exibat de castris ad leprosum, qui foris erat, & si inueniret lepram esse mundatam iubebat ei adducere duos passeres viuos, & lignum cedrinum, scilicet, parum de illo, & hysopum, & vermiculum, & ponebat aquam viuentem, idest, fluuialem, vel fontanam in aliquo vase fictili, & super aquam occidebat vnum de passeribus faciens decurrere sanguinem in aquam, vt miscerentur, & tunc accipiebat sacerdos alium passerem viuentem, & cum eo ligabat modicum de ligno cedrino, & hysopo, & vermiculo, & tingebat totum in sanguine, & aqua, quæ erant mixta, & aspergebat septies eum, qui mundatus erat a lepra, & tunc soluebat passerem rubricatum sanguine permittens illum viuum auolare, quo vellet. hæc omnia fiebant extra castra, & tunc Sacerdos iubebat mundato intrare in castra, idest, in vrbem: manebat tamen per septem dies extra domum suam, & septimo die istorum radebat omnes capillos capitis, & barbæ, & supercilia, & omnes pilos corporis, & lauabat totum corpus, & vestimenta, & tunc die octauo, scilicet, sequenti assumebat duos agnos immaculatos, & vnam ouem, & tres decimas de simila, & offerebat in Sanctuario, & tunc de sanguine istorum animalium tingebat Sacerdos quasdam partes corporis istius mundati iuxta ritum, qui

F habetur Leuit. decimoquarto, & tunc licebat isti mūdato conuersari cum cęteris, & accedere ad Sanctuarium: omnes isti ritus fieri debebant nunc in isto leproso quem Christus sanauit, & iussit se ostendere Sacerdoti: nam non auderet intrare in ciuitatem, in qua erat summus Sacerdos, sed significare sibi per aliquem se mundatum a lepra, & exiret tunc Sacerdos extra castra, & inueniens eum mundum iuberet offerre ei duos passeres, & faceret omnia, quæ supra dicta sunt.

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio: rogans eum, & di- Luc. 7. Ioan. 4.
G cens. Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Et ait illi Iesus, Ego veniam, & curabo eum. Et respondens Centurio: ait. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, sed tātum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit, & alij veni, & venit, & seruo meo fac hoc, & facit. Audiēs autem Iesus miratus est, & sequē- De centurionis fide.
H tibus se dixit. Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente veniēt & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni. Vade, & sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer ex illa hora. Luc.

Cum autem. Hic ponitur secundum miraculum, scilicet, curatio paralytici, & diuiditur in duas, quia
I primo ponitur Centurionis istius fides, & deuotio. Secundo infertur ex hoc quædam conclusio, ibi.

Audiens autem. Circa primum dicitur,

Cum autem introisset Capharnaum. Ex hoc apparet, quòd quando sanauit leprosum nondum intrauerat Capharnaum, sed erat in descensu montis, scilicet, inter montem, & ciuitatem, de ista ciuitate Capharnaum est dictum supra quarto capitulo: est enim in terra Galilæę, iuxta mare, quòd vocatur Galilæę, vel Tyberiadis, vt ibi dicitur, & sæpe intrauit Christus in hanc ciuitatem, & prædicauit ibidem, vt declaratum est eodem capitu.

K *Accessit ad eum Centurio*. Ista historia Centurionis non habetur, nisi hic, & Lucæ septimo, licet aliqui putent eam esse eandem cum historia Reguli, de qua habetur Ioannis quarto, sed non est eadem. dicitur Centurio, idest, habens sub se centum viros de ordine militari. ita ipse dixit infra, ego sum homo habens sub me milites. Et dicitur accessit ad eum non per se, sed per amicos suos, vt dicitur Lucæ septimo, vbi ponuntur multa de hoc, quę omittuntur hic.

Rogans eum. Scilicet, per amicos: credebat enim quòd poterat sanare seruum suum: ideo rogauit eum: vnde fidem istius valde laudat Christus, infra in litera dicens.

Domine

Domine puer meus. Idest, seruus meus: iste est enim modus loquendi vulgaris, quòd seruientes vocentur pueri etiam si sint in ætate viri, licet puer proprie significet ætatem a septennio vsque ad quartumdecimum annum, & sic vocatur seruus Centurionis iste: Lucæ septimo.

Iacet in domo paralyticus. Dixit iacet, quasi adduxissent eum ad se, vel venisset, & tamen non potest, quia iacet paralyticus in domo: est enim paralysis dissolutio membrorum, quando sunt aliqua membra, quæ non possunt moueri ad nutum animæ regentis corpus, sed si vult in vnam partem inclinari paralyticus cadit in aliam, sic dicitur primo Ethico. de parte passionali, quæ non mouetur omnino libere ad imperium rationis, sed repugnat aliqualiter, & ideo dicit Aristot. tales esse, vt paralyticos, qui præeligunt moueri in vnam partem, & feruntur in aliam. Quid sit paralysis.

Et male torquetur. Idest, multum cruciatur, quia non solum habet membra dissoluta, sed etiam patitur graues dolores. Potest hoc dici propter duo. Vnum est ad significandum, ꝙ non poterat portari ad Christum, quia licet non poterat per se venire, quia iacebat paralyticus, posset Christus dicere, ꝙ duceretur ad eum, sicut patet de multis alijs paralyticis, supra quarto, & etiam in eadem ciuitate Capharnaum quatuor viri portauerunt vnum paralyticum in grabato, quem nudato tecto domus submiserunt per funes, & posuerunt ante Christum: Mar. secundo, & Lucæ quinto: dixit ergo Centurio, male torquetur, idest, habet graues dolores, & si moueretur magis doleret: ideo nec potuit portari ad te. Aliud est ad confirmandum preces ostendendo eas iustas, scilicet, quia erat iste languens in magnis doloribꝰ, & ita Christus magis misereretur eius, sicut videns leprosum, de quo supra in litera, misertus est eius: Marc. primo: erat enim plenus lepra: Lucæ quinto.

Et ait illi Iesus. Scilicet, amicis eius, quia ei non locutus est, cum ipse non venisset, vt dicetur infra q. 27.

Et respondens Centurio ait. Hoc vere dixit Centurio, non tamen Christo, sed per amicos suos, quos ad illum misit: Lucæ septimo.

Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Idest, non sum dignus, ꝙ vadas ad domum meam, idest, noli vexari eundo. debet præsupponi, ꝙ amicis Centurionis petentibus a Christo, ꝙ iret ad curandum puerum eius concessit, & iam ibat, & tunc Centurio per alios amicos suos, misit ei dicere, ꝙ non veniret, quia non erat dignus recipere Christum in domum suam.

Sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Idest, non est necesse, ꝙ venias, quia potes sanare non veniendo, solum si dicas verbaliter volo, ꝙ saneris, hoc pertinebat ad magnam fidem Centurionis, quam Christus hic laudat.

Nam & ego homo sum sub potestate. Ostēdit, ꝙ Christus poterat sanare absentem, & præsupponit in hoc, ꝙ Christus erat Dominus sanitatum, & omnium rerū, & ad nutum omnia sibi obedirent, nec habebat aliū superiorem, nec æqualem, qui impediret ipsum, & tunc arguit a fortiori, scilicet, ego sum homo habens dominum supra me, & habens aliquos seruos, & milites sub me, & si dico vni de seruis, vel de militibus vade illuc, vadit, & si dico alteri veni huc, venit: a fortiori ergo cum tu non habeas aliquem supra te cuicunque dixeris veni, veniet, & si iusseris ægritudini, quòd recedat, recedet, & si dixeris sanitati, quòd eat ad aliquem ibit, & ita potes dicere, quòd veniat sanitas ad puerum meum, licet absens sit, quasi dicat, serui mei non solum obediunt mihi præsenti, sed etiam si mitto eos in longinquum vadunt illuc, & ibi manentes faciunt ea, quæ ego iubeo: a fortiori ergo sanitas ibit quocunque tu iusseris, & ita veniet ad puerum meum absentem si hoc præceperis, & dixit sum homo sub potestate, idest, constitutus sub aliquo maiori Domino, quia erat saltem sub Imperatore, & etiam sub alijs principibus militiæ, quia Centuriones sunt sub Tribunis, idest, Millenarijs: Exodi decimoquarto.

Habens sub me milites. Idest, etiam habeo sub me milites, scilicet, centum, quia Centurio erat.

Et dico huic vade, & vadit, & alio veni, & venit. Idest, dico vni de militibus meis vade, & vadit, in hoc fundatur virtus rationis, quasi dicat, non solum milites mei obediunt mihi pręsenti, sed etiam si dico vni vade in longinquum, vadit illuc, & ibi absens facit, quod iubeo, & dico alteri veni, & venit, istud est ex opposito, scilicet, si sit aliquis miles meus a me distans in longinquum, & mitto illi dicere, ꝙ veniat, venit, & sic longe a me positus incipit obedire mihi.

Et seruo meo fac hoc, & facit. Eadem ratio est, quę de militibus, & adhuc maior, quia maius imperium habet dominus supra seruum quàm dux supra milites.

Posuit autem iste Centurio virtutem rationis, & non compleuit eam, quia hoc sufficit quando quis loquitur viro perito, sicut siquis volens formare syllogismum ponit solam minorem, in qua est virtus tota argumenti.

Audiens autem. Hic ponitur secundum, scilicet, quædam Christi conclusio, quę infertur ex fide huius Gentilis comparando eam ad infidelitatem Iudæorum, scilicet, quòd cum per fidem charitate formatam homo placeat Deo, & isti Gentiles, & multi alij habituri erant fidem magnam de Christo, & Iudæi pro maxima parte permansuri erant in sua infidelitate, quòd Deus repelleret Iudæos, & acceptaret populos Gentilium, vnde dicitur.

Audiens autem Iesus. Scilicet, verba Centurionis relata per amicos eius.

Miratus est. Scilicet, de magna fide Centurionis, quomodo autem Christus, qui omnia scit, mirari potuerit infra dicetur.

Et sequentibus se dixit. Idest, comitantibus se quādo ibat ad domum Centurionis.

Aliqui putant, quòd isti erant Apostoli, qui eum incessabiliter comitabantur, & tamem dicendum, quòd erant non ipsi soli, sed etiam turbæ, quia multæ turbæ sequebantur eum intra Capharnaum, ita vt vix posset esse in domo. Mar. secundo, & istæ sequebantur eum nunc euntem ad domum Centurionis, quia sciebant, quòd ibat ad sanandum puerum eius, & desiderabant videre rem illam, sic dicitur Lucæ septimo: conuersus sequentibus se turbis dixit.

Amen dico vobis. Idest, in veritate, vel secundum certitudinem, aut firmiter, quia modus affirmandi est, & interdum iurandi, vt dicitur extra de iureiurā. capit. & si Christus.

Non inueni tantam fidem in Israel. Idest, in omnibus Israelitis, siue in nullo eorum inueni tantam fidem, & hoc pertinebat ad admirationem, & ad laudem Centurionis. s. ꝙ ipse Gentilis existens tantam fidem haberet, ꝙ excederet omnes Israelitas, pōt dici ēt ad improperium, & redarguitionē Iudęorum, ꝙ tam paucam fidem haberent, ꝙ ab vno viro Gentili superarentur. Fides, & laus Centurionis.

Sed Lucæ septimo, dicitur nec in Israel tantam fidem inueni, & hoc intelligitur proprie solum de laude Centurionis, scilicet, non solum inter Gentiles, qui venerunt ad me, non inueni tan-

tam fidem, sed etiam nec in toto Israel. multi namque Gentiles de partibus vicinis terræ Iudæorum venerant ante hoc ad Christum supra quarto, scilicet, & abijt opinio eius in totam Syriam ibi tamen erant Gentiles.

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & ab Occidente. Ista est conclusio, scilicet, quòd viri de longinquis partibus, idest, de extremis terræ conuerterentur ad Christum, & obtinerent vitam æternam, Iudæi autẽ expellerentur, & hoc signatur per Orientem, & Occidentem, qui sunt cardines orbis.

Et accipiuntur dupliciter. Vno modo stricte, scilicet, pro extremitatibus orbis, quæ sunt quędam puncta, a quibus incipit hemisphęrium, & ista non sunt habitabilia, & vocatur Oriens, idest, principium Orientis, & Occidens, idest, principium Occidentis, siue partes coniunctę istis principijs. & ita terram Iudæorum vocamus Orientem, & vltimam partem Hispaniæ vocamus Occidentem, quia sunt circa pũcta Orientis, & Occidentis.

Alio modo vocatur Oriens, & Occidens, vt dicit habitudinem ad prędicta puncta, & ita quilibet locus potest dici Oriens, vel Occidens respectu alterius, si aliquo modo magis appropinquat ad Orientem vel Occidentem quàm ille cui dicitũr Orientalis, vel Occidentalis, Christus autem accepit hic Orientem, idest, terram coniunctam Orienti, & ita voluit significare extremitates orbis, scilicet, quòd de illis multi crederent expulsis Iudæis, qui erant in ipso regno, in quo Christus erat, & qui maxime credere debuissent.

Et recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum. Idest, sedebunt. est enim recumbere sedere ad mensam, sic enim Christus dixit, quis est maior, qui ministrat an qui recumbit? idest, qui sedet ad mensam, vel qui ministrat ei: Lucæ vigesimosecũdo, etiam innuit, ꝙ omnes iusti sedebunt in regno cœlorum ad mensam. eodem capitu. vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, istud tamen non erit comedere, nec bibere, quia iam omnia ista, quæ propter necessitatem corporis fiebant hic cessabunt, sed erit beatitudo in solis actibus animæ, & illa designatur per delitias cibi, & potus, quas homines carnales putant esse maximas delitias.

Filij autem regni huius eijcientur in tenebras exteriores. Idest, Iudæi, qui sunt de regno hoc, scilicet, in quo Christus tunc erat, vel de progenie illa eijcientur in tenebras, idest, in infernum, quia non crediderunt, & vocant tenebrę exteriores, qa q̃dã sunt interiores. s. ignorantia s̃m quam intellectus est obtenebratus, exteriores autem sunt tenebrę corporales. i. locus tenebrosus, quia infernus locus tenebrosus est: ideo manentes ibi dicuntur manere in tenebris, & in vmbra mortis.

Duæ sunt pęnæ inferni.

Ibi erit fletus, & stridor dentium. Istę sunt pœnæ inferni, & ponuntur duę, per quas designãtur aliæ, sicut generaliter dicimus in inferno esse duas pœnas, scilicet, frigoris, & ardoris, ista sententia magis completa est Lucæ 13. scilicet, cum videritis Abraham, & Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, in quo innuitur, ꝙ omnes illi erunt in vita æterna, vos autem expelli foris, idest, non recipi interius, quia q interius recipitur, nunquam foras ibit, & sequitur, & venient ab Oriente, & Occidente, & Aquilone, & Austro, & accumbent in regno Dei, posuit quatuor extremitates orbis, scilicet, de omnibus partib⁹ mundi conuertendi erant aliqui ad Christum, quod iam factum est. Matthæus tamen posuit solum Oriẽtem, & Occidentem, quia est breuiloquus, & per istas duas extremitates orbis voluit designare alias duas, scilicet, Aquilonem, & Austrum.

F *Et dixit Iesus Centurioni.* Non dixit ei, sed amicis suis, quia ille nondum venerat ad ipsum. & ponitur hic applicatio conclusionis istius ad particulare, scilicet, ab Oriente, & Occidente venturi erant aliqui, qui recumberent in regno Dei, & ita erat de isto Cẽturione, qui erat de partibus longinquis a terra Iudæorum, & tamen per fidem iam meruerat recumbere.

Vade & sicut credidisti fiat tibi. Idest, quia credidisti, ꝙ ego absens poteram sanare puerum tuum ita fiet tibi, scilicet, sanetur puer tuus, & dicitur vade, idest, ite, quia ad amicos Centurionis loquitur.

Et sanatus est puer in illa hora. Idest, in hora, qua
G Christus locutus est, subito fuit puer sanatus.

An Centurio iste erat Iudæus, vel Gentilis, Quæst. XXVI.

QVAERETVR de isto Centurione, quis esset, scilicet, an Iudæus, vel Gentilis.

Aliqui dicunt, quòd Gentilis erat, & hoc, quia Centurio est: nam inter Iudæos dicunt Centuriones nõ esse, sed inter Romanos, qui distinguebant exercitus per duces, quorum aliqui vocantur Centuriones.

Sed hoc non stat, quia inter Iudæos etiam erant Centuriones: fuit enim a principio populus diuisus in
H deserto per Decanos, Quinquagenarios, Centuriones, & Tribunos: Exodi decimooctauo, & Deuteronomij primo: etiam postea reges Iudæorum habebant istum ordinem dictum, quia Dauid habebat Centuriones. 2. Regum 18. Dauid considerato populo constituit super eum Tribunos, & Centuriones. & 1. Paralipom. 27. & 28. etiam reges sequentes habebant istum ordinem militum, & ducum: nam Iosaphat Centuriones habebat, & cęteri reges post eũ: nam Ioiada sacerdos Centuriones habuit secum in templo quando voluit intronizare regem Ioas. 2. Paralipom. 23. ita ergo & nunc poterant esse aliqui Centuriones inter Iudæos, vnde non constat ex hoc illũ fuisse Gentilem, maxime quia dato, quòd soli Ro-
I mani haberent exercitum in terra Iudæorum, & non permitterent ibi alienum exercitum, vt maneret sibi terra secura: multi tamen de Iudæis erant ascripti militiæ Romanorum, sicut multæ aliæ gentes, vt dicit Iosephus: nam non erant omnes milites, & duces Romanorum Italici, & sic poterat iste Centurio esse Iudæus, licet esset de militia Romanorum.

Dicendum tamen, quòd fuit Gentilis, quòd patet primo, quia dixit Christus, non inueni tantam fidem in Israel, & sic significauit non esse istum Centurionem de Israel.

Secundo, quia dixit Christus multi venient ab Oriẽte, & Occidente &c. filij autem regni huius eijciẽtur, & sic significauit Centurionem non esse de regno illo, sed de foris venire. s. ab Oriente, vel Occidente.

K Tertio patet, quia Luc. 7. dr̃, ꝙ iste Centurio misit ad Christum seniores Iudæorum, ex quo innuitur, ꝙ ipse non erat de Iudæis.

Quarto patet eod. cap. nam Iudæi dixerunt de Centurione: diligit enim gentem nostram, ex quo apparet, ꝙ non erat de gente illa.

Aliqui dicunt ꝙ Centurio iste, de quo Matthæ. hic loquitur Gentilis erat, ille tamen de quo Luc. 7. dicũt ꝙ erat Iudeus, quia ibi dr̃, nã & synagogã ipse ędificauit nobis. Dicit tñ Chryso. ꝙ idem est. s. quòd autem Matthę. signat ipsum Centurionem Israelitam non esse: Lucas vero dicit, quoniam ędificauit synagogam non est ꝯrium: potuit enim, & Iudęus non esse, & synagogam cõstruxisse, sed potius ex illo verbo cõuincitur

citur illum fuisse Gentilem, quia Iudæi apposuērūt hoc ad significandum, quòd ipse diligebat Iudæos: Lucæ septimo: diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis, idest, in hoc apparet quòd diligat gentem nostram, quia proprie ædificauit nostram synagogam.

Est ergo dicendum, ꝙ iste Centurio erat Gentilis, & erat de exercitu Romanorum: nam hoc tempore Imperator Tyberius, qui tūc regnabat, habebat exercitum in Iudęa, scilicet, milites per diuersa loca ne gēs illa posset rebellare, & ita erant multæ cohortes militum in Iudæa, & multi Centuriones quod innuitur Lucæ septimo: cum dicitur Centurionis autem cuiusdam, quasi dicat, non erat ille solus, sed vnus de Centurionibus: sic Pilatus etiam qui erat Ierosolimis habebat Centuriones, quia vnus Centurio militum fuit in Christi morte, qui dixit vere filius Dei erat iste, infra vigesimoseptimo, & Lucæ vigesimotertio, & per alia loca etiam Centuriones erant: nam in Cęsarea nomine Cornelius Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, & iste etiam erat Gentilis eodem cap. iste Centurio, de quo hic, erat in vrbe Capharnaum ad hoc, ꝙ seruaret ciuitatem illam sub obediētia Romanorum: erat enim tunc Capharnaum Metropolis gloriosa in Galilæa, sicut innuitur infra vndecimo, scilicet, tu Capharnaum nunquid vsque in cœlum exaltaberis, scilicet, in opulentia, & gloria loci: & ideo erat ibi Centurio ille, qui tenebat illam ciuitatem & forte alias partes Galilæę subiectas sibi, quod innuitur Lucę septimo, quia dicitur, ꝙ iste Centurio misit ad Christum seniores Iudæorum, ex quo apparet ꝙ dominabatur cum mittere posset seniores Iudæorum, idest, nobiliores, & honorabiliores Iudæos, qui erant in illo loco.

An iste Centurio venerit personalitèr ad Christum, vel misit. Et eius humilitas significatur. item quæ fuerunt essentialia huius miraculi. Quæst. XXVII.

QVAERETVR de isto Centurione quomodo dicitur hic, ꝙ venit ad Christum, quia Lucæ septimo, videtur ꝙ non venerit, sed miserit.

Aliqui volunt, quòd a principio miserit seniores Iudæorum, sed postea ipse venerit, & hoc Matthæ. tetigerit.

Dicendum, ꝙ non stat, quia nunquā venit ad Christum antequam sanaretur puer eius, vt patet Lucę septimo: dicitur enim ꝙ iste Centurio misit seniores Iudæorum rogans Christum, vt veniret, & sanaret puerum eius, seniores missi Christo dixerunt dignus est, vt hoc illi pręstes, quia diligit gentem nostram, & synagogam ędificauit nobis, & dicitur ꝙ Christus ibat cum illis, cum autem non longe esset a domo Cēturionis, misit Centurio amicos ad Christum dicens, Domine noli vexari, non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & propter hoc non putaui me esse dignum, vt possem ire ad te, sed dic verbo, & sanabitur puer meus, & Christus admiratus fidem illius dixit, fiat tibi, sicut credidisti, & sequitur ibi, & reuersi, qui missi fuerant inuenerunt seruum, qui langueràt, sanum, & sic antequam redirent isti amici Centurionis, quos ipse misit ad Christum sanatus est puer: ergo Centurio non iuit ad Christum antequam sanaretur puer, quia ipse non iret antequam venirent nuncij sui, quos ad Christum miserat. Etiam quia si ipse iuisset ad Christum antequam puer sanaretur diceretur, ꝙ ipse reuersus in domum inuenit puerum sanatum, tamen dicitur reuersi, qui missi fuerant: ergo dicen-

A dum est, quòd ipse non iuit, nec vidit Christum.

Dicit tamen Augustin. lib. de concord. Euangel. ꝙ Matthæ. dicit Centurionem accessisse ad Christum cum non accesserit, quia dicit accessisse eum, idest, ser uos suos, quia ꝙ quis facit per alium, per seipsum facere videtur: & dicitur Lucæ septimo, de isto Centurione, quòd ædificauit synagogam Iudæorum, idest, ædificari fecit, quia ipse nihil manibus suis ædificaret, dicit etiam Augustin. quod Matthæ. fecit hoc propter breuitatem, scilicet, vt non oporteret referre quomodo misit seniores Iudæorum, & quid illi dixerunt, & quomodo postea misit amicos, sed solum tangit essentialia huius facti, quæ duo sunt, scilicet, fides magna Centurionis, & curatio infirmi, cum illa
B conclusione de conuersione Gentilium, & infidelitate Iudæorum: Lucas autem omisit fere omnia, quæ Matthę. dicit, & suppleuit ea, quę Matthę. non tangit. ista est enim conditio eius artificiose supplere, quæ alijs desunt, & in seipso, quæ alij habent decurtare, sic dicit Beda in Homilia, beato Lucæ moris est, quæ plenè vidit ab alijs Euangelistis exposita abbreuiare, vel etiam industria præterire, quæ vero ab eis omissa, vel breuiter tacta cognouerit dilucidare solertius, & sic caute attendendum est in modo loquendi Euāgelistarum, qui non semper vnus est, & oportet vnum Euangelistam per alterum suppleri, & exponi.
C

Quomodo Centurio iste motus fuit, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius. Et an fuerit post ex Gentilitate conuersus. Et quòd Deus vnicuique mensuram fidei largitur prout vult, & huic præsertim Centurioni propter duo. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR de isto Centurione quomodo fuit motus, vt mitteret ad Christum, vt sanaret puerum eius.

Dicendum, ꝙ hoc fuit ex magitudine fidei, quia credidit, ꝙ Christus poterat sanare puerum eius, & non solum pręsens, sed etiam absens. Sed tunc stat dubium, vnde potuit Centurioni esse tanta fides de
D Christo. Dicendum, quòd oportet, quòd Centurio aliquid audisset de Christo, vel vidisset eum operari, quia fides non est sine auditu ad Rom. decimo, quomodo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? & postea dicit: ergo fides ex auditu, est auditus autem per verbum Christi. poterat autem iste Centurio vidisse multa miracula Christum facere: nam Christus in Galilæa non longe ab vrbe Capharnaum, in qua nunc erat, fecerat miracula multa sanando ęgros supra quarto, & post illa prędicauit immediate in monte, supra quinto, & completo sermone descendit de monte, & sanato leproso in descensu montis intrauit Capharnaum supra in litera.
E Dicendum tn̄, ꝙ Centurio miracula nulla viderat, sed solū audierat aliqua dici de Chr̄o: Lu. 7. s. Centurionis seruus male hn̄s erat, & cū audisset de Iesu misit ad eū seniores Iudęorū, & sic vr̄, ꝙ solū audierat: nā si per se miracula fieri vidisset cum hoc magis mouere possit ad credendum q̄ auditus, magis diceret, ꝙ viderat Iesum miracula facientem quàm ꝙ audiuerat aliquid de eo: nam propter hoc magis laudatur fides, quæ solum est ex auditu quàm illa, quæ etiam est ex visu. Ioan. vigesimo: beati qui non viderunt, & crediderunt. Sed tunc stat dubium, quid audiuit iste Centurio. Aliqui dicunt, quòd solum audiuit miraculum de leproso sanato, sic dicit Chrysostom. super Mattheum Centurio iste primus fructus ex gē-

S 3 tibus,

tibus, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cum mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit quàm audiuit, de hoc tamen non constat, an hoc solum miraculum audiuerit, quia cum alia multa fecisset Christus non longe a Capharnaum, vt dictum est, poterat illa audire Centurio a Iudæis.

Dicendum autem, ꝙ fides Centurionis de Christo ortum habuit ex aliquibus, quæ audiuit de Christo siue sit vnum siue multa, ꝙ tamen fuerit tanta fides eius non fuit ex eis, quæ audiuit, quia vt dicit Chryso. plus credidit quàm audiuit, quia etiam si Centurio vidisset omnia miracula, quæ Christus egit non vidisset eum facientem aliquod miraculum circa absentes, sed ęgros ad se adductos sanabat, vt patet supra quarto, & etiam supra in litera de leproso curato. credidit tamen ꝙ Christus poterat sanare absentem: fuit ergo ista fides a Deo infundente, qui tanta infundere dignatus est: nam Deus largitur vnicuique mensuram fidei prout vult, hoc autem fuit forte propter duo. Primo propter bonitatem pręcedentem Centurionis istius, quia licet iste non poterat habere fidem aliquam determinate de Christo antequam de eo audiret, poterat tamen habere fidem in generali de Deo rectè sentiendo de illo, & non sequendo idola, sed credendo vnicum esse Deum pro bonis operibus remuneratorem, & pro malis punitorem, quæ possunt haberi etiam a Gentilibus ad Rom. primo, & ad Hebræ. 11. & per hoc iste vacaret bonis operibus, per quę valde mereretur apud Deum, cum haberet simul fidem, & charitatem: ideo per illam fidem præcedentem mereretur nunc sibi augeri fidem magis determinate, sic etiam patet de alio Centurione Gentili, qui erat in Cęsarea Iudæę nomine Cornelius, qui licet Gentilis esset timebat Deum, eratque vir religiosus cum tota domo sua, faciebatque multas eleemosynas plebi, & semper orabat Dominum, vt ostenderet ei viam suam, qui cum oraret die quadam hora nona vidit Angelum introeuntem ad se, qui dixit ei, orationes tuæ, & eleemosynę ascenderunt in memoriã in conspectu Dei, & dixit ei, ꝙ vocaret Petrum, & ille ostenderet ei, quid facere deberet, & ille veniens baptizauit eum instruxitque in fide: Actuum 10. sicut ergo ille Gentilis existens per fidem in vniuersali, & bona opera meruit, vt Deus mitteret sibi Angelum illuminatorem, & deinde Petrum Doctorem, ita iste Centurio, qui eodem modo erat Gentilis, & Romanus per fidem, & opera mereretur sibi fidem nunc augeri: nam ita est de charitate, vt dicit Augustinus, quòd charitas existens meretur augeri, & aucta meretur perfici.

Secundo forte fuit hoc, quia Christus voluit per istum Gentilem significare fidem Gentilium, quæ futura erat multo maior quàm fides Iudæorum, & quia iste fuit primitiæ Gentilium credentium Christo iam pręd icanti, voluit Christus quòd fides istius appareret maior quàm fides Iudæorũ: sic dicit Chrysostomus, Centurio iste primus fructus ex gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorum fides infidelitas est inuenta, qui nec Christum audiuit docentem, nec leprosum aspexit cum mundaretur, sed audita tantummodo sanitate leprosi plus credidit quàm audiuit: erat enim in mysterio gentium futurarum, quæ nec legem, aut Prophetas legerant de Christo, nec ipsum Christum miracula facientem viderant.

Sed dicetur quomodo iste Centurio fuit primitiæ gentium ad Christum conuersarum, quia Magi reges fuerunt primitiæ gentium, vt Ecclesia asserit?

F Dicendum, quòd Magi fuerunt primitiæ gentiũ credentium in Christum natum: Centurio autem iste fuit primitiæ gentium ad Christum per prędicationem conuersarum.

Quare Centurio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & talia verba ad dicendum. Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare Cẽturio iste fuit motus ad orandum pro isto seruo cum tanta instantia, & ad dicendum ista verba.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia iste seruus erat magni precij, & magnum damnum patie G batur Centurio si moreretur, sic dicitur Lucæ septimo: Centurionis seruus erat male habens, qui erat illi preciosus.

Melius tamen dicendum est, quòd mouebatur Centurio, quia diligebat valde seruum istum: non enim videbatur satis honestum, nec virtutibus conueniens pro solo lucro tantum instare, maxime quia iste Centurio laudatur hic, vt vir bonus, & apparuit ex magnitudine fidei eius: ideo potius videtur, quòd moueretur ex charitate, scilicet, quia diligebat seruum, dolebat quòd periret, & tali affectu Christus magis condescenderet quàm desiderio lucri, vel euitandi damnum in vno diuite qualis erat iste Centurio: ideo debet exponi erat illi preciosus, idest, charus: ita enim communiter exponitur: nam ea quæ H nobis valde chara sunt in magno precio habemus: & ob hoc aliqui dicunt, quòd vocatur filius eius Ioan. quarto, vbi dicitur de filio Reguli, & putant quidam illum Regulum esse istum Centurionem, sed nõ est, vt ibi dicetur, erat tamen valde charus iste seruus domino suo. nam boni serui interdum malis filijs præponuntur in dilectione, vt Ambros. dicit. & ita dicit Chrysostomus, vide bonitatem Centurionis, qui pro salute serui, sic solicite festinabat quasi non damnũ pecuniæ, sed salutis passurus in morte illius. dicit etiã ꝙ diligebat eum, & ideo dolebat, quòd ille torqueretur.

Orabat autem instanter Cẽturio, quia seruus suus erat in magno periculo: nam dicitur Lucæ septimo: I Centurionis seruus male habens erat moriturus, idest, erat verè ad mortem, sic dicit Ambrosius super Lucam, quòd moriturum dixit Euangelista non fefellit. moriturus enim erat, nisi fuisset sanatus a Christo, quòd autem iste Centurio dixit puer meus iacet paralyticus, & male torquetur.

Dicunt quidam, ꝙ dixit ad ostendendum dolorẽ, quem habebat de seruo, vt sic Christus magis flecteretur, vt eum curare vellet, sic exponit Rabanus, scilicet, omnia ista cum dolore nominauit, & iacentem, & paralyticum, & male detentum: ideo vt suæ animę angustias demonstraret, & Dominum cõmoueret.

Aliter potest dici, quòd hoc dixit ad excusatio- K nem, quia insolitum erat ante hoc Christum vocari ad sanandum aliquem ægrum, sed veniebant ægri ad ipsum, vel adducebantur: etiam quia videbatur inhonestum, quòd Christus vocaretur, vt iret ad domum alicuius: nam hoc erat eum minus honorare, & minora de ipso credere quàm decebat: ideo Centurio excusauit se, scilicet, quòd seruus ire non poterat, quia iacebat paralyticus, etiam quia portari commode non valebat, quia male torquetur, scilicet, si moueatur grauius torquebitur, sic dicit Chryso. in Homilia. s. quidã dicũt, ꝙ excusans se in hoc causam dixit ꝑꝑ quam non ipsum adduxit: nec enim possibile erat portari dissolutum cum torqueretur, & ad vltimas esset spirationes. Tertio potest dici, quòd

A quòd hoc dixit Centurio ex magnitudine fidei ostēdens, quòd cum ita se haberet paralyticus non poterat portari, nec oportebat, quia etiam solo verbo absentem poterat sanare: istam expositionem magis eligit Chrysostomus dicens: ego autem signum hoc magnę fidei dico, quia enim sciebat, quòd sola iniunctio, idest, verbum vel præceptum Christi sufficeret ad restaurationem iacentis, superflue extimabat eum ducere, & tamen præcedens sensus secundus videtur esse melior, quia quando ista dicebantur rogabatur Christus a Iudæis, vt descenderet, & sanaret paralyticum, & ita Christus facere incępit vadens cum Iudæis ad domum Centurionis, sed cum non longe esset misit ad ipsum Centurio amicos suos dicens, ꝙ B non vexaretur veniendo, sed diceret verbo, & ita fecit Lucæ septimo.

Quomodo Centurio misit ad Christum rogans, quòd veniret, & postea dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Et quare misit Iudæos.
Quæst. XXX.

QVAERETVR quomodo Centurio misit ad Christum rogans, quòd veniret, & postea dixit non sum dignus, vt intres sub tectum meum. nā seniores Iudæorum misit, & illi rogabant Christum, vt veniret, & sanaret seruum Centurionis: Lucæ septimo.

Aliqui dicunt, ꝙ Centurio a principio habebat fi- C dem de Christo, ꝙ posset sanare seruum eius, sicut sanauerat leprosum, sed nondum peruenerat ad hunc fidei gradum, ꝙ crederet Christum sanare posse absentem, vel saltem hoc non cogitauerat: ideo misit seniores Iudæorum rogans Christum, vt ad domum suam veniret, quia non poterat languens portari ad ipsum, sed dum irent seniores cogitauit inhonestum, & superfluum esse Christum vocari cum absens facere posset, & forte Deus inspirauit tunc ei augendo fidem suam, & misit amicos suos rogans Christum, ꝙ non veniret, sed verbo diceret, & hoc aliqualiter est verisimile.

D Sed dicendum, ꝙ non stat, quia a principio quando misit Centurio seniores Iudæorum ad Christum credebat, ꝙ Christus poterat sanare absentem, & iudicabat, ꝙ non erat necessarium, nec dignum, ꝙ Christus veniret ad domum suam, & etiam cogitabat, ꝙ ipse non erat dignus per se ire ad petendum hoc a Christo: ideo misit ad illum seniores Iudæorum, sic patet Lucæ septimo: nam dicitur, & cum iam non longe esset a domo misit ad eum Centurio amicos dicens noli Domine vexari: non enim non sum dignus vt sub tectum meum intres, propter quod & me ipsum non sum dignum arbitratus, vt venirem ad te, & sic patet, quòd non concepit de nouo hoc, nec venit sibi in mentem, sed a principio totum credidit: nam ideo misit Iudæos, quia putauit se non esse dignum ad eundum, vt ipse dicit, & tamen prius putauit non E esse dignum, ꝙ Christus veniret ad domum suam quàm quòd ipse non erat dignus ire, cum hoc ponatur tanquam correlarium illius: ideo non potest stare ista solutio.

Sed dicendum, quòd Centurio nunquam habuit animum, quòd Christus veniret ad domum suam, sed solum, quòd verbo diceret, Iudæi tamen qui iuerunt ad Christum rogauerunt eum, vt iret ad domum Centurionis, & hoc faciebant, quia Centurio ille loco Romanorum erat princeps in ciuitate illa, vt ostensum est supra q. vigesimasexta. & volebāt per hoc placare ipsum sibi honorantes eum in hoc, quod Christum ad domum eius ducerent, sed istę erant blanditię Iudaicę, quia intentio Centurionis erat, ꝙ non veniret Christus ad domum suam: ideo ipse dixit senioribus Iudæorum ite ad Christum rogantes eum, vt sanet puerum meum, Iudæi autem adulari volentes dixerunt, Domine nos faciemus, vt ipse veniat ad te, & ob hoc postquam recesserunt Iudæi, & petierunt a Christo, vt veniret, misit Centurio amicos suos, scilicet, viros Gentiles, qui fideliter, & non per blanditias exponerent Christo mentem Centurionis, scilicet, quòd non veniret, sed verbo curaret, & cum illi occurrerent Christo iam ipse veniens cum Iudæis erat prope domum Centurionis, ꝙ autē Iudæi ex intentione sua, & non Centurionis istud peterent patet ex verbis blandis, quibus Christo suadere volebant, scilicet, dignus est, vt hoc illi pręstes: diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis, sic dicit Chrysostomus qualiter Matthę. dicit, ꝙ Centurio dixit non sum dignus vt intres sub tectum meum. Lucas autem dicit, quòd rogat, vt veniat, & respondet. s. mihi videtur, ꝙ Lucas signat nobis Iudaicas blanditias: credibile enim est, vt Centurio retraheretur a Iudæis blandientibus, & dicentibus nos eūtes ducemus eum: vnde & eorum preces adulationibus plenę sunt.

Sed dicetur, quòd non stat, quia Lucæ septimo dicitur, quòd Centurio misit ad Iesum seniores Iudæorum rogans eum, vt veniret, & sanaret seruum eius.

Dicendum, quòd Centurio misit seniores Iudæorum, dicitur tamen rogans eum, vt veniret, idest, ꝙ Iudæi rogauerunt Christum nomine Centurionis, ꝙ veniret, & sic videbatur Centurio rogare: ideo ipse contrarium expressit postea per amicos suos quos ad Christum misit.

Ad quid Christus ire voluit ad domum alienam, cum sciret quòd Centurio non peteret hoc. Et quantum fuerit vtile eius fidem manifestari.
Quæst. XXXI.

SED quæretur cum Christus sciret, quòd Centurio non petebat hoc, & etiam quòd postea missurus esset ad eum, vt non iret, & tandem non erat iturus ad quid voluit ire? nam iam erat prope domum Centurionis quando venientibus amicis Centurionis cessauit ire.

Dicendum, ꝙ Christus egit propter multa. Primo, quia vult ostendere quòd Deus facit voluntatem orantium, sicut dicitur Psalm. 144. voluntatem timentium se faciet. sicut etiam Chrysostomus in Homilia dicit, quod nunquam fecit Iesus hic facit, vbiq; enim sequitur voluntatem supplicantium.

Secundo fecit hoc ad ostendendum humilitatem suam, quia nō dedignatus est ire ad domum alienam & etiam ad sanandum seruum: hanc enim virtutem Christus valde ostendere voluit in operibus suis infra vndecimo, discite a me, qa mitis sum, & humilis corde, & hoc vt cū esset magnus in potestate non crederetur arrogans in animo, ꝙ rarissimum est, quia cōmuniter homines habentes aliquam excellentiam superbi sunt saltem in animo suo: Christus ergo valde ostendebat humilitatem, & ideo ita attendebat ad seruos, sicut ad dominos, quod etiam Iudæi bene videbant in eo, & confitebantur sic esse infra 22. Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personam hominum. Tertio fuit, vt doceret nos, quòd sicut ipse ibat ad pauperes, & seruos, ita & nos iremus, sic dicit Chrysostomus, quoniam pro seruo petebat, ideo promisit ire, vt nos doceat nō co-

ſere magnos, & contemnere modicos, ſed pauperes & diuites ſimiliter honorare: nam Chriſtus propter hoc in ſe oſtendebat humilitatem, vt nos eam teneremus: Ioannis decimotertio; ſi ego laui pedes veſtros Dominus, & magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes: exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

Quarto fuit, & principaliter ad oſtendendum fidem Centurionis: nam Centurio apud ſe conceperat, quòd Chriſtus abſens poterat puerum ſuum ſanare, ſed hoc nondum expreſſerat, nec fuiſſet expreſſum coram turbis, niſi Chriſtus cępiſſet ire ad domum Centurionis: nam ſi Chriſtus, ſicut cognouerat voluntatem Centurionis venientibus ad eum ſenioribus Iudæorum, dixiſſet volo, quòd ſanetur puer Centurionis, & fuiſſet immediate ſanatus, Centurio, qui in domo manebat videns ſanatum puerum non habuiſſet occaſionem vllam mittendi aliquos ad Chriſtum, nunc vero, quia orantibus Senioribus Iudæorum cognouit Centurio, quòd Ieſus veniret miſit amicos ſuos ad eum dicens, non ſum dignus &c. ideo fuit vtile, quòd Chriſtus ire inciperet, vt manifeſtaretur fides Centurionis coram turbis.

Manifeſtari autem fidem Centurionis fuit vtile ad multa. Primo ad gloriam Chriſti, quia per hoc habuit occaſionem ſanandi languentem in abſentia, quòd nondum creditum erat Iudæis Chriſtum facere poſſe, & ſicut hoc facere erat magnæ laudis, ita etiã creditum fuiſſe hoc de Chriſto antequam faceret laus magna erat.

Secundo fuit, vt eſſet Chriſto occaſio increpandi paruam fidem, vel potius infidelitatem Iudæorum, & prænunciandi eis, quòd alieni reciperentur a Deo, & ipſi, qui olim habuerant Deum familiarem excluderentur, vnde dixit dico vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient &c. ſi tamen non apparuiſſet hic magna fides Centurionis, non fuiſſet Chriſto occaſio aliqua dicendi hoc.

Tertio fuit propter laudem Cẽturionis, quia Deus vult ſępe laudare hic virtuoſos, & oſtendere eorum virtutes omnibus, vt per hoc ipſi vltra virtutes ſciant ſe teneri Deo, qui non ſolum virtuoſos, ſed etiam inclytos, & glorioſos eos reddidit: etiam vt per hoc ſit eis maior occaſio ad firmius tenendam virtutem, quia quando probitas alicuius cognita eſt erubeſcit ſi poſtea improbus fiat, quia hoc eſt cadere de gradu honoris: ſi tamen occulte bonus fuerit non erubeſcit malus fieri, quia non perdit aliquem gradum exiſtimationis bonę prioris, quia nulla ante hoc de eo erat, & potiſſime Deus facit hoc propter alios, vt videntes laudem eius, qui bonus eſt, per hoc anhelent ad bonos effici.

Quarto fuit propter laudem fidei Gentilium, quæ maior futura erat, quàm fides Iudæorum, iſte tamẽ Centurio erat primitiæ Gentilium conuerſorum ad Chriſtum per prędicationem, vt dictum eſt ſupra q. vigeſimaoctaua: voluit ergo Chriſtus in hoc oſtendere excellentiam fidei Gentilium, quæ futura erat: fuit ergo conueniens manifeſtari fidem Centurionis coram turbis propter prædicta, non potuiſſet tamen manifeſtari, niſi Chriſtus cœpiſſet ire in domum eius, vel ire promiſiſſet: ideo fuit conueniens, quòd ire inciperet, licet ſe non peruenturum illuc ſciret, ſic dicit Chryſoſtom, niſi enim ille dixiſſet veniam, & ſanabo eum, nunquam iſte reſponderet non ſum dignus, vt intres, &c.

F *Quare Centurio dixit non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, in quo plures adducuntur rationes. Denique de myſterio ſuſceptionis Euchariſtiæ in qua dici merito ſolet dictum Centurionis.*
Quæſt. XXXII.

QVAERETVR quare dixit Centurio non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.

Aliqui dicunt, quòd fortaſſis domus ſua non erat bene diſpoſita, ita vt honeſte poſſet Chriſtus intrare in eam.

Sed iſtud non ſtat. Primo, quia hoc pertinet ad viros, qui gloriantur in ſęculo de diuitijs, & magnitudine, & pulchritudine domorum. Chriſtus autem erat pauperrimus infra vigeſimo: ecce rex tuus venit
G tibi pauper: ideo quęcunque domus eſſet ſibi magna cum nec ipſe haberet paruum tugurium ruſticanum: ſic dicitur infra in litera vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.

Secundo, quia Chriſtus morabatur in eadem vrbe in paupere domo: nam hoſpitabatur in domo Petri, vt innuitur infra in litera, ſcilicet, cum veniſſet Ieſus in domum Petri vidit ſocrum eius febricitatem, & tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit & miniſtrabat eis. & ſic videtur, quòd ibi hoſpitabatur cum ibi manducaret ipſe, & diſcipuli ſui. domus tamen Petri eſſet parua, quia Petrus pauper erat: er-
H go cum Chriſtus maneret ibi non eſſet indigna domus Centurionis ad hoc, quòd intraret in eam.

Tertio patet, quia Centurio iſte erat princeps huius ciuitatis & gentis Galilęę loco Romanorum, vt oſtenſum eſt ſupra q. vigeſimaoctaua: veriſimile ergo erat, quòd ipſe haberet domum maiorem, & meliorem vrbis: non ergo iudicaret domum ſuam indignam ex hac parte.

Quarto patet, quia Centurio credidit in Chriſtum cũ aſſereret poſſe curare ęgros abſentes ex quo affirmabat illum Deum: indignum ergo erat putare, ꝙ ille aduerteret ad domum manufactam an pulchra eſſet vel vilis, ſed ſolum ad habitaculum cordis noſtri, quia Deus magis habitat in corde noſtro quàm in rebus terrenis ad Epheſ. 3. habitare Chriſtum per fidem
I in cordibus veſtris.

Quinto patet, quòd non intellexit Centurio indignitatem iſtam ex parte domus, ſed ex parte ſui ipſius, quia non dixit non eſt digna domus mea, vt intres in eam, ſed dixit non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.

Alij dicunt, quòd putauit Centurio eſſe indignũ, quia erant idola in domo ſua cum ipſe eſſet Gentilis, & non erat dignum, quòd Chriſtus iret ad domum, in qua idola colebantur, ſic dicit Nicolaus: hoc autem poſſet ſtare, quia iſte Gentilis erat, & plurimi Gentilium idola colebant; non eſt tamen veriſimile, quòd vir, qui idola apud ſe retinebat tãtam fidem de
K Chriſto cõciperet, vel quòd talem virum Chriſtus faceret eſſe primitias gentium. Melius autem intelligeretur, quòd iſte eſſet vir bonus, ſicut alius Centurio Cornelius, qui licet eſſet Gentilis erat vir religioſus cum tota domo ſua orãs aſſidue ad Deum, & eleemoſynas multa faciens. Actu. 10. & ſupra q. 28.

Tertio poteſt dici, ꝙ putauit ſe indignũ eſſe, q̃a erat Gentilis; nam Chriſtus erat de gente Iudæorum, & illa gens colebat Deũ verũ: ideo licet crederet Chr̃m eſſe Deũ, quia tñ adhuc neſciebat totũ quod de Deo credi deberet, putauit, quòd Chriſtus non dignaretur reſpicere eum, quia Gentilis erat, & hoc forte, quia Chriſtus nolebat facere miracula inter iſtas gentes, & etiam ꝙ non prędicaretur eis ita dixit infra 10. in viã

gentium

gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. est verum, ꝙ Christus nondum istud dixerat, quia nondum miserat discipulos ad prædicandum, Centurio tamen, qui Gentilis erat poterat hoc credere, si tamen veritatem plene sciuisset putasset, ꝙ non dedignaretur eum, quia non est acceptor personarum Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi Act. 10. sic dicit Remigius, & Raban⁹ propter conscientiam enim vitæ Gentilis grauari se magis putauit dignatione Dei quàm iuuari, cuius & si fide præditus erat, non tamen sacramentis erat imbutus, idest, nesciebat adhuc omnia secreta, quæ credenda erant.

B Quarto potest dici, ꝙ fuit hoc propter humilitatē, quia cum Centurio crederet Christum esse Deum humiliauit se veritatem confitendo, quia verum erat ꝙ non erat dignus, ꝙ Christus intraret in domum eius, quia nullus homo poterat esse dignus ad hoc, & confitendo se indignum, sicut vere erat efficiebat se dignum, sic dicit August. lib. de verbis Domini dicēdo se indignum præstitit se dignum non in cuius parietes, sed in cuius cor Christus intraret: nec enim hoc diceret cum tanta fide, & humilitate nisi illum quem timebat intrare in domum suam corde gestaret: nā non erat magna fęlicitas si Iesus intraret in parietes eius, & non esset in pectore eius.

C Quinto potest dici, ꝙ hoc dixit propter diuersitatē vitæ Iudæorum, & Gentilium: nam Iudæis erat valde abominabile intrare in domos Gentilium, aut conuersari cum eis: sic enim dixit beatus Petrus quando vocatus iuit ad Cornelium innuente Spiritusancto Act. 10. vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudęo coniungi, aut accedere ad alienigenam. isti duo modi sunt satis conuenientes, & maxime vltimus videtur literæ conuenire, quia Centurio non putauit dignum esse, ꝙ Christus intraret in domum suam, & ēt ꝙ ipse iret ad eum Luc. 7. sed misit ad illum seniores Iudæorum quasi dignius existimans, quòd irent illi, quàm quod ipse iret, & tamen si attenderetur ad hoc, quòd Christus erat Deus omnis homo erat indignus ire ad eum: potest tamē teneri, & valde bene.

D Quartus modus. s. ꝙ dixit hoc ex vera humilitate cū dicitur, ꝙ nec etiam Iudæi erant digni ire dicendum, ꝙ verum est, & tamen ad humilem pertinet cognoscere vitia propria, & non respicere aliena, & ita fecit Centurio, quia licet in veritate ipse esset dignior, q̄ seniores Iudæorum, sicut apparet ex laude quam Christus fecit de eo, & non de senioribus Iudęorum, tamen ipse agnouit defectum suum, & non curauit de defectu Iudæorum: solum enim se indignum reputauit ire ad Christum ad petendum curationem serui.

E Considerandum autem circa hoc verbum Centurionis, scilicet, non sum dignus, quod sicut ille putauit se indignum esse, vt Christus intraret in domum eius, ita nos debemus putare esse indignos ad hoc, ꝙ Christus intret, & moretur in cor nostrum: nam minus offenditur Christus intrare corporaliter in domū sordidam quam spiritualiter habitare in corde immundo cum sit maior fęlicitas, quòd Christus habitet in corde nostro, quàm quod intret in parietes nostros, vt dicit August. vbi supra, & quia quando suscipimus sacramentum corporis Domini recipimus Christum realiter in corpore nostro inquantum sacramentaliter manducamus, & debemus recipere spiritualiter ad hoc, quod proficiat nobis virtus sacramēti, debemus agnoscere, & profiteri nos indignos, & propter hoc inoleuit consuetudo laudabilis in Ecclesia, quòd suscipiens Eucharistiam dicat illud verbum

A Centurionis, scilicet, Domine non sum dignus. &c. sic dicit Origenes quādo sancti, & Deo acceptabiles Ecclesiarum antistites sub tectum tuum intrant, tūc ibidem per eos Dominus ingreditur, & tu sic extimes tanquam Dominum suscipias, & quando corpus, & sanguinem Domini manducas, & bibis, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur: tu ergo humilians teipsum dicas Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum: vbi enim indigne ingreditur ibi ad iudicium ingreditur accipienti.

Quomodo dixit Centurio. Nam & ego homo sum. &c.
Quæst. XXXIII.

B QVAERETVR quomodo dixit Centurio. nam & ego homo sum &c.

Dicendum, quòd potest vno modo accipi, quòd sit argumentum a fortiori, quasi dicat, ego sum homo constitutus sub potestate, idest, sub aliquo Domino, quia tamen habeo aliquos milites, & seruos si iubeo illis facere aliquid etiam absentibus faciunt illud: a fortiori ergo tu cum nullum Dominum habeas, sed omnia tibi subsint, quidquid mandaueris fiet, vt fuit supra expositum in litera. sic dicit Aug. lib. de verbis Domini si ego homo sub potestate habeo iubendi potestatem, quid tu potes cui omnium seruiunt potestates?

C Alij dicunt, quòd est comparatio quædam Centurionis ad Christum, scilicet, quòd sicut Centurio habebat dominiū, & habebat seruos: ita etiam Christus inquantum homo erat Deo subditus, & habebat omnia alia sibi subdita: sic dicit Chrysostomus, & si ego sim sub potestate alterius, tamen habeo potestatem iubendi eis, qui sub me sunt. sic & tu quamuis sis sub potestate patris, scilicet, inquantum homo tu habes potestatem iubendi Angelis, & ibi redarguit expositionem præcedentem, scilicet, si ego sub potestate cōstitutus possum iubere, quantomagis tu, qui sub nullius potestate es? dicit enim quòd hāc expositionem non recipit tex. non enim dixit si ego homo sub potestate, sed dixit nā, & ego homo, in quo patet, quòd inter se, & Christum non comparationis differentiā

D fecit, sed rationem similitudinis introduxit, & tamen pręcedens expositio Augusti. rationabilior est quàm expositio Chrysostomi, quia Christus non faciebat miracula inquantum homo, sed inquantum Deus.

Cum autem dixit Centurio dico huic vade, & vadit, quidam applicant ad Christum. s. quòd Centurio intellexerit Christum habere aliquos spirituales ministros quibus iubere potest, quòd eo absente infirmitates curent, & ita poterat mittere nunc aliquem Angelum, qui sanaret seruum Centurionis sic dicit glo. tu potes per Angelorum ministeria, sine corporis præsentia dicere infirmitati, vt recedat, & recedet, & sanitati, vt veniat, & veniet: vel etiam si Angeli nulli in hoc ministrent, Deus per verbum suum facere potest sic dicit Chrys. sciebat enim quoniam astabant sibi inuisibiliter Angeli ministrantes, qui oē verbum eius conuertunt in opus, ꝙ & si Angeli cessent iñ infirmitates præceptis eius iuuantibus expelluntur.

Quomodo dicitur, quòd Christus est admiratus cum esset Deus, & nihil ignoraret. Et vnde fiat admiratio.
Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ Christus admiratus est: nam videtur, ꝙ non poterat admirari, quia admiratio insurgit in homine ex consideratione, vel visione rei incognitæ, vel insolitę. Christus autem non solum

secundum

secundum, quòd Deus omnia sciebat, sed etiam secundum, quòd homo, quia ab instanti conceptionis suę fuit plenus scientia, neque aliquid de nouo cognouit, non ergo poterat in eo esse admiratio.

Dici potest vno modo, quòd Christus non fuit vere admiratus, sed modum, & gestum admirantis ostẽdit, & hoc fuit propter laudem fidei Centurionis, vt ostenderet, quòd etiam nos debeamus admirari eos, qui magnam virtutem habent. sic dicit Augusti. quis autem in illo fecerat illam fidem nisi ipse, qui admirabatur, quòd si & alius eam fecisset, vt quid miraretur, qui pręscius erat: quod ergo miratur Dominus nobis mirãdum esse signat quibus adhuc opus est sic moueri. omnes enim tales motus eius non turbati animi signa sunt, sed docentis magisterium.

Admirari ergo se ostendit de Centurionis fide, qa innuebat, quòd cęteri de illa fide admirari deberent. sic dicit Chrysost. plebe omni pręsente admiratus esse dicitur, vt alijs exemplum daret, quòd eum mirentur. rursus etiam Christus instruit nos in hoc quid debeamus mirari: sicut enim infra 10. instruit nos solum timere mala spiritualia. i. illũ, qui põt corpus, & animam perdere in gehẽnam, & non illum, qui postquam corpus occiderit nihil habet quid vltra faciat. ita hic hortatur nos solum admirari spiritualia. s. fidẽ, & virtutes, & non magnitudinem diuitiarum, nec corporis robur, & similia. sic dicit Origenes, attende quantum sit aut quale, ꝙ Deus miratur; aurum diuitiæ regna principatus in conspectu eius sunt tanquam vmbra, nihil ergo horum in conspectu Dei mirabile est quasi magnum, vel preciosum, sed solum fides, hanc miratur honorificans hanc acceptabilem sibi extimat. Aliter potest dici, quòd in Christo fuit vera admiratio secundum quòd homo erat, & ad hoc oportet poni aliquid sibi esse incognitum, vel insolitum secundum quòd homo, quod verum est.

Pro quo sciendum, quòd in Christo fuit duplex scientia vna diuina, quæ est ęterna, & secundum hanc non potest esse admiratio, quia nihil de nouo per eã cognoscitur: nam tam scientiam quàm sciens quàm scibile sunt intra diuinam substantiam, & sicut Diuinæ essentiæ nihil de nouo acquiritur, ita nec sapientię eius. Alia est scientia Christi humana, siue creata, & ista est duplex. Vna est scientia visionis rerum in verbo, & ista est scientia animæ Christi, & sicut anima ipsa est creata, ita & scientia eius creata est, quia non potest aliquid increatum esse forma rei creatæ, & dicitur scientia visionis cognitio illa quam habet anima Christi de rebus cognoscendo eas videndo diuinam essentiam inquantum in ea relucent omnes res, & hanc cognitionem habent omnes beati in patria, quia istud est videre Deum, & secundum istam scientiam visionis anima Christi ab instanti conceptionis eius cognouit in verbo, idest, in Diuina essentia omnia, quæ cognoscit verbũ notitia visionis, & hæc sunt omnia, quæ habent esse secundum quamcunque differentiam temporis, cuius sunt pręsentia pręterita, & futura: ideo quantum ad hanc scientiam nihil potest de nouo acquiri in Christo cum semper omnia cognouerit, & Diuina essentia semper æqualiter sibi repręsentauerit ea, & consequenter nec potuit hoc modo admirari.

Alia est sciẽtia in Christo qua cognoscit res in proprio genere, idest, non secundum quòd repræsentantur in aliquo excellenti repræsentatiuo quale est Diuina essentia, sed vt cognoscuntur in seipsis, siue in propria natura, & hoc est cognoscere rem in proprio genere, quia genus dicit naturam communem.

Et ista scientia est duplex. Vna est habitualis, & alia experimẽtalis. habitualis dicitur habitus quidam co-

F gnitiuus quo de re iudicamus cognoscẽtes propietatem eius s̃m suam naturam, & quantum ad istam nõ fuit in Christo aliqua nouitas nec admiratio, quia ab instanti conceptionis suæ anima eius fuit perfecta habitibus omnium scientiarum: & ideo quantum ad hoc admirari non potuit. Alia est scientia expimentalis, sicut quando quis habens habitum scientię per doctrinam, & solam speculationem, postea experitur intuitiue in effectu id quod speculatiue cognoscit, sicut fit apud medicos, & in omni scientia naturali, & Astrologica, & etiam in morali, & hoc modo anima Christi poterat aliquid de nouo addiscere ꝑ experiẽtiam, quia aliqua de nouo videbat, quæ nunquã prius viderat: sic enim dicit Apostolus ad Hebræ. 3. ꝙ Chri

G stus didicit ex eis, quæ passus est obedientiam, & ita in præsenti, licet anima Christi notitia visionis cognosceret in verbo istam fidem Centurionis quanta erat, & quando futura erat, tamen non fuerat expertus eã in actu: ideo quia erat animæ suæ hoc incognitum. i. inexpertum secundum cognitionem experimentalem admiratus est quando realiter vidit tantam fidẽ, sicut, & nos cognoscimus aliqua speculatiue, quę magna sunt, & tamen quando videmus ea realiter accidere admiramur. non poterat tamen in Christo esse de aliqua re tanta admiratio, sicut in nobis, quia quanto est maior ignorantia tanto est maior admiratio, Christus tamen de qualibet re habet semper, siue ha-

H bebat quando erat inter nos duas claras notitias vnã diuinam, & alteram creatam, quæ est scientia visionis animę eius: ideo licet Christus aliquando admiraretẽ de aliqua re modica erat admiratio, sicut si Astrologus sciat pro certa die, & hora futurã Eclypsim, vel aliquid insolitum in cęlo, quando realiter illud viderit modicum mirabitur, licet sit aliqualis immutatio in eo, scilicet, quia experimentaliter hoc non viderat prius.

Quomodo est verum, quòd Christus dixit non inueni tantam fidem in Israel. Quæst. XXXV.

I QVAERETVR quomodo est verum, quòd Christus dixit non inueni tantam fidem in Israel, quia videtur, quòd multi alij habebant maiorem fidem: nam maiorem habuit Abraham, & alij Prophetæ quorum fides laudatur ad Hebr. 11.

Dicendum, ꝙ istud dictum non debet sic intelligi generaliter, sed multas limitationes habet. Prima est, quòd non intelligitur de præteritis hominibus, qui fuerunt in Israel, sed solum de illis, qui nunc erant tẽpore Christi, quia dicitur non inueni tantam fidẽ &c. & tamen Christus non poterat inuenire aliquid in Israel nisi postquam erat inter Israelitas secundum carnem, vnde non sequitur ex hoc, ꝙ fuerit iste Centurio maior fide quàm aliquis de illis patribus quorũ fidem laudat Apostolus ad Hebrę. 11. quia omnes

K illi erant antiqui. sic dicit Hierony. super Matthęum hoc de præsentibus loquitur non de omnibus retro Patriarchis, & Prophetis.

Secunda est, quòd solum debet intelligi de illis quibus Christus prædicauit, quod satis innuitur inquantum dicitur non inueni, quia non dicitur non inuenisse, nisi inter eos inter quos poterat inuenire, sed inuenire prosupponit quærere, Christus autem fidem quę rebat per pręedicationem causare apud illos: ergo quibus non prædicabat, vel quibus nunquam locutus est non potest recte intelligi istud dictum, multi autem erãt in Israel similes, qui nondum Christum viderãt, & illi non includuntur sub hoc dicto.

Tertia est, quòd non intelligitur de personis insignibus;

gnibus:quando enim profertur aliquod dictum generaliter affirmatiue,vel negatiue extenditur ſolum ad perſonas communes de quibus poteſt dari aliquod verum generaliter,eo quòd illę habent vnum modū, vel ęqualem vitę,vel perfectionis,

Secus autem de inſignibus,quæ multum excellūt communes, & ſic non intelligetur hoc de Virgine matre Chriſti nec de Ioanne Baptiſta:nam erant perſonæ inſigniſſimæ non includendę ſub tali generalitate:nam manifeſtum eſt, quòd illę habuerunt maiorem fidem quàm Centurio.

Quarta eſt,quòd poteſt intelligi de illis, qui non erant pręſentes quando Chriſtus hoc dicebat,& hoc, quia loquitur in tertia perſona dicens non inueni tātam fidem in Iſrael,ſi autem voluiſſet intelligere de aſtantibus direxiſſet etiam ſermonem ad illos, quod non fecit ex quo apparet,quòd non eſt neceſſe,quòd iſte Centurio habuerit maiorem fidem quàm Apoſtoli:nam illis Chriſtus prædicauerat erant tamē nūc præſentes Chriſto:ideo non includuntur hoc ſermone,forte enim fides eorum erat maior quàm Centurionis.

Quinta eſt,quòd ſi velimus intelligere fidem Centurionis fuiſſe maiorem etiam fide Apoſtolorum,nō debet intelligi de tempore quo Chriſtus dixit hoc,qa forte habebant maiorem fidem quàm Centurio, ſed de tempore conuerſionis eorum,quia tunc non apparet in eis tanta fides,ſicut in Cēturione ſic dicit Chry. credidit Andreas, ſed Ioanne dicente ecce agnus Dei:Credidit Petrus,ſed Euangelizante ſibi Andrea. credidit Philippus, ſed legens ſcripturas: Nathanael etiam prius ſignum diuinitatis accepit, & ſic confeſſionem obtulit. Origenes etiam dicit Iairus Iſraelis princeps pro filia ſua petens non dixit dic verbo,ſed veni velociter,Nicodemus de fidei ſacramento audiens dixit quomodo poteſt hoc fieri?Maria, & Martha dicunt Domine ſi fuiſſes hic frater meus non fuiſſet mortuus,tanquam dubitantes, quòd vbique poſſit adeſſe Chriſti pręſentia,

Sexta eſt,ꝙ comparando fidem Centurionis ad fidem Apoſtolorum,& aliorum virorum inſignium non debet fieri comparatio ęqualiter, vel ſimpliciter ſed ſolum ſm̄ conditionem ſtatus.ſ.ꝙ Centurio inquantum Gentilis,& vir indoctus habebat maiorem fidem quàm Apoſtoli ſm̄ conditionem Apoſtolat⁹, ideſt,magis excedebat fides Centurionis ſtatum eius q̄ fides Apoſtolorum ſtatū Apoſtolatus, ſimpliciter tñ forte erat maior fides Apoſtolorū, ſic dicit Chryſ. ſi volumus fideliorem putare Centurionē q̄ Apoſtolos ita teſtimoniū Chriſti intelligendū eſt,ꝙ vniuſcuiuſque hoīs bonum ſm̄ qualitatem perſonę illius laudatur.ruſticum.n.dicere aliquid ſapienter egiſſe magnum eſt,ꝙ de Philoſopho non eſt mirum, ſic de Centurione dictum eſt in nullo tantam fidem inueni in Iſrael. Septima eſt,ꝙ forte in Centurione non laudatur fides propria,ſed fides gentilitatis quam ipſe ſignificat,qa ipſe fuit primitię gentium,ſic dicit Hiero. forte in Centurione fides gentium præponitur Iſraeli.Octaua eſt,& melior oībus,ꝙ hoc intelligitur quātū ad fidem in operatione miraculi.ſ.in toto Iſrael non inueni tantam fidem in aliquo ad cuius petitionem faceret miraculum,& tunc eſt dictū vniuerſale non habens exceptionem,& tunc nō obſtat de Apoſtolis, nec de Ioāne,& Virgine, qa nulla adhuc miracula fecerat petentibus iſtis in quibus requireretur fides iſtorum,& patet,quòd intelligatur de hoc, quia Chriſtus ſanauit puerum Centurionis petente eo, & dixit,ꝙ non erat opus,quòd iret in domum eius, ſed ſolum verbo diceret: hoc autem nemo adhuc dixerat de illis ad quorum petitionem Chriſtus miracula

A faciebat:ideo iuſte dictum eſt, quòd nón inuenerat maiorem fidem in Iſrael:etiam patet, quia Chriſtus non inueniebat fidem,niſi per experientiam.ſ.quando in aliqua re fides perſonarum requirebatur ad aliquid faciendum,nihil autem tale erat,niſi miraculorum operatio,quia ibi Chriſtus exigebat fidem in petentibus miracula fidei,in alijs autem nec fidem petebat nec inueniebat,cum non eſſet aliqua occaſio experiendi eam,& inueniendi,& ſic verum eſt, quòd nondum fuerat inuenta tanta fides in Iſrael, ſicut in Centurione.

B *Quomodo dicitur hic, quòd filij regni eijcientur in tenebras exteriores.Et vnde fletus ac ſtridor proueniunt. Quæſt XXXVI.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic,ꝙ filij regni eijcientur in tenebras exteriores, ſcilicet,Iudæi.

Dicendum ꝙ poteſt hoc intelligi. Vnó modo de pęna infidelitatis Iudæorum, qui in Chriſtum non crediderunt, & inſuper eum vera dicentē occiderunt.Pro quo fuit eis inflicta duplex pęna vna eſt,ꝙ Ieruſalem fuit deſtructa, alia eſt, quòd ipſi fuerunt diſperſi. De primo patet Luc.19.vbi Chriſtus plangit futuram calamitatem Ieruſalem:nam videns C ciuitatē fleuit ſuper illā dicens ſi cognouiſſes tu &c. de hoc etiam infra 23.ſcilicet, etiā relinquetur vobis domus veſtra deſerta,ideſt,templum, & ciuitas.

De ſecunda poteſt intelligi iſta litera,& erit ſenſus filij regni huius eijcientur in tenebras exteriores, ideſt,extra regnum iſtud per duces Romanorum, qui eos vendent,& exulare cogent, & dicitur, quòd ibi erit fletus,& ſtridor.fletus ſolet prouenire ex calore, ſtridor dentium ex frigore,& eſt ſenſus, quòd quidā Iudęorum excluſi de Iudęa ducerentur in regionem frigidiſſimam,in qua dentibus ſtriderent,& alij in terram valde calidam,in qua flerent. ſic exponit Remigius dicens tenebras exteriores appellat exteras nationes: pędicit enim Chriſtus his verbis interitum Iudęorum,ſcilicet,quòd propter infidelitatem ducēD di erant captiui,& diſpergendi per diuerſa regna terrarum:fletus enim ab igne fieri ſolet,ſtridor dentium a frigore:illis ergo aſcribitur fletus, qui in calidioribus regionibus habitant,ſicut in India & Aethiopia, ſtridor autem dentium illis, qui in frigidioribus locis commorantur,ſicut in Hyrcania,& Scythia.Aliter & melius intelligitur de pęnis inferni,quia iſta litera debet intelligi ex oppoſito,ſcilicet,quòd Iudæi excludētur,& Gentiles recipientur,Gentiles tamen non recipiuntur ad regnum terrenum,ſed ad cęleſte, quia dicitur,ꝙ venient ab Oriente,& Occidente, & recumbent cum Abraham &c.in regno cęlorum.quod neceſſario intelligitur de vita ęterna cum exprimatur regnum cęlorum:etiam quia cum Abraham nemo poteſt iam recumbere in hoc ſęculo cum ipſe nunE quam huc rediturus ſit:oportet ergo intelligi de vita ęterna,in qua Gentiles credentes erant cum Abrahā, & Iudæi excludentur,ideſt, non recipientur, ſed eijcientur in tenebras:quod etiam Lucas magis expreſſit oſtendens,quòd intelligatur de die iudicij Luc.13. ſcilicet,cum intrauerit paterfam. & clauſerit oſtium incipietis foris ſtare,& pulſare dicentes Domine aperi nobis,& dicet vobis neſcio vos vnde ſitis,diſcedite a me omnes operarij iniquitatis,ibi erit fletus, & ſtridor dentium:cum videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob,& omnes Prophetas in regno Dei,vos autem expelli foras,& venient ab Oriente &c.& accumbent in regno Dei, de quo manifeſtiſſime apparet, quòd intelligatur de die iudicij, qa hic ponitur eadē ſentētia

quæ

quæ habere infra 25. maxime, quia exteriores natio· tiones non vocantur conuenienter tenebrę lxteriores, nec videtur quomodo ibi sit proprie fletus, & stridor dētium, sed debet intelligi de pęnis inferni quas patientur infideles: nam stridor dentium a frigore est fletus autem a fumo, & calore, pęnæ autem inferni conuenienter designantur per frigus, & ignem. sic dicit Aimo, quòd solent oculi fumosi lachrymas producere. dentes vero a nimio frigore stridere, ostenditur ergo quòd reprobi in inferno calorem intolerabilem, & frigus sustinebunt, iuxta illud Iob transibūt ab aquis niuium ad calorem nimium.

Quomodo in inferno erunt tenebræ, cum ignis de natura sit lucidus. Quæst. XXXVII.

SED dicetur quomodo in inferno erunt tenebræ cum ibi sit ignis, qui de natura sua est lucidus?

Dicendum, ꝙ ille ignis erit in pęnam damnatorum, & non ad aliquid aliud: & ideo vt magis torqueantur erit ignis obscurus, & fumosus, vt sic simul in fumo, & ardore puniantur, & potest accidere ei fumositas ex natura materiæ, in qua est, scilicet, quia est picea, & nigra, & fęculenta, vel ex voluntate Dei hoc fit, vt non prosit lux ignis damnatis ad aliqualem consolationem, quia lux est delectabilis. sic dicitur Tobiæ 5. quale mihi erit gaudiū, quia in tenebris sedeo, & lumen cęli non video, & Ecclesiastes vndecimo dicitur dulce lumen, & delectabile est oculis videre Solem, nihil ergo videbunt damnati, sed externas tenebras patientur.

Quomodo erit fletus, & stridor dentium in inferno. Et ex eis damnum. Quæst. XXXVIII.

SED dicetur quomodo erit fletus, & stridor dētium in inferno? Dici potest dupliciter. Vno modo, quòd per hæc duo, quæ sunt nobis cognita, & pęnalia significentur omnes pęnæ inferni, & quòd ista non sint ibi sed est metaphora ad significandum pęnas. Secundo potest dici, quòd ista vere erunt in inferno.

Et dicendum est de fletu, quòd in eo sunt duo. Primum est tristitia, quæ est origo lachrymarum, & quātum ad hanc est verum, quòd in omnibus damnatis erit fletus tam in dęmonibus quàm in hominibus, & tam nunc quàm post diem iudicij, quia tristitia erit in omnibus: est enim tristitia de malo præsenti, scilicet quando homo non potest effugere illud, in inferno autem est maximum malum, & est ita præsens, ꝙ in ęternum erit pręses, & nunquam poterit euitari: ideo necesse est magnam inesse tristitiam manentibus ibi. accipitur tamen ęquiuoce tristitia, quia in dęmonibus, & in animabus separatis non est proprie aliqua passio, sed est aliquid simile passioni cum passio solum sit in parte inferiori, & competit animæ alligatę corpori, in hominibus autem damnatis post resurrectionem erit vere tristitia, quæ est passio competens animali, hoc tamen non facit differentiam quātum ad magnitudinem afflictionis, quia licet homo, & dęmon, vel anima separata non sint eiusdem naturæ, pęnam tamen ęqualem, vel inęqualem habere possunt secundum conditionem peccatorum suorum.

Secundum est in fletu ex parte corporis, scilicet, resolutio lachrymarum, & turbatio cerebri, & oculorum. turbatur enim cerebrum in resolutione lachrymarum, quia calefit supra modum. & ideo humiditates, quæ in eo sunt gelidę resoluuntur per calorē,
F & distillant per oculos. Ex quo sequitur cerebro duplex damnum. Primum est calefieri immoderate, quod est contrarium naturæ eius. quia cerebrum est membrum frigidum cum sic conueniat ad conseruationem animalis.

Secundum est, quòd diminuitur per resolutionē humiditatum, & ideo multum, & assidue plorantibus contingunt magna incommoda cerebri, scilicet, fieri aliquādo amentes: est etiam turbatio oculorum in fletu. Et etiam dupliciter turbantur.

Primo propter calorem superabundantem. nam lachrymę, quę fluunt ex magna commotione animi sunt valde calidę, vnde interdum etiam palpebras, & genas exutūt, & oculus cum sit membrum tenerum, & frigidum valde lęditur.

G Secundum est, quia caligant oculi prę lachrymis, quia humiditas grossa lachrymarum transiens super pelliculas delicatas oculi obfuscat eis, & ita aliqui flendo visum amittunt. sicut dicitur in vita beati Laurentij de lucillo viro Gentili, qui plorando oculos amiserat, istę turbationes cerebri, & oculorum non possunt esse in dęmonibus nec in animabus separatis, sed erunt in hominibus damnatis post iudicium, idest, esse poterunt cum habeant omnia, quę pertinent ad veritatem naturę humanę: turbabuntur ergo oculi, & cerebrum in damnatis propter fumum, non tamen erit resolutio lachrymarum de cerebro, vt aliqui dicunt, quia cessante motu cęli cessabit omnis genera-
H tio, & corruptio. de hoc tamen quid verum sit, & de alija pęnis inferni dicetur magis infra 25.

Tertio potest intelligi per fletum, & stridorem dētium pęnitentia infructuosa, quia quando aliqui dolent, idest, pęnitet eos de factis præteritis strident, vel lugent, & quia existentes in inferno pęnitentiā agēt sapientię 5. dicentur habere fletum, & stridorem dentium. sic dicit Rabanus, stridor dentium prodit indignantis effectum, eo quòd sero vnunquemque pęniteat sero sibi irascatur, quòd tanta improbitate deliquit.

Quare Christus dixit, sicut credidisti fiat tibi. Quæst. XXXIX.

I QVAERETVR, quare Christus dixit, sicut credidisti fiat tibi. Dicēdum, ꝙ hoc fuit. Primo ad laudem fidei, quia Christus ideo prędicabat, vt fidem causaret, cum fides sit ex auditu ad Rom. 10. laudauit ergo eum, vt per hoc incitaret audientes ad illam.

Secundo, & principalius fuit ad ostendendum causam miraculi. s. quia illud per quod homines promerentur miracula fieri in fauorem eorum est fides Iacobi 1. postulet autem in fide nihil hęsitans, & Mar. 9. cuidam petenti sanari filium suum, & dicenti si quid potes adiuua nos misertus nostri, Christus dixit si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & ita dixit Magdalenæ Luc 7. fides tua te saluam fecit, & ita so-
K let dicere fere oībus pro quibus miracula facit: ideo vt ostenderet, ꝙ fides Centurionis promeruerat hoc miraculum fieri dixit, sicut credidisti fiat tibi.

Tertio fuit hoc, & etiam pręcipue ad ostensionem potestatis Christi: nam dixerat Centurio, ꝙ Christus absens poterat sanare puerum eius, Christus autem dixit, sicut credidisti fiat tibi. i. tu credidisti hoc, & si hoc verum est fiat tibi sicut credidisti, & ista erat magna cautela ad probandum veritatem potestatis Christi, quia vt fuit declaratum supra quęst. 7. miraculum solum confirmat rem præteritam, scilicet, verbum dictum ad quod confirmandum inducitur. Christus autem induxit miraculum istud ad probandum potestatem suam, scilicet, quòd absens curare posset, quia dixit

dixit, ſicut credidiſti fiat tibi: ideo ſi ſequeretur tunc miraculum apparebat manifeſte, quòd Chriſtus habebat poteſtatem etiam in abſentia, poterat autem hoc per effectum etiam ſine aliquo verbo oſtendi, non tamen ita determinate, quia verba, quæ præmittuntur limitant miraculum oſtendendo ad quid ſit.

Quare dicitur ſanatus eſt puer in illa hora, & de qua hora intelligitur. Et quòd proprie competit Deo agere in inſtanti. Quæſt. XL.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd ſanatus eſt puer in illa hora, & de qua hora intelligitur.

Dicendum, quòd non intelligitur de hora, in qua Centurio credidit, ſed de hora, in qua Chriſtus hoc verbum dixit, quia licet fides Centurionis fuit promeritoria, vt fieret hoc miraculum, non tamen fuit cauſa effectiua, ſed ſolum virtus Chriſti: ideo tunc factum eſt quando Chriſtus voluit, & expreſſit, & non quando Centurio credidit, fuit autem hoc ad oſtendendum Chriſti poteſtatem, quia agens quanto velocius agit tãto eſt maioris poteſtatis, quia tarditas operationis cauſatur ex reſiſtentia patientis, vel alterius contrarij impedientis, ſecundum quod ſe habent iſta contraria in aliqua proportione exceſſus, & quia Deus nihil habet contrarium nec reſiſtere ſibi quidquam poteſt Iob. 9. Deus cuius virtuti nemo reſiſtit, operabitur Deus in inſtanti: etiam quia dato, quòd haberent aliquæ res contrarietatem ad Deum, quia tamen poteſtas Dei eſt infinita excedit in infinitum ad potentiam reſiſtendi cujuſcunque rei, & ſic nõ aget in aliqua proportione velocitatis finitæ, quia velocitas finita in actu prouenit ex exceſſu finito agentis ad patientis: aget ergo Deus in velocitate infinita. iſtud autem eſt agere in inſtanti, quia nulla maior velocitas eſt infinita, proprie ergo competit Deo agere in inſtanti, & ſic Chriſto conueniebat ad oſtendendũ poteſtatem ſuam diuinam, quòd in inſtanti ageret, & ſic faciebat, ſic patet ſupra in litera de leproſo, quòd confeſtim mundata eſt lepra eius.

Secundo fuit ad oſtendendum, quòd fiebat miraculum iſtud a Chriſto, & non ab alio, quia ſi fuiſſet factum aliquanto tempore poſt verbum Chriſti putari poſſet, quod per accidens hoc euenerat, vel ab alia cauſa fuerat factum, cũ autem fieret ipſa hora qua Chriſtus iubebat, ſatis apparebat, quòd ipſe faciebat, hoc autem an ſic ſe haberet poterant ſcire illi, qui præſentes erant Chriſto: nam Centurio erat in domo, & licet videret puerũ ſubito ſanari neſciret an Chriſtus tunc aliquid loqueretur, vel ante hoc fuiſſet locutus. Amici autem Centurionis, & ſeniores Iudæorum, quos ipſe miſerat ad Chriſtum, & erant cum eo quãdo iſtud dixit Luc. 7. poterant ſcire veritatem, quia iſti irent in domum, & inuenientes puerum ſanatum quærerent qua hora ſanatus eſt: ſic dicitur Luc. 7. & reuerſi qui miſſi fuerant, domum inuenerunt ſeruũ, qui languerat, ſanum, & ex illo vult probare Luc. quòd ſubito Chriſto loquente ſanatus eſt ſeruus: nam eodem capitu. dicitur, quòd Centurio miſit amicos ſuos ad Chriſtum ne veniret, & hoc fuit quando iam Chriſtus erat prope domum Centurionis, vt patet ibidem, & quando iſti exierunt de domo ſeruus adhuc languebat, cum irent ad dicendum Chriſto, quòd verbo tantum ſanaret eum, & reuerſi ſunt immediate eodem capitu. & tamen quando reuerſi ſunt inuenerunt ſeruum ſanum: ergo apparebat, ꝙ ſubito Chriſto loquente ſanatus fuerat ſimile patet Ioan. quarto de Regulo, qui rogauit Chriſtum, vt de-

A ſcenderet in domum ſuam priuſquam moreretur filius eius, & Chriſtus dixit vade filius tuus viuit, credidit ergo, & iuit, & cum deſcenderet occurrerunt ei ſerui dicentes filius tuus viuit, & interrogauit in qua hora melius habuit, & dixerunt heri hora ſeptima reliquit eum febris, & tunc cognouit, quòd illa hora erat quando Chriſtus dixit filius tuus viuit: fuit ergo valde conueniens, quòd Chriſto loquente ſtatim ſeruus iſte ſanaretur.

Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri vidit ſocrum eius iacentem, & febricitantem. Mar 1. Luc. 4.
Et tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis. Veſpere autem facto obtulerunt ei multos dęmonia habentes, & eijciebat ſpiritus verbo, & omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam dicentem. Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ęgrotationes noſtras portauit. Iſa. 53.

Et cum veniſſet. Hic ponitur tertium miraculum, ſcilicet, de ſanatione ſocrus Petri, & diuiditur in duo. Quia primo ponitur miraculum in ſpeciali. Secundo concluduntur multa miracula in generali ibi, *Veſpere autem.*

Circa primum dicitur. *Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri.* Iſtud miraculum ponitur hic, & Mar. 1. & Luc. 4. & dicitur, quòd venit in domum Petri: habebat enim Petrus domum in Capharnaum, vbi nunc Chriſtus erat, & ita domus Petri, & Andreę Marc. 1. venerunt in domum Simonis, & Andreę, ſcilicet, qa ambo erant fratres, & habebant eandem domum, & non dicitur hic vnde Chriſtus veniebat, quando introiuit in domum Petri, ſed Marc. 1. & Luc. quarto, dicitur quòd ſurgens de ſynagoga introiuit in domum Simonis. Domus Petri erat in Capharnaum.

Vidit ſocrum eius iacentem. Habebat Petrus ſocrum, quia habebat vxorem: nam tunc non erat ſolitum viris perfectis continere, ſicut nunc, ſed omnes quãtumcunque viri perfecti tam Sacerdotes quàm laici matrimonio vtebantur. De vxore autem Petri an reliquerit eam poſtquam tranſiuit ad Apoſtolatum, vel ducebat ſecum, & de alijs dubijs circa hoc, ſcilicet, an teneretur reddere debitum, & ſimilia dicetur Mar. 6. vel Luc. 9. vbi agetur de vita Apoſtolica.

Et febricitantem. Eſt enim morbus acutus, & dicitur Luc. 4. quòd ſocrus Simonis tenebatur magnis febribus. *Et tetigit manum eius.* Conſuetudo medicorum eſt, ſed ipſe non tetigit, vt quæreret qualiter ſe haberet, ſed vt tangendo ſanaret. *Et dimiſit eam febris.* ſ. ſubito tangente Chriſto receſſit febris, ita vt nullum ſignum ęgritudinis prioris appareret, & ſurrexit quaſi habens vires perfectas, quòd tamen eſt contra conſuetudinem febricitantium, quia ceſſante febre inueniunt ſe maxime debilitatos.

Et miniſtrabat eis. ſcilicet, in eis, quæ pertinẽt ad cibum, quia hoc proprium eſt mulierum.

An miraculum ſocrus Petri factum fuit poſt præcedentia, vel eſt ordo mutatus. Quæſt. XLI.

QVAERETVR, an iſtud miraculum fuit factũ poſt præcedentia, vel eſt ordo mutatus.

Dicendum, quòd doctores communiter tenent eſſe ordinem continuum, & ita continuat Rabanus. ſ. poſtquam

postquam ostendit Matthęus per leprosum totum genus humanum sanatum, & in seruo Centurionis Gentilis populi sanationem, consequenter per socrũ Petri designat curationem synagogę.

Est tamen dicendum ꝙ in ordine discordant hic Marc. & Lucas, & Matthæus. nam Matthæus ponit hic curationem socrus Simonis post seruum Centurionis, Marc. autem & Lucas ponunt istud post curationem hominis sanati a dęmonio in synagoga.

Dicendum, ꝙ cum non appareat aliqua ratio necessitatis quare potius ponatur vnum post alterum, quàm alterum post alterum, eo quòd nullus ordo necessariæ dependentiæ est inter vnum & aliud, possumus dicere quodcunque illorum factum esse ante aliud, Euangelistę tamen attenderunt ad ordinem dictorum conuenientem, & quilibet posuit in eo loco vbi conuenire credidit, sic dicit Augu. lib. de concor. Euan. quòd autem doctores continuent istud ad pręcedentia quasi ita se habuerit in ordine temporis nihil probat, quia illi magis continuant quantum ad ordinem artificialem dictorum quàm quantum ad naturalẽ, quod patet, quia Lucas diuerso modo posuit, & tamen Amb. super Luc. continuat ibi ipsum miraculum ad præcedens dicens postquam Lucas virum a spiritu nequitiæ liberatum ante pręmisit, substituit feminę sanitatem. Est ergo dicendum ꝙ ex dictis nulla apparet certitudo ordinis, tenendum tamen est, ꝙ fuerit sanatio socrus Petri facta non immediate post sanationem pueri Centurionis, sed post sanationem hominis obsessi a dęmone in synagoga, & hoc propter tria.

Primo, quia Marcus, & Lucas conueniunt in illo, Matthæus autem hic solus est: ideo magis est standũ illis, non est tñ putandum ex hoc, ꝙ credatur vnus veriora loqui quàm alius: nam eodẽ spiritu locuti sunt, & tãta est auctoritas vnius solius, sicut oĩum quatuor simul: nam si non creditur Spirituisancto loquenti in eis prorsus nullius erunt auctoritatis, cum nihil probent, si autem Spirituisancto creditur cuilibet credendum est, & si vnus eorum per Spiritumsanctum mẽtiri potuit oẽs per eundem Spiritũ mentiti sunt, vel: si alterum asseras per Spiritumsanctum loqui, & alterum solo humano ingenio, oĩs fides sublata erit, & nulli credetur, ꝙ per Spiritumsanctum loquatur cũ de nullo constet nisi per fidem Ecclesiæ, & ex certis signis iam expertis, quę communia sunt omnibus Euangelistis. de quibus supra dictum est in Prologo Auctoris: ideo non est intelligendum de veritate rerum gestarum, quia in hac impossibile est, ꝙ discordent: & ideo si alter eorum dixerit tali tempore hoc factum est, vel istud fuit post illud nõ est possibile, ꝙ alij sibi repugnent in hoc, quia istud pertinet ad veritatem rerum gestarum: secus autem est quantum ad ordinem narrandi, quia vnus potest pręponere, quod alter postponit nec in hoc sibi obuiat, quia licet præponat in ordine narrandi, non asserit propter hoc sic fuisse, idest, talem ordinem habuisse res in essendo, vel fiendo qualis est ordo in narrando, & ideo si aliqñ plures Euangelistæ concordent in ordine narrandi, & discordet vnus ab eis, magis præsumendũ est pro pluribus, quòd tenuerunt ordinem naturalem, quia non est facile multos concordare in vnitate conceptionis, nisi in re ita se habeat, vel appareat.

Secundo, & efficacius apparet hoc, quia Marcus, & Lucas exprimunt manifeste verba, per quæ apparet, quòd statim, vt fuit curatus dęmoniacus fuit curata socrus Petri. nam dęmoniacus curatus est in synagoga. Mar. primo, & Luc. quarto, quia dicitur eodem cap. surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis, & sic apparet, quòd mox, vt exiuit de Synagoga intrauit in domum Petri, hoc etiam magis aperitur Mar. 1. vbi sanato dęmoniaco in Synagoga venerunt in domum Simonis, idest, immediate: & ideo necessarium tenendum est, ꝙ non fuerit sanatio socrus Petri immediate post sanationem serui Centurionis, & sic non seruauit Matthæus ordinem continuum.

F

Tertio patet, quia Matthæus omisit illud miraculum de arreptitio sanato in Synagoga: nam soli Marcus, & Lucas illud narrant, & sic etiam si vellet Matthęus non poterat facere ordinem continuum hic cum aliquid subticeret, & ista fuit causa vera quare Matthæus non tenuit ordinem continuum, quia vt communiter magis solet Matthæus sequi ordinem
G naturalem quàm alij Euangelistæ, vnde nec hic contrauenit, quia non anticipauit nec recapitulauit aliquid, sed subticuit.

Ad quid venit Christus ad domum Petri. Et quare potius Christus voluit hospitari apud Petrum quàm apud alium. Quæst. XLII.

QVAERETVR ad quid Christus venit ad domum Petri.

Dicunt quidam, quòd venit ad sanandũ socrum eius febricitatem, quia cum sanaret extraneos iustius erat, quòd sanaret suos ex ordine charitatis, & apparet, quia mox, vt venit in domum sanauit eam. Sed non stat, quia Luc. 4. dicitur socrus Si-
H monis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt illum pro ea, & sic innuitur, quòd postquam intrauit domum rogauerunt eum pro ea, & tamen si venisset ad sanandum eam antequam veniret rogarent eum, & non postea, & patet hoc magis Marc. 1. s. egredientes de Synagoga venerunt in domum Simonis. Decumbebat autem socrus Simonis, & statim dicunt ei de illa, & sic videtur, quòd immediate, vt intrauit domum dixerunt ei de illa, & non prius: ergo non venerat, vt eam sanaret.

Dicendum, quòd Christus venit in domum Simonis ad hospitandum ibi, quia manebat nunc Christus in Capharnaum, & Petrus habebat ibi domum suam, scilicet, coniungem, & socrum, & familiam: voluit er-
I go Christus potius hospitari apud eum quàm apud alium, & hoc fuit. Primo, quia erat discipulus eius, & melius erat, quòd istum honorem, & consolationem impenderet ei quàm alicui alteri. Secundo ad ostendendum, quòd Christus honorat eos, qui honorant ipsum, sic dicitur 1. Reg. 2. quicunque honorificauerit me glorificabo eum, qui autem contemnunt me erunt ignobiles. Petrus autem pro Christo reliquit omnia supra 4. & Luc. 5. ideo Christus voluit manere apud ipsum honorando eum per hoc. Tertio fuit ad ostensionem cõtemptus sęculi, quia Petrus erat pauper: ideo esset domus suas paruula, & contemptibilis, & sic Christus ostendebat, quòd non dedignabatur
K habitare in paupere tugurio, etiam vt per hoc euitaret locum calumnię: nam Pharisæi, & maleuoli calumniabantur Christo, quòd comederet, & biberet cum publicanis seq. cap. & dicebant eum voracem, & potatorem vini infra 11. in domo autem Petri, qa pauper erat, & non poterat habere cibaria exquisita non poterat quisquam calumniari Christo, quòd ibi delitiose epularetur. Quòd autem hospitaretur ibi patet, quia dr̃, quòd socrus Simonis surgens ministrabat eis, & hoc erat ministrare in cibo, & potu, quia hæc Scriptura vocat ministrare sępissime, vt Luc. vigesimosecundo: nam quis maior est, qui recumbit an qui ministrat? idest, qui sedet ad mensam, vel qui seruit, sic dicit Chrysostom. manebat enim apud discipulos

ſcipulos honorans ipſos,& ob hoc animoſiores reddens,& alibi dicit cur intrauit in domum Petri?mihi videtur cibum aſſumpturus, ſic etiam Cyrillus dicit aſpice quomodo manet penes virum inopem Chriſtus, qui ſpontaneam paupertatem pro nobis paſſus eſt,vt diſcamus cum pauperibus conuerſari,nec ſpernere depreſſos pauperes.

Cum ſocrus Petri langueret quomodo Petrus non duxit Chriſtum ad ſanandum eam ante hoc. Quæſt. XLIII.

SED dicetur cum ſocrus Petri langueret quomodo Petrus non duxit Chriſtum ad ſanandũ eam ante hoc. Dici poteſt, quòd forte nunc nouiter ęgrotauerat,& ideo non prius ei dixerunt de illa,& hoc cõſonat literę Mar.1.quia dicitur, quòd poſtquam intrauit Chriſtus in domum ſtatim dicunt ei de illa,& rogauerunt pro illa.

Aliter poteſt dici,quòd ante hoc languebat, & tamen Chriſtus fortaſſis nondum fuerat hoſpitatus in domo Petri,& nunc nouiter iuit. Petrus autem,licet ſciret languere ſocrum ſuam noluit vexare Dominũ nec impedire eum a prędicatione, & miraculorum operatione:ideo quouſque conſummauit ea,quæ facturus erat in Synagoga non venit in domum Petri, ſic dicit Chryſo.in Homilia;attende Petri ad Chriſtũ reuerentiam habens enim ſocrum domi febricitantẽ non traxit eum in domum,ſed expectauit doctrinam compleri, & alios curari: ab exordio enim erudiebatur,quæ aliorum erant ſibijpſi præponere, quo circa nec ipſe eũ inducit,ſed Chriſtus ſponte adiuit. poſtquam enim dixit Centurio non ſum dignus,vt intres ſub tectum meum monſtrans quantum largiebatur diſcipulo non eſt dedignatus ſub vilia piſcatorum tuguria intrare erudiens per omnia humanum conculcare tumorem, & hoc ſatis innuitur: diceturenim Luc.4.ſurgens autem de ſynagoga introiuit in domum Simonis.

An fuit miraculum,quòd ſocrus Petri a febribus curata ſit. Quæſt. XLIIII.

QVAERETVR an fuit miraculum,quòd nũc ſocrus Petri a febribus curata ſit.

Aliqui dicunt,quòd nõ, quia miraculum eſt operatio ſoli Deo competens excedẽs vires naturæ,& tamen febres naturaliter curantur,& per ſeipſas,vel arte medicorum.

Dicendum,quòd fuit miraculum, quia operatio dicitur eſſe miraculoſa inquantum excedit vires naturæ,poteſt autẽ dupliciter excedere naturæ vires. Vno modo ex parte operationis,ſcilicet, quia talis eſt ad quam naturæ vires per nullam viam poſſunt pertingere, ſic eſt reſurgere mortuum,membrum abſciſſum reunire, cęcum natum videre. Alio modo ex parte modi operandi,ſcilicet,quia,licet res facta in ſe ipſa non ſit ſupra vires naturæ, tamen modus operandi non eſt naturalis,nec poteſt natura per illam viam effectum deducere: ſic enim fęminam parere effectus naturalis eſt,quòd tamen fęmina ſine virili ſemine pariat ſimpliciter eſt miraculum ex parte modi, ita hic febres curari naturale eſt,ſubito tamen curari, & nulla medicina appoſita ſupra vires naturę eſt, ita fuit hic,quia Chriſtus mox,vt tetigit eam ſanata eſt. Et quia poſſet aliquis dicere,quòd forte iam ipſa per ſe ſanabatur, & Chriſtus eam tetigit quando ipſa per ſe ſananda erat,etiam ſi nemo illam tangeret,dicitur Luc.quarto,quòd ſocrus Simonis tenebatur magnis febribus,vt innuatur, quòd non poterant ſubito fe-

A bres deſinere cum eſſent valde fortes niſi Deus illas auferret:ſic enim dicit Chryſoſt. quia enim morbus curabilis erat per modum medendi poteſtatem ſuam declarauit faciendo,quòd minime ars medicinę operatur, vt ſcilicet, ſimul perfectam tribuat ſanitatem. Secundum ſignum etiam eſt ad hoc, quia dato, ꝙ febres per ſe deſituræ eſſent, mulier tamen curata a febribus maneret debilitata nimis cũ febres fuiſſent magnę.Luc.quarto,& tamen mox, vt Chriſtus eam tetigit plenas vires recepit,quia dicitur in litera ſurrexit,& miniſtrabat eis:ergo miraculosè curata eſt,immo ad hoc expreſſum eſt,quòd ſurrexit, & miniſtrabat eis,ſcilicet,vt oſtendatur,quòd non ſolum a morbo plene curata eſt,ſed etiam priſtinum robur ei reB ſtitutum eſt,ſic dicit Hieronymus; natura.n.hominũ iſtius modi eſt,vt poſt febrem magis laceſcant corpora,& incipiente ſanitate ęgrotationis mala ſentiant verum ſanitas,quæ confertur a Domino,tota ſimul reddit̄, ſic etiam dicit Chryſoſtomus fecit Chriſtus, quod ars medicinæ facere non potuiſſet: poſt febris enim ſedationem multo tempore patientes egent, vt priſtinæ reſtituantur ſanitati, tunc autem ſimul omnia facta ſunt.

Quare Chriſtus tetigit manum ſocri Petri. Quæſt. XLV.

C QVAERETVR, quare Chriſtus tetigit manum iſtius mulieris.

Aliqui dicunt,quòd ad videndum morbum ſuum:ſic enim medici faciunt.

Sed non ſtat, quia iſtud pertinet ad neſcientes,& ſcire volentes,Chriſtus autem ſciebat quid, & quantum iſta mulier pateretur:ideo non erat opus, vt per tactum agnoſceret,etiam quia ſic tangere medicorũ eſt,Chriſtus autem non erat medicus, ſed Dominus, qui poterat infirmitatibus iubere,& ideo loco huius dixit Lucas,quòd Chriſtus ſtans ſuper illam imperauit febri,& non dixit,ꝙ tetigit eam, vt innuat,ꝙ nihil aliud fuit tangere manum eius, niſi imperare febri,vt recederet.Secundo,& melius dicendum eſt,ꝙ Chriſtus tetigit manum eius ad oſtendendum, ꝙ per D virtutem ſuam ſanabatur ægritudo, & non opere naturali:ſic etiam fuit de lepro ſo quem tetigit, & curata eſt lepra eius ſupra in litera,nam per hoc manifeſte oſtendebatur,ꝙ non curabatur per ſe ęgritudo nec etiam curabat eam alius,ſed ipſe.Tertio poteſt dici,ꝙ tetigit eam ad eleuandum ipſam quaſi nihil eſſet ac ſi diceret,non iaceas ſurge,quia nihil eſt, ſic dicit̄ Mar. primo, & accedens eleuauit eam apprehenſa manu eius,& continuo dimiſit eam febris.

Veſpere autem. Hic ponitur ſ͂m.ſ.multa miracula in generali,quæ omnia ſunt ad confirmationem doctrinæ Chriſti,& dr̄.*Veſpere autem facto*.Ideſt,ad Solis occaſum,ſic dr̄.Luc.4.cum Sol occidiſſet, & Mar.1.ponitur vtrunque.ſ.veſpere autem facto cum occidiſſet E Sol.*Obtulerunt ei multos dæmonia habentes*.In iſta curatione abundabat Chriſtus: nam plurimos arreptios ſanabat.non expreſſit Matthęus,niſi dęmonia habentes,ſed Luc.4.dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum,& ita intelligendum eſt,quòd omnia genera ęgritudinum ſanabat,ſed arreptitij erant plurimi.

Et eijciebat ſpiritus verbo. Ideſt, dęmones, qui ſunt creaturæ ſpirituales:non enim habent aliquid corporeũ, vt quidam errantes putant. *Et omnes male habentes curauit*. Ideſt,omnes languidos:noluit enim exprimere omnia genera languorum, ſed ſolum arreptitios, quia iſti erant plures alijs,& non exprimitur hic modus ſanandi, ſed Luc.4.dr̄ ille ſingulis manus impo-

nens

nens curabat eos, subticuit autem hic Matthæus id quod exprimitur Marc.1.& Luc.4. dicitur enim exibat dæmonia a multis clamantia,& dicentia tu es filius Dei,& increpans ea non permittebat loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.

Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam. Habetur Isaiæ 53.ex quo apparet,quòd illa auctoritas de Christo intelligenda est.sic etiam dicitur Actuum 8.quando Eunuchus legens auctoritatem istam quęsiuit a Philippo,an Isaias loqueretur hic de seipso,vel de alio Propheta,& Philippus ostendit, ꝙ de Christo loquebatur,& vere nullus locus est in Isaia nec in alio Propheta, in quo apertius aliquid de Christo ponatur,& maxime de passione eius.

Dicentem ipse infirmitates nostras accepit. Idest,abstulit sanando eas.sicut nunc imperauit febri, quòd recederet.

Et ægrotationes portauit. Idest, tolerauit ęgritudines compatiendo ęgris,& sanando eos,& videntur significare idem,quia vtrunque ponitur pro curatione languorum possunt tamen distingui, sicut distinguũtur infirmitas,& ægritudo.Quia infirmitas signat omnē debilitatem,& impotentiam operandi, quæ non est corruptio corporis,sed defectus virtutis, & sic surditas,cęcitas,esse mutum,& claudum, & corpore debilitatum,vel aliquo membro mutilatum sunt infirmitates,& non ęgritudines. Est autem ægritudo corruptio,vel potius morbus causatus ex corruptione aliqua,& sic est lepra,podagra,febris, & similia. Christus autem vtraque curauit:ideo dicitur, quòd accepit infirmitates,& ægrotationes.sed Isa.53.non dicitur sic,sed vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit,idem tamen sensus est:nam Euangelistæ,& Christus non solent allegare auctoritates semper per eadem verba, immo rarissime ponunt eadem,vt patet supra secundo in auctoritatibus quas allegat ibi Matthæus.videtur tamen aliqualiter etiam in sensu discordare,quia illud dictum. Isaię.53. exponitur ab omnibus de Christi passione.s.ꝙ languores nostros ipse tulit,& dolores nostros ipse portauit,idest,ꝙ afflictus fuit pro peccatis nostris,quia tota pęna passionis eius fuit pro nobis,vt innuitur ibi.s. ipse vulneratus est propter iniquitates nostras attritus est propter scelera nostra, liuore eius sanati sumus.

Quid sit infirmitas.Et ægritudo.

Quare Apostoli nō allegāt sēper Auct. per eadem verba.

Dicendum est,quòd illa litera habet duos sensus literales: sicut etiam fit in quibusdam alijs locis sacræ Scripturæ:nam id quod habetur Exo.12.de agno Pascali intelligitur ad literam de comestione agni Pascalis,& etiam de passione Christi cum allegetur.Io.cap. 19.fuisse completum illud in Christo.s.os non comminuetis ex eo, & tamen Scriptura non completur, nisi in sensu literali,quia nullum alium sensum habet. alij non sunt sensus eius,sed nos apponimus eos illi,& ita ista litera Isaiæ potest intelligi de ablatione peccatorum nostrorum per Christi passionem, & de curatione egritudinum nostrarum.

An istud fuit immediate post præcedentia,vel est aliqua mutatio ordinis. Quæst. XLVI.

QVAERETVR an fuit istud immediate post præcedentia, vel est aliqua mutatio ordinis.

Dicendum,quòd ordo continuatus est, quia omnes tres Euangelistę,qui istud exprimunt ponunt istum ordinem:ideo credendum est, quòd iste fuerit ordo naturalis,maxime quia est regula generalis,quòd nunquam est recedendum ab ordine literę, nisi appareat aliqua causa ad hoc,& tamen hic nulla

F causa apparet,immo potius econtrario cum omnes tres Euangelistæ concordent in isto ordine: ideo sic tenendum est.Item patet, quia eadem die vtrunque fuit,sic Augustinus dicit lib.de concordia Euangelistarum,scilicet,per hoc,ꝙ dicit vespere facto ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis iudicatur.

Quare dicitur, quòd vespere facto obtulerunt ei dæmonia habentes. Quæst. XLVII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd vespere facto obtulerunt ei dęmonia habentes.

Potest hoc intelligi de eodem die, vel de diuersis diebus,ita quòd haberent in cō
G suetudinem adducendi ei ad Solis occasum ægros,& vtrunque potest colligi ex litera. nam hic dicitur vespere facto obtulerunt ei &c.in quo significatur vnicus actus,sed Mar.1.dr̃ cum occidisset Sol afferebant ad eum oēs male habentes.& Luc.4.dr̃ cum Sol occidisset oēs,qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & tamen hoc significat consuetudinem afferendi infirmos, & ideo Augusti.sub dubio relinquit, vt videtur quibusdam vbi supra dicens,ꝙ dicitur vespere facto ad eiusdem diei tempus pertinere satis iudicatur,quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eiusdem diei vesperum accipere,& ita volunt aliqui Augu.hic dubitare.

H Dicēdum tamen,ꝙ eadem die istud accidit quod significauit Matthæus dicens obtulerunt ei quasi innuens semel factum esse.

Secundo patet,quia licet Marc.1.& Luc.4.dicatur afferebant ad eum &c.ꝙ consuetudinem significat non ponitur,vt importet consuetudinem,quia ibi dr̃, & curauit multos,qui vexabantur,& tñ si consuetudinem significaret diceretur,& curabat multos.Tertio patet,quia dr̃ hic oēs male habentes curauit, & Luc 4.dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum,& curabat eos.si igitur curauit omnes venientes, & omnes habentes infirmos duxerunt eos ad Christum,non potuit nisi semel fieri.Sed dicet aliquis,ꝙ sępe factum est.s.ꝙ qui-
I dam vna die,& alij alia infirmos ducebant,& omnes adducti sanabantur. Sed non stat,quia tunc licet sit verum,quòd Christus omnes ad se adductos sanauerit,non erit verum, quòd cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad Christum, & tamen vtrunque Luc.dicit.

Secundo patet efficacius,quia Mar.1.dicitur cum occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes,& erat omnis ciuitas congregata ad ianuam,si tamen semel tota ciuitas erat cōgregata ad ianuam adducendo languentes,& Christus omnes adductos sanauit,non potuit fieri nisi semel,quia nullus languens post illam vicem maneret,qui postea curaretur:ideo eadem die qua sanata est socrus Petri fuit hoc. Quòd autem dicunt Augusti.in hoc dubitare non est verū,
K quia asserit eodem die fuisse factū cum dicit per hoc, ꝙ dicit vespere facto ad eiusdem diei tempus hoc pertinere satis indicatur. Quod autem subiunxit quamuis necesse non sit vbi dicitur vespere facto ad eiusdē diei vesperum accipere,est sensus, ꝙ licet hic debeat intelligi de vespere eiusdem diei, non est necesse,ꝙ vbicunque dicitur in sacra Scriptura vespere facto debet intelligi de vespere eiusdē diei de quo ante hoc dicebatur,hic tamen de eodem die accipi necesse est.

Hoc supposito.Aliqui dicunt,quòd causa erat magnum desiderium turbarum ad Christum,ita vt nullo tempore eum dimittere vellent.sic dicit Theophilus,considerandum est turbæ desiderium: nam cum Sol occidisset adducūt ad eum infirmos non a tēpore impediti.

impediti. Sed hoc non multum stat, quia tunc innue A retur, quòd per totum diem ante Solis occasum adduxissent ad Christum infirmos. nam si tanta erat de notio populi, quòd etiam post Solis occasum infirmos ad Christum adducebant, a fortiori eos per diē ducerent, hoc tamen non vult litera dicens. vespere autem facto innuitur, ꝙ solum post occasum Solis ad ducebant infirmos, quod magis ostenditur Marci primo, & Lucæ quarto, vbi dicitur cum autem occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes: ergo non prius.

Secunda ratio fuit, vt quidam dicunt propter vere cundiam. s. forte, quia erant aliqui ęgri, de quibus ve B recundabantur, vt arreptitij, & alij habentes ęgritudines horrendas, & immundas. Sed hoc etiam non stat, quia quocunque tempore ęgros ducerēt ad Christum publice ducebant, eo quòd totus populus aderat. sic dicitur Marci primo, cum occidisset Sol afferebant ad eum omnes male habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam: non ergo erat propter verecundiam.

Tertia ratio, vt putant quidam propter timorem Phariseorum. s. quia forte Pharisęi inceperant inuidere Christo, & populus timens eos non ibat per diem ad Christum; sed post Solis occasum.

Sed etiam hoc non stat. primo, quia non videtur an Pharisæorum inuidia esset iam suscitata contra Christum. Secundo, quia dato, quòd esset suscitata non est C verisimile, ꝙ tota ciuitas simul timeret Pharisęos; sed bene concederetur de aliquibus paucis discipulis eorum.

Tertio, & principaliter, quia etiam si tota ciuitas timeret Pharisęos, non cōueniebat hoc ad intentionē suam, quia vellent tunc occulte venire ad Christum, vt Pharisæi nescirent, sicut fuit de Nicodemo principe Iudęorum, qui erat discipulus Christi propter metum Iudęorum, sicut Ioseph ab Arimathia. Ioan. 19. & iste venit ad Iesum nocte quæsiturus ab eo de aliquibus dubijs. Ioan. 3. nunc tamen tota ciuitas veniebat simul ad Christum Marci primo. s. & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & sic ita esset manifestus iste aduentus Iudęorum ad Christum Pharisæis, sicut si in Meridie, vel in quacunq; hora diei venirent: non D ergo fuit ista causa.

Quarta ratio, vt aliqui putant fuit, quia Iudæi per diem erant intenti alijs operibus, & non poterant venire, nisi per noctem.

Sed nec est verisimile, quia licet aliqui essent intēti per diem operibus, omnes tamen non essent intēti, ita vt nemo veniret per diem, & omnes venirent post Solis occasum, & tamen omnes veniebant post Solis occasum. Secundo, quia etiam si contingeret omnes esse operibus intentos relinquerent opera propter tā admirabile opus, quod a sęculis visum non fuerat. s. quòd subito per verbum curarentur eorum ęgritudines. istas tamen causas ponit Origenes dicens: ideo quidem circa Solis occasum. i. elapsa die illos duce- E bant, quia verecundabantur vel timebant Pharisæos, vel quia de die intenti erant circa alia.

Quinta causa erat, quia putabant non esse licitum per diem curare infirmos, quia erat illa dies sabbati, & Iudæi adhuc rudes credebant, quòd soluebatur sabbatum curando hominem in eo, & sæpe de hoc accusabant Christum. Lucæ 13. & 14. & Ioan. 5. vnde isti putabant, ꝙ non licebat sabbato curare, vel saltem non licebat sabbato ægros adducere ad Christum, vt curaret eos, & quia obseruatio festi finitur in occasu Solis, Leuiti. vigesimotertio. a vespera in vesperam celebrabitis sabbata vestra. immediate post Solis occasum inceperunt venire ad Christum, & ante hoc non venerant, & ista est causa verissima quam etiam tangit Origenes inter alias dicens, vel quia putabant non licere sanare in sabbato, quòd autem esset dies illa sabbati patet, Marci primo, & quarto, vbi ponitur quasi eadem litera. s. ingrediuntur Capharnaum, & statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos, & stupebant super doctrina eius: erat autem in synagoga homo habens dæmonium, & exclamauit dicēs quid tibi & nobis Iesu Nazarene? & eiecit dęmonium exiuitque ab homine, & sequitur, surgens autem de synagoga introiuit in domum Simonis, & sic dies sabbati erat quando intrauit in domum Simonis, & curauit socrum eius, & tamen eadem die ad vesperum venerunt isti, qui habebant infirmos, vt supra probatum est: ergo propter hoc venerūt post Solis occasum, quia sabbatum erat.

Sexta ratio fuit, & etiam vera, scilicet, quia Christus sequenti die recessurus erat de vrbe Capharnaū, & hoc sciebant Iudęi: ideo antequam recederet adduxerunt ad eum omnes infirmos, vt sanaret eos, patet hoc Lucæ quarto, quia postquam dicitur cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum sequitur. facta autem die egressus ibat in desertum, & turbę requirebant eum, quasi dicat, ista sanatio facta fuit ad vesperum, & Christus sequenti die cum fuit dies facta recessit, scilicet, valde diluculo, sic dicitur Marc. primo, & diluculo valde surgens egressus abijt in desertum locum: immo istę duæ causę simul fuerunt causa totalis, quare post Solis occasum adduxerunt ęgros ad Christum. nam si fuisset sabbatum, & Christus non recessurus esset sequenti die non festinassent post Solis occasum ægros adducere, sed expectassent dies sequentes, & per diem illos ducerent etiam si die sequenti Christus recessurus esset, si non fuisset dies ista sabbati ducerent ęgros per diem, quia tamen erat ista dies sabbati, & sequenti die diluculo Christus recessurus erat, non fuit locus, nec tempus turbis ad ducendum ęgros ad Christum, nisi post Solis occasum, & ista est verissima causa.

An Christus sanauit istos ægros verbo, vel tactu, vel quomodo. Et quare Christus eijciebat spiritus solo verbo, languores autem tangendo curabat.
Quæst. XLVIII.

QVAERETVR an Chrs sanauit istos ægros verbo, vel tactu, vel quomodo.

Aliqui dicunt, quòd verbo, quia dr̄ in litera, & eijciebat spiritus verbo. Sed objicietur, quia Lucę 4. dicitur ille singulis manus imponēs curabat eos. Dici pōt dupliciter vno modo, ꝙ Christ⁹ sanauit istos infirmos verbo, & manu simul. s. iubebat, ꝙ infirmitas recederet, & tangebat ęgros, sic fuit de leproso supra in litera, quia Christus tetigit eum, & dixit mundare, & sanatus est, & quia Mattheus nō dixerat hic, nisi de verbo Lucas suppleuit, ꝙ imponebat eis manus. nam vt dicit Beda ista est ꝯditio beati Lucę ꝙ ea quæ alij dixerunt solet omittere, & quæ non dixerunt supplere, & simile patet hic de socru Simonis, quia Matthæus dixit, quòd tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & non expressit, quòd aliquid locutus fuisset, Lucas autem expressit solum, quòd locutus est, & non quòd tetigit eam dicens, & stans super illam imperauit febri, & dimisit illam. ita ergo hic econtrario, quia Matthæus dixit verbo curatos Lucas dixit singulis manus impositas, vt videatur, quòd ille voluerit supplere, quod Matthæus defuit.

Secundo pōt dici, ꝙ Chrs sanauit quosdā solo verbo, &

bo, & alios per manus impoſitionem. Nam iſti male habentes erant duplices. Quidam enim erant arreptitij, & alij erant ægri, arreptitios ſolo verbo ſanabat. Aegros autem manus imponendo, & hoc videtur eſſe verius, & magis conſonans literæ, quia dicitur ſupra in litera, & eijciebat ſpiritus verbo, & omnes male habentes curauit, & ſic diſtinguitur inter arreptitios, & male habentes, & ly verbo refertur ſolum ad eijcere ſpiritus, ſic etiam Lucæ quarto, dicitur omnes qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, & ille ſingulis manus imponens curabat eos, & ſic apparet, quòd Lucas non loquitur, niſi de languentibus, & non de arreptitijs, qui non dicuntur ægri, nec languentes, & iſtud videtur tenēdum. Cauſa quare Chriſtus eijciebat ſpiritus ſolo verbo, languores autem tangēdo curabat eſt conditio ipſius rei. nam ęgritudo eſt in corpore, & interdū eſt, vel apparet in ſuperficie corporis, ſicut eſt lepra, & febris, tangebat ergo Chriſtus tunc ægros, quia videbatur tangere corporaliter ipſam ægritudinem, & realiter illam manibus ſuis expellere ad oſtendēdum dignitatem naturæ ſuæ humanæ quæ erat quaſi organum deitatis, vt dicunt Damaſcenus, & Cyrillus, & etiam quia per hoc oſtendebatur, quòd ipſe Chriſtus erat, qui iſtos morbos expellebat, in arreptitijs autem nullum malum eſt, niſi quòd dęmon eos exagitat, ſic dicitur primo Regum decimoſexto, ſpiritus Domini malus exagitat te, & quia dęmon eſt ſpiritus, & non poteſt tangi: ideo non videbatur conueniens ſignū curationis tangere arreptitium, ſed quia eſt dęmon ſubſtantia ſpiritualis, & intelligens conuenienter ſermo dirigitur ad eum, vt exeat, & hoc apparet, quia licet Chriſtus multos arreptitios legatur ſanaſſe nunquam legitur, quòd aliquem eorum tangeret ad hoc ꝙ ſanaret, ſed ſolum comminabatur ſpiritibus, vt patet in litera, & Mar. primo, & nono, & Lucę quarto, & in multis locis, aliquos tamen eorum tangebat poſtquam curati erant, ſicut fuit Marc. nono, de quodam iuuene, a quo cum eieciſſet dæmonium factus eſt, ſicut mortuus, ita vt multi dicerent mortuus eſt: Chriſtus autem tenens manum eius eleuauit eum, & ſurrexit.

An Chriſtus ſanauerit omnes male habentes ad ſe adductos, vel ſolum aliquos eorum. Et quomodo fides operabatur in eis. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR an Chriſtus nunc ſanauerit omnes male habentes adductos ad ſe, vel ſolum aliquos eorum.

Aliqui dicunt, quòd omnes ſanauit, quia dicitur ſupra in litera, & omnes male habentes curauit, & Lucæ quarto, dicitur omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus ducebant illos ad eum, at ille ſingulis manus impones curabat eos, nemo ergo fuit, qui non ſanaretur.

Sed obijcietur, quia Marc. primo, dicitur cum occidiſſet Sol afferebant ad eum omnes male habentes & dæmonia habentes, & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam, & curauit multos, qui vexabantur varijs languoribus, & dæmonia multa eijciebat, & ſic non ſanabat omnes languentes, nec omnes arreptitios, ſed quoſdam.

Dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus non ſanauit nunc omnes male habentes in vrbe Capharnaū, ſed multos eorum, ſicut dicit Marcus, & tamen Matthæus, & Luc. dixerunt omnes ad modum loquendi Scripturę, quia ſolet dicere omnes pro multis: Geneſ. quadrageſimoprimo, omnes prouinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent eſcas, & tamen

F manifeſtum eſt, quòd non poterant de omnibus partibus orbis venire ad Aegyptum tempore famis pro cibis, quia non ſuffeciſſet Aegyptus toti orbi pro vna die, & etiam quia non erat poſſibile de toto orbe venire in Aegyptum, ſic etiam Ierem. nono, omnis frater ſupplantas ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, & tamen non eſt verum hoc vniuerſaliter, ſed ſolum de multis. Aliter poteſt dici, & melius, quòd Chriſtus ſanauerit omnes male habentes, quod patet, quia q̄ñcunque litera pōt ſeruari in rigore verborum non debet trahi ad alienum ſenſum. i. ſi ponitur vniuerſaliter debet intelligi vniuerſaliter, niſi appareat aliqua cauſa ꝑꝑ quam non poſſet vniuerſaliter accipi, quia aliàs ſi liceret nobis ex arbitrio noſtro
G mutare vniuerſale in particulare exponendo periret tota certitudo Scripturæ, & tñ nihil obſtat adhoc, ꝙ intelligatur vniuerſaliter ſanatos ægros, ſicut vniuerſaliter ponitur: ergo debet ſic intelligi.

Secundo patet per quandā regulam gñalē datā ad ɔcordādum varia loca Scripturæ. ſ. ꝙ ſi in varijs locis Scripturę eadē res enarret, & in vno ponant plura q̃ī alio, debet dici verum eſſe quod continet Scriptura, quæ ſuperaddidit, vt ſi alicubi dicatur, quòd fuerūt mille homines in vno bello, & alibi dicitur, quòd fuerunt ſex millia, & non mille ſolum, & hoc modo vtraque Scriptura vera eſt, quia ſi ſex millia ſunt, mille ſunt, ſi autem ſtetur Scripturę minora dicenti erit
H falſa ea quæ plus dixit, & tamen neutra poteſt eſſe falſa: ergo oportet ſtare plus dicenti, ſic eſt hic, quia Mathęus & Lucas dixerunt omnes male habentes curatos Marc. dixit multos: ergo ſtabitur Matthæo, & Lucę plus dicētibus. nam ſi omnes curauit multos curauit, & non econtrario.

Tertio patet, quia omnino eſt veriſimile, ꝙ omnes curauerit, quia viri de vrbe Capharnaum viderant quomodo Chriſtus ſponte ſanabat languentes, & ſequenti die receſſurus erat, vt oſtenſum eſt, ſupra qō. 47. veriſimile eſt, quòd omnes infirmos offerrent ei, ſic etiam dicitur Mar. primo: nam licet dicitur, quòd ſanauit multos, dicitur tamen, quòd afferebant ad eum omnes male habentes. non eſt autem veriſimile, quòd aliqui infirmi offerrentur Chriſto, quos ipſe non ſanaret, quia vel illi haberent fidem, vel non, ſi haberent fidem ſine dubio ſanaret eos, quia fides merebatur obtinere ſanitatem; ſic enim ipſe dixit Lucæ ſeptimo, fiat tibi, ſicut credidiſti, & iterum fides tua te ſaluam fecit: ſi autem non crederent, ipſe adiuuaret incredulitatem eorum increpans eos, vt crederent, & ſic ſanaret ipſos, ſic dicitur Marc. nono, de quodam qui obtulit Chriſto filium ſuum male habentem dicens, Domine ſi quid potes adiuua nos, Chriſtus autem dixit ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, & ille ait, credo Domine adiuua incredulitatem meam, & tunc ſanatus eſt filius eius: ita ergo fieret de habitatoribus Capharnaum, etiam non eſt veriſimile, quòd Chriſtus aliquos relinqueret nunc incuratos curando alios, quia
K cum nouiter inciperet facere miracula putaretur quod ex impotentia proueniebat, quia aliquos poſſet ſanare, & alios non: ſic enim patet Ioannis vndecimo, quando Chriſtus audito, quòd Lazarus eſſet mortuus, fleuit coram Iudæis, & illi per hoc putantes, quòd non poterat eum ſuſcitare dixerunt, non poterat iſte, qui aperuit oculos cęci facere, vt hic non moreretur. erat tamen inconueniens, quòd nunc putaretur aliqua impotentia in Chriſto antequam plenè ab omnibus cognoſceretur eius virtus in faciendo miracula: ideo etiam ſi nunc non crederent plene iſti languentes ipſe ſuppleret incredulitatem eorum, & ſanaret eos. ideo

Fides retur- nere- tem.

dicendum

dicendum est, quòd omnes languentes de vrbe Capharnaum sibi oblatos Christus nunc sanauit. A

Quare Matthæus allegauit auctoritatem Isaiæ.
Quæst. L.

QVAERETVR, quare Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaiæ.

Dicunt quidam, quòd fuit hoc ad tollendum incredulitatem quorundam, cum dixerit hic Matthæus, quòd omnes male habentes Christus sanauit, sicut dicit Chrysostomus super Matthę. ne autem magnitudo miraculi incredulitatem immittat si tantam plebem, & varias ægritudines vno temporis momento curauit, inducit Prophetam attestantem his, quæ fiebant: ideo subdit, vt adimpleretur, quòd dictum est per Isaiam. B

Aliter potest dici, & melius, quòd Matthæus fecit hoc, quia consuetudo sua est vbicunque aliqua auctoritas veteris testamenti occurrit, quæ potest probare facta Christi, allegare illam in testimoniũ, & quia hic ista auctoritas Isa. erat ad propositum allegauit eam, & patet hoc, quia Mar. primo, & Lucæ quarto, ponitur istud miraculum quod habetur hic, & tamen ipsi nihil allegant. sic etiam in multis alijs locis Matthę' allegat dicta Prophetarum, in quibus alij Euangelistæ nihil allegant: ideo apparet, quòd istud sit propter specialem consuetudinem Matthæi. Causa huius est, quia Matthæus scribebat Iudæis Euangelium istud, vt dicit Hieronym. supra in Prologo, qui incipit. Plures fuisse. & quia Iudæi valde recipiebant dicta Prophetarum, fuit nimis solicitus vbicũque poterat ad concordiam gestorum Christi allegare dicta Prophetarum, vel totius sacræ Scripturæ, quia per hoc Iudæi faciliter crederent Christum esse Messiam pro missum in lege, sic Christus innuit Ioan. quinto, dicens scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illę sunt, quę testimonium perhibent de me. Alij autem Euangelistæ non scripserunt specialiter Euangelia genti Iudæorum: ideo non curauerunt allegare auctoritates veteris testamẽti, sicut Matthæus, nisi quando Christus illas allegat, quia tunc oportet, quòd ipsi illas scribant, & ideo solus Matthæus allegauit hic auctoritatem Isaiæ. C D

Quomodo Matthæus allegauit hic auctoritatem Isa. cum non videatur ad propositum.
Quæst. LI.

QVAERETVR quomodo Matthæus allegauit hic istam auctoritatem Isa. cum non videatur esse ad propositum: nam in ea agitur de passione Christi, per quam peccata nostra abstulit, & non de sanitate corporalium ægritudinum, sic dicit Hilarius passione corporis sui secundum prophetarum dicta infirmitates humanæ imbecillitatis absorbuit.

Aliqui dicunt, quòd licet ista auctoritas non conueniat in sensu huic loco induxit tamen eam Matthæus propter aliqualem adaptationem. E

Alii dicunt, quòd intelligitur de liberatione a peccatis, quia tamen infirmitates plerunque propter peccata eueniunt, ex liberatione a peccatis resultabat liberatio ab infirmitatibus corporis, sic dicit Chrysostomus in Homilia: hoc autem de peccatis magis à Propheta dictum esse videtur, qualiter igitur Euangelista de ægritudinibus hic exponit? & respondet sciẽdum, quòd vel historiæ huic testimonium adaptauit, vel ostendit, quoniam plures ægritudinum ex peccatis sunt animarum. nam & ipsa mors a peccatis habet radicem.

Aliter dicendum est, & melius, quòd Matthæus induxit istam auctoritatem eo quòd facit ad propositum, quia licet intelligatur principaliter de liberatione a peccatis, tamen etiam intelligitur de sanitate ægritudinum, quia potest eadem scriptura habere simul duos sensus literales, vt ostensum fuit supra in expositione literæ. Matthæus autem induxit eam hic in sensu minus principali, scilicet, de sanitate ægritudinum, & dixit ipse infirmitates nostras accepit, idest, abstulit, quia vt dicit Rabanus, accepit infirmitates nostras non, vt sibi haberet, sed vt nobis auferret, & tamen etiam verum est, quòd Christus accepit in corpore suo infirmitates nostras, idest, defectus naturæ humanæ, vt per hoc liberaret nos ab omnibus defectibus, sic dicit Remigius humanæ naturæ infirmitatem ad hoc suscepit, vt nos infirmos faceret fortes atque robustos.

An Christus accepit omnes infirmitates nostras in suo corpore. Et quòd est duplex defectus, scilicet, spiritualis, & corporalis. Et omnes defectus spirituales in duo consistunt. item duplices sunt defectus corporales.
Quæst. LII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd Christus in corpore suo accepit infirmitates nostras an accepit omnes, vel quas illarum accepit.

Aliqui dicunt, quòd debuit omnes accipere, quia ad Hebræ. 2. dicitur ꝙ debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret, misericordia tamen respicit omnem miseriam: ergo debuit omnes defectus nostros assumere. Item dicit Damascenus, quod est inassumptibile est incurabile, sed ipse Christus venerat curare omnes defectus nostros: ergo debuit omnes assumere. Item humilitas Christi manifestatur suscipiendo defectus nostros, & tamen ipse humiliatus est quantum humiliari potuit, vt dicit Bernar. ergo omnes defectus nostros accepit. Item omnes defectus æqualiter repugnãt Diuinæ maiestati: si ergo aliquos suscepit eadem ratione omnes suscipere debuit. Item Christus curauit naturam nostram infirmam per gratiam, & infirmitatem quam accepit, & tamen ipse accepit omnem gratiam, quia datus est ei spiritus, & non ad mensuram Ioan. 3. ergo etiam debuit omnem infirmitatem assumere.

Dicendum, ꝙ Christus non assumpsit oẽs defect' hoĩm, sed accepit omnes defectus naturæ humanæ. Pro quo sciendũ, ꝙ Chr̃s assumpsit defectus nostros solum inquantũ fuerunt sibi necessarii ad hoc, ꝙ curaret nr̃os defectus. nã alias defectus nõ est aliquid appetibile ad hoc, ꝙ Chr̃s vellet defectum assumere, & quia quidã de nr̃is defectibus non erant necessarij ad sanandũ nos, sed potius repugnabant, nõ debuit Chr̃s assumere oẽs. Sunt aũt defect' qdã spũales, & alii corporales. Spũales qdẽ, vt ignorantia pc̃tm̃, pnitas ad malum difficultas ad bonũ. corporales aũt, vt fames, & sitis, dolor, & morbi. De spũalibus dicẽdũ, ꝙ Chr̃s nõ accepit illos: nõ. n. poterat, quia Chr̃s est Deus, & hõ: iõ impossibile erat ipsũ aliqd ignorare, nec ẽt erat possibile ipsum peccare, quia ipse est tota essentia bonitatis, & regula morũ, & cõsequenter impossibile erat ipsum esse pnũ ad malum, & difficilẽ ad bonum: nã dato, ꝙ Chr̃s fuisset purus homo: si tñ fuisset datus ad mysterium nostræ redemptionis non fuisset in eo aliquis defectus spiritualis, quia omnes isti defectus repugnant plenitudini gratiæ, quæ in Christo fuit Ioannis primo, vnigenitum a patre plenum gratię, & veritatis. Consistunt autem omnes defectus spirituales in duobus. s. in ignorantia, & peccato, quæ

pertinent ad duas partes spiritus nostri, scilicet, intellectum, & voluntatem, & neuter fuit in Christo. De ignorantia patet, quia potius in eo fuerunt omnes thesauri scientię, & sapientiæ Dei absconditi ad Coloss. 2. De peccato patet prima Pet. 2. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.

Duplices sunt defectus corporales.

De defectibus corporalibus dicendum, quòd quidam sunt pure naturales, & alij sunt propter peccatum. De primis, patet, vt est indigentia cibi, & potus. nam etiam si homo nunquam peccasset cibo, & potu indigeret, & eis vteretur: ideo antequam Adã peccaret Deus dixit ei, quòd comederet de omni ligno Paradisi Genes. secundo, hic tamen licet esset indigentia cibi non est pœna aliqua, quia non esset fames, nec sitis, nam erant omnis cibus, & potus in promptum, ita vt sumeret antequam esuriret, & sitiret, vt dicit Augustinus, & ostenditur secundo Senten. distinct. vigesima: istos autem defectus Christus accepit, quia cibo, & potu indigebat, & eis vtebatur, ad istos etiam pertinet somnus, quia etiam si homo nunquam peccasset aliquando dormiret quod etiam fuit in Christo, sic dicitur infra in litera ipse vero dormiebat, & suscitauerunt eum dicentes, Domine salua nos. Alij sunt defectus prouenientes ex peccato, & hoc est generale quantum ad omnes pœnalitates. Sed istæ sunt duplices. Quædam sunt generales ad omnes homines, vt fames, sitis, dolor, tristitia, fatigatio, mors: ista autem fuerunt in Christo. nam esuriebat interdum, sicut quando iuit ad ficulneam, & non inuenit in ea, nisi folia infra vigesimoprimo: Mar. duodecimo, interdum autem tristabatur infra vigesimosexto: tristis est anima mea, patiebatur etiam, & moriebatur. Isti defectus fuerunt necessarij in Christo propter duo. Primo, vt nos redimeret: nam per passionem suam redempturus erat nos: Isa. 53. vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. non tamen poterat pati, nisi esset passibilis: ideo necesse erat, quòd esset passibilis, & mortalis. Secundo fuit hoc ad ostendendum veritatem naturæ humanæ, quia isti defectus consequuntur totam naturam in statu isto, & si Christus non habuisset eos putaretur non esse verus homo, & consequenter non esset Messias: ideo oportuit, quòd omnes isti defectus in eo apparerent.

Alij sunt defectus corporales nõ gñales, vt morbi, & deformitas corporum, & similia accidentia, quæ consequuntur aliqua indiuidua, & non totam speciem. & de istis dicendum, quòd non fuerunt in Christo: non enim fuit in eo aliqua corporis monstruositas, quia ista prouenit ex malitia materiæ, vel ex defectu virtutis formatiuę, & tamen virtus formans corpus Christi fuit diuina, in qua non est defectus, materia autem corporis eius fuit purus sanguis virginis: ideo non fuit monstruositas aliqua in eo, morbi autem, vt quidam dicunt non fuerunt in Christo, quia isti accidunt ex indebito regimine quod in Christo esse non potuit, sic dicit Nicol. & tamen istud non stat, quia etiam siquis per totam vitam regatur iuxta consilium Medicorum incidet interdum in aliquos morbos saltem leues, quia cum corpus humanum sit corruptibile necesse est, quòd interdum sequantur in eo aliquę corruptiones, quia aliàs posset tolli quod naturale est per regimen medicorum quod falsum est. Dicendum ergo, quòd Christus nullum morbum vnquam passus est, nec aliquos defectus consequentes solum indiuidua, non quidem ꝓpter conditionem regiminis, sed quia noluit assumere istos defectus: erat enim in potestate Christi assumere de natura nostra id quod vellet cum esset Dñs naturæ, nisi in illis, quæ se necessario consequuntur,

F quia ibi assumpto vno necesse est alterum assumi, vt si homo est corporeus, est & rationalis, defectus autẽ prouenientes ex peccato, siue sint generales, siue nõ, non se habent necessario ad humanam naturam: iõ poterat a Christo assumi sine illis, quia tamen fuisset inconueniens si Christus non assumpsisset defectus generales propter duas causas suprapositas: ideo assumpsit illos, defectus autem non generales, qui cõsequuntur sola indiuidua non fuerunt Christo necessarij ad aliquid, quia defectus nostri non erant Christo necessarij, nisi vt per eos posset pro nobis pati, & ostendere in se veritatem naturæ humanę, sed hæc fieri poterant sine defectibus consequentibus indiuidua per se solas pęnalitates generales: ideo Christus

G nihil assumpsit de defectibus nostris, nisi defectus generales consequentes totam speciem, siue hoc sit ex conditione naturæ, siue pro peccato.

Ad primum dicendum, ꝙ Christus debuit fratrib⁹ per omnia assimilari. s. quantum ad illa, in quibus cõueniũt omnes fratres, & isti sunt defectus generales. nam sicut fuit similis omnibus in natura speciei, ita assumpsit defectus pertinentes ad totam speciem, & non defectus particulares, nec defectum gratiæ.

Ad secũdum dicendum, ꝙ Christus assumpsit qdquid fuit assumptibile, & curabile, defectus aũt non sunt curabiles, sed natura est, quæ curatur de defectibus: & ideo quantum ad hoc satis erat, ꝙ assumeret totam naturam, vt totam curaret, & non oportebat,

H ꝙ assumeret omnes defectus. Aliter potest dici, ꝙ assumpsit omnes defectus, quia assumendo gñales oẽs assumpsit cum ex naturę passibilitate prouenian toẽs particulares defectus, vt febris, & cęteri morbi.

Ad tertium dicendum, ꝙ Christus debuit humiliari quantum decenter potuit, non tamen fuit decẽs ꝙ ipse, qui venerat alios in gloriam adducere ad Heb. 2. pateretur defectum gratiæ, & gloriæ, etiam nõ erat decens, ꝙ ille, qui venerat alios integros reddere, defectum pateretur in illis, in quibus cęteri integri erant: nam sicut Christus assumpsit defectus gñales, si ita debuisset assumere defectus consequentes indiuidua, nullus homo fuisset in toto orbe tam defectuosus, sicut ipse, quia nemo est cui omnes defectus

I particulares hominum accidant, & sic fuisset Christ⁹ pessimum monstrum quod erat inconueniens, & per hoc minueretur auctoritas eius, & esset hominibus contemptibilis, & impediretur ad ea quę facere debebat: ideo non debuit assumere defectus cõsequentes indiuidua. Ad quartum dicendum, ꝙ oẽs defect⁹ sunt æqualiter indecentes Deo quantum ad naturam suã quia in diuina natura nullus defectus esse potest, & q cunq; daretur in eo faceret Deum non esse Deum, & tñ in natura humana assumpta non sunt æqualiter oẽs indecentes, quia defectus gñales non sunt indecẽtes, sed potius necessarij, defectus aũt particulares sũt indecentes, vt ostensum est. Ad quintum dicendum, ꝙ cum Christus curauerit naturam nostram per gra-

K tiam non debuit assumere defectus repugnãtes plenitudini gratiæ, & sic non oẽs assumeret, etiam cũ Christus venerit ad curandum nostros defectus debuit esse maior nobis quantum ad perfectiones, sed nõ quãtum ad defectus: ideo non oportuit, ꝙ Christus assumeret omnes defectus nostros, sed solum, quòd assumeret illud per quod posset omnes sanare.

Videns autem Iesus turbas multas circũ se iussit discipulos ire trans fretum. Et accedens vnus scriba ait illi. Magister sequar te quocunque ieris. Et dicit ei Iesus. Vulpes foueas Luc. 9.

foueas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis eius ait illi. Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi. Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

Videns. Ex doctrina, & miraculis Christi prædictis sequitur hic aliquorum conuersio ad ipsum, & diuiditur in duo, quia primo ponitur recessus Christi ad desertum locum. Secundo ipsius, & conuersorum ad se colloquium ibi. *Et accedens vnus.* Circa primum dicitur. *Videns autem Iesus turbas multas circum se.* Idest, in circuitu suo: nam plurimi conueniebant ad eum pp miracula, q̄ faciebat, & dicebat. *Iussit discipulos ire trās fretum.* Noluit manere cum turbis, & ad hoc iussit discipulos trans fretare: erat enim Christus apud mare Galilææ quod vocatur fretum, quia paruum mare est, quod magis vocatur lacus, vel stagnum Genesaret apud illud enim Christus prædicabat. nam & ciuitas Capharnaum, in qua ante hoc erat, vt patet supra in litera, iuxta illud mare est.

An Christus erat in Capharnaum quando fecit ea, quæ dicta sunt in litera. Quæst. LIII.

QVAERETVR an istud quod hic dicitˉ fuerit in vrbe Capharnaum, in qua Chrs erat quando fecit ea, quæ habentur supra in litera. Dicendum, ꝙ non erat ibi, quia nō exierat de vrbe, quod satis apparet ex verbis suis cum dicat discipulis, ꝙ vadant trans fretum, in quo innuitur, ꝙ in litore maris erat quando istud dixit. Aliqui autem putant, ꝙ erat in vrbe Capharnaum, quia dicitur supra in litera, ꝙ vespere facto obtulerunt ei dæmonia habentes, & Lucæ 4 dicitur omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eū, & Mar. 1. dicitur & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam: hic autem dicitˉ, ꝙ videns turbas iussit ire trans fretum, ideo putant, quòd istæ turbę erant, & conuenerant ad eum in vrbe Capharnaum, sed falsum est, quia hic innuitur, ꝙ Christus iussit discipulis ire trans fretum, vt deuitaret turbas, & tamen illas turbas, quæ conuenerunt ad eū in Capharnaum non deuitauit, sed sanauit omnes languentes, quos obtulerunt ei, vt patet hic, & Lucæ 4. ergo non erant istæ turbæ, sed aliæ, quæ conuenerunt ad Christum in vrbe Capharnaum, quia tamen Matthæus nihil hic interposuit putant aliqui, ꝙ fuerint eędem turbæ, sed non fuerunt. nam sæpe sacra Scriptura videtur facere aliquam narrationem continuā, & tamen omittit multa inter media, quę ex alijs locis requirenda sunt.

An eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum iussit discipulis transfretare. Et quare ipse iuit in desertum locum.

Quæst. LIIII.

QVAERETVR an eadem die, qua Christus sanauit infirmos in Capharnaum iussit discipulis transfretare.

Dicendum, quòd non, quia sicut dicitur supra in litera, & Mar. 1. & Lucæ quarto, conuenerūt turbæ ad Christum in Capharnaum post Solis occasum, & tunc sanauit infirmos eorum mansitque ibi eadem nocte: nam iam non erat tempus eadem die

A trans fretandi, & magis innuitur Lucæ 4. vbi postquā dicitur cum occidisset Sol omnes, qui habebant infirmos ducebant illos ad eum subditur, facta autem die egressus ibat in desertum locum, & Marc. 1. dicitur, & diluculo valde surgens egressus abijt in desertum locum, & sic patet, ꝙ illa nocte dormiuit in Capharnaum, & sequenti die recessit inde.

Dicendū etiam, ꝙ istę turbæ non conuenerunt ad eum sequenti die postquam fuit in Capharnaum, sed aliquot diebus interpositis, sic patet, quia Mar. 1. dicitur, ꝙ diluculo surgens abijt in desertum locum, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & dixit eis Christus eamus in proximos vicos, vt ibi prædicem. & sequitur, & erat prædicans in synagogis eorū,
B idem dicitur Lucæ 4. ergo post exitum de Capharnaum non trans fretauit immediate, sed iuit ad loca proxima, & prædicabat ibi, & postea transfretauit. Matthæ. tamen omisit hic ea, quæ Mar. & Luc. expresserunt, sic dicit August. lib. de concor. Euangelistarū. s. manifestum est autem alium esse diē, quo iussit ire trans fretum, non eum, qui sequitur illum, in quo socrus Petri sanata est, quo die Mar. & Luc. eum in desertum exisse affirmant.

Sed obijcietˉ, ꝙ sequenti die post exitū de Capharnaum istę turbę conuenerint ad eum, quia Lucæ 4. postquam dicitur cum Sol occidisset &c. sequitur facta autem die egressus ibat in desertum locum, & tur
C bæ requirebant eum, & venerunt vsque ad ipsum.

Dicendum, ꝙ sequenti die post exitum de Capharnaum venerunt ad eum habitatores ipsius vrbis, & volebant eum tenere in Capharnaum, ipse autem noluit dicens. quòd volebat prędicare alijs ciuitatibus, & tunc dimiserunt eum, & cępit prædicare in Synagogis Galilæę, & post hoc aliquot diebus conuenerunt ad eum turbę multæ, & tunc volens eas deuitare iussit discipulis ire transfretum: patent prædicta, qa nocte illa, qua Christus sanauit infirmos Capharnaū mansit ibi, & dicitur Mar. 1. ꝙ diluculo valde surgens abijt in desertum locum, hoc autem fecit, quia sciebat, quòd turbæ venturæ erant ad ipsum, vt tenerent eum, & ideo antequam venirent, surrexit valde diluculo, & iuit in desertum locum, scilicet, vt turbæ
D nescirent, quo iuerat. nam etiam discipulis suis nescientibus recessit. vnde dicitur Mar. 1. egressus abijt in desertum locum ibique orabat, & secutus est eum Simon, & qui cum illo erant, & cum inuenissent eū dixerunt ei omnes quærunt te. & sic apparet, quòd Christus solus exiuit de Capharnaum, quia aliàs discipuli sui non quęrerent eum vbi erant, & quando Petrus inuenit eum dixit omnes quærunt te, & Christus ait eamus in proximos vicos, vt ibi prædicem, & sic videtur quòd Christus quāquàm vidit turbas ad se venientes non dixit, quòd irent trans fretum, sed quòd irent ad proximos vicos ad prædicādum, & ita fecit. nam dicitur eodem cap. & erat prędicans in synagogis eorum. idem innuitur Lucæ 4. nam dicitur ꝙ
E facta die ibat in desertum locum, & turbæ requirebant eum, scilicet, turbæ de vrbe Capharnaum, & venerunt vsque ad ipsum. istæ sunt turbæ, de quibus dicitur Mar. primo, quòd Petrus dixit omnes quęrunt te, & dicitur Lucæ quarto, quòd istæ turbę detinebant illum ne discederet ab eis, scilicet, volentes tenere eum in vrbe Capharnaum, quia viderant mirabilia, quæ ibi fecerat, & ipse ait. & alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei. & sequitur, & erat prædicans in synagogis Galilææ, & sic non iussit Christus discipulis ire trans fretum sequenti die, scilicet, die qua exiuit de Capharnaum, sed interpositis aliquibus diebus.

Quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum.
Quæst. *LV.*

QVAERETVR, quare Christus visis turbis iussit discipulis ire trans fretum.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, vt vitaret gloriam humanam, quia videbāt eum facere multa mirabilia, & noluit manere corā eis, instruens nos per hoc in operibus nostris ostentationem vitare, sic dicit Chrysostomus in Homilia: Christus non solum corpora curabat, sed & animam emendabat, & veram sapientiam monstrare voluit, non solum ęgitudines soluendo, sed etiam nihil ad ostentationem faciendo, ideo dicitur videns autem turbas iussit ire trans fretum.

Secundo fuit ad vitandum inuidiam Iudæorum, quia licet turbæ bono animo Christum quærerent, erant aliqui maleuoli, qui de mirabilibus Christi tristabantur, & illos Christus voluit deuitare cedens inuidiæ eorum ad tempus, sic dicit Chrysostom. in Homilia, scilicet, iussit discipulis ire trans fretum inuidiā Iudaicam mitigans, & docens, nihil nos ad ostentationem facere, sic fuit ante hoc viuente Ioanne Baptista, & prædicante, quia cum Christus tunc prædicare inciperet Pharisęi dicere inceperunt, quòd plures discipulos Christus faceret quàm Ioan. quod Christus audiens recessit de Iudæa vbi erat Ioan. & venit in Galilæam Ioan. quarto.

Tertio fuit hoc ad vitandum importunitatem turbarum, quia videntes Christum tanta mirabilia facere adhærebant ei, ita vt ipsum comprimerent: ideo quādo vidit multas turbas apud se iussit discipulis ire trans fretum, sic dicit Remigius, hoc fecit volens turbarum importunitatem declinare: erant enim ei affixi, & admirantes eum, & videre ipsum volentes: quis enim discederet a talia miracula operante? quis non in facie eius simplicitatem vellet videre, & os talia loquens?

Quarto fuit ad vitandum applausum populi, & honorem, quem forte vellent sibi tribuere, sic dicitur Ioan. sexto, postquam Christus miraculose saturauit turbas, quòd cum cognouisset, quòd venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit in mōtem ipse solus.

Quinto fuit ad erudiendū prædicatores: fuit enim Christus prædicator, quia ad hoc missus fuerat Mar. primo, & Lucæ quarto, & quia prædicator non debet semper esse cum turba, nec semper ab illa sequestratus, vt ostensum est supra quarto capitulo: Christus per exemplum manifestauit hoc innuens, quòd aliquando manendum erat cum turbis, & aliquando oportebat fugere eas.

Sexto fuit forte ad habendum aliquam quietem, vel recreationem temporalem, quia turbæ interdum ita Christum occupabant, quòd non erat ei locus ad capiendum cibos Mar. sexto, venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi spacium habebant,

Septimo fuit hoc ad orandum in locis remotis, & ita fuit nunc. nam Mar. primo dicitur, quòd diluculo surgens abijt in desertum locum ibique orabat, & in hoc prędicatores instruit ad orationem sæpe recurrere, vt quod non possunt legendo orando saltem accipiant, & intelligant, & sic Christus propter multa voluit recedere a turbis, & quando recessit non aspere expulit turbas quasi contemnens eas, vel indignatus eis: nam non dixit turbis, ꝙ recederent, sed discipulis iussit transfretare. sic dicit Chrysostom. in Homilia, vide qualiter turbas modo similiter abijcit, vt

F non offendat. non enim dixit recedite, sed vltra discipulos iussit abire, spem dans turbæ eundi etiam illuc.

Et accedens. Hic ponitur conuersorum ad Christum colloquium, & agitur hic de duobus, scilicet, de vno scriba quem repulit, & de vno discipulo quem recepit. Et dicitur. *Et accedens vnus scriba.* Scriba est nomen sapientis. nam apud Latinos viri periti sapiētes vocantur, apud Iudæos autem scribæ, & apud Persas Magi, vt ait Remigius iste scriba accessit ad Christum, vt singulariter ei loqueretur.

Et ait Magister sequar te quocunque ieris. Per hoc innuebat, quòd vellet esse discipulus eius, & sequi eum in omni loco: ista enim erat differentia discipulorum Christi, & turbarum, quia turbæ ad tempus sequebantur Christum, & postea recedebant: Discipuli
G autem inseparabiliter adhærebant ei. *Dicit ei Iesus.* non enim recepit eum, & ideo sequuntur verba ostēdētia, quòd non conueniat illi scribę, sequi Christum, iuxta intentionem suam.

Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos. Quasi dicas, tu vis sequi me propter aliqua temporalia lucra sed non est locus, quia ego nihil possideo: nam etiā volucres cœli, & vulpes plura possident quàm ego, cum vulpes habeant foueas, & volucres nidos, ego autem nihil habeam.

Filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. Idest, ego. vocat enim seipsum filium hominis, quia verus homo erat de homine natus, scilicet, de Virgine: nam licet esset verus Deus, Iudæi tamen non cogno
H scebant adhuc eum, vt Deum, sed vt hominem: ideo hominis filium se vocabat, & dixit non habet vbi reclinet caput, idest, saltem caput ad innuendum, ꝙ minus habet quàm vulpes, & volucres, quia vulpes in foueis suis spaciose manent, volucres autem in suis nidis torę capiuntur, ego vero etiam vbi solum caput ponam non habeo, quantomagis totum corpus, dicit de hoc Chrysostomus aspice qualiter paupertatem quam Dominus docuerat operibus demonstrauit: non enim erat ei mensa, non candelabrum, non domus, nec quodcunque aliquid talium. De paupertate Christi dicetur forte Lucæ nono: vel ibi remittetur ad alia. *Alius autem de discipulis eius ait illi.* Hic ponitur ille, quem Christus acceptauit, licet petitionib'
I eius pro nunc non consensit. & dicitur alius de discipulis eius, in quo innuitur, quòd scriba, de quo supra dicitur nondum erat Christi discipulus, sed fieri volebat, iste autem, de quo hic dicitur iam erat discipulus quod satis apparet ex eorum petitionibus, quia scriba dicit sequar te, idest, volo sequi te, alius autē petiuit a Christo licentiam dicens permitte me ire, & sepelire patrem meum, & tamen si nondum esset Christi discipulus non oportebat, quòd licentiam peteret, quia iure suo ire poterat, quo vellet. *Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum.* Idest, antequam sequar te inseparabiliter, permitte me ire ad sepeliendum patrem meum, quasi dicat, postea veniam, & sequar te semper. *Iesus autem ait illi sequere me.* Idest, non cō
K cedo tibi licentiam recedendi saltem ad tempus, sed volo, quòd sequaris me semper, scilicet, inseparabiliter. *Et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Quasi dicat, non est iusta causa tibi petendi licentiam, vt sepelias patrem, quia alij sepelient eum, & dicitur dimitte mortuos, scilicet, mortuos in peccato, vel in incredulitate sepelire mortuos suos, idest, cognatos suos morientes naturaliter, quasi dicat. ego elegi te ad vitam æternam, & vt hic prædices regnum Dei: ideo te propter carnales occupationes non est iustum impediri, quia alij cognati tui sunt, qui sunt mortui, idest, in incredulitate, & peccato manentes, & non sunt electi ad hoc ministerium: ideo illi poterūt sepelirę

Paupertas Christi.

sepelire patrem tuum, qui est cognatus eorum, & alios cognatos suos naturaliter morientes, qui dicũtur mortui sui, idest, mortui pertinentes ad eos, quia propter cognationem pertinet ad ipsos specialiter exhibere eis officium funeris, vt innuitur Leui. decimo, & magis vigesimoprimo.

Quando fuit istud quod habetur hic.
Quæst. LVI.

QVAERETVR quando fuit istud quod habetur hic, an fuit postquam Christus iussit discipulis ire trans fretum, & an immediate post hoc, vel quo tempore.

Dicendum, quòd non apparet ex litera: nam Luc. qui etiam ista refert non continuat ea cum præcedẽtibus, quia illud quod habetur supra de factis Christi in vrbe Capharnaum habetur Lucæ quarto, quod autem ponitur hic de scriba, & alio discipulo habetur Lucæ nono, potest tamen dici, quòd Christus videns turbas circa se iussit discipulis ire trans fretum, & post hoc, siue postquam transfretauerunt, siue antequam transfretarent acciderunt ista, quæ habentur hic, & istud est conuenienter dictum, vt teneatur ordo, quem ponit hic litera. & videtur potius dicendum, quòd acciderunt ista inter mandatum Christi de transfretando, & trans fretationem, quàm post illam, quia sic habet ordo literę: nam supra dicitur, quòd iussit discipulis ire trans fretum, & deinde ponuntur, quæ dicta sunt de scriba, & alio discipulo, & postea dicitur infra in litera, & ascendente eo in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius, & sic post hæc fuit transfretatio, & hoc tenet Remigius dicens quid inter iussionem Domini de transfretando, & transfretationem gestum sit Euangelista studuit manifestare cum ait, & accedens vnus scriba ait &c. & hoc etiam innuitur Lucæ nono, scilicet, factum est ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum, sequar te quocunque ieris. & sic innuitur, quòd postquam iussit transfretare antequam realiter transfretarent dum ambularet in via forte ad transfretãdum acciderunt hæc: ita enim fuit in veritate: sic dicit Origenes concordans Luc. & Matthæ. scilicet, quod autem Matth. dicit tunc istud gestum quando iussit, vt irent trans fretum Luc. vero ambulantibus illis in via non est contrarium: quia viam vtique ambulabant, vt venirent ad fretum.

Quare Christus non recepit scribam hunc ad discipulatum suum cum ille hoc peteret.
Quæst. LVII.

QVAERETVR quare Christus non recepit istum scribam ad discipulatum suum cum ille hoc peteret.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia indignus erat forte propter peccata, sic dicit Cyrillus: Dominus non simpliciter, & improuidis singulis dat superna, & diuina dona, sed illis, qui digni sunt recipere, qui scilicet, animam suam alienant a maculis prauitatum.

Secundo, quia non se humiliauit, nec Christũ honorauit quantũ debuit nõ reputans eũ Deũ, & Dñm, sed tanquam vnum de doctoribus legis vocauit eum magistrum. sic dicit Hier. super Matth. iste scriba, qui tñ nouerat literam occidẽtem si dixisset dñe sequar te quocunq; ieris non fuisset repulsus a Domino, sed quia magistrum quasi vnum de pluribus extimabat, & literator erat, & non spiritualis auditor non habet locum, vt in eo possit Christus caput suum reclinare,

A istud collegit Hier. ex diuersitate locutionis, quia iste dixit Magister, & alius qui sequitur dixit Domine, & illum Christus tenuit in discipulatu, vnde Hier. dicit ibidem quid simile inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat hic dominũ cõfitet. Tertio fuit, qa iste desiderabat habere lucra tpalia a Christo: nam erat scriba, & peritus in lege, & putauit quòd si fieret Christo familiaris posset colligere magnam pecuniam ab his, qui curarent a Christo. sic dicit Hieron. vbi supra ostenditur scribã ob hoc repudiatũ, ꝙ signorũ videns magnitudinem sequi voluerit Saluatorẽ, vt lucra ex operum miraculis quæreret. hoc idem desiderans, ꝙ Simon magus a Petro emere voluerat, & sic etiam dicit Theophilus, quia viderat Dominum multum populum adducentem putaret, ꝙ ab eis haberet preciũ,

B & quòd si ipsum Dominum sequeretur posset pecuniã cõgregare. Quarto fuit hoc pp superbiã, quia iste scriba non fuit contentus cum reliqua turba sequi Christum: nam multi sequebantur eum, ita vt vix posset habere spacium manducandi præ turba Mar. 6. & nemo dicebat ei Dñe sequar te, iste autem quasi esset cęteris excellentior dixit singulariter accedens Magister sequar te: meruit ergo repelli pp superbiam cum Christ⁹ esset doctor humilitatis infra 11. discite a me, quia mitis sum, & humilis corde, & infra 19. nisi humiliati fueritis, & efficiamini, sicut paruuli non intrabitis in regnum cœlorum, sic dicit Chrysosto. in Homilia vide quantus est tumor: ita enim aduenit, & locutus est, sicut dedignans cum turba annumerari, sed

C ostendens ꝙ super multos est ipse. Quinto fuit propter paucitatem fidei istius scribæ, qui quasi dubitãs an deberet sequi doctrinam Christi dixit Magister sequar te, id est, nunc bonum est, quod sequar te, & tamen de eis, quæ in fide sunt non debet dubitari, sed debẽt tanquam certissima præsupponi, quia dubius in fide, infidelis est, extra de hæret. cap. dubius, sic dicit Hilarius, iste scriba, qui est vnus ex doctoribus legis, an sit secuturus interrogat quasi lege non contineretur hunc esse Christum, quem vtile esset sequi, igitur infidelitatis affectum sub diffidentia interrogationis expressit, quia fidei assumptio non interroganda est, sed sequenda. Sexto fuit, quia iste scriba tepide & inerter accessit ad Christum non considerans, ꝙ

D res magna erat fieri discipulum Christi, & tamẽ ipse quasi nihil peteret, non attente, sed qualitercunq; accessit ad Christum, & hoc innuitur Lucæ nono. s. factum est ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum sequar te quocunque ieris, & tamen ista res magna petenda erat cum grauitate, & attentione quando Christus alicubi maneret, sic dicit Cyrillus.

Septimo fuit, quia iste non erubuit petere rem magnam. s. fieri Christi Apostolum, & habere dignitatẽ aliquam apud eum: nam si solum vellet effici discipulus eius, idest, auditor non oportebat, quòd aliquid peteret ab eo, quia ipse iure suo poterat sequi illum euntem quocunque vellet, sicut turbæ ipsum se-

E quebantur nulla petita licentia: sic dicit Cyrillus: nec enim simpliciter Christum sequi petebat, sicut alij plures de populo, sed magis insiliebat ad Apostolicas dignitates, cum Paulus dicat non assumat quisquam sibi honorem, sed a Deo vocatus, sicut Aaron ad Hebr. quinto.

Octauo fuit, quia iste scriba valde se exaltauit volens aliquo modo se ęquiparare Christo inquantum dixit sequar te quocunque ieris, sic dicit Athanasius, ausus fuit æquiparare se incomprehensibili Saluatoris potestati dicens sequar te quocunque ieris. Nono, quia iste scriba non erat dispositus ad sequendum Christum, licet diceret, ꝙ volebat eum sequi, quia qui vult fieri discipulus

Christi debet tollere crucem suam, & sequi eum infra decimo, Lucæ 14. q non faciebat iste scriba habẽs adhuc temporales affectus, sic dicit Cirillus recusabilem eum facit, quia decebat ipsum accipere crucem suam ad sequendum dominum, & abrenunciare præsentis vitæ affectibus, & hoc dominus in eo reprehẽdit. Omnes istæ causæ sunt satis conuenientes, & tamen tertia est melior omnibus, quia istam Christus expressit in litera: venerat enim iste scriba non desiderio doctrinæ, sed lucri, & hoc Christus exclusit dicens, vulpes foueas habent, quasi dicat, non potes aliquid mecum lucrari cum pauper ego sim, & in paupertate viuere velim, & non respondit Christus directe ad verba scribæ, sed ad intentionem, vt per hoc eum magis increpet, vt dicetur sequenti quæst. etiam quia voluit corrigere eum a praua intentione: nam non simpliciter Christus illum repulit, quia bonum erat fieri Christi discipulum quod ille petere videbatur, quia tamen iniquo animo petebat, debuit emendari, vel repelli.

Quare Christus dixit Scribæ vulpes foueas habent, &c. & non respondit directe ad petitionem suam. Et quid per ipsius Christi verba significabatur. Quæst. LVIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit isti Scribæ, vulpes foueas habent, &c. & non respondit ei directe ad petitionem suam.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia Christus voluit per hoc ostendere, quòd sciebat intẽtionem scribæ cum responderet iuxta intentionem eius, & non iuxta verba, & hoc erat conueniens, vt scriba, qui prauo animo venerat sciret se non posse Christum verbis fallere, qui animum eius plenè nouerat, & ita desisteret de cætero mala sub bonorum velamine a Christo petere, sic fuit Lucæ septimo, quando Maria Magdalenæ tangente pedes Christi, dixit Phariseus, iste si esset Propheta sciret quæ, & qualis est mulier, quæ tangit eum, & hoc dixit Pharisæus in corde suo, & tunc Christus ostendit, quòd sciebat, quæ mulier erat ista, ita ait erubesceret Pharisæus.

Secundo fuit ad increpationem istius scribæ, quia cum ipse peteret Christi familiaritatem propter lucrum dignus erat magna reprehensione, & non erat satis, quòd simpliciter repelleretur, sed quòd etiam crimen eius proderetur, sic dicit Chrysostomus in Homilia, respondet ei Christus non ad interrogationem verborum, sed ad consilium mentis obuians.

Tertio fuit, vt alijs hoc innotesceret, & auferretur eis occasio similia petẽdi a Christo: si enim Christus simpliciter repulisset eum, alij nescirent quare repellebat illum, & non erudirentur: vnde poterant postea similia a Christo petere, cum autem diceret, vulpes foueas habent, manifeste ostẽdebat, quòd eum repelleret, quia ex auaritiæ desiderio venerat, & sic iam nemo taliter petere auderet.

Quarto fuit, quia Christus voluit istum scribam corrigere de prauitate sua: non enim intendebat simpliciter eum repellere ne ipsum sequeretur, sed vt non sequeretur eum ex auaritia, & tamen si non expressisset ei iniquitatem suam, non posset eum corrigere: ideo expressit, quia tamen ille scriba solo desiderio diuitiarum illum sequi volebat, cum audiuit sibi dictum vulpes foueas habent, &c. non secutus est amplius Christus, si tamen fuisset recta intentio eius, vt Christi discipulus fieret, vel per verba eius fuisset emendatus, sequeretur post hoc Christum, sed non secutus est, sic dicit Chrysostomus in Homilia hoc nõ
F erat auertentis, sed arguentis malum consilium si vellet forte cum expectatione paupertatis Christum sequi, & vt discas eius malitiam audiens hoc, & correctus non dixit paratus sum sequi, sed potius videtur quòd tristis, vel indignans recesserit, quia contra voluntatem eius istud erat, sic dicitur infra decimonono, de illo iuuene cui Christus dixit vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequitur cũ audisset adolescens verbum istud abijt tristis: erat enim habens multas possessiones.

Quinto fuit, vt Christus tolleret scandalum, quod sequeretur ex sua responsione si simpliciter scribam repelleret: videbatur enim ille rem bonam petere, scilicet, fieri Christi discipulum, si vero Christus eum
G repelleret non expressa causa, mirarentur turbæ cum hoc faciebat, & aliqui scandalizarentur putantes forte, quòd ex inuidia eum repellebat, quia vir peritus erat: ideo expressit causam, vt videretur, quòd repellebat eum ab auaritia, & non a discipulatu, & sic significauit, quòd nihil poterat cum eo acquirere, nec possidere cum ipse iuberet discipulis suis non possidere aurum, nec argentum infra decimo, sic dicit Hieronymus, & Beda, quid me propter diuitias, & sæculi lucra cupis sequi cum tantæ sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar non meo.

Aliter potest intelligi, quòd Christus increparet per ista verba tria vitia huius scribæ, scilicet, infidelita-
H tem, dolositatem, & superbiam, sic dicit Augustinus, filius hominis non habet vbi caput suum reclinet, scilicet, in fide tua: vulpes enim habent foueas in corde tuo, quia dolosus es, volatilia cœli habent nidos in corde tuo, quia elatus es, dolosus, & elatus non me sequeris, quod magis aperit Grego. decimonono Moralium dicens, vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis absconduntur cumque apparuerint nũquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt, volucres vero alto volatu se subleuant: nomine ergo vulpium dolosa, & fraudulenta, nomine autem volucrum hæc eadem superba dæmonia designantur, ac si dicat fraudulenta, & elata dæmonia in corde tuo inueniunt habitationem suã,
I humilitas mea requiem in superba mente non inuenit.

Aliter etiam potest dici, quòd iste scriba propter solam curiositatem, & superbiã sequi volebat quod per aues designatur, & tamen per quandam dolositatem istud occultabat, quasi vellet Christi esse discipulus, quæ dolositas in vulpe designatur, sic dicit August. lib. de quæstionibus Euangelij, scriba miraculis motus propter inanem iactantiam eum sequi voluisse quam signant aues, finxisse autem discipuli obsequium, quæ fictio vulpium nomine significata est, omnes isti modi sunt conuenientes, sed videntur esse mystici sensus: veritas autem est, quòd iste scriba volebat Christum sequi propter auaritiam quam in
K eo Christus redarguit dicens vulpes, &c. vt supra expositum est.

Quomodo Christus publicauit hic peccatum Scribæ dicens vulpes, &c. Quæst. LIX.

QVAERETVR quomodo Chr̃s publicauit hic peccatum istius scribæ dicens, vulpes, &c. designans eum esse auarum, & vr̃ q non debuerit hoc publicare, quia peccatum istius erat occultum, & non est publicandum peccatum alicuius quãdiu occultum manet. Dici potest vno modo, q Christus non publicauit pctm̃ istius, quia forte sibi soli locutus est istud: nã dicitur hic, q accessit iste scriba ad Christum,

Christum,& Luc.9.dicitur, quòd ibat tunc Christus in via,& sic esse poterat, quòd iste scriba accessit ad Christum solum ambulantem, & locutus est ei, & Christus sibi responderet vulpes &c. & sic peccatū eius non reuelaretur alijs. Aliter potest dici, & meli⁹, quòd etiam si Christus diceret istud coram turbis nō esset inconueniens, quia cogebat dicere ad se defendendum: nam si hoc non dixisset non habebat causam repellendi eum, cum ille videretur honestum petere, scilicet, quòd efficeretur discipulus eius, & tunc videretur Christus irrationabiliter eum repellere quod erat inconueniens: ideo debuit ei ostendere vitium propter quod ipsum repellebat. & quod peccatum eius Christus ibi publicaret sibi imputet ille scriba, quia talem se constituerat, quòd necesse erat, ꝙ Christus peccatum eius ei obijceret ad euadendum inconueniens: sic enim fit in iudicio humano, quia potest vnus obijcere alteri crimina quæcunque voluerit, etiam si sint occulta, vt esse symoniacū periurū adulterum homicidam, vt per hoc possit elidere eū ab eo quod petit, & hoc in defensionem iuris sui, & dicitum est hoc tam de iure humano quàm Diuino, dū tamen iste non agat principaliter animo infamandi alterum, sed defendendi ius suum, & repellendi eum ab eo quod iniuste petit.

Si autem obijciatur, quòd peccatum alicuius non est publicandum nisi secundum formam correctionis fraternæ de qua infra 18.

Dicendum, ꝙ est verum quando ille, qui peccauit nihil agit contra aliquem propter quod necesse sit crimen illius reuelare: nam tunc licebit illud reuelare ad se defendendum, & ita Christus fecit hic: nam si iste scriba nihil Christo dixisset, licet esset auarus, & illiciti lucri appetitor Christ⁹ nō dixisset ei vulpes &c. ostendendo auaritiam eius, quia tamē se ingessit ad discipulatum Christi, & non poterat honeste repelli nisi expresso crimine eius, debuit repelli id exprimendo.

An ille esset Christi discipulus, vel aliquis de turba, qui petiuit a Christo permitti sepelire patrem. Et quæ requirantur ad esse discipulum. Quæst. LX.

Qvaeretvr de isto, qui petiuit a Christo permitti sepelire patrem, an esset discipulus eius, vel aliquis de turba.

Dicendum ꝙ erat discipulus, quia hic in litera dr̄ alius autem de discipulis eius. Sed obijcietur, quia Luc.9. vbi istud ponitur dicitur, ꝙ Christus dixit ad alterum sequere me, & sic videtur, ꝙ nondū erat discipulus, quia aliàs Christus non peteret ab eo, quòd sequeretur ipsum. Aliqui dicunt, ꝙ non erat discipulus, sed solum erat auditor eius, & propter hoc vocatur discipulus, & ita Christus potuit ei nunc dicere, ꝙ sequeretur ipsum, quia licet esset auditor nullā adhuc habebat adherentiam nec familiaritatem ad ipsum. Sed Dicendum, ꝙ non stat, quia sic non vocaretur discipulus: non.n. vocabantur discipuli omnes de turba quotquot Christum audiebant. Secundo patet, quia tunc non esset differentia inter scribam de quo supra, & istum, quia etiam scriba auditor erat Christi, sed non vocatur discipulus, & iste vocatur spėcialiter discipulus. Tertio patet, quia discipulus importat quandam familiaritatem, & inseparationem, ita ꝙ illi soli vocabantur discipuli Christi, qui habebant specialem familiaritatem ad eum, & non sufficit ad hoc audire solum verba illius, sic cęcus sanatus a Christo dixit Pharisæis, nunquid & vos vultis discipuli eius fieri? & maledixerunt ei dicentes: tu discipu-

A lus illius sis Io.9. sic etiam dicitur Io.19. cap. de Ioseph ab Arimathia, quòd erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudæorum, si tamen ad esse discipulum sufficeret audire doctrinam Christi: etiā illi Pharisæi cum sepe audiuissent Christum, & in templo docentem dicerentur discipuli eius, sed non erāt immo maledixerūt ceco sanato, quia dixit eis an vellent fieri discipuli Christi: sic etiam patet de Ioseph ab Arimathia, quia si vocaretur discipulus solum propter audire Christum prædicantem, non timeret Iudæos propter esse Christi discipulum, cum totus populus Christum prædicantem audiret, & tamen timuit, qa dicitur, quòd erat occultus discipulus Christi propter metum Iudæorum Io.19. cap.

B Dicendum ergo quòd ad esse discipulum requiritur primo, quòd audiat doctrinam cum Magister, & discipulus sint correlatiua. Secundo requiritur, quòd illi doctrinę firmiter adhereat, quam audit credens eam esse veram, sic innuitur Io.9. cū cęcus dixit Pharisæis nunquid, & vos vultis discipuli eius fieri? & illi dixerunt tu discipulus illius sis, nos autem Moysi discipuli sumus, nos scimus, quia Moysi locutus est Deus hunc autem nescimus vnde sit, quasi dicat, quia Moysi locutus est Deus firmiter credimus verba Moysi, & sic sumus discipuli eius per istam firmam credulitatē, sed de isto nescimus vnde sit: ideo nolumus credere ei, & sic non sumus discipuli eius. Primum habebant omnes tam Pharisæi quàm turbæ, quia omnes audiebant verba Christi, sed nondum erant discipuli. Secun-

C dum habebant multi de turba, quia audientes verba eius, & videntes signa credebant in eum Ioan.2. & 7. Pharisæi autem non habebant istud secundum, quia licet audirent non credebant, sed potius audire volebant, vt haberent de quo Christum increparent sic dicitur infra 12. & Luc.6. intrauit Iesus in synagogam sabbato, obseruabant autem scribę, & Pharisæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent eum. Tertio requiritur aliqua familiaritas, & hoc patet in Ioseph ab Arimathia de quo dicitur, ꝙ erat discipulus Christi occultus tamen propter metum Iudæorū, si tamen non requireretur ad esse discipulum, nisi audire, & credere, poterat hoc facere ipse Ioseph sine timore Iudęorum, quia nemo sciret an crederet, vel

D non. nam propter audire solum Christum non erat sibi causa timendi, cum etiam Pharisęi, & totus populus sępe Christum audirent, habebat ergo insuper Ioseph quandam familiaritatem ad Christum, & ista erat occulta propter metum Iudæorum: nam per hanc cognoscerent Iudæi, quòd vere erat discipulus eius, sic etiam fuit de Nicodemo, qui erat discipulus Christi in occulto cum ipse esset vnus de Pharisæis Io.7. cap. ideo non audebat venire ad eum per diem, sed veniebat per noctem Io.3. istud autem non habebat turba, quia licet plurimi de turba audientes Christum crederent in eum, tamen non adhęrebant ei per aliquam familiaritatem, sed audiebāt verba eius

E quando volebant, & recedebant quando volebant non petita licentia aliqua a Christo.

Quarto requiritur vocatio specialis: nam esse Christi discipulum erat gradus quidā excellentiæ, & nemo debebat illū sibi vsurpare, sed qui vocaret̄ a Deo ad Heb.5. nemo sibi assumat honorē, sed q vocatus est a Deo, sicut Aaron, & ita legitur de multis Christi discipulis, quòd fuerint vocati a Christo, vt patet de Petro, & Andrea Iacobo, & Io. supra 4. & Mar.1. & de Mat. patet sequenti cap. & Mar.3. Quinto requiritur assignatio specialis alicuius officij, vel gradus, sic patet Luc.10. s. post hoc autem designauit Dominus alios 72. discipulos, & misit illos binos ante faciem suam, & ibi habetur quomodo isti assumebantur ad officium

officium prædicandi, & datur eis tota regula quam obseruare debebant, & hoc etiam fuit in isto, quia Christus misit eum ad prædicandum Luc. 9. Prima quatuor faciunt esse aliquem discipulum Christi imperfecte, sed quintum facit esse perfecte discipulum. De isto autem dicendum, quòd erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, nunc autem Christus fecit eum perfecte discipulum, & sic ante istud fuerant in eo quatuor prima: nam etiam vocatus fuerat ad familiaritatem eius, sed nondum fuerat ei assignandum officium prædicandi: ideo non adhęrebat Christo firmiter, sed aliquando recedebat, nunc verbo Christus voluit retinere eum ad hoc; quòd sequeretur ipsum inseparabiliter, & ad hoc dixit sequere me, & tunc assignauit ei officium prædicandi, quia Luc. 9. dicitur fine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei. Simile patet de Petro, & Andrea, qui prius ad Christum accesserunt assumpti ab eo ad quandam familiaritatem Ioan. 10. & postea venerunt cum eo de Iudæa in Galilęam, & fuerũt cum ipso in Chana Galilęæ in nuptijs Io. 2. & vocantur ibi discipuli ei⁹, scilicet, imperfecte, quia post hoc recesserunt ab eo redeuntes ad negocia sęculi, & piscabantur, vnde oportuit, quòd Christus eos vocaret iterum de piscatione supra 4. & Mar. 1. & tunc assumpsit eos ad officium prædicandi dicens venite post me faciam vos fieri piscatores hominum supra 4. id est dabo vobis officium prædicandi, vt ostensum est eod. cap. q. 99. & 100. & tunc fuerunt discipuli Christi perfecte, non tamen adhuc erant facti Apostoli per istam vocationem, sed postea Christus cum haberet multos discipulos de illis elegit 12. quos Apostolos nominauit infra 10. & Mar. 3. & Luc. 6. ideo iste erat discipulus Christi imperfecte ante hoc, quia iam fuerat vocatus ab eo, & tamen nunc factus est perfecte discipulus eius per istam vocationem, quia nunc assignatum fuit sibi officium prædicandi, & sic Mat. vocat hic istum discipulum Christi, scilicet, imperfecte sicut Io. 2. Petrus, & Andreas, & alij vocantur Christi discipuli, quod autem dr̃ Luc. 9. ꝙ Christus dixit ad alterum sequere me non est sensus, ꝙ nunc de nouo eum ad se vocabat, sed ꝙ vocauit eum ad sequẽdum se perfecte, & inseparabiliter quod satis apparet, quia ille dixit Dñe permitte me primum ire, & sepelire patrem meum, quasi dicat, si semel incipio sequi te inseparabiliter non potero recedere a te ad aliquid faciẽdum: ideo permitte mihi primum sepelire patrem meum, & tunc sequar te inseparabiliter.

Quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit. Et quòd Deus non dat vitam æternam homini antequam mereatur, nec pœnam antequam demereatur. Quæst. LXI.

QVAERETVR, quare Christus istum petentem recedere retinuit, & scribam volentem accedere repulit.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia iste erat iam discipulus, & ideo non erat permittendus facere aliquid contra conditionem discipulatus, & quia si recederet nunc forte impediretur postea redire, vt dicetur infra 7. non permisit eum Christus recedere, scriba autem nondum erat discipulus Christi, sed fieri volebat, & quia non erat decens, quòd reciperetur propter ea, quæ dicta sunt supra quæstio. 57. repulit eum Christus.

Secundo fuit qa scriba locutus est superbe nõ honorans Christum quantum deberet vocans eum magistrum quasi vnum de cęteris doctoribus legis, iste
F autem discipulus vocauit eum Dominum dicẽs Domine permitte me, sic dicit Hiero. super Mat. quid simile est inter scribam, & discipulum? ille magistrum vocat, hic Dominum confitetur.

Tertio fuit, quia discipulus iste rem bonam petebat. s. patrem sepelire, quod ad naturalem pietatem pertinet, scriba autem rem iniustam. s. lucrũ ex Christi consortio quærebat, & quia in verbis scribæ apparebat quædam infidelitas, & non in verbis discipuli, & sic dicit Hilar. iste propter pietatis occasionem ad sepeliendum patrem ire desiderat, ille secuturum se quocunque ierit esse promittit non magistrum quęrens, sed ex magistro lucrum, iste etiam discipulus nõ interrogat an sequatur, iam eum sequi se oportere
G credidit, sed sepelire patrem permitti sibi orat.

Quarto fuit, quia iste scriba erat vir iniquus: ideo licet promitteret se Christum secuturum debuit repelli, discipulus autem erat vir iustus: ideo licet vellet recedere debuit retineri, sic dicit Ambro. super Luc. non videtur conuenire rationi, vt simplicem, & fidelem istum arbitremur, qui Domini dignatione respuitur, cum indefessi famulatus obsequium spopondisset, sed Dominus non obsequiorum spem, sed puritatem quærit affectuũ, nec obsequium eius admittit cuius non probat officium, vt aduertas Deum nõ cultus aspernantem esse, sed fraudes, qui repudiauit fraudulentum, elegit innocentem, & satis apparet iniquitas scribæ, quia quando Christus ostẽdit ei pec-
H catum suum non se correxit nec sequi eum voluit, sicut dicit Chryso. in Homilia, vt discas eius malitiam audiens hæc, & correctus non dixit paratus sum seq, discipulus autem rem bonam petens, licet prohibitus fuerit, obediuit non recedens ad sepeliendum patrem: non ergo debuit iste scriba recipi.

Sed obijcietur, quòd Iudas receptus est a Christo etiam ad Apostolatum, & tamen malus erat.

Dicendum, quòd Iudas forte quando receptus est a Christo bono animo venerat, & tamen postea damnatus est per auaritiam: habebat enim loculos Christi, & ea, quæ sibi dabantur ad vsum Christi, & discipulorum eius furabatur Ioan. 12. iste autem scriba a principio malus erat, & quod deterius est iniquo ani-
I mo venerat, scilicet, vt lucraretur, vt dictum est supra quæstione 57. ideo Iudas debuit recipi, & scriba debuit repelli.

Sed obijcietur, quòd Christus nouerat futuram iniquitatem Iudæ: ideo debuit eum repellere.

Dicendum, quòd non, quia Deus nouit quid singuli homines facturi sint bonum, vel malum, & tamen nõ dat vitam ęternam homini antequam mereatur, nec etiam pęnam antequam demereatur: ita ergo licet Iudas futurus esset malus, quia tamen nondum malus erat, quando ad Christum venit non debuit repelli, quia aliàs puniretur antequam peccaret, & sic innocens puniretur quod est inconueniens. Secus autem fuit de isto scriba, quia actualiter malus erat
K quando ad Christum venit.

An peccatum sit sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem. Quæst. LXII.

QVAERETVR cum Christus dixerit isti discipulo dimitte mortuos sepelire mortuos suos, an sit peccatum sepelire mortuos, vel saltem si est peccatum in isto discipulo ire ad sepeliendum patrem. Dicendum, ꝙ sepelire mortuos non est peccatum, sed potius est opus laudabile, vnde Tob. laudatur valde de isto opere, & laudat eum Angelus dicens, qñ orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam Domino Tob. 12.

Tob.12.& ibi dicitur,& quia acceptus eras Domino neceſſe fuit,vt tentatio probaret te,& ſic acceptabile Deo eſt mortuum ſepelire. Secundo patet,quia iſtud eſt vnum de ſeptem operibus miſericordiæ corporalibus,quę non ſolum ſunt laudabilia, ſed etiam ſunt neceſſaria: nam de eis exigetur in die iudicij infra 25. Tertio patet,quia pertinet hoc ad honorem quēdam totius naturæ humanæ quem quilibet ex charitate tenetur ſeruare,ſcilicet,vt non deſpiciatur caro noſtra ſi cadauera humana inſepulta iaceant, & a beſtijs,& volucribus lacerentur,ſic dicitur Iſa.58.cum videris nudum operi eum,& carnem tuam ne deſpexeris.& ſic ratio,quare iubet Deus operiri nudos eſt, vt non deſpiciamus carnem noſtram, & tamen magis deſpiceremus eam ſi relinqueremus humana cadauera inſepulta beſtijs laceranda: ideo non ſolum bonum eſt mortuos ſepelire, ſed etiam tenemur ad hoc. Quarto patet,quia Deus iuſſit ſepeliri aliquos.ſ. Nadab,& Abiu Leui.10.dicens fratres veſtri, & omnis domus Iſraël plangant incendium quod Dominus ſuſcitauit:non ergo erat malum, ſed potius bonum,& neceſſarium cum Dei pręceptum obligaret ad hoc:ideo dicendum,quòd non ſolū ſepelire mortuos,quod eſt valde neceſſarium,ſed etiam facere officia funeris.ſ.plangere, & alios apparatus honoris oſtendere,& exhibere defunctis pium, & laudabile eſt: nam Deus etiam hoc mandauit Leui.10.dicens fratres veſtri &c.plangant incendium,ideſt,plangant in officio funeris Nadab,& Abiu,ſic etiam erat conſuetudo ſanctis patribus veteris teſtamenti:nam moriente Iacob fleuit Ioſeph, & planxit tota Aegyptus. Gen.50.& quando corpus Iacob portabatur in terram Chanaam manſerunt apud Iordanem ſeptem diebus plangentes luctu magno,qui illud portabant eodem cap.

De iſto diſcipulo etiam dicendum,quòd non peccaret ſepeliendo patrem immo a fortiori bonum agęret,quia ſi ſepelire quemcunque bonum eſt, a fortiori erit bonum patrem ſepelire, quia magis debitum eſt quod patet,quia Sacerdotibus in veteri teſtamento non licebat conuenire cum cęteris ad plangendū mortuos,nec ſepelire aut tangere eos,niſi patrem,& matrem, & quoſdam alios paucos Leui.vigeſimoprimo,iſte tamem petebat, quòd ſepeliret patrem: ideo licebat ei,

Sed obijcietur,quòd Chriſtus hoc vetabat,quia pertinebat ad viros noui teſtamenti vitare cęremonias funerum,quia illę fiunt ab eis,qui habent paucam, vel nullam ſpem de reſurrectione,& dolent inconſolabiliter, & tamen in nouo teſtamento debet eſſe ſpes certiſſima de reſurrectione: ideo debent caueri iſtę cęremoniæ funerum:nam propter hoc Sacerdotib9, & maxime Sacerdoti magno vetebatur pollui ſuper mortuis, quia cum eſſent iſti in gradu excellentiori debebant habere ſpem maiorem de reſurectione.

Dicendum,quòd in nouo teſtamento pauca triſtitia debet eſſe de morientibus propter ſpem reſurrectionis certam: ſic dicitur 1.Theſſa.quarto,nolumus vos fratres ignorare de dormientibus,vt non contriſtemini,ſicut cęteri,qui ſpem non habent. Quod autem dicitur,quòd propter hoc erant maxime vitandę immunditiæ ſuper mortuo.

Dicendum,quòd Chriſtiani,qui maxime ſpem reſurrectionis habent debent minus triſtari, & plāgere mortuos quàm cęteri,non quidem, quia immunditia eſt mortuos plangere,ſed quia ad incredulitatem pertinet: ideo non pertinet ad ipſos vitare tangere mortuos,& ſepelire eos,quia hoc non repugnat ſpei de reſurrectione,ſed repugnat munditiæ legali:Sacerdotes autem veteris teſtamenti, licet erant excellentiores tam in ſtatu quàm in gradu fidei,tamen non cauebant principaliter pollui ſuper mortuis propter certiorem ſpem reſurrectionis,ſed tanquam ipſi magis deberent cauere legalem immunditiam quàm cęteri cum ipſi eſſent principes huius legis,& ſic dicitur Leui.21.de ſummo Sacerdote, quòd ad nullum mortuum ingredietur ne polluat Sanctuarium Domini:ergo Chriſtus non debuit vetare nec vetuit iſti diſcipulo ſepelire patrem tanquam eſſet immunditia aliqua in hoc,vel quaſi hoc repugnaret certe ſpei de reſurrectione.

Ad argumentum dicendum, quòd Chriſtus per hoc non innuit,quòd peccatum eſſet mortuos ſepelire,ſed quòd iſti diſcipulo non licebat ire ad ſepeliendum mortuos propter aliquas cauſas de quibus dicetur ſequenti quæſt.de plurimis autem dubijs circa ſepelire mortuos dicetur Luc.9.

Quare Chriſtus non permiſit iſti diſcipulo ire ad ſepeliendum patrem ſuum. Et quòd diuina,& ſpiritualia opera præponenda ſunt temporalibus ſed viri perfecti non debent ſaltem ad modicum tempus recedere a ſpiritualibus. Quæſt. LXIII.

Quaeretur, quare non permiſit Chriſtus iſti diſcipulo ire ad ſepeliendum patrē ſuum. Aliqui dicunt,quòd hoc fuit ad vitādum immunditiam,quæ contrahebatur ſepeliendo mortuos,quia tangentes cadauera efficiebātur immundi Nume.19.

Dicendum,quòd non ſtat. Primo,quia immunditia iſta non erat ſpiritualis. ſed ſolum corporalis immo etiam interdum non erat corporalis, ſed ſolum per opinionem legis,quia plāgentes mortuum etiā ſi non tangerent eum immundi efficiebantur. Nu.19. conſtat tamen,q; iſti non polluebantur corporaliter, Chriſtus autem non curabat de immunditijs corporalibus,ſed ſolum de ſpiritualibus infra decimoquinto,& Mar.ſeptimo,quod intrat per os non coinquinat animam &c.

Secundo patet,quia immunditia,quę contrahebatur ſepeliendo, & plangendo mortuos reputabatur ſolum immunditia per legem Moyſi, Chriſtus autē non venerat prædicare legem Moyſi, ſed potius terminare eam introducendo legem nouam. ergo non prohiberet diſcipulo abſtinere a ſepultura patris propter iſtam immunditiam, quia tunc ſtrictius faceret ipſe obſeruare legem Moyſi quàm Iudæi conſueuerant.

Tertio patet,quia apud Iudæos licet eſſet immundicia mortuos tangere,nemo tñ prohibebatur tangere illos,niſi eſſet Sacerdos Leu.21.& etiam iſtis licebat tangere patrem,& matrem mortuos eod.c.ſolus aūt ſummus Sacerdos erat cui nullum mortuum tāgere licebat,nec ēt patrem.e.c.conſtat tñ q; iſte diſcipulus Chriſti non erat ſummus Sacerdos, quia ſummus Sacerdos erat princeps gentis Iudęorum,& erat vnicus:iō non prohiberet Chriſtus iſti diſcipulo ſepelire patrem tanquam eſſet ſibi illicitum per legem,

Quarto patet, quia iſte diſcipulus erat Iudæus, & obſeruator legis Moyſi,vnde ſi ſciret ſibi eſſe licitum per legem ſepelire patrem non peteret a Chriſto licētiam ad hoc ſciens, quòd ea,quæ in lege continebantur erant indiſpenſabilia,& tñ petiuit licentiam.ergo non credidit hoc eſſe contra legem. Quinto patet, quia ſi Chriſtus vetuiſſet diſcipulo ſepelire patrem tanquam legi contrarium, expreſiſſet iſtam cauſam, & tamen expreſſit aliam dicens dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos:ergo non vetuit propter immunditiam,quæ ſequebatur.

Dicendum

Dicendum autem,quòd licet esset licitum patrem sepelire,Christus nō permisit hoc discipulo, quia per hoc poterat impediri ab eo quod Christus volebat, scilicet,a prædicatione Euangelij. sic patet Luc.9.cū dixit sine,vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade,& annuncia regnum Dei, quasi dicat,noli impediri per sepulturam mortuorum.

Sed tunc stat dubium, quomodo impediebatur per hoc a prædicatione. Aliqui dicunt, quòd pater istius non erat mortuus,vnde ipse non petebat,quòd permitteretur sepelire patrem tāquam iam mortuū, quia dicunt,quòd hoc non fuisset ei denegatum,sed viuebat pater eius,& forte erat senex. petebat ergo a Christo, quòd permitteret eum ire ad manendum cum patre,vt sustentaret eum quandiu viueret, & expleto officio funeris redire posset ad Christum:sic tenet Nicolaus.

Alij dicunt,quòd pater istius nunc mortuus erat,& forte iste petebat licentiam a Christo,vt iret,& sepeliret pattem,& immediate rediret.sic tenet Ambro.super Lucam dicens hoc dicit ei cuius patrem iam sciebat mortuum:sic etiam dicit Chrysosto. in Homilia hoc dixit non iubens contemnere honorem, qui est ad parentes,sed monstrans quoniam nihil cęlestibus negocijs magis necessarium esse oportet:quid magis necessarium enim erat quàm sepelire patrem,& etiā facilius? nec enim multum tempus consumendum erat,& sic apparet, quòd præsupponit patrem illius iam esse mortuum,quia aliàs non diceret,quòd nihil facilius erat quàm sepelire patrem, quia forte multum tempus necesse erat expendi si adhuc viuebat,pater istius,& expectandum erat quousque moreretur, & etiam erat incertum.

Sed præcedens positio Nicol.est satis rationabilis, quia si mortuus esset pater istius discipuli satis videtur,quòd Christus concederet ei sepelire illum,quia per hoc parum expectandum erat.

Secundo, quia Christi prohibitio videtur tunc rationabilior:nam si iste discipulus vellet manere cum patre suo vsque ad mortem forte longo tempore mā surus esset,& ita impediretur a prædicatione Euangelica quam Christus committere volebat ei.maxime quia Christus pauco tempore pręedicaturus erat,quia solum per triennium,vel quasi prædicauit,& iam magna pars huius temporis transierat. vnde si iste discipulus rediret ad manendū cum patre suo quousque moreretur,forte prius Christus moreretur quàm pater illius, & sic nunquam posset redire ad Christum. erat ergo iusta causa non permittendi ei redire ad patrem, si autem esset iam mortuus,& solum vellet eū sepelire,non videretur causa ita rationabilis quare nō permitteret ei ad patrem redire cum pauco tempore in hoc moraturus esset.Isto etiam modo exponit Cyrillus dicēs erat pater huius senectute grauatus: putabat autem honestum aliquid agere dum proponeret obseruare ei debitam pietatem.vnde vbi vocatus est ad Euangelicum ministerium dicente Domino sequere me quærebat inducias, quæ sufficere possent ad decrepiti patris sustentationem, dicens permitte mihi primum ire, & sepelire patrem meum non,ꝙ defunctum patrem sepelire negaret:nec enim Christus hoc agere volentem impediuisset, sed dixit sepelire, idest, sustentare in senectute vsque ad mortem.

Opinio vtraque teneri potest, quia est sanctorum doctorum,magis tamen vr̄ conuenire literę,ꝙ pater istius iam esset mortuus,& vellet illum sepelire quod patet. Primo,quia Christus dixit isti,sequere me,& ipse dixit permitte mihi ire,& sepelire patrem meū. si tamen intelligeretur de mansione cū patrę vsque F ad mortem non esset tempus limitatum, quia nesciret iste quanto tempore pater superuiueret,& an forte ipse prius moreretur quàm pater,& ita nesciret an posset postea redire ad Christum, & ita non est verisimile,quòd hoc peteret,& tamē dixit Domine permitte mihi primum ire,quasi dicat, immediate post hoc veniam:& ideo non videtur, quòd petiuerit ire ad manendum cum patre vsque ad mortem, sed solum ad sepeliendum eum iam mortuum. Secundo patet,quia dixit permitte mihi primum ire,& sepelire patrem,si tn̄ non esset pater eius mortuus,& vellet manere cū eo vsque ad mortē diceret permitte mihi claudere oculos patris mei,vel manere cum ipso donec sepeliam eum, & tamen dixit ire, & sepelire,in G quo significatur solum quædam velocitas motus,& non aliqua mansio.s.ire ad sepeliendum: ideo videtur,ꝙ iam pater illius mortuus erat. Tertio patet ex modo loquendi Christi,qui etiam de sola sepultura locutus est dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos,& non dixit dimitte,vt alij maneant cū patre tuo quousque moriatur.

Et tunc dicendum, ꝙ Christus non permisit huic ire ad sepeliendum patrem suum etiam si paucum tempus in hoc expendendum esset.Primo ad innuēdum,ꝙ diuina, & spiritualia opera præponenda sunt temporalibus,quantumcunque sunt necessaria.sic dicit Chryso.in Homilia.hoc dixit non iubens contemnere honorem,qui est ad parentes, sed monstrans,ꝙ H nihil cęlestibus negocijs nobis magis necessarium esse oportet, & ꝙ cum toto studio his iūgi debemus ēt si valde ineuitabilia,& incitātia fuerint,quæ attrahūt sic etiam dicit Ambrosi.super Lucam cum religiosum humani corporis sepeliendi acceperimus officium, quomodo paterni quoque funeris sepultura prohibetur, nisi vt intelligas humana posthabenda diuinis.

Secundo fuit, quia non erat necessitas aliqua eundi, quia erant alij per quos poterat sepeliri pater istius,& ista est præcipua ratio.ideo hanc Christus tetigit dicens,dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quasi dicat,non est necesse, quòd tu vadas, quia alij possunt sepelire eum te nō eunte:si enim nemo fuisset,qui sepelire posset permisisset Christus isti ire ad I sepeliendum patrem,nunc vero, quia alius poterat eum sepelire, licet esset opus pium astare sepulturæ eius, melius fuit, quòd annunciaret regnum Dei,& non occuparetur in sepultura patris,quàm quòd occuparetur in ea,sic etiam fuit de Apostolis.nam opus pium erat ministrare cibos pauperibus, quia tamen impediebantur per hoc a prædicatione, & oratione, & hoc poterat per alios fieri, elegerunt alios septem viros ad hoc Actuum sexto, vt ipsi orationi vacarent:sic dicit Ambro.super Lucam humana posthabenda sunt Diuinis:bonum enim studium,sed maius impedimentum, nam qui partitur studium diuidit effectum, qui diuidit curam differt profectum,Apo- K stoli ne occuparentur studio dispensandi, ministros pauperibus ordinarunt.

Quarto fuit, quia Christus volebat, quòd nec etiam ad modicum tempus distraherentur discipuli ab officio Euangelizandi, sic patet Lucæ nono,cum quidam dixit Christo Domine sequar te, sed primum permitte mihi renunciare his,qui domi sunt, Christus autem non permisit dicens nemo mittens manum suam in aratrum, & aspiciens retro aptus est regno Dei.

Quinto fuit propter conditionem istius discipuli, qa iste vocatus erat ad gradū, & opera perfectionis.s. vt Euangelizaret,viris autem imperfectis expedit se exercitare circa opa misericordię corporalia, viri autem

tem perfecti non debent recedere ſaltem ad modicum tempus ab operibus ſpiritualibus quandiu illis vacare poſſunt, vt vacent operibus miſericordiæ corporalibus: ſic patet in Apoſtolis, qui prius miniſtrando pauperibus impediebantur a prædicatione, & oratione: ideo licet illa miniſtratio eſſet opus pium, & laudabile dixerunt, quòd non erat iuſtum eos vacare illi, ſcilicet, non eſt æquum nos derelinquere verbū Dei, & miniſtrare menſis, conſiderate ergo ex vobis viros ſeptem quos conſtituamus ſuper hoc opus, nos vero orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus, & ſic ceſſauerunt ab illa vacatione operis pij corporalis, cōmittentes eam alijs, qui eſſent in minori gradu, vt ipſi vacarent orationi, & prędicationi, quæ conueniebant ſtatui Apoſtolatus.

Sic etiam eſt de Epiſcopis, quia quilibet homo tenetur curam habere de re familiari. prima Timo.5. qui ſuorum maxime domeſticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior eſt, Epiſcopus tamen propter excellentiam ſtatus ſui non debet habere aliquam curam de re familiari, ſed adminiſtrationem domus ſuæ alijs committere debet, & ipſe orationi, & lectioni, & prædicationi vacare debet 88. diſtin.c. Epiſcopus nullam. ſ. Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet, ſed orationi, & lectioni, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Sic etiā Epiſcopus tenetur habere curam de omnibus pauperibus, & debilibus ſuę diœceſis, vt eis victum, & veſtitum largiatur 82. diſtin.c. Epiſcopus pauperibus, & tamen non debet hoc facere, per ſeipſum, ſed committet illud Archipresbytero, vel Archidiacono, vt ipſe poſſit inſtare orationi lectioni, & prædicationi 88. diſtin.cap. Epiſcopus gubernationem. ſ. Epiſcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum non per ſeipſum, ſed per Archipresbyterum aut Archidiaconum agat. Sic etiam diffinire lites iudicialiter eſt opus pium, & valde neceſſarium: nam nihil eſt magis neceſſariū in vrbe quàm iudex: ſic dicitur 3. Poli.c.1. quòd diſtributiuum iuſtitiæ, ideſt, iudex eſt magis neceſſarium in ciuitate quàm panis: etiam eſt iudex miniſter Dei inquantum malos punit ad Ro. 13. & tamen Apoſtolus 1. ad Cor.6. dicit ſecularia iudicia ſi habueritis comtemptibiles, qui ſunt in Eccleſia illos conſtituite ad iudicandum, quaſi dicat, licet iudicare ſit opus pium, quia tamen eſt in cauſis ſęcularibus. i. circa res temporales non debet committi hoc viris excellentibus in gradu ſanctitatis, quia illi permittendi ſunt vacare ſpiritualibus operibus, ſed committendum eſt viris imperfectis, & contemptibilibus. ſic dicitur 88. diſtin.cap. inutile, & eſt dictum Grego. ſ. inutilę, & valde laborioſum eſt hominem literatum ratiocinantium cauſas aſſumere, & in eis, ꝙ non expedit ſe obligare. i. occupare ita erat nūc, quia iſte vocatus erat ad ſtatum prædicatoris Euangelici: ideo non debuit ſaltem ad modicum tempus omiſſa iſta occupatione ſe occupare circa officia pietatis corporalis quale erat mortuos ſepelire, & iſtam cauſam tetigit Chriſtus tanquam præcipuam dicens hic, & Luc.9. ſine vt mortui ſepeliant mortuos, tu autem vade, & annūcia regnum Dei, quaſi dicat, ſepelire mortuos quod eſt opus pietatis inferioris nō pertinet ad te, ſed ad mortuos, ideſt, ad homines infimi gradus, vel in peccatis manentes, qui propter hoc mortui vocantur, ad te autem maiora pertinent, ſcilicet, quòd vadas, & annuncies regnum Dei: ſic dicit Ambro. ſuper Lucam, non ergo paterni funeris ſepultura prohibetur, ſed neceſſitudini generis diuinę religionis pietas antefertur. illud relinquitur conſortibus hoc mandatur electis, ſcilicet, ſepelire mortuos conſortibus, ideſt, equalibus vel infimis. prædicare regnum A Dei ſolis electis. Sexto fuit, & etiam præcipue, quia occupatio parui temporis poterat multum nocere non quidem propter hoc, quòd modico tempore a Chriſto recederet, ſed quia ex hoc forte oriretur ei occaſio, vt nunquam ad Chriſtum rediret, ſcilicet, quia cupiditas rerum temporalium ex ſucceſſione in bonis paternis, & affectio cognatorum, & nouę lites ex ſucceſſione nouæ hęreditatis cauſarent ei forte cōtrarium deſiderium, vel ſaltem tepiditatem aliquam deſiderij prioris, & ſic non rediret ad Chriſtum. ſic dicit Chryſ. in Homilia. quid enim magis neceſſarium erat quàm ſepelire patrem, & quid facilius? nec enim tempus multum conſumendum erat, ſed per hoc Dominus eum a multis malis eripuit, puta luctibus, & mœroribus, & ab his, quę hinc expectantur poſt ſe-B pulturam: neceſſe enim erat iam teſtamēta ſcrutari, & hęreditatis diuiſionem, & alia huiuſmodi, & ita fluctuationes, & ex fluctuationibus ei ſuccedentes longe eum a veritatis portu abducere. hoc innuitur Luc. nono de illo, qui dixit Chriſto ſequar te, ſed permitte mihi primum renunciare his, quę domi ſunt, ſed Chriſtus prohibuit hoc, ſcilicet, propter periculum, quia forte poſtea non reuerteretur dicens, nemo mittens manum in aratrum &c. & ita eſt periculum eis, qui proponunt firmiter religionem ingredi poſt iſtud propoſitum manere aliquanto tempore in ſeculo ad diſponendum de rebus ſuis, quia per hoc poteſt eius propoſitū immutari, vel tepiditatem incurrere. ſic dicit Chryſoſtomus per hoc docemur, ꝙ C nec minimum temporis fruſtra ducere decet, & ſi mille cogentia ſint immo præferre ſpiritualia cunctis admodum, ideſt, valde neceſſarijs: diabolus enim inſiſtit attentius aliquem aditum inuenire volens, & ſi modicam ſumat neligentiam magnam operatur puſillanimitatem, de hoc magis dictum eſt ſupra cap. 4. quæſt. 112.

Ad rationem in contrarium cum dicitur, quòd ſi iſte diſcipulus petiuiſſet ſolum ſepelire patrem mortuum, Chriſtus hoc permiſiſſet, quia parui temporis mora erat.

Dicendum, quòd non permitteret, quia tam paruum tempus eſt, quo quis iret ad renunciandum eis, quæ domi erant, & tamen Chriſtus non permiſit pe-D tenti hoc dicens, nemo mittens manum ſuam in aratrum &c. Luc. nono, & ſic tenendum eſt, quòd pater iſtius diſcipuli mortuus erat, & tunc erit ſenſus, quòd aduenit notitia a caſu iſti, quòd pater ſuus mortuus erat, & quia tunc erat ipſe cum Chriſto petiuit ab eo licentiam. dicens Domine permitte me ire, & ſepelire patrem meum, & Chriſtus nō permiſit dicens ſequere me, ideſt, non vadas, ſed ſequere me, & dimitte mortuos &c. & ſic videtur iſta litera innuere, quòd nihil ponitur hic, quòd Chriſtus ante dixerit, ſed diſcipulus loqui cępit dicēs Domine permitte me &c. Sed melius videtur dicendum, quòd Chriſtus locutus fuerit antequam diſcipulus dicendo ei ſequere me, E & tunc ille dixit Domine permitte &c. & hoc patet, quia dixit Domine permitte primum ire, & ſepelire patrem meum ergo oportet, quòd Chriſtus aliquid ante hoc ei iuſſerit de quo ipſe volens excuſationem habere diceret Domine permitte primum ire, ideſt, antequam faciam, quòd iubes permitte, vt eam, & ſepeliā patrē, patet etiā hoc apertius Luc.9. vbi dr̄ ait Chriſtus ad alterum ſequere me. ille autem dixit Domine permitte me primum ire &c. eſt ergo intelligendum, quòd mortuo patre iſtius diſcipuli cum Chriſtus hoc diuinitus ſciret, & diſcipulus ille etiam nouiter ſciens, & actualiter tunc cum Chriſto manens vellet ab eo licentiam petere, Chriſtus præuenit eum dicens ſequere me, ideſt, ſequere me

iam

iam inseparabiliter, & tunc ille dixit Domine permitte primum ire &c.& Christus non permisit propter causas supra positas.

Quæ immunditia erat ista mortuorum,& quomodo contrahebatur. Vbi quæ qualesque essent veteris testamenti immunditiæ. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR occasione præcedentiũ de immunditia sepelientium mortuos, quæ immunditia erat ista,& quomodo contrahebatur.

Dicendum quòd secundum legem Moysi multis modis contrahebatur immunditia de quibus non est ad propositum, vnus autem eorum erat immundicia super mortuo. Et ista contrahebatur multipliciter.s. siquis tangeret hominem mortuum ad sepeliendũ, vel aliàs intraret in domum, in qua iacebat aliquis mortuus etiam si non tangeret eum, vel si in agro inueniens cadauer hominis occisi, vel per se mortui tãgeret id, vel si tangeret ossa iam arida mortuorum, vel sepulchrum hominis mortui omnes isti incurrebãt immunditiã Num.19.& durabat ista immunditia septem diebus eod.c.etiam si coram aliquo in cãpo, vel vbicunque quis moreretur immunditiam incurrebat, Nume.6.vbi dicitur de obseruante votum Nazaræorum, ꝙ siquis coram eo subito moreretur polluebatur,& debebat deponere comam consecratam: fiebat enim irrita consecratio sua,& rursus incipiebat ab initio obseruare votum Nazaræorum eod. cap. plangentes etiam mortuum quamuis non tangerent eum polluebantur: ideo Sacerdotibus non licebat ire ad plangendum mortuos Leui.1.capita vestra nolite nudare, & vestimenta nolite scindere, ne forte moriamini: fratres vestri,& oĩs domus Israel plãgant incendium, ꝙ Dominus suscitauit, quasi dicat, alij plangant,& vos non plangatis,& subditur causa.s. vos aũt non egrediemini fores Tabernaculi alioquin peribitis, oleũ quippe sanctæ vnctionis est super vos.i. quia vncti estis oleo sancto, non licet vobis egredi ad plangendũ mortuos, simile patet Leui.21.ista ẽt ĩmũditia durabat septem diebus, sicut illa de qua Nu.19.

Considerandum autem, quòd ista immunditia nõ erat peccatum, sed solum quędam macula, vel irregularitas, nisi in quibusdam personis, patet hoc, quia licitum erat Iudæis sepelire mortuos, immo erat laudabile. nam Tobias laudatur ab Angelo de hoc Tobi. 12.etiam a Deo pręceptum erat mortuos sepelire,& plangere illos. Leui.10 s.fratres vestri, & oĩs domus Israel plangant incendium, ꝙ Dñs suscitauit, idest, plãgant pro Nadab,& Abiu mortuis quos Dñs occidit per ignem, etiam patet, qa licet Deus ostenderet in lege, ꝙ tangens mortuum polluebatur, non tamen vetabat mortuũ tangere, qa nusquam hoc prohibuit,& tñ si esset peccatum, vel a lege reputaretur peccatum fuisset prohibitum: non ergo erat pctm̃, sed solũ quædam irregularitas. sicut est apud nos bigamia, vel esse illegitimum, quia hæc non sunt peccata, sed irregularitates,& per eas prohibetur quis ab accipiendo ordinem sacrum,& ab obtinendo beneficium, ita per istã immunditiam prohibebatur homo intrare in Sanctuarium,& tangere qualcunque res sacras,& si contra faceret moreretur Leui.15.& Nume.19.si autem abstineret a rebus sacris: etiam si sępe incurreret aliquam immunditiam non peccaret, sed potius mereretur, vt si ex charitate aliquem mortuum sepelire vellet. Istud verum est, nisi in Sacerdotibus, quia non licebat illis pollui super mortuis. In Sacerdotibus autem erat quidam summus Sacerdos, qui semper erat vnicus. Ceteri autem vocabantur minores Sacerdo-

F tes. De istis minoribus erat regula, quòd nunquam licebat eis pollui super mortuo.i.tangere illum, vel sepelire, vel plãgere, nisi esset pater, vel mater, filius, vel filia, frater vel soror.s.soror virgo, quæ viro nondum nupserat: pro istis enim sex personis licebat minoribus Sacerdotibus pollui, pro alijs autem nunquam. Leui.21. Sacerdoti autem magno nunquam licebat pollui super aliquo mortuo: etiam si esset pater suus eod.c.s.pontifex caput suum non discooperiet vestimenta sua non scindet,& ad omnem mortuum non ingredietur omnino, idest, ad nullum, & sequitur super patre quoque suo,& matre non contaminabitur nec egredietur de sanctis ne polluat Sanctuarium Domini. Quod autem dictum est de minoribus Sacerdotibus, quòd licebat eis super sex personis, verũ

G est, nisi tempore consecrationis suæ: consecrabantur enim Sacerdotes antequam ministrarent, sicut nunc est promoueri ad Sacerdotium, & fiebat illa consecratio per quasdam cęremonias, quæ durabant septẽ diebus, vel octo. Exo.29.& Leui.8.& illis diebus non licebat eis exire de Sanctuario. Leui.8.& tunc non licebat eis tangere aliquem mortuum nec exire ad plãgendum eum: etiam si esset pater Leui.10.nam ibi mortui sunt Nadab,& Abiu filij Aaron,& tamen iussit Moyses Aaron patri eorum,& Eleazar,& Ithamar fratribus ipsorum ne exirent ad plangendum eos. Leui.10.& hoc, quia tunc erant dies consecrationis ipsorum, vt patet Leui.8.& 9. aliàs autem licuisset Elea-

H zar,& Ithamar plangere illos, quia erant fratres iux. Leui.21. Aarõ autem nunquã licuisset eos plangere, qa erat summus Sacerdos,& etiã si esset pr̃ suus eo.c.

Considerãdum vlterius, quòd ista immunditia cõtracta super mortuo durabat septem diebus. Nu.19. & expiabatur per aquam lustrationis. ista aqua erat, quæ miscebatur cum cineribus vitulæ rufæ, & immerso hyssopo aspergebatur inde, qui mundus erat die tertio,& septimo a contracta immunditia,& post hoc in ipso die septimo lauabat carnem suam, & vestimenta,& manebat sic adhuc immundus vsque ad Solis occasum,& extunc censebatur mundus,& licebat ei intrare in Sanctuarium,& tangere res sacras.

De cęremonijs autem combustionis vitulæ rufæ, & de aquis lustrationis, patet plene Num.19.& ibi sa-

I tis dictum est.

Quare Christus dixit dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quia mortuus neminem potest sepelire. Et quando quis tenetur cessare ab operibus spiritualibus, & vacare operibus misericordiæ. Et ad quos pertineat sepelire mortuos. Qõ. LXV.

QVAERETVR, quare Christus dixit dimitte mortuos sepelire mortuos suos, quia mortuus neminem põt sepelire. Dicẽdũ ꝙ Christus accepit mortuos spiritualiter: na sicut anima est vita corporis, & recedente illa homo moritur naturaliter, sic Deus est vita animę Deut.30.

K ipse est vita tua,& ad Col.3. mortui estis,& vita vestra abscondita est cũ Christo in Deo.s.vita vestra Deus est, per elongationem ergo Dei ab anima moritur anima,& hõ spũaliter,& tñ per quodlibet pctm̃ mortale anima separat a Deo: ideo oĩs existens in pctõ mortali mortuus est,& propter hoc vocatur peccatum mortale, scilicet, quia animam mortificat, & ita in Symbolo dicitur de Christo, ꝙ iudicaturus est viuos, & mortuos,& sic ẽt dr̃ Ap.1.& 2.ꝙ cõstitut⁹ est iudex viuorũ,& mortuorũ. Cõstat tñ, ꝙ in die iudicii qñ Chrs iudicabit oẽs erũt viuẽtes, qa iudiciũ erit post generalẽ resurrectionẽ. ergo vocantur illi mortui existens in mortali peccato, qui in mortem æternam mittendi sunt infra vigesimoquinto, cęteri autem dicuntur

cuntur viuere,ita isti de quibus Christus loquitur erãt
in peccato mortali,& vocauit eos mortuos spirituali-
ter;sic dicit Ambro.super Lucam quomodo mortui
sepelire mortuos possint,nisi geminam hic intelligas
mortem,vnam naturæ,& alteram culpę,sic etiam di-
cit Cyrillus,vt ęstimo mortui dicuntur,eo quòd non
dum Christo crediderant,scilicet, cum iam eis prę-
dicasset,

Primo ergo Christus dixit hoc, vt significaret co-
gnatos istius discipuli esse in peccato mortali, & per
hoc esse mortuos,& intelligitur maxime de peccato
infidelitatis.s.quia forte Christus prædicauerat illis,
& conuerti noluerant, & non loquitur de peccato
eorum temporali, sed de peccato obstinationis:præ-
uidebat enim Christus illos damnandos esse, quia in
peccato morituri erant,& ideo potuit simpliciter vo-
care eos mortuos,nos vero neminem possumus vo-
care mortuum quandiu viuit, licet constet nobis il-
lum esse in peccato mortali, quia nescimus an ante
mortem conuertetur, vnde de nullo desperandum
est quandiu viuit,vt ait Augu.lib.retracta.

Secundo dixit hoc ad ostendendum,quòd nõ erat
necesse,ꝙ iste discipulus iret ad sepeliendum patrem,
quia alij erant,qui possent eum sepelire.s.alij mortui
spiritualiter,sicut ille erat mortuus naturaliter:sic di-
cit Augu.lib.de verbis Domini dimitte mortuos &c,
quasi diceret,pater tuus mortuus est, sunt alij,qui se-
peliant mortuos suos,quia infideles.ac si diceret si ne-
mo esset,qui eum sepeliret,ires tu ad sepeliendum,qa
tamen alij sunt,qui sepeliant non est necesse,quòd tu
vadas.& iste est sensus præcipuus, & tamen tunc non
differt an dicatur dimitte mortuos sepelire mortuos,
vel dimitte,quia alij sunt,qui sepeliant mortuos. si au-
tem teneretur, ꝙ pater istius nondum erat mortuus
esset sensus dimitte mortuos sepelire mortuos,idest,
non est necesse,quòd tu vadas ad patrem, quia alij
sunt cognati tui mortui,s.in peccato,qui possunt su-
stentare patrem tuum vsque ad mortem, & sepelire
eum;sic dicit Cyrillus dixit sepelire,idest, sustentare
in senectute vsque ad mortem, sed Dominus ad eum
dixit sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim
& alij curatores linea parentele astricti.

Tertio dixit hoc ad significandum,quòd non con-
ueniebat statui istius discipuli Christum dimittere ad
tempus,vt iret ad sepeliendum patrem, quia illud est
opus misericordię corporalis,quę est in infimo gradu.
ad viros autem perfectos pertinent alia opera excel-
lentiora,& ita erat in isto prædicare,& a Christo addi-
scere quid prædicare deberet:sic enim patet in simili-
bus operibus:nam valde pium erat ipsi Christo pau-
peri cibum parare,& tamen Christus magis laudauit
Mariam, quæ sedens audiebat verbum eius quam
Martham,quæ ex magna charitate, & solicite Chri-
sto ministrabat.Luc.10.dicens Maria optimam partẽ
elegit,& iterum Martha turbaris erga plurima, por-
ro vnum est necessarium,& ita dixit Christus hic,&
Luc.9.dimitte mortuos sepelire mortuos suos,tu au-
tem vade,& annuncia regnum Dei, quasi diceret se-
pelire mortuos non pertinet ad te, sed ad mortuos,
idest, ad peccatores, vel ad viros imperfectos, qui
sunt in infimo gradu,ad te autem excellentiora perti-
nent.s.vade & annuncia regnum Dei, quia istud est
opus perfectorum.per hoc tamen non est intelligen-
dum, ꝙ ad viros perfectos non pertineat exhibere
opera misericordiæ corporalis indigẽtibus,quia quã-
to quis melior est tanto plura bona facere debet,ẽt qa
licet opera misericordiæ corporalia sint minima re-
spectu spiritualium non sunt omittenda, quia opor-
tet hæc facere, & illa non omittere infra 23. sed est
sensus,ꝙ non debent viri spirituales cessare ab operi-

A bus spũalibus,vt vacent operibus misericordię.cor-
poralis.Pro quo sciẽdũ,ꝙ aut occurrit quis viro spũa-
li existens in extrema necessitate, & nemo alius,est
qui possit, vel de quo sit verisimile.ꝙ velit succurre-
re indigenti,aut non est talis necessitas. Si primo mõ
tenetur vir quantumcunque spũalis, & perfectus ex-
hibere indigenti corporalẽ misericordiã si põt, & te-
netur cessare pro tunc ab opibus spũalibus, quia talis
necessitas excludit oẽm legem, & obligat oẽm statũ,
si non sit talis necessitas aut impeditur vir spũalis ab
opibus suis pp impendere misericordiam corporalẽ
aut nõ,si non impeditur laudabile est,ꝙ illã impẽdat,
hoc dr̃, qa non põt semp quis vacare contẽplationi,
aut opibus spũalibus, quia fastidium inducerent,&
B debilitaretur feruor: aliqñ ergo cessandum est facta
quadã interpolatione, & tũc vtile est vacare aliqbus
operibus misercordiæ corporalis; nã ẽt ista mutatio
est vtilis hoĩ ad auferendum fastidiũ,quia natura hu-
mana gaudet mutatione 7.Ethi.c.vl.si autem per ope-
ra misericordiæ corporalis impediatẽ vir spũalis ab ope
ribus spũalibus,quæ cõpetunt ei ex gradu suo,vel offi
cio,non debet vacare operibus misericordię corpora
lis,sed relinquere ipsa minoribus, & in hoc casu solo
habet locum quod dictum fuit spũales,& excellẽtes
viros non debere vacare operibus pijs corporalibus,
& sic Apostoli quibus ex officio competebat prędica
re verbum Dei,& instare orationi cessauerunt a mi-
nistratione ciborum facienda pauperibus,quia per eã
impediebantẽ prędicare. Act.6.nõ est ęquũ nos relin-
C quere verbũ Dei,& ministrare mensis:ideo institue-
runt ibi septẽ viros minoris gradus ad hoc offm̃:sic ẽt
quia per iudicia foralia impedirentur viri perfecti a
spũalibus occupationibus iubet Apostolus 1.Cori.6.
ꝙ si sęcularia negocia habuerimus contẽptibiles, qui
in Ecclesia sunt ad ista assumamus iudicanda, & non
solũ est hoc qñ opera misericordiæ corporalis nõ cõ-
petunt viro spũali spãliter,sed ẽt si cõpetant simul ei
ex officio opera spũalia,& corporalia tenetur cõmit-
tere corporalia alijs,vt ipse exerceat spiritualia.sic est
de Episcopo cui competit ex conditione status proui-
dere oĩbus pauperibus Episcopatus sui 82.di,c.Episco
D pus pauperibus,quia tñ per hoc occuparetur valde,&
impediretẽ a prędicatione,lectione, & oratione,quæ
sunt opa eius spũalia 88.dist.c.Episcopus nullã, debet
hoc cõmittere Archipresbytero, vel Archidiac.eo.
dist.c.Episcopus gubernationẽ,& istud est,qa qñ oc-
currũt duo bona,quæ quis põt ęque faciliter agere,&
non põt vtrũque,sed alterũ eorũ,& illa bona sunt in-
æqualia debet facere id quod melius est.sic dicit Apo
stolus 1.Cor.14.ęmulamini charismata meliora.i.se-
quimini gratias meliores.s.si potestis hr̃e gr̃as inęqua
les semp conamini meliorẽ hr̃e. Est.n.ꝯ ordinẽ ratio-
nis,ꝙ quis dimittat agere maius bonum,vt faciat mi-
nus bonum si vtrũque possit æqualiter:sic dicit Hier,
& de conse.dist.5.c.nõ mediocriter errat,qui magno
beneficio præfert mediocre bonũ,& ita fuit hic,quia
si iste discipulus iret ad sepeliendũ distraheretẽ ab ali-
E quibus bonis spũalibus:iõ debuerũt dimitti ista cor-
poralia opa misericordię alijs minoribus:iõ Christus
dixit dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat,
nõ pertinet ad te,sed ad minores,qui vocantẽ mortui.
i.viri imperfecti,vel in pctõ mortali existẽtes.sic dicit
Rabanus. Notãdũ est in hac sñĩa,ꝙ aliqñ minora bo-
na pretermittenda sunt pro vtilitate maiorũ.s.maio-
rũ beneficiorũ faciendorum. Quarto vt aliqui dicunt
Chr̃s dixit hoc ad ostendendum, ꝙ infidelibus nõ es-
sent pietatis opa exhibẽda, qa dixit dimitte mortuos
sepelire mortuos,& vocantur mortui pp incredulita-
tem,vt dicit Chrys.& Cyrillus.Sed nõ stat,qa ẽt infide
libus tenemur ad opera misericordię saltem in ne-

cessitate,

cessitate, quia supra ca.5. Christus dixit, quod faceremus F bonum tam bonis quàm malis. sicut Deus pluit super iustos, & iniustos. Item patet, quia ad Gal.6. dr operemur bonum ad oẽs maxime ad domesticos fidei. ergo etiam infidelibus benefaciendum est, preferendi tamen sunt eis fideles quando nõ possunt vtrisque benefacere. Tertio patet, quia si infideli non esset benefaciendum nulli peccatori teneremur benefacere, quia omne peccatum auertit a Deo. hoc tamen falsum est cum etiam inimicis nostris, qui mali sunt ex eo, quod inimici sunt interdum benefacere teneamur. Quarto patet, quia si nón teneremur benefacere infidelibus non deberemus diligere eos ex charitate, qa charitatis opus est benefacere supra 5. & prima Cor. 13. & tunc sequeretur, quod infideles non essent proximi nostri, quia omnes proximos tenemur diligere infra 22. & tamen hoc falsum est, quia omnis homo G est proximus, vt ostensum est supra 5. cap. q. 31. ergo tenemur infidelibus benefacere. Quinto patet, quia si non teneremur benefacere infidelibus: etiam non teneretur vnus infidelis benefacere alteri, quia siquis propter iniquitatem suam perdit priuilegium, vt ei non bene fiat, nullus sibi tenebitur benefacere, nemo tamen hoc diceret, quia tunc tolleretur omnis communicatio hominum.

Sexto patet, quia filius naturaliter obligatur patri ad tribuendum beneficia 8. & 9. Ethi. siue ergo pater sit fidelis, siue infidelis tenebitur filius ad benefaciendum, cum ista retributio debeatur propter naturam, H quæ est prior omni fide, & tamen iste discipulus loquebatur de sepeliendo patrem suum: ergo non est verum, quòd non teneretur sepelire eum, quia erat infidelis.

Septimo patet, quia quædam beneficia sunt, quæ debentur potius propter speciem quàm propter personã, & istud est præcipuum inter illa. s. sepelire mortuum, quia mortuo nullum malum est, quòd insepultus relinquatur, sed viuentibus est dedecus, quòd caro, quæ fuit pars speciei suæ laceranda bestijs dimittatur, & tamẽ quilibet tenetur honorare naturam suã, quia aliàs despiceret Deum naturæ conditorem: ideo tenetur quilibet ad sepeliendum mortuos, siue fideles, siue infideles, quia omnes æqualiter nobiscum participant in specie. non ergo prohibetur iste sepelire patrem, sic dicit Ambro. super Lucam non reuocari ab officio patris filius, sed fidelis a perfido communicationem secernit: non interdictum est muneris, sed religionis ministerium communionem cum gentibus mortuis non futuram, idest, non prohibetur filius sepelire patrem, nec fidelis infidelem, sed interdicitur fideli communicatio cum infideli. s. quantum ad illa ex quibus potest resultare peccatum mortale, quia in alijs non est prohibita: non ergo prohibuit Christus isti discipulo sepelire patrem tanquam infidelem, & apparet ex litera, quia tunc diceret dimitte eum, vel non sepelias eum, dixit tamen dimitte mortuos sepelire mortuos, quasi dicat, non vadas tu, sed dimitte, quod alij faciant cum alij sint, qui sepelire illum possint. Ista dicta sunt ad ostendendum, quare dicitur dimitte mortuos sepelire mortuos.

Quia tamen dicitur suos dici potest, quod hoc dixit Christus ad significandum, quòd ille mortuus non pertinebat ad istum discipulum: nam licet esset pater eius, quia tamen ille erat mortuus, & iste viuens non pertinebat ad eum: sic dicit Chryso. in Homilia, cum dixisset mortuos suos ostendit hunc non esse mortuum eius. puto enim de numero infidelium fuisse defunctum. Secundo dicitur hoc ad ostendendum, quod erant alij ad quos pertinebat sepelire istum, quia posset dicere iste discipulus, ego sum filius, & si non vado nemo volet sepelire patrem meum, Christus autem dixit, quòd alij etiam erant, qui ex debito tenebantur sepelire istum mortuum, quia forte habebat alios filios, vel propinquos in cognatione, & vocatur iste mortuus eorum, quia ex debito cognationis tenebantur eum sepelire, & iste est proprius sensus. sic dicit Cyrillus sine mortuos sepelire mortuos suos: erant enim & alij curatores linea parentele astricti.

Quæ erant opera excellentiora ad hunc discipulum pertinentia, & quòd olim prædicatores erant ministri, & quasi fidei principes. Quæst. LXVI.

QVAERETVR cum Christus dixerit isti discipulo ne iret ad sepeliendum patrem. s. quia alia opera excellentiora pertinebant ad eum, quæ erant ista opera. Dicendum quòd erat officium prædicandi, quia Luc.9. dicitur sine, vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei, idest, prædica Euangelium. Iste autem erat actus excellentissimus, quia prędicatores erant tunc magistri, & quasi principes fidei, & ideo pręcipuus prædicator vocatur princeps, vel architectus. sic dicit Pau. de seipso 1. Cor.3. quasi sapiens architectus fundamẽtum posui. Sed dicetur quõ iste discipulus prædicaret, cum Christus tunc viueret, & prædicaret: nam post resurrectionem suam misit discipulos ad prædicandum per orbem. Mar.16. & infra 28. Dicendum, quod Christo viuente discipuli, & Apostoli prædicabant, sed differt, quia post mortem suam misit eos ad prædicandum per totum orbẽ. Mar.16. cum autem viueret mittebat illos solum ad prædicãdum per Iudæam prohibens illis ire ad Gentiles, & ad Samaritanos infra 10. & Luc.9. discipuli etiam isti prædicabant, quia mittebat eos Christus binos ante faciem suam in omnem locum, & ciuitatem quo esset iturus. Luc.10. & ibi prædicabant, & miracula faciebant eod. c. non ergo debuit discipulus iste cessare ab his, vt iret ad sepeliẽdum patrem. sed adhuc dato, quòd iste discipulus nondum prædicaret saltem audiendo Christum, & manendo cum eo instruebatur quid facere deberet, & quid postea prędicaret. Istud autem erat excellentius quàm vacare operibus misericordiæ corporalibus, quale erat mortuos sepelire I quod patet, quia nihil magis pium, & laudabile in operibus misericordiæ corporalis esse poterat quàm Christo pauperi in cibo ministrare. Christus tamen laudauit magis Mariam, quę sedens ad pedes eius audiebat verbum ipsius quàm Martham, quæ cum magna solicitudine, & charitate ei ministrabat dicens. Maria optimam partem elegit Luc. decimo, erat tamen magis necessarium, & laudabile in isto discipulo audire verbum Christi quàm in Maria Magdalena, quia illa audiebat solum, vt instrueretur quid deberet agere, discipulus vero, vt instrueretur quid deberet agere, & prædicare. nam iste assumebatur, K vt prædicator. Magdalena autem prædicare non debebat, quia erat mulier, prima Timo.2. mulier in silentio discat cum omni subiectione. docere autem mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio, non debebat ergo iste discipulus cessare saltem ad tempus ab operibus tantæ excellentiæ, vt iret ad sepeliendum patrem, maxime quia iste iam habebat officium prædicandi, vel prædicare incipiebat, cum Christus ei dixerit, tu autem vade, & annuncia regnum Dei Lucæ nono.

An debeat morari aliquo tempore in sæculo propter sustentationem parentum, qui religionem ingredi desiderat. Ubi quomodo intelligitur sustentatio. Et exemplum Ermegildi Hispani filij cuiusdam regis Gottorum. Quæst. LXVII.

QVAERETVR occasione prędictorum de illo qui desiderat ingredi religionem, an debeat morari aliquo tempore in sæculo propter sustentationem parentum.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia filius tenetur honorare patrem de iure naturali. Exo.20.& Deu.5.& intelligitur iste honor maxime circa sustentationem, vt Christus exposuit infra.15.Mar.7.arguens Pharisęos dicẽtes sufficere, ꝙ filius honoraret patrem verbo etiam nihil dando,& tamen sustentatio tanto est magis necessaria homini, quanto magis appropinquat ad senectutem eo, ꝙ tunc magis viribus deficit, ergo non licebit filio ingredi religionem vsque ad mortem parẽtum. Secundo patet, quia ille qui est debitor semper tenetur quandiu est debitor. filius autem semper debet patri aliquid cum nunquam possit ei sufficienter retribuere, ideo nunquam potest patrem dimittere filius, sic dicitur 8.Ethic.cap,vltimo, debentem enim reddendum est, nihil autem faciens dignum semper debet, quibus autẽ debetur potestas dimittere, & patri vtique, idest qui non reddit aliquid dignum, idest ęquale pro illis, quæ recepit semper est debitor,& qui debitor est non potest dimittere eum cui tenetur, sed econtrario, ideo concludit, ꝙ pater potest dimittere filium,& recedere ab eo, filius autem non pōt a patre recedere, ergo eo viuente, & indigentę non poterit filius ingredi religionem.

Dicendum, ꝙ quando quæritur de filio volente recedere a patre, aut vult recedere, vt malum euitet, aut vt maius bonum consequatur. Si primo mō dicēdū, ꝙ aut filius vult euadere malum. s.ne sibi malum inferatur, vel vt nō efficiatur malus, aut vult euadere malum.i.dedecus Dei: si primo modo, vt si pater sit nequissimus,& velit occidere filium, vel conetur puertere eum ad infidelitatem, vt fuit in Ermegildo filio regis Legionis, vt ait Grego.20.dialogorum. & 24.q. 1.c.cepit Ermegildus, erat enim pater suus rex Arrianus,& volebat peruertere eum ad hæresim Arrianorum cui cum ille nō assentiret tenebatur ab eo in vinculis misitque ad eum in nocte paschali Arrianū episcopum, vt de manu eius eucharistiam susciperet quā cum accipere noluisset iubentę patre eadem nocte in vinculis occisus est: tali autem patri non est prouidendum in necessarijs, sed fugiendum cum teneatur quilibet seipsum magis, quam cęteros diligere, si ergo filius mortem, vel peccatum mortale euadere nō potest manens cum patre, vt in casu dato fugiendum est,& non est manendum ad prouidendum ei etiam si fame moriturus sit, sic innuitur 8.Ethi.c,vltimo forte nullus aliunde vtique recedere videtur non super excellente in malitia.i.nullus potest patrem licite dimittere, nisi excellat in malitia. s. ꝙ sit malitia insanabilis. Si autem pater malus sit non tamen ita perniciosus, sed ꝙ possit filius sine mortali peccato manere cū patre, etiam si vellet peruertere eum ad malum manere debet si credit se posse resistere paternis suasionibus,& hoc si pater sit in magna inopia, etiā si nō sit extrema necessitas, tunc tamen licet filius aliàs teneatur valde prouidere parentibus in cibo,& potu, nono Ethic.c.2. debet ei parum prouidere. s. vt det ei panē tribulationis, & aquam angustiæ. sic dicitur de Michęa propheta incarcerato. 3.Reg. 22. & hoc, vt propter angustiam victus teneatur deserere malitiā, quia interdum salubriter esurienti cibus negatur, vt iusti-A tiæ acquiescat, vt ait Augustinus,& sic dicitur 8.Ethicorum, cap.vltimo, hunc autem.s.malum patrem fugiendum, vel non festinandum sufficere malo existēti.i.non debet filius prouidere patri malo, quantum potest.

Si secundo modo dicendum, ꝙ matrimonia soluuntur propter malum, idest dedecus Dei, nam si alter infidelium ad Christum conuertatur alio non cōuerso non soluitur matrimonium, sed possunt manere si volunt, dum tamen, qui infidelis manet velit cohabitare alteri sine contumelia Dei, vt si forte vir infidelis manens diceret vxori, ecce Christus tuus nihil est, vel diceret multas blasphemias de Christo, vt cōtristaret vxorem, etiam si non conaretur reducere eā B ad infidelitatem. nam tunc debet solui matrimoniū, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuortiis, capitulo gaudemus, filii autem in hoc casu non absoluuntur quin teneantur patri infideli prouidere, etiam si maledicat Christo, si non suadet eis redire ad infidelitatem,& etiam si suadeat, si ipsi putant posse resistere paternę suasioni tenentur adhuc manere, vel non deserere patrem, sed prouidere ei, & tamen parum prouidebunt, vt auertatur a malitia sua, sicut nunc dictum est, si autem filius vult assequi maius bonum stat casus noster, scilicet in ingressu religionis cuius vita est excelsior, quam secularis, & tunc dicendum, quòd aut filii impediuntur intrare religionem, C vt parentes nō molestent per suam absentiam, etiam si non indigeant sustentatione ipsorum, vel propter sustentationem parentibus procurādam, vt quia sunt inopes.

De primo dicendum, ꝙ interdum parentes ex absentia filiorum, & maxime ex mutatione status affliguntur, potius quam si diuitias perderent. sicut patet Tobię quinto, quando Tobias iunior missus est pro pecunia in Rages, nam Anna mater eius conquerebatur dicens & flens, baculum senectutis nostrę tulisti, & transmisisti a nobis, nunquam esset pecunia pro qua misisti eum, sufficiebat enim nobis paupertas nostra, vt diuitias computaremus hoc, quòd videbamus filium nostrum: simile patet Tob.10.& tunc dicendū D ꝙ etiam si parentes valde affligantur ex recessu filii, & mutatione status non tenetur filius manere in sæculo, vt non tristentur parentes,& etiam si rogent eū ne recedat non tenetur assentire illis, sic dicit Hieron. in epistola ad Rusticum monachum, licet pater tuus in limine iaceat, licet mater tua pectus,& vbera ostendat, per calcatum perge patrē, per calcatā perge matrem,& ad vexillum crucis Christi euola.

De secundo dicendum, quòd aut parentes sunt in extrema necessitate, aut non, si in extrema non licet ei dimittere illos, vt religionem ingrediatur, qa istud esset subtrahere eis debitum,& facere sacrificium de rapina. nam quando propter aliqua opera supererogationis omittit quis aliqua opera charitatis necessaria sacrificium de rapina offert, vt ait Hier. & de consecratione, distinctione quinta, capitulo non medio-E criter, sicut siquis iuisset cum parentibus suis in longam peregrinationem,& inueniens ibi deuotum monasterium vellet intrare in illud, non liceret ei ingredi desertis parentibus in terra aliena, in qua non esset verisimile, ꝙ aliquis vellet eis benefacere, nam istud erat ponere eos in extrema necessitate, ideo teneretē reducere eos in terram suam, & tunc redire posset ad religionem, quam desiderauerat si nihil aliud obstaret. Si autem non sunt parentes in extrema necessitate actualiter, aut expectantur verisimiliter venturi ad illam, aut non. Si primo modo non licet filio desertis eis ingredi religionem, vt si parentes senio confecti non potentes sibi victum q̄rere habeant sustētationē

pro aliquanto tempore, sint tamen inter tales gentes,
ꝙ deficiente eis victu credatur, ꝙ nemo sibi prouide-
bit, necesse est, ꝙ elapso illo tpe incidant in extremã
necessitatem, & tunc filio non licet eos deserere. Est
aũt extrema necessitas quando nemo alius est qui ꝓ-
uidere possit aut velit, & tunc debet præponderare
sustentatio parentum plus quam desiderium religio-
nis, ita Christus innuit hic dicens isti discipulo, dimit-
te mortuos sepelire mortuos suos. i. quia alii sunt qui
possunt sepelire patrem tuum dimitte, ꝙ illi faciant,
quasi d. si nulli alij essent tu deberes cessare ab ope-
re spirituali ad tempus, vt ires ad sepeliendum eum. Si
autem non sit extrema necessitas in actu, nec etiam
futura præsumatur, ita ꝙ absente filio possunt paren-
tes sustentari, etiam si in paupertate viuant, & angu-
stiorem vitam ducant, quam præsente filio, licitũ est
filio ingredi religionem.

Ad primum dicẽdum, ꝙ filius tenetur patrem ho-
norare sustentando eum, & tamen non tenetur om-
ni tempore vacare sustentationi parentum omissis cę
teris operibus, quia sustentatio intelligitur, ꝙ habean
tur necessaria, & de hac verum est, ꝙ non potest fili⁹
deserere parentes in extrema necessitate actuali, vel
verisimiliter futura, vt ingrediatur religionem, vt nũc
dictum est, sed illa habita. s. sustentatione necessaria
potest filius anhelare ad opera spiritualia ad quæ ma-
gis conandum est, quam ad corporalem cibum, sicut
Christus dixit Io. 6. operamini non cibum, qui perit,
sed qui permanet in vitam ęternam.

Ad secundum dicendum, ꝙ filius nunq̃ põt dimit-
tere patrem, & recedere ab eo, tanquã plene retribue
rit ei pro omnibus, quæ ab ipso recepit, potest tamen
recedere ad hoc, ꝙ vacet alijs operibus perfectiorib⁹
sicut est esse in religione. nam per hoc non innuitur,
ꝙ sit absolutus a debito paterno, quia tamen honora-
re patrem sustentando ipsum est pręceptum affirma-
tiuum non obligat ad semper, nec etiã obligat quan-
tum ad totum conatum quem potest homo appone
re, & ideo tempore illo quo filius non obligat actua-
liter patri subuenire. s. quando non est in magna ne-
cessitate, nec pręsumitur verisimiliter, ꝙ in illã inci-
det absente filio, licet filio introire religionem.

An liceat patri relicta cura filiorum religionem introire. Et quandiu est cura paterna super filios. Et quòd pater tenetur filio ad duo. Filij autem secundum rationem parentibus obligantur.

Quæst. LXVIII.

QVAERETVR an liceat patri relicta cura filiorum
religionem introire. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia fi-
lius est semper debitor patris, & tamẽ potest aliquan
do patre deserto religionem intrare, poterit ergo pa-
ter a fortiori deserto filio intrare religionem, quia di-
citur 8. Ethic. c. vltimo videbitur non possibile esse fi-
lio patrem abnegare, patri autem filium. i. filius nõ po
test abnegare patrem dicendo non teneri ei ad aliqd,
pater tamen potest abnegare filium. i. asserere, ꝙ ad
nihil tenetur ei, & sequitur ibi. quibus autem debetur
potestas dimittere, & patri vtique. i. illi quibus debẽt
aliquid possunt dimittere debitores suos, ideo pater
potest dimittere filium.

Dicendum, ꝙ aut habet quis filios paruulos, aut a-
dultos, si adultos, licet ei dimittere illos, & ire quo vo
luerit, quia cura paterna super filios est, quandiu ipsi
non possunt seipsos alere, cum autem adulti sunt pñt
per se victum quærere, ideo non solum religionem
intrare, sed etiam quocunque voluerit licet patri ire
desertis filijs adultis, quia iam ad nihil eis tenetur. Si
autem sint paruuli dicendum, ꝙ tenetur alere eos, ꝓ-

F pter hoc enim natura indidit omnibus animalib⁹ ma
gnam solicitudinem, & amorem filiorum, vt eos con
seruent, nam si non esset parentum diligentia circa
proles paruulas necesse erat omnia animalia mox ge
nita interire, cum non possent sibi de necessariis pro-
uidere, & nemo eorum curam ageret, fuit ergo ne-
cessaria solicitudo parẽtum pro fętibus, quãdiu sunt
paruuli, & propter hoc pecora cognoscũt filios suos,
quando sunt paruuli, postea autem non agnoscũt, sed
obliuiscantur se habere filios, & si viderint eos non
agnoscunt, quod fit, quia natura voluit dare omnib⁹
brutis solicitudinem pro filiis: ad hoc autem necesse
erat, ꝙ illos agnoscerẽt, quia solicitudo nulla esse po-
G test de eo, quod penitus ignoratur, tanto ergo tempo
re cognitionem filiorum dedit, quandiu solicitudo
pro eis erat necessaria, sed non est necessaria nisi quo-
usque filii sint adulti per se victum potentes quære-
re, amplius ergo nec notitia filiorum, nec solicitudo
pro eis in brutis manet, homo ergo sicut, & omnia
pecora, immo plusquam omnia tenetur pro filijs so-
licitudinem agere. s. inquãtum ipse melior est, & ma-
gis agnoscens rationem debiti, & etiam inquantum
filii sui excellentiores sunt filijs brutorum, natura ta-
mẽ & quodlibet agens per rationem, tãto habet ma-
iorem solicitudinem de aliqua re quanto illa est me-
lior, tenentur ergo patres alere filios, quòd si non a-
lant, inquantum possunt homicidæ sunt, ideo pater
H habens filios paruulos nõ potest deserta cura eorum
religionem intrare, sed necesse est, quòd committat
eos alicui alendos, de quo confidat, quòd eos alet vsq;
ad ætatem adultam, & sic religionem introibit, vel ip-
se alet eos vsque ad eandem ætatem, prius autẽ dimit-
tere non poterit.

Ad argumentum dicendum, quòd pater nõ tene-
tur filio ex ratione dati, & accepti, tenetur tamen ei
ex obligatione naturæ. Pro quo sciendum, ꝙ pater te
netur filio, & filius patri, licet diuersimode pater tene
tur filio ex ordine naturæ, sicut causa causato. Et ideo
tenetur ei ad duo. Primo ad prouidendum ei, & con-
seruandum ipsum tempore quo ille seipsum conser-
uare non potest. s. in parua ętate, vt dictum est. Secun-
do tenetur ei prouidere in aliquo ꝓ ętate illa, in qua
I per se victum quærere non potest, vt leuius se habeat,
& de hoc dicitur. 2. Corin. 13. quòd parentes debent
thesaurizare filiis, idest relinquere eis hæreditatem in
qua succedant, & de qua se nutriant cum adulti sunt,
vel defunctis parentibus. nam thesaurizare non est
paruulum nutrire, sed relinquere aliquid filio iam a-
dulto, quod maxime pertinet ad successionem defun
ctorum.

De primo dicendum, ꝙ absolute tenetur pater fi-
lijs prouidere. nec põt aliqualiter excusari ab hoc de-
bito, quia tam naturalis est ista obligatio, quòd in nul
lo casu põt esse illicita, cum per istam consistat tota
conseruatio naturæ. De secundo dicendum, ꝙ pater
non tenetur absolute thesaurizare filijs, sed est de æ-
K quitate. nam postquam filij perueniunt ad ętatem a-
dultam pater potest eos abiicere de domo, vt sibijpsis
prouideant, verum est tamen, ꝙ filios succedere pa-
tri est de iure naturali, non obligatur tamen pater fa-
cere, vt quid habeat in quo filii sibi morienti succedãt
licet hoc facere possit, ideo prima obligatio impedit
patrem intrare religionem scilicet filiis non alitis. Se-
cunda aũt. s. ad thesaurizandũ filijs non impedit, quia
etiam si manendo aliquãdiu in sęculo possit illis the-
saurizare non obligatur ad hoc manere, nec vna die,
sed mox, vt filij aliti sunt, potest eos deserere, & non
accipitur thesaurizare pro multitudine auri congesti,
vt dicit Boetius, de consolatione libro tertio, prosa
quarta. Sed thęsaurum vocat Apostolus quidqd hẽt

filius ex paterna successione, & quicquid est vltra alimenta paruę ętatis, etiam si sit vnicus obolus.

De filijs respectu patrum dicendum, ꝙ obligantur filii patribus ſm rationem, sed non secundum naturam. Primum patet dr̄.n. obligatio ſm rationem, q̄ est pp susceptum beneficium, filij autē susceperūt a parentibus immensa.s. esse educationē, & eruditionem pro quibus impossibile est, ꝙ aliter parentibus sufficienter retribuant. 8. Ethicorum. c. vltimo, & hoc mō patres non obligātur filiis ad aliquid, quia nihil ab eis susceperunt: istum modum loquendi habet Aristot. semper, ideo semper dicit filios obligatos parentibus & nunq̃ econtrario. De secundo patet, quia in natura est iste ordo, ꝙ cum cā influat in effectū semper effectus suscipit a causa, & nunquam causa recipit ab effe B ctu, qa sic turbaret̄ immo desineret eē totus ordo naturę, pater aūt est cā essendi filiis. 9. Eth, c. 2. & ideo ſm ordinem naturę semper pr̄ deberet dare filio, & nunquā ab eo recipere, & sic loquitur Apostolus. 2. Cor. 13. parentes debent thesaurizare filiis, & non filii parentibus. accidit tamen pp humanam infirmitatem, ꝙ patres deficiant aliqñ a potentia influendi in filios, & tunc iam est opus, vt filii refluant in patres, ꝙ ab eis acceperunt turbato iam vel potius deficiente ordine naturę pp infirmitatem humanam, qui ordo nunq̃ turbatur, nec deficit in causis vniuersalibus, & incorruptibilibus. deficiente, ergo isto ordine naturę succurrit ordo rationis, scilicet vt cum iam pater non possit filio prouidere, tanquam causa immo nec sibi C ipsi, prouideat ei filius secundum ordinem rationis, idest propter susceptum beneficium, & sic parentes filijs, & filij parentibus mutuo obligantur, licet non secundum idem genus obligationis.

An monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia præsidentis.

Quæst. LXIX.

QVAERETVR propter istum discipulū, qui nūc erat cum Christo, & voluit redire ad sepeliendū patrem, an monachus videns egere parentes possit exire de claustro sine licentia pręsidentis ad prouidendum illis. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia tenetur filius de D iure naturali patrem honorare. Exod. 20. & intelligit̄ iste honor præcipue in sustentatione, vt Christus exposuit infra 15. sed ius naturale semper obligat, ergo etiam post monachatum manet obligatus, & non obstante cuiuscunque prohibitione tenetur ad prouidendum. Alii dicunt, ꝙ non potest, quia ex voto tenetur obedire, ideo non licet ei exire de claustro sine licentia præsidentis. Dicendum ad plenum intellectum huius, ꝙ in casu dato, aut monachus licētiam habere potest ad exeundum de claustro, & prouidendum parentibus, aut non, si licentiam habet non est dubium quin liceat ei exire. Et tamen est dubium an ei expediat, & dicendum, ꝙ aut pōt conuenienter ꝓuidere parentibus per aliquem alium, aut non, si pōt E per alium melius est ei non exire claustrum, qa claustrum est vita monachi, & sicut piscis non viuit sine aqua, nec monachus sine claustro, vt ait Hiero. Si aūt non pōt per alium prouidere, aut est necessitas parentum extrema, aut non: si extrema non solum expedit sibi exire, sed etiam tenetur, quia tenetur quilibet alteri in extrema necessitate succurrere, & maxime filius patri, & tamen iste monachus non impeditur succurrere, ergo tenetur si non sit extrema necessitas, aut est parua inopia, aut magna, si parua non tenetur nec etiam expedit, quia pro parua vtilitate temporali posset incurrere detrimentum magnum spirituale; quia tepesceret forte feruor eius incipiendo conuer-

Quid sit claustrum.

A sari in sęculo, & hoc valde cauendum est, sic dicit Chrysostomus, ꝙ diabolus attentius aditum quærit, & si inuenerit paruam negligentiam causat magnam pusillanimitatem, si autem est magna inopia considerato statu parentum non est tamē extrema necessitas, non obligatur monachus exire claustrum ad ꝓuidendum eis, an tamen expediat sunt considerandæ multę circunstantię particulares. s. quanto tempore extra claustrum oportet manere, & cum quibus conuersandum est, & qualibus negociis oporteat monachum implicari, & cuius conditionis est ipse monachus. s. senex, vel iuuenis faciliter a passione ducibilis, vel non, & similia, vt per hoc colligi possit quantum periculum est cui se monachus exponit extra clau- B strum manendo, vt sic compensatis vtilitate in prouidendo parentibus, & periculo suo exeundo claustrum, videatur quid potius eligendum sit, nam contra charitatem est, & contra ordinem rationis, quòd maius periculum pro minori bono quis subeat, quia tunc paruum bonum præfertur maiori, vt ait Hieron. & de consecration. distin. 5. c. non mediocriter, & sic declaratum est supra 4. cap. quæstione 112. an volens religionem ingredi debeat longo tempore manere in sęculo, vt res suas bene vendat, & inde eleemosynas faciat. Si autem non habeat licentiam ad exeundum de claustro, aut sunt parentes in extrema necessitate, aut non, si sunt in extrema potest exire, & prouidere eis non solum sine licentia, immo etiam C prohibente prælato, quod grauius est, & non solum ad prouidendum parenti, sed etiam cuicunque alteri, nam si monachus in claustro manens videret aliquē extra claustrum cecidisse in puteum, aut in simile periculum, & nemo esset, qui erueret non est dubium, quin teneretur etiam prohibente præsidente exire ad subueniendum ei, quia talis necessitas excludit omne votum, & obligationem, alias ea quę introducta sunt in cultum Dei militarent contra charitatem, & nesciremus quid esset misericordiam volo, & non sacrificium, si propter cęremonias regulares non succurreremus homini morienti, sicut Christus dixit contra Pharisæos, infra duodecimo capitulo, qui increpabāt discipulos Christi eo, ꝙ fame cogente die sabbati e- D uellebant spicas, & sicut dixit ibi Christus, ꝙ homo est maior sabbato, & quòd sabbatum est pp hominē, ita homo est maior quacunque obseruantia, & voto regulari, quia omnia hæc sunt propter hominē, nec est obediendum prælato prohibenti in tali necessitate succurrere, quia in eis, quæ sunt expresse, vel manifeste contra Dei mandatum, nemo tenetur obedire alicui, quia istud esset obedire magis homini, quam Deo, quod fieri non debet, sicut dixit Petrus obedire, oportet Deo magis, quam hominibus Actu. 5. & distinction. 4. cap. qui contra. & 11. q. 3. c. qui resistit, sed prælato obediendum est in his, quæ non sunt contra Dei mandatum, vnde ad mandatum pręlati, sæpe oportet cessare a bono, scilicet supererogationis, nun- E quam tamen propter eius præceptum est faciēdum aliquod malum, sic dicit Gregor. sciendum est, nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando tamen debet per obedientiam bonum, quod agitur intermitti. 12. quæstione 3. cap. quid ergo immo dicendum, ꝙ existente patre, vel quocunque extraneo in tal necessitate, monachus etiam sine licentia Abbatis, vel contra mandatum eius potest accipere de bonis monasterij, & prouidere taliter indigenti, vt ostensum est supra capitulo sexto, quæstione sexagesima. Si autem non sint parentes in extrema necessitate, siue sit parua inopia, siue magna, non licet monacho sine licentia prælati claustrum exire ad eis prouidendum, quia in tali casu prouidere licet sit bonū, nō est

Oīa sunt propter hominem.

tamen necessarium, & ideo iubente prelato cessandū est a tali bono, vt dicit Gregorius, ꝙ per obedientiam cessandum est interdum a bono, quod agitur, vt nūc dictum est, si autem esset iste in sęculo teneretur saltē de quadam ęquitate prouidere parētibus existentibus in magna inopia, etiam si citra extremam necessitatem.

Sed dicetur cum iste esset simpliciter obligatus parentibus succurrere in tali necessitate, quomodo potest tolli ista obligatio, quę est de iure naturali sine consensu illius in cuius fauorem est?

Dicunt aliqui, vt Aegidius Romanus quolibet secundo q.25. ꝙ aliter est de sęculari, & aliter de monacho, scilicet quia monachus est mortuus mundo, & auersus ab eo, & per hoc, quòd se obligauit ad maiora bona absoluit se a minoribus, sicut etiam fit ecōtrario, quia coniugatus per hoc, quòd se obligauit coniugi non potest castitatem obseruare illa nolēte, licet melius sit seruare castitatem, quam coniugaliter coire, etiam dicit, quòd monachus est mortuus mundo, & sicut mortuus absoluitur a debito subueniendi parētibus, ita erit solutus monachus. Sed ista non satisfaciunt. De primo patet, quia ibi loquitur de obseruatione castitatis, quæ est bonum supererogationis, & ideo potuit se obligare quis per matrimonium ad aliquid per quod iam non posset exercere maiora bona. Secus autem est de illis, ad quæ quis esset ante hoc obligatus, quia non poterat contrariam obligationē subire, sicut qui coniugatus est, non potest profiteri religionem, nec promoueri ad ordinem sacrum, & e contrario, qui monachus est non potest accipere cōiugem, & tamen præsupponitur, ꝙ iste antequam intraret religionem erat obligatus subuenire patri in magna inopia, etiam circa extremam necessitatem, ergo nō potest tolli ista obligatio per ingressum religionis, vel saltem non est ad propositum exemplum, quod inducit.

De secūdo patet, quia licet monachus sit mortuus mundo, non est mortuus simpliciter, sed solum quadam fictione iuris, vnde multa potest facere, quę non potest vere mortuus. nam mortuus non tenetur subuenire parenti, etiam in extrema necessitate constituto, quia nihil de facto potest, monachus tamen tenetur, vt supra dictum est, non ergo sufficiunt ista. Aliquis forte dicet, quòd obligatio de subueniendo parentibus tollitur in monacho per hoc, ꝙ se obligat ad maiora bona, quia potest minus bonū cōmutari in maius bonum, & sic ingrediēs religionē absoluitur ab omnibus votis exemplum de vo. & vo. redemp. c. scripturæ. ita ergo nunc monachus absoluetur ab illa obligatione per religionis ingressum, sed istud non stat, quia non absoluitur a subueniendo parentibus in extrema necessitate, ergo nec absoluetur ab aliqua alia obligatione respectu parentum. Item non stat, id quod dicitur, quia illud est verum in obligationibus, quæ sunt respectu eiusdem personę, quia potest commutari minor in maiorem, & quia omnia vota fiunt Deo cum sit votum actus latrię, per votum religionis potest absolui quis ab omnibus alijs, quia nullum est maius, quam hoc, vt patet in allegato. c. scripturæ obligationes tamen, quæ sunt ad homines non tolluntur per votum religionis, vt siquis debeat alteri decem denarios nō absoluitur per ingressum religionis, etiam non absoluitur vir a debito coniugali per hoc, ꝙ ingreditur religionem, immo non potest ingredi, sic aūt est de obligatione subueniendi parentibus. Dicendum, quòd obligatio subueniendi parentibus nō est aliquid determinatum, sed solum, ꝙ filius tenetur succurrere parentibus indigentibus, meliori modo quo potest, quia in necessitas parentū non est aliquid
F determinatum pro loco, & tempore, & quantitate inopię, & alijs circunstantijs, non obligatur filius ad aliquid determinatum, sed solum, ꝙ adueniente tempore succurret parentibus meliori mō quo potuerit, & patet hoc, quia filius non tenetur manere semper cum parentibus expectando si aliquando occurrat eis inopia, sed potest ire quo voluerit, & si eo absente accidat parentes indigere, & non subueniat eis, non est in aliqua culpa, & tamen si teneretur ad aliquid determinatum in culpa esset, & ideo non obstante tali obligatione, quę est generalis, & indeterminata potest filius subire aliam obligationem determinatam per quā huic indirecte pręiudicetur, & ad veritatem non præiudicatur, quia si præiudicaretur oporteret, ꝙ esset in aliquo determinato istud præiudicium, & tamen non
G est, quia non est aliquis certus modus quo parentibus subueniendum sit, ideo potest filius quamcunque aliam obligationem subire, & si postea accidat, ꝙ per illam impediatur succurrere parentibus ita prompte, sicut si non haberet illam obligationem non est inconueniens, quia aliàs filius non posset accipere vxorem, nec effici miles, nec sacerdos, nec aliquod officium accipere, quia nihil est per quod non impediat subuenire parentibus potius, quam si esset in domo paterna, & tunc manifestum esset, ꝙ filius, qui recederet in terram longinquam, intendens nunquam redire ad parentes peccauerat, quia per hoc magis impotens efficitur ad subueniendum illis, quam monachus, & tamen certum est, ꝙ non peccat, obligatio er-
H go de subueniendo parentibus solum cōsistit in hoc, ꝙ data opportunitate succurrat eis filius melius quo poterit, & hoc facit, etiam monachus. nam secundū conditionem suę religionis, scilicet non præiudicando illi tenetur succurrere parentibus quantum poterit, nec potest isti obligationi præiudicari, nisi expresse faciendo contrarium, vt siquis iuraret, vel ꝓmitteret, nunquam succurrere parentibus in necessitate, vel non succurrere quandocunq; posset. Circa ingressum religionis sunt alia duo dubia. Primum est, an volens religionem intrare debeat immediate intrare, vt fuerit spirituali inspiratione vocatus, vel liceat ei manere aliquanto tempore in sęculo. de quo dixi supra 4. c. quæstione prima, & in solutione ad secundum argu-
I mentum.

Aliud dubium est an deliberans animo intrare religionem bene agat manendo aliquanto tempore in sęculo, vt res suas bene vendens ampliores eleemosynas inde faciat, vel sit melius mox intrare de quo dixi eadem quæstione, in solutione ad tertium argumentum.

Et ascendente eo in nauiculā, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserūt
K ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum dicentes. Domine salua nos: perimus. Et dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicę fidei: Tunc surgens imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes. Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?

• *Et ascendente*. Ponuntur quędam miracula ad discipulorum confirmationem, & primo ponitur miraculum in creatura corporali, scilicet in maris fluctibus,

fluctibus, ſecundo in ſpirituali, ſ. in dæmonibus, ibi. A
Et cum veniſſet. Ponitur hic miraculum de tranquillitate maris facta ad Christi mandatũ, & præcedẽtia de ſcriba, & diſcipulo habentur ſolũ hic, & Luc. 9. iſtud vero de mari pacato habẽt hic, & Mar. 4. & Luc. 8. & dr̃. *Et aſcendente eo*. Ideſt Chriſto. *In nauiculam*. Erat.n. parua nauis, ſ. forte piſcatotorum, quia iſtud mare Galileę cum non ſit, niſi quoddam ſtagnum, & non continuetur cum mari mediterraneo non ſunt ibi magnę naues, ſed ſolum, vel vt in plurimum nauiculę ad vſum piſcatorum, & ita, etiam Lucę 8. nauicula dicitur, & tamen Mar. 4. vocatur nauis inquantum nauis eſt nomen ſpeciei artificij, & non ſignificat magnum, nec paruum.

Secuti ſunt diſcipuli eius. Ideſt iuerunt in eadem naui, B
& tamen dicĩt ſecuti ſunt eum, ſ. quia Chriſtus prius intrauit in nauiculã, q̃ illi, vel qa Chriſtus erat Dominus, & quò vadit dominus vadũt famuli, & quamuis ſimul eant ſolus Dominus ire dr̃, & alij dñr eum ſeq, ſicut dr̃ rex vadit ad talem locũ, & nihil dicĩt de alijs, quaſi ſolus eat, cum tamen conſtet multos ſimul ire.

Et ecce motus magnus factus eſt in mari. Scilicet tẽpeſtas, & dicitur Marci 4. facta eſt procella magna, & venti, & idẽ eſt, ſed iſtud apertius dicitur. eſt.n. procella ipſa commotio fluctuũ in mari, aliquando tñ procella dr̃ magnitudo ventorũ. Pſal. 10. ſpiritus procellarũ, i. flatus ventorum. & Pſal. 148. ſpiritus procellarum, quæ faciũt verbũ eius, i. venti fortes, & impetuoſi obediũt Deo, hic tñ Marcus accipit procellã pro cõmotione C
maris, eo ꝙ expreſſit procellam, & ventos, vel poteſt accipi procella pro ipſis ventis, qa dr̃ Luc. 8. & deſcendit procella, & venti in ſtagnum, & tñ ſi procella eſſet commotio fluctuum non poterat deſcendere, ſed vẽtus eſt, qui deſcendebat in ſtagnum, & ſatis apparet, quòd accipiatur pro vento, quia dicitur facta eſt procella magna venti. *Ita vt nauicula operiretur fluctibus*. Non eſt ſenſus, ꝙ vere operiretur, quia tunc ſubmergeretur, & non potuiſſet Chriſtus dormire, & tamen dormiebat in naui, vt patet in litera, ſed operiebatur, ideſt inueſtiebatur, ſ. quia fluctus intumeſcente mari excelſiores fiebant, quam nauis, & hoc erat nauem operiri fluctibus.

Sed contra, quia Marci 4. dicitur, & fluctus mittebat in nauem, ita vt impleretur nauis. Dicendum, D
quòd eſt modus loquendi hyperbolicus, quia intrantibus quibuſdam fluctibus in nauem dicebatur nauis impleri ad ſignificandum magnitudinem tempeſtatis, & eſt modus loquendi, tam in ſcriptura, quam apud vulgares vſitatus, vt cum dicitur aſtra ferit clangor, vere tamen non erat nauis impleta, quia dicitur ibi, ꝙ Chriſtus erat in puppi ſuper ceruical dormiens, & tamen ſi nauis eſſet impleta iam ipſe non dormiret ſuper ceruical, ſed nataret in aqua.

Poteſt tñ dici ita, vt implerẽt nauis. i. vt prope eſſet, quòd impleretur ſi Chriſtus non ſuccurriſſet, quia quod prope eſt ineſſe videtur, & iſte eſt melior ſenſus, & ſine hyperbole, ſed Luc. 8. dicitur, & compellebantur, & periclitabantur, ideſt compellebantur ire E
contra voluntatẽ ſuam non potentes gubernare nauiculã propter magnitudinẽ tempeſtatis, & periclitabantur. i. laborabant in periculo conſtituti inter mortem & vitam. *Ipſe vero dormiebat*. Antequam inciperet procella iam Chriſtus dormiebat, & dicitur Marci 4. ꝙ ipſe erat in puppi ſuper ceruical dormiens, ideſt in parte poſteriori nauis, quæ puppis dicitur, & ibi ſuper ceruical dormiebat. *Et acceſſerunt*. Erant enim diſcipuli remoti loco a Chriſto, quia cum dormire vellet ſeceſſit ab eis, ne obſtarent ſibi, & hoc innuitur Marci 4. ſcilicet, & erat ipſe in puppi, ideſt in poſteriori parte nauis, ideo ad hoc, quòd ſuſcitarent eum oportuit, quòd accederent, ideſt irent ad ipſum.

Et ſuſcitauerunt eum. A principio tempeſtatis propter reuerẽtiã nõ auſi ſunt diſcipuli accedere ad Chriſtum, nunc vero, quia ſe morti proximos cernebant ſuſcitauerunt eum. *Dicentes, domine ſalua nos*. Ideſt libera de hoc periculo, ſaluare.n. eſt ſalutem inducere, vel conſeruare, & ſic, qui alterum a morte liberat eum ſaluare dicĩt. *Perimus*. Ideſt peribimus ſi non ſaluas nos, ſed Marci 4. dicitur magiſter non ad te pertinet, quia perimus, ideſt non curas de nobis, nec de teipſo cum ſimus in periculo, & iſte eſt modus magis increpatorius, vt infra dicetur.

Et dicit eis quid timidi eſtis modicæ fidei. Increpatio eſt de iniuſto timore, & erat iſte timor propter paucitatẽ fidei. nam ſi recte de Chriſto diſcipuli iudicarent non timuiſſent, poſſe perire manendo cum illo.

Tunc ſurgens. Quando acceſſerunt diſcipuli iacebat, quia dormiebat ſuper ceruical, vt dicitur Marci 4. petentibus vero diſcipulis ſurrexit. *Imperauit ventis, & mari*. Ideſt imperauit eis, quòd ceſſarent, ſicut dicitur Marci 4. quòd dixit mari tace, & obmuteſce.

Et facta eſt tranquillitas magna. Scilicet maior, quam fuiſſet antequam inciperet tempeſtas, & dicitur, ꝙ imperauit ventis, & mari. Quia iſta tempeſtas conſiſtebat in duobus, ſcilicet in commotione fluctuum, & violentia ventorum, vtrique ergo Chriſtus iuſſit ceſſare, & quia vẽtus erat cauſa commotionis fluctuũ ponitur prius, & dicitur imperauit ventis, & mari, ſcilicet ventis, vt ceſſarent, & mari, vt quieſceret, ſic dicitur, Lucę 8. ille ſurgens increpuit ventum, & tempeſtatem aquæ.

Porro homines mirati ſunt. Scilicet qui erant in naui videntes tam ſubitam, & tam placidam tranquillitatem ſolo verbo ex maxima tempeſtate factam mirati ſunt, ſiue autem iſti eſſent diſcipuli, ſiue alij exiſtentes in naui cum Chriſto, dicetur infra queſtionę 89. *Dicentes qualis eſt hic*. Ideſt qualis virtutis, & quantæ poteſtatis. *Quia venti, & mare obediunt ei*. Quaſi eſſet mare creatura rationalis videtur Chriſti mandato obediuiſſe. nam mox, vt ipſe dixit tace, & obmuteſce. Marci 4. ceſſauit mare.

An ea, quæ habentur hic ſint continua ad præcedentia. Quæſt. LXX.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic ſint cõtinuata ad præcedentia.

Dicendum videtur, quòd ſic. primo, quia ſupra Chriſtus dixit diſcipulis, quod irent trans fretum, hic autem dicitur quomodo aſcenderunt nauiculam, & transfretauerunt, ergo neceſſe eſt, ꝙ iſta fuerint poſt illa. Secundo patet ex ordine literę, quia ſic Matthęus ſcripſit, & tamen, nunquam eſt recedendum ab ordine literę ſine aliqua cauſa manifeſta, ita vt appareat, quòd non fuerit talis ordo qualis ſcribitur, hic tamen nulla cauſa apparet. ideo ſtandum eſt ordini literę, de iſtis, quæ habentur inter mandatum domini de transfretando, ſupra. & transfretationem de qua nunc agit, ſcilicet de ſcriba, & de diſcipulo, eſt dicendum, quòd fuerint tempore medio, ſcilicet Chriſtus, quando vidit turbas iuſſit diſcipulis ire trans fretum ſupra in litera, & dum iret ad intrandum nauem acciderunt iſta duo in via, ſcilicet de ſcriba, & diſcipulo. ſic patet Lucę 9. factum eſt ambulantibus illis in via dixit quidam ad illum ſequar te, & ponuntur ibi ambo. ſic etiam dicit Origenes, quòd autem Matthęus dicit tunc iſtud geſtum eſſe, quando iuſſit, vt irent trans fretum. Lucas vero ambulantibus illis in via, non eſt contrarium, quia viam vtique ambulabant, vt venirẽt ad fretũ. idem ẽt dicit Remigius quid inter iuſſio-

nem domini de transfretando, & transfretatione gestum sit. Euangelista studuit manifestare, cum ait, & accedens vnus scriba, & sic ista duo fuerunt inter mãdatum, & transfretationem, & sic fuerunt immediatę ante istud, quod habetur hic.

Sed obijcietur, quòd fuerint alio tempore, & forte post istã transfretationem, quia illa duo, idest de scriba, & discipulo ponuntur, Luc.9. in fi. & ista transfretatio, Luc.8. circa medium. Dicendum quòd non est possibile, ꝙ istę res acciderint eo ordine quo ambo Euangelistę narrãt, cum discrepent in ordine narrandi, standum est, ergo Matthęo.

Primo, quia vt communiter Matthęus solet magis sequi ordinem naturalem historię, quam alij Euangelistę. illi vero interdum sequuntur ordinem artificialem, quod Matthæus aliquando facit, sed rarius, quam illi.

Secundo, quia doctores magis tenent hic istum ordinem narrandi Matthæi, quam Luc. vt patet ex dictis Origenis, & Remigij supra positis.

Tertio patet, quia etiam Lucas aliquo modo licet implicite videtur consentire Matthæo, dicens Luc.9. ꝙ ista duo facta sunt ambulantibus illis in via, idest euntibus ad intrandum nauem, vt transfretarent, sicut exponunt Origenes, & Remigius.

Sed adhuc obijcietur, quòd ita transfretatio non fuerit isto ordine facta, sed quòd fuerit post ea, quæ habentur infra 13. vbi Christus posuit parabolam seminantis, quia Mar. & Lucas cõueniunt in hoc: nam Marci 4. & Lucę 8. vbi ponitur ista transfretatio ponitur ante illam parabola seminantis.

Dicendum, quòd potuit esse, quòd illa parabola dicta esset ante istam transfretationem, & tamen an dicta fuerit nondum apparet, quia potest esse, quòd Marcus, & Lucas recesserint hic simul ab ordine naturali, & Matthæus illum teneat de quo qualiter sit veritas dicetur infra decimotertio, vel Marci quarto.

Sed adhuc concesso, quòd parabola seminantis fuerit dicta ante istam transfretationem non tollitur ordo supra positus, quia non erit sensus, quòd inter mandatum domini de transfretando, & transfretationem fuit dicta, sed ante illud mandatum, sic innuitur Marci quarto, vbi postquam ponitur parabola seminantis dicitur. cum sero esset factum dixit Christus transeamus econtra, idest transfretemus, & idem ordo ponitur, Lucę octauo, quia post illam parabolam subditur transfretemus trans stagnum, sed illam parabolam potuit Christus dicere, quando prædicabat turbis. nam postquam exiuit de Capharnaum, de quo habetur supra in litera iuit ad proximas ciuitates, & vicos, vt ibi prædicaret, vt patet Mar. primo, &. Lucę quarto, & fuit hoc antequam iuberet discipulis transfretare: nam hoc iussit postquam vidit turbas congregatas ad se, vt dr̃ supra in litera, & illis turbis forte dixit parabolam seminantis, & alias parabolas, quod Matthæus hic subiicuit, Marcus tamen, & Lucas illud expresserunt, & tamen de illis parabolis dicendum, quòd eo ordine fuerunt dictę quo eas Matthęus describit, quia infra decimotertio dicitur in illo die exiens Iesus de domo sedebat secus mare, & tunc sequitur quomodo congregata turba dixit istas parabolas, an tamen Marcus, & Lucas potuerint tenere ordinem rectum circa istas parabolas dicetur Marco quarto, vel Lucę octauo, vbi de hoc agitur.

F *Quare Christus nunc transfretauerit. Et quomodo dupliciter ostenditur omnipotentia. Quæst. LXXI.*

QVAERETVR quare Christus nunc transfretauit. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo ad euitandum turbas, nam voluit illas euitare propter causas positas supra q.55. si tamen vellet ab eis recedere per terram non posset, quia sequerentur eum, nunc vero cum ipse ascenderet nauiculam non poterant turbę sequi eum, quia non poterant intrare omnes in Christi nauiculam cum esset parua, etiam non occurreret eis habere in promptũ nauiculas alias iuxta voluntatem suã ad transfretandũ, saltẽ non possent hoc
G omnes licet essent alię nauiculę ibi cum illa, in quam Christus ascendit Mar.4. non legitur tamen alia transfretasse, nisi Christi nauicula, vt colligitur hic, & ibi, & Luc.8. etiam, quia nescirent turbę quo Christus ire vellet, & sic forte non esset vtile eis sequi illum transfretando, etiam quia si transfretarent non esset eis facile redire quandocunque vellent in domos suas, si autem Christus terrestri itinere pergeret nullũ istorum inconuenientium esset, quia facile esset cuilibet de turba sequi illum, quando vellet, & redire, quando vellet: & sic ad hoc, ꝙ Christus euitaret turbas nunc congregatas non fuit conueniens, ꝙ terrenum iter ageret, sed ꝙ transfretaret. Secũdo fuit, quia Christus
H volebat oñdere se esse Deũ, & quia Deo soli cõpetit esse omnipotentẽ, voluit Christus oñdere omnipotentiã. Ostendit aũt dupliciter omnipotentia, s. intensiue, & extensiue. Primo mõ faciendo opera infinitę potestatis, nam infinita potentia est omnipotẽtia, cũ supra infinitũ posse nullum posse sit, qui ergo agit aliquid ex infinita potestate agit ex omnipotentia: hunc modũ omnipotentię Christus oñdit in quolibet miraculo, nam nullum miraculum potest fieri ex minori potestate, quam infinita. Secũdo modo, s. extensiue ostẽditur omnipotẽtia si super singula quis exerceat potestatẽ, & hunc modũ Christus voluit oñdere nũc, nã in terra potestatẽ suã ostenderat multa miracula faciendo, voluit ergo nunc ostendere, ẽt in mari potestatem suã placando mare per imperiũ, sic dicit
I Origenes cum multa magna, & miranda ostendisset in terra, transijt ad mare, vt ibidem excellentia opera demonstraret, quatenus terrę, marisque dominum se esse cunctis ostẽderet, & ista ẽt fuit causa quare postq̃ transfretauit sanauit arreptitios, infra in litera, s. vt per hoc oñderet se esse dñm creaturę spũalis, sicut oñderat se dñm creaturę corporalis sanando corporum morbos. Tertio fuit, quia Christus volebat ire ad pdicandũ vltra mare istud; prędicauerat. n. multis diebus in ciuitatibus ac locis Galileę citra mare, ideo voluit, etiã prædicare habitantibus vltra mare: nõ. n. volebat manere semper in eodem loco, sed prædicare per diuersa loca, sic patet Lucę 4. quando exiuit de Capharnaum, & turbę venientes detinebant illum ne disce-
K deret ab eis, s. de vrbe Capharnaũ, & ille dixit, & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, & ista etiam est præcipua causa transfretãdi, licet Christus nõ pdicauit vltra fretũ, qa incolę terrę rogauerunt, vt recederet de regione eorũ infra in lr̃a saltẽ tñ sanauit arreptitios, & ad hoc principaliter ibat, quia hoc solum sciebat se ibi facturum,

Quomodo dicitur secuti sunt eum discipuli eius. Quæst. LXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd secuti sunt eum discipuli eius. Aliqui dicunt, quod secuti sunt eum, quia Christus ascendit in nauem,

nauem, & illi via terrestri secuti sunt eum, sic interdũ faciebant turbę, vt infra 14. s. secessit inde in nauicula in locum desertum, & cũ audissent turbæ secuti sunt pedestres de ciuitatibus, & Marc. 6. dicitur de Christo & discipulis, ꝙ ascendentes nauem abierunt in desertum locum seorsum, & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Alii dicunt, quòd secuti sunt eum. s. euntes in alia naui, & nauis Christi pręcessit, nauicula autẽ in qua discipuli erant subsecuta est, nam multę nauiculæ erant in littore cum illa, in qua Christus transfretauit, vt patet Marc. 4.

Sed primum non stat, quia discipuli nauigio trãsfretauerunt cum dicatur supra in litera, quòd Christus iussit discipulis ire transfretũ, & magis patet Luc 8. cum dicitur transfretemus, & ascenderunt, nauigantibus autem illis obdormiuit.

Secundum non stat, quia necesse est, ꝙ fuerint discipuli in eadem nauicula, in qua Christus, quia Luc. 8. dicitur ascendit ipse in nauiculam, & discipuli eius. Item patet, quia insurgente tempestate accesserũt discipuli, & suscitauerunt Christum dormientem, vt patet in litera, ergo erant in eadem naui.

Sed dicendum, ꝙ discipuli secuti sunt eum, quia Christus erat dominus eorum, ideo ipse solus dicebatur transfretare, illi autem non dicebantur transfretare, sed sequi dominum suum transfretantem, vt dictũ est supra in expositione literæ.

Quare Christus voluit habere secum in naui discipulos. Et quod multoties Christus permittit hominem fluctuari, ne superbiat. Quæst. LXXIII.

QVAERETVR quare Christus voluit secum in naui habere discipulos.

Dicendum, ꝙ fuit propter multa. Primo ad erudiẽdum eos constantes esse in periculis per fidei firmitatem, nam instruxerat eos qualiter vitare deberent inanem gloriam, & applausum populi per hoc, ꝙ recessit a turbis, quæ eam laudabant, & venerabantur: nũc per experientiam periculorum vult eos instruere cõfidentes esse, nec timere quidquam per fidem, sic dicit Chrysost. accepit autem discipulos secum in naui, vt ad vtraque eos erigeret, & ad hoc, ꝙ in periculis non stuperent, & ad hoc, ꝙ in honoribus moderata de se extiment.

Secundo fuit, vt reduceret eos in considerationem suę fragilitatis, nã ex eo, ꝙ Christus miracula magna faciebat, & isti adhærebant ei familiariter honorabãtur a turbis, & ipsi ex hoc gloriabantur, & maxime, quia Christus concesserat istis potestatem prędicandi, & miracula faciendi infra. 10. & Luc. 9. & faciebãt miracula, de quibus valde exultabant, & gloriabañt. Luc. 10. s. reuersi sunt 72. cũ gaudio dicentes domine etiam dęmonia subijciuntur nobis in noĩe tuo, Christus aũt dixit nolite in hoc gaudere, quia spũs vobis subiiciuntur: in quo patet, ꝙ ibi erat aliqualiter gloria humana per q̃ in seipsis extollebantur discipuli, quia alias Christus non vetuisset eam, vt ergo non gloriarentur in seipsis voluit eis propriam infirmitatem ostendere constituendo in periculo, de quo nõ possent se liberare, & sic agnoscerẽt se nihil eẽ, sic dicit Chry. vt. n. non magna de se saperent pp hoc, ꝙ aliis dimissis eos retinuerat ꝑmittit eos fluctuari, sic. n. sępe De⁹ facit hoĩ ne superbiat, vt patet secunda Corint. 12. cũ Paulus de se ait ne magnitudo reuelationum extollat me datus est mihi stimulus carnis meę angelus Sathanę, vt me colaphizet, sic etiam dicit Grego. super Ezec. quòd quia Deus ostenderat Ezechieli magna-

A lia, Ezehiel. primo, vt non superbiret, vocauit eum filium hominis ibi sequent. c.

Tertio fuit hoc ad ostendendum discipulis dulcedinem beneficiorum suorum, nam Christus multa miracula fecerat turbis sanando infirmos eorũ, & benefaciendo eis, de quo ẽt discipuli Christi gaudebant videndo eius omnipotentiam, quia tñ magis gauderent si in seipsis beneficia diuinæ bonitatis sentirent voluit Christus eos a morte liberare, & ad hoc fecit, vt secum essent in nauicula, sic dicit Cyrill. quia discipuli oẽs a Christo beneficiatos videbant, decebat etiã ipsos per proprium sensum in beneficijs Christi delectari, non. n. sil'r quis considerat, quę fiunt in alienis B corporibus, & in suo, & ideo dominus discipulos mari, & ventis exponit, idem dicit Origenes.

Quarto fuit, quia Christus volebat transfretare, vt iret ad pręedicandum vltra mare, & ad hoc decebat discipulos suos esse cum eo, vt indesinenter doctrinã eius audirent, si tñ non comitarentur eum nauigantem, non inuenirent eum postea, vsque post aliquot dies si sequerentur eum itinere terrestri, & si ibi non prædicauerit, decuit tñ ꝙ viderent qualiter legionem dæmonum eijciens de hoĩe misit in porcos, ꝙ fuit stupendũ miraculum, & per hoc saltem in fide instruerentur. Quinto fuit pp Christi honestatem, nam cum esset dominus, & magister non honeste iret solus vadens, sed decebat, ꝙ discipuli eius comitarentur eũ, C quia illi familiariter ei adhęrebant cũ specialius ipsi, quam cęteri cognoscerent, & ideo qñ turbę veniebãt ad audiendum Christum ipsi accedebant ad Christũ, vt non permitterent turbas appropinquare ei, sic dicitur supra 5. videns Iesus turbas ascendit in montem, & cum sedisset accesserũt ad eum discipuli eius: hoc autem erat, quia omnes turbę nitebãtur accedere ad Christum, vt tangerent eum Lu. 6. omnis turba quęrebat eum tangere, quia virtus de illo exhibat, & sanabat omnes, & propter hoc etiam interdum nolentibus discipulis turbæ comprimebant Christum, vt eũ tangerent sequent. c. & Lucæ. 8. discipuli tamen prohibebant quantum poterant, & ideo turbæ rogabant sæpe, ꝙ permitterentur tangere Christum infra. 14. s. D rogabant eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tãgerent, paruuli etiam volentes aliqñ ad Christum accedere repellebantur a discipulis infra. 19. s. oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, discipuli autem increpabant eos, & Iesus dixit sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire.

Sexto fuit, & principaliter pp Christi testimoniũ, voluit enim Christus habere testimoniũ a discipulis. Actuum 1. eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudęa, & Samaria, & vsque ad vltimũ terræ. Fuit autem istud testimonium quantum ad duo. Primo ad tollendum suspitionem de vita Christi, quia cũ Christus faceret magnalia, qualia nemo fecerat si solus manere soleret putaretur, ꝙ habebat colloquia aliqua cũ dæmonibus, vel faciebat aliquas cęremonias illicitas E Magorum, aut esset vita sua dissimilis vitę aliorum, & ex hoc redderetur suspecta, nam Iudæi aliqui putabant, vel asserebant eum habere consortium cum dęmonibus dicẽtes in Beelzebub principe dæmoniorũ dæmonia eiicit sequenti cap. & infra 12. & idem putauerunt aliqui gentiles, de quibus fuit Porphyrius, vt ait Aug. lib. 1. de concordan. euang. propter hoc ergo Christus nolebat, manere solus saltem ad modicum tempus, nisi interdum ex causa, & ad paucum tẽpus, sicut aliqñ orando, vt patet Luc. 6. exiit in montem solus orare, & qñ necesse erat discipulos mittere ad aliquid, sicut quando iuerunt pro cibis in vrbem Samaritanorũ, & ipse mansit solus ad fontem Io. 4. & redeũtes discipuli, & Samaritanæ colloquentẽ inuenientes

mirati sunt eodem c.& quando turbas volebat expedire: nam iussit discipulis ascēdere nauiculam,& pręcedere eum, & post modicum ipse venit ad eos ambulans super aquas infra 14.& Mar.6.& quando fugiebat a turba, sicut quando voluerunt eum regem facere: nam tunc solus fugit in montem Ioan.6.& quando fugit abscondens se volentibus eum lapidare Iudæis Ioan.8.& quando voluerunt eum præcipitare Nazareni de supercilio montis Lucę 4.sed ista rara erāt & paruo tempore durabant,aliàs autem semper manebat cum discipulis, & ita nemo poterat vitam eius habere suspectam, quia habebat testes totius cōuersationis suę. Secundo erat ei testimonium discipulorum necessarium propter prædicationem, quia discipuli prædicaturi erant gesta Christi post eius resurrectionem, oportebat ergo,quòd diligenter inter fuissent semper omnibus actibus eius, sic dixit Petrus loquens de electione Matth. Actu.1.scilicet oportet, ergo ex his viris,qui nobiscū sunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens a baptismate Ioannis vsque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis, & sic necesse erat propter testimonium Christum manere semper cum discipulis, & ita voluit eos secum habere in naui.

An ista tempestas fuit naturalis, vel miraculosa. Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR de ista tēpestate, quæ nunc fuit in mari,an fuit naturaliter,vel miraculose.

Dicendum, quòd poterat esse vtroque modo. De primo patet, quia sępe tempestas in mari accidit. De secundo patet,quia Deus suscitat tempestates in mari, quando vult, quia omnia obediunt ei, & maxime,quia tēpestates illę accidūt ex ventis: Deus tamen est, qui ventos gignit,& suscitat. Psal.134.educens nubes ab extremo terrę, qui perducit ventos de thesauris suis, & isti venti producti faciunt quidquid Deus iubet. Psal.147.spiritus procellarum, quę faciūt verbum eius,idest venti fortes Deo obediunt, vnde si iusserit ventis diuidere mare, vel desiccare illud faciēt, sic patet Exo.14.scilicet cum extendisset Moyses manum super mare abstulit illud Deus, idest aperuit flante vento vehementi,idest vrēte tota nocte, & vertit in siccum. sic etiam locustas, quæ venerant super Aegyptum Deus expulit de terra obiecto eis vento Exo.10.scilicet flare fecit ventum ab occidente vehementissimum, & arreptam locustam proiecit in mare rubrum.sic etiam ventus iubente domino dedit Iudæis coturnices Numeri 11.ventus egrediens a domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimisit in castra. Idem Psal.77. Deus ergo mittit ventos, quando vult, & concutit mare, & fiunt tempestates. Psal.106.qui descendunt mare in nauibus ipsi viderūt opera domini, & mirabilia eius in profundo, dixit.i. mandauit,& stetit spiritus procellę,idest venit ventus validus, & exaltati sunt fluctus eius. ascendunt vsque ad cęlos,& descendunt vsque ad abyssos, anima eorū in malis tabescebat, idest turbabantur nauigantes visis tempestatibus.

Dicendum tamen, quòd quomodocunque fuerit ista tempestas, siue naturaliter, siue miraculose Deus voluit,quòd esset, & ideo intrauit mare,vt tempestas ista ibi turbaret nauem: nam etiam ea,quæ naturaliter accidunt Deo volēte fiunt, & ab eo ordinata sunt cum ipse sit prima causa naturę. Sed magis videtur dicendum,ꝙ supernaturaliter acciderit Christo iubente, quod aliqualiter innuitur. Lucę 8.scilicet,& descendit procella venti in stagnum, idest iste vētus venit a par-
F te superiori, & tamen tempestas maris solet potius a
parte inferiori inchoari genitis quibusdam ventis sub
aqua. sic etiā dicit Origenes ingressus Christus naui-
culam fecit turbari mare: hęc tempestas nō ex se orta
est,sed potestati paruit imperantis, qui educit ventos
de thesauris suis, & ita communiter tenetur.

Quare tempestas ista fuit tam magna. An quia quanto tempestas erat maior,tanto erat miraculum maius. Quæst. LXXV.

QVAERETVR quare ista tempestas fuit tam ma-
gna: nam tam grauis fuit,quòd discipuli puta-
G uerunt se perituros, & Mar.4.dicitur, quòd facta est
procella magna venti, & fluctus mittebat in nauem,
ita vt impleretur nauis.

Dicendum,quòd fuit propter multa. Primo,vt discipuli cogerentur Christum dormientem suscitare: nam si fuisset parua tempestas non timuissent discipuli,quia plurimi eorum erant viri nautici experti frequenter pericula maris cum essent piscatores supra 4. & Mar.primo,vt ergo ipsi timerent oportebat, quòd esset grauis tempestas, & insolita.

Secundo fuit ad ostendendum manifeste, quòd
esset miraculum sedare mare: nam si fuisset parua tē-
pestas, etiam si Christo iubente cessaret non putare-
tur esse miraculum, quia crederetur, quòd per seip-
H sam cessabat,sicut aliàs ęrat solitum fieri: Christus ta-
men valde cauebat ne posset dubitari de operibus suis
an essent miracula, vel non.

Tertio fuit, quia Christus non solum volebat miraculum facere,sed etiam magnum miraculum,vt ex differentia miraculorum ostenderet se maiorem esse omnibus antiquis patribus, & prophetis, qui aliqua miracula fecerant, & quia quanto tempęstas ista maior erat,tanto esset miraculum maius saltem ex parte rei,vel in iudicio hominum,faciendo illam tempestatem magnam faciebat, quòd miraculum esset magnum, sic dicit Origenes facta est autem tempestas magna, vt magnum opus ostenderetur.

Quarto fuit, vt magis gauderent discipuli Christi:
quia istud miraculum factum est ad consolationem
I discipulorum eius,vt ostensum est supra q.73.& tamē
quanto quis est in maiori angustia tanto est maius
gaudium de liberatione ab illa, ideo debuit esse ma-
gna tempestas,vt multum gauderent, quando libera-
rentur,sic dicit Orige.facta est tempestas magna,quia
quanto magis fluctus nauiculę irruebant, tanto ma-
gis discipulos timor conturbabat, vt plus desidera-
rent se liberari per miracula saluatoris.

Quare Christus non recipit aliquos de turbis secum in nauiculis, quæ erant in littore. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR quare Christus non recepit tur-
bas, vel aliquos de turbis secū in nauicula, aut
K in alijs nauiculis, quæ erant in littore,quādo Christus
transfretauit,vt dicitur.Mar.4.

Dicendum, quòd fuit hoc propter multa. Primo, quia Christus,ideo transfretauit,vt turbas declinaret, vt ostensum supra q.55.non ergo reciperet turbas secū,vel aliquos de turba. Secundo fuit hoc,quia Christus intendebat nunc constituere discipulos suos in aduersitate, vt per hoc fides eorum appareret saltem ipsismet, & erudirentur confidentes esse in periculis, ista autem doctrina non erat necessaria turbis, quia sufficiebat eis, quòd agnoscerent per miracula Christum esse verum Deum,& crederent in eum,discipulis autem non solum erat necessariū credere in Christum, sed etiam instrui tolerare confidenter periculis quia

quia ipſi conſtituendi erant doctores, & principes orbis terrę, ideo ſuffecit diſcipulos nauigare, vt ſic erudirentur per fidem ſuperare pericula, turbis autem non erat hoc neceſſarium, quia iſta eſt doctrina perfectorum, vel anhelantium ad perfectionem, turbę autem imperfectę ſunt, & ſufficit eis credere, & operari plane maxime in principio doctrinę, quia nunc erat principium doctrinę noui teſtamenti, ſic dicit Chryſo. vbi enim miraculorum oſtenſio erat plebem permittit adeſſe, vbi autem tentationum, & timorum arreptio, athletas orbis terrarum quos excitaturus erat, hos ſolos aſſumit,

Tertio fuit, quia Chriſtus nouerat, quòd diſcipuli ſui in hoc periculo futuri erant infirmi, & ipſe propter hoc eos increpaturus erat vocans eos modicę fidei, noluit autem, quòd turbę viderent defectum diſcipulorum ſuorum, ideo noluit, quòd turbę ſequerentur eum, ſed ibat ipſe cum diſcipulis, ſic dicit Chryſo. in homilia, diſcipuli non habebant decentem opinionem de Chriſto, ſcilicet quòd non excitatus, ſiue dormiens poſſet mare increpare, propter quod nec pręſentibus turbis hoc ſignum fecit, vt non accuſentur diſcipuli modicę fidei, ſed diſcipulos ſolos accipiens corrigit,

Sed obijcietur, quia Chriſtus interdum increpabat publice diſcipulos ſic patet infra 17. & Lucę 9. cum dixit eis o generatio incredula, & peruerſa quouſq; ero vobiſcum? vſquequo vos patiar?

Dicendum, quòd ibi diſcipuli publice peccauerãt, quia adductus fuerat ad eos quidam lunaticus, & nõ potuerant eum curare propter incredulitatem ſuam, & hoc fuit præſentibus turbis: nam pater illius lunatici dixit obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum, & tamen peccantes publice, publice debent puniri 1. Timo. 5. peccantes coram omnibus argue, vt cęteri timorem habeant, præcipue tamen fecit id Chriſtus ad defenſionem ſuam, quia pater illius lunatici dixit obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum, & per hoc ille putaret, quòd doctrina Chriſti non erat omnino vera, vel poteſtas eius nõ erat ſufficiens, ideo diſcipuli ſui non poterant iſtum curare, & per hoc etiam dubitabant, an ipſe Chriſtus poſſet curare illum, ſic innuitur Mar. 9. vbi iſte dixit ſi quid potes adiuua nos miſertus noſtri: Chriſtus autẽ nullo modo debuit hoc tolerare, ideo diſcipulos ſuos publice increpuit, & ipſe ſanauit confeſtim lunaticũ, vt per hoc oſtenderet, quòd propter ſolam incredulitatem diſcipuli non potuerant ſanare iſtum, & non propter defectum poteſtatis, nec doctrinę Chriſti. neceſſarium, ergo valde fuit, quòd nunc Chriſtus eos publice increparet: nunc autem non erat ſic, quia adhuc diſcipuli non peccauerant per paucitatẽ fidei, ſed Chriſtus nouerat eos peccaturos, ideo voluit taliter facere, ꝙ peccatum, & correctio eorũ occultarentur,

Vnde prouenit ſomnus homini. Et qui magis dormiant, & quam ſit vtilis homini, & neceſſarius.

Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR circa hoc, ꝙ dicitur, ꝙ Chriſtus dormiebat, & eſt dubium propter hoc de ſomno, vnde proueniat homini.

Dicendum, quod prouenit ex duobus, ſcilicet ex neceſſitate, vel conditione materiæ, & ex intentione finis.

De primo dicendum, quòd ſomnus in homine, iuxta Ariſtotelem primo de ſomno, & vigilia nihil aliud eſt, niſi quies virtutum animalium, ideſt virtutis intellectiuæ, & virtutũ ſenſitiuarũ, & maxime ipſarũ ſenſitiuarum: fit autem perfecta ſenſatio per hoc, ꝙ

A ſpecies obiectorum acceptę per ſenſus particulares tranſmittuntur, & perueniunt ad ſenſum cõmunem qui conſiſtit intra cerebrum, & fit iſta tranſmiſſio per quoſdam neruos concauos, ſi autem contingat iſtos neruos repleri, ita vt per concauitatem illã nullæ ſpecies tranſeant ceſſat omnis ſenſatio, & iſta eſt proprie ſomnus. eſt autem cerebrũ pars valde frigida in corpore, & de ſtomacho ſurgunt multi fumi calidi propter calorem epatis, & cordis, & cum fuerint in capite propter frigiditatem cerebri ingroſſantur, & tunc implent illam concauitatem neruorum, & non poſſunt tranſire ſpecies ſenſibiles, & ita cauſatur neceſſario ſomnus, quandiu autem fumi ſurgentes a ſtoma-

B cho manent in capite adhuc calidi, non fit ſomnus, quia calor cauſat raritatem, & ſic ſunt fumi illi habentes ſubſtantiam raram, ideo licet ingrediantur cõcauitates illorum neruorum non replent illas, ſed adhuc manet locus peruius ad tranſitum ſpecierum, & ita nondum eſt ſomnus.

Alia cauſa eſt, & magis præcipua, quia calidi eſt aſcendere, ideo fumi iſti quandiu ſunt calidi manent in parte ſuperiori cerebri, cum autem infrigidantur, quia omne frigidum eſt ponderoſum neceſſe eſt, vt cadant, & quia loca inferiora cerebri ſunt, vbi ſunt illi nerui concaui per quos tranſeunt ſpecies ſenſibiles neceſſe eſt, vt fumi deſcendẽtes repleãt illos neruos, & ſic non remanent peruii ad tranſitum ſpecierum, non poteſt ergo tunc fieri aliqua ſenſatio, & tunc ne-

C ceſſario eſt ſomnus, & iſta eſt cauſa potiſſima ſomni ex conditione materiæ. Huius autem ſunt multa ſigna. Primum eſt, quòd poſtquam quis cibo plenus eſt maxime ſomnum habet, ſcilicet, quia tunc ſurgũt fumi de ſtomacho, qui infrigidati a cerebro replent neruos prædictos, & tollunt ſenſationem, & conſequenter cauſant ſomnum. Secundum eſt, quia poſt magnum laborem corporalem deſiderat homo valde ſomnum, ſcilicet, quia per laborem reſoluuntur multi fumi qui replent cerebrum, & neruos, vt dictũ eſt. Tertium, quia in tempore frigido magis homines dormiunt, quam in calido, ſcilicet quia frigus aeris adiuuat frigiditatem cerebri, vt magis infrigidentur,

D & ingroſſentur fumi exiſtentes in cerebro, & ſic fiat longior ſomnus. Quartum eſt, quia homines habentes complexionem magis humidam, dum tamen ſit aliqualiter calida, magis dormiunt, quam cęteri; & ita magis dormiunt ſanguinei, quam cholerici, vel melancholici. multa, & alia ſigna huius ſunt, quæ omittimus, & ita ex neceſſitate, & conditione materiæ ſomnus cauſatur,

Secundum, & principale eſt ex intentione finis, natura enim, ideſt Deus intendit hominem talẽ conſtituere, vt neceſſe eſſet interdum dormire, tanquã eẽt ſomnus valde vtilis, & neceſſarius homini, & hoc principaliter propter duo, ſcilicet propter nutritionẽ, & propter pręſeruationem a reſolutione. De primo

E patet, quia anima hominis eſt vnica cuius ſunt omnes potẽtiæ, quæ ſunt in homine, & quia poteſtas ſua eſt finita, quando valde intendit vni rei non poteſt intenſe ad alteram attendere, vt oſtendit Ariſt. 10. Eth. in delectationibus, & ita quando aliqua delectatio eſt vehementiſſima, ſiue ſit ſpiritualis, ſiue corporalis, nõ poteſt anima intendere, niſi illi ſoli, ſic dicit Ariſtotel. 7. Ethicorum, capitulo decimoquinto, quòd in venereis neminem intelligere quicquam poſſe. in vigilia autem homo intendit operibus intellectus, quæ ſunt excellentiora in anima, & ſenſationibus, quæ habent locum poſt intellectum, vires autem naturales, vt eſt nutritiua, ſcilicet in appetendo, digerendo, aſſimilando, & expellendo, quæ habent locum infimum in viribus animę, non habent tunc operationem ſuam, niſi

valde

valde remissam eo, quòd anima non intendit tūc per illas vires, sed per excellentiores, vt dictum est, ideo si homo semper esset vigilans, quasi nihil vegetaretur, & consequenter necesse erat eum cito perire, ideo oportuit dari tempus in quo anima cessaret intendere operationibus intellectiuis, & sensitiuis, & intenderet solis vegetatiuis, & sic homo sufficienter nutriretur, & istud est, quòd homo habeat somnum, quia nihil aliud est somnus, vt supra dictum est, nisi quies virtutum animalium cum intensione naturalium, idest vegetatiuarum. De secundo patet, quia si homo non haberet somnum, oporteret, quòd cito moreretur propter magnam resolutionem, quæ fit in vigilia: nā in vigilia homo præcipue intendit operibus intellectus, ista tamen valde desiccant hominem, & corrūpunt, vt dicit Aristo. primo de anima propter multum speculari marcescit animal corrupto quodā interius, & non solum est hoc verum circa speculabilia proprie dicta, quæ sunt scientifica, sed etiam in quacunque cogitatione, etiam de rebus humanis Sapien. 9. corpus, quod corrumpitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem, ideo si homo vigilaret tanta fieret in eo resolutio, ꝙ necesse esset mori in breui, ideo necessarius fuit homini somnus. In quo homo dupliciter adiuuatur, scilicet directe, & per accidens. Directe quidem inquantum ibi valde vegetatur intendente anima solis operibus vegetationis: nam anima, nunquam quiescit, sed semper operatur intense quandiu in corpore est, qa ipsa est substātia infatigabilis, ideo siue in somno, siue in vigilia semper intense operatur, & tamen in somno, quia intendit soli vegetationi, efficit eam perfecte. Per accidens autē adiuuatur homo in somno, quia tunc non resoluitur per operationes sensitiuas, & intellectiuas: nam sicut resoluunt hominem, & affligunt operationes intellectiuę, ita etiam sensitiuę. nam videre, & audire, & reliquę sensationes non fiunt sine quodam dolore, vt dicitur 7. Ethi. c. vltimo, & tamen non sentimus istum dolorem propter continuam assuetudinem sentiendi, vt dicitur ibidem, quod verum est, nisi sit sensibile excedens, quia tūc non solum affligit, sed etiam destruit sensum, vt dicitur 2. de anima, quòd excellens sensibile corrumpit sensum, vt patet in rebus duris circa tactum ibidem, & in luce forti circa oculum, & voce terribili, vel tonitruo circa auditum. somnus autem priuat omnem sensationem, & intellectionem perfectam, iō somnus per accidens hominem adiuuat, & ita fuit somnus magis necessarius ad vitam hominis, quam panis. Cōsiderandum autem, quòd licet somnus sit in homine necessarius tam ex conditione materię, quam ex intentione finis, potius tamen fuit ex intentione finis, quia potuerant organa sentiendi taliter disponi, quòd fumi ascendentes ad cerebrum non causarent somnum, vt si nerui concaui per quos transeunt species non intrarent ad cerebrum per partem inferiorem, sed per superiorem partem cerebri: nam tunc fumi ingrossati a cerebro, quando descenderent non impedirent concauitates illorum neruorum, immo tunc essent magis liberę, quia omne ingrossatum descendendo elongaretur ab eis, & si forte saltem neruos vnius sensus intrarent per partem superiorem cerebri saltem ille sensus semper vigilaret, cęteri autem ad tempus cessarent a sensatione, & ad tempus sentirēt, quia tamen hoc existente vigilaret semper animal, & consequenter cito periret, natura intendit prouidere homini, quod haberet somnum, etiam si ex conditione materię non sequeretur, sed quia intentio naturæ fuit, quòd homo haberet somnum, quia erat sibi valde vtilis, taliter disposuit organa sensitiua, quòd ex

F conditione materię sequeretur somnus necessario, hoc autem fuit faciendo, quòd omnes nerui concaui intrarent per partem inferiorem cerebri, & ita fumi ingrossati replerent illos.

An nunc in Christo fuerit somnus naturaliter, vel voluntarie. Et ad quæ somnus sequatur. Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR nunc de Christo an ipse accepit somnum, & an nunc fuit in eo somnus naturaliter, vel voluntarie.

Dicendum, quòd non est dubium quin Christus somnum accepit: nam nunc dormiuit, vt patet hic, & Mar. 4. & Luc. 8. ergo assumpsit somnum.
G Oportuit autem, quòd Christus assumeret somnum propter multa. Primo, quia vt ostensum est supra q. 52. Christus assumpsit omnes defectus nostros generales, somnus autem cōsequitur totam speciem, quia nemo est, qui non dormiat propter causas positas precedenti q. ergo etiam ipse somnum assumpsit. Secundo, quia Christus assumpsit omnia necessaria ad ostēdendum veritatem humanę naturę, qui autem non dormiret nō videretur habere corpus humanum, sed phantasticū, qđ Manichęi, & multi alij de Christo senserunt, ideo Christus debuit assumere somnum, vt vitaret istam calumniam. Tertio, quia corpus Christi erat passibile, & mortale, sicut corpora nostra 2. ad Corin. 13. quòd autem crucifixus est ex infirmitate,
H viuit autem ex virtute, idest quia habuit naturam humanam subiectam eisdem infirmitatibus quibus nos, & consequenter corpus Christi erat resolubile, ideo necesse erat, quòd diu vigilando cito moreretur, nisi seipsum vellet miraculose conseruare: Christus tamē nolebat viuere miraculose, sed naturaliter cum esset verus homo, ideo somnum acciperet ne resolueretur in breui corpus eius. Quarto, quia Christus assumpsit passiones nostras generales, etiam quę consequuntur hominem propter peccatum, vt famem, sitim, fatigationem a fortiori, ergo assumere illas, quę consequuntur ex conditione speciei, etiam sine peccato quales sunt desiderium cibi, & potus, quia iste non sunt poenę, cum etiam Adam ante peccatum ista ha-
I beret: nam aliàs Deus non prouidisset ei de cibo, & tamen prouidit Gene. 2. huiusmodi est somnus, quia homo ante peccatum habuisset somnum si mansisset diu in statu illo: nam ad cibum, & potum sequitur naturaliter somnus, ideo sicut sine cibo, & potu in statu illo non poterat homo conseruari, ita nec posset sine somno manere: Christus ergo istam passionem assumeret: nam inter omnes humanos defectus nullus est ei tam naturalis, sicut somnus. Dicendum ergo, ꝙ Christus somnum acceperat, & dormiebat horis solitis, & ex causis determinatis secundum naturam, sicut cęteri homines, alioquin quando nunc Christus dormiuit in naui mirarentur discipuli, sicut de aliquo insolito, sed non mirati sunt, quia Christus palam dor-
K miuit videntibus illis, & ipsi non audebant suscitare eum, tanquam vere dormientem quousque fuerunt in magno periculo, ergo Christus solitus erat dormire, sicut cęteri homines. Hoc supposito dicendum, ꝙ Christus potuit nunc dormire naturaliter, vel voluntarie. De primo patet, quia propter cibum sumptum, vel propter laborem, aut alias causas poterat ei accidere somnus, sicut cęteris hominibus cum istā passionem assumpsisset. De secūdo patet, quia Christus erat dominus naturę suę, & poterat habere passionem, quam vellet, & quando vellet, hoc autem in nobis non est, quia aliquis somnum desiderat, qui dormire nequit, & aliquis vellet vigilare, & non potest, sicut dicitur

dicitur infra 26.& Lucę 22.non potuistis vna hora vigilare mecum: Christus autem assumpsit somnum, quia voluit, & potuisset assumere naturam nostram sine somno, quia non se consequuntur necessitate ineuitabili, ideo poterat Christus si vellet manere lõgo tempore sine somno: sic interdum faciebat integris noctibus vigilãs in oratione, Lucę 6. exijt in mõtẽ solus orare,& erat pernoctans in oratione Dei. per hoc tamen non grauabatur corpus eius, sed ita faciebat omnia ac si semper solitis horis dormiret, vnde eodem c.dicitur, quod postquam tota nocte in oratione mansisset facto die vocauit discipulos, & elegit ex eis Apostolos, prædicauitque turbis totum illum magnum sermonem,qui habetur supra a principio 5. ca.vsque ad finem septimi. ita etiam poterat Christus dormire, quando vellet, & quantumcunque vellet, etiam nulla causa naturali existente. Primo patet, quia erat dominus naturę suę,ideo poterat hoc facere. Secundo patet,quia ipse potuit immittere soporem grauissimum in Adam, ita vt auferret ei vnam de costis suis, & non sentiret Gene.secundo. poterat ergo sibi ipsi soporem immittere. Tertio patet, quia vt ostensum est præcedenti q.somnus prouenit ex ingrossatione fumorum facta a cerebro replentium postea concauitates neruorum per quas transeunt species sensibiles, poterat tamen Christus infrigidare, vel calefacere, aut alterare cerebrum suum qualitercũque vellet, ergo poterat dormire quandocunque vellet, & quanto tempore vellet.

Dicendum tamen, quòd licet tam naturaliter,quã voluntarie somnus iste accidere poterat, fuit tamen voluntarie, quia etiam si Christus nullam causam incitantem ad dormiendum haberet, dormiret tamen vt esset locus sequenti miraculo de turbatione maris, & sedatione, vt dicetur sequenti q.sic dicunt Chryso. & Origenes.

Quare Christus nunc dormiebat.
Quæst. LXXIX.

QVAERETVR cum Christus nunc sponte dormierit, quare hoc fecit.

Dicendum,quòd propter multa. Primũ est, vt esset locus miraculo, quia Christus volebat,quòd nunc insurgeret grauis tempestas,& discipuli prę timore magno peterent liberari ab eo, & sic appareret manifeste miraculum istud,tamen non poterat conuenienter fieri Christo vigilãte, quia si eo vigilante tempestas inciperet, aut sedaret eam immediate, aut non. si sedaret non appareret miraculum, quia tempestas,quando incipit nõ potest esse magna, eo quòd nihil de ea adhuc apparuit, quando incipit. Si autem non sedaret discipuli non rogarent eum, ꝙ sedaret,quia ipse videbat eam,& poterat sedare si vellet,& tunc,aut non sedaret illam, sed permitteret per se cessare, aut tarde sedaret. Si primo modo nullum esset miraculum. Si secundo modo aliquod esset, & tamen dubium, quòd putarent astantes, quod vsque ad illam horam facere non potuerat,quod erat incõueniens, quia per hoc crederetur potentiam suam esse limitatam,& ab altero conferri ei per temporum vices, sed spiritus propheticus interdum erat in prophetis, & interdum non, sicut fuit de Eliseo,qui voluit prophetare coram tribus regibus, & non potuit quousque caneret citharista,& tunc facta est super eũ manus domini 4.Regum 3.cum autem Christus dormiret insurgente ista tempestate discipuli necessitate compulsi eum suscitarent petentes liberari, sicut factum est,& ita manifeste appareret miraculũ,& nullũ esset inconueniens de prædictis,sic dicit Cyril.si vigi-

A lante domino accidisset tempestas, vel nõ timuissent discipuli, vel non exorauissent, vel non credidissent eum posse talia facere: qua propter dormit prestans tempus timori:illud dicit Origenes, & ista fuit causa præcipua, quia si Christus vigilaret nihil timerent discipuli,& sic non esset locus miraculo.

Secundo fuit ad ostendendã potestatem, & securitatem mentis, scilicet quia inter marina pericula non timebat Christo dormire,sic dicit Ambro.super Lucam,scilicet supra his, quòd pernoctabat in oratione quomodo hic in tempestate dormit, sed exprimitur securitas potestatis, quando omnibus timentibus solus intrepidus quiescebat.

B Tertio fuit ad hoc, quòd discipuli magis agnoscerent miraculum. nam si vigilante Christo accidisset ista tempestas, etiam si discipuli rogarent ipsum, vt sedaret eam rogarent prius, quãdo nondũ ipsa inualuisset, & sic non apparerẽt miraculi magnitudo,nũc vero, quia dormiebat non ausi sunt excitare eũ quousque tẽpestas inualuit,& erat graue periculũ, cognouerunt ergo sic miraculi magnitudinem, sic dicit Cyrillus. cum magna dispensatione videtur esse factum, vt mox postquam tempestas inuadere cępit nauiculã non quęrerent ab eo suffragium,sed post quam malũ inualuit,vt manifestior fiat diuinę maiestatis potestas, quod dominus permisit excitationis gratia, vt cum confessi fuerint periculum cognoscant miraculi magnitudinem, vnde postquam magnitudo periculi ad
C intolerabilem metum eos vrgebat, tanquam aliam spem non habentes salutis, nisi solum dominum excitauerunt eum.

Quarto fuit, vt aliqui volunt ad ostendendum veritatem naturę humanę cuius somnus est, sic dicit Origenes, est res stupenda, quòd ille, qui nunquam dormit, nec dormitat, dormire dicitur, dormiebat quidam corpore, sed vigilabat deitate ostendens, ꝙ verum humanum portabat corpus,quod corruptibile induerat, sed istud non facit specialiter pro nunc, quia Christus sępe ante hoc dormierat per quod ostẽderat veritatem naturę suę,ideo non oportebat,quòd nunc dormiret, sed fuit hoc propter causas supra positas.

D

Quomodo Euangelistæ hic discordant in verbis Apostolorum excitantium Christum. *Quæst.* LXXX.

QVAERETVR quomodo potest stare,quia Euãgelistę discordant hic in verbis Apostolorum excitantium Christum, & hic dicitur domine salua nos perimus,& Mar.4.dicitur magister non ad te pertinet, quia perimus? sed non poterant hęc simul dici cum semel fuerint dicta,quia semel tantum Christus locutus est, & sic dixerunt alterum ipsorum tantum excitantes eum.

Dici potest vno modo, quòd ista omnia dicta fuerunt:nam multi fuerunt discipuli excitantes Christũ,
E & varie loquebantur, quilibet enim intendebat periculum instans exprimere, & liberationem petere,sed varijs verbis illud exprimebant, quia rarum est, quòd multi concipientes de eadem re per eadem verba omnino exprimant,& ita vnus dixit, sicut hic dicitur. & alius,sicut Marcus dicit. Et alius, sicut Lucas,& forte plures modi varietatis fuerunt inter discipulos Christum excitãtes, seu Euangelistę non expresserũt, quia isti tres soli de hac re locuti sunt. Secundo potest dici, quòd Euangelistę non curauerunt principaliter de verbis, dum tamen teneant veritatem sententiæ. Fuit autem sententia omnium excitantium Christũ periculum ostendere, & liberationem petere, ideo non curauerunt Euangelistę quibus verbis hoc ex-

primerent

primerent, dum tamen istud significarent, & potest esse, quòd vnus istorum expressit solus verba discipulorum excitantium, alij autem solum sensum, quis tamen istorum verba expresserit non differt: poterat etiam esse, quòd nemo eorum expresserit verba pręcisa discipulorum excitantium, sed omnes secuti sunt solum sensum: nam ad idem redeunt omnia dicta ipsorum, quia cum hic dicitur domine salua nos perimus, ostenditur periculum, & petitur auxilium, quod autem dicitur, Lucę 8. præceptor perimus idem est, sed breuius dixit ostendens solum periculum, quia qui iudicat se indigere per hoc aperte ostendit se petere, quod autem dixit præceptor idem est, quia præceptor significat dominum, & magistrum, vterque enim præcipit ac si dicat domine perimus, quod autē dixit Mar. magister non ad te pertinet, quia perimus est periculum ostendere, & ad auxiliandum incitare, sed iste fuit modus aliqualiter increpatorius, quasi dicat magister non habes aliquam curā, quòd perimus, quasi nihil ad te de hoc pertineret,? quasi dicat tu dormis, & nos perimus. de hoc patet per Aug. lib. de concor. Euange. dicit enim: Matthæus dicit domine salua nos perimus. Mar. autem magister non ad te attinet, quia perimus, eadem autem est sententia excitantium dominum, & volentium saluari, nec opus est quęrere quid horum potius Christo dictum sit, siue enim aliqui horum trium dixerint, siue alia verba, quę nullus Euangelistarum commemorauit tantundem autem valentia, quid ad rem interest? quamquam, & hoc fieri potuerit, vt pluribus eum excitantibus omnia hęc, alia autem ab alio, & alia ab alio dicerentur.

Quomodo Christus vocauit hic discipulos modicæ fidei. Et quòd fides accipitur dupliciter. Et quomodo potestas Christi ad liberandum hic discipulos esset circa quatuor gradus. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo Christus vocauit hic discipulos modicę fidei: nam videtur, quòd fidem habebāt: nā si non habuissent fidem non petiuissent a Christo liberari.

Dicendum, quòd discipuli aliquam fidem habebant, sed non sufficientem, ideo dixit eos modicę fidei. Accipitur autem fides dupliciter. Vno modo pro habitu credendi secundum quem assentimus veritatibus sacrę Scripturę, etiam si non constet nobis per probationem de aliqua earum, & ista est fides sine qua impossibile est placere Deo ad Heb. 11. & ista est vna de tribus Theologicis virtutibus quas nominat Aposto. 1. Corin. 13. maneant in nobis spes, fides, charitas, & per istam differt fidelis ab infideli. Alia est fides, idest confidentia secundum quam petit quis a Deo confidenter aliquid, idest credens, vel sperans certissime, quod accipiet illud, quòd petit, & ista fides est necessaria in orante, quia aliàs nihil impetrat, Iacobi primo. siquis indiget sapientia postulet a Deo, postulet autem in fide nihil hęsitans, sic etiam accipitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis huic monti transi hinc, & transibit, nō potest autem accipi ibi fides, vt est virtus Theologica, quia illa non est maior in vno, quam in alio, sed quidquid credit vnus tenetur credere alius, & si aliquid est, quod credere nolit, etiā si cętera credat nullam fidem habet, & tamen fides de qua infra 17. est maior, & minor, ideo non accipitur pro fide, sed pro confidentia, in vtroque autem istorum modorum discipuli insufficientes erant: nam non habuerunt tantam confidentiam de Christo quantam habere decebat, quam si habuissent non timuissent perire Christo præsente, & tamen valde timuerunt, etiam fuit defectus fidei pri-

F mo modo dictę, quia non crediderunt de Christo quidquid credendum erat. putabant enim, ꝙ Christus vigilans poterat eos liberare de illa tempestate, sed non dormiens, & tamen tam dormiens, quam vigilans ęqualiter hoc poterat: potestas enim Christi nō erat ab humanitate, sed a deitate, & illa, nunquam dormit. Psal. 120. non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel, scilicet Deus, ideo debuissent credere discipuli, quòd Christus dormiens liberare poterat eos, & tamen non crediderunt, quia si credidissent non excitassent eum, sed crediderunt, quòd vigilans eos poterat liberare, & ideo eum excitauerunt: nam si nullā spem haberent, quòd posset eos liberare non excitassent illum, sic dicit Chrysostimus in homilia, scilicet si aliquis dixerit, ꝙ non fuit modicę fidei accedentes excitare Iesum hoc signum fuit, quòd non decētem de ipso opinionem habebant: nouerant enim, ꝙ excitatus poterat mare increpare, nondum autem nouerant, quòd hoc poterat dormiens: ista autem erat modica fides, quia deficiebant in aliquo articulo necessario, sicut siquis crederet quosdam articulos, & alios credere nollet.

Considerandum vlterius, quod circa potestatem Christi ad liberandum nūc discipulos erant quatuor gradus. Vnus est credere, quòd nullam haberet potestatem ad hoc, sed quòd esset purus homo. Secundus

H erat dubitare an haberet potestatem aliquam, vel credere illud non firmiter. Tertius erat firmiter credere, quòd posset Christus ab hoc periculo liberare, & tamen non quandocunque, sed solum, quando esset vigilans. Quartus erat credere firmiter, quòd Christus haberet istam potestatem tam dormiens, quam vigilans, & non magis vigilans, quam dormiens, qui esset in primo gradu nihil crederet, & ideo non peteret a Christo liberari, qui autem esset in secundo peteret a Christo liberari sub dubio, & tamen non obtineret, sic patet Mar. 9. de illo, qui obtulit Christo filium suū lunaticum, vt eū curaret, dicens siquid potes adiuua nos misertus nostri: Christus autem propter istam dubitationem noluit immediate sanare eum, quia du-

I bitare in fide est non habere fidem, vel esse infidelē extra de hęretic. c. dubius, sed dixit ei si potes credere omnia possibilia sunt credēti, quasi dicat si potes credere potes sanari, & si non potes credere non potes sanari, & tunc ille dixit credo domine, & Christus ēt sanauit tunc filium eius. discipuli autem non habuerunt istum gradum, nec primum, quia si habuissent primum non petiuissent liberari, & tamen petiuerūt. si habuissent istum secundum peterent, sub dubio dicentes domine si potes salua nos, & tamen non dubitauerunt, sed dixerunt confidenter salua nos perimus, etiam quia Christus non vocasset eos tunc modicę fidei, sed infideles. habuerunt autem tertium gradum, quia crediderunt Christum vigilātem liberare posse eos, ideo suscitauerunt illum, & ista fuit fides, sed non

K integra: si habuissent quartum gradū, nec timuissent, nec excitassent Christum, vel si timerent ex humana infirmitate saltem non excitarent Christum scientes, quòd nihil magis poterat dormiens, quam vigilans, sed potius orarent in corde suo, quòd eos liberaret scientes, quòd deitas Christi, quæ non dormit exaudiret eos in secreto cordis orantes, & liberare posset eos, etiam Christo secundum humanitatem dormiente, & tunc non vocarentur modicę fidei, sed integrę, & perfectę fidei, quia tamen hoc non crediderunt, sed excitauerunt Christum modicę fidei recte vocati sunt.

An peccauerunt discipuli dicentes domine salua nos, Quæst. LXXXII,

QVAERETVR an peccauerunt discipuli dicentes domine salua nos, &c.

Dicendum, quòd sic. Primo patet, quia fuerunt modicę fidei, & tamen hoc est peccatum, quia tenebantur habere fidem integram, idest confidentiam, poterant enim habere eam, quia cum vidissent Christum fecisse tot miracula sine aliqua difficultate debuissent firmiter credere, quòd etiam posset istud facere, & sic non debebant timere tam immoderate. Secundo patet, quia Christus increpuit eos, dicens quid timidi estis modicę fidei? increpatio tamen non fit iuste, nisi pro peccato, ergo peccauerunt, & Christus interdum pro similibus dure increpabat eos, vt j. 17. dixit o generatio incredula, & peruersa quousque ero vobiscum? vsquequo vos patiar? & tamen hoc fuit propter incredulitatem, ergo etiã hic peccauerunt. Tertio patet, per immoderatum timorem: nam timiditas vitium est, isti autem timuerũt plus debito, quia Christo præsente nõ debuissent mortem timere, quia etiam si pro eo moriendum esset, debebant constanti animo sustinere, & non ita pauere, & turbari, & ideo, etiam doctores increpant eos, sic dicit Origenes, o discipuli saluatorem vobiscũ habetis, & periculum timetis, vita vobiscum est, & de morte soliciti estis, sed respondeant sumus adhuc infirmi, ideoque timemus, iõ dicit eis quid timidi estis? quasi dicat si potentem me super terram cognouistis quare non creditis, quòd & in mari potens sum? & si mors irruerit, nonne eam debuistis constantissime sustinere?

Sciendum tamen, quòd sicut dictum est præcedẽti q. quatuor gradus erant circa hunc fidem de Christi potestate, & omnes sunt increpabiles pręter quartum, qui est laudabilis cum sit perfectę fidei, & tamẽ alij tres gradus inter se differunt, quia primus est deterior secundo, & secundus tertio, discipuli ergo, quia habuerunt tertium minus increpati sunt, si autem habuissent primum, vel secundum, Christus durissime eos increparet, vel omnino abijceret, & contemneret, sic dicit Orige. qui modicum credit arguetur, qui nihil credit contemnetur.

An discipuli peccauerint nunc mortaliter, vel venialiter, cum discipuli peccarent in duobus circa fidem. Quæst. LXXXIII.

SED quæretur an peccauerunt discipuli nunc mortaliter, vel venialiter. Aliqui dicunt, quòd venialiter solum, quia solum fuit quędam infirmitas ex qua timuerunt, & imperfectę crediderunt, sic dicit Origenes respondeãt sumus adhuc infirmi ideoque timemus. Dicendum, quòd non est dubium quin Apostoli, vel generaliter Christi discipuli poterant nunc peccare mortaliter: nã ante Christi mortem & postea vsque ad missionẽ spiritus sancti peccare poterant mortaliter, & aliquando peccabant: nam interdum contendebant inter se quis eorum maior esset, & desiderabãt honorẽ mundanum Luc. 22. Petrus, etiam peccauit Christum negando infra 26. & Mar. 14. & oẽs discipuli fidẽ perdẽdo, sed ista ad peccatum mortale pertinent, vel pertinere possunt, ideo peccare poterant nunc mortaliter, an tamẽ peccauerint mortaliter nõ est facile dicere, quia nõ potest cognosci plene motus cordis eorum, vt videatur quã tum peccauerint. Sed potest dici, quòd discipuli peccauerunt hic in duobus circa fidem. Primum est in paruitate confidentię, Secundum est in errore fidei.

A De primo patet, quia timuerunt mortem immoderate, cum non esset eis causa timendi manendo cum Christo, & quantum ad hoc dici potest, quòd peccabant solum venialiter tam ex parte timoris, quam ex parte confidentię, quia timere pertinet ad humanam infirmitatem, & ex isto timore orta est paruitas confidentię, quæ pertinet ad quandam imperfectionem, & ideo non est necesse, quòd hic sit peccatum mortale. De secundo patet, quia errauerunt in fide isti discipuli credẽtes, quòd Christus poterat eos liberare vigilans, sed non dormiens, hoc autem erat credere eum non esse Deum, sed purum hominem, qui dormiens nihil agere potest, vigilans autem poterat orare
B Deum, sicut aliquis de prophetis, vt per eum fierent miracula, vel si credebant eum esse Deum habebant indignam opinionem de eo, scilicet, quòd deitas dormiret, sicut homo, & ideo nihil posset cum dormiret vterque est error in fide, & tamen quilibet error in fide est grauis, & est peccatum mortale, & ideo in hoc peccarent discipuli mortaliter, & istud faciebat eos dignos magna reprehensione cum ex prioribus miraculis, quæ Christum faciẽtem viderant, sufficienter colligere poterant eum esse verum Deum, qui tam dormiens, quam vigilans posset eos liberare, sicut confessi sunt, quando iterum Christus venit super aquas ad eos periclitantes in nauicula infra 14. scilicet, qui autem in nauicula erant venerunt, & adorauerunt eum dicentes vere filius Dei es, & non est in-
C conueniens, quòd discipuli nunc errarent in fide, quia etiam cum Christus prędixisset eis, quòd moriturus, & surrecturus erat infra 17. tñ post mortem suam fidẽ perdiderunt an resurrecturus esset Luc. 24. vbi discipuli duo euntes in Emaus dixerunt, nos sperabamus, ꝙ ipse redempturus esset Israel, quasi dicat nunc nõ speramus, & Christus arguit eos dure ibi, dicens o stulti, & tardi corde ad credendum. non est autem dubium quin illa incredulitas fuerit peccatum mortale, ideo etiam de ista dici poterit, quòd fuit mortale peccatũ.

Sed dicetur, quomodo ergo Christus induxit eos in peccatum istud? nam ipse fecit, quòd discipuli comitarentur eum in nauicula, vt mare turbaretur, &
D inciderent in hoc periculum, vt ostensum est supra q. 73. & tamen Deus non inducit hominem in peccatum, nec in tentationem per quam peccet, quia Deus tentator malorum non est, idest non tentat hominem ad hoc, quòd incidat in malum Iaco. 1. sed potius a Deo petimus ne permittat nos incidere in tentationem, scilicet & ne nos inducas in tentationem supra 6. c. & sic Christus dixit discipulis orate ne intretis in tentationem infra. 26.

Dicendum, quòd discipuli peccauerũt mortaliter in ista incredulitate: Christus tamen non induxit eos ad hoc peccatum, nec etiam præstitit aliquam occasionem, sed potius per istud periculum Christus sanauit eos a peccato in quo forte aliàs semꝑ mansissent: nam discipuli non incurrerunt nunc de nouo istam
E incredulitatem, sed habebant eam ante hoc credentes, quòd Christus vigilans poterat miracula facere, sed non dormiens, eo quòd omnia miracula, quę fecerat ante hoc vigilans fecerat, & sic manebãt in hoc peccato, & ideo occurrente periculo cum hoc crederent, putauerunt se non posse liberari, nisi Christum excitarent. Christus autem voluit hoc periculum inducere, vt esset locus auferendi eis istam incredulitatem: nam per hoc, quòd excitatus increpuit eos, quia timuerant eo dormiente, innuit quòd dormiens potuisset eos liberare, & sic non erat causa timendi. non ergo induxit Christus discipulos in peccatum per istã tempestatem, sed potius peccatum incredulitatis eorum per hoc abstulit. sic dicit Cyrillus simul autem

cum

eum tempestate aquarum soluit Christus tempestatem animarum. Ad rationem in contrarium dicendum, quòd timor discipulorum inquantum erat ex infirmitate humana non erat peccatum mortale, & tamen inquantum erat ibi error in fide in eis, quę credere debebant de Christo, erat peccatum mortale.

An discipuli putabant se perituros, & an possent perire.
Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo discipuli dixerũt nunc domine salua nos perimus, & an putabant se perituros.

Dicendum, quòd discipuli putabant se vere perituros, nisi Christus eos erueret, erat enim procella maris grauissima, ita vt nauicula impleretur fluctibus Mar. 4. non erat ergo spes, humanitus posse euadere, & quia credebant Christum dormientem non posse eis auxiliari timuerunt, & fuit tam immoderatus timor, quòd omissa reuerentia turbulenti, & ex impetu Christum suscitauerunt, sic dicit Origenes tanto metu discipuli fuerant conterriti, & pęnè animo alienati, vt irruerent in Christũ, & non modeste, & leuiter suggererent, sed turbulenter suscitarent eũ.

An discipuli perire poterant.
Quæst. LXXXV.

SED est dubium an discipuli poterant perire.

Dicendum, quòd loquendo absolute de possibilitate perire poterant, quia poterat Christus permittere mergi nauiculam, & tamen dicendum, quòd nullo modo perituri erant, siue fidem haberent, siue non, quia si fidem haberent, quòd dormiens poterat Christus eos liberare fuissent liberati, etiam si non suscitassent eũ, immo ipsimet potuissent imperare ventis, & mari, & obediuissent eis, sicut dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis dicetis monti huic transi hinc, & transibit, & Lucę 17. dicitur dicetis arbori moro eradicare, & transplãtare in mare, & obediet vobis. Si autem non haberẽt fidem, aut suscitarent Christum, aut non, si suscitarẽt eum liberarentur, sicut nunc factum est: si autem nõ suscitarent, etiam liberarentur, quia si omitterent suscitare eum in hoc periculo, aut hoc facerent ob reuerentiam Christi volentes potius mori si oporteret, quam eum suscitare a somno, vel facerent propter incredulitatem putantes, quòd non posset imperare mari pellendo procellas ventorum, sicut expellebat in terra ęgritudines corporum. Si primo modo liberarentur saltem propter istum bonum respectum reuerentię quem ad Christum haberent licet non esset prudenter factum, quia si ita esset, quòd Christus dormiens non posset adiuuare discipulos, vel saltem nollet, melius erat eum suscitare, quã non suscitare: Deus tamen interdum acceptat zelum bonum, etiam si sit indiscretus: si aũt omitterent pp incredulitatem, etiã liberarẽtur, quia cum essent discipuli isti electi a Christo, tãquam futuri magistri, & principes orbis terrarũ non permitteret eos perire, etiam si increduli essent, sed pateretur defectus eorum, quia ipsos elegerat, sic innuitur ĩ. 17. cum dixit o generatio incredula quousque vos patiar, idest quandiu tolerabo defectus vestros, & sic innuitur, quòd eos toleraturus erat, nec euacuaretur, vel irritaretur sua electio, & etiam si nihil aliud esset, Christus tamen conseruaret eos, quia erant cum eo simul in naui, erat enim magnũ Christi dedecus si præsente eo discipuli submergerent, quia verisimiliter putaretur hoc factum, quasi ipse eos liberare non potuisset, & ideo quantumcunque mali

F essent, Christus non permitteret eos tunc se pręsente perire, quia esset dedecus sibi, sic enim, quando Deus volebat occidere Iudæos pro peccato in deserto dixit Moyses, quòd non occideret populum, quia dicerẽt Aegyptij non poterat Deus introducere populum istum in terram pro qua iurauerat, & ideo occidit eos in solitudine Numeri 14. & sic Deus non occidit eos, tanquam valde peccassent, quia erat sibi dedecus, ita & nunc nullo modo Christus permitteret discipulos perire, quia cum ipso erant, & ita non erat possibile eos perire, sic dicit Cyrillus. non erat autem possibile eos perire existente cum eis omnipotente, ipsi tamẽ timuerunt se vere perituros, quia putabant, ꝙ Christus dormiendo non poterat eos adiuuare.

G *An discipuli putabant, quòd Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus.*
Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR an discipuli putabant, quòd Christus si dormiret posset cum eis perire, vel non periret eis pereuntibus.

Dicendum, quòd aliud est quærere an Christus posset perire supposita credulitate eorum, & aliud, quòd ipsi crederent eum posse perire, vel periturum esse: nam interdum aliqua se consequuntur necessario, & aliquis concedens vnum non concedit aliud, quia non cogitat de illo, vel etiam cogitando de eo putat esse falsum, quia non cogitat quomodo
H sequatur vnum ex altero, sic dicit Aristotel. primo priorum, quòd aliquis putat omnem mulam esse sterilem, & tamen credit, quòd ista mula habet in vtero, idest est prægnans, sequitur tamen necessario si omnis mula est sterilis, quòd etiam ista mula sit sterilis, ita licet ex hoc, quòd erat discipulos perire sequeretur posse Christum perire, poterat esse, quòd discipuli crederent se perituros, & Christum non periturum, vel de eo nihil cogitarent, vnde nullum iudiciũ dari potest quantum ad id quod discipuli credebant. An tamẽ ex hoc, ꝙ erat perire discipulos sequeretur Christum periturum vel posse perire. Dicendum, ꝙ sequebatur Christum posse perire, quia si discipuli
I credebant se perituros Christo dormiente hoc erat, quia putabant, quòd dormiens non poterat eos adiuuare, ideo nec posset adiuuare seipsum, & cum ipse esset verus homo & mortalis, & ipsi credebant eum esse mortalẽ, necessario crederent eum posse perire, & sic sequebatur ex eorũ credulitate, quòd Christus perire posset, forte tamen non cogitauerunt de eo an periturus esset eis pereuntibus, potest tamen dici, ꝙ etiam ipsi putauerint Christum periturum cum eis si dormiret, quòd potest colligi Mar. 4. scilicet magister non non ad tę pertinet, quia perimus? idest nunquid non habes curam, & nihil tangit te de hoc, quasi dicat, ita pertinet ad te, sicut ad nos, quia omnes perimus, scilicet tu, & nos, nisi subuenias, ideo cũ etiam pertineat
K ad te, idest agatur de persona tua, sicut de nostris debes prouidere ne pereamus, licet potest etiam intelli de solis discipulis, quasi dicat magister si nos perimus, etiam si tu non pareas ad te pertinet, quia tui sumus, ideo debes habere curam ne pereamus, sed quid istorum discipuli intellexerint non apparet, cum etiam non constet an ista sint verba eorum, quia potest esse, quòd ipsi non fuerint locuti verba hęc, sed aliquid simile in sententia, vt supra quæstione 80. ostensum est, non ergo differt quid discipuli de Christo cogitauerint cum sequatur ex eorum credulitate, quòd Christus perire poterat si ipsi perirent,

Quo-

Quomodo stare potest, quòd discordant Euangelistæ in verbis Christi respondentis discipulis. Et quæ erat Christi intentio. Quæst. LXXXVII. A

QVAERETVR quomodo stare potest, quòd discordant Euangelistæ in verbis Christi respōdētis discipulis: nam hic dicitur quid timidi estis modicæ fidei, & Mar.4.dicitur, quid timidi estis, necdum habetis fidē,& Luc,8.dicitur vbi est fides vestra. Christus tamen non poterat dicere omnia hæc, sed alterũ eorum cum semel responderit.

Dicunt quidam, quòd Christus dixit omnia hęc, & forte plura, quia multi discipuli excitauerunt eum, & sic responderet multis diuersimode, dicens quibusdam, quid timidi estis modicę fidei, & alijs necdũ B fidem habetis,& alijs vbi est fides vestra, & alijs forte aliis modis: Euāgelistæ tamen non dixerũt plura, quia solum tres de hoc locuti sunt,

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia licet discipuli Christum excitantes potuerunt dicere varia, vt dicit Aug. lib.de concor. Euan.& dictum est supra q.80. Christus tamen non potuit dicere, nisi vnum. ratio diuersitatis est, quia discipuli semel solum Christum excitauerunt, quia tamen multi erant, poterant varia dicere loquentes simul: Christus autem non responderet, nisi postquam erat excitatus, & ita semel solum responderet, vnde licet Augu.lib.eo.dicat discipulos potuisse omnia ista, & etiam plura dixisse, non dicit tamen, quòd Christus omnia hęc dixerit: immo, nec est C vllo modo verisimile, quòd diceret, quia semel solum respondit.

Sed dicendum, quòd Christus dixit aliquid istorũ, vel forte nihil eorum, quæ dicunt Euangelistę in verbis, sed solum in sensu, qa de sensu cura est,& dum ille perfectę teneatur non differt quibus verbis exprimatur, intentio autem Christi fuit ostendere, quòd discipuli erant deficientes in fide, quia putabant se perituros eo dormiente, hoc autem omnes Euangelistæ expresserũt licet diuersis verbis: cum enim dicitur quid timidi estis modicę fidei? innuitur quòd discipuli aliquam fidem habebant, sed non sufficiētem, quia credebant Christum vigilantem posse eos liberare, sed non dormientem,& ista erat modica fides, quia non D potest plura Christus vigilans, quam dormiēs,& ideo hoc proprie dictum est, vt ostensum est supra q.81. Cum vero dicitur Mar. 4. necdũ habetis fidem idem significatur, quia potest accipi fides pro confidentia, vt dictum est supra q.81,& verum est, quòd discipuli nondum habebant fidem, idest confidentiam, quia non confidebant se posse liberari Christo dormiente, si autem accipiatur fides, vt est virtus Theologica, etiā nondum habebant fidem, scilicet integram, quia aliquid credebant, scilicet quòd Christus vigilans posset eos liberare,& aliquid discredebāt, scilicet quòd dormiens hoc posset, quia putabant, quòd non poterat, qui tamen aliquid de fide negat nullam fidem habet, sed est infidelis, vel hęreticus, & non solum si neget E eam, sed etiam si dubitet in illa, quia dubius in fide est infidelis extra de hereti.c.dubius, ergo verum est, quòd discipuli nondum habebant fidem cum eā nō haberent integram, & tamen idem est habere fidem, & habere eam integram, quod autem dicitur Luc.8. vbi est fides vestra? est sensus; nō habetis eam hic, quia si hic haberetis crederetis, quòd possem liberare vos, etiam si non excitaretis me, & hoc idem est cum prędictis, quia si fidem non habebant non poterant eam habere hic, & econtrario, si fidem aliquam haberent necesse erat, quod hîc haberent, quia fides in talibus ostenditur an sit: omnes ergo tres conueniunt in eundem sensum, licet varijs verbis.

Secũdo potest dici, quòd Christus dixit omnia hęc non tamen diuersis vicibus, sed vna, ita vt diceret quid timidi estis vbi est fides vestra, necdum habetis fidem homines modicę fidei, & ista est exaggeratio, scilicet quia eadem sententia pluries per verba diuersa exprimitur, & tali colore loquendi vtuntur maxime homines turbati, idest irati, qui volunt alios increpare ad hoc, ꝙ valde exprimant, id quod volũt, & ita Christus cum irasceretur discipulis, vel se iratum ostenderet propter eorũ incredulitatem forte exprimeret istud varijs verbis, vt esset maior increpatio, hęc duo tāgit Aug.li.de conc. euan.dicens hoc autem ab alijs Euāgelistis alijs verbis dictum est, Matth.enim dicit eum dixisse quid timidi estis modicę fidei Mar.autem dicit quid timidi estis necdum habetis fidem, idest illam perfectam velut granum sinapis: hic ergo, & ille ait modicę fidei. Lucę autem vbi est fides vestra, & totũ quidem dici potuit quid timidi estis, vbi est fides vestra modicę fidei. vnde aliud hic, aliud ille commemorat.

Quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis cum ista non possint intelligere cuiusquam imperium. Tamen quòd omnes res, etiam inaminatæ faciunt, quod Deus vult. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR quomodo Christus potuit imperare mari, & ventis cum ista nō possint intelligere cuiusquam imperium. Aliqui dicunt, ꝙ Christus istis imperauit, quia poterant ei obedire, & intelligere eius imperium, putant enim omnia esse animata ab anima mundi, ita quòd totus mundus sit vnum animal,& tunc singulę partes eius animatę sunt. sicut homine existente animato quęlibet pars eius est animata, vel quòd sint singulæ partes mundi animatę proprijs animabus: vtrunque autem falsum est, quia nec mundus est vnum animal, nec singulę partes mũdi sunt animatę. Aliter ergo dicendum, ꝙ Christus imperauit mari, idest locutus est verba imperantis. nā surrexit, & stans contra mare dixit ei tace, & obmutesce Mar,4.& talia verba loqueretur rei animatę, ad quam esset proprie imperium. Secundo potest dici, quòd imperauit, scilicet quantum ad opinionem vulgi, quia imperium est ad illum, qui obedire potest, & tamen vulgares dicebant, quòd mare obediret Christo supra in litera qualis est hic, quia vēti,& mare obediunt ei? Tertio potest dici, quòd imperare non poterat proprie Christus mari, quia imperium est actus rationis inter principantem, & subditum quo exprimit quid agendum sub necessitate esse velit, ideo sicut nō potest imperare, nisi ens rationale, ita non potest imperium fieri, nisi enti rationis capaci: non potest ergo Deus imperare rebus irrationalibus, sicut mari,& vētis: dicitur tamē large imperare, quia imperium fit ei, qui debet exequi, id quod vult imperans,& quia omnes res, etiam inaminatę faciunt, id quod Deus vult, eo quòd mouentur ad diuinam ordinationem, dicũtur omnia obedire ei. sic etiā philosophi dicunt, quòd opus naturę est opus intelligentię, idest natura particularis, quæ est virtus quædam insita rebus mouetur, & agit per regulationem intelligentiarum, quæ sunt causę vniuersales,& ita mare,& venti obediunt Deo, quia sicut, quando ipse vult ventus surgit, & mare intumescit, vt ostensum est supra q.74. ita etiam,& quādo ipse vult ista cessant, quia ventus obedit Deo Psal. 147. spiritus procellarum faciũt verbum eius, & Psal. 106. postquā dicitur, quòd Deus suscitat procellas in mari ostenditur, quòd orante homine mitigat eas cũ dicitur,& clamauerunt ad dominum cum tribularētur, & de necessitatibus eorum eduxit eos, idest de tempestatę,

tempestate, & statuit procellam eius in auram, idest de vento impetuoso, qui dicitur procella, & commouet mare fecit auram, idest ventum leuem, & placidũ, qui dicitur aura, & siluerunt fluctus eius, scilicet maris cessante procella, quia illa concitat mare fluctus faciens, & lętati sunt, scilicet naute, quia siluerunt, idest cessauerunt fluctus, & deduxit eos in portum voluntatis eorum, idest pacato mari iuerunt quo voluerunt, & ita non differt an res intelligant imperium domini, vel non, cum ita exequantur illud perfecte non intelligentes, sicut si intelligerent, sic dicit Hiero. super Matthæum ex hoc loco intelligimus, ꝙ omnes creaturę sentiant creatorem: quibus enim imperatur sentiunt imperantem non errore hereticorũ, qui omnia putant animantia sensibilia esse, sed maiestate cõditoris, quia quę apud nos insensibilia illi sensibilia sunt, idest faciunt, id quod ipse vult ac si vere essent sensibilia.

An tranquillitas ista fuit miraculose facta in mari. Quæst. LXXXIX.

QVAERETVR an fuit miraculose ista tranquillitas nũc facta in mari. Aliqui dicunt, quòd nõ, quia quantumcunque sit aliqua tempestas grauis aliquando cessat naturaliter, & ideo, etiam ista cessare poterat naturaliter.

Dicendum, quòd ista tempestas poterat sine miraculo cessare, & tamen nunc miraculose cessauit primum patet, quia siue ista tempestas naturaliter, siue miraculose suscitata esset poterat naturaliter cessare: primum notum est, quia quotidie grauissimę tempestates cõcitantur in mari, & naturaliter per se cessant, quia sicut est causa naturalis essendi, ita est naturalis causa, & modus deficiendi. De secundo patet, quia etiam si aliquid supernaturaliter fit naturaliter cessat, vt Adam supernaturaliter, idest per creationem esse cępit Gen. primo, & etiam Eua. Ge. secundo, & tamẽ naturaliter postea mortui sunt, omnes etiam mortui a Christo, & discipulis suscitati supernaturaliter esse incipiebant, & tamen postea naturaliter moriebãtur: mare quoque rubrum miraculose diuisum est Exod. 14. stantibus aquis vtrinque pro muro, naturaliter tamen in seipsas postea coierunt, & Iordanis supernaturaliter stetit, & intumuit Iosue 3. sed postea naturaliter defluxerunt aquæ eius, ita nunc fieri poterat immo necesse erat, ꝙ tempestas ista, q̃ Deus miraculose suscitauerat, vt ostensum est supra q. 74. per seipsam naturaliter cessaret, nisi Deus illã miraculose conseruaret. Secundum patet, scilicet quòd ista tempestas licet poterat naturaliter cessare nõ cessauerit, nisi miraculose. Primo patet, quia cessauit ad imperiũ Christi, vt patet in litera: hoc autem non est naturale, quia naturaliter cessat tempestas maris cessante procella, quæ fluctus concutit. Secundo patet, quia cessauit subito: nam mox, vt Christus locutus est steterunt fluctus ac si nulla vnquam fuisset commotio, & tamen quãdo est tempestas, si naturaliter cessare debet tempore indiget, vt in seipsis flatus ventorum consumantur deficiente eorum materia, non ergo poterat esse naturalis cessatio, sic dicit Chrysosto. in homilia, scilicet in hoc etiam ostẽditur, ꝙ omnis ꝯfestim soluta est tempestas, & nulla semita turbationis remansit, quod qdem extraneum erat: cum.n. naturaliter fluctuatio terminatur vsque ad multũ temporis aquæ ꝯcutiuntur, sed hic simul omnia soluebantur. Tertio patet ex oppositis simul factis, s. maxima tempestas, & maxima tranquillitas: natura.n. non potest ab extremo in extremũ sine medio, & tpe trãsire, si aũt fuisset hic parua tẽpestas, & quasi subito induceretur aliqua-

F lis trãquillitas nõ videretur miraculũ, quia inter paruã tẽpestatẽ, & aliqualẽ tranquillitatẽ modicũ, vel nihil differre vr̃, & ꝙ non est sensibile, vel parũ sensibile nõ aduertit, inter maximã tñ tẽpestatẽ, & maximã tranquillitatem est oppositio maxima, iõ nõ poterãt ista simul esse, vel vnũ alteri immediate succedere, & tñ hic fuit vtrunque, iõ fuit manifeste miraculũ: hoc lr̃a innuit dicens, ꝙ fuit factus magnus motus in mari, & Mar. 4. dr̃, ꝙ implebatur nauis, & tñ dr̃ hic, ꝙ facta est magna tranquillitas, i. maior, q̃ aliàs solet sequi post tẽpestatẽ, ergo litera probat, ꝙ fuit miraculũ, sic dicit Origenes imperauit Christus ventis, & mari, & facta est de magno vento tranquillitas magna. decet.n. ma-
G gnũ magna facere, & iõ, qui prius magnifice conturbauit profundũ maris nunc iterũ trãquillitatẽ magnã fieri iussit, vt discipuli nimium turbati magnifice lętarentur. Quarto patet, quia discipuli, & alij videntes Christo imperante tranquillitatem factã mirati sunt sic dr̃ in litera, s. porro homines mirati sunt. nõ tñ mirarentur si putarent hoc naturaliter fieri posse, ergo crediderũt illud miraculose factum. Quinto patet q̃a putauerunt, ꝙ nunc mare obediuerat Christo dicentes qualis est hic, quia venti, & mare obediunt, & tñ mare obedire alicui non est naturale, ergo supernaturaliter factum crediderunt. Sexto patet, quia putauerunt hic fuisse quandam virtutem excellentem a qua
H ista tranquillitas facta esset, quia dixerunt qualis est hic, idest non est talis, sicut cæteri homines, ergo crediderunt, quòd istud supernaturaliter factum fuerat.

Quomodo videntes miraculum dixerunt qualis est hic. Quæst. XC.

QVAERETVR quomodo nunc videntes miraculum dixerũt qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei? nam istud videtur pertinere ad incredulitatem, quæ de discipulis non videtur conuenienter asseri. Dicendum vno modo, quòd isti, qui dixerũt hoc nõ fuerunt discipuli, sed alij existentes in naui cũ discipulis, quia forte non soli transfretabant, cũ nec
I Christus, nec discipuli nauem aliquam haberent, sed ascenderunt in nauem alicuius, & nautæ, vel remiges illius ibi erant, & isti mirarentur. Alij dicũt, quòd discipuli dixerunt hoc: nam ipsi poterant nunc dubitare, & loqui, vt increduli. sicut etiam supra fecerant.

Dicendum videtur, ꝙ potius erant alij existentes in naui, quam discipuli. Primo patet, quia dr̃ in litera porro homines mirati sunt, & sic Matthæus loquitur de eis, tanquam de extraneis: si tamen de discipulis intelligeret nominasset eos discipulos, vel tacito noĩe diceret, ꝙ mirati sunt, & per hoc innueret, ꝙ de discipulis loqueretur, sic dicit Orige. qui homines mirati sunt non putes hic Apostolos signatos, nusquã.n. prę ter honorem inuenimus cognominari Christi discipulos, sed semper, aut Apostoli, aut discipuli nomi-
K nantur. mirabantur ergo hi hoĩes, qui cũ eo nauigabant quorum erat nauicula. Secundo patet, quia illi loquuntur de Christo, tanq̃ de extraneo, & incognito eis dicentes qualis est hic, vel quis putas est iste, vt dr̃ Mar. 4. & Luc. 8. discipuli aũt quibus Christus erat familiaris per conuersationem quotidianã, & continuã non loquerẽtur sic de eo, sed dicerent qualis est magister noster, vel dominus noster, ergo non erant ipsi, sed illi quorum erat nauicula. Tertio patet, quia non erat verisimile, ꝙ discipuli nunc inciderẽt in hãc incredulitatẽ. nã tunc Christus increpuerat eos de incredulitate, dicens quid timidi estis modicę fidei? nõ ergo erat verisimile, ꝙ immediate inciderent in aliã maiorem incredulitatem. maxime quia per Christi increpationẽ sanati fuerũt incredulitate, sic dicit Cyrillus

rillus simul autem cum tempestate aquarum soluit tempestatem animarum, idest incredulitatē. Quarto patet, & adhuc efficacius: nā non erat possibile, ꝙ nūc discipuli inciderent in hanc incredulitatem, quia istud erat dubitare de potestate Christi, & tamen ipsi non dubitabant, quia credebant, quòd Christus vigilans poterat liberare eos de tēpestate, sed ꝙ dormiens hoc posset non credebant, vt dicit Chrysostomus in homilia. isti tamen, qui dicebant qualis est hic, &c. admirabantur quomodo Christus vigilans hoc facere potuisset, ergo non erant isti discipuli, & ista rō conuincit omnino. Aliter potest dici, ꝙ discipuli istud dixerunt, & tamen tunc non debet intelligi per modum dubitationis, vel admirationis, sed per modum assertionis, & laudis, scilicet qualis est hic, idest ecce videre B quantę potestatis est, quia venti, & mare obediunt ei, sic dicit Orige. non autem interrogantes dicunt qualis est iste, sed asserentes, quia iste talis est cui venti, & mare obediunt: qualis, ergo est iste, idest quantus, quā fortis, quam magnus iubet omni creaturæ, & non supergreditur iussionem eius, soli homines resistunt, & ideo in iudicio damnabuntur. Aliter potest dici, ꝙ discipuli dixerunt hoc per modum admirationis non tamen, tanquam ignorantes Christi potestatem, sed quia interdum homo admiratur de quibusdam, quæ futura scit, quando videt ea accidere, si magna sunt, & insolita, sicut dicitur supra in litera, ꝙ Christus audiens fidem centurionis miratus est, & tamē ipse prę-cognouerat quantam fidem iste centurio habiturus erat, vt ostensum est supra q. 34. sic dicit Ambro. super C Lucam placata tempestate ad imperium Christi discipuli obstupefacti miraculo dicebant quis putas est hic, &c. non autem discipuli, vt ignorantes eum hoc dicebant adinuicem: nouerant enim Deum esse, & filium Dei Iesum, admirantur tamen innatę potestatis abundantiam, & diuinitatis gloriam. Si tamen aliquis contendere vellet, ꝙ discipuli dixerunt istud per modum dubitationis, & incredulitatis. Posset tunc dici secundum Hierony. super Matthæum, quòd Euangelista vocauit eos homines propter imperfectionem, dicit enim siquis contentiose voluerit eos, qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, quia necdum nouerant potentiam saluatoris.

An hoc miraculum sufficiebat ad ostendendum potestatem Christi supra mare. Et quare Christus in tota vita sua fecit miracula. Quæst. XCI.

QVAERETVR cum nunc Christus fecisset miraculum imperando mari quare fecit iterum aliud miraculum simile placando mare infra 14. nā sufficiebat istud ad ostēdendum potestatem suam super mare.

Dicendum, ꝙ hoc fuit propter multa. Primo, quia Christus sic faciebat miracula ad ostendendam diuinam potestatem, ita volebat, ꝙ essent multa miracula ad multum ostendendum istam potestatem, & ideo Christus nō suscitauit vnicum mortuum, sed multos, & varijs temporibus, & plurimos languentes sanauit.

Secundo fuit forte ex necessitate, quia acciderat tempestas magna in mari nauigantibus discipulis, & nisi Christus succurrisset eis perirent, vel laborarent nimium, ideo placauit mare, & ita si sæpius tales tempestates accidederent nauigantibus discipulis Christus semper eos miraculose liberaret, si naturaliter euadere non poterant.

Tertio fuit, quia illud miraculū fuit dissimile huic: nam in isto Christus erat in naui cum discipulis. in illo aūt non erat, iō liberauit eos, vt experirent quid Christus poterat præsens, & quid absens, & tñ decens erat, ꝙ Christus multiplicaret miracula varijs modis ad ostendendum diuersimode potentiam suam. Quinto, quia nunc discipulis orantibus Christus placauit mare, ibi autem non petentibus eis.

Quinto, quia illud miraculum principaliter factū est pp Christum, s. vt ostenderetur potestas eius ambulandi super aquas, quam vsque ad illū diē Christus non ostenderat, & quia si discipuli nauigantes non fuissent impediti tēpestate nulla fuisset occasio, quòd Christus veniret ad eos super aquas, sed transiret vltra mare, tūc aūt turbatis discipulis fuit occasio Christo veniendi ad eos super aquas, vt liberaret illos, & scirent se ab eo liberatos, fuit ergo illa tempestas conueniens, vt fieret illud miraculum.

Sexto fuit, vt Christus instrueret discipulos cōstātes esse circa phantasmata apparentia, quia sicut nūc timuerunt tempestatem, & Christus docuit eos non timere, ita ibi timuerunt eum ambulantem super aquas, quasi esset phantasma, & Christus etiam docuit eos ibi non timere, dicēs confidite, quia ego sum.

Septimo fuit propter Petrum, quia specialiter voluit Christus ostendere Petro paruitatem fidei suę iubendo eum venire ad se super aquas, nam tunc incipiens mergi timuit, & Christus eum de pauca fide increpuit, dicens modicę fidei quare dubitasti? eodem capi. non tamen fuisset occasio Christo ad hoc, nisi turbatīs discipulis in nauigando Christus veniret ad eos super aquas, & tunc etiam Petrus peteret ambulare super aquas.

Octauo fuit pp illos, qui nunc erāt in nauicula, quia illi, qui nunc viderunt istud miraculum non erant illi, qui viderunt illud infra 14. sed alij noui, qui huic miraculo non interfuerant, pp illos ergo conueniēs fuit illud miraculum tunc facere, vnde dicitur ibidem, qui autem in nauicula erant venerunt, & adorauerunt Christum, & non dicitur, ꝙ discipuli adorauerunt Christum, in quo innuitur, ꝙ multi alij pręter illos erant in nauicula, & pp illos saltem conueniens erat istud miraculum fieri, & ista fuit vna de præcipuis causis quare Christus tota vita sua fecit miracula, scilicet quia semper veniebant ad eum noui auditores, D qui præcedentia miracula eius non viderant, & propter eos rursus fiebant miracula, de hoc tamen miraculo dicetur magis infra 14. in loco suo.

Et cum venisset Iesus trans fretum in regionem Gerasenorū, occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes sęui nimis, ita vt nemo posset trāsire per viā illam. Et ecce clamauerunt dicentes. Quid nobis, & tibi Iesu fili Dei: Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. Mar. 5. Luc. 8. Mar. 3. Luc. 8.
E Dæmones autem rogabant eum dicentes. Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait. Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abijt totus grex per pręceps in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & venientes in ciuitate nunciauerunt hæc omnia, & de his, qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exijt obuiam Iesu, & viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum.

Et cum venisset. Hic ponuntur quædam Christi miracula in creatura spirituali,scilicet in dęmonum expulsione,& diuiditur in duo, quia primo ponitur miraculi operatio.secundo ipsius diuulgatio ibi, *Pastores autem.*

Circa primum dicitur. *Et cum venisset trans fretum,* Scilicet completa nauigatione, quia Christus dixerat discipulis, ꝙ irēt trans fretum.i.ad regionem illā,quę erat vltra mare,nam quando intrauerunt nauem erāt in terra Galilęę,transito autē freto,& illo paruo mari venerunt in regionem quādam Iudęorum, quæ erat vltra illud mare. *In regione Gerasenorum.* Illa regio,quæ erat vltra mare ad quam Christus nunc appulit vocatur regio Gerasenorum a quadam ciuitate nomine Gerasa,quæ ibi erat circa mare, de qua dicetur, infra q.93. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia.* Idest duo viri arreptitij.isti enim fuerūt primi, qui occurrerūt Christo de illa regione, & dicūtur habētes dęmonia, quia quilibet eorum plura dęmonia habebat, nam de vno eorum dicitur Mar.5.& Luc.8. ꝙ habebat dęmonia multa,& ideo vocabatur legio, etiam tametsi quilibet haberet vnicum dęmonium, dicerentur habentes dęmonia,quia duo saltem erant, nam dęmon qui vexabat vnum non vexabat alterum. *De monumentis exeuntes.* i.tunc quando occurrerunt Christo venientes exiuerunt de monumentis,ex hoc, ꝙ isti arreptitij non habitabant in vrbe, sed in monumentis in montibus semper manebant,vt dicitur Mar.5.& Luc.8.& nunc forte videntes Christum a longe venientē exierunt obuiam ei de monumentis. *Sæui nimis.*ſ.contra alios, ita ꝙ inuadebant quoscunque transeuntes per viam,vt eos occiderent, sic dicitur immediate in litera,ita vt nemo posset transire per viam illam, vel dicitur sæui nimis.ſ.in seipsos, quia affligebant se quādo rapiebant a dęmone Mar.5. erat clamās, & concidens se lapidibus, & ita si habuisset gladium seipsum transfigeret,quod Mar.de vno asserit,fortassis tamen ambo arreptitii hoc faciebant. *Ita vt nemo posset transire per viam illam.* Non habitabāt isti arreptitii in vrbe, sed die, & nocte manebant in montibus Mar.5.& nō poterant tenere eos in ciuitate, quia etiam si ponerēt illos in vinculis rumpebant vincula, & fugiebant ad montes,& sepulchra, Marc.5.& Luc.8. & specialiter manebant iuxta viam,quę ducebat de litore maris in ciuitatem,& propter eorum sęuitiam, nemo iam audebat transire per viam illam,quia insiliebant in eum arreptitii. *Et ecce clamauerunt.* ſ. ambo arreptitii, quia dęmones cogebant eos clamare, immo Christus dæmones cogebat,vt clamarent,vt infra dicetur.

Dicentes quid nobis, & tibi Iesu fili Dei. Hoc licet dixerint arreptitii dicebant illud ex persona dęmonum, quia dæmones erant qui a Christo torqueri timebant arreptitii autem non,& vocauerunt eum filium Dei sicut vere erat, licet an cognouerint hoc dęmones. Mar.1.dicetur,& dicitur Mar.5.Iesu fili Dei summi, & Luc.4.Iesu fili Dei altissimi,& idem est,quia Deus altissimus est eo.quòd ipse est princeps rerum, vel dicitur Dei altissimi ad differentiam illorum Deorum quos gentiles colebant,qui non erant dii, sed dęmones,vel simulachra. *Venisti huc ante tempus torquere nos.* Idest facis nobis iniuriam, quia non debebas venire tam cito ad nos torquendum. hoc dixerunt dæmones,quia videntes Christum timuerunt,quòd expelleret eos de corporibus,& torqueret ipsos, vnde Marci quinto capitulo, dixit arreptitius adiuro te per Deum ne me torqueas, in quo ostenditur timor dæmonis, quòd a Christo torqueretur, & orabat eum ne torqueret illum Lucæ octauo, obsecro te,ne me torqueas. *Erant autem non longe ab illis.* Dicitur hic de isto grege porcorum, quia dæmones petiuerunt a

F Christo concedi sibi intrare in porcos, vt dicitur infra in litera,& dicitur, quòd erat non longe ab illis.i.a Christo,& arreptitiis,vnde propter hoc petierunt intrare in porcos.ſ.quia illos sibi propinquos viderunt. *Grex porcorum multorum pascens.* Erant enim quasi duo millia porcorum,vt dicitur Marci quinto. *Dæmones autem rogabant eum.* Non poterant dęmones propria auctoritate intrare in porcos, ideo rogauerunt Christum,quòd permitteret eis intrare in illos, & dicitur, quòd rogabant dæmones, idest arreptitii,quia non loquebantur dæmones,sed arreptitii,quia tamen illi nō loquebantur,nisi quod dæmones volebant,quia dęmones mouebant linguam eorum, dicebantur dæmones loqui. *Dicentes si eijcis nos mitte nos in gregem porcorum.* Dæmones non volebant exire de illis arrepti- G tiis,quia tamen timuerunt, quòd Christus vellet eos inde excludere petiuerunt sub conditione, quòd si eos inde eiiceret,quòd mitteret in porcos,sed Mar.5. dicitur,quòd rogabant dæmones Christum ne expelleret eos extra regionem illam,& Lucæ octauo dicitur, quòd rogauerunt eum ne mandaret eis ire in abyssum,& totum verum est. dixerunt autem mitte nos in gregem porcorum,idest permitte nobis introire in illum,quia non oportebat, quòd Christus mitteret eos,quasi compulsos, vel intrare non potentes, quia solum si permitterentur ipsi intrarent. *Et ait illis ite.* Scilicet permisit intrare in porcos, subintelligendum est, quòd Christus iussit dæmonibus exire de obsessis, sic dicitur Marci quinto,exi spiritus immun- H de ab homine,& tunc petiuerunt dæmones, ꝙ mitteret eos in porcos dicentes, si eiicis nos, idest, quia eiicis nos hinc. *At illi exeuntes abierunt in porcos.* Concesserat eis Christus intrare in porcos, ideo mox, vt exierunt de hominibus intrauerunt in porcos.

Et ecce magno impetu abijt totus grex. Mox vt dæmones intrauerunt in porcos exagitauerunt illos, ita terribiliter,quòd non potuerunt porci consistere,sed fugientes præcipitauerunt se in mare, & dicitur totus grex, quia non mansit, nec vnus porcus de duobus millibus,sed omnes præcipitati sunt.*Per præceps in mare.* Idest per loca aspera,& prærupta, quia dæmones prius vexauerunt porcos terribiliter, ita vt satis appa- I reret eos a dæmonibus arreptos, & ideo per loca mōtuosa,& aspera,quæ erant iuxta litus maris coegerūt eos ascendere,& de ipsis locis præruptis eos in mare præcipitauerunt.

Et mortui sunt in aquis. Quia ceciderunt de locis altis in aquam,vnde nemo eorum potuit euadere.

Pastores autem fugerunt. Hic ponitur secundum,ſ. miraculi diuulgatio, quæ facta est per pastores porcorum venientes in ciuitatem,& dicitur,quòd fugerūt, scilicet videntes,quòd dæmones arripuerant porcos, & præcipitauerant in mare, timuerunt ne ipsos quoque arriperent, & pręcipitarent, ideo pręe timore fugerunt.

Et venientes in ciuitatem. Ista est ciuitas Gerasa non K longe a mari consistens a qua tota regio vocatur Gerasenorum,& patet hoc, quia vocatur hic ciuitas nō expresso nomine, quasi iam pręcesserit mentio de illa,& hoc est,quia supra dicitur in litera, ꝙ venit Christus in regionem Gerasenorum,& sic innuitur,quòd ista ciuitas est Gerasenorum.ſ.Gerasa.

Nunciauerunt omnia. ſ. quomodo dęmones egressi de arreptitiis inuaserant porcos, & pręcipitauerant eos in mare *Et de his qui dæmonia habuerant.* i.nunciauerunt de illis duobus arreptitiis quō Christo occurrerant,& quid ei dixerunt,& quō sanauit eos. *Et ecce tota ciuitas.* ſ.Gerasenorum admirata de hac re. *Exijt obuiam Iesu.* Voluerunt enim videre quid factum erat. Mar.5.& Luc.8.& videre quis erat, qui rem tā grandem

dem fecerat, & ideo propter admirationem tota ciuitas exijt Christo obuiam.

Et viso eo rogabant eum, vt transiret a finibus eorum. Noluerunt enim, ꝙ inter eos maneret, indigni enim erāt tanto magistro, ideo rogauerunt eū, vt recederet de terra ipsorum, & ita Christus fecit, quia immediate ascendit in nauiculam, & venit in ciuitatem suam sequenti c. & Mar. 5. & Lucę 8.

An hæc ad præcedentia sint continuata.
Quæst. XCII.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic sint continuata ad pręcedentia. Dicendum ꝙ sic, quia supra dictū est quomodo Christus cū discipulis transfretabat, & de tempestate, quæ accidit trāsfretādo. hic autem dicitur quomodo venit in regionem, quę erat vltra fretum ideo ordo rectus est. Scdo apparet ex cōcordia omnium trium Euangelistarū: soli enim Mathęus, Marcus, & Luc. loquuntur de hoc, & omnes continuant præcedētia ad istud nihil interponēdo, ꝙ raro accidit, quia licet multi Euangelistę eandem rē narrent, raro accidit, ꝙ idem ordo sit in narrando, vt apparet conferendo dicta omnium ipsorum inter se hic tamen concordant in continuatione, ideo est manifestum signum, ꝙ sit continuus ordo. Sed dicetur an sit istud immediate factum post præcedētia, vel interiecto aliquanto tēpore, aut omissis aliquibus rebus, quę interim factę sunt: nam interdū est ordo rectus historię, & tñ est magnū tempus inter vnam rē, & alteram, quę tñ in narratione coniūgunt, siue quia res medio tēpore gestę subticent, vel qa nihil memoria, & literis dignū factū est. Dicendum ꝙ hic sunt duo, scilicet curatio arreptitiorū. & venire transfretū. De primo eorū an fuerit factū statim, vt Christus intrauit regionē istā, vel interiecto aliquanto tempore dicetur infra q. 94. De secundo dicendū, ꝙ fuit factum statim post præcedentia nullo tēpore interiecto, nec omisso aliquo, quod pertineat ad narrationem, quod patet, quia supra dictum est de nauigatione Christi ad trāsfretandum: hic aūt dr̄ qūo venit trans fretū, sed inter transfretare, & vltra fretum venire nihil potest esse medium, ideo nihil fuit inter istud, & præcedentia, sed est narratio totaliter continuata.

Quid erat istud mare, quod Christus hic transiuit. Et quot sunt maria, & quibus nominibus appellentur. Et de quibus fit mentio in sacra Scriptura, & de quibus non, & per quæ illorum Christus nauigauit.
Quæst. XCIII.

QVAERETVR de isto freto, vel mari, quod Christus hic transiuit quid erat. Dicendū ꝙ erat quoddā stagnū, siue lacus magnus, & vocat̄ mare more Iudaico, vt tñ melius intelligat̄ cū sępe Euangelistę loquant̄ de isto mari, est dicendū, ꝙ in sacra Scriptura veteris testamenti non fit mentio cōiter, nisi de quatuor maribus, s. de mari mediterraneo, & de mari rubro, & de mari mortuo, & mari Cenereth, siue Galilęę. In Euangelijs aūt, nūquam fit mentio, nisi de vnico mari istorū, s. de mari Galilęę licet varijs nominibus appellet̄, aliud aūt est mare maius omnibus his, quod proprie vocat̄ mare magnū, & nos vocamus illud oceanū, & de isto nō fit mentio saltem in speciali in nouo, nec in veteri testamento. ratio huius est, quia in veteri testamento quātum ad partes historicas ponitur solū narratio gestorum populi Iudaici, & tñ ille populus nihil vnq̃ facere habuit cū mari magno, i. oceano, eo ꝙ non pertingit terra ipsorū ad illum, nec est propinqua ei ex aliqua parte, ideo scriptura de eo nihil expressit in speciali narrando aliqua gesta. De nouo testamento fuit causa, quia historia noui testamenti, quę est in Euangelijs solum est de factis Christi, ipse tñ nunquā exiuit terrā Iudæorum postquam cępit prædicare, & referuntur verba eius, ideo Euangelistę non potuerunt facere narrationem aliq̃ de mari magno, quia Christus nunquam peruenit illuc. De illis autem quatuor maribus de quibus mentio fit in veteri testamento, est primū mare rubrum, & istud est, quod Iudæi transierunt pede sicco exeuntes de Aegypto Exo. 14. & dicitur mare rubrum a colore aquarum, quæ rubrę sunt nō quidem ex origene, sed ex contactu littorum in quibus est terra rubea aquę rubricantur. Istud mare non est intra terram Iudæorum, nec transit per eam, sed est in Aegypto, & ideo Iudæi exeuntes de Aegypto trāsierunt illud, tangit tamen extremitatem terræ Iudæorum in parte orientali eius vbi coniungitur terra Iudæorum cum Idumęa, & ideo Exo. 23. vbi ponunt̄ termini terrę Iudęorum ponitur mare rubrum, tanquam terminus orientalis, & ideo Salomon poterat habere naues in littore maris rubri in Asiongaber 3. Reg. 9. & secundo Paralip. 8. & etiam Iosaphat Rex Iuda in eodem littore habuit naues 3. Re. 22. & secundo Paralip. 20. non poterant tamen isti reges Iudæorum habere naues in littore maris rubri, nisi attingeret illud mare ad terrā Iudæorū. maxime, quia alij reges de licentia eorum habebant naues in Asiongaber in littore maris rubri. nam Ochozias Rex Israel petiuit istam licentiam a Iosaphat rege Iuda 3. Reg. 22. & secundo Paralipo. 22. ex quo apparet, ꝙ portus Asiōgaber pertinebat ad regem Iuda. Istud mare rubrum prouenit ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in Perside: nam non coniungit se mari oceano, nec ēt mari mediterraneo nostro, ꝙ intrat a parte occidētis inter Hispaniam, & Aphricam iuxta montē altissimū Athlantem, & tendit versus orientē, & terminat̄ in Aegypto, & terra Iudæorū vbi incipit Asia, & non declinat ad latera, s. ad aquilonem, vel meridiem, vt refluat in oceanū, nec etiam extendit se versus orientem, vt per frontem orientis coniungat se mari oceano, sed terminat̄ in fronte terrę Iudæorū, & Aegypti. ad istud autem mare mediterraneum non pertingit mare rubrū, vt influat in illud, sed terminat̄ in Aegypto, & ideo, sicut per mare nostrum mediterraneum potest nauigari ab Aegypto, & Iudæa vsque ad finē occidētis, ita per mare rubrū, quod in Aegypto, & in Perside terminatur pōt nauigari vsque ad caput oriētis, & ita p̄ ista duo maria mediterranea facta est tota terra nauigabilis. interpositio tamen cuiusdam partis Aegypti inter mare rubrum, & nostrū mediterraneū abstulit liberam nauigationem ab occidente, vsque ad Indos, & ad caput orientis. In quo forte Deus prouidit hominibus auferendo eorum communicationem nimiam, quæ esset si posset fieri continua nauigatio ab extremo occidentis ad regna Indorum. & maxime in hoc abstulit Deus auaritię, & luxus, & ambitionis occasionem, si diuitię orientalium populorū potuissent vsque ad extrema occidentis perduci nauigio, ablata est etiam tyrannis occasio multorū bellorum, quę essent si libere posset ab occidente vsque ad caput orientis nauigari: interpositio igit̄ Aegypti hoc vetuit. Istud aūt mare rubrum cū ab oriente incipiens integrum veniat antequam terminetur diuiditur, & acuitur in duas linguas, quarum illa, quæ declinat ad austrum vocatur a scriptoribus sinus Arabicus, quia in desertis Arabię, & in capite Aegypti, scilicet ad orientem Aegypti terminatur, & istum sinum Arabicum maris rubri Deus aperuit, vt transirent Iudæi per illum, quia iste est, qui tangit Aegyptum

Hoc ꝙ hic dicit auctor, ꝙ nō coniungit se mare rubrū oceano intellige i. nō terminat̄ alias esset cōtra Pto. & Pō. & omnes cosmographo, & sic auctor se declarat, nā dicit, ꝙ prouenit i. nascitur ex parte orientis, & terminatur in Aegypto, & in fronte Iudææ, & non in oceano.

Mare rubrum licet sit pars oceani appellatur ab auctore, & multis cosmographis mediterraneū ex eo, ꝙ intrat & facit sinū inter Aegyptum, & Persidem, ac Arabiā. Aliqui Imperatores, teste Plin. Et adhuc Turchus modernus Soldā Zoliman tentauerunt frāgere, & rūpere partem terræ Aegypti, q̄ est iter mare rubrum & nostrū, vt libera fi ret nauigatio ab Alexandria, vsque Calicuth tñ nō potuerunt inundationis timore.

ptum alia lingua huius maris, qui declinat magis ad septentrionem terminatur in terra Persarum, ideo vocatur sinus Persicus. Secundum mare est mare mediterraneum, & istud est nostrum mare, quod de oceano per occidentem ingreditur, vt nunc dictum est, & istud tangit terram Iudȩorum, quia totā ipsam claudit a parte occidentis. s. quia extenditur per totā frontem occidentalē eius, sic dicitur Num. 34. plaga autē occidentis a mari magno incipit, & ipso fine claudet, & non solum tota frons terræ Iudȩorū clauditur mari magno, sed etiam frons Aegypti, & ēt aliarū regionum, quȩ sunt ad aquilonem terrȩ Iudȩorū, quæ sunt versus terram Grȩcorum teucrorū. Istud mare varie appellatur in scriptura, aliqñ vocatur mare magnū, vt Nume. 34. & Iosue 1. Non tñ dr̄ magnum simpl'r, qa oceanus est vere mare magnum, sed in comparatione ad alia maria parua terrȩ Iudȩorum, quæ non erāt vere maria, sed lacus, vocatur istud mare magnum. Secundo vocatur mare occidentale. Deut. 11. s. vsque ad mare occidentale erunt termini vestri, & istud est, qa hoc mare circuit terram Iudȩorum per totam frontem occidentalem, sic dicitur Numer. 34. a mari magno plaga incipiet, & ipso fine claudetur, & Iosue 1. dr̄, ꝙ mare magnum est ad solis occasum. i. ad occidētalem partem terræ Iudȩorum. Tertio vocatur mare Palestinorum, vt patet Exod. 23. ponā terminos tuos a mari rubro vsque Palestinorū mare, & tñ mare rubrum est in oriente, ideo mare Palestinorū est in occidente. quod vocatur mare magnum, vel occidentale, & dr̄ mare Palestinorum. i. Philisthinorum, qa maior pars terrȩ Philistinorum est in litore istius maris, nam Acharon, quæ erat vna præcipua de quinque ciuitatibus Philisthinorum Ios. 13. & 1. Reg. 6. est vsque hodie in litore maris, & ptinebat ad hospitalarios milites de ordine S. Ioannis, & vocatur nunc vulgariter Acre corrupto nomine antiquo. s. Acharō licet multum consonet cum nomine Iudaico, quia Iudæi non dicunt Acharon, sed Icron. aliȩ etiam ciuitates Philisthinorum, vt Gaza iuxta istud mare sunt. Quarto vocatur a quibusdam mare nouissimum. i. vltimum, & hoc est, quia erat in vltimo terrȩ Iudȩorum. s. in fine partis occidentalis.

Tertium mare est mortuum: istud est mare, ꝙ factum est in valle illa in qua erat Pentapolis. i. quinque ciuitates Sodomorum. Sapiē. 10. erat enim vallis illa multum delectabilis, quæ irrigabatur Iordane fluuio. nam dicitur Gene. 13. ꝙ erat terra illa, sicut paradisus Domini euntibus de terra Chanaā in Aegyptum, sed cum Deus propter peccatum Sodomorum subuertit ciuitates illas, fuit ibi lacus magna facta occupans totam illam prouinciam in qua fuerunt illȩ quatuor ciuitates, & est lacus ista magna, & salsissima, & propter multitudinem aquarum vocatur mare, & varie nominatur, nam vocatur mare salsissimum Nu. 34. & Deuter. 3. hoc autem est, quia aqua illius maris est magis salsa, quam aliorum mariū, cuius ratio est, quia est illa aqua sulphurea, nam Deus misit sulphur, & ignem de cȩlo quando subuertit ciuitates illas Gene. 19. & Deuteron. 29. & Sapien. 10. ideo necesse erat, ꝙ propter istam sulphureitatem, & igneitatem aquȩ fierent salsȩ, & amarȩ.

Secundo vocatur mare deserti. Deut. 3. & Iosu. 11. & istud est, quia istud mare est iuxta desertum Arabiȩ & cōiungitur ei. s. illis magnis desertis, quȩ sunt inter Iudȩam, & Aegyptum.

Tertio vocatur mare solitudinis Iosue. 3. & idē est quia desertum, & solitudo idem sunt.

Quarto vocatur mare mortuum. Iosue 3. & istud est, quia reperitur in eo speciale, quod in nullo mari, nec in aliqua aqua inuenitur. nā quidquid viuēs fue-
F rit non poterit ibi mergi, quidquid autem mortuum est non potest supernatare quantumcunque leue sit, de conditione huius aquæ, & maris, & regionis late dictum est Num. 34. & Iosue 3.

Quinto vocatur mare Sodomorum. s. quia terra Sodomorum subuersa est ad hoc, quòd fieret illud mare.

Sexto vocatur lacus Asphaltici. i. Bituminis, nā in illa valle, antequam fieret mare subuersis ciuitatibus erant multi putei bituminis. Gen. 14. nam in illis puteis ceciderunt Rex Sodomorum, & rex Gomorræ terga vertentes in bello. eodem capitul. & nunc aquæ eleuant bitumen de parte inferiori, & in litoribus il-
G lius maris bitumen istud inuenitur, quod est optimū, & ab illo vocatur ista lacus, Bituminis, & Asphaltici. sic enim vocat eum Isidorus lib. Etymolog. & alii scriptores.

Septimo vocatur mare diabolorum, vt dicitur in libro de situ terrȩ Sanctȩ, scilicet, quia diabolo suadente illȩ quatuor miserabiles ciuitates graue flagitium committentes subuersæ sunt, & mare illud factum est.

Octauo vocatur mare nouissimum a quibusdam eo, ꝙ istud est in fine terrȩ Iudȩorum. s. in angulo, vbi se tangunt latus meridianum, & orientale terrȩ illius vt innuitur Nume. 34. & ibi declaratum est, & hoc di-
H citur ad differentiam maris Cenereth, quod est intra ipsam terram Iudæorum, vt infra dicetur, Quartum mare est Cenereth, & quia istud est de quo in nouo testamento mentio fit, dicetur immediate de illo.

Prius tamen sciendum est, ꝙ vt supra tetigimus in nouo testō non fit mentio, nisi de vnico mari. s. de mari Cenereth, siuè Galilȩȩ, & hoc est in euangelijs, qđ patet, quia in illis ponitur historia Christi, ipse tñ nunquam iuit ad aliud mare, nisi ad istud, nam ad oceanū nunquam iuit, vt supra dictum est, nec etiam ad mare rubrum, quia illud est in fine terrȩ Iudȩorum ad oriētem, & ad illam partem Christus nunquam accessit, cuius ratio est, quia illa terra tenebat a Samaritanis, nam illa erat terra duarum tribuum, & dimidiæ, quæ
I erat ad orientalem partem Iordanis Nu. 32. & Deute. 3. terram tamen omnium tribuum occupauerūt Assyrii qui postea Samaritani vocati sunt. 4. Re. 17. & ibi ostensum est, terra autem Iuda, & Beniamin mansit pro Iudȩis, ideo in terra illa, quȩ erat vltra Iordanem Christus raro ambulabat, quia ibi non habitabant Iudȩi, sed Samaritani, & aliȩ gentes. Christus tamen nō intrabat in ciuitates Samaritanorum, & prȩcepit discipulis, ꝙ non intrarent in illas infra. 10. ideo non fuit sibi occasio transeundi aliquando ad mare rubrū. de mari mediterraneo occidentali apparet, ꝙ Christus nunquam intrauerit in illud: licet. n. istud esset cōiunctum terræ Iudȩorum, & Christus sȩpe ambulasset, iuxta illud. s. qñ ibat per fines Tyri, & Sidonis, infra 15. Tyrus tamen, & Sidon sunt in litore istius maris
K mediterranei, vt patet Iosu. 19. & vsque hodie manēt in litore ciuitates istȩ, licet ex maxima parte destructȩ sint, immo Tyrus vndique vallatur mari, quasi tota intra mare posita, ideo dicit̄ esse in corde maris Ezec. 28. non tñ intrauit Christus aliquando istud mare, qa ipse nunq̄ transfretabat, nisi cū vellet ire ad p̄dicādū ad aliquem locū, ipse, tñ nunq̄ prȩdicabat nisi Iudæis cum vetuerit discipulis ire ad gentes, & ad Samaritanos, infra 10. & tñ per mare mediterraneum nō poterat iri ad aliquem locum Iudȩorum, cum illud mare sit totaliter extra terram Iudȩorum, quia claudit illā ab occidente Nume. 34. ergo Christus nunquam nauigauit per mare mediterraneum.

De tertio mare, s. mortuo. Dicendum, ꝙ Christus nunquam nauigauit per illud, qa nemo illud nauigat.

nam

nã naues nõ possunt in eo sustineri eo, ꝙ omne mortuum mergitur in eo, ẽt quia non erat Christo opportunum nauigare per illud mare licet ab alijs nauigaretur, quia illud erat in extremitate terræ Iudęorum in angulo vbi coniunguntur latus australe, & meridianum, ideo non poterat per illud nauigari ad aliquẽ locum Iudęorum patet hoc Nu. 34. nam vocatur mare deserti Deut. 3. quia est in deserto Arabiæ vbi nullę sunt habitationes Iudęorum.

Quartum ergo mare solum manet. s. Cenereth, & istud est de quo Euangelistę loquuutur quandocunque mare nominant, licet varijs nominibus illud vocent, in istud autem Christus sępe introiuit, quia est intra terram Iudęorum, & per illud Christus sępe nauigauit vadens ad prædicandum de vno loco ad alterum, & istud est de quo hic dicitur, non erat aũt istud vere mare, sed quædam lacus magna, quæ fiebat ex concursu aquarum pluuialium, & ex fluxu Iordanis, est enim terra illa habens valles aliqualiter clausas, & profundas, de quibus non possunt effluere omnes aquę, quæ in eas decurrerint, ideo ex aquis pluuialibus simul confluentibus fit magnus lacus, sicut sunt lacus in Alemania, & Italia, & est Ista lacus inter Galilæam ex parte occidentis, & terram duarum tribuũ, & dimidiæ ex parte orientis, nam sors dimidię tribus Manasse est a parte orientali istius lacus, & per istum lacum transit Iordanis fluuius, & istud etiam facit istum lacum semper esse abundantẽ in aquis, & propter profunditatem vallium magna pars aquarum Iordanis stagnatur ibi, & reliquæ aquę effluunt, & ita per medium istius lacus transit Iordanis, & vltra effluit, sicut etiam sunt aliquę lacus magnę in Alemania per quas transeunt flumina in impetu, sicut Rhenus fluuius transit per lacum Constantię. iste autem Iordanis oritur in parte aquilonari terræ Iudęorum ad radices Libani montis iuxta ciuitatem, quæ dicitur Cęsarea Philippi, de qua infra decimosexto capitulo, & fluens peruenit ad Galilæam, & ibi transit per istam magnam lacum, & vltra fluens transit circa Iericho, & postea intrat in mare mortuum, & ibi absorbetur, & nusquam postea apparent aquæ eius. Iste lacus non est magnus longitudine, & latitudine, sunt tamen multa loca terræ Galilęæ in litore eius ex parte occidentis, & multa ex parte orientis in terra dimidię tribus Manasse, & propter multitudinem aquarũ more Iudaico vocatur mare, vocatur etiam interdũ stagnum, vt Luc. 5. vocatur stagnum Genesareth, & aliquando vocatur fretum, quia est paruum mare, & ita vocatur hic, & Marc. 5. Varie autẽ appellatur istud mare, quia interdum dicitur mare Cenereth: istud est nomen antiquissimum, sic enim vocatur Num. 34. & Iosu. 11. & hoc a quadam ciuitate nomine Cenereth quę erat in litore huius maris a parte occidentiali, scilicet in Galilęa cuius nomen postea mutatum est, & dicta est Tyberias, vt infra dicetur, & ista est cã quare Euangelistę, nunquam vocauerunt istud mare Cenereth, sicut vocabatur in veteri testõ. s. quia qñ Euãgelistæ scripserunt iam nomen vrbis mutatum erat.

Secundo vocatur mare Galilęę, vt patet supra 4. s. ambulans Iesus iuxta mare Galilęę, & Marc. 1. & Io. 6. & istud est nomen multum cõe, & vocatur sic, quia istud mare est in Galilęa in finibus sortis Zabulon, & sortis Nephthali, vt patet supra 4. & Esa. 9. & erat ista terra Galilęę a parte occidentali istius maris.

Tertio vocatur mare Genesareth, vel stagnũ Genesareth Luc. 5. ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vocatur sic a quadã ciuitate, vel loco iuxta stagnũ, & vocatur Genesareth, vel Genesar, vt patet infra 14. s. & cum transfretassent venerũt in terram Genesar, & Mat. 6. vbi ponitur eadem historia dicitur, & cũ transfretassent peruenerunt in terram Genesareth, & sic Genesar, & Genesareth idem sunt.

Aliqui autem putant, ꝙ iste locus Genesareth fuit ille qui prius vocabatur Cenereth, & corrupto nomine postea vocatus est Genesareth retenta aliquali similitudine. Alij volunt, ꝙ non sit idẽ locus, sed in hoc parum differt: quid tñ verius sit dicetur infra. 14. vel Mar. 6. Alii volunt, ꝙ vocetur Genesareth. i. generans auram, quia istud mare auras. i. vẽtos generat. Sed hoc non stat, quia istud esset si Genesareth esset nomẽ Latinum, vel Gręcum, est tñ Hebraicum, ideo non competit sibi ista origo, vel interpretatio. Itẽ quia hoc mõ innueretur, ꝙ Genesareth esset nomen maris, quia ipsum mare auras generat, & tamen Genesareth, aut Genesar est nomen loci, vel regionis, vt innuitur infra 14. s. cum transfretassent venerunt in regionem Genesar, & Mar. 6. cum transfretassent venerunt in terrã Genesareth, & tñ si Genesareth esset nomẽ maris antequam transfretarent. s. dũ nauigarent essent in Genesareth. i. in ipso mari, & tamen postquam transfretauerunt dr̃, ꝙ venerunt in terram Genesareth, ergo non est Genesareth nomen maris, sed loci.

Quarto vocatur mare Tyberiadis Io. 6. & 21. s. abiit Iesus trãs mare Galilęę, quod est Tyberiadis, & sic idẽ est mare Galilęę, & Tyberiadis, quia Tyberias est quędam ciuitas in Galilęa in litore istius maris distãs per tres leucas a ciuitate Bethulia, de qua fuit oriũda illustris illa fęmina Iudith, & vocabatur antiquitus ista ciuitas Cenereth, a qua dicebatur istud mare Cenereth Num. 34. & Iosue 11. quæ postmodũ ab Herode Tetrarcha Galilęę instaurata ad honorem Tyberii Cęsaris cuius tempore Christus mortuus est, Tyberias fuit appellata, vt ait Hieronym. est autem ista ciuitas longa valde, & angusta per litus maris in longum constituta, sunt autem in eius australi latere balnea medicinalia, & ruinæ antiquæ multæ, & magnę palmę multæ ibi crescunt, & sunt ibi vineæ, & ficeta, & oliueta, & terra pinguis valde, vt dicitur in libro de diuisione terræ Sanctę. Et istis nominibus appellatur istud mare.

Quæ regio est ista Gerasenorum, de qua hic dicitur. Et quis situs Gerasæ ciuitatis, & Gadaræ.
Quæst. XCIIII.

Quaeritur quæ regio est ista Gerasenorum, de qua hic dicitur. Aliqui dñt, ꝙ istud demonimatiuum. s. Gerasenorum est corruptum, quia deberet dici Generasenorum, quia volũt, ꝙ deriuetur de Genesar, vel Genesareth, quia infra 14. dicitur, ꝙ cum transfretassent venerunt in regionem Genesar, & Mar. 6. dicitur, ꝙ venerunt in regionem Genesareth, sed ab illis non potest formari istud denominatiuum Gerasenorum.

Dicendũ, ꝙ litera non est corrupta, quia sicut hic dr̃ in regionem Gerasenorũ, ita ẽt dr̃ Mar. 5. & Luc. 8. & omnia exemplaria istud hñt, cum aũt obiicit, ꝙ istud nomen Gerasenorum deriuetur de Genesar, vel Genesareth falsum est, quia alia regio est illa, nec ponitur eadem historia hic, & Mar. 5. & Luc. 8. vbi dicit regio Gerasenorum, & infra 14. & Marc. 6. vbi dicitur regio Genesar vel Genesareth.

Sed dicendum, ꝙ istud nomen Gerasenorũ. i. Gerasenus deriuatur de hoc nomine Gerasa, & est nomen ciuitatis, quæ est iuxta istud mare, & est ciuitas ad quam nunc Christus ibat. & de qua erant illi porci quos dęmones pcipitauerunt in mare, & non est ista ciuitas in Galilęa, quia Galilęa est a parte occidentali istius maris, & Gerasa est a parte orientali apud mõtẽ Seyr in terra dimidię tribus Manasse, & est econtrario

rio ad ciuitatem Tyberiadem, quæ est a parte occidentali istius maris in Galilæa, ita ꝙ inter ambas istas ciuitates est istud mare medium, sic dicit frater Brocardus Theutonicus li. suo de diui. terrę sanctę. s. Gerasa ciuitas sita est in litore maris Galilęæ sub monte Seyr contra Tyberiadē, & erat de tribu dimidia Manasse, quæ vltra Iordanem sortem acceperat, & est vltra mare Galilææ, & est terra montuosa, & erat de regno regis Basan, & hoc innuitur Luc. 8. s. enauigauerunt ad regionem Gerasenorum, quæ est contra Galilęam, idest ex opposito Galilææ, ita ꝙ Galilæa sit ad occidentem istius maris, & regio Gerasenorum ad orientem illius. sic etiam dicit Rabanus Gerasa est ciuitas in finibus Arabiæ trans Iordanē, iuncta monti Galaad, quam tenuit tribus Manasse non longe a stagno Tyberiadis in quod porci præcipitati sunt, idem dicit Beda per eadem verba, ꝙ autē dicitur, ꝙ sit Gerasa ciuitas Arabiæ non tollit quin sit in terra Iudæorum, quia tres sunt Arabię, & vna est in terra Iudæorum, de qua est ista ciuitas Gerasa. De tribus Arabiis quomodo se habeāt, & de situ earum diximus supra 4. cap. q. 123.

Alii dicunt, ꝙ debet dici in regione Gadararum, q̄ nominatur a ciuitate Gadara. Alij dicunt, ꝙ debet dici in regione Gergesinorum, quia Gergesa est ciuitas iuxta istud mare Galilęę, & ibi dicuntur porci præcipitati, sic dicit Titus. s. veraciora exemplaria, nec Gerasenorum habent, nec Gadararum, sed Gergesinorum. Est enim Gadara ciuitas in Iudæa, stagnum autem, vel mare nullatenus inuenitur in ea, sed Gerasa ciuitas est, nec stagnum, nec mare iuxta habens. est autem Gergesa ciuitas antiqua, iuxta Tyberiacum stagnum circa, quam est rupes stagno vicina, in quod ostenditur deiectos fuisse porcos a dęmonibus, quia tn̄ Gerasa, & Gadara confinium habent cū terra Gergesinorum verisimile est inde ad horum terram porcos fuisse adductos. Sed dicendum ꝙ non stat dictū Titi, quia licet Gergesa sit vicina mari, & non Gerasa nihil nocet, quia hic non innuitur, ꝙ ista regio de qua hic dicitur sit noīata ab aliqua ciuitate, q̄ esset iuxta mare, & ideo, licet Gerasa esset distans aliquantulum a mari noīaretur tota ista regio ab illa. Motiuum autē Titi est, quia mox, vt Christus exiuit de mari intrauit in regionem Gerasenorū, vt dr̄ in lr̄a, sed non obstat, quia etiam si distaret Gerasa a mari poterat noīari totum territorium coniunctum mari ab illa, ēt si ciuitas Gergesa esset magis cōiuncta mari, quia forte illa cum esset minor includebatur sub territorio Gerasenorum, nam Gerasa est pręcipua ciuitas in regione illa, sic dicit frater Brocardus Theutonicus, vbi supra. s. in hac regione sunt ciuitates plures, vt Gerasa Gadara Pella Sueta, de qua fuit Baldach Suites amicus Iob, & ciuitas Theman, de qua fuit Eliphan Themanites alius amicus Iob, & alię multę ciuitates.

Secundo patet, & efficacius, ꝙ ista ciuitas a qua denominatur ista regio non erat iuxta mare, quia supra in fine literæ dicitur, quòd pastores fugerunt in ciuitatem, & quod tota ciuitas exiit obuiam Christo nō expresso nomine ciuitatis, in quo innuitur, quòd ista ciuitas erat de qua supra facta erat mentio, & tamen non fuit dictum de aliqua, nisi quòd Christus venit in regionem Gerasenorum, ergo illa erat ciuitas, quæ Christo exijt obuiam a qua nominata est ista regio, & tamen illa ciuitas distans erat a mari, quia Christus intrauit in regionem, & sanauit arreptitios, & nondum peruenerat in ciuitatem, sed fugientibus illuc pastoribus, & denunciantibus, quæ facta erāt, exiit ciuitas obuiam Christo, & tamen ciuitas Gergesa, de qua loquitur Titus, est coniuncta mari Tyberiaco, vt ipse dicit, ergo non est illa a qua nominatur ista regio

F sed ciuitas Gerasa, ideo recte dicitur hic, ꝙ venit in regionem Gerasenorum.

An istud miraculum de sanatione arreptitiorum fuit mox, vt Christus intrauit in istam regionem. Quæst. XCV.

QVAERETVR an istud miraculum de sanatione arreptitiorum fuit mox, vt Christus intrauit in istam regionem, vel aliquanto tempore post.

Aliqui dicunt, ꝙ non potest apparere, quia poterat esse, ꝙ Christus aliquanto tempore maneret prædicans in regione illa, de quo non fiat mentio, & postea

G fecerit istud miraculum.

Dicendum, ꝙ mox, vt intrauit Christus in regionē fuit hoc, quod patet ex litera. s. cum venisset Christus in regionem Gerasenorum occurrerunt ei duo habētes dæmonia, & sic immediate quando venit occurrerunt ei.

Secundo patet, quia Luc. 8. dicitur nauigauerūt ad regionem, & cum egressus esset ad terram occurrit illi vir, &c. & sic immediate, vt Christus exiuit de naui occurrerunt ei arreptitii.

Tertio patet, & apertius, quia Marc. 5. dicitur venerunt in regionem Gerasenorum, & exeunti de naui statim occurrit ei homo de monumentis, ergo nullū tempus intermedium fuit, hoc autem fuit, quia isti

H arreptitii non erant in ciuitate, sed vagabantur p̄ mōtes iuxta mare, vt dicitur Mar. 5. & sic Christo exeunte de naui accidit, ꝙ essent isti arreptitij ibi circa littus & sic occurrerunt ei statim. Pro quo sciendum, ꝙ Christus in regione illa non prædicauit, nec egit aliquid, nisi ꝙ curauit istos arreptitios, quia mox, vt intrauit in regionem curauit eos, & misit dæmones in porcos, & præcipitati sunt, quod videntes fugerunt pastores, & nunciauerunt in ciuitate, & tunc ciuitas exiuit obuiam Christo rogans eum, vt recederet de illa regione, quibus Christus consensit, quia immediate ascendit nauiculam, & redijt in Galilæam, vt innuitur supra in litera, in fine, & seq. c. in principio, & Mar. 5. & Luc 8.

I *Quomodo dicitur hic, quod occurrerunt Christo duo dæmonia habentes. Quæst. XCVI.*

QVAERETVR qūo dicit̄ hic, ꝙ occurrerunt Christo duo dæmonia habentes, q̄a Marc. 5. & Lucæ. 8. dicitur, ꝙ erat vnus. s. occurrit illi vir, & in tota narratione, nunquam faciunt mentionem, nisi de vno.

Aliqui dicunt, ꝙ istud miraculum, quod describit hic Matth. & illud ꝙ habetur Mar. 5. & Luc. 8. nō sit vnum, sed duo. Sed dicendū, ꝙ non stat, quia necesse est esse idem miraculū eo, ꝙ oīa quę narrat hic Matt. narrant Marcus, & Lucas, & in nullo discrepant, non est tn̄ vllatenus verisimile, ꝙ omnia ista possent esse

K eadem in diuersis miraculis.

Secundo patet ex ordine lr̄ę, quia ea quæ ponit hic Matth. ante istud factū. s. tempestatē, q̄ fuit in mari, & ea quæ ponit immediate post hoc, ponunt ēt Mar. & Luc. saltem ea quæ procedunt eodem ordine, hoc tn̄ non posset esse, nisi idē miraculum esset, ꝙ hic Matt. narrat, & ꝙ Mar. & Luc. narrant.

Tertio patet, & efficacius, quia istud miraculum, ꝙ hic narratur fuit factū immediate, vt Christus exiuit de naui, vt ostensum est præce. q. Ciuitas tn̄ immediate exiit obuiam ei, & rogauit eum, vt recederet de regione illa, ꝙ ipse fecit, vt dictum est pręceden. quæst. ergo non posset esse aliud miraculum. ꝙ Marcus, & Lucas narrant cum factum fuerit in eadem regione Gera-

Geraſenorum,& tamen nõ eſt veriſimile,ꝙ Chriſtus poſtea ad iſtã regionem rediret cũ expulerint eum in colle ipſius,nec permiſerint intrare in vrbem,vt patet ſupra in lr̃a. neceſſe eſt ergo dici, ꝙ idem ſit miraculũ ꝙ iſti tres Euangeliſtę narrant.

Dicendum igitur,ꝙ duo erant habentes dæmonia quos Chriſtus ſanauit,vt Matthęus dicit,vnus tamen eorum erat ferocior,& qui magis torquebatur,& habebat plura dęmonia .ſ.legionem,& de iſto ſolo Marcus,& Luc.locuti ſunt,iſtud autem eſt valde veriſimile ex modo narrandi eorum, quia Marcus,& Lu. qui de vnico narrant, ponunt magnam ſæuitiam illius.ſ. quia dirumpebat catenas, & comminuebat compedes,& nemo poterat eum domare, & erat clamans, & concidens ſe lapidibus, erantque dæmonia multa in eo.ſ.legio, quę omnia ſubticuit Matthęus.ſ.quia narrabat de duobus arreptitijs, ideo voluit narrare ſolum illa, quæ erant ambobus communia,ne cogeret ſe in verbis diffundere,& quia illa ſęuitia magna,quã Marcus, & Lucas narrant erat vnius eorum tantum ſubticuit illam Matthæus,Marcus autem,& Luc. qui poſteriores fuerunt volentes ſupplere, ꝙ Matthæus omiſerat dixerunt de ſæuitia illius arreptitij,& quia illud,ꝙ omiſit Matthęus vni eorum tantum cõueniebat,de vno tantum Marcus, & Lucas locuti ſunt, nã ſi duos ponere voluiſſent narrarent ſolum ea, q̃ erant communia ambobus,ſicut fecit Matth. de vno ergo tantum loqui debuerunt,& ſic collectis ſimul,quę dicunt iſti tres Euangeliſtæ reſultat plena narratio,ſic dicit Chryſ.ꝙ duo erant arreptitij,ſed Lucas, & Marc. vnum eorum ferociorem elegerunt,vnde & eius calamitatem exprimunt: Lucas.n.dicit, ꝙ ruptis vinculis agebatur in deſerto. Marcus autem,ꝙ lapidibus ſeipſum concidebat, nec tñ dicunt, ꝙ vnus ſolus erat ne Matthęo dicere contraria viderentur.

Secundo poteſt dici,ꝙ duo erant arreptitii,vnus tamen erat perſona clarior, & nobilior, de quo magis dolebat prouincia illa,ideo Marcus, & Lucas, de illo ſpecialiter loquuntur, ſic dicit Auguſt.lib.de concor. euang.ſ.ꝙ autem, Matthęus duos dicit fuiſſe qui dęmonia patiebantur,Mar.autem & Lucas vnum commemorãt, intelligas vnum eorum fuiſſe perſonæ alicuius clarioris, & famoſioris, quem regio illa maxime dolebat,& pro cuius ſalute plurimum ſatagebat, hoc volentes ſignare duo Euangeliſtæ ſolum.i.vnum commemorandum iudicauerunt de quo facti huius fama latius præclariuſque flagrauerat: iſtud veriſimile eſt,& tñ melius dicunt etiã, ſicut ſupra, ꝙ fecerunt ad ſupplendum, quæ Matth.omiſerat, quia valde cõferunt ad oſtendendam magnitudinem miraculi ea, quæ Marcus,& Lucas de ſęuitia iſtius, & de legione dęmonum expreſſerunt, quæ Matthæus tacuerat, iõ etiam ſi iſte arreptitius ferocior fuiſſet perſona min⁹ clara,& minus famoſa, debuerant adhuc exprimi illa quæ tacuit Matthæus,quia magis facit ad magnitudinem miraculi iſtud, quam ꝙ ſanata eſſet perſona clara,vel obſcura,& ignobilis.

Tertio poteſt dici,ꝙ Marc. & Luc.curauerunt de eo in quo conſiſtebat vere magnitudo miraculi,nam ꝙ Chriſtus curaret ſimul duos,vel tres, vel mille arreptitios minus videbatur,ſi illi a ſingulis tãtum dæmonibus obſiderentur, q̃ curare vnum hoĩem a legione, in qua dñr eſſe plurimi dęmones, iõ omiſerunt Mar. & Luc.dicere,ꝙ erant duo arreptitii,vt dicerent ea, q̃ pertinebant ſpecialiter ad vnum eorũ,quæ valde magna erant,& hoc dr̃,vt non innuatur,ꝙ Marcus, & Lucas viderint euangelium Matt.& ſupplere voluerint, ꝙ ille tacuerat, quia plurimi negant eos vidiſſe Matthæi euangelium,& ſic etiam ſi illud nõ viderint poterant hoc intendere,quod diximus.

Quare iſti duo arreptitij Chriſto occurrerunt.
Quæſt. XCVII.

A QVAERETVR quare nunc iſti duo arreptitii Chriſto occurrerunt. Dicendũ,ꝙ propter multa.Primo,quia iſti arreptitij non habitabãt in ciuitate, ſed in montibus, & dęmones agebant eos per deſertum,ideo accidit,ꝙ tunc eſſent ibi in montibus circa littus,quando Chriſtus exiuit de naui, ideo potuerũt ei occurrere,& pp̃ hoc Euangeliſtæ expreſſerunt, ꝙ iſti arreptitii vagabantur per montes.

Secundo fuit,quia iſti arreptitij erãt valde feroces, & manebant apud viã, vt nocerent oĩbus tranſeuntibus,nam dr̃ ſupra in lr̃a,ꝙ erant ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viã illam, videntes ergo Chriſtum a longe forte non cognouerunt eum eſſe Chriſtum,iõ occurrebant ei ad nocendum, ſicut nocebãt omnibus tranſeuntibus,poſtea aũt agnouerũt, & tũc econtrario facientes adorauerunt eum Mar.5.

B Tertio põt dici, ꝙ Chriſtus hoc fecit, quia ipſe volebat ſanare iſtos arreptitios, iõ fecit,ꝙ immediate ei occurrerent, nam non erat Chriſtus facturus aliquid aliud in regione illa, ſicut poſtea apparuit cum ciuitas exierit ei obuiã rogans, ꝙ recederet de regione illa, & ipſe conſentiens eis aſcendit nauiculam,& immediate receſſit,vt oſtenſum eſt ſupra q.95. fuit ergo cõueniens,ꝙ arreptitij iſti mox occurrerent Chr̃o exeũti de naui,vt non eſſet in regione illa, aliquãdo ocioſus,& iſtud eſt valde veriſimile.

C Quarto fuit pp̃ porcos, quia Chriſtus intendebat mittere dæmones in porcos, ſicut poſtea factum eſt, & ſic fuit conueniens, ꝙ ibi occurrerent ſibi arreptitij vbi porci erant,nam conueniens fuit, quòd Chriſtus mitteret dæmones in porcos,& etiam,ꝙ iſtud fieret in præſentia arreptitiorum, vt infra dicetur q.125. porci erant circa littus maris, quando Chriſtus exiuit de naui fecit,ꝙ occurrerent ſibi arreptitij mox,vt exiuit de naui.

Quomodo eſſe poterat,quod iſti arreptitij manerent ſemper in monumentis. Et quare ſepulchra erant in montibus, & qualia erant Iudæorum monumenta.
D *Quæſt.* XCVIII.

QVAERETVR quia dicitur Marc.5. & Luc.8.de iſtis arreptitiis,ꝙ manebant in monumentis, & ibi morabantur ſemper quomodo eſſe poterat hoc.

Dicendum,quòd iſti arreptitii non erant in ciuitate,ſed in montibus vagabantur, quia dæmon incitabat eos, vt fugerent in deſertum Lucæ.8. & ideo manebant per diem,& noctem in montibus Marc.5. & ſecundum hoc poterant manere in monumẽtis propter duo. Primo, quia monumenta Iudęorum non erant in ciuitate,ſed extra vrbes in montibus, & aliis locis,quia nullius gentis fuit vnquam conſuetudo ſepelire mortuos in ciuitatibus ſuis, ſed extra in agris, E ita etiam Iudæorum fuit conſuetudo in agris ſepelire,patet enim de ſepulchro Eliſæi.4.Regum 13.nam erat in agro, & ideo quidam Iudęi volentes ſepelire mortuum iuxta ſepulchrum Eliſęi videntes latrunculos Moab venire fugerunt, & vt cito facerent poſuerunt mortuum in ſepulchro Eliſæi,ſic etiam patet de Chriſti ſepulchro, nam extra ciuitatem fuit, quia ſicut Chriſtus crucifixus eſt extra ciuitatem ad Hebrę. decimotertio, ita etiam ſepultus eſt extra ciuitatem, nam iuxta locum in quo paſſus eſt ſepultus fuit, & erat ibi hortus in quo monumentum eius fuit Ioã. 19. c.ita generaliter fuit de omnibus Iudęis, niſi de regibus, quia illi ſepeliebantur intra Ieruſalem in monte Sion, in horto regalis palatij, vt oſtenſum eſt,

X 4 2.Reg.

2.Reg 6. & fuit hoc pp maiorem honorem, nam ẽt alii viri honorabiles in agris sepeliebantur, sicut fuit de Saule rege Iudęorum. 2.Reg.21.

Erant aũt sepulchra ista in montibus cuius rõ erat, quia s̃m leges humanas locus in quo sepeliebatur aliquis mortuus erat religiosus, vel sacer, & sic non licebat iam ibi aliquid prophanum agere. s. colere terram illam ad plantandum arbores, vel segetes colligẽdas, sed relinquebatur terra intacta pp honorem humani sepulchri, & si qñ in aliquem agrum qui solebat seminari sepeliretur mortuus, desinebat iam coli ille ager eo, ꝙ efficiebatur religiosus, & pp hoc vt terra, q̃ erat ad cultum non occuparetur, aut impediretur coli pp sepulchra, eligebãtur talia loca ad humana sepulchra quæ aliàs non erant cultui apta, vel non erant necessaria, & ob hoc terræ steriles, & montes, & deserta, quæ non colebantur erant loca sepulchrorũ, ita nunc ista sepulchra erant in montibus, nam dr̃ Mar.5. ꝙ semp die, ac nocte manebat arreptitius ille in monumentis & montibus, in quo innuit, ꝙ idem erat manere in monumentis, & in montibus, & hoc est, quia monumenta in montibus erant, & ita antiqua consuetudo Iudęis fuit in montibus sepelire mortuos, sic.n. viri abes Galaad sepelierunt filios Saulis regis in nemore Iabes, 1.Re.31. & 1.Paral.10. sic ẽt ipse Saul rex, & tota cognatio sua sepulti sunt in latere mõtis cuiusdã in terra Beniamin. 2.Re.21. Machabæi ẽt qui fuerunt viri illustrissimi, & principes Iudęorum in monte vrbis Modin sepulti sunt, & ibi habuerunt pulchras, excelsasque pyramides septem, vt patet 1. Macha. 13. & ita isti arreptitii cũ essent in montibus erant inter monumenta, vnde poterant habitare in eis.

Secundo patet, quia monumenta Iudęorum erãt taliter facta, ꝙ poterat quis habitare in eis, nam erant velut quędam domus, in quibus poterant multi manere, & erant planę, & habebant portas clausas lapidibus magnis, & cum vellent aliquem sepelire aperiebant portam, & ponebant eum interius, & ibi erant multi loculi pro diuersis mortuis. sic patet de Christi sepulchro, nam illud erat quædam domus magna in quam multi intrare poterant, sicut innuitur, infra 28. & Mar. 16. nam mulieres intrauerunt in monumentum Christi, & inuenerunt ibi angelum, & locus erat tam magnus, ꝙ ipse habuit ostendere eis ibi locũ, in quo Christus positus fuerat, in quo innuitur, ꝙ siquis intraret monumentum non pp hoc sciebat, vbi erat Christus sepultus, ꝙ esse non põt, nisi esset locus magnus, de quo magis dicetur infra 28. & ita isti arreptitii poterant habitare in sepulchris, q̃ non erant, sicut sepulchra nostra, sed velut ędificia ad habitandum.

Tertio poterant hoc, quia ipsi poterant aperire, q̃cunque sepulchra vellent, erant.n. sepulchra ista habẽtia magnos lapides, quibus ostia claudebantur, sicut dr̃ de Christi sepulchro. Mar. 16. ꝙ mulieres eũtes ad Christi sepulchrum dixerunt quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? & sequitur ibi, erat qppe magnus valde. s. quem non possent mulieres reuoluere, hoc aũt fiebat, quia ista sepulchra erant in locis desertis, & vt bestię non possent intrare ad lacerandũ, & deuorandum mortuos, obstruebatur ostium monumenti lapidibus magnis, isti tñ arreptitii poterant aperire, quęcunque sepulchra, quia erant magnarum virium, nam Mar.5. dr̃ de vno istorum, ꝙ nemo poterat eum ligare, quia sæpe catenis, & compedibus vinctus dirupisset catenas, & comminuisset cõpedes, & nemo poterat eum domare, poterat ergo iste non solum sepulchra aperire ad habitandum in eis, sed ẽt tota ipsa demoliri. Ista consuetudo sepeliendi mortuos, quę dicta est, fuit semper apud Iudęos, etiam apud antiquissimos, nam Iosue in monte Ephraim

F sepultus est. Iosue 24. Eleazar quoque summus sacerdos filius Aaron in eodem monte Ephraim sepultus est. eo. c. ossa quoque Ioseph, quę de Aegypto allata fuerunt sepulta sunt in quodam agro apud vrbem Sichen. eo. c. ista eadem consuetudo erat apud gẽtiles, & fuerat semper in illa terra Chanaan, quod patet, q̃a quando Abraham in Ebron petiuit sepulchrum pro vxore sua, dixit ei princeps loci illius in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum. Gen. 23. & ibi dr̃ quomodo emit sepulchrum illius gentilis. s. Ephron Hethęi, quod erat in extrema parte agri sui, & ita gẽtiles in agris sepeliebant mortuos, vt innuitur. eod. c. & in illo agro sepulti fuerunt omnes patriarchæ, scilicet Abraham, Isaac, & Iacob, & Sarra, & Rebecca, & Lia vxores eorum. Gene. 49. sic etiam Rachel vxor

G Iacob sepulta est in via, quæ est inter Bethlehem, & Ierusalem. Gene. 48. omnes quoque Iudęi, sicut a suis progenitoribus acceperant, ita semper tenuerunt. s. vt sepelirent mortuos extra vrbes, & maxime in mõtibus, sic dr̃. 4. Reg. 23. reuersus Iosias, vidit sepulchra, quæ erant in monte, vnde sepulchra Iudęorum habitantium in Ierusalem erant in conualle apud torrentem Cedron, nam dr̃. eod. c. ꝙ Iosias extra Ierusalem in conualle Cedron ꝯbussit lucum, & redegit in puluerem, & proiecit super sepulchra vulgi, & sic apud illum torrentem erant sepulchra popularium, soli autem Christiani sepeliunt mortuos intra vrbes, & intra ecclesias, ꝙ quare fiat ostensum est Num. 19. Iudęi autem non solum neminem sepeliebant in templo

H suo, aut iuxta illud, sed etiam si aliqui tangerent mortuos ad templum accedere non poterant, ꝙ quare fieret. eo. c. declaratum est.

Quare arreptitij volebant habitare in monumentis. Quest. XCIX.

QVAERETVR quare isti arreptitii volebant habitare in monumentis. Dicendum, ꝙ ꝑpter multa. Primo, quia non erat eis alius locus habitandi, nolebant.n. manere in vrbibus, quia fugiebant ruptis vinculis, sed in montibus semper manebant die, & nocte, Mar.5. non erant aũt in montibus alia ędificia, in quibus possent manere

I nisi sepulchra, ideo ibi morabantur. Secundo erat, q̃a dæmones faciebant hoc, vt malam opinionem hominibus gignerẽt, ꝙ animę mortuorum efficiebant dæmones, & ob hoc in sepulchris habitabant, quia ibi erant corpora, in quibus aliquando fuerant, & ita cõpellebant arreptitios illa loca visitare, sic dicit Chrys. in homilia. s. per hoc, quod dicitur de monumentis exeuntes perniciosum dogma imponere volebant. s. ꝙ animæ morientium dęmones fiant, vnde & multi coaruspicum occidunt pueros, vt animam eorum cooperantem habeant: pp quod, & dęmoniaci clamãt, ꝙ anima illius ego sum. Tertio erat, quia dæmones volebant per hoc terrere homines, omnis.n. viuens naturaliter timet mortuos, & mortuorum loca, cum

K autem isti in sepulchris habitarent magis eos timebant homines, tanquam grauiora facturos, vñ ita omnes terruerant, ꝙ iam nemo audebat transire per viã illam, in qua isti erant, vt patet supra in litera. Quarto fuit, quia dæmones volebant exercere ferocitatẽ suã in istos arreptitios, & ideo omnia, quæ ad crudelitatẽ pertinebant exercebant in eos. s. facientes eos nudos incedere. Luc.8. & ꝙ vnus eorum se lapidibus concideret Mar.5. & quia etiam est quædam feritas, & inhumanitas habitare in sepulchris humanis faciebant, ꝙ habitarẽt in sepulchris, sic dicit Cyril. ꝙ aũt nudus petebat defunctorum sepulchra dæmoniacę ferocitatis erat indicium.

Quo-

Quomodo arreptitij poterant esse tam sęui. Et quod esset dęmonium pessimum. Quæst. C.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd isti arreptitij erant nimis sęui, ita vt nemo transire posset per viam quomodo poterant esse tam sęui.

Dicendum, quòd sęuitiā, idest potestas istorum ad nocēdum erat valde magna, & hoc erat propter duo.

Primo propter magnitudinem virium, nam existētibus dęmonibus in eis erant magnę vires ipsorum, & poterant facere multa, quæ aliàs facere nō possent: nam de vno istorum dicitur Mar.5. quòd nemo eum poterat ligare, quia sępe catenis, & compedibus vinctus dirupisset catenas, & compedes comminuisset, & nemo poterat eum domare, & sic propter ferocitatē posset quilibet eorum, contra multos homines pugnare simul, sic dicit Actu.19. de quodam arreptitio quem adiurabant duo Iudæi per nomen Christi, & ipse insilijt in ambos, & inualuit cōtra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de manibus eius, & ita nunc poterant isti duo pugnare contra quoslibet transeuntes, ideo nemo audebat per viam transire.

Secundo erat hoc propter quandam insensibilitatē membrorum: nam quædam sunt ad quæ interdum vires hominis sufficiunt, & tamen non potest illa facere manibus suis propter teneritudinem, & sensibilitatem, dęmones autem alterabant valde istos arreptitios, & sic reddebant membra eorum, quasi stupida, & insensibilia, & ideo etiam si non haberent ipsi maiores vires, quam alij homines, maiora, & duriora facere possent, sicut apparet de furiosis, & maniacis, in isto autem arreptitio hoc apparet, quia seipsum lapidibus concidebat Mar.5. & tamen si sentiret dolorem non se concideret.

Dicendum tamen, quòd licet isti arreptitij habebant a dęmonibus vires, quia dęmones eos mouebāt, tamen non poterant tanta facere quanta dęmones vellent, & possunt: nam potestas dęmonis est valde magna Iob.41. non est potestas sub cœlo, quę comparetur ei, & tamen propter debilitatem humanorum organorum pauca possunt homines arreptitij agere, quia si vellent dęmones per eos exercere plene vires suas, cōfringerentur, & comminuerentur illico omnia membra humani corporis, possunt ergo arreptitij operantibus in eis dęmonibus aliquid agere, quod cęteri homines non possunt, sicut Maniaci non habentes maiores vires, quam cęteri faciunt maiora, quam illi, & tamen non possunt facere totum, quod ipsi dęmones aliàs possent, sunt tamen quidam arreptitij plura mala facientes, quam alij, eo quòd dæmoni possidenti eos permittitur plus nocere, quam permittatur alijs dęmonibus, & tales dicuntur habere dęmonium pessimum, & talis erat iste de quo dicitur Actuum decimonono c. quòd dominatus est amborum, & inualuit contra eos, ita vt nudi & vulnerati effugerent. Non est tamen sensus, quòd illud dęmonium sit pessimum, idest potentius ad nocendum, quam alia dęmonia, licet verum sit, quòd non sunt omnia ęqualia in potestate, sed quia illi permittitur plus nocere, quam alijs: nam si alicui dæmoni permitteretur tantum nocere quantum ipse potest, minimus dęmonum posset omnes homines occidere, quia non est potestas sub cœlo, quæ comparetur ei Iob.41. Deus tamen permittit interdum vni plus nocere, quam alteri in loco certo, vel tempore, & illud tunc vocatur dæmonium pessimum.

A *Quare arreptitij volebant omnibus hominibus nocere: cum tamen dæmon nihil possit supra voluntatem humanam. Quæst. CI.*

QVAERETVR quare isti arreptitii volebant nocere omnibus hominibus, ita vt neminem permitterent transire per viam, sic dicitur supra in litera.

Dicendum, quòd hoc faciebāt propter dæmones, qui eos incitabant: nam homini non est naturale nocere velle alteri homini sine aliqua causa, vt propter lucrum, vel dominium acquirendum, aut aliud retribuendum vindicari, & ita de alijs causis, quia potius quilibet homo naturaliter est amicus alteri homini 8.
B Ethi.c.1. dæmoniaci tamen nihil intendebant istorū, quia nec prædas agere volebant cum ipsi potius omnia contemnerent, & vestimenta abijcerent nudi existentes, Lucę 8. nec dominari aliquorum volebāt, nec retribuere vindictam, cum ęqualiter omnibus transeuntibus per viam nocere vellent, sed a dęmone agitati hoc faciebant, idem enim iudicandum est de dęmone, & de homine dęmoniaco, cum ille a dęmone possideatur. Ideo, sicut dęmon non arripiens hominē per seipsum nocet hominibus quandocunque permittitur in se, vel in rebus suis, sicut quando Paulus tradidit Sathanę potestatem vexandi Corinthium vsque ad interitum carnis prima Corin.5. & sicut nūc permisit Christus dæmonibus intrare in porcos, & confestim occiderunt eos, ita quando dęmon est in
C aliquo arreptitio per illum nocet omnibus quibus nocere permittitur, & sic Actu.19. quia illi duo Iudæi merebantur puniri, eo quòd nolētes credere in Christum adiurabant dęmones in nomine eius, permissus est ille arreptitius insurgere in eos, & dominatus est eorum, ita vt nudi, & vulnerati fugerent de manibus eius, nec est dubium quin illos occidere potuisset, & facile occidisset si fuisset sibi concessa potestas, sed nō permissum est.

Sed obijcietur, quòd etiam si dæmones vexent arreptitios non possent illis imprimere desiderium nocendi, quia dæmon nihil potest supra voluntatem humanam. Dicendum ꝙ dæmon totaliter possidet arre-
D ptitios, & per eos quidquid vult facit, & non imprimit eis voluntatem malam, tanquam directe agat aliquid dæmon in voluntatē hominis, vt infra quæstio.118. dicetur, sed ipse dæmon est, qui malum vult, & non arreptitius per ipsum, cum tanq̄ ꝑ quoddam organū operat̄, nec est in potestate arreptitij resistere illi operationi, q̄ dæmon per ipsum efficit, quia magis est, vt patiens, quā vt agens, quod apparet, quando dæmon per arreptitium loquitur quidquid vult, quæ nō sunt verba arreptitij, sed dæmonis cū sæpe arreptitius nihil intelligat eorum, quæ loquit̄, sicut ergo dæmō plene possidet linguam arreptitij, ita plene possidere potest phantasiā, quæ est aliquid corporeū, idest virtus corporis, & sic videbitur arreptitio se bene agere, vel sal-
E tē turbata phantasia nihil iudicabit, sed dæmon faciet per illum, id quod voluerit, & ita arreptitius nocebit, & dicetur habere voluntatem nocendi non quidem, ꝙ hoc velit ipse, sed ꝙ dæmon, qui per eū operatur hoc vult, & ita isti duo arreptitij nocebant omnibus viatoribus, quia dæmonibus possidentibus eos data fuerat potestas nocendi, & ipsi hoc volebant, quod tamen per istos arreptitios faciebant.

Quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus. Quæst. CII.

QVAERETVR quare vnus istorum arreptitiorum concidebat se lapidibus, vt dicitur Mar.5.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia dæmon

mon incitabat eum ad faciendum hoc, vt conciden-
do se lapidibus sanguinẽ effunderet, est enim dęmo-
nibus gratissimus sanguis humanus, & desiderant
illum sibi præberi, & ob hoc sacerdotes idolorum,
quando volebant maxime placare Deos suos, & ob-
tinere, quæ petebant ab eis, effundebant de sanguine
suo, sic patet 3.Reg.18.de sacerdotibus Baal cum iam
essent in magna angustia nõ exaudiente eos Baal dr̄.
ꝙ clamabant voce magna, & incidebant se iuxta ritũ
suum cultris, & lanceolis donec perfunderẽtur san-
guine, etiam qñ volebant sacerdotes idolorum ma-
gnum festum dijs suis facere incidebant sibi mẽbra,
vt sanguinem effunderent, sic faciebant sacerdotes
in festo deę Berecynthię, vt ait Augu.2.& 6.de ciui.
Dei.

G Secundo hoc fieret, vt torquerentur arreptitij, vel
saltem, vt nocumentum reciperent, dæmon enim,
sicut desiderat nocere eis quos nondum possidet, ita
etiam nocere vult illis quos possidet, & noceret gra-
uius si permitteretur, ideo dæmon quidquid mali po-
terat istis arreptitijs inferebat faciendo, ꝙ nudi ince-
derent, & non habitarent in domo, sed in montibus,
& sepulchris, & etiam, ꝙ lapidibus alter eorum cõci-
deret se, sic enim ille dæmon, qui tenebat lunaticum
de quo Mar.9.& infra 17. dicitur, quòd frequenter
proijciebat eum in ignem, & in aquam, vt eum per-
deret, & etiam, qñ exire compulsus est ille dęmon, ita
discerpebat puerum, ꝙ factus est, sicut mortuus, ita vt
multi dicerent mortuus est e.c. isti aũt dęmoni non
H permittebatur plus nocere arreptitio, quã ꝙ faceret,
ꝙ se lapidibus concideret, ideo hoc saltem faciebat.

Tertio erat hoc, quia iste arreptitius efficiebatur,
quasi insensibilis, quando dæmon possidebat eum,
ideo non timebat seipsum percutere, & concidere,
si autem sentiret, & doleret non se percuteret, etiam
dæmone suadente, nisi ipse manum illius moueret
violenter, sed nunc istud non faciebat, sed potius iste
arreptitius redditus erat insensibilis tẽpore quo possi-
debatur a dæmone.

Quarto, & præcipue istud erat, quia Deus volebat
concedere dæmonibus istud facere ad ostendendum
prauam eorum voluntatem, & ferocitatem ꝯ hoïes,
I scilicet quòd non miserentur eorum, qñ potestati suę
traditi sunt, vt per hoc homo caueat illis subijci.

Quare dæmones permiserunt, quòd isti arreptitij ad Chri-
stum venirent cum nociturus esset eis.
Quæst. *CIII.*

QVAERETVR quare isti arreptitij ad Chri-
stum nũc venerunt: nã Christus nociturus
erat dęmonibus expellẽdo eos inde, iõ po-
tius fugere debuissent. Dicendũ ꝙ hoc fuit
pp multa. Primo, quia forte dæmones, qui possidebãt
arreptitios non permissi sunt Christũ cognoscere, qñ
eum viderũt, sed postea appropinquantes agnouerũt,
K & iõ vellent ire ꝯ ipsum, sicut contra cęteros viatores
ad nocendum ei. Secundo fuit, quia Christus voluit
dæmones compellere, vt ad se venirent: nã volebat
curare illos arreptitios, nemo tñ posset illos ad Chri-
stũ adducere, quia nemo poterat domare eos Mar.5.
ideo oportebat, ꝙ Christus eos ad se adduceret, sic di-
cit Chryso. quia nemo audebat dæmoniacum tenere
ipse Christus ad eum vadit alloquens ipsum.

Tertio fuit ad ostendendum potestatem suam, sci-
licet quia, sicut in mari, vt ait Ambro. omnibus timẽ-
tibus in tempestate ipse intrepidus quiescebat, &
dormiebat, vt ostenderetur potestatis suę securitas,
ita cum cæteri fugerent de via ista, vt dicitur supra in
litera, quòd nemo per viam illam transire audebat

F voluit Christus per illam ire, & ꝙ dæmones ad eum
venirent, vt sic potestas eius ostenderetur.

Quarto fuit, quia forte dæmones sponte venerunt,
vt Christo se humiliarent sentientes iam tormenta
ex præsentia eius, & orantes, vt amplius non torque-
ret eos, quod satis est verisimile, nam vterque, vel alter
istorum arreptitiorum Christum adorauit Mar.5.&
ideo istud est verisimilius, vel ꝙ Christus compulerit
dæmones ad se venire potius, quam ꝙ illi irent ad no-
cendum ei non cognoscentes illum, quia Mar.5.in-
nuitur, ꝙ dæmones mox, vt viderũt Christum agno-
uerunt eum, scilicet videns autem Iesum a longe cu-
currit, & adorauit eum, & Lucę 8.dicitur is, vt vidit
Iesum procidit ante illum.

G *Quare isti arreptitij, vel alter eorum Christum adorauit.*
Quæst. *CIIII.*

QVAERETVR cum Mar.5.& Luc.8.dicatur, ꝙ
isti arreptitij, aut alter eorum Christum ado-
rauit, quare hoc fecit. Dicendum ꝙ propter
multa. Primo, quia Christus compulit illum ad hoc:
nam dęmon est superbus, & non adoraret Christũ
sponte, sed Christus coegit eum, vt per hoc ostende-
ret se Deum esse, qui dæmones ad se adorandum co-
gere poterat. Secundo potuit esse, ꝙ dæmon istud
ageret ex timore: nam sentiebat iam se torqueri, & ti-
mebat se grauius torquendum, quod vt euitaret hu-
miliauit se ei, qui illum torquere poterat, vel liberare,
H & ita locutus est aliqua verba timorem suum expri-
mentia, vt Cyrillus dicit. Tertio fuit, vt Christus exau-
diret petitionem dæmonis: nam volebat petere ne
eum torqueret, & tamen humilians se in oratione
exauditur, ideo dæmon Christum adorauit, sic innui-
tur Mar.5 & Luc.8.s. cucurrit, & adorauit eũ, & cla-
mans dixit obsecro te ne me torqueas, & ista est vera
causa licet forte coactus sit dæmon hoc facere.

Sciendum tamen, ꝙ per istam adorationem dęmõ
nihil merebatur propter duo. Primo, quia erat in pec-
cato mortali, & ꝙ grauius est erat obstinatus: nemo
tamen potest mereri, nisi existens in charitate 1.Cor.
13.charitatem autem non habeam nihil sum, idest
I nihil valeo coram Deo, scilicet nihil mereor.

Secundo, quia opus ex seipso, idest ex modo faciẽ-
di non erat meritorium, nam fecit hoc coactus, & tũc
nihil merebatur, nec demerebatur, quia propter illa,
quæ sunt simpliciter violenta non laudamur, nec vi-
tuperamur 3.Ethi.c.1.vel fecit timore inductus, &
tunc etiam non est Deo acceptum opus, quia non fit
ex deuotione quadam, idest propter Deum, dæmon
ergo nihil per istam adorationem meruit, nec mereri
potuit, potius quam si non adorasset eum: licet forte
aliquid concessit Christus dæmoni adoranti eum,
quod non concessisset si non adorauisset illum.

Quare dæmones clamauerunt viso Christo.
K *Quæst.* *CV.*

QVAERETVR quare isti dæmones clama-
uerunt viso Christo.

Dicendum, quòd propter multa. Primo
propter dolorem magnum quem patie-
bantur, sic dicit Chryso. in homilia flagellabantur in-
uisibiliter intolerabilia patientes ex Christi præsentia,
ideo clamauerunt dicentes quid tibi, & nobis, &c.

Secundo fuit ex magno timore grauiora adhuc
sibi infligenda timentes, vnde dixerunt obsecro te, ne
me torqueas, Lucę 8.& Mar.5.quidquid autem esset,
siue dolor, siue timor magnum quid erat, ideo ma-
gna voce clamauerunt. Mar. quinto, & tamen vocis
magni-

magnitudo ad magnum affectum exprimendum cõpetit. Tertio fuit, quia Christus compulit dæmonem ad loquendum, vt per hoc potestas sua ostenderetur, nam in hoc, ꝙ dæmones clamabant se torqueri ab eo apparebat, quòd magnus erat quicunque ipse esset, quia non poterat illud fieri, nisi diuina potestate. A

Quarto fuit, vt dæmones manifeste confiterentur quis erat Christus, nam si solum adorassent eum, vel eiecti essent de obsessis appareret quidẽ, ꝙ agebat ex diuina potestate, sed expresse nõ videret, ꝙ eẽt Deus, quia prophetę quidam miracula aliqua fecerunt, & ita poterat ipse credi vnus de prophetis, sic enim Iudæi dicebant, quia quidam asserebant eũ esse Ioannẽ Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex prophetis infra 16. dæmones autem clamantes confessi sunt eum esse filium Dei altissimi. Mar. 5. & Lucę 8. quod non poterat exprimi, nisi per vocem, fuit ergo conueniens, quòd dæmones cogerentur clamare. B

Quare dæmones dixerunt Christo quid tibi, & nobis. Quæst. CVI.

QVAERETVR quare dixerũt quid tibi, & nobis, quia innuebant, ꝙ nihil ad Christum de dæmonibus attineret, quod falsum erat.

Dicendũ, ꝙ quidã intelligũt quid nobis, & tibi. q. d. nihil est inter nos, & te commune, sic dicit Remigius quid nobis, & tibi, &c. hoc est nihil commune est nostrę malitiæ & tuæ gratiæ, quia secundum Apostolũ nulla societas est lucis ad tenebras 2. Cor. 6. c. hoc verum est, sed non est ad propositum, quia dæmones, vt videtur conquerebantur hic de Christo dicentes venisti ante tempus torquere nos, & tamen ad hoc nihil facit dicere nihil est commune nostræ malitiæ, & tuæ gratiæ. Dicẽdum ergo, ꝙ istud est verbum superbiæ, i. ꝙ dæmones innuerent, ꝙ Christus non habebat super eos potestatem, s. quid nobis, & tibi, i. quid habes videre nobiscum. q. d. nihil, & hoc licet falsum esset, dęmones tñ ex superbia illud dicere poterãt cũ etiam ex superbia vsurpent sibi diuinum honorem. C

Secundo potest intelligi, ꝙ sit verbum querelę, sicut qñ aliquis significat se nihil debere, & iniuste affligi dicit qd mihi, & tibi, i. quid tu habes mihi nocere, vel cur nocere vis cum nihil tibi debeã, & ita dęmones poterant dicere quid tibi, & nobis, idest o Christe quid est nobis, & tibi. i. nos in nullo tibi nocuimus, cur ergo vis nocere nobis, quia venisti torquere nos, & iste est sensus conueniens, quia dæmones sentiebant iam tormenta sua per Christum infligi, & conquerebantur, quasi iniuste torquerentur licet, etiam in hoc falsum supponebãt, s. nihil mali mereri apud Christũ: nam nocuerant ei inquantum in ipsis erat cum conatentur deitatem sibi vsurpare, & creaturas suas ei subtrahere, sic dicit Cyrillus, quis autem principum terrenorum omnino substinebit a Barbaris lacessiri suo subiectos imperio? quasi dicat nemo, & cõsequẽter, nec Christus tolerare debebat hoc sibi fieri a dæmonibus. D E

Tertio potest intelligi, ꝙ sit verbum desperationis, sicut illi, qui grauia mala tolerant, & desperãt se posse liberari de illis, loquuntur interdum amara, & irrationabilia, ita dęmones grauiter afflicti ex Christi pręsentia, & forte putantes se non posse liberari dicebãt ista, & sic poterant esse hic multę passiones coniunctę, sic dicit Cyrillus attendas hic timorem connexum audacię, & desperationi multę: signum enim diabolicę desperationis est in audẽdo dicere quid mihi, & tibi, &c. timoris vero cum precatur obsecro te, ne me torqueas, sed si nosti eum esse filium Dei altissimi, & fateris eum Deum cœli, & terræ, & eorum, quę continentur in eis, qualiter ergo non tua in via sua vsurpas, & dicis quid mihi, & tibi? quasi dicat iniuste dicis.

Quare dixerunt dæmones Iesu fili Dei altissimi. Quæst. CVII.

QVAERETVR quare dixerunt dæmones Iesu fili Dei altissimi.

Dici potest, ꝙ fecerunt hoc ex timore, quia sæpe veneramur illos quos timemus, vt non inferant nobis mala irritati contra nos, sic dicitur Prouer. 19. multi venerantur personam potentis, sed sunt amici dona tribuentis, idest multi honorant potentes licet non diligant eos, sed tribuentes dona, faciunt tamen hoc, quia timent, scilicet per potentiam sibi malum inferri, & ita dæmones vidẽtes, quòd Christus poterat eos punire grauissime, honorauerunt eum vocantes illum filium Dei altissimi.

Secundo fuit hoc ad placandum eum, quia petebãt dæmones ab eo, vt non expelleret eos de regione illa Mar. 5. & vt non mitteret eos in abyssum Luc. 8. sed quòd mitteret eos in porcos, vt patet hic, & non torquere illos Lucę 8. scilicet Iesu fili Dei altissimi obsecro te, ne me torqueas.

Tertio forte fuit ex necessitate, scilicet quia Christus cogeret istos dæmones confiteri, ꝙ ipse erat filius Dei, vt sic homines negare istud non possent dæmonibus illud confitentibus, & ita Hie. super Matthæũ vult, quòd fuerit ex necessitate ista confessio, dicens non est autem voluntatis ista confessio, quam pręmium sequitur confitentium, sed necessitatis extorsio, quæ cogit inuitos, velut si serui fugitiui post multum temporis dominum suum videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, nõ est tñ propter hoc putandum, ꝙ nunquam voluntarie dæmones confiterentur Christũ esse filiũ Dei, quia Mar. 1. & Luc. 4. dr̃ de quodam habente dæmonium, ꝙ clamauit quid nobis, & tibi Iesu Nazarene scio qui sis sanctus Dei, & Christus iussit ibi tacere dæmoni, & iterum dicitur ibidem, ꝙ eijciebat dæmonia multa, & illa clamabant tu es filius Dei, & dicitur, ꝙ Christus non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum, ergo dæmonia sponte confitebantur, cum potius ipse illa tacere cogeret: nunc autem potuit esse, ꝙ coacta dęmonia loquerentur, vel vocauit Hier. cõfessionem istam extorsionis, scilicet quia per timorem confitebantur non tamen coactione absoluta, quòd cõuenit exemplo suo de seruis fugitiuis.

Quomodo dixerunt dæmones Christo venisti torquere nos. Et an ante hoc torquebantur. Et quid erat ista confessio dæmonum. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quomodo dæmones dixerunt nũc venisti torquere nos, in quo videtur innui, quòd ante hoc non torquebantur?

Dicendum, ꝙ dæmones semper torquentur, quia damnati sunt, & ideo quocunque vadunt infernum suum secum portant, nec pñt vnquã carere supplicio, sicut etiam alij damnati semper pęnas hñt, etiam ante diem iudicij, vt patet Luc. 16. Sed dixerunt venisti torquere nos propter aliqua noua tormenta. Primo, quia dęmones non poterant negare peccatum suũ, & consequenter digni erant pœna, ideo dixerũt, quòd veniebat Christus ad torquendum eos, sic dicit Chrysostomus in homil. non poterant dicere se non peccasse, quia eos Christus inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes. Secundo erat hoc, quia etiam si nulla alia pœna eis nouiter imponeretur, vel veteres

auge-

augerent cruciatus sola Christi præsentia erat eis pœna, quia Christum, vt hostem suum habebāt, iō quòd Christus compareret in regione illa in qua dęmones ante hoc erant, etiam si nulla alia mala eis inferret erat illis pœna, quòd non possent eum de regione sua expellere. sic dicit Hier. pręsentia saluatoris tormēta sunt dæmonum. Tertio erat, quia dæmones realiter sentiebant se puniri præsente Christo, ita quòd nunc essent multo maiora tormenta eorum, quam prius, ideo clamabant præ dolore: nam & Christus ad ostendendum se illis esse dominum eorum cum per bonum hoc cognoscere nolint oportebat, quòd tormentis istud cognoscerent. Quarto fuit, quia dæmones videbant, quòd Christus volebat eos expellere de obsessis, & istud erat pœna illis, quia etiam si realiter non augerentur eorum cruciatus, priuari eos potestate illa, quam exercebant super homines erat sibi pęna grauissima. Quinto fuit, quia dęmones putauerunt, quòd Christus per suam prædicationem auferret eis solitum honorem: nam ante hoc colebantur a gentilibus, tanquam dij, quia dij esse putabantur, & quia dæmones superbi sunt, gaudebant de isto honore sibi exhibito maxime, quia homines exhibendo illum peribant ęternaliter, erat ergo eis pęna nunc, quòd isto honore priuarentur, sic dicit Augu. 8. de ciui. Dei perditionem suam hanc esse dicebant, quia fiebat, vt eorum cognitio sperneretur. Sexto dixerunt dæmones hoc cogente Christo, vt per eorum cōfessionem appareret Christi potestas super eos: nam si dicerent solum aliqua laudabilia de Christo putarentur forte adulari, vel illudere, & non esset eis credendum, ita faciliter, nūc vero, quia cum clamore magno tormenta sua confitebantur credendum eis erat, sic dicit Chryso. in homilia, vt autem non videretur adulationis hoc esse ab experientia clamabant dicentes venisti torquere nos, & nihil aliud erat ista confessio dæmonum, nisi timor quidam de tormentis, etiam si nondum punirentur, sicut dicit Hier. quòd ista confessio dæmonum est extorsio, quę cogit inuitos velut si serui fugitiui post multum temporis dominū suū videant nihil aliud, nisi de verberibus deprecantur, sic & dęmones cernentes dominum in terris repente versari ad iudicandos, idest puniendos se venisse credebant, scilicet non poterant dæmones videntes Christum subito coram se putare venisse ad aliud, nisi ad torquendum eos, quia conscientia sua accusabat eos.

Dicendum tamen, quòd tertio, & quarto modo melius intelligitur, quam alijs modis: nam dæmones sentiebant sibi tormenta inferri in præsentia Christi, & orabant ne amplius inferrentur, & patet, quia vbi dixit hic Matthæus quid nobis, & tibi, &c. venisti torquere nos, dicitur Mar. quinto, & Lucæ octauo quid mihi, & tibi, &c. obsecro te ne me torqueas.

De quarto patet, quia dæmones desiderant valde habere potestatem aliquam nocendi hominibus in seipsis, vel in rebus suis, quod patet, quia cum expellerentur de hominibus rogauerunt, quod saltem permitterentur intrare in porcos, & quia timebant priuari omnino potestate nocendi, putabant hoc sibi esse pœnam, & patet, quia dæmones rogauerunt Christum ne eos expelleret extra regionem illam Mar. quinto, & etiam rogabant ne mitteret eos in abyssum. Luc. 8. hoc autem erat, quia per ista duo priuabantur potestate nocendi, ideo istud erat tormentum, quod Christus eis inferebat.

F *Quare dæmones dixerunt Christo venisti ante tempus torquere nos, & an venerit ante tempus. Quæst. CIX.*

QVAERETVR quare dixerunt dæmones venisti ante tempus torquere nos.

Dicendum, ꝙ non erat aliquod tempus determinatū, ante quod dæmones puniri non deberent, ita vt ante tempus puniri dicerētur cū potius tempore debito puniti sunt, quia quocunque mō accipiatur hic pęna eorū illa per Christū inferebatur, cū ipsi dixerint venisti torquere nos, & tñ Christus non venit ante tempus, sed cōpleto tempore ad Gal. 4. s. at vbi venit plenitudo tēporis misit Deus filiū suū factum ex muliere. ergo non venit ante tempus, G sed quia dæmones non putabant Christum tam cito venturum ad puniendum eos, & venit illis inopinatus, dixerunt eum venisse ante tempus, sic dicit Aug. 8. de ciui. Dei, quia subitum illis fuit, quod futurum quidem tardius opinabantur.

Secundo dixerunt hoc, quasi conquerentes iniuste secum agi, quia sicut ille, qui putat se iniuste puniri dicit se plus debito puniri, ita dæmones, quasi cōquerentes, ꝙ iniuste affligerentur dixerunt, se ante tēpus torqueri non negantes sibi tormenta debita, sed non ita cito, & tñ in hoc dæmones falsum dicebant, quia tempus erat eos torqueri ei tñ, qui affligitur vī, ꝙ iniuste affligatur, quia de seipso fauorabiliter iudicat, sic ēt dæmones dixerunt supra quid tibi, & nobis, & tamē H aliquid erat, ꝙ Christus de eis videre deberet. Tertio potest intelligi, quòd dæmones dixerunt se torqueri ante tempus, quia vsque ad diem iudicij est tempus meriti, & demeriti hominum, & iō sicut vsque ad illud tempus sancti Angeli habitant inter nos ad nostram defensionem, ita mali Angeli ad nostram tentationem, & impugnationem, in die autem iudicij omnia hæc cessabunt. quòd vero ante tempus illud dæmones priuentur potestate nocendi hominibus, & tentandi eos, putant sibi esse pęnam inflictam ante tēpus, sic dicit Augu. 8. de ci. Dei. perditionem suam dicebant, quia fiebat, vt eorum cognitio sperneretur, & hoc erat ante tempus iudicij quo ęterna dānatione puniendi sunt, timuerunt tamen dæmones nunc, I quòd pro eorum iniquitatibus accelleraretur dies iudicij, ita quòd nunc Christus ad iudicandum veniebat, sic dicit Chryso. in homilia non poterant dicere se nō peccasse, quia Christus eos inuenerat mala operantes, & facturam Dei punientes, vnde extimabant propter abundantiam malorum, quæ fecerant, quòd non expectaretur in eis tempus extremę punitionis, quæ erit in die iudicij.

Quare Christus quæsiuit de dæmonis nomine, quod tibi nomen ęst. Quæst. CX.

QVAERETVR cum dicatur Mar. 5. & Luc. 8. ꝙ Christus quæsiuit de nomine dęmonum, dicens quod tibi nomen est? quare hoc fecit. Dicendum K ꝙ propter duo. Primo ad ostendendum magnitudinem miraculi, sciebat enim Christus, qui & quot dæmones ibi essent, sed volebat, ꝙ ipsi hoc cōfiterentur, vt appareret ex sua confessione multitudo dæmonū, quæ erat in homine, & per hoc cōstaret miraculi magnitudo, quia quanto plures eijceret de corpore, tāto esset maioris potestatis signum, sic dicit Chrysostomus non velut istius nomen inquirit, sed vt confessa peste quam tolerabat, virtus curantis gratior emicaret.

Secundo fuit, vt ostenderetur, vnde proueniebat tanta sęuitia vnius arreptitij istorum: nam sępe catenas rumpebat, & comminuebat compedes, & nemo poterat

poterat eum domare Mar.5.hoc autem proueniebat ex multitudine dæmonum, & ſic Chriſtus voluit, quòd dæmones ſe multos confiterentur, vt appareret, vnde proueniebat tanta ferocitas arreptitij.

Tertio fuit, vt per hoc innuatur, quòd quando dæmones expellendi ſunt de arreptitijs, oportet, quòd confiteantur arreptitij quidquid patiuntur a dæmonibus, ſicut dicit Beda. noſtri temporis ſacerdotes, qui per exorciſmi gratiam eijcere dæmones norunt, ſolent dicere patientes non aliter valere curari, niſi omne, quòd ab immundis ſpiritibus vigilantes dormientesve pertulerunt confitendo patenter exponant, & maxime, quando corporis humani concubitum petere ſe ac patrare confingunt, an tamen hoc ſit verum generaliter non apparet.

Quarto fuit hoc ne Chriſtus oſtenderet magnum deſiderium dęmonum de nocendo hominibus, quia omnes dæmones quotquot ſunt ſi permitterentur intrarent in quemlibet hominem, vt omnes eum torquerent: nam licet quilibet dæmon in homine exiſtens non puniat eum quantum vult, ſed quantũ permittitur, omnes tamen dæmones, qui ſunt in homine permittuntur ipſum torquere aliqualiter, quia dæmones non ſunt in arreptitio, niſi inquantum eum torquent, ideo etiam ſi paruum ſit deſiderant tamen hoc paruum malum hominibus inferre, & ita Chriſtus oſtendit nunc fuiſſe multos dęmones in iſto arreptitio, quia omnes intrare deſiderauerant in eum, vt ipſum torquerent. De nomine tñ dæmonum dicẽdum, ꝙ proprie non habent nomina dęmones, nec Angeli, nec etiam dæmon reſpondit nunc proprie de nomine, ſed de numero, quare tamen aliqua nomina dęmonum ſint, & quibus dæmonibus conueniãt, dicetur infra 12.c.

Dæmonum, & Angelorum legiones, quæ ſunt, & quandiu manent in eis iſti ordines. Et quid Legio quid Cohors. Et quòd volunt dæmones imitari Angelorum ordines.

Quæſt. CXI.

QVAERETVR quomodo dæmon interrogatus de nomine Mar.5.& Luc.8.dixit Legio, & quid ſit Legio. Dicendum, quòd Legio proprie nomen eſt cuiuſdam cõgregationis militum ad bellum, quia congregationes bellicę ordinatę ſunt, & reducuntur ad certum numerum ſub certo duce, & ſic ducũ quidam ſunt centuriones, ideſt habentes cẽtum milites, alij tribuni, ideſt millenarij, & ſic de alijs numeris, ſic diuiſit Dauid exercitũ ſuum.2.Reg.18.& ita ꝯgregationis bellicę numerus cognoſcitur ex nomine ducis. Aliquando autem cognoſcitur ex nomine ipſius cõgregationis, & ſic Cohors eſt congregatio centũ militũ.ita dr̄ Act.10.ꝙ Cornelius erat centurio cohortis, quæ vocatur Italica, & tñ centurio habet centũ viros, iõ Cohors totidẽ cõtinet, ſic patet de centurione illo, qui fuit ex mãdato Pilati cuſtos in paſſione Chriſti, nam ipſe dr̄ habuiſſe cohortẽ infra 27.ſic ẽt Legio eſt militũ congregatio continens ſex millia ſexcẽtos ſexaginta, & ſex, & quia Angeli ſunt milites Dei Iob. 25.nunquid eſt numerus militũ eius.i. Angelorum, & ordinate procedunt ad faciendum oĩa, quæ Deus illis iubet Pſal.102.benedicite domino oẽs Angeli eius potentes virtute facientes verbũ illius: accipiunt noĩa ordinatę militię, iõ vocantur aliqñ legiones, vt Chriſtus dixit infra 26.poſſum rogare patrẽ meũ, & exhibebit mihi mõ pluſquã duodecim legiones Angelorũ, & Luc.22.interdũ aũt vocãtur caſtra Dei Gen.32. vbi Iacob videns Angelos dixit caſtra Dei hæc ſunt, caſtra autẽ ſunt congregatio bellica ordinata Canti. 6.terribilis, vt caſtrorum acies ordinata.

A Dæmones autem volunt inter ſe imitari ordines Angelorum, vt ſicut illi ordinati ſunt ad bonum faciendum, ita dæmones ordinati ſunt ad inferendũm malum, & propter hoc dicuntur dæmones habere regnũ, quia regnũ eſt multitudo congregata ſub vno principe ſupremo, ſi autem non ſit ordo, nec habitudo vnius ad alterum, non erit regnum, & ſic Chriſtus dixit eſſe quoddam regnum diaboli.ſ.oẽs dæmones eſſe multitudinem quandam, diſtinctã, & ordinatam ſub principibus ſuis, & non inuicem diſcordantem, ſicut dicitur infra 12.ſi Sathanas Sathanã eijcit aduerſus ſe diuiſus eſt, qũo ergo ſtabit regnum eius? q.d.nõ eſt diuiſa, ſed ordinata multitudo dæmonum, & ideo
B vſurpant ſibi dæmones nomina ordinum Angelorũ, vnde ſicut Angeli ſunt diſtincti per principatus poteſtates, & virtutes, qui ſunt ordines ipſorum, ita & dæmones, ſic dicitur 1.ad Cor.15.ſcilicet cum tradiderit regnũ Deo patri cum euacuauerit omnem principatum, & poteſtatẽ, & virtutem oportet illũ regnare, & intelligit de euacuatione dęmonũ, quia tota ordinatio ſua euacuabitur in die iudicij cũ illa ſi ad nocẽdũ, & tamẽ iam non erit nocendi locus, & non intelligit de ordinatione Angelorum bonorũ, quia manebunt ad decorem licet non exerceant circa nos ea, quæ nũc exercent, & ita etiam, ſicut in Angelis ſunt legiones, vt dicit infra 26.ita etiam in dæmonibus, iõ dixit nunc iſte dæmon, ꝙ nomen ſuum erat Legio.i.nomẽ illius cõgregationis, quæ erat in homine, ſic dr̄ Luc.8.quid
C tibi nomen eſt, & ille dixit Legio, quia intrauerãt dæmonia multa in eum. Vel poteſt intelligi, ꝙ Legio ſit hic nomen principis ipſius legionis non quidem, ꝙ ſit nomen proprium, ideſt perſonale, ſed nomen principatus, ſicut vocatur aliquis cẽturio, vel tribunus, ideſt millenarius, & hoc patet, quia ille dæmon, qui loquebatur videtur ſibi hoc nomen appropriare: nã Mar.5. dicitur, ꝙ tibi nomen eſt? & dicit ei Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Accipiendo primo modo erit ſenſus, quòd Legio integra dæmonum erat in homine, ſ.ſex millia ſexcenti ſexaginta, & ſex: accipiẽdo ſecundo modo eſt ſenſus, quòd princeps legionis iſtius erat in homine cum multis de legione illa, non
D tamen oportet, ꝙ eſſet ibi tota Legio. primum tamẽ eſt veriſimilius de hoc dicit Grego. Niſſenus imitantes quidam dæmones ſupernas militias, & legiones Angelicas dicunt ſe legionem, ſicut eorum princeps dixit ſe poſiturum thronum̨ ſuper aſtra, vt fiat altiſſimo ſimilis.

Quomodo Euangeliſtæ diſcrepant hic in verbis dæmonum ad Chriſtum. Et quòd dupliciter Dæmones adiuramus per Deum. *Quæſt.* CXII.

QVAERETVR qũo poteſt ſtare, quia diſcordant hic Euangeliſtę in verbis, & maxime in verbis dæmonũ ad Chriſtum, quia hic dicitur, ꝙ dæmones
E dixerũt quid nobis, & tibi Ieſu fili Dei ſummi adiuro te per Deum ne me torqueas, & Luc.8.dr̄ quid mihi, & tibi eſt Ieſu fili Dei, obſecro te, ne me torqueas etiam, quia hic dr̄ ſi eijcis nos mitte nos in gregẽ porcorum, & tñ Mar.5.& Luc.8.ſolum petũt, vt permitteret eos intrare in porcos. Dicendum, ꝙ in iſta narratione Euangeliſtarum licent ſint multę diuerſitates reducuntur ad tres. Prima quædam ponũt aliqui, quæ alij non poſuerunt, & de iſta dicendum, quòd non eſt aliqua difficultas, quia certum eſt, quòd nemo Euangeliſtarum ſcripſit plene geſta Chriſti. Ioan.20. ſcilicet multa, & alia fecit Ieſus, quæ in hoc libro ſcripta non ſunt, ideo quidquid vnus Euangeliſta vltra alium dixerit ſimpliciter, tanquam verum tenendum eſt, quia ſic etiam in libris veteris teſtamenti libri Paralip.

ralip.ſupplent multa,quæ fuerant omiſſa in libris Regum, immo ad hoc fuit ille liber, vt dicit Hierony.in Epiſtola ad Paulinum . Secunda diuerſitas eſt, quia Matth.locutus eſt de duobus arreptitijs: Mar.autem, & Luc.de vno ſolum, & ideo omnia, quæ dicuntur Mar.& Lucę referunt ad illum ſolum arreptitium. Matthæus autem ad duos, ſed iſta diſcordia ſublata fuit ſupra.q.95. Tertia diſcordia eſt quantum ad illa de quibus communiter loquũtur omnes tres, & hoc eſt quantum ad verba dęmonũ, quæ varie ponuntur ab eis. Et de hoc dicendum vno modo, ꝙ poteſt eſſe, ꝙ omnia hęc dæmones dicerent,ſ.veniſti ante tempus torquere nos, & obſecramus te ne torqueas nos, & ẽt te per Deũ adiuramus ne torqueas nos, & iſtud eſt ſatis conueniens, quia primo oſtenderent pęnam ſuam dicentes veniſti torquere nos, deinde orarent ſe liberari ab illa pęna dicentes obſecramus te ne torquas nos, & nouiſſime volentes magis confirmare petitionẽ ſuam dixerunt, adiuramus te ne torqueas nos, & tamen Mar.& Luc.dicunt adiuro,& obſecro: Matthæus autem loquitur pluraliter,& ratio eſt,quia licet iſta verba ſint dæmonũ,qui multi erant, Euangeliſtæ tñ concipiunt ea nomine arreptitiorũ, & quia Matth.duos poſuit loquitur de eis pluraliter. Mar.aũt, & Luc.de vno ſolũ loquunť, iō ſingulariter loquunť, qa tñ erãt multi dęmones interdũ loquunť pluraliter, nam Mar.5.& Lu.8.poſtquam dr̃ obſecro te,&c.& illud, quod tibi nomen eſt,dr̃ & deprecabãtur eũ ſpiritus dicentes mitte nos in porcos, ꝙ autẽ Matth.dixit ſi eijcis nos mitte nos in porcos, & Marcus, & Lucę ſolum dixerunt, ꝙ deprecabantur eum ſpiritus dicẽtes mitte nos in porcos pertinet ad primam diuerſitatem, ſcilicet quia Matthæ.expreſſe dixit, id quod Mar.& Lucę tacuerunt, & econtrario Mar.& Lucę multa dixerunt de ferocitate arreptitij, & de legione dæmonum,quæ tacuit Matthæus.

Secundo poteſt dici, ꝙ iſta verba dęmonum, quæ tres Euangeliſtæ ponunt, non fuerunt dicta omnia a dæmonibus,ſed aliqua eorum licet non conſtet cuius Euangeliſtę verba dixerint, vel forte nullus verba dęmonum præciſe expreſſit, ſed ſententiã omnes ſecuti ſunt,erat.n.ſenſus,ꝙ dęmones ſe torqueri ſentiebant, & orabãt ne torquerent, & hoc Matth.expreſſit,licet non plene,dicẽs veniſti torquere nos, & nõ expreſſit, ꝙ orabant ſe nõ torqueri. Luc.aũt orationẽ expreſſit, dicens obſecro te ne me torqueas. Mar.aũt etiam expreſſit orationẽ,& tñ alio modo,dicens adiuro te per Deũ ne me torqueas,adiuratio.n.nõ proprie fit Chriſto a dęmone,ſed potius fit dęmoni a miniſtris Chriſti, quia adiuratio eſt ad compellendũ aliquẽ per virtutem ſuperiorẽ, ſicut dæmones adiuramus per Deũ.

Et tunc poteſt dici dupliciter. Vno modo, ꝙ dęmõ credens Chriſtũ eſſe minorẽ Deo, quia hõ erat adiurauit eũ per Deum,dicens adiuro te per Deum.

Secũdo poteſt dici, ꝙ adiurare accipiatur large pro obſecrare,qa obſecrare eſt orare per interpoſitionem alicuius,ſicut dr̃ Chriſto a nobis ꝑ paſſionẽ tuã per reſurrectionẽ tuã &c.& eſt ſenſus adiuro te ꝑ Deũ.i.rogo te per Deũ, & idẽ dicit Luc.obſecro te ne me torquas.i.rogo te per Deũ,& iſte eſt melior ſenſus, quia ſic conuenit Mar.cum Lucę:etiam, quia non eſt ſatis veriſimile, ꝙ dæmon vellet adiurare Chriſtũ ꝑ Deũ licet crederet eum minorem Deo, quia ipſe confitebatur illũ filiũ Dei, & in poteſtate Dei operantẽ, non ergo crederet, ꝙ Deus cogeret Chriſtũ ceſſare a tortura dæmonum, & ſic non adiuraret eum, ſed potius per Deum rogaret. de his dicit Aug.lib.de concor. Euan.ſcilicet quòd autem verba dæmonum diuerſimode ab Euãgeliſtis ſunt dicta nõ habet aliquid ſcrupuli, cum, vel in vnam redigi ſententiam, vel omnia

F dicta fuiſſe poſſint intelligi, nec quia pluraliter apud Matth.apud illos autem ſingulariter loquitur,cum & ipſi narrent, ꝙ interrogatus quid vocetur legionem ſe eſſe reſpondit, quia multa erant dęmonia.

An dæmones,quando homimem arripiunt ſint intra corpus, vel extra.cum Angelus ſit vbi operatur. Et quid ſint Phitones . Et quid arreptitij habent dæmones in ventrę, & quare potius ibi, quam alibi. Quæſt. CXIII.

QVAERETVR quando dæmones hominem arripiunt an ſunt intra corpus,vel extra. Aliqui dicunt, ꝙ ſunt extra, & non poſſunt eſſe intra corpus, quia dicit glo.ſuper illud Abacuc ſecundo dominus
G in templo ſancto ſuo, &c.ꝙ dæmones ſimulacris exterius pręſidere poſſunt, non autem interius adeſſe, ergo multo minus intra humana corpora. Secundo patet, quia duo ſpiritus creati non poſſunt eſſe in eodem loco, ſed anima eſt in qualibet parte corporis, ergo in nulla parte eius poteſt eſſe dęmon. Tertio patet, quia iuxta Damaſcenum Angelus eſt vbi operatur,ſed ſicut operatur in corpore, ita etiam habet aliquã operationẽ circa potẽtias animę, ergo ſicut nõ eſt intra animã, licet circa illã operetur, ita nec intra corpus. Dicẽdum,ꝙ dęmones poſſunt eſſe intra corpus hoĩs,vel extra, & hoc nõ p̃t patere, niſi ex operatione,quia cũ ſit dæmõ ſubſtantia ſpũalis nõ põt a nobis cognoſci, niſi per aliqua ſigna, quæ relinquit, &
H iſta ſunt ipſę operationes quas in corpore arreptitiorũ oſtendit. Sunt autem aliquę operationes eius circa corpus ex quibus non apparet an intra, vel extra ſit, quia poteſt illa exercere extra manens, ſic eſt torquere arreptitios cogendo eos cadere in ignem, vel aquam infra.17.& Mar.9.& mouere eũ ex impetu ad diſcurrendum huc, & illuc, ſicut dicitur de iſto arreptitio Lucę 8.ruptis vinculis agebatur a dæmonio in deſertum, quòd etiam arreptitius ſeipſum torqueat, ſicut iſte concidebat ſe lapidibus Mar.5.quòd etiam exerceat aliqua opera fortia, ſicut Actu.19.de arreptitio,qui inualuit contra duos, ita vt nudi, & vulnerati fugerent de manibus eius, omnia enim hęc poſſunt fieri dæmone manente extra corpus per ſolam appli-
I cationem virtutis motiuę ad impellendum, licet melius fiunt exiſtente dęmone intra corpus, quia melius poteſt ſibi coaptare illud ad mouendum,quam ſi extra manſerit.

Alię operationes ſunt ad quas neceſſe eſt dæmonem eſſe intra corpus,vt loqui, multa enim arreptitij loquuntur,quæ conſtat eos non dicere,ſed dæmones per illos, cum ſæpe ipſi non ſe intelligant, vt dicet ſequenti quæſtione: ad hoc autem neceſſe eſt dæmonẽ eſſe in corpore, quia locutio fit per motum organorum interiorum, quæ a dæmone mouentur, ſed non poteſt illa mouere,niſi ibi ſit, ergo neceſſe eſt in corpore eſſe, & non ſolum in corpore, immo oportet, quòd ſit in ventre,quia principale inter organa locu-
K tionis eſt pulmo,quia pulmo mouetur,& aerem concitat ad refrigerandum cor, & ibi ſubtiliatur aer, vt ſit conueniens materia ad voces articulatas: nam aer exterior manens ſic groſſus eſt conueniens ad ſonos faciendos, ſed non ad voces formandas, propter hoc enim ſola animalia habentia ſanguinem, & reſpirantia vocant, ideſt voces emittunt ſecundo de anima. organa autem muſica non faciunt voces, ſed ſonos, vt dicitur ibidem,& hoc eſt, quia non habent pulmonem, cum ergo principium vocis in animali ſit in pulmone neceſſe eſt, ꝙ quando dæmones per arreptitios loquuntur ſint in pulmone, & ſic ſunt in ventre, omnis ergo dæmon loquens per hoĩem eſt in

in ventre eius, ſic dicitur 1.Reg.28.Saul abſtulit Ma-
gos,& Ariolos de terra,& interfecit eos, qui habebāt
Phitones in ventre,& tamen Phitones ſunt dęmones
illi,qui loquuntur per hominē, ſic patet Actu,16.ſ.fa-
ctum eſt euntibus nobis ad orationem puellam quā-
dam habentem ſpūm Phitonem obuiare nobis, quę
magnū quæſtū præſtabat dominis ſuis diuinando, &
ſecuta Paulū clamabat, dicens iſti homines ſerui Dei
excelſi ſunt, & ſic illi in quibus dæmon loquitur di-
cuntur habere ſpiritum Phitonem, & habent eum
in ventre. Dicendum autē, ꝙ regulariter non ſolum
dæmones,q̄n loquuntur per homines, ſed ēt ſi nunq̄
loquanť intra hominē ſunt,quod patet,quia q̄ncūque
Chriſtus ſanabat aliquē arreptitiū dicebatur exire dæ-
mon de eo, vt patet hic,ſ.at illi exeuntes abierunt in
porcos, & Mar.5.& Luc.8.dr̄ exi ſpiritus immunde
ab homine,& non ſolum eſt verū hoc de dęmonibus
loquentibus, vt dr̄ Mar.1.& Luc.4.ſ.exibant dęmonia
a multis clamantia, & dicēria tu es filius Dei,& Actu,
16.dixit Paulus ſpiritui præcipio tibi in nomine Ieſu
exire ab ea, & dicitur, ꝙ exijt eadem hora,ſed etiā de
ſpiritibus non loquentibus verum eſt, ꝙ ſunt intra
hominem,ſic patet Mar.9.de illo dæmone,qui allide-
bat puerum, & cogebat ſpumare, & proijciebat in
ignem,& in aquam, & tn̄ non loquebatur, quia erat
ſpiritus mutus,& ſurdus, ſicut Chriſtus dixit ibidem
ſurde,& mute ſpiritus, & tamē iſte erat intra corpus,
quia Chriſtus dixit illi exi ab eo, & amplius ne intro-
eas in eum. Et ſi obijciatur,ꝙ exijt clamans. Dicendū
ꝙ tunc cępit loqui: nam ante hoc, nunquam loque-
batur, & ob hoc Chriſtus vocabat illum mutum.

Alij etiam erant dæmones,qui nunquam loquebā-
tur, immo reddebant homines mutos, & tamen illi
erant in corpore, & de corpore eijciebantur Luc.11.
erat Ieſus eijciens dæmonium, & illud erat mutum,
& generaliter q̄ncunque agitur de ſanatione arrepti-
tiorum dicitur,ꝙ eiiciūtur dæmonia, vt infra 10.ſ.dæ-
mones eijcite, ergo omnes dæmones qūocunque ve-
xent hominem intra eum ſunt. Ad primum argumē-
tum dicendum, ꝙ dæmon intra corpus eſt, vel intra
ſimulacrum, dicitur tamen non eſſe intus, vel non
adeſſe interius,ideſt ꝙ non ſit dæmon,quaſi virtus in-
trinſeca coniuncta corpori,vel ſimulacro,ita ꝙ ex dę-
mone, & ſimulacro fiat vnum per ſe, ſicut forma dr̄
eſſe intra materiam, quia eſt ſibi intrinſeca ad conſti-
tutionem ſpeciei, quia ex materia, & forma fit per ſe
vnum ens, & non ſunt velut duo indiuidua eiuſdem
ſpeciei, ſi autem dæmon intrinſece vniretur alicui
ſimulacro eſſet illud viuens,cum forma ſua eſſet ſpi-
ritus, & ita putabant gentiles ſimulacra eſſe viuentia
cum audirent illa loqui, & hoc negat illa glo.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ anima, & dęmon nō
poſſunt eſſe in eodem corpore eodē mō, ſed ſunt di-
uerſimode,quia anima non eſt in corpore,vt in loco,
ſed vt forma in materia, dæmon autem eſt in corpo-
re, vt in loco velut motor in mobili, ideo operatio,
quam anima facit in corpore, & dęmon non ſunt
eiuſdem rationis, & ideo ſine aliqua confuſione ope-
rationum poſſunt eſſe dæmon, & anima in eadem
parte corporis.

Si autem dicatur, ꝙ cum dęmon ſit in corpore, vt
in loco,quomodo poſſunt plures dęmones ſimul eſſe
in eodem corpore dicetur infra q.136.

Ad tertium dicendum, ꝙ dęmō vere eſt intra cor-
pus, ſed non poteſt eſſe intra animam, quia eſſe intra
aliquid eſt eſſe intra terminos eius,corpus aūt hēt du-
plices terminos.ſ.terminos eſſentię, & terminos quā-
titatis,termini eſſentię corporis ſunt ea, quæ claudūt
eſſentiam corporis, ſcilicet partes eius, vt materia, &
forma, quidquid aūt nō eſt materia,nec forma, nec

A virtus dās eſſe corpori dr̄ eſſe hoc modo extra termi-
nos corporis, ſic aūt anima eſt intra terminos corpo-
ris,quia eſt forma eius ſecundo de anima.dæmon aūt
non eſt intra terminos corporis, quia nec eſt materia,
nec forma eius, nec virtus dans ei eſſe, ſunt autem
termini quantitatis corporis ipſa ſuperficies claudens
corpus,& intra terminos illius realiter poteſt eſſe dæ-
mon, eo ꝙ ibi ſunt multę concauitates in quibus dę-
mon eſſe poteſt, & etiā ſi nulla ibi eſſet adhuc poſſet
ibi eſſe dæmon, quia dæmon nullā quantitatē habet
ad hoc,ꝙ oporteat fieri penetrationem dimenſionū,
ſicut nec exiſtente anima realiter in quacunque par-
te corporis dicuntur dimenſiones ſe penetrare, quia
anima nullas habet dimenſiones.de anima,& de qua-
B cunque ſpirituali ſubſtātia, dicendum, ꝙ non habet,
niſi terminos eſſentię cum ſit ſimplex, & non habet
terminos quantitatis, & tn̄ intra terminos eſſentię ni-
hil eſt,niſi pars eſſentię vel virtus dās eſſe rei, ergo nō
poterit dæmō eſſe intra animam, quia non eſt de ſub-
ſtantia eius, nec virtus dans ei eſſe, ſolus autem Deus
dicitur iſto modo eſſe intra quamlibet rem, ſiue intra
terminos rei corporalis, ſiue ſpiritualis, quia ipſe ha-
bet intrinſecam operationem eſſentię, quia ipſe de-
dit eſſe,ꝙ receptum eſt in eſſentia rei, & ipſe illud cō-
ſeruat,& non potuit iſtud eſſe dari ab alia re,nec con-
ſeruari, niſi a Deo, nulla ergo res eſt intra terminos
ſubſtātię ſpiritualis,niſi Deus, poſſunt aūt ſpiritus ha-
bere operationes aliquas circa alios ſpiritus,& tn̄ om-
C nes ſunt ſuperadditę ad eſſentiam,iō vnus ſpūs, nunq̄
eſt in altero licet operetur circa illum,& ita licet vnus
Angelus purget,perficiat, & illuminet alterū, non dr̄
eſſe in eo,ſed aliquid exterius operari, & ita de aīa eſt
licet ab Angelis aliq̄n illumineť. Dæmon ergo, nunq̄
eſt intra animam, ſed ſolū intra corpus, licet aliquid
circa animam operetur, & propter hoc dr̄,ꝙ Deus il-
labitur tam animę,q̄ corpori:aīa aūt illabitur corpori,
dæmon autem etiam corpori illabitur cum non ſit
aliud illabi rei,niſi ſubingredi terminos illius,& tamē
iam declaratum eſt quomodo Deus, anima,& dæmō
ſubingrediantur terminos alicuius rei,

An dæmones poſſunt loqui per arreptitios, & quomodo. Vbi
D *Not.quòd auctor vidit arreptitium loquentem lingua*
Hebraica. Et quòd etiam loquitur quidam eorum
de rebus altiſſimis, & ſcientificis.
Quæſt. CXIIII.

QVAERETVR an dęmones poſſunt loq per ar-
reptitios,& qūo hoc poſſunt. Dicēdum,ꝙ non
eſt dubiū quin poſſint, cū ſępe videamus arreptitios
loquentes aliqua de quibus conſtat,ꝙ ipſi nō poſſunt
loqui illa,quod patet, quia dæmone excluſo non pn̄t
talia loq, ſic patet Actu.16.de puella hn̄te ſpūm Phi-
tonē, quę diuinabat,& multa loquebatur,cū vero ex-
cluſus eſt ſpūs perijt totū lucrū dominiorū puellę, qa
iam nihil potuit diuinare, ſæpe ēt Euangeliſtę dn̄t,ꝙ
E dæmones loquebantur, ſicut hic dr̄ dæmones eū ro-
gabant dicentes ſi eijcis nos mitte nos in gregē por-
corū. idē Mar.5.& Luc.8.& Lu.4.& Mar.9.dr̄,ꝙ dę-
monia exibant a multis clamantia. Dicendum aūt, ꝙ
dæmones poſſunt loqui per corpora in quibus ſunt
tripliciter. Primo modo in rebus illis, quæ nec per ſe
poſſunt loqui, nec hn̄t aliqua organa ad loquendum.
Secundo mō per illa, quæ per ſe non pn̄t loqui habēt
tn̄ omnia, vel plurima organa locutionis. Tertio mō
per res illas,quæ organa habēt,& per ſe loqui pn̄t. De
primo patet,quia vt q̄n dæmones,vel Angeli formāt
ſibi aliqua corpora,quæ aſſumunt,& per illa loquunť:
nam illa cū nec ſint animata, nec viuentia, non pn̄t
loqui, etiam non ſunt in eis organa ad locutionem,

quia licet exterius illa corpora oñdant figuram veri corporis humani, interius tñ non hñt distinctionem partium, sicut sunt in homine, vel in alijs animalibus: Angeli tamẽ intra illa corpora formant artificialiter quosdam sonos, qui videntur esse voces articulatæ, & tñ non sunt, & per illas exprimunt nobis quidquid volunt, non sunt tamen illę voces, quia sola animalia vocant, idest voces habent, vt patet secundo de anima.

De secundo patet, vt si loquatur interdũ Angelus, vel dæmon per animalia: nam illa per se loqui non possunt, habent tamen fere omnia organa locutionis licet non ita completa, vel ita bene formata, sicut homo, ideo non possunt bene articulare vocem, sicut homo, vt patet in auibus, quæ ex consuetudine exprimunt quasdam voces similes humanis, per ista autẽ animalia interdum loquuntur dæmones, sicut fuit de serpente per quem diabolus Euę locutus est. Gene. 3. Angeli etiam loquuntur per ea, sicut locutus est Angelus per asinam Balaam Numeri 22.

Tertio patet, scilicet de locutione, quam facit dæmon per hominem, qui habet organa completa, & per se ipsum loqui potest, & ideo non est de homine semper manifestum, quando loquitur ipse, vel quãdo Angelus, aut dæmon per ipsum, sunt tamen aliqua ex quibus hoc constat, scilicet si talia loquatur homo qualia aliàs loqui nesciret, sicut vidimus aliquos arreptitios omnino rusticos, & idiotas loquentes lingua Hebraica, cuius nec verbum vnquam audiuerant, & tamen plene, & pure loquebantur ea.

Aliud est, quia arreptitij interdum, quando arripiũtur, etiam si in voce consueta loquantur tamen loquũtur de rebus altissimis, & scientificis quas ipsi aliàs nesciunt.

Tertium signum est, quia postquam cessant arripi, & efficiuntur sanę mentis nesciunt respondere de aliquo eorum de quo prius disputabant perfecte.

Quartum est, quia interdum cognoscunt aliquas res, quando arripiuntur quas non solum ipsi aliàs, sed etiam nulli homines illas cognoscere possent, vt quãdo loquuntur de rebus secretis, quæ via naturali sciri non possunt, & tunc dicuntur prophetare, vel diuinare. De primo patet 1. Regum 18. scilicet spiritus Dei malus inuasit Saul, & prophetabat in medio domus suę, idest loquebatur occulta, quæ alij homines nesciebant, sicut loquuntur prophetę. Secũdo patet Actu. 16. de puella, quę habebat spiritum Phitonem, & diuinando magnum quæstum præstabat dominis suis, sic etiam dicitur primo Regum 28. cum dixit Saul ad mulierem Phitonissam diuina mihi in Phitone, & suscita mihi quem dixero tibi, & dicuntur tunc diuinare, quia res occultas dicunt quas scire pertinet ad Deum. sic dicitur Isa. 41. annunciate, quę ventura sunt in futurum, & sciemus, quia dij estis vos, & sic dicuntur diuinare, idest rem diuinam agere aperiendo occulta.

Quintum est quantum ad principale, quia quando dæmon loquitur per arreptitium non est in potestate eius tacere, nec loqui, & hoc apparet, quia interdum etiam si quis arreptitios verberet non tacebunt. Ratio est, quia cum non loquantur a seipsis, sicut non est in potestate eorum inchoare, ita nec desinere, nec etiam quid loquantur, sed interdum loquuntur contraria eorum, quæ volunt. sic patet de Balaam, qui volebat maledicere Iudæis, & conabatur ad hoc. Deus tamẽ vertebat linguam illius, & cogebat, quod benediceret. Numeri 23. & 24. & postea dolebat, quòd benedixisset eodem cap.

F *An dæmones possunt immutare sensus arreptitiorum, vel aliorum hominum præstigijs, vel aliàs. Et quomodo fiunt præstigia, & ludificationes sensuum.*
Quæst. CXV.

QVAERETVR si dæmones possunt immutare sensus arreptitiorum, vel aliorũ hominum, & nunc loquimur de sensibus exterioribus.

Dicendum, ꝙ nõ est dubium quin possint illos immutare, quia dęmon potest intrare corpus, & operari in illo, vt ostensum est supra q. 113. potest, ergo consequenter operari circa omnes potentias affixas organis, quia oẽs tales cum sint virtutes corporũ sequunt
G complexiones corporũ, & immutantur alteratis eis. sicut videmus in hominibus ebrijs variari iudicium gustus, & ita de alijs sensibus, dæmon ergo, qui potest alterare corpus potest etiam sensus immutare. nõ est tamen intelligendum, ꝙ per seipsum immutet, sed per aliqua naturalia quibus operatur. nulla enim substantia potest per seipsam operari aliquid alterando, nec gignendo, nisi Deus, qui continet virtutem totius naturę. sic enim Angelus nõ potest aliquid cõburere, nisi applicando ignem, vel suscitando illum. Deus autem sine igne potest incinerare corpora, & quia natura potest sensus immutare poterunt dæmones, & Angeli hoc facere vtentes eisdem medijs quibus natura vtitur. Et quia operatio visus est notior inter om-
H nes sensitiuas operationes: Est videndum quomodo dæmon visum immutet, & per hoc de alijs sensibus intelligetur. Et dicendum, ꝙ dæmon immutat visum in præstigijs ludificando oculos nostros, vt videatur esse serpens, vel Leo, quod est lignum, vel lapis.

Aliqui tamen dicunt, quòd non possint fieri tales ludificationes, quia oportet, quòd si aliquid videtur, siue serpens, siue Leo, videatur per speciem leonis, & serpentis, illa tñ forma non põt solum esse in sensu, quia potentia sensitiua, siue organum eius non habet aliquam speciem, nisi acceptam a rebus: ẽt nõ põt esse species illa in re visa, quia lignũ, vel lapis non põt hr̃e formam aut speciem serpentis, vel leonis, etiam non est illa species in aere, quia aer non est susceptiuus figurę, & lineamentorum, nisi condensaretur, sicut fit
I in corporibus assumptis a dęmonibus, vel Angelis, & sic in nullo potest esse illa species, & ꝯñ non potest fieri ludificatio. Dicendum, ꝙ necesse est concedi pręstigia, & ludificationes cum hoc experiamur, ad sensum, & non potest decipi sensus. nam si videmus necesse est, ꝙ videamus per aliquã speciẽ, quia impossibile est sensum immutari a non ente, ad hoc tamen, ꝙ videamus aliquid nõ est necesse, ꝙ sit illa res. q̃ videre putamus, sed ꝙ sit illa species per quã videmus, & iõ qui in præstigijs leonem, vel serpẽtẽ videt necesse est, ꝙ habeat speciem serpentis, vel leonis, sed non est necesse, ꝙ sit ibi serpens, vel Leo. de ista spẽ non est dubium quin sit in oculo, quia non potest fieri visio aliqua, nisi species visibilis recipiatur in pupilla.
K Sed dubiũ est, vbi sit primum ista species ad hoc, ꝙ perueniat ad pupillam: nã species visibiles a rebus multiplicantur vsque ad pupillam. Aliqui dicũt, ꝙ sit species ista in re, quæ videtur, vt si lignũ videatur esse serpens, sed non est possibile, quia vt dictũ est duę formę non pñt esse in eadem re, ẽt quia si ita esset oĩbus appareret, ꝙ ille lapis, vel lignũ esset serpẽs, sed falsum est, quia quibusdam vr̃ hoc, s. ludificatis, & alijs non.

Alij dicunt, ꝙ sit in aere, sed hoc non stat, quia aut hoc fieret condensando aerem, aut non. si condensando aerem necesse erat, ꝙ ab omnibus videret, quia ibi esset corpus verę sensione habens figuram serpentis, vel leonis, & ideo nulli occultaretur, & tamen in præstigijs non apparet oĩbus idẽ. ergo nõ est ibi figu-

ra

ra in aere condensato si fiat non condensando aerem non potest existere in eo figura, quia aer non condensatus non est corpus terminatum, sed diffusum per omnia, & tamen illa figura cum constet ex lineamentis est aliquid terminatum, & necessario erit in corpore terminato, etiam quia moto aere periret figura illa cum partes aeris diuidantur faciliter cedendo alijs corporibus, & tamen etiam si moueatur, & currat res illa, quæ videtur serpens, vel leo, semper sic videtur quousque cesset præstigium: ergo non est forma illa in aere.

Dicendum ergo, quòd formę, per quas videmus ludificati in præstigijs solum sunt in sensu, idest, in organo sensus, vel pupilla. Et potest dupliciter hoc fieri per operationem dæmonis. Vno modo, quòd species, quæ sunt reseruatę ī thesauro imaginationis operatione dæmonum decurrant vsque ad organa sensus, & tunc cum species visibilis, quę erat intra cerebrum recurrit vsque ad locum illum, in quo fit sensatio, necesse est, quòd appareat homini esse præsentem rem illam cuius species est in sensu, quia per nihil aliud fit vera visio, nisi per hoc, quòd species visibilis est in oculo in loco sensationis.

Secundo modo potest fieri perturbando sensum quod fit per fumum quarundam rerum, quę immutant oculum: nam ita est in cęteris sensibus, quòd ex corruptione organorum praue iudicatur.

Dicendum autem, quòd licet pręcedens primus modus interdum accidat, non possunt tamen saluari per illum omnia, quæ apparent in præstigijs. Primo, quia interdum apparet eadem res currens: interdum manens, interdum stans, & interdum iacens. sed hoc non potest contingere ex parte speciei recurrentis de imaginationis thesauro ad locum sensationis, quia illa vniformiter manet in loco sensationis: ideo non potest repræsentare rem sub varia habitudine.

Secundo, quia interdum accidit in pręstigijs, quòd homo videat rem quam nunquam vidit in se, nec in sua similitudine, & tamen in thesauro imaginationis non possunt esse species, nisi quę aliquando fuerunt in sensu: ergo non possunt tali modo videri in pręstigijs, nisi ea, quæ aliquando vidimus, & sic non sufficit iste modus ad saluandum omnia, sed modus secundus sufficit, & est conueniens, quia tunc id quod videtur est res exterior, & tamen non videtur talis qualis est, quia sensus corruptus existens non bene iudicat: ideo si res exterior moueatur, vel stet, videbitur moueri, vel stare. sed non talis figurę, vel coloris qualis est, & tunc forma illa non est in re, sed in oculo, idest, quia oculus talem iudicat esse rem per corruptionem, quæ in ipso est, sicut patiētibus ophtalmiam omnia videntur esse subrubea. vt dicit Aristot. nono Ethicorum, & hoc, quia habent apostema in oculo, sic ēt est in gustu, quia habentes linguam infectam cholera iudicant omnia esse amara, illa tamen amaritudo non est in rebus, sed in lingua, nec tamen est intelligendum, quòd illa forma maneat realiter in sensu, quia tunc habens linguam infectam cholera semper sentiret amaritudinem, etiam si nihil gustaret, cum realiter forma amaritudinis manaret in gustu actualiter semper immutans quod falsum est. ideo dicendum, quòd amaritudo illa, nec est in re, nec est in sensu, nec vllo modo est, sed sensus decipitur iudicans esse amarum quod non est amarum, illud tamen per quod decipitur non est in re, sed solum in ipso sensu, idest, in organo sensus, & ob hoc solum decipitur in pręsentia obiecti, de quo debet iudicare, si tamen esset vere forma amaritudinis in sensu semper gustus sentiret amaritudinem, dicitur tamen esse ista forma

A in sensu, quia id per quod sensus sic iudicat in ipso est.

Idem autem est in visione, quia species non est in re, nec etiam est vere in oculo, quia tunc quandiu maneret ibi iudicaret homo rem illam sic se habere, ēt si nihil esset præsens: redirent etiam inconuenientia priora. s. de motu, quia si species vere esset in oculo, & non in re, etiam si esset causata per aliquem fumū vel rem exteriorem non posset illa ostendere rem varie se habentem, cum non dependeret a re exteriori, quæ mutatur: ideo non est species in sensu, sed solū corrumpitur sensus per corruptionē organi, & iudicat male de obiecto. Tertium ad probandum prædicta contra primum modum ponendi ludificationem esse poterat efficacissimum, quia tunc per pręstigia

B nulla res de exterioribus videretur aliàs quàm se habeat, & etiam nulla occultaretur, sed inciperet apparere aliqua res, quæ vere non esset præsens. s. illa cuius species decurreret de thesauro imaginationis ad locū sensationis, patet quia hoc modo organum sensus nō corrumpitur, nec inficitur, sed potius perficitur per speciem interiorem decurrentem ad locum sensationis, vna tamen species non impedit aliam cum multas res simul videamus: ergo decurrente specie ad locum sensationis, vt dictum est adhuc non impediremur videre res exteriores quarum sunt species, & quęcunque sint præsentes, & tamen non videmus omnes eo modo, quo sunt, quia aliquis homo erit ibi, qui videbitur leo vel serpens, & similia, & sic non potest videri illa res sub propria specie: ergo non fit hoc pro-

C pter speciem decurrentem ab interiori ad locum sensationis, sed oportet, quòd fiat per aliquam infectionē organi: idem etiam esset si forma ista visibilis causaretur in organo ab extra, idest, non decurreret de thesauro imaginationis, sed esset solum in oculo, quia per illam non impediremur videre omnia, quæ sunt extra sub proprijs speciebus, & tamen impedimur.

Quartū est, quia licet dęmones possint spēs existentes in thesauro imaginationis facere decurrere ad locum sensationis, non pñt tñ facere quilibet malefici, vel pręstigiatores, quia interdum isti operantur sine dæmonū adiutorio solū per aliqua naturalia media,

D dęmones aūt, quia pñt subintrare cerebrum pñt facere ꝙ species decurrant de loco suo per illos neruos cōcauos per quos intrauerunt vsque ad locum sensationis, & tamen quilibet pręstigiator facit apparere rem aliter quàm sit: ergo non fit hoc decurrente specie ab interiori.

Sed Dicendum, ꝙ non est modus per quem saluentur oīa, quę apparent in ista ludificationę, nisi per infectionem organi, quia inficitur a dęmone, vel a præstigiatore per aliqua naturalia, & tunc iudicat de re pręsenti aliter q̃ se habeat, vel de aliqua re, quę de nouo apparere cogitur, & nō est species in sensu nec aliqua forma, nisi forma ipsius rei visibilis, & tñ nō iudicatur de ea vel per eā qualiter ipsa repræsentatiua est, & non solū ista infectio est ex parte oculi, sed ēt ex parte rei,

E ita ꝙ licet res habeat propriā speciē, per aliquā tñ infectionē ei appositā determinatur aliqualiter ad turbādū visum ne bene de ipsa iudicet, quod patet, qa aliàs si inficeretur solū organū visus oēs res pręsentes tales viderent, & ludificatus circa vnū esset ludificatus circa oīa quod falsum est, qa in vna re determinata, & non in oībus fit pręstigium: non ēt sufficit, ꝙ sola res visibilis inficiatur, quia tunc omnes pręsentes ludificarentur, & tñ facto pręstigio si superueniant aliqui nō videtur eis aliquid, sicut cęteris, sed omnia vident sub proprijs formis, & si præstigiator aliquid agat circa illos etiam ipsi ludificantur: ideo oportet circa rem, & circa organum visus esse infectionem ad hoc, quòd fiat ludificatio, & iste est modus

dus quo si domus suffumigetur quodam fumo omnia ligna domus videntur serpentes cunctis intrantibus domum, & hoc est, quia tam ligna quàm tota domus est infecta illo fumo, & intrantes inficiuntur, quia totum medium est infectum; ideo sic iudicant.

An dæmones possint immutare potentias sensitiuas interiores, & per quod differunt sensus interiores ab exterioribus. Quæst. CXVI.

QVAERETVR an dæmones possint immutare phantasiam, idest, potentias sensitiuas interiores.

Dicendum, ꝙ sic, quia dæmon potest operari immutando sensus exteriores, vt dictum est præcedenti q. nam sicut oculus potest ludificari, ita & gustus, & omnis sensus, quia tamen operatio visus est manifestior cum appareant in ea plures differentiæ rerum primo Metaph. apparet ibi magis ludificatio quàm in alijs sensibus, & tamen in omnibus fieri potest: non differunt tamen sensus interiores ab exterioribus, nisi per interius, & exterius: ergo sicut potest dæmon immutare sensus exteriores, ita etiam potest immutare interiores.

Secundo patet, quia dęmon habet potestatem super corpora, & consequenter super ea, quæ consequunt corporis conditionem, & tamen phantasia, & omnes vires interiores sunt affixę organis corporeis, quibus alteratis alterantur ipsę: ideo poterit dęmon phantasiam immutare.

Tertio patet, quia dęmon operatū quibusdam naturalibus medijs, sed natura potest alterare phantasiam, sicut videmus in dormiente, & in ebrio, & in furioso, quia omnium istorum est immutata phantasia, nec possunt de rebus ita iudicare, sicut cęteri: ergo poterit etiam dæmon phantasiam immutare, quia poterit facere, quòd patiatur homo eadē quæ in somno ebrietate, vel furore patitur cum possit vti eisdem quibus natura istud facit.

Quarto patet, quia dæmon potest per motum localem immutare phantasiam mouendo species, & turbando eas ad hoc, quòd varij conceptus habeantur per eas, sic turbata, quia sicut poterat facere, quòd species decurrerēt de thesauro imaginationis ad locū sensationis, vt dictum est præcedenti quæstio. & per hoc fieret sensatio, quæ aliàs fieri non posset, ita mutatis localiter, & turbatis speciebus intra cerebrum fient conceptus discordes ab eis, qui aliàs fierent, & ideo dicunt, quòd dęmones possunt illustrare phantasmata, scilicet, per istam variam cōpositionem, & ita homini cogitationes immittunt, vel est illustrare phantasmata ipsa in se aliquo modo alterare, vel depurare, ita vt per illa possint aliqua concipi, quę prius non poterant, & hoc est proprie illustrare, idest, illuminare, vel clariora reddere, idest, potentiora ad repræsentandum.

An dæmon possit immutare intellectum. Et quomodo immittit nobis cogitationes, quas vult. Angeli autem boni possunt aliquid directe imprimere in intellectum. & quare mali nunquam imprimant cum possint. Quæst. CXVII.

QVAERETVR an possit dæmon immutare intellectum.

Dicendum, quòd dæmon non habet operationem, nisi supra corpus, & ea quæ sequuntur conditionem corporis, quia dæmon operatur mediante natura, sed pure spiritualia excedunt
F conditionem naturæ: cum natura solum habeat operationem circa corpora, eo quòd instrumenta sua operatiua sunt virtutes corporales, spiritus autem purus non habet aliquid de conditione corporis: ideo natura nihil potest circa illum, de intellectu autem ita est, quia non est corpus, nec etiam aliqua virtus affixa corpori: ideo dæmon non potest directe operari in intellectu, poterat autem supra sensus interiores & exteriores, vt dictum est quæst. præcedenti, & supra quæst. 115. eo quòd tam interiores quàm exteriores sensus sunt affixi organo, & alterato organo immutatur sensus. intellectus autem non est alligatus organo: nam anima quantum ad intellectum absoluta est a corpore, & ita causa est, quare intellectus in-
G telligit obiecta omnium sensuum particularium: nā si esset virtus alligata organo limitaretur ex conditione organi ad vnum genus rerum cognoscibilium, sicut est de quolibet sensu particulari, & tamen non limitatur ad aliquod genus, sed apprehendit omne ens: ergo est virtus absoluta a corpore: etiam patet hoc, quia intelligit rem vniuersaliter: potentiæ autem affixę organis apprehendunt rem particulariter ratio est, quia sequuntur conditionem organi, & organum est materiale, sed conditiones particularitatis sunt a materia: ideo apprehendunt necessario particulariter vires affixę organis: intellectus autem vniuersaliter apprehendit: ideo necesse est eum esse absolutum a corpore, & ita dęmon non poterit directe
H aliquid super intellectum.

Dicendum tamen, quòd licet intellectus non sit organo affixus, dependet tamen operatio eius ab organo, quia dicitur tertio de anima, quòd phantasma est obiectum intellectus, sicut color visus, phantasma tamen dependet a sensu, quia habetur per sensus particulares: ideo licet operatio intellectus non sit per organum, dependet tamen ab organo, idest, non potest intellectus operari intelligendo, nisi præcesserit operatio organi accipiendo speciem, quæ est phātasma, & est obiectum intellectus: nam sine obiecto nulla potentia potest apprehendere, & quia dęmon potest aliquid super phantasiam, vt ostensum est prę cedenti quæstione, poterit indirecte aliquid super in-
I tellectum, quia si turbet species existentes in phantasia, quæ sunt obiectum intellectus, poterit sequi turbatio in operatione intellectus, non quidem quòd ipsa operatio in seipsa turbetur, vel minuatur in sua perfectione, sed quia phantasmata a quibus immutatur non mutant debite, sicut siquis bene legēs legat per librum mendacem, licet non legat vitiose leget tamen vitiosa, vnde ita bene legit per mendacem, sicut per veracem, & tamen per vnum legit vera, & per alium falsa, & vitiosa, ita in actu intellectus poterit dęmon indirecte causare imperfectionem, sed in ipsomet actu directe nihil potest, in operatione autem sensuum exteriorum, & etiam phantasiæ potest aliquid directe cum inficiat organa, & virtus affixa
K organo sequitur necessario conditionem organi, & ideo cogitur a dęmone ad praue sentiendum, sicut ipse infecerit organa. Hoc modo dęmon immittit nobis cogitationes, quas vult alterando phantasiam nostram, & illustrando phantasmata, vt dictum est præcedenti quęstione intellectus tamen non cogitur accipere istas cogitationes, quia ad hoc quòd fiat cogitatio, vel actus non solum requirit obiectū, & potentia cognoscēs, sed ēt intētio cognoscētis. i. ꝙ cognoscēs velit intendere in obiectū illud; nā sicut pñte aliqua re nō est necesse ꝙ illā intueamur, qa possumus auertere oculos nr̃os ab ea, ita exñte specie aliqua in phantasia nō est necesse, ꝙ intellectꝰ intēdat in illā, sed pōt se auertere ab ea, & ita dæmon nō poterit cogere in-

tellectum

tellectum, vt cogitet ea, quæ ipſe vult: nam quando A dæmon dicitur immittere nobis cogitationes non eſt ſenſus, quòd ipſe formet in nobis cogitationem aliquam, quia cogitatio eſt actus cogitantis, & ideo ſi dæmon formaret cogitationem eſſet cogitatio ſua, & non hominis, ita quòd per illam homo nihil cogitaret formaliter, ſicut per intelligere dæmonis homo non eſt formaliter intelligens, quia illud intelligere non eſt hominis, nec pertinet vllo modo ad eũ, non poteſt ergo dæmon cogitationem homini immittere, ideſt, actum cogitandi, ſed dicitur immittere cogitationem, ideſt, aliquid per quod homo cogitet, ſcilicet, ſpeciem, non tamen quòd dæmon no- B uas ſpecies formet in phantaſia, ſed quòd exiſtentes ibi illuſtret varie eas diſponendo ad hoc, quòd per illas intellectus immutetur: poteſt ergo ſe auertere intellectus ab his, vt nihil cogitet de eo quod dæmones ſuadent.

Cogitatio quid.

De Angelis bonis dicendum, quòd directe poſſunt aliquid imprimere in intellectum, quia ſecundum Auguſtinũ operantur in intelligentias noſtras miris quibuſdam modis, hoc autem eſt inquantum lumẽ intellectus agentis noſtri confortatur per lumen intellectuale Angelorum quod eſt maius quàm noſtrũ, dæmones autem non imprimunt directe in intellectum noſtrum, nec confortant lumen intellectus noſtri, quia licet lumen naturale intellectus dæmonũ C ſit efficacius lumine intellectus noſtri, quia cum mali ſunt non intendunt confortare lumen intellectus noſtri, ſed potius obfuſcare, vt nos decipiant: ergo non imprimunt in intellectum, ſed in phantaſiam.

Sciendum autem, quòd dæmones cum ſint excellentioris luminis naturalis quàm homo ſecundũ ſpeciem, poſſunt imprimere in intellectũ noſtrum, ſicut Angeli boni, quia quorundam dæmonum eſt intellectus excellentior quàm quorundam Angelorum, nunquam tamen imprimunt in intellectum, quia hoc eſt contra intentionem eorum: eſt enim intentio dæmonis nocere hominibus, & hoc maxime facit decipiendo, & tamen quanto fuerit intellectus noſter perfectior tanto minus decipiemur: ideo dæ- D mon non vult imprimere in intellectum ne confortetur lumen illius, ſed imprimit in phantaſiam illuſtrã do phantaſmata, quia per iſtum modum non perficitur intellectus, ſed potius eſt via ad decipiendum eũ ſi attendat ad phantaſmata, quæ dæmon illuſtrat, & ob hoc licet dæmones interdum doceant aliquos homines, nunquam docent eos ſpiritualiter agendo interius in intellectum ipſorum, ſed velut magiſtri extra loquuntur, & hoc eſt, quia ſic non perficiunt directe intellectum ipſorum cum immediate agant in ſenſum verba formando, & non poſſunt homines tunc plus per eos addiſcere quàm ipſi volunt, ſi tamen directe imprimerent in intellectum adhuc præter veritates illas, quas dæmonibus ſuadentibus ho- E mines addiſcerent, maneret intellectus eorum fortior, & perfectior ad quęcunque alia intelligenda. dæmones ergo licet poſſint in intellectum noſtrum directe agere nunquam tamen agunt, ſed in phantaſiam imprimunt, & inde reſultat actus eorum in intellectum modo ſupradicto. Sed quia iſta actio eſt indirecta intellectus noſter poteſt euitare eam, vt ſupra dictum eſt, ſcilicet, non recipiendo cogitationes ab eis immiſſas, ideſt, phantaſmata illuſtrata per eos non aduertendo, ſed reſpuendo, ſicut in poteſtate noſtra eſt viſis aliquibus rebus claudere oculos, vel auertere ne videamus illas.

An dæmones poſſint mouere voluntatem hominis. Et quòd potentiæ ſunt in triplici differentia.
Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR an poſſunt dæmones mouere voluntatem hominis arreptitij, vel alterius, ſcilicet, tentati.

Dicendum, quòd non poſſunt iſtud directe, nec indirecte, quia dęmon directe agit in corpus, & in ea, quę ſequuntur corporis conditionem. voluntas autem nec eſt corpus, nec ad corpus pertinet, ſed eſt virtus omnino abſoluta a corpore: ideo non poteſt dæmon in eam.

Pro quo ſciendum, quòd quędam vires dependẽt a corpore quantum ad actum, aliæ autem quantum ad obiectum, ſed non quantum ad actum: alię vero nec quantum ad actum, nec quantum ad obiectum. De primis patet, ſcilicet, de ſenſitiuis, quia actus earum eſt per organum: nam homo non videt, niſi per oculum, & ita de alijs. & iſtę vocantur potentię affixę corpori, & conſequuntur omnino corporis conditionem, & non ſunt illo modo abſolutę a corpore quantum ad aliquid.

De ſecundis eſt ſolus intellectus, qui quantum ad actum non dependet a corpore, quia non intelligit per organum: non enim intelligit homo potius per oculum quàm per capillos, vel vngues, & ideo intellectus quantum ad ſe, & quantum ad actum ſuum eſt virtus abſoluta a corpore quantum ad obiectum, quia phantaſma quod eſt obiectum intellectus tertio de anima non poteſt accipi, niſi per ſenſum, & tamẽ nunc non vocatur intellectus aliquo modo virtus affixa, vel alligata, quia quantum ad eſſentiam ſuam non eſt de conditione alicuius organi, & etiam non vtitur aliquo organo in actu ſuo.

De tertijs eſt ſola voluntas, quæ nullo modo dependet a corpore non quidem quantum ad actum, quia ſicut intellectus non intelligit per organum, ita nec voluntas vult per organum, nec etiam quantum ad obiectum, quia voluntas accipit obiectum ab intellectu. ſ. id, quod indicatur bonum, vel malum per intellectum voluntas vult vel non vult, & ita minus dependet voluntas a corpore quàm intellectus: ideo licet dæmon poſſit indirecte in intellectũ propter obiectum ſuum quod habetur per organum in voluntatem, tamen nihil poterit, quia ipſa nec quantum ad actum nec quantum ad obiectum dependet a corpore, & ſic dęmon non agit in eam directe, nec indirecte. iſtud etiam accidit, quia voluntas eſt domina ſui actus: vnde dato ꝙ dependeret a corpore quantũ ad obiectum, adhuc non poſſet dæmon aliquid in eam indirecte, quia dæmon poteſt aliquid in intellectum propter obiectum, quia intellectus cogitur a demonſtratione, & ita omne verum manifeſtum cogit intellectum, ita vt non poſſit diſſentire ei, voluntas tamen non cogitur ab obiecto, quia etiam ſi cognoſcatur aliquid eſſe maniſeſte bonum, voluntas non cogitur illud velle, niſi ſit ſummum bonũ ſub ratione ſummi boni: ideo dęmon non poteſt volũtatem mouere, q̃a nullum bonum põt ei oſtendere quod ipſam cogat.

Ex prędictis patet, quòd dęmon imprimit ſolum in ſenſus, & in phantaſmata: Angeli autẽ imprimũt tam in phantaſmata quàm in intellectum, Deus autẽ ſolus imprimit in voluntatem. Prouerb. 21. cor regis in manu Dñi eſt, & quocunque voluerit vertet illud. & accipitur cor pro voluntate, & Prouerb. 25. infernus, & perditio coram Dño quãto magis corda filiorum hoĩum: dęmones aũt licet poſſint imprimere in intellectum, tamen non imprimunt, vt oſtenſum eſt præcedenti q.

An dæmones possint cogere arreptitios ad peccandum. Et an ea quæ faciant arreptitij sint pecatum.
Quæst. CXIX.

QVAERETVR an dæmones possint cogere arreptitios ad peccandum, vel aliquo modo facere, quòd peccent.

Dicendum, quòd non possunt cogere ad peccandum, quia si possent cogere non esset peccatum illud ad quod cogerent, quia de ratione peccati est esse voluntarium. Si autem quęritur an possint aliquo modo facere, quòd peccent.

Dicendum, quòd possunt facere suadendo, & non solum in arreptitijs, sed etiam in omnibus alijs hominibus cum ipsi tentent eos, & tentatio dæmonis ordinatur ad peccatum. Sed vt videatur an ea, quę arreptitij faciunt instigati a dæmonibus sint peccatum, est dicendum, quòd aut illa faciunt propter violentiam, aut propter turbationem. si primo modo quicquid faciant non est peccatum, vnde si dæmon cogat arreptitium occidere aliquem hominem nõ peccat, quia non agit, sed patitur: nam potest dæmon mouere membra arreptitij ad occidendum hominem, & sicut siquis impulsus a vento cadat super alterum, & occidat eum non est vituperabilis tertio Ethicorum capitulo primo, quia est ibi violentum simpliciter, ita si dæmon mouerit membra arreptitij, & ita videtur fuisse de illo arreptitio, qui expoliauit, & vulnerauit duos adiuratores suos, Actuum decimo nono, & ita potest cogere hominem ad fornicandum, & ad quęcunque alia mouendo omnia organa corporis eius, & potest esse, quòd arreptitius videat se male agere non perturbatus existens, & tamen resistere non potest, quia violenter mouentur organa sua. Si autem perturbetur, vt quia dæmon potest perturbare phantasiam, ita vt per illam non possit recte iudicare quicquid fecerit arreptitius non est peccatum, quia idem est, quòd in furioso, qui nihil peccat, quia iudicare recte non potest, illud tamen in sola phantasia est, quia intellectus, & voluntas in seipsis nunquam possunt perturbari. idem etiam in ebrio cuius actus non est peccatum, nisi inquantum ebrietas sua fuit culpabilis, & dedit causam delictis, si autem ebrietas fuisset sine culpa quicquid sequeretur inde, non imputaretur sibi, vt ait Augustinus contra Faustum lib. secundo, & decimoquinto quæst. prima capit. inebriauerunt, & tamen quòd arripiatur homo a dęmone est pure inuoluntarium: ideo si perturbata phantasia aliquid egerit arreptitius non est ei imputandum.

Sed obijcietur, quòd culpa sua incidit in hanc pœnam, ideo mala inde secuta debent saltem imputari aliquo modo, sicut dicitur de ebrietate in allegato capit. inebriauerunt.

Dicendum, quòd non habet verum illa regula, scilicet, quòd si peccatum sequatur in non potente euitare propter aliquam culpam præcedentem, ꝙ semper debeat imputari, quia illud est verum quando directe sequitur illa necessitas faciendi malum per actũ voluntarium, sicut siquis inebrietur sequitur necessario, quod poterit multa mala agere nesciens qd agat, & ista ebrietas directe sequebatur ex actu suo, quia ex multum bibere necessario sequitur ebrietas, non est sic de arreptione dæmonis, quia licet interdum homines propter peccatum arripiantur a dęmone, vt patet 1. Cor. 5. tamen non est necessarium ꝙ omnis peccãs a dæmone arripiatur, quia non est ista pęna determinata pro peccato quolibet. Secundo non tenet ista regula, quia nunquam imputatur peccatum quod sequitur ex aliqua pęna, sed solum quod sequitur ex culpa,
F sic enim inebriari peccatum est, licet ergo ebrius nescit quid agat, imputantur ei omnia inde secuta saltẽ aliqualiter: arripi autem a dęmone, licet sit interdum propter culpam non est tamen culpa, sed pœna quędam: ideo nihil inde secutum imputatur ad pœnam, & ista est ratio pręcipua, sic etiam siquis tenetur adiuuare aliquem certo die, & postea propter aliquod delictum ponatur in vinculis, & sic non possit facere, ꝙ tenebatur, non imputatur ad culpam. Si autem arreptitius non cogatur, nec etiam sit omnino perturbatus, sed solum per suggestionem dęmonis malum faciat imputatur ei, quia dæmon tunc non cogit eum, nec perturbat, sed manet sibi locus resistendi iniquitati: peccat ergo illud faciendo, sic fuit de Saule 1. Reg.
G 18. qui arreptus a dęmone prophetabat, & misit lanceam in Dauid, vt occideret eum, hoc tamen imputatur ei in peccatum: ergo arreptitius potest peccare tunc quando a dęmone arripitur, & tamen vt communiter arreptitij perturbantur penitus quando arripiuntur, ita vt nesciant quid fecerunt, vel dixerunt, & si cesset dęmon torquere eos erubescunt de illis, quæ dixerunt, si tamen quando dixerunt non fuissent turbati non dixerant ista, de quibus nunc erubescunt, vel non erubescerent nunc se illa dixisse, & maxime est hoc quando torquentur, quia vt communiter etiã tunc phantasia turbatur.

H *Quomodo dæmones possunt torquere hominem, & quantum possunt eum torquere.*
Quæst. CXX.

QVAERETVR quomodo dęmones possunt torquere hominem, & quantum possunt eum torquere.

Dicendum ad primum, ꝙ hoc possunt per quendam motum localem, quia dęmon, vt communiter qñ vexat arreptitios elidit eos in terram & proijcit in aquã, vel in ignem, & cogit eos spumare J. 17. & Mar. 9. sed ista per motum localẽ fiunt. s. impellẽdo hoĩem sicut vnus homo impellit aliũ, & ad hoc sufficit dæmon non solum in corpore existens, sed ẽt foris manens, quia ad impellendũ non requiritur, nisi applica-
I tio virtutis motiuę, quod etiam faciunt Angeli mouẽdo homines, sicut Angelus tulit Abacuc de Iudæa in Chaldęam Danie. 13. Aliquando aũt dæmon torquet hoĩem per solam compressionem corporis, quod ẽt pertinet ad motum localem, sicut ille cuius guttura stringuntur torquetur, etiam si in loco suo maneat ꝑ hoc, ꝙ comprimuntur fauces, ita arreptitij ad hoc, ꝗ spument comprimuntur a dęmonibus: nam elidere eos minor vexatio est, huius signũ est, ꝙ arreptitijs interdũ qñ vexanꝰ, vr̃ ꝙ habeãt põdera ĩmensa s̃. se, hoc tñ non fit, nisi quia valde cõprimunꝰ p̃cordia eorum, vel alię partes corporis, & iõ interdũ reddunt vexatos quasi mortuos, sicut dr̃ Mar. 9. ꝙ spũs multũ clamans & discerpens hoĩem exiuit ab eo, & factus est, sicut
K mortuus. Ad secundum dicendum ꝙ dęmones possunt vexare hoĩem, ita vt occidant: nam plurimos occidunt, nec longa mora opus est ad hoc, quia subito poterunt multos occidere, sic fuit de dęmone, qui occidit septem viros Sarrę Tob. tertio, sic etiam dęmones occiderunt in vna hora in Aegypto omnia primogenita hominum, & pecorum: Exodi duodecimo, fuerunt aũt dęmones, qui hoc fecerunt Psal. 77. s. misit in eos iram indignationis suę per Angelos malos, sed nõ permittunꝰ torquere hoĩem quantum volunt, vñ si ꝑmittanꝰ occidere hoĩem occidunt. 1. Cor. 15. tradidit eũ Sathanę ad ĩteritũ carnis. i. ad hoc ꝗ occidat eũ carnaliter: aliqñ ꝑmittit Deꝰ solũ, ꝙ torqueãt hominem, sicut fuit de arreptitio, qui insilijt in duos

adiuratores

adiuratores suos, ita vt nudi, & vulnerati euaderent Act.19. & aliquando magis, vel minus vexant secundum ꝙ permittuntur magis, vel minus nocere: nam nihil nocent, nisi quantum Deus vult, sic patet Iob 2. vbi iussit Deus dęmoni, ꝙ tentaret Iob puniendo eũ in rebus suis, sed non extenderet manum ad eum: patet autem hoc, quia nunquam dæmones tantum nocent quantum possunt, quia non permittuntur. habuerat enim vnus istorum arreptitiorum legionem dęmonum a longo tempore Mar.quinto, & Luc.8. & non occiderant eum, nec vulnerauerant, & tamē qñ permissi sunt ingredi in porcos subito occiderunt duo millia porcorum Mar.quinto, ex quo apparuit ꝙ non exercebāt totas vires suas in arreptitio, quia aliàs subito eum occidissent: magis enim vellent ei nocere quàm porcis, quia porcis non nocet dęmon, nisi ꝑpter hominem, sed non permissi sunt plus ei nocere quàm ꝙ se lapidibus concideret Mar.quinto, dęmones tamen conantur interdum vltra permissionem Dei aliquid agere, sed non possunt, sic patet de illo arreptitio, quem dæmon sæpe proijciebat in ignem, & in aquam, vt eum occideret infra decimoseptimo, & Mar.9. & tamen nunquam potuit eum occidere, licet longo tempore eum possedisset, scilicet, ab infantia sua Mar.9.

Quare dæmones desiderant intrare in hominem.
Quæst. CXXI.

QVAERETVR, quare dæmones desiderant intrare in hominem.

Dicendum, ꝙ hoc faciunt ad nocendũ: sunt enim valde inuidi, & summe desiderant nocere homini: vidēt enim quòd homo qui eis natura inferior est, per humilitatem ascendit ad beatitudinem, quam ipsi ꝑ superbiam habere non poterunt, & ideo ex inuidia tentant eum, inducere cupientes in peccatum, ne assequatur illam beatitudinem, ꝙ si non possunt, saltem volunt ei corporaliter nocere quod est minus nocumentum, & ita desiderant intrare in eum, quia intrando vexant. non est enim aliud quòd dæmon permittatur in aliquem intrare quàm quòd permittatur eum vexare: nam potest intrare non vexando, & potest vexare non intrando.

Secundo desiderant hoc propter honorem, quia dæmones sunt cupidi honoris, & ideo desiderant quãcunque præeminentiam, & quia posse nocere hominibus est gradus quidam potestatis desiderant, quòd permittantur intrare in hominem ad torquendum eum.

Tertio cupiunt hoc, vt ostendant hominibus potestatem suam, & per hoc ab eis adorentur: sic enim fuit inter Gentiles, quia quosdam Deos colebant Gētiles credentes se ab eis posse beneficia recipere, alios aũt colebant ne eis nocerent. sic enim dicit Ouidius lib. de Fastis, ꝙ Deos infernales colebant in mense Februarij facientes eis cęremonias quasdam, quæ vocantur purgationes, & hoc, vt non terrerent viuentes nec eis nocerent, sic etiam Romani colebant tertianam, & quartanam, & Tullus Hostilius tertius rex Romanorum vouit facere templum timori, & pallori ne eum affligerent, sed recederent ab ipso, quia inuaserant eum in bello, vt ait Titus Liuius, ita dæmones, vt timerentur ab hominibus, & per hoc honorarentur volebant torquere eos, ita vt homines cognoscerent se ab illis torqueri, & per hoc eos honorarent, vt cessarent a vexatione.

A *Quare Deus permittit homines torqueri a dæmonibus. Et dæmon quid. & quid sequatur ex negatione eorum.*
Quæst. CXXII.

QVAERETVR, quare Deus permittit homines torqueri a dæmonibus.

Dicendum, ꝙ causa principalis est peccatum: nam raro Deus hoc permittit, nisi propter aliqua delicta, & tunc sicut Deus pōt inferre alia genera pęnarum, ita interdum infert istud.

Secundo fit ad ostensionem Diuinæ potestatis, qa sicut sapientia, & potestas Dei apparet in creatione iãtæ multitudinis rerum, & tam ordinatę, ita etiam apparet potestas sua in varijs modis pęnarum, quas infli
B gere potest: ideo conueniens est, ꝙ etiam dæmones interdum homines puniant.

Tertio fit ne aliquid maneat superfluum in vniuersitate rerum, est autem superfluum id quod aliquid potest agere si nihil agat: superfluũ autem repugnat ordini, & tamē omnia quæ a Deo sunt, ordinata sunt ad Rom. decimotertio: ideo nihil debet superfluum manere in vniuerso, dæmon autem est substantia spiritualis potens aliquid agere, quæ si permansisset fuisset beata, & Deo assisteret, cum vero ceciderit, & iã non possit esse minister Dei ad bonum, constituit eũ Deus ministrum ad malum, idest, ad inferendas pœnas, quæ sunt quoddam malum: conueniens ergo est,
C quòd Dæmones aliquando vexent hominem.

Quarto fit hoc ad cognitionem fidei: sunt enim dæmones substantiæ spirituales, de quibus plurimi dubitant, an sint, & hoc est in detrimentum fidei, quia negantes esse dęmonem negant etiam infernum, sic patet de Saducęis Act. vigesimotertio. Saducæi dicũt non esse resurrectionem, nec Angelum, ne spiritum, & quia ista opinio est periculosa, quia periculosius est errare in hoc quàm in omnibus articulis fidei, eo quòd qui negat infernum negat etiam vitam æternã, & tunc superuacuum est Deum colere si nihil boni post istam vitam est 1. Corint. decimoquinto: oportuit ergo ꝙ haberemus fidem quandam de dęmonibus, & ad hoc permittuntur vexare homines, & loqui per eos, vt per hoc manifeste appareat esse substã
D tiam quandam spiritualem præter animam hominis, quę torqueat ipsum, & istam vocamus dæmonem.

Quinto fit, vt homines timeant dæmones, & caueant eorum futurum consortium quod non potest melius ostendi quàm quando dęmon valde torquet hominem, quia si hic vbi non permittitur a Deo nocere quantum potest, tam grauiter torquet, quid faciet post hanc vitam vbi erit vere locus pęnæ? prodest ergo nobis valde cognoscere, quòd dæmones sint, & quanta sit eorum feritas contra hominem.

E *An fuit conueniens, quòd Christus faceret miracula circa dæmones.*
Quæst. CXXIII.

QVAERETVR an fuit conueniens, quòd Christus faceret miracula circa dæmones expellendo eos.

Dicunt quidam quòd non, quia Christus non fecit miracula circa Angelos, & illi sunt meliores dæmonibus, quia Angeli mali reguntur per bonos, vt ait Augustinus quarto de Trinitate, scilicet, spiritus rationalis desertor atque peccator regitur per spiritum rationalem purum & iustum: ergo non debuit miracula facere circa dęmones. Secundo patet, quia miracula Christi ordinabant ad gloriã

Dei,ſicut dicitur ſequenti cap.ꝙ turbæ videntes paralyticum ſanatum timuerunt,& glorificauerunt Deū, qui dedit talem poteſtatem hominibus,dęmon tamē non eſt ad glorificandum Deum, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris Eccleſiaſtici 15.vnde licet dęmones interdum vellent annunciare Chriſtum eſſe filium Dei non permittebat ipſe illos loqui:Mar.1.& Lucę 4. ergo non fuit conueniens circa dæmones miracula fieri. Tertiò patet, quia Chriſtus faciebat miracula ad vtilitatem hominum, & tamen interdum dæmones exibāt de hominibus cum magno damno ipſorum, ſicut patet Mar.nono.ſ.ꝙ exiuit ſpiritus clamans, & multum diſcerpens hominem, ita vt videretur mortuus: ergo non debuit miracula facere circa dæmones.

Dicendum,quòd Chriſtus debuit facere miracula eijciendo dæmones de hominibus. Primo,vt impleret Scripturas,quia oportebat impleri omnia, quæ de ipſo ſcripta erant: Lucæ 24.& tamen Zachar.14. hoc de ipſo prenunciatum fuerat.ſ.ſpiritum immundum auferam de terra: ergo oportuit,quòd eijceret dęmones de hominibus.

Secundo propter neceſſitatem,quia dæmones torquebant homines, & non poterant liberari ab illa tortura, niſi expulſis inde dæmonibus: Chriſtus tamen miſerebatur patientibus languores ſequenti ca. & ex miſericordia curabat eos:ergo etiam debuit dęmones expellere.

Tertio fuit ad oſtendendum magnitudinem poteſtatis ſuæ.ſ.quia non ſolum poterat ſuper creaturas corporales, ſed etiam ſuper ſpirituales: nam maioris vigoris ſunt ſpiritus quàm corporeę creaturę Iob 41. non eſt poteſtas ſub cœlo,quæ comparetur ei, ideſt, dęmoni:ergo maior poteſtas Chriſti oſtendebatur in hoc,quòd poſſet ſuper dęmones quam quòd poſſet ſuper corpora.

Quarto ne videretur Chriſtus manifeſte impotēs: nam in terra Iudæorum erant plurimi a dæmonibus vexati, & offerebant eos Chriſto curandos Mar.primo,& Lucæ quarto, ſi autem nullum eorum curaret putaretur, quòd non habebat poteſtatem ſuper dæmones,& ſic non crederetur eſſe Deus, oportuit ergo ꝙ dæmones eijceret.

Quinto fuit ad tollendum ſuſpitionem operationū ſuarum,quia ſicut plurimi malefici operantur aliqua quæ nobis admiranda videntur, & hoc in poteſtate dęmonum faciunt,ita crederetur de Chriſto, quòd dæmonibus ſibi fauentibus hoc faciebat:ita enim credidit Porphirius, vt ait Auguſtin.lib.1.de concord. Euange.ſic etiam Iudæi dixerunt ſequenti capi. & infra duodecimo,ſcilicet,in Beelzebub principe dęmoniorum dæmonia eijcit, & verum eſt, quòd in hoc errauerunt male arguentes, quia potius ex hoc fundamento Chriſtus probauit ſe non agere fauentibus dęmonibus, quia Sathanas non ageret contra ſeipſum, quia tunc regnum eius periret,& iam periuiſſet, & tamen ſtat:etiam quia nemo poteſt auferre ea,quę poſſidet fortis armatus,niſi fortior illo fuerit,& tamē Chriſtus auferebat dęmoni homines, quos poſſidebat: ergo erat fortior eo,& per hoc manifeſte oſtendebat,ꝙ valdè à dęmonibus diſcordabat, & ſic nō faciebat iſta opera fauentibus eis, ſi tamen nunquam dæmones expuliſſet de corporibus putaretur cum illis quandam ſocietatem habere, ergo fuit conueniēs ꝙ illos excluderet de corporibus. Sexto fuit,vt haberet quoddam teſtimonium ab eis: nam ipſi ſe minores Chriſto confitebant̄ dicentes veniſti torquere nos & ab eo humiliter aliqua petebant,vt Luc.8.obſecro te ne me torqueas,& Mar.5.dr̄,ꝙ dęmones rogabant Chriſtū ne expelleret eos de regione, & ne mitteret
F eos in abyſſum Luc.8.etiam confitebātur illum filiū
Dei,vt patet hic in litera,& Mar.5.& Luc.8. erat ergo
vtile dęmones a Chriſto torqueri,& expelli,vt iſta cō-
fiterentur de eo,vt ſi teſtimonium hominum nō ſuf-
ficeret dęmones ipſi hoc faterentur, ſic dicit Chryſo.
in Homilia,quidam homines Chriſtum hominē eſſe
dicebant venerunt dæmones Deitatem eius diuulgā-
tes, vt qui mare procelloſum,& rurſus quietum non
audierant,dęmones clamantes audirent.

Septimo fuit ad dandum nobis ſpem, ꝙ liberaremur de poteſtate dęmonis,& de inferno. nam miracula Chriſti erant quędam argumenta fidei quam ipſe docebat,futurum autem erat, ꝙ per virtutem Deitatis eius excluderetur poteſtas dęmonū ab homini-
G bus credituris in ipſum,iuxta illud Ioan.12. nunc iudicium eſt mundi,& princeps huius mundi eijcietur foras.ſ.diabolus ad oſtendendum ergo hoc conueniens fuit, vt pręcederent quædam corporalia ſigna, ſcilicet,quòd Chriſtus expelleret dęmones de corpibus.

Ad primum dicendum,ꝙ non fuit neceſſarium fieri miracula aliqua circa Angelos, quia miracula fiebant ad hominum vtilitatem. dæmones autem nocent hominibus:ideo ad eorum vtilitatem debuerūt expelli: Angeli autem non nocent, ſed proficiunt: ideo circa eos miracula fieri non oportuit, etiam qa homines per Chriſtum erant liberandi a poteſtate dæmonum,& ſociandi angelis bonis ad Colo.1.pacificans per ſanguinem crucis eius,quæ in cęlis, & quæ in terris ſunt.ſ.Angelos,& homines: ideo circa Ange-
H los nihil debuit oſtendi,niſi id quod pertineret ad noſtram,& ipſorum futuram ſocietatem,& hoc erat, ꝙ ad nos mitterentur,& ita fuit in Chriſti natiuitate Angelis cantantibus, & loquentibus ad paſtores: Lucæ ſecundo, & in Chriſti rẹſurrectione,infra 28.& Mar 16.& in eius aſcenſione Actuum 1. Circa dæmones autem fieri debuerunt ea, per quæ oſtenderetur nos de poteſtate ipſorum liberandos, & hoc fuit, quòd expellerentur de corporibus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus fecit miracula in expulſione dęmonum non ad vtilitatem ipſorū, ſed hominum,& erat gloria Dei,ꝙ liberarētur homines a vexatione dęmonum,ꝙ vero dęmones de Chriſto teſtimonium phiberent aliquādo fuit vtile nō tñ
I fuit eis ſemper permittendum, ne ipſi vſurparent officium Apoſtolicum, & ne homines aſſueſcerent credere eis,vt dicit Chryſoſtomus,& Athanaſius. Quare tamen Chriſtus interdum non permittebat loqui dęmonia laudantia ipſum dicetur Mar.1.vel Luc.4. Aliquādo autem loqui permittebat illa,vt per hoc Chriſti poteſtatem, & ſuam ſubiectionem faterentur, & hoc erat vtile,ſicut nunc,vt patet hic,& Mar.5.& Lu. 8.nam non prohibuit illa loqui. Ad tertium dicēdū, ꝙ Chriſtus permittebat aliquando vexari arreptitios in exitu dęmonum,vt per hoc appareret a quāto malo liberarentur dum eos grauius torquerent, & in ēt ſi aliter non poſſent dæmones expelli,niſi vt torque-
K rent homines grauiter in exitu, melius erat, vt grauiter torquendo exirent quàm vt leuius vexādo ſemper manerent.

An anima vnius hominis intret in corpore alterius, & eum vexet. Quæſt. CXXIIII.

QVAERETVR an interdum anima vnius hominis intret in corpus alterius, & vexet illum.

Aliqui dicunt,quòd ſic,quia ipſi ſpiritus hoc fatentur dicentes, ego ſum anima talis hominis, vel talis. Secundo, quia inueniuntur operationes earum manifeſte in arreptitijs, quia quidam

arreptitij

arreptitij ita loquuntur, & citharizant, & alia faciunt, ſicut illi quorum animas in ſe eſſe fatentur, quòd ſæpe vidimus, & videtur hoc fieri, quia anima eſt principium operationis, & cum illa adueniat, & ingrediatur in aliquod corpus facit eaſdem operationes, quas faciebat dum eſſet in ſuo.

Tertio, quia iſti ſpiritus ſępe petunt, quòd oretur pro eis, & ꝙ liberabuntur ab illa pęna, ſed hoc dæmones non facerent.

Quarto, quia interdum ſuadent hominibus iuſta, & vtilia, vt confiteri, & ablata reſtituere, dæmon tamen potius nititur in oppoſitum.

Quinto, quia ſępe dicunt ſecreta aliqua, quæ egerunt dum viuerent, & ſic apparet, quòd humanæ animæ ſunt.

Dicendum, ꝙ anima vnius hominis nunquam intrat in alium, vt eum vexet. Pro quo ſciendum, ꝙ vt dicitur 3. de anima vnitur anima corpori tripliciter. ſ. vt forma, & motor, & finis, & eſt verum de anima, q̄ eſt in corpore, & eſt forma corporis: nam ſimul eſt forma eius. ſ. inquātum dat eſſe ſpecificum, vt anima dat corpori eſſe corpus humanum, & nihil aliud facit nec eſt alia diſtinctio operationum, aut diuerſitas, ſed ſimiliter omnibus partibus corporis dat eſſe humanas. eſt etiam vt motor, ideſt, inquantum in corpore anima exercet operationes ſuas, per quas in corpore eſt motus quidam, & ita eſt de omnibus operationib⁹ animæ ſenſitiuis, & vegetatiuis, quia iſtę competunt animæ non vt eſt forma, ſed vt eſt motor, quia inquātum eſt forma ſolum dat eſſe corpori, in iſtis autem operationibus non dat eſſe corpori, ſed operatur per illud, & apparet, quia inquantum forma eſt dat vnicū eſſe, & tamen operatio multiplex eſt: ideo non competit ei, vt forma, ſed vt motor. etiam quia anima eſt forma corporis per eſſentiam ſuam, operationes tamen non competunt ei per eſſentiam, ſed per potentias: ergo operationes animę non ſunt inquantum eſt forma corporis, ſed inquantum eſt motor, & ſic tota diuerſitas organorum corporis, quæ fit propter diuerſas operationes animæ non fit ab ea tanquam a forma, ſed tanquam a motore: vnitur etiam corpori vt finis, quia anima eſt quædam perfectio corporis, finis autem habet rationem perfecti: ideo cum vnitur anima corpori, vt perfectio perfectibili, vnitur ei, vt finis ſuus.

Sciendum tamen, ꝙ anima licet ſit motor corporis eſt motor intrinſecus, quia taliter eſſe motorem non competit, niſi formę quæ intrinſecę eſt in materia quod patet, quia ſi dæmō ſubintret corpus humanum mortuum non poterit taliter mouere corpus. ſ. vegetando illud, & videndo, & audiendo per illud, qa iſtud neceſſario præſupponit, quòd iſta duo, quibus vnitis reſultat talis operatio ſint tanquam partes, & ex eis reſultet vnum ens per ſe conſtitutum ſub aliqua ſpecie, cum iſtę operationes ſint ſpecificę, ideſt, ptineant ad certam ſpeciem, vel genus, non poteſt tamen reſultare vnum per ſe in aliqua ſpecie, niſi ex materia, & forma: ergo oportet, ꝙ ſi dęmon poſſet vegetare cadauer, & per illud videre, & audire eſſet forma corporis, & tamen non eſt forma, quia eſt de intelligētijs ſeparatis a materia: ideo talem motum non poteſt facere, niſi forma, ꝙ apparet, quia dęmones ſępe cadauera arripiunt, & mouent, tamen nunquam illa vegetant, nec corruptionem pręſeruant, quod tamen facerent ſi ad hoc ſe extenderet facultas eorum naturalis, quia magnam gloriam per hoc haberent: ergo nō poſſunt illud facere, & ſic licet eſſe formam, & motorem diſtinguantur, ſoli tamen formę competit taliter eſſe motorem.

Dicendum ergo aliter, ꝙ anima poteſt in corpore

A eſſe dupliciter. ſ. vel ſicut in materia, vel ſicut in loco. primo modo ſola anima eſt in corpore, dæmon autē & angeli nō poſſunt, quia non ſunt partes alicuius ſpeciei, ſed in ſe totam rationem ſpeciei cōtinent, & iſto modo dicendum, quòd anima ſemel a corpore ſoluta non poteſt eſſe in corpore, in quo prius fuit, nec in aliquo alio, niſi miraculoſe. De alieno corpore dicendum, ꝙ omnino non poteſt eſſe in illo, quia anima accepit eſſe indiuiduatum per vnionem ad iſtud corp⁹, ideo impoſſibile eſt, ꝙ alterius corporis ſit pars, vel forma, & ad hoc etiam miraculum non ſufficit, licet Pythagoras putauerit, ꝙ animæ tranſibant per corpora non ſolum hominum, ſed etiam in corpora beſtiarum, quod tam abſurdum eſt, vt redargutione nō

B indigeat, quia ſi tranſiret anima hominis in corpus pecoris nondum animati, & viuificaret illud, impoſſibile erat quod eſſet pecus, ſed quod eſſet homo, quia forma dat ſpeciem, & non materia, cum materia nullum eſſe habeat, ſed recipiat, vnde Philoſophi formā ſpeciem vocant dicentes eſſe tres ſubſtantias. ſ. materiam ſpeciem, & ꝙ ex his. i. compoſitum.

Quod autem non poſſit anima ingredi in corpus, de quo exiuit, vt illud vegetet apparet, quia anima ſummo deſiderio cupit eſſe in corpore, quia ſicut homo ſuper omnia cupit viuere, quia iſtud eſt eſſe, ita animæ eſſe naturale eſt eſſe partem ſpeciei: ideo ſumme cupit actualiter manere, vt pars, & hoc vegetando corpus eſt: ſi ergo poſſet anima redire in corpus

C ſuum, ſed non redit: ergo non poteſt.

Item patet, quia anima nunquam recedit de corpore, niſi quando ita diſtemperatur corpus, ꝙ non poteſt ibi manere, quia tunc cogitur recedere, & tamē poſtquam receſſerit ſemper corpus magis elongatur ab illa temperie ſecundum quam manebat anima in corpore: ergo minus poterit poſtea redire quàm manere potuit quando exiuit.

Item patet, quia ſi anima poſſet redire in corpus, de quo exiuit ad vegetandum illud, iſtud eſſet vere reſurgere, & tunc reſurrectio non eſſet miraculum, & tamen habetur pro maximo miraculo, & ſolus Deus eſt, qui ſuſcitare poteſt mortuos. Deuterono. 32. ego

D occidam, & ego viuere faciam. & 1. Regum 2. Dominus mortificat, & viuificat, & ita Chriſtus dixit Ioan. ſexto: ego ſum reſurrectio, & vita. & iterum ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. non ergo poteſt anima redire in corpus, de quo exiuit ad illud vegetandum. Alio modo poteſt anima eſſe in corpore ſolum, vt in loco. ſ. non viuificando, ſicut dæmon etiam eſt in corpore, & quia ſpiritus non dicitur eſſe in loco, niſi per operationem, anima ſi fuerit localiter in aliquo corpore operabitur ibi, & ita poterit mouere aliquod corpus: cum enim anima ſoluta a corpore ſit ſpiritus manens, & retinens virtutem ſuam operatiuam, quia nō acquirebat illam a corpore, nō videtur inconueniēs, ꝙ poſſit operari mouendo aliquod corpus ſolum localiter, & quantum ad hoc, ita anima ſoluta corpore pōt eſſe in corpore, de quo exiuit, ſicut in quocunq;

E alio, non eſt enim dr̄a cum non vniatur illi corpori, vt forma, ſed vt motor: cuilibet ergo mobili poterit ęqualiter applicare virtutem ſuam, licet quædam poterit mouere, & alia non, ſed hoc videtur, quia licet anima ſoluta a corpore poſſit mouere aliquod corpus, non poterit tamen tantum mouere, ſicut quādo erat corpori vnita, quia tunc res habet maximū vigorem qn̄ eſt in ſuo proprio eſſe naturali, & tamen animę eſt naturale eſſe formā corporis, & operari in eo: ideo tunc habebit maximum vigorem ſuum, quia non eſt impedita ab eo, quod poteſt naturaliter: cum autem eſt ſoluta corpore eſt præter naturam, & quòd vniat ſe corpori ſolū, vt motor eſt

contra dispositionem suam naturalem: ergo necesse est, ꝙ minus possit quam manens corpori vnita, & tñ manens vnita non potest mouere, nisi corpus, in quo est, & sub certo gradu facilitatis: ergo soluta a corpore non poterit mouere rem æqualem sub æquali facilitate.

Dicendum ergo ex his, ꝙ spiritus isti, qui ingrediũtur humana corpora non sunt animæ defunctorum, sed dæmones. Primo patet ex potestate istorum spirituum respectu animæ manentis in corpore, quia spiritus ille mouet corpus localiter contra imperium animæ viuificantis illud, etiam mouet organa vocis, & format locutiones quas vult nolente anima: ideo est maioris potestatis quàm anima manens in corpore, non tamen posset hoc si esset anima humana, quia animæ sunt æquales secundum speciem, sed ęquale non agit in ęquale. maxime, quia anima in corpore manens est in suo esse naturali, illa vero, quæ vnit cor pori solum vt motor, est extra dispositionem naturalem ideo licet ambę essent ęquales fm spẽm potentior esset tunc illa, quæ maneret in corpore: ideo non posset cogi ab alia.

Secundo patet ex his, quæ dicunt spiritus isti: nam dicunt aliqua, quę sunt vltra humanam cognitionem disputando interdum de rebus altissimis, & sępe occulta reuelando, quæ nullus hoĩum nouit, aĩę tamẽ defunctorum non possent ista scire. quod patet, quia aĩæ, quæ creduntur a quibusdam intrare in corpora hominum sunt malę. s. inferis obligatę, vel adhuc tolerantes pœnam purgatoriam, quia nemo vnquã credidit beatorum aĩas hoc agere, aĩę ñ quæ in inferno, vel in Purgatorio sunt nesciunt plura q̃ hic sciebant, nisi ea, quę per tormẽtorum experientiam addiscũt: ergo nõ possunt illę dicere talia qualia arreptitij dñr.

Tertio patet ex magnitudine rerum, quas faciunt: nam arreptitij quando arripiuntur sunt fortiores alijs hominibus, & rumpunt compedes, & cathenas frangunt si ligantur, vt patet Marc. 5. & Luc. 8. & tamen ista non posset facere aĩa humana, quia vt dictum est minoris potestatis est qñ vnitur corpori, vt motor q̃ quando vnitur, vt forma. maxime autem quia non solum minora posset, sed etiam nihil posset, quia resistit sibi anima in corpore manens: ergo nihil posset, & tñ potest arreptitius pugnare simul contra multos homines, sicut isti duo arreptitij faciebant, ꝙ nemo auderet transire per viam, vt dicitur supra in litera, & ille de quo Actu. 19. inualuit contra duos spolians eos, & vulnerans. non sunt ergo animæ hominum.

Quarto patet, quia isti spiritus torquent homines, & tamen vna anima hominis non torqueret alium hominem propter similitudinem naturalẽ in specie.

Quinto, quia isti spiritus desiderant valde nocere, & nituntur ne expellantur de hominib⁹, in quo apparet, quòd inuident eis, & tamen animę mortuorum non inuident viuentibus, sed potius diligunt eos.

Sexto patet, quia licet non sit generale, ꝙ quilibet homo diligat quemlibet, tamen saltem parentes diligunt filios, & cognati cognatos, & etiam si apud inferos sint hunc amorem non perdunt, sic patet Luc. 16. de diuite existente apud inferos, & rogante ne fratres sui irent in illum locum tormentorum, & tamen spiritus torquentes arreptitios dicunt interdũ, ego sum pater, vel mater istius: ergo mentiuntur, quia si ille esset filius suus non torqueret eum, sed misereretur eius, & si dicas, quòd Deo iubente hoc faceret, saltẽ cum dolore faceret, & gauderet inde expelli, & tamẽ etiam illi quando adiurantur, vt exeant dolent, & nitũtur manere ibi: ergo non est spiritus ille patris, vel matris, sed dæmon est.

Septimo patet, quia si essent animæ, aut essent bo-
F norum, aut malorum, non quidem bonorum, quia
illę sunt in vita ęterna, non etiam malorum, quia illę
mox rapiuntur ad loca pœnarum & non vacat eis ista
facere: ideo non sunt aĩæ, sed dęmones, sic dicit Chrysost. in Homilia, vbi istam rationem ponit. dęmones
tamen nituntur ostendere, ꝙ animæ mortuorum efficiantur dæmones post mortem, & vexent homines,
& propter hoc dæmones cogebant istos duos arreptitios habitare in monumentis, sic dicit Chrysost. visitant dæmones mortuorum sepulchra volentes homines imbuere periculosa doctrina, scilicet, ꝙ mortuorum animæ dæmones fiant, ex hoc etiam alius error
oriebatur, quia cum malefici dęmones habeant adiutores in operibus suis, & putarent quòd animæ ho
G minum dæmones efficerentur, occidebant aliquos
pueros, vt animas eorum iam dæmones factas in adiutorium haberent, sic dicit Chrysos. vbi supra, scilicet,
multi aruspicum occidunt pueros, vt animas eorum
cooperantes habeant, & hoc destruit ibi multis rationibus.

Octauo patet, quia Christus plurimos arreptitios
sanauit, semper tamen dicuntur illi curati a dęmonibus, & ꝙ Christus dęmones eijciebat vocans eos immundos: spiritus ergo nunquam sunt animæ humanæ, quę vexant arreptitios, sed dæmones.

Dicendum tamen, quòd animæ solutę corporibus
pati pñt in varijs locis, in qb⁹ peccauerunt, & interdũ
hominibus apparere in corporibus assumptis, & loq,
H vt late ostendit Greg. 4. dialogorum, quia ad hoc nõ
sequitur aliquod inconueniens sicut sequitur si vexarent arreptitios.

Ad primum dicendum, ꝙ licet spũs dicat ego sum
anima huius, vel illius, mentitur, quia dęmon est, sed
facit hoc, vt decipiat audientes, sic dicit Chrysosto. in
Homilia, dęmoniaci clamant anima illius ego sum,
non est autem anima defuncti, quæ clamat, sed dæmon hoc fingit, vt decipiat audientes: est enim hoc
dæmoni conueniens ad fallendum. Primo, quia cũ
putent homines animas fieri dęmones aliqui occidẽt
homines, vt animas eorum tanquam dæmones familiares habeant, & ita faciebant multi aruspicum,
vt in hoc dicit Chrysostomus, vt supra, sed fallebantur
I tur in hoc, quia etiam si anima morientis efficeretur
dæmon, nollet illa adiuuare occidentem, sed potius
persequeretur eum tanquam hostem, quia eam de
propria sede inuitam expulerat.

Secũdo, quia dato, ꝙ illa nõ ꝑsequeretr̃ occisorem
nõ poterat aruspex accipere aĩam illi⁹ quẽ occideret,
quia illa est aliqd inuisibile euolãs nullius viuẽtis potestati subditũ, hoc tñ aruspices dęmonibus suggerentibus credebant: nã dęmones, vt incitarent eos ad homicidiũ hoc asserebant, ꝙ cũ fecissent ipsi dęmones, q
hoc suggesserant patrocinium præstabant maleficijs
in operibus suis asserentes se esse aĩas illorum puerorũ, quos occiderant, vt sic esset eis occasio manendi
semper in errore, & grauiora cõmittendi, istud inuit
K Chryso. vbi supra. Secundo decipiebat dęmon hoĩes
hoc modo, quia homines timent dęmonem, & si spiritus ille fateretur se esse dęmonem non crederetr̃ ei,
quia putaretr̃ semper, ꝙ vellet fallere: cum autem dicat se aĩam hoĩs, non timetr̃, & facilius ei creditur.

Ad secundum dicendũ, quòd dęmones loquuntur
quasi voce defunctorum, quia sicut facile est dęmoni
assumere corpus ad similitudinem cuiuscunque hominis, ita est facile voces cuiuslibet imitari, & omnes
alias operationes, & ista etiam facit ad fallendum, vt
sibi magis credatur, ꝙ sit anima humana.

Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ petunt pro se orari non tãquã
sit eis vtile, sed quia volunt per hoc dęcipere, vt putetr̃,
ꝙ sunt animę manentes in pęnis purgatorijs.

Ad quartum

Ad quartum dicendum, quòd dęmon nunquam suadet bonum ex intentione, sed vt facilius decipiat, & ideo cum aliqua falsa dixerit aliqua vera admiscet, vel permittit bona, vt mala inferat, quia dicere verum non nocet ei, & inferre falsum, vel malum ex vero facit ad intentionem suam, & ita sępe inuentum est, ꝙ isti spiritus dixerint multa vtilia, & deinde grauissimas hęreses introduxerint.

Ad quintum dicendum, quòd dęmones sciunt secreta opera nostra, quæ sunt exterius quantumcunque in abscondito fuerint facta, & ideo possunt dicere opera secreta defunctorum, vel viuentium, nec colligitur ex hoc esse animas defunctorum.

B *Quare dęmones introierunt in gregem porcorum qui erat apud arreptitios. Quæst. CXXV.*

QVAERETVR, quare dicitur de grege porcorum in quem dęmones introiuerunt quod erat non longe ab illis, scilicet, a Christo, & arreptitijs.

Dicendum, quòd istud notanter dictum est ad ostẽsionem huius miraculi: nam Christus volebat ostendere, quòd eijciebat multos dęmones de arreptitijs, & ad hoc misit illos in porcos, vt per suffocationem porcorum constaret de multitudine dęmonum, volebat autem Christus, quòd constaret de isto miraculo discipulis, & alijs, qui cum eo erant, & etiam ipsis arreptitijs, si tamen dęmones intrassent in aliqua pecora longe inde manentia, nemo eorum, qui cum Christo erant, videret illa perire, & sic non constaret de miraculo: vt ergo constaret oportuit, quòd grex porcorum in quem dęmones intraturi erant esset iuxta Christum, & mox, vt exirent dęmones de arreptitijs intrarent in porcos, & sic dicitur, quòd erat nõ longe ab illis grex porcorum multorum, & alij etiam hoc ex industria tetigerunt: nam Marc. 5. dicitur erat ibi circa montem grex porcorum, idest, iuxta eos, differt tamen, quia Marc. quinto, dicitur erat ibi circa montem, & Luc. 8. dicitur grex porcorum pascentium in monte.

Sed dici potest vno modo, quòd porci illi partim erant in monte, & partim extra montem, quia erat magnus grex, & qui erant extra montem erant iuxta illum, sic dicit Augusti. lib. de concor. Euange. quòd Marc. dicit circa montem fuisse gregem porcorum Luc. autem in monte non repugnat. grex enim porcorum tam magnus fuit, vt aliquid eius esset in monte, & aliquid circa montem: erant enim duo millia porcorum, sicut Mar. expressit.

Aliter potest dici, & forte melius, quòd isti porci erant in monte, & circa montem, & totus grex erat in monte, & totus circa montem: nam non videtur proprie intelligi, quòd pars esset in monte, & pars circa montem, quia tunc neuter Euangelista tum loqueretur de toto grege, sed vterque de parte, & tamen vterque de toto loquitur, quia Marc. dixit erat circa montem grex porcorum, & Luc. dixit, ꝙ erat grex porcorum in monte, sed videtur esse differentia in accipiendo montem, quia aliquando accipitur mons pro toto tumore terræ incipiendo a partibus infimis, & omnino planis, aliquando autem accipitur mons solum pro summitate, vel partibus excelsis, partes autem, quæ sunt in descensu montium, quæ non sunt adhuc planę non vocantur mons, sed campestria, & sic sunt campestria media inter plana, & montem, ita quòd sunt descensus montis: sic patet Num. 33. vbi ponitur vna mansio Israelitarum in campestribus Moab, & alia in locis planioribus terræ Moab, & sic campestria sunt ibi descensus montium: ita accipiunt A Euangelistæ montem, quia secundum veritatem porci illi non erant in summitate montis, sed in descensu eius, & ideo Luc. dicit gregem porcorum, s. totum fuisse in monte, quia totus erat in descensu montis, siue in campestribus, & Luc. vocauit montem totum tumorem terræ. Marc. autem accepit montem pro summitate: ideo dixit, quòd erat grex circa montem, & talis differentia in modo loquendi est inter Mat. & Luc. quia supra 5. dicitur, quòd Christus prædicauit in monte, & tamen Luc. 6. dicitur, quòd descendit de monte, & prædicauit in loco campestri, eo quòd campestria sunt partes montium, vt dictum est, ita ergo fuit hic.

Quare dæmones petierunt a Christo, vt intrarent in porcos. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR quomodo dęmones nunc rogabant Christum, & an confidebant se audiendos ab eo: nam videtur, quòd non debuissent rogare, quia dęmones sunt ita superbi, quòd nollent subijcere se Christo orando, quia licet scirent se Christo inferiores, & subditos, tamen nollent confiteri hoc, vel saltem sponte non se subijcerent ad petendum.

Item quia non erat verisimile, quòd Christus concedere vellet eis quidquam cum sint mali, & maxime, C quia petebant malum, scilicet, quòd permitterentur ingredi in porcos ad occidendum eos.

Dicendum ꝙ dęmones petiuerunt primo propter magnum desiderium, quia tantum est eis desideriũ nocendi hominibus in se, vel in rebus suis, quia nihil eis obstabat quin peterent. Secundo fuit, & principalius, quia Christus incitauit dęmones ad petendum, quia istud conueniebat ad ostensionem miraculi. nã volebat Christus ostendere multitudinem dęmonũ, quæ fuerat in homine per ingressum in porcos, & vt sciretur, quòd dęmones introibant in porcos voluit, quòd illi peterent ab eo, quòd permitterentur intrare. Sed dicetur, quare Christus non fecit eos intrare ipsis non petentibus, quia poterat.

Dicendum quòd fuit propter multa. Primo ad D ostendendum desiderium nocendi dęmonum, quia tanto ardore hominibus nocere desiderant, ꝙ si non possunt nocere eis in seipsis, saltem volunt nocere in quibuscunque rebus eorum, & istud erat conueniẽs ostendi, vt homines timeant, & caueant dęmonem: ideo potius debuit dęmon petere quàm eo non petente Christus eos in porcos mittere. Secundo fuit ad ostendendum Christi clementiam. s. vt ipse non videretur sponte damna inferre, sed potius petitus, & ex causa illa permittere. Tertio fuit ad magis notificãdum miraculum, quia si dęmonibus nihil petentibus Christus nihil loquens mitteret eos in porcos, etiam si porci præcipitarentur in mare nesciretur vnde hoc venerat, & sic non constaret de multitudine dæmonum exeuntium de homine de qua Christus constare E volebat, si autem dęmonibus non petentibus Christus diceret intrate in porcos, aliquo mõ appareret, ꝙ intrauerant, & tamen planius appareret ipsis hoc petentibus: ideo Christus fecit, quod dęmones valde deprecarentur eum ne in abyssum mitteret eos Luc. 8. & ne faceret ire extra regionem Marc. 5. sed quòd mitteret eos in porcos, vt dicitur hic, tunc autem Christo dicente intrate, cum subito porci cum impetu præcipitarẽtur, apparebat manifeste porcos a dęmone fuisse arreptos.

Cum autem dicitur an dæmones confiderent: dicendum, quòd sic, quia Christus, qui incitabat eos ad petendum, daret eis confidentiam obtinendi.

Ad

Ad primum dicēdum, quòd dęmones licet essent superbi tamen præ magnitudine desiderij nocendi hominibus petiuerunt istud a Christo: ita enim est in hominibus habentibus passiones contrarias, quia illa, quæ est fortior superat aliam, sicut qui sunt superbi, & tamen sunt auari, si per humiliationem credunt se magna acquisituros humiliantur contra conditionem suam, & ita in dæmone desiderium nocendi fecit eum humiliari contra conditionem suam, potius tamen credendum est hoc fuisse, quia Christus incitauit dęmones ad petendum, quia licet aliàs dęmones semper desiderarent nocere hominibus non petebāt ab eo, quòd nocere permitterentur.

Ad secundum dicendum, quòd habuerunt dęmones confidentiam obtinendi, quæ petebāt, quia Christus eis istam immitteret, sicut immisit desiderium petendi, vel potest dici, quòd non habuerunt fiduciā, sed ex magnitudine desiderij saltem in dubio petiuerunt. Sed primum est verisimilius.

An dæmones meruerunt exaudiri. Et quòd duo considerantur in oratione. *Quæst.* CXXVII.

QVAERETVR an dęmones meruerunt nunc exaudiri.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia dęmones petebant rem bonam, scilicet, quam Christus etiam eis non petentibus erat cōcessurus: etiam humiliter petiuerūt, quia adorauerunt Christum isti arreptitij Mar. quinto, & Luc. octauo. s. a longe cucurrit, & adorauit eum: etiam in oratione laudabat dęmon ipsum vocans eū filium Dei altissimi, vt patet ibidem, & tamen talis oratio accepta est Deo Psal. 49. immola Deo sacrificium laudis, & iterum sacrificium laudis honorificabit me: etiam fuit oratio valde attenta, quia Mar. quinto, dicitur & deprecabatur eum multum: ideo merebantur exaudiri.

Dicendum quòd in oratione duo considerantur. s. meritum, & impetratio, mereri in oratione dependet ab orante, quia necesse est, quòd ille, qui in charitate existens orat, per hoc mereatur gradum quendam in vita ęterna, qui vero est extra charitatem nihil mereri potest.

De impetratione dicendum quòd ista pendet ex sola clementia Dei, qui oratur: nam quantumcūque sit aliquis in magna charitate non meretur impetrare ea, quæ petit, ita quòd sit debitum sibi illa dari, quia per actum charitatis meremur vitam æternam: ideo quandocunque quis operatur ex charitate facit vitā æternam sibi esse debitam, quia ista sola est directe, & determinate nobis promissa pro opere bono, cętera autem non sunt nobis expresse promissa: ideo quando quis orat ex charitate semper meretur vitam ęternam, illam tamen rem pro qua orat non meretur, idest, non facit eam sibi debitam, ita quòd sit iniustum eam sibi non dari: nemo ergo orando quantumcunque longo tempore oret meretur rem illam quam petit: ideo impetratio non prouenit, nisi ex Dei clementia, & ob hoc sępe aliqui existentes in charitate, & petentes aliquid non impetrant illud, necesse tamē esset impetrare si illud mererentur, sed tunc homo impetrat quando ea, quæ petit concordant diuinæ voluntati, & ob hoc interdum aliqui non existentes in charitate exaudiūtur, & existentes in charitate non exaudiuntur, scilicet, quia contingit non existentem in charitate petere, ea quæ Deus vult, & tunc impetrat, & contingit existentem in charitate petere, quæ Deus non vult, idest, quæ disposuit se non facturum, & tunc non exauditur sicut fuit de Moyse, qui petiuit intrare in terram Chanaam Deuteronom. tertio, & F trigesimosecundo, & Num. vigesimoseptimo, & nō est exauditus: Samuel etiam pro Saule orans non fuit exauditus primo Regum decimoquinto, ambo tamen erant viri sanctissimi, & quos Deus laudat super cęteros patres veteris testamenti. Ierem. decimoquinto, si steterit Moyses, & Samuel, & Daniel coram me non est anima mea ad populum istum.

De dęmonibus autem dicendum, quòd per orationem istam nihil meruerunt, quia impetratio non cadit sub merito quantumcunque sit orans in charitate, vt dictum est: a fortiori ergo dęmones hoc non mererentur: etiam nō poterunt mereri aliquid aliud, quia illud meritum orationis non est, nisi existentis G in charitate, dęmones autem sunt in peccato, & obstinati quidem: etiam quia petebant dęmones rem malam, scilicet, nocere proximo: etiam quia petebant malo animo, scilicet, ex inuidia, & desiderio nocendi, quæ omnia directe repugnant merito: nihil ergo meruerunt dęmones orando, impetrauerunt tamen, quòd petebant, quia id quod petebant concordabat diuinę voluntati, immo Deus mouebat eos nunc ad petendum, vt dictum est præcedenti quęstione, & ita sępe mali viri existentes in plurimis peccatis petunt aliqua, quæ pertinent ad exaltationem ipsorum, & ad pœnam proximorum, Deus tamen exaudit eos, quia ipse talia facere disposuit ex causis nobis occultis, ma- H li tamen orando nihil merentur cum non sint in charitate: nec etiam exaudiri merētur licet exaudiantur, quòd raro eis ad bonum est.

Ad argumentum dicendum, quòd dęmones non petebant rem bonam, sed malam, scilicet, posse nocere. & cum dicitur, quòd erat bona, quia Christus illam concessit, dicendum quòd materialiter erat mala inquantum pęnalis: poterat autem esse bona inquantum iusta, & etiam inquantum bono zelo desiderabatur, & ita Christus hoc voluit, dęmones autem nesciebant hoc esse iustum, immo etiam si scirent esse iustum non peterent inquantum iustum, sed inquantum nocumentum: ideo rem malam petebant. Ad aliud, scilicet, quòd humilier pete- I rent.

Dicendum quòd ista humilitas non erat ex animo, sed ex timore, vel ex necessitate, vt ostensum est supra quæstione 107. quocunque enim modo dęmones se humiliarent non poterant per hoc mereri, quia erant peccatores.

Ad aliud dicendum, quòd licet laudauerunt Christum non meruerunt, quia ipse eos compulit ad hoc, vel timentes laudauerunt, vt ostensum est supra quęstione 104. & quæstione 107. & tamen dato, quòd sponte Christum laudarent non esset hoc ei acceptū, quia non est speciosa laus in ore peccatoris. Ecclesiastici decimoquinto, quòd satis ostenditur Psalmo quadragesimonono: nam cum dicatur ibi sacrificiū laudis honorificabit me, vt non putetur, quòd laus K a peccatore prolata sit grata Deo subditur, peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas? quasi dicat, non honoras me, sed deturpas verba sacra, quæ accipis per os tuum.

Ad aliud cum dicitur, quòd attente orauerunt dicendum, quòd ista conditio adiuuat orantem quando cęterę circunstantiæ orationis bonæ sunt, & tamen si aliæ malæ sunt, ista efficit orationem deteriorem, quia sicut qui bona attente, & instanter petit melius agit quàm remisse petendo, ita qui rem malam instanter petit grauius peccat quàm si remisse peteret.

Quare dæmones expulsi de homine non manserunt in aere, sed voluerunt intrare in porcos.
Quæst. CXXVIII.

QVAERETVR, quare demones expulsi nũc de homine non manserunt in aere, sed voluerunt intrare in porcos.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia dęmones non sustinebant claritatem cęli: & ideo volebant intrare in corpora obscura pecorum. sic dicit Ambro. super Lucam super hoc verbo rogabant illũ, vt permitteret eos ingredi in porcos, scilicet, demones cœlestis luminis claritatem sustinere non poterant, vt qui oculos dolent radios solis ferre non possunt.

Sed dicendum, quòd loquitur mystice, quia secundum veritatem nulla lux corporalis potest dęmones perturbare, quia non habent oculos cum nõ sint animalia, & si accipiatur lux cœlestis pro Christo, qui est lumen de lumine, vt dicitur in Symbolo non stat, qa ad fugiendum præsentiã huius luminis intellectualis nihil proderat dæmonibus intrare in porcos, quia nõ minus ibi Christum cognoscerent quàm in aere manentes.

Dicendum ergo, quòd fecerunt ex desiderio nocendi: nam quandiu manent in aere nulli nocerent, sed tunc cum intrarent in aliqua animalia: sic dicit Remigius non autem petierunt, vt in aere dimitterentur propter nimiam cupiditatem nocendi hominibus. Secundo, & præcipue fuit, quia Christus incitauit dęmones ad petendum hoc, vt dictum est s. quæst. 126. quòd patet, quia postquam dęmones ingressi in porcos occiderunt eos, non petierunt amplius a Christo permitti intrare in aliqua animalia, & tamen si principaliter petiuissent istud ex desiderio nocendi etiam postquam occiderunt porcos peterent mitti in aliqua animalia: immo tunc potius peterent quàm ante hoc credentes, quòd Christus istud concederet, quia executi fuerant voluntatem eius occidendo porcos, vel saltem, quia nunc experti fuerant ipsum propitium precibus suis quod ante hoc non viderant: ideo sumerent confidentiam ad vlteriora petendum, & tamen nihil postea petiuerunt: ergo principaliter petiuerunt istud, quia Christus ad hoc eos incitabat.

Quare dæmones potius petierunt ingredi in porcos quàm in alia animalia. *Quæst.* CXXIX.

QVAERETVR cum vellent mitti in animalia quare potius petiuerunt ingredi in porcos quàm in alia animalia, & cur non petiuerunt ingredi in homines.

Aliqui dicunt, quòd videntes dęmones Christum, qui eijciebat eos esse hominem non ausi sunt petere intrare in hominem, sic dicit Remigius: ideo non petierunt, vt in homines mitterentur, quia illum cuius virtute torquebantur humanam speciem gestare videbant.

Aliter potest dici, & meli⁹, quòd dæmones videbãt se expelli de homine: ideo non erat verisimile, quòd permitteret eos intrare in alios homines. De brutis dicunt, ꝙ non permisit Deus dæmones introire in pecora, quia erant munda, & offerebantur in templo, porcus autem erat de immũdis tam ad cibum quàm ad sacrificium Leui. 11. & Deut. 14. sic dicit Remigi⁹, scilicet, nec etiam petierunt, vt in pecora mitterẽtur, quia pecora Dei præcepto sunt munda animalia, & tunc in templo Dei offerebantur.

Sed dicendum, quòd ista non est causa, quia tunc poterant dæmones mitti in bestias, & in serpentes, A quæ non sunt animalia munda. Secundo, quia istud repugnabat intentioni Christi: nam ipse non venerat, vt conseruaretur lex Moysi, sed vt consummaretur, & ideo licet ipse in persona sua opere seruauerit legẽ Moysi, non tamen docuit eam seruandam incitando ad hoc verbis, vel exemplis, si tamen ideo non misisset dęmones in pecora, quia illa munda erant incitaret per hoc ad discretionem ciborum, potius tamen contrarium inducturus erat Actuum decimo, vbi Petro ostensum est vas plenum quadrupedibus, & volatilibus, & dictum est ei occide, & manduca, & ille ait absit Domine, quia nunquam manducaui commu- B ne, & immundum, & vox dixit ad eum quod Deus purificauit, tu commune non dixeris. ergo non mitteret Christus dęmones in porcos, quia erant immundi, & non in pecora, quia munda erant.

Alij dicunt, quòd misit dęmones in porcos, & hoc ipsi petiuerunt, quia porci erant eis similes in immunditia. sic dicit Cyrillus: ideo turba immundorum spirituum petit mitti in conformem sibi gregem immundorum porcorum: sic etiam dicit Remigius. prę alijs autem immundis in porcos mitti petierunt, quia nullum animal est immũdius porco, vnde & porcus dicitur quasi spurcus, eo quòd in spurcitijs delectetur, sic & dęmones spurcitijs peccatorum delectantur.

C Sed dicendum, ꝙ istæ sunt causæ morales, & per adaptationem, & non literales, & tunc etiam poterat dici, quòd mitterentur dæmones in serpentes, vel leones, quia dęmon vocatur serpens antiquus, & draco, & leo, sic dicit Augu. quòd vocatur leo propter impetum, & draco propter insidias.

Dicendum autem, quòd causa vera fuit ad ostensionem miraculi. nam ad hoc, quòd appareret multos dęmones fuisse eiectos de homine oportuit, quòd intrarent in multa animalia, & quòd ista animalia essent in præsentia Christi, & arreptitiorum. vt illi, qui erant cum Christo videntes, quòd dæmones petebãt mitti in illa animalia, & Christus hoc permittebat, & subito porci precipitabantur in mare, manifeste cognoscerent, quot dęmones arripuerant eos, accidit D autem iuxta Christum esse gregem porcorum, & nõ aliorum pecorum, vel istum esse propinquiorem: iõ Christus incitauit dęmones, vt peterent mitti in porcos, si tamen fuisset ibi magnus grex arietum, vel hircorum, & grex porcorum fuisset valde distans petiuissent dęmones mitti in arietes, & nõ in porcos, istã causam tetigerunt omnes Euangelistæ: nam hic dicitur erat autem non longe ab illis grex porcorum, & Marc. 5. & Luc. 8. dicitur erat autem ibi grex porcorum, scilicet, iuxta Christum.

Quare Christus permisit dæmonibus introire in porcos, & occidere duo millia eorum. *Quæst.* CXXX.

E QVAERETVR, quare Christus permisit dæmonibus introire in porcos, & tot occidere.

Didendum quòd Christus non fecit hoc inclinatus precibus dęmonum: nam non merebantur exaudiri nec attendi ad illas, quia rem malam petebant, & malo animo, sed concessit Christus, quia conueniens erat. Primo ad ostendendum infirmitatem dęmonis, scilicet, quia nihil potest ex seipso, sed oportet, quòd omnia sibi concedantur a Deo, sic dicit Grego. 2. Moralium scit enim diabolus, quia quodlibet agere ex semetipso non sufficit, quia nec per semetipsum in eo, quòd est spiritus existit.

Secundo ad ostendendum magnitudinem Diuinę prouidentiæ, quæ non solum ad homines, sed etiam ad pe-

ad pecora,& ad res minutiſſimas ſe extendit,& per eā omnia conſeruantur,quæ aliàs cito peritura erant:nā apparuit magnum deſiderium diaboli intrandi in porcos,& poſtquam Chriſto permittente intrauerūt ſubito occiderunt omnes porcos, clare ergo apparebat,quòd niſi iſte,qui nunc conceſſit ante hoc ſemp ꝓhibuiſſet,iam multo ante hoc omnes porci fuiſſent occiſi, & tamen non habebant poteſtatem, niſi Chriſtus nunc conceſſiſſet, & ſi non habent in porcos,a fortiori non habent in homines,ſic dicit Athanaſi.qui ſuper porcos poteſtatem non habent multo magis nullum habent dominiū ꝯ homines factos ad imaginem Dei,oportet ergo Deum ſolum timere illos autem contemnere.

Tertio fuit ad oſtendendum magnam crudelitatē dęmonum contra homines:nam accepta poteſtate ſuper porcos quaſi in momento occiderunt duo millia, & tamen magis oderunt hominem dęmones q̃ porcos,quia porcis non nocent,niſi propter hominē: fuiſſent ergo crudeliores contra homines ſi fuiſſet eis permiſſum,& quotidie facerent ſi permitteretur, quòd vtile fuit oſtendi, vt fugiamus dæmonem,qui contra nos tam crudelis eſt,& Deo adhæreamus cuiꝰ prouidentia,& beneficijs conſeruamur.

Quarto fuit ſpecialiter ad oſtendendum clementiam Dei,& prouidentiam circa iſtos arreptitios: nā dæmones egreſſi de eis quaſi in momento occiderunt omnes porcos,& tamen in arreptitijs manſerant longo tempore Marc.quinto, & Luc.octauo: ergo potius occidiſſent,& laceraſſent eos ſæpiſſime, niſi Deus conſeruaſſet, & quot partes temporum, vel momenta tranſierant, toties eos a morte ſeruauerat de his Chryſoſtomus in Homilia dicit, non fecit autem Chriſtus hoc quaſi a dęmonibus perſuaſus, ſed propter multa. vnum quidem, vt inſtruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui illis hominibus inſidiabantur. aliud vt diſcant omnes quoniam nec aduerſus porcos audent, niſi ipſe conceſſerit.

Quinto,vt oſtenderet, quòd grauiora in illos homines operati eſſent quàm in porcos, niſi eſſent illi homines inter calamitates diuina prouidentia adiuti:magis enim odio habent homines quam irrationabilia per hoc autem manifeſtum fit, quoniam nullus eſt, qui non potiatur diuina prouidentia.

Aliud etiam addiſcimus quoniam non communiter omnibus prouidet ſolum, ſed & ſingulariter vniuſcuiuſque, quòd in dęmoniacis his aliquis inſpiciet manifeſte, qui iam olim ſuffocati eſſent,niſi diuina procuratione potiti eſſent.

Sexto fuit,& principalius ad oſtendendum miraculi magnitudinem:erat enim obſtupendum iſtud miraculum propter multitudinem dęmonum deiectorum de vno arreptitio:voluit ergo Chriſtus oſtendere quot erant ibi dęmones, vel ſaltem, quòd erant multi,& quia dęmon eſt ſpiritualis ſubſtantia,quæ nō cognoſcitur a nobis, niſi per operationem,voluit oſtendere operationes eorum, iſta autem eſt in nocendo: ideo oportuit, quòd mitterentur in animalia, vt ex multitudine animalium a dæmonibus arreptorum appareret dęmonum multitudo: nam ſi mitterentur omnes in vnum porcum, ſicut fuerant in vno homine nihil conſtaret per experientiam de ipſorum multitudine, cum autem multi porci arriperentur conſtabat plurimos eſſe dæmones, quia ſaltem in ſingulis porcis ſinguli dæmones eſſent, & iſta fuit præcipua cauſa mittendi eos in porcos.

F *Quare dæmones petierunt a Chriſto ne mitterentur in abyſſum. Quæſt. CXXXI.*

QVAERETVR, quare dæmones petierunt ne mitterentur in abyſſum,ſicut dicitur Luc. octauo.

Dicendum quòd propter multa. primum, quia forte dæmones Chriſtum videntes putauerūt, quòd veniebat ad iudicandum eos, vt dicit Chryſoſtomus in Homilia.ſ.ꝙ propter abundantiam malorum,quæ fecerant non expectaretur in eis tempus extremę punitionis,quæ erit in die iudicij,& quia punitio extrema eſt dęmonibus,& hominibꝰ ire in abyſſum, putauerunt ſe illuc mittendos.nam vſque ad iudicium dęmones
G manent in terra inter homines, poſtea vero omnes detrudentur in inferno. Secundo, quia quando dęmones tentant aliquē,& ſuperantur,mittuntur in abyſſum,vt oſtenſum eſt ſupra 4.cap.quæſt.69.ſoli enim dęmones,qui nos tentant manent inter nos,& quia iſti nunc quaſi ſuperati expellebantur de hominibus timuerunt,quòd mitterentur in abyſſum, & petiuerunt ne mitterentur. Tertio fuit propter deſiderium nocendi hominibus:nam dęmones manentes in abyſſo nemini nocent,ſed ipſi tormenta ſuſtinent, qui autem inter nos manent ad nocendum relinquūtur,quia aliàs locus eorū proprie eſt abyſſus, & quia ſi mitterentur in abyſſum nemini poſſent nocere, ꝙ maxime cupiunt, vt Remigius dicit, petiuerunt ne
H illuc mitterentur.

Quarto fuit ad oſtendendum, quòd dęmones timent abyſſum: nam ſi non timuiſſent non peterent inſtanter ne mitterentur illuc, vt per hoc etiam nos inſtruamur eſſe ſub terra locum pęnalem quem maxime timere debeamus: nam abyſſus profunditatem nominat, eo quòd infernus ſit in corde terrę,& ob hoc dicitur infernus quaſi infra nos.

Quinto fuit ad oſtendendum, quòd proprius locus dæmonum ſit abyſſus,ſic dicit Maximus, ſtatuit Deus vnicuique materiei peccatorum conſonam pęnam,gehennam ignis propter carnis incendium,ſtridorem dentium propter riſum laſciuum, intolerabilem ſitim propter voluptatem,& crapulam,peruigi-
I lem vermem propter obliquum, & malignum cor, caliginem perpetuam propter ignorantiam, & fallaciam,limbum abyſſi propter ſuperbiam vnde dęmonibus tanquam ſuperbis abyſſus delegatur. Sexto & principaliter fuit, vt eſſet dęmonibus locus petendi mitti in porcos: nam cum eijcerentur de homine oportebat,quòd alicubi manerent, & quia non poterant,niſi Chriſto permittente hic vel ibi manere, petiuerunt primo ne mitterentur in abyſſum, vt cum permitterentur manere ſuper terram heberent locū petendi, quòd permitteretur eis intrare in porcos, qui propinqui erant.

K *Quare dæmones petiuerunt a Chriſto ne expelleret eos extra regionem. Quæſt. CXXXII.*

QVAERETVR, quare dęmones petiuerunt ne Chriſtus expelleret eos de regione, vt dicitur Mar.5.

Dicendum quòd propter multa. Primo,qa timebant ne mitterentur in abyſſum,vt dicitur Luc. 8.& vt illud euitarent petiuerunt non mitti extra regionem, quia dum manerent in regione non poterant claudi in abyſſum.

Secundo fuit,quia dęmones propter mala,quæ fecerant,timebant etiam ſi non mitterētur in abyſſum, ꝙ mitterentur ad loca deſerta in quibus nulli poſſent nocere,

nocere, sicut a sanctis viris alligantur sępe demones in desertis locis, vt nulli nocere possent, quia dum ibi manserint nihil habent præsens cui noceant, sic dicitur Tobiæ octauo, tunc Raphael Angelus apprehendit dęmonium, & religauit illud in deserto superioris Aegypti, scilicet, dęmonium nomine Asmodęus cuius erat opus tentare homines de libidine, & occidere eos, qui in hoc peccabant: occiderat enim septē viros Sarrę Tob. 3. & nunc ne possit dęmon nocere Tobiæ iuniori die nuptiarum saltem tētando ipsum, alligauit eum in deserto Aegypti, vbi nulli poterat nocere.

Tertio fuit, quia dæmones isti inuenerant conuenientem locum in regione illa nocendi: Deus enim forte propter peccata hominum permittebat eos valde in potestate dęmonum, si autem alibi mitterentur, credebant se non habituros ęqualem potestatem: ideo petebant non mitti extra regionem.

Quarto fuit, quia forte dęmones colebantur in regione ista: nam multi Gentiles ibi erant, & Samaritani, si autem mitterentur in terram Iudęorum, quę esset totaliter Iudęorum forte non colerentur, dęmones tamen sunt honoris cupidi: ideo volebant manęre vbi honorarentur.

Quinto, & principaliter fuit, vt esset locus petendi mitti in porcos: nam si Christus concederet eis semel manere in regione dicerent, mitte ergo nos in porcos, qui propinqui sunt, sicut eis postea concessum est, & ita videtur, quòd dæmones petiuerunt ista tria per ordinem incipiendo a minori. petiuerunt primo ne mitterentur in abyssum, quo concesso, vt dicitur Luc. 8. petiuerunt non mitti extra regionem Mar. 5. & hoc etiam concesso petiuerunt mitti in porcos, vt dicitur hic, vel omnia tria simul petiuerunt sub vnica clausula dicentes non mittas nos in abyssum nec expellas de regione, sed permitte intrare in porcos, Christus autem concessit vltimum quo concesso priora concedebat, & licet isti tria dęmones petiuerunt, singuli tamen Euangelistæ singula expressęrunt.

Quomodo inter Iudæos poterant esse isti porci cum Iudæi non vescantur porcis. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo inter Iudæos poterant esse isti porci, quia Iudæi non vescūtur porcis in cibo, nec offerunt in sacrificio Leuiti. 11. Deuteronom. decimoquarto, immo maxime abominabile erat offerri carnes porcorum, & ob hoc quando Antiochus destruere voluit legē Iudæorum introducturus cęremonias gentium quasi pro maxima desertione legis, iussit offerri in altari Dei carnes porcinas primo Machabęorum primo.

Dicendum, quòd porci isti in terra Iudęorū erant, & poterat multipliciter accidere. Primo, quia forte Iudęi isti erant mercatores, & cum haberent ibi congrua loca ad pastum porcorum potius quàm aliorū animalium vendebant porcos illos Gentilibus, qui non longe a regione illa habitabant, & hoc est satis verisimile, quia Iudæi potius voluissent habere pecora de quibus liceret eis vesci quàm porcos, forte tamē non habebant loca ita congrua ad pastum pecorum, sicut porcorum: nam porci optime pascuntur, & impinguantur in montibus, & ita nunc erat, quia Luc. octauo, dicitur quòd pascebatur grex porcorum in monte, & ista etiam videtur fuisse causa, quare erat tantus grex, scilicet, duorum millium porcorum, scilicet, propter Pascua eis conuenientia in montibus.

A Secundo, quia inter Iudæos erāt Gentiles: in singulis enim locis Iudæorum erant nunc multi Romani, quia erat ibi exercitus eorum, qui tenebant Iudæos sub obedientia Romanorum, & erant distributi milites per loca: nam erat vnus Centurio in Capharnaum supra in litera, & Lu. 7. & alius in Cęsarea, scilicet, Cornelius Act. 10. & ita per alia loca. Romani tamen erāt Gentiles, & vescebantur omnibus cibis: ideo propter eos saltem essent ibi porci. maxime quia cum Iudæi essent tunc gens magna de multis alijs regionibus cō ueniebant Gentiles in Iudæam ex diuersis causis, & oportebat esse cibos pro illis.

Tertio, quia ista regio, in qua Christus nunc erat partim pertinebat ad Iudæos, & partim ad Samaritanos, & Gentiles, vt ostensum est supra quæst. 93. poteB rat ergo esse, quòd isti porci ad Gentiles pertinerent, potius tamen dicendum est, quòd fuerunt porci Iudæorum, quia erant porci de ciuitate Gerasa, a qua nominatur illa regio Gerasenorum, & omnes de ciuitate illa exierunt videre, quòd factū erat, pastores quoque porcorum ad ipsam ciuitatem fugerunt porcorum interitum annunciaturi, vt dicitur hic in litera: ergo erant porci de ciuitate illa. erat tamen illa ciuitas Iudæorum, quia Christus ibat ad prædicandum eis: non tamen iret illuc si essent Gentiles, vel Samaritani cum ipse hoc prohibuerit discipulis infra 10. ergo porci erant Iudæorum.

C *An iuste factum sit Christum duo millia porcorum occidisse. Quæst. CXXXIIII.*

QVAERETVR quomodo Christus voluit tanta damna inferre occidendo duo millia porcorum, cum ipse non solum non nocendum, sed etiam benefaciendum proximis prædicaret, & an iuste factum fuit.

Dicendum, quòd Christus non operatus fuit hoc tanquam homo, & magister noster, sed tanquam Deus, & Dominus omnium habens generalem prouidentiam, & tunc iuste occideret istos porcos propter peccata dominorum: nam omnia nocumenta,
D quæ homini inferuntur in se vel in rebus suis a Deo fiunt, quia non est malum in ciuitate quod Deus non fecerit Amos 3. sicut ergo non existente isto casu Deus per prouidentiam occultam faceret omnes istos porcos propter delicta dominorum morbo consumi, ita & nūc manifeste ad ostēsionem gloriæ suę, & propter dominorum peccata illos occidit.

Secundo poterat fieri etiam si Domini porcorum nihil peccassent, quia Deus gratis dat nobis omnia hæc, vt possideamus ea præcario. s. quandiu ei placuerit sine temporis præfinitione, cum ergo illa nobis auferre vult nullam iniuriam facit, sic dixit Iob, si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus? quasi dicat, iustum est, quòd suscipiamus ea Iob 2. quod etiam innuit dicens nudus egressus sum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc, Dominus
E dedit Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est. Iob 2. quasi dicat, non habet homo ius quærelę, quia Deus, qui dedit aufert, & non tollit nobis nostra, qa nihil habemus, nisi sua, sic dr̄ primo Par. 29. qs ego, & quis populus meus, vt possimus hæc tibi vniuersa promittere, tua sunt oīa, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi, ita igr̄ iuste occiderent isti porci etiam si non peccassent Dn̄i eorū. Tertio pōt dici, ꝙ fuerit factum ad solā ostensionē virtutis, quia Christus interdū aliqua nocumenta, vel pęnas inferebat sine culpa solum propter significationem aliquā, sic fuit de ficulnea cui maledixit, & arefacta est a radicibus, quia non inuenit in ea ficus, sed folia solum

infra

infra 21.& Mar.11.nihil tamen ficulnea peccauerat, maxime quia tunc non erat tempus ficuum, vt dicitur Mar.11.sed fuit hoc ad significandum,quòd Christus in Iudæis quærebat fructum bonorum operum, & fructus dignos pęnitentię,vt Ioan.Bapti.eis annunciauerat supra 3.non inuenit tamen nisi folia tantū, idest,hypocrisim,& apparentiam exteriorem bonorum operum,& ita maledicendi erant,.sicut ficulnea. interdum etiam sine peccato Deus pęnam alicui infert ad solam ostensionem gloriæ suę,vt in cęco nato Io.9.& ita hic ad ostendendum magnitudinem miraculi in liberatione arreptitiorum occidit porcos etiā si Domini eorum non peccassent.

Dicendum tamen,quòd vere fuit istud factum pp duo.s.quia Domini porcorum peccauerant, & quia Christo fuit opportunum ostendere gloriam suam in grege porcorum,præcipue tamē fuit propter Christi gloriam,quia etiam si peccassent Domini porcorum, & Christo non fuisset opportunum ostendere gloriam suam non occidisset porcos:multi enim alij in regione illa peccauerant quorum greges Christus nunc non occidit.

Quot erant isti dæmones,qui introiuerunt in porcos. Quæst. CXXXV.

QVAERETVR quot erant isti dęmones,qui nunc introierunt in porcos.

Dicendum,quòd dęmones vtriusq; arreptitij in porcos ingressi sunt, de vno tamē non constat an vnicum,vel plura dęmonia habuerit, de altero autem dicitur,quòd habuit legionem Mar. 5.& Luc.8.legio autem continet sex mille,& sexcentos sexaginta sex,tot ergo dęmones habuisse videtur ille arreptitius:est tamen dubium, quia legio potest accipi pro toto illo exercitu dæmonum,vel pro principe illius exercitus,quia Mar.5.dixit Christus exi spiritus immunde ab homine, & quod tibi nomen est, & dicit ei legio mihi nomen est:si ergo accipiatur legio pro exercitu erant ibi sex mille sexcenti sexaginta sex dæmones. Si vero pro principe poterat esse ibi ipse cum aliquibus de sua legione, & non oportebat,quòd essent ibi omnes.

Dicendum tamen videtur potius, quòd erant ibi omnes cum dicatur legio, & dæmon voluit istud esse potius nomen numeri quàm principis:nam dixit legio mihi nomen est, quia multi sumus, etiam quia dicitur Luc.octauo nunciauerunt quomodo sanus factus esset a legione:ergo exercitum nominare voluit, quia accipiendo pro principe legionis non esset perfecta curatio: nam illo expulso poterant ibi multi dæmones de eadem legione manere:fuit tamen perfecte curatus, & dicitur, quòd a legione sanatus est: ergo tota legio erat in eo, saltem autem essent duo millia dæmonum, quià porci erant duo millia Marc. quinto, & tamen in singulos porcos singnli dęmones saltem introirent cum quilibet porcus per se arriperetur, poterant tamen simul multi dæmones ingredi in vnum porcum, sicut omnes illi fuerant in homine,& si fuissent plures porci plures fuissent arrepti.satis tamen erat Christo ostendere, quòd in homine illo fuerant duo millia dæmonum,quia hoc credito poterat credi, etiam quòd essent centum millia.

Dicendum ergo videtur,quòd tota legio,quæ eiecta est de homine introiuit in porcos,licet plures erāt dęmones quàm porci,multi tamen in vnum introibant.

F *Quomodo tot dæmones poterant esse in eodem homine. Quæst. CXXXVI.*

QVAERETVR quomodo tot dęmones poterant esse in eodem homine,quia vt dictū est supra quæst.113.non possunt duo spiritus esse in eodem loco: & ideo anima, & dęmon poterant esse simul in qualibet parte corporis,quia anima est in corpore, vt forma, dęmon autē est ibi solum,vt in loco,& tamen isti dæmones si essent in corpore non poterant esse,nisi vt in loco:ergo non poterant ibi esse multi.

Aliqui dicunt, quòd vnus dæmon erat in corpore cęteri autem exterius. Sed hoc non stat,quia Luc.8.
G dicitur,quòd intrauerant multa dæmonia in eum,& Mar.16.dicitur,quòd Christus eiecit de Maria Magdalenæ.septem dęmonia, & idem Luc.8.ergo intra corpus erant omnes isti dæmones, & sic dicitur supra in litera, quòd exeuntes abięrunt in porcos.

Dicendum,quòd isti dæmones erant omnes intra hominem nec impediuntur esse in homine propter suam quantitatem,quia nullam habent,& ideo in indiuisibili possent esse infiniti,sed impediuntur simul esse propter operationem, quia spiritus secundum substantiam suam non est in loco, cum non habeat quantitatem per quam ibi sit,sed est per operationē, & ideo si operationes multorum spirituum possunt esse in loco sine confusione sua, poterunt esse simul multi spiritus,si vero operationes confunduntur nō
H poterunt simul esse.nunc vero dicendum,quòd erāt multi dęmones simul in corpore,quia circa diuersas partes corporis exercebant operationes suas, & ita erant distinctæ operationes dęmonum loco,& subiecto,& non confundebantur,& ita poterant esse centum millia dæmonum in eodem homine.

Secundo potest dici, quòd quilibet dęmon possidebat totum hominem,& tamen operabantur circa illum operationibus distinctis specie, & sic non erat confusio, sicut idem subiectum ex eadem parte potest simul esse frigidum, & album,non tamen possunt in eadem parte esse duę albedines,quia cum differant solum numero oportet, quòd differant subiecto, vel loco cum a subiecto accidens indiuiduetur.
I Tertio potest dici, quòd omnes dęmones simul faciebant eandem operationem per applicationem virtutis,sicut in motu locali portando aliquid plures homines simul portant eandem rem,& est vnica portatio, sicut est vnica res portata, & quia dęmones per motum localem homines torquent, vt ostensum est supra quæst.120.poterunt simul multi dęmones eundem hominem vexare impellendo ęum,vel comprimendo.de his tamen,& quid verius sit dicętur magis Marci 5.

Quare dæmones præcipitauerunt porcos in mari cum potuissent aliter occidere illos. Quæst. CXXXVII.
K
QVAERETVR, quare isti porci iuerunt per pręceps in mare,quia potuerant dęmones eos subito occidere sine motu ipsorum.

Dicendum, quòd verum est,sed non fuit conueniens,quia Christus misit dæmones in porcos ad ostensionem miraculi,vt videretur multitudo dæmonum, si tamen occidissent eos subito non apparuisset hoc.

Primo,quia si subito,& sine motu ipsorum occiderētur, non appareret an dęmones hoc fecissent,qa poterat accidere,quòd totus grex esset ęqualiter infectus aliquo morbo,& simul perirent.

Secundo,

Secundo, quia dato, quòd occiderentur isti porci, & putarentur a dęmone occisi, si sine motu fieret nõ appareret an essent multi dæmones, quia poterat vnicus dęmon subito totam istam stragem facere, sicut vnus Angelus occidit per noctem in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia virorum 4. Reg. 19. & Isa. 37. & sic poterat putari, quòd esset vnicus dęmon, intentio tamen Christi erat ostendere, ꝙ plurimi dęmones fuerant in homine: ideo debuerũt occidi porci per motum ipsorum, ita vt dęmones intrarent in eos, & arriperent illos, & hoc propter duo.

Primo, quia sic apparebat distincte esse multos dęmones, quia cum quilibet porcus per se arriperetur, & per diuersa discurreret, apparebat quòd in quemlibet ingrediebatur vnus dęmon: quot ergo erant porci, tot saltem constaret esse dęmones.

Secundo, quia per hoc apparebat, ꝙ vere erant dæmones, qui arripiebant eos illi, qui exierant de homine, & non alij, quia cum dæmones eijcerentur de homine, si mitterentur in porcos verisimile erat, ꝙ talia ibi facerent qualia in hominibus facere soliti erant, & tamen isti quando arripiebantur rumpebant catenas, & compedes, & ruptis vinculis fugiebant in desertum, & per diuersa discurrebant: ita ergo quando dęmones exeuntes inuaderẽt porcos verisimile erat, quòd eadem facerent, vt patet Luc. octauo, & sic appareret eosdem dæmones esse in porcis, qui fuerant in arreptitijs.

Quare dæmones præcipitauerunt porcos, & occiderunt. Quæst. CXXXVIII.

SED quęretur, quare ergo pręcipitauerunt porcos, & occiderunt, quia sufficiebat ad hoc, ꝙ arriperent eos, & agitarent per desertum, sicut agitabantur arreptitij Luc. 8. & non occiderẽt illos, sicut nec occiderant arreptitios. Dicendum, ꝙ Christus volebat in vno opere multa documenta pręstare, & ideo licet forte sufficeret ad ostendendum dęmones intrasse in porcos, quòd eos agitarent, alia tamen erant, quæ per hoc ostendi non poterant. Primo, quia forte non appareret sufficienter dæmones intrasse in porcos si solum agitarentur, & postea illæsi cessarent: nam in hominibus constabat esse dæmones, quia loquebantur, & multa alia faciebant, quę homines facere non poterant, si solum ergo porci agitarentur cum hoc posset contingere eis ex alijs causis non constaret dęmones intrasse in eos. Secundo, & principaliter, quia Deus volebat ostendere crudelitatem dæmonis contra homines, quæ apparebat pręcipitando duo millia porcorum, quæ non appareret si eos illęsos post agitationem reliquissent. Tertio, vt appareret Dei prouidentia in conseruando homines: nam cum occiderent dęmones istos porcos apparebat, quòd etiam possent occidere homines, & potius eos occiderent si permitterentur, quia magis oderunt homines quàm porcos, cum non oderint porcos, nisi propter hominem, scilicet, quia hominis bona sunt, & per mortem eorum tristatur: sic dicit Chrysosto. in Homilia, scilicet, ideo porcos dæmones occiderũt, quia vbiq; in męstitiam homines immittere studẽt, & sic apparet, quod non potuerint dęmones occidere homines Deo prohibente. Quarto, vt appareret clementia Dei erga istos arreptitios: nam si dęmones arripientes porcos dimitterent eos illæsos putaretur, quod nihil facere poterant, nisi agitare eos, & ideo ꝙ non occiderant arreptitios, quia non poterant, nisi agitare, & ita non constaret de magnitudine beneficij sanando arreptitios, nunc vero cum crudeliter dęmones occiderint porcos apparebat, quòd sępe occi-

A dere potuissent, & occidissent arreptitios, nisi Deus vetuisset, & sic apparebat quanta fuerit Dei prouidẽtia eos custodiendo, & quantum beneficium illis pręstiterit a dęmonibus liberando: fuit ergo conueniẽs, quòd occiderentur porci.

Quare dæmones occiderunt porcos in mari cum potuissent in terra occidere. Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR, quare ergo præcipitati sunt in mare, quia poterant occidi in terra.

Dicendum, quòd dæmones poterant eos occidere post aliquantam agitationem non præcipitando ipsos, sed vexando, & compressis præ-
B cordijs cogendo expirare, hoc tamen non fuit conueniens. Primo, quia non putarentur forte occisi a dęmone, sed ex aliquo morbo perijsse, quia cum morerentur non existente vulnere nec exteriori nocumento, iudicarentur manifeste ex morbo fuisse consumptos: sic enim interdum bestijs, & pecoribus accidit, quòd in rabiem efferantur, & sine vulnere pereant, vt ergo crederetur fuisse a causa extrinseca oportebat, quòd vulnera inferrentur, vel præcipitati perirent, dæmones tamen non debuerunt vulnera inferre, quia vulnerans est agens ab extra, Christus autem volebat ostendere, quòd dęmones ingressi fuerant in porcos, sicut fuerant prius in arreptitijs:
C ideo non debuerunt vulnerare, sed præcipitare, potuissent tamen vulnerare porcos, vel cremare eos, sicut Angelus Domini occidit in castris Assyriorum 185. millia virorum quarto Regum decimonono, & Isaia trigesimoseptimo: solum ergo debuerunt præcipitare, vt appareret, quòd dæmones erant intra porcos.

Secundo fuit, vt appareret ferocitas dæmonum: tanta enim erat dæmonum ferocitas, quòd porci ab eis agitati non horruerunt loca altissima nec mare timuerunt, sed de præruptis montibus se pręcipitauerunt, & de hoc Christus ostendere volebat, vt videatur, quæ est crudelitas dęmonum in nos si esset sibi permissa facultas, sicut in porcos concessa est: debuerunt ergo potius in mare pręcipitari quàm alia mor-
D te leuiori in terra occidi.

Quare totus grex porcorum præcipitatus est. Quæst. CXL.

QVAERETVR, quare totus grex porcorum præcipitatus est.

Dicendum, quòd Christus fecit introire dęmones in porcos principaliter ad ostendendum miraculi magnitudinem, & ista erat in multitudine dæmonum de homine expulsorum, quæ non potuit manifestari, nisi mittendo dęmones in aliqua animalia, quia cum mouerentur singuli porci a singulis dę-
E monibus apparebat saltem tot esse dęmones quot porcos, si autem solum aliqui pręcipitarentur videretur, quod non erant plures dæmones quàm porci pręcipitati, totus ergo grex pręcipitari debuit.

Sed dicetur, quod oportuisset ad huc pręcipitari plures, quia in vno homine erat legio dęmonum: ideo vltra sex millia porcorum pręcipitari oportebat.

Dicendum, quòd si fuissent ibi sex millia porcorum omnes pręcipitarentur quousque tot essent porci præcipitati quot dęmones in arreptitijs fuerant, nunc tamen cum totus grex fuerit præcipitatus sufficiebat ad intentionem Christi, quia per hoc non limitabatur numerus dęmonum, quia etiam si in singulos porcos singuli dęmones intrarent non constaret,

constaret, quòd essent dæmones cum totus grex porcorum periret, quia poterant esse multi alij dæmones exeuntes de hoïe, qui in nullos porcos intrarent, q̄ nullus supererat ēt q̄a poterat esse, ꝙ multi dæmones intrarent in eundem porcum, sicut omnes simul fuerant in eodem homine: vnde etiam si solum fuissent mille porci dum tamen totus grex periret sufficiebat ad ostendendum miraculi magnitudinem.

Quare pastores porcorum fugerunt.
Quæst. CXLI.

QVAERETVR, quare pastores porcorum fugerunt.

Dicendum, quòd primo fecerunt ex timore: nam videntes totum gregem subito perijsse timuerunt, quòd ipsi quoque perirent, & ideo fugerunt terrore concussi ne dæmones intrarēt in eos: sic dici Titus fugam autem pastores arripiunt ne cum porci perirent.

Secundo, quia pastores forte crediderunt hoc fieri propter peccata incolarum illius regionis: timuerunt ergo, ne in eos furor Dei veniret, sicut in porcos, quia forte erant sibi conscij peccatorum.

Tertio fuit ne viderentur esse in culpa, quia porci erant eis commēdati, & oportebat reddere de illis rationem, voluerunt ergo cito annunciare ne increparentur, quia si morarentur hoc ipsum redderet eos suspectos, sicut dixerunt quatuor leprosi inuenientes vacua castra Syrorum si tacuerimus, & noluerimus nunciare vsque mane sceleris arguemur quarto Regum septimo: poterant enim dicere Domini porcorum, quòd forte pastores permisissent ingredi dæmones in porcos, vel de consensu eorum Christus hoc fecisset, voluerunt ergo cito nunciare, & ista est causa præcipua quam tangunt omnes Euangelistæ: vnde dicitur Luc. octauo, quòd vt viderunt factum, qui pascebant fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in villas, quòd autem fuerit ista causa præcipua apparet, quia si solum, vel principaliter fugissent propter timorem elonganssent se a Christo, & tamen iuerunt in ciuitatem, & in villas: ideo videtur, quòd ibant ad nunciandum in omnibus locis illis de quibus erant porci præcipitati.

Quarto fecerunt, vt clare ostenderent se a culpa immunes: perierunt enim porci se præcipitando, ꝙ Christus fecerat, vt ergo pastores se excusarent oportebat, quòd Christum ostenderent, qui hoc fecerat, & quia forte putabant, quòd cito inde recederet voluerunt prius nunciare in ciuitate, vt eum videre possent.

Quare dicitur, quòd tota ciuitas exijt obuiam Christo.
Quæst. CXLII.

QVAERETVR, quare dicitur hic, quòd tota ciuitas exijt obuiam Iesu.

Dicendum, quòd non solum tota ciuitas, sed etiam tota regio illa exiuit obuiam Christo: sic dicitur Luc. octauo rogauerunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, vt discederet ab ipsis. Hoc autem fuit, quia pastores porcorum fugerant in ciuitatem, & in omnes villas propinquas, vt dicetur ibidem, omnes igitur voluerunt exire ad Christum, & dicedum, quòd hoc fuit primo, vt certificarentur de hac re: narrauerāt enim pastores magnalia, scilicet, sanatos arreptitios, & subito totum gregem porcorum perijsse, quæ vix credere poterant incolę regionis, exierunt ergo, vt viderent quid hoc esset Luc octauo, exierunt autem videre, quod factum est.

Secundo fuit vt Chistum viderent, admirati enim erant quis tanta, & tam subito facere potuisset, desiderauerunt ergo illum videre, manebat autem Christus tunc cum atreptitijs, quia sciebat venturos ciues, & expectabat eos. nam nouerat se in regione illa non mansurum, vnde quando venerunt incolę inuenerunt sanatum a legione vestitum, & sane mentis ad pedes Christi sedentem.

Tertio fuit, quia forte audientes incolę porcorum præcipitationem diffinierunt, quòd Christus non maneret in regione illa, & quia credebant, quòd iturus esset in ciuitatem cum iam intrasset in regionem, venerunt ei obuiam antequam iret in vrbem, rogaturi quòd exiret de regione, sicut fecerunt.

An isti peccauerint rogando Christum, vt de regione illa recederet.
Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare rogauerunt isti Christū, vt de regione illa recederet, & an peccauerunt hoc rogando.

Dicendum, quòd rogauerunt hoc primo propter timorem, quia videntes tantam porcorum stragem ad Christi ingressum subito factam timuerunt, quòd si ibi Christus maneret tota regio cito periret, & si auderent ipsi Christum expulissent, quia tamen, tantæ potestatis erat, timuerunt eum, quia dicitur Luc. octauo, quòd videntes sanatum a legione sedentem ad pedes eius timuerunt: ideo rogauerunt, quòd recederet eod. cap. scilicet, & rogauerunt illum, vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur.

Secundo fuit forte ex humilitate, quia cognoscentes se peccatores iudicauerunt indignum esse, quòd Christus cum eis maneret: sic enim Petrus videns Christi potestatem in captura piscium dixit exi a me Domine, quia homo peccator sum Luc. 5. sic dicit Hiero. rogant, vt transeat fines eorum non de superbia hoc faciunt, sed de humilitate qua se indignos Domini præsentia iudicabant, sicut & Petrus ait exi a me Domine, quia vir peccator sum.

Tertio potest dici, quòd fecerunt partim ex humilitate, & partim ex timore. nam agnoscentes Christi sanctitatem timebant, quòd ex comparatione iniquitatis suę ad Christi sanctitatem Deus magis recordaretur peccatorum suorum, & grauius puniret eos: ita enim putabant antiqui, sic dixit vidua Sareptana ad Eliam mortuo filio. ingressus es ad me, vt rememorarentur iniquitates meæ, & interficeres filium meum 3. Reg. 17. vel forte timuerunt incolę, quòd manente ibi Christo ipsi peccarent, & tunc peccatum eorum grauius puniretur, & sic volebant Christum esse potius absentem: sic enim dixerunt Bethsamitæ quando videntes arcam perierunt de eis 50. millia virorū quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti huius 1. Reg. 6. quasi dicat, nemo. ideo subiunxerunt ad quē ascendet a nobis, idest, mittamus a nobis istā arcam Dei, & ita miserunt eam in Cariathiarim eod. cap. & seq. Quarto potest dici, ꝙ fecerunt hoc ex quadam superbia, vel indignatione nolentes tenere in regione sua eum, qui sibi tanta damna intulerat. Cum autem quæritur an peccauerunt Christum de regione sua expellēdo. Dicēdū, ꝙ hoc pendet ex cognitione causæ pro qua eū expulerūt. nā si ex sola humilitate expulerūt non peccauerūt: nā nemo asserit Petrū peccasse cū dixit exi a me Domine, si autem hoc fecerunt

cerunt ex ira, vel indignatione aut superbia quadam vel contemptu grauiter peccauerunt.nā grauius erat Christum in persona sua talia facientem repellere, quam aliquem discipulum eius, & tamen infra.10.& Luc.9. dicitur, ꝙ si quis nō reciperet discipulos Christi in domo, vel in ciuitate dicentes pax huic domui, ꝙ tolerabilius erit terræ Sodomorū, & Gomorrhęorum in die iudicii,quam illi ciuitati. ergo grauiter isti peccarent,quia tamen non constat cur hoc fecerint non apparet an peccauerint. Satis tamen potest dici, quòd peccauerunt aliqualiter isti, nam principaliter fecerunt ex timore,sic dicitur Luc. 8. rogauerunt illum,vt discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur,quicquid tamen fuerit etiam si ex humilitate Christum repulerint imperite fecerunt, quid.n.stultius erat,quam a se abijcere saluatorem? nā si porcos occiderat homines sanabat ṗsertim, quia misericors erat,nec inferret eis aliqua damna si ei humiliarētur, erant tamen viri rudes,& soli sęculo dediti,ideo Christum abiecerunt.

Quare in regione ista Christum non receperunt. *Quæst.* CXLIIII.

QVAERETVR quare in regione ista Christum non receperunt cum de nulla vnquam regione expulerint,sed potius precabantur, vt iret ad eos, & quando recedere volebat detinebant eum, sicut fuit in Capharnaum Luc.4.s.venerunt vsque ad ipsum,& detinebant illum ne discederet ab eis quibus ille ait, etiam aliis ciuitatibus oportet me euāgelizare, & q̄n non poterant tenere eum in ciuitatibus sequebantur illum quocunque iret Ioan.9.& omnes volebant accedere ad ipsum Luc. 6. ita vt interdum, nec manducandi spacium haberet Mar.6.

Aliqui dicunt,ꝙ non solum hinc,sed etiam de alia ciuitate expulsus est. Luc.9.quando clauserunt ianuas discipulis eius.

Dicendum,ꝙ ibi non expulerunt eum,quia libentissime suscepissent eum si pędicare vellet, & tamen ipse ibat in Ierusalem, & nolebat intrare in ciuitatem ad prædicandum,sed solum ad cibum eod.c. s.firmauit faciem suam,vt iret in Ierusalem, & misit nūcios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum,vt pararent illi, & non receperunt eum,quia facies eius erat euntis in Ierusalem, hic autem Christus volebat pędicare, & expulerunt eum.

Dicendum ergo, ꝙ hic solum Christus expulsus est, quia reddidit se terribilem antequam cognitum, nam in aliis ciuitatibus Christus benefaciebat omnibus Actu.3.& pertransiuit benefaciendo,nemini autem nocebat,hic vero terribilem plagam incussit occidens duo millia porcorum, ideo timentes expulerunt eum,si tamen ipse incępisset hic benefacere, & nequaquam nocere,sicut in aliis regionibus nequaq̄ expulissent eum,& si alibi noceret antequam cognosceretur, sicut hic forte non reciperent eum.

Quare Christus ab istis expulsus non puniuit eos. *Quæst.* CXLV.

QVAERETVR quomodo Christus ab istis expulsus non puniuit eos, vel saltem non redarguit verbo.

Dicendum, ꝙ Christus in omni opere, & verbo suo nobis viuendi regula fuit, contempsit ergo proprias iniurias, quia nobis sic contemnendas suadebat.1.Pet.2.cum malediceretur non maledicebat,cum pateretur nō comminabatur, sic etiam fuit

A quando misit discipulos in ciuitatem Samaritanorū, & non receperunt eos Luc.9.nā dixerunt Iacobus,& Ioannes dn̄e vis dicamus, vt ignis descēdat de cęlo,& consumat illos? Christus aūt increpuit eos dicens,nescitis cuius spiritus estis:filius hoīs non venit aīas perdere,sed saluare.Christus ergo nō increpuit istos, sed magis cōpassus est eorū cęcitati, quia saluatorem a se abiiciebāt,sic dicit Chry.in hom. intuere autem Christi mānsuetudinē post virtutem,quia.n.beneficia adepti abigebant eū nō restitit,sed recessit, & eos qui indignos se nunciauerant eius doctrina,dereliquit.

Secūdo fuit, quia Christus iudicauit forte indignū esse manere inter eos, quia ipsi propter peccata sua demerebantur eum habere præsentem, & quia forte B si Christus eos increparet, ꝙ eum abiiciebant,ipsi cōpungerentur corde,& peterent a Christo,vt non recederet,& quia forte non erat decens, ꝙ Christus maneret cum eis,non increpuit eos ne eum reciperent, sed expulsus recessit.

Tertio fuit, quia forte Christi præsentia non erat vltra necessaria in regione illa, quia ibi relinquebat ṗdicatores.s.pastores porcorum præcipitatorum,& sanatos a dęmonibus.nam sanato a legione dixit Christus redi in domum tuam,& narra quanta tibi fecerit Deus Luc.8.& sequit̄ ibi abiit per vniuersam ciuitatē prædicans quanta illi fecisset Iesus,sic dicit Chryso.in hom.eos qui indignos se nunciauerūt eius doctrina C dereliquit dans eis doctores liberatos a dæmonibus, & porcorum pastores.

Ad quid Christus iuit in hanc regionem cum nihil ibi fecerit. *Quæst.* CXLVI.

QVAERETVR ad quid Christus iuit in regionē istam cum nihil ibi fecerit,sed statim redierit in nullum locum intrando.

Dicendum,ꝙ Christus ibi parū mansit, nam in nullū locum intrauit illius regionis, sed cum transfretasset mansit in littore,& ibi fecit oīa hæc, quod patet, quia Christus mox, vt exiuit de naui habuit arreptitios occurrentes sibi Marc.5.s.& exeunte de naui statim occurrit de monumentis homo in spiritu immū D do,sed mox vt arreptitii accesserūt adorauerunt Christum Mar.5.& Luc.8.& petiuerunt dęmones a Chr̄o ꝙ permitteret eos intrare in porcos, ꝙ ipse statim cōcessit,& mox exeuntes dæmones introierunt in porcos,& pręcipitauerunt eos:hæc oīa facta sunt in littore maris vbi arreptitii Christo occurrerunt, præcipitatis tamen porcis pastores fugientes nunciauerūt in ciuitate,ipsi verò ciues illico egressi ad Christū venerunt quem inuenerunt in locum, vbi miraculum factum fuerat.nam dr̄ Luc.8. ꝙ exierunt obuiā Chr̄o, & inuenerunt eum, qui sanatus fuerat a legione sedentem ad pedes eius, ipsi vero statim orauerunt, vt de finibus illis recederet,ꝙ Christus illico fecit,vt patet seq.cap.in principio. s. & ascendens in nauiculam E transfretauit. non ergo discurrit Christus per illam prouinciam,nec intrauit in aliquem locum,sed mansit in litore maris vbi miraculum fecerat. Cū autē dr̄ ad quid Christus venit in regionem illam? Dicendū, ꝙ antequam veniret sciebat,quid ibi facturus esset,& ideo sicut ibi non pędicauit,ita disposuerat non prædicare, sed venit ad duo.s.ad sanandum illos arreptitios, & ad notificandum se illi regioni. Primum immediate fecit cum arreptitii occurrerēt sibi mox exeunti de naui.Secundum autem fecit dupliciter. Primo per seipsum miracula faciendo,nam illa satis prædicabant eum esse Deum, & per hoc reddebat incolas regionis illius inexcusabiles, quia videntes eum & agnoscentes virtutem ipsius expulerunt illum,

ideo ignorantia veritatis prædicandę iam non excusaret eos.

Secundo fecit hoc prædicatores constituẽdo, quia pastores porcorum, & sanatos a dæmonibus illius regionis doctores reliquit, vt dicit Chrysostomus. De dæmonibus an cognoscerẽt Christum dicetur Marc. primo capitulo, de miraculis in generali dicetur Mar. secundo cap.

CAP. IX.

Mar. 2. Luc. 5. Ioan. 5.

ET ascendens Iesus in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autẽ Iesus fidem illorum dixit paralytico. Confide fili. Remittuntur tibi peccata tua.

E*T ascendens Iesus in nauiculam.* Matthæus in capitulo præcedenti posuit quædã Christi miracula ad legis euangelicę confirmationem, hic consequenter subdit alia per quæ declaratur virtus ipsius Christi legislatoris, inquantum ad suæ deitatis positionem. Et diuiditur in tria, quia primo ponitur ad hoc miraculi operatio. Secundo credentium vocatio ibi. *Et cum transiret inde.* Tertio eorũ confirmatio ibi. *Hæc illo loquente.* Prima in duas, quia primo in operatione miraculi ad declarationem suæ deitatis fides credentium approbatur. Secundo infidelitas negãtium reprobatur ibi. *Et ecce quidam de Scribis.* Quòd aũt dictum est præcedentia miracula fuisse ad legis euangelicæ confirmationem, & ista ad deitatis Christi declarationem non est intelligendum, ꝙ ita sint totaliter distincta quantum ad effectum, quia nullum miraculum est a Christo factum, quod non confirmet legem euangelicam, & etiam omnia ostẽdunt deitatem suam, quædam tamen adaptantur magis ad ostensionem deitatis, quia de illa ibi agit, sicut hic, quia Christus ostendit se esse Deum ex dictis Pharisæorum. s. ꝙ nemo dimittit peccata, nisi Deus, ipse tamen se peccata dimittere ostendebat. Præcedentia autem dicuntur fuisse miracula ad confirmationem legis, quia ante hoc posuerat magnum illum sermonem, qui continet legem suam supra. 5. c. a principio, vsque ad finem septimi, ideo omnia miracula posita præced. c. videbantur fieri principaliter ad confirmationem illius legis datæ.

An ea quæ habentur hic sint continuata ad præcedentia. Quæst. I.

QVAERETVR circa primum an ea, quæ habentur hic sint continuata ad pręcedentia, & an fuerunt facta immediate post illa, vel interiectis alijs.

Ad primum dicendum, quòd ordo continuus est, quia omnia, quę habentur in hoc capitulo fuerunt facta post ea, quæ habentur præcedenti capitu. quia ea, quæ habentur in fi. præceden. cap. s. de curatione arreptitiorum fuerunt facta in regione Gerasenorum ex alia parte maris Galilææ, omnia autem quę habẽtur hic fuerunt facta postquam redijt in Galilæam transfretando in illam.

Ad secundum dicendum, quòd ista continuatio potest fieri quantum ad principium istius c. & finem præcedentis, vel quantum ad ea, quæ sunt in prosecutione.

F De primo dicendum, quòd est continuatio nullo tempore interiecto, nec tacitis aliquibus rebus gestis, quod patet, quia in fine præcedentis c. dictum est, ꝙ rogauerunt Christum Geraseni, vt recederet de finibus eorum, hic autem in principio dicitur, ꝙ ascendit in nauiculã, & transfretauit, & sic nihil fuit inter præcedentia, & ista.

De secundo an sit continuatio dicetur infra qõ. 4. Chryso. autem in homil. continuat istud ad præcedẽtia dicens monstrauit Christus superius suam virtutẽ per doctrinam, quando docuit eos, vt potestatem habens, & per leprosum quando dixit volo mundare, per Centurionem, qui dixit dic verbo, & sanabitur puer meus, per mare, ꝙ verbo refrenauit, per dęmones qui eum confitebantur, hic autem rursus alio maiori mo-
G do inimicos eius cogit confiteri ęqualitatem honoris ad patrem. Circa primum dicitur. *Et ascendens in nauiculam.* Rogauerunt eum Geraseni, ꝙ recederet de finibus eorum præcedenti cap. ipse autem nolens eis resistere cum indigni essent Christum apud se habere consensit, & ascendit in nauiculam, erat. n. Christus in littore maris, quia vt ostensum est præcedenti cap. q. vltima Christus non discurrerat per regionem Gerasenorum, nec in aliquem locum eius intrauerat, sed mox, vt exiuit de naui occurrerunt ei in littore maris arreptitii, & sanauit eos, mansitque ibi quosque Geraseni egressi de ciuitate venerunt ad eum rogantes, vt recederet de finibus eorum, & ipse tunc ascendit in nauiculam, in qua venerat, & rursus transfretauit
H redeundo in Galilæam de qua venerat. *Transfretauit.* Idest transiuit fretum, vel mare. istud est mare Galilęę de quo quid sit, & de nominibus eius dictum est præcedenti. c. q. 73. satis late. *Et venit in ciuitatem suam.* i. in Nazareth, vel in Capharnaum, vel in Galilęam, sicut dicetur infra q. 3. *Et offerebant ei paralyticum.* Istud, ꝙ habetur supra de Christi transfretatione habetur hic, & Mar. 5. & Luc. 8. ꝙ vero iam sequitur de curatione paralytici habetͤ hic, & Mar. 2. & Luc. 5. & ponuntur hic miracula, quæ Christus fecit in Galilæa postquam redijt de regione Gerasenorum, erat autem iste paralyticus toto corpore solutus, ita vt seipsum ad nullum motum posset exercitare. *Iacentem in lecto.* Non enim poterat seipsum mouere, nec per se ad Christum ve-
I nire, nec etiam manibus aliorum sustentatus, quia solutis membris dolor nimius causaretur si quis ipsum attrectaret, sic dicit Hierony. obtulerunt iacentem in lecto, quia ipse ingredi non valebat. *Videns autem Iesus fidem illorum.* Idest illorum, qui offerebant paralyticũ, vt aliqui exponunt, vel melius illorum. i. tam paralytici, quam offerentium eum Christo, vt infra dicetur. Matthæus autem tacuit hic modum offerendi paralyticum Christo, & ideo non apparet ex litera, quo modo Iesus videret fidem illorum, sed ponitur hoc Marc. 2. & Luc. 5. s. ꝙ erat Iesus in Capharnaũ docens in domo, & tanta turba conuenerat, ꝙ portantes paralyticum non potuerunt eum per portam inferre, sed ascendentes in tectum nudauerũt ipsum tectum
K domus, & per tegulas submiserunt per quatuor funes ante Christum, & in hoc apparuit fides illorum, quia si non confiderent, ꝙ Christus poterat sanare paralyticum nõ fecissent istam rem tam insolitam, nec fuissent tam importuni. *Dixit paralytico confide fili.* i. habe fidem, vel confortare non timeas, quia nũc sanus eris. *Remittuntur tibi peccata tua.* i. omnia peccata, quæ commisisti, & præcipue illa propter quæ incidisti in hanc ægritudinem, & idem erat dicere remittuntur peccata, ꝙ dicere surge, & ambula, vt Christus dixit infra in litera.

Quare

Quare Chriſtus nunc transfretauit aſcendendo nauiculam, quia poterat trāſire ſine nauicula. Et propter quid Petro dixit Chriſtus veni mecum. Quæſt. II.

QVAERETVR quare Chr̃s nūc trāſfretauit aſcēdendo nauiculam, quia poterat tranſire ſine nauicula, ſicut fecit infra 14. Dicendum, quòd vere Chriſtus hoc poterat, & tamen non decebat, vt Chriſtus faceret quidquid poterat, pręiudicaret.n.intentioni ſuę.nā ſicut Chriſtus erat verus Deus, ita erat verus hō, & vtrunque per actus ſuos oñdere debebat. nā ſicut de Chriſti deitate a multis dubitatū eſt, vt ab Arrianis, & ita de Chriſti humanitate plurimi dubitauerūt ipſum nō hoīem, ſed phātaſticū corpus aſſumpſiſſe aſſerentes, vt fuerūt Manichæi, ſicut dicit Hiero.ſi aūt Chriſtus faceret oīa, quæ poſſet ſemp̃ miraculoſe operaretur, & ita nec cibum, nec potum ſumeret, nec pedibus graderetur, ſed ſubito iret quo vellet, & ſic nunquam humanitus, ſed ſemper diuinitus viueret, ꝙ multum præiudicabat veritati humanitatis ſuę, quia rari eum eſſe verum hominem credere vellent, humiliabat ergo Chriſtus ſuam poteſtatē, vt oñderet carnis verę infirmitatē, & ita ſe in omnibus cōformabat infirmis hominibus, niſi cum ratio exigeret miraculum aliquod ad deitatis manifeſtationem fieri, ſic dicit Chryſo. in homilia nauigium autem intrans pertranſit, qui pede poterat mare pertranſire, non enim ſemper mirabilia volebat facere, ne incarnationis noceat rationi.

Secundo fuit, quia Chriſtus cū oīa prudentiſſime ageret, nulla miracula faciebat, niſi apparente aliqua cauſa multū rationabili, hic tñ nulla erat. nā habebat Chriſtus nauiculā: fruſtra ergo ambularet ſup̃ aquas, cum aūt ambulauit ſuper aquas infra 14. & Io. 6. non habebat nauiculam in q̃ aſcenderet, quia diſcipuli in nauicula præceſſerant dum Chriſtus maneret in littore turbas dimittendo infra 14. quibus dimiſſis nulla manebat nauicula in littore, quam Chriſtus aſcenderet. ideo oportuit, quòd ambularet ſuper aquas patet hoc Ioan. 6. quia cum turbę vidiſſent Chriſtum ſequenti die dixerūt ei Rabbi, quādo huc veniſti? nam vidit turba, ꝙ non erat, niſi vna nauicula in littore in quam diſcipuli aſcenderant, & quòd Chriſtus non intrauerat cum eis in illam, nūc autem cum haberet nauiculam, nulla erat ratio ambulandi ſuper aquas.

Tertio fuit propter diſcipulos, quia habebat Chriſtus nunc diſcipulos quos oportebat in nauicula trāſfretare, ideo propter eos etiam ipſe nauem intraret. nam cum ambulauit ſuper aquas non habebat ſecū diſcipulos, quia illi iam præceſſerant in nauicula eo relicto in littore infra 14. & Ioan. 6.

Sed dicetur, quòd Chriſtus poterat etiam facere, quòd diſcipuli ambularent cum eo ſuper aquas infra 14. Dicendum, quòd ibi aliqua cauſa fuit: nam licet Chriſtus ſuper aquas ambularet nulli diſcipulorum iuſſit hoc facere. Petrus tamen dixit ei domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas, & Chriſtus dixit veni, quod fecit propter duo. Primo, vt certificaret diſcipulos, erant enim conterriti putantes illum eſſe phātaſma, & vt auferret eis timorem fuit conueniēs, quòd hoc concederet Petro, maxime cum Petrus hoc peteret ad certificationem de Chriſto an ipſe eſſet, vnde dixit domine ſi tu es iube me venire ad te.

Secundo fuit ad oſtenſionem poteſtatis ſuę, vt nō ſolum conſtaret, quòd ipſe poterat ambulare ſuper aquas, ſed etiam, quòd alijs hanc virtutem cōcedere poterat, hoc tamen non conceſſiſſet, niſi Petrus peteret, ſed quia eo petente ſi Chriſtus hoc concederet dubitarent diſcipuli an hoc facere poſſet, ideo conceſſit ei ſuper aquas ambulare, hic autem nulla cauſa A ſuberat faciendi hoc, ideo non fecit Chriſtus eos ambulare ſecum ſuper aquas. maxime, quia hoc non cōueniebat diſcipulis qui adhuc erant infirmi: nam gloriarentur de hac poteſtate, quaſi ſe per hoc beatos putantes, quod eis peccati cauſa fieret, ſic enim dicitur Luc. decimo capitulo, quòd diſcipuli cum gaudio dixerunt Chriſto, domine etiam dæmonia in nomine tuo ſubijciuntur nobis, Chriſtus autem dixit nolite in hoc gaudere, quòd ſpiritus ſubijciuntur vobis. nō ergo oportebat nunc oſtendere eis tantam excellentiam ne gloriarentur, & diabolus haberet occaſionē tentandi eos cum eſſent adhuc noui, & imperfecti, talibus autem non eſt adhuc honor dandus, aut excel B lentia, ſic Apoſtolus oſtendens qualis debeat eſſe epiſcopus. 1. Tim. 3. dicit non Neophitum .i. nouū in fide, & conuerſatione religionis Chriſtianę, & ſubdit cām. ſ. ne in ſuperbiam elatus in iudiciū incidat diaboli, ideſt ne per honorem ſibi datum ſuperbiat cū adhuc ſit nouus, & non habet perfectam virtutem p̃ q̃ ſciat moderate ſe habere in honoribus ne efferat̃, & ſic diabolus occaſionem habeat tentandi eum, & p̃p̃ hoc, quando Petrus venit ad Chriſtum ſup̃ aquas ipſo permittēte incępit mergi, & clamauit ne per hoc extolleretur, ſed agnoſceret infirmitatē ſuam, vt non putaret ſe aliquid eſſe cum in ipſa miraculoſa operatione miraculoſa indiguerit liberatione ne periret, & ſic inſtrueretur non appetere aſcendere ad excellētiā ſe maiorē, non ergo fuit cōueniens nunc, quòd Chri C ſtus ambularet ſolus ſuper aquas, nec etiam diſcipuli eius cum eo.

Neophitus quid.

Quæ ciuitas fuit iſta. Quæſt. III.

QVAERETVR cum dicatur hic venit in ciuitatē ſuam, quæ ciuitas fuit iſta. Dicunt quidam, ꝙ Nazareth, quia illa erat ciuitas Chriſti, vt infra dicit̃. Sed obiicitur, quia dr̃ venit in ciuitatem ſuam, & ecce offerebant ei paralyticum, & ſic innuitur, ꝙ in ciuitate ſua fuerat ſanatus paralyticus. conſtat tamen eū fuiſſe ſanatum in Capharnaum Mar. 2. Aliqui dicunt ad hoc, ꝙ iſtud miraculum de paralytico, & illud, qđ D habetur Marc. 2. non eſt idem, ſed duo miracula, & ſic vnū fieret in Capharnaum, & aliud in Nazareth ciuitate Chriſti. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia neceſſe eſt dici fuiſſe idē miraculū iſtud, & illud, quia omnia, quæ habentur hic ponuntur Mar. 2. ſed non ecōtrario, non p̃t aūt faciliter confingi, quòd vnum miraculum ſ̃m oēs eaſdem circunſtantias fuerit factum his, vel in diuerſis locis, ideo dici debet, quod idē eſt. Eſt ergo dicendum, ꝙ varie putatur de iſta ciuitate, quæ fuerit, quidam.n. putant non fuiſſe ciuitatem, ſed prouinciam. ſ. totam Galilæam, & ꝙ veniendo in q̃cunq; partem Galilęę diceretur Chr̃s venire in ciuitatē ſuā, & quia Capharnaum erat in Galilęa, vt patet ſupra 4. cū Chr̃s nunc illuc venit dr̃ in ciuitatem ſuā veniſſe, E ſic dicit Aug. ꝙ Matt. hic ſcribit de ciuitate domini, Marcus autem de Capharnaum difficilius ſolueret̃ ſi Matthæus Nazareth nominaret, nunc vero cū potuerit ipſa Galilæa ciuitas dici Chriſti, quia in Galilæa erat Nazareth, ſicut vniuerſum regnum Romanū in tot ciuitatibus conſtitutum, dicitur modo Romana ciuitas, quis dubitauerit, vt veniens in Galilæam dominus recte veniſſe diceretur in ciuitatem ſuam, in quocunque eſſet oppido Galilææ. Alii dicunt, quòd ciuitas Chriſti vocatur hic Capharnaum, quia licet non eſſet ibi conceptus, nec natus, quia tamen Capharnaum erat præcipua ciuitas Galilææ, in qua erat Nazareth, dicitur Chriſtus fuiſſe de Capharnaū, hoc tenet Nico. & dicit, ꝙ Nazareth erat vicus, vel oppidum reſpectu Capharnaum, ſicut Pariſius dicit̃ ciui-

tas alicuius nati in aliquo oppido iuxta Parisius, huic opinioni satis consonat Augu. lib. de concor. euang. dicens, quis dubitauerit, vt veniens in Galilæa dominus recte venisse diceretur in ciuitatem suã, in quocunque esset oppido Galileę, præsertim quia & ipsa Capharnaum excellebat in Galilæa, vt tanquam metropolis haberetur. Sed hoc licet large loquendo posset stare, proprie tñ non stat nec consonat exemplũ Nicolai de Parisius, & vico, quia quantumcunque sit aliqua ciuitas excellens in aliqua regione siquis sit de aliqua ciuitate, quæ non sit illi subdita, vel quæ per se habeat regimen politicum, non dicitur esse de illa ciuitate, si tñ est de aliquo vico, qui pertineat ad ciuitatem, quia vicus per se non habet gubernationem politicam dr̃ esse de ciuitate illa, vt patet. ff. ad municipal. l. qui ex vico. hoc verum est, nisi illa ciuitas esset tãtæ excellẽtiæ, ꝙ vocaretur patria cõis. sic est de vrbe Romæ pp singularem excellentiam suam. nam vocatur patria cõis, vnde quilibet Italicus poterat dicere se eẽ Romanum, vt patet. ff. eo. ti. l. Roma. non erat aũt sic de Capharnaum, ita ꝙ posset vocari communis patria oĩum Galilæorum, ideo non vocaretur ciuitas Christi propter hoc. Alij dicunt, ꝙ Capharnaũ vocaẽ ciuitas Christi pp assiduam habitationem, quia magis ibi morabatur, quam in aliis locis, sic dicit Chryso. in homil. ciuitatem autem suam hic Capharnaum dicit, alia. n. eum suscepit nascentem. s. Bethlehẽ, alia autem nutriuit. s. Nazareth, alia autem habuit continue habitãtem. s. Capharnaum, hoc autem magis stare potest, quam præcedens.

Quare patria cõmunis Roma appellatur.

Dicendum aũt, ꝙ oẽs istæ positiones sunt tolerabiles, & tamen melius dicendum est, ꝙ fuerit ista ciuitas Nazareth, sic dicit Hieron. super Mat. ciuitatẽ eius non aliam intelligimus, quam Nazareth, vnde & Nazarenus appellatus est, & hoc est melius dictum, quia nunquam alicubi in scriptura inuenitur Capharnaũ esse Christi ciuitatem, vel Christũ vocari de Capharnaum, & tamen tota scriptura vocat eum de Nazareth. sic enim dicitur supra 2. qm̃ Nazarenus vocabitur, sic enim eum Angeli vocabant Marc. 16. Iesum quæritis Nazarenum. sic etiam prophetæ illum prænunciauerunt nominandum supra 2. c. s. vt adimpleretur, quod dictum est per prophetas, qm̃ Nazarenus vocabitur, sic etiam discipuli sui eum vocabant Ioã. 1. vbi Philippus dixit ad Nathanael, quem scripsit Moyses in lege, & prophetæ inuenimus Iesum filium Ioseph, & dixit Nathanael a Nazareth potest aliquid boni esse? sic etiam vocabant eum Pharisæi, & tota turba, infra. 21. cum diceretur quis est hic, populi autem dicebant hic est Iesus propheta a Nazareth Galilææ, nunquam autem inuenitur, quòd vocaretur de Capharnaum.

Item irrationabile est dicere Capharnaum Christi ciuitatem, quia quando scriptura loquitur de patria, vel ciuitate Christi semper loquitur de Nazareth, sic patet infra 13. & Marc. 6. s. veniens in patriam suam docebat eos, & tamen necesse est, ꝙ intelligatur ipse locus fuisse Nazareth, quia ibidẽ dr̃, ꝙ cognati Christi. s. mater pater, & fratres eius erant ibi, & tamen tota Christi cognatio erat in Nazareth, & nõ in Capharnaum, ergo patria Christi erat Nazareth.

Secundo patet, quia Christus dixit infra 13. & Mar. 6. non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in cognatione sua, & in domo sua: hæc tamen non possunt intelligi, nisi de Nazareth, quia ibi ciues voluerunt eum præcipitare de monte. Lucæ quarto, quòd in nullo alio loco totius Iudææ, vel Galilææ cõtra ipsum vnquam attentatum est, in Capharnaum autem Christus valde honorabatur, quia Centurio princeps vrbis ipsius adeo honorauit ipsum, quòd di-

F xit se non esse dignum, quòd Christus intraret in domum eius præcedenti capitulo, & Lucæ septimo, etiam tanto honore prosequebantur eum, ꝙ quando volebat recedere non permittebant eum turbę Luc. 4. s. ille dicebat oportet me etiam aliis ciuitatibus euangelizare.

Tertio patet, & efficacius, qa patria Christi in scriptura distinguitur a Capharnaum Luc. 4. s. quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. ergo non erat patria sua Capharnaum, sed Nazareth, & ipse etiam dixit, eodem capitulo, nemo propheta acceptus est in patria sua, & loquebatur de Nazareth. non est ergo verisimile, ꝙ scriptura vocauerit hic Capharnaum ciuitatem Christi, cum nulla causa esset ad hoc, nec in aliis locis soleat sic nominari, & maxime, G quia non expressit nomen ciuitatis, tanquam notum esset ex præcedentibus, quæ esset ista ciuitas, ante hoc tamen nunquam dictum est Capharnaum, quòd esset Christi ciuitas, sed Nazareth dicitur, quòd habitabat ibi supra 2. ergo non potest intelligi de Capharnaum, sed de Nazareth.

Cum autem dicit Chryso. ꝙ Capharnaum vocatur Christi ciuitas, quia habuit eum continue habitantẽ, est dicendum, ꝙ sæpe Christus veniebat in Capharnaum, quia morabatur maxime in Galilæa, in qua erat Capharnaum, non tamen diu manebat ibi, sed cito recedebat, ita vt turbæ vellẽt eum tenere Lucæ 4. ipse tamen dicebat. oportet me euangelizare aliis ciuitatibus, in Nazareth autem longissimo tempore H mansit, quia ab initio vitæ, vsque ad annum trigesimum quando prædicare cępit, semper mansit in Nazareth, vt innuitur supra 2. s. veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, & ibi declaratum est, sic etiam dicitur habitator Nazareth, supra 2. & ista fuit causa quare Christus licet natus fuerit in Bethlehem supra. 2. non vocatus est Bethlehemites, sed Nazarenus. e. c. s. quia longo tempore habitauit in Nazareth vt ibi dr̃, & sic pp habitationem continuam etiam si nihil aliud esset nõ debebat vocari ciuitas sua Capharnaum, sed Nazareth. Cum autem obijcitur, ꝙ miraculum istud factum est in ciuitate Christi, & tamen constat, ꝙ factum est in Capharnaum. Dicendum, ꝙ in Capharnaum factum est, & non in ciuitate Christi, I sed ista obscuritas prouenit, quia Matthæus locutus est valde breuiter dicens, venit in ciuitatẽ suã, & ecce offerebãt ei paralyticum, quasi nihil medium fuerit inter venire in ciuitatẽ suã, & offerri ei paralyticum, debet autem dici, ꝙ veritas fuit hæc. s. ꝙ Christus recediens de regione Gerasenorũ venit primo in ciuitatẽ suam Nazareth, & fecit aliqua, quæ Mat. tacuit hic, & ẽt cæteri Euangelistæ, & inde venit in Capharnaũ, & ibi curauit paralyticum de quo hic dr̃, sic dicit Augu. li. de concor. euan. s. & ẽm hoc dicemus Matthæũ prætermisisse, q̃ gesta sunt postq̃ Iesus venit in ciuitatẽ suã donec veniret Capharnaum, & hoc adiunxisse de sanato paralytico, sicut in multis ita faciũt prætermit K tentes media, tanq̃ hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis signatione subiungũt, rõ aũt huius omissionis fuisse vr̃, quia Christus non fecit in Nazareth nũc aliqua multũ excellẽtia, quę Euangelistæ scribere noluerunt, forte enim nulla miracula ibi fecit, sed solum prædicauit, & hoc pp indignitatẽ Nazarenorum, quia pp suam incredulitatem indigni erant miraculorum bñficia a Christo recipere, sic. n. dicitur infra 13. & Mar. 6. qñ iterum venit Christus in Nazareth, ꝙ nõ fecit ibi virtutes multas pp incredulitatem eorũ, & sic Christ⁹ forte nũc miracula nulla fecit, sed solũ p̃dicauit ibi, ideo nõ oportuit, ꝙ scriberet, q̃d ibi Chrs fecerit, scriberet tñ si in aliquo fecisset miracula ibi, fuit ergo ista ciuitas Nazareth, & nõ Chapharnaũ.

Quando

Quando fuit curatio paralytici, & an sit ordine continuato scripta. Quæst. IIII.

QVAERETVR circa id quod dicitur hic de curatione paralytici, quando fuit, & an sit ordine continuato scripta. Aliqui dicunt, ꝙ non, sed ꝙ prius fuit suscitatio filiæ principis synagogę, quę ponitur infra in lr̃a, & patet hoc, quia Mar.5. & Lu.8. vbi ponitur, ꝙ Christus reuersus est de regione Gerasenorum, & sequitur statim, ꝙ archisynagogus petiuit a Christo, quòd filiam eius sanaret.

Dicendum, ꝙ in multis Euangelistæ non concordant in ordine narrationis, & tñ non est propter hoc asserendum, ꝙ aliquis eorum errauerit, quia non est intentio eorum dicere, ꝙ eo ordine acciderint gesta quo ipsi narrant, sed ꝙ omnia quæ ipsi narrant acciderunt, & etiam plura, quam ipsi dicant, qñ ergo volomus scire ordinem rerum gestarum, oportet considerare aliquas circunstantiás ex quibus colligatur.

Ex hoc aũt dicunt aliqui, ꝙ tenēdum est prius fuisse suscitationem puellæ, quam sanationem leprosi. Primo, quia Marcus, & Luc. tenent istum ordinem, Matthęus autem solus est in ordine contrario.

Secúndo, quia ex litera Mar.5. & Luc. 8. videt̃ hoc colligi, nam Marc.5. dicitur factum est cum rediisset Iesus excepit illum turba, erant enim omnes expectã tes eum, & ecce venit princeps synagogę, & sic innuitur, ꝙ mox, vt rediuit Christus venit princeps synagogæ, nam dicitur, ꝙ turba erat expectando Christum, & sic antequam iret ad aliquem alium locum mox, vt descendit de nauicula factum est hoc de curatione puellæ, idem innuitur Mar.5.s. cum transcendisset Iesus in naui rursus trans fretũ conuenit turba multa ad illũ, & erat circa mare, & venit quidam de archisynagogis, & ita qñ erat iuxta mare descendens de nauicula venit ad eum ille princeps synagogæ, & sic fuit ante curationem paralytici.

Dicendum, ꝙ prius fuit curatus paralyticus, ꝙ videtur colligi ex hac litera, nam hic dicitur de curatione istius paralytici, & postea dicit̃ & cum transiret inde Iesus vidit hominem sedētem in Theloneo Mat. nomine, & sic videtur, ꝙ vocatio Matth. fuit postquã recessit de loco in quo sanauit paralyticum, & postea dicitur quomodo Christo sedente ad conuiuiũ murmurauerunt Pharisæi, quia in domo Matthęi cum publicanis comedebat, & disputauerunt ibi Pharisæi cum Christo de ieiunio, & discipuli Ioãnis, & postea sequitur hęc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorauit, & ille est cuius filia suscitata est, ergo necesse est dici, ꝙ ea die qua Christus comedebat in domo Mat. post vocationem eius, & conuiuiũ suscitata fuit ista puella, & tamen vocatio Matth. fuit post curationem paralytici, vt ostensum est, ergo necessarium videtur dicendum, ꝙ prius fuerit paralytici curatio, quam suscitatio puellæ, & sic fuit ordo rerũ gestarum quem tenuit Matthęus, & non ille quem Marcus, & Lucas sequuntur.

Ad primum cum dicitur, ꝙ standũ est potius Marco, & Luc. dicendum, ꝙ si ageretur de inquirenda veritate, qñ esset dubium quis eorum verũ diceret, stari deberet potius duobus, quam vni, sed hoc nunquã pōt accidere cum nunquam dubitetur de veritate in sacra scriptura, quantum ad ordinem tñ non est necesse, ꝙ potius pręsumatur pro duobus, q̃ pro vno, cũ non sit præcipua intentio scribentium sequi ordinē naturalē rerum gestarũ, sed veritatem enarrare quocunque ordine, & sic p̃t sequi vnus ordinē ēt ꝙ tres ab eo deuient, verum est tñ ꝙ si nulla signa apparent quis potius ordinem naturalē tenuerit, magis stabit̃

A tribus, vel duobus in ordine concordantibus, q̃ vni discordanti ab eis, hic tñ apparent potius indicia ꝑ Mattheo, ꝙ tenuerit ordinem naturalem, q̃ pro aliis, vt ostensum est, ergo potius ei stabitur.

Ad secundum dicendum, ꝙ cum dicitur Lucæ 8. factum est cum rediisset Iesus excepit illũ turba, erãt enim omnes expectantes eum. intelligitur istud factum esse mox, vt descendit de nauicula, quia manebant aliqui expectantes eum in loco, de quo recessit, quando iuerat in regionē Gerasenorum. Cum sequit̃ aũt ibi, & ecce vir &c. non est illud continuatũ ad immediata, sed debet subintelligi, ꝙ post q̃ turba illa, quę manebat apud mare expectans Christum recepit eũ, locutus fuit ibi Christus aliqua cum eis, & inde iuit B in ciuitatem suam Nazareth, vt hic dr̃, & inde venit in Capharnaum, vbi curauit paralyticum de quo hic, & post hoc vocauit Matthęum, & die quo in domo eius sedebat in conuiuio, venit princeps synagogę orans pro filia sua, quæ suscitata est, & iō licet Marc. & Lucas describant illa, tanquam continua, debet intelligi, ꝙ omnia ista intermedia subticuerunt, & alibi mutato ordine expresserunt, sic dicit Aug. lib. de concor. euan. in multis ita faciunt prætermittentes media, tãquam hoc continuo sequatur, quod sine vlla prætermissionis signatione subiungunt, & hoc modo sunt multę difficultates in continuatione eorũ, quę Euãgelistæ dicunt.

C Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se. Hic blasphemat. Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum dixit. Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula? Vt aũt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico. Surge tolle lectũ tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abijt in domum suam. Videntes au- D tem turbę timuerunt, & glorificauerũt Deũ qui dedit potestatem talem hominibus. *Mar.2. Luc.5.*

Et ecce homo. Hic ponitur secundum in quo infidelitas negantium Christi deitatem redarguitur, & ponitur primo eorum negatio cum dr̃. *Et ecce quidam de Scribis.* Multi Scribæ præsentes erant qñ Christus fecit hoc miraculum. veniebant.n. ad doctrinam eius. Luc.8. Scriba autem dicitur sapiens in lege, & ideo Luc.8 dicitur, ꝙ erant Pharisæi ibi, & legis doctores, sicut hic dicitur, & Scribæ, & non solum fecerũt istã murmurationem Scribæ, sed etiam Pharisæi. eod.c.s. cęperũt cogitare Scribæ, & Pharisæi. *Dixerunt intra se.* Nondum publicabant istud, sed prius in corde suo torquebantur. *Hic blasphemat.* s. quia dixit remittuntur E tibi peccata tua, quod putabant ad solum Deum pertinere, & non ad Christum. sic dicitur Marc.2. & Lucæ quinto capit. quis pōt dimittere peccata, nisi solus Deus. Est autē blasphemia qñ asseritur aliquid falsum de Deo, quod minuit eius dignitatem, vt si dicatur, ꝙ natura diuina est corporea, vel negatur aliquid, quod pertinet ad eius dignitatem, vt si dicatur, quòd Deus non creauit sęculum, ita autem hic solius Dei conditio est ex infinita potestate peccata remittere posse, ꝙ autem dicatur aliquem hominem posse peccata remittere, dicitur, quòd non solus Deus remittit, & sic negatur illa perfectio singularitatis suæ, ideo est blasphemia, & quantum ad hoc recte dixerunt Iudæi, & tamen, quòd crederent Christum ista dicen-

Scriba quid.

Blasphemia quid.

centem blasphemare error erat, cum ipse verus Deus esset, quod postea ostendit.

Et cum vidisset Iesus cogitationes eorum. s.quas nondũ expresserant, & ideo adhuc cogitationes erant, & dr̃, ꝙ vidit.i.cognouit, quia cogitatio non vr̃ cũ sit actus spiritualis, sed cognitio quælibet vocatur visio, sicut intellectus dr̃ quidam oculus 6.Ethi.c.15.sic dr̃ Luc. 5.vt cognouit Iesus cogitationes eorũ, & ista cognitio non fuit nota p aliqua signa exteriora, sicut dęmones cognoscunt interdũ cogitationes nostras, sed cognouit Christus, quia Deus erat, & corda nostra sunt in manu Dei Prouer.15.& 21.nam omnia nuda sunt, & aperta oculis eius ad Heb.4.nec est inuisibilis ei vlla creatura. Vel anima Christi cognouit istud in verbo in quo cognoscit oĩa, quę sunt.sic dr̃ Mar.c.2.s.quo statim cognito Iesus spiritu suo,i.per spiritum suum. *Dixit, vt quid cogitatis mala in cordibus vestris.* q.d.malum est hoc, quod cogitatis, quia ego non blasphemo, vt vos putatis. *Quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccatą tua, aut dicere surge, & ambula?* Vult per hoc Christus ostendere se non blasphemare, & quia blasphemia est dicere, ꝙ purus hõ peccata dimittat, Christus voluit ostendere, ꝙ ipse erat Deus, qui posset peccata remittere, & probauit hac ratione, s.qui põt facere aliquod maius, vel ęquale huic, quod est pc̃tã remittere põt remittere pc̃tã, & tamẽ ego possum facere aliud ęquale, ergo possum remittere pc̃tã, ad hoc.n.dixit qd est facilius dicere remittunt̃ ibi peccata tua, an dicere surge, & ambula? Sciebat.n.ꝙ Iudæi non dicerent esse minoris potestatis sanare paralyticũ solo verbo, quam peccata remittere, quia vtrunque pertinebat ad solam potentiã infinitã, & iõ nesciuerunt r̃ndere huic rationi, cũ aũ dr̃.aut dicere surge, & ambula debet suppleri.i.& ꝙ sic sequatur in re, quia aliàs dicere surge, & ambula nullius potestatis est, sed Mar.2.dr̃.dicere surge tolle grabatũ tuũ, & ambula, in quo oñditur pfecta sanitas, s.vt nõ solũ possit ambulare, sed ẽt onera magna portare. *Vt sciatis quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.* Quasi dicat vos conceditis nõ esse maius peccata remittere, q̃ dicere surge, & ambula, volo ergo oñdere vobis, ꝙ filius hoĩs, idest ego qui sum hõ, habeo potestatẽ dimittendi peccata, & hoc faciã sanando paralyticũ, & dr̃ potestatẽ in terra dimittendi peccata.q.d.vos putatis, ꝙ Deus solus, qui in cęlo est possit peccata dimittere, ego aũt dico vobis, ꝙ ẽt hõ manens in terra inter vos põt dimittere peccata. *Ait paralytico surge tolle lectum tuum.* Per hæc verba sanauit eum, & voluit, quòd tolleret lectũ suum ad ostensionem perfectę sanitatis. *Et vade in domum tuam.* Istud non erat de necessitate miraculi, sed quia tollere lectum erat ad ostensionem perfectę sanitatis, & non erat quo honeste lectũ portaret iste, nisi in domum suam, iussit ꝙ iret in domũ. *Et surrexit.* Scilicet immediate, vt per hoc appareret diuinę virtutis operatio, quæ in instanti agit. sic dicitur Marc.2. Et statim ille surrexit. Et Luc.5.dr̃.& confestim surgens coram illis. *Et abijt in domum suam.* Sicut Christus præceperat portauit lectum in domum, postea autẽ forte redijt ad audiendum Christi doctrinã. *Videntes autem turbæ.* Multi.n.præsentes erãt, qñ Christus hoc fecerat, quia venerant ex omni castello Galilęę, & Iudęę, & Ierusalẽ. Luc.8. *Timuerunt.* Vila magnitudine huiusmodi, & erat iste timor quędã admiratio Mar.2. abijt coram omnibus, ita vt mirarẽtur oẽs. *Et glorificauerunt Deum.* i.laudauerunt. est.n.gloria frequens cognitio, vel clara manifestatio alicuius cũ laude, & quia omnes manifestabant diuinam magnitudinẽ cũ quadam laude, dicebantur eum proprie glorificare.

Qui dedit potestatem talem hominibus. Hoc dicit, quia supra Christus dixerat, vt sciatis, ꝙ filius hoĩs habet

F potestatem in terra dimittendi peccata, & quia omnis potestas hominum a Deo est dicitur, ꝙ Deus dedit istam potestatem hominibus, sed adhuc isti Iudæi sine intellectu erant, quia non cognoscebant Christũ esse Deum per opera sua, vt infra dicetur.

Quis erat iste paralyticus. Quæst. V.

QVAERETVR de isto paralytico quis erat. Aliqui dicunt, ꝙ est ille de quo Ioan.5.quia ibi dicitur, quòd Christus sanauit paralyticum, etiã dixit ei surge tolle grabatum tuum, & fecit sic.

Dicendum, ꝙ non est idẽ paralyticus, nec idẽ miG raculum, quia ibi dicitur, ꝙ ille paralyticus iacebat Ierosolymis apud piscinam probaticam, iste aũt sanatus est Capharnaum Mar.2.& vt dictum est supra q.3.

Secundo, quia illum paralyticum Christus inuenit iacentem in lecto cum ambularet Christus in porticu Ioan.5.iste autem paralyticus ad Christum portatus est, & per tegulas domus in lecto submissus Marc. 2.& Luc. 5.

Tertio, quia ille paralyticus non petiuit a Christo sanitatem, sed erat expectans sanari per motum aquæ in probatica piscina, & Christus dixit ei vis saluus fieri? isti autem paralytico nihil dixit, sed potius attulerũt eum ad Christum, quia expectabant, quòd ab eo sanaretur, vt patet hic. Quarto, quia ille paralyticus diH xit, domine hominem non habeo, qui mittat me in piscinam, iste autem quatuor habebat, qui portabant eum Mar.2.& Luc.5.non ergo fuit idem paralyticus. Sic dicit Chryso.in homilia, paralyticus iste alter est præter eum, qui in Ioanne ponitur, ille quidem in natatorijs iacebat, hic autem in Capharnaum, & ille famulis carebat, hic autem habebat eos, qui sui curam habebant, qui & portantes eum attulerunt.

Quare dixit Christus paralyticum esse filium. Quæst. VI.

QVAERETVR quare Christus dixit paralyticum esse filium. Dicendum, ꝙ pp multa. Primo ad oñdendũ benignitatẽ suam, erat enim Christus tã dulcis in verbo, & in tota I vitę conuersatione, ꝙ ad oẽs se habebat, vt ad filios neminẽ contemnẽs, sed oẽs diligens, sicut pr̃ cõtemnere nõ põt filiũ qualiscunque ille sit. sic dicit Hiero. super Matth.o mira humilitas despectũ, & debilẽ totis membrorũ cõpagibus dissolutũ filiũ vocat, quẽ sacerdotes nõ dignabantur tangere. Secundo, quia iste in charitate, & oẽs existẽtes in gratia sunt filij Dei. Et hoc patet, quia remissa erant sibi peccata, necesse est aũt remissis peccatis fieri hoĩem filiũ Dei, sic ẽt dicit Chryso.vbi supra.s.aut certe, iõ filiũ vocat, quia dimittuntur ei peccata sua. Tertio specialiter pp fidẽ, quia per fidem efficitur homo filius Dei Io.1.dedit potestatẽ filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. K iste aũt credebat, vel ad credendũ incitabat, iõ filius vocat.sic innuit lr̃a.s.confide fili.i.fidem habe. Quarto, quia vere erat filius Christi: nã Christus est Deus, iõ pr̃ est oĩum, quia oẽs creauit, & oẽs possidet Deu. 32.nunquid non ipse est pr̃ tuus, q possedit te, fecit, & creauit te? Quinto, qa Christus voluit oñdere affectũ blandiẽtis dãdo bonã spem ei de sanitate. recte ergo cũ filium vocat cũ pr̃ sit nomen dulcedinis 2.Pol.c.i.

An iste paralyticus fuit sanatus propter fidẽ suam, vel propter fidem portantium ipsum. Quæst. VII.

QVAERETVR an iste paralyticus fuit sanatus pp fidem suam, vel pp fidem portantium illum. Dicen.

per fidem homo fit filius Dei. instiatiue ita catholici. ex ... fol. 335

A Dicendum, ꝙ si accipiatur fides, vt causa meritoria sanitatis nemo meretur, ꝙ miraculose Deus eum sanet quantumcunque fidem habeat, sed beneficium Dei est, quòd sic homo sanetur.

Si autem accipiatur fides, vt causa dispositiua ad salutem. i. sine qua Deus non saluat hominem, est verū, ꝙ poterat paralyticus iste sanari ꝑꝑ fidē suā, vel ꝑꝑ fidem portantiū illū. Aliqui dicunt, ꝙ sanatus est ꝑꝑ fidē portantiū ipsum, & non ꝑꝑ suā, quia dr̄ in lr̄a. vidēs Iesus fidem illorū, Sic ēt dicit Hiero. sup Matth. vidēs Iesus fidem illorū, non eius, qui offerebatur, sed eorum, qui offerebant. Sic etiam dicit Ioan. Papa quantum valet apud Deū fides propria apud quem sic valuit aliena? Dicendū, ꝙ tam paralyticus, q̃ portantes B cū fidem habuerunt. De portantibus patet, quia ea fide portauerunt, ꝙ a Christo sanandus esset, & vt magis feruor, & confidentia ipsorum appareret, cum nō possent ipsum ponere ante Christum rem nouam fecerunt per tectum deponentes eū, quod nulli alij adhuc fecerāt. sic dicit Chyso. mirandi sunt, qui paralyticū adduxerūt qualiter cū nequiuissent intrare ꝑ ostiū nouū, aliquid, & alienū attentarūt, & quia fuit ista fides magna, debuit sequi magnū miraculū, sic dicit Chryso. in homilia, quia igitur tantam ostenderunt fidē monstrat etiam ipse suā virtutē cum omni potestate soluens peccata. De fide paralytici patet, quia ipse permisit se portari ad Christū, non tn̄ permisisset, nisi crederet, maxime, quia non permisisset se deponi de tecto per funes, nisi crederet, & aliquid sibi pro- C futurum. sic dicit Chryso. erat magna fides ēt huius infirmi, non. n. permisisset se submitti, vt alius Euangelista dicit per tectum non credens. poterat ēt paralyticus fidem habere ex fide portantium eum, & sic non sine fide curaretur proprie.

Ad dictum Hiero. potest dici, ꝙ Christus vidit fidē portantium, & non paralytici, scilicet principaliter licet vtrique fidem habuerint, fuit tamen forte maior fides portantium, & sic illam Christus magis respiceret. Aliter potest dici, ꝙ paralyticus fidē habuit, sed non a principio, quando portabatur, sed postea ei fides data est a Deo merito portantium eum, & hoc potest innuere litera, quia Christus dixit paralytico confide fili, idest habe fidem, & sic poterat esse, ꝙ ante hoc fidem non habuerant, quia tamen fides portantium eum fuit valde magna promeruit, vt daretur fides paralytico, & sic posset intelligi litera, scilicet, vt vidit Iesus fidem illorum, idest portantium dixit paralytico confide fili, idest ēt habe tu fidem, & tunc eam haberet, ita vt sine fide sua non sanaretur, quocūque ergo modo ponatur habuit fidem paralyticus.

Ad secundum dicendum, ꝙ valuit hic fides aliena apud Deum, scilicet principaliter, quia erat maior, quam propria, vel potius, quia erat prior, & propter eam daretur fides ipsi paralytico.

An aliquando remitti possint peccata alicui per fidem alterius. Et quòd fides est duplex. Et quomodo in baptismo peccata dimittuntur paruulis, & adultis per fidem.

Quæst. VIII.

QVAERETVR an aliquādo remitti possint peccata alicui per fidem alterius. Aliqui dicunt, ꝙ in quibusdam non habentibus fidem remittuntur interdum peccata per fidem aliorum, & maxime fit hoc in infirmis, vel in turbatis animo, qui fidem propriam habere non possunt. sic dicit Hierony. super Matthæ. non autem vbique ab ęgris quærit fidem, puta cum insaniunt, vel aliter ab ęgritudine in excessu fuerint mentis.

Secundo patet, quia dicit Ioan. Papa quantum va-

A let apud Deum fides propria apud quem sic valuit aliena, vt intus, & extra sanaret hominem? & tamen sanare intus est sanare a peccatis dimittendo illa. ergo per fidem alienam interdum dimittuntur.

Tertio patet, quia dicit Ambro. super Lucę magnus dominus, qui aliorum meritis ignoscit alijs, & dum alios probat alijs relaxat errata: cur apud te homo collega non valeat cum apud Deum seruus interueniendi meritum, & ius habeat impetrandi? si grauium peccatorum diffidis veniā, adhibe precatores, adhibe ecclesiam, quæ pro te precetur, cuius contemplatione, quod tibi dominus negare posset ignoscat, & sic in grauibus peccatis per fidem alie- B nam dicit posse aliquem sanari.

Dicendum, quòd aut quęritur de sanatione corporis, aut de remissione peccatorum, quæ ad solam animam pertinet. De primo dicendum, quòd potest aliquis per fidem alienam etiam sine propria sanari corporaliter ab ęgritudine, & ita licet iste paralyticus propriam habuit, potuit tamen per fidem portantiū eum solam sanari. Ratio est, quia curantur hic ęgritudines corporis, quę curatio totaliter est ab extra, ideo non est necesse, quòd concurrant aliqui actus ipsius curati, & tamen fides propria est actus proprius, scilicet quoddā confidere. ergo non est semper necesse quòd ad curationem miraculosam ęgritudinum pręcedat, vel concurrat fides ipsius curati. Si autem sit secundum, scilicet curatio animę, idest remissio pec- C catorum.

Dicendum, quòd non est possibile alicui remitti peccata sine fide propria. Est autem duplex fides, scilicet fides qua creditur, & est virtus Theologica, alia est fides, quæ est confidentia quædam, scilicet quòd Deus concedet, id quod petimus, vel quod desideramus. vtraque autem requiritur in eo cui peccata dimittenda sunt. De prima patet, quia quandiu manet aliquis infidelis non possunt ei peccata dimitti, sic dicitur Mar. 16. qui crediderit saluus erit, qui autem nō crediderit condemnabitur, & tamen si remittantur homini omnia peccata sua necesse est, quòd saluetur, infidelis autem saluari non potest. ergo infideli non D possunt peccata dimitti, sic etiam dicitur Ioan. 3. qui non credit iam iudicatus est, idest condemnatus. ergo fides prima per quam creditur quidquid credendum est, requiritur ad remissionem peccati.

Sed obijcietur, quia paruulis in baptismo dimittūtur peccata, & non hn̄t fidē propriā, sed solum est ibi fides ecclesię. Dicendum ꝙ verū est, & tn̄ non est sic de adultis propter duo. Primo, quia ad remissionem peccati requiritur, ꝙ nulla sit infidelitas, quia infidelitas repugnat remissioni peccati cum per infidelitatē male sentiatur de dignitate, & potestate Dei remittentis peccata, quod præiudicat dignitati ipsius: in paruulo autem licet non sit fides, quia non pōt habere actum proprium, nulla tn̄ est infidelitas, quia ēt infidelitas dicit aliquid positiuū, & est per actū propriū ip- E sius hominis infidelis, in adultis aūt, nunq̃ potest esse defectus fidei sine infidelitate positiua, ita ꝙ necesse est de quolibet adulto, ꝙ habeat fidem, vel infidelitatem. paruulus autem nec habet fidem, nec infidelitatem: ei ergo per fidem ecclesię Deus infundit fidem, quia nihil inuenit in eo, ꝙ repugnet fidei cū paruulus nullū actū propriū habuerit, & sic iustum est paruulis fidem dari, & peccata remitti sine propria fide, in adultis non potest hoc fieri, quia non potest fides infundi homini a Deo, nisi simul auferatur infidelitas. & quia illa inducta est per actū proprium hominis, necesse est, ꝙ ꝑ actū ipsius tollat, vel concurrat actus suus ad tollendū consentiendo Deo tollenti illam, aliàs. n. sequeretur, ꝙ Deus destrueret naturam hoīs

auferendo ei libertatem,nam credere,vel diſcredere licet ſit actus intellectus,eſt tamen per imperium voluntatis,quia credimus , quod volumus cum non ſit fides de eis,quæ neceſſaria ratione demōſtrātur. ſi ergo Deus vellet alicui auferre infidelitatē & non tolleret ei libertatem voluntatis, poſſet ipſe velle diſcredere,vel erronee credere, & ſic maneret infidelis,etiam ſi Deus vellet eum fidelem facere, ſi autem Deo volente eum facere fidelem neceſſe eſſet non poſſet diſcredere,& ſic cogeretur credere, quod falſum eſt, ideo neceſſe eſt dici,quòd in adultis non poteſt infundi fides ſine actu proprio , vt ſicut per proprium actū infidelitas cauſata eſt , ita etiam per proprium actum tollatur in adulto , & conſentiatur fidei , quam Deus inducere vult,& ſic nec fides inducetur in adulto ſine proprio actu,nec peccata ei dimittentur ſine propria fide.ſecus autem de paruulis, vt dictum eſt.

Secundo differunt , quia paruuli non habent , niſi peccatum originale, illud autem non eſt proprie peccatum perſonale , ſed quaſi naturale cum non ſit factum per proprium actum,ſed per originem ab Adā traductum,cum ergo ſine proprio actu peccatum in eis contractum eſt,iuſtum eſt,vt ſine proprio actu deleri poſſit , & ſic ſine fide propria per ſolam eccleſiæ fidem Deus peccatum dimittet paruulo infundendo ei fidem,vt iam fidem propriam habeat , peccata autem adultorum ſunt proprie perſonalia, quia per proprium actum ex electione commiſſa ſunt, ideo iuſtū eſt,vt non ſine proprio actu dimittantur,ideo neceſſe eſt propriam fidem habere eum cui debent peccata dimitti ſi eſt adultus, quia primus motus ad iuſtificationem eſt ipſius fidei,& ſic apparet , quòd nō poteſt fieri remiſſio peccati ſine fide propria, ſecundum quā credimus,quæ eſt prima fides.De ſecunda fide.i.confidentia dicendum, ꝙ etiam ſine illa non poſſunt peccata dimitti,nā ſiquis credat omnia, quæ in ſacra ſcriptura continentur,& quæ eccleſia credit, ſi non confidit , quòd Deus dimittet ei peccata ipſo dolente de eis nunquam dimittentur , immo etiam ſi peteret illa dimitti ſi non confideret, & certiſſime crederet illa ſibi dimittenda,nunquam dimitterentur Iac.1.poſtulet autem in fide nihil hęſitanṣ, qui enim hęſitat ſimilis eſt fluctui maris qui a vento mouetur,nō ergo extimet homo ille,ꝙ accipiat aliquid a Deo. requiritur ergo iſta confidentia ad peccati remiſſionem.

Dicendum igitur, ꝙ peccatum in adultis nunquā poteſt dimitti per fidem alienam , ſed ſemper eſt neceſſaria fides propria, quod patet , quia tunc ſequeretur,ꝙ omnes infideles ſic manentes ſaluari poſſent, quia eccleſia orat pro eis,& habet fidem,ꝙ Deus poteſt ſanare eos,& tamen dicimus , quòd impoſſibile eſt aliquem infidelem ſaluari , niſi cōuerſus fuerit ad Chriſtum,& ita ipſe dixit Mar.*16.* qui non crediderit condemnabitur , ergo non eſt poſſibile remitti alicui peccatum per fidem alienam.

Secundo patet, quia ſi poſſet per fidem alienā peccatum dimitti, poſſet etiam per alienam contritionē peccatum dimitti , quia eadem omnino ratio eſt , & tamen iſtud eſt abſurdum , quia nemo poteſt habere remiſſionem de peccato , niſi de eo doluerit , ſicut dicit Aug.lib.de pœnitentia , omnis enim qui mentis ſuę arbiter conſtitutus eſt , nō poteſt nouam vitā inchoare,niſi eum veteris pęnituerit.non ergo poteſt peccatum dimitti ſine propria fide, & dolore. ſequeretur enim alias , ꝙ nemo periret quantumcūque grauiter peccaret,quia eccleſia pro omnibus orat, & de peccatis omnium dolet, & tñ non ſaluantur omnes , ergo ſine actu proprio peccatum non dimittitur.

Tertio patet,quia tunc ſaluaretur aliquis actualiter manens in peccato mortali,& in eo decedens , quod
F patet,quia poterat quis pro alio habere fidem , & dolere de peccato illius,& quòd ille maneret in delectatione,& actu peccati,taliter tamen peccata remitti eſt impoſſibile cum actualiter maneant,quia ſic ſine charitate moriens haberet vitam ęternam,ergo non poteſt ſine proprio actu peccatum dimitti cū maneat.

Si autem dicatur,ꝙ peccatum vere tollitur vni per fidem,& actum alterius. Oporteret dici,ꝙ alio dolentē de peccatis meis neceſſe eſſet , ꝙ ego ceſſarem ab illis,vt ſic non manerent actualiter,ꝙ falſum eſt,quia actus alienus non cogit voluntatem meam, ergo impoſſibile eſt dimitti vni peccatum per fidem , vel actum alterius,ſed neceſſe eſt per propriam fidem , & actum dimitti.

Dicendum tamen,quòd fides aliena adiuuat ad re-
G miſſionem peccati, non quidem , quòd per illam dimittatur peccatum quantacunque illa ſit. Sed quia interdum per meritum fidei aliquorum Deus dat fidem aliquibus infidelibus, qui aliàs illam habituri nō eſſent,niſi precibus ſanctorū adiuuarentur, quia multa,ita ſunt a Deo prædeſtinata obtineri,quod nō , niſi precibus ſanctorum habeantur,vt ait Gregor.1.dialo. ſic etiam de contritione, quia aliqui ſunt peccatis dediti,qui nunquam ab eis recederent, niſi precibus ſanctorum Deus moueret valde efficaciter animam illorum ad dolendum de peccatis , & tunc fides propria,& contritio propria peccatum delent, fides autē aliena non delet illud,ſed diſponit ad delendum.ſ.faciendo,ꝙ homo habeat fidem propriam per quā de-
H leatur. De iſto autem paralytico dicendum,ꝙ peccata remiſſa ſunt ei non per fidem portantium , ſed per ſuam,habuit enim fidē a principio antequam portaretur,ſic dicit Chryſ.quòd non permiſiſſet ſe ſubmitti per tegulas,niſi crederet,& tunc poteſt exponi litera.ſ. videns Ieſus fidem illorum.i.paralytici , & portātium.& ſic exponit Nicol. & valde rationabiliter, vel etiam dato , ꝙ nō habuiſſet fidem a principio habuit ſaltem fidem antequam peccata ei remitterentur, qđ oſtendit litera , quia Chriſtus dixit confide fili remittuntur tibi peccata tua i.habe fidem, & ſic prius dixit ei,ꝙ haberet fidem , quam quòd peccata ei remittebantur,& tamen Chriſto dicente paralytico confide
I ille mox haberet fidem, quia verba Chriſti erant efficacia,ideo prius habuit fidem , quam peccata remitterentur ei ſaltem ordine naturæ , quia potuit eſſe,ꝙ ſimul tempore fuerit ei fides collata , & peccata remiſſa,immo ita fit,quia quando fides de nouo infunditur a Deo ſimul cum ea infunditur charitas,& omnes virtutes , quia aliàs non eſſet iuſtificatio generalis ipſa iuſtificatio impij,& tamen generalis eſt, q̄a Deus totum hominem ſimul curat,vt dicit Aug.lib. de pęnitentia,& oſtenditur 4.ſenten.diſtin. 15. ergo in eodem inſtanti infuſa fuit iſti fides , & peccata remiſſa, ſed vnum præcedit alterum natura,ſicut cauſa cauſatum.ſ.fides,& gratia peccati remiſſionem , potuit autem iſta fides paralytici ei dari ex meritis portātium
K ipſum,quod poteſt innui in litera. ſ.videns Ieſus fidē illorum.i.portantium dixit paralytico cōfide. i. quia reſpexit ad fidem portantium ex merito eorum dedit paralytico fidem dicens ei confide. non ergo fuerunt remiſſa peccata paralytico per fidem alienā , ſed per ſuam .

Ad primum dicendum,ꝙ intelligitur dictum Hieronym.de ſanatione corporali, quæ poteſt dari homini ſine propria fide , eo ꝙ illa totaliter eſt a cauſa extrinſeca,& non requirit proprium actum . ſecus autē de remiſſione peccati , vbi requiritur proprius actus propter cauſas ſupra poſitas,& eſt ſenſus,ꝙ ad hoc,ꝙ Chriſtus ſanaret aliquem ęgrum corporaliter requirebat,vt communiter ab eo fidem, & tñ interdū non

re-

requirebat. vt ſi aliqui eſſent inſanientes, vel poſiti in exceſſu mentis propter ęgritudinem, quia ab iſtis non exigebat Chriſtus fidem cum illam habere non poſſent, ſic erat de arreptitijs quos Chriſtus ſępe ſanabat dum actualiter a dæmone arriperentur, ſic patet de duobus arreptitiis, præceden. c. & de alio arreptitio Mar. 9. & tunc iſti non poterant habere actum fidei, quia a dęmone totaliter poſſidebantur, & non operabantur ipſi aliquid, ſed dæmon per eos, vel in eis, ſic etiam innuit fuiſſe de iſto paralytico, qui præ magnitudine morbi erat abſorptus, & in exceſſu mentis poſitus, & ſic non poterat habere fidem actualem, & iō Chrs non exegit eam ab illo, ſed ſuffecit ſibi fides portātiū. iſte exceſſus mentis aliqualiter colligitur eo quòd dum iſta fierent paralyticus nihil loquebatur ēt ſi Chriſtus ei loqueretur. Quod autem intelligatur de curatione corporali, & non de remiſſione peccati patet, quia aliàs ſequerētur abſurda ex dicto Hierony. ſ. quòd ſi infidelis moreretur in furore qui ſemper fuit infidelis quando erat ſanę mentis, poſſent ei peccata dimitti per fidem eccleſiæ orantis pro eo, ēt ſequeretur, quòd ſiquis fidelis erat in peccato mortali ſemper antequam incideret in furorem, in quo moritur ſine dolore peccati poſſet ſaluari per fidem, & orationes eccleſiæ. Etiam ſequeretur, quòd omnes qui in peccato mortali ante hoc manebant, & ſubitanea morte prçoccupantur in qua de peccatis nō poſſunt dolere, poſſent ſaluari, quæ omnia abſurda ſunt, quia omnes ſic morientes eccleſia perire aſſerit. ergo non intelligitur, ꝙ quantum ad remiſſionem peccati Deus non exigat fidem ab inſanientibus, & conſtitutis in exceſſu mentis per quod ſufficiat fides aliena, ſed intelligitur de curatione morbi corporalis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ fides aliena valuit hic tantum apud Deum, quod propter illam ſanauit paralyticum corporaliter, quia etiam ſi non fuiſſet fides propria poterat ſanari paralyticus: valuit etiam fides aliena, vt ſanaretur intus i. ad remiſſionem peccati, nō tamen valuit immediate, ſed diſpoſitiue. ſ. vt ex merito fidei portantium daretur fides paralytico, per quā ſanaretur, vt oſtenſum eſt ſupra.

Ad tertium dicendum, quod poteſt intelligi auctoritas Ambro. de remiſſione peccatorum diſpoſitiue, vt dictum fuit, melius tamen intelligitur de remiſſione peccatorum, quantum ad reatum pœnę purgatoriæ, vel temporalis, nam peccatum quantum ad maculam, vel offenſam, quæ proprie pertinent ad ipſum non poteſt remitti, niſi per actum proprium, & tamē quantum ad pęnam debitam in purgatorio cuius reatus manet ablato peccato, poteſt fides aliena proficere, & ita dicimus, ꝙ vnus homo poteſt ſatisfacere pro alio, quia aliàs indulgentię collatę nobis de theſauro eccleſiæ, quæ ex meritis Chriſti, & ſupererogationibꝰ ſanctorum, nihil nobis proficerent, quod falſum eſt. Quod autem intelligatur de hoc dictum Ambro. patet, quia dicitur ſi de grauium peccatorum diffidis venia, adhibe precatores, adhibe eccleſiam, quæ pro te precetur, cuius contemplatione, ꝙ tibi dominus negare poſſet ignoſcat, & tamen nulla peccata ſunt quātumcunque grauia, quæ Deus non remittat peccatori non ſolum pluries roganti, ſed etiam ad vnicum gemitum. Ezech. 3. quacunque hora ingemuerit peccator peccati eius non memor ero. Secus eſt de pęna, quia illa non tollitur ſine ſatisfactione, & quia oratio eſt vnum de tribus operibus ſatisfactionis, vt colligitur. 4. ſenten. diſtinct. 15. & ibi tenent hoc omnes doctores, & vnus homo poteſt pro alio ſatisfacere, neceſſe eſt, ꝙ cum plures ſint ſatisfactionis opera faciāt de maioribus ſatisfaciant, & etiam citius, quam ſi ſolus homo pro ſeipſo ſatisfaceret, & ſic verum eſt, ꝙ

Vnus hō poteſt pro alio ſatisfacere.

A aliqua peccata ſunt, de quibus peccator non poſſet ſolus per orationem ſuam obtinere hic plenam remiſſionem quantum ad pœnam, & ſi tota eccleſia orauerit pro eo poterit conſequi cito iſtam remiſſionem, quam Deus ei ſoli oranti negare poſſet, ſ. quia ſolus non poſſet hic ſatisfacere.

Quare Chriſtus dixit paralytico remittuntur tibi peccata tua, cum non ad hoc ei offerretur.
Quæſt. IX.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit hic paralytico remittuntur tibi peccata tua, quia paralyticus non offerebatur ei ad conſequendum remiſſionem peccatorum, B ſed ad habendam corporalem ſalutem.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc fecit Chriſtus, quia quando aliquem ſanabat corporaliter etiam ſpiritualiter ſanabat, quia vt dicitur Ioann. ſeptimo cap. Chriſtus totū hominem ſanum fecit in ſabbato. i. intus, & extra, ſed ſanitas interior eſt remiſſio peccatorum, ideo dixit remittuntur, &c.

Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia iſtud non conſtat an ſanaret Chriſtus a peccatis omnes quos ſanabat a morbis, quia iſta duo ſunt multum ſeparata, & poteſt vnum ſine altero haberi, quia tamen vt cōmuniter dicitur, quòd Chriſtus omnes ſanabat intus, & C extra poteſt hoc concedi, illud tamen, ſ. totum hominem ſanum fecit in ſabbato non probat hic, quia intelligitur de corporali ſanitate. ſ. quia habebat homo ille multos morbos, & ab omnibus ſimul eum Chriſtus ſanauit, cum tamen potuiſſet ſanare ab vno non ſanando ab alio.

Secundo patet, quia dato, ꝙ omnes, qui corporaliter ſanabantur ſpiritualiter ſanarentur non ſtat hoc, quia plurimos alios Chriſtus ſanauit a morbis, & tamen non dicebat eis remittuntur vobis peccata veſtra.

Alii dicunt, quòd hoc fuit, quia morbus accidit homini propter peccatum, & prius debet auferri cauſa morbi, quam tollatur morbus, ſic dicit Hieron. ſuper Mat. hic datur nobis intelligentia propter peccata pleraſque euenire corporum debilitates, & idcirco forſi- D tan prius dimittuntur peccata, vt cauſis debilitatis ablatis ſanitas reſtituatur, ſic etiam dicit Beda hominē autem dominus a paralyſi curaturus primo peccatorum vincula diſſoluit, vt oſtēderet eum ob nexus culparum artuum diſſolutione damnari, & niſi his relaxatis membrorum non poſſe recuperatione ſanari.

Dicendum tamen, ꝙ hoc non ſufficit, quia licet verum ſit omnes morbos, & pœnalitates quaſcunque prouenire ex peccato mediate, vel immediate, ſcilicet ex peccatis noſtris, vel ex peccato Adę, tamē Chriſtus non dixit remittuntur, &c, propter hoc, quod patet. Primo, quia vt dictum eſt plurimos alios Chriſtꝰ ſanauit quorū etiam ægritudines ex peccato eueniebant, & tamen non dixit illis remittuntur, &c. immo E iſtud Chriſtus non dicebat, quando volebat aliquem ſanare corporaliter, ſed ſolum quando ſpiritualiter, ſic fuit de Magdalena, de qua dixit dimittūtur ei peccata multa, quia dilexit multum Luc. 7. illam tamen a nulla corporis ægritudine Chriſtus ſanauit, ſed ſolum a peccatis, & hoc etiam ſolum ipſa petebat. eo. c.

Secundo patet, quia non eſt verum generaliter, vt dicit Beda, quòd ægritudines non poſſunt ſanari, niſi relaxatis peccatis, quia quoſdam Deus ſanat quotidie ab ægritudinibus, nunquam tamen peccare deſinūt, & tamen ſunt ægritudines illę propter peccatum.

Tertio, quia etiam ecōtrario accidit. ſ. quòd interdum quidam ſanentur a peccatis omnibus, & tamen non

non liberentur ab ęgritudinibus, quia aliàs possent fie ri homines immortales si dolendo de peccatis cessa-rent ægritudines, & tamen non cessant: ideo peccatũ, & ægritudo non habent necessariam connexionem, ita quòd ad hoc, ꝙ ægritudo cesset, peccatum debeat prius dimitti, ergo non dixit Christus propter hoc.

Alii dicunt, quòd hoc fecit Christus ad ostendendum, quòd iste peccauerat, & quòd non posset dicere se non peccasse, sic dicit August. lib. de concordã. euan. s. quòd autem dicit homo dimittuntur tibi peccata ad hoc insinuandum valet, quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso, ꝙ homo erat nõ posset dicere non peccaui.

Sed hoc, licet verum sit non sufficit, quia in aliis hoc Christus non dicebat, qui etiam homines erant, & non poterant negare se peccasse.

Quarto dicunt alii, ꝙ dixit hoc Christus ad ostendendum se esse Deum, quia nemo potest dimittere peccata, nisi Deus Mar. 2. & Luc. 5. per hoc ergo Christus ostendebat se Deum esse cum peccata remitteret, sic dicit Augu. vbi supra. s. simul etiam vt ille qui homini peccata dimittebat intelligeretur esse Deus.

Quinto potest dici, & melius, quòd licet Christus hoc faceret ad istum finem, tamen immediate faciebat ad suscitandum quãdam discordiam in Phariseis, & Scribis contra se per quam ostenderetur clarius eẽ Deus, nã per miracula, quæ Christus faciebat se Deũ esse ostendebat, & ad hunc finem faciebat illa. vt tamen manifestius hoc ostenderet voluit suscitare cõtra se Phariseos, ex qua repugnantia magis appareret miraculum, si enim Christus solum sanasset paralyticum, nihil aliquod dicens, non putassent Iudæi ꝑ hoc illum esse Deum, nec etiam crederẽt, ꝙ ipse per hoc ascribebat sibi deitatem, quia etiam prophetæ aliqui miracula fecerant, voluit ergo aliquid dicere per qđ Pharisæi, & Scribæ crederent eum esse Deum, vel errare, & etiam viderent, quòd ipse volebat ostendere se esse Deum, & hoc fuit dicendo remittuntur tibi peccata tua, quia Iudęi credebant, quòd nemo poterat peccata dimittere, nisi solus Deus. Mar. 2. & Lu. 5. quod verum est, ideo quando Christus dixit dimittũtur, &c. illi dixerunt ille blasphemat, & ex hoc fuit Christo occasio ad ostendendum, quòd poterat peccata remittere, vt probaret, ꝙ nõ blasphemabat, & dixit eis quare cogitabant mala in cordibus suis, & ostẽdit per signa, quòd ipse poterat peccata remittere, & consequenter constabat eum esse Deum. si tamen non dixisset remittuntur, &c. non fuisset occasio ad aliquid istorum, & sic non appareret ita manifeste eũ esse Deum, ideo dixit hoc, vt ex discordia Pharisæorum esset occasio ad istud probandum euidenter. s. ꝙ Deus erat.

Quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine confessione cum sit necessaria. Et ꝙ confessio est præceptũ legis nouæ, & non de iure naturali. Et quòd peccata notoria oportet confiteri propter duo.

Quæst. X.

QVAERETVR quomodo Christus nunc remisit peccata paralytico sine confessione cum illa sit necessaria. Aliqui dicunt, ꝙ non requiritur confessionem esse actualiter ad remissionẽ peccati, sed sufficit eam esse in proposito, vt ostenditur. 4. sen. dist. 15. & hoc verum est. Sed tunc dicetur quomodo fuerũt remissa, quia paralyticus non habuit etiam propositũ confitendi, nec fuit alicui confessus.

Dicendum, quòd paralytico remissa sunt peccata sine confessione actuali, & proposito confitendi ꝑ multa. Primo, quia confessio non erat tunc ex præce-

F pto, quia dolere de peccato est de iure naturali, confiteri tamen nec est de iure naturali, nec erat præceptũ in veteri testamento, sed est pręceptum legis nouę, & ecclesię determinantis tempus, & modum, & alias cęremonias confessionis, & quia nondum erat a Christo sacramentum istud institutum, vel etiam si esset institutum nondum obligabat, quia lex noui testamẽti cuius erat istud sacramentum, nondum inceperat obligare, quia Christus non erat mortuus, nec ipsa erat adhuc plene publicata, ideo non tenebatur iste paralyticus confiteri, nec haberẽ propositum confitendi.

Secundo, quia dato, quòd incepisset obligare præ-
G ceptum de sacramento pęnitentiæ, non obligaretur paralyticus nunc confiteri, quia quòd fiat remissio peccati per confessionem istud est quantum ad viam communem, quando sacramentum istud dispẽsatur per ministros, qui non habent aliam potestatem, nisi secundum quod a iure eis impositum est, ideo neminem possunt absoluere, nisi confitentem: Christus autem habet potestatem super sacramenta, ideo absoluere poterat sine confessione, & sine proposito confitendi.

Tertio, quia superuacuum erat velle aliquid Christo confiteri, quia ipse melius nouit quid sit in homine, quam homo ipse, ita vt non sit opus ei aliquid di-
H cere, sic dr̃ Io. 2. ipse nouerat omnes, & non erat opus, vt quis testimonium perhiberet de homine, ipse. n. sciebat quid esset in hoĩe, ideo si aliquis vellet Christum honorare, & petere ab eo veniam peccatorum, non oportebat explicare ei peccata, quia istud esset innuere, quòd nesciebat illa. melius ergo erat petere ab eo veniam de peccatis in generali, vel etiam ostendere signa petendi, sic enim fecit Magdalena lachrymis rigans pedes Iesu Luc. 7. & ipse dixit remittuntur tibi peccata tua. tanquam intelligeret, quòd non petebat, nisi veniam de peccatis, sacerdotes autem nesciunt peccata nostra, nisi inquantum eis verbo notificamus, quia nemo scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo. 1. Cor. 2. & ideo oportet eis
I confiteri. Si autem interdum contingat, quòd sacerdotes sciant aliqua peccata nostra, vt quia sunt notoria, vel quia viderunt nos peccare, adhuc oportet ista peccata eis confiteri propter duo. Primo, quia sic cõstitutũ est. s. vt omnia peccata cõfiteamur nihil omittendo, & contra faciens peccaret mortaliter, vel saltem confessio esset sibi inutilis. Secundo, quia sacerdos non debet absoluere quemquam, nisi videat, ꝙ displicet ei de peccatis, quia aliàs non esset sacramentum, cum deficiat contritio, quæ est præcipua pars sacramenti, potest tamen quis dolere de vno peccato, volendo adhuc manere in aliquo alio peccato, quod commisit, non potest tamen tunc absolui de aliquo, quia de necessitate pœnitentiæ est, quòd sit integra. i. ꝙ nullum peccatũ sit in cuius delectatione velit ad-
K huc peccator manere, vt ostenditur. 4. senten. dist. 15. non potest tamen constare confessori, de quibus peccatis dolet peccator, & de quibus non dolet, nisi ex confessione sua, ergo oportet ꝙ confiteatur omnia, immo si esset aliquod peccatum confitentis notum aliàs sacerdoti, & illud non confitereẽ haberet occasionem sacerdos cogitandi, ꝙ peccator non doleret de illo peccato, & sic esset dubius an deberet eum absoluere, quia dubitaret an esset vere pęnitens, ideo debet sacerdoti omnia peccata dicere. Christo autẽ non erat opus aliquod dicere, & sic conuenienter peccata remissa sunt pararalytico sine confessione, & proposito confitendi.

Quo-

Quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione. Et quod ad omnimodam peccati remissionem duo sunt necessaria. Et quod pœnitentia habet partes materiales, & formales.

Quæst. XI.

QVAERETVR quomodo Christus remisit nunc paralytico peccata sine satisfactione, & istud est maius dubium, quam præcedēs, quia confessio peccatorum non est de iure naturali, nec etiam erat necessaria de iure diuino positiuo tēpore quo isti paralytico peccata remissa sunt, satisfactio tamen pro peccato semper fuit de iure naturali, & positiuo, ideo videbatur teneri paralyticus ad satisfactionem.

Dicendum, quòd verum est, quòd iste paralyticus tenebatur ad satisfactionem, & tamen Christus non imposuit eam ei nunc. Pro quo sciendum, quòd ad peccati remissionem omnimodam sunt duo necessaria. Primum est detestatio peccati præteriti. Secundum est satisfactio pro illo: cum primo etiam debet intelligi detestatio peccati futuri, idest quòd non solum doleat quis, quòd peccauit, sed etiam, ꝙ non habeat intentionem vlterius peccandi. Primum istorum non potest suppleri per aliquid aliud, nec etiam per aliam personam, nisi per peccantem. Secundum autem potest suppleri per aliquid alterum, vel ꝑ actū alterius personæ, quia potest vnus homo satisfacere pro altero, non potest tamen vnus dolere pro peccato alterius, ita ꝙ per istum dolorem remittatur alteri peccatum, ideo Christus primum istorum imponebat, quando peccata remittebat, vt patet Io. 7. de muliere depræhensa in adulterio cui Christus dixit vade & amplius noli peccare. i. habe voluntatem nūquam amplius peccandi, nam præsupponitur, ꝙ de præterito peccato iam doluerat, & ita potest esse, & est satis verisimile, ꝙ dixerit isti paralytico amplius noli peccare, quando dixit vade in domum tuam. s. vade in domum tuam, & amplius noli peccare, licet nullus euāgelistarum hoc expresserit, quia sic Christus dixit, q̄n sanauit alium paralyticum Io. 5. s. ecce sanus factus es iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. De satisfactione autem nihil habetur hic, nec est verisimile, ꝙ Christus imposuerit ei aliquam, quia etiā aliis quos curabat non imponebat illam, sed solum dicebat noli peccare, & hoc quia impositio satisfactionis non erat causa necessaria, sicut detestatio peccati, & hoc quia potest vnus pro altero satisfacere, sed nemo potest pro alio peccatum detestari, etiam quia satisfactio fit interdū pro peccatis nostris sine aliquo actu nostro per solam ecclesię remissionem, vt quando conceduntur indulgentię, quia non est ibi necessarius aliquis actus satisfactionis ꝓ pœna debita in purgatorio illis peccatis ad quæ se extendit indulgētia cōcessa ab ecclesia. Christus ergo peccata remittebat nullam imponendo satisfactionem. Et hoc primo ad ostendendam excellentiam suam, quia ex plenitudine potestatis non solum poterat peccatum dimittere, sed etiam totam pœnam peccato debitam, quod non possunt sacerdotes, quia nullam virtutem habēt vt de suo nobis conferant ad satisfaciendum. Secundo, quia etiam si Christus non imponeret satisfactionem per se, intelligebatur, ꝙ teneretur paralyticus satisfacere, quia quicunque peccat ipso facto est naturaliter obligatus ad satisfaciendum de peccato si remissionem habere vult, & ideo satisfactio nō est pars sacramenti pœnitentiæ, quasi voluntarie apposita, aut cæremonialis, sicut confessio, sed ipso iure debita, etiā si non exprimatur, impositio tamen satisfactionis. i. ritus imponēdi, vel quòd debeat imponi, est cęremonialis, & introductus per ecclesiam, quia etiā si sacerdos nullam pœnitentiam imponeret, non tolleretur quin esset integrum sacramentum, & maneret obligatus confitens ad satisfaciendum, ex sola ergo cęremonia ecclesiæ introducta est impositio satisfactionis, ideo cum tempore Christi non obseruaret̄ ritus sacramenti pœnitentiæ non oportebat, quòd imponeret satisfactionem aliquam remittendo peccata, q̄a vel ex plenitudine potestatis dimitteret simul peccatum, & pœnam peccati, vt si non dimitteret maneret homo ad satisfactionem obligatus, ēt non imposita satisfactione. Cum autem dicitur, quòd satisfactio erat de iure naturali verum est, sed non impositio satisfactionis, ideo etiam si Christus non imponeret eā nihil ageret contra ius naturale, quia maneret satisfactio debita pro peccato explenda per illum, vel per alium loco eius. Tertio, quia etiam si Christus vellet obseruare ritum sacramenti pœnitentiæ, sicut nunc obseruatur, non oporteret, vt pœnitentiam imponeret, quia etiam nunc impositio pœnitentiæ non est de necessitate sacramenti, sed solum est ritus quidam totius ecclesiæ, quod patet, quia sacramentum pœnitentiæ habet partes materiales, & formales, materiales se tenent ex parte confitentis, & sunt tres. s. contritio, cōfessio, & satisfactio, & intelligitur satisfactio in proposito, vel in actu, pars formalis tenet se ex parte sacerdotis. s. absolutio, & istę sunt necessarię ad integritatem sacramenti pœnitentiæ, ita ꝙ si aliquid eorum desit non est integrum sacramentum, impositio autē pœnitentiæ non est aliquid istorum, ideo non est de necessitate sacramenti, vnde etiam si sacerdos omittit imponere satisfactionem, non propter hoc sequit̄ quin sacramentum sit integrum, potest tamen peccare omittendo istud.

Pro quo dicendum, ꝙ aut omittit voluntarie, aut ex obliuione, si voluntarie peccat, quia contemnit ritum totius ecclesiæ, licet nihilominus sacramentum sic sit integrum. Si autem ex obliuione, idest non aduertendo omittat imponere pœnitentiam, nō est necesse, quòd peccet, & sic Christus etiam si obseruaret sacramentum, sicut nunc, non oportebat, ꝙ imponeret satisfactionem.

Qui Scribæ erant qui contra Christum murmurarunt, & quomodo huc conuenerunt.

Quæst. XII.

QVAERETVR de istis Scribis qui nunc contra Christum murmurauerunt, qui erāt, & quomodo huc conuenerant.

Dicendum, ꝙ Scriba secundum Hebręos vocatur sapiens apud Latinos, & ita isti vocabantur Scribæ. i. sapientes Iudęorum, sic patet Luc. 5. nam vbi dicitur hic Scribæ dicitur ibi legis doctores, q̄a apud Iudęos illi soli vocabantur sapientes, qui in lege sua periti erant, quia nō habebant aliam sapientiam, nisi legem: vel saltem istam vocabant sapientiam suam a qua gloriabantur se esse sapientes. sic dicitur Deuteronom. 4. hęc est sapientia vestra, & intellectus coram populis, vt audientes vniuersa præcepta hæc dicant. En populus sapiens, & intelligens, gens magna, nec est alia natio tam grandis. de istis sapientibus legis. i. Scribis dicendum, quòd conueniebant multi ad audiendum Christi doctrinam, & maxime nunc. nam dicitur Lucæ. 5. ꝙ erant Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello Galilęę, & Iudęę, & Ierusalem, isti veniebant, vt communiter ad audiendum doctrinā Christi, vt possent inuenire aliquid de quo eum accusarent, sic dicitur Luc. 6. obseruabant autē Scribæ si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent

sarent illum. Aliqui tamen de istis legis doctoribus bono animo Christi doctrinam audiebant, & credebant in ipsum, sic patet de Nicodemo, qui credebat in Christum Ioan.3.& erat discipulus eius occultus tamē propter metum Iudæorum Lucę 23.erat tamē iste doctor legis, sic Christus dixit ei Ioan.3.tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Ita etiam multi alij de doctoribus legis, & principibus Synagogę credebant in eum, & libenter ipsum audiebant, & tamen non manifestabant seipsos timentes perdere honorem Synagogę Ioan.12.scilicet veruntamen ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisæos non confitebantur, vt de Synagoga non eijcerentur, dilexerūt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei. De istis Pharisæis, & Scribis, qui nunc venerant non constat quo animo venerint. Aliqui putant, quòd animo calumniandi, quod apparet, quia cęperunt contra Christum mala cogitare, vt in litera dicitur. Dicendum tamen, ꝙ ex hoc non constat, quia poterat esse, quòd bono animo venerint, & tamen verbum Christi erat ita durum, quòd non erat mirū eos murmurare quousque viderent signa probantia eum esse Deum, si autem postquam sanauit paralyticum murmurassent contra ipsum pro hoc verbo apparebat malo animo hoc agere, & ad calumniandum venisse, & tamen non apparet, quòd postea murmurarent, cum potius dicatur, quòd turbę timuerunt, & laudauerunt Deum, ergo non constat quo animo venerunt.

Quare loquitur hic solum de scribis, quòd intra se istud cogitabant. Quæst. XIII.

QVAERETVR cum scribæ, & Pharisæi nūc Christum audirent, quando dixit remittūtur tibi peccata tua, vt patet Lucę 5.quare solum dicitur hic de scribis, quòd intra se istud cogitabant.

Dicendum, quòd tam scribæ, quam Pharisæi contra Christum cogitauerunt, quòd blasphemaret nūc Lucę 5.scilicet cæperunt cogitare scribæ, & Pharisæi dicentes, quis est hic, qui loquitur blasphemias? Matthæus tamen dixit de scribis, ad ostendendum magis rationem dubitandi: nam scribæ, & Pharisæi habebātur in populo in magno honore, & tamē diuersimode, quia Pharisæi honorabantur, tanquam viri religiosi, & excellentiores cæteris in obseruantia legis, & in multis alijs cæremonijs, sicut sunt religiosi nunc inter cæteros homines, habebant enim multas superuacuas cæremonias, quæ ostēdebant quandam exteriorem sanctitatem, sed non erant verè sancti, sed potius maligni ipsi Pharisęi, de quibus Christus tanquā superstitiosos arguit eos Mar.7.& infra 15. Scribæ autem erant doctores legis, & propter hoc populus honorabat eos, non tamen habebantur in tanta opinione sanctitatis apud plebem, sicut Pharisæi, & tamen, quia vtrique erant excellentes in populo simul solent nominari, maxime quia aliqui etiā de Pharisæis erant doctores legis, & prædicabant, sicut scribę. sic dicitur infra 23.super Cathedram Moysi sederunt scribæ, & Pharisæi, scilicet ad prædicandum, quod patet, quia subditur. omnia quæcunque dixerint vobis seruate, & facite. De conditionibus autem Pharisæorum, & Saducæorum, & Hesenorum dictum est supra 3.c.q. 63.istud autem dubium de quo murmurabatur nunc contra Christum erat dubium ad solos sapientes pertinēs, s. an solus Deus peccata remittat, vel possint etiā per hominem remitti, & quomodo: nam hoc non poterat sciri, nisi per legem, vel naturalem rationē. in vtraque autem soli sapientes vigent, si autem Christo

F dicente hoc aliqui simplices solum, vel plebei murmurarent non erat respiciendum ad eos, & contemnerentur ab omnibus, quasi ignoranter loquentes, & tunc non oportebat, quòd Christus faceret miraculū aliquod ad eos conuincendum, quia esset factum sine causa, nunc vero cum doctores legis quorum sententię totus populus stabat murmurarent de hoc, etiam populus faueret eis, & sic esset necessitas faciendi miraculum ad hoc, quòd Christus ostenderet se recte dixisse, & quia Pharisæi, vt in plurimum non erant sapientes, nec habebantur, vt sapientes, sed vt viri religiosi, etiam si ipsi soli mouerēt hoc dubium contemnerentur, ideo ad ostendendum dubium magnum, & causam necessariam faciendi miraculum non oportuit dici, nisi de scribis, licet etiam Pharisęi hęc cogi-
G tarent, & sic etiam Mar.dixit, erant illic quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, nō ergo dici oportuit, nisi de scribis.

Quare dicitur, quòd scribæ hic intra se cogitabant mala. Quæst. XIIII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd scribæ intra se hoc cogitabant.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia forte timebant populum. nam populus habebat Christum, vt prophetam, & sic sapientes non auderent ei resistere, vel eum palam impugnare, sic interdum principes sacerdotum nitebantur Christum compręhendere,
H sed non audebant propter populum, quia omnes eū, vt prophetam habebant Io.7.sic etiam instante passione non audebant capere Christum præsente populo propter scandalum infra 26.scilicet non in die festo ne forte tumultus fieret in populo. Secūdo, quia forte scribę non audebant, adhuc publice contra Christū aliquid dicere, quia forte poterat Christus taliter exponere verba sua, quòd non essent blasphemia, ideo etiam si non fuisset Deus, potuisset exponere verba ista in bono sensu, quia Christus nō dixit remitto tibi peccata tua, sed remittuntur, & sic poterat intelligi, ꝙ Deus illa remittebat, & non Christus. Et si diceretur ei, quomodo ergo dicit remittuntur, &c. poterat di-
I cere, quòd dixerat annunciatiue, scilicet quòd ipse erat propheta, & Deus reuelauerat ei, quòd remitterentur peccata isti homini, & ita ipse annunciabat, est tamen verum, quòd non dixit in hoc sensu, sed innuit, quòd ipse remittebat peccata, quia erat Deus potens hoc facere, scribæ tamen, quia forte putabant, quòd ipse posset in aliquo sensu vero exponere ista verba, nondum audebant eum arguere. Tertio fuit, quia ista erat res periculosa: nam si verum esset, quòd Christus blasphemaret, vt illi putabant, erat reus mortis, quia blasphemi lapidantur secundum legē Moysi Leui.24.in rebus autem tam grauibus non debet quis seipsum pręcipitare, ideo non audebant adhuc loqui sapientes, sed forte expectabant, quòd etiam alias bla-
K sphemias adderet, & sic possent eum iuste arguere. Quarto fuit, quia non fuit eis locus loquendi: nam mox, vt ista cogitare cæperunt, Christus dixit, quid cogitatis mala in cordibus vestris? & sic antequam loqui possent præuenit eos, & istud est verum Mar.20. scilicet erant quidam de scribis cogitantes in cordibus suis, & sequitur. quo statim cognito Iesus in spiritu suo, idest immediate, vt cæperunt cogitare cognouit quid cogitarent, & mox locutus est, quia alias ipsi erupissent in vocem, fuit tamen conueniens, ꝙ Christus prius diceret eis quid cogitarent, quam ipsi exprimerent, vt dicetur sequenti q.& ista fuit causa præcipua, & etiam prima, scilicet quia timuerunt plebem; sic dicit Chrysosto. metu autem multitudinis

suam

suam intentionem aperire Pharisei non audebant, sed solum in cordibus suis meditabantur, & tamen 4. causa est verior omnibus.

Quare Christus locutus fuit respondens cogitationibus Scribarum antequam ipsi quidquam loquerentur. Vbi quòd neque Angeli neque dæmones sciunt cogitationes hominis, nisi solus Deus. Quæst. XV.

QVAERETVR quare Christus locutus fuit respondens cogitationibus scribarum antequam ipsi quidquam loquerentur.

Dicendum, quòd propter multa. Primo vt ostenderet se esse Deum: nam nemo nouit cogitationes hominis, nisi Deus, & ipsemet homo. de Deo patet ad Hebræ. quarto, omnia nuda sunt, & aperta oculis eius, & non est ei inuisibilis aliqua creatura, & Psal. 7. dicitur scrutãs corda, & renes Deus: cæteri autem, siue dæmones, siue Angeli nesciunt cogitationes hominis 1. Cor. 2. quis enim scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Christus autẽ cognoscebat cogitationes, & mox, vt homo inciperet cogitare sciebat quid cogitaret. Mar. 2. scilicet quo statim cognito Iesus spiritu suo, quòd sic cogitarent intra se.

Secundo fuit hoc ad certificandum eos de eo in quo dubitabant, quia dubitabant Christum posse peccata remittere, immo credebant, quòd non poterat, ostendit ergo, quòd homo poterat per aliud ęquale, scilicet per cognitionem cogitationum in qua vtrunque ostendit, scilicet se esse Deum, & peccata posse remittere. De primo dicit Ambro. super Lucam dominus saluos volens facere peccatores ex occultorũ cognitione se esse Deum demonstrat. De secundo patet, quia dicit Cyrillus o Pharisęe, qui dicis quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? respondebo tibi quis potest secreta cordis scrutari, nisi solus Deus, qui per prophetas dicit, scrutans corda, & probans renes, sic etiam dicit Chrysosto. si increduli estis circa principium, scilicet remissionem peccati, ecce aliud adijcio dum intima vestra patefacio.

Tertio fuit, vt præueniret locutionem Scribarum: nam cum cœpissent cogitare, quòd Christus blasphemabat dicturi erant hoc coram turba, & tunc scandalum fieret in plebe, & licet Christus vellet illud placare, forte non posset humanitus bene placari, & ita non esset locus miraculo, quia populus turbatus non respiceret ad miraculum, quod facere volebat, nec ad probationem deitatis, quam per hoc intendebat, cum ergo istud scandalum nocere poterat, vitauit illud præueniendo Scribas ne loquerentur.

An Scribæ peccauerunt cogitando intra se, cum in grauibus non est præcipitanda sententia. Quæst. XVI.

QVAERETVR an isti Scribæ peccauerunt nunc cogitando ista intra se.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Christus arguit eos, & tamen non esset iusta increpatio, nisi peccassent.

Secundo, quia Christus dixit eis, quid cogitatis mala in cordibus vestris? ergo malum faciebant ista cogitando.

Tertio, quia imprudenter videntur egisse præcipitando nimis sententiam in re tam dura, quia mortis reus erat, q blasphemaret, & tamẽ in grauibus nõ est præcipitanda sententia, sed differenda, sic dicit Cyrillus in hoc mortis præcipitant sententiam, erat enim mandatum in lege, quòd quicunque blasphemaret in Deum morte puniretur.

A Dicendum, quòd aliquis actus est, qui quantum ad exteriora est indifferens, & ex intentione efficitur bonus, vel malus, ita hic ex his, quæ dicuntur Scribæ fecisse non constat eos peccasse, quia poterant hæc corde simplici, vel maleuolo fieri, non tamen cõstat quo animo fecerunt, quia vt ostensum est supra q. 12. non constat quo animo venerint isti ad audiendum Christum, quia aliqui Scribę bono animo veniebant, alij autẽ maligno corde: si enim animo iniquo venissent, dicenda erat ista cogitatio iniqua, & peccarent, si autẽ venerint bono animo, poterat iudicari cogitatio eorũ iusta, & non peccarent, sed pótius essent zelatores legis, est tamen dicendum, quòd aut isti aliàs audiuerãt B Christum docentem, & miracula facientem, vel nõ, si audiuerant aliàs repręhensibiles erant, quia ex operibus eius colligi poterat, quòd esset Deus, & sic non erat admirandum, quòd diceret se peccata remittere: nam cum essent sapientes, ex operibus eius poterant arguere ipsius potestatem, si autem nulla eius miracula adhuc viderant, iuste mouebantur cogitantes, ꝙ blasphemaret, quia nondum poterat eis constare, ꝙ esset Deus, & tamen ex verbis suis se Deum faciebat dicendo, quòd peccata remitteret, & ideo ex zelo legis adhuc grauius poterant prorumpere contra eum, quia tam graue erat, quòd vnus homo purus diceret, quòd erat Deus, sicut dicere colamus Deos alienos, & tamen si aliquis propheta quantumcunque mira- C cula faciens, diceret eamus, & colamus Deos alienos, statim occidendus erat: Deuterono. 13. ergo si homo purus diceret se esse Deum occidendus erat, quia erat ista grauissima blasphemia, & tamen tale erat siquis diceret, quòd peccata dimitteret, sicut Christus asserebat, ideo si ante hoc miracula eius non viderãt, mirum est quomodo non durius proruperunt contra ipsum, ideo in dubijs non oportet istos asserere peccasse.

Ad primum dicendum, quòd non fuit proprie redargutio ista, quam Christus fecit, sed magis quędam instructio ne errarent, quia incipiebant isti Scribæ errare contra Christum ex ignorantia, quæ poterat esse probabilis in eis, & inculpata, vt dictum est, vt tamen D non procederet error iste ad amplius, instruxit eos ista dicendo.

Ad secundum dicendum, quòd isti cogitabãt mala in cordibus suis, idest rem malam, scilicet falsum putantes, quòd Christus blasphemaret, & erat error, non tamen erat mala cogitatio, idest ex malo animo procedens, vel irrationabilis, cum iuste possent hoc cogitare si miracula Christi non viderant, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quòd isti non multum pręcipitauerunt sententiam, quia illa consistebat adhuc in sola cogitatione, nec in vocem proruperat, non ergo erat periculosa præcipitatio, qualis prohibetur in rebus grauibus.

E *Quare per ista signa, quæ Christus fecit non vocauit se Deum. Et quòd debuit antequam occideretur, occultare deitatem suam. nec tamen debuit tacere se esse Deum & esse Messiam. Quæst. XVII.*

QVAERETVR cum Christus intenderet hic ostendere se esse Deum per ista, quę faciebat, quare non vocauit se Deum, quia ad directe respondendum hoc dicendum erat, cũ enim dixerunt Scribæ hic blasphemat quis peccata potest dimittere, nisi solus Deus? poterat Christus dicere, & ego possum peccata dimittere, quia sum Deus, & non oporttebat vti pluribus circumloquijs.

Dicendum, quòd Christus non dixit hoc propter multa.

multa. Primo propter ſcandalum intolerabile, erat
enim in auribus Iudæorum iſtud tam abſurdũ ſiquis
diceret ſe eſſe Deum, quòd etiam ſi feciſſet plura mi-
racula, quam cogitari poſſent, nemo ei crederet,nec
audire vellent rationem aliquam ,aut probationẽ,ſed
clauderent aures ſuas, tanquam ad blaſphemiam, &
inſurgerent in eum ad mortem : nam minus erat, vel
ſaltem videbatur, quòd aliquis propheta poſt multa
miracula, quæ feciſſet diceret eamus,& colamus aliũ
Deum quem ignoratis, quam quòd diceret ego ſum
Deus,nam de re', quæ non videtur poterant cogitare,
quòd haberet aliquam deitatem,quod tamen homo
viuens inter eos poſſet eſſe Deus nullo modo poterãt
concipere, & tamen ſi ille propheta diceret colamus
alium Deum quem ignoratis nõ erat audiendus, ſed
illico occidẽdus. Deuteron.13.ergo a fortiori ſiquis
hominum aperte diceret ego ſum Deus, nemo hoc
ſuſtineret quantacunque miracula feciſſet, voluit er-
go Chriſtus vitare iſtud grauiſſimum ſcandalum,quia
ſi hoc diceret nec ad miracula ſua reſpiceretur, nec
doctrinam eius quiſquam audiret,ſed vnanimiter to-
ta gens inſurrexiſſet in eum ad occidendum ipſum
patet hoc ex alijs minoribus in quibus ſuſcitatum eſt
graue ſcandalum, vt Ioan.8.Chriſtus dixit antequam
Abraham fieret ego ſum:nam ſuſtulerunt lapides, vt
iacerent in eum, ita vt oporteret,quòd ſe abſcõderet,
& exiret de templo. illud tamen valde minus erat.
Primo, quia non dicebat aperte ſe eſſe Deum. Secũ-
do,quia iſta verba exponi poterant,vt non eſſet Deus,
quia poterat eſſe Enoch quem tranſtulit Deus in Pa-
radiſum Gen.5.& Eccle.45.& de quo late dictum eſt
4.Regum 2.& ſic ille fuit ante Abraham longo tem-
pore,& nunc poterat eſſe a Deo miſſus,ſicut aliquan-
do mittendus eſt. Tertio,quia quando Chriſtus illud
dixit prædicauerat iam longo tempore, quia illud fuit
pauco tempore ante paſſionem ſuam, nunc autem
adhuc pauco tempore prædicauerat in Galilęa, ideo
minus ſcandalizari debebant, quando diceret ante-
quam Abraham fieret, &c. quam ſi nunc illud dice-
ret, & potiſſime rem grauiorem, ſcilicet quòd Deus
erat, nemo ergo toleraſſet ſi Chriſtus hoc diceret.

Secundo patet, quia Ioan.10.Chriſtus dixit opera,
quæ ego facio teſtimonium perhibent de me, & ego
do vitam ęternam, & ſuſtulerunt Iudæi lapides, vt la-
pidarent eum:non tamen dixit ibi aperte, quòd erat
Deus, ſed per circumloquia,& Iudæi hoc intelligen-
tes voluerunt eum lapidare, a fortiori ergo lapidarẽt
ſi aperte diceret,ego ſum Deus veſter.

Tertio patet infra 26.quando petiuit Cayphas a
Chriſto an eſſet filius Dei, & illo dicente ammodo vi
debitis filium hominis ſedentem a dextris virtutis
Dei, & venientem in nubibus cœli. quo audito Cay-
phas rupit veſtimenta ſua dicens blaſphemauit quid
adhuc egemus teſtibus? & omnes dixerunt reus eſt
mortis.ibi tamen non dixit ſe aperte Deum,ergo gra-
uius eſſet nunc ſcandalum ſi hoc diceret. Simile etiã
fuit in Stephano, qui dixit video cœlos apertos, &
Ieſum ſtantem a dextris Dei. Actu.7.Iudæi autem di-
centes hoc eſſe blaſphemiam lapidauerunt eum, ita
ergo nunc facerent,& clauderent aures ſuas nolentes
amplius eum audire, nam ſic fecerunt de Stephano
eodem c.ſcilicet exclamantes autem voce magna cõ-
tinuerunt aures ſuas, & impetum fecerũt vnanimiter
in eum. non ergo debuit Chriſtus aperte dicere.ego
ſum Deus,quia iſta vox nullo modo potuiſſet audiri,
ſic patet Ioan.10.cum Chriſtus dixit.ego do eis vitam
ęternam, & Iudæi vellent eum ſublatis lapidibus lapi-
dare, dixit multa bona opera oſtendi vobis propter,
quod eorum me lapidatis, & illi dixerunt de bono
opere nõ lapidamus te,ſed de blaſphemia, quia tu cũ
F ſis homo facis teipſum Deum. iſtud ergo, nunquam
erat dicendum,quia erat ſcandaloſum valde, ſed po-
terat perſuaderi pauliſper per aliqua circumloquia,
nam ad rem grauiſſimam non eſt ſubito tendendum
nihil autẽ grauius maius, & incredibilius de homine
dici poterat,quam quòd Deus eſſet,ideo licet verum
eſſet,quòd Chriſtus eſſet Deus,& haberet ad hoc fir-
miſſima teſtimonia nõ debuit a principio dici Iudæis
adhuc rudibus, & longe manentibus, vt ad hoc per-
duci poſſent,ſed prius debuerũt corda ipſorum emol-
liri,& placari vidẽdo mirabilia, quæ Chriſtus faceret,
& ſic pauliſper de eo magna credere inciperent, vt iã
plene diſpoſitis annunciaretur, quòd Deus erat, ita
G factum eſt, quia Chriſto viuente, nunquam annun-
ciatum eſt de eo, quòd eſſet Deus, ſed poſt mortem,
& reſurrectionem, & confirmationem Apoſtolorũ
incæpit prædicari,ꝙ Chriſtus eſſet Deus, & tunc fuit
facilius perſuaderi propter diſpoſitiones præteritas.

Secundo quantum ad principale Chriſtus non di-
xit aperte, ꝙ Deus erat,quia dicebat illud per aliquod
ęqualens,vt ſiquis non diceret ſe eſſe hominem,dice-
ret tamen ſe eſſe animal rationale,quia iſta idem om-
nino ſunt, ita Deum eſſe, & peccata poſſe dimittere
idem ſunt,ſicut dixerunt ſcribę quis poteſt dimittere
peccata, niſi ſolus Deus? Mar.2.& Lucę 5.ipſe tamen
dixit,ꝙ peccata remittebat, & hoc probauit ex operi-
H bus, ideo idem erat ac ſi diceret ſe eſſe Deum, ſed in
hoc differebat, quia cautius dicebatur, & magis ſine
ſcandalo, ꝙ poſſet peccata remittere, quam ꝙ eſſet
Deus,ideo hoc Chriſtus dixit, & non illud.

Tertio fuit,& principaliter, vt Chriſtus nõ ſe oſtẽ-
deret omnino quis eſſet, & iſtud fuit adhuc magis
præcipuum, quam vitare ſcandalum : nam ſi Chriſto
dicente ego ſum Deus veſter grauiſſimũ ſcandalum
ſequeretur, poterat ergo illud tripliciter tollere.

Primo cedendo turbationi populi ad tempus, ſicut
Ioan.8.quando eo dicente, antequam Abraham fie-
ret ego ſum,ſuſtulerunt lapides, vt iacerent in eum,
abſcondit ſe,& exiuit de templo. & tamen poſt pau-
cum redijt ad prædicandum, & miracula faciendum
I Ioan.9.& 10.ita nũc licet turbarentur, & eis cederet,
rediret poſtea, & prædicaret.

Secundo poterat tollere ſcandalum placando ani-
mos eorum, ſic patet Ioan.10.vbi Chriſto dicẽte ego
do vitam ęternam ſuſtulerunt lapides,vt eum lapida-
rent,non tamen fugit,nec ſe abſcondit, ſicut prius fe-
cerat,ſed placauit animos eorum verbis dicẽs, multa
opera bona oſtendi vobis, propter quod horum me
lapidatis,& hoc fuit, quia prius per poteſtatem corda
eorum interius placauerat,cum ſint corda hominum
in manu Dei Prouer.15.& 21.aliàs enim verba ſola
non ſufficerent ad ſubito continendum animos tam
concitatos,ita ergo, & nunc licet eo dicente ego ſum
Deus turbarentur Iudæi,poterat placare animos eorũ
verbis, & ceſſaret ſcandalum.

K Tertio poterat hoc facere permittendo eos in ira-
cundia ſua,& ſe ipſum per potentiam defendendo,fa-
ciendo, ꝙ illi nihil poſſent ei nocere, ſicut Ioan.18.
quando Iudæi Chriſtum capere volebant,& cũ Chri-
ſtus dixit ego ſum,ceciderunt retrorſum, & tunc ne-
ceſſe erat, ꝙ ſtupor,& admiratio rei huius ſcandalum
tolleret,& multi crederent verum eſſe,quod Chriſtus
dicebat, iſtud tamẽ repugnabat valde intentioni Chri
ſti,qui volebat mori,vt nos redimeret,impediretur ta-
men mors eius ſi iſta prædicaret, quod patet, quia ſi
iſtud diceret populus hoc non permitteret, ſed ne-
ceſſe erat, quòd vel eum cito occiderent, vel talia fa-
ceret per quæ populus credens eum eſſe Deum de-
ſiſteret, & patet, quia iſta res erat tam grauis, quòd
nequaquam populus dimitteret longo tempore illã
ſub

sub dissimulatione transire, sicut de alijs rebus facere, quæ non erant tam scandalosę, vtrunque tamen erat inconueniens, quia si Christo a principio suę prædicationis dicente se esse Deum populus insurgens subito occideret eum, manerent opera eius incompleta, & memoria eius videretur peritura, nisi miraculose illam cōseruaret, ꝙ erat incōueniens, quia sicut oportebat Christum pro nobis pati, ita etiam necesse erat, quòd nobis legem daret cum qua viuentes cōsequeremur fructum passionis eius, quod non fieret si subito occideretur.

Secundum autem erat inconueniens, quia si Christo dicente se esse Deum populus crederet per signa, quæ ipse ostenderet, nunquam crucifixissent eum, quia Deum nemo occidere vellet, & etiam crederēt, quòd non præualerēt 1. Cor. 2. scilicet si enim cognouissent, nunquam dominū glorię crucifixissent, istud autem erat maximum inconueniens, quia nos non poteramus, nisi per mortē Christi saluari, ergo debuit se occultare ne putaretur esse Deus antequam occideretur, istud apparet manifeste, quia Christus non solum volebat dicere se esse Deum aperte, sed etiam nolebat dicere palam, ꝙ erat Messias, patet Ioan. 10. nam dixerunt ei Iudæi quousque tollis animam nostram, si tu es Christus, idest Messias dic nobis palam, idest non dicas per circumlocutiones. Christus autē dicere noluit, sed dixit, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. etiam quando Petrus dixit Christo, quòd erat filius Dei Christus dixit, ꝙ hoc taceret ne cui reuelaret, quia oportebat ipsum multa pati, & reprobari a senioribus infra 17. & Mar. 9. & Lucę 9. scilicet ꝙ si cognosceretur eum esse Messiā nemo illum occideret, & sic impedirentur, quæ ipse disposuerat, ista ergo duo non publicauit, scilicet se esse Messiam, & Deum, sed reuelabat in secreto aliquibus, sicut mulieri Samaritanę Ioan. 4. nam illa dicente Messias venit, Christus dixit ego sum, & hoc quia Samaritani non conuersabantur cum Iudæis eodem cap. ideo licet aliqui eorum hoc scirent non impediretur mors Christi. secus autem si Iudæi scirēt hoc, ideo nullis Iudæorum hoc reuelabat, nisi discipulis suis, & illis iubebat ne alicui dicerent vsque post resurrectionem suam infra 16. hoc verum est, nisi in fine vitę eum iam ipsa passio inciperet, & non posset perturbari: nam tunc confessus est se esse Deum publice Mar. 14. quando summus sacerdos dixit interrogans tu es Christus filius Dei benedicti, & ille ait ego sum, & tamē hoc dixit, quia sciebat, ꝙ iam Iudæi erāt tam commoti contra ipsum, quòd etiam si confiteretur se Messiam, vel Deum non curarent, sed magis murmurarent, & sęuirent, vt patet Lucę 22. cum dixit summus sacerdos Christo. si tu es Christus dic nobis, & ille ait si vobis dixero non credetis mihi, si autem interrogauero non respondebitis mihi, nec dimittetis me: dum autem viueret poterat passio impediri, ideo ante hoc, nunquam publice istud confessus est Iudæis viuens, etiam Christus dixit hoc cęco nato quem sanauit, scilicet credis in filium Dei, & ille dixit, quis est, vt credam in eum, & illi dixit Christus, vidisti eum, & ipse est, qui loquitur tecū. Ioan. 9. sed huic dixit, quia sciebat, quòd ille non scandalizaretur, nec murmuraret ex hoc.

Sed dicetur si Christus volebat se occultare esse Deum, & Messiam, cur per circumloquia, & ęqualentia dicebat se esse Deum, sicut hic?

Dicendum, ꝙ debuit Christus tenere viā mediam. nā nec omnino debuit tacere se Deū esse, & Messiā, nec palam dicere debuit aliquid horū, quia quidquid istorum faceret impediebantur ea, quæ ipse facere disposuerat. si enim palam diceret, impediebatur passio

A eius, vt dictum est. ēt non debuit omnino tacere hoc pp duo. Primo, qa si nec ipse esset Deus, nec Messias nihil iniustum viderentur fecisse Iudæi occidendo eum, cum legem eorum aliqualiter mutaret.

Secundo, & principaliter, quia si ipse non ostenderet, & diceret aliqualiter se esse Deum, & Messiā, nemo postea annunciaret illum esse Deum, quia videretur esse fictum cum ipse de se talia nō dixisset, & istud erat grauissimum inconueniens, sic enim dixit Porphyrius, & aliqui pontifices idolorum, quòd Iesus erat vir bonus, & sapiens, & non dixit se esse Deum, sed Petrus, & Paulus, & alij discipuli eius hoc confinxerunt, vt refert Augu. lib. 1. de concor. euan. nunc autē

B tenendo istam viam mediam nullum fuit inconueniens, quia mors Christi non fuit impedita, etiam quia Iudæi non fuerunt excusabiles, quia cum Christus diceret eis, quòd peccata remittebat, vt patet hic, & quòd ipse erat principium, Ioan. 8. & ꝙ dabat vitam ęternam Ioan. 10. & ꝙ ipse, & pater vnum erant. e. c. pater tñ Christi erat Deus Hebræorū, sicut ipse dixit. Io. 8. s. & vos dicitis, quia Deus vr̄ est. manifeste colligebat, ꝙ diceret se esse Deū, & ad hoc faciebat signa, quæ hoc sufficiēter probabant. Io. 5. & increpabat Iudæos, quia non credebant illis signis, ēt Messiā se esse ostendebat Io. 10. dicens. oēs quotquot venerunt ante me fures fuerunt, & latrones, s. qui dicebant se esse Messiam, & e. c. cum dicerent Iudæi Christo si tu es

C Christus dic nobis palam. ille dixit loquor vobis, & nō creditis, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me, non ergo erant excusabiles, quasi Christus non annunciasset quis erat: etiam non poterant calumniari, ꝙ discipuli confinxerant eum esse Deum cum sæpe ipse per circumloquia hoc dixerit, & quasi palā, fuit ergo iste modus conuenientissimus vtpote a Dei sapientia institutus, talis quidem per quem qui boni erant aperte intelligerent, & crederent Christū esse Deum, qui vero mali erant haberent in quo errarent, sic Christus dixit Iudæis dicentibus, si tu es Christus dic nobis palam, loquor vobis, & non creditis, opera, quæ ego facio perhibent testimonium de me, sed vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis,

D quasi dicat satis aperte loquor vobis, nec obscuritas locutionis meę impedit quin credatis, sed hoc solum vos impedit, scilicet quia non estis ex ouibus meis, idest quia mali estis non vultis credere ēt si apertissime vobis dicat: nam magis credere deberetis operibus. i. miraculis, quæ necessario conuincunt, q̃ verbis, sed illis non creditis ēt si sint efficacissima, qūo ergo credetis verbis nudis? frustra ergo petitis, ꝙ loquar vobis palam. apparet ergo quare Christus licet vellet per opera sua se esse Deum non debuit tñ dicere ego sum Deus, nec vnquam palam dixit.

An sit facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua, quam dicere surge, & ambula. Vbi quòd miraculum facere Deo naturale est. Et quòd dupliciter miraculum consideratur: Suntque tres miraculorum gradus.

E *Quæst. XVIII.*

QVAERETVR propter hoc, ꝙ in litera dr̄, quid est facilius dicere dimittunē tibi peccata tua, an dicere surge, & ambula, an vnum miraculū sit maius alio. Dicendum, ꝙ miraculū secundū rationē nominis dicit admirationē, non est aūt admiratio, nisi de re super excellenti: nam ꝙ nobis minus est, vel ęquale non admiramur, sed quilibet admiratur ea, quę supra se sunt primo Ethico. ex quo patet, ꝙ esse miraculū, vel admirabile non est ad absolutum, sed relatiuum, quia absoluta ad quodcunque comparentur eadem sunt, sicut albedo, siue ad hominem, siue ad lapidem,

siue

ſiue ad Deum, vel Angelum comparetur ſemper eſt albedo, ſed non eſt, ſic in patre, & filio, magno, & paruo, quia pater ad aliquem eſt pr̃, & non eſt pr̃ ad lapidem, nec ad omnem hominem, ita de miraculo cum miraculum, vel mirabile ſit ſolum reſpectu illius ad quem excedit, ſequitur, ꝙ miraculum non erit ſimpliciter miraculum, quia aliquid erit, ꝙ non excedat, & ita dicendum, ꝙ reſpectu Dei nihil eſt miraculum, quia nullum opus eſt, quod excedat potentiam ſuam, ſed quidquid fiat ēt ſi ab ipſo fiat, quaſi nihil eſt coram eo Iſa. 40. ecce gētes, quaſi ſtilla ſitulę, & quaſi momentum ſtaterę reputatę ſunt, ecce inſulę, quaſi puluis exiguus: omnes gentes, quaſi non ſint ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum, & inane reputatę ſunt ei, ideo ſicut comedere, & bibere non eſt homini miraculum, quia eſt ſibi naturale, ita facere Deo ea, quæ nos miracula iudicamus non eſt miraculū ei, ſed eſt ſibi naturale, quia naturale eſt Deo agere ex infinita potentia. quidquid tñ procedit ex infinita potētia miraculū dicimus, ſed iſta vocant̄ miracula reſpectu naturæ, & oīs poteſtatis creatę, quia nulla talis ꝑtingit ad hoc faciendū, ſed ſunt ſupra conditionē ſuā. Hoc ſuppoſito dicendum, ꝙ miraculum, aut conſideratur in ratione miraculi, ideſt ex ea parte ex qua eſt miraculum, vel ex re in qua fit miraculum, quæ eſt per accidens ad rationem miraculi. Si primo modo nullum miraculum eſt maius alio, quia miraculum dicitur ex ea parte qua excedit poteſtatem rei creatę, & ſic eſt miraculum ſolum, ꝙ fit per potentiam infinitam, ſed ipſa eſt ſemper eadem, & non eſt accipere in ea magis, & minus, ideo non erit maius vnum miraculum altero ex ratione miraculi, quia nullum miraculum eſt quantumcunque ſtupendū, quod exigat maiorē poteſtatē, q̃ infinitā, & nullū eſt quantūcunque paruū iudicetur ad ꝙ ſufficiat minor poteſtas, q̃ infinita, quia aliàs non eſſet miraculum, ſi aliqua virtus creata ad hoc ſufficeret, non eſt ergo vnum miraculum maius alio ex ratione miraculi, quæ attenditur ex parte potentię, ſic dicit Aug. in Epiſtola ad Voluſianum, ſcilicet in rebus mirabiliter factis tota ratio facti eſt potentia facientis.

Si autem conſideretur miraculum quantum ad rem in qua fit, poteſt dici vnum miraculū maius alio. nam miracula fiunt in rebus corporalibus, vt communiter, quia hæc ſola ſunt, quæ nos videmus, & licet ad illa facienda ſola potentia infinita ſufficiat, & natura non pertingat ad illa, in quibuſdā tñ natura eſt magis elongata ab ipſo opere, quam in alijs ꝑꝑ carentiam diſpoſitionum magis in vno, q̃ in alio, ſicut ꝙ aliquis nihil ſciens, ꝙ in inſtanti efficiatur dialecticus miraculum eſt, quia non ſufficit ad hoc, niſi virtus infinita, quòd tamen nihil ſciens in inſtanti efficiatur perfectus in omni ſcientia humana miraculū maius eſt, non quidem ex parte agentis, quia non requiritur maior potentia ad vnum, quā ad alterum, ſed ex parte rei factę, quia vere maius eſt habere oēm ſcientiā humanam, quam ſolam dialecticam, quia plures diſpoſitiones requiruntur ad vnum, quam ad alterum.

Et ex hac parte diſtinguuntur tres gradus miraculorum. Primus eſt, quando ipſum, quod fit miraculū eſt, ita ꝙ natura nullo modo poteſt illud facere, nec in illo ſubiecto, nec in alio, & nec illo modo faciendi, nec alio, ſic eſt quòd corpora duo ſint in eodem loco, ſiue ambo ſint ibi localiter, ſiue non, ſic eſſet ſtare cœlum, & retrocedere, ſic etiam fieri hominem immortalem, & fieri glorioſum: nihil enim iſtorum natura poteſt. Secundus gradus eſt reſpectu ſubiecti in quo fit res, ſic eſt mortuum ſuſcitare, & cęcos illuminare: nam in ſuſcitatione mortui, id quòd fit eſt darę vitam, ꝙ natura poteſt, ſed non reſpectu huius

F ſubiecti: nā fętui nondū concepto, & non viuenti natura vitam dat, ſed mortuo dare non pōt, ſiue in homine, ſiue in peccatore, ꝙ fit ꝑꝑ carentiā diſpoſitionū ad vitam, ſic ēt fętui nōdū animato natura viſum dat, ſed animali iam perfecto, ꝙ viſum perdidit, vel nunquam habuit, non poteſt dare viſum, miracula iſtius gradus ſunt minora, quam primi gradus, quia ad illa nullo modo natura ſufficit: nam nulla duo corpora poteſt conſtituere in eodem loco, ad iſta tamen ſufficit natura reſpectu alicuius ſubiecti.

Ex hoc patet contra errorem aliquorum, qui putant maximum miraculum eſſe ex parte rei mortuos ſuſcitare, & tamē falſum eſt cum pertineat ad ſecun-
G dum gradū miraculorū, vnde maius eſt duo corpora eſſe in eodem loco, vel ſolem ſtare, aut retrocedere, quam hominem reſurgere. Tertius gradus eſt ex parte modi, vel ordinis, & hoc eſt, quando illa res, quæ fit miraculoſe poterat fieri naturaliter, ſed non eo ordine faciendi, ſic eſt virginem concipere, & parere, & ſubito ad loca remota tranſire, vel ęgritudines ſubito curari, aut hominem in inſtanti ſapientem fieri: nam quòd virgo aliquando concipiat, & pariat quotidie fit, ſcilicet poſtquam fuerit a viro cognita, quòd tamen non cognita concipiat eſt mutare ordinem faciendi, & eſt miraculum. ſic etiam omnes ſcientias humanas poteſt homo per doctrinam, & ſucceſſionem acquirere, ꝙ tamen nullo docente efficiat̄ quis
H ſubito ſapiens miraculū eſt, & ita de alijs. ad iſtud genus pertinent communiter plures ſpēs miraculorū, q̃ ad alia duo genera, & ſunt iſta minima omniū miraculorū, quia res iſtas oēs natura poteſt facere, & reſpectu cuiuſcunque ſubiecti, nō tñ eo ordine, vel mō faciendi quo Deus facit, qñ illa ſunt miracula. Et ſic patet, quòd ſi quæratur de miraculis ex parte rei an vnum ſit maius alio, dicendum eſt ꝙ ſic: ſi vero ex parte potentię, dicendum quòd non eſt vnum maius alio. Si vero abſolute quæratur an ſit vnum miraculum maius alio dicendum eſt, ꝙ nō, quia ex ea parte ex qua proprie eſt miraculum, & eſt ratio miraculi, ſcilicet ex parte potentię non eſt vnum maius alio, ſed ex eo, ꝙ eſt per accidens, & tamen res debet denominari ab eo, quòd eſt per ſe, & non ab eo, quòd
I eſt per accidens.

An ſit maius paralyticum ſanare, vel peccata dimittere. Et quis ſit verus ſenſus verborum Chryſoſtomi ſuper hac re. Quæſt. XIX.

QVAERETVR cum Chriſtus dicat quid eſt facilius dicere dimittuntur, &c. an ſit maius paralyticū ſanare, vel peccara remittere, Dicunt quidam, ꝙ maius eſt peccata dimittere, quia ſicut anima plus eſt, quā corpus & eſca. ſupra 6. ita miracula facta circa animam erunt maiora, ſic dicit Chryſoſt. in homilia quanto quidem anima corpore potior eſt, tanto peccatum dimittere ma-
K ius eſt, quam corpus ſanare, ſed illud quidem nō manifeſtum, hoc autem manifeſtum.

Dicendum, ꝙ non eſt maius ſecundum veritatem vnum, quam alterum, quia vtrunque miraculū eſt, & tamen vnum miraculum nō eſt maius altero, vt oſtēſum eſt præcedenti quęſtio.

Secundo patet, quia ſi maius eſſet peccata dimittere, quam ſanarę paralyticum non probaret Chriſtus ſufficienter ſe poſſe peccata dimittere, quia maius nō probatur per minus, ſed potius econtrario, cū poſſit quis habere minorem poteſtatē nō habendo maiorē, ſed non ęcontrario, & tñ Chriſtus probauit ſe poſſe peccata dimittere per hoc, quòd ſanauit paralyticum, ergo maius eſt paralyticum ſanare, quam peccata dimit-

dimittere, vel ſaltem non eſt minus: ſic enim eſt in **A** probationibus demonſtratiuis, quia principia debẽt eſſe potiora concluſione, aliàs enim nulla eſſet probatio.

Tertio patet ex verbis Chriſti, quia dixit quid eſt facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua, an dicere ſurge & ambula, & poſtea dicit, vt ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata ait paralytico ſurge & vade. ergo innuit, ꝙ facilius erat peccata remittere quàm dicere ſurge, & vade, cum dixit ꝙ per hoc ſcirent eum habere poteſtatem dimittendi peccata. Quarto patet, & efficacius, quia ſecũdum veritatem dimittere peccata nullius poteſtatis eſt, ſed ſolum præſupponit poteſtatem, ſanare autem paralyticum eſt vere poteſtatis infinitę. Patet primum, qa dimittere peccata non dicit poteſtatem, ſed ſolam voluntatem, velle autem nullius poteſtatis eſt, & ſic re- **B** mittere peccata non dicit poteſtatem: nam etiam homines peccata remittunt, quia ſicut homo peccat in Deum, ita etiam peccat in hominem, & ſicut Deus remittit peccatum contra ſe factum, ita etiam homo peccata facta contra ſe, ſupra 6. ſi dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſtẽr cęleſtis delicta veſtra. præſupponit tamen poteſtatem dimittere peccata, quia non poſſet Deus dimittere peccata omnium, niſi ipſe eſſet vniuerſalis Dominus contra quem peccaremus quandocunque malũ agimus: ideo præſupponitur eum eſſe magnę poteſtatis, quia peccata dimittit, ipſum tamen dimittere nulla **C** poteſtas eſt. Secundum patet, quia ſanare paralyticũ eſt aliquid vere efficere, ꝙ non poteſt procedere, niſi ab infinita poteſtate ſi ſubito fit ſicut Chriſtus faciebat, & ideo poſſet dici, ꝙ ſanare paralyticum eſt miraculum, remittere autem peccata non eſt miraculum, & tamen pertinet ad illum ſolum, qui miracula facere poteſt intelligendo de remiſſione peccatorum in generali, quia aliqua peccata poteſt homo remittere ſcilicet, illa quæ commiſſa ſunt in eum: Deus autem omnia remittit, vel intelligitur de remiſſione integra peccati, quia licet poſſit homo remittere peccatum contra ſe factum, tamen non remittitur plene, quia etiam ſi homo dimittat, manet adhuc ſatisfactio de illo peccato Deo facienda, Deus autem poteſt remitte- **D** re tam illud ꝙ committitur contra ipſum, quàm ꝙ committitur contra hominem.

Quinto patet, quia dicit Hieron. ſuper Matthæum, vtrum enim ſint paralytico peccata dimiſſa ſolus nouerat, qui dimittebat, ſurge autem & ambula, tam ille qui ſurgebat, quàm hi qui ſurgentem videbant poterant approbare, quamquàm eiuſdem virtutis ſit, & corporis vitia, & animæ dimittere, inter dicere tamen & facere magna diſtantia eſt.

Ad argumentum dicendum, quòd Chryſoſtom. dicit, quòd quanto anima eſt potior corpore, tanto eſt maius dimittere peccatum quàm ſanare corpus, intelligitur, quòd eſt maius, ideſt, maioris excellentiæ, vel dignitatis, ſed non maioris poteſtatis: quicqd enim circa animam fiat eſt excellentius omnibus, **E** quæ fiunt circa corpus ex natura ſubiecti, ſed non oportet, quòd ſit difficilius fieri quàm id, quòd eſt circa corpus: nam poteſt vnus homo docere alterum per quod perficit animam eius, & tamen non poteſt facere vnum capillum eius album, vel nigrum, ſupra quinto cap. melior tamen eſt doctrina quàm albedo, vel nigredo, & non ſolum eſt verum de actione mediata & indirecta, ſed etiam de actione directa, & immediata, quia Angeli boni poſſunt confortare lumen intellectus noſtri, & directe imprimere in illum vt oſtenſum eſt præcedenti capit. quæſt. 117. non poteſt tñ aliquis Angelus ſanare paralyticũ, quia ſolus Deus poteſt facere miracula: ergo quamquàm ea, q̄ ſunt in anima ſunt ſemper meliora, & excellentiora eis, quæ in corpore ſunt, non tamen ſunt ſemper difficiliora ad agendum, & ideo non requirunt maiorem poteſtatem, Chriſtus autem de poteſtate locutus eſt hic, & non de excellentia dicens, quid eſt facilius & non dixit quid eſt excellentius. Cum autem dicit ſed illud quidem non manifeſtum, hoc autem manifeſtum facit minus, quòd eſt manifeſtius, vt demonſtret maius, & non manifeſtum.

Dicendum, quòd non debet intelligi, quòd ſit minus in poteſtate, quia ſi ſanare paralyticum eſſet minus in poteſtate quàm remittere peccata, etiam ſi eſſet manifeſtius quantum ad ſenſum non ſufficeret ad probandum, quòd Chriſtus poterat peccata remittere, quia principium ſemper debet eſſe potentius concluſione, vel effectu in illo genere, in quo eſt principium: in ſcientificis, & demonſtratiuis nihil quæritur, niſi notorietas rei, & ideo quantum ad hoc principium eſt potentius, quia principium eſt notius concluſione.

Hic autem arguitur in genere poteſtatis, & intenditur probari poteſtas: ideo oportet, quòd probetur poteſtas minor per maiorem, quia aliàs non erit cõueniens probatio, & ſic ſanare paralyticum erat manifeſtius quantum ad ſenſum, & etiam erat manifeſte poteſtas maior quàm peccata remittere, vel ſaltem conſtabat, ꝙ non erat minor.

An Chriſtus per iam dicta ſe Deum eſſe ſufficienter probauit.
Quæſt. XX.

QVAERETVR an Chriſtus per iſta probauit ſufficienter ſe eſſe Deum.

Dicendum, quòd ſic, quia iſta probatio fit per oſtẽſionem alicuius diuinæ proprietatis, vel paſſionis: nã proprium ſolum competit ei cuius eſt proprium, vnde ſi de aliquo oſtendatur, quòd ſit riſibilis conſtat eum eſſe hominem, agere tamen ex poteſtate infinita eſt proprium Dei ſolius: ideo de quocunque probatur, quòd agit ex poteſtate infinita conſtat, quòd ſit Deus, omne autem miraculum procedit a poteſtate infinita, vt probatum eſt ſupra quæſtione decimaoctaua: ergo ſiquis miracula faciat conſtat, quòd Deus eſt, Chriſtus autem fecit hic duo miracula. vnum eſt, quòd cognouit occultas cogitationes. aliud quòd paralyticum ſanauit, & vtrunque probat illum eſſe Deum.

De primo patet, quia dicit Ambroſius ſuper Lucam Dominus ſaluos volens facere peccatores ex occultorum cognitione ſe eſſe Deum demonſtrat. Sic etiam dicit Cyrillus, o Phariſæe, quia dicis, quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus? reſpondebo tibi, quis poteſt ſecreta cordis ſcrutari, niſi ſolus Deus? & iſta probatio erat ſufficiens Iudæis, & maxime ſapientibus. quia ex lege ſciebant, quòd ſolus Deus ſcrutatur corda, & renes. Pſalmo ſeptimo, & ideo vtebatur Chriſtus hoc argumento contra Scribas, & Phariſæos, qui ſapientes erant: ſic enim fecit contra Phariſæum, qui dicitur Simon leproſus: Lucæ ſeptimo: ille enim dixerat in corde ſuo, ſi iſte eſſet Propheta ſciret quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, & tunc Chriſtus reſpondit ad cogitationes eius. eodem capitulo. Conueniebat etiam iſta probatio ad propoſitũ, quia Chriſtus volebat oſtendere, ꝙ peccata dimittebat, & quia dimittere peccata nõ eſt aliqd in carne, ſed in ſpũ, iõ oportet, ꝙ ille, q pctã dimittit ptãtẽ habeat in ſpiritu, hoc autẽ Chriſtus cõue-

nienter oſtendit per hoc, quòd cogitationes eorum cognouit: nam nemo poteſt cognoſcere cogitationes hominis, quæ ſunt in ſpiritu hominis, niſi ipſe homo cuius eſt ſpiritus. prima Corinthio. ſecundo, vel ille, qui illabitur ſpiritui, & iſte eſt Deus, quia cum ſint cogitationes in ſpiritu, nemo illas nouit, niſi qui intrat eſſentiam ſpiritus, & iſte eſt Deus, ſicut ergo apparebat Chriſtum poſſe aliud intra ſpiritus Phariſæorum, quia nouerat eorum cogitationes, ita poſſet in ſpiritu paralytici ad remittendum ei peccata, ſic dicit Hieronymus ſuper Matthæum, ſcribæ arguunt Chriſtum blaſphemiæ, videns autem cogitationes eorum oſtendit ſe Deum, qui poteſt cognoſcere, & quodammodo tacens loquitur, eadem potentia, qua cogitationes veſtras intueor, poſſum, & hominibus delicta dimittere, ex vobis intelligite qd paralyticus conſequatur.

De ſecundo patet, quia ſanauit paralyticum, & tamen iſtud eſt infinitę poteſtatis, ſcilicet, illum ſubito ſanare, quod nulla virtus creata facit: ideo etiam ex hoc Deus eſſe oſtenditur, duo tamen miracula ſimul fecit, vt abundantius oſtenderet, quod volebat: etiam, quia quidam perſuaderentur magis per ſpiritualia, ſcilicet, ſapientes, alij vero magis per corporalia, vt populus, ſic dicit Chryſoſtomus ſi increduli eſtis erga primum, ſcilicet, remiſſionem peccati, ecce aliud adijcio dum intima veſtra patefacio, quin & aliud dum paralytici corpus conſolido. ſufficienter ergo ſe Deum eſſe oſtendit.

An Chriſtus ſufficienter oſtendit ſe habere poteſtatem remittendi peccata. Et quòd Prophetæ miracula non faciebant, ſed Deus ad eorum preces, propterea Chriſti miracula neceſſario oſtendunt ipſum eſſe Deum. Quæſt. XXI.

QVAERETVR an Chriſtus ſufficiēter oſtēdit ſe habere poteſtatem remittendi peccata.

Dicendum, quòd ſic, quia quandocunque aliqua duo conuertuntur, quicunque probat vnum probat alterum, vt ſiquis oſtendat ſe eſſe riſibilem probat ſe eſſe hominem, ſed Deum eſſe, & peccata remittere poſſe conuertuntur, ſicut dixerunt Scribę, quis poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus Mar. ſecundo, & Lucæ quinto, Chriſtus tamen probauit ſufficienter ſe eſſe Deum, vt patet præcedenti quæſtione: ergo per hoc probat ſe peccata remittere poſſe.

Ipſe quoque innuit ſe ſufficienter probare iſtud cū dicit. vt autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem dimittendi peccata, ait paralytico ſurge, & vade, & ſic dicit, quòd per hoc ſcire poterant, ideſt, apte cognoſcere, quòd peccata dimittere poterat.

Sed dicetur, quòd non erat ſufficiens probatio, qa etiam alij Prophetæ miracula fecerant, conſtat tamē, quòd illi peccata remittere non poterant, quia erant puri homines, nec aliquis eorum de ſe hoc aſſeruit.

Aliqui dicunt, ꝙ apparebat Chriſtum eſſe Deum ex miraculis, quæ faciebat, quia Prophetæ faciebant miracula orando, & cum quadam difficultate, quaſi non eſſet in eis poteſtas ad hoc, ſed ab extra illam haberent, vt patet quando Elias ſuſcitauit filiū viduę. 3. Reg. 17. & Eliſæus alium. 4. Reg. 4. nam diu orabāt & incuruabantur ſuper eos ad calefaciendum carnē mortuorum. Chriſtus autem dicebat mortuis ſurgite & immediate ſurgebant. Luc. 7. & Io. 11. ideo apparebat eum eſſe Deum.

Dicendum, ꝙ iſtud non facit plenam probationē: bene eſt enim ſignum ad hoc oſtendendum, ſiquis F tamen velit proteruire non probat ſufficienter, quia poterat dici, ꝙ Chriſtus non erat Deus, ſed fuit Propheta magis Deo acceptus quàm cęteri Prophetæ: ideo conceſſit ei facere miracula excellentiori modo quàm alij fecerant. Alij dicunt, quòd non ſolum ex modo, ſed etiam ex rebus factis apparebat Chriſtum eſſe Deum, quia plura miracula, & maiora fecerat q̃ Prophetæ, & per iſtud ipſe oſtendit ſe eſſe Deum, ſic patet Ioan. 15. ſi opera nō feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem viderunt & oderunt me.

Dicendum, ꝙ etiam ex maioritate miraculorū nō conſtat neceſſario ipſum eſſe Deum, quia poterat dici, ꝙ ei tanquam viro ſancto conceſſit Deus maiora
G miracula facere, & excellentiori modo: eſt ergo illud ſignum, ſed non plena probatio. dictum autem Chriſti non probat ſolum ex eo, quòd fecit maiora miracula quàm alij, ſed quia fecit ad oſtenſionem virtutis ſuę. Dicendum ergo aliter, ꝙ Chriſtus ſufficienter, & neceſſario probauit ſe eſſe Deum potentem peccata remittere ex his miraculis. ſ. quia iſta miracula inducta ſunt ad hoc probandum: ideo impoſſibile erat, ꝙ fierent, niſi verum eſſet id, ad quod inducebantur: nā conſtat, quòd miraculum non fiebat per Prophetas, ſed ad preces eorum fiebat per Deum in ſignum, & teſtimonium eius, quòd Prophetæ volebant oſtendere, ſic dixit Samuel Iudęis quando voluit oſtendere ꝙ peccauerunt petendo regem 1. Reg. 12. inuocabo do-
H minum, & dabit voces, & pluuias, & ſcietis & videbitis ꝙ grande malum feceritis petentes ſuper vos regem, ſic etiam 4. Reg. 1. dixit Elias ſi homo Dei ſum deſcendat ignis de Cœlo, & ita fuit, iſtud autem dabat Deus tanquam ſignum infallibile ad cognoſcendum aliquem eſſe Prophetam verum, ſcilicet, ſi diceret ſe a Deo miſſum, & in teſtimonium huius prædiceret aliquod ſignum eueniret Deuteronom. 18. hoc autem erat, quia præſupponitur ꝙ omnia miracula a Deo ſunt, & Deus nō poteſt eſſe teſtis falſitatis: ideo non faciet miraculum, niſi ad confirmationem rei verę, ſic autē fuit hic, quia Chriſtus dixit quòd remittebat peccata, & induxit ad probandum hoc miraculū: ergo impoſſibile erat falſum eſſe, ꝙ prædixerat, patet quia dixit, vt autem ſciatis, quia filius hominis habet
I poteſtatem dimittendi peccata ait paralytico, ſurge, & vade, & ita factū eſt: ergo erat iſta probatio neceſſaria. ſ. ꝙ Chriſtus eſſet Deus. Alij autem Prophetæ miracula fecerunt non tamen ad oſtendendum, ꝙ poſſent peccata dimittere, vel ꝙ quiſquam eorum erat Deus, ſed ad alios fines, vt apparet ex variis locis Scripturæ vbi ponuntur eorum miracula: ideo ex miraculis Chriſti etiam ſi non eſſent maiora q̃ miracula Prophetarum per ſua miracula probaretur eſſe Deus, & iſte modus ſolus eſt per quem neceſſario Chriſti miracula probant eum eſſe Deum. ſ. quia inducebat illa ad probādum hoc, cęteri autem modi ſunt calumniabiles. hoc modo intelligitur Chriſti dictum Ioan. 15.
K ſi non feciſſem opera in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, ideſt, ſi nō feciſſem magna opera ad oſtenſionem virtutis meę, talia autem nemo fecit, quia nullus prophetarum fecit vnquam miraculum ad oſtenſionem poteſtatis ſuæ, ſed ad Dei gloriā, & ad alios fines, & non poteſt intelligi de ſola differentia magnitudinis operum eius ab aliis, quia tunc potius crederemus, ꝙ quilibet Apoſtolorum eſſet Deus quàm Chriſtus fuerit Deus, quia plura valde miracula, & maiora fecerunt aliqui eorū q̃ Chriſtus, ſic ipſe dixit Io. 14. qui credit in me opera, quæ ego facio. & ipſe faciet, & maiora horum faciet, & tn̄ nemo Apoſtolorū faciebat miracula ad oſtendendā ptātem ſuā, ſed ad oſtēſionē glorię Chr̄i, & cōfirmationē legis eius quam

quam ipsi prędicabant Mar.16. illi autem profecti prę dicauerunt Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis,

Quare Christus dixit potius, quòd remittebat peccata quàm faceret aliquo modo aliud miraculum ad ostendendum se esse Deum. Quæst. XXII.

QVAERETVR cum Christus voluerit ostendere se esse Deum per aliqua, quæ Deo competerent, quare potius dixit, ꝙ remittebat peccata quàm faceret aliquod aliud miraculum, quia per quodlibet miraculum ostenditur diuina potestas.

Dicendum, quòd sicut dicitur primo Posterio. ille qui vult aliquid probare debet procedere ex veris, & notis, vel saltem ex eis, quæ videntur respondenti, & melius est arguere ex eis, quæ videntur respondẽti, quàm ex simpliciter notis; quę forte non videntur ei talia esse: ita autem est de miraculis, quia per quodlibet miraculum probatur diuina potestas, quædam tamen magis persuadentur quibusdam probationibus quàm alijs, ita erat autem de Iudæis, quia credebant istam esse solius Dei conditionem, scilicet, peccata posse remittere, de miraculis autem non credebant sic, quia multi Prophetę miracula fecerant, nemo tamen eorum poterat peccata remittere, nec etiam quisquam eorum hoc asseruit: ideo magis ostendebatur se esse Deum per hoc quàm per alia miracula.

Aliter etiam dici potest, & melius, quòd Christus fecisset quodcunque aliud miraculum ad hoc ostendendum si aliquid probaret, & tamen nihil probabat, quòd patet, quia si Christus miracula faceret nihil præmittendo nihil confirmaretur per illa miracula, sed solum appareret, quòd Deus operabatur per illum, ad hoc autem quòd ostenderet per miracula se esse Deum oportebat, quòd prius diceret ego sum Deus, & tunc illud per miracula probaret, non tamen decuit, ꝙ Christus diceret palam ego sum Deus, vt ostensum est supra quęstione decimaseptima, oportuit ergo ꝙ diceret aliud ęquiualens huic quod est esse Deum, & probando illud constaret ipsum esse Deum, & ad hoc Christus inuenit conuenientem modum dicens, quòd peccata remittebat, quia remittere peccatum est esse Deum, sicut dixerunt Scribę, & ista fuit vera causa, quare Christus hoc dixit, & non est simile de hoc, & de miraculis, quia miracula sunt ad probationem alicuius rei, istud autem non erat ad probationem cum non esset apparens, sed potius ad probationem eius duo miracula inducta sunt, scilicet, cognoscere cogitationes, & sanare paralyticum. propter hoc ergo solum Christus dixit istud tanquam si diceret ego sum Deus, & tamen non potuit illud dici sine scandalo intolerabili, vt ostensum est supra quęstione decimaseptima, istud autem potuit,

Quare Christus induxit vnum miraculum ad probationem alterius, vbi quòd eiusdem sit virtutis animæ & corporis vitia dimittere. Quæst. XXIII.

QVAERETVR, quare Christus induxit hic vnum miraculum ad probationem alterius: nam Christus dimisit peccata paralytico, quod erat miraculum: ideo non oportebat istud probari per alia, quia miracula sunt quędam ostensiones diuinæ virtutis, & illa non probantur per alia notiora.

Dicendum, quòd Christus remisit peccata, & per

A hoc sequebatur, quod remittere poterat, non tamẽ constabat an vere remiserit, quia iste erat actus spiritualis, & ideo induxit ad hoc duo miracula, scilicet, quòd cogitationes illorum cognouit, & paralyticum sanauit. sic dicit Hieronymus super Matthæum vtrum enim sunt paralytico peccata dimissa solus nouerat, qui dimittebat. surge autem, & ambula tam ille qui surgebat quàm illi qui surgentem videbant poterant approbare: quamquàm eiusdem virtutis sit, & corporis, & animæ vitia dimittere, inter dicere tamen & facere multa distantia est: fit ergo carnale signum, vt probetur spirituale. poterat etiam Christus alio modo hoc probare, quia Ioannes Baptista prædixerat de eo, quòd peccata dimitteret.

B Ioannis primo, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & illud testimonium erat conueniens, quia Iudæi valde credebant Ioanni: omnes enim eum tanquam Prophetam habebant infra vigesimoprimo, & Marc. vndecimo, Christus tamen noluit vti illo testimonio Ioannis ostendens, quòd ipse habebat aliud testimonium efficacius, scilicet, miracula, quæ erant probatio necessaria, sic Christus dixit Iudæis, Ioannis quinto, vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati, ego autem ab homine testimonium non accipio: habeo enim testimonium maius Ioanne, opera quæ ego facio testimonium perhibent de me. noluit ergo Christus allegare illud testimonium Ioan. sed fecit duo miracula ad hoc ostendendum, quia licet istud esset mira-

C culum, erat tamen occultum, sicut quòd Christus cognosceret Iudæorum cogitationes miraculũ erat, non tamen constaret de hoc, nisi ipse dixisset eis, quod cogitabant, & sic verbum fuit probatio cogitationis, ita hic sanare paralyticum, quod erat miraculum exterius, fuit probatio interioris miraculi, scilicet, remissionis peccatorum factæ paralytico.

Quare Christus dixit remittuntur peccata, & non remitto. Quæst. XXIIII.

D QVAERETVR, quare Christus dixit remittuntur peccata tua, non dixit remitto cum ipse remitteret.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad euitandum calumniam Scribarum, quia si diceret remitto appareret, ꝙ de se loquebatur, dicendo autem remittuntur, poterat referri ad Deum.

Dicendum verum esse, quòd ista verba poterant recipere benignam interpretationem, vt essent vera si Christus fuisset purus homo, tamen non dicebat ipse ad hunc sensum, quia potius ipse volebat de se ostẽdere, ꝙ peccata remitteret cum dixerit. vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem remittendi peccata: etiam quia ad hoc induxit miraculum, & tamen si de Deo loqueretur frustra esset hoc facere.

E Dicendum ergo ꝙ Christus de se loquebatur, & ita intelligi volebat, dixit tñ remittuntur quasi loquat̃ de alio, & hoc, quia est modus loquendi quorundam ꝙ de seipsis tanquam de alijs loquant̃, sic enim sæpe Deus loquitur in veteri testamento, vt Exo. 20. nam dixit ego sum Dñs Deus tuus. & postea dixit non assumes nomẽ Dei tui in vanum, cum deberet dicere nõ assumas nomen meum, etiam dixit sex diebus fecit Deus cœlum, & terram, & non dixit feci ego, ita Christus locutus est de se hic quasi de alio.

Secundo potest dici, ꝙ fecit hoc ex causa, scilicet, humilitate, qa peccata remittere, erat magna excellẽtia, & nolebat ore suo se laudare, & cũ necesse esset de se

se magna dicere, sicut hic, dicebat illa eo modo, quo sonarent minus in laudem, sic dicit Chrysostomus cum allocutus est infirmantem non dixit dimitto tibi peccata propriam exprimens potestatem, sed remittuntur tibi peccata, coegerunt tamen Scribæ eum, vt postea magis exprimeret, & dixit vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet dimittendi peccata.

Quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata. Et quòd peccata mortalia quantum ad reatum pœnæ, vt plurimum post vitam remittuntur. Quæst. XXV.

QVAERETVR, quare dixit Christus potestatem habet in terra dimittendi peccata.

Dicendum, quòd propter duo. Primo ad tollendum errorem Scribarum, quia ipsi putabant, quòd solus Deus, qui in cœlo est peccata dimitteret, inter homines autem nemo esset, qui posset illa dimittere, Christus autem dixit, quòd filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, idest, aliquis homo, qui est in terra inter vos habet potestatem dimittendi peccata, ille autem Deus est.

Secundo dicitur hoc, quia peccati remissio solum fit in terra, idest, quandiu homo viuit, quòd verum est de mortali quantum ad maculam: nam quantum ad reatum pœnæ, vt in plurimum dimittitur post hanc vitam, scilicet, expletis pœnis Purgatorijs, venialia autem post hanc vitam remitti possunt tam quantum ad maculam quàm ad pœnam, quia tamē peccatum proprie est ipsum mortale, cum ipsum solum a Deo separet, & istud remittitur proprie quantum ad maculam, quòd solum fit in vita: ideo proprie loquendo peccata solum in vita remittuntur nobis, & hoc est super terram peccata remitti, sic dixit Christus Petro infra decimosexto, quemcunque solueris super terram erit solutum, & in cęlo, sic dicit Theophilus, vide quòd in terra dimittit peccata dum enim sumus in terra peccata nostra dolere possum⁹, postquam vero a terra tollimur non valebimus confiteri: clauditur enim ianua. iste est conueniens sensus, & tamen quantum ad propositum magis facit pręcedens, eo quòd Christus volebat innuere, quòd non solum Deus in cœlis habitans (vt Iudæi putabant) poterat peccata remittere, sed etiam aliquis homo manens in terra, iste tamen non differebat a Deo, qui est in cœlis.

Quare Christus cum de seipso loqueretur non dixit vt sciatis, quia habeo potestatem. Et quare sæpe se vocat filium hominis: Ex quo non debemus magna de nobis dicere, nec sentire. Quæst. XXVI.

QVAERETVR cum Christus loqueretur de seipso, quare dixit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, & non dixit, vt sciatis, quia ego habeo potestatem.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, vt euitet de se dicere magnalia inquantum potest, & quia necesse erat hic magna dicere, scilicet, de potestate dimittendi peccata, saltem locutus est de se, quasi de alio loqueretur, vt per hoc minus se laudare videretur, in quo nos instruit, nec magna de nobis ipsis sentire, nec dicere, sed cum aliquid dicendum sit potius ad Ironiam, quæ est infra veritatem, aut veracitatem, quàm ad iactantiam, quæ supra illam est declinemus: sic enim quando paralytico remisit pecca-

F ta non dixit dimitto tibi peccata tua, sed dimittuntur quasi de alio loqueretur, vt dictum est supra quęstione vigesimaquarta.

Secundo fuit ad ostensionem vere humanitatis, erat enim verus homo, sicut verus Deus, & sicut oportuit, quòd ostenderet se esse Deum, ita oportuit, quòd ostenderet se esse hominem: multi enim heretici dixerunt, quòd non fuit homo, sed solum Deus, & quòd corpus assumptum non fuit de humana specie, sed phantasticum, vt ergo confunderentur ex verbis eius sæpe se hominem, & filius hominis appellauit, & ad hoc melius adhuc dicitur, quòd sit filius hominis quàm quod sit homo, quia qui est filius hominis necesse est, quòd sit de humana specie,
G cum ab homine non deriuetur, nisi humana natura, homo potest accipi pro eo, qui exercet opera hominis, & habet humanam figuram, etiam si non habeat hominis substantiam, cum autem dicitur, quòd est filius hominis, significatur veritas naturæ, quia per natiuitatem ab homine cępit esse homo: ideo fuit conueniens Christo, quòd sępe vocaret se filium hominis.

Tertio fuit propter Iudæos, quia non poterant intelligere, quòd esset aliquis simul homo, & Deus, & ideo ante hoc Christum purum hominem putabant: nunc vero, quia ostendit se posse peccata remittere quod ad solum Deum pertinet, putaret forte aliquis, quòd erat Deus, & non homo, licet
H haberet figuram humanam: ideo nunc quando dixit se habere potestatem dimittendi peccata dixit, quòd erat filius hominis, vt appareat, quòd in eo erant simul vera Deitas, & vera humanitas.

Quarto fuit propter humilitatem, quia licet Christus esset Deus & homo, noluit nominare se a Deitate, quæ erat in infinitum excellentior humanitate, sed hominem se esse dixit, vt instruat nos sublimia, & excelsa nomina non appetere, sed vera virtute esse contentos quibuscunque nominibus appellemur, quia voces nullam excellentiam conferunt, sed significant.

Quinto fuit ad tollendam ambiguitatem, quia si diceret ego habeo potestatem dimittendi peccata,
I cum ego sit nomen personæ, & Christus esset persona Diuina, & non humana, quia erat vnicum suppositum, posset putari, quòd ad solam Deitatem pertinebat illa remissio peccatorum, vt ergo videatur, q̃ non solum ad se Deum, sed etiam ad se hominem pertinebat ista remissio, dixit, quòd filius hominis, idest, ipse existens filius hominis poterat peccata remittere, & verum est, quòd Christus homo peccata remittebat, licet non competeret sibi hoc ex parte humanitatis.

Sexto fuit ad exaltationem naturæ humanæ, vt totam speciem humanam Christus ostenderet exaltatam per illam humanitatem particularem quam ipse assumpserat, & ideo quando agitur de rebus magnæ
K excellentiæ appellat se filium hominis, & ita fuit hic quia agebatur de remissione peccatorum, quæ ad solum Deum pertinet, vt videatur, q̃ ista opinio communicata est homini per vnionem naturæ humanæ ad Diuinam personam, sic etiam infra vigesimosexto, quando Cayphas, quæsiuit a Christo an ipse esset filius Dei benedicti dixit Christus ammodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei. vt innuat, quòd homini communicatum est sedere ad æqualitatem Dei, sic etiam quando significauit potestatem iudiciariam sibi traditam super totum orbē vocauit se filium hominis infra vigesimoquarto, scilicet, videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa, & maiestate.

Quare

Quare paralyticus non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones, cum tamen beneficia duo Christus huic paralytico contulerit.
Quæst. XXVII.

QVAERETVR de isto paralytico cum Christus benefaceret ei, quare non loquebatur, nec dabat gratiarum actiones: nam non legitur hic in omnibus istis quicquam locutus.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia paralyticus erat propter corporis morbum positus in ecstasi mētis, & ita nihil poterat loqui.

Sed hoc non sufficit, quia istud staret a principio quando nondum erat sanatus, sed Christus dixit ei remittuntur tibi peccata tua, postquam tamen sanatus est, poterat libere loqui.

Alij dicunt, quòd iste paralyticus erat totus carnalis, & non respiciebat ad beneficium remissionis peccatorum: ideo gratias non agebat, nec loquebatur qcquam, sic dicit Ioannes Papa audit veniam, & tacet paralyticus, nec vllam respondet gratiam, quia plus corporis, quàm animæ tendebat ad curam: merito ergo Christus offerentium recipit fidem non vecordiam, sic iacentis.

Dicendum, quòd Christus contulit isti paralytico duo beneficia, scilicet, peccata remisit, & morbum curauit, & fuerunt distincta in tempore, quia quando dixit remittuntur tibi peccata tua, remisit peccata, sed non sanauit ab ęgritudine, quia interim murmurauerunt Scribę intra se de hoc verbo, & Christus voluit inducere curationem paralytici in testimoniū remissionis peccatorum dicens, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ait paralytico. surge & vade, & sic non fuerunt simul ista duo.

Ideo de primo beneficio non potuit dare gratias paralyticus Christo tunc quando collatum est, quia adhuc languebat corpore, & forte loqui non poterat toto corpore dissolutus.

De secundo autem gratias egit, quando iam sanatus erat a morbo, & tunc forte pro vtroque simul egit gratias. De primo patet, quia dicit Hiero. super Matt. non autem vbique ab ægris Christus quærit fidem, puta cum insaniunt, vel ab ægritudine in excessu mētis fuerint, & sic innuit, ꝙ iste paralyticus erat in excessu mentis, & ideo non requirebatur ab eo fides, sed a portantibus, vel etiam dato, ꝙ nō esset alienatus mente, esset saltem non potens loqui præ languore, & tunc licet Christus ab eo exigeret fidem in corde, tamen non exigebat fidem, idest, fidei confessionē, & hoc tenet Chrysostom. dicens, ꝙ istius paralytici fuit magna fides antequam sanaretur, quia non permisisset se mitti per tegulas, nisi crederet, De secundo patet, quia Lucæ quinto, dicitur de isto paralytico confestim surgens coram illis tulit, in quo iacebat, & abijt in domum suam magnificans Deum, & tunc credendum est, quòd magnificaret pro vtroque beneficio, licet vnum esset sensibile, & aliud non.

Ad dictum Ioannis Papę dicendum verum esse, ꝙ iste paralyticus præcipue tēdebat ad curationem morbi, immo solum tendebat ad eam, quia non venerat ad Christum, vt ei peccata remitteret, sed vt eum a morbo curaret, & tamen in hoc non peccabat, quia remissio peccati potest aliàs haberi a Deo per solum motum cordis etiam si ad Christum corporaliter nō veniretur. ꝙ tamen paralyticus tacuit quando Christus dixit remittuntur tibi peccata tua non est sensus, ꝙ hoc fecerit quasi ex ingratitudine, vel contemnendo remissionem peccatorum, sed quia morbo grauatus loqui non poterat, & sic potest dici, quòd

A paralyticus habebat vecordiam quantum ad ea, quæ foris apparebant cum nihil loqueretur, non tamen vere, quia animum bonum habebat, vt dictum est.

Quare viso hoc miraculo turbæ timuerunt.
Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd viso hoc miraculo turbæ timuerunt.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo forte timuerunt propter crimen, ꝙ inceperant Christo imponere, quia dixerant Scribę hic blasphe-
B mat, Christus autem ostendit per miraculum, ꝙ poterat peccata remittere, & hoc videntes turbæ timerent, quòd posset eis nocere pro crimine quod de eo cogitauerant.

Secundo potest accipi timuerunt, idest, ex timore abstinuerunt a prosecutione criminis, quia dixerant Scribę intra se hic blasphemat, & intendebant contra Christum procedere pro blasphemia, nunc vero videntes, quòd per miraculum probauerat veritatem dicti sui, & erat potens, timuerunt aliquid vltra facere contra ipsum, & abstinuerunt, & ita exponit Nicolaus.

Tertio potest accipi timor pro admiratione, quia quando aliqua res est excellenter magna tanta est ad-
C miratio de ea, quòd timere videmur, & ita accipitur vnum pro altero, hoc patet, quia sicut dicitur hic timuerunt dicitur Marc. secundo, ita vt admirarentur.

Quarto potest accipi, quòd vere timuerunt videntes Christum fecisse istud opus mirandum, ita enim quando Iudæi videbant aliquos facientes mirabilia timebant illos, sic patet primo Regum duodecimo, quando præsente populo ad inuocationem Samuelis Deus dedit pluuias, & tonitrua, dicitur quòd omnis populus timuit nimis Deum, & Samuelem. Christus autem fecerat nūc rem maiorem quàm Samuel, ideo turbę timuerunt, scilicet, timuerunt Deum, & timuerunt Christum, quia videbant eum esse potentem ad nocendum, vel benefaciendum eis, & aliquo
D modo pertinebat iste timor ad reuerentiam, quia simul Christum honorauerunt tanquam excellētem, & timuerunt eum tanquam nocere potētem, & prouenit iste timor ex quadam incredulitate: nam si credidissent non timerent, sed diligerent, sic dicit Ambros. super Luc. diuini operis miracula maluerunt timere quam credere, si autem credidissent non timuissent vtique, sed dilexissent: perfecta enim dilectio foras timorem excludit.

An Iudæi peccauerint, quia non honorauerunt Christum digno honore, cum plurima & magna miracula exhibuerit. Et quem magis eum esse existimabant.
Quæst. XXIX.

E QVAERETVR an peccauerunt isti Iudæi, quia non honorauerunt Christum digno honore. nam cum viderunt istud miraculum non laudauerūt eum, vt Deum, sed vt hominem putauerunt. nam dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talē hominibus. Aliqui dicunt, ꝙ peccauerunt, quia sicut dare idolo laudem Diuinam est peccatum, & est idolatria, ita Deo non dare diuinum honorem peccatū est, quia est subtrahere ei latriam, vel non impendere ei illam cum sit debita: sic enim ad Roman. primo. Apostolus arguit Gentiles, & maxime Philosophos dicens, qui cū Deū cognouissent non vt Deum glorificauerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, & postea dicitur, ꝙ propter hoc tradidit eos Deus in

reprobum sensum: ergo ex hoc solo, quòd Deum non laudabant vt Deum, peccabant, Christus tamen ostendit hic manifeste signa Deitatis suæ, & isti non laudauerunt eum, vt Deum, ideo videtur, quòd peccauerint.

Secundo patet, quia istud fuit ex quadam incredulitate, vt dicit Ambros. scilicet diuini operis miracula maluerunt timere quàm credere, si autem credidissent non timuissent vtique, sed dilexissent, incredulitas tamen peccatum est: ergo peccauerunt.

Alij dicunt, quòd Iudæi dederunt hic Christo cõgruam laudem tanquam Deo, & homini: nam tota potestas quam Christus homo habet est communicata, & prędicatur de ipso Christo homine non ex parte humanitatis, sed quia per vnionem humanæ naturæ ad verbum diuinum consecuta est natura humana istam excellentiam: hoc autem totum est ex eo quod Deus dignatus est naturam nostram sibi vnire: ideo totam illam perfectionem quam ex hac vnione habet natura nostra dedit sibi Deus, & sic verum est, quòd Deus dedit hanc potestatem homini.

Dicendum tamen, quòd non stat, quia tunc debebant dicere, qui dedit talem potestatem homini, scilicet, isti homini Christo, quia sola humanitas sua est vnita Diuinę personæ, dixerunt tamen qui dedit talẽ potestatem hominibus, ostendentes multis esse hoc collatum: ergo non laudauerunt eum digne.

Est dicendum, quòd turbæ non laudauerunt hic Christum digne, & tamen non oportet dici, quòd peccauerunt. De primo patet, quia Christus per hęc miracula sufficienter ostendit se esse Deum habentem potestatem remittendi peccata: illi tamen non laudauerunt eum tanquam habentem potestatem in se, sed tanquam ab alio exterius acceperit, inquantum dicitur, qui dedit talem potestatem hominibus, etiam quia non crediderunt, nec laudauerunt eum, vt Deũ, quia dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem, & non dicitur glorificauerunt ipsum, etiã quia fecerunt eum alijs hominibus consimilem cum dixerũt, qui dedit talem potestatem hominibus, istud autem fuit, quia Iudæi per ista miracula adhuc nõ cognouerunt Christum esse Deum, sic dicit Chrysosto. paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum, non tamen putabant eum Deum esse, istud autem erat, quia adhuc cor Iudęorum erat aggrauatum, & non poterant ascendere ad hanc altissimam cognitionẽ, scilicet, quòd Christus, qui verus homo erat esset Deus, & ideo etiam per omnia ista miracula, quæ faciebat non credebant eum esse Deum, sed esse virum sanctum, & Prophetam excellentem: nam quando mortuos suscitabat (quod vulgares maximum miraculum putant) dicebant, quòd erat Propheta magnus Lucæ septimo, quando suscitauit filium viduę: nam dixerunt Propheta magnus surrexit in nobis, & quia videbant eum maiora facere quam fecissent alij Prophetę iudicabant de ipso homines varie, nemo tamẽ ipsum plus quam hominem putabat, sic dicitur infra decimosexto, cum Christus dixit discipulis, quẽ dicunt homines esse filium hominis? idest, me, & illi dixerunt alij Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij vnum ex Prophetis. erat autem ista cognitio valde imperfecta, quia non solum iudicabant eum esse purum hominem, sed etiam saltem non iudicabant eum esse Messiam per hoc adhuc putantes aliquem perfectiorem ipso esse venturum: nam de Messia creditum erat apud Iudæos, quòd nullus homo melior ipso futurus erat, & ideo quidam Iudęi interdum videntes magna miracula Christi, quasi sub dubio dicebant eum esse Messiã Ioan. septimo, Christus cum venerit nunquid plura signa faciet quàm

F hic facit, quasi dicat, non videtur, ꝙ quisquam plura facere possit veruntamen determinate, & publice nemo illum Messiam dicebat: ideo inter omnes illas opiniones, quas Apostoli narrauerunt de Christo, infra decimosexto, nullus erat qui diceret, quòd esset Messias, sed quando quæsitum est de hoc a discipulis dixit Petrus, tu es Christus, idest, Messias. erat ergo valde aggrauatum cor Iudæorum, vt non crederent id, ꝙ Christus eis ostendebat. De secundo dicendum, ꝙ non oportet dici istos peccasse, sed solùm habuisse imperfectionem quandam, quia plura credere poterant quàm credebant, hoc autem erat propter magnam imperfectionem, quia cum essent valde rudes G difficile erat eis subito ascendere ad hanc rem insolitam, & difficiliorem inter cętera credibilia, scilicet, Deum esse hominem. istud enim facilius credere potuissent Gentiles, quia homines transferri in Deos asserebant, Iudæis autem erat hoc valde vetitum, scilicet, vt non putarent Deum habere similitudinem aliquam viri, nec fœminæ, nec alicuius animalis, sic dicitur Deuteronomij quarto, custodite animas vestras sollicite, non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est vobis Dominus in Oreb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis imaginem masculi, vel fœminæ, sic etiam dicitur Isa. quadragesimo: cui ergo similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei, quasi dicat, nulla similitudo eius reH periri potest: ideo quicquid Christus faceret hoc solum putabant, quòd ipse erat vir sanctus valde acceptus Deo, & hoc aliquid erat, quia ita paulisper per gradus venirent ad cognoscendum eum esse Messiã, & deinde, quòd esset Deus, sic dicit Chrysostomus paulatim serpunt Iudæi magnificantes Deum non tamen putabant eum Deum esse, obstabat enim eis caro, nec tamen erat modicum existimare eum præcipuum esse mortalem & a Deo processisse. hoc autem dicit, quia Mar. secundo, dicitur, quòd facto isto miraculo dixerunt turbę, nunquam sic vidimus: hoc etiam Christus voluit, quia vt dictum est supra quæstione decimaseptima, ipse nolebat dicere palam se esse Deum, vel Messiam, vt non impedirentur I mors sua, sed taliter dicebat, quòd credi posset si quis attenderet, & non omnino ignoretur eum hoc dixisse. Tertio fuit, quia Christus ad hoc occasionem præstitit dicens, vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata: ideo sicut ipse dixit, quòd homo haberet istam potestatem, ita illi de hac potestate homini tradita locuti sunt, quia dicitur in litera glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus. & sic non oportet dici, quòd peccauerint, sed quòd fuerunt imperfecti non credentes sufficienter ea, quæ Christus de se ostendebat, nec eum iuxta dignitatem suam quam ostenderat laudantes.

Ad primum dicendum, quòd non fuit de istis, sicut de Prophetis Gentilium, quia illi cognouerunt K Deum, & non laudauerunt, vt Deum: ideo sunt inexcusabiles ad Roman. primo, scilicet, ita vt sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, hic autem Iudæi non cognouerunt Christum esse Deum: ideo non potuerunt laudare, vt Deum, si autem cognouissent peccarent non adorantes eum: non ergo sunt culpabiles, quia eum non adorauerũt vel laudauerũt, sed de imperfectione, & ruditate sunt arguendi, quia facta plena probatione, quòd esset Deus ad hoc credendum aut intelligendum assurgere non potuerunt. Ad secundum dicendum, ꝙ in turbis fuit nunc quædam incredulitas, non tamen veniebat ex iniquitate, sed ex imperfectione, quia non

non fuerunt ipsi manifeste resistentes, sed non potuerunt maiora cognoscere: hoc dicitur propter sapiẽtes Iudæorum, qui aliquid de Christo cognoscebant, & tamen non solum non honorabant eum, sed etiam oderant illum Ioan. decimoquinto, si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, nunc autem viderunt, & oderunt me, hic autem non fuit sic, quia illi, qui oderant Christum quando videbant eum miracula facere nõ laudabant Deũ tanquam istud esset a Deo, sed dicebant in Beelzebub principe dęmoniorum dæmonia eijcit infra duodecimo, & Lucæ vndecimo: hic autem turbæ laudauerunt Deum, & dixerunt ista ab eo esse, scilicet, qui dedit talem potestatem hominibus: ergo bono animo erant ad Christum, & sic non peccauerunt, licet non laudauerunt eum vt Deum.

An dixerunt verum istæ turbæ dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus.
Quæst. XXX.

QVAERETVR an dixerunt verum istæ turbę dicentes, qui dedit talem potestatem hominibus.

Dicendum, quòd si accipiatur istud stricte falsum est, quia hic facta sunt duo miracula ad probandum vnum, scilicet, cognitio cogitationum & sanatio paralytici, & per hæc probata est remissio peccatorum: nullius tamen istorum potestas dari potest homini.

De primo patet, quia nemo potest cognoscere cogitationes hominis, nisi Deus, potest autem Deus reuelare Prophetis quid homines cogitent, & ita ipsi cognoscunt istud quod eis reuelatur, & hoc est, quod homines cogitant, ipsi tamen non cognoscunt quomodo homines illa cogitent, quia non vident corda eorum, maxime quia non dicitur hic, quòd homines ista faciant, sed quòd sit eis data potestas ad hoc, & si data esset iam ipsi illam haberent, & possent per eam operari quandocunque vellent, ꝙ falsum est.

De secundo patet, quia paralyticum sanare est infinitę potestatis: non potest autem aliquid esse infinitum, nisi Deus: ideo sicut nulli rei, quæ est extra Deũ potest communicari, quòd sit Deus, ita nec potest communicari potestas infinita illi.

De remissione peccatorum eadem ratio est, quia remittere peccata est esse Deum, cum peccata omnia non sint facta, nisi contra Deum: nemo ergo potest illa remittere, nisi Deus, quia si alicui communicaretur istud, communicaretur ei, quòd esset Deus. potestas tamen faciendi miracula nulli potest communicari, vt magis dicetur Mar. secundo, vbi agetur de miraculis in generali, remissio etiam peccatorum nulli communicatur. an vero possint homines peccata remittere, & qui homines, & quomodo, & alia circa hoc dicetur Mar. secundo: non ergo erat verum, quòd Deus dedit hanc potestatem hominibus.

Sed dicet aliquis, ꝙ ista potestas data est homini Christo: nam Christus homo faciebat miracula, & peccata remittebat, sicut ipse dixit supra in litera, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata.

Dicendum, ꝙ hoc verum est, & tamẽ turbę nõ sic intellexerunt, quia tũc crederent Christum esse Deũ, & hominem, & tamen non crediderunt, vt ostẽsum est præcedenti q. Item quia dixerunt, qui dedit talem potestatem hominibus, & sic non soli Christo innuebant hanc potestatem traditam, sed etiam alijs hominibus interdum tradi, & tamen falsum est, quia sola Christi humanitas diuinę personę vnita est: ideo non intellexerunt sic. Est tamen dicendum, ꝙ non cõstat, an ista verba fuerint turbarum, vel ipsius Euangelistæ, si fuerunt Matth. certum est, ꝙ vera sunt, quia diceret ea in bono sensu. s. qui dedit talem potestatem hominibus. i. dignatus est opera tantę potestatis exercere per homines quasi per quosdam ministros, vel quòd Deus sit promptus ad vocem hominis quasi obediendo ei, vt faciat ea, quæ homo dixit, & tali modo loquitur Scriptura, sicut dicitur Iosue decimo, quòd dixit Iosue Sol contra Gabaon ne mouearis, & postea dicitur non fuit ante nec postea tam longa dies obediente Deo voci hominis. si autem sint ista verba turbarum poterit esse, ꝙ errauerint putando, ꝙ ista potestas poterat communicari homini, licet homo nõ haberet eam a seipso: nesciebant enim an sequeretur ex hoc inconueniens. s. esse Deum illum cui communicabatur ista potestas. Potest etiam dici, ꝙ turbę habuerunt sanum intellectum. s. ꝙ data est potestas ista hominibus non formaliter, vt ipsi illam habeant, sed ministerialiter. i. vt Deus per illos operetur. s. loquentibus eis, vel aliquid exterius facientibus, sic innuitur Mar. 6. s. vnde huic hęc omnia, & quæ est sapientia, q̃ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur?

Quomodo potest stare, quia Euangelistæ discordant in verbis huius partis.
Quæst. XXXI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia Euãgelistæ discordant hic in verbis, & hoc in duobus. Primo vbi dicitur confide fili. Secundo vbi dicitur, qui dedit potestatem talem hominibus: nam de primo dicitur homo remittuntur tibi peccata tua.

Ad istud primum dicendum, vt sępe dicitur, quòd Euangelistæ sensum verborum Christi semper secuti sunt, & in hoc nunquam variant, verba autem non semper referunt eadem, sed interdum ponunt alia æquiualentia in significando, hic autem erat Christi intentio dicere, quòd remittebantur isti peccata, ad excitandum autem eum, & vt videretur ad quem verba dirigeret dixit, fili vel homo, & non differt qd eorum diceret, quia vtrunque verum erat: erat enim homo, & etiam erat filius eius: quid tamen diceretur non apparet, quia per vtrunque poterat Christus ęqualiter ostendere ad quem dirigebat verba. verisimilius tamen est, quòd dixerit fili, quia istud est nomen cuiusdam dulcedinis, & amoris, & pertinet proprie ad illum, qui alteri vult benefacere, sicut nunc Christus volebat isti paralytico: patet etiam quia Matthę. & Mar. dicunt fili. Luc. solus dicit homo. Sed adhuc differunt, quia Matthæ. dixit hic confide fili remittuntur tibi peccata, & quantum ad hoc dicendum est, quòd alij tacuerunt istud verbum confide, quòd Matthæus expressit, quia vbicunque vna scriptura exprimit plusquam alia, standum est plus dicenti, quia ita vtraque erit vera, quòd non fieret, si staretur minus dicenti.

Secundum est, quia hic dicitur glorificauerunt Deum, qui dedit talem potestatem hominibus, & Marc. secundo, dicitur, quòd dixerunt nunquam sic vidimus, & Lucæ quinto, dicitur vidimus mirabilia hodie.

Dicendum vno modo, quòd Euangelistæ sequuntur solum sensum non curantes de verbis, est autem sensus, quòd turbæ admiratę sunt, & expresserunt in voce admirationem suam, quibus autem verbis expresserint non differt: dum ta-

men solam admirationem exprimerent: cum ergo verba omnium trium Euãgelistarum admirationem significant, quę illorum dixerunt turbę, vel forte nulla illorum, sed alia ęquiualentia non differt.

Secundo potest dici, & melius quòd turbę dixerũt omnia hæc, scilicet, ea, quæ dicunt Marc. & Luc. sed non ea, quæ dicit Matth. quòd patet ex modo loquẽdi, quia Matth. dicit hic turbæ glorificauerunt Deũ, qui dedit talem potestatem hominibus, & sic non innuit, quòd turbæ illud dixerunt, sed videtur ipse illud dicere, assignans per hoc causam dicti sui, scilicet, turbæ glorificauerunt Deum, & hoc, quia dedit talem potestatem hominibus, ea autem quæ dicunt Marc. & Luc. turbæ dixerunt, sicut asserunt ipsi Euãgelistæ, quia Mar. secundo, dicitur, ita vt admirarentur omnes dicentes nunquam, sic vidimus, & Lucę quinto, dicitur, & repleti sunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia, & sic dicendum, quòd vtrunque dixerunt, ita vt dicerent vidimus mirabilia hodie, & nunquam sic vidimus, & ita vnus expressit quod alius tacuerat.

Mar. 2. Luc. 5. 2. q. 1. cap. multi.

Et cum transiret inde Iesus vidit hominem sedentem in teloneo Matthæum nomine. Et ait illi. Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo: ecce multi publicani, & peccatores venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius.

Credentiũ vocatio.

Et cum transiret. Hic ponitur credentium vocatio, & diuiditur in duo, quia primo circa eam describitur condescensio ad peccatores. secundo ponitur reprehensio Christi contra murmurantes ibi.

Et videntes Pharisæi. Hic agitur de vocatione Matthæi ad discipulatum, qui prius erat publicanus. & dicitur.

Et cum transiret Iesus inde. Idest, de loco, in quo fecerat miraculum de curatione paralytici, quæ supra habetur, sic exponit Chrysostomus.

Vidit hominem. De seipso Matthæ. hic loquitur. & ideo ponit immediate nomen suum.

Sedentem in teloneo. Est teloneum domus, in qua vectigalia congregantur, & dicitur a telon in Græco, quod est vectigal. vt dicit glos. & ibi sedebat Matthæ, quando nunc vocatus est, quia officium suum erat ista vectigalia publica colligere, & ideo vocatur publicanus Lucæ quinto capitulo, & infra decimo, scilicet, quia publica colligit. sed Lucæ quinto, dicitur, sedentem ad teloneum, & idem est, quia potest accipi teloneum pro domo, in qua vectigalia colliguntur, & ita sedebat in teloneo, vt hic dicitur, vel potest accipi pro istis vectigalibus, quæ colliguntur. & ita est verum, quòd sedebat ad teloneum, idest, manebat sedens ad colligendum teloneum, idest, vectigal ab omnibus transeuntibus, sic dicitur Mar. secundo, & Lucæ quinto, erat autem locus, in quo nunc sedebat Matthæ. quędam domus, iuxta mare Galilęæ, & ibi colligebat vectigalia, vt dicetur infra quęst. 38.

Teloneum quid sit.

Matthæum nomine. Ipse enim, qui scripsit hęc, sed Mar. secundo, & Lucæ quinto, vocatur Leui.

Et ait illi sequere me. Scilicet, corpore, & mente: nã corpore secuturus erat eum vadens quocunque ille iret, vt posset semper audire verbum eius cũ assumendus esset in Apostolum sequẽti cap. & Lucę 6. etiam mẽte secuturus erat eum, vt iam non haberet animũ terrena lucra sectandi, sed qui prius aliena auidus cu-

F piebat, nunc propria contemneret, & relinqueret, sicut Christus opere contemnebat, & verbo, contemnenda esse docebat, cum non haberet vbi reclinaret caput suum pręcedenti cap. & Lucę nono.

Et surgens secutus est eum. Sedebat forte ad mensam, in qua erant libri rationum suarum, & pecunię, quas recipiebat, & surgens reliquit omnia illa, ita vt erant, & secutus est Christum corporaliter, & spiritualiter: non enim potuisset eum corpore sequi omnia illa, in quibus prius versabatur deserendo, nisi prius ea animo contemneret, vt vocantem sequeretur.

Et factum est discumbente eo in domo. Idest, Christo sedente ad conuiuium in domo, scilicet, Matth. vt dicitur Mar. 2. & Lucæ quinto: nam postquam vocatus

G est Matthæ, a Christo inuitauit eum, vt in domo sua discumberet, & fecit Christo magnum conuiuium Lucæ 5. an vero istud conuiuium fuerit factũ statim post vocationem dicetur infra quęst. 47.

Et ecce multi publicani. Publicani dicuntur a publico, idest, qui colligunt redditus publicos huiusmodi sunt vectigalia, erant autem isti publicani socij Matthæi in officio colligendi publica, quia etiam ipse erat publicanus, vt patet sequenti cap. & Lucę 5. erant aũt multi isti publicani: nam dicitur Lucæ quinto, quòd erat turba multa publicanorum.

Vnde publicani.

Et peccatores. Potest intelligi, quòd isti publicani erant peccatores, vel quòd alij præter publicanos erãt peccatores, qui nunc fuerunt in conuiuio illo, vt dicetur infra quęst. 43.

H *Venientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius*. Fuit magnum conuiuium, vt dicitur Lucæ quinto: ideo fuerunt multi inuitati in eo: nam fuit ibi Christus, & omnes discipuli eius, fuit etiam turba multa publicanorum.

Sciendum, quòd ista vocatio Matthæi a solis tribus describitur Euangelistis, scilicet, hic & Mar. secũdo, & Lucæ quinto.

An vocatio Matth. fuerit post præcedentia immediate, vel interiecto tempore. Quæst. XXXII.

QVAERETVR de ista vocatione, an fuerit post pręcedentia, & an fuerit immediate post illa, vel in-

I teriecto aliquanto tpe. Dicendum, ꝙ aliqui volunt, ꝙ non fuerit post pręcedẽtia, sed ante illa, sic dicit hic Nicolaus, qui ponit duas opiniones vna est sua. i. ꝙ vocatio Matth, & istud conuiuium fuit ante curationẽ paralytici, quæ habet̃ s. sed ponitur hic per recapitulationem. Alia est opinio aliorum, s. ꝙ vocatio Mat. fuit ante curationem continuato ordine, & tñ vt conuenientius describatur hic istud conuiuium, scribitur Matth. vocatio, quæ fuit occasio huius conuiuij.

Sed dicendũ, ꝙ vtraq; opinio est falsa. De prima patet primo ex ordine literę, quia sem p est standũ ordini literę, nisi cõstet aliunde, ꝙ non fuerit ille ordo rerum gestarum, quem litera sequitur. Secundo patet,

K quia oẽs tres Euangelistę, qui istam vocationem describerunt ponunt eam statim post curationem paralytici, & istud est efficax argumentum, ꝙ si nõ fuisset iste ordo rerum gestarum cum multi describant eandem rem, aliquis discordaret ab alijs in ordine narrationis, sicut sępe fit circa alia. Tertio patet, quia dr̃ hic in litera, & cum transiret inde Iesus vidit hoĩem sedẽtem in teloneo, i. postquam transiuit de loco, in quo sanauit paralyticum, de quo supra immediate dr̃ vidit hominem &c. ergo ista vocatio fuit post curationẽ paralytici. Quarto patet Lucæ 5. vbi ponitur apertius istud, & dicitur, & post hoc exijt, & vidit Iesus publicanum: ergo post curationem paralytici, de qua ibi Lucas loquebatur fuit Matth. vocatio.

Quinto

Quinto patet, quia dicit Augu. post paralyticum sanatum de conuersione publicani agitur.

Sexto patet, quia dicit Chrysosto. cum transiret inde Iesus vidit hominem sedentem. s. a loco vbi miraculum de curatione paralytici fecerat vidit hominē sedentem in teloneo. necesse est ergo dici, quòd ista vocatio Mat. fuit post curationem paralytici.

De secunda opinione patet, quòd sit falsa: nam inquantum supponit, ꝙ vocatio Mat. fuerit ante paralytici curationem supra ostensum est, quòd sit falsa: inquantum vero dicitur, quòd conuiuium fuit post istā curationem paralytici verum dicit, sed quia dicit, ꝙ conuiuium non fuit immediate post vocationem, sed alio tempore falsum dicit, vt dicetur infra quęstione 47.

Dubium tamen manet de continuatione huius ad præcedentia omnia: nam non est dubium quin fuerit ista vocatio post curationem paralytici, vt nunc ostēsum est, & tamen an fuerit ante omnia, quæ supra habentur non apparet. Nam quidam putant, quòd fuit ista vocatio Mat. ante sermonem Christi in monte, qui habetur supra 5. nam Matth. prius vocatus est q̃ eligerentur Apostoli, quia electio eorum fuit simul facta. s. in vna die, vt colligitur Luc. 6. s. quòd vocauit Christus omnes discipulos suos, & de illis elegit duodecim quos Apostolos nominauit. Matthæus tamen fuit vnus de illis duodecim seq. ca. & Mar. 3. & Luc. 6. ideo vocatio Mat. fuit ante electionem Apostolorū, & hoc necessarium est, quod etiam ostendunt omnes tres Euangelistæ ex ordine narrationis, quia Mat. posuit hic vocationem suam, & seq. cap. Apostolorum electionem etiam Mar. 2. ponitur ista vocatio Matt. & Mar. 3. ponitur electio: sic etiam Luc. 5. ponitur ista vocatio, & Luc. 6. electio, & tamen Lucas vult, quòd fuerit electio Apostolorum ante sermonem Christi in monte Luc. 6. & iste sermo ponitur supra 5. ergo videtur, quòd ista vocatio Mat. fuit ante ea, quæ habētur supra 5. sic dicit Augu. lib. de concor. Euange. s. vel probabilius videtur, quòd hæc prætermissa recordando Mat. commemorat, quia ante sermonem habitū in monte credendum est Mat. esse vocatum, in eo quippe monte tunc Lucas commemorat oēs 12. electos quos, & Apostolos nominat. Sed dubium stat in hoc, quid prius fuerit an sermo Domini in monte, vel electio Apostolorum, de quo dicetur sequē. cap. circa principium.

Ad secundum principale dicendum, quòd non apparet an immediate post paralytici curationem fuerit vocatio Mat. vel aliquanto tempore interiecto, videtur tamen, ꝙ paucum tempus intercideriit.

Primo, quia omnes tres Euangelistę, qui hoc narrant nihil interponunt, & tamen si intercidisset aliquod tempus, aliqua gesta media fuissent, quæ aliquis Euangelistarum tangeret. Secundo patet, & efficacius, quia dicitur in litera cum transiret Iesus inde vidit hominem sedentem, & sic videtur, quòd mox, vt fuit facta curatio paralytici transiuit Iesus per locū, in quo sedebat Mat. maxime, quia dicit Chryso. exponens hoc, cum transiret inde Iesus vidit hominem sedentem, scilicet, a loco vbi miraculum de curatione paralytici fecerat vidit hominem sedentem in teloneo.

Ordo autem fuit huius rei. s. ꝙ Christus sanauit paralyticum intra vrbem Capharnaum Mar. 2. & sanauit eum in domo: nam per tectum domus deposuerunt eum ante Christum Mar. 2. & Luc. 5. facto autē miraculo exiuit de domo illa, & de vrbe, & ibat iuxta mare: nam Capharnaum in litore maris Galilęæ est, & in ipso litore erat Matthæus sedens ad recipiendū vectigal, & ibi vocauit eum, istud innuitur Mar. 2. nā
A postquam dicitur, quòd turba videns curatum paralyticum dixit, nunquam sic vidimus, sequitur, & egressus est rursus ad mare omnisque turba veniebat ad eum, & docebat eos, & cum preteriret, scilicet, per litus maris vidit Leui sedentem ad teloneum.

Quare Christus transiuit de loco, in quo miraculum fecerat. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR, quare Christus transiuit inde, idest, de loco, in quo miraculum fecerat.

B Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad vitandū inuidiam Iudaicam, vel contentionem ne magis succenderet Iudæos contra se: sic dicit Chrysosto. cum Christus fecisset miraculum non permansit in eodē loco, ne Iudæorum zelum accenderet ampliorem, hoc & nos faciamus non obstinate obsistentes eis, qui insidiantur nobis.

Sed hoc non multum videtur, quia per hoc Christus non euitabat Iudæorum zelum, quia licet mutaret locum non declinabat auditores, quia isti coram quibus curauerat paralyticum venerant de diuersis locis ad audiendum eum Luc. 5. s. erant ibi Pharisæi sedentes, & legis doctores, qui venerant ex omni castello
C Galilęæ, & Iudęę, & Ierusalem, & isti sequebantur eum etiam si ad alia loca iret, & ita fuit nunc, quia dicitur Mar. 2. omnis turba veniebat ad eum, & docebat eos egressus rursus ad mare: illi ergo coram quibus miraculum fecerat ibant cum eo quando transiuit de loco miraculi: ideo transeundo non vitaret zelum Iudæorum. Secundo patet, quia non videtur, ꝙ ex hoc Iudæi zelum habuerint, quia antequam Christus faceret miraculum, cum dixit remittuntur tibi peccata tua, turbabant intra se scribę, & Pharisęi, postquam tamen sanauit paralyticum conquieuit illa turbatio, & dicitur, quòd turbæ videntes glorificauerūt Deum, & non solum hoc turbæ fecerunt, sed etiam Pharisęi, & scribę, quia dicitur Mar. 2. quòd surrexit paralyticus, & sublato grabato abijt coram omnibus, ita vt admirarentur omnes, & Luc. 5. dicitur, & stu-
D por apprehendit omnes, & magnificauerunt Deum. Aliter ergo potest dici, quòd Christus recessit inde, quia officium suum erat prædicare omnibus audire volentibus Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni, & quia non poterant commode habitatores omnium locorum cōuenire ad locum, in quo ipse esset, discurrebat per omnia loca, & non manebat diu in aliquo loco: aliquādo enim incolę locorum propter miracula volebant eum tenere ne iret ad alia loca, sicut iterum fuit in hac vrbe Capharnaum Luc. 4. s. turbę venerunt, & detinebant illum ne discederet ab eis, quibus ille ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, & ideo cum nunc sufficienter predicasset in Capharnaum, exiuit inde predicaturus
E in locis proximis, sicut iterum fecerat Marc. primo eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem.

Quomodo stat, quòd hic nominatur Matthæus, & Luc. quinto vocatur Leui. Et quis erat Zebedæus. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR quomodo stat, quia hic nominatur Mattheus, & tamen Mar. 2. & Luc. 5. vocatur Leui.

Dicendum, quòd erat binomius, & nomen suum principale erat Matthæus minus principale erat Leui, & ita ipse posuit nomen quo communius nominabatur Marc. autem, & Luc. nomen minus

minus conſuetum: ſic enim multi ſępe in ſacra Scriptura ſunt binomij, vel trinomij, & mutatio nominũ præſtat obſcuritatem, ſicut Eſau vocabatur Eſau, & Seyr, & Edon Gen. 25. vt ibi oſtenſum eſt, & Iacob vocabatur Iacob, & Iſrael. Gen. 32. & 35. pater Dauid vocabatur Iſai. 1. Reg. 16. & Ieſſe. Iſa. 11. & ſupra 1. & Naas 2. Reg. 17. ſic etiam Ioſias habuit tres filios, & quilibet eorum habuit tria nomina, vt oſtenſum eſt 4. Reg. 23. ſic etiam in nouo teſtamẽto Petrus habet tria nomina. ſ. Petrus ſequen. cap. & Luc. 6. & Simon præcedenti capitu. & Luc. quarto, & quinto, & Cephas infra decimoſexto, & Io. 1. & 1. ad Corint. 15. & ad Gala. 2.

Conſiderandum etiam quòd Matthæus, & Luc. poſuerunt nomen ſimplex Matthę. quia hic vocatur Matthæus, & Luc. 5. Leui. ſed Mar. poſuit etiam cognomen. ſ. Leui Alphæi, ideſt, Leui filium Alphęi, ſicut dicitur Iacobus Zebedęi ſeq. cap. & Mar. 3. ideſt, filius Zebedęi: nam Zebedęus erat pater Iacobi, & Ioannis ſupra 4. & Mar. 1. ſic etiam vocatur alius Iacobus Alphęi ſeq. cap. & Luc. 6. ideſt, filius Alphęi, & tamen non erat filius eiuſdem Alphęi cuius erat iſte Matthęus, & ideo vbi nominantur ambo vocatur ſolum Iacobus Alphęi, & non Matthæus Alphęi, ſed abſolute vocatur Matthæus ſequenti capitu. & Mar. tertio, & Luc. ſexto.

Aliter poteſt dici, quòd forte nomen Matthæ. antequam a Chriſto vocaretur non erat Mat. ſed ſolum Leui, & iſtud poſuerunt Mar. & Luc. Matthæus autem fuit vocatus poſt aſſumptionem in diſcipulũ: ita enim quibuſdam nomina addita ſunt, vt Simon vocatus eſt a Chriſto Cephas Io. 1. & ſic forte tunc iſtum vocauit Matth. & iſta videtur eſſe cauſa, quare poſtea in nullo loco ſacrę Scripturę nec etiam apud ſcriptores vocatur Leui, ſed ſolum Matthæus. ſ. quia non licebat aliter eum nominare, niſi ſicut Chriſtus nominauerat, potiſſime quia ipſe reiecerat illud nomen vetus, ſcilicet, Leui & ita videtur eſſe veritas.

Quare Marcus, & Lucas noluerunt vocare Matthæum, ſed Leui. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR dato quòd Matth. haberet iſta duo nomina, quare ipſe Matthæum ſe nominauit, & Mar. & Luc. noluerunt eum nominare Matthæum, ſed Leui.

Dicendum, quòd Mat. ex humilitate hoc facit illi autem ex vrbanitate. Primum patet, quia Mat. ex humilitate non vult abſcondere ignominiam ſuã: erat enim publicanus, & quando ſcripſit hoc cognoſcebatur ſub hoc nomine Matthęus, & ita de cętero a toto ſęculo agnoſcendus erat, illud autem nomen Leui abierat in deſuetudinem, & hoc, quia Chriſtus aſſumens eum in Apoſtolum vocauit ipſum Matt. vt dictum eſt præcedenti quæſti. ſi ergo ſub hoc nomine Leui de ſe loqueretur, cum ſic a raris agnoſceretur, videretur occultare ignominiam ſuam; ideo Matthæum ſe nominauit, vt omnes agnoſcerent, quòd de ſe loqueretur ſeipſum quantum ad priorem ſtatum accuſando.

Secundum patet, quia Mar. & Luc. de alio loquebãtur: ideo propter honorẽ Apoſtolatus, & ipſius Mat. qui iam erat ad meliora conuerſus debuerunt vrbanius loqui ignominiam ſtatus eius occultantes, & q̃a noluerunt oſtendere conditionem ſtatus eius, ſcilicet, quòd publicanus eſſet ad oſtendendam Chriſti clementiam, ſaltem in nomine voluerunt eum eſſe incognitum, nomine inconſueto eum appellantes. fuit autem econtrario quantum ad ea, quę aliquam excellentiam Matthęi oſtendebant: nam Matthæus

F illa tacuit. Luc. autem ipſa expreſſit, vt patet de conuiuio, de quo hic Matthæus obſcure loquitur, ita vt non appareat in cuius domo Chriſtus manducabat. Mar. tamen, & Lucas expreſſerunt, quòd in domo Leui, ideſt, Mat. & dixit Lucas, quòd fecit conuiuiũ magnum Leui in domo ſua. ſic dicit Hierony. ſuper Mat. cęteri propter verecundiam, & honorem Mat. noluerunt eum nomine appellare vulgato, ſed dixerunt Leui. ipſe autem Mat. iuxta illud Salomonis iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui Matthęũ ſe, & publicanum nominat, vt oſtendat legentibus nullum debere deſperare ſalutem ſi ad meliora conuerſus ſit, cum ipſe de publicano in Apoſtolum ſit repente mutatus.

G Aliter poteſt dici, ꝙ Marc. & Luc. nihil noui fecerunt, de quo ſit cauſa petenda, ſed Matth. mutauit ſolitum. nam Marc. & Luc. etiam ſi nullo modo de honeſtate Mat. curarent, debuerunt eum vocare Leui, & non Matt. propter duo. Primo, quia quando vocatus eſt a Chriſto non nominabatur Mat. ſed Leui, vt dictum eſt præceden. quæſt. ideo debuerunt eum nominare ſcribentes vocationem, ſicut nominabatur quando vocatus eſt. ſ. Leui. Secundo, quia etiam iſtud nomen conuenit vocationi. nam per vocationem dimiſit ſtatum veterem quem ante tenebat, & cum illo etiam nomen antiquum perijt Chriſto imponente aliud: ideo cum ſcribi vocationem Matth. ſit ſcribi eius veterem ſtatum debuit nomine veteri tunc vo-
H cari. ſ. Leui. ipſe tamen Mat. receſſit a ſolito, quia vt redderet notam ſuam veterem conuerſationem appellauit ſe eo nomine quo non appellabatur quando vocatus eſt, & iſta videt̃ ratio magis pręcipua quàm præcedens, quia ſi propter ſolum honorem Matth. Marcus, & Lucas hoc feciſſent, tacuiſſent eius veterem conuerſationem, vel ſaltem non multum explicarent eam, & tamen Lucas magis illam aperuit quàm hic Mat. quia hic dicitur vidit hominem ſedẽtem in teloneo Mat. nomine, & tamen Luc. 5. dicitur vidit Ieſus publicanum nomine Leui ſedẽtem ad teloneum: iſta ergo fuit potius cauſa quàm illa.

I *Quare Chriſtus non vocauit Matthæum quando vocauit reliquos diſcipulos. Et quo ordine vocantur nomina Apoſtolorum. Quæſt. XXXVI.*

QVAERETVR, quare Chriſtus non vocauit Mat. quando vocauit Petrum, & Andream Ioannem, & Iacobum, & alios diſcipulos, ſed multo poſt tempore.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia Matt. non erat diſpoſitus ad Chriſti vocationem ante hoc, quia cum eſſet publicanus cuius vita multũ diſtabat a vita Apoſtolica, oportuit prius paulatim multis miraculis, & prædicationibus emolliri cor eius, vt diſponeretur ad conuerſationem diſcipulorum Chriſti. ſic dicit Chry-
K ſo. in Homilia. ſ. ſed cur non cum Petro, & Ioanne, & alijs eum vocauit? & reſpondet q̃m durius adhuc diſpoſitus erat, ſed poſt multa miracula, & multã Chriſti famam quando aptiorem eum ad obedientiam ſciuit, qui intima cordis nouit.

Sed dicendum, ꝙ forte de talibus non ſunt cauſæ petendę, quia non aſſumitur hic cauſa ex parte rei, ſed ex parte voluntatis: cum enim Chriſtus vocauerit diſcipulos, quare poti⁹ incępit a Petro, & Andrea, & non a Iacobo, & Ioanne, qui tamen tempore vocationis erant in eodem loco, ſcilicet, in mari Galilęę apud littus, & inter ſe parum diſtantes, vt patet ſupra quarto, & Marc. primo non videtur eſſe alia cauſa, niſi quia placuit ei Petrum, & Andream primos eſſe

esse, & ita de alijs. De Matthæo non videtur posse dari causam, nisi quia Christus sic voluit, maxime quia ita supponitur, quòd omnes Christi Apostoli iam vocati erant, & tamen hoc non videtur esse verum, quia Apostoli videntur ordinari secundum ordinem vocationis, electio nanque ipsorum facta est simul hora vna. Luc. 6. & tamen Euangelistæ ponentes nomina eorum ponunt semper quendam ordinem inter eos, qui fere seruatur apud omnes tres, qui eorum nomina scripserunt, vt patet seq. ca. & Mar. 3. & Luc. 6. & iste non est ordo secundum dignitatem, quia manifestum est, quòd Iacobus, & Ioannes digniores habentur quàm Andreas, cum illi specialiter vocarentur a Christo simul cum Petro quando aliquid secretum, vel speciale acturus erat, vt in transfiguratione infra, & in suscitatione puellę Luc. 9. & tempore passionis ad exponendum illis tristitiam suam. Luc. 22. & tamen in ordine Apostolorum Andreas ponitur ante Iacobum, & Ioannem, vt patet seq. cap. & Luc. 6. & hoc videtur esse, quia Andreas prius tempore vocatus est quàm Iacobus, & Ioannes supra quarto, & Mar. primo, & sic videtur, quòd nomina Apostolorum scribuntur secundum ordinem vocationis, vel aduentus eorum ad Christum: Matt. tamen ponitur septimo loco inter Apostolos Mar. tertio, & Luc. sexto, licet ipse ponat se octauo loco seq. cap. ergo videtur, quòd alij de Christi Apostolis fuerunt vocati post ipsum, vel venerunt ad Christum post ipsum, & sic non præsupponitur verum, quòd Mat. fuerit vltimus in vocatione: non ergo videtur posse dari causam quare tali tempore, vel tali fuerit vocatus.

Quare fit mentio de vocatione Petri, & Andreæ, & Iacobi, & Ioannis, & Matthæi & non aliorum Apostolorum. Et quòd Apostoli non diuersis temporibus efficiebantur Apostoli sed omnes eadem die facti sunt Apostoli. Quæst. XXXVII.

QVÆRETVR, quare fit mentio de vocatione Petri, & Andreæ, Iacobi & Ioannis, & Mat. & non de vocatione aliorum Apostolorum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit propter conditionē status istorum exprimendam, scilicet, quia Petrus, & Andreas Iacobus, & Ioannes piscatores erant, quod est de officijs abiectis. Matthęus autem erat publicanus, quod est de officijs pessimis, alij autem Apostoli non erant in talibus officijs, sed forte honestioribus: ideo de alijs nihil dictum est. sic dicit Chrysostomus in Homilia, quid est autem, quòd de alijs Apostolis nihil dicitur qualiter, & quando sunt vocati, nisi de Petro, & Andrea, Iacobo, & Ioanne, & Matthæo, & respondet: hi enim maxime erant in inconuenientibus, & humilibus studijs: nec enim telonei officio est aliquid deterius, nec piscatione vilius.

Aliter potest dici, quod Euangelistæ illa sola expresserunt, quæ ad aliquam instructionem nostram proficiunt, & quia in istorum quinque vocatione fuit aliquid speciale, & ad miraculum pertinens, vocatio istorum solum descripta est. Petrus enim & Andreas Christo vocante relictis retibus, & naui secuti sunt eum, nihil amplius morantes supra quarto, & Mar. primo, etiam in vocatione eorum dixit Christus eis faciam vos fieri piscatores hominum. Iacobus autem, & Ioannes Christum vocantem relicta naui, & patre secuti sunt eodem capitu. in Matthæo autem adhuc fuit maius, quia cum sederet in ardoribus auaritiæ lucra terrena captans in teloneo Christo vocante omnia deseruit, quæ habebat, & quæ habere poterat, & quod maius est, quæ habere cupie-

A bat. nam pro his totum studium erat, hæc autem mox vocatus, quòd subito desereret miraculum erat, & inter miracula ponendum. sic dicit Glos. Matthæ. enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit, quòd publicanus factus est Apostolus, in vocatione autem aliorum forte nihil speciale fuit: ideo non fuit descripta.

Aliter potest dici, & melius, quòd istorum quinque solum vocatio descripta est, quia non fuerunt aliqui alij de Apostolis vocati a Christo.

Pro quo sciendum, quòd Apostoli non efficiebantur Apostoli diuersis temporibus quando vocabantur, sed omnes eadem die Apostoli facti sunt. Fuit
B autem, sic quòd Christus quemcunque vocabat, vel venientem recipiebat habebat in discipulum, & sic congregauit magnum numerum discipulorum, & aliquanto tempore eos docuit, postea quadam die cōgregatis omnibus in vnum elegit ex eis istos 12. quos Apostolos nominauit. Luc. sexto, & Marc. tertio cęteri autem manserunt in gradu discipulorum, & ex illis assumpti sunt 72. discipuli. Luc. decimo, nō oportet autem dicere, quòd singulos istorum Christus ad se vocauerit, sed plurimi eorū visis Christi miraculis veniebant ad eum, & forte rogabant, quòd eos in discipulos susciperet. sic patet de illo scriba, qui dixit Christo. Domine sequar te quocunque ieris pręcedenti capitu. & Luc. nono, sic etiam Philippus, qui postea Apostolus factus est secutus fuit Christum. sic
C & Nathanael. Ioan. primo: nam ad Philippum non dixit Christus, nisi sequere me Ioan. primo: ita ergo esse potest, quòd alij Apostoli non fuerunt vocati ad discipulatum, sed ipsi per se venerunt: ideo scriptura non ponit, nisi de istis, quòd fuerint vocati. si autem aliqui alij vocati fuerint fuit illa leuis vocatio, sicut de Philippo quem Christus inueniens dixit ei sequere me. Ioannis primo: istę ergo vocationes solę scribuntur.

Quando vocatus est Matthæus vbi erat, & quod officium habebat. Quæst. XXXVIII.

D
QVÆRETVR de Matth. quando vocatus est vbi erat, & quod officium habebat.

Dicendum, quòd Matthęus erat publicanus, vt dicitur seq. cap. & Luc. quinto, idest, colligens redditus publicos. vnum autem genus istorum redditurum est vectigal, quod exigitur a transeuntibus per certa loca, vel intrantibus in ea de mercibus, quę feruntur, & dicitur vectigal a vehendo, idest, portando, quia exigitur de rebus, quę portantur. Matth. autem ista colligebat, & videtur, quòd colligeret iura maris, & terrę. nam erat in litore maris, de quo multi redditus colliguntur: erat etiam in via publica, vt a transeuntibus iura debita exigeret. Et erat teloneum quędam domus, in qua Matthæus sedebat, non quidem in vrbe Capharnaum, sed circa
E illam ad duas leucas, & erat domus Matth. in litore maris Galilęę. Capharnaum autem erat in ripa Iordanis, qui influit in mare Galilęę, distat tamen ab ipso quasi per duas leucas. sic dicit frater Brocardus Theutonicus lib. de situ, & diuisione terrę sanctę, scilicet, in litore maris Galilęę ante ciuitatem Capharnaum ostenditur locus, & domus in strata regia, vbi Dominus vocauit Matth. de teloneo, & est ad latus Aquilonare maris Galilęę, & istud concordat eis, quę habentur. Marc. secundo: nam miraculum de sanatione paralytici fuit factum in Capharnaum eodem capitu. & illo facto dicitur, & egressus est Iesus rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum,

eum, & docebat eos, & cum preteriret, scilicet, iuxtá mare vidit Leui sedentem ad teloneum.

Quare dicitur, quòd sedebat ad teloneum quando vocatus est Matthæus. Et quòd gradus Apostolicus est excelsior inter omnes gradus spirituales. Quæst. XXXIX.

QVAERETVR de Matthæo, quare dicitur, quòd sedebat ad teloneum quando vocatus est, & quare ponitur hic eius cõuersatio antiqua.

Dicendum, quòd propter multa. Primo ad ostensionem miraculi, vt videatur virtus vocantis. nã erat Matthæus in summo ardore auaritiæ, quia talis est cõuersatio publicanorum, ꝙ ergo transire vellet de illo statu ad extremam paupertatem qualis erat paupertas Christi, qui non habebat vbi caput reclinaret præcedenti capitu. & Lucæ nono, magnum erat, quòd tamen sedens in teloneo mox vocatus iret transeundo subito de extremo in extremum, immo mutatus in virum alterum miraculum erat, quod fieri non poterat, nisi ex summa potentia vocantis. sic dicit Cyrillus publicanus enim fuerat Matthæ. vir auarus, effrenis erga superflua, alieni amator: hoc est enim publicanorum officium, sed ab ipsis officinis malitię trahitur Christo eum vocante.

Secundo fuit ad ostendendum clementiam Christi vocantis: nam fuit summa clementia, quòd ad gradum Apostolicum, qui est excelsior inter omnes gradus spirituales assumeret hominem vilibus officijs occupatum, & lucris illicitis inhiantem: fuit ergo miraculum talem hominem, sic fuisse exaltatum: ideo inter miracula descripsit ipse Matthæ. sic dicit g. Mat. enim vocationem suam refert inter miracula: magnum enim miraculum fuit, quòd publicanus factus est Apostolus.

Tertio fuit ad ostendendum magnitudinem beneficij respectu liberationis a periculo, quia quando Deus aliquem ad se spiritualiter vocat benefacit ei, & tamen tanto est maius beneficium quanto eum a maioribus periculis liberat. sic fuit de Matthæo, quia nullum peccatum est quod ita hominem implicet, & permanentius sit quàm auaritia, quæ nunquam senescit, ab hac autem Christus Matthæ. liberauit non solum auaritiæ, sed etiam lucris illicitis insistentem. sic dicit Chrysostom. in Homil. scilicet, per hoc mõstrat vocantis virtutem, quoniam non desistentem a periculoso officio ex medijs ipsum euulsit malis. sicut & Paulum adhuc insanientem.

Quarto fuit ad instructionem nostram propter spem, vt nemo quantumcunque vitæ detestabilis fuerit, desperet se ad excelsum meritorum gradum posse peruenire, cum Matthæus ex publicano Apostolus factus fuerit. sic dicit Hieronym. super Matth. publicanum se Matthæ. nominat, vt ostendat legentibus nullum debere desperare salutem ad meliora conuersus sit, cum ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus. idem dicit Beda.

An Matthæus, & socij essent Iudæi, vel Gentiles. Quæst. XL.

QVAERETVR de Matthæo, & socijs eius an essent Iudæi, vel Gentiles.

Aliqui dicunt, quòd Matthæus erat Gentilis, quia fuit publicanus, idest, colligens publicos redditus, & tamen dicunt, quòd nemo colligebat ista vectigalia, nisi Gentilis. Sic dicit Tertullianus, quia dicitur non erit pendens vectigal ex Israel.

F Dicẽdum, quòd Matthæus fuit Iudæus: aliàs enim Christus non elegisset eum in Apostolum, quia nõ solum non reciperet eum ad conuersationem, sed nec etiam loqueretur ei, quia Christus non consueuerat conuersari cum Gentilibus. Et patet hoc, quia Iudæis erat peccatum manducare cum Gentilibus: Exodi trigesimoquarto, scilicet, ne aliquando apponerent eis cibos consecratos Idolis. Christus tamẽ valde obseruauit legem ne Iudęi haberent occasionẽ calumniandi ei, & maxime quantum ad conuersationem cum Gentilibus, quia si conuersaretur cum eis potuissent maleuoli de Iudæis calumniari ei dicẽtes, iste non est Messias vester, sed potius est de stirpe Gẽtilium: Christus ergo valde cauebat a Gentilibus, ita G quòd non solum non manducabat cum eis, sed etiã inter eos esse nolebat, nec illis loqui, & iubebat discipulis ne prædicarent Gentilibus, sequenti capitu. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorum ne intraueritis, Christus tamen manducauit nũc cum Matthæo, & cum omnibus publicanis: ergo videtur, quòd illi erant Iudæi.

Secundo patet, quia Christus obseruauit istud tota vita sua, & etiam Apostoli post Christi mortem aliquanto tempore obseruauerunt, quòd non conuersarentur cum Gentilibus. sic dixit Petrus Cornelio, & alijs, qui cum eo erant: Actuum decimo, vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: non ergo recepisset Christus Matthę. ad quotidianam conuersationem, H & cibos si esset Gentilis.

Tertio patet, quia quando Christus discubuit in domo Matthæ. cum publicanis, Pharisęi solum accusauerunt eum murmurantes, ꝙ comederet cum peccatoribus. si tamen fuissent isti Gẽtiles, accusarent illum Pharisæi aperte tanquam agentem contra legẽ, quod non fecerunt: ergo non erant isti Gentiles.

Quarto patet, quia Christus assumpsit Matthę. in Apostolum sequen. capitu. omnes autem Apostolos mittebat ad prædicandum per terram Iudæorum. eo. cap. Iudæi tamen nullo modo permitterent, quòd quisquam Gentilium inter eos doceret, quia esset eis suspectum ne vellet inducere errorem aliquem contra legem pertinentem ad idolatriam: immo etiam si I esset conuersus de Gentilitate non permitterent eũ docere publice, quia reputarent hoc esse ignominiã Israelitarum, & tamen Matthę. prædicabat inter Iudæos, sicut cęteri Apostoli, quia omnes duodecim missi sunt ad prędicandum sequenti capitu. ergo non fuit Matth. Gentilis, nec etiam aliquis Apostolorum, nec etiam discipulorũ Christi, quia sicut duodecim Apostolis data est potestas prædicandi sequenti cap. ita etiam 72. discipulis Lucæ decimo, conuersabatur cum Christo in cibo & potu, & omnibus pertinentibus ad domesticam conuersationem: ergo nemo eorum erat Gentilis, sed omnes Iudęi.

Quinto patet, quia omnes doctores asserunt Matth. K esse de gente Iudæorum. sic dicit Hierony. in prologo super Matth. scilicet, Matth. ex Iudęa, idest, fuit de Iudęa. idem Aug. lib. 1. de concord. Euange. & ista fuit causa quare Matthęus scripsit Euãgelium in Hebręo, cũ cęteri scripserint in Gręco, vt dicit Aug. vbi supra, & Hiero. in quodam prologo super Matt. qui incipit, Matth. cum primum, & in alio prologo, qui incipit, plures fuisse. non est ergo Mat. Gentilis. Ad dictum Tertulliani non est curandum, quia illud intelligit de vectigali iniusto, s. ꝙ nõ imponeretur, quia Deus hoc vetabat, si tñ a principibus, vel populo imponeretur vectigal colligebatur per ipsos Iudęos, & ita erat hic licet forte isti redditus iam pertinerent ad Romanos, qui erant Dñi terræ Iudęorum, sed in hoc nõ differt, quia

quia siue ad Romanos, siue ad Iudæos pertinerent colligerentur per ipsos Iudęos, vt tolleretur magna conuersatio Iudęorum cum Gentilibus qualis est in exactione, & collectione istorum iurium. de hoc dicit Hieronymus super Matthę.scilicet, Tertullianus hos dicit fuisse Ethnicos dicente Scriptura, non erit vectigal pendens ex Israel, quasi Mattheus non fuerit Iudæus: Dominus autem non conuiuatur cum Ethnicis, cum id maxime caueret ne legem soluere videretur, qui & discipulis præcepit in viam gentium ne abieritis.

An Christo vocante eum statim Matthæ. secutus est. Quæst. XLI.

QVAERETVR an Christo vocante Matth. secutus est eum statim.

Dicendum, ꝙ sic, quia dicitur in litera, ꝙ vidit Iesus hominem sedentem in teloneo, & ait illi, sequere me, & surgens secutus est eũ, & sic videtur, ꝙ non moratus est quicquam Matth. sed mox, vt vocem audiuit surrexit, & secutus est eum. idem dicitur Mar. secundo, sed magis aperitur Lucæ quinto, scilicet, ait illi sequere me, & relictis omnibus surgens secutus est eum. si tamen non iuisset immediate, vt vocatus est, non diceretur, ꝙ secutus est eum, quia iam Christus transisset, & propter hoc notanter dicitur hic in litera cum transiret Iesus vidit hominem sedentem, & ait illi sequere me, quasi dicat, non accessit Christus ad teloneum Matthæ. vt manens ibi cum eo persuaderet sibi ista relinquere, & eum sequi ostendens ei status sui prauam, & periculosam conditionem, sed solum in trãsitu apud domum telonei vocauit illum, & transiuit, & Mattheus surgens secutus est transeuntem. propter hoc etiam dicitur cum transiret vidit hominem, quasi dicat, non locutus fuit ei antequam vocaret eum, sed solum vidit, & vocauit ipsum, & sic apparuit obediẽtia magna Matthæi, & virtus excelsa vocantis, quia sic vocatus illico obediuit. sic dicit Chrysostomus in Homilia, sicut vidisti vocantis virtutẽ ita addisce vocati obedientiam, nec enim restitit, nec domum abire rogauit, & suis hoc communicare.

Quomodo Matthæus subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi relictis omnibus. Quæst. XLII.

QVAERETVR quomodo Mat. subito vocatus voluit Christum vocantem statim sequi omnibus relictis.

Aliqui maligni dicunt, quòd Matthæ. fuit insipiens vocantem statim sequendo. vel Euangelistę mentiti sunt dicentes ipsum vocatum illico surrexisse, & hoc dicunt Porphyrius & Iulianus Imperator Apostata ęmuli Christi, & inimici nominis Christiani. sic dicit Hieronymus super Matthæum, scilicet, arguit autem in hoc loco Porphyrius, & Iulianus Augustus, vel imperitiã historici mentientis, vel stultitiam eorum, qui statim secuti sunt Saluatorem quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti. Sed ad istos non est attendendũ, quia non ipsi, sed Sathan per eos loquitur. vnde vterque istorum ęmulus Christo conatus est impugnare Christi doctrinam ratione, & argumento, vnde cum summo studio libellos prauos confecerunt aduersus Euangelicam veritatem singula loca, quæ ipsis calumniabilia videbantur annotantes, & imperitis quibusdam ratiunculis pungentes. vt dr̃ in Historia tripartita. Alij dicunt ꝙ Matthæ. statim

A secutus est Christum vocantem, quia multa miracula eius viderat, & famam celeberrimã audiuerat, iõ eũ secutus est, sic dicit Chrys. in Homilia, Chr̃s Mat. non cum Petro, & Ioanne, & alijs vocauit, q̃m durius adhuc dispositus erat, sed post multa miracula, & multã Christi famã qñ aptiorem eum ad obediẽtiam sciuit qui intima cordis nouit. Dicendum, ꝙ hoc multum proderat, non tñ sufficiebat ad hoc, ꝙ Mat. vocatus illico oĩa desereret, nisi aliquid aliud fuisset, qa ad hoc, ꝙ Mat. Chr̃m sequeretur deserta tota priori conuersatione non sufficiebat, ꝙ intelligeret Chr̃m esse potẽtem: immo ꝙ putaret eum esse Deum, nisi aĩus eius aliunde dispositus esset ad hæc deserenda, quod apparet in nobis manẽtibus in delitijs huius sęculi, & peccatis, quæ scimus a Deo esse prohibita, & certi sumus

B de ęternis supplicijs & etiam de beatitudine, formidamus etiam horrendas vindictas, quas Deus in peccatores sępe in hoc sęculo infligit, & tñ non sufficiunt hæc oĩa, vt vitia deseramus, & virtutis amplectamur viam, eo ꝙ affectus nr̃i in ꝯtrarium inclinant, quos necesse est prius corrigi q̃ virtutis semitam tenere possimus. Matthæ. tñ nihil maius bonum siue terribile de Christo concipere potuit q̃ nunc nos de Deo cognoscimus, sed hęc non sufficiunt nos paulisper, & successiue ad virtutẽ trahere, quanto magis miracula a Christo facta sufficerent ad mouendum subito Matthæ. vt transiret de extremo in extremũ? Secundo, quia multi alij viderant plura miracula Chr̃i q̃ Matt. & audiuerant frequentius doctrinam eius. nam Mat. non ꝯsueuerat ante hoc sequi Christum ad audiendum eũ cũ

C esset implicitus negocio telonei. quod innuitur, quia nunc qñ Christus vocauit Mat. erat iuxta mare, & tota turba conueniebat ad ipsum, & docebat eos Mar. 2. Mat. tñ licet Christum prope haberet non ibat illuc. nam qñ Christus transiuit manebat Mat. in teloneo, vt dr̃ in litera, & tñ alij qui continue Chr̃m audiebant non concipiebant hunc sp̃m deserendi oĩa: ergo nec Mat. ex hoc solo moueret̃ cum potius aliqui videntes oĩa ista opera Christi inuiderent ei dicentes, ꝙ in beelzebub eijciebat dęmonia. ꝗ. 12. & Luc. 11. ergo nõ suffecit hoc ad mouendum Mat. Tertio patet, quia ꝑ oĩa precedentia non videbat̃ Mat. adhuc aliqualiter dispo

D situs ad Christum sequendum, vel saltem ad deserendũ bona sęculi, quia si aliquid disposuissent in eo verba Christi pręcedentia, & eius miracula aliquo modo saltem se subtraxisset ab illicitis lucris paulisper accedendo ad virtutem, & tñ manebat adhuc in feruore auaritiæ sedens in teloneo qñ Christus eum vocauit. ergo non erat dispositus ex miraculis Christi pręcedẽtibus, & pręedicatione, ad hoc quod subito vocat⁹ oĩa desereret. Aliter ergo dicendũ, ꝙ Mat. statim secutus est Chr̃m vocantem, qa Chr̃s mouit cor eius tunc qñ vocauit eũ, & hoc poterat esse tripliciter. Vno modo mutando solũ cor sine aliquo exteriori incitatiuo. & hoc est, qa cor hoĩs est in manu Dei Prouer. 21. cor re-

E gis in manu Dñi, & quocũq; voluerit vertet illud. poterat ergo Chr̃s mouere cor Matt. ad desiderãdũ qđcunq; ipse vellet, & sic forte nunc mouit, vt vellet prõpte oĩa deserere, & eũ sequi. Secundo fieri poterat ꝑ virtutẽ vocis Christi, quia poterat dare voci suę tantã efficaciã, ꝙ Mat. quasi cogeret̃ obedire ei. sic fuit Ioã. 18. qñ quærentibus Iudęi Chr̃m, & ipso rñdente ceciderunt oẽs armati retrorsum ad solã Christi vocem. Tertio fieri poterat ꝑ aliquod signum apparens in facie Christi vocãtis ꝙ Mattheũ alliceret, sic enim dicit̃ fuisse qñ euertit mensas nũmulariorũ, & eiecit de tẽplo ementes, & vendentes facto flagello de funiculis Io. 2. nã nemo ausus est ei resistere pecuniã effundẽti, & hoc est, quia timuerũt eũ nimis, quia vt doctores dicũt procedebat de vultu eius, quidã diuinus fulgor illis

illis valde terribilis, ita nunc esse poterat, quòd fuerit ille fulgor valde allicitiuus replens Matth. omni spirituali dulcedine desiderio sequendi Christum. de hoc dicit Hieron. super Matth. cum tantæ virtutes, & tanta signa præcessissent, quæ Apostolos antequam crederent vidisse non dubium est, certe fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occulte etiam in facie relucebat humana, qui ad se trahere poterat videntes etiam in primo aspectu. si enim in magnete lapide hęc vis esse dicitur, vt ferrum trahat, quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat?

An obligabatur Matthæus sequi Christum vocantem. Quæst. XLIII.

QVAERETVR an obligabatur Matth. sequi Christum vocantem.

Dicendum, quòd aut Matthæ. putabat Christum esse Deum aut nō. si putabat esse Deum, tenebatur illum sequi. si non putabat esse Deum, aut putabat esse Prophetam, aut non.

Si primo modo dicendum, ꝙ tenebatur eum sequi si hoc diceret ei ex parte Dei, & vt Propheta, aliàs autem non tenebatur. nam etiam si constaret aliquē esse Prophetam, non oportebat ei in omnibus credere, nec obedire, sed solum in illis, quæ diceret ex parte Dei, quia in alijs poterat errare, & peccare, sicut quilibet aliorum hominum, & tamen quando loqueretur ex parte Dei obediendum sibi erat, alioquin pœnam incurreret non obediens. sic fuit de Michęa Propheta, qui dixit cuidā socio suo ex parte Dei percute me, & ille noluit & dixit Michęas, quia noluisti audire vocem Domini, ecce recedes a me, & percutiet te leo, & ita factum est. 3. Reg. 20. dixerat autem Michęas hoc illi in sermone Domini. i. ex parte Dei. eod. cap.

De Matthæo nunc dicendum est, ꝙ quando Christus eum vocauit non cognoscebat eum esse Deum, quia hoc etiam discipuli sui non cognoscebant, sed postea cognouerunt aliqui eorum. an vero Matthęus putaret Christum esse Prophetam non apparet, & tamen licet hoc crediderit, non tenebatur eum vocantem sequi, quia non locutus fuit ei, sicut Propheta, vt diceret dico tibi ex parte Dei, ꝙ sequaris me, quia nunquam istum modum loquendi Christus habuit, vt non ostēderet se esse, sicut vnum de Prophetis, sed dixit solum sequere me: ergo non tenebatur Matthæus illum sequi, quasi necessitate iuris, erat tamē Christi pręceptum efficacius trahens secum executionem suam, quia compellebat quasi ex quadam necessitate absoluta Matthę. ad sequendum, ita vt non posset Matth. aliud facere, & hoc est, quia Christus mouerat cor eius, vt videretur sibi nihil esse melius quàm omnia deserendo Christum sequi, & ita illud fecit.

An prius Matthæus disposuit res suas quàm secutus est Christum. Quæst. XLIIII.

QVAERETVR quando Matth. secutus est Christum an disposuit prius de rebus suis ordinando rationes suas, aut saltem recolligendo ea, quæ habebat in teloneo, & ponendo in custodia.

Dicendum, ꝙ non, sed mox, vt Christus vocauit eum reliquit omnia surgens de mensa illa vbi habebat libros rationum suarum, & si quas pecunias forte coram se tunc habebat etiam illas dereliquit, quia dicitur hic ait illi sequere me, & surgens secutus est eum, idest, nihil fecit, nisi surgere, & sequi. & Lucę 5. dicitur magis aperte, & relictis omnibus surgens se-

F cutus est eum. In hoc autem ostenditur magna potestas vocantis, & magna mutatio facta in animo Mat. qui potuit subito cōtemnere, & deserere omnia, quæ tota vita tam ardenter congregauerat. insuper exposuit se periculo corporis relinquendo rationes suas imperfectas, vt posset respondere dominis temporalibus, quorum vectigalia colligenda susceperat, sed hæc omnia contemnere faciebat vocantis potestas. sic dicit Chrysost. in Homilia in vocantis virtutem, & obedientiam vocati considera: nec enim obstitit nec vacillauit, sed protinus paruit, & nec in propriam domum ire voluit, vt suis hoc intimaret, sicut nec piscatores. De timore aut dominorum temporalium, quē
G contempsit dicit Basilius, non solum fęnora telonei postposuit, sed etiam contempsit pericula, quæ sibi, & suis accidere poterāt, dum calculos telonei dimitteret imperfectos. Remigius quoque dicit. humana etiam pericula, quæ ei a principibus accidere poterant paruipendit, dum rationes officij sui imperfectas reliquit.

Quare Matthæus non petijt a Christo licentiam ordinandi res suas antequam sequeretur eum. Nam quando Christus aliquos vocabat nolebat, quòd aliquam dilationem ponerent. Quæst. XLV.

H SED dicetur, quare Matthæus non petiuit a Christo licentiam ordinandi rationes suas, & disponendi de rebus suis antequam sequeretur eum?

Dicendum, quòd Christus hoc non permitteret, quia quando aliquem vocabat nolebat, quod poneret aliquam excusationem, nec peteret saltem aliquam dilationem etiam parui temporis quantumcūque esset causa rationabilis illam petendi, siue pro affectione parentum siue pro dispositione rerum temporalium, sed omnia deseri volebat, qñ ipse vocabat.

De primo patet, quia Christus vocauit semel quendam dicens sequere me, & ille ait Domine permitte me primum ire, & sepelire patrem meum, Christus
I autem non permisit dicens, dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei pręce. cap. & Luc. 9. De secundo patet, quia semel dixit quidā Chr̄o, Dñe sequar te, sed primū permitte mihi renūciare his, qui domi sunt. i. ire ad disponēdū de illis, vt dem illa aliquibus, Christus aūt non pmisit dicens, nemo mittēs manum suā in aratrū, & aspiciēs retro aptus est regno Dei, nō poterat iñ esse aliqd facilius, & minoris dilationis egens quā renūciare possessis. i. donare illa, sed ēt hoc Christus non pmisit. Lu. 9. ergo non pmitteret hoc Matthęo, sed repelleret cū dicens. nemo mittens manū in aratrū. Secundo fuit, quia Matthęus noluit hoc petere: tāta. n. mutatio fuerat facta in corde eius, ꝙ hęc oīa cōtempserat, ita vt nec extimaret dignū esse aduertere ad illa ad hoc, ꝙ
K disponeret de eis. Vel forte quasi alienatꝰ a mēte hęc oīa obliuiscebat: hoc aūt Christꝰ facere voluit ad ostēdendam potestatē suā, quia vario gñe miraculorū diuinā in se virtutē Chr̄s ostendebat: aliqñ. n. exercēdo illā super corpora, vt in curatione diuersorū lāguorū, vt supra paralyticū sanauit, & pręce. cap. oēs languentes, qui ei offerebant. Aliqñ aūt super intellectū illum penetrando, & secreta eius cognoscendo. sicut qñ cogitationes Scribarum eis patefecit supra in litera, & Mar. 2. & Luc. 5. Aliquando autem supra voluntatem illam ad quodcunque vellet subito mutando, sicut nunc Mat. voluntatem mutauit. nec erat dubium quā omnes hoc videntes miraculum reputarent. nam quòd ille, qui ante hoc ardenter lucris illicitis inhiabat

chiabat subito omnia desereret sui ipsius oblitus, non poterat humanitus fieri, sed diuinæ virtutis erat, quæ poterat corda mutare, & ita Christus nunc mutauit cor Mat. potenter eum ad se trahens, vt sicut ille a cæteris vectigalia accipiebat, ita Christus ab eo ipsum totum acciperet. sic dicit Theophilus ab accipiente censum a transeuntibus Christus censum accepit, non quidem eius accipiens pecuniam, sed totaliter eum transferens ad suum consortium.

Quomodo Christus fecit, quòd Matthæ. omnia desereret, & rationes officij imperfectas relinqueret.
Quæst. XLVI.

SED quæretur quomodo Christus fecit, quòd Mat. omnia desereret, & rationes officij sui imperfectas reliquerit, quia per hoc perirent bona eius, & constitueretur in periculo circa dominos temporales, qui ab eo possent exigere rationem de vectigalibus collectis. Etiam quia iniustum erat, quòd Matthæus non redderet rationem de eis, quæ collegerat. nam ad hoc debitor erat, hæc tamen omnia poterant bene fieri si postquam Christus illum vocauit concessisset ei de rebus suis disponere.

Dicendum, quòd Christus nihil imprudenter, & nihil indebite agi voluit: nec propter vocationem suam factum est, nec ipse Matt. constituit in periculo dominorum temporalium, quia ipse per omnia volebat scandalum euitare. vnde quando petitum est tributum ab eo, licet non teneretur de iure dixit Petro ne scandalizemus eos solue pro me, & pro te infra 17. a fortiori ergo Matt. liberaret a periculo, & scandalo: de debito etiam vectigalium collectorum Christus vellet, quòd Mat. rationem redderet, quia sicut vectigal est debitũ imponenti illud ad Ro. 13. s. reddite oĩbus debita, cui tributũ tributũ, cui vectigal vectigal, ita qui colligit illud est debitor ad reddẽdũ rationem de eo. Christus tamen omnia debita solui vult ad Rom. 13. nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, idest, omnia alia debita conamini soluere, vt non maneatis debitores, istud autem quod est de dilectione non potestis soluere, quia quandiu vixeritis oportet vos esse debitores ad soluendum.

Sed dicendum, quòd Christus taliter prouidit, ꝙ Matthæ. potuit omnia disponere in rebus suis, vt decebat. nam licet quando vocatus est nihil disposuit, sed omnibus relictis secutus est illum, postea tamen Christo volente redijt in domum suam, & de omnibus disposuit. Quod patet, quia post istam vocationẽ fecit Mat. conuiuium magnum in domo sua inuitans Christum, & discipulos, & publicanos socios suos, vt patet hic, & Marc. secundo, non poterat tamen facere conuiuium in domo sua, nisi redijsset postea in illam, & haberet administrationem pecuniç. potissime, quia istud conuiuium erat magnum, vt dicitur Luc. quinto, quia turba multa publicanorum conuenerat eodem capitu. poterat ergo Matth. tunc disponere de rebus suis cum posset parare conuiuia etiam curam officij sui, & reddendarũ rationum poterat relinquere socijs suis in eodem officio, quia multi publicanorum erant cum eo nunc in isto conuiuio, & ita esset liber Matthæ. a timore principum, & a rationibus reddendis. hoc modo vtrunque factum est, scilicet, vt Christus ostenderet potestatem suam subito mutando Matthç. vt desertis omnibus sequeretur eum, & ita de omnibus plene dispositum est ac si Mat. concessum fuisset post vocationem non sequi statim Christum, sed manere ad dispositionem rerum suarum, nec tamen per hoc virtus Christi minor apparuit, aut Matth. obedientia minoris fuit meriti quàm si nunquam ad disponendum de rebus suis redijsset, quia quando Matt. surgẽs de teloneo Christum secutus est, ita fuit illum secutus ac si nunquam rediturus esset ad disponẽdum de rebus quas relinquebat. nam iam eas in animo suo plene contempserat.

Quando factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi.
Quæst. XLVII.

QVAERETVR de isto conuiuio facto in domo Mat. quando factum est.

Dicendum, quòd non est dubium quin fuerit factum post vocationem Matt. quia antequam vocaretur non habebat familiaritatem aliquam cum Christo ad hoc, quòd eum, & discipulos eius inuitaret. maxime, quia videtur esse istud conuiuium quasi expeditionis de socijs suis, vt dicetur sequenti quæstione.

Secundo, quia omnes tres Euangelistæ ponunt illud conuiuium post vocationem Matthæi. vt patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. ideo apparet, quòd fuerit post vocationem.

Aliqui tamen dicunt, ꝙ fuit tam vocatio Matt. q̃ conuiuium istud ante curationem paralytici, quæ supra ponitur, vt dicit Nicolaus. Sed hoc falsum est, vt ostensum est supra quæst. 32.

Alij dicunt, ꝙ istud conuiuium fuit multo tempore post Matth. vocationem, & sic fuit vocatio eius ante curationem paralytici, sed conuiuium fuit post curationem. Sed hoc non stat. Primo quia omnes tres Euangelistæ ponunt istud conuiuium statim post vocationem Matth. nihil interponendo, vt patet hic, & Mar. 2. & Luc. 5. quasi sit narratio cõtinua, & sic innuunt, quòd nihl intercidit inter vocationẽ, & conuiuium. Secundo patet, quia idem tenet Aug. lib. de concor. Euange. dicens Matth. non expressit in cuius domo discumbebat Iesus. vnde posset videri nõ hoc ex ordine subiunxisse, sed quòd alio tempore factum recordatus interposuisset, nisi Mar. & Luc. qui hoc omnino similiter narrant manifestarent, & sic vult, quòd vocatio, & conuiuium habuerunt se ordine continuo.

Tertio patet, quia si fuisset hoc aliquanto tempore post vocationem Mat. forte tunc Matt. nec domũ haberet, in qua Christus discumberet, nec pecuniam de qua grande conuiuium instrueret, & tamen istud magnum fuit. Luc. 5. & quia Apostoli, & discipuli Christi iam cum eo manentes nihil proprium habebant, quia etiam quando ibant per viam nullam pecuniam portare debebant. sic Christus dixit sequenti cap. & Luc. 9. nolite possidere aurum neç argentũ nec pecuniam in zonis vestris, sed illico, vt ad Christũ transibant relinquebant ea, quæ possidebant. sicut dicitur infra decimonono, ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. & Luc. nono, dixit quidam Christo, Domine sequar te, sed permitte mihi primum renunciare his, qui domi sunt. Mat. tamen habebat nunc domum, & pecuniam, & sic nondum disposuerat: consequenter ergo modicum est, quòd vocatus fuerat. Et ita dicendũ est, ꝙ fuit conuiuiũ forte die sequenti, vel paucis diebus post vocationem.

Ad quid factum fuit hoc conuiuium in domo Matthæi.
Quæst. XLVIII.

QVAERETVR ad quid fuit factum istud conuiuium.

Dicendum primo, quòd fuit factum iuxta consuetudinem antiquorum patrum, quia illi quando deserebant

rebant ſeculum, vt ſe transferrent ad prophetandum faciebant magna conuiuia. ſic fuit de Eliſeo quando vocatus eſt ab Elia. nam occidit par boum, in quo arabat, & aratra cremauit, & coxit carnes deditque populo, tertio Regum decimonono, & 86. diſtinct. cap. non ſatis. & cap. Dominus. ita & nunc Mattheus tranſiturus ad Chriſtum cum relinqueret ſeculum conuiuium fecit.

Secundo fuit propter Chriſtum, vt per hoc videretur ei gratias reddere, vt ſicut ab eo vocabatur ad bona ſpiritualia ita reciperet temporalia ab ipſo. ſic dicitur prima Corinth. nono, ſi nos vobis ſpiritualia ſeminamus non eſt magnum ſi carnalia veſtra metamus. ſic dicit glo. congruam autem cęleſtis beneficij vicē rependens Matthæ. Chriſto magnum conuiuium in domo ſua parauit, vt illi commodaret ſua temporalia, a quo expectabat perpetua bona.

Tertio fuit ad expeditionem de hoc ſeculo, & de ſocijs ſuis. deſerebat enim omnia Matthæ. ſe ad Chriſtum transferens: voluit ergo ſe de ſocijs ſuis expedire, quia iam nunquam cum eis manſurus erat in eodem genere conuerſationis, in quo prius, & huius ſignum eſt, quia turba magna publicanorum diſcumbebat ibi cum illo. vt dicitur hic, & Lucæ quinto.

Quarto fuit, vt oſtenderet Matth. gaudium animi ſui. conuiuia enim & iucunditates fieri ſolent pro rebus proſpere geſtis, & pro aliquibus, quæ fęliciter acciderunt, vt exprimatur gaudium de talibus rebus cōceptum. Matth. ergo magnum conuiuium fecit, vt oſtenderet ſe maiori iucūditate huius ſeculi diuitias deſerere, quàm alius eas aſſequeretur, & hoc fuit cōueniens, & atteſtabatur Chriſti virtutem, qui poterat corda hominum taliter diſponere, vt ſubito mutati tam arduum viuendi propoſitum conciperent, & cū tanta iucunditate, ita quòd non ſolum fuerit potens cor Matth. ſubito mouere, & alienare, vt omnia deſereret, ſed lętitiam de hac re in eo conſeruabat.

Quinto fuit, quia Chriſtus inſpirauit Matth. iſtud conuiuium facere, vt locum haberent ea quæ ipſe facere volebat, vt dicetur infra q. 50.

An licuit Matthæo magnum conuiuium facere. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR cum dicatur Lucæ quinto, quòd iſtud conuiuium fuit magnum an licuit Matthæo talem conuiuium facere.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Matthæus fecit conuiuium diuitibus, ſcilicet, publicanis qui diuites erāt, & lucra ſeculi captabant. pauperibus tamen Chriſtus ſuadet conuiuium facere. Luc. decimoquarto, cum facis prandium aut cęnam noli vocare amicos tuos nec fratres, nec cognatos nec vicinos diuites, ſed voca pauperes, & debiles claudos, & cęcos, & beatus eris: ergo non debuit tale conuiuium Matthæus facere.

Secundo, quia eleemoſyna melius diuiſim datur quàm tota ſimul. vt ait Ambro. & 86. diſt. cap. in ſingulis: melius ergo Matth. diſtribuiſſet ſumptus iſtius magni conuiuij in pauperes quàm illud feciſſet, maxime quia Matth. iam non curabat de honore ſeculi cum ſe ad Chriſti humilitatem transferret.

Dicendum, quòd conuiuium iſtud conuenienter factum eſt magnum. nam volebat Matthæ. inuitare Chriſtum, & diſcipulos eius, etiam volebat ſocios ſuos publicanos inuitare, vt dicetur ſeq. qō. & qō. 51. omnes tamen iſti ſimul erant multi: ideo oportebat, vel non inuitare eos, vel magnum cōuiuium facere.

Secundo fuit, quia ſic cōſuetudo erat. nam Eliſæus

F quando ſe tranſtulit ad Eliam habebat par boum, & occidit boues coxitque eos in aratro, & dedit toti populo conuiuium. 3. Regum 19. & ita Eliſæus videbatur omnia ſua in conuiuio illo expendere. nam propter hoc aratrum cremauit ibi, vt videretur, quòd de rebus ſuis iam nihil manebat, de quo haberet ſolicitudinem. Matth. autem ditior erat, quia non erat arator, ſed publicanus: ideo adhuc maius conuiuium quàm Eliſæus facere ei licuit, cum ſibi liceret exemplum prophetę imitari.

Tertio fuit, quia Matthæ. ſemel tantum hoc facturus erat, & ea quæ ſemel in vita fieri debent magnifice facienda ſunt vt dicitur 4. Ethico. cap. 6. Chriſtus etiam hoc voluit, ſcilicet, quòd ea, quæ non ſæpe facienda ſunt debent fieri abundantius, licet videantur
G minus pia quàm illa, quæ quotidie fiunt. ſic patet infra vigeſimoſexto, cum murmurauerunt quidam dicentes, vt quid perditio hæc? poterat enim vnguentū iſtud venundari pluſquam trecentis denarijs, & dari pauperibus. dixit Chriſtus ſemper pauperes habebitis vobiſcum, & cum volueritis poteritis illis benefacere, me autem non ſemper habebitis: non enim defendit Chriſtus iſtud opus dicens, quòd melius eſſet hoc quàm dare pauperibus, ſed quia non poterant ſibi aliquid dare, niſi nunc, pauperibus autem ſemper dare poterant: licuit ergo Matth. iſtud conuiuium magnum facere.

Ad primum dicendum vno modo, quòd Chriſtus
H ibi non innuit, quòd ſit peccatum inuitare amicos, & fratres, & diuites, qui poſſunt retribuere, ſed quòd faciens hoc non habet retributionem in vita æterna: eſt ergo licitum quamuis non ſit meritorium, & ita non peccaret Matth. licet hoc modo faceret.

Aliter poteſt dici, quòd quando quis inuitat aliquos cum ſpe retributionis: etiam ſi illi ſint pauperes nihil meretur apud Deum: ſi autem inuitet amicos fratres, vel cognatos, aut diuites non cum ſpe retributionis, ſed propter aliquam honeſtam cauſam, meretur apud Deum, quia ſola intentio retributionis temporalis tollit meritum. ſic dicitur ibidem, ſcilicet, cum facis prandium &c. & ſequitur ne forte ipſi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Matthæ. tamen non faciebat iſtud conuiuium ſocijs ſuis publi-
I canis, vt retributionem aliquam ab eis reciperet, quia ipſe mutabat ſtatum, & non erat vlterius conuerſaturus cum eis in ſeculo: ideo poterat mereri faciendo iſtud conuiuium, maxime cum faceret ex cauſis honeſtis, vt dictum eſt præcedenti quæſt.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ eleemoſynæ ab eis, q non mutant ſtatum, vt communiter melius fiunt in plures diuiſæ quàm ſemel & in vnum collatę, illis tamen qui ſtatum mutare volunt, melius eſt eleemoſynas totas & magnas ſimul dare. ſic dicit Ambroſ. lib. de officijs, & 86. diſt. cap. non ſatis. ſiue ca. Dominus, de quo late dictum eſt ſupra 6. cap. q. 71. & q. 72.

K *Quomodo Chriſtus voluit venire ad conuiuium Matthæi, in quo erant publicani. Et quando non licet cum peccatoribus conuerſari. Quæſt. L.*

QVAERETVR quomodo Chriſtus voluit venire ad iſtud conuiuium Matthæi, in quo erant multi publicani.

Dicendum, ꝙ Chriſtus fecit propter multa. Primo propter honorem Matthæ. nam honor eſt alicui, ꝙ vir magnus & excellens velit ab eo conuiuium accipere. ſic dicit Chryſoſ. vocatū Leui. i. Matth. Dn̄s honorauit dum cum eo confeſtim epulatus eſt: erat. n. decens, ꝙ Chriſtus honoraret in hoc diſcipulos ſuos, cum ipſi eo ſuadente honorem ſeculi cōtēnerent, &

ita

ita Christus cum intrauit in Capharnaum non mansit apud alium, nisi in domo Petri, licet ille pauper esset, & hoc faciebat ad honorandum eum, sic dicitur præcedenti capitulo, & cum venisset in domum Petri. sic etiam dicit Chry. in hom. apud discipulos enim diuertebat Christus honorans eos.

Secundo fuit propter vtilitatem spiritualem, quā in hoc conuiuio Christus facere intendebat. nam vocati erant multi Publicani ad illud, & ipse intēdebat comedendo cum eis illos ad meliora conuertere, & ista fuit causa præcipua, quam solam expressit Christus Pharisæis murmurantibus. s. non est opus valentibus medicus, sed male habentibus, q.d. isti sunt male habentes. i. peccatores, & ideo opus est, vt ego qui sum medicus eorum comedam cum eis, & sic sanē B eos a vitiis, ita etiam dixit, non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam. i. comedendo cum istis voco eos ad pœnitentiam.

Tertio fuit, vt Christus daret de seipso fiduciam peccatoribus, qui vellent conuerti. nam si Christus iuxta excellentiam suam cōtemneret peccatores sequestrando se ab eis diffiderent ad illū accedere propter magnam differētiam vitę, putantes se despiciendos, nunc vero cum se omnibus mitem affabilem, & tractabilem redderet, oībus de se confidentiam præstabat, & sic peccatores ad illum faciliter veniebant, & conuertebantur, sic dicit Chrys. Christus cum Mattheo confestim epulatus est, hoc enim ei maiorem præstabat confidentiam. C

Quarto fuit, vt ostenderet non esse peccatū comedere cum peccatoribus, dum tamen non communicemus operibus eorum malis, multa. n. sic Chrs facit ad dubia tollenda, ita enim Christus ad nuptias inuitatus epulatus est, Io. 2. vt per hoc nuptias approbaret ostendens nuptias non esse pc̄tm̄, sicut postea aliqui hæretici asseruerunt. sic etiam cum Publicanis manducauit hic, vt ostenderet peccatum non esse cū peccatoribus manducare si in eorum peccatis non communicemus, erat enim magni scandali, & periculi occasio si viri boni abstraherent se a quocunque pc̄tōre nolendo ei cōicare, quia ex hoc scismata multa in ecclesia fierent, & cōuersionis locus pc̄tōribus auferretur si viri boni se oīno ab eis subtraherent, licet ergo D viris iustis comedere, & conuersari cum iniustis quousque ecclesia per excommunicationem hoc interdixerit ꝑꝑ alicuius delicta, ideo communicare alias cū peccatoribus non solum est licitum, sed interdū etiā meritorium. Nisi ex hac communicatione iustus timeat sibi. s. ne incidat in peccata malorum, quia tunc etiam a bono opere cessandum est, sic intelligitur supra 5. si oculus tuus scandalizat te, erue eū, & ꝓiice. i. si de bono opere sequitur tibi scandalum. i. tētatio ad malum erue, & proiice. i. caue, & cessa iam ab isto bono opere, sic ēt dr̄ ad Gal. 6. si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spūales estis hmōi instruite in spiritu lenitatis considerans teipsum ne & tu tenteris. i. caue ne volendo liberare alterum a ten- E tatione incidas tu in tentationem.

Secundo debet caueri, quando ex conuersatione gignitur opinio mala de viro iusto, nā etiam si iustus non timeat sibi tentationem, ex conuersatione cum malis, si tamen cæteri male de eo iudicant putantes ipsum propter conuersationem esse delictorum participem, cessare debet a cōuersatione, quia nō solum a malo, sed etiam ab omni specie mali abstinere Apostolus præcipit. 1. Thessa. 5. valde enim cauendum est ne de nobis sinistra caueretur opinio, sic dicit Greg. ꝙ ecclesia debet defendere reos a morte inquantū honeste potuerit, sed hoc caute fiat ne in malā opinionē incurrat. s. ꝙ delictis faueat, & hr̄. 14. q. 6. ca. hi, qui in

A furtis, & ista est causa potissima, quare iusti vitare debent malorum consortia saltem assiduam, & magnā frequētationem, quia nec etiā oportet omnino se ab eis subtrahere, sicut ab excommunicatis.

Quinto fecit hoc Christus ad instruendum nos, ꝙ nihil est, ꝙ omittere debeamus, qñ intendimus aliq̄ vtilitatem spiritualem causare, ita Christus non dedignatus est se humiliare ad manducandum cū pc̄tōribus, vt eos iustos faceret, & ita Apostoli habuerūt cū omnibus gentibus conuersationem ad modū ipsarū gentium, vt possent eas ad Christum trahere, sic dicit 1. Cor. 9. cum liber essem omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem, & factus sum Iudæis, tanquā Iudæus, vt Iudæos lucrarer, factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem. omnibus omnia fact⁹ sum, vt omnes saluos facerem.

Causa autem præcipua in his fuit, quia Christus intendebat pro tunc conuertere in illo cōuiuio aliquos publicanos, sic enim dicit Chrysostomus in homilia, accesserunt ad redemptorem nostrum Publicani non solum ad colloquendum, sed etiam ad conuescendum recepti sunt, nam non solum disputans, aut curans, aut arguens inimicos, sed etiam conuescens emendabat multoties eos qui male dispositi erāt, per hoc docens nos, ꝙ omne tempus, & omne opus potest nobis vtilitatem afferre.

Quare Publicani fuerunt vocati ad istud conuiuium Matth. Quæst. LI.

QVAERETVR quare nunc Publicani fuerūt vocati ad istud conuiuium.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia istud conuiuium faciebat Matthæus ad expeditionem de seculo, ideo illud maxime amicis suis facere debuit, ꝑ hoc concludens illam antiquam amicabilem cōuersationem in hac iucunditate, nam si Elisæus deserens seculum toti populo conuiuium fecit. 3. Reg. 19. a fortiori Mat. amicis suis hoc præstare debuit, isti autem erant Publicani cum essent in eodem officio; in quo Matt. & ideo istos potissime inuitauit, nam præter Christū & discipulos non leguntur fuisse in hoc cōuiuio, nisi Publicani, & peccatores, vt patet hic, & Mar. secundo & Luc. 5.

Secundo fuit, quia Christus sic inspirauit Mat. eo ꝙ ipse volebat venire ad hoc conuiuium, vt peccatores conuerteret, vt dictum est præced. q. ideo oportuit, ꝙ Mat. istos Publicanos vocaret.

Tertio fuit, quia Mat. voluit ostendere honorem, quem Christus ei faciebat, cum dignaretur in domo eius discumbere, & hoc voluit ostendere amicis suis, quia illi potius gauderent de honore eius, quam alii, & isti erāt Publicani cum essent eiusdem officii, ideo vocauit eos, sic dicit Chryso. honoratus autem Matt. ingressu Christi in domum eius omnes Publicanos, qui erant eiusdem artis conuocauit.

Et videntes Pharisæi, dicebant discipulis eius. Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducat magister vester? Et Iesus audiens ait, Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem, discite, quid est misericordiam volo, & non sacrificium: Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Tunc accesserūt ad eū discipuli Ioā. dicentes. Quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunāt?

Mar. 2 Luc. 5. Mar. 1

Osee. 6 infra 12.

Mar. 2. Luc. 5. Et ait illis Iesus. Nunquid possunt filii sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius a vestimento, & peior scissura fit. Neq; mittunt vinum nouũ in vtres veteres. Alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur & vtres pereunt. Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur.

Reprehensio contra iniuste murmurantes pro Christi manducatione. *Et videntes.* Hic ponitur reprehensio contra iniuste murmurantes pro Christi manducatione cũ Publicanis, & primo arguuntur in hoc a Christo Pharisæi.

Secundo Ioannis discipuli ibi. *Tunc accesserunt.*

Considerandum, quòd istud est continuatum cum præcedenti, quia est eadem historia, nam tunc quando istud conuiuium factum est Pharisæi hoc videntes murmurabant, & respondit eis Christus ea, quæ habentur hic, vnde dicitur.

Et videntes Pharisæi. Scilicet, quòd manducaret Christus in domo Matthæ. cum Publicanis, & peccatoribus, sed Marc. vigesimo capitulo. & Luc. quinto capitulo, dicitur videntes Scribæ, & Pharisæi, scilicet, quia vtrique simul murmurabant.

Dicebant discipulis eius. Non loquebantur Christo, sed cum discipulis murmurabant, Christus tamen illud audiuit, quia non longe erat, & respondit eis, vt dicitur in litera.

Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducat magister vester. Quasi dicat male facit, quomodo ergo vos sequimini eum? sed Mar. secundo capitulo, dicitur mãducat, & bibit, idem tamen est, quia nomine manducationis intelligitur cibus, & potus, sed Lucę quinto, dicitur quare cum Publicanis manducatis, & bibitis, in quo videtur referri verbum simul ad Christum, & discipulos, de quo dicetur, infra quæstione quinquagema, & quinquagesima sexta.

At Iesus audiens ait. Audiuit Iesus murmurationes Pharisæorum, & pro se, & pro discipulis respondit.

Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Ponit hic tres responsiones.

Prima est, quòd ipse erat medicus animarum, & sicut medicus corporum non est opus, i. non est necessarius valentibus, idest sanis, sed tota occupatio sua esse debet cum male habentibus, idest cum ęgris, ita medicus animarum conuersari debet cum male habentibus, idest cum peccatoribus ad hoc, quòd conuertat eos, & sicut medicus corporum interdum cũ ægris comedit ad hoc, quòd incitet eos ad comedendum, & sic conualescant, ita medicus animarum interdum comedere debet cum peccatoribus spiritualiter languentibus, vt etiam in hoc ad spiritualem vitã eos informet, ita faciebat nunc Christus cum peccatoribus manducans.

Euntes autem discite. Ista est secunda responsio, & arguit contra eos ex auctoritate scripturæ, quia istud scilicet misericordiam volo habetur Osee. 6. & est iste modus respondendi durus, & increpatorius. sciebat enim, quòd Pharisæi per inuidiam ista dicebant, ideo sicut ipsi mordebant eũ illi inuidendo, ita Christus mordaciter eos nunc tetigit iuste eos increpando dicens, euntes discite, idest eatis ad addiscendum, quasi dicat estis insipientes, & non intelligitis scripturas, & ideo insipienter me arguitis, ite ergo ad addiscendum in scriptura, & inuenietis, quòd ego iuste egerim.

F *Quid est misericordiam volo, & non sacrificium.* Ista est auctoritas quã allegat contra eos, scilicet, quia Deus vult magis misericordiam, quam sacrificium, nõ poterat tamen esse maior, vel laudabilior misericordia, quam conuertere errantem ab errore suo, extra de sponsa. capitulo inter opera, ita autem erat nunc, quia Christus comedendo cum peccatoribus vocabat eos ad pęnitentiam, vt hic dicitur, ergo Deus hoc volebat, & non debebat Christus de hoc argui, sed laudari potius quam si offerret multa sacrificia.

G *Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.* Ista est tertia responsio, scilicet ego benefacio manducando cum istis potius, quam cum iustis, quia manducando cum istis voco eos ad pœnitentiam, iusti tamen non indigent, quòd ad pœnitentiam vocentur, nec ego veni ad vocandum illos, & tamen officium meum est peccatores vocare, ideo recte ago cum istis manducando, sed Lucę quinto, dicitur vocare peccatores ad pœnitentiam, & verum est, quia ad hoc vocantur peccatores, & non iusti.

Quare nunc Pharisæi murmurarunt de Christi manducatione cum Publicanis. Quæst. LII.

H QVAERETVR quare nunc Pharisæi murmurauerunt de Christi manducatione cum Publicanis.

Dicendum, quòd primo fecerunt hoc propter inuidiam, quia officium Pharisęorum erat mala inquirere contra Christum, nam audiebant doctrinã eius vt possent eum in aliquo accusare. Lucę 6. s. obseruabant autem Scribæ, & Pharisæi si in sabbato curaret, vt inuenirent vnde accusarent illum, volebant ergo in quocunque possent maculam ei infamiæ apponere. Secundo fuit quia Pharisæi habebantur a populo in magna reputatione sanctitatis, & tamen non erat vera, sed omnia faciebant, vt honorem consequerentur, infra 23. omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus, honorem autem ipsum totis viribus procurabant. eo. c. amant primos accubitus in cęnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab omnibus Rabbi, cum autem non possint simul multi supremum honorem consequi, necesse est, ꝙ ille qui honorem supremum desiderat inuideat omnibus appetitoribus eiusdem honoris, & oĩbus quibus ille ẽt non appetentibus defertur, & q̃ Christo dabatur summus honor a plebe, quia quidã vocabant eum prophetam magnum. Luc. 7. ꝓpheta magnus surrexit in nobis. Alij dicebant, ꝙ nullus vnquã fuerat ei similis in operibus, & doctrina. De operibus patet Mar. 2. qñ turbæ videntes curationẽ paralytici dixerunt, nunq̃ sic vidimus, & Luc. 7. nunq̃ sic

K factum est in Israel. De verbis patet Io. 7. s. nunq̃ sic locutus est homo. Alii autem ꝑꝑ miracula Messiã eum suspicabantur. eo. c. dicentes, Christus qñ venerit nunquid plura signa faciet, q̃ hic facit? necesse ergo erat, ꝙ Pharisęi valde Christo inuiderẽt ꝑꝑ istum magnũ honorem qui ei deferebatur a turba, & sic nitebãtur obfuscare facta eius, vt diminuerent opinionẽ eius in ꝯspectu plebis, & si aliqñ nõ poterãt qa ppl's tenaciter sequebatur Chrm maledicebant turbę. Io. 7. nunquid aliquis ex principibus credit in eũ, sed turba hæc, quæ non nouit legẽ maledicti sunt, & quia oẽs tenebant Chrm a Deo missum conabantur Pharisæi destruere hoc dicentes, nõ est hic hõ a Deo, quia sabbatũ nõ custodit. Io. 9. & qa multi suspicabant eũ eẽ Messiã, Pharisęi ẽt hoc excludere volebant, vñ quia Nicodemus

Christo

Chriſto aliqualiter ſauebat dixerũt ei Phariſęi. Ioa.7. A
nunquid, & tu Galilęus es?i.faues iſti Galilęo creden-
do,ꝙ ſit Meſſias,& ſequitur. ſcrutare ſcripturas,& vi-
de, quòd propheta a Galilęa nõ ſurgit, ideſt Meſſias
non erit de Galilęa,ſicut iſte: mentiebant̃ tamen,quia
Chriſtus non natus fuit in Galilęa, ſed in Bethleem,
vt patet ſupra 2.& Lucę 2.& quando non poterant
ſub colore ſcripturę diminuere facta Chriſti, ſaltem
ſub quocunque alio colore arguebãt eum, & ita nũc,
quia manducabat cum Publicanis accuſabant eum,&
imponebant ei infamiam, ꝙ eſſet vorax infra 11.ecce
homo vorax, & potator vini, Publicanorum,& pec-
catorum amicus. & quando nullum colorem habe-
bant etiam ſine colore maledicebant ei,vt quando vi- B
debant magna miracula eius,dicebant, quòd in Beel-
zebub eijciebat dęmonia infra 12.& Lucę 11.& de
hoc Chriſtus conqueritur, quòd ſine cauſa vlla ode-
rant eum. Ioan.15.ſi non feciſſem in eis opera, quæ
nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autẽ
viderunt, & oderunt me, vt adimpleatur ſermo,qui
in lege eorum ſcriptus eſt, quia odio habuerunt me
gratis. Quando autem, nec ſic potuerunt deprimere
honorem Chriſti, ſed totus mũdus ſequebatur eum,
vt ipſi dixerunt, totus mundus poſt eum vadit. Ioan.
7.cogitauerunt quomodo occidendo illum,honorẽ
ei tollerent ne amplius creſceret opinio eius Ioan.11.
ſcilicet colligerunt pontifices, & Phariſæi conſilium
aduerſum Ieſum, & dicebant,quid facimus,quia hic C
homo multa ſigna facit?ſi dimittimus eum,ſic omnes
credent in eum, & ita illum occiderunt,& quoniam,
nec per mortem honorem Chriſti tollere potuerunt
cum magis ille creſceret, quia Chriſtus reſurrexit te-
ſtãtibus hoc etiam ipſis cuſtodibus ſepulchri, corru-
perunt eos pecunia, vt dicerent, quòd nõ ſurrexerat,
ſed quòd diſcipuli eius furati fuerant corpus ipſius in-
fra 28.ſed nec, ſic præualuerunt, quia nomen Chriſti
in dies magis diuulgabatur, & augebatur numerus
credentium in eum Actu.2. Apoſtoli quoque prædi-
cantes diuulgabant nomen Chriſti, in quo dolebant
valde Phariſæi, & pontifices, & comminabantur eis
ne prædicarent nomen Chriſti. Actu.4.illi vero quan-
tomagis prohibebantur prædicare, tantomagis præ- D
dicabant dicentes.obedire oportet Deo magis,quam
hominibus. Actu.5.& ſic diſſolutum eſt omne conſi-
lium Phariſæorum,quo contra Chriſti nomen, & fa-
mam moliebantur,& nomen eius per vniuerſum or-
bem diuulgatum eſt, & hoc, quia voluntas Dei erat
cui nõ potuit reſiſtere humanum conſilium, quia nõ
eſt conſilium contra dominum. ſic enim prædixerat
Phariſæis quidam de eorum conſortio nomine Ga-
maliel,diſcedite ab hominib⁹ iſtis,& ſinite illos, quo-
niam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus,
diſſoluetur. ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſolue-
re illud, ne forte & Deo repugnare videamini.
Tertio fuit hoc, quaſi in vindictam, quia Chriſtus
prædicabat contra Phariſæos, & Scribas vocans eos
hypocritas, & annuncians peccata eorum infra 15.& E
23.& Mar.7.ipſi autem dolentes mordebant eum in
quo poterãt, & quia hic habuerũt aliqualẽ occaſionẽ
increpabant eum. Quarto faciebant ex ſuperbia qua-
dã ad oñdendum ſe Chriſto meliores,quia ipſi quan-
tum ad exteriora oſtendebant quandam ſanctitatis
effigiem cauentes a conuerſatione peccatorum, ar-
guebant, ergo Chriſtum in hoc, tanquam ſic vide-
rentur meliores eo, quaſi non eſſent reprehenſibiles
in eo in quo ipſe erat repræhenſibilis. ſic dicit Raba-
nus.duplici errore tenebantur Phariſæi,qa ſe iuſtos ar-
bitrabantur, & quia ſuperbię faſtu a iuſtitia longe di-
ceſſerant,& eos criminabantur iniuſtos,qui reſipiſcen-
do a peccatis iuſtitię propinquabant.

Quare Mat.dixit hic de ſolis Phariſæis, quòd murmurauerunt, & non de Scribis. Quæſt. LIII.

QVAERETVR quare Matth.dixit hic de ſolis
Phariſæis, ꝙ murmurauerunt nunc contra
Chriſtum, quia etiam Scribę murmurabant.
Dicendũ,ꝙ tam Scribę, quam Phariſęi mur-
murauerunt. Mar.2.& Lucę.5.eo,ꝙ iſti ſemper erant
conſortes in aduerſando Chriſto. Matthæus tamen
expreſſit ſolos Phariſæos forte cauſa breuitatis, quia
intentio ſua erat oſtendere factã eſſe contra Chriſtum
murmurationem, & quid ipſe reſponderit. a quibus
autem facta eſſet non multum differebat, ideo non
curauit exprimere, ꝙ Scribę, & Phariſæi ſimul mur-
murauerunt.
Aliter poteſt dici,& melius,ꝙ Matt.fecit hoc valde
artificioſe. nam ſupra quando Chriſtus dixit paralyti-
co remituntur ibi peccata tua,Phariſæi, & Scribæ ſi-
mul murmurauerunt, vt patet Mar.2.& Luc.5.& tñ
Matt.poſuit ſolum de Scribis. hic etiã Scribę,& Pha-
riſæi ſimul murmurauerũt. Mar.2.& Luc.5.ſed Mat-
thæ.ſolum poſuit de Phariſæis,cuius ratio fuit, quia
Scribę habebantur apud Iudæos, vt valde ſapientes,
quia erant doctores legis,ſicut vocantur. Luc.5.& ta-
men erant parum religioſi,Phariſæi autem habeban-
tur,vt multum religioſi, & tamen non, vt ſapientes,
ideo quantum ad ea, quæ pertinent ad ſapientiam,&
doctrinam legis ponuntur, vt præcipui Scribę. ad ea
vero,quæ pertinent ad ſanctitatem,& peccatorum fu-
gam ponuntur, vt pręcipui Phariſæi, & quia Chriſto
dicente ad paralyticum remittũtur tibi peccata tua,an
eſſet ibi blaſphemia, vel non,erat dubium,ꝙ pertine-
bat ad legem, poſuit ibi Matth.Scribas murmuraſſe,
vt oſtendatur fuiſſe maior, & fortior dubitatio, nunc
vero, quia agebatur de cęremonijs ſanctitatis,& per-
fectionis, ſcilicet an viris iuſtis liceret cum peccatori-
bus manducare poſuit, ꝙ Phariſæi murmurauerant,
vt oſtendatur fuiſſe maior murmuratio. nam ad Scri-
bas parum de hoc pertinebat, & iſta videtur propria
cauſa, & ita artificioſe factum eſt, ſecus aũt ſi vtrobi-
que ponerentur ſoli Phariſæi, vel ſoli Scribę, vt dice-
retur cauſa breuitatis fuiſſe factum.

An Phariſæi putabant eſſe peccatum manducare cum Publicanis. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR cum nunc Phariſæi murmura-
uerunt ꝯ Chriſtum pro manducatione cũ Pu-
blicanis, an putabant eſſe peccatũ mãducare cum eis,
& quare hoc faciebant. Dicendũ, ꝙ Phariſæi nõ cre-
diderunt peccatum eſſe manducare cum Publicanis,
tanq̃ eſſet hoc lege vetitũ, quia lex non vetabat man-
ducare cum aliquo homine, niſi eſſet gentilis, ne ille
daret Iudęo cibos idolo conſecratos Exo.34. vel cum
immundo tali immunditia, ꝙ non liceret ad eum ac-
cedere, ſicut erant immundi, qui eijciebantur de ca-
ſtris,vel leproſi, & fluentes ſemine, & ſanguine Nu.5.
cum his enim non licebat manducare,nec ſtare, nec
ſedere in loco vbi illi ſederant. Leui.15.quia aliàs cõ-
trahebatur immunditia,etiã ſiquis comederet,vel bi-
beret, vel dormiret in domo in qua erat lepra,immũ-
dus erat. Leui.14.cum peccatoribus autem,nunquam
lex vetuit manducare,ergo peccatum nullũ erat,cum
non eſſet ſecundum ſe malum, nec etiam lege prohi-
bitũ. Secũdo patet,quia ſi Phariſęi putarent hoc eſſe ꝯ
legem aperte accuſarent Chriſtũ, tanq̃ legis pręuari-
catorẽ, quod ipſi libẽter facerent,quia obſeruababãt
eũ,vt inuenirent aliq̃ cãm de qua illũ accuſarẽt. Luc.6
& tñ nõ accuſauerũt aperte, ſed occulte murmura-
bãt.nã diſcipulis Chri iſtud dicebãt, & nõ Chriſto, vt

patet in litera, ergo nō putauerūt istud est pc̄tm̄, tanq̄ lege vetitū. Dicendum ergo, ꝙ Pharisæi murmurauerunt contra Christum non quasi ageret contra legē, sed quasi aliàs esset reprehensibilis, quia sæpe est homo reprehensibilis, & nondum agit determinate cōtra legem, & maxime est hoc in viris qui profitētur statum perfectionis, quia non solam legem, quæ omnibus communis est, sed etiam multa alia obseruare tenentur, & sic erunt sæpe reprehensibiles etiā si contra legem non agant, ita nunc in Christo Pharisęi putabant. Et hoc propter tria. Primo, quia licet manducare cum Publicanis de se non esset peccatum, dabat tamen occasionem suspicandi malum. s. vt putaretur Christus istud agere ex quadam voracitate, quia Publicani magis cibis, & potibus indulgebant, quam viri religiosi ad quos pertinet victus seruare parsimoniam, & ita Pharisæi imponebant Christo, ꝙ esset vorax, & propter hoc cum Publicanis manducaret, infra 11. ecce homo vorax, & potator vini Publicanorum, & peccatorum amicus. Secundo erat hoc propter statum perfectionis, quem Christus videbatur profiteri saltem in doctrina sua, ideo a multis cauere debebat vltra ea, quæ lege vetita erant, videbatur ergo Pharisæis, ꝙ erat quædam inhonestas, ꝙ Christus qui videbatur esse doctor viæ perfectionis peccatoribus communicaret comedēdo cum eis, quasi in hoc se dehonestaret cadens a grauitate. Tertio erat, quia Christus habebat discipulos, tanquam esset vir vitæ excellentis, qui docebat aliquam viam excellentiorē, quam in lege contineretur, inhonestum autem videbatur, ꝙ ille qui magister erat aliorum in moribus cū peccatoribus manducaret factus eorum socius, & amicus, infra 11. & istud præcipuum ex quo Pharisæi murmurabant cum discipulis Christi dicentes, quare cum Publicanis manducat magister vester, idest quare vultis habere talem magistrum, qui cum Publicanis manducet?

Quare Pharisæi dicebant hoc discipulis Christi, & non Christo. Quæst. LV.

QVAERETVR quare Pharisæi dicebant istud discipulis Christi, & non Christo.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia non audebant, timebant enim ipsum cum viderent eum mirabilia dicere, & facere.

Secundo fuit, quia Pharisæi viderunt, ꝙ ista sua accusatio leuis erat, nam non accusabāt eum de aliquo, ꝙ esset cōtra legem, aut in seipso malum, sed de quadam cæremonia exterioris apparentię, ad quam respondere facile erat, & ideo timentes cito se excludēdos non locuti sunt ei, sed discipulis, si aūt esset aliqd quod crederent contra legem esse, & ꝙ Christus non posset eis respondere, ipsummet conarentur arguere.

Tertio fuit, vt auerterent animos discipulorum a Christo, volebant enim inter magistrum, & discipulos discordiam seminare, & ideo quando putabant, ꝙ magister peccaret dicebant malum de eo coram discipulis, sicut fuit hic, quia istud attribuebatur Christo, ꝙ manducare vellet cum Publicanis, & non discipulis, ideo dixerunt, quare cum Publicanis, & pc̄toribus manducat magister vester? quasi dicat, ipse facit, cum vero discipuli videbantur peccare, & non Christus, annunciabant hoc Pharisæi Christo, & non discipulis, infra 12. & Mar. 2. s. ecce discipuli tui faciunt, ꝙ non licet eis facere sabbato; erat ergo ista diabolica, & artificiosa murmuratio ad separandum corda discipulorum a Christo, sic dicit Chryso. in hom. notandū ꝙ cum discipuli visi sunt peccare, Pharisæi Christum alloquuntur dicentes, ecce discipuli tui faciunt, quod

F non licet facere sabbato, hoc autem apud discipulos Christo detrahunt, quę omnia malignantiū erant, & volentium separare a doctore corda discipulorum.

Quarto fuit, quia Pharisæi nocere desiderantes honori Christi cęperunt in ea parte, quę infirmior erat, & ita, quia discipuli adhuc indocti erant, & infirmi, & forte nescientes respondere ad istud diabolicum argumentū turbarentur, voluerunt Apostolis ista dicere, & non Christo. sic enim diabolus volens tentādo hominem perdere a fęmina, quæ infirmior erat tentationem inchoauit. Gen. 3. ita & ista diabolica tentatio fuit, & ita fuit in cibo, sicut illa. sed diabolus dixit mulieri, quare non manducabant, Pharisæi autem dixerunt discipulis quare manducabat, sic dicit Ambro. super Luc. serpentina vox ista est, hanc primam G vocem serpens emisit, dicens Euæ, quare dixit vobis nolite manducare?

Quomodo potest stare hæc discrepantia Euangelistarum inter Matthæum, & Lucam in isto passu. Quæst. LVI.

QVAERETVR quomodo potest stare, ꝙ hic dicitur, ꝙ Pharisæi dixerunt discipulis, quare cū Publicanis manducat magister vester, & Lucę 5. dicitur quare cum Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis. Dicendum, ꝙ pōt hoc stare dupliciter. Vno modo, ꝙ ista duo dicta fuerint a Pharisæis, ita vt dixerint quare cum Publicanis manducat magister H vester, & etiam vos quare cum Publicanis manducatis, & bibitis. Secundo potest dici, ꝙ alterum eorum fuerit dictum, in quo Pharisæi arguebant Christū, & discipulos, quia manducabant cum Publicanis, & tn̄ fuit conueniens poni eādē sn̄iam per verba diuersa, ad magis exprimendū, quod nō poterat fieri per eadē verba, ad significandū ergo, ꝙ Pharisæi istā culpam præcipuę Christo imponebant, dr̄ hic, & Mar. 2. quare cū peccatoribus manducat magister vester? ad significandum autem, ꝙ etiam ipsos discipulos Pharisæi in hoc aliqualiter increpabant. dr̄ Luc. 5. quare cum Publicanis manducatis, & bibitis? scilicet tam vos, q̄ magister vester. sic dicit Aug. li. de cōcor. euan. vr̄ Lucas aliquāto differentius cōmemorasse hoc ab aliis Euā I gelistis s̄m, ꝙ Pharisæi dn̄t discipulis, quare cū Publicanis, & peccatoribus manducatis, & bibitis, Christo, & discipulis hoc obiectū insinuās, sed cū discipulis dicebatur magistro magis obijciebāt quē sectando imitabantur, vna est ergo sententia, & tanto melius insinuata quanto quibusdam verbis manente veritate mutata. Sed dicetur quid istorum dictum est? dicendum, ꝙ non apparet. Videtur tamen verisimilius, ꝙ fuerit dictum manducat, & bibit magister vester propter duo. Primo, quia Matth. & Mar. dicunt istud: Lucas autem solus dicit manducatis, & bibitis. Secundo, quia si hic culpa aliqua erat Christi erat potius, q̄ discipulorum, quia discipuli sequunt̄ magistrū. sic dicit Aug. vbi supra. etiam, quia dato, ꝙ esset culpa ęqualis, K potius vellent Pharisæi accusare christū, quam discipulos eius, quia illi inuidebant, & non eis.

Qui erant isti peccatores cum Christo manducantes. Quæst. LVII.

QVAERETVR cum dicatur hic quare cum Publicanis, & peccatoribus. &c. qui erant isti peccatores.

Dicendū, ꝙ pōt dupliciter intelligi. Vno mō, ꝙ Publicani, & peccatores eēnt idē, ꝙ teneat, &, expositiue, idest, i. Publicanis, pc̄toribus, i. Publicanis, qui sunt pc̄tōres, & hoc est, q̄a Publicani talia officia exer-

exercent quę vix ſine peccato exerceri poſſunt, vt dicit Gregor. ſic etiam exponit glo. Publicani vocātur qui publicis negocijs implicantur, quę ſine peccato vix, aut nunquam poſſunt tractari, & tunc nihil plus fuit dicere cum Publicanis, & peccatoribus, quam dicere ſolum cum Publicanis, niſi ꝙ ly peccatoribus denotat qualitatem perſonarum quantum ad ſtatū. ſ. ꝙ Publicani ſine peccato non viuunt. Sed hoc non ſtat, quia Lucæ. 5. dicitur erat turba multa Publicanorum, & aliorum, & ſic neceſſe eſt dici fuiſſe alios præter Publicanos in iſto conuiuio. Secundo dr̄, ꝙ accipiantur Publicani pro illis, qui ſecundum conditionē ſtatus ſui poſſunt viuere ſine peccato, licet difficulter, & peccatores dicantur illi, qui nullo modo ſecundū ſuum ſtatum poſſunt viuere ſine peccato, vt meretrices. nam Publicani ſine peccato viuere poſſunt, licet eſt difficile: meretrices autem non eſt poſſibile ſine peccato, & tali modo loquendi Chriſtus vtitur iſtos duos ſtatus coiungendo infra 21. Publicani, & meretrices præcedent vos in regnum Dei. Sed hoc non ſtat, quia nullo modo erat veriſimile, ꝙ in illo conuiuio eſſent meretrices, nec Chriſtus comederet nō ſolum cum eis, ſed nec etiam cum mulieribus honeſtiſſimis. Tertio modo dici poteſt, & iſtud eſt verum. ſ. ꝙ Publicani ſolum fuerunt inuitati in conuiuio iſto vltra Chriſtum, & diſcipulos eius, & Publicani vocanť peccatores propter cauſam ſupradictam cum iſtis tñ erant multi alii. ſ. famuli ipſorū, vel amici aut cognati qui tñ non erant Publicani, & ita innuitur Lucę. 5. ſ. erat turba multa Publicanorum, & aliorū qui cū illis erant, & ſic verum eſt, ꝙ alij prę̄ter Publicanos erant in conuiuio, illi tamen non ſunt, qui vocantur peccatores, ſed ipſimet Publicani pc̄tōres vocantur. Quod patet, quia ſi iſti pc̄tōres eſſent alii a Publicanis eſſent deteriores Publicanis, cum vocentur abſolute peccatores, quaſi per excellentiam peccatores, vel ſemper in pc̄tō manentes, & tunc Luc. qui poſuit diſtinctionem Publicanorum, & aliorum, nominaſſet illos, vt per hoc magis appareret cauſa murmurādi Phariſęorum, & tñ non nominauit illos, ſed dixit, & aliorum, quaſi nullū gradū grauitatis illi adderent, nec præſtarent aliquā cauſam murmurandi, ergo videtur, ꝙ illi alii non erant qui nominantur hic peccatores, ſed Publicani erant qui peccatores nominantur.

Quare Chriſtus reſpondit Phariſæis cum ipſi non alloquerentur eum. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR quare nunc Chriſtus reſpondit Phariſæis. cum ipſi non loquerentur ei, ſed diſcipulis. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia Chriſtus præſens erat, vel prope, ita vt audiret verba iſta, quia dicitur in litera, at Ieſus audiens ait. potius ergo ipſe debuit reſpondere, quam diſcipuli. Secundo, & principalius, quia iſta murmuratio non fiebat contra diſcipulos, ſed contra Chriſtum, quia dixerunt quare cum Publicanis manducat magiſter veſter? ipſe ergo reſpondere debebat. Tertio, quia quomodocunque aliquid diceretur, ſiue de diſcipulis, ſiue de Chriſto ad ipſum pertinebat reſponſio, & non ad illos, quia ipſe caput erat. Quarto, quia diſcipuli erant adhuc indocti & infirmi, & forte neſcirent reſpondere ad iſtā murmurationem, ſed potius turbarentur, ideo Chriſtus pro eis reſpondit. Quinto fuit ad tollendam varietatē ipſorum, quia ſi permitterentur illi rñdere forte varie reſponderent, ſicut multi erant, & ex hoc colligeretur eorum imperitia, & irriderent eos Phariſęi, quod Chriſtus non permiſit. vnde etiam aliás quando Phariſæi arguebant contra ſolos diſcipulos, reſpondebat Chriſtus pro eis, vt infra duodecimo cap. & Lucæ 6. quando in ſabbato vellebant ſpicas dixerunt eis Phariſæi, quid facitis, ꝙ non licet in ſabbatis? & reſpondens Ieſus dixit non legiſtis, quid fecit Dauid, &c.

Sexto fuit, quia ſi diſcipuli reſponderent forte blā de reſponderent propter reuerentiam, & metū Phariſæorum, Chriſtus autem volebat, ꝙ ſicut mordaciter arguerant, ita mordaciter, iuſte tamen reſponderetur eis, ſicut factum eſt, quia Chriſtus miſit eos, ſicut paruulos inſipientes ad addiſcendum dicens. euntes diſcite, ideſt ite ad addiſcendum, diſcipuli tamen non ſic reſponderent. Chriſtus ergo per ſeipſum voluit reſpondere.

Quid Chriſtus intellexit per reſponſionem iſtam non eſt opus valentibus, &c. Et quod vitia ſunt animarum languores. Et Chriſtus medicus ſpiritualis eſt. Et qui vocentur hic ſani, & qui male habentes. Quæſt. LIX.

QVAERETVR circa Chriſti reſpōſionem cum dixit non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus quid per hoc intellexit. Dicendum, ꝙ Chriſtus voluit oſtendere ſe iuſte, & ex cā neceſſaria manducaſſe cū Publicanis, quia aſſidebat illis, ſicut medicus ęgris. ad hoc aūt induxit ſil̄itudinē de medico corporali ad ſpiritualē, quia ſicut medicus corporū hēt opus ſuū circa languentes ſolos ſaltē ex neceſſitate, ita medicus aīarum. vitia tñ ſunt quidā languores animarum, vt ait Boetius, de conſol. lib. 4. proſa 4. pc̄tōres ergo ſunt ſpiritualiter languentes. circa quos ſpiritualis medicus ſolū neceſſariā curā exercet, & ſicut medicus corporum adhibet oēm diligentiam, & modū quo poſſit curare vitia corporum, ita & medicus aīarum nihil de contingentibus omittere debet, vt ſanet morbos aīarū, & quia Chr̄s comedēdo cum Publicanis poterat eos ſanare, vt oſtenſum eſt, ſupra q. 50. iō hēbat iuſtam cauſam manducandi cū eis. Vocauit aūt Chriſtus ſe medicū ſpiritualem, nā ad ſanādū nos venerat Pſal. 106. miſit verbum ſuū, & ſanauit eos, & tamē verbū Dei eſt filius, & Sap. 17. dr̄ nō herba ſanauit eos, ſed oīpotēs ſermo tuus. i. filius Dei, ꝗ eſt verbū patris, & eſt oīpotēs ſicut pater, & fuit medicus nouo gn̄e medicandi, ꝗa ægritudines noſtras ſanauit ꝑ dolorē ſuū. Iſa. 53. vere languores nr̄os ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit, ſic dicit Rabanus, ſeipſum medicū dicit qui miro medicandi genere ꝑꝑ iniquitates nr̄as vulneratus eſt, vt vulnus peccatorum noſtrorum ſanaret. Sed eſt dubiū qui vocātur hic ſani & qui male habentes. Aliqui dn̄t, ꝙ vocātur ſani illi ꝗ ſeipſos ꝑ ſuperbiā ſuā ſanos eē putabant credentes ſe iuſtificari ex lege, & nullo alio indigere, male hn̄tes dn̄r illi qui credentes ſe non poſſe iuſtificari ex lege, ad Dei gr̄am recurrebant. Primi erant Phariſæi qui de ſua iuſtitia cōfidētes cæteros aſpernabanť. Secundi erant Publicani, qui ſe pc̄tōres agnoſcentes Dei mīam poſtulabant. Luc. 18. ſic dicit Rabanus, ſanos ꝗdē eos appellat qui ſuam volentes ſtatuere iuſtitiā verę Dei iuſtitiæ ſubiecti non ſunt, male habentes eos vocat qui ſuæ fragilitatis conſcientia deuicti, nec per legem videntes ſe iuſtificari ſe ſubmittunt gratiæ Dei. Aliter pōt dici, & apertius. ſ. ꝙ ſani vocantur illi ꝗ anhelāt ad viā ꝑfectionis, vel qui nituntur legē Dei ad plenum cuſtodire, talibus enim nō eſt medicus neceſſarius, quantum ad exteriorem operationem. ſ. qui verbo a vitiis eis recedere ſuadeat, cum ipſi per ſe ipſos hoc agant, ſed ſola Dei virtus interius operans eſt eis neceſſaria, vt confirmet in eis, quod operari incępit, peccatores autem vocantur illi qui adhuc peccatorum deſiderio tenentur, & huius ſęculi caduca bona pro veris bonis cū ſummo ſtudio amplectunť,

his enim necessarius est exterior medicus, idest prædi-
cator, q verbo suadeat a talibus recedere, ita erat nūc
quia inter Iudæos aliqui erant viri boni solicite agen-
tes, vt a vitijs se custodirent. Et istos vocat nūc Chri-
stus sanos, nec erat eis valde necessaria Christi con-
uersatio licet esset vtilis, saltem quantum ad hoc, ꝙ
erat a vitijs recedere nullo modo erat necessaria, pec-
catores aūt erant Publicani, qui in peccatis perseuera-
bant, talibus autem Christi conuersatio erat necessa-
ria, vt desererent vitia, & istos dixit esse male haben-
tes, cum quibus ipse tanquam medicus esse debebat.

*An sit hoc verum, scilicet misericordiam volo, & non sacrifi-
cium. Sed quòd Deus detestatur sacrificium quod est sine
misericordia. Quæst. LX.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic misericor-
diam volo, & nō sacrificiū, & an sit hoc verū.
Dicendum, ꝙ non est dubiū, ꝙ Deus velit
misericordiā, & tñ, ꝙ non velit sacrificiū non vr̄ esse
verū, qa volebat illud. nā si noluisset illud nō statuisset
diligenter leges de illo distinguens genera sacrificio-
rum, & cęremonias eorū, vt patet Leui. primo vsque
ad octauū c. & iubebat ista obseruari iure perpetuo, &
ꝙ ignis esset perpetuus in altari ad sacrificia cremāda,
& ꝙ tota nocte sacerdos vigilaret apud altare cremā-
do holocaustum vespertinū. Leui. 6. & dicebat Deus
ista sacrificia sibi valde placere, & quòd quando cre-
mabatur adeps sacrificij erat Deo odor suauissimus.
Leui. primo. & 3. & siquis non diligenter administra-
ret sacrificia Deus dicebat se contemni, sicut Mala-
chię primo conqueritur Deus de sacerdotibus, quia
offerebant ei animalia cęca, & clauda, & debilia, & di-
cebant, mēsā domini polluta est, idest altare, & siquis
impediret sacrificia ista peccabat grauiter. sic dicitur
primo Reg. 2. de filijs Eli sacerdotis, erat peccatum
puerorum grande nimis corā domino, quia detrahe-
bant hoīes a sacrificio domini. Deus ergo valde vo-
lebat ista sacrificia. Aliqui dicunt, ꝙ verum est Deum
voluisse sacrificia ista tēpore veteris testamenti, & tñ
in principio noui cessatura erant, scilicet quando ve-
niret Messias. sic dicitur. Psal. 39. holocaustum, & pro
peccato non postulasti, & tunc dixi ecce venio, idest
quando Messias venturus esset non exigeretur ab ho-
minibus iam holocaustum, nec sacrificium pro pec-
cato, Christus autem erat Messias, ideo iam tempore
suo Deus nolebat sacrificium. Sed dicendum, ꝙ non
stat, quia Christus non loquitur istud, quasi a seipso,
vel quasi isti tempori hoc competat, & non alteri, sed
allegat auctoritatem Oleę 6. qui non loquitur specia-
liter de aliquo tempore, sed dicit, ꝙ Deus vult mise-
ricordiam, & non sacrificium, & ita ipse mittit Phari-
sæos ad illam scripturā, vt illā intelligant. Aliter ergo
dicēdum, ꝙ scriptura hoc absolute loquitur, & est
sensus misericordiam volo, & non sacrificium, idest
misericordiam potius, q̃ sacrificium. patet hoc ex ver-
bis Oleę. nā dicit misericordiā volui, & non sacrificiū,
& scientiam Dei plusquā holocausta. vtraque tñ est
eadem sñia per alia, & alia verba. sic etiā dr̄, ꝙ melior
est obedientia, quam victima. primo Regum. 15.

Secūdo potest intelligi, ꝙ Deus vult misericordiā,
scilicet pp seipsam sacrificiū aūt nō vult pp seipsum,
quia offerre animalia, & cremare carnes eorum non
est in seipso aliquod bonum, sed solum, quia sic sta-
tutum erat: misereri autem hominibus maxime quā-
tum ad animam procurando eis viam vitę ęternę est
per se bonum, & Deo valde gratum, & ista est melior
religio, quam multa animalia offerre. Iacobi primo.
religio autem munda, & immaculata apud Deum
hęc est visitare pupillos, & viduas in tribulatione co-

F rum. Tertio modo potest intelligi misericordiam
volo, & nō sacrificium, i. nolo illud sacrificium, quod
est sine misericordia in quo homines confidentes se
per illud perfecte liberari cętera opera contemnunt,
tale enim sacrificium Deus abominatur: nam si ne-
cesse esset alterum eorum deseri, potius vellet Deus
sacrificium, quam misericordiam deseri. sic innuitur
Isai. primo quid mihi multitudinem victimarum ve-
strarum dicit dominus? plenus sum, holocausta arietū,
& adipem pinguium nolui, non offeratis vltra sacrifi-
cium frustra, incensum abominatio est mihi, hoc au-
tem erat, quia isti in peccatis manebant, & ista sola sa-
crificia ad salutem sibi sufficere putabant, ideo subdi-
tur, iniqui sunt cętus vestri, manus vestrę sanguine
plenę sunt, & cum extenderitis manus vestras auertā
G oculos meos, & subiungitur quid esset illud in quo
possent confidere, scilicet lauamini, & mundi estote
auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis
meis, quiescite agere peruerse, & discite benefacere,
quęrite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupil-
lo, defendite viduā. per ista autē dicit Deus, ꝙ pecca-
ta dimitterētur, scilicet si fuerint peccata vr̄a, vt coc-
cinum, quasi nix dealbabuntur, scilicet faciendo hęc,
sic ergo sacrificia Deus detestatur, qñ sola sunt, & in
eis confidūt hoīes se saluādos. sic dicit glo. nō despicit
Deus sacrificium, sed sacrificium sine misericordia.

*Quomodo istud erat ad propositum Christi, scilicet mise-
ricordiam volo, & quis bene se habeat ad proximum.*
H *Quæst. LXI.*

QVAERETVR qūo istud erat ad propositum
Christi. Dicendum, quòd quantum ad miseri-
cordiam satis apparet, scilicet quia Deus vult miseri-
cordiam, & talis erat, quā Christus præstabat cum Pu-
blicanis comedendo, vt eos ad pœnitentiam vocaret.
Sed de sacrificio non apparet.

Dicendum, ꝙ vno modo potest intelligi, ꝙ Deus,
ita vult misericordiam, ꝙ etiā præfert eā sacrificio, &
sic confortat Christus rationē suā. q. d. bene ago mā-
ducando cum Publicanis, quia misericordiam pręsto
illis, quam Deus vult plusquam sacrificium, & cum
I vos me accusatis in hoc Deum accusatis, quia ista di-
xit. sic dicit Chryso. in homilia euntes discite miseri-
cordiam volo, &c. quasi dicat cum accusatis me, quia
peccatores corrigo, ergo & Deum accusate ex hoc
sicut. n. ille vuult peccatorū emēdationem, ita & ego,
& sic ostendit non solum non esse prohibitum, ꝙ ac-
cusabant, sed etiam secundū legem maius esse sacrifi-
cio. Aliter pōt dici, & melius, ꝙ Christus redarguit
ex hoc Pharisæos. quod patet ex mō loquendi, s. eun-
tes discite. i. eatis addiscēdum, & sic dicit Hier. Chri-
stus sumens testimoniū de propheta sugillat Scribas,
& Pharisæos. i. arguit, qui iustos se extimantes pecca-
torū, & publicanorū cōsortia declinabant. Et dicēdū,
ꝙ redargutio Pharisæorum fuit ex parte sacrificij, &
K hoc fuit in duobus. Primo quantū ad seipsos, nā Pha-
risæi, vt iusti apparerēt offerebāt sępe sacrificia in tem-
plo, de misericordia aūt, & iudicio, & iustitia nō cura-
bāt, & hoc erat detestabile. iō Christus redarguit hic
vitā eorum dicens, ꝙ addiscāt melius scripturā, quia
Deus non vult sacrificia, tanq̃ illa per se perficiant ad
salutem, sed magis vult misericordiam, sic dicit glo.
Deus sacrificiū non despicit, sed sacrificiū sine miseri-
cordia, faciebant autem Pharisæi sacrificia sæpe in tē-
plo, vt iusti apparerent coram populo, sed non exer-
cebant misericordię opera in quibus probatur vera
iustitia. sic etiam dicit Rabanus. admonet itaque eos,
vt per opera misericordiæ sibimetipsis supernę mi-
sericordię pręmia conquirant. & non contenti pau-
perum

perum necessitatibus per oblationem se sacrificiorũ Deo placere confidant. vnde sępe Christus increpans Pharisæos allegabat istã auctoritatem, quasi per hoc eos valde morderet, sic patet infra 12. quando Pharisæi accusabãt discipulos Christi, quòd sabbato spicas vellerent: nam dixit. si autem sciretis quid est misericordiam volo, & non sacrificiũ, nunq̃ condẽnassetis innocentes. iterũ ẽt infra 23. qñ increpabat Phariseos, ꝙ tota vita eorũ consisteret in quibusdã cęremonijs, & verã virtutem omitterent dixit, vę vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritę, qui decimatis mentã, & anethũ, reliquistis, quæ grauiora sunt legis iudiciũ, & misericordiã, & fidẽ. Secũdo erat ista increpatio Pharisæorũ quantũ ad doctrinã ipsorũ: nã suadebãt populo offerre Deo sacrificia, & parentibus nihil dare, sed solum honorare eos in verbo infra 15. & Mar. 7. istud autem erat perniciosum, & ꝯ Dei legem, vt Christus eos ibidem arguit, iõ sæpe vtitur ista auctoritate contra eos, quia valde facit contra ipsos. volebant enim hominibus imponere onera superuacua, quasi ad Dei cultũ pertinerẽt maxime, quod falsum est, quia cultus Dei in duobus consistit, s. ꝙ bene se habeat hõ ad Deum, & ad proximum, & quia Deus spiritus est vult cultũ spiritualẽ, s. munditiam cordis nostri. Io. 4. Deus spũs est, & eos, qui adorant eum oportet in spiritu adorare. ad proximũ aũt se habet quis bene sua ei non auferendo, & insuper in necessitate ei subueniendo, ista duo perficiunt verã religionẽ. sic dr̃ Iaco. primo religio munda, & immaculata apud Deum hęc est visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo, quod pertinet ad cultum Dei, & significat cordis munditiam, idem patet Michęę 6. vbi ostenditur, ꝙ sacrificia non liberant hominem a peccato, nec placatur Deus per illa, & subdit quid est, quòd Deus vult, scilicet indicabo tibi homo quid sit bonum, & quid Deus quęrat a te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cũ Deo tuo: de quibus nihil curabant Pharisæi solis sacrificijs confidentes, ideo iuste sæpe per hanc auctoritatem arguuntur.

Quare Mat. solus allegauit hic istam auctoritatem, scilicet misericordiam volo. Quæst. LXII.

QVAERETVR quare Matthęus solus allegauit hic istam auctoritatem. nam ponitur ista historia hic, & Mar. 2. & Lucę 5. ibi tamen tacuerunt eam.

Dicendum, quòd Christus allegauit auctoritatem istam, quia multum faciebat ad eius intentionem, & ad redargutionem Pharisæorum, vt ostẽsum est præcedenti quæst. & hoc facit Matth. sequens consuetudinem suam, quia vbicunque allegare potest auctoritatem aliquam veteris testamenti, quæ consonet gestis Christi semper illam allegat, non solum quidem eas quas Christus allegabat quas etiam alij (vt cõiter) inducunt (licet hic istam omiserint) sed etiam quas Christus non allegauit, vt patet supra 1. & 2. & 3. & 4. alij autẽ Euangelistę non allegãt illas, sic patet pręc. c. vbi Christus multitudinẽ languentiũ sanauit, & inducit ibi Mat. illam auctoritatẽ Isa. 58. s. vere languores nostros, &c. & tamẽ Mar. 1. & Luc. 4 vbi ponitur eadem historia non allegatur auctoritas, hoc autẽ facit Matthæus, quia ipse scripsit Euangeliũ Iudæis, vt oñdit Hier. in prologo sup Matth. qui incipit: Matthęus cũ primo. & in alio, qui incipit plures fuisse: Iudæi aũt valde credebant scripturis suis, quia in illis promissus erat Messias, sicut dicit Christus Io. 5. scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere, & illę sunt, quæ testimoniũ perhibent de me: Matthæus ergo inducit qñcunque põt ad concordiã gestorum Christi auctoritates ex veteri testamento, vt ostendatur, ꝙ ille erat Messias in scripturis promissus. Alij autem Euangelistę non scripserunt principaliter genti Iudæorum, ideo non fuit eis cura allegare auctoritates aliquas, sed solum referre eas quas Christus allegasset.

Quomodo dixit Christus non veni vocare iustos, sed peccatores. Et quomodo Virgo Maria non fuit per se innocens. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic nõ veni vocare iustos, sed peccatores, quia Christus propter omnes venit, sicut dicit Hilarius Christus omnibus nobis venerat, quomodo ergo non se iustis venisse dicit?

Aliqui dicunt, ꝙ ad oẽs homines venit, hic tñ iusti vocãtur Angeli boni in quibus nullũ pctm̃ est, peccatores aũt vocantur oẽs homines, sic dicit Greg. Nisenus, s. dicit non egere sanos, & iustos medico. s. Angelos, sed male habentes, & peccatores. i. nos, quia morbum peccati incurrimus, qui in cœlis nõ est. Sed hoc non est ad propositum, quia tunc nõ potius esset mãducandum Christo cum Publicanis, quam cum Pharisæis, quia omnes tunc peccatores dicerentur: ẽt quia superflue dictũ esset non veni vocare iustos, quia per se notũ erat, ꝙ Angeli vocatione nõ indigebant, quia Deo semp assistunt infra 18. Angeli eorũ semp vidẽt faciẽ patris mei, vocatio tñ ñt ad eos, qui longe sunt, etiam quia superflue dictũ esset nõ veni, quia dato, ꝙ Angelos vocare voluisset veniendum non erat, quia Christo nihil aliud est venire, nisi in tempore carnem assumere, & secundum eius præsentiã inter nos conuersari, & ita dicit vado, & venio ad vos. Io. 14. i. aliqñ ostendam vobis præsentiam carnis meę, & aliquãdo illam subtrahã iuxta illud modicum, & iã non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me Io. 16. ad vocationem tñ Angelorũ non erat necessaria, immo non erat vtilis carnis assumptio, quia ipsi sunt puri spiritus, ergo non intellr̃ de Angelis, sed de hominibus quorũ quosdam Christus vocauit iustos, & alios peccatores. Alij dicũt, ꝙ Christus pro omnibus venit. i. ad vtilitatem omnium, non tñ ad vocandũ oẽs, sed solos peccatores. Sed hoc non stat, quia ẽt aliquos iustos Christus vocauit: nam vocauit Nathanael, vt colligit. Io. 1. & tñ Nathanael iustus erat, sic Christus dixit de eo, ecce vere Israelita in quo dolus non est eodem ca.

Alij dicunt, ꝙ Christus loquitur hic ironice de iustis, scilicet ꝙ omnes erant peccatores, & indigebant Christi vocatione. Aliqui tamen putabant se esse iustos, & illos vocat Christus iustos ironice, sic dicit Chryso. in homilia ironice dicit illos iustos, sicut qñ dicitur ecce Adam factus est, quasi vnus ex nobis, ꝙ autem nullus erat iustus super terram ostendit Paulus dicens, omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Istud melius stat, sed adhuc non sufficit, quia etiã illos iustos, idest qui se putabant iustos Christus vocare venit, cum etiam aliqui de Pharisæis in Christum crediderint, sicut fuit Nicodemus, qui Pharisæus erat Ioan. 3. sic etiam Gamaliel in Christum credidit: fuit tamen Pharisæus. Actu. 5. & ita de multis alijs.

Aliter ergo dicendum, quòd iusti vocantur hic illi, qui legem obseruant cauentes a vitijs iuxta posse, peccatores dñr, qui bona huius sęculi, tanq̃ vera bona prosequuntur propter illa a lege Dei declinantes, & tunc dicendũ, ꝙ Christus venit pro omnibus, vel ad vocandũ oẽs, s. ad redemptionẽ, quia licet aliquis sit nunc iustus, tñ aliqñ peccauit, & nemo est, qui nõ aliquando peccauerit ad Ro. 5. omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, & tñ saltẽ ab originali, ꝙ oẽs incurrunt

runt nemo poterat, niſi Chriſto redimente liberari, omnes ergo tam iuſtos, quã peccatores ad redẽptionem vocauit: nã ẽt beata virgo (dato, ꝙ ponatur, ſine originali concepta) Chriſti redẽptione indiguit, nõ.n. ſic concepta fuiſſet, niſi ꝑꝑ Chriſtũ, qui de ea naſciturus erat, & iõ ipſa nõ eſt per ſe innocens, ſed ꝑ Chriſtũ, ſic dr̃ Exo.34. apud te nemo ꝑ ſe innocẽs eſt. q.d. ſi aliquis habuerit priuilegiũ innocentię nõ habet ꝑ ſe, ſed per te. Secundo Chriſtus venit ad vocandũ oẽs tã iuſtos, q̃ iniuſtos ad fidẽ, quia qui non crediderit condemnabiť. Mar.16. licet ergo multi eſſent iuſti inter Iudæos, qñ Chriſtus venit, erat tñ eis neceſſaria fides Chriſti, quia ſi illa diuulgata credere nollent perirẽt. Tertio Chriſtus vocauit oẽs ad legẽ, quia ipſe dedit legem, q̃ omnes homines ſeruare tenentur infra 28. euntes docete omnes gentes ſeruare omnia quęcunque mandaui vobis, non recipienti autem hæc pęna imponitur Mar.16. ꝙ condemnabitur.

Quarto Chriſtus vocauit ad pœnitentiã, & iſta fuit prima vocatio, q̃ fecit, vt patet ſupra 4. ſ. pñiam agite: nam iſta fuerunt prima verba, quæ prædicare cæpit, vt ibi dicitur, & quantum ad hæc ſolos peccatores vocauit, & iſte eſt verus ſenſus literę, ſcilicet non veni vocare iuſtos ad pœnitentiam, ſed peccatores, & ita Chriſtus tunc expreſſit, vt dicitur Luc.5. non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitẽtiã, licet Mat. & Mar. hoc tacuerunt, iuſtos autẽ non vocauit Chriſtus ad pœnitentiã, quia non indigent illa, ſic dr̃ Luc. 15. gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quam ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. *Tunc acceſſerunt*. Hic reprehẽdit Chriſtus Ioannis diſcipulos, & primo ponitur eorũ maligna interrogatio. ſecundo Chriſti benigna reſponſio ibi. *Et ait illis Ieſus*. Conſiderandũ, ꝙ hoc continuatũ eſt cũ præcedẽti, & eſt eadẽ hiſtoria: nam mox, vt Chriſtus reſpondit Phariſæis ſuper mãducatione cum Publicanis, acceſſerunt Ioannis diſcipuli, vt eum interrogarent de ieiunijs.

Et patet hoc primo, quia tres Euangeliſtę ponunt iſtud, & omnes continuant illud cũ præcedenti nihil interponendo, vt patet hic, & Mar.2. & Lucę 5.

Secundo patet, quia litera hoc innuit: nã dr̃ hic tũc acceſſerunt, ideſt quando fuit finita quęſtio pręcedẽs, acceſſerunt diſcipuli Ioannis ad quærendum, & ſic non interciderunt aliqua geſta Chriſti, nec aliquot tempus medium inter iſta, & præcedentia.

Circa primum, ergo dicitur. *Tunc acceſſerunt ad eum*. Scilicet finita quęſtione Phariſæorum. *Diſcipuli Ioannis*. Scilicet Baptiſtæ, quia Ioannes Euangeliſta diſcipulos nullos habebat tunc, ſed ipſe potius erat vnus de Chriſti diſcipulis, quia ipſe, & Iacobus frater eius vocati fuerant de naui ſupra 4. & Mar.1. Ioannes Baptiſta habebat diſcipulos multos, vt patet Ioan.3. & 4. & infra 11.

Dicentes quare nos, & Phariſæi ieiunamus frequenter. Non eſt ſenſus, quòd quærant quare ieiunabant ipſi, quia de hoc non peterent cauſam a Chriſto, ſed a ſeipſis, ſed eſt ſenſus quare diſcipuli tui non ieiunant cum nos, & Phariſæi ſæpe ieiunemus, quaſi dicat iuſtum erat, quod etiam ipſi ieiunarent, ſicut & nos, ſed Lucę 5. additur, & obſecrationes faciunt, ideſt faciunt orationes temporibus certis, quas etiam diſcipuli tui non faciunt.

Diſcipuli autem tui non ieiunant. Videbant enim eos manducare cum Publicanis, qui non ieiunabant, ſed delitijs veſcebantur.

Et ait illis Ieſus. Hic ponitur Chriſti reſponſio, & oſtendit non eſſe decens, quòd nunc diſcipulis Chriſti imponeretur onus ieiunandi, quia erant adhuc noui in doctrina, & talibus non ſunt imponenda grauia F præcepta, & ad hoc inducit tres ſimilitudines. Primã de ſponſo. Secundam de veſte. Tertiam de vtre, & vino. De prima dicitur hic. *Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere.* Vocantur filij ſponſi, ideſt ſocij eius, vel amici ad quos pertinet aliquid de ſponſo, & eſt ſenſus, quando fiunt nuptię eſt tempus exultationis, quia impenditur honor ſponſo, iõ omnes cognati, & amici eius tunc gaudent, & paſcuntur delitijs, nec eſt iuſtũ, ꝙ lugerent, ita eſt nũc de diſcipulis Chriſti, quia Chriſtus erat, quaſi ſponſus, & ipſi erant velut eius filij, vel familiares, ideo quandiu manebat cum eis, ſ. vſque ad mortẽ ſuam non erat illis tempus ieiunandi. *Quandiu cum illis eſt ſponſus*. Scilicet non poſſunt tunc lugere, nec ieiunare, quia tunc eſt tẽpus gaudij, & nõ triſtitiæ, vel luctus, ſicut eſt ipſum ieiunium. *Venient autem dies* G *cum auferetur ab eis ſponſus*. Iſtud futurũ erat poſt Chriſti paſſionẽ, & aſcenſionẽ in cœlis: nã tunc ablatus eſt ab eis ſponſus, & receſſit ab eis. auferri violentiam ſignificat, & hoc fuit, quia Chriſtus per mortem deſijt eſſe cum diſcipulis, ſed mors ſua fuit violenta, ſ. per vulnera, iõ recte ablatus dr̃: etiã receſſit, quia poſt mortẽ redijt ad diſcipulos, quia poſt reſurrectionem ſuam oſtendit ſe eis ſæpe, & comedit cũ eis, ſed potius receſſit, nunq̃ rediturus ſecundũ corporalẽ præſentiam. Actu.1. vſque ad diem iudicij, ſ. hic Ieſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cęlum ſic veniet queãdmodũ vidiſtis eũ euntem in cęlũ, & hoc fuit recedere, quia ſponte ſe ab eis ſubtraxit. *Et tunc ieiunabunt.* Quia Apoſtoli poſt Chriſti aſcenſionem magna ieiunia fecerũt, H ſic dicit Paulus in ieiunijs multis in frigore, & nuditate 2.Cor.11. *Nemo autem mittit.* Iſta eſt ſecunda ſimilitudo de veſte per quã oſtendit, ꝙ diſcipuli erant adhuc infirmi, ſicut veſtes veteres, quæ cito rumpuntur, & ſi vellet eis imponere duritiem nouorum præceptorum non poſſent tolerare, ſicut in veſte veteri ſi ponatur aliqua pars panni noui in parte, quæ rupta eſt facilius rumpitur, & fit turpior, quia non bene conueniunt pannus nouus, & antiquus.

Et ideo dicitur, ꝙ *Nemo mittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus*. Pannus rudis eſt nouus, quia nihil adhuc in eo factum eſt, ſicut vocantur rudes homines illi, qui noui ſunt, & nondum adhuc literas incęperunt. commiſſura dicitur particula aliqua, & I dicitur commiſſura, quaſi commictura. de con. & mitto, quia ſimul mittitur, ideſt ponitur vna particula panni cum alijs partibus veſtis, vbi ipſa veſtis rupta erat.

Tollit enim plenitudinem eius a veſtimento. i. tollit pulchritudinẽ, & vniformitatẽ, quia ꝑ hoc, ꝙ panno veteri aſſuitur pannus nouus redditur veſtis turpis. Aliter poteſt intelligi, quod tollit plenitudinem a veſtimento, ſcilicet a nouo veſtimento de quo tollitur illa particula, vt aſſuatur veteri veſtimento, & iſte eſt melior ſenſus, quia Lucę 5. innuitur, quòd de veſtimento nouo abſcidatur aliqua pars, vt ponatur in ruptura veteris veſtimenti, & tunc ſunt duo mala, ſcilicet quia tollitur plenitudo, ideſt integritas noui ve- K ſtimenti abſciſſa particula, & vetus deformatur, quia non conuenit nouum cum veteri, cum ibi dicitur nemo commiſſuram a veſtimento nouo mittit in veſtimentum vetus alioquin, & nouum rumpit, & veteri non conuenit commiſſura a nouo.

Et peior ſciſſura fit. Ideſt maior fit ſciſſura, quam prius in veſtimento veteri, eo quod pannus nouus eſt ſpiſſior, & fortior, & trahens ad ſe pannum veterem extendit illum plus debito, & facilius rumpitur, quam aliàs ſi eſſet tota veſtis de panno veteri.

Nec mittunt vinum nouum in vtres veteres. Iſta eſt tertia ſimilitudo de vino, & vtribus, ſcilicet quod ſicut nõ ponitur vinum nouũ in vtre veteri, eo ꝙ rumpitur

pitur vter, & vinum perit, ita hominibus veteribus non sunt præcepta noua, & fortia imponenda, vt dictum est. *Alioquin rumpuntur vtres.* s. quia non possunt sustinere ebullitiones vini noui, & vinum effunditur, scilicet ruptis vtribus, & vtres pereunt. s. quia postquã rupti sunt ad nihil valent. *Sed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur.* Scilicet quia vtres noui fortes sunt ad sustinendum vini ebullitionem, & conseruantur sic vinum, & vtres, sed Luc. 5. ponitur etiam aliud exemplum de bibente vinum, scilicet nemo bibens vetus statim vult nouum, dicit enim vetus melius est, in quo innuitur, quòd licet vinum nouum per se tempore suo bonum esset, & vetus tẽpore suo, tamen ꝙ vnum post alterum statim bibat non conuenit bibenti, nec delectat gustum, ita ꝙ homini veteri dentur præcepta noua, vel econtrario non cõuenit, & ad idem pertinet, quòd tria præcedentia exempla.

Quomodo dicitur, quod discipuli Ioannis quæsiuerunt istud a Christo cum Ioannes esset mortuus.
Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ discipuli Ioannis quæsierunt nunc istud a Christo cum videatur, ꝙ Ioannes iam esset mortuus.

Aliqui dicunt, quòd viuente Ioanne factum est, & tamen istud ponitur hic per recapitulationem, quia prius factum est.

Dicendum, quòd non stat, quia supra ostẽsum est, quòd ista sunt continuata, nam supra in litera dicitur, tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, scilicet qñ Pharisæi disputare cessauerunt, quare cum Publicanis Christus comederet.

Alii dicunt, ꝙ Ioannes mortuus erat, & tamen discipuli eius qui eum viuentem secuti fuerat nunc manebant, sicut Christo mortuo mãserunt discipuli eius longo tempore, & isti discipuli Ioannis tenebant nũc doctrinam eius, & contra Christum arguerunt.

Dicendum, quòd non stat, quia Ioannes nondum erat mortuus, quia postea de morte eius agitur, infra decimoquarto cap. & nõ est aliqua recapitulatio, sed rectus ordo, quia sicut Matthæus ponit mortẽ Ioannis post ista. s. infra 14. ita etiam Marcus, quia hoc habetur Mar. 2. & mors Ioannis Marc. 6. cum ergo ambo conueniant in ordine apparet, quòd non sit recapitulatio, sed rectus ordo.

Sed obiicietur, quia supra 4. dicitur, quòd cũ Christus audisset, quòd Ioannes traditus erat secessit in Galilæam, & tunc cœpit prædicare. eod. capitu. ergo post mortem Ioannis prædicare cœpit, & tamen iam diu erat, quòd Christus prædicabat, & miracula faciebat, ergo Ioannes iam mortuus erat.

Dicendum, quòd Christus non cœpit prædicare in Galilæa vsquequo Ioannes fuit traditus, & tamẽ prædicauit antequam Ioannes occideretur eo, ꝙ Ioãnes fuit in carcere longo tẽpore. s. anno integro, vel quasi: Christus autẽ cœpit prædicare mox, vt Ioannes positus est in vinculis, quia dicitur supra 4. ꝙ cũ audisset, ꝙ Ioannes traditus esset secessit in Galilęã, & ibi cœpit prædicare, & ita omnia, quæ habentur a 4. c. supra vsque infra ad c. 14. facta sunt inter incarcerationem Ioannis, & mortem eius, quia fuit longum tempus, & ita cum Ioannes adhuc maneret in vinculis Christo publice prædicante audiuit mirabilia eius, & misit ad eum duos de discipulis suis dicens, tu es qui venturus es infra 11. & Lucæ. 7. viuebat ergo Ioannes adhuc post hoc, & discipulos habebat: illi ergo poterant nunc a Christo ista quærere.

Qui erant isti qui hoc a Christo quærebant.
Quæst. LXV.

QVAERETVR qui erant isti, qui a Christo istud quærebant.

Dicendum, quòd circa hoc videntur discordare Euangelistæ, quia hic dicitur, quòd discipuli Ioannis accesserunt dicentes, &c. & sic innuitur, quòd ipsi q̃rebant. Sed Mar. 2. dicitur, & erant discipuli Ioannis ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, quare discipuli Ioannis, & Pharisæorum ieiunant, & sic innuitur, ꝙ non quærebant hoc discipuli Ioannis, sed alii loquebantur de eis. s. Publicani, vel alii qui cum Christo discumbebant, vt dicit Augustinus, sed Luc. 5. innuitur quòd Pharisæi hoc quæsierunt, nam dicitur, at illi dixerunt ad eum, quare discipuli Ioannis ieiunant: & sic Pharisæi, qui ante illud loquebantur cum Christo videntur istud dixisse.

Dicendum, quòd secundum veritatem tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi istam quæstionẽ simul fecerunt Christo, vt ostenditur Mar. 2. licet Mat. non exprimat hic eam factam esse, nisi a discipulis Ioãnis. Luc. autem non exprimat, nisi de Pharisęis, & hoc patet, quia Mar. 2. dicitur, erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, & veniunt, & dicunt illi, & sic vtriq; simul venerunt, & hoc dixerunt.

Cum autem obiicitur, quòd non dixerunt hoc discipuli Ioannis, nec Pharisæi, sed conuiuæ loquentes de illis in tertia persona. Dicendum, quòd nõ obstat, quia ipsimet locuti sunt de seipsis in tertia ꝑsona, qua si de aliis, quia modus scripturæ est sic sæpe loqui, sicut supra in litera Christus dixit paralytico remittunt tibi peccata tua, cum dicturus esset remitto, & iterum dixit, vt sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, cum dicere posset, vt sciatis, quia ego habeo potestatem, &c. ita isti dicerent de seipsis loquentes, vt de aliis, sic dicit Aug. lib. de concordan. euang. s. sed cum Matthæus tantum discipuos Ioãnis hoc dixisse perhibeat, verba, quæ apud Mar. leguntur magis indicant alios hoc dixisse de illis. i. conuiuas de discipulis Ioannis, & Pharisęis, quod Lucas euidẽtius expressit qui alios de aliis dixisse narrauit, vnde ergo Matthæus dicit tunc accesserunt ad eũ discipuli Ioannis, &c. nisi quia, & ipsi aderant, & omnes certatim, vt quisque poterat hoc obiecerunt.

Quare solum de discipulis Ioannis expressit Matt. & Luc. quare de solis Pharisæis, qui maxime persequebantur Christum. *Quæst.* LXVI.

QVAERETVR cum tam discipuli Ioannis, quam Pharisæi simul hoc dixerint, quare de solis discipulis Ioannis, Mat. expressit, & Lucas quare de solis Pharisæis.

Dicendum, quòd Matthæus fecit hoc. Primo ad ostendendum, ꝙ discipuli Ioannis fuerunt præcipui in quæstione ista, sic enim innuitur Mar. 2. s. & erant discipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunantes, decuit ergo eos, vel solos, vel præcipue nominari, & sic Marcus posuit eos primos, quia vtrosque posuit. Matth. autẽ eos solos posuit.

Secundo, quia discipuli Ioannis inceperunt quæstionem istam, sed Pharisæi postea eos adiuuauerunt, & sic fuit præcipue quæstio discipulorum Ioãnis, hoc patet. quia iam positum erat silentium Pharisæis, in quæstione præcedenti, & ideo non auderent mouere immediate quæstionem aliam, sed discipuli Ioannis qui nihil quæsierant, poterant nunc quærere, sicut infra 22. quæsiuerunt Pharisæi a Christo, & impositũ est eis silentium, & tunc Saducæi quęsiuerunt, & illis etiam

etiam responsum est, videntes autem rursus Phari-
sæi, quòd silentium esset impositum Saduceis quęsi-
uerũt iterũ a Christo. Tertio fuit, quia intentio Mat.
fuit ostendere quomodo contra Christum omnes
sectę Iudæorum insurgebant, & ille omnibus respon-
debat, & quia supra cum diceretur de curatione pa-
ralytici dixit, quòd Scribę intra se cogitabant contra
Christum, & ipse cognitis cogitationibus ipsorum
respondit eis, & postea dixit quomodo Pharisęi mur-
murauerunt pro manducatione cum Publicanis, &
illis quoque responsum est, nunc dicit de murmura-
tione discipulorum Ioannis, quæ erat alia secta Iu-
dæorum, ꝙ etiam Christus illis responderit.
Quarto fuit, & præcipue, quia Matth. intẽdit semꝑ
ostendere magnitudinem murmurationis factę cõtra
Christum, & ideo licet simul multi murmurent no-
minat solũ illos ex quorum persona colligitur, ꝙ fue-
rit maior murmuratio, & sic in curatione paralytici
licet simul Scribę, & Pharisæi mala cogitarent, vt pa-
tet Mar. 2. & Luc. 5. solos tamen Scribas nominauit,
eo ꝙ illa murmuratio pertinebat ad inquisitionẽ sa-
pientum, & tamẽ Scribę erãt sapientiores Pharisęis,
& supra in murmuratione pro manducatione cũ Pu-
blicanis Scribæ, & Pharisæi simul erant Marc. 2. &
Luc. 5 solos tamen Pharisæos nominauit, eo quòd
non manducare cum Publicanis erat quędã ceremo-
nia apparentis sanctitatis, in qua magis vigebant Pha-
risæi, quam Scribæ, eos ergo solos nominauit, nunc
vero de ieiunijs agebatur in quibus discipuli Ioannis
cęteros Iudæos excedebant, sicut Ioannes excesse-
rat omnes homines in abstinentia, eos ergo solos no-
minauit, vt appareret maior esse murmuratio, cum
isti, qui circa ieiunium famosissimi erant murmura-
rent. De Luca dicendum, quòd nominauit solos Pha-
risæos ad ostendendum quanta fuerit pertinacia, &
inuidia eorum contra Christum: nam inter omnes
sectas Iudæorum nulla fuit, quæ magis Christũ perse-
queretur, quam ista, ipsi enim fuerunt pręcipui in cõ-
silio mortis Christi. Ioan. 11. collegerũt pontifices, &
Pharisæi consilium aduersus Iesum, & licet pontifi-
ces essent maiores Pharisæis dignitate honore, & po-
testate, magis tñ Pharisæi persequebantur Christũ, q̃
pontifices, immo ipsi principes sacerdotũ, & populi li-
cet in Christũ crederẽt propter timorẽ tñ Pharisæorũ
non audebant hoc aperte confiteri Ioã. 12. s. veruntñ
ex principibus multi crediderunt in eum, sed ꝑꝑ Pha-
risæos non confitebant, vt de Synagoga non eijcerẽ-
tur. Factum fuit ergo valde conuenienter. s. vt Marc.
rei veritatem describeret, dicens quòd discipuli Ioan-
nis, & Pharisæi simul hoc dixerunt. Matth. autem, &
Lucas speciales rationes ostenderint in murmuratio-
ne ista, vnus dicens, quod discipuli Ioannis hoc dixe-
runt, & alius, quòd Pharisæi.

Quare discipuli Ioannis contra Christum murmurauerunt.
Quæst. LXVII.

QVAERETVR quare discipuli Ioannis cõtra
Christum nunc murmurauerunt. Dicẽdũ,
ꝙ hoc fuit. Primo, & præcipue ex inuidia:
nã sicut Pharisæi valde Christo inuidebãt,
vt ostensum est supra q. 52. ita & discipuli Ioannis: nã
iam a multo tempore inuidere cęperant ꝑꝑ Ioannẽ,
quia cum Christus inciperet baptizare veniebant ad
eũ plurimi, & inuidebant discipuli Ioannis, ꝙ Iesus,
qui nouiter surgebat excederet in fama, & honore, vn
de dixerunt ei Ioa. 3. Rabbi ille, qui erat tecum trans
Iordanem cui testimonium perhibuisti, ecce bapti
zat, & omnes veniunt ad eum. Ioannes autem incre
puit illos, quòd non inuiderent significans, quod Ie-
F sus maior erat, quam ipse, & dixit illum oportet cre-
scere me autem minui, scilicet in honore, & fama, cre-
uit tamen intantum ista inuidia, quòd Christus hoc
videns cedere voluit, & recessit de Iudæa in Galilęam
Ioan. 4. Secundo, quia forte isti inuidebant Christo
propter seipsos: nam sicut Pharisæi inuidebant valde
Christo, quia honor summus quem ipsi cupiebant
deferebatur illi a turba, vt ostensum est supra q. 52. ita
cum isti discipuli Ioannis honorem desiderarẽt, quia
inter Iudæos excellentes erant, & præcipue in ieiunio
inuidebant Christo, quia iste honor daretur illi, & nõ
eis, & sic forte murmurabant in quo poterant gestis
Christi detrahentes.
G Tertio fuit, quia Pharisæi erant socij eorum, & cũ
viderent eos nunc superatos cæperunt ipsi arguere,
quasi inducti nunc a Pharisæis, qui eos a principio se-
cum acceperant ad impugnandum Christum: nam
ista erat consuetudo Pharisæorum, quòd alios secum
adiungerent ad loquendum contra Christum, vt sibi
fauerent, sic dicitur infra 22. quòd Pharisæi miserunt
discipulos suos cum Herodianis ad quærendum a
Christo, & tentandum eũ, sic dicit Chryso. in homi-
lia. s. Lucas dicit, ꝙ Pharisæi hoc dixerunt. Matth. aũt
dicit, ꝙ discipuli Ioannis, quia Pharisæi illos secum ac-
ceperunt ad dicendum, quod postea in Herodianis
fecerũt. Quarto fuit ꝑꝑ superbiã, vt se meliores Chri-
H sto, & discipulis eius ostenderent: nam cum ipsi ieiu-
narent, & non discipuli Christi ex hoc putabant se su-
periores, & arguebant illos, vt per hoc maiores vide-
rentur, scilicet tanquam ipsi excellerent in eo in quo
discipuli Christi deficiebant.

Quare isto tempore potius, quam alio discipuli Ioannis hoc quæ-
fierunt. Et quod austeritas vitæ videbatur Iudæis res
maximæ sanctitatis. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quare in isto tempore potius,
quam alio discipuli Ioannis hoc quęsiue-
runt.
Dicendum, ꝙ ꝑꝑ multa. Primo, quia Pha-
I risæi acceperãt eos secũ in fauorẽ suum, vt dicit Chry-
sostom. & quia videbant succubuisse illos in q. prece-
denti de manducatione cũ Publicanis voluerunt eos
adiuuare mouẽtes aliud dubiũ, vt per hoc saltẽ Chri-
stum possent superare.
Secũdo fuit specialiter propter opportunitatẽ tẽ-
poris: nam hoc tempore discipuli Ioannis ieiunabãt,
& videbant discipulos Christi manducare, iõ non so-
lum nunc quæsierunt, sed etiam de hoc dubio ieiu-
niorum petiuerunt, sic patet Mar. secundo. s. erant di-
scipuli Ioannis, & Pharisæi ieiunãtes, & veniũt, & dĩt
illi. s. Christo, quare discipuli tui non ieiunant, & sic
tunc, quando erant ieiunantes venerunt ad hoc quæ-
rendum.
Tertio fuit, quia tunc fuit tempus conueniens ad
K redarguendum Christi discipulos: nam tunc mandu-
cabant in conuiuio cum Publicanis, vbi abundanter
epularentur, quod non faciũt ieiunantes. Quarto fuit,
quia ista pendet a præcedenti, nam videtur esse eadẽ
disputatio, licet enim Pharisæi succubuissent in quæ-
stione, reformant eã discipuli Ioannis per aliũ modũ,
nam Pharisæi dixerant de manducatione, isti aũt dĩt
de ieiunio.
Quinto fuit, quia ista quæstio videbatur valde con-
ueniens ꝯ Christum, & discipulos eius, erat. n. Chri-
stus magister perfectionis, & discipuli eius, iõ ei adhę-
serant, vt perfectiorẽ vitã tenerent, q̃ populus, q Ioã
legẽ obseruabat, austeritas aũt vitę putabat a Iudęis p-
tinere ad maximã sanctitatẽ, & ideo Ioannem Bapti-
stam omnibus hominibus sanctiorem esse credebãt,
quia

quia nullus præcedentium ei in austeritate par fuerat, putabant ergo, quod erat Christo ignominia vitam perfectam prædicare, & ieiunia non obseruare, ideo dixerunt quare discipuli tui non ieiunant, sicut nos, & discipuli Pharisæorum.

Quare discipuli Ioannis non obiecerunt hoc Christo dicentes cur non ieiunas, &c. Quæst. LXIX.

QVAERETVR quare discipuli Ioannis non obiecerunt hoc Christo dicentes, cur non ieiunas cum etiam ipse manducaret, sicut discipuli sui, & quando ipse ieiunabat etiã discipuli ieiunabant, quia imitabantur eum, sicut dicitur Io. 13. exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.

Dicendum primo, quòd forte non ausi sunt directe contra Christum loqui, sicut nec Pharisei, & tamen mutauerunt modum, quia Pharisæi cum loquerentur contra Christum nihil ei dixerunt, sed discipulis. s. quare cum peccatoribus manducat magister vester? isti autem cum loquerentur Christo non de eo, sed de discipulis locuti sunt dicentes, quare discipuli tui non ieiunant.

Secundo, quia licet loquerentur de discipulis satis aperte eum tangebant, & hoc in duobus. Primo quãtum ad personam suam, quia si culpa erat non ieiunare Christus etiam reprehensibilis videbatur, qui non ieiunabat, sicut nec discipuli, sed manducabat cũ Publicanis. Secundo quantum ad doctrinam, quia dato, quod Christus ieiunaret si discipuli non ieiunarent erat reprehensibilis, quia non bene instruebat eos, & hoc sufficiebat ad redargutionem Christi.

Tertio quantum ad principale, quia discipuli Ioannis non arguerunt contra Christum eo, quòd iam pro eo responsum erat, nam ista quæstio pendet a præcedenti de manducatione cum Publicanis, Christus autem dixerat, quòd ipse manducabat cum eis, sicut medicus cum ægris, manebat ergo quæstio contra discipulos. s. illi non manducabant, sicut medici cũ ægris, cur ergo non obseruabant ieiunia, sic dicit Chrysost. in homilia, quod autem dicunt est tale esto, quòd tu vt medicus hoc facias, sed cur discipuli tui dimittẽtes ieiunium talibus mensis attendũt, si igitur potuissent discipuli Ioannis contra Christum arguere potius cõtra eum arguerent, sicut Pharisæi, supra fecerunt, nã manducare cum Publicanis commune erat Christo, & discipulis, & tamen contra solum Christum locuti sunt dicentes, quare cum Publicanis manducat magister vester? & tamen quia iã responsum erat in hoc direxerunt quæstionem suam discipuli Ioannis cõtra solos discipulos Christi. s. quare discipuli tui non ieiunant? Item patet hoc ex responsione Christi hic, nam si aliquo modo hic intenderent eum impugnare discipuli Ioannis respondisset potius pro se, quam pro discipulis, quia grauior esset sua redargutio, quam discipulorum, & tamen pro illis solis respondit dicens, quòd non possunt filii sponsi ieiunare, ergo contra illos solum arguerunt, quia pro Christo iam quæstio soluta erat.

An discipuli Ioannis peccauerunt ista inquirendo contra Christi discipulos. Quæst. LXX.

QVAERETVR an discipuli Ioannis peccauerunt, nunc ista quærendo contra Christi discipulos. Dicendum, quòd peccauerunt in tribus. Primo, quia de suo ieiunio se iactabant dicentes, quare nos, & Pharisæi ieiunamus frequenter, nam de operibus bonis, nemo se dẽt iactare,

A nec desiderare gloriã ab hominibus, sed a solo Deo, & ideo non debet velle, quòd opera sua hominibus sint cognita, sed Deo supra 6. cap. & specialiter dicitur de ieiunio, tu autem cum ieiunas vnge caput tuum ne videaris ab hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito. Secundo peccauerunt, quia se Pharisæis coniungebant, & maxime ad Christum impugnandum, ipsi tamen sciebãt Phariseos condemnatos a Ioanne magistro suo vocante eos progeniem viperarum supra 3. c. valde tamen sociabantur isti discipuli Ioannis Phariseis, ita vt se mutuo iuuarent, & zelarent pro alterutris, nam quando fama Christi incepit crescere, ita vt minueretur Ioannis fama. Ioan. 3. s.

B illum oportet crescere me autem minui, & discipuli Ioannis ex hoc inuidebant Christo, eodem capitulo, etiam inceperunt Pharisei simul murmurare, de hoc Ioan. 4. & propter ipsos recessit Christus de Iudea tũc in Galileam. s. cognouit Iesus, quòd audierunt Pharisei, quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quã Ioannes reliquit Iudeam, & abiit in Galilæam, econtrario autem nunc cum Pharisei fuissent a Chro superati, discipuli Ioannis dolentes pro eis arguere ceperunt, vt sic saltem Christum caperent in sermone, & ipsimet professi sunt se socios Phariseorum dicentes, quare nos & Pharisei ieiunamus frequenter. Tertio peccauerunt, quia Christum arguebãt de defectu abstinentiæ, nam arguendo discipulos eius arguebãt

C eum, quia etiam ipse non ieiunabat, vel saltẽ arguebant eum quantum ad doctrinam, quia quòd discipuli sui non ieiunarent culpa eius erat, retorquebant ergo in Christum culpam, Christum tamen arguere nefas erat potissime, quia ipsi audierant Ioannem magistrum suum dicentem de Christo: ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi. Ioan. 1. peccatum tamẽ non habet qui aliorum peccata tollere potest, ipsi etiam hoc sciebant, quòd Ioannes eum laudauerat, vt patet Io. 3. vbi ipsi dixerunt Ioanni Rabbi ille qui erat tecũ trans Iordanem cui testimonium perhibuisti. i. quem laudasti, ecce baptizat, peccauerũt ergo discipuli Ioãnis arguendo contra Christi discipulos.

D *Quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Pharisæorum. Vbi quòd Ioannes Baptista omnes homines in abstinentia excesserat suo tempore. Quæst. LXXI.*

QVAERETVR quod erat istud ieiunium discipulorum Ioannis, & Pharisæorum, de quo dicũt hoc, quare nos, & Pharisæi ieiunamus.

Dicendum, quòd Pharisæi, & discipuli Ioannis fuerunt duæ sectæ Iudeorum, quia tamen discipuli Ioannis non semper durauerunt, sed pauco tempore non computantur, tanquam vna secta Iudæorum, vtrique autem istorum ieiunia multa habebant. De discipulis Ioannis patet, quia Ioannes magister suus excesserat omnes homines in abstinentia, nõ enim comedebat

E panem, nec vinum bibebat, aut quidquam, quod posset inebriare, quia ita de eo prædixerat angelus Luc. 1. sed cibus eius erat locustæ, & mel syluestre supra tertio cap. fuit ergo a tota vita sua quoddam ieiunium continuatũ, immo plus quam ieiunium, quia nõ vtebatur cibis, quibus ieiunantes vtuntur, vnde potius Ioannes poterat dici non comedens, quam ieiunans, sic enim Christus appellauit eum, infra 11. venit Ioãnes non manducans, nec bibens, & dicunt, quia demonium habet, discipuli ergo Ioannis imitarentur eum, & licet non possent pertingere ad illam austeritatẽ vitæ, vt fere nihil comederent, excellerent tamẽ alios homines in ieiuniis, sicut magister eorum excesserat omnes magistros, & ita multa ieiunia facerent, sic. n.

se

ſe iactauerunt dicentes quare nos ieiunamus frequē-
ter. De Phariſæis etiam dicendum eſt,ꝙ ieiunia mul-
ta hēbant,licet forte non tot,quot diſcipuli Ioānis,in-
tentio enim Phariſæorum erat ſanctitatem ſimulare,
vt honorem ab omnibus haberent infra 23. ſ. omnia
opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, apud
Iudæos tamen qui adhuc rudes erant neſcientes in
quo vera ſanctitas,& vitæ perfectio conſiſteret, puta-
batur eſſe ſanctitatem in ieiunio eo,quòd iſtud opus
habet quandam difficultatem, & infert paſſionem
corpori,& triſtitiam,vt ergo viderentur ſancti, ſicut
cupiebant neceſſe eſt,quòd ieiunarent, ſic enim glo-
riabatur Phariſæus vnus in oratione de ieiunio dicēs
ieiuno bis in ſabbato.i.in hebdomada. Luc. 18. & ſic
credendum eſt,ꝙ alii Phariſæi facerent, & conaban-
tur imitari ieiunium diſcipulorum Ioannis, vnde nūc
coincidebat vtrunque ieiunium, quia dicitur Mar.2.
erant diſcipuli Ioannis, & Phariſæi ieiunantes, & ita
ipſi profeſſi ſunt ſe eſſe ſimiles in ieiunio. ſ.quare nos
& Phariſæi frequenter ieiunamus.

Quod erat iſtud ieiunium de quo diſcipuli Ioannis loquuntur, & an diſcipuli Chriſti ieiunarent. Et quod apud Hebræos duplex erat ieiunium.
Quæſt. LXXII.

QVAERETVR quòd erat ieiunium iſtud de
quo diſcipuli Ioannis loquuntur ꝯ Chriſti
diſcipulos. Et an diſcipuli Chriſti aliquan-
do ieiunabant.

Dicendum ad primum,quòd inter Iudæos erat du-
plex ieiunium, ſicut etiam nunc.ſ.ieiunium neceſſi-
tatis,& deuotionis. Ieiunium neceſſitatis erat duplex
quoddam erat per legem ſtatutum,aliud vero ꝑ con-
ſuetudinem,vel conſtitutionem populi. De primo
erat vnicum ieiunium in toto anno. ſ. die propitatio-
nis.ſ.die decima menſis ſeptimi, in qua affligebant a-
nimas ſuas abſtinendo a cibo,& potu,& ab omni cor
poris delectatione. Leuit.16.& 23. De ſecundo erant
quatuor ieiunia.ſ.ieiunium quarti menſis, & quinti,
& ſeptimi,& decimi,quæ fuerant introducta a popu-
lo propter aliquos triſtes euentus, & per conſuetudi-
nem a toto populo approbata. Vel forte per conſtitu
tionem ſuper hoc a populo factam,quæ habebat iam
vim legis maxime, quia Deus iam approbauerat illa
loquendo de eis Zach.8.ſ.hæc dicit dominus ieiuniū
quarti,& ieiunium quinti,& ieiunium ſeptimi, & ie-
iunium decimi erit domui Iuda in gaudium, & læti-
tiam,& in ſolennitates præclaras, de cauſis iſtorum
ieiuniorum dictum fuit late ſupra 6.c.q.133. & Hier.
de hoc ſuper Zachariam,& habetur 75.diſt.c.ieiuniū.
De ieiunio deuotionis dicendum, ꝙ erat ſicut nunc,
quia quilibet ieiunabat quantum volebat, & quando
volebat vltra ieiunia neceſſaria.

Ad primum dicendum eſt, quòd diſcipuli Ioannis
loquebantur nunc de ieiunio deuotionis,quod patet,
quia dicitur hic nos, & Phariſæi ieiunamus frequen-
ter,& tamen ieiunia,quæ erant Iudæis neceſſaria pau
ca erant,vt nunc dictum eſt,patet etiam hoc ex obſer
uatione Iudæorum nunc, quia non obſeruant, niſi il-
la,& tamen ſi aliquando fuiſſent inter eos plura ieiu-
nia neceſſitatis,etiam nunc manerent, & obſeruarēt
illa,loquunt̄ ergo de ieiunijs deuotionis, & iſta erant
multa,ſicut ipſi ſibi ipſis inſtituere voluerant. Secun-
do patet,quia Luc. 5. dicitur quare diſcipuli Ioannis
ieiunant frequenter,& obſecrationes faciunt, tui au-
tem edunt,& bibunt? apparet ergo, ꝙ loquuntur de
cæremoniis obſeruationum ſuarum, cum dicant, &
obſecrationes faciunt.i.orationes, nullus tamen mo-
dus,nec tempus orationis imponebatur populo a le-
F ge,ſed iſti ſibi ipſis hoc inſtituerāt. Tertio patet,quia
ſi intelligeretur de ieiunijs neceſſitatis cum illa eēnt
communia toti populo non allegarent hic ſpeciali-
ter Phariſæi,& diſcipuli Ioannis, ſed diceretur quare
diſcipuli tui tranſgrediuntur legem non ieiunantes?
ſicut dixerunt Marc.2. quare diſcipuli tui faciunt ſab-
batis,quod non licet?ſ.quia ſpicas vellebant,& confri-
cabant manibus ad comedendum, ſed dixerunt qua-
re nos,& Phariſæi ieiunamus frequenter,tui aūt diſci
puli nō ieiunāt allegādo iſtas duas ſectas Iudæorū, &
ſic vr̄,ꝙ diſcipuli Chr̄i non deficiebāt in ieiuniis legis
ſiue neceſſariis, ſed ſolū in ieiuniis deuotionis,& ſpe-
cialiter in illis,q̄ obſeruabant diſcipuli Ioānis,& Pha-
G riſæi. Ad ſecundum dicendū, quòd diſcipuli Chr̄i ie-
iunabant omnia ieiunia neceſſitatis, quæ a lege, vel
aliàs introducta erant,quod patet,quia ipſi Iudæi erāt
iō legem obſeruarent, niſi forte poſtquam ad Chri-
ſtum venerunt docuit eos legem non ſeruare, quod
falſum eſt,quia Chriſtus ſemper ſeruauit legē, quan-
diu vixit,& ſic diſcipuli eius ſeruauerunt, nam ſi ipſe
docuiſſet eam non ſeruandam,non dubitarent Apo-
ſtoli poſt mortem Chriſti, an Gentiles conuerſi ad
Chriſtum tenerentur obſeruare legalia. Act.15. & tn̄
ibi fuit magnum dubium, ergo Chriſto viuente ſer-
uabant diſcipuli legem, quod etiam patet de Petro q
poſt mortem Chriſti nolebat manducare cibos a le-
ge vetitos dicens,commune, & immundum, nūquā
H intrauit in os meum, ergo quando erat cum Chriſto
ſemper legem ſeruauerat, ita ergo quantum ad ieiu-
nia eſſet. Secundo patet,quia non obſeruanti ieiunia
legis erat pœna mortis, vt patet de die expiationis, ſi-
ue propitiationis Leui.26.& 23. anima,quæ nō fuerit
afflicta die illo peribit de populo ſuo; & ita diſcipuli
punirentur,ergo ieiunabant his diebus. Tertio patet,
quia ſi iſta ieiunia omitterent Phariſæi accuſarēt eos
dure, tanquam tranſgreſſores legis, & nullo mō ſuſti
nerent ipſos, & tamen iſta erat leuis redargutio, ergo
non omittebant diſcipuli Chriſti ieiunia neceſſaria.
Sed dicendum ꝙ diſcipuli Ioannis arguerunt eos de
ieiunijs ſupererogationis, & erat motiuum ipſorum,
quia cum diſcipuli Chriſti anhelarent ad viam perfe-
ctionis,cum propter hoc Chriſto ſpecialiter adhære-
I rent,vt eſſent meliores,quam populus, erat in eis cul
pa,quòd non obſeruarent aliqua ieiunia, plus quam
populus,ſicut ipſi,& Phariſæi multa obſeruabant, ſic
enim dixerunt,quare nos,& diſcipuli Ioannis ieiuna-
mus frequenter,tui autem diſcipuli nō ieiunant? q. d.
cum nos frequenter ieiunemus ſaltem tui diſcipuli
deberent aliquando ieiunare.

Quare Chriſtus reſpondit nunc blande diſcipulis Ioannis, & Phariſæis.
Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR quare nunc Chriſtus reſpondit
blande diſcipulis Ioannis,& Phariſęis cum aliàs
ſoleret dure reſpondere, ſicut ſupra dixit Phariſæis
K euntes diſcite.i.earis ad addiſcendum.

Dicendum,ꝙ propter multa. Primo, quia ſupra
Phariſæi mordebant Publicanos contemnentes eos
cum dixerint, quare cum Publicanis manducat ma-
giſter veſter? hic autem ſolos diſcipulos mordebant
dicentes,diſcipuli tui non ieiunant, Chriſtus tamen
magis tolerare voluit iniuriam diſcipulorum, quam
publicanorum propter duo. Primo, quia Publicani
infirmiores erant,quam diſcipuli, & magis turbaren-
tur de iſta iniuria, diſcipuli enim inſtructi erant ali-
qualiter ad iniurias tolerādum, quia ſaltem Chriſtus
præmunierat eos in hoc ſupra. 5. dicens beati eſtis cū
maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fue-
rint,vt ergo placaret animum Publicanorū increpuit
dure

dure Pharisæos ibi, hic autem nõ, sic dicit Chrysosto. in homilia, scilicet considerandum, ꝙ quando pro extraneis, sicut pro Publicanis sermo erat, vt eorum turbatam mitiget animam vehementius incusauit exprobrantes, vbi autem discipulis conuitiabantur cum mansuetudine respondit. Secundo, quia Publicani hanc iniuriam propter Christum suscipere videbantur, nam ex eo, quòd inuitauerant eum, aut assistebãt ei, & honorabant ipsum in conuiuio habuerunt Pharisæi occasionem loquendi contra eos, debuit ergo Christus eos defendere, quod fuit increpando dure Pharisæos. Secundo quantum ad principale fuit, quia Pharisæi Christum supra redarguebãt directe, nunc autem solum discipulos eius directe, quia supra dixerant, quare cum Publicanis mãducat magister vester? & nunc quare discipuli tui non ieiunant? Christus tamen acrius debuit respondere pro sua iniuria, quam pro iniuria discipulorum, non quidem, quia propria erat, sed quia maior erat: nam Christi confusio, erat confusio discipulorum, cum ipsi essent propter illũ, iniuria autem discipulorum poterat esse sine Christi confusione, ideo non ita dure respondit.

Tertio, & principaliter fuit, quia ista quæstio, vel redargutio fuit rationabilior, aut saltem minus irrationabilis, quam præcedens redargutio, nam quòd Christus non manducaret cum Publicanis, per quod vocabat eos ad pœnitentiam contra charitatem erat, & hoc suadebant Pharisæi, quòd autẽ discipuli Christi ieiunarent, sicut suadebant discipuli Ioannis non erat contra charitatem, sed potius ad quandam perfectionem pertinebat licet parua esset, ideo Christus respondit supra Pharisæis, quòd male dicebant cũ ait, euntes discite, idest eatis ad addiscẽdũ scripturas, quia nõ bene intelligitis, & ideo erratis arguentes me, nũc autem non dixit discipulis Ioannis, quòd male dicerent, sed potius approbauit dictum ipsorum, sed excusauit discipulos a ieiunio propter imperfectionem, dicens quòd adhuc erant infirmi, & tamen concessit, ꝙ aliquando ieiunaturi essent, scilicet auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt, & tamen si discipuli Ioannis non bene dicerent, non cõcederet Christus, quòd aliquo tempore discipuli sui hoc essent facturi, ista ergo fuit præcipua causa quare nunc Christus blande respondit.

Quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare non faciebant aliqua ieiunia supererogationis. Et quòd homines iustificantur per fidem ex Dei gratia.

Quæst. LXXIIII.

QVAERETVR quare discipuli Christi nunc non ieiunabant, & quare Christus non instruebat eos facere aliqua ieiunia supererogationis. Dicendum, quòd propter multa. Primo propter infirmitatem eorum, & imperfectionem, quia nunc noui erant, & si imponerentur eis illico opera grauia forte sustinere non possent, & recederent. nam etiam propter infirmitatem suam circa intellectum quædam, quę Christus dicebat, non poterant intelligere, nec credere, & recesserunt multi discipuli ab eo. Ioan. 6. cum dixit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem nõ habebitis vitam in vobis, & dicitur multi audientes ex discipulis eius dixerũt durus est hic sermo, & abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant, ita ergo si imponeret eis a principio opera dura non potentes tolerare recederent, non ergo imposuit eis ieiunium. & hoc responsum Christus dedit in duabus similitudinibus, scilicet de panno nouo in vestimento veteri, & de vino nouo in vtre veteri.

A Secundo fuit, quia Christus voluit congregare ad se discipulos multos, si tamen imponeret eis magna ieiunia pauci possent tolerare, quia difficilia, & perfecta non sunt ad multitudinem, sed ad paucos, ideo Christus nõ imposuit ea, vt multos cõgregare posset: nam licet non concessit eis aliquid illicitum, vt multos haberet, sicut fecit Machometus concedens omnem turpitudinem, tamen nec perfectionem, aut dura opera, quæ necessaria non erant imponere noluit, quia si illi, qui iam venerant recederent si imponerẽtur eis opera dura, a fortiori illi, qui nondum venerant non venirent, cum melius sit viam domini non agnoscere, quam post agnitam retroire secunda Petri 2. sic dicit Remigius non conueniebat, vt seueriora præcepta ieiunij illis committerentur, ne forte austeritate

B ieiunij frangerentur, & fidẽ perderent, quam habebant. Tertio fuit ex conditione temporis, quia luctus, & gaudium non conueniunt, sed aliud est tempus flendi, & aliud tempus ridendi Ecclesiastes 3. ieiuniũ autem pertinet ad luctum, sed totũ tempus quo Christus secundum carnis præsentiam mansit cum discipulis fuit quædam festiuitas ipsorum, ideo nõ debuerunt hoc tempore ieiunare, sed postquam cessaret ista festiuitas, & hoc etiam Christus respondit dicens, nunquid possunt filij sponsi ieiunare quandiu cum illis sponsus est? venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.

Quarto fuit, quia Christus voluit ostendere, quòd

C status nouus quem ipse inducebat non erat, sicut antiquus, quia iam non erant homines iustificandi ex operibus, sed ex fide, lex enim iustificare non potest, nisi per opera, quia nihil continet, nisi præcepta, & prohibitiones, fides autem iustificat hominẽ ex Dei gratia, idest quia Deus vult nobis facere hanc gratiã, quòd quicunque crediderit in Christum eo ipso sit iustus, sic enim dicitur Ioan. 1. quòd lex per Moysen data est, gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, idest non dedit ipse nobis legem, sicut Moyses, sed gratiam, idest fidem gratificantem, & veritatem, & impletionem omnium promissorum, quia nihil eorum, quæ in lege, & prophetis promissa erant fuit impletum ante Christum, sed ipse impleuit omnia su-

D pra 5. non veni legem soluere, aut prophetas, & quia veritas propositionis de futuro pendet ex futuro euẽtu, scilicet quando, sic in præsenti fuerit qualiter ipsa in futurũ esse significat, ille qui deducit rem significatam ad esse præsentem verificat propositionem, cũ ergo Christus fecerit esse in p̄senti omnia, quæ in lege, & prophetis permittebantur implendo illa, dicitur ipse fecisse veritatem, idest verificasse legem, & prophetas, quæ nemo alius potuisset verificare, & sic Christus fecit gratiam, & non legem, ita etiam Actu. 15. Apostoli dixerunt, quando agebatur de obseruatione legalium, quòd non erat imponendum onus legis credentibus in Christum, quia ipsi credebant per fidem Christi saluari, scilicet quid tentatis Deum

E imponere iugum super ceruicem discipulorũ, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus? sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari, ad ostendendum, ergo istam excellentiam status quẽ nunc Christus introducebat non debuit imponere onera dura, nõ solum ieiuniorum, sed nec etiam aliarum cæremoniarum, & ita fecit, & ista fuit causa præcipua quare Christus, nec discipulis, nec nobis imposuit aliqua ieiunia, nec aliquas cæremonias, noluit tamen Christus istam causam exprimere, quia per hoc significaret legem Moysi cessaturam, & alium statum meliorem introducendum per ipsum, de quo turbarentur Pharisæi, & dicerent Christum blasphemare, noluit tamen eos turbare maxime, quia per hoc aperiebat

riebat se esse Messiam, quod nondum erat tempus ostendendi. Quinto fuit, quia si Christus nunc imponeret Apostolis ieiunia etiam ipsi prædicarent per totum orbem ista ieiunia obseruãda infra 28. euntes docete omnes gentes baptizantes eos, & docentes eos seruare omnia quæcunque mandaui vobis. Sed non conueniebat toti orbi prædicari ieiunium, quia quędam gentes sunt quibus nullo modo ieiunium conuenit, ergo nec debuit Christus ieiunia imponere nunc discipulis, sic dicit Chryso. in homilia, sic dispositis non oportet grauedinem imponere præceptorũ. hoc autem dixit regulam dans suis discipulis, vt discipulos ex vniuerso orbe terrarum cum mansuetudine suscipiant.

Sexto fuit, quia ieiunium principaliter fit ad carnẽ domandam ne superbiat contra spiritum: Christus tamen poterat sine ieiunio pręstare quibus vellet plenam obseruantiam castitatis, ideo non oportuit, ꝙ discipulis ieiunium imponeret, sic dicit Cyrillus cum tanquam Deus absolutus esset a quolibet vinculo passionis ieiunio non indigebat, sed nec eius comitiua ieiunio egebat, sed particeps gratię eius sine ieiunio roborata virtuose conuersabatur, sic etiam dicit Rabanus, ideo non fuit conueniens, quòd Apostolis Christus imponeret nunc onus ieiunandi.

Quare Christus non ieiunabat nunc & aliquando ieiunabat. Quæst. LXXV.

QVAERETVR quare Christus nunc non ieiunabat, & quare aliquando valde ieiunabat, sicut quando ieiunauit quadraginta diebus supra 4. cap. & aliquando nihil, sicut nunc.

Dicendum, quòd Christus non debuit ieiunare eo modo quo ieiunabant Iudæi frequẽter, ratio est, quia Christus voluit ostendere se maiorem patribus veteris testamenti, ieiunium enim est pars satisfactionis, vt ostensum est supra 6. c. q. 127. patres autem veteris testamenti, q aliquãdo peccauerant ieiunio egebant ad satisfaciendum pro peccatis: Christus autẽ Deus erat, qui non peccauerat 1. Pe. 2. sed potius ad tollendum peccata mundi venerat Ioan. 1. ideo non indigebat ieiunio, & eadem ratione illi, qui cum eo erant quibus poterat peccata, & peccatorum pœnas gratis dimittere ieiunio non egebant. sic dicit Rabanus: Christus qui peccata potest condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret quos abstinentibus poterat facere iustiores.

Secundo, quia ieiunium principaliter fit ad vitandũ vitia carnis ne libido in homine dominetur: Christus autem passionem hanc non habuit, ideo ieiunio non egebat, & etiam ipse poterat istam passionem comprimere in quocunque vellet, ita vt ieiunio non indigeret ad hoc, quòd esset continens, sed ex eius gratia esset continens. Sapientię 8. sciui quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det, ideo Apostoli etiam ieiunio non indigebant Christo cõferente eis castitatem sine ieiunio, sic dicit Cyrillus: sancti quidem idcirco ieiunant, vt corpus affligentes quiesceret passionis impetus, sed Christus non egebat ieiunio ad perfectionem virtutis, cum tanquam Deus absolutus esset a quolibet vinculo passionis, sed nec eius comitiua ieiunio egebat, sed particeps grãæ eius sine ieiunio roborata virtuose conuersabatur.

Tertio fuit, quia sancti ieiunabant ad augmentum meriti, quia etiam si posset esse, quod peccatum nullum habuissent vnquam, ieiunium tamen proficiebat eis ad meriti augmentum, & ad maiorem beatitudinem: Christus autem erat essentialiter beatus, im-
F mo ipsa beatitudo, quia Deus erat, ideo nec ieiunio, nec alijs operibus indigebat ad maiorem gradũ beatitudinis, cum ipse posset alijs beatitudinem dare peccata dimittendo, sicut dicit Raba. Ioannes vinum, & siceram non bibit, quia abstinentia meritum auget ei cui nulla est potentia naturæ, idest qui non habet potestatem naturaliter contra peccatum, sicut Deus: Christus autem, qui peccata potest condonare cur a peccatoribus manducantibus declinaret, quos abstinentibus poterat facere iustiores?

Quarto fuit propter discipulos, quia si Christus ieiunaret, aut discipuli ieiunarent, aut non: si ieiunare vellent erant imperfecti, & infirmi, & deficerent, si autem non ieiunarent esset inconueniens, quia non imitarentur magistrum suum in moribus, & sic fru-
G stra essent discipuli, & esset ad ignominiam eorum, ꝙ magistro ieiunante ipsi non ieiunarent, etiam quia oportebat, quòd Christus se ab eis subtraheret non manducando cum eis, quia non est idem cibus, nec idem tempus comedendi ieiunanti, & non ieiunanti, hoc autem esset triste, & molestum valde discipulis, quòd Christus se subtraheret ab eis, & tamẽ subtraheret se si non manducarent eosdem cibos, sicut Cephas subtrahebat se a conuersis de gẽtilitate propter diuersitatem cibi Iudaici, & gentilis ad Gala. 2. esset autem Christo hoc inconueniens, quia non posset, ita grate applicare ad se discipulos, sicut si simul viuerent, & manducarent, ideo debuit non ieiunare, vt cũ illis manducaret, eo quòd illi non poterant ieiunare,
H sic faciebat Paulus inter quascũque gentes erat vtens cibis eorum, & ritu viuendi, vt sic facilius posset eos ad Christum deducere 1. ad Corin. 9. scilicet factus sum Iudæis, tanquam Iudęus, vt Iudæos lucrarer, factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem, omnibus omnia factus sum, vt omnes lucrifacerem.

Quinto fuit, quia Christus voluit nobis auferre occasionem difficultatum, cum enim tota actio Christi sit instructio nostra, & debeamus eũ sequi in omnibus, quæ non excedunt facultatem nostram dicente ipso, exemplum dedi vobis, vt sicut ego feci, ita & vos faciatis. Ioan. 13. si Christus nimis ieiunasset crederemus teneri nos ad multum ieiunandum, vel saltẽ
I putaremus in hoc esse maximam perfectionem, & vtrunque falsum est, quia perfectio est in charitate, & in hoc voluit Christus, quòd specialiter eum imitaremur. Ioan. 15. in hoc cognoscent omnes, quòd mei estis discipuli si dilexeritis inuicem, sicut dilexi vos, non ergo fuit conueniens, quòd Christus nimis ieiunaret.

Dicendum ergo, quòd Christus aliquando ieiunauit, & aliquando ieiunare noluit, quia ita decebat; nam ieiunauit interdum, vt nobis ieiunandi aliquando exemplum traderet, & aliquando non ieiunabat, idest raro ieiunabat, vt ostenderet, quòd ieiunium non erat ei necessarium, scilicet quia ipse poterat sine ieiunio plura nobis præstare, quam ieiunium confe-
K rat, & etiã, quòd ipse in se plura habebat naturaliter, quam posset quis per ieiunium de sanctitate, aut perfectione, vel merito consequi, sic dicit Rabanus ieiunat Christus ne præceptum declines, manducat autẽ, vt gratiã, & potestatẽ intelligas. sic ẽt dicit Cyrillus, si Christus ieiunauit quadraginta diebus nõ hoc fuit, vt in se passionem mortificaret, sed vt normam abstinentię ostendat mortalibus.

Quis est iste sponsus, & quæ sponsa, & qui filij sponsi, & quod est istud ieiunium. Et ꝙ est duplex ieiunium, quod corporale vocatur. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR cum dicatur hic, ꝙ non possunt filij sponsi ieiunare, quando cum illis sponsus est,

eſt, quis eſt iſte ſponſus, & quæ ſponſa, & qui filij ſpōſi, & quod eſt iſtud ieiunium. De primo dicendum, ꝙ Chriſtus eſt ſponſus, ſic ipſe innuit cum loquatur de diſcipulis dicens, auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt, & tamen conſtat, quòd de ſeipſo auferendo ab eis loquitur, patet etiam, quia Ioannes vocauerat eum ſponſum. Ioan. 3. qui habet ſponſam ſponſus eſt amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit cum gaudio gaudet propter vocem ſponſi.

De ſecundo, ſcilicet de ſponſa. Dicendum quòd poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro eccleſia, iſta enim eſt ſponſa ſua, quam Chriſtus exhibuit ſibi mūdam, & immaculatam ad Ephe. 5. & tota iſta eccleſia vocatur vna virgo, quæ deſponſatur Chriſto 2. Cor. 11. deſpondi enim vos, ideſt deſponſaui vni viro Virginem caſtam exhibere Chriſto, eſt autem matrimonium inter Chriſtum, & iſtam Virginem ad Ephe. 5. vbi dicitur, quòd matrimonium eſt ſacramentum magnum, & ſequitur, ergo autem dico in Chriſto, & in eccleſia.

Alio modo poteſt accipi ſponſa Chriſti ipſa natura humana, quam diuinum verbum deſponſauit copulādo eam ſibi in vnitatem ſuppoſiti. ſic dicit Cyrillus Saluatoris noſtri in hoc ſęculo demonſtratio nihil aliud fuit, quā quędam feſtiuitas intelligibiliter, quaſi quandam ſponſam copulans illi noſtram naturam, vt quæ quondam ſterilis fuerat fęcunda fieret.

De tertio, ſcilicet de filijs ſponſi dicendum, quòd iſti ſunt Chriſti diſcipuli, & omnes, qui poſtea crediderunt, nam ex eo, quòd Chriſtus ſuſcepit eccleſiam in ſponſam, omnes quotquot intra eccleſiam in fide, & aqua renaſcuntur Ioan. 3. efficiūtur filij Chriſti per hanc fidem Ioan. 1. dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius, omnes autem iſtos eccleſia ſpiritualiter Chriſto gignit. ſic dicit Hiero. ſuper Matth. ſponſus Chriſtus eſt ſponſa autem eccleſia, de hoc ſpirituali connubio Apoſtoli ſunt creati, accipiendo autem ſpōſam pro natura humana a verbo aſſumpta, etiam filij ſunt diſcipuli, quia Chriſtus per hoc, ꝙ apparuit inter nos in humanitate aſſumpta per verbum prædicationis multos ſibi ſpiritualiter filios genuit, quos aliter non genuiſſet, ſic dicit Cyrillus filij ſponſi eſſe noſcuntur quicunque vocati ſunt ab eo per nouam, & Euangelicam diſciplinam, non autem Scribę cum Phariſæis, qui ſolam legis vmbrā conſiderant.

De quarto dicendum, quòd ieiunium iſtud aliqui putant eſſe quandam famē verbi Dei, ſicut ieiunium corporale corporis famē cauſat, & filij ſponſi, ideſt diſcipuli non poterant ieiunare quandiu erat cum eis Chriſtus, quia audiebant ſemper verbum eius, ſic dicitur Ioan. 3. amicus ſponſi ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſpōſi. ſic dicit Baſilius, filij ſponſi ieiunare nequeunt, hoc eſt animę nutrimentū non ſumere, nec viuere in omni verbo, quod de ore Dei procedit.

Sed dicendum, ꝙ iſte non eſt ſenſus literalis, quia tunc nihil eſſet ad propoſitum Chriſti reſponſio, nam cum ſaturitate ſpirituali poteſt ſtare ieiunium corporale, diſcipuli tamen Ioannis de corporali ieiunio loquebantur, ergo neceſſe erat, quòd Chriſtus etiam loqueretur de corporali dicens, ꝙ non poſſent diſcipuli eo præſente ieiunare. Secundo patet, quia etiam non conueniret tunc illa litera, ſcilicet auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt, quia poſt Chriſti aſcenſionem minus ieiuni fuerunt Apoſtoli, quam Chriſto viuente quantum ad cibum ſpiritualem, eo ꝙ Chriſto viuente erant adhuc imperfecti, & multa ignorabant, quæ Spiritus Sanctus poſtea eos docuit Ioan. 16. multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis

A portare modo, cum autem venerit ille ſpiritus veritatis docebit vos omnē veritatem, ergo non intelligitur de ſpirituali ieiunio, ſed de corporali, quia iſtud habuerunt poſt Chriſti receſſum, quod non habuerant eo viuente cum eis.

Alij dicunt, quòd intelligitur de ieiunio, quod eſt carere cibo corporis, & ſanguinis domini, ſic dicit Ambro. ſuper Lucā non hic ieiunium relegatur quo conficitur caro, & corporis luxuria caſtigatur, hoc ieiunium nos comendat Deo, ſed non poſſumus ieiunare, qui Chriſtum habemus, & Chriſti carnem epulamur, & ſanguinem. Sed dicendum, quòd etiā iſte eſt ſenſus myſticus. Primo, quia neceſſe eſt, ꝙ Chri-

B ſtus loquatur de ieiunio corporali, vt ſupra dictum eſt. Secundo, quia etiam non eſt verum, quòd diſcipuli non eſſent ieiuni a cibo corporis, & ſanguinis domini: nam Chriſto manente cum eis nunquam, niſi ſemel hunc cibum guſtauerunt, ſcilicet in die cœnę domini, quia tunc illud ſacramentum inſtitutum eſt, vt colligitur infra 26. & Lucę 22. & clarius patet 1. Cor. 11. ſcilicet dominus Ieſus in qua nocte tradebatur accepit panem, &c. poſt mortem tamē Chriſti diſcipuli poterant quandocunque vellent iſtum cibum conficere, & manducare 1. Corin. 11. quotieſcunque feceritis mortem domini annunciabitis, ideſt facietis quandocunque volueritis, & quotieſcunque feceritis ſemper annunciabitis mortem domini, immo &

C Chriſtus hortatus fuerat eos iſtud ſępe facere dicens, ſic facite in meam commemorationem infra 26. & Lucę 22. non ergo intelligitur de tali ieiunio.

Sed dicendum, quòd intelligitur de ieiunio corporali, & iſtud eſt duplex, vt ait Aug. lib. de quęſtionibus Euangelij, & de vtroque loquitur hic Chriſtus, ꝙ nō conueniebat diſcipulis eo viuente. Primum eſt, quod ordinatur ad carnis refręnationem, & diſponit ad cōtemplationem. Aliud autem eſt, quod procedit ex plenitudine, & perfectione contemplationis. Primū iſtorum non competebat Chriſti diſcipulis, quia habebant Chriſtum ſibi pręſentem, ideo non oportebat, quòd diſponerentur per ieiunium ad contemplādum Chriſtum, quia diſpoſitio fit ad habendum rem,

D quæ nondum habetur, & quantum ad hoc Chriſtus dixit non poſſunt filij ſponſi ieiunare quandiu ſpōſus cum illis eſt, ſcilicet quia eum præſentem habent, & fruuntur eo, ſed quando fuerit ablatus ab eis tunc ieiunabunt, ſcilicet propter triſtitiam, quia eum non habent, vel vt diſponant ſe per ieiunium ad contemplationem per quam ſpiritualiter eum præſentem habeant.

De ſecundo dicendum, quòd illud eſt in viris perfectis, qui nimis immorantur diuinę contemplationi, quia quanto eis magis intendunt tanto magis abſtrahuntur ab omnibus corporalibus, & ſic pauco cibo vtuntur, ſic enim dicitur 10. Ethi. ꝙ felix contemplatiuus paucis indiget, tale autem fuit ieiunium Moyſi,

E qui 40. diebus ieiunauit bis ſine cibo manens Deute. 9. & hoc erat, quia participatio diuini colloquij ſuſtētabat eum, immo reddiderat faciem eius ſplendidam, & radijs cornutam Exo. 34. hoc autem ieiunium non competebat diſcipulis quādiu manſit cum illis Chriſtus, quia iſtud ieiunium prouenit ex perfecta contēplatione, quæ eſt virorum perfectorum, diſcipuli autem erant adhuc rudes, & imperfecti, ideo non conueniebat eis quouſq; poſt Chriſti receſſum Spiritus Sanctus perficeret eos, & tunc ieiunarent. & de hoc ieiunio Chriſtus poſuit duas ſimilitudines, ſcilicet de veſte veteri, & panno nouo, & de vino nouo in vtre veteri, quia non conueniunt inter ſe propter perfectionem vnius, & imperfectionem alterius, vt dicetur infra q. 80. & 81. & 82. quantum ad primum ergo, ieiunium

iunium iſtorum dixit Chriſtus, quòd non poſſunt filij ſponſi ieiunare quandiu ſponſus cum illis eſt.

Aliter poteſt intelligi hoc, & planius, vt ſit quędam ſimilitudo ad ſponſum carnalem, ſcilicet quòd ſicut, quando ſponſus celebrat feſtum nuptiarum filij ſpõſi, ideſt amici eius non poſſunt eſſe in triſtitia, nec ieiunio. ſicut dicitur Ioan. 3. amicus ſponſi gaudet propter vocem ſponſi, ita nunc diſcipuli, qui erant filij ſponſi, & amici eius, ſcilicet Chriſti Ioan. 15. vos autẽ dixi amicos, &c. non poterant recte triſtari, nec ieiunare, ſed ſicut ille, qui nouiter ſpõſam accipiebat poſt matrimonij conſummationem permittebatur manere cum ea per annum, & nõ poterat compelli ad bellum illo anno, nec aliquis labor de publico ei poterat imponi, ſed permittebatur illo anno gaudere cũ vxore ſua Deuterono. 24. ita totum hoc tempus quo Chriſtus conuerſabatur cum diſcipulis erat eis datũ ad quandam iocunditatem, ideo non debebat per ieiunia, nec per aliquid triſte interrumpi, vt dicit Chryſoſto. in homilia.

Quando eſt iſtud tempus quo ſponſus auferetur, & filij ſponſi ieiunabunt. Et quomodo Chriſtus ſæpe increpuit Apoſtolos: qui tamen poſt Chriſti mortem frequenter ieiunabant, & quare. Vbi de inchoatione ieiunij quadrageſimalis, & cur præcedat feſtũ reſurrectionis. Qõ. LXXVII.

QVAERETVR quando eſt iſtud tempus quo ſponſus auferetur, & filij ſponſi ieiunabũt. Aliqui dicunt, quòd cum Chriſtus ſit ſponſus non poteſt a nobis auferri, niſi qñ nos voluerimus, quia potius ipſe vult eſſe nobiſcum, & delectatur eſſe nobiſcum ſpiritualiter Prouer. 8. delitię meę eſſe cum filijs hominum, & ideo ſemper ipſe clamat ad oſtium, vt recipiamus eũ Apo. 3. ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſiquis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum. interdum tamen nos non recipimus eum, ſed potius excludimus Iob. 21. qui dixerũt Deo, recede a nobis ſcientiam viarum tuarum nolumus. ſic dicit Ambro. ſuper Lucã, qui ſunt illi dies quibus vobis Chriſtus auferetur, cum ipſe dixerit vobiſcum ero vſque ad conſummationem mundi? & reſpondet nemo Chriſtum tibi poteſt auferre, niſi te illi ipſe auferas. ſi tamẽ interdum contingat, quòd a nobis recedat ſponſus per peccatum, tunc per ieiunium, & fletum peccatũ delendum eſt, vt ille redire velit, ſic dicit Beda quandiu enim ſponſus nobiſcum eſt, & in lętitia ſumus, nec ieiunare poſſumus, nec lugere, cum autem per peccata ille recedit, tunc indicendum eſt ieiunium, & requirendus luctus.

Sed dicendum, quòd non eſt ille ſenſus literalis: nã Chriſtus non loquebatur de tali ablatione ſponſi: nã ipſe loquebatur Iudæis rationem reddens quare diſcipuli tunc non ieiunabant, ergo oportet, quòd illud, quod dicebat tale eſſet, quod poſſent Iudæi intelligere, non poterant tamen intelligere quid eſt Chriſtum eſſe nobiſcum per gratiam, & recedere per peccatũ, ergo non fuit de hoc locutus.

Secundo patet, quia hoc modo Chriſtus non receſſit ab Apoſtolis poſtea, quia poſt mortem Chriſti dato diſcipulis Spiritu Sancto iam non peccauerunt mortaliter, & ideo Chriſtus, nunquam ab eis receſſit ſpiritualiter, ſed viuente eo Apoſtoli aliquando peccabant, quia cõtendebant inter ſe quis maior eorum eſſet, & infra 18. & Lucę 22. & adinuicem indignabãtur, & inuidebant, vt infra 20. vbi decẽ indignati ſunt de duobus fratribus, ſcilicet Ioanne, & Iacobo, quia petiuerunt ſedere ad dexteram, & ad ſiniſtram, & in-
F terdum proximis contra charitatem mortem inferre cupiebant. ſicut Iacobus, & Ioannes petere voluerunt ignem de cœlo, vt cremaret vnam ciuitatem Samaritanorum, quia eos excluſerant de illa. Lucę 9. ſed Chriſtus increpuit eos, dicens neſcitis cuius ſpiritus eſtis. ſępe etiam aliàs peccabant per imprudentiam, vel per fidei paucitatem, & Chriſtus increpabat eos, vt infra 16. dixit Petro vade retro Sathana, ſcandalum enim mihi es, increpauit etiam omnes diſcipulos infra 17. & Mar. 9. dicens o generatio incredula, & peruerſa quouſque vos patiar? & ita de multis alijs, ergo quando cum Chriſto manebant corporaliter ieiunare debebant, eo quòd ſępe per peccatum Chriſtus ab eis ſpiritualiter auferebatur, & tamen tunc non ieiunauerunt, ergo non intelligitur de hoc ieiunio, neç de iſta
G ablatione.

Tertio patet, quia dicitur auferetur ab eis ſponſus, quod ſignificat violentiam, & tamen, quando per peccatum Chriſtus a nobis recedit ſponte recedit, vel nos ab eo ſponte recedimus. Dicendum ergo, quòd intelligitur de ablatione per mortem, quia tũc Chriſtus ſubtraxit diſcipulis corporalem præſentiam, & fuit ablatio, quia mors Chriſti violenta fuit, ſic enim dicit Hiero. ſuper Matth. ſponſus Chriſtus eſt, ſponſa autem eccleſia: de hoc ſpirituali connubio Apoſtoli creati ſunt, qui lugere non poſſunt quandiu ſponſam in thalamo vident, & ſciunt ſponſum eſſe cũ ſponſa, quando vero tranſierint nuptię, & paſſionis ac reſurrectionis tempus aduenerit, tunc filij ſponſi ieiuna-
H bunt, & hoc verum fuit, quia poſt Spiritum Sanctum datum Apoſtoli multis ieiunijs intendebant, ſicut Paulus de ſeipſo dicit in fame, & ſiti, & in ieiunijs multis, omnibus etiam idem faciendum ſuadebat 2. Corin. 6. ecce nunc tempus acceptabile exhibeamus noſmetiſpſos, ſicut Dei miniſtros ĩ vigilijs, in ieiunijs, in caſtitate. ieiunabant autem Apoſtoli propter triſtitiam de Chriſti abſentia in cuius præſentia maxime poſt reſurrectionem fuerant ineffabiliter conſolati, & ideo cupiebant diſſolui, & eſſe cum Chriſto, vt illa viſione iterum lętarentur, ita & nobis prę deſiderio Chriſti abſentis nobis lugendum, & ieiunandum eſt, ſic dicit Augu. ſermone de quadraginta. proinde quia ſponſus ablatus nobis eſt lugendum eſt, & recte luge-
I mus ſi flagramus deſiderio eius, beati quibus licuit ante paſſionem tunc illum habere præſentem, & interrogare, ſicut vellent audire, ſicut deberent, illos dies concupierunt videre patres ante aduentum eius, nec viderunt, in nobis autem illud impletũ eſt, quod ipſe dixit venient dies, quando deſiderabitis videre vnum de diebus iſtis, & non poteritis, quis ergo hic non lugeat, quis non dicat factę ſunt lachrymę meę panes dum dicitur mihi quotidie vbi eſt Deus tuus? merito ergo Apoſtolus cupiebat diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Ieiunabant etiam Apoſtoli ad carnem compeſcendam, quia plenitudo Spiritus Sancti non abſtulerat eis omnem tentationem, ſed adhuc ieiunio indigebant 1. Corin. 9. caſtigo corpus meũ, & in ſerui-
K tutem illud redigo, ne cum alijs prædicauerim ipſe reprobus efficiar.

Secundo ieiunabant ad exemplum, quia ipſi erant patres eccleſiarum, & omnes ſequebantur eorum exempla, ſiue in bonũ, ſiue in malum, ita vt per hoc q̃ aliquid agerent, quaſi cogebant alios ad, ſic faciendum, ſic dixit Paulus Cephę ad Gal. 2. cog̃s gentes iudaizare, ſcilicet per hoc, quòd ſubtrahis te ab eis, & obſeruas cibos Iudæorum, cogis exemplo tuo cõuerſos ex gentibus ad iudaizandum, & ita ieiunando, quaſi cogebant cæteros exemplo ſuo ad ieiunandum.

Tertio fuit ad augmentum meriti, quia quodlibet opus

opus bonum proficit ad maiorem gradum gloriȩ. Apostoli ergo Christo manente cum eis non ieiunauerunt, sed post eius recessum, quando ablatus est sponsus. Ex hoc autem aliqui dixerunt, quòd ieiuniũ quadragesimȩ inchoandum erat sequenti die post ascensionem, quia illa die sponsus ablatus est. Actu. 1. Sed istud non fuit conueniens, quia ieiunium quadragesimȩ est ieiunium continuum, festum tamen Pentecostes, quod est post ascensionem, illud interrumperet.

Alij autem dixerunt, quòd statim post Pentecostem debuit quadragesima inchoari, & ita quidam hȩretici faciebant. sic dicit Hierony. super Matth. nonnulli putant idcirco post dies quadraginta passionis ieiunia debere incipi, licet statim dies Pentecostes, & Spiritus Sanctus aduenieus inducat nobis festiuitatem, & huius occasione testimonij Montanus, Prisca, & Maximilla etiam post Pentecosten faciunt quadragesimam, quòd ablato sponso filij sponsi debeant ieiunare. Sed ecclesia non recepit istam consuetudinem, sed facit, quòd quadragesima præcedat festum resurrectionis propter duo. Primo propter significationem ex parte Christi, ipse enim mortuus est propter infirmitatem carnis 1. Pe. 3. & venit ad gloriam resurrectionis per humiliationem, & obedientiam, ad Phili. 2. ieiunium autem pertinet tam ad humiliationem, quam ad infirmitatem, ideo congrue ieiuniũ præcedit festum resurrectionis.

Secundo fit hoc propter nos: nam in festo resurrectionis accipere debemus eucharistiam, ad hoc tñ, ꝙ quis eam digne recipiat oportet disponi per ieiunia, & orationes, fuit ergo ieiunium magis ibi conueniẽs, quam alibi. sic dicit Hiero. vbi supra: ecclesiȩ autem consuetudo ad passionem domini, & resurrectionem per humilitatem carnis venit, & vt spirituali sanguine, & eucharistiȩ ieiunio corporis præparemur, ideo tota ecclesia quadragesimam ante resurrectionem obseruat.

Quomodo stat, quia dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, & Lucas aliter dicit.
Quæst. LXXVIII.

QVAERETVR quomodo stat, quia hic dicitur quomodo possunt filij sponsi ieiunare, sed Lucȩ 5. dicitur nunquid potestis filios sponsi facere ieiunare?

Dici potest dupliciter. Vno modo, ꝙ ambo simul dixerit Christus, scilicet non possunt filij sponsi ieiunare, & quomodo potestis facere eos ieiunare. q. d. nõ potestis. Secundo potest dici, ꝙ alterum ipsorũ fuit dictum, & tñ Euangelistæ præcipue sequunt̃ sñiam omissis interdũ verbis, & tunc quod Christus dixit nõ pñt filij sponsi ieiunare, quia istud expresserunt Mar. & Matth. illud aũt. s. nõ potestis solus Luc. dixit vtrobique tamen est eadem sententia, s. ꝙ filij sponsi non ieiunant quandiu sponsus cum illis est, Lucas tñ hãc sententiam alijs verbis expressit, vt ostenderet, ꝙ isti Pharisæi, qui nunc cum discipulis Ioannis loquebantur Christo facturi erant, ꝙ discipuli ieiunarent occidendo Christum: nam Pharisæi fecerunt consilium de Christi morte Ioan. 11. quasi dicat vos facietis aliquando, ꝙ isti ieiunent, scilicet cum me occideritis, & tamen nunc quandiu viuo non potestis facere, ꝙ ieiunent, sic dicit Aug. lib. de concor. euan. s. per hoc, ꝙ solus Lucas dicit non potestis filios sponsi facere ieiunare, intelligitur eosdem ipsos, qui loquebantur fuisse facturos, vt lugentes ieiunarent filij sponsi, quoniam ipsi essent sponsum occisuri.

A *Quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij sponsi lugere, & Mar. & Luc. aliter dicant. Et quòd consuetudo antiquorum fuit, vt cum lugerent etiam ieiunarent.*
Quæst. LXXIX.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia hic dicitur non possunt filij sponsi lugere, & Mar. 2. & Luc. 5. dicitur non possunt ieiunare.

Dici potest dupliciter. Vno modo, ꝙ Christus vtrũque dixerit, sed Matth. alterum subticuit Mar. autẽ, & Luc. illud solũ, quod Matt. tacuit expresserunt, & sic fit ex eis vna plena narratio, ita vt Christus diceret, nõ possunt filij sponsi lugere, & ieiunare. Secundo potest dici, quòd alterum eorum tantum dictum est, scilicet B ieiunare, quia hic de ieiunio agebatur, ideo potius exprimeret Christus nomen ieiunij, quam luctus, quia magis conueniebat proposito suo, etiam quia Mar. & Luc. dixerunt ieiunare solus Matth. dixit lugere, hoc tñ fecit propter duo. Primo ad significandum duplex ieiunium de quo Christus hic loquitur. vnum est ieiunium mœroris, quod fit ad carnem domandam, vel propter tristitiam de absentia boni. Aliud est ieiunium exultationis, quod prouenit homini ex perfecta contemplatione, quia illa rapit hominem a sensibus, & pauco cibo indiget, vt dictum est supra quæstione 76.

Primum ieiunium, scilicet mœroris non poterant habere Apostoli, quia erat cum eis sponsus, ad significandum conditionem specialem huius ieiunij mœroris Matth. posuit nomen speciei, & non generis, dicens non possunt lugere, & ieiunium luctus habere quandiu sponsus cum eis est, ad ostendendum autem, quòd non poterant discipuli adhuc habere ieiunium exultationis propter suam imperfectionem, & vetustatem, posuit Chrs duas alias similitudines, scilicet de vestimento, & vtribus. sic dicit Aug. lib. de concor. euan. quòd dixit Matth. lugere vbi Mar. & Luc. dicũt ieiunare, signauit de tali ieiunio dominum locutum, quod pertinet ad humilitatem tribulationis, vt illud alterum, quod pertinet ad gaudium mentis in spiritualia suspẽsȩ, & ob hoc alienatȩ a corporalibus cibis posterioribus similitudinibus signasse intelligat̃ ostẽdens, quòd circa corpus occupatis, & ob hoc veterem sensum habentibus hoc genus ieiunij non congruat.

Secundo fecit hoc propter proprietatem ieiunij, quod efficit hominẽ tristem carnem macerando, & hoc omnibus est triste, qui sunt infirmi qualis est omnium cõitas, secus est de perfectis viris, qui pp ꝯtemplationẽ sapiȩ ieiunare volunt. sic dicit Chryso. in homilia ieiunium. n. triste est non naturaliter, sed illis, qui imbecilles adhuc, & indispositi sunt: his enim qui sapientiam contemplare desiderant delectabile est, vñ secundum opinionem illorum hoc dixit. Tertio fecit specialiter propter consuetudinem Iudæorum, & antiquorum: nam cũ antiqui essent adhuc rudes, quasi sola bona corporalia cognoscentes, triste erat illis ieiunium per quod subtrahitur directe delectatio gustus, & indirecte omnis delectatio corporalis, & ideo ab antiquo istud consuetum erat, ꝙ qui volebant tristari, vel se tristes ostendere ieiunabant. Et quia homines pro mortuis solent plangere, & affligere se, fuit antiquis consuetum, ꝙ quando faciebant planctum magnum pro aliquo, ꝙ inter cęteras afflictiones ẽt ieiunarent, vt se per hoc tristes ostẽderent. sic dr̃ 1. Reg. 31. ꝙ viri labes tulerunt cadauera Saul, & filiorum eius, & sepeliuerunt ea in nemore labes, & ieiunauerunt septem diebus, idem 1. Paralipome. 10. etiam quando Dauid, & viri sui audierunt Saulem, & filios eius corruisse in bello planxerunt valde, & ieiunauerunt tota die vsque ad vesperum secundo Regum 1.

sic ẽt qñ Ioab occidit dolose Abner principem exercitus Isboseth doluit valde Dauid, & venit tota multitudo populi, vt consolaretur eum, & vt sumeret cibum cum illo, & ille noluit consolari, nec comedere sed iurauit, ꝙ vsque ad solis occasum non comederet 2. Reg. 3. & hoc erat, quia nolebat cessare a plãctu pro Abner, & tamen si solueret ieiunium cessaret ꝑ hoc a planctu, ideo noluit comedere vsque ad vesperam, & sic apud antiquos lugere, & ieiunare idem erãt, & ita Mat. posuit non possunt lugere, vbi Mar. & Luc. dixerunt ieiunare.

Quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Quæst. LXXX.

QVAERETVR quare Christus dixit similitudinem de veste veteri, & panno nouo. Dicẽdũ, quòd vt dicit Aug. lib. de quæstionibus Euangelii, & li. de concor. euan. duplex est ieiuniũ. Primum est meroris, quod etiam ad contemplationẽ disponit, & istud ostendit Christus non conuenire discipulis dicens, non possunt filii sponsi, vt ostensum est præcedenti. q. & supra 76.

Aliud est ieiunium exultationis, quod sequitur ad perfectam contemplationem, & istud dicit non conuenire discipulis propter imperfectionem, & ad hoc sunt istę duę similitudines, & prima est de veste. s. ꝙ si in veste veteri ponatᷓ in ruptura pars noui panni fiunt duo incõuenientia. s. quia fit deformitas propter dissimilitudinem, etiam quia maior scissura fit in veteri panno, ita hominibus existentibus in vetustate doctrinæ non sunt immediate danda præcepta nouę doctrinę, quia est deformitas propter dissimilitudinem, & etiam, quia fiet peior ruptura nõ potentibus illis præ infirmitate tolerare præcepta nouę doctrinę. sic erat de ieiuniis, quia licet Christus nulla ieiunia posuit sub præcepto, fuerunt tamen maiora ieiunia, & sunt in nouo testamento, tam ieiunia necessitatis, quam deuotionis, quam fuerunt in veteri, ista autem noua ieiunia non erant imponenda discipulis adhuc veteribus, sic dicit Remigius vestimentum vetus discipulos suos vult intelligi, qui nondum erãt per omnia innouati, pannum rudem. i. nouum appellat nouam gratiam. i. Euangelicam doctrinam, cuius quædã particula est ieiunium, & ideo non conueniebat, vt seueriora præcepta ieiunii illis committerentur, ne forte austeritate ieiunii frangerenrur, & fidem perderent, quam habebant, & tunc fit peior scissura, quia vt dicit gl. graue onus rudi iniunctum illud boni, quod prius habebat, sæpe destruit.

Aliter potest intelligi, ꝙ ieiunium non potuit imponi discipulis nunc propter vetustatem ipsorũ, quia doctrina ieiunij est non solum a cibis, sed etiã ab omnibus delectationibus temporalibus abstinere, talem autem abstinentiam non possunt tolerare homines dediti veteri conuersationi, si ergo imponeretur eis abstinentia sola a cibis, rumperetur ipsa doctrina ieiunij, & esset deformitas. sic dicit Aug. li. de quæstionibus Euangelij.

Alij autem exponunt hoc tam de veste, quam dę vtribus referẽdo ad Pharisæos, & discipulos Ioannis, & non ad Christi discipulos, & tunc vestimentum vetus sunt ipsi Pharisæi, & pannus nouus sunt præcepta noui testamenti, quæ coniungi non debent eo, quòd inter se non conueniunt, & est tunc sensus, ꝙ Pharisæi, & discipuli Ioannis volebant trahere Christi discipulos ad doctrinam suam de ieiuniis. Christus autem innuit, ꝙ discipuli sui erant erudiendi in præceptis nouis, & non in præceptis veteribus ieiuniorum, & ꝙ illa pręcepta noua non conueniebant Phariseis dedi-
F tis vetustati ad hoc, quòd simul obseruarent noua
pręcepta & vetera, sicut Galathæ volebant legẽ Moy-
si cum Euangelio obseruare ad Galat. 2. & 3. sic dicit
Hier. super Mat. ꝑ vestimentũ vetus, & vtres veteres
debemus intelligere Scribas, & Pharisæos, particula
vestimenti noui, & vinum nouum sunt ꝑ̄cepta Euan
gelica, quæ nõ possunt sustinere Iudæi, ne maior scis-
sura fiat, tale quid Galathæ facere cupiebant, vt cum
Euangelio legis præcepta miscerent, & in vtribus ve-
teribus mitterent vinum nouum. ꝙ autem discipuli
non essent instruendi nunc in ritu ieiuniorum, quæ
pertinebant ad veterem doctrinam Pharisæorum, &
discipulorum Ioannis, sed potius in aliis præceptis no
G uis ostendit gloss. dicens per hoc signat, ꝙ Apostoli
non erant in veteribus obseruantiis detrahẽdi, quos
oportebat gratia nouitatis profundi, præcedentes tñ
expositiones meliores sunt, s. ꝙ de solis discipulis lo-
quatur hic Christus, non de Pharisæis.

Quomodo potest stare hæc discrepantia Euangelistarum. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo potest stare, quia
hic dicitur nemo mittit commissuram pã
ni rudis in vestimentum vetus, & Luc. 5. dr̄
nemo commissuram a vestimento nouo
H mittit in vestim entum vetus.
Dicendum, quòd hic in superficie literę videtur in-
nui, quòd aliqua pars panni noui ponatur in ruptura
vestimenti veteris, sed Lucæ 5. clare innuitur, ꝙ pro
veste veteri rupta non sit tollenda aliqua pars de ve-
ste noua, vt assuatur ei, nam dicitur nemo commissu-
ram a vestimento nouo mittit in vestimẽtum vetus,
idest non accipit partem de veste noua, vt ponat in ve
terem, etiam quia dicit alioquin, & nouum rumpit,
& veteri non conuenit commissura a nouo. i. pars ac-
cepta de nouo vestimento non conuenit veteri pro-
pter dissimilitudinem.
Dicendum ergo, ꝙ ille est sensus verus quem ex-
pressit Luc. & ad illum sensum sunt trahenda verba
I Matthæ. quia bene conueniunt ei eo, ꝙ Matth. loqui-
tur breuiter, & sic cum dicitur hic nemo mittit com-
missuram pãni rudis, idest noui debet suppleri, quòd
etiam sit ista commissura de vestimento nouo, quod
Matthæus tacuit, & Luc. expressit, siquis autem velit
trahere Lucam ad Matth. non erit possibile, cum Lu
cas expresse loquatur, etiam, quia Marc. concordat
Luc. dicens nemo assumentum panni rudis assuit ve-
stimento veteri, assumentum tamen dicitur pars pan
ni, quæ assuta est alteri parti, ergo videtur, quòd ista
pars panni rudis, antequam assueretur veteri vesti-
mento erat assuta alicui alteri parti, & sic erat pars ve-
stimenti noui, hoc modo dicetur, quòd qui ita
faceret rumperet vestimentum nouum, & causaret
deformitatem in veteri, & tunc plane significatur, si-
K cut dicit Remigius, & Augustinus. quòd pręcepta de
ieiuniis sunt quędam pars nouorum præceptorum,
quæ pertinent ad integritatem legis nouę, si ergo
Christus ieiunia imposuisset nunc discipulis, nõdum
obseruantibus alia præcepta, & ritus nouitatis, rumpe-
retur quodam modo ipsa doctrina nouæ legis cuius
pars auferretur, & non conueniret discipulis manen
tibus adhuc in vetustate veteris testamẽti, quia fieret
quædam commixtio.

Quare dixit Christus de vino nouo, & vtre veteri. Quæst. LXXXII.

QVAERETVR quare Christus dixit de vino nouo, & vtre veteri.

Dicen:

Dicendum, ꝙ etiam hoc conuenit discipulis, vinũ enim nouum, nondum decoctum forte est pp ebullitiones quas facit separãdo grossum, & impurũ a puro, & tunc intumescit, & rumpit vasa si sunt clausa. sic dicitur Iob.32.en venter meus, quasi mustũ absq; spiraculo quod lagunculas nouas dirumpit, & ideo sine spiraculo nihil potest illud cõtinere, nec ẽt noua vasa cum dicatur ibi, ꝙ lagunculas nouas dirumpit, cum autem habet spiraculum possunt illud continere vasa fortia, fragilia autem nũquam possunt, etiam si sint sine spiraculo, vtres autẽ veteres sunt vasa fragilia, ideo non possunt continere vinum nouum, sed vinum vetus continent, quod nullas facit ebullitiones. sic erat de discipulis qui fragiles erant, sicut veteres vtres, & non poterant tunc austeritatem ieiuniorum tolerare, sed possent, quando essent vtres noui.s.post Pentecostẽ, sic dicit Aug.lib. de quæstionibus Euangelii, veteribus vtribus comparantur Apostoli, qui vino nouo, quasi spiritualibus præceptis facilius disrũpuntur, quam contineant, erunt autem noui vtres cũ post ascensionẽ accepto desiderio consolationis eius orando, & sperando innouabuntur.

Alii dicunt, ꝙ vinum nouum vocantur secreta cęlestia, & plenitudo spiritussancti, quæ non poterant discipuli nunc suscipere, sed in Pentecoste receperunt nouum uinum, & ita cum loquerentur variis linguis dixerunt quidam isti musto pleni sunt.i.nouo vino. Act.2.sic dicit Remigius, vtres veteres appellat discipulos, qui nondum erat perfecte innouati, vinum nouum appellat plenitudinem Spiritus Sãcti, & profunda cęlestium mysteriorum, quæ tunc discipuli ferre non poterant, sed post resurrectionem vtres noui facti sunt, & vinum nouum receperunt, quando Spiritussanctus repleuit corda eorum, vnde quidam dixerunt omnes isti musto pleni sunt.

Sed iste sensus mysticus est, & non literalis, nam de ieiunio corporali quærebatur, ideo oportebat, ꝙ Christus innueret, ꝙ ex hoc, ꝙ isti erant vtres veteres non poterant ieiunare.

Alij dicunt.s.Beda, & Grego.Nisenus, ꝙ vtres veteres vocantur illi, qui adhuc in malitia vitiorum perseuerant quibus vinum nouum. i.sacramenta dari non debet, vel significantur illi, qui legem veterem cum noua miscere volebant, quod fieri non debet. Sed iste etiam est mysticus sensus cum Christus loqueretur hic de ieiunijs defendendo discipulos.s. ꝙ non deberent cogi ieiunare, vnde primus sensus est verus, & literalis.

Quare Christus loquebatur in materia tam humili.s.de vino & vtre, &c. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR quare Christus loquebatur in materia tam humili, scilicet de veste veteri, & de vino, & vtribus. Et quare tot exempla simul inducebat.

Ad primum dicendum, quòd fecit propter duo. Primo propter eos quibus loquebatur, quia non erãt viri forte exercitati circa sapientiã, ideo de rebus planis, & communibus loquebatur. sic dicit Chrysost. in homi.s.hinc, & nos causam docuit humilium verborum, quæ continuo ad eos dicebat propter imbecillitatem ipsorum. Secundo fuit ad significandum infirmitatem ipsorum de quibus loquebatur, ideo rebus infimis eos comparans non potuit de sublimibus loqui, sic dicit Amb. super Luc. fragilitas humanę conditionis aperitur cum corpora nostra exuuiis defunctorum animalium comparantur. i. vtribus qui sunt de pellibus mortuorum.

Ad secundum dicendum, quòd oportuit Christũ A ponere plura exempla, nam voluit excusare discipulos a ieiunio corporali.

Est autem corporale ieiunium duplex.s.mœroris, & exultationis, vt dicit Augu.lib.de concor.Euange. & lib.de quæstionibus Euangelij, de vtroque autem Christus ostendere voluit, ꝙ non conueniret discipulis. Pro primo autem.s.ieiunio meroris induxit similitudinem de sponso, & filijs eius, vt ostensum est supra q.76.& 79. Pro secundo.s.ieiunio exultationis induxit duo exempla.s.de veste veteri, & vtribus veteribus, vt ostensum est, quæstione præcedenti, & supra quæst.80.

Sed dicetur quare duo exempla posuit ad hoc, qa B sufficiebat vnum? Dicendum, ꝙ fecit ad fortius, & planius conuincendum Pharisæos, sicut qui pluribus efficacibus argumentis vtitur solidius infert, quod intendit, oportebat autem istos multum conuinci, vt sic magis confunderentur, & non auderent ei sæpius insultare.

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum dicens. Dñe filia mea modo defuncta est, sed veni impone manum tuam super eam, & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum, & discipuli eius. Mar 5. Luc. 8.
C Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat.n.intra se. Si tetigero tantũ vestimentum eius salua ero. At Iesus conuersus, & videns eam dixit. Confide filia: Fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset Iesus in domũ principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuãtem dicebat. Recedite. Non est.n.mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba intrauit, & tenuit manum eius, & dixit. Puella surge. Et surrexit puella. Et exijt fama hæc in vniuersam terram illam. Mar.5. Luc.9. 5.d.c.eius. De pę d.3. c inter hęc hircum 1. Mar.5. Mar.5. D

Hæc illo loquente. Hic ponuntur quædam miracula ad discipulorum confirmationẽ, & diuiditur in duo. quia primo narrantur quædam miracula in speciali. Secundo concluduntur multa in generali, ibi. *Et circuibat.* Prima in tres partes, quia narrantur tria miracula. Secunda ibi. *Et transeunte.* Tertia ibi. *Egressis autem illis.* Prima iterum in tres, quia primo incipit narrare primum miraculum. Secundo interponit quoddam aliud in medio factum ibi. *Et ecce mulier.* Tertia E reuertitur ad primum ibi. *Et cum venisset.* Ponitur hic primo vocatio Christi ad suscitandam puellã defunctam. ad quam dum iret fecit in via miraculum aliud sanando mulierem a fluxu sanguinis, ponuntur autẽ ista duo miracula a tribus.s.hic, & Marco quinto, & Luc.8.

Circa primum dicitur. *Hæc illo loquente ad eos.* Idest ad discipulos Ioannis, & Pharisæos, qui arguebant de ieiunio, alia litera habet hæc illo loquente ad turbas, & vtrunque verum est, nam quando loquebatur discipulis Ioannis turbæ multæ conuenerant, & sic ad omnes loquebatur excusando coram eis discipulos suos a ieiunio.

Ecce princeps vnus accessit. Scilicet princeps synago-
gæ, vt dicitur Luc. 8. & vocabatur Iairus eodem capi-
tulo. *Et adorabat eum*. Scilicet procidens coram eo in
terram, sicut dicitur Mar. 5. *Dicens dòmine filia mea mo-
do defuncta est*. Ista fuit prima, quam Christus suscita-
uit, neminem quippe ante eam suscitauerat, & tamẽ
Mar. 5. dicitur, quòd erat in extremis, & Luc. 8. dicitur
quòd moriebatur, de quo dicetur infra q. 88. *Sed veni,
& impone manum tuam super eam*. Idest veni in domum
meam, & impones manum super illam. *Et viuet*. i. re-
surget, sicut postea factum est, vel dicitur, & viuet. i.
non morietur, quia iam erat in extremis. Marcus 5.
Et surgens Iesus. s. de loco in quo erat disputando cum
discipulis Ioannis. *Sequebatur eum*. Scilicet princeps il-
le præcedebat ad ostendendum Christo domũ suam.
Et discipuli eius. s. sequebantur Christum, & dicitur de
eis hic, quia postea fit mentio, quòd ipsi responderũt
Christo dicenti quis me tetigit?

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præce-
dentia. Aliqui dicunt, quòd non, quia Mar. 5. &
Lu. 8. discontinuatur ista historia, quia ponuntur ista
mox, vt Christus venit de regione Gerasenorum, de
quo habetur supra 8.

Dicendum tamen, quòd non stat, quia hic dr̃ in li-
tera, ꝙ hæc illo loquente. i. dum loqueretur Christo
discipulis Ioannis acciderunt ista. Aliqui autẽ dicunt,
ꝙ potius standum est Mar. & Luc. qui concordant in
illo ordine, quam Matthæo qui solus est.

Dicendum, ꝙ si solum appareret ordo literæ, & ni-
hil aliud aliqualiter staret potius duobus, ꝗ̃ vni, quia
esset maior præsumptio, ꝙ duo qui concordant in or
dine tenuissent naturalem ordinem historiæ, quã ter-
tius qui discordat ab eis, & tamen Matthæus, qui sol⁹
est expressit ordinem dicens, hoc illo loquente, ergo
necesse est, ꝙ istud fuerit immediate post præceden-
tia. s. quia adhuc Christus erat actualiter loquens disci
pulis Ioannis, quando venit iste princeps synagogæ.
Mar. autem & Luc. licet ponãt istud immediate post
reditum de terra Gerasenorum, nõ dicunt, quòd fuit
immediate post illum reditum, sed debet ibi subin-
telligi, quòd alia interciderunt in medio, licet non ex-
primantur, Matthæus autem exprimit, quòd fuerit
istud immediate post collocutionem cum discipulis
Ioannis, & Pharisæis, & ita tenendũ est hic dicit Aug.
lib. de concor. euang.

*Quis erat iste princeps de quo hic dicitur. Et quid
synagoga. Quæst. LXXXV.*

QVAERETVR quis erat iste princeps, de quo hic
dr̃. Dicendũ, ꝙ Matthæus tacuit hic nomẽ eius,
sed Mar. 5. & Lu. 8. dr̃, ꝙ vocabatur Iairus, erat autem
princeps synagogæ, vt dr̃ Luc. 8. vel vnus de archisy-
nagogis, quod idem est Mar. 5. Pro quo sciendum, ꝙ
Iudæi habebant in tota terra sua vnicum templum in
quo erat locus sacrificiorum Deutero. 12. & 16. alibi
autem siquis vellet immolare sacrificia mortis reus e-
rat Leu. 17. & Iosue 22. ad illud autem templum con
ueniebant Iudæi ter in anno ad festiuitates omnes de
Israel. Exod. 23. & 34. & ibi offerebant sacrificia sua.
Deute. 12. in singulis autem locis habebant quasdam
domos sacras ad quas conueniebant Iudæi ad oratio-
nem, & de his dr̃ supra 6. cum oratis non eritis, sicut
hypocritæ, qui amant in synagogis orare, ille autẽ qui
præerat huic domui dirigendo ea, quæ fieri deberent
in ea, vocabatur princeps synagogæ.

F Aliter potest accipi, ꝙ synagoga sit ipsa multitudo
populi, quia Hebręi synagogam vocant ipsam multi-
tudinem, & Græci appellant eam ecclesiam, nos ve-
ro cõcionem, vel multitudinem. & ita princeps syna-
gogæ erat princeps populi, tanquam rector, vel digni
tatem habens in populo, quod autem dicitur Marc. 5.
quòd erat quidam de archisynagogis, apparet mul-
tos fuisse istos principes synagogæ. Et potest intelli-
gi, ꝙ erant multi in illa vrbe, in qua fuit miraculum
istud, scilicet in Capharnaũ, & erat iste vnus eorum.
Vel quòd erant multi in diuersis locis, sed in quoli-
bet loco erat vnicus, & sic in vrbe Capharnaum esset
iste solus, sed verisimilius est, ꝙ multi eẽnt, quia aliàs
melius vocaretur absolute archisynagogus, quã qui-
dam de archisynagogis.

G

*Quare nomen istius exprimitur Marc. 5. Et quare dici-
tur, quod erat princeps synagogæ.*
Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quare nomen istius exprimi-
tur Mar. 5. & Lu. 8. & quare dr̃, ꝙ erat prin-
ceps synagogæ. Ad primum dicendum, ꝙ
Matthęus breuitatis causa tacuit hic nomẽ
istius, Lucas tamen, & Mar. illud expresserunt ad ma-
iorem miraculi manifestationẽ, quia iste erat vir cla-
rus, & a multis ex noĩe cognoscebatur, cũ ergo nar-
raretur factum expresso nomine istius viri magis ma
gnificaretur, & hoc erat quantum ad illos, qui eo tp̃e
H viuebant, vel agnouerant famam viri, sic dicit Titus,
ad posteros autem non differebat quo nomine voca-
retur, quia iam ex nomine non agnoscitur.

Dictum est aũt, ꝙ erat princeps synagogę ad osten
dendum Christi excellentiam, & opinionem, quæ de
eo illo tempore habebatur, cum ẽt principes populo-
rum adoraret eum cadentes ante pedes eius, sicut de
isto dicitur Marc. 5. ꝙ procidit ad pedes eius, vt ab eo
misericordiam peteret, & liberationem in malis suis.
Secundo fuit hoc ad confusionem Pharisæorum, &
discipulorum Ioannis qui Christum arguere nõ vere
bantur, cum iste qui erat princeps synagogæ procide
ret ad pedes eius. sic dicit Titus. accessit autem non ali
I quis infirmorum, sed princeps synagogę, vt magis ob
turarentur Iudæorum ora.

Quare iste adorauit Christum, & qualis adoratio fuit.
Quæst. LXXXVII.

QVAERETVR quare iste adorauit Christum. Et
qualis adoratio fuit ista.

Dicendum primo, ꝙ hoc fuit ad exhibendum ei
debitum honorem, nam dignum erat, ꝙ ille, qui talia
facere poterat, in magno honore haberetur.

Secundo fuit ex necessitate, quia volebat iste prin-
ceps placare Christum, vt dignaretur filiam eius sana-
re, quod per humilitatem putabat habere posse, ideo
K adorauit eum, sic dicit Theophilus, ꝙ necessitate in-
stante cecidit ad pedes Christi. decebat autem, vt
absque necessitate cogente caderet ad pedes eius, &
cognosceret ipsum esse Deum. & tamen vt Titus
ait, dolor aliquando vrget hominem ad faciendum
ea, quæ decent.

Ad secundum dicunt aliqui, quòd ista fuit adora-
tio latriæ, eo ꝙ ista vocatur proprie, & per excellentiã
adoratio, etiam quia ille cui exhibebatur erat talis qui
debebat adorari, etiam quia causa pro qua adorabat
eum erat talis quæ adorationem exigebat, vel ei cõ-
petebat, nam petebat suscitari filiam suam, quod ad
solum Deum pertinebat qui adorandus est.

Sed dicendum, ꝙ non stat, quia ad hoc, ꝙ adoraret
illum

illum exhibendo latria oportet, ꝙ cognoſceret eum eſſe Deum cum illi ſoli adoratio iſta debeat Deut. 6. & ſupra 4. dominum Deum tuum adorabis, & illi ſo. li ſeruies, & tñ iſte princeps non agnouit Chrm̃ eſſe Deũ, ergo non adorauit eum. patet, quia dixit ei veni, & pone manum tuam ſuper illam, & viuet. credebat enim, ꝙ non poterat aliter eam ſanare, niſi poneret manũ ſuper eã, ſi tamẽ putaret ipſum eſſe Deum crederet, ꝙ per ſolã voluntatẽ poterat ſanare illam non tangendo, nec eundo. non ergo exhibuit ei latriã, ſed duliam, quæ hominibus exhibetur. vnde adorauit eũ tanquam virum ſanctũ, & prophetã, quæ eſt quædam magna veneratio, eſt tñ citra adorationem latriæ.

Quomodo dixit princeps Domine filia mea eſt in extremis, & Lucas, quod moriebatur,
Quæſt. LXXXVIII.

QVAERETVR quõ dr̃ hic, ꝙ dixit princeps domine filia mea in extremis eſt, & Lucæ. 8. dr̃, & moriebatur. Dicendum. ꝙ filia iſtius non erat mortua qñ iuit ad rogandum Ieſum pro ea, ſed vere erat in extremis, vt Mar. dicit, & qñ venit princeps ad Chriſtum mortua erat puella, ita ꝙ qñ Chriſtus iuit ad illã iam erat defuncta. Aliqui ergo dicunt, ꝙ verum eſt, ꝙ Marc. & Luc. dicunt referendo ad tempus in quo receſſit iſte princeps de domo, & ꝙ dicit Matthæus eſt verum, referendo ad tempus quo iſte princeps locutus eſt Chriſto, ſic dicitur Marc. 16. ꝙ valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentũ orto iam ſole. ſ. valde mane ſurrexerunt ad veniendum, & tamen qñ ad monumentum venerunt iam erat ortus ſol.

Sed non ſtat, quia tunc oportebat, ꝙ iſte princeps ſciret filiam ſuam defunctam, quando diceret Chriſto iſtud, & tamen neſciebat, quia dicit Mar. 5. & Luc. 8. ꝙ Chriſtus ibat cum principe iſto, & dum irent venerunt nuncii ad iſtum principem dicentes noli vexa re magiſtrum, quia mortua eſt filia tua, & ſic neſciebat ipſe mortem, quando locutus eſt Chriſto, iõ non potuit dicere filia mea modo defuncta eſt. nam præſupponebat eam defunctam antequam veniret.

Alij dicunt, ꝙ viuebat puella qñ locutus eſt princeps iſte, & ipſe putabat eam viuere, & tamẽ dixit defuncta eſt ad oſtendendum dolorem ſuum, vt magis Chriſtum flecteret, ſic dicit Chry. in hom. ſ. hoc, ꝙ dicit princeps de morte puellæ eſt augentis calamitatem, etenim conſuetudo, eſt rogantibus extollere ſermone propria mala, & amplius aliquid eo, quod eſt dicere, vt magis attrahant eos quibus ſupplicant. Sed etiam hoc non ſatisfacit, quia tũnc præſupponetur, ꝙ princeps dixerit modo defuncta eſt, & tamẽ, & Marc. 5. dicitur eſt in extremis.

Dicendum ergo, ꝙ princeps non dixit modo defuncta eſt, ſed dixit, ꝙ erat in extremis, & hoc eſt veriſimilius. Primo, quia iſte princeps neſciebat illam eſſe mortuam, ſed poſt hoc venerunt nuncii ad illũ Marc. 5. & Luc. 8. Secundo, quia Marc. & Luc. concordant, ꝙ non dixerit defuncta eſt, quia Mar. 5. dr̃ eſt in extremis, & Luc. 8. dicitur, ꝙ moriebatur. Tertio patet, ga nuncii qui dixerunt principi puellam eſſe mortuam dixerunt ei noli vexare magiſtrum, quia iam mortua eſt, & ſic innuunt, ꝙ ſi illam prius mortuam ſciuiſſet non iuiſſet ad orandum Chriſtum pro ea, quia ſaltem talis erat opinio ſeruorum principis, ꝙ poſſet Chriſtus languentem ſanare, ſed non mortuam ſuſcitare.

Alij dicunt, ꝙ Mar. & Luc. dixerunt id, ꝙ iſte princeps dixit. Matthæ. autẽ dixit id, quod illi in corde tenebat. ſic dicit Aug. li. de concor. euange. ſ. ꝙ princeps iſte reliquit puellam in extremis credens, ꝙ non poſſet euadere, & ꝙ quando Chriſtus veniret iam eam mortuam inueniret, & ideo magis habebat in animo ꝙ Chriſtus eam mortuam ſuſcitaret, quam ꝙ languẽtem ſanaret, expreſſit tamen, ꝙ erat in extremis, quia ita eam reliquerat, & hoc probat dicens, ꝙ ſi quiſquã duorum. ſ. Mar. vel Luc. diceret, ꝙ princeps audito, ꝙ puella eſſet mortua dixiſſet Chriſto, ꝙ non vexaretur repugnarẽt cogitationi eius iſta verba Matthæi. ſ. modo defuncta eſt veni, & pone manum tuam ſuper eã, & viuet, & tamen quando nuncii dixerunt noli vexare magiſtrum, adhuc princeps voluit, ꝙ Chriſtus iret, ergo intendebat, ꝙ ſuſcitaret mortuam, & hoc intenderat a principio putans, ꝙ Chriſtus non inueniret eam viuentem. Mat. ergo non expreſſit verba principis, ſed intentionem, & concludit ibi Aug. dicens, hic rem valde neceſſariam diſcimus, in cuiuſque verbis non debere inſpicere, niſi voluntatem cui debent verba ſeruire, nec mentiri quicquam ſi alijs verbis dixerit, quod ille voluerit cuius verba non dicit, & iſtud eſt valde conuenienter dictum.

Aliter poteſt dici, & forte melius, ꝙ Matthæus dixit hoc breuitatis cauſa, quia interdum ille qui breuiter aliquid narrare vult oportet, ꝙ aliis verbis vtatur, quam ille qui rem diffuſius, & ſuo ordine narrat. Marcus autem, & Lucas, hanc rem plene referunt. ſ. quomodo princeps venerit, & quid dixerit. ſ. filiam eſſe in extremis, & ꝙ Chriſtus ſecutus fuerit eum, & dũ miraculum faceret ſanando mulierem fluentem ſanguine, nuncii venerint dicentes, puella mortua eſt noli vexare magiſtrum. hæc omnia Matthæus ſubticet, & incipit ab illo loco quando pater ſcito, ꝙ eſſet puella mortua voluit adhuc, ꝙ Chriſtus iret illuc, iam autem non ibat ad ſanandum eam, ſed ad ſuſcitandum, cum ergo ex hoc loco Matthæus incipiat formãs petitionem patris, neceſſe eſt, vt petat pro ea tanquam pro mortua, & ſic recte dicit filia mea modo defuncta eſt, quaſi nihil petiuiſſet iſte princeps antequã venirent nuncij, & tamen ſi tunc inciperet non poterat petere, niſi ſicut dicit hic Matthæ. ſ. domine filia mea modo defuncta eſt, & ita fecit, & iſta eſt propria cauſa quare ſic dicit, verba tamen principis ſunt illa, quæ Mar. expreſſit qui rem plene refert.

Quare princeps dixit veni, & pone manũ ſuper eam.
Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR quare dixit iſte princeps veni & pone manum tuam ſuper eam. Dicendum, ꝙ pp multa. Primo, quia iſte groſſe intelligebat putans, ꝙ eſſet aliqua virtus in Chriſto, quæ per contactum deriuaretur in eos quos tangeret, & ideo ad ſanandum oporteret eſſe contactum, ſicut agentia naturalia non agunt, niſi per contactum in ea, quæ ſunt ſibi coniuncta. Secundo, quia ſic antiqui prophetæ curabant ęgritudines, vel ſuſcitabant mortuos, ſicut Elias incubuit ſuper mortuum filium viduæ quouſque caleſieret caro eius. 3. Re. 17. & ſimile fecit Eliſæus 4. Re. 4. c. ſic. n. putabat Naamã Syrus, ꝙ Eliſæus ſanaret lepram eius tangendo locum lepræ. 4. Reg. 5. Tertio, quia iſte princeps non putabat, ꝙ Chriſtus eſſet Deus, ſed ꝙ eſſet aliquis de ꝓphetis, & ideo non credebat, ꝙ in abſentia poſſet operari, in quo iſte fuit minoris fidei, quam Cẽturio, quia ille dixit, ꝙ non erat neceſſe, ꝙ Chriſtus iret in domũ ſuam, ſed ſolum verbo diceret præceden. c. & Luc. 7. ideo fuit aliqualiter reprehenſibilis, ſic dicit Chryſo. conſidera eius ineptiam, quærit enim a Chriſto, vt in domum veniat ignorans, ꝙ etiam abſens poterat liberare, ſciret autem ſi dixiſſet, ſicut Centurio, dic verbo & curabitur filia mea.

Sed dr̃ quomodo poterat ignorare iſte princeps, quod

ꝙ Chriſtus abſentia curare poſſet: nam iam curauerat ſic ſeruum centurionis præcedenti cap. Aliqui dicunt, ꝙ forte fuit in alia regione, & nondum peruenerat notitia eius ad iſtum principem.

Dicendum, ꝙ non ſtat. nam in eadem ciuitate ambo facta ſunt, ſcilicet in Capharnaum: ibi enim ſanatus eſt ſeruus centurionis præcedenti cap. & etiam ibi fuit hoc, quod patet, quia iſte princeps venit ad Chriſtum, qñ loquebatur diſcipulis Ioannis ſupra in litera, illi tñ loquebant̄ cũ Chriſto, qñ fuerat cũ Matthæo in cõuiuio, vt patet ibidẽ. & tñ Matth. habitabat in Capharnaum. nã & domus telonei in qua ipſe ſedebat in littore maris circa Capharnaũ eſt. vt dictum eſt ſupra q. 64. non ergo ignoraret princeps Synagogę iſtud miraculum, quia fuit valde famoſum pp centurionem cuius ſeruus erat, & ille erat princeps terrę Galilęę. vnde ipſe miſit ſeniores Iudæorum ad Chriſtum rogaturos ſuper hoc Lucę 7.

Alij dicunt, ꝙ nondum erat factũ illud miraculũ. Sed dicendum, ꝙ non ſtat cũ ponat̄ præcedenti c. Si autem dicas, ꝙ eſt anticipatio, ẽt non ſtat, quia ſicut Matthæ. ponit illã curationẽ ante iſtam ẽt ponit Luc. quia Lucę 7. ponitur curatio ſerui cẽturionis. & Luc. 8. ponitur de iſto principe. Dicendum ergo, quòd licet iſte princeps illud ſciuerit, tamen adhuc non credebat nunc, ꝙ poſſet filiã eius ſanare, niſi imponeret ei manum, & hoc forte, quia credebat maiorem eſſe ęgritudinem filię ſuę, quam fuerat ſerui centurionis. Vel melius, quia Iudæi erant increduli, & licet viderent miracula plurima Chriſtum facientem, adhuc dubitabãt an poſſet poſtea plura facere. ſic patet Mar. 9. de illo, qui dixit Chriſto ſi quid potes adiuua nos miſertus noſtri. & tamen ante hoc plurima dæmonia Chriſtꝰ eiecerat, de quo nemo dubitabat, ita ergo iſte haberet aliquam incredulitatem, licet ſciret Chriſtum feciſſe miraculum de ſeruo centurionis. ratio huius eſt, quia iſti Iudæi non credebant Chriſtum eſſe Deum, ſed prophetam aliquem, prophetę autem nõ poterant facere miracula quandocunque volebant. nam etiam ſpiritum propheticum, qui aliquid minus erat nõ ſemper habebant. ſicut patet de Eliſęo 4. Reg. 3. & 4. ita ergo de Chriſto crederent, ꝙ licet aliquando faceret miracula, non poſſet ſemper facere illa quandocunque vellet, vel non qũocunque vellet.

Quomodo Chriſtus voluit nunc ire cum iſto principe Synagogæ, cum ipſe vocaſſet eum ex quadam infidelitate.
Quæſt. XC.

QVAERETVR quomodo Chriſtus voluit nunc ire cum iſto principe Synagogę, cum ipſe vocaſſet eum ex quadam infidelitate, ſcilicet quia non credebat, ꝙ abſens poſſet ſanare filiam eius. nam pp infidelitatem noluit ire cum Regulo cuius filius infirmabatur Capharnaum. Ioan. 4. Dicendum, ꝙ Chriſtus, qui habebat diſpoſitionẽ oĩum rerum ſecundũ varia tempora, & varias cauſas, diuerſimode ſe habebat in operibus ſuis. vnde aliquando diuerſis temporibus iubebat miracula ſua occultari. ſicut præcedenti cap. de leproſo, & infra in litera de duobus cęcis, & alio tempore iubebat illa diuulgari. ſicut Luc. 8. ſanato a legione dæmonum iuſſit prædicare quanta feciſſet illi Deus, etiam in eodem tempore aliqñ varie operabatur, ſicut nunc dum iret ad ſuſcitandũ filiam principis ſanauit mulierem fluentẽ ſanguine, & iuſſit de ſuſcitatione illa, ꝙ nemini diceretur, mulierem tamẽ a fluxu ſanguinis occulte ſanatam coegit ad hoc ꝙ publicaret coram omnibus quomodo fuerat ſanata, & ſic eodem tempore iſta duo modo cõtrario facta ſunt ex diuerſis cauſis, de quibus infra dicet̄, ita

F hic, & in Regulo: nã ibi Chriſtus volebat oñdere virtutem fidei, vt homines de eo digna crederent, ſ. ꝙ poſſet in abſentia ſanare, ideo noluit ire cum Regulo, ſed dixit vade filius tuus viuit, & ille credidit, & ſic factum eſt. Quòd autem ad oſtenſionem virtutis fidei fieret, apparet, quia Chriſtus increpuit ibi Regulum, dicens, niſi ſigna, & prodigia videritis non creditis, & tñ adhuc Regulus non credebat, ſed dixit domine deſcende priuſquam filius meus moriatur: Chriſtus ergo noluit deſcẽdere, vt daret ei cauſam credendi. ſed dixit filius tuus viuit, & tunc credidit. hic autem Chriſtus non attendit ad oſtenſionem virtutis fidei, quia hoc oſtendit in alio miráculo, quòd ſtatim fecit ſanando mulierem fluentem ſanguine, ſed reſpexit Chriſtus primo ad ſuam manſuetudinem oſtendendam,
G quia omnibus dulcis erat, & non dedignabatur ire quocunque vocaretur. ſic dicit Remigius. miranda eſt pariter atque imitanda domini humilitas, & manſuetudo: nam mox, v rogatus eſt rogantem cępit ſequi. Secundo fuit propter aliud miraculũ, quod in via facere intendebat, ſcilicet ſanare mulierem a fluxu ſanguinis, quam in via ſanauit, & tamen ſi nũc non iuiſſet ad domum principis, non fuiſſet opportunitas ſanandi mulierem, quia illa audiens, ꝙ Chriſtus iret ad domum principis, iuit ad eum Mar. 5.

Tertio fuit propter magnitudinem miraculi nunc faciendi. nam ſuſcitaturus erat puellam, & ante hoc nullum mortuum ſuſcitauerat. Iudæi autem credebãt iſtud eſſe maius omnibus miraculis, ideo oportebat,
H ꝙ Chriſtus valde certificaret iſtud miraculum ab eo eſſe factum. non poterat autem eſſe maior certificatio, quam ꝙ iret ad puellam, & tenens manum eius diceret puella ſurge, & illa ſurgeret, & ita factum eſt Mar. 5. ſi autem abſens diceret, quòd puella reſurgeret, etiam ſi illa reſurgeret putaretur forte, quòd non ſuſcitauerat ipſe eam, cum nunquã hoc prius feciſſet, vt dicetur infra q. 127. & 128. & iſta fuit præcipua cauſa quare ire voluit ad ſuſcitandum eam, vnde etiam ſi pater puellę non peteret, ꝙ Chriſtus iret illuc, iret tamen, vt oſtenderet miraculum a ſe factum.

Et ecce mulier. Hic ponitur ſecundum vbi interponitur miraculũ de ſanatione mulieris ſanguine fluentis, quã doctores vocant Hemorhoiſſam, ideſt patien-
I tem Hemorhoides, ſunt enim Hemorhoides quędã paſſio cum inflantur capita, vel extrema venarum, & ſanguine fluunt, & quia iſta mulier fluxum ſanguinis patiebat̄ Hemorhoiſſam vocant illam. ſed non eſt eadem ęgritudo, nec in eadem parte corporis, quia fluxus ſanguinis fęminę, ſiue tempore menſtruorum, ſiue extra illud tẽpus per anteriora fit, Hemorhoides autem ad poſteriora pertinẽt, aliqua tamen ſimilitudo eſt. & dicitur.

Et ecce mulier. Scilicet occurrit ei. nã in via acceſſit ad ipſum Mar. 5. *Quæ ſanguinis fluxum patiebatur.* ſ. extra tempora mẽſtruorum. nam ſanguinem mẽſtrualem fluere naturale eſt, & non computat̄ inter ęgritu-
K dines, ſed potius ceſſatio fluxus menſtruorum in fęminis cauſat eis graues ęgritudines, fluere autem ſanguinem extra tempora menſtruorum ęgritudo eſt, & ſic Leui. 15. diſtinguit lex inter fluxum mẽſtruorum, & ſanguinem fluentem extra tempora menſtruorũ.

Duodecim annis. Et ſic fuit magna ęgritudo, quę duodecim annis durauerat. *Acceſſit retro.* Chriſto cunte in via immiſcuit ſe iſta mulier turbę, & inter turbas acceſſit ad Chriſtum retro. *Et tetigit fimbriam veſtimenti eius.* Pars veſtis eſt fimbria, & illam ſolam tetigit.

Dicebat enim intra ſe. Scilicet antequam tangeret veſtem Chriſti. *Si tetigero tantum veſtimentum eius ſalua ero.* Ideſt ſanabor a fluxu ſanguinis, & iſta eſt fides mulieris, quia anteq̃ accederet credidit. *At Ieſus conuerſus.*

Scilicet

Scilicet ad mulierem, quæ tetigerat eum retro, & cōuersus fuit retro ad videndum eam. hic debet subintelligi, ꝙ dicitur Mar.5. & Luc.8. s. ꝙ mox, vt illa mulier tetigit Christum sanata est, & Christus quæsiuit a discipulis, quis me tetigit, & illi dixerunt, turbę te cōprimunt, & dicis quis me tetigit, & Christus ait tetigit me aliquis, quia ego sensi virtutem exiuisse de me, & tunc mulier timens, & tremens procidit ad pedes Christi, & confessa est rei veritatem.

Videns eam dixit confide filia. s. post quā mulier cōfessa est quid egisset, & timeret ne forte Christus eam increparet, quia tacens accesserat, dixit Christus consolādo eā cōfide filia. s. nō timeas, qa nullū malū tibi erit pro hoc, quod fecisti. *Fides tua te saluam fecit.* i. per fidē saluata es, quia credidisti, ꝙ tangendo fimbriā sanareris. *Et saluta est mulier ex illa hora.* Scilicet ex hora qua tetigit, & non ex hora qua locutus est ei Christus. nā iam sanata fuerat, vt dicitur Mar.5. & Lucę 8.

Quare hic interseritur de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat.
Quæst. XCI.

QVAERETVR quare interserit̄ hic de curatione istius mulieris nondum completo miraculo, quod narrari inceperat. Dicēdū, ꝙ postq̄ Christus cępit ire ad sanandū puellam, in via sanata est ista mulier, iō sequendo ordinē historię debuit interponi. Sed dicetur quare Christus fecit hic istud miraculum interpositū? Dicendū, ꝙ pp multa. Primo, quia non erat alibi opportunitas faciendi illud, potuit enim ista mulier nunc accedere ad Christum, & non poterat alio tempore, vt dicetur infra q.94. voluit ergo Christus nunc illud facere.

Secūdo fuit ad excitandū fidē principis Synagogę. nam nunc ei nunciatum erat, ꝙ filia sua mortua esset, & iō ꝙ nollet vexare magistrum, quasi non posset suscitare mortuam, quam poterat sanare ęgram, Christus autem, vt ostenderet ei magnitudinē virtutis suæ voluit sanare mulierē modo mirabili, scilicet ꝙ nihil ei dixisset, & ita crederet princeps filiam suam suscitandam. sic dicit Amb. super Lucam Christus suscitaturus mortuā ad faciēdum fidem, hemorhoissam autem curauit. sicut & resurrectio temporalis in passione domini celebratur, vt perpetua illa credatur.

Tertio fuit ad instruendum moraliter, nullū enim tempus Christus vacuum dereliquit quin in eo aliquid agat. nam dum vadit, & postquam vadit semper miracula operatur, vt instruat nos nullo tēpore cessandum esse a bono. Ecclesiastes 9. quodcunque potest manus tua instanter operare.

Quare dicitur istam mulierem duodecim annis passam esse fluxum sanguinis. *Quæst.* XCII.

QVAERETVR quare dr̄, ꝙ ista mulier 12. annis passa est fluxū sanguinis. Dicendum, ꝙ dictū est ad ostendendum miraculi magnitudinē, vnde oēs tres istud dixerunt, & est ad duo. Primo ad ostēsionem magnitudinis miraculi: nam tanta est curatio ęgritudinis quanta est ęgritudo: ostēditur aūt, ꝙ fuerit magna ęgritudo, qa longa fuit, s. 12. annis, & ita sæpe annotant tempora passionū quas Christus curabat pp hāc cām, vt Luc.13. dr̄ de muliere sanata, q̄ fuerat decem, & octo annis in ęgritudine. Ioan.5. de paralytico sanato dr̄, ꝙ 38. annis fuerat in ęgritudine, & ēt ipse Christus ab eis quos sanabat quęrebat interdum quanto tpe passi fuissent, vt per hoc nota fieret longitudo passionis Mar.9. vbi quæsiuit de lunatico quantum temporis est ex quo hoc ei accidit, & dictū est ab infantia sua. Secundo fuit ad ostēdendum cām curationis, s. quia Christus motus est misericordia sup hac muliere; quia tanto tempore passa erat Mat. tñ. & Luc. plura addunt ad ostēsionē magnę ęgritudinis, dñt enim, ꝙ erogauerat oēm substātiā suam in medicos, nec ab vllo potuit curari, quod aūt dicitur de medicis ponitur, quia forte aliquis diceret istam fuisse leuem passionem, quia tñ mulier non ageret curam sui ipsius, vel tanq̄ pauperem medici non curarent, ideo tandiu maneret ęgritudo etiam si esset leuis. & dicit̄ Mar.5. ꝙ passa fuerat multa ista mulier, a compluribus medicis, vt per hoc magis ostēdat̄ difficultas ęgritudinis, quia omnes medici regionis illius curam habuerant mulieris huius, & dicitur, ꝙ passa fuerat multa ab eis, i. multa genera curationum, quia quilibet experiebatur in ea, quod putabat profecturum ei, & tñ dr̄ Luc.8. ꝙ a nullo vnq̄ curari potuit, & sic ostēdebat̄ morbus ille incurabilis esse, quia illud est esse aliquid incurabile, & quòd nemo posset illud curare, quia fortassis nullus morbus esset incurabilis si medici scirent oīa naturę remedia. sed nemo est, qui quasi scire incipiat, & quia aliquis diceret, ꝙ medici nō nitebantur curare mulierē forte, quia paup erat, vel ꝙ pauca eis dabat, dicitur ꝙ erogauerat oēm substantiā suam in medicos, & ꝙ grauius erat, quia vt dr̄. Mar.5. non solum nihil ei profuerunt, sed deterius habebat ex curatione ipsorum, & ita erat iam difficilior curatio passionis. ista omnia ostēdunt tam difficultatē curationis, & magnitudinē miraculi, q̄ cām curationis, erat enim satis miserendum mulieri tā afflictę cuius corpus ęgritudo, medici vero opes consumpserant, ita vt iam sola desperatio relinqueretur, nisi in Christum speraret, ille ergo misertus est ei.

Quomodo potuit ista mulier venire ad Christum, vt sanaretur cum esset immunda, & non posset in vrbem introire.
Quæst. XCIII.

QVAERETVR quomodo potuit ista mulier venire ad Christum, vt sanaretur. nam erat immunda, & nō licebat ei accidere ad quēquam, nec intrare in vrbem, sed foris manere, quia lex tales mulieres extra vrbes esse iusserat quandiu passio perseueraret Nume.5. eijciant de castris omnem leprosum, & fluentem semine, & qui super mortuo pollutus est, & tamen idem iudicium erat de viro fluente semine, & muliere fluente sanguine Leui.15. nam immundi erant, qui tangebant eos eodem c.

Aliqui dicunt, ꝙ ista mulier potuit secrete intrare vrbem, vt inter cæteros a Christo sanaretur, sicut factum est. Sed dicendum, quòd non stat, quia cum lege excluderentur ab vrbe, grauis esset pœna si intrarent, ideo non auderet fęmina hęc intrare vrbem.

Dicendum, quòd non intrauit vrbem, sed extra sanata est: nam dum Christus veniret de loco vbi loquebatur cum discipulis Ioannis ad domum principis contigit eum ire extra vrbem iuxta illam, & ibi ista mulier occurrit ei, sicut enim Christus sanabat leprosos. nā ibi leorsum extra vrbes manebāt Leui.14. & Num.5. & qñ Christus intrabat in vrbes occurrebant ei aliqui leprosi, & sanabant. sic fuit de leproso, qui occurrit ei ante introitū in Capharnaū preced. c. sic etiam dr̄ Luc.17. ꝙ cum vellet Christus intrare in quoddam castellū, occurrerūt decē viri leprosi, & curauit eos, ita ista mulier extra vrbē manebat seorsum in loco immundorū, & qñ contigit trāsire Christum iuxta locum illum immiscuit se turbę, & accessit ad eum. sic innuitur Mar.5. scilicet cum audisset de Iesu venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius,

ſic enim dicit Hierony. ſuper Matth. hæc autem mulier ſanguine fluens non in domo non in vrbe accedit ad dominum, quia iuxta legem vrbibus excludebātur, ſed in itinere ambulante domino, vt dum pergit ad aliam, curaretur alia.

Quæ fimbria erat iſta, quam iſta mulier tetigit. Vbi notandum de fimbrijs Hebręorum, quibus duplex datum eſt ſignum, vt diſtinguerentur ab alijs gentibus.
Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR cū dicatur hic, ꝙ mulier iſta tetigit fimbriam veſtimenti Chriſti, quæ fimbria erat iſta. Dicendum, ꝙ Chriſtus habebat fimbrias in veſtimento iuxta cōſuetudinem Iudæorum, nam in quolibet veſtimēto exteriori quatuor fimbrias habebant. Pro quo ſciendū, ꝙ populus Iudaicus, de quo Chriſtus natus eſt ſecundum carnem, debebat pollere quadam ſpeciali ſanctitate ſuper alios populos, & diſtingui ab eis in omnibus, vt ſicut diſtinguebantur per legem datam ſibi a Deo, quæ nulli alteri populo data eſt Pſal. 147. non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis, ita debuerunt diſtingui quantum ad oīa, & hr̄e ſigna per quæ diſtinguerentur, datum fuit aūt duplex ſignum. Vnum in carne. ſ. circuncisio, & iſtud erat ſignum manens, quia tn̄ iſtud erat velatum ꝑꝑ partes verendas, dedit eis aliud ſignum exterius in veſtibus. ſ. ꝙ haberent fimbrias in illis, & hoc erat ſolum in veſte ſuperiori. i. in palliis, nam in inferioribus ſupuacuum erat poni iſta ſigna, quæ non poſſent videri, & ſic Num. 15. iubetur fieri iſtas fimbrias in pallijs, & tn̄ pallium eſt veſtis ſuperior, quæ eſt palam. i. manifeſta: iſta pallia erant diuiſa ante & retro, ſicut etiam veſtes meę, & in duabus diuiſionibus fiunt quatuor extremitates, ſiue anguli in veſte diuiſa, & in illis 4. angulis ponebant 4. particulas panni hyacinthini. i. coloris cęleſtis, & iſtæ particulæ vocantur fimbriæ, ſic dr̄ Num. 15. loquere filiis Iſrael, vt faciant ſibi fimbrias ꝑ 4. angulos palliorum ponentes in eis vittas hyacinthinas. Iſtę fimbrię erant ad duo. Primo ad diſtinguēdum Iudæos a cæteris gentibus. i. vt per hoc in habitu exteriori cognoſcerentur diſtincti a cęteris gentibus, ſicut in carne cognoſcebantur per circuncisionē. Secundo erant ad recordationem, vt qn̄ Iudæi viderent illas fimbrias recordarentur mandatorum Dei, quia Deus iuſſerat illas poni propter recordationem Nu. 15. ſcilicet faciāt ſibi fimbrias, &c. quas cum viderint recordentur omnium mandatorum dn̄i, nec ſequantur cogitationes ſuas, & oculos per res varias fornicātes, ſed magis memores præceptorum dn̄i faciant ea & ſint ſancti Deo. & quia iſtæ fimbriæ erant ad Dei memoriam, iuſſit illas eſſe hyacinthinas. i. coloris cœleſtis. ſ. vt videndo haberent conuerſationem cęleſtē, ſic dr̄ ad Philip. 3. noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, & iſta eſt in obſeruando mandata, quia per obſeruationem mandatorum eſt ingreſſus ad vitam, infra 19 vel ad regnum cęlorum, ꝙ idem eſt ſupra 7. & qa iſtę fimbriæ erant ad reducendum in memoriā mandata Dei, illi qui volebant videri magis ſoliciti in iſta obſeruatione faciebant ſibi maiores fimbrias, & ita Phariſæi qui erant hypocritæ volentes ſe hominibus ſanctos oſtendere magnas fimbrias faciebāt infra 23. dilatant philateria ſua, & magnificant fimbrias, vt ſanctiores viderentur, & magis ſoliciti de obſeruatione mandatorum ponebant ſpinas in fimbriis, vt ambulando configerent pedes, & tibias ipſorum, & cogerētur recordari mandatorum Dei, ſic dicit Remig. Phariſæi fimbrias habebant quas magnificabant, in quibus ēt ſpinas appēdebāt. iſtas fimbrias ēt Chriſtus ha-

F buit, nam oēs Iudæi tenebantus portare eas. Nu. 15. & quia Chriſtus legem Moyſi ſeruauit vſque ad mortē ēt fimbrias habebat nō tn̄ magnas, ſicut Phariſæi, ſed ſicut reliquus populus alioquin non arguiſſet Phariſęos, ꝙ fimbrias magnificarent, infra 23. ēt nō habuit ſpinas in fimbriis, ſicut Phariſæi, quia illud erat ad hypocriſim, ſic dicit Remig. habuit. n. dn̄s fimbriam, iuxta legis præceptum, Phariſæi ēt fimbrias habebant quas magnificabant, in quibus ēt ſpinas appendebāt, ſed fimbriæ domini non habebant vulnerare, ſed potius ſanare, quaſi dicat, non habebat ſpinas in fimbriis quia alias pungerent, & vulnerarent, tangentem, non tamen vulnerabant, ſed ſanabant tangentes, ſicut nūc
G iſta mulier ſanata eſt.

Quare mulier iſta tangere voluit fimbrias.
Quæſt. XCV.

QVAERETVR quare iſta mulier tangere voluit fimbriam. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter humilitatem, nam non iudicauit dignum eſſe, ꝙ carnē dn̄i tangeret ſaltem pedes eius qui nudi erant, ſed veſtem tetigit, in qua erat fimbria, ſic dicit Remig. laudāda eſt eius humilitas, quia indignā ſe iudicauit pedes dn̄i tangere, ſed tantummodo fimbriam tetigit.

H Secundo fuit, quia erat immunda, & non licebat ei tangere quemquam, quia pollueret illum, & quicunque illam tangeret pollueretur Leu. 15. & qa ſi Chriſtus ſciret, ꝙ tetigiſſet eū in carne, credebat forte mulier, ꝙ dure indignaretur: noluit ergo mulier eum in carne tangere, & ideo pedes non tetigit, licet potuiſſet tangere quando tetigit fimbriam, quæ ad pedes erat, ſed fimbriam ſolum tangere voluit.

Tertio fuit ex magnitudine fidei, nam credebat, ꝙ non ſolum tangendo carnem Chriſti ſanari poſſet, ſed ēt tangendo veſtes eius, vnde dicebat intra ſe, ſi tetigero tantum veſtimētum eius ſalua ero, vt patet in litera, magnum ergo fidei, & humilitatis documentum mulier iſta cæteris præſtitit. De fide patet, quia
I vix alii credebant, ꝙ Chriſtus tangendo aliquem manu ſua poſſet eum ſanare, iſta autem credidit, ꝙ ēt tāgendo veſtē ſanari poſſet. vnde hæc fuit prima q̄ tetigit veſtes Chriſti, vt ſanaretur, poſtea autē multi tetigerunt, infra 14. & Mar. 6. ſ. obtulerunt ei male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimēti eius tangerēt, & quicunque tetigerūt ſalui facti ſunt. Fuit tamen maior adhuc fides iſtius mulieris, quam illorum, quia iſta cum potuiſſet tangere carnem Chriſti non curauit, niſi de veſte, credens ꝙ hoc ſufficeret, illi autem petebant potius tangere carnem Chriſti, & tamen ſi non concederetur, volebant ſaltem tangere veſtem eius, nam dicitur infra 14. & rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerēt. i. ſaltē fimbriam. De humilitate patet, quia poterat iſta mulier
K tangere totum veſtimentum Chriſti, & fuiſſet ſibi facilius tāgere partes ſuperiores, quam fimbriam, quia fimbria erat iuxta terram, & oportebat ſe curuare, vt illam tangere poſſet, ſed non potuit mulier magis ſe humiliare, quam ſe humiliauit, nam carnem tangere noluit, ſed veſtem, & in veſte id quod fuit infimum tetigit. ſ. fimbrias, quæ terram lambebant. de hoc dicit Remig. laudanda eſt eius humilitas, quia non ad faciem acceſſit, ſed retro, indignam enim ſe iudicauit pedes domini tangere, & non plenitudinem tetigit veſtimenti, ſed tantummodo fimbriam.

Quare

Quare mulier ista accessit ad Christum tacens, vt sanaretur, & non petijt ab eo sanitatem.
Quæst. XCVI.

QVAERETVR quare ista mulier accessit ad Christum tacens, vt sanaretur, & cur non petiuit ab eo sanitatem.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia verecundabatur, erat.n.passio ista turpis.s.fluxus sanguinis, & erubescebat in publicum dicere. Sic dicit Chryso.ideo autem non libera propalatione ad Christum venit, quia verecundabatur propter passionem. Secundo fuit, quia erat immunda secundum legem, & non licebat ei accedere ad quemquam, quia omnia pollueret Leu.15.timuit ergo, ꝙ Christus non ꝑmitteret eã accedere ad se si profiteretur se esse immundam, ideo tacuit, & accessit, sic dicit Cyrillus nõ enim licebat immundis tangere quicquam sanctorũ, vel appropinquare viro sancto.

Tertio fecit hoc propter populum, quia multa turba circundabat eum, ita vt seipsos, & etiam illum cõprimerent, sicut dixit Petrus. Luc.8.præceptor turbę te comprimunt, & dicis quis me tetigit? putauit ergo mulier, ꝙ turba non permitteret eam accedere, sed repelleret, tanquam immundam, ideo tacuit, & immiscuit se turbę timens, & verecunda, sic dicit Chry. verecundabatur propter passionem immundã se existimans, & enim apud legem multa immunditia existimabatur esse hęc passio, propter hoc latet, & occultatur, si autem Christus solus fuisset, vel non circundatus a turba, poterat ista mulier accedere, licet non tangeret dicens, miserere mei, sicut leprosi decem occurrerunt Christo, & stantes a longe clamauerunt dicentes, Iesu præceptor miserere nostri Lucæ.17. nunc tamen turba vndique Christum circundabat, vnde nõ potuit mulier declinare turbam, ideo tacens intrauit. Quarto fuit, quia Christus dedit in animo eius hoc ad commendationẽ fidei, volebat enim per omnia, quæ faciebat in nobis causare fidem, erat autem magna excellentia fidei, ꝙ ille, qui crederet etiam si nihil peteret per hoc, quod crederet cõsequeretur, quod vellet, quasi ipse per se miraculum faceret, & ita fuit hic ꝙ mulier nihil diceret, sed solũ, ꝙ si accederet credẽdo sanaretur.

Quare mulier accessit retro ad Christum.
Quæst. XCVII.

QVAERETVR quare ista mulier accessit retro ad Christum. Dicẽdum, ꝙ ex causa factum est, & ideo omnes tres exprimunt, ꝙ retro accesserit. Et fuit hoc primo, vt lateret, nam cum esset immunda erubescebat dicere ęgritudinem suam, & ob hoc tacens accessit, vt dictum est præceden.q. Si autem accederet per anteriora videretur, & putaret se non posse latere, ideo retro, & quasi furtim accessit, sic dr̃ Lu.8. videns autem mulier, quia non latuit tremẽs procidit ante pedes Christi.q.d. ꝙ latere intendebat, & añ hoc credebat se latuisse, postquam tamen Christus dixit quis me tetigit? vidit, ꝙ non latuerat, & ista est causa præcipua. Secundo fuit, quia facilius sibi erat accedere retro, quam ante. nam si voluisset anteriorem fimbriam Christi tangere incuruãdo se coram Christo, oportebat, ꝙ Christus maneret, quia eo ambulante nõ poterat hoc fieri, & tunc manifeste appareret, ꝙ aliquid vellet a Christo, & iã petere oporteret, quia Christus diceret ei, quid vis, & necesse erat confiteri, quod tamen ipsa nolebat. erat etiam sibi difficile venire a parte anteriori, quia cũ turba directe procederet, oportebat rumpere impetum turbæ a parte anteriori, qđ non posset mulier. maxime, quia si hoc faceret rũpendo turbã, vt ad Chr̃m penetraret, appareret manifeste, ꝙ aliquid ab eo petere vellet, & tunc forte aliqui cognoscentes eã repellerent illã, vt immundã, venire aũt retro facile erat, quia nemo de ea qcq̃ cogitaret, sed putarent, ꝙ ibat cũ reliqua turba, nã magna turba virorũ, & mulierũ ibat nũc cũ Chr̃o, sic dicitur Mar.5.& accessit in turba retro. Fuit tertio propter mulieris humilitatem, nam non ausa est a parte anteriori accedere ad Christum indignam se iudicans, sic dicit Remig. laudanda est mulieris humilitas, non.n. ad faciem accessit, indignam.n.se iudicauit, sed retro tetigit. prima tamen causa est præcipua.

Quare Christus voluit facere hoc miraculum non petente muliere. Quæst. XCVIII.

QVAERETVR quare Christus voluit facere istud miraculum muliere non petente. Dicendum, ꝙ primo fuit ad oñdendum varium modum operationum suarum, nam sicut oñdebat se oĩpotentem per hoc, ꝙ in oĩbus rebus miracula faciebat.s.in mari, in terra, in hoĩbus, & in dęmonibus, ita ẽt oñdebat oĩpotentiam per varios modos operandi. sicut ergo ante hoc solebat miracula facere petitus, & quasi aliquid facere volens, ita & nũc miraculum facere voluit nõ petitus, & quasi nihil facere intendens, quod signum est maioris potestatis, q̃ cum quis aliquid facit volens, & vires apponens ad faciendũ. Secundo fuit ad ostensionem plenitudinis virtutis mõ grosso, & materiali, sicut Iudæi intelligere poterant, ita vt putarent quasi totum corpus eius plenũ quadã diuina virtute, ꝙ etiã in vestes præ sui abũdantia se diffunderet, ita vt siquis tangeret illum, aut vestes eius fide accedens, virtus illa de illo exiens sanaret eum, & hoc Christus vere voluit innuere, nam dixit Luc.8.tetigit me aliquis, nam & ego noui virtutem de me exiuisse, quasi esset in eo quædam plenitudo, quæ per se efflueret. Tertio fuit, vt fidem faceret patri puellæ mortuæ, nondum enim Christus aliquem mortuum suscitauerat, & multi putabant, ꝙ non posset mortuos suscitare, sicut dixerũt nuncii venientes ad istum principem, mortua est filia tua quid adhuc vexas magistrum? Marc.5.q.d. iam non est vtile, ꝙ eum venire facias, vt ergo consideret iste princeps, ꝙ posset suscitare filiam eius ostẽdit hic tale genus miraculi, quale nunquam ostẽderat, quod designabat largissimam plenitudinem virtutis eius, sic dicit Ambrosius, Christus suscitaturus mortuam ad faciendũ fidem Hemorhoissam ante curauit. Quarto fuit propter istam mulierem, nam erubescebat cõfiteri ęgritudinem suam, nec dicere intendebat, vt dictum est supra quæstion. 97. si ergo Christus non sanaret eam non petentem, nihil peteret, & sic non sanaretur. Christus tamen misertus ei sanare eam voluit, ideo eam tacentem curauit.

Quinto fuit ad commendationem fidei. nam per fidẽ miracula obtinentur, voluit ergo Christus ostendere, ꝙ tanta erat fidei efficacia, ꝙ ista mulier etiam nihil petens sanitatem potuit obtinere, voluit ergo sanare non petentem.

Quare ista mulier dicebat intra se si tetigero tantum vestimentum eius salua ero. Et quod Christus ideo miracula faciebat, vt crederetur in eum. Et quod prodest fides dupliciter. Quæst. XCIX.

QVAERETVR quare dicitur hic, ꝙ ista mulier dicebat intra se, si tetigero tantum vestimẽtum eius, salua ero.

Dicendum, ꝙ fuit ad ostensionem fidei eius, quia si tan-

ſi tangeret Chriſtum,& ſanaretur, & non exprimeretur hoc,putaretur, ꝙ fiebat hoc ſola plenitudine virtutis Chriſti,quæ ſe indifferenter in omnes diffunderet,hoc tamen verum non erat, quia multi tangebãt veſtes Chriſti,& etiam carnem eius,qui nihil inde cõſequebantur,eo ꝙ nec credebant, nec deuote accedebant. Euangeliſtæ autem oſtendere voluerunt vtrunque ex hoc miraculo.ſ.plenitudinem virtutis Chriſti, & fidem iſtius mulieris, nam etiam ſi mulier magnã fidem haberet,ſi in Chriſto non eſſet virtus non poſſet illa ſanari,& hoc Chriſtus expresſit Mar.5.& Luc. 8.ſ.ego noui virtutem exiuiſſe de me. ſi autẽ Chriſtus virtutem magnam haberet,mulier tamen nullam haberet fidem,nec deuotionem, nihil inde conſequeretur,etiam Chriſti carnem tangendo, ideo fidem mulieris oẽs tres expreſſerunt.ſ.ꝙ illa intra ſe diceret,ſi tetigero tantum fimbriam veſtimẽti eius ſalua ero, iſtã autem fidem Euangeliſtę ſolicite exprimũt,quia iſta erat totus finis intentus ex miraculis Chriſti, non.n. faciebat miracula, niſi vt crederetur in eum,& credẽtes ſaluarentur per fidem Io.2.hæc ſcripta ſunt, vt credatis,quia Ieſus eſt filius Dei, & credentes vitam habeatis. mulier tamen iſta antequam accederet iã credebat,ideo debuit fides eius exprimi, & ita Chriſtus laudauit fidem eius dicens,fides tua te ſaluam fecit,& ita in cęcis qui credebant,ſemper Chriſtus fidem laudabat,vt patet infra de duobus cęcis, quibus dixit ſ͞m fidem veſtram fiat vobis, & mulieri Chananęę dixit, infra 15.mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. proderat autem fides dupliciter.ſ.ad hoc, quòd fierẽt miracula in nobis,& ad hoc,ꝙ fierent per nos. De primo patet,quia qui confidenter aliquid a Chriſto petebat accipiebat,& Chriſtus ſolebat petere ab eis quos curabat an crederent, ſic infra in litera dixit duobus cęcis,creditis,quia poſſum hoc facere vobis? & illi dixerunt vtique domine,& Chriſtus ait ſecundum fidẽ veſtram fiat vobis: ſi autem non bene crederẽt nihil obtinebãt quouſque crederent,ſicut Mar.9.dixit quidam Chriſto, ſi quid potes adiuua nos miſertus noſtri, & Chriſtus ait ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, & tunc ille dixit credo domine,adiuua incredulitatem meam.

De ſecundo patet,quia etiam nos ipſi miracula facere poſſumus ſi fidem habemus, quia ſi dixerimus monti,ꝙ tranſeat tranſibit,infra 17.& ſi dixerimus arbori eradicare,& tranſplantare in mari, obediet nobis. Luc. 17. & ſi dixerimus ficulneę, ꝙ areſiat,illico areſiet,infra 21.& Mar.11.hoc tamẽ eſt, ꝙ habeamus fidem,& nihil hęſitemus, eod.c.ſi autem hęſitauerimus aliquid nihil facere poterimus.Iaco.1.in muliere autem iſta nulla hęſitatio fuit. nam dicebat intra ſe,ſi tetigero tantum fimbriam veſtimenti eius,ſalua ero, & ideo ex magna fide (licet viribus corporis deficeret propter fluxum ſanguinis) non obſtante multitudine populi acceſſit ad Chriſtum,ſic dicit Titus, qualiter autem non eſt digna præconio hęc mulier, quæ viribus extinctis corporis ob fluxum continuum ſanguinis,& tanto populo concurrente circa Ieſum,affectu corroborata,& fide petierat populum retro tacẽs tetigit fimbriam veſtimenti.

Quomodo dicitur Mar.5.& Luc 8.de iſta muliere, & quomodo iſta mulier ſciuit ſe eſſe ſanatam Vbi quod virtus infinita ſimul poteſt, & in inſtanti rem diſponere, & formam producere.

Quæſt. C.

QVAERETVR quõ dr̃ Marc.5.& Lucæ.8. de iſta muliere,ꝙ ſtatim ſanata eſt. Et quõ ipſa ſciuit ſe eſſe ſanatam,cum eſſet iſta quædã ægritudo interior.

F Dicendum ad primum,ꝙ ad hoc, ꝙ iſta mulier ſa-
naretur requirebant̃ duo.ſ.poteſtas ſanantis, & diſpo-
ſitio eius ſanitatem ſuſcipiẽtis,poteſtas autem ex par-
te Chriſti erat infinita,ideo poterat operari in inſtan
ti,diſpoſitio autem nulla eſt, niſi fides ex parte ſuſci-
pientis, nam diſpoſitio corporalis nulla requiritur,
eo ꝙ iſta ſolum præexigitur in actione naturali, eo ꝙ
agens naturale eſt poteſtatis finitę,& non poteſt age-
re in aliquid,niſi ſit diſpoſitum, quia non ſufficit vir-
tus ſua ad ſimul diſponendum, & formam imprimẽ-
dum,virtus autem infinita ſimul poteſt rem diſpone-
re,& formã producere. ideo in inſtanti operatur non
requiſita diſpoſitione aliqua præuia:& talis erat pote-
ſtas Chriſti, ſed ſolum præexigit diſpoſitionẽ ex par-
te animę.ſ.fidem,mulier tamen iſta fidem habebat an
G tequam accederet,quia dixerat, ſi tetigero tantũ fim-
briam veſtimenti eius,ſalua ero, ideo mox, vt tetigit
ſanata eſt,ſic dicit Theoph.ſicut cum aliquis oculum
lucernę lucenti adhibet, aut igni ſpinas ſtatim operã-
tur,ſic qui fidem confert potenti curare,ſtatim cura-
tionẽ conſequit̃,iõ Chr̃s iſto mõ quaſi ſemꝑ ſanabat,
& maxime faciebat hoc ad oñdendũ in ſe deitatis vir-
tutẽ,quia nullum agens poteſt agere in inſtanti, niſi
Deus,iõ curans in inſtãti oñdit ſe eẽ Deum, quod nõ
faciebant prophetę qñ miracula operabant̃, vt patet
de Elia, & Eliſęo ſuſcitantibus duos mortuos.3.Reg.
17.& 4.Reg.4.nã prius ſępe,& diu durauerunt incur-
uantes ſe ſuꝑ mortuos ad calefaciẽdum carnem eo-
rum,vt patet ibidem,ſi aũt Chriſtus non operaret̃ in
H inſtanti,putaretur ſicut vnus de illis Prophetis, ideo
ſubito operabat̃. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ mulier iſta
ſenſit ſe ſanatã,quia ceſſauit ſanguis fluere, ſic dr̃ Lu.
8.tetigit fimbriam veſtimenti eius, & cõfeſtim ſtetit
fluxus ſanguinis eius,in quo innuitur, ꝙ cõtinue ſan-
guis fluebat,& ſentiebat mulier ſemꝑ aliquẽ motum
guttę defluentis,nam ita eſt de fluxu huius ſanguinis,
ſicut de fluxu ſeminis in viro, & tamen cum vir patit̃
fluxũ ſeminis cõtinue aliqd fluit,ſic dicitur Leui. 15.
vir,qui patitur fluxũ ſeminis immundus erit, & tunc
iudicabit̃ huic vitio ſubiacere, cũ ꝑ momenta ſingu-
la adhęſerit carni illius fędus humor. ita ergo fluxus
ſanguinis erãt cõtinuus,& ceſſauit tunc, ideo cogno-
uit ſe ſanatã, maxime quia in corpore ſuo ſenſit quã-
I dã immutationem mirabilem, ſicut erat curatio mi-
raculoſa ꝑ q̃ manifeſte ſciuit ſe ſanam eſſe,& hoc fuit
ꝗa locus ille vbi erat origo iſtius ęgritudinis deſicca-
tus eſt,vt vltra nõ eſſet ibi ille noxius humor,ſic dicit̃
Mar.5.& confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius,
& ſenſit corpore,ꝙ ſanata eſſet,quandiu autẽ mane-
ret ille fons ſanguinis,mulier ſanari nõ poterat, quia
generabatur ibi ſanguis ille qui continue diſtillabat.

An aliqua virtus exiret de Chriſto ad ſanandum morbos.

Quæſt. CI.

K QVAERETVR quia dicitur Luc.8. ꝙ Chriſtus dixit exiuiſſe virtutem de ſe,eſt dubium an aliqua virtus exiret de Chriſto.

Dicendum.ꝙ nulla virtus poterat exire de eo ad ſanandum morbos,quia aut illa eſſet virtus diuina, aut naturalis: non poterat eſſe diuina, quia non poteſt diuina virtus exire eo,ꝙ nihil aliud eſt diuina virtus, niſi diuina eſſentia,illa autem vbique eſt Ierem.23. ideo nec poteſt exire,nec intrare.

Secundo patet, quia exire eſt proprietas corporis.ſ. exire,& intrare,& penetrare, & ſe diuidere ſolis corporibus competit, & hoc inquantum hñt quandam quantitatem finitam,& proprie cõpetit propter locũ quia quod exijt dimittit locum interiorem, & incipit eſſe

esse exterius, cui vero non competit esse in loco, nec potest competere exire, aut intrare diuina, ergo virtus cum in loco non sit exire non potest. Tertio patet, quia per hoc innueretur, ꝙ virtus diuina erat intra corpus Christi, & aliquando exibat ad exteriora, & tūc oporteret dici clausam esse ibi virtutem illam, quod falsum est, quia vbique est: etiam cum virtus diuina sit aliquod indiuisibile si exiret de corpore Christi, iam non maneret in eo aliquid de diuina virtute, & multa similia absurda sequunẽ, non ergo exibat diuina virtus de Christo. Nec poterat est virtus naturalis, qa illa nō sufficeret ad sanandum ęgritudinē, eo ꝙ quidquid erat in Christo præter deitatem erat creatū, & virtutis finitę, ideo ad miraculorum operationē non sufficiebat. ista tamen virtus fuit ad sanandum mulierem, ergo non erat naturalis: nulla igit̃ virtus exibat de Christo. Cum autem ipse dixit ego noui virtutem exijsse de me. Dicendum, ꝙ non intelligebat, ꝙ aliqua virtus realiter exiret de ipso, sed hoc dicebat, vt intelligerent illi, qui grossi erant, qūo ipse haberet potestatē ad sanādū morbos, & quia rudes dediti solis corporibus non pñt aliquid intelligere esse, nisi modo corporali, ad ostendendū plenitudinem, & immensitatē virtutis suę formauit eis conceptū, quasi totū corpus suū esset plenum virtute, ꝙ pp abundantiam effluebat ēt in exteriora, ita ꝙ in tangentes fideliter deriuaret̃, sic dicit Cyrillus materialius rñdet secundū opinionē audientium, dicens ego noui virtutē de me exiuisse, nobis tñ hic manifestatur, ꝙ ipse verus Deus est ex eo, ꝙ prodigialiter factum est. Apparet ēt hoc, ꝙ non sit intelligendū sic in cortice, quia tūc innueret, ꝙ Christo non iubente, aut prius nolente exiret aliqua virtus de eo, cum dr̃ ego noui virtutem exijsse de me. q. d. ego nō iussi virtuti, ꝙ exiret, sed sensi qñ exiuit: nā ad hoc, ꝙ Christus voluisset hoc significare deberet dici ego emisi virtutem de me, & nō ego sensi, vel noui exijsse virtutem, nulla tñ virtus erat in Christo, quę posset exire, nisi eo iubente, & faciente, ergo palā est, ꝙ Christus non intendit, ꝙ vere aliqua virtus de eo exierit, sed loquit̃ sic pp causam dictam. Sed obijcietur, quia Mar. 5. dicitur, ꝙ sanata est mulier a plaga, & statim Iesus cognoscens in semetipso virtutem, quę exierat de eo, &c. vbi Christus nihil loquitur, sed Mar. asserit ꝙ aliqua virtus de Christo exierit. Dicendum, ꝙ etiā Mar. non intendit astruere vere exiuisse aliquam virtutem de Christo, sed dicit hoc, vt conformet se modo loquendi Christi: nam postea dicitur, ꝙ Christus dixit quis me tetigit, & etiam, ꝙ sensit virtutem exiuisse de se, ideo oportebat, ꝙ etiam sic Mar. loqueretur. nam ex eadem ratione qua Christus sic loquebat̃ vt a rudibus aliqualiter intelligeretur, scriberet quoque sic Mar. etiam si non referret verba Christi, sic patet Luc. 6. vbi Lucas nulla verba Christi refert, dicit tñ omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat ad sanandum omnes. i. ipse habebat in se virtutem per quā sanaret oēs, non poterant tñ rudes intelligere qūo sanarent̃ ęgri, nisi virtus exiret de Chr̄o, & ideo sic dr̄, ꝙ virtus exibat de illo: aliqūādo tñ hoc magis ꝓprie exprimunt Euangelistę, sicut Luc. 5. dr̄. & virtus dñi erat ad sanandum infirmos, idest virtus domini erat in Christo per quam sanabantur.

An Christus per contactum sanabat ægros, & an humanitas erat organum quoddam diuinæ virtutis operantis. Et quæ dicatur esse illa vnio, qua Corpus Christi est vnitum verbo diuino. Et quomodo intelligitur, ꝙ deitas vtebatur Christi corpore, vt organo. *Quæst.* CII.

QVÆRETVR cum ista mulier tangendo Christum sanata fuerit an Christus per contactum

A sanabat ęgros. Et an ibi humanitas erat organū quoddam diuinę virtutis operantis. Aliqui dicunt, ꝙ erat organum, vt dicit Dama. s. non solum erat Deus, sed etiam homo: vnde per tactum & per sermonem diuina signa operabatur, vt. n. per organum, ita per corpus diuinę perficiebantur actiones. Dicēdum, ꝙ ista quęstio pendet est præcedenti, & cum sit ostensum ibi, ꝙ virtus nulla exibat de Christo, cōsequenter apparet, ꝙ non fiebat operatio deitatis sanantis infirmos per humanitatem, tanq̃ per organum, nec est verum, ꝙ humanitas Christi, aut corpus eius sanaret infirmos, sed Deus sanabat eos, vel Christus homo, qui simul Deus est. Quod aūt humanitas Christi conferret aliquid in

B operatione miraculorum poterat dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ ipsi corpori Christi esset collata virtus ad faciendum miracula sanando ęgros. Alio modo, ꝙ non conferretur ei hęc virtus, sed deitas operaretur per corpus Christi, sicut per instrumentum. Primum nō stat quia virtus ista est infinita, & non potest communicari alicui creaturę, vt sit ipsius, & per eā operet̃ creatura, quia tunc, vel creatura efficeretur infinita ꝑ illam virtutē infinitā, vel illa virtus efficeretur finita propter creaturam finitam. Etiam, quia tunc nō esset humanitas Christi, tanq̃ organum istarū operationū, sed tanq̃ principale agens illarum, cum habeant in se virtutem per quam fiunt. hoc tñ nemo diceret. De secundo patet, quia si esset corpus Christi, tanq̃ organū

C diuinarum operationū, oporteret ꝙ ex corpore Christi, & deitate efficeretur vnum, quia sicut actio facta per instrumentum, & principale agens est vna, cum resultet inde vnica res facta, ita agens, & instrumentū efficiuntur vnum agens, & hoc per quandam vnionē: sic ergo esset de deitate, & corpore Christi, quod falsum est, quia deitas nulli rei vnitur cum sit essentia absolutissima. Et si dicatur, ꝙ corpus Christi est vnitū verbo Diuino. Dicendum, ꝙ ista est alia vnio multū differens. nam est illa vnio ad essendum, & iō vocat̃ assumptio, & non est vnio ad operādum, quia solū per eam efficitur, ꝙ homo sit Deus, & non sit aliqua operatio, quia Christus homo habebat in se sufficientia principia operationū humanarū cū hr̄et animā, & nō

D erat deitas sibi principium alicuius operationis, sicut nec in nobis est: ista tñ vnio esset nunc solum ad agendum. Secundo, quia in vnione illa solū verbū Diuinū vniuit sibi humanitatem Christi, hic tñ necesse erat vniri istā naturam diuinā corpori Christi, quia vniret̃ ei, vt principium operationū exteriorū, vel agēs, & tñ quantum ad exteriora nō potest vna Diuina persona operari sine alia, quia omnes tres sunt vnicū principiū oīum rerum, & tñ natura Diuina nō vniuit sibi corpus Christi, sed solum ipsum verbum Diuinum, ergo iam illa esset alia vnio: non tamen est aliqua talis, ideo non potest operari per corpus Christi, sicut per instrumentū. Item patet, quia agēs, quod vtitur corpore, vt instrumento operat̃ cū motu, quia nulla actio corpo-

E rea pōt esse sine motu, operatio tñ Dei est in instanti. ergo non pōt vniri corpori, vel operari ꝑ corpus, vt ꝑ organum. Dr̃ aūt, ꝙ deitas vtebat̃ corpore, vt organo, non quidem, ꝙ vere vteretur eo, ita ꝙ realiter Diuina virtus, & actio deriuaret̃ per corpus Christi in aliq̃ rē exteriorē, sed quia, sicut in agentibus per organū applicando ipsum organū rei exteriori sequit̃ operatio, ita qñ Christus tangebat corporaliter aliquē ęgrum sanabat̃ ab ęgritudine, iō videbatur, ꝙ virtus illa Diuina per manus Christi, tanq̃ per organū operaretur, & deriuaret. Cum aūt quæritur an per tactū Christi sanabantur ęgri. Dicendū, ꝙ verum est, ꝙ qñ Christus tāgebat eos sanabant̃. Et tñ virtus sanandi nō erat in manu Christi, nec cōferebat eis aliquid ille contactus, sed sola Christi volūtas erat, quę sanabat eos. Quod patet,

quia

quia ita Chriſtus ſanabat abſentes, ſicut pręſentes, vt patet de ſeruo Centurionis præcedē. c. & de filia mulieris Chananęę infra 15. & de filio Reguli Ioa. 4. ſi tñ virtus ſanandi eſſet in manu non poſſet ſanare, niſi quos tangeret. non ergo erat ibi virtus. Patet etiam, quia iſta mulier nõ tetigit carnem Chriſti, ſed veſtes, nemo tñ dicit, ꝙ illę veſtes eſſent organum Diuinę operationis. Sed dicendum, ꝙ Chriſtus ſanabat ęgros tangendo illos, vt oſtenderet, ꝙ ipſe erat, qui iſtam ſanitatē præſtabat, nã ſi eo tangente ęgrum illico ſanaretur, nemo eſſet, qui dubitare poſſet, ꝙ Chriſtus illũ ſanabat. ſi aũt eo nõ tangente ſanareť, dubitari poſſet an ab eo ſanabatur. Secundo erat pp honorē humanitatis Chriſti, vt videretur, ꝙ operationes iſtę aliquo modo ad eã pertinebant, cum oēs, qui ſic tangebant ab eo ſanarentur. Tertio fuit pp fidem ęgrorũ, qui adhuc rudes erãt credebant enim, ꝙ Chriſtus poſſet eos ſanare tangendo. an tamen ſine tactu ſanare poſſet neſciebant, ſi aũt aliqui credebant illum poſſe ſine tactu ſanare, illos non tangendo ſanabat, ſicut fuit in ſeruo Centurionis. nam dixit Centurio nõ eſſe opus, ꝙ iret ad tangendum eũ præced. c. ita etiã ſi iſta mulier credidiſſet, ꝙ non vadens ad Chriſtum, nec tangens ſanari poterat, fuiſſet ſanata. & tamen credidit, ꝙ oportebat ſaltem tangere veſtimenta eius, ideo ſic tãgendo ſanata eſt, non tamen per virtutem aliquam, quæ eſſet in veſtibus, ſed per ſolam Chriſti poteſtatē.

Quare Chriſtus voluit iſtud miraculum huius mulieris manifeſtari cum eſſet factum in occulto.
Quæſt. ÇIII.

QVAERETVR quare Chriſtus voluit iſtud miraculum manifeſtari, fuerat enim factum in occulto, ita vt ſemper latuiſſet, niſi ipſe mulierem cogeret ad dicendum, & tamen, quando ipſe dixit quis me tetigit, iam mulier non potuit tacere, & tamen aliud miraculum, qđ fecit ſuſcitando puellam taceri iuſſit infra in litera.

Dicendum, ꝙ ex diuerſis cauſis Chriſtus variabat actiones ſuas. de illo tamen miraculo quare taceri iuſſerit dicetur infra q. 132. de hoc aũt dicendũ, ꝙ voluit illud aperiri pp multa. Primo, quia ſi iſtud miraculũ taceretur, eſſet quaſi omnino inutile, quia omnino eſſet abſconditũ. ſecus aũt de alijs, quę taceri iubebat, quia illa ēt ſi tacerentur nõ erant omnino occulta, & iõ publicarētur. hoc aũt nemo nouerat, niſi mulier, quę tacere intendebat, vt innuitur Luc. 8. ideo pp vtilitatem credentium debuit publicari, ſic dicit Cyrillus. non enim ambitione glorię non permiſit latere diuinę virtutis oſtenſionem, qui multoties præceperat tacere ſua miracula, ſed quia ſpectabat ad vtilitatem eorum, qui vocabantur per fidem ad gratiam. Secundo fuit pp nouitatem miraculi, quia nondum fecerat adhuc tale miraculum, ſ. ꝙ non petitus ſanaret morbos, non debuit, ergo occultari. Tertio fuit pp mulierem ſanatam, vt ēt ſanaretur in anima: nã licet fidem aliquã haberet, non tñ digna credebat de Chriſto, quia putabat, ꝙ poſſet latere eum iſtud miraculũ, ꝙ factum fuerat, vt ergo ipſa ſciret, ꝙ non latebat, fuit conueniens, ꝙ Chriſtus hoc indicaret. Quarto fuit pp patrem puellę ſuſcitandę, vt daretur ei fides, aut roboraretur in illa, ſcilicet ꝙ filia eius ſuſcitaretur, nam vt ait Ambro. ſuper Lucam iſtud miraculum factum eſt propter patrem puellę. ſi tamen non reuelaret illud nihil prodeſſet, debuit ergo illud reuelare.

Quinto fuit, quia hic fuerunt duo miracula ſimul. vnum eſt, quòd Chriſtus mulierem ſanauerit. aliud eſt, quòd ea, quæ occulte facta fuerant cognouerit, & ideo etiam ſi non principaliter reuelare vellet mira-
F culum iſtud, vt oſtenderet mulierem eſſe curatam, debuit ſaltem reuelare, vt per hoc oſtenderet, quòd ſciebat occulta.

Sexto fuit, vt eſſet occaſio ad laudandum fidem mulieris: Chriſtus enim in omnibus fideliter accedentibus fidem laudare volebat, vt cęteros ad credēdum alliceret, & quia non poſſet laudari hic magna fides mulieris, niſi miraculum reuelaretur, debuit reuelari.

Septimo fuit, quia forte mulier haberet poſtea remorſum conſcientię, ꝙ miraculum illud furtim acceperat, nec de eo gratias egerat, nunc vero Chriſtus cogens eam publice confiteri, abſtulit iſtum remor-
G ſum, de his dicit Chryſo. ſoluit enim fęminę metũ ne remorſum pateretur, quaſi ſurripiens gratiam, deinde eam corrigit, quia latere putauerat, poſtea fidem eius exprimit cunctis, vt alij imitentur, proditque non minus miraculum, dum oſtendit ſibi cuncta patere, de hoc etiam dicit Cyrillus inſuper principem Synagogę ſuadebat indubitabiliter credere, quòd a laqueis mortis eriperet filiam eius.

Quare Chriſtus dixit quis me tetigit, cum ſciret.
Quæſt. CIIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit quis me tetigit: ſciebat enim quis eum tetigiſſet.
H Dicendum, ꝙ per hoc Chriſtus volebat oſtendere tactum, qui eſt per fidem ſecundũ quem virtus ab eo impetratur curationis, nam alio tactu plurimi eum tangebant, nemo tamen adhuc ſic eum tetigerat, ſicut iſta mulier, quia cæteri infirmi tãgi ſe a Chriſto petebant, vt ſanarentur, ſed non volebant ipſi Chriſtum tangere, cum nihil putarent ſe per hoc conſecutos, iſta autem mulier tetigit credens, ꝙ ſi tangeret ſanaretur: ſola ergo nunc Chriſtum tetigit immo ſola tetigerat, quia ēt ante hoc præter eam nemo illum ſic tetigit, ad exprimendum, ergo iſtum tactum, qui per fidem eſt dixit hoc. Secũdo fuit ad reddendum attentos oēs aſtantes, volebat enim Chriſtus miraculũ factum pandere, voluit ergo prius eos reddere attentos, vt ſic conuenienter miraculum notifi-
I caretur. Tertio fuit, vt ex hoc eſſet occaſio ei ad oſtendendum plenitudinem virtutis ſuę, & ꝙ virtus exibat de illo. nam cum ipſe dixit quis me tetigit, negauerunt aſtantes, ſcilicet dicentes, quòd nemo eum tetigiſſet Lucę 8. Petrus autem dixit, turbę te comprimunt, & dicis quis me tetigit: tunc Chriſtus dixit, ꝙ non intelligebat de illo tactu cum ait aliquis me tetigit, nam & ego ſenſi virtutem exiuiſſe de me, hoc autem erat oſtendere plenitudinem virtutis ſuę.

Quarto fuit propter mulierem, vt ipſa per hoc incitaretur ad confitendum miraculum, nam per hoc quòd ipſe dicebat quis me tetigit, videbatur interrogare mulierem, & ipſa credebat, ꝙ puniretur, niſi reſponderet, & ita reſpondit Lucę 8. ſcilicet videns au-
K tem mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes eius.

Quare Chriſtus non dixit mulieri tu me tetigiſti cum videret illam. *Quæſt.* CV.

QVAERETVR quare Chriſtus non dixit mulieri tu me tetigiſti, cum ſciret, quę eſſet illa, & videret eam iuxta ſe.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo propter mulierem, vt ipſa ore proprio confiteretur ſanitatem receptam, & daret laudem Deo de miraculo in ſe facto, quod non fieret ſi illa tacente Chriſtus miraculum reuelaret, nam etiam ſi aliquid certiſſime ſciatur de aliquo

aliquo ex parte Dei, & confessio illius non addat aliquam maiorem certitudinem de re, dicitur tamen dare laudem Deo confitendo rem illam, sicut Iosue 7. Deus ostenderat, ꝙ Achor furatus fuerat aliquid de anathemate Ierico. dixit tamen ei Iosue fili da gloriā domino Deo Israel, & confitere atque indica mihi quid feceris. ita nunc etiam si notum esset mulierem istam a Christo sanatam, ꝙ tamen ipsa ore suo confiteretur, erat dare gloriam Deo. Christus tamen volebat, ꝙ sanati ab eo istam gloriam darent Deo. sic patet Lucę 17. de decem leprosis quos curauit, & tamē, quia non redierunt ad confitendum hoc, & laudandum Deum, licet esset factum manifestum, Christus indignabatur dicens, nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt? non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.

Secundo fuit ad tollendum suspitionē, & oñdendum veritatem miraculi. nam si Christus dixisset mulieri illa tacente tu me tetigisti, & sanata es a plaga, nō esset res, ita manifesta, siue mulier postea assentiret Christo, siue taceret. nā si taceret esset res dubia, s. an verum esset, ꝙ miraculum fecerat. si aūt loquendo consentiret ei, esset res aliqualiter suspecta, quia forte putaretur, quòd mulier illa timens Christum loquentem illud diceret, & non esset ꝯueniens manifestatio miraculi. nunc vero cum ipsa ꝑ se cōfiteretur Christo non designante eam, nulla erat cā suspicandi, & ista duo tangit Chryso. dicens. ob hoc dominus nō statim eā manifestauit, vt ostenso, ꝙ oīa liquent sibi, faciat mulierem prædicare, ꝙ factum est, vt suspitione miraculum careat. Tertio fuit, vt particularius ostenderetur tota rei series: nam præcipuum fuit hic in intentione mulieris, s. quid credidit, & q̃ intentionem veniendi ad Christum habuit, istud aūt non poterat cōuenienter exprimi, nisi mulier illud diceret, quia si Christus, qui interiora nouerat hoc diceret, non esset alijs certum, an ita esset, nisi super hoc Christus miraculū postea oñderet, & dato, ꝙ mulier confiteretur illud postq̃ diceret Christus, non esset ita certū, quia poterat esse suspitio, ꝙ mulier hoc dixisset volēs Christo fauere: nunc aūt Christo nihil dicente ipsa totam rem aperuit Mar. 5. & Luc. 8. s. procidit ante eum, & ob q̃ causam tetigerit eū, indicauit corā omni populo, & quemadmodum confestim sanata est. Quarto fuit, vt Christus conuenienter laudare posset fidem mulieris: nam si ipse referret miraculum illa tacente non conuenienter ipse laudaret mulierem, quia quasi sine causa laudaret, cum non plene constaret an sic mulier fecisset. nunc autem cum ipsa totam rem aperuisset, conuenienter ipse laudauit fidem illius, dicēs fides tua te saluam fecit.

Considerandum aūt, quòd iste fuit modus conuenientissimus aperiendi istud miraculum, potius q̃ si Christus muliere tacente illud diceret, & etiam, quam si Christo nihil dicente mulier per se dixisset. Primū patet ex dictis. Secundum patet, quòd si mulier statim, vt sanata est antequam Christus diceret quis me tetigit, dixisset, ꝙ sanata erat miraculose, non notificaretur conuenienter miraculum. Primo, quia turba non esset attenta, ibant enim plurimi cum Christo ad domum principis Synagogę, & si Christo nihil loquēte loqueretur mulier nullus ad eam attenderet. Christus autem cum dixit quis me tetigit? omnes aduertūt expectantes quid vellet dicere, & ideo poterat tunc miraculum conuenienter aperiri. Secundo fuit, quia si sola mulier loqueretur, forte nō crederetur ei, quia ęgritudo sua erat latens, & non appareret, ita manifeste de curatione, sed forte crederetur, quòd ex quadā leuitate mulier hoc dixisset, nunc autem cū Christus dixit aliquis me tetigit, & ego noui virtutem exi-

A uisse de me, ostendebatur factum est miraculum aliquod, vnde mulieri postea loquenti crederetur, quia quasi coacta hoc diceret maxime, quia timens, & tremens cecidit illa ad pedes eius: Mar. 5. & Lucę 8. & sic apparebat, ꝙ non faciebat hoc simulate.

Tertio fuit, quia si mulier hoc confiteretur Christo nihil dicente, appareret, ꝙ aliquod miraculum factum fuerat in Christo eo nesciente, quod erat valde inconueniens: nam hoc dato appareret, ꝙ ipse non erat Deus, quia non sciebat omnia, cum etiam aliqua, quæ in ipso fiebant ne sciret, sed putaretur, ꝙ erat aliqua virtus naturalis in corpore eius, sicut est in lapidibus, & herbis, ita vt tangentes eum per hanc virtutē
B sanarentur ipso nesciente, & ita non esset ipse dominus virtutis suę, & operationum suarum, ideo non debuit mulier miraculum pandere Christo nihil loquēte, sed fuit ista via conueniens, vt Christus diceret aliquod miraculum esse a se factum, & tamen non diceret in quo fuerat factum, vt esset mulieri occasio ad hoc manifestandum.

Quare postquam sanata est mulier dicitur, quòd Christus circunspiciebat, vt eam videret.
Quæst. CVI.

QVAERETVR quare dicitur Mar. 5. de hac muliere postquam sanata est, ꝙ Christus circunspiciebat, vt videret eam.

C Dicendum, ꝙ fuit hoc, quia ista mulier intenderat sanitatem tacite consequi, & recedere, & ita nunc cū fuisset sanata incępit recedere, & aliqualiter a Christo elongabatur, & tunc, quia Christus dixit quis me tetigit? circūspiciebat mulierem videre, quasi iā nō esset sibi propinqua, sic innuitur Luc. 8. s. videns mulier, qa non latuit tremens venit, & procidit ante pedes eius, & tn̄ si esset coniuncta ei non diceretur tremēs venit, & procidit, sed solū tremēs procidit. Secundo fuit, vt per hoc Christus istam mulierem incitaret ad dicendū miraculū. Tertio fiebat ꝑꝑ astantes, vt per hoc Christus magis ostēderet se hoc vere dicere, ꝙ virtus de illo exierat, cum circunspiceret ad videndum quis
D eum tetigerat, & non putaretur simulate dixisse.

Quarto fuit, quia noluit determinate respicere mulierem, vt auferret suspitionem: nam si illam solā respiceret, videretur per hoc innuere ei, quòd ipsa diceret in se factum esse miraculum, circunspiciebat ergo, idest in circuitu aspiciebat ne videretur aliquē specialiter designare.

Considerandum autem, quòd Christus faciendo ista, & dicendo ex industria morabatur, vt interim venirent nuncij ad principem Synagogę de morte filię eius, vt sic iam omnes scirent illam esse mortuā, & cum postea viderent eam viuere, appareret, quòd fuerat a Christo suscitata. si autem Christus nihil in his moratus iret ad domum principis, iret antequam
E venirent nuncij de morte puellę, & sic non constaret tam aperte de suscitatione eius, sic patet Lucę octauo, scilicet filia fides tua te saluam fecit, & sequitur, adhuc eo loquente venit quidam ad principem Synagogę dicens, quia mortua est filia tua noli vexare illum, sic etiam dicit Chrysostomus in homilia. Considerandum est, quòd propter hoc tardius vadit, & plura loquitur mulieri curatę, vt permittat mori puellam, & sic manifeste fiat resurrectionis demonstratio, & similiter in Lazaro vsque ad diem tertiam mansit, scilicet quia die quarta venit ad suscitandum eum Ioan. 11.

Quare mulier ista curata a fluxu sanguinis volebat, quòd miraculum lateret, & quomodo putauit, quòd posset latere. Quæst. CVII.

QVAERETVR cum dicatur Luc. 8. videns, quia non latuit in quo innuitur, quòd volebat latere, idest miraculum istud abscōdere, quare hoc volebat, & quomodo putauit, ꝙ posset latere.

Ad primum dicendum, ꝙ non desiderauit latere, vt virtus Christi esset abscondita, & non daretur laus Deo, quia hoc esset inuidere ei, & odisse illum, sicut Pharisæi, & pontifices Iudæorū vetabāt prædicari nomen Christi. Actu. 4. & 5. erat. n. ista mulier valde deuota Christo cū dixerit intra se, si tetigero tantū fimbriā vestimenti eius salua ero. ergo non vellet occultare Christi virtutē. Sed fecit hoc primo propter verecundiam, quia passio sua erat turpis, & sicut antequā curaretur proper verecundiam non petiuit curari, vt dicit Chryso. ita ēt postquā curata est erubuit dicere se sustinuisse hanc passionem. Secundo fuit propter timorem Christi. nam cum esset tacite curata timuit, ꝙ si postea hoc indicaret Christus indignaretur, ꝙ tacite surripuisset ab eo curationis beneficium, & patet hoc, quia quando vidit se deprehensam, scilicet ꝙ Christus hoc sciebat procidit timens, & tremens ad pedes eius Mar. 5. & Luc. 8. Tertio fuit propter metū turbarum, quia ipsa immunda existens intrauit inter eos per hoc eos contaminans, si ergo nunc confiteretur immunditiā suā præteritā timuit, ꝙ indignarētur turbę, quia per hoc cōstaret eos fuisse contaminatos ab illa, iō latere voluit, & sic sanitate suscepta iam recedebat, nisi Christus eam tenuisset dicens, quis me tetigit, quia per hoc coacta est confiteri rei veritatem.

Ad secundum dicendū, ꝙ mulier putauit posse latere, eo ꝙ non digne concipiebat de Christo. nā non putabat eum esse Deū, sed esse prophetā aliquē, & iō credidit, ꝙ aliquid poterat eū latere, sicut erat in alijs prophetis, sic patet de Eliseo 4. Reg. 4. nā dixit dimitte illā, quia aīa eius in amaritudine est, & dn̄s celauit a me, nec indicauit mihi. deinde quia credidit mulier, ꝙ in Christo erat plenissima virtus, ita ꝙ si quis eum tangeret sanaretur ab ęgritudine, & in hoc credebat eum maiorē esse omnibus prophetis. nam nullus vnquam ęgros se tangentes sanauerat quantomagis vestes suas. vn̄ mortuo filio mulieris Sunamitis, misit Elisæus Giezi puerum suum, vt poneret baculum eius super illum, vt viueret, & tamen baculo posito non reuixit 4. Regum quarto, in Christo autem erat plenitudo virtutis, nam habitabat in eo plenitudo deitatis corporaliter, vt dr̄ ad Colo. 2. & quia deitas est aliquid incompręhensibile debuit ostendere, ꝙ non claudebatur in corpore Christi, sed ēt refluebat exterius in vestes, sic dicit Hilarius magna virtutis dominicę admiratio est cū potestas intra corpus manēs rebus caducis. i. fimbrijs vestimenti efficientiam adderet sanitatis, & vsque in vestium fimbrias operatio diuina, ꝓcederet: non. n. cōpræhensibilis erat Deus, vt corpore clauderetur, assumptio namque corporis naturā virtutis non inclusit, sed ad redemptionem nostram fragilitatem corporis virtus assumpsit. Deus ergo huic mulieri istam fidem dedit licet esset imperfecta, vt ꝑ hanc locus esset ad ostendendum plenitudinem virtutis Christi, vt dictū est, & sic mulier putauit posse latere.

An Christus, & turbæ per tactum mulieris immundæ incurrerent immunditiam legalem. Quæst. CVIII.

QVAERETVR cum mulier ista immunda intraueris inter turbas tangendo multos, & tangendo Christum, an Christus, & illi incurrerent immun-
F ditiam legalem, & an per hoc abstinerent a Sanctuarij ingressu.

Dicendum, quòd non est dubium quin ista mulier polluere posset omnes quos tangeret cum flueret sanguine. & dicitur Leui. 15. quòd mulier, quæ patitur fluxum sanguinis non in tempore menstruali immunda erit, & omne stratum in quo dormierit etiam vas in quo sederit pollutum erit: quicunque tetigerit eam lauabit vestimenta sua, & ipse lotus aqua immūdus erit vsque ad vesperum. & tamen isti tangebant mulierem illam cum ipsa tangeret eos ingrediendo inter illos ergo apparet, ꝙ illi fiebant immundi. Alij dicūt, ꝙ nec illi, nec Christus legaliter polluti sunt:
G nam non tetigerunt mulierem, sed solum vestem eius, & ēt ipsa non tetigit Christum, sed solum fimbriam vestimenti eius, vt patet in litera. Dicendum, ꝙ ad contrahēndum immunditiā legalē non differebat, ꝙ quis tangeret vestem mulieris, vel carnem eius simplici tactu. Quod dicitur ad differentiam coitus, quia qui coiret cum tali muliere, vel cum fluēte sanguine menstruali erat immundus septem diebus Leui. 15. si tn̄ aliàs tangeret carnem eius erat immundus solum vsqua ad vesperum. e. c. & eadem immunditia erat si quis tangeret vestem eius, quia ēt tangendo lectum eius, vel sedem in qua illa sedisset incurrebat immunditia e. c. & tn̄ ista est minor immunditia, q̃ tangere vestes illius, maxime quia ille, qui tangit aliquem in
H vestibus dr̄ simpliciter tangere eum, iō isti immunditiam incurrerent per hoc, ꝙ ista mulier tāgebat illos.

Alij dicunt, ꝙ non incurrerent isti immunditiam, quia nesciebant an mulier immunda tāgeret eos. Sed dicendum, ꝙ non stat, nam ad hoc, ꝙ quis non incurrat peccatum confert aliquid ignorantia inuincibilis ad hoc tn̄, ꝙ non incurrat legalem immunditiā nihil confert ignorantia, quia immunditia non est pctm̄. iō ad ꝯhendum eam sufficit solus contactus rei immundę; & non excusat ab hoc ignorantia, nec violentia, aut inuoluntariū secundū quid, sed siquis nesciens incurreret immunditiā, & postea agnosceret immūditiā, q̃ incurrit, tenebatur abstinere ab ingressu in Sanctuariū: si aūt nesciret se tetigisse rem immundā, & intraret in Sanctuarium non peccaret. De ignorantia
I patet Leui. 5. s. anima, quæ peccauerit per ignorantiā, & fecerit vnū ex his, quę lege dn̄i prohibent, & agit ibi de peccato. i. trangressione cęremoniarū ꝑ ignorantiā, quæ nō vocat̄ ꝓprie pct̄m̄. De violentia, vel inuoluntario simpliciter patet Nu. 6. vbi dr̄ de Nazareo si mortuus fuerit subito quispiam corā eo polluetur caput consecrationis eius, & tn̄ ꝙ quis moreret̄ subito coram Nazareo eo simpliciter nolente fiebat, incurrebat tn̄ immunditiā. De inuoluntario fm̄ quid patet Leui. 11. vbi agit̄ de animalibus mortuis ꝑ quorū tactum hoīes polluuntur. s. & si necesse fuerit, vt portet quippiā horū morticinū lauabit vestimenta sua, & immundus erit vsque ad solis occasum. nihil ergo est, quod excuset ab immunditia ipsum tangentē rē im-
K mundā quantūcunque ignoranter, vel inuoluntarie tetigerit. Idē patet de sacerdote magno tāgēte caprū emissariū. nā immūdus efficiebat̄, & lauari debebat Leui. 15. & tn̄ cogebat̄ ipse illud facere, idē de sacerdote cremante vitulam ruffam Nume. 19. nam polluebatur, & sic isti polluerentur tangente eos muliere immunda, licet illam immundam esse ignorarent.

Dicendum tn̄ de Chr̄o, ꝙ ēt tangente illum muliere immunda non pollueretur. Primo, quia non subiacebat legi per quam iudicabatur ista esse immunditia, quia erat Deus, & etiam, quia lex data erat ab eo, & non poterat obligare ipsum cum lex solum sit ad subditos quibus datur. Secundo, quia etiam si esset purus homo, dum tamen faceret talia miracu-

la

la sanando ęgritudines non iudicaretur incurrere immunditiam, cum ipse immunditias tolleret, & patet hoc a fortiori in leproso quem sanauit præced.c.nam tetigit manu sua lepram eius, leprosus tñ principatum habebat inter oẽs immundos, vñ ipse primus ponitur inter immũdos, qui iubent eijci de castris Numeri 5. ẽt lex strictius se habebat circa eum, q̃ circa alios immundos Leui.14.& 15.sed ibi Christus non iudicatus fuit ab aliquo incurrere immunditiam, ergo minus hic iudicaretur, cum mulier ista esset minus immunda: etiam, quia non tetigit carnem eius, sed vestem, nõ ergo fuit in eo legalis immunditia. De alijs dicẽdum, ꝙ non iudicauerunt se incurrere immunditiã, quia cum ista curatio fieret opere diuino crederent, ꝙ tãgendo illam, quę sic a Deo curabatur, immunditiam non incurrerent, vñ non curarent lauare vestimenta sua, tanquam immundi, sicut si aliàs mulierem istam tetigissent, pollueerentur Leui.15.

Quomodo dixit Christus huic mulieri confide filia, quia iam habebat fidem. Quæst. CIX.

QVAERETVR quomodo Christus dixit isti mulieri confide filia, idest habe fidem. nam iam habebat fidem, ideo non oportebat, ꝙ hoc ei diceret. Dicendũ, ꝙ põt vno mõ accipi, ꝙ confidere sit non timere, ita, ꝙ Christus cõfortauit eã dicens, confide.i.non timeas, quia fortes, qui non timent vocant confidentes, & istud est verũ, quia ista mulier videns se depræhensam valde timuit, sicut dr̃ Mar.5.& Luc.8. videns mulier, quia non latuit timens, & tremens procidit ante pedes eius. Christus ergo volens eam confortare dixit, confide filia, sic dicit Chrys. in homilia formidolosa erat hęc mulier, & pp hoc ait confide. Secundo põt accipi, ꝙ Christus dixit confide.i.habe fidẽ: nã licet haberet mulier ista fidẽ aliq̃ non tñ plenã. nã ex eo, ꝙ putauit posse hoc latere Christũ, non habebat plenã fidẽ, & sic dictũ est confide.i.habe fidem, s.non solũ, ꝙ ego possim te sanare, sed ẽt, ꝙ nihil possit me latere, & sic dicit Chryso.in homilia, s.nõdum tñ perfectam de Christo opinionem habebat, quia nequaq̃ extimasset eum latere.

Tertio potest accipi confide.i.habe perseuerãtiã in fide, quam iam habere incepisti, quia aliqui sunt, qui ad tẽpus credũt, & ad tẽpus discredũt infra 13. & Luc. 8. sic dicit Rabanus, quid est, ꝙ eã confidere iussit, quę si fidem non haberet salutem ab eo non peteret? sed robur, & perseuerantiam fidei ab ea postulauit, vt ad certam, & veram veniat salutem. vocauit autem Christus istam mulierem filiam, quia iam filia erat ꝑ adoptionem, eo quòd credebat. nam per fidem efficimur filij Dei Io.1. dedit eis potestatẽ filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. sic dicit Chryso. in homilia filiam eam vocat, quia fides eam fecerat filiam.

Quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora, cum videatur ante sanatam fuisse. Quæst. CX.

QVAERETVR quomodo dicitur hic sanata est mulier ex illa hora: nam ante hoc videtur fuisse sanata.

Dicẽdum, ꝙ vere fuit sanata mulier ante hoc, quia Mar.5.& Lu.8. dicitur, ꝙ confestim, vt mulier tetigit Christũ sanata est a plaga sua. Item patet, qa Christus dixit ante, quam loqueretur nunc mulieri, ego noui virtutem exiuisse de me Mar.5.& Luc.8. per quod significabat effectum curationis mulieris, ergo sanata erat ante hoc. Item, quia si nondum fuisset sanata nullam causam habuisset Christus dicendi quis me tetigit, cum per tactum illum nihil fuisset tunc factum,

A erat ergo iam mulier sanata. cum autem dicitur ex illa hora, debet intelligi de hora qua tetigit mulier Christum, & non de hora qua Christus ei ista locutus est, licet inter vtrunque parua fuerit temporis mora, & est sensus saluata est mulier ex illa hora, idest postea, nunquam redijt ęgritudo ad ipsam. sic dicit glo. Intelligendum est ex illa hora ex qua tetigit fimbriã non ex illa hora ex qua Iesus conuersus est ad eam, iã enim salua facta erat, vt alij Euangelistę manifeste ostendunt, & ex verbis Domini perpendi potest.

Sed obijcietur, quia Mar.5. dicitur vade in pace, & esto sana a plaga tua, ergo videtur, quòd ante hoc sana non erat. Dicendum, ꝙ prius sana erat, quia ibidem dicitur, ꝙ tetigit mulier vestimentum Christi, & cõ-
B festim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, ꝙ sanata esset a plaga, sed ponuntur illa verba ad quandam confirmationẽ sanitatis iam datę, s. esto sana a plaga, idest placet mihi, ꝙ sana permaneas a plaga tua, sic dicit Origenes. eandem sanitatem, quam assecuta est mulier ex contactu, verbis cõfirmauit Saluator. Ratio antem huius fuit, quia mulier illa videns deprehensam se timuit, ꝙ forte Christus vellet priuare eam sanitate consecuta, eo ꝙ voluerat illam surripere furtim nihil petẽs a Christo. Et patet iste timor, quia Luc.8. dicitur, ꝙ mulier videns, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, vt ergo non putaret se priuandam sanitate, Christus timorem ei abstulit confirmans sanitatem, dicens esto sana a plaga tua.

C *Quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit cum illa mulier fidem plenam non haberet. Vbi quòd duplex est fides. Et quòd mulier a fluxu sanguinis curata a Christo statuam ei æneam fecit. Quæst. CXI.*

QVAERETVR quomodo Christus dixit fides tua te saluam fecit. nam mulier ista nõ habuit fidem plenam, sed errabat, quia putabat, quòd posset latere Christum istud miraculum, & tamen ille, qui errat in aliquo pertinẽte ad fidem, in tota fide errat, nec potest quis habere fidem de vno articulo fidei, si aliquem eorum discre-
D dit, & ita mulier ista esset infidelis.

Dicẽdum, quòd ista mulier habuit fidem, quę fuit sufficiens ad sanitatem obtinendam, vnde & Christus fidem eius laudauit. Quod autem dicitur, quòd non habuit fidem perfectam, potest dici vno modo, ꝙ fides est duplex. Quędam est virtus Theologica qua assentimus omnibus credibilibus reuelatis, & per quam fideles vocamur. Alia est fides, idest confidẽtia, quam quis habet de re, quã petit, vel desiderat, quòd fiet a Deo, & ista nõ est virtus Theologica, sed potius est quædam gratia gratis data, & ista est, quæ proficit ad operationem miraculorum, & de hac Christus loquitur infra 21. si habueritis fidem, & non hęsitaueritis. ista potest esse sine fide per quam vocamur fide-
E les, & econtrario. ista autem mulier licet non haberet plenam fidem assentiendo omnibus, quę de Christo credenda erant, habuit tamen plenam fidem, idest confidentiam. & ista est, quę sufficiebat ad consecutionem sanitatis: nam dixerat intra se si tetigero tantum fimbriam vestimenti eius salua ero, & istã fidem Christus laudauit.

Secundo potest dici loquendo de fide, quæ est virtus, ꝙ quando denunciata sunt certa, quæ credenda sunt, si quis assentiat vni articulo, & non alteri de nullo habet fidem, sed de omnibus habet opinionem, & ideo adhuc est infidelis, vel hereticus: si tamen non sunt adhuc determinata omnia, quæ credenda sunt quidquid recte credatur, etiam si nondum plene, dicitur

citur fidem habere, qui ſic credit, & laudabilis eſt. ita fuit de iſta muliere, quia tũc nondum erat notificatũ quid determinate de Chriſto credendũ eſſet, iõ quidquid crederet quiſque de eo, quod pertineret ad aliq̃ perfectionem fidelis diceretur, & ſi ſolum quis crederet, ꝙ erat ꝓpheta vel vir ſanctus, vel ꝙ Deus operabatur p eũ. nũc vero, quia determinata ſunt omnia, quæ credenda ſunt, quiſquis crediderit vnũ non credendo aliud nihil credit. Tertio poteſt dici, ꝙ quando quis ex pertinacia aſſentiendo quibuſdam articulis alijs non aſſentit, dicitur nihil credere. ſi tamen ex ignorantia aliquid non recte credat, non tollitur quin veram fidem habeat, ita autem iſta mulier non plene credebat de Chriſto, quia ignorabat aliqua, quæ credenda erant. nã deuotio ad credendũ non deerat ei, ideo ẽt ſic credens fidẽ habebat, & laudabilis erat.

De iſta muliere dicendum, ꝙ pro hoc beneficio ſanitatis ſuſcepto a Chriſto fecit ei ſtatuam æneam in memoriam, ſic dicit Euſebius dñi hanc mulierem in Panea, quæ eſt Cęſarea Philippi de qua fuit oriunda, ſtatuiſſe triumphos inſignes collati ſibi beneficij a Saluatore, ſtabat namque ſuper altam baſim ad limina domus eius æneum ſimulachrum mulieris flexis genibus manibuſq; iunctis, quaſi precaretur, ex cuius oppoſito aliud rectũ ſimulachrũ ad inſtar viri eiuſdẽque materię amictum diploide, & manus verſus mulierem extẽdens, ante cuius pedes ſuper ipſam baſim aliena ſpecies plantę orta, quę vſque ad æneę diploidis oram pertingens medicina oĩum paſſionum eſſe ferebatur, hãc autem ſtatuam dicebant repræſentare Chriſtum, quam Maximus deſtruxit.

Et cum veniſſet. Hic ponitur tertium in quo reuertitur Matth. ad narrandum miraculum primum inceptum de ſuſcitatione puellę, & dicitur.

Et cum veniſſet Ieſus in domum principis. Scilicet principis Synagogę vbi puella mortua iacebat: nam mulier de qua ſupra dictum eſt in via curata fuit.

Et vidiſſet tibicines. Iſti erant in domo iam plangendo puellam mortuam. *Et turbam tumultuantem*. Ideſt flentem, & tumultum facientem, ſic dicitur Marc. 5. videt tumultum, & flentes, & eiulantes multum.

Dicebat recedite. Excluſit enim eos de domo, & ſuaſit non lugere: nam Mar. 5. dicitur quid turbamini, & ploratis? *Non eſt enim mortua puella, ſed dormit*. Quaſi dicat non habetis cauſam lugendi, quia puella non eſt mortua, ſed dormit, ideo non lugeatis pro ea, ſicut pro mortua. *Et deridebant eum*. Putabant enim, ꝙ ex ignorantia hoc diceret credens puellam adhuc viuere, quam illi ſciebant eſſe mortuam.

Et cum eiecta eſt turba. Scilicet omnes flentes, & tibicines excluſit, nemo enim manſit ibi, quando ſuſcitauit eam, niſi pater, & mater puellę, & Petrus, & Iacobus, & Ioannes, vt patet Mar. 5. & Luc. 8. *Intrauit, ſcilicet in cubiculum in quo puella erat mortua*. Nam iam intrauerat domum, quando turbam excluſit.

Et tenuit manum eius. Quaſi iubens ei ſurgere, vel per hoc excitans eam a ſomno. ſed Mar. 5. dicitur Thabithachumi, & eſt dictio Hebraica, & idem eſt, ꝙ puella ſurge. eſt enim oratio. *Et dixit. puella ſurge*. Hoc dixit forti voce, ſcilicet clamans, vt dicitur Luc. 8. vocauit autem eam puellam, quia 12. erat annorum Mar. 5. & Lucę 8. *Et ſurrexit puella*. Scilicet ſtatim, vt Chriſtus iuſſit, vt dicitur Mar. 5. & incępit ambulare eodem c. & iuſſit Chriſtus dari illi cibum Lucę 8.

Et exijt fama hæc in vniuerſam terram illam. Scilicet fama de ſuſcitatione puellę, quia magnum miraculum fuit. non enim Chriſtus quenquam ante hoc ſuſcitauerat, ipſe tamen iuſſi patri, & matri, vt tacerent Luc. 8. non tamen potuit occultari, ſed mox diuulgatum eſt.

F *Quare nuncij venientes ad principem Synagogæ dixerunt ei mortua eſt filia tua, noli vexare eum. Quæſtio. CXII.*

QVAERETVR quare cum Chriſtus iret ad ſuſcitandum iſtam puellam nũcij venientes ad principem Synagogę dixerunt ei mortua eſt filia tua, noli vexare eum Mar. 5. & Lucę 8.

Dicendum, ꝙ iſti ſciebant veniſſe principem illũ ad rogandum Chriſtum, vt iret, & ſanaret filiam eius, & quando ille venit filia ſua erat in extremis Mar. 5. cum aũt mortua eſt venerunt nuncij ad principẽ ne amplius vexaret Chriſtum, quia putabãt, ꝙ nõ poſſet eam ſuſcitare, licet potuerat languentẽ ſanare, & quia fruſtra erat ire illuc cum ſuſcitare non poſſet illam, di-
G xerunt noli vexare eum. Sed dicetur, vnde mouebantur nuncij ad dicendum hoc, quia ſciebant Chriſtum multa miracula feciſſe, poterat ergo iſtud facere?

Dicendum, ꝙ ex quadam ignorantia mouebantur, quia licet vnum miraculum poſſit eſſe maius altero quantũ ad rem, quæ fit, tñ quantũ ad poteſtatẽ facientis non eſt maius vnũ altero. vt oſtenſum eſt ſupra q. 18. qui ergo poteſt vnum miraculum facere poteſt facere oĩa: Iudæi tñ, qui rudes erant putabant, ꝙ poſſet facere vnum miraculum, & non alterum, ſic dr̃ Io. 11. vbi cum Iudæi viderũt Chriſtũ flentẽ ꝓ Lazaro dixerunt, non poterat hic, qui aperuit oculos cęci nati facere, vt & hic nõ moreretur? & quia putabant ſuſcitationẽ mortuorũ eſſe maius miraculũ alijs crediderũt,
H ꝙ licet Chriſtus alia faceret, nõ poſſet mortuũ ſuſcitare. Et ratio huius eſt, qa nullũ mortuũ adhuc Chriſtus ſuſcitauerat, iõ in alijs miraculis putabant eũ hr̃e poteſtatem ſolũ. Sed dicetur qũo hoc putabant, quia Elias ſuſcitauerat mortuum 3. Re. 17. & Eliſæus alterum 4. Reg. 4. & poſt mortem oſſa ſua ſuſcitauerunt alterum mortuum 4. Reg. 13.

Dicendum, ꝙ hoc Iudæi nouerãt, & tñ putabant, ꝙ Chriſtus non erat tantę poteſtatis, quia adhuc neſciebant quis erat, Chriſto tamen placuit iſta dubitatio immo negatio poteſtatis eius, vt cum immediate ſuſcitaret puellam appareret, ꝙ iſti errauerant, & magis confunderentur, & etiam magis admirarentur Chriſtum, vnde ipſe ex induſtria moratus eſt diu loquens
I cum muliere, vt ſic nuncij illi de morte puellę venirent, vt dicit Chryſo. in homilia.

Quare Chriſtus dixit principi noli timere, ſed tantum crede. Et ad quid ſit neceſſaria fides ex parte noſtri cum Chriſtus in nobis miracula operatur. Quæſt. CXIII.

QVAERETVR quare, quando nuncij dixerunt principi eſſe puellam mortuã, Chriſtus dixit noli timere, ſed tantum crede.

Dicendum, quòd Chriſtus dixit hoc ad confirmandum fidem illius, nam ex fide vocauerat Chriſtum, & quia nunc iſti nuncij aſſerebant mortuã
K eſſe puellam, & ꝙ Chriſtus non poſſet illam ſuſcitare, poterat turbari princeps, & deficere in fide, ideo dixit Chriſtus noli timere, ideſt nõ deficias animo quaſi iſta ſit res magna, & non poſſim eã facere, qa poſſum, & faciam ſi credis.

Sed dicetur quare petiuit ab eo fidem. Dicendum, ꝙ non petiuit illam; quaſi eſſet neceſſaria ad hoc, ꝙ Chriſtus poſſet ſuſcitare puellam, quia fides noſtra, & quæcunque alia opera non poſſunt adiuuare Deum, ſic dicitur Iſa. 49. quis adiuuit Spiritum domini? quaſi dicat nemo adiuuit eum, nec adiuuare poteſt, ſed eſt neceſſaria fides in miraculis ex parte noſtra ad hoc, quod nos ſimus diſpoſiti ad recipiendum diuina beneficia

neficia, nihil autẽ est per quod directius disponamur quàm per fidem cum per eam credamus Deum posse facere quod petimus, & confidamus, ꝙ faciet, vult autem Deus istam fidem ex parte nostra, vt videamur nos aliquid mereri, & non fit totaliter ex fauore operatio miraculorum conferens nobis beneficia, sic dicit Athanasius, fidem Dominus exigit ab inuocãtib⁹ eum, non quia indiget adminiculo aliorum, ipse namque, & Dominus, & largitor est fidei, sed ne videretur ex acceptione personarum sua dona cõferre, ostẽdit, ꝙ credentibus fauet, & ne sine fide accipiant beneficia, & ea per infidelitatem aboleant. vult enim be nefaciens durare gratiam, & sanans inconcussum permanere remedium. A B

Sed dicetur, cum Christus posset dare isti fidem, immo ipse est, qui illam dat, quare petiuit ab eo fidem dicens crede?

Dicendum, quòd Christus non faciebat quidquid poterat diuinitus facere, quia aliàs non oportuisset, ꝙ aliquid prędicaret cum posset omnes facere bonos per solam inspirationem, sed non facit immo hoc est generale, ꝙ quidquid humanitus per Christum fieri poterat nunquam diuinitus faciebat, sed prædicando, & exhortando verbo, & opere ad bonum incitabat. istum ergo quem verbo poterat ad credendum prouocare admonuit, ꝙ crederet. Secundo est hoc ad instructionem nostram, vt ex charitate proximis nostris præstemus causam bene operandi verbo, & opere incitantes eos, & non relinquamus omnia Deo dicentes, Deus potest eum bonum facere, vel in fide cõ firmare: ipse ergo faciet. nam Deus constituit nos ad hoc faciendum, quia vnicuique mandauit Deus de proximo suo Ecclesiasti. 17. & in hoc quasi Deum adiuuamus, sic dicitur 1. Corinth. 3. Dei adiutores sumus, & etiam dicimur supplere ea, quæ desunt passioni Christi. ad Colos. 1. si igitur Christus, qui Deus erat & poterat nihil dicẽdo isti fidem dare noluit, sed hortatus est eum confidere, a fortiori, & nos conabimur proximos bonos efficere non relinquentes omnia Deo cum nos aliquid facere possimus. Tertio fuit ad ostendendum efficaciam fidei, scilicet, quòd per eam obtinetur operatio miraculorum, quæ desideramus. C D

Quid erant isti tibicines, & ad quid erant. Quæst. CXIIII.

QVAERETVR quid erant isti tibicines, de quibus hic dicitur, & ad quid erant.

Dicendum, quòd tibicines vocantur tibijs canentes, erant autem nunc hic secundum antiquam consuetudinem Iudæorum: nam ad luctum mortuorum inducebant tibicines, vt ibi canerent, hoc autem fiebat propter duo.

Primo ad augendam tristitiam, quia sicut in melodijs est magna differentia in prouocando passiones, ita ẽt est in organis musicis s'm quod ex ꝯditione ipsorũ reddunt varię melodię, vnde sunt quædã organa, q̃ ad irã, & audaciã concitant, sicut tubę bellicę, alia aũt delectationem, & suauitatem, alia aũt solicitudinem, alia dissolutionem, alia vero tristitiam, & fletum, & hmõi erant istę tibię, quibus canebãt tibicines. de hoc patet 8. Pol. sic. n. dicit Ambros. super Lu. more enim veteri tibicines ad excitandos luctus in mortuis ferebantur adhiberi. E

Secundo erat propter solennitatem luctus, quia sicut in gaudio est dare festũ, & solẽnitatẽ, ita & in luctu est dare luctũ solennem, & ideo quando exequię funeris honorabiles esse debebant adhibebantur tibicines.

Sed dicet ad quid fit hic mentio de eis? Dicendum, ꝙ ad manifestationem miraculi: quidquid enim poterat facere ad maiorem notificationem istius suscitationis inducunt Euangelistæ, & quia ista puella erat quasi recenter mortua, poterant aliqui dicere, ꝙ non erat vere mortua: ideo ponuntur illa signa, quæ eã vere mortuam ostenderent, & hoc erat, ꝙ iam essent tibicines in domo canentes, & turba lugens: nam istud non fit nisi pro mortuo.

Quare Christus intrans domum dixit ad tibicines recedite. Quæst. CXV.

QVAERETVR, quare Christus intrans domũ dixit ad tibicines recedite.

Dicendum, quòd fuit propter multa. Primo ad quandam consolationem hortando, ꝙ non lugerent. s. recedite. i. cessate lugere: nam vbi dr̃ hic recedite dr̃ Mar. 5. quid turbamini, & ploratis? & Luc. 8. dr̃ nolite flere. Secundo fuit, quia istud non cõueniebat proposito Christi, volebat enim suscitare puellã, luctus tñ ille tibicinũ pro solis mortuis fit: ideo iussit, ꝙ recederent, quia iam non erat tempus plangendi, & hoc proprie ostendit litera. s. recedite: non est enim puella mortua, sed dormit. i. ite quia sine causa lugetis: nam puella non est mortua: ideo lugendum non est.

Tertio fuit, quia Christus noluit, ꝙ illi interessent suscitationi puellę: erant enim indigni videre illam, nam irriserant Christum dicentem, quòd puella dormiebat.

An erat verum puellam non esse mortuam & quare dixit hoc Christus. Quæst. CXVI.

QVAERETVR, quare Christus dixit nõ est puella mortua, an verum erat hoc.

Dicendum, quòd puella vere erat mortua, sicut nuncij dixerant antequam Christus veniret in domum: Luc. 8. etiam quia si non esset mortua non canerent iam tibicines, etiam quia si solum dormiret frustra Christus illuc intraret, quia sine eo poterat de somno euigilare. erat ergo vere mortua, & tamen dicebatur non esse mortua, sed dormiens, eo quòd immediate suscitanda erat. nam dormiens quandiu dormit parum differt a mortuo, & si sic semper manendum esset non differret dormiens a mortuo, etiam si ille, qui moritur confestim per seipsum ad vitam redire posset, non differret a dormiente, quia tamen dormiens per se euigilabit, mortuus autem nunquam, alterum est dormire, & alterum mori, hæc autem puella confestim resurrectura erat: ideo melius dormire, quàm mortua esse dicitur, & ideo licet secundum communem modum accipiendi istius locutionis erat verum, quòd puella erat mortua, quia tamen propositio est vera, vel falsa ex modo accipiendi terminorum, cum Christus acciperet aliter dormire, & mortuum esse, erat vera ista propositio, non est puella mortua, illi tamẽ qui irriserũt eũ putauerunt, quòd acciperet secundum modum cõmunem loquendi, & tamen quòd diceret hoc ex ignorantia: ideo irridebant eum.

Cur Christus non dixit puellam esse mortuam vere. Et quare mortui dicantur quandoque dormientes. Quæst. CXVII.

QVAERETVR, quare Christus dixit sic. cum puella esset vere mortua, & cur potius non dixit eam esse mortuam, sicut in veritate erat.

Dicunt quidam, ꝙ hoc fuit, quia Christus voluit occultare istud miraculum quod patet, quia paucos accepit secum, etiam quia dixit patri, & matri puellę vt nulli hoc dicerent, si tamen ipse diceret puella mortua est cum postea appareret viuens constaret, ꝙ eam suscitasset. dixit ergo eam non esse mortuam.

Dicendum, ꝙ non stat, quia non erat intentio Christi, ꝙ aliquod miraculum suum maneret omnino occultum, quia miracula erant ad manifestationem gloriæ Dei, & tamen si vellet omnino illa taceri, non proficerent aliquo modo ad Dei gloriam.

Sed dicendum, ꝙ hoc Christus dixit. Primo ad excludendum turbam: nam noluit, ꝙ essent præsentes suscitationi. & etiam voluit, quòd cessarent a luctu, & tamen si diceret eis, ꝙ puella erat mortua non cessarent, sed potius lugerent: ideo dixit recedite non est mortua.

Secundo fuit ad ostendendum, quòd suscitanda erat, quia ille est vere mortuus, qui in morte manet, qui autem euigilat non videtur mortuus, sed dormiens. vt dictum est præcedenti quæst.

Tertio fuit ad ostendendum facilitatem suscitationis, quia sicut est facile cuilibet suscitare alterum de somno, ita facile erat Christo suscitare mortuum. ideo tales mortuos Christus dormientes vocabat, sic dixit Ioan. 11. Lazarus amicus noster dormit, sed vado, vt a somno excitem eum. sic dicit Chrysosto. per hoc tumultum mentis remouit eorum, qui aderant, & ostendit quoniam facile est ei mortuos suscitare, hoc modo respectu Dei omnes mortui dormientes sunt, quia eos aliquando suscitabit, sic dicit Rabanus puella vobis mortua est, Deo autem, qui suscitare potest, dormit tam in anima quàm in corpore.

Quarto fuit ad erudiendum nos, quòd mors non sit timenda cum Christus vocet eam somnum, idest, facilem mutationem, sicut est somnus, sic dicit Chrysostom. & simul docuit non formidare mortem, qa & ipse erat moriturus, & in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortem: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quare Christus non increpuit derisores sui.
Quæst. CXVIII.

QVAERETVR cum Christus vera dicens irrideretur nunc, quare non increpuit derisores.

Dicendum vno modo, quòd fecit hoc ex mansuetudine: nam iniurias libenter tolerabat tam in rebus quàm in verbis. 1. Pet. 2. qui cum malediceretur non maledicebat, & cum pateretur non comminabatur.

Secundo fuit propter exemplum, quia ipse dixerat discipulis supra quinto cap. beati estis cum maledixerint vobis homines mentientes propter me. debuit ergo ipse tolerare.

Tertio fuit, quia hoc faciebat ad confirmationem miraculi. nam per hoc, quòd ipse dicebat puella nō est mortua, & illi irridebant eum asserentes, ꝙ esset mortua, cum postea viderēt eam viuere non possent negare fuisse eam suscitatam, cum ipsi asseruissent illam esse mortuam, similia enim Christus facere solebat ad confirmationem operum suorum. sic enim suscitarus Lazarum, licet sciret vbi esset dixit, vbi posuistis eum, & illi dixerūt, fętet iam quatriduanus est, quasi dicat, non cures, nec labores videre eum, quia iam fętet, & ita postquam suscitatus esset non poterant hoc negare fuisse ab eo factum. sic dicit Chryso. in Homilia. s. non increpuit derisionem, vt & ipsa derisio, & tibię, & alia vniuersa demonstratio fiāt mortis: quia enim multoties postquam facta sunt miracula

F non crediderunt homines antea eos conuincit, ꝓprijs responsionib⁹, vt & in Lazaro fecit cum dixit, vbi posuistis eum, & dixerunt veni, & vide qm̄ fętet, vt non amplius possint non credere quin mortuū suscitauit.

Aliter potest dici, ꝙ Christus increpuit istos derisores non quidem verbis, sed rebus. nam eiecit eos de domo vt non astarent suscitationi puellæ tanquā indigni, quia irriserant eum, sic dicit Hieron. super Matt. non erant autem digni, vt viderent ministerium resurrectionis, qui suscitantem indignis contumelijs irridebant. Aliter etiam posset dici, quòd Christus nō redarguit eos tunc ne esset locus contentioni in verbis. illi enim sciebant puellam vere esse mortuam. vnde si Christus irrisus ab eis assereret rursus puellam

G non esse mortuam, illi magis eum irriderent. ideo nō erat opus verbis contendere, sed re ipsa se verum dixisse ostendere, & ita fecit.

An solum Petrus, Ioannes, & Iacobus iuerint cum Christo ad domum principis, vel etiam alij. Et quare Christus dimisit nouem de discipulis a se.
Quæst. CXIX.

QVAERETVR de istis tribus discipulis Petro, & Ioanne, & Iacobo, an isti soli iuerint ad domum Principis cum eo, vel etiā alij discipuli.

Dicendum, ꝙ manifestum est istos solos

H cum Christo intrasse ad cubiculum, vbi iacebat puella mortua: Lucæ 8. & tamen an soli cum eo iuerint non apparet, quia Mar. quinto, videtur innui, ꝙ soli isti iuerunt cum eo in domum principis. s. & non admisit quenquam sequi se, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem.

Aliqui dicunt, ꝙ omnes discipuli iuerunt cum eo vsque ad domum principis comitando, ibi autem elegit istos tres, vt secum intrarent. sic innuitur Lucæ 8. s. & cum venisset ad domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ: ergo ibi segregauit eos a cęteris, & non in via.

Dicendum, ꝙ Christus antequam veniret ad do-

I mum principis relictis cęteris discipulis fecit secum ire istos tres. nam cum esset in via curauit mulierem fluentem sanguine, & dum loqueretur cum ea venerunt nuncij ad principē dicentes: mortua est filia tua noli vexare illū Lu. 8. & tunc Chr̄s fecit ꝙ tota turba, q̄ ibat cum eo recederet, & ēt oēs discipuli eius p̄ter istos tres, vt patet Mar. 5. s. adhuc eo loquente veniunt ad Archisynagogum dicentes filia tua mortua est. Iesus aūt audito verbo, dixit ei, noli timere, & nō admisit quēquā sequi se, nisi Petrū, Iacobū, & Ioannē, & sic in via segregauit a se oēs, & patet, quia sequi respectu vię dr̄, ēt quia postea dr̄, & veniunt in domū Archisynagogi: ergo prius segregauerat illos tres q̄ veniret in domum Archisynagogi, etiam quia postea dicitur ipse vero eiectis omnibus assumpsit patrem, & matrē

K puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens, & sic videtur, ꝙ iam erant segregati discipuli isti a cęteris cum dicatur, quòd assumpsit eos, qui secum erant, scilicet, omnes, & tamen soli tres introierunt Luc. 8. ergo quando Christus venit ad domum principis non erant cū eo, nisi isti tres discipuli, & omnes isti tres introierunt, & ista est veritas, fecit autem Christus hoc propter occultationem miraculi puellæ suscitandæ: nam antequam curaret mulierem sanguine fluentem in via permisit turbam secum venire, vt miraculum illud notificaretur coram toto populo, sic dicitur Lucæ octauo, videns mulier, quia non latuit tremens procidit ante pedes eius, & ob quam causam tetigerit eum indicauit corā omni populo,

populo, miraculum tamen sequens de suscitatione puellæ nolebat manifestari cum dixerit patri, & matri puellæ, vt nemini dicerent: Mar. quinto, & Lucę octauo, eiecit ergo a se turbam, vt non irent cum eo, & etiam nouem de discipulis suis: nam si irent vsque ad domum principis ibi electurus esset eos, fuit autem honestius, quòd in via eos a se dimitteret quàm postea in domum peruenientes a se eijceret: reliquit ergo eos in via.

Et hoc fuit propter duo. Primo, quia Christus volebat aliqualiter miraculum istud occultare, magis tamen occultaretur istos in via dimittendo quàm si in domum peruenirent, quia ibi viderent tibicines, & turbam tumultuantem, quæ erant notissima mortis argumenta, & cum postea viderent puellam viuere, manifestum esset, quòd fuisset suscitata.

B Secundo fuit propter honestatem: nam si turbæ comitatę fuissent Christum vsque ad domum principis, videbatur quasi inhonestum, quòd postquam ei honorem impendissent comitando illum expelleret eos a se non permittendo assistere illi miraculo quod videre cupiebant, quòd autem in via eos dimitteret non erat inhonestum, quia releuabat eos a labore, & recusabat honorem ab eis vltra suscipere, dimisit ergo eos in via, & cum eis nouem de discipulis suis.

C Cum autem obijcitur, quòd Lucæ octauo, dicitur cum venisset ad domum non permisit intrare secum quenquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ. Dicendum, quòd intelligitur de illis, qui erant tunc in domo, ibi tamē non erant de discipulis, nisi tres, erat tamen ibi multa turba tibicinum, & flentium, de illis nemini permisit secum intrare.

Quare Christus istos tres solos secum accepit. Vbi etiam prærogatiuæ explicantur, quas eis Christus post mortem concessurus erat. Quæst. CXX.

Quæretur, quare istos tres solum accepit secum.

D Dicendum, quòd Christus solitus erat quādo faciebat aliquid, quod nolebat esse publicum accipere istos tres. ita enim fuit nūc, vt patet Mar. quinto, & Lucæ octauo, sic etiam fuit in transfiguratione, infra decimoseptimo, & Mar. nono, & Lucæ nono, ita etiam fuit instante morte quando voluit ostendere angustiam spiritus sui: nam istos tres accepit, & coram illis cępit tędere, & pauere, & mœstus esse infra vigesimosexto, & Mar. decimoquarto. Alij autem ad talia secreta nunquam recipiebantur. Causa autem, quare tres erant, fuit quia Christus coram istis volebat aliqua facere, quæ ad tempus secreta essent, & postea publicarentur, sic patet infra decimoseptimo, cum dixit Christus istis tribus de transfiguratione quam viderant, nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat. vt ergo rem possent occultare pauci erant, & non tota turba discipulorum Christi, quia tamen illud aliquando reuelandum erat, oportebat eos esse tot, vt testimonium de re perhibere sufficerent, & quia s̄m legem in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum Deut. 19. assumpsit Christus tres, vt testimonium sufficientius esset, & per istos tres reuelabatur tempore suo

E omnibus quod factum erat, quia sic Christus iusserat infra 17. Cum autem quæritur, quare istos tres, dici potest vno modo, quòd isti erant cęteris digniores in meritis, & ideo istos eligebat.

Secundo, quia Christus volebat ea, quæ coram paucis faciebat occulta manere ad tempus, vt dictum est,

A nouerat autem ipse istos tres constantiores ad secretum firmiter seruandum: nam dum fuerunt cū Christo discipuli, quia nondum erant confirmati per Spiritum sanctum, sed poterant peccare, & aliquando peccabant, vt dictum est præcedenti capit. q. 82. & 83. erant aliqui firmiores ad secretum seruandū quàm alij, si autem fuisset post Spiritum sanctum datū omnibus indifferenter ista cōmitti poterant, quia glibet eorum sufficiebat ad maiora, non tamen nunc: ideo nunc non eligebat, nisi istos tres.

Tertio fuit, quia Christus habebat istos tanquam tres vertices Apostolorum, & per hoc, quòd eos a cęteris segregabat volebat ostendere, quòd post mortem suam isti deberent esse inter cęteros præcipui.

Quarto fuit, vt per hoc Christus cęteros, qui minus perfecti erant alliceret, vt anhelarent ad maiorem perfectionem, vt mererentur esse apud Christum tales, sicut illi tres, de hoc dicit Chrysostom. cęteros autem discipulos non assumpsit prouocans eos ad appetitū maiorem, & propter id quoque, quòd nondum erat plene dispositi, & alij, vt istos imitentur, sic etiam dicit Theophilus, solos autem hos intromisit tanquā discipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipsum ante tempus pluribus reuelari.

Quinto fuit, quia istis tribus speciales prerogatiuas inter cęteros Christus post mortem cōcessurus erat, ideo voluit viuens differentiam aliquam eorum a cęteris ostendere. Petro enim datus est vniuersalis Episcopatus, scilicet, pasce oues meas. Ioan. 21. quòd expresse alijs non dictū est, licet & cęteri oues Christi pascerent, sed significata fuit in hoc quædam principalitas Petri ad alios. Etiam Petro specialiter de clauibus ligandi, & soluendi dictum est, infra decimosexto, licet nō ei soli, sed oībus Apostolis, immò toti Ecclesiæ datę sunt, vt patet ī 18. s. quodcunq; solueritis super terrā &c. fuit tñ aliqua ostēsio dignitatis, quòd Petro soli aliqñ hoc diceret. de quo ī. 16. dicet. Ioāni aūt singularis prerogatiua cōcessa est. nā ei soli concessit Chrs matrē suā custodiendā, & nō solū fecit eū custodē, sed vt filiū dicens, mulier ecce filius tuus, & Ioāni dixit: ecce mater tua. Io. 19. in hoc aūt fuit excellentia Ioannis ineffabilis, quòd Chrs cōmitteret ei esse filiū matris suæ. Iacobo aūt fuit ɔcessus principatus in martyrio: ipse. n. primus oīum Apostolorū occisus est, vnde manentibus oībus Apostolis in Iudęa occisus est ab Herode Act. 12. cęteri vero adhuc manebant, & inde per orbē dispersi sunt. Sexto fuit, vt aliqui volunt ex quadam affectione quam Chrs ostendere voluit cognatis suis: nā Iacobus, & Ioannes cognati eius erant: ideo dicūt, quòd istos præcipue elegit. Ista tñ non vr̄ sufficiens rō, quia alij erant ibi de cognatis Dñi. s. Iacobus Alphęi, quem Apostolus vocat fratrē Dñi ad Gala. 1. & Petrus non erat de cognatis Christi, Petrum tñ prę cipuū fecit, & Iacobū Alphęi in hoc numero non posuit, non tñ est hoc credēdum fuisse quasi Iacobus in merito esset minor, cū iste fuerit admirandę sanctitatis, ita vt p excellentiā Iacobus iustus vocaret̄, sed pp alias causas. Et pręcipue ne Chrs videret̄ ex acceptione psonarū oīa facere. nam si tres de cognatis suis ad istā singularitatē eligeret etiā si meritis essent cęteris maiores cū hoīes non videāt, nisi q̄ extra apparent, & Deus solus intueat̄ cor. 1. Reg. 16. putarent videntes, quòd Christus ex sola carnis affectione faceret cognatos suos cęteris proponēs, dissoluit aūt Chrs istā murmurationis cām cū ipsum Petrū, q ad cognationem eius nō pertinebat pręcipuū fecerit, cognatis suis ppōnēs illū. nā Petrus semper in oībus prior est. Septimo, vt aliqui putant fuit propter ordinem vocationis, quia isti ante cęteros Apostolos vocati sunt.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc Andreas fuiſſet vnus de tribus: ipſe enim & Petrus ſimul vocati ſunt ante omnes, & poſt eos vocati ſunt Iacobus, & Ioannes ſupra quarto, & Mar. primo, verum eſt ergo quòd prioritas vocationis aliquid contulit, quia iſti tres ſunt de primis vocatis: non tamen fuit iſta tota cauſa, quia fallit in Andrea: ideo fuerunt cauſę pręcedentes.

Octauo quantum ad iſtam ſegregationem ſpecialiter fuit cauſa propter turbas, vt non videretur eas cõtemnere, quia in via fecit eas a ſe recedere quando nunciatum eſt mortuam eſſe filiam principis, vt dictum eſt præcedenti q. & vt non eſſet ita moleſtum turbæ, quòd dimitterentur a Chriſto quaſi deſpiceret eos, dimiſit etiam nouem de diſcipulis ſuis, quos deſpicere non erat veriſimile, vt ſic turba ęquanimiter ferret credens non fuiſſe factum ex deſpectu, ſed ex aliqua iuſta cauſa, & hic incępit Chriſtus ſegregare iſtos tres a cęteris: nam ante hoc nunquam legitur ſegregaſſe.

Conſiderandum autem, quòd ſicut Chriſtus iſtos tres a cęteris ſegregabat, ita etiam inter cęteros maiora amoris ſigna eis oſtendebat, & etiam ipſi maiorem confidentiam ad Chriſtum habebant audentes ei familiarius loqui quàm cęteri, de Petro patet, quia dicitur Lucæ octauo, quando Chriſtus dixit, quis me tetigit, quòd Petrus dixit, pręceptor, turbæ te comprimunt. Etiam quando Chriſtus ambulauit ſuper aquas ſolus Petrus petiuit, quòd iret ad eum ſuper aquas, & ſolus iuit infra decimoquarto. Etiam in paſſione Chriſti dicente ipſo omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. dixit Petrus, & ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego non ſcandalizabor. infra vigeſimoſexto, & Mar. decimoquarto. Etiam quando ante transfigurationem Chriſtus dixit diſcipulis, quòd occidendus eſſet in Ieruſalem, ſolus Petrus ſegregans Chriſtum a cęteris dixit ei, abſit a te Domine nõ erit tibi hoc, infra decimoſexto, & Mar. nono. De Ioanne, & Iacobo patet, quia ipſi, & mater ſua loco eorum petiuerunt a Chriſto, quòd vnus eorum ſederet ad dexteram eius, & alius ad ſiniſtram in regno ſuo infra vigeſimo, & Marc. decimo, & hoc autem non erat, niſi quia confidebant, quòd propter magnam familiaritatem, quam Chriſtus eis oſtendebat concederet, etiam hoc aliàs non peterent ſi timuiſſent ſe repellendos. Chriſtus etiam intantum oſtendebat iſtis tribus ſigna amoris ſuper cęteros, ꝙ aliquando ſcandalizabantur alij. Nam Chriſtus dixit Petro quando petebatur tributum ab eo ſolue pro me, & pro te infra decimoſeptimo, & immediate, ſcilicet, infra decimooctauo, in principio diſcipuli incęperunt contendere quis eorum maior eſſet, & hoc quia ex verbis Chriſti acceperant occaſionem, ad hoc etiam quando mater Ioannis, & Iacobi, & ipſi petiuerunt a Chriſto ſedere ad dexteram, & ad ſiniſtram, indignati ſunt cęteri, infra 20.

Quare Chriſtus eiecit totam turbam de domo, ita vt ſolos tres diſcipulos, & matrem & patrem puellæ intrare permitteret. Et quid agendum quandoque ne inuidi occaſionem maioris inuidentiæ capiant. Quæſt. CXXI.

QVAERETVR, quare Chriſtus eiecit totam turbam de domo, ita vt ſolos Petrum, Iacobum, & Ioannem, & patrem, & matrem puellæ intrare pmitteret. Mar. 5. & Luc. 9. Dicendum, ꝙ Chriſtus voluit miraculum iſtud aliqualiter eſſe occultum: ideo voluit paucos adeſſe, qui tacere poſſent. Et hoc faciebat. Primo pp inuidiam Iudæorum ne per hoc eis daret F maior occaſio perſequendi eum ante tempus. ſic dicit Theophilus, hos ſolos introduxit tanquam potentes miraculum occultare: non enim volebat ipſum ante tempus pluribus reuelari, forte pp inuidiam Iudęorum. Secundo fuit, vt erudiat nos ex operibus noſtris gloriam hoĩum non quęrere, ſed ſoli Deo velle placere ſupra 6. & quanto fuerint opera noſtra meliora tanto minus de eis gloria quærenda eſt, quia nunc Chriſtus ſuſcitaturus mortuam (quod putabatur eſſe maximum miraculum) occultum eſſe voluit.

Tertio fuit, vt etiam innuat, ꝙ ſi aliqñ nos velimus miraculorum opera facere, quæ ex fide poſſumus infra 17. & 21. non ſimus coram multitudine, quia forte inſurget nobis elatio ex concurſu plebis, & fides G debilitabitur, & non poterimus facere miraculum, de his duobus dicit Theophilus, mortuam aũt ſuſcitaturus eiecit omnes, quaſi nos docens abſque inani gloria eſſe, & nihil ad demonſtrationem facere, & ꝙ cum quis debet miracula perpetrare, non decet ipſum eſſe in medio plurimorum, ſed ſolitarium, & ab alijs ſeparatum. Quarto fuit, vt innuat, ꝙ per opa noſtra bona non debemus inimicis occaſionem maioris odij tribuere: ſiquis enim ſciat, ꝙ inimici ſui grauiter inuident ei pp excellẽtiam bonorum operum, melius eſt, ꝙ opera bona ſua ad tempus occultet ne maioris odij occaſionem tribuat. ita dicit Theophilus, ſic & cum quis nobis inuidet non debemus iuſti-H tias noſtras ei reuelare, ne malorum inuidiæ occaſio tribuatur. ſed hoc verum eſt de operibus, quæ non ſunt neceſſario in publico facienda, ſicut ire ad Eccleſiam, & ſimilia, quia a neceſſarijs non eſt deſiſtendum propter ſcandalum ęmulorum, etiam ſi ſint talia opera, quæ ſine ſcandalo bonorum omitti non poſſunt, vt ſiquis ſolitus erat publice facere aliqua bona, quæ non erant ſimpliciter neceſſaria, vt prædicare, vel docere, ex omiſſione tamen illorum ſcandalizarentur boni, non eſt ceſſandum ab eis, etiam ſi ęmuli valde inuideant, quia boni ſcandalizandi non ſunt infra decimooctauo, potius ergo attendendum eſt ne ipſi ſcandalizentur quàm ne æmuli ſcandalizẽtur, ſi vtrunque euitari non poteſt.

I Quinto fuit, quia ſi Chriſtus vellet iſtud miraculũ nunc publice facere oportebat, quòd tibicines, & turbam flentem reciperet, quia nulli alij tunc ibi erãt, indignum tamen erat, vt iſti permitterentur videre reſurgentem quàm diffidentes tanquam mortuã lugebant. ſic dicit Chryſoſtom. nota, quòd deflentes excluſit a domo, indignos enim oſtendit huiuſmodi viſionis.

Sexto fuit, quia iſtæ turbæ irriſerant Chriſtum quã do dixit non eſt puella mortua, ſed dormit, non erat ergo dignum, ꝙ adeſſent ſuſcitationi, ſic dicit Hiero. ſuper Matth. non enim erant digni, vt viderent myſterium reſurrectionis, qui reſuſcitantem indignis contumelijs irridebant. non ergo permiſit alios eſſe præſentes.

K

Quare Chriſtus voluit patrem, & matrem adeſſe. Et quòd videre transfigurationem Chriſti fuit quædam inchoata fœlicitas. Quæſt. CXXII.

QVAERETVR, quare voluit, quòd pater, & mater puellæ adeſſent.

Dicendum, quòd hoc voluit, vt haberet teſtes huius miraculi; nam licet nolebat hoc facere pręſente multitudine, ne Phariſęorum inuidiã magis irritaret, nec tñ voluit prorſus eſſe abſconditum ne omnino ignoraretur, ſed ita paucis præſentibus fecit, vt non omnino diuulgaretur, & ita aliquibus aſtãtibus ne penitus ignoraretur: voluit ergo teſtes adhibere.

Sed

Sed dicetur, quòd ad hoc sufficiebant Petrus, Ia- A cobus, & Ioannes, quia in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum, idest, plena probatio de omni verbo, quod asseritur, vel negatur: Deuter. 19.

Item quia Christus in alijs rebus adhibuit istos tres solos in testes, vt in transfiguratione, infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. & in tristitia quam ostendit instante passione, infra 26. & Mar. 14. ita ergo sufficerēt hic, quia grauior res erat, & maioris periculi transfiguratio si negaretur quàm suscitatio istius puellæ: nam negata suscitatione ista constabat adhuc Christum suscitasse mortuos, quia filium viduæ in vrbe Naym publice suscitauit Lucæ 7. & Lazarum etiam publice Ioan. 11. negata tamen transfiguratione facta coram his tribus nulla alia erat, quia Christus semel tantum transfiguratus est. Etiam quia cognitio transfigurationis B fuit nobis valde necessaria, quia ibi fuit ostensa tota imago fututæ gloriæ propter quam omnia agimus. si ergo per istos tres constare potuit de transfiguratio- potuit a fortiori constare de puellæ suscitatione.

Dicendum, q̃ de iure sufficiebant isti tres, & tamē in præsenti non fuit conueniens, quòd soli essent, sed quòd adhiberentur etiam alij testes extranei. Et hoc primo propter suspitionem tollendam, quia si soli discipuli fuissent ibi, Iudæi æmuli nollent credere puellam esse suscitatam dicentes non esse testes idoneos, sic dicit Chryso. assumpsit parentes in testes ne quis dicere posset fallax esse resurrectionis indicium.

Secundo fuit ad tollendum suspicionem circa modum suscitandi. nam dato, quòd puellam suscitasset C poterãt dicere Iudæi, quòd fecisset hoc per aliquas cęremonias dæmonum. nam sicut alia miracula Christi dæmonibus attribuebant dicentes, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia, infra in litera, & infra 12. ita, & istud possent dæmonibus attribuere, quia qui potest facere vnum miraculum potest facere omnia, vt ostensum est, supra q. 18. esset etiam Iudæis ad hæc occasio si Christus in occulto faceret, quia dicerent, q̃ ibi dæmones inuocauerat, voluit ergo habere testes extraneos, vt illi testificarentur quid Christus fecisset suscitando puellam.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd de iure sufficiebant isti tres, & tamen quia erat adhuc loc⁹ suspitioni, vt illa auferretur, debuerunt accipi testes D extranei.

Ad secundum dicendum, quòd ad transfigurationem probandam sufficiebant isti tres, verum est tamē q̃ firmior probatio fuisset si plures ibi stetissent tam de discipulis Christi quàm de extraneis, noluit tamen ibi Christus plures adesse ne res publicaretur, quia maius erat damnum si propter multitudinem res publicaretur quàm si propter paucitatem testium (qui tamen de iure sufficiebant) res non esset tam nota. Quare tamen nulli extranei fuerint in transfiguratione, & quare soli tres discipuli dicetur, infra 17. capit. hic autem ecõtrario erat, quia etiam si extraneis hæc videntibus res aliqualiter diuulgaretur, non erat tan- E tum præiudiciũ, sicut si diuulgaretur suscitatio puellæ, etiam quia nemo extraneorum erat dignus videre transfigurationem, sicut poterant aliqui esse digni videre istam suscitationem: nam videre erat solum quædam admiratio videndo suscitationem, videre tamen transfigurationem erat quædam inchoata fœlicitas, quia ibi erat imago gloriæ futuræ, vnde Petrus repletus ineffabili gaudio ex hac visione dixit, Domine bonum est nos hic esse infra decimoseptimo, soli ergo discipuli debuerunt esse ibi, & non omnes, sed pauci, sicut fuerunt, scilicet, tres.

Quare in suscitatione puellæ potius erant pater & mater eiusdem quàm alij extranei.

Quæst. CXXIII.

QVAERETVR cum necesse esset in hac suscitationes præter Apostolos etiã aliquos testes extraneos, quare potius fuerunt ibi pater, & mater puellæ quàm alij, quia quicunque ibi essent sufficerent ad istam probationem faciendam.

Dicendum, quòd debuerunt pater & mater interesse potius quàm alij. Primo, quia ad eos pertinebat magis quàm ad alios de vita filiæ suæ esse solicitos, q̃a erant pater, & mater.

Secundo, quia testimoum istorum erat minus suspectum quàm aliorum, quia si alij extranei, ad quos non pertinebat interfuissent, poterant illi aliq̃d mentiri, vt Christo fauerent, de patre autem, & matre non erat hæc suspitio, quia illi solum attendebant ad salutem, & vitam filiæ suæ, ideo ipsis magis crederetur.

Tertio fuit, quia si de alijs extraneis ibi interessent aliqui essent de tibicinibus, vel de turba flente, isti tamen non merebantur videre suscitationem, quia de vita puellæ diffidebant iam eam tanquam mortuã lugentes, & ob hoc exclusit eos Christus, vt dicit Chrysost. parentes autem saltem pater fidem habebant: ideo debuerunt ipsi, & non alij recipi ad hoc videndum, patet hoc Luc. 8. quia nuncijs dicentibus principi filiam mortuam dixit Christus noli timere, sed crede tantum, & salua erit.

Quarto fuit, quia reliqua turba, quæ in domo erat indigna erat hoc videre, quia Christũ irriserant quando dixerat non est mortua puella, sic dicit Hierony. non erant digni, vt viderent mysterium resurrectionis, qui resuscitantem indignis contumelijs irridebãt.

Quinto fuit, quia parentes puellę fuerant, scilicet, pater eius: videbatur ergo iniustum, quòd ipse excluderetur. Etiam quia non erat honestum, quòd in penetralia domus istius principis intraret quisquam eo non manente ibi. Etiam vt non putarent parentes puellæ circa ipsam mortuam aliqua indebita cõmitti, vel de quibus ipsi iuste tristarentur, potius ergo ipsi quàm alij interesse debuerunt.

Ad quid opus fuit aliquos discipulos adesse cum parentes adessent ad puellæ suscitationem. Et quare Apostoli sint, & merito dicatur principes Ecclesiæ.

Quæst. CXXIIII.

QVAERETVR cum parentes puellæ adessent huic suscitationi ad quid opus fuit aliquos de discipulis Christi ibi adesse.

Dicendum, q̃ fuit conueniens. Primo propter ipsorũ fidem: nam Chrs faciebat miracula, vt fidem de se causaret, & tamen fides erat magis necessaria in discipulis Christi quàm in alijs, cũ ipsi futuri essent colunę Ecclesiæ ad Galat. prima, & principiũ omnis creaturæ, siue primitiæ, scilicet, in fide ad Roma. octauo: ergo ipsi debuerunt interesse, vt fides in eis confirmaretur per hoc miraculum, sic dicitur Ioan. 2. quando Christus vertit aquam in vinũ hoc fuit initium signorũ, & crediderunt in eum discipuli eius, scilicet, quia viderunt illud signum.

Secundo fuit ad dandũ eis confidentiam de se, q̃a videntes Christum suscitare mortuos iam nihil dubitarent ipsum posse facere.

Tertio fuit ad hoc, q̃ auferret eis timorem mortis: nam sicut Iosue fecit, quòd ponerent pedes suos principes Iudæorum super colla quinq; Reg. Chananęorum,

neorum, vt iam non timerent Chananæos Iosue 10. ita Christus nunc coram discipulis mortuam suscitauit vocans mortem somnum, ostenditque eis non timere mortem, quæ erat ita facilis, sicut somnus. sic dicit Chrysostom. docuit non formidare mortem, qa & ipse erat moriturus in aliorum cordibus instruxit discipulos confidere, & viriliter ferre mortẽ: etenim eo accedente iam mors somnus erat.

Quarto, & principaliter fuit, vt discipuli possint hoc testificari: nam ipsi prædicaturi erant omnia gesta Christi: ideo oportebat, quòd cum totus mundus crediturus eis esset, quòd ipsi haberent firmissimam certitudinem de hoc, nõ potest autem esse maior quàm per visum: ideo decuit, quòd ipsi viderẽt ea, quæ prædicaturi erant, & non mendicarent fidẽ a Iudæis, & ita ipsi ostendentes, quòd deberet eis crẹdi in illis, quæ dicebant de Christo, asserebant se vidisse omnia. sic dicitur prima Ioan. primo, quòd vidimus, & oculis nostris perspeximus, & manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ testamur, & annunciamus vobis, sic etiam dicitur Actuum decimo, hũc suscitauit Deus a mortuis, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis a Deo, nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo postquam surrexit a mortuis. debuerunt ergo interesse suscitationi discipuli.

Sed dicetur, quòd eadem ratione omnes Apostoli debuerant interesse, quia omnes prædicaturi erant gesta Christi.

Dicendum, quòd non oportuit omnes interesse, quia tunc non solum Apostoli, sed etiam 72. discipuli interesse debuerunt, quia etiam istos Christus misit ad prædicandum Lucæ nono, sed oportuit aliquos de Christi discipulis interesse ibi, vt ab eis cęteri discipuli certitudinem de hac re accipere possent, & non oporteret eos mendicare fidem a Iudæis. nam cum Apostoli fuerint principes Ecclesiæ, debuit in eis esse status in fide, idest, quòd fides illorum non dependeat a fide aliorum, quia cum Ecclesia consistat in fide, illi a quibus Apostoli fidem accepissent dicentur potius esse principes Ecclesiæ quàm Apostoli, ergo ipsi non debuerunt ab alijs fidem accipere, sed quòd in eis sit status. hoc autem est, quòd ipsi per se viderint, & a Christo audierint ea, quæ ad fidem pertinent, & tunc ipsi essent, in quibus primo est fides. nam in Christo nõ est fides, sed dixit ea, quę ad fidem pertinebant, quæ in eo erant per claram visionem, in nobis autem sunt per fidem, non tamen fuit necesse, quòd omnes Apostoli immediate omnia a Christo acceperint videndo, vel audiendo, sed ꝙ non acceperint ea ab alijs, qui non erant Apostoli, sed Apostoli essent primi, q̃ ista a Christo acceperũt. Quod tamẽ vnus Apostolus ab alio acciperet nõ erat inconueniens, sicut, & nos ab ipsis accepimus.

Quare Christus voluit nunc habere testes huius suscitationis. Quæst. CXXV.

QVAERETVR, quare Christus voluit nunc habere testes suscitationis huius. Nam Elias, & Elisæus, qui mortuos suscitauerũt nullos testes sibi adhibuerunt, sed potius se in cubiculis incluserunt quando ista fecerunt 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4.

Dicendum, ꝙ fuit propter duo. Primo, quia illi nõ suscitabant mortuos ad aliquid probandum, sed solũ ad benefaciendum. Nam Elias condolens viduę Sareptanæ, quæ pascebat eum, suscitauit filium eius, & ita dixit orans, Domine Deus meus etiam ne viduam apud quam ego sustentor afflixisti, vt interficeres fi-

F lium eius. tertio Regum decimoseptimo, Elisæus similiter compatiens mulieri Sunamiti. quarto Reg. quarto: ideo testibus non egebant. Christus autem miracula faciebat principaliter ad ostendendum virtutem suam, scilicet, vt sciretur, ꝙ erat Messias, & ꝙ erat Deus, & crederetur in eum, sicut ipse dixit. opera, quæ ego facio testimonium perhibent de me, id est, facio illa ad perhibendum testimonium de me: indigebat ergo Christus testibus miraculorum suorum.

Secundo fuit, quia Elias, & Elisæus in suscitatione mortuorum fecerunt aliquas ceremonias, quas non erat honestum videri dum fiebãt, scilicet, quia Elias expandit se, & mensus est tribus vicibus super puerũ mortuum. tertio Regum decimoseptimo, G Elisæus autem incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum manens sic, quousque calefacta est caro pueri, & tunc surgens deambulabat per domum huc, & illuc, & iterum ascendit, & incubuit super puerum, sicut prius, & oscitauit septies, aperuitque oculos 4. Regum 4. hoc autem non erat honestũ fieri videntibus aliquibus, & ideo non solum nullos testes isti habere voluerunt, sed etiam excluserunt a se omnes intrantes in loca secreta, sic dicitur de Elia tertio Regum decimoseptimo, quòd tulit puerũ de sinu matris eius, & portauit in cenaculũ, vbi ipse manebat, de Elisæo dicitur quarto Regum quarto, ꝙ ingressus H clausit ostium super se, & super puerum, scilicet, vt nemo interim intrare posset, qui videret qd ipse faceret. Christus autem nullas ceremonias fecit suscitando puellam, quas inhonestum esset videri, quia solum apprehendit manum eius, & dixit puella surge, vt patet hic, & Mar. quinto, & Lucæ octauo: ideo potuit conuenienter testes sibi adhibere.

Tertio fuit, quia Elias, & Elisæus, per magnam orationem obtinuerunt suscitationem mortuorum: nam Elias ter orauit, & ter incubuit super puerum. tertio Regum decimoseptimo, Elisæus autem bis orauit, & bis se incuruauit super puerum quarto Regum quarto, oratio autem ista debebat esse multum attenta, quia erat pro re altissima, vt imperrare possent, ideo debebant abstinere ab omnibus, quæ impe- I diunt attentionem, sic autem est præsentia multitudinis circunfusę: ideo debebant orare solitarij manentes, sicut Christus admonuit supra sexto, scilicet, tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuũ, & clauso ostio ora patrem tuum, & ita ad literam fecerunt Elias, & Elisæus, quia vterque intrauit in cubiculum, & de Elisæo legitur, quòd clauserunt ostium cubiculi super se. quarto Regum quarto: non ergo debuerunt isti adhibere sibi aliquos testes: Christus autem nihil orauit suscitando puellam, sed solum dixit. puella surge: ideo poterat habere secum testes, quia non impediebatur ex eorum præsentia.

K

Quare Christus tetigit manum puellæ quando eam suscitauit. Quæst. CXXVI.

QVAERETVR, quare Christus nunc tetigit manum puellæ quando eam suscitauit, vt dicitur in litera.

Dicendum, quòd fuit primo ad incitandum præsentes ad fidem, resurrectionis, quasi p hoc, ꝙ apprehendebat manum eius vellet eam suscitare, sic dicit Chrys. vt aũt quasi per visum disponeret ad resurrectionis fidem, tenet manum puellæ.

Secundo fuit ad ostendendum, ꝙ ipse eam suscitabat: nam sicut quando sanauit leprosum præcedenti cap. extendẽs manũ tetigit leprã eius, vt p hoc appareret,

rerer, quòd ipſe mandabat eam, ita nunc tenuit manum puellæ mortuæ, vt videretur eam ſuſcitare, & nunc erat maxime neceſſarium, quòd oſtenderet, ꝙ ipſe faciebat hoc, quòd tale miraculum nondum fecerat: vt ergo crederetur, quòd ipſe faciebat debuit euidentia ſigna dare, & ita fuit apprehendendo manum puellæ.

Tertio fuit, vt ſatisfaceret deſiderio patris eius. dixerat enim veni, & pone manum tuam ſuper eam, & viuet, ſupra in litera: ita ergo nunc Chriſtus fecit.

Quare Chriſtus nunc clamauit ad ſuſcitandam puellam. Quæſt. CXXVII.

QVAERETVR, quare nunc Chriſtus clamauit, nam dicitur Luc. 8. ꝙ clamauit.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo ad manifeſte oſtendendum, ꝙ ipſe hoc faceret. nam cum iſtud miraculum reputaretur maius alijs, quę Chriſtus fecerat, & etiam erat nouum, quia nunquam tale fecerat, debuit plura ſigna dare ad oſtendendum, quòd ipſe faciebat, & ſic non ſolum tenuit manum puellæ, ſed etiam clamauit. Secundo fuit ad oſtendendum magnitudinem poteſtatis, quia clamor eſt vox alta: clamauit ergo Chriſtus, vt innueretur, quòd per fortitudinem huius vocis anima cogebatur redire ad corpus, ſic fuit in ſuſcitatione Lazari: Ioannis vndecimo, hæc cum dixiſſet voce magna clamauit: Lazare veni foras, & ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus. nam magnitudo vocis in operibus Chriſti ſemper ſignificabat magnitudinem efficacię, vnde in operibus miraculorum ſignificabat magnitudinem miraculi, ſicut hic. & clamor in oratione ſignificabat magnitudinem virtutis, vnde quando mortuus eſt clamans valide in manus tuas, &c. emiſit ſpiritum infra vigeſimoſeptimo, & Centurio, qui ſtabat ex aduerſo videns, quòd Ieſus clamans expiraſſet, agnouit eum eſſe filium Dei dicens, vere homo hic filius Dei erat. Marc. quinto, ſignificat etiam clamor in oratione Chriſti exauditionis efficaciam. ad Hebræ. quinto, in diebus carnis ſuæ preces, & ſupplicationes cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus eſt. Tertio fuit iſte clamor ad oſtendendum quid Chriſtus diceret. Et ſciendum, quòd ille clamor nihil aliud fuit, niſi puella ſurge: Lucæ octauo, ſcilicet, clamauit dicens, puella ſurge, & hoc fuit, vt videretur, quòd ad ſuſcitandum illam non faciebat orationem aliquam, ſicut Elias, & Eliſæus, qui ad ſuſcitandum mortuos orauerũt ſępe & diu, tertio Regum decimoſeptimo, & quarto Regum quarto, Chriſtus autem non orauit, ſed imperauit, quaſi ipſe eſſet Dominus mortis, & vitæ, quod ad ſolum Deũ pertinet. Deuteronom. trigeſimoſecundo, ego occidam, & ego viuere faciam, ego percutiam, & ſanabo. & in hoc adhuc mirabantur magis Iudæi, ſicut etiam in doctrina, quia non prædicabat, ſicut doctor, vel expoſitor legis, ſed ſicut Legislator ſupra ſeptimo, admirabantur turbę ſuper doctrina eius: erat enim docens eos, ſicut poteſtatem habens, & non vt Scribæ eorum, & Phariſæi.

Quomodo anima huius puellæ redijt. Et quod forma eſt præcipua cauſa diſtinctionis, & vnitatis. & corpus accipit eſſe humanum per animam. Quæſt. CXXVIII.

QVAERETVR circa animam huius puellæ ſuſcitatę quomodo redijt: nam Lucæ octauo, dicitur, quòd reuerſus eſt ſpiritus eius.

Dicendum, quòd ſpiritus puellæ reuerſus eſt, ſcilicet, illa eadem anima, quæ ibi prius fuerat, ſic dicit Chryſoſtomus: non enim infudit aliam animam, ſed eã quę exierat reduxit, & hoc verum eſt, quia nulla alia anima poterat informare illud corpus, quia ſi alia potuiſſet ſuperuenire, iam illa, quæ reſurgebat non eſſet puella, quæ fuerat mortua, ſed alia mulier, quæ inciperet eſſe de nouo, quia res habet vnitatem, & diſtinctionem per materiam, & formam, & præcipue a forma: ſi ergo varietur eadem forma numero non manet idem indiuiduum numero, & ſic iam non eſſet iſta puella filia illorum, coram quibus ſuſcitabatur, nam nec eſſet eadem anima, nec idem corpus, quia corpus accipit ſpeciem, ſcilicet, eſſe humanum per animam: ita ergo accipit aliud, & aliud eſſe numerale per aliam, & aliam animam, & tamen non vocabitur corpus iſtud quod prius, niſi per eſſe numerale quod habebat prius, & tamen ſi alia anima adueniat dat neceſſario aliud eſſe numerale. ergo non erit idem corpus numero quod prius, & ſic eadem anima eſt, quæ reuerſa fuit, & ita in nobis erit in reſurrectione generali, quia eadem anima, & idem corpus reunientur vt ſit idem homo numero, qui nunc eſt.

De anima autem iſtius puellæ oportet dici, quòd fuerit in aliquo receptaculo eo paruo tempore quod fuit inter mortem, & ſuſcitationem, non autem in Paradiſo, quia nulli porta aperta eſt vſque poſt Chriſti mortem. vt dicit Auguſtinus, & Beda, nec etiam erat in lymbo puerorum, quia locus ille erat morientium in peccato originali, puella tamen iſta non poterat mori in originali, quia iam erat in ætate diſcretionis, ſcilicet, annorum duodecim: Marc. quinto, & Lucę octauo, & quia erat Iudæa haberet fidem Iudęorum, & per illam tollebatur in mulieribus peccatum originale, vel ſi erant paruulæ tollebatur per fidem parentum, vt dicit Gregor. & Magiſter quarto Sentent. diſtinct. prima: manebant ergo tria receptacula, ſcilicet, ſinus Abrahę, & purgatorium, & infernus. Si eſſet in ſinu Abrahæ nihil videbatur contra legem agi, quòd inde educeretur, quia erat in loco quietis. Si eſſet in Purgatorio eodem modo, quia erat itura ad vitam æternam, & id quod ſibi expiandum ibi manebat, poterat in hac vita per ſatisfactionem expiare. Si autem eſſet in inferno, eſt difficultas quomodo ille, qui ad mortem æternam damnatus eſt redeat ad vitam, vt iam ſaluari poſſit, ſed de hoc late dictum eſt. 4. Reg. 4.

Quare Chriſtus iuſſit dari manducare huic puellæ. Quæſt. CXXIX.

QVAERETVR, quare Chrs iuſſit dari mãducare huic puellæ, Mar. 5. & Lu. 8. Aliq dicũt ꝙ hoc fuit, qa puella ex ęgritudine ex qua expirauit, manſerat nimium debilitata.

Sed iſtud eſt falſum, & ridiculum. Primo, quia cum puella, quæ mortua fuerat, nunc reſurgeret, non manebat in ea aliqua de diſpoſitionibus precedentibus, nec erat poſſibile continuari eandem diſpoſitionem nunc, quę prius fuiſſet in puella ante mortem. nam ſicut non erat eadem vita nunc, & prius, ita nec erant eędem diſpoſitiones viuentis quod patet, quia ideo puella mortua fuerat, quia corpus erat taliter diſpoſitum, quod cum illis diſpoſitionibus non poterat anima manere: iſta eſt. n. generalis cauſa mortis in omnibus animalibus, ſiue ſit mors violenta, ſiue per ęgritudinem. nunc tamẽ anima manebat in corpore. ergo non manebant eędem diſpoſitiones, quę prius, & ſic nec poterat manere eadem debilitas.

Secundo patet, quia puella mox, vt suscitata est surrexit, & ambulabat. Mar. 5. ergo non erat nunc in ea debilitas prior: immo nec aliqua debilitas.

Tertio patet, quia Christus suscitauit puellam ad ostensionem virtutis suæ, & tamen si maneret in tali debilitate, sicut quando laborabat in extremis, non appareret potestas eius. ideo non mansit in ea aliqua debilitas.

Quarto patet, quia per hoc periret fides miraculi: posset enim verti in dubium an puella vere mortua esset, si nunc in tali dispositione esset, sicut quando laborabat in extremis, quia ita interdum sunt aliqui ægri, in quibus per aliquantum tempus nulla signa vitę apparent, postea tñ redeunt in seipsos. sic sunt illi, quos dicimus esse raptos, vel in ecstasi: si ergo ista puella resurgens maneret in debilitate priori, nemo diceret eam resurgentem, sed fuisse raptam, & nunc in se redijsse, Christus tamen faciebat miracula, de quibus nemo poterat dubitare an essent vera miracula. ergo puella suscitata non mansit in priori debilitate.

Quinto, quia dato, quòd Christus nollet in prima actione miraculum perfectum reddere, sicut fuit in quodam cęco, quem sanauit, & ille videbat homines, sicut arbores ambulantes, & rursus imposuit ei manus, & tunc vidit clare omnia Marc. octauo, adhuc non iuberet dare puellæ comedere, vt per hoc esset remedium contra debilitatem, sed tāgeret eam iterum, & tunc perfecte sanaretur, ita vt Christus appareret Dominus, & non medicus: neminem enim legimus a Christo fuisse incomplete curatum.

Dicendum ergo, quòd Christus suscitans puellam dedit ei plenum robur corporis quantum illi ętati poterat conuenire, vt non putaretur esse phantasma, & ad ostendendum veritatem istius resurrectionis dedit signa, sicut in resurrectione sua, & dedit hic duo signa. Vnum fuit, quòd puella manducaret, vt ostenderetur, quòd vere surrexisset: nam etiā si ambularet non constabat de vera resurrectione, qa poterat dæmon arripere illud corpus, & mouere illud motu progressiuo, facere tamen omnes operationes vitales, vt comedere, loqui, videre, audire nō poterat, quia non potest hoc fieri, nisi ab animali, & tamen si dæmon arriperet corpus puellę mortuę nō esset illud animatum, quia dæmon non potest formaliter vniri corpori, sed solum vt motor, vt ostensum est præcedenti cap. quæst. 113. ideo manducare erat signum resurgentis, sic dicit Chrysostomus, & non solum puellam suscitat, sed ei cibum iubet dari, vt non videatur esse phantasma quod factum est. idē dicit glos.

Sed sciendum, quòd Christus non dedit cibum puellæ, sed iussit ei dari propter duo. Primo ad tollendum occasionem suspicandi, quia ipso dante cibum poterat quisquam putare, quòd puella non vere comederet, sed quòd ipse faciebat aliquod præstigium, ex quo semel illum tangebat manu sua, cum autem parentes cibum darent nihil putarent esse præstigij. Secundo, quia Christus facere volebat ea, quæ nemo alius facere poterat, quę autem per alios fieri poterant facere nolebat: ipse ergo manum pullę tetigit ad suscitandum, quia solus eam suscitare poterat, cibum autem quilibet poterat ei dare: ideo ipse non dedit. sic patet Ioan. 11. de Lazaro, nam ipse eum suscitauit, soluere tamen a vinculis iussit discipulis. eod. cap. sic dicit Chryso. vbi supra, nec ipse cibum propinat, sed alijs mādat, sicut & in Lazaro dixit soluite cū, & deinde participem mensę fecit. Secundum fuit ambulare, vt dicitur Mar. 5. istud enim si solum fuisset

F non ostendebat sufficienter veram suscitationem, cū posset dæmon corpus arripere, & mouere, supposito tamen primo. s. ꝙ comedebat erat istud signum conueniens ad ostendendum, ꝙ fuerat restituta perfectæ valitudini cū ambulare posset: ita enim faciebat Christus in eis quos sanabat de magnis languoribus, sicut supra in litera paralytico sanato iussit lectum portare, vt ostenderetur, ꝙ robustus erat, sic etiam alteri paralytico sanato iussit lectum tollere. Io. 5. ita quoque in resurrectione sua Christus signa ostendit. nam comedit partem piscis assi, & fauum mellis Luc. 24. etiā obtulit se palpandum discipulis dicens, videte manus meas, & pedes meos eo. cap. Sed dicetur, quare in suscitatione puellę non ostensum est istud signum. s. ꝙ palparetur, sicut Christus se palpandum obtulit? Dicē-

G dum, ꝙ non erat conueniens, quia Christo resurgēte dubitabatur de veritate corporis, quia nesciebāt Apostoli an illud quod apparebat esset verū corpus Christi quod fuerat crucifixum, vel aliquid formatum de aere, sicut solent Angeli, & dæmones assumere, & qa illa corpora cum sint de aere non possunt esse multū densa, si quis palpet ea cedunt palpanti, sicut aqua, qa non sunt solida. ad ostendendum ergo ꝙ corpus Christi, in quo loquebatur discipulis erat verū corpus humanum, & non de aere, obtulit illud palpandum dicens, videtes manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum, palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa nō habet, sicut me videtis habere, & ideo ad ostēdēdam veritatē corporis tradidit Christus se palpādū.

H Ad ostendendū aūt, ꝙ vere viueret, & non arriperet corpus ab aliquo alieno spiritu petiuit cibū, & comedit, in puella aūt ista non fuit dubium quantum ad veritatem corporis, quia cū esset mortua præsentes erāt parentes eius, & iacebat in lecto, & Chr̄o vocante eā surrexit. non ergo erat dubium de veritate corporis, sed de veritate vitæ. s. an anima redijsset in corpus ad hoc ꝙ vere viueret, vel spiritus aliquis corpus arripiēs moueret illud, & ad hoc ostendit signum vere viuentis. s. ꝙ manducaret, ita etiam fuisset de Christo, quia si Christus mortuus existente corpore eius coram discipulis resurgeret, non se dedisset illis palpandum, qa non dubitarent de veritate corporis, sed solum peteret cibum ad ostendendum, quòd vere viueret.

I

Quomodo Christus iussit parentibus istius puellæ, quòd nulli dicerent. Et vnde Pharisæorum inuidia, & odium excitabatur in Christum. Quæst. CXXX.

QVAERETVR, quare Christus iussit parētibus istius puellæ, ꝙ nulli dicerent.

Dicendum, quòd fuit, vt euitaret inuidiam Pharisęorum, vt dicit Theophilus, & propter alias causas positas supra q. 122. noluit enim adhuc patere inuidię Iudęorum.

Sed dicetur quomodo Christus iubebat hoc taceri, quia non poterat ignorari, constabat enim puellā fuisse mortuam cum tibicines, & turba plangens es-

K set in domo quando Christus illuc iuit, postea ergo cum viderent puellam sanam constaret, quòd surrexerat, superuacuum ergo erat hoc velle taceri quod ex seipso se notificabat.

Aliqui dicunt, quòd Christus dixit hoc non ea intentione, vt taceretur, sed vt innueret, quòd laudes humanas de operibus suis non quærebat: sic enim fuit in leproso quem coram toto populo mundauit pręcedenti capitu. dixit tamen ei: vide nemini dixeris. Sed dicendum, & melius, quòd Christus dixit hoc ea intentione, vt taceretur, quia aliqualiter poterat occultari ista res, vel saltem verti in dubium, quia licet tibicines, & turba lugens esset in domo,

in domo,poterat eſſe,quòd puella nõ eſſet vere mortua,ſed rapta, ita vt nullum ſignum vitę appareret in ea,& poſtea rediret in ſe,ita verba Chriſti videbantur ſonare quando intrauit domum dicens, recedite non eſt puella mortua,ſed dormit.

Et ſi dicatur ad quid ergo Chriſtus intrabat ad eam.

Dicendum, quòd puella vere erat in extremis,& hoc negari non poterat,quia antequam Chriſtus veniret turba viderat ipſam eſſe in extremis: poterat ergo dici, quòd Chriſtus tangens eam reſtituerat perfectæ ſanitati,cum eſſet rapta, & quaſi mortua,non tamen eſſet vere mortua, & ſic non ſuſcitaret eam, ſed ab ægritudine ſanaret.ſi ergo Chriſtus iuberet dici,quòd nullum miraculum erga puellam egerat:nõ poſſet hoc perſuaderi cum pręſente populo intraſſet ad illã,& confeſtim illa appareret plene valens quaſi nullam habuiſſet ægritudinem, quod tamen diceretur, quòd non ſuſcitauerat eam poterat aliqualiter perſuaderi,vel in dubium verti,& hoc eſt,quòd Chriſtus volebat.ſ.occultari ſuſcitationem, ſed non ſanationem.nam curationes morborum multas iã Chriſtus publice fecerat, non tamen ſuſcitationem aliquam, & quia iſtud apud Iudęos iudicabatur maius miraculum,& de quo magis inuiderent, voluit iſtud taceri.

Sed dicetur ſi taceri illud volebat,quare adhibuit aliquos teſtes,quia potuiſſet taliter facere,quòd ignoraretur, vt ſi voluiſſet cito venire ad ſuſcitandum eã antequam eſſet turba plangens in domo,& tibicines. nam illi oſtenderunt vere mortuam eſſe puellam, & ideo quando Chriſtus dixit non eſt mortua, ſed dormit,irridebant eum:etiam poterat in via manens ſuſcitare puellam abſens non reſtituendo tamen eam plene ſanitati,& tunc quando in domum veniret tangens eam plene ſanam redderet,& ita non appareret, quòd eam ſuſcitauerat.

Dicendum,quòd Chriſtus noluit, quòd omnino ignoraretur puellam fuiſſe ſuſcitatam ab eo,quia miracula non faciebat, niſi ad oſtenſionem diuinę virtutis ſaltem principaliter: ideo nullum eorum voluit vnquam penitus latere,ſed voluit Chriſtus,quòd miraculum iſtud aliqualiter ad tempus occultaretur, & poſtea notificare: erat enim iſtud miraculum in primo anno,quo Chriſtus cępit prędicare, vel in principio ſecundi,& reſtabant ei duo anni,vel quaſi vſque ad mortem, nolebat ergo facere iſtud miraculum aperte per quod valde incitaretur inuidia Phariſæorum,& conarentur accelerare mortem eius,nec permitterent eum pacifice complere opera ſua, ſicut fuit in anno illo, in quo occiſus eſt:nam tanta incanduerat indignatio Phariſæorum contra ipſum,quòd non audebat publice ambulare, & receſſit de Iudæa in Galilęam Ioann.7.& iterum receſſit in regionem iuxta deſertum in ciuitatem Effrem Io.11.ideo noluit nunc talia miracula palam facere, per quæ irritarentur valde Iudæi contra ipſum:nam propter Lazari ſuſcitationem diffinierunt mortem contra Chriſtum Io.11.vbi quidam de illis, qui viderant Lazarũ reſurgentem iuerunt ad phariſęos annunciantes hoc, & ſequitur ibi. collegerunt pontifices,& Phariſæi cõ ſilium aduerſus Ieſum, & dicebant quid facimus,qa hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum omnes credent in eum,& ibi diffinierunt,quòd moreretur.ita ergo ſi Chriſtus in principio prædicationis ſuſcitationes mortuorum publice faceret, occiderent eum ante tempus nondum completis operibus ſuis, vel fugeret de terra, aut lateret longo tempore, vel ſe miraculosè defenderet,quorum quodlibet erat inconueniens, paulo tamen tempore ante mortem

A ſuam cum iam plurima operum ſuorum eſſent completa,etiam ſi exardeſceret contra ipſum furor Phariſęorum non erat inconueniens:& ideo tunc publice ſuſcitabat mortuos,ſicut filium viduę in vrbe Naym Luc.7.& Lazarum Io.11.quos aſtante toto populo ſuſcitauit,nunc autem Chriſtus voluit, quòd ſuſcitatio iſta aliquanto tempore maneret occulta, vel ſaltẽ redderetur dubia, quod ſufficienter factum eſt per modum iſtum occultationis quem Chriſtus tenuit. non tamen voluit penitus eſſe occultam: & ideo adhibuit ſibi quinque teſtes.ſ.tres diſcipulos,& patrem, & matrem,qui tempore ſuo poſſent de hoc teſtimo-
B nium perhibere, turbam quoque aliqualiter habuit in teſtem, inquantum tibicines, & turba plangens ſciebant iam puellam mortuam, & ideo lugerent.

Siquis quæreret a parentibus puellæ nunquid filia ſua fuerat ſuſcitata an tenebantur dicere,quòd non.
Quæſt. CXXXI.

SED quæretur cum Chriſtus dixiſſet patri, & matri puellæ,quòd iſtam ſuſcitationẽ occultarent, ſiquis quæreret ab eis an filia ſua fuerat ſuſcitata, an tenebantur dicere,quòd non?

Aliqui dicunt, quòd tenebantur ſic dicere, quia
C aliàs non occultarent rem iſtam, quam Deus iuſſerat occultari.

Dicendum, ꝙ non tenebantur hoc dicere,quia erat mendacium,& peccatum,Deus tamen non incitat quemquam ad peccandum: nec etiam indiget mendacio noſtro ad faciendum quod ipſe voluerit Iob 13.nunquid Deus indiget mendacio veſtro, vt pro eo loquamini?quaſi dicat,non indiget.

Eſt ergo dicendum, quòd tenebantur iſti ad non diuulgandum hoc ſponte:ſic innuitur Luc.8.ſ.pręcepit eis ne alicui dicerent quod factum erat, & Mar.5. dicitur præcepit illis vehementer, vt nemo id ſciret, ideſt,vt nemini notificarent, ſiquis autem ab eis quęreret de hoc poterant tacere nihil reuelando,non tamen debebant aſſerere mendacium dicentes, ꝙ non
D ſuſcitauerat eam.Nam per hoc peccarent dupliciter. Primo, quia mentirentur, Secundo, quia indigne Chriſti virtutem deſtruerent: aliud enim erat nihil loquendo Chriſti miraculum occultare,& aliud aſſerendo contrarium illud deſtruere: ideo ſi neceſſe eſſe illis ſuper hoc reſpondere potius debebant aſſerere puellam ſuſcitatam quàm negare.

An diſcipuli, qui interfuerunt tenebantur occultare miraculum de reſurrectione puellæ.
Quæſt. CXXXII.

SED quæretur nunquid diſcipuli, qui interfuerunt tenebantur occultare iſtud miraculum. Dicendum,ꝙ non legitur Chriſtus præcepiſ-
E ſe aliquid diſcipulis ſuper hoc,ſed ſolum parẽtibus puellę,quia dicitur Luc.8.& obſtupuerũt parẽtes eius,quibus pręcepit ne alicui dicerent quod factũ erat: credendum tamen eſt, quòd etiam diſcipulis Chriſtus iuberet iſtud tacere, quia nihil proderat,ꝙ parentes puellę iſtud occultarent,ſi diſcipuli illud diuulgarent,licet ergo non legatur eis hoc dictum,credendum eſt,ꝙ etiam illis dictum fuerit,& apparet,qa Chriſtus voluit iſtos tres diſcipulos intereſſe, & non alios,quia iſti poterant rem magis occultare, vt dicit Theophilus,& dictum eſt ſupra quæſt.120.ſi tamen iſti reuelarent reliquis, nihil differebat interfuiſſe omnes diſcipulos huic ſuſcitationi: ideo non licebat iſtis reuelare cuiquam, non tamen expreſſum eſt, ꝙ

Chriſtus

Christus dixerit istis,quòd tacerent sicut parentibus puellæ,eo quòd parentes erant extranei a Christo,& minus verisimile erat de illis,quòd tacerent:ideo ponitur expresse præceptum Christi,quòd tacerent, de discipulis autem cum essent domestici Christi non oportuit exprimi,quia manifestum est, quòd facerēt id quod Christus iubebat:etiam quia parentes puellę non erant amplius cum Christo mansuri:ideo oportuit,quòd tunc imponeret eis præceptum istud quando puellam suscitauit,discipuli autem cum eo manebant:ideo etiam si non iuberet eis tunc, poterat postea iubere:etiam quia non erat necesse imponi hoc discipulis sub præcepto, quia cum parentibus puellæ iuberetur,satis apparebat eis esse iussum.

Præceptum resurrectionis huius puellæ ad quantum tempus extendebatur,scilicet, quòd occultaretur. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR de isto præcepto occultationis ad quantum tempus extenderetur.

Aliqui dicunt, quòd ad semper, quia Christus imposuit simpliciter parentibus puellæ ne alicui hoc dicerent.ergo ad semper extendebatur, quia negatiua includit omne tempus, nisi limitetur.

Sed dicendum,ꝙ non stat,quia Christus non fecit miraculum aliquod ea intentione, vt taceretur,cum omnia miracula fuerint ad ostensionem virtutis suæ: ergo aliquando reuelanda erant. Secundo patet,quia si Christus voluisset rem semper occultam manere nullos testes secum adhibuisset,quia magis sic res esset occulta,vel potuisset in via manes puellam suscitare non eundo in domum,& sic nemo id sciret,non tamen fecit,sed adhibuit testes, & etiam dedit modū per quem turba hoc cognosceret, quia tibicines,& turba erat lugens iam in domo, & sic constabat puellam esse mortuam.noluit ergo semper hoc manere occultum;

Alij dicunt,quòd tacendum erat istud miraculum vsque ad Christi resurrectionem, & patet hoc. Primo,quia Christus alia,quæ mandauit taceri iussit esse occulta vsque ad illud tempus,sicut fuit transfiguratio.s.nemini dixeritis visionem quousque filius hominis a mortuis resurgat infra 17.& Marc. nono, & Luc.nono.

Secundo patet ex ipsa causa pro qua Christus taceri volebat, quia hoc faciebat ne irritaret inuidiam Pharisæorum ad hoc, quòd eum cito occiderent,& tamen istud periculum manebat vsque post mortem Christi.ergo vsque illuc tacere debebant.

Aliter tamen,& melius dicendum,ꝙ non tenebātur tacere,nisi vsquequo Christus alium mortuum suscitaret publice,& sic quando suscitaret filium viduæ in vrbe Naym.Luc.7.absoluerentur ab ista obligatione tacendi,quia ille coram toto populo suscitatus est eod.cap.& hoc patet, quia istud miraculum, non tacebatur,nisi vt non irritaretur valde furor Pharisęorum contra ipsum, cum tamen ipse publice suscitaret filium viduæ dabat locum furori Pharisęorū, qui insurgeret: ideo iam non erat opus tacere istam suscitationem,quia nihil proderat, cum eiusdem potestatis esset illa quam publice faciebat,immo videbatur esse maioris cum a maiori tempore fuisset ille iuuenis mortuus,qui iam extra portam vrbis erat, & ferebatur ad sepeliendum, & maxime Lazarus,qui iam quatriduanus erat,& sepultus iacebat Io.11.frustra ergo erat iam miracula Christi tacere, cum ipse illa aperiret: simile autem est quando quis committit alteri aliquid sub secreto seruandum; nam si com-

F mittens publice illud reuelet absoluitur ab obseruatione secreti ille cui commissum est, ita nunc cum Christus potestatem suam suscitandi mortuos publice ostenderet,non tenebatur eam quisquam tacitam custodire,immo si parentes puellæ,& discipuli postea tacerent, videbantur ex hoc peccare, quia quando Christus aliqua miracula faciebat publice volebat,ꝙ illi quibus fiebant prædicarent illa,sicut patet de sanato a legione dæmonum cui Christus dixit vade in domum tuam,& ad tuos,& annuncia illis quanta fecerit tibi Deus,Mar.5.& Luc.8.& quando sanauit decē leprosos redeunte vnico eorum ad Christum, conquestus est.quòd alij non venissent ad dandum gloriam Deo Luc.17.s.nōne decem mundati sunt,& no G uem vbi sunt?non est inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo,nisi hic alienigena,istam tamen suscitationem quam Christus occulte fecerat,esset iam licitum reuelare quando ipse publice alium mortuum suscitaret.ergo tunc male facerent parentes puellæ si non annunciarent publice dantes gloriam Deo de beneficio sibi collato.

Ad primam confirmationem positionis præcedētis dicendum,ꝙ non stat. Primo,quia ibi assignatur tempus vsquequo taceri deberet.s.quousque filius hominis a mortuis resurgat, hic autem non assignat tempus:ideo adueniente causa aliqua publicationis non erat iam tenendum in secreto.

Secundo, quia Christus nunquam fecit aliquid p H quod viuens notificaret suam transfigurationem.nā si iterum publice transfiguratus fuisset sicut prius,nō tenerentur iam discipuli sub secreto tenere illam priorem transfigurationem, nunquam tamen Christus fuit postea transfiguratus, nec quidquam de illa dixit:ideo discipuli tenebantur semper vsque ad Christi resurrectionem secretum seruare.hic autem secus fuit,quia Christus fecit publice alias mortuorum suscitationes isti similes,& æquales.ergo non tenebantur istam amplius sub secreto seruare.

Ad secundum dicendum,quòd non oportuit vsq; ad Christi mortem taceri istam suscitationem, quia cum Christus faceret iam publice alias suscitationes ipse volebat locum dare odio Pharisæorum, non er- I go erat opus iam tacere, nec nocebat quidquam istud publicare cum maiora Christus publice faceret.

Quomodo dicitur,quòd exijt fama hæc per vniuersam terram de suscitatione puellæ cum Christus vetuerit dicere. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd exijt fama hęc.s.de suscitatione puellæ per vniuersam terram illam, cum Christus iusserit,quòd nemini dicerent.

Dicendum vno modo,ꝙ potuit hoc fieri, quia parentes puellæ forte noluerunt tacere, licet Christus K iusserit,sicut fuit infra in litera de duobus cęcis quos Christus sanauit dicens eis,videte ne quis hoc sciat,& dicitur,quòd illi exeuntes diffamauerunt eum in totam terram illam.

Aliter poterat fieri,quòd turba hoc diuulgaret.nā quando Christus intrauit domum istius principis erant ibi tibicines,& turba plangens, & illi sciebant puellam esse mortuam. nam quando Christus dixit non est puella mortua,sed dormit,irriserunt eum,vt dicitur in litera: cum ergo isti viderent puellam viuere, postquam Christus intrauerat ad eam, manifeste colligebant, quòd ipse eam suscitauerat, & ita ipsi diuulgauerunt hoc per totam illam regionem.

Tertio

Tertio poteſt dici, quòd iſta diuulgatio non fuit immediate facta poſt ſuſcitationem puellæ, quia tũc tam parentes eius quàm diſcipuli tacuerunt, ſed poſtquam Chriſtus fecit aliã ſuſcitationem in Naym parentes puellæ, & diſcipuli diuulgauerunt, & ſic exijt fama per totam terram illam, ponitur tamen hic,& exijt fama &c.non quòd immediate exiuerit, ſed quia pertinebat hoc ad enarrationem iſtius facti: ideo licet multo poſt acciderit debuit hic enarrari, A

Sed dicetur quid profuit,quòd Chriſtus iuſſerit occultari rem iſtam cum diuulgata fuerit per totam terram illam? Dici poteſt dupliciter. Vno modo,quòd non fuit diuulgata immediate,ſed multo poſt.ſ.poſtquam Chriſtus ſuſcitauit mortuum in Naym, & tũc dicendum,quòd voluntas Chriſti totaliter completa eſt,quia ipſe non volebat,quòd occultaretur iſta res ad ſemper,ſed ſolum vſquequo publice alium mortuum ſuſcitaret,vt dictum eſt præcedenti queſt. Si autem dicatur,quòd iſta diuulgatio facta eſt immediate poſt ſuſcitationem,adhuc dicendum, quòd profuit ad aliquid,quia non poterat illico eſſe tam manifeſta iſta res,ſicut ſi Chriſtus nullo modo occultaſſet eam,& hoc ſufficiebat ad id,quòd Chriſtus volebat, ſcilicet,vt non daretur aperta occaſio Phariſæis perſequendi eum immediate. B

Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eum duo cęci clamantes, & dicentes. Miſerere noſtri fili Dauid. Cum autem veniſſet domum,acceſſerunt ad eum cęci, & dicit eis Ieſus, Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Dicunt ei. Vtique Domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens. Secundum fidem veſtram fiat vobis. Et aperti ſunt oculi eorum. Et comminatus eſt illis Ieſus dicens. Videte ne quis ſciat. Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota terra illa. C

Et tranſeunte. Hic ponitur ſecundum miraculum principale,ſcilicet,de illuminatione cęcorũ, & iſtud ſolus Matthæus ponit,& dicitur. D

Et tranſeunte inde Ieſu. Scilicet,de loco, in quo ſuſcitauerat puellam.

Secuti ſunt eum duo cæci. Volebant ab eo curari, & ideo ſequebantur eum in via.

Clamantes. Per hoc innuebant magnum deſiderium ſanitatis,& fidem ſuam.

Dicentes miſerere noſtri. Solam miſericordiam petebant,ſcilicet, quòd ex miſericordia eis viſum concederet.

Fili Dauid. Ideſt,Meſſias.in hoc enim oſtenderũt fidem quam habebant.

Cum autem veniſſet domum. In via petiuerant ſanari ab eo,ſed non conceſſit:ideo ſecuti ſunt illum vſque ad locum,in quo hoſpitatus eſt illa die, & venerunt in domum,in qua manebat. E

Acceſſerunt ad eum cæci. Scilicet, petentes iterum, quòd miſereretur eorum,& ſanaret eos.

Et dicit eis Ieſus creditis, quia poſſum hoc facere vobis? Quia inſtanter petebant quæſiuit de fide eorum: nolebat enim eos ſanare,niſi crederent,quòd ipſe poteſtat ſanare eos.

Dicunt ei vtique Domine. Ideſt, credimus,quòd potes ſanare nos.

Tunc tetigit oculos eorum. Scilicet,manu ſua, quia non legitur,quòd aliquid aliud fecerit. *Dicens ſecundum fidem veſtram fiat vobis*. Ideſt,ſi creditis:quòd ego poſſum ſanare vos, ſanamini,& ſi non creditis nihil fiat vobis.

Et aperti ſunt oculi eorum. Scilicet,mox vt Chriſtus tetigit cum manu ſua.

Et comminatus eſt eis Ieſus dicens,videte ne quis ſciat. Ideſt,mandauit,vt nulli dicerent,quòd ipſe ſanauerat eos,& dicitur comminatus eſt,ideſt,mandauit tacere comminando eis malum ſi aliquid dicerent.

Illi autem exeuntes, Scilicet, exeuntes de domo,in qua ſanati fuerant.

Diffamauerunt eum in tota terra illa. Ideſt, diuulgauerunt famam eius per totam illam terram annunciantes ſe fuiſſe ab eo ſanatos: diffamare enim communiter in malum accipitur.ſ.famam malam de aliquo facere: hic tamen accipitur in bonum, quia de bono nũc Chriſtum laudauerunt.ſ.quòd eos ſanauerat,ſed dicitur diffamare,ideſt,famam diffundere,ſcilicet, quia per totam terram illam(vt in litera dicitur)diuulgauerunt iſtud factum. Diffamare quid.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. CXXXV.

QVAERETVR an ſint iſta continuata ad pręcedentia.

Aliqui dicunt,quòd non,quia Mar.5.poſtquam poſitum eſt miraculum de ſuſcitatione puellæ ſequitur quomodo Chriſtus abijt in patriam ſuam.ibi in principio 6.cap.& Luc.8.in fine poſita ſuſcitatione puellæ ſequitur ſtatim in principio noni.c. de poteſtate quam dedit 12.Apoſtolis.ergo non eſt iſtud miraculum continuatum cum præcedenti.

Dicendum,quòd hic eſt rectus ordo, & fuit factũ iſtud immediate poſt præcedentia, patet hoc, quia ſemper eſt ſtandum ordini literæ, niſi aliunde appareat,quòd alius fuit ordo rerum geſtarum, ſed hic non apparet aliquid,propter quod oporteat dici fuiſſe alium ordinem:ergo ſtandum eſt iſti ordini,

Secundo apparet hoc,& efficacius,quia litera oſtẽdit eſſe ordinem continuatum cum ait,& tranſeunte inde Ieſu,ideſt,de loco,in quo puellam ſuſcitauerat ſecuti ſunt eum duo cęci, Ex quo apparent duo. Primum eſt,ꝙ iſtud ſit poſt præcedẽtia cum fuerit poſtquam Chriſtus tranſiuit de loco illo, Secũdum eſt,ꝙ fuit immediate poſt illa,quia dicitur tranſeunte inde, ſ.poſtquam tranſiuit de loco illo hoc fuit primum quod fecit,& ita Hieronym.ſuper Matthæ.continuat iſtud dicens.priori ſigno de principis filia,& morboſa muliere,cõſequenter ſignum de duobus cęcis adiungitur,vt quod ibi mors,& debilitas,hic cęcitas demonſtraret.ſ.per vtrunque demonſtraretur virtus diuina in Chriſto,

Ad rationem in contrarium dicendum,ꝙ diuerſitas Mar.& Luc.a Matthæo non oſtendit,ꝙ Mat.non teneat ordinem naturalem geſtorum,cum ẽt ipſi inter ſe diuerſi ſint,& ideo nihil probant ꝯ Matth,quia ſunt in dictis ſuis ſingulares, facerent autem aliqualẽ præſumptionem ſi ambo inter ſe concordantes diſcordarent a Mat,& tñ adhuc in præſenti non probarent,quia Mat.expreſſit in litera,ꝙ hoc fuerit factum poſt præcedentia,ſ.tranſeunte inde Ieſu.Quòd autem Luc.poſt ſuſcitationem puellæ ponit vocationẽ Apoſtolorum,& ptãtẽ eis traditam,non facit aliquod argumentum,quia non apparet ibi aliquod ſignum cõtinuationis ex litera,vnde multa ibi poſſunt intermedia poni.Sed obijcietur,quia Mar.5.in fine poſito miraculo de ſuſcitatione puellæ ſequitur ſtatim,& egreſſus inde abijt in patriam ſuam,& ſic innuitur, quòd

quando

quando Chriſtus egreſſus eſt de loco,in quo fecit miraculum ſuſcitationis abijt in patriam ſuam.ergo nō fuit tunc ſanatio cæcorum. Dicendum,ꝙ vtrunque eſt verum,quia mox,vt Chriſtus egreſſus eſt de loco ſuſcitationis puellæ abijt in patriam ſuam,ideſt,cepit abire,& cum iret in via ſanati ſunt cæci, quod patet, quia dicitur hic, & tranſeunte inde Ieſu ſecuti ſunt eum duo cæci.ſ.ambulantem in via antequam perueniret in patriam,& etiam ipſi ſanati ſunt antequam Chriſtus in patriam veniret, ſcilicet,in loco,in quo primo hoſpitatus eſt poſtquam illi cæci cęperunt eum ſequi.

An iſtud miraculum ſit id quod habetur Marc.10. Quæſt. CXXXVI.

QVAERETVR an iſtud miraculum cæcorũ ſit illud quod habetur Marc.10. Aliqui dicunt,quòd ſic,quia ponuntur eadem verba hic & ibi:nã ita ibi vocatur Chriſtus filiꝰ Dauid ſicut hic,& comminatur cæcis,ſicut hic.

Dicendum,quòd non eſt idem miraculum, quia illi cæci ſanati fuerunt in via, iſti autem in domo,ēt illis non iuſſit ibi Chriſtus poſtquam ſanati ſunt, ꝙ tacerent,ſed potius magnificauerunt Deum coram tota turba.Item patet hoc magis,quia illam eandem hiſtoriam ponit Mat.infra 20.ex quo apparet, quòd non eſt idem miraculum pluries,ſic dicit Auguſt.lib. de concor.Euan.illi ergo cæci de quibus alij narrant non ſunt iſti,quia ſolus Mat.de his duobus loquitur, ſed tamen ſimile factum eſt,ita vt ſi ipſe Mat.non ēt illius facti meminiſſet,poſſet putari hoc, quòd nunc narrat dictum fuiſſe etiam ab alijs duobus.

Aliqui autem dicunt, quòd nullum dubium erat in hoc, quia hic dicitur de duobus cæcis, & tamen Mar.10.& Luc.18.dicitur de vno cæco. Dicendum ꝙ licet vterque exprimat vnum cæcum, erant tamen duo,quia infra 20.ponitur eadem hiſtoria, & ponuntur duo cæci,Mar.tamen,& Luc.expreſſerunt ſolum de vno eorum propter aliquas cauſas de quibus ibi dicet:ſic enim facere ſolent, ſicut Mar.5.& Luc.8.in ſanatione arreptitij,& ſuffocatione porcorum ponitur vnicus arreptitius,& tamen pręceden.cap.vbi eadem hiſtoria eſt,duo arreptitij ponuntur,cauſa diuerſitatis fuit ibi expreſſa: nunc ergo duo cęci erant,& non ſunt illi de quibus Marc.10.& Luc.18.dicitur q duo ſunt,licet vnus tantum exprimatur, ſed illi ſunt de quibus infra vigeſimo dicitur. iſtos autem duos de quibus hic ſolus Mat.ponit,vt dicit Aug.vbi ſupra.

Quare iſti cæci venerunt ad Chriſtum,& quare in via. Quæſt. CXXXVII.

QVAERETVR, quare iſti duo cæci venerũt nunc ad Chriſtũ,& quare venerunt in via. Ad primũ dicendũ vno mō, ꝙ iſti erant in ciuitate illa in qua Chrs ſuſcitauit puellã, & audita fama miraculi venerũt ad eũ, credebãt.n.ꝙ qui mortuos ſuſcitabat poterat cæcos illuminare, qa ſimplices maioris poteſtatis eſſe putabant mortuos ſuſcitare quàm cæcos illuminare. Aliter poteſt dici, ꝙ iſti cæci erant forte in via mendicãtes,& tranſeunte Chrō quæſierũt ab alijs trãſeuntibus quis erat ille, qui tranſibat,& qñ dictũ eſt,ꝙ Ieſus,qui miracula faciebat,ſurrexerunt,& clamantes ſequebant̃ eũ,ſic dr̃ infra 20.ecce duo cæci ſedentes ſecus viã audierũt,ꝙ Ieſus tranſiret,& clamauerunt dicẽtes,Dñe miſerere noſtri,& Mar.10.& Luc.18.dr̃,ꝙ cæcus ſedebat iuxta viã mẽdicãs: quocũque mō dicatur verũ eſt,ꝙ iſti cęci ſecuti ſunt Chrm̃ in via, iſtud autem erat magna

F reprehenſio Iudęorum,quia iſti,qui nihil viderant ẽx ſolo auditu credentes Chriſti miracula fidem de eo habuerunt,Iudæi autem cum illa ſæpe viderent credere noluerunt.ſic dicit Chryſo.in Homilia non autem parua hæc Iudæorum accuſatio eſt,cum hi quidem oculis carentes ex auditu ſolo fidem ſuſcipiant, non autem illi viſum habentes atteſtantem miraculis,quæ fiebant.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſti cæci ſecuti ſunt Chriſtum in via,quia forte ibi primo de ipſo audierunt,vt ſi dicatur,ꝙ ipſi ſedebant ſecus viam mendicantes,& ſic non potuerunt ad Chriſtum ire in ciuitate illa,in qua ſuſcitauit puellam. Aliter poteſt dici,ꝙ iſti cæci erant in ciuitate illa, in qua puella ſuſcitata

G eſt,& tamẽ Chriſtus mox, vt illam ſuſcitauit receſſit inde,vt innuitur hic in litera.ſ.& tranſeunte inde Ieſu,ipſi autem audita fama miraculi voluerunt ire ad Chriſtum,& tamen iam ille receſſerat quãdo ipſi iuerunt:ideo oportuit,ꝙ ſequerentur eum in via:ſic.n. facere ſolebat Chriſtus cum feciſſet aliqua magna miracula in aliquo loco mox recedebat inde fugiens applauſum populi,& propter alias cauſas,quæ poſitę ſunt præcedent.cap.quæſti.55.ſic fuit quando in Capharnaum vna die ad occaſum Solis adducti ſunt ad eum omnes languentes,& dæmonia habentes,ſanauitque eos præcedenti capi.& Marc.primo,& Luc. quarto,& ſequenti die diluculo receſſit inde nemine ſciente quo iret, nec etiam diſcipulis eius Marc.

H primo,& Luc.quarto,ſic etiam ſupra in litera quando Chriſtus ſanauit paralyticum receſſit inde immediate:nam dicitur,& cum tranſiret inde &c.ita ergo hic puella ſuſcitata illico receſſit,vt ſic magis eſſet locus ad occultandum illam ſuſcitationem quam ipſe tacere iuſſerat.

Quare cæci iſti dixerunt Ieſu fili Dauid. Quæſt. CXXXVIII.

QVAERETVR, quare dixerũt iſti cæci Ieſu fili Dauid. Aliqui dicũt,ꝙ hoc dicebãt, quia ita verũ erat.ſ.ꝙ Chrs eſſet de progenie Dauid,ſic dicit Remigius.recte filium Dauid vocant,quia virgo Maria

I de ſtirpe Dauid originem duxit. Dicendũ,ꝙ verũ eſt, & tamen non eſt ad propoſitum, quia ſic plurimi Iudæorũ tunc viuentiũ erant filij Dauid.ſ.oẽs cognati Chri,& multi alij deſcendentes a Dauid per alias lineas.non ergo erat plus ſic vocare eum filiũ Dauid q̃ vocare Iudæũ vel hoĩem,qa plurimis hoc competebat. Alij dicũt,ꝙ hoc dicebatur ad ſignificandũ honorem, quia Dauid fuerat excellentiſſimus oĩum regũ Hebræorum, & licet multi eſſent de progenie eius, vocari tñ filiũ Dauid honor quidã erat,ſic dicit Chryſ. in Homilia filiũ aũt Dauid vocabãt, quia nomen honoris eſſe videbat̃. Tertio tñ dicendũ,& melius,ꝙ vocauerũt eũ filiũ Dauid.i.Meſſiã,qa ſcripturæ pręnunciauerant Meſſiam futurum de ſemine Dauid Iſa.11.

K egrediet̃ virga de radice Ieſſe,& Ier.23.ſuſcitabo Dauid germen iuſtũ, & ita Iudæi cõiter tenebant, nec erat eis dubiũ in hoc,ſic patet infra 22.cũ Chrs quęſiuit a legis doctoribus,& phariſæis, quid vobis vr̃ de Chrō.i.de Meſſia cuiꝰ filiꝰ ſit dicũt ei Dauid:ſic ēt dr̃ Io.7.ꝙ Meſſias futurus erat de ſemine Dauid, & de Bethleẽ caſtello,de quo erat Dauid,populus aũt etiã tenebat hoc ex doctrina maiorum, & ideo qñ volebant de aliquo dicere,quòd erat Meſſias dicebant,ꝙ erat filius Dauid:ſic enim dicitur infra 12.cum Chriſtus ſanaret arreptitios turbæ ſtupebant, & dicebant nunquid hic eſt filius Dauid?ideſt,Meſſias, & ita alii dicebant hic eſt Chriſtus Ioann.7.& tamen iſtud nomẽ filius Dauid erat communius,eo ꝙ ſcriptura dicit

Meſſiam

Messiam esse de semine Dauid, sic dicitur Ioan.7. nonne scriptura dicit, quia ex semine Dauid venit Christus:ita ergo populi videntes mirabilia, quæ faciebat,vocabant eum filium Dauid,sic patet infra 21. cum pueri clamantes dicebant, Osanna filio Dauid, quod magis exprimitur Mar.11. s.Osanna benedict⁹, qui venit in nomine Domini,benedictum quod venit regnum patris nostris Dauid. Sed regnum Dauid erat regnum Messiæ,& propter hoc indignabantur valde principes Sacerdotũ videntes, ꝙ pueri vocarẽt Iesum aperte Messiam dicentes ei, audis quid isti dicunt?idest,non vides,quòd isti dicunt malum vocantes te filium Dauid infra 21.& Mar.11.Christus tamẽ dixit,quòd recte dicebant,ita ergo vocari solebat,vnde,& ipsi Gentiles didicerant hoc nomen, sic patet infra 15.vbi mulier Chananęa dixit Christo miserere mei fili Dauid:ita ergo isti cęci ex miraculis Iesu,quæ audierant credentes ipsum esse Messiam vocauerunt eum filium Dauid,idest,Messiam, quia nihil maius putabant se posse dicere: nam non credebatur apud Iudæos,quòd aliquis homo vnquam fuisset aut futurus esset æqualis Messiæ in sanctitate,& potestate spirituali,& verum dicebant,eo quòd Messias simul etiã Deus futurus erat.

Quare Christus non in via,sed in domo sanauit cęcos.
Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quare Christus non sanauit istos cęcos in via cum clamarent ad eum, sed in domo postea sanauit eos.

C Dicendum,quòd fecit hoc.Primo,vt beneficia miraculosè collata non vilescerent:ea enim quę homines faciliter impetrant solent contemnere:noluit ergo Christus statim petentibus concedere,vt sic cum maiori difficultate sanitatem obtinentes magis illam appreciarentur.

Secundo fuit,vt ostenderet Christus,quòd ista signa non faciebat ad inanem gloriam. nam si ad hoc faceret sæpe illa faceret non solum petitus, sed etiam ipse se ingereret,vt ex his sæpius gloriam hominum acquireret,nunc autem cum non faceret ea,nisi rogatus ostendebat,quòd gloriam ex his non quęreret,sic dicit Chrys.in Homilia multoties Dominus noluit rogatus sanare, vt non aliquis æstimet eum propter captandã honoris magnificentiam ad miracula prosilire. D

Tertio, vt instruat nos qualiter debemus a Deo petere ea, quæ volumus.s.quòd si nobis petentibus mox petita non concesserit, non illico desistendum est,sed adhuc instanter petendum, quia velut importunitate victus dabit quod petimus:sic dicitur Luc. 18.oportet orare,& nunquam deficere,& ponitur ibi exemplum de vidua, quæ per importunitatem obtinuit ab iniquo iudice quod voluit:sic etiam Luc.11. de illo,qui dedit amico suo quotquot panes voluit nõ propter amicitiam,sed propter importunitatem pulsandi,ita fecerunt isti cęci,quia licet in via clamantes non obtinuerunt quod petebant, non destiterũt clamare,& sequi illum,sed venerunt vsque ad locum,& domum,in qua Christus mansit. E

Quarto fuit,quia Christus voluit prius examinare fidem cęcorum istorum,& nõ curare eos in via quasi in transitu,& nulla adhibita diligentia super hoc,sic dicit Chrysosto.super Mat.s.& tamen rogantes non curantur in itinere transitorie, vt putabant, sed postquam venit in domum suam accedunt ad eum,& introeunt,& primum eorum discutitur fides, vt sic veræ fidei lumen accipiant.

Quinto fuit ad ostendendum,quòd fugerent inanem gloriam: volebat enim sępissime miracula sua A aliqualiter occultare,& quia forte in via multi veniebant cum eo noluit coram tota multitudine miraculum illud facere,sed postea in domo solus, vel forte coram paucis:sic dicit Chrys.in Homilia in hoc erudit nos gloriam multitudinis expellere: quia enim prope erat domus, ducit eos illuc singulariter curaturus.

Sexto fuit ad probandum fidem illorum, & vt magis mererentur id quod petebant:nam per hoc,ꝙ Christus non exaudiuit eos mox,vt clamauerunt, & illi clamantes secuti fuerunt eum per totam viam apparuit,quòd magnam fidem habebant,si autem paruam fidem habuissent, si non exaudirentur ad primũ B clamorem illico destitissent:sic fuit de Chananęa infra decimoquinto,quæ clamans non exaudiebatur a Christo quousque discipuli propter molestiam importuni clamoris eius dixerunt Christo, dimitte illã, quia clamat post nos,idest,da sibi quod petit,& tunc Christus dixit,mulier magna est fides tua, ita nunc fuit magna fides istorum cęcorum, quia per totam viam, scilicet, vsque ad domum Christum clamando secuti sunt.

Quare Christus quæsiuit a cæcis an crederent cum sciret,quòd credebant.
Quæst. CXL.

QVAERETVR quare nunc Christus quæsiuit ab istis cęcis an crederent cum ipse sciret,quòd credebant, maxime quia fides eorum fuerat satis ostensa:non enim petiuisset si non crederent. Etiam quia clamabant,& hoc innuit magnam fidem eorũ. Etiam quia licet Christus non exaudierit eos mox clamantes,secuti sunt eum per totam viam. Etiam quia ipsi expresserant fidem vocantes eum filium Dauid,idest,Messiam.

Dicendum,quòd Christus voluit ab istis fidem pętere, licet sciret, quòd habebant fidem, & quantam habebant cum ipse illam eis dedisset, sed voluit eorum meritum, quòd fidem exprimerent,q̃a sicut in credendo homo meretur, ita etiam in confitendo fidem, ad Romanos decimo corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, sic dicit Remigius, qui cęcis poterat reddere visum, & non ignorabat si crederent interrogauit, vt fides eorum, quæ gestabatur in corde, dum confiterentur ore digna fieret ampliori mercede secundum illud Apostoli, ore confessio fit ad salutem.

Secundo fuit propter expressionem, quia Christus volebat ab eis petere quendam articulum determinatum, qui non apparebat an ab eis crederetur ex eis, quæ ostenderant, scilicet, creditis, quia hoc possum facere vobis? vt dicetur sequenti quæstione.

Tertio fuit, vt per hoc Christus commendaret fidem tam cęcis quàm alijs astantibus, scilicet, quòd propter eam miracula fiebant, sic fuit in suscitatione puellæ, de qua supra: nam dixit Christus principi synagogæ noli timere,sed crede tantum,& salua erit Luc.8.

Quarto fuit propter astantes, vt ipsi viderent fidem cęcorum, & sic agnoscerent,quòd non ex fauore aut sola voluntate Christus sanauit cęcos, sed propter fidem, quæ meretur obtinere, quæ petit. sic dicit Chryso.vt ostenderet quoniam digni erant curatione, & vt non aliquis dicat, quòd si misericordia solum saluabat,omnes saluari oportebat.

Quarę

Quare Christus dixit istis creditis, quia possum hoc facere vobis? Quæst. CXLI.

QVAERETVR, quare dixit istis creditis, quia possum hoc facere vobis?

Dicendum, quòd fuit hoc quia Christus volebat deducere ad altissimum gradum fidei: nam ex verbis,& factis cęcorum apparebat, quòd fidem habebāt. Voluit tamen fidem Christus adhuc maiorem, quia maximum quod confessi fuerant erat, ꝙ Iesus esset Messias, quia dixerant eum esse filium Dauid, Iudæi tamen nesciebant determinate an Messias futurus esset Deus, licet ex sacra Scriptura hoc satis colligeretur, quia tamen difficile videbatur eis hominem esse Deum, adhuc istud nec credebant nec intelligebant, & sic ceci confitentes Christum esse Messiam adhuc hominem solum eum confitebantur: iō voluit eos deducere ad fidem deitatis suę, & ad hoc dixit creditis, quòd possum hoc facere vobis? idest, ꝙ habeam potestatem ego ad istud faciendum, & hoc dicebat, quia si purus homo esset, sicut Prophetę, non haberet potestatem aliquam ad faciendum hoc, sed solum ad orandum, & tunc Deus faceret si vellet, si autem potestatem habebat, Deus erat: ideo non dixit creditis, quòd ego possum orando Deum istud obtinere vobis, sed dixit creditis, quòd possum facere, idest, quòd egomet habeam istam potestatem, & propter hoc specialiter Christus petiuit ab eis fidem, vt deduceret eos ad articulum quem ipsi adhuc non confitebantur: immo nec etiam credebant, sed nunc Christus infudit eis istam fidem, quando hoc quæsiuit, & ideo postea non vocauerunt eum filium Dauid, idest, Messiam sed Dominum, idest, Deum dicētes vtique Domine, sic dicit Chrysost. ideo etiam fidē ab eis expetit, vt ad excelsius eos reducat: quia enim dixerant eum filium Dauid erudit, quòd oportet de eo maiora sentire, vnde non dixit creditis, quòd possum rogare patrem, sed creditis quoniā possum hoc facere vobis: ideo non vltra filium Dauid eum vocāt, sed altius eleuantur, & dominationem confitentur.

Quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit. Quæst. CXLII.

QVAERETVR, quare Christus tetigit oculos eorum, & quid tangendo fecit.

Ad primum dicendū, ꝙ tetigit oculos eorum, vt significaret, ꝙ ipse hoc miraculū faciebat, sicut in alijs facere solitꝰ erat: nā tetigit leprosum quē mundauit præceden. c. & puellam quā suscitauit supra in litera, sic etiā surdos, & mutos, & alios quos sanabat Mar. 7. Ad secundum dicendum, ꝙ non legitur Christus aliquid fecisse, nisi quòd tetigit oculos istorum: aliquando enim in sanatione cęcorum nihil faciebat, nisi tangere oculos, sicut in illis duobus cęcis quos sanauit 7.20. aliqñ aūt faciebat aliquid alterum. s. expuebat in oculos cæcorum, sicut Mar. 8. expuit in oculos cęci, & tetigit eos manibus suis. Aliqñ autem faciebat lutum, & liniebat oculos cęcorum, sicut in illo cęco quem sanauit Io. 19. nam fecit lutū cum sputo, & liniuit oculos eius misitque eum, vt lauaretur in Natatoria Syloe, & tunc vidit. Quare autem Christus faceret cęremonias illas dicetur ibidē, hoc tamen videtur, quod quando quis habebat magnam fidem Christus paucas cęremonias exercebat ad sanandū eum, sic fuit de illis duobus cęcis de quibus infra vigesimo, quia solum tetigit oculos eorum, eo quòd magnam fidem habebant clamantes instanter, miserere nostri fili Dauid, ita autem fuit de

F istis duobus hic, quia magnam fidem habuerunt, vt patet in litera, & præcedenti quæstione: ideo solum tetigit oculos eorum, de fide autem illorum duorum cęcorum Marc. septimo, & Ioannis nono, non apparet: ideo habuerunt locum in eis cęremoniæ.

Quare Christus dixit cæcis secundum fidem vestram fiat vobis. Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare Christus dixit istis cæcis secundum fidem vestram fiat vobis.

Dicendum, quòd propter duo. Primo ad ostendendum veritatem fidei eorum, quia si non ha-
G berent fidem nihil fieret eis, & in hoc certissime ostēdebatur fides sua: nam licet verbis confiterētur se credere, & vocarent Iesum filium Dauid, poterat esse, ꝙ nihil crederent, nunc vero cum Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat, ꝙ si nihil crederent aut si in fide dubitarent, nihil eis fieret, & tamen illuminati sunt: ergo apparet, quòd recte credebant. Secundo fuit ad ostendendum propriam potestatem: nam Christus dixerat istis cęcis, creditis ꝙ possum hoc facere vobis? & illi dixerunt vtique Domine, & Christus dixit secundum fidem vestram fiat vobis, necesse erat ergo, quòd Christus haberet potestatem illam sanandi eos, quia istud miraculum factū est ad confirmationem illorum verborum, miraculū
H autem non fit, nisi a Deo, sed ipse non est testis mendacij: ideo necesse est, ꝙ vera essent verba, quæ Christus dixerat ad quorum confirmationē istud miraculū fiebat: nam istū modum Deus dederat ad cognoscendum veros Prophetas. s. quòd siquis diceret se esse Prophetam, & faceret signum ad hoc, crederetur ei quòd Propheta esset Deut. 18. patet ergo ex hoc, quòd Christus in seipso potestatem habebat ad sanādum istos cæcos, cum ad probationem istius potestatis fecerit hoc miraculum, de hoc dicit Chrysostomus dicit hoc fidem eorum confirmans, & contestans quoniam non adulationis erant verba, quæ dixerant.

I *Quare Christus iussit istis cæcis tacere hoc miraculum. Quæst. CXLIIII.*

QVAERETVR, quare Christus iussit istis cęcis tacere hoc miraculum.

Dicendum, quòd fecit hoc, primo propter humilitatem, vt non videretur gloriam sęculi quærere, sic dicit Hiero. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiæ gloriam hoc pręceperat.

Secundo (vt aliqui dicunt) fuit, quia annunciare miracula ista non pertinebat ad cęcos, sed ad Apostolos quorum officium erat prædicare, sic dicit Hilarius silentium cęcis Dominus imperat, quia Apostolo-
K rum erat proprium prædicare. Sed hoc non multum stat, quia etiam alijs curatis ab eo ipse Christus iubebat annunciare illas curationes: sic patet Luc. octauo, & Marc. quinto, de sanato a legione cui Christus iussit ire ad suos, & prædicare miraculum quod illi fecit, etiam conquestus est de leprosis quos curauit, quòd non dederint gloriam Deo. Luc. 17.

Tertio potest dici, ꝙ Chr̄s iussit istis cęcis tacere, eo ꝙ ipsi volebant laudare eum in seipso, hoc autem nolebat. sanato aūt a legione iussit prędicare nō quidē laudādo ipsum, vt hoiēm, sed laudando Deū. nā dixit ei vade ad tuos, & narra quāta fecerit tibi Deus. Luc. 8. hic autē cęci crediderāt potestatē esse in Christo, quia

quia ille dixerat. creditis quòd hoc possum facere vobis,& illi dixerunt, vtique Domine. omnes tamen audientes laudem Christi intelligerent de humanitate:ideo noluit,idest,ostendit se nolle, quòd istud miraculum prædicaret,sic dicit Chrysost.in Homilia,ꝙ autem alteri dicit vade,& annuncia gloriam Dei nō est contrarium:erudit enim nos prohibere eos, qui volunt nos propter nos laudare.si autem ad Deum gloria refertur non debemus prohibere, sed magis iniungere,vt hoc fiat. Aliqui dicunt,ꝙ hoc fuit ad euitandum inuidiam Pharisæorum.nolebat enim propter eos facere signa manifesta, vt non incitaret valde contra se eorum inuidiam,sicut dictum est in pręcedenti miraculo de puella suscitata supra q.120.

B Sed dicendum,quòd nō stat,quia immediate post hoc fecit multa signa publice, sicut patet de sequ. nā mutum,& arreptitium coram turbis sanauit, & miratæ sunt turbæ,vt patet infra in litera.

Sed dicendum,quòd Christus ista faciebat ad instructionem nostram aliquando publice miracula faciens,& publicari iubens ad probationem virtutis suę,aliquando autem occulte facieba,& occultari iubebat, vt instruat nos in operibus nostris gloriam hominum non quęrere.

Quomodo isti cæci ausi sunt publice dicere hoc miraculum,& nunquid peccauerint. Vbi quòd duplex voluntas in Deo, scilicet, signi,& beneplaciti.

Quæst. CXLV.

C QVAERETVR cm Christus iusserit istis cæcis tacere comminando eis ne cui dicererent, quomodo ipsi ausi sunt publicare per totam terram. Et an in hoc peccauerunt. Videtur enim inconueniens, quia aut Christus voluit vere istud taceri aut non, si voluit taceri videtur,quòd voluntas sua non impleta est,& tamē hoc est falsum,quia quidquid Deus vult fieri fit,cum voluntati eius resistere nemo possit,si autem Christus voluit istud publicari est inconueniens, quia tunc erit duplex in verbis suis,scilicet,aliud volebat,& aliud se velle ostendebat.

D Aliqui dicunt, quòd in Christo,vt est Deus est duplex voluntas.s.voluntas signi,& voluntas beneplaciti: ipsa enim voluntas beneplaciti semper impletur, quia hoc est,quòd Deus vere vult,voluntas autem signi est qua significat se aliquid velle, & sic præcepta, & prohibitiones Dei pertinent ad voluntatem signi ipsius:nam significat se velle, quòd agamus id quod pręcipit,& ꝙ abstineamus ab eo quod vetat, & hoc nos debemus velle,sed istud quod sic Deus iubet interdum determinate ipse non vult,licet iubeat nobis illud velle,& ideo contingit,quòd aliquid fiat contra præcepta sua.si tamen pertineret ad voluntatem beneplaciti preceptum impossibile erat, quòd aliquis ageret contra pręcepta Dei.de quo magis dictum est supra 6.cap.quæst.109.dicunt ergo isti,quòd Christus voluit quantum ad voluntatem beneplaciti, quòd

E cæci publicarent istud miraculum, sed quantum ad voluntatem signi non voluit,quia prohibuit.

Sed dicetur,quòd istud non sufficit propter duo. Primo,quia istud excusat Christum inquantum erat Deus a duplicitate voluntatis,quia etiam si sit in eo voluntas signi,& beneplaciti nō dicitur propter hoc esse aliquod mendacium,vel duplicitas in verbis eius, & tamen erat in Christo adhuc voluntas humana ex qua fiebant actus sui: nam per eam locutus fuit istis cæcis,& in eo non est ista duplicitas signi, & beneplaciti:ideo non excusatur per hoc adhuc a mendacio,vel impotentia.

Secundo patet,quia hoc dato diceremus,quòd cę-

A ci peccauerunt,quia quicunque agit contra voluntatem signi Dei expressam per præceptum,vel prohibitionem peccat,& tamen videtur irrationabile dici,ꝙ peccauerint isti cęci quos Christus miraculosè sanauerat, & quibus tantam fidem dederat, maxime quòd immediate peccauerint tam directe faciendo contra eius mandatum, scilicet, quòd vbi ipse valde comminatus est vt tacerent,ipsi conati sunt valde,vt prædicarent,& diuulgarent.

Aliter ergo dicendum, scilicet, quòd Christus in verbis suis aliqualiter ostēdit, quòd volebat publicari miraculum,& aliqualiter,quòd nolebat:ipse enim dixit verba,per quæ significabatur,quòd volebat taceri miraculum. Et hoc vere voluit propter duo, scilicet,

B propter humilitatem suam,vt ostenderet, quòd gloriam hominum non quærebat,& etiam propter nos, vt instrueret nos fugere inanem gloriam. Rursus etiā ostendit saltem in gestu suo,quòd bonum esset istud diuulgari propter diuinam laudem. nam ostendendo, quòd ex humilitate taceri iubebat, apparebat quòd alias vellet illud publicari, & ita Christus vtrunque ostendit,licet alterum eorum solum mandauit. Hoc modo euitantur inconuenientia:nam nihil fit contra Christi voluntatem,cum ipse tam secundum voluntatem beneplaciti Diuinam quàm secundum voluntatem humanam voluerit istud publicari propter diuinam laudem. Etiam cęci non peccauerunt, quia nō fecerunt determinate contra Christi pręceptum,cū ipse ostenderit aliquo modo se velle, quòd publica-

C retur,& aliquo modo,quòd non publicaretur. Etiam voluntas sua non repugnat verbo,ita vt posset esse in eo aliquod mendacium, quia sicut præcepit, ita in vultu ostendit tam se velle, quòd publicaretur quàm etiam nolle: hæc duo intelligentes, qui sanati erant elegerunt id quod erat simpliciter melius, scilicet,diuulgare, & ita diuulgauerunt iudicantes esse iniustum tacere tantum beneficium sibi collatum. sic dicit Hierony. Dominus quidem propter humilitatem fugiens iactantiæ gloriam hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium. Fuit etiam hoc ad ostendendum, quòd

D nos similia faciamus, scilicet,vt opera nostra propter humilitatem taceri velimus,oporteat nos quasi inuitos publicari. sic dicit Gregor. quærendum nobis est quid sit hoc,quòd ipse omnipotens cui hoc est velle,quòd posse taceri virtutes suas voluit, & tamen ab eis, qui illuminati sunt quasi inuitus indicatur, nisi quòd seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent, & tamen, vt alij eorum exemplo proficiant prodantur inuiti, occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria,eorum publicatio sit vtilitas aliena.

Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei Mar.7. Luc.11.
E hominem mutum dæmonium habentem, & eiecto dæmonio locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ dicentes. Nunquam apparuit sic in Israel. Pharisæi autem dicebant. In principe dæmoniorum eijcit Luc.13.
dæmones. Et circuibat Iesus omnes ciuitates,& castella docens in Synagogis eorum, & prædicas Euangelium regni, & curans Mat.6.
omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Egressis

Eiectio dæmonum,& sanatio muti.

Egressis autem. Hic ponitur tertium principale miraculum de eiectione dæmonis, & sanatione muti. istud autem solus Mat.scribit,sicut etiam præcedens miraculum,& dicitur.

Egressis autem illis. Idest,egressis cæcis,qui iam fuerant illuminati de domo illa,in qua sanati sunt.

Obtulerunt ei hominem mutum. Scilicet,in eadem domo,in qua cęcos sanauit, & dicitur obtulerunt,quia ille mutus nihil per se poterat petere.

Dæmonium habentem. Habebat duo mala, scilicet, mutus erat,& dęmonium habebat,sed vnum ex altero sequebatur.

Et eiecto dæmonio locutus est mutus. Scilicet,quia dęmon faciebat eum mutum,vel quia erant duo mala, & ab vtroque simul curatus est.

Et admiratæ sunt turbæ. Istud enim miraculum coram turbis factum est, licet in domo factum fuerit præcedens autem factum est quasi occulte, & ita iussit illud Christus taceri.

Dicentes nunquam apparuit sic in Israel. Idest, nullus fuit vnquam in gente Iudæorum, qui talia miracula faceret.

Pharisæi autem dicebant. Aliqui de Pharisęis forte interfuerunt huic miraculo,& murmurauerunt,sicut sępe veniebant ad audiendum doctrinam eius, & videbant miracula ipsius, sicut supra in litera quando sanauit paralyticũ scribę,& Pharisæi q̃ ibi erant,murmurauerunt,& multi ad eum veniebant,quia Luc.5. dicitur,ꝙ quando sanauit paralyticum erant Pharisęi sedentes,& legis doctores,qui venerant ex omni castello Galilęæ,& Iudeæ,& Ierusalem. Vel forte nulli Pharisæi nunc interfuerunt,& tamen postea audientes miraculum istud murmurauerunt.

In principe dæmoniorum eijcit dæmones. Idest,in potestate principis dęmonum.credebãt enim aut simulabant se credere,ꝙ princeps dęmonum esset fauorabilis Christo, & in potestate illius eijciebat Christus dæmones, idest, ille dæmon eijciebat alios propter Christum.sic dixerunt infra decimosecundo hic non eijcit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. CXLVI.

QVAERETVR an ista sint continuata ad præcedentia.

Dicendum,ꝙ sic,& primo patet ex ordine literę,a qua nunquam recedendũ est sine causa manifesta,& tñ hic nulla apparet.maxime quia alij Euangelistę non discordant hic a Mat.in ordine,sicut interdum solent, eo quòd solus Mat.hoc dixit. Secũdo patet, quia litera ostendit esse ordinem continuum,cum dicatur hic.egressis autem illis ecce obtulerunt ei hoĩem mutum,idest,postquam egressi sunt cęci iam sanati.Etiam apparet,ꝙ fuerit factum immediate post illud. nã si fieret post 3.vel 4.dies,vel ēt sequenti die non diceret, ꝙ egressis illis factũ est, q̃a repugnat hoc mõ loquendi, sed est sensus,ꝙ immediate,vt sanati sunt cæci,& egressi de domo intrauerunt illi,qui portabãt mutũ.fuit aũt conuenienter factũ istud miraculũ post pręcedens,q̃a post sanationem cęcorũ sanandi erant muti,sic dr̃ Isa.61.tunc aperientur oculi cęcorum,& aures surdorum patebunt, & aperta erit lingua mutorũ. sic dicit Remigius pulchre illuminatis cæcis muto loquelam reddidit, & obsessum a dæmone curauit,in quo ostendit se Dñm virtutum,& cęlestis medicinæ auctorem;nam & per Isa.dictum est,tunc aperientur oculi cęcorum,&c.

F *An quod dicitur de sanatione huius muti sit quod habetur Mar.& Luc.11. Quæst. CXLVII.*

QVAERETVR an istud quod dicitur hic de sanatione istius muti sit illud quod habetur Mar.11.& Luc.11.

Aliqui dicunt,quòd sic, quia eadem historia narratur.s.de dęmonio eiecto,& muto loquente, & ponitur eadem murmuratio Pharisæorum,s.in Beelzebub dæmonia eijcit.

Dicendum,quòd non est eadem historia,quod patet Mat.ponit infra 12.illud quod habetur Luc.11.nã licet illa,quæ habentur infra 12.sint similia istis,ibi tamen ponuntur plura quàm hic, & illa quę habentur G ibi habentur etiam Luc.11.ideo concordat Luc.cũ illo,& non cum isto, & tamen illud miraculum,& istud non sunt idem,cum ponat illa Matth.tanquam distincta;ergo istud,quod hic dicitur solus Matt.ponit.sic dicit Augu.lib. de concordia Euange. Quod autem hic dicitur de duobus cęcis,& dæmonio muto solus Mat.posuit,& probat hoc,quia Matthę.infra 12,ponit illud quod Luc,& Marc.de isto muto posuerunt.

Quare obtulerunt Christo istum mutum.
Quæst. CXLVIII.

QVAERETVR, quare obtulerũt Christo istũ mutum.

H Dicendum,quòd miraculum de cęcis illuminatis auditum fuit ab aliquibus,vel visum, qui interfuerant,& quia ille mutus prope erat adduxerunt ei illum,credentes quòd cum cęcos illuminasset posset mutum sanare,& ita immediate ei obtulerunt illum. Vel forte isti audientes,quòd Christus venerat in locum illum,de quo audierant, quòd suscitauerat filiam principis Synagogæ,aut alia miracula multa,adduxerunt ei mutum,quia tamen cęci secuti fuerunt Christum in via prius ipsi introierunt,& sanati sunt,& sic contigit quòd eis egredientibus iam sanis,introierunt qui mutum adducebant.

Sed dicetur,quare ille per se nõ venit ad Christũ, sicut cęci venerunt?

I Dicendum,quòd ipse sanitatem petere non poterat,quia mutus erat;etiam nulla signa petentis ostendere poterat,nec etiam ad Christum ire vellet, quia cum possideret illum diabolus non permitteret illuc ire,sed potius confugeret ne sanaretur, vt sic semper posset eum possidere:ideo oportuit,vt alij forte quasi inuitum ad Christum illum portarent, vt sanaretur, & sic dicitur,quòd obtulerunt illum. sic dicit Chrysostomus indiguit iste alijs, qui eum adducerent: nec enim per seipsum rogare poterat sine voce existens,nec alijs supplicare dęmone animam cum lingua colligante.

K *Quare Christus non petijt fidem a muto.*
Quæst. CXLIX.

QVAERETVR, quare Chr̃s non petiuit fidẽ ab isto,sicut petiuerat a cęcis s̃.in litera.s.creditis,ꝙ hoc possum facere vobis? Dicẽdũ,ꝙ hoc fuit,q̃a non poterat de fide rñdere priusquam sanaret, q̃a mutus erat, ẽt non poterat ostẽdere signa credentis cum nõ esset sanę mentis,q̃a dęmon illum possidebat:iõ non petiuit fidem ab eo,sed sanauit illum.sic dicit Chrysostom,nec per seipsum rogare poterat sine voce existens,nec alijs supplicare dęmone animam cum lingua colligante,propter hoc nec expetit fidem ab eo, sed confestim ęgritudinem sanat.

Sed

Sed dicetur quare non petiuit ſaltem fidem a por- A
tantibus. nam interdum ſic facere ſolebat. nam Mar. 9. dicitur de iuuene habente dæmonium mutum quē pater ſuus ad Chriſtum attulit, & Chriſtus ab eo petiuit fidem dicens, ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti.

Dici poteſt vno modo, ꝙ Chriſtus petiuit fidem a portantibus iſtum mutum, & tamen non ſcribitur, quia multa Chriſtus fecit, quæ non ſcripta ſunt per aliquem euangeliſtarum Ioan. 20. & 21.

Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus non petiuit fidem ab iſtis portantibus, eo ꝙ forte in eis apparebat fides manifeſte, & ſi apparebat non oportebat peti. ſic patet ſupra in litera de curatione paralytici, ſcilicet videns Ie- B
ſus fidem illorum dixit paralytico, remittuntur tibi peccata tua, & ſic a nullo petiuit ibi fidē, ſcilicet nec a paralytico, nec a portantibus, quia fidem illorum vidit, & ita hic forte fieret.

Tertio poteſt dici, ꝙ Chriſtus ab eis, qui ſanabantur ſolebat petere fidem, quando illi per ſe poterant reſpondere, a portantibus tamen ęgros non ſolebat petere fidem, niſi appareret in eis aliqua infidelitas, vel dubietas, & quia in iſtis portantibus mutum nihil tale apparuit non petiuit Chriſtus ab eis fidem, iſtud eſt veriſimile. nam Mar. 9. fuit petita fides a patre portante filium arreptitium, quia ille expreſſe oſtenderat aliquam dubietatem, dicens Chriſto, ſi quid potes adiuua nos miſertus noſtri, & Chriſtus etiam oſtēdit C
incredulitatem eius dicens, ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, ille etiam confeſſus eſt incredulitatem ſuam dicens, credo domine adiuua incredulitatem meam.

Sed obijcietur, quia dictum eſt, ꝙ quando fides apparebat Chriſtus non petebat fidem, duo tamen cęci de quibus ſupra fidem oſtenderunt dicentes. miſerere noſtri fili Dauid, etiam quia clamabant poſt Chriſtum, & ſecuti ſunt eum per totam viam, & tamen Chriſtus petiuit ab eis fidem, vt patet in litera.

Dicendum, ꝙ hoc fecit, eo ꝙ voluit ab eis quærere de quodam alio articulo quem ipſi nondum credebant, & volebat Chriſtus, ꝙ illum confiterentur, vt oſtenſum eſt ſupra q. 141. aliàs autem quando fides D
apparebat, Chriſtus non petebat illam.

An eſſet naturaliter mutus, aut dæmon non ſineret eum loqui. Quæſt. CL.

QVAERETVR de iſto muto, qui habebat dæmonem, an eſſet naturaliter mutus, vel dęmon faceret eum non loquentem.

Dicendum, ꝙ vtrunque poteſt aſſeri, videt̄ aliquibus tñ magis dicendum, ꝙ dæmon faceret hoīem nō loquentē. Primo, quia dr̄ in litera, & eiecto dæmonio locutus eſt mutus, quaſi ſit quidam actus conſequentię mutū loqui ad hoc, ꝙ eſt dęmonem fuiſſe eiectū, ſi tñ eſſet iſte naturaliter mutus, ēt ſi dęmon eijcere- E
tur non loqueretur, cum eſſet per ſe paſſio diſtincta, & ſic vr̄, ꝙ dęmon faciebat eum mutum. i. nō loquētem toto tempore quo eum poſſidebat, & forte ſemper illum tenebat licet non ſemper torqueret, & ſic ſemper erat mutus. Secundo patet, quia dicit Chry. non aūt naturę erat hęc paſſio, ſed ex dęmonis inſidijs, ideoque & alijs indiguit, qui eū adducerent, nec enim per ſeipſum rogare poterat dęmone animam cum lingua colligante. ſic ēt dicit Hilarius in hoc rerum ordo ſeruatus eſt. nam dęmon prius eijcitur, & tunc reliqua corporis officia ſuccedūt, & ſic innuit, ꝙ Chriſtus non reſtituit iſti loquelam, ſed ꝙ ipſa per ſe ſecuta eſt inquantū dicit, tunc reliqua corporis officia ſuccedunt, & per ſe ꝯſequunt̄, & hoc eſt, quia dæmon

illa teneret impedita. Tertio patet, quia ſcriptura, ſic loquitur vocans aliquando dęmones mutos. i. reddētes hominem mutum. ſic dicitur Luc. 11. erat Ieſus eijciens dęmonium, & illud erat mutū, & cū eieciſſet dæmonium locutus eſt mutus, dæmon tamen non poteſt eſſe in ſeipſo mutus, ideo oportet, quòd vocetur mutus, ideſt reddens hominem mutum, & tamen omnino eſt ſimile hic, ergo non erat homo mutus, ſed dæmon faciebat eum mutum, & apparet, quia infra 12. ponitur idem miraculum, quod Lucę 11. & tamen infra 12. homo vocatur mutus, & non dæmon, ſed Luc. 11. vocatur dæmonium mutum, ergo videtur, quòd ibi non erat homo mutus, niſi quia dæmonium erat mutum, ſcilicet reddens hominem mutū. ſic etiam dicitur Mar. 9. attuli filium meum ad te habētem ſpiritum mutum, ideſt qui facit eum mutum.

Hęc poſſunt ſtare aliqualiter, ſed melius videtur dicendum, quòd tam iſte mutus, & arreptitius de quo hic, quam ille de quo infra 12. & Luc. 11. erat arreptitius vltra hoc erat mutus, & ad dicta facile eſt reſpondere, pro quo vide, quæ dicuntur infra 12. de illo arreptitio, qui mutus dicitur.

Quomodo dæmon poteſt facere hominem mutum dato, quòd faciat arreptitium aliquando mutum. Quæſt. CLI.

SED quæretur quomodo dæmon poteſt facere hominem mutum, dato quòd dæmon faciat interdum arreptitium mutum.

Dicendum, quòd locutio fit per motum localem, ſcilicet per motum linguę, & aliorum organorum a quibus naturaliter vox articulatur. dæmon autem poteſt ad nutum ſuum mouere localiter naturam corporalem, niſi Deus impediat, & ſic pōt mouere linguam hominis ad formandum diuerſa verba, ſicut arreptitij interdū loquuntur idiomata eis ignota, quæ neſciunt proferre, nec intelligere cum non arripiuntur, & iſta eſt probatio neceſſaria, quòd tales ſint arreptitij, quia talis locutio cum ſit ordinata non poteſt fieri, niſi per aliquem intellectum, quia ſolius intellectus eſt ordinare. non fit tamen per intellectū arreptitij, quia ipſe talia non nouit, ergo fit per intellectum Angeli, vel dæmonis, & ſic vtroque modo eſt arreptitius, quia organa ſua ab alio arripiuntur, & pręter voluntatem eius mouentur, & tamen non ſolemus arreptitios vocare, niſi eos q a dæmone arripiūtur, quia Angeli non ſolent iſta facere, ſicut ergo dæmon poteſt linguam hominis varie mouere contra volūtatem hominis, vel pręter illam, poterit a fortiori tenere illam ne moueatur, quia hoc facilius eſt. nā ad hoc ſola poteſtate motiua indiget, ad illud autem indiget poteſtate, & etiam arte formandi voces, & hoc modo dæmon facit hominem mutum, alia etiā maiora poteſt: nam interdum mouet membra hominis, ita fortiter, ꝙ vnus homo pugnando prævaleat contra multos, ſicut patet Actu. 19. de arreptitio, qui inuaſit adiuratores, & vulneratos nudoſque fugere compulit, & ita dicitur præcedenti capitulo de duobus arreptitijs, quòd erant ſęui nimis, ita vt nemo auderet tranſire per viam, poteſt etiam dæmon elidere hominem in terram, & cogere ad ſtridendum, & ſpumandum. Marc. nono. Etiam poteſt cogere hominem ad vulnerandum ſeipſum, ſicut patet de illo, qui arripiebatur a legione dæmonum. nam ſeipſum lapidibus concidebat. Mar. 5. facilius ergo poterat eū mutum reddere.

Quare turbæ dixerunt, nunquam sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Et quod Christus subito miracula faciebat non sic autem prophetæ.
Quæst. CLII.

QVAERETVR quare turbæ dixerunt, nunq̃ sic apparuit in Israel, quando sanauit Christus mutum. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, qa nunquam visum fuerat, ꝙ aliquis arreptitius, qui redderetur mutus per dęmonem, fuisset aliquando sanatus, licet multi fuissent inter Hebręos, ita dicit Nic. & verum est, ꝙ in veteri testamento nemo legitur de arreptitijs fuisse curatus, non solum de mutis, sed etiam de loquentibus, sicut de Saule legitur, ꝙ arripiebatur a dęmone. 1. Regũ. 16. & tunc prophetabat in medio domus suę. 1. Reg. 18. & nunquam legit fuisse curatus, sed solum alleuiabatur, quando Dauid canebat in cithara coram eo. 1. Reg. 16.

Sed hoc non multum stat, quia licet non fuisset visa talis curatio fuerat visa alia, quæ iudicabatur maior apud Iudæos. s. suscitatio mortuorum, quia Elias, & Eliseus mortuos suscitauerant. 3. Reg. 17. & 4. Reg. 4. non ergo diceretur propter istud solum, ꝙ nũquam apparuit sic in Israel, maxime, quia Christus fecerat alia, quæ iudicabantur maiora, vt suscitare filiã archisynagogi, supra in litera, & ibi non fuit dictum hoc. Si autem dicatur, ꝙ fuit, quia iam præcesserat suscitatio mortuorum in veteri testamento.

Dicetur, ꝙ nunquam præcesserat curatio paralyticorum, & tamen quando Christus curauit paralyticum supra in litera non dictum est, nunquam sic apparuit in Israel, ideo non videtur ista fuisse causa. Aliter potest dici, & melius, ꝙ hoc nõ fuit propter istud miraculum solũ, quod nunc Christus fecit, sed simul pp omnia, quæ fecerat, & specialiter propter modũ faciendi, quia licet ipse solum faceret talia qualia alii fecerãt, esset admirabilis, nemo. n. taliter miracula faciebat, sed premissis multis orationibus, & cum magna difficultate, vt patet in Elia, & Eliseo, Christus autem subito omnia faciebat, non orans, sed solum iubens: & eodem modo mirabantur de modo suo docendi, quia docebat, vt potestatem habens, & non, sicut Scribę, & Pharisæi, supra 7. Etiam Christus multa miracula faciebat, Prophetę autem veteris testamẽti fecerunt rarissima, propter istas duas ergo excellentias dicebant nunquam sic apparuit in Israel, s. qui talia & tanta, & taliter faceret, sic dicit Chry. præponebant quidem eum cæteris, non quia curabat solum, sed quoniam facile, & velociter, & infinitas ęgritudines, & insanabiles sanabat, & ideo propter hoc nõ solum præponebant eum omnibus præcedentibus, sed etiam dicebant eum esse Messiam pp magna miracula infra 12. & stupebant oẽs turbę, & dicebant, nũquid hic est filius Dauid? & hoc, quia putabãt, ꝙ Messias non posset facere plura signa, quam ipse faciebat. Ioan. 7. Christus cum venerit nunquid plura signa faciet, quam quę hic facit? q. d. non videtur ꝙ quisquam plura facere possit,

Quare Pharisæi dixerunt in principe dæmoniorum eijcit dæmones. Vbi quod dæmon non potest mortuos suscitare, nec leprosos mundare, nec paralyticos sanare, nec si posset faceret, quia nulli prodesse vult.
Quæst. CLIII.

QVAERETVR quare Pharisęi dixerunt in principe dęmoniorum eijcit dęmones. Dicendum, ꝙ Pharisæi mouebantur ad hoc ex inuidia, oderãt. n. Christum, & persequi eum volebant pp multa, vt ostensum est supra q. 52. & quia turbę valde laudabant

F eum, dolebant nimis Pharisæi, & sic oportebat, quòd murmurarent, sic dicit Chryso. hoc autem maxime Pharisæos contristabat, quoniam omnibus eum præponebant non solum his, qui tunc erant, sed etiã his, qui nunquam geniti fuerant in Israel, vnde Pharisęi concitati detrahebant. Erat autem modus Pharisæorum, ꝙ si aliqua ratione, vel auctoritate poterant infirmare, vel obumbrare facta Christi, nitebantur hoc facere, sic fuit quando dixit paralytico remittuntur tibi peccata, quia volebant ostendere eum esse blasphemum supra in litera, & Mar. 2. & quando cum Publicanis comedebat, & etiam de ieiuniis arguebant eũ sub quodã colore sanctitatis supra in litera, cum vero nullum colorem habebant, nec poterant negare facta Christi, quia erant publica, & sine colore illa in-

G crepabant, sicut nunc dicentes, ꝙ in potestate dæmonum eiiceret dęmones, sic dicit Remigius, Scribę, & Pharisæi facta domini negabant, quę poterãt, & quæ non poterant in sinistram partem interpretabantur secundum illud Psalm. 65. in multitudine virtutis tuę mentientur tibi inimici tui. s. Pharisęi, qui erant ęmuli Christo viderent multitudinem virtutis eius. i. magnitudinem miraculorum, non potentes illa negare mentientur. i. dicent, ꝙ non facis a teipso, sed dæmones hoc faciunt.

Putauerunt autem Pharisęi habere colorem ad hoc. s. ꝙ inter dęmones est ordo quidam principatus, & sunt quidã maiores alijs in virtute actiua, possunt que eos deprimere, & ita ille, qui est princeps summ⁹

H inter dæmones, cum esset potentior omnibus poterat illos de corporibus expellere, & ita dicebãt, quòd Christus habebat aliquem dęmonem familiarem sibi qui erat princeps omnium, & in virtute illius Christus dæmones expellebat. i. ꝙ ille dęmon volens fauere Christo expellebat cęteros dęmones de corporibus, ita vt Christus videretur hoc agere, sed non faciebat.

Sed istud motiuum erat valde friuolum, & destruxit illud Christus multis rationibus infra 12. non enim habebat colorem, quia etiam siquis vellet credere, ꝙ vnus dęmon alium expellebat, tñ alia Christi miracula non poterant dæmoni ascribere, qa dęmon mortuos non suscitat, leprosos non mundat, para-

I lyticos non sanat, quæ omnia Christus faciebat, nam dæmon ista non potest, & si posset non faceret, quia inuidus est, & nulli prodesse vult, sed nocere, sic dicit Chryso. eorum autem dicto, quid est demẽtius? Christus. n. non solum dęmones eiiciebat, sed & leprosos mũdabat, & mortuos suscitabat, & peccata soluebat, quę dæmon, nec posset facere, nec vellet. multa alia motiua sunt adhuc, necesse ergo erat, ꝙ attribuerent Christo aliqua miracula diuinitus facere, & si vnum faceret diuinitus omnia sic facere poterat, & sic iniustum est attribui aliqua opera eius dęmoni, cũ nullũ opus eius appareat, quod necesse sit attribui dæmoni, & multa appareant, quæ necesse sit attribui Deo.

Item valde excæcati sunt Pharisęi dicentes, ꝙ prin-

K ceps dæmoniorum eijciebat dæmones de corporib⁹, nam si ex inuidia volebant Christo detrahere, poterant minus male dicere, quòd Christus non excludebat violenter dæmones de corporibus, nec etiã princeps eorum eos excludebat, sed quia Christus erat cultor dæmonum fauebant ei dæmones, vt sic videretur aliquid agere, & tunc non starent contra eos argumenta, quæ Christus fecit, quia illa procedũt principaliter ad ostendendum, ꝙ dęmon nõ eiicit dęmonem: ostenderunt ergo se inuidere Christo, & detrahere ei nesciuerunt, licet etiam ista detractio nõ erat efficax, & tamen erat magis apparens, quam illa, quam ipsi dixerunt, de hoc tamen, s. an possit dęmon expel-

expellere dæmonem, & de principatu eorum, & similibus dicetur, infra 12. vbi ponitur simile miraculum. *Et circuibat.* Hic ponuntur multa miracula in generali vt non oporteat omnia in particulari enarrare, istud autem ponunt tres. s. Matth. hic, & Mar. 6. & Luc. 13. Et dicitur. *Circuibat Iesus ciuitates omnes.* i. discurrebat p omnes ciuitates terræ Iudæorum, nam ad terrã Gentilium, aut Samaritanorum non ibat, quia ipse hoc vetuit discipulis seq. c. s. in viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. *Et castella.* Ciuitates sunt loca maiora, & castella sunt minora loca, quæ tamen sunt murata, loca autem non murata non vocantur castella, sed villę, aut vici, vel rura, aliquando tamen castellum vocatur magna ciuitas, sicut Ierusalem erat metropolis terræ Iudęorum, & tamen vocatur aliquando castellum, vt cum Christus dixit, ite in castellum, quod contra vos est, infra 21. & Mar. 11. & Luc. 19. & apparet ibi, ꝙ loquitur de Ierusalem. *Docens in synagogis eorum.* Ille erat locus ad prædicandum, & per hoc apparet, ꝙ Christus non prædicabat Gentilibus, quia illi non habebant synagogas, sed soli Iudæi. *Et prædicans euangelium.* In hoc apparet, ꝙ non prædicabat doctrinam legis veteris licet obseruaret legem veterem, sed euangelium prædicabat. *Regni.* i. quod ducit ad regnum ęternum, quia in hoc denunciatur nobis regnum ęternum, quod autem esset istud euãgelium declaratum est supra 4. c. q. 80. non. n. erat aliquod de quatuor Euangeliis, quę habemus, quia nullum eorũ tunc scriptum erat, immo id qđ Christus prædicauit, & fecit scripserunt Euangelistæ, sed illud, quod Christus prædicabat euangeliũ vocat, quia hominibus annunciabat vitam ęternã. *Et curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Postquam prædicabat miracula faciebat ægritudines sanãdo. vocatur aũt languor infirmitas grauis, & diuturna, sicut sanauit paralyticũ, qui fuerat 38. annis in ægritudine. Io. 5. & mulierem, quæ curua fuerat annis 18. Luc. 13. & mulierẽ fluẽtem sanguine, quæ 12. annis hoc passa fuerat supra in litera, & Mar. 5. & Luc. 8. infirmitas autem est morbus parui temporis, sicut sunt febres acutę, & istas etiam sanabat, sicut socrum Petri, quæ magnis tenebatur febribus sanauit, præced. c. & Mar. 1. & Luc. 4. & in vtroque erat miraculum, nam etiã in paruis febribus, ꝙ sanaret eos solo tactu miraculum erat vt ostensum est præced. c. q. 44. sicut dicit glo. languorem vocat diuturnam infirmitatem, infirmitates autẽ leues morbos,

Vel potest dici, ꝙ languor dicatur proprie ægritudo, quæ prouenit ex mala habitudine corporis, vt febris, hydropisis, paralysis, lepra, fluxus sanguinis, & similia: infirmitas autem sit debilitas, vel impotentia, quæ est sine aliqua mala qualitate, sicut esse claudum, vel cęcum, & ita de similibus etiam mutilatum esse, omnia. n. hæc Christus sanabat.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. CLIIII.

QVAERETVR an sint ista continuata ad præcedentia. Dicendum videtur, ꝙ sic, quia ab ordine literæ nunq est recedendũ sine causa, & tamen hic nulla apparet, ideo dicendũ est, ꝙ sit ordo rectus.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ istud non potest eẽ continuatum ad præcedentia, nec discontinuatum, ita ꝙ sit recapitulatio, vel anticipatio, quia cum euangelium sit historia quædam, accipitur continuatio, & discontinuatio partium eius per respectũ ad tẽpus. i. quid prius factum est, vel dictũ, & qđ posterius, istud tamen non potest esse, nisi inter particularia. i. inter ea q̃ semel tantũ facta sunt, si autem aliquid sit, ꝙ semp durat illud non pt continuari ad aliquã partem, nec discontinuari, sed vbicunque esse pt, quia cum oĩbus partibus simul est, sicut si Mat. diceret Christus quotidie orabat, vel quotidie docebat discipulos, istud. n. in quacunque parte euangelii poni poterat, quia cum oĩbus simul est cũ semp duret, iõ in talibus nõ pt dici, ꝙ sint continuata, nec discontinuata, sed vtrunq; bene sunt, vnde isti tres Euangelistę in diuersis partibus historiæ posuerunt. s. non omnes in eodem loco, nam ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 13.

Quare Christus circuibat castella, & ciuitates prædicando.
Quæst. CLV.

QVAERETVR quare Christus circuibat castella, & ciuitates prædicando. Aliqui dicunt, ꝙ hoc erat ad excludendum opinionem erroneam, siue detractionem Pharisęorum. s. in principe dæmoniorũ eijcit demones, nam demon est superbus, & si offenditur non vult iam benefacere, sed nocet, Christus autem post iniurias, & detractiones Pharisæorũ magis benefaciebat, quam prius, quia non desistebat curare infirmos, sed potius circuibat omnia loca prædicans, & curans infirmos, & sic apparebat, ꝙ non agebat incitante dæmone, nec per virtutem eius, sic dicit Chry. voluit dominus ipso facto accusationem redarguere Pharisæorum dicẽtium in principe demoniorum demonia eijcit, dæmõ. n. conuitium passus non benefacit, sed nocet eis, qui eum non honorant, dñs aũt ɔ̃rium facit, qui post conuitia, & contumelias nõ solum non punit, sed ẽt nec increpuit immo bñficia præstitit. Secundo fuit, vt innuat nobis, ꝙ lęsi nõ desistamus a beneficiis, quæ impendere solebamus, quia qui pp Deum agit, ẽt si lędatur non desistit, qui vero propter homines desistit, sic dicit Chry. in hoc erudit nos accusatoribus nostris retribuere nõ accusationes sed beneficia, qui. n. post accusationem desistit a beneficio, monstrat ꝙ pp hoĩum laudes benefacit, si vero propter Deum benefacit conseruis, quidquid illi fecerint non desistit benefaciens, vt maior sit merces.

Tertio potest dici, & melius, ꝙ Christus faciebat hoc ex intentione finis sui, quia ipse venerat, & ad prędicandum, & ad redimendum nos: redemptio autem vno die solum fieri debebat. s. quando moreretur, reliquum autem tempus suum ad prædicandum erat, & ideo dicebat se ad hoc missum quasi hoc solũ esset opus suum, vel istud principale, sic dicitur Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicẽ. ad hoc. n. veni, & Luc. 4. dicitur alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia ideo missus sum, prædicabat autem Christus per omnes ciuitates, quia volebat omnibus Iudęis prædicare, & quia non poterant omnes commode conuenire ad audiẽdum ipsum si maneret semper in vno loco, ad alleuiãdum labores eorum voluit ipse discurrere per omnes ciuitates. Et hoc erat circuire ciuitates, & propter hoc nolebat Christus manere lõgo tempore in aliqua ciuitate, sed postquam ibi aliquantum prædicasset, & miracula fecisset, ita vt ad omnes de loco illo posset sufficienter peruenire cognitio verbi sui, & ostensio signorum recedebat de vrbe illa, sic enim fuit in Capharnaum, vbi multa miracula fecerat, & cum quadam die diluculo nescientibus ciuibus recessisset, secutæ sunt eum turbæ, & detinebant ipsum, vt reducerent in Capharnaum, ille autem dixit, alijs etiam ciuitatibus oportet me euangelizare. Dicitur etiam, quòd circuibat ciuitates, & castella, idest loca parua, & magna, in omnibus enim locis prædicabat nõ distinguẽs an essent parua, vel magna, quia non prædicabat ad

laudem hominum, quam in solis magnis locis consequi posset, licet ad vtilitatem fidelium, ideſt eorum quos ad fidem vocare volebat, & quia in quolibet loco erant aliqui quibus poterat verbũ ſuum prodeſſe ſicut ipſe nouerat, in omnibus locis prædicabat, ſiue magnis, ſiue paruis, ſic dicit Hieronymus ſuper Matthæum, vides autem, quòd æqualiter, & vicis, & vrbibus, & caſtellis, ideſt magnis, & paruis Euangeliũ prædicauerit, vt non conſideraret nobilium potentiam, ſed ſalutem credentium, & dato quòd aliquis locus eſſet in quo Chriſto prædicante nullus per verbum eius cõuerteretur, adhuc prædicare volebat, vt eſſent inexcuſabiles; & ideo per totam terram continue diſcurrebat, ideſt ſi nunc exiret de vno loco ad viciniorem locum ibat, & prædicabat ibi, ſic dicitur Marco primo capitulo, quando Chriſtus exiuit de Capharnaum dixit diſcipulis, eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicemus.

Quare Chriſtus prædicabat in ſynagogis. Et quare Eccleſia prohibet occultas prædicationes.
Quæſt. CLVI.

QVAERETVR quare Chriſtus prædicabat in ſynagogis, nam ſemper dr̃ de eo, ꝙ prædicabat in ſynagogis, vt patet hic, & Mar.1. & Luc.4.

Dicendum, ꝙ hoc faciebat Chriſtus. Primo ꝑꝑ cõſuetudinem Iudæorum, nam in ſynagogis prędicationem audire ſolebant, ſic dicitur Actu.13. ꝙ Paulus, & Barnabas intrauerunt ſabbato in ſynagoga, & poſt lectionem legis, & prophetarum principes ſynagogæ dixerunt eis, viri fratres ſiquis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem dicite, & tunc Paulus prædicauit, & rogauerunt eum, ꝙ ſequenti ſabbato prædicaret, & ita fecit.

Secundo fuit, quia ſynagoga erat locus publicus, cum omnes Iudæi conuenirent illuc ad orandum, & audiendum doctrinam legis, ſicut nũc in eccleſia fit; & ideo hypocritæ, qui volebant opera ſua laudari ab hominibus in ſynagogis orabant, vt viderentur ab hominibus ſupra ſexto cap. cum oratis non eritis, ſicut hypocritę, qui amant in ſynagogis orare, vt videãtur ab hominibus. Chriſtus autem volebat multitudini prædicare, ideo in ſynagogis conuenientius, quã alibi prædicabat.

Tertio fuit ad confirmationem doctrinæ ſuæ, quia ipſe erat Meſſias in ſcriptura promiſſus, & ideo vtebatur aliquando auctoritatibus ſcripturę ad oſtendendum ſe eſſe illum, ſic enim ipſe dixit Io.5. ſcrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illę ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, in ſynagoga autem legebantur iſtæ ſcripturę, quia in omnibus ſabbatis legebatur lectio de libris Moyſi, & de libris prophetarum, ſic dicitur Actuum 15. Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in ſynagogis, vbi per omne ſabbatum legitur, & poſt lectionem iſtam fiebat prædicatio. Act.13. vt ſupra dictum eſt, & ita Chriſtus ex lectionibus recenter lectis poterat oſtendere ſe eſſe Meſſiam, quia non indigebat longa admonitione ad reducendum populum in memoriam eorum, quę lecta fuerant, ſed poterat dicere iſta ſcriptura, quã nunc legiſtis intelligitur de me, ſic fecit ſemel in Nazareth, in ſynagoga, & traditus eſt ei liber Iſai. legitque in illo loco, ſcilicet ſpiritus domini ſup me, &c. & dixit hæc ſcriptura completa eſt hodie in auribus noſtris. Luc. quarto, ideſt intelligitur de me, erat ergo conueniẽs ei prædicare in ſynagogis, & maxime faciebat hoc diebus ſabbatorum, quia tunc conueniebant ad ſynagogam omnes Iudæi, & ideo Chriſtus conſueuerat

F in omnibus ſabbatis intrare ſynagogam ſimpliciter. eo.c. intrauit ſecundum conſuetudinem ſuã die ſabbati in ſynagogam.

Quarto fuit ad tollendum ſuſpitionis locum, quia ſynagoga locus publicus erat, & quidquid Chriſtus diceret ab omnibus videretur, vnde non poſſet imponi ei, ꝙ dixiſſet aliquid falſum, vel ſcandaloſum, quia totus populus teſtis erat, ſic enim Chriſtus reſpondit Io.18. pontifici quærenti de diſcipulis eius, & doctrina. ſ. ego palam locutus ſum mundo, ego ſemper docui in ſynagoga, & in templo quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus ſum nihil, interroga eos qui audierunt. Propter hoc autem nunc prædicatio publice fit, vt non detur occaſio volentibus ſeminare errores in fide, quod fieret ſi in occulto prædica-

G tio fieri poſſet, & ob hoc eccleſia vetuit conuenticula occulta, in quibus de fide docetur, extra de hære. cap. cum ex iniuncto, interdum tamen Chriſtus prædicabat extra ſynagogam. ſ. in campo, & hoc qñ cõueniebat ad eum multitudo magna, ita vt non caperentur in ſynagoga, nec in aliqua domo, ſic dicitur Marc.1. ita vt iam non poſſet in ciuitatem introire, ſed foris in deſertis locis eſſe, & conueniebant ad eum vndique, & ſic aliquando etiam in campo pręmultitudine turbæ non poterat prædicare, quia irruebãt in eum, ſed intrabat in mare, & de nauicula docebat turbas exiſtẽtes in littore. Luc.5. & infra 13. & Mar.4.

H *Quomodo Iudæi permittebant Chriſto prædicare Euangelium, cum ipſe eſſet Iudæus. Et quod ipſe nunquam legem Moyſi prædicauit, nec debuit prædicare. Et duo principalia quæ in Euang. continentur.*
Quæſt. CLVII.

QVAERETVR quomodo Iudęi permittebãt Chriſto prædicare euangelium, quod ad legem nouam pertinet, cum ipſe Iudæus eſſet, & viueret ſecundum legem Moyſi.

Dicẽdum, ꝙ Chriſtus tota vita ſua ſeruauit legem Moyſi ne Iudæis præſtaret cauſam iuſti ſcandali. ſi. n. legem non cuſtodiret poterant eum repellere dicentes, ꝙ non erat Meſſias eorum, & quia hoc erat aliqua-

I liter veriſimile, generaret magnum ſcandalum in aĩo infirmorũ, maxime a principio antequã eſſet cognitus, quia nemo vellet eum audire ſi legem non obſeruaret, nam non putarent eum eſſe a Deo, & daretur magna occaſio, & color murmurationi Iudæorũ, nã dixerunt Phariſęi. Io.9. hic homo non eſt a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit, & tñ falſum erat, quia nõ violabat ſabbatũ ſanando cęcos, & tñ murmurabãt, a fortiori ergo murmurarent, ſi Chriſtus aperte legẽ violaret, obſeruauit ergo eam, nũquam tamen Chriſtus legem prædicauit, ſed Scribæ, & Phariſæi prædicabãt illam, ideo dicitur infra.23. ꝙ ſuper cathedrã Moyſi, ſederunt Scribæ, & Phariſęi. i. ſuper cathedrã in qua docetur, & prædicatur lex Moyſi, ſic dicitur Act.15.

K Moyſes habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, ratio huius fuit, quia ſi Chriſtus ꝑdicaret aliqñ legem Moyſi per hoc innueret illam eſſe ſeruandam, & tñ ipſe venerat ad imponendum illi finem, vt inciperet nouum teſtamentum, ergo nõ debuit illam prædicare, rõ dr̃iæ inter obſeruationem, & prædicationem fuit, quia obſeruatio eſt ad ſeipſum, ꝑdicatio autem ad alterum, non. n. prædicatur, niſi vt audientes faciant oĩa, q̃ prędicantur infra.23. ſuper cathedram Moyſi ſederũt Scribæ, & Phariſæi, oĩa quæcunque dixerint vobis facite, obſeruatio aũt legis eſt ſolum pro ipſo obſeruante, ideo licet Chriſtus obſeruaret legem, nõ admonebat reliquos, ſic facere, ſi aũt prædicaret eam, admoneret illam obſeruari, ideo nõ debuit

debuit eam prędicare, sed solum obseruare. Sed obijcietur, quia oĩs operatio Christi est instructio nostra, ideo ipso obseruante legem ēt nos obseruare dēmus. Dicendum, ꝙ si nunq̃ fuisset per eum, vel per Apl̃os contrarium prædicatum oportebat seruari legem, sicut ipse seruauerat, & tñ postea per Apostolos contrarium diffinitum est, qui a Christo acceperunt, & ꝑ Spũm Sanctum id, quod prædicare deberēt, ideo nos non obseruamus legem, secus aũt est si Christus prædicasset aliqñ legem esse seruandam, quia postea non liceret alicui contrarium prædicare, nunq̃ aũt Christ⁹ prædicauit legem. Euangelium aũt prædicauit, quod erat principium noui testamenti, & Iudæi nõ poterãt Christum arguere pro hac prædicatione. Duo.n.continentur in euangelio.s.aliqua pertinentia ad operationem, & aliqua ad fidem. De primis non poterant Iudæi arguere Christum, quia non continentur in euangelio præcepta aliqua cæremonialia, vel iudicialia, sed solũ moralia, quæ sunt iuris naturalis, & ad ista erant obligati Iudæi ēt si Christus non prædicaret illa: per ista ēt non tollebatur lex Moysi, quia ius naturale cũ oĩ iure positiuo stat diuino, vel humano, Christus ēt non prædicabat aperte legem non esse seruandam, quia licet non iuberet eam seruari ēt non iubebat illam transgredi, stabat ergo euangelium quãtum ad operationes sine calumnia. De pertinentibus ad fidem Christus nihil prædicabat, nisi ea, quæ iam præsupposita erant a Iudæis, & insuper volebat ostendere se esse Messiam, & esse Deum, & licet hoc verbis aptis non diceret per quędam tñ ęqualentia dicebat, vt oñsum est supra q. 70. & istud per facta confirmabat, & de hoc Iudæi aliqñ calumniabantur ei, ꝙ filiũ Dei se faceret Ioã.5.& 10. non ergo erat aliquid, ꝙ Iudæi possent calumniari Christo prædicante euangelium, maxime, quia proprie euangelium (vt hic accipitur) non est nisi annunciatio de vita ęterna. s.ꝙ oēs habituri erant vitam ęternam, hoc enim specialiter Christus annunciauit, nam Iudæi ante eum nesciebant aliquid determinatũ de vita ęterna, nec de statu hoĩum post mortem eo, ꝙ scriptura veteris testamenti obscure de hoc loquebatur, ita vt essent opiniones inter Iudæos. Nam Saducęi dicebant non esse resurrectionem, nec angelos, nec dęmones, Pharisęi aũt dicebãt esse resurrectionem infra 23.& Act.23. & tolerabañt istæ duę opiniones inter Iudæos ex quo apparet, ꝙ Iudæi non erant certi, an post mortem esset resurrectio aut aliquid boni, vel mali, quia alias non sustinuissent, tam destabilem hęresim Saducęorum: erant ergo incerti: Christus autem certificauit de hac re apertissime prædicans vitam ęternam, & pœnam æternam, & extremum iudicium, & finē sęculi infra 24. & 25. & istud est, ꝙ quotidie prędicabat, ideo dicebatur prędicare euangelium.i.annunciare vitam æternam, qđ solus ipse fecit, nam ante eum nemo, ita aperte fecerat, & ideo vocatur istud euãgelium regni.i.regni cęlorum, vel regni Dei, sicut dicitur supra 4. & Marc.1, sic dicit Remig.ꝙ intelligendum est esse euangeliũ, regni Dei, istud quod Christus prædicabat, lex autem Moysi non vocatur euangelium, quia suis obseruatoribus non promittebat aperte bona cęlestia, sed terrena: Christus autem bona cęlestia annunciabat, & ista iubebat annunciare discipulis, seq.c.euntes prædicate dicentes appropinquabit regnum cœlorum, istud autem erat euangelium de quo non tristabantur Iudęi, sed potius gaudebant, quia annunciabantur eis bona futura, & ēt Pharisęi ipsi qui erant valde inimici Christi, gaudebant de hoc, quia concordabat Christus positioni eorum de resurrectione, & destruebat hæresim Saducęorum negantium resurrectionem, infra 22. nemo ergo calumniabatur ei pro hoc, cętera autem, quæ Christus prędicabat non erant proprie euangelium, inquantum tñ siue essent de fide, siue de operationibus omnia dirigebant hominem ad vitam æternam, quam ille prędicabat, vocatur euangelium per attributionem, sicut ea, quę ad militem pertinēt siue arma, siue equus vocantur militaria per attributionem ad ipsum militem, vt colligitur. 1. Eth.c.9. & ita oēs quatuor libros de Christi gestis scriptos euangelia vocamus, quia in eis quidquid continetur, siue de dictis, siue de factis eius ad vitã ęternã nos dirigit, an tñ sint alij libri, qui debeant vocari euangeliũ, siue in veteri, siue in nouo testamento, declaratum est supra in prologo Auctoris q.24.& 25.

Quare Christus curabat omnem ægritudinem.
Quæst. CLVIII.

QVAERETVR quare Christus curabat omnem ęgritudinem, & languorem. Dicendum, quòd hoc faciebat. Primo ad cõfirmationē dictorum suorum, nam doctrina Christi erat de eis, quę non apparent.s.de vita ęterna, quæ nondum videtur, sic dicitur 1.Io.3. nondũ apparuit quid erimus, cũ aũt apparuerit similes ei erimus.i.nõdum apparuit beatitudo in qua erimus, & quia ista ēt excedunt rõnem humanam, oportebat, ꝙ probarentur per argumenta, quæ essent super rõnem humanam, & ista sunt diuina testimonia manifestata per miracula: necesse ergo erat, quòd Christus faceret miracula. Secundo fuit ex mĩa, quia miserebatur eis quos videbat ęgros, maxime si fidem haberent, & sanabat eos etiã si non esset hoc necessarium ad confirmationem doctrinæ suę.

Quare in omnibus locis miracula faciebat Christus.
Quæst. CLIX.

SED dicetur quare in omnibus locis miracula faciebat, quia sufficiebat fieri in quibusdam. Dicendum, ꝙ Christus in quibuslibet locis ꝑdicabat cum circuiret ciuitates, & castella, vt dr̃ in lr̃a, in quolibet aũt loco erant aliqui, qui non audierant eum prius, nec viderant miracula facientem, ideo ꝑꝑ illos necessaria erant miracula ad hoc, ꝙ crederent, etiã quia in singulis locis erãt aliqui ęgri, quibus Christus miserebatur, ideo sanabat eos.

Quare Christus sanabat ægritudines post prædicationes.
Quæst. CLX.

SED dicetur quare Christus sanabat ęgritudines post prædicationem, quia dr̃ hic prędicans euãgelium, & curans oēm languorem. Dicendũ, ꝙ hoc faciebat ad cõfirmationem verborum suorum, quia dicebat prius de vita æterna, & de eis, q̃ agere debebant homines, vt illuc peruenirent, & tũc faciebat miracula, quasi diceret, vt videatis, ꝙ omnia, quæ dixi vera sunt aspicite opera, talem.n.modũ De⁹ dederat Iudæis ad cognoscendum veros Prophetas. Deute.18.& istud est confirmare dicta, sic dicit̃ Mar. 16. illi autem prędicauerunt, vbique Deo cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis, & ita si aliqui nolebant credere verbis credebant saltē miraculis, sicut Christus dixit Io. 5. si mihi non creditis, operibus credite, sic ēt dicit Hiero. super Matth. ideo post prædicationem, & doctrinam curabat oēm languorem, & omnem infirmitatem, vt quibus sermo non suaserat, opera suaderent.

Quare tot Christus miracula faciebat.
Quæst. CLXI.

SED dicetur dato, ꝙ in singulis locis miracula faceret, quare tot faciebat? Dicendum, ꝙ primo hoc faciebat ad ostendendum differentiā inter se, & Prophetas antiquos, nam illi miracula fecerant, & tamen pauca, cū autem Christus tot miracula faceret apparebat maior eis, & ideo turbę admirabantur dicentes, nunquā sic apparuit in Israel, idest qui talia faceret supra in litera, vt dicit Chrysost. præponebant eum cęteris non solum, quia curabat, sed quia facile, & velociter, & infinitas ęgritudines, & insanabiles sanabat, si autem pauca miracula fecisset, reputatus fuisset solū, vt vnus de prophetis antiquis. Secundo, vt ostenderet potestatem infinitam in seipso. s. se esse Deum, nam si faceret pauca miracula, & aliquando oblatis sibi ęgris non sanaret eos appareret, ꝙ potestas sua esset limitata. s. aliquid posset, & aliquid non posset, vel appareret, ꝙ non habebat in seipso potestatem, sed ab extrinseco sibi ista cōcedebantur, & ideo aliqn̄ poterat curare ęgros, & aliquando non, & vtrunque ōndebat eum non esse Deum, cum aūt oēs oblatos sibi curaret, & nihil offerret ei, quod ipse non faceret, apparebat ꝙ potestas sua non erat limitata. Tertio fuit, quia Christus volebat ōndere se esse Mesiā. Iudęi autem credebant, ꝙ Messias futur⁹ esset excellentior oībus hoībus in virtute, & potestate, & ideo faceret plura miracula, q̄ prophetæ antiq. si Christus autem non faceret plura, quam illi, non crederetur Messias, nūc vero, quia multa faciebat putabatur Messias, infra 12. & obstupebāt oēs dicentes, nunquid hic filius Dauid. i. Messias. s. quia credebant, ꝙ Messias non posset plura miracula, quam ipse. Ioā. 7. de turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant. Christus cum venerit nūquid plura signa faciet, quam quæ hic facit? q. d. non poterit plura facere.

Quarto, quia turbę videntes miracula Christi portabant ad eum omnes ęgros, & debiles, & arreptitios vt sanaret eos, & quia cum fide accedebant videbatur quasi necessarium ex quadam ęquitate, ꝙ Christus omnes sanaret, cum ipse diceret, si potes credere omnia possibilia sunt credenti. Mar. 9. & non solum est hoc verum ad impetrandum pro nobis sanitatem a Deo, sed etiam ad hoc, ꝙ nos ipsi miracula faciam⁹, transferendo montes, & quidquid aliud voluerimus infra 17. & 21. & Mar. 11. omnes ergo istos cum fide accedentes Christus sanabat, si autem non sanaret illos putaretur, ꝙ non erat potens, & sic non crederet̄ esse Deus, nec Messias, sic patet Io. 11. quando Christus suscitaturus Lazarum turbauit seipsum, & infremuit spiritu antequam suscitaret illum, quod Iudæi videntes putauerunt, ꝙ non poterat eum suscitare, & dixerunt, non poterat iste qui aperuit oculos cęci nati facere, quòd hic non moreretur, sed hoc repugnabat intentioni Christi, qui ex operibus suis se eē Messiam, & Deum ostendere volebat. Ioan. 5. & 10. ideo omnes oblatos sibi sanare oportuit, siue haberent fidem, siue non. si. n. fidem haberent, videbatur iam, quasi debita esset sibi sanitas ex merito fidei, si autem fidem non haberent, ipse debuit eis fidem infundere, & sanare eos, ne crederetur, ꝙ ex defectu potestatis suę, & non ex defectu fidei illorum non sanaret illos, & ita fuit Marc. 9. de illo, qui dixit Christo, si quid potes adiuua nos misertus nostri, & Christus dixit, si potes credere omnia possibilia sunt credenti, & hoc dicens infudit ei fidem, vnde illico dixit ille cum lachrymis, credo domine adiuua incredulitatem meā, in quo ille ostendit iam non solum sanitatem, sed etiam fidem a Christo petere, cum diceret, quòd adF iuuaret incredulitatem suam. i. suppleret, quod ei deerat dando sibi completam fidem, ista autē fuit causa potissima. quare Christus multos sanabat, nam multi offerebantur ei, semel. n. in Capharnaum tota ciuitas erat congregata coram Christo, & obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus, & sanauit omnes quotquot erant in vrbe, præcedenti capitulo, & Mar. 1. & Luc. 4. iterum etiam venerunt de multis regionibus apportantes ei multos ęgros, & sanauit omnes supra 4. & sic etiam iterum infra 15. & ita quasi continue faciebat.

Quinto, quia Christus ex misericordia interdum sanabat aliquos, qui non petebant sanitatem, nec offerebantur ei, sicut Io. 5. de illo paralytico cui Christus dixit, vis sanus fieri? sic etiam fuit de cęco nato, cui nihil petenti Christus liniuit oculos, & sanauit eū. Io. 9. & ita de multis alijs, ideo oportebat, ꝙ Christus multa miracula faceret.

G

CAP. X.

VIDENS autem turbas misertus est eis, quia erant vexati, & iacentes, sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis. Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate
H ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

V*Idens autem.* Descripsit Matthęus in præcedentibus legis Euangelicæ dationem, vel eius confirmationem, hic describit eius p̄mulgationem. Et diuiditur in duo, quia p̄mo ponitur eius promulgatio apud propinquos. s. apud Iudæos. Secundo apud extraneos. s. gentiles. Prima in duas, quia primo lex ista promulgatur in verbis apertis. Secundo in verbis parabolicis, infra 13. Prima in tres, quia primo ponitur publicantium legem istam. s. Apostolorum institutio. Secundo dubitantiū
I confirmatio seq. c. Tertio impugnantium cōfutatio, infra 12. Prima in duas, quia primo ponitur institutionis causa. Secūdo ista institutio, ibi. *Et conuocatis.* Istud primum ponitur hic, & Marc. 6. & est quædam rō. s. quare Christus Ap̄los instituit quos ad prædicandū misit. s. quia vidit turbas iacētes, sicut oues sine pastore, & vt pastorē hērent misit discipulos suos ad illos. Et dr̄. *Videns autem turbas.* Istę erant, quæ sequebantur eum discurrentem per varia loca, vt audirent doctrinam eius. *Misertus est eis.* Scilicet pp labores suos, & iō voluit prouidere ne de cætero oporteret eos, tā grauiter vexari sequendo eum, quocunque iret. Et hoc, quia ipse mitteret discipulos, qui prædicarent eis in locis suis, & sic iam non vexarentur discurrendo.

K *Quia erant vexati.* s. sequendo Christum per varia loca, & non habentes ea, quæ sibi erant necessaria. *Et iacentes sicut oues non habentes pastorem.* s. iacebāt super terram, quia erant pauperes, & non habebant loca, in q̄bus hospitarentur, & ita abiecti erant nemine habēte curam de eis, sicut sunt oues non habentes pastorē. *Tunc dicit discipulis suis.* Hic incipit instituere eos, ꝙ eāt ad p̄dicandū, & istud ponitur hic, & Luc. 1. *Messis quidem multa.* Parabola est, vocat. n. messem ipsam multitudinem gentium. quibus Euangeliū prædicandum erat. *Operarij autem pauci.* Sunt operarij ipsi prædicatores, quia sunt messores qui colligunt messes de agris, vbi dispersæ sunt, & congregant in area, vt ibi excussis

sis granis a paleis ipsa grana colligantur in horreum, paleę autem crementur, vt dicitur supra.3.ita,& prædicatores congregant homines de variis erroribus ad aream.i.ad ecclesiam, vt ibi depositis variis infidelitatis erroribus in vnitate fidei maneant, ibique discernuntur grana a paleis,quia licet omnes credant, non tamen omnes boni sunt, quia rectitudinem operum non seruant, & isti cremabuntur in igne inextinguibili supra 3. *Rogate ergo dominum messis.* Nihil hic ponitur, nisi quædam excitatio discipulorum ad rogādū Deum,vt mittat prædicatores ad conuertendos eos, qui crediturí sunt. *Vt mittat operarios in messem suam.*i.vt mittat prædicatores ad prædicandum,& isti erant ipsi Apostoli quos Christus immediate misit.

An ista sint continuata ad præcedentia.
Quæst. I.

QVAERETVR an ista, quæ habentur hic sint cōtinuata ad præcedentia. Dicendum,ꝙ istud dubium potest esse de istis hic, quæ iam sunt exposita,vel de toto cap. nō.n.forte est idem de omnibus.ideo de illis,quæ hn̄r ab illo loco.s. & conuocatis. 12. &c. an sint continuata ibi dicetur: de his autem,quæ iam exposita sunt.

Dicendum,ꝙ continuātur ad præcedentia. Quod primo patet ex ordine literę cui semper standum est, nisi contrarium appareat. Secundo patet,quia litera videtur in se portare ordinem, nam supra dicebatur, ꝙ circuibat Iesus ciuitates,& castella prædicando.magna tamen multitudo turbarum sequebatur Christū prædicantem, Ioan.6.istam multitudinem Christus vidit nunc vexari per multos labores sequēdo eum, ideo dicitur videns Iesus turbas misertus est, & sic est eadem narratio continuata. Verum est tamen,ꝙ turbas sequi Christum erat quotidianum. Quod autem ipse misereretur ipsarum, & per hoc mitteret discipulos ad prædicandum illis semel tantum fuit.s.quando cępit eos mittere, & ideo non potest esse omnino cōtinuatum,vel discontinuatum ad immediata, quia illud quotidie fiebat, istud autem semel tantum, constat tamen,ꝙ istud factum est,quādo Christus circuibat ciuitates,& castella, tunc.n. vidit turbas sequētes se,& misertus est earum, misitque discipulos ad prædicandum.

Quare dicitur,quod Christus misertus est turbis,& de quo misertus est. *Quæst.* II.

QVAERETVR quare dicitur hic,ꝙ Christus misertus est turbis, & de quo misertus est. Dicendū, ꝙ misereri est de misericordia.s. compassio quædam de aliena miseria. Christus autem misertus est turbis,quia suę erāt, & nemo magis,quam ipse misertus est,quia non solum est cōpassus illis, sed etiam passus est pro illis. miserebatur autem de miseriis ipsorum. Meminimus enim Christum sępe fuisse misertum turbę, aliquando enim misertus est turbæ esurienti, infra.3.Mar.8.misercor turbæ;quia triduo me sustinent, nec habent quid manducent.aliquando autem miserebatur turbæ propter afflictionem ęgritudinum, & ideo sanabat omnes lāguidos supra quarto, & 15.capi. interdum autem miserebatur illis propter defectum doctrinæ, quia erant in variis erroribus,& desiderabant audire sanam doctrinam,& non erat qui doceret eos, & ideo ipse docebat eos. Marco sexto capitulo, scilicet vidit multā turbā,& misertus est super eos,quia erant, sicut oues non habentes pastorem, & cępit docere eos multa. Hic autem potest accipi, quod misertus est pro defe-

A ctu doctrinæ,vel pro afflictione laborum, vt dicetur sequenti quæstione.

Quomodo dicitur, quòd turbæ erant vexatæ.
Quæst. III.

QVAERETVR quomodo dicitur hic,ꝙ erant vexati.s.istę turbę. Dicendum,ꝙ potest intelligi vno modo,ꝙ in istis turbis erant valde vexati a dæmonibus, & variis ægritudinibus,& Christus miserebatur eorum,sic dicit Remigius, vexati quidem a dęmonibus, siue quia diuersis infirmitatibus,& languoribus erant attriti. Secundo potest intelligi forte de vexatione famis,quia erāt pauperes,
B & non haberent quid manducarent. Vtrunque autē est verisimile.De ęgris patet, quando veniebat turbæ ad Christum portabant ad eum omnia genera ęgrorum,quæ habebant, & proiiciebant ante pedes eius, ipse vero sanabat illos supra 4.& 15.

De vexatione famis patet,quia isti,qui veniebāt ad Christum pro maiori parte erant pauperes, cum in qualibet multitudine sint plures pauperes, quam diuites, & ita laborabant prę egestate in necessariis, & etiam quia interdum erant in quibusdā locis vbi non poterant habere cibos,sic dicitur infra.14. & Marc.6. desertus est locus,& hora iam præteriit, & ibi dicitur, ꝙ Christus saturauit turbam, ita poterat esse nunc. Quia tamen non sequitur in litera, ꝙ Christus nunc
C dederit cibos turbæ,nō videtur ꝙ misertus fuerit turbę de vexatione famis, quia miseratio Christi semper erat cum effectu, ideo si miserebatur prouideret de remedio contra miseriam,sed non prouidit dando cibos,ergo non erat ista miseria, quā nunc sustinebant pro qua dicuntur vexati. Item patet,quia infra 15.& Mar.8.vbi Christus dixit,misereor turbæ, dedit eis cibos. si autem hic misereretur eorum pro esurie dedisset eis cibos,& tamen non legitur hoc. Item patet, quia si misereretur eis, ꝙ essent vexati fame, diceretur aliquid,quod Christus fecisset, sed non dicitur, & ita maneret ista variatio insipida, & sine aliqua cōclusione,quod non est dicendum.maxime,quia in litera videtur poni aliud remedium istius vexationis, quod
D nullo modo pertinet ad famem. Tertio potest dici, quòd erant vexati variis erroribus.s. ex defectu doctrinæ,quia licet haberent sapientes,& legis doctores nō adhibebant diligentiam in docendo eos, nec etiam docebant vtilia, ideo erant vexati, & hoc videtur innui Mar.6.s.vidit multam turbam Iesus, & misertus est super eos,quia erant, sicut oues non habentes pastorem,& cępit docere eos multa,sed doctrina est cōtra miseriam ignorantiæ,ergo videtur, ꝙ vexatio sua erat per errorem,sic dicit Rabanus, vexati per varios errores,& iacentes, idest torpentes non nitentes surgere. Quarto potest intelligi de vexatione laborum sequendo Christum per varia loca,nam erant pauperes, & cum essent extra domos suas non poterant si-
E bi bene prouidere,tam de hospitiis, quam de aliis necessariis ad vitam, & ita sæpe manebant in campo nō habentes hospitia,& iacebant super terram.Christus autem misertus est eis in hoc. Et iste est proprius sensus,quia vexatio significat laborem corporalem, sicut erat itinerando,maxime pro mulieribus,nam nō solum sequebantur Christum viri,sed etiam fęminæ, & paruuli. Quod patet ĩ.14.& 15. vbi Christus in deserto saturauit turbas,& dr̄,ꝙ ibi erāt mulieres, & paruuli. isti autem fatigabantur valde itinerando, sicut Christus dixit infra.15. & Mar.8. si dimisero eos deficient in via, voluit ergo Christus prouidere vexationi eorum,& ad hoc instituit prædicatores qui irent ꝑ singula loca,vt non cogerent turbæ cū tanta difficul-

tate sequi Christum. Et patet, quòd iste sit sensus, quia remedium, quod Christus posuit fuit pro hac vexatione, nam dixit discipulis, messis multa est, & tunc instituit eos prædicatores.

Quomodo dicitur, quod erant turbæ, sicut oues sine pastore. Quæst. IIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd erant sicut oues sine pastore. Aliqui dicũt, quòd istæ turbæ erant, quasi sine pastore, nã pastores habebant, & tamen quia non proderant eis erant, quasi sine pastore, sic dicit Rabanus erant vexati per varios errores, & cum haberent pastores erant, quasi non haberent pastorem. Dicit autẽ Nicolaus, quòd hoc erat, quia sacerdotes, & Scribę, qui erant doctores eorum intenti auaritiæ non vacabant debito modo eorum doctrinæ, & hæc fuit occasio Christo mittendi Apostolos ad prædicandum. Et quod deterius erat, quòd non solum doctores eorũ non docebant ipsos, sed etiam impediebant eos sequi veram doctrinam Christi dicentes, quòd Christus nõ eẽt a Deo. Io. 9. & quod in Beelzebub eiiciebat dęmones præcedenti cap. & infra 12. sic dicit Chrysost. hic præcipua Iudæorum accusatio, quoniam pastores existẽtes ea, quæ luporum erant ostendebant, non solum enim non emendabant multitudinem, sed & nocebant eorum profectui, illis enim admirantibus, & dicentibus nunquam apparuit, ita in Israel, econtrario ipsi dicebant, quod in principe dęmoniorum eiicit dæmonia.

Aliter potest dici, quòd Christo dixit eos esse, sicut oues sine pastore. i. vexatos, & abiectos velut nullus de eis curaret, ea enim de quibus nemo curat cõtemnuntur, ita ẽt turbę cum essent fatigatę, & iacentes super faciem agri præ paupertate erant, quasi oues sine pastore. Christus autem erat pauper, quia non habebat vbi reclinaret caput suum supra 8. & Luc. 9. capit. ideo nõ poterat prouidere turbis de hospitijs, & alijs necessarijs, & ideo iacebant in agro, quasi nemo de illis curam ageret. Et iste est sensus magis literalis, quàm præcedens, nam licet doctores Iudæorum non vacarent doctrinæ debito modo, Christus discurrebat per loca, & prædicabat, & sic ipse suppleret defectum Iudæorum, quòd tamen si solus prædicaret oporrebat, quod sequerentur eum multi, & sic fatigarentur. ad euitandam istam vexationem misit discipulos, & sic dixit messis multa est, operarij vero pauci. i. oportet, quod multi eant ad prædicandum tantæ multitudini ne cogantur turbę discurrere per varia loca.

Quare Christus non fecit, quòd turbæ sequerentur eum sine labore itineris, & non deficere t ei necessaria ad vitam cum facere potuisset. Quæst. V.

QVAERETVR cum Christus posset prouidere turbę. s. quòd omnes sequerentur eum sine labore itineris, & non deficerent eis necessaria ad vitã, sicut dicitur Isa. 40. qui dat lapso virtutem, & sequit. qui sperant in domino mutabunt fortitudinem assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabũt, ambulabunt, & non deficient, quare non fecit sic?

Item, quia Christus iam similia fecerat dando cibum turbis in deserto infra. 14. & 15. nunc autem facere posset, & non esset opus alio remedio, & ipse solus prædicare posset omnibus turbis.

Item sic factum est per 40. annos in deserto. nam habuerunt Iudæi cibum de cœlo. Exo. 16. conseruauit etiam Deus vestes eorum, & calceamenta, vt non

F veterascerent ne rumperentur. Deute. 8. ita ergo nũc facere poterat.

Dicendum, quod Christus non debuit hoc facere. Primo, quia tunc sequerentur eum homines non desiderio prædicationis suæ, sed vt pascerẽtur ab eo, & hoc erat inconueniens, quia propter doctrinam debebant sequi, & non propter cibum naturalem, vñ cum Christus bis saturasset turbas in deserto concurrebant iam omnes ad eum propter cibum, sic ipse dixit Ioann. 6. quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. a fortiori autem si pluries Christus dedisset cibum turbis venirent ad eum solum propter cibum, non ergo debuit sæpe hoc facere.

G Secundo fuit, vt non putaretur habuisse initiũ propter fauorem, nam si dando cibum turbæ Christus prædicaret, & sic eum sequerentur, putaretur, quod non propter veritatem doctrinæ, sed propter cibũ quem præstabat fuisset introducta, hoc autem inconueniẽs erat.

Tertio fuit, quia Christus prædicabat fugere delectabilia huius sæculi, & assuescere rebus duris, quia etiam Apostoli prædicauerunt, quòd per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Actu. 14. non ergo debuit Christus assuefacere auditores suos ad delectabilia, & quietem, non ergo debuit eis cibum dare, & præstare, quod non fatigarentur in via.

Fuit autem conueniens, quod aliquando Christus daH ret cibum turbæ, sicut bis fecit, & hoc propter duo. Primo propter hoc, quia potestatem suam ostendebat, & tamen Christus voluit in omni genere miraculi ostendere potestatem suam, vt sic omnipotens crederetur.

Secundo fuit propter necessitatem, nam quando bis Christus dedit cibum turbæ erant in loco, in quo sine difficultate cibos habere nõ poterant. De primo patet infra 14. & Mar. 6. s. desertus est locus hora iam præteriit, &c. De secunda vice patet infra 15. & Mar. 8. s. non habent quid manducent, & si dimisero eos ieiunos deficient in via, aliàs autem quando necesse non erat fieri non debebat, sed magis humanitus proI uideri debebat, & quia poterat Christus laborem turbarum euitare sine miraculo discipulos misit ad prędicandum per varia loca, & quod turbę non sequerentur eum fuit melius hoc facere, quam miraculose turbas alere, & in via ducere, non enim erat satis rationabile, quod tota Christi vita, & operatio esset miraculum, quia hoc multũ præiudicaret veritati humanitatis, s. quia non crederetur forte esse verus homo, si omnia per miraculum faceret.

Ad primum dicendum, quòd Deus bene põt dare virtutem istam, non tamen erat opus in hoc casu, quod daret cum possit via humana prouideri, & cum dicitur qui sperant in domino mutabunt fortitudinẽ, verum est, quãdo eis fuerit opus, & sperauerint in Deo, K idest confidenter petierint ab eo, quod det eis robur corporale dabit sine dubio, quando tamen non est opus, non est sperare in Deo petere ista, sed tentare ipsum, ita erat in præsenti, ideo nõ datus est cibus, nec robur.

Ad secundum iam responsum est. s. quod ibi fuit aliqua necessitas, facere tamen hoc nulla necessitas erat cum posset aliter prouidere, ideo non debuit semper hoc fieri.

Ad tertium dicendum, quia etiam illud fuit ex necessitate ineuitabili, fuerunt enim Iudæi toto illo tempore in deserto, in quo nulla erat humana habitatio immo nec aliquis homo transibat per illud, & nihil in via illa nascebatur, quod possent Iudæi comedere Iere. 2. cap. traduxit nos per desertum per terrã inhabita-

bitabilem, & inuiam, per terram sitis, & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, nec habitauit homo, non poterant autem declinare ad aliquam terram habitatam, quia erat magnum desertũ, etiam, quia gentes aliquę, quę erant iuxta desertum erant hostes Iudæorum, & omnes populi timebant eos, & pugnabant cõtra ipsos Exo.15, & 19. & Num. 14. & 22. & non poterant declinare propter columnã nubis, quia illam Deus dederat ad dirigendum eos, & sic ex mandato Dei erant semper spectando, quando moueretur illa columna Exo.40. & Numeri 9. & sic non poterant quærere victum aliquem, sed necesse erat, ꝙ Deus illis daret, & quia 40. annis durauit illa necessitas tanto tempore Deus dedit eis cibum de cœlo, cum autem transierunt Iordanem, quia habuerunt cibos in terra, cessauit manna Iosue 5.

De vestibus autem idem fuit; nam non erat eis locus in deserto quærendi vestes, ideo vt nudi non manerent fecit Deus, vt non veterascerent, nec rumperẽtur vestes, aut calceamenta Deuteronom.8. & tamen non dabat eis robur ad hoc, ꝙ non lassarentur immo sępe lassabantur, & murmurabant Nume.11.c. ortũ est murmur populi, quasi dolentium prę dolore, sic etiam Nume.21. dicitur quòd cępit populum tędere itineris, & laboris, & sic, quia poterant per se ambulare, licet fatigarentur noluit miraculose eis robur dare, ita ergo hic cum non esset necessitas dandi cibum, & robur miraculose non dedit, quia tamen iustum erat laborem turbarum euitari, quantum posset euitauit illum Christus constituens prædicatores, qui per singula discurrerent.

Quæ messis erat ista, & quis erat dominus. Quæst. VI.

QVAERETVR quæ missis erat ista, & quis erat dominus messis.

Dicendum, quòd messis erat tota multitudo gentilium, & Iudæorum quibus lex Christi prædicanda erat, hic tamen specialiter accipitur pro Iudæis, quia quando Christus nunc instituit prædicatores quos operarios vocat ad solos Iudęos misit illos infra in litera in viam gentium non abieritis, & in ciuitates Samaritanorum non introieritis, sed ite ad oues domus Israel, vocantur autem messis isti quibus prædicãdum erat, quia a prædicatore velut a messore colliguntur, vt dictum est in expositione literę, sic dicit glo. messes dicuntur homines, qui possunt meti a prędicatoribus, & de collectione prædictorum separari, vt grana excussa a paleis postea in horreis reponantur, sic etiam dixit Hiero. messis multa significat populorum multitudinem. voluit autem Christus, sic loqui, vt concordaret Ioan. dixerat enim Ioan. de eo supra 3. cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit areã suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igne inextinguibili, & quia messes sunt, quę in aerea congregantur locutus est Christus de messibus. Ioan. enim testimonium perhibuerat de Christo, Ioan.1. istud testimoniũ Christus acceptauit, tanquam verum Ioan.5. vos misistis ad Io. & testimoniũ perhibuit veritati, & quia Ioãnes multa dixerat de Christo, imitabatur Christus Ioannem in illo modo loquendi, dixerat enim Ioannes de Christo, ecce qui tollit peccata mundi, & ita Christus dixit, vt sciatis, quia filius hominis potestatem habet dimittendi peccata præcedenti c. & Mar.2, & Luc.5. dixerat etiam Ioannes, qui habet sponsam sponsus est, & loquebatur de Christo Ioan.3. ideo Christus dixit nunquid possunt filij sponsi ieiunare? idest discipuli sui vocando se sponsum præcedenti c. & Mar.2. sic etiam

A Ioannes dixerat de Christo, quòd permundaret areã suam, & congregaret triticum supra 3. Christus, ergo dixit messem esse multam, ista enim erat messis, quã ipse in area sua mundaturus erat, & hoc modo loquẽdi sępe vtebatur, sic enim dixit 72. discipulis messis multa est Luc.10. ita etiã Ioan.4. dixit vos dicitis, quia adhuc quatuor messes sunt, & messis venit. ecce dico vobis leuate oculos vestros, & videte regiones, quia albę sunt iam ad messem. & sic apparet, quòd loquitur parabolice de messe, idest de populis congregandis per prædicationem ad fidem: nã vsque ad messem materialem restabant quatuor messes, Christus tamẽ dixit leuate oculos vestros, & videte regiones, idest B populos, quia albę sunt ad messem, idest nunc est tẽpus conueniens ad congregandum eos per prædicationem.

Quis erat iste dominus messis, qui missurus erat operarios. Quæst. VII.

QVAERETVR quis erat iste dominus messis, qui missurus erat operarios.

Dicendum, quòd cum messis sint populi, vt dictũ est præcedenti q. non est dubium quin Deus sit dominus messis, quia domini est terra, & plenitudo eius Psal.23. & nos sumus populus eius, & oues pascuę eius Psal.94. Hic tamen intelligitur de Christo, quòd C ipse erat dominus messis, quia dixit ipse rogate dominum messis, vt mittat operarios, & tamen ipse misit illos, quia infra in litera dicitur, quòd conuocauit discipulos, & præcepit ire ad prædicandum, ipse ergo erat dominus, sic dicit Chryso. latenter seipsum dominum ostendit, ipse enim est, qui messis est dominus. Secundo patet, quia ille est dominus messis, qui congregat eam in area sua, & reponit triticum in horreo suo, Christus autem hoc faciebat, sic dixit Ioan. de eo. supra 3. cuius ventilabrum in manu sua, & permũdabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum. totum ergo est suum, & sic ipse est dominus. operarij quidem congregant messem in areã, sed non in suam aream, non sunt, ergo domini. Tertio patet, quia ipse dixit discipulis Ioan.4. ego misi vos D metere, quod non laborastis. ipse ergo erat dominus messis, quia mittebat operarios. Et patet, quòd loquebatur de ista messe spirituali. quia dicit ibidẽ. qui metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam ęternam, idest de messe ista, congregat triticum reponendum in vita ęterna.

Quomodo Christus misit discipulos ad messem. Et quomodo intelligatur. Quæst. VIII.

QVAERETVR quomodo Christus misit discipulos ad messem, quia messis est consummatio rei, sicut dicit infra 13. messis est consummatio seculi, E & tamen hic res incipiebat, quia destinabat discipulos ad prædicandum, ergo non erat dicendum de messe, sed de seminatione, quæ est primum.

Item patet, quia eodem cap. dicitur exijt, qui seminat seminare semen suum, & ibi dicitur, quòd semen est verbum Dei, prædicatores tamen illud prædicant, ergo debent dici seminatores, & non messores.

Item patet, quia sic loquitur Apostolus 1. Corin.9. si nos vobis spiritualia seminamus, non est magnum si carnalia vestra metamus, & sic prędicator inquantum prædicat non potest dici messor, sed seminator, inquantum vero recipit quandam mercedem temporalem potest vocari messor, Christus tamen mittebat nunc discipulos ad prædicandum, & non ad recipiendum aliquid, ideo non deberent dici messores,

Dicendum,

Dicendũ, ꝙ Christus vocauit hic populos messem propter multa. Primo propter dispositionem immediatam ad colligendum. nam quando aliquid seminatur non est tempus colligẽdi immediate, sed oportet expectare longo tempore, cum autẽ esset messis iam nihil expectari, sed potest colligi, quod seminatũ est, ita quia nunc erat tempus dispositum ad aggregandum omnes gentes ad fidem, quasi sinę labore aliquo in comparatione ad tantum opus dicebatur esse messis, sic Christus dixit Ioan.4.ecce dico vobis leuate oculos vestros, & videtę regiones, quia albę sunt iam ad messem, idest iam non oportet expectari, quia sicut, quando segetes albę sunt est tẽpus messis, ita populi erant iam tunc dispositi ad fidem Christi suscipiendam, & sic erat messis.

Secundo dictum est hoc ad confortationem discipulorum, quia si diceret eis Christus, quòd mittebat eos ad seminandum, videbatur eis imponere tristem rem, eo quòd, qui seminat expectat longo tempore cum patientia, qui autem metit gaudet Isa.9.lętabuntur coram te, sicut lętantur in messe, vt ergo discipuli non putarent se mitti ad rem tristem, sed ad delectabilem dixit Christus, quòd mittebat eos ad metendũ, sic dicitur Psal.125.qui seminãt in lachrymis in exultatione metent, idest quando seminant lachrymant, eo quòd perdunt semen, quia quod seminatur moritur, prima ad Corin.15.quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, immo si granum frumenti cadens in terra mortuum non fuerit ipsum solum manet Ioan.12.cum autem metunt exultant, quia colligunt multiplicatum, quod seminauerunt, scilicet quidam fructum tricesimum, alij sexagesimum infra 13.& Luc.8.ita dicit Chryso.sicut colonus exiens ad messes, sic & vos multo alacrius necesse est exire in mundum, nam hoc negocium messis est agros vobis exhibens paratos, sic etiam Christus intellexit Ioan.4. dicens, vt qui seminat simul gaudeat, & qui metit, licet ibi non intelligitur de seminãte, quando seminat, sed postquam seminauit messum est.

Tertio fuit hoc ad confortandum corda discipulorum, quia ipsi non auderent aggredi rem tam magnam, scilicet prędicare toti orbi, immo nec toti terrę Iudæorum, quia ipsi pauci erant, & idiotę, & infirmi, Christus autem confortans eos dicit, quòd istud facile est, quia nõ est verbi messis, sicut dicit Chryso.qualiter messem vocat cum res ad pręsens exordium sumat nondum tanto aratro sulcis productis de messibus tractat, & respondet, scilicet poterant discipuli vacillare, & secum meditari, qualiter nos numerus breuis emendare poterimus totum mundum, idiotæ sophistas, munitos nudi, dominantes subiecti. ne igitur consideratione talium turbarentur, vocauit Euangelium messem, quasi dicat parata sunt omnia, mitto vos ad paratam collectionem fructuum.

Ad primum dicendum, quòd istud negocium vocabatur messis, quia verè erat finis rei: nam licet respectu discipulorum esset principium, quia nunc incipiebant, tamen respectu operum impensorum circa ipsas gentes, quæ colligenda erant, iam messis erat, nam totum tempus præteritum Patriarcharum fuit tempus colendi agros, & seminandi, & non metendi, nunc autem discipuli Christi tempore messis venerunt, & ideo non mittuntur, nisi ad messem, totus ergo labor priorum fuit disponere populos, vt nunc iam tempore Christi esset messis, sic ipse Christus dixit Ioan.4.in hoc enim est verbum verum, quia alius est, qui seminat, & alius, qui metit, idest in vobis nunc verificatum est illud dictum. etiam declarat hoc dicens, ego misi vos metere, quod vos non laborastis, alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis,

F scilicet prophetę, & Sancti antiqui laborauerunt di-
sponendo populos per doctrinam legis, & per alios
modos, vos autem colligitis nunc reducendo omnes
homines ad vnitatem fidei ad quam ordinabantur
omnes labores præcedentium.
Ad secundum dicendũ, ꝙ prædicatores pñt vocari
seminatores ex conditione verbi, quod pręducãt, quia
sicut semen in terra proijcĩt, & moritur, & tunc inde
nascitur fructus multus Ioan.12.ita, & verbum Dei
spargĩt & occultatur in corde audientium, sicut semẽ
in terra, & cõcepto verbo faciunt fructum boni ope-
ris, sic Christus exposuit infra 13.& Luc.8.s. hi sunt,
qui in corde bono audientes verbum referunt fructũ
G cum patiẽtia: potest tamen prædicatio vocari messis,
quia eadẽ die seminat̃, & metit̃: nam audientes verbũ
Dei si bonũ cor hñt statim concipiunt fructum boni
operis, & producũt ad esse, & nõ expectantur ibi lõga
tempora ad messem, sicut in terra seminata, sic dicit
Chryso.parata sunt omnia mitto vos ad paratam col-
lectionem fructuum, eadem die serere potestis, & me
tere. Aliter potest dici, ꝙ si discipuli Christi conside-
rarentur solum respectu populorum quibus prædica-
bant dicebantur seminare, si tamen considerarentur
respectu laborum aliorum præcedentium disponen-
do populos dicebantur metere, quia istud erat vlti-
mum, quod fiebat, sicut messis est consummatio rei,
H & ita totum tempus Messię dicebatur tempus con-
summationis, vel plenitudinis ad Gala.4.vbi venit ple
nitudo temporis misit Deus filium suum, & per hoc
etiam patet responsio ad Tertium in quo prædicato-
res dicuntur seminantes.

Qui sunt isti operarij, & quomodo sunt pauci. Et quòd dictum hoc Christi potest dupliciter intelligi.
Quæst. IX.

QVAERETVR quõ dicitur hic, ꝙ sunt ope-
rarij pauci, qui sunt isti operarij, & quomo-
do pauci sunt. Dicendũ, ꝙ operarij prædi-
catores sunt, qui pauci sunt respectu mul-
I titudinis populorum, sic dicit Hiero.messis multa po-
pulorum significat multitudinem, operarij pauci pe-
nuriam magistrorũ. Hoc aũt est, quia tot, & tanti po-
puli multis magistris indigebant, sic dicit Cyrillus, si-
cut agri spaciosi messores multos exigunt, sic & mul-
titudo crediturorũ in Christum. Dicunt aũt aliqui, ꝙ
isti operarij pauci erant Apostoli 12.qui pauci erãt pro
tota gente ad quã mittebantur, quod aũt Christus di-
xit, orate dñm messis, vt mittat operarios, dñt ꝙ intel-
ligitur hic de augmẽto prædicatorũ, & tñ, ꝙ Christus
non multiplicauerit eos quãtũ ad Numerũ, quia solũ
fecit, ꝙ essent 12. sed multiplicauit quantũ ad virtutẽ,
quia dedit eis virtutem, vt plura facere possent, q̃ 12.
sic dicit Chryso.multiplicauit autem postmodum
eos non addens aliquem ad 12.iam existentes, sed vir-
K tutem largiens.
Alij dicunt, ꝙ isti operarij erant 12. Apostoli. & cũ
petitur mitti operarios intelligitur de 72.discipulis,
qui postea designati sunt in supplementũ Apostolo-
rum, qui pauci erant, & sic dicitur Luc.10.post hoc
designauit dominus alios 72.discipulos, s.post Apo-
stolorũ institutionem ad pręducandũ, sic dicit Remi-
gius. Nunc augmentatus est numerus qñ designauit
alios 72. Primũ patitur calumniã; quia cũ Christus di-
xit messem multã, & operarios paucos manifestum
est, ꝙ loquebatur de multitudine, & paucitate secũdũ
numerũ, & non secundum virtutẽ, quia iõ misit Apo-
stolos ad prædicandum per diuersa loca, quia ipse nõ
poterat in omnibus locis simul prædicare cum esset
vnus numero, in virtute tñ ęquipollebat infinitis, si

ergo

ergo sola virtutis augmentatio peteret̄, non oporte- A
bat aliquē mitti, quia ipse solus habebat infinitā virtu-
tem, & virtus collata Apostolis non addebat ad virtu-
tem Christi aliquid secundum potestatē, sed solum
secundum numerum. Hic ergo petebat̄ augmētatio
numeri. Ideo secunda positio est aliqualiter melior,
quia ibi ſm numerum facta est augmentatio designā-
do alios 72. Sed istud ēt non stat pp duo. Primo, quia
qñ Christus dixit orate dñm messis, &c. nō misit nūc,
nisi 12. Apostolos: nam post hęc missi sunt 72. disci-
puli Christi. Secundo, quia ēt in illis 72. non fuit sup-
pleta ista paucitas prædicatorum, quæ hic suppleri pe-
titur, quia ēt postq̄ designati sunt 72. Christus dixit eis
rogate dñm messis, vt mittat operarios Luc. 10. ergo
adhuc pauci erant, & de alijs operarijs mittēdis Chri- B
stus loquebatur. Alij dicūt, ꝙ Christus locutus est de
paucis operarijs, qui ēt nūc sunt, quia licet multi sunt
quantum ad gradū, vel officiū, pauci tñ officium suū
digne explent 40. di. multi sacerdotes, sic dicit Greg. s.
sed non possumus sine męrore loqui, quod sequitur
operarij pauci, quia ēt si sint, qui bona audiant desunt,
qui dicant, ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed
in messe domini rarus valde inuenitur operator, quia
officiū quidē sacerdotale suscepimus, sed opus officij
non implemus. Dicendum tñ, ꝙ licet hoc in nobis
verum sit Christus tñ non loquebatur de hoc, sed de
raritate operariorum, qui tunc erant, quia aliàs verba
ista non essent ad propositum suum cū pp istam pau-
citatem operariorū miserit Apostolos ad prædican- C
dum. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de multitudine ope-
rariorum instituta in die Pentecostes, & de alijs tunc
conuersis super quos descendebat Spiritus Sanctus,
& efficiebantur prædicatores, sic dicit Remigius, vel
tunc augmentatus est numerus, qñ descendente Spi-
ritu Sancto super credentes multi prædicatores facti
sunt. Sed istud adhuc nō stat sine calumnia, quia post
illud multi prædicatores quotidie crescunt. Ideo pōt
dupliciter intelligi istud dictum Christi. Vno mō ge-
neraliter de omnibus prædicatoribus quos Christus
missurus erat ad conuersionē gentiū, & ad ↄseruandā
doctrinam suā in iā credentibus ne obliuione pereat,
si oēs prædicare cessauerint, & quia Christus die qua
dixit hoc cępit mittere prædicatores, quia nullū ante D
miserat, iussit rogare Deū pro oībus prædicatoribus
quos missurus erat vsque ad finē sęculi: nam oēs, qui
verbū Christi prædicāt a Christo mittunt̄ ad Ro. 10.
quō prædicabunt, nisi mittant̄. Hęreticos aūt, & falsos
prædicatores, & ēt quęstores, & hypocritas Christus
non mittit, sed ipsi pp honores, & temporalia lucra
se ingerunt, & de his Deus dicit Ezechi. 13. veniebāt,
& ego non mittebā eos, oēs aūt, qui bono desiderio,
& vere Christū prædicant licet humani defectus in
eis sint, Christus mittit, & mittet oēs quotquot veniēt
vsq; ad finē sęculi, sic dr̄ ad Ephe. 4. ipse dedit quosdā
Apostolos, quosdam aūt prophetas alios aūt pastores,
& doctores ad consummationē sanctorū in opus mi-
nisterij in ędificationē corporis Christi donec occur- E
ramus oēs in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei. i.
Christus dedit in ecclesia sua quosdam, vt sint Apo-
stoli, alios vt Euangelistas, alios vt pastores, & docto-
res, & vult, ꝙ isti maneant semper vsque ad consum-
mationē sanctorum. i. quousque compleat̄ numerus
electorum, qui vocant̄ sancti, quia Deus sanctificauit
eos prædestinando illos ad Ro. 8. quos prædestinauit
hos vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & ita
scriptura loquitur de oībus prædestinatis vocans eos
sanctos ad Ephe. 1. elegit nos ante mundi constitutio-
nem, vt essemus sancti, & immaculati cū eo, & tñ, qñ
cōpletus fuerit numerus electorū finiet̄ sęculū, iō oēs
istę partes ecclesię mysteriales manent vsque ad finē
sęculi, nec est possibile ecclesiā Christi manere sine
illis, quod est ↄ errorem eorū, qui dn̄t ecclesiam posse
manere in vna vetula. Dicitur ēt in opus ministerij in
ędificationē corporis Christi: intelligitur de corpore
mystico Christi, s. de ecclesia prout cōpræhendit præ-
destinationem: donec occurramus in virum perfectū,
idest quousque fiat vnus vir mysticus cuius caput est
Christus, & cętera membra sunt oēs prædestinati, vt
colligitur prima Corin. 12. tunc aūt est iste vir perfe-
ctus. i. completus, qñ nullū membrū ei deficit, s. nullus
de prædestinatis, & hoc innuitur cū dr̄ donec occur-
ramus oēs in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, qa
isto modo, s. per fidē compaginat̄ istud corpus cū nō
sit naturale, sed mysticū, & ita patet, ꝙ Christus mittit
oēs prædicatores quotquot sunt vsque ad finē sęculi
venturi in ecclesiam suam, de qua ipse solicitudinem
habet, quia sponsa eius est ad Ephe. 5. & domus eius
1. Timo. secundo. Secundo mō pōt intelligi istud di-
ctum specialiter quantū ad tempus in quo Christus
illud dixit, & dicetur, ꝙ operarij de quibus tūc loque-
batur erant Apostoli quos dicebat mittendos, opera-
rij aūt pauci erat ipse Christus solus: nam qñ in ma-
gno agro est vnicus operarius dicimus pauci operarij
sunt hic, & istud est ad propositū: nam Christus dixit
hoc eo, ꝙ vsque ad illud tempus ipse solus erat simul
dñs, & operarius, quia solus prædicabat, & quia diffi-
cile erat turbas sequi eum, voluit instituere alios præ-
dicatores, qui per loca discurrerent, & sic non coge-
rentur turbę sequi Christum, & ad hoc dixit messis
est multa. i. multi populi, & pauci operarij. i. ego solus,
iō rogate dñm messis, vt mittat operarios, & quia qñ
hoc dixit non misit, nisi 12. Apostolos, videtur ꝙ illi
erant operarij de quibus loquebatur.

*Quare Christus dixit rogate dominum messis, vt mittat opera-
rios, cum ipse sit dominus messis, & intendat operarios
mittere. Quæst. X.*

QVAERETVR quare Christus dixit rogate dñm
messis, vt mittat operarios, quia cū ipse sit do-
minus messis, & intendat operarios mittere non vr̄
ad quid sit opus, vt eum super hoc oremus. Dicendū,
ꝙ Christus iussit orare hoc pp multa. Primo, quia li-
cet Deus intendat aliqua facere vult super illis orari,
quia quędam sunt, quę disposuit non concedere, nisi
oratus, sic dicit Greg. 1. dialogorū, & ita forte erat de
hoc. Secundo, quia licet Christus sit dñs messis, tamē
quia totū, quod est in messe non est ad vtilitatem suā,
quia ipse bonorū nostrorū non indiget Psal. 15. sed ad
nostrā vtilitatē, iō nos orare debemus ꝓ hoc, vt Deus
in ecclesia sua prædicatores augeat suos. i. Apostolos,
& eorum sequaces, vt quotidie sui numeri augmen-
tationē poscant. Tertio fuit hoc ad innuendū quantū
bonū sit, & quanta excellentia prædicatorē esse cum
Deus orari velit, vt prędicatores mittat, sic dicit Chry.
oñdit aūt, q̄ magnū donū sit. s. vt aliquis habeat decē-
ter virtutē prædicādi per hoc, quod dicit hic esse orā-
dum, & verum est, ꝙ Deus non vult orari, nisi ꝓ ma-
gnis rebus. s. ꝙ ipse orari petat, nos tñ ēt in minimis
orare eū debemus, quia hoc bonum nobis est. & ve-
rum est, ꝙ magna excellentia est doctorū, siue prædi-
catorū in ecclesia. extra de hęre. c. cum ex iniuncto: nā
Apostolus posuit eos inter partes ministeriales eccle-
się a Christo datas primo Corin. 12. ad Ephe. Quarto
fuit hoc, vt innuatur, ꝙ nos orare tenemur pro prædi-
catoribus, & pręlatis nostris, ne ex nostris demeritis
subtrahatur illis gratia prædicandi, quod interdum fit,
sic dicit Gregorius per hoc inducendi sunt subditi, vt
pro suis pastoribus rogent, vt digna eis operari valeāt,
ne ab exhortatione torpeat lingua: sępe vero ex sub-
iectorum

sectorum culpa agitur, vt eis qui possunt prædicationis sermo subtrahatur.

An Apostoli orauerunt, quod mitterentur operarij ad messem. Vbi quod Ecclesia est mater nostra pro qua quilibet tenetur orare.
Quæst. XI.

QVAERETVR an Apostoli orauerunt nunc ꝙ mitterentur operarii ad messem. Dicendum, ꝙ non apparet, & tamen cũ Christus eis hoc iusserit credendum est, ꝙ fecerint, non tamen orarent pro missione sua, sed pro missione successorum. Quod patet, quia quando Christus dixit hoc discipuli erant congregati, & illis, sicut conuocatis iussit ire ad prædicandum, vt colligitur infra in litera, & sic non fuit aliquod meritum inter verba Christi, & missionem eorum ad hoc. ꝙ ipsi pro missione ista orare possent, sed intelligendum est, ꝙ orauerint pro missione successorum, vt Deus numerum eorum semper augeret, & continuaret, sic dicit Remig. hortatur Christus prædicatores suos. i. Apostolos, & eorum sequaces, vt quotidie sui numeri augmentationem exposcant. Hoc autem credendum est ꝙ Apostoli fecerint efficaciter, & attente, nam quilibet tenetur orare pro ecclesia sancta Dei, quę est mater nostra, & quanto aliquis in maiori charitate est tãto melius pro hoc orat, nam Apostolus, prima Tim. 2. dicit orationes, obsecrationes, postulationes, & gratiarum actiones fieri debere pro omnibus hominibꝰ, & specialiter pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, & tamen prelati spirituales magis nobis cõferunt ad vitam eternam, quam temporales, ergo pro illis magis orandum est, tales autem sunt prædicatores, & doctores, ergo pro illis orandum est, & Apostoli orarent, vt semper numero, & virtute augeantur.

An post missionem Apostolorum ad prædicandum turbæ secutæ sunt Christum.
Quæst. XII.

QVAERETVR cũ Christus miserit nunc Apostolos ad prædicandum per varia loca, vt turbę non cogerentur discurrere sequendo eũ, an post hoc turbæ fuerunt secutę Christum. Dicendum, quòd adhuc post hęc turbę multę sequebantur Christum, quod patet, quia infra 14. Christus saturauit turbam magnam, quę erat cum eo in deserto, scilicet quinque millia hominum prçter mulieres & paruulos, qui etiam multi essent, iterum etiam infra decimoquinto cap. in deserto quatuor millia hominum præter mulieres, & paruulos saturauit. Et nõ potest dici, ꝙ ista fuerunt ante missionem Apostolorum ad prędicandum, quia postea ponuntur. Et si dicatur, ꝙ est mutatio ordinis non stat, quia omnes euãgelistę concordant in hoc ordine, nã ista missio Apostolorum ponitur Mar. 6. & postea eo. c. ponit prima saturatio populi, sic ẽt Luc. 9. ponit ista missio in principio, & postea eo. c. ponitur prima saturatio, de secũda patet, quia Mar. 6. ponitur Apostolorum missio, & Mar. 8. ponitur secunda saturatio. Ideo dicendum, ꝙ nunq̃ turbę cessauerunt sequi Christũ vsque ad mortem, ẽt si miserit Apostolos, & ẽt postea 72. discipulos, sic patet infra 19. s. venit Iesus in fines Iudęę trans Iordanem, & secutę sunt eum turbę multę, idẽ Marc. 10. ẽt in festo ramis palmarum per sex dies ante passionem adhuc sequebatur eum turbę plurimę euntẽ in Ierusalem, infra 20. & Marc. 10. & Luc. 19. nunquã ergo turbę cessauerunt sequi Christum.

F *Quid profuit mittere discipulos ad prædicandum si turbæ Christum sequebantur post missionem eorum.*
Quæst. XIII.

QVAERETVR quid ergo profuit mittere Apostolos, & discipulos ad prędicandum si turbę nõ cessabant sequi illum, cum pp hoc misisset istos ad prædicandum.

Dicendum, ꝙ ad multa profuit. Primo ad alleuiandum laborem turbarum, quia licet sequerentur nũc eum turbę forte non tot quot prius, licet satis magna multitudo sequeretur eum, quia interdum erant cũ eo quinque millia virorũ prçter mulieres, & paruu-
G los infra 14. Secundo ad alleuiandum laborẽ futurũ, quia qñ Christus misit Apostolos ad prædicandum non erat tam famosus, sicut postea fuit, quia quotidie excedebat diuulgatio operum suorum, & sic necesse erat, ꝙ per singulos dies augeretur numerus turbarũ concurrentium ad ipsum, & si nunc erat durus labor ꝙ turbę eum sequerentur fieret postea importabilis, & ideo Christus occurrit huic difficultati ante tẽpus mittendo Apostolos, & postea 72. discipulos. Tertio profuit, quia plures nunc, quam prius docebantur, nam quando Christus solus prędicabat, licet multę turbę eum sequerentur, illi tamen, qui erant de locis remotissimis non poterant eum sequi, Apostoli autẽ
H ibant ad illa loca, & sic multo plures nunc docebant, q̃ prius. Quarto profuit ad sanationem ęgritudinum, quia plurimi eorum qui Christũ sequebantur veniebant pp ægritudines, vt curarentur Ioã. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quę faciebat super his, qui infirmabãtur. Apostoli tamẽ poterant nunc sanare omnem ęgritudinem, sicut Christus sanabat, vt patet infra in litera, & Mar. 6. iõ multi cessarent iam venire ad Christum, cũ in vrbibus suis sanarentur eorum infirmi, & ita proderat turbis, ꝙ Apostoli mitterentur.

Quare cum Apostoli faciebant illa signa, quæ Christus faciebat
I *sequebantur turbæ Christum, cuius ex ore verba procedebant dulcia, & spiritus plena.*
Quæst. XIIII.

QVAERETVR cum Apostoli supplerent vicem Christi prædicantes per diuersa loca docentes, quod ille docebat, & facientes miracula, sicut ille faciebat, quare iam sequebãtur eũ turbę. Dicendum, ꝙ non sequebat̃ eũ tam magna multitudo, sicut prius, vel saltẽ, & melius non sequebat̃ eõ tot quot alias secuturi fuerant si non mitteret Apłos, vt dictum est preceden. q. & tamen sequebãtur eum multi. Primo, quia Apostoli adhuc non sufficiebant prædicare in omnibus locis, quia pauci erant, qđ patet, quia Christus postea addidit 72. discipulos Luc. 10. ideo oportebat, quòd interim adhuc turbę sequerentur Chri-
K stum, quia etiam forte quemlibet Apostolorum sequerentur turbę multæ per loca illa, in quibus prędicabant, non est tamen putãdum, ꝙ designatis postea 72. discipulis cessauerint turbę sequi Christum, quasi iam sufficerent isti ad prędicandum per totam terrã Israel, nam semper secutę fuerunt turbę Christum, quandiu vixit, vt dictum est supra q. 12. Etiam, quia adhuc isti non sufficiebant ad prędicandum ꝑ totam terram Iudæorum, sic Christus dixit infra, amen dico vobis non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, semper ergo mansit aliqua occasio turbę sequendi Christum.

Secundo, q̃a Apłi non semper discurrebant prædicando, sed aliquando ibant, & in breui veniebant, vt manerent cũ Chr̃o, & audirent doctrinã eius, & eẽnt

teſtes

testes vitę eius,& operum , ita vt semper, & continue A
dicerētur cum Christo. sic dr̄ Actuū 1.oportet ex his viris, qui nobiscū sunt congregati in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dn̄s Iesus incipiens a baptismate Ioaunis vsque in diem qua assumptus est a nobis testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnū ex istis. patet etiā,quia quando Christus saturauit turbam iam instituerat Apostolos ad prædicandū, vt oñsum est supra q.12.& tn̄ nuncerant Apostoli cū Christo,vt patet Ioan.6.& vbique de eis legitur,quòd cum Christo manerent . ergo prædicatio eorum non poterat omnino supplere Chr̄i vicem,quin adhuc turbę haberent occasionem ad Christum veniendi.

Tertio fuit , qa licet Christus Apostolis cōmisisset B
potestatē faciendi miracula,& prædicandi, sibi tn̄ excellentiam reseruat,ita vt ipse excellentius prędicaret, & miracula ageret, quā Apostoli, vt in vita sua nemo posset putari esse illi ęqualis saltē a simplicibus. post mortem aūt eius Apostoli , & quidam alij sancti maiora miracula fecerunt , quā Christus, ita.n.ipse,pmiserat Io.14.qui credit in me opera , quæ ego facio ipse faciet,& maiora horū faciet , quia ego vado ad patrē, idest postquā ego iuero.q.d.dū ego maneo hic sufficit , ꝙ ego faciam excellentissima miracula,postq̄ tn̄ ego abiero ad patrem volo , ꝙ credētes in me possint facere quidquid ego facio , & etiam maiora. propter istam ergo excellentiā , q̄ Christus sibi retinebat, licet prædicarēt Apostoli,tn̄ adhuc turbę multę sequeban- C
tur Christum. Quarto fuit,quia ipsi Apostoli,siue prędicarent, siue miracula facerent oñdebant se Christo minores,& ab eo missos,& potestatē ab eo suscepisse, vnde quando miracula faciebant expresso nomine Christi illa faciebant. Lucę 10.cum dixerunt 72.discipuli,domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo . Et ēt alij,qui non erant discipuli Christi videntes , ꝙ Christi discipuli in nomine Christi miracula faciebant,ēt ipsi faciebant. Luc.19.præceptor vidimus quēdam in nomine tuo eijcientē dęmonia,& prohibuim⁹ eū. Christus aūt nō faciebat miracula inuocato nomine alicuius , immo nec Dei,sed solū imperabat, dicens paralytico . surge & ambula,& puellę mortuę. surge puella.præce.c.vt se Deum oñderet cū Deum non inuocaret. sic Hieronymus. Apostolis tri- D
buit potestatem , vt curēt oēm languorem,sed multa differentia est inter habere, & tribuere.iste quocunq; ageret potestate dn̄i agit, illi siquid faciūt imbecillitatem suam , & virtutem domini confitentur dicentes in nomine Iesu surge , & ambula, desiderabant,ergo omnes videre illum , qui in tanta potestate operabāt.

Quinto fuit hoc,quia in Christo erat quædam dulcedo in verbis , ita vt omnes gauderent audientes nisi iam ei inuiderent Luc.4.omnes testimonium illi dabant , & mirabantur in verbis gratię,quæ procedebāt de ore ipsius, & Io.6. dicitur domine ad quē ibimus, verba enim vitę ęternę habes , hoc autem donum nō habebant Apostoli , vel non erat in eis tam excellens, E
ideo omnes desiderabant videre,& audire eum, vnde multa turba licet audiuisset Apostolos prædicantes,& vidisset miracula facientes , adhuc veniebat ad Christum.

Quare misit nunc Christus Apostolos ad prædicandum, & non prius. Quæst. XV.

QVAERETVR quare Christus misit nunc Apostolos ad prædicandum , & non prius.

Dicēdum, quòd propter multa . Primo, quia debuerunt prius doceri , quam prædicare,& ideo oportuit,quòd aliquanto tempore cum Christo manerent addiscētes quid postea prædicarēt, & qualiter viuerent . Secundo fuit , vt esset Christus cognitus. si enim Christus a principio misisset Apostolos ad prædicandum videntes Iudæi miracula illorum non curarent ad Christum venire quem nondum cognoscerent , vt omnes, ergo venirent ad ipsum , & agnoscerent eum debuit a principio ipse solus prædicare, postquam autem fuit ipse sufficienter agnitus,potuit discipulos conuenienter mittere, quia iam non erat necesse , vt venirent turbę ad eum.

Tertio fuit , vt sciretur quis erat ille in cuius nomine Apostoli prædicabant . nam miracula in nomine eius faciebant,vt dictum est præcedenti quęstione ad hoc ergo , vt sciretur quis erat ille quem ipsi prædicabant,debuit Christus esse primo cognitus inter Iudæos, & postea discipulos mittere.

Quarto fuit , vt non viderentur esse plura capita: nam si antequam Christus esset inter Iudæos sufficienter agnitus , discipulos mitteret , etiam si ipsi in nomine eius prædicarent putarentur esse capita , eo quòd audientes nullum aliud cognoscerent. sic enim fuit inter discipulos quos varij discipuli baptizauerūt, & docuerunt , & ab illis nominabant se,& nō a Christo.nam quidam dicebāt ego sum Pauli, alij ego sum Apollo. prima Corin.3. magis , ergo debuit nunc istud caueri , & sic Christus debuit prius cognosci inter Iudæos , postea autem discipuli eius prædicare , vt quando in nomine Christi prædicarent iam auditores scirent aliquid de Christo , & agnoscerent , quòd isti erant discipuli , & ille erat caput: non debuerunt, ergo discipuli ante hoc prædicare , sed nunc, quando iam Christus inter Iudæos agnitus erat.

Quare Christus misit nunc discipulos , & non distulit vsque post suam mortem. Quæst. XVI.

QVAERETVR quare Christus misit nunc discipulos,& non distulit vsque post mortē suam . nam tunc misit eos ad prędicandum per vniuersum orbem infra 28.& Mar.decimosexto.

Dicendum , quòd propter multa . Primo, vt euitaret laborem turbarum , quia sequerentur Christum, & quotidie cresceret numerus turbarum concurrentium ad ipsum , & fieret intolerabilis labor, vt dictum est supra quæstione 12.& 13.nunc autem mittendo Apostolos alleuiabatur labor turbarū,& ista est causa, quam Christus expressit.vt patet in litera.

Secundo fuit propter ipsos discipulos , vt daretur eis quædam audacia ad prædicādum , nam post Christi mortem ituri erant per totum orbē , & si ante hoc non fuissent exercitati in prædicatione , & miraculorum operatione formidarent aggredi rem tam magnam , nunc ergo Christo viuente exercitari debuerunt,vt prædicarent in regione in qua ipse erat,quia si aliqd difficultatis eis accideret ipse erat pręsens , qui poterat prouidere, & sic erat , quasi aquila prouocans paulisper pullos suos ad volandum , & super eos volitans.Deutero.32.& ita apparet, quia a principio prædicationis ipsi erant timidi , & non perfecte confidentes . Vnde quando viderunt, quòd inuocato nomine Christi subijciebantur eis dæmones , dixerunt ergo gaudentes. Domine etiam dæmonia in nomine tuo subijciuntur nobis : & etiam non habebant adhuc perfectam fidem , quia postquam inceperant prædicare , scilicet post istam missionem quidam arreptitius adductus est ad eos , & non potuerunt ipsum curare. Mar.9.& infra 17.& Christus increpuit eos de incredulitate , & petiuerunt ab illo , vt augeret eis fidem infra 17. si ergo non mitterentur Christo viuente ad prædicandum , non haberent post audaciam

ciam eo mortuo non habentes ad quem recurrerent. F
ideo debuerunt nunc mitti, vt sic audaciam conciperent.

Tertio fuit, vt haberent aliquam auctoritatē Christo mortuo, quia si eo viuente non prædicassent, nec aliqua miracula fecissent essent incogniti, & in reputatione nulla habiti inter Iudæos apud quos prædicarent etiam si haberent Spiritum Sanctum, nunc vero, quia Christo viuente Iudæi viderant eos multa miracula facientes haberent eos in honore, & sic audirent melius verbum eorum.

Quarto fuit, vt non dubitaretur de missione ipsorum. nam mortuo Christo si inciperent ipsi prædicare, & nunquam prius prædicassent, nec fecissent miracula, multi dubitarent an Christus voluisset, quòd eo mortuo prædicarent ipsi, & diceretur, ꝙ forte ipsi faciebant ea, quæ Christus non iusserat. sicut Porphyrius dixit, quòd Christus non dixit se esse Deum, sed discipuli eius contra voluntatem ipsius hoc dixerunt, vt refert Augustinus lib. primo de cōcor. euange. nūc vero cum Christus ante mortem misisset eos prædicare, & miracula facere, non dubitaretur post mortem eius, ꝙ ipse voluisset eos prædicare per totam terram. ante mortem, ergo eius mitti debuerunt ad prædicandum.

Et conuocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Duodecim autem discipulorum nomina sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus, & Bartholomæus, Iacobus Zebedęi, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus Publicanus, & Iacobus Alphęi, & Thadęus, Simon Chananæus, & Iudas Scariothis, qui & tradidit eum.

Et conuocatis. Hic ponitur prædicatorū institutio. & diuiditur in duas partes. Quia primo ponitur informatio prædicantium. Secundo ipsos recipientium ibi. *Qui recepit prophetam.* Prima in tres, quia ponitur institutio Apostolorum quantum ad collationem potentię. Secundo quantum ad formam doctrinę. ibi. *Hos duodecim.* Tertio quantum ad veritatem vitę. ibi. *Gratis accepistis.* Prima in duas, quia primo confertur auctoritas prædicandi Apostolis. Secundo numerantur sub nominibus proprijs. ibi.

Duodecim autem Apostolorum. Istud ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. & dicitur. *Et conuocatis duodecim discipulis.* Idest duodecim Apostolis non iam erant isti duodecim assumpti in Apostolatum, vt dicetur infra 18 q. & sic Luc. 6. congregatis duodecim Apostolis.

Dedit illis potestatem spirituum immundorum. Idest dæmonum. sic dicitur Lucę 9. dedit eis potestatem super omnia dæmonia, dæmones enim vocantur spiritus immundi.

Vt eijcerent eos. Hic declaratur ad quid se extendebat potestas Apostolorum super dęmones, scilicet solum ad eijciēdum eos de corporibus. nihil enim aliud facere poterant, vnde non poterant facere, quòd dæmones cessarent generaliter a vexatione, & tentatione hominum, vt irent in abyssum, sicut Christus poterat, & ideo dęmones rogauerunt eum, vt non mitteret eos in abyssum Lucę 8. *Et curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Languor est morbus diuturnus; infirmitas autem est parui temporis. Vel languor est passio proueniens ex mala habitudine corporis, infirmitas autem est ex impotentia, vel debilitate, & per ista duo intelliguntur omnia mala, quę corpori hominis accidere possunt, & magis infra exprimitur, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, leprosos mundare dæmones eijcere.

An ista sint continuata ad præcedentia. Et quod duplex fuit discipulorum conuocatio.
Quæst. XVII.

G
QVAERETVR an ista sint continuata ad pcedētia. Dicendum, ꝙ non est dubium quin sint continuata ad ea, quæ ponūtur supra immediate, quia hic dicitur de conuocatione Apostolorum, & missione ad prædicandum, ibi autem ratio istius conuocationis. Sed dubium est respectu omnium præcedētium an ista habeant ordinem rectum ad illa.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia supra 5. ponitur sermo domini in monte, & tamē ille sermo videtur esse habitus post istam conuocationem, quia Luc. 6. ponitur electio Apostolorum facta in monte, & postea sequitur sermo, qui est supra 5. ergo est hic mutatio ordinis, sic etiam dicunt, ꝙ vocatio Matthæi, quę ponitur
H præced. c. fuit ante sermonem domini in monte, quia Matthæus est vnus de 12. Apostolis, & ponitur inter electos. Luc. 6. & post illam electionem sequitur ibi sermo domi. Ideo dicunt aliqui, quòd omnia, quæ habentur a fine septimi cap. vbi finitur sermo domini vsque adhuc sunt recapitulata, quia debuerant poni ante 5. cap. vbi incipit sermo domini, sic dicit glossa. a curatione socrus Petri vsque huc continuationem habuerunt relata miracula, & fuerunt ante sermonem in monte habitum facta, quod ex electione Matthæi, quæ inter ipsas refertur habemus. fuit enim vnus de 12. electus in monte ad Apostolatum. Hic autem redijt ad ordinem rei, sicut gesta est post curatum Cēturionis seruum, vult innuere, quòd omnia, quæ habentur supra fuerunt facta ante sermonem domini in
I monte præter curationem serui Centurionis, quia illam curationem ponit Lucas immediate post sermonem domini Lucę 9. Et tamen etiam hoc non stat omnino, quia curatio arreptitij, quæ habetur supra 8. & periculum discipulorum in mari ponuntur etiam Luc. 8. post sermonem domini, & sic non potest dici etiam stando ordini Luc. ꝙ omnia præcedētia fuerunt ante sermonem domini, saltem tamen vocatio Matthæi, & ista Apostolorum conuocatio creditur a plurimis, quòd fuerit ante sermonem domini in monte, & sic erit mutatus ordo. Dicendum tamen, quòd ordo rectus est. omnia hęc enim facta videntur eo ordine quo Matthæ. scripsit. Pro quo dicendum, ꝙ conuocatio discipulorū fuit duplex. Vna
K fuit, quando vocauit Christus omnes discipulos suos, vt ex eis eligeret 12. Apostolos. Alia fuit conuocatio ad ipsorum Apostolorum iamdudum electorum ad mittendum eos ad prædicandum. Prima istarum fuit ante sermonem domini in monte, & illa est, quę ponitur Lucę 6. Secunda fuit multo tempore post sermonem domini, & ista est, quæ ponitur hic, nā primā Matthęus subticuit, & sic est hic ordo rectus. Quod autem fuerint istę duę vocationes distinctę patet, quia Marcus, & Lucas ponunt eas distinctas. nam Mar. 3. dicitur ascendens in montem vocauit ad se quos voluit, & fecit, vt essent 12. idest elegit eos, vt essent 12. De secunda patet Mar. 6. scilicet conuocauit 12. & cępit eos mittere. Patet etiam de prima vocatione istarum

rum Lucę 6.scilicet vocauit discipulos suos, & elegit 12.ex ipsis quos Apostolos nominauit. De secunda patet Lucę 9.scilicet conuocatis 12.Apostolis dedit illis virtutem, &c,& sic prima vocatio discipulorum fuit secundum Lucam eadem die qua sermo domini in monte, & illa est electio Apostolorum, quia dicitur Lucę 6.elegit 12.ex ipsis quos Apostolos nominauit. secunda autem vocatio, quæ est missio ad prædicandum fuit multo post sermonem illum, quia ponitur Luc.9.illam autem Matthæus descripsit hic. Et patet, quia eadem verba ponuntur hic, & ibi.nam ita ibi incipit, scilicet conuocatis autem duodecim, &c.& tamen ea, quę habentur Lucę sexto capitulo non concordant cum eis, quæ habentur hic, ideo Matthæus non mutauit ordinem hic. illi autem, qui putant esse hic mutatum ordinem decipiuntur, quia putant, quòd hic describatur electio Apostolorum, quæ ponitur Lucę sexto capitulo, Matthæus tamen electionem eorum subticuit, quæ Marco tertio, & Lucæ sexto capitulo exprimitur. Matthæus tamen posuit hic nomina Apostolorum, quod non faciunt Marcus, & Lucas, sed ponunt ea, quando narrant electionem ipsorum Marco tertio, & Lucæ sexto capitulo, Matthæus tamen, qui electionem tacuit expressit nomina eorum hic cum de missione eorum agit, quia alibi non fuit locus conuenientior ad exprimendum.

Ad quid fuit ista conuocatio discipulorum. Quæst. XVIII.

QVAERETVR ad quid fuit ista conuocatio.

Dicendum, quòd conuocationes fuerunt duæ, vt dictum est præcedenti quæstione. Prima earum fuit ad eligendum ex omnibus discipulis duodecim in Apostolos, & de ista non agitur hic, sed tacuit illam Matthæ, Secunda est vocatio ad mittendum ad prædicandum, & de ista dicitur hic, & ideo nunc non fuerunt vocati omnes discipuli, sed solum duodecim, qui iam erant electi in Apostolos, & ideo dicitur hic, & cõuocatis duodecim: istos enim solos misit nunc ad prædicandum. nam 72.discipulos postea designauit, sic dicitur Lucę decimo post hoc designauit Dominus & alios 72. scilicet post Apostolorum missionem, de quibus ibi præcedenti capitulo dictum fuerat, & vocauit Christus nũc istos, vt diceret eis, messis multa est, operarij pauci, & expressit eis, quòd opus erat eos ire ad prædicandum, deditque eis potestatẽ super dęmones, & languores.

Sed obijcietur, ꝙ non fuerit nunc data ista potestas, sed in electione illorum, quia dicitur Mar.3.vocauit ad se quos voluit, & fecit, vt essent 12.& dedit illis potestatem curandi infirmitates. Dici potest vno modo, ꝙ ponitur ibi per anticipationem, quia potestas non fuit data eis, nisi quando missi sunt ad prædicandum, quia prius non erat necessaria, & hoc innuit Lucas, quia Luc.6.vbi ponitur electio nihil dicitur de ista potestate, sed postea Luc.9.vbi ponitur missio ponitur etiam potestas. satis etiam ipse Marcus innuit, quia licet Mar.3.in electione eorum describatur ista potestas magis aperte ponitur iterum Mar.6.vbi ponitur missio, & tamen non est satis verisimile, ꝙ Christus bis eandem potestatem concesserit. Secundo potest dici, ꝙ concessit istam potestatem in electione, quia tamen aliquantum tempus fuit inter electionẽ, & missionem, renouauit potestatem, scilicet repetendo verba concessionis, vt magis adderet, & sic potest intelligi, quia Marcus bis posuit concessionem huius potestatis, vt dictum est.

A *An Apostolis vere fuerit data potestas faciendi miracula, Et quòd tempore Christi nullus miracula fecit in alio nomine, quam in nomine Christi. Quæst. XIX.*

QVAERETVR de ista potestate concessa Apostolis an vere fuerit eis data potestas.

Dicendum, ꝙ ista potestas, quæ nũc fuit data Apostolis non fuit in ipsis vere aliqua qualitas, siue virtus actiua existens per quam possint aliquid facere, quod prius non poterant. quod patet, quia ista est potestas faciendi miracula, illa tamen est infinita, ideo nulli homini potest dari, ita quòd efficiatur aliquid ipsius, sicut potentia visiua est aliquid hominis. patet hoc, quia potestas faciendi miracula non potest esse finita, quia
B tũc aliquis præter Deum posset ex propria virtute miracula facere, & sic non esset necessaria probatio ipsum miraculum ad ostendendum, ꝙ aliquid a Deo est, & tamen Deutero.18.ponit Deus istam, tanquam necessariam probationem, & ita Christus innuit Ioã.5.& 10.scilicet quòd opera eius testimonium perhibent, quòd vera sunt, quæ dicit. virtus autem in finita nulli creaturę potest communicari, quia istud esset illam effici Deum, quod est impossibile. Secundo patet, quia si talis potestas esset vere in Apostolis possent ipsi quandocunque vellent, & quomodocunque vellent miracula facere, sed non poterant. nam post collationem istius potestatis oblatus est eis quidam arreptitius quem non potuerũt sanare infra 17.& patet,
C ꝙ fuit post istam potestatem concessam, quia omnes euangelistę concordant in hoc. nam hic ponitur potestas, & infra 17.de arreptitio. sic etiam Mar.6.ponitur potestas, & Mar.9.de arreptitio similiter Luc.9.describitur potestas.& Lucę 17.de arreptitio.ergo nõ erat ista potestas vere aliquid in Apostolis, sicut character est aliquid in sacerdote, ideo quandocunque vult (etiam si pessimus sit) consecrat, sed ista potestas vere in Deo erat, qui faciebat ista opera. sicut Christus de seipso dixit Ioan.5.pater in me manens ipse facit opera, sed dicitur potestatẽ dedisse, idest concessit Apostolis, quòd quandocunque ipsi inuocarent nomen Christi ad operationem alicuius miraculi statim illud fieret, hoc tamen, quòd cum fide peterent, sic
D dixit Christus infra 21.aliàs enim nihil fieret, sicut fit in arreptitio infra 17.istam tamen concessionem non fecit alijs, ideo dicebatur dedisse eis potestatem istam,

Sed obijcietur, quòd tunc nihil datum est eis, quia quicunque habuerit fidẽ faciet miracula infra 21.& Luc.17.& ita vere fiebat, quia etiam aliqui, qui non erant discipuli Christi eijciebant dæmonia in nomine Christi ipso viuente, Mar.9.& Luc.9.

Dicendum verum esse, quòd omnis, qui habuerit fidem sine hęsitatione miracula faciet, ita dixit Christus. Ioan. 14.qui credit in me opera, quæ ęgo facio ipse faciet, & maiora horum faciet, Et tamen fides ista est quoddam donum gratis datum, & non est in omnibus hominibus, qui fideles sunt, sicut nunc apparet.
E istam autem fidem dedit Christus Apostolis, & dando eam dicebatur dare potestatem faciendi miracula, cum existente ea necesse sit sequi miraculum, non dedit autem istam potestatem alijs, quia non dabat illis istam fidem, & si aliquando alicui, qui non esset discipulus suus dabat tolerabilem fidem, etiam ille faciebat miracula. sicut ille de quo, Mar.9.& Lucę 9. quod faciebat Christus ad honorem nominis sui, quo inuocato etiam extranei ab eo miracula faciebant. nam nulli tempore Christi concessum est miracula facere inuocato Deo simpliciter, vel Deo Abraham, sed solum inuocato nomine Iesu, vt per hoc innueretur, quòd Deus specialiter concedebat fidem ad faciendum miracula ad honorẽ nominis Christi. pro-

pter

pter honorem etiam huius nominis, & doctrinę suę omnibus conuersis ad Christum in ecclesia primitiua concedebatur ab eo ista fides, & omnes faciebant miracula. Mar.16. signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, idest qui crediderint poterunt facere ista signa, scilicet in nomine meo dæmonia eijcient. &c. & sic non erat alia potestas data Apostolis ad faciendum miracula, quæ esset in eis aliqua potentia actiua, sed solum ista fides per quam, quando volebāt poterant miracula facere, aliquando autem defecit in eis fides, & non potuerunt facere miraculum, vt dictū est de arreptitio, sed hoc fuit specialiter ad honorem Christi, & ad laudē ipsius fidei, & propter alia de quibus dicetur infra 17. de ista tamen potestate an sit aliquid reale per quod vere homines facient miracula dicetur magis Mar.2. vbi agetur de miraculis.

Quare Christus dedit potestatem Apostolis faciendi miracula. Et specialiter curandi ægritudines, & eijciendi dæmonia. Quæst. XX.

QVAERETVR quare Christus dedit istam potestatem Apostolis.

Dicendum, ꝙ fuit. Primo ad confirmationem doctrinę. Nam ea, quæ prædicabāt Apostoli erant hominibus ignota, scilicet vita ęterna, siue regnum cęlorum. nam hoc iussit eis prædicare infra in litera, scilicet appropinquabit regnum cęlorum, nec poterat probari istud per aliquam rationem humanam, ideo oportuit, quòd esset ad hoc testimonium diuinum, & istud est per miracula, ideo debuit eis dari ista potestas. Secundo fuit propter turbas, vt eorum labor alleuiaretur. nam plurimi veniebāt ad Christum propter curationes quas faciebat in ęgritudinibus. Ioan.6. si autem discipuli prædicantes non possent facere miracula turbę, non cessarent venire ad Christum, immo magis incitarentur ad veniendū audientes, ꝙ Christus ęgritudines taliter curaret, & ita fieret labor intolerabilior turbarum. propter hoc autem specialiter Christus dedit Apostolis potestatē curandi ęgritudines, & eijciendi dæmonia, quia ista erant quibus indigebant turbę, & cum discipuli ista facerent iam non esset necesse turbis ad Christum venire pro istis sanitatibus, & ita alleuiaretur labor eorū. sic enim vult Remigius, & dicit, ꝙ ex hoc apparet, ꝙ supra quando dicitur misertus est Christus turbis, quia erāt vexati, intelligatur de vexatione a dæmonibus, cum hic det Apostolis potestatem eijciendi dæmones. Tertio fuit ad honorem Christi, vt per hoc appareret quanta esset excellentia sua cū non solum ipse miracula faceret, sed etiam discipulis suis potestatem faciendi illa concederet, quod nunquā fuerat in aliquo de antiquis patribus, quia licet aliquis ꝓpheta miracula faceret, discipuli eius non poterant miracula facere. Si autem obijciatur de Eliseo discipulo Elię. Dicendum, ꝙ Elia manente inter homines, nulla miracula Eliseus fecit, sed cum raperetur Elias petiuit Eliseus, quòd ille oraret Deum, & transiret in illum potestas illa, quod factum est. Et tamen adhuc Elias dicebat esse rem difficilem nesciens an concederetur ei 4. Regum 2. Christus tamen non orans, sed iubens potestatem dabat discipulis suis miracula faciendi, cum ipse adhuc maneret inter homines, ex quo apparebat eū omnibus hominibus esse maiorē, & discipuli sui apparerent vere a Deo missi. sic dicit Cyrillus decebat institutos ministros sacrarum doctrinarum posse miracula peragere, & per ipsos effectus credere, quòd essent Dei ministri. Quarto fuit, vt propter hoc magis allicerentur ad doctrinam illi quibus ista beneficia conferrentur, vt saltem libentius audirent,

F & plures ad audiendum venirent. sic dicit Eusebius, & vt per eos venetur genus humanum, non solum dat eis vt prauos spiritus pellant, sed etiam quamlibet infirmitatem sanent ex eius imperio.

Quare nunc prædicatores, & prælati ecclesiæ, qui gerunt vicem Apostolorum non faciunt miracula, sicut Apostoli. Cum miracula sunt ad confirmationem doctrinæ fidei. sicut in primitiua ecclesia fiebant, quam ædificare ab initio fuit magni laboris, & periculi, iccirco cum inualuerit, est efficax argumentum suæ veritatis, & cur non itidem arguatur de alijs sectis. Quæst. XXI.

G QVAERETVR quare nunc prædicatores nostri, & prelati ecclesię, qui gerunt vicem Apostolorum non faciunt talia miracula.

Aliqui dicunt, quia Apostolis fuit data potestas ista expresse, & non successoribus, ideo non faciunt similia. Sed dicendū, ꝙ non sufficit. Primo, q̄a tunc quæretur rursus cur Christus non det istis eandē potestatem cū succedant in eodem officio, & nō satisfiat per hoc. Secundo, quia falsum presupponitur, quia ēt Christus dedit potestatem oībus sequentibus credentibus in se Io.14. qui credit in me opera, quæ ego facio ipse faciet, & horū maiora faciet. ēt Mar.16. Christus dixit, signa aūt eos, q crediderint hęc sequētur, in noīe meo dæmonia eijciēt, &c. generaliter, ergo dictū est illud ad oēs credentes. Tertio patet, quia multo tempore post Christi mortē Martyres etiā, &
H confessores prædicantes multa miracula fecerūt, illis tñ Christus non fuit locutus, nec dedit eis specialiter potestatē. Dicendum ergo, ꝙ oēs credentes in Christum inuocato nomine Iesu possunt miracula facere, vt dr̄ Mar.16. si fidem habeant. i. confidentiā sine hęsitatione infra 21. & Mar.11. & Iacobi 1. ista tñ fides est donum gratis datum, omnia autem dona spiritualia, quæ sunt a Spiritu Sancto, prima Corin.12. inter quæ computatur gratia sanitatum, sunt ad ędificationem ecclesię prima Corin.14. ideo Christus non dat illa dona, nisi quando sunt ecclesię necessaria, vel multū vtilia. nunc vero potestas faciendi miracula in prædicatoribus fidéi non est necessaria, nec ecclesię vtilis,
I ideo non confertur, nā miracula sunt ad confirmationem doctrinę fidei, vt constet verum esse, quod dicitur, & tamen iam nobis constat hęc vera esse, cum credamus ea firmiter, ideo superuacua essent miracula. ita dicit Gregorius secus autem in ecclesia primitiua, quia tunc nihil credebatur, sed potius durum erat audire verba fidei, scilicet hominem crucifixum Deū fuisse, & saluatorem mundi. vnde hoc audito quidam irridebant, alij vero scandalizabantur 1. Corin.1. nos prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum gentibus autem stultitiam, idest gentiles reputant hoc esse stultitiam. non poterat autem talis doctrina persuaderi, nisi in potestate, & frequentia miraculorum. ideo debuit tunc potestas concedi præ-
K dicatoribus ad faciendum prompte quæcunque miracula, quæ confirmarent doctrinam. sic dicitur Mar. 16. illi autem profecti prædicabant vbique Deo cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, & non solum prædicantibus potestas ad miracula concedebatur, sed etiam credentibus, quia mox, vt aliquis crederet, & baptizaretur miracula facere poterat, quæ habentur eodem cap. scilicet signa autem eos, qui crediderint hęc sequentur. in quo abundantissime apparebat veritas, & sanctitas doctrinę huius, scilicet vt non solum prædicantes miracula facerent, sed etiam suscipientes doctrinam, vt sic cōstaret quātum bonū suscipiebant cū fidē susciperent. Nunc aūt mundus credit, nec est opus persuaderi verum esse,

quod

quod creditur. vnde iam miracula non essent ad vtilitatem, sed ad solam curiositatem. Deus autem nihil confert, nisi quod sit ad gloriam suam, & vtilitatem nostram, cum oĩa, quæ ab eo sunt ordinata sunt ad Ro. decimotertio. Ergo nunc potestatem faciendi miracula concedere non debet, nec concedit.

Secundo, quia non solum non prodesset fidei, sed potius infirmaret eam, sicut quando quis habet aliquid in iudicio quod est sufficienter notum, vel probatum, si rursus velit id probare per hoc reddit negocium suu in dubium tanquam probatione indigeat, quod non est prudenter factum. ita nunc de veritate fidei non dubitatur apud eos qui eam tenent, quòd ergo per miracula rursus probaretur esset ostendere, quòd adhuc de ea non constabat, & hoc esset tollere ei dignitatem suam, & reducere eam in statum illum, in quo nondum erat confirmata, quod esset imprudenter factum, maxime, quia hoc esset periculosum, & laboriosum: nam si apud aliquam gentem credentium nunc miracula fierent ad fidei confirmationem, quasi vt per hoc ei firmiter assentiretur, oporteret pariter apud omnes homines fieri, quia illi apud quos non confirmaretur, iuste dubitarent, & ita rursus per totum orbem oportebat fidem prædicari, & miracula fieri quasi de nouo fides introduceretur, quod quanti laboris, & periculi esset nemo ignorat, & insuper essent omnia hæc superuacua, cum sine his fides sit radicatissima, & quod radices egit stultum esset eradicare, vt iterum plantaretur.

Tertio fit, vt nobis maneat locus merendi. nam per fidem meremur inquantum captiuamus intellectum nostrum in obsequium Christi, secunda Corinthiorum decimo, si autem miracula quotidie a prædicantibus fierent, iam non maneret nobis locus ille merendi, quia per quotidiana miracula, quasi per demonstratiuũ syllogismũ cõuinceremur, nunc autem merendi locus manet. Deus tamen non subtrahit nobis opportunitatem boni operis: ideo potestatem faciendi miracula nunc non concedit.

Sed dicetur, quòd tunc etiam in Ecclesia primitiua miracula fieri non debuerunt, vt esset locus merendi eis, qui credere volebant.

Dicendum, quòd non est simile: fuisset enim fatuum si quis a principio credidisset ea, quæ Christus prædicabat, & discipuli, si miracula ad hoc non apparerent: ideo necesse erat miracula fieri, & multa quidem. Nam etiam Deus Iudæis concesserat, quòd non crederent alicui Prophetæ tanquam a Deo misso, si ad hoc miraculum non ostenderet. Deuterono. 18. Ita ergo totus mundus esset excusabilis non recipiendo fidem Christi si miracula non fierent, nunc autem secus est, quia doctrina Christi iam suscepta est, & credita: ideo indignum esset, quòd quis nunc ad cõfirmationem eius miracula peteret, quasi nondum illa esset suscepta.

Quarto, quia constat nobis miracula facta fuisse ad confirmationem istius doctrinæ: non differunt ergo, quòd nos viderimus ea, vel non viderimus, quia visus non est, nisi ad notificandum aliquid per certitudinem, quando ergo habetur certitudo de re, non differunt, quòd videatur, vel non.

Quod autem nobis constet facta esse miracula ad confirmationem eius patet, quia omnes gentes asferunt tam fideles, quàm infideles, quòd doctrina ista Christi non fuit semper, sed de nouo prædicari incępit, & aliquod tempus fuit, in quo nemo eam tenebat, nunc autem maxima, & melior pars orbis eam tenet, sicut notum est eis, qui lustrauerunt pro-

A uincias Orientis. Rursus autem tota Christi doctrina est difficilis, tam ad fidem quàm ad opus, de fide, vt quòd homo occisus credatur fuisse Deus: nam primo audito hæc stultitia reputabatur: prima Corinthiorum primo: de operibus patuit, quia docuit Christus abstinere a delectabilibus huius sęculi, in quibus est totum bonum secundum sensum, & cœlestia concupiscere, de quibus intellectus nihil cognoscit, & etiam intellectus per se ad illa pertingere non potest, quòd ergo orbis doctrinam istam, quæ aliquando non fuerat de nouo sponte susciperet, & non solum susciperet, sed etiam pro illius defensione plura hominum millia duros, & longos cruciatus, & acerrimam mortem subirent (quod omnes infideles confitentur) non potuit esse sine multis B miraculis præcedentibus, quæ ad hoc inducerent. Vel si nullum miraculum præcessit hoc fuit maximum omnium miraculorum, quòd totus orbis huic doctrinæ aliquando nouæ, & tam difficili nullo miraculo viso sponte collo subijceret, quia non poterat esse tanta voluntatum conformitas ad eandem rem, & maxime tam difficilem vbi Deus in cuius manu sunt corda filiorum hominum, Prouerbiorum decimoquinto, & vertit illa quocunque vult, conuerteret corda oĩum hoĩum ad hoc volendũ. Prouerbiorum 21. & hoc sufficeret ad ostendendum, quòd erat opus Dei. Maxime etiam hoc apparet ex continuatione, quia posset aliquo modo dici, ꝙ orbis sine aliquo diuino opere istam fidem susceperit, quòd ta- C men tanto tempore inconcussa permanserit, & per singulos dies crescat nullo modo potest esse, nisi a Deo, quia si opus humanum fuisset, cito, & per seipsum fuisset dissolutum, vt dicitur Act. 5. vbi cum Pharisæi niterentur prohibere diuulgationem nominis Christi puniendo Apostolos, dixit Gamaliel Pharisæus discedite ab hoĩbus istis, & sinite illos, quoniam si est ex hominibus consiliũ hoc, aut opus dissoluet, si vero ex Deo est, non poteritis dissoluere eos, ita autem fuit, ꝙ omnes Romanorum Imperatores, & principes terrarum conati sunt per pœnas grauissimas extirpare istam doctrinam, quando nouiter insurgebat, & tamen non potuerũt, sed magis eam sic plantauerunt: a Deo ergo est.

D Si autem obijciatur de secta Mahometica quam multi tenent, & in qua longo tempore durauerunt, & non est a Deo. Responsum est late in Prologo Auctoris q. 19. Si vero obijciat̃ de gentilitate, quæ colebat per totum orbem idola, & istud tamen erat error. Responsum est eadem qõ. non sunt ergo nunc prædicatoribus fidei miracula necessaria. Sed dicetur, quòd licet non sint necessaria quando prædicatur fides iam credentibus, essent tamen vtilia quando fides prædicatur infidelibus.

Dicendum, quòd infideles sunt duplices, s. Iudæi, & Pagani, pro Iudæis non sunt miracula necessaria, quia illi possunt conuinci ex lege sua, & Scripturis, quæ testimonium perhibent de Christo, vt ipse dixit E Ioannis 5. Vnde Paulus etiam in Ecclesia primitiua contra Iudæos vtebatur testimonijs legis ad ostendendum Iesum esse Messiam Actuum nono, & 18. a fortiori ergo nunc contra eos Scripturis vtendum est, quibus si credere nolunt, sicut Christus dixit. Ioan. quinto, si Moysi crederetis forsitan crederetis, & mihi, & hoc, quia excęcatum est cor eorum ad Roma. 11. & secunda Corinth. 3. nec etiam miraculis crederent, sed in deteriorem partem ea interpretabuntur, sicut progenitores eorum fecerunt dicentes de Christo, quòd in principe dæmoniorum eijciebat dæmonia præcedenti cap. & ꝭ. 12. quã doctrinam vsque hodie ipsi tenent a doctoribus suis traditam

fortaſſis ergo non proficerent contra eos miracula: ideo nec fieri oporteret.

Si autem ſint pagani,poſſent miracula ad eorum conuerſionem proficere.non tamen concedit Chriſtus omnibus prædicantibus inter infideles miracula facere,quod forte accidit ex demeritis eorum, vel noſtris,qui indigni ſumus, vt temporibus noſtris Deus tanta bona Eccleſiæ concedat.

Sed verius dicendum eſt hoc accidere, quia nō eſt nunc neceſſaria conuerſio infidelium, ſicut in Eccleſia primitiua quādo pauci erant. aliàs enim ſi nos indigni eſſem' ipſe Deus faceret nos dignos miniſtros, vt per nos talia fierent, ſicut in Eccleſia primitiua fiebant.ſic dixit Paulus ſecunda Corinthiorum tertio, qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti. ſi tamen Deus interdum iudicat bonum eſſe aliquam gentem conuerti ad fidem,donat prædicatoribus virtutem faciendi miracula. ſicut & aliquando nō multo ante tempora noſtra factum eſt.regulariter tamen non fit, quia non eſt nunc tam neceſſaria conuerſio infidelium, ſicut olim.

Quomodo vocantur dæmones ſpiritus immundi. Quæſt. XXII.

QVAERETVR quomodo vocantur hic dæmones ſpiritus immundi.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo, quia mali ſunt,& omnis malitia poteſt vocari immunditia. ſic dicitur Eccleſiaſtici 13. quis gloriabitur ſe mundum habere cor? ideſt, ſine aliquo vitio.dæmones autem manent ſemper in peccato illo quod commiſerunt: ideo ſpiritus immūdi ſunt.

Secundo fit hoc, vt ſit differentia inter eos, & Angelos.nam vtrique ſunt ſpiritus. de Angelis enim patet.Pſalm.103.& ad Hebræos primo,ſcilicet,qui facit Angelos ſuos ſpiritus:etiam vtriq; ſunt ſpiritus. Dei. quia dæmon ſpiritus Dei vocatur,primo Regum 16, ad differentiam ergo dicuntur Angeli ſpiritus boni, vel mūdi.dæmones autem ſpiritus immūdi. ſic enim dicitur primo Reg.decimoſexto, ſpiritus nequam a Domino exagitabat Saul 2.eod.cap.18.dicitur, quòd ſpiritus Dei malus inuadebat Saulem.ita ergo immūdus dici poteſt ad differentiam,ſicut malus.

Tertio eſt hoc,quia ipſi dæmones immunditiam, & turpitudinem carnalem deſiderant, licet eis natura hoc prohibuerit, & ideo interdū aliqui dæmones efficiuntur incubi, & vexant fœminas vehementi, & importuna libidine, vt dicit Aug.decimoquinto, de ciuitate Dei.aliquando etiam ſuccubi efficiuntur, vt velut fœminæ a viris cognoſcantur, quæ ſunt argumenta quædam,ꝙ ipſi ex nequitia ſua hanc nequitiā deſiderent. licet realiter delectationem in coitu experiri non poſſint,quia incorporei ſunt,illa vero corpora,quæ oſtendunt non ſunt eis vnita quaſi pars ſpeciei, ſed aſſumpta ab eis, tāquam aliquid extrinſecū.

Dicunt etiam aliqui doctores, quòd dæmones aliquas res immundas deſiderant, & diligunt: ideo dicit Ambroſ.& Remigius,ꝙ dæmones in gregem porcorum immundorum mitti petiuerūt ſupra octauo, quia erant ſimiles eis immundi, de hoc tamen quid ſit verum eodem cap. q.129. dictum eſt. Quarto eſt hoc, quia dæmones ſuggerunt hominibus immunda committere, & ideo valde tentant eos de carnali immunditia,& tamen qui ad immunda incitat immundus eſt,ſicut qui incitat ad bona bonus eſt. ſic dicitur Sapient.7.ꝙ ſpiritus Sapientiæ eſt incontaminatus,quia nullum vetat benefacere. dæmon ergo erit ſpiritus immundus, quia hominibus diſſuadet benefacere, & ſaudet eis immunditiam exercere.

F *Duodecim autem*. Hic ponuntur nomina Apoſtolorum,& dicitur. *Duodecim autem nomina Apoſtolorum hæc ſunt*. Iſta ponuntur etiam Mar.tertio, & Lucæ 6.

Primus Simon. Iſtud erat nomen ſuum antiquum.

Qui dicitur Petrus. Ideſt, qui nunc nominatur Petrus, quia iam non nominabatur Simon, niſi raro.

Et Andreas frater eius. Erat frater eius carnalis, vt innuitur Ioan.1, & etiam fuit frater, ideſt, ſimilis in paſſione, quia vterque crucifixus eſt, licet non eodē tempore nec eodem loco.

Iacobus Zebedæi. Ideſt, filius Zebedæi. *Et Ioannes frater eius*. Iſte eſt Ioannes Euangeliſta, ambo enim erant fratres carnales filij Zebedæi ſupra 4.& Mar.1.

Philippus. Iſte venit ad Chriſtum, & Chriſtus vo-
G cauit eum,vt iret cum eo in Galilæam. Ioan.primo.

Et Bartholomæus. De vocatione iſtius non apparet, quia forte non fuit vocatus, ſed per ſe ad Chriſtum venit.ſicut de alijs dictum eſt præcedenti cap.q.36.

Thomas. Iſte eſt Thomas, qui dicitur Didimus. Ioannis vigeſimo.

Et Matthæus publicanus. Iſtemet eſt, qui ſcripſit, & vocauit ſe publicanum, quia publica vectigalia colligebat, & de teloneo a Chriſto vocatus eſt præced.c.

Iacobus Alphæi. Iſte eſt Iacobus iuſtus,q̃ fuit Epiſcopus Ieruſalem ab Apoſtolis conſtitutus.

Et Thadæus. Iſte vocatur alio nomine Iudas Iacobi, vt patet Lucæ ſexto, & Actuum primo.

Simon Chananæus. Quare vocetur Chananæus infra
H dicetur. *Et Iudas Scariothes*. iſte eſt vltimus, & ſolus malus. *Qui tradidit eum*. Ideſt, qui vendidit Chriſtum, ponitur tamen hic per anticipationem,omnes tamen Euangeliſtæ illud ponunt, & dicitur Lucæ 6. qui fuit proditor, & idem eſt.

Quare iſti duodecim Apoſtoli vocantur. Vbi quid Apoſtolus,& quid Angelus. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR, quare iſti duodecim vocantur Apoſtoli.

Dicendum, quòd iſtud nomen non competiuit eis ſemper q̃n cum Chriſto fuerūt, ſed ex tempore. Pro quo ſciendum,ꝙ nomen cōueniens omnibus iſtis, qui ſequebantur Chriſtum erat diſci-
I pulus, quia diſcebant ab eo, qui ſub diſciplina Chrī manebant. Hoc enim nomine ſemper vocati ſunt quouſque Chriſtus de omnibus diſcipulis ſuis elegit iſtos 12,& tunc vocauit eos Apoſtolos. ſic dr̄ Lucæ 6. vocauit diſcipulos ſuos & elegit 12, ex ipſis, quos etiam Apoſtolos nominauit. impoſuit autē eis iſtud nomen propter officium,quia Apoſtolus eſt nomen Græcum, & ſignificat miſſum. ſic enim Chriſtus innuit dicens, non eſt ſeruus maior Domino, nec Apoſtolus maior eo, qui miſit illum. Ioan.decimotertio cap,& propter hoc in iudicijs appellans petit Apoſtolos, ideſt, petit remitti ad iudicem ad quem appellat. Chriſtus autem elegit iſtos ad mittendum
K ad prædicandum, vt innuitur ſupra in litera, & ſic dicitur infra hos duodecim miſit Ieſus dicens euntes prædicate, & ſic fuit conueniens nomen iſtud eis. Fuit autem ratio triplex, quare Chriſtus eis ſpecialiter nomen impoſuit. Prima eſt propter honorem, quia Chriſtus voluit honorare iſtos duodecim pluſquam cæteros diſcipulos: ideo impoſuit eis nomen honoris. Apoſtolus enim honoris nomen eſt, ſicut eſſe ambaſciatorem principis eſt honor, ita eſſe Apoſtolum, quia Apoſtolus ſignificat nuncium, vel miſſum, vel ambaſciatorē.& ſicut ambaſciator principis honorem magnum ſortitur inquantum repreſentat perſonam principis, ita & Apoſtolus, quia eſt nuncius Chriſti repreſentat perſonam Chriſti,

ſic

sic ipse dixit infra in litera, qui vos recipit me recipit, & qui me recipit eum recipit, qui misit me, & sic Apostolus est nuncius Dei, & repræsentat Deum, & recipiens Apostolum dicitur recipere Deum: ideo Apostolatus est prima, & maxima dignitas in Ecclesia, sic paret prima Corinthiorum duodecimo, & ad Ephes.4. Secunda ratio est propter officium, quia vt supra dictum est officium eis iniunctum erat ire ad prædicandum, & quia a Christo mittebantur, acceperunt nomen a mittente propter dignitatem eius, ita vt missi siue Apostoli dicerentur, nomen autem ipsorum primum erat discipulus, sed ex officio hoc nomen Apostolus sortiti sunt, sicut est in Angelo, quia Angeli sunt spiritus naturaliter, & tamen ex officio nomen acceperunt, vt dicantur Angeli.i.nuncij superni, quia a Deo desursum mittuntur ad nos, sic dicitur Psalm.103. qui facit Angelos suos spiritus, idest, facit, quòd spiritus sint Angeli sui, idest, nuncij mittẽdo eos. Tertia est propter differentiam: nam multi alij discipuli Christi manebant, de quibus electi sunt & segregati isti duodecim: ideo vt esset aliqua differentia inter eos fuerunt isti vocati Apostoli, reliqui autem tenuerunt sibi nomen primum, & commune, scilicet, vt discipuli dicerentur, sic dicitur Lucę sexto, vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis quos Apostolos nominauit.

Quare fuerunt duodecim Apostoli. Et in quot locis numerus duodecimus in veteri & nouo testamento reperiatur. & quomodo numerus duodecimus in veteri, & nouo testamento applicetur duodecim Apostolis.

Quæst. XXIIII.

QVAERETVR, quare fuerunt duodecim isti Apostoli.

Dicendum, quòd solent dari multę rationes. Prima est propter perfectionem istius numeri, qa duodecim nascitur a senario, qui est perfectus. sic dicit Remigius. duodenarius numerus perfectus est. nascitur.n. a senario, qui perfectionẽ habet, eo ꝙ ex suis partibus, quæ sunt vnũ duo, & tria in seipsum formatᷓ. senarius aũt numerus duplicatus duodenariũ gignit, idem vult Chryso. & dicit, ꝙ ista duplicatio pertinet ad duo pręcepta charitatis, vel ad duo testamenta, q̄ simul haberi debent, vt reddatur homo perfectus. Secunda ratio est ad signandum quatuor mundi partes in quibus fides Trinitatis per istos prędicanda erat. nã in omnem terram exiuit sonus eorum. ad Roma. 4. ternarius tñ ductus in quaternarium duodecim efficit. sic dicit Rabanus, duodenarius numerus, qui efficitur ex ternario, & quaternario designat eos per quatuor mundi climata fidem sanctę Trinitatis prædicaturos. Tertia ratio est propter pręfigurationem istius numeri per multos duodenarios positos in veteri, & in nouo testamẽto, vt dicit Rabanus. s. Per duodecim filios Iacob, quorum sunt nomina Gen.46. & Exo.1. Per duodecim principes filiorum Israel quorum nomina, & vexilla, & ordo sunt: Num.1. & 2. Per duodecim fontes, qui erãt in Helim: Exo.17. Per duodecim lapides in rationali existentes in veste pontificis: Exo.28. Per duodecim panes propositionis, qui erant semper coram Domino Leui.24. & Et per duodecim exploratores missos a Moyse ad explorandum terram promissionis: Num.13. Per duodecim lapides, de quibus factum est altare Domino in cõfirmatione legis: Exo.24. Per duodecim lapides sublatos de Iordane, vt manerent in memoria Iosue 4. Per duodecim boues qui sustinebant mare ęneum. 3. Regum 7. & 2. Parali. 4. Per duodecim Prophetas in vno volumine coarctatos; Ecclesiasti.48. In nouo etiam testamento. Per

A duodecim stellas in corona mulieris: Apoca. 12. Per duodecim fundamenta Ierusalem, quæ vidit Ioãnes: Apocalip.21. Per duodecim portas eiusdem ciuitatis. eodem cap. Hæc autem omnia aliqualiter applicantur duodecim Apostolis. Sunt enim duodecim filij Iacob, quia sicut illi fuerunt duodecim Patriarchę veteris testamenti, ita & Apostoli fuerunt patres primi noui testamenti, sic dicit Augustin. pro illo verbo pro patribus tuis, idest, pro Apostolis. nati sunt tibi filij, id est, prælati successores eorum. Psalm.44. Sunt etiam duodecim principes Israel, quia fuerunt Apostoli cõstituti principes a Christo super omnem terram. Psal. 44. constitues eos principes super omnem terram, sic etiam in hymno vocantur Apostoli Ecclesiarum

B Principes. Fuerunt etiam duodecim fontes, quia ex eis emanauit aqua salutaris ad irrigandum totum hortum Ecclesię militãtis: nam per eos annunciatus est Christus in toto orbe, infra 28. & Mar.16. & ad Rom. 4. Sunt etiam duodecim lapides rationalis sub quibus est totum iudicium filiorum Israel. Exod.28. quia isti fuerunt duodecim regulãtes rationem nostram, quorum monita cum sequimur recte in nobis agimus, & recte alios iudicamus. Sunt etiam duodecim panes propositionis, quia ipsi panem viuum, & cęlestem, i. Christum nobis obtulerunt: Ioan.6. vel quia pane sacrę doctrinę nos satiant: isti enim fregerunt panem nobis paruulis, intelligentiam sacrę Scripturę ostendentes, quem prius nemo frangere poterat Thren.

C quinque paruuli petierunt panem, & non erat, qui frãgeret eis. Sunt etiam panes propositionis, qui ante Deum semper stant, quia nos si eorum monita sequimur semper cum Domino erimus prima Thessal.4. coram quo etiam ipsi sunt. Sunt etiam duodecim exploratores, quia isti fuerunt duodecim duces, & præuij, qui ostenderunt nobis viam terræ promissionis, id est, vitæ æternæ, quæ credentibus promissa est. Ioan.5. Sunt etiam duodecim lapides altaris, in quo lex confirmatur, quia Apostoli sunt velut columnę lapideæ ad Galatas 2. ex quibus efficitur vnum altare, quia idem omnes prædicauerunt, scilicet, Christũ, & hunc crucifixum prima Corinth.2. super hoc altare lex cõ-

D firmatur, quia ipsi Apostoli fundamentum legis Christi fuerunt. Sunt etiam duodecim lapides sublati de Iordane, quia quando a Christo vocati sunt mundanarum rerum fluxui impliciti erant, vt Matthæus, qui publicanus erat præcedenti cap. & hic, & ita de alijs, & isti lapides manent in memoriam mirabilium Dei, quia per duodecim Apostolos magna memoria nominis Dei diuulgata est per totum orbem. Sunt etiã duodecim boues sustentantes mare ęneũ. i. isti per doctrinam suam sustentant sacramenta Ecclesiæ, in quibus animæ a delictis liberantur, vel mundantur. Sunt etiam duodecim Prophetę, quia nobis futura prænunciauerunt, scilicet, de iudicio, & de Christi aduentu, & resurrectione, & vita æterna, & pęna gehennæ. Sunt etiam duodecim stellę illustrantes totum orbem, sic Ecclesia vocat eos vera mũdi lumina. Sunt ẽt 12. fun-

E damenta Ierusalem. i. Ecclesiæ militantis, quę doctrinis eorũ sustentatᷓ. Sunt ẽt 12. portę ciuitatis Dei, quia seruando eorũ monita intrãt ad vitã æternã ĩ. 19. si vis ingredi ad vitã serua mãdata. Sed dicendũ, ꝙ istę sunt causæ non ad essendũ, sed solũ ꝑ applicationẽ, quia ẽt si essent sex, vel quatuor, vel decẽ, vel ĩ quocunq; alio numero inuenirem⁹ applicationes in Scriptura, vel ex rõnibus numerorũ, & iõ ista q̃ q̃ auditui placeãt non sunt tñ cã rei. Aliq dñt, ꝙ nulla cã fuit quare essent potius 12. quã plures, vel pauciores. sic innuit Mar.3. vocauit ad se quos ipe voluit, & venerũt ad eũ, & fecit vt eẽnt 12. Sed dicẽdũ, ꝙ nõ stat, qa oportet dici, ꝙ fuerit aliq cã quare tot fuerũt, & iste numer⁹ ĩportet aliqđ

mysterium. Quod patet, quia aliquando quando Iudas perijt, Apostoli non elegissent alium loco eius, & tamen elegerunt alium, & dicit ibi Petrus, quòd hoc erat necessarium, scilicet, oportet vnum ex istis nobiscum fieri testem resurrectionis in locum, de quo præuaricatus est Iudas Actuum primo, & dicit, ꝙ prænunciatum erat, quòd de isto numero vnus caderet, & alius subrogaretur loco eius: ergo aliquod mysterium erat cum Scriptura illud prænunciauerit, sic futurum esse, & Petrus dixerit necesse esse, quòd numerus suppleretur: vere ergo mysterium aliquod est, & tamen nos determinate nescimus quid Christus voluerit.

Aliqui dicunt, quòd elegit istos duodecim, quia forte tunc inter ceteros isti erant meliores, & magis apti, vt mitterentur ad prædicandũ. sicut dicit Theophilus de tribus Apostolis, qui fuerunt cum Christo quando suscitauit filiam principis synagogæ, Lucæ octauo. quia illi erant constantiores ad seruandum propositum, & forte nulli alij præter istos duodecim inter Christi discipulos, erant tunc apti ad suscipiendum istud officium.

Sed dicendum; quòd non stat, quia tunc si Christus inuenisset ibi 30. idoneos elegisset eos, & si pauciores fuissent idonei, non fuissent duodecim Apostoli, & tunc numerus non importaret aliquod mysterium, & mortuo Iuda non curassent alij Apostoli alium subrogare, & tamen dixerunt hoc esse necessarium. Actuum primo, vt dictum est. ergo non fuit hæc causa. Secundo patet, quia cum elegisset Christus meliores de omnibus discipulis elegit tamen Iudam, qui fuit pessimus omnium, & non solum in fine, sed semper malus fuit quandiu cum ipso erat, vt dicetur infra q.44. erat autem tũc cum Christo Matthias, qui postea subrogatus est, & erat bonus vir, fuitque cum Christo a principio, & semper, scilicet, a tempore, quo baptizatus est a Ioãne vsque ad diem Ascensionis: Actuum primo, & nõ elegit eum Christus: ergo non elegit istos duodecim, quasi isti soli essent tunc apti ad Apostolatum.

Alij dicunt, quòd elegit istos duodecim, quia isti sufficiebant ad officium prædicationis, ad quos assumebantur.

Sed non stat, quia turbæ multæ erant, & multę ciuitates, nec poterant ipsi soli prædicare per totam terram Israel. Quod patet, quia post istos fuerunt designati alij septuagintaduo discipuli, qui etiam ad prædicandum missi sunt: ergo non sufficiebant duodecim: immo nec omnes simul suffecerunt, quia Christus dixit ĩ. in litera. amẽ dico vobis non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, idest, non poteritis prædicare in omnibus illis.

Dicendum autem, ꝙ licet causa huius numeri determinate non appareat vr̃ esse triplex. Prima est ꝑ honorem: volebat.n. Chr̃s istos, quos nunc eligebat constituere in quodam gradu honoris, nullum autẽ honorem magis quis appreciatur q̃ illum quẽ habet in patria sua, & super suos cõciues, vel compatriotas. Apostoli aũt erant de gente Iudęorum, quæ diuidebatur in duodecim tribus Numeri cap.1. & 2. fecit ergo Christus istos esse duodecim quasi habituri essent potestatẽ super duodecim tribus Israel, & sic Christus dixit eis vos qui secuti estis me, sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, infra decimonono, & Mar. decimo, & ita ipsi intellexerũt. nam putabant, quod Christus reduceret illas decem tribus, quæ erant dispersę in terra Medorum, & Assyriorum ad terram Israel, vt esset vnum regnum, sicut esse solebat tempore Dauid, & in illo regno putabãt duodecim Apostoli, quòd essent ipsi duodecim prin-

F cipes, vel duodecim præpositi super duodecim tribus sicut erat tempore Dauid, & Salomonis quando regnum erat vnicum. nam habebat Dauid duodecim Principes duodecim Tribuum, & sub istis erat tota militia, & potestas Dauid, primo Paralipom. vigesimoseptimo, sic etiam Salomon habuit duodecim Præfectos super duodecim partes Israel, qui præbebant ei cibos per duodecim menses anni tertio Regum quarto. Hoc autem sperauerunt Apostoli quãdiu cum Christo manserunt: ideo quando ascendit ad cœlos videntes, quòd recederet ab eis, & nondum restituisset regnum Israel ad hoc, quòd ipsi possent esse principes, dixerunt Christo quidam de eis. Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel. Actuum primo, idest, reduces omnes duodecim

G Tribus in locum vnum, & ideo in regno isto quamquã omnes duodecim crederent se futuros principes, quilibet tamẽ eorum desiderabat esse maximus, & ideo sępe contendebant inter se, quis eorum maior videretur infra decimooctauo, & Mar. octauo, & aliquãdo petebant a Christo, quis putas maior est in regno cœlorum? idest, quem de nobis vis facere maiorem in isto regno nouo Messiæ? quod ipsi vocabant regnũ cœlorum, & credebant illud futurum in terra, licet Christus illud vocaret regnum cœlorum, quia nondum intelligebant hęc, & sic aliqui eorum volebant esse immediati Christo, sicut Iacobus, & Ioannes, qui petiuerunt, vt vnus sederet ad dexteram, & alius ad sinistram, infra vigesimo, & Mar. cap.10. Secunda

H ratio fuit, quia Christus volebat istos Apostolos esse principes omnium credentium, & saluandorum, isti autem significantur per duodecim tribus Israel. Apocal.7. nolite nocere terræ quoadusque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorum, & ponuntur ibi signati de omnibus duodecim tribubus, & sic per illas Tribus significantur omnes saluandi. Apostoli ergo qui erant principes futuri omnium saluandorũ debuerunt esse duodecim, sicut tribus istę, per quas significantur saluandi. Tertia fuit, quia Christus voluit facere similitudinem aliquam inter nouum, & vetus testamentum: illi enim qui tenuerunt vetus testamẽtũ descenderũt ſm carnẽ a duodecim Patriarchis. voluit ergo Christus, quòd omnes, qui in nouo testamẽ-

I to futuri erant descenderent spiritualiter a totidem Patriarchis: duodecim ergo cõstituit Apostolos, qui fuerunt principes totius doctrinę noui testamenti.

Quomodo dicitur in litera, quòd duodecim fuerunt Apostoli, cum videantur fuisse quindecim. Vbi quòd Paulus, & Barnabas distinguuntur ab alijs duodecim Apostolis tripliciter. Quæst. XXV.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ fuerunt duodecim Apostoli, quia pręter istos fuit Matthias Apostolus Actu.1. fuit etiam Paulus, & Barnabas: ergo quindecim fue-

K runt Apostoli. Dici potest vno modo, ꝙ illud intelligitur de Apostolis a Chr̃o electis, quia ipse solos 12. elegit, vt ipse dicit. Io.6. nõne ego 12. elegi vos. secus aũt de illis, q postea fuerunt additi ad istũ numerum. Sed istud nõ stat, quia tũc possemus nos dicere esse quindecim Apostolos. Ecclesia tñ nunquam confitetur, nisi duodecim. Item, quia si iste numerus posset augeri, posset etiam minui, & non importaretur aliquod mysterium per numerum, sed falsum est, quia Apostoli dixerunt, quòd debebat compleri numerus subrogando alium Iudę: Actu.1. ergo non debuit etiam augeri, quia sic tolleret mystrium numeri. Dicẽdum ergo, quòd Apostoli semper sunt 12. sicut Christus elegit eos 12. & ita nos asserimus solum 12.

De

De Matthia dicendum, quòd non est vltra duodecim, quia ipse fuit assumptus loco Iudæ cum manerent vndecim: Actuum primo, & sic successiue fuerunt tredecim Apostoli, simul tamen nunquam fuerunt nisi duodecim.

De Paulo, & Barnaba dicendum, quòd Apostoli sunt, non tamen pertinent ad illum numerum, nec adduntur eis, sed sunt Apostoli per se pertinentes ad alium modum Apostolatus, & distinguuntur ab alijs Apostolis in multis. Primo in electione, quia alij fuerunt electi per Christum manentem in carne, vel per alios Apostolos, sicut Matthias qui fuit electus ab vndecim Actuum primo, Paulus autem & Barnabas fuerunt electi a Deo, idest, non a Christo hic in carne manente, nec etiam ab alijs Apostolis, sed a solo Deo per reuelationem Actuum vndecimo, vbi dixit Spiritussanctus segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos. sic innuit ipse Paulus ad Galatas primo, scilicet, Paulus Apostolus. factus Apostolus non ab hominibus, nec per hominem, sed Iesum Christum, & Deum patrem.

Secundo differunt ab alijs in ministerio, quia nunquam isti duo communicabant in aliquo ministerio cum alijs duodecim tanquam non essent de collegio eorum, & ideo a principio diuisa fuit sic prædicatio, quòd omnes duodecim Apostoli prædicarent inter Iudæos. Paulus autẽ & Barnabas soli inter Gentiles, & hoc fuit de concordia eorum. sicut dicitur ad Galat. secundo, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnę esse, dextras dederũt mihi, & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi autem in circuncisione. Hoc autem Spiritussanctus fecerat, quia noluit, quòd isti duo communicarent cum alijs in ministerio, sed separati essent ab illo collegio, & ministerio, sicut dicitur Actuum vndecimo, segregate mihi Paulum, & Barnabam in ministerium ad quod assumpsi eos, idest, segregate eos ab alijs Apostolis, quia voleo eos ad aliud mysterium, & quando alij Apostoli viderunt, quòd istis esset commissum officium prædicandi in gentibus cesserunt eis. sic dicitur ad Galat. 2. cum vidissent Euangelium preputij quod creditum est mihi, sicut Petro circuncisionis, quia qui cooperatus est Petro in Apostolatum circuncisionis, cooperatus est mihi inter gentes, & cum cognouissent gratiam, quę data est mihi, dextras dederunt mihi, & Barnabę, & ideo Paulus vocat se Apostolum segregatũ, idest, non connumeratum alijs ad Rom. primo, Paulus Apostolus segregatus in Euangelium Dei.

Tertio differunt isti ab alijs, quia duodecim Apostoli diuiserunt inter se orbẽ in duodecim partes sorte. Paulo autem, & Barnabę nulla sors data est tanquam non connumerarentur illis, sed totus orbis per se illis cessit, & sic poterant prędicare vbicunque alij prędicabant, & ita concurrerunt Petrus, & Paulus in Italia, nullus tamen de duodecim prędicabat vbi alius prędicaret, & propter hoc alij vocantur Apostoli absolute, Paulus aũt vocatur Apostolus gentiũ, 1. Timo. 2. i. omnium gentium, & non Iudęorum solum: nam facta diuisione Apostolorum etiam in Iudæa prędicabat Paulus, & hoc Christus dixit Actu. 9. ostendẽs Pauli mysterium, scilicet, vas electionis iste mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Israel: tota ergo terra sibi ad prędicandum data erat, quidquid autem de Paulo dicitur, de Barnaba etiam intelligendum est, quia ambos elegit Spiritus sanctus dicens, segregate mihi Paulum, & Barnabam Actuum vndecimo, & sic solum sunt duodecim Apostoli, quia licet Paulus, & Barnabas sint Apostoli, non sunt de illo collegio, nec adduntur ad illum numerum.

A *Quare septuagintaduo discipuli non vocati fuerunt Apostoli. Et quòd Ordo Episcoporum designat ordinem Apostolorum: ordo vero presbyterorum ordinem discipulorum omnium. Quæst. XXVI.*

QVAERETVR quare septuagintaduo discipuli non vocati fuerunt Apostoli, quia Apostoli dicuntur missi, illi tamen septuagintaduo ẽt fuerunt missi ad prędicandum Luc. 10.

Dicendum, ꝙ hoc fuit primo, quia Christus voluit istis duodecim hoc nomen imponere, sicut dicitur Luc. 6. vocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos Apostolos nominauit, alios autem solos discipulos nominauit Lucę decimo post hoc designauit Domin' alios septuagintaduos discipulos. B Secundo fuit propter honorem, quia Christus voluit istos duodecim esse maioris honoris quàm cęteros, & ideo istud nomen honoris eis solis posuit, vt videãtur esse duo ordines Apostolorum, & discipulorum, loco quorum sunt inter nos ordo Episcoporum, & presbyterorum, sicut dicit Beda, sicut duodecim Apostolos formam Episcoporum pręmonstrare nemo est, qui dubitet, sic & hos septuagintaduo figuram presbyterorum, idest, secundi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. licet ergo in officio missionis communicent, quia vtrique prędicant, in nomine tamen non communicant, vt apparet, quòd C non sunt eiusdem gradus, sic etiam omnes, qui mittuntur a principe sunt missi, & tamen quia quidam mittuntur solenniter, & alij simpliciter soli solennes nuncij vocantur ambasciatores, ita Apostoli erant nuncij solennes Christi, ideo hoc nomen honoris soli tenuerunt, cęteri autem quia simpliciter mittebãtur, idest, cum minori solennitate solum nomen discipulorum sibi seruant. De istis tamen septuagintaduob. discipulis quantũ ad gradum suum, & potestatem, & differentiam ab Apostolis, & alia, q̃ pertinent ad ipsos dicet Lu. 10. Hic aũt de solis Apostolis aget.

Quare exprimuntur in litera nomina Apostolorum. Quæst. XXVII.

D QVAERETVR, quare exprimuntur hic nomina Apostolorum.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo propter honorem, quia illi, qui sunt viri illustres, & famosi ab omnibus cognoscuñt ex noĩe, cęteri aũt de turba, quorum origo & gesta obscura sunt, licet cognoscant, vt hoĩes, eorum tñ noĩa ignorant, & sic Deus ad ostendendum, ꝙ Moyses erat sibi valde acceptus dixit ei inuenisti gratiam corã me, & teipsum noui ex noĩe. i. cognosco nomen tuum. non est dubium cum Dñs cognoscat noĩa oĩum hominũ, cum etiã cognoscat guttas pluuię, & roris. Isa. 41. dixit tñ spãliter Moysi noui te ex nomine, idest, vide ꝙ in hoc inuenisti gratiam coram me, quia te noui ex nomine, cęteros aũt E non: sic enim inter Iudæos illi, qui erant illustres ex nomine cognoscebantur, & vocabantur, sic dicitur Numeri decimosexto, de illis 250. viris, qui combusti sunt coram Dño offerendo incensum, quòd erant viri proceres Synagogę, & qui tempore Concilij per nomina vocabantur, & sic ad ostendendum, quòd erant proceres dicitur, quòd vocabãtur per nomina, quasi dicat, cęteri vocabantur ad consilium non per nomina, sed ex nomine plebis. i. omnes de populo veniant, & sic fuit consuetudo in veteri testamento scribi nomina principum, sicut noĩa omnium regum, & omnium iudicum, & principum, qui fuerunt in deserto Num. cap. 1. & 2. & 7. & nomina etiam duodecim Patriarcharum filiorum Iacob Genes. 47. & Exo. 1. &

quia in nouo testamento Apostoli fuerunt primi, & maximi principes, nomina eorum expresse posita sunt. Secundo fuit hoc ad tollendum errorem, quia sicut Christus elegit Apostolos in numero certo, vt non possent plures addere se huic numero, ita & nomina Apostolorum expressa sunt, vt non posset quis inscribere nomen alicuius falsi Apostoli tacito aliquo vero Apostolo: nam fuerunt in Ecclesia primitiua tempore Apostolorum alij, qui se Apostolos Christi nominabant, vt sub hoc colore errores in fide Christi introducerent, quos Paulus vocat pseudo Apostolos secunda Corinthiorum vndecimo, scilicet, nam eiusmodi pseudo Apostoli operarij sunt subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi, & non mirum: ipse enim Sathanas transfigurat se in Angelum lucis: non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur, velut ministri iustitię, quorum finis erit secundum opera ipsorum: isti enim erant, qui nitebantur Galatas reducere ad obseruandum legem Moysi, simul cum Euangelio, quos Paulus valde arguit vocans eos fratres falsos ad Galatas secundo, sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo, & dicuntur falsi fratres, idest, falsi Christiani, quia sicut non erant veri Apostoli, ita nec veri Christiani, sed de Iudaismo venerant, vt reducerent Galatas iterum in ritum Iudaicum, vt autem non possent isti nomina sua inter nomina Apostolorum scribere, fuit conueniens nomina Apostolorum scribere, & esse cognita, & ideo expressa sunt. sic dicit Hieronymus Catalogus Apostolorum ponitur, vt extra hos, qui pseudo Apostoli sunt excludantur. sic etiam dicit Cyrillus super Lucam attende maxime Euangelistæ sedulitatem. non solum dicit electos fuisse sacros Apostolos: immo nominatim eos numerat, ne quis audeat alium inscribere Apostolorum Catalogo. Hoc modo factum est, vt isti falsi Apostoli non possent libellos aliquos, quos faciebant falsam doctrinam continentes ex nominibus proprijs scribere, quia notum erat eos non esse Apostolos, & ideo sub numero verorum Apostolorum falsa opuscula conscribebant appellantes Euangelium Bartholomęi, & Matthiæ, & aliorum Apostolorum, qui tamen nulla Euangelia scripserant, vt patet supra in Prologo Hieronymi, qui incipit plures fuisse. conueniens ergo fuit Apostolorum nomina exprimi, & ideo exprimuntur hic, & Marc. tertio, & Lucæ sexto, nisi de eorum electione agitur, & etiam Actuum primo, vbi de suppletione numeri dicitur quando Matthias subrogatus est.

Quare nomina Apostolorum sic ordinantur, vt hic in litera fit. Vbi quòd merita hominum cognoscere solius Dei est. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quare sic ordinantur. Dicunt quidam, quòd ordinantur sic, quia Christus talem ordinem inter eos esse voluit, & talem expressit, & quando ille viuebat haberēt inter se certum ordinem; quem postea semper seruarent.

Sed non stat, quia licet Christus viuens quibusdam eorum maiorem ostenderet familiaritatem, quàm alijs, scilicet Petro, Iacobo, & Ioanni, quos secum solos ad res secretas vocabat. vt dictum est præcedenti capitu. 12 I. quæst. non tamen posuit expressum ordinem inter eos, ita vt ipsi scirent, quis eorum erat primus, & maior, & quis vltimus. Et

F patet primo, quia aliquando ipsi contendebant inter se, quis eorum maior videretur. Lucæ vigesimo secundo, & etiam quęrebant hoc a Christo, infra decimooctauo, scilicet, accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, quis putat maior est in regno cœlorum? Christus autem noluit eis dicere, quis esset maior, sed dixit, quòd ille, qui vellet esse maior, esset omnium minimus, idem Marc. nono, & ita non poterant per verba Christi intelligere, quis eorum esset maior, & semper durauit eis hoc dubium quandiu fuerunt cum Christo. nam etiam in die cœnæ Domini inter eos cœpit esse contentio, quis eorum esset maior: Lucæ vigesimosecundo: & semper Christus dixit, quòd qui fieret minor esset maior: non

G ergo posuit Christus istum ordinem. Secundo patet, quia si ipse posuisset istum ordinem, aut quencunque posuisset nullus Euangelistarum discordaret ab eo, & tamen discordant omnes tres inter se, vt patet hic, & Marc. tertio, & Lucæ sexto, & dicetur sequenti quæst. ergo non posuit Christus istum ordinem.

Alij dicunt, quòd scribuntur eorum nomina secundum ordinem meriti, ita vt sanctior præponeretur alijs.

Sed non stat, primo quia forte nemo Euangelistarum auderet talem ordinem scribere, quia merita hominum cognoscere solius Dei est, qui intuetur cor primo Regum decimosexto. sic etiam Hieronymus dicit ordinem Apostolorum, & meritum vniuscuiusque

H illius fuit distribuere, qui cordis archana rimatur. Secundo patet, quia Ioannes maioris meriti reputatur, & a Christo magis dilectus cęteris, & tamen nunquam assumpsit Andream ad aliquod secretum, licet præponantur Iacobus, & Andreas, sicut semper assumpsit Ioannem: maior ergo fuit ipse quàm Andreas. sic dicit Chrysostomus: vide enim, quòd non secundum dignitatem describuntur: mihi enim videtur Ioannes non alijs solum, sed & fratre maior esse. sic etiam patet de Iacobo Alphæi, qui in vltimis ponitur, & fuit tantę sanctitatis, vt per excellentiam iustus diceretur, & ob hoc omnes Apostoli concorditer post Christi mortem eum in Episcopum Hierosolimorum elegerunt, vt dicit Hierony-

I mus libro de viris illustris, capitu. de Iacobo Iusto. si igitur meritum attenderetur ille fortassis inter primos poneretur, & tamen de vltimis est.

Alij dicunt, quòd ordinantur hic secundum ordinem temporis in Apostolatu, quia eorum, qui sunt in eodem gradu ille, qui prior est tempore, potior est iure.

Sed dicendum, quòd non stat, quia omnes sunt simul in Apostolatu: nam eadem hora omnes electi sunt, postquam enim Christus habuerat discipulos multos aliquo tempore vocauit eos, & elegit ex eis istos duodecim: Lucæ sexto.

Dicendum autem, quòd iste ordo videtur esse secundum ordinem temporis in discipulatu: omnes

K enim qui Apostoli sunt prius aliquanto tempore fuerunt discipuli, & quia quidam eorum prius ad Christum venerant quàm alij, retinebant inter se quendam gradum honoris ex illa prioritate temporis, quià ita etiam secundum iura humana, & hominum consuetudinem, inter æquales, qui prior est tempore potior est iure, istum ordinem potuerant Euangelistæ congrue distribuere, quia ita fecerunt: ideo vt communiter concordant, in quibusdam tamen narrant ex causa, vt dicetur sequenti quæstione.

Quomodo

Quomodo discordant aliquando in ordine Apostolorum Euangelistæ. Vbi de ordinatione nominum Apostolorum quorundam agitur.

Quæst. XXIX.

QVAERETVR quomodo discordant aliquãdo in ordine Apostolorum ipsi Euangelistæ.

Dicendum, quòd apud omnes Petrus ponit̃ prior & hoc, vt quidam voluũt, quia Apostolorum princeps est: sic enim vocat eum Hieronymus lib. de illu. vi. ca. de Simone Petro. Videtur tamen quòd etiam propter tempus prior ponatur. ipse enim fuit primus, qui vocatus legitur a Christo supra 4. & Mar. 1.

Sed aliqui dicunt, quòd Andreas prior est tempore: ipse enim fuit vnus de duobus discipulis, qui cum Ioanne Baptista erãt quando dixit de Christo: ecce Agnus Dei, & venit ad Christum petens Rabbi vbi habitas, mansitque cum illo die illo, & postea inuenit Petrum fratrem suum dixitque ei, inuenimus Messiam, & tunc iuit Petrus ad Christum. Ioan. 1.

Dicendum, quòd non computatur tempus discipulatus ex tunc, quia licet tunc iuerunt cum Christo de Iudæa in Galilæam, tamen reliquerunt eum redeũtes ad officium piscationis, ita vt oporteret, quòd Christus de nouo iterum vocaret eos apud mare Galileæ. supra quarto, & Mar. 1. ideo ex tunc computatur tempus discipulatus, quia adhęserunt firmiter ei ad manendum semper cum eo, tunc autem Petrus prior ponitur, quia forte erat maior ętate quàm Anderas cum ambo eadem hora vocati fuerint.

In Andrea est discordia, quia Matthęus ponit hic eum post Petrum, & sic ponitur Lucæ sexto, & tamen Mar. tertio, & Actuum primo, ponitur Andreas quarto loco. s. post Iacobum, & Ioannem. Ratio huius est, quia Matthęus, & Lucas considerauerunt ordinem temporis, & quia Petrus, & Andreas eadem hora vocati sunt ponuntur simul. Post illos autem vocati fuerunt Iacobus, & Ioãnes supra quarto, & Mar. primo. Marcus autem dignitatem considerauit, & qa Iacobus, & Ioannes digniores videbantur Andrea quod Christus ostendebat eos solos cum Petro vocans ad secreta infra decimoseptimo, & vigesimosexto, & Lucæ quarto: ideo istos duos Andreę præposuit. hoc idem Lucas significauit. nam ipse scripsit Euangelium, & etiam actus Apostolorum, vt dicit Hieronymus in prologo eorum, & in Euangelio posuit Andream secundum, scilicet, post Petrum: in actibus vero posuit Andream quartum, scilicet, post Iacobum, & Ioannem, vt ipsemet duos ordines se tenuisse ostenderet, scilicet, temporis, & dignitatis. sic dicit Chrysostomus, Marcus post duos vertices, scilicet, Petrum, & Ioannem, Andream numerat. Hic autem non ita. Marcus enim secundum dignitatem eos ordinauit.

Sequuntur Iacobus, & Ioannes, & inter istos nulla est discordia, quia semper simul ponuntur. Est tamen discordia de ordine eorum ad Andream, vt dictum est, semper tamen in eis Euangelistæ præposuerunt Iacobum, Ioanni, eadem enim hora vocati sunt supra quarto, & Mar. primo, & ibi in vocatione Iacobus Ioanni præponitur, & hoc videtur, quia forte Iacobus erat maior ætate: nam Ioannes erat iuuenis, & ideo Euangelistæ eum tanquam adolescentem vocant, sic dicitur Marc. decimoquarto, adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone, & ille videtur esse Ioannes, vt innuitur Ioannis decimooctauo, Iacobus ergo præponitur Ioanni tanquam maior ętate, cum simul tempore vocati sint. Videtur tamen, quòd ex meritis Ioannes debuisset præponi, sic dicit Chrysostomus, vide quia non secun-

A dum dignitatem describuntur: Ioannes enim non alijs solum, sed etiam fratre mihi maior esse videtur: Euangelistę tamen non fecerunt exactissimam considerationem de meritis: nam licet Ioannes forte maior fuerit merito, cum Christus ei matrem suam in matrem moriens reliquerit, & quia ambos acceperat ad specialem familiaritatem ad secreta sua eos vocando ęqualiter, non curauerunt Euangelistæ distinguere de meritis eorum, ita vt Ioannem, Iacobo præponerent. Lucas tamen in Actibus Apostolorum strictissime hoc obseruauit: ideo posuit Ioannem post Petrum, & postea Iacobum, & Andream.

Sequuntur Philippus, & Bartholomæus, & in
B istis nulla est discordia apud Euangelistas. quia ambo ponuntur simul immediate post supradictos, & tamen Actuum primo, post Philippum ponitur Thomas, & deinde Bartholomęus, huius discordiæ causa manifesta non apparet, sed forte fuit ad designandum ordinem temporis, & dignitatis, & tenuerunt omnes Euangelistę ordinem temporis. Lucas autem in Actibus tenet ordinem meritorum, & dignitatis, nobis tamen nihil constat de differentia Thomæ, & Bartholomęi, quia gesta eorum non leguntur in sacra Scriptura, per quæ aliqua eorum dignitas appareat. Sed dicetur, quòd Philippus debuit poni ante Ioannem, & Iacobum, quia ipse est prior in discipulatu: fuit enim cum Christo sequenti die postquam Andreas, & Petrus adhęse-
C runt ei, Ioannis primo, & tunc erat Christus in Iudea, & dicitur ibi, quòd tunc iuit in Galilęam, & tamen in Galilæa vocauit Iacobum, & Ioannem, scilicet, apud mare Galilęę supra quarto, & Marc. primo. Dici potest vno modo, quòd licet Philippus fuerit prior tempore: Ioannes tamen & Iacobus fuerunt valde maiores dignitate, ideo pręponuntur. Aliter potest dici, & melius, quòd cum Matthęus attendat hic ordinem temporis, & non dignitatis, vt Chrysostom. dicit, & patet, quia pręponit Andream, Iacobo, & Ioanni, est dicendum, quòd etiam Iacobus & Ioannes fuerunt priores Philippo tempore. Cum
D autem dicitur ꝙ Philippus venit ad Christum in Iudęa, dicendum ꝙ adhęsit ei tunc & venit cum eo in Galilęam, & tñ postea reliquit eum rediẽs ad curam rei familiaris, & iterum postea interiecto aliquanto tpe ad Chrm̃ redijt, vel Christus eum vocauit, & tunc mansit semp cum Christo, sicut fuit de Petro, & Andrea, vt supra dictum est, & iste reditus secundus fuit post vocationẽ Iacobi, & Ioannis, quia isti vocati sunt eadem die immo eadẽ hora, qua Petrus, & Andreas, vt colligitur, s̃. 4. & Mar. 1. Sequuntur hic post prędictos Thomas, & Matthęus, & in hoc discordat Matthęus, & Marcus, & Lucas. nam pręponunt Matthęũ Thomę, ipse aũt Matthęus pręposuit Thomã sibi. rõ differentię est, quia Marcus, & Luc. ponunt ordinem tpis, in quo Matthęus pręcessit Thomam. ipse tamẽ Matthęus ex humilitate pręposuit sibi socium suũ, &
E ex eadem humilitate etiam se publicanum noĩauit quod alij Euangelistę tacuerunt propter reuerentiã Apostolatus. sic dicit Hiero. super Matthęum. cęteri Euangelistę in coniunctione noĩum primum ponũt Matthęũ, & postea Thomam, nec publicani nomen ascribunt, ne antiquę cõuersationis recordãtes sugillare Euangelistam viderent, ipse vero post Thomam se ponit, & publicanum appellat. sic etiam dicit Beda. Matthęus compari suo Thomę in ordine humilitatis causa se supponit cum a cęteris Euangelistis p̃latus sit, & tñ Actu. 1. Thomas pręponitur non solum Matthęo, sed etiam Bartholomęo, in quatuor autem Apostolis, qui sequuntur omnes tres Euãgelistę cõ-

cordant, & etiam Actuum 1. idem ordo est, & hoc, quia omnes tenuerunt ibi ordinem temporis ibi in discipulatu. nam secundum ordinem meritorum Iacobus Alphęi, qui vbique nonus est, forte multis pręcedentium præponeretur.

Quod nomen erat Petri. & quare appellatur his nominibus, scilicet, Simon, & Petrus, huiusq; interpretatio Qō. X X X.

QVAERETVR de Petro, qui primus est, qui vocatur hic Simon, & Petrus, quod erat nomen suum, & quare appellatur his nominibus.

Dicendum, quòd Petrus vocatur aliquando Simō solum, vt Mar. primo, & Luc. quarto, scilicet, socrus Simonis tenebatur febribus, constat tamen, quòd erat socrus Petri, vt dicitur supra octauo. Vocatur etiam Petrus, & hoc communiter. sic enim Christus vocauit eum infra decimosexto, tu es Petrus, &c. Aliquando vocatur Cephas, vt ad Galatas secundo, scilicet, Iacobus & Cephas, & Ioannes, qui videbātur esse columnæ, idest, præcipui Apostolorum, & sic vocauit eum Christus dicens ei, tu vocaberis Cephas Ioan. 1. Vocatur etiam Simon Ioannis. Ioan. vigesimoprimo, scilicet, Simon Ioannis diligis me? Vocatur etiam Simon Bariona quod idem esse videtur infra decimosexto, beatus es Simō Bariona. Vocatur etiam Simon Petrus, vt Io. 6. scilicet, dixit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri.

De primo, scilicet, Simon dicunt quidam, quòd vocatur sic Simon, idest, obediens, quia obediuit verbis Andreę, & cum eo venit ad Christū, siue quia obediuit præceptis diuinis, & quia ad vnius iussionis vocem secutus est Dominum de his Ioan. primo, & supra quarto, & Mar. primo: ita enim dicit Remigius addens, quòd secundum quosdam interpretatur deponens mœrorem, & audiens tristitiam. Domino enim surgēte deposuit mœrorem Dominicę passionis, & suæ negationis, & tristitiam audiuit dicente ei Dño alius te cinget, & ducet, quo tu non vis: Io. 21.

Sed dicendum, quòd istæ interpretationes non sunt causa nominis. Sicut in quibusdam nomina fuerunt imposita propter significationem, vt in Adam, & Eua. Genes. secundo, & in Iacob, & Esau Genes. vigesimoquinto. Iacob supplantator, quia plantam fratris tenebat in vtero ne egrederetur, & Esau dictus est Seir, idest, hispidus, quia in modum pellis erat hispidus eodem cap. sic etiam Zaran, & Phares, ex euētu nomen habuerunt Genes. trigesimooctauo, Simō tamen habuit nomen antequam veniret ad Christū, quia prius vocabatur Simon: ideo non competit sibi propter istas interpretationes, quia tunc fuisset sibi istud nomen impositum postquam venit ad Christū, sed falsum est, quia Christus dixit ei quando eum primo vidit tu es Simon filius Ioanna, Ioann. 1. ideo istæ sunt appropriationes, & non sunt causa nominis.

De secundo nomine, scilicet, Petrus aliqui putant, quòd interpretatur discalcians, vel dissoluēs, vel agnoscens. sic dicit Cyrillus, & tamen arguitur ab alijs, quia hoc esset si Petrus esset nomen Hebrēum, Est tamē aliqualiter Grēcum, & aliqualiter Latinum, Etiam quia Christus non imposuit ei istud nomen, & tamē si esset Hebræum, vel Syrum quod prius habuisset ipse Petrus, vel si non habuisset imponeretur a Christo esset tanquam nomen principale eius, & tñ non competit sibi, nisi per interpretationē huius noīs Cephas in aliam linguam. Io. 1. s. tu vocaberis Cephas quod interpretatū Petrus, & multa alia interpretant̄ ibi, s. Rabbi quod dr̄ Magister, & Messias quod est interpretatū Chrs. non est ergo Petrus nomen Hebrēum, qa aliàs non poneretur ibi tāquam interpretatio noīs Hebręi,

F vel Syri, quia cum Euangeliū in Latino sit, necesse est ꝙ interpretationes noīum Latinę sint, quia aliàs non esset interpretatio: non est ergo Petrus nomen Hebræum, nec Syrum, sed Latinum, & aliqualiter Græcum, & consequenter patet, ꝙ istud non poterat esse ipsi⁹ Petri, quo aliquo tempore fuerit vocatus a Christo, vel ab alijs, quia Christus nunquam noībus Latinis vsus est, nec etiam Græcis, sed solis Hebręis, & Syriacis secundum consuetudinem regionis, sed vocabat eum Simonem, vel Cephas, qui tamen in Latinū transtulerunt posuerunt ei hoc nomen Petrus, vbicū que inuenitur Cephas, quia Petrus in Latino idē est quod Cephas in Syriaco. sic dicitur Ioan. 1. tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus. Patet etiam ꝙ

G Petrus non sit nomen ipsius Petri distinctum ab alijs nominibus eius, quia tunc non esset interpretatio alterius nominis, & tamen est interpretatio huius nominis Cephas, vt dictum est, nec differunt hoc nomen Cephas, & hoc nomen Petrus, nisi sicut differunt nomen hominis in Latino, & vulgari, quia idē nomen est. Differt tamen per idiomata, & vnum est interpretatio alterius.

Si autem obijciatur, quia infra decimosexto, Christus dixit tu es Petrus. Dicendum, quòd ibi in Hebręo dicitur Cephas, & Matthęus scripsit Cephas, & Christus sic dixit, tamen vt habeatur nomen Latinum translator dixit tu es Petrus, cum Cephas idē sit. nam Petram significat in Syro, & Petrus in Latino a petra dicitur. sic dicit Rabanus idem est Græce,

H siue Latine Petrus, quòd Syriace Cephas, & in vtraque lingua nomen a petra deriuatur. nec dubium quin ab illa, de qua Paulus ait, petra autem erat Christus, de hoc etiam dicit Remigius fuerunt nonnulli, qui in hoc nomine Græco atque Latino, quod est Petrus quærentes Hebraicę linguę interpretationem, dixerunt, quòd interpretatur discalcians, siue dissoluens vel agnoscens, sed qui hoc dicunt duabus detinentur contrarietatibus. Prima est ex proprietate Hebraicæ linguæ, in qua p. non exprimitur, sed loco eius f. ponitur, vnde Pilatum dicunt filatum. Secunda ex interpretatione Euangelistæ, qui enarrat Dominum dixisse tu vocaberis Cephas, & ipse de suo

I addit quod interpretatur Petrus, non est ergo Petrus nomen ipsius Petri, sed solum per interpretationē.

De tertio nomine, scilicet, Cephas dicendum, quòd istud non fuit nomen Petri a principio, sed Christus ei hoc imposuit: Ioannis primo, tu vocaberis Cephas, & non est Cephas nomē Hebræum, nec etiam nomen Grecum, sed Syrum, vt Rabanus dicit, ratio huius est, quia Iudæa est quędam pars terrę Syrię, vt ostensum est supra quarto capitu. quæst. 123. & ita vulgare totius terræ Iudęę erat Syriacum, & Iudęi imponebant sibi nomina multa Syriaca secundum consuetudinem vulgarem non habentia originem ab Hebręo, lingua tamen Syrorum multum est conformis Hebraicę, & totidem literas habet,

K scilicet, 22. eiusdem soni solum differentes in figura, vt dicit Hieronymus in Prologo galeato, qui incipit 22. literas. imposuit autem Christus hoc nomen Petro ad significandum fortitudinem, & firmitatem eius. sicut est in Petra, quia ipse fuit firmior alijs Apostolis, & fuit ad confirmandum eos. sic enim Christus dixit ei: Lucę vigesimosecundo, tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos.

De quarto nomine, scilicet, Simon Ioannis, dicēdum, quòd non est nomen distinctum a pręcedentibus, quia Simon erat nomen suum ab origine, & dicebatur Simon Ioannis, idest, Simon filius Ioannis. sic enim Christus dixit ei: Ioan. 1. tu es Simon filius Ioanna tu vocaberis Cephas.

De

De 5.nomine.s.Simon Bariona.dicendum ꝙ idem est quod Simon Ioannis,quia Bariona interpretatur, idest,filius Ioāna, quia ben.in Hebræo filium significat.licet alij interpretantur aliter, sed de hoc dicetur infra 16.Deut.5.dicendum,ꝙ non videtur differre a præcedentibus, nisi ꝙ ponuntur duo nomina simul. s.originale suum,ꝙ erat Simon,& appositum,ꝙ erat Petrus,vt videretur differentia ejus a Simone Chananæo,& ita vocatur sępe,vt Io.13.venit ad Petrum.

Dicendum autem de Petro,ꝙ erat de prouincia Galileæ,sicut dictum fuit ei,nam,& tu Galileus es infra 26.& Mar.14.& fuit de ciuitate nomine Bethsaida,quæ erat iuxta mare Galileæ sic dicit Io.1.erat Philippus a Bethsaida ciuitate Andreę, & Petri.Hieronymus tamen vocat eam vicum,quia paruus locus erat, & ipse postea Apostolorum princeps factus est, vt dicit Hieronymus libro de illu.vi.capitu.de Simone Petro.

Quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas &c. Quæst. XXXI.

QVAERETVR, quare Christus mutauit nomen Petri vocando eum Cephas,& Petrus, cum prius vocaretur Simon.

Aliqui dicunt,ꝙ hoc fuit, quia Petrus assumptus est ad summum pontificatum,& sicut nunc mutantur nomina summorum pontificum in creatione eorum,ita & nomen Petri mutatum est, vt dicitur in prooemio libri 6.in glo. Sed non stat, quia Petrus nō accepit nunc pontificatum summum quando datū est ei nomen nouum:nam pontificatus datus ei esse dicitur quando Christus dixit ei post resurrectionem pasce oues meas.Io.21.& tamen nomen accepit qn̄ venit ad Christum.Secundo patet,quia falsum supponitur.nam non fuit nomen eius mutatum, sed fuit ei aliud nomen superadditum, quia etiam postquam ad Christum venit sæpe vocabatur Simon, & tamen summis pontificibus mutantur nomina,ita ꝙ iam nō vocantur nominibus prioribus,non ergo fuit ex hac causa.Tertio patet,quia Iacobus,& Ioannes non fuerunt assumpti ad summum pontificatum, & tamen nomina etiam eis a Christo nouiter data sunt, quia dicitur Marc.3.quòd imposuit eis Christus nomina Boanerges quod est filij tonitrui: ergo alia fuit causa nominis.

Alij dicunt,ꝙ hoc fuit propter honorem Apostolatus,quia assumptus in Apostolatum mutabatur in virum alterum, & sic aliud nomen suscipere debebat,& ob hoc Ioannes,& Iacobus etiam nomen acceperunt in Apostolatu.

Sed non stat, quia tunc omnibus Apostolis fuissent nomina addita,vel priora mutata, & tamen non est factum in alijs.ergo non fuit hoc in Petro propter Apostolatum.Secundo patet,quia istud nomen Cephas,vel Petrus non datum est ei quando assumptus est in Apostolum,sed quando ad Christum venit prima vice.Ioan.1.s.intuitus eum Iesus dixit tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.

Sed obijcietur,quòd fuerit ei impositum istud nomen in Apostolatu.sic dicitur.Luc.6.elegit 12.ex ipsis quos Apostolos nominauit,Simonem quem cognominauit Petrum &c.

Dicendum,quòd non nominauit eum tunc Christus Petrum nouiter,sed prius nominauerat, vt dictū est,quia tamen Lucas voluit ibi ponere nomina Apostolorum oportuit,quòd poneret qualiter Petrus nominaretur, licet istud nomen prius fuisset ei datum. sic dicit Beda super Lucam, non modo eum primo

A cognominauit,sed longe prius cum ab Andrea adducto dicitur tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus,sed volens Lucas nomina 12. Apostolorum enumerare cum necesse haberet Petrum dicere. breuiter voluit innuere,quòd non hoc antea vocaretur, scilicet,antequam veniret ad Christum, sed ita eum Dominus cognominauerit.

Dicendum ergo, ꝙ Christus imposuit Petro nomen nouum,non tamen tollendo antiquum, & hoc propter duo. Primo ad significandum excellentiam eius futuram,quia princeps Apostolorum factus est, & summum pontificatum suscepit, hoc patet ex nomine,quia vocauit eum Cephas quod est nomen deriuatum a petra.sicut Petrus in latino.s.ꝙ sicut petra

B ponitur,vt fundamētum ædificiorum, ita Petrus fuit fundamentum ędificij spiritualis Apostolorum, idest,præcipuus inter eos. Vel sicut petra habet maximam firmitatem, ita & Petrus inter cęteros firmior videbatur,& Christus ei dixit, ꝙ confirmaret fratres suos.Luc.22.Secundo fuit propter differentiam,quia inter Christi Apostolos fuit alius, qui etiam vocabatur Simon:ideo vtrique additum est aliud nomen,vt esset differentia inter eos, & sic iste Simon dictus est Simon Petrus,alius vero Simon Chananæus, vt patet infra in litera,& ista forte fuit præcipua causa apponendi nomen aliud Petro.sic dicit Hieron.primus scribitur Simon cognomine Petrus ad distinctionē

C alterius Simonis,qui appellabatur Chananeus.Quod tamen vocaretur Petrus Cephas, siue Petrus quām alio nomine videtur esse causa propter dignitatem significandam.

De nomine Andreæ quare sic vocetur.qui dicitur frater Petri propter duo. Quæst. XXXII.

QVAERETVR de nomine Andreæ. Dicendū, quòd vocatur hic Andreas, & vocatur frater Petri.sic etiam vocatur Luc.6.quòd enim dicatur frater Petri non est ad distinctionem, quia nullus alius inter Apostolos Andreas dicitur, sed fit propter duo.s.propter honorem, & notificationem. De honore patet,quia magnus honor erat,ꝙ

D esset frater Petri quem Christus tanquam Apostolorum principem fecerat.sic dicit Chrysosto.non parua laus hæc est,Petrum denominauit a virtute, Andreā vero a nobilitate secundum morem in hoc,quòd eū fratrem Petri dixit.De notificatione patet, quia viri famosi per se sunt noti:inquantum ergo quis etiam obscurus adherentiam aliquam habet ad famosos, vel illustres,ex hoc aliqualiter clarus redditur, & quia Petrus erat inter Apostolos notissimus, ꝙ Andreas esset frater eius erat fieri notum,& ideo Ioannes quādo locutus est de Andrea Io.6.dixit, dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater Simonis Petri quasi per hoc agnosceretur quis erat ille discipulus: si autem vocaretur frater Petri ad differentiam alterius, sem-

E per apponeretur ei ista annotatio, sicut alia nomina signantia differentiam inter Apostolos semper ponuntur,& ab omnibus Euangelistis, & tamen Mar.3. & Actu.1.vbi ponuntur nomina Apostolorum non dicitur,quòd Andreas sit frater Petri, non est ergo ad differentiam, sed ad honorem, & notificationem.

De Andrea dicunt aliqui, quòd vocatur Andreas, idest,virilis quia secutus est Chistum viriliter.sic dicit Remigius.Andreas interpretatur virilis, sicut enim apud latinos a viro deriuatur virilis, sic apud gręcos Andreas deriuatur ab Andros.vnde virilis dicitur, qa relictis omnibus secutus est Christum, & viriliter in mandatis eius perseuerauit.

Sed

Sed dicendum,quòd istę sunt applicationes, sed
non causa nominis. Primo patet, quia ista deriuatio
est Greca, Andreas tamen non est nomen gręcum
nec latinum,sed Hebræum,quia licet habeat formã
latinam,vel gręcam in terminatione,& declinatione,
necesse est,q̃ sit Hebræum, vel Syriacum, quia An-
dreas,qui Hebręus erat non haberet nisi nomen He-
bræum,vel Syriacum, quo vtuntur gentes regionis
illius cum Iudęa sit in Syria.
Et si dicatur,quòd etiam inter Gręcos est istud no
men Andreas,
Dicendum,quòd non est inconueniẽs in diuersis
linguis esse eandem vocem,quæ non significet idẽ,
sicut in latino,leuaui,est verbum præteriti, & in He-
bræo leuaui significat cor meum: ideo licet Andreas
in Græco virilis dicatur,forte apud Syros longe aliud
significaret,& sic non dicetur Andreas virilis.Secun-
do patet,quia dato,quòd idẽ significaret in Hebręo,
non tamen fuit hoc nomen Andreæ impositum pro-
pter virilitatem,quia tunc oportebat,quòd impone-
retur ei a Christo,& tamen erat nomen suum ab ori-
gine: ideo nulla causa in hoc nomine quærenda est
nec interpretatio, & idem dicendum est de ceteris
nominibus Apostolorum, licet doctores antiqui
quærant in eis interpretationem, illud tamen non
valet ad veritatem literę inquirendam, sed solum ad
mysticos sensus.
De Andrea dicendum est,quòd iste est primus di-
scipulus,qui ad Christum venisse legitur.nam quan-
do erat Christus in Iudæa,& Ioannes Baptista videns
eum dixit,ecce agnus Dei,duo discipuli, qui erant cũ
Ioanne secuti sunt Christum,quorum vnus erat An-
dreas Ioa.1.& postquam agnouit Christum adduxit
Petrum ad eum eod.cap.& tamen non manserunt
semper cum Christo, vt dictum est supra quæstione
29.iste est Andreas, qui dixit Christo quando pauit
turbas, est puer vnus hic, qui habet quinq; panes:
Ioann.sexto.

De Iacobo, qui Christum sequebatur. Et cur dicatur Iacobus maior. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR de Iacobo,qui est sequens. Di-
cendum,quòd iste vocatur Iacobus cum apud
Hebræos vocaretur Iacob,& tamen cum accipit for-
mam latinam dicitur Iacobus, iste vocatur Iacobus
Zebedæi hic,& Mar.3.quia erat filius Zebedæi, vt di-
citur supra 4.& Mar.1.& tamen Luc.6.& Actu.1.vbi
ponuntur nomina Apostolorum subiicetur hoc.iste
est Iacobus quem Christus valde dilexit, & fuit vnus
de tribus,qui familiariter recipiebantur a Christo ad
omnia secreta infra 17.& 26.& Luc.9.iste vocatus
est a Christo cum esset in naui cum Zebedęo patre
suo ipse,& Ioannes:ambo enim simul vocati sunt.
Isti Iacobo assignata est sorte prædicationis prouin-
cia Hispanię, & tamẽ in Iudæa ab Herode occisus est
Actu.12.& in hoc fuit præcipuus Apostolorum,quia
palmam martyrij primus pro Christo obtinuit, non
est autem iste Iacobus,qui scripsit primam de 7.Epi-
stolis,quæ canonicę,vel Apostolicæ vocantur, sed Ia-
cobus Alphæi,de quo infra quæst.39.Iste Iacobus fuit
cognatus Domini.s.filius sororis matris eius,nam Ze
bedæus pater huius Iacobi habuit in vxorem Mariã
sororem Marię matris Domini,& ista est, quæ voca-
tur Maria Iacobi infra 28.& Mar.16.idest,Maria ma-
ter Iacobi,erat etiam Mater Ioannis, & tamen voca-
batur mater Iacobi, quia Iacobus erat maior quàm
Ioannes. Iste dicitur Iacobus maior ad differentiam
Iacobi alterius,qui dicitur minor, & ille est Iacobus
Alphæi,de quo infra in litera,& non vocatur maior
F propter ętatem,quia nescitur quis eorum maior est,
nec etiam ętas multum facit ad hoc, quòd vnus ma-
ior altero diceretur.
Sed dicitur maior propter tria. Primo ratione vo-
cationis, quia iste fuit prius vocatus ad discipulatum
quàm ille:nam Petrus,& Andreas Iacobus, & Ioãnes
eadem die immo eadem hora a Christo vocati sunt,
vt colligitur supra 4.& Mar.1.Secundo ratione specia
lis familiaritatis: nam fuit iste Iacobus vnus de tribus,
qui a Christo familiariter vocabantur, vt dictum est,
alius autem Iacobus nunquam ad ista fuit vocatus,&
ideo propter confidentiam huius magnę familiarita-
tis petiuerunt ambo a Christo,& mater sua pro eis,q̃
sederet vnus ad dexteram Christi, & alius ad sinistrã
G infra 20.& Marc.10.quod alius Iacobus non petiuit
nec quisquã Apostolorum. Tertio fuit propter mar-
tyrium,quia non solum alio Iacobo immo omnibus
Apostolis prior fuit, quia dum omnes essent adhuc
in Iudæa,Herodes illum occidit Actu.12.

De Ioanne Euangelista, quare dictus est Ioannes. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR de Ioanne. Dicendum, quòd
isti non fuit appositum aliud nomen speciali-
ter a Christo,& hoc,quia ista nomina appone-
bantur causa differentiæ,& nemo erat inter Aposto-
H los,qui Ioannes diceretur,nisi iste.
Aliqui tamen dicunt,quòd dictus est Ioannes, id-
est,in quo gratia,vel Dei gratia, quia præ omnibus a
Deo diligi meruit,vt dicit Remigius.
Sed,vt dictum est præceden.quæstio.istud non est
causa nominis, quia antequam Ioannes veniret ad
Christum vocabatur Ioannes:ideo nulla causa in no-
mine isto petenda est,vocatus tamen fuit Ioannes,&
Iacobus simul Boanerges,vt dicitur Marc.3.sed hoc
nomen non competit cuilibet per se, sed ambobus,
de quo dicetur eod.ca.& iste est Ioannes simul Apo-
stolus,& Euangelista,nam Ioannes Baptista non per-
tinet ad discipulos Christi, quia fuit præcursor eius
Luc.1.& supra 3.& infra 11.
I Sed dicetur, quare iste Ioannes non fuit vocatus
Ioannes Zebedæi, sicut Iacobus, quia ambo erant fi-
lij Zebedæi supra 4.& Mar.1.
Dici potest,quòd fuit hoc.Primo propter maiori-
tatem,quia inter Iudæos primogeniti habebant sem-
per omnia duplicia de bonis patrum. Deute.21.& ita
etiam videtur,quòd ipsi succederent in nomine, vel
cognomine patris,sic dicitur Deut.25.de illo, qui su-
scitabat semen fratri suo,quòd primogenitum appel-
laret nomine illius,& quia Iacobus erat maior Ioan-
ne accepit nomen patris in cognomen. Secundo
fuit ad differentiam,quia inter Apostolos erat etiam
alius Iacobus, vtrique ergo cognomen appositum
est propter differentiam, vt iste Iacobus Zebedæi,&
ille Iacobus Alphæi diceretur,nemo tamen fuit inter
K Apostolos dictus Ioannes pręter istum:ideo nõ opor-
tuit,quòd haberet cognomen aliquod,sed habuit il-
lud Iacobus,& ista est vera causa.nam si inter Aposto
los alius Ioannes præter istum esset, fortassis iste Ioan
nes Zebedæi diceretur,vel aliud cognomen appone-
retur illi.Et ista etiam est causa quare quidam Aposto
li cognomina habent,& quidam non. omnes enim
cognomina aliqua habebant,vel a patribus, vel a lo-
cis,vel aliàs.Euangelistæ tamen nihil superfluum po-
nere volentes non posuerunt cognomina, nisi illis
quibus differentiæ causa necessaria erant, quod satis
apparet,quia nulli apponitur hic cognomen, nisi cũ
alio nomine coincidat.
Sed dicetur, quare huic Ioanni ad differentiam
Ioannis

Ioannis Baptistæ non fuit appositum aliquod cognomen. Dicendum, quòd non fuit conueniens, quia Ioannes Baptista non fuit de discipulis nec de Apostolis Christi, sed potius ipse per se discipulos habuit, & præcursor Christi fuit: non fuit ergo cognomen aliquod ei necessarium.

De Philippo quis fuerit, & de eius nomine.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR de Philippo. Dicendum, quòd Remigius dicit, & Cyrillus, quòd Philippus interpretatur os lampadis, siue lampadarum, quia lumen quo illuminatus est a Domino mox inuento fratri. s. Nathanael per officium oris studuit propinare. Io. 1. Sed dicendum, quòd ista est applicatio, & non causa nominis, quia Philippus antequam hoc faceret Philippus dicebatur. de Philippo pauca leguntur, quia non fuit vir, ita clarus, sicut præcedentes. fuit enim de Galilęa de ciuitate Bethsaida, de qua erāt Petrus, & Andreas. Iāo. 1. s. erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreæ, & Petri, in hac ciuitate Christus sępe prædicauerat, & multa miracula fecerat, non tamen egerunt pęnitentiam: ideo Christus exprobrabat ei infra 11. vę tibi Corozaim, vę tibi Bethsaida, iste Philippus venit ad Christum sequenti die postquam Andreas, & Petrus accesserant ad ipsum. Io. 1. s. in crastinum voluit exire Iesus in Galilęā, & inuenit Philippum, & dixit ei sequere me, & tunc Petrus, & Andreas, & Philippus, & alij quidam iuerūt cum Christo de Iudęa in Galilęam. iste Philippus fuit, a quo Christus quæsiuit, vnde ememus panes, vt manducēt hi? & ille dixit ducentorum denariorum panes nō sufficiunt eis, vt vnusquisque modicum accipiat. Ioan. sexto: iste etiam dixit Christo Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis, & Christus ad eum tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis. Philippe qui videt me videt patrem meū, Ioan. 14.

De Bartholomæo quis fuerit. Et quid interpretetur.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR de Bartholomęo. Dicit Remigius, quòd Bartholomęus est nomen Syrum, & non Hebręum. Et hoc verum est, quia cū Hebræi manentes in Iudæa vterentur lingua Syrorum, quia ipsi Syri sunt, imponebant sibi nomina vulgaria Syriaca: & tale est Bartholomęus, & ita aliqua alia nomina Syriaca in Euangelio ponuntur. vt supra 6. non potestis seruire Deo, & mammonæ: est enim mammona nomen Syrum (vt doctores dicunt.)

Dicit etiam Remigius, quòd Bartholomęus interpretatur filius suspendentis aquas, idest, Christi qui corda suorum prædicatorum a terrenis ad cœlestia subleuat, & suspendit, sed hoc nihil facit ad Bartholomeum. iste Bartholomęus est omnino obscur⁹, quia nihil de eo legitur in sacra Scriptura, sicut de omnibus alijs fere aliquid legitur. Et ista fuit causa, quare multi errarent in Bartholomęo asserentes eum illustrem virum fuisse, & regis cuiusdam filium.

Alij autem fatua quædam de eo confingūt vix par uulis enarranda, & quia veritas propter taciturnitatē non lucet mendacio se ingerendi locus est. fuit enim Bartholomęus natione Iudęus de prouincia Galilęæ vir pauper, & sine literis. & obscuri nominis, sic dicit Eusebius, fuit quoque Bartholomęus vir simplex, & expers scientiæ mundanæ, & amaritudinis, plura autem de eo non legimus, nisi quòd vnus fuerit de duodecim, & postea glorioso martyrio a barbaris coronatus.

De Matthæo quis fuerit. Et quòd Matthæus primus omnium Euangelium scripsit lingua Hebræa.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR de Matthęo. Dicendum, quòd ipse est, qui scripsit hic, in quo a Domino excellentię priuilegium accepit, vt Apostolus simul, & Euangelista esset, iste autem vir clarus est tum propter ea, quæ scripsit, tum propter ea quæ de ipso in sacra Scriptura habentur. multi autem de Apostolis obscuri fuerunt, vnde Hieronymus de illustrib. vi. cum primum omniū illustrium Simonem Petrum posuisset, paucos Apostolorum postea adiunxit, quia de illis quid diceret secundum certitudinem non inuenit. Matthæus autem iste ibi inter illustres ponitur fuit enim publicanus antequam a Christo vocaretur, & de teloneo vocatus est præcedenti capit. fecitque conuiuium magnum Christo ad quod conuenit turba multa publicanorum. Marc. 2. & Luc. 5. deinde Christum vsque ad mortem secutus mansit cum cęteris Apostolis aliquanto tempore in Iudęa, cum autem iturus esset in Aethiopiam Nubianorum, quæ ei forte prædicationis contigerat Euangelium ad memoriam relinquere voluit in Iudæa fratribus, qui de Iudaismo ad Christum conuersi fuerant. vnde ipse primus omnium Euangelium scripsit, Hebræa quidem lingua usque ad tempora Hieronymi in bibliotheca magna Cęsarien. seruabatur. de his Hieronymus in lib. de illu. vi. capi. de Matthæo, & supra in prologo eiusdem, qui incipit. Mat. cum primo vbi de hoc magis dictum est. iste Matthæus vocabatur primo Leui, & Marc. 2. & Luc. 5. & vocabatur Leui Alphęi Marc. 2. idest, filius Alphęi non tamen illius Alphęi cuius fuit Iacobus filius, qui in litera vocatur Iacobus Alphæi. sed illud nomen Leui erat nomen suum minus principale, & ideo iam nunquam vocatur, nisi Matthæus.

Vel forte, & melius, quòd Matthęus ante vocationem suam vocatus est semper Leui, sicut eum Marc. & Luc. vocant, & tamen Christus mox, vt vocauit eum ad discipulatum vocauit eum Matthęum ablato priori nomine, vt dictum est pręceden. cap. qu. 34, & istud videtur melius.

De Thoma quis sit. Et quid interpretatur.
Quæst. XXXVII.

QVAERETVR de Thoma. Dicendum, quòd iste etiam est vir obscurus, & ignotus in scripturis: non enim leguntur de eo multa, sed credendum est, quòd erat de Galilæa, sicut cęteri, & de humili loco, & sine literis. de vocatione autem eius nihil habetur, & forte non vocatus est, sed Christo adhęsit, sicut multi alij discipuli, sed postea Christus ipsum in Apostolum elegit: iste enim est, qui dixit quando volebat Christus ire in Iudæam eamus nos, & moriamur cū illo Ioan. 11. iste etiam est, qui plusquam cęteri de resurrectione Domini dubitauit dicens, nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam digitum meum in loca clauorum non credam. Ioann. 2. cui Christus se palpandum tradidit eod. cap. isti enim forte pręedicationis contigit regio Indorum. dicit Remigius, quòd Thomas interpretatur abyssus, siue geminus, & vocatur etiam Thomas Dydimus Ioan. 20. idest, dubius: quia enim fuit Dydimus de resurrectione Domini dubitauit, & profundius exquisiuit, & manifestius agnouit. vnde dixit Dominus, & Deus meus,

meus, sed hoc nomen Thomas ab origine ei competebat. quo autem Didimus dicitur, ideſt, dubius an poſitum fuerit ei propter dubitationem de reſurrectione, vel prius eſſet cognomen ſuum, dicetur Ioan. vigeſimo.

De Iacobo Alphæi quis fuerit. qui propter ſanctitatem adeptus eſt hoc cognomen iuſtus. Et inter omnes Apoſtolos qui erant præcipui. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR de Iacobo Alphæi. Dicendum quod iſte dicitur Iacobus Alphęi ad differentiam alterius Iacobi, qui dicebatur Iacobus Zebedęi, & videtur eſſe cognatus eius. ſ. quia matres eorum ſorores erant. iſte dicitur Iacobus minor ad differentiã prędicti Iacobi, qui vocatur Iacobus maior non quidem meritis. quia de hoc non conſtat, cum iſte Iacobus Alphæi fuerit vitę ſanctiſſimæ, ſed propter tria de quibus dictum eſt ſupra quęſ. 33. iſte vocatur Iacobus iuſtus: ſic enim Hier. & ſancti doctores, & antiquę hiſtoriæ vocant. Hoc enim nomen propter ſanctitatis excellentiam viuẽs meruit. ſ. ꝙ inter omnes Apoſtolos iuſtus ſpecialiter diceretur, quia multa ſanctitatis ſigna in eo apparuerunt: dicit enim inter cęteras laudes eius hiſtoria Eccleſiaſtica, & Hierony. lib. de illu. vi. quòd carnem nunquam comedit, vinum, & ſiceram nunquam biberat, balneis, & lineis veſtibus non eſt vſus, die nocteque flexis genibus orabat ad Deum: etiam magni meriti fuit, vt ab omnibus iuſtus vocaretur, de quo multa Hiero. in lib. de illu. vi. iſte vocatur Iacobus frater Domini ad Gala. 1. alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini: ſic etiam vocatur infra 13. & Mar. 6. vbi de Chriſto dicebatur nonne hic eſt filius fabri, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas? primus eorum, ſcilicet, Iacobus eſt iſte Iacobus.

Aliqui autem putant eum dictum eſſe fratrem Domini propter ſimilitudinem vultus.

Sed non habet magnam auctoritatem, ſed dicitur frater Domini, quia vere fuit de cognatione eius.

Et putant aliqui, quòd fuerit filius Ioſeph ex alia vxore, & tunc proprie a Iudęis vocaretur frater Domini, quia Ioſeph putabatur eſſe pater carnalis Chriſti.

Dicit tamen Hieronymus vbi ſupra melius ſibi videri, quòd iſte fuerit filius alterius Marię ſororis Matris Domini cuius pater fuit Alphęus, & ſic erat in eodem gradu cognationis cum Chriſto, in quo Iacobus Zebedęi, & Ioannes frater eius, & erat filius illius Marię, quæ vocatur Maria Cleophę, quia forte Alphęus, & Cleophas idem eſt. Vel mortuo Alphęo cuius filius erat Iacobus accepit Cleopham in virum, & ab illo denominabatur. de hoc dicit Raban⁹, iſte Iacobus eſt, qui in Euangelijs frater Domini nominatur, & in Epiſtola ad Galatas, quòd Maria vxor Alphęi ſoror fuit Marię matris Domini, & quam Ioannes Euangeliſta Mariam Cleophę nominauit. Et fortaſis, quia idem Cleophas, & Alphęus dictus eſt, vel ipſa Maria defuncto Alphęo poſt Iacobum natũ nupſit Cleophę, an tamen iſte fuerit filius Ioſeph, vel Mariæ ſororis Matris Domini dicetur magis infra 13. iſte Iacobus habebatur tanquam pręcipuus inter Apoſtolos eo tempore quo omnes erant congregati in Iudęa poſt mortem Domini: nam licet Chriſtus Petro ſummum pontificatum reliquiſſet dicens paſce oues meas. Io. 21. quia tamen iſte Iacobus erat tã excellentis meriti omnes Apoſtoli elegerunt eum concorditer in Epiſcopum Ieroſolymitanum, vt pręeſſet in loco illo, in quo immediate pręfuerat Domi-

F nus, & ipſe erat quaſi Apoſtolorum caput, quod ſatis
apparet ex illo magno concilio Apoſtolorum Actu.
15. in quo de fide diffiniuit Eccleſia: nam Iacobus iſte
diffinitionem protulit. ſoli enim Petrus, & Iacobus
ibi locuti ſũt. Petrus tamen nihil diffiniuit, ſed Iacobus protulit totam diffinitionem dicens, propter quod iudico non inquietari eos &c. quam diffinitionem tenuit tota Eccleſia, & quia licet Iacobus tanquam præcipuum membrum illius concilij protulit iſtam diffinitionem, non erat diffinitio eius, ſed diffinitio totius Eccleſiæ: ideo non fuit ſcripta ad Antiochęnos ex nomine Iacobi, ſed ex nomine Eccleſiæ eodem capitulo, tunc placuit Apoſtolis, & ſenioribus cum omni Eccleſia, & ſic patet, quòd
G licet iſte Iacobus non eſſet maior tota illa congregatione, quia Eccleſia eſt maior filijs ſuis, erat tamen maior quolibet de illa congregatione. ipſe enim fuit tanquam organum totius Eccleſię diffinitionem eius proferens, idem patet ad Gala. 2. vbi Paulus ponit iſtũ Iacobum tanquam maximum omnium Apoſtolorum. nam inter Apoſtolos quidam habebantur, vt maiores alijs. ſic dicitur 2. Corin. 11. exiſtimo me nihil feciſſe a magnis Apoſtolis, ideſt, nihil minus feci quàm illi, & inter omnes erant tres præcipui, ſcilicet, Iacobus, Petrus, & Ioannes, & erant quaſi columnæ aliorum, & tamen iſtorum trium primus eſt Iacobus ad Gala. 2. cum cognouiſſent gratiam, quę data eſt mihi Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur
H columnæ eſſe, dextras dederunt mihi, & Barnabæ ſocietatis: erat ergo Iacobus maximus omnium Apoſtolorum poſt mortem Domini, & ideo quaſi loco eius in Ieruſalem vbi ipſe prefuerat prefuit. Hoc tamen non abſtulit principatum quem Chriſtus Petro dederat, de quo dicetur lib. noſtro de origine, & diſtinctione iuriſdictionum. Iſte eſt Iacobus, qui ſcripſit primam de 7. Epiſtolis canonicis. nam Iacobus Zebedæi nullam ſcripſit. de iſto etiam dicit Paulus prima Corinthiorum decimoquinto, de Chriſto reſurgente, quòd viſus eſt Iacobo, & Apoſtolis omnibus: dicit enim Hieronym. lib. de illu. vi. capi. de Iacobo iuſto, quòd moriente Chriſto iſte Iacobus vouerat ſe non comeſurum panem quouſque videret
I Dominum reſurexiſſe a mortuis, & quando ſurrexit apparuit ei inter primos, & dixit frater pone mẽſam, & comede, quia iam ſurrexit Dominus, & multa alia de iſto Iacobo habentur ibidem.

De Thadeo quis ſit. Et quot nominibus ſit appellatus, & Lebęus quid interpretetur. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR de Thadęo quis ſit. Dicendum, quòd iſte vocatur aliquãdo Thadęus, vt hic, & Marc. 3. & aliquando Iudas Iacobi, vt patet Luc. 6. & Actu. 1. ambo enim erant nomina eiuſdem, communius tamen vocatur Iudas,
K & raro vocatur Thadęus, & vocatur Iudas Iacobi ad differentiam Iudæ traditoris, quia ambo ponuntur ſimul a Luca, & dicitur Iudas Iacobi, ſcilicet, frater Iacobi Alphæi. nam poſt iſtum ponitur, & non poſt Iacobum Zebedęi. vnde infra 13. Iacobus, & Iudas ponuntur fratres. iſte etiam Iudas fuit frater Domini, ſicut Iacobus infra decimotertio, & Marc. ſexto, ſcilicet, nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph Simon, & Iudas, non tamen ſolet vocari frater Domini, quia Iacobum vocamus fratrem Domini, eo quòd ad Galatas prima, ſic Apoſtolus eum vocat dicens alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini, iſte Iudas vocatur alio nomine Lebęus, quod eſt nomen for-

maium

matum ab Hebręo quaſi diminutiuum, quia leb, vel bef in Hebręo ſignificant cor. Lebęus eſt nomen diminutiuum inde, vel denominatiuum, ideſt, paruum cor. ſic dicit Hieronymus Iudas frater Iacobi, qui alibi appellatur Lebęus figuratum habet nomen a corde, quod nos diminutiue corculũ poſſumus appellare. Rabanus autem dicit, quòd Lebęus interpretatur corculum, ideſt, cordis cultor, veritas tamẽ eſt quòd eſt diminutiuum a corde, & ideo non ſignificat, niſi paruum cor. de hoc dicit Auguſtinus lib. de concordantijs Euangeliorum, in nomine Iudę Iacobi Lucas videtur diſcrepare a Matthęo, qui eum Thadęum appellat, ſed quis vnquam prohibuit duobus, vel tribus nominibus vnum hominem vocari? quaſi dicat, non eſt inconueniens. iſtud tamen nomen abolitum eſt, nomen etiam Thadęi rarum eſt apud nos cum Eccleſia eum Iudam apppellet: iſte eſt enim cuius feſtum colitur cum Simone eadem die, iſte Iudas, vt refert hiſtoria Eccleſiaſtica, & Hieronym. miſſus eſt a Chriſto ad Abagarum regem: erat enim rex ille vir bonus in Syrię parte quadã regnans in ciuitate Edeſa, quę eſt vltra Eufrarrem, qui morbo quodam corporis incurabili tenebatur, audita vero fama miraculorum Chriſti (nam eius opinio in Syriam abierat ſupra quarto) per Epiſtolam eum rogauit, vt eum ſanare dignaretur offerens etiam ei regnum ſuum, vt ambo in eo viuerent, Chriſtus autem ſcripſit ei, & Epiſtolam iſti Iudę portandam tradidit, in qua ſalus ei futura promittebatur, licet non ſtatim data eſt, Chriſto autem iam aſcendente in cęlum, & diſperſis Apoſtolis, Iudas ad eum redijt eumque a morbo quo tenebatur, abſoluit.

De Simone Chananæo quis fuerit, & quare Chananæus vocatur. Vbi quòd publice prædicare eſt honoris officium. Et Chana quid ſignificet. Et quare feſtum Simonis, et Iudæ eodem celebratur die. Quæſt. XL.

QVAERETVR de Simone Chananęo, & quare vocatur Chananęus.

Aliqui dicunt, quòd dicitur Chananęus, quia erat de gente Chananęorum quod videbatur ſatis facile, quia terra Iudęorum eſt terra Chanaam, & ita vocatur in omnibus libris Moyſi: ibi enim habitauerunt 7. populi Chananęorum quibus eiectis habitauerunt Iudęi, non tamen penitus expulſi fuerunt, ſed multi de illis gentibus manſerũt, qui tempore Salomonis erant tributarij eius 3. Regum nono, & ſecundo Paralipo. octauo, manſerunt autem ſemper poſtea aliquæ de iſtis gentibus, quia poſt Salomonem ſemper regnum Iudæorum diminutum eſt, & nemo ſubiecit ſibi plures gentes, ſed potius ſequentes reges perdiderunt aliquas de illis, vt patet de Ioram, qui perdidit Idumæos quarto Regum octauo, & ſecundo Paralipo. vigeſimoprimo, & de alio Ioram, qui perdidit Moabitas quarto Regum primo, & tertio: perſeuerauerunt ergo Chananæi in terra vſque ad Chriſtum, immo & libenter audiebant eum, licet ipſe nollet prædicare illis. ſic patet de muliere Chananæa, quæ obtinuit a Chriſto ſanari filiam ſuam infra decimoquinto: poterat ergo iſte Simon eſſe de gente Chananæorum, & conuerti ad Chriſtum fierique eius diſcipulus.

Sed non ſtat, quia Apoſtoli, & diſcipuli Chriſti omnes fuerunt Iudæi, quod patet, quia Chriſtus iubebat non prædicari Gentilibus infra in litera: ergo a fortiori ipſe non prædicaret, diſcipulis tamen ſuis prædicabat, & ad maiorem familiarita-

A tem recipiebat eos quam eſſet prędicare illis: ideo nemo illorum eſſet Gentilis, quanto magis Chananæus. quia nullam gentem Iudęi habebant, ita exoſam, ſicut Chananęos.

Secundo patet, quia Iudęis non licebat manducare cum Gentilibus Exodi trigeſimoquarto, & tamen Apoſtoli bibebant, & manducabant cum Chriſto. ſicut ipſi dixerunt Actuum decimo, hunc ſuſcitauit Deus tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo poſtquam ſurrexit a mortuis, Actuum decimo, ergo non acciperet aliquem Gentilem in diſci-

B pulum.

Tertio patet, quia diſcipuli alij nollent manducare cum eo ſi eſſet Gentilis. nam etiam Chriſto mortuo Petrus nolebat manducare cum Gentilibus, Actuum decimo, ſcilicet, vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenam: ergo Chriſto viuente non manducauerat Petrus cum aliquo Gentili, & tamen manducauerat cum iſto Simone, quia omnes duodecim diſcipuli ſimul manducabant cum Chriſto, & in die cęnæ omnes ſimul erant, vt innuitur Ioannis decimotertio, & infra vigeſimoſexto, & Luc. vigeſimoſecundo; ergo non erat iſte Simon Gentilis.

C Sed dicetur, quòd iſta vera ſunt de Gentili nondũ conuerſo ad Iudaiſmum, poſtquam tamen conuertebatur poterat manducare cum Iudæis, quia iam recipiebatur ad comedendum de agno Paſchali, & faciendum reliquas cęremonias Iudaicas Exodi duodecimo, & ita eſſet de Simone iſto, quia conuerſus eſſet ad Iudaiſmum, & poſſet recipi iam in diſcipulum Chriſti, & ad omnem conuerſationem Iudaicam.

Dicendum, quòd non ſtat, quia de cęteris gentibus poterant conuerti, qui vellent ad Iudaiſmum, de Chananæis autem nemo poterat, quia cum cęteris gentibus licebat Iudæis facere pacem, cum Chananæis autem nullo modo, quia nulla conditione poterant eos recipere, ſcilicet, nec in amicos, nec

D in tributarios, nec in ſeruos, ſed tenebantur occidere eos in ore gladij Deut. 20. nemo ergo de illis conuertebatur ad Iudaiſmum, ita vt poſſet de illis eſſe iſte Simon.

Quarto patet, quia omnes Apoſtoli Chriſti erant de Galiłæa Actuum 2. nonne hi, qui loquuntur Galilæi ſunt: ergo nemo eorum erat Chananæus, quia in Galilęa ſoli Iudæi habitabant.

Quinto patet, quia Chriſtus elegit Apoſtolos ad prędicandum nunc in terra Iudęorum, & tamen ſi iſte Simon eſſet Gentilis etiam ſi iam conuerſus eſſet non tolerarent Iudęi libenter, quòd ipſe doceret, qa publice prędicare eſt officium honoris, & non permitteretur conuerſus ad Iudaiſmum iſtum honorẽ habere ſuper Iudęos ex genere.

E Sed obijcietur contra prędicta, quia aliqui de gente Chananęorum erant conuerſi ad Iudaiſmum: nã Gabaonitę erant Chananęi Ioſue 9. & tamen ipſi cõuerſi ſunt ad Iudaiſmum, manſeruntq; ſemper inter Iudęos eod. cap. & ſecundo Reg. 21. & cum eis ducti ſunt in captiuitatem Babylonis, & cum eis poſtea redierunt primo Eſdrę ſecundo, & ita manerẽt vſque ad tempora Chriſti, de illis ergo poterat eſſe iſte Simon, & conuerſaretur cum Iudęis, ſicut cęteri Gabaonitę.

Dicendum, quòd non ſtat, quia omnes iſti erant ſerui Iudęorum, & quaſi abiecti inter eos. ſic Ioſue dixit eis Ioſue nono, itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cedens, &

aquas

aquas portans, & ſequitur, decreuitque in illo die eos eſſe in miniſterium cuncti populi, & altaris Domini cędentes ligna, & aquas portantes, cum ergo omnes de progenie iſtorum eſſent aſtricti huic ſeruituti, nemo eorum poſſet effici diſcipulus Chriſti cui committeretur officium prædicandi.

Secundo patet, quia dato, quòd non ſeruirent omnes actualiter in hoc miniſterio, nec eſſent obligati ſeruire, tamen nemo eorum permitteretur publice docere, eo quòd erant ſerui totius populi, & non concederetur eis iſtud officium honoris: non ergo poterat eſſe iſte Simon de illis.

Dicendum igitur, quòd iſte Simon Iudæus erat, & erat de prouincia Galilęæ, vocatur autem Chananæus non a Chananæis, vel a terra Chanaam, ſed a quodam vico Galilęæ nomine Chana, de quo dicitur Ioannis ſecundo nuptiæ factæ ſunt in Chana Galilęę: ibi enim Chriſtus conuertit aquam in vinum eod. c. & crediderunt diſcipuli eius in eum, & tunc forte iſte Simon acceſſit ad Chriſtum, vel poſtea, quia ſæpe Chriſtus in regione illa prædicabat. Iſte vocatur Simon Zelotes Luc. 6. & Act. primo, & idem eſt, quòd Simon Chananæus: nam Chana in hebræo idem eſt, quòd Zelus latine, & ſic Chananæus idem eſt, quòd Zelotes, ideſt, Zelum habens, ſic dicitur Exodi trigeſimoquarto, ego ſum Deus tuus Zelotes; ſed eſt Zelotes in formam Latinam de hoc dicit Hieronymus Simon Chananæus ad diſtinctionem Simonis Petri dicitur de vico Galilęæ Chana vbi aquas Dominus mutauit in vinum: ipſe enim in alio loco Simon Zelotes dicitur, & ſic iſtud cognomen fuit ſibi appoſitū ad differentiam Petri, qui etiam Simon dicebatur: iſti enim Simoni, vt dicit Hieronymus Aegyptus ſorte prædicationis data eſt, vbi cum Euangelium Chriſti prædicaſſet redijt in Iudæam, & Iacobo iuſto, qui primus Ieroſolymitanę Eccleſię Epiſcopus fuerat occiſo, ex cōſenſu Apoſtolorum Ieroſolymitanus Epiſcopus iſte Simon factus, in quo vſque ad centum, & viginti annos manens vitæ ſuæ tempore Traiani Imperatoris crucifixus eſt eodem die, quo Iudas frater Iacobi, licet non eodem loco, nec etiam eodem anno: ideo eadem die communis amborum ſolennitas colitur.

De iſto Simone dicunt aliqui, quòd fuerit frater Domini, ſicut Iacobus Alphęi, ſicut infra decimotertio, & Mar. ſexto, ponitur inter fratres Domini, ſed nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas.

Dicendum, quòd non eſt ille Simon, quod oſtenditur inquantum dicitur, quòd iſte erat Chananæus, ideſt, de Chana Galilęæ, & tamen fratres Domini erant de Nazareth, & ita loquebantur Nazareni de illis tanquam ibi inter eos eſſent infra decimotertio, & Mar. ſexto: alius ergo Simon eſt ille, de quo ibi dicetur, iſte autem non videtur ad Chriſti cognationem pertinere.

De Iuda proditore quis fuit, & de qua patria Et vnde ſumpſit nomen Scariothes. Quæſt. XLI.

QVAERETVR de Iuda proditore, qui vltimus eſt, quia forte fuit vltimus tempore inter Chriſti diſcipulos.

Dicendum, quòd de iſto varia referuntur Apocripha, eo quòd origo eius ignota eſt, ſicut & aliorum.

Eſt tamen dicendum, quòd vir pauper erat de Galilæa, ſicut cęteri, apponitur ei cognomen, ſcilicet, Scariothes, & Marc. tertio, & Luc. ſexto, dicitur

F Scarioth, ſed idem eſt, quia Scariothes eſt denominatiuum de Scarioth, ſicut Leuites de Leui. pręponitur autem ei cognomen ad differentiam alterius Iudæ Apoſtoli, qui vocatur Iudas Iacobi. Luc. ſexto, & Actuum primo, dicitur autem, quòd vocatur Scariothes a quodam vico Galilęæ nomine Scarioth, de quo ortus eſt, vt dicit Hieronymus, vel dicitur Scariothes, vt aliqui volunt, quia fuit de tribu Iſachar, vt dicatur Scariothes quaſi Iſachariothes, ideſt, de Iſachar, & dicunt, quòd hoc fuit quoddam præſagium futurorum, quia Iſachar interpretatur merces, vt innuitur Geneſis trigeſimo, cum dixit Lia dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo, appella-
G uitque nomen illius Iſachar, & ita Iudas fuit de Iſachar, ideſt, de mercede, quia pro precio, & mercede conuenta vendidit Saluatorem, ſic dicit Hieronymus, ſcilicet, vel ex tribu Iſachar vocabulum ſumpſit, vt quodam vaticinio in condemnationem ſui natus ſit: Iſachar enim interpretatur merces, vt ſignificetur merces proditoris. iſtum Iudam Chriſtus inter duodecim elegit, eique tribuit adminiſtrationem pecuniæ quam ad victum ſuum, & diſcipulorum habebat: erat enim Chriſtus pauperrimus, non habens vbi caput reclinaret ſupra octauo, & Luc. nono, mulieres autem quædam deuotæ de Galilęa dabant ei pecuniam ad ſumptus Luc.
H octauo, & Marc. decimoquinto, etiam alij miniſtrabant ei in aliquo, hanc autem pecuniam recipiebat Iudas Chriſto iubente. vnde dicitur Ioannis duodecimo, quòd ipſe habebat loculos Chriſti, ſic etiam Ioannis tertio dicitur, quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quia dicit ei Ieſus eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum, & in hoc quædam familiaritas erat Chriſti ad Iudam cum committeret ei pecuniam expendendam. Hoc autem ad alios homines aliquid eſſet, ad Chriſtum autem nihil, qui de pecunijs curam nullam agebat, potiſſime cum ſciret, quòd Iudas furabatur pecuniam, quæ offerebatur ei, Ioannis duodecimo, & tamen ad oſtendendum Iudæ ingratitudinem ali-
I quid erat, quia cum Chriſtus iſtud ſignum familiaritatis, etiam vltra magna beneficia oſtendiſſet, magis videbatur ingratus, & vituperabilis, quòd de Chriſto talia cogitaſſet.

Quare dicitur hic de Iuda, qui tradidit eum. Vbi quòd tunc ingratitudo maxime apparet cum beneficia coniungitur. Et quòd bonum non eſt niſi a Deo. Quæſt. XLII.

QVAERETVR quare dicitur hic, qui tradidit eum.

Dicendum, quòd vbicunque ponuntur nomina Apoſtolorum omnium dicitur
K hoc de Iuda, & fuit propter multa.

Primo ad oſtendendum rei veritatem, quia ita fuit, quòd iſte eum tradidit: cum enim eſſet vnus de duodecim, vt videtur, auaritia ductus tradidit Dominum ſuum triginta argēteos recipiēs, vt omnibus ergo innoteſcat, omnes Euangeliſtę iſtud expreſſerunt, vt patet hic, & Marc. tertio, & Luc. ſexto.

Secundo fuit ad oſtendendum completam eſſe Prophetiam: ita enim de Chriſto pręnunciatum erat, quòd vnum ex ſuis eum traditurus eſſet Pſalmo quadrageſimo, ſcilicet, & enim homo pacis meę, in quo ſperaui, qui edebat panes meos ſuper me magnificauit ſupplantationem, & quia hic ponuntur nomina duodecim Apoſtolorum quos Chriſtus

maxime

maxime familiares sibi habuit supra cęteros homines, & de quibus ipse dixit vos estis, qui permansistis mecum in tribulationibus Luc. vigesimosecundo. & ponitur ibi nomen Iudæ. Hic debuit ostendi, ꝙ ipse tradidit eum, vt videatur, quòd ille, qui constitutus erat in Apostolum eum tradidit, & sic Prophetia impleta est. Tertio fuit ad ostendendam ingratitudinem, quia nunquam melius apparet ingratitudinis magnitudo quàm vbi ingratitudo, & beneficiũ simul sunt propter oppositionem, sed hic ponitur beneficium quod Christus Iudæ contulit constituendo eum vnum de 12. principibus Ecclesiæ, & in gradu altissimo cum Apostolatus sit dignitas maxima Ecclesiæ prima Corint. 12. & ad Ephe. 4. in nullo ergo loco melius ponitur, quòd tradidit Dominum quàm hic, vt maxime videatur ingratitudinis magnitudo cum tantum beneficium susceperit. Quarto fuit ad differentiam alterius Iudæ, quia fuit alius Iudas Apostolus, qui dicitur Iudas Iacobi vir sanctissimus Luc. 6. & Actu. 1. quando ergo communiter dicitur, quòd Iudas tradidit Dominum, vt videatur quis fuerit iste Iudas, & vt non imponatur hoc scelus Iudæ Iacobi viro sanctissimo, exprimitur, quòd Iudas Scariothes fuit, qui tradidit eum: & ideo hoc supposito quando Euangelistæ loquuntur postea de traditione Domini vocant Iudam absolute, vt infra 26. & Mar. 14. quasi iam notum sit quis esset iste Iudas, Ioannes tñ, quia non posuit nomina 12. Apostolorum, sicut Matthæus, Marcus, & Lucas, & sic non potuit ponere istam notificationem de Iuda, quando postea loquitur de eo in traditione Domini exprimit aperte quis fuerit, vt Ioan. 12. dicitur, dicit ergo vnus ex discipulis Iudas Simonis Scariothis, qui erat eum traditurus, & sic ostendit eum differre a Iuda Iacobi.

Quinto fuit ad ostensionem bonitatis aliorũ Apostolorum, quia cum ponantur omnes 12. & de isto solo exprimatur hoc malũ innuitur, quòd cęteri boni erant, & nullum malum erat, quòd de ipsis scribi posset. hoc innuitur Ioan. 6. quando Petrus nomine 12. Apostolorum dixit Domine verba vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei, & Christus dixit nonne ego vos 12. elegi, & vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, ego scio, quòd creditis in me, quia ego elegi vos: tamen vnus ex vobis est diabolus, & ille non credit, & sequitur, dicebat de Iuda Simonis Scariothis. hic enim erat traditurus eum cum esset vnus de 12. sic etiam innuitur Ioan. 13. cum Christus dixit vos mundi estis, sed non omnes: & sequitur sciebat enim quisnam esset, qui traderet eum, propterea dixit non estis mundi omnes, & sic clare ostendit, quòd nulla macula erat in eis, nisi in illo solo: ita ergo omnes Euangelistæ de hoc solo malum scripserunt omnibus simul positis, vt innuatur, quòd cęteri boni erant.

Sexto fuit ad nostram eruditionem, & excusationem congregationum nostrarum, scilicet, vt licet aliquando in congregatione bonorum aliquis malus inueniatur: non ideo putetur, quòd ista congregatio non est a Deo, quia vere a Deo est quælibet congregatio vbi boni aliqui sunt: etiam si mali multi sint, cũ bonum non possit esse, nisi a Deo, & ostendit in seipso cum ista congregatio paucorum hominum, quę ab eo specialiter facta fuerat, adhuc vnum pessimum virum haberet, qui merito diabolus dictus est.

Sciendum, quòd Ioannes diligentius fecit differentiam Iudæ proditoris a Iuda bono quàm cęteri Euangelistæ, quia alij vocant istum Iudam Scariothem, & alium vocant Iudam Iacobi, sed ista non faciunt omnimodam differentiam, quia Iudas Iacobi habet cognomen a cognatione, Iudas Scariothes a loco, & sic poterat esse idem Iudas Iacobi, & Scariothes. Ioannes autem dixit Iudas Simonis Scariothis. Ioannis sexto, & duodecimo, est Simonis cognomen a cognatione, vt sicut alius vocatur Iudas Iacobi, idest, frater Iacobi, ita iste vocatur Iudas Simonis, idest, filius Simonis, & additur Schariothes, vt sciatur, quòd Iudas Iacobi non sit Scariothis, sed Iudas Simonis, & sic est perfecta differentia inter eos.

Quare Christus elegit Iudam in Apostolatum cum proditurus esset eum qui semper fuit malus. Et quòd fuit conueniens, quòd Christus ab aliquo de suis traderetur. Quæst. XLIII.

QVAERETVR, quare Christus elegit istum Iudam in Apostolum cum proditurus esset eum.

Aliqui putant, quòd incertum erat an traditurus esset eum: ideo assumptus est cum cęteris.

Sed isti non sunt audiendi, quia Christus sciebat omnia cum esset Deus, ita dixerunt ei Apostoli, nũc scimus, quòd scis omnia, & non est opus, quòd quis te interroget Ioan. decimosexto, & sic ipse sciebat quid homines haberent in corde suo, & si quid boni, aut mali cogitarent, & sic cauebat ab eis quando volebat. sicut dicitur Ioan. secundo, ipse autem Iesus nõ credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine: Ioan. secundo, & sciebat specialiter omnia, quæ futura erant in eo, & quid passurus esset. Io. 18. s. Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum &c. sciebat etiam de Iuda, quòd traditurus esset eum, & prænunciauit, quòd vnus de 12. traderet eum. Ioan. decimotertio, & dixit specialiter Iudæ quod facis fac citius; ergo non est cogitandum, quòd Christus hoc nesciret.

Alij dicunt, quòd Christus hoc futurum esse sciebat, & tamen, quia Iudas erat bonus a principio accepit eum. accidit autem postea, quòd Sathanas tentaret eum. Ioann. decimotertio. & sic vendidit Dominum.

Dicendum, quòd falsum est, quòd Iudas semper fuit malus: nam cum Christus instituisset eum dispensatorem pecuniæ, quæ tradebatur ei, furabatur pro se, ea quæ dabantur Christo. Ioan. duodecimo, dixit autem hoc nõ, quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat, & sic antequam Sathanas tentaret eum erat sibi in consuetudinem furandi pecunias Domini, immo Sathanas ex hac parte habuit occasionem tentandi eum, scilicet, quia fur erat, & auarus, & hac vice furari non potuit quando vnguentum super pedes Domini fusum est. Ioan. duodecimo, etiam multo ante hoc Iudas malus erat, & non credebat, ea quæ Christus prędicabat: ideo quando recedentibus multis discipulis a Christo, quia dixerat, nisi manducaueritis carnem meam &c. diceret ad duodecim, nunquid & vos vultis abire, & Petrus nomine omnium dixisset. Domine quo ibimus? verba enim vitæ æternæ habes, & nos cognouimus, & credidimus, quia tu es Christus filius Dei: dixit Christus nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? idest, scio quòd creditis in me, quia ego elegi vos, & tamen vnus ex vobis diabolus est, quasi dicat, vos omnes creditis, ille tamen

le tamen vnus non credit, sed opera diaboli facit: erat ergo Iudas semper malus, & licet talem eum Christus sciret, tamen elegit cum cęteris.

Dicendum, quòd hoc Christus sciuit, voluit tamen facere, vt implerentur scripturæ, fuerat prænunciatum de eo, quòd ille, qui manducabat cum eo traderet illum Psalmo quadragesimo, qui edebat panes meos magnificauit super me supplantationem, & ita ipse Christus innuit dicens, qui intingit manum mecum in parop sidem hic me tradet infra vigesimosexto, & innuit immediate, quòd hoc fiebat, vt implerentur scripturæ dicens, filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo, væ autem homini illi per quem tradetur, necesse erat tamen, quòd implerentur scripturæ, sicut ipse dixit eodem capi. possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum, sed quomodo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri. Quod magis patet Ioannis decimotertio, vbi Christus loquens de Iuda, qui tradebat eum ait, vt adimpleantur scripturæ, qui manducat mecum panem leuauit cõtra me calcaneum suum, & tamen nemo haberet consuetudinem manducandi cum Christo, nisi esset familiaris eius continuus, scilicet, discipulus, vel Apostolus: ideo in alterum istorum debuit assumi Iudas ad hoc, quòd posset istud efficere, & potius in Apostolum quàm in discipulum, quia isti erant magis familiariter cum Christo manducantes, & bibentes.

Secundo fuit, quia iste erat modus conueniens. nam cum Christus tradendus esset Iudæis, & ipsi non auderent eum publice capere propter metum populi infra vigesimosexto, scilicet, ne forte tumultus fieret in populo, oportuit quòd per noctem eum caperent, Christus tamen per noctem non dormiebat in vrbe, sed foris in campo: nemo autem poterat ita bene scire loca in quibus ipse manebat, sicut ipsi, qui cum eo erant: fuit ergo cõueniens, quòd ab aliquo de suis traderetur. hoc autem apparet.

Primo, quia Iudas dixit Iudæis quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? infra vigesimosexto, in quo innuebat, quòd non erat facile Iudæis illum capere, quia alias frustra Iudas offerret se ad tradendum eum, nec peteret precium.

Secundo, quia Iudæi dederunt ei pecuniam, & tamen si ipsi sine ministerio Iudæ potuissent faciliter Christum tenere non dedissent ei pecuniam.

Tertio, quia omnes ministri missi a Iudæis ad tenendum Christum secuti sunt Iudam: ipse enim dirigebat eos infra vigesimosexto, & sic videtur, quòd illi nesciebant locum.

Quarto patet, quia Ioannis decimooctauo, dicitur, sciebat autem Iudas, qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus venerat illuc cum discipulis suis, & sic videtur, quòd alij nesciuissent locum, in quo Christus erat, nisi Iudas ostendisset eis, ista ergo fuit præcipua causa.

Quinto fuit propter agnitionem Christi, quia ministri Iudæorum non bene agnoscebant Christum maxime per noctem: ideo Iudas dedit eis signum dicens, quemcunque osculatus fuero ipse est, tenete eum. infra vigesimosexto. Modus ergo conueniens fuit, quòd Christus a suo discipulo traderetur, quia melius, idest, magis conuenienter, & determinate poterat istud nefas perpetrari quàm per alium: etiam in malis agendis quædam industria, & aptitudo necessaria est, quam Aristotel. astutiam

F vocat sexto Ethicorum capitu. decimosexto. Tertio quantum ad principale fuit ad ostendendum, quòd Christus istam mortem voluntarie subijt, & pręsciuerat illam, poteratque euitare, sed noluit, cum sæpe ipse diceret discipulis, vnus ex vobis me traditurus est. Ioannis decimotertio, & multo ante hoc Christus idem significauit dicens. vnus ex vobis diabolus est. Ioannis sexto: cum ergo totum instrumentum mortis Christi fuerit discipulus eius, & ipse præsciuisset hoc, etiam si purus homo esset poterat rogare discipulum illum, vel taliter agere cum eo ne ab eodem traderetur, & tamen noluit. ergo apparet, quòd spontaneus mortem istam subijt. si autem traderetur per aliquem alium extraneum non appareret,
G quòd tam voluntarie mortem istam subiret, cum nõ esset tam facile ei si purus homo esset, sicut si a discipulo suo tradendus esset.

Quarto fuit ad ostendendum immensam mansuetudinem, & viscera misericordię Christi. fuit quippe ineffabilis siquis digne aduertat, scilicet, quotidie comedere, & cum illo bibere, & beneficia magna præstare ei, de quo sciebat, quòd ipsum ad mortem tam iniustam traditurus esset, nec turbabatur vultus eius aduersus illum, sed cum omni mansuetudine eum tolerabat, & dulciter loquebatur illi, nec se in aliquo subtrahebat ab eo quem tamẽ sciebat esse virum nequissimum, & siquis diligenter cogitauerit arbitror non poterit de Christi misericordia, etiam
H commissis grauibus rebus diffidere.

Quinto fuit ad instructionem nostram, vt si quando malis necesse sit conuersari, eos patienter toleremus. sic dicit Augusti. decimotertio de ciui. Dei. habuit inter eos vnum quo malo bene vtens, vt suę passionis impleret dispositum, idest, dispositionem, & Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberetur exemplum. de hoc etiam Rabanus dicit eligitur autem Iudas proditor non per imprudentiam, sed per prouidentiam, susceperat quidem hominis infirmitatem, & ideo ne has partes recusauerit fragilitatis humanę voluit ab Apostolo suo tradi, vt tu a socio tuo proditus moderate feras tuum errasse iudicium, & perijsse beneficium.

I Considerandum tamen, quòd Christus licet sciret se a Iuda tradendum, non per hoc incitabat eum ad hoc scelus, sed potius quantum iuste fieri poterat distrahebat. nam aliquando mala dicebat, ita vt Iudas intelligere posset, vt quando dixit vnus ex vobis diabolus est. Ioan. sexto: etiam quando dixit vnus ex vobis me traditurus est. Ioannis decimotertio, & cum dixit, qui intingit mecum manum in paropsidem hic me tradit infra vigesimosexto, ita vt Iudas tunc diceret quasi se excusando, nunquid ego sum? & Christus ait tu dixisti, idest, ego non assero, tu videas an verum sit. per quæ sufficienter detrahebatur a concepto malo si infęlix aduertere voluisset: distrahebat etiam eum consideratio impen-
K sorum beneficiorum, quia etiam si nihil aliud esset mansuetudo, & benignitas, & familiaritas Christi quam erga eum ostendebat, cum eum vnum de duodecim fecisset, a malo cor illius diuertere debuisset, sed præualuit Sathanas, & hæc omnia post tergum abiecta sunt.

Sed dices, poterat ne Christus eum ab hoc malo diuertere? Fateor poterat si voluisset. nam & poterat mortem euadere, mori tamen venerat: nec enim Christus agere debuit omnia, quæ facere poterat, quia sic nemo peccaret, nemo periret, & etiam qui perierunt saluarentur. Deus tamen non disposuit agere quidquid potest, quia tunc frustra esset ipsum esse iustum: sufficiebat enim esse potentem,

tem, egit ergo Christus cum Iuda non quidquid ab- A
solute potuit, quia sic etiam nunc posset eum saluare, sed quantum ęquum, & bonum fuit fieri distrahē do eum a peccato, obseruato ne maius scandalum causaret, quod forte fieret si Christus diceret Iudę tu me tradis, ideo non facias, quia per hoc valde scandalizaretur Iudas, cum in isto verbo constitueret eum hostem capitalem, & per hoc Iudas non cessaret, negaret enim verum esse, quod Christus dicebat, & exequeretur, quod conçeperat, nisi Christus vellet interius tangere cor eius auferendo ei istud prauum desiderium, hoc tamen erat diuinitus operari, ideo hoc non fecit: doluit tamen valde Christus de miserabili
exitu Iudę, quia & illum tradidit, & seipsum æterna B
morte damnauit, sic enim fuit pro Ierusalem, nam Christus videns ciuitatem fleuit super illam dicens, si cognouisses & tu quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lucę decimonono capitulo, compatiebatur enim Christus illi ciuitati, ꝙ peritura esset, ita vt ex quadam intima compassione lachrymaretur pro illa, fecit etiam quantum potuit humanitus fieri ad hoc euitandum, nam dixit Ierusalem quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti, ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, idest peribit ista ciuitas, & templum infra vigesimotertio capitulo, Lucæ decimotertio capitulo, poterat
tamē Christus absolute si voluisset facere ne perijsset C
Ierusalem, & non opus erat lachrymari pro ea, & tamen lachrymabatur, quasi iam fecisset quidquid facere poterat de bono, & ęquo, & non potuisset auertere malum ipsorum, & ita solum restabat ei ex compassione lachrymari, ita etiā pro Iuda factum est, sed iniquitates suæ diuiserunt inter eum, & Deum, ita vt tam Christus tanquam homo, & mater, & prædicator non potuerit eum a concepto malo diuertere, sed doluit ꝙ ille infęlix sic periret.

Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, & dicens. In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueri- D
tis, sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cęlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, neque argētum, neque pecuniam in zonis vestris. Non peram in via, neque duas tunicas, neq; calciamenta, neque virgam. Dignus est.n. operarius cibo suo. In quamcunque autem E
ciuitatem, aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes. Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit digna pax vestra reuertetur ad vos. Et quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel ciuitate excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorræorum in die iudicij, quam illi ciuitati. Luc.10.

Hos duodecim. Hic traditur Apostolis doctrina, & forma doctrinę. Et primo quātum ad locum in quo docerent. Secundo quantum ad id quod docere deberent, ibi. *Euntes autem.* Hic tradit Apostolis doctrina, & forma doctrinæ.

Circa primum dicitur. *Hos duodecim misit Iesus.* Scilicet ad prædicandum, nam ad hoc eos instituit.

Præcipiens eis, & dicens eis in viam gentium ne abieritis. Ostendit eis quibus prædicarent.s. solis Iudęis, & non Gentilibus, nec Samaritanis, & dicitur in viam gentium ne abieritis.i. ne eatis ad terram Gentilium ad prædicandum.

Et in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Erant aliquę ciuitates Samaritanorum inter Iudæos, & in illas iubebat Christus ne ad prædicandum introirent.

Sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Israel. Idest ite ad Iudęos qui sunt de domo Israel, & sunt oues ꝑditę, ad hos oportet, ꝙ eatis ad reducendum ad agnitionem veritatis per prædicationem verbi.

Quare Christus Apostolis iussit nunc in litera non ire ad prædicandum Gentilibus cum postea præceperit prædicare omnibus gentibus.
Quæst. XLIIII.

QVÆRETVR quare Christus iussit nunc nō ire ad prædicandum gentilibus, cum postea præceperit prędicare omnibus gentibus infra 28. & Mar. 16.

Dicendum, quòd primo fuit ad auferendam Iudęis occasionem murmurandi, & abijciendi Christū, nam Messias de gente Iudęorum erat, & ad ipsos pertinebat, & promissio ipsis facta fuerat, sic dicitur ad Roman. nono, qui sunt Israelitæ quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, quorum patres ex quibus Christus secundum carnem. si autem Iudęi viderent quòd Christus prędicabat gentilibus, vel mittebat discipulos ad prædicandum eis dicerent, iste non est Messias noster: Christus autem voluit auferre eis omnem occasionem scandali, ideo ad eos solos discipulos misit, & ista fuit causa præcipua, sic dicit Hieronymus super Matthæ. oportebat primum aduentum Christi nunciari Iudęis, ne iustam haberent excusationem dicentes, ideo se dominum reiecisse, ꝙ ad gētes, & Samaritanos Apostolos miserit, & vere mirarentur Iudæi si Christus iret ad prędicandum gentibus, vel illuc mitteret discipulos, sic patet Ioa. 7. cum dixit quęretis me, & non inuenietis, & vbi ego sum vos non potestis venire, & ipsi quasi admirantes dixerunt, quo hic iturus est, quia non inueniemus eum? nunquid in dispersionem gētium iturus est, & docturus gentes? dicebant ei hoc tanquam incōueniens, & de quo valde admirarentur si hoc faceret. Secundo fuit (vt aliqui volū) ad exercitationem Apostolorū.s. quod antequam mitterentur per totum orbem exercitarentur inter Iudæos, sic dicit Chryso. ideo primo eos ad Iudęos mittit, vt quasi in quadam palęstra in Iudęa exercitari ad agones orbis terrarum intrarent, & velut quosdam pullos debiles ad volandum eos inducens.

Sed istud non est sufficiens causa, quia verum est, ꝙ discipuli antequam mitterētur ad prædicandum ꝑ totum

totum orbem debuerunt exercitari inter Iudæos, & non erat nunc tempus dispergendi eos per orbẽ, quia sic prius Christus occideretur a Iudæis, quam illi redirent ad eum, & tamen quandiu Christus vixit debuerũt Apostoli cum eo semper manere, vt addiscerent, & viderent omnia gesta eius, quæ postea prædicarent per orbem, vt innuitur Act. 1. ergo, sic debuerunt exercitari in prædicatione, quòd mitterentur a Christo ad loca propinqua, vt euntes cito ad ipsum redire possent, & quia Christus erat in Iudęa poterat conuenientius hoc facere prædicando Iudæis, quam Gentilibus, cum tamen essent multa loca Gentilium intra terram Iudęorum ad quæ interdum citius iri poterat, quam ad ista loca Iudæorum non irent Apostoli ad prædicandum, non facit ista causa, quia poterant ibi exercitari prædicando, & redeundo ad Christum, sicut prædicandum inter Iudæos. Tertio fuit, quia Christus non veniebat ad prædicandum personaliter nisi Iudæis, sicut ipse dixit infra 15. nõ sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel ad prædicãdum, nisi istis, & quia Christo viuente non erat decens, ꝙ tenerent alium modum prædicandi discipuli eius, q̃ ipse, sicut ipse non prædicauit, nisi Iudæis, ita nec debuerunt prædicare eo viuente discipuli eius. Quarto fuit propter honorem quẽdam legis, & gẽtis Iudęorum, & vt essent minus excusabiles, erat enim Christus de gente Iudæorum, secundum carnem: debuit ergo honorare gentem suam, & maxime super legẽ & Prophetas, quia omnia fierunt in gente illa. hunc ergo honorem Christus illis exhibuit, quòd non solum eis primo, sed etiam eis solis a principio prædicauit, cum autem noluerint recipere illam erãt iam minus excusabiles, quia tantam diligentiam contra illos, & honorem eis Christus impenderat, sic dicit Hilarius legis lectio obtinuere priuilegium euangelij, debebat ob hoc minus Israel sceleris sui excusationẽ habiturus, ꝙ plus sedulitatis in admonitione sensisset. Quinto fuit, quia futurum erat, quòd Iudæi repellerent prædicationem Christi, & Apostolorum, & transituri erant Apostoli ad gentes, vt ergo rationabilior videretur iste transitus cõueniens fuit, quòd ista magna diligentia adhiberetur contra eos prædicando ipsis solis Iudæis, sicut dicit Gregorius, prius soli Iudeæ voluit, & postmodum Gentilibus prædicare, quatenus redemptoris nostri prædicatio a propriis repulsa Gentiles populos, quasi extraneos quereret. Sexto fuit ad ostendendum maiorem Christi benignitatem, scilicet quod cum Iudęi signa eius dęmonijs ascriberent, ipse contumeliam passus non solum non reliquit eos, sed etiam maiorem honorem eis impendit ipsis solis prædicando, sic dicit Chrysost. ne extimarent, quia Christo conuitiabantur, & dęmoniacum eum vocabant, ꝙ propter hoc eos odio haberet, primum eos emendare studuit, & ab omnibus aliis discipulos abducens eis medicos, & doctores mittit, & non solum prohibuit alijs annunciare antequam Iudęis, sed nec viam quę ad gentes fert, pertingere concedebat.

Quare Christus iussit post mortem discipulis prædicare gentibus. Et qui ordo fuit prædicandi discipulorum. Quæst. XLV.

QVAERETVR quare Christus post mortẽ iussit discipulis prædicare gentibus.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Christus non solis Iudęis venerat, sed etiam gentilibus, sic fuerat dictum de eo Genesi. quadragesimonono capitulo, ipse erit expectatio gentium, & Isa. vndecimo capitul. F in ipso gentes sperabunt, & hoc est, quia plures de gẽtilibus ad ipsum conuersi sunt, quam de Iudęis. Hoc autem non potuit, nisi per prædicationem fieri, quia fides ex auditu est, ad Roman. decimo capitulo, scilicet quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? quasi dicat nõ poterunt, sed Christus viuens non permiserat Apostulis prædicare Gẽtilibus, ergo oportuit, quòd Christus post mortem iuberet eis prædicare Gentilibus, & nunc illa cessabat, quia iam non poterant Iudæi repellere Christum, quasi non esset Messias, licet discipuli sui prædicarent Gentilibus, cum ipse viuens semper Iudęis prædicauerit, & etiam discipuli eius, nunc G autem quasi repulsa doctrina Christi, cum illum occidissent, iuste poterant Apostoli gentilibus prędicare, & ita Christus dixit. ite per mundum vniuersum, & prædicate euangelium omni creaturę.

Sciendum tamen, quòd adhuc Christo mortuo non recesserunt prorsus Apostoli de Iudęa ad prædicandum gentibus, quia prius prædicauerunt Iudæis, & quousque ipsi repulerunt eos non iuerunt ad gentiles dimissa Iudæa, sic patet Actuum decimotertio capitul. cum dixerunt Paulus, & Barnabas Iudæis, vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sic enim Chri- H stus voluerat, quod prius prædicaretur in Iudæa Act. primo capitu. eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terræ: nam juxta ordinem istorum verborum fuit ordo prædicandi, nam post Christi ascensionem prius Apostoli prædicauerunt in Ierusalem, & conuerterunt plurimos, quia Petrus conuertit in primo sermone die Pẽtecostes tria millia. Actuum secundo, & tertio capit. deinde per totam Iudæam prædicabant, & post aliquantum tempus, aliqui de discipulis prędicauerunt in Samaria, & conuerterunt gentem, vnde dicitur Actuum octauo capitu. cum audissent Apostoli, qui erant Hierosolimis, quòd recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, & Ioannem, post hoc I autem cum Iudęi essent valde obstinati, & ꝑsequerẽtur prædicantes, Apostoli recesserunt inde saltem plurimi, quia Iacobus Alphęi, qui erat Episcopus Ierusalem semper ibi mansit, & ibi tandem occisus est, & ita Christus voluerat, quod Apostoli nunquam delinerent prorsus prædicare Iudæis quousque ipsi omnino expellerent eos, sic.n. dixerunt Paulus, & Barnabas Actuum decimotertio cap. quoniam repulistis illud ecce conuertimur ad gentes, sic enim pręcepit nobis dominus, scilicet quòd iremus ad gentes postquam vos repelleretis nos, per hoc autem fuit ablata Iudęis omnis occasio murmurandi de Christo, & discipulis, quòd prędicarent gentibus, cum iam ipsi nollent audire eos, nam aliàs scandalizarentur, immo & sic fuerunt scandalizati cõuersi de Iudaismo ad Chri- K stum, quando Petrus prædicauit gentilibus, & baptizauit eos Actu. 11. s. cum ascendisset Petrus Ierosolymam disceptabant aduersus illum qui erant ex circũcisione dicentes, quare introisti ad viros præputium habentes, & Petrus fecit ibi longam excusationem ostendens, quòd a Deo compulsus egisset, & conclusit dicens: si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credidimus in dominum nostrum Iesum Christum, ego quis eram, qui possem prohibere Deum: his auditis tacuerunt, & glorificauerunt Deum dicentes, ergo & gentibus Deus pęnitentiam ad vitam dedit.

An erant inconueniens, quòd Christus nunc subtraheret verbum prædicationis a gentilibus: cum sine fide impossibile est Deo placere. Et quòd nemo, sine lege Christi nunc potest saluari, tametsi ante Christi mortem gentiles poterant saluari sine eius lege. Quæst. XLVI.

QVAERETVR an erat inconueniens, ꝙ Christus nunc subtraheret verbum prædicationis a gentilibus.

Aliqui dicunt, ꝙ inconueniens erat, quia Deus nõ est acceptor personarum. Actu. 10. quia tamen faceret prædicari verbum suum gentibus quibusdam, & alijs prædicare vetaret, personarum acceptio erat, & tamen apud Deum non est distinctio Iudæi, & Græci, sed Deus diues est in omnes ad Roma. 10. etiam, quia in Christo non est masculus, nec fęmina, seruus nec liber, Barbarus nec scitha ad Col. 3. ergo non est differentia apud Deum inter Iudæos, & gentiles, ergo nõ debuit vetari prædicatio gentilibus.

Secundo patet, quia ea quæ sunt de necessitate salutis ęternę nemini sunt subtrahenda, quia tunc charitas non esset ad omnes: fides autem est huiusmodi, quia sine fide impossibile est placere Deo ad Hebrę. 11. ergo nulli subtrahenda est, non potest tamen haberi fides sine prædicatione ad Ro. 10. quomodo credent ei quem non audierunt? quomodo autem audiēt sine prædicãte? ergo nulli subtrahenda est prædicatio, nisi ipse repellat illam, sicut dixerunt Paulus, & Barnabas Iudæis Actuum 13. oportebat primum vobis loqui verbum Dei, sed quoniam repulistis illud ecce conuertimur ad gentes.

Dicendum, ꝙ non fuit aliquod inconueniens non prædicare gẽtilibus hoc tempore. Primo, quia Christus fecit hoc ad vitandum scandalum ne Iudæi eum iuste repellerent, & tamen veritas doctrinę relinqui potest ad tempus ne scandalum oriatur, veritas enim vitæ, nunquam est omittenda propter scandalum, & tamen veritas doctrinę, & disciplinę interdum omittuntur ad vitandum scandalum ar. 5. di. c. vt constitueretur, & extra de reg. iuris, c. qui scãdalizauerit in glo. ideo non solum gentilibus, quibus, nunquam fuerat prædicatum iuste nunc non prædicaretur, vt euitarẽt scandalum, sed etiam subtraheretur eis prædicatio ad tempus, vt euitaretur huiusmodi scandalum si iam eis cępisset prædicari.

Secũdo, quia ista prædicatio, quæ facta est Christo viuente magis fuit, vt exordium prædicationis ad colligendum prædicatores, quam ad faciendum credentes, scilicet quia Christus nunc volebat multos prædicatores colligere, qui post mortem suam vbique prędicarent, & quia isti prædicatores eligendi erant de Iudæis, & non de gentilibus, vt videretur, quod bonũ incipiebat a Iudęis, sicut Christus dixit Ioan. 4. salus ex Iudæis est, fuit conueniens eis prædicare a principio, & non fuit opus prædicari gentibus, quia nulli nunc cõuertendi erant de illis, qui essent principes prædicationis, licet multi postea fuerint, sic dicit Gregorius erãt etiam tunc, qui de Iudæa vocandi essent, & de gentibus vocandi non essent, ideo prius soli Iudęę voluit, postmodum autem gentibus prædicare.

Tertio, quia nullum inconueniens erat nunc non prædicare gentilibus, quia quod Christus vellet prius prædicare isti genti, quam illi nulli faciebat iniuriam, quia alicubi inchoandum erat. secus autem si iuberet, quòd nunquam prædicaretur illis, quia tunc videretur aliqualis causa querelę, & tamen etiam nõ essent, quia tunc conqueri possent, quòd Deus non dederit aliquando eis legem Moysi, sicut Iudæis dedit, verum est autem, quod si non iuberet prædicari illis essent excusabiles si non crederent ea, quæ prædicabantur

A alijs, & non eis, sicut dicitur infra 20. quid statis tota die hic ociosi? & illi dixerunt, quia nemo eos conduxit, & de gentilibus intelligitur, quòd ante Christum nemo ad laborandum in vinea domini conduxerat per verbum prædicationis.

Ad primum dicendum, quòd Deus non est acceptor personarum, nec etiam potest proprie loquendo, quia acceptio personarum nũquam est, nisi in eo, qui debet distribuere aliquid aliquibus, & tenetur sequi certam formam in distribuendo, quia si tunc intuitu alicuius personę non seruaret istam formã esset acceptor personarum, Deus tamen non tenetur nobis ad aliquid, sed quidquid dat gratis dat, ideo non potest esse personarum acceptor.

B Aliter potest dici, quòd acceptio personarum attenditur in Deo quantum ad illa, quæ iam posuit sub lege: nam licet Deus non teneatur alicui legi, decreuit tamen omnibus bene agentibus dare vitam ęternam, & huic decreto stat, si autem aliquis bene agẽs non acciperet a Deo vitam ęternam, diceretur Deus saltem large personarum acceptor, & sic dicit Actu. 10. nunc noui in veritate, quòd non sit personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui facit iustitiam acceptus est illi, idest dat vitam ęternam homini bene agenti de quacunque gente sit. quòd autem prædicaretur lex Christi tali, vel tali genti non erat sub aliqua lege, ideo licet vni genti prædicaretur, & non alteri, esset personarum acceptio.

C Ad secundum dicendum, quòd non est subtrahendum alicui id, per quod potest credere, & ideo, nec etiam gentilibus subtrahenda erat prædicatio Christi, nec subtracta est cum iusserit prædicari omni creaturę Marc. 16. quòd tamen hoc tempore non prædicaretur, & postea prædicaretur, non differebat, quia non erat simpliciter necessarium gentilibus ad salutem, quòd illo tempore quo Christus viuebat prædicaretur eis lex eius, quia tunc etiam esset necessarium, quod omnibus temporibus prioribus fuisset prædicata, potuerunt tamen illis temporibus sine hac prædicatione saluari, ergo etiam possent Christo viuente si non prædicaretur eis.

Aliter potest dici, quòd etiam si Christus vetaret
D in ęternum prædicari legem suam gentilibus, & nunquã prædicaretur, sed solis Iudæis, non erat inconueniẽs, quia poterant sine illa saluari, nam ideo nunc nemo sine lege Christi saluatur, quia ipse iussit eam toti sęculo prædicari, & qui non crederet condemnaretur. Mar. 16. si autem iuberet, quòd non prædicaretur gentilibus, non tenerentur ipsi credere, nec legẽ illam obseruare, & sic possent sine ea saluari.

Quod patet, quia toto tempore præcedenti ante Christum gentiles saluari poterant sine lege Christi, qa nondũ fuerat prædicata, ita & postea saluarent̃ sine ea si Christus vetaret eã illis prædicari. Cum aũt dr̃, ꝙ sine fide impossibile est placere Deo. Verũ est siquis nullã fidem hẽre vellet, sufficiebat tñ homini de Deo
E sentire ea, quæ naturaliter sentiri poterãt, & si aliquid vltra reuelaret, ꝙ non dissentiret ei, & ista fides sufficiebat gentilibus anteq̃ prædicaretur eis euangeliũ, si ergo Christus vetaret eis illud prædicari sufficeret eadem fides semper, & ista est, per q̃ Deo placerent, & saluarentur, & non est necesse, ꝙ aliquis prædicet ad hoc, ꝙ hõ hẽat istã fidẽ, quia naturaliter hẽri põt ad Ro. 1. s. inuisibilia Dei, &c. Cum aũt dr̃ ad Ro. 10. q̃uo credent in quẽ non audierunt. Dicendũ, ꝙ intelligit de fide explicita, & determinata sub certis articulis qualẽ nos nũc habemus, & tñ ista nõ erat simpliciter necessaria ad salutem, quia toto t̃pe añ Christũ saluati sunt hoĩes non hñtes istam fidẽ, sic explicitã: nunc aũt est necessaria ex eo, ꝙ iã prædicata est, & nemo posset

ſine illa ſaluari, & ſic poterant Gentiles ſaluari etiã ſi nunq̃ fuiſſet eis prędicatum euangelium, quia poterant ſine illo hr̃e fidem, quæ ſufficit ad ſalutẽ licet illa non ſit ita determinata, ſicut ea q̃ nobis prędicata eſt.

Quare Christus iusſit Apoſtolis non intrare in ciuitates Samaritanorum, & an licebat intrare in illas diſcipulis ad prædicandum. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR quare Chriſtus iuſſit Apoſtolis non intrare in ciuitates Samaritanorum, & an licebat intrare in illas diſcipulis ad prædicandum cũ liceret tamen intrare in eas ad manducandum. Patet hoc, quia Chriſtus intrabat ſæpe in ciuitates Samaritanorum ad manducandum, vel ſaltem mittebat diſcipulos, vt de ciuitatibus ipſis cibos ſibi adducerent, nam Chriſtus ſępe ibat, & redibat de Iudæa in Galilæam, & ad hoc oportebat eum tranſire per loca Samaritanorum, & ſic cum Chriſtus tranſiret per loca Samaritanorum oportebat, ꝙ cibos acciperent de locis Samariæ, ſic dicitur Ioã. 4. venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, & fatigatus ex itinere ſedebat ſuper fontem diſcipuli enim eius abierant in ciuitatẽ, vt cibos emerent, iterũ etiam cum Chriſtus de Galilęa in Iudęã rediret pręcepit diſcipulis, vt pararent ei cibos in quadã ciuitate Samaritanorũ, & illi intrauerunt, ſed quando Chriſtus venit noluerunt ciues eũ recipere, nec etiã cibos dederũt Luc. 9. & ſic iam diſcipuli intrauerant, & Chriſtus intrare volebat: nõ ergo erat vetitũ eis intrare in ciuitatem Samaritanorũ pro cibis, vel ad alia neceſſaria, ſed ſolũ vetabat intrare ad prędicãdũ, nã de prędicatione Chriſtus nunc loquebatur: Iudæis, ẽt non erat illicitũ intrare in ciuitates Gentiliũ, & Samaritanorum, ſed ſolum mãducare cũ eis, & habere cõmunionem in doctrina, liceret ergo hoc Apoſtolis. Sed obiicietur, quia Chriſtus prędicabat Samaritanis nam Ioã. 4. dr̃, ꝙ duobus diebus mãſit in vrbe Samarię, & multi crediderunt in eum propter ſermonem eius, ita ergo liceret diſcipulis.

Dicẽdum, ꝙ Chriſtus nõ prędicabat gẽtilibus, nec Samaritanis, nec volebat facere illis miracula, interdum tñ pp magnã importunitatẽ hoc faciebat, & ſolũ bis legitur hoc feciſſe, ſ. ſemel Chananęis, & ſemel Samaritanis, de Chananæis patet infra 15. de Chananæa importuna, quæ cũ clamãs vexaret Apoſtolos illi rogauerunt Chriſtum, vt ſanaret filiã eius, ſed tunc nihil prędicauit, de Samaritanis patet. ſ. hac vice Ioan. 4. quia ad magnas preces eorum intrauit vrbẽ, manſitque ibi diebus duobus, & prædicauit, quia valde rogatus eſt ab incolis, miraculũ tñ nullũ fecit, alias autem non legitur, nec Samaritanis, nec gẽtilibus prædicaſſe.

De diſcipulis dicendum, ꝙ non licebat eis prædicare in vrbibus Samaritanorũ cũ Chriſtus hoc vetuerit, & iſtud pp duo. Primo, quia forte illud factum eſt antequam Chriſtus nũc vetaret Apoſtolis intrare ciuitates Samaritanorũ, & verum eſt, ſine dubio, quia qñ Chriſtus intrauit ad Samaritanos nõdũ inceperat adhuc ſe oĩno manifeſtare, quia nondum Ioannes tenebatr̃ in vinculis Io. 3. immo pp Ioannem ipſe receſſit de Iudæa in Galilęam, vt non eſſet occaſio inuidię Phariſæorum, & diſcipulorũ Ioãnis cõtra ipſum Ioã. 4. cum autem perueniſſet in Galilæam audiuit, ꝙ Ioãnes captus eſſet, & tunc cępit prędicare, & ſupra 4. & ita prædicatio Chriſti manifeſta cępit poſtquam Ioãnes captus eſt, introitus tamen ad Samaritanos fuit ante Ioannis incarcerationem, & tamen iſta miſſio Apoſtolorum ad prędicandum, & prohibitio eis facta de prędicando Samaritanis fuit longo tempore, poſtquã Chriſtus prædicare cęperat, ergo ille introi-

F tus Chriſti ad Samaritanos fuit multo tempore antę iſtam prohibitionem, & ſic non obſtat, quia vno tempore licet, ꝙ alio tẽpore eſt illicitum, vnde ſi eo tpę Apoſtoli irent ad orædicandum, licuiſſet eis prędicare Samaritanis, quia nondum erat prohibitio facta. Secundo põt dici, ꝙ ſecus erat de diſcipulis, quam de Chriſto, quia Chriſtus nulli legi erat ſubditus, ſed ipſe leges condebat, ergo poterat ipſe prędicare Samaritanis, & Gentilibus, licet prohiberet diſcipulis prędicare eis. cum aũt dr̃, ꝙ non licebat diſcipulis Chr̃i intrare ciuitates Samaritanorum ad prędicandum, eſt intelligendũ, ꝙ ẽt non licebat eis prædicare Samaritanis in campo, quia hic nõ erat principaliter vetitus ingreſſus in vrbes cum liceret intrare in eas pro cibis, ſed prædicatio erat vetita, ideo ſiue in vrbe, ſiue in cã-
G po illicitum erat prædicare illis, & tamen dixit Chriſtus de vrbibus, quia ibi ſolebat fieri prędicatio, ſed non in campo.

Qui erant iſti Samaritani, & de origine eorum. Et qui ſitus Samariæ. Et quare Samaritani obſeruabant legem Moyſi. Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR qui erant iſti Samaritani, quibus vetitum fuit Apoſtolis prædicare.

Dicendum, quòd ad hoc eſt ſciendum, qui ſunt Samaritani. Et dicendum, quòd illi non erant omnino Iudæi, nec omnino Gentiles.

Quod patet, quia ſi fuiſſent omnino Iudæi non ve-
H tuiſſet Chriſtus illi prædicare, cum mitteret Apoſtolos ad prędicandum Iudæis, ſi autem eſſent omnino Gentiles non expreſſiſſet eos Chriſtus, ſed ſuffeciſſet dici in viam gentium ne abieritis, & tamen expreſſit eos, tanquam non eſſent Gentiles, eſt ergo dicẽdum, quòd Samaritani ex origine Gentiles erant, & tamen quantum ad obſeruationem erant Iudæi, non tamen quantũ ad totã obſeruationẽ, quia tunc vocarentur Iudæi, vel ſaltem aduenæ, ideſt cõuerſi ad Iudaiſmũ, vel peregrini, ſic enim vocat eos lex, ſcilicet omnis homo de ſemine Iſrael, & aduenę qui morantur inter nos, &c. Leuitic. decimoſeptimo cap. ideſt Iudæi ex genere, & conuerſi ad Iudaiſmum, vel vocarentur Proſeliti, infra vigeſimotertio cap. circuitis mare, &
I aridam, vt faciatis proſelitum vnum. i. vt conuertatis vnum Gentilem ad Iudaiſmum, & tamen non vocabantur ſic, ſed Samaritani, ideo non erant iſti Gẽtiles conuerſi ad Iudaiſmum, ſed alium modum tenebãt.

Pro quo ſciendum, quòd Samaritani a Samaria dicuntur, erat enim Samaria ciuitas quædam metropolitana in regno Iſrael, diuiſo enim regno Iudæorum in duo, ſcilicet in regnum Iuda, & Iſrael fuit metropolitana regni Iuda Ieruſalem, & regni Iſrael Samaria, ibique regnauerunt omnes reges Iſrael, cum autem decem tribus, quæ pertinebant ad regnum Iſrael translatæ fuerunt cum rege ſuo Oſeę in terram Aſſyriorum per Salmanaſar regem, ne relinqueretur terra illa deſerta traduxit varios populos de terra ſua ad
K habitandum in illa, & quia caput illius terræ erat Samaria tota regio appellata eſt Samaria, & gentes illæ Samaritani dicti ſunt, & quando venerunt in terram illam colebant idola. Deus autem iratus miſit cõtra eos leones, & occidebant illos: dictum eſt ergo regi Salmanaſar qui tranſtulerat eos, ꝙ quia ignorabãt legitima Dei terræ illius mittebat Deus leones, miſit ergo Salmanaſar vnum de ſacerdotibus Iudæorũ qui captiui ducti fuerant, vt doceret eos ritum Iudaicum colendi Deũ, & ille fecit erudiens eos in cęremonijs legis Moyſi, & quantũ ad hoc gentes illę cęperũt obſeruare legem Moyſi tam in cęremonijs ſacrificiorum, quam in toto ritu viuendi, non tamẽ omiſerũt

cultum

cultum idolorũ, sed simul colebant Deũ,& idola sua 4.Reg.17.& hoc quidẽ fuit a principio, postea aũt nõ semper fuit, nã tempore Christi Samaritani nõ vidẽtur idola coluisse, istę ergo gentes fuerunt Samaritanorum, q̃ dum Iudęi translati sunt in Babylonẽ manserũt in terra, & redeũtibus Iudęis de Babylone multas aduersitates eis fecerunt, nam cum ędificarent tẽplum sępe accusauerũt eos apud reges Persarũ, & fecerunt longo tp̃e cessare ab ędificatione, vt patet 1. Esdrę 4.& 5.& 2.Esdrę 3.& 4.& cum restaurarentur muri Ierusalem, qui corruerant, sæpe impediebãt Samaritani Iudęos tã accusationibus apud regem Persarum, q̃ manu armata, ita vt qñ Iudęi ędificarent vna pars eorum faciebat opus,& alia tenebat lanceã pp insultus Samaritanorum, vt patet Neemię.5 & 6.erant ergo Samaritani multum exosi Iudæis, quia erant hostes eorum, fecerunt autem Samaritani, quoddã templum simile templo Ierusalem in monte Garizim, vt ibi facerent sacrificia, & omnes ceremonias, quæ fiebãt in templo Ierusalem de quo templo dicetur Ioannis 4.& pp hoc adhuc fuit maior hostilitas Iudęorũ, & Samaritanorum, quia Deus iusserat, q̃ non esset, nisi vnus locus in quo fierent sacrificia in vna sola ciuitate, quam ipso eligeret Deute.12.& 16.& si aliqui inter Iudæos arguerentur cõtra aliquam legis obseruantiam, q̃ non bene tenerent eam, fugiebant ad Samaritanos,& ibi manebant, vt ait Iosephus.11.Antiqui.mansit aũt ista gens vsque ad Christum, ideo interdum euangelistę Samaritanos commemorant, & isti sunt a quibus Christus vetuit Apostolos, vt non prædicarent eis.

Quare Christus Apostolis vetuit non prædicare Samaritanis. Quæst. XLIX.

QVAERETVR quare Christus hoc vetuit cum illi obseruarent legem Moysi, sicut Iudęi.

Dicendum, q̃ ad tollendum scãdalum Iudęorum, vt non haberent occasionem repellendi eum, q̃ non esset Messias si Samaritanis prædicaret ipse, aut discipuli eius, sicut si prædicaret gentibus, vnde valde scandalizabantur Iudęi de Samaritanis, & ad magnum improperium habebant nomen Samaritanorum, & infra cum maledicerent Christo dicebant tu Samaritanus es, & dęmonium habes Io.8.scandalizarentur, ergo Iudæi siquis de eis conuersaretur cum Samaritanis. Primo, quia ipsis erat generale non conuersari cum eis.Io.4.Iudęi non coutuntur Samaritanis,& ita mulier Samaritana dixit Christo e.c.quomodo tu Iudæus cum sis bibere a me poscis, quæ sum mulier Samaritana? magis ergo admirarentur Iudęi, & scandalizarentur si viderent Christum, & Apostolos eius conuersantes cum Samaritanis, & docentes eos.

Secundo erat propter inimicitias, quæ semper manebant, nam Samaritani, vt dictum est præcedenti q. persequebantur semper Iudęos, aut saltem oderant eos cum persequi non poterant, & iungebantur inimicis eorũ dicit Iosephus 11.Antiqui.ideo etiã Iudæi oderant eos,& nolebant conuersari cum illis. Tertio fuit, quia Samaritani non erant vere Iudæi, nec tenebant omnia, quæ Iudæi, sed solũ recipiebant quinque libros Moysi, & circũcisionem, libros vero prophetarum,& cętera, quæ habebant Iudęi reijciebant, ideo computandi erant, sicut infideles, sic dicit glo. Samaritani gentiles fuerunt, sed ad Iudaismum multis periculis coacti conuersi sunt, circuncisionẽ, & quinque libros Moysi recipientes cętera vero abhorrentes.

Quarto fuit, quia etiam si Samaritani fuissent Iudæi tamen propter templum, quod construxerunt in mõte Garizim ad sacrificia lędere merebantur, iusserat

A enim Deus vnicum templum in terra Israel Deuter. 12.& alibi sub pęna mortis nõ licebat alicui sacrificia facere Leui.17.vnde, quando duę tribus, & dimidia construxerunt altare magnum apud Iordanem reliquę 11.tribus, & dimidia putantes illud factum ad offerenda ibi sacrificia parauerunt se ad bellum contra duas, & dimidiam, vt delerent eas quousque illę satisfecerunt ostendentes, quòd non fuerat altare factum ad sacrificia, sed solum insignum erat, quia Iordanis non diuidebat vtramque gentem, sed omnes erant vna gens, & pertinebant ad Deum Israel, vt patet Iosue vigesimosecundo, quia tamen Samaritani nõ erant de gente Iudęorum, nec aliquando fuerant in societate eorum, non pugnabant Iudæi contra illos propter templum,& altare sacrilegũ, quia de his, qua foris erant nihil pertinebat ad eos iudicare, sicut nec pugnabant contra gentiles licet colerent idola, quia nunquam illi fuerant subiecti legi Iudæorum, ita de Samaritanis erat, & tamen habebant Iudæi indignationis causas contra Samaritanos, & non contra gentiles, eo quòd in contemptum eorum illud templum erat factum, quia si Samaritani essent Iudęi, aut legem Iudæorum obseruare vellent, execrabile esset in eis illud templum facere, cum esset contra legem.

Quinto fuit, & quòd ad maiorem indignationem mouebat Iudæos, quia Samaritani dicebant eos errare, quia faciebant sacrificia in Ierusalem, asserentes, quòd solum deberent facere illa in templo suo montis Garizim, vt innuitur Ioan.4.cum quæsiuit a Christo Samaritana an adorandum esset in templo montis illius, vel in Ierusalem, & sic propter multa Iudæi non conuersabantur Samaritanis, & si Christus, aut discipuli prædicarent illis scandalizarentur, iussit ergo Christus eis non prędicare Samaritanis.

Quæ oues erant istæ, quæ perierant domus Israel. Quæst. L.

QVAERETVR cum dicitur hic, ite ad oues quæ perierunt domus Israel, quæ oues erãt istę.

Dicendum, quòd erant Iudęi, omnibus enim illis prædicari iussit non præcipiens ab aliquo abstinere, vocantur autem oues, quia Christus vocat turbas oues, sic dicitur supra in litera videns Iesus turbas misertus est eis, quia erant, sicut oues non habentes pastorem: etiã omnes homines tam iustos, q̃ peccatores oues vocat, vt patet in parabola de centum ouibus, & vna perdita infra 18.& Luc.15.Iudæi, ergo licet mali essent oues vocantur, sic dicit Hilarius, q̃ licet Iudæi oues dicantur, in Christum tamen luporũ ac viperarum linguis, & faucibus sęuierunt, dicitur autem ad oues, quæ perierunt non, q̃ aliqui Iudæi perijssent,& alij non, sed omnes perierant, nam ouis perdita vocatur quilibet peccator, iusti autem vocantur oues non errantes, vt dixit Christus infra 18.& Luc. 15.omnes tamen Iudæi peccatores erant, quia nemo potest dicere, quòd peccatum non haberet 1.Io.1.nã non est homo, qui faciat bonũ,& non peccet 3.Reg. 8.cum etiam ipsi iusti septies in die cadant Prouę.24. oẽs, ergo Iudæi erant oues errantes, vel quę perierãt, & ita Christus loquitur semper eis, tanquam ouibus Ioan.10.& malis Iudæis dicebat, vos non estis ex ouibus meis e.c.gentiles etiam vocauit oues suas, quia ad ipsum conuertendi erant e.c.alias oues habeo, quę nõ sunt ex hoc ouili, iubebat ergo Christus hic prædicare ouibus, quę perierant domus Israel, i.de domo Israel. i.Iudæis, qui erãt de domo Israel, & oẽs perierãt scilicet p pctm̃, sicut,& oẽs hoĩes pereunt, qñ peccãt.

Euntes prædicate. Hic ponitur forma doctrinę ipsis Apostolis quantum ad actum docendi, scilicet quid deberent prędicare, & quia doctrina ista indigebat miraculorum confirmatione ponitur, quæ miracula deberent facere. De primo dicitur. *Euntes autem.* Scilicet per omnia loca Iudæorum. *Prædicate dicentes.* Scilicet hoc, quod sequitur.

Quia appropinquabit regnum cœlorum. Idest nunc appropinquat opportunitas eundi ad vitam ęternam, quæ est regnum cœlorum. *Infirmos curate.* Istud est secundum, scilicet cōfirmatio per miracula, quæ pertinebant ad vtilitatem credentium, aut eorum, qui credituri erant, & vocantur hic infirmi quibuscūque ęgritudinibus, vel morbis, vel debilitatibus teneantur, quia istud nomen est multum generale.

Mortuos suscitate. Istud est aliud genus miraculi, quod apud Iudæos maximum reputatur. *Leprosos mundate.* Potius dicūtur mundari, quam sanari leprosi, quia non est lepra, sicut cęteri morbi, qui manifeste mortem accelerant, lepra autem magis est immunditia, quā ęgritudo, ideo melius dicuntur homines mūdari ab ea, quam sanari.

Dæmones eijcite. Scilicet de corporibus obsessorum, vt dicitur supra in litera, scilicet dedit potestatem spirituum immundorum, vt eijcerēt eos, scilicet de corporibus, poterant tamen etiam eos eijcere interdum de regione, vt infra dicetur.

Quid est istud regnum cœlorum, quod iubentur Apostoli prædicare. Et ꝙ per fidem, & baptismum introitur in regnum cœlorum. Quæst. LI.

QVAERETVR quid est istud regnum cęlorum, quod iubentur Apostoli prædicare. Dicendum, ꝙ regnum cœlorū, vel regnū Dei, quod idē est multipliciter accipitur. Vno mō pro ecclesia militanti, sicut dr̄ infra 13. mittet filius hoīs Angelos suos, & colligēt de regno eius, dicit. n. Greg. in homilia super illo verbo, ꝙ regnū cœlorū p̄ntis tp̄is eccl'a dr̄, qa in illa beatitudine vbi pax summa est inueniri scandala non poterunt, quæ colligantur, sic ēt pōt accipi illud supra 5. qui soluerit vnū de mandatis istis, & docuerit, hic minimus vocabit in regno cęlorū. i. in ecclesia militanti, quia soluentes mandata non erunt in vita ęterna.

Secundo accipitur regnum cęlorū ꝓ beatitudine, siue vita ęterna, sic ēt e. c. nisi abundauerit iustitia vestra plus, q̄ Scribarum, & Pharisæorum non intrabitis in regnum cęlorum. i. in vitam ęternā. Tertio accipit̄ pro lege Moysi sine intellectū eius, aut pro statu illius legis infra 21. auferetur a vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iustitiam eius. Hoc Christus dixit principibus sacerdotum, quia ipsi habebant legem Moysi, & intelligebant eā saltem quantū ad plurima, & non fructificabant in bono opere, iō dixit Christus eis, auferetur a vobis regnum cęlorum. i. intellectus sacræ Scripturæ. & dabitur genti facienti iustitiā eius, idest genti, quæ vere colat Deum, & obseruet iustitiā legis, non quātum ad corticem literę, sed in vero sensu spirituali, vt dr̄ ad Ro. 2. & 9. & ita fuit, quia Iudęi nolentes credere in Christum pp peccata sua excęcati sunt, sic dr̄ ad Rom. 11. ꝙ cęcitas ex parte accidit in Israel donec intraret plenitudo gentium, & sic ablatus est intellectus scripturę ab eis, quia iam non intelligūt eam, sicut intelligenda est, quia si intelligerent iā non seruarēt cum cōpleta fuerit in Christo, & non sit amplius obseruanda. Quarto accipitur pro euangelio, vt aliqui volunt, vel pro statu noui testamenti, vt infra 13. i. oīs Scriba doctus in regno cęlorū siīis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua, & vetera, & est sensus, ꝙ Scribæ. i. sapientes docti in re-

F gno cęlorum. i. in nouo testamento proferunt de thesauro suo. i. de scientia sua noua, & vetera. i. probationes noui, & veteris testamēti, ita cōmuniter exponit. Quinto, vt aliqui volūt accipitur pro Christo, vt infra 12. si in digito Dei eijcio dęmonia, profecto venit in vos regnum Dei. i. Christus dator regni cęlorum, sic exponit Nicolaus: melius tamen intelligitur de vita ęterna. s. si in digito Dei eijcio dæmonia. i. si creditis, ꝙ in potestate Dei eijcio dęmonia, tanquam Deus, vel Messias, profecto venit in vos regnum Dei. i. certe habebitis vitam ęternā: qa ꝑ fidē, & baptismum introit in regnum Dei Ioan. 3. Potest tñ accipi, & melius pro regno Messię, vt dicetur infra 12. c. saltem tamen tribus, vel quatuor modis primis solet accipi regnum Dei in scriptura.

G

An regnum cœlorum accipi possit pro euangelio, vel pro Christo. Et quòd vna est ecclesia ab initio vsque ad finem sæculi. Expositio quædam noua. Quæst. LII.

SED quæretur in quo modo istorum Christus
præcepit prædicari regnum cęlorum. Dicendū
ꝙ non accipitur tertio modo pro veteri lege,
quia illa nunc non appropinquabat, sed iam a
multo tempore erat. Nec ēt accipitur pro intellectu,
quia præsupponitur, ꝙ Iudęi habebant hunc intelle-
ctum, quando Christus venit, cum ipse dixit infra 21.
auferetur a vobis regnū cęlorum. i. intellectus sacræ
Scripturę, ergo pręsupponitur, ꝙ illum habebant. Nō
H potest ēt intelligi quinto modo, s. pro Christo, quia
dr̄ appropinquabit regnū cęlorū. i. prope est, & tamē
Christus non erat prope, sed iā erat inter eos cum iam
diu prædicasset. Nicolaus tñ intelligit in isto quinto
modo, s. ꝙ Apostoli prædicarent Messiā iam venisse,
& ꝙ ista erat tota prædicatio ipsorum. Sed nō est satis
apparens. Primo, quia tunc dicerent iam venit regnū
cęlorum, & non dicerent appropinquabit cum Chri-
stus iam venisset, nam istud esset ostendere, ꝙ Iesus,
qui iam venerat non esset Messias, sed expectaretur
alius in breui venturus. Secūdo, quia nō est verisimi-
le, ꝙ Apostoli prædicarent, ꝙ iam venerat Messias, qa
per hoc ostenderent, ꝙ ipse Iesus esset Messias, quia il-
le mittebat eos ad prędicādum, & in nomine eius mi-
I racula faciebant, & tñ infra 16. & Mar. 9. & Lucę 9. dr̄
ꝙ præceperat Iesus discipulis suis, vt nemini dicerent,
quia ipse est Christus. & subdit ibi causa, s. ne per hoc
passio sua impediretur, non est ergo verisimile, ꝙ prę-
dicarent Messiam venisse. Non intelligitur etiam pro
euangelio, quia non est verum, ꝙ euangelium appro-
pinquabat immo iam euangeliū erat, quia hoc, quod
Apostoli prædicabant erat euangeliū. Item patet, quia
Luc. 9. dixit Christus vade, & annuncia regnum Dei, & tñ
ergo illud annunciare erat aliud, q̄ regnum Dei, & tñ
illud annunciare euangelium erat, ergo non est euan-
gelium regnum Dei de quo hic dr̄. Non potest ēt ac-
cipi pro ecclesia militanti, quia illa semper fuit: nam
tam in nouo, quam in veteri testamento semper fuit
K ecclesia, & vna erit ecclesia vsque ad finem sęculi, s. ip-
samet, quæ incępit a principio sęculi, & vocat eā Au-
gusti. ciuitatem Dei. Posset tñ accipi pro statu noui te-
stamenti, quod vocatur regnum cęlorum, nam istud
appropinquabat, quia tūc incępit in Christo, & maxi-
me incępit eo tp̄e quo diuulgato plene euangelio cę-
pit obligare lex Christi, & incępit esse nociua obserua-
tio legis Moysi. Sed nō accipit sic. Primo, quia istud,
quod prædicabant Apostoli, debebant intelligere Iu-
dæi quibus prędicabāt, nō poterāt tñ intelligere quid
esset nouū testamentū, nisi cognita dr̄ia noui, & vete-
ris testamenti, sed hoc ignorabant, iō nō prædicabāt,
ꝙ appropinquaret nouū testamētū, quia per hoc ostē-
derent,

derent, ꝙ lex Moysi nunc cessare debebat, & introduci alia lex in breui, ad Heb. 8. dicendo nouum veterauit prius, quod autem antiquatur, & senescit prope interitum est: Iudæi tamen scandalizarentur, si nunc a principio diceretur eis, ꝙ alia lex seruanda erat, & non lex Moysi, cum etiam post Christi ascensionem ipsimet Iudæi qui in Christum crediderant, contenderent obseruandam esse legem Moysi Act. 15.

Secundo patet, quia Apostoli annunciabant regnũ cęlorum, tanquam aliquid valde bonum ad quod homines valde allicerentur, & tamẽ, ꝙ adueniret status noui testamenti non erat secundum se delectabile aliquid, quia nulla lex in seipsa est dulcis, sed potius iugum quoddam est, nam etiam lex Christi, licet non esset dura, & plena obseruantiis, sicut lex Moysi iugũ tamen quoddam erat, sic Christus dixit infra 11. tollite iugum meum super vos. i. legem meam, & iterum iugum. n. meum suaue est, & onus meum leue, licet enim suaue, & leue dixerit iugum, tñ & onus vocat: non ergo intelligitur illud regnum cęlorum pro lege Christi, nec pro statu noui testamenti.

Sed dicendum, ꝙ accipitur regnum cęlorũ secundo modo. s. pro vita ęterna, & istud est, qđ vere Christus annunciari mandauit, quia hoc est summum bonum, nec potest aliquid suauius, & dulcius cogitari, sic dicit Chrysost. vides Apostolorum dignitatem nihil sensibile præcipiunt dicere, vt Moyses, & Prophetæ, sed noua quędam, & inopinata, illi enim terrena bona prędicauerunt, hi autem regnum cęlorũ, & oĩa quæ illic sunt bona, & istud est, quod maxime posset allicere audientes verbum Apostolorum.

Quomodo nunc appropinquat regnum cælorum, cum non possit appropinquari localiter. Et quomodo acquirere vitam æternam est ab homine, & à Deo.
Quæst. LIII.

SED quæretur quomodo nunc appropinquabat regnum cęlorum, quia regnum cęlorum non potest nobis appropinquare localiter, sed nos appropinquamus ei in quantum disponimur ad habendum illud, & tñ omni tempore fuit hoĩ possibile se disponere ad illud, & mereri vitam ęternam, ergo nunc non appropinquabat.

Dicendum, ꝙ vere regnum cęlorum nunc appropinquabat, quia ꝙ homo assequatur regnũ cęlorũ. i. vitam ęternam est ab ipso, & a Deo, ab ipso quidẽ inquantum se disponit subiiciendo Deo se, & hoc est meritum vitę ęternę, a Deo autem inquãtũ infundit nobis charitatem, & gratiam per quam meremur, & postea confert ipsam vitam ęternam, qñ vult. Primũ quod est ex parte hoĩs, quia oĩ tꝑe homo liberi arbitrij existens potest seipsum Deo subiicere. Quod aũt ex parte est Dei. s. infundendo charitatem, & gratiã ꝑ quam mereamur ẽt semper fuit, quia quãdocunque homo inquantum in se est conuertit se ad Deũ, Deus aũt infundit ei gratiam ꝑ q̃ mereamur vitã ęternam, & quantum ad hoc semper regnum cęlorum prope nos est, quia propinquum est hoĩ conuertere se ad Deum, & ꝙ Deus infundat ei gratiam. Quod aũt ipsa vita ęterna actualiter conferatur hoĩ a Deo, hoc non semper est ęqualiter propinquũ, quia ante Chrĩ aduẽtum, nemo quantumcunque sanctus potuit assequi vitam ęternam, nec ẽt vsque ad mortem eius, sed oẽs qui viuentes vitam ęternam meruerunt detinebãtur in sinu Abrahę, post mortẽ aũt Christi quilibet moriens qui cum viueret meruit vitam æternam, statim moriens illam assequitur, ideo iam regnũ cęlorũ est in nobis, & sic Paulus dicebat regnum Dei intra nos est, & quia qñ Apostoli cęperunt ista prędicare cito

A post hoc Christus mortu⁹ est. s. ante duos annos, erat
verum, ꝙ appropinquabat regnum cęlorũ, quia post
duos annos quilibet poterat habere regnum cęlorũ.
Et isto modo vere dictum est appropinquabat regnũ
cęlorum, & de hoc dixit latro pendens cum Christo
memento mei cum veneris in regnum tuũ, & Christus ei dixit. Hodie eris mecum in paradiso. Luc. 23.
recte ergo prędicabatur appropinquare regnum cęlorum.

Quare Christus iussit Apostolis prædicare, quod appropinquaret regnum cælorum. Et quod nil melius homini doctrina euangelica. Quæst. LIIII.

B

QVAERETVR quare Christus iussit Apostolis prędicare, ꝙ appropinquaret regnnm cęlorum. Dicendum, ꝙ ꝑꝑ multa. Primo, quia istud erat maximum bonũ, quod homini poterat annunciari, Christus ergo cum posset illud annunciare maxime hoc annunciare debuit.

Secundo fuit ad ostendendum Christi dignitatẽ,
quia ad ipsum, tanquam ad Messiam, & Deum pertinebat annunciare hominibus vitam ęternã, quia ipse
solus poterat eam dare, lex. n. nec prophetæ vitam
ęternam non dabant, nec expresse promittebant obseruatoribus suis, quia dare nõ poterant, Christus aũt
daturus erat eam nobis per mortẽ suam, ideo ei con-
C ueniebat illam nobis annunciare, & ita ipse dixit, ꝙ
erat missus ad hoc annunciandum, vt patet Luc. 4. cũ
Christus aperuit librum Isa. & legit illud spiritus Domini super me, propter quod vnxit me, euangelizare
pauperibus misit me sanare contritos corde, & prædicare captiuis remissionem. istud. n. erat prędicare vitã
æternam, & dicitur ibi hodie completa est scriptura
hęc in auribus nostris, & sic innuebat, ꝙ non pertinebat ad alium prædicare vitam æternam, nisi ad ipsum,
& consequenter ad discipulos suos, q̲ in nomine eius
prædicabant.

Tertio fuit ad ostendendum differentiam istius status qui nunc sequebatur. s. noui testamẽti a statu priori veteris testamenti in quo non promittebantur ex-
D presse bona vitę ęternæ, & hic principium noui testamenti erat vita ęterna, & nihil aliud promittebatur,
sic dicit Chryso. vides ministerij magnitudinẽ vides
Apostolorum dignitatem nihil sensibile pręcipiunt
dicerent Moyses, & prophetæ, sed noua quædam, &
inopinata, illi. n. terrena bona prædicauerunt, & hi aũt
regnum cęlorum, & omnia, quæ illic sunt bona.

Quarto fuit ad alliciendum homines, vt sequerentur istam doctrinam, cũ nihil hoĩ melius dici posset
propter quod omnia faceret, & omnia contẽneret, q̃
vita ęterna. Considerandum, ꝙ ista prædicatio nunquam fuerat, nisi a tꝑe Ioan. Bapt. ipse enim dixit pęnitentiam agite, & appropinquabit regnũ cęlorũ supra 3. & hoc fuit, q̲a tp̃s Ioã. coincidebat cũ tꝑe Chrĩ,
E & ipse venit, vt præcursor Christi Lu. 1. ideo p̄nunciabat illa, q̄ Christus annunciaturus esset, & in hoc innuebat Messiam venisse, ꝑ quẽ dandum erat regnũ
cęlorum, Christus aũt idẽ p̄dicauit. s. pnĩam agite &c.
supra 4. Apostoli aũt prædicauerunt nunc regnũ cœlorũ, quia legiẽ hic, ꝙ dixerint pnĩam agite, nõ q̲dem
ꝙ esset necessaria pnĩa ad habendũ vitã ęternã, sed q̲a
iam p̄dicata fuerat ꝑ Ioan. & per Christũ, iõ erat præsupponendũ. An iñ illã p̄dicauerint non constat, ita
volũt q̲dã. Sed dicendũ, ꝙ sicut Christus iussit eis dicere appropinquabit regnum cęlorũ, ita etiã iussit dicere pęnitentiam agite, vel si non iussit saltẽ ipsi hoc
prædicabant, quia Mar. 6. dicitur, & existentes prædicabant, vt pęnitentiam agerent.

An Apostoli prædicarent aliquid aliud præter hoc, quod appropinquat regnum cælorum. Et quid prædicarent nempe abstinendum esse ab omnibus vitijs, nunquam tamen prædicauerunt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi.

Quæst. L V.

QVAERETVR an Apostoli prędicarent aliqd aliud pręter hoc, ꝙ appropinquat regnum cęlorum.

Dicendum, quòd sic; quia cum Christus iuberet eos prædicationi instare, & nullam aliam habere solicitudinem, non est verisimile, quòd istud solum verbum dicerent, sed sicut annunciabant vitam æternam, ita annunciarent ea per quæ habenda est, & ita prædicarent abstinendum esse ab omnibus vitijs, quia nemini peccatorum est locus in vita æterna, prima Corin. 6. nolite errare, nec fornicarij, nec idolis seruientes, nec adulteri, &c. regnum Dei possidebunt, & ideo cum esset istud tempus acceptabile Deo, in quo homo posset vitam ęternam habere, deberet abstinere ab omnibus vitijs, sic enim dixit Christus Lucæ 4. quòd spiritus domini misit eum prædicare annum domini acceptum, ita ergo prędicarent Apostoli, quia, sic Paulus prædicabat. 2. Corinth. 6. ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dãtes vllam offensionem, &c. vbi ostendit abstinendũ esse ab omnibus vitiis, quia erat tunc acceptabile, ita ergo alij Apostoli prædicarent, quia omnes eodẽ spiritu prædicabant. 1. Corint. 12. maxime, quia tunc annunciabatur homini regnum cęlorum ad quod perueniendum erat, ideo prædicaretur, quòd homines abstinerent ab omnibus, quæ impediebant istam assecutionem. Sic Paulus prædicabat. 1. Corint. 9. omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem, vt corruptibilem coronam percipiant, nos autem, vt incorruptam: & sic abstinendũ erat a multis, vt assequeremur illam coronam, & potius in tempore isto, quam in aliis, sic dicitur ad Ephe. 4. deponite pristinam conuersationem, qui furabatur iam non furetur &c. idest isto tempore melioribus operibus instandum est, quam prius. non est ergo dubium qn Apostoli prædicarent omnia hæc, quæ ad mores pertinebant, quia frustra erat hominibus annunciare vitam ęternam si non daretur illis via consequendi illã, omnia ergo ad hoc pertinentia prædicarentur, sic. n. fuit de Christo, quia de eo dicitur supra quarto capit. quòd prædicabat dicens, pœnitentiam agite, quasi nihil aliud prædicaret, & tamen constat, quòd multa alia prædicabat de directione morum, sic etiam Paulus dicit. 1. Corin. 2. non iudicaui me scire aliquid inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum, idest non prędicaui vobis, nisi mortem Christi, & tamen manifestum est, quòd multa alia prædicaret ad mores pertinentia. Etiam, quia non poterat esse magis stulta p̄dicatio, quam dicere Christum esse mortuum, & nõ dicere propter quid mortuus est, vel quæ vtilitas inde consecuta est, quia tunc annunciare mortem eius nihil maius esset, quam referre cuiuscũque alterius hominis mortem. manifestum est ergo, quòd saltẽ Paulus ostenderet mortuum esse Christũ pro salute nostra, & quòd aliter non poterat nobis esse salus, ita ergo Apostoli multa alia dicerent præter hæc, s. appropinquabit regnum cęlorum.

Dicendum, quòd Christus dixit hęc solũ propter multa. Primo, quia quando alicui iniungitur aliquid faciendum iniunguntur omnia sine quibus illud fieri non potest, Christus autem iusserat hic annunciari regnum cęlorum, ergo per hoc innuebat, quòd prædicarent omnia, quæ pertinebant ad regnum Dei, qđ

F magis innuitur Luc. 9. cum dicitur misi illos prædicare regnum Dei.

Secundo, quia inter omnia, quæ prædicanda erant istud erat principale, ideo solum expressum est, quia minus principalia sub hoc intelligebantur.

Tertio, & principaliter fuit ad differentiam veteris testamenti, quia etiam prædicatores veteris testamẽti docebant abstinendum esse a vitijs, & virtuose agẽdum, regnum tamen cęlorum non prædicabant, quia nec lex, nec prophetę illud expresse promittebãt obseruatoribus suis, hoc ergo Christus iussit prædicare, quia in hoc differebant discipuli sui a prædicatoribus veteris testamenti, & ista est veritas. Quod autem an-
G nunciarent virtutes, & vitia præsupponendum erat etiam si Christus nunc non diceret, quia nihil minus prædicarent Apostoli, quam prædicatores veteris testamenti, immo plura, & meliora, & perfectiora.

Quarto fuit ad tollendum dubium, quia inter Iudęos de hoc dubium erat, nesciebant enim an vitam æternam habituri essent cum multi ipsorum expresse negarent resurrectionem futuram. s. Saducęi, infra 22. & Actu. 23. Pharisęi autem confitebantur illam, & tamen non erant omnino certi de ea, quia aliàs repulissent Saducæos, tanquam perniciosos hæreticos, & tamen non repellebant, sed istæ duæ sectę manebant semper inter Iudęos quasi nesciretur, quæ earũ vera esset: Christus, ergo voluit supplere id in quo Iu-
H dęi deficiebant, ideo regnum cælorum iussit prędicari, & resurrectionem ex scripturis ostendit, infra 22. & sic istud exprimitur, quia Christus illud addidit. Sciẽdum autem, quòd Apostoli, nunquam prædicauerũt aliquid, quod pertineret ad legem Moysi, sicut enim Christus, nunquam illam prædicauit, licet semper viuens obseruaret, vt ostensum est præcedenti capitul. q. 159, ita, & Apostoli nunquam illam prędicauerunt, licet semper seruauerunt, quia prædicando eam præiudicarent intentioni Christi cum ipse vellet eam iã cessare, sed prędicabant regnum cęlorum, scilicet mãdata noui testamenti.

De miraculis quæ Christus concessit hic Apostolis facere, quæ sint illa. Vbi quod tria miraculorum genera. Et morbi
I *quid proprie significent, & quid debilitas, & quid orbitas. Et quomodo eijcere dæmonia differt ab alijs miraculis.*

Quæst. L V I.

QVAERETVR circa miracula, quæ Christus cõcessit hic Apostolis facere.

Dicendum, quòd tria genera miraculorũ eis concessit, scilicet infirmos curare, mortuos suscitare, dęmones eijcere, sed nomine infirmorum multa comprehenduntur, scilicet morbus, & debilitas, & orbatio, & mutilatio. Morbi enim dicuntur propriæ ægritudines, quæ ꝓueniunt ex mala corporis habitudine, vt febris, paralysis, & hydropesis, & similia. Debilitas
K est, quando existente bona corporis habitudine homo minoratur in viribus, sicut in illis, qui incipiunt conualescere de ęgritudine, quia non est in eis iam morbus, & tamen viribus carent. Orbatio autem est defectus naturalis alicuius partis corporis, vel virtutis eius, sicut qui cęcus natus est, vel claudus mutus vel surdus, vel sine manibus, aut deficiente aliqua alia parte corporis, & maxime in qua viget operatio organica abscissa est, vt si pedes, vel manus præscindũtur, aut oculus eruitur, hęc omnia large nomine infirmitatis comprehenduntur, vel saltem hic comprehendi necesse est, quia ab omnibus istis malis Apostoli liberabant homines cum Christus sæpe hoc fecerit, & tamen Apostoli faciebant eadem miracula, q̄ Christus

stus Io.14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse facient. Secundum est mortuos suscitare, hoc autem nullo modo potest intelligi nomine infirmitatis, quia infirmitas est in viuente, mortuus autem infirmitatẽ nullam habet, est ergo istud alterum genus miraculi, & etiam quantum ad rem maius est, quam sanare infirmos, licet quantum ad potestatem facientis omnia miracula æqualia sint, vt ostensum est præcedenti cap. quæstione 18.

Tertium est dæmones eijcere, & istud differt a præcedentibus in duobus. Primo, quia miraculum est hic in creatura spirituali, & in duobus præcedẽtibus est in creatura corporali, nam dæmones eijcere non est dari homini aliquam sanitatem, sed expellere dæmonem ne nocere possit. Secundo, quia in alijs confertur aliquid ipsi homini, & aufertur quoddam malum, quod vere in ipso est, siue sit mortuum esse, siue infirmitas, auferre autem dæmonem non est auferre malum intrinsecum, sed extrinsecum, quia dæmon non est in homine, sicut febris, & lepra, sed sicut flagellãs, & percutiens, ideo ad alterum genus miraculi pertinet. Sed obijcietur, quia dicitur hic leprosos mundate, & tamen lepra nomine infirmitatis intelligitur cũ sit quidam morbus. Dicendum, quòd verum est, nec erat necesse exprimi, sed quia lepra erat morbus multum communis inter Iudæos, & Apostoli multos curaturi erãt de isto morbo, sicut & Christus faciebat, qui semel sanauit decem leprosos simul Lucæ 17. exprimitur specialiter de hoc morbo: arripi autem a dæmone licet non sit proprie infirmitas, cum etiam large posset vocari infirmitas inquantum infertur malum corpori per hoc, & tamen exprimitur hic, eo quòd plurimi de arreptitijs sanabantur a Christo, & ab Apostolis.

Quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium miraculorum, scilicet sanandi morbos, eijciendi dæmones, suscitandi mortuos. Et quare necessaria fuerant miracula Apostolis. Quæst. LVII.

QVAERETVR quare Christus specialiter dedit potestatem Apostolis istorum trium generum miraculorum.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo, quia ista conueniebant illis quibus Apostoli prædicabant, nam Christus misit Apostolos ad prædicandum per diuersa loca, vt turbæ non vexarẽtur sequendo Christum quocunque iret, vt supra dictum est quæstione 12. & tamẽ turbæ, vt in plurimum veniebant ad Christum propter miracula, quæ faciebat super infirmos Ioan. 6. sequebatur eum multitudo magna, quia videbãt signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur, si autem Apostoli non accepissent potestatem faciendi ista miracula adhuc omnes turbæ venirent ad Christum, vt curaret infirmos eorum, oportuit ergo dari potestatem istorum miraculorum Apostolis ne turbæ vexarentur.

Secundo fuit, quia miracula erant necessaria Apostolis ad duo, scilicet ad notificationem eorum, quæ prædicabant, & ad vtilitatem ipsorum quibus prædicabant. De primo dicit Grego. adiuncta sunt autem prædicatoribus miracula, vt fidem verbis daret virtus, ostensa, & noua facerent, qui noua prædicarẽt, sic etiã dicit Hierony. ne enim hominibus rusticanis, & absque eloquij venustate indoctis, & illiteratis nemo crederet pollicentibus regna cœlorum dat potestatẽ prædicta faciendi. De secundo patet, quia vt ipsi audientes faciliores essent ad credendum potius facienda erant miracula, quæ illis prodessent, quam quæ nõ prodessent: huiusmodi erant ista, quia omnia mala,

A quæ corpori humano accidunt includuntur in his tribus generibus miraculorum, & ab omnibus poterant liberare Apostoli, ideo ista fuerunt potius eis conueniẽtia, quam alia miracula, ita enim est de gratijs Spiritus Sancti, quia omnes sunt ad aliquam vtilitatem 1. Corin. 12. vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem Christi, & in hoc differunt miracula Christi a falsis miraculis dæmonum, & magorum, quia pter hoc, quòd falsa sunt, adhuc semper inutilia sunt, vt volare, & similia facere, sic dicit Clemẽs in itinera. omnia autem vtilia valde erant, ista ergo concessit Apostolis.

B *An Apostoli habuerunt potestatem faciendi alia miracula, quam hæc, quæ in litera habentur. Et quòd pro curiosis opera Dei petenda non sunt. Quæst. LVIII.*

QVAERETVR an præter ista habuerunt Apostoli potestatem faciendi alia miracula. Dicendum, quòd ista sola expresse Christus eis concessit, & tamen habebant potestatem faciendi alia. Primo patet, quia vt dictum est præcedenti q. miracula fiebant ab Apostolis ad notificationem veritatis, & ad vtilitatem audientium, ista autem duo conueniebant istis miraculis: nam per quodlibet eorum sufficiẽter probabatur esse verum, C quod Apostoli prædicabant, quia omnia miracula exigunt potestatem infinitam, sed illa non est, nisi Dei, ideo quodlibet miraculum exigit, quod a Deo sit, & necesse est, quòd omne, quod per id probatur verum sit. Quòd autem pauca, vel nulla fiant non differt ad ostendendum istam veritatem.

Secundo patet, quia Apostoli non habebant in se potestatem aliquam per quam ista miracula facerẽt, sed solum fidem habebant per quam Deus eis petentibus miracula faciebat, & ideo sicut poterant per fidem facere vnum miraculũ, ita poterãt facere quodcunque: nam poterant transferre montes infra 17. & transferre arbores in mare, & radicare eas super aquã. Luc. 17. & quodcũque aliud facere infra 21. si habue-D ritis fidem, & non hæsitaueritis, quæcunque petieritis accipietis: poterant ergo facere quodcunque genus miraculi, non enim erant minores ipsi, quam patres veteris testamenti. Et tamen iubente Iosue sol stetit. Iosue 10. & orante Ezechia, & Isaia sol reuersus est per decem lineas 4. Regum 20. ergo etiam poterant istud facere Apostoli.

Item, quia poterant ipsi facere quidquid Christus faciebat Ioan. 14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet. Etiam quia multa alia concessit Christus omnibus credentibus in se Mar. 16. vt tollere serpentes, & non nocere eis venenum, quæ non habentur hic: Christus tamẽ ambulabat super aquas, & pascebat turbas de paucis panibus infra 14. & 15. ergo etiam Apostoli hoc facere E poterant, & illa, quæ habentur Mar. 16. cum ipsi maiores essent omnibus credentibus, multa ergo poterant præter ista facere, immo nullum genus miraculi erat, quod facere non possent, sic dicitur infra 17. si habueritis fidem, sicut granum sinapis, nihil impossibile erit vobis.

Sed dicendum, quòd licet possent alia miracula facere, nunquã tamen fecerunt, dum sic mitteret Christus eos, nisi miracula illa, quæ Christus expressit hic, & ratio est, quia ipsi non faciebant, nisi miracula, quæ petebantur a credentibus, vel credere volentibus, & quæ ipsi videbant bonum esse fieri etiam illis non petentibus. Homines tamen non petunt, nisi ea, quæ putant sibi vtilia esse, talia autem erant, quæ Christus cõmisit

misit Apostolis.f.curare ęgros, & suscitare mortuos, iō ista sola faciebant. Sciendum ēt q̄ Christus dedit Apostolis, q̄ miracula facerent, & ēt q̄ essent tot, & tanta, q̄ ex nulla parte posset apparere defectus potestatis eius qui mittebat illos, & quia si quędam miracula facerent, & alia petiti facere non possent videretur defectus potestatis ipsorum, vel mittentis eos, iō Christus concessit illis tot genera miraculorū, q̄ qdquid audientes peterent ab eis ipsi facere possent, nā illi nō peterent, nisi quod eis erat vtile, & omnia hæc Apostolis concessa erant, si aūt peterent, q̄ facerent stare solem, vel retrocedere aut aliquid hmōi etiamsi Apostoli possent facere non deberent, quia istud nō erat ad vtilitatem, sed ad curiositatem, pro curiosis tñ opera Dei petenda non sunt, nam etiā Christus talia miracula facere nolebat petente aliquo, sic enim infra 16. Pharisęi petiuerunt a Christo signum de cęlo, & Christus dare noluit, sed potius increpuit eos, vocans gñationem prauam, & adulteram, immō nullum miraculum faciendum est, qñ ex curiositate petitur, sicut infra 12. Pharisęi dixerunt Chrō volumus a te signa videre, & ille dixit, generatio adultera signū quęrit, & signum non dabitur ei. & sic Apostolis cōcessa erat potestas ad faciēdum miracula omnia, quæ rationabiliter ab eis peti poterant. Sed dicetur cum Apostoli habentes fidem possent facere, quodcūque miraculum vellent, qūo fuit data eis potestas specialiter ad hoc, quia si fidem non haberent nullum miraculum facere possent, nec ēt ista, si aūt haberent fidē poterant facere quęcunque vellent, iō superfluum videbatur, q̄ exprimerentur ista miracula. Dicendum, q̄ ante hoc Apostoli nulla miracula fecerant, nec ēt auderent petere a Deo miraculorum operationem, quia non haberent ad hoc confidentiā, nunc autem Christus tradidit eis ptātem.i.dedit eis, q̄ confiderēt, q̄ ista miracula ipse faceret pro eis, & iō qñcūque eis videretur, q̄ peterent illa, quia ipse faceret, si aūt Christus nunq̄ dedisset istam confidentiam Apostolis, nūquam fecissent aliqua miracula, profuit aūt, q̄ Christ⁹ ista exprimeret. Primo, quia cum ipse exprimeret ista licet isti fidem haberent, non auderent petere alia cū Christus limitaret eis ista, si autem non limitaret, sed gñaliter daret eis potestatem faciendi miracula, forte multa alia facerent, vel a Deo peterent, quæ curiosa essent, & non erat bonum illa fieri. Secundo, & principaliter, quia licet sine fide miraculum non fiat, potest homo habere fidem ad vnum genus miraculi, & non ad alterum, & ita etiam apparuit in sanctis viuentibus, quia quidā excellebant alios in vno genere miraculi, & excellebātur ab eis in altero genere. poterat ergo Chrs dare fidē istis ad vnū genus miraculi non dando ad alterum genus, & ita diceretur solum habere potestatem in altero genere miraculi, non tñ tollit quin Apostoli possent facere miracula cuiuscunque generis, si fidem haberent, & tamē an habuerint istā fidem non apparet. Hoc tamen constat, q̄ non fecerunt, nisi miracula istorum trium generum, quandiu Christo viuente prędicauerunt, eo q̄ ipse de istis expresse locutus est.

Quare Christus restrinxit discipulos ad aliqua miracula, & non concessit omnia facere miracula. Vbi quod diuina debent ordinatissime ordinari. Et Christus concessit Apostolis potestatem iuuandi homines, & non nocendi. Et post Christi ascensionem habuerunt Apostoli potestatem faciendi, quæ vellent. Quæst. LIX.

QVAERETVR cum esset ęqualiter facile Christo concedere Apostolis facere ista miracula, vel facere quæcunque, quare restrinxit eos speciali-

F ter ad aliqua, & non concessit omnia. Dicendum, q̄ fuit.i.quia Christus volebat Apostolis concedere, qd sufficiebat ad officium prædicationis conuenienter exercendum, quidquid autem superabundat non fuit necesse tradi, & tamen ista tria genera miraculorum sufficiebant ad ostendendum veritatem eorum quæ prædicabant Apostoli, & ad vtilitatem audiētiū, quia omnia mala illis auferre poterant, quæ in corpore accidunt, ideo non dedit illis potestatem plura faciendi.

Secundo fuit ad tollendum curiositatem, quia si dedisset Apostolis simpliciter potestatem faciendi, quęcunque miracula, vellent interdum forte facere aliqua potius curiosa, quam vtilia cum adhuc essent viri imperfecti, ea tñ q̄ diuina sunt debent ordinatissi-

G me, & non ad curiositatem ministrari, ideo pro nunc non expressit eis, nisi ista genera miraculi.

Tertio fuit, & principaliter ad tollendum eis occasionem inanis gloriæ, erant enim adhuc teneri, & nōdum perfecti in virtute, & si viderent se posse facere quęcunque vellent maxime in quibusdā rebus multum curiosis, sicut stare solem, vel retrocedere, aut facere alia signa in cęlo extollerentur supra seipsos, & esset eis occasio peccati, nō ergo dedit, nisi ista. Quod patet, quia etiam in istis aliqualiter gloriabantur inordinate, nā dr̄ Luc. 10. q̄ venerunt discipuli ad Christum cum gaudio dicentes, domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo, & Christus dixit eis nolite in hoc gaudere, si tamen debite gauderent

H Christus non vetuisset gaudium ipsorum, ergo immoderate gaudebant, quod pertinebat aliqualiter ad superbiam, vel ad inanem gloriam, hoc tamen maxime fieret si absolute concederetur eis miracula facere, ideo restrinxit eos. Cum autem fuerunt perfecti in timore, & amore Dei, & cognitione veri boni, quia iam vterentur potestate sibi collata ad bonum, quod fuit post Pentecostē dato eis Spiritu sancto, nō est dubium quin habuerint potestatem ad omnia miracula, & etiam fidem sufficientem ad illa, Christo autem viuente non videbantur habere istam fidem sufficientem, vnde semel a Christo petiuerunt domine adauge nobis fidem infra decimoseptimo cap. & hoc

I quia viderunt se deficientes in fide, quæ erat ad faciendum miracula.

Quarto fuit, quia Christus voluit eis dare potestatem ad bonum, & non ad malum, si enim absolute concederetur eis miracula facere, sicut poterant miraculose prodesse, ita poterant miraculose nocere, vt occidendo homines, & subuertendo vrbes, erat tamen affectus eorum adhuc inordinatus, quia inuidebant interdum, & iniuste irascebantur, & desiderabant vindictam indebite, & sic haberent instrumenta ad nocendum. Quod patet, quia Lu. 9. dicitur, q̄ qñ Samaritani non receperunt Christum in quadam vrbe dixerunt Iacobus, & Ioannes: domine vis dicimus vt ignis descendat de cęlo, & consumat illos? Chri-

K stus autem increpuit eos dicens nescitis cuius spiritus estis, filius hominis non venit animas perdere, sed saluare, constat ergo q̄ si Christus non fuisset ibi increpans Iacobum, & Ioannem, & habuissent potestatē, q̄ petiuissent descendere ignem de cęlo, q̄ erat incōueniens, ideo Christus non concessit eis, nisi potestatem ad hoc, q̄ prodessent, & non q̄ nocere possent, nam illud videtur esse post traditam Apostolis potestatem faciendi miracula, vt patet Luc. 9. ex ordine littere, maxime aūt, quia cū Christus mitteret eos nūc ad prædicandum per varia loca ostendit eis, q̄ aliqñ recipient illos, & aliquando non, vt patet infra in lra, si autem potestatem nocendi haberent, nocerent expellentibus eos, iō non fuit concessa eis talis potestas.

Quinto

Quinto fuit, & magis principaliter, quia Cristus voluit sibi reseruare excellentiam dum viueret, vt saltẽ simplices non haberent occasionem errandi circa ipsum, nam si dedisset Christus Apostolis potestatem faciẽdi omnia, sicut ipse faciebat, aliqui simplices putarent eos ęquales Christo, & hoc erat inconueniens, reliquit ergo sibi multa viuens, quæ illis non concessit, vt omnibus esset notissimum eum esse maiorem, & illos ab eo accipere potestatem: dedit ergo illis, quod erat ad sufficientiam, sibi autem reliquit excellentiam, & plenitudinem, postquam autem ipse ascendit ad cęlos habuerunt Apostoli pleniorem potestatem, ita vt facerent quidquid Christus faciebat, & etiam plura Ioan.14. qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet, quia vado ad patrem, quasi dicat licet me viuente non faceretis omnia, quæ ego faciebãt, tamen nunc, quia vado ad patrem, idest recedo ab hoc sæculo secundum pręsentiam corporalem, poteritis facere etiam maiora, quam ego facio, & hoc propter duo.

Primo, quia cum iam Christus non maneret in terra secundum præsentiam corporalem nõ poterat esse ista cõparatio, quæ prius erat, scilicet quis maior esset, sicut si viueret, & ita fuit de Elia, & Eliseo, nam Elia manente inter homines Eliseus nullum miraculum fecit, eo autem sublato habuit Eliseus duplicatum spiritum Eliæ 4. Regum.2.

Secundo fuit, quia Christo manente inter homines, etiamsi aliquo deficerent Apostoli erat recursus ad Christum, eo autem sublato non erat recursus ad ipsum, iõ debebat relinqui tota potestas Apostolis, viuente tamen ipso immo interdum præsente eo permittebat deficere fidem ipsorum, vt non possent facere miraculum, & sic apparet differentia virtutis eius ab illis infra 17. quando non potuerunt Apostoli curare arreptitium, & Christus illum curauit.

De potestate data Apostolis super dæmones, quæ fuerit. Et quòd dæmones sæpe Apostolos tentabant, quod notent viri deuoti, nec mirentur si tentantur in hac valle miseriæ. Quæst. LX.

QVAERETVR de potestate data Apostolis super dæmones.

Et dicendum, quòd ista non fuit absoluta, ita vt possent quidquid vellent super dæmones, sed solum, vt possent eos eijcere, sic dicitur hic dæmones eijcite, sic etiam supra in litera, scilicet dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eijcerent eos, non enim poterant quidquid vellent super dæmones, scilicet claudere omnes in abysso, vel tollere eis potestatem tẽtandi homines, ita quòd nemo eorum posset iam hominibus nocere, aut tentare illos, immo nõ poterant facere, ꝙ dæmones non tentarent ipsosmet Apostolos, nã sępe eos tentabãt. Quod patet, quia Iudæ erat data ista potestas, sicut cæteris Apostolis, & tamen sathanas tentabat eum, quia dicitur Ioan.13. quòd post bucellam introiuit in eum sathanas. Petrus etiam a sathana tentabatur Luc.22. ecce sathanas expetiuit vos, vt cribraret, sicut triticum, & loquitur Petro, & omnibus Apostolis: non ergo poterant ipsi eijcere dęmones ne tentarent eos, istud autem est, quia dæmones nocere hominibus, & tentare illos pertinet ad ordinẽ diuinę prouidentię, ideo nulli data est potestas turbare istum ordinem, poterãt autem Apostoli eijcere dęmones, scilicet de corporibus arreptitiorum, quia hoc non præiudicabat diuinę prouidentię, quæ particulariter vult cõferre beneficia isti homini, vel illi liberando eum a malo, poterant etiam Apostoli eijcere dęmones, scilicet eijcere aliquos eorum de quibusdam regionibus, vt ibi non nocerent, sic enim fecit Raphael Angelus, qui ligauit dęmonem Asmodeum in deserto superioris Aegypti, quando Tobias vxorem accepit, vt non posset ei nocere, vt patet Tobi.4.c. ita de Andrea Apostolo legitur, quòd dæmones quosdam exclusit de quadam regione ne ibi nocerent, & hoc ad semper, vel ad tẽpus, Christus autem poterat de dæmonibus disponere, quod vellet, ideo tota legio dęmonum timuit, & rogauit ne mitteret eos in Abyssum Luc.8.

Gratis accepistis. Fuerunt supra instructi Apostoli quantum ad formam doctrinę. Hic autem instruunt quantum ad veritatem vitę, & diuiditur in quatuor partes. Primo enim ostenditur, quòd non debent moueri ad prædicandum cupiditate. Secundo, quòd non debent terreri aduersitate ibi. *Ecce ego mitto*. Tertio, quòd nec debent retrahi carnalitate, idest cognatorũ affectione ibi. *Nolite arbitrari*. Quarto, quòd nec amore præsentis vitę ibi.

Et qui non accipit crucem. Prima in duas, quia in prima retrahit eos a cupiditate. Secundo ostendit qualiter debeat eis prouideri in necessarijs vitę ibi. *Dignus est operarius*. Et quia cupiditas in duobus est, scilicet in male acquirendo, & in male possidendo. Ponitur primo, quòd non debeant aliquid male acquirere. Secundo, quòd non debeant male possidere ibi. *Nolite possidere*. Circa primum. *Gratis accepistis gratis date*. Idest licet faciatis multa miracula sanando ęgritudines non petatis aliquod precium pro his curationibus, nec recipiatis oblatum, quia vos accepistis gratis, idest sine precio istam potestatem faciendi miracula, ideo non debetis illam vendere, sed gratis dare.

Cupiditas in duobus consistit.

Nolite possidere aurum. Hic prohibetur eis cupiditas in male possidendo, quia aliquid potest iuste acquiri, quod tamen male possideatur, sicut si quis non recepto aliquo beneficio curationis daret Apostolis pecuniam, non erat iniusta acquisito cum non daret hoc pro aliquo spirituali, scilicet nec pro miraculis, nec pro doctrina, & tamen iniuste possideretur cum Christus hoc prohibeat propter aliqua, vt infra dicetur, & dicitur nolite possidere aurum, quia istud est preciosissimum in humanis diuitijs. *Nec argentum*. Istud est secundum in valore metallorum.

Nec pecuniam in zonis vestris. Nomine pecunię intelligitur quæcunque moneta minoris valoris, vt de ęre, vel alijs metallis, & dicitur in zonis, quia consuetudo est, quod bursa denariorum de zona pendeat. Potest etiam intelligi aliter, quòd modus pecunię est duplex. Quędam est, quę reponitur, & conseruatur, quasi in thesaurum, vel ad alia tempora. Alia autem est ad quotidianas expensas, prima intelligitur nomine auri, & argenti, scilicet quòd Apostoli non haberẽt repositum aurum, vel argentum, vel aliquod genus pecunię alicubi. Secunda intelligitur per pecuniam, quę est in zona, quia ibi habetur pecunia in promptum ad expendendum, Christus autem vetuit vtroque modo Apostolis habere pecuniam, ideo non licebat eis aliquam pecuniam possidere, nec saltem minutos, & paucos denarios.

Pecunię est duplex modus.

Non peram in via. Est repositorium in quo portatur aliquid in via, scilicet sacculus licet aliquomodo differant, sic dicitur Luc.10. nolite portare sacculum, nec peram, vetuerat enim Christus Apostolis habere repositoria fixa in aliquibus locis, hic autem vetat repositoria portatilia, scilicet peram, & sacculum, & in hoc Christus docet Apostolos confidere de sua prouidentia, in pera enim, & in sacculo portatur panis, vel aliquid cibi necessarij ad viam, Christus autem vetuit cibos istos portare, & etiam panem, quia Mar.6. & Luc.9. dicitur non peram, nec panem, & sic confidere

Pera qui sit.

dere oportebat, quòd Deus prouideret eis quandocunque indigerent, cum non liceret eis reponere sibi aliqua ad necessitatem.

Nec duas tunicas. An vero intelligatur, quòd duas tunicas non haberent, idest vnam vestem super aliam, sed vnica veste simplici induerentur, vel quòd nō haberent vestes mutatorias dicetur Mar 6. cap.

Nec calciamenta. Intelligitur de calciamentis integris, licebat tamē eis habere soleas, quę vocantur sandalia, sic dicitur Mar. 6. scilicet calciatos sandalijs.

Nec virgam. Videtur cōtrarium Mar. 6. scilicet præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, sed dicitur communiter, quòd Mar. accepit virgam proprie. Matthæus autem figurate pro sustentatione temporali de quo infra dicetur.

Quid erat istud quod Christus dixit Apostolis gratis accepisse, & quod gratis daretur.
Quæst. LXI.

QVAERETVR quid erat istud, quod Christus dixit gratis accepisse Apostolos, & ꝙ gratis darent.

Dicēdum, quòd intelligitur tam de prędicatione, quam de operatione miraculorum: vtrunque enim gratis susceperunt. De primo patet, quia illa prædicabāt Apostoli, quæ a Christo addidicerant, & tamen ipse gratis docuit eos, ideo ipsi gratis docere debent non exigentes pecuniam pro doctrina, etiā accipiebant gratis, quia sine vllo labore, & cogitatione sua Spiritus Sanctus dabat eis quid loquerentur, infra in litera, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. De secundo patet, quia potestas quomodocunque accipiatur aliquid gratis datum erat, si enim accipiatur proprie ipsa potestas solius Dei erat, ipse enim faciebat miracula, non ergo debebant vendere Apostoli, quod Christus faciebat, si autem accipiatur pro ipsa fide per quam fiebant miracula etiam gratis data erat, quia est donum Spiritus Sancti prima Corin. 12. & ipsi Apostoli hoc sciebant, ideo a Christo petiuerunt dicentes, domine adauge nobis fidem infra 17. & per hoc cauebat Christus duo vitia in Apostolis, vt dicit Chrysosto. scilicet superbiam, & auaritiam, superbiam quidem inquantum dicit gratis accepistis, quasi dicat hoc, quod facitis non est vestrum, alienum est, ideo non potestis de illo gloriari, sic dicitur 2. Corin. 4. quid habes, quod non acceperis, & quid gloriaris, quasi non acceperis? Auaritiam autem tollit, dicens gratis date, scilicet nihil vos de vestro largimini suscipientibus, nec enim mercede hoc accepistis, nec laborantes: in ea est gratia, gratis enim accepistis, ita igitur alijs date: maxime tamen intelligitur hoc de miraculis, quia cum sanarent homines a quibuscūque morbis, poterant colligere infinitam pecuniam si illam exigerent. Primo pro doctrina autē nemo daret forte eis pecuniam si gratis prædicare nollent, quia prædicatio eorum non erat aliquid delectabile hominibus pro quo pecuniam darent, immo si miracula non facerent forte nemo vellet eorum doctrinam audire, quia putaret eos esse fatuos, qui ista noua sine aliquo solido testimonio annunciarent, sicut Athenien. vocauerunt Paulum seminiuerbium, idest seminatorem verborum, quia resurrectionem illis prædicabat, & nondum viderant miracula eius Actu. decimoseptimo: de miraculis, ergo maxime hoc intelligitur.

F *Quomodo Christus vetuit Apostolis miracula pro precio facere, quia ipse non faciebant miracula, sed Deus per illos. Et quòd miracula fieri possunt ab existente in peccato mortali dum tamen habeat fidem.*
Quęst. LXII.

QVAERETVR quomodo Christus vetuit Apostolis miracula facere pro precio, quia videtur superuacuum: nam miracula ista solus Deus faciebat, si autem ipsi pecuniam habere vellēt ex miraculis, nihil fieret, & sic non oportebat prohiberi hoc eis, quia non possent facere etiam si vellent.

Dicendum, quòd Christus hoc præcepit propter

G multa. Primo, quia licet intelligatur istud principaliter de miraculis, tamen etiam intelligebatur de doctrina, & quia ipsi poterant docere ea, quæ iam didicerant a Christo pro pecunia cum non reciperent illa de nouo vetuit hoc. Secundo, & principaliter fuit, quia vere poterant ipsi miracula facere etiam si pecuniam peterent, & acciperent: nam ad faciendum miracula non requiritur, nisi fides, cum ergo haberent fidem facerent miracula, & non obstabat, quod pecuniam reciperent, quia hoc erat esse in peccato mortali, miracula tamen fieri possunt ab existente in peccato mortali, sic dicitur supra 7. multi dicent mihi in die illa domine in nomine tuo demonia eiecimus, &

H virtutes multas fecimus, & tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos, illi autem dicuntur Deo ignoti quos non probat, qui autem non fuerunt a Deo noti, nunquam fuerunt in gratia, ergo aliqui sunt, qui miracula faciunt, & nunquam sunt in charitate: poterit ergo aliquis facere miracula, qui illa vendat, simile patet de prophetia, quia illa est actualis illustratio intellectus humani a Deo eleuante illum supernaturaliter, & tamen aliqui prophetę ꝑ precio ꝓphetabant, sic dicitur Micchęę 3. prophetę eius in pecuniā diuinabant, idest pro pecunia, sic etiam Balaam erat verus propheta, vt colligitur Numer. 24 & tamen pro pecunia veniebat ad prophetandum, & maledicendum Iudæis. Nume. 22. & 24. Deus tamen apparebat

I ei, & dicebat multa de futuris. Nume. 23. & 24. & ostēdebat ei, quòd malus erat, dicens peruersa est via tua mihique contraria. Num. 22. ita, ergo miracula pro pecunijs fieri poterant.

Tertio fuit ad instructionem Apostolorum, quia forte putarēt licitum sibi esse recipere pecuniam pro istis miraculis, dicit ergo, quòd non recipiant. Et si dicatur, quòd hoc ipsi nouerant, quia 4. Reg. 5. Giezi cū posteris suis percussus est lepra, quia petiuit munera a Naaman Syro sanato a lepra.

Dicendum, quod Apostoli erant viri rudes, & sine literis, vt dicit de Petro, & Ioanne Actu. 4. quòd erant idiotę, & sine literis, ideo forte nesciebant illam scripturam, & ideo Christus debuit eos instruere ne pecuniam exigerent. Et si forte illam sciebant saltem

K proderat illa admonitio ad reddendum eos attentos, vt cauerent a muneribus, vnde etiā si nō possent Apostoli facere miracula recipiendo pecuniam, erat conueniens, ꝙ admonerentur nō recipere illam eo, ꝙ etiam in illis, quæ homines non possunt vitare, Deus admonet eos, vt sponte faciant, & mereātur, id quod aliàs ex necessitate fieret, & non mererentur, sic fuit de Balaam, quia nihil poterat ille loqui, nisi quod Deus volebat, quia interdum conabatur maledicere Iudæis, & Deus conuertebat linguam eius, & benedicebat Deutero. 23. & ipse sciebat, quòd non poterat aliquid loqui, nisi quod Deus volebat. Numer. 22. & 24. & tamē Angelus dixit ei, caue ne aliud, quam præcepero tibi loquaris. Nume. 22. ita ergo in Apostolis fieri deberet admonitio, vt ipsi sponte facere vellent miracula

miracula sine precio, & per hoc mererentur. Quarto fuit propter honorem Christi, & discipulorum, quia si forte Christus propter ipsorũ demerita nollet miracula facere, quando illi precium reciperent, vel peterent aliquando disponerent se ad faciendum miracula, & nihil facere possent, quod erat in dedecus doctrinę, ideo præmonuit eos gratis agere, vt Deus semper exaudiret eos, & nunquam inciderent in verecundiam.

Quare Apostoli non debebant recipere pecuniam pro miraculis, & quod inconueniens erat recipere pecuniam. Et quòd diuitiæ suffocant verbum Dei. Quæst. LXIII.

QVAERETVR quare non debebant recipere pecuniam pro miraculis Apostoli, & quod inconueniens erat recipere.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia istud non poterat bene vendi, quia res tanto venditur quanto valere putatur, & tamen curationes miraculosę sunt infiniti valoris, sicut dicit Chryso. non est enim condignum precium earum inuenire, ergo vendi non debent.

Secundo, quia ex hoc contemnitur ipsum donum Dei: nam quando aliquid minus appreciamur, quam valeat, contemnimus id, quia detrahimus ei partem valoris sui, curatio tamen miraculosa est infiniti valoris, dando autem pecuniam pro illa asserimus tantum valere quanta est pecunia, quæ datur, valde ergo id contemnimus.

Tertio, quia fit præiudicium Spiritui Sancto, quia vendimus rem illius, nam miracula a Deo sunt, & nõ a nobis, accipiendo autem precium pro illis vẽdimus rem alienam, & sic Deo præiudicamus cuius rem eo nolente vendimus, istam causam tetigit Christus in litera, dicens gratis accepistis gratis date, idest non est vestrum hoc, quod datis, sed accepistis illud gratis, idest sine precio, ideo gratis date, & est magnum præiudicium istud, ꝙ homo, tanquam suam vendat rem, quæ solius Dei est, sic dicitur 1. q. 1. cap. eos. quòd grauius peccant symoniaci, quam Macedonius dicebat, scilicet Spiritum Sanctum esse seruum patris, & filij. Symoniaci autem faciunt Spiritum Sanctum seruum suum, quia vendunt illum.

Quarto, quia per hoc ostendit homo ista non esse dona Dei, Deus enim omnia nobis gratis dat nõ exigens aliquod precium, quia non indiget bonis nostris Psal. 15. si ergo homines miracula facerent, tanquam ministri Dei gratis illa darent cum Deus omnia gratis det, recipiendo ergo pecuniam pro eis ostendunt, quòd rem propriam vendunt, ideo precium accipiũt, & non agunt, tanquam ministri Dei: & istę eędem rationes sunt in administratione omnium spiritualium, quia pro eis pecunia nulla exigenda est, nec recipienda. Quinto fuit ad reddendum magis beneuolos auditores ad credendum, & recipiendum doctrinam istã, nam si pecunia ab eis exigeretur pro his curationibus contristarentur, nunc vero cum nihil exigebatur faciliter amplectebantur doctrinam hanc, nam constabat esse viros optimos eos, qui talia faciebant cum possent colligere inde infinitam pecuniam, omnia contemnebant.

Sexto fuit ad tollendum occasionem auaritię, quia si liceret Apostolis recipere pecuniam ex his iam magis aduerterent ad pecuniam recipiendam, quam ad prædicationem, quod valde derogaret doctrinę fidei, quia diuitię suffocant verbum Dei infra 13. & Luc. 8. quia diuites volunt frui bonis huius sęculi, quę possident, ad spiritualia autem non aduertunt, quia pro il-

A lis non laborauerunt, sicut in congregando diuitias, etiam ex hoc esset occasio multis, quòd fierent discipuli Christi, vt sic diuitias conquirerent, sicut fuit supra 8. & Luc. 9. de illo Scriba, qui dixit Christo, magister sequar te quocunque ieris, & Christus illum repulit, dicens vulpes foueas habent, in quo innuit, ꝙ ille volebat sequi eum, vt dicit Hierony. & Hilarius, Christus tamen dixit non esse hoc conueniens, quia ipse non habebat vbi reclinaret caput suum, idest habere nolebat licet posset acquirere, ergo nõ decebat, quòd discipuli eius diuitias intuitu ipsius conquirerẽt, maxime, quia aliqui de Apostolis erant auari, scilicet Iudas, qui furabatur pecuniam datam Christo. Ioan. 12. a fortiori, ergo si non esset prohibitum acciperet

B pecuniam pro miraculis, quia etiam ipse, sicut & cęteri miracula faciebat cum prædicaret, sic dicit glo. hoc autem dicit ne Iudas, qui loculos habebat, de prędicta potestate pecuniam congregare vellet.

Septimo fuit, quia Christus præsciebat, quòd in ecclesia pestis symoniaca pullulatura erat, quia aliqui vellent habere spiritualia, vt ea vendendo lucro conquirerentur, alij vero ipsa spiritualia pecunijs emere vellent, vtrunque autem Christus in hoc præcepto exclusit: nam si spiritualia vendi non possunt, nec etiã poterunt emi. De primo patet, quia in principio ecclesię Simon magus potestatem dandi Spiritũ Sanctum, & miracula faciendi pecunia exhibita ab Apostolis emere voluit Actu. 8. multi quoque alij idem

C facere vellent, vt postea venderent si permitteretur eis, sic dicit Grego. prescie bat nãque nonnullos donũ accepti spiritus in vsum negociationis inflectere, & miraculorum signa ad auaritię obsequium declinare. De secundo patet, quia postea successu temporum, & vsque ad tempora nostra ecclesia varia Symonię labe respersa est, quæ grauius, & deterius creuisset, nisi Christus eam nunc vetuisset. in hoc, ergo præcepto tam illos, quam nos instruxit, ideo necesse fuit dici gratis accepistis, &c. *Dignus est.* Hinc ostenditur quomodo debebat prouideri Apostolis in necessarijs vitę, scilicet quia populus cui prædicabant debebat eis ministrare, & diuiditur in duo. Quia primo ostendit qualiter se deberent habere ad recipientes eos. Secũdo qualiter ad non recipientes ibi. *Et quicunque.* Circa

Quomodo debeat prouideri Apostolis in necessarijs vitæ.

D primum dicitur. *Dignus est enim operarius cibo suo.* Idest non putetis, ꝙ non habebitis necessaria ad vitam licet non prouideatis vobis, quia illi in quibus prædicaueritis dabunt illa vobis, nec facient vobis in hoc gratiã, quia obligati sunt, nam operarij estis prædicando eis, nam digni estis, vt vobis dent cibum, idest omnia necessaria ad vitam, quia nomine cibi intelliguntur victus, & vestitus.

In quãcunque autem ciuitatem, aut castellum intraueritis. Iste est modus quem tenere debebant cum intrabant in aliqua loca, s. ꝙ quærerent hospites, sicut hic dicitur & vocatur ciuitas quicunque locus magnus, castellũ autem locus paruus, eo ꝙ tam in magnis, quã in par-

E uis locis prædicaturi erãt, sic enim Christus faciebat, quia circuibat omnes ciuitates, & castella docens precedenti cap. & etiam in vicis in locis non muratis vbi erant paucę domus prædicabat Mar. 1. eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem.

Interrogate quis in ea dignus sit. Hoc est primũ, quod facere debebant Apostoli cum intrarent in locum cũ, scilicet ꝙ quærerent quis erat dignus in ea, idest quis erat melioris vitę, & famę, & conuersationis, vt hospitarentur apud eum. *Et ibi manete.* Subintelligitur, quòd irent ad domum illius, & peterent hospitium, & ille daret eis si dignus erat, & tunc manerent ibi.

Donec exeatis. Idest non transeatis de hospitio in hospitium, sed manete in illo in quod intraueritis donec

exeatis

exeatis de illa vrbe expleta prædicatione vestra in ea. *Intrantes autem domum.* Istud est, quod faciebant, qñ intrabant, ideſt intrare volebant, ſcilicet ſalutem optare, quia antequam hoc facerent non intrabant, cum videretur eſſe, ꝙ quis intraret domum alienam inurbanum valde nulla præmiſſa locutione. *Salutate eam.* Ideſt ſalutate manentes in ea, nam parietes domus nõ ſunt ſalutandi: nõ enim ſalutatur niſi ille cui ſalus aduenire poteſt, cum ſalutatio videatur eſſe ſalutis imprecatio, ſed domus vocat familia manens in domo.

Dicentes pax huic domui. Iſta erant prima verba Apoſtolorum volentium habere hoſpitium Luc.10. in q̃cunque domum intraueritis, ideſt intrare volueritis primum dicite pax huic domui, ideſt toti familię manenti in domo ſit pax.

Et ſiquidem fuerit domus digna. Ideſt ſi habitantes in domo fuerint digni, ꝙ Deus præſtet illis hoc beneficium pacis, quod vos petitis, ſic dicitur Luc.10. & ſi ibi fuerit filius pacis, ideſt ſi pater familias fuerit pacis, ideſt ad pacem pertinens, & dignus recipere illam, & dicitur de illo, quia domus iudicatur ſecũdum cõditionem patrisfamilias cum reliqui ad ipſum pertineant, ſi enim ipſe fuerit bonus, etiam ſi alij ſint mali domus iudicatur digna, ſi vero ipſe malus eſt etiam ſi alij boni ſint, domus indigna eſt, & non eſt ibi filius pacis. *Veniet pax veſtra ſuper eam.* Ideſt Deus infundet pacem, quam vos imprecamini, quia vos non poteſtis illam dare, ſed ſolum petere, ſed Luc.10. dicitur requieſcet pax veſtra ſuper illam, & hoc ſignificantius dicitur, quia requies eſt quædam longa, & inturbata permanſio, & ſic innuitur, ꝙ ſi reciperentur Apoſtoli in domo vbi quis dignus eſſet, pax illa quam imprecabantur, non ſolum maneret ibi eis manentibus, ſed etiam poſt receſſum eorũ benefaceret Deus domui illi propter eos.

Si autem non fuerit digna. Scilicet, quia paterfamilias non eſt vir bonus, & filius pacis. *Pax veſtra ad vos reuertetur.* Ideſt non percipiet aliquid de bono, quod vos imprecamini ſi indignus fuerit, ſed reuertetur ad vos pax veſtra, ideſt non perdetis meritum de pace imprecata, licet nemo eam recipere dignus fuerit.

Quare Chriſtus dixit dignus eſt operarius cibo ſuo.
Quæſt. LXIIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dicit hic, dignus eſt operarius cibo ſuo.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter præcedentia, quia Chriſtus miſerat diſcipulos ſine pera, & ſacculo, & neceſſarijs, & quia ipſi putarent ſe ex hoc perituros non habentes, vnde ſibi prouiderent dixit dignus eſt operarius, &c. quaſi dicat nõ putetis, quod aliquid vobis deerit, quia officiũ prædicationis veſtrę miniſtrabit vobis omnia neceſſaria, quia digni eſtis recipere hoc, ſic dicit Auguſti. ſatis oſtendit cur eos poſſidere, aut ferre hoc voluerint, non ꝙ neceſſaria non ſint ſuſtentationi huius vitę, ſed quia ſic eos mittebat, vt eis hęc deberi demonſtraret ab illis quibus euangelium annunciarent, tanquam ſtipendia militantibus.

Secundo ad tollendum verecundiam Apoſtolorũ, quia cum mitterentur ad prædicandum ſine neceſſarijs ad vitam, oportebat eos mendicare, Chriſtus autẽ dicit, quòd non, quia qui recipit, quod ſibi debitum eſt non mendicat, cum potius iure ſuo illud exigere poſſet, & ſic Chriſtus oſtendit, quòd Apoſtolis ſuſtẽtatio erat debita propter officium, cum eſſent operarij dicens, dignus eſt operarius, &c. & ſic non mendicabant, ſed quę ſua erant exigebant, & ita innuitur 42. di. cap. quieſcamus, ſcilicet quòd prælatis, & prædica-
F toribus eleemoſyna eſt debita, & iure ſuo petunt illã, vnde magis eſt ſuſtentatio, quam eleemoſyna, ſic dicit Chryſoſto. vt non dicant Apoſtoli, mẽdicantes ergo nos iubes ire, & in hoc verecundarentur, mõſtrat hoc eis debitum eſſe operarios eos vocans, & quod datur mercedem appellans.

Tertio ad tollendum Apoſtolis locum ſuperbiendi, nam ſi prædicarent, & ęgros curarent nihil recipiẽtes ab auditoribus poſſent ſuperbire, tanquam eſſent aliquid magnum omnia dantes, & nullo indigentes, nec viciſſitudinem recipientes, quod ad ſolum Deũ pertinet Pſal.15. dixi domino Deus meus es tu quoniam bonorum meorum non eges, cęteri autem do-
G mini plura a ſubditis ſuis recipiunt, quam eis tribuãt, voluit ergo, quòd Apoſtoli reciperent neceſſaria ad vitam ab audientibus, vt ſic quaſi per quandã viciſſitudinem ſe fratres agnoſcerent, & non ſuperiores, & etiam ipſi audientes cõſolarentur, quia non viderent contemni cum Apoſtoli dignarentur ab eis recipere neceſſaria ad vitam, ſic dicit Chryſoſto. a diſcipulis autem cibari Apoſtolos oportebat, vt nec ipſi magna ſaperent aduerſus eos, qui docebantur. ſicut omnia præbentes, & nihil accipientes, nec rurſus illi aſcendant, quaſi ab alijs.

Quarto vt oſtendat quid erat; ꝙ licebat Apoſtolis recipere ne in hoc excederent, & ſic dixit dignus eſt operarius cibo ſuo, ideſt nihil, niſi cibum recipiat, &
H ea, quæ nomine cibi intelliguntur, ſcilicet victus, & veſtitus, & hoſpitium, quia iſta ſunt neceſſaria ad vitã, Eccleſiaſtici 29. initium vitę hominis panis, & aqua, & veſtimentum, & domus protegens turpitudinem, aliud autem recipere non debebant.

Quomodo dicitur hic in litera, quòd dignus eſt operarius cibo ſuo, quia videtur, quòd vẽderetur prædicatio Apoſtolorum. Vbi quòd prædicatores ſuſtentationem neceſſitatis a populo accipiunt, mercedem a Deo. item quòd duplex eſt obligatio.
Quæſt. LXV.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dignus eſt operarius cibo ſuo. Nam in hoc ſignificatur commenſuratio, vel ęquiualẽ-
I tia eorum, quæ Apoſtoli tribuebant, & recipiebant, & tamen ſpiritualia tribuebant, ideo non poterat eſſe commenſuratio aliqua, quia quæ cõmẽſurantur in valore poſſunt vendi, & commutari.

Item videtur, quòd non poſſit ſtare, quia Chriſtus dixit gratis accepiſtis gratis date, ſi ergo gratis dabãt non per hoc erat eis aliquid debitum, ita vt fieret cõmenſuratio ad hoc, quòd digni eſſent.

Dicendum, quòd in Apoſtolis poterant duo conſiderari. Primum ipſum, quod tribuebant. Secundum ipſa operatio tribuendi, ſiue occupatio, aut labor in tribuendo. Quantum ad primum nulla commenſuratio erat, quia ſpiritualia ſunt infiniti valoris, ſcilicet verbum, quod prædicatur, & miraculoſę curationes
K ęgritudinum, & quantum ad hoc non dicebantur Apoſtoli eſſe digni aliqua re, nec tribuendum erat eis aliquid pro hoc, ſed pure gratis danda erant, & quantum ad hoc Chriſtus dixit gratis accepiſtis gratis date, ideſt ea quæ miniſtratis gratis accepiſtis, ideo gratis date. De ſecundo, ſcilicet de occupatione, vel de labore ſecus eſt, quia iſta erat aliqua operatio Apoſtolorum, ideo aliquo modo poterat commenſurari alicui precio, ſicut homines locant operas ſuas, & labores pro mercede.

Sed adhuc dicendum, quòd Apoſtoli non præſtabant labores ſuos pro mercede. Primo, quia ſi pro mercede temporali iſta facerent, nihil mererentur apud Deum, ſicut de hypocritis, qui omnia agunt

propter

propter laudes humanas, dicitur supra 6. quòd receperunt mercedē suam, & tamen ipsi sperabant a Deo retributionem eternam pro laboribus suis, ergo non prædicabant pro mercede temporali.

Secundo, quia tunc non bene venderent labores, quia plus mererētur, quam cibum accipere, & tamē solum cibum, idest necessaria ad vitam eis Christus permisit recipere, sic dicit Chrysosto. hoc autem dixit non quidem ostendens tanto precio Apostolicos dignos esse labores, sed Apostolis legem inducens, & tribuentibus suadens, quod ab eis datur debitum esse, sic etiam dicit Augusti. scilicet, non ergo venale euāgelium, vt pro temporalibus prædicetur, si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt, accipiunt ergo prædicatores sustentationem necessitatis a populo mercedem dispensationis a Deo.

Tertio, quia non possent, sic euitare Symoniam, quia quandocunque aliqua duo coniuncta sunt, qui vnum vendit neutrum inuenditum derelinquit, idest vtrunque vēdit 1. q. 1. c. cum autem. sed ipsa operatio Apostolorum, scilicet prædicatio, & verbum, quod prædicabant, & curationes factæ, & eorum operatio ad hoc erant coniuncta, ita ꝙ nequaquam poterant separari, ergo nō licebat eis vendere labores suos, quia sic venderent ipsum verbum, quod prędicabant, & miracula, quæ per eos fiebant, & ita nunc est, quia sicut non licet vendere sacramenta, ita nec licet vendere laborem, vel occupationem ministrandi sacra, quia tunc posset taxari precium laboris, & super hoc conuentio fieri, quod manifeste est symonia, non ergo vendebant Apostoli labores suos.

Sed dicendum, ꝙ non considerabatur hic quanto digni essent Apostoli per hoc, ꝙ laborabant, sed solū quid esset dignum eos recipere, vt laborare possent, & sic non taxabatur aliquid de precio laboris sui, & hoc patet cum dixit Christus dignus est operarius cibo suo, nam ad hoc, ꝙ operarius posset laborare non requiritur, nisi quòd dentur ei necessaria ad vitam, si tamen ad merita laborum suorum attendatur, etiam vltra quotidianas necessitates meretur aliquid, quod lucrū dr̄, si Christus ergo taxasset hic labores Apostolorum aliquid dedisset ei vltra cibū, & tamen non dedit, ergo non taxauit, quantum pro laboribus merebantur, sed quantum eis necessarium erat ad hoc, ꝙ laborare possent, & hoc dixit eos esse dignos, sic dicit Aug. non est venale euangelium, vt pro temporalibus prædicetur, si enim sic vendunt magnam rem vili vendunt, accipiant ergo prædicatores sustētationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis a Deo, nō. n. a populo redditur, quasi merces illis qui sibi in charitate euangelii seruiunt, sed tanꝗ stipendiū datur quo, vt possent laborare, pascantur.

Sed obiicietur, quia Luc. 10. dicitur dignus est operarius mercede sua, & tamen merces dicit precium equiualens labori.

Dicendum, ꝙ non erat proprie merces hic, quod dabatur Apostolis, & datur prędicatoribus, sed magis est cibus. i. sustentatio, & ideo melius hic dicit dignus est operarius cibo suo, in quo sola sustentatio designatur, & non taxatio, vel equalentia laborum, vtrūque tamen conueniens fuit dici, quia Christus voluit ostendere duo discipulis. s. quid accipere deberent ab audientibus, & ꝙ illud non mendicando, sed ex debito acciperent. Primum ostēditur cum dicitur dignus est operarius cibo suo. i. nihil debet recipere operarius euangelicus, nisi cibum. i. necessaria ad vitam. Secundum cum dicitur Lucæ. 10. mercede sua, quia merces a merito dicitur, si ergo meritum est debitū est, & ita cibus est debitus prædicatori, & ille est merces sua qua dignus est, nō quidem, quia laborauit, vel A quia multum aut paucum laborauit, vel laborando multum, vel parum profuit, sed dignus est hac mercede, vt sustentari valeat ad hoc, ꝙ laborare possit.

Alio modo possit intelligi, ꝙ dignus est operarius &c. non quidem quantum ad aliquam taxationem laborum, sed quantum ad quandam vicissitudinem charitatis, quia iustum est, ꝙ illi, qui recipiunt dent aliquid, & hoc ad subuentionem, quod charitas facit. s. prædicator populo doctrinam tribuit, qua populus indiget, & ipse populus prædicatori necessaria ad vitam ministrat in quibus ille deficit, sic dicitur 1. Cor. 9. si nos vobis seminamus spiritualia, non est magnū si carnalia vestra metamus, sic etiam dicitur ad Rom. B 15. placuit eis aliquam collationem facere in pauperes sanctorum qui sunt in Ierusalē, & debitores sunt eorum, nam si spiritualium eorū participes facti sunt gentiles, debent & in carnalibus ministrare eis, & hoc verum est, ꝙ sic est quoddam debitum charitatis, & suscepti beneficii, & tamen magis plane dicitur, & determinate, quod dictum est supra.

Ad primum dicendum, ꝙ hic est quædam commensuratio quam significat dignitas, non erat tamen commensuratio ad ea, quæ Apostoli tribuebant, nec ad laborem tribuendi, sed ad sustentationem in prædicando. i. tantū digni erant Apostoli recipere quantum eis sufficeret ad vitam ad hoc, ꝙ prædicare possent, & hoc eis dandum erat.

C Ad secundum dicendū, ꝙ Apostoli gratis dabant, quia pro nullo conueniebāt. s. nec pro re data, nec ꝓ merito laboris, nec pro sustentatione, & tamē adhuc digni erant, ꝙ aliquid eis daretur, & vere illud sibi debitum. Est enim duplex obligatio, sicut est duplex cōmunicatio, vt dicitur 9. Ethi. s. legalis, & moralis. legalis est in illis, qui communicant modo legis. s. per contractus ex quibus insurgit actio, & ius petendi, secūdum legem humanam: moralis est in illis, qui nō obseruant contractum, sed dant secundum morem, virtus enim est, quæ mores dirigit: in erogando autem dirigit liberalitas, secundum quam datur beneficium nihil taxando, nec petendo, immo non cum intētione recipiendi, sed quia dare tunc bonum est, & virtus D dare suadet, & tamen obligatio insurgit inde, quia ille qui recipit tenetur ad plus, quam recipit, vt dicitur 9. Ethic. quia non solum debet retribuere pro re data, sed pro voluntate benefaciendi, cū non existente debito ille benefacere inceperit, & hoc modo omnes audientes tenebantur Apostolis ad magna, quia liberaliter eis benefecerant, non tamen erat debitum legale, quia vltra moralem, & naturalem obligationē adhuc competebat Apostolis ius recipiendi, & petendi sustentationem, quia ille, qui statuerat gratis prędicandum esse statuit, quòd audientes tenerentur ministrare cibum Apostolis, vt patet hic, & prima ad Corinth. 9. dicitur ita, & dominus ordinauit his, qui euangelium annunciant de euangelio viuere. i. recipere sustentationem de prędicatione. Paulus quoque istam E Christi legem postea confirmauit, scilicet declarando, vel aperiendo eam magis ad Gala. 6. communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis ad vitam, an vero Apostoli tenerentur recipere sustentationem ab his quibus prędicabant dicetur infra.

Cum tenebantur Apostoli quærere quis dignus esset in loco quolibet, an ad hoc tenebantur cum essent in loco, vel priusquam intrarent. Quæst. LXVI.

QVAERETVR cum dicitur hic, ꝙ Apostoli interrogare debebant in quolibet loco quis dign⁹ esset, an hoc tenebantur quærere cū essent in loco, vel

vel possent quærere antequam intrarent. Aliqui dicunt, ꝙ poterant antequam intrarent quærere, quia superabundans cautela non nocet, cum ergo tenerẽtur aliqñ hoc petere quandocunque petere possent non nocebat illud petere. Item patet, quia videbatur esse honestius, ꝙ extra vrbem peterent si inuenirent aliquem a quo peterent, quam per vrbem vagarentur istud quærendo.

Alij dicunt, ꝙ non licebat eis quærere hoc antequã intrarent, quia dicitur in litera in quamcunque ciuitatem intraueritis interrogate quis in ea dignus sit, & sic prius intrare debebant. Secundo hoc non multum facit, quia potest intelligi in quamcunque ciuitatem intraueritis, idest intrare volueritis, & sic dicitur supra in litera intrantes domum salutate eam, & tamẽ manifestum est, ꝙ prius debebant salutare, q̃ intrarẽt domum, quia sic dicitur Luc. 10. in quamcunque domũ intraueritis, primum dicite pax huic domui.

Dicendum tamen, ꝙ prius intrare debebant in vrbem, q̃ hoc quærerent, quia in via non licebat eis aliquid quærere, eo ꝙ dicitur Luc. 10. neminem per viã salutaueritis, & tamen si alicui loqui deberent oporteret, ꝙ prius salutarent eum, quia inurbanum erat loqui alicui occurrenti non præmissa aliqua salutatione, postquam ergo intrabant in vrbem quærere debebant.

Ad primum dicendum, ꝙ superabundans cautela non nocet vbi permissa est, interdum tamẽ est vetita, & ibi non licet maiorem quærere certitudinem, quã permissum sit, sic enim cautela quædam prudentię videretur Apostolis cogitare quid deberent prædicare, vel respondere, Christus tamen vetuit infra in litera, scilicet nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, & sic si cogitare vellent quid dicerent peccarent mortaliter, de iure etiam humano interdum superabundans cautela reprobatur, sic enim apertius probant centum testes, quam duo, & tamen effręnata multitudo testium reijcitur, & qui certus est certiorari non debet, ita hic Christus disposuerat, ꝙ nihil in via, sed in vrbe quærerent, ideo non licebat ad superabundantem cautelam quærere hoc extra vrbẽ.

Ad secundum dicendum, ꝙ non oportebat vagari ad quærendum per vrbem, quia Christus dixerat, ꝙ interrogarent quis esset dignus, idest quis esset bonæ famæ in vrbe, tales autem, qui sunt excellentes ab omnibus cognoscuntur in vrbe, ideo quilibet interrogatus responderet eis, & non oportebat vagari.

Quare Christus iussit Apostolis, quòd quærerent quis esset dignus in vrbe. Quæst. LXVII.

QVAERETVR quare Christus iussit, quòd quærerent quis esset dignus in vrbe.

Dicendum, ꝙ Christus volebat Apostolos hospitari apud viros bonos, hoc tamen ipsi scire non poterant, nisi per famam, ideo quærere debebant, sic dicit Hieronym. super Matthę. Apostoli nouam vrbem introeuntes scire non poterant quis qualis esset, ergo fama hospes eligendus est populi, & iudicio vicinorum, in hoc autem iubet Christus diligentiam facere, scilicet quærere quis sit dignus, & postea hospitium petere salutãdo, hoc autem fecit, quia Apostoli quibus Christus cętera concedebat putarẽt, quòd etiam concederet eis hospitia bona, & quòd a quocunque peterent immediate hospitium concederet, instruxit ergo eos, quòd diligentiam adhiberi oportebat ad quærẽdum hoc, sic dicit Chryso. in homilia, scilicet quia dixerat superius dignus est operarius cibo suo, ne crederetur propter hoc omnium eis ianuas aperiri multam diligentiam hic iubet

F facere de hospite eligendo. Causa autem quare iussit quærere dignum hospitem fuit propter famã Apostolorum, quia si manerent apud infames, & malos esset suspitio contra eos, quòd mali essent, quia omne animal ad sibi simile coniungitur Ecclesiastici 13. & similitudo est causa amicitię, vt patet 8. Ethi. c. 2. si autem apud bonos manerent iudicarentur boni, quia cum Sancto Sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Psal. 17. sic dicit Hierony. fama populi, & iudicio vicinorum hospes eligendus est, ne prædicatoris dignitas suscipientis infamia deturpetur.

Secundo, quia hospes non solum hospitium, sed etiam necessaria ad vitam tribuere debebat Apostolis quandiu ibi manerent, & quia hoc non faceret aliquis, nisi esset valde bonus, ideo oportebat, vt q̃rerent

G virum bonum, sic dicitur Lucę 10. in eadem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt, sic etiam dicit Chrysosto. hoc non solum in domum eis proderat, sed in cibarium, si enim dignus est oratio dabit cibum. & maxime cum nihil amplius necessarijs peteretur.

Tertio, vt non esset occasio mutandi hospitiũ, quia Christus iusserat, quòd in quamcunque domum intrarent illic manerent donec exirent, scilicet de vrbe, vt patet supra in litera, & Mar. 6. & Luc. 9. & tamen si non esset hospes bonus occurrerent causę multę dimittendi hospitium, oportebat ergo prius diligenter illud quærere, sic dicit Ambrosius super Lucam, non ociose domus, quam ingrediantur Apostoli eligendi

H discernitur; vt mutandi hospitium causa nõ suppetat.

Quarto, quia Apostoli intrantes domum alicuius potius beneficium dabant, quam recipiebant, eo ꝙ curabant infirmos, qui in domo erant, & familiariter docebant domesticos, & honorabant pręsentia sua, ad præstandum tamen talia beneficia iustum erat eligi eos quibus tribuerentur. Et apparet, ꝙ hoc Christus voluit, quia dixit interrogate quis dignus sit, & non dixit quis sit bonus, sed quis sit dignus, scilicet suscipere vos. Patet etiam hoc, quia dixit si fuerit domus digna, scilicet ad recipiẽdum vos, & benedictionem, quam imprecamini, sic dicit Hierony. hospes vnus eligitur non tribuens beneficium ei, qui apud se man-

I surus est, sed accipiens, hoc enim dicitur quis in ea dignus sit, vt magis se nouerint accipere, quam dare.

Quare Chistus non dedit Apostolis, quòd ipsi scirent quis erat dignus in qualibet vrbe, & quòd non interrogarent. Et quòd cor homines dupliciter cognoscitur. Et quòd esse intra aliud dupliciter contingit. Et ꝙ anima non habet terminos essentiæ. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR quare Christus non dedit Apostolis, quòd ipsi scirẽt quis erat dignus in qualibet vrbe, & quòd nõ oporteret, ꝙ interrogarent, sicut cõcessit alia, immo videtur, quòd debuisset eis hoc concedere.

K Primo, quia aliàs poterant falli quęrendo hospitẽ per famam, quia sępe fama est fallax. Secundo, quia Christus similia eis concedebat, scilicet quòd ipsi scirent, quid deberent respondere, & etiam si non cogitarent, nec addiscerent, vt patet infra in litera.

Aliqui dicunt, quòd Christus non cõcessit eis hoc, quia proprium Dei erat, nam cognoscere quis sit bonus est cognoscere cor hominis, nemo autem nouit istud, nisi Deus, & ipsemet cuius est cor, prima ad Corinthio. 2. & sic de Deo dicitur scrutans corda, & renes Deus Psalmo. 7. nõ ergo potuit communicari Apostolis.

Dicendum, quòd cognoscere hominem esse bonum est cognoscere cor illius, & istud dupliciter cognoscitur

gnoſcitur, vel per ſe, & immediate, vel in ſuo repræſentatiuo.

Primo modo ſolus Deus cognoſcit cor hominis, quia cognoſcere illud ſic eſt alibi animæ noſtræ, & eſſe intra cogitationes illius, nulla autem alia res poteſt eſſe intra animam, quia quod eſt intra aliud, vel eſt intra terminos quantitatis, vel intra terminos eſſentiæ, nihil autem poteſt eſſe intra terminos quantitatis animæ, quia non habet quantitatem, eſt autem intra terminos eſſentiæ illud quod eſt pars eſſentię rei vel virtus, a qua dependet eſſentia.

Secundo modo nihil eſt intra animam, quia non habet terminos eſſentiæ, ideſt, partes eſſentiales, quia non eſt compoſita, ſed eſt forma, & actus: ſolum ergo poteſt eſſe aliquid intra animam.

Secundo modo, ideſt, vt virtus, a qua dependet eſſentia eius, hoc modo, nihil eſt intra eſſentiam alicuius rei, niſi Deus, quia ipſe ſolus eſt, a quo dependet eſſentia, quia ipſe communicauit eſſentiæ eſſe actuale per creationem, vel productionem in tempore, & ita nihil poteſt eſſe intra animam, vel illabi ei, niſi Deus: ergo ipſe ſolus poteſt cognoſcere cogitationes hominis per ſeipſas, ideſt, non indiget repręſentatiuo. Angelo autem, vel homini non poteſt communicari, quòd cognoſcat cor alicuius per ſe, ſicut non poteſt communicari ei, quòd poſſet creare, quia tunc communicaretur ei, quòd eſſet Deus cum aliàs non poſſet illabi animæ, vt oſtenſum eſt: iſto ergo modo manifeſtum eſt, quòd non poterat communicari Apoſtolis, quòd cognoſcerent quis erat bonus cognoſcendo cor illius.

Secundo modo poteſt cognoſci cor hominis per ſuum repræſentatiuum, hoc autem eſt duplex, ſcilicet, naturale, & diuinum, naturale eſt, cum quis in voce exprimit conceptum mentis, quia ſunt ea, quæ in voce earum, quæ in anima paſſionum notę, primo Perihermen. vel quando per aliqua ſigna vultus iudicatur de interiori paſſione, iuxta illud in vultu legitur hominis ſecreta voluntas, hoc modo nos cognoſcimus mutuo corda aliorum. Diuinum repræſentatiuum eſt, quando ſine voce, vel exteriori ſigno Deus reuelat alicui quid alius cogitet, tunc cognoſcit cogitationes alterius non quidem, quòd ſit in corde illius, ſed quia diuina illuſtratio eſt in corde ſuo, & hoc modo Prophetæ cognoſcebant corda hominum ad eos venientium ſæpe, ſic igitur poterat Chriſtus concedere Apoſtolis, quòd quando intrarent in aliquam vrbem reuelaret eis, quis eſſet dignus in ea, & ſic non oporteret quæri. Et videtur, quòd hoc facere debuiſſet, quia Apoſtoli fuerunt excellentiores Prophetis, & tamen Prophetæ ſæpe cognoſcebant corda venientium ad ſe prius quàm quicquam loquerentur, quia Deus tunc, vel antea ea reuelabat eis, ſit patet primo Regum nono, de Samuele cui Deus dixit cras hac ipſa hora, quæ nunc eſt, mittam ad te virum de Beniamin, & vnges eum Regem, & ſic ſequenti die quando venit Saul dixit ei Samuel antequam loqueretur ad quid veniebat, ſcilicet, ad quærendas aſinas, ſic etiam Ahias Sylonites Propheta cognouit quando venit ad eum vxor Regis Ieroboam, tertio Regum decimoquarto, caligauerant enim oculi eius, nec videbat venientes: ideo mutato habitu intrauit ad eum vxor regis Ieroboam ſimulans ſe eſſe alteram, & cum ingrederetur antequam loqueretur reuelauit ei quid haberet in corde, & ideo cum ſemel adueniente Sunamite, & ignoraret ad quid veniret, quaſi de re inſolita miratus eſt, dicens ad puerum ſuum dimitte illam, anima eius in amaritudine eſt, & Dominus cela-

A uit a me, nec indicauit mihi, quarto Regum quarto, Apoſtolis quoque Deus reuelabat interdum corda hominum, ſicut fuit in Petro circa Ananiam, & Saphiram volentes fraudare de precio agri, Actuum quinto, nam cum ipſi mentirentur dixit Petrus Ananiæ: cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spirituſancto? ita ergo poterat nunc reuelare eis quis eſſet dignus in qualibet vrbe.

Dicendum non eſſe dubium quin potuiſſet concedere eis iſtud, & tamen cętera concedens hoc dare noluit, ſed iuſſit quærere hoſpitem per famam, ſic dicit in Homilia intende autem, quòd nondum omnia eis tribuit: nec enim eis largitur, vt
B ſciant quis ſit dignus, ſed iubet ſcrutari. Et hoc fuit propter multa.

Primo, quia iſtud eſt generale, quòd Deus nunquam concedit miracula, niſi quando humanitus fieri non poteſt quod per miracula quæretur: vnde ſi fides, & prædicatio Apoſtolorum potuiſſet conuenienter ſuſcipi ſine miraculis, ſicut cum miraculis ſuſcepta eſt, non conceſſiſſet Chriſtus Apoſtolis miraculum aliquod facere, & tamen quia non poterant, conceſſit illis facere miracula: poterant tamen quærere hoſpitem ſine miraculo: ideo noluit concedere miraculum ad hoc.

Secundo fuit, vt non ſuperbirent: ſi enim eis in omnibus miracula concederentur, homines adhuc rudes exiſtentes ſuperbirent: nam ſi Paulus poſt ac-
C ceptum Spiritumſanctum dicebat ſecunda ad Corinthiorum duodecimo, ne magnitudo reuelationum extollat me datus eſt mihi Angelus Sathanæ, qui me colaphizet. Apoſtoli a fortiori nondum recepto Spirituſancto ſuperbirent per quotidianas reuelationes, & miracula: ideo non fuit eis conceſſum ſic cognoſcere corda hominum, ſed ad hoc, quòd humiliarentur fecit, quòd cogerentur ab alijs quærere, & etiam quòd interdum errarent per iudicium famę, ſicut etiam fecit, quòd reciperent victum ab auditoribus, vt per hoc crederent ſe eſſe ęquales illis, & non maiores, vt dicit Chry-
D ſoſtomus.

Tertio fuit ad oſtendendam virtutem ipſorum eis quibus prædicabant, cum tantam diligentiam viderent eos facere quærendo, quis eſſet vir bonus apud quem hoſpitarentur, & erat decens, quòd non ſolum poteſtas eorum in miraculis, ſed etiam virtus in opere appareret quod fiebat ſic quærendo bonum hoſpitem apud quem virtuoſe conuerſarentur, ſic dicit Chryſoſtomus, non enim ſignis ſolum volebat eos claros apparere, ſed magis virtute.

Quarto fuit propter nos, vt cum Apoſtoli, qui erant principes Eccleſiæ tantam diligentiam circa hoſpitem inueniendum facerent, vt ſine ſuſpitione viuerent, quantomagis nos, quibus ex malorum conuerſatione non ſolum ſuſpitio, ſed etiam peri-
E culum videndi mores eorum incidit cauere debemus malorũ conſortia, quia non ſolũ vita malorum, ſed etiam eloquia mala corrumpunt bonos mores, prima Corinthiorum decimoquinto, ſolicite agere debemus, vt inter bonos maneamus.

Quinto, & principaliter fuit, vt poſſet verbũ Chriſti impleri, quia ipſe dixit, ꝙ ſi eẽnt digni hoſpites, & reciperent eos manerent ibi ꝑdicãtes, & miracula faciẽtes, ſi aũt nõ reciperẽt eos excuterẽt puluerẽ pedũ ꝯ ciuitatem in teſtimoniũ illis, vt patet infra in litera, & Lucæ 10. non tamen poſſet hoc impleri ſi reuelaretur eis quis eſſet dignus hoſpes, nam non excutiebant puluerem de pedibus, niſi quando in ciuitate

nemo erat dignus, qui reciperet eos, si tamen reuelaretur eis quis esset dignus quando contingeret, quòd in loco, in quo prædicare volebant, nemo esset dignus reuelaretur eis hoc, & tunc non irent ad petendum hospitium ab aliquo scientes neminem esse dignum, qui eos recipere vellet, etiam non poterant conuenienter discutere puluerem pedum contra ciuitatem, quia nullam causam ad hoc haberent cum incolæ non deliquissent contra eos, nec appareret cur hoc facerent, sed potius viderentur insani si hoc facerent. & sic oportebat, quòd non intrarent in talem vrbem, vel quòd recederent nihil loquentes, aut facientes, hoc tamen erat inconueniens, quia Christus volebat, quòd illi, qui mali essent, haberent testimonium malitiæ suæ, scilicet, quòd constaret eis, quòd Apostolos Christi a se repulerant: ideo oportuit dari modum, vt Apostoli conuenienter possent excutere puluerèm pedum, & hoc erat si petentes hospitiū non inuenirent, sed repellerentur ab incolis: ideo cōuenienter factum est, vt ipsi hospitium quærerent interrogantes, & tunc illi, qui repellerent eos scirēt quare excutiebant puluerem de pedibus contra vrbem, & ista fuit causa potissima: nam hoc esset testimonium malitię eorum.

Sexto fuit, quia Christus concessit Apostolis hospitium inuenire per miraculum, sed non per miraculum reuelationis cogitationum, eo quia non erat illud conueniens, & patet, quia vix, aut nunquā Apostoli hospitium inueniebant sine miraculo: quando enim ipsi dicebant pax huic domui, tanta erat virtus Dei in verbis istis, quòd si vir bonus erat, & ad vitam æternam præordinatus necesse erat, quòd hospitium daret illis, quia Deus mouebat cor eius, si autem non erat vir bonus non poterat eis dare hospitium, quia malitia sua turbabat cor eius, sic Christus innuit dicēs si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit digna pax vestra ad vos reuertetur, quasi dicat, si fuerit dignus hospes recipiet vos, si autem indignus est, non recipiet. aliàs enim non poterant esse certi Apostoli, an apud virum bonum, vel malum hospitabantur, quia contingit interdum viros malos aliqua bona facere, & viros bonos a quibusdam bonis abstinere, & tamen per istud verbum Christi certificati erant Apostoli, quòd apud quemcunque manerent vir bonus erat, & qui repellebat eos erat indignus. oportebat ergo quòd per miraculum semper hospites inuenirent.

Ad primum dicendum, quòd licet Apostoli quęrentes hospitem per famam a principio possent falli, tamen quando dicebant pax huic domui non poterant iam falli, quia Christus dixit, quòd si ille esset dignus reciperet eos, & si non esset dignus, repelleret illos.

Ad secundum dicendum, quòd Christus concessit eis scire quid responderent etiam non cogitando, nec addiscendo, quia cum essent viri indocti, & rusticani si hoc non concederet eis nihil scirent responderè, & sic periret tota prędicatio eorum: hospitium tamen poterant inuenire etiā si Deus non reuelaret eis corda hominum: ideo non oportuit illa reuelare.

Quomodo Christus dicebat Apostolis, quòd ipsi hospites dignos inquirerent, & ipse cum publicanis manducabat. Quæst. LXIX.

QVAERETVR quomodo Christ⁹ dicebat Apostolis, ꝙ ipsi hospites dignos inquirerent: ipse tñ cum publicanis manebat, & manducabat, vt patet præcedenti capit. nam comedit cum Matthæo publicano. Dicunt quidam, ꝙ hoc fuit, quia Matthæus F iam ad Christum conuersus fuerat: nam secutus fuerat ipsum, & ita iam dignus erat, sic dicit Chrysosto. in Homilia, qualiter ergo ipse Christus apud publicanum manebat, & respondet, quia, scilicet, dignus factus erat ex conuersione.

Sed obijcietur, quòd erant ibi multi alij publicani cum Christo comedentes, qui non erāt conuersi ad ipsum pręcedenti cap. & Lucæ 5. scilicet, erat ibi turba multa publicanorum discumbentes, vnde & Pharisæi murmurabant dicentes, quare cum publicanis & peccatoribus, & manducat, & bibit Magister vester?

Dicendum, quòd Christus faciebat hoc, quia p tale conuiuium conuertebat eos ad se. sic ipse dixit ibi- G dem non est opus sanis medicus, sed male habentibus. etiam non veni vocare iustos, sed peccatores.

Sed adhuc obijcietur, ꝙ idem esse deberet in Apostolis, quia etiam ipsi mittebantur, vt medici animarum: ideo conuersari debebant cum ęgris, apud malos: ergo liceret eis hospitari, & manducare cū illis.

Dicendum, quòd licet mitterentur Apostoli ad prędicandum, sicut Christus prędicabat, non tamē licebat eis cōuersari cum malis, sicut Christo licebat. Primo, quia Apostoli nondum confirmati per Spiritum sanctum peccare poterant, & ex malorum consortijs eis malum accidere poterat, Christo, aut nequaquam, sed potius ipse ex consortio suo homines bonos reddebat: ideo ei licuit interdum alijs com- H municare: Apostolis autem erat periculum saltem ante missionem Spiritussancti, ista tamē doctrina fuit eis data ante susceptum Spiritum sanctum: ideo nūc bonos hospites quęrere oportebat. Secundo fuit, quia Christus quando conuersabatur cum Iudæis inter publicanos, iam erat nota conuersatio eius inter Iudæos, & nemo poterat ei detrahere, nisi maleuolus. secus aūt de Apostolis, qa cum introibant in loca ante omnia accipiebant hospitium: si ergo viros indignos acciperent antequam agnosceretur eorum bona cōuersatio, esset suspitio de malo, cum malos hospites elegissent, & hoc multum derogabat futuræ prædicationi eorum: ideo debuerunt bonos hospites quęrere, & ista fuit causa pręcipua. Tertio fuit, I quia si malos hospites interdum eligerent, & ex hoc sequeretur murmuratio contra eos, cum adhuc infirmi essent, forte scandalizarentur, & non bene tolerarent. Christus autem tolerabat licet murmuraretur contra eum, sicut pręcedenti capitulo, dicentibus Pharisæis, quare cum publicanis manducat Magister vester? & infra vndecimo, quando dixerunt ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus, quamquam ergo Christus interdū conuersaretur cum malis, Apostoli non debuerunt hoc facere.

Quomodo dicitur Apostolis hic manete in domo donec exeatis, & quare. Quæst. LXX.

K

QVAERETVR qūo dicit̄ hic manete ibi donec exeatis, & quare hoc dixit. Dicendum, quòd non debet intelligi sic superficialiter, nam sic superfluum esset, quia necesse erat, ꝙ qñ intrarent domū, ꝙ manerent ibi donec exirent, quia non poterāt exire antequam exirent. aliter ergo intelligendum est.

Dicunt qdam, ꝙ intelligitur, ꝙ nunquam exirent de illa domo, sed ibi prędicarent, & cibum sumerēt, qa dr̄ Lu. 10. manducate, quæ apponunt̄ vobis, & curate infirmos, q in illa sunt, & dicite illis appropinquabit in vos regnū Dei, & sic vr̄ ꝙ in domo, in qua mā- ducabāt curabant infirmos, & prædicabant, & tamen nihil aliud faciebant: ergo de domo non exibant.

Dicendum,

Dicendum, quòd hoc non stat, quia sic facerent A contra Christi mandatum prædicantes in occulto: dixerat enim Christus infra in litera quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, & quod in aure auditis prędicate super tecta: ergo non prędicarent in domo, in qua hospitabantur. Secundo patet, quia per hoc manifestam suspitionem de se facerent prędicando in occulto, quia illa, quæ bona sunt publicari volunt, malum autem occultari desiderat. Ioan. tertio, omnis qui male agit odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius, q aũt facit veritatem venit ad lucẽ, vt manifestentur opa eius, qa in Deo facta sunt. Tertio, quia Apostoli per hoc minuerent fidem prędicationis suæ, & redderent homines indispositos ad credendum eis, quòd ipsi facerent doctrinam suam B suspectam occultando illam. Quarto, quia darent occasionem populis persequendi magis eos: cum enim prædicando in occulto redderent suspectos se magis eos populi persequerentur tanquam seminatores noui erroris, & superstitionis. Quinto, quia debuerunt Apostoli Christum imitari in modo prædicandi, cum eius doctrinam prędicarent, Christus tamen nunquam prędicabat in occulto, sed palam. Ioan. decimooctauo, ego palam locutus sum mundo ego semper docui in Synagoga, & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil, ita ergo Apostoli facere debebant. Sexto, quia Christus hoc eis videtur pręcepisse, quia Lucæ 10. dicitur in quãcunque ciuitatem intraueritis, & non C receperint vos exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhęsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, tamen hoc scitote, quòd appropinquabit regnum Dei. & sic in plateis hoc dicebant, & tamen ista erat prędicatio Apostolorum supra in litera: ergo prædicabant in plateis, & non in domo. Septimo patet, quia prædicatio Apostolorum erat ad hoc quòd omnes conuerterentur, & qui nollet conuerti maneret inexcusabilis, si tamen prædicarent solum in domo in qua hospitabantur, non audirent eos omnes, ideo non prædicabant ibi, sed in plateis.

Cum autem obijcitur Lucæ decimo, manducate, D quæ apponuntur vobis &c. Dicendum, quòd intelligitur de ciuitate, & non de domo quod patet, quia dicitur ibi in quamcunque ciuitatem intraueritis, & susceperint vos manducate, quæ apponũtur vobis, patet etiam, quia sequitur ibi & curate infirmos, qui in illa sunt, & tamen non solum curabãt infirmos illius domus, in qua hospitabantur, sed etiam omnes qui offerebantur eis: non ergo prędicabant in domo, sed in plateis.

Dicendum igitur, quòd non intelligitur, quòd semper in domo manerent, sed quòd manerent ibi, idest, non mutarent hospitium, scilicet, manete ibi donec exeatis de vrbe nõ eundo ad aliud hospitium, vnde Lucæ nono, dicitur in quamcunque domum intraueritis ibi manete, & inde ne exeatis, scilicet, ad hospitandum alibi quod apertius dicitur Lucæ decimo. E nolite transire de domo in domum, idest, nõ mutetis hospitia.

Quare Christus iussit Apostolis non mutare hospitia.
Quæst. LXXI.

SED quæretur, quare Christus iussit non mutare hospitia.

Dicendum quòd primo fuit, vt semper manerent in domo boni viri, si enim mutarent hospitia ad libitum, contingeret interdum declinare ad domum mali viri. Secundo erat, vt non cõtristarentur hospites: nam tristarentur illi, quos dimitterent, quia per hoc contemni viderentur, & tamen istud erat indecens, quòd contemnerent eos, qui sibi charitatem exhibuerant. Tertio, quia si Apostoli manerent in domo alicuius erat magnum beneficium hospiti: nam Deus benefacit eis apud quos boni viri manent merito temporis, sicut fuit de Ioseph apud Putipharem dominum suum Gene. trigesimo nono, habitauerat in domo Domini sui, qui optime nouerat esse Dominum cum eo, & omnia, quæ gereret ab eo dirigi in manu illius, benedixitque Dominus domui Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit tam in ędibus, quàm in agris cunctam eius substantiam, a fortiori ergo Deus benediceret eis apud quos manebant Apostoli: volebat ergo Deus beneficium præstare alicui, quem specialiter diligebat, & non oĩbus: ideo nõ licebat Apostolis mutare hospitium, quia ille hospes, quem habuerant erat a Deo electus ad istud beneficium suscipiendum; nam miraculose Deus dabat hospitium Apostolis mutando cor illorum, quibus dicebatur pax huic domui, vt dictum est supra quæstione septuagesima: ergo non debebant transire de domo in domum, quia vnicus erat, quem eligere debebant, quia Deus vnicum elegerat ad præstandum istud beneficium.

Quarto fuit, vt non darent de se opinionem leuitatis: nam ad hominem leuem pertinet faciliter mutare domicilia, & tamen Apostoli debebant ostendere se esse viros graues, & constantes: ideo non debebant transire de domo in domum, quia multum detrahit auctoritati, & grauitati viri instabilitas, in Apostolis autem omnis virtus, & virtutis perfectio apparere debebat: ideo non debebant transire de hospitio semel suscepto.

Quinto ne arguerentur voracitatis, quia aliqui putarent, quòd Apostoli faciebant hoc, vt latius vacarent cibis apud alios hospites, si apud primos forte non prouidebatur eis in tanta copia, sicut increpabant Pharisæi Christum manducantem cum publicanis dicentes, quòd hoc faciebat ex voracitate, infra vndecimo, & Lucæ septimo, ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus, scilicet, manducando cum eis, hoc tamen valde cauere debebant Apostoli, quia satis leuis opinionis est vir, cui voracitatis crimen affigi potest: qualitercunque ergo se haberent in victu apud hospites, quos accepissent, non licebat eis transire ad alios: de his dicit Chrysostomus in Homilia. non solum dignos iubet quærere, sed nec de domo in domum transmutari, vt nec suscipientem contristent, nec ipsi opinionem accipiant leuitatis, aut gulæ.

An discipulis liceret mutare hospitia si inuitarentur retento priori hospitio.
Quæst. LXXII.

QVAERETVR si aliquando ab alijs extra hospitia sua inuitarentur an liceret eis illuc ire.

Aliqui dicunt, quòd sic, quia non erat hoc eis prohibitum, sed solum non mutare hospitium: ergo licitum erat transire ad alios, transire interdum ad conuiuia retento priori hospitio.

Dicendum, quòd non licebat. Primo, quia Christus non vetuit Apostolis transire de domo in domum quasi malum esset intrare in alias domos, quia bene licebat eis interdum ire ad alias domos, ad sanandum infirmos, sicut Christus ibat, vt quando iuit ad suscitandum puellam præcedenti capitulo, sed vetabat hoc propter conuer-

conuerſationem domeſticam, & illa pręcipue eſt in cibo, & potu: ergo noluit, quòd irent ad alias domos ad comedendum ibi interdum etiam non muta to hoſpitio.

Secundo patet, quia vt dicit Chryſoſtom. vt dictũ eſt præcedenti quæſtione vna cauſa, & de præcipuis quare Apoſtoli non debebant hoſpitium mutare fuit ne arguerentur voracitatis, & tamen idem fieret ſi non mutato hoſpitio alibi manducarent: ergo non licebat eis.

Tertiò patet, & efficacius, quia Chriſtus hoc expreſſe prohibuit: Lucæ decimò, ſcilicet, in eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, & nolite tranſire de domo in domum: ergo non licebat eis alibi manducare.

Quarto patet, quia facilius eſſet permitti eis, quòd mutarent hoſpitium quàm quòd irent ad conuiuia, quia ibi paſcuntur homines abundantius, & delectabilius, & ita indulgetur gulæ potius quàm in quotidianis cibis, ſi igitur Apoſtoli conuiuijs vacarent magis de ſe darēt opinionem gulæ, & voracitatis, quàm ſi mutarent ſæpe hoſpitia manducantes ſolum in eiſdem: non ergo licebat eis extra hoſpitia ad conuiuia ire, ſed ea, quæ hoſpites ſui ſibi miniſtrabant ſolum accipiebant, ſicut dicitur Lucæ decimo, ibi manete comedentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt, ideſt, apud hoſpites veſtros.

Quare Chriſtus iubet Apoſtolis hoſpitium eligere petenti ſum habens hoſpites non debeat eos eligere. Vbi eleemoſyna dupliciter conſideratur. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus iubet hoſpitiũ eligere petenti cum tamen accipiens hoſpites non deberet eos eligere, ſed quoſcunq; aduenientes recipere 42. diſtin. cap. quieſcamus.

Dicendum, quòd iſta doctrina non eſt pro omnibus, ſed Apoſtolis fuit data, quòd eligerent hoſpites, & hoc ſiue propter famam ſuam ſi remanerent apud malos, ſiue quia beneficium impendebant ei apud quem hoſpitabātur, ſiue propter alias cauſas, de quibus dictum eſt ſupra quæſt. 68. alijs autem hoſpitia petentibus cõuenit hoſpitium habere vbi potuerint, niſi forte ſint viri graues, quibus de ſeruanda bona opinione debeat eſſe magna cura, quia etiam ipſi hoſpites eligere debent.

Ad ſecundum dico, quòd recipiens hoſpites non debet diſtinguere inter eos, ita vt vnum recipere velit tanquam idoneum, & alium non, quia ſic minueretur cura hoſpitalitatis recipiendo paucos, ſic dicit Ambroſius ſuper Lucam, ſcilicet, non ĩn eadẽ cautio receptori datur, nedum hoſpes eligitur hoſpitalitas minuatur.

Secundo, quia ſic diſtinguendo inter hoſpites continget excludere bonos recipiẽdo malos cum nemo cognoſcat quis malus ſit, ſic dicit Chryſo. ſuper Epiſtolam ad Hebręos, & 42. diſtin. cap. quieſcamus, ſcilicet, quomodo Abrahaam hoſpitalem circa omnes ſe oſtendebat, ſi ſcrutator eſſet contra refugientes ad ſe nunquam Angelos hoſpitio recepiſſet: fortaſſis enim non putaſſet eos Angelos, ſed cum reliquis repellerentur, ſed quoniam omnes recipiebat ſuſcepit, & Angelos. Tertio, quia non prodeſt iſtam diſcuſſionem facere, quia ꝙ quis recipiat bonum, & malum in hoſpitio non differt ad magnitudinem meriti, ſed quòd ex magna, vel parua charitate recipiat, & quòd magnum, & vel paruum obſequium exhibeat, ſic dicit Chryſoſtomus vbi ſupra: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus eſt Deus,

F ſed ex voluntate, & honorificentia multa, ideſt, honore ĩpenſo hoſpitibus ex miſericordia, & bonitate.

Quarto, quia facienda eſſet diſtinctio inter hoſpites ſi eſſet periculum aliquod malos recipere, & tamen non eſt periculum, quia etiam ſi malis miſericordiæ opera impendamus bene facimus: ita enim Chriſtus hortatur ſupra quinto, ſcilicet, eſtote miſericordes, ſicut pater veſter miſericors eſt, qui Solem ſuũ facit oriri ſuper bonos, & malos.

Ideo dicendum generaliter tam de hoſpitalitate quàm de omni eleemoſyna, quæ nomine hoſpitalitatis ſignificatur, quia illa aut petitur ab aliquo iure ſuo, ſicut a prælatis, & a prædicatoribus, quibus tenemur ex debito prouidere, aut petitur ab aliquo ex ſola benignitate ad corporis ſuſtentationem. Si pri-
G mo modo nulla diſtinctio facienda eſt, ſed omnibus dare debemus ſi poſſumus propter cauſas ſupra aſſignatas. Si ſecundo modo danda eſt eleemoſyna, ſiue debitum ſuſtentationis ei, qui ſe talem aſſerit quouſque diſcutiamus an verum ſit, ſcilicet, an ſit Epiſcopus, vel prædicator miſſus ad prædicandum, vel ſacerdos, qui poſſit diuina officia celebrare: nam communicare iſtis non cognito, quòd tales ſint, periculum eſt, ideo oportet diſcuti, poterit tamen ſibi eleemoſyna dari ad ſuſtentationem corporis, vt pauperibus, licet non vt talibus quouſque conſtet, ſic dicit Chryſoſtomus in allegato capitu. ſcilicet, quieſcamus. ab hac abſurda curioſitate, & diabolica: ſi enim in clerum electum ſe eſſe dicat, ſi Sacerdotem
H ſe nominet ſcrutari, non enim ſine periculo diſcuſſa in talibus communicatio eſt, circa maiora periculum vertitur: non enim das, ſed accipis, ſi vero pro nutrimento poſtulat, nec in his examines.

Sed objicietur, quia Eccleſiaſtici vndecimo, dicitur nõ omnem hominem inducas in domum tuam: multæ enim inſidię ſunt doloſi.

Dicendum, quòd illud intelligitur quando inducitur ad magnam familiaritatem, ita vt confidatur ei, ſicut domeſtico, quia non eſt cautum hoc facere quouſque quis ſit notus. ſecus autem eſt de ſimplici hoſpitalitate quam poteſt quis exercere nihil committendo fidei eorum, quos ſuſcipit, ita vt nullum periculum ſit, & tunc poteſt induci quilibet in
I domum, niſi forte ſpecialiter temporis, vel loci eſſet aliqua ſuſpitio, vel ex alijs circunſtantijs, quia de rebus tam particularibus non poteſt poni vna regula generaliter.

Quare Chriſtus iuſſit ſalutare domum vbi vellent Apoſtoli ſuſcipere hoſpitium. Vbi quòd virtutis eſt prius honorem impendere quàm recipere. Qõ. LXXIIII.

QVAERETVR, Quare Chriſtus iuſſit ſalutare domum, vbi vellent Apoſtoli ſuſcipere hoſpitium.

Dicendum, quòd propter multa. Primo
K ex vrbanitate, quia homines in exordijs verborum ſuorum maxime ad ignotos ſalutatione vtuntur, vt imprecatio bonorum, quæ per ſalutationem fit, ſit eis locutionis initium. iudicatur autem rudis, & indoctus, qui ſalutatione non vtitur. Secundo, quia inter homines, cum ſit ſalutatio, quaſi iam neceſſaria ex conſuetudine in locutionis exordijs inſtruxit Chriſtus Apoſtolos, vt ipſi præuenirent alios ſalutando, quia virtutis eſt prius honorem impendere quàm recipere ad Romanos duodecimo, honore vos inuicem præuenientes, ideſt, quilibet nitatur prius honorare alterum quàm honoretur ab eo, ſic dicit Chryſoſtomus

stomus instruit eos Dominus, quòd nō expectent ab alijs præsalutari, quia docebant, sed antecedere salutatione alios honorando. Tertio fuit ad eligendum hospitium, quia salutatio erat exordium loquendi cum hospite, quem eligere intendebant, & erat honestius, vt non viderentur ipsi se ingerere petendo, sed quando salutarent dicentes pax huic domui hospites reciperent eos rogando ipsos, vt intrarent in domum, sic dicit Remigius. quamuis fama populi dignus electus sit hospes tamen salutādus est, vt magis sua dignitate prædicatores vocentur quàm vltro se ingerere videantur. Quarto & principaliter fuit, quia ista salutatio erat signum certum ad eligēdum hospitem: volebat enim Christus, quòd Apostoli manerent apud dignos hospites, vt nullis, nisi dignis hoc beneficium prestaretur. modus autem cognoscendi erat per salutationem, quia si digni erant mox vt salutarentur, recipiebant Apostolos cum gaudio, quia Deus mouebat corda eorum ad hoc. si autem essent indigni turbabantur corda sua, & recipere eos nolebant, sic innuitur in litera, scilicet, si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam, idest, recipient vos in pace, si autem fuerit indigna, pax vestra reuertetur ad vos, idest, non recipient vos. sic dicit Remigius docuit Dominus discipulos suos offerre pacem in introitu domus, vt salutatione pacis eligeretur domus digna, vel hospes, ac si diceret omnibus offerre pacem, quia aut accipiendo dignos, aut non accipiendo indignos se manifestabunt.

Quare iussit Christus Apostolis dicere pax huic domui. Et salutatio quid importet. Et quòd homo appetit generaliter omne bonum. Quæst. LXXV.

QVAERETVR, quare iussit eis pax huic domui dicere.

Dicēdum, quòd iussit salutare hospites, & quia forte apud Hebreos, & Syros inter quos manebant nunc Apostoli, erat iste modus salutationis, iussit eis, sic salutare, sic innuit Hieronymus super Matthæum.

Secundo, quia nullus modus salutationis videtur plura bona comprehendere, nam omnis salutatio est bonorum imprecatio, & tamen in hac salutatione plurima clauduntur, quia pax est tranquillitas ordinis, vt dicit Augustinus decimonono, de ciuitate Dei: nullum autem bonum deest vbi tranquilitas ordinis manet: est enim quilibet homo in beatitudinē ordinatus, si autem tranquillitas ordinis manet, necesse est illuc prouenire, cum nihil impediat ordinem si tranquillitas est, desiderat etiam homo temporalem quietem, & ordinat se ad illam, si autem impediat eam necesse est illam consequi: ergo, vel illam habebit, vel pacem non habet, sic etiam in actibus omnium potentiarum cuiuscunque generis, quia quælibet earum ordinatur in suum actum, & obiectum perfectiori modo, quo fieri potest secundum naturam suam: si ergo non impediuntur omnes habebunt perfectionem illam quam desiderant: si autem habere impediuntur iam non est pax, cum non sit tranquillitas ordinis. idem est de rebus separatis habentibus inter se aliquam habitudinem, sicut est de toto vniuerso, & maxime de corporibus excellentissimis naturæ: nam in istis est pax. sic dicitur Iob vigesimoquinto, qui facit concordiam in sublimibus suis, idest, Deus ponit concordiam, & ordinem nūquam impeditum inter omnes res naturæ, & maxime inter sublimia, a quibus potius dependet totus status naturæ, idem est in communicationibus hu-

A manis, vbi est aliqua habitudo partium, quia ibi est ordo, & pax, & generaliter cum homo appetit omne bonum cuiuscunque generis possibile sibi aduenire necesse est, quòd illud consequatur, vel impediatur, si consequitur perfectus est, si impeditur iam non habet pacem, & sic necesse est, quòd si fuerit omnimoda pax sit, omne bonum: nihil ergo melius potest quis alteri imprecari quàm pacem.

Tertio, quia Christus ista salutatione vtebatur: nā quando venit ad discipulos post resurrectionem dixit eis pax vobis: Ioannis vigesimo, & quandocunque apparebat eis dixit eodem capitulo, & Lucæ vigesimoquarto: Apostoli ergo debuerunt etiam ista salutatione vti. maxime, quia Christus commendauit valde istam pacem Apostolis: Ioannis decimoquarto, pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.

B

Quarto, quia istud conueniebat ad petendum hospitium: nam per ista verba significatur tota inquisitio de hospite, sic dixit Remigius hæc pax paucorum verborum ad totam explorationem dignę domus, vel hospitis potest referri, & magis conuenit istud verbum, quàm cętera, scilicet, pax huic domui, idest, sit pax inter domum istam, & vos, scilicet, vt recipiat vos, quia si pax, idest, concordia esset inter eos reciperent illos, si non esset concordia non reciperent, & sic tacite per hęc verba hospitium petere videbantur.

C

Quare dicitur in litera si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam. Et quòd orationes iustorū quandoque non exaudiuntur. Et quòd benedictio dupliciter accipitur. & vita æterna est verum bonum. Quæst. LXXVI.

QVAERETVR, quare dicitur si fuerit domus digna veniet pax vestra super eam.

Dicendum, quòd hoc erat, quia Apostoli imprecabantur pacem, & bonum, & tamen non erat in potestate eorum, quòd hoc eueniret, sed in voluntate Dei, & hoc fieret si digna esset domus.

D Ratio huius est, quia Apostoli quęrebant hospitē per famam populi, & testimonium vicinorum, vt Hieronymus dicit, interdum tamen contingit, quòd illi, quos populus bonos putat mali sunt, quia homo iudicat exteriora, Deus vero intuetur vbi est bonitas, vel malitia. 1. Regum 6. contingebat ergo, quòd interdum Apostoli hospitium peterent ab eis, qui mali erant, & quia Deus nolebat, quòd apud malos manerent, non concurrebat cum eis ad hoc bonum, vt Apostoli hospitium reciperent cum tanto bono essent indigni, & sic iniquitates suæ turbabant eos ne reciperent Apostolos, in bonis autem Deus mouebat corda ipsorum, & recipiebant illos.

E Ex hoc patet, quòd oratio nostra quantumcunque fiat a viris sanctissimis nunquam exauditur, ita vt petitum impetretur, nisi Deus disposuerit illud facere, & ex hoc iudicet dignum ad recipiendum quod petitur illum, pro quo oratur: nam Apostoli sanctissimi erant, & pacem imprecabantur, & tamen non veniebat super omnes, quibus imprecabantur, sed solum super illos, qui digni erant, & ex hoc etiam sequitur, quòd Apostoli non dabant istam pacem, sed petebant, quia aliàs quandocunque salutarent aliquem, veniret ista pax super eos, & tamen pendebat a Deo an dare illam vellet. Sed obijcietur, quia dicit Chrysostomus monstrat, quòd non est sola salutatio, sed benedictio per hoc, quòd dicit, si fuerit domus digna

veniet pax vestra super eam, & tamen benedictio habet efficaciam a benedicente propter auctoritatem eius.

Dicendum, ꝙ etiam si sit benedictio non confertur bonum eius ab Apostolis, sed a Deo, benedictio enim dupliciter accipitur, scilicet, pro bonorum collatione, & pro bonorum imprecatione. Prima soli Deo competit, qui benedicit eos conferendo bona quæ vult. Secunda competit hominibus, qui imprecantur bona alijs, & ita licet Sacerdotes, & prælati benedicere videantur ex auctoritate, tamen effectus benedictionis non causatur ab eis, sed a Deo, sic dicitur Numeri sexto, ad Sacerdotes, sic benedicetis filijs Israel, scilicet, benedicat tibi Dominus, &c. & sequitur inuocabunt nomen meum super filios Israel & ego benedicam eis, quasi dicat, Sacerdotes benedicentes nihil faciunt, nisi bona imprecari, & nomē meum super populum proferre: ego tamen tum qui benedico, idest, bona quæ ipsi petunt confero. Cum autem dictum est si esset domus digna intelligunt quidam, idest si illi, qui fuerint ibi sunt prædestinati, vel saltem ipse princeps domus, sic dicit Rabanus, qa aut erit quisque prędestinatus ad vitam, & cœleste verbum sequitur quod audit, aut si nullus audire voluerit, ipse prędicator sine fructu non erit.

Sed dicendum, quòd homo potest esse dignus aliquo bono diuino dupliciter, vel secundum præsentem iustitiam, vt non prædestinati, qui interdum boni sunt ad tempus, vel secundum firmam Dei sententiam, sicut sunt prędestinati, qui licet aliquando mali sint, finaliter tamen boni futuri sunt. & ita etiam dicuntur aliqui dupliciter scripti in libro vitæ, & ideo aliqui scripti ibi delentur, isti tamen digni sunt secūdum pręsentem iustitiam recipere bona aliqua a Deo & recipiunt, & secundum immutationem iustitiæ, & iniquitatis Deus mutat promissiones suas de bono, & comminationes de malo contra istos Hieremiæ decimooctauo, scilicet, repente loquar de gente, & regno, &c. ideo vtroque modo posset hic intelligi aliquis dignus, scilicet, secundum prædestinationem cum vtrisque Deus bona conferat tanquam dignis, magis tamen videtur dicendum, ꝙ intelligatur de prædestinatis, qui actualiter essent boni, quia Deus omnia facit propter eos, sicut enim in natura priuatio non est, nisi propter formam, & materia etiam propter formam, & imperfectum, propter perfectum, ita Deus omnia quæ facit hominibus propter prædestinatos facit, quia illi soli sunt, quos elegit ante mundi constitutionem ad Ephes. primo, & quos iustificauit hos magnificauit, vt essent conformes imagini filij eius ad Roma. octauo: propter istos ergo fiebat prædicatio Christi, & Apostolorum, & isti sunt, qui ad fidem conuertebantur, sic dicitur Actu. decimotertio, quòd crediderunt quotquot erant pręordinati ad vitam æternam, quasi dicat, alij non habuerunt spiritum credendi, & ita isti soli essent quos nunc Deus iudicaret dignos, vt hoc maximum beneficium reciperent, scilicet, quòd ab illis Apostolis manentibus in domibus eorum familiariter erudirētur: isti ergo soli pacem oblatam ab Apostolis reciperent. siquis tamen asserat dignos accipi hic eos, q erant digni secundum pręsentem iustitiam, nō oportet contendere, quia potest concedi. hoc tamen rationabilius est.

Cum autem dictum est de pace, quæ offertur istis præcedenti quęstione, ꝙ illa importat omne bonum dicendum, quòd Christus non iussit imprecari illam prout importat vitam æternam, quę est verum bonum, & omnia illa sine quibus ad eum non perueniuntur, siue sint bona spiritualia, vt gratia, & virtus, F siue temporalia, vt sustentatio corporis quam etiam Christus petere docuit supra sexto capitu. scilicet, panem nostrum quotidianum &c. alia vero licet temporaliter bona sint si ad vitam æternam nō ordinant potius impediunt, sicut opes, & honor, & potestas sęcularis sępe faciunt, peti non iubet, & ideo licet ista bona sint non intelligūtur nomine pacis quam Christus imprecari iussit, vnde pax Christi non est pax absoluta, sed specialis pax, quæ vocatur pax Christi, sic dicitur ad Philip. 4. & pax Dei, quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra, & ob hoc Christus specialiter pacem suam vocabat innuens, quòd pręter illam esset alia pax. Ioannis decimoquarto, pacem G meā relinquo vobis, pacem meā do vobis, non quomodo mundus dat ego do vobis: hęc enim pax veniebat super illos, qui digni erant. nam merito Apostolorum imprecantium eis pacem disponebantur efficacius ad vitam æternam.

Quomodo dicitur hic in litera, quòd si domus non fuerit digna pax vestra ad vos reuertetur.

Quæst. LXXVII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd si domus non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertetur.

Dicendum, quòd intelligitur vno mo- H do, quòd pax sit modus petendi hospitium, Christus enim certificabat Apostolos, quòd oblata pace ille, q indignus esset statim reciperet eos, & quia si aliquis indignus existens oblata pace repelleret eos, putarent forte, quòd oblatio pacis iam non proderat vltra ad inueniendum hospitium, Christus dixit eis pax vestra ad vos reuertetur, idest, adhuc habebitis locum petendi hospitium ab alijs, quia quicunque dignus fuerit oblata pace recipiet vos, & hoc est reuerti pacem ad vos, idest, quòd non perijt virtus huius pacis oblatę, licet interdum eam inutiliter offeratis propter indignitatem eorum, quibus offertur.

Secundo potest accipi quantum ad meritum Apostolorum, scilicet, vos offerendo pacem bonum fa- I citis, quia per hoc disponitis vos ad manendum in domo, & laborandum in prædicatione fidei, si autem audire vos, & recipere verba vestra noluerint, nihil perit de merito vestro ac si vere fecissetis id, quòd facere iam firmiter disposueratis, sic dicit Rabanus. si nullus audire voluerit ipse prędicator sine fructu non erit, quia ad eum pax reuertitur quando ei a Domino pro labore sui operis recompensatur, & hoc dictū est, vt Apostoli non putarent meritum suum perire propter indignitatem eorum, qui audire nolebant.

Sed dicetur cur hoc dicitur quando non recipiuntur Apostoli, quia siue recipiantur siue nō, meritum semper habent, & maior locus est merēdi qn̄ recipiūtur, quia est maior opportunitas laborandi: potius ergo reuertitur ad eos pax sua qn̄ recipiunt̄ q̄ qn̄ non re- K cipiuntur. Dicendum, ꝙ si accipiat̄ reuerti pacē ꝓ modo s̄. posito planum est, ꝙ tunc reuertitur pax qn̄ non recipiunt̄, non aūt qn̄ recipiuntur. Si accipiat̄ secūdo modo dicendum, ꝙ vtroque modo prædicator meretur apud Deum, siue recipiatur ad prædicandum siue non, Deus enim non considerat quantam vtilitatem prædicando, vel alia bona faciendo proximis attulerimus, sed quantum, & qua mente ad hoc laborauerimus, quòd enim operantes alicui proficiamus, nostrum non est, sed Dei solius, qui dat gratiam in verbo, & opere nostro quantum vult, & mouet corda audientium quando vult, vt in verbo, & opere nostro proficiant: non ergo mensurat Deus merita actuum nostrorum ex eo,

ex eo, quòd nullo modo est in potestate nostra, quantum vero, & qua intentione laboremus, & si a Deo nobis donetur, vt hoc velimus, & faciamus, tamen partim a nobis est: ideo ex hac parte Deus mensurat merita nostra, & sic si Apostoli reciperentur, & prędicarent, merebantur, si non reciperentur etiam merebantur, quia ipsi inquantum in se erat, iam ad bonum se disposuerant: ideo vtroque modo reuertebatur ad eos pax sua, idest, meritum de pace oblata, quia tamen quando recipiebantur, & prædicabant non poterant dubitare quin mererentur cum prodessent aliquibus, cum autem non recepti non prædicabant, quia nulli prodesse poterant, dubitarent an mererentur, dixit solum tunc Christus pax vestra reuertetur ad vos, idest, non perdetis meritum vestrum de pace quam obtulistis illis,

Si Apostoli non reciperentur, an tantum mererentur, sicut si recepti prædicarent.
Quæst. LXXVIII.

SED quæretur si Apostoli non reciperentur an tantum mererentur, sicut si recepti prædicarent,

Aliqui dicunt, quòd sic, quia Deus merita nostra mensurat ex eo, quòd est in nobis, & non ex eo, quòd est in potestate aliorum, velle autem bonũ facere etiam ad illud nos disponere in nobis est, quòd autem recipiamur ad bene agendum est in alijs, & nõ in nobis: æqualiter ergo merebitur siquis receptus prædicat, sicut si prædicare volens non recipiatur.

Item, quia vt dictum est præcedenti quæstione ex labore nostro, & intentione laborandi Deus merita mensurat, & non ex profectu secuto, & operibus ergo qui se disponit ad hoc etiam si non faciat illud, quia repellitur, tantum merebitur, sicut si receptus illud faciat,

Dicendum, quòd de hoc non potest dari certa regula, ratio est, quia Deus mensurat magnitudinem meriti nostri ex magnitudine charitatis, quæ mouet nos ad operandum, & ex quantitate suscepti laboris siue ex eo sequatur fructus, siue non, & quia interdum intentio, & labor nõ recepti potest esse maior quàm recepti, & operantis, poterit magis mereri non receptus quàm receptus. maxime autem patet hoc ex diuersitate charitatis mouentis, quia etiam existente interdum minori labore magis meretur operans, qui ex ardentiori charitate mouebatur, siquis ergo ex magno charitatis feruore motus prædicare voluit, & repulsus est, alius vero ex parua charitate aliquando diu prædicauit, videtur magis meruisse, qui repulsus est, quia tamen accipiendo diuersitatem intentionis nũquam possunt cõparari compera inter se, vt videamus, quòd illorum est magis meritorium detur, quòd duo moueantur ex ęquali intentione ad prædicandum, & vnus repellatur, & alius recipiatur.

Dicendum, quòd adhuc potest interdum magis mereri, qui repulsus est, quia receptus forte pauco tempore prædicauit, repulsus autem considerata intentione personæ suæ forte magnum dedecus, vel iniuriam suscepit per hoc, quod repulsus est, & patienter tolerando magis meruit, quàm receptus paruo tempore prædicando, si tamen receptus longo tempore prædicando magnos labores toleret, & alius solum simpliciter repulsus est, certum est, quòd magis receptus, & prædicans, & secundum hoc possunt accidere infinitę varietates, vt interdum vnus, & interdum alius mereatur magis.

Ad primum dicendum, quòd quantum ad voluntatem bene agendi quam Deus principaliter respicit,

A & dispositionem ad hoc. ita Deus remunerat in repulso, sicut in recepto, & insuper, quòd patienter repulsas tolerauerit Deus remunerat, quia tamen receptus longo tempore manens multos labores apposuit, quos non subijt, qui repulsus est, licet subire voluisset, non est inconueniens, immo necessarium, quòd magis remuneretur tunc receptus, & prædicãs. Cum autem dicitur, quòd non fuit in potestate istius quòd reciperetur, vel non: dicendum, quòd verum est, & tamen iste repulsus habuit iam locum vacandi alijs operibus bonis, in quibus tantum mereretur quantum receptus, & prędicans eodem tempore, vel

B quia si non receptus est in vno loco poterat prædicare in alio, & ibi mereri: alioquin esset magnum inconueniens, scilicet, quòd siquis proposuit tota vita sua prædicare in aliqua vrbe, vel regione, & non receptus est, & alius receptus per totam vitam prædicauit, quòd tantum mereretur, qui repulsus est manens semper postea per totam vitam ociosus, quantum receptus, & per totam vitam in prædicatione laborans, quod est absurdum. & tamen necessario sequeretur siquis firmiter proponens aliquid boni facere mereretur proponendo totum, quod mereri poterat, postea labores operis subeundo si repelleretur quando opus recipere voluit: non ergo meretur totum quod laboraturus erat in proponendo, &

C fortassis bene agitur cum eo, vt si Deus non permittens eum vacare huic operi reseruet ad alia illum, in quibus magis mereatur.

Ad secundum dicendum, quòd Deus non mensurat quantum labores nostri profuerunt, cum hoc solum dependeat a voluntate sua, sed quales, & quanti fuerunt, & qua intentione facti, & quia repulsus, licet impendere voluit labores, quos impẽdit receptus non tamen fecit, non tantum merebatur quantum ille, qui voluit, & realiter fecit.

Et si dicas, quòd ille non cessauit, vel omisit ex culpa sua. Dicendum, quòd hoc prodest ad hoc, quòd voluntas sit meritoria, non tamen ad hoc, quòd imputetur sibi meritum omnium operum tan

D quam si fecisset: nam siquis proposuit aliquod magnum bonum aggredi, & mox nullo impediente per seipsum velle hoc cessauit, ista voluntas de bono nullo modo fuit meritoria, quia non fuit firmum propositum de faciendo cum per seipsum cessauerit, qui cum firmiter proposuit aliquid agere, & impeditus est, licet non mereatur pro opere, quod non fecit, meruit tamen per voluntatem bonam quam habuit, a cuius executione non cessauit ex culpa sua, qui autem benefacere voluit, & fecit, tam ex bona voluntate quàm ex bono actu meretur, & ita non est incõueniens receptum mereri plus quàm exclusum.

Et quicunque. Hic ponitur de non recipientibus Apostolos in hospitio, & non audientibus doctrinam ipsorum, quid erit eis, & dicitur.

Et quicunque non receperit vos. Scilicet, in hospitio,

E & intelligitur non solum de vno homine, a quo hospitium peterent, sed de tota vrbe quando nemo recipiebat eos. *Nec audierit sermones vestros.* Idest, si nõ voluerit audire verbum prædicationis, vt si in aliqua vrbe recipiebantur Apostoli ab aliquo viro bono in hospitium, cęteri tamen nolebant audire verba eorum, sed potius persequebantur eos taliter prædicantes.

Exeuntes foras de domo vel de ciuitate. Quando nemo audire nolebat non erat prædicandum, sed exibant de ciuitatibus, & ibant ad alias, vt infra dicitur, cum persequentur vos in ciuitate vna, fugite ad aliam, nunc tamen exibant ad excutiendum puluerem de pedibus, quod faciebant antequam

antequam recederent. *Excutite puluerem de pedibus vestris*. Scilicet, pręsentibus incolis, vt videant quomodo receditis. *Amen dico vobis*. Ideſt, in veritate dico, & eſt modus affirmandi, vel iurandi, quaſi dicat non dubiteris, quia vrbes, quæ vos non receperint grauiſſimam patientur pœnam. *Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum*. Ideſt, minorem pœnā patiuntur Sodomitę, & Gomorręi, quàm illę ciuitates, in quibus innuitur, quòd vtrique damnabuntur ęternaliter, grauius tamen punientur viri ciuitatum iſtarum. *In die iudicij*. vbi dabuntur æternæ pœnæ damnatis.

Quod illi ciuitati. Ideſt, quæ repulit vos.

Quando Apoſtoli hoſpitium quærentes repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio hoſpitium. *Quæſt.* LXXIX.

QVAERETVR, quando Apoſtoli quærentes hoſpitium repellebantur ab aliquo, an petebant ab alio.

Aliqui putant, quòd non, quia Chriſtus dixit, quòd ſi non eſſet domus digna, & non reciperet eos, exeuntes excuterent puluerem, & tamen quando hoc faciebant recedebant de vrbe: ergo non petebant rurſus hoſpitium ab alio.

Item, quia Chriſtus dixit, quòd intrantes in vrbem quærerent quis eſſet dignus, & ſic volebat, ꝙ non manerent apud indignos: ſi ergo ille, qui dignus putabatur non fuit dignus, & excluſit eos, cum non liceret eis manere apud indignos oportebat, quòd recederent.

Dicendum, ꝙ non recedebant de vrbe etiam ſi ab vno non reciperentur. Et patet primò, quia ciuitas nō recipiens eos puniebatur nimis, ſicut dicitur in litera remiſſius erit, vel tolerabilius terræ Sodomorum quàm illi ciuitati, & tamen culpa vnius hominis non erat totius ciuitatis: ergo excluſi ab vno nondum recedebant. Secundo patet, quia recipere, vel non recipere ad ciuitatem pertinet, & non ad vnum hominē, & ideo Mar. 6. dr̄ quicunq; non receperint vos: & Lucę 9. & 10. dr̄ in quācunque ciuitatem intraueritis, & non receperint vos: ergo multi erant, qui dicebantur non recipere: a multis ergo oportebat prius repelli q̄ dicerentur non recipi.

Tertio patet, quia Apoſtoli recedentes de vrbibus loquebantur contra totam vrbem: ergo oportebat ꝙ hoc peccatum. ſ. non recipere eos pertineret ad multos, nam Lucæ decimo, dicitur in quācunque ciuitatē intraueritis, & non receperint vos, exeūtes in plateas eius dicite, etiam puluerem, qui adhęſit nobis de ciuitate veſtra extergimus in vos. ergo omnes repellebāt eos, cum ſuper omnes puluerem excuterent.

Quarto patet, ꝙ a ſi ab vno excluſi mox recedere deberent, non exirent in plateas ad excutiendum puluerem, ſed ante domum illius excuterent, & tamen exibant in plateas: Lucæ decimo: ergo tota ciuitas excludebat eos. Quinto patet, quia videtur valde iniuſtum. ſ. ꝙ ſubtraheretur prædicatio ciuitati toti propter vnum hominem, quod fieret ſi ab vno excluſi mox recederent. Sexto patet, quia poterat eſſe, quòd multi boni eſſent in vrbe, licet ille, qui putabatur bonus a quo Apoſtoli hoſpitium petiuerunt, vere bon⁹ non eſſet, propter illum ergo iniuſtum erat cęteros priuari verbo prædicationis; ideo non eſt veriſimile, quòd ſic fieret.

Dicendum, quòd modus erat, quòd ſi Apoſtoli excluderētur ab vno, petebant hoſpitium ab alio, & ſic ſucceſſiue etiam ſi a multis excluderentur, quod fieri poterat dupliciter. Vno modo, quòd ingreſſi

F in vrbem peterent de omnibus, qui erant viri boni in vrbe, & tunc petentes ab vno hoſpitium ſi excluderentur petebant ab alio, & ita vſque ad vltimum, a quo ſi excluderentur puluerem excutiebant, prius autem non.

Alio modo, quòd ſolum quærerent a principio de vno homine digno, & ſi ab illo excluderentur rurſus quærerent ſi quis alius erat dignus, & ita vſque diceretur eis neminem dignum manere, & tunc excuſſo puluere recedebant, & iſtud erat valde rationabile, quia iam nemo erat in vrbe, qui eos recipere vellet, & ſic tota ciuitas erat in culpa, vnde iuſte excuterent puluerem ſuper omnes, etiam quia ſic notum eſſet toti ciuitati, quòd Apoſtoli prædicare volentes

G non ſunt recepti, cum viderent eos diſcurrere per totam vrbem, & nemo illos reciperet, vnde eſſent nimis excuſabiles, quòd non fieret ſi ab vno tantum excluſi mox recederent.

Ad primum dicendum, quòd ſi domus non erat digna recedebant excuſſo puluere, ſubintelligendū tamen eſt, quòd non in vnica domo excluſi hoc facerent, ſed quando a tota vrbe excluderentur, vt dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum, quòd non licebat Apoſtolis manere apud indignos, non tamen oportebat propterea, quòd excluſi a prima domo mox de vrbe recederent, cum manerent multi alij forte digni ad recipiendum eos; quouſque ergo ab omnibus illis,

H qui digni putabantur excluderentur, non licebat eis recedere excuſſo puluere.

An vere Apoſtoli deberent excutere puluerem de pedibus recedentes de vrbe, in qua non recipiebantur. *Quæſt.* LXXX.

QVAERETVR circa hoc, quòd dicitur de excuſſione pulueris an vere Apoſtoli deberent excutere puluerem de pedibus recedentes de vrbe.

Aliqui dicunt, quòd non, ſed myſtice, vel parabolice intelligitur, quia multa quoque alia loquebatur in parabolis, vt patet infra decimotertio.

I Dicendum eſt, quòd vere Apoſtoli puluerem excutiebant de pedibus extergentes ſuper ciuitatem, ideſt, contra illas, ſicut dicitur Lucæ decimo, in quācunque ciuitatem intraueritis, & non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhęſit nobis de ciuitate veſtra extergimus in vos, quòd apparet non poſſe intelligi per metaphoram, cum hoc dicere deberent Apoſtoli incolis vrbis, vnde quandocunque repellebantur Apoſtoli de ciuitatibus puluerem excutiebant de pedibus ſuper illas, ſic patet Actuum decimotertio, de Paulo, & Barnaba prędicantibus in ciuitate quadam Pamphiliæ. & dicitur excitauerunt perſecutionem in Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus

K ſuis, at illi excuſſo puluere pedum in eos venerunt Iconium: ita ergo in alijs vrbibus faciebant.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd nō eſt conuenienter dictum, quia ſemper litera debet teneri in ſenſu literali, quem facit in cortice, niſi cōſtet, quòd alius ſit ſenſus, & tamen hoc non conſtat, quòd Chriſtus loquatur metaphorice: ideo oportet literaliter intelligi maxime cum conſtet oppoſitum, ſcilicet, quòd literaliter fiebat cum Apoſtoli aliquando puluerem ſuper vrbes excuſſiſſe leguntur.

Quomodo

Quomodo Apostoli excutiebant puluerem de pedibus, & propter quam causam. Quæst. LXXXI.

QVAERETVR quomodo excutiebant puluerem, vel propter quam causam.

Dicendum, quòd in tribus casibus excutiebãt puluerem. Primus erat si nemo reciperet eos in hospitio, quia ista erat magna iniquitas: erat enim signum, quòd non solum verbum Christi audire nollent per Apostolos, sed etiam nulli bono vacabant illi, qui bonum hominem recipere nolebant.

Secundus erat quando non audiebant verbum eorum, idest, non permittebant eos prædicare, quia licet aliquis bonus Apostolos hospitio reciperet, forte B reliqui mali erant, & nolebant audire verbum, de his duobus casibus patet hic, & Mar. 6. s. quicunque non receperint vos nec audierint sermones vestros, & hoc potest dupliciter fieri. s. ꝙ tota ciuitas prohiberet illos prædicare, & persequeretur eos si prędicarent, vel ꝙ pars ciuitatis audiret eos, reliqui vero excluderent illos: nam etiam in isto secundo casu licebat eis recedere de vrbe, & excutere puluerem sic fuit Act. 13. de Paulo, & Barnaba: nam in ciuitate illa Pamphiliæ multi libenter audiebant verbum Pauli, & conuertebantur, Iudęi tamen concitauerunt maiores ciuitatis contra Paulum, & Barnabam, & eiecerunt eos de finibus suis, & tunc illi excusso puluere pedum C recesserunt: nam etiam si non eijcerent eos, sed solũ persequerẽtur, vt nõ prædicarent, licebat eis recedere infra in litera cum persequentur vos in ciuitate vna fugite in aliam, & tunc puluerem pedum excutiebant, quia non recipiebantur.

Sed dicetur quando aliqui recipiebant Apostolos, & alij excludebant eos, quomodo erat iustum excutere contra ciuitatem puluerem.

Dicendum, ꝙ id ꝙ faciunt principes ciuitatis, vel maxima pars ciuitatis dicitur facere ciuitas, & quia quandocunque excludebãtur de vrbibus maior erat pars, quæ volebat eos excludere, quàm quæ volebat retinere, dicebatur ciuitas illos excludere: ideo contra ciuitatem puluerem excutiebant, & tamen istud non erat, nisi in condemnationem eorum, qui illos D excludebant.

Tertius casus erat si interdum Apostoli longo tẽpore prædicarent in ciuitate aliqua, & illi audirent verbum eorum, & miracula viderent, nemo tamen conuerti vellet: erat enim signum, ꝙ omnes illi damnandi erant, & tunc recedere debebant Apostoli cũ esset inutilis prædicatio, & excutere puluerem in signum condemnationis eorum: sic enim Christus sequenti capitulo, maledixit ciuitatibus illis, in quibus prædicauerat, & miracula fecerat, pęnitentiam tamen non egerant, & apparet, ꝙ in talibus puluis deberet excuti, quia ponuntur eadem verba, quæ hic. nã de ciuitatibus non recipientibus nec audientibus verbum ipsorum dicitur hic, quòd tolerabilius erit E terrę Sodomorum in die iudicij quàm illis, & idem dicitur sequenti cap. & Luc. decimo, de ciuitatibus quibus prædicatum erat verbum, & non egerunt pęnitentiam: ergo etiam super illas puluis excutiendus erat: si tamen aliqui conuerterentur, & alij non, non excutiebatur puluis super eos, quia nullus magnus populus est vbi omnes sint prædestinati, licet esse possit, conuertuntur ergo illi, qui prædestinati sunt, sic dicitur Actuum decimotertio, audientes gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbum Dei, & crediderunt quotquot erant preordinati ad vitam æternam.

A *Ad quid excutiebatur ab Apostolis puluis supra ciuitates. Quæst. LXXXII.*

QVAERETVR ad quid excutiebatur puluis super ciuitates.

Dicendum, ꝙ hoc fiebat. Primo, quia qui nolebant eos audire nec recipere damnandi erat æternaliter, dicente Christo tolerabilius erit terræ Sodomorum quàm illis, vt ergo manerent inexcusabiles in testimonium, ꝙ eiecissent eos excutiebant puluerem super eos: sic dicitur Mar. 6. & Luc. 9. excutite puluerem pedum vestrorum in testimonium super illos.

Secundo fiebat ad significandum, quòd nihil volebant habere commune cum illa vrbe: existens enim in aliquo loco participat aliquid de bono, & malo illius, & quia isti damnandi erant, qui Apostolos repellebant dicebant Apostoli, quòd nihil commune volebant habere cum illa vrbe, vt per hoc terrorem damnationis eis incuterent. vnde puluerem, qui erat res minima adhuc secum habere nolebant de vrbe illa. sic dicitur Luc. decimo, exeuntes in plateas eius dicite etiam puluerem, qui adhęsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, idest, nihil aliud vestrum habere volumus, quia etiam puluerem de ciuitate vestra habere nolumus, sed vobis relinquimus. sic dicit Hilarius existenti enim in loco cum locus videtur esse communis, totum ergo quod est illius vrbis excusso puluere pedum relinquitur.

Tertio erat ad ostendum, ꝙ Apostoli nihil profecerant, quia sicut ab eis nihil receperant, ita nec ipsi relinquebant aliquid vrbi de vtilitate prædicationis, & miraculorum, sed secum portabant excutientes puluerem, vt eis maneret, quod suum erat, & vrbi quod illius erat. sic dicit Hilarius. totum quod illius vrbis est excusso puluere pedum relinquit, nihilque sanitatis de insistentium Apostolorum vestigijs mutuatur, idest, accipitur.

Quarto fuit ad ostendendum, quòd nihil ab eis recipere volebant, nec cibum, nec potum, cum etiam puluerem, qui nullius valoris erat excuterent. sic dicit Hiero. excutitur puluis, vt nihil ab eis accipiant, nec ad victum quidem necessaria, qui Euangelium spreuerunt.

Quare Apostoli potius puluerem de pedibus quàm de alijs partibus excutiebant. Et quis erat modus excutiendi puluerem a pedibus Apostolorum. Quæst. LXXXIII.

QVAERETVR, quare potius puluerem de pedibus quàm de alijs partibus excutiebant.

Aliqui dicunt, quòd non solum puluerẽ de pedibus, sed quia illis magis puluis adhęret, quod satis potest stare, ita vt nihil eis manere videretur nec in vestibus nec in pedibus.

Aliter potest dici, & melius, ꝙ puluis pedum solum excutitur, de quo Christus solum locutus est.

Et hoc primo ad significandum rem minimam, quia nihil vilius esse potest quàm puluis pedibus, & calciamentis adherens. istum tamen excutiebant, vt innueretur, quòd nihil de vrbe secum ferre volebãt, nec etiam rem minimam.

Secundo, & pręcipue, quia hoc erat in testimoniũ, ꝙ pedibus suis ingressi essent in vrbem, vt in predicatione proficerent, & exclusi sunt, sic dicit Hier. super Mat. puluis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quòd ingressi sunt ciuitatem, & pręd icatio Apostolica vsque ad illos peruenit.

Et sic

Et sic tenendum est, quòd solum puluerem pedũ
excuterent, quia Actuum decimotertio dicitur de
Paulo,& Barnaba, quia excusso puluere recesserunt,
modus autem excutiendi forte erat,quòd puluis cal-
ciamentorum excuteretur, quia puluis illorum dici-
tur puluis pedum,Apostoli autem calciamenta non
habebant,vt patet supra in litera,& Luc.10.sed habe-
bant soleas,quę vocantur sandalia Mar.sexto, scili-
cet,calciatos sandalijs,tollẽtes ergo soleas de pedibus
colliderent eas inuicem, & sic puluerem de illis ex-
cuterent contra ciuitatem:nam de pedibus puluerẽ
extergere poterant,vel radere,sed non excutere,& ta
men excutiebant,vt dicitur hic,& Mar.6.& Luc.9.er
go soleas collidebant.

Sed obijcietur,quia Luc.decimo, dicitur puluerẽ
extergimus in vos.

Dicendum,quòd de pedibus poterat puluis exter-
gi,sed non in ciues,idest, contra illos, quia istud iam
erat discutere,nam istum puluerem iaciebant contra
vrbem Lucę nono, puluerem excutite supra illos in
testimoniũ, & sic extergere necessario accipitur ibi
pro excutere,quod er at soleas collidere.

An Apostoli excutiebant puluerem solum quando non recipiebantur a tota ciuite, vel quando ab vna domo. Quæst. LXXXIIII.

QVAERETVR an excutiebant puluerem so-
lum quando non recipiebantur,vel exclude
bantur de ciuitate,an etiam quandocunque
excluderentur,vel non reciperentur in qua-
cunque domo.

Dicendum, quòd solum excutiebant puluerem
recedentes de vrbe,quòd patet,quia puluerem excu-
tiebant quando iam nihil commune volebant habe-
re cum vrbe,& tamen non recepti in vna domo ad-
huc petebant hospitium in alia, vt dictum est supra
quæstione quadragesimaprima: ergo nondum pul-
uerem excutiebant.

Secundo patet,quia verba illa,quæ Christus iussit
dici quando puluis excutitur,diriguntur ad omnes
de vrbe Luc.10.dicite etiam puluerem, qui adhęsit
nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, & tamen
si repulsi de qualibet domo hoc dicerent,dirigeren-
tur verba ad repellentem solum: ergo non excutie-
bant puluerem, nisi quando a tota vrbe repellebãtur,
idest,quando recedebant.

Tertio patet,quia quando puluerem excutiebant
debebant exire in plateas,& ibi excutiebant Luc.10.
si tamen repulsi de qualibet domo hoc facerent co-
ram illa domo excuterent.Quarto patet,quia ista ex-
cussio pulueris erat in testimonium contra viros vr-
bis.Mar.6.& Luc.9.puluerem pedum excutite in te-
stimonium supra illos,& tñ pro repulsa ab vna domo
non facerent conuenienter aliquid in testimonium
contra totam vrbem:ergo non excutiebatur puluis
pro repulsa ab vna domo.Quinto patet,quia si cõtra
quemlibet repellentem puluerem excutere deberẽt:
etiam si in aliqua vrbe recepti a quibusdam prędica-
rent,& illi conuerterentur,& alij nollent cõuerti nec
audire illos,deberent contra eos excutere puluerem,
& tamen non excutiebant quãdiu manebant in vrbe,
& aliqui conuertebantur,licet plurimi audire nollẽt,
dum tñ qui non conuertebantur, non persequerent
Apostolos excludendo eos de vrbe, vel cogendo nõ
prędicare,vt ostensum est supra quæst.83.

Sed obijcietur, quia dr̃ supra in litera quicunque
non receperit vos exeuntes foras de domo, vel ciui-
tate excutite puluerem: ergo etiam de qualibet do-
F mo repulsi puluerem excutiebant. Dicendum,quòd
non excutiebant pro qualibet domo, sed solum pro
illa, de qua vltimate excludebantur, quia tunc tam
pro domo quàm pro tota vrbe puluerem excutie-
bant.

Aliter potest dici,& melius,ꝙ intelligitur qñ Apo
stoli venirent ad aliquam domum, quæ sola esset,si-
cut in agris, & petentes hospitium repellerentur,
quia tunc excutiebant puluerem exeuntes de illa
domo.

An Apostoli excutiebant puluerem in plateis, vel extra ciuitatem. Quæst. LXXXV.

G QVAERETVR an excutiebant puluerem in pla-
teis,vel extra ciuitatem.Dicendum, quòd vtrũ-
que dr̃:nam supra in litera,& Luc.9.& Marc.6.dr̃,ꝙ
exeuntes de ciuitate excuterent puluerem, sed Luc.
10.dr̃,ꝙ exirent in plateas ciuitatis,& ibi illum exter-
gerent.Videtur ergo dicendum,ꝙ bis puluerem ex-
cutiebant.s.semel in platea ciuitatis,& semel extra vr
bem.Et hoc pp duo. Primo,quia non videtur posse
aliter saluari litera,cum vtrunque ponatur,vt dictum
est. Secundo,quia ẽt hoc conueniebat ad id ꝙ vole-
bant Apostoli facere:nam in testimonium istud fie-
bat Marc.6.& Luc.9.& tamen non poterat testimo-
nium haberi,nisi vbi multi erant,sicut in platea vrbis,
si autem solum extra vrbẽ excuterent pauci viderẽt,
vel nemo, & sic non esset conuenienter in testimo-
H nium,Etiam debuit hoc esse extra vrbẽ,quia volebãt
innuere Apostoli, ꝙ nihil inhęrebat eis de vrbe illa
nec etiam puluis,& tñ cum excussissent puluerem in
platea exeuntibus eis vsque extra vrbẽ puluis rursus
adhęreret quoque vbi excuterent portarent de vrbe,
vt ergo nihil de vrbe portare viderentur oportebat,
ꝙ excusso puluere in platea rursus extra vrbem illum
excuterent,& ista videtur esse veritas. Siquis autem
dicat,ꝙ puluis semel excutiebatur,& hoc extra vrbẽ,
cum autem dicitur,ꝙ in platea excuterent, ꝙ intelli-
gatur,ꝙ plateę erant extra vrbem. Non satis stat,quia
licet aliquando esset hoc verum, non tamen genera-
liter, Christus tamen tanquam generale posuit, ꝙ
puluerem in platea excuterent; ideo intelligendum
I est,vt supra dictum fuit.

Quomodo dixit Christus, quòd si non reciperent eos Iudæi exeuntes de vrbe puluerem excuterent, quia etiam nolentibus prædicare debebant. Quæst. LXXXVI.

QVAERETVR quomodo Christus dixit, ꝙ
si non reciperent eos exeuntes de vrbe pul-
uerem excuterent, quia potius videtur,quòd
manere deberent in vrbe, & prędicare etiam
nolentibus audire,quia dr̃ secunda Timot.4. prædica
opportune,& importune.& tñ prędicare importune
est prædicare nolentibus audire.Dicendum,ꝙ aut in
K aliqua ciuitate recipiebantur Apostoli,ita ꝙ permit-
terentur ibi manere, aut nõ,si nõ permittebantur nõ
poterant prædicare,qa non poterant ipsi inferre vim
incolis,& si possent facere nõ debebãt,sicut qñ Sama
ritani Christũ recipere noluerũt ĩ quadã ciuitate Lu.
9.nam Iacobus,& Ioannes voluerunt petere ignẽ de
cęlo super vrbem, sed Christus increpuit eos, & re-
cessit ad aliud castellũ eod.c.& a fortiori hic,qa Apo
stoli prædicare nolebant,prędicatio autem pp fidem
erat, sed fides sponte suscipitur,ideo vis inferenda nõ
est,& ita nolentibus incolis recipere Apostolos rece-
dere debebant excusso puluere pedum, & hoc dr̃ in
litera.s.qui aũt nõ receperint vos &c.Si aũt reciperẽt
in vr-

in vrbe, aut permitterent prædicare, aut non, si non permitterent vnanimiter tanquam odientes nomen Christi non erat prædicandum eis, sed solum denunciandū, quæ mala incurrerent nolentes prędicationē audire, & hoc ēt dr̄ in litera, & Mar. 6. s. nec audierint sermones vestros &c. Si aūt quidam nollent audire alij autem vellent, aut illi, qui nolebant prohibebant Apostolos prædicare, aut non. Si non prohiberent prædicandum erat: sic enim semper fuit, quòd nunquam omnes Christi verbum sponte susceperunt.

Si autem prohibeant, aut absolute prohibebant. s. excludendo de vrbe Apostolos si prædicarent, aut sub comminatione. s. puniendo eos, vt tacerent, non tamen de vrbe expellendo. Si isto secundo modo nō debebant cessare a prædicatione propter minas, & verbera, sic patet Act. 4. & 5. vbi Iudæi comminabant Apostolis ne prædicarent in nomine Christi, & flagellabant eos quando prædicabant, sed nec sic tacebant dicentes oportere obedire magis Deo quàm hominibus Actu. 5. Si autem primo modo prohiberent. s. expellendo eos de vrbe, quia pars, quæ nolebat audire erat potentior, recedere debebant: sic patet Actu. 13. de Paulo, & Barnaba contra quos Iudęi concitauerunt persecutionem, & eiecerunt eos de vrbe, illi autem recesserunt excusso puluere pedum, & in hoc etiam casu intelligitur litera. s. qui non audierint sermones vestros, quia qui illos de vrbe eijciebant nolebant eorum sermones audire, & tunc etiam in recessu debebant illis prædicare, quæ mala incurrissent expellendo eos, sicut Christus dixit hic. s. tolerabilius erit terræ Sodomorum in die iudicij, & insuper regnum cęlorum annunciare eis debebant non quidē tanquam per hoc conuertendi essent cum prędicatores excluderent, sed vt saltem esset in testimonium quod annunciauerant illis de vita æterna, & hoc prædicabant qn̄ puluerem excutiebant, sic dicitur Luc. 10. in quamcunque ciuitatem intraueritis, & non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite etiā puluerem, qui adhæsit nobis de ciuitate vestra extergimus in vos, tamen hoc scitote, quia appropinquabit regnum Dei. Ad argumentum dicendum, quòd prędicandum est importune. s. audire nolentibus, qui tñ prędicantem non prohibent, vt quia non audent, vel quia erubescunt, & hoc etiam est quando putatur, ꝙ quibusdam audire nolentibus alij audire volunt, & fructus speratur, cum tamen nemo audire vult, sed omnibus concorditer displicet: etiam si prædicantē non prohibebant non oportet illis prędicare, & hoc verum est qn̄ prędicator experientia didicit, ꝙ verbū suum illis nihil prodest. secus autem in principio, qa licet omnes nolint, poterit esse, quòd aliqui audito verbo redeant ad cor, & ideo tunc adhuc prędicandum erit importune quousque videatur an verbum sit omnino inutile.

Quare Christus locutus est de ciuitate, & gente Sodomorum ad comminandum expellentes Apostolos. Et quot fuerunt ciuitates quas subuertit Dominus. Quęst. LXXXVII.

QVAERETVR cum Christus dixit hic ad ostēdendam pęnam vrbis repellentis Apostolos quod tolerabilius erit terrę Sodomorum q̄ illi. Quare locutus est de hac ciuitate, vel gente. Dicendum, ꝙ hic assumitur terra Sodomorum pro incolis, qui olim fuerant in terra illa. quia quando Christus dixit hoc nemo ibi erat: immo regio nō erat, quia tota illa terra versa fuerat in stagnum, quod vocatur mare mortuum Gen. 19. & de quo dictum est supra 8. cap. quęstione 93. sed erant animæ defunctorum, quę olim manserant in regione illa, & de his Christus loquebatur.

A Est autem dicendum, quòd de his locutus est ad significandum grauitatem peccati repellentium Apostolos: ideo comparauit hoc illi peccato quod grauissimum reputabatur. s. peccato Sodomorum. Et hoc primo ex deordinatione sua, quia non solum est istud vitium contra rationem sed etiam contra naturam, idest, contra naturæ ordinem.

Secundo ex pęna, quia nunquam aliqua pęna tam grauis fuit inflicta alicui vrbi, sicut illi, quę penitus subuersa est misso igne de cęlo, & sulphure Genes. decimonono.

Tertio fuit propter memoriam Iudæorum, quia
B Iudæi habebant istud factum valde in memoria, eo quòd regio Sodomorum est in terra Iudæorum in latere Australi vbi coniungitur cum latere Orientali, vt colligitur Numeri 34. & propter hoc in scriptura sępissime ponitur destructio terrę Sodomorum in exemplum, sicut dicitur Deutero. 29. s. in exemplum subuersionis Sodomę, & Gomorrę quas subuertit Dominus in ira sua: sic etiam dicitur Threnorum 4. maior effecta est iniquitas filię populi mei peccato filiæ Sodomorum, quæ subuersa est in momento, de hoc etiam Sapien. 10. scilicet, descendente igne in Pētapolim cuius in testimonium nequitiæ fumigabunda constat deserta terra.

Quarto ponitur ad ostendendum, ꝙ est aliqua ini-
C quitas in ciuitatibus repellentibus Apostolos, quæ non fuit in viris Sodomæ, quia illi hospitales erāt, isti autem nō, sic dicit Remigius Sodomitę, & Gomorręi inter vitia carnis hospitales etiam leguntur fuisse sic etiam Eusebius dicit, & hoc apparet, quia inter Sodomitas saltem aliquis bonus fuit: nam Loth vir iustus erat. secunda Petri 2.

Quinto fuit, quia Sodomitę nullum a se prędicantem expulerunt, isti vero Apostolos repellebant, & propter hoc quando Christus vult significare peccatum alicuius esse magnum, comparat illud peccato Sodomorum sic patet sequenti cap. s. terrę Sodomorum remissius erit in die iudicij, cum autem dicitur
D hic terræ Sodomitarum, & Gomorręorum nō est intelligendum de istis duabus solis, quia quatuor fuerūt ciuitates subuersę: erat enim illa regio, quæ dr̄ vallis illustris Gen. 13. habens quinque ciuitates, vt innuit Gen. 14. & ideo vocatur Pentapolis Sapientiæ 10. & non fuerunt, nisi quatuor earum subuersę Deutero. 29. s. vt non feratur vltra in exemplum subuersionis Sodomę, & Gomorræ, Adamæ, & Seboim, quas subuertit Dominus in furore suo. nam quintam earum, scilicet, Segor Dominus reseruauit ad preces Loth, vt in ea saluaretur Gen. 19.

Et si dicatur, quòd Sapien. 10. dicitur descendente igne in Pentapolim.

Dicendum est, quòd Pentapolis non significat quinque ciuitates, sed regionem, in qua erāt quinque
E ciuitates, scilicet, vallem illustrem, & verum est, quòd ignis descendit in Pentapolim, idest, in regionem illam etiam si non exussent omnes ciuitates eius: nā etiam si vnica earum ab illo igne consumpta esset verum esset, quòd descendisset ignis in Pentapolim.

Sciendum tamen, quòd licet quatuor submersę fuerint, scriptura non solet quando recolit huius facti nominare, nisi vnam, vel duas, & communiter nominat Sodomam, & hoc fuit, quia ipsa fuit præcipua in hoc vitio, quia in ea sola viri vrbis voluerunt abuti Angelis Gen. 19. & ita sola nominatur Threnorum 2. sic etiam eam Christus nominauit sequenti capitu. & Luc. 17. aliquando autem nominantur duæ, & tunc sola Sodoma, & Gomorra exprimuntur, sic patet

Isa. 1.

Isa.1.quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similes essemus, sic etiam Deuteron.32.vbi ponitur vtraque.s.Sodoma & Gomorra,de vinea Sodomorũ vinea eorum,& de suburbanis Gomorræ,& sic Christus hic nominauit dicens tolerabilius erit terrę Sodomorum,& Gomorræorum, alię autem duæ.s.Adama,& Seboim nunquam,nisi raro nominantur cum hoc factum recolit, sed duæ prædictę exprimuntur, scilicet, quia murorum magnitudine, & vitiorum maiores erant, & famosiores.

An hoc verum sit scilicet,quòd tolerabilius erit terræ Sodomorum quàm ciuitatibus expellentibus Apostolos in iudicij die. Vbi quòd prædicatores repellere, & persequi grauius peccatum est peccato Sodomorum. Quæst. LXXXVIII.

QVAERETVR cum dicatur hic,quòd tolerabilius erit terræ Sodomorum,an verum est hoc.

Aliqui dicunt,quòd non stat,quia peccatum Sodomorum erat grauissimum Gen.13.homines Sodomitę,& peccatores pessimi erant corã Domino nimis,& tamen secundum differentiam peccatorum erit diuersitas pęnarum:ergo non erit tolerabilius Sodomitis quàm istis.

Dicit Nicolaus,quòd Sodoma, & Gomorra fuerunt pluribus vitijs infectæ.s.superbię,auaritię, & luxuriæ,& ocij,sic dr̃ Ezechielis 16.hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ superbia, & saturitas panis,& abundantia,& ocium,& manum egeno, & pauperi non porrigebant:dicit ergo, ꝙ comparantur hic negantes victum Apostolis quantum ad auaritiam, & non quantum ad alia,quia comparatio debet esse in rebus eiusdem generis,& in hoc dicit,ꝙ grauius erat subtrahere cibum Apostolis,vel vnicuique prædicatori quàm alteri pauperi. Sed dicendum,ꝙ non stat. Primo,quia non esset ista conueniens operatio,quia minimum omnium peccatorum Sodomitarũ fuit manum pauperi non porrigere,ipsi tamen Sodomitę famosi erant in luxuria,& nõ in auaritia:ideo cum absolute dicatur de grauitate peccati eorum necesse est intelligi de illo peccato, in quo erant famosi,vel de grauitate omnium peccatorum suorum simul: nam si de grauitate auaritię loqueretur, non oportebat comparare peccatum vrbis repellentis Apostolos peccato Sodomorum, quia alię gentes fuerunt Sodomitis auariores. Secundo patet, & efficacius, quia sequenti cap.Christus comparat peccatum vrbis Capharnaum peccato Sodomorum dicens remissius erit terræ Sodomorum quàm tibi,& tamen nullum vitium Sodomorum poterat comparari in eodem genere peccato vrbis Capharnaum, quam Christus non increpabat,nisi quia audita prædicatione eius,& visis miraculis pęnitentiam non egerat,Sodomitis tñ nemo prędicauerat pęnitentiam agere:ideo non est peccatum eorum simile, & tamen Christus dicit remissius erit terrę Sodomorum,idest,ꝙ pro omnibus peccatis suis minorem pęnam patientur quàm viri Capharnaum:ita ergo comparabuntur hic vrbes repellentes Apostolos Sodomæ,& Gomorræ quàm ad totam magnitudinem peccatorum suorum, & non quantum ad inhospitalitatem solam.

Propter hęc sciendum,ꝙ peccatum vrbium istarũ possunt inter se cõparari tripliciter. Vno modo quantum ad multitudinem,& ꝙ oĩa comparentur omnibus. Alio modo,ꝙ vnum comparetur vni. Primũ verum est,ꝙ maiora erant peccata vrbium repellentiũ Apostolos q̃ Sodomorũ,q̃a aliqua pc̃tã inueniebant in eis,quæ non fuerant in Sodomis.s.duo.s.ꝙ non re-
F ceperunt Apostolos hospitio, sed excluserũt eos,Sodomitæ tamen erant aliqui hospitales, quia Angeli ibi hospitium inuenerunt Gen.19.& sic, dicit Remigius,& Beda. Aliud erat,quia isti prędicationem Apostolorum audire noluerunt,Sodomitis autem nemo prędicauit.

Alio modo potest comparari vnum vitium alteri, & tunc debet dici, ꝙ licet vitium Sodomorum sit valde graue secundum genus suum, non est tamen simpliciter maius omnibus,quia grauius crimen est Idololatria in eo,qui Deum cognouit,& etiam recessus a fide,& aperta contumelia facta Christo, & multa alia vitia possunt esse grauiora,vnde non est inconueniens,ꝙ istud vitium,ꝙ est repellere prædicantem,
G vt non annuncietur verbum Christi,sit grauius vitio Sodomorum.

Aliter adhuc potest dici,ꝙ licet aliq̃n sit vnum peccatum maius altero genere,illud, ꝙ minus est potest effici grauius per aliquam circunstantiam superadditam,quæ faciat illud minus excusabile,& ita comparando vitia Sodomorum vitijs pręteritis ciuitatum repellentium Apostolos forte maiora erant vitia Sodomorum quàm istarum ciuitatum,quia tamen nemo prædicauit Sodomis,vt conuerti possent,istis autem prædicabant,& repulsi sunt,sunt vitia istarum ciuitatum minus excusabilia vitijs Sodomorum,sic dixit Christus de peccato virorũ Capharnaum, qui eo prædicante conuerti noluerunt sequenti capit.s.si in
H Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te forte mansissent vsque in hanc diem, veruntamen terrę Sodomorum remissius erit quàm tibi in die iudicij.

Ita ergo dicendum est,ꝙ vere maiora erant peccata ciuitatum repellentium Apostolos q̃ Sodomorũ, & iõ maior pęna erit eis in die iudicij q̃ Sodomitis,& hoc,siue pc̃m̃ istarũ ciuitatũ,ꝙ erat repellere, & persequi Apostolos esset mai⁹ ex genere suo vitio Sodomorũ,siue pc̃tã pręterita eorũ essent grauiora per hoc eis adiunctũ,sic dicit Hiero.ꝙ Sodomitis,& Gomorræis nõ fuit prędicatũ his aũt fuit prędicatũ,& nõ receperũt eũ. Potius tñ vr̃ dicendũ,ꝙ hoc pc̃m̃,ꝙ est repellere prædicatores veritatis,& persequi illos,& nol-
I le pœnitentiam agere de præteris malis sit grauius ex genere suo pc̃tõ Sodomorũ,cum multa alia pc̃tã sint eo maiora,sic dr̃ Threno.4. maior effecta est iniq̃tas filiæ populi pc̃tõ filiæ Sodomorũ, & ita erit grauior pęna istis quàm Sodomitis. Aliqui dicũt,ꝙ fuit grauius pc̃m̃ istorũ q̃ Sodomorum,quia inter Sodomitas aliquis fuit bonus.s.Loth.inter istos autem nemo bonus inuentus est,qui Apostolos hospitio reciperent sic dicit Eusebius, in ciuitate Sodomitarum non caruerunt Angeli hospitio, sed Loth inuentus est dignus eos hospitari:si ergo ad accessum discipulorũ nec vnus inuenitur in ciuitate, qui eos recipiat; quo modo non peior erit ciuitate Sodomorum?

Sed hoc probat esse plures peccatores in hac ciuita-
K te quàm in Sodomis, sed non maius peccatum,& tamen maioritas pęnę ad maioritatem peccati sequitur,& non ad multitudinem peccantium.

Secundo,quia non solum Christus dixit hoc quãdo nemo in vrbe recipiebat Apostolos,sed etiam qñ multi reciperent eos, & audirent verbum eorum ñ plures erant,qui persequebantur eos excludentes de vrbe sic patet Act.13.vbi Paulus, & Barnabas a multis recipiebantur deuote audientibus prædicationem eorum,quia tñ maiores ciuitatis eiecerunt eos excusserunt puluerem sup illos.plures ergo boni ibi erãt q̃ in Sodomis vbi nemo bonus erat,nisi Loth, & tñ tolerabilius erit Sodomis quàm vrbi expellenti Paulũ, sed debet intelligi,sicut supra dictum est.

Quæ-

Quare dicitur tolerabilius erit in die iudicij & Quomodo accipitur dies iudicij. Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR, quare dicitur hic tolerabilius erit in die iudicij.

Dicendum, quòd dies iudicij dupliciter accipitur.ſ.pro die generalis reſurrectionis, & pro die mortis cuiuslibet hominis. Abſolute enim diem iudicij vocamus diem vltimę reſurrectionis, eo quòd ibi Deus omnes homines iudicabit aſſignando eis ęternas manſiones, ſiue glorię, ſiue pęnarum infra 25. Dies autem mortis cuiuslibet etiam dies Iudicij eſt, quia ibi de eo iudicatur, ideſt, incipit tradi executioni, id quod iuſtum eſt de eo: nam proprie homo ſeipſum iudicat, vel ex lege poſita iudicat̃ cum enim quilibet claudat dies ſuos, ex hoc diffinitũ eſt de eo quid poſt mortem habiturus ſit ſecundum exigentiam finis vitę ſuę, & immediate incipit executioni tradi qu... quid ipſe meretur, ſiue bonum, ſiue malum, & non eſt putandum, quòd mortui puniantur nunc pro quibuſdam peccatis, & non pro omnibus, & quòd poſt diem iudicij generalis incipiantur puniri pro omnibus, quia mox, vt quiſquam damnatus moritur incipit habere pęnam pro omnibus peccatis ſuis, & ita iam Sodomitæ tolerant quidquid toleraturi ſunt.

Poteſt autem hoc intelligi de vtroque iudicio: accipiendo de iudicio cuiuſque eſt ſenſus, quòd licet iã Sodomitę pęnam ſuam habeãt, tamen ciuitates illæ, quę Apoſtolos repulſurę erant nondum pęnam habebant, quia nondum erant defuncti viri earum, & tamen quando illi eſſent defuncti, & inciperent habere pęnam quod eſt in die iudicij particularis ipſorum poſſet comparari pęna ipſorum pęnę Sodomorum, & eſſet maior, & quia iſtud futurum erat quãdo Chriſtus hoc loquebatur dixit, tolerabilius erit terrę Sodomorum in die iudicij.ſ.in die iudicij particularis, ciuitatum, quæ repellent Apoſtolos.

Aliter poteſt intelligi de iudicio generali, & tunc verum eſt, quòd pęnę omnium damnatorum poterunt ibi comparari, eo quòd nullus damnatus erit, q̃ non habeat iam pęnam ſuam, cum illud ſit vltimum iudicium, & poteſt fieri comparatio pęnarum in die illo, eo quòd omnium damnatorum pęnę tunc creſcent, non quidem, quòd pro pluribus peccatis tunc puniri incipiant quàm prius punirentur, ſed quia incipiet ibi pęna in corpore, & anima, quę prius non fuerat, & poſtea nullum genus pęnę perueniet nec etiam augmentum, & de iſta die iudicij ſępe Chriſtus loquitur, vt hic patet, & ſequenti capitu. & infra duodecimo.

Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes, & ſimplices, ſicut columbę. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim vos in concilis, & in Synagogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides, & ad reges ducemini propter me in teſtimonium illis, & gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & inſurgent filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Qui autem perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit. Infra 24.

Ecce ego mitto. Hic oſtendit Chriſtus, quòd prędicator verbi Dei, ſicut non debet moueri ad predicandum cupiditate, vt ſupra dictum eſt, ita nec debet terreri aduerſitate, & quia in aduerſitate non ſolũ oportet ſuſtinere patienter, ſed etiam aliquando nomen Chriſti confiteri conſtanter, ponuntur duo. Primo, quia Chriſtus hortatur Apoſtolos ad patienter tolerandum. Secundo ad nomen eius confitendum, ibi.

Omnis ergo, qui confitebitur, Prima in duas, quia primo oſtendit tribulationis futuræ magnitudinem. Secundo hortatur Apoſtolos ad eius ſufferentiam decentem ibi.

Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum. Prima in tres ſecundum, quòd tribulatio a tribus prouentura erat. Primo enim paſſuri erant Apoſtoli a Iudęis, & eorũ legiſperitis. Secundo a principibus Gentilibus ibi, *Et ad reges.* Tertio a proprijs parentibus ibi.

Tradet autem frater. Et quia quælibet iſtarum tribulationum differebat ab alia, pro qualibet Chriſtus tradit doctrinam, & modum ſuperandi illam. Circa primum.

Ecce ego mitto vos. Ideſt, confidite licet mala paſſuri ſitis, quia ego ſum, qui mitto vos, & quidquid toleratis, pro me toleratis, qui poſſum vobis retribuere ſufficienter, ſicut dicitur infra ad reges ducemini propter me.

Sicut oues in medio luporum. Oſtendit modum mittendi.ſ.non mitto vos in poteſtate armorum, vt violenter poſſitis ſubijcere gentes doctrinę veſtræ, ſicut Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum miſit Holofernẽ principem militię ſuę, vt omnes gentes ſibi ſubijceret, & Deos earum deſtrueret, vt ipſe ſolus in Deum haberi poſſit Iudith.3. ſed mitto vos, ſicut oues inter lupos, ideſt, nulli nocituros nec nocere potentes, ſed tales vos mitto, vt poſſitis a quolibet iniuriã pati, vocat autem Chriſtus lupos omnes illos, qui perſecuturi erant Apoſtolos prædicantes, & ſpecialiter intelligitur de Phariſæis, & peritis Iudæorum, qui primi fuerunt perſequentes Apoſtolos, vt dicit Hieronymus.

Eſtote ergo prudentes, ſicut ſerpentes. Hic ponitur remedium aliquod contra perſecutionem primam, quæ fieret a peritis Iudæorum, & quia illa a principio magis fuit per cautelas, & fraudes quàm per violẽtiam, ponitur prudentia tanquam remedium, ſcilicet, vt cauerent Apoſtoli a fraudibus Phariſęorum, & ſcribarum ne deciperent eos, & dicitur, ſicut ſerpentes, quia prudentia ſerpentis eſt in obturando aures ſuas ne audiat vocem incantatoris Pſal.57. ſicut aſpidis ſurdæ obturantis aures ſuas, vt non audiat vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter, ita prudentia Apoſtolorum eſſe debebat, vt non audirent nec aſſentirent conſilijs peritorum Iudæorum.

Et ſimplices, ſicut columbæ. Ideſt, nulli malum inferre volentes, licet ſuſtineatis.

Cauete autem ab hominibus. De omnibus hominibus intelligitur quibus prædicaturi erant Apoſtoli, quia non debebant confidere bonis verbis eorum, ſed diligẽter cauere, quia multæ fraudes latent, ſic dicitur de

de Chrſo: Ioan. 2. ꝙ non ſe credebat eis, eo quòd ipſe noſſet omnes: a fortiori ergo, qui non nouit cor alterius non ſe debet committere fidei eius, intelligitur tamen ſpecialiter de Phariſæis, & Scribis de quibus nunc loquitur, quia ab illis propter fraudes ſuas cauendum erat.

Tradent enim vos in conſilijs. Sępe enim Apoſtoli fuerunt deducti coram concilio, & multitudine aliquarum vrbium, vt inhiberetur eis prædicatio nominis Chriſti, & maxime inter Iudæos, vt patet Actu. 4. vbi principes populi Petro, & Ioanni mandauerunt non prædicare in nomine Chriſti, ſed illi noluerunt.

Et in Synagogis ſuis flagellabunt vos. Hoc etiam factum eſt apud Iudæos. nam cum prędicarent Apoſtoli Chriſtum flagelllauerunt eos iubentes vltra non prædicare Actuum quinto, & ita ſępe factum eſt tam inter Iudæos quàm inter Gentiles, ſed maxime intelligitur de Iudæis, quia dicitur in Synagogis ſuis. apud Iudæos autem dicitur Synagoga ipſa multitudo quā Gręci Eccleſiam, nos vero concionem, vel multitudinis congregationem appellamus, & loquitur Chriſtus primo de Iudęis, quia ab illis Apoſtoli prima mala paſſi ſunt.

Quare Chriſtus denunciauit Apoſtolis mala, quæ paſſuri erant. Quæſt. X C.

QVAERETVR cum Chriſtus denunciet hic Apoſtolis mala, quæ paſſuri ſunt, quare hoc facit.

Dicendum, quòd propter multa. Primo ad oſtendendum prouidentiam ſuam, & rerum pręſcientiam, ſcilicet, quia nihil poteſt euenire quod ipſe non pręuiderit, vt ergo Apoſtoli crederent, quòd Chriſtus omnia ſciebat, & ab eo erant omnia, prædixit eis, quæ futura erant, ſic dicitur Ioan. decimoquarto, & nunc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Secūdo, vt per hoc nemo crederet, quòd propter Chriſti inſufficientiam iſta mala Apoſtolis euenirent, quia cum ipſe ea præuiderit, poterat illa excuſare ſi vellet: apparet ergo, quòd ſciens miſit Apoſtolos ad iſta mala toleranda tanquam magna bona inde ventura eſſent: ſi enim iſta Chriſtus non prędixiſſet quando euenirent putaretur, quòd non pręnouerat ea, qa ſi pręſciuiſſet nō mitteret, quos diligebat tam grauia mala toleraturos, & hæc forte immo vere eſſet occaſio Apoſtolis, vt deſiſterent a pręedicatione putantibus, quòd ſi Chriſtus talia mala eis futura pręſciuiſſet non iuberet eis prędicare, & ita ceſſare vellent a prędicatione quaſi non eſſet de voluntate Chriſti, quòd ipſi tam grauia prædicantes tolerarent, fuit ergo valde neceſſarium, quòd Chriſtus iſta pręnunciaret.

Tertio fuit, vt Apoſtoli non turbarentur, & admirarentur quando iſta mala eis aduenirent quaſi inopinatis, quia ſi non fuiſſent prænunciata crederēt, quòd futura non erant, nunc autem quandocunque venirent iam expectata veniebant, quia ipſi ſciebant multa eis mala futura. Quarto, vt mala, quæ euenirent facilius tolerarentur: nam minus iacula feriūt, quę pręuidentur, vt Grego. ait, & nos tolerabilius mala mundi ſuſtinemus ſi contra hoc per præuidentię clypeū muniamur, de his dicit Chryſoſt. quia ſuperius Apoſtolorum remouit ſolicitudinem prędicit eis mala, quæ debebant eis contingere. Primo, vt dicerent pręſcire eius virtutem. Secundo, vt nullus ſuſpicaretur quoniam propter imbecillitatem magiſtri hęc eis ſuperuenirent mala. Tertio, vt ipſi ſuſtinentes non ſtupeſcerent dum inopinaliter, & præter ſpem eue-

F nirent. Quarto, vt hæc audientes non turbentur in tempore crucis.

Quare Chriſtus dixit Apoſtolis ego vos mitto. Qō. X CI.

QVAERETVR, quare dixit ego mitto vos. Dicēdū, ꝙ poterat eis dicere, ecce vaditis, ſicut oues inter lupos, ſed dixit ego mitto vos, ſed dixit hoc ꝑꝑ duo. Primo ꝑꝑ cōfidēriā: nā prędicebat eis multa mala futura in quibus volebat eos confidere: iō dixit ecce ego mitto vos. i. cōfidite, qa licet multa mala eueniant nō ſuccūbetis, qa ego mitto vos, & dabo vobis virtutem ad ea toleranda: nam ipſe, qui mittebat eos
G cum illis ibat, & cum eis ſemper erat infra 28. ecce ego vobiſcum ſum oībus diebus vſque ad conſummationem ſęculi, immo ipſe in eis erat, & in eis loquebatur infra in litera, non eſtis vos, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis, ſic dicit Chryſoſ. in Homilia malorum autem erat eis conſolatio mittentis virtus: & ideo ante omnia poſuit dicens ecce ego mitto vos, quaſi dicat, ne turbemini, qa in medio luporum mittimini: poſſem enim facere, vt nihil mali ſuſtineretis non ſolum lupis non ſuppoſiti, ſed leonibus terribiliores effecti, ſed ita expedit fieri: hoc enim clariores vos facit, & meam virtutem magis diuulgat. Secūdo fuit ad oſtēſionē pręmij, nemo enim mala ſpōte tolerat, niſi ſub expectatione boni
H maioris: vt ergo pro tantis malis quod pręmium eſſet oſtenderet dixit, ecce mitto ego vos, quaſi dicat, ego qui vos mitto vobis dabo ſufficiens pręmium, & infra dixit ad reges ducemini propter me, ideſt, omnia propter me tolerabitis, & ita ego ſatisfaciam vobis.

Quomodo dicitur hic in litera ego mitto vos, ſicut oues, quia Lucæ, dicit agnos. Quæſt. X C I I.

QVAERETVR quō dr̄ hic ego mitto vos, ſicut oues, quia Luc. 10. dicitur ego mitto vos, ſicut agnos. Dici poteſt vno modo, ꝙ vtrūque Chriſtus dixit ad magis exprimēdum, ſicut ſępe ſcriptura facit, ſic dr̄ Iſa. 53. ſicut ouis ad occiſionē ducetur, & quaſi
I agnus corā tōdēte ſe obmuteſcet. quod fit ad exaggerationē ſnīę, & neuter expreſſit ambo, ſed Matthæus oues, & Lucas agnos. Secūdo pōt dici, ꝙ Chr̄s alterū eorū dixit, qa iñ Euāgeliſtę, vt ait Aug. non attēdunt principaliter ad verba, ſed ad verborū ſenſum, cū poſſit manere eadē ſnīa verbis mutatis, interdū omittūt quædā verba Chr̄i alia æquiualentia in ſignificatione ponentes, & quia Chr̄s voluit ſignificare, ꝙ mittebat Apoſtolos inermes nulli vim inferre potentes, & a quolibet faciliter paſſuros, potuit nominare oues, vel agnos, quia vtrunque eſt valde innocens ſine murmuratione patiens Iſa. 53. non ergo differt dici agnos, vel oues, quid autem eorum Chriſtus dixerit etiam non differt cum ſit eadē ſnīa, nos iñ neſcimus quod illorum dixerit, ſed nō eſt in hoc nobis ſolicitudo, qa ſa-
K tis eſt Chriſti ſentētias ſcire etiā ſi verba ignoremus.

Quare dixit Chriſtus Apoſtolos eſſe oues, & quòd mittebat eos, ſicut oues in medio luporum. Vbi & conditio prælati oſtenditur in ſubditos qualis eſſe debeat. Quæſt. X C I I I.

QVAERETVR, quare dixit Apoſtolos eſſe oues, & quòd mittebat eos, ſicut oues in medio luporum.

Dicendum, quòd propter multa, primo ad oſtendendum conditionem ipſorum, quia ouis malum patitur, ſed non infert, ita prædicator nulli malum inferre debet, ſed aliorum infirmitates tolerare,

tolerare, & ad eorum sanitatem conari, sic dicit Greg. in Homilia, qui enim locũ prædicationis suscipit mala inferre nõ debet, vt ex ipsa sua mãsuetudine iram sęuientium mitiget, & peccatorum vulnera in alijs ipse afflictionibus vulneratus sanet.

A

Secundo fuit ad ostendendum formam patientię: commendauerat enim Christus valde patientiam Apostolis Luc. vigesimoprimo in patientia vestra possidebitis animas vestras, patientia autem docet in aduersis non murmurare, quod ouibus maxime pertinet, quia cum occiduntur non clamant Isa. 53. talem patientiam Christus habere voluit Apostolos, quia ipse talem habebat: nam iniurijs lacessitus non murmurabat eo. cap. & prima Pet. secundo, Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur non comminabatur.

B

Tertio fuit ad ostendendum conditionem pręlati, quia Apostoli prælati erant, immo principes supremi Ecclesiarum, ad prælatum autem pertinet patiẽter se habere ad subditos, vt non sit tanquam Dominus, sed tanquam speculum prima Pet. quinto, non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo, & licet interdum subditos puniant magis ibi mansuetudo quàm ira appareat, sic dicit Grego. in Homilia, si quando zelus rectitudinis exigit, vt erga subditos sęuiat, furor ipse de amore sit non de crudelitate, quatenus iura disciplini ne foris exhibeat, & intus paterna pietate diligat quos foris castigat, multi autem cum regiminis iura suscipiunt ad lacerandos subditos inardescũt, terrorem potestatis exhibent, Domini videri appetunt, patres se esse minime recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant, & si quando extrinsecus blandiuntur intrinsecus sęuiunt, de quibus dr̃ veniunt ad vos in vestimẽtis ouiũ, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: contra quæ nobis considerandum est, quòd sicut oues inter lupos mittimur, vt sensum seruantes innocentię morsum malitię non habeamus.

C

Quarto fuit ad potestatem suam ostendendum, quia licet Apostoli essent, sicut oues inter lupos non cõsumpti sunt a lupis, sed potius ipsos lupos in oues verterunt. vnde non dixit Christus mitto vos, sicut oues ad lupos, idest, ad hoc, quòd deuorent vos lupi, sed sicut oues in medio luporum, idest, vt maneatis inter eos, quia licet oues sitis inter eos manebitis, & ipsi non lacerabunt vos, sed vos eos in oues conuertetis, sic dicit Chry. ecce ego mitto vos, sicut oues &c. non simpliciter ad lupos, sed in medio luporum mittit, vt sic suam virtutem magis dimonstret cum oues lupos superauerint, & in medio luporum existentes, & plurimos morsus ab eis accipientes non solum non consumantur, sed & illos conuertant, multo autem maius est transmutare mentes eorum quàm occidere.

D

De lupis dicendum, quòd isti erant omnes, qui more luporum Apostolos persecuturi erant, sic dicit Hilarius lupos designat omnes illos, qui vesano furore in Apostolos desęuituri erant, vel potest specialiter intelligi de scribis, & Pharisæis Iudæorum, vt dicit Hieronymus, scilicet, lupos autem scribas, & Pharisæos vocat, qui sunt clerici Iudæorum, idest, sapientes eorum, & hoc non, quòd soli isti fuerint lupi contra Apostolos, sed quòd isti fuerunt primi, qui eos persecuti sunt: nã prima persecutio cępit post Christi mortem in Ierusalem. Actuum quarto, & 5. & octauo, & illam fecerunt præcipue Pharisæi, vt patet ibidem.

E

Quare Christus dixit Apostolis estote prudentes, quia prudentia illa non sufficiebat eis. Et quòd in multis erat eis agendum secundum prudentiam Quæst. XCIIII.

QVAERETVR, quare Christus ponens hic remedia contra mala, quæ passuri erant Apostoli dixit estote prudentes, quasi prudentia esset eis remedium contra has tribulationes: nam non poterat esse conueniens remedium cum illa non sufficeret ad hoc.

Item patet, quia Christus potius vetuit Apostolis aduertere ad prudentiam suam cum dixerit illis nihil cogitandum esse infra in litera, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.

Dicendum, quòd Apostoli ex seipsis erant viri indocti, & sine literis. Actu. 4. & etiam circa humana negocia inexperti vtpote, qui piscatores erant, & nũquam exierant vltra illud stagnum, in quo piscabantur, vt dicit Chrysosto. & ideo sapientia sua non sufficeret ad prędicandum nec ad respondendum, & prudentia sua non sufficeret ad obuiandum fraudibus humanis, quia cum in aliquo erant prudentes voluit Christus, quòd hoc ipsum quòd humanitus poterant facerent, quod vero per se non possent a Deo expectarent, erat autem ista prudentia in multis habenda.

Primo in hoc, quòd custodirent se ab eis, quę poterant sibi nocere inquantum possent sine præiudicio nominis Christi, scilicet, non negando illud, nec cessando a prædicatione quandiu prædicare permitterẽtur, ne per imprudentiam ipsimet essent occasio persecutionis contra eos populos concitando.

Secundo quantum ad fugam: debet enim prędicator verbi diuini prudenter aspicere an quis vellet verbum Dei audire, vel an omnes repellant eum, & persequantur, quia si omnes eum repellunt non oportet, quòd illis se obijciat, vt eum occidant, quia verbum eius audire nolunt, sed si persequuntur eum fugiat, sic Christus dixit infra in litera cum persequuntur vos in ciuitate ista fugite in aliam: nam malum nunquam sustinendum est, nisi quando putatur bonum inde prouenire, scilicet, quòd quibusdã persequentibus alij audire volũt verbum Dei, & erit iniuria nominis Christi si prædicator fugiat. aliàs tamen fugiendum est, de quo magis dicetur infra, quæstione 112. circa hæc ergo erat prudentia necessaria, vt aduerterent quomodo sibi manendum in aliquo loco, & quomodo fugiendum erat.

Tertio erat prudentia ad respondendum aduersantibus, quia interdum Apostoli per quasdã humanas cautelas respondebant, vt se liberarent de persecutione, sicut quando Iudæi volebant vnanimiter Paulum occidere, ipse vero concitauit inter eos contentionem, Actuum vigesimotertio, dicens ego Pharisæus sum filius Pharisæorum de spe, & resurrectione mortuorum ego iudicor, & cum hoc dixisset facta est dissensio inter Pharisæos, & Saducæos, & soluta est multitudo: nam cum ante hoc maxime persequerentur eum Pharisæi incęperũt nunc ipsi defendere eum: nam dixerunt nihil mali inuenimus in homine isto, & sic liberatus est de manibus eorum. Iterum etiam cum pręses Romanus eum flagellare vellet, vocauit se ciuem Romanum Actuum vigesimosecundo, & sic cessauit torquere eum. Iterum etiam Iudæis accusantibus Paulum cum videret eorum malitiam appellauit ad Cęsarem, Actuum vigesimoquinto, & illuc missus est, & ita euasit Iudeorum insidias. Iterum etiam cum Paulus esset in vinculis,

vinculis,& cõperto, quòd esset innoxius iuberent principes, quòd occulte de carcere recederet quasi per hoc videretur fugere,& appareret reus,& qui eũ in carcere posuerant per hoc excusarentur,dixit Paulus cęsos nos publice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerẽ, & nunc occulte nos eijciũt, non ita sed veniant,& ipsi nos eijciant,& tunc principes timentes audito,quòd Romani essent venerunt, & rogauerunt eos,quòd exirent de carcere.Actu.16. hæc omnia sunt cautelę humanę prudentiæ, & tales habere debebant Apostoli vbi eis locus erat: sic enim Christus opere docuerat quando quæsiuerunt ab eo principes sacerdotum, in qua potestate hoc facis? ille quæsiuit ab eis baptismus Ioannis an erat a Deo an ex hominibus,& vt non cogerentur aliquid respondere cessauerunt quærere, in qua potestate Christus fecerat hoc, infra vigesimoprimo, & Marc.vndecimo.

Quarto erat prudentia necessaria,vt caute attenderent ne quis eos seduceret verbis aut promissis, vt cessarent a prædicatione nominis Christi, sicut sępe principes terrarum faciebant promittentes illis magnas diuitias,& honores si ab hac prędicatione cessarent,& ad hoc solicite attendere debebãt ne quis eorum mentem mutaret, & hoc nolendo audire talia verba,quæ corrumpunt bonos mores prima Corint. decimoquinto.

Ad primum dicendum,quòd non sufficiebat prudentia ad omnia,quę facturi erant,& passuri Apostoli,vt in eis bene se haberent: ideo si ipsa poneretur tãquam totale remediũ esset incõuenienter posita, sed volebat Christus,quòd in eis in quibus illa sufficiebat vterentur ea Apostoli, cum vero non sufficeret,ipse superinfunderet quidquid deerat, si tamen ea Apostoli nunquam vterentur, videretur esse superuacue eis data,quod est inconueniens: ideo vtendum erat eis in quibus ipsa sufficeret,& propter hoc Christus dixit,quòd essent prudentes, quia cum miracula facienda diuinitus tradita essent eis,vt non putarent, quòd nihil humanitus facturi erat omnia Deo relinquentes,dictum est eis.Ecce ego mitto vos &c.estote prudentes, quasi dicat, quod per humanam prudentiam facere potestis facite, ego autem supplebo quod reliquum fuerit. hoc etiam conueniens erat ad maius meritum ipsorum, vt non omnia recipere viderentur, sed aliquid a seipsis facerent, sic dicit Chrysostomus, vt aliquid autem etiam a seipsis inferant, & non sine causa coronari ęstimentur subdit. estote prudentes &c.

Ad secundum dicendum, quòd illud Christus dixit pro illis in quibus Apostolorum prudentia sufficere non poterat, sicut erat respondere ad omnia, quæ ab eis quærerentur quando ducerentur ante reges,& pręsides:ideo dixit, quòd non cogitarent de his,vt dicetur infra,quęst.99.

Quare dicitur Apostolis, quòd essent prudentes, sicut serpentes.Et in quibus ostendatur serpentis prudentia,de qua latius auctor,in Genesi cap.3. super verbo insidiaberis calcaneo eius.

Quæst. XCV.

QVAERETVR quare dicitur, quòd essent prudentes,sicut serpentes.

Dicendum, quòd in serpentibus, & in brutis quibuscunque prudentia nulla est, quia prudentia est virtus moralis, & est solum habentis intellectum sexto Ethicorum capitu.sexto, F in brutis autem intellectus non est, nec etiam virtus aliqua septimo Ethicorum capitu.quinto: ideo prudentiam non habent, sed dicuntur quædam bruta large habere prudentiam inquantum imitantur hominem in quibusdam operibus prudentiæ, scilicet, quia quædam bruta habent vim prouisiuam ad vitam, vt dicitur primo Metaphysico.sicut apparet de formica Prouer.sexto, vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & addisce sapientiam, idest, prudentiam. Christus ergo dixit prudentiam esse isto modo in brutis, & quia erudiebat viros indoctos per sensibilia, idest, exemplo brutorum, docuit eos habere pru-G dentiam, & quia in serpente inuenitur aliquid astutiæ posuit Christus de eo exemplum: ratio huius est.

Primo, quia licet sit multiplex modus prudentiæ in brutis, Christus voluit, quòd Apostoli imitarentur serpentis prudentiam. Est enim prudentia eius nolle audire incantatorem, quia timet, quòd verba illius sibi mala sint. Psalm.57. sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium, nec venefici incantantis sapienter, ita Apostoli debebant esse prudentes, vt audire nollent eloquia mala, quæ corrumpunt bonos mores prima Corinthiorum decimoquinto, suadendo eis cessare a prædicatione H verbi Christi promittendo bona temporalia: nihil enim istorum audiendum erat,quia talia verba incantant mentem.

Secundo fuit, quia serpens totum corpus exponit, vt caput custodiat, in quo vita est, & nos pro Christo, qui est caput nostrum prima Corinthiorum, 12.& ad Ephes. quarto, debemus omnia exponere, sic dicit Heronymus,astutia serpentis ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo vita est protigit, ita & nos toto periculo corporis caput nostrum, qui Christus est custodiamus, idest, fidem Christi integram, & incorruptam seruare studeamus.

I Tertio propter similitudinem in exuendo pellem quod omni prædicatori conuenit, sic dicit Rabanus solet serpens eligere strictas rimas per quas transiens veterem pellem exuat, similiter prędicator transiens per angustam viam veterem hominem omnino deponat iuxta Psalm. decimumsextum,propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras.

Quarto, vt discipuli Christi econtra facerent quam serpens fecerat, vt sicut per prudentiam serpentis homo deceptus est, Genesis tertio, ita per prudentiam istorum homo liberaretur, sic dicit Remigius pulchre Dominus prædicatores serpentis prudentiam monet habere, quia primus homo per serpentem deceptus est, ac si dice-K ret, quia hostis callidus fuit ad decipiendum, vos prudentes sitis ad liberandum, ille laudauit lignum, vos laudate crucis virtutem. Primum tamen est magis literale, quia sicut serpens cauet hominem nolendo audire, ita Apostoli hominum blanditias, & insidias cauere debebant, quod patet, quia postquam Christus dixit estote prudentes, sicut serpentes subdit, cauete autem ab hominibus, quasi prudentia eorum in hoc esse deberet, quòd ab hominibus cauerent.

Quare

Quare dicitur Apostolis, ꝙ essent simplices, sicut columbæ, & quæ simplicitas sit illa, quæ iubetur Apostolis, & eius successoribus. Et ꝙ prudentia tunc non est, sed astutia cum ea ad malum vtimur. Simplicitas autem sine prudentia facile decipitur, Quæst. XCVI.

QVAERETVR quare dicitur simplices, sicut columbę. Dicendum, ꝙ simplicitas solet accipi pro ignorãtia, vel rusticitate, & ita homines inscios simplices vocamus: isto modo nõ potest accipi hic. Primo, quia esse inscium malũ est, & nemo alteri hoc suaderet. Secundo, quia non conuenit, nam Christus dixerat eis, ꝙ essent prudentes, sicut serpentes, & non tamen stat, sic simplicẽ esse, & prudentem. Tertio, quia si vellet de simplicitate .i. ignorantia dicere non dixisset simplices, sicut columbæ, quia per hoc innuitur, ꝙ inter, bruta maximum gradum simplicitatis tenẽt columbę, sed non est verum intelligendo de insipientia, quia tũc compararet eos asino, qui est aliàs insipiens, vel inter aues compararet eos struthioni, qui nescit nutrire pullos suos, vt dicit Iob. 39. quia Deus priuauit eum sapientia, columbę autem nõ sunt rusticiores alij brutis, quia nihil omittunt de eo, quod pertinet ad solicitam conseruationem suam, ideo non intelligitur de hac simplicitate.

Aliter põt intelligi proprie simplicitas, i. sine dolo, quia simplex dicitur sine plica, idest non ambulans duplici corde, ita vt vnum foris ostendat, & aliud mẽte gerat, isti enim sunt dolosi, simplices autem sunt, qui quantumcunque sint prudentes non dissimulant, nec decipiunt, sed quod mente gerunt hoc verbo, & gestu exprimunt, tales enim debebant esse Apostoli, vt neminem decipere vellent, & dicitur, sicut columbę, quia nullum dolum habent, & quoniam, qui prudentes sunt, idest habentes astutiam solent plerumque, vti illa ad malum, vt alijs noceant, & tunc vocatur astutia, & non prudentia, si autem vtantur ea ad bonum, vocatur prudentia 6. Ethico. c. 16. vt ergo Apostoli habentes prudentiam, idest astutiam non vterentur ea ad malum dixit, & simplices, sicut columbę. Et fuit necesse hoc dici, quia cũ dixisset estote prudentes, sicut serpentes, & serpens non solum mala caueat, sed etiam mala inferat, putarent Apostoli, ꝙ ita liceret eis, scilicet inferre mala persecutoribus, ideo tunc dicitur, & simplices, sicut columbę, quia columba felle caret a quo ira est, sed vindictam velle, & mala inferre pertinet ad iram, qui igitur felle caret malum non infert, & isti sunt sine dolo, quia dolosi foris blandiuntur, & interius desiderant mortem. Ecclesiastici. 12. in oculis suis lachrymatur inimicus, & si inuenerit tempus nõ saciabitur sanguine, in labijs suis indulcat, & in corde suo insidiatur, vt subuertat te in foueam, dixit autem Christus hoc, quia Apostoli erant adhuc viri imperfecti, & vellent nocere persecutoribus suis cum etiam non benefacientibus interdum nocere voluerunt, sicut Lucę 9. quando Iacobus, & Ioannes petere voluerunt ignem de cœlo super Samaritanos, quia non dederunt eis cibos, Christus autem omnia tolerãda docebat Luc. 22. in patientia vestra possidebitis animas vestras, ideo innuit, quòd nulli malum inferrent, & hoc erat, quòd essent simplices, sicut columbę: vtrunque tamen fuit necessarium, quia nec simplicitas columbę per se sine serpentis prudentia sufficiebat, nec prudentia serpentis, siue columbę simplicitate proficeret, quia vnũ malum faceret, & alterum malum non caueret, sic dicit Remigius, ideo dominus hęc duo sociauit, quia simplicitas absque prudentia facile decipi potest, &

A prudentia periculosa est, nisi simplicitate temperetur alicui nocendo, sic etiam dicit Hierony. vt per prudentiam deuitent insidias, & per simplicitatem non faciant malum. *Et ad reges.* Hic ostenditur tribulatio inferenda Apostolis a principibus gentilibus.

Et ad præsides, & ad reges ducemini. Scilicet non solum in Synagogis, & concilijs Iudæorum flagellandi erãt Apostoli, sed etiam ad reges ducendi erant, & isti erãt gentiles, quia Iudęi nullum regem habebant. Pręsides autem sunt principes prouinciarum a pręsidendo dicti, & isti constituebantur a Romanis in diuersis prouincijs, vt illas regerent, coram quibus Apostoli sępe ducti sunt, & ab eis ad mortem damnati.

Propter me. Scilicet, quia fidem Christi prædicabãt, B nam nulla delicta committebant contra legem, aut societatem humanam, propter quæ punirentur, sed solum, quia Christum prædicabant.

In testimonium illis. Idest Iudęis. *Et gentibus.* Scilicet coram quibus ducemini, nisi ꝙ ducamini ad reges, & præsides erit in testimonium contra Iudæos, & gentiles, quod predicaueritis, & non crediderint.

Cum autem tradent vos. Hic confortat eos promittens illis assistentiam suam, quando ducentur ad confessionem nominis sui coram regibus, scilicet cum tradent vos, idest vinctos catenis deducent coram iudicibus. *Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini.* Scilicet interrogabunt vos de diuersis, & tamen non timeatis, quia ego dabo vobis responsum ad omnia C etiam vobis nihil cogitantibus de responsione.

Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Idest in illa hora qua ducemini, & interrogabimini, dabitur vobis responsum a Deo.

Non enim vos estis, qui loquimini. Hoc dicit ad tollendum metum Apostolorum, quia ipsi cum essent viri simplices dicerent quomodo nos poterimus loqui ad omnia de quibus interrogabimur? Christus autem dicit non estis vos, qui loquimini, idest non timeatis, ꝙ non loquemini vos, sed alius pro vobis.

Sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Idest Deus loquitur per vos, qui est pater vester supra 5. & 6. c.

Quare Christus concessit Apostolis istud priuilegium, scili- D *cet quod possent respondere absque cogitare. Quæst. XCVII.*

QVAERETVR quare Christus concessit Apostolis istud priuilegium, ꝙ non cogitantibus eis responsio occurreret sibi ad omnia. Dicendum, quòd fuit hoc. Primo propter timorem tollendum, quia Apostoli sciebant se esse viros imperitos, & quando ducerentur coram regibus, & præsidibus quæreretur ab eis de doctrina ipsorum, & multa contra ipsos dicerentur, ad quæ ipsi nescirent respondere, & ob hoc non auderent se exponere martyrio, vt ergo auferretur eis iste timor dixit Christus, ꝙ nihil cogitarent, quia ipse daret eis E responsum ad omnia.

Secundo propter necessitatem imperitię eorum, erant enim rudes, & multa ab eis quęrenda erant, nam interdum ꝑ prophetiam arguebatur contra eos ad fallendum ipsos, sicut dicitur ad Colossen. 2. nemo vos seducat per prophetiam, & inanem sapientiam, quæ est secundum elementa huius mundi, & quia si relinquerentur Apostoli sibijpsis errarent nesciendo respondere in multis, & sic vilesceret prædicatio nominis Christi, quia non videretur a Deo sed conficta ab hominibus rusticanis, & ideo dissolueretur, cum ergo Christus simplices elegerit oportuit, quòd eis, sic prouideret infundendo quid dicerent.

Tertio erat ad oſtenſionem diuinę virtutis, nam quantumcunque aliquis ſit peritus interdum errat reſpondendo, quia nemo eſt, qui omnia nouerit, & etiam ea quæ habitualiter ſcimus, non occurrunt nobis ſemper actualiter, maxime quando timor vrget, vt ergo excellentia fidei appareret decuit, ꝙ in confeſſione fidei deductis Apoſtolis ante reges, & præſides, Deus actualiter infunderet eis, quid reſponderēt, ita vt omnes admirarentur.

Ad quid ſe extendebat hoc priuilegium, ſcilicet vt poſſent reſpondere abſque cogitare. Quæſt. XCVIII.

QVAERETVR ad quid ſe extendebat iſtud priuilegium.

Aliqui dicunt quòd Apoſtolis non vetabatur prouidere ſibi reſponſionem ſi haberent tempus cogitandi quid reſponderent, ſed ſolum aufertur eis turbatio, ſcilicet ꝙ ſi tempus non habuerint nō turbentur propter hoc, quia ipſe dabit illis quid reſpondeāt, ſic tenet Nicolaus.

Sed videtur dicendum, quòd non ſolum prohibetur eis ne turbentur, ſed etiam vetatur cogitare quid reſpondeant, & hoc patet. Primo, quia dicitur nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, ſi tamen Chriſtus innueret, quòd quando non haberent tempus ipſi ad reſpondendum prouideret, diceret ſolum cum tradent vos dabitur vobis quid loquamini, & tamen dixit cum tradent vos nolite cogitare, & etiam dabitur vobis quid loquamini, ergo nō licebat eis cogitare quid reſponderent.

Secundo patet, quia tunc nihil ſignificaretur, niſi ꝙ Apoſtoli humanitus facerent, quod poſſent, & ꝙ in quibus non poſſent dominus prouideret eis, & cū non eſſet ſpeciale de aliquo caſu, quia Deus prouidebat Apoſtolis in omnibus, quæ ipſi facere non poterant, cum ille impoſuiſſet eis opus iſtud propter ſe faciendum, & tamen Chriſtus locutus eſt hoc ſpecialiter, quando traderentur coram regibus, & præſidibus vbi erat maius periculum, & maior turbatio, ergo oportet, quòd eſſet hic aliquid ſpeciale, ſ. ꝙ non ſolum prouideret eis in neceſſarijs, ſed etiam abſolueret eos ab onere cogitandi.

Tertio patet, quia ſi Apoſtoli relinquerentur iudicio ſuo, vt cogitarent, & ꝙ Deus ſuppleret, quando eis non occurreret locus cogitandi, redderentur valde ſoliciti ad cogitandum quid reſponderent, & per hoc eſſent minus audaces in confeſſione fidei, quod erat inconueniens, ideo debuit auferre eis hanc ſolicitudinem, vt nihil cogitarent quid deberent reſpondere.

Qui erant iſti reges, & præſides ad quos Apoſtoli ducebantur, & a quibus ducebantur. Quæſt. XCIX.

QVAERETVR qui erant iſti reges, & pręſides ad quos ducebantur Apoſtoli, & a quibus ducebantur ad illos.

Dicendum, ꝙ poteſt intelligi, ꝙ eſſent reges, & pręſides gentilium, quia Apoſtoli prædicauerunt inter gentiles, & ibi ad præſides, & reges ducebantur. Aliter poteſt intelligi, ꝙ erant reges, & pręſides gentiles, & tamen erant pręſides Iudæorum, & a Iudæis adducebantur ad illos, & hoc magis conuenit literę, quia ſupra dicebatur in Synagogis ſuis flagellabunt vos, quod de Iudæis intelligitur, & ſequitur, & ad præſides, & ad reges ducemini, ſcilicet poſtquam flagellabunt vos in Synagogis ſuis adducent vos ad reges, & pręſides, vt ab eis condemnemini ad

F mortem, & hoc verum eſt, quia Iudæi non habebant poteſtatem occidendi quemq̄, erāt enim ſub poteſtate Romanorum tempore Chriſti, & præſides, & iudices erant a Romanis conſtituti inter Iudęos, & ad illos ducebantur Apoſtoli, & quia licebat Iudæis homines verberare citra mutilationem, & mortē, flagellabant eos prius, & poſtea adducebāt ad reges, & pręſides, & ſic dicitur hic in Synagogis ſuis flagellabunt vos, & ad præſides, & ad reges ducemini, ſ. poſtquam non habuerint quid faciant vobis, quia nihil vltra poſſunt, ducent vos ad reges, & præſides, vt occidamini ab illis, iſtud enim obſeruauerunt Iudæi: nam Apoſtolos in concilijs ſuis flagellauerunt, Actu. 5. deinde ducebant ad pręſides, nam & ipſum Chriſtum,
G ſic duxerunt, quia prius ipſi Chriſtum inter ſe illuſerunt, deinde duxerunt ad Pilatum præſidem Romanorum, Ioan. 18. & ipſe dixit illis ſecundum legem veſtram iudicate eum, qui dixerunt nobis non licet occidere quemquam. Ioan. 18, Pilatus autē pręſes hoc poterat, ſicut ipſe dixit Chriſto, neſcis, quia poteſtatē habeo crucifigere te, & poteſtatem habeo dimittere te e.c. ad reges ēt ducebantur, quia Chriſtus ductus eſt ad Herodem regem. Luc. 23. ſed ipſe remiſit eum Pilato, de Apoſtolis idem fiebat, quia coram Herode adducebantur, qui rex erat nomine Romanorum, ipſe enim, vt placeret Iudæis occidit Iacobum fratrem Ioannis, & tenuit Petrum, vt illum occideret. Actu.
H 12. & ſic ad petitionē Iudæorum faciebat hoc Herodes, cū dicatur ibi vidit, ꝙ placeret Iudęis. Item patet, quia dr̄ hic teſtimoniū illis, & gentibus, & tn̄ ſi iſti reges, & præſides eſſent gentiles, & in terra gentilium duci Apoſtolos coram eis erat in teſtimonium gentilibus, ſed non Iudæis, ergo oportet intelligi, ꝙ Iudæi pręſentabāt Apoſtolos pręſidibus, & regibus gentilibus, & ſic erat iſta p̄ſentatio in teſtimoniū vtriuſque.

Quomodo dicitur ad reges ducemini in teſtimonium, quid erat teſtimonium iſtud. Quæſt. C.

QVAERETVR quomodo dicitur hic ad reges ducemini in teſtimonium, quid erat teſtimonium hoc. Dicendum, ꝙ poteſt intelligi vno modo
I in teſtimonium, ſcilicet mei, quia per hoc, quòd ducebantur Apoſtoli ad reges, & pręſides confitebātur coram eis fidem Chriſti, & iſtud erat firmum teſtimonium, quia non ſolum ore confitebantur, ſed magis opere, cum profeſſione iſta non dubitarent mortem ſubire, & ſic apparebat, quia aliàs non tolerarent mortē pro defenſione eorum, ēt quia cum confitebantur Chriſtum ante reges, & pręſides, & pro hoc torquebantur faciebant miracula, quę ēt in teſtimonium erant fidei Chriſti. Secundo intelligitur, ꝙ erāt in teſtimonium, ſ. damnationis eorū iuſtę, quia iſti, q Apoſtolos occidebant mali erant, nec proderat eis prędicatio Apoſtolorum, erat tn̄ in teſtimonium cōtra eos, vt in die iudicij non haberent excuſationem
K infidelitatis, quaſi non audiſſent verbum, cum prædicatione fidei ipſi Apoſtolos occiderint, & ſic eſt in teſtimonium illis, ideſt contra illos, ſic dicitur Marc. 6. & Luc. 9. de ciuitatibus, quæ excluderent Apoſtolos, quòd excuterent puluerem pedum ſuper eos in teſtimonium illis, ideſt in teſtimonium ſuę condemnationis, nam qui expellebant eos condemnandi erant, ſic dicitur ſupra in litera tolerabilius erit terræ Sodomorum, quam ciuitati illi, ſic dicit Chryſoſto. in teſtimonium illis, ſcilicet quòd perſequendo mortē eis intulerunt, & videndo nō ſunt imitati, mors quippe ſanctorum bonis eſt in adiutorium, malis in teſtimonium, vt inde peruerſi ſine excuſatione pereant, vnde electi exemplum capiunt, vt viuant.

Tertio

Tertio accipitur in testimonium, idest vt testimonium ferant contra vos, scilicet Iudęi ducent vos ante reges, & præsides, vt ipsi testificentur cõtra vos, quòd sitis morte digni, sic enim cõtra Christum fecerunt. Ioan. 18. nam quæsiuit Pilatus, quam accusationem fertis contra hominem hunc? qui dixerunt si nõ esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum, & tunc intelligitur in testimonium illis, idest regibus, vel pręsidibus, & gentibus, idest alijs gentibus, quæ hoc videbant.

An discipuli priusquam prædicarent cogitarent quid dicturi essent. Et quod ista litera solum intelligatur, quando ducerentur ad principes, quorum conspectus, & timor etiam sapientes reddit mutos.
Quæst. CI.

QVAERETVR de hoc priuilegio, scilicet quòd Apostoli nihil cogitarent, an extenderetur ad omnia opera eorum, & maxime ad pręd̄icationem, vel si debebant cogitare quid prædicarent.

Dicendum, quòd Apostoli, ea quæ prædicabant ceperunt partim per doctrinam, & partim per infusionem habitualem, & partim per actualẽ illustrationem, qñ prædicabant. De primo patet, quia Apostoli fuerunt semper cum Christo videntes omnia gesta eius, & audientes quotidie doctrinam ipsius, & sic per istam eruditionem humanam scire poterãt quid pręd̄icarent, sic Petrus dixit Actu. 1. oportet ex his viris, qui nobiscum congregati sunt in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos dominus Iesus incipiens a baptismate Ioannis vsque in diem qua assumptus est testem resurrectionis eius nobiscum fieri vnum ex istis, & sic alij discipuli Apostolorum ab eis didicerũt euangelium, quod prædicauerunt, & ipsi etiam euangelistę humana doctrina euangelium acceperunt, scilicet Marcus, & Lucas, sic dixit. Lucas de seipso Luc. 1. sicut tradiderunt nobis, quæ ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, vnde vocatur Lucas discipulus Apostolorum, vt dicit Hierony. in prologo super Lucam. De secundo patet, quia in die Pentecostes Spiritus Sanctus infudit Apostolis omnẽ scientiam necessariam ad prædicationem fidei, & defensionem eius, & fuit ista infusio habitualis, sicut manent in nobis habitus sciẽtifici, quia certum est, quòd non semper mansit Spiritus Sanctus actualiter eis infundẽs, quia non poterat semper durare, ideo necesse erat, quòd ex illa infusione nihil eis manserit, vel habitualiter manserit, de hoc patet, quia sic Paulo data est sapientia prædicandi per reuelationem ad Gala. 1. notum vobis facio, quòd euangelium, quod euangelizatum est à me, non est secundum hominem, nec enim ab homine accepi illud, nec didici, sed per reuelationem Iesu Christi, & ista reuelatio non fiebat semper, sed facta est aliquando, vt ipse innuit, per quã totum euangelium, idest quidquid prædicare debebat, simul sibi reuelatum est.

De tertio patet, quia interdum Apostoli habebant actualem reuelationem, quando prædicabant, quia dicebant multa, quæ non disposuerant dicere, & pro illis non sufficiebat reuelatio habitualis, quia licet aliquid sciamus habitualiter ad hoc, ꝙ illud ordinate dicamus, oportet quòd prius cogitemus qualiter dicamus, & quid dicamus, & quo ordine, & tamen interdum accidebat Apostolis prædicantibus, & colloquentibus varia dicere, quæ prius non proposuerant dicere, ideo in talibus saltem esset actualis illustratio Spiritus Sancti de eis, quæ dicerent. Si tamen quis vult, quòd notitia habitualis in eis impressa sufficeret ad omnia hęc, quia erat amplissima, & erat multum

A expressa, sicut est de rebus illis in quibus propter quotidianum vsum sumus multum habituati, non est multum insistendum. Secus autem erat de tempore quo ducebantur ante reges, & pręsides, quia tunc actualiter reuelabatur eis quid responderent, in prædicatione autem non erat semper hoc, vnde ista litera solum intelligitur, quando ducebantur ante iudices. Quod patet, quia dicitur cum autem tradent vos nolite cogitare, etiam quia dr̄, dabitur enim vobis in illa hora, & sic specialiter loquitur de tẽpore quo ducebant̃ ante iudices, & non de pręd̄icatione. Quòd autem prædicando, vel aliàs colloquẽdo reuelaretur eis actualiter, quod dicerent, non habetur ex hoc lo-

B co, licet concedendum sit, ꝙ aliquando reuelaretur.

Ratio diuersitatis est. Primo, quia prædicationem poterant Apostoli facere sine aliqua speciali reuelatione, scilicet ex doctrina, quam habuerant a Christo, & ex infusione habituali, quæ fuit die Pentecostes, quia id quod erat prædicandum erat aliquid determinatum, secus autem, quando ducerentur ante pręsides, quia quęrerentur ab eis varia, sicut vellent præsides, & ad hoc nulla certa notitia prius data sufficeret, sed oportebat esse actualem reuelationem.

Secundo propter imprœmeditationem, quia ad prædicandum cum prædicarent, quando vellent poterant prius cogitare quid dicerent; sed non, quando interrogandi essent, quia interrogati illico responde-

C re debebant, & sic non poterant a seipsis habere quid recte in promptum dicerent.

Tertio, & principaliter propter timorem, quia timor turbat, & etiam sapientem reddit sępe mutum, vel imperite loquentem, ideo oportuit, ꝙ Spiritus Sanctus tunc actualiter illustraret eos, vt recte respõderent, ideo non fuit aliquid in quo Christus tam expresse promitteret Apostolis assistentiam suam, sicut quando ducerentur ante præsides, quia tunc erat maximum periculum, adiuuabantur in duobus, scilicet quia recte respondebant, & quia audaciores fiebant, cum ipsi scirent, ꝙ Deus loquebatur eis.

D *An Deus reuelet nobis quid prædicaturi sumus, sicut Apostolis faciebat, & an reuelet nobis quid dicturi sumus cum pro ipso ante reges ducimur. Et ꝙ contemporanei Apostolorum, qui fidem prædicauerunt, non habuerunt scientiam ex reuelatione, sed ex doctrina, & studio.* *Quæst. CII.*

QVAERETVR an istud solis Apostolis concessum est, vel etiam nobis.

Dicendum, ꝙ Deus in duobus reuelabat Apostolis quid dicerent, scilicet quando fidem confitebantur ante pręsides, & tunc semper reuelabatur eis aliquid actualiter, & in pręd̄icatione, & tunc semꝑ reuelabatur aliquid actualiter, vel sufficiebat reuelatio semel facta. De nobis dicendum quantum ad prædicationem, ꝙ nõ assistit nobis Deus taliter, ita ꝙ reuelet nobis quid prædicemus, sed vult, quòd studio sacræ

E Scripturę, & doctrina peritorum discamus, quod prædicemus, & sic fuit in discipulis Apostolorum, quia Paulus hortatus est Timotheum euangelizare, scilicet fac opus Euangelistę, & ad hoc admonuit, ꝙ se exercitaret in studio sacræ Scripturę secũda ad Timotheum 3. dicens, quòd Scriptura Sacra est vtilis homini ad eum erudiendum, ergo non habebat Timotheus per reuelationem quid prædicaret cũ oporteret eum studere, Apostoli autem per reuelationem acceperunt, sicut dicit Paulus ad Gala. primo euangelium, nunquam accepi ab homine, nec didici illud, sed per reuelationem Iesu Christi, ex quo apparet, quod illa reuelatio solis Apostolis est, & eis qui cum illis fuerunt die Pentecostes facta est, cũ su-

per omnes descenderit Spiritus Sanctus,& erant qua-
si centum,& viginti. Act.1.& 2.cæteri etiam contem
poranei eorum, qui fidem prædicauerunt non habue
runt hoc ex reuelatione,sed ex doctrina,& studio.Rō
huius fuit primo, quia Apostoli fuerunt primi prin-
cipes ecclesiæ, & fuit conueniens in eis esse istam ex-
cellentiam.

Secundo propter certitudinem,quia ea quæ a Deo
reuelantur sunt certiora, quam quæ homines per do-
ctrinam acquirunt, & quia Apostoli erant principia
oportebat eos esse firmiores in doctrina,ita vt impos-
sibile esset eos errare, quod non fieret si ab aliis addi-
scerent,vel si solo studio inniterētur,ideo p̄reuelatio
nem fuit tota eorum cogitatio,vt per hoc certi cēnt,
ꝙ errare non possent, vel decipi, sicut sæpe decipiunt
qui solo studio aliquid agunt.

Tertio,& præcipue propter necessitatem,qa Chri-
stus accepit istos prędicatores viros simplices,qui ni-
hil scirent vbi ipse eos doceret, ideo docuit illustran-
do corda eorum, in nobis autem non est sic, quia
nemini ponitur ex necessitate officium prædicatio-
nis,ꝙ autem quis ingerat se ad prædicandum, nisi pe
ritus sit culpa est,ideo non est necesse, ꝙ nobis fiat re-
uelatio,quia possumus addiscere, & qui docti fuerint
poterunt prædicare, Apostolis autem incumbebat
necessitas prædicandi. 1.Cor.9. si euangelizauero nō
est mihi gloria,necessitas enim mihi incūbit, væ mi-
hi est si non euangelizauero, cum ergo Christus eis
prædicare iuberet oportebat, ꝙ eos per reuelationē
perficeret,vel imperitos, & idiotas prędicatores habe
ret,quod in nobis non est,cum nulli sit necessitas prę
dicandi,nisi cui ecclesia iniunxerit expresse,vel ex of-
ficio imposito, quę non imponit hoc, vel non impo-
nere debet, nisi viris peritis qui sine reuelatione ali-
qua prædicare possunt.

Quarto, quia etiam si Apostoli, vellent addiscere
non habebant a quo, namquando erant cum Chri-
sto ipse docebat eos,Christo autem sublato de medio
non fuit a quo addiscerent, ideo oportuit,ꝙ per infu-
sionem omnia haberent,sic Christus dixit Ioā.16. cū
venerit spūs veritatis docebit vos oēm veritatem, ex
quo apparet,ꝙ illustratio interior non fuit in Aposto
lis,nisi ex necessitate.s.quia non poterant aliter scire,
nec aliunde habere quid prædicarent, nos aūt possu-
mus hęc sufficienter hr̄e per doctrinam,ideo non est
nobis necessaria reuelatio.

Quinto fuit, quia Christus voluit assumere Apo-
stolos viros rudes,& imperitos,vt appareret toti secu
lo,ꝙ doctrina Christi non introducebatur per virtu-
tem sapientię, & eloquentię, sed per diuinam pote-
statem.1.Cor.1. quæ stulta sunt mundi elegit Deus,
vt confundat sapientes, si autem Apostoli addiscerēt
ab aliquo,vel per studium librorum prędicarent, pu-
taretur hoc esse opus humanum, & sic non esset ali-
qua admiratio,nunc vero cum ipsi essent viri sine lite
ris,& non addiscerent mirabatur orbis quomodo di-
cerent talia,& tam constantes essent, sic dicitur Act.
4.videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto,
ꝙ homines essent sine literis, & idiotæ admirabātur,
ideo sine humana doctrina, & studio debuerunt per
reuelationem instrui:de nobis secus est,quia fides nō
est nunc introducenda de nouo ad hoc, ꝙ oporteat
apparere talem excellētiam in prędicatoribus, de qua
orbis admiretur,sicut etiam nunc prædicatores mira
cula non faciunt ex eadem causa, vt ostensum est,su-
pra q.21.& ideo regulariter nulli prædicatori reuelā-
tur nunc,quæ prędicat,sed quilibet debet humanitus
se pręparare quantum potest, & tunc Deus dirigit lin
guam illius, sic dicitur Prouerb. 16. hominis est ani-
mum præparare,& domini gubernare linguā, quod

F tamen Deus interdum aliquem specialiter illustret
sapientiam infundendo non est omnino negādum,
quia nō est abbreuiata manus eius,vt facere nequeat,
sed nunc non est ita necessarium,sicut in illis diebus,
ideo non fit regulariter. De reuelatione autem, quę
fiebat Apostolis ante pręsides dicendum, quòd illis
solis facta est expresse, nec exprimuntur ista verba ad
nos ex tenore ipsorum,& tamen,quia eadem est cau-
sa nobis cum illis si ducimur ad confessionem fidei
ante præsides,nō est dubium quin si bono animo ea-
mus propter honorem Christi ipse nobis reuelet, qd
respondeamus, & quilibet in tali casu hoc confidere
debet,aliàs modice fidei esset, nec adhuc idoneus es-
set ad tolerandum martyrium pro Christo, cum de
eo tam parum confideret,differt tamen inter nos, &
G Apostolos,quia illis non solum promissa est Dei assi-
stentia ad respondendum pro illis, sed etiam vetitū
fuit eis cogitare quid responderent,& ideo erat illici-
tum eis cogitare,quomodo responderent, quia age-
rent contra pręceptum, nobis autem si ducamur pro
Christi confessione ante pręsides licitum est pręuide
re quid respondeamus, quia licet solis Apostolis hoc
fuit dictum in multis aliis inuentum est, & generali-
ter in omnibus martyribus,quibus Deus dabat mira-
biles responsiones, sic patet de Stephano Actu. sexto
capitulo cum disputaret contra Iudæos, nam dicitur
ꝙ non poterant respondere spiritui, qui loquebatur,
scilicet per Stephanum, ipse tamen non erat Apo-
stolus,& ideo etiam hoc nobis fiet si bono animo ad
H confessionem nominis Christi instante tribulatione
accedamus, quia ipse nunquam deest in necessarijs,
& tamen confitentes fidem fortè nescirent respon-
dere ad omnes cauillationes, quæ sibi fierent propter
imperitiam,vel turbationem. Ideo dicendum sine du
dio, quòd Christus in talibus reuelaret quidquid re-
spondendum esset, quod satis apparet ex gestis om-
nium Martyrum, qui ita in omnibus mirabiliter re-
spondebant.

Quomodo dicitur, quod non cogitarent Apostoli, & prima Pe-
tri dicitur, quod parati essent ad satisfaciendum omni
poscenti de spe, & fide, quæ in nobis est. Idque
I *distinguitur secundum trium temporum*
opportunitatem in Apostolis.
Quæst. CIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ non co
gitarent Apostoli, quomodo responderent, cū
dicatur. 1.Pet.3.parati semper ad satisfactionem om-
ni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est fide,
& spe,nam ibi innuitur,ꝙ deberent esse attenti,& co
gitantes, quomodo responderent ad omnia quæsita
de fide,& spe.

Dici potest vno modo, ꝙ hoc non dicitur de Apo-
stolis,sed de aliis, quia Petrus non scribebat ibi Apo-
stolis,nec docebat eos, sed aduenis dispersionis pon-
K ti,& Galatiæ. 1.Pet.1.nam Apostolos nemo docebat,
& de illis verum est,ꝙ per studium, & per doctrinam
debebant ad hoc esse parati, sicut Paulus admonet
Timotheum instare lectioni sacrę scripturę, vt sic
possit facere opus Euangelistæ, idest bene prædicare.
1.Timoth.4.

Secundo potest dici,ꝙ non innuitur ex hoc, quòd
Apostoli deberent cogitare, aut studere, sed solū,ꝙ ñ
quis quæreret ab eis de fide, & spe, ꝙ responderent ei
prompte etiam si ad hoc non studerent,& tamen ma
gis intelligitur,vt dictum est supra.

Tertio potest intelligi, ꝙ Apostoli in confessione
fidei ante præsides, nihil debebant cogitare, & ta-
men,quando loquerentur fidelibus,vel aliis non præ-
quen-

quentibus eos cogitare debebant quid loquerentur, quia tunc non fiebat eis reuelatio cum non esset necessaria, sic dicit Chryso. cum autem hic dicat ne soliciti sitis quid loquamini, alibi dicitur parati semper ad satisfactionem &c. & respondet cum enim in medio amicorum certamen erit, iubemur esse soliciti, cum autem est iudicium terribile, & plebes insanientes, & timor vndique, auxilium a Christo prębetur, vt confidenter loquantur, & non obstupescant.

Pro quo sciendum, quòd in Apostolis distinguebantur tria tempora. Vnum erat, quando conuersabantur cum infidelibus in eis, in quibus necesse erat conuersari. Aliud erat, quando prædicabant, & respōdebant quęrentibus de dubijs circa fidem. Tertium erat, quando ducebantur ante pręsides ad confessionem nominis Christi. De primo dicendum, quòd tenebantur cogitare solicite qualiter prudenter conuersarentur, quia Christus dixit estote prudentes, sicut serpentes, & cauete ab hominibus. Circa secundum tenebantur cogitare qualiter respōderēt licet ista erat eis parua cogitatio, quia infusa erat sibi notitia omniū pertinentium ad fidem. Ioan. 16, cum venerit spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem. In tertio nō debebant aliquid cogitare, sed potius erat sibi vetitū, quia Deus tunc actualiter reuelabat quid dicerent.

Quomodo est verum; quòd Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis. Et quòd spiritus potest loqui in animali tripliciter. Et ad quid sit locutio,

Quæst. CIIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, sed spiritus patris vestri, q loquitur in vobis, quomodo est verū, ꝙ Spiritus Sanctus loqueretur in Apostolis.

Dicendum, quòd Spiritus potest loqui in aliquo animali tripliciter. Vno modo, quia illud aliàs nō potest loqui, & spiritus ibi loquitur. Secundo modo, quando aliàs potest loqui, & spiritus loquitur in eo nolente. Tertio modo, quando aliàs loqui potest, sed nescit loqui talia spiritus in eo loquitur. De primo patet, vt in serpente, qui loqui non potest, & tamen per illum diabolus locutus est Euæ. Gen. 3. & per asinam Angelus locutus est Numeri 22. & tunc non dicuntur illa animalia loqui; quia nec loqui possunt, nec sciunt quid dicant, sed spiritus per ea loquitur. De secundo patet, vt in arreptitijs quorum linguas dæmō mouet eis nolentibus, & tunc licet illi aliàs loqui possent, & scirent, quia tamen ipsi non faciunt hoc, sed magis patiuntur, non dicuntur ipsa loqui, sed dæmones per eos, sic dicitur supra 8. ꝙ dæmones rogabant Christum mitte nos in gregem, constat tamen, quòd ibi per arreptitios loquebantur. De tertio patet in propheris, quia ipsi loqui sciunt, sed quando Deus per eos loquitur, talia dicunt, quę aliàs dicere nescirent, non tamen est intelligendum, quod ipsi non intelligant ea, sicut Montanus, & alij hęretici dixerunt quos arguit Hieronymus in prologo super Abacuc, nam necesse est, ꝙ propheta intelligat, quæ videt, & quæ loquitur Dan. 10. intelligentia opus est in visione, & etiam non est putandum, quòd inuiti loquantur, sicut arreptitij, quia non mouet Deus linguam eorum renitentibus eis, sed ipsi loquuntur, quando volunt, & est in potestate eorum tacere, quando voluerint, & ob hoc; quando Deus loquitur per aliquē melius dicitur ipse loqui, quam Deus, ratio est, quia ille dicitur loqui, qui locutionem format, & quia locutio est ad exprimendum verbum mentale per vocale, ille qui mentaliter concipit, & mouet organa ad expressionem illius conceptus dicitur loqui, & quia

A in arreptitijs dæmones concipiunt, & mouent organa, & non ipsi, dicuntur loqui dæmones, & non arreptitij, secus autem de prophetis, quia Deus non mouet organa eorum, sed solum illustrat mentem eorū, vt intelligant aliquid, quod non poterant aliàs intelligere, & innuit eis, ꝙ hoc debeant annunciare alijs, & tunc ipsi formant verbum mentale de hoc, quod reuelatum est eis, & illud volunt exprimere in vocem, sicut eis placet, & ideo ipsi dicuntur loqui, & Deus dicitur eis dare quid loquantur. Actu. 2. scilicet loquebantur varijs linguis prout Spiritus Sāctus dabat eloqui illis.

Sed obijcietur, ꝙ non loquebantur ipsi, quia dicitur hic, non estis vos, qui loquimini, sed spiritus patris
B vestri, qui loquitur in vobis.

Dicendum, ꝙ dicebantur ipsi non loqui, idest non loqui a semetipsis, sed id quod Spiritus Sanctus dabat illis, sic dicitur Ioan. 11. de Caypha hoc a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex prophetauit, & ita quia Deus dabat Apostolis quid loquerentur dicebatur ipse loqui, & non illi, quod patet, quia Luc. 21. vbi ponitur eadem sententia dicitur nolite præmeditari quomodo respondeatis, ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Apostoli ergo proprie loquebantur, sed Deus loquebatur in illis, sicut hic dicitur, spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis, non quidem formādo verba, & mouendo organa, sed dictando in anima
C quid loqui possent. *Tradet autem.* Hic ostenditur magnitudo tribulationis futurę Apostolis, inquantum passuri erant ab amicis, & parentibus, & dicitur.

Tradet autem frater fratrem in mortem. Idest accusabit eum ad mortem ante pręsides, ꝙ Christianus sit.

Et pater filium. Ista erat durissima persecutio, quia pater, qui maxime diligit filium, accusabat eum ad mortem, sicut beatum Crisantū accusauit pater eius Polemius, & interdum ipsi patres occidebant filios, sicut Beatę Christinę occidit ipsam, & ita de alijs.

Et insurgent filij in parentes. Istud erat maxime cōtra debitum naturę, quia filij tenentur patribus, ita vt nūquam possint sufficienter retribuere 8. Ethico. c. vltimo, & tamen hic accusabant eos ad mortem.

D *Et morte eos afficient.* Idest occidēt ipsos, vel ad mortem accusabunt, sicut Luciam consortem Geminiani accusauit filius ejus ad mortem, quòd Christiana esset.

Et eritis odio omnibus hominibus. In omni enim regione fuerunt Christiani a principio odiosi, & ideo fuit difficile introducere fidem Christi.

Propter nomen meum. Idest pro confessione nominis Christi, nam nulla mala Christiani faciebant propter quæ paterentur, sed propter istam confessionem patiebantur, sic Beatus Petrus hortatur 1. Pe. 4. nemo vestrum patiatur, quasi homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienorum appetitor, si autem, vt Christianus non erubescat, glorificet autem Deum isto nomine,
E idest quia occiditur, vt Christianus, ita faciebāt Actu. 5. scilicet ibant Apostoli gaudentes, quia digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Qui autem perseuerauerit vsque in finem. Scilicet vsque ad mortem cōfessione nominis Christi. *Hic saluus erit.* Habendo vitam ęternam, hoc dicitur, quia propter magnitudinem tribulationum quas Christus prædixerat, aliqui forte inciperent, & non perseuerarent, admonet ergo perseuerare, dicens quòd si non perseuerauerint nihil prodest, quia omnia hęc tolerantur pro vita ęterna, sed illam nemo habebit, nisi perseuerans.

Quomodo esse poterat tanta tribulatio, vt filij insurgerent in parentes.& econtrario. Et quæ fuit causa quare August. & Orosius scripserunt libros de ciuitate, & ormesta, & quid continetur principaliter in illis. Et aduerte, quod Orosius Hispanus illum librum scripsit ad petitionem Aug. vt patet in prologo. Quæst. CV.

QVAERETVR quomodo erat tanta tribulatio, vt filij insurgerent in parentes,& econtrario. Dicendum, ꝙ hoc fiebat propter multa. Primo, quia licet gentiles errarent in multitudine Deorum putabant, ꝙ cultus eorum erat salus ipsorum, & per eos stabat respublica, & contemptus religionis.i.cultus ipsorum credebatur multas calamitates inducere reipublicę, vt dicit Valerius lib.1.cap.de neglecta religione, & sic tempore Constantini Imperatoris, qui a Papa Siluestro baptizatus est, cum iam templa idolorum clauderentur,& draco quidam propinquus vrbi Romę vaporem noxium spirans regionem inficeret, dixerunt pōtifices idolorum Constantino, quòd dij irati pro neglecta religione hoc malum vrbi immiserant, sed Siluester illum vltra nocere compescuit claudens in vinculis. Sic etiam multo tempore post Roma ad Christum conuersa, quando Gotthi Romam irruperūt, adhuc manebat iste clamor apud plurimos Romanorum, vt susceptio cultus Christi, & contemptus religionis antiquę Romanum statū destruxerant: in quorum accusationem Augu. edidit lib.de ciuitate Dei ostendens, quòd meliora fuerunt tempora Romanorum post Christi religionem, quā prius. Hoc idem facit Paulus Orosius in lib.de Ormesta mundi ostendens, quòd non solum Romę, sed & toti orbi melius fuisset post Christi religionem susceptam, quam prius, ideo insurgebant filij in parentes,& parentes in filios, tanquam in destructores religionis, per quam hactenus orbis, & vrbes steterant. Secundo erat, quia persequentes Christianos putabant se bene agere, quia zelo deitatis agebant, quod patet de Paulo, qui feruore religionis Iudaicę persequebatur omnes credentes in Christum. Actu.9.& dicit se ignoranter egisse, ad Gala.1. putabat enim se bene agere, sic ipse dicit de omnibus Iudęis tempore suo, ꝙ habebant zelum, sed non secundum scientiā, ad Roma.9. idest pro conseruatione legis Moysi zelabant valde ꝯ confitentes Christū, & persequebantur eos velut destructores legis Moysi, ita.n. dixerunt ꝯ Stephanum Act.6. audiuimus eum dicentem, ꝙ Iesus Nazarenus destruet locum istum, & mutabit ꝯstitutiones quas tradidit nobis Moyses. de gētilibus idem erat, quia plurimi eorum zelabant pro illo cultu quem ꝓgenitores eorum tenuerant, & putabant se bene agere, sic zelando, hoc.n. Christus prædixerat discipulis dicens, ꝙ veniret tempus quando omnis, qui occiderit eos putaret se obsequium præstare Deo. Luc.21.& dr̄ hęc facient vobis, quia nō cognouerūt patrem, nec me. Tertio erat, quia Christus ꝑmittebat istud ad gloriā doctrinę suæ, vt magis sine scrupulo veritas,& sanctitas eius videret̄, cū ꝑ tot tribulationes plantaret̄ in orbe inuitis regibus, & principibus terrarum, vt appareret, ꝙ non per hominum fauorē, sed per Dei virtutē introducebatur, nemo enim, qui aliquid sapit ignorat, ꝙ potuisset Christus sibi conciliare corda omnium Regum, & principum terrę, vt ad primum verbum prædicationis doctrinam eius susciperent, quia corda Regum in manu eius sunt, & quocunque voluerit vertet illa. Prouerbiorum 21. sed ne ęmulis maneret occasio detrahendi, quòd per fauorem lex Christi suscepta esset, voluit eam examinari in igne, sicut examinatur argentum, non potuit autem conuenientius examinari, quam per magnas, &

F longas tribulationes sponte morientibus pro eius cōfessione plurimis, inuitis principibus terrarum per Dei virtutem manifeste introduceretur, & ideo non solum vulgares tribulationes ꝑmisit insurgere, scilicet quòd ab extraneis homines traderentur, sed parētes in filios,& filij in parentes insurgerent, vt hic dicitur.

Quare Christus prædixit hanc tribulationem Apostolis venturam. Quæst. CVI.

QVAERETVR quare Christus prædixit hanc tribulationem Apostolis. G Dicendum, quòd fuit primo eadem causa, quæ de cęteris. Primo, vt videretur, ꝙ ipse ista pręsciebat, & poterat declinare, sed nolebat, quia sic melius erat fieri. Secundo vt cauerēt specialiter Apostoli, quia crederent ipsi, ꝙ licet aliquæ tribulationes insurgerent essent de solitis, ꝙ tamen filij in parentes, & parentes in filios insurgerent, vt persequerentur eos generaliter, a sęculis inauditum erat,& sic non cauerent, ideo docuit eos, quòd etiam a filijs & parentibus cauerent, quia illi eos traderent. Tertio fuit ad consolandum specialiter in persecutione ista, quæ magis affligeret credentes in eum, quam persecutio H ab extraneis facta, sic dicit Grego. in homilia, minorem enim dolorem ingerunt mala, quæ ab extraneis, maiorem vero, quæ ab illis patimur de quorum mentibus pręsumebamus, quia cum damno corporis mala nos cruciant amissę charitatis. Quarto vt ostenderetur etiam futuris sęculis quanta sit puritas, & bonitas doctrinę Christi, quæ cum tanto rigore in orbem introducta est, vt filij in parentes, & parentes in filios ad extirpationem ipsius insurgerent, quod facere nequiuerunt, sed potius toto orbe renitente introducta est.

Quomodo Christus dixit Apostolis eritis odio omnibus hominibus,& an hoc erat sic,& propter quid. Et quod singuli gentiles singulos cultus habebant. I *Quæst. CVII.*

QVAERETVR quomodo Christus dixit eritis odio omnibus hominibus, & an hoc erat, & propter quid. Dicendum, quòd hoc primo fuit ad ostendendum virtutem diuinam, vt nihil humanitus factum videatur in introductione legis Christi, quia illud per homines fit, quòd fauore hominum fit, qui autem alicui odiosus est nullum in eo fauorem habet, sed professores nominis Christi erant propter hoc omnibus hominibus odiosi, ergo non introducebatur fides Christi fauore hominum, sed eis renitentibus. Secundo erat, quia putabant homines K quòd Christiani destruebant illum cultum, per quē status humanus conseruabatur,& quia apud omnes homines erat aliquis cultus cui repugnaret Christi doctrina, necesse erat, quòd Christiani omnibus hominibus essent odiosi, vnde dicit Chrysosto. quòd eos, tanquam communes orbis terrarum hostes de orbe expellere tentabant. Et ista fuit causa potissima generalis odij contra Christianos, nam inter gentiles plurimi erant dij, singuli eorum habebant diuersos cultus, vt ait Marcus Varro in libris sacrorum, & Ouidius in lib. Fastorum, & Augu. in libris de ciuitate Dei, etiam quædam gentes colebant specialiter vnum Deum, tanquam suum, & altera aliū, nulla tn̄ gēs erat, quę detestaret̄ Deum alterius gentis, vel cultū illius, sed potius colebant omnes, licet

licet præcipue Deum suum, Iudęi etiam multum dispares in cultu erant,& in agnitione deitatis gẽtilibus non tamen accusabant eos de cultu suo, christiani autem non solum Christi cultum tenere volebant, sed etiam maledicebant omnibus dijs gentilium, & cultui eorum, ideo per hoc omnium hominum hostes erant,vt dicit Aug.lib.1.de concor. euang. & verum est,ꝙ si christiani voluissent Christum colere non curantes extirpare cultum idolorum,faciliter fuisset introducta Christi religio in orbem, sed præcipuũ erat in hac sola vera,& sacra religione falsæ deitatis cultũ excludere,nec poterat aliter introduci, nisi idolatriã extirpando, ideo fuit difficillimum introduci, ritui etiam Iudaico lex Christi repugnabat, quia Apostoli prędicabant si circuncidimini, Christus vobis nihil prodest,ad Gala.quinto, ideo fuit valde inuidiosa toti orbi lex Christi a principio,cum nulli concordaret, sed omnes expelleret.

Tertio fuit,quia diabolus concitabat valde omnes homines contra christianos, videbat enim per Christi doctrinam cultum suum in toto orbe destrui, & animas hominũ de suis vinculis liberari, de quo summe dolebat,ideo toto furore suo concitabat principes,& terrarum dominos aduersus Christi professores,& etiam ista erat causa vrgens, quia diabolus grauissimas tribulationes poterat contra christianos cõcitare,nisi a Christo prohiberetur.

Quarto erat,quia generale est, quòd homines diuersæ fidei raro sibi in vera dilectione copulẽtur, sed mutuo aduersantur,sic dicit Hieronymus. Hoc autem in persecutionibus crebro videmus, nec vllus est inter eos fidus affectus quorum diuersa est fides. erant ergo christiani omnibus hominibus odiosi,quia diuersa ab omnibus religio eis erat, & satis necesse erat,quia christiani erant odiosi cognatis suis cum filii insurgerent in patres, & econtrario : & etiam extraneis , & tamen nemo erat, nisi aut cognatus eorum, aut extraneus : ergo omnibus hominibus odiosi erant.

Cum autem persequentur vos in ciuitate ista,fugite in aliam. Amen dico vobis,nõ cõsummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, & seruo sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius. Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non reueletur,& occultum,quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum qui potest, & animam, & corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt? Et vnus ex illis nõ cadet super terram sine patre vestro. Vestri autem & capilli capitis oẽs numerati sunt. Nolitę ergo timere, multis passeribus meliores estis vos,

A *Cum autem persequentur*. Hic ostenditur qualiter se deberent habere discipuli in tribulationibus.s. quòd aliquando fugere debebant,& dicitur. Qũo debeant se habere discipuli in tribulationibus.

Cum autem persequentur vos in ciuitate ista.i. in ciuitate quacunque. *Fugite in aliam*. s.& prædicate ibi, & si ibi etiam vos persecuti fuerint, fugite ad aliam, *Amen dico vobis*.i.in veritate, & est modus affirmãdi,vel iurandi. *Non consummabitis ciuitates Israel*. Idest nõ finietis prædicationem in omnibus,ita ꝙ in qualibet earũ prędicetis.

Donec veniat filius hominis. Idest donec ego veniam, & mittam vos ad prædicandum ad aliam regionem, istud dicitur respondẽdo tacitę quęstioni, quia cum Christus mitteret Apostolos solum ad prædicãdum B in terra Iudæorum supra in litera, scilicet si fugerent de vna ciuitate ad aliam propter persecutionem, aliquando iam nulla maneret,in quam fugerent, sed oporteret redire ad alias,de quibus fugerant, vel cessare a prædicatione. Christus autem certificat eos de hoc,quòd prius quam finiant prædicationem in omnibus ciuitatibus Israel ipse veniet, & mittet eos ad aliam regionem.

Quare dicit Christus Apostolis, quòd fugiant de persecutione. Quæst. CVIII.

QVAERETVR quare dicit Christus Apostolis, quòd fugiant de persecutione.

C Dicendum, quòd primo fuit,quia adhuc non erat tempus, quòd ipsi occiderentur quousque fides propagaretur.Secũdo,vt ostendat,quòd homo non debet se ingerere ad mortem, vel sustinere illam inutiliter, quia mors non per se est bona, & ideo non est per se appetenda, sed tunc appeti debet, quando fructuosa est, scilicet per illam habetur fructus vitę ęternę, vel fugitur vita turpis, quæ aliàs sine turpitudine duci non poterat, tunc enim melius est mortem gloriosam tolerare, quam vitam turpem agere, sicut dixit Iudas Machabæus melius est nobis mori in bello, quam videre mala gentis nostrę, & sanctorum 1.Macha.octauo, & verum erat, quia Iudas erat princeps D gentis Iudæorum,& tenebatur bella agere,& periculis se exponere pro defensione gentis suę, & templi domini, quando tamen ex morte alicuius nulla,vel pauca vtilitas speratur, non debet mortem appetere, & quia sic erat interdum in persecutione Apostolorum, quòd ex morte eorum parua sequeretur vtilitas, sed potius damnum, iubet Christus, vt fugiant. Tertio vt ostendat, quam preciosa sit vita hominis in conspectu Dei cum pro illa conseruanda doceat eos fugere mortem, & pericula, sicut dicitur Psalmo 59. dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant a facie arcus, vt liberentur dilecti tui. & recte quidem, quia si preciosa est in conspectu domini mors Sanctorum eius, erit vita eorum preciosior, quia ergo Christus diligit nos, non vult, quòd moriamur, nisi E quando nobis lucrum est, sicut Paulus dicebat ad Colosen.1. Quarto fuit, vt ostenderet, quòd homo non debet tentare Deum manendo in periculo cum euadere potest, & propter hoc iussit,quòd fugerent, licet ipse potuisset eos in ciuitatibus liberare a persecutione,sic dicit Augusti.lib.contra Faustum,scilicet nec tamen saluator non poterat tueri discipulos quibus fugere pręcepit, & huius rei prior prębet exemplum, sed instruebat hominis infirmitatem ne Deũ tentare audeat, quando habet quid faciat,& quomodo euadat.

Quando licebat Apostolis fugere persequentes. Et quare Apostoli non debebant timere persecutionem, sed declinare. Quæst. CIX.

QVAERETVR specialiter circa fugam Apostolorum quibus Christus ista dicebat, an indistincte eis fugere licebat, vel quando licebat.

Dicendum, quòd circa fugam Christus non dedit nunc Apostolis doctrinam, nisi pro tempore illo quo prędicabant inter Iudæos. Et patet primo, quia dicitur hic non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, & sic de fuga illis dabat doctrinā nihil autem de futuris. Secundo patet, quia hic generaliter concessit fugam non distinguens, sed ꝙ quandocunque persequerentur eos in ciuitate vna fugerent ad aliam, sed hoc non licuit, postquam transierunt ad gentes, ideo dixerunt, quòd Christo viuente, quando Apostoli ibant ad prædicandum per diuersas ciuitates Iudęorum, in quacunque ciuitate persequerentur eos licebat eis fugere ad aliam, immo fugere tenebantur, & non expectare mortem pro confessione Christi, quia sic Christus iubebat, postea autem secus fuit, sic dicit Hieronymus super Matt. hoc enim ad illud tempus referendum est cum ad prædicationem Apostoli mittebantur, quibus dictum est in viā gentium ne abieritis, & quòd persecutionem nō debeant timere, sed declinare. Hoc autem fuit propter multa. Primo, quia non fuit decens, ꝙ aliquis pro confessione noīs Christi occideretur, anteꝗ Christus, ne in hoc specialis honor ei deberetur, sed Christus debuit esse principium, vt oēs ab eo velut a capite depēderent, & ipsum tanquam dn̄m sequerentur, si tamē Apostoli in ciuitatibus Iudęorum prędicantes ꝑsecutionem non declinarent, contingeret aliquem eorū occidi ante Christum, ideo fugere debebant, qn̄cunque fieret persecutio. Secundo, & ēt pręcipue, vt ad meliora tpa seruarentur, in quibus esset mors sua fructuosior, nam prędicaturi erant toti orbi; & diuulgato euangelio tunc morituri erant, sic ēt Christus sępe fugiebat, & eripiebat se manibus Iudęorum volentiū ipsum occidere. s. quia nondū venerat hora eius. Io. 7. & 8. & 10. ita ergo Apostoli cauere debebant persecutionem fugiendo. Tertio fuit, vt esset eis occasio prędicandi gentilibus, quia Christus dixit eis, ꝙ qn̄ Iudęi persequerentur eos, & repellerent fugerent ad gentes, sicut dixerūt Paulus, & Barnabas. Act. 13. hoc tn̄ verum fuit post Christi mortem, quia tunc ad persecutionem Iudęorum fugere licebat eis ad gentes, & tn̄ ante Christi mortem licebat fugere de ciuitate in ciuitatem, sed non transire ad gentes, quia Christ⁹ hoc vetuerat supra in litera, & ideo ad hoc prouidit ipse hic dicens non cōsummabitis ciuitates Israel, q. d. non oportet fugere, nunc ad gētes ꝑ persecutiones ortas in vrbibus Iudęorum, quia antequam finiatis ꝓdicationem in illis ego mittam vos ad aliam regionē, & ita nunc Apostoli fugere debebant generaliter ꝑsecutionem nullam expectando.

An prælatis fugere liceat propter persecutionem, & quando. Et quod persecutio duplex. Item quæ hic dicuntur de episcopis qui toto tempore vitæ suæ in curijs principum versantur, nec oues suas visitant. Et ꝙ curati non possunt fugere a suis locis, vbi pestis est. Quæst. CX.

QVAERETVR de persecutione orta contra prælatos an fugere illis liceat, & quando.

Dicendum, quòd est duplex eorum persecutio, s.

F quædam aperta, vt illa quæ fit ab hostibus fidei, alia est intrinseca. s. quæ fit a subditis, vel ab eis q nō sunt adhuc præcisi de ecclesia.

De prima dicendum, ꝙ aut solus prelatus ad mortem quęritur, aut simul cum toto clero, vel subditis. Si primo modo, aut est persecutio propter personā, siue respectu ad fidem, & tunc videtur ꝙ semꝑ fugiendum est, eo quòd ex fuga sua non videtur sequi ignominia christianę religioni, cum non propter Christū sed ex aliis causis quęratur, & potius bonum est, ꝙ fugiens seruet se ad alia tempora, in quibus posset prodesse subditis, quam nunc mortem sustinens auferat se illis. Si autem solus quæritur, & tamen propter fidem, aut creditur, quòd eo recedente tuti poterunt manere subditi, & non infirmabitur fides in eis, aut

G putatur, quòd ex eius fuga non erunt securi. Si primo modo fugiendum est. Si secundo modo potius manere debet, & gloriose mori pro Christo, & grege suo, quam se subtrahendo illos infirmos reddere, vt non videatur esse mercenarius, sed pastor bonus ponens animam suam pro ouibus suis. Ioan. 10. Si autem prelatus, & subditi simul quæruntur ad mortē, vt si sit persecutio generalis, non debet deserere prælatus suos subditos, sed vel cum eis simul manebit, vel omnes simul fugient, quia eius pręsentia illis necessaria est. Si tamen creditur, ꝙ poterit manere ecclesia quibusdam clericorum supplentibus episcopi vicem manebunt illi, & prelatus cum ceteris fugiet, vt ad alia tempora seruentr̄, vt non laceretur simul ec-

H clesia in omnibus membris suis, sed quibusdam sublatis de medio alii maneant qui possint gregi dominico prouidere, & hoc ad charitatem, & prudentiam pertinet, & melius sic agunt, quam si grex, & pastor simul se exponere velint, quia contingeret superesse partem gregis, quæ postea infirmaretur sublatis omnibus qui pastoris vices gerere poterant, illi tamen q sic fugiunt si contingat in ipsa persecutione occidi illi qui fuerant relicti, vt ecclesię prouiderent teneren tur redire, & illi persecutioni exponere se ne grex dominicus deseratur, quia ista sunt tempora ad quę illi seruabantur de his dicit August. faciant serui Christi, quomodo prӕcepit, vel permisit, sicut ipse fugit in Aegyptum, fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem,

I quando eorum quisquā specialiter a persecutoribus quęritur, vt ab aliis qui non ita requiruntur, non deseratur ecclesia, sed præbeant cibaria conseruis quos aliter viuere nō posse nouerit, cum autem omnium. i. episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui aliis indigent, non deserantur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transeant omnes, aut, qui habent necessitatem remanendi non relinquantur ab eis per quos supplēda est ecclesiastica necessitas, vt vel pariter viuant, vel pariter sufferant, quod eos paterfamilias nollet pati.

Istud idem dicendum videtur, quando persecutio a Deo infligitur, vt morbus epidimię, qui est quædā cęlestis ira, quia & si tunc fugere omnibus vtile, sit &

K satis consultum: si tamen non possunt omnes fugere propter quasdam humanas importunitates tenentur prelati illorum populorū. i. curati, vel illi ad quos de iure, vel de consuetudine pertinet sacramenta ministrare manere cū grege suo, etiam si certissime putēt se ꝑ hoc morituros, nā si in persecutione hostili, qn̄ ꝯ fidem agitur, manere tenent ēt nunc tenebunt manere, quia ęqualiter eorū est necessaria ꝓsentia, & tenent oēs manere, nisi forte tot sint, ꝙ qbusdā recedentibus, alij pn̄t sufficiēter populo in spiritualibus ministrare, quòd si manentes decesserint, tenebuntur qui fugerant reuerti etiam si hoc sit eis mortis occasio, vel alios sibi substituere, qui officium istud sufficienter

Morbus epidimiæ est quædā cœlestis ira.

cienter expleant quandiu populus, vel aliqua pars eius manere voluerit in loco illo infecto, vel si ire foras voluerint, sequantur prælati gregem suum.

Aliqui dicunt, quòd sufficit, ꝙ prælati moneant subditos, vt exeant de locis illis, & ꝙ alibi erunt cum eis, quod si noluerint non teneantur se morti exponere propter illos manendo in loco illo, cum sint in culpa manendo in loco illo potissime, cum sint requisiti a prælatis, ꝙ inde exeant, & ꝙ eant cum eis alibi.

Dicendum, ꝙ non est verum, quia multi propter necessitates humanas, vt fortassis, quia alibi non habent victum manent in locis illis, ideo cum illis tenebuntur manere prælati. Quod patet, quia tẽpore persecutionis factæ ab hostibus fidei licitum est prelato, & subditis simul loca deserere trãsferendo se ad alia, si tamen quidam de subditis habent aliquam necessitatem manendi in locis, tenẽtur cum eis manere prælati, idest aliqui de eis, qui sufficiant sibi spiritualia ministrare, sic dicit Augu. cum omnium, idest Episcoporum clericorum, & laicorum est commune periculum, hi qui alijs indigent non deserẽtur ab his quibus indigent, aut igitur ad loca munita transeant omnes, aut qui habent necessitatem remanendi non relinquantur ab eis per quos illorum supplenda est ecclesiastica necessitas, ita ergo fieret hic, & peccaret grauissime pastor, qui timore mortis relinqueret eos quibus prius ministrabat spiritualia non substituens sibi alium.

Si autem sit persecutio intrinseca, idest a subditis, aut omnes illi mali sunt, & prælatum persequentur, aut quidam boni sunt, & alij mali. Si secundo modo non sunt boni propter malos deserendi, sed tenetur prælatus sustinere afflictionẽ a malis, vt boni proficiãt, sicut in ecclesia sæpe multos malos propter paucos bonos sustinet. Si omnes mali sunt, aut speratur de eorum conuersione, aut non, si speratur non debet eos deserere, sed cum patientia expectare conuersionem illorum. Si vero de conuersione desperat potest eos deserere, maxime si alibi putat se magis fructificaturum, vt dicit Grego. 2. dialogorum, & ita Benedictus deseruit quosdam monachos, vt ibi dicitur, & de hoc est materia 7. q. 1. c. suggestum, & c. sciscitaris, & vsque ad finem eiusdem quæstionis, & est ibi glo. notabilis in. §. hoc tunc, scilicet distinguitur persecutio in extrinsecam, & intrinsecam, intrinseca consistit in manifestis inimicis ecclesiæ, intrinseca in eis, qui adhuc non sunt præcisi: in extrinseca distinguitur, quia aut solus prælatus quæritur, aut totus clerus, si solus, aut eo recedente tuta est salus ecclesiæ, & tunc fugiet, si non tunc ponet animam suam pro ouibus suis. Si totus clerus quæritur indistinctè se pro eis hostibus opponet 43. distin. c. sit rector, sed si aliàs potest consuli ecclesia totus clerus fugiet cum prælato, vel omnes, vel quidam ex eis, & siue altercatio inter eos de remãsuris forte dirimatur 26. q. 2. c. sors. Circa intrinsecam persecutionem distinguitur, aut omnes sunt mali, aut quidam, si boni sunt mixti malis non deserat eos 22. q. 4. c. tu bonus, si omnes mali sunt, aut est spes de correctione, aut non, si est spes non sunt deserendi, si non est spes deserendi sunt 7. quæst. 1. c. ibi adunati.

An priuatis, qui non sunt pastores fugere liceat persecutiones. Quæst. CXI.

QVAERETVR de fuga in persecutione contra priuatos, qui non sunt pastores, an liceat eis fugere, vel non.

Dicendum, ꝙ quilibet captus in persecutione fidei, siue sit perfectus, siue imperfectus, tenetur confi-

A teri constanter nomen Christi, quia quicunque negauerit eum coram hominibus, Christus negabit eũ in cœlis infra in litera, & est confessio fidei tunc de necessitate salutis ad Rom. 10. corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem, & qui sic captus est, etiam si possit occulte fugere non licet sibi, quia iam esset fidei detrimentum, ꝙ fugeret cõfessionem, qui tractus fuerat ad confitendum, ideo sicut nemo obligatur se offerre ad confessionem fidei, ita nemini licet, postquam ad hanc tractus fuerit occulte fugere, quia sic contemnitur fides in cordibus infidelium, & infirmatur in cordibus credentium, vnde etiam si iudices infideles vellent occulte dimittere fideles de carcere, non deberent recedere, sed palam,

B quia aliàs saltem in cordibus fidelium fides infirmaretur, quia putarent istos fugisse. vnde 16 Paulus noluit recedere de carcere iudicibus iubentibus, quia occulte recederet, sed dixit, ꝙ venirent illi, & publice eum educerent, & ita factum est. Et hoc est verum, nisi cum Deus miraculose aperit alicui carcerem, ad hoc qđ fugiat, sicut fuit de Petro Act. 12. siue ad manifestandum potestatem Dei, vt iterum se ostendat publice, sic fuit Actu. 4. de quibusdã Apostolis quos in carcere positos a Iudæis Christus per noctem eduxit, & sequenti die publice apparuerũt, si autem quis nondum captus est in persecutione, aut est de imperfectis, aut de viris perfectis, siue ad quos pertinet aliqua excellentia viræ super cæteros, si sit imperfectus

C licet ei fugere, eo quòd ex fuga sua non sequitur fidei detrimentum, nec deserit aliquos cum quibus teneatur manere, nam propter hoc pastoribus fugere non licet semper, quia non licet eis deserere oues, istis autem nullius cura incumbit, & tamen adhuc isti fugientes sunt aliquanti meriti, nam laborem fugæ pro Christo subeunt, ne cogantur illum in tormentis negare, etiam res suas diripi, & perire permittunt patientes illas sibi tolli, ne Christus eis auferat. quanquam ergo isti non pertingant ad magnitudinem coronæ eorum, qui in tormentis Christum confitentur, magni tamen meriti sunt, quia multa pro Christo patiũtur, & prudenter agunt videntes se nondum habere tantum fidei ardorem, vt in tormẽtis constanter per-

D manere possint, sic dicit Remigius licentia fugiendi conuenit infirmis in fide quibus concedit pius magister, ne si se vltro ad martyrium protulissent fortassis positi in tormentis negarent, sed quamuis fugiendo perfectæ fidei constantiam in se non ostenderent, tamen magni meriti erant, quando pro Christo omnia parati erant deserere fugiendo. Si autem sit vir perfectus, aut ille cognoscitur determinate ab infidelibus, qui illum persequuntur, aut non, vt si ipsi sciant, quòd aliquis est inter fideles, qui valde illis prodest, & nocet infidelibus, sed nesciunt quis sit, & persecutionem concitant, vt illum inueniant, & occidant, fugere debet, quia ex fuga eius non sequitur ignominia fidei cum infideles nesciant quis sit ille quem quærunt, &

E sic nesciunt an fugerit, vel non, sic fuit de Christo fugiente in Aegyptum supra 2. quærebat Herodes nesciens quis esset. vnde nesciuerit an fugerit, vel inter paruulos Bethlehemitas occisus fuerit. Si autem cognoscatur determinate a persecutoribus, aut persequuntur eum præcipue pro odio personali, & minus principaliter pro fide, si enim principaliter ex odio personali fugiendũ est, sic dicit Augusti. fugiant omnes de ciuitate in ciuitatem, quando eorum quisquã specialiter a persecutoribus quæritur, & ita Paulus fuit de Damasco per murũ dimissus in sporta Actu. 9. Quod patet, quia Iudæi solum Paulum ibi quærebant, nam alij fideles Damasci habitantes erant quos non persequebantur Iudæi. Si autem quæratur principaliter

cipaliter propter fidem, vtpote quia est vir excellens inter Christianos, & eius doctrina, & exemplo cęteri multum confortantur, tunc, aut creditur, quòd ex eius fuga irridebitur doctrina ab infidelibus, & fidelium mentes infirmabuntur, & tunc debet manere morti se exponens. Si vero creditur, q; non irridebitur fides, sed potius fuga eius proderit fidelibus ad alia tempora, fugere debet, vt se reseruet ad ecclesię vtilitatem, & quia ista sunt multum dubia interdum etiã ipsi viri Sancti nesciũt quid eligant, sicut Petrus Romę dimissus de carcere recedebat extra vrbẽ, & Christus ei apparens redire iussit. Si autem sit persecutio generalis in loco, vel regione, nõ licet viris perfectis, siue excellentibus in vita, & doctrina recedere, vt prędicatoribus & similibus, licet non sint pastores, quia eorum fuga infirmaret fidem in cordibus cęterorũ, & esset ad irrisionem doctrinę Christi, sic dicit Remigius, quòd præceptum perseuerandi in persecutionibus specialiter pertinet ad Apostolos, & ad eorũ successores viros fortes, sed hoc intelligitur post Christi mortem, nam eo viuente non solum erat licitũ Apostolis fugere, sed etiam erat præceptum, vt in quacũque ciuitate persequerentur eos, fugerent ad aliam, vt dicitur supra in litera.

Quomodo dixit Christus non consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis, an hoc verum fuerit. Et quid dicatur aduentus Christi.

Quæst. C X I I.

QVAERETVR quomodo dixit Christus nõ consummabitis ciuitates Israel donec veniat filius hominis. Dicendum, quòd dupliciter potest exponi. Vno modo de aduentu post resurrectionem. Alio modo de aduentu ad iudicium. Et de isto secundo est sensus, quòd ciuitates Israel non consummantur, idest prædicatio facienda Iudæis ad eorum finalẽ conuersionem non finietur vsque ad diem iudicij, nam prius conuerterentur omnes gentes, quę conuertendę sunt, & postea Iudæi, ad Roma. 11 cęcitas ex parte contigit in Israel, donec intret multitudo gentium, & sic vniuersus Israel saluus fieret, & ita intelligit Hilarius.

Sed dicendum, quòd debet intelligi de aduentu Christi post mortem suam, vel resurrectionem, nam dicitur aduentus Christi quicunque effectus mirabilis, vel spiritualis quem faciat, & sic dies iudicij dicitur aduentus Christi infra 24. scilicet sic erit aduentus filij hominis, etiam dies mortis nostrę vocatur aduẽtus eius Lucę 12. vos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis veniet, sic etiam Ioan. 21. sic volo eum manere donec veniam, idest donec ipse moriatur, & veniam ad tollendum eum de hoc sęculo, & ita quicunque dies in quo Deus nobis infert pœnam aliquam specialem dicitur dies domini, vel aduentus domini Amos. 3. væ desiderãtibus diem domini, idest diem in quo inferet pœnam, quam comminatus est, & quia dies mortis nostrę, & dies resurrectionis fuerunt dies spiritualium actuum vterque potest dici aduentus filij hominis, & est sensus, quòd non finirent Apostoli prædicationẽ in omnibus ciuitatibus Israel vsque ad mortem Christi, & hoc dixit, quia iusserat, q; recederent de ciuitate in ciuitatem, quãdo persequerentur eos, & tamen, quòd non irent in ciuitates gentilium, nec Samaritanorum, & quia fugiendo, sic aliquando finirent ciuitates, & oportebat, quòd redirẽt in eas de quibus recesserant, quod erat inconueniens, scilicet offerre se persecutoribus, vel irent ad vrbes Samaritanorum, vel gentilium, quod erat eis vetitũ,

F vel cessarent a prædicatione, quod etiam erat inconueniens, dixit non cõsummabitis ciuitates Israel. &c. per quod abstulit omnia ista inconuenientia, scilicet licet semper prædicetis, & fugiatis de ciuitate in ciuitatem adhuc supererunt vobis vrbes Israel in quibus prædicetis, quia non consummabitis Israel ciuitates, scilicet prædicando in singulis donec veniat filius hominis, idest donec ego moriar, quasi dicat tunc mittã vos ad gentes, nam iussit post mortem ire per totum orbem, & docere omnes gentes infra 28. & Mar. 16. & iam non fuit idem modus Apostolorum fugiendi de ciuitate in ciuitatem, sicut ante Christi mortem propter causas dictas suprà q. 3. sic dicit Rabanus non

G ante prædicationibus suis perducent omnes ciuitates Israel, quam resurrectio domini fuerit perpetrata, & in toto orbe terrarum prædicandi euangelium potestas concessa, ita etiam dicit Chryso. non pręuenietis me circueuntes Palestinam, idest terram Iudæorũ donec vos assumam, idest mittam ad gentes. Et patet, quòd intelligatur de isto aduentu, & non de die iudicij. Primo, quia Christus loquebatur hic ad tollendum Apostolis terrorem, scilicet quo fugerent postquam discurrissent per omnes ciuitates Israel, prædicatio tamen, quæ nunc fit, & vsque ad diem iudicij fiet nihil pertinet ad eos, ergo de aduentu Christi, qui fieret eis viuentibus oportet intelligi, quia dixit non consummabitis: si intelligeretur tamen de aduentu

H ad iudicium, diceret non consummabuntur, scilicet per alios. Secundo patet, quia dicitur ciuitates Israel, & tamen nunc non fit prædicatio in ciuitatibus Israel, quia Israel nullas habet nunc ciuitates, sed est dispersus inter gentes, habebat aũt ciuitates tempore Christi, & habuit quousque per Romanos Ierusalem euersa reliquię Iudæorum dispersę sunt, tunc ergo solum poterat prædicari in ciuitatibus Israel, si autem intelligeretur de aduentu ad iudicium diceretur non cõsummabitur prædicatio Israel, &c. Tertio patet, quia dicitur donec veniat filius hominis, & tamen intelligendo de aduentu ad iudicium non est verum, quia prius finietur prædicatio facienda Iudæis quam iudicium, & conuertantur omnes, quia ad Ro. 11. dicitur, quòd intrabit plenitudo gentium, & tunc vniuersus Israel saluus fiet, & tamen post iudiciũ nemo

I consummabitur, ergo ante aduentum filij hominis consummabitur tota prædicatio facienda Israel, vel omnibus ciuitatibus Israel, oportet ergo aliter intelligi, scilicet de aduentu in morte, vel resurrectione.

Non est discipulus. Ostensa magnitudine tribulationis futurę Apostolis, hortatur Christus illos ad eius tolerantiam, & hoc triplici motiuo. Primo exemplo sui. Secundo ex consideratione diuini iudicij ibi.

Nihil opertum. Tertium ex meditatione diuinę pręscientię, & consilij, ibi. *Et nolite timere.* Circa primum dicitur. *Non est discipulus super magistrum.* Quasi dicat ego, q; sum magister vester, & dominus toleraui multa grauia, & adhuc toleraturus sum a Iudæis iniustè

K pro veritate fidei, ergo a fortiori vos, qui estis discipuli, & serui mei tolerare debetis, quia non est discipulus super magistrum, idest non est maioris honoris.

Nec seruus super dominum suum. Scilicet non est maioris honoris, ideo non est indignum quidquid dominus tolerat.

Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius. Idest vt sit tanti honoris, cum ergo Iudæi mihi honorem non exhibuerunt, sed potius dehonorauerint Ioan. 8. ego honoro patrem meum, & vos inhonorastis me, non est indignum, quòd vos dehonorent.

Et seruus, sicut dominus eius. Idest sit tanti honoris, indignum est enim, quòd maiorem honorem cupiat, quam dominus, & sic non est indignum, si magis nõ

deho-

dehonoretur, quam dominus, sed solum equalia patiatur, quasi dicat, quia dignum est, quòd maiora pateretur. *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt.* Hic declarat quid intendat per prædicta, scilicet quòd non erat indignum, quòd Iudei maledicerēt illis cum ei prius maledixissent vocãdo ipsum Beelzebub, & non dicebant eum Beelzebub, sed operantem in potestate Beelzebub pręcedenti c.& infra 12.& tamen Christus ad magis ostendendum dixit se vocari Beelzebub, ad magis exprimendum conuitium, & blasphemiam, quasi dicat, quòd tam abominabilem eum habebant Iudæi, quasi iam transisset essentialiter in dæmonem, vel esset magnus dæmonum imitator, aut cultor, de Beelzebub dicetur infra duodecimo capit. *Quanto magis domesticos eius.* Scilicet a fortiori, qa maiorem honorem impēdere debuissent patrifamilias, quam domesticis. *Ne ergo timueritis eos.* Idest non timeatis blasphemias quas dicent contra vos, quasi dicat timore earum non cessetis a prædicatione, quia quidquid mali dixerint de vobis nihil nocebit vobis, nec erit vobis verecundia, solēt enim homines timere conuitia sibi fieri ab alijs propter solam verecundiam, & hanc Christus aufert, ita quòd nullum dedecus erat eis, quòd Iudæi illis maledicerent, cum iam ipsum Beelzebub vocauissent, quia nemo erubescit illud dedecus sustinere, quod rex palam sustinet.

Quare dixit Christus non est discipulus super magistrum, & an verum sit hoc. Et quarę Christus appellauit se patremfamilias &c. *Quæst.* CXIII.

QVAERETVR quare dixit Christus hic nõ est discipulus super magistrum, & an sit verum. Dicendum, ꝙ Christus dixit de se hic tria nomina, scilicet magistrum, dominũ, & patrem familias, & totidem de Apostolis, scilicet discipulos seruos, & domesticos. prima duo erãt magis vsitata, quia solebant discipuli vocare Christum magistrum, & dominũ, & ipse hoc approbabat Ioan. 13. vocatis vos me magister, & domine, & bene dicitis, sum etenim, scilicet vere erat eorũ magister, quia docebat eos verba vitę ęternę. Ioan. 6. erat quoque dominus non solum eorum, sed & omnium: vocauit autem se patremfamilias ad ostendendum familiaritatem, & amorem ad Apostolos, quia magister est nomen excellentię, dominus est nomen potestatis, adiunxit ergo, quòd amorem designabat se patremfamilias, & illos domesticos vocans, postea tamen ad maiorem gradum eos deduxit amicos illos vocans. Ioan. 15. vos amici mei estis si feceritis, &c. & illud nomen magis competiuit Apostolis, quam discipulis, & tanto magis quanto magis appropinquabat passio Christi cum plura per singulos dies eis secreta reuelaret eodem c, iam non dicam vos seruos, sed amicos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius, ego autē omnia, quæ audiui a patre meo, nota feci vobis. Dixit autem Christus non est discipulus super magistrum, &c. propter multa. Primo ad significandum, quòd nõ est ei equalis in honore, & ita accipitur hic. Secundo ad ostendendum, quòd non est ei ęqualis in sapientia, sic accipitur Luc. 6. non est discipulus super magistrũ, perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. Dicendum, quòd hic accipitur de maioritate honoris, & ideo si magister humiliat se ad aliquid agendum dignum est, quòd discipulus se ad illud humiliet. Io. 13. exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, scilicet lauando pedes vestros, ita & vos faciatis, & subditur ibi causa, non est seruus maior domino, &c. etiam si magister, & dominus iniurias tolerat, non est indignum, quòd serui, & discipuli illas su-

A stineant, & in hoc Christus confortat discipulos assimilando eos sibi in passionibus, est enim homini honor, quòd assimiletur alicui viro excellenti, & ideo Christus loquens supra 5. de tribulatione, quam sustinerent Apostoli aliàs discipuli, beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur, sicut enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante vos. hic autem, vt magis eos honoret comparat illos sibimet, vt non solum consolentur, sed etiam glorientur in passionibus Christo similes fieri, vt dicit Hilarius.

Cum autem quęritur an discipulus sit super magistrum. Dicendum, quòd Christus dixit generaliter, ꝙ non erat discipulus super magistrum, & potest intel-
B ligi, quòd si verum regulariter licet interdum contingat discipulos fieri excellentiores magistro.

Aliter potest dici, quòd sit verum generaliter, ꝙ nunquam sit discipulus maior magistro, scilicet quãdiu discipulus est. nam si interdum contingat discipulos maiores fieri magistro, hoc nõ est inquantũ discipuli sunt, idest per doctrinam, quam a magistris accipiunt, sed ex ingenio suo, vel aliũde, & quantum ad illud non sunt discipuli: de seruo manifestius est, quòd nunquam est maior domino quandiu seruus est, licet contingat maiorem fieri postquam fuerit liberatus a seruitute, sic dicit Chryso. intelligendum donec fuerit discipulus, & seruus, nec mihi ea, quæ raro contingunt hic obijcias, sed ab his, quæ sunt in pluribus su-
C scipe hunc sermonem, & non intelligit hic Christus de sapientia, sed de honore, scilicet quòd discipulus, nunquam est honorabilior magistro, quia status magistri secundum se est excellentior.

Nihil opertum. Hic hortatur Chr̄s Apostolos ad tolerantiam passionum ex consideratione diuini iudicij in quo omnia manifestabuntur, & dicitur.

Nihil enim opertum, quod non reueletur. Idest quantũcunque aliqua sint tunc occulta manifestabuntur in die iudicij, & hoc Christus dicit, vt Apostoli confidãt, vt ea quę contra eos nunc dicuntur, in die iudicij manifestabuntur an vera, vel falsa fuerunt.

Et occultum, quod non nesciatur. Ad eandem sentētiam pertinet, sed replicat, sicut sepę fit in scriptura ad ma-
D iorem expressionem. *Quod dico vobis in tenebris dicite in lumine.* Potest dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ Christus instruat hic discipulos qualiter prædicare debeãt, scilicet quòd publice prædicent, & dicit, quod dico vobis in tenebris, idest nunc vobis solis in secreto.

Dicite in lumine. Idest publice pręlicate. *Et quod in aure auditis.* Idest quod dico vobis ad aurem, scilicet secrete, quia Christus nihil loquebatur ad aurem de eo quod pertinebat ad doctrinam prædicationis, quia loqui ad aurem est loqui vni soli, Christus tamen omnes discipulos suos docebat simul, quia tamen, quando docebat eos nullus alienorum intererat dicebatur eis loqui ad aurem. *Et quod in aure auditis prædicate super tecta.* Idest prędicate publice. erant enim tecta planities domorum in parte superiori, quia in Palestina,
E quæ est terra Iudęorum non sunt tęcta acuta, sed plana, & ęqualia, in illis solent homines conuenire, & sedere ad solatia diebus festiuis, per quod signantur loca publica, scilicet quòd in publicis locis prædicandũ erat, sic dicit Rabanus. iuxta morem prouincię Palestinę loquitur, vbi solent in tectis residere, quia non sunt cacuminata, sed ęqualia, ergo prædicabitur in tectis, quod cunctis audientibus palam dicetur.

Alij volunt, ꝙ tecta erant quædam ambulatoria facta circa templum, super quæ ascendebant doctores Iudæorum, & inde docebãt populũ. Sed non stat, quia tectum non significat, nisi operimentũ domus. Etiã quia per hoc videretur, quòd Christus solum mittebat Ap̄los ad prædicandum in Ierusalem vbi erat tē-

plum

plum, sed falsum est, quia per omnes ciuitates Israel iubebat discurrere supra in litera, & Christo viuente non leguntur illi prædicasse in Ierusalem, sic intelligendo, ista est sententia distincta a præcedēti, scilicet nihil opertum, &c.

Aliter potest intelligi, quòd sit eadem sententia, dicebatur enim supra nihil opertum, quod non reueletur, & hic declarat illam, scilicet quod dico vobis in tenebris dicite in lumine, idest dicetur in lumine, quasi dicat non solum cętera, quæ dicunt homines secrete reuelabuntur, sed etiam ista, quæ ego dico vobis in tenebris aliquando dicentur palam, & sic accipitur Luc. 12. vbi ponitur eadem sententia, scilicet nihil opertum, quòd non reueletur, & sequitur, quæ in tenebris dixistis in lumine dicentur, quòd in aure locuti estis, prædicabitur in tectis, & ideo ista litera potest vtroque modo accipi, & tamen doctores accipiunt eam communiter in primo sensu, quia istum magis ostendit hic litera.

Quare Christus dixit hic nihil opertum, quod non reueletur. Et quòd dupliciter potest intelligi. Quæst. CXIIII.

QVAERETVR quare Christus dixit hic nihil opertum, &c.

Dicendum, quòd hoc dixit ad cōsolationem Apostolorum pro malis, quæ passuri erant, nam multa dicturi erāt Iudæi contra illos, Christus autem dixit ne timueritis eos, & subdit causam, nihil opertum, quod non reueletur, idest si nihil est opertum, quod non reueletur aliquando, solent enim homines valde timere infamiam, vel mala pati, quia sunt homines proni ad credendum mala, scilicet cum de aliquo mala dicuntur faciliter creditur, quòd vera sint, & siquis mala patitur creditur illa meruisse, & sępe, qui patitur plus dolet de fama lęsa, quam de malo, quod tolerat, sic dicit Boetius de consolatione lib. 1. Prouer. 4. vltimam esse aduersę fortunę sarcinam, quòd dum miseris aliquod crimen affigitur, quę perferunt meruisse creduntur. ita nūc erat, quia Apostoli dolerent, quòd multa fierent contra eos, tanquam contra malefactores, ita vt non solum paterentur, sed etiam valde infirmarentur, in quo Christus consolatur eos, dicens ꝙ non occultaretur veritas huius rei, quia licet Iudæi conarentur ostendere eos, tanquam malefactores, necesse erat, quòd aliquando constaret eos fuisse viros bonos, & Iudæos fuisse pessimos, & cęteros homines, qui persequuntur illos.

Et potest hoc intelligi vno modo, quòd nihil est nunc opertum, quod non reueletur, scilicet in die iudicij, & ideo ibi appareret Iudæorū iniqtas, & in hoc gaudere deberent Apostoli, & quilibet homo cuius fama iniuste lęditur consolatio esse debet, quòd veritas omnium rerum aliquando scietur, nam si nunc aliquis infametur, nunquam est firma opinio, quia quidam credunt, & alij non, & etiam nullius infamia potest peruenire ad omnes, in die autem iudicij omnes veritates scientur ab omnibus, & certissime sciētur, ita vt nemo dubitare possit, ideo ibi homo erit vere gloriosus, vel infamis, nunc autem tam fama, quā infamia ex quadam incerta opinione dependent, sic dicit prima Cor. 4. nolite ante tempus iudicare quoadusque veniat dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tūc laus erit vnicuique a Deo, & propter hoc non est hic multum infamia timenda, quia aliquando reparabitur, sic dicit Paulus eodem c. mihi autem pro minimo est, vt a vobis iudicer, vel ab humano die, quasi dicat ego non curo, quòd aliquis homo me iudicęt

F bonum, vel malum in hac vita, quia postea reuelabitur veritas, & erit vnicuique laus a Deo.

Secundo potest accipi, quòd infamia, quam persecutores Apostolorum contra ipsos faciebant poterat aliquandiu durare, quando veritas nesciebatur, & tamen in breui etiam ab hominibus veritas istorum sciretur, & quomodo persecutores inique egerāt, qa quantumcūque occulte molirentur insidias necesse erat, quòd publice postea scirentur etiam si in cubiculis suis ista cogitassent, & sic accipitur Luc. 12. quę in tenebris dixistis in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis. & iste sensus est adhuc melior, scilicet quòd magis de propinquo Christus promittat eis veritatem reuelādam, & auferendam ipsorum infamiam, sic dicit Chryso.

G si doletis audientes conuitia cogitate, quòd ab hac suspitione post parum eruemini, vocant quidem vos ariolos, & seductores, sed expectate parum, & saluatores vos orbis terrarum vniuersi dicent, cum per res ipsas apparueritis benefactores; nec illorum intendent sermonibus homines, sed rerum veritati.

Tertio accipiunt aliqui nihil opertum, quod non reueletur, scilicet omnia, quę in veteri testamento in figuris occulta erant reuelanda erant, & dicunt ipsa per Apostolos reuelata, & ideo non debebant timere infamiam, sicut dicit Remigi. scilicet quare debetis timere vestros persecutores cum tantę sitis dignitatis, vt per vos occulta mysteria legis, & prophetarum sint manifestanda? & tamen non est iste sensus mul-

H tum conueniens, sed alienus a litera, potissime quia non erat ista consolatio directa, nam si consolari deberent Apostoli de sua dignitate, aliud erat de quo magis consolarentur, scilicet de vita ęterna, sic dicitur supra 5. beati estis cum maledixerint vobis homines, & sequitur gaudete, & exultate, quia merces vestra copiosa est in cœlis, ideo intelligetur, sicut supra dictum est.

An sit contradictio in dictis ipsius Christi hic, & Ioan. 18. Quæst. CXV.

QVAERETVR de hoc cum dicitur, scilicet quod dico vobis in tenebris, in quo innuitur, quòd

I Christus prædicabat aliquando in secreto, sed ipse dixit contrarium. Ioan. 18. ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in Synagoga, & in templo in quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil.

Dicunt quidam, quòd Christus semper publice prædicauit, sed dicitur locutus in tenebris, quia verba eius carnalibus hominibus tenebrę videbantur, sic dicit Hilarius, non legimus dominum solicitum fuisse noctibus sermocinare, & doctrinam in tenebris tradidisse, sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebrę sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Aliter dicit Remigius, scilicet quòd in tenebris dico, idest inter Iudæos incredulos, vos dicite in lumine,

K idest prædicate fidelibus.

Tertio dicit glo. quod dico in tenebris, idest vobis dum adhuc estis in timore carnali, dicite in lumine, idest cum fiducia veritatis, quando eritis illuminati a Spiritu Sancto.

Sed dicendum, quòd isti sunt sensus mystici, Christus enim vere multa docuit discipulos in secreto, sic dicitur Mar. 4. seorsum autem discipulis suis disserebat oīa, & quando solus erat quærebant ab eo multa, idest Mar. 7. scilicet cum introisset in domum a turba, idest recedendo a turba interrogabant eum discipuli eius, & sic erat consuetudo eis doceri ab ipso, quādo solus erat, qa sciebant, ꝙ ipse volebat eis declarare multa, quæ

quæ volebat dicere populo, infra 13. vobis datum est nosse misterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, & ita totum illud quod habetur Ioan. 13. vsque ad 18. c. prędicauit Christus solis discipulis in mensa die cęnæ, & reuelauit eis secreta omnia, quæ portare poterant Ioan. 15. vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audiui a patre meo nota vobis feci, & tamē hæc nō prædicabat in populo in secreto, ergo & tenebris Christus docebat Apostolos.

Ad argumentum dicendum, ꝙ Christus semper prædicabat palam, & tamen in occulto docebat. erat enim prædicatio, quam faciebat ad populum, doctrina autem erat quam docebat Apostolos, & verū est, ꝙ alienis nunquam Christus prædicauit, nisi palam, discipulis tñ suis, quia erant domestici secrete multa docebat, & istud non includitur sub illo verbo, in occulto locutus sum nihil, quia solum intelligitur illud de doctrina ad alienos.

Quare Christus dixit Apostolis, quod dicerent in lumine, & super tecta, quæ in tenebris eis dixerat.
Quæst. CXVI.

QVAERETVR quare Christus dixit Apostolis, ꝙ dicerent in lumine, & super tecta.

Dicendum, ꝙ hic iubet eis prędicare publice, quia conueniens erat, ꝙ publice prędicarent, vt oēs docerent, quia ad omnes mittebantur: etiam vt non redderent doctrinam suspectam si occulte prędicarent, & propter alia, quæ dicta sunt supra quæstione 72. specialiter tamen Christus dixit hoc eis, quia forte ipsi nollent ista prædicare, quæ Christus eis dixerat, vel prædicarent in occulto. Et hoc primo propter timorem, quia forte cum adhuc essent noui, qui nūquam prædicauerant timerent, & non auderent publice prędicare, nisi Christus eos admoneret, quòd publice dicerent.

Secundo, & præcipue, quia Christus non prædicabat ista populo, sed dicebat eis in secreto, populo autē prædicabat quædam alia: verisimiliter ergo Apostoli credere possent, quòd liceret eis prædicare palam, nisi quæ Christus palam prædicauerat, quæ vere secrete illis dixerat secreto esse seruanda, sic enim Paulo quædam reuelata sunt, quæ hominibus non prædicabat. 2. Cor. 12. audiui archana verba, quæ nō licet homini loqui, dixit ergo Christus, quod dico vobis in tenebris &c. i. licet ego dicam vobis ista in tenebris. i. secrete, non teneatis illa in tenebris, sed dicite in lumine. i. omnibus publice prædicate.

Tertio, quia forte putarent, ꝙ non erant omnes digni audire ista, quia Christus dixit infra vobis datum est nosse misterium regni Dei, cęteris autem in parabolis, ideo dixit, ꝙ publice dicerent nihil occultantes quia non docebat eos, nisi vt ipsi alios docerent, licet illi quibus Christus prædicabat non erant digni audire illa, quæ iubebat per Apostolos alijs prædicari. Sed dicetur nunquid licebat Apostolos, in occulto prædicare?

Dicendum, ꝙ Apostoli tenebantur publice prædicare, cum irent ad docendum omnes, & tamen interdum licebat eis occulte docere, vt si familiariter aliquos docere vellent, vel esset eis interdum opportunitas ad docendum occulte, quam publice, Christus enim per hoc non astrinxit eos ad semper publice docendum, sed dedit eis licentiam publicandi, quæ in secreto audierant ostendens, ꝙ ita decebat prædicare, & tamen sicut ipse palam populo semper prędicabat ipsi prædicare debebant publice, sed possent etiam aliquos occulte docere. *Et nolite timere*. Hic hortatur Apostolos ad tolerantiam ex consideratione diuinæ

A prouidentiæ, & consilii, & ista est magna consolatio, & est in duobus. Primum est, quòd malum, quod homines inferunt paruum est. s. in solo corpore, & ideo est despiciendum. Secundum, & efficacius est, quia etiam hoc paruum malū, quod inferunt non possunt pro arbitrio suo inferre, sed solum quantum Deus illis permisit præfiniendo quantum homo patiatur, & ita homo consolabitur, quia quicquid mali sibi infligitur Deo volente infertur, quia aliàs nemo posset ei nocere, vnde licet malitia hominum, & voluntas nocendi eorum magna sit, nō facient quidquid cupiūt, sed quidquid Deus volet, vnde & dicitur. *Nolite timere eos qui occidunt corpus.* Quasi dicat paruum malū est,

Malum qđ homini infligit Deo volente infertur.

B quod possunt vobis inferre, ideo non timeatis, & est modus loquendi vulgaris, quo Christus vtitur pp rudes, nam corpus non occiditur, nec etiam anima, sed homo: dicitur tamē occidi corpus. i. vita priuari, quia prius viuebat, & per occisionem iam non viuit.

Animam autem non possunt occidere. Quasi dicat parua est eorum potestas, quæ ad sola corpora se extendit, & quia dicitur, quòd non possunt occidere animam, videtur innui, ꝙ anima possit occidi, & nō est verum accipiendo proprie occidere, nam anima est ipsa vita, licet possit Deus ipsam annihilare, sicut de nihilo fecit, sed est sensus, ꝙ isti possunt occidere corpus. i. nocere homini ex parte corporis, sed non possunt occidere animā. i. nocere homini ex parte animæ, vel no-

C cere ipsi animæ manenti post occisionem hominis. *Sed potius eum timete*. Ostendit quis sit timendus. s. ille qui habet potestatem nocendi. *Qui potest animam, & corpus perdere in gehennam*. i. hominem totum ponere in inferno, quod fiet in damnatis post iudicium cum resurrexerint, sed Luc. 12. dicitur timete eū qui postquam occiderit corpus habet potestatem mittere in gehennam. s. animam separatam a corpore mittere in infernum, vel rursus hominem suscitādos, & eum viuentem in inferno ponendo. *Nonne duo passeres asse veneunt*. Istud est secundum motiuum. s. ꝙ homo nō potest alteri, aliquod malum inferre, nisi quod Deus permiserit, qm̄ omnium rerum habet prouidētiam, & assumitur exemplum de rebus paruis. s. de passeri-

D bus, quia duo valent vnum denarium, & de quolibet eorum Deus habet prouidentiam, ergo habebit a fortiori de homine, & dicitur asse veneunt. i. venduntur pro vno asse, est enim as denarius parui valoris, & de moneta minutissima ad denotandum paruum precium duorum passerum. *Et vnus ex illis*. i. de duobus passeribus, qui tam parui valoris sunt. *Non cadet super terram sine patre vestro*. i. non morietur sine hoc, quòd Deus iudicet de eo, ꝙ moriatur. aliàs enim etiā si homines omnes niterentur occidere vnum passerem non possent, sed solus iste cadet de quo Deus iudicauerit, ꝙ cadat. *Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt*. q. d. non putetis, ꝙ Deus nō habet curam de vobis, & ꝙ aliquid vestrum possit perire Deo nescien-

E te, vel nō aduertente, quia etiam de rebus vestris minimis cogitat, nam & capilli omnes vestri qui multi sunt, & nullius valoris ab eo numerati sunt tantā habet diligentiam de illis, a fortiori ergo de vita, & morte vestra, quæ sunt res magnæ erit solicitus. *Nolite ergo timere*. i. non timeatis, quòd aliquod malum possit inferri ipso nesciente. *Multis passeribus meliores estis vos*. i. magis valetis, quam multi passeres, nam quilibet homo valet plusquam omnes passeres, immo omnia irrationabilia cum excedat ea secundum dignitatem speciei, sed Lucæ. 12. dicitur multis passeribus pluris estis. i. maioris valoris.

An liceat homini timere hominem, & aliquid præter Deum. Et circa quod versatur timor. Quæst. CXVII.

QVAERETVR quia dicitur hic nolite timere eos
qui occidunt corpus,an liceat hoīe timere ho
minem,& timere aliquid prҿter Deum.
Aliqui dicunt,ſcilicet ſtoici, ꝙ timor, & paſſiones
aliҿ non ſunt in ſapiente.i.in virtuoſo, dicunt enim,
quòd in ſapientem non cadit perturbatio, omnes tñ
paſſiones ſunt quҿdam perturbationes animæ, ideo
eas a virtuoſo negant,dicentes non eſſe timorē in eo,
ſed cautelam malorum. Quia tamen veritas eſt,ꝙ in
quolibet hoīe eſt timor. cum ſit fortitudo contra ti-
mores,& audacias.3.Eth.neceſſe eſt,ꝙ tam in virtuo
ſo,quam non virtuoſo ſit timor, ſed in hoc differt, ꝗa
virtuoſus rectè ſe habet circa timores per fortitudi-
nem,non virtuoſus aūt timet magis,ꝗ̃ debeat, vel nō
ſicut debeat. Et patet,quia timor eſt circa malum fu-
turum ad illud fugiēdum,& quia cuilibet homini po
teſt malum euenire quilibet homo timet, & ſi non ti
meret eſſet deordinatio naturҿ,quia non poſſet caue
re malum.Ex hoc autem ſequitur, ꝙ licet timere ali-
quid præter Deum,nam malum poteſt infligi homi-
ni ab hoīe,& ab aliis rebus, ergo omnia iſta timere li-
citum eſt,quæ poſſunt malum inferre. Cum autem
dicitur nolite timere eos qui occidunt corpus poteſt
intelligi. Vno modo.i.nolite multum timere,quia ti-
mor de malo eſt,ſed iſti paruum malum inferre pñt,
ergo parum timendi ſunt, & quia Deus poteſt infer-
re maximum malum eſt maxime timendus, & hoc
conſonat literҿ,quia dicitur,ſed potius timete eum.i.
magis timete. Secundo poteſt accipi,quia neminem
timere debemus, niſi Deum tanquam a ſeipſo poſſit
malum aliquod inferre,Deus autem ſolus eſt,qui po
teſt facere nobis malum,quod voluerit, cæteri autem
non poſſunt,niſi quantum a Deo permittūtur, & ſic
etiam Deus agit hoc, & ita eſt, vt dicitur Amos 3.ſi
eſt malum in ciuitate, quod dominus nō fecerit. q.d.
non, & iſtud etiam conuenit literæ, inquantum po-
nit exemplum de paſſeribus. Tertio poteſt accipi,ꝙ
non ſunt timendi homines quantum ad hoc,ꝙ ceſſe
mus propter eos ab eo, quod Deus iubet. Et iſte eſt
verus ſenſus literҿ,nam homines timendi ſunt, & ali-
qua prudenter facere omittimus pp timorē huma-
num.ſ.aliqua, quæ non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad
ſalutem, quæ tñ ſunt neceſſaria non omittenda pro-
pter humanum timorem,quia omittere illa eſt offen
dere Deum,per quod efficimur digni pҿna ҿterna, ꝗ̃
Deus poteſt nobis inferre,mala aūt quæ inferunt ho-
mines valde minora ſunt, quia ſolum poſſunt occide
re corpus.Luc.12.non terreamini ab his, qui occidūt
corpus,& poſt hoc non habent ampliusquid faciāt,
& ita Chriſtus innuebat hic, ꝙ non ceſſarent Apoſto
li a prҿdicatione propter timorem humanū,quia gra-
uiora mala incurrerent ſi ceſſarent. ſ. pҿnam ҿternā,
ꝗ̃ prædicando,quia ſolum poterat eis mors inferri.

Quare Chriſtus dixit duo paſſeres aſſe veneunt. Et quomodo as, & dipondium accipitur. Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR quia dr̄ hic, ꝙ duo paſſeres aſſe
veneunt quare Chriſtus hoc dixit.
Dicendum,ꝙ voluit oſtendere Deum habere pro
uidētiam, & curam de omnibus rebus noſtris etiam
de minimis, quia ſi de illis minoribus prouidentiam
habet,habebit a fortiori de noſtris,hoc aūt oſtendit ꝑ
paſſeres,qui erant aues parui valoris, ſed de illis habet
Deus prouidentiam, abundabant.n.paſſeres valde in
terra Chanaan,ideo erant minoris valoris, quam cæ-
F teræ aues,& propter hoc offerebantur a pauperibus.
& oſtendit Chriſtus paruum valorem eorum ex mo-
neta dicens, ꝙ duo paſſeres veneunt.i.vendunt aſſe,
eſt.n.as moneta minutiſſima.i.obolus,accipit tamen
dupliciter. Vno modo as pro minima moneta cuiuſ-
cunque regionis qualitercūque illa vocetur, nam in-
terdum habet nomina ſpecialia,ſicut ſupra 5.& infra
18.vocatur quadrans.ſ.non exies inde donec des mi-
hi nouiſſimum quadrantem,& dr̄ Luc.12. donec red
das nouiſſimum minutum.i.monetam minutiſſimā,
quæ non habet iam aliam per quā diuidatur, vel men
ſuretur,& ita dixit Anaſtaſia Chryſogono, oēs facul-
tates meas ex aſſe Chriſto deuoui.i.a minimo dena-
G rio vſque ad totam ſummam valoris facultatum.
Aliter accipitur as ſecundum iura humana pro to-
ta hҿreditate alicuius quanticunque valoris illa ſit, &
tunc as diuiditur in 12.vncias quarū quҿlibet eſt duo-
decima pars illius hҿreditatis, & quælibet pars habet
proprium nomen,quarum prima eſt ſexunx, deinde
ſextans,quadrans,dextans,deunx. & ſic as eſt pars vlti
ma.ſ.duodecima,quæ includit omnes alias,& ipſa eſt
tota hæreditas,ſic patet Inſti.de hҿredi.inſt. §.hæredi-
tas,& tunc as non eſt nomen monetҿ alicuius, & ſic
raro vtimur hoc nomine, ſed ponimus pro moneta
minutiſſima,& ita Chriſtus hic. Sed obijcietur,quia
Luc.12.dicitur nonne quinque paſſeres veneunt di-
H ſpondio.
Dicendum,quòd eadem ſententia eſt, quia diſpon
dium,vel dipondius ſignat duo pondera. Vnde dicitur
a dya,quod eſt duo,& pondus,& quodlibet illorū pō
derum eſt as,ſic dicit Beda bipondius genus eſt pon-
deris leuiſſimi ex duobus aſſibus compoſiti, & ita as
eſt nomen ponderis,& eſt minimū pōdus, & ob hoc
eſt principium ponderum,ſicut vnitas eſt principium
numerorum,& propter hoc ponitur pro moneta mi
nutiſſima, ſic dicit gloſſ. quod autem in numeris eſt
vnum,hoc in pōderibus as,quod duo aſſes, hoc dipō-
dius,ideo idem eſt dici, ꝙ quinque paſſeres veneunt
aſſe & dipōdio.i.ꝑ duobus aſſibus,& duo paſſeres da-
bantur pro vno aſſe, nam non poterat diuidi paſſer,
I vt darentur duo paſſeres,& dimidius pro aſſe,& eadē
ſententia eſt, ſic enim poſſet dici, ꝙ decem paſſeres
veneunt quadripondio.i.pro quatuor aſſibus. Sed di-
cetur quomodo poteſt ſtare,quia Chriſtus non dixit
alterum iſtorum, quomodo ergo alter Euangeliſta-
rum ſcripſit,ꝙ Chriſtus non dixit?
Dici poteſt vno modo, ꝙ Chriſtus dixit hoc plu-
ries,quia forte pluries de prouidētia locutus hoc exē-
plum induxit,& ſemel diceret duo paſſeres, & iterū
quinque paſſeres, quia non eſt inconueniens idem a
Chriſto ſҿpe fuiſſe dictum.
Secundo poteſt dici,ꝙ Chriſtus ſemel hoc dixit,&
alterum eorum ſolum dixit, Euangeliſtҿ tamen non
curant principaliter de verbis,ſed de ſenſu, & quia ea-
dem ſententia eſt,ꝙ duo paſſeres aſſe, & quinque di-
K pondio veneant,vnus duos poſuit, & alius quinque,
nec in hoc differt, quid potius iſtorū dixerit Chri-
ſtus,cum eadem ſententia in vtroque ſit.

Quomodo Chriſtus dixit Apoſtolis nolite ergo timere, an per hæc verba auferat ab eis timorem, vel non. Vbi quod malis mala ſunt mala bonis autem mala bona ſunt. Quæſt. CXIX.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit hic
nolite ergo timere. Nam per hoc ſecurita-
tem quandam Apoſtolis donare vult,& ti-
morem auferre ex hoc, ꝙ ipſe prouidentiā
habet de omnibus,& ita dicit nolite ergo timere.i.quia
ego habeo curam de vobis, & capillos veſtros etiam
nume-

numeraui nolite timere. Sed videtur, ꝙ non auferat eis timorem sufficienter per hoc, quia timor de malo est, & tamen siue Deus habeat prouidentiam de rebus, siue non, hominibus accidere possunt, & accidunt quotidie mala multa, ergo non aufertur per hoc timor.

Dicendum, ꝙ non aufertur hic timor euenturę aduersitatis, sed datur quædam consolatio ad facilius eā tolerandam. Et hoc primo, quia si Deus non haberet prouidentiam, nec curam de rebus nostris, homo noceret homini pro voluntate sua, & sic doleret qui patitur, quòd subiiciatur voluntati hostis sui, nunc vero Deo habente prouidentiam omnium rerum scimus, ꝙ non potest alteri malum inferre, nisi quantū Deus diffinierit, ita vt ipse facere hoc videatur potius quā homines qui huius pęnę ministri sunt, & ita est homini consolatio quędam, ꝙ Deus sibi malum intulit, & nemo alius ei inferre potuisset.

Secundo, & pręcipue, quia prouidentia Dei aufert rationem mali ab aduersis, quæ nobis accidunt, quia cum prouidentia sua sit per quam omnia dirigit in finem, & ipse bonus est, necesse est, ꝙ omnia ordinet ad bonum, & ex hoc quicquid nobis eueniat bonum erit, licet malum videatur cum ad bonum ordinetur, & possit nobis proficere, sicut potio amara, licet gustui non sit suauis bona est, quia ad bonum ordinat̄. i. ad sanitatem, & illam causat, & hoc modo nihil malū homini potest accidere, quia licet videatur ei malum, ad aliquod tamen bonum est, sed differt, quia ipsa malis aduersa sunt mala, bonis autem ipsa mala bona sunt. i. ad bonum eis proficiunt ad Rom. 8. scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, & isto modo vere aufert hic Christus terrorem Apostolis, quasi dicat nō timeatis quidquid mali homines vobis faciant, quia nihil poterunt vobis facere, nisi quod ego voluero, cum nec passeribus possent sine mea voluntate, & diffinitione nocere, ego tamen non permittam vobis malum inferri, nisi qđ ad maius bonum possit prodesse. non ergo timeatis scientes, ꝙ nullum vere malum vobis accidet.

An conueniat Deo prouidentiam habere. Vbi quod bonum in rebus dupliciter inuenitur: & quid prouidentia. Quæst. CXX.

QVAERETVR cum loquatur hic Christus de prouidentia Dei, an conueniat Deo habere prouidentiam.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia prouidentia est pars prudentię, vt ait Tullius prudentia est bn̄ consiliatiua de agendis. 6. Ethic. c. 6. sed in eo non est consiliari cum non sit ibi dubium, & consilium est de rebus, quæ in dubium veniunt, ergo non habet prouidentiam.

Item ea, quæ in Deo sunt, ęterna sunt, prouidentia autem est de rebus temporalibus, & corruptibilibus, ergo ad Deum non pertinet.

Item quicquid in Deo est simplex est, prouidentia autem dicit aliquod compositum, quia dicit intellectum, & volūtatem. s. cognoscere res, & ordinare eas ad finem, ergo non est prouidentia in Deo.

Dicendum, quòd Deo competit prouidentia, quia qui tollit ei prouidentiam aufert sibi magnam perfectionem, & ita dicitur Sap. 14. tu autem pater gubernas omnia prouidentia, & patet hoc, quia omne bonū, quod est in rebus a Deo est, quia aliàs esset aliqđ bonum increatum præter Deum, aut esset aliquod premium bonum, quod non esset Deus, a quo res acciperent aliquam bonitatem, quam non acciperent a Deo, sed vtrunque falsum est, ideo oportet, ꝙ omne

A bonum rerum sit a Deo, sicut omne esse earum est a Deo. Io. 1. sine ipso factum est nihil.

Bonum tamen in rebus dupliciter inuenitur. s. quātum ad substantialem earum, & quantum ad ordinē, ideo oportet, ꝙ sicut res acceperunt a Deo bonum quantum ad substantiam, idest perfectionem, & integritatem naturę, cum bonum dicat quandam integritatem, ita etiam acceperūt ab eo bonum ordinis, sed hoc non est, nisi ꝙ Deus dederit eis illum ordinē, sed bonum ordinis est secundum ꝙ res ordinātur recte ad finem, qui est bonum ipsarum, prouidentia autem non dicit, nisi rationem ordinis rerum ad finē, ideo necesse est Deo prouidentiam conuenire. Est prouidentia autem prudentię pars inquantum prudē-

B ter quis de futurus coniectat, & ordinat res ad finem suum qui habet aliquam rationem futuri, inquantū res nondum assecutę sunt eum, & ita potest quis habere prouidentiam ordinando actus suos ad aliquem finem, vel ea quę pertinent ad alios ordinando ad finem qui illis conuenit, sicut dicitur dispensator prudens qui bene prouidet familiæ domini sui, infra 24. & Luc. 12. fidelis seruus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam, vt det illi in tempore tritici mensuram. i. prouideat de cibo in futurum pro familia. Primo modo non competit Deo prouidentia, quia non habet ipse finem aliquem cum sit summum bonum, & ideo non ordinat actus suos ad aliquem finem, sed omnia sunt propter seipsum. Prou.

C 16. omnia propter seipsum operatus est dn̄s. Secundo modo conuenit ei prouidentia, quia omnia quæ sunt extra se dirigit ad finem. s. ad se, vt eo varie participēt, & ista ratio ordinis in Deo existens dicitur esse prouidentia, ideo ei proprie competit.

Ad primum dicendum, ꝙ prouidentia non est ꝓprie consiliatiua, sed potius pręceptiua, quia eubulia est cōsiliatiua, sinesis autem est iudicatiua, & prudētia est pręceptiua, vt colligitur 6. Ethi. c. 6. Deo autem conuenit pręcipere de singulis rebus, sed non consiliari, & ita conueniet ei prouidentia. Si tamen dicat̄, ꝙ prudentia non est aliquid distinctum contra eubuliam, & sinesim, sed contineat illa. Dicitur, ꝙ conue-

D nit etiam Deo consilium, licet non sicut nobis, quia consilium est in nobis inuestigatio de bono ne erremus, in Deo autem consilium dicet ipsam certitudinem boni excludens errorem, nam ita etiam dicim⁹ ꝙ virtutes manebunt in sanctis in patria, licet non secundum eosdem actus quos nunc habent, vt patet 3. sen. dist. 33.

Ad secundum dicendum, ꝙ illa de quibus est prouidentia sunt temporalia, & mutabilia saltem aliqua eorum, non tamen ideo erit prouidentia aliquid mutabile, & temporale, sicut Deus immobilis manens dat cuncta moueri, vt dicit Boe. de consola. lib. 3. metro. 9. ita ipse ęternus manens temporalibus, & corruptibilibus ordinem tribuit in finem, & ratio illius ordinis, prout in Deo est, prouidentia dr̄, & non prout

E est in rebus, vel in causis ipsarū sub Deo, quia sic ille ordo. i. executio ordinis non est aliquid ęternum, nec semper manens. Ad tertium dicendum, ꝙ prouidentia est ad simplex, & respicit solum intellectum, licet ꝑsupponat voluntatē, quia prouidentia non dicit, nisi rationē ordinis, & hoc solius intellectus est, quia tn̄ hęc, quæ ordinant̄ in finē ordinant̄ in finē, q est voluntatis, præsupponit prouidentia voluntatē, licet solam rationem nominet, & ita vere simplex erit. Potest tamen dici, ꝙ etiā si prouidentia respiceret ęqualiter intellectum, & voluntatem, non esset composita, quia intellectus, & voluntas in Deo non sunt duo distincta realiter, sicut in nobis, sed solum secundum rationem, vel formaliter.

An

An prouidentia pertineat ad scientiam & quid sit. Et quod in re facienda non requiritur scientia, sed dispositio. Et quomodo dispositio & prouidentia differunt. Et quid prouidens. Et ad quid proprie prouidentia pertineat. Et quæ sit differentia inter fatum, & prouidentiam.

Quæst. CXXI.

QVAERETVR an prouidentia pertineat ad sciē-
tiam.i.ꝙ sit scientia, vel quid sit. Aliq dicunt, ꝙ
sit scientia, dicit.n.Boe.5.de conso.Pro.5.prouidētia
dicitur, quia porro videt, quasi a specula ęternitatis,
sed videre pertinet ad sciām prout intellectus dicitur
visus 6.Ethi.c.16.ergo prouidentia est scientia.

Alij dicunt, ꝙ pertinet ad omnipotentiam, quia di-
citur Sapi.14.tu pater omnia gubernas prouidentia,
sed gubernatio pertinet ad potentiam ad Hebrę.1.
scilicet portansque omnia, idest gubernās verbo vir-
tutis suę, ergo prouidentia est potentia. Alij dicunt, ꝙ
prouidentia sit voluntas, dicit enim Damasce.proui-
dentia est diuina voluntas, ad quam omnia in finem
conuenienter deductionem accipiunt. Alij dicunt, ꝙ
sit dispositio, dicit enim Boe.de conso.libro 5.Pro.5.
prouidentia est ratio in summo omnium principe
constituta, per quam cuncta disponit, sed disponere
est dispositionis, ergo prouidentia diuina, & disposi-
tio diuina idem sunt. Alij dicunt, ꝙ sit fatum, quia
comparatio rei ad diuersa non variat eius essentiā, sed
prouidentia, & fatum non differunt, nisi per compa-
rationē ad diuersa, dicit enim Boetius vbi supra mo-
dus quo res geruntur cum ad diuinam cogitationem
refertur prouidentia dicitur, cum vero ad res ipsas,
quæ geruntur, fatum vocatur, ergo prouidentia, &
fatum non differunt realiter.

Dicendum, ꝙ prouidentia ad scientiam pertinet
& etiam ad dispositionem, sed differunt ista ratione,
per additionem vnius ad alterum, prouidentia enim
in scientia fundatur, & non in speculatiua, sed in pra-
ctica. Habet enim scientiam Deus de rebus creatis, si-
cut artifex de artificiatis, & ideo est quodammodo
scientia practica, sicut igitur se habet artifex ad arti-
ficiata per cognitionem suam, ita & Deus se habet
ad res factas per scientiam suam, artifex enim, ante-
quam quicquam faciat considerat rem artificiandā,
& finē illius, cum esse artificiatorum sit ad finem, de-
inde considerat ordinem illius rei, quam facere intē-
dit ad finem quem præconcepit, & considerat ordi-
nem partium ipsius rei inter se, scilicet, ꝙ fundamen-
tum sit sub parietibus, & parietes sub tecto, & iste or-
do partium inter se ordinatur vlterius ad finem do-
mus, quia ideo partes domus inter se taliter se habēt,
vt conueniant illi fini ad quem domus est. tertio con-
siderat quibus ipsa domus adiuuetur ad consecutio-
nem finis, & ꝙ tollantur omnia, quę possunt impedi-
re finem eius, & ad hoc excogitat artifex portas, &
fenestras, & similia, quibus domus apta redditur ad
habitandum in ea. ista tota excogitatio trium prædi-
ctorum si referatur solum ad cognitionem, scilicet
inquantum artifex ista cognoscit vocatur scientia, nō
referendo ad aliquam operationem, & ista cogitatio
est de omnibus tam de fine, quam de omnibus, quæ
sunt ad finem, & hoc est referendo omnia ad solam
cognitionem artificis, aliter possunt ista referri ad ip-
sum ordinem cogitatum, prout est in re operanda, &
partibus eius, & tunc vocatur dispositio, quia in re fa-
cienda non requiritur scientia, sed dispositio, quia ta-
liter, vel taliter res disponitur, & hoc est quantum ad
duos ordines, scilicet ordinem partium rei adinui-
cem, & ordinem rei ad finem suum, si autem consi-
deretur, vel referatur ista cognitio ad ea, quæ promo-
uent in finem, idest quod artifex cogitat aliqua, per
F quæ domus sit apta ad finem suum, & conseruetur in
illo, dicitur esse prouidentia, & sic dispositio, & pro-
uidentia non differunt, nisi secundum habitudinem
ad rem, & ad finem, in Deo autem inueniuntur ista,
quia Deus habet cognitionem sui ipsius, & omnium,
quę facit, & quia ista cognitio solum refertur ad ip-
sum, vocatur scientia, habet etiam cognitionem de
rebus factis in quibus ponit ordinem duplicem, sci-
licet rei ad rem secundum, quòd se iuuant inuicem
per illam habitudinem ad consequendum vltimum
finem conuenienter assequi, quem non possent asse-
qui, si aliter se haberent: & alium ordinem omnium
rerum simul, idest totius vniuersi ad ipsum Deum,
qui est finis vniuersi, sic dicit Arist.11.metap.osten-
dens istos ordines per exercitum, quia partes exerci-
G tus ordinantur inter se, & totus exercitus simul ordi-
natur ad ducem, & quantum ad istos duos ordines
quos Deus ponit in rebus dicitur esse dispositio, idest
diuersa positio, inquantum per sapientiam suam ip-
sas res conuenienter ordinat, dicitur autem proui-
dentiam habere inquantum confert ipsis rebus ea,
quæ faciunt ad conseruationem ipsius ordinis, & re-
pellit omnia aduersa, per quę impediretur ista ordi-
natio, nam ordo rerum a Deo absolute sumptus
ad Dei dispositionem pertinet, quòd tamen Deus
faciat ordinem illum bene manere imperturbatum
est cōferre ea, quę proficiunt rebus ad finem suum,
& quantum ad hoc dicitur prouidentiam habere,
quia prouidus dicitur, qui bene coniectat de confe-
H rentibus ad finem, & propter hoc prouidentia quan-
dam solicitudinem nominat, scilicet quòd Deus cu-
ram habeat de rebus, vt teneant illum ordinem in-
uariabiliter quem ipse eis dedit, & ita patet quomo-
do prouidentia, dispositio, & scientia se habeant.

Ad primum dicendum, quòd prouidentia, &
dispositio secundum, quòd varie cōsiderātur, possunt
pertinere ad scientiam, & voluntatem, & potentiam
secundum, quòd se habent per additionem, vt pa-
tet in artifice, potest enim artifex habere interdum
cognitionem de artificiatis speculatiue tantum, non
cum intentione operandi, & tunc vocatur solum
scientia, & ideo dispositio rerum in partibus suis, &
in habitudine ad finem est prouidentia, idest consi-
I deratio de eis, quæ conferre possunt rei ad conser-
uationem suam, & ad consequendum finem illum
ad scientiam solum pertinet, quia licet omnia ista
consideret artifex, non considerat ea ad agendum,
sed solum speculatiue, vt res quasdam, si autem vl-
terius artifex consideret, quæ dicta sunt, & habeat
propositum exequendi ista, quæ cogitat, pertinet
ibi dispositio, & prouidentia ad scientiam, & volun-
tatem, nam ibi est dispositio inquantum est cogita-
tio de ordine rei in se, & ad finem, & est prouiden-
tia inquantum est cogitatio de conferentibus rei ad
finem, & pertinent ista ad scientiam inquantum
manet ista cogitatio in artifice, & insuper ad volun-
tatem inquantum habet propositum exequendi, si
K autem vlterius artifex ista exequatur iam pertinebat
dispositio, & prouidentia ad scientiam voluntatem,
& potentiam, ad scientiam quidem inquantum hæc
cogitauit, ad voluntatem autem, quia omnia cogi-
tata facere proposuit, ad potentiam vero inquantum
ista executus est, quia ordinem quem cogitauit po-
suit in re, scilicet ordinando partes rei inter se, &
rem ad finem, quod est dispositio, & faciendo
ea, per quæ res potest bene assequi finem suum, &
conseruari in eo, quod est prouidentia, & quia exe-
cutio fit per potestatem agentis dicuntur dispositio,
& pouidentia ad potestatē pertinere, & ita in Deo est,
cum ibi sit scientia, & dispositio, & prouidentia, vt
ostensum

oñsum est, proprie tñ prouidētia pertinet ad sciētiam, & non ad voluntatē, nec ad potestatē cū prouidentia dicat ipsam rationem ordinis prout rebus ordinatis excogitantur conferentia ad conseruandum illū ordinem. Quòd autem Deus velit ista, quę cogitauit, & illa exequatur per se, vel per alios accidens est, & extrinsecum ad illam rationem ordinis, quæ prouidentia dicitur, nec debet accipere nomen prouidentia ab illis, sed ab intellectu, sicut actus prudentię solius rationis est, licet ea, quæ prudens iudicat postea per voluntatem eligit, & per vires organicas exequitur, nunquam tamen actus prudentię accipit nomen a voluntate, nec a virtute organica. Et per hoc patet solutio ad tria prima, scilicet an prouidentia pertineat ad scientiam, vel ad voluntatem, vel potentiã, magis enim proprie ad scientiam pertinet, & tamen primo, & secūdo modo prouidentia accepta est aliquid ęternum, quia cogitatio rei de ordine rerum, & de conferentibus ad ordinem, quæ sunt dispositio, & prouidentia ęterna est: volitio etiam eius de hoc ęterna est, quia nihil nouiter vult, idest non habet nouas volitiones. Sed accipiendo tertio modo, vt pertinet ad potentiam, & executionem non ęst ęterna, quia rebus datur esse ex tempore, & ibi datur eis ordo ipsarum ad inuicem, & ordo ad principem vniuersi, quia non potest esse res ordinata antequam sit, & hic est dispositio, dantur etiam ea, quæ conferunt ipsis ad tendendum ad illum finem, & manendū in eo, quod ad prouidentiam pertinet. Vnde ista executio rerum prouisarum recte gubernatio dicitur, & non prouidentia, & ita dicimus, ꝙ Deus per seipsum habet omniū rerum prouidentiam, sed non omniū rerū gubernationem. Ad quartum dicendū, ꝙ prouidentia pōt dici dispositio, eo ꝙ includit eam, & addit ad illam, nam dispositio dicitur ordo in re respectu alterius rei, & respectu finis, prouidentia autem pręsupponit hunc ordinem, & addit ea, quæ conferunt ad conseruationē istius ordinis, vt per illum res consequantur finē suū, & propter hoc per prouidentiam Deus dicitur disponere, vt dicit Boetius vbi supra. Ad quintum dicendū, ꝙ prouidentia, & fatum non differunt solum per diuersam habitudinem, sed etiam per essentiam, sicut enim forma domus in mente artificis differt p essentiam a forma domus prout est in materia expressa, i. in lapidibus, & lignis, nam in mente artificis ista forma vocatur ars, & exemplar, & causa, in materia autem est iam aliquid artificiatum, & effectus, & ad aliquid exemplatū, sic etiam ipsa dispositio, siue ratio ordinis rerū prout in Deo est dicitur prouidentia, prout autē est in causis secundis quarum officio administrãtur, & explentur ea, quæ a Deo prouisa sunt, dicitur fatū a for. ris. quod est loqui, quia est, quasi quędam locutio, vel expressio diuinę ordinationis, sicut. n. verbum vocale est expressiuum verbi mentalis, ita & ipsa explicatio rerū p temporum vicissitudines est, quasi quædam locutio, vel expressio diuinę ordinationis, quia quando hęc fieri videmus scimus taliter Deū primo vidisse qualiter nūc fit, & antequã fieret nęsciebamus quid Deus vellet, & ideo ista temporalis gubernatio, vel explicatio rerum fatum, idest locutio dicitur, scilicet diuini ordinis, vel dicitur fatum a fando, quia ex consideratione causarum sapiētes antiquitus fari solebant, idest futura prædicere.

An prouidentia Dei se extendat ad omnia, vel ad quædam. Et quæ sit. Et quæ quorundam Philosophorum opiniones de prouidentia. Quæst. CXXII.

QVAERETVR an prouidentia Dei extendat se ad omnia, vel solum ad quædam.

A Aliqui dicunt, quòd non est ad omnia, nam ad prouidentiam pertinet dare, quę conferunt ad finem; & remouere, quæ competunt ad executionem finis, sed omne malum in re impedit consecutionem finis, cum sit malum per deordinationem a fine, & tamen multa mala sunt in rebus, ergo non subijciuntur omnia prouidentię. Item ea, quæ sunt a casu non sunt prouisa, cum casus sit inopinatus rei euentus in eis, quæ propter aliud aguntur 2. Physicorum, multa tamen fiunt a casu, vt ostenditur 6. Meta. quia aliàs omnia acciderent ex necessitate, & hoc est propter defectum causarum, quia si causa, nunquam deficeret, accidere
B nt omnes effectus, necessario ergo multa sunt, quæ non sunt pręuisa, cum defectus, & error in multis accidant, ergo prouidentia non est circa omnia.

Item omne, quod est præuisum ordinatur ad aliquem finem, & secūdum aliquem certum modum, sed liberum arbitrium non habet aliquid determinatum tam in fine, quam in modo perueniendi, sed habet se ad opposita, ergo liberum arbitrium non subest diuinę prouidentię.

Item ea, quæ relinquuntur a Deo non subsunt eius prouidētię, sed homines a Deo relinquuntur Ecclesia. 15. fecit Deus hoīem a principio, & reliquit eū in manu consilij sui, & Psal. 8. dimisit eos iuxta desideria cordis sui, ergo homo non subditur prouidentię Dei.

Item ad prouidentiam pertinet ordinare, multa ta-
C men contingunt inordinate in vniuerso, tam in naturalibus, vt quòd ęstas sit frigida, & pluuiosa, & hyemes sint interdum calidę, & siccę, quàm in rebus humanis, vt quòd mali prosperentur, & boni aduersa patiantur, ergo non est prouidentia in omnibus.

Dicendum, quòd circa prouidentiam, quia fuit generalis consideratio omnium sapientum fuit multiplex error. Quidam enim dixerunt, ꝙ nullius rei erat prouidentia in vniuerso, sed omnia casu contingebãt, & ista fuit positio Democriti, & fere omniū antiquorum Philosophorū, qui negauerunt in rebus causam agentem, & posuerunt solum causam materialem ex vario concursu, & mixtione partium, vel atomorum omnia fieri. Hęc tamen positio, quia nihil veritatis habet, nec apparentię, etiam ab ipsis Philosophis, qui
D aliquid sapiebant improbata est de qua Arist. 1. Phy. & 1. de anima. Alij dixerunt, ꝙ prouidentia erat in vniuerso, sed non ad omnia, & istorum quidã dixerunt, ꝙ solum erat prouidentia de incorruptibilibus, scilicet dę corporibus cęlestibus, de cęteris autē non. Iob. 22. circa cardines cęli ambulat, & quæ nostra sunt non considerat de cardinibus cęli, & nō de rebus humanis, & Psal. 113. cęlum cęli domino, terrã aūt dedit filijs hominum. i. Deus dę cęlo curat, de terra autem non, sed reliquit eam hominibus. Alij autem dicunt, & aliqualiter plus extendunt prouidentiam dicentes, ꝙ prouidentia solum est de generibus, & speciebus, de indiuiduis autem non est, nisi de illis, quæ sunt necessaria, & incorruptibilia. Ratio horum est, quia pro-
E uidentia præsupponit dispositionem, quæ est ordo rerum inter se, & ad finem, & addit ea, quæ conferūt ad hoc, ꝙ res consequantur illum finem, & non impediantur in assecutione eius, iō oīa, quę prouisa sunt dicunt, sic se firmiter habere, sicut prouisa sunt, & ꝙ in prouidentia non est error, & quia in generibus, & speciebus, & indiuiduis necessarijs inuenitur semper, sic se habere, & non accidit in eis error, nec variętas, dicunt illa vere pertinere ad prouidentiam: indiuidua aūt generabiliū, & corruptibilium generaliter alterantur, & deficiunt, nec manet eis semper idem modus essendi, ideo dicunt non subijci ista prouidentię. Istam opinionem imponunt multi Aristo. quamuis ex verbis suis expresse haberi non pos-

ſit, & tamen commentator ſuus ponit eam expreſſe
11. Meta. dicens, quòd non eſt fas diuinę bonitati ha-
bere ſolicitudinem de ſingularibus, niſi ſecundum,
quòd habent communicationem in natura commu-
ni, vt quòd aranea ſciat facere telam, & alia huiuſmo-
di. Et iſta eſt opinio impia, quia tollit Deo prouiden-
tiam, & etiam cognitionem de operibus hominum.
Alij dicunt, ꝙ habeat Deus prouidentiam de generi-
bus, & ſpeciebus, & indiuiduis neceſſarijs, & inſuper
de indiuiduis humanis non ſolū, vt communicant in
natura ſpeciei, ſed ēt ſecundū particulares actus eorū,
licet ſint hoīes indiuidua corruptibilia, & hanc opi-
nionem ponit Rab. Moyſes. Et rationē aſſignat, eo ꝙ
in homine ēt particulari inuenitur natura intellectua-
lis, per q̃ comprehēdit intellectu ſuo formam ſpeciei
inquantū eſt ſpecies, quia intellectus attribuit inten-
tionem vniuerſalitatis naturę apprehenſę, quam non
habet in rebus extra animam. Et ideo dicit, ꝙ indiui-
duum humanū non excluditur a diuina prouidentia
pp duo. Primo propter naturā vniuerſalis, quia licet
homo particularis non ſit ſpecies, apprehendit tñ for-
mam ſpeciei, & quia apprehendens, & apprehēſum
ſunt quodammodo vnum in actu apprehenſionis, &
cū de ſpeciebus ſit prouidentia, erit etiam hoc modo
de indiuiduo humano, quod aliquo modo eſt ſpe-
cies, vt dictū eſt. Secundo, quia prouidentia eſt de in-
tellectualibus creaturis etiam quantum ad indiuidua,
& quia homo quantum ad meliorem partem ſuam
eſt ſubſtantia ſpiritualis, pertinet ad prouidentiam
Dei, ſicut intelligentię ſeparatę, quæ etiam ſunt indi-
uidua. Sed adhuc non ſufficit iſta poſitio, quia aufert
a Deo prouidentiam omnium indiuiduorum gene-
rabilium, & corruptibilium præter hominem, & ta-
men imperfectio eſt quædam, quod Deus de illis nō
haberet prouidentiam; nam Deus cognoſcit omnia
tam vniuerſalia, quam particularia, & cum ipſe ſit
ſumme bonus, eius erit ordinare omnia ad finem ſe-
cundum, ꝙ nata ſunt illum conſequi, omnium ergo
ſingularium erit prouidentia.

Item bonum in rebus eſt dupliciter, ſcilicet quan-
tum ad ſubſtantiam earum, & quantum ad ordinem,
ſed a Deo eſt omne bonum, quod eſt in rebus, cum
ipſe ſit ſummum, & primum bonum, ergo bonum
ordinis cuiuſcunque rei eſt, quælibet tamen res par-
ticularis habet duplicem habitudinem ordinis, ſcili-
cet ad alias res, & ad finem vniuerſi, ergo neceſſe eſt,
ꝙ a Deo acceperit iſtum ordinem, & cum prouiden-
tia dicit ſolam rationem ordinis ſecundum, ꝙ con-
fertur rei id, per quod maneat in ordine illo, & non
impediatur, ergo pertinet ad Deum neceſſario, ꝙ de
omnibus indiuiduis habeat prouidentiam, cum nullū
ſit, quod non habeat aliquem ordinem.

Item ſi indiuidua non ſubijcerentur prouidentiæ,
aut hoc eſſet, quia Deus non cognoſcit ea, aut quia
non pōteſt prouidere in eis, aut quia non vult habere
curam ipſorum. Primum non eſt verum; nam Deus
cognoſcit omnia cum ſit cauſa omnium entium, &
eſt cauſa per intellectū, ideo neceſſe eſt, ꝙ cognoſcat
illa quorum cauſa eſt. Secundum non ſtat, quia Deus
poteſt habere curam oīum indiuiduorū, cū potentia
eius ſit infinita. Etiam nō repugnat indiuiduis ſubijci
diuinę prouidentię, quia ſubijciuntur induſtriæ hu-
manę cum per prudentiam bene ſe haberet homo in
particularibus. Etiam per induſtriā brutorum quædā
particularia diriguntur, ſicut patet in formicis, & api-
bus, quæ quodam naturali inſtinctu reguntur, a for-
tiori, ergo Deus poterit de illis prouidere. Tertiū non
ſtat, quia Deus cum ſit ſumme bonus, & volūtas eius
ſit vniuerſaliter de omni bono, volet quodcunque bo-
nū, & tñ in ordine rerū particularium conſiſtit quoddā

F bonum ipſarum, ergo Deus volet illud, & ſic de indi-
uiduis habebit prouidentiam. Item Deus conceditur
habere prouidētiam de ſpeciebus, & generibus, & tñ
nō poſſunt ſpecies, & genera manere, niſi manētibus
indiuiduis, quia deſtructis primis ſubſtantijs impoſſi-
bile eſt aliorū aliquid remanere. i. genera, & ſpecies,
quæ ſunt ſecundæ ſubſtātię. vt dicit Ariſtoteles in prę-
dicamentis: quicunque tñ eſt de aliqua re ſolicitus ne-
ceſſe eſt, ꝙ ſit ſolicitus de oībus illis ſine quibus im-
poſſibile eſt manere rē illam. ſic aūt eſt de indiuiduis,
ergo neceſſe eſt, ꝙ Deus habeat prouidentiā de indi-
uiduis. Et iſta ratio omnino viget, ſed non apparet ex
hac an de omnibus indiuiduis prouidentiam habeat,
quia ſpecies quælibet poteſt conſeruari etiam ſi non
habeat tot indiuidua quot habet: & tñ ſi quis cōcedat
G Deum habere prouidentiam de quibuſdam indiui-
duis, concedat eadem ratione, quòd habeat prouidē-
tiam de omnibus, ratio huius eſt, quia excludentes
indiuidua corruptibilium a diuina prouidentia faciūt
hoc, eo quòd in eis eſt error, & defectus, qui nō poteſt
accidere in prouidentia, & tamen in quolibet indiui-
duo corruptibili eſt hoc, ergo cum non ſit inconue-
niens Deum habere prouidentiam de quibuſdam ip-
ſorum, immo ſit neceſſe (vt dictum eſt) non erit incō-
ueniens habere de omnibus, & ſic de omnibus ha-
bebit.

Sed dicunt quidam, vt commentator, quòd Deus
haber prouidentiam de indiuiduis ſolum inquantum
H communicant in natura communi ſpeciei, ſcilicet
quòd non ſit prouidentia de illis determinata, ſcili-
cet de ſingulis ipſorum, ſed ſolum de ipſa ſpecie in
qua indiuidua communicant.

Sed hoc non ſtat, quia tunc non eſſet prouidentia
de indiuiduis quantum ad ſuas formas particulares,
& quātum ad proprietates materiales, & actiones, &
paſſiones ipſorum, quia iſtę non competunt indiui-
duis, vt communicant in natura ſpeciei. ſed falſum eſt
ex ratione ſuprapoſita. ſ. neceſſe eſt haberi prouidētiā
de indiuiduis, quia ſine illis non poſſunt eſſe genera, &
ſpecies, & tñ indiuidua non ſunt, & conſeruantur in
eſſe ſuo per rationem communem ſpeciei, ſed per
formas ſuas, & per proprietates materię, & actiones,
I & paſſiones ſuas: neceſſe eſt, ergo de his haberi proui-
dentiam ad hoc, ꝙ habeatur prouidentia de indiui-
duo, & non ſufficit habere prouidentiam de ratione
communi ſpeciei, nec de indiuiduis ſolum, vt in ea
communicant. Et hoc patet, quod neceſſe eſt habe-
ri prouidentiam non ſolum de indiuiduis, ſed etiam
de omnibus accidentibus circa ipſa indiuidua qua-
liacunque ſint, quia de indiuiduis habetur prouiden-
tia inquantum eis manentibus manent in ipſis gene-
ra, & ſpecies, quæ aliàs non poſſunt manere, & ta-
men quodlibet accidens facit ad corruptionem, vel
conſeruationem indiuidui, ergo de quolibet eorum
neceſſe eſt haberi prouidentiam, quia aliàs ex ea par-
te contingeret perire omnia indiuidua, & conſequen-
K ter genera, & ſpecies. apparet ergo, ꝙ de oībus tam
vniuerſalibus, q̃ particularibus, ſiue ſubſiſtētibus, ſiue
proprietatibus, vel accidentibus ſubſiſtentiū quantū-
cunque ſint parui valoris eſt prouidentia, & iſtud cō-
uenit veritati fidei, ſic dicit Chriſtus ſupra in iſto, oēs
capilli capitis veſtri numerati ſunt. i. de oībus Deus
hēt curā, & numerat eos, cū tñ nihil ſit minoris valo-
ris in hoīe, q̃ capillus, quia multis pereuntibus nihil
homini deperit, magis curam habebit de ipſis indiui-
duis, & actibus ſuis, ſic etiam dicitur Sapien. 7. de Sa-
pientia Dei, ꝙ attingit de fine vſque ad finem, id eſt
a primis, & optimis entibus vſque ad infima, &
diſponit omnia ſuauiter, ideſt de omnibus habet pro-
uidentiā, quia diſpoſitio, & prouidentia idē ſunt, vt di-
ctum

ctum est præceden. q. & Sap. 14. dicitur tu pater gubernas omnia prouidentia, ergo de omnibus, tam indiuiduis, quam speciebus, & generibus est prouidentia.

Ad primum dicendum, ꝙ prouidētia excludit malum a rebus prouisis, inquantum malum impedit cōsecutionem finis, sed non tollit omne malum, vt dicetur sequen. q.

Ad secundum dicendum, ꝙ etiam fortuita cadunt sub prouidentia, sed non dicuntur fortuita respectu causę prouidentis, sed respectu secundarum causarū, quæ non habent prouidentiam, vt dicetur infra quæstione 128.

Ad tertium dicendum, ꝙ liberum arbitrium per se ordinatum est ad vnum. s. ad bonum, quia bonum est quod omnia appetunt 1. Ethicorum, & tamen taliter ordinatur ad illud, quod non sit necesse consequi ipsum, sed posset ab eo deficere, nam si necesse esset assequi bonum in quod tendit, & non posset velle, nisi determinatum bonum, tolleretur ratio libertatis & sic non esset liberum arbitrium, cadunt ergo sub prouidentia actus liberi arbitrii non q. per hoc determinati ad aliquid vnum, sed secundū conditionem suę libertatis, vt magis dicetur infra quæstione 128. & 129.

Ad quartum dicendum, ꝙ homines non excludūtur a Dei prouidentia, sicut Christus hic, & Lucæ 12. & cum dicitur, quòd reliquit hominem in manu cōsilij sui, non dicitur simpliciter, quòd reliquit eum. i. excluserit a prouidentia, sed reliquit in manu consilii sui, idest nō subiecit eum alicui causæ ad cuius motum necesse sit ipsum agere, vel ab actione cessare, sicut est de rebus naturalibus, quæ magis aguntur, quā agant pp causas suas a quibus determinantur, sed reliquit eum libere agere, non tamē exclusit eum a subordinatione sua, sed a subordinatione ad alias causas extra se, nam ex eo, ꝙ dedit sibi libere agere sub prouidentia sua eum retinet, cum dare rebus modos agendi, qui conferunt ad suos finus pertineat ad prouidentiam.

Ad quintum dicendum, ꝙ aliquis error, & malum reperitur in rebus, non tamen tollit hoc quin ipsa, in quibus malum est, & malum quod eis accidit prouidentię subijciatur, vt dicetur infra q. 127.

Ad sextum dicendum, ꝙ in rebus nihil est inordinatum simpliciter, sed quicquid est in mundo ordinatum est, licet in multis eorum ratio ordinis nobis non appareat, & ob hoc admiramur, sic dicit Boetius de conso. lib. 5. pro. 4. & metro 4. & hoc maxime accidit in operibus humanis, vel rebus eorum, vt quòd mali florent, & boni affligantur, & tamen hic rectus ordo quem Deus scit, sicut medicus scit, quare quibusdam ęgris interdum dat dulcia interdum amara, quod ignorans artem admiratur, ista tamen inordinatio, si bene attendatur non accidit in eis ad quę per se homo ordinatur, vel opera eius, & quæ sunt ei per se bona, vel mala, nam ordinatur homo per se ad fęlicitatem ad quam perueniet per opera bona, & in his nunquam accidit error, quia necesse est, quòd quodlibet opus bonum habeat sibi semper adiunctū pręmium bonitatis suę, & hoc quantum ad perfectionem virtutis, scilicet quia quilibet actus virtutis reddit nos perfectiores in virtute, & hoc est bonum humanum, quod in præsenti habetur, vel quantum ad assecutionem fęlicitatis, quia necesse est quemlibet finientem in opere bono assequi fęlicitatem, & econtrario in malis, quia per quodlibet opus malum homo deterior redditur, & in malo finiens infœlix etiam necessario, in his enim Deus non permittit fieri errorem, sed permixtio, & inordinatio, quæ nobis

A videtur, accidit in bonis, quæ non sunt propria hominis, idest, quæ sunt extra ipsum, sicut bona fortunę, vel quę sunt intra eum, & tamen non pertinent ad eum sub propria ratione hominis, vt bona corporis, ista tamen permixtio adhuc nunquam est inordinata, quia semper ordinatur ad aliquid, quod est bonū homini per se, scilicet ad bonum glorię, vel gratiæ ad Roman. octauo, scimus, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, vel ad manifestationem diuinæ iustitiæ, sicut impii prosperantur hic, vt appareat magis eorum ingratitudo, & sint minus excusabiles in pęna ęterna.

B *An Deus habeat specialem prouidentiam de brutis. Et quod pœna non infligitur, nisi propter peccatum, non tamen mala brutis proueniunt ex peccato. Et quomodo Deus habeat curam de bobus.*

Quæst. CXXIII.

QVAERETVR an Deus habeat prouidentiā cōtra bruta, & licet determinatio huius dubii appareat ex præcedent. q. dicetur tamen pp quosdā qui specialiter de hoc dubitant. Aliqui dicunt, ꝙ non, qa 1. Cor. 9. dr̄ nō est Deo cura de bobus, ergo nec a fortiori de aliis brutis minoris valoris. Item Abacuc primo dr̄ nunquid facies hominis, vt pisces maris, hoc aūt dicit admirans turbationem rerum humanarum quę videtur esse sine ordine, & sic pręsupponit, quòd C pisces maris nullum ordinem habeant, & nō sit Deo cura de illis, & ita erit de cæteris brutis, ergo non cadunt sub diuina prouidentia.

Dicendum, ꝙ cum omnia indiuidua, & accidentia eorum cadant sub prouidentia, vt ostensum est supra q. præced. cadent a fortiori bruta, cum multa sint minoris perfectionis, quam bruta. Itē patet expressius, quia supra in litera, & Lu. 12. Christus dixit duo passeres asse veneunt, & vnus ex illis non cadet sine patre vestro. i. non occidetur, nisi Deo diffiniente, & Lucæ 12. dr̄ vnus ex illis non est in obliuione coram patre vestro, i. Deus habet solicitudinem de quolibet eorū per se, & hoc est habere prouidentiam, ergo non solum ad species brutorum, sed etiam ad quodlibet in- D diuiduum ipsorum extenditur prouidentia.

Item Sapien. 12. dicitur cura est ei de omnibus, & hoc est habere prouidētiam, & Sapien. 14. dicitur tu pater gubernas omnia prouidentia, ergo etiam bruta. Aliqui tamen volentes nimis tribuere prouidentię brutorum errauerunt, dicūt enim, ꝙ de omnibus indiuiduis est prouidentia Deo ęqualiter, & consequenter de rationabilibus, & brutis, ideo coacti sunt dicere, ꝙ in brutis nihil mali contingit, quod non detur eis a Deo in pęnam, velut occasio maioris p̄mii, & consequenter dicunt, ꝙ peccatū est occidere bruta, sicut occidere hominem.

Sed isti errant, nam occidere bruta peccatum nullum est, nam ideo est peccatum occidere hominem E eo ꝙ quilibet homo tenetur alteri aliqua lege pp similitudinē speciei, & naturæ ęqualitatem, & ita Deus iussit Ecclesi. 17. c. vnicuique mandauit Deus de proximo suo, sed brutis non tenemur ad aliquid, quia nō cōicant nobiscum in specie, sed sunt naturaliter minora, ideo illa occidere peccatum non est.

Item. Deus subiecit illa nobis, & tradidit ad vsus nostros Genesi. 9. omnes pisces maris manui nostræ traditi sunt, ergo occidere illos licitum est.

Item patet, quia ad hoc Deus subiecit nobis bruta, vt vescamur carnibus eorum. Genesi. nono, omne quod mouetur, & viuit erit vobis in cibum, ergo licet illa occidere.

Item licet nobis herbas eradicare, & comedere, &c. tamen

tamen æqualiter concessum est nobis vesci carnib' brutorum,& herbis. Gene.9. quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto ꝙ carnem cum sanguine non comedatis,ergo licitum est occidere bruta ad cibum,vel ad alias vtilitates. De erroribus autem eorum qui dixerunt peccatum esse animalia occidere & vesci carnibus eorum,& eorum qui dixerunt, ꝙ discerpere herbas,& præcidere arbores sit illicitum satis dictum est supra 5.cap. q.116. Cum autem dicunt mala prouenire brutis in pęnam error est, nam poena non infligitur,nisi pro peccato, sed bruta peccare nō possunt,quia peccare est solum habentis intellectum quem bruta non habent.

Item quia si possent peccare,possent virtuose agere,sed non possunt,quia vt dicitur Ethico.c.1. distinguit Aristoteles tria genera fugiendorum,s.malitiam incontinentiam,& bestialitatem,& sub malitia ponit omnes habitus vitii,& sic non contingit peccare,nisi per malitiam,vel incontinentiam, bestialitas tamen est alterum genus mali,eod.c.quod conuenit bestiis, ergo non possunt peccare,& ita dicitur 7.Ethico.c.9. & 10.ꝙ bestia non habet intemperantiam, nec incōtinentiam,sed alterum genus, ergo nullum peccatū habet,quia si aliquod habere posset maxime esset intemperantia, vel incontinentia, quia tota bestiarum intentio ad replendam corporis lasciuiam festinat,vt dicit Boet.de consolat.lib.3. pro.7.in cibis tamen,& potibus,& venereis intemperantiæ,& incontinentiæ consistunt. 3.Ethicor. c.13. non potest ergo peccare bestia,& consequenter, nec aliquid potest ei in pœnā mandari.Cum autem dicunt,ꝙ etiam proueniunt eis mala in occasionem meriti,& pręmii,falsum est, quia p̄mium est per meritum,ipsum autem meritū est solū actus virtutis, sed virtus non potest esse in brutis, vt ostensum est,ergo nec præmium.

Item oē meritum propriė dictum est respectu vitę ęternę,sed bestię non possunt habere vitam æternā, quia hoc esset absurdum,& ridiculum cogitare,nam vita æterna est habitudo,quæ consistit in actu intellectus quem non habent bestiæ,ideo nulla bestia est fęlix,vt dicitur 1.& 2. Ethic.

Item quia præmium boni operis est post mortem, bestiæ autem post mortem non manent, eo ꝙ anima bruti non habet esse post mortem, sicut anima hominis,quia anima hominis habet totum esse hominis, & non sit aliud esse hominis, quam animæ, vel vltra esse animæ: in brutis autem non est esse ipsius aīę,sed compositi, sed anima est quo compositum est, ideo pereunte composito non pōt manere anima bruti, quia nullum esse habet,anima autem hoīs est ipsum, quod manet post mortem hominis,sicut eo veniēte, & ita est beatificabilis, bruta autem non solum non possunt esse fęlicia,immo non possunt resurgere, qa omnino periit forma ipsorum, non est ergo verū, ꝙ malum accidat brutis in pęnam,vel in præmium,sed omne malum ipsorum recompensatur per bonū naturæ,nam bruta non habent aliquod esse vltra esse naturale,ideo bonum,& malum eorum non ordinant̄, nisi ad bonum naturæ,& recompensatur malum, qđ ipsis accidit per bonum,quod inde sequitur in aliis rebus naturæ, sicut mors muscarum est cibus aranearū & occisio pecorum est cibus hominum, & ita de cæteris.apparet igitur,ꝙ de brutis omnibus Deus habet prouidentiam,non tamen æqualiter, sicut de hominibus, quia habere prouidentiam ęqualiter est ad æquale bonum ordinare, & ęqualia adiutoria ad illud assequendum conferre,& æqualiter prouidere.i.agere,vel conari ne in assecutione huius boni impediat̄, manifestum est tamen, ꝙ Deus non agit ista ęqualiter pro brutis,& pro hominibus, & hoc Christus ex-

F pressit hic,& Luc.12.nā cum dixit de passeribus vnus ex illis non cadet sine patre vestro subiunxit, nolite timere,multis passeribus meliores estis vos.i. cum sitis meliores Deus curabit magis de vobis, quam de passeribus,& supra 6.dr̄ respicite volatilia cęli, &c. & pater vester cęlestis pascit illa, & sequitur nonne vos magis pluris estis illis?i.cum sitis maioris precii,magis curabit pascere vos,quam illa.

Ad primum dicunt quidā, ꝙ Deus hēt scientiā de brutis,sed non curam,& ita vr̄ dicere Amb.sup Lucā s.fortasse dicat aliquis,qūo dixit Apl̄s non est Deo cura de bobus cum bos passere preciosior sit? & rn̄det, sed aliud est cura aliud scientia. Sed dicendum,ꝙ nō est determinate intentio Ambrosii,ꝙ Deus non hēat curam de bobus,quia sic non haberet prouidentiam G de illis,cuius contrarium on̄dit Christus hic, & s̄.6. nam rō Christi fundatur in hoc, ꝙ Deus solicitus est de passeribus, ita vt vnus eorum non occidatur sine eius voluntate,ergo a fortiori erit solicitus de hoīb', hēt ergo Deus vere curam de bobus, sed dr̄ ꝙ nō est ei cura de bobus.s.ad ponēdum legem de illis, sed est cura ad sustentandum eos in esse naturali,& deducēdum in finem suum,& hoc concordat literæ,quia ibi induxit Apostolus illam legem Dei. s. non alligabis os boui trituranti,& dr̄ ꝙ non intelligitur de bobus. sed de prædicatoribus, quibus de cibo prouidendū, & ad hoc dat rōnem dicens non est Deo cura de bobus.i.facere legem pro illis qualiter se habeant, quia illam non suscipiunt,nec qualiter se hēat hō ad illos. H Aliter ēt pōt intelligi,ꝙ non est Deo cura de bob'.s. quantum ad ea in quibus est ei cura de hoībus,qa homines ordinauit ad vitam æternam, & cōfert illis media quibus perueniant, de bobus aūt non hēt istā curam, quia non sunt capaces fęlicitatis, hoc quidem verum est,& tn̄ pręcedens sensus magis conuenit intentioni Apostoli. Ad secundum dicendum,ꝙ etiam de piscibus maris Deus habet prouidentiam, tn̄ non apparet in eis tam manifeste ordo diuinę dispositionis,sicut in hoīe,& ēt non est tanta cura Deo de illis, sicut de hoībus,vnde licet nihil sit inordinatum in piscibus,sed Deus quemlibet eorum in finem dirigat, & media ei conferat,& non comedat vnus piscis aliū nisi Deus diffinierit, quod totum est ad bonum vni- I uersi,tn̄ non apparet inter eos aliquis ordo saltem ex parte ipsorum,quia vnus piscis comedit alium qui nihil sibi nocuit, nec mali quicquam meretur,in hominibus aūt non est sic,quia ad hoc, ꝙ vnus noceat alteri necesse est,ꝙ ille cui nocet̄ aliquid mali meruerit secundum humanam legē,aliàs dicet̄ iniuste ei nocere, & omnia eē sine ordine,sicut piscis sine causa aliqua deuorat piscem alium,& de hoc cōquerebatur Abacuc,ꝙ erant homines, sicut pisces maris, quia Deus tacet impio deuorante iustiorem se; est ergo prouidētia de piscibus,licet non talis,qualis de hominibus.

An prouidentia Dei excludat malum de vniuerso, &c. Et quod diuina prouidentia non excludit operationes secundarum cau- K *sarum. Et quod si malum nullum esset in rebus vniuersum esset imperfectum, cum etiam sint multa, quæ nunquam essent si malum nullum esset. Non enim malum separatum dari potest, sed malum est in ipso bono, vt ipsius defectus. Et quod mala vniuersi cadunt sub prouidentia. Et de tribus gradibus rerum, quæ diuersimode consequuntur suum finem secundum naturam eorum. Et qua differentia subsunt diuinæ prouidentiæ tam bona, quàm mala. Et quod malum dupliciter accipitur. Et quare in hominibus malum, vt in pluribus accidat quam bonum. Quæst. CXXIIII.*

QVAERETVR an prouidentia Dei excludat malum de vniuerso, & an mala cadant sub prouidentia,

dentia, vel sint extra illam. Aliqui dicunt, ꝙ malum A repugnat prouidentię, quia per prouidentiam datur rei, id quod sibi confert ad consecutionem finis, & vt non impediatur in illo ordine, malum tamen corrũpit ordinem cum sit defectus quidam, ideo quilibet prouidens circa aliquam rem conatur excludere malum, & defectum ab ea inquantum potest, sed Deus pōt omnia mala excludere de vniuerso, ergo si prouidentiam habet omnia mala excludet, vel si non excludit non habet prouidentiam, aut non cadunt mala sub prouidentia. Item ea, quę prouisa sunt assequuntur finem suum, quia prouidentia pręsupponit dispositionem, quæ est ordo rei in finem, & addit ea, quæ conferunt ad perueniendum in finem illum, & tollit impedimenta ordinis, & tamē in rebus vniuersi B inuenitur error, & malum, vt in pluribus secundum, ꝙ res deficit a fine suo, ergo non sunt mala sub prouidentia, & consequenter multę partes vniuersi in quibus malum accidit erunt extra prouidentiam.

Dicendum, ꝙ motiuum eorum, qui prouidentiam negant simpliciter, vel in quibusdam rebus est error, & malum, quod in rebus accidere vident, nam prouidentia errare non potest, vt ab omnibus supponitur, ergo prouidentia non est in illis in quibus malũ, & error est. Vnde propter hoc quidam non solum prouidentiam, sed etiam Deum esse negauerunt, putantes, ꝙ existente Deo non possent mala accidere, quia ipse omnia repelleret de rerum vniuersitate cui præsideret. Alij autem in dubiũ reduxerunt an Deus C esset propter mala, sed quia bona aliqua videbant eũ esse negare non ausi sunt, sicut Boetius introducit de consolatione lib. 1. Pro. 4. Philosophum quendam dicentem, si Deus est, vnde mala? bona autem vnde, si Deus non est? idest sicut est inconueniens mala esse Deo existente, ita est impossibile bona esse Deo non existente.

Alij etiam errauerunt propter hoc partem illã rerum in qua malum, & error accidit subtrahentes a Dei prouidentia, & quia in omnibus generabilibus, & corruptibilibus accidit malum, & defectus, dixerunt sola incorruptibilia subijci prouidētię. Alij autem volentes ęqualiter bona, & mala pertinere ad prouidentiam, cum viderent, ꝙ non poterant bonum, & malũ D esse ab eodē principio, posuerunt duo principia ęqualiter prima, idest duos Deos vnũ bonorum, & alterũ malorum, & vtrunque prouidentiam hr̃e dicunt, sed Deum bonum de solum illis in quibus malum accidere nō potest, Deum vero malum de illis in quibus malum est habere prouidentiam asserunt, & ista est opinio Manichęorum, & habuit ortũ a Pythagoricis.

Sed dicendum, ꝙ vt ostensum est supra q. 124. prouidentia est de omnibus rebus tam corruptibilibus, quam incorruptibilibus generibus, & speciebus, & indiuiduis, & quoniam indiuidua corruptibilia sunt in quibus malum accidit, necesse est, ꝙ ea in quibus malum est prouidentię subsint, & non excludat prouidentia omne malum a rebus prouisis. Et primo, quia E non est imperfectio prouidentis defectum aliquem accidere in rebus prouisis, quando defectus non prouenit a prouidente, sed ab aliquo exequente, sicut habens fortem virtutem motiuam interdum claudicat, quod non prouenit ex defectu virtutis motiuę, sed ex curuitate tibię, diuina tamen prouidentia non excludit operationem causarum secundarum, sed potius per eas gubernat, id quod per se prouidit, illę tamen sunt potentes deficere, ergo sine imperfectione diuinę prouidentię potest malum accidere in rebus prouisis. Item Deus non debet tollere malum omnino de rebus, quia tunc tolleret perfectionem earum, nam perfectio quædam est ordo bonitatis, &

A hoc est inquantum sunt quædam meliora alijs, si tamen tolleretur a rebus omne malum, tollerentur de vniuerso omnia generabilia, & corruptibilia in quibus malum accidit, & sic multi gradus entium auferrentur, & ista erat magna imperfectio vniuersi, vt si nunc tolleretur omne generabile, & corruptibile de rebus, quia manerent sola corpora cęlestia, & intelligentię cum in cæteris sit corruptio, & generatio.

Sed dicetur, ꝙ non tollantur ista, sed efficiantur ingenerabilia, & corruptibilia. Dicendum, quòd si omnia, quæ sunt generabilia, & corruptibilia condita fuissent ingenerabilia, & incorruptibilia, iam nō pertinerent ad istas species, sed ad alias, quia corruptibile, & incorruptibile non solum specie, sed & plusquam B genere immediato differunt, & ita omnes species generabilium, & corruptibilium deficerent de vniuerso.

Item, quia dato, ꝙ possent omnia, quæ nunc sunt effici incorruptibilia, & ꝙ tolleretur omne malum de vniuerso, adhuc deficerent multi gradus entium, quia aliquod ens est, quod ita bonitatem participet, quòd ab ea possit deficere, & hoc secundum multos gradus participandi bonitatem defectibilem, omnes tamen isti tollerentur si malum nullum esset in rebus. Esset ergo vniuersum imperfectum si malum non esset in eo, & tamen ad perfectionem eius pertinet, quòd nullus gradus entium deficiat adhoc, ꝙ sint gradus substantiarum, sicut numeri, ergo nescit C perfectionem vniuersi, qui malum auferre vult. Simile enim est in magna familia, nam siquis sit valde magnus dominus necesse est habere quosdam ministros sine honore, scilicet rebus vilibus mancipatos, nam si solum haberet ministros honorabiles nemo sibi seruiret in minimis, & illi, qui honorabiles sunt, non possunt esse honorabiles, nisi essent alij in rebus vilissimis ministrantes, quia aliàs isti, qui honorabiles sunt ministrarent in vilissimis, & iam non essent honorabiles, vel nemo esset dominus, sed sibi quisque ministraret, ergo ad magnitudinem honoris, & potentatus necesse est multos esse vilissimis dedicatos, & impotentes, & ita dicit Apostolus 2. Timo. secundo, quòd in magna domo non sunt D solum vasa aurea, & argentea, sed etiam fictilia, & alia quidem in honorem, & alia in contumeliam. ad perfectionem, ergo vniuersi pertinet esse malum cum bono.

Itē sublato omni malo manerent fere omnia ęqualia, sed magna rerum ęqualitas magnam perfectionem auferret, quia tolleretur pulchritudo rerum, quæ est in quadam distinctione, & disparitate. Tollerēt etiam multitudo, quia res, quæ inter se differunt vna est melior altera, vt rationale, & irrationale, & animatum, & inanimatum. Etiam, quia si esset ęqualitas summa, omnia essent vnum bonum, adhoc ergo, quòd sint gradus multi in rebus oportet dari ens, quod non deficiat a bonitate, & ens, quod E possit deficere, & ibi erit malum.

Item sicut esset inordinatum regimen si rector vrbis tolleret hominibus operari per sua officia, ita esset inordinatum regimen vniuersi si Deus non permitteret rebus agere secundum conditionem naturæ suę, & cum agentibus rebus secundum naturam suam sequitur corruptio, & malum propter contrarietatem ipsarum, ergo non pertinet ad prouidentiam tollere omne malum, quia sic tolleretur actio rerum.

Item impossibile est, ꝙ aliquod agens operet malũ, nisi intelligat bonum, quia malũ ꝑ se nō potest esse intentum ab aliquo, si autem prohiberērur oĩa mala tollerēt rebus vniuersaliter intentio boni, & hoc est

Inconueniens, ſicut ſi ignis nihil combureret, nunquam ſibi ſimilem generaret, & tamen generando corrumpit combuſtibilia, ergo non pertinet ad prouidentiam auferre omne malum.

Item multa bona ſunt in vniuerſo, quæ nunquam eſſent ſi malum nullum eſſet, ſicut non eſſet patientia Martyrum ſi non eſſet iniquitas perſequentiũ, nec eſſet locus iuſtitiæ vindicanti, niſi delictum aliquod eſſet, & non eſſet in natura generatio vnius rei, niſi eſſet alterius corruptio, quæ malũ eſt, tollere ergo omnia mala eſſet tollere plurima bona, ideo non expedit mala tolli, vt bona non auferantur, ſicut dicitur, infra 13. in parabola zizaniorum, ꝙ non eradicentur ne ſimul triticum eradicetur.

Item bonũ totius maius eſt bono partis, & gubernator permittere debet defectum aliquem in parte, vt augeatur bonitas in toto, ſic enim fundamenta domus in loco vili, & ſub terra ponuntur, vt tota domus illis inſiſtens pulchra eſſe poſſit, quòd ſi vellet artifex fundamenta eſſe pulchra, ſicut parietes, nec poneret fundamenta, nec faceret parietes. malum ergo & defectus in parte permitti debet propter bonum toti⁹: ita enim in vniuerſitate rerũ, ſi tolleretur omne malum deſineret eſſe tota natura generabilium, & corruptibilium. prouidentia ergo non debet excludere omne malum.

Sed dicunt quidam, ꝙ melius eſſet ſola bona eſſe, quam eſſe mala cum bonis, quia tantum eſt malum, ꝙ mala faciunt quantum bonum, ꝙ illa bona vniuerſo conferunt quæ cum malo ſunt.

Item quia deterius eſt vnum malum eſſe, quam multa bona omittere, ſicut laudabilior eſt decẽ veritates dicens nihil mentitus, quam viginti vera dicens adiunctis duobus falſis.

Dicendum, ꝙ maior eſt perfectio manentibus malis cum bonis, quã excluſo malo, & bono illo, quod ſine malo eſſe non poteſt. Primo, quia bona, quæ cũ malo ſunt plus conferunt ad decorem vniuerſi⁹, quã auferant de illo decore mala, quæ cũ iſto bono ſunt. Et ratio eſt, quia ſi mala eſſent aliquid ſeparatum. i. ꝙ ſicut quodlibet ens particulare pertinet totaliter ad naturam entis, eſſet ita aliquod malum, quod totaliter pertineret ad naturam mali, eſſet indiuiduum mali per ſe ſeparatum ab indiuiduo entis, ſicut indiuiduum hominis ſeparatum eſt a quolibet alio indiuiduo ſubſtantiæ, & tunc poterant connumerari ex oppoſito mala bonis, quia eſſent ſeparata, & condiſtincta indiuiduis bonis, ſicut indiuidua equi connumerantur canibus, & leonibus, tale autem malum, & ſeparatum non eſt poſſibile, cum malum non ſit natura aliqua, & tamen ſi eſſet poſſibile potius deberet vniuerſum carere decem bonis, quam habere talia quinque mala, & fortaſſis, quam vnum, nunc tamen malum non eſt tale, ſed eſt malum defectus in bono, & ideo ipſum in quo malum eſt magis bonum eſt, quam malum, immo vere ipſum non eſt, niſi bonum licet malum ei accidat, & ſic magis præponderat bonum, quam malum. Quod patet, quia malum, & bonum ſunt oppoſita, & malum corrumpit bonum, immo eſt corruptio ipſius boni: ſi tamen malum pręponderaret bono corrumperet ipſum, & cum non corrũpit, nec deſtruit omnino, ergo bonum pręponderat malo, inquantum tamen malum corrumpit bonum aliquid de iſto bono interdum perit, ſicut eſt de generabili, & corruptibili, quando corrumpitur, quandiu tamen manet bonũ eſt, quia malum non eſt, niſi quãdo deficit. Sed manifeſtum eſt, ꝙ plurima, quæ deficere poſſunt manent, & inquantum manent ſolum bona ſunt, tantum ergo de vero bono & de natura entitatis ſubtraheretur vniuerſo, quantum ſunt manen-

F tia, quæ deficere poſſunt, ſi omne malum excludi deberet, ergo non eſſet prouidentia, quæ malum excluderet, ſicut ſtultum eſſet occidere hominem, quia interdum febrem patitur.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud tenet verum de malo ſeparato, ſicut enim ꝓpoſitio falſa eſt totaliter falſa nihil verum ſignificans ex ſuo adęquato ſignificato, ita ſi eſſet malum, quod pure malum eſſet, peius eſſet habere duo mala, quam deficere viginti bona, nunc autem malum non eſt tale.

Aliter etiam dicendum. ꝙ malum etiam, ſi non ſit ſeparatum, ſed ſolum defectus boni, ſi tamen non eſſet ordinatum, deterius eſſet habere multa bona inordinata per malum, quam habere pauca, quibus nullum accideret per quod deordinarentur: mala tamẽ
G nunc non ſunt extra ordinem, ſed ſub prouidentia cadunt, & ordinatur quodlibet malum ad aliquod bonum, quod maius eſt, quam defectus boni quem inducit malum, & ita ipſum malum quodam modo eſt bonum, quia ſicut bonum eſt ad bonum, ita & malũ Deo prouidente eſt ad bonum, ſicut dicit Boe. de cõſol. lib. 4. pro. 5. ideo malum non minuit de bono vniuerſi, ſed potius auget.

Pro quo ſciendum, quia vt dicit Dionyſius lib. de diui. no. c. 4. prouidentia Dei non eſt naturam deſtruere, ſed ſaluare, ideo inſtituit ſic Deus quaſdam res, vt conſequantur finem ſuum ſolum per principium, quod eſt natura, ſicut eſt in omnibus irrationabilibus,
H aliis autem dedit principium, quod eſt voluntas vltra naturam, in illis autem, quæ conſequuntur finem per principium, quod eſt natura, eſt quidam gradus quarundam rerum quarum natura non poteſt impediri ab effectu ſuo, & conſecutione finis, & inter res pure naturales iſte eſt gradus altior, ſicut eſt in corporibus cęleſtibus, vnde in his nihil accidit, quod non ſit intẽtum, & ita non eſt ibi error.

Et propter hoc dicit Auicenna, ꝙ ſupra orbem lunę nõ eſt malum, ſcilicet malum naturæ. Alius eſt gradus rerum pure naturalium, quarum natura poteſt impediri, & deficere, ſicut generabilia, & corruptibilia, & quamuis ſit iſta natura inferior, prima in bonitate tamen bona eſt, & melius eſt, ꝙ ſit vtraque
I ſimul quam quòd altera ſolum, vt oſtenſum eſt. ſi autem Deus feciſſet, quòd iſta natura non poſſet deficere iam non eſſet iſta, ſed alia, & ſic non eſſent multæ naturę in quo non ſubtraheretur multum de perfectione vniuerſi, vt dictum eſt. Deus autem condidit iſtam naturam præſciens defectum eius, qui ei contingere poterat, & eſt malum naturę, ſed illum non intendit, fecit tamen naturam cui accideret talis defectus ne ſubtraheretur gradus bonitatis, cui iſte defectus accidit, iſtum tamen defectum non reliquit inordinatum, ſed prouidit, quòd ſi malum accideret ex defectu alicuius naturæ, quòd ordinaretur in bonum, ſicut videmus, quòd corruptio vnius eſt generatio alterius, & iſte modus prouidentiæ, vt dictum
K eſt pręcedenti quæſtione, extenditur vſque ad bruta, quæ potius naturæ inſtinctu, & quaſi neceſſe, q̃ agãt aliquid electione voluntatis, & ideo malum, quod in eis accidit recompenſatur per bonum naturę, & non per bonum præmii, quia nec habent præmium, nec meritum, vt ibidem dictum eſt, ſed mors vnius aliis prodeſt ad cibum, & vitam alterius, ſicut eſt in inanimatis, quia præciſio arboris prodeſt ad ędificationem domus, & ad alias vtilitates.

In creaturis autem nobilioribus præter naturam ſuam eſt aliud principium agendi, ſcilicet voluntas, quòd inquantum eſt Deo magis propinquũ, eſt magis abſolutũ a neceſſitate, & ſubiectione ad alias cauſas, & ita eſt liberum, & hinc competit ex conditione

ne sua, ꝙ possit tenere rectum ordinem tendendo in A finem,& etiam deficere, si autem tenderet ineuitabiliter in finem suum diuina prouidentia determinante illud ad hoc, iam tollerẽt sibi conditio naturę suę, & ideo a Deo taliter constituta est, quòd possit deficere, vel non deficere, istos tamen defectus voluntatũ Deus non intendit, sed pręsciuit, & pręmisit, vt non tolleretur iste gradus entitatis de vniuerso, prouidit tamen ordinando defectus istos in bonum, scilicet in bonum iustitię, dum malum culpę emendatur per rectitudinem pœnę, vel in bonum vtilitatis aliorum, qui per iniquitatem istorum corriguntur de peccatis, vt boni fiant, vel vt boni existentes in gradu meriti crescant, & ad multa alia, quæ homo intelligere non sufficit. Et ita tam bona, quam mala subsunt B prouidentiæ, bona quidem, quasi pręstita,& intenta, & ordinata, mala quidem quasi pręcognita,& ordinata, sed non, vt intenta, & bona quidem omnia non eodem modo prouidentur, sed secundum conditionem naturę singulorum, scilicet necessarium, ita ꝙ deficere non possit,& cõtingens ita, quòd possit esse, vel deficere,& volũtarium, ita quòd vltra hoc, quod est esse, vel deficere, & recte, vel non recte agere pręmium, vel pœnam habeat, aut in pœnam, vel præmiũ alicuius ordinetur, naturale autem, ita quòd consequatur finem naturalem, si bonum est,& sic etiam ad bonum alterius naturę, si vero malum est solum fit ab bonum alterius, cum ipsi malo bonum accidere non potest pro seipso, cum malum non possit esse C bonum.

Ex his patet solutio ad errores eorum, qui propter malum, quod in rebus videbant negauerunt prouidentiam,& errauerunt in ea, & qui dicunt non esse Deum, quia mala sunt in rebus recte dicerent, si inueniretur malum per se, vel malum, quod est defectus boni, ita tamen quòd ad nullum bonum ordinaretur, nec proficeret, quia iste est magnus defectus, qui non posset esse in rebus, nisi vniuersum esset sine principe, & sic non esset Deus, vel ipse princeps esset talis, qui non posset, aut nollet hunc defectum auferre,& vtroque modo sequeretur, quòd non esset Deus, sed aliquid imperfectum, recte ergo diceret, quia tamen mala quæ in rebus sunt, ordinatissima sunt quodam- D modo iam bona sunt, vt supra ostensum est, ideo mala esse in rebus non arguit Deum non esse cum hoc non sit imperfectio vniuersi, sed potius pertineat ad perfectionem eius, vt ostensum est.

Alij vero, qui propter bona, & mala, quę viderunt non ausi sunt Deum negare rectius dixerunt, quia licet non cognouerunt modum prouidentię, crediderunt tamen bona existere impossibile esse, nisi Deo actore, quòd verum est, nesciuerunt tamẽ quomodo mala possent esse, nisi Deo existente, quod verum est si inordinata essent, cum tamen ad ordinem reducuntur iam bona sunt. Alius erat error tollentium prouidentiam de natura corruptibili, quia erat malum, idest corruptio in ea, & tamen ostensum est, ꝙ E istud malum proficit ad bonũ vniuersi, & quòd subtractis corruptibilibus tolleretur magna perfectio vniuersi, potius ergo pertinet ad prouidentiam facere, quòd sint simul corruptibilia, & incorruptibilia, quã quòd sint sola incorruptibilia.

Ex dictis etiam patet solutio ad dubium quorundam an actiones nostrę malę sint a Deo. Et dicẽdum, quòd actio ex ea parte, quæ habet entitatem est actio, ex ea autem parte qua deficit ab ordine finis intenti, vel debiti mala est. Deus igitur est principium omnis actionis nostrę, non tamen, vt mala est, quia malum non habet causam efficientem, sed deficientem, est ergo malum a nobis inquantum deficere possumus, sicut claudicare, & male ambulare est a virtute motiua, quæ est efficiens, inquantum vero male ambulat est a curuitate tibię, quia curuitas est causa efficiens. Deus autem non potest esse directe causa deficiens, sed efficiens, cum sit ens, & ideo per actionem suam directe semper communicat entitatem, & non defectum.

Ad errorem autem Manichęorum ponentium prouidentiam boni, & mali Dei. Dicendum, quòd ista positio est omnino irrationabilis, quia malum non potest habere causam efficientem, cum non sit natura, sed naturę defectus.

Item, quia malum non potest esse intentum, cum intentio sit de fine,& de bono, quia bonum est, quod omnia appetunt, isti tamen ponunt malum per se intendi, vnde hic error non solum a catholicis, sed etiã a prophetis satis improbatus est.

Ad primum contrarium dicendum, ꝙ prouisor aufert malum ne eueniat in re de qua prouidet, & ita Deus in opere suo, quod est vniuersum, prouidet ne aliquod malum eueniat, & vere nullum euenit, quia corruptiones, & mala in rebus particularibus non tollunt aliquid de bono vniuersi, sed potius augent ponẽdo plures gradus entitatis, quam si sola incorruptibilia in vniuerso essent,& si aliquod malum, quandocunque paruum accideret ipsi vniuerso, vel non esset prouidentia, vel ibi deficeret, & tamen nullum malum accidit vniuerso, sicut ergo si quis de re vna particulari prouidentiam habeat, nititur ne aliquid mali illi rei accidat, & si accidit deficit prouidentia, ita Deus prouidet ipsi vniuerso, quod est opus suum, & facit, quòd nullus sit defectus, vel malum in eo.

Sed ex hoc aliqui dicunt, quòd Deus prouidentiam habet de vniuerso, sed nõ de singulis indiuiduis, quæ in eo sunt, cum in illis malum accidat.

Dicendum, quòd tam de vniuerso, quam de partibus eius est Deo cura,& de quolibet particulariter, & distincte, vnde tanta est Dei prouidentia circa vniuersum ac si non haberet curam de particularibus, & tanta est ei cura de quolibet particulari per se ac si non haberet curam, nisi de vno solo indiuiduo, & hoc prouenit ex infinitate perfectionis diuini intellectus cuius virtus non est minor in quolibet per se ad intelligendum, quam in omnibus simul, ideo tam de vniuerso, quam de singulis indiuiduis per se prouidentiam habet, quia cum ista sunt partes vniuersi, attendit Deus magis bonum vniuersi, quam cuiuslibet indiuidui per se, & ideo permittit malum aliquod in indiuiduis inquantum illud ordinatur ad bonum vniuersi, cum ablato omni malo non staret integritas vniuersi deficiẽtibus multis gradibus entitatis.

Cum autem dicebatur supra, quòd sine imperfectione diuinę prouidentię stare potest defectus, qui defectus sequitur ex causis secundis, non est intelligendum, sic absolute, quia si aliquid de eo, quod a Deo prouisum esset, fieri impediretur propter defectum causarum secundarum licet non esset imperfectio in dispositione, esset tamen defectus prouidentię. Sicut si quis recte disponat quid in domo sua fieri debeat, ordo quidem rectus est, si tamen ministri non bene exequantur, quod ipse instituit, est defectus in prouidentia, quæ dare debet, ea quæ conferunt ad finem, & tollere, ea quæ impediunt ordinem institutum, & consecutionem finis, cum tales ministros posuerit, qui ordinem datum non tenerent, & sic, vel posuit eos, quia bonos putauit, & tunc errauit prouidentia eius, quia sic non prouidit, quod futurum erat, vel non curauit meliores ponere, & tunc prouidere noluit.

noluit. Ita si Deo instituente ordinem rectum in rebus impediatur ordo ille ex defectu causarum secundarum, vel Deus pręsciuit defectum illum, vel non, si non pręsciuit non habet prouidentiam; sed errat, quia prouidentia pręsupponit prouidentiam futurorum, si autem pręsciuit, & non curauit meliores executores prouidentię dare, noluit habere prouidentiã de rebus, sed deserit eas, & sic defectus est prouidentię, quòd per causas secundas sequatur malum in rebus, quòd inordinatum maneat, & ideo oportet ad hoc, quòd sit prouidentia, quòd omne malum excludatur de rebus, vel reducatur ad ordinem, alioquin non erit prouidentia, & quia defectus, qui contingunt in rebus non sunt a Deo, sed a causis secundis, & insuper Deus pręsciuit defectus illos futuros, & reduxit eos ad ordinem, scilicet ꝙ ad bonum prosint, non arguũt illi defectus imperfectionẽ diuinę prouidentię.

Ad secundum dicendum, quòd stãte prouidentia accidunt aliqua mala in rebus, quod non repugnat prouidentiæ, vt dictum est, si tamen malum accideret, vt in pluribus hoc prouidentię repugnaret, quia cum malum non sit propter se, sed propter bonum necesse est, quòd bonum accidat, vt in pluribus si ordo rectus manet. Cum vero dicitur, ꝙ malũ accidit, vt in pluribus falsum est, quia malum potest accipi in rebus naturalibus, vel in voluntarijs, si in naturalibus constat, ꝙ malum accidit, vt in paucioribus, siue considerando quantum ad partes, vel supposita in quibus malum accidit, & in quibus non, siue quantum ad eandem rem in qua malum accidit, & bonum.

De primo patet, quia malum naturę nõ contingit, nisi in sphęra generabilium, & corruptibilium, quæ est paruę quantitatis respectu corporum cęlestium in quibus malum esse non potest, quia incorruptibilia sunt, & motus eorum non potest esse inordinatus, quia ipsa corpora semper habent se eodem modo.

De secundo patet, vt in naturalibus in quibus malũ accidit, & tamẽ vt in paucioribus accidit, quia causę naturales consequuntur effectus suos, vt in maiori parte, & deficiunt in minori, & tamen defectus est malum naturale. Si autem consideretur de volũtarijs iterum sunt plura numero in quibus malum non accidit, quia in Angelis non accidit, & tamen plures sunt Angeli manentes, quam cadentes, & forte plures, quam omnes damnati tam homines, quam dęmones, vt tenẽt communiter doctores, sic dicit Sanctus Tomas 1. sen. di. 39. articu. vltimo.

Si autem accipiatur in hominibus videtur malum accidere, vt in pluribus, quam bonum. Et ratio huius est prima propter corruptionẽ humanę naturę ꝑ peccatum originale, quam corruptionem Deus præsciuit, & non exclusit eam, sed præordinauit illam ad bonum, vt non subtraheret naturę suam libertatẽ, quia tunc periret ratio speciei.

Secunda causa fuit ex natura conditionis humanę, sicut enim in naturalibus inuenitur triplex gradus. Aliquid enim est, quod habet solum esse in actu, & huic rei nullus defectus accidere potest, & sic sunt corpora cęlestia. Alia sunt quorum esse est solum in potẽtia, sicut materia prima, & tale ens semper habet defectum, nisi remoueatur per aliquod agens, quod reducat ipsum in actũ. & est aliquid, quod habet actũ admixtum priuatione, & istud propter actum, idest formam dirigentẽ in opere rectè operatur, vt in maiori parte, deficit autem, vt minori. sicut autem est in rebus corruptibilibus, ita etiam est in intellectualibus. Est enim aliqua natura intellectualis, quæ est actus cõpletus sine admixtione alicuius priuationis, vel potẽtialitatis, & ex hoc non potest procedere aliquid, nisi rectum, vnde in hac natura malum esse non

F potest, & ita est de Deo in quo malum nõ est. Est aũt alia natura intellectualis cui admiscetur potentia, & tamen ipsa res in natura sua habet aliquem actum dirigentem in opere, sicut est in Angelis, ideo talis natura deficit, vt raro in opere. In natura autem humana in parte intellectuali est pura potentia, loquẽdo de perfectionibus, vel actibus secundis, quia licet ipsa anima actus, & forma sit, formas per quas intelligit, & vult non habet sibi innatas, sicut Angeli, qui nõ mẽdicant ab exterioribus formas per quas intelligant, sed innatę eis sunt, homini autem nihil innatum est, vnde si non mendicat formas per sensum, vel infunduntur sibi impossibile erit, quòd aliquid intelligat, vnde commentator 3. de anima, comparat intellectũ possibilem humanum materię primę, & Aristo. ibidẽ
G cõparat tabulę rasę in qua nihil scriptum est, & ideo anima nostra in se considerata ęqualiter se habet, & indifferenter ad omnia intelligenda, vel facienda, cũ nihil sit sibi naturale. & quia malum contingit multis modis, vt patet 2. Ethico. bonum autem solum vno modo, ideo vt in pluribus flectitur in malum, etiam propter diuersitatẽ partis spiritualis, & corporeę, quia homini, vt est animal contingit esse bonum aliquid, quod est bonum particulare, quia tamen est naturę rationalis debet tendere ad bonum simpliciter, ad quod retardatur ex inclinatione ad bonum particulare, si tamen anima hominis haberet aliquid sibi innatum, non impediretur ex inclinatione corporis, quia
H tamen nihil innatum habet, est homo agens imperfectum quãtum ad omnes actiones suas, nisi in actionibus naturalibus, quæ non competunt ex parte rationis, quando autem homo habet perfectiones secũdas, quæ sunt habitus, & intellectus, & voluntatis, & cęterarum potẽtiarum, per istas determinatur ad vnũ, & tunc non potest deficere, nisi vt raro, siue sint istę perfectiones acquisitę siue infusę, quia mouebunt iã per modum naturę, quæ est determinata ad vnum, ita apparet, quòd malum non accidit in rebus, vt in pluribus, sed in minori parte.

An Deus habeat prouidentiam de omnibus immediate, vel mediantibus alijs causis. Vbi ostenditur error Platonis, qui posuit triplicem prouidentiam. Et quòd ad prouidentiam de rebus multa requiruntur. Et quòd intellectus diuinus non vilescit intelligendo singularia.

I *Quæst. CXXV.*

QVAERETVR cum Deus habeat prouidentiã de omnibus particularibus, vt ostensum est supra q. 124. an habeat de omnibus immediate prouidentiam, vel mediantibus alijs causis. Aliqui dicunt, ꝙ non per se, & immediate prouidet, sed mediantibus ministris, nam prouidentia Dei nõ excludit operationem secundarum causarum, quęlibet tamen causa secunda intendit effectum suum deducere ad finem, quod ad prouidentiam pertinet, ergo mediante illa
K Deus prouidet. Item non est aliquid Deo subtrahendum, quod ad dignitatem pertineat, & tamen pertinet ad dignitatem principum non facere per se omnia, nec curam de omnibus agere, sed per alios, ergo etiam Deus per aliquos prouidebit rebus.

Item dicitur 12. Meta. ꝙ quædam melius est nescire, quã scire, vt vilia, & infima, sed omne melius esse in Deo est, ergo quędam erunt, quæ nesciet, & consequenter de illis non prouidebit saltem per se, sed per alios. Dicendum, quòd Deus prouidentiam habet de omnibus, & immediate. In hoc tamen antiqui errauerunt, sicut Plato, qui vt refert Grego. Nisenus posuit triplicem prouidentiam.

Prima est summi Dei, qui primo, & principaliter prouidet

prouidet proprijs.i.omnibus intellectualibus creaturis,& deinde toti mundo quantum ad genera, & species, & vniuersales causas, quę sunt corpora cęlestia.

Secunda est, qua prouidetur singulariter indiuiduis animalium,& plantarum, & omnium generabilium& corruptibilium, quantum ad eorum generationem,& corruptionem, & cęteras passiones, & accidentia ipsorum, hanc prouidentiam Plato attribuit dijs, qui cęlum circuerunt. Aristo.2.attribuit circulo obliquo, idest zodiaco 1.de genera. & corru,

Tertia prouidentia est rerũm humanarum,scilicet quę ad vitam humanam pertinẽt,quam attribuit quibusdam dæmonibus circa terram existentibus, quos humanarum actionum custodes vocat, & dicit,ꝙ secunda, & tertia prouidentia dependent a prima,quia Deus summus statuit secundos, & tertios prouisores.

Ista positio consonat fidei aliquantulum, scilicet inquantum omnium rerum prouidentiã ponit, etiã quia reducit totam prouidentiam in Deum, discordat tamen a fide, quia subtrahit diuinę prouidentię omnia particularia subijciens secundę, & tertię prouidentiæ, & licet dicat dependere istas duas a prima prouidentia Dei,non intelligit,nisi ꝙ Deus statuit ꝓuisores,non tamen ꝙ ipse prouideat, & ideo etiã cognitionem particularium tollit a Deo. Veritas tñ est, ꝙ Deus cognoscit omnia particularia, sic dicitur Lucæ 12. quòd vnus de passeribus non est in obliuione coram patre vestro. Etiam habet prouidẽtiam de eis conferendo,vt finem suum consequantur, & non turbẽtur in ordine eis assignato ad finem consequendũ supra in litera,vnus ex his non cadet in terrã sine patre vestro,& supra 6.dr̃, ꝙ Deus pascit volatilia cœli, & vestit lilia agri, habet igitur de eis prouidentiam. Et dicendum,ꝙ habet per se,& immediate istã prouidentiam. Pro quo sciendum,quòd ad hoc,quòd sit de rebus prouidentia multa requiruntur.

Primo institutio ordinis.s.qualiter se habeat quælibet res ad aliam rem,& qualiter ad finem,& hęc vocatur dispositio. Deinde, ꝙ dentur rei ea,quæ conferunt sibi ad finem, vt adiuuetur ad consequendum illũ per ea,& vt non impediatur in ordine ei assignato,& excogitatio istorum vocatur proprie prouidentia.Deinde est necesse,ꝙ ista executioni tradant̃, quia aliàs nihil prodesset tota Dei excogitatio.Prima duo facit per se.Tertium autem facit per causas secundas, & istud vocatur gubernatio,quę est explicatio prouidentiæ.Et ratio huius est,quia prima duo possunt esse ęterna,quia sunt actus intellectus,& sic cõpetũt Deo cuius esse,& agere est in ęternitate.Tertium vero necessario est in tempore,& cũ successione, & hoc non conuenit Deo,sed ꝑ cãs secundas illud facit, vt dicet͂ seq.q.& hoc est mediate facere,prima autem duo immediate facit. Et patet hoc primo, quia in rebus humanis, qñ est aliquis superior prouisor ille per se excogitat de solis magnis qualiter ordinentur, minorũ vero ordinationem relinquit excogitandam aliis, & hoc est,quia ipse ignorat conditiones particularium, sicut legislator ponens legem multa relinquit arbitrio iudicis, eo ꝙ quando legem imponit non potest cognoscere differentias omnium particularium negociorum,quæ euenient,quia si sciret legem poneret ne postea dubitaretur,quomodo particularia reducerentur ad legem vniuersalem,sed non ponit,quia nescit, vel interdum si sciret non potest propter humanam occupationem, & temporis prolixitatem, ideo prouisor summus committit inferioribus, vt sic minus laboret. In Deo autem ignorantia non est,quia omnia etiam minima distincte cognoscit. Etiam intelligendo non laborat, quia eius intelligere est eius substantia,& vita. Etiam non requirit tempus ad in-

A telligendum, ideo nulla causa est, quare non prouideat per se de omnibus,cum omnia intelligat intelligendo se.

Item quando committitur a superiori prouisore inferioribus ordinare de aliquo ipsi per suã industriã ordinem excogitant, & non habent illam industriã, nec vsum eius a superiori prouisore,quia si ab illo haberent iam ordinatio non fieret per ipsos, sed per illum,& ipsi non essent prouisores, sed ordinis dati executores: industria tamen & sapientia, & omnis perfectio intellectus a Deo causatur, nec potest quis intelligere aliquid,nisi in virtute Dei. si ergo aliquod agens intellectuale excogitet aliquem ordinem in rebus quem exequatur, B non dicitur illa prouisio esse ab eo,sed a Deo in cuius virtute agit, ergo Deus erit ꝓuisor immediatus.

Item si Deus prouideret mediantibus causis secundis oporteret,ꝙ daret illis leges prouidendi,& illę,vel essent particulares,vel vniuersales. Si particulares iã causę secundæ nihil prouiderent, sed leges datas exequerentur,& ita essent executores, & nõ prouisores. Si essent leges vniuersales cum non possit vniuersale semper applicari bene ad particulare maxime in rebus mobilibus, quæ non semper se habent eodẽ modo, oporteret ꝙ interdum isti prouisores ordinarent de rebus vltra id quod esset in legibus datis sibi,& haberent iudicium super illas, quando oporteret agere C secundum tenorem earum, & quando omittere illas,sicut est de epikeya, quæ iudicat de iusto legali.5. Ethico. c.13. & tamen in hoc casu cum esset dubium de lege,& oporteret eam interpretari, vel dispensari in illa non poterat fieri, nisi per condentem, ideo ad Deum recurreretur, & sic ipse indicaret, & prouideret de particularibus.

Item ad hoc,vt teneatur ordo rectus in humanis rebus, superior prouisor iudicat de his, quæ ab inferioribus ordinãtur an recte se habeant, vel non. si ergo Deus iudicaret & prouideret per causas secundas,iudicaret rursus an recte ordinata erant, quæ per illas prouidebantur, & sic iam per seipsum de particularibus prouideret.Item si Deus per seipsum non prouideret circa particularia,aut hoc esset, quia nõ posset,vel quia eius dignitati non conueniret. D s.quia vilesceret,vt quidam dicunt.Primum est falsum,quia cũ Deus omnia intelligat nulla est ei difficultas instituere eis ordinem quem voluerit. Secundum etiam falsum est,quia magis quis vilesceret operando circa aliquid,quã ordinando illud, Deus tñ circa omnia operatur,& non vilescit, minus ergo vilescet ordinando omnia, maxime quia prouidere est actus rõnis, q est aliquid perfectum,nec intellectus vilescere pt̃ in actu suo,sed solum mẽdicando aliquid a rebus vilibus, sicut est in intellectu nostro, qui omnes species intelligibiles accipit ab extra, intellectus autem Dei nõ intelligit res per species rerum,sed per seipsum,& se intelligendo intelligit omnia,cum ergo non vilescat se E intelligendo,nec vilescet intelligendo illa.

Item,quia tunc magis Deus vilesceret existẽdo cã rerum,ꝗ intelligendo illas,quia magis conuenit agẽs cum effectu in conditionibus naturalibus, quam intelligens cum re intellecta, quia agens producet effectum dãdo ei totum esse naturale, in intelligente aũt & generaliter in qualibet potentia apprehendẽte nõ est res secundum esse naturale,sed secundum esse intelligibile,sicut albedo est in subiecto quantum ad eẽ naturale, in oculo autem non, sed solum quantum ad similitudinem,& multominus in intellectu, quia aliàs albedo in intellectu disgregaret, & redderet intellectum formaliter albũ, quæ duo in niue facit, sed neutrum facit in intellectu,nec in oculo.

Item

Item etiam, si Deus acciperet species a rebus, licet hoc præsupponeret quandam imperfectionem, scilicet quia illas mendicabat, tamen ipsę ab eo susceptę non vilificarent intellectum eius, quia res aliqua dicitur esse vilis propter impuritatem suam materialem, quæ est conditio competens sibi in esse naturali, sed cum transfertur ad intellectum non transit cum cõditionibus istis, eo ꝙ non transit quantum ad esse naturale, sed solum quantum ad intelligibile, vt dictum est supra de albedine, iõ nõ vilificat res intellecta intelligentem, sed perficit cum suscipiatur ibi secundum conditiones nobiles, & ob hoc dicitur, ꝙ homo non vilescit intelligendo vilia, sed volendo vilia, scilicet quia intelligens suscipit rem solum secundum esse nobile, volens autem non suscipit, sed mouetur ad rẽ in seipsa, & in suo esse naturali habentẽ quandam turpitudinem, aut vilitatem: considerata dignitate humana vilescit necessario volens rem vilem, quia fertur in illam, & vult frui ea secundum illud esse, apparet igitur, ꝙ non vilescit diuinus intellectus intelligendo singularia, ideo nihil obstat quin Deus habeat prouidentiam immediate de particularibus, & ita dicendum est, ꝙ illam habet.

Ad primum dicendum, ꝙ quodlibet agens intendit deducere effectum suũ ad finem, & deducit, nisi impediatur, hoc tamen non est prouidere, sed prouidentiam exequi, quod vocatur gubernare, prouidentia tamen iam est secundum quam causę secũdę mouentur operando.

Ad secundum dicendum, ꝙ pertinet ad dignitatẽ principum habere ministros ad exequendum omnia opera eorum, non tamen oportet, ꝙ habeant ministros ad prouidendum, sed potius ipsi ordinem ponũt nisi in eis in quibus ipsi, vel nesciunt, vel non possunt, quia indignitatis esset per ministros prouidere, & eẽt maxime indignitatis, qui nihil per se ordinaret, nec etiam de statu personę suę, & tamen iste esset vilissimus seruus, qui nihl ageret, sed ageretur, ita autem in Deo est, quia executionem ordinis ipse non facit, sed ministris committit. ordinationem autẽ per se facit, quia hoc maxime dignitatis est per se posse de omnibus prouidere.

Ad tertium dicendum, ꝙ scire, nunquam in se est malum cum sit de summis perfectionibus, nobis tamen interdum scire quædam est malum per accidẽs, scilicet vt vel, quia vilescimus, vt cõsiderando de quibusdam, quę incitant nos ad peccandum, per quod quisque vilis redditur, vel quia impedimur, sicut cum aliquando occupamur in consideratione rerum paruarum, impedimur considerare de altissimis in quibus efficeremur sapientes, ablatis autẽ his intelligere quęcunque semper erit bonum, sed in Deo neutrum est, quia nec potest malus fieri aliquid cogitando, nec impediri a consideratione meliorum, cum intelligere Dei vnicum sit quo seipsum intelligendo omnia intelligit, ideo melius est in eo intelligere, quam non intelligere.

An executio prouidentiæ fiat a Deo per se, & immediate, vel mediantibus alijs. Et quòd ordo tanto est perfectior quanto ad minima magis descendit. Et quidquid fit in vniuerso a Deo est prouisum. Et quòd omnis virtus operatiua exequitur prouidentiam Dei. Et in quo Angeli differant inter se. Et quòd nihil est in vniuerso, per quod non fiat exequutio diuinæ prouidentiæ, nisi ipsa materia prima.

Quæst. CXXVI.

QVAERETVR de gubernatione rerum, quę est executio prouidentię. i. explicatio eius per tempora, vt dicit Boetius, an fiat a Deo ꝑ se, & immediate, vel mediantibus alijs. Dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ prouidentia in rebus sit oportet esse ipsarum ordinationem, & ordinationis executionem. Primum pertinet ad intellectum, quia sapientis est ordinare. Secundum vero ad virtutem operatiuam, habent autem se ista e contrario, quia in ordinatione tanto est ipse ordo perfectior quantomagis descendit ad minima, quia tunc nihil relinquetur inordinatum, quod tamen accideret si daretur ordo vniuersalis. Etiam quia perfectior est intellectus, qui scit descendere ab vniuersali vsque ad minima, quã qui scit in vniuersali, & hoc in moralibus, vbi sermones vniuersales inanes sunt 2. Ethicorum: ordinare autem ad moralia pertinet cum in
G operatione sit, vel ad artem, & in vtroque descendit ad particulare. In operatione autem est econtrario, quia operari in minimis pertinet ad potentiam infimam, exequi autem circa maxima pertinet ad potẽtiam altissimam, in Deo autem est virtus intelligendi perfectissima, & potentia ad operandũ maxima, ideo constituere ordinem perfectissimum, qui est de minimis, & indiuiduis pertinet ad Deum, nam omniũ rerum vsque ad indiuidua minima, & eorum accidẽtia Deus habet curam & per se, & immediate facit, vt ostensum est pręcedenti q. operatio etiam perfectissima. s. maximarum rerum Deo conuenit, & ita sunt aliqua opera, quę ipse solus facere potest, vt creare sęculum, suscitare mortuos, & generaliter quodlibet
H miraculum, nã hæc per nullam aliam virtutem fieri possunt. Alia opera sunt minoris potestatis, & illa per ministros exequitur secundum proportionem virtutis eorum quibuslibet committens ea, quæ non cõcedunt potestatem ipsorum, ita vt minima opera cõpetant minimę virtuti. Item prouidentia Dei nõ tollit operationem causarum secundarum, & tamẽ omnia, quę fiunt per secundas causas sub prouidentia cadunt, ergo Deus non exequitur per se quidquid per se prouidit, alioquin sequeretur, ꝙ nullum esset agens in toto vniuerso, nisi Deus, & omnes operationes ꝓcederent ab eo immediate, nam si ęqualiter se haberent prouidentia, & gubernatio, cum Deus immediate, & per se omnia prouiderit, ita immediate, & per se omnia exequeretur, & quia quidquid in vniuerso fit
I a Deo prouisum est, vt ostensum est præcedẽti quęst. quidquid in vniuerso fieret ab ipso immediate fieret, & tũc, nec ignis calefaceret, nec homo gigneret hominem, sed omnia hæc per se Deus faceret, sicut per se prouidit. Quo dato sequeretur maximum incõueniens, scilicet ꝙ non esset iste status vniuersi, qui est, nam nunc sunt diuersa agentia, & cum esset vnicum agens etiam actiones inter se nõ differrent in modo, nec in virtute licet differrent res factę, quia quęlibet esset diuina operatio, & vna non excederet aliã, sicut creare hominem, & equum licet res creatę differant creatio nõ differt. Item tolleretur successio, & motus de operationibus, quia operatio procedens a virtute finita est successiua, quia non potest dispositionẽ fa-
K cere, & introducere formam, virtus autem infinita in instanti operatur, vt patet in creatione, nulla ergo est successio, nec motus in operationibus. Item oporteret tunc, ꝙ daretur, quasi totum vniuersum superuacuum, vel periret, quod patet, quia fere omnes partes vniuersi habent aliquam virtutem operatiuam, si autem per illam aliquid operarentur, iam non exequeretur Deus per se quidquid prouidit per se, si autem nihil operarentur esset tota virtus operatiua in vniuerso superuacua, & sic fere totum vniuersum superuacuũ, vel si non deberet esse superuacuũ, oporteret, quòd tota virtus operatiua esse desineret, & hoc erat perire vniuersum. Item tolleretur rebus propria natura, quia naturale est homini intelligere, & velle, si tamẽ Deus
per

per se exequeretur omnia prouisa nō intelligeret homo, nec vellet cum ista sint prouisa, sed Deus hoc faceret, ideo necesse fuit, ꝙ gubernatio, quæ est executio prouidentię non fieret immediate per Deum, sed per causas secundas. Item hoc repugnaret diuinæ dignitati, quia pertinet ad magnum principem multos habere ministros, sed nulla est dignitas maior quam Dei, ideo necesse est, ꝙ habeat diuersos ministros, qui secundum diuersos gradus exequantur voluntatem eius, & istę sunt virtutes executiuæ, ita dicitur Psalm. 102. benedicite dominum omnes virtutes eius, ministri eius qui facitis voluntatem eius, & Psal. 148. dicitur ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarũ, quæ faciunt verbum eius.

Dicendum autem, ꝙ executio diuinæ prouidentiæ generaliter fit per omnia, quæ habent virtutem operatiuam in vniuerso. Quod patet, quia omnis virtus operatiua operatur, cum nihil maneat ociosum, & tamen omnis operatio est ad aliquem finem, & est ꝓuisa a Deo, ergo omnis virtus operatiua exequitur ꝓuidentiam Dei, & hoc est in tota naturę concatenatione, quia ab infimis vsque ad summa nihil est, quod non exequatur aliquid a Deo prouisum.

De summis patet, sunt enim intelligentię. i. Angeli altissimæ creaturæ, & sunt executores prouidentiæ, & quantum ad hoc dicuntur ministri Dei. Psal. 103. & ad Hebr. 1. s. qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem, sed minister est, qui exequitur id quod prouisum est per dominum, ideo ipsi executores sunt diuinæ prouidentiæ.

Et ad istos maxime pertinet executio ꝓpter duo. Primo propter magnitudinem virtutis operatiuę, nã nullum ens est tantæ potestatis, sicut Angelus, cum etiam dæmones excedãt omnia naturalia in potestate. Iob 41. non est potestas super terram, quæ comparetur ei. i. Angelo, vel dæmoni, ideo ad plura prouisa exequenda se extendet virtus Angeli, quam cuiuslibet alterius entis.

Secundo propter intellectum, quia quantum ad illum participat Angelus rationem prouidentiæ. s. vt non solum possit exequi, quod a Deo prouisum est, sed etiam intelligat ordinem diuinę prouidentię, & ideo tanto melius poterit exequi, quam entia, quę nō intelligunt. s. quia minus errabit in opere, etiam quia quædam sunt quorum executio non potest fieri, nisi per substantiam intelligentem, sicut notificare diuinam voluntatem, & ista executio specialiter pertinet ad Angelos, & ab ea nomen acceperunt, vt Angeli. i. nuncij dicerentur. s. quia diuinam voluntatem annunciant. Hoc etiam quibusdam hominibus competit ꝗ Prophetæ dicuntur, & tamen istis, vt in plurimum ꝑ Angelos competit. s. quia Angeli reuelant eis secreta cęlestia: pręcipui ergo executores prouidentiæ sunt Angeli, inter ipsos quoque differentia est, quia per quosdam explentur in alijs, quæ Deus prouidit, nam quidam eorum abundantius diuinam perfectionem participant, quia Deus communicat se singulis rebus secundum conditionem naturę earum, & quia quidã eorum sunt natura excellentiores capiunt abundantius diuina dona, tam sapientię, quam virtutis operatiuę, & isti in inferiores agunt, & hoc est, quod dicit Dionysius, ꝙ Hierarchię superiores purgant ꝑficiunt & illuminant inferiores. De minoribus entibus patet, quia nullum ens in toto vniuerso destituitur a virtute operatiua, nisi materia prima, quæ non est ens in actu, sed in potentia, nam cætera entia aut sunt formę simplices, vt intelligentiæ de quibus dictum est, aut res habẽtes formam, sicut omnia composita, & quia operatio est ex forma, competet omni enti operatio, nisi materię primę, quæ nec est forma, nec habet for-

A mam, sed vt sic in potentia est ad formam, & ita nihil est in vniuerso per quod non fiat executio prouidentiæ, nisi ipsa materia prima, & quantum ad hoc dicũtur omnia ministrare Deo faciendo, quod ipse vult. De summis patet, quia dr̄, benedicite dñm omnes virtutes eius, & ministri eius, quod de Angelis maxime dr̄. De minimis patet, quia dicitur ignis, grando, &c. quæ faciunt verbum eius, & tamen ista sunt de minimis entibus, cum ignis sit purum elementum, & grãdo, nix, glacies sint entia metheorologica, & ideo imperfecta in specie, quia inter metheorologica nihil est perfectum in specie, nisi pluuia. de omnibus ergo intermedijs a fortiori intelligetur, ꝙ faciunt voluntatem Dei. i. exequuntur id, quod Deus ordinauit, ita
B quidquid est in vniuerso est minister diuinę prouidẽtię, sic. n. dicit Boetius, ꝙ prouidentia explicatur ꝑ angelos, aut per dęmones, vel per animam, aut tota inseruiente natura.

An prouidentia Dei importat necessitatem rebus. Et quod per se diuiditur ens in necessarium, & contingens. item quod prouidentia Dei non tollit liberi arbitrij libertatem, nec tollit casum, & fortunam a rebus. Et in quibus sit casus, & fortuna, & quid casus. Et secundum diuersos gradus entium est causarum diuersitas, item quod prouidentia duo solum agit ad rem ipsam. Et quid æternitas. Quæst. CXXVII.

C QVAERETVR an prouidentia Dei importat rebus necessitatem.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia omne quod habet causam in pręsenti, vel in pręterito ad quam necessario sequitur effectus est necessarium, 6. Metap. omnia tamen prouisa sunt huiusmodi, quia prouidentia est eis causa essendi, & tamen si aliquid prouisum est, necesse est euenire, quia aliàs frustraretur prouidere, ergo omnia sunt ex necessitate.

Dicendum, ꝙ multis fuit hęc causa errandi, aliqui enim nescientes, quomodo stare posset cum certitudine prouidentiæ contingentiam rerum, dixerũt non esse prouidentiam saltem in humanis rebus, quæ ex libertate fiunt, & ita voluit Tullius in lib. de Diuina-
D tione, siue de fato. Alii autem volentes prouidẽtiam a rebus subtrahere dixerunt omnia ex necessitate cõtingere secundum quendam ordinem ineuitabilem qui est in rebus, & ista fuit positio stoicorum.

Sed dicendum, ꝙ ad prouidentiam Dei non pertinet rebus prouisis necessitatem imponere, vnde non tollit a rebus contingentiam, nec arbitrii libertatem, nec casum, & fortunam: nam diuina prouidentia nō excludit operationem causarum secundarum, immo per illas expletur, vt ostensum est præced. q. & tamen si imponeret rebus necessitatem, tolleret oẽs causas secundas, nam a causa proxima dr̄ effectus necessari', vel contingens, & non a causa remota, nam sol & hõ generant hominem. 2. Physi. sol autem ex necessitate agit, & tñ homo non necessario gignitur. s. quia vir
E tus generatiua hoĩs impediri potest. si autem prouidẽtia Dei redderet omnia prouisa necessaria, mutaretur natura rerũ, quia oporteret omnia agẽtia proxima ex necessitate agere, & impediri nō posse, multa tñ sunt, quæ impediri possunt ne agant, ergo prouidentia nõ imponit necessitatem. Item ad prouidentiam Dei ꝑtinet conseruare vniuersum in sua perfectione, est autem perfectio eius integritas quędam, inquantum reperiuntur in eo omnes gradus entitatis, qui possibiles sunt, & tñ ens diuiditur per necessarium, & cõtingẽs, & est ista diuisio entis per se. si ergo diuina prouidentia auferret cõtingentia tolleret hos gradus entitatis, constat. n. ꝙ multa in natura sua non sunt necessaria, quia impediri pñt, si ergo ex necessitate euenirẽt ꝑꝑ pro-

prouidentiam iam mutaretur natura rerum, & solū manerent necessaria in vniuerso, & tollerentur omnia contingentia, multi tamen sunt gradus entitatis in quibus contingentia est, quibus ablatis magna pars vniuersi deficeret.

Item omne necessarium est semper, nullum autem corruptibile est semper, si ergo diuina prouidentia faceret, ꝙ omnia essent necessaria, auferret de rebus omne generabile, & corruptibile, & consequēter auferretur omnis motus, quia in omni motu est generatio, & corruptio, cum aliquid ibi esse incipiat, & aliquid esse desinat, nam fit continua acquisitio, & deperditio per motum. Item sequeretur multa esse superflua in vniuerso, quia entis necessarij est ex necessitate esse, vel agere, contingentis autem agere, & esse contingenter, si ergo nihil maneret contingens, sed omnia necessario euenirent propter prouidentiam, omne ens, quod ex natura sua est contingens, esset superuacuum, quia nunquam ageret, nec esset contingenter, sed reduceretur ad agere, & esse ex necessitate propter prouidentiam.

De libertate arbitrij patet, quia prouidentia conseruat in rebus prouisis perfectionem, & nō destruit. sed conseruat contingentiam, idest non excludit eam a rebus inanimatis, & naturalibus, ergo a fortiori nō excludet illam ab intellectualibus in quibus libertatem arbitrij ponimus, nam in rebus inanimatis contingentia prouenit ex defectu, & imperfectione, nam secundum natutam sunt determinata ad vnum effectum, & illū semper consequūtur nisi sit impedimētum ex debilitate virtutis, quæ non sufficit illum producere, vel ab aliquo prohibente agere, vel ex materię indispositione, & ideo causę naturales non sunt ad vtrumlibet, sed vt frequenter producunt effectum suum vno modo, & deficiunt raro. Quòd autē voluntas sit causa contingens nō prouenit ex imperfectione, sed potius ex magna perfectione naturę suę, scilicet quia ipsa non est virtus limitata ad vnum, sed habet se ad opposita, quia potest in quocunque, determinatio autem possibile ad vnum prouenit ex imperfectione, nam perfectior esset ignis si posset calefacere, & frigefacere, & humectare, q̃ ꝙ solum possit calefacere, hoc enim est ignem determinatum esse ad calefaciendum. s. ꝙ hoc possit, & nihil aliud possit. intellectus autem, quia est virtus perfecta non determinatur ad vnum genus entis, sicut sensus, sed ad omne ens se habet, ita autem voluntas non est determinata ad vnum genus rei, sed in omnia potest, & hoc est esse contingentiam in actibus voluntatis, idest libertatem. s. ꝙ non sit voluntas determinata ad hoc solū volendum, sed ꝙ possit hoc, & quodcunque aliud velle. Libertas ergo voluntatis ex magna perfectione prouenit, quæ tamen tollerēt si prouidentia auferret libertatem, quia iam voluntas esset determinata ad vnum, sicut naturalia, ergo non aufert prouidentia libertatem. Item ad prouidentiam pertinet rebus vti secundum conditionem naturę suę, quia aliàs frustra essent conditę si modus naturę earum ad nihil esset, etiam quia per prouidentiam conferuntur rei adiutoria ad finem, & ne impediat in ordine sibi assignato perueniendi in finem, & tamen finis rei est secundum conditionē naturę eius, iō de natura prouidentię est vti rebus secundū modū naturę ipsarū, modus autē agendi cuiuslibet rei consequitur formam eius, quia forma est principium actionis, sed forma, per q̃ agit voluntarium agens non est determinata, ergo prouidentia non determinabit voluntatē ad aliquid, patet hoc, quia voluntas agit per formam. i. speciem appræhensam ab intellectu, nam ipsa non est vis appræhēsiua, sed bonū apprehensum p intellectū mouet vo-

F luntatem, quia est obiectum eius, intellectus aūt non
habet vnam formā determinatam, quia nulla forma
intelligibilis est innata intellectui, sed est tanq̃ tabula
rasa, vt dicitur 3. de anima, recipit aūt indifferēter oēs
species a sensu, & cum non sit determinatus naturali-
ter ad aliq̃ formā rerum, quia nulla est sibi innata, iu-
dicabit aliqn̄ bonum per vnā, & aliqn̄ per alteram, &
quia voluntas sequitur iudiciū intellectus de bono, &
malo, necesse est, ꝙ sit indifferens ad hoc, vel illud vo-
lendū, sicut intellectus est indeterminatus ad iudicā-
dum hoc, vel illud esse bonum. Item prouidētia mul-
tiplicat bona in rebus prouisis, & tollit illa, per quæ
impedirentur bona, & tn̄ libertas voluntatis si tollat
G erunt multa bona sublata, quia tolletur laus virtutis
humanę, quæ non esset si homo libere nō ageret, tol-
leretur etiam meritum, & præmium, & demeritū, &
pęna, quia iam nemo iuste puniretur si malū euitare
non posset, nemo ēt iuste beatificaretur si bonum ex
necessitate ageret. Tollerentur ēt consilia, quia inu-
tile erat consiliari de eo, quod nō posset euitari, & ita
fere omnis humana actio tollerēt, quod esset huma-
nam naturam destruere, non ergo tollit prouidentia
libertatem, sed relinquit hominem liberū Ecclesia-
stici 15. ab initio cōstituit Deus hominem, & reliquit
eum in manu cōsilij sui, apposuit tibi aquam, & ignē,
ad quod volueris porrige manum tuam, ante homi-
H nem vita, & mors, bonum, & malum, quod placuerit
ei dabitur illi. De casu etiam, & fortuna patet, ꝙ non
tollantur per prouidētiam. Est enim casus, & fortuna
in eis, quæ propter alterum agunt. i. propter finem 2.
Phi. quando non sic euenit, sicut cogitatum est, vel ab
agente intentum. Vnde dicitur, ꝙ casus est inopina-
tus rei euentus, hęc enim non tolluntur per prouidē-
tiam, quia illa non tollit multitudinem causarū secū-
darum, vt dictum est, existentibus autem eis, & agen-
tibus necesse est interdum concurrere in actu, & ex
concursu mutuo se impediūt, vel se adiuuant, & vtro-
que modo est casus, nam si se adiuuent erit effectus
perfectior, quam aliàs fieret a qualibet causa per se, &
quia intentio agentis est producere effectum perfe-
I ctum secundum conditionem virtutis suę, quidquid
superadditur ad casum pertinet, quia non erat inten-
tum, & si se impediāt erit defectus in opere, & iste ēt
est casus, quia defectus non est intentus ab agente, cū
agens intendat producere effectū perfectū secundū
virtutē suā, & generaliter oīs concursus causarū fa-
cit necessario casum, sed prouidentia vult diuersitatē
causarū, ergo non excludit casum, & fortunā, sed po-
tius illa vult. Item pertinet ad perfectionem vniuersi
casus, & fortuna, sicut enim se habet res ad esse, ita se
habet ad hoc, ꝙ sit causa, ideo secundū diuersos gra-
dus entium est diuersitas causarum, ad perfectionem
rerum requiritur, quòd sint quædam entia per se, &
quædam per accidens, res enim, quę non habent in
sua natura, idest substātia vltimam perfectionē opor-
K tet, ꝙ habeant perfectionem aliquam per accidentia,
& hoc est, ꝙ sit ens per accidens, & tanto plura acci-
dentia requiruntur ad perfectionem alicuius quanto
minus de perfectione in sua natura habet, ita igitur,
sicut subiectum, & accidens, vel subiectum, & mul-
ta accidentia eius sunt vnū ens per accidens, ita opor-
tet esse causas aliquas per accidens, sed quidquid pro-
uenit a causa per accidens dicitur a casu, vel fortuna,
ergo ad rerum perfectionem pertinet, ꝙ sit casus, &
fortuna, & ita non tollunt̄ per prouidentiā, & manēt
in rebus necessitas, & cōtingentia, & arbitrij libertas,
& casus, & fortuna, nihilque horum tollitur per pro-
uidentiam, cum hæc pertineant ad integritatem vni-
uersi, & decorē eius, sunt tn̄ omnia hæc prouisa: proui-
dentia tn̄ non dat nouam naturam rei, sed conseruat
eam

eam in illa, quia prouidentia duo solum agit, scilicet A disponit ea, per quæ res deducatur ad finem, & adiuuetur ad pręueniendum, & disponit qũo tollantur ea, quæ impediunt ordinem perueniendi, prouidentia, ergo naturam non dat rei, sed præsupponit eã, & modum naturę, quia hęc sunt per creationem, etiam finem, & ordinem nõ constituit, sed præsupponit, quia hęc pertinent ad dispositionem, ideo non aufert ista, quia tunc destrueret, quæ egit, sed potius prouidẽtia est ad hoc solum, ꝙ res secundũ naturam suã, & modum suũ per ordinem datum perueniat ad finem sibi institutum, & hoc dando ad perueniendum conferẽtia, & auferendo impedientia, & ita prouidentia dirigit res, vt necessaria necessario in finem suum per- B ueniant, & casualia casualiter, & libera libere, contingentia vero contingenter. Ad argumentum solet dici, ꝙ si aliquid ꝓuisum necessario fiet, non tñ imponit necessitas rei prouisę, quia gubernat Deus res secundum conditiones earum, vt dictum est. Sed dicendũ, ꝙ hoc non sufficit, quia ista necessitas consequentię facit necessitatem consequentis, quia ita est, ꝙ omnes res prouisę sunt, cum nihil sit extra Dei prouidentiã, & quidquid prouisum est per prouidẽtiam determinatum est, cum ipsa sit certa diffinitio rerum, ita ergo est, ꝙ Deus prouidit de homine, qñ moreretẽ, & qualiter, & vbi, alioquin esset istud extra prouidẽtiam, & tũc assignato die illo, & loco, & modo quibus homo moriturus est, quę vocentur. b. quæritur an necesse C est, ꝙ homo moriatur in. b. vel non, si necesse est, ecce prouidentia imposuit necessitatem, si non est necesse poterit mori extra. b. & tamen Deus pręuidit eũ moriturum in. b. ego frustratur diuina prouidẽtia, & præuidentia. Dicendũ, ꝙ nõ est possibile euitari argumẽtum istud supposito casu, quia si prouidẽtia Dei tempore præcedat res pręuisas necesse est, ꝙ illis imponat necessitatem, vel ꝙ ipsa frustretur interdum, aut saltẽ frustrari posset, & vtrunque est inconueniens, sed tollitur inconueniens, quia prouidentia non præcedit tempore res prouisas, nec præcedere potest, est enim prouidentia ipsa Dei per respectum ad creaturas, vt cadunt sub ordine, scientia autem Dei est ipsa eius substantia, sed substantia eius est in ęternitate, ideo D prouidentia ęternitate mensuratur. Est autem ęternitas mensura rei viuentis habentis semper esse, & illud totum simul, cui nec aduenit pars, nec transijt, & ideo ęternitas non includit tempus, nec includitur a tempore, tanquam vnum sit pars alterius, sed cuilibet instanti assignato in tempore coexistit tota ęternitas, & ideo, quod in ęternitate est non fuit ante illud instans, idest non habet aliquam partem sui esse ante illud instans, nec erit post illud, sed coexistit illi instãti quãtũ ad totum suũ esse, licet non est in illo instanti, quia illud est instans temporis, & quantũ ad hoc quodlibet ęternum est præsens cuicũque rei, & non est ante illã, nec post illã, & ita prouidentia nõ præcedit tempore res prouisas, nec subsequitur, sed coexistit eis, & tunc verum est, ꝙ omne prouisum infallibiliter euenit, & E non põt mutari, & tñ non est verum de aliqua re prouisa antequam fiat, ꝙ illa necessario euentura sit propter prouidentiã, quia ad hoc oportebat, ꝙ ꝓuidẽtia de re esset, anteꝙ̃ res esset, & tũc verũ esset, ꝙ necessitatẽ imponeret, vel ipsa posset frustrari, & tñ qa coexistit rei prouisę non põt ei dare necessitatem, nisi qñ res est, & tñ in pręsenti quęlibet res de seipsa habet necessitatem, quia omne, quod est dum est necesse est esse, nullam ergo necessitatem imponit prouidentia rebus, nisi quantum ipsę ex natura sua habent, & hoc non fit, nisi quia non præcedit eas tempore, si quis autem concedat prouidentiam esse ante rem prouisam impossibile est, ꝙ euitet inconueniens.

An numerus capillorum Deo sit cognitus, & ad quid hoc dicatur. *Quæst* CXXVIII.

QVAERETVR quia dicitur hic omnes capilli capitis vestri numerati sunt, an verum sit, & ad quid dicitur.

Dicendum, ꝙ capilli vestri numerati sunt, idest sub certo numero positi, quia Deus constituit omnia in numero pondere, & mensura. Sapientię 12. etiã sunt numerati, idest eorum numerus est a Deo cognitus, nam non solum rerum existentium, quę finitę sunt ex eo, ꝙ in actu sunt, sed etiam nõ existentium numeros, & omnes species numerorum possibiles Deus nouit, non tamen dicitur, ꝙ sint numerati. i. ꝙ Deus illos computauerit, nihil enim Deus computat, sic dicit Chrysosto. hoc dixit non, ꝙ pilos Deus numerat, &c. & Augu. dicit denique numerus capillorum non in actu computationis, sed in facilitate cognitionis accipitur. Ad secundum dicendum, ꝙ hoc dicitur ad significandum solicitudinem Dei erga nos, quia nihil nostrum perire permittit, nec etiam capillos, qui nullius valoris sunt, & dicit eos esse numeratos, quia ea quę solicite custodire volumus numeramus, sic dicit Hiero. ꝙ ait vestri capilli capitis, &c. immensam Dei erga homines prouidentiam, & ineffabilem significat affectum, ꝙ nihil nostrorum Deum lateat, & Hilarius dicit, in numerum enim aliquid colligi diligentię est, & Augu. ait bene capilli numerati esse dicuntur, quia ea quę volumus seruare numeramus.

Considerandũ, ꝙ in hoc loco aliqui hęretici, qui resurrectionem deridebant arguũt dictum istud, quasi Christus velit dicere, ꝙ capilli nostri omnes manebũt in resurrectione, quod videtur deforme propter eorum multitudinem, & prolixitatem, sed Christus hoc non dicit, sic dicit Hieron. derident in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos capillos, qui numerati sunt, & a tõsore decisi omnes dicamus resurgere, cum saluator nõ dixerit, vestri capilli omnes saluandi sunt, sed numerati sunt, vbi numerus est, scientia numeri demonstratur non eiusdem numeri conseruatio. De hoc tamen est dubium an omnes capilli nostri nobiscum in resurrectione futuri sunt, & videtur, ꝙ Christus hoc voluerit, quia Luc. 21. dixit, capillus de capite vestro non peribit.

Dici potest, ꝙ non dicitur illud ad significandum, ꝙ nullus capillus peribit, sed ad ostendendum, ꝙ nulla pars nostra etiam minima peribit, sicut hic dixit capillos capitis numeratos ad signandum magnam solicitudinem Dei de nobis. Aliter potest dici, ꝙ etiam veri capilli de capite non peribunt, sed quidquid fuit aliquando de veritate naturę humanę redibit ad corpus hominis, vt de illo rursus formetur corpus, non tamen oportet, ꝙ sit in eodem loco in quo prius fuit, vt Augu. dixit ponens exemplum de vase recenter facto si reducatur in massam, & iterum de eadẽ massa tota fiat vas eiusdem figurę, quia quidquid fuit prius in vase est nũc, sed aliquid fuit prius in lateribus quod nunc est in vase, vel in orificio, vel in ansa, & ita capilli omnes decisi a tonsore erunt in massa de qua formatur corpus, non tamen erunt capilli, qui prius fuerant capilli, sed in alijs partibus corporis cedent illę partes materię, sed veritas huius tangetur infra 22. ca.

Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum corã patre meo, qui in cęlis est. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eũ coram patre meo, qui in cœlis est. Nolite arbitrari, Marco 8. Luc. 9. cap. & 12.

bitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladiũ. (Luc. 12.) Veni enim ſeparare hominem aduerſus patrem ſuum, & filiam aduerſus matrem ſuam, & nurum aduerſus ſocrum ſuam, & inimici hominis domeſtici eius. (Luc. 14) Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me: non eſt me dignus. Et qui amat filium, aut filiam ſuper me: non eſt me dignus. Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me: non eſt me dignus. Qui inuenit animã ſuã perdet illam, & qui perdiderit animam ſuã propter me inueniet eam. Qui recipit vos me recipit, & qui me recipit, recipit eum, q me miſit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedẽ iuſti accipiet. Et quicunque potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.

(Marco 8. infra 16. Luc. 9. 17 Mar. 9 Luc. 10 Io. 13. 14. infra 18. Mar. 9)

Omnis ergo. Oſtenſo ſupra, ꝙ Apoſtoli debent tribulationes ſuſtinere conſtanter, hic hortatur eos nomen eius confiteri confidenter, & dicitur, *Omnis ergo, qui confitebitur me.* i. aſſeret me eſſe Deum, & redẽptorem mundi. *Coram hominibus.* Scilicet prædicando illis hoc, vel quando fuerit ab eo quæſitum ante reges, & præſides, ſicut dicitur ſupra in litera. *Confitebor, & ego eum.* Reddit viciſſitudinem, quaſi dicat, nemo putet, quòd inutiliter me confiteatur, quia pro hac confeſſione ego retribuam aliam, nam confitebor eum, ideſt laudabo. *Coram patre meo, qui in cœlis eſt.* Ideſt coram Deo, ſed Luc. duodecimo, dicitur coram Angelis Dei, & idem eſt, quia qui confitetur coram Deo confitetur coram Angelis, eo quòd Angeli aſſiſtunt ſemper Deo. Daniel. 7. millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei, & Tobię 12. dicitur ego ſum Raphael Angelus vnus ex ſeptem q aſtamus ante dominum. *Qui autem negauerit me coram hominibus.* ſ. dicendo me non eſſe Deum, vel quòd nõ crediderit in me. *Negabo, & ego eum.* ſ. dicendo, quòd non eſt ſeruus meus, vel ꝙ non noui eum. *Coram patre meo.* ſ. in die iudicii, quando nobis erit neceſſaria confeſſio Chriſti ad ſalutem.

An iſta Chriſti confeſſio coram hominibus ſit neceſſaria, & quando. Et quod confeſſio fidei ſemper eſt meritoria. Et nulla eſt dignitas maior, quam chriſtianum eſſe, & in Chriſtum credere.
Quæſt. CXXIX.

QVAERETVR de iſta confeſſione de qua Chriſtus hic loquitur an ſit neceſſaria, & quõ.
Dicendum, ꝙ non loquitur de confeſſione ſacramentali, quæ eſt confeſſio peccatorum, ſed de confeſsione fidei qua ore profitemur id, quod credimus. Et patet, quia dr̃ qui confitebitur me, & nõ dixit qui confitebitur. Etiam, quia dicitur coram hominibus, confeſſio tñ ſacramentalis non fit coram hominib⁹, ſed in occulto. De iſta autem confeſſione fidei dicendum, ꝙ ſemper eſt meritoria, nam quandocunque

F confitemur fidem laudamus per hoc Deum, iõ ſicut orare eſt actus meritorius, ita & confiteri fidem, quia orare licet cedat in honorem Dei, inquantum innuimus, ꝙ ipſe poteſt dare, quæ petimus, tamen eſt præcipue propter nos, quia deſideramus obtinere, quod petimus, cõfeſſio autem fidei eſt ſolum ad honorem Dei, tum quia omnia, quæ confitemur dicunt quandam Dei magnitudinem, & ſic ſunt laudes eius, tum quia non dicimus illa propter nos cum nihil ibi petamus, ſed propter Deum, & ideo ſiue ſine perſecutione, ſiue in illa Chriſtum confitemur. i. fidem Chriſti ſemper eſt meritorium. An tamen ſit neceſſaria aliquando iſta confeſſio eſt dicendum, ꝙ aut eſt homo in perſecutione, aut extra illam. Si in perſecu-

G tione, aut petitur ab eo, ꝙ profiteatur quid de Chriſto credit, aut nihil petitur. Si petitur peccat mortaliter ſi non confitetur Chriſtum dicens ſe eſſe Chriſtianum, & Chriſtum eſſe Deum, nam taciturnitas in hoc caſu tolleret honorem Chriſto debitũ, quia per hoc ingerit alijs opinionem, quia ipſe nõ ſit Chriſtianus, vel ſaltem, quòd fides ſit ita deriſibilis, quòd erubeſcat illam confiteri, nam ſicut negare Chriſtũ eſſet ſemper peccatum mortale, ita ſiquis erubeſcẽs non confiteatur illum mortaliter peccat, ſic Chriſtus dixit, qui erubuerit me, & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet in conſpectu Dei, & ſanctorum Angelorum. Lucæ nono. Si autem non interro-

H gatur, non tenetur confiteri, quia nemo tenetur ſe ingerere ad martyrium, quod tamen facit, qui in perſecutione fidei non interrogatus Chriſtum publice cõfitetur, eſt tamen magni meriti, & ſupererogationis Chriſtum ſic confiteri, & ita zelo fidei multi martyres ad confeſſionem ſe ingeſſerunt. Si autem ſit extra perſecutionem, aut interrogatur quis an ſit Chriſtianus, vel quid credit, vel non interrogatur. Si interrogatur ſemper tenetur confiteri, niſi deriſorie, vel iocoſe quæratur, quia in rebus ſacris non eſt iocoſe procedendum, quoniam perit eorum auctoritas, & dignitas conculcatur. ſi tamen non iocoſe petatur, a quocunque petatur confiteri tenemur, quia aliàs videmur erubeſcere confiteri Chriſtum, quaſi paruum aliquid hoc ſit, & tamen nulla maior dignitas nobis

I eſſe poteſt, quam chriſtianos eſſe, & in Chriſtum credere. ſic enim dicit Auguſtinus, & refert illud Bernardus in ſpeculo virginum, ſcilicet fęlicior Maria fuit recipiendo fidem Chriſti, quam concipiẽdo carnem Chriſti: valde ergo peccat, qui a quocunque de hoc quæſitus erubeſcit iſtud confiteri. Si aũt non q̃ritur, dicendum ꝙ quibuſdã competit ex officio Chriſtum publice cõfiteri, ſicut prædicatoribus, & doctoribus eccleſiæ, & iſti peccant ſi non confiteãtur, ſicut ſi ſubtrahant verbum prædicationis tpe debito. illi autem quibus ex officio non competit, tenẽtur aliàs publice confiteri, quilibet tñ tenetur apud ſe aliquoties cõfiteri fidem, nam propter hoc Apoſtoli fidem ſub certis articulis collegerunt ſymbolum facientes, &

K poſtea etiam in concilio Niceno ſymbolum cõdidit, quod in miſſarum ſolennijs decantatur, & vt omnes fideles diſcant quid credant, & apud ſe verba fidei annuncient, ſicut eccleſia profert.

Qualis ſit negatio Chriſti. *Quæſt.* CXXX.

QVAERETVR de negatione Chriſti qualis ſit. Dicẽdum, ꝙ Chriſtum negare multipliciter accipitur. Vno modo, ꝙ quis dicat ſe non eſſe chriſtianũ, vel Chriſtum nõ eſſe Deum, & iſta eſt grauiſſima negatio, & de iſta loquitur hic Chriſtus. ſ. qui negauerit me coram hoĩbus, & hoc ſiue faciat in perſecutione, ſiue extra perſecutionẽ, ſic Petrus negauit Chriſtum

stum dicens,non noui hoīem.infra 26. & Marco.14. Secundo modo sentiendo aliquid male de ipso, sicut hęretici,qui licet absolute Christum non negent,prauetamen in quibusdam de eo iudicant, sicut Arriani dicentes eum esse creaturam,& Terentiani, & Eluidiani dicentes eum filium Ioseph.& ita de cæteris,sic dicit Cyrillus,negantes autem sunt primo quidem,q imminente persecutione fidem postposuerunt,abnegant hæresum doctores, & discipuli. Tertio modo, quando quis verbo confitetur Christum, & operibus negat ad Timo.1. Quarto si quis non habet curam de domesticis.1.Timo.5.si quis suorum maxime domesticorum curam non habet fidem negauit, & infideli deterior est. Quinto si quis sit auarus,quia auaritia est B idolorum seruitus,ad Ephe.5. Ex opposito autem accipiendi sunt quinque modi confitendi Christum cōtrarij istis,sic dicit Chrys.sunt alii abnegationis modi quos Paulus describens dicit,confitetur se nosse Deū &c.& sunt isti, qui dicti sunt.

Dicendum,ꝙ quælibet negatio istarum est peccatum mortale, & ideo Christus pro qualibet earum negabit negantem se apud patrem, & tamen iste specialiter intelligit hic de prima, eo ꝙ ista est negatio vocalis,& est publica, quia dicitur, qui negauerit me coram hoībus, & tamen tres modi prædictarum negationum sunt sine voce.s.in operibus, vt patet ex dictis,& ista erat ad propositū Christi, quia ipse instruebat Apostolos ne quis timore persecutionis eum negaret coram hominibus. s. quando duceret ante reges,& præsides.

Quomodo Christus confitebitur confitentem se coram patre. Et quod ad hoc, quod quis vtiliter Christum confiteatur, oportet quod eum non voce tantum, sed opere etiam confiteatur. Quæst. CXXXI.

QVAERETVR quō Christus confitebitur confitentem se coram patre. Dicendum,ꝙ ista confessio est quędam approbatio.s. quia in die iudicii approbabit bonos vocans eos in partem suam dicēs,venite benedicti patris mei infra 25.sic dicit Cyril.Christus confitebitur eum coram Angelis Dei tunc temporis cū descēderit cum sanctis suis,& Angelis in glo D ria patris sui in sęculi consummatione,sic etiam dicit Euseb.quid gloriosius,q̃ ipsum vnigenitum Dei attestari pro nobis in diuino iudicio? Aliter pt intelligi, ꝙ ista confessio sit quędā laus qua Christus laudabit bonos in iudicio enarrans virtutes eorū.s.esuriui, & dedistis mihi ad manducandum &c.infra 25.& ita dicet de quolibet. iste est bonus vir qui pcepta mea seruauit,& me corā hominibus confiteri, nec timuit, nec erubuit,siue autem ista de quolibet bono vocaliter dicantur, & sigillatim, siue laudentur omnes boni sub verbo generali,vt innuitur infra 25. & cuiuslibet laus distincta appareat in retributione operis non differt, hoc.n. constat,ꝙ Deus bonos laudabit,sic dicit Chrysost.hoc quicunque seruauerit.i. confessus fuerit eū, E audiet illā beatissimam vocē qua Christus laudabit oēs,qui cōfessi fuerint eum. dr aūt confitebor eū coram patre meo,eo ꝙ ista laus erit in iudicio infra 25. & tunc erit nobis necessaria approbatio a Christo,qa soli saluabuntur qui ab eo fuerint approbati, & quia iudicium competit Christo homini. Ioā.5.pater non iudicat quemquam, sed oē iudicium dedit facere filio, ipse confitebitur.i.laudabit approbando, & per diffinitiuam sententiam aggregando eum numero beatorum,quia tamen premium beatitudinis a sola beata deitate datur,& non a Christo inquantū est homo,dr confiteri coram patre, vt pater.i.vt tota deitas tribuat prēmium bonitatis ei quem Christus lauda-

A uerit. Vel dicitur corā Deo,& Angelis ad significandum magnum honorem,nam cum quis perhibet testimonium de virtute alicuius coram aliis est illi laus, & quanto fuerint illi excellentiores est maior laus,qa honorari cupimus a sapientibus, & potētibus potius quam ab aliis.8.Ethic. & quia nullus est excellentior Deo,& sanctis Angelis,ostendit Christus, ꝙ erit magna laus eius quem confitebitur, nec poterit esse vlla maior ex aliqua confessione.Sed obiicietur,quia multi confessi sunt Christum quos ipse negabit, vt patet supra 7.s.multi dicent mihi in die illa,domine in noīe tuo prædicauimus,& dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus,& tunc confitebor illis,quia nō noui vos,predicare tn̄ in nomine Christi, & facere miracula in noīe eius est confiteri ipsum. Dicendū,ꝙ ad hoc ꝙ quis vtiliter confiteatur Christum oportet, ꝙ eum opere,& voce confiteatur, quia in moralibus magis rebus,quam sermonibus attenditur.10.Ethicorū, isti autem verbo confitebantur, sed factis negabant ꝯtra Christi præcepta viuētes, similes aūt Apostolus increpat dicens,qui confitentur se nosse Deum, factis autē negant,& ita erat de istis, quia Christus dixit supra 7. non oīs qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum cęlorum, sed qui facit voluntatem patris mei. illi aūt in noīe Christi prędicabant, & miracula faciebant,erant tamen mali,quia dicit ibi Christus, discedite a me operarij iniquitatis, & sic pp iniquitatē negat eos, qui aūt confitetur Christum in persecutione C non timens,nec erubescens, de qua confessione loquitur hic Christus magis opere, quam verbo confitetur,cum per hanc confessionem morti se exponat, & ideo Christus confitebitur hunc coram patre.

Quomodo Christus poterit negare negantes se cum omnes noscat. Quæst. CXXXII.

QVAERETVR quō Christus poterit negare negantes se,nam ipse nouit omnes, & ipse mentiri non pt, & ideo non videtur quomodo possit negare quos nouit.

Dicendum, ꝙ Christus non negabit aliquos esse, vel Christianos esse, sed negabit.i.condemnabit, vel non approbabit, nam sicut confiteri aliquem est laudare ipsum,& approbare,& pro bono opere sibi retribuere,ita negare aliquem est ipsum, tāquam malum vituperare, & pęnam iniquitatis suę sibi infligere, illos enim quibus dicit,ite maledicti, infra 25. negat, quia eos damnat,& illos dicitur nunquam nouisse supra 7.s.quia tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos.i.nunquam approbaui opera vestra, quæ fuerunt semper mala,& dicit eis: discedite a me operarij iniquitatis,quos ergo a se repellit illos negat, & ita ēt dicitur infra 25. de fatuis virginibus pulsantibus ianuā quibus sponsus dicit, amē dico vobis nescio vos, idest non approbo opera vestra, vel nescio vos.i.non agnosco ad me pertinere, quia mali non sunt de ouibus Christi.Ioan.10.vocem meam non auditis, quia non estis de ouibus meis,negabit autem Christus malos coram Deo, & Angelis, coram toto sęculo, quia in iudicio erunt omnes simul quotquot fuerūt ab origine mundi,& in conspectu omnium dicetur malis: ite maledicti,quod est negare eos,non expressit tamē Christus,nisi de Deo,& Angelis,quia magis dedecus est negare aliquem coram solo Deo, vel coram paucis Angelis,quam negare coram toto sęculo, & omnes gentes appositę cum Deo nihil addunt, quasi nihil magis sit negare aliquem coram Deo, & omnib' hominibus,quam negare coram solo Deo,eo ꝙ gentes in conspectu Dei nihil sunt.Isa.40.ecce gētes,quasi stilla situlę, & quasi momentum staterę reputatæ

sunt,

sunt, & iterum omnes gentes, quasi non sint sic sunt coram eo, & nihilum, & inane reputatę sunt ei. *Nolite arbitrari*. Hic ostendit Christus, ꝙ prædicatores euāgelij non debent impediri ex amicorum carnalitate, nam dixerat supra de persecutione, quæ eis fieret, & quia forte ab extraneis sustinere vellent, & non a cognatis, vel nollent propter honorem parentū discordare ab eis contraria prędicando, admonet Christus eos, ꝙ non obstante ista discordia prædicent, immo ꝙ necesse est sequi discordiam ex prædicatione euangelii, & tamen sustinenda est, vt fides prædicetur, & teneatur, & ita prænunciat eis, quòd sic sibi eueniet, ꝙ ipsi erunt discordes parentibus, & cognatis suis propter prædicationem, & etiam in multis aliis sequetur eadem discordia, vnde dicit.

G *Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram.* i. non veni ad concordandum homines inter se, quod fit per vnitatem opinionis. *Non enim veni pacem mittere.* Replicat hoc ad magis confirmandum, sicut dicitur Genesi. 41. quòd autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium firmitatis indicium est, ostēditur enim magnitudo voluntatis eius qui idem repetit. *Sed gladium.* Idest persecutionem, quia ex prædicatione fidei secuta est in orbe discordia magna, & persecutio grauissima, & mors innumerabilium hominum. *Veni enim separare hominem aduersus patrem suum.* i. diuidere eos propter fidei diuersitatem, quia prędicato euangelio contingebat interdum, quòd filius crederet, & non pater, vel econtrario, & tunc insurgebant filii contra parentes, & econtra, & occidebant eos, vel ad mortem persequebantur, vt dicitur supra in litera, scilicet insurgent filii in parentes, & morte afficient eos. *Et filia aduersus matrem suam.* Idem iudicium est, quia idem est gradus amoris, & lex cognationis, & comparat filiam, & matrem propter identitatem sexus, etiam quia solet esse filiabus ad matres maior familiaritas, quam ad patres ex eadem causa. *Et nurum aduersus socrum suam.* Hic est lex affinitatis, & sunt personę, quæ inter se multum conuersantur, & tamen propter fidem discordabant.

Et inimici hominis domestici eius. i. quilibet fidelis habebit domesticos suos pro inimicis, quia fere ī qualibet domo erant aliqui credentes, & aliqui non credentes, & non credentes persequebantur fideles, & etiā interdum fideles timore persecutionis occultabant se, vel tacebant, cum nondum interrogarentur de fide, cum nec obligarentur se ingerere ad confessionem, & tunc domestici reuelabant iudicibus, quòd isti essent Christiani, & sic trahebantur ad mortem, vnde domestici erant grauiores hostes, quam extranei, & ita nulla pestis est efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus, vt ait Boe. de conso. libro 3. Pro. 7.

Quomodo Christus dixit non veni pacem mittere in terram, quia videtur, quòd ad pacem mittendam venerit. Quæst. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic non veni pacem mittere in terram, cum videatur, quòd non venerit ipse ad aliquid magis, quam ad pacem, vnde eo nato angeli prædicauerunt pacem dicētes, & in terra pax hominibus. Luc. 2. Ipse quoque dicitur venisse ad pacificandum nos Deo in sanguine suo ad Colossen. 3. Etiam pacem Apostolis annunciare iussit, scilicet quòd in singulas domos intrantes dicerent pax huic domui supra in litera, & Luc. 10. pacem etiam valde Apostolis commendauit recedens ab eis, scilicet pacem meam do vobis pacē relinquo vobis. Io. 14. Etiam post resurrectionem pacē annun-

F ciauit, quia quandocunque Apostolis apparebat dicebat eis pax vobis. Luc. 24. & Ioan. 20. quomodo ergo nunc pacem detestatur?

Dicendum, quòd pax est tranquillitas quædam secundum, quam nō impeditur quis in operatione sua, vnde dicit Augu. 19. de ciui. Dei, ꝙ pax est tranquillitas ordinis, iudicatur igitur pax bona esse respectu boni, quod quis consequitur ablatis impedimentis per pacem, si aūt pax affert impedimentum ad agenda mala, quæ cupimus. pax mala est, fęlicius enim bellū esset, per quod a malis impediremur, sic enim homines ante Christi aduentum pacē quandam habebant mutuo sibi concordantes in cultu idolorum; Christus autem pacem istam abstulit, quia homines ad veritatem fidei vocauit, bonum ergo fuit hanc pessimam

G pacem auferri, quæ hominibus ęternam mortem inducebat, sic dixit Chrysosto. qualiter iniunxit eis, vt in domum ingredientes pacē indicerent, & respōdet, hoc maxime est pax, cū id quod litē infert separatur, ita enim possibile erit cęlum terrę copulari, & ostēdit exempla in quibus discordiam fecisse bonum fuit dicens, ita in turri Babel gestum est, malā enim pacem bona dissonantia soluit, ita & Paulus eos, qui aduersus eum consonabant diuisit, scilicet Phariseos, & Saduceos. Actu. 23. non enim vbique concordia bonū est, nam & latrones cōsonant, sic etiam dicit Hierony. ad fidem enim Christi totus orbis contra se diuisus est vnaqueq; domus infideles habuit, & credentes: propterea bellū missum est bonū, vt rumperet pax mala.

H

Quare Christus prædixit Apostolis bellum inter parentes futurum. Quæst. CXXXIIII.

QVAERETVR quare Christus prędixit hoc Apostolis. Dicendum, quòd primo, vt annunciaret eis futura, & non turbarentur, si aliquod malum eis inopinatis accideret, potissime quia istud erat graue, & ita verbis duris expressit, sic dicit Chrysostomus hoc dixit quasi discipulos consolans, ac si diceret, ne turbemini, quasi præter spem his contingentibus, propter hoc enim veni, vt prælium mittam, & non dixit prælium, sed quod difficilius est gladium, voluit enim asperitate verborum eorum excitare auditum,

I vt non in difficultate rerum deficiant ne aliquis dicat, quòd blanda suasit, & difficilia occultauit, melius est enim in rebus mansuetudinem videre, q̃ in verbis.

Secundo fuit propter dubium tollendum. nā patri deferendus honor est, putaret ergo quis, ꝙ pp honorem parentum non erat discordandum ab eis Christus autem ostendit, quòd sic, nam propter fidē oportebat eis repugnare, & in hoc nullum eis honorem deferre, cum ipsi Deo non deferant, & ideo expressit nomina illorum ad quos maior amor est, & quibus maior debetur reuerentia, scilicet patri, & magistris ab his enim propter fidem discordandum erat.

K *Quomodo Christus dixit, quòd venit mittere gladium, & separationem, quia ipse hoc non fecit. Et quòd rara est fides inter eos quibus est diuersa fides. Quæst. CXXXV.*

SED quæretur quomodo Christus dixit, quòd veni mittere gladium, & separationem, quia ipse non fecit hanc separationem, sed iniquitas hominum, nam omnibus hominibus fidem prædicare iussit infra vigesimo octauo, & Marc. decimo sexto, si autem omnes fidem suscepissent, sicut tenebantur, nullum fuisset bellum, sed pax maior, quam prius erat, sed quia quidam credere noluerunt bellum factum est, quod ipsi non credentes fecerunt.

runt. nam credentes licet differrent in fide a non credentibus, tamen non persequebantur eos, sed cum omni charitate supportabant ad fidem incitando, sed non credentes persecutionem suscitauerunt occidendo credentes supra in litera. insurgent filij in parentes, & morte afficient eos.

Dicendum vno modo, quòd Christus dixit istud ex consuetudine Scripturę, quia licet ipse non fecit, sed illorum malitia dicitur ipse fecisset, sicut dicitur ad Roma.nono, quòd Deus cui vult miseretur, & quem vult indurat. Deus tamen neminem indurat, sic etiã Isa.6. dicitur excęca cor populi huius, & aures eius aggraua. Deus tamen neminem excęcat. sic dicit Chrysostomus, quamuis autem ipse Christus hãc separationem non fecerit, sed illorum malitia, tamẽ dicit se facere secundum scripturæ consuetudinem. scriptum est enim dedit Deus oculos eis, vt non videant.

Secundo dicitur, quia licet Christus non fecit istã diuisionem fuit aliqualis occasio: nam si ipse non prędicasset, & prædicari iussisset, non fuisset ista discordia, sed mansisset orbis concorditer in cultu dæmonum, sicut prius manebat: ipse ergo illam fecit.

Sed dicetur quare isti tam grauiter discordabant propter diuersitatem fidei? nam ad amicitiam conseruandam non requiritur vnitas fidei, nec opinionum, vt dicitur nono Ethicorum, cum etiam existente discordia in quibusdam posset amicitia conseruari.

Dicendum, quòd concordia facit ad conseruationem amoris, lites autem amicitiam rumpunt. sic dicit Cato.

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta est.

Et subdit causam, scilicet.

Lis odium generat, concordia nutrit amorem.

Amici ergo debẽt cõcordare, vt amici eẽ possint, & quia amicitia est in eis quæ sunt ad totam vitam, cum amici conuiuant in eis, in quibus vita ipsorum pręcipua est nono Ethico.cap.vlti. oportet concordare ea, quæ faciunt ad statum vitę. & ideo Tullius dicebat veram amicitiam esse idem velle, & idem nolle, in illis autem quæ ad vitę statum nõ conferunt, vt sunt quædam parua, & indifferentia concordare, vel discordare non refert, quia etiam in illis, quæ sunt pure speculatiua non est necesse concordare, quia etiã si alter amicorum dicat Solem esse maiorem tota terra, & alius hoc neget non soluitur amicitia, quia illud non pertinet ad vitam. sic dicitur nono Ethico. cap.7. Politica amicitia videtur concordia, quemadmodum dicitur, circa conferentia enim est, & quæ ad vitam conuenientia. fideles tamen differebant ab infidelibus in eo, quòd maxime pertinebat ad vitam, scilicet, in opinione de vera Deitate. putabant enim Gentiles, ꝙ per cultum Deorum seruabatur vita humana, & stabat respublica, eos igitur qui in hoc aduersabantur tanquam aduersores reipublicę, & hostes humani generis reputabant. nulla ergo poterat esse inter eos amicitia, & licet interdum fidelis ad infidelem videatur esse aliqua amicitia, non tamen est vera secunda Corint.6. quæ participatio iustitię cum iniquitate? aut quæ pars fidelium infideli? ideo dicit nolite iugum ducere cum infidelibus. i. habere magnã familiaritatem cum eis: ita enim dicit Hieronymus, quòd rara est fides inter eos, quibus est diuersitas fidei, erat adhuc istud magis inter Iudęos, quia Deus iusserat, ꝙ siquis suaderet eis colere alterum Deum siue esset filius, siue filia, siue vxor, siue amicus non audirent eũ, sed statim occiderent eum Deuterono.13. putabant tamen Iudęi quando dicebatur eis, quòd desererent legem Moysi, & Christum colerent, quòd suadebatur eis colere alium Deum: ideo insurgebant filij in parentes, & econtrario ad occidendum eos, & quia Christus loquebatur Apostolis, qui Iudæi erant, locutus est secundum consuetudinem legis, scilicet, quòd patres insurgerent in filios, & filij in patres, & ita de cęteris. quod accidit tam inter Iudęos, quàm inter Gentiles.

Qui amat patrem, aut matrem plusquam me. Hic incitat ad sustinendum istam diuisionem, quia licet esset durum, & contra naturalem affectum discordare a patre, & matre, tamen propter Christum faciendum erat, & quia propter amorem naturalem multi nollent a parentibus in fide, & cultu discordare dixit, qui amat patrem, aut matrem plusquam me, idest, ego iubeo fidem suscipere, siquis autem, vt non discordet a parentibus illam non suscipit plus amat parentes quàm me, quia potius vult discordare a me quàm ab illis. & hoc ipse redarguit.

Non est me dignus. Idest, non est dignus esse meus discipulus Lucæ decimoquarto, qui nõ odit patrem & matrem non potest meus esse discipulus. Vel non est me dignus, idest, consortio meo, vt mecum habeat vitam æternam, & istud est melius, quia per prę mia allicimur ad labores: esse enim cum Christo beatitudo est, esse autem Christi discipulum honor est, & tamen non est aliquid delectabile, sed potius durum, quia multa oportet tolerare Christi discipulũ: ideo de dignitate vitæ æternæ, quæ est præmium loquitur hic.

Et qui amat filium, aut filiam super me. Idest, plusquam me, scilicet, siquis vellet suscipere fidem meam filijs nolentibus suscipere, & vt illis non displiceat non suscipit, amat filios plusquam me. & eadem ratione si socrus propter nurum, vel nurus propter socrum fidem suscipere nolit: posuit enim supra sex personas, & hic quatuor nominat, quia eadem ratio est de alijs duabus, & de quibuscunque gradibus attinentiæ, & amicitię alicuius, propter quam homines fidem non suscipiant, etiam quia Christus exclusit illos gradus, in quibus erat maior amor, scilicet, inter parentes, & filios. inter nurum autem, & socrum minor amor est. si ergo fides potius suscipienda est quàm placendum patri, & matri, a fortiori potius quàm ad placendum nurui, & socrui.

An liceret alicui ne displiceret parentibus non suscipere fidem Christi, vel differre aliquanto tempore. Qõ. CXXXVI.

QVAERETVR an liceret alicui, vt non displiceret parentibus, vel vt non aduersaretur eis nõ suscipere fidem, vel differre aliquanto tempore.

Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia parentibus obediendum est, & tamen qui aduersatur eis dehonorat eos. Etiam quia Paulus dixit filij obedite parentibus per omnia. ergo eis iubentibus non suscipere fidem obediendum erat. Dicendum, quòd parentibus debetur honor, & amor, q̃a maiora ab eis suscepimus quàm a cęteris hominibus, Deum tamen magis tenemur honorare, & diligere quàm parentes, quia maiora ab eo accepimus quod Aristo. confitetur 8. Ethic. cap. vltimo, dicens, non posse retribui ęqualia dijs, & parentibus: Deos enim in primo loco benefactorũ posuit: & ideo parentibus per omnia obediendum est quando eorum mandata diuinę obedientię non repugnãt, quia aliàs absoluimur ab omni debito, quia prępon derat obligatio obediendi Deo. vnde ad Ephes. sexto, dixit Paulus filij obedite parentibus vestris in Domino. i. quando mandata eorum consonant diuinis mãdatis, vel non discordant ab eis. quasi dicat, vel non est obediendum, sic dicit Hieronymus, si ne-

ceßitas venerit, vt amor parentum, aut filiorum Dei amori comparetur, & non poßit vterque saluari, odium in suos pietas in Deum est, sic etiam Chrysostomus dicit, si Paulus iubet per omnia parentibus obediri non mireris, in illis enim solum dicit obediēdum, quæ non nocent pietati: etenim sanctum est omnem alium eis reddere honorem, cum autem amplius debito expetierint non oportet assentire, & ideo Christus non dixit hic, qui non persequitur patrem, sed dixit, qui amat patrem plusquam me. in quo innuit, quòd amare patrem bonum erat, & tamen eum magis quàm Christum amare malum est, & tales dicit non esse dignos se, idest, vita æterna secum, sic dicit Hilarius. illi enim qui domesticas hominum charitates dilectioni eius prętulerint, futurorum bonorum indigni erunt hæreditate.

An liceat odire parentes, & filios nobis in fide aduersantes: Verum de hac quæstione, scilicet, an filius fidelis teneatur deserere patrem infidelem, seu hæreticum, vel eum accusare Auctor latissime Deute. 13. cap. Quæst. CXXXVII.

SED quæretur an sufficeret non diligere parentes, vel filios quando in fide discordabant, vel oporteat adhuc odisse, & persequi.

Aliqui dicunt, quòd oportebat odisse, quia dicitur Lucæ decimoquarto, si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, non potest meus esse discipulus, & loquitur de illis, qui fidem suscipiebant.

Item, quia Deuteronomij decimotertio, iubetur quòd siue filius, siue filia, siue vxor, siue amicus suaderet colere Deos alienos, statim occiderent illū, & non parcerent, & tamen manentes in infidelitate suadebant cōuersis ad Christum redire ad pristinam infidelitatem. ergo persequi illos debebant.

Dicendum, quòd filij non debebant obedire parentibus, nec quibusque alijs infidelibus, vt propter eos in infidelitate manerent. in cęteris tamen, quæ non repugnabant fidei Christi obedientiam honorem, & amorem debebant filij parentibus infidelibus: immo potius tenebantur eis benefacere indigētibus quàm alijs pauperibus, etiam fidelibus, vt ostēsum est supra sexto cap. quæst. 66. alijs tamen tenebantur dilectionem in opere ostendere benefaciendo illis, licet essent infideles ad Galat. sexto, operemur bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei. ergo infidelibus benefaciendum erat, etiam dulciter conuersandum erat inter eos, vt per hoc possent eis suadere puritatem doctrinę Christi, & ad illam conuerti, & vt auferrent occasionem detrahendi. prima Petri secundo, conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum, & ita si pater esset infidelis, & filij fideles non debebant recedere de domo patris, vel subtrahere ei solitam obedientiam, nisi forte pater solicitaret eos redire ad infidelitatem, vel faceret aliquid quod esset in contumeliam fidei, vt maledicendo Christo coram eis, aut dicendo aliqua in detestationem fidei: nam hęc non erant sustinenda, sed potius recedendum, ita etiam si vir crederet, & vxor non, vel econtra. non tenebatur dimittere coniugem infidelem, nisi ille ageret aliquid in contumeliam Christi, quandiu enim cohabitatio poterat esse sine contumelia licebat permanere, postea autem non, prima Corinthiorum septimo, & extra de diuor. capit. gaudemus. non ergo licebat conuersis ad Christum persequi, aut odisse cognatos suos, vel af-

F fines in infidelitate manentes, sed econtrario persecutionem ab illis suscitatam patienter sustinere tenebantur.

Ad primum dicendum vno modo, quòd Christus loquitur ibi de odio quod habetur ad peccatū, & nō ad homines, quia tenemur odisse iniquitates omnium hominum, sicut Deus odit operantes iniquitatem inquantum iniqui sunt Psalm. quinto, ipsos tamen in se odisse non debemus, sed potius diligere, vt boni fiant, & compati, quia mali sunt. 86. distinctio. capit. odio habeatur, & quia pater, & mater, & vxor, & filij resistebant conuersis ad Christum ne cōuerterētur, istam iniquitatem eorum tenebatur odisse, qui conuertebatur.

G Secundo potest accipi odisse patrem, & matrem, idest, ostendere eis opera odientis: nam qui amat complacet amato, qui autem non complacet, sed aduersatur non diligit, sed odit, & quia parentibus in hoc complacendum non erat, dicimur eos odisse, sic dicit Gregorius quomodo parentes, & carnaliter propinquos odisse pręcipimur, qui iubemur, & inimicos diligere? & respondet, si vim præcepti perpēdimus vtrunque agere per districtionem valemus, vt & eos qui nobis carnis cognatione coniuncti sunt, quos proximos nouimus diligamus, vt quos aduersarios in via Dei patimur odiendo, & fugiendo nesciamus, quasi per odium, etenim diligitur, qui carnaliter sapiens dum praua nobis ingerit non auditur.

H Ad secundum dicendum, quòd illud fiebat ex lege, quia pręceptum erat Iudæis hoc facere, nobis autem non est præceptum, & hoc quia in lege Christi, sicut nulla bona temporalia promittuntur, ita nec pœnæ temporaliter inferuntur, sed totum est æternum quicquid Deus promittit, & comminatur, Iudæis autem sicut expresse sola temporalia bona promittebantur in lege, ita & transgressoribus pœnas temporales insligebat. vnde laudantur in ea illi, qui occiderunt cognatos suos adorantes vitulum Exodi trigesimoquarto, consecrastis hodie manus vestras vnusquisque in filio, & fratre suo, vt detur vobis benedictio, & laudem ipsorum dicitur Deuteronomij

I trigesimotertio, qui dixit patri suo, & matri suæ nescio vos, & fratribus suis ignoro illos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum: nunc ergo infideles persequi non debemus, si quis autem ex fidelis conuerteretur ad idola, vel ad infidelitatem ex lege Christi non habet pœnam, & tamen lex Ecclesiastica, & sęcularis, quæ iustæ sunt, eum puniunt ne liceat cuique impune peccare.

Quare dixit, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit qui amat filium. Quæst. CXXXVIII.

QVAERETVR, quare dixit hic, qui amat patrem plusquam me, & postea dixit, qui amat

K filium. nam magis pater amat filium, quàm filius patrem, octauo Ethicorum. Dici potest vno modo, quod Christus procedit hic per gradus ponens prius quod minus est negando illud, vt postea neget quod maius est, & sic dicit, qui amat patrem plusquam me non est me dignus, & qui amat filium, idest, etiam qui amat filium plusquam me, licet iste sit maior amor, sic dicit glos. videtur vt in pluribus accidere, quod parentes plus diligunt filios quàm diligantur ab eis, & ideo gradatim postquam suum amorem amori parentum sepręponendum docuit, docet consequenter pręferendum esse filiorum amori. Aliter potest dici, quod posuit prius id quod maius erat. nam licet naturaliter magis patres ament filios quàm econtrario, & tamen

men ex debito filij tenentur magis amare patres, q̃ econtra. quia patres non tenentur filijs ad aliquid. filius autem tenetur patri ad immensum, octauo Ethicorum capitulo vltimo, & quia pater non tenetur filio obedire in aliquo, filius autem tenetur ad obediẽtiam, & reuerentiam patri, pater non omittet aliquid facere propter filium, filij tamen multa facere omittent propter patres ne eis displiceant, quia amãt & reuerentur, ideo prius posuit de amore filij ad patrem, quia iste magis impediret fidem suscipere, q̃ amor patris ad filium.

Et qui non accipit. Hic ostenditur, quòd prædicator non debet retrahi a prędicatione verbi diuini propter dulcedinem præsentis vitæ, sed potius exponere se ad sustinendum quoscunque labores, vt æterna consequatur, & sic dicitur.

Et qui non accipit crucem suam. Accipere crucem est quotidianam mortificationem carnis sustinere exponendo se cuicunque labori, sine quo Christo placere non possumus. *Et sequitur me*. Idest, imitatur, scilicet, quòd angustias toleret, sicut ego tolero, vel sequatur me, idest, sequatur præcepta mea.

Non est me dignus. Idest, non est dignus consortio meo in vita æterna.

Qui inuenit animam suam. Dat hic causam dicti præcedentis, scilicet, oportet crucem, idest, labores hic sustinere, quia si volumus hic gaudere cum mundo non possumus gaudere post mortem cum Christo, vt ergo non pereat gaudium æternum, dimittẽdum est temporale: dicitur autem quis inuenire animam, idest, lucrari, vel gaudere de ea, quia inuenire est habere: & distinguitur contra perdere, tunc autem inuenit quis hic animam suam quãdo habet hic vitam iocundam, & fruitur bonis huius sęculi.

Perdet eam. Scilicet, post mortem: tunc enim perdit quis animam quando habet vitam tristem, & amaram, & quia fruẽtes bonis huius sęculi peribunt ęternaliter dicitur, quòd qui inuenit hic animam perdet eam, scilicet, in futuro.

Et qui perdiderit animam suam. Scilicet, volendo sustinere hic vitam tristem propter me, idest, vt mihi seruiat, vel vt non neget nomen meum, quod dicitur quia aliqui sustinent hic vitam tristem ex necessitate, scilicet, quia non possunt assequi bona sęculi. Vel ꝓpter inanem gloriam, aut propter alias causas, quia illi nihil merentur in futuro, quia nihil pro Christo fecerunt.

Inueniet eam. Idest, habebit vitam iocundam, quia lucratur vitam illius sæculi, quod apertius dicitur Lucæ decimoseptimo, qui quæsierit animam suam saluam facere, scilicet, in futuro, perdet illam, scilicet, in præsenti non habendo iocũditatem huius sęculi, & quicunque perdiderit illam, scilicet, sponte labores subeundo abiecta sęculi voluntate, viuificabit eam, idest, in futuro faciet eam viuere, quia acquiret ęterna bona.

Quomodo tenemur crucem pro Christo accipere. Et quòd duobus modis crucem baiulamus.

Quæst. CXXXIX.

QVAERETVR quomodo tenemur crucem accipere pro Christo.

Dicendum, quòd crux non accipitur pro lignea trabe, quia istam accipere nullius vtilitatis est, sed solum eam venerari debemus inquantum est signum nostri Redemptoris: sic dicit enim Grego. non hoc dicit, vt trabem super humeros apponamus, etiam qa dicitur hic, & Lucæ decimoquarto, crucem suam: aliquid ergo nostrum est, & nobis inexistẽs quod crux

A vocatur. Aliter ergo dicendum, vt quidam volunt, quòd Christus hic Apostolos incitabat, vt non doleant, nec timeant subire mortem crucis, sicut ipse subiturus erat. Non est tamen intelligendum, quòd Christus locutus fuisset adhuc aliquid de morte sua, quia multo post hoc dixit infra decimosexto, & tamen per ista verba disponebat corda Apostolorum, vt minus mirarentur quando eis reuelaret mortem suam in cruce. sic dicit Chrysostomus, nihil adhuc eis de propria dixerat passione, sed interim eos erudit, vt sermonem de passione eius magis suscipiant.

Secundo potest accipi pro cruce, idest, memoria, B vel cogitationes crucis Christi, scilicet, vt crucifixo compatientes quodammodo in cogitatione nostra illi configamur, sic dicit Hilarius indignus est Christo, qui non crucem suam, in qua compatimur, & commorimur, & consepelimur, & consurgimus accipiens dominum sit secutus in hoc sacramẽto fidei.

Tertio potest accipi crux pro memoria mortis, quia ista cogitatio est afflictiua Ecclesiastici quadragesimoprimo, o mors quàm amara est memoria tui nominis, sic dicit Chrysostomus, non hoc dicit, vt trabem super humeros apponamus, sed vt semper mortem præ oculis nostris habeamus.

Quarto potest accipi crux pro laboribus, quia crux a cruciatu dicitur: cum enim quis labores sponte sustinet dicitur se crucifigere, quia non complacet desi C derijs carnis, & sic qui nulla bona sęculi nolunt, habent mundum crucifixum ad Galat. sexto, mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo, idest, mundus est mihi quidam labor, & ego sum aduersus mundo.

Quinto dicitur crucem accipere, qui de malis proximi dolet quasi in seipso illa sustineat, sic dicit Grego. crux quippe a cruciatu dicitur, & duobus modis crucem baiulamus, cum aut per abstinentiam carnem affligimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram computamus. & tamẽ hic proprie accipitur quarto modo, scilicet, quia quilibet tenetur crucem suam portare, idest, affligere seipsum non consentiendo desiderijs suis, vt Christo placeat, sic dicitur ad Galat. quinto, qui autem sunt D Christi, idest, secundum Christũ, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs. & hoc Christus suadebat hic, quòd ad istos labores quilibet se disponeret. nam & si non teneamur aliqua opera laboriosa supererogationis facere, tenemur tamen esse in animo dispositi ad sustinendum quoscunque labores etiam mortem crucis, vt Christo non displiceamus, vt dicit Chrysostomus.

Quomodo tenetur quis animam suam perdere pro Christo. Et quòd anima multis modis sumitur. Itẽ anima potius est vbi amat quàm vbi animat. Et quid sit animam in hoc mundo inuenire. Et quomodo anima in futuro sæculo inueniatur.

Quæst. CXL.

E QVAERETVR quomodo tenetur quis perdere animam. Dicendum, quòd anima accipitur multipliciter. Vno modo pro persona Leui. 2. anima, quæ obtulerit sacrificium, idest, homo, & Leui. 5. anima, q̃ audierit vocem, & iste est modus loquendi in veteri testamento, vt Gen. 46. & Exodi primo. vbi dicuntur animæ egressę de fęmore Iacob intrasse in Aegyptum. Secundo accipitur pro vita primo Regum 22. qui quęsierit animam meam, quæret, & animam tuã, i. vitam. Tertio accipitur pro spiritu Leuit. 17. anima carnis in sanguine est. i. spiritus eius primo Regum 18. anima Ionathæ colligata est animę Dauid. i. spiritus amborum colligati sunt per nimium amorẽ, qa anima potius est vbi amat quàm vbi animat, & hoc modo

modo nos communiter accipimus, hic autem acci-
pitur anima pro vita, & isto modo accipitur commu
niter in nouo testamento, sic dixit Christus Ioannis
decimo, pono animam meam pro ouibus meis, id-
est, vitam meam: & Ioannis vigesimoprimo, dixit
Petrus animam meam pro te ponam: non enim po
test accipi hic anima pro spiritu, quia dicitur hic, ꝙ
qui perdiderit animam inueniet eam, & tamen ani-
ma, idest, spiritus non potest perdi hic aliquo mo-
do, quia non moritur, nec affligitur, nisi accipiatur
perdere per peccatum, & tunc qui perdit hic animã
suam perdit eam etiam in æternum, & ad hoc, quòd
in æternum inueniat oportet hic inuenire, idest, per
gratiam mereri quod est animam lucrari: nam qui
bonus fit lucratur seipsum, & si facit alium bonum
lucratur illum, infra decimooctauo, si te audierit lu-
cratus eris fratrem tuum, etiam quia dicitur Ioannis
duodecimo, qui odit animam suam in hoc mundo
in vitam æternam custodit eam, & tamen spiritum
nostrum nullo modo debemus odisse, quia odisse
illum contra charitatem est, si autem accipiatur odis-
se, idest, affligere etiam non stat, quia spiritum ne-
mo potest affligere, quia non est substantia cui nos
possimus nocere, & quæ possit pati a nobis, quicquid
enim inferimus doloris homini inferimus. Etiam
non potest accipi anima pro homine, quia dicitur,
qui inuenit animam suam, & sic ista anima est ali-
quid hominis, & non ipse homo: quando autem ani
ma pro homine accipitur vocatur absolute anima, &
non dicitur cuius est, sicut Leuit. secundo, anima,
quæ obtulerit sacrificium, & Leuit. quinto, anima
quę audierit vocẽ. dicitur ergo anima pro vita, quia
vita est aliquid hominis. Et tunc verum est, quòd
qui inuenit hic animam suam perdet eam in futuro,
quia illud inuenimus quod lucramur, ille autem vi-
tam lucratur, qui habet eam iocundam, qui autem
hic fruitur omni iocunditate seculi nihil prohibens
cordi suo de desiderijs, sicut dicitur Ecclesiast. secun
do, vitam huius seculi habet, quia non potest maiora
quis habere in seculo. Hic autem vitam perdit, qui
in miserijs viuens nullis bonis huius seculi fruitur, si-
ue faciat pro Deo siue ex alia causa. Animam autem
inuenit in futuro, qui bonis futuris fruetur beatus exi
stens, quia omne bonum quod excogitari potest pos-
sidebunt beati, perdet autem animam suam in futu-
ro, qui multas miserias patietur infernali carcere mã-
cipatus, sic dicit Remigius. anima autem in hoc loco
non substantia est intelligenda, sed hæc vita presens,
& potest intelligi de persecutionis tempore, in quo
homo debet pro Christo vitam istam abijcere ne illũ
negare cogatur, sic dicit Remigius, qui hanc tempo
ralem lucem, & eius dilectiones, & voluptates tempo
re persecutionis pro confessione nominis mei contẽ-
pserit, animæ suæ inueniet æternam salutem.

Sed obijcietur, quia Ioannis duodecimo, dicitur
qui odit animam suam in hoc mundo in vitam æter
nam custodit eam, & tamen vitam non licet odisse,
quia aliàs liceret homini seipsum occidere.

Dicendum, quòd nemo potest vitam odisse, nisi
seipsum oderit, quia vita non est aliquid separatum
a nobis, sed est esse nostrum, quia viuere viuentibus
est esse, secundo de Anima, nemini tamen licet seip-
sum odisse immo nec potest odisse proprie loquen-
do: nam carnem suam nemo vnquam odio habuit
ad Ephesios quinto: ergo a fortiori seipsum odio ha
bere non poterit, sed dicitur quis vitam suam odisse,
vel seipsum, quia opera odientis facit, qui enim odit
nocet ei quem odit, & quia illi, qui seipsos affligunt,
& vitam istam pro Christi nomine exponunt sibijp-
sis quantum ad hãc vitam odientium opera faciunt,

F quia hoc sibimet inferunt quod hostes eorum sibi in
ferrent, dicuntur odisse seipsos, vel vitam suam. dici-
tur autem hic propter me, quia nihil proficit vitam
odisse, nisi pro Christo fiat, sic etiam dicitur, qui
non accipit crucem suam, & sequitur me, quia etiam
crucem accipere, idest, seipsum affligere nihil pro-
dest, nisi Christum in hoc sequamur, idest, pro ip-
so faciamus, sic dicit Gregorius, sunt nonnulli, qui
abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhi
bent, & qui compassionem proximo non spirituali-
ter, sed carnaliter impendunt. Hi istam crucem vi-
dentur inferre, sed Dominum non sequuntur.

Qui recipit vos. Postquam Christus instruxit Apo-
G stolos, & ceteros prædicantes. Hic hortatur illos
recipientes magnitudinem prẹmij pro hoc opere
ostendens, & dicitur.

Qui recipit vos. Scilicet, hospitio, & prouidens vo
bis de necessarijs ad vitam. *Me recipit*. Quia scilicet,
vos repręsentatis personam meam, ego mittam vos.

Et qui me recipit, Idest, me personaliter, vel me in
vobis. *Recipit eum qui me misit*. Idest, recipit Deum,
Christus enim inquantum homo minor est Deo:
Ioannis decimoquarto, & ideo a tota Deitate mitti-
tur, Christus autem inquantum Deus licet sit Patri,
& Spirituisancto æqualis, quia tamen a patre gigni-
tur ab eo mittitur, & sic, qui recipit Christum sem-
per recipit Patrem. *Qui recipit Prophetam*. Hic osten
H dit magnitudinem meriti inquantum recipiens com
municat in mercede cum recepto. *In nomine Prophe-
tæ*. Idest, quia Propheta est, & non ex alia causa.

Mercedem Prophetæ accipiet. Idest, de mercede Pro-
phetæ. *Et qui recipit iustum*. Idest, quemcunque vi-
rum bonum, quia iustitia accipitur hic, vt est virtus
legalis, quæ est omnis virtus, & ita accipitur commu
niter in Scriptura, quia illum, qui est totaliter bonus
vocamus iustum, & nõ accipitur iustus pro particula-
ri iustitia commutatiua, vel distributiua, quia distin-
guitur contra quamlibet aliam moralem virtutem.

Nomine iusti. Idest, quia iustus est, & non ex alia
causa. *Mercedem iusti accipiet*. Idest, sicut iustus.

Et quicunque potum dederit. Quia enim suscipientes
I Apostolos prouidebant eis in necessarijs ad vitam, po
nitur quæ sit retributio eorum: nam dicitur, quòd
non solum siquis dederit eis omnia necessaria, sed
etiam si dederit modicum de aqua frigida ad potum
habebit mercedem. *Vni ex minimis istis*. Idest, de
Apostolis, quibus ista loquebatur, qui erant minimi
quantum ad bona seculi, eo quòd nihil de illis habe-
bant. Vel intelligitur de omnibus alijs pauperibus, q̃a
quicunque dederit eis aliquid nõ perdet mercedem,
ita Christus dicturus est, infra vigesimoquinto, quan-
docunque fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis,
& ibi de omnibus pauperibus loquitur, sed hic specia
lius de Apostolis. *Calicem aquæ frigidæ tantum*. Idest,
etiam si non detis, nisi aquam frigidam, mercedem
habebitis, & hoc dicitur ad significandum rem par-
K uam, quia nihil potest esse minus in rebus datis q̃
modicum de aqua frigida, & tamen qui illam dat
non perdit mercedem, a fortiori si detur res maior,

In nomine discipuli. Idest, quòd detur sibi, & eo,
quòd discipulus est, & ita loquitur de Apostolis,
quos mittebat, qui vocantur discipuli. Vel potest in-
telligi de omnibus Christianis, quia a principio om-
nes vocabantur discipuli. *Amen dico vobis*. Modus
affirmandi est, idest, in veritate dico, & ideo credite.

Non perdet mercedem suam, Idest, mercedem ha-
bebit, scilicet, non putet, quòd quia dedit rem paruã
non habebit mercedem, quia vere habebit illam.

Quare

Quare Christus dixit, qui recipit vos me recipit &c. Et quòd multipliciter alliciuntur homines ad suscipiendos Apostolos.
Quæst. CXLI.

QVAERETVR, quare Christus hoc dixit hic, scilicet, qui recipit vos &c.

Dicendum, quòd dixit ad alliciendum homines, vt susciperent Apostolos. & hoc multipliciter. Primo enim ostēdit hoc per honorem eorum: magnus honor enim erat suscipientium Apostolos: nam suscipiebant Deum, & non poterat esse maior honor quàm hospitem Dei esse, sic dicit Chrysostomus retributionem promittit suscipientibus, & primo repromittit honorem, vt Christum suscipiant, & etiam patrem, quid autem huic honori fiat æquale, vt quis patrem & filium recipiat?

Secundo ostendit mercedis magnitudinem, quia dicit mercedem Prophetæ accipiet, & mercedem iusti, & tamen magnum est communicare cū Propheta in mercede.

Tertio facit, vt hortetur nos ad hospitalitatem, & ad omnia opera misericordiæ cum dicit, quicunque potum dederit vni ex minimis istis, quod extendi potest ad omnes pauperes.

Quarto dicit hoc, vt suadeat recipientibus Apostolos ministrare eis necessaria. nam Apostolis non licebat portare pecuniam aliquam, vel cibos in via, supra in litera, sed omnia habituri erant apud hospites cum quibus manebāt Lucæ decimo., in eadem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos sunt, & quia hoc videretur alicui durum, & aliqui recusarent dare hospitium eis, vt non deberent prouidere sibi in necessarijs, hortatur Christus eos ad hoc per magnitudinem promissorum, & ideo dixit de calice aquę frigidę, scilicet, ꝙ quicquid darent Apostolis susceptis hospitio reputaretur ad mercedem.

Quomodo Christus dixit, qui vos recipit me recipit, & quomodo hoc sit verum.
Quæst. CXLII.

QVAERETVR quomodo Christus dixit hic, qui vos recipit me recipit, & quomodo sit verum.

Dicendum, quòd intelligitur vno modo, quòd me recipit, scilicet, per repręsentationem: nam missus repręsentat personam mittentis: Christus tamen mittebat Apostolos: nam ideo vocantur Apostoli, idest, missi, Ioannis decimotertio, non est maior Apostolus eo, qui misit illum, & propter hoc dicit, & qui me recipit, recipit eum, qui misit me, scilicet, ego mitto vos, & ideo recipiens vos me recipit, & patrem, sic dicitur Ioannis vigesimo, sicut misit me pater, ita ego mitto vos, & sic est argumentum a primo ad vltimum, scilicet, qui recipit vos, recipit me, & qui recipit me recipit eum, qui misit me. ergo recipiens vos recipit Deum, & istud signatur hic cum dicitur, qui misit me, quasi dicat, qui vos recipit, ideo me recepit, quia recepit vos, quos ego mitto, sic dicit Hilarius docet in se mediatoris officium, qui cum sit receptus a nobis atque ipse profectus ex Deo sit, Deus per illum transfusus in nobis sit, & per hunc ordinem gratiarum non aliud est Apostolos recepisse quàm Deum, quia & in illis Christus, & in Christo Deus habitat.

Secundo est hoc verum, quia qui recipit Apostolos recipit Christum, idest, intuitu Christi, quicquid enim pro aliquo facimus etiam si alijs pro eo faciamus, ei facere dicimur.

Tertio dicit hoc, vt incitet nos ad benefaciendū,

A cum tantus sit honor cuilibet benefacienti, scilicet quòd Christum recipiat.

Quarto dicitur, quia Christus propter nimiam charitatem, qua diligit nos ad Ephesеos secundo, omnia quæ nobis fiunt reputat sibi facta, siue bona sint siue mala. De bonis patet infra vigesimoquinto, scilicet, quandocunque vni ex minimis istis fecistis. mihi fecistis. vnde vocat eos ibi fratres. De malis patet, quia Act.9. dixit Paulo. Saule cur me persequeris? & tamen non poterat Paulus persequi Christum qui iam cœlos ascenderat, sed quia persequebatur credentes in eum, dicebatur persequi ipsum, & quia recipere pauperes Christi est eis benefacere, dicit Christus, quòd ipse recipitur quando quis il-
B los recipit.

Quare dicitur, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ &c. Et quòd solus Deus est, qui homines iustificat. Et quòd Apostoli fuerunt Prophetæ, & plusquam Prophetæ.
Quæst. CXLIII.

QVAERETVR, quare dicitur hic, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti.

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo ad ostendendum rectitudinem affectionis. nam opera nostra
C non sunt meritoria, nisi habeant rectitudinem finis, & quia finis boni operis est Deus, oportet propter Deum agere, qui autem recipit in nomine Prophetæ accipit eum propter Deum, quia ipse est, qui Prophetas constituit, Sapientiæ septimo, trasfert se per animas sanctas, & Prophetas, & amicos Dei constituit. qui etiam recipit iustum in nomine iusti propter Deum agit, quia solus Deus est, qui iustificat homines, etiam quia dicitur, qui dederit potum vni ex minimis tantum in nomine discipuli, sed discipulus ad magistrum refertur, ideo qui dat aliquid cuiquam in nomine discipuli propter magistrum suum illud ei dat, & Christus est solus magister noster infra vigesimotertio, nolite vocari magistri, quia magister vester vnus est Christus, pro Christo ergo facit
D quicunque alicui vt discipulo benefacit.

Secūdo dicitur hoc ad tollendum alios fines indebitos, quia poterat quis Prophetam, vel iustum recipere propter inanem gloriam quasi magni honoris sit, quòd Prophetam, & iustum hospitio receperit, vel propter aliquod vtile quod inde consequi intendit, qa iste nullam mercedē habebit: iam enim recepit mercedem suam, sicut dicitur supra 6. sic dicit Chrysosto. in nomine iusti hoc est si non propter vitę huius eminentiam, nec propter aliud aliquid temporalium susceperit, sed quia, vel Propheta est, vel iustus.

Tertio dicitur, quia ista nomina competebant specialiter Apostolis: nam licet istud omnibus pauperibus applicari possit, Christus tamen loquebatur spe-
E cialiter de Apostolis, istis autem competunt specialiter tria nomina, quæ ponuntur hic, scilicet, Propheta, & iustus, & discipulus: erāt enim Apostoli Prophetæ immo plusquam Prophetæ, quia plura ipsi cognouerunt quam Prophetæ, & viderunt, quæ Prophetis nō ostensa sunt infra 13. & Lu. 10. beati oculi, qui vident, quę vos videtis, multi Prophetę, & iusti cupierunt videre, quę videtis, & non viderunt, & audire, quę auditis, & non audierunt. Etiam Apostoli fuerūt vere Prophetę, quia multa de futuris prędixerunt, & quandocunque opus erat reuelabat eis Spiritussanctus futura. Vocantur etiam iusti per excellentiam ad cęteros homines, quia Christus iustificauit, & mundauit eos: Ioannis 13. vos mundi estis, sed non omnes: fecit enim

enim Christus eos cęteris hominibus meliores, quia omnium hominum, & Ecclesiarum illos principes constituebat Ioan.decimotertio, ego scio quos elegerim, idest, propter hoc mundaui vos, quia elegi vos, & iterum dixit, mundi estis propter sermonem quē dixi vobis. Vocantur autem discipuli, & istud erat nomen magis competens eis, scilicet, quia erant in discipulatu Christi, & ideo semper vocantur discipuli, vel Apostoli.

Quarto dicitur hoc, & principaliter ad tollendum dubium, quia Christus posuerat supra grauem pœnam non recipientibus Apostolos, & tunc magna prӕmia recipientibus, & quia aliquis diceret. Domine nesciemus quis erit Apostolus, vel discipulus tu⁹, vt veros recipiamus, & falsos abijciamus. Christus dicit, quòd non est in hoc multum scrutandum, sed ad nomina personarum respiciendum. vnde si quis vocat se Prophetam, licet non sit, & recipitur vt Propheta, erit pręmium recipienti, sicut si reciperet verum Prophetam, & ita est de iustis, & discipulis, & istud est propter quod Christ⁹ dixit, sic dicit Hieronymus, quia ad susceptionem magistrorum discipulos prouocauerat, poterat credentium occulta esse responsio: ergo & pseudo Prophetas, & Iudam proditorem debemus suscipere, vnde Dominus dixit non personas suscipiendas esse, sed nomina, & mercedē non perire suscipientis, licet indignus fuerit, qui susceptus sit.

An sit maioris meriti benefacere bonis quàm minus bonis. Et quòd non debeant pauperes immoderate, & delicate pasci. Quæst. CXLIIII.

QVAERETVR cum dicat hic Christus recipere Prophetam in nomine Prophetæ, & iustum in nomine iusti, an sit maioris meriti benefacere, & hospitio recipere virum bonum quàm minus bonum, vel non bonum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ad differentiam meriti nostri non facit, nisi illud quod est ex parte nostra, sed quòd bonus, vel melior sit, qui suscipitur extra nos est: ergo nō magis merebimur pro vno quàm pro alio.

Item quia dicit Chrysosto. & habetur 42. distin. ca. quiescamus: non enim ex vita eorum quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & propter hoc dicit ibi quiescendum esse a curiosa inuestigatione meritorum personarum.

Et tamen si esset maioris meriti vnum quàm alterum recipere daretur occasio illi scrutationi. ergo nō est differentia meriti ex personis susceptis.

Dicendum, quòd differentia est in merito, vel esse potest secundum conditionem personarum susceptarum. Et patet, quia Christus facit differentiam hic in mercede, scilicet, qui recipit Prophetam mercedē Prophetę accipiet, & qui recipit iustum mercedem iusti accipiet, si tamen non esset differentia mercedis ex parte personarum, non distingueret Christus de mercede recipientis iustum, & mercedem recipientis Prophetas, sed dicit, qui recipit Prophetam, & qui recipit iustum, & qui recipit discipulum mercedem recipiet, vel non perdet mercedem suam.

Pro hoc tamen considerandum, quòd circa pauperes, aut quæritur an omnibus benefaciendum sit, vel an benefaciendo quibusdam mereamur magis, quàm benefaciendo alijs. De primo dicendum, ꝙ qui potest omnibus debet benefacere, quia cuicunque ex minimis faciamus Christo facimus, infra vigesimoquinto, si autem non sufficimus omnibus, & concurrunt simul plures indigentes quibusdam plus

F quam alijs benefaciendum est, vt ostensum est supra sexto cap. q.83. & 84. & est maioris meriti illis benefacere quàm alijs cum sit magis debitum. De secūdo dicendum, quòd aut merita personarum sunt incognita omnino tam ex parte, quàm ex nomine, aut sunt cognita. Si primo modo, idest, quòd pauperes non vocant se aliquibus nominibus signantibus maiorem, vel minorem excellentiam, nec suscipiens cognoscit differentiam eorū, non est maioris meriti suscipere vnum quàm alterum etiam si Christum in persona sua susciperemus, quia sicut quod omnino est inuoluntarium nullatenus est meritoriū, ita nec potest facere ad augmentum, nec ad diminutionem meriti, & tamen ignorantia facit inuoluntarium

G 3. Ethicorum capit. 1. ergo qui omnino ignorauit conditiones pauperum non potuit magis mereri recipiendo vnum quàm alterum, & tunc non debet facere suscipiens distinctionem aliquam, sed recipere quoscunque, & sic intelligitur, quòd non ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, sed ex voluntate, & honorificentia multa, idest, desiderio quo suscipiuntur, & ex obsequio quod eis præstatur. Si autem cognoscat merita suscipiens, aut hoc est ꝑ sola nomina, aut in veritate, per sola nomina cognoscit merita, vt si vnus pauperum dicat se Sacerdotem, alius monachum, alius prædicatorem, alius Prophetam, alius simplicem pauperem, tunc licet non sit verum quod isti dicunt, dum tamen mani-

H feste contrarium non appareret, esset distinctio meriti suscipientis secundum distinctionem personarum, & magis benefaciendum erat ei, qui ex nomine ostēdit maiorem pietatem, vel dignitatem, & licet sit falsum, & occasione huius excludatur alius, qui est melior, vt quādo ambo suscipi non possunt, meretur magis suscipiens recipiendo istum falsum, qui tamen habet bonum nomen, & excludendo virum bonum q̃ si econtrario faceret, quia tantum meretur recipiēdo falsum sub nomine veri, sicut si verus esset, & hoc est quod dicit hic Christus, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, idest, qui recipit illum, qui se vocat Prophetam siue sit, siue non sit, dum tamen nomine Prophetæ accipiatur, & ita de iusto, & discipulo. Si

I autem sint personarum merita cognita, siue quantū ad dignitatem, siue quantum ad bonitatem, sicut esse Sacerdotem, vel monachum, vel prædicatorem, siue quantum ad bonitatem, vt quia vnus est melior alio, non erit attendendum ad nomina, quia cognita veritate non est iudicādum de nomine, cum nomina faciant præsumptionem, sed non probationem, & tunc maioris meriti est prędicatorem recipere quàm non prædicatorem, & sacerdotem, vel monachum q̃ sęcularem, & hoc Christus dicit hic ostendens aliam esse mercedem recipientis iustum, & aliam recipientis Prophetam, & tamen si non differrent merita recipientis ex diuersitate susceptorum, eadem esset merces recipientis Prophetam, & recipientis iustum.

K Sed dicetur quare meretur magis recipiens vnum quàm alterum. Dicendum, quòd fit propter duo. Primo ex desiderio recipiendi: nam quando quis ex charitate agens recipit aliquem, recipit illum propter Deum, ideo quanto magis scit eum pertinere ad Deum, cum maiori dilectione illum recipiet: nam sicut magis diligitur finis quàm ea quæ ad finem, ita quanto aliquid est propinquius fini tanto magis diligetur, vt colligitur quarto Ethicorum capitulo primo, & tamen quanto actus charitatis, vel cuiuscunque virtutis est intensior, est magis meritorius. ergo, qui recipit aliquem quanto fuerit ille maioris dignitatis, & Deo propinquior, magis merebitur.

Secundo

Secundo propter maiorem honorem, quia maiorem honorem, & obsequium impendet pauperi quã to est dignior, & tamen ex maioritate operis est maioritas meriti. ergo magis merebitur, qui recipit meliorem quem talem cognoscit esse, vel sub nomine talis eum suscipit. Hoc verum est quia propter dignitatem suscepti ipse suscipiens ex maiori dilectione illum suscipit, & maiorem honorem, & obsequium ei impendit: nam si non suscipit ex maiori charitate quàm alios pauperes, nec eum plus honorat non meretur plus eum suscipiendo quàm suscipiendo alios: immo minus meretur quanto meliorem, & digniorem suscipit, quia cęteris pauperibus communibus sufficienter redditur si mediocre obsequium impendatur, melioribus autem, & dignioribus si volumus plus impendere quàm mediocribus, cum tamen facere possemus a virtute deficimus, quia debitum non reddimus, tunc magis minus bonos suscipiendo, & tunc verum est illud 42. distinctio. capitu. quiescamus, non enim ex vita eorum, quos accipis mercedem tibi retributurus est Deus, scilicet, quia tu non consideras vitam eorum vt magis, vel minus benefacias eis, sed ex honorificentia, & voluntate, idest, solum considerauit quantitatem desiderij ex quo suscepisti, & honorificentiam quam impendisti.

Ad primum dicendum, quòd meritum non consideratur in nobis ex aliquo extrinseco, dignitas autem susceptorum est extrinseca suscipienti, & ideo per illam non meretur, inquantum tamen illa incitat ad recipiendum maiori dilectione, & impendendo maius obsequium, quæ sunt ex parte suscipientis facit ad meritum, si tamen suscipiens non aduertat ad ista, sed æquali voluntate, & obsequio omnes pauperes tractet, non merebitur magis propter dignitatem suscepti, & tunc est dignitas eius extrinseca omnino suscipienti.

Ad secundum dicendum, quòd illud, scilicet, non enim ex vita eorum quos accipis, &c. tenet verum in duobus casibus. Primus est quando suscipiens ignorat dignitatem susceptorum. Secundus est quãdo scit illam, & tamen non aduertit ad eam, nec plus impendit eis quàm cęteris, si tamen cognoscit, & dignioribus magis impendit magis meretur quàm suscipiendo minus dignos.

Sed dicetur, quòd tunc nihil differt ex conditione personarum, sed solum ex voluntate & obsequio recipientis, quia quandocunque ex maiori dilectione egerit, & maius obsequium impenderit quicunque sit ille cui impenditur, magis merebitur, & nihil differt de dignitate personarum.

Dicendum, quòd multum differt, quia omnis actus virtutis regulatur per prudentiam, ita vt non sit maius, nec minus, sed in medio, & tamen respectu personarum ad quas operamur est aliquid magnum, vel paruum, nam siquis velit pauperes delicate pascere immoderatum est, & peccatum veniale, 25. distinct. §. criminis, & Augustinus super Epistolam ad Corinth. & 86. distinct. cap. non satis: ideo quidam pauperes sunt, quibus si velimus magnum exhibere honorem, & multum præstare obsequium erit immoderatum, & non merebimur, sicut est in pauperibus simplicibus, qui nullam aliam dignitatem habent, nisi quòd pauperes sunt. alij autem sunt pauperes magnæ dignitatis, sicut Apostolus, Propheta, prædicator, & sacerdos, & monachus, quibus magnum obsequium, & honor debet, & potest debite impendi, ita quòd nos interdum non sufficiamus tantum eis præstare quantum eis debite posset impendi, & sic in istis est locus multum meredi ex magno honore, & obsequio illis præstito. ergo differentia dignitatis susceptorum multum confert ad dignitatẽ meriti, quando attendit suscipiens ad susceptos, scilicet, an Apostolum, vel Prophetam, vel prædicatorem recipiat, & sic de alijs.

Ad confirmationem dicendum, quòd non datur occasio ex hoc scrutandi de dignitate, quia aut dignitas nullo modo scitur, aut scitur ex sola assertione pauperis, vel constat vere de ea. Si nullo modo scitur non est inquirenda, & ita intelligitur 42. distinct. capit. quiescamus, sed nunc est magnitudo meriti ex voluntate, & honore, & obsequio quod illi præstatur eodem cap. Si autem ex assertione sua constet de dignitate non est inquirendum an verum dicat, sed si accipiatur in nomine Prophetæ, vel iusti etiam si non sit Propheta, nec iustus recipiens, ita meretur ac si vere ille esset Propheta, & ita intelligitur hic litera, scilicet, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, idest, etiam si non sit Propheta, dum tamen, vt Propheta recipiatur. Si autem vere constet de eius dignitate nihil inquirendum est, quia inquisitio fit ad hoc, quòd constet de re.

Sed obijcietur, quòd si asserit se Prophetam, vel Apostolum, inquirendum est an verum sit, quia dicitur 42. distinct. cap. quiescamus: si enim in clerum se esse electum dicat, si sacerdotem se nominet scrutare.

Dicendum, quòd aut illi, qui se asserunt habere tales dignitates petunt se recipi, vt tales ad faciendũ officia illa, aut petunt suscipi, vt sustententur. Si primo modo non sunt suscipiendi, quia periculum esset suscipere eos non constito de veritate, vt si reciperetur non sacerdos ad dicendum missam, & non Episcopus ad conferendum ordines, sic dicitur eodem capitu. quiescamus: non enim sine periculo in talibus indiscussa communicatio est contra maiora periculum vertitur, idest, contra spiritualia, in quibus est maius periculum si erretur quàm si detur alicui cibus, vel potus, & temporalia per errorem, & subditur ibi causa, scilicet, non enim das, sed accipis, idest, accipere debes ab eis spiritualia, vt sacramenta, & ordines, & si ipsi non sint tales quales se esse fatentur periculum est. Si secundo modo non est scrutandum, sed dabuntur eis temporalia, sed dicitur ibidem, si vero pro nutrimento postulat, nec in his examines, & tunc dabitur isti sustentatio, & honor non tanquam simplici pauperi, sed tanquam sacerdoti, vel prædicatori, licet non permittatur exercere actum dignitatis suæ, quousque de illa constet, & etiam si non fuerit qualem se nominat meretur, qui suscepit eum, ac si verum dixisset, & ita non erit occasio scrutinij in erogando pauperibus temporalia.

Quomodo est verum, quòd recipiens Prophetam recipit mercedem Prophetæ.

Quæst. CXLV.

QVAERETVR quomodo est verum, quòd recipiens Prophetam recipit mercedem Prophetæ.

Aliqui dicunt, quòd recipiet mercedem Prophetæ, idest, ab illo, a quo Propheta accipiet mercedem, idest, a Deo, & sic exponit Nicolaus. Secundo potest accipi, quòd accipiet mercedem Prophetæ, idest, qualem decens est recipere eum, qui recipit Prophetam, & tunc nihil significatur, quia certum est, quòd quilibet recipiet talem mercedẽ qualẽ iustum est eum recipere.

Tertio potest intelligi, quòd accipiet mercedē Prophetae. i. qualem Propheta, non quidem aequalem, sed in aliquo similem eo, quòd iste ministrando temporalia adiuuat Prophetam, & praedicatorem in actu suo, quem non possent exercere, nisi temporaliter ad iuuarentur, sic dicit Gregor. non mercedem de Propheta, vel de iusto, sed mercedem Prophetae iusti accipiet. iste enim fortassis iustus est, & quanto in hoc mundo nihil possidet tanto loquendi pro iustitia fiduciam maiorem habet, hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet illius iustitiae libertatem sibi participem facit, vt cum eo pariter iustitię p̄mia recipiat, quem sustentando adiuuit. Quarto potest accipi, quòd mercedem Prophetae accipiet, idest, talem qualem acciperet, si esset verus Propheta ille, quem recipit, & hoc conuenit valde proposito, quia dubitabatur cum quis diceret se esse Apostolū, & non esset an recipiens mereretur, Christus autem dicit, quòd si recipiatur in nomine Apostoli, vel Prophetae, etiam si non sit, mercedem accipiet, qui eum accipit, & dicitur mercedem Prophetae, idest, talem qualem accepturus esset si vere esset Propheta ille, quem accipit, sic dicit Chrysostomus mercedem Prophetae, & mercedem iusti accipiet, idest, qualem decens est accipere eum, qui suscipit Prophetam, vel iustum, & idem dicit Hieronymus. isti autem duo vltimi sensus sunt conuenientes.

Quare dicitur, qui dederit calicem aquae frigidae. *Quaest.* CXLVI.

QVAERETVR, quare dicitur, qui dederit calicem aquae frigidae.

Dicendum, quòd dicitur. Primo ad significandum, quòd eleemosyna quantumcunque sit parua est accepta Deo, quia nihil minus esse potest, quàm modicum de aqua frigida, & tamen dans illud non perdit mercedem suam.

Secūdo dicitur propter susceptores Apostolorum de quibus supra agebatur, quia ab hospitibus recipere debebant Apostoli necessaria ad vitam, & non discurrere de domo in domum, sed manducare, & bibere, quae apud illos sunt, Lucae decimo: & quia aliquis diceret, quòd forte, quia non poterat eis prouidere sufficienter, non haberet mercedem aliquam, dixit Christus, quòd etiam si solum calicem aquae frigidae darent, mercedem non perderent.

Tertio dicitur ad ostendendum, quòd nemo est, qui non possit eleemosynam facere, nec aliquis praetextu paupertatis, quia nemo est, qui saltem calicem aquae frigidae dare non possit, & tamen istud reputatur in eleemosynam, quia mercedem non perdet. Et ideo dicitur aquae frigidae, quia calefacere aquam indiget aliquali labore, & tempore, etiam praesupponit expensas, scilicet, habere ignem, vnde aliquis esset, qui aquam calidam dare non posset, aquam tamen frigidam quilibet dare potest.

Quarto dicitur ad ostendendum, quòd eleemosyna magis est Deo accepta ex intentione dantis, quàm ex re data: nam calix aquae frigidae nullius valoris est, Deus tamen pro eo mercedem dat, si datur alicui in nomine discipuli: ergo ex intentione recipitur, sic patet Lucae vigesimoprimo, de vidua, quae duo minuta ęra solum intulit, & laudatur a Christo plus omnibus obtulisse. Circa Apostolos autem de dignitate, & potestate, & conuersatione eorum erant plura hic dicenda, sed dicentur Mar. sexto, & Lucae decimoquarto cap.

F

CAP. XI.

ET factum est cum consummasset Iesus praecipiens duodecim discipulis suis: transijt inde, vt doceret, & prędicaret in ciuitatibus eorum. Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait (Luc. 7.)
G illis. Euntes renunciate Ioanni, quae audistis, & vidistis. Cęci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiūt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur, & beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cępit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum. Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Sed quid (21. q. 4. c. 1.)
H existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam Prophetam? Hic est enim (Malach. 3. Mar. 1.) de quo scriptum est. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam ante te.

ET *factum est*. In praecedentibus posita instructione praedicantium: Hic consequenter subditur confirmatio dubitantium. Et diuiditur in duo. quia primo ponitur praecedentium dictorum conclusio. Secundo ipsa dubitātium
I confirmatio ibi. *Ioannes autem*.

An ista sint continuata ad praecedentia. *Quaest.* I.

QVAERETVR circa primum an ista sint cōtinuata ad praecedentia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Marcus, & Lucas ponunt ea, quae habentur praecedenti capitulo, & non subiungunt ea immediate, quae habentur hic. Secundo patet, quia illi ambo concordant eandem rem ponentes, quia Marc. sexto, positis praeceptis, quae Christus dedit Apostolis dicitur, & exeuntes praedicabant, &
K immediate dicitur, quòd Herodes audiuit famam Christi, & eadem omnino ponuntur Lucae nono, magis ergo standum est ordini, quem illi ponunt.

Dicendum, quòd aut hic quaeritur de ordine omnium quae habentur in hoc cap. ad praecedentia, & de hoc infra dicetur. Si autem quaeratur de principio huius cap. vsque ad illum locum. Ioannes autem. est dicendum, quòd sunt ista continuata ad praecedentia, quia praecedenti cap. habētur praecepta quae dedit Christus Apostolis. Hic autem dicitur cum consummasset pręcipiens discipulis &c. ergo fuit istud post illa. Dicendum ergo, quòd fuerunt ista immediate post illa nullo interposito, quia dicitur cum consum-

ſummaſſet, ideſt, quando conſummauit. ergo inter A iſta, & præcedentia nullum eſt medium, ſed potius iſtud eſt concluſio illorum.

Item, quia dicitur tranſijt inde, ideſt, de loco, in quo docuerat Apoſtolos, & ſic nihil fuit inter iſtud, & præcedentia: immo non eſt iſtud aliquod factum diſtinctum a præcedentibus, ſed eſt concluſio illoru. Vnde nec oporteret quæri de continuatione, ſed ne aliquibus eſſet dubium quæſitum eſt. De continuatione Mar. & Luc. nunc non diſcutitur, ſcilicet, an Herodes audiuit famā Chriſti poſtquam ipſe inſtruxit Apoſtolos, vel prius.

Cum autem dicitur, quòd Apoſtoli exeuntes, prędicabant verum eſt, quòd fuit poſt iſtam inſtructionem, & tamen prius fuit hoc, quod dicitur hic. ſ. ꝙ Chriſtus recederet de loco, in quo docuerat eos, q̃ ꝙ B illi irent ad prædicandum, cum dicatur hic, quòd cum conſummaſſet receſſit inde. Circa primum ergo dicitur.

Et factum eſt. Continuatio eſt, & dicitur factum eſt, ideſt, fuit vel accidit, & eſt modus loquend, Hebraicus.

Cum conſummaſſet Ieſus præcipiens diſcipulis ſuis. Ideſt, quando finiuit præcepta, quæ illis dedit, quæ habentur pręcedenti cap. & vocantur 12. diſcipuli, licet eſſent Apoſtoli per quod a cęteris diſtinguebantur cū iſta eſſet dignitas eorum, quia tamen ſemper erant in diſcipulatu Chriſti, ideſt, addiſcebant ab eo tanquā a magiſtro, vocantur adhuc diſcipuli, & mutātur nomina alternatim, vt aliquādo diſcipuli, & aliquando C Apoſtoli nominentur.

Tranſiit inde. Ideſt, de loco vbi docuerat Apoſtolos, & erat locus ille in campo, quia præcedenti cap. in principio dicitur, videns Ieſus turbas miſertus eſt eis, quia erant, ſicut oues ſine paſtore, ideſt, iacebant per agrum, vt ibi declaratum eſt, & tunc videns turbas vocauit diſcipulos, & dixit ibi eis omnia, quæ habentur pręcedenti capitu. vt patet ibidem. Item patet magis, quia dicitur hic tranſijt, vt prædicaret in ciuitatibus eorum. ergo non erat Chriſtus tunc in aliqua vrbe, quia aliàs non diceretur, quòd ibat ad prædicandum in ciuitates, niſi eſſet extra omnes ciuitates, ſcilicet, in campo.

Vt doceret, & prædicaret. Aliquando accipiuntur D pro eodem, & aliquando pro diuerſis: eſt enim docere generale in quacunque materia, & qualitercunque quis vnum, vel multos inſtruat. prędicare autem eſt certus modus docendi, hic autem poſſunt accipi pro eodem: nam docebat homines in eis, quæ neſciebant, ſicut ipſi dixerunt Mar. primo, quæ nam eſt hæc doctrina noua? prædicabat autem inquantū publice declamabat ea, quæ ad mores pertinent, quia de his eſt prædicare.

In ciuitatibus eorum. Ideſt, Iudæorum: non enim poteſt referri ad Apoſtolos de quibus immediate dicebatur, ſcilicet, quòd Chriſtus iret ad ciuitates, vel loca de quibus Apoſtoli originem traxerant, quia non E ibat ſpecialiter ad aliqua loca, ſed diſcurrebat per totam terram Iſrael Luc. quarto, oportet me, & alijs ciuitatibus Euangelizare, ideſt, non manere in quibuſdam ſpecialiter, ſicut turbæ volebant tenere ibi eum in Capharnaum, ſed ire ad omnes ciuitates. Et cum dicitur tranſiuit, vt doceret in ciuitatibus eorum, non eſt ſenſus, quòd nunc primo iuerit ad prędicandum, quia ante hoc nihil aliud faciebat, ſed quia Matthæus multa interpoſuerat in quibus nulla mentio fit de prædicatione Chriſti per vrbes, redit hic quaſi de nouo ad dicendum, quòd iuit ad prædicandum per vrbes.

Quare Chriſtus nunc ad prædicandum iuit cum ſatis erat, quòd Apoſtoli prædicarent. Quæſt. II.

QVAERETVR, quare Chriſtus nunc ad prædicandum iuit, cum ſatis erat, quòd illi prædicarent.

Dicendum, quòd Chriſtus non debuit ceſſare a prædicatione propter Apoſtolos. Primo, quia Chriſtus vſque ad mortem ſuam nunquam debuit ceſſare a prædicatione, quia ſi ceſſaret non occideretur. propter hoc enim occiſus, quia quotidie grauiora contra Phariſæos, & principes Sacerdotum, & ſcribas prædicabat, & miracula plurima faciebat Ioan. 11.

Secundo ſi Chriſtus ceſſaſſet prędicare ex hoc periret doctrina ſua: putaretur enim quòd inuenerat non bonum eſſe prædicare, & ideo ceſſauerat.

Tertio, quia ſi Chriſtus non prædicaret ſemper continuando poſtquam cępit, nō videretur quid agere deberet, ſed eſſet ei vita tota quaſi ocioſa, debuit ergo vſque ad mortem prædicare, & miracula facere, ſic ipſe dixit Luc. 13. cum dixerunt ei quidam Phariſæi vade hinc, quia Herodes vult te occidere, & ait illis, ite & dicite vulpi illi, ecce eijcio dæmonia, & ſanitates ꝑficio hodie, & cras, & tertia die conſummor, verūtamen oportet me hodie, & ſequenti die ambulare, & ſic dicit, quòd dęmonia eijciebat, & ſanitates ꝑficiebat vſquequo conſummaretur, & occideretur. Quarto, quia Chriſtus erat præcipuus prædicator, Apoſtoli autem erant in ſubſidium, quia Chriſtus nō poterat in omnibus locis prædicare, & vt turbę cogerentur ſequi eum, ſicut dictum eſt pręcedenti ca. q. 6. potius ergo ceſſarent iſti a prædicatione quàm Chr̄s.

Quinto, quia prædicatio omnium erat neceſſaria: dixerat enim Chriſtus præcedenti capitu. meſſis multa eſt operarij vero pauci. erat igitur prædicatio ſua, & Apoſtolorum neceſſaria immo non ſufficiebant, q̃a poſt hoc inſtituit Chriſtus alios ſeptuagintaduos diſcipulos, quos miſit ad prædicandum, ſicut Apoſtolos Luc. 10. & etiam omnes iſti non ſufficiebant, quia Chriſtus dixit præcedenti cap. non conſummabitis ciuitates Iſrael donec veniat filius hominis, ideſt, quòd non finirent prædicationem in omnibus illis ante mortem Chriſti, debuit ergo Chriſtus ſemper prædicare.

Quare dicitur, quòd Chriſtus tranſiit inde, & quare immediate poſtquam docuerat Apoſtolos. Quæſt. III.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Chriſtus tranſijt inde, & quare immediate poſtquam docuerat Apoſtolos.

Aliqui dicunt, quòd receſſit inde vt Apoſtolis locum prædicandi daret: nam præcedenti cap. dixerat illis, quòd irent ad prædicandum, & quia pręſente Chriſto nemo vellet audire Apoſtolos ſubtraxit ſe, vt illi prędicādi locum haberent, ſic dicit Chryſoſtom. tranſijt inde: quia enim eos miſit ſubtraxit ſeipſum dans locum eis, & tempus facere, quæ iniūxerat: eo enim præſente, & curante nullus ad diſcipulos vellet accedere.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus nunc erat in campo cum turbis, Apoſtoli autem non erant ibi prædicaturi, quia Chriſtus iubebat eis ire ad ciuitates de vna in alteram præcedenti capitu.

Etiam quia ſubtractio Chriſti nihil proderat eis: nam turbæ illæ, quæ ibi cum Chriſto erant, non manerent cum Apoſtolis etiam ſi ibi vellent illi prædicare, ſed illo recedente ſequerentur eum.

Etiam ſi Chriſtus eſſet in vrbe aliqua nō proderat diſcipulis,

discipulis,quòd Christus inde recederet, quia non erant ipsi prædicaturi in vrbe,in qua Christus immediate ante hoc stetisset, sed ituri ad alias vrbes lōginquiores in quibus Christus non prædicasset, quia illi magis indigebant prædicatione.

Sed dicendum,quòd recessit inde, quia iam Christus fecerat quicquid in loco illo facturus erat, scilicet,docuerat turbas,& postea Apostolos, & cum nihil superesset ibi agendum recessit, quia in nullo loco ociose aut sine causa manebat.Cum autem quæritur,quare immediate iuit ad prædicandum.

Dicunt aliqui,quòd fuit ad exemplum prædicatorum,scilicet,vt postquam ipsi instructi sunt alios doceant,sicut Christus mox,vt docuit discipulos in speciali doctrina qua Apostolos instruxerat ad generalē transit in ciuitatibus prædicando,quia ad hoc de cęlis descenderat,vt omnes illuminaret,in quo facto mouentur prædicatores,vt omnibus prodesse studeant.

Se dicendum,quòd hoc fecit Christus, quia tempus expendere inutiliter nolebat,erat ei tempus paucum,& opera multa:& ideo incessanter operabatur, vnde interdum vix cibum capere nolebat,vt prędicare posset,sicut Ioan.4.quando loquebatur cum Samaritana offerentibus ei cibum Apostolis dixit. ego cibum habeo manducare quem vos nescitis, & hoc dicebat, quia expectabat Samaritanos, qui venturi erant de vrbe ad eum quibus prædicauit eod.capit.& iterum cum Christus voluisset sedere ad cibum venerunt turbę ad domum,& ipse exiuit,vt prædicaret eis. Apostoli autem exeuntes tenuerunt eum dicentes, in furorem versus est Mar.3.ideo cum Christus complesset hic,quæ facturus erat,recessit mox prædicaturus ad alia loca,ne aliquid temporis ociose periret.

Ioannes autem. Hic ponitur dubitantium confirmatio. Et diuiditur in tres partes. Quia primo Christus confirmat dubios de suo aduentu.Secundo condemnat peruersos ibi.

Cui sim lem. Tertio commendat in se deuotos ibi. *In illo tempore respondens.* Prima in duas, quia primo ad confirmationem discipulorū & Apostolorū ostendit Iesus se esse Messiam in lege promissum.Secundo ad confirmationem Apostolorum ostendit Ioannē esse Prophetam sanctum ibi.

Illis autem abeuntibus. Prima in duas,qui primo ponitur dubitatio.Secundo eius responsio ibi. *Respondens Iesus.*

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. IIII.

QVAERETVR circa primum an ista sint continuata ad pręcedentia.i.an fuerint post instructionē,& missionē Apostolorum ad prædicādum,quæ habentur præcedenti cap.

Dicendum,ꝙ Glo.continuat istud ad præcedentia dicens,posuerat supra Euangelista quō per miracula, & doctrinam Christi tam discipuli quàm turbæ instruebant, nunc ostendit quō hæc instructio vsque ad discipulos Ioannis peruenit. Sed dicendum est an fuerit istud factum post instructionē Apostolorū nō apparet,& tamen licet post illā fuerit, constat ꝙ non fuit immediate post eam,sed fuit post suscitationem filij viduæ in vrbe Naym quod patet Luc.7.nam posito illo miraculo dr̄, & exijt hic sermo in vniuersam Iudæā, & nunciauerūt Ioanni discipuli eius de omnibus his,sic ēt dicit Cyrillus miraculū quod ad oēs inhabitantes Iudæam, & Galilæam peruenit.referunt sancto Baptistæ quidam ex eius discipulis. Matthæus aūt subticuit suscitationem illā,& ideo potuit esse,ꝙ istud de Ioanne quod fuit post illam suscitationem fuerit postea, quæ habentur præcedenti cap.non ta-

F men potuit esse immediate post illa, sed intercidit illa suscitatio,& alia miracula,an tamen fuerit illa ante instructionem Apostolorum,quæ habetur pręcedenti cap.vel post dicetur Luc.7.vbi ponitur illud miraculum.Et tamen dicendum est, ꝙ hoc accidit post præcedentia.s.post Apostolorum instructionem, & qn̄ iam prædicabant,quia Christus respondens Ioanni dixit pauperes Euangelizantur,idest,prædicant regnum Dei.s.Apostoli qui erant pauperes, & rudes iā prædicabant. Circa primum dr̄. *Ioannes autem cum audisset in vinculis.* Tenebatur Ioannes ab Herode rege, qui aliàs dicit̄ Tetrarcha Galilęæ in vinculis,quia arguebat eum propter Herodiadem vxorem fratris sui Philippi quam acceperat ab eo,& ipse tenebat illam

G in vxorem.

Opera Christi. Scilicet, miraculum de suscitatione filij viduæ in Naym, & alia miracula, quæ fecerat Luc.7. *Mittens duos de discipulis suis.* Habebat adhuc Ioannes multos discipulos, & de illis misit duos ad Christum. *Ait illi.* Idest,Christo.

Tu es,qui venturus es. Idest, nunquid tu es Messias, qui venturus es in mundum.

An alium expectamus. Idest, vel nunquid est alius Messias propter quem expectare debeamus?& dixit, qui venturus es per excellentiam,quia Messias expectabatur ab omnibus venturus, & vocabatur absolute venturus.Ioan.6.hic est Propheta magnus, qui

H venturus est in mundum.

Quomodo Ioannes misit discipulos ad Christum. Quæst. V.

QVAERETVR quomodo Ioannes misit discipulos.s.quō habuit nūc discipulos quos ad Christum mitteret. Dicendū, ꝙ Ioannes quandiu prædicauit habuit discipulos multos,quia erat magnæ opinionis apud Iudæos, & sequebantur eum plurimi,quibus dabat formam viuendi in ieiunijs,& orationibus,& reliquo cultu vitę, de ieiunijs patet supra 9.& Luc.5.qn̄ discipuli Ioannis ieiunant frequēter,& de orationibus dr̄ Luc.5.& obsecrationes faciunt,& orandi modū dederat eis Ioan

I nes Luc.11.Dn̄e doce nos orare,sicut docuit Ioannes discipulos suos.isti discipuli secuti sunt eū vsquequo captus est ab Herode,vt patet Io.3.cū aūt captus est nō deseruerūt eū,sed veniebant ad illū,qa erat vir sanctus,& credebant, ꝙ aliqn̄ de vinculis solueretur:nā Herodes venerebat̄ eū,& libenter audiebat,& audito eo multa faciebat infra 14.& Mar.6.& iō de istis potuit mittere aliquos ad Chr̄m:nā vsque ad mortē secuti sunt eū ibi in vinculis,& ipsi eū sepelierūt j.14.

Quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi,& per quos. Quæst. VI.

K QVAERETVR quō Ioannes in vinculis cōstitutus audiuit opera Chr̄i,& ꝑ quos. Dicūt aliq, ꝙ per famā vndiq; diuulgatā: erāt enim talia opa Chr̄i,ꝙ latere n̄ poterāt,qa talia faciebat opa, qualia nullus antea fecerat Io.16.si nō fecissem opa, quę nemo alius fecit,vnde ēt in principio prædicationis,& miraculorū Chr̄i abijt opinio eiꝰ ꝑ totā Iudęā, & Galilęā,& in Syriam supra 4.quātomagis postquā aliquāto tp̄e Chr̄s iam prædicauerat,qa miracula eius crescebāt per singulos dies,& sic ēt nemo in vinculis positus ignorare poterat,quæ Chr̄s faciebat.Sed dicēdū,ꝙ Ioannes audiuit hoc a discipulis suis,quia illi eū in carcere visitabant, & cum scirent opera Christi, quæ omnibus nota erāt nūciauerūt ea Ioan.Luc.7.& annunciauerūt ea Ioanni discipuli eius de oībus his.

Quare

Quare discipuli Ioannis narrauerunt ei opera Christi.
Quæst. VII.

QVAERETVR, quare discipuli Ioannis ista narrauerunt Ioanni.

Aliqui dicunt, ꝙ propter nouitatem rerum, & magnitudinem: cum enim omnes homines naturaliter scire desiderant, & quilibet homo cupidus videre, & audire nouitates, & ita Herodes desiderabat valde videre, & audire Christum propter magna, quæ de eo dicebantur, & ita cum nũquam talia apparuissent in Israel supra 9. discipuli Ioannis nunciarent hoc ei, vt gauderet talia audiendo. Sed videtur dicendum, ꝙ ex inuidia dixerunt hoc discipuli Ioannis: desiderabant enim ꝙ solus Ioannes haberetur, vt magnus, & quia Christus in opinione omnium crescebat inuidebant ei propter magistrũ suum, & propter seipsos, vt nemo haberet magistrũ excellentiorem quàm ipsi, sic patet Ioan. 3. nondum enim incarcerato Ioanne cum incępit Christus baptizare, dixerunt discipuli Ioannis ad Ioannem. Rabbi ille, qui tecum erat trans Iordanem cui tu testimonium perhibuisti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, & Ioannes increpuit ibi eos, quòd non inuiderent laudando Christum: sic enim Iosue, qui erat discipulus Moysi cum videret duos viros Prophetãtes in castris dixit ad Moysen, Domine mi prohibe eos. Num. 11. & Moyses dixit, cur tu ęmularis pro me, qs mihi det, vt omnis populus prophetet, & dedit eis Deus spiritum suum, isti tamen discipuli Ioannis increpiti ab eo adhuc inuidere non cessauerunt, sed Ioãne incarcerato adhuc inuidebant, & semel Christum accusauerunt dicentes, quare discipuli tui non ieiunant, & nos, & discipuli Pharisęorum ieiunamus frequenter supra 9. & Mar. 2. ita ergo nunc cum miracula Christi quotidie crescerent inuidebant ei magis, & sic quasi ex quadam mordacitate dixerunt hoc Ioanni, sic dicit Beda non simplici corde, vt opinor, sed inuidia stimulante hoc dixerunt: nam & alibi conqueruntur dicentes, Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem baptizat, & omnes veniunt ad eum, sic etiam dicit Hieronymus, quòd autem discipuli Ioannis haberent aliquid mordacitatis ex inuidia aduersus Dominum, superior quoque interrogatio demonstrauit cum dixerunt, quare nos ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant?

Quare Ioannes misit discipulos ad Christum.
Quæst. VIII.

QVAERETVR, quare Ioannes misit nunc discipulos ad Christum.

Dicendum, quòd Ioannes erat in carcere, & fortassis præuiderat mortem suam, mittit ergo discipulos ad Christum, quia nunc ipsi indigebant doctrina Christi, sic dicit Chrysost. tunc magis ad Deum erigimur cum incumbit necessitas, & ideo Ioannes detrusus in carcere quando magis discipuli eius indigebant Iesu tunc mittit eos ad ipsum, volebat enim quòd eum cognoscerent esse Messiam, & sic adhęrerent ei, sic etiam dicit Hieronym. Ioannes interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa ac virtutes crederent in eum, & magistro interrogati sibi discerent, id est, pro seipsis, & hoc fuit præcipue, q̃a Ioannes præuidens mortem suam voluit, quòd discipuli non manerent in errore, & quia ipse viuens docebat eos, & nunc moriturus iam non posset, misit eos ad Christum, vt sic esset eis occasio adhęrendi Christo, & non manerent abiecti ab eo mortuo Ioan-
A ne, sic dicit Chrysostom. dum Ioannes erat cum ipsis suadebat eis continue de Christo, quia autem iam erat obiturus amplius studium facit: etenim formidabat ne relinquat in discipulis suis perniciosi dogmatis conditionem, & maneant abiecti a Christo, cui a principio omnes suos afferre studuit.

Si autem dicatur, quare duos misit, & non pauciores aut plures.

Dicendum, quòd vnum mittere securum nõ erat, quia cum discipuli Ioannis essent ęmuli Christo, forte vnicus vadens mentiri vellet, quia facile erat, duos autem non est ita facile mentiri.

B Etiam, quia isti testificaturi erant quid Christus responderet, & tamen lex nunquam suscipit testimonium ex ore vnius, sed in ore duorum, vel trium testium requirit testimonium Deuteronom. 19. & Nume. trigesimoquinto.

Item, quia forte Ioannes inter discipulos suos sciebat istos minus ęmulos Christo: misit ergo istos solos, sic dicit Chrysosto. non omnes mittit, sed duos quosdam quos nouerat fortassis alijs persuasibiliores existentes, vt insuspicabilis interrogatio fieret.

Quomodo Ioannes hic quæsiuit a Christo tu es, qui venturus es, & an alium &c. quia ipse hoc sciebat.
Quæst. IX.

C QVAERETVR quomodo Ioannes hic quæsiuit a Christo tu es, qui venturus es. nam per hoc videtur dubitasse an ipse esset Messias, & tamen non dubitabat: erat enim ipsæ pręcursor Christi Luc. primo. Etiam ipse ostẽderat Christum, quòd esset Messias cum dixit ecce agnus Dei Io. primo, & dixit, quòd ad ostendendum eum ipse venerat eod. cap. ego nesciebant eum, sed vt manifestetur in Israel propterea ego veni in aqua baptizans. Etiam dixit, quòd Deus dixerat ei illum esse Messiam eo. cap. scilicet, qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit super quem videris spiritum descendentem, hic est, qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei: non ergo dubitabat Ioannes an ille
D esset Messias.

Aliqui ergo dicunt, quòd Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sed nesciebat an passurus esset pro nobis, sic refert Ambro. quosdam dicere.

Sed non stat. Primo, quia Ioannes, dicit Christum venisse ad tollendum peccata mundi Ioan. 1. ecce, qui tollit peccata mundi, & tamen peccatum non tollitur, nisi per passionem.

Secundo, quia si Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, necesse erat, quòd sciret eum esse passurũ quod Isa. prædixerat Isa. 53. & in alijs locis scripturæ, vel si nesciret hoc, putaret Messiam non esse passurum, & tunc frustra quæreret an ipse passurus esset.

Tertio, quia Ioannes erat Propheta, & plusquam Propheta infra in litera, & Luc. 7. non ergo ignoraret
E id quod alij, qui solum erant Prophetæ expresserant. s. Messiam esse passurum, sic dicit Chrysosto. sed hoc non habet vtique rationem. Ioannes enim non ignorabat, sed hoc primo testatus est dicens, ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: agnum enim vocans crucem diuulgat: nec enim aliter quàm per crucem peccatum abstulit mundi, qualiter autem maior Propheta est hic, si nec ea quæ Prophetarum sunt, nouit? etenim Isa. dicit, sicut ouis ad occasionem ductus est. Alij dicunt, ꝙ sciebat eum Messiam esse, & passurum, sed nesciebat an ad inferna descensurus esset, sic dicit Grego. non ipsum mundi redemptorem esse dubitat, sed quærit, vt sciat, si is qui in mundum perseuerat, etiam ad inferni claustra descendat.

Sed

Sed hoc non stat. Primo, quia non erat aliqua cau-
sa dubitandi an ad inferna descensurus esset, quia si
Ioannes sciebat Iesum esse Messiam, sciebat eum de-
scensurum ad inferos, quia de Messia hoc prænuncia-
tum fuerat Zacha. 9. tu autem in sanguine testimo-
nij tui, idest, per mortem tuam eduxisti vinctos de la-
cu, in quo non erat aqua, & Oseę 13. O mors, mors
ero tua, morsus tuus inferne. non ergo ignoraret Ioã-
nes, quòd alij Prophetę expresserant. Secundo,
quia tunc non diceretur tu es, qui venturus es, sed
tu es qui iturus es.

Alij dicunt, quòd Ioannes quæsiuit an descensu-
rus esset Christus ad inferos, vt hoc prædicaret ibi ma
nentibus. Ad hoc mouentur ex duobus. Primo, quia
Ioannes, qui in carcere tenebatur in breui occiden-
dus erat, & ad inferos descensurus, & sic vellet ibi an-
nunciare Christi aduentum.

Secundo, quia dicitur tu es, qui venturus es, & ta-
men si quæreretur an esset Messias diceretur, tu es,
qui venisti, quia iam venerat, sic dicit Hierony. non
ait tu es, qui venisti, sed qui venturus es, & est sensus,
manda mihi, quia ad inferna descensurus sum, vtrum
te inferis debeam nunciare, an alium ad hæc sacra-
menta missurus es.

Sed istud improbat Chrysosto. dicens, quòd deri-
sibilius videtur propter hoc eis dixerit, vt illuc abiens
prædicaret: pręsens enim vita iustitiæ tempus est, post
obitum autem iudicium est, & pęna, quare in nullo
opus erat præcursore illic, quia aliter si infideles post
mortem credentes saluandi essent nullus periret ali-
quando: omnes enim pęnitebunt tunc, & adora-
bunt, quia omne genu flectetur cęlestium, terre-
strium, & infernorum.

Sed non est putandum, quòd Greg. & Hieronym.
putauerint prædicaturum esse ad conuertendum ali-
quos apud inferos, sed quòd annunciaret aduentum
Christi manentibus ibi, vt gauderent, sic dicit Glo.
non ideo Hiero. & Grego. dixerunt, quòd Ioannes
in infernum prenunciaturus esset aduentum Christi,
quia eius prædicatione aliqui non credentes conuer-
terentur ad fidem, sed vt iustis in expectatione Chri-
sti manentibus ex vicino aduentu consolationem
afferret.

Sed adhuc sic intelligendo non stat propter ratio-
nes prędictas, scilicet, quia Ioannes sciebat Christum
ad inferos descensurum cum sciret eum esse Messiã.
Secundo, quia vt dicit Chryso. si de hoc quæreret nõ
diceret tu es, qui venturus es simpliciter, sed qui ven-
turus es in infernum.

Tertio, quia manifeste apparet, quòd non loque-
batur de futuro descensu ad inferos, quia Christus re
spondit ad quæstionem Ioannis, ite & dicite Ioanni,
quæ audistis, & vidistis, cęci vidẽt, claudi ambulãt &c.
istud tamen non consonat alicui de opinionibus præ-
positis intelligendo quæstionem Ioannis, sicut illę ac-
cipiunt: ergo non quæsiuit Ioannes hoc, & ita est
ratio efficax.

Dicendum ergo, quòd Ioannes quæsiuit an Iesus
esset Messias. Quod patet ex verbis, scilicet, tu es, qui
venturus es, idest, nunquid tu es Messias, qui ventu-
rus expectatur: talis enim erat modus loquendi Iu-
dæis de Messia Ioan. 7. hic est vere Propheta, qui ven-
turus est in mundum.

Secundo, quia responsio Christi consonat huic
quæstioni: nam Messias putabatur a Iudæis futurus
excellentior omnibus hominibus tam in vita quàm
in potestate miraculorum, Christus autem, vt osten-
deret se esse Messiam fecit multa miracula coram di-
scipulis Ioannis, vt patet hic, & Luc. 7. & dixit euntes
dicite Ioanni, quæ vidistis, & audistis, quasi dicat, hoc
F quod vidistis, sicut responsum ad quæstionem Ioan-
nis, quasi diceret, per hoc quod vidistis potestis intel-
ligere an ego sim ille, de quo Ioannes quærit, & ista
ostendunt me esse maiorem omnibus hominibus, &
consequenter esse Messiam, & tamen ista responsio
ostendendo potestatem non esset ad propositum si
quæreretur an Christus moriturus esset, vel ad infe-
ros descensurus. Sed nec est putandum, quòd Ioan-
nes dubitauerit Iesum esse Messiam, sed dixit hoc
propter discipulos suos: voluit enim quærere, vt illi
informarentur, scilicet, vt scirent Iesum esse Messiã,
& crederent in eum. ita enim Christus solet sæpe
quærere cum nihil ignoret, vt Ioann. 11. vbi posuistis
eum, idest, Lazarum, sic dicit Hierony. non ergo qua-
G si ignorans interrogat, sed quomodo Saluator inter-
rogat vbi sit Lazarus positus, vt qui locum indicabãt
saltem, sic parentur ad fidem, & viderent mortuum
resurgentem, sicut interficiendus ab Herode discipu-
los suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem
videntes signa atque virtutes crederent in eum, & nõ
interrogante sibi discerent, idest, pro seipsis addisce-
rent. Et ista est vera positio Hieronymi, & non id
quod dictum est, quia illud dixit referendo, vel dubi-
tando, vnde si non habuisset Ioannes discipulos, vel
non dubitassent de eo, non misisset quenquã ad quę-
rendum hoc a Christo, sic dicit Hilarius Ioannes
non suæ, sed discipulorum ignorantiæ consulit: vt
enim scirent nõ alium a se prędicatum ad opera eius
H intuenda discipulos suos misit, vt auctoritatem dictis
suis illius opera conferrent, ne Christus alius expecta-
retur quàm cui testimonium opera præstitissent.

Quare Ioannes potius misit ad quærendum de isto dubio,
scilicet, an Christus esset Messias quàm de aliquo
alio. Et quare Ioannes noluit suos discipulos
post eius mortem in hoc dubio manere
an Christus esset Messias.
Quæst. X.

QVÆRETVR, quare potius Ioannes misit
ad quærendum de isto dubio quàm de ali-
quo alio.
I Dicendum, quòd hoc fuit, quia in hoc
versabatur totus status hominum, & fuit hoc primo
ex parte discipulorum Ioannis: omnes enim expecta-
bant Messiam credentes, quòd ille esset salus mundi,
agnoscere igitur illum erat pars beatitudinis. Ioan. 17.
hęc est vita æterna, vt cognoscãt te, & quem misisti.
voluit ergo, quòd agnoscerent Messiam. Ioannes au-
tem propter vitæ sanctitatem putabatur ab omnibus
esse Messias Luc. 3. cogitantibus omnibus in cordi-
bus suis de Ioanne ne forte ipse esset Christus &c. ip-
se autem dicebat, quòd non, dicens, quem putatis
me esse, non sum ego, & Ioan. primo dixit non sum
ego Christus, & maxime hoc dicebat discipulis suis
Ioan. 3. vos ipsi testimonium perhibetis, quòd dixe-
K rim non sum ego Christus, sed quia missus sum ante
illum. Hoc autem assidue Ioannes prædicabat disci-
pulis suis, vt crederent in Christum, ipsi tamen nec
desinebant inuidere Christo, nec animum suum a
Ioanne poterant separare quasi ipse esset Christus: iõ
nunc cum esset morti propinquus data occasione mi
sit discipulos suos ad Christum: nam cum talia fecis-
set qualia annunciauerant discipuli ipsi Ioanni iussũ
erat credere, quòd erat Messias, vel dubitare ad cre-
dendum, & quia Ioannes voluit in se representare
personam discipulorum suorum, qui hoc nondum
credebant, misit discipulos ad quærendum potius de
hoc quàm de alio dubio, & sanato isto dubio omnia
sanata erant, & noluit, quod post mortem eius mane-
rent

rent discipuli sui in dubio hoc,quia non esset eis tunc via credendi,cum ad suasionem eius credere noluissent,& voluit determinate mittere eos ad Christum dicens,ite ad illum,quia ipse est Messias, & ego non, vel ipse est melior me,quia crederent discipuli,quòd diceret hoc Ioannes ex humilitate, & ire nollent:iõ expectauit tempus quousque ipsi discipuli annunciarent de Iesu aliquid propter quod esset occasio mittendi eos ad illum,sicut fuit nunc,sic dicit Chrysost. si dixisset eis abite ad ipsum quia melior me est non vtique persuasisset,sed extimaretur humilia de se sentiens hoc dicere,& sic magis essent ei affixi.quid igitur facit? expectat ab eis audire,quòd Christus miracula operatur, & mittit duos quos nouerat fortassis alijs persuasibiliores.

Secundo fuit hoc propter turbas: multę enim turbę erant cum Christo quando venerunt ad eum discipuli Ioannis,vt colligitur infra in litera, & Luc.7.& fuit occasio ex quæstione Ioannis, quòd Christus ostenderet turbis se esse Messiam.Hoc enim erat eis vtile,quia Christus hoc venerat ostendere,vt credentes eum esse Deum, & Messiam saluarentur Ioann. vigesimo.

Tertio fuit,vt esset Christo occasio maior faciendi miracula:ostendebant enim miracula Christi potestatem,& excellentiam,sed ipse nunquam faciebat illa,nisi data aliqua occasione, nunc autem ex quæstione discipulorum Ioannis fuit ei occcasio ad miracula faciendum,vt per hoc solueret eorum quęstionem,& ista miracula proderant turbis.

Et respondens Iesus. Hic ponitur Christi responsio ad quæstionem Ioannis.

Ait illis. Direxit verba ad eos, vt ipsi referrent ea Ioanni,qui eos miserat:nam nomine eius interrogauerunt Luc.7.cap.s.cum venissent ad eum viri dixerunt,Ioannes Baptista misit nos ad te dicens, tu es,q venturus es an alium expectamus? in quo Ioannes ostendebat se non esse Messiam,quia siue Iesus diceret se esse Messiam,siue non,Ioannes de seipso asserebat,quòd ipse non esset Messias, tamẽ dixit an alium expectamus,idest,si tu non es Messias nunquid oportet,quòd adhuc expectemus alium venturum? & sic innuebat, quòd ipse cum cęteris expectabat Messiam,& non erat ipse Messias,qui expectari posset.

Euntes renunciate Ioanni. Idest, quia ipse misit vos nunciate hoc illi.

Quæ audistis. Idest, ea quæ de me audistis a turbis referri de operibus meis.

Et vidistis. Idest,& etiam ea,quę per vosipsos vidistis:nam præsentibus eis multa miracula fecit Luc. 7.s.in ipsa autem hora curauit multos a languoribus, & plagis, & spiritibus malis,& cęcis multis donauit visum,

Cęci vident. Idest,ego facio cęcos videre:licet enim alia maiora miracula nunc fecerit, præposuit istud.

Claudi ambulant.Idest,ego sano claudos. *Leprosi mundantur*. Hoc coram his fecit,quia dicitur Luc.7.quia sanauit multos a plagis, & tamen lepra est plaga,ita enim solet vocari in scriptura plaga lapræ Leui.decimotertio,& decimoquarto.

Surdi audiunt. Idest, sano surdos:sępe enim surdos sanabat, licet nunc non appareat expresse an surdos aliquos sanauerit,quia Lucę 7.non exprimuntur posſunt tamen intelligi nomine languidorũ, quia Luc. 7.dicitur,quòd sanauit multos a languoribus:aliàs tamen legitur,quòd sanauerit surdos, vt Mar.septimo, scilicet,bene omnia fecit, & surdos audire, & mutos loqui,

Mortui resurgunt, Hoc non legitur nunc fecisse,sed ante istud suscitauerat mortuos, quia suscitauerat filiam Archisynagogi supra 9.& Luc.8.& suscitauerat filium viduæ in vrbę Naym Luc.7.& illud fuerat miraculum quod præcipue fuit eis occasio veniendi ad Christum,quia narrauerunt illud Ioanni,& tunc misit ipse eos ad Christum Lucę 7.s.exijt sermo hic in vniuersam Iudæam,& nunciauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his,& tunc sequitur ibi,quòd misit eos.

Pauperes Euangelizantur. Idest,prædicant,quia Euãgelizare in Gręco est prędicare,vel annunciare bona, & inde dicitur Euangelium,quasi bona annunciatio, quia bona vitæ æternæ in illo continentur,quæ Christus docebat Ioan.6.cum dixit Petrus Christo Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternę habes,& isti pauperes erant Apostoli, qui iam prædicabant cũ Christus iam eos misisset ad prædicandum præcedenti capitu. (Euangelizare quid Grecę.)

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Et si non dubitauerit de verbis meis,vel non fuerit scandalizatus propter illa,quæ viderit in me:hoc enim dicit,qa si ea,quæ ipse faciebat,& id quo illa ostendebant,scilicet, eum esse Messiam non crederetur,nihil proderant omnia, quæ fiebant;credenti autem proderant ille ergo esset beatus.

Quare Christus ad quæstionem Ioannis non respondit aperte, Quæst. XI.

QVAERETVR, quare Christus ad quæstionem Ioannis non respondit aperte dicens se esse Messiam.

Aliqui dicunt,quòd nolebat de se magna dicere,quia fugere volebat inanem gloriam.

Sed non stat, quia aliquando ipse dicebat se esse Messiam,sicut dixit Samaritanæ Ioannis 4.

Etiam interdum dicebat alia maiora.s.se esse maiorem Abraham,& quòd erat ante Abraham, & quòd ille exultauit,vt videret diem eius Io.8.dixit etiam cęco quem sanauerat se esse filium Dei,& adorari ab illo voluit Io.9.Dixit etiam palam Iudæis se esse filium Dei Mar.14.quando quęsiuit Cayphas an esset Christus filius Dei benedicti,& ille dixit ego sum:non ergo omisit propter inanem gloriam cauendam.Secũdo patet,quia Christus ad hoc venerat, vt ostenderet se esse Messiam,& Deum,ideo non debebat propter inanem gloriam subticere se esse Messiam, quia sic nunquam cognosceretur,

Sed dicẽdum,q Christus fecit hoc primo propter Ioannem,vt concordaret intentioni eius; ipse enim mittebat discipulos ad Christum, vt certificarentur de hoc dubio non quidem per verba,sed per miracula:& ideo tunc eos misit quando illi retulerunt eum miracula magna facientem:nam sępe ipse illis dicebat,quòd Iesus erat Messias,sed non credebant penitus:ideo rebus ipsis instrui debuerunt,

Secundo,quia Christus respondebat per hoc tam turbis quàm discipulis Ioannis,quia omnibus erat necessaria certificatio de hoc dubio, & tamen non crederent si solo verbo diceret; ideo non dixit verbo , sed operibus ostendit:sic enim Io.6.quando Christus dixit Iudæis,quòd crederet in ipsum, quia Deus illũ miserat,dixerunt ipsi quod ergo tu facis signum, vt videamus,& credamus tibi?& ipse sciebat,quòd non crederent eum si verbo diceret:sic enim semel quęsiuerunt ab eo si tu es Christus dic nobis palam,& ille ait loquor vobis,& non creditis,& iterum in passione quæsiuerunt ab eo Iudæi Luc.22. si tu ex Christus dic nobis:si vobis dixero non credetis mihi:noluit ergo tunc verbo respondere,quia inutile esset cum nõ crediturí essent ei dicenti,sed rursus dicerent ei quod

tu facis

tu facis ſignum, vt videamus, & credamus tibi Ioannis ſexto.

Tertio fuit, quia ſi verbo diceret ſe eſſe Chriſtum Iudæi arguerent eum, ſicut Ioan. 8. dixerunt tu de teipſo teſtimonium perhibes, & teſtimoniū tuum nō eſt verum: non ergo reſpondit Chriſtus verbo, ſed rebus faciendo miracula, quæ manifeſte ipſum Meſſiā eſſe oſtendebant: ſic ipſe dixit Ioan. 5. & 10. opera, quę facio perhibent teſtimonium de me. ſic dicit Chryſo. Chriſtus autem mentem Ioannis agnoſcens non dixit ego ſum, quia per hoc rurſus obſiſteret hoc audientibus excogitaſſent ibi, & ſi non dixiſſent, quòd Iudæi ad ipſum dixerunt tu de te ipſo teſtimonium perhibes, & propter hoc a miraculis fecit diſcere inſuſpicabilem doctrinam faciens, & manifeſtiorem teſtimonium enim quod eſt a rebus credibilius eſt teſtimonio, ꝙ eſt a verbis: ſic etiam dicit Hilarius, & Ioannes non ſuæ, ſed diſcipulorum ignorantię conſulit: vt enim ſcirent non alium a ſe prędicatum ad opa eius intuenda diſcipulos ſuos miſit, vt auctoritatem dictis ſuis, ideſt, Ioannis, illius, ideſt, Chriſti ꝑpera conferrent, ne Chriſtus alius expectaretur quàm cui teſtimonium opera pręſtitiſſent.

Quare Chriſtus dixit nunciate Ioanni, quæ audiſtis. idque dupliciter poſſe intelligi. Quæſt. XII.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit nunciate Ioanni, quæ audiſtis.

Dicunt aliqui, quòd intelligitur de dictis Prophetarum. ſ. quòd ea, quæ audierant a Prophetis complebantur in eo, ſicut dixit Philippus ad Nathanael Io. 1. quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetę inuenimus Ieſum filium Ioſeph a Nazareth, & tunc eſt ſenſus, quæ audiſtis. ſ. per Prophetas, & vidiſtis. ſ. compleri in me, ſic dixit Cyrillus narrate Ioanni, quæ quidem audiſtis per Prophetas, conſummari vero vidiſtis a me: ea enim tunc agebat, quę prędixerant eum Prophetæ facturum.

Sed non ſtat, quia tunc Chriſtus expreſſe diceret ſe eſſe Meſſiam. ſ. dicite Ioanni, ꝙ ea, quæ Prophetę prędixerunt de Meſſia in me completa ſunt, Chriſtus tñ non dicebat Iudęis ſe eſſe Meſſiam, ſed prohibuit diſcipulis hoc dicere infra 16. niſi quando iam erat morti propinquus, quia tunc expreſſe dixit, eo quòd non erat inconueniens iam illud dicere, vt oſtenſum eſt ſupra cap. 9. quæſt. 17. Etiam quia Chriſtus voluit hic reſpondere per ſola facta, & tamen ſic intelligendo magis reſpondebat in verbis. Etiam quia iſta litera non conuenit illi ſenſui, niſi ex cortice, quia tunc diceret Chriſtus dicite Ioanni, ꝙ ea, quę dixerunt Prophetæ completa ſunt in me, & tamen dixit nunciate, quæ audiſtis, & vidiſtis: ergo innuitur, quòd ſolum iubebat eis referre, quæ ipſi viderant, & audierant, & nō aſſerebat de ſe aliquid.

Item patet, quia ſi Chriſtus, ſic diceret iam ipſe de ſe aſſerebat id quod illi petebant tanquam probatum eſſet per ea, qui ipſe faciebat, & tunc haberent occaſionem dubitandi propter hoc cum ipſe iam aſſereret aliquid de ſeipſo, magis autem erat ſine ſuſpitione, ꝙ ipſe nunc ſola opera faceret, & conſtitueret eos iudices iſtorum. ſ. an ex operibus ſuis ſufficienter probaretur id quod ipſi petebant, ſcilicet, ipſum eſſe Meſſiam.

Dicendum ergo, quòd intelligitur nunciate, quæ audiſtis. ſ. a me, ideſt, illa quæ tunc eis dicebat, ſcilicet, cęci vident, & claudi ambulant &c. & vidiſtis, ideſt, non ſolum audiuiſtis, ſed etiam per voſipſos vidiſtis, vt certiores ſitis.

F Aliter poteſt intelligi, & adhuc melius. ſ. nunciate, quę audiſtis, ideſt, quę audiſtis a turbis pręſentibus, & vidiſtis, ideſt, quę vos ipſi vidiſtis me facere, hoc autē dixit, quia multa alia miracula tam numero quàm ſpecie differentia Chriſtus fecerat, quæ nunc non viderunt diſcipuli Ioannis, audierunt tamē illa a turbis, quę tunc erant cum Chriſto, quia illę interfuerant quando Chriſtus fecerat illa miracula, quia multi illorum continue ſequebantur eum, & poterant teſtari de omnibus miraculis eius a quibus nunc diſcipuli Ioannis informari poterant, omnia autem hęc tam per eos viſa quàm a turbis audita iuſſit Chriſtus referri Ioan. quia omnia illa teſtimonium perhibebant de eo. nam etiam audita ſufficienter probabāt, eo quòd

G non poterat negari illa fuiſſe cum omnes turbę ſe interfuiſſe teſtarentur. Etiam quia diſcipuli Ioannis dixerāt Ioanni illa antequam venirent ad Chriſtum, quia fama exierat per totam Iudæam, & Galilęam, ita vt nemo negare poſſet Luc. 7. & ſic dixit Chriſtus dicite Ioanni, quæ audiſtis, ideſt, ea quæ nunc audiſtis a turbis, & etiam ea, quæ audiſtis antequam huc veniretis de quibus dicitur Luc. 7. & nunciauerunt Ioanni diſcipuli eius de omnibus his, ideſt, dicite omnia illa vera fuiſſe, vt conſtat nobis teſtimonio turbarum, & dicite, etiam quæ vidiſtis per voſipſos, vt per hæc iudicari poſſit de hoc quòd quæritur quid ſit.

H *Quare Chriſtus dixit omnia iſta diſcipulis Ioan. ſcilicet, cæci vident &c. Quæſt. XIII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit nunc omnia iſta, ſcilicet, cęci vident, & claudi ambulant &c. cum non videatur, quòd omnia hæc fecerit nunc præſentibus diſcipulis Ioannis. Dicendum, quòd cum Ioannes voluiſſet diſcipulos ſuos potius rebus quàm verbis informari, & ad hoc eos mitteret, Chriſtus voluit facere miracula eis præſentibus Lucę 7. in ipſa autem hora curauit multos, & tamen videtur dicendum, quòd non fecerit tūc omnia miracula, quæ habentur hic: nam dicitur curauit multos a languoribus ſuis, & plagis, & ſpiritibus malis, & cęcis multis donauit viſum.

I Aliqui dicunt, quòd fecit omnia miracula, quę dicuntur hic licet non exprimantur Luc. 7. omnia, quia etiam exprimūtur ibi aliqua, quę Chriſtus nō retulit diſcipulis Ioannis, ſcilicet, & multos a ſpiritibus malis curauit: ergo ita poterat aliquid ſubticeri ibi quod tamen Chriſtus fecerit, & retulerit illud diſcipulis Ioannis.

Dicendum, quòd non eſt veriſimile, quòd omnia hæc fecerit tunc. Primo, quia eadem verba omnino, quæ Chriſtus dixit diſcipulis Ioannis ponuntur hic, & Luc. 7. ſ. cęci vident claudi ambulant &c. tamen quādo ibi refert Lucas, quæ miracula Chriſtus fecerit coram diſcipulis Ioannis nō ponit omnia illa, quæ Chriſtus retulit eiſdem. Secundo patet, quia etiam ſi de

K alijs concedi poſſet, de mortuis tamen non eſt veriſimile, quòd Chriſtus nunc aliquos ſuſcitauerit, quia iſti quos Chriſtus ſanauit erant adducti ad ipſum quando venerunt diſcipuli Ioannis, mortui tamen nunquam adducebantur ad Chriſtum, quia non licebat cadauera referri, niſi ad ſepulchrum, & non ad Chriſtum inter viuentes: & ideo quando Chriſtus aliquos mortuos ſuſcitabat, non ferebantur mortui ad ipſum, ſed ipſe ibat ad illos, vt patet ſupra nono, de filia Archiſynagogi, & Luc. 7. de filio viduæ. & Ioannis 11. de Lazaro.

Item, quia aſſeritur ab omnibus ſanctis, & doctoribus Chriſtum ſolum tres ſuſcitaſſe mortuos. ſ. puellā adoleſcentem, & Lazarum, ſi tamen nunc aliquos

ſuſcitaſſet

suscitasset essent plures cum isti distinguerentur ab illis: ideo non est putandum, quòd nunc aliquos mortuos suscitauerit, sed loquitur de illis quos aliàs suscitauit: & ideo de alijs est dicendum, scilicet, quòd fecerit nunc omnia, quæ hic refert, sed plurima illorũ ante hoc fecerat.

Dicendum ergo, quòd Christus dixit ista non quasi omnia nunc fecisset, sed plurima illorum ante fecerat, voluit tamen narrari Ioanni multitudinem miraculorum, & ideo collegit non solum, quæ nunc fecerat, sed etiam, quæ prius egerat, & hoc patet, quia dixit eis dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis si tamen omnia hæc vidissent non diceret eis dicite Ioanni, quæ audistis, & vidistis. ergo videtur, quòd quædam illorum, quæ Christus eis retulit ipsi viderant, & alia audierant a turbis nunc, & etiam antequam venirent ad Christum: voluit autem eis omnia referre, vt sic fieret plenior probatio de eo quod quærebant, vt sequẽti quæstione dicetur.

An ista quæ nunc Christus fecit, & retulit discipulis probarent ipsum esse Messiam. Quæst. XIIII.

QVAERETVR an ista, quæ nunc Christus fecit, & retulit discipulis Ioannis probarẽt sufficienter ipsum esse Messiam.

Aliqui dicunt, quòd non, quia etiam alij Prophetæ miracula aliqua fecerant, & tamen non constabat ex eis quemquam eorum esse Messiã nec de vllo eorum creditum est.

Dicendum, quòd sufficienter ex his constabat, & ita posuit Christus ea tanquam sufficiens testimoniũ. Primo patet, quia licet Prophetæ fecerant aliqua miracula erant tamen pauca, & quasi cum difficultate facta, Christ⁹ autem faciebat plurima, & sine difficultate, quia bene videbant Iudæi, & nouerant per hoc eum excellere omnes præcedentes supra 9. cum dixerunt nunquam, sic apparuit in Israel, & Christus ẽt innuit, quia propter hoc credi debebat esse Messias Ioan. 15. si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit peccatum non haberent, idest, si non fecissem plura quàm cęteri Prophetæ, licet non crederent in me non peccarent, quia tamen feci plura, & non crediderunt peccatum habent: sic enim dicit Ambrosius hæc ante Euangelium rara, vel nulla inueniũtur, vnus Tobias oculos recepit, & hæc fuit Angeli, & nõ hominis medicina. Elias mortuum suscitauit, ipse tamen rogauit, & fleuit, Christus autem iussit, Eliseus leprosum mundari fecit. Secundo patet hoc, quia scriptura prænunciat talia miracula de Deo. Psalmus 145. scilicet, Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cęcos, Dominus erigit elisos, idest, claudos, & sic cum Christus faceret ista apparebat eum esse Deum, sic dicit Ambrosius super Lucam plenum sane testimonium quo Dominum cognoscerent: de ipso enim fuerat Prophetatum, quòd Deus dat escã esurientibus erigit elisos, soluit compeditos, illuminat cęcos, & qui ista faciet regnabit in ęternum: ergo non humanę, sed diuinæ virtutis ista insignia sunt.

Tertio dicendum, & præcipue, quòd ista firmiter probabant Iesum esse Messiam, quia ista fuerant pręnunciata facienda per Messiam, sic patet Isa. trigesimoquinto, Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum, & aures surdorum patebunt tunc saliet, sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum, sic etiam dicit Theophilus super illo verbo cęci vident sunt hæc verba Isa. dicentis Deus ipse veniet, & saluabit &c. & ista est propria causa, quare

A Christus hoc dixit, scilicet, quia non solum volebat ex miraculis ostendere se esse Messiam, sed etiam ex Prophetis: ideo allegauit illa miracula, quæ scriptura refert, dicens se omnia illa fecisse, & quia præsentibus discipulis Ioannis forte non occurrit Christo facere omnia hæc miracula, quæ scriptura de Messia prædixerat, scilicet, quia tunc forte non erant ibi tot genera ęgritudinum quot scriptura prædixerat, retulit non solum ea quæ tunc fecit, sed etiam ea, quæ prius fecerat de quibus constabat, quòd ille egisset: & ideo dixit nunciate Ioanni, quę vidistis, & audistis: ista sunt intelligenda per ea, quæ dicentur infra 21. capit. quæstione 208. vsque ad finem cap. quia ibi aperitur an Iudæi possint cognoscere Iesum esse Messiam, B & an probationes ex scriptura sunt sufficientes.

Quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum cęci vident. cum alia maiora sequantur. Quæst. XV.

QVAERETVR, quare Christus inter omnia ista miracula posuit primum cęci vident, cum alia maiora sequantur, scilicet, mortui resurgunt.

Dici potest, quòd propter multa. Primo propter ordinem scripturæ, quia inter illa miracula, quæ scriptura refert de Messia est primum sanare cęcos Isa. C trigesimoquinto, Dominus Deus ipse veniet, & saluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum: non tamen tenuit Christus hic totum ordinem illius scripturæ, quia ibi dicitur, & aures surdorum patebunt hic autem dicitur claudi ambulant. Secundo fuit, & magis principaliter, quia Christus retulit hic discipulis Ioannis quædam miracula, quæ ipsi viderant, & alia solũ, q̃ audierant, & quia illa, quæ viderãt faciebãt maiorem fidem, posuit prius illa, quæ viderant; & ista erant sanare cęcos, & claudos, & leprosos, & surdos: ideo ista prius posuit, mortuos autem nunc non suscitauit, sed prius: ideo in fine posuit de mortuis, & propter hoc dicit mortui resurgunt pauperes Euangelizantur post omnia, quia ista duo non viderunt nunc discipuli Ioannis, sed audierunt illa a Christo, & D etiam a turbis, quæ testimonium perhibent de his, & sunt isti mortui de quibus Christus loquitur duo mortui quos iam suscitauerat, scilicet, filia Archisynagogi supra nono, & filius viduæ. Luc. septimo, nam etiam discipuli Ioannis de his audierant antequam venirẽt ad Christum, & maxime de filio viduę Luc. 7. quia propter illud præcipue misit Ioannes eos ad Christum eodem cap. Tertio fuit, & etiam præcipue propter magnitudinem miraculi huius, quia plures fuerunt quos nunc Christus sanauit a cęcitate quàm ab alijs languoribus, sic dicitur Luc. septimo, in ipsa hora curauit multos a languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cęcis multis donauit visum, & sic de cęcis per se dicitur, quòd multi erant, de alijs E autem non, nisi de omnibus simul, licet ergo non esset maius istud miraculum alijs secundum speciem, erat maius propter multitudinem sanatorum.

Qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dictum est de eis. quare Apostoli pauperes vocantur. Et quid per prædicationem pauperum designatur. Quæst. XVI.

QVAERETVR, qui erant isti pauperes, qui Euangelizantur, & quare dictum est de eis.

Dicendum ad primum, quòd isti erant Apostoli, qui

qui iam prædicabant:nam instruxerat eos, & miserat ad prędicandum præcedenti cap. & vocantur pauperes, quia erant pauperes spiritu, sicut Christus eis dixerat supra quinto, beati pauperes spiritu, & ita vere ipsi erant pauperes. & constabat eos esse pauperes, quia non portabant secum in via pecuniam, nec sacculum nec aliquid ad vitæ sustentationem, sed solum sustentabantur ab eis quibus prędicabant præcedenti capitū. & Lucæ decimo. Vel dicuntur pauperes, idest, viri inopes, & ignobiles, & rusticani sine literis: tales enim erant omnes Christi Apostoli, & tamen prædicabant nunc.

Ad secundum dicendum, quòd ponitur istud hic primo tanquam miraculum inter cętera miracula: erat enim admirandum, quòd viri sine literis prædicarent dicentes magnalia, & non solum, quòd prædicarent, sed etiam quòd haberent constantiam apparendi, & loquendi aliquid corã hoĩbus: sic dr̃ Act. 4. quòd Iudæi videntes Petri constantiam, & Ioannis comperto, quòd essent homines sine literis, & idiotę admirabantur. Etiam admirandum erat de operibus eorum, quia non solum prædicabant, sed etiam miracula multa faciebant, cum Christus dedisset eis potestatem ad omnia genera sanitatum pręcedenti capit. & ideo dicendo pauperes Euangelizantur non ponitur vnum miraculum, sed multa, scilicet, omnia quæ faciebant illi quando prædicabant.

Item per prædicationem pauperum designatur status noui testamenti, eo quòd isti prædicabant regnum cęlorum, & tamen istud prædicari pertinebat ad nouum testamentum, quia in veteri non prędicabatur regnum cęlorum, sed iam erat istud extra statũ legis Luc. decimosexto, lex & Prophetę vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei Euangelizatur: ergo iam erat nouum testamentum quando pauperes Euangelizabant, & non tamen potest incipere nouũ testamentum sine Messia: ergo ille, qui mittebat pauperes ad prędicandum Messias erat.

Item patet, quia in statu noui testamenti debebat esse cognitus, quòd omnes eum cognoscerent, sic dicitur Ierem. trigesimoprimo, & non dicet vir ad fratrem suum cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum vsque ad maximum, hoc autem erat cum iam pauperes prædicarent: ergo nouum testamẽtum erat, quia illi prædicabant, & sic iam Christus venerat.

Aliqui dicunt, quòd istud dicitur ad ostendẽdum magistri veritatem, & rigorem, quia apud eum omnes sunt æquales, qui saluari possunt, idest, non respicit personam, sed tam nobiles quàm ignobiles diuites, & pauperes ad prędicandum misit, sic dicunt Hieronymus, & Theophilus, & tamen supradicta magis consonant literę.

Quare dixit Christus beatus, qui non fuerit scandalizatus in me. Et quòd scandalum tripliciter sumitur. Et quòd Christus Ioannem de multis, & præsertim de quatuor laudat.

Quæst. XVII.

QVÆRETVR, quare dixit beatus, qui non fuerit scandalizatus in me.

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo propter discipulos Ioannis, quia ipsi erant, qui scadalizabant̃ in eum: ille enim scandalizatur in Christum, qui non recte credit omnia, quæ de eo credenda sunt, & quia discipuli Ioannis non recte credebant, sed potius inuidebant ei, vt patet Ioannis tertio, dixit eis beatus, qui non fuerit scandalizatus, idest, vos beati eritis si in me recte credideritis sine vlla

F dubitatione, poterat autem hoc Christus dicere palam, sed non dixit, vt erubescerent, sed solum consciẽtiam eorum tetigit, sic dicit Hieronymus inter nuncios percutit: quia enim scandalizabantur in ipsum dubitationem eorum non diuulgans, & solum eorũ conscientiæ derelinquens redargutionem eorum latenter induxit.

Secundo fuit, vt per hoc ipsum ostenderet se esse Messiam: nam sicut cętera miracula ostendebant ipsum esse Messiam, ita & cognoscere corda hominũ: sic enim supra nono, ostendit se posse peccata remittere per hoc quod dixit scribis, quid cogitabant in cordibus suis: sic etiam cum nunc tangeret conscientiam discipulorum Ioannis ostendens illis dubi G tationem quam in corde habebant per hoc eis notificabat se esse Messiam, sic dicit Cyrillus: per hoc enim volebat ostendere, quòd quæcunque versabantur in cordibus eorum ab oculis ipsius effugere nequiuerant, ipsi enim erant, qui scandalizabantur de ipso.

Secundo potest dici, quòd Christus loquebatur generaliter de omnibus, & tunc scandalum est quodcunque dubium in fide, sicut Christus dixit infra 26. omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, idest, dubitabitis de fide circa me, quia perdiderunt fidem quando Christus captus est, & ad mortem ductus. Et potest hoc intelligi, quòd aliqui scandaliza H rentur propter ea, quæ Christus passurus erat: nam videntes eius miracula crederent esse Messiam, videntes autem eum mori fidem perderent, sicut fuit de discipulis, qui dixerunt nos sperabamus, quòd ipse redempturus esset Israel, quasi dicat, antequam moreretur hoc sperabamus, nunc autem cum mortuus fuerit iam non speramus istud Luc. 24. sic dicit Gregorius infidelium mens graue in Christo scandalum pertulit, cum eum post tot miracula morientem vidit: quid est ergo dicere beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectiomem mortis suæ humilitatem signare ac si patenter dicat, mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor.

Tertio potest accipi scandalum pro abominatione I quadam, sic dicitur prima Corint. 1. nos prædicamus Christum crucifixum Iudæis quidem scandalum, idest, Iudæi detestantur Christum crucifixum, & abominãtur audire, quòd homo crucifixus fuerit Deus, & sic prænunciat contra Iudæos, nos autem beati fuimus, qui sicut veneramur Christum miracula agentem, ita adoramus eum pro nobis in cruce patientem.

Illis autem. Hic ostendit Ioannem esse Prophetam sanctum, quod habet originem ex quæstione præcedenti, & dicitur.

Illis autem abeuntibus. Idest, recedentibus discipulis Ioannis, quia postquam a Christo responsum habuerunt recesserunt, vt renunciarent Ioanni.

Cæpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne. Erant enim tur K bæ multæ cum Christo quando venerunt discipuli Ioannis, & omnes illi manserunt recedentibus discipulis Ioannis, & ad illos locutus est de Ioanne laudando eum, & laudat eum de multis principaliter de quatuor. Primo de soliditate fidei, & constantiæ cum dicit.

Quid existis in desertum videre? Hoc dicit, quia Iudęi sępe exierant ad Ioannem in desertum, vt audirent prædicantem, & baptizarentur ab eo: nam ipse non discurrebat prædicando per loca, sicut Christus, sed manebat in deserto apud Iordanem, scilicet, in deserto Iudęæ, & ibi baptizabat, & prædicabat supra tertio, & Mar. 1. & Luc. 3.

Arundinem vento agitatam. Idest, nunquid existis videre

videre arundinem agitatam, ideſt, motam a vento, quaſi dicat, hoc dicitur, vt videatur, quòd Ioannes non erat leuis opinionis faciliter mutabilis ad alteram doctrinam, vel fidem: nam qui mouentur de opinione in opinionem dicuntur moueri a vento ad Epheſios quarto, ne tanquam paruuli circunferamur omni vento doctrinę, ſic etiam habens fidem non firmatam dicitur a vento moueri Iacobi primo, qui enim hęſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento mouetur, & circunfertur, quaſi dicat, Ioannes oſtendit me tanquam Meſſiam Ioannis primo, nunc autem miſit quærere tu es, qui venturus es tanquam dubitet de hoc quod prius aſſeruit: non enim putetis quòd ipſe motus fuerit de opinione ſua, quia non eſt ſicut arundo agitata a vento. Secundo laudat eum ab auſteritate pœnitentiæ dicens.

Sed quid exiſtis videre? Scilicet, in deſertum.

Hominem mollibus veſtitum. Quaſi dicat, non iuiſtis ad videndum hominem veſtitum veſte precioſa: veſtes enim molles ſunt precioſę, quia ſunt de materia delicata, veſtes autem parui valoris ſunt groſſæ, & durę, & hiſpidę propter materię groſſitiem, & duriciem. Ioannes autem non vtebatur mollibus, ſed veſte duriſſima, ſcilicet, de pilis camelorum, & zona pellicea erat pręcinctus circa renes ſupra tertio, & Lucę tertio, & non poterat eſſe aſperior habitus, per veſtes tamen molles Chriſtus intellexit hic omnes delitias vitę, vnde Lucæ ſeptimo, dicitur, ecce qui in veſte precioſa ſunt, & in delitijs in domibus Regum ſunt: vnde voluit innuere, quòd Ioannes, nec veſte molli, & precioſa, nec vita delicata vtebatur. *Ecce qui mollibus veſtiuntur in domibus Regum ſunt.* Ideſt, qui vtuntur veſtibus mollibus, & precioſis in domibus Regum ſunt, & non in deſerto, ſicut Ioannes, & ſic innuitur auſteritas pœnitentię, vel vitæ Ioānis hic in tribus, ſcilicet, in veſte, & cibo, & loco.

De veſte inquantum dicitur, qui mollibus veſtiūtur, quaſi dicat, Ioannes non veſtiebatur mollibus, ſed veſte de pilis camelorum, & zona pellicea circa lumbos ſupra tertio.

De cibis patet, quia non vtebatur delitijs, vt dicitur Lucę ſeptimo, quia illis vtuntur, qui manent in domibus Regum. Ioannes autem nihil, niſi locuſtas & mel ſylueſtre comedebat ſupra tertio, & Marc. 1. & Lucæ tertio.

De loco patet, quia manebat in deſerto vbi nulla erat conſolatio humana, ſed deerant ibi omnia, quę ad vitam humanam fouendam conferunt, & hæc omnia Chriſtus deſignauit ex parte loci, ſcilicet, quia Ioannes non erat in domibus Regum, ſed in deſerto: omnia enim oppoſita habent manentes in domibus Regum. nam illi veſtibus precioſis vtuntur, quia gloriā huius ſęculi ſumme appetūt, q̄ a multis ex magna parte eſſe putatur in fulgore veſtium, iſti etiam delitijs vtuntur, quia propter regum diuitias poſſunt quotidie epulari ſplēdide, ſicut dicitur de diuite Epulone, quòd epulabatur quotidie ſplendide Lucæ decimoſexto, vnde potentes maxime his delitijs affluūt, & fruūtur, ſic dicitur primo Ethicorum, quòd multi eorum, qui in poteſtatibus ſunt, ſimilia patiuntur Sardanapalo: fuit ille enim Rex Aſſyriorum, qui totus delitijs deditus erat: domus etiam ipſa regia pro eis, qui huius ſęculi fauores deſiderant, & obtinent gloria quędam eſſe videtur, & hi delitijs affluunt, ſicut ipſi potentes, quia eis adhęrent communicando bonis eorum, & ideo quidam putauerunt regnare, vel regnantibus adhęrere, vt ait Boet. de conſo. lib. 3. Pro. 2. quaſi inter hoc modicum differant, & ideo, qui cupiunt delitijs frui Regibus adhęrent, & potentibus, ſic dicit Valerius Maxim⁹ lib. 4. q' qdā Diogeni

A Philoſopho lauanti olera dixit ſi tu Dionyſio adulari velles iſta non ederes, & Diogenes ait ſi tu iſta velles Dionyſio adulari nolles, quaſi diceret nulla eſt cauſa, ꝑ qua ei velles adulari. Ioannes noluit manere in domibus Regū, ſed in vaſta ſolitudine vbi nullū bonū humanum erat: ideo apparet, quòd Ioannes non deſiderabat frui bonis huius ſęculi, ſed potius ea contemnebat, ſicut faciunt omnes, qui putam voluntatem ſequi nolunt, vnde & Diogenes Philoſophus potius voluit parco victu, ſcilicet, oleribus veſci quàm potentibus mentiendo adulari. Tertio commendat eum a claritate notitię. ſ. quia fuit Propheta, & pluſquam Propheta cum dicitur.

Sed quid exiſtis videre? Scilicet, in deſertum.

B *Prophetam.* Quaſi dicat, credo, quòd exiuiſtis in deſertum ad videndum Prophetam, & non arundinem vento agitatam, nec hominem mollibus veſtitum. *Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam.* Ideſt, verum eſt, quòd Propheta eſt, quem exiſtis videre, ſed non eſt ſolum Propheta, ſed eſt pluſquam Propheta, habuit enim altiorem gradum, vt dicetur infra q. 28. & in hoc ſignatur claritas notitię Ioannis, quia Prophetæ eleuantur ſupernaturaliter ad cognoſcendum ea, quę alij homines non cognoſcunt: vnde ſolebant vocari videntes, qui nunc Prophetæ vocantur primo Regum nono, ſcilicet, quia videbant, quæ cęteri non videbant, vt ait Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum. Quarto commendat eum ab auctoritate doctrinę, ſcilicet, quia doctrina ſua erat maioris

C auctoritatis quàm cęterorum hominum etiam Prophetarum: tanta eſt enim auctoritas doctrinæ, & vitæ eius quanta habet teſtimonia atteſtantia illi, homines autem qui ſola naturali ratione docent non habent maiorem auctoritatem quàm ſit firmitas in lumine intellectus humani, qui vero a Deo illuſtrantur, ſicut Prophetę habent immutabilem auctoritatem, quia veritas infallibilis, ſcilicet, Diuina, quæ illuſtrat eos atteſtatur eis, & in hoc gradu conueniebat Ioannes cum cęteris Prophetis. habuit tamen vlteriorem gradum, quia non ſolum viuens a Deo directus eſt intelligendo, & operando, ſed etiam ante-

D quam naſceretur Deus de eo pręd ixerat per Prophetas, quòd venturus eſſet, & quid eſſet acturus, & in hoc fuit maior cęteris Prophetis, quia de alijs non fuit prenunciatum aliquo tempore antequam eſſent, in quo apparet, quòd doctrina Ioannis non ſolum erat infallibilis auctoritatis, ſicut doctrina aliorū Prophetarum, quia omnes Spiritu ſancto dictante loquebantur ſecunda Petri primo, ſed etiam fuit cuiuſdam magni honoris, quem non habuerunt doctrinæ aliorum Prophetarum, & hoc Chriſtus innuit ponens auctoritatem Malachiæ, in qua fuerat de Ioanne pręnunciatum, ſcilicet. *Hic eſt.* Ideſt, Ioannes. *De quo ſcriptum eſt.* Scilicet, Mala. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum.* Ideſt, nuncium. *Ante faciem tuam.* Ideſt, antequam tu vadas, & loquitur Deus ad Chriſtum

E hominem, in quo oſtenditur, quòd Ioannes erat pręcurſor Chriſti, ſic enim dixit Ioannes. vos mihi teſtimonium perhibetis, quòd dixerim non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum.

Qui præparauit viam tuam. Ideſt, diſponet viam, ſcilicet, faciendo homines aptos ad hoc, quòd te digne recipiant, & in hoc Ioannes eſt pręcurſor, ſic dicitur Lucæ 1. ipſe pręcedet eum in ſpiritu, & virtute Eliæ, parare Domino plebem perfectam, ideſt, facere homines perfecte diſpoſitos ad Chriſtum ſuſcipiēdum. *Ante te.* Ideſt, antequam tu venias. nam Ioānes cœpit prædicare aliquanto tempore antequam Chriſtus prædicaret, & ipſe eum baptizauit ſupra tertio, & oſtendit ipſum populo. Ioan. 1.

Quare Christus laudauit nunc Ioannem. Et quare de Ioanne multum plura dicta sunt apud Euangelistas quàm de Virgine matre Christi. Quæst. XVIII.

QVAERETVR, quare Christus laudauit nunc Ioannem.

Dicendum, quòd propter multa. Primo, quia erat Ioannes vir vitę excellentis, & omni laude dignus, & in hoc incitabat reliquos ad virtutē laudando illius virtutem, quia virtus laudata crescit, & quia Christo nunquam inciderat occasio laudandi Ioannem, nisi nunc, laudauit eum nunc, quia nunc discipuli eius quęsierant a Christo coram tota turba ex nomine Ioannis, ideo quasi continuata locutione cępit ipse laudes Ioannis dicere. Secundo fuit ne opinio plebis contra illum deficeret. fuerat enim in maxima opinione in cordibus hominum quandiu prędicabat, ita vt putaretur esse Messias Lucę 3. tempore ergo illo frustra erat, quòd Christus eum laudaret, nullius enim laudibus indigebat, cum maiora de eo populus crederet quàm quisq́ verbis poterat exprimere, nunc vero cum iam a diebus multis ab Herode viro scelerato in vinculis teneretur, nec Deus sup hoc vltionem vllam ostenderet: poterat enim infirmari opinio eius in cordibus rudis plebeculę: nunc ergo Ioannes laudatore indiguit, vt talis putaretur qualis erat, & ideo Christus valde eum laudauit. Tertio fuit quia licet Ioannes bonus putaretur, crederetur a quibusdam, quòd erat sicut alij viri excellentes priores; voluit ergo Christus eum laudare ostendens eius excellentiam super omnes, vnde dixit, quòd inter natos mulierum non surrexit maior eo. Quarto fuit, vt occasione Ioannis loqueretur aliqua de nouo testamento, quod incipiebat nunc per ipsum inquantum dixit omnes Prophetę, & lex vsque ad Ioannem prophetauerunt, & illud a diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc regnū cęlorū vim patitur, & quòd minor in regno cœlorum maior est Ioanne, quæ omnia dici non potuissent, nisi pręcessisset sermo de Ioanne. Quinto fuit propter seipsum: laudauit enim Ioannem Christus, quia hoc proficiebat in laudem ipsius Christi: perhibuerat enim Ioannes testimonium de Christo: Ioannis primo, & erat pręcursor eius: Lucę primo, quanto autem esset maior auctoritas Ioannis tanto firmius esset testimonium quod perhibebat de Christo: intererat ergo Christi, quòd Ioannes esset magnę opinionis apud plebem: ideo ipse laudauit, vt sic maior reputaretur, & consequenter in seipsum redundaret, & ista est potior causa quàm bonitas Ioannis, & cęterę supra positę. nam Virgo mater Christi erat excellentior Ioanne, & tamen de ea pauca dicta sunt apud Euangelistas, de Ioanne autem multa. & hoc quia laus Ioannis fuit magis necessaria ad confirmationem gestorum Christi quàm laus Virginis, cum per Ioannem constiterit de Christo, & non per Virginem. Sexto fuit, & principalius adhuc propter quæstionem discipulorum Ioannis, nam ex nomine eius quæsiuerant a Christo tu es, qui venturus es, in quo videbatur dubitare an Iesus esset Christus, & cum dicunt hoc ostenderant eum tāquam Messiam, mirarentur ergo valde turbę, vnde aduenerat Ioanni tanta admiratio, & consequenter ipsi efficerentur dubij contra Christum: posuit ergo istas laudes Ioannis omnes, quòd nulla mutabilitas erat in Ioanne, nec fecerat hoc propter se, sed propter discipulos, sic dicit Chrysostomus, oportebat sanari, quę ex interrogatione discipulorum Ioannis multa incōuenientia subintellexerunt ignorantes mittentis consilium: poterant vtique dicere tanta testatus est de Christo aliter persuasus est nunc, & dubitat vtrum sit

F ipse nunquid altercans ad Iesum hæc dicit, nunquid timidior, a carcere factus, nunquid vane, & inaniter priora dixit; sic etiam dicit Cyrillus, sciuit Dominus hominum secreta, cognoscens aliquos dictures si vsque hodie ignorat Ioannes Iesum qualiter ostendebat eum nobis dicens; ecce Agnus Dei. vt igitur sanaret hanc passionem, quæ eis acciderat damnum quod a scādalo procedebat exclusit. Septimo fuit, quia Christus dixerat dicite Ioannis quæ audistis, & vidistis, & conclusit beatus, qui non fuerit scandalizatus in me, putarent autem turbæ, quòd loquebatur de Ioanne, scilicet, quòd forte ex inuidia scandalizabatur, de eo igitur exclusit sic laudans Ioannem, sic dicit Hilarius ne illud quod
G immediate præmiserat referri posset ad Ioannem tanquam scandalizatus esset in Christo subditur, quòd illis abeuntibus cępit loqui ad turbas de Ioanne. & istæ tres causæ vltimæ sunt pręcipuę, & inter eas magis conuenit literę sexta, & septima.

Quare post recessum discipulorum Ioannis cœpit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius. Quæst. XIX.

QVAERETVR, quare post recessum discipulorum Ioannis cœpit Christus loqui de eo ad turbas, & non prius.

Dicendum, quòd primum fuit, vt
H non videretur adulari, quia laudare Ioannem coram discipulis eius erat laudare eum quasi præsentem quod est adulari: ideo cauit istud: sic dicit Chrysostomus propter hoc autem abeuntibus eis, vt non videatur homini adulari.

Secundo fuit propter discipulos Ioannis, quia non decuit, quòd ipsi audirent istas laudes. sed solum populus: erant enim discipuli Ioannis tam affecti ad ipsum, quòd putabant eum esse Messiam, & non Iesum, si autem nunc istas laudes audirent, scilicet, quòd inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista dubitarent, & confirmarentur in priori opinione, scilicet, quòd Ioannes erat Messias, miserat tamen eos ad Iesum, vt illum Mes-
I siam esse agnoscerent, & crederent in eum: non ergo debuerunt laudes Ioannis audire ne ex hoc credere impedirentur. secus autem erat de turba, quia ex quæstione discipulorum Ioannis suspicabantur aliquam mutationem in eo fuisse; hanc autem Christus tollit laudans Ioannem coram turbis.

Tertio fuit (vt aliqui dicunt) vt non esset Ioanni occasio inanis gloriæ tam excellens laus: nam si præsentibus discipulis eius diceretur, referrent illi eam Ioanni, & ex hoc posset gloriari. cum autem coram turba dicebantur hæc, nemo iturus erat ad Ioannem, qui ei hæc diceret, quia Ioannes iam non prædicabat cum esset in vinculis, ideo turbæ non
K ibant ad eum, sicut quando erat in deserto baptizans & prędicans.

Quare Christus non increpuit turbas de Ioanne sinistre opinantes. Quæst. XX.

QVAERETVR cum turba acceperit de Ioanne sinistram opinionem, quare Christus non increpuit eos, nā Scribas, & Phariseos intra se mala cogitātes redarguit s̃.9. & Mar.2.1. quare cogitatis mala in cordibus vestris. Etiā Simonē Phariseū cogitātem intra se mala de Chr̃o ipse redarguit Lu.7. ita igit & nunc ipsā turbā redarguere potuit d̃ Ioā. aduersa suspicātē. Dicendum,

Dicendum, quòd turbæ motæ sunt verisimiliter ad suspicandum, quia quæstio Ioannis indicare videbatur eum motum a priori opinione. Scribę autem & Pharisęi vnquam videbantur moueri, ideo illos redarguit, & non turbam, licet vtrisque indicauit dubium quod habebant, sed illis verbo duro, & turbis verbo blando, sic dicit Chrysostomus, corrigens autem plebem non ducit in medium suspitionem eorum, sed solutionem cogitationum eorum demonstrans se nosse occulta: nec enim dicit, sicut Iudæis, quid cogitatis mala: & si enim mala cogitauerint non tamen ex malitia, sed ex ignorantia. Vnde non loquitur eis dure, sed respondet pro Ioanne ostendens, quòd non excidit a priori opinione. Secundo fuit, vt non scandalizaret turbam si omnes viderent se increpari, & forte hebetarentur ad audiendum Christi prædicationem: melius ergo erat etiam in casu debito cessare a redargutione quàm increpando illos eorum auferre deuotionem, sicut accidit Moysi, & Aaron Nume. vigesimo, tam acriter enim voluerunt increpare populum pro incredulitate, quòd quando excusserunt aquam de petra populus qui tenebatur quadam cordis amaritudine ex redargutione non attendit ad miraculum, nec laudauit Deum de illo, & quia fuerunt causæ huius Moyses, & Aarō dure increpando populum peccauerunt, & non permissi sunt intrare in terram Chanaan. Numeri vigesimo, & vigesimoseptimo: & Deuteronomij trigesimosecundo, noluit ergo Christus increpare totam plebem, sed satis fuit, quòd ostenderit eis dubium quod in corde tenebant, & illud abstulerit Ioannem laudando.

Quomodo istæ laudes, quas Christus dixit de Ioanne faciunt ad tollendum suspitionem quam conceperat populus de Ioanne.
Quæst. XXI.

QVAERETVR quomodo istæ laudes, quas dixit Christus de Ioanne faciunt ad tollendum suspitionem, quam conceperat populus de Ioanne tāquam esset mutabilis.

Dicendum, quòd omnia ostendunt quandam cōstantiam Ioannis, & quòd non esset verisimile eum fuisse passum tantam mutabilitatem. Et primo suadet hoc Christus ex auctoritate populi: nam exierat totus populus sępe ad Ioannem, si putaret eum esse vitum tam mobilem non recurrerent ad eum, & cum non fallerentur omnes: Iudæi ergo cum recurrerent ad eum tanquam ad virum grauem, ad quem dignū erat recurri non esset ille mobilis, sed firmus, sic dicit Chrysostomus, quid existis videre in desertum? ac si diceret propter quid ciuitates dimittentes conuenistis in desertum? non enim plebs tanta cum tanto desiderio in eremum venisset, nisi magnum quēdam & mirabilem, & petra solidiorem videre se existimans: ideo dixit arundinem vento agitatam, idest, hominem, qui mouetur leuiter de opinione sua, sicut arundo mouetur a vento, quasi dicat, non erat talis Ioannes: ideo non est putandum, quòd propter leuitatem aliquam mutauerit opinionem, vt prius ostendens Iesum esse Messiam postea de illo dubitaret. Cum autem dixit hominem mollibus vestitum, per hoc etiam significauit suam constantiam, scilicet, quia homo, qui est leuis opinionis etiam si interdum concipiat propositum vitę excellentis non potest in illo diu manere. Ioannes autem habebat vitam austerissimam, scilicet, manens in deserto vbi nullum bonum humanum erat, indutus veste de pilis camelorum, & comedens solum locustas, & mel syluestre.

A in hac autem austeritate vitę perseuerauit a pueritia vsque ad mortem: ideo non erat leuis opinionis, sed erat mentis constantissimę: non ergo moueretur faciliter de opinione sua, & sic nunc non quæreret, quasi dubitans de eo, quod prius asseruerat, hoc autem innuit Christus dicens hominem mollibus vestitum, quasi dicat, non fuit talis habitus, nec vita Ioannis, quòd posset credi de eo, quòd esset mobilis.

Aliter potest induci, quòd aliqui homines sunt natura constantes, & tamen per consuetudinem delitiarum efficiuntur mobiles, Ioannes autem non fuit
B vsus delitijs, quia non induebatur veste molli: ideo nec naturaliter, nec per consuetudinē fuit in eo mobilitas, sic dicit Chrysostomus, non potest aliquis dicere, quòd Ioannes quidem constans erat, sed postea lasciuię seruiens factus est mobilis, sicut enim aliquis est iracundus natura, alius per infirmitatem longam, ita aliqui sunt mobiles per naturam, alij verò lasciuiæ seruiendo mobiles fiunt. Ioannes autem nec natura mobilis erat, propter quod dixerat non existis videre arundinem vento agitatam, nec lasciuiæ dans seipsum perdidit quam habebat excellentiam, quòd enim non seruierit lasciuiæ monstrat stola, idest, vestis solitudo, & carcer. si enim vellet mollibus vestiri non eremum habitasset, sed regum palatia. cum autem dixit, sed quid existis videre
C Prophetam, ostendit, quòd non esset Ioannes mobilis quasi inueniendo veriorem sententiam: nam homines quantumcunque excellentes si inueniant se aliquando falsa tenuisse gaudent mutare sententiam, & moribus siquis errauerit, non debet eum pudere corrigere errores suos, & ita putaret quis, quòd Ioannes erat vir bonus, & tamen errauerat Iesum esse Messiam putans, nunc autem errorem suum corrigere volebat, hoc Christus tollit dicens, quòd Ioannes erat Propheta, loquuntur tamen Prophetæ non voluntate humana, sed Spiritusancto dictante secunda Petri primo: Deus autem errare non potest: ideo cum Ioannes, qui erat Propheta, plusquam Propheta asseruisset Iesum esse Messiam
D non poterat errarę ad hoc, quòd nunc vellet mutare sententiam.

Sed diceret aliquis, quòd Ioannes erat Propheta, & tamen Prophetæ non loquuntur semper prophetice, & tunc possunt errare, ita forte Ioannes asserens Iesum esse Messiam non loqueretur prophetice, & posset errare.

Dicendum, quòd prophetice locutus est, quia ipse dixit Ioannis primo, quòd qui miserat eum ad baptizandum dixerat sibi super quem videris Spiritum sanctum descendentem hic est qui baptizat in Spiritusancto. & sequitur ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei, & sic non poterat Ioannes mutare sententiam, quia prophetice fuerat locutus, & vt magis constet, quòd Ioannes non poterat erra-
E re in hoc, non solum ostendit, quòd loquebatur a Deo inspiratus, vt Propheta, sed etiam multo tempore ante hoc fuerat de eo pręnunciatum, quòd venturus esset ad hoc testificandum, & ad hoc allegauit Christus auctoritatem. hic est, de quo scriptum est. ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui pręparabit viam tuam ante te, & tamen vna de præparationibus fuit testificari de ipso, quòd erat Messias. non ergo posset Ioannes errare cuius testimonium erat tam firmum, & tantis fulcitum auctoritatibus: non ergo fuit leuitas aliqua, vel dubitatio in Ioanne, sed propter discipulos hoc a Christo quæsiuit.

An circa vestes in superabundantia, vel defectu possit esse peccatum. Vbi quòd omnia quæ ad hominem pertinent in actu eius aut sunt talia, quæ semper bene se habent, aut quæ bene, & male se habere possunt, vel quæ semper male se habent.

Quæst. XXII.

QVAERETVR, quia dicitur hic, qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. an circa vestes possit esse peccatum in superabundantia, vel defectu.

Aliqui dicunt, quòd non, quia si superfluitas in vestibus esset vitiosa etiam esset defectus vitiosus, quia vtrumque extremum virtutis est vitium, & tamen neutrum est vitium. Patet de superfluitate, quia Sacerdotes, & ministri altaris vtuntur vestibus preciosissimis in sacro ministerio vbi constat, quòd non est peccatum. De defectu patet, quia ad Hebræ. vndecimo, laudantur quidam de veste vili, scilicet, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis: non est ergo circa vestes vitium, nec virtus.

Item patet, quia si esset virtus circa ista, aut Theologica, aut moralis, aut intellectualis, sed nulla est earum: non est enim intellectualis, quia illę perficiunt hominem circa cognitionem, & non circa mores. Etiã non theologica, quia theologicę habẽt Deũ pro obiecto, & non vestem. Nec etiam moralis, quia Arist. sufficienter enumerat virtutes morales in Ethicis, & tamen ad nullam earum pertinent vestes, siue cultus exterior.

Item patet, quia virtutes sunt in nobis naturaliter quantum ad dispositionem secundo Ethicorum capitu. primo, licet non sint quãtum ad esse perfectum, nisi perficiantur per consuetudinem, sed non est nobis innata aliqua dispositio, nisi circa ea, quę naturalia sunt, ornatus tamen exterior in vestibus, & reliquo apparatu non est nobis naturalis, sed variatur secundum diuersitatem temporum, & locorum: vnde dicit Augustinus tertio lib. de doctrina Christiana, ꝙ talares, & manicatas tunicas habere apud veteres Romanos flagitium erat, nunc autem honesto loco natis non eas habere flagitium est: ergo circa vestium vsum non est virtus, nec vitium.

Dicendum, quòd circa vestes, & totum ornatum exteriorem potest quis bene se habere: in omnibus enim quæ in vsum nostrum veniunt, si non sint per se bona virtus, & vitium esse possunt inquantum potest in eis esse superabundantia, & defectus, & bene, vel male a ratione dirigi septimo Ethicorum capitu. duodecimo, sic est de cibo, & potu, & venereis, & colloquijs. ista enim non sunt per se bona, & ideo potest in vsu eorum esse bonum vel malum, ita etiã de pecunijs, & honore, quia circa pecunias est liberalitas, & prodigalitas, & auaritia, idem de honore circa quem est magnanimitas, & vitia opposita quarto Ethicorum capitulo de liberalitate, & capitulo de magnanimitate. & tamen tam extrinsecę sunt homini pecuniæ sicut vestes, immo plus extrinsecę sunt pecunię, quia vestes computantur inter simpliciter necessaria naturæ Ecclesiast. vigesimono, initium vitę hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem, pecunia autem non ponitur inter necessaria, quia sine illa posset esse vita. sicut fuit multo tempore nulla existente moneta, & tñ circa erogationem monetę expendẽdo eã est liberalitas: ergo a fortiori poterit esse circa vsum vestiũ.

Item patet, quia omnia, quę ad hominem pertinẽt in actu eius aut sunt talia, quæ semper bene se habent aut quæ bene, & male se habere possunt, vel quę semper male se habent: nihil autem est quod ad hominẽ
F pertineat, in quo nec virtus, nec vitium esse possit.
De primis patet, vt sunt illa, quæ naturaliter sunt
bona, in quibus non inuenitur excessus, & ista est vir-
tus: nemo enim virtute male potest vti, vt patet septi-
mo Ethicorum cap. duodecimo, licet aliqua sint bo
na naturaliter, in quibus reperitur excessus, sicut ama
re parentes, & filios est per se bonum, & tamen inue-
nitur excessus in eo. septimo Ethicorum cap. duode-
cimo, vbi dicitur de Satyro Philopatore, qui tantum
amabat patrem, quòd desipere videbatur: de amore
filiorum ponitur ibi exemplum de Niobe, quæ pro-
pter amorem filiorum rebellabat dijs.
De secũdo patet communiter in tota materia mo-
rali, quia vbique est virtus, & vitium.
G De tertio patet de quibusdam, quę sunt determi-
nata ad malum, & nunquam possunt bene fieri, vt
adulterium furtum secundo Ethicorum cap. sexto. s.
quædam enim confestim nominata conuoluta sunt
cum malitia, & nominat ibi multa tam in passioni-
bus quàm in operationibus, nullum autem inueni-
tur ad humanam operationem pertinens, in quo vir-
tus & vitium esse non possit, & si aliqua opera vocẽ-
tur indifferentia, quia ex seipsis, nec malum, nec
bonum important, tamen ex fine, & conditione ope
rantis, & alijs circunstantijs actus potest esse bonum,
vel malum. Sed vestes non pertinent ad primum,
quia non sunt aliquid per se bonum, cum nullam ha
H beant bonitatem, inquantum in vsum humanum
veniunt, nisi quam a ratione participant. s. inquãtũ il
lis recte vel nõ recte vtimur. Nec etiã pertinent ad
tertium, quia vestes in se, & vestibus vti non est ali-
quid simpliciter malum, quia aliàs nullis vestibus vti
liceret, sicut nunquam licet fornicari, & de malo
gaudere. Pertinent ergo vestes, & vsus vestium ad
secundum, scilicet, ad illa, quibus bene, vel male
vti possumus, & in talibus est virtus, & vitium. Patet
hoc, quia Deus dedit vestes Adę, & Euę, Gen. tertio,
si tamen illicitum esset vti vestibus nõ dedisset Deus
eas illis. Item non licet petere a Deo quod malũ est,
sancti tñ petebãt vestes a Deo, sicut petebat Iacob. Ge
nes. 28. si fuerit Deus mecũ, & custodierit me in via,
I quam ambulo, & dederit mihi panem ad vescẽdum,
& vestimentum ad induendum. &c. & cõcessit istud
Iacob. vnde ipse soluit vota, quę promiserat si Deus
daret ista ei: Genes. 35. ergo vsus vestium non est sim-
pliciter illicitus, sed potest esse bonus, vel malus secũ-
dum quòd a ratione dirigitur, & ita erit virtus, & vi-
tium in eo. & quod de vestibus dicitur intelligitur etiã
de reliquo corporis apparatu.
Ad primum dicendum, ꝙ superfluitas in exteriori
ornatu est semper vitiosa, & defectus etiam vitiosus,
quia ista de se nominãt extremum, & tamen pulchri
tudo vestium in sancto ministerio non est superflua.
ideo non est vituperabilis, vt dicetur sequenti q. defe
ctus aũt licet semper sit vituperabilis, indui tñ melo-
tis, & pellibus caprinis non erat defectus, sed medium
K in illis, de quibus dr̃ ad Hebrę. 11. quia erant viri, qui
mundũ cõtempserãt, & quasi extra mũdũ vagabant.
s. in solitudinibus errãtes, vt dr̃ eo. c. pęnitentiã, & cę-
tera illi agebãt, oĩs vero actio pęnitentiũ asperitatem
quandã habere debet, quia vt dicit Aug. abstinere de-
bet etiam a licitis, qui commisit illicita, & ideo etiam
in veste asperitatem habere debent.
Ad secundum dicendum, ꝙ pertinet vsus vestium
ad virtutem moralẽ, quia exterior cultus est quoddã
signũ humanę conditionis, & iõ excessus, & defect⁹
& mediũ in istis reduci põt ad virtutem veritatis, quę
est circa facta, & dicta, vt patet 4. Ethi. c. 15. Ad tertiũ
dicendũ, ꝙ vestis licet non sit aliquid naturale, neces-
sitas tñ vestium inest nobis iam naturaliter. s. ex con-
ditione

ditione naturæ lapsæ: ideo ad rationem pertinet dirigere vsum vestium, quia omne quod venit in actum nostrum debet esse a ratione directum, & ad hoc inest nobis naturalis aptitudo, vt possimus secundum rationem dirigere, & secundum inclinationem determinari ad moderãdum quicquid in vsum venerit: erit ergo virtus, & vitium circa vsum vestium.

Quomodo vsus vestium sit illicitus. Vbi late disseritur de vsu vestium preciosarum, & aliarum rerum in Ecclesiis in comparatione ad subueniendum pauperibus. Et quòd in vsu immoderato vestium peccatur dupliciter. Et quòd inordinatio affectus contingit dupliciter, & quomodo. Et quis ornatus conueniat mulieribus. Demum tres virtutes ponuntur circa ornatum corporis exteriorem.

Quæst. XXIII.

QVAERETVR quomodo vsus vestium sit illicitus.

Dicendum, quòd vestes ex seipsis vitium nullum dicunt, & ideo qualitercunque vtamur eis non est vitium aliquod in illis, nec etiam in nobis ex parte ipsarum, sed erit vitium in nobis ex parte nostra, inquantum vtimur eis immoderate.

Propter quod sciendum, quòd quibusdam vestibus vtitur homo propter seipsum alijs vero propter solum Deum. In eis autem quæ sunt propter Deum solum non est vitium: huiusmodi sunt vestes ministeriorum Ecclesiæ, quibus vtuntur in solo ministerio diuino: quantumcunque enim istę sint pulchrę, & preciosę non est vitium illis vti, quia non vtitur homo illis propter se, sed propter Deum. Pro nobis autem potest aliquid esse superfluum, vt siquis vellet vti veste, quæ esset supra statum suum, & facultatem, respectu autem Dei nihil potest esse superabundans, sed omnia sunt, vt detectus, quia omnia sunt coram eo quasi nihil, & inane, & vt momentum staterę Isa. quadragesimo, quantumcunque ergo sit vestis preciosa in cultu diuino non est superflua. Patet etiam quia hoc Deus instituit in lege Moysi, vestes preciosas habentes aurum, & lapides preciosos, quibus vterentur sacerdotes Exodi vigesimooctauo, licebit ergo nunc similes fieri in valore, licet non in figura, quia pertineret ad veteres cęremonias, ista autem pulchritudo vestium ad duo prodest.

Primo ad ostendendum Dei excellentiam, quia cum ministri eius, quando ei actualiter ministrant vtantur preciosioribus vestibus, quàm omnes principes sęculi, apparet, quòd ineffabilis excellentiæ sit ille cui ministrant.

Secundo prodest ad honorem ministeriorum, quę faciunt, & hoc saltem propter simplices, quia simplices non cognoscunt dignitatem diuini ministerij, cũ videant quasdam cęremonias, & non videant manifeste virtutem earum, cum vero viderint aurum, & lapides preciosos, & alia quę ipsi preciosissima iudicant seruire ad hoc ministerium, saltem hoc argumẽto colligent illud ministerium esse valde excellens.

Considerandum tamen, quòd preciositas vestium non est tam necessaria in ministerijs noui testamenti, sicut in veteri.

Et hoc primo, quia ibi erant simpliciter necessarię vestes illę preciosę, quia erant sub pręcepto, & peccarent sacerdotes si in minus preciosis ministrare vellent. nunc vero nullum præceptum est de figura, nec de materia, aut precio vestium, vnde possunt vti ministri vestibus non preciosis in diuino ministerio, sicut fit apud pauperes Ecclesias, nec differt in veste pciosa

A vel paupere ministrare, nisi per hoc velit, quis contra consuetudinem Ecclesię suę facere, quia hoc peccatum est: Ecclesia tamen si vellet posset facere, q.s. vestibus simpliciter ministraretur immo & vestibus pfanis, ita q nullę essent vestes dedicatę specialiter ad Diuinum ministerium, sicut fuit in principio Ecclesiæ primitiuę, quia sicut Christus, qui semper in vestibus, quibus vtebatur vestitus confecit sacramentum Eucharistiæ, ita Apostoli, & cęteri faciebant, sed postea succedente Ecclesia augmentatus est cultus diuinus, & facta est distinctio vestium sacrarum a profanis, & tamen quantum ad ministerium ipsum non differt, quibus vestibus ministri induantur, nisi in cõtẽptum agerent, vt si vellent in vestibus communibus ministrare quasi ministerium quod geritur nul-
B lius esset excellentiæ, quia sic peccatum esset, & concrepatur Deus talibus Malach. 1. ad vos o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis, in quo despeximus nomen tuum: offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te, in eo quòd dicitis mensa Domini polluta est, & iterum dicitur vos polluistis nomen meum in eo, quòd dicitis mensa Domini contaminata est, & quod superponitur contemptibile est cum igne qui illud deuorat. Secundo dicit ex parte ministerij quod fit in nouo, & in veteri testamento: nam ministerium vetus nullius erat in se dignitatis, nec vtilitatis, scilicet, occi-
C dere animalia, & cremare illa, sed solum fiebat, quia a Deo præceptum erat. sacrificium autem noui testamenti est infinitę dignitatis, cum in eo vere, & realiter fit omne bonum, scilicet, Christus Deus, & homo. cętera autem Ecclesiastica ministeria huic subordinantur, sicut omnia sacramenta ordinantur ad Eucharistiam: erat ergo ornatus exterior valde necessarius ministerijs legis veteris, vt ab extra acquirerent dignitatem quandam, tamen ab intra nullam haberent, ministerijs autem legis nouæ, cum in seipsis habeant dignitatem, non requiritur superaddi exteriorem ornatum, sed si addatur vtilis est, sicut fabulis poetarum, quæ non habent in se aliquod pondus sententiæ necessarius est ad eloquij venustatem ne omnia contemnantur, sacra autem scriptura, quæ in se
D habet dignitatem sententiarum Rhetoricis coloribus non indiget, quia sine illis suscipietur cum sit necessaria: non sunt ergo vestes pulchrę, & preciosæ necessarię ministris noui testamenti, sicut ministris legis Moysi.

Sed dicendum, q ornatus iste est vtilis propter illa quæ supra dicta sunt, & laudabiliter agunt, qui pciosa ornamenta tribuunt Ecclesię, nec est in hoc excessus, quia etiam si minus preciosa fuerint non est illicitum illis vti, cum quicquid preciosum fit in rebus seruire debeat Deo cui ministramus, & hoc verũ est, nisi Ecclesia nimis abũdante in istis pauperes Chri deficerẽt, quia vẽdẽda erũt ista ad subueniẽdũ eis. s. p redẽptione captiuorũ, & alijs causis, vt declaratũ est s. 6. cap. q.
E 76. vnde si nõ habeat Ecclesia aliàs vnde puideat, vẽdere poterit ipsa vasa sacra cõflando ea prius in Ecclesia p sacerdotes, & reducendo in massam, quod verũ est de vasis consecratis, secus de non cõsecratis, vt cãdelabra aurea, vel argẽtea: nã nõ oportet illa conflari ad hoc, q vẽdant de his patet 10. q. 2. c. hoc ius, & 12. q. 2. c. aurũ. vestes aũt Ecclesię, in quibus ministrãt, quia sacræ sunt, & nõ possunt cõflari nõ poterũt vendi ad vsus pfanos, sed poterunt vẽdi alteri Ecclesiæ, sicut vasa sacra nõ cõflata alteri Ecclesię vẽdi possunt. 10. q. 2. c. hoc ius. sicut aũt Ecclesia nõ peccat. i. ministri eius pciosissimas vestes habẽtes, & illis vtẽdo, ita & q dat illas Ecclesię nũquã peccat, nisi forte vidẽs perire pauperes, & nollet illis dare, & det Ecclesię, qa tunc pec-

cat, eo quòd pauperi pereunti tenetur quilibet subuenire Ecclesiæ autem non tenetur ornamenta dare: peccat, autem qui omittit necessaria., & facit ea, quæ sunt supererogationis, sic Christus redarguit Pharisæos, qui suadebant hominibus nihil dare parentibus, & omnia dare templo in sacrificium infra decimoquinto, & Marc. septimo. Si autem pauper non sit in extrema necessitate, & tamen sint multi indigentes, melius est pauperibus distribuere, vt multi viuere possint q̄ Ecclesię ornamenta preciosa tribuere, secus aūt si Ecclesia indigeret, vt si ei ēt necessaria ornamenta deficiant, quia tunc iudicabitur de ea, sicut de pauperibus, non tamen sicut existentibus in extrema necessitate, quia etiam cum sit aliquid inanimatum nunquam dicitur esse in extrema necessitate: melius ergo erit pauperi dare etiam sine extrema necessitate, quàm Ecclesiæ habenti competentia ornamenta dare preciosa, qui tamen sic dat non peccat, cum vtrumque sit opus supererogationis potest vtrumque sine peccato omitti: a fortiori ergo alterum ipsorum irrationabiliter tamen agit, qui taliter agit, sic agens, quia quando potest quis æqualiter laborans agere maius bonum, vel minus bonum peruertit ordinem rationis si minus bonum magis eligat, sic dicit Hieronymus. non mediocriter errat, qui maiori bono præfert mediocre bonum, de consecratio. distinctio. quinta, capitulo non mediocriter, & hoc est verum non solum in laicis, qui nihil obtinent intuitu Ecclesiæ, sed etiam in clericis, qui omnia habent de bonis Ecclesiæ: nam licet eis morientibus omnia Ecclesiæ cedant, ipsi tamen viuentes melius agunt pauperibus distribuendo quàm Ecclesiæ omnia dando, vt ostensum est supra sexto, capitu. quæst. septuagesimasexta: hæc enim sunt quantum ad vestes ministrorum Ecclesiæ, quæ sacrę sunt. Circa vestes aliorum dicendum, quòd quibusdam hominibus competunt certę vestes in figura, & colore, & conditione materiæ, in istis autem peccatum est semper variare aliquid in vestibus, sicut est in aliquibus religiosis, quibus tam figura, quàm color, quàm materia vestium determinata sunt, & quia omne quod fit contra præceptum peccatum est, semper erit in talibus peccatum mortale, nisi vbi est mutatio parua, quæ non est notabilis, vt in prolixitate, vel breuitate vestium inquantum talia non sunt omnino determinata sub præcepto, de illis vero, quibus non est determinata vestis omnino secus est, & dicitur omnino propter clericos, quia sunt eis quædam vestes prohibitæ quātum ad colorem extra de vita, & honesta. cleric. capitulo clerici. non tamen sunt eis determinatę vestes totaliter quantum ad materiam, aut figuram, vel colorem. sed hoc est generale, quòd vbicunque est pręceptū de certo modo vestis, siue sit in tota Ecclesia, siue in quibusdam Ecclesijs, peccant mortaliter contra agentes, cum istud sit pręceptum de moribus, scilicet, ad seruandum honestatem clericalem, in illis vero, quę sub præcepto comprehensa non sunt, idem de clericis est quod de laicis, cum autem nullum est præceptum de veste, potest peccari in vso immoderato vestium dupliciter.

Vno modo per operationem ad consuetudinem hominum inter quos quis viuit, scilicet, quia preciosioribus vestibus vtitur quàm ille, vel nouo genere figuræ. nam consuetudo est quasi quædam lex, velle ergo declinare a communi omnium consuetudine peccatum est, quia vt dicit Augustinus tertio confes. quæ contra mores hominum sunt flagitia pro diuersitate proximorum vitanda sunt. turpis enim est pars, quæ suo non congruit vniuerso,

F non tamen sequitur per hoc, quòd quicunque nouum modum vestium inuenit mortaliter peccet, licet satis peccat, qui nouitatem in vestibus introducens alijs occasionem tribuit sequendi eandem nouitatem, cum hoc sit plurimis causa depauperationis frequenter, scilicet, vestium figuram mutare, quia tamen aliquę sunt regiones, in quibus consuetudo est a consuetudine deuiare, idest, non manere in figura vestis vsitatę, sed frequenter mutare formam vestium, non oportet, quòd ibi quicunque inuenit nouas vestes peccet mortaliter, licet raro sine peccato hoc fiat, quia non fit hoc, vt communiter ad hoc, quòd inueniatur figura vestium, quæ magis conuenit homini ad honestatem, & coapte-
G tur corpori ad operationem, sed vt per istam frequentem mutationem videatur homo gloriosior quasi præ cęteris fulgeat, & ista semper est vitiosa intentio.

Secundo modo est immoderatus vsus vestium ex affectu inordinato, quia contingit, quòd homo vtatur nimis libidinose vestibus, siue secundum consuetudinem eorum cum quibus viuit, siue præter consuetudinem, & semper talis libido, idest, immoderatum desiderium est peccatum, sic dicit Augustinus tertio libro de doctrina Christiana, in vsu rerum oportet abesse libidinem, quæ non solum ipsa eorum inter quos viuit nequiter consuetudine abutitur, sed etiam sæpe fines eius egressa se-
H ditatem suam, quæ inter claustra morum solennium, idest, communium latitabat, flagitiosissima eruptione manifestat. Contingit autem ista inordinatio affectus dupliciter, scilicet, in superabundantia, & defectu. In superabundantia autem tripliciter.

Vno modo inquantum quis ex superfluo cultu vestium vult habere quendam honorem prout vestes, & omnis exterior ornatus dant homini apud cęteros de rebus male indicantes honorem quendam, & gloriam, hoc autem semper est peccatum, sic dicit Ambrosius libro primo, de offic. decor corporis non sit affectatus, sed natura, vel simplex, neglectus magis quàm expeditus, non preciosis, &
I albentibus amictus vestimentis, sed communibus, vt honestati, vel necessitati nihil desit nihil accedat victori, idest, nihil faciamus, vt ex vestibus acquiratur pulchritudo, vel fulgor quem non habemus, non tamen est semper peccatum mortale in his excedere, sed est veniale, cum inanis gloria sit interdum veniale, & interdum mortale, vt ostensum est supra sexto cap. q. 8.

Et in hoc dupliciter exceditur. Vno modo cum quis, vt niteat ex vestibus vult habere vestes supra statum suum, & facultatem, & tunc semper videtur esse peccatum mortale, quia omnino est irrationale pauperem velle preciosis vestibus vti, cum per hunc superfluum cultum cogatur deficere in necessarijs ad
K sustentationem, & licet iste ex sola inani gloria agat mortaliter peccat, quia vt glorietur inaniter facit ea, quæ in se mala sunt.

Alio modo, quòd quis vtatur superuacuo cultu, non tamen excedente facultates eius, sed excedente honestatem, scilicet, quòd licet non cogatur egere tali veste vtendo, est tamen supra honestatem status sui, cui minor ornatus est conueniens, & istud minus graue est, quàm præcedens, vnde interdum est mortale, & interdum est veniale, de quo dicit Gregorius in Homilia. sunt nonnulli, qui cultum subtilium preciosarumque vestium non putant esse peccatum, quòd si culpa non esset, nequaquam sermo Domini tam vigilanter exprimeret, quod diues,

ues, qui torquebatur apud inferos byſſo, & purpura fuiſſet indutus, nemo quippe veſtimenta præcipua, ſcilicet, excedentia proprium ſtatum, niſi ad inanem gloriam quærit,

Conſiderandum pro hoc, quòd ornatus veſtium cuicunque eſt licitus iuxta condecentiam ſtatus, inquãtum vero excedit precioſitate ſtatum peccatum eſt. ſic dicitur prima ad Timotheum ſecũdo, mulieres in habitu ornato cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe, ſobrietas autem dicit menſuram, vel æqualitatem: ergo ornatus de ſe non eſt illicitus ſi ſobrietatem teneat, ideſt, ſtatui commenſuretur, ſi autem excedit peccatum eſt: vnde ſubditur ibi non in tortis crinibus auro, aut margaritis, vel veſte precioſa, ſed quod decet mulieres, quaſi dicat, ornari auro, & margaritis, & veſte precioſa non decet communiter mulieres, quia magni ſtatus eſt auro vti. aliquis tamen erit ſtatus cui auro, & margaritis vti non erit illicitum, quia non excedit conditionem ſtatus, vt in fęminis potentibus, ſic etiam mollibus veſtimentis vti, & precioſis ad Reges pertinet, & eos, qui in domibus Regum ſunt, ſicut Chriſtus dixit, nec per hoc ſimpliciter redarguit vſum mollium, & precioſarum veſtium, ſed dixit cui ſtatui conueniant, ſcilicet, Regibus, & manentibus in domo Regum, idem eſt de prælatis, & cęteris clericis, quibus ſecundum conditionem dignitatis ſuæ, licet precioſis, vel minus precioſis veſtibus vti, non intendendo ex hoc humanam gloriam acquirere, ſed oſtendere dignitatem gradus ſui. non enim eſſet laudabile ſi prælati vellent veſte groſſa, & rudi vti, quia iam potius hoc eſſet inanem gloriam quærere quàm vtendo veſte precioſiori, hoc autem tenebitur ſecundum conſuetudinem bonorum inter quos viuimus a qua recedere excedendo, vel deficiendo non eſt laudabile, ſic dicit Auguſtinus tertio de doctrina Chriſtiana. quiſquis ſic vtitur exterioribus rebus, vt metas conſuetudinis bonorum inter quos verſatur excedat, aut aliquid ſignat, aut flagitioſus eſt, ſcilicet, quia propter delitias, vel inanem gloriam talibus vtitur. Secundo exceditur quando quis per ſuperfluum cultum veſtium quærit delitias corporis & hoc eſt inquantum veſtes ordinantur ad corporis fomentum, ſic eſt de eo, qui quærit veſtes molliſſimas, quia caro in mollibus delectatur, & aſpera eam affligunt, & ita Chriſtus veſtes precioſas molles vocauit dicens, qui mollibus veſtiuntur, &c.

Tertio modo inquantum, quis apponit nimiam ſolicitudinem ad exteriorem corporis ornatum, quia etiam ſi quis non agat propter inanem gloriam, nec vtatur veſtibus precioſis vltra ſtatum ſuum, nimia ſolicitudo circa eas, vt niteant peccatum eſt, ſicut circa temporalia quæcunque nimiam ſolicitudinem Chriſtus vetuit ſupra ſexto, etiam ſi procurare temporalia ſit licitum immo neceſſarium, quia tales non poſſunt de ſpiritualibus eſſe ſoliciti, quæ ſimpliciter ſunt neceſſaria, ſi circa veſtes, & ſimilia nimiam ſolicitudinem apponant. Etiam quia peruertitur ordo rationis, vt de minoribus magis curetur.

Propter hoc autem Andronicus ponit tres virtutes circa exteriorem ornatum, ſcilicet, humilitatem quæ excludit intentionem gloriæ. Vnde dicit, humilitas eſt habitus non ſuperabundans in ſumptibus, & præparationibus. ſumptus dicit quantum ad valorem, præparationes dicit quantum ad figuram veſtis, vel quantum ad vſum eius, ſcilicet, quòd veſtis talis ſit, quòd non egeat multo apparatu ad vtendum ea, ſed faciliter corpori coaptetur.

Secundam, ſcilicet, per ſe ſufficientiam, quæ excludit intentionem delitiarum, vnde dicit, quòd per ſe ſufficientia eſt habitus contentus, quibus oportet vti, & determinatiuus eorum, quæ ad viuere conueniunt. prima Timotheum ſexto, habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti ſumus.

Tertiam, ſcilicet, ſimplicitatem, quæ excludit intentionem ſuperfluę ſolicitudinis, vnde dicit, quòd ſimplicitas eſt habitus contentus his, quæ contingunt, ideſt, quæ accidunt, ideſt, non multum ſolicitatur in apparatu veſtis, ſed vtitur ea, ſicut accidit.

Circa defectum autem in vſu veſtium etiam eſt vitium, & poteſt eſſe triplex inordinatio ex parte affectus. Vno modo ex negligentia hominis, quæ non adhibet ſtudium ad hoc, quòd vtatur exteriori cultu ſecundum decentiam ſui ſtatus, vel ſicut oportet vti ipſo cultu, & hoc non pertinet ad precioſitatem vel vtilitatem veſtis, ſed ad modum vtendi ea ſecundum, quòd aliqui ſunt impoſiti in veſtibus, ſic dicitur ſeptimo Ethicorum capitulo vndecimo, quòd ad molliciem pertinet, quòd quis trahat veſtimentum per terram, vt non laboret eleuando ipſum. Secundo modo quando defectus exterioris cultus ordinatur ad inanem gloriam, quia ſicut quis gloriatur de diuitijs, ita & alius de paupertate, ſic dicit Auguſtinus libro de ſermone Domini in mon. non in ſolo rerum corporearum victorię atque pompa, ſed etiam in ipſis ſordibus lutoſis poſſe eſſe iactantiam, & eo perículoſior eſt quo ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. vnde Philoſophus quarto Ethicorum ait, quòd ſuperabundantia, & inordinatus defectus ad iactantiam pertinent.

Tertio modo ex auaritia, vt quando quis, vt pecunijs parcat ſtrutonitu, & rudi veſte vtitur. his tribus modis peccatum eſt interdum mortale, & interdum veniale ſecundum maiorem, & minorem quantitatem defectus. velle tamen gloriari de paupertate veſtis, vt per hoc ſanctitas ſimuletur, cum ad hypocriſim pertineat grauius eſt, ſed nec etiam poteſt dici, quòd ſit ſemper mortale. eſt autem defectus in vſu veſtium quando quis viliores quàm competat ſtatui ſuo veſtes habet, & hoc, ſiue ex gloria, ſiue inani gloria, ſiue auaritia agat vitium eſt: ſic enim dicit Auguſtinus tertio de doctrina Chriſtiana, & quadrageſimaprima diſtinctio. capitulo quiſquis, ſcilicet, quiſquis ſtrictius rebus vtitur quàm ſe habeant mores eorum cum quibus viuit, aut intemperans aut ſuperſtitioſus eſt. intemperans eſt, ideſt, non obſeruans temperantiam, ſiue modeſtiam, quæ circa ornatum exteriorem eſt, ſuperſtitioſus eſt qui ſuperſtitionem, ideſt, ſuperuacuum modum viuendi obſeruat faciens cęremonias aliquas, quæ ad nihil vtiles ſunt quaſi proſint ad aliquid, & ita qui vtitur veſte vili, quaſi ad hoc aliquid conferat, ſuperſtitioſus eſt, cum tamen ad hoc nihil proſit, interdum tamen quis vtitur uili ueſte, & groſſa licite, ſcilicet, propter humiliationem, vel propter pœnitentiam: nam penitens debet ſibi ſubtrahere licita, & ſicut in cęteris, ita etiam in ueſte aſperitatem habere: & ideo laudantur illi, qui contempto ſęculo vilibus veſtibus utebantur ad Hebræos undecimo, circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, & ob hoc religioſis, qui ſęculum contempſerunt & quibus tota uita pœnitentia eſt, competit minus precioſis, uel groſſioribus ueſtibus uti quàm cęteris hominibus, etiam quia exemplo ſuo, & uerbo alios ad pœnitentiam incitare debent, & ob hoc Prophetę aſperis ueſtibus induebant, ſicut Elias 4. Reg. 1. & Ioãnes Baptiſta, qui ueſtibus de pilis camelorũ utebatur ſupra 3. & hoc, quia pęnitentiam prędicabat eod. cap. pęnitentiã agite &c. & ſicut dicit ibi glo. qui pęnitentiam prædicat habitum pęnitentiæ prætendat.

An apparatus corporis in mulieribus, & in vestibus, & fuco colorum sit peccatum. Et in quibus uiris quandoque liceat ornatus. Et quòd in apparatu mulierum ad pulchritudinem ostendendam tria considerantur. Quæst. XXIIII.

QVAERETVR circa ornatum mulierum an sit peccatum in eo.

Et quia consistit in duobus, scilicet, in apparatu corporis, & in fuco colorum.

Est dubium de primo, an sit semper peccatum. Aliqui dicut, quòd sic, quia est contra præceptum legis Dei: ergo est mortale. dicitur enim prima Petri tertio, de mulieribus quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, vbi dicit Cyprianus, serico, & purpura indutæ Christum sincere videre non possunt, auro, & margaritis ornatæ, & monilib9 ornamẽtum mentis, & corporis perdiderunt. sed non perditur ornatus mentis, nisi per peccatum mortale: ergo ornatus mulieris non est sine mortali.

Item, sicut non conuenit mulieri, quòd vtatur veste virili, etiam non competit ei, quòd vtatur ornatu inordinato, sed primum est peccatum. dicitur enim Deuteronomij vigesimosecundo, non induatur mulier veste virili, nec vir veste muliebri: ergo etiam superfluus ornatus erit mortale peccatum.

Aliqui dicunt, quòd non, quia tunc artifices parantes ista ornamenta peccarent semper mortaliter, si vsus eorum semper peccatum mortale esset.

Dicendum, quòd circa ornatum vestium in mulieribus idem iudicandum est quod in viris iuxta omnes distinctiones positas præcedenti quæstione, est tamen aliquid speciale vltra in cultu mulierum, quia ornatus earum viros ad luxuriam incitat Prouerbiorum septimo, ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata ad decipiendas animas.

Considerandum tamen in hoc, quòd aut mulier habet virum, aut non. si habet potest licite ornare se operam dando, vt soli viro suo placeat, ne propter defectum ornatus eius vir contemnat eam, & quærat aliam pulchriorem, & hoc non solum est licitum, sed etiam meritorium si agit, vt euitet viri adulterium prima Corinthiorum septimo, mulier, quæ nupta est cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat viro, idest, pertinet ad eam cogitare quomodo placeat viro: faciet ergo omnia, quæ licite fieri possunt, vt placeat viro, & hoc est ornare se secundum statum suum: nam excedere non licet, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona ad Romanos tertio, nisi forte modicum excedat, quia paucus excessus non est vituperabilis, eo quòd videtur coincidere cum virtute, qui autem multum excedit non latet, idest, apparet, quòd sit vitiosus, quarto Ethicorum capitulo decimoseptimo. Si autem mulier non habet virum, aut est in ætate, vt habere possit, vel non, vt si sit veterana. Si habere non potest, non licet sibi ornare se curiose, quia illud est ad placendum alicui, quæ autem nulli placere debet non debet se ornare prout ornatus nominat apparatum aliquem ad ostendendum pulchritudinem: nam quæ virum iam habere non potest illicite agit si studet ostentare pulchritudinem. Si autem potest habere virum, aut proponit habere, aut non. Si proponit non habere, vt illa, quæ vult seruare virginitatem, vel vidua, quæ vult iam in castitate viuere, non licet ei ornatum quærere ad pulchritudinem ostendendam, sed potius declinandum est ab eo quod aliàs statui suo competere poterat, quia istę soli Christo deberent placere cui se dediderant, ei autem non

F placetur in ornatu corporis, & ideo diuersa studia sunt, & esse debent mulieris habentis virum, vel nolentis habere, sic dicitur prima Corinthiorum septimo, mulier quæ nupta est cogitat, quæ sunt mundi, & quomodo placeat viro, quæ autem non habet virum, cogitat quomodo placeat Christo. Si autem mulier proponit habere virum idem est, sicut de coniugata, quia sicut ei licet operam dare ad ostendendã pulchritudinẽ, ita nõ habenti uirũ licet operã dare ad ostẽdendã pulchritudinẽ, vt placeat alicui quẽ in virũ habere possit, nõ intendens aliàs fallere, nec inducere homines in concupiscentiam. Si autem mulier aliqua ideo se ornet, vt placeat viris, vel alicui viro non suo, vt eos in concupiscentiam sui moueat, siue sit coniugata, siue non, semper mortaliter peccat, G quia intentio est de se mala, scilicet, mouere viros ad libidinem: quæ tamen non habens virum se ornat, vt moueat aliquem ad sui concupiscentiam, vt sic virum habeat, non peccat, quia ista non agit ad libidinẽ, sed ad matrimonium, etiam quia non agit, vt appareat quod non est, sed vt nõ contemnatur quod est, quia ipse naturalis decor si incompositus sit minus fulget. si autem mulier, siue habens virum, siue non se ornet solicite ex quadam leuitate, vel vanitate propter iactantiam, vt ostentet pulchritudinem quam habet, vel simulet quantum non habet non intendens quenquam mouere ad libidinem non peccat semper mortaliter, quia inanis gloria nõ est semper mortale, quia tamen per hoc præstant viris occa- H sionem ad libidinem, peccant interdum mortaliter: cauendum est enim quod occasionem mali præstat, licet nõ intentione mali fiat. De viris autem idem dicendum est quando se ornant curiose, quia etiam per hoc fœminas incitant in concupiscentiam sui, & ideo habenti vxorem licet se ornare iuxta conditionem virilem, ne vxor illum contemnat, & ad adulterandum occasionem habeat. si autem vxorem nõ habet, nec habere potest, vt sunt religiosi, & clerici non licet eis solicitudinem habere de ornatu ad ostentandam pulchritudinem.

Si autem vxorem non habet, & tamen habere intẽdit licet sibi studium adhibere ad pulchritudinem ostendendam, vt sic vxorem habere possit, de his Au- I gustinus in Epistola ad Possidium nolo, vt de ornamentis auri, vel vestis properam, idest, velocem, vel festinatam habeas in prohibendo sententiam, nisi in eis, qui nec coniugati sunt nec coniugari cupientes cogitare debent quomodo placeant Deo. illi autem cogitant, quæ sunt mundi, quomodo placeant, vel viri vxoribus, vel mulieres maritis, excipit tamen Augustinus ab hoc vnum modum ornatus, scilicet, quòd mulieres capillos non ostendant, sed capita velent, quia Apostolus iubet, quòd mulier caput velet, quia turpe est ei nudum caput habere prima Corinthi. vndecimo, hoc tamen non est simpliciter necessarium, quia potest excusari per contrariam con- K suetudinem, sicut quarundam regionum generalis consuetudo habet, quòd mulieres certę ætatis, vel status capita nuda gestent, religatis capillis, vel pręcisis, non est tamen satis laudabilis consuetudo, maxime, ꝙ mulier pręcisos capillos habeat, quia capilli ad decorem sibi dati sunt. & Apostolus dicit ignominiã mulieri si decaluetur, idest, si præscindantur eius capilli, excusat tamen a peccato consuetudo generalis regionis in istis, quæ sunt cęremonialia. Quomodo autem possit excusare consuetudo contra Apostoli præceptum dicetur prima Corinth. 11. Ad primum dicendum, quòd mulieribus licet se ornare, sed illę contra quas Petrus loquèbatur praua intentione se ornabant, quia dicit ibi gl. ꝙ mulieres eorum, qui in

tribu-

tribulatione erant contēnebant viros suos, & vt alijs placerent se pulchre ornabant, & hoc semper est illicitum, & ita intelligitur dictum Cypriani, scilicet, quòd istę perdiderunt ornatum mentis, quia volebant placere alijs viris incitando ad adulterium.

Pro quo sciendum, quòd ornatus nominat studium aliquale apparatus exterioris, qui potest esse ad hoc ne quis vilis appareat, vel vt pulcher videat.

Sed primo modo ornatus est cuilibet necessarius, quia quilibet tenetur se ornare ne offendat oculos proximorum per vilitatem quam ostendit foris considerata intentione sui status, & iste ornatus est ad tenendum honestatem, qui si negligatur incidit in defectum, & vitium est, vt dictum est præcedenti quæstio: & sic vocatur ornatus large, quia ex modo loquēdi ornatus signat solicitudinem potius excedentem, quàm mediam circa corporis apparatum.

Secundo modo prout ornatus dicit apparatum ad ostentandam pulchritudinem, regulariter nulli est necessarius, eo quòd nominat aliquomodo excessum, licet tamen mulieribus coniugatis se sic ornare. Et tunc consideranda sunt tria, scilicet, debitus finis, idest, quòd propter virum suum mulier agat, & non propter alios, vel si non habet virum, vt habere possit.

Secundo, quòd non excedat apparatus ille conditionem status sui in valore.

Tertio, quòd ille ornatus sit secundum se honestus, quia quidam ornatus est, qui etiam si non sit magni valoris est tamen in se impudicus, & ostendit mulierem inuerecundam, quæ tali ornatu vtitur, & hoc prouenit ex modo positionis vestium, vel aliorū ornamentorum secundum, quòd quædam partes corporis velantur, vel apertę manent, & ex alijs circunstantijs de quibus solus visus, & consuetudo iudicant, & sermo vniuersalis esse non potest. quæ aliquo modo comprehendit Apostol. prima ad Timotheū secundo. dicens mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate, & ornantes se non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, iungendo simul quod dicitur prima Petri 3. nō sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. In hac enim auctoritate Petri tollitur primum, scilicet, praua intentio ornatus alia duo prohibentur in auctoritate Pauli, & tamen præsupponitur, quòd mulieri liceat solicitudinem quandam habere, vt pulchra appareat, inquantum dicitur mulieres in habitu ornato, & non dixit in habitu honesto, quia honestus habitus est, vt quis vilis nō appareat, habitus vero ornatus est, vt pulcher videatur, siue sit, siue non sit: etiam quia dicit ornantes se, in quo concedit solicitudinem apparandi se. Cum tamen dicit cum verecundia, tollitur tertium, scilicet, habitus impudicus, quia alius est ornatus meretricū, & alius castarum matronarum, qui tamen non differūt per preciositatem, quia interdum castus ornatus est preciosior, sed ex alijs circunstantijs, inuerecundus tamen, vel impudicus ornatus est, qui effrenatā mentem indicat, scilicet, ad libidinem inclinatam, & ipse habitus in se libidinem ostendit. Inquantum vero dicit, & sobrietatem tangit secundum, scilicet, quòd nō excedat ornatus in preciositate facultatem status, quia sobrius est commensuratus, ebrius autem extra mensuram. Cum vero dicit non in tortis crinibus, aut auro &c. declarat magis in speciali duas conditiones dictas, scilicet, secundam, & tertiam: quod enim dicitur non in tortis crinibus ad tertium pertinet, idest, habitum impudicum, quia habere tortos crines non dicit aliquem ornatum preciosum, sed solum certum modum religandi capillos, & torque-

A re eos in circuitu capitis, quod iudicabatur illo tempore, & apud gentes illas quibus Paulus prædicabat esse impudicum, & inuerecundum, nūc vero in quibusdam regionibus generalis consuetudo est puellis nondum maritatis tortis crinibus vti sine velamento capitis, & ibi nec peccatum est nec impudicum iudicatur: alię etiam mulieres tortis crinibus vtuntur: illos tamen velamine operiunt. Quod autem, dicit, aut auro, vel margaritis, aut veste preciosa excludit secundum, scilicet, excessum status, quia auro, vel margaritis vti non est cuiuslibet mulieris, sed earum, quæ in magno statu sunt. Cum vero dicit, sed quomodo decet mulieres, ostendit quis sit conueniens ornatus, scilicet, quòd non tollit honestatem quod fit

B per omnes tres modos: nam ad libidinē se qualitercunque ornare tollit honestatem mentis, impudico autem habitu, vel statum excedēre vti tollit honestatem corporis. Quod autem dicitur prima Petri tertio, quarum non sit extrinsecus capillatura &c. præter hoc quod tollit prauam intentionem, cum loquatur ibi Petrus contra mulieres, quæ contemnentes viros suos in tribulatione positos ornabant se, vt alijs placerent, vt dicit ibi Glo. Adhuc tollit alia duo, scilicet, impudicum, & superexcedentem ornatum. Cū enim dicitur quarum non sit extrinsecus capillatura tollitur ornatus impudicus, & potest dupliciter accipi.

Vno modo, quòd capillatura sit capillorum religatio quando capilli colliguntur, & religantur in circui-

C tu capitis, & hoc est quod vetat Apostol. prima ad Timotheum secundo. s. non in tortis crinibus, vt dictū est. Aliter potest accipi pro ostensione capillorum. s. quòd capillatura sit multitudo, vel vniuersitas capillorum, scilicet, quòd mulier ornans se non relinquat capillos sine velamine, & sic dicit litera non sit extrinsecus capillatura, idest, extra velamen.

Et hoc etiam potest dupliciter accipi vno modo, quòd capilli sint omnino nudi nullo velamine imposito capiti.

Alio modo, quòd sit velamen suprapositum, & tamen capilli permittantur pendere foras sine velamine: & etiam isto modo ornatus multarum regionū est, & hoc magis consonat literæ, quia non dixit capil-

D li, sed capillatura: signat enim capillatura quandam capillorum congregationem, vel religationem, aut ordinem. Etiam quia dicitur non sit extrinsecus capillatura, in quo præsupponitur, quòd caput aliquod velamen habet, & tñ extra illud capilli apparēt, aliàs diceretur, quòd non haberet mulier caput nudum, & vterque modus indicabatur tunc impudicus, quia turpe erat mulieri non velari caput, & capillos prima Corinthi. 11. Hæc tamen omnia iudicanda sunt secūdum consuetudinem regionis ad hoc, quòd licita, vel illicita iudicentur. quod autem dicitur, aut circundatio auri, scilicet, in vestimentis, vel in capite apponendo torques, vel circulos aureos, vel quascunque religationes auri pendentes in circuitu colli, quæ vo-

E cantur monilia iuxta illud ornatam monilibus filiā Ierusalem, & vt communiter solent talia pendere. Canti. 1. murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. aut indumenti vestimentorum cultus significat excessum in preciositate vestium, & ista duo sunt, quæ ponit Aposto. prima ad Timotheū secūdo. scilicet, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa: quantum autem de ornatu competat cuilibet secundum statum suum iudicandum est ex duobus, scilicet, ex facultatibus ne tantum precium apponere velit quis in ornatu, quod cogatur deficere circa alia necessaria, & ex consuetudine regionis, quia circa ista, quæ non sunt secundum naturā determinata nec ex lege Dei

Circa illa, quæ nō sunt a lege Dei nec a natura determinata cōsuetudo legē facit.

Dei ipsa consuetudo legem facit, vnde Isaiæ tertio ponuntur illi ornatus quibus vtebantur mulieres Iudæorum tempore Isa.s.auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia &c. Ad secundum dicendum, q ornatus debet competere conditioni personæ secundum communem consuetudinem, & quia est contra generalem consuetudinem, q mulier vtatur veste virili, & econtrario de se est vitiosum, maxime quia istud est causa fallendi ad faciliorem locũ libidinis: & iõ Deus specialiter hoc prohibuit. Etiam quia Gentiles vtebantur interdum tali mutatione habitus in honorem Deorum suorum, qui se sepe transformauerant: iõ erat illicitum Iudæis, & mortale mutare sic vestem. Nobis etiam illicitum est, licet non sit expresse prohibitum, sicut Iudæis, quia illud erat preceptum iudiciale, vel ceremoniale, & oĩa illa abierunt, potest tñ mutari vestis interdum licite propter aliquam necessitatem: Vt siquis vult se occultare ab hostibus, vel forte non habet aliam vestem pro tpe illo, excessus aũt, vel varietas in ornatu si non transeat in aliũ modum.s.virilis in femineũ, nõ est semp illicitus: iõ Deus nõ posuit expressam prohibitionẽ de excessu ornat⁹, sicut de mutatione vestis. Ad argumentum alterius partis dicendum, q ars iudicatur licita, vel illicita ex rebus fabricatis: si ergo sit aliqua ars faciens opera ex quibus non possint hoĩes vti sine peccato est ars illicita, & artifices semp peccarent talia faciendo, quia directe occasionem præbent ad peccandum, vt siquis fabricaret idola, vel aliqua alia, quę solum essent ad cultum idolatrię pertinentia, si autem sit ars cuius operibus possunt hoĩes bene, & male vti, vt gladij, & sagittę & hmõi, vsus talium artium nõ est pctm̃, quia non prouenit in alium ex re fabricata, sed ex iniquitate vtentis, alioquin oporteret carere oĩbus necessarijs, & vtilibus ad vitam, cum nihil sit extra nos quo nõ possimus male vti ad nosipsos, vel ad alterum: istę ergo artes licitę sunt, & solę ipsę debent vocari artes: vnde dicit Chry. super Matthæ. eas solas oportet artes vocare, quæ necessariorum, & eorum, quę continent vitam nostram sunt tributiuę, & constructiuę, si aũt sit ars aliqua cuius operibus hoĩes vtuntur pluries male quàm bene non sunt artes illicitæ, vt est fabricatio taxillorum, & similium; ideo artifices non peccant fabricando hoc, per officium tñ principis a ciuitate ista extirpanda essent secundum documẽta Platonis. Et quia mulieres licite possunt se ornare, vt conseruent decentiam status sui, & superaddere etiam aliquid vltra necessitatem honestatis, quod tñ non tollat honestatem, vt possint viris suis placere, consequens est, q artifices talium ornamentorum non peccant in vsu huius artis, nisi inueniendo aliqua superflua, & curiosa; quia per hoc incitant hoĩes ad concupiscentiam, & indebite expẽdunt in tali ornatu quod eis ad alios vsus necessarium erat, & sic coguntur sæpe egere, & incidere in varia crimina, quia sicut qui volunt diuites fieri incidunt in laqueos diaboli, & in desideria multa. prima Timoth. sexto, ita qui curiosos ornatus immoderate appetunt in laqueos diaboli incidunt multa indebita facientes, vt consequantur quod cupiunt: vnde dicit Chry. super Matthęum, q ab arte calceorum, & textorum multa abscindere oportet, etenim ad luxuriam duxerunt necessitatem eius corrumpentes artem malę arti commiscentes: non tamen oportet, quòd quicunque artifex nouitatem in ornamentis istis inuenit ex hoc peccet, quia interdum excogitatio nouorum ornamentorum est vtilis, vt quia tolluntur vetera ornamenta, quæ forte erant sumptuosiora, & minus apta corpori, vt patet de noua formatione vestium: quãdo tamen artifices

F excogitant illa, per quæ sumptus augetur, & vetera nõ tolluntur maxime si talia ad nihil conferant, nisi ad pulchritudinem, illicite agunt, & tamen non semper peccant mortaliter, & hoc propter multas differentias, quæ accidunt in particularibus.

An semper sit peccatum fæminas apponere sibi fucos. Et quibus fæminis prohibitus est vsus fucorum.

Quæst. XXVI.

QVAERETVR circa fucos. i. colores quos apponunt sibi fœminæ an semper sit peccatum.

G Dicendum, quòd fucus aliquando apponitur ad tollendam aliquam turpitudinem, aliquando ad ostendendam aliquam pulchritudinem, si primo modo non est illicitum, vt scilicet, ex egritudine, vel ex alia causa incurrit mulier aliquam feditatem coloris potest apponere fucos ad occultandum illam turpitudinem, quia secundum Apostolum. prima Corint. 12. quæ putamus nobiliora esse membra corporis his honorem abundantiorem circundamus: sic tenet sanctus Thomas secunda secundæ questio. 169. articulo secundo, & hoc verũ est si nõ sit ꝯ consuetudinẽ regionis, quia si sit oĩno inconsuetũ vtitu co, vsus eius generat scandalũ, & tñ scandalũ semp vitandũ est quãdiu vitari põt. Si aũt apponatur fucus ad

H ostendendam pulchritudinẽ semper est illicitũ vti fuco, & est deterius q̃ in ornatu vestium, quia licet vestibus, & auro, & gẽmis vtamur ad augẽdã pulchritudinem, ista tñ nullã deceptionem causant. qa clare patet, quæ sit naturalis pulchritudo, & quantum fulgoris extra posita addant, in fuco autem secus est, quia si studiose apponatur fallit plurimos, quia putatur esse naturalis color, qui tamen alienus est, & ideo est species fictionis. De hoc autem dicendum, quòd aut apponitur in contemptum Dei, aut non. Dicitur esse in contemptum Dei, quando mulier contemnens pulchritudinem naturalem vult quandã aliam pulchritudinem fingere quasi non bene sibi prouisum sit de pulchritudine, sed aliter prouideri debuisset, &

I tunc semper est peccatum mortale, quia Deum contemnit, qui aliquid de fabrica eius vilipendit de hoc dicit Cyprianus lib. de habitu virgin. nõ virgines tãtũ aut viduas, sed & nuptas puta etiam omnes oĩno feminas admonendas quod opus Dei est, & facturam eius, & plasma adulterare nullo modo debeant adhibito flauo colore, vel nigro puluere, vel rubore, vel quolibet linimento natiua corrumpente medicamine, & postea dicit manus Deo inferunt quando illud quod ille formauit reformare contendunt, impugnatio ista est Diuini operis, & præuaricatio veritatis. Deum videre non poteris quando oculi tibi non sunt quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit de inimico tuo accepta cũ illo pariter arsura, nemo tamen

K ardebit cum diabolo, nisi pro peccato mortali: hoc ergo modo semper est peccatum mortale fucare multum. Si autem non fiat in contemptum Diuinæ imaginis, aut fit, vt per istos fucos ostensa falsa quadam pulchritudine libido incitetur, aut solum propter inanem gloriam, & vanitatem ad ostentandum pulchritudinem, quę non est, vel vt maior appareat quàm est. Si primo modo semper est mortale, quia finis. ipse per se malus est. Si autem secundo modo aut facit hoc mulier habens virum, aut quæ non habet, & habere vult, vel quæ non habet, & non vult habere, vel non potest.

Si primo modo, scilicet, si mulier agat propter virum suum, vt cõplaceat ei ne sit illi occasio aliã quærendi,

rendi, quamquàm finis sit honestus opus non est in A se bonum, non tamen sunt prohibendæ mulieres hoc facere, a peccato tamen non possunt omnino excusari, non tamen erit semper mortale, sed potius veniale, nisi sit immoderatus vsus fucorum, sic dicit Augustinus in Epistola ad Possidiũ, fucari pigmentis quo rubicundior, vel candidior appareat adulterina fallacia est, qua non dubito, etiam ipsos maritos se vel le decipi, quibus solis permittendę sunt fœminæ ornari secundum veniam non secundum imperium.

Si autem mulier non habeat virum, sed habere cupit idem iudicandum est quod de nupta, quia ista pul B chritudinem ostentare vult, vt aliquem in virum habeat, & tamen non est omnino ęquale, quia magis licitum est hoc nuptę quàm nubere volenti, quia nuptę faciunt hoc propter certum virum, & illi placet decipi per fucos, vt dicit Augustinus vbi supra, & quia volenti nec fit iniuria nec dolus, fucatio licet sit in se deceptio, ibi tamen non est deceptio, secus autem in volenti nubere, quia per fucos ostentabit pulchritudinem, quæ nõ est, & aliquis deceptus quasi sit vera illa pulchritudo vult eam in vxorem habere quam aliàs nollet, & sic potest esse peccatum mortale, quia decipit eum, qui decipi nollet, & tamen non oportet, quòd in his sit semper peccatum mortale.

Si autem sit mulier, quæ nubere non vult, vt virgo, C vel vidua volens perpetuam obseruare castitatem, videtur semper esse mortale in eis, quia contraria proposito suo agunt, & alias fallunt, & seipsas in periculo constituũt, scilicet, vt propter apparentem pulchritudinem, solicitent eas amatores carnis quas non solicitarent si simplici habitu vtentes naturali decore contentæ essent: nam cum fœmina tali vtatur fuco videtur, ea quæ carnis sunt diligere: ideo crescit cupido, & confidentia amatoribus carnis, quasi illę sint faciliter persuasibiles ad libidinem quod non fieret si viderent eas omnia hæc despicere: ideo talis ornatus vocatur proprie impudicus, & inuerecundus quem Apostolus prohibet. prima Timoth. 2. Si autem sit D mulier, quæ non possit nubere, siue propter ętatem, siue propter statum, vt si est monialis, semper videtur esse in eis mortale fuco vti.

De veteranis patet, quia turpissimum est, quòd veterana fuco vti velit, cum hoc sit quasi quædam alienatio mentis, moniales autem tenentur soli Deo placere, & cogitare, quæ ipsius sunt: mortale ergo in eis multum fucare.

An verum sit, quòd Ioannes erat Propheta. Vbi quòd duo erant genera Prophetarum.
Quæst. XXVI.

QVAERETVR cum dicitur hic de Ioanne, quòd erat Propheta an verum sit. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Prophetę miracula faciunt Deute. 18. Ioannes autem miraculũ E nullum fecit: ergo non erat Propheta. Item Prophetę prenunciant futura: iste est enim pręcipuus actus eorum. Ioan. autem futura nulla prędixit: ergo Propheta non fuit. Item Prophetę cessauerunt ante Ioannem: ergo ipse non fuit Propheta, patet quia Luc. 16. dicitur lex, & Prophetę vsque ad Ioannem, idest, vsq; ad ipsum fuerunt. Item patet, quia ipsemet Ioannes dixit, quòd non erat Propheta. Ioan. 1. vbi quęsierunt Iudęi ab eo Propheta es tu, & ipse dixit non sum, & tamen non mentitus est: ergo non erat Propheta.

Dicendum, quòd Ioannes Propheta erat, qa Christus dixit hic, ꝙ erat Propheta, & plusquã Propheta.

Item patet, quia ad esse Prophetam solum requiritur, ꝙ Deus loquatur homini aliqua, quę non solum pertinent ad seipsum, sed etiam ad alios. Ioanni tamen locutus est Deus Luc. 3. factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ. Item patet, quia Io. 1. dixit ipse, qui misit me baptizare ipse mihi dixit super quem videris Spiritum sanctum descendentem, Deus autem erat, qui misit eum baptizare: ergo ipse sibi locutus est, Propheta ergo erat. Patet etiam, quia vocatur Angelus Domini, scilicet, ego mitto Angelum meum, vt patet in litera, idest, nuncium, sed nuncius refert, ea quæ sibi iniuncta sunt a mittente, ergo Deus dixerat aliquid Ioanni cum esset nuncius eius, & sic erat Propheta. Ad primum dicendum, ꝙ multi fuerunt Prophetę, qui miracula nulla fecerunt: non est enim miraculum de necessitate Prophetię cum Prophetia pertineat ad cognitionem, miraculum autem ad potestatem operatiuam, est tamen necessariũ miraculum ad probandum aliquem esse Prophetam si negetur, multi tamen fuerunt Prophetę, qui nunquam se Prophetas esse probauerunt, & sic, quia nemo negauit Ioannem esse Prophetam non oportuit per aliquod miraculum illud probari. Ad secundum dicendum, quòd non est de necessitate Prophetię futura prænunciare, sed omnis cognitio, quæ non potest haberi naturaliter, & habetur per reuelationem constituit Prophetam. Ideo aliqui sunt Prophetę de preterito. s. quia preterita, quæ sciri non poterant naturaliter Deo reuelante sciuerunt, sicut Moyses Prophetice scripsit creationem sęculi. Alij sunt Prophetę de præsenti. s. quibus Deus reuelat aliqua, quæ nũc sunt, quę tamen nemo scire potest, nisi Deo docẽte, sic dicit Gregorius super Ezech. Ioannes ergo, licet futura nulla prædixerit, in præsenti tamen cognouit aliqua, quę nemo alius cognoscebat. s. Iesum esse Messiam, & ipse ostendit eum populo dicens, ecce agnus Dei. Ioan. 1. hoc ergo sufficiebat ad esse Prophetam, & tamen etiam futura prędixit. s. honorem Christi, & suam diminutionem Ioã. 3. s. illum oportet crescere me autẽ minui. Etiam dixit post me veniet, qui ante me factus est supra 3. & Ioan. 1. & ibi prenunciabat ostensionem Christi futuram, nondum erat eis manifestatus quando ista Ioan. dixit.

Ad tertium dicendum, quòd non est sensus, quòd ante Ioannem cessauerint esse Prophetę, ita quòd post eum nemo fuerit: nam etiam post Christi mortem fuerunt multi Prophetæ, quia Actu. 11. dr̃, ꝙ in Ecclesia Antiochena erant Prophetę, & doctores, & Christus dedit in Ecclesia quosdam quidem Prophetas, alios autem Apostolos &c. prima Corinth. 12. & ad Ephes. 4. sed est sensus, quòd lex, & Propheta, idest, status legis, & Prophetarum durauit vsque ad Ioãnem, & tunc cępit alius status. s. noui testamẽti, quod patet ex ipsa litera. s. lex & Prophetę vsque ad Ioannem, & ex tunc regnum Dei Euangelizatur, sed regnum Dei pertinet ad nouum testamentum, & est sensus, quòd lex, & Prophetæ solũ promittebant bona futura, sed non exhibebant ea in opere, fuerunt autem exhibita per Messiam, qui venit implere legem, & Prophetas supra 5. cap. fuit autem Messias tempore Ioannis: ideo iam non poterant esse Prophetæ, qui aliquid de Messia prænunciarent cum ille iam fuisset, & tamen tota lex, & Prophetę dirigebantur in Messiam: ergo Prophetę non potuerunt durare quantum ad statum Prophetandi aliquid de Messia, nisi vsque ad Ioannem, & sic dicitur infra in litera omnes Prophetę vsque ad Ioannem Prophetauerunt, idest, ibi completum fuit quod Prophetabant: & ideo iã Prophetauerunt. s. de Messia. Ad quartum dicendum, ꝙ Ioannes verum dixit, quòd non erat Propheta.

Aliqui

Aliqui tamen dicunt, quòd hoc dixit, quia non solum erat Propheta, sed etiam plusquam Propheta, & sic dicit Gregorius. Non tamen stat satis, quia si erat plusquam Propheta etiam erat Propheta, vnde Christus vocauit eum hic Prophetam.

Alij dicunt.s.q non erat ille Propheta, de quo quęrebant Iudæi, quia ipsi quærebant de Messia quem vocabant Prophetam per excellentiam. Ioannis sexto. hic est Propheta, qui venturus est in mundum, & Luc.7.dicitur Propheta magnus surrexit in nobis, & illum negabat se esse Ioannes. Sed non stat, quia Iudæi quæsierunt prius a Ioanne an esset Christus, & dixit non. deinde an esset Elias: & dixit non. postea an esset Propheta dixit etiam non: ergo non petebatur de Propheta, qui erat Messias. Etiam quia dixerunt Iudæi quomodo baptizas si nō es Christus, nec Elias, neque Propheta. Ioan.1. ergo non quærebant de Propheta, qui erat Messias cum ponantur ista tria tanquā distincta: nam alias duo coinciderent in vnum.s.Messias, & Propheta. Sed non potest stare, quia litera manifeste ostendit esse tria distincta inter se.

Alij dicunt, quòd intelligebatur de quodam magno Propheta quem Iudæi putabant esse venturum ante Messiam, & illum negauit se Ioannes esse, sic exponit Nicolaus Ioan.1.

Sed non stat, quia ille Propheta quem credebant Iudęi venturum ante Christum erat Elias, sic innuitur ex verbis Apostolorum infra 17. cum ipse dixit eis nemini dixeritis visionem donec filius hominis a mortuis resurgat, & illi dixerunt: quid ergo scribæ dicunt, quòd Eliam oportet venire primo: ergo ille est quem putabant Iudæi ante Christum venturum, & tamen quæsiuerunt a Ioanne an esset Elias, & dixit non. & rursus quæsierunt an esset Propheta, & dixit non: ergo non intellexit Ioannes de Propheta magno, scilicet, de Elia, nec etiam Iudæi cum fecerint de vtroque distinctam quęstionem.

Item patet efficacius, quia si de Propheta illo venturo ante Christum Iudæi intellexissent falsum diceret Ioannes, quia ipse erat Propheta, qui ante christũ missus erat, sicut ipse dixit. Io.3. nō sum ego Chrs, sed missus sum ante illũ, & hic in litera dr̃ hic est, de quo scriptũ est: ecce ego mitto Angelũ meũ ante faciem tuā: nō ergo intellexerũt Iudęi de illo Propheta. Aliter ergo dicēdũ, q Iudęi quęsierũt a Ioanne, an esset Propheta.i. an esset aliqs de Prophetis, q nō habebāt aliquod speciale nomen nec excellentiā: sic enim dr̃ infra 16. q alij dicebāt eũ esse Eliā. Alij Ieremiā. Alij vnum ex Prophetis.i. aliquis qui non haberet specialem excellentiam per quam cognosceretur, & distingueretur ab alijs, ita nunc erat: Iudæi enim specialiter de Messia habebant cognitionem, & spem, de Elia etiam quia credebatur venturus esse, vt infra 17. ideo quęsierunt primo a Ioanne an esset Christus, & dicēte eo nō, quęsierunt an esset Elias, de nullo aũt alio habebant specialē cognitionē, qa tñ multi Prophetæ venerant inter Iudęos, & putabatur, q ēt nunc Deus aliquē mittere vellet quæsierũt sub nomine generali an esset Propheta.i. vnus de Prophetis. Ioannes aũt dixit nō, & hoc nō quidem quantum ad substantiam, sed non quantum ad officium: nam vere Propheta erat cum Deus reuelaret ei occulta, non tñ habebat officium Prophetandi, quia cōiter Prophetę oēs, qui præcesserant pręnunciabant aliqua, & maxime de Messia, ipse autem non venerat ad pręnunciandum, sed ad ostendendum eum: ideo non habebat officiũ Prophetę, & hoc Christus innuit infra in litera.s. omnes Prophetę vsque ad Ioannem prophetauerunt. quasi dicat: ergo es tu, dixit eis: ego vox clamantis in deserto parate viam Domini. Io.1. quasi dicat, ego

F non habeo officium Prophetandi, sed parandi viam Domini, & ita innuit, q habebat officium pręcursoris, & non Prophetæ.

Quomodo dixit Christus, quòd Ioannes erat plusquam Propheta, an hoc sit verum. Quæst. XXVII.

QVAERETVR quomodo dixit Christus, q Ioānes erat plusquam Propheta. Aliqui dicunt, q hoc fuit, quia Ioannes erat maior omnibus hominibus: ergo erat maior Prophetis, & sic erat plusquam Propheta. Sed non stat, quia Propheta, dicit solam cognitionem, & quia comparatio debet fieri in vniuoco, si aliquis est plusquam Propheta, oportet, q excedat cęteros in genere cognitionis Prophetice, esse
G autem sanctiorem, vel minus sanctum alienum est ad esse Prophetam. Etiā quia Chrs dixit Ioannē Prophetā esse, & plusquā Prophetā: ergo in aliquo pertinenti ad Prophetiā excedit. Dicendũ, q Ioannes est plusquā Propheta, quia habet excellentiam quādam circa rem Prophetatā super cęteros, quia cęteri pręnunciauerunt. solũ aũt iste pręnunciauit, & ostendit, prænunciauit quidem dicens post me veniet, qui ante me factus est supra 3. & tunc erat solũ Propheta, qa prænunciabat, sed nesciebat quis erat ille quem prænunciabat Ioan.1. hic est, de quo dixi vobis, qui post me veniet &c. & seq. & ego nesciebā eum, ostēdit aũt inquantũ dixit, ecce agnus Dei Io.1. hoc aũt
H nemo Prophetarũ fecit: nemo enim illũ videre meruit infra 13. & Lu.10. multi Prophetæ cupierũt videre, quæ vos videtis, & non viderũt, hoc aũt ptinet ad gradũ Propheticũ: cōsistit enim Prophetia in cognitione, pfectius tñ aliqd cognoscit cũ sensu percipit q cũ solo intellectu apprehēdit, vnde ista visio ad quādā perfectionē ptinebat, sicut Chrs dixit beati, q vident quæ vos videtis infra 13. & Luc.10. sic dicit Gregorius Prophetæ enim mysteriũ est ventura prædicere non aũt demōstrare. Ioannes ergo plusquā Propheta est: quia eum quem Prophetauerat præcurrendo, etiā ostendēdo nũciabat. Secundo, quia est maioris dignitatis, quia cęteri Prophetæ solũ Prophetauerunt, iste aũt nō solũ Prophetauit, sed ēt de eo Prophetatum
I est, q venturus esset, sicut dr̃ hic: hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto, sic dicit Chry. monstrat secundum quid est maior dicēs: hic est enim, de quo scriptũ est, ecce ego mitto. Tertio, quia Ioannes habuit priuilegiũ, q Chrs baptizauerit, quod Prophetarum nulli datum est, sic dicit Hieronymus cęteris Prophetis maior, quia ad priuilegium Prophetale, ēt Baptistę accessit premium, vt suum Dñm baptizaret. Quarto, quia Ioannes concurrit cum Chro, cęteri enim de longe prænunciauerunt, iste autem fuit immediate ante eũ, sic dicit Chryso. monstrat secundum quid est maior Ioannes Prophetis secundum illud.s. quod est prope Chrm: & iō dicit mitto ante faciē tuā hoc est, ppe te: sicut enim, q ppe currũ regis incedũt alijs sunt clario-
K res, ita & Ioannes prope Christi præsentiam. hæc vera sunt, & tamen primum est propter quòd Ioannes proprie dicitur plusquam Propheta.

Quare de Ioanne fuit prænunciatum, & non de alijs Prophetis. Quæst. XXVIII.

QVAERETVR, quare de Ioanne fuit prænunciatum in scriptura cum de alijs Prophetis non prenuncietur.

Aliqui dicunt, quod fuit propter excellentiā Ioannis, quia fuit maior inter natos mulierũ. Sed nō stat, quia melior fuit Virgo mater Christi, & tamen de ea non fuit ita aperte prenunciatum.

Dicendum, 2

Dicendum, quòd fuit hoc propter Christum, quia futurus erat præcursor, & ostensor eius, & quia quanto Ioannes esset excellentior tanto esset maioris auctoritatis testimonium suum, quod redundabat in maiorem firmitatem gestorum Christi, scilicet, vt firmius crederetur eum esse Messiam: ideo debuit Ioanni dare magnam sanctitatem. ex eadem ratione fuit de Ioanne prænunciatum, quòd venturus esset ad ostendendum Messiam, debebat enim aliquis venire ad præparandum populum, vt susciperet eum, & ad ostendendum ipsum, vt non posset de eo dubitari, vt ostensum est supra 3. capi. & ita Ioannes quando interrogatus est quis esset dixit, ego vox clamantis in deserto parate viam Domini Ioan. 1. & quia quando hoc diceret putarent forte aliqui, quòd a seipso diceret, & non crederent ei: ideo vt firmius esset, debuit prænunciari in sacra Scriptura, quòd aliquis venturus esset, qui Messiam ostenderet, & dirigeret viam ante eum, & sic prænunciatum est Isa. 40. vox clamantis in deserto &c. vt allegauit Matthæus supra 3. Et fuit prenunciatum Mala. 3. ecce ego mitto Angelũ meũ, & cętera, & ideo Ioannes quando dixit, quòd erat vox clamantis, vt non putaretur a seipso dicere allegauit Isa. dicens ego vox clamantis in deserto, sicut dixit Isa. Propheta Ioan. 1.

Quare vocatur hic Ioannes Angelus, Quæst. XXIX.

QVAERETVR, quare vocatur hic Ioannes Angelus. Aliqui dicunt, quòd propter vitę excellentiam: erat enim Ioannes talis, vt potius Angelus quàm homo putaretur, quia nihil humanum patiebatur, sed quidquid in eo erat Angelicum erat, quia (vt ait Hieronymus) in carne, & pręter carnem viuere non terrena vita est, sed cęlestis. Alij dicunt, quòd hoc dicitur, quia erat Sacerdos: nam filius Zacharię Sacerdotis erat Luc. 1. Sacerdotes autẽ Angeli dñi Mala. 2. labia Sacerdotis custodient scientiam, quia Angelus Dñi exercituum est, & 1. Cor. 11. dr̃, ꝙ mulieres in Ecclesia habeant capita velata propter Angelos, idest, propter Sacerdotes. Sed hoc non stat, quia non solent cęteri Sacerdotes vocari Angeli. Dicendum ergo, quòd vocatur Angelus, idest, nuncius: fuit enim nuncius a Deo missus ad annunciandum Iudæis de Messia, quod ostenditur, quia dr̃ ecce ego mitto, & tñ mitti pertinet ad nuncium, & sic oẽs Prophetæ possunt vocari Angeli, qa aliquid annũciãt ex parte Dei, & ẽt quilibet alij nũcij Angeli dñr Isa. 43. Angeli pacis amare flebunt. i. nũcij boni. maxime tñ cõuenit Ioanni pp dignitatẽ rei annunciatę. Etiã quia ostẽdere Chrm̃, & annũciare Angelorũ officiũ fuit Luc. 1. vbi Angelus Marię annũciauit de Chr̃i cõceptione, & ipsi Angeli pastoribus annũciauerũt illũ natũ Luc. 2. Ioannes ergo, qui idẽ faciebat Angelus dicebat, sic aũt dicit Hieronymus Angelũ Ioannẽ dici non putem⁹ naturę societate, sed officij dignitate, sic etiam Gregorius, dicit rectè, qui nunciare supernum venerat, Angelus vocatur, vt dignitatem seruet in nomine quam explet in operatione.

An hoc a Christo, vel a Matthæo allegetur. scilicet, ecce ego mitto. Quæst. XXX.

QVAERETVR de ista auctoritate, scilicet, ecce ego mitto, quæ allegatur hic, a quo allegatur: an a Christo, vel a Matthæo.

Dicendum, quòd vtrique potest competere. Aliqui enim putant, quòd Matthæus hoc dixerit, eo quòd ipse solet allegare auctoritates quascunque potest de veteri testamento, quæ sint in concordia gestorum Christi, & istam ita allegaret.

A Dicendum tamen, quòd Christus eam allegauit, quia ipse est, qui loquitur nunc, & laudabat Ioannem, & quia ad confirmationem huius faciebat valde auctoritas ista allegaret eam, quia sępe solet Christus allegare, vt patet supra 4. & infra 23. & 26. & multis locis. Item patet efficacius, quia in allegationibus de veteri testamento est ista differentia communiter inter Euangelistas, quia alij tres solum allegant, quæ Christus allegabat referendo illa, vt ostensum est supra 2. cap. quæstio. 73. & patet ex processu eorum, & tamen hic etiam Lucas, qui hoc refert posuit eandem allegationem. Luc. 7. ergo Christus allegat hoc, & non Euangelista.

B Amẽ dico vobis: nõ surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cęlorum, maior est illo. A diebus autem Ioannis Baptistę vsque nunc regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim Prophetæ, & lex vsque ad Ioannem Prophetauerunt, & si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est. Qui habet aures audiendi audiat. C Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coęqualibus dicunt. Cecinimus vobis, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt. Dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt. D Ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum, & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filijs suis.

Luc. 7. Luc. 16. de pe. dis. 2. c. si enim. Luc. 7. 95. dis. c. 6.

Amen dico vobis. Confirmat magis Christus, ea quæ dixit laudando Ioannem, & addit hic alias laudes eius dicens. *Amen dico vobis*. Idest, in veritate.

Non surrexit maior inter natos mulierum Ioanne Baptista. Idest, nullus hominum de iam pręteritis fuit maior Ioanne Baptista. hoc autem est ad propositum Christi, quia si tam excellens erat non est verisimile, quòd esset leuis opinionis, vt nunc dubitaret de eo quod prius asseruerat. s. quærendo an Iesus esset Messias cũ hoc prius asseruisset.

E *Qui autem minor est in regno cœlorum*. Idest, in vita ęterna. *Maior est illo*. Idest, Ioanne. s. maioris status, ex eo ꝙ iam beatus est. *A diebus autem Ioannis Baptistæ*. Idest, a tempore quo cępit ipse prædicare, quia ex tunc computantur dies eius, quia prius erat quasi non esset, cũ nihil ageret quod ad alios homines pertineret.

Vsque nunc. Idest, vsque ad diem hanc: paucũ enim tẽpus erat. s. vnus annus, & aliquid plus. *Regnum cœlorum vim patitur*. Idest, vita æterna, quæ tunc cępit prędicari: ipse enim fuit primus omnium, qui dixit pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum cœlorum supra 3. etiam quia homines disponebantur iam ad illud consequendum. Ioannes fuit primus omnium, qui dixit pœnitentiam agite.

Et violenti rapiunt. Idest, qui violentiam inferũt non quidem

quidem Deo, qui est Dominus vitæ ęternæ, nec ipsi cœlo, sed sibiipsis compescendo se a desiderijs proprijs. *Omnes enim Prophetæ, & lex*. Ostendit dignitatem Ioannis, scilicet, quia ipse est Elias, & ad hoc dicit, quòd lex, & Prophetæ durauerunt vsque ad Ioannem, quia quantum ad aliqua, quę in lege fuerunt promissa, vt de aduentu Messiæ, Deuterono. 18. completa fuerunt tempore Ioannis, quia tunc Messias venit, Prophetæ etiam multa de Christo prædixerant, & tempore Ioannis completa sunt.

Vsque ad Ioannem Prophetauerunt. Idest, officium Prophetandi de Messia durauit solum vsque ad Ioannem, quia ipse potius ostendit quàm Prophetauit.

Et si vultis recipere. Idest, si vultis credere. *Ipse est Elias*. Idest, Ioannes est Elias non in substantia, sed in virtute.

Qui venturus est. Idest, qui venturus erat: nam iam venerat, sed dicitur, qui venturus est, quia promittitur venturus in scriptura.

Qui habet aures audiendi audiat. Idest, qui potest hoc audire audiat. quasi dicat, non oēs hoc intelligetis, sed qui potuerit intelligere intelligat: etiam nō credetis: ideo dixit, & si vultis recipere. quasi dicat, scio ꝙ non recipietis. i. non credetis, & tñ ipse est Elias: ideo dixit, qui habet aures &c. Chrs enim solet talia dicere raro: nā ea, q̄ ipse dicebat erāt, vt cōiter talia, quæ quilibet intelligere posset, & agere, qa tñ interdum dicebat aliqua alta ad intelligendū, & dura ad agendū, vtit̃ his duobus modis loquendi. s. qui habet aures audiēdi audiat, & alio. s. qui potest capere capiat. Primus est qñ est aliquid durum ad intelligendum, & ita est hic, qa turbæ vix poterāt intelligere quō Ioannes esset Elias: ideo dixit, qui habet aures audiēdi audiat. i. qui habet intellectū ad intelligendum intelligat: sic ēt qñ loquitur in parabolis, quia erat difficile intelligere illas dicit, qui habet aures infra 13. & sic, quia in Apocalypsi sunt grauia ad intelligendum, quæ dñr, dr̃ sępe, qui habet aures &c. Apocalyp. 2. & 3. Aliqua aūt erāt dura ad agendum, sicut seruare continentiā perpetuā, quia non possunt illud oēs infra 19. iō dixit ibi Chrs, q potest capere capiat. i. qui potuerit illud facere faciat, qa non poterūt hoc oēs, sed quibus datū est a Deo eo. c.

Quare Christus dixit hic non surrexit maior &c. & Quomodo ista conueniunt cum præcedentibus.
Quæst. XXXI.

QVAERETVR, quare Christus dixit hic nō surrexit maior &c. & quō ista conueniunt cum pręcedentibus. Dicendū, ꝙ ista pertinent ad eandem sententiam continuatā: nā incęperat Chrs laudare Ioannem, & multipliciter eum laudauerat: hic autem continuat laudes eius dicens, ꝙ non surrexit maior eo, & ista est sententia propria Christi, qa supra allegauerat ad laudem Ioannis scripturam. s. hic est, de quo scriptum est, ecce ego mitto Angelum meum, nunc aūt propriam sententiam subdit: ideo dixit amen dico vobis, sic dicit Chrysostom. præmissa commendatione Ioannis ex Prophetę testimonio non hic stetit, sed iam sententiam propriā de ipso inducit dicens, amen dico vobis non surrexit maior. Dixit autem Christus hęc, quia incęperat Ioannem laudare de multis, & quia laudes Ioannis si per singula enarrarentur erant tantę, ꝙ fortassis populus non eas intelligeret, quia essent quædam perfectiones spirituales inter eas quas viri adhuc rudes nō intelligerēt, sicut si subtilia dicantur coram rusticis. Etiam non decebat Christum immorari per singula in laudibus Ioannis ne hoc in officium sumpsisse videretur, quia ad maiora ipse erat, quàm vt laudibus alicuius inser-

F uiret, vt ergo colligeret omnes laudes Ioannis sub vno verbo generali dixit inter natos mulierum non surrexit maior. quasi dicat, non oportet omnes eius laudes dicere, quia difficile erat finire eas, & hoc, qa non surrexit maior eo. Vel aliter non surrexit maior, idest, non oportet narrari particulariter omnes laudes eius, sed ista sufficiat pro omnibus, ꝙ non surrexit maior &c. Conuenit etiam hoc principali intentioni Christi, quia ipse laudes Ioannis induxerat ad tollendum suspitionem leuitatis quam populus de eo conceperat, eo quòd quęsierat tu es, qui venturus es &c. Christus autem dicit, ꝙ non est putandum, quòd in eo fuerit aliqua leuitas cum nemo fuerit maior eo inter homines, leuitas tamen minuit valde probitatē
G hominis, quòd ergo quæsierit nunc quasi dubitās de eo quod prius asseruerat: non erat putandum, quod ageret, ex leuitate opinionis, sed ex alia causa.

Sed dicetur, quare Christus ad ostendendum, ꝙ Ioannes non erat leuis opinionis, ꝙ tam studiose hic ostendit, non declarauit, ꝙ Ioannes non dicebat hoc quærens, sed propter informationem discipulorum suorum, qui nondum crediderant, & sic cessaret suspitio contra Ioannem.

Dicendum, quòd egit hoc propter multa. Primo, quia si diceret forte non crederetur ei, quia istud erat occultum cum pertineret ad animum Ioannis, & discipulorum: alia etiā Christus dicere solebat Iudæis, quæ credere nolebant, sicut Luc. 22. & Ioan. 10. quæ-
H sierunt Iudęi ab eo. si tu es Christus dic nobis, & ille ait: si dixero vobis non credetis, & iterum dico vobis, & non creditis, & quia probatio debet fieri per ea, quæ nota sunt voluit dicere solum, ea quę Iudæi non poterant negare, & ita fuerunt rationes supra positæ ad excusandum, quòd Ioannes non esset leuis, quę autem non poterant clare videri dicere noluit, & ita erat si dixisset de incredulitate discipulorum Ioannis.

Secundo fuit, quia Christus volebat determinate nunc increpare discipulos Ioannis maxime absentes, & tamen si originem huius dubij dicere vellet oportebat, quòd diceret quomodo discipuli Ioannis inuidebant ei, & ideo nolebant credere in eum, licet Ioā-
I nes sępe hortaretur eos ad hoc, & ideo miserat eos nunc ad quærendum istud: Ioannes enim tacere voluit discipulorum suorum imperfectionem, & ideo ex persona sua quæri fecerat, & non ex nomine discipulorum: ideo Christus voluit eorum imperfectionem aperire. Tertio, quia esset locus murmurandi contra eum ex hoc: dicerent enim aliqui, ꝙ quia discipuli Ioannis erant aliqualiter infesti Christo: nunc mala prædicabat de eis volens discipulos suos pręferre illis, tacuit ergo.

Quarto propter honorem Ioannis, quia si ostenderetur, ꝙ discipuli Ioannis non credebant in Christū, videretur hoc esse, vel quia Ioannes non pręd[i]cabat eis istud, vel quia tam paruæ efficacię, & auctoritatis
K erat doctrina eius, ꝙ non potuerat eis hoc suadere, & vtrūque erat inconueniens. Quinto, quia ex hoc oportebat, ꝙ Iesus diceret se esse aperte Messiam si deberet retractare dubiū discipulorū Ioānis, qa ea, q̄ parti cularıter dicunt̃ oportet multū explicari, ipse tñ noluit immo prohibuit expresse Apostolis dicere, ꝙ ipse erat Christus infra 16. sed aliqualiter ipse dicebat hoc, ita vt oīno nō ignoraretur, & credi posset ab eis, qui ad credendum dispositi erant, non tamen tam aperte, vt credere volentes ad inuidiam prouocaret, vt ostensum est supra 9. ca. q. 45. noluit ergo exprimere dubiū discipulorum Ioannis: ergo quia ēt illud aliqualiter dixit, licet non aperuit prorsus cum ait, beatus qui non fuerit scandalizatus in me, quod contra

discipulos

discipulos Ioannis dicebat, vt dictum est supra quęst. 16.& hoc poterant intelligere aliqui de astantibus. Quod autem intelligerent omnes non erat necessarium: nam etiam alia dicebat toti populo, quæ non intelligebant omnes, sicut illud si vultis recipere ipse est Elias, qui habet aures audiendi audiat, idest, intelligat qui potest, quia scio, quòd non intelligetis.

Quomodo est verum quod dicitur, quòd non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum. Quæst. XXXII.

QVAERETVR quomodo est verum, quod dicitur, ꝙ non surrexit maior Ioanne inter natos mulierum. Aliqui dicunt, quòd non est verum, quia tunc esset maior Christo, qui fuit natus de muliere quod falsum est.

Dicendum, quòd in hoc non est dubium, & tñ in ista generali locutione non signatur, ꝙ Ioannes fuerit maior Christo. Primo, quia ipse loquebatur, & tamen in generali locutione semper intelligitur persona loquentis excepta: vnde per hoc verbum Ioannes non comparatur Christo, nec apparet an sit maior, vel minor, sed solum comparatur ad alios.

Secundo, quia ipse Christus excepit seipsum: nam dixit, qui minor est in regno cęlorum maior est illo, quod de ipsomet Christo intelligitur, vt dicetur infra quæst. 38. Tertio, quia (vt aliqui volunt) in modo loquendi non comprehenditur Christus in hac locutione, quia dicitur inter natos mulierum: non enim dixit simpliciter inter homines, quia tunc videretur etiam Christus comprehendi in hoc, ipse tamen non erat natus mulieris, sed virginis, quia mulier solet vocari, ea quę corrupta est, sic dicit Rabanus inter natos inquit mulierum non virginum: mulieres enim proprie corruptę vocantur: si autem Maria aliquando in Euangelio nuncupatur mulier, sciendum est interpretem mulierem pro fęmina posuisse, sicut ibi mulier ecce filius tuus. Sed non sufficit hoc, quia etiam Paulus eam mulierem vocat ad Gala. 4. misit Deus filiũ suum factum ex muliere. Sed melius dicitur, ꝙ inter natos mulierum, idest, natos modo naturali ex concubitu maris, & fęminæ, sic dicit Hieronymus: his ergo pręfertur hominibus, qui de mulieribus nati sunt, & de concubitu viri, & non ei, qui natus est ex virgine, & Spiritusancto.

An Ioannes fuerit maior Maria. in qua fuit ingens abundantia gratiarum. Quæst. XXXIII.

QVAERETVR an Ioannes fuerit maior Maria matre Christi. Aliqui dicunt, ꝙ sic, quia includitur in hoc sermone: ipsa enim nata est ex concubitu viri, & fęminæ. Dicendũ, ꝙ fuit maior dignitate, & virtute Mater Christi oĩbus creaturis: solus enim Christus fuit maior ea, qui non est creatura, sed creator: decebat enim ꝙ illa cui concedebatur priuilegium maximum totius naturæ humanę esset melior oĩbus, qui in hac natura inuenirentur: sic enim dicit Anselmus de virgine, ꝙ decebat, vt ea puritate polleret qua maior sub Deo non posset inueniri: ergo fuit purior, & melior Ioanne, fuit etiam in ea maior abundantia gratiarum. dixit enim ei Angelus, aue gratia plena Luc. 1. hoc enim nulli vnquã cõuenit, nisi ei: vnde Hieronymus ait cęteris per partes in Maria autem totã se gratiæ plenitudo diffudit: ergo Ioannes cui pars, & non plenitudo data est minor fuit virgine. Item Ecclesia hoc asserit dicens eã fuisse maiorem omnibus sanctis, & Apostolis extra de pęniten. & re. cap. noua quædam. Etiam de ipsa cantat

A sola exaltata es sancta Dei genitrix super Choros Angelorum. Item videretur hoc quasi indecens, quia Christus inquantum homo honorat virginem, quia mater sua est; & habet ad eam quendam respectum reuerentiæ quem non habet ad alios hoĩes, qa hoĩes sunt simpliciter minores Christo etiam inquãtum homo est, si tñ Ioannes esset maior virgine esset nunc superior illa in honore in vita ęterna, esset autem indecens, ꝙ Christus honoraret magis Ioannem cui nihil debet quàm matrem cui inquantum homo debet quandam reuerentiam: ipsa ergo maior fuit Ioanne, quod autem dicitur non surrexit maior Ioanne intelligitur de viris, quia dicitur inter natos mulierum: non ergo comparatur hic Ioannes alicui

B mulieri: vnde non obstante hoc poterat esse, quòd multæ mulieres essent Ioanne meliores sed non viri. Si autem dicatur, ꝙ masculinũ concipiat fęmininum: & iõ ꝙ de vtrisque intelligatur. Dicendũ, ꝙ verum est, ꝙ concipere potest, non tamen est necesse, ꝙ vbique concipiat, & ita hic non concipit, & patet hoc, quia Ioannes non comparatur hic mulieribus: ideo ꝙ illis non competit officium virorum, sed cõparabatur viris, & sic nõ surrexit vir maior eo. de muliere tamen nihil dicitur, nec erat ad propositum cõparare Ioannem mulieribus, quia in officio, & bonitate virorum mulieres non communicant: non ergo intelligitur hic de aliqua muliere, vnde Mater Christi

C melior est omnibus.

An Ioannes fuerit melior Apostolis, cum Apostolatus sit maximus gradus inter humanos. Quæst. XXXIIII.

QVAERETVR an Ioannes fuerit melior Apostolis. Aliqui dicunt, quòd sic, quia putant pro pter hoc, scilicet, non surrexit maior.

Dicendum, ꝙ de interiori bonitate, quę attenditur ex perfectione charitatis secundum quã homo est dignus maiori, vel minori gradu in vita ęterna: nemo nouit quis sit maior altero, sicut inter viuẽtes iudicare nescimus: & sic etiam inter Apostolos erat inæqualitas, & forte nunquam est vnus homo al-

D teri ęqualis quin saltem per aliquam rem minimam sit differentia.

Sed potest considerari inæqualitas a nobis inter aliquos quantum ad statum, vel quantum ad actum alicuius specialis virtutis. Patet hoc de virtute, vt si quis comparet Ioannem Apostolis in austeritate vitæ fuit Ioannes maior illis; quia illi edebant, & bibebant, quæ apponebantur eis Lucæ decimo, Ioannes autẽ, nec manducabat, nec bibebat, vt dicitur infra in litera, idest, non mãducabat, nec bibeba tea, quę alij homines sed solum locustas, & mel Syluestre supra 3. excedebant autem Ioannem Apostoli in operatione miraculorum, quia Ioannes nullum miraculũ fecit Ioan. 10. Apostoli autem multa faciebant præ-

E cedenti cap. & Mar. 6. Etiam omnes fideles in Ecclesia primitiua miracula faciebant Marc. 16. scilicet. Signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur, vbi ponuntur determinata miracula, quæ poterant facere quilibet credentes. Si autem consideretur quantũ ad statum, fuerunt Apostoli maiores quàm Ioannes, quia status noui testamenti est potentior statu veteris testamenti, & tamen in nouo maximus gradus est Apostolatus, prima Corint. 12. & ad Ephe. 4. ergo gradus maximus inter humanos est Apostolatus, & sic Apostoli fuerunt maiores Ioanne, qui non Apostolus fuit. Item, quia Ioannes Propheta fuit, vt Christus dixit hic, Apostolus tamen est maior Propheta, quia inter gradus Ecclesiæ ponuntur Apostoli, deinde

Prophetę,

Prophetæ prima Cor. duodecimo, & ad Ephe. 4. fuerunt ergo Apostoli maiores Ioanne. Si autem dicat, ꝙ Ioannes non solum fuit Propheta: sed etiam plusquam Propheta. Dicendum, ꝙ excessit Prophetas in hoc, ꝙ Prophetę prænunciabant, & non ostendebāt, Ioannes autem prenunciauit, & ostendit, vt dictum est supra queſ. 28. sed in hoc non fuit maior Apostolis, quia ipsi Christum ostenderunt prędicantes eum toti orbi, in quo maiores sunt Ioanne: nam Ioannes solum Iudęis illum ostendit, Apostoli autem toti mū do. Etiam ipsi plenius cognouerunt eum q̃ Ioannes, quia audierunt semper doctrinam eius, & conuersati sunt cum eo quod pertinebat ad magnam excellē tiam ipsorū infra 13. & Luc. 10. beati oculi, qui vidēt, quę vos videtis: multi enim reges, & Prophetę desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt, audire, quæ auditis, & non audierunt, & non solum docebat Christus Apostolos, sed etiam ostendit eis secreta sua. Io. 15. vos amicos dixi, quia oīa, quę audiui a patre meo nota feci vobis. Hoc tñ non notificauit Chrs Ioanni, quia non conuersabatur cum eo, & etiam qa non fuerunt illa Ioanni necessaria, quia nunquam prędicauit de illis quicquam, sed reseruabantur ista Apostolis, & oībus prędicatoribus noui testamenti: erant ergo maiores Ioanne in hoc, fortassis etiam in charitate, & spiritualibus donis maiores fuerunt, quia Spiritussanctus perfudit eos oībus charismatibus ad abundantiam Actu. 2. plura etiam, & maiora facturi erant per totum orbem terrarum q̃ Ioannes, qui soli genti Iudęorum prędicauit, licet de interiori gratia non est ita facile dicere, quia non est inconueniens, quòd aliquis posterior Apostolis fuerit æqualis, vel maior quibusdam Apostolis sanctitate, licet non gradu, nec potestate. Cum autem dicitur non surrexit maior non comparatur Ioannes alicui futuro, sed pręteritis, quia dr̃ non surrexit, vnde poterant esse multi posteriores eo maiores, Apostoli autem, licet viuerent quando Chrs ista dixit perfectionem tñ suam, in qua cęteros homines excelluerunt nondum habebant, sed postea habuerunt qñ Spiritussanctus descendit super eos. Act. 2. ideo vr̃ Ioannes solum cōparari eis, qui fuerunt sub veteri testō, sed non eis, q in nouo, quia qui minor est in regno cœlorum maior est illo, & vt quidam volunt accipitur regnum cœlorum pro Ecclesia militanti, & sic Apostoli, qui fuerunt in nouo testamento immo fuerunt principes in illo, & columnę fuerunt maiores Ioanne.

Item, quia Ioannes non comparatur hic oībus hominibus, sed solis Prophetis, vt dicetur sequenti quęstio. Apostoli autem fuerunt in maiori gradu quàm Prophetę: ideo Ioannes non est maior eis.

An Ioannes fuerit maior omnibus: etiam qui præcesserunt eum, qui tamen nullum miraculum fecit.
Quæst. XXXV.

QVAERETVR an Ioannes fuerit maior omnibus, qui pręcesserunt eum.

Dicendum, sicut dicebatur præcedenti qō. quòd si attendatur interior bonitas secundum quam homo est Deo acceptus non potest apparere an Ioannes fuerit maior omnibus, si tamen considerentur generaliter virtutes quædam excellentiæ fuit maior Ioannes omnibus prioribus, vt si consideretur austeritas, & puritas vitæ nemo tamen talis inuentus est, sic dicit Chrysostomus sufficit vox Domini prębens testimonium pręeminentię Ioannis inter homines, reperiret autem, & qui vult rerum veritatem consonam, si mensam eius considerauerit, si vitam, si mentis excellentiam velut enim qui cęlitus descendisset

F degebat in terra fere nullam gerens curam, de corpore intellectualiter erectus in cęlum, & soli Deo cōiunctus, de nullo mundanorum solicitus, sermo seuerus, & lenis: nam cum populo Iudęorum multipliciter, & feruenter, cum rege audaciter, cum proprijs discipulis leuiter conferebat, vel frustra, vel leuiter, sed omnia conuenienter agebat, si etiam consideretur, quæ contra conceptionem, & natiuitatem eius miranda apparuerunt, Lucæ primo, nemo inuenietur æqualis in priori sęculo, vnde dicitur Lucæ primo, quòd qui audierunt hæc timuerunt, & posuerunt in corde suo dicentes, quis putas puer iste erit?

Aliqui tamen dicunt, quòd propter hoc nō innui-
G tur fuisse Ioannem maiorem omnibus præcedentibus, sed quòd nemo præcedentium fuit maior eo, sed poterant multi esset æquales, sic dicit Hieronymus non cęteris Prophetis, & Patriarchis cunctisque omnibus hominibus Ioannem prętulit, sed Ioannes cęteros exæquauit: non enim sequitur, vt si alij maiores eo nōn sunt, ille maior aliorum sit.

Alij volunt, quòd non solum nemo fuerit maior Ioanne: sed etiam fuerit Ioannes maior cęteris, sic vult Chrysostomus, scilicet, cum tanta sit iustitiæ aptitudo, vt in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus Deus, puto, quòd omnes sancti
H ad subtilitatem diuini iudicij inuicem sibi, aut infimiores sunt, aut priores, ex quo intelligimus, quòd qui maiorem se non habet omnibus maior est.

Et istud verum est, quia si nemo erat maior Ioanne in meritis necesse erat Ioannem maiorem esse omnibus, vel quòd essent aliqui æquales, & tamen hoc non est facile, quia nunquam reperiuntur duo homines omnino æquales in meritis, esset ergo Ioannes maior omnibus, nisi accideret aliquem esse sibi omnino æqualem, quod non solum ad eum, sed etiam inter cęteros homines, forte nunquam est vnus ęqualis alteri.

Aliter potest dici, quòd Ioannes non compa-
I ratur hic ad omnes homines, sed solum ad Prophetas, scilicet, quòd nullus Propheta fuit nunquam maior eo, & ista videtur esse veritas: dicitur enim sic Lucę septimo: dico enim vobis maior inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista non est, idest, nullus Propheta fuit maior eo, nec etiam æqualis, sed ipse fuit maior omnibus, & hoc etiam consonat literæ præcedenti, quia dixerat Christus supra, quòd Ioannes erat Propheta, & plusquam Propheta, ad ostendendum autem quomodo erat plusquam Propheta dixit, quòd non surrexit maior eo, scilicet, nullus Propheta fuit maior eo.

Item hoc conuenit intentioni Christi, quia ipse volebat ostendere, quòd Ioannes non moue-
K retur ab eo, quod asseruerat, nisi inueniret se errasse. Quod autem non errauerit ostendit Christus, quia ille erat Propheta, & Prophetæ non possunt errare in illis in quibus supernaturaliter illustrantur, & ad hoc confirmandum dixit quòd erat plusquam Propheta, & etiam quòd nullus surrexit maior eo, & hoc verum est, quia Ioannes excessit omnes Prophetas: cognouit enim clarius id quod Prophetauit quàm cęteri, quia cęteri cognouerunt, vt aliquid futurum, & non viderunt eum, immo si vidissent eum non cognoscerent, nisi rursus Deus reuelaret eis, quòd ille erat, de quo Deus dixerat, sicut fuit de Ioanne, qui venerat ad ostendendum Christum, & sciebat

sciebat se missum ad hoc, & illum esse natum, & tamen aliquando vidit eum, & non cognouit Io. 1. hic est de quo dixi, post me venit, qui ante me factus est, & ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel propterea ego veni. Ioannes autem prædixit de eo, & vidit eum, & ostendit, ideo fuit maior alijs prophetis, quia nullius alius vidit, id quod prophetauit. Sed obijcietur hoc modo, quòd Ioannes non sit maior inter prophetas, sed aliquis sit maior eo, quia Deutero. 34. dicitur de Moyse nõ surrexit propheta vltra in Israel, sicut Moyses, & tamen Ioannes erat de Israel, ergo minor erat. Item, quia alij prophetę viderunt multa de eis, quę prophetauerunt, sicut Ieremias prophetauit, ꝙ Ierusalem caperetur a Chaldæis, & vidit, & ibi captus est Iere. 39. & 40. Elisæus etiam prophetauit in Samaria contra Syros multa, quę ipse vidit 4. Regum 6. & 7.

Dicendum ad primum, quòd Moyses fuit maior alijs prophetis in mirabilibus, quæ fecit, & quia Deus loquebatur ei facie ad faciem. Deutero. c. 34. non surrexit propheta vltra in Israel, sicut Moyses in omnibus signis atque portentis, quæ misit per eum, vt faceret in terra Aegypti. Ioannes autem in miraculis fuit minor cæteris prophetis, quia miraculum nullum fecit. Ioan. 10. excessit tamen ille Moysen, & cæteros prophetas, quia omnes illi de Christo prophetauerũt, & non viderunt eum. Ioannes autem prophetauit, & vidit, & hæc erat perfectio quædam propheticę cognitionis, quia aliquando prophetæ desiderauerunt distincte cognoscere illum de quo prophetabant videndo illum, & non concessum est eis infra 13. & Luc. 10. multi prophetę, & reges desiderauerunt videre, quæ videtis, & non viderunt.

Ad secundum dicendum, quòd multi prophetę viderunt aliqua de eis, quæ prophetabant, sed non erat magna perfectio, quia res illę non conferebant iocũditatem aliquã. finis prophetię erat Messias, quia lex, & prophetę ad Messiam ordinabantur, & quanto aliquis propheta plura cognoscebat de Messia tãto erat excellentior, & quanto illa apertius cognoscebat tanto erat in gradu prophetico maior, cętera autem, vt clades gentium irruptiones vrbium, & huiusmodi accidentalia erant ad prophetiam, ideo per hęc non iudicabatur vnus propheta maior altero, Ioannes autẽ apertius cognouit Messiam, quam cęteri ad quem ordinabatur tota prophetica prænunciatio, ideo ipse fuit simpliciter maior alijs prophetis.

Quomodo dicitur, quòd minor in regno cælorum maior est Ioanne, & cur dicitur hoc Et quòd quilibet beatus est maior quolibet viatore.
Quæst. XXXVI.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ minor in regno cęlorum maior est Ioanne, & cur hoc dr̃. Dicendum, ꝙ Chistus dixit hoc ad tollendum errorem Iudæorum, qui poterat sequi ex verbis Christi, laudauerat enim valde Ioannem, dicẽs ꝙ non surrexit maior eo inter natos mulierum, ex quo putaretur, quòd etiam erat maior Christo, ideo dixit, qui minor est in regno cęlorum maior est illo, ex quo apparet, ꝙ saltem aliquis erat maior Ioanne.

Cum autem quęritur qũo hoc sit verum. Dicunt aliqui, ꝙ regnum cęlorum accipitur pro ecclesia militanti, vt est status noui testamenti, & voluit significare Christus, ꝙ Apostoli, qui erant in nouo testamẽto erant maiores Ioanne, vt dicit Chrysosto. quodã dicere. Sed tunc stat dubium, quia non solum Apostoli, sed etiam quilibet Christianus maior Ioanne esset, quia dicitur, qui minor est in regno cœlorum maior est illo.

Dicendum, ꝙ etiam hoc verum est, quia licet forte nemo sit maior Ioanne sanctitate, est tamen quilibet maior eo status dignitate, nam status noui testamẽti est excellentior quolibet statu præterito. Ioannes autem non fuit in eo, sed in veteri testamento, vel medius amborum, sicut dicit Chrysosto. ꝙ fuit finis legis, & principium euangelij, quilibet ergo Christianus est maioris status, quam Ioãnes, & hoc innuitur, quia dicitur, qui minor est in regno cęlorum, quasi dicat ex eo, ꝙ est in regno cęlorum est maior Ioanne licet aliàs non esset maior.

Secundo potest accipi regnum cœlorum pro vita ęterna, s. ꝙ quilibet beatus maior est Ioanne, sic dicit Hierony. nos simpliciter intelligamus, ꝙ omnis sanctus, qui iam cum domino est maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio. Sed obijcietur, ꝙ nullus erat in vita ęterna, quando Christus hoc prædixit, ipse enim per mortem aperuit illam.

Item, quia non videtur esse verum, ꝙ quilibet, qui est in vita ęterna sit maior Ioanne, quia aliqui sancti viuunt, qui sunt maiores quibusdam existentibus in vita ęterna, sicut cum viueret Mater Christi, & Apostoli post Christi mortem erant iam multi beati in cęlo, & tamen omnibus illis sanctior erat virgo, & Apostoli.

Ad primum dicendum, ꝙ potest intelligi non de beatis, qui tunc essent, sed de illis, qui futuri erant, scilicet quia quilibet eorum, quando beatus esset Ioanne viuẽte maior esset. Alij dicũt, quod intelligitur de illis, qui erant in sinu Abrahę, qui erant beati sub certa spe. Sed non stat. Primo, quia non vocatur sinus Abrahę regnum cęlorum, sed solum vita ęterna, quod patet, quia Christus prædicans dixit, appropinquabit regnum cœlorum supra 4. & præcedenti cap. sinus tamen hic Abrahę non appropinquabat, quia semper homines poterant ire ad illum, immo tunc euacuandus erat per mortem Christi, vt de cętero nemo ibi esset, ergo solum vocatur vita ętetna regnũ cœlorum. Et si obijciatur, quòd sinus Abrahę vocetur Paradisus Luc. 22. scilicet hodie mecum eris in Paradiso. Dicendum, quòd hoc fuit eo die quo Christus fuit ibi, sed non prius, quia tunc fuit ibi beata visio, sicut nunc est in cęlo.

Secundo, quia non est verum, quòd existentes in sinu Abrahæ essent maiores Ioanne, quia nihil boni habebant, per quod excederent aliquem viuentẽ, cũ nõdum essent beati, sed potius erat eis, quasi quędam pęna, quòd non viderent Deum quem iam videre possent, nisi impediretur.

Ad secundum dicendum, ꝙ qui est in cęlo maior est omnibus viuentibus, quia ille beatus est, & ille nõ. beatitudo tamen summum bonum est. Etiam ille securus est de bono suo, qui autem viuunt non sunt securi, & in hoc est quædam maioritas, sic dicit Hiero. nos autem simpliciter intelligamus, quòd omnis sanctus, qui iam cum domino est maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio, aliud est enim victorię coronam possidere, & aliud adhuc in acie dimicare, possunt tamen viuentes esse sanctiores, & magis Deo accepti quibusdam iam existentibus in vita ęterna, vt dictum est de virgine, & Apostolis, & Deus magis exaudient eos, quam sanctos, qui sunt in vita ęterna, & tamen semper sunt minores, quia minori bono participant, nam beati participant ipsa essentia bonitatis per immediatam vnionem, scilicet videndo per essentiam, ideo sine dubio quilibet beatus est maior quolibet viatore, & omnibus simul, sed non est melior.

Tertio poteſt intelligi, quòd Chriſtus vellet laudare ſtatum quē nunc introducebat, & allicere Iudęos ad illum, & ſeipſum conſequenter laudare, prædicabat enim ipſe, quòd appropinquabat regnum cœlorum, & quilibet, q ibi eſſet maior eſſet Ioanne, qui maximus putabatur inter homines, qui ergo ibi magnus eſſet habere bonum ineffabile, & ſic omnes cuperent ad talem locum ire, qui habitatores ſuos tam perfectos reddebat, & conſequenter apparebat Chriſti excellentia, qui annunciabat regnum cęlorum vbi homines fierent tam perfecti.

Quarto poteſt intelligi de Angelis, qui in cęlo erãt quando ipſe hæc dicebat, & quilibet eorum erat maior Ioanne in duobus, ſcilicet in naturę dignitate, & in beatitudine, quilibet enim Angelus eſt purus ſpiritus, & ex hac parte maior eſt quolibet homine. Etiam omnes Angeli ſunt beati, Ioannes autem beatus non erat, ſic dicit Auguſti. hęc verba domini dupliciter accipi poſſunt, aut enim regnum cęlorum appellauit hoc, quod nondum accepimus, de quo dicturus eſt venite benedicti patris mei percipite regnum, ibi enim ſunt Angeli quorum minor maior eſt quolibet iuſto portante corpus, quod corrumpitur, ſcilicet maior naturæ dignitate. Quinto poteſt intelligi de Chriſto, ſcilicet ꝙ regnum cęlorum ſit eccleſia militans, vel prędicatio regni cęlorum, & eſt ſenſus, ꝙ Chriſtus ſit minor Ioanne, ſcilicet ętate, & tamen maior eſt eo in regno cęlorum, ideſt maioris dignitatis incõparabiliter. Vel intelligitur Chriſtus minor in regno cęlorum, ideſt poſterior in prædicatione regni cęlorum, Ioannes enim incępit prius prędicare pœnitentiam agite, & appropinquabit regnum cęlorum, ſupra 3. poſtea Chriſtus prędicauit hoc ſupra 4. & hic minor eſt, ideſt poſterior Chriſtus, & tamen eſt maior Ioanne, ſic dicit Auguſtinus, aut ſi regnum cœlorum intelligi voluit Eccleſiam dominus ſeipſum ſignauit, qui naſcendi tempore minor erat Ioanne, maior autem diuinitatis ęternitate, & dominica poteſtate: iſte autem ſenſus videtur eſſe conuenientior cęteris, quia magis eſt ad propoſitum: Chriſtus enim, nunquam loquitur aliquid ſine neceſſitate, & myſterio, cum tamen dixiſſet, ꝙ nullus ſurrexit maior Ioanne, ſubiungere, quòd quilibet Angelus, vel beatus erat maior eo non videbatur multum habere cauſam ex præcedentibus, quia tamen dixerat non ſurrexiſſe maiorē Ioanne, putaretur ex hoc, quòd Ioannes erat etiam eo maior, vt igit̄ auferret iſtud dixit, qui minor eſt in regno cœlorum, ideſt ego, qui minor ſum, ideſt poſterior in prædicatione regni cęlorum maior ſum illo, ſiquis tamen velit accipere alijs modis, non eſt inconueniens, iſte tamen magis conſonat literę.

Quare dicitur, a diebus autem Ioannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cœlorum, &c. Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR quare dicitur a diebus autē Ioannis Baptiſtę, &c.

Dicendum, quòd hic etiam Chriſtus poſuit laudes Ioannis, & eſt vna, quòd Ioannes fuit primus, qui cępit prædicare regnum cęlorum, ipſe enim dixit appropinquabit regnum cęlorum, ſupra 3. ante eum autem, nunquam quiſquam hoc dixerat, quia iſtud pertinebat ad nouum teſtamentum, ideo nemo debuit inchoare iſtam prædicationem, niſi qui pręcurſor erat noui teſtamenti, ſcilicet Ioannes, & hoc eſt, quod dicitur a diebus autem Ioannis Bap. vſque nũc, ideſt a tempore quo ipſe cępit prædicare vſque nunc prædicatur regnum cœlorum, quia poſtquam ipſe cępit hoc prædicare ſupra 3. prædicauit etiam illud Chriſtus ſupra 4. & deinde iuſſit illud Apoſtolis prædicare

F dicare præcedenti cap. & Luc. 10. & ita ſemper continuabatur illa prædicatio regni cœlorum vſque nũc, ideſt vſque ad diem quo Chriſtus hoc locutus eſt. Alia laus fuit, quòd Ioannes impoſuit terminum legi, & prophetis, inquantum enim dicitur omnes prophetę, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt, & ſub Ioanne completum eſt quidquid lex, & prophetę dixerant, quia tunc venit Meſſias, qui in eis pręnunciabatur, vtrunque enim pertinet ad magnam laudē Ioannis, nam ipſe inciperet prædicare regnum cœlorum, & magnę excellentię erat cum regnum cœlorum ſit ſummum bonum: quòd ipſe etiam clauderet prophetiam omnem oſtendens illum in quo tota prophetia complebatur, magnę laudis erat, hoc etiam ad propoſitum Chriſti erat, nam ſi lex, & prophetę

G vſque ad Ioannem prophetauerunt, apparebat quòd iam venerat ille de quo prophetabatur. Alia laus erat, quòd Ioãnes erat Elias cum dicitur ipſe eſt Elias, qui venturus eſt, nam Elias promiſſus fuerat vēturus Mala. 4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & iſte expectabatur valde a Iudæis, & loquebantur ſępe de illo, vt innuitur infra 17. cum dixerunt Apoſtoli, quid ergo Scribę dicunt, quòd Eliam oportet venire primum? dixit ergo quòd Ioannes erat Elias, & ſic erat laus magna eius, quòd ipſe eſſet Elias in ſcriptura promiſſus, hoc etiam erat ad propoſitum Chriſti, nã Elias venturus erat ad diſponendum populum ad aduentum Chriſti Luc. 1. ipſe præcedet eum in ſpiritu, & virtute Elię parare domino plebem perfectam, cũ

H ergo iam veniſſet Elias apparebat, quòd Meſſias venerat.

Quomodo dicitur regnum cœlorum vim patitur. Et quomodo intelligatur. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd regnum cœlorum vim patitur.

Dicendum, quòd accipitur vno modo vim pati, ideſt prædicari, quia ante hoc cum non prædicabatur, videbatur nemo illud tangere, nũc vero cum prædicatur aliquid in illud fit, & ſic videtur ei vis inferri, vnde dicitur in litera a diebus autē Ioannis Baptiſtę vſque nunc regnum cœlorum vim pati-

I tur ab illo tempore vſque nunc prædicatur, ſic dicitur Luc. 16. lex, & prophetę vſque ad Ioannem, & ex tũc regnum Dei euangelizatur. Quòd autem dicitur ibi, & ex tunc, &c. eſt, quod dicitur hic a diebus autem Ioannis.

Secundo accipitur, ꝙ vim patitur, ideſt per violentiam accipitur, quod patet, quia dr̄, & violenti rapiunt illud, & non intelligit̄ de violentia, quæ infert̄ regno cęlorũ, quia nemo poteſt ibi vim inferre cũ Deo donante accipiat̄, ſed de violētia, q̃ ſibimet faciũt hoĩes. De primo patet, quia dicit Hiero. ſi aũt primus Io. Baptiſta pnĩam populis nunciauit dicens, pęnitentiam agite, appropinquabit.n. regnum cęlorũ, ꝯnr a diebus illius regnum cęlorũ vim patitur. De ſecundo patet,

K quia dicit idem Hiero. violenti rapiunt illud, grãdis.n. violentia eſt in terra nos eſſe generatos, & cęlorum ſedem quærere, & poſſidere per virtutem, quod non tenemus per naturam, hoc autem eſt rapere, quia vt dicit Grego. cum peccatores ad pęnitentiam redeũt, quaſi in locum alienum, & violenter regnum cęlorũ rapiunt, iſta autem violentia eſt agere contra propria deſideria, quaſi ſeipſum perdendo, ſicut dicitur Ioan. 12. qui amat animam ſuam perdet eam, & qui odit animam ſuam in vitam ęternam cuſtodit eam.

Sed obijcietur, quòd non patiebatur vim regnum cęlorum a diebus Ioannis, nec ex tunc rapiebant illud violenti, quia aut intelligit̄ de actuali adeptione, aut

aut de diſpoſitione ad illud. Si primo modo nõ ſtat, A
quia nemo acquirebat illud, nec accepit vſque poſt mortem Chriſti. Si ſecũdo mõ non conueniunt, quia non ſolum a diebus Ioannis, ſed etiam ante Ioannem ab exordio ſęculi potuerunt homines diſponere ſe ad regnum cęlorum, quia omnes morientes in charitate ibant ad ſinum Abrahę, & omnes illi habituri erãt vitam ęternam.

Dicendum, ꝙ intelligitur vim patitur quantum ad diſpoſitionem, & hoc fuit ſolum ex tempore Ioannis, quia ante Ioannem nemo prædicauit pęnitentiã, & regnum cęlorum, & ideo ſoli illi diſponebantur ad illud, qui iuſti erant quos Deus volebat facere iuſtos, & in eis non erat, quaſi violentia aliqua, qñ aũt Ioannes incępit prædicare pęnitentiam, & regnum cęlorum, B
ideſt ꝙ per pęnitentiam haberi poterat regnũ cęlorum, plurimi faciebant iam ſibi vim, atque renunciãtes deſiderijs ſuis ex deſiderio regni cęlorum, ſicut Chriſtus dixit infra 19. ſunt Eunuchi, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cęlorum, & non prius, quia vis, quam ſibi homo infert eſt pęnitentia, quæ tunc prædicabatur, & ita per illam homines faciebant vim regno cęlorum, ideſt ſibi ad habendum illud, ſic dicit Hierony. ſi autem primus Ioannes Baptiſta pœnitentiam populo nunciauit dicens, pęnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum, conſequenter enim a diebus illius regnũ cęlorum vim patitur, ſcilicet ꝙ illi quorum non erat accipiunt illud, & nõ illi quorum erat, pertinebat enim regnum cęlorum C
ad Iudęos ex promiſſione facta patribus eorum, nũc vero per prædicationem Ioannis, & Chriſti conuertebantur Publicani, & Meretrices, infra 21. & Luc. 7. conuertendi etiam erant gentiles, & Iudęi quibus debebatur non conuertebantur, ergo iſti perdebant, quod ſuum erat, & alij rapiebant, quod ſuum non erat, & iſte ſenſus valde conuenit literę, ſic dicit Hilarius dominus Apoſtolos ire ad oues Iſrael perditas iuſſerat, ſed omnis hęc prædicatio profectum Publicanis, & peccatoribus afferebat, itaque vim regnum patitur, & violenti diripiunt, quia gloria Iſrael a patribus debita, a prophetis nunciata, a Chriſto oblata fide gentium occupatur, & rapitur, & tunc eſt ſenſus, ꝙ a diebus Ioannis hoc fiebat, quia ante dies illos pecca- D
tores non conuertebantur ad hoc, quòd raperent regnum Dei, & ſic non accipiebant illud, niſi illi quibus promiſſum erat, nunc vero Ioanne prædicante pœnitentiam illi quibus non debebatur accipiebant illud, & ſic rapiebant, vnde non ſolum ſibi vim inferebant inquantum contra concupiſcentias ſuas agebant, ſed etiam regno cęlorum inquantum accipiebant, quod alienum erat.

Quomodo omnes prophetæ, & lex vſque ad Ioannem prophetauerunt. Et quòd iſta litera dupliciter intelligitur. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR quomodo omnes prophetę, & E
lex vſque ad Ioannem prophetauerunt, quia videtur innui, ꝙ ſolum fuerunt prophetę vſque ad ipſum, & poſtea nulli fuerunt. Dicendum, ꝙ non eſt verum, quia ẽt ipſe Ioannes fuit propheta, & plus, q̃ propheta, vt patet ſupra in litera, ẽt poſt Ioannem fuerũt multi prophetę, quia Actu. 11. erant prophetę, & doctores in Eccleſia Antiochię, & Actu. 21. erat Agabus Propheta, & quatuor filię Philippi virgines, & prophetantes: Apoſtolus quoque ſignat multos prophetas fuiſſe tempore ſuo in qualibet Eccleſia, & inſtruit eos, quòd non ſe impediant prophetando 1. Corin. 14. & Chriſtus poſuit in eccleſia prophetas, qui in ea manerent 1. Corin. 12. & ad Ephe. 4. ideo nõ

ceſſauerunt prophetę in Ioanne. Sed poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ vſque ad Ioannem prophetauerunt, ideſt ſemper prænunciauerunt de Meſſia, poſt Ioannem nemo prænunciauit de illo, nam prophetę, & lex principaliter ordinabantur ad Meſſiam, quia iſtud erat maximum bonum, quod expectabatur, & licet prophetę de alijs rebus interdum prophetarent, præcipua tamen intentio Dei loquentis per eos erat de Meſſia dicere, & ideo quandiu Chriſtus non fuit, ſemper prophetę de eo prædixerũt, tempore autem Ioannis Meſſias venit, ideo nullus iam de Meſſia prophetare poterat cum iam veniſſet.

Sed dicet quomodo lex poterat prophetare, quia prophetare eſt actus prophetę, actus vero legis eſt præcepta ponere, & mores dirigere.

Dicendum, ꝙ lex proprie non eſt, niſi quoddam dictamen ex moribus, vocatur tamen hic lex ipſa lex Moyſi, quæ in quinque libris continetur, in quibus non ſolum ſunt præcepta vitæ, ſed etiam prænunciationes quædam futurorum, vnde de Meſſia aliquid prænunciatur ibi, vt Deuterono. 18. prophetam ſuſcitabo vobis de medio fratrum veſtrorum, quod de Chriſto intelligitur, vt allegauit Beatus Petrus Actu. 3. Chriſtus etiam dixit, ꝙ Moyſes locutus fuerat de eo. Io. 5. ſi crederetis Moyſi forſitan crederetis, & mihi, de me enim ille ſcripſit, & Luc. 24. dicitur, & incipiens a Moyſe, & omnibus prophetis interpretabatur de illis, quæ de ipſo erant, ergo in Moyſe aliqua erant de ipſo ſcripta, & eodem cap. dicitur, & neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis de me, ergo lex Moyſi aliquid prophetauerat de Chriſto, & quia omnia dicta de eo tam in lege, quam in prophetis completa fuerunt in Chriſto, qui venit tempore Ioannis, verum eſt, ꝙ prophetauit lex, & prophetę ſolum vſque ad Ioannem.

Secundo poteſt accipi prophetare, ideſt obſcure loqui, ſic dicitur 1. Corin. 13. ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cognitio enim dicit rei manifeſtationem, prophetia autem dicit notitiam obſcuram, & confuſam, quia res non videtur in ſeipſa, ſed ſolum in figura imperfecte repræſentãte, & ita vſque ad Ioannem lex, & prophetę prophetauerunt, ideſt obſcure de Meſſia prędixerunt, & apertam cognitionem illius non dederunt. Ioannes autem clare de Meſſia locutus eſt, quia oſtendit eum digito dicens, ecce agnus Dei, ſed ſic iam ipſe non prophetabat, ſed oſtendebat. Quicunque vero ante ipſum fuerunt prophetauerunt, ideſt obſcure locuti ſunt, quotquot autem poſt Ioannem venerunt iam non prophetauerunt, ſed cognouerunt, & de ipſo clare locuti ſunt, & ſic in Ioanne ceſſauit prophetia, ideſt occulta cognitio de Chriſto.

Quomodo dicitur, quòd Ioannes Elias eſſet cum non eſſet ipſe. Quæſt. XL.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd Ioannes Elias eſſet cum nõ eſſet ipſe. Item quia ipſe negauit ſe eſſe Eliam, Iudæis enim quærentibus Elias es tu, dixit non Ioan. primo.

Dicendum, quòd Chriſtus vocauit Ioannem Eliã non quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad officium, vel virtutem, erat enim Ioannes ſimilis Eliæ. Primo in auſteritate pœnitentię, quia de Elia dicitur quarto Regum primo, quòd erat vir piloſus, & Zona pellicea accinctus circa renes. Ioãnes etiam dicitur piloſus, quia habebat veſtem piloſam, & aſperam, ſcilicet de pilis camelorum ſupra 3. Secundo in ſoliditate conſtantię, Elias enim conſtanter arguebat

regem Achab dicens, tu es, qui conturbas Israel 4. Reg.18.ita Ioannes arguit Herodem constanter propter Herodiadẽ infra 14.& Mar.6.Tertio, quia sicut Elias ad finem sęculi venturus dicitur præcedens secundum aduentum Christi, & nũc, ita Ioannes venit ante primum aduentũ, similis ergo est Ioannes Eliæ, sic dr̃ Luc.1.ipse præcedet eũ in spiritu, & virtute Elię parare domino plebem perfectam.i.sicut Elias præcedet, ita & iste præcessit, sic dicit Hiero.Ioan.venit in spiritu,& virtute Elię,& eandẽ Spiritus Sancti gratiam habuit,vel mẽsuram,sed & vitæ austeritas rigorque mentis Eliæ,& Ioannis pares sunt,vterque in eremo,vterque zona pellicea cingebatur,ille quia regem Achab, & Iezabel impietatis arguens fugere compulsus est,iste quia Herodis, & Herodiadis illicitas arguit nuptias capite truncatur.

Sciendum autem, ꝙ Christus aperte voluit ostendere,ꝙ non loquebatur de Elia quantum ad substantiam,sed quãtum ad officium, quia dixit ipse est Elias, qui venturus est,nõ enim dixit absolute ipse est Elias, sed Elias, qui venturus est, quasi dicat Elias, qui promittitur venturus iste Ioannes est. Etiam, quia dixit, qui habet aures audiẽdi audiat,quasi dicat nõ loquor, ꝙ ipse sit vere Elias, sed debetis figurate intelligere, ideo intelligat, qui potest. *Cui autem similem.* Hic ponitur condemnatio obstinatorum, & diuidit in duo, quia primo ponitur in generali respectu Iudęorum, Secundo in speciali respectu aliquorum,s.quibus specialia beneficia contulerat, ibi. *Tunc cœpit exprobrare.*

An ista sint continuata ad præcedentia, & quare Christus dixit ea. Quæst. XLI.

QVAERETVR circa primum an ista sint continuata ad præcedentia, & quare Christus dixit ea. Dicendum, quòd sunt continuata,quia immediate dicta sunt, nam quando Christo laudante Ioannẽ quidam credere noluerunt,arguit eos Christus, & dixit ista,s.cui similem ęstimabo generationem istã, & satis apparet, ꝙ totum hoc sit exprobratio infidelitatis, quia nolebant credere verbis eius.

Sed aliqui dicunt, ꝙ hoc dixerat, quia varijs modis eos docuerat, & nunquam credere voluerunt, & sic referetur ad totam prædicationem Christi præteritã cui credere noluerunt Iudæi, sic dicit Hilarius, totus hic sermo infidelitatis opprobrium ex affectu superioris querimonię descendit, quia insolens plebs per diuersa prædicationum genera docta nõ fuerit. Aliter põt dici, & melius, ꝙ hoc refert solũ ad ea,quę supra dixerat Christus de Ioanne, quia Matthæus tacuit hic aliqua, quæ exprimũtur Luc.7.nam postq̃ dixit Christus oẽs laudes istas de Ioanne dr̃ ibi, ꝙ oĩs populus audiens, & Publicani iustificauerunt Deum.i.laudauerunt baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos non baptizati ab eo,& tunc sequitur, cui ergo similes dicã homines generationis huius, & ponũtur omnia, quę ponuntur hic, & sic videtur, ꝙ ex eo,ꝙ populus credidit Christo laudanti Ioannem, & Pharisæi, & legis periti credere noluerunt, nec baptizati fuerãt ab eo, Christus redarguit eos, quia noluerunt credere sibi, nec Ioanni, vnde dicitur.

Cui autem similem æstimabo generationem istam. Idest Pharisęos, & legis peritos, quia non loquitur contra populum, eo ꝙ populus laudauit tunc Deum,& fuerat baptizatus baptismo Ioannis. *Similis est pueris sedentibus in foro.* Non est similis pueris quantum ad innocentiam, sed quantum ad ea,quæ ipsi faciunt, & ponit hic Christus quendam ludum quo se exercebãt pueri Iudæorum, nam in foro vbi erat locus publicus

F conueniebant pueri multi, & diuidebantur in duas partes ęquales, & illi, qui erant ex vna parte canebant carmen lętitię, & alij ex opposito canebant carmen lugubre, & deinde exprobrabant sibi mutuo, & lunam exultantes exprobrabant lugentibus, & lugentes exprobrabant gaudentibus, scilicet exultantes dicebant, quare non congaudetis nobis, & lugentes dicebant exultantibus, quare non compatimini nobis, & hoc fiebat ad ostendendum varietatẽ humani status,quia in eadem vrbe,vel loco quibusdã accidunt prospera, & gaudent, alijs vero tristia, & lugent,& isti non consonant inter se, quia nec gaudẽtes compatiuntur tristibus communicantes eis de bono suo,aut transumentes aliquid de malo eorum,nec

G tristes congaudent lętantibus, & ita sunt mutuæ querelę inter homines de diuersitate status eorum, sicut dicit Cyrillus, & sic etiam exponit Nicolaus.

Christus ponit hic ludũ quendam quo se exercebant pueri Iudęorũ.

Sed hoc non multum consonat literæ, quia litera videtur hic dicere, quòd illi pueri erant, qui semper loquebantur dicentes, cecinimus vobis, & non saltastis, lamentauimus, & non planxistis,& tamen in exẽplo dato vna pars puerorum dicebat, cecinimus vobis, & non saltastis, & alia dicebat lamentauimus, & non planxistis, ideo non debet sic accipi.

Item patet, ꝙ non conueniret ei,ad quod applicatur, Christus enim applicabat istud sibi, & Ioanni.ambo

H enim Iudæis prædicauerunt, & varia via.Ioannes quidem in austeritate, Christus vero in lenitate, & benignitate, Iudæi autem neutri eorum respõdere voluerunt, & ideo magis conuenit, ꝙ vna pars puerorum ponatur semper loquens,s.cecinimus, & nõ saltastis, lamentauimus,& non planxistis, ista pars repręsentet Ioannem, & Christum loquentes prædicando Iudæis varia via, & alia pars puerorum ponatur semper tacẽs oẽs Iudæi, qui nec Christũ, nec Ioan.secuti sunt.

Dicendum ergo, ꝙ pueri conueniebant ad gaudẽdum pueriliter in foro,& quidam eorũ,qui erant magis ad iocos apti incipiebant cantare, vt alij cantarent cũ eis, & saltarent ad consonantiã eorum cantus, & socij sui nolebant cantare, nec respondere ad canti-

I cum lętitię, & quia forte illi nolebant respondere ad canticũ,quod esset de genere lętitię,dicebant carmen lugubre, vt saltem, sic rñderent sibi, quia qui non est dispositus ad lętitiam est saltem dispositus ad tristitiã, & quia, nec sic rñdebant alij pueri conquerebantur, scilicet illi, qui cantauerant dicẽtes, cecinimus, & nõ saltastis,& postea lamentauimus,& nõ planxistis,quare hoc fecistis? quia in aliquo eorũ saltẽ nobis rñdere debuissetis, & hoc consonat literę, quę innuit eosdẽ pueros esse,q dicebant cantauimus,& lamentauimus etiam hoc consonat Christi proposito applicando ad se, & ad Ioannem, vterque enim Iudęis prædicauit. Ioannes tamen,quia erat vitę austerę inuitabat homines ad similia,vt sic de peccatis pęnitentiam agerẽt,& ipsum sequi noluerunt Iudæi, & plurimi eorum reci-

K pere noluerunt baptismũ quem ipse prædicabat infra 21.& Luc.7.Christus aũt, quia erat cõmunior in conuersatione inuitabat homines ad fidẽ, & operationẽ per quandã dulcem conuersationem manducãdo ẽt, & bibendo cum peccatoribus,& Publicanis,vt sic eos ad credendum alliceret, & tamen, nec ei credere noluerunt, ergo increpabiles, sicut pueri, qui nolebant respondere socijs, quando cantabant, nec quando lugebant, nam si Iudæi noluissent assentire Ioanni, quasi durus esset ad portãdum propter austeritatem, & sequerentur Christum,qui blandus erat non essent increpabiles. Vel si videntes habere communem vitam vellent ipsi tanquam iustiores, magis se iustificare, & non sequi illum, sed sequi Ioannem,qui erat austerior, essent quidem excusabiles,nunc tamen, nec

nec Ioannem ſecuti ſunt, ſed potius arguerunt dicentes dæmonium habet, Chriſtum etiam ſequi noluerunt, ſed dixerunt, quòd erat vorax, & potator vini, nullum ergo ſequi voluerunt, & ſic ſunt increpabiles, ideo Chriſtus exprobrabat eis hic, & ſic debet intelligi. *Similis eſt.* Scilicet generatio iſta Phariſęorum, & legis peritorum. *Pueris ſedentibus in foro.* Scilicet, qui conueniunt illuc ad videndum, & congaudendũ ſibi. *Qui clamantes coæqualibus.* Ex hoc accipit Nicolaus, ꝙ pueri diuidebantur in duas partes ęquales, & tamẽ non ſignificat hoc litera, quia tunc diceretur paribus, & non ęqualibus, quia ęqualis ſignat quantitatem cõtinuam, & non diſcretam, & ſi accipiatur large ęqualis, vt dicat numerum, ſicut dicitur 2. Poſteriorum, ꝙ ſunt ęquales numero quæſtiones, ſaltem diceretur ęqualibus, ſed non coęquales, quia coęquales proprie ſunt coętanei, & eſt ſenſus, ꝙ pueri ad coęquales. i. ad coętaneos ſuos clamãt, ſcilicet iſte ludus eſt inter pueros coętaneos, & non eſt inter pueros, & viros, quia omnis ętas ad ſibi ſimilẽ vadit. *Dicunt cecinimus vobis, & non ſaltaſtis.* Iſtud eſt a principio, quando pueri incipiunt ludere, quia primo cantant canticum lætitiæ ſperantes, ꝙ alij ſaltent ad conſonantiam cantici.

Lamentauimus, & non planxiſtis. Poſtquam noluerunt reſpondere ſaltando ad cãticum lętitię, incipiunt lamentari, ideſt dicere carmen triſte, quod pertinet ad funera mortuorum, & etiam ad illud reſpondere noluerunt plangendo, ſed Luc. 7. dicitur cantauimus vobis tibijs, & nõ ſaltaſtis, Tibię enim ſunt inſtrumẽta, quę adhibentur in cantico, vt ad conſonantiã eorũ ſaltent, qui ludere volunt. *Venit enim Ioannes.* Hic applicat ſimilitudinem iſtam ad propoſitum loquens de ſe, & Ioanne, qui Iudęis prædicauerunt, & loquitur prius de Ioanne, quia ipſe prius prædicauit, quã Chriſtus. *Nec manducans, nec bibens.* Ideſt non manducans, nec bibens ea, q̃ cæteri manducabant, & bibebant, nã aliquid manducabat. *Et dicunt dæmonium habet.* Quia viderunt eum talem auſteritatem agere qualem cæteri homines agere non poſſent, dicebant ꝙ dæmoniũ habet. Quod dupliciter accipi poteſt. Vno modo dæmonium habet, ideſt ꝙ male ageret tantam abſtinẽtiam ſeruando, & ꝙ dæmon ſuaderet ei iſtud facere, ſicut ſuggerit homini omnia mala. Alio modo dæmonium habet, ideſt dæmon poſſidet eum, & facit, ꝙ poſſit iſta tolerare, quia arreptitij multa poſſunt agere, & pati, quæ non poſſunt alij homines. De actione patet, quia dæmon mouet organa ipſorum, & ſic faciunt maiora, quam alij homines, eo ꝙ nõ agunt ipſi, ſed dęmones, ſic patet de duobus arreptitijs ſupra 8. qui erant ita ſęui, ꝙ propter eos nemo audebat tranſire per viam, & Actu. 19. vnus arreptitius pugnauit contra duos, & pręualuit, ita vt nudos, & vulneratos cogeret eos fugere. De paſſione patet, quia dęmones poſſunt reddere mẽbra arreptitiorum, quaſi ſtupida, & inſenſibilia, & ita nõ affligunt patiendo dura, ſicut alij affligerentur, ſicut patet de illo arreptitio, qui ſe lapidibus concidebat Mar. 5. c & ita intellexerunt iſti de Ioanne, ꝙ dæmon poſſidens eum redderet ipſum inſenſibilem, vt non ſentiret iſta, quæ patiebatur.

Venit filius hominis. De ſeipſo loquitur Chriſtus vocans ſe filium hominis, ſic enim vocat ſe, vt patet precedenti c. *Manducans, & bibens.* Reſpectu Ioannis dicebatur Chriſtus manducans, quia Ioannes non mãducabat ea, quæ cæteri homines Chriſtus autem in cibo, & potu non differebat ab alijs.

Et dicunt, ecce homo vorax, & potator vini. Scilicet Phariſæi, & Scribæ hoc dicebant, qui etiam Ioannem accuſabãt, & in hoc apparet, ꝙ ex iniquitate, & ex inuidia loquebantur, quia ſi vituperarent Ioãnẽ, tanquam extremũ ſuperabũdans in auſteritate, debebant Chri-

A ſtum laudare, vel acceptare, tanq̃ medium in abſtinẽdo, & comedendo, vel ſi Chriſtum, tanquam voracẽ reputantes accuſabant, Ioannem tanquam abſtinentẽ laudare debuerunt, ſed vtrunque accuſauerunt, non ergo diſplicebat eis opus, ſed perſona, quia aliàs ſaltẽ vitam laudaſſent Chriſti, quam ipſi tenebant, & mentiti ſunt dicentes Chriſtum voracem, & potatorem, quia iſta ſignificãt exceſſum in cibo, & potu, & auiditatem, ſiue guloſitatẽ, quæ longe erant a Chriſto, ipſe enim fuit menſura in omnibus actibus humanis.

Publicanorum, & peccatorum amicus. Hoc dicebant ad innuendum, ꝙ Chriſtus eſſet peccator, quia erat ſocius peccatorũ, nam amicitia ſimilitudinẽ requirit. 8.
B Ethi. qui ergo peccatorũ amicus eſt ipſe peccator eſt, nam non vult quiſquã conuerſari, niſi cũ eo cum quo gaudet, quia cum triſti, vel non iocundo nemo vult conuerſari ſaltẽ per diem 8. Ethico. q ergo peccatorũ amicus eſt gaudet in vita ipſorum, malus ergo eſt, qa nemo gaudet de malo, niſi malus, & dicebant hoc ẽt ad oſtendendum Chriſtum eſſe voracem, & peccatorem, ſ. quia Publicani, & peccatores indulgent delicijs corporis, & ꝙ Chriſtus conuerſabatur cũ eis, vt cibis vacaret, & potibus, & hoc dixerunt, quia aliqñ viderunt eum manducantem cum peccatoribus, & Publicanis, vt patet ſupra 9. c.

Et iuſtificata eſt ſapientia a filijs ſuis. Ideſt laudata, ſicut dicitur Luc. 7. Publicani, & peccatores iuſtifica-
C uerunt Deum, ideſt laudauerunt, & ponitur iuſtificare, ideſt laudare, quia volentes laudare Deum dicebant eum iuſtum, ſic ait Pharao. iuſtus eſt dominus, & ego, & populus meus peccatores Exod. 9. & Dani. 9. dicitur, tibi domine iuſtitia, nobis autem confuſio faciei. Poteſt autem hoc dupliciter intelligi. Vno modo, quòd ſapientia ſit ipſe Chriſtus, qui eſt Dei ſapientia, & Dei virtus 1. Cor. 2. & filij ſui ſint Apoſtoli, qui iuſtificauerunt, ideſt laudauerunt Chriſtum ſcientes, quòd regnum Dei non eſt in eſca, nec in potu, ſed in virtute ad Roma. 14. vnde illi habent ęquanimitatem tolerandi, quæ eſt virtus, quos nec deprimit egeſtas, nec copia ſubleuat.

Iuſtificare quid.

Aliter poteſt intelligi, quòd ſapientia accipiatur hic proprie, vt eſt prudentia, ſiue rectum iudicium de
D moralibus, & filij ſui dicuntur hic pueri, qui canebant in foro, qui erant filii ſui, ideſt Iudæorum, & ipſi iuſtificauerunt ſapientiã, ideſt recte iudicauerunt increpantes coęquales ſuos, qui nec eis cantantibus noluerunt ſaltare, nec eis lamentantibus noluerunt lugere, & per hoc patres ſuos arguunt, qui Chriſtũ cantantẽ, ideſt dulciter conuerſantem non ſuſceperunt, & Ioãnem lamentantem. i. auſtere viuẽtem nõ ſecuti ſunt, ſed accuſauerunt. Dicit aũt Hiero. ꝙ in quibuſdam libris legit iuſtificata eſt ſapiẽtia ab operibus ſuis. ſ. quia ſapientia non quærit vocis teſtimonium, ſed operũ. Vel eſt ſenſus, ꝙ ab operibus ſuis. i. a ludis puerorũ de quibus ſupra dixit iuſtificata eſt ſapientia, quia per ludos quos faciunt iudicant arguendos eos, qui nolunt
E reſpondere cantantibus, nec lugentibus.

Quare Ioannes tam auſteram vitam habuit.
Quæſt. XLII.

QVAERETVR quare Ioannes tam auſteram vitam habuit.

Dicendum, ꝙ fuit conueniens, quia Io. venerat ad oſtendendum Chriſtũ, vt populus ſciret quis erat Chriſtus, & ad hoc debuit eſſe magnę auctoritatis, vt crederetur ei in tanta re, quia hoc ſolum erat, quod Iudæi expectabãt, ſ. Meſſiam. Poterat autẽ dupliciter habere auctoritatem, ſ. per miracula, vel per magnam ſanctitatẽ, miracula aũt nulla fecit.

Ioan.10.scilicet Ioannes nullum signum fecit, oportuit ergo, ꝙ esset vitę excellentissimę, & tñ apud Iudæos, qui nõ cognoscebant veram sanctitatẽ, quę erat in interiori, scilicet charitate, & virtute animi, putabatur esse sanctitas in exterioribus, hęc autem maxime erat in operibus abstinentię, ideo debuit esse Ioannes vitę abstinentissimę, vt cum non faceret aliqua miracula, saltem hoc, quod in se faciebat miraculũ videretur, scilicet tam austere viuere, sic dicit Chrysosto. ꝙ mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quare autem Ioannes miraculum non fecerit dictũ est supra 3.c. Alia causa fuit huius austeritatis, quia Ioannes fuit primus, qui pęnitentiã prædicauit, fit aũt pęnitentia in asperitate vitę, vt qui commisit illicita abstineat etiam a licitis, vt dicit Augu. Ioãnes austeritatem debuit ostendere, vt non solo verbo, sed potius opere doceret, & sic tam in operę, quam in habitu austeritatem pęnitentię ostendebat. Si autẽ obijciatur de Christo, ꝙ prędicauit pęnitentiam, & etiam Apostoli, non tamen seruauit austeritatem, ad hoc sequenti q. dicetur.

Quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illam tenere. Et quòd principaliter fides saluat nos, & gratia Dei, & misericordia. Et quòd Christus nos docuit in quo perfectio vitæ consistat.

Quæst. XLIII.

QVAERETVR quare Christus non tenuit vitam austeram, & an debuit illã tenere. Aliqui dñt, ꝙ debuit, quia Christus magis prædicauit perfectionem vitæ, quam Ioannes, sed Ioannes habuit vitam valde austeram, vt Ioannes incitaret homines exemplo suo ad vitæ perfectionem, quia vt dicit Chrysosto. mirabile erat in corpore humano tantam patientiam videre, quod & Iudæos magis attrahebat, ergo videtur, ꝙ multomagis Chr̄s debuit hr̄e austeritatem vitæ.

Item abstinentia ordinatur ad cõtinentiam carnis, dicitur enim Oseę 4. comedent, & non saturabuntur, fornicati sunt, & non cessauerunt: Christus autem continentiam seruauit in se, & alijs seruandam proposuit infra 19. sunt Eunuchi, qui se castrauerũt propter regnum cœlorum, ergo Christus debuit seruare austeritatem vitę, & discipulis illam imponere.

Item est ridiculum, quod quis incipiat vitam strictam, & postea redeat ad vitam laxiorem, quia dicetur ei illud Luc.14. iste homo cæpit ædificare, & non potuit consummare, Christus tamen incæpit vitam strictissimam, quia ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus nihil comedens supra 4. & Luc.4. ergo non debuit redire postea ad vitam communem, sed austeritatem seruare. Dicendum, ꝙ Christus non tenuit regulariter vitam austeram, sed mediocrem cõformando se alijs hominibus, Ioannes autem vitã austeram tenuit. Vnde de Christo dicitur hic, ꝙ erat manducans, & bibens, de Ioanne autem, quòd non erat manducans, nec bibens, non quidem, ꝙ nihil manducaret, quia supra 3.c. dicitur, ꝙ cibus eius erat locustę, & mel syluestre, sed non manducabat, nec bibebat, quod cęteri, scilicet non bibebat vinum, nec siceram Luc.1. vinum, & siceram non bibet, & non manducabat panem, & carnes, sicut cæteri homines Luc.7. venit Ioannes Baptista, nec manducans panem, nec bibens vinum, Christus autem dicebatur manducans, & bibens, idest manducabat panem, & bibebat vinum, & cętera, quæ homines manducabãt, ita etiam Apostoli eo iubente faciebãt, scilicet manducabant quidquid apponebatur eis Luc.10.

Causa huius fuit prima ad tollendum errorem, quia si Christus abstineret, sicut Ioannes, possent ali-

F qui ex hoc putare, quòd omnia a quibus ipse abstinebat erant illicita, sic dicit Titus, noluit enim Christus abstinere ab huiusmodi cibis ne occasionem præberet hæreticis, qui dicunt creaturas esse malas, & vituperant carnes, & vinum.

Secunda causa fuit propter discipulos, quia oportuit, ꝙ Christus acciperet discipulos ad familiarem conuersationem, quos postea mitteret ad prædicandum, isti autem a principio erant imperfecti, & non poterant conuenienter deduci ad ieiunandum, sicut Christus dixit supra 9. quando quæsitum est, quare discipuli tui non ieiunant, scilicet nemo mittit vinum nouum in vtres veteres, idest doctrina perfectionis non conuenit hominibus debilibus, & veteribus, sicut sunt vtres veteres. Christus tamen debuit manducare cum discipulis, quia si ille ieiunaret, & ipsi non,

G non esset grata conuersatio propter dissonantiam. Etiam quia erubescerent discipuli, qui non imitarentur magistrum suum, immo non putarent se esse discipulos eius quem non imitabantur, vt ergo ex dulcedine conuersationis eos ad se traheret oportebat, ꝙ manducaret cum eis, illi tamen non poterant ieiunare, ergo nec Christus debuit ieiunare.

Tertia fuit propter alios quos conuertebat, quia interdum homines verbis alliciebat, interdum autem operibus conuersando cum eis, & sic mãducabat aliquando cum peccatoribus, & Publicanis, vt sic eos ad se traheret, sic patet supra 9. & Luc.5. nam in do-

H mo Matthæi manducauit Christus cum Publicanis, & murmurantibus de hoc Pharisæis dixit, non est opus sanis medicus, sed male habentibus, quasi dicat ꝙ manducando cum illis sanabat eos a languoribus peccati, quod non faceret seruando austeritatem.

Quarta fuit, quia si Christus austeritatem seruaret, aut faceret propter se, aut propter nos, non propter se, quia aut hoc esset, vt per hoc se disponeret ad continentiam seruandam, aut vt per hoc magis mereretur. Non primum, quia in eo non erat aliqua rebellio carnis ad spiritum, quia assumpserat carnem liberam a passionibus, ideo siue comederet, siue non, nulla poterat in eo libido insurgere, & sic dicit Grego. quòd non poterat esse in Christo tentatio carnis, sed solum

I tentatio diaboli. Non etiam propter meritum, quia non erat sibi necessarium per ieiunium mereri cum per alia opera mereretur in infinitum, & maxime per passionem cuius merita suffecerunt sibi, & nobis. Non etiam propter nos, quia ea, quæ propter nos Christus faciebat erant ad duo, scilicet vt nos redimeret, vel vt nos instrueret, ad redemptionem enim sola Christi mors profuit, & suffecit, nam per cætera non redimeremur, ad instruendum autem non fuit conueniens austeritas, sed potius impediebat, nam instruebat nos Christus, quando aliqua agebat, vt nos ad similia agendum prouocaret, & tamen non conueniebat, quòd nos prouocaret ad austeritatem, quia nemo illam posset tolerare, ergo nec ipse debuit au-

K steritatem seruare.

Quinta fuit, vt auferret occasionem errandi, quia si Christus seruaret austeritatem oportebat, quòd seruaret eam maiorem, quam Ioannes, vel saltem ęqualem, vt in nullo bono opere videretur quis quam eo superior, sed hoc erroris causa, scilicet quia multi putarent, quòd in austeritate vitę erat summa perfectio, Christus tamen volebat ostendere, quod in charitate est omnis perfectio, sic enim dicit Apostolus ad Roma.14. ꝙ non est in esca regnum Dei, sed in virtute, idest in abstinendo, vel comedendo nõ est perfectio regni Dei.

Item sequeretur alius grauis error, quia si Christus austeritatem seruaret, diminueret auctoritatem doctrinę

ctrinę suę, nam putaretur, quòd per viam iustitię, & ex operibus ostēdebat homines esse saluandos, Christus tamen principaliter ostendere voluit, quòd fides est, q̄ saluabat, & ex gratia Dei, & misericordia erat salus, & non ex operibus nostris, vt dicitur ad Titū 2. apparuit benignitas, & humanitas saluatoris nostri, non enim ex operibus iustitię, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, & ita ipse Christus innuit, ꝙ non veniebat ipse ad nos per viam iustitię, sed per viam misericordię, & quòd Ioannes venit per viam iustitię infra 21. venit ad vos Ioannes in via iustitię, idest per opera satisfactoria salutem humanā procurans. q. d. ego non venio per illā viam. non ergo debuit Christus austeritatem seruare, sed mediocritatem, vt videretur, ꝙ ex misericordia saluabat nos, & non ex duris operibus satisfactorijs, quæ nobis imponeret, quia sic iam a nobis ipsis haberemus salutem, & non ab illo, ideo Christus totus apparuit gratia, & misericordia Io. 1. lex per Moysen data est, gratia autem, & veritas per Iesum Christum facta est, idest Moyses posuit legem precipiēs operari, sed præceptum hominis quoddam est, per Christum aūt facta est gratia, quia ipse ex gratia liberauit nos nihil a nobis petens, nec nobis faciendum iniungens, ista ergo fuit causa potissima quare Christus non debuit habere vitam austeram, sed communem.

Pro quo sciendum, ꝙ tota Christi vita fuit instructio nostra, & quia in nouo testamento, qđ ad totum orbem pertinebat futuri erant homines diuersarum conditionū, s. perfecti, & imperfecti, & mediocres, vt omnibus Christus viuendi exemplū daret nō debuit habere vnicum modum viuendi semp, sed variare, vt per hoc diuersis statibus conueniret, & ita fecit aliquando viuēs solitarius, vt instrueret contēplatiuos, sicut quando fuit 40. diebus in deserto solus inter bestias Marc. 1. & quia ad contemplatiuos pertinet abstinere cum soli Deo vacent, ieiunauit 40. diebus, reliquis autem temporibus communem vitā ducebat, eo ꝙ maior est multitudo mediocrum, quam perfectorum.

Ad primum dicendum, ꝙ Ioanni fuit conueniēs austeritatem seruare, quia nullum aliud habebat testimonium, Christus autem ex miraculis testimonium habebat, etiam si nunquam ieiunaret, ideo non fuit sibi necessaria vitę austeritas, sicut Ioanni, sic dicit Chryso. Ioannes præter vitam, & iustitiam nihil plus ostendit, Christus autem, & a miraculis testimonia habebat, dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere ipse contrariam incessit viam ad mensam intrans Publicanorum, & manducans, & bibens. Cum autem dr̄, ꝙ Christus debuit ostendere perfectionem vitę plusquā Ioannes, dicendum, ꝙ verum est, & ita fecit, nam perfectio vitę non consistit in cibo, & potu, sed in charitate, siue virtute, ad Roma. 14. istam aūt magis Christus docuit, quam Ioannes, ieiunium autem laudabile est, non tamen conuenit omnibus hominibus, sed eis, qui segregati sunt a cōmunione cæterorum, Christus autem omnibus formam viuendi dedit, vt dictum est, si tamen simpliciter perfectio vitę in ieiunio consisteret potius, quam in alijs rebus, Christus exercuisset illud austerius, quam Ioannes. Ad secundum dicendum, ꝙ non fuit necesse Christo, & discipulis suis seruare ieiunia ad continentiam tenendam, quia motus illicitos, qui in alijs hominibus per ciborum parcitatem franguntur, Christus in discipulis virtute suę Deitatis comprimebat, sic dicit Beda. Ioannes vinum, & siceram non bibit, quia ille abstinentia meritū auget cui potentia nulla naturę inerat, dominus aūt cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret quos abstinentibus poterat reddere priores? Ad tertiū dicendum, ꝙ Christus non ieiunauit 40. diebus, quasi vellet istam vitam tenere, & postea non potens sustinere declinauerit ab ea, sed ideo ieiunauit, vt nobis aliquando ieiunandi exemplum daret, & ideo manducauit, vt ostenderet, quòd non erat in ieiunio tota vitæ perfectio, & propter alia, quæ dicta sunt, sic dicit Beda, ieiunauit Christus ne præceptum ieiunandi declinares, manducauit cum peccatoribus, vt gratiam cerneres, & agnosceres potestatē.

Tunc cæpit exprobare ciuitatibus in quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Veruntamen dico vobis Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quā vobis. Et tu Capharnaum, nunquid vsque in cœlum exaltaberis? Vsque in infernum descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent vsque in hanc diem. Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi.

Luc. 10.

1. q. 1. capi. nonne.

Tunc cæpit. Hic ostendit Christus in speciali cōdemnationem aliquorum propter eorum ingratitudinē, scilicet quia prædicauerat illis frequenter, & non egerant pęnitentiam, & dicitur.

Tunc cæpit exprobrare. i. improperare, est enim improperium de ingratitudine, erant quippe isti Deo ingrati, quia propter tanta beneficia prædicationis, & miraculorum, quæ eis contulerat pœnitentiam non egerant. *Ciuitatibus.* Accipitur large ciuitas pro locis muratis, quia Bethsaida de qua hic dicitur vicus solet vocari, & tamen hic vocatur ciuitas.

In quibus factæ sunt plurimæ virtutes eius. Hoc dicitur, quia Christus non exprobrauit omnibus ciuitatibus in quibus prædicauerat, quia solę tres ponuntur hic, & tamen in multis prædicauerat, quia tamen in istis fecerat plura miracula, quam in alijs, erant magis ingratę. *Quia non egissent pœnitentiam.* Audierant enim libenter verbum eius, & tamen pœnitentiam nullā egerunt, nam in vrbe Capharnaum libenter Christus audiebatur, & quando semel inde recessit nitebantur tenere eum incolę vrbis ne recederet Marc. 1. & Luc. 4. *Væ tibi Corozaim.* Modus maledicendi est, vel malum prænunciandi, est enim Corozaim ciuitas quædam in Galilæa in littore maris in qua Christus sæpe prædicauit.

Væ tibi Bethsaida. Ista est alia ciuitas, quæ etiam est in littore maris Galileę, fuerunt enim de hac ciuitate quinque Apostoli, scilicet Petrus, & Andreas, & Iacobus, & Ioannes, & Philippus, vt dicit Chryso. & patet Ioan. 1. scilicet erat autem Philippus a Bethsaida ciuitate Andreę, & Petri, de Iacobo autem, & Ioanne non apparet, quia tamen erant socij in piscatione Petri, & Andreę. Lu. 5. innuitur, ꝙ fuerunt de eadem vrbe. *Quia si in Tyro, & Sidone.* Duę ciuitates sunt in Syria in terra Phęnicis nō multum distātes a Ierusalem, & sunt in confinio terrę Sanctę. Vel vt aliqui volunt intra eam de quo dictum est Iosue 19. & 3. Regum 5. & 2. Paralipomenon secūdo, fuerunt enim magnę ciuitates

uitates olim, & tempore Christi supererãt, licet sępe ante, & postea dirutę fuerint. *Factæ essent virtutes*.i.miracula, quæ vocantur virtutes, quia sunt a virtute infinita. *Quæ factæ sunt in vobis*. Multa miracula fuerunt facta in istis ciuitatibus, vt dicitur supra in litera. Potest referri istud aduerbium ad præcedẽtia, vel sequẽtia. De primo, quòd intelligatur, quòd in istis ciuitatibus olim factę fuerant virtutes, idest iam diu erat, quia nunc Christus non prædicabat in illis.

De secundo, vt quod dicatur olim egissent pœnitentiam, quasi dicat licet sint ciuitates gentilium, si prædicatum esset in eis egissent olim pęnitẽtiam, scilicet nõ facerent eam nunc, idest diu postq̃ prædicatũ esset, sed olim, idest immediate, vt eis prædicaret, in quo significatur, ꝙ faciliter conuerterentur.

In cilicio, & cinere. Iste erat modus pęnitẽdi.s.induẽdo cilicium, & iacendo super cinerem. *Pœnitentiam egissent*. Idest recedendo ab iniquitatibus suis, & assumendo ista opera pęnalia, & satisfactoria. *Veruntamen dico vobis Tyro, & Sidoni remissius erit*. Idest licet nõ fuit eis prædicatum, quia tamen, si prædicaretur conuerterentur, remissius erit eis.i.minorem pęnam sustinebunt, & dicitur Tyro, & Sidoni.i.habitatoribus earũ, quia vt dicit Remigius, nomine ciuitatis, vel terræ non ędificia, vel domorũ parietes dominus increpat, sed homines in eis cõmorantes, & intelligit de illis, q mortui erant, & fuerãt quondam in Sidone, & Tyro, nam eis, qui nunc erant postea prædicatum est, vt infra dicetur, ideo dicitur olim pęnitentiam egissent.s.si

Dies iudicii intelligitur dupliciter.

olim fuisset prędicatum. *In die iudicij*. Potest intelligi de die iudicij generalis, vel de iudicio particulari die quo quisque moritur, vt declaratum est præcedenti c.q.91.quia ibi etiam dicitur. *Remissius erit in die iudicij, quam vobis*. Idest Bethsaidę, & Corozaim ad quas loquebatur. *Et tu Capharnaum*. Ista est alia ciuitas, & erat Metropolis Galilęę ciuitas nobilis illius prouincię, vt dicit Remigius. *Nunquid vsque in cœlum exaltaberis*. Intelligi potest de exaltatione in honore per prædicationem Christi, quia magnus honor erat, ꝙ Christus ibi toties prædicasset, & tot miracula fecisset, ibi enim sanauit paralyticum, & mulierem fluentem sanguine, & filiam principis Synagogę, vt ostensum est supra 9.c.maxime, quia Christus in Capharnaum prædicare incępit, vt innuitur supra 4.s.exinde cępit prædicare pœnitentiam agite.i.ex vrbe Capharnaum de qua ibi dicitur, & iste erãt specialis honor vrbis. Vel intelligitur de temporali exaltatione, scilicet quia ista ciuitas excedebat cęteras vrbes Galilęę magnitudine, & nobilitate, & copia rerum, & gloriabatur in his, & sic dicebatur exaltari ad cęlum. *Vsque in infernum descendes*. Potest intelligi vtroque modo dicto, scilicet de damnatione incolarum eius, quia non egerant pęnitentiam, & sic realiter descenderent in infernum. Vel intelligitur quantum ad honorem temporalem, quia sicut exaltata est vsque ad cęlum.i.ad magnum honorem, ita descendet vsque in infernum.i.vsque ad nihil, iam enim non est ciuitas, sed ruinę quędam antiquorum ędificiorum, & vix ibi nunc sunt octo domus pauperum piscatorum, vt dicit frater Brocardus Theutonicus lib.suo de situ terræ Sanctæ: dicit Hiero.ꝙ in altero exẽplari reperimus, & tu Capharnaum, quæ vsque ad cœlum exaltata es, vsque ad inferna descendes. Et est duplex sensus, scilicet ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti. Vel ideo, quia exaltata vsque ad cęlum meo hospitio, & meis signis atque virtutibus tantum habes priuilegiũ, maioribus plecteris supplicijs, quia his quoque credere noluisti.

Quia, si in Sodomis. Idest in terra Sodomorũ, scilicet in illis quatuor ciuitatibus, quæ perierunt, quę vocan-

F tur a nomine Sodomę, q̃ præcipua erat. *Factæ fuissent virtutes*. Idest miracula prædicando illis conuersionem a peccatis suis.

Quæ factæ sunt in te. Egerat enim ibi Christus multa miracula, & sæpe ibi prædicabat. *Forte mansissent vsq; in hunc diem*. Idest egissent pęnitentiam si prædicatum fuisset eis, & miracula facta, & non subuersę fuissent igne cęlesti, sed manerent vsque hodie. *Veruntamen dico vobis, quia terræ Sodomorum*. Idest illis ciuitatibus subuersis, scilicet populo earum, qui perijt in eis, quando subuersę sunt, nam illi condemnati sunt, licet poterat esse, ꝙ aliqui eorum dolentes subito de peccatis suis saluarentur, quia tamen Christus comparat illos in

G pęna ciuitatibus quibus prædicauit, videtur ꝙ condemnati erant. *Remissius erit in die iudicij*. Idest minor pęna erit, quia minus peccauerunt, & hoc in die iudicij, quia tunc pęna tota dabitur, quę debetur damnatis. *Quàm tibi*. Idest vrbi Capharnaum, ad quam loquitur.

An ista sint continuata ad præcedentia. Quæst. XLIIII.

QVAERETVR an ista sint cõtinuata ad præcedentia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia Luc.10.

H ponuntur ista, quando Christus mittebat discipulos ad prædicandum. Item quia non videntur esse ad propositum, cum Christus agat hic de laudibus Ioannis, prædicere tamen mala contra istas vrbes nihil pertinebat ad Ioannem. Item, quia Christus loquitur hic ad istas vrbes, & sic diceret istud, quando manebat in eis, nunc tamen non erat in eis.

Item Augu.lib.de concor.euan.dicit, ꝙ non fuerit istud continuatum ad præcedẽtia, sed ꝙ Lucas commemorat illud cõtinuatum cuidam sermoni Domini, etiam hoc ex ipsius ore coniungens. Vnde magis videtur ipse hoc ordine commemorare quo a Domino dicta sunt. Matthæus autem suę recordationis ordinem tenuisse, & sic vult, ꝙ Lucas recte cõtinuet.

I Matthęus autem mutet ordinem.

Dicendum, ꝙ Matthęus tenuit hic ordinem continuum, quod apparet ex litera, quia dicitur tunc cępit exprobrare ciuitatibus, ergo tunc quando loquebatur de Ioanne arguens illos, qui nec sibi, nec Ioanni crediderant istud dixit, ideo continuata sunt hæc.

Dicit autem propter hoc Augu.vbi supra, ꝙ potest dupliciter stare. Vno modo, ꝙ ly, tunc, non dicat stricte punctum temporis, sed large totũ tempus in quo omnia fiebant, & sic poterit stare, ꝙ Lucas continuate dixerit, Matthæus autem ordinem mutauerit.

Aliter potest dici, ꝙ Christus dixerit hoc bis, sicut multa alia bis, aut pluries dicebat, & idem euangelista ponit idem, sicut Luc.9.& Luc.10.ponitur de pera non portanda in via, ex quo apparet, ꝙ illud Christus

K bis dixerit, ita ergo hic esse potuit, & sic apud vtrũque poterit esse ordo continuus. Hoc autem dicit Aug. quia vult, ꝙ Lucas ordinem continuum tenuerit, de hoc tamen non apparet, sed ꝙ Matthæus tenuerit ordinem continuum manifestum est, quia dicitur tunc cępit exprobrare. Ad primum dicẽdum, ꝙ potest dici, ꝙ vtrobique sit ordo continuus, ita ꝙ Christus bis illud dixerit, sicut dictum est, & vtrobique erit ordo continuus. Vel si semel dixit solum erit hic ordo continuus, & Luc.10.erit ordo mutatus. Ad secundum dicendum, ꝙ bene est ad propositum præcedentium, quia Christus loquens de laudibus Ioannis arguit illos, qui credere noluerunt Ioanni, nec sibi, & consequenter transit propter similitudinem materię ad exprobrandum ciuitatibus illis in quibus multa miracula

cula egerat,& ſic eſt ratio continuationis. Ad tertium dicendum, ꝙ licet Chriſtus loqueretur ad iſtas vrbes, non erat tamen in eis, quando loquebatur, quod pateret, quia loquebatur ad tres ſimul, & tamen non poterat eſſe, niſi in altera earum, vel in nulla.

Dicendum igitur, ꝙ loquebatur ad illas, quia forte aliqui de illis preſentes erant, quando iſta dicebat, vel ſi non eſſent, ſufficiebat propter alios dici. Ad quartum dicendum, ꝙ Auguſtinus vult tam hic, quam in Luca eſſe ordinem continuum, & tamen ſaltem, ꝙ hic ſit continuatum apparet, de Luca autem non apparet tam manifeſte, ſed eſt ſatis veriſimile.

Quare Chriſtus exprobrauit iſtis tribus ciuitatibus ſolis ſcilicet Bethſaidæ Corozaim, & Sodomæ. Quæſt. XLV.

QVAERETVR quare Chriſtus exprobrauit iſtis tribus ciuitatibus ſolis. Aliqui dñt, ꝙ hoc fuit, quia noluerunt recipere eum ad prædicandum, & hoc colligitur, quia Luc. 10. vbi Chriſtus dicit, ꝙ ciuitatibus non recipientibus Apoſtolos ad prædicandum durius eſſet in die iudicij, quam terrę Sodomorum ſubiunxit, vę tibi Corozaim, &c. q. ex eadem cauſa iſtis ciuitatibus exprobraret. Sed non ſtat, quia in litera dicitur, ꝙ in eis factę fuerunt multę virtutes, ergo prædicauerat ibi Chriſtus. Item patet, quia non ſolum recipiebant illum immo valde libenter audiebant, ita ꝙ in vrbe Capharnaum tota ciuitas conueniebat ad ianuam domus in qua Chriſtus erat. Mar. 1. & Luc. 4. & quando exiuit inde ſecutę ſunt eum turbę rogantes ne recederet de Capharnaum. Luc. 4. Alij dñt, ꝙ hoc fuit, quia iſtis ſolum Chriſtus prædicauerat. Sed falſum eſt, quia Chriſtus diſcurrebat per omnes ciuitates, & caſtella prædicans prece. c. non ergo prædicauerat in his ſolis, cōſtat. n. ꝙ in aliis miracula fecerat, nam in vrbe Naym mortuum ſuſcitauerat. Luc. 7. & illud fuit añ hoc, qa audito illo miraculo miſit Ioan. diſcipulos ad Chrm. eo. c. pluribus ergo ciuitatibus prędicauerat. Dicēdū ergo, ꝙ Chriſtus in multis vrbibus prædicauerat, iſtis tñ tribus ſolis exprobrauit nunc, & hoc pp duo. Primo, quia iſtę non egerant pnīam, forte. n. aliæ quibus prędicauerat pnīam egerant, vñ non fuit cā exprobrādi eis. Secundo fuit pp maiorē ingratitudinē, quia in multis aliis vrbibus prędicauerat, ſed ibi pauco tēpore manebat, vel pauca miracula faciebat, hic aūt fecerat multa, & prędicauerat pluries, q̃ in aliis vrbib⁹, & ſic erant magis ingrati, iſta. n. eſt cā prẹcipua, ſicut dr̃ hic. ſ. in quibus factę ſunt plurimę virtutes eius.

Quare Chriſtus voluit exprobrare iſtis ciuitatibus maledicendo eis. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR quare Chriſtus voluit exprobrare ciuitatibus iſtis maledicendo eis, quia dicit vę tibi Corozaim. Dicendum, ꝙ Chriſtus non maledicit hic. i. mala imprecando, vel optando, aut inferēdo, ſed maledicit. i. mala prẹnūciat, ſicut pphetę faciūt q futura mala gentib⁹, & vrbib⁹ interdū pdicūt, ſic. n. fecit de Ierl̃m Chr̃s, quia videns ciuitatem fleuit ſuper illam, & dixit, non relinquetur in te lapis ſuper lapidē, eo ꝙ non cognoueris tp̃s viſitationis tuæ. Luc. 19. Et tunc dicendum, ꝙ hoc prędixit Chriſtus pp multa. Primo ad emendationem iſtorum, quia audientes hoc poterant conuerti. Sed obiicietur, quia Chriſtus prẹnunciabat eis certa mala. ſ. ꝙ remiſſius eſſet Tyro, & Sidoni, q̃ eis in die iudicii, ſi tñ conuerterent̄ non damnarentur. Et ſic non ſtaret verbum Chriſti. Dici pōt vno mō, ꝙ forte verbum Chriſti erat cōminato-

A rium, & ſm̃ exigentiam pñtis iniuſtitię ipſorum, vñ ſi conuerterentur non eſſet eis malum prẹnunciatū, ſicut dr̄ Iere. 18. ꝙ Deus repente loquitur ꝯ aliquam gentem, ꝙ deſtruet eam, & ſi pnīam agit de peccato ſuo, Deus quoque agit pnīam de malo, quod locutus eſt ꝯ eam. Vel pōt intelligi dictum Chriſti quantum ad eos qui iam mortui erant in pdictis vrbibus audita Chriſti prędicatione, & cōuerti noluerant, & illi iam damnati erant, & durius eis futurum erat, q̃ Tyro, & Sydoni, viuentes tñ poterant conuerti, & pęnitere, & potuiſſent tunc per pnīam purgare morā tēporis prẹteriti, nam quocunque modo dicatur verbum Chriſti, ſiue comminatorie, ſiue ſm̃ certitudinem diuinæ præſcientię, certum eſt, ꝙ viuentes conuerti poterāt,
B quia liberi erant. Quod aūt ita futurum eſſet, ꝙ non conuerterētur non prouenicbat ex diuina præſcientia, ſed quia ipſi libere conuerti nolebant, iō proderat iſta Chriſti exprobratio ad conuerſionem illorū. Secundo fuit, & præcipue ad exemplum audientium, & noſtrum. ſ. vt non incideremus in talem ingratitudinem, & negligentiam, ꝙ audito verbo Chriſti nō cōuertamur, nam accidet nobis, ſicut illis vrbibus. ſ. durius erit nobis in die iudicii, quam terrę Sodomorū, & iſtud eſt prẹcipuum, quoniam exempla infidelitatis, & peccata, & pęnę prẹteritorum propter nos ſcripta ſunt, prima Corinthiorum 10. ne nos incidamus, in tale infidelitatis exemplum ad Hebrę. 4. Tertio fuit ex compaſſione quadam: prędixit. n. mala Chriſtus ci-
C uitatum iſtarum, compatiens eis, ꝙ grauia mala paſſuri eſſent, quia conuerti noluerant, ſic dicit Hiero. hę vrbes Galilęę a ſaluatore planguntur, ꝙ poſt tanta ſigna ac virtutes non egerunt pęnitentiam, ſic. n. fuit de Ieruſalem, quia Chriſtus ex compaſſione fleuit ſuper illam, & dixit ſi cognouiſſes, & tu, quæ ad pacem tibi, nunc aūt abſcondita ſunt ab oculis tuis, & ibi mala illius prænunciauit. Lu. 19. Quarto fuit ad oñdendum ſe illa ſcire, quæ futura erāt iſtis vrbibus temporaliter, quia non conuerſę fuerant Chriſto prædicante, ſicut fuit de Ieruſalem cui Chriſtus dixit, ꝙ hęc oīa euenirent ei, quia nō cognouit tēpus viſitationis ſuę. i. quia non conuerſa eſt, qñ Chriſtus volebat congregare fi-
D lios eius, ſicut gallina congregat pullos ſub alas, & ipſa noluit infra 23. & Luc. 15. prædicabat aūt Chriſtus iſta, vt quando euenirent cognoſcerent, quia ipſe prẹſciuerat illa. Ioan. 14. hoc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Vnde conſtat Chriſtum feciſſe virtutes multas in Corozaim, quia non legitur, quando in illa prædicauerit. Et in Bethſaida de qua quinque Apoſtoli fuerunt. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR vnde conſtat, ꝙ Chriſtus fecerit virtutes multas in Corozaim, & Bethſaida, qa non legitur, qñ in eis prædicauerit. Dicendum, ꝙ licet
E non legatur, qñ factum fuerit, conſtat tñ, ꝙ fuerit factum, cum Chriſtus dicat illud fuiſſe factum, hoc aūt fieri poterat, quia præced. c. dr̄, ꝙ Chriſtus diſcurrebat per oēs ciuitates, & caſtella prædicans euangelium, & ſanans omnem languorem, tunc ergo prædicaret in Bethſaida, & Corozaim, ſic dicit Hiero, vbi aūt ſcriptū ſit, ꝙ in Corozaim, & Bethſaida ſigna fecerit, ſupra. n. legimus, & circuibat ciuitates oēs, & vicos curās omnē infirmitatem, inter cæteras, ergo vrbes, & viculos ęſtimandum eſt in Corozaim quoque, & Bethſaida dominū ſigna feciſſe, maxime aūt patet hoc de Bethſaida, quia de illa fuerunt quinque Apoſtoli. ſ. Petrus & Andreas, Iacobus, & Ioannes, & Philippus, vt dicit Chry. vr̄ ergo, ꝙ ſępe Chriſtus in ipſa vrbe prædicauerit, cum tot de ea ad ſpeciale cōſortium eius aſſumpti fue-

fuerunt,de Corozaim idem eſt, eſt enim ciuitas coniuncta Bethſaidę in littore maris Galileę,in illa aũt regione Chriſtus valde morabatur, & ſic ſepe prędicaret, & miracula faceret in vtraque vrbe iſtarum.

Quare loquitur hic de Tyro,& Sydone.
Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR quare dr̃ hic de Tyro, & Sidone. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit,quia Tyrus,& Sidon deſtructę fuerant pp peccata ſua, de quibus pnĩam non egerant,ſi tñ fuiſſet eis prędicatum,& ſigna facta,quæ fuerũt facta in his vrbibus, penituiſſent & nõ fuiſſent deſtructę, ſicut ẽt dr̃ de Sodomis,& tñ illę ciuitates perierant. Dicendum,ꝙ Tyrus,& Sidon,licet aliàs fuerant deſtructæ, & etiã poſt Chriſtum,tñ qñ Chriſtus iſta dicebat Tyrus, & Sidõ integræ vrbes erant,& ipſe aliqñ tranſibat fines earũ, infra 15. & exibant ad eum aliqui habitatores regionis illius,ſicut fuit de Chananęa cuius filia vexabatur infra 15. dicit autem hoc Chriſtus de habitatoribus Tyri,& Sidonis qui olim habitauerunt in eis,nam illi non egerunt pnĩam de peccatis & damnati ſunt,ſi tamen prædicatum fuiſſet eis pęnituiſſent, & non damnarentur,& iõ dr̃ hic olim in cilicio, & cinere pęnitẽtiam egiſſent.i.ſi olim fuiſſent factę in Tyro, & Sidone virtutes egiſſent pnĩam, de pręſentibus autẽ nihil doluit,ne ſignificaret eos damnandos,nã illi, qui manebant nunc licet non audierint Chriſtum prædicantem,poſtea tñ Apoſtolis, & diſcipulis prædicantibus Tyrij conuerſi ſunt,vt patet Actu.21. vbi erant Chriſtiani multi apud quos Paulus manſit, iſti ergo pęnituerunt.& ſic iſti faciliter audito verbo diſcipulorum penituerunt, a fortiori prædeceſſores eorũ pęnituiſſent,ſi Chriſtus prædicaſſet eis,iõ culpa eorũ alleuiatͬ, ſic dicit Hieronymus Corozaim,& Bethſaida dãnantͬ qꝛ præſenti dño credere noluerunt,Tyrus,& Sidon iuſtificantur,quia Apoſtolis illius crediderunt.

Quare dicitur,quod egiſſent pœnitentiam in cilicio,ac cinere. Et quis modus pœnitendi fuit apud antiquos.
Quæſt. XLIX.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ egiſſent pęnitẽtiam in cilicio,& cinere. Dicendum,ꝙ hoc dr̃,quia modus antiquorum erat ſic pnĩam agere. accipitur enim pęnitentia pro ſatisfactione, quæ pręſupponit dolorem de peccatis, quia non vult quiſquã ſe affligere pro peccatis,ſi adhuc gaudet in illis: debet ſatisfactio fieri per opera dura,& pęnalia, vt homo puniat in ſe illicita,quæ dolet commiſiſſe,& quia in peccato fuerunt duo.ſ.ſuperbia mentis qua peccans noluit manere ſubditus legi Dei, ſed facere, qđ ſibi placuit,& delectatio peccati, inquantum adhęſit bonis ſenſibilibus,quæ delectant ſ̃m ſenſum,ideo in pęnitẽtia debent eſſe duo oppoſita.ſ.humiliatio ſpiritus, & afflictio carnis. Pro primo datur pęnitere in cinere, & hoc eſt,quia cinis eſt res vilis.ſ.puluis quidã de rebus iam conſumptis,& perditis. Pro ſecundo datur cilicium,quia eſt veſtis de pilis duris qui carnem affligunt pungendo eam,& recõpenſatur illa delectatio, q̃ illicite aſſumpſit, iſte ergo fuit modus pœnitendi apud oẽs antiquos,ſic pęnituerunt Niniuitæ,Ion.3.ſ. ſurrexit rex de ſolio ſuo,& abiecit veſtimentũ ſuum a ſe,& indutus eſt ſacco,& ſedit in cinere, ſic ẽt Iudęi qñ ieiunabant, dormiebant ſuper cinerem,ſic dr̃ Iſa. 58.nunquid tale eſt ieiunium,quod elegi per diem affligere hoĩem aĩam ſuam, & cõtorquere quaſi circulum caput ſuum,& ſaccũ, & cinerẽ ſternere? ſic ẽt dr̃ de Tyro,& Sidone hic,& Lu.10.ꝙ olim in cilicio, &

F cinere ſedentes pęniterent,tetigit ergo Chriſtus modum iſtum pęnitendi, quia apud antiquos erat generaliter iſta conſuetudo,& ſi Tyrii, & Sidonii pęnituiſſent,tenuiſſent hunc modum.ſ.in cilicio, & cinere, vnde & Ioannes,qui pęnitentiam annunciabat, & in ſe illam oſtendebat cilicio vtebatur.ſ.veſte facta de pilis camelorum ſupra 3.

Quare Chriſtus ſpecialiter locutus fuerat de Capharnaum per ſe. Et quæ miracula Chriſtus in Capharnaum egit.
Quæſt. L.

QVAERETVR quare ſpecialiter locutus fuit hic
G de Capharnaum per ſe,quia poterat dicere vę tibi Corozaim,vę tibi Bethſaida,& Capharnaum,ſicut enim poſuit duas ſimul,ita tres ponere potuiſſet. Aliqui dicunt,ꝙ hoc fuit, quia Capharnaum erat ciuitas prępicua,ideo per ſe nominata eſt, ſic dicit Remigius Capharnaũ metropolis erat Galilææ, & inſignis ciuitas illius prouincię, & ideo dñs ſpecialiter mẽtionem illius facit. Secundo poteſt dici,& melius ꝓpter maioritatem peccati, peccauit enim magis Capharnaum,q̃ Corozaim,& Bethſaida, & ideo per ſe de illa dictum eſt,pctm̃ aũt Corozaim, & Bethſaida fuit ſimile,& æquale,ideo de illis ſimul dictum eſt. Et pater hoc,quia eiſdẽ verbis vſus eſt Chr̃s ꝯ Corozaim, & Bethſaida nullo mutato, & tñ ꝯ Capharnaum alijs
H verbis vſus eſt,ſi tñ pp ſolam excellẽtiam vrbis, Chriſtus per ſe loqueretur de Capharnaum,poſuiſſet eam prius, eiſdem tñ verbis vteretur contra illam, & ꝯ alias duas,quod non fecit. Tertio fuit pp inęqualitatem pęnę, quia maior pœna inferenda erat viris Capharnaum,q̃ viris Corozaim,& Bethſaida, Quod patet,quia loquens Chriſtus de Corozaim, & Bethſaida comparauit eos Tyro,& Sidoni dicens,Tyro & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quam vobis:peccata tñ virorum Capharnaum comparantur Sodomitis.ſ. terræ Sodomorum remiſſius erit,& tñ peccata Sodomorum maiora erant,q̃ Tyri,& Sidonis, quia in deteſtationem allegãtur, qñcunque allegantur, & ẽt pręcedent.c.qñ Chriſtus voluit oſtendere magnitudinẽ peccati ciuitatum, quę non reciperent Apoſtolos di-
I xit terræ Sodomorum remiſſius erit in die iudicii, & non dixit de Tyro,& Sidone in quo innuit, ꝙ minora peccata erant,& minor pęna Tyri,& Sidonis, ideo de vrbe Capharnaũ oportuit per ſe dici. Quarto fuit, quia contra Corozaim,& Bethſaidam ſignificatͬ ſolũ futura pęna ęterna.ſ.remiſſius erit in die iudicii, cõtra Capharnaum aũt duplex pęna futura erat.ſ.temporalis,& ęterna,temporalis quidem, quia ab honore ſuo caderet,& hoc fuit,quia deſtructa eſt, quod innuitͬ cum dr̃ vſque ad infernum deſcendes.i.vſque ad nihil deuenies,ęterna aũt cũ dr̃,remiſſius erit terrę Sodomorum, debuit ergo per ſe dici de Capharnaum. Siquis aũt concedat,ꝙ cum dr̃, vſque ad infernũ deſcendes,ſignatur pęna ęterna, p̃t quidem cõcedi, ſed
K melius dr̃,ꝙ ſignetur pęna temporalis, quia aliàs diceret in infernum deſcendes,& non vſque ad infernum. Cauſa aũt maioris pęnę in Capharnaum,q̃ Corozaim,& Bethſaidæ fuit maior ingratitudo,quia pluries in ea Chriſtus prædicauit,ẽt plura miracula ibi fecit,ibi.n.ſanauit leproſum,ſupra 8.ſanauit ſeruũ Centurionis languentem.eo.c.& Luc.7.ſanauit ẽt habentem ſpiritum immundum in ſynagoga Marc.primo, & Luc.4.& ſocrum Simonis febricitantem, ſup.4.& Mar.1.& Luc.4. & paralyticum ſupra 9.& Marc.2.& mulierem fluentem ſanguine, & ſuſcitauit filiam archiſynagogi,ſupra 9.ibi ẽt ſanauit ſemel omnes languẽtes varijs languoribus,quotquot erant in vrbe ſupra 8.& Mar.1.& Luc.4. in illa aũt ciuitate tot miracula

cula a Christo facta leguntur, & ita ab omnibus habebatur in admirationem de factis Christi in Capharnaum, sicut dixerunt Nazareni. Luc. 4. quanta audiuimus a te facta in Capharnaum fac nunc in patria tua. Etiam Christus cępit prędicare in hac vrbe ante cæteras, quod erat ad magnum honorem vrbis supra 4. & ideo magna fuit pęna virorum Capharnaum, qui post oīa hæc pnīam agere noluerunt, & hoc pręuiderat Isa. 9. primo tpe alleuiata est terra Zabulon, & Nephthalim. i. ciuitas Capharnaum, quæ est in finibus Zabulon, & Nephthalim, vt dicitur supra 4. alleuiata est sab onere peccatorum primo tempore. i. a principio prędicationis Christi, quia ibi cępit prędicare. eo. c. & nouissime aggrauata est. i. in fine aggrauata fuerunt peccata sua plusquam prius fuerant. s. quia per ingratitudinem pęnitentiam agere noluit.

Quare dicitur, quod remissius erit Tyro, & Sidoni in die iudicij quam Corozaim, & Bethsaidæ. Et in quo fuerunt maiora peccata horum, quam illorum.

Quæst. L I.

QVAERETVR quare dr̃, ꝙ remissius erit Tyro, & Sidoni in die iudicij, quā Corozaim, & Bethsaidæ. Dicendum, ꝙ istarum ciuitatum peccata erant maiora, quia nemo magis punitur in inferno, nisi qui magis peccauerit, cum ibi non sit acceptio personarum. N ōtñ significatur, ꝙ peccata Bethsaidę, & Corozaim erant plura, vel maiora ex genere suo, qa tunc frustra esset comparare peccata ista inter se, quia istud nihil notandum esset, sed erant peccata istorum maiora ex contemptu, & ex ingratitudine, quia oblata fuit sibi salus, & repulerunt eam, peccata enim Tyri, & Sidonis erant magna ex genere suo, quia ibi erat idololatria, quæ est grauissimum peccatum, viri autē Corozaim, & Bethsaidæ idololatræ non erant, peccata tamen eorum maiora reputantur, quia Tyrij, & Sidonij non habebant a Deo, nisi legem naturalem, illam ergo solam contemnere poterant: Corozaim autem & Bethsaida, tā naturalem, q̃ scriptā habebant. s. Moysi, & ꝙ his maius erat prędicationem Christi, & miracula contempserunt, & sic aggrauantur peccata eorum, sic dicit Hiero. hoc non est, quia Tyrus, & Sidon naturalem tantum legem calcauerant, istę vero ciuitates post transgressionem naturalis legis, & scriptæ, ēt signa, quæ apud eos facta sunt paruiduxerant. Item aūt est de Capharnaum ad viros Sodomorum, quia Sodomitæ sola naturalia iura violauerunt, viri aūt Capharnaum oē ius, & omne bonum contempserunt, ergo circūstantia cōtemptus aggrauat peccata eorum. Aliter pt̃ dici, ꝙ istud pctm̃, quod erat non recepisse Christum, nec voluisse credere in eum cum vidissent signa eius ēt per seipsum erat maius q̃ peccata Sodomorum, & Tyri, & Sidonis, quia nulla grauior esse potest ingratitudo, quam sanari contemnentis, Tyris aūt, & Sodomitis salus oblata non est, qa Chrs testatur hic, ꝙ si fuisset eis prædicatum pęnitentiam egissent, q̃ facere noluerunt istę tres vrbes, ideo istud pctm̃ in se erat maximum. Item quia omnia peccata Tyri, & Sidonis, & Sodomorum erant cum aliquali ignorantia veri boni, nunquam. n. infęlices illi verum bonum cognouerunt, nam nec illis prædicatum est, istis aūt vrbibus manifeste salus se obtulit, & agnouerunt eā, sed ɔtempserunt, sicut dr̃ Io. 12. Lux venit in mundū, & dilexerunt hoīes magis tenebras, q̃ lucē: erant. n. opera eorum mala, repugnare tñ veritati agnitę, quæ pertinet ad salutem est peccatum in Spiritum sanctum, quod est grauissimum, tale aūt vidētur commisisse istę tres vrbes, ideo grauantur grauius, quam Tyrii, & Sidonii, & Sodomitæ.

A *Quare Christus dixit de Sodomis forte mansissent, vsque in diem hunc, quia ly forte importat dubium.*

Quæst. L I I.

QVAERETVR quare Christus dixit de Sodomis forte mansissent, vsque in diē hāc, quia ly forte importat dubium. Dici potest vno mō, ꝙ licet, forte ex proprietate sua importet dubium tñ ex consuetudine loquendi ponitur forte vbi nullum dubium est, sic dr̃ supra. 7. nolite mittere margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas, & tñ non est dubium quin eas conculcent, sic ēt sup. 5. dr̃ ne forte tradat te aduersarius iudici, & tamē certum est, ꝙ traderet eum iudicij. i. accusaret apud
B iudicem, nisi prius concordaret se cum eo. Aliter pōt dici, ꝙ forte importat hic dubium non quantum ad cognitionem Christi, sed quantum ad volubilitatem creaturę, sciebat. n. Christus determinate quid acturi essent Sodomitæ si prædicaretur eis. s. an conuertentur, vel non, & conuersi manerent vsque ad diē illā, quia tñ conuerti, vel non conuertit pēdebat ex libertate arbitrii Sodomitarum, quæ non habebat in se aliquid determinatum, sed habet se libertas ad vtrumlibet, dixit, forte, vt non putetur Dei cognitio rebus imponere necessitatem, sic dicit Remig. ideo dominus, qui omnia nouit in hoc loco verbum dubitantium posuit. i. forte, vt ostenderet, ꝙ liberū arbitrium concessum est hominibus, & ad hoc, ꝙ sciretē ꝙ Deus
C determinate scit futura, & non sub dubio, & tñ ꝑ istā notitiam non imponit eis aliquam necessitatem sic, vel sic eueniendi, posuit duo exempla vnum sine verbo dubitatiuo, & aliud sine illo, nam dixit de Tyro, & Sidone, ꝙ si factæ fuissent virtutes in eis olim pęnitentiam egissent, non apponendo forte, vt videatur, ꝙ ipse certe sciebat illos pęnitentiam acturos si prędicaretur eis, de Sodomitis aūt dixit, forte mansissent, vsque in diem hanc, potuisset tñ ad vtrunque ponere forte, quia contingens. s. cōuersionem Tyri, & Sidonis sciret, eodem mō conuersionem, vel non conuersionē Sodomitarum, potuisset ēt ponere forte in vtroque, quia æqualis libertas erat Tyriis, & Sodomitis ad cōuerti, vel non conuerti, sed non posuit vtrunque sine
D forte, ne viderentur futura necessario venire propter diuinam notitiā, nec in vtroque posuit forte, ne putetē futura contingentia propter sui contingentiam, vel libertatem Deo esse incerta, sed alterum sine forte, & alterum cum forte posuit.

Quare Christus non fecit, quod prædicaretur Tyrijs, Sidonijs, Sodomitis. In quo duplex dubium resoluitur. Et quomodo nulli deficit principium ad se saluandum sufficiens.

Quæst. L I I I.

QVAERETVR cum sciret Deus cōuertendos Tyrios, & Sidonios, & Sodomitas si ꝑdicaretur eis, & miracula fierent, quare non fecit, ꝙ
E prædicaretur, nam ex hoc videtur, ꝙ iniuste damnantur. Ad hoc dicit Remig. ꝙ fortassis erāt plurimi in Corozaim, & Bethsaida qui credituri erant, & erant multi in Tyro, & Sidone, qui non erant credituri, & ideo non erant digni euangelio, dn̄s ergo habitatoribus Corozaim, & Bethsaidę prædicauit, vt illi q credituri erant crederent, & habitatoribus Tyri, & Sidonis prædicare noluit, ne forte illi qui non erant crediturі contemptu euangelii deteriores facti atrocius punirentur. Sed hoc non stat, quia tunc etiam in Corozaim, & in Bethsaida prædicare non debuisset, quia plurimi ibi pęnitentiā agere nolentes deteriores effecti sunt, sicut Christus eos hic increpat, ergo non fuit ista causa. Alij dicunt, vt refert Augustin. Deum prę-

sciuisse

ſciuiſſe Tyrios, & Sidonios a fide fuiſſe poſtea receſ-
ſuros,cum factis apud ſe miraculis credidiſſent,& ex
miſericordia potius non illis iſta feciſſe, qui grauiori
pęna obnoxii fierent, ſi fidem, quam tenuerunt reli-
quiſſent,q̃ ſi eam nullo tpe tenuiſſent. Sed hoc non
ſtat,quia poſtea Tyrii conuerſi ſunt,vt colligitur Act.
21. & non apparet,ꝙ fidem reliquerint. Item,quia da
to,ꝙ relicturi eſſent eam,adhuc non eſſet ceſſandum
a prædicatione,nam Corozaim,Bethſaida,& Caphar
naum fidem ſuſceperunt Chriſto prędicãte, q̃ poſtea
reliquerunt cum pęnitentiã agere noluerũt, & Chrs
iſta præſciebat, & tñ prædicauit eis, ideo non ceſſauit
ex hac cã prædicatores mittere ad iſtas vrbes. Aliter
dicit Hiero.ꝙ reſponſio aperta eſt.ſ.nos ignorare Dei
iudicia, & ſingularum diſpenſationum eius.i.opera-
tionũ ſacrã.i.ſecreta neſcire & explicat magis dicens
ꝙ propoſitum fuerat Dei Iudęę fines non excedere,
ne iuſtam ſacerdotibus,& Phariſæis occaſionem per-
ſecutionis daret.Sed dicendum ꝙ iſtud non tenet,qa
Sodomitæ ad hoc,ꝙ non perirent,non erat prædican
dum tempore Chriſti,quando iam non erant,ſed præ
dicandum fuerat tempore Abrahę qñ ſupererant, &
in peccatis ſuis conſumpti ſunt, & ſic Chriſtus non
erat prędicaturus eis,ſed miſſurus prædicatores, quia
nondum ipſe carnem aſſumpſerat, & non eſſet ſcan-
dalũ aliquod,quia iſtud eſſet ſi ipſe relictis Iudęis iret
ad prædicandum gentilibus, ſed potuerat aliquem il-
luc miſiſſe,ſicut Ionã miſit in Niniuem, & eo predi-
cante,conuerſi ſunt Ion.3.Aliter dicit Auguſt. ꝙ ẽt ſi
iſti credituri eſſent ſi eis prædicaretur non excuſabun
tur pp hoc a pęna,& ait porro,ſed ſecundum facta,q̃
facturi eſſent ſi viuerent mortui iudicantur profecto,
quia fideles futuri erant iſti ſi eis cum tantis miraculis
fuiſſet euangelium prędicatum, non ſunt vtique pu-
niendi,& tamen in die iudicij puniẽtur. Dicendũ er-
go,ꝙ hic eſt duplex dubium. Vnum eſt an iſti iniuſte
condemnentur. Quia credituri erant,ſi eis miracula
fierent. Aliud eſt quare noluit eis prædicare cum ſci-
ret eos conuertendos. Ad primum dicendum, ꝙ non
eſt iudicandum de hoĩe ad hoc,ꝙ ſaluetur,vel condẽ
netur quid facturus eſſet ſi viueret, ſed quid fecit dũ
vixit,ſi enim attẽdatur quid hõ facturus eſſet, nemo
condemnaretur,quia ſi Deus vellet efficaciter cor ho
minis,ſiue per exteriora,vt per miracula, & prædica-
tionem, ſiue interius tangendo cor,nemo poſſet pe-
rire,quia cor hoĩs eſt in manu Dei,& quocunque vo-
luerit vertet illud Prou.21. nam ſicut nunc corda bea
torum confirmat in bono, ita & poſſet corda noſtra
ad ſe immobiliter vertere,ſed nõ facit Deus erga nos
quidquid poteſt,ſed quicquid iuſtum,& ſuffiċiẽs eſt,
non.n.petit a nobis fidem,niſi de eis,q̃ ſcire poſſum⁹,
ſiue quia prędicata ſunt, ſiue quia ex rebus creatis na
turali ingenio illa cognoſcimus ad Rom.1.opera aũt
non petit,niſi vel ea, q̃ ſub præcepto poſita ſunt, vel
quæ naturalis rõ agẽda decernit, nulli ergo deficit de-
ficiens principium ad ſalutem,ſi aũt Deus a nobis ma
iora peteret iuſta querela eſſet, ꝙ iniuſte dãnaremur,
ſed iſta ſola exigit,habebant aũt hæc Tyrij,& Sidonii,
& Sodomitæ, ideo ꝙ peccauerint iuſta fuit eis dam-
natio licet ſi miracula fuiſſent inter eos facta conuer-
ſi fuiſſent, quia aliqui mouentur a magnis auxiliis qui
a minoribus non mouentur, ſi aũt alicui iſta magna
auxilia dentur gratia eſt,ſi non dentur nihil iniuſtum
eſt, qui aũt contempſerint iſta maiora auxilia iuſtius
damnantur,quibus tñ nõ impenduntur iniuſtum ni-
hil fit,& ita Tyrii,& Sodomitæ conqueri nõ poſſunt,
quia non fuerunt eis miracula facta, cum ſine illis ha
berent principium ſufficiens ad ſalutem, iſtę tñ tres
ciuitates,quibus iſta auxilia impenſa ſunt,& ea contẽ
pſerunt,grauius damnantur,vt dicit hic Chriſtus.

F Ad ſecundum dicendum, ꝙ quantum ad ea, quæ
ſunt pure beneficia non eſt petenda aliqua cauſa, nã
in nobis ea,quæ fiunt exigenti iuſtitia habent cauſam
determinatam,quare fiant, quæ aũt ſunt beneficia ſo
lam voluntatem habent pro cauſa,nam ſi eſſet aliqua
cauſa,quare fieri deberent, iam non eſſent pure ex li-
beralitate,ſed ex aliqua neceſſitate, ita ergo quãtum
ad Deum,nam ea,quæ ſunt ſimpliciter ex neceſſitate
ſalutis noſtrę habent cauſam manifeſtã,quare fiant.ſ.
quia ſi nobis Deus illa ſubtraheret,vel non concede-
ret,iniuſte nos condemnaret. Quę aũt ſunt ſupererro-
gationis ſine quibus ſalus eſſe poteſt,ex ſola Dei libe
ralitate conceduntur,nec habent aliquam cauſam ex
parte noſtra.ſ.quia nos non meremur illa,nec ex par-
te Dei habent cauſam, niſi voluntatem, & ſic dixit
G Chriſtus infra in litera, ita pater qm̃ ſic fuit placitum
ante te.ꝙ igitur Deus quibuſdam hoĩbus, vel gẽtibus
præſtet quædam bona,q̃ alijs vltra ea,quæ ſunt neceſ-
ſaria ad ſalutem,ſola voluntas eſt cauſa,ſicut põt figu
lus ex eadem maſſa facere aliud vas in honorem, &
aliud in contumeliam,ad Ro.9. nec poteſt dicere vas
factum in contumeliam ipſi figulo, quare feciſti me,
ſic, ita nemo põt conqueri,ꝙ Deus plura, q̃ alteri de-
derit,cum tñ ſibi ſufficientia dederit ad ſalutẽ, & ob
hoc ẽt cauſa non eſt petenda in iſtis,cum nulla ſit, ſic
dicit Aug.ſuper Ioannem,quare iſtum trahat, & illũ
non trahat noli velle diiudicare ſi non vis errare.

In illo tẽpore reſpondens Ieſus dixit. Con
H fiteor tibi pater domine cœli, & terræ, quia
abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudenti-
bus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, qm̃ ſic Luc.10
fuit placitum ante te. Oĩa mihi tradita ſunt Luc.10
a patre meo. Et nemo nouit filiũ, niſi pater, Io.8
neq; patrem quis nouit,niſi filius, & cui vo-
luerit filius reuelare. Venite ad me oẽs qui
laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos. 1 q.6.c. qui ſint
Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite a lect.
I me,quia mitis ſum, & humilis corde, & in-
uenietis requiem animabus veſtris. Iugum
enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

In illo tempore. Hic ponitur deuotorum commen-
datio. Et primo circa iſtam deuotionem, ponĩt prin-
cipium motiuum. Et ſecundo medium perductiuũ,
ibi. *Omnia mihi tradita.*

An iſtud ſit continuatum ad præcedentia. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR circa primum an ſit iſtud conti-
nuatum ad præcedentia. Aliqui dicunt,ꝙ non,
quia iſtud ponitur Luc. 10. qñ diſcipuli redierunt ad
K Chriſtum,poſtquam prædicauerant. Alij dicunt,ꝙ ſit
hic ordo continuus,quia litera hoc oſtendit, quia dr̃
in illo tpe,ſcilicet tunc qñ dicta ſunt præcedentia, di-
cta ſunt ẽt hęc. Sed obijcietur,quia ẽt Luc.10.ponĩt
iſtud,& dicitur in illa hora, quæ eſt connotatio tẽpo-
ris magis determinata,ergo potius erit ibi ordo conti
nuus,q̃ hic. Dici poteſt vno modo,ꝙ vtrobique ſit or
do continuus,& ſit idem tempus iſtud, & illud, quia
ibi dr̃,ꝙ Chriſtus dixit illud qñ redierunt diſcipuli de
prędicatione,& ita poterat eſſe hic, ꝙ diſcipuli redie-
runt quando loquebatur præcedentia ꝯ illas tres ciui
tatęs,& tunc præſentibus eis cępit iſtud dicere. Aliter
poteſt dici,& melius,ꝙ iſtud fuit bis dictum, qd non
eſt

eſt inconueniēs idem fuiſſe pluries dictum a Chriſto, ſicut patet de pera non portanda in via, quod Chr̄s dixit Apoſtolis. Luc. 19. & poſtea dixit illud diſcipulis Luc. 10. ſic dicit Aug. lib. de concor. euan. & iſtud eſt veriſi̇le, quia iſtud verbum eſt tale, ꝙ ſępius dici rōnabile erat. ſ. continet laudem diuinam pp bona admiranda, quæ facit, & quia talia ſępe faciebat Deus poterat Chriſtus ſępe hoc dicere. ibi enim dixit pp profectū ſpūalem quem operabatur Deus per diſcipulos Chriſti, hic aūt pp illuminationem pauperum excęcatis ſapientibus. Itē patet ex adiūcto, quia hic ſubditur venite ad me qui onerati eſtis, & cętera. vſque ad finem ſeq. c. ibi aūt illa non dn̄r, ideo videtur hoc pluries dictum eſſe, & ita vtrobique erit ordo continuus.

Quare iſta ponuntur hic, videlicet id quod ſequitur in c. iſto. Quæſt. LV.

QVAERETVR quare iſta ponuntur hic. Dicendum, ꝙ in his rn̄det Chriſtus tacite, nā qa ſupra dixerat qūo quędam ciuitates perierant, & potuerant ſaluari ſi fuiſſet eis prędicatum, alii aūt miracula viderunt, & contempſerunt, & perierunt, diceret aliquis, quare iſta fiunt, Chr̄s per hoc reſpondet gratias Deo agens, qui abſcondit hæc ſapientibus, & reuelauit paruulis, dans eis aliq̄ notitiā de hoc ſaltē qūo iuſta ſunt. Aliter pōt introduci. ſ. aliquis videns, ꝙ ſapiētes inter Iudæos non conuertebantur ad Chriſtum, & aliqui ſimplices, & rudes conuertebantur, diceret quare ſiebat hoc, Chriſtus aūt rn̄det, ꝙ hoc eſt, quia Deus reuelauit iſta paruulis, & abſcondit illa ſapientibus. ſ. ipſum eſſe Meſſiam, & dr̄. *In illo tempore.* ſ. qn̄ Chr̄s locutus fuit ꝯ tres vrbes, de quibus ſupra, nā illico ſubiūxit hoc. *Reſpondens Ieſus.* Ideſt dicens. Aliquis dicet. n. cui Chriſtus rn̄debit hic, cum nemo videatur quærens. Dicendum, ꝙ pōt dupl̄r accipi. Vno modo, ꝙ ſit reſponſio nō quidem ad aliquā qōnem expreſſam, ſed ad tacitam, vt dictum eſt pręce. q. Alio mō p̄t dici, ꝙ accipiatur rn̄dere, i. dicere, nā ſępe dr̄ in ſcriptura reſpondens ille, qui incipit loqui, a quo nihil quęſitum fuerat, ſic patet Mar. 11. qn̄ Chriſtus ibat ad ficulneā, nam dr̄, & rn̄dens dixit ei, iam nō amplius quiſquam ex te fructum manducet, & tn̄ nemo locutus fuerat ibi Chriſto, maxime quia ipſe dr̄ ibi rn̄diſſe ficulnee, quæ tn̄ nihil quęrebat. *Confiteor tibi.* i. gratias ago, quia confiteri laudare eſt. *Pater domine cæli, & terræ.* Patrem retulit Chriſtus ad ſe. Dn̄m aūt non ad ſe, ſed ad cęlū & terrā, eſt. n. Deus pr̄ Chriſti, ſed non dominus eius, quia ęqualis eſt ei, & eiuſdē ſubſtantiæ, dn̄s aūt ad ſolā creaturam dr̄. ſ. ad cęlum & terram, vnde non diceretur ibi dn̄e, niſi diceretur cęli & terrę, ſed ſolum diceretur pater. Arrius, tn̄ qm̄ dixit filiū, & Spiritum Sanctum eſſe creaturas diceret, ꝙ Chriſtus vocaret Deum patrē, & dn̄m, ēt ſi non addatur cęli & terræ. *Quia abſcondiſti hæc.* ſ. ꝙ Ieſus erat Meſſias, & ꝙ in fide eius erat ſalus. *A ſapientibus, & prudentibus.* Sapientes dn̄r hn̄tes notitiam rerum ſpeculatiue, prudentes ſunt qui circa agibilia recte iudicant, quia prudentia eſt habitus cū recta ratione actiuus eorum, quæ ad totam vitam pertinent. 6. Ethicorum, cap. 6. & vtriq; Chriſtum ignorauerunt. *Et reuelaſti ea paruulis.* Ideſt inſipientibus, & pauperibus, & indoctis hominibus. *Ita pater.* Et ita fuit, ſcilicet quòd abſconderetur hoc ſapientibus, & reuelaretur paruulis. *Quoniam ſic fuit placitum ante te.* Ideſt non fuit ad hoc alia cauſa, niſi quia tibi placuit, nam paruuli non meruerunt, quòd tu iſta eis reuelares, ſi tamen accipiatur paruulus ideſt humilis, licet paruulum eſſe non fuerit ad reuelationem iſtam cauſa ſufficienter meritoria.

A *Quomodo Chriſtus dicebat confiteor, cum non haberet peccatum. Et quod oportet confiteri nos eſſe peccatores coram Deo. Quæſt. LVI.*

QVAERETVR qūo Chriſtus confitetur hic, quia confiteri ad peccatorem pertinet, Chriſtus autē peccatum nullum fecit 1. Petr. 2. Dicendum, ꝙ confiteri proprie accipitur. i. aperte fateri, vel aſſerere, cū quis. n. aliquid indubitate fatetur dr̄ illud confiteri. i. ſimul fateri, quia totum fatetur nihil negās, vel ex toto animo fatetur manifeſtare volens. ſcriptura autē tranſumpſit iſtud verbum ad ſignificandum laudē, vt illud: confitemini dn̄o qm̄ bonus, & illud, confitebor tibi qm̄ exaudiſti me, & ita fere eſt ꝯſuetudo ſcripturæ
B accipere ꝑ laudare, quia qui laudat deſiderat aperire magnitudinem alicuius, cum laus ſit ſermo explicans magnitudinē, poſt hęc ēt trāſumptum eſt iſtud verbum ad ſignificandum expreſſionem vocalē peccatorū, vt Pſa. 31. dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meā, & dr̄ illud confiteri. i. ſimul fateri, quia q peccata exprimit plene exprimere debet, nihil ſubticendo, ſed oīno manifeſtando, ēt dependet iſta confeſſio ex laude, quia qn̄ quis confitetur peccatum ſuū laudat Deum ſe illi ſubiiciens, & minorem eſſe cōcedens, ſic dicit Pharao. Exod. 9. Deus eſt iuſtus, ego & populus meus peccatores, & ita dr̄ Deo gloriam dare qui iniquitatē ſuam confitetur, ſic patet Ioſue. 7. cum Ioſue vellet, ꝙ Achan diceret pc̄m̄ ſuū ait illi, fili mi
C da gloriam Deo Iſrael confitere, & indica mihi quid feceris. qui aūt ſe peccatorē non confitetur Deū vituperat, quia eum mendacem facit. 1. Io. 1. ſi dixerimus, ꝙ pc̄m̄ non hēmus mendacem facimus eū, & verbū eius non eſt in nobis, & ſic ex eadē radice prouenit, ꝙ accipiatur confiteri pro laudare, & ꝑ expreſſione peccatorum, hic aūt Chriſtus confitetur. i. gratias agit, ſicut confitemur domino qm̄ bonus eſt.

Quare Chriſtus hic gratias egit Deo, quia hæc a ſapientibus abſcondit, & reuelauit ea paruulis. Et qui ſint ſapientes, & prudentes. Et quod humiles reuelationem a Deo accipiunt. Et qūo naturaliter Deus abſconditus eſt, vt a nullo intelligi poſſit, niſi ſeipſum oſtendat. Quæſt. LVII.

D QVAERETVR quare Chriſtus hic gratias egit Deo, quia abſcondit hęc a ſapientibus, & paruulis reuelauit. Dicendum, ꝙ ſapientes pn̄t hic vocari ſpeculatiui, & prudentes circa moralia, vt dictū eſt, & tunc vocantur paruuli rudes, & indocti, ſic dicit Chry. ꝙ non dixit reuelaſti ea ſtultis, ſed paruulis. i. informibus, aut ruſticis. Vel vocatur ſapiēs qui ſibiipſi ſapiens videtur, & paruulus eſt, qui ſibi non vr̄ ſapiēs, licet ſit ſapiens, ſic dicit Hilarius cęleſtium verborum archana ſapientibus abſconduntur, & paruulis reuelantur, paruulis malitia nō ſenſu. i. ſapiētibus vero ſtultitię ſuę præſumptione nō prudentię cauſis. Vel vocant ſapientes ipſi Scribę, & Phariſęi, qui legē inter-
E pretabantur, prudentes aūt dicuntur, qui a ſcribis fuerunt docti. Nā ſapiens eſt qui docet, prudens aūt, qui docetur, paruuli aūt vocantur diſcipuli Chriſti, q nō erant Scribę, aut Phariſęi, nec diſcipuli eorum, ſed erant ſimplices piſcatores, quos Chriſtus elegit de turba, vt ait Theophilus. Et tunc dicendum, ꝙ Deus reuelauit iſtis ſecreta ſua de aduentu Meſſię, & de via ſalutis, alijs aūt nō reuelauit, & Chriſtus gratias egit nō quidem, ꝙ iſta abſcondita fuerūt alicui hoī, ſed ꝙ fuerunt aliquibus reuelata, nā Deo de beneficiis gratias agimus. Quod aūt ſeipſum quibuſdam occultet bn̄ficium nullū eſt, ideo ēt ſi illi mali ſint nō agimus gratias, quia Deus illis ſe occultauit, ſic dicit Chry. reuelatum autem eſſe paruulis lætitia dignū eſt, occultari

autem

aũt Scribis, & Phariſęis nõ eſt lętitia dignum, ſed la-
chrymis, non ergo propter hoc gratias agit, ſed qm̃ q̃
ſapientes non cognouerunt paruuli cognouerũt, fuit
aũt cã ꝙ ſapiẽtes nõ cognouerũt ex ipſa ſuperbia. ſ. ꝙ
putabant ſe ſapientes eſſe, ſic dicit Theophilus abſcõ
dita fuit myſteria ab his, qui putant ſe eſſe ſapientes,
& nõ ſunt, nam ſi ſapientes eſſent, eis reuelata fuiſſẽt,
paruuli aũt qui ſe putant ex humilitate ſapientes non
eſſe licet ſint, reuelationem accipiunt, & ipſa humili-
tas eſt eis cã diſpoſitiua, vt reuelet ſibi myſteria, ſicut
ſuperbis ipſa ſuperbia eſt cã demeritoria, vt nõ reue-
lent, accipitur aũt hic abſcondere. i. nõ reuelare, quia
Deus nõ ſe abſcondit ab aliquo, tanq̃ impedimẽtum
ponens ne eum intelligat, ſed quia nõ vult ei hoc be-
neficium præſtare, vt ſeipſum, vel res ſuas illi reuelet,
quia Deus naturaliter excedit intellectũ noſtrum, ita
vt intelligere eum ne poſſimus ẽt ſi non ſe occultet,
ſed potius ad hoc, ꝙ intelligamus aliquid eius neceſſe
eſt, ꝙ ſeipſum nobis reuelet, & ſic ſapientibus, & pru-
dentibus nihil Deus iniuſte egit, quia nõ ſe abſcõdit
ab eis, quaſi prius eum cognoſcerent, & nunc ſe illis
ſubtraheret, ſed notitiam de ſeipſo quoque illi nõ ha
bebant, & dare illam eis poterat, ſicut dedit aliis non
dedit eis, ipſe tñ Deus naturaliter abſcõditus manet,
ita vt a nullo intelligi poſſit, niſi ꝙ ipſe ſe oñderit Pſa.
17. poſuit tenebras latibulum ſuum, & iſtę tenebræ
ſunt lux immenſa. 1. Tim. 6. Deus habitat lucem inac
ceſſibilem, quem nullus hoĩum vidit, nec videre põt,
vocantur aũt tenebræ ex parte noſtri, inquantũ intel-
lectus noſter eſt naturaliter multum deficiens ad ca-
piendum diuinam eſſentiam, vocatur lux inacceſſibi
lis ex parte Dei, inquantum ipſe naturaliter excellit
omnem intellectum in infinitum, ſicut luces fortes
excedunt proportionem potentiæ viſiuæ, ita vt vide-
ri non poſſint.

Quare Chriſtus dixit iſta, quæ in litera dicuntur diſcipulis, & ad quid proderant. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit iſta diſcipu-
lis, & ad quid proderant. Dicendum, ꝙ primo ꝓ-
derant ex parte Dei, quia iſta erat quædam gratiarum
actio Deo exhibita, per q̃ quaſi blandiendo Chriſtus
loquebatur patri, vt compleret bonum, quod in diſci
pulis inchoauerat, inquantum dicit ita pater qm̃ ſic
fuit placitum ante te, & iſte modus blãdiendi eſt val
de ſuaſorius, & Deus vult, ꝙ ẽt tali modo vtamur er-
ga eum, ſic dicit Hiero. in his verbis blandientis affe-
ctu Chriſtus loquitur ad patrem, vt cęptum in Apo-
ſtolis compleatur beneficium. Secundo fuit, vt erudi
ret per hoc Apľos non praue iudicare de operibus
Dei, licet eorum cauſas neſciant, quia ſufficere nobis
dẽt ad hoc, ꝙ aliquid iuſtum ſit, ꝙ ſciamus, ꝙ Deus
voluerit illud facere, quia nõ poteſt ei placere, niſi qđ
bonũ eſt, nec p̃t reſpicere ad iniqtatẽ bono vultu, ſed
quaſi deteſtans. Abac. 1. mundi ſunt oculi tui, ad iniq-
tatem reſpicere non poteris. ſ. acceptando eam quaſi
placeat in oculis tuis, & ſic Chriſtus laudat patrẽ, quia
ſic placitum fuit coram eo, quaſi bonũ ſit, quia ei pla-
cuit, ſic dicit Greg. his verbis exempla humilitatis ac-
cipimus ne temere diſcutere ſuperna cõſilia de alio-
rum vocatione, aliorum vero repulſione pręſuma-
mus, oſtendens, ꝙ iniuſtum eſſe nõ poteſt, quod pla-
cuit iuſto. Tertio fuit, vt Apoſtoli efficerentur humi-
liores ne ꝑꝑ miracula, quæ faciebant putarent ſe di-
gnos aliquo bono, ſed ꝙ Dei beneficio ſuſceperant,
& ꝙ Phariſęi ꝑꝑ ſuperbiam fuerant abiecti, ſic dicit
Chryſ. hęc aũt q̃ dñs diſcipulis dixit ſtudioſiores eos
fecerunt, quia. n. conſequens erat eos de ſe magna ſa-
pere, qui dæmones abigebant, iõ eos hinc reprimit,

F quia reuelatio erat, quod eis factũ eſt, & nõ illorũ ſtu-
dium, ideoque ſcribę ęſtimantes ſe prudentes, & ſa-
pientes exciderunt ꝑꝑ proprium timorem, vñ ſi ꝑꝑ
hoc abſcõdita ſunt ab eis Dei myſteria timere decet
nos, & manere paruulos, hoc. n. fecit nos reuelatione
potiri. *Omnia mihi tradita.* Hic ponitur mediũ perducti-
uum, nam oſtenſum fuerat, ꝙ oĩa proueniunt a volũ-
tate Dei. ſ. ꝙ iſte vocetur, & ille non. ſ. quia ita placitũ
eſt coram eo, oſtendit aũt Chriſtus hic, ꝙ ipſe eſt me-
dium huius vocationis. ſ. quia licet a patre, tanq̃ ab ori
gine omnia dependeãt, tñ per ipſum Chriſtum fiunt
omnia, eo ꝙ ipſi data eſt poteſtas, & ita dicit. *Omnia mi-
hi tradita ſunt a patre meo.* i. ego poſſum vocare quoſcũ-
que voluero, ſicut pater poteſt, quia habeo poteſtatẽ
oĩum, ſicut ipſe, ſed ſolum differt in hoc, quia ipſe hẽt
G eam a ſe. i. eam a nullo accipit, ego aũt habeo eam ab
ipſo, & hoc eſt, quia omnia tradita ſunt mihi a patre
ſ. oĩa quæ ipſe habet, & ponitur hoc ad tollendum du
bium, quia dicet aliquis ſi iſta ſic fiunt, quia ſic placi-
tum eſt ante patrem, qũo tu vocas iſtos, vel illos, quia
nemo poteſt hoc, niſi pater? Chriſtus aũt dicit, quia ip
ſe poteſt vocare quos voluerit, & non vocat alios pa-
ter, niſi quos ipſe vult, quia omnia. i. poteſtas oĩum tra
dita ſunt ſibi a patre. *Et nemo nouit filium, niſi pater.* Hoc
dicit, quia verũ eſt, ꝙ vere nemo cognoſcebat Chri-
ſtum, niſi Deus, ſcire. n. Chriſtum quantum ad diuinã
naturam impoſſibile eſt, & dicit hoc ad tollendũ du-
bium, quia aliquis diceret qũo tu habes poteſtatem,
H cum ſis hõ, & vnde hęc habere potuiſti cum te videa-
mus ſimilem nobis, Chriſtus aũt dicit vos neſcitis q̃
ego ſum, nec vnde ſum, vt intelligatis qũo habeo po-
teſtatem iſtam, & ideo dicit nemo nouit filium, niſi
pater. q. d. non eſt mirum, ꝙ vos non cognoſcatis iſta,
quia nemo nouit me, niſi pater meus, ſic patet. Ioã. 7.
ego ſcio, ꝙ ab ipſo ſum, & ipſe me miſit, vos aũt ne-
ſcitis, vnde venio, & quo vado, & iterum nec me ſci-
tis, nec patrem meum. *Nec patrem nouit quis, niſi filius.* i.
ego cognoſco eum, & alii non cognoſcunt, hoc dicit
ad tollendũ dubium. quia aliquis diceret qũo tu ſcis,
ꝙ iſta poſſis facere, & ꝙ ea quę tu facis ſunt placita cõ
ram Deo? Chriſtus aũt dicit, ꝙ ipſe nouit hæc, quia pa
ter eſt a quo iſta proueniunt, & tñ nemo nouit patrẽ
I niſi filius. i. ipſe Chriſtus, qui filius eſt. *Et cui voluerit fi-
lius reuelare.* i. poſſum reuelare patrẽ cui voluero, hoc
enim dicit, quia aliquis diceret, quid ergo prodeſt no
bis vocari a te, ſi patrem non poſſumus cognoſcere,
cum ab illo ſit totum bonum, & in viſione illius ſit fę
licitas, & in fide illius ſit nunc ſalus, Chriſtus aũt dicit
ꝙ licet nemo ſufficiat cognoſcere patrem per ſeip-
ſum, tñ Chriſtus poterit reuelare illum cui voluerit,
& ita omnes accedentes ad ipſum poterant cogno-
ſcere, quia ipſe eis hoc reuelaret. *Venite ad me.* Poſtq̃
oſtenderat, ꝙ ipſe poterat omnia, ſicut pater, & ꝙ illi
quos pater vocaret erant vere vocati, dat nobis confi
dentiam accedendi ad ipſum familiariter, vt per eum
acceſſum habeamus ad patrem dicens: venite ad me.
K i. nõ timeatis, nec erubeſcatis venire, quia ego nõ abii
ciam vos. *Omnes qui laboratis.* ſ. in curis, & laboribꝰ hu-
ius ſęculi, & quia aliquis diceret, qñ oẽs ibimus ad te,
quia neſcimus an vocati ſimus a Deo, & an placitum
ſit ei de nobis: Chriſtus præpoſuit ea, quæ hñr. ſ. Om-
nia mihi tradita ſunt. q. d. venite oẽs quotquot volue-
ritis, quia ſi ego recipio vos recepti eſtis a Deo, & nõ
dubitetis de hoc cum ego poſſim omnia, quę põt pa-
ter, immo nemo poteſt ad me venire, niſi ego eũ tra-
xero, & pater traxerit, ſic dr̃ Io. 6. nemo poteſt venire
ad me, niſi pater meus traxerit eum. *Et onerati eſtis.* ſ.
oneribus infirmitatum carnis, quia quandiu in hoc ſę
culo manemus mortale corpus cum paſſionibus ſu
exuere non poſſumus. *Et ego reficiam vos.* i. recreabo a
labo-

Chriſtus oſtendit ſe eſſe vocationis medium ad patrem.

laboribus.s. in futura beatitudine tollendo omnem laborem, quia ibi absterget Deus oēm lachrymā ab oculis sanctorum, & iam non erit dolor, nec labor Apocaly.6. ēt respicit in pñti per multiplicem consolationem, vt infra dicet. *Tollite iugum meum super vos.* i.legem meam, quæ vocatur iugum, quia aliqđ onus est, cum abrenunciare cogatur hō per eam proprijs desiderijs, & dr̄ super vos.s.habere in honorem legē meam, & non subiiciatis eam pedibus vestris. *Et discite quia mitis sum.* i.addiscite a me hoc, ꝙ ego sum mansuetus, quasi dicat vos sic estote mansueti. Vel dicitur discite a me, quia mitis sum.s.tollite iugum meum super vos, & tūc discere poteritis.i.clare inuenietis, ꝙ ego sum mitis.i.blandus nō imponens onus durum, sed mollius, quā illud, quod nūc toleratis. *Et humilis corde.* i.addiscite a me humilitatem, quia ego sum humilis corde, hoc autem dixit tollens eis occasionem superbiendi de beneficiis collatis, sicut supra fecerat. *Et inuenietis requiem animabus vestris.* s. si tuleritis iugū meū super vos inuenietis requiem.s. vitam ęternam, quæ est requies aīarum, nullam.n.aliam requiem anima hēt, nisi ad Deum peruenerit, quia nunquam consummatur desiderium eius, quousque ad illum venerit, sicut dicit Aug. inquietum est cor meum dn̄e quousque quiescat in te; & in hoc apparet differētia promissorum noui, & veteris testamenti, quia sola bona animę hic promisit, in veteri aūt sola bona corporis immo, quod minus est bona terræ Isa. 1. si audieritis me bona terrę comedetis, hic aūt solum bonum aīæ promittitur, vt innuatur, ꝙ est bonum futurum, quia bonum corporis potest esse in pręsenti, licet sit impfectum, bonum tn̄ aīæ nequaquam. *Iugum enim meum suaue est.* Hoc dicit ad tollendum dubium, quia cum Christus tam magna bona promitteret, putaret aliquis, ꝙ grauia mandata imperaret, dicit aūt ꝙ nō, sed ꝙ iugum suum est suaue.i.lex sua. *Et onus meum leue.* Eadem snīa est replicata per alia verba, & est vsitatus modus loquendi in scriptura ad magis exprimendū, & est metaphora de animalibus portātibus currum. nam imponitur eis iugum, quod portent, & onus, ꝙ trahāt, pñt aūt illa grauari ex duobus.s.quia onus maius est, q̄ ipsa possint portare, vel quia iugum est asperum, & lędit ceruices eorum, ēt si onus nō esset magnum, vtrunque aūt Christus tollit, vt nulla grauitas videatur esse in lege sua, & p̄t referri magnitudo oneris ad multitudinem præceptorum, quia ēt si quodlibet præceptum nō esset in se graue, si tn̄ multa essent grauarent hoīem, quia nemo ad multa sufficiēter respicere pōt, iugum aūt suaue dicit quantum ad pręceptorum suauitatem.s.quia non solum multa nō sunt, sed ēt grauia nō sunt, poterat.n. quodlibet illorū graue esse licet pauca essent, & tn̄ grauia non sunt, quia nihil est in eis, nisi quod ratio dictat.

Quomodo est verum, quod omnia sunt tradita Christo a patre. Et quod omnia Christo tradita sunt tripliciter.

Quæst. LIX.

QVAERETVR quō est verum, ꝙ oīa sunt tradita Christo a patre. Aliqui dicunt, ꝙ nō intelligitur de rebus creatis, sed de dispensatione salutis humanæ, nam inquantum datum est ꝙ verbum caro fieret, tradita est ei tota potestas eorū quæ pertinebāt ad humanam salutem, vt sic administraret, sicut vellet, & sic exponit Athanasius. Alij dicunt, ꝙ nō loquitur de creaturis.i.de cęlo & terra, sed de hominibus quos vocare poterat ad se, nam de hoc loquebatur.s. ꝙ sicut pater reuelat, quibus vult salutē & alijs abscondit, ita & filius vocare p̄t quos vult, qa omnia sibi tradita sunt.i.potestas vocandi oēs quos

A voluerit, sicut dr̄ Io.5. sicut pater viuificat quos vult, ita & filius viuificat quos vult, sic exponit Hier. dicēs, tradita sunt sibi omnia nō cęlum, & terra intelligenda sunt, & elementa, &c. quæ ipse condidit, sed hi qui per filium habent accessum ad patrē. Pro hoc tn̄ considerandum, ꝙ Christo tradita sunt omnia inquantū est Deus, & ēt inquantum est homo. Inquantum vero est Deus tradita sunt sibi omnia, nō quidem creaturę, quia istę non traduntur ei, quia per ipsum factæ sunt, sed omnia.i.oēs perfectiones patris, quia cum sit eadem substantia numero patris, & filii, & idē esse est eadem potestas, & bonitas, & sapientia, & æternitas, & cætera attributa, quia impossibile est differre eos
B ab aliquo absoluto quin sint duo Dij, & tn̄ sunt vnus Deus, iō nulla est perfectio patris quin ipsa eadē numero sit filii, & sic accipitur Io.16. omnia quæcunq; habet pater mea sunt. q.d. non solum pater dedit mihi oīa, sed ēt oīa quæ ipse habet mea sunt, & hoc non est, nisi ꝙ substantia vnius sit substantia alterius, & apparet ibi in lr̄a, quia cum Christus dixisset, omnia quæcunque habet pater mea sunt, subdidit: propterea dixi, quia de meo accipiet. & loquitur de Spiritu sancto, qui accipit ab eo esse, eo ꝙ spiratur a patre, & filio, & ostendit qūo poterat ab vtroque spirari, & dixit oīa, q̄ pater hēt mea sunt, i.eadem substantia numero est in me, & in patre, & ideo ambo sumus, quasi vnum principium, & non duo, licet simus duæ personæ. Si autē
C accipiatur Christus inquantum est homo, ēt verum est, ꝙ tradita sunt ei omnia, & tunc intelligūtur oīa.i. creaturæ, quæ sunt extra Deum, & nō ipsa substantia patris, quia ista maior est, q̄ Christus inquantum homo, sic accipitur Io.13.s.sciens aūt Iesus, quia omnia dedit ei pr̄ in manus.i.sub potestate sua, quæ enim traduntur in manu alicuius sunt ea, quæ ipse facere pōt, cum manus sit organum operatiuum, & tn̄ nihil fit, nisi creatura, & sic solę creaturæ intelliguntur p hoc ei traditę. Et tunc omnia tradita sunt Christo tripliciter.s.quantum ad auctoritatem, & quantum ad potestatem, & quantum ad effectum. Quantum ad auctoritatem fuerunt ei omnia tradita ab instanti cōceptionis suæ, quia eo ipso, ꝙ natura humana fuit vnita verbo, fuit ēt Christus inquantum homo maior omni-
D bus creaturis, quia per hoc, ꝙ vnita est humanitas verbo hēt ipsa maiorem perfectionem, q̄ omnes creaturę simul. Quantum ad potestatem aūt fuerūt sibi omnia tradita in resurrectione, infra 28. vnde quando apparuit discipulis dixit, data est mihi oīs potestas in terra, & in cęlo.s.quantū ad humanitatem, quia quantum ad Deitatem nunquam sibi tradita est, sed semp illam habuit. Quantum ad effectum aūt tradent omnia Christo in die iudicij, quia tunc subiecta erunt oīa pedibus eius, & voluntas sua implebitur in omnibus rebus, vt patet ad Hebræ.10. & manebunt in æternū, sicut ipse voluerit, & ideo tunc dicetur Christus regnare, & dare regnum Deo patri prima Corin.15.
E Nunc ēt inquantum homo oīa pōt, quæ vult, & tn̄ non vult facere oīa, quæ pōt, sed relinquit dispositionem consummandam pro die iudicij, & iō nūc quędam facit, & sibi subdit, alia vero dimittit, s. mala, quæ hoīes faciunt, & quia ex ea parte qua mala sunt, non sunt s̄m volūtatem Christi, post diem aūt iudicij nullum malum fiet, quia iam nemo faciet ꝯ volunatem Christi, nec ēt, nisi id quod Christus voluerit.i.iusserit fieri, nunc aūt licet non possimus facere ꝯ id, quod Deus vult, facimus tn̄ ꝯ id, quod Deus iubet, & sic nō sumus ei plene subiecti, sic dr̄ ad Roma.9. qui iustitiā suam statuere volētes iustitię Dei nō sunt subiecti, post iudicium aūt nihil fiet ꝯ præceptum Christi, iō oīa ei erunt subiecta plene, & ideo dicetur tūc regnare, prima Cor.15. hic aūt nō intelligitur de oībus traditis

ditis Christo quantum ad humanitatem, sed quan-
tum ad deitatem, quia ipse vult hic se ostendere nihil
minus hẽre, q̃ Deus habet, sed ęqualem esse ei, vt dicit
Hilarius, & Augustinus, & tñ quantum ad ea, quę re-
cepit sm̃ humanitatem adhuc minor est Deo, licet
omnes creaturę sint ei subditę. Item quia Christus
vult oñdere hic, ꝙ sicut pater vocat quos vult, & sal-
uat quos vult, ita ipse vocat quos vult, & quod sibi
placitum est fit, & tñ dare homini vitã ęternam non
pertinet ad Christum inquantum hō est, sed solum
inquantum est Deus infra 20. s. sedere ad dexteram,
& sinistram nō est meum dare vobis, sed quibus pa-
ratum est a patre meo. i. quantum ad humanitatem, q̃
solã vos in me respicitis, & ex cuius parte vos cogna-
ti mei estis, & confisi in iure cognationis hoc petitis,
ego non possum dare vobis, sed quibus paratum est a
patre meo. i. sola deitas patris, filij, & Spiritus Sancti
hoc dare pōt, ergo Christus dicebat hic oĩa sibi tradi-
ta esse a patre. i. ipsam substantiam patris, & oẽm per-
fectionẽ eius, sicut dr̄ Io. 19. oĩa, quę habet pater mea
sunt. i. tota substãtia eius, & sm̃ ista sibi tradita. i. quæ
Christus accepit a patre nascendo ipse pōt dare glo-
riam quibus vult, sicut pater, & quod placitum est co-
ram eo fit, sicut id quod placitum est ante patrẽ. Sed
quomodocunque accipiatur nihil accepit a patre eo
mō quo vnus hō accipit ab altero, quia sic suscipiens
habet, id quod prius nō hẽbat, & dans caret eo, quod
prius hẽbat, in susceptione aũt diuina, quæ est ęterna
filius suscepit, id quod semper habet, & nunq̃ fuit, qñ
nō hẽret, sed iō suscipit, quia non a seipso, sed ab alio,
idest a patre habet, pater aũt dat, sed nō caret eo quod
dat, quia tam plena substantia manet patri cum filiũ
gignat, sicut si non gigneret totum suum esse sibi re-
tinens, immo perfectior, & fęcundior est substantia
patris, quia tota communicata filio per generationẽ
plena in patre manet, q̃ si ad hoc, ꝙ plena maneret
cõicari non posset. Etiam sm̃ humanitatem tradita
est Christo potestas super oẽm creaturã. Deus tñ nō
caret potestate, q̃ Christo homini cõicauit, sed ita ple-
ne eam hẽt, sicut si nulli in totum, vel in partem cõi-
casset, sic dicit Hieronymus si iuxta nostram fragilita-
tem sentire volumus, cum cępit habere, quod acci-
pit, incipiet non habere, qui dedit.

Quomodo dicitur, quòd nemo nouit filium, nisi pater, nec patrem quis, nisi filius. Vbi, quòd cognoscere quid sit Deus stat dupliciter. Et quòd si nos Deum comprehenderemus intellectus noster efficeretur increatus, quod est impossibile. Quæst. LX.

QVAERETVR quõ dr̄, ꝙ nemo nouit filiũ, nisi
pater, nec patrem quis nisi filius. Nam filiũ nos
nouimus. De patre ẽt Christus pręsupponit, ꝙ eũ no-
uerimus Io. 14. cum Philippus dixit Christo dñe oñde
nobis patrẽ, & ille ait Philippo, qui videt me videt pa-
trem meum. Item patet, quia ad Roma. 1. dr̄ inuisibi-
lia Dei, quę per ipsum facta sunt intellecta aspiciunt. i.
Deus, qui est inuisibilis cognoscit a nobis per ea, quæ
facta sunt. i. per creaturas, & hoc est Deũ cogoscere,
siue patrem, qui visibilis est. Dicendũ, ꝙ cognoscere
Deum stat dupliciter, aut cognoscere, quia est, aut
cognoscere quid est. Primo mō oẽs cognoscunt eum
nemo. n. pōt ignorare Deum esse, nisi sit omnino insi-
piens, sicut dr̄ Psal. 13. & 52. dixit insipiẽs in corde suo
non est Deus. Cognoscere aũt quid sit Deus stat du-
pliciter, quia aut cognoscere apprehendendo naturã
eius, aut illum totaliter comprehendendo limitibus
cognitionis suę. Primo nemo nouit filium, nisi pater,
nec patrem, nisi filius, quia cognoscere quid Deus sit
F excedit naturam intellectus creati, & iō illum nemo
vnq̃ cognouit Ioã. 1. Deum nemo vidit vnq̃, pōt tñ
cognoscere hō quid sit Deus, s. quid sit pater, & quid
filius, & hoc per reuelationem, & sic dr̄ hic. s. & cui
filius voluerit reuelare. Cognoscere aũt Deum cõpre-
hendendo nemo pōt, nec ẽt per reuelationem alicui
concedi pōt, quia hoc erat facere intellectum nostrũ
esse increatũ, quod includit ꝯdictionẽ, sic dr̄ 1. Timo.
6. Deus habitat lucem inaccessibilem, quem nemo vi-
dit vnq̃, sed nec videre pōt. s. comprehendendo eum,
& tunc verum est, ꝙ nemo nouit filiũ, nisi pater, nec
patrem nouit quis, nisi filius, quia ipsi se comprehen-
dunt, vterque. n. est infinitus, & intellectus infinitus
G adęquatur essentię infinitę cognoscibili, & sic se cõ-
prehendunt, de hoc dicit Chry. cum aũt dicat, nec pa-
trem aliquis cognoscit, nisi filius, nō hoc ait qm̃ eum
omnino ignorent, sed qm̃ cognitione qua ipse eum
nouit nullus eum scit, quod & de filio dicendum est,
s. ꝙ nemo nouit filium, nisi pater. i. ea cognitione qua
pater eum nouit. Ad primum dicendũ, ꝙ nos cogno-
uimus Christum sm̃ humanitatem, & tñ sm̃ deitatẽ
nemo eum nouerat, sic dr̄ Io. 8. vos nescitis, vñ venio,
nec quo vado, & iterum, nec me scitis, nec patrẽ meũ,
si aũt Apostoli cognouerũt Christum, & nos cogno-
scimus eum sm̃ fidem, hoc est per reuelationem, s. in-
quantum Christus prædicauit, nam fides ex auditu est
ad Roma. 10. & hoc excluditur hic cum dr̄, & cui vo-
H luerit filius reuelare. Vñ siue obscure cognoscamus
quid est per fidem, siue clare, sicut est in patria per vi-
sionem, vtrunque est per reuelationem, ex seipso aũt
nemo pōt patrem, nec filium cognoscere. Ad secun-
dum dicẽdum, ꝙ qui cognoscit filium cognoscit pa-
trem, s. eo mō quo cognoscit filium, nã si cognoscit
filium per solam fidem, ẽt patrem per fidem cogno-
scit, si aũt clare filium videt, necesse est clare videre
patrem, quia eadem est substãtia patris, & filij, quę vr̃,
& sic Christus dixit, qui videt me, videt & patrem, &
subdidit cãm. s. quia ego in patre, & pater in me est.
Apostoli tñ non cognouerunt Christum, vt filiũ Dei.
i. nesciebant modum quo ipse esset filius Dei, iō peti-
uerunt oñdi sibi patrem. Ad tertium dicendum, ꝙ na-
turali ingenio quis pōt cognoscere Deum esse, & tñ
I quid Deus sit nemo pōt cognoscere, nisi ex reuela-
tione, iō patrem esse, & filium in diuinis naturaliter
nemo scit, Deum aũt esse ęternum, & sapientem, &
similia naturaliter cognosci pōt, & hæc voluit Apo-
stolus ad Roma. 1. & hoc est sine reuelatione, sed istud
non est cognoscere patrem, nec filium, maxime quia
Christus loquitur de cognitione clara, vt innuit Luc.
10. nemo scit qs sit filiꝰ, nisi pr̄, & qs sit pater, nisi filiꝰ.

Quomodo dicitur, quòd solus pater cognoscit filium, & econtrario, & an Spiritus sanctus cognosceret patrem, & filium, &c. Quæst. LXI.

K QVAERETVR quõ dr̄, ꝙ solus pater cognoscit
filium, & eꝯ, quia tunc vr̄, ꝙ Spiritus Sanctus
nō cognoscit patrem, nec filium, vel cognoscet ex re-
uelatione, quod est inconueniens, quia tunc esset mi-
nor patre, & filio, cum reuelatio solum fiat intellectui
creato nō potenti naturaliter cognoscere essentiam
infinitam, & sic esset Spiritus Sanctus creatura, sicut
Arrius voluit, quod falsum est. Dicendum, ꝙ Spiritus
Sanctus nouit patrem, & filium, quia ęqualis est vtri-
que, & eiusdem substantię, nec pōt seipsum cogno-
scere quin patrẽ, & filium cognoscat. Aliqui ergo di-
cunt, ꝙ Spiritus Sanctus nō excipitur hic, quia dr̄ hic
nemo. i. nullus hō, & sic nō excipit ab hac cognitio-
ne, nisi hō. sed Spiritus Sanctus non est hō, iō non ex-
cipitur. Dicendum, ꝙ istud non stat, quia tunc non di-
ceretur

ceretur nemo nouit filium niſi pater, nam pater non
eſt hō, ſed ſolus filius,& tñ excipitur hic, ergo nemo
nō accipitur pro nullo hoīe, ſed nemo.i.nullum ſup-
poſitum, oportebat ergo excipi Spiritum Sanctum',
ſicut pater excipitur. Aliter ergo dicendum, ꝙ dictio
excluſiua, vel exceptiua addita vni perſonę in diuinis
reſpectu termini eſſentialis nō excludit aliam,ſed po-
tius includit, quia eſſentialia ſunt eadem numero tri-
bus perſonis,quidquid ergo prædicatur de vna perſo-
na prædicatur de tribus,reſpectu aūt termini notiona-
lis,vel perſonalis excludit, vt ſi dicatur ſolus pater ge-
nerat,& quia notitia abſolute ſumpta eſt eſſentialis,in
diuinis eſt eadem notitia numero trium perſonarum,
non ergo excipitur Spiritus Sanctus cum dr̄,ꝙ nemo
nouit filium, niſi pater, quia tunc ſequeretur,ꝙ filius
non nouerat ſeipſum,quod eſt falſum,oēs.n.tres per-
ſonę nouerunt q̄libet plene, ſed per hoc,ꝙ dr̄ nemo,
excluditur quodlibet ſuppoſitum creatum, & ſic ve-
rum eſt,ꝙ nec hoīes, nec Angeli nouerūt filium,nec
ēt patrem, ſed Spiritus Sanctus non excipitur,nec fi-
lius,& licet dicatur,niſi pater, ſubintelligunt̄ ēt filius,
& Spiritus Sanctus, & hoc pp inſeparabilitatem, &
conſubſtantialitatem,ſic dicit Auguſti.1. de trinitate
ſ.denique pp inſeparabilitatē ſufficienter aliqñ noīa-
tur,vel ſolus pater, vel ſolus filius, nec inde ſeparatur
vtriuſque ſpiritus,& ita aliqñ dr̄,ꝙ ſolus pater ſcit ali-
quid, vt Mar.13.ſ.de die aūt illa nemo ſcit,nec Ange-
li cęlorum,nec ēt filius hoīs, ſed ſolus pater, & tñ per
hoc non excluduntur filius, & Spiritus Sanctus, quia
non intendit Chriſtus per hoc excludere, niſi creatu-
ras, vnde idem eſt dicere nemo nouit,niſi pater,ſicut
dicere nemo nouit, niſi Deus cum ſint iſti termini
eſſentiales, qui ſunt communes tribus perſonis.

*Quare cum dicitur de filio,non adiungitur cui voluerit pater re-
uelare. Vbi dicitur,quòd filius reuelat patrem,& non di-
citur, quòd pater reuelat filium propter tria.*

Quæſt. LXII.

QVAERETVR quare hic dr̄, ꝙ nemo nouit pa-
trem,niſi filius,& cui voluerit filius reuelare,qñ
aūt dixit nemo nouit filium niſi pater, non dixit,&
cui voluerit pater reuelare filium, nam vr̄ per hoc in-
nui, ꝙ filius nō poſſit ab oībus cognoſci, niſi a pr̄e cū
non reueletur alicui per patrem. Dicendum,ꝙ eo mō
quo pōt quis cognoſceret patrem pōt cognoſcere fi-
lium, & Spiritum Sanctum, immo non pōt quis co-
gnoſcere patrē,quin filiū, & Spūm Sctm̄ cognoſcat,
quia eadem ſubſtantia eſt trium, quæ cognoſcitur, &
ſi vna perſona ignoratur oēs ignorant̄, ſic Chriſtus
dixit Io.14.qñ Philippus dixit oñde nobis patrem, ait.
n.tanto tempore vobiſcum ſum,& non me cognoui-
ſtis,arguit.n.ꝙ non cognoſcebant eum, qui petebant
patrē ſibi oñdi, & ſubdidit, qui videt me,videt,& pa-
trem meum.i.cognoſcendo vnum cognoſcitur alius,
& oñdit magis tām.ſ.quia ego in patre, & pater in
me eſt, & iō ēt ſi alicui reuelatur pater reuelatur ēt fi-
lius,cum tñ dr̄, & cui voluerit filius reuelare non in-
nuit quin ēt pater reuelet filium, ſic dr̄ infra 16.cum
Chriſtus dixit Petro Beatus es Simon Bariona, quia
caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pr̄ meus, & tñ
loquitur de ſeipſo, quia petierat ab Apoſtolis quē me
dūt hoīes eſſe, &c,& Petrus ait, tu es Chriſtus filius
Dei,& Chriſtus dixit, ꝙ pr̄ reuelauerat ei hoc,ergo pr̄
reuelat hoībus quis ſit filius, ſic dicit Ambro.ſuper
Lucam, vt ſcias, quia ſicut filius patrem quibus vult
reuelat, ēt pater reuelat quibus vult filium,audi dn̄m
dicētem. Beatus eſt Simon Bariona,quia caro,& ſan-
guis non reuelauit tibi, ſed pater meus, dr̄ tamen de
filio ſolum,ꝙ reuelat patrem, & nō dr̄ de patre, ꝙ re-

A uelat filium pp tria. Primo pp breuitatem,quia cū ſit
eadem notitia de oībus perſonis ſi vna reuelat aliā ēt
pōt alia reuelare aliam, immo proprie loquendo nō
pōt vna perſona aliquid reuelare hoī quin oēs tres ſi-
mul reuelent, quia iſtud eſt eſſentiale,ſicut creare, &
iuſtificare, & non pōt competere vni quin cōpetat
oībus,dicendo ergo de vna perſona,ꝙ reuelat aliā in-
telligitur ēt de alijs, ꝙ quęlibet aliam reuelat, & non
oportuit exprimi, ſicut cum dr̄ nemo nouit patrem,
niſi filius non excluditur Spiritus Sanctus, & ēt pater
quin ſeipſum cognoſcat, ita cum dr̄,& cui voluerit fi-
lius reuelare,ſubintelligitur, ꝙ ēt pater poſſit reuela-
re filium, & Spiritus Sanctus poſſit reuelare patrē,&
filium, & ita cōiter dicimus, ꝙ oēs reuelationes fiunt
B per Spiritum Sanctum. Secundo dr̄ iſtud pp ꝓprieta-
tem filij, quia filio ex proprietate ſua competit notifi-
care ſeipſum,& patrem, quia filius eſt verbū patris,&
ſicut verbum noſtrum manifeſtat ſeipſum, & loquē-
tem,ita filius ſeipſum,& patrem oñdit, quod eſt reue-
lare, ſic dicit Augu.7.de trinitate,& lib.de quęſtionib.
euangelij,ſ.non eſt, ita intelligendum q.filius a nullo
poſſit agnoſci, niſi a patre, pater autē non ſolum a fi-
lio,ſed ēt ab eis quibus reuelauerit,ſed potius dictum
eſt,vt intelligamus patrem,& ipſum filium per filium
reuelari, quia ipſe eſt menti noſtrę lumen, vt quia di-
xit,& cui voluerit filius reuelare non ſolū patrem,ſed
ēt filium accipiamus, ad totum.n.hoc referēdum eſt,
verbo.n.ſuo ſe pr̄ declarat, verbum aūt non ſolum,id
C quod per verbum declaratur,ſed ēt ſeipſum declarat.
Tertio pōt dici, & melius, ꝙ Chriſtus hoc dixit,quia
ſemper probatio,& notificatio fit per manifeſtiora,&
quia filius erat notus eis quibus loquebatur,& ſciebāt,
qñ loquebatur eis, pater aūt nō erat illis notus dixit,ꝙ
filius reuelabat patrem.i.totam deitatem, & non di-
xit hoc de patre,nec de Spiritu Sācto, quia erāt igno-
ti,& iſta eſt vera cauſa. Sed dicetur,ꝙ ex hoc apparet,
ꝙ nemo filium cognoſcit cum non cognoſcat eum,
niſi pater, & tñ pater non dr̄ quicq̄ reuelare, ſed ſolū
filius reuelat patrem, ergo manet filius ignotus.

Et dicendum,ꝙ pater reuelat filium,ſicut filius re-
uelat patrem,vt dicit Ambroſi.ſuper Lucam,& infra
decimoſexto capitu,ſ.caro, & ſanguis non reuelauit
D tibi,ſed pr̄ meus,&c.ēt filius ſeipſum reuelat, ſicut &
patrem,quia tñ hoc erat notum Chriſtus illud tacuit,
quod vero erat ignotum.ſ.an reuelaret patrē expreſ-
ſit,ſic dicit Chry.ſi patrem reuelat filius ēt ſeipſum re-
uelat,ſed hoc qdem dimiſit,vt manifeſtum,illud au-
tem poſuit,quia poterat eſſe dubium.

Quare Chriſtus dixit venite ad me qui laboratis,&c.

Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit hic veni-
te ad me qui laboratis. Dicendū,ꝙ Chriſtꝰ
oſtenderat ſupra, ꝙ ipſe eſt mediator Dei,
& hoīum inquantum ipſe reuelat hoībus
E deitatem, iō vt ei hoīes familiariter appropinquare
velint hortatur eos dicens venite ad me. Et dr̄ oēs,qui
laboratis,quod p̄t multipliciter accipi. Vno mō de la-
boribus huius ſęculi,ſ.de anguſtiis,& ęrumnis, q̄ pro-
ueniunt ex conditione corporis mortalis, & iſtos la-
bores hō ſuſtinet quandiu viuit,ſic dicit Augu.lib. de
verbis dñi.ſ.quare.n.oēs laboramus, niſi quia ſumus
hoīes mortales lutea vaſa portantes, q̄ faciunt inuicē
anguſtias, Secundo p̄t accipi de labore peccatorum,
quia laborant hoīes in peccatis, & ēt aggrauant eos,
ſicut onera ipſis impoſita, nā iniquitates dicuntur ſe-
dere in capite humano,& aggrauare hoīem, ſic dicit
Pſalm.37. qm̄ iniquitates meę ſupergreſſę ſunt caput
meum,& ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me,ſic

dicit Hieron. grauia sibi esse onera peccati. Zacharias propheta testatur iniquitatem dicens sedere super talentum plumbi. Tertio p̄t intelligi de labore solicitudinum huius sęculi, quia pręter corporis angustias, & pctōrum morbos adhuc ipsa sęculi solicitudo cogit hoīem laborare, & affligit pp diuersitatem, & cōtrarietatem desideriorum, sic dicit Grego. 30. moralium durum seruitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere qdem transeuntia, sed cū trāseuntibus nolle transire, dum.n.p̄ votum cuncta fugiunt, quæ prius mentē ex desiderio adeptionis amiserant, post ex pauore amissionis premunt. Quarto p̄t accipi de labore sub onere legis Moysi, quę vocatur onus importabile. Act. 15. sic dicit Hilarius legis difficultatibus laborantes, & peccatis sęculi oneratos ad se vocat, & hoc modo exponit Nicolaus. Dicendum vr̄ maxime, ꝙ accipiatur hic labor pro labore sæculi, vnde ponuntur duo. s. laboratis, & onerati estis, labor .n. est in operationibus variis ad sustentationem vitę, & solicitudinibus huius sęculi, onus vero ꝑ angustiis corporalibus accipitur, quia labor est, quod agimus, onus est, quod sustinemus: nam solicitudines, & opera ad sustentationem vitæ sponte facimus, corporis aūt angustias & passiones inuiti sustinemus, oēs aūt hoīes hæc duo habent, ideo omnes ad se vocat.

Quare dicitur, & ego reficiam vos, & quomodo reficiat Christus nos quatuor modis. Quæst. LXIIII.

QVAERETVR quare dr̄, & ego reficiam vos, & qūo reficit. Dicendū, ꝙ Christus voluit hoīes inuitare ad obseruationem legis suę, & quia quęlibet lex laborem, & iugum quoddam importat, nemo aūt ad labores sponte mouetur, primo posuit pręmium horum laborum, s. ego reficiam vos. s. pp paucos labores quos in obseruationem legis meę impendetis liberabo vos ab oībus laboribus in quibus nunc versamini, & ab onere, quod sustinetis. Et sicut labor accipitur quadrupliciter, vt dictum est præce. q. ita, & Christus reficit vos ab oī labore. A primo.n. reficiet vos in resurrectione, quia quandiu viuimus semper corpus mortale gerimus, tunc aūt immortale, & incorruptibile erit 1. Corin. 15. & sic dr̄, ꝙ liberabitur creatura a seruitute carnis. i. a subiectione passionum, & miserię, quæ accidit pp carnem, sed ista refectio non erit, nisi in vita ęterna. De secundo patet, quia ēt liberabimur a laboribus peccatorum, & hoc generaliter erit post resurrectionem, qn̄ electi peccare non poterūt, quia erunt confirmati, & adhærebunt inseparabiliter ipsi summo bono, hic ēt quibusdam electis datur, ꝙ nunq̄ peccent, & hoc pp plenitudinem gratię concessę illis, generaliter tn̄ oēs electi ante mortem liberantur a laboribus peccatorum, quia nullus electus in peccatis decedit. De tertio patet, quia liberantur boni a solicitudinibus huius sęculi per mortem, quia solicitudo est de aliquo, quod deesse creditur, beatis aūt nihil deerit, quia possidebunt firmiter summum bonum, iō de nullo erunt soliciti, non.n. de aliquo extrinseco, quia oīa possident in ipso summo bono, nō erunt soliciti, quia firmiter, & secure illud possidebunt, sciētes se, nunq̄ illo cārituros, & sic post mortem ab oī labore liberabuntur electi. Apoca. 14. ammodo dicit spiritus, vt requiescant a laboribus suis, & pręmittitur beati mortui, qui in domino moriuntur, s. electi, quia illi soli moriuntur in dn̄o, idest s̄m legem dn̄i. De quarto patet, quia ab onere legis Moysi, sicut declarauerūt Apostoli. Actu. 15. & Paulus ad Gala. 5. Quia tn̄ dictū est præced. q. ꝙ labor proprie accipitur pro corporalibus exercitijs, & solicitudinibus, ad sustētationē vitę,

F onus autem pro passionibus carnis, verum est, ꝙ ab his Christus liberat, vt supra dictum est, & vere nulli alij liberantur, nisi qui ad Christum veniunt, sic ipse dixit Io. 8. si filius vos liberauerit vere liberi eritis, liberat quidem a solicitudinibus, quia ēt in hac vita minus soliciti sunt, qui Christum diligunt, scientes.n. in eo esse totū bonum, de bonis huius sęculi parum curāt, & iō, quasi nihil solicitant̄, qui aūt ad Christū nō veniūt in hui⁹ vitę bonis fęlicitatē ꝯstituunt, iō necesse est, ꝙ de eis summe solicitent̄, & iō Christus solicitudinē istā vetuit supra. 6. & ēt Marthę dixit Martha solicita es, & turbaris erga plurima, porro vnum est necessariū Luc. 10. liberat ēt a corporalib⁹ passionib⁹, qa q ad Christū non veniunt hi corporis passiones tolerant, & post mortē acerrimos cruciatus sustinebunt.

G

Quid sit hoc iugum, & quare dicitur tollite super vos. Quæst. LXV.

QVAERETVR quare dr̄ tollite iugum meū, quid sit istud iugum, & quare dr̄ tollite super vos. Dicendum, ꝙ iugum accipitur pro lege Chr̄i. Aliqui dicunt, ꝙ vocatur iugum a iungēdo. s. quia est vox amoris, quia præcipue est de charitate. Ioā. 15. hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, charitas aūt hoīes iungit, qa est amor virtus vnitiua, vt dicit Dion. & sic exponit Nicolaus. Alii dicunt, ꝙ vocatur iugū, quia iungit Iudęos ad Gentiles, nam Christus copula
H uit in se oēs, sicut dicit Apostolus, ꝙ fecit vtrunq; bonum, sic dicit Rabanus, iugum Christi est euangeliū, quod Iudæos, & gentes in vnitatem fidei coniungit, & sociat. Hæc vera sunt, & tn̄ melius dr̄, ꝙ vocatur iugum lex Christi, quia premit nos, sicut iugū premit iumenta, ita & lex p̄mit obseruatores suos cohibens eos a proprijs desideriis, vt ipsam sequantur, iō Christus dixit supra 7. arcta est via, quę ducit ad vitam, & tn̄ via ducens ad vitam est lex eius, quia iam non est alius modus perueniendi ad vitam æternam, nisi per fidem Christi, & obseruationem mandatorum eius. Et si obiiciatur, ꝙ infra dr̄ iugum meum suaue est.

Dicendum, ꝙ non tollitur per hoc quin homines premat, sed minus premit, q̄ iugum veteris testamē
I ti: nam licet illud suaue vocauerit, iugum tn̄ nominauit, & ēt onus, quia tn̄ putaret quis, ꝙ quia promittebantur magna bona obseruatoribus huius legis, esset illa valde grauis, dicit ꝙ nō erat, sed suauis dicens iugum meum suaue est. Cum autem dr̄ tollite super vos, dr̄ pp duo. Primo ad applicationem metaphorę, nam animalia iugum supra ceruicem portant, ita & nos si iugum portare debemus illud super nos portabimus, vnde nihil aliud est iugum Christi portare super nos, q̄ legem eius obseruare. Secundo dr̄ hoc, vt lex Christi in honorem habeatur, quia quod super nos ponimus honoramus, cum vero lex contemnitur nō tollimus iugum super nos, sed pedibus cōculcamus, sic dicit Rabanus, iugū autem super nos iubemur su
K mere. i. euangelium in honorem habere, ne forte subtus ponentes. i. praue illud contemnentes lutulētis pedibus vitiorum conculcemus.

Quare Christus dixit discite a me, quia mitis sum, & humilis corde: in quo Christi notantur documenta. Quæst. LXVI.

QVAERETVR quare Christus dixit discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Dici p̄t vno mō, ꝙ hoc dr̄ ad ostendendum conditionem legis Christi. s. ꝙ erat suauis ad tolerādū, & dr̄ discite a me, quia mitis sum. i. si tollitis iugum meum. s. legem super vos obseruando illam addiscetis,

tis.i.inuenietis per experientiam, ꝙ ſum mitis.i.man-
ſuetus.ſ.ꝙ nō impono opera dura, ſicut erant in vete
rilege. Aliter pōt intelligi, ꝙ Chriſtus ponit hic duo
documenta generalia, q̄ ſunt pręcipua, vel prima in
lege ſua, nam dixerat tollite iugum meum.i.obſerua-
te legem meam, declarauit aūt immediate quid erat
primum, vel pręcipuum in lege ſua, & poſuit iſta duo
documenta.ſ.eſſe mitem, & humilem, cum ait diſci-
te a me, quia mitis ſum, & humilis.i.addiſcite a me, ꝙ
ſitis mites, & humiles, ſicut ego ſum, & dr̄ humilis
corde.i.ex corde, quia eſt q̄dam humilitas ſimulata,
ſicut in hypocritis qui corde ſuperbiam gerunt, & fo
ris humilitatem ſimulant, ſicut dr̄ Eccleſiaſt. 19. eſt q
nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt do-
lo. voluit aūt Chriſtus dirigere affectiones noſtras, &
quia ſolent dominari ſuperbia, & ira in affectibus no-
ſtris, iſtas voluit Chriſtus comprimere, iram quidē ꝑ
manſuetudinem, ſuperbiam per humilitatem, nā li-
bidinem ſupra 5. compeſcuerat dicens, qui videt mu-
lierem ad concupiſcendum eam, iam męchatus eſt
in corde ſuo, maxime aūt humilitatem Chriſtus præ-
ponere voluit, quia iſta eſt ſumme neceſſaria in prin-
cipio oīum bonorum operum non ſolum inquātum
eſt ipſa bonum quoddam, ſed ēt potius inquantum
eſt conſeruatiua cæterorū bonorum, nā ſi humilitas
deeſt mox per ſuperbiā, aut per inanem gloriā om-
nium virtutū fructus peribit. Sed dicetur quare Chri-
ſtus nō dixit hic de cæteris virtutibus, vt de caſtitate,
& liberalitate, quę ſunt ꝯ luxuriam, & auaritiā, & ita
de virtutibus cęteris. Aliqui dn̄t, ꝙ hoc eſt, quia ſupra
5. & 6. dixerat de q̄buſdā earū, & iō nō repetit eas hic.
Sed non ſtat, quia tunc non diceretur hic de manſue-
tudine, quæ eſt ꝯ iram, quia ſupra 5. de illa dictum fue-
rat, & ēt diceretur hic ꝯ auaritiam, ꝯ q̄ non fuerat ibi
tam expreſſe dictū. Dicendum, ꝙ hoc fuit quia Chri-
ſtus dixit, diſcite a me, ipſe aūt oñdebatur, ſicut perfe-
ctiſſimus, in viro aūt perfecto non eſt magnum, ꝙ nō
ſint vitia carnalia, quæ ab oībus, vt vitia reputant̄, ſed
ꝙ non ſint vitia, quæ a paucis reputātur vitia, & ſemꝑ
ingerunt ſe vt virtutes, & ita ſuperbia, & inanis gloria
cū non fuerint in magno exceſſu ſub virtutis effigie
latent, de ira idem eſt, quæ ſępe zelū iuſtitię ſe appel-
lat. iſta ergo debuit Chriſtus oñdere, quæ videbantur
eſſe minima peccatorum.i. magis latentia, & ob hoc
ſe dixit eſſe mitem, & humilem corde, nō eſſe aūt eū
fornicatorem, nec ebrium, nec furem nihil magnum
erat, iō non dixit diſcite a me non fornicari, non ine-
briari, nō furari, ſed dixit, diſcite a me, quia mitis ſum.
i. vt vos ſitis mites, & humiles corde, ſicut ego ſum.

Quare dicitur, & inuenietis requiem animabus veſtris. Et quòd anima quieſcere non poteſt quouſque Deum clare videat. Et lex noua, & vetus in quo differunt. Et quæ ſunt impoſita in lege Moyſi obſeruanda, & quæ in lege Chriſti. Et quid in vtraque promittatur. *Quæſt. LXVII.*

QVAERETVR quare dr̄, & inuenietis requiem
animabus veſtris. Dicendum, ꝙ Chriſtus nole-
bat imponere iugum legis ſuę ceruicibus Apoſtolo-
rum, & quia nemo ſponte grauia tolerat, poſuit præ-
mium, per quod incitaretur ad hęc toleranda dicens,
inuenietis requiem animabus veſtris ſi cuſtodieritis
legem meam, promiſit aūt requiem animarū.i. beati-
tudinem, quæ eſt in Dei viſione, nā aīa quieſcere non
pōt quouſque Deū clare videat, ſicut dicit Auguſti.
inquietum eſt cor meum dñe donec quieſcat in te, &
iſta ſunt maxima bona, quia nihil melius intelligi, aut
deſiderari pōt, q̄ beatitudo, & in hoc differt, & excellit
lex noua veterem, quia illa ſola temporalia promitte-
bat, hæc aūt promittit ęterna, licet verum eſt, ꝙ obſer-

A uatoribus legis Chriſti non ſolum bona ęterna, ſed ēt
temporalia pro hac obſeruatione dentur, vt patet in-
fra 19. & Mar. 10. ſ. nemo eſt, qui reliquerit domum,
aut fratres ꝑꝑ me, qui non accipiat centies tantū nūc
in hoc tp̄e, & in ſęculo futuro vitā ęternam. tn̄ ęterna
ſunt, tanq̄ principaliter promiſſa, tēporalia aūt, tanq̄
acceſſoria, ſic Chriſtus dixerat ſupra 6. primum quæ-
rite regnum Dei, & iuſtitiā eius, & hæc oīa adijcient̄
vobis, ſ. temporalia, lex aūt vetus temporalia ſola pro-
mittit, & ſic multum eſt deficiens a dignitate legis
Chriſti. Sed eſt dubium in hoc an ſola tēporalia pro-
mittat. Aliqui dicunt, ꝙ promittit ēt ęterna, quia il-
lud, quod ponitur tanq̄ merces legis, promittitur ob-
ſeruatoribus eius, ſed Deus, qui eſt bonum ęternum
B promiſit ſeipſum Abrahę mercedem dicēs, ego ſum
merces tua. Gene. 15. ergo ęterna bona promittebat.
Item lex deducit hoīem ad actum virtutis, iō quod in
lege promittitur, eſt quaſi præmium virtutis, pręmiū
aūt virtutis debet eſſe melius virtute, ſed exteriora bo-
na non ſunt meliora virtute, ſed valde minora, ergo
non poſſunt poni vt pręmium virtutis, & ſic in vete-
ri lege, quæ ad virtutem inducebat, non promittent̄
temporalia, ſed ęterna. Item non debet in lege fieri,
quod eſt ꝯrium virtuti, ſed eſt ꝯ rationem virtutis, ꝙ
ponatur finis eius bonum temporale, & ꝙ fiat actus
virtutis ꝑꝑ bonum terrenum, ergo in lege veteri non
debent promitti temporalia, ſed ęterna. Dicēdum, ꝙ
in lege veteri promittebantur temporalia, vt patet in
C toto diſcurſu 5. Librorum Moyſi, qui vocantur lex, vt
dicit Hiero. in Prologo Galeato, nam in illis nihil ex-
preſſe inuenitur promiſſum, niſi poſſeſſio terrę Cha-
naan, & victoria hoſtium, & copia rerum, & pax, &
honor, vt patet Leui. 26. & Deute. 28. & 29. vbi ponū-
tur promiſſiones bonorum obſeruatoribus legis, &
comminationes pęnarum præuaricatoribus, vn̄ Iſa. 1.
dr̄, ſi audieritis me bona terrę comedetis. Hoc aūt ve-
rum eſt de promiſſione expreſſa, nam ſub quibuſdam
figuris bene pōt intelligi, ꝙ ęterna promittebantur,
inquantū per temporalia ſignificantur ęterna, ad He-
brę. 10. vmbram futurorum bonorum lex habet.i. lex
Moyſi, quæ vocatur abſolute lex, quia non erat, niſi
lex. Iudæi tn̄ non intelligebant promiſſa ſibi eſſe bo-
D na ęterna, ſed ſolum temporalia. Pro quo ſciendum,
ꝙ obſeruatoribus legis veteris non ſolum dabantur
temporalia, ſed ēt vita ęterna, quia aliàs oēs ipſi peri-
rent ęternaliter, & tn̄ non promittebatur eis vita ęter-
na, nec aliquid de futuris bonis, nam ita manentibus
in lege naturę nulla bona promittebantur, nec tem-
poralia, nec ęterna, & tn̄ dabatur obſeruatoribus legis
naturę vita ęterna, in lege aūt Chriſti vita ęterna dat̄,
& promittitur. De lege naturę dicendum, ꝙ Deus in
ea nihil promiſit, & ratio eſt, quia Deus promittit ali-
quid pro obſeruatione legis, qn̄ ipſe imponit aliquid
de nouo, quod aliàs non inerat, in lege aūt naturę ni-
hil impoſuit, quia illa lex non eſt data, ſed innata, nam
per illam nihil facere obligamur, niſi quod ratio di-
E ctat, quæ eſt naturalis nobis, nō oportuit ergo aliquid
promitti obſeruatoribus eius. Itē promiſſio fit a Deo,
qn̄ loquitur hominibus per ſe, vel per miniſtros ſuos,
in ſtatu aūt legis naturę non loquebatur hominibus,
ſicut poſtea locutus eſt, ideo non promittebat tunc
aliquid. In lege aūt Chriſti, & Moyſi ſecus fuit, quia
ibi impoſuit aliqua obſeruanda ad quæ prius nō obli-
gabantur homines. De lege Moyſi patet, quia ibi ſunt
fere oīa cęremonialia, & iudicialia, pauca autem ſunt
moralia, & tn̄ cęremonialia, & iudicialia neminem
obligabant anteq̄ darentur, ſed ſolum, quia data ſunt,
iō illa fuerunt impoſita. In lege aūt Chriſti impoſita
eſt nobis neceſſitas credendi determinatos articulos
quos prius explicite credere non tenebamur. Etiam

necessitas quorundam sacramētorum, & tñ sunt cæremonialia, & non obligant, nisi darentur, iō imposita sunt, & sic tã in lege Christi, q̃ in veteri debuit aliquid promitti, quia aliquid de nouo imponebat̄, licet obseruantibus legem naturę nihil promissum est, quia nihil eis nouiter imponebatur. Item tã in lege Christi, q̃ in veteri Deus locutus est hominibus ꝑ Angelos, & per prophetas, & per seipsum, & iō promittere poterat aliquid hominibus, in lege aũt naturę, quia non loquebat̄ eis, vel saltem nō vni pro omnibus, vel pro multis, nihil ibi promissum est. In veteri aũt locutus est Deus per Angelos, & per prophetas, in lege aũt Christi per seipsum locutus est, quia Christus, qui loquebatur Deus erat, ad Hebræ. 1. multifarie loquens Deus patribus in prophetis olim, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio. i. per filium; in lege ergo veteri aliquid promitti debuit, & aliquid in noua, sed in veteri sola temporalia promissa sunt. Quod patet, quia lex, sicut deducit hoïes ad bonũ ꝑ promissiones bonorum, ita detrahit a malo per cōminationes pęnarũ, vñ ęqualiter se habēt promittere, & cōminari, si igitur ęterna bona promitterentur in lege veteri, cōminaretur ẽt ibi Deus ęternas pęnas, & tñ non comminatur alicubi pęnã ęternam, tota lege, sed solum temporalia mala, vt patet Leui. 26. & Deute. 28. ergo, nec ęterna bona promittuntur. Ad hoc autẽ fuit prima ratio ꝑꝑ drĩam nouę, & veteris legis quantum ad dignitatem, quia in vtraque aliquid promitti debuit, vt dictum est. Lex tñ noua excellentior est veteri, si tñ in veteri promitterent̄ ęterna non manerēt iam alia maiora bona, quæ possent promitti in noua, iō sola tēporalia in veteri promissa sunt, sic dicit Dionysius. 4. Ecclesiasticę Hierarchię, ꝙ lex noua est media inter cęlestem ecclesiam, & statum veteris legis, & iō bona ęterna, quæ in cęlesti Ecclesia palam, & copiose exhibentur, in noua lege manifeste promittũtur, in veteri aũt non promittuntur, nisi sub quibusdam figuris, expresse aũt sola temporalia promittũtur. Secundo fuit ex cōditione operum ꝑ quibus datur pręmium, quia id quod in lege promittitur est pręmium pro opere imposito a lege, sed in lege Moysi non fuerunt data, nisi opera corporalia, & materialia circa exteriora, vt patet de cęremonialibus, quæ consistebant in ritu sacrificiorum, & purificationũ, & similiũ, iudicialia ẽt in solis exterioribus consistunt, s. in cauēdo offensam proximi per modos determinatos a lege. Quę aũt ꝑtinerent ad directionem animi non ponebant in lege Moysi, nisi inquantum interdum aliqua præcepta iuris naturalis interseruntur, sed pauca sunt, & non pertinent ad legem Moysi, quia anteq̃ illa daretur obligabant, iō non debuit promitti, nisi temporale, & corporale bonum in lege Moysi. In lege aũt Christi fuit ɔ̄trio, quia nulla opera corporalia nobis imponunt̄, quia non sunt cæremonialia, & iudicialia præcepta de reb⁹ particularibus in lege Christi, sicut in lege Moysi, sed oĩa sunt præcepta naturalia, & pertinent principaliter ad directionem animi, nã fides, quæ præcipue a Christo imponitur ad solum animũ pertinet, præcepta ẽt charitatis, quæ sunt maxima in lege Christi Io. 15. animum dirigũt, sic ẽt supra 5. Christus regulauit animum in non concupiscendo, & non irascēdo. Cum ergo oĩa præcepta legis Christi, sint spiritualia. i. spiritum dirigentia, pręmium pro obseruatione ipsorum debuit esse spirituale, sola aũt bona ęterna sunt spiritualia, ga gratia, & virtus, quę spiritualia sunt nō habēt rationem pręmij, & finis, sed sunt tanq̃ mediũ, inter spiritualia aũt nihil est, ꝙ possit esse pręmium, nisi bona ęterna, iō illa debuerũt ꝓmitti in lege Christi. Tertio fuit hoc ex parte legislatoris, quia ille solus debuit promittere in lege sua bona ęterna, qui fecit,

F vt homines possent illa hēre. Hoc aũt solus Christus
fecit. Nam licet idem Deus sit conditor noui, & vete-
ris testamenti tñ est conditor veteris solum, vt Deus
est, & non magis appropriatur illa legislatio vni per-
sonę, q̃ alijs, sed oĩbus tribus ęqualiter conuenit. Lex
aũt noua per Christum spãliter lata est, nam licet non
possit esse filius sine patre, quia pr̄ in filio, & fili⁹ in pa-
tre est Io. 14. tñ cum solus filius carnem assumpserit,
& in natura assumpta istam legē dedit supra 5. cape-
riēs os suum docebat eos, conuenit spãliter lex noua
Christo, ipse tñ solus est, qui salutem nostram opera-
tus est promeritorie moriens pro nobis, & quia per
mortem eius fuit hoĩ locus consequendi vitam ęter-
G nam, in sola lege eius debuit illa promitti, quia ipse so-
lus eam dabat. Quarto fuit ex conditione tēporis, quia
tunc bona ęterna hominibus promittit debuerũt, qñ
illis dari poterãt, sed quandiu durauit lex Moysi, nunq̃
potuit dari vita ęterna, ad q̃ fuit aditus solũ post passio-
nem Christi, quandiu aũt lex noua durauit, & durat
semꝑ pōt cōsequi hō vitam ęternam, quia non cępit
obligari, nisi post Christi mortē, qñ iam patebat porta
cęli, ergo nō debuerunt promitti bona ęterna in lege
veteri, quia tunc dari nō poterant, in lege aũt noua ꝓ-
mitti debuerunt, quia tunc oĩbus poterãt dari. Quin-
to fuit ꝑꝑ conditionem hoĩnum quibus promittebã-
tur, nam oportet, ꝙ pręmia, quæ ponũtur in lege sint
H talia, quæ incitent eos quibus promittuntur in deside-
rium, vt ꝑꝑ illa sustinere velint, ad hoc aũt, ꝙ bonum
moueat appetitum oportet, ꝙ cognoscat̄, & tñ illi q-
bus dabatur lex Moysi, erant hoïes rudes solis corpo-
ralibus dediti, q nihil vltra ea, quæ videbant eē puta-
bant. Vnde si promitterentur eis ęterna bona, tũ quia
illa non cognoscerent, tum quia solis corporalibus
dediti erant ad illa non aduerterent, & sic erat super-
uacuum illis ęterna promitti, temporalia aũt bona
cognoscebantur, & ista summe desiderabant, & sic ꝑ
promissionem istorum poterant induci ad obserua-
tionem legis, non aũt per promissionem ęternorum,
iō illis non promissa sunt, qñ aũt lex Christi data est
hoïes per assuefactionem legis, & prophetarum erãt
I aliquantulum dispositi ad surgendum in bona ęterna,
maxime aũt ꝑꝑ plenitudinem gratię, q̃ Christus indu-
xit, quia sicut ipse erat plenus gratia, ita gratiã in hoĩ-
bus fecit, potius, q̃ legem. Ioan. 1. iō tunc bona ęterna
cōuenienter promitti potuerunt, & ita sola vita ęter-
na in lege Christi promittitur, s. principaliter, & sola
pęna ęterna comminatur. Alij ponunt tres causas,
sicut Beatus Tho. de Aqu. s. Prima, vt ex his, quæ co-
gnoscebant assuescerēt ẽt a Deo maiora sperare. Se-
cunda, vt non solum cognitio, sed ẽt affectus a tēpo-
ralibus ad ęterna manu duceretur. Tertia, quia bona
ęterna non statim eis poterant exhiberi nondum so-
luto precio. Vnde dilatio promissorum inefficacem
faceret apud infirmos promissionem. Et ad primum
dicendũ, ꝙ Deus non promisit Abrahæ mercedem
K ęternam, nã qñ dixit merces tua ego sum, non innuit,
ꝙ ipse quantũ ad substantiã suam esset merces eius,
quia hoc pertinet ad Beatam visionem in qua Deus
videtur s̄m essentiã, & hæc est tota merces, sed Deus
erat merces Abrahæ. i. mercedis collator, & hoc in
multiplicatione seminis, & ĩ collatione terrę promissę.
Sed obijcietur, ꝙ vita ęterna fuerit promissa Abrahę,
quia Ecclesia dicit lucem factam, q̃ olim Abrahæ ꝓ-
misisti, & loquitur de vita ęterna. Dici pōt vno mō, ꝙ
Deus in lege veteri expresse, nunq̃ hoc promisit, &
tñ sub figuris promisit inquantum per terram Cha-
naan, q̃ promisit Deus Abrahę significari potest vita
ęterna. Secundo pōt dici, ꝙ in lege veteri, quæ gene-
raliter dicta erat, non promittebantur, aliqua ęterna,
ꝙ tñ aliquibus viris sanctis qualis erat Abrahã spãli-
ter

ter promitteretur vita ęterna ẽt expresse, non erat incõueniens. Tertio dici põt, ꝙ promissio facta Abrahę non pertinebat ad legem Moysi, quia promissiones fuerunt factę Abrahæ per quadragintos annos, anteq̃ daretur lex Moysi, vt dr̃ ad Gala. 3. & sic promissio facta Abrahę non facit, ꝙ in lege veteri promitterentur ęterna, & tñ dicendum est, ꝙ lux sancta, quæ promissa est Abrahę, & semini eius non fuit promissa expresse, sed sub figura terrę Chanaan, de qua dr̃ Gene. 13. & 15. tibi, & semini tuo dabo terram hanc. Ad ſm dicẽdum, ꝙ pręmium virtutis semper est melius virtute, bona tñ temporalia non ponuntur in lege, tanq̃ pręmium virtutis, & obseruatorum legis, sed tanq̃ incitatiua ad obseruandum, quia hoĩes quibus ista lex dabat̃ non poterant, nisi per temporalia incitari, vt dictũ est. Ad tertium dicendũ, ꝙ ꝯ rationem perfectę virtutis est facere aliquid ꝑꝑ bonũ temporale, & tñ viri imperfecti facient aliquem actum virtutis, vel similem alicui virtuti ꝑꝑ temporalia, sicut facere aliquid ꝑꝑ timorem pęnę est ꝯ rationem virtutis, & tñ multi faciunt bonum ꝑꝑ timorem, & quia lex Moysi dabatur hominibus imperfectis, tẽporalia bona promitti debuerunt, & mala temporalia comminari, vt sic saltẽ legem obseruarent, quia melius est imperfecte ad bonum venire, quam totaliter in malo manere.

Quomodo intelligitur iugum meum suaue est, & quare dicitur. Et quod de difficultate legis Christi, & Moysi potest dupliciter loqui. Et in quo consistat durities legis nouæ respectu veteris legis, quæ tamen erat onerosior lege noua propter duo. Et quòd consilia in lege Christi neminem obligant, nisi volentem se obligare. Quæst. LXVIII.

QVAERETVR qũo dr̃ hic iugum meũ suaue est, & quare dr̃. Dicendum, ꝙ hoc dr̃, ad oñdendum, ꝙ lex Christi leuis erat ad sustinẽdum, & ꝙ non erat ita grauis, sicut lex Moysi. Aliqui tñ dicunt, ꝙ lex Christi grauis est, quia supra 7. Christus dixerat intrate per angustã portam, & iterum dixit, q̃ angusta est porta, & arcta via, q̃ ducit ad vitam, & tñ ista porta, & via ęst lex Christi, quia non põt ad vitam ęternam perueniri, nisi ꝑ eius obseruationem, ergo grauis est ad seruandum. Item patet, ꝙ grauior sit lex noua, q̃ vetus, quia addit super veterem, vt patet s̃. 5. & sic necesse ęst, ꝙ plura contineat, q̃ vetus, & sic erit difficilior. Item quanto ẽst ꝑfectior status virtutis tanto habet maiorem difficultatem, quia ars, & virtus sunt circa difficile, & bonum 2. Ethi. & tñ status noui testamenti est perfectior statu veteris, ergo lex noua est difficilior. Item paruulis, & infirmis leuia onera imponenda sunt, qui tñ erant in veteri testamento dicuntur paruuli, qui aũt in nouo dñr viri integri ad Gala. 4. ergo lex noua grauiora imponere debuit, q̃ lex vetus. Dicendum, ꝙ lex noua facilior est ad tolerandum, q̃ lex vetus, sic Apostoli inuerunt Actu. 15. s. quid tentatis imponere iugũ suꝑ ceruicem discipulorum, quod nec patres nostri, nec nos portare potuimus, sed per gratiam dñi Iesu credimus saluari? Pro hoc tñ sciendum, ꝙ difficultas cõsideratur in aliquo opere ſm virtutem operantis, aliquid. n. est onerosum homini debili, quod est leue robusto. Et ideo de difficultate legis Christi, & Moysi possumus dupliciter loqui. s. aut quantum ad grauitatem præceptorum in seipsis, aut per comparationem ad virtutem obseruantium. Si primo mõ stat dupliciter, quia aut consideratur ista grauitas ꝑꝑ multitudinem præceptorum, aut ꝑꝑ difficultatem ipsorum. Si primo mõ grauior erat lex Moysi, quia erãt plura cæremonialia, & iudicialia, quæ ꝑꝑ multitudinem vix hõ sufficiebat obseruare, de quibus nulla sunt in lege

A Christi, sed sola præcepta iuris naturalis continet includens ea breuiter, in præcepto de dilectione Dei, & proximi supra 7. & infra 22. Si aũt consideretur grauitas præceptorum in seipsis dicendum, ꝙ cum in lege noua contineantur sola præcepta iuris naturalis, quæ ẽt oĩa obligabant in lege veteri, non possunt esse grauiora, quę sunt in lege noua, q̃ quæ erãt in veteri, & tñ quantum ad explicationem istorum præceptorum iuris naturalis videt̃ esse magna difficultas legis nouę super veterem, vt patet supra 5. vbi Christus declarat multa præcepta qũo obseruanda sint, nam apud antiquos dicebatur non occides, & putabant se non obligatos, nisi ad cauendum occisionem, & corporalem

B percussionem. Christus aũt dixit, ꝙ non decebat dicere verbum cõtumeliosum, nec ẽt irasci in animo. Idẽ fuit de adulterio, quod antiqui putabant solum esse prohibitum. Christus aũt dixit, ꝙ ẽt non licebat videre mulierem ad concupiscendum eam, & ita de multis alijs declarationibus iuris naturalis quas Christus facit, istę. n. licet obligauerint omni tꝑe, quia in eis nõ constituitur ius nouum, sed aperitur antiquum, tñ in veteri lege non erant, iõ licet peccarent tunc hoĩes ꝯ faciendo, non tñ, ita grauiter, sicut nunc, & quantum ad hoc lex noua est valde dura, quia regulare opera exteriora facilius est, regulare tñ animum est difficile, qa istud est tollere desideria nostra, & abnegare nosipsos, & quantũ ad hoc Christus dixit supra 7. ꝙ arcta

C est via, quæ ducit ad vitam, & pauci inuenerunt eam, insuper lex Christi ponit consimilia, quæ sunt magnę perfectionis, & non erant in veteri, ad ea tñ non obligat, sed incitat. Insuper Christus quædam prohibet nunc, quæ in veteri legi permissa erant ꝑꝑ infirmitatem hominum, & in hoc manifeste est difficilior lex noua, q̃ vetus, quia ibi permittebatur libellus repudij. Deutero. 24. nunc aũt non supra 5. & ista est quædam magna difficultas, sicut dixerunt discipuli Christo infra 19. si ita est cã hominis cum vxore, s. ꝙ non põt eã repudiare nõ expedit homini nubere. Etiam permittebatur illis dare vsuras extraneis Deute. 23. nulli aũt nunc permittitur, quod ẽt est difficile. Luc. 6. mutuũ date nihil inde sperantes. Etiam tunc promittebat̃ appetitus vindictę, & persecutio hostium, & occisio

D eorum, ẽt si essent innocentes. Deute. 19. & magis 35. nunc aũt non solũ innocentes, sed ẽt hostes iniustissimos odisse non licet, sed diligere eos hortamur supra 5. in his. n. difficultas legis huius est supra veterem. Si aũt secundo, & principaliter consideretur difficultas per comparationem ad virtutem obseruantium, dicẽdum ꝙ lex vetus erat absolute difficilior, & onerosior, & hoc ꝑꝑ duo. Primo, quia lex vetus ex opere operato gratiam non conferebat, in lege aũt noua est plenitudo gratiarum, quia sunt ibi multa, s. oĩa sacramenta in quibus ex opere operato gratia confertur, idest ꝙ non solũ tantam gratiam quis recipit ex quãta deuotione sacramentũ suscipit, sed ẽt sacramentũ ex seipso gratiam auget vltra id, quod deuotio meret̃,

E sicut patet in absolutione pęnitentiali, quia non solũ remittitur homini de pęna tantum quantũ valet pęnitentia sibi imposita a sacerdote ex seipsa, sed ẽt virtute clauium quas sacerdos habet remittitur aliquid de pęna debita, quia aliàs ęqualis valoris esset, ꝙ quis sponte assumeret vnum dies ieiunij ad satisfaciendũ pro peccato, & ꝙ sacerdos sibi imponat, & illud subeat, sed falsum est, in veteri aũt testamento oĩa opera facta ex deuotione, siue essent a lege posita, siue nõ erant meritoria, quia ꝑꝑ Deum fiebãt, & ex deuotione tñ non erant magis meritoria, q̃ cum ꝑꝑ Deũ fiebant esset quantitas charitatis, & deuotionis ex quibus fiebant, & sic opera ex seipsis non erant meritoria, nunc aũt, quia aliqua opera ex seipsis gratiam cõ-

ferunt

ferunt, vel augent, facilius est homini habere gratiā, q̄ olim. Item prouenit hoc ex conditione temporis, qa post mortem Christi, qui pro nobis oīa meruit, promptius, & abundantius Deus gratiā hominibus donat, q̄ prius, quia prius nemo meruerat illam nobis dari, copia tamen gratiarum reddit opera faciliora. Secundo fit hoc propter motiuum, quia lex vetus inducebat hominem ad bonum propter timorem, ad Heb. 12. Lex autem Christi mouet ad bonum per amorē, ad Rom. 8. non accepistis spiritum seruitutis in timore, hoc est, quia non imponit pęnas quas statim inferat transgressoribus, sicut lex Moysi, quæ mox puniebat delinquentem, amor autem omnia facilia reddit, ideo quantum ad hoc facilius est tolerare legem nouam, quam veterem. Ad primum dicendum, ꝙ lex noua aliquid addit super veterem, sed non est pp hoc difficilior, addit enim consilia, sed ad illa non cogit, iō in his nullam difficultatem importat. Addit etiam explicationem iuris naturalis, quæ in veteri non erant declarata, & tamen continebantur ibi in virtute. Vnde non vere additur aliquid in hoc, quia etiam Iudæi obligabantur hoc obseruare, & tamen licet quātum ad istam explicationem esset aliquid difficultatis in lege veteri, non sequitur ꝙ lex noua sit simpliciter difficilior veteri. Ad secundum dicendum, ꝙ perfectis semper imponūtur opera, quæ sunt in seipsis grauiora, quia tamen virtus operatur delectabiliter. 2. Ethic. facilius est viris perfectis operari aliqua difficilia, quā imperfectis operari minus difficilia, eo ꝙ triste est eis abstinere a delectabili illicito, eo ꝙ non habent habitum secundum quem operentur, ita autem est in lege Christi, quæ datur perfectis, nam sunt ibi consilia quæ maiorem difficultatem habent in se, quā omnia præcepta veteris testamenti, minus tamen difficile est perfectis illa obseruare, quam Iudæis obseruare legē Moysi, & sic lex Christi etiam quantum ad consiliū facilior est lege Moysi: quia tamen aliqui sunt imperfecti sub lege Christi, quibus essent difficilia consilia ipsa, neminem obligant, nisi volentem se obligare ad illa, sed posita sunt, quia multi viri perfecti futuri erāt in lege Christi qui illa obseruarent, in lege aūt Moysi non fuerunt huiusmodi consilia, quia non erant futuri eo tēpore viri, qui illa obseruarent, nam licet inter

F Iudæos fuerint aliqui viri sancti, nō tñ obseruauerūt ista consilia, sed quendam alium modum minorem viuendi habebant. Etiam quia dato, ꝙ fuerit aliquis, qui oīa hęc obseruaret, sicut Ioannes Baptista, tñ isti ita fuerunt rarissimi, ꝙ non oportuit pro illis aliquid scribi, nunc aūt licet sit maior multitudo imperfectorum, multi tamen sunt perfecti, vel ad perfectionem anhelantes, sicut sunt omnes religiosi, ideo nunc decuit poni consilia in lege Christi.

Ad tertium dicendum, ꝙ cęteris paribus leuiora imponuntur paruulis, & infirmis, q̄ fortibus, & perfectis, & tñ interdum conditio eorum exigit, vt maiora imponantur paruulis, & infirmis, quia sicut dirigē-

G tes tortuosa lignorum flectunt ad partem oppositā, vt sic ligna se reducant ad medium. i. rectitudinem. 2. Ethic. c. vlt. ita tendentibus ad virtutem faciendum est, ꝙ si sunt inclinati ad vnum vitium, debent seipsos ad extremitatem oppositam flectere, vt sic reducātur ad medium; & ita assuefactis ad aliquod vitium si ad virtutem reducendi sunt, grauior disciplina imponēda est circa illud vitium, quā non assuefactis ad illud, & quia Iudęi erāt inclinati ad idololatriam, & aliqualiter fuerunt assuefacti ad eam in Aegypto, imposuit Deus multa onera cęremoniarum, vt illis occupati non declinarent ad idololatriam, quæ non imponeret aliis non inclinatis ad idololatriam, & sic licet es-

H sent infirmi fuit eis grauior lex imposita, sicut paruuli minus tolerare possunt, quam viri, & tamē strictior disciplina illis imponitur, quam viris, eo ꝙ sunt faciliores ad malum, nisi strictius castigentur.

LOngam quibusdam (& si pro merito rei de qua agitur indignam, atque breuissimam) super sex capitula B. Matthęi. s. sextum, septimum, octauum, nonum, decimum, & vndecimum, expositionem edidimus, id breue, quod nobis a charismatum dispertitore donatum est, sed ne fastidiosus lector cui desipiunt qualiacunque magnę frontis volumina (quod fortas-

I sis vtile erit) abiecerit, iuxta nostram consuetudinem totum opus, quātum ad ea quæ præcipua reputamus, quæ velut cæterorum capita sunt, duximus tabulandum, vt nullo quasi temporis impēdio, totius operis fructus carpatur.

Expositionis literalis Alphonsi Tostati in Tertiam Partem Matthæi Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo.

Omnes sunt Quaterniones, præter O o, qui sunt duerniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.

M D X C V I.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm